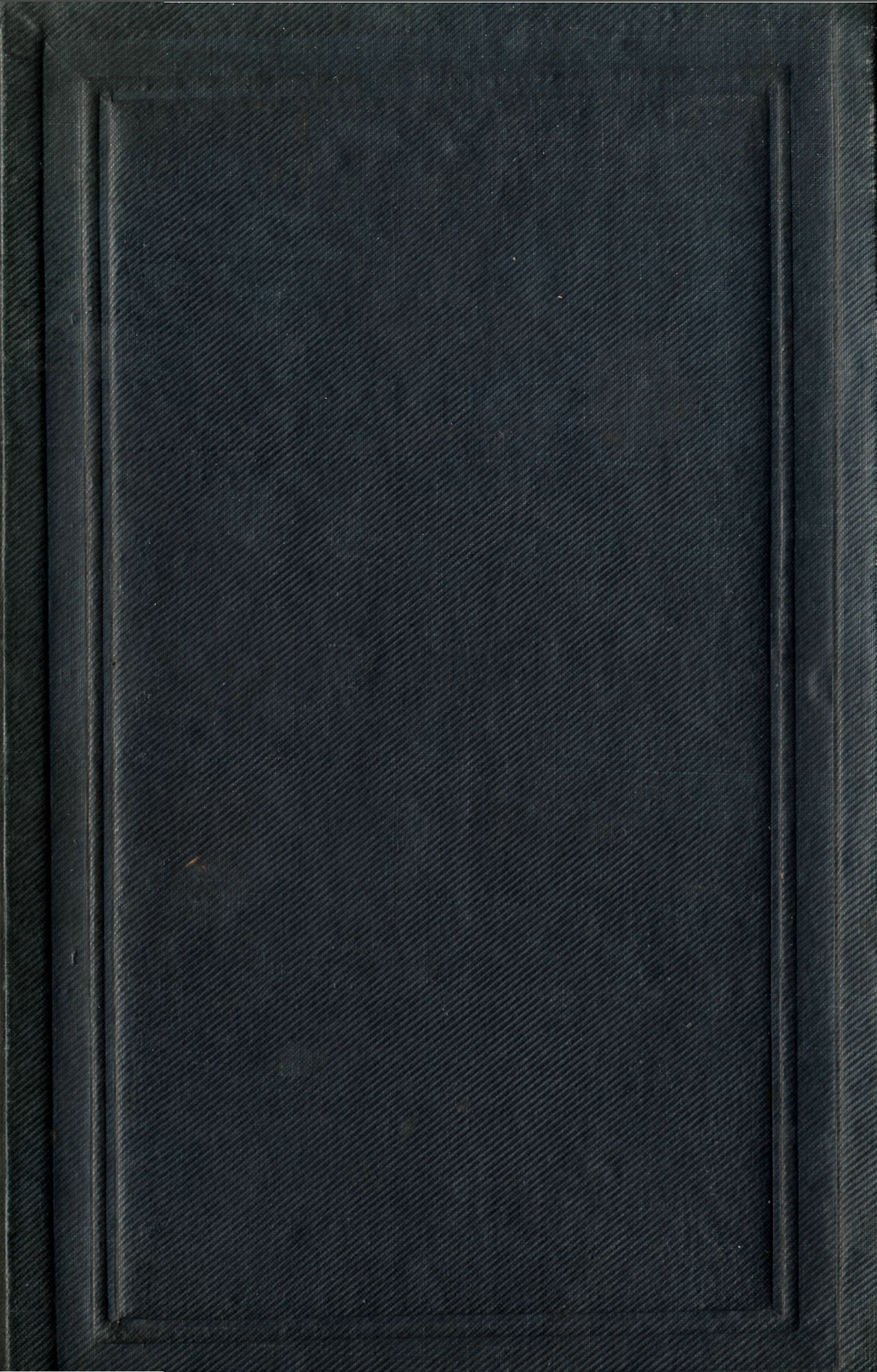




KRAMERS
KUNSTWOORDENTOLK



ALGEMEENE

KUNSTWOORDENTOLK.

A L G E M E E N E
KUNSTWOORDENTOLK,

BEVATTENDE DE

**VERTALING EN VERKLARING VAN ALLE VREEMDE WOORDEN EN
ZEGSWIJZEN, DIE IN GESCHRIFTEN VAN ALLERLEI AARD,
IN DE TAAL DER ZAMENLEVING, IN HANDEL, BE-
DRIJF ENZ. VOORKOMEN ;**

MET

AANDUIDING VAN DE UITSPRAAK EN DEN KLEMTONEN DIER
WOORDEN EN NAAUWKEURIGE OPGAVE HUNNER
AFSTAMMING EN VORMING.

DOOR

J. KRAMERS, Jz.



GOUDA,
G. B. VAN GOOR.
1847.

VOORREDE.

Een breedvoerig betoog van het nut eens Woordenboeks als datgene, wat wij hiermede het Publiek aanbieden, zal wel overbodig zijn. Ieder toch weet, hoe de gesproken taal van het dagelijksche leven, en den gezelligen omgang, hoe de geschreven taal in boeken en geschriften van allerlei aard, in dagbladen, maandwerken, aankondigingen enz., hoe de taal van handel, kunst en wetenschap overvloeit van vreemde woorden, die men vaak niet in hunne volle beteekenis en afkomst verstaat, en verkeerdelijk aanwendt of uitspreekt. Ondanks hetgene er van werken van dien aard in onze taal bestaat, meenden wij toch geen' overtolligen arbeid te verrigten, wanneer wij aan het verlangen des Uitgevers voldeden en eenen **Kunstwoordentolk**, in den vorm als dezen vervaardigden. Tot dat einde rond ziende naar goede bronnen om daaruit den vereischten voorraad der te verklaren woorden te putten, vonden wij geen in alle deelen geschikter werk dan het *allgemeine verdeutschende en erklärende Fremdwörterbuch* van D^r J. W. A. HEYSE, waarvan reeds door de zorgen van diens zoon, professor K. W. L. HEYSE, een negende druk is geleverd. Ook het onlangs verschenen *Fremdwörterbuch* van KALTSCHMIDT, MOZINS *groot Woordenboek*, het *Supplement* op dat der fransche academie en vele andere meer werden ten nutte gemaakt bij de samenstelling van dezen **Kunstwoordentolk**, omtrent welks doel en inrigting wij vermeenen het volgende te moeten vermelden.

Volgens de bestemming van dit Woordenboek moet het geenszins de verklarende terminologie van eene bepaalde wetenschap, veel minder eene zakelijke encyclopædie van alle wetenschappen zijn; het is niet zoo zeer aan den beoefenaar van dezen of genen tak van geleerdheid, als wel aan het gezamentlijk beschaafde of naar beschaving en kennis strevende Publiek toegewijd. Het kan en mag derhalve de wetenschappelijke kunsttaal niet in haren geheelen omvang opnemen, maar moet zich in 't algemeen bepalen tot zoodanige aan vreemde talen ontleende woorden, die langs dezen of genen weg uit de engere kringen van bepaalde wetenschappen in de ruimere des levens over gegaan en een' eigendom der natie geworden zijn. Het mag alzoo geen enkel vreemd woord buiten sluiten, dat in de omgangstaal van het dagelijksche leven of in die der nationale letterkunde ingang heeft gevonden, dat in het gezellige, beroeps- of handelsleven gebruikelijk is, bij klassieke nederduitsche schrijvers, in nieuwspapieren, tijdschriften of andere voor de algemeene beschaving berekende werken voorkomt. Zulke vreemde woorden daarentegen, welke uitsluitend tot sommige wetenschappen behooren, die verder van het volksleven verwijderd zijn en uit deze niet in de taal der zamenleving of der bedrijvigheid heerschend zijn geworden, liggen over 't algemeen buiten het gebied van een Woordenboek van deze soort.

Ieder gevoelt ligt, dat het hoogst moeilijk, ja onmogelijk is, in dezen eene vaste grenslijn te trekken, omdat er tusschen de wetenschap en het leven der natie in 't algemeen geene blijvende grens bestaat, maar de stroom voortdurend van de eene zijde naar de andere heen en weder gaat. Hoeveel hangt hier van de historische voortgangen der volksbeschaving, ja van de toevallige luim en mode des dags en van de willekeur van sommige veelgelezen schrijvers af, waardoor zoo menig dus verre aan het grooter Publiek vreemd gebleven woord aan het licht gebragt en dagelijks door het volk gebezigd wordt. Hoe vele wetenschappelijke kunstwoorden of eigenaardige uitdrukkingen van vreemde natiën, die nog voor twintig of dertig jaren aan het groote nederlandsch Publiek geheel vreemd waren, zijn, bij de klimmende beschaving en het teeds toenemend levendiger verkeer der volkeren, heden ten dage algemeen in zwang gekomen! — Ofschoon men nu bij de samenstelling van dit Woordenboek de mate-

looze opeenhooping der woorden vermijden en eene zorgvuldige keuze der op te nemen woorden naar de bovenstaande grondstellingen doen moest, zoo is men toch van de andere zijde niet te angstvallig geweest in het opnemen van menigen nog minder bij ons gezienen vreemdeling; immers wat heden nog niet gangbaar is, kan het reeds morgen zijn; de tijd gaat met reuzenstappen voorwaarts, en ieder schrijver, die niet met hetgeen hij levert achter den tegenwoordigen tijd wil staan, moet noodzakelijk ook de toekomst op het oog hebben. En hoewel het hier, naar luid des titels, bepaaldelijk op de vertaling en verklaring van vreemde woorden aankwam, heeft men niet gearzeld ook sommige nederduitsche woorden, inzonderheid die aan de zeevaart ontleend zijn, mede op te nemen.

Eigennamen behooren, in den striktsten zin, slechts ten opzichte van hunne grammaticale beteekenis in een Woordenboek van dezen aard. Er zijn geene oorspronkelijke eigennamen; alle beteekenen in hun ontstaan algemeene soort- of eigenschapsbegrippen, die tot benoeming van bijzondere personen werden gebezigd. Deze beteekenis der eigennamen wordt echter mettertijd vergeten en door misvorming of ook door het bijbehouden van den oorspronkelijken ouden vorm, terwijl de overige taal eene voortdurende verandering ondergaat, verdonkerd. De ware beteekenis der eigennamen weder op te helderen is intusschen eene taak des taalonderzoeks, en in dezen zin behooren zij in het Woordenboek te huis. Deswegen zijn hier de gangbaarste persoonsnamen opgenomen en — voor zoo ver het doenlijk was — verklaard, en wel niet alleen de vreemde, maar ook die oorspronkelijk nederduitsche namen, welke niet gelijk **Ernst**, **Godlief** enz. onmiddellijk verstaanbaar zijn, maar die in hunne beteekenis aan het volk vreemd zijn geworden (gelijk **Hendrik**, **Otto**, **Rudolph**, **Willem**, **Bertha** enz.); gelijk dan mede over 't algemeen ook andere nederduitsche woorden, die in hun' verouderden vorm onverstaanbaar zijn geworden (b. v. **zwaard** en **spilmagen** en dgl. meer) met gelijk regt hier eene plaats beslaan, als de in de middeleeuwen verlatijnschte oorspronkelijk nederduitsche woorden (b. v. **feudum**, **treuga** e. a. m.) of die met eenen vreemden uitgang van nederduitsche stammen zijn gevormd (gelijk **bloemist**, **foedraal**, **glazuur**, **stellagie** enz.) of zulke, als **bivouac**, **bouteille**, **bres**, **garde** e. a. m., die van onzen taaltak ontleend, eene vreemde taal door geloopt en langs dien omweg in veranderde gedaante tot ons zijn terug gekeerd. — Het historische over de personen, door de eigennamen aangeduid, behoort daarentegen hier niet te huis; de persoonlijkheid en de daden van **Philippus**, **Alexander**, **Gesar** enz. gaan de taal niet aan, die enkel met de beteekenis der namen te doen heeft. En toch kon ook het zakelijke bij vele eigennamen niet onaangeroerd blijven, omdat zij deels ter vorming van soortnamen of adjectieven dienen, welker beteekenis op het historische der personen is gegrond, deels ook zelf met betrekking tot het karakter, de eigenschappen of lotgevallen van den persoon, als soortnamen worden gebruikt (vgl. b. v. **Stentor**, **Xanthippe**, **Rodomonte**, **Don Quixote** e. a. m.). — Mythologische namen echter hebben reeds op zich-zelf eene algemeene beteekenis, voor zoo verre zij de verpersoonlijking van natuurlijke of zedelijke krachten aanduiden, en de grammaticale beteekenis, waar die is op te sporen, noodwendig met de zakelijke beteekenis van de aangeduide godheid of den mythischen persoon moet zamen hangen.

Bij de verklaring van de gezamentlijke vreemde woorden heeft men doorgaans het eerst op hunnen letterlijken zin gelet, en hunne verschillende beteekenissen naar gelang van hun gebruik tot bijzondere oogmerken zoeken te bepalen. Grondige woordverklaring is echter zonder den wetenschappelijken grondslag der *etymologische* woordvorsching niet mogelijk. Daarom moest niet enkel de afstamming

der vreemde woorden door de opgave der taal, waaruit ieder woord het naast ontleend is, aangeduid, maar ook te gelijk bij woorden, wier vorm in onze taal eene afwijking heeft ondergaan, de oorspronkelijke gedaante des woords er bij opgeteekend worden. Dat men nu in een werk, 't welk geene aanspraak maakt op wetenschappelijke woordvorsching, maar dat enkel de reeds verkregen resultaten voor het grooter Publiek toegankelijk wil maken, niet afdaalt tot de donkere diepte der oorspronkelijke wortelschepping, zal ieder natuurlijk vinden en billijken. De hier gegevene etymologische opgaven zijn voor het grootste gedeelte die van den Duitschen hoogleeraar BUSCHMAN, wiens grondige, veel omvattende taalkennis algemeen erkend wordt, en op wiens uitspraak de verzamelaar zich dan ook, even als HEYSE, bij vele aan hem niet bekende talen geheel heeft verlaten.

Met de wetenschappelijke opgave van den zin des woords uit zijne afstamming hangt te gelijk de schikking der woorden, die tot ééne familie behooren, en de orderlijke opeenvolging van de verschillende beteekenissen eens woords naauw te zamen. In zoo verre het de alphabetische volgorde van het geheel zonder groot ongemak toeliet, zijn de woorden van éénen stam zoodanig bijeen geplaatst, dat het stamwoord, het moge een werkwoord of naamwoord wezen, aan het hoofd des artikels staat, waarop dan de afleidingen en zamenstellingen naar orde van haar ontstaan volgen. Tot dat einde werden ook nu en dan zoodanige (vooral latijnsche en grieksche) stamwoorden aan het hoofd van lange artikels geplaatst en verklaard, die wel in hunnen zuiveren vorm in onze taal niet gebruikelijk zijn, maar den etymologischen grondslag voor geheele rijen van gebruikelijke afleidingen en zamenstellingen uitmaken. Waar echter door de bijeenplaatsing van geheele woordenfamiliën van de alphabetische volgorde moest afgeweken worden, is het afzonderlijk woord op de plaats, die het toekomt, gezet en op het artikel verwezen, waarin zijne verklaring is te zoeken, zoodat men ieder woord zonder zwarigheid zal kunnen vinden. — Hoe groote voordeelen de schikking der woorden volgens hunne verwantschap heeft boven die van hunne toevallige alphabetische opvolging, hoe door die inrigting de bijzondere leden eener woordenfamilie elkander wederzijds verklaren en door het aan hun hoofd geplaatste stamwoord over alle volgende en den organischen zamenhang der gansche familie een helder licht verspreid wordt, dat behoeft voor den zaakkundige geene opheldering.

Even zeer nogtans als men zich beijverd heeft, de wetenschappelijke waarde van dit boek op den weg van grondige taalvorsching te verhoogen en het daardoor ook voor den geleerde tot een bruikbaar hulpmiddel te maken, even weinig is zijne praktische bedoeling en de populaire bestemming uit het oog verloren. Naast de spraak-kunstige verklaring stelde men zich de behoorlijke vertaling der vreemde woorden ter taak, en deed dit veelal met eene menigte zinverwante woorden, die wel niet altijd tot regt verstand van het woord bijdragen, maar toch niet anders dan welkom kunnen zijn aan hem, die voor den uitlander in een bepaald voorkomend geval eenen gepasten inlandschen plaatservanger zoekt, en onder zulk eenen rijken voorraad zelden vergeefs zal zoeken. — Voorts werd er voor het verstaan der etymologische opgaven geene geleerde opleiding voorondersteld; zij zijn populair gesteld, en om voor allen toegankelijk te zijn, werden de aangehaalde woordvormen van alle vreemde talen, ook van de grieksche, in onze gebruikelijke letter gezet. — Het grammaticaal geslacht der naamwoorden is doorgaans, waar het niet twijfelachtig was, aangeduid, en de uitspraak, omtrent welke de onkundige het eerst inlichting behoeft, overal, waar zij van de nederduitsche afweek, zoo veel mogelijk aangegeven.

Voor de uitspraak komt zoowel de klank der letters als het accent en de quan-

titeit in aanmerking. De eerste is doorgaans, waar hij zich van onze taal verwijderd, tussehen haakjes aangeduid. De uitspraak van vele, inzonderheid fransche en engelsche woorden kan door nederduitsch schrift slechts benaderend voorgesteld worden, omdat het ons voor vele eigene klanken dier talen aan overeenkomstige letterteekenen ontbreekt. De ware klank der woorden kan natuurlijk alleen mondeling den onkundige worden mede gedeeld. 't Is dan slechts bij benadering dat wij den klank der fransche *ai, é, é, et* enz., waar die naar dien onzer *e* in de eerste lettergreep van *wereld* zweemt, door eene *é* aangeduid, en de neusklanken der franschen door *ng*, voorgesteld hebben, omdat die klank veel overeenkomst heeft met dien, welke een goed spreker in de nederduitsche woorden *tang, zingen* enz. laat hooren.

Het accent is in den regel overal geplaatst, behalve op de tweelettergrepige woorden, die den klemtoon op de eerste lettergreep hebben; ook niet op zulke twee- en meer lettergrepige woorden, in welke een lange klank voorkomt, die uit zijnen aard den toon heeft. Overigens is hij doorgaans of op het vreemde woord-zelf of op de bijgevoegde uitspraak aangeduid, en wel deels door het toonteeken ('), deels door het teeken der lengte en korthheid (ˉ en ˘), en zulks naar de volgende grondregels. In woorden uit zoodanige talen, die geene eigentlijke tijdmaat der syllaben hebben, werd uitsluitend het teeken (') tot aanduiding van den nadruk der stem gebezigd, b. v. **abrégé** (spr. *abrezjé*), **abondance** (spr. *abongdangs'*); waar de klemtoon op een door twee klinkers uitgedrukten klank valt, is het accent op de eerste der beide gezet, b. v. **courageux** (spr. *koerazjéu*). Bij latijnsche en grieksche woorden staat dit toonteeken alleen dan, wanneer de nadruk op eene naar de quantiteit korte voorlaatste of laatste lettergreep des woords valt, al mogt dan ook in de nieuwere uitspraak de vocaal eener zoodanige syllabe tegen haren oorspronkelijken aard gerekt worden uitgesproken, b. v. **anonymisch**, **barométer**, **elégisch** enz. (niet **anonymisch**, **baromēter**, **elégisch**). Het toonteeken wijst alzoo hier te gelijk de oorspronkelijke korthheid van den vocaal der lettergreep aan. — Treft daarentegen in grieksche en latijnsche woorden de klemtoon eene voorlaatste of laatste lettergreep met een' langen vocaal, zoo wordt die door het lengteteeken (ˉ) aangewezen, b. v. **Bellōna**, **elegīe** (waarbij echter valt op te merken, dat de onder den klemtoon liggende en bij ons steeds lang uitgesproken uitgang —īe, ook daar waar eene korte īa ten gronde ligt, alsmede in woorden, die uit het fransch ontleend zijn, met het lengteteeken moest voorzien worden; b. v. **harmonīe**, **philosophīe**, van *harmonia*, *philosophia*; **artillerie** e. a. m.). — Rust echter de toon in zulke woorden op de derde lettergreep van achteren, dan wordt dit door het teeken der korthheid (˘) op de voorlaatste aangewezen; b. v. **analýsis**, **amphibium**, **arithmeticus** enz. Bij de regelmatige aanwending van deze hulpmiddelen kan ook voor den ongeletterde geenerlei twijfel omtrent de juiste toonplaatsing van ieder hem vreemd woord overblijven."

Ten opzichte van den orthographischen vorm der vreemde woorden heeft men gepoogd zich naar het heerschend gebruik te schikken, hebbende men echter de *œ* en *œ*, waar die anders vaak door eene *e* vervangen worden, doorgaans behouden.

Ik eindig met mijnen dank te betuigen aan hen, die mij gedurende de bewerking van deze bladen zoo menigmaal met hunne onderrigting ter zijde stonden, en met verschooning te vragen voor de gebreken, die men gewis bij het gebruik zal ontdekken, en welker verbetering ik mij ten pligt zal maken, zoo er eens eene tweede oplage van dit werk werd gevorderd.

NAAMLIJST
DER
INTEEKENAREN.



ZIJNE KONINKLIJKE HOOGHEID

PRINS FREDERIK DER NEDERLANDEN.

A.

- ABRAHAMS, (Gebr.) *Boekhandelaars*. Middelburg. 3 Exemplaren.
ACKERMANS, (G. J.) *Procureur-Generaal bij het Provinciaal Gerechtshof van Zeeland*. Middelburg.
ALTINK, (D.). 's Gravenhage.
ALTORFFER, (J. C. en W.) *Stadsdrukkers en Boekhandelaars*. Middelburg. 3 Ex.
AMERINGEN, (M. L. VAN) *Isr. Onderwijzer*. Tiel.
AMMERS, J^r. (K. VAN) *Koopman*. Medenblik.
ARKENSTEYN en Zoon, (J. J.) *Boekhandelaars*. 's Hertogenbosch. 3 Ex.
ARNOLDS, (G. J.) M^r. *Timmerman*. Rotterdam.
ARNTZEN, (J.) *Wijnkooper*. 's Hertogenbosch.

B.

- BAAN, (J. VAN DER) *Onderwijzer*. Zaamslag.
BAALEN en Zonen, (J. VAN) *Boekhandelaars*. Rotterdam. 3 Exempl.
BAKKENES, (L. VAN) *Boekhandelaar*. Amsterdam.
BAKKER KORFF (A. H.) 's Gravenhage.
BAL, (C. M.) *Genees-, Heel- en Verloskundige*. St. Annaland.
BALSEM, (H. N.) *Onderwijzer*. 's Hertogenbosch.
BANGERT, (E. C.) *Ambtenaar bij het Ministerie van Koloniën*. 's Gravenhage.
BAX, (A.). Vucht.
BAZENDIJK (P. M.) *Boekhandelaar*. Rotterdam. 6 Exempl.
BEER, Dz. (Joh^r. DE). Amsterdam.
BEETS, (W.) *Boekhandelaar*. Delft. 4 Exempl.
BELINFANTE, (Gebr.) *Boekhandelaars*. 's Gravenhage.

- BELLE, (J. A. VAN) *Boekhandelaar*. Rotterdam.
 BELONJE, (J.) *Notaris*. Ouderkerk aan den IJssel.
 BENJAMINS, Jz. (Jb.) *Commissionair*. Amsterdam.
 BENTHEM EN JUTTING, (VAN) *Boekhandelaars*. Middelburg. 4 *Exempl.*
 BERG, (C. VAN DEN) *Stads-Wijnroeijer*. Vlaardingen.
 BERG, (G.) *Onderwijzer*. Ee.
 BERGH, (J. A. A. VAN DEN) *Boekhandelaar*. 's Gravenhage. 3 *Exempl.*
 BERMAN, (A.) *Onderwijzer*. 's Hertogenbosch.
 BEVEREN, (A. W. DE) *Partikulier*. Wijk bij Duurstede.
 BEVERWIJK, (A. VAN) *Boekhandelaar*. Kampen. 2 *Exempl.*
 BIELEVELT, (C.) *Boekhandelaar*. Utrecht. 3 *Exempl.*
 BLANCHÉ EN Comp., (A. F.) *Boekhandelaars*. Utrecht. 7 *Exempl.*
 BLANKEN, (M. J. W.) *Burgemeester*. Gouda.
 BLANKEN, (J. W.) *Kapitein der Artillerie*. 's Hertogenbosch.
 BLOK, (J.) *Instituteur*. Werkendam.
 BLOK, (R.) *Burgemeester*. Gouderak.
 BLOMMENDAL, (D. J.) Schiedam.
 BODEN, (J.) *Boekhandelaar*. Zwijndrecht. 3 *Exempl.*
 BOEKÉE, (F.) *Boekhandelaar*. Dordrecht. 3 *Exempl.*
 BOELENS, J. (R.) *Boekhandelaar*. Zwolle. 6 *Exempl.*
 BOGAERT, (A. J. M. VAN DEN) te 's Hertogenbosch.
 BOLLE, (L. L.) *Secretaris*. Haamstede.
 BOOGAARD, (F.) *Kantonregter*. Weesp.
 BOOGAARD, (F.) *Boekhandelaar*. Weesp.
 BOOGAARD, (J. F.) *Referendaris bij het Ministerie v. Koloniën*. 's Gravenhage.
 BOON VAN OSTADE, (J. J.) *Koopman*. Gouda.
 BOOTS, (A. A.) Oosterhout.
 BORGESIUS, (F. F.) *Boekhandelaar*. Groningen. 4 *Exempl.*
 BOSCH, (G. J. VAN DEN). Raalte.
 BOSCH, ABR^z. (A. TEN) *Predikant*. Sluipwijk.
 BOSCH EN Zoon, (L. E.) *Courantiers enz.* Utrecht.
 BRAAMBEEK, J. (J. VAN) *Instituteur*. Geertruidenberg.
 BRAAM, (T. J. VAN) *Boekhandelaar*. Rotterdam. 4 *Exempl.*
 BREIJER, (H. B.) *Boekhandelaar*. Arnhem.
 BREUK, (H. R. DE) *Litt. Hum. Doct.* Leiden.
 BROECKE, (PH. VAN DEN) *Advokaat*. Middelburg.
 BROEDELÉ, (A. M.) *Boekhandelaar*. Voorburg.
 BROESE & Comp. *Boekhandelaars*. Breda. 6 *Exempl.*
 BROESE, (J. G.) *Boekhandelaar*. Utrecht. 3 *Exempl.*
 BROUWER, (G.) *Boekhandelaar*. Deventer. 3 *Exempl.*
 BRUIJN, (A. F. H. VAN TROOSTENBURG DE) *Boekhandelaar*. Doesburg. 3 *Ex.*
 BRUINING, Kz. (W. J.) *Boekhandelaar*. Franeker.
 BRUINS, (B.) *Boekhandelaar*. Delft.
 BRUNS, (G. G.) *Med. Doctor*. Levenhuizen.
 BUCHMAN, (T. E.) *Secondant*. 's Gravenhage.
 BURG, (P. VAN DER) *Onderwijzer*. Gorinchem.
 BUUREN, (J. VAN) *Onderwijzer*. Gouda.
 BUZER, (T. H.) *Ambtenaar bij het Provinciaal bestuur van Overijssel*. Zwolle.
 BYE, (J. THIERRY DE) *Ontvanger der Registratie*. Gouda.

C.

- CAMPAGNE, (C.) *Boekhandelaar*. Tiel.
 CASTRO, (H. M. DE). Amsterdam.
 CHARRO EN Zonen, (H. F. de) *Papierhandelaars*. 's Gravenhage.

CLEEFF, (Gebr. van) *Boekhandelaars*. Amsterdam. 4 *Exempl.*
 CLEEFF, (Gebr. van) *Boekhandelaars*. 's Gravenhage. 6 *Exempl.*
 COENEN, (Jonkb. H. A. D.) te Bostel.
 COOL VAN BOKMA, (W.) *Boekhandelaar*. Sneek.
 COSTER, Jz. (M.) *Boekhandelaar*. Amsterdam.
 COSTER & Zoon, (HERM.) *Boekhandelaars*. Alkmaar. 6 *Exempl.*
 CUSTIS, (J.) te 's Hertogenbosch.

D.

DAM VAN ISSELT, (M^r. J. van) *President bij de Arrondissements-Regtbank*.
 Amersfoort.
 DEEL, (H. F.). Avereerst.
 DEVENTER, (C. J. van). Utrecht.
 DIEPEN, (J. J. A.) *Koopman*. 's Hertogenbosch.
 DIEST, (C. van) *Rustend Predikant*. Buren.
 DIKKERS, (H.) *Jur. Student*. Utrecht.
 DILL, (P. C.) *Boekhandelaar*. 's Gravenhage. 2 *Exempl.*
 DIRKZWAGER, (K.). Schiedam.
 DISTLINGER, (J. V. D.) 2^{de} *Luitenant 3^{de} Regiment Infanterie*.
 DOIJER, (Is. Az.) *Boekhandelaar*. Arnhem. 3 *Exempl.*
 DONK, (P.) *Onderwijzer*. Gouderak.
 JONKER, (P. H.) *Boekhandelaar*. Amsterdam.
 JONKERSLOOT, (N. B.) *Med. Doct.* Amerongen.
 JOORMAN, (Erved) *Boekhandelaars*. 's Gravenhage. 3 *Exempl.*
 JORP, (B. van). 's Hertogenbosch.
 JRECKMEIER, (C. W.) *Boekhandelaar*. Amsterdam.
 JREEVEN, (H. A. van) *Onderwijzer*. Utrecht.
 JROOGLEEVER, (W. J. Fortuyn) *Notaris*. Gouda.
 JUMENIE, (J. J.). Haarlem.
 JUYL, (H. L. van) *Stads Heel- en Verloskundige*. Zierikzee.
 JUYL, (N. van) *Contrôleur der In- en Uitgaande regten, enz.* Dordrecht.
 JIJK, (P. J. van) *Boekhandelaar*. Schiedam. 9 *Exempl.*
 JIJKHOFF, (J.) *Onderwijzer*. Lithoijen.
 JYSERINCK DEKKER, (F. W. C.) *Kapitein 3^{de} Regiment Infanterie*.

E.

ECK, (H. J. van) *Litt. Hum. Doct.* Axel.
 EKHOF, HZ. (H.) *Boekhandelaar*. Groningen.
 EKHOF, (W.) *Boekhandelaar*. Leeuwarden.
 EGELIE, (J. A.) *Onderwijzer*. Rotterdam.
 EGTER VAN WISSEKERKE, (M^r. A. J. F.) *Ridder van de N^{ed}. Leeuw, Lid van de 2^{de} kamer der Staten Generaal, Pres. der Arrond. Regtbank*. Zierikzee.
 EISENDRATH, (B.) *Boekhandelaar*. Amsterdam.
 ELGENHUIZEN, (L.) *Gepensioneerd Hoofd-Officier der Marine*. Gouda.
 ENGEL, (J. A.) *Evang. Luth. Predikant*. Culemborg.
 ENGELBRONNER, (C. C. E. D') *Referendaris bij het Ministerie v. Justitie*. 's Hage.

F.

FAASEN, (J. A.) *Boekhandelaar*. Tiel. 4 *Exempl.*
 FEENSTRA, (P. H.) *Med. Doctor*. Kuikhorne.

- FEITH, (M^r. H. O.) *Raadsheer in het Provinciaal Gerechtshof en Archivarius der provincie Groningen.* Groningen.
 FELS, (Gebr.) *Boekhandelaars.* Kampen. 4 *Exempl.*
 FERWERDA, J^r. (L. J.). Amsterdam.
 FISCHER, *Majoor 6^{de} Regiment Infanterie.*
 FUHRI, (K.) *Boekhandelaars.* 's Gravenhage.

G.

- GARDEN, (W. A. VAN DE). Rotterdam.
 GASAU, (H.) *Stads-Muzijkmeester.* Dockum.
 GEBHARD & Comp. (J. H.) *Boekhandelaars.* Leiden.
 GEELHOED, (D. N.) *Instituteur.* Amsterdam.
 GEEP, (L. C. de) *Partikulier.* Bergen op Zoom.
 GEERT, (C.). Boekel.
 GELDER, (D^r. J. J. DE). Leiden.
 GELDER, (JACOB J. VAN) *Boekhandelaar.* Leeuwarden. 3 *Exempl.*
 GERDESSEN, (F. A.) *Secretaris van de gemeente Vierlingsbeek, Maashees en Overloon.* Vierlingsbeek.
 GILTAY, (J.) *Boekhandelaar.* Dordrecht.
 GOGH, (H. V. VAN) *Boekhandelaar.* Rotterdam.
 GÖTELING VINNIS, (J.) *Boekhandelaar.* Haarlem.
 GOUDE, (M.) *Boekhandelaar.* Schiedam.
 GRAAFF, (C. G. DE) *Boekhandelaar.* Brielle.
 GRAVE, (M^r. J. L. A. DE) *Wethouder.* Gouda.
 GREBBER, Sz. (S. DE) *Boekhandelaar.* Amsterdam.
 GREBBER, (W. DE) *Boekhandelaar.* Amsterdam. 3 *Exempl.*
 GREVEN, (W^m.) *Predikant.* Culemborg.
 GULICK & HERMANS (VAN) *Boekhandelaars.* Breda.

H.

- HAAFF, (J. M. VAN 'T) *Boekhandelaar.* 's Gravenhage. 6 *Exempl.*
 HAAGEN, Hz. (H.) *Hulp-Onderwijzer.* Rotterdam.
 HAAGEN, (W. J.) *Boekhandelaar.* Groningen. 3 *Exempl.*
 HALEN, (C. J. VAN DER) *Notaris.* Brouwershaven.
 HALTEREN, (T. VAN) *Boekhandelaar.* Wildervank. 2 *Exempl.*
 HANSEN, (J. T.) *Apotheker.* Delft.
 HATTEM, (J. van) *Officier van Gezondheid 2^{de} klasse.* Medenblik.
 HAZENBERG en Comp., (H. W.) *Boekhandelaars.* Leiden.
 HEERE, (P. H.) *Koopman.* Amsterdam.
 HEETEREN, (J. H. en G. VAN) *Boekhandelaars.* Amsterdam. 3 *Exempl.*
 HELDER, (P.) *Negotiant.* Aalsum (onder Cocksdoorp).
 HELM, (N. T. VAN DEN). Utrecht.
 HENDRIKS, (A. F.) *Toonkunstenaar.* Kampen.
 HENDRIKSE, (E.) *Boekhandelaar.* Middelburg. 3 *Exempl.*
 HENDRIKSEN, (H. T.) *Boekhandelaar.* Rotterdam. 3 *Exempl.*
 HENDRIKSEN, (P. C.) *Boekhandelaar.* Rotterdam.
 HEMERT TOT DINGSHOF, (K. T. C. Baron van) *Bewaarder van de Hypotheken.* Arnhem.
 HESLINGA, (TAEKLE A.) *Ondermeester.* Lieve Vrouwe Parochie.
 HESSEL, (F.) *Boekhandelaar.* Heerenveen.

UVEL, (C. W. VAN DEN) *Boekhandelaar*. Tiel.
 UVEL, (J. HAGE VAN DEN) *Onderwijzer*. 's Gravenhage.
 UVELL, (P. H. VAN DEN) *Boekhandelaar*. Leiden.
 YNINGEN, (W. H. VAN) *Boekhandelaar*. Utrecht. 4 *Exempl.*
 YNIS, Tz. (J.) *Boekhandelaar*. Zaandijk.
 EDEMAKER, (J.) *Boekhandelaar*. Utrecht. 4 *Exempl.*
 EGEN, (J. L.) *Rijks Vee-arts 1^{ste} kl.* Witmarsum.
 EK, (C. C. VAN DER) *Boekhandelaar*. Leiden. 3 *Exempl.*
 ET, (C. TEN) *Boekhandelaar*. Nijmegen. 2 *Exempl.*
 FEMAN, (M. F.) *Lid van den Stedelijken Raad*. Gouda.
 LLAND, (H. G.) *Rijks Ontvanger*. Purmerende.
 LZAPFFEL, (C. J.) *Evang. Luth. Predikant*. Woerden.
 NINGH, (Wed. J. C.) *Boekhandelaars*. Schagerbrug.
 OGENBOOM, (A.) *Boekhandelaar*. Amsterdam. 3 *Exempl.*
 OGENDIJK, (J.). Schiedam.
 OGENDYK, (L. PROOS) *Koopman*. Waddinxveen.
 OGSTRATEN, J. (A. VAN) *Boekhandelaar*. 's Gravenhage. 6 *Exempl.*
 OEBERGEN, (J. W. VAN) 2^{de} *Luitenant 3^{de} Regiment Infanterie*.
 OST, (J. VAN DER). 's Hertogenbosch.
 OTTEN, (J. VAN) *M^r. Wagenmaker*. Texel.
 OUBAR, (S. T. A.) *Kolonel 3^{de} Regiment Infanterie*.
 OUSINGH, (P.) *Boekhandelaar*. Winschoten.
 OULLEMAN, (W.). Blokzijl.

I.

IEL, (W. C.) *Boekhandelaar*. Amsterdam.
 OBS & MEIJERS, *Boekhandelaars*. Amersfoort.
 OUBER, (O.) *Deurwaarder*. Medenblik.
 OUBSZ, (P.) *Huisonderwijzer*. Amsterdam.
 OUBSCHOW, (T. A.) *Boekhouder*. Amsterdam.
 OUBG, (P. A. DE) *Boekhandelaar*. Arnhem.
 OUBGH, (W. TH DE) *Rijks Ontvanger*. Opheusden.
 OUBST, (J. M.) *Tabakshandelaar*. 's Hertogenbosch.
 OUBSUS, (W.) *Instituteur*. Utrecht.

K.

KAAPEN, (P. N. VAN) *Boekhandelaar*. Amsterdam. 3 *Exempl.*
 KAPPHUIJZEN, (H. T.) *Onderwijzer*. Utrecht.
 KAPPEL, (A. H.) *Boekhandelaar*. 's Hertogenbosch. 3 *Exempl.*
 KAPPELERS, (W. J.) *Leeraar in de Wiskunde aan de Koninkl. Akademie*. Delft.
 KAPPELIEREN, (J. VAN) *Wijnkooper*. Bodegraven.
 KAPPELTEREN, (G. VAN) *Predikant*. Nede.
 KAPPELCHENIUS, (L. W. C.) *Advokaat*. Batavia.
 KAPPELIM, (M. H.) *Koek- en Banketbakker*. Groningen.
 KAPPEL EUWENS & LOON, (F.) *Boekhandelaars*. Goes. 3 *Exempl.*
 KAPPELFFENS, (P. VAN) *Apotheker*. Dockum.
 KAPPELOT, (A^s. VAN DER) *Smit*. Cocksdoorp op Texel.
 KAPPELOOTS & Comp, (A.) *Boekhandelaars*. 's Gravenhage.
 KAPPELPPERT, (A.) *Opzigter bij de Waterstaat*. 's Bosch.
 KAPPELIT, (Gebr.) *Boekhandelaars*. Alphen.
 KAPPELYVE, (D. D. VAN) *Stads Fransch Kostschoolhouder*. Doetichem.
 KAPPELH, (C. L. LOCHER VAN). Maastricht.

KOCH, (G. F.) *Boekhandelaar*. Utrecht. 3 *Exempl.*
 KOLFF, (G. J. C.). Gouda.
 KOOIMAN, JACOBSZON (A. G.). Schoonhoven.
 KOOLHAAS, (H. M. G.) *Predikant*. Doetichem.
 KRAAIJ, (C.) *Boekhandelaar*. Amsterdam.
 KRAMERS, (H. A.) *Boekhandelaar*. Rotterdam.
 KROON, (F. H.) *Boekhandelaar*. Oudewater. 2 *Exempl.*
 KRUSEMAN, (A. C.) *Boekhandelaar*. Haarlem. 4 *Exempl.*
 KRUYFF, (D. J. DE) *Burgemeester*. Schoonhoven.
 KRUIJFF, (J. DE) *Boekhandelaar*. Utrecht.
 KUILENBORG, (J. H.) *Apotheker*. Groningen.
 KUIJPER, Hz. (H.) *Luitenant-Ingénieur bij de Koninkl. Mil. Akad.* Breda.

L.

LAAG, (J. M. TER). 's Hertogenbosch.
 LAGERWEY, (H.) *Boekhandelaar*. Dordrecht. 3 *Exempl.*
 LAKERVELD, (M. J. VAN). Moordrecht.
 LAND, (A. A.) *Grietman en Notaris*. Schiermonnikoog.
 LANGE, (J. DE) *Boekhandelaar*. Deventer. 3 *Exempl.*
 LANGEVELD, (F. VAN) *Boekhandelaar*. Culemborg.
 Leesgezelschap, (Het *Schoolonderwijzers*). Zalt-Bommel.
 LEEUWEN, (C. J. VAN) *Boekhandelaar*. Woerden.
 LELYVELD VAN CINGELSHOUCK, (G. VAN) *Notaris*. Vierlingsbeek.
 LINDEN, (Erven de Wed. F. G. ONDER DE) *Bijbeldrukkers*. Amsterdam.
 LINDEN, (H. VAN DER) *Manufacturier*. Bergen op Zoom.
 LINDGREEN, (J. J.) *Officier van Gezondh. bij het O. Ind. leger*.
 LION & Zonen, (E.) *Boekhandelaars*. 's Hertogenbosch. 3 *Exempl.*
 LIST, (F. C.) *Luitenant-Generaal Minister van Oorlog*. 's Gravenhage.
 LOBRY, (L. M.) *Predikant*. Zwammerdam.
 LOGCHEM & Zoon, (J. B. VAN) *Boekhandelaars*. Haarlem.
 LONDONCK, (G. M. P.) *Boekhandelaar*. Amsterdam.
 LOTZ, (G. T.) *Boekhandelaar*. Amsterdam. 3 *Exempl.*

M.

MAK, (C.). Schiedam.
 MANN, (W. G. T.) *Apotheker*. Haarlem.
 MANDELE, (J. E. VAN DER) *Advokaat*. Delft.
 MARIENHOFF, (H. J. VAN) *Notaris*. Wijk bij Duurstede.
 MAUVILLON, (F. W. VON). Cleeff.
 MEDENBLIK, (M. A. H. J. RAVESTEYN) *Advokaat*. Gouda.
 MEEKEL, Jz. (J.) *Boekhandelaar*. Appingadam.
 MEER, (JAC. VAN DER) *Boekhandelaar*. Deventer.
 MEFFERT, (H.) *Boekhandelaar*. Assen.
 MELLINK, (W. C.) *Boekhandelaar*. Zutphen. 4 *Exempl.*
 MENSING & VAN WESTREENEN, *Boekhandelaars*. Rotterdam.
 MENU, (J.) *Commies bij het Prov. Gouvernement van N. Brabant*. 's Bosch.
 MESTDAGH, (N. J.) *Boekhandelaar*. Vlissingen. 12 *Exempl.*
 MEURS, (W. A. VAN) *Predikant*. Kampen.
 MEIJER, (A.) *Onderwijzer*. Nijmegen.
 MEIJER, (Wed. H.) *Boekhandelaars*. Zwolle. 6 *Exempl.*

MICHAËL, (H.) *Opz. teekenaar bij de algem. dienst der Waterstaat.* 's Hage.
 MINGELEN, (G. J.) 's Gravenhage.
 MONGERS & Zoon (A.) *Boekhandelaars.* Doesburg.
 MOOLENBURGH, (D. J.) Brouwershaven.
 MOOLENBURGH, (H.) *Lid der Staten van Zeeland.* Zonnemaire.
 MOONEN, (C. J. J.) *Hulponderwijzer.* Rotterdam.
 MORTEL, (M. J. B. H. VAN DE) *Raadsheer in het Prov. Gerechtshof van Noord-
 Brabant.* 's Hertogenbosch.
 MULLER, (FREDERIK) *Boekhandelaar.* Amsterdam.
 MULLER, (Gebr.) *Boekhandelaars.* 's Hertogenbosch. 27 *Exemplaren.*
 MUNNIK, (J. DE) *Boekhandelaar.* Schiedam.
 MIJNLIEF, AZ. (J. F.) te Nieuwerkerk aan den IJssel.

N.

NASSAU, (D. H. J.) Assen.
 NEEF, (J. DE) *Boekhouder.* Rotterdam.
 NOMAN & Zoon, (JOH.) *Boekhandelaars.* Zalt-Bommel.
 NOMAN, (W. J. VAN HAREN) *Boekhandelaar.* Maastricht.
 NOMEN, Pz. (G.) Zaandam.
 NOORDUIJN, (A.) Nijmegen.
 NOORDUIJN & Zoon, (J.) *Boekhandelaars.* Gorinchem.
 NOOTEN, (S. E. VAN) *Boekhandelaar.* Schoonhoven. 2 *Exempl.*
 NOUHUIS, (VAN) 2^{de} *Luitenant ter Zee.*
 NOURISSE, (P.) Waddingsveen.
 NUMAN, (J. J.) Schagen.
 NYGH, (H.) *Courantier.* Rotterdam. 3 *Exempl.*
 NYHOFF, (J. A.ⁿ) *Boekhandelaar.* Arnhem. 4 *Exempl.*

O.

OKHUIZEN, (W. L.) *Boekhandelaar.* Amersfoort.
 ONBEHOUVEN, (A. J. L.) 's Gravenhage.
 OOMKENS, Jz. (J.) *Boekhandelaar.* Groningen. 3 *Exempl.*
 Oorlog, (*de Bibliotheek van 't Departement van*)
 OP TEN NOORT, (W. E.) 2^{de} *Luit.* 3^{de} *Regiment Infanterie.*
 OTTOLANDER, (R. J. W.) Boskoop.
 OUDSHOORN, Gz. (A. VAN) *Cand. Notaris.* Kollum.
 OVERMAN, (J.) *Predikant.* Schiedam.

P.

PALIER & Zoon, (H.) *Boekhandelaars.* 's Hertogenbosch.
 PANNEBAKKER & Comp, *Boekhandelaars.* Enkhuizen.
 PERSIJN, (P. J.) *Boekhandelaar.* Hoorn. 3 *Exempl.*
 PICKHARDT, (K. W.) *Boekhandelaar.* 's Gravenhage.
 PIEREN, Jz. (T.) *Boekhandelaar.* Dordrecht. 7 *Exempl.*
 PIETERS, (J.) *Hoofd-Onderwijzer aan 's Rijks lagere School.* Roermond.
 PORTIELJE, (G.) *Boekhandelaar.* Amsterdam. 3 *Exempl.*

- POST, (C. G. VAN DER) *Boekhandelaar*. Amsterdam. 3 *Exempl.*
 POST, JR., (C. VAN DER) *Boekhandelaar*. Utrecht.
 PREIJER, (W.) *Ontvanger der Stedelijke Accijnsen*. Amsterdam.
 PRINS, (L. P.) *Med. Doctor*. Oldeberkoop.
 PROOST, (U.) *Boekhandelaar*. Leeuwarden.

R.

- RAADGEEP, (W. J.) *Boekhandelaar*. Doetichem. 2 *Exempl.*
 RAPPARD, *K. (M^r. A. G. A. Ridder van) *Directeur van het Kabinet des Konings*. 's Gravenhage.
 RAVENHORST, (W. VAN) *Gouverneur*. Werkendam.
 RAVENS, (W. J. B.) 1^{ste} *Luitenant Adjudant*, 3^{de} *Regiment Infanterie*.
 REUCHLIN, (Jh^r. P. A.) *Lid van de Ridderchap van Gelderland*. Tiel.
 RIETVELD, (A. W.) *Boekhandelaar*. Amsterdam. 3 *Exempl.*
 RITS, (F. J. M.) *Notaris*. 's Hertogenbosch.
 RIVIÈRE, (LA) *Boekhandelaar*. Nijmegen. 3 *Exempl.*
 ROELANDTS, (H. A. M.) *Boekhandelaar*. Schiedam.
 ROELFSEMA, (H. R.) *Boekhandelaar*. Groningen. 3 *Exempl.*
 ROEM, (JOH.) *Boekhandelaar*. Alkmaar. 3 *Exempl.*
 RÖMELINGH DE JONGE, (J.) *Boekhandelaar*. Groningen.
 ROMEYN, (A.) *Med. Doct. enz.* Gouda.
 ROOSEBOOM, (J. G.) *Stads Med. Doct.* Gouda.
 ROOIJ, (J. DE) *Boekhandelaar*. Delft.
 ROUTS, *Postdirecteur*. Roermond.
 RIJCKSZ. *Partikulier*. Roermond.
 RIJKOM, (W. F. VAN) *Boekhandelaar*. Amsterdam.

S.

- SANTBERGEN, (J. G. DE MOLL VAN). Arnhem.
 SANTBERGEN, (L. VAN). Westervoort.
 SCHAAFSMA, (B.) *Boekhandelaar*. Dockum. 8 *Exempl.*
 SCHALEKAMP, VAN DE GRAMPSEL en BAKKER, *Boekhandelaars*. Amsterdam. 26 *Exemplaren*.
 SCHARTEN, *gepens. Luitenant-Kolonel*. Breda.
 SCHEEPES, (J. M.) 1^e *Luit. bij het 3^{de} Regiment Infanterie*.
 SCHELTEMA, (D.) *Boekhandelaar*. Utrecht. 2 *Exempl.*
 STENFERT KROESE, (J. G.) *Boekhandelaar*. Arnhem.
 SCHETSBERG, (H. C.) *Boekhandelaar*. Leeuwarden. 2 *Exempl.*
 SCHIERBEEK, (L.) *Boekhandelaar*. Leeuwarden. 3 *Exempl.*
 SCHIERBEEK, (R. J.) *Boekhandelaar*. Groningen. 4 *Exempl.*
 SCHOLTENS, (A. L.) *Boekhandelaar*. Groningen. 6 *Exempl.*
 SCHÖNINGH, *Ontvanger der Registratie*. Appingadam.
 SCHONEKAT, (M. H.) *Boekhandelaar*. Amsterdam.
 SCHOONEVELD en ZOON, (M.) *Boekhandelaars*. Amsterdam.
 SCHOONEVELD, (P. J.). Amsterdam.
 SCHUTTE, (G. J.) *Boekhandelaar*. Zwolle. 3 *Exempl.*
 SETTEN, (J. M. VAN) *Boekhandelaar*. Zierikzee. 2 *Exempl.*
 SICCAMA, (M^r. L. C. HORA). Utrecht.
 SINGELS, (N. J.) *Instituteur*. Leeuwarden.
 SIPSMA, (S. P.). Grouw.

SLANGEN, (J. W. VAN) *Instituteur*. Buren.
 SLEESEN, (S. C. VAN DER) *Boekhandelaar*. Groningen. 4 *Exempl.*
 SMIT, (M.) *Boekhandelaar*. Groningen.
 SMITS, (J.) *Bierbrouwer*. Vegchel.
 SNEL, (J. A.) *Burgemeester*. Stolwijk.
 SOMEREN, (A. E. C. VAN) *Boekhandelaar*. Zutphen.
 SOMMER, (J. F.) *Boekhandelaar*. Almelo. 3 *Exempl.*
 SPANJE, (J. H. VAN) *Boekhandelaar*. Amsterdam.
 SPOOR, (M. A. P.) *Militie-Commissaris*. 's Hertogenbosch.
 SPRUIJT, (J. G.). Waddinxveen.
 SPIJKER, AZ. (J. C.) *Boekhandelaar*. Amsterdam.
 STRAMROOD, (W. F.) *Boekhandelaar*. Wijk bij Duurstede. 3 *Exempl.*
 STARK, (M.). Amsterdam.
 STEIMETS, (R. A. C.). Gravenhage.
 STERK, (F. P.) *Boekhandelaar*. Breda. 3 *Exempl.*
 STOKHUYZEN, (W.) *Boekhandelaar*. Gorinchem. 3 *Exempl.*
 STRUICK, (H. C.). Arkel.
 SWAAN, (J. W.) *Boekhandelaar*. Arnhem.
 SWART, (T.) *Ambtenaar*. Alkmaar.
 SWIETEN, (M. J. VAN). Sassenheim.
 SYBRANDI, (J. D.) *Boekhandelaar*. Amsterdam. 3 *Exempl.*

T.

TAATS, (Gebr.) *Boekhandelaars*. Amersfoort. 3 *Exemplaren*.
 TAS, (D. VAN DER). Schiedam.
 TAS, (L. VAN DER). Schiedam.
 TERVEEN EN ZOON, (J. G. VAN) *Boekhandelaars*. Utrecht.
 THESING, (E. H. G.) *Burgemeester en Notaris, Lid der Staten van Zuid-Holland*. Hazerswoude.
 THIE, (Jb.) *Boekhandelaar*. Helder. 3 *Exempl.*
 THIEL, (J. P. L.). Maastricht.
 THIEME, (G. VAN ELDIK) *Boekhandelaar*. Arnhem. 3 *Exempl.*
 THIEME, (J. F.) *Boekhandelaar*. Nijmegen. 2 *Exempl.*
 THIERRY EN MENSING, (Erven) *Boekhandelaars*. 's Hage. 3 *Exempl.*
 TIBOUT, (W. J.) *Boekhandelaar*. Wageningen.
 TOEWATER, (A. W. H.) 1^{ste} *Luit.* 3^{de} *Regiment Infanterie*.
 TROMP, (C.). 's Gravenhage.
 TROMP, (K.). Moordrecht.
 TYL, (J. J.) *Boekhandelaar*. Zwolle.

V.

VEER, (E. H.) *Geëmployeerde aan de Stads-Fabricage*. Rotterdam.
 VELDEN, (H. VAN DEN) *Onderwijzer*. Boxtel.
 VERKOUTEREN, (W. J. J.) 1^{ste} *Luitenant* 3^{de} *Regiment Artillerie*.
 VERMAAT, (J. H.) *Koopman*. Wamel.
 VERMANDE, (Wed. L. C.) *Boekhandelaars*. Medenblik. 4 *Exempl.*
 VERMEULEN, (E. K.) *Onderwijzer*. Sleenwijk.
 VERSTEEGH, (D. D.). Erichem.
 VERSCHOOR, (P. F.). Breda.
 VEY, (P. de) *Onderwijzer*. Bekerke.
 VIRULY, (T. P.) *Fabrikant*. Gouda.

- VISSCHER, (K.) *Onderwijzer*. Utrecht.
 VLIES, (M^r CORNELIS VAN DER) *Advokaat en Secretaris*. Hazerswoude.
 VLIET Cz., (J. VAN DER) *Boekhandelaar*. Rotterdam. 4 *Exempl.*
 VLIET, (J. L. VAN DER) *Boekhandelaar*. 's Gravenhage.
 VLOTEN, (W. J. VAN BOMMEL VAN) *Boekhandelaar*. Amersfoort. 3 *Exempl.*
 VOOGHT, (F. DE). Oldenzaal.
 VOGELENSANK, (R.) *Boekhandelaar*. Gouda. 2 *Exempl.*
 VORSTMAN (A. J. ZOUTMAAT). *Boekhandelaar*. Bergen op Zoom.
 VOS VAN STEENWIJK VAN DEN HAVIKHORST, (J. G. A. Baron de) *Gouverneur der Provincie Drenthe*. Meppel.
 VREDENBURG, (E. VAN) *Staatsraad Gouverneur van Zeeland*. Middelburg.
 VREEDE, (J. M. DE). Schiedam.
 VUYCK, (P.) *Ambtenaar bij de Waterstaat*. Dordrecht.

W.

- WAEIJHART, (A.) *Onderwijzer*. Hoek.
 WALTER, (J. B.) *Apotheker*. Dockum.
 WARBURG, (K.) *Boekhandelaar*. Zaandam.
 WEELDEN, (A. J. VAN) *Boekhandelaar*. 's Gravenhage. 6 *Exempl.*
 WEES, (H. J. VAN) *Boekhandelaar*. Breda. 3 *Exempl.*
 WELSCH, (A. S.) *Adj^t. Commies bij het Prov. Gouvernement van Noord-Brabant*. 's Hertogenbosch.
 WERKHOVEN, (F. G. A. J. VAN) *Boekhandelaar*. Alphen. 2 *Exempl.*
 WERMESKERKEN, (JAC. VAN) *Boekhandelaar*. Tiel.
 WERMESKERKEN, (Wed. D. R. VAN) *Boekhandelares*. Tiel. 6 *Exempl.*
 WERVE, (J. A. VAN DE). Waddinxveen.
 WETHMAR, (F. C.). Arnhem.
 WEIJTINGH EN VAN DER HAART. *Boekhandelaar*. Amsterdam.
 WILKENS, (F.) *Boekhandelaar*. Groningen. 3 *Exempl.*
 WILLEMIEER, (D.) *Rector*. Gouda.
 WILLEMSSEN, (W.) *Onderwijzer*. Ophemert.
 WOLTERS, (J. B.) *Boekhandelaar*. Groningen. 3 *Exempl.*
 WOLTERS, (W.) *Directeur der grofsmederij*. Leiden.
 WOLTHUIS, (S. J.) *Leeraar in de Wiskunde aan het Koninklijke Instituut voor de Marine*. Medenblik.
 WORBERT Graaf VAN WASSENAAR STARRENBURG, (M. J.) 2^{de} *Luitenant*, 2^{de} *Regiment Lanciers*.
 WIJK, ATHZ., (R. VAN) *Boekhandelaar*. Zwartsluis.
 WIJSMULLER, (Erven) *Boekhandelaars*. Amsterdam. 6 *Exempl.*

Y.

- YEMA, (Th.) *Boekhandelaar*. Franeker.

Z.

- ZAHN, (W.) *Burgemeester en Notaris*. Bodegraven.
 ZALM, (T. VAN) *Suppoost in het Sint Pieters Gasthuis*. Amsterdam.
 ZEHENDER, (FRAUSS) *Fabrikant*. Oldenzaal.
 ZWEERS, (H. A.) *Boekhandelaar*. Amsterdam. 3 *Exempl.*

VERKLARING VAN DE GEBEZIGDE VERKORTINGEN.



adverb. <i>beteekent</i> : adverbium.	Gram. <i>beteekent</i> : Gramatica.
afgek. » afgekort.	hebr. » hebreuwsch.
afgel. » afgeleid.	holl. » hollandsch.
Anat. » Anatomie.	hong. » hongarsch.
angels. » angelsaksisch.	ijsl. » ijslandsch.
arab. » arabisch.	ind. » indisch.
Arch. » Architectuur.	in 't alg. » in 't algemeen.
Arith. » Arithmetiek.	inz. » inzonderheid.
Astr. » Astronomie.	iron. » ironisch.
barb. lat. » barbaarsch latijn, d. i. kwa- lijk gevormd latijn.	it. of ital. » italiaansch.
boh. » boheemsch.	Jur. » Jurisprudentie.
Bot. » Botanie.	l. » liever.
brazil. » braziliaansch.	lat. » latijn.
b. v. » bij voorbeeld.	lat.-gr. » uit latijn en grieksch zamen gesteld.
celt. » celtisch.	log. » logisch.
chald. » chaldeeuwsch.	m. » masculinum.
Chem. » Chemie.	m. en n. » masculinum en neutrum.
Chron. » Chronologie.	Mar. » Marine.
comp. of	Math. » Mathesis.
compar. » comparativus.	Med. » Medicina.
deen. » deensch.	Merc. » Mercatuur.
d. i. » dat is.	mid.-lat. » middeleeuwsch-latijn.
egypt. » egyptisch.	Mil. » militair.
eig. » eigentlijk.	Min. » Mineralogie.
en dgl. » en dergelijke.	Muz. » muziek.
eng. » engelsch.	Myth. » Mythologie.
enz. » en zoo voorts.	n. » neutrum.
f. » femininum.	n. l. m. » neutrum, liever masculinum.
fr. » fransch.	nam. » namelijk.
fr.-gr. » fransch-grieksch.	ned. » nederduitsch.
gael. » gaelisch of hoogschotsch.	ned.-fr. » nederduitsch-fransch.
geb. » geboren.	ned.-lat. » nederduitsch-latijn.
gem. » gemeen of in de platte taal gebruikelijk.	N. H. » Natuurlijke Historie.
gen. » genitivus.	nw gr. » nieuw grieksch.
Geom. » Geometrie.	nw lat. » nieuw latijn, d. i. uit het latijn in lateren tijd ge- vormd, dus vreemd aan de oud-romeinsche taal.
gest. » gestorven.	noord. noordsche
gew. » gewoonlijk.	Myth. » Mythologie.
goth. » gothisch.	N. T. » Nieuwe Testament.
gr. » grieksch.	oneig. » oneigentlijk.
gr.-lat. » uit grieksch en latijn zamen gesteld.	

ontst. <i>beteekent</i> :	ontstaan.	sing. <i>beteekent</i> :	singularis.
oorspr. »	oorspronkelijk.	slav. »	slavisch of slavonisch.
oost-ind. »	oost-indisch.	sp. »	spaansch.
O. T. »	Oude Testament.	spr. »	spreek uit of lees.
oudd. »	oud-duitsch.	sprw. »	spreekwoord.
oudf. »	oud-fransch.	syr. »	syrisch.
oud-		tart. »	tartaarsch.
(hoogd. »)	oud hoogduitsch.	tegest. »	tegesteld.
oud-ned. »	oud nederduitsch.	tegenst. »	tegenstelling.
oudn. »	oud noordsch.	turk. »	turksch.
part. »	participum of deelwoord.	Typ. »	Typographie.
perz. »	perzisch.	v. »	van
peruv. »	peruviaansch.	v. a. »	volgens anderen.
Phar. »	Pharmacie.	v. d. »	van den.
Phys. »	Physica.	v. h. »	van het.
Pict. »	Pictura.	verklw. »	verkleinwoord.
pl. »	pluralis.	vgl. »	vergelijk.
Poet. »	poëtisch.	voorm. »	voormaals.
port. »	portugeesch.	v. s. »	volgens sommigen.
R. K. »	Roomsch-Katholijken.	waarsch. »	waarschijnlijk.
r. k. »	roomsch-katholijk.	wend. »	wendisch.
rom. »	romeinsch.	z. »	zie.
roman. »	romanisch.	z. a. »	zie aldaar.
russ. »	russisch.	zamen-	
saks. »	saksisch.	(getr. »)	zamengetrokken.
sansk. »	sanskrit.	z. v. a. »	zoo veel als.
scil. »	scilicet, d.i. namelijk, aan te vullen enz.	zw. »	zweedsch.

NB. Een / beduidt, dat de lettergreep het accent of den toon heeft.

Een — boven een' vocaal beteekent de lengte der lettergreep.

Een ˘ duidt de korthed der lettergreep aan.

Een = wil zeggen: gelijk met, gelijkheid, inzonderheid etymologische gelijkheid.



A.

A. of *A°* = *anno*, in het jaar, ten jare; *A. a.* = *ana*, v. elk evenveel (op recepten); *A. a. a.*, = *amalgama* (z. a.); *A. a. C.*, = *anno ante Christum*, in het jaar voor Christus; *A. aer. vulg.* = *anno aerae vulgaris*, in het jaar der gewone tijdrekening; *A. A. M.* of *A. M.* = *artium magister*, meester der kunsten; *AA. LL. M.* of *A. L. M.* = *artium liberalium magister*, meester der vrije kunsten; *A. a. u. c.* of *A. u. c.* = *anno ab urbe condita*, *anno urbis conditae*, in h. jaar v. de bouwning der stad (Rome), 753 voor C. geboorte; *A. b.* = *aurēa bulla*, de gouden bul; *A. C.* = *anno Christi*, in het jaar voor Christus, ook *Augustāna confessio* (z. a.); *a. c.* = *anni currentis*, v. h. loopende jaar; *A. D.* = *anno Domini*, in het jaar onzes Heeren; *ante diem*, voor d. (bepaalden) dag of termijn; *a date*, v. d. dag af; *A. M.* = *anno mundi*, in het jaar der wereld, ook *artium magister*, meester der kunsten; ook *amica manu*, met vriendenhand, met vriend (op adressen v. brieven); *A. m. c.* = *a mundo condito* of *a. o. c.* = *ab orbe condito*, van de schepping der wereld; *a. o. r.* = *anno orbis redēnti*, in het jaar na de verlossing der wereld; *a. pr.* = *anno praeterito*, in het afgeloopen jaar; *a. r. s.* = *anno (restaurātae) recuperātae salūtis*, in het jaar na de herstelling des heils; *A. S. S.* = *acta sanctōrum*, handelingen der heiligen; *a. u. c.*, z. *a. a. u. c.*; *a. u. s.* = *actum ut supra* (z. a.)
ā, fr., voor, tegen, om, b. v. de el *ā* een gl.
A. en *O.* (alpha en omega), de eerste en laatste letter van het gr. alphabet; vandaar: begin en einde, de eerste en laatste, het gewichtigste en dierbaarste; toenaam des Heilands.

a priv., = *alpha privativum*, n., de gr. be-roovings-*a*, de ontkennde *a*, die, vóór een gr. woord geplaatst, de kracht heeft het begrip ontkenkend te maken.

Aalbert, Albert, mansn., verkorting v. h. oude **Adelbert**, als of men zeide: adelaarbaard, edel van baard.

Aam, voorm. ned. vochtmaat, voor fr. wijn = 155,2 kan, voor rijen- of moezelwijn = 148,4 kan, voor brandewijn = 222,62 kan, voor olie = 145,5 kan.

Aaris, z. v. a. **Beduinen**, (z. a.)

Aaron, hebr. naam, de welig groeiende, v. a. berg van vreugde en opspringing.

Aarts, voorz. bij sommige woorden, die eene waardigheid aanduiden, als vader, bisschop, priester enz., komt af van het gr. *archein*, beginnen, en beteekent zoo veel als eerst; het staat ook bij woorden, die eene

zedelijke hoedanigheid aanduiden, als aarts-guit, aarts-ketter enz. Neemt een gr. woord dat *archa* achterop, dan gebruikt men dit in het nederd. onvertaald, als monarch, schoolarch, patriach, enz.

Aas, n. voorm. ned. goudgewicht = 0,048 wigtjes; benaming der ééne op de dubbeltsteenen en in het kaartspel.

Aasdomsregt, zoo genoemd in tegenoverstelling v. h. schependomsregt, toen men tweederlei versterfregt in onderscheidene nederl. prov. volgde; de naam komt uit het oude fries. landregt, waarin de regters *aetgaas*, *azigs*, later *atten*, het vonnis *doem* genoemd werden.

Aasgraaf, eene waardigheid, die in de 13de eeuw in den Briel bestond; de aasgraaf maakte met 12 personen, aasridders geheeten, eene regtbank uit, die de geschillen tusschen de kabeljaauwvisschers en de aasvangers voor de kabeljaauwvangst besliste.

Aat, m. japansche edelsteen v. rozeroode kleur, waarvan de uitvoer verboden is.

Ab, de 11de maand v. h. joods. jaar, eig. pers. de glans (ongeveer onze julij).

Abal, m. naam der gepreste turksche matrozen.

Abaca, f. naam eener hennipsoort op de Manillische eilanden.

Abacot, n. eng. (spr. *ebekot*), de staatsmuts in den vorm eener dubbele kroon, het hoofdsieraad der oude eng. koningen.

abactio partus, f. lat. Med., de afdriving der vrucht; *abáctor*, m. veedief.

a baculo ad angulum besluiten, lat., eig. van de zijde eens driehoeks tot zijnen hoek besluiten, d. i. eene ongerijmde gevolgtrekking maken.

Abacus, n. lat., eene rekentafel bij de Ouden; *abacus Pythagoricus*, tafel v. vermenigvuldiging in de gedaante eens vierhoeks; Arch., de bovenste vierkante plaat waarmede het kapiteel eener zuil bedekt is; **abacist**, m. een rekenmeester.

Abaddōn, m. hebr., een verderver, vernielcr, verwoester; benaming v. d. engel des afgronds, Openb. Joh. IX, 11.

Abadir, m. naam van den steen, dien Saturnus verslond, meenende, dat het de zoon (Jupiter) was, van wien zijne vrouw Ops of Rhea bevallen was; naam der voornaamste karthaagsche godheid.

Abadschi, m. de maand augustus bij de Turken, naar den syrischen almanak.

Abalienéren, lat., vreemd maken, ontvreemden, vervreemden, afkeerig, avvallig maken; **Abalienándi jus**, n. het regt van vervreemding; **Abalienátie**, f. vervreemding, overgang van eigendom.

Abandon, m. fr. (spr. *abangdóng*), af-

stand, overgave; Jur., bij zee-assurantiën, het regt van afstand, d. i. het regt des verzekerden om aan den assureur schip en goed tegen betaling der verzekerde som over te laten, en h. regt des verzekeraars om door betaling der verzekerde som aan den verassureerden zich van de kosten der redding of vrijmaking van schip en goed te bevrijden; **abandonnéren**, verlaten, opgeven, prijs geven, laten varen, afstand doen; in den zeehandel enz., het aandeel in verzekerde goederen, schepen enz. aan den assureur onder zekere voorwaarden afstaan.

Abanga, f. Bot., naam der palmboomvrucht op St. Thomas.

Abannatie, f. mid. lat. Jur., de verbanning voor een jaar, om het gebeurde door afwezigheid des daders in vergetelheid te brengen.

Abaptiston, n. gr., z. v. a. **trepaan** (z. a.).

abarcéren, Jur., iemand uit zijne bezitting verdrijven.

á bas, fr. (spr. *abá*), naar beneden, weg, voort!

Abas, n. perz. gewigt om paarden te wegen; ook eene perzische rekenmunt = 2 mamoudis (z. a.).

Abasse, n. nieuwe russ. zilveren munt van 20 kopeken, = 30 centen.

Abassaménto, n. it., de daling, verlaging, het vallen. — *di prezzo*, — van den prijs.

Abattement, m. fr. (spr. — *tell'máng*) verbod om handel te drijven in de Levant.

Abáti, pl. beruchte rooverbende in Italië, tegen het einde der 14de eeuw.

Abatis of **Abattis**, m. fr. (spr. *abati*) Arch., puin; Mil. eene verhakking; bij jagers: eene menigte geveld wild; bij slagers: afval, huid, talk enz.

Abat-jour, n. fr. (spr. *abazjoer*), een keldervenster of schuin venster, waardoor het licht van boven invalt, koekoek; vensterscherm tot afwering der zonnestralen, zonneblind.

Abattage, f. fr. (spr. — *táazj'*) het houtvellen, hakloon; **Abattant**, m. (spr. — *táng*) een val, blind of dwarsluik voor de vensters of deuren der koopmansgewelven; **Abattement**, n. (spr. *abatt'máng*), de neerslagtigheid, verslagenheid, afmatting, uitputting; **abattu**, **geabatteerd**, afgemat, krachteloos, moede, vermoeid, moedeloos.

abattúta, l. *a battuta*, it. (spr. — *toeta*) Muz., naar de maat, nauwkeurig afgemeten.

Abat-vent, n. fr. (spr. *abawáng*), een windbord, windscherm, dekmant over boomen.

Abba, m. syr., vader, Mark. XIV, 16.

Abbassi, m. eene perzische zilveren munt.

Abbáte, it., of **Abbé** fr., m. een abt; ook een geestelijke in schijn. die in Frankrijk en Italië, zonder éene abdij te hebben, zich als een abt kleedt en voordoet; te Ge-

nua heet de eerste raadsheer *Abbate del Popolo*; te Milaan noemt men de gildedekens ook **Abbati**, en in Z. Frankrijk heet de persoon, die de landelijke volksvermaken regelt, *Abbé de la jeunesse* (*jeunesse*).

Abbreviéren, lat., afkorten, verkorten; *abbreviatōres* of *abbreviātors*, pl. verkorters, schriftverkorters, pauselijke kanselarij-schrijvers; **abbreviatuur**, f. de verkorting, schriftverkorting.

Abces, **Absces**, m. lat., Med., een ettergezwel, etterbuil; *abscessus lactēus*, *a. lymphaticus*, *a. sanguinēus*, melk-, lympha-, bloedgezwel.

Abdal of **Abdalla**, m. arab. naam der perz. monniken; ook z. v. a. **enthusiast** (z. a.).

Abderieten, pl. gr., inwoners der oude thracische stad *Abdēra*, wegens hunne onnoozelheid vermaard; oneig. onnoozele, dwaze, onverstandige menschen; **Abderieten-streken**, domme zetten, bespottelijke dwaasheden, kamperstukjes; **abderitismus**, m. het geloof der Abderieten, naar hetwelk b. v. het menschelijk geslacht op de bereikte hoogte v. ontwikkeling eeuwig moet stilstaan; **abderitisch**, onnoozel, zot, belagchelijk; **abderiséren** of **abderologiséren**, zotte, belagchelijke, ongerijmdedingen zeggen, beuzelen.

Abdast, **Abdest**, n. perz. (van *áb*, water, en *dest*, hand), de handwassching, enz. het wasschen v. de handen, het gezigt enz. bij de Muhamedanen vóór het gebed.

abdicéren, lat. (*abdicāre*), afstand doen, zijne aanspraak op iets laten varen; afslaan, verwerpen; **abdicatie**, f. de vrijwillige afstand van eene waardigheid of bediening; afdanking, uitsluiting; *abdicatione hereditātis*, h. afstand doen eener erfenis; *abd. juris*, de afstand v. een regt; **abditaméntum**, n., h. afgetrokkene, afgedongene v. eene bepaalde som.

abdōmen, n. lat. Anat., h. onderlijf; **abdominaal**, wat tot h. onderlijf behoort, b. v. **abdominaal-zenuwen**, buikzenuwen; **abdominaal-aderen**, buikaderen.

abducéren, lat. (*abducere*), af- of wegvoeren; Chir., een lid afzetten; **abductie**, f. de af- of wegvoering; Chir., de afzetting van een lid; **abductors**, pl. Anat., despiëren, waardoor een lid van het ligchaam afgetrokken wordt.

Abecedarĭus, een leerling v. het A B C; een beginnaar, aanvanger in zijn vak.

Abednēgo, m. (hebr. *Abednegō*) hebr. naam: knecht des lichts.

Abel, m. hebr. naam: de vergankelijke, damp, ijdelheid; ook een veroud. ned. adject., hupsch, schoon, geestig.

Abelardiséren, ontmannen, gelijk dit aan den beroemden Abelard in de 12de eeuw, op aanstoking van den oom zijner minnares Heloise, overkwam.

Abelieten, **Abelianers**, **Abeliërs**, pl.

cene naar Abel, Adams zoon, benoemde christ. secte der vierde eeuw, wier leden zich v. alle echtelijke gemeenschap met hunne vrouwen onthielden, maar vreemde kinderen aannamen, om hun genootschap niet te laten uitsterven.

Abellagium, n. mid. lat., h. bijenregt of h. regt eens leenheers op de bijenzwermen v. zijnen leenman.

Abelmosch, bisam- of muskuskorrels eener plant in de beide Indiën, de Levant enz., vooral tot parfumeren.

Abeōna, de godin der vertrekkenden, eene godin, die de Romeinen bij hun op reis gaan aanriepen, z. **Adeona**.

Aberreren, lat., afdwalen, afwijken; dwalen, feilen; **aberratie**, f. Astr., de afdwaling, afwijking, b.v. van het licht.

ab executione, z. ond. **executie**.

ab hinc, lat. Jur., van dezen tijd af; *ab hoc et ab hac et ab illa*, van dezen en van dien en van gene, d.i. zonder orde, in 't honderd, in 't wild.

Abhorrenten, (eng. *abhorrers*), pl., eene partij in Engeland onder Karel II, die de maatregelen der regering goedkeurde, in tegenoverstelling met de adresseurs of *petitionairs*, vgl. **Tory**.

Abib, m. hebr., demaander aren, naam der maand april in den bijbel.

Abida, een god bij de Kalmukken, die de zielen der menschen in hun stervensuur tot zich trekt.

Abigael, f., hebr. naam: vreugde des vaders.

abigeren, lat. wegdrijven, vee stelen; **abigeaat**, **abigeatus**, m. lat. Jur., diefstal van vee.

Abimēlech, m. hebr. naam: vader des konings.

abiméren, fr., te gronde rigten, in eenen afgrond storten, doen zinken, verderven; neerslagtig maken, ontmoedigen.

Abinādab, m. hebr. naam: goede vader. *ab incunabulis*, v. de wieg, v. de vroegste kindschheid af.

ab initio, z. ond. **initium**; *ab instantia*, z. ond. **instantie**; *ab intestato*, z. **intestaat**.

Abipōnes, pl., naam van een Z. Amerikaansch volk in Paraguay.

abituriéren, nw lat., op het punt staan om de school te verlaten; **abituriënt**, m. een van de school of akademie afgaand student (in Duitschland); **abituriënts-examen**, n. het onderzoek der van de school vertrekkenden.

abjéct, laag, laaghartig, verachtelijk, verwerpen (van *abjicere*, lat., wegwerpen); **abjectie**, f., de wegwerping, minachting, verachting, verachtelijkheid, zelfverlaging, laaghartigheid.

abjudicéren, lat. Jur., geregteijk ontzegen; misbillijken; **abjudicatie**, f. de ge-

regtelijke weigering, loochening bij eede; plegtige ontzegging.

abjustéren, barb. lat., vereffenen, in 't gelijk brengen.

ablactéren, lat., afmelken, eene manier van enten, door inlating van eenen tak in eenen ondergeplanten stam; een kind spenen; **ablactatie**, Med., het spenen der kinderen.

Ablāta, pl. lat. Jur., het weggenomene, ontvreemde, ontstolene.

Ablativus, z. **casus**.

ablegären, lat. (*ablegare*), verzenden, wegsturen; voor een jaar verbannen; **ablegaat**, m. een afgevaardigde, een geestelijke, dien de paus soms als apostolisch legaat afzendt; ook een gebannene; **ablegatie**, f. eenjarige verbanning, jaarban.

Ablegmīna, n. pl., de deelen v. een offerdier, die de Romeinen voor de goden bewaarden.

Ablepsie, f. gr., de blindheid; ontbering van 't gezicht; oneig. blindheid v. d. geest, stompzinnigheid.

abligurären, lat., verbrassen, verkwisten, door de keel jagen.

abluentia, pl. lat. Med., afvoeringsmiddelen, vloeibare zuiverende, oplossende en weekmakende geneesmiddelen; **ablütie**, f. de afspoeling, reiniging, zuivering; ook de handwassing des priesters in de R. K. kerk.

abnegären, lat., ontzegen, weigeren, afslaan, loochenen; **abnegatie**, f. de ontzegging, weigering, loochening.

Abner (hebr. *Abnēr*), m. hebr. naam: vader des lights.

abnorm, lat., v. d. regel afwijkend, onregelmatig; ook misvormd; Med., gebrekkig, tegennatuurlijk, ziekelijk; **abnormiteit**, f. de onregelmatigheid, misvormdheid, gebrekkigheid, ziekelijke, onnatuurlijke toestand, b.v. van een lichaamsdeel.

abnuéren, lat. door hoofdschudden weigeren, neen wenken.

aboléren, lat., (*abolere*), afschaffen, opheffen, uitdelgen; **abolitie**, f. afschaffing eener zaak; vergeving eener misdaad door het vernietigen der aanklagt; **abolitie-brief**, brief van genade-verleening; **abolitio criminis**, Jur., opheffing, uitdelging eener misdaad, zoodat naar dezelve geen onderzoek wordt gedaan; *a. infamiae*, de uitdelging der schande, herstelling der eer.

Abólla, **abólan**, gr., lange rok zonder mouwen bij de oude Grieken.

Abollagium, z. **Abellagium**.

Aboma, z. v. a. **Boa** (z. a.).

abominéren, lat., verfoeijen, vervloeken, een' afschuw hebben; **abominabel**, afschuwelijk, verfoeijelijk; **abominatie**, f. de verfoeijing, verwensching; de afschuweleijk daad.

abonderen, abundantie, abundant, z. abunderen.

abonnéren, fr., zijne deelneming aan eene zaak verzekeren, intekenen, toezeggen, in eens vooruit betalen; **abonnént, m.** een intekenaar, vooruitbetaler, voorafbesteller. **abonnement, n. fr.** (spr. *abonn'máng*), de intekening, voorafbestelling, vooruitbetaling op het bezit of genot eener zaak; *ab. suspendu* (spr. *su-spangdú*), een opgeheven of niet geldig abonnement.

aborderen, fr., aanlanden; aanspreken; **op het eerste abord** (spr. *abór*), in den beginne, aanvankelijk, bij het eerste aanspreken; **abordage, f.** (spr. —*daazj'*), het aanstooten, enteren der schepen; het aanspreken.

Aborigines, pl. lat., de oorspronkelijke inwoners, eerste bewoners van een land, stamvolken, die v. d. aanvang af (*ab origine*) daar gewoond hebben, in tegenoverstelling v. kolonisten.

Abortus, m. lat., de miskraam, de ontijdige bevalling; *abortus procuratio*, Jur., de opzettelijke afdrijving eener menschelijke vrucht; bevordering van eene ontijdige bevalling; **aborticidium, n.** het dooden der vrucht in het ligchaam der moeder; **abortieren, ontijdig baren**, eene miskraam krijgen, te vroeg bevallen. **abortiva pl. Med.**, middelen ter afdrijving van de vrucht.

abouchéren, fr. (spr. *aboeshjéren*), een mondgesprek houden, zamen spreken; zamen voegen, inpassen; **abouchement, n.** (spr. *aboeshj'máng*), zamenspraak, mondeling onderhoud; zamenvoeging, inpassing.

ab ovo, lat., van het ei, d. i. van den aanvang af; *ab ovo ad malum* of *a. o. usque ad mala*, sprw., van het ei tot den appel (het ooft), d. i. van het begin tot het einde, inz. van den maaltijd der oude Romeinen.

Abra, f. eene zilveren poolsche munt, ongeveer = 90 cent.; ook een kamermeisje, bijslaapster bij de oude Grieken en Romeinen.

Abacadábra, n. nietsbeteekende, zinnelooze taal; een tooverwoord, dat men als amulet ter vrijwaring van allerlei kwalen bij zich droeg.

Abraçax, m. eene godheid, die men voor de Mithra der Perzen houdt.

Abraham, m., hebr. naam, vader der menigte of van vele volkeren; **abrahamieten, secte der oostersche kerk** in de 9de eeuw, die de godheid van Jezus Christus loochende; zoo genoemd naar haren stichter Abraham van Antiochië; ook de naam der boheemsche deïsten, eene secte in Bohemen op het einde der 13de eeuw, die openlijk belijdenis deed van het geloof des aartsvaders Abrahams voor zijne besnijdenis; **abrahamsschoot, m.** (fr. *montpagnotte*), Mil., eene schootvrije plaats bij be-

legeringen, waar de nieuwsgierigen zonder gevaar het bombardement kunnen zien; ook iedere plaats, waar men zich veilig, gemakkelijk en geheel naar genoegen bevindt; het woord is ontleend aan Luk. XVI, 22.

à bras ouverts, fr. (spr. *a-brazoewèr*), met opene armen.

Abrakrees, veile vrouwen in Guinea.

Abráxas, m. een geheimzinnig tooverwoord of teeken, inz. op gesneden steenen (*abraxassteenen*), die als amuletten dienen.

Abrégé, m. fr. (spr. *abrezjée*), een uittreksel, korte inhoud; **abregéren, verkorten, kort te zamen vatten.**

Abreviëren enz. zie abbreviëren.

Abrikoos, f. (waarsch. v. h. lat. *apricus*, zonnig, v. a. van *praecocia*, d. i. de vroegrijpe), de vrucht van den armenischen pruimenboom (*prunus armeniaca*).

Abrites, pl., naam eener indische natie ten tijde van Alexander den groote.

abrogéren, lat. (*abrogāre*), afschaffen, opheffen, voor ongeldig verklaren, buiten werking stellen; Merc., een gegeven last of eene commissie terug nemen; **abrogātie, f.** de afschaffing, opheffing (v. wetten).

Abroñen, pl. gr., wekelijkse mensen, wellustelingen (dus genoemd naar den Griek Abroñ).

Abrotānum, n. gr. Bot., averuit, eene alsensoort.

abrupt, lat. (van *abruptere*, afbreken), afgebroken; onzamenhangend, zonder verbinding; *ex abrupto*, op eenmaal, plotseling; onverwacht, snel, onvoorbereid, **abrupta, pl.** plotselinge invallen, onvoorbereid gezegde, geestige invallen. **abruptie, de afbreking; plotselinge verstomming** (der muziek).

Abrus, m. (lat. *abrus preceptorius*), Bot., paternostererwt, eene peulvrucht in gelukkig Arabië, Egypte en Indië, welker hoogroode, zwartgevekte erwten door de vrouwen als halssieraad gedragen worden; te Amsterdam noemt men ze weesboontjes, naar het zotte kostuum der weeskinderen aldaar.

abrutéren, fr., verdierlijken, tot een beest maken, ganschelijk verstompen; **abrutissement, n.** (spr. *abrutiness'máng'*), verdierlijking; domheid van een beest, volslagene domheid.

Absalom, m. hebr. naam: vader des vredes, der volmaking, der wedervergelding.

Absces, z. Abces.

abscindéren, lat. (*abscindere*), afscheiden, afsnijden; **abscissen, pl.** afsnijdsels; **abscissen-lijn, eene rechte lijn**, die in de hoogere meetkunde ter bepaling van de eigenschappen eener kromme lijn of vlakke wordt aangenomen; **abscis, f.** het gedeelte der abscissen-lijn, dat tusschen haar aanvangspunt en den ordinaat (z. a.) ligt; **ab-**

scissie, f. de scheiding, lossnijding, het afsnijden.

absent, lat. (*absens*), afwezig, afwezend; *absens carens*, lat., wie afwezig is, krijgt niets; *absentia causalis*, Jur., afwezigheid uit oorzaak; *a. extraordinaria*, buitengewone afwezigheid, verwijdering van de gewone verblijfplaats; *a. malitiōsa*, eene kwaadwillige afwezigheid; *a. voluntaria*, eene vrijwillige, willekeurige afwezigheid; **absentie**, f. (fr. *absence*, spr. *absāngs'*), afwezigheid; verstrooidheid; **absentie** van geest (fr. *absence d'esprit*, spr. —*desprie*), afwezigheid van geest, verstrooidheid van gedachte; **absentēren** (**zich**), zich verwijderen, heengaan.

Absīdes of **Absīden**, pl., krommingen, gewelfde bogen; de twee punten van de looppaas eener ster, die h. digst en h. verst van elkander staan; **absiden-lijn** of *linea absīdum*, z. **apsis**.

Absinth, n. gr., alsem; ook alsemdrank of alsemjenever of —brandewijn. **Absinthaat**, n. Chem., een zout, voortgebracht door de vereeniging van alsemzuur met eene basis, alsemzuurzout; **Absinthine**, f. Chem., de stof, die den alsem bitter maakt.

absolument, fr. (spr. —*māng*), volstrekt.

absolvēren, lat. (*absolvēre*), vrijspreken, ontbinden; voleinden; wegzenden; *absolvere a citatiōne*, Jur., van de dagvaarding vrijspreken; **absoluut**, op zich zelve, volstrekt, uit zijnen aard (b. v. onmogelijk, onuitvoerbaar); buiten alle betrekking (in tegenoverstelling met het betrekkelijke of relatieve); onbepaald, onvermijdelijk, onveranderlijk, onbeperkt, onafhankelijk; **absoluutheid**, f. onbepaaldheid, volkomenheid; **absolutie**, f. de vrijspreking, het ontslag, de kwijtschelding van zonden of straffen, genadeverleening; ook vrijspreking van de zonde na de biecht bij katholieken; **absolutie-daalder**, m. fransche ge-denkenpenning in 1595 geslagen, bij gelegenheid dat de paus den ban, over Hendrik IV uitgesproken, ophief; *absolutio ab instantia*, ontslag van de instantie, voorloopige vrijspraak; *a. plenaria*, volledige vrijspraak; **absolutismus**, m., z. v. a. **prædestinatie**; ook onbeperkte allcnenheerschappij; het aanhangen van de grondheginsels derzelve; **absolutist**, m. aanhanger van zulk eenen staatsvorm; *absolutoria sententia*, f. of *absolutorium*, n. een vonnis van vrijspraak, eene regterlijke opheffing van schuld, verantwoordelijkheid, enz.

absorbēren, lat. (*absorbēre*), inzuigen, in zich trekken, opsorpen; verteren, inslokken, verzwelgen; **absorberende** middelen of *absorbentia*, Med., middelen, die de vochtigheden van andere lichamen in zich trekken, en opslopende middelen; **absorptie**, f. het inzuigen, de opsloping van vochten; vertering, verkwisting, verzwelging.

absque, lat., zonder; *absque causae cognitiōne*, zonder kennis van zaken, zonder vooraf gedaan onderzoek. *a. omni exceptiōne*, zonder alle uitvlugt of tegenwerping; *a. ulla conditiōne*, zonder eenige voorwaarde, onvoorwaardelijk.

Abstemius, m. lat., een matige, een die de gave der onthouding heeft; een wijnhater.

Abstenti, m. pl., lat., zij, die zich in de eerste christenkerk van de godsdienstoefening moesten onthouden.

Abstēntie, f. lat. Jur., afstanddoening van eene erfenis.

abstergēren, lat., reinigen, afvoeren; *abstergentia*, pl. Chir., uitwendig afvoerende of zuiverende middelen, wondzuiveringsmiddelen; **abstersie**, f., het reinigen, zuiveren, wasschen eener wond; **abstersief**, afvoerend, reinigend, zuiverend.

abstinēren, lat. (*abstinēre*), zich onthouden; **abstinēt**, onthoudzaam, matig; **abstinēntie**, f. onthouding, inz. van spijs en drank; **abstinentie-dagen**, dagen van onthouding, vastendagen.

abstrahēren, lat. (*abstrahēre*), in de gedachte aftrekken, afzonderen; van iets afzien, iets opgeven, laten varen, niet meer daaraan denken; **abstráct**, afgetrokken in de gedachten, afgezonderd, op zich zelf beschouwd, algemeen; onwezentlijk, enkel gedacht; **abstract-getal**, onbenoemd getal; *in abstracto*, in het afgetrokkene, op zich-zelf, in het algemeen beschouwd; het **abstractum**, het afgetrokkene, eene afgetrokkene gedachte, begrip of denkbeeld. *abstractum pro concreto*, lat., het afgetrokkene of algemeene begrip voor het bijzondere; **abstrácten**, z. **abrégés**; **abstráctie**, f. de in gedachte voorgenomene af-trekking of afzondering v. de eigenschap of v. een deel der zaak v. die zaak-zelve; de verstrooidheid, de afwezigheid v. aandacht. **abstractie-vermogen**, het vermogen om afgetrokkene, bovenzinnelijke denkbeelden te vormen; **abstractief**, n. Chem., een aftreksel van geesten of sappen.

abstrudēren, lat., verbergen, geheim houden.

abstruus, diep verborgen, donker, zwaar te verstaan, te doorgronden, onduidelijk, onverstaanbaar.

absurd, lat., ongerijmd, zot, onverstandig, onnoozel, belagchelijk; **absurditeit**, f. eene ongerijmdheid, zothed, strijdigheid met de rede enz.; iemand *ad absurdum* brengen of zetten, d. i. zijne tegenpartij toonen, dat zijn beweerde ongerijmd, belagchelijk en geheel onhoudbaar is.

Abt, z. **Abbate**.

Abudad, m., de groote oorspronkelijke stier, die, naar de leer der Perzen, Ormuz d schiep.

Abuis, z. **Abusus**.

Abu jahia, m. een doodsengel bij de Muhamedanen.

Abukelb, m. naam, dien de Egyptenaren den holl. rijksdaalder geven, dewijl zij den daarop geslagen leeuw voor eenen hond (kelb) aanzien.

Abuna, titel van den metropolitaan van Abyssinië, beteekende z. v. a. onze vader.

abundéren, fr. (*abonder*, spr. *abondée*), overvloed hebben, overvloeijen; overvloedig voorhanden zijn; **abundánt**, lat. rijkelijk, overvloedig, ruim; **abundántie**, f. (*fr. abondance*, spr. *abondáns*'), de overvloed, rijkdom; *ex abundantia cordis os loquitur*, uit den overvloed des harten spreekt de mond; waar het hart vol van is, loopt de mond v. over; **Abundantia**, f. de godin des overvloeds bij de Romeinen.

Abusus, m. lat., het misbruik; *abusus non tollit usum*, lat., het misbruik neemt het gebruik niet weg; **Abuis**, n. de vergissing, de misslag, misrekening; **abuséren**, fr., misbruiken; misleiden, bedriegen, foppen, beet hebben; **zich abuséren**, zich vergissen, verzinnen; **abusief**, of lat. *per abusum*, fr. *par abus*, (spr. *parabú*), per abuis, bij verzinning, vergissing, oneig., strijdig met de taal; bedriegelijk.

Abyrne, m. fr., (spr. *abiem'*) en **Abyssus** m. gr., afgrond, kolk, grondclooze diepte; een veelvraat, nimmerzat; **geabimeerd** zijn (b.v. in schulden), zich in reddelooze verlegenheid bevinden.

Ab Zendeghian, de bron des levens of der jeugd, welke water, naar eene perz. overlevering de onsterfelijkheid aanbrengt.

Acacia, f. Bot., acaciaboorn (gr. *akakia*, d. i. zonder boosheid, omdat zijne prikkels geen pijn veroorzaken; hij heet ook **Robinia** naar den Franschman Robin, die hem uit Amerika naar Europa overbragt); **acacia-sap**, Chem., een droog extract uit het sap der groene peulen van den egypt. bablah, een zamentrekkend geneesmiddel.

Acadēmie, f. (gr. *akademia*), eig. eene naar zekeren Akademos zoo genoemde plaats in Athenen, waar Plato leerde; eene hoogeschool, universiteit; een gezelschap v. geleerden, v. kunstenaars; *académie d'amour*, fr. (spr. — *damóér*) een borddeel; **academíst**, **academícus**, m., die tot eene academie behoort, een student; **acadēmisch**, wat tot de hoogeschool, tot eene vereeniging van geleerden of kunstenaars behoort.

Acadīna, f. Myth., eene beroemde bron op Sicilië, aan wier water de opregtheid der eeden getoetst werd.

Acena, gr. lengtemaat van 10 geometrische voeten, ook *dodecapode* genoemd; Bot., eene amerikaansche en nieuw-hollandsche plant, bloedkruid.

Acairologie, f. gr., ontijdig, onbehoorlijk gesnap.

Acajou, zie **Anacardie**.

Acampsie, f. gr. Med., eene ziekelijke stijfheid der gewrichten.

Acangis, **Acanges**, pl., turks. vrijwilligers, die zonder soldij dienen.

Acanthicone, zie **arendaliet**.

Acanthobölus, m. gr. (van *ákanthan*, doorn), de splinter- of graattang der wondartsen tot het uittrekken van puntige voorwerpen; **acanthologíe**, f. eene punt dichtverzameling.

Acanthus, f. gr. Bot., beerenklaauw, een gewas, welks groote bladen naar de klaauwen van eenen beer gelijken, en dat aanleiding gaf tot de corinthische bouwde; vandaar **acanthen**, pl., een sieraad v. loofwerk aan de corinthische en romeinsche zuilen.

a capella, it. Muz., sneller dan een kerkstuk.

a capite ad calcem, van het hoofd tot de voeten.

a capriccio, it. (spr. — *prietsjio*), Muz., naar believen, naar willekeur.

Acatalecticus, m. Poet., een volmaakt vers; eene jambische versmaat van eene lettergreep meer dan de catalecticus. **Acataléotisch**, gr., zonder gebreken, volkomen (van verzen gebruikelijk).

Acatalepsie, f. gr. Phil., de onmogelijkheid om eene zaak te weten, de onbegrijpelijkheid; ook Med., verstandsverbijstering.

Acatharsie, f. gr. Med., de onreinheid, onzuiverheid in het bloed.

Acathistisch, gr., niet zittend (staande en gaande te zingen); hymnus **acathistus**, een gezang, dat in de R.K. kerk op den zondag Quadragesima bij plechtige gelegenheden den geheelen nacht door staande gezongen wordt.

Acatholici, pl. gr., onroomschen, naam der protestanten bij de roomsch-katholijken. **acathólisch**, niet katholijk.

Acatopösis, f. gr. Med.; belemmerde slikking.

accabléren, fr., overladen, bezwaren, belasten, nederdrukken.

accaparéren, fr., woekerachtigen opkoop drijven, inz. van levensmiddelen; **accapareur**, m. een opkoopster, woekeraar met opgekochte waren; **accaparement**, n. (spr. — *par'máng*), woekerachtige opkoop. *accarezzévole* en *accarezzevolmente*, it. Muz., streelend, vleijend, liefelijk.

accéderen, lat. (*accedere*), bijvallen, toestemmen, inwilligen; *accedo*, ik willig in, ik stem toe; *a. nemini*, ik val niemand bij.

acceleréren, lat. (*accelerare*), bespoedigen, verhaasten, sneller voortgaan; *accelerando*, it. (spr. *atsje* —), Muz., spoedig, met toenemende snelheid, aanwassenden spoed; **accelerátie**, f. lat., de bespoediging, verhaasting, versnelde beweging; **acceleratōres**, pl. Anat., versnellende spieren.

Accént, m. lat. (*accentus*), Gram., de toon

en nadruk op lettergreep of woord, klemtoon; een toonteeken op eene lettergreep; de wijze van uitspreken; *accētus ecclesiasticus*, m. de kerktoon, de kerkelijke stembuiging bij altaargezangen; **accentuëren**, den toon geven, op eene lettergreep of een woord den nadruk leggen; behoorlijk uitspreken; met accenten teekenen; **accentuātie**, f. de toonaanduiding, klemlegging, het plaatsen der toonteekens.

accēpi, lat. (van *accipere*), ik heb ontvangen; **acceptisse**, n. het bewijs v. ontvang; **accepta**, pl., ontvangsten; **acceptilatie**, f. eig. *accepti latio*, d. i. overbrenging eener betaalde schuld in het rekenboek, een oudromeinsche vorm van kwijting; schriftelijke verklaring van de ontvangst eener inderdaad niet ontvangene zaak; **acceptie**, f. de aanneming, opneming, opname; de aangenomen beteekenis van een woord; **accepteren**, aannemen, erkennen, goedkeuren; **acceptabel**, aannemelijk, aannembaar, het aannemen waard; **acceptant**, m. aannemer, hij die eenen op hem getrokken wissel door zijne naamteekening goedkeurt; **acceptatie**, f. of **accept**, n. de aanneming, het aannemen van eenen wissel om dien ten gestelden tijde te betalen; *acceptatio cambi*, wisselaanneming, belofte der wisselheling; **acceptatie-boek**, een boek, waarin alle geaccepteerde wissels opgeteekend worden; **acceptatie-tijd**, de wettelijke tijd, waarop een wissel vertoond en aangenomen moet worden; **acceptibiliteit**, f. de aannemelijkheid.

Accēs, m. lat., de toegang, vergunning tot bijwoning van eenige bijeenkomst; de aanval van eene ziekte, eene koorts; de vergunning om over een meisje te verkeerren; **accessibel**, toegankelijk, genaakbaar, beklimbaar; **accessibiliteit**, f. toegankelijkheid, minzaamheid; **accessie**, f. de toetreding, vermeerdering, hetgeen aan de hoofdzaak nog wordt toegevoegd; de troonsbeklimming, aanvang der regering; **accessie-verdrag**, in het staatsregt: verdrag van toetreding, waardoor een staat deel neemt aan het verbond of verdrag van andere staten; **accessist**, m. iemand, die onbezoldigd, met uitzicht op werkelijke plaatsing, bij eenig collegie is aangesteld; **accessit**, n. de tweede of lagere prijs, de bij- of nevenprijs; **accessorium**, n. het toevoegsel, aanhangsel; Pict., het bijwerk, de toegift; *accessorium sequitur suum principalem*, lat., wat regt is in de hoofdzaak, geldt ook v. h. daartoe behoorende, ook: wien de hoofdzaak toekomt, dien behoort ook het bijwerk toe; **accessoirisch**, **accessoir**, fr. (spr. *aksessoár*), bijkomend, toegevoegd.

accēcatūra, f. it. (spr. *atsjiakatoera*), Muz., h. aanslaan v. naast elkander liggende toonen; ook de toevoeging van een interval

bij accoorden, ter versterking van de harmonie.

Accidens, lat., **accident**, fr. (spr. *aksidáng*) n. iets toevalligs, niet wezenlijk tot de zaak behoorende; een toeval, voorval (doorgaans in kwaden zin); Pict., de afbreking der zonnestrallen door eene wolk; ook het licht, dat niet van het hoofdlicht voortkomt; **accidentieën**, pl., bij-inkomsten, toevallige ambtsvoordeelen; *per accidens* (fr. *par accident*), toevallig; **accidenteel**, toevallig, niet onderworpen aan vaste wetten; **accidentalia**, pl., toevalligheden.

Accys, m. (fr. *accise*, spr. *aksies'*, v. h. lat. *accidere*, *accisum*), eene geregelijke belasting of impost op levensmiddelen enz., die dadelijk bij derzelve invoer geheven wordt; ook de plaats waar de accijs betaald wordt; **accijsbaar**, aan den impost of accijs onderhevig; **accijsvrij**, vrij v. imp. of acc.

Accismus, m. gr., de weigering in schijn. **acclaméren**, lat. (*acclamare*) toeroepen, toejuichen; **acclamatie**, fr. toeroeping, toejuiching, vreugdegeroep; luidruchtige goedkeuring, *par acclamation*, fr. (spr.—*síng*); met algemeenen bijval, toeroeping, eenstemmig (b. v. verkiezen, eenen voorslag aannemen).

acclimatiséren, barb. gr., aan de hemelstreek, het klimaat gewennen, inlandsch maken; **acclimatatie**, gew. **acclimatisatie**, **acclimatisering**, f., de gewenning aan het klimaat.

accoglienza, f. ital. (spr. *akkoljiëntza*), de aanneming van eenen wissel.

accoléren, fr., omarmen, zamenvallen, ompalen, door haakjes (☞) vereenigen; Merc., vele posten in een koopmansboek zamen trekken; **accolade**, f. de omhelzing, de omarming, waarmede in Engeland de nieuwe ridders van de zijde des konings vereerd werden; de haakjes ter verbinding van woorden of regels; ook de ridderslag; **accolage**, f. (spr. *akoláazj'*), de aanbinding b. v. der wijnstokken of ranken.

accommodéren, fr., in orde brengen; **zich acc—**, een vergelijk treffen, een geschil bijleggen; ook opmaken, kappen; **accommodéring**, het in orde brengen, de schikking, het opmaken (van het haar); **accommodabel**, aanwendbaar, voegelijk, dienstig, doelmatig; **accommodage**, f. fr. (spr.—*dáazj'*), de toebereiding v. spijzen, het opmaken v. haren enz.; het loon daarvoor; **accommodant**, buigzaam, inschikkelijk, gedienstig; **accommodatie**, f. de schikking; aanwending; toegevendheid, b. v. jegens andere meeningen; buigzaamheid, inschikkelijkheid; **accommodement**, n. (spr.—*máng*), de inrigting v. een huis, kamer enz. tot gemak; onthaal, bediening; bemiddeling, bijlegging, schikking in der minne.

accompagnéren, fr. (spr. *akongpanjéren*), vergezellen, begeleiden (b. v. een speel-

tuig), mede instemmen, mede spelen, mede zingen; **accompagnist**, m., degene, die met spel of zang begeleidt; **accompagnement**, n. (spr. — *máng*), de begeleiding, het geleide, gevolg; hetgeen men met een ander speelt of zingt; ook de sieraden om een wapenschild.

accompléren, fr., (spr. *akong*—), vervullen, voleinden, voltrekken, voltoojen; **accomplissement**, m. (spr. — *pliešsmáng*), de vervulling, voltrekking, voltoojing.

Accoord, n. fr. (van het lat. *chorda*, gr. *chordē*, de snaar), het zamenklinken, welkend zamenstemmen v. toonen, v. speeltuigen; de toonen-zelven; overeenstemming, cendragt; een vergelijk of verdrag, afspraak, overeenkomst; goedwillige overgave eener vesting; *d' accord*, fr. (spr. *dakór*) zijn, accoord zijn, overeenstemmen, dezelfde meening hebben, inwilligen; **accordeón**, n. fr. Muz., de naam van een nieuw speeltuig met toetsen en blaasbalg; **accorderen**, welkend te zamen klinken v. toonen; overeenstemmen, zich schikken; bewilligen, toestaan, het eens worden; een vergelijk treffen enz. met een schuldenaar, die niet kan betalen; vergelijken (van rekeningen); dingen, afdingen, beknibbelen; Mil., wegens de overgave eene stad onderhandelen en eens worden; Pict., het verzachten der kleuren; **accordering**, fr., beding, inwilliging, toegeving; **accordābel**, vereenigbaar, wat toe te stemmen is, zich laat overeen brengen; **accordamēto**, n. it. Muz., het zamenstemmen v. speeltuigen en stemmen; **accorder**, m. fr. (spr. — *doár*), een stemhamer, stemvork, stempijp.

Accotoir, m. fr. (spr. — *toár*), de zijleuning, b. v. van een armstoel.

accouchéren, fr. (spr. *akoesj*—), eene vrouw in barensnood bijstaan, haar verlossen; in de kraam komen, baren; **accoucheur**, m. een vroedmeester; **accoucheuse**, f. eene vroedvrouw; **accouchement**, m. (spr. — *máng*), de bevalling, verlossing, h. in de kraam komen; **accouchement par force**, verlossing door middel van instrumenten.

accoupléren, (fr. spr. *akoe*—), paren, zamen binden, zamenvoegen.

Accoutumance, f. fr. (spr. *akoetumáns'*) eene verwendheid of kwade gewoonte.

accreditéren, fr., bewaarheden, volmagt geven, in aanzien, vertrouwen brengen; door aanbeveling bij eenen derde vertrouwen doen schenken; een **geaccrediteerd** minister, die met een geloofsbrief van zijn hof naar een ander hof gezonden wordt; een **geaccrediteerd** schrijver, een schrijver, die geloof verdient; bij iemand **geaccrediteerd** zijn, vertrouwen genieten, in aanzien staan, veel bij hem gelden of vermogen; **acrescendi jus**, zie *jus*.

acrescéren, lat. (*acrescere*), aanwasen, toenemen; zich vermeerderen, aanbe-

sterven, te beurt vallen; **acrescēntie**, fr., de toeneming, aanwas; **accrētie** f. de vermeerdering, aanhooping, wasdom.

accrochéren, fr. (spr. *akrosjéren*), verhinderen in iets brengen; **zich acc.**—, aan iets hangen of liggen, zich aan iets stooten, haperen.

accroupéren, fr. (spr. *akroe*—), nederhurken; van dieren: zich op de achterpooten zetten.

Accueil, m. fr. (spr. *akuij*), de ontvangst, de opname, h. onthaal, de bejegening; ontvangst van een' wissel enz.; **accueilléren**, ontvangen, aannemen, bejegenen.

accumuléren, lat., ophoopen, opstapelen, vermeerderen, bijeen zamelen; **accumulātie**, f. de opeenhooping, bijeenzameling.

Accuraat, lat. (*accurāte*), nauwkeurig, zorgvuldig, bedachtzaam, juist, stipt, ordelijk, zonder fout; **accuratésse**, f. fr., de nauwkeurigheid, juistheid, stiptheid, zorgvuldigheid, vlijt, liefde tot orde.

accuséren, lat. (*accusāre*), aanklagen, beklagen, beschuldigen; Merc., berigt geven, b. v. van de ontvangst eens briefs; **accusābel**, aanklaagbaar, te beschuldigen; **accusātie**, f. de aanklagt, klagt, beschuldiging; **accusatio contumaciāe**, lat. Jur., beschuldiging bij afwezigheid, verstek; **accusātor**, m. klager, aanklager, beschuldiger; **accusatorie**, te laste leggend, beschuldigend, bij wijze van aanklagt; **accusātus**, m. de aangeklaagde, beschuldigde; **accusātīvus**, z. *casus*.

Acelēi, f. (*aquilegia*), Bot., de klokbloem.

Acephāli, pl. gr., misgeboorten zonder hoofd; zinneloze dweepers, die geen opperhoofd willen dulden, zoo als de *le vellers* ten tijde van Hendrik I van Engeland; **acephālich**, hoofdeloos, zonder opperhoofd.

acérb, lat., bitter, wrang; **acerbéren**, bitter, wrang maken; verbitteren, vergallen, verontrusten; **acerbātie**, f., de verbittering, vergalling.

Aceriden, pl. gr. Med., pleisters of zalven zonder was.

Acérta, f. lat., een wieroekkistje, wieroekdoosje; ook een zeker altaar bij de Romeinen om er voor de overledenen op te offeren.

acervéren, lat., ophoopen; **acervātim**, hoopswijze, bij hoopen; **acervātie**, f. de ophooping.

acescēnt, lat., zuurachtig; **acescēntia**, pl. Med., voedings- en geneesmiddelen, die ligt zuur worden; **acescēntie**, f. de zuurwording, het zuur; **acētum**, n. lat., azijn; *a. medicatum*, kruidazijn; *a. saturninum*, loodazijn; **acetāten**, pl. Chem., azijnzure zouten; **acētisch**, azijnzuur, zuurachtig, rinsch.

Acesie, f. gr. Med., genezing, heeling; weleer eene uit kinderharen bereide artseni; **acésma**, een heel-, genesmiddel.

Achæmëniswortel, m. een tooverwortel, dien het bijgeloof de kracht toekende om vrees en schrik aan te jagen.

achalandéren, fr. (spr. *asjalangd*—), klanten, koopers lokken, beklant maken.

à charge, z. ond. **charge**.

acharnéren, fr. (spr. *asjar*—), verbitteren, vergrammen; **geacharneerd**, verbitterd, sterk gezet, verzot enz.; **acharnement**, n. (spr. *asjarn'máng*), de vurige begeerte naar iets, hitte, woede; moordlust.

Acharistie, f. gr., de ondankbaarheid.

Acharya, z. **atscharya**.

Achâtes, m. gr., een mansnaam, trouwe gezel, strijdgenoot, naar eenen zoo geheeten vriend van A en ēas.

Achëlen (eig. achtel, achtendeel), n: eene inhoudsmaat, weleer in sommige nederl. steden in gebruik, = 46,773 kop.

acheminéren, fr. (spr. *asj*—), den weg banen, in gang brengen; **acheminement**, n. (spr. —*máng*), het middel om tot iets te geraken, de inleiding.

Achëron, m. gr. Myth., de stroom der smarte, eene der vier hoofdrievieren van de onderwereld; ook de onderwereld-zelve; *flectere si nequô supëros, acherônta movëbo*, blijft de hemel doof; zoo moge de hel mij hooren, z. **Pluto**.

à cheval, fr. (spr. *a sj'wal*), te paard.

achevéren, fr. (spr. *asj*), voleindigen, afmaken klaar maken.

Achia of **Atschia**, f. de jonge met wijn-azijn ingelegde spruiten v. d. bamboesstam.

Achilles, m. een vergode gr. held uit d. trojaanschen oorlog; N.H., een prachtige surinaamsche dagvlinder; **achillëa**, f. of **achilleskruid**, Bot., het duizendblad, z. **millefolium**; **achilles-pees** (lat. *tendo Achillis*), Anat., gemeenschappelijke pees v. de twee- buikige kuit- en zoolspier.

Achlys, f. gr. Med., verduistering v. h. gezicht, door eene zweer op het hoornvlies (des oog), of ook die zweer zelve.

Acholöë, gr., eene der harpijen (z. a.).

Achör, m. gr. Med., hoofdzeer, melk- korst, bij kinderen.

Achroï, pl. gr., kleurloze, bleke menschen, bleekzuchtigen; **achromasie**, f. Opt., wegneming der kleuren door inwerking van de overgestelde kleuren van het prismatisch kleurbeeld; ook kleurloosheid, ziekelijk, bleek uitzigt; **achromätisch**, kleurloos, ongekleurd, b. v. **achromätische** verrekijkers, waarin h. beeld zonder bonte randen en valsche kleuren wordt voorgesteld, door den Engelschman Dollond in 1757 uitgevonden; **achromatopsie**, f. het onvermogen om kleuren te onderscheiden.

achronisch, **acronisch**, **acronýctisch**, gr., nachtelijk, schemerend, wat bij den nacht geschiedt; **achronische** punten aan den hemel noemt men twee sterren, waarvan de eene opgaat als de andere ondergaat.

Acht, ned. geldstuk uit het oude muntstelsel (ook Groninger flabbe genoemd), = 40 centen; zoo ook de **achtentwintig** of **goudgulden**, = 1,40 gl.

Achtenveertiger, oorlogschip, dat 48 stukken voert; stuk geschut, dat kogels van 48 pond schiet; ook een deelnemer aan de nederl. beroerten in 1748.

Acidum, n. lat. Chem., een zuur, h. zuurzout; eenscherp oplossend zout (eig. *sal acidum*); **acida**, pl., zuren; **acidätie**, f. verzuuring, b. v. der spijsen in de maag; **acidéren**, zuur maken; **aciditeit**, f. de zuurheid, d. i. het wezen, de eigenschap der zuren; **acidométer**, m. zuurmeter, een werktuig om de sterkte der zuren te ontdekken, in 1820 door Descroizilles uitgevonden; **acidülæ**, pl., zuurbronnen, zuurachtige medicinale wateren.

acier fondu, fr. (spr. *asjé fongdü*), gegoten staal, gietstaal.

Acinesie, f. gr. Med., onbewegelijkheid, stijfheid van een lid; stilstand v. d. pols.

Aciurgie, f. gr., z. v. a. chirurgische operatieleer.

aclastisch, gr. Phys., stralen doorlatend, niet straalbrekend.

acmätisch, gr. Med., ontstekend, b. v. acmatische koorts, ontstekingskoorts.

Acme, f. gr. Med., het toppunt, de hoogste graad eener ziekte.

Acöméter, n. gr., gehoormeter, een werktuig ter bepaling v. d. graad der doofheid.

Acoläst, m. gr., een slemper, liederlijk mensch; **acolasie**, f. de onmatigheid, slemperij; Med., slechte vochtmenging des menschelijken ligchaams.

Acologie, f. gr. Med., de leer der geneesmiddelen.

Acömëten, m. gr., slapelozen, eene gr. monniken orde van strengen ordesregel in de 5de eeuw; ook algemeene benaming der monniken in de gr. kerk.

Acolüthi, pl. gr., na-treders, geestelijken van den laagsten rang ter bediening v. d. priester bij zekere plegtigheden der R. K. kerk; misdienaar, helper.

à condition, z. **conditie**; *à conto*, z. **conto**.

Aconitum, n. gr., of **Anthöra**, f. Bot., eene vergiftige plant, wolfswortel, monnikskap, akoniet.

Acöpum, **Acopön**, n. gr. Med., versterkingsmiddel, pijnstillende zalf.

Acor, m. lat. Med., het zuur, zure oprispingen; de scherpte des bloeds.

Acosmie, f. gr., wanorde, onachtzaamheid, onopgeschiktheid; Med., gelaatsbleekheid, ziekelijk uitzigt.

Acosmismus, m. wereldloosheid, wereldontkenning, het tegengest. v. a t h e i s m u s.

à costi, z. **costi**; *à couvert* z. **couvert**.

Acotyledónen, pl. gr. Bot., planten zonder zaadlobben, die zich door enkele kiemen voortplanten; z. v. a. **cryptogamia**.

acquiescéren, lat. (*acquiescere*), zich met iets tevreden stellen, inwilligen, berusten, toestemmen, goedkeuren; **acquiescéntie**, f. de geruststelling, bevrediging.

acquiréren, lat. (*acquirere*), krijgen, verwerven, aanschaffen, zich eigen maken, tot bezit eener zaak geraken, veroveren; **acquirént**, m. de verwerper, verkrijger; **acquis**, m. fr. (spr. *akie*), de geschiktheid of door oefening verkregene vaardigheid, eene aangeleerde kunstgreep; **acquisitie**, f. lat., verwerving, verovering; de koop, aankoop; het verworvene, verkregene; *modus acquiréndi*, m. de wijze van verkrijgen; **acquisiteur**, m. de verwerper; **acquisitum**, n., pl. **acquisita**, het verworvene, de verkregen eigendom.

Acquit, m. fr. (spr. *akie*), de bevrijding van eene schuld, de betaling of uitdelgving derzelve; een kwijtbrief, eene quitantie; bij het biljartspeel de eerste stoot, de uitgezette bal; de plaats waar die bal moet staan; **acquit à caution**, fr. (spr. *akie-ta-kosióng*), quitantie onder borgtocht; **acquit de douane**, fr. spr. — *doeáan'*) tolbriefje, tolcedel; *pour* (spr. *poer*) **acquit, bon pour acquit**; voor quitantie, voldaan (onder rekening); **acquittéren**, iets verrigten, tot stand brengen, zich van eene zaak los maken, zijne schuld afdoen, kwijten, quitantie geven.

Acrasie, f. gr. Med., slechte vochtmenging.

Acratie, f. gr. Med., onvermogen om zich te bewegen, of iets te verrigten, dus zwakte, krachteloosheid, onmagt.

Acre, f. fr., (spr. *ak'r*) en eng. (spr. *eekeer*), een morgen lands.

Acreté, f. fr., de scherpte, wrangheid; de bitterheid, stekeligheid; *acria*, pl. lat., scherpe middelen; **acrimonie**, f. scherpte, zuur, inz. der sappen van het ligchaam.

Acribie, f. gr., de naauwkeurigheid, stiptheid, zorgvuldigheid; **acribologie**, f. juistheid in het spreken, in het onderzoeken en in het leven over het algemeen.

Acridophagen, pl. gr., sprinkhaneneters, zekere volken in Aethiopië en andere oostersche landen, die sprinkhanen in hunne spijzen gebruikten.

Acrifolium, n. lat. Bot., (verkeerd. ook **agrifolium**), eig. spitsblad, de steekpalm.

Acrimonie, z. **acreté**.

Acrisie, f. gr. Med., de onbepaaldheid van den ziekte-toestand; onbeslistheid; gebrek aan onderzoek, oordeel.

Acroama, n. gr., eene grondstelling des verstands; eene verlustiging van het gehoor; **acroamatisch**, hoorbaar; op het verstand gegrond, geheim, moeilijk te verstaan, verklaring behoevende; **acroamati-**

sche leervorm, eene samenhangende voordragt; **acroasis**, f. gr., eene voorlezing, leervoordragt; **acroaterium**, n. de gehoorzaal, leerzaal; **acroatisch**, gr. Phil., geheim; de **acroatische boeken** (v. Aristoteles), de geheime boeken (die A. niet verklaarde).

Acrobaten, m. gr., hoogdansers, koorddansers.

Acrocholie, f. gr., opwelling des gemoeds, ooplopendheid.

Acrochórdon, f. gr. Chir., eene wrat op de uitwendige oppervlakte der oogleden.

Acrolieten, pl. gr., houten beelden bij de Ouden, met marmeren handen en voeten.

Acromonogrammatica of **acromonogrammata**, pl. gr. Poet., gedichten, welke versregels met de eindletters van den vorigen regel beginnen; **acromonosyllabica**, pl., verzen, die met de eindlettergreep van het voorafgaande vers beginnen.

Acromphálon, n. gr. Anat., het midden van den navel; het begin eener navelbreuk.

acronymisch, z. **achronisch**.

Acropathie, f. gr. Med., ziekte der uiterste ligchaamsdeelen; ziekte v. d. mond der baarmoeder (bij Hippocrates).

Acroposthie, f. gr. Med., de uitwendige rand der voorhuid, die bij de besnijding wordt weggenomen.

Acropólis, f. gr., de bovenstad, stadsvesting, stadsburg, inz. van Athenen.

Acrosophie, f. gr., hooge wijsheid.

Acrostichon, n. gr. Poet., een naam-dicht, verzen, welke begin- (soms ook eind-) letters namen of woorden vormen.

Acroteriá, pl. gr., de uiterste ligchaamsdeelen; uitstekende voetstukken, postementen of pedestallen aan de gevels, om er beelden of vazen op te plaatsen; **acroteriásis** of **acroteriásmus**, Chir., het verlies van ledematen, de afzetting, z. v. a. **amputatie**.

Actaeon, m. gr. Myth., een bekwaam jager, dien Diana, omdat hij haar naakt in het bad had gezien, in een hert veranderde, waarop hij door zijne eigene honden werd verscheurd; **actaeoniséren**, horens opzetten, tot horendrager maken.

Act, Acte, (lat. *actus*), letterlijk: handeling, daad, gewrocht der handeling; eene plegtige openbare handeling; bij schouwspelen een bedrijf; *act of honour*, eng. (spr. *ekt of ónnor*), de borgtocht van eenen derde voor een' afwezigen vriend, om de weigering der betaling van eenen wissel te verhoeden (interventie-act); *act of indemnity*, eng., de jaarlijks in het eng. parlement doorgaande bill, waarbij ontheven wordt van de niet afgelegde gevorderde eeden; *act of infirmity*, eng., eene bill in Eng., waarbij alle die niet tot de bisschoppelijke kerk behooren, van de staatsdienst worden uitgesloten.

Acten, **actestukken**, lat. *acta*, pl. strijdschriften; geschriften van welke men

zich als bewijsstukken in regten bedient; regtsverhandelingen; stukken door notarissen opgesteld, of door de burgerlijke overheid afgegeven; iets *ad acta* leggen, het bij zulke acten voegen; oneig. de zaak voorafgedaan houden, ter zijde zetten; *acta apostolorum*, pl. lat., de handelingen der apostelen; *a. civilia*, burgerlijke acten; *a. comitialia*, landdags-verhandelingen; *a. criminalia*, strafregterlijke acten; *a. domestica*, huiselijke papieren en registers; *a. eruditōrum*, verhandelingen der geleerden; *a. generalia*, hoofdverhandelingen, die het algemeene, het geheel eener zaak betreffen; *a. inrotulata*, ingelaschte verhandelingen; *a. judicialia*, regterlijke acten; *a. manualia*, of *privata*, onderhandsche acten; *a. publica*, openbare acten of registers; *a. sanctorum*, geschiedenis der heiligen; *a. specialia*, bijzondere verhandelingen.

Acteur, m. fr., schouwspeler, tooneel- list, tooneelspeler; **actrice**, f. (spr. *aktries'*), tooneelspeelster.

acti labores jucundi, lat. sprw., na gedane arbeid is 't goed rusten.

Actie, f. (spr. *aksie*), pl. **actiën**, bewijs van aandeel, van inschrijving, b. v. in den aanleg eener ijzerbaan enz.; actiehandel, de handel in zulke aandelen; de eng. staatsactiën heeten **stocks**; **actie-compagnie**, f. maatschappij van actiën-bezitters tot gemeenschappelijk nut en voordeel; **actiecoupon**, f. een deel van eene geheele actie; **actionist**, **actionair**, m. een actie-handelaar; iemand, die geld op actiën schiet.

Actie, f., lat. *actio*, de handeling; een gevecht, eene schermutseling; regtsvordering; gebaardenspraak, de lichamelijke uitdrukking eens redenaars; *actio ad deprecationem et declarationem honoris*, z. v. a. **proces van injurie** (z. a.); *a. ad interesse*, regtsvordering tot schadeloosstelling; *a. ad palmariam*, z. **palmodie**; *a. crediti*, regtsvordering wegens schulden; *a. criminalis*, lijfstraffelijke regtsvordering; *a. desertionis*, regtsvordering wegens kwaadwillig verlaten; *a. divortii*, regtsv. tot echtscheiding; *a. emti*, regtsv. van den kooper tegen den verkooper; *a. ex delicto*, regtsv. wegens eene begane misdaad; *a. fide jussoria*, regtsv. ter zake van borgtocht; *a. furti*, regtsv. wegens diefstal; *a. hereditaria*, regtsv. ter zake van erfenis; *a. hypothecaria*, regtsv. ter zake van onderzetting of hypotheek; *a. injuriarum*, z. **proces van injurie**; *a. locati*, regtsv. ter zake van huur of pacht; *a. personalis*, persoonlijke regtsv.; *a. pignoratitia*, regtsv. wegens pand; *a. realis*, zakelijke regtsv.; *a. venditi*, regtsv. van den verkooper tegen den kooper; *a. spoli*, regtsv. tot oogenblikkelijke wedergeve of vergoeding eener geroofde zaak; *actiōnem dare*, aanleiding

geven tot het instellen eener regtsvordering.

Actief, lat., werkzaam, bedrijvig; aangesteld, in dienst; **actívum**, n. eene uitstaande schuldvordering; Gram., de bedrijvende, handelende vorm; *verbum actívum*, een bedrijvend, overgankelijk werkwoord; **actíva**, pl., uitstaande schulden of vorderingen, te goed; ook baar vermogen: geld, koopwaren, vaste panden; **actieve handel**, uitvoerhandel, wanneer eene natie hare eigene voortbrengselen uitvoert en verkoopt; in tegenoverst. van den passieven handel, wanneer een staat zijne behoeften van andere volken moet laten aanvoeren; **actieve schulden**, uitstaande gelden, vorderingen; in tegenoverstelling van passieve schulden, die gelden, welke men zelf schuldig is; **actieve staat**, werkelijke staat, b. v. van eene vordering, een vermogen, een leger enz.; **actieve troepen**, troepen te veld; in tegenoverst. der garnizoens-troepen; **actief vermogen**, het werkelijk voorhanden of baar vermogen; **activeren**, in werkzaamheid, in gang brengen; **activiteit**, f. werkzaamheid, bedrijvigheid; leven, voor.

Actiniën, pl. gr. (van *aktin*, straal, eig. straaldieren), zee-anemonen, eene soort v. polypen, welke naar de gevulde bloesems der asters gelijken; **actinolith** m. gr. Min., de straalsteen; **actinométer**, Astr., straalmeter.

Actionair, **Actionist**, z. ond. **Actie**.

Actionéren, nw. lat., iemand voor het geregt roepen; **actionātor**, m. een klager; makelaar, onderhandelaar.

Actor, m. lat. Jur., eischer in regten, **actorium**, n. de volmagt aan zulk eenen pleitbezorger gegeven.

Actuarius, m. lat., een geregtsschrijver, een houder der acten en protocollen; bij de oude Romeinen een proviandmeester der soldaten.

Actuatie, f. nw. lat. Med., het aan den dag leggen der werkzaamheid van een middel op levende lichamen.

Actueel, fr., werkelijk, wezentlijk; tegenwoordig; werkend, dienstdoend; **actualiteit**, f. werkelijkheid, wezentlijkheid; *actuāliter*, lat. of **actuellement**, fr. (spr. *aktuellmāng*), werkelijk, inderdaad thans, dadelijk, tegenwoordig.

Actum, lat., gedaan, verhandeld (gebruikelijk bij regtshandelingen, met bijvoeging van den tijd, waarop zij geschied zijn); *actum in senātu*, gedaan in den raad; *actum ut supra*, gedaan als boven (gemeld is).

Actus, m. lat., handeling, bedrijf; het gebeurde, voorval, geschiedenis; in de scholen eene mondelinge voordragt; *actus continius*, eene onafgebroken voortdurende handeling; *actu corporāli*, persoonlijk; *actus fidēi*, z. v. a. **auto-da-fé** (z. a.); *actus inter vivos*, eene onder levenden gedane

handeling; *a. judiciālis*, eene geregtelijke, en *a. extrajudiciālis*, eene buiten geregte-lijke handeling; *a. juridicus*, eene regts-zaak; *a. merae facultātis*, eene handeling, die alleen van de willekeur des handelenden persoons afhangt; *a. ministeriāles*, geestelijke ambtsverrigtingen, als doopen enz.; *actus necessariae jurisdictiōnis*, eene handeling van gevorderde regtspraak; *a. oratorius*, eene oefening in het redevoeren; *a. privātus*, eene niet openbaar gedane handeling; *a. proximus*, eene op verre na nog niet volvoerde handeling of onderneming; *a. publicus*, eene openbare handeling; *a. scholasticus*, een schoolfeest, schoolplegtigheid; *a. simulātus*, eene schijnhandeling; *a. solēnnis*, eene plechtige handeling; *a. voluntariae jurisdictiōnis*, eene handeling van vrijwillige regtspraak.

Acuēren, lat. (*acuere*), scherpen. spitsen; opwekken; **geacueerde** lettergreep, eene lettergreep, die den scherpen toon heeft, gescherpte lettergr.; **acuut**, scherp, spits, snijdend; **acutangulair**, scherphoekig; **acute** ziekten, hevige, zich snel ontwikkelende heete ziekten, heete koortsen, gevaarlijke ziekten; **acupunctuur**, f. Chir., de naaldsteek, eene kunstbewerking, waarbij het lijdend deel met eene naald wordt gestoken.

Acūmen, n. lat., de scherpzinnigheid;

Acustiek, f. gr. (van *akūein*, hooren), de gehoorleer, hoorkunde; toon- of klankleer; **acusticon**, n. eene hoorhuis ter dienste van doove of hardhoorende personen; **acustisch**, tot het geluid behoorende, geluidkundig; **acustische middelen** (*acustica*), gehoormiddelen, middelen tot verbetering of versterking van het zwak gehoor; **acustische instrumenten**, gehoor-werktuigen.

acuut, z. **acueren**.

Acyanoblepsie, f. gr. Med., een gebrek van het zienvermogen, waarbij de blaauwe kleur vuurrood verschijnt; **acyanoblēptus**, m. die dat gebrek heeft.

Acyēsis, f. gr. Med., onvruchtbaarheid, onvermogen om te baren.

Acyrologie, f. gr. Log., oneigentlijke, van den zin afwijkende rede.

Ada, z. **Adēla**.

ad absurdum zetten of brengen, z. **absurd**.

ad acta leggen, z. **acte**.

Adactie, f. lat., het aanhouden, noodzaken, de dwang; **adactus**, genoodzaakt, gedwongen.

adaequēren, lat., gelijk maken, effenen; **adaequaat**, gepast, overeenstemmend; volkomen, volledig; **adaequatie**, f., de gelijkmaking, gelijkstelling, effening.

adaerēren, lat., in geld aanslaan of veranderen, verzilveren; **adaeratie**, f. het aanslaan in of tot geld, inz. bij leendiensten.

adagio, it. (spr. *adā-dzjio*), Muz., langzaam, gematigd, zacht; **adagio**, n. een langzaam en zacht, met gevoel te spelen stuk; **adagiétto**, n. een kort adagio, een minder langzaam te spelen stuk; *adagio assai* en *adagio di molto*, zeer langzaam; *adagissimo* (spr. —*dzjies*—) ook *adagio-adagio*, uiterst langzaam.

Adagiūm, n. lat., een spreekwoord, les der ondervinding; **adagiarius**, m. iemand die zich gaarne en vaak van spreekwoorden bedient, een spreukenman; **adagiologie**, f. verzameling van spreekwoorden; ook spreekwoorden-leer; spreukverzameling.

ad altiora, z. **altiora**.

Adam, m. heb. naam: aardman, mensch; **adamische aarde**, Min., het overschot van vergane lijken; de slob, het bezinksel van in het water verrotte stoffen; **adamiēners** of **adamieten**, spotnaam van eene christensecte der 2de eeuw; eene dweepezieke secte der 13de eeuw, ook *picarden* genoemd naar haren stichter, den Fransman *Picard*; **adamieten** of **naaktloopers**, eene uitzinnige secte van wederdoopers in de 16de eeuw te Amsterdam; **Adamsappel**, eene citroenachtige vrucht, met knobbelige schil, dus genoemd omdat het bijgeloof dien appel hield voor de vrucht des verboden booms, door Adam gegeten, ook *Anat.*, het uitstekend gedeelte van het strottenhoofd aan de voorzijde van den hals.

ad amūssim, lat., naar den regel of het rigtsnoer, naauwkeurig, stiptelijk, ordelijk.

ad animum, lat., ter harte (nemen).

Adansonia, f. Bot., eene plantensoort (waartoe onder anderen de apenbroodboom behoort), naar den franschen natuurkenner *Adanson* zoo geheeten.

adaptēren, passend maken, aanvoegen, schicken.

Adār, m. hebr., de 6de maand v. h. joodse jaar, beginnende in februarij; **adar viadne** of **veadar**, m. hebr., tweede adar, eene somtijds ingelaschte maand der joden tusschen den schevat en adar, ter vereffening van het zonne- en maanjaar.

ad arma, lat., te wapen, te werk, ter zake!

a dato, z. **datum**.

ad bene esse, lat., tot welzijn, tot noegelijk leven.

ad bene placitum, lat., naar believen, naar welgevallen.

ad calendās Graecas, z. **calendae**.

ad captum, z. **captus**.

ad computum, z. **computeren**; **ad concludendum**, z. **concluderen**; **ad corpus**, z. **corpus**.

addatur, **adde**, **addenda**, z. ond. **addereren**.

ad decretum, zie **decreet**.

ad deliberandum nemen, z. ond. **delibereren**.

Addephagie, f. gr. Med., overmatige

celust, vraatzucht; eene op Sicilië welcer vereerde godheid; **addephāgus**, **addephaag**, m., een veelvraat.

ad depositum, lat. in bewaring (geven of nemen), z. **deponeren**.

addēren, lat. (*addere*), toevoegen, getallen verzamelen, bijtellen, zamen tellen, vermeerderen; *addatur*, lat., er worde bijgevoegd, men doe bij! *adde*, voeg bij! *addēnda* of *additāmēta*, pl., toevoegsels, bijlagen, aanhangsels; **additie**, f. de bijvoeging, toegift; Arith., de zamentelling, vermeerdering; Typ., wat op den kant der bladzijde (*in margīne*) gedrukt wordt; **additioneel**, bijgevoegd, bij wijze van aanhangsel of volledigmaking; **additief**, wat bij te voegen is.

Addi, m. de 4de maand van h. joodsche jaar, beginnende in december (t h e b e t).

addicēren, lat., geregteijk toekennen, overgeven, toewijzen; **addictie**, *addictio*, f. Jur., de toekenning, toewijzing; *add. bonōrum*, de toekenning der goederen; *add. hereditatis*; de toekenning des erfdeels.

ad dies vitae, z. *dies*.

addio, it., z. v. a. **adieu** (z. a.).

addossēren, fr., met den rug doen leunen, tegen iets aanbouwen.

adducēren, lat., aanvoeren, bijbrengen; aantrekken; **adductie**, f. Anat., aanvoerende spierbeweging; **adductōres**, Anat., aanvoerende trekspieren; **adduplicēren**, lat., dubbel maken, verdubbelen; *ad duplicāndum*, Jur., tot beantwoording der repliek des eischers (vgl. **dupliek** en **repliek**).

adē, z. v. a. **adieu** (z. a.).

a decouvert, fr. (spr. — *deekoewer*), onbedekt, onbeschermd, bloot.

Adela, rekenmunt in Suratte = $\frac{1}{120}$ ropij.

Adēla, **Adēle**, **Adelīne**, ook **Adelaide** of **Adelheide** (verkort **Ada**), oudd. vr. naam: de edele, adellijke; **Adelbert**, **Aalbrecht**, **Albert**, de edelgeborene; **Adelgunde**, **Aldegonde**, begunstiger (-ster) v. d. adel.

Adelantādo, m. sp., voorheen stadhouder eener provincie, thans eertitel van eenige spaansche familiën.

Adelopōden, pl. N. H., schijnbaar voetlooze dieren, voetverbergers.

Adelphīe, f. gr. Bot., het zamenwassen der meeldraden; **adelphismus**, m. het broederverbond, de verbroedering; **adelphisten**, pl., verbroederaars, ordebroeders in Italië.

à demi fr., ter helfte, half.

ademptio, f. lat. Jur., ontvoering, wegneming; *a. civitatis*, de intrekking v. h. burgerregt, verbanning uit de stad; *a. legatorum*, de onttrekking der legaten of makingen.

Adenalgīe, f. gr. Med., de klierpijn, pijnlijk kliergezwel; **adenemphraxis**, f. verstopping der klieren; **adenemphracti-**

cus, door klierverstopping veroorzaakt; **adenitis**, f., klierontsteking; **adenochirapsologie**, f. de leer om met de hand kropgezwellen te genezen (een vermogen, dat men den engelschen koningen toeschreef); **adenographīe**, f. de klierbeschrijving, verhandeling over de klieren; **adenologie**, f. de klierenleer; **adenóncus**, het harde kliergezwel; **adenophthalmīe**, f. ontsteking van de klieren der oogleden; **adenophyma**, n. kliergezwel; **adenotomīe**, f. de doorsnijding, ontleding der klieren.

Adeodātus, lat. (*a Deo datus*). mansnaam: van God gegeven, godsgave, z. v. a. **Theodoor**.

Adeōna, godin der aangekomenen, te Rome; zij had geene tempels zoo min als **Abeona**, (z. a.).

Adephagīe, z. **add**—

Adept, m. lat. (*adēptus*, eig. wie iets verkregen of bereikt heeft), een ingewijde in zoogenaamde geheime kunsten of wetenschappen, een wonderman; een goudmaker, die zich beroemt den steen der wijzen gevonden te hebben, een alchemist.

Ades, z. **Hades**.

Adespōta, pl. gr., goederen zonder bezitter; werken v. onbekende vervaardigers.

à dessein, z. **dessein**.

adesso, it., terstond, dadelijk, op 't oogeblik.

a deux mains, fr. (spr. — *deu mēng*), voor beide handen, tot dubbel gebruik.

ad excipiendum of *ad excipiendum et respondendum*, lat. Jur., tot beantwoording en wederlegging der aanklagt.

ad exemplum, lat., tot voorbeeld, ter navolging.

ad extrēmum, z. **extrême**.

ad futuram memoriam, z. **futurum**.

adhēerēren, lat. (*adhaerere*), aanhangen, zich voor eene zaak verklaren; **adhaerēt**, m. een aanhanger, aanklever; **adhaerēntie**, f. het aanhangen; **adhaesie**, f. Phys., het aanhangen, aankleven van twee lichamen, wanneer hunne oppervlakten in vele punten met elkander in aanraking gebracht worden, de aanklevingskracht; Med., de aancleaving van organen; Pol., het erkennen en huldigen v. een' nieuwen meester; **adhaesief**, klevend; **adhaesieve pleister**, Chir., kleefpleister.

ad hastam publicam, bij openlijke geregtelijke veiling.

adhibēren, lat., gebruiken, aanwenden; toevoegen (b.v. der zake kundige personen); **adhibitie**, f. de aanwending, het ten nutte maken.

ad hominem, lat., menschelijker wijze, naar de bijzondere denkwijze, vatbaarheid en geaardheid eens menschen; *ad hominem disputēren*, de tegenpartij met zijne eigene wapens bestrijden, ook handgemeen worden.

ad honorem, lat., eershalve; *ad honores*, volgens rang, overeenkomstig de waardigheid.

adhorteren, lat. (*adhortari*), aanmanen; **adhortatie**, f. de aanmaning; **adhortatoria**, pl. vermaningsbrief.

adhuc sub iudice lis est, lat., de strijd is nog onbeslist.

ad hunc locum, z. ond. *locus*.

a di, it. Merc., op denzelfden dag (namelijk eenen wissel te betalen) op zegt.

Adiaphora, pl. gr., onverschillige dingen, dezulken, die men zonder kwetsing des gewetens aannemen of verwerpen kan; ook wijnsteengeest, zonder reuk; **Adiaphoristen**, lutheranen in de 16de eeuw, die in sommige leerpunten Melanchton's gevoelens omhelsden; onverschilligen, gematigden, vrijdenkers.

Adiapneustie, f. gr. Med., verhinderend van de natuurlijke uitwaseming.

Adiarrhoea, f. gr. Med., de verhoeding v. d. stoelgang, gebrek daarvan, verstopping.

Adiastasië, f. gr. Phil., onmiddellijke nabijheid der goddelijke werking.

à die, z. ond. *dies*.

Adidi, indische Myth., de moeder der goden, gemalin van **Kasyapa**; als allegorie is zij de oorspronkelijke dag en haar gemaal de oneindige ruimte.

adieu! fr. (spr. *adieu*); *adio*, it., God zij met u! vaarwel! **adieu**, n. het afscheid, vaarwel, scheiden, b. v. **adieu** zeggen, afscheid nemen, scheiden.

adigeren, lat., aanhouden, noodzaken, dwingen, drijven.

adiméren, lat., onttrekken, wegnemen.

adimpléren, lat., vervullen, voleindigen.

ad infinitum, z. **infinitum**.

ad informandum, z. **informerén**; *ad instantiam*, z. **instantie**; *ad instar*, z. **instar**; *ad interim*, z. **interim**.

adipeus, nw. lat. Anat. (van het lat. *adeps*, vet), vet, smerig.

Adipsia, pl. gr. Med., dorstlesschende middelen; **adipsie**, f. Med., het ontbreken v. dorst (in heete ziekten).

adivato, it. Muz., toornig, vergramd.

adire hereditatem, lat. Jur., de erfenis aanvaarden; *a. in jus*, voor 't gerigt verschijnen; *aditio hereditatis*, f. aanvaarding eener erfenis; *aditus*, m. de toegang.

a dirittura, it. z. **direct**.

a ditto, it. Merc., van denzelfden dag.

Adjacént, m. lat., een grensnaabur, een nevenwoner.

adjicéren, lat. (*adjicere*), bijvoegen, bijdoen; nabedingen; **adjéctie**, f. Jur., de vermeerdering, toevoeging, toelage bij het gebod geld; **adjectivum** of **adjectief**, n. Gram., een bijvoegelijk naamwoord, h. woord dat de eigenschap of hoedanigheid van een naamwoord uitdrukt; *adjective*, als bijv.

naamw. gebruikt; *adjectum pactum*, n. Pol., een verdrag, dat bij het hoofdverdrag wordt gevoegd.

Adjoint, m. fr., (spr. *adzjoing*), z. v. a. **adjunct**, z. ond. **adjungeren**.

Adjournéren of **ajournéren**, fr. (spr. *azjoer*—), de aanstaande zitting of vergadering bepalen, vaststellen, tot op eenen bepaalden dag verschuiven, verdagen.

adjudant, z. ond. **adjuveren**.

adjudicéren, lat. (*adjudicare*), geregteijk toekennen, toewijzen; **adjudicatie**, f. de geregteijkte toekenning; **adjudicatief**, datgene waardoor iets toegkend, toegevezen wordt.

adjungéren, lat. (*adjungere*), toevoegen, iemand in zijne bediening een' helper en toekomstigen opvolger geven; **adjunct** of **adjunctus**, m. de helper, de toegevoegde ambtgenoot; *adjunctus sine spe* of *a. cum spe*, adjunct zonder of met hoop van opvolging; **adjunctuur**, f., het ambt van zulk eenen toegevoegden persoon; **adjunctie**, f. de toevoeging, vereeniging, verbinding; **adjunctum**, n. de bijlage, het toevoegsel, bijschrift.

adjurgéren, lat., twisten, kijven; **adjurgium**, n. twist, krakeel.

adjuréren, lat. (*adjurare*), bezweren, beëedigen; **adjuratie**, f., de bezwering.

ad justificandum, lat., ter vereffening, tot vergelijking, tot regtvaardiging.

adjustéren of **ajustéren**, fr. (spr. *azjuus*—), gelijk, effen, overeenstemmend maken, bijleggen, in orde brengen; ook ijken b. v. een gewigt; **zich adjustéren**, zijne kleeding in orde brengen, zich gereed maken; **ajusteer-balans**, in h. muntwezen eene vereffeningsschaal, muntschaal, evenaar; **ajustage**, f. fr., (spr. *azjuustáazj*), de muntvereffening, het afvijlen der munt-speciën; ook de opgezette buizen aan fonteynen; **ajustement**, n. (spr. *azjuustmáng*), het teregt maken, schikken, aanpassen; de kleeding, opschik, dragt; Merc., de vereffening, schikking der assurantie-schade; **ajusteur**, m. (spr. *azjuus*—), de werkmán, die met de vijl aan de munten het juiste gewigt geeft.

adjuvéren, lat. (*adjuvare*), bijstaan, helpen, ondersteunen; **adjuvantia**, pl. Med., helpende middelen, bevorderings-, ondersteuningsmiddelen; **adjuvatie**, f. de hulp, ondersteuning; **adjudánt**, m. lat. (van *adjuvare*), een medehelper, inz. een officier, die de dienstbestellingen bezorgt.

ad latus, z. ond. *latus*.

adlecti, pl. lat., de bijgekozene, de in een collegie bij verkiezing opgenomenen; bij de Romeinen zij, die uit den ridderstand tot senatoren verheven werden.

ad libitum, lat., naar believen, naar welgevallen.

ad liquidandum, z. ond. **liquide**; *ad*

mandatum, z. **mandaat**; *ad manus*, z. **ond. manus**; *ad marginem*, z. **margo**.

ad meliorem fortunam, lat., tot beter staat, fortuin, in beter omstandigheden (komen).

ad mensuram, z. **mensura**.

Adminatio, f. nw. lat. Jur., bedreiging (symbolische injurie).

adminicūlum, n. lat., een hulpmiddel; bijzaak; pl. **adminicūla**; *adminucūlum probationis*, hulpmiddel tot het voeren van een bewijs; **adminiculēren**, helpen, ondersteunen, sterken, bijstaan.

administrēren, lat. (*administrāre*), besturen, waarnemen, handhaven; voor rekening v. eenen derde eene zaak besturen; R. K., uitdeelen, toedienen, b.v. de sacramenten; **administrātie**, f. de waarneming, het beheer van een ambt of post of handelszaak; het toedienen der genademiddelen of sacramenten.

administratief, waarnemend, besturend, beheerend; **administrateur**, m. waarnemer, bestuurder, opziener, voogd, regent; uitvoerder v. d. laatsten wil; **administratorium**, n. de schriftelijke opdracht tot beheer van eens anders eigendom.

Admiraal, m. (arab., ontstaan uit Amir of Emir al ma, d.i. bevelhebber op zee), de vlootvoogd, de opperbevelhebber eener oorlogsvloot; het schip van den vlootvoogd; H. N., een der schoonste dagvinders; **admiraalschap-zeilen**, een jaarlijks zeilfeest te Amsterdam, welks instelling reeds zeer oud is; **Admirānte**, m. de opperbevelhebber te water en te land in Spanje; **admiraliteit**, f. de zeraad, zeekrijgsraad, de vergadering der gezagvoerders; het toezicht over h. zeewezen, vroeger hier te lande toebetrouwd aan vijf **admiraliteits-collegiën**, welker leden door de steden werden afgevaardigd.

admirēren, lat. (*admirāri*), bewonderen, vereeren; **admirābel**, bewonderenswaardig, wonderschoon; **admirateur**, m. fr., een bewonderaar, aanbidder; **admirātie**, f. lat., de bewondering, vereering.

admittēren, lat. (*admittēre*), toelaten, den toegang vergunnen, inwilligen, laten gelden of geschieden; *admittatur*, het mag toegelaten worden (een schriftelijk getuigenis, dat iemand bekwaam bevonden is eenen rang of graad te bekomen); **admissie**, f. de toelating, toegang, opneming, vergunning; **admissibel**, aannemelijk, geldig, toe te laten.

admodiēren (mid. lat. *admodiāre*), een stuk lands in pacht geven, verpachten; ook verminderen, matigen (*ad modum redigēre*); **admodiātie**, f. de paching en verpaching van de landerijen, van eenigen impost; **admodiātor**, lat., of **admodiateur**, fr., de pachter en verpachter van een goed.

admonēren, lat. (*admonēre*), herinneren, vermanen, waarschuwen, berispen; **admoniteur**, m. een vermaner, waarschuwer; een kloosterling, die den jongeren broederen hunne pligten voorhoudt; **admonitie**, f. de herinnering, waarschuwing, vermaning.

admovēren, lat., aanvoeren, bijbrengen. *ad multos annos*, lat., voor vele jaren, voor langen tijd.

ad nauseam usque, z. **nausea**; *ad normam*, z. **norma**.

ad notam (lat.) nemen, opmerken, in gedachten houden, **adnotēren** of **annotēren**, opmerken, aantekenen, opschrijven; **annotāta**, pl., aan- of opmerkingen; **annotātie**, f. de opmerking, aantekening; *ad notitiam*, lat., tot narigt.

adnubilēren, lat., omwolken, verdonkeren.

ad nutum, lat., op den wenk.

ad oculum demonstreren, z. **demonstreren**.

Adōha, f. mid. lat. (ook *adohamēntum*, misvormd van het roman. *adjudha*, lat. *adjumēntum*), geldelijke hulp van leenmannen aan hunnen leenheer.

Adolescentie, f. lat., de jongelingsleeftijd, de jeugd.

Adolf, mansn. (ontstaan v. s. uit Ad el-wolf, v. a. uit het gothisch Athaulf); de edele held, de hoogedele; de hulpvader, pleegvader, voogd, helper; **Adolphs d'or**, m. een gouden Adolf, zweedsch-pommers goudstuk = 5.91 gl.

Adonāi, m. onderhouder, hebr. benaming van God.

Adōnis, m. gr. Myth., een zeer schoon cyprisch jongeling en lieveling van Venus, die door een wild zwijn verscheurd werd; zijner gedachtenis feesten, **Adoniën**, ingesteld, die 3 dagen duurden; **zich adonisēren**, zich tot een' **Adonis** maken, zich opschikken, tooijen; **adōnisch vers**, (lat. *adonis versus*) of **adonicus**, m. eene korte versmaat uit een' dactylus en trochaeus, soms spondeus, bestaande (— — —, of — — —), b. v. woordenverklaarder.

Adonist, m. lat. Bot., kruidenzamelaar.

Adontāgra, gr. Chir., een werktuig om tanden te trekken, door den Engelschman Recce uitgevonden.

adoptēren, lat. (*adoptāre*), als kind aannemen; zich toeëigenen, aanmatigen; **adoptātor**, m. die iemand als kind aanneemt; **adoptiānen**, pl., eene christensecte der 8ste eeuw in Spanje, ook felicianen genoemd naar den bisschop Felix van Urgel; **adōptie**, f. de aanneming als kind, eig. de aanneming als kind v. een' zoodanig' persoon, die dus verre onder vaderlijk gezag stond; vgl. **adrogatie**; **adoptie-loges**, pl., zus-terloges, nevenloges bij de vrijmetselaars;

adoptief, aangenomen, b. v. een **adoptief** kind; wat tot de aanneming als kind behoort; ook vreemd: **adoptief** haar, **adoptieve** goederen.

adoréren, lat. (*adorāre*), aanbidden, vereeren, vergoden, hartstogtelijk liefhebben, huldigen; **adorābel**, aanbiddenswaardig, zeer schoon, voortreffelijk, wonder-schoon; **adorateur**, m. fr., een aanbidder, vereerder, minnaar; **adorātie**, f. huldiging, deoedige vereering of aanbidding.

Adornéren, lat., versieren, opschikken, opluisteren.

Ados, m. fr. (spr. *adó*, van *dos*, rug en h. voorz. *á*), een afhellend, naar de zon gerigt tuinbed; **adossement**, n. (spr. — *máng*), de helling, aanleuning; **adosséren**, schuins opwerpen, hellend maken.

Adoucéren, fr. (spr. *adoeséren*), verzachten, verzoeten, matigen, lenigen, stillen, glad maken; Pict., de omtrekken verzachten, wegnemen; vgl. ook temperen; **adoucisement**, fr. (spr. *adoesies'máng*), verzachting, leniging, vertroosting, ophoeuring.

ad palātum, lat., naar den mond (praten); naar believen, naar smaak of welgevallen.

ad partem, lat., met een elk afzonderlijk (handelen).

ad patres gaan, z. **pater**; **ad perpetuam rei memoriam**, z. **memoria**; **ad pertinentiën**, z. v. a. **appertinentiën** (z. a.); **ad pias causas**, of **ad pios usus**, z. **causa**.

ad pondus omnium, lat. Med., zoo veel in gewigt als van alle andere deelen eener voorgeschrevene artsenijs te zamen.

ad posteriora, z. **posteriora**; **ad praeccludendum**, z. **praeccluderen**; **ad producendum**, z. **produceren**; **ad profitendum et liquidandum credita**, z. **liquide**; **ad propositum**, z. **proponeren**; **ad protocollum**, z. **protocol**; **ad proximam**, z. **proxima**.

Ad quaestus, vermogen: **ad quaestus conjugālis**, vermogen der echtgenooten; **ad quaestus ecclesiasticus**, h. vermogen uit h. bezit eener prabende voortgevoeld.

Adquiescentie, z. **acquiescentie**.

Adquisita, z. **acquisita**.

Adramélech, m. hebr. naam eens afgods, z. v. a. sterke koning.

adraméren, mid. lat. (niet van het lat. *ramus*, tak, maar van h. oudd. *ramo*, rand, grens) Jur., vaststellen, bepalen, bevestigen, toezeggen; **adramētie**, f. bepaling, bevestiging.

Adrastea, f. gr. (v. a. *priv.* en *draskein*, vlieden), de onvermijdelijke, die men niet kan ontvlieden; eig. eene aanduiding v. h. idee der gerechtigheid, in zoo verre men zich die straffend denkt. De stoïcynen duidden met dien naam ook het noodlot aan.

ad ratificandum, z. **ratificeren**; **ad referendum** nemen, z. **refereren**; **ad rem**, z. **res**; **ad replicandum**, z. **replik**.

Adres, n. (fr. *adresse*), de aanwijzing van een' persoon en de plaats waar hij zich bevindt; het opschrift van brieven, pakketten enz.; de betaalplaats van eenen wissel; eene aanbeveling; in Engeland: verhoog, verzoekschrift bij eenig staatsligchaam ingediend; **adresboek**, almanak met aanwijzing van de woonplaatsen der bedrijvige personen; **adreskantoor**, eene inrigting in groote steden, waardoor men huizen huren en verhuuren, dienstboden bekomen, geld aanvragen of aanbieden kan enz.; het eerste werd in de vorige eeuw te Hamburg opgerigt; **adreséren**, aan iemand rigten, het opschrift op brieven enz. schrijven; aanbevelen; **adresánt**, m. een aanwijzer of aanbeveler.

Adresse, f. fr., de geschiktheid, vaardigheid.

ad restituendum, z. **restitueren**; **ad drittura**, z. ond. **dirigeren**; **adret**, z. ond. **adroit**; **ad rhombum**, **ad rhombum nihil facit**, z. ond. **rhombus**.

Adriaan of Hadriaan, lat. mansn., eig. iemand uit Adria (tegenwoordig Atri in Italië), van waar keizer Hadrianus geboortig was; **adrianisten**, pl., eene secte van wederdoopers in de 10de eeuw, naar Adriaan Hamstädt dus genoemd; aanhangers van den tovenaer Simon, in de Hand. der Apostelen voorkomende.

Adrogātie, f. lat. Jur., de aanneming tot kind van iemand, die niet meer onder vaderlijke magt staat; vgl. **adoptatie**.

adroit, fr. (spr. *adroá*), ook **adret**, geschikt, handig, behendig, vlug; afgerigt, sluw, listig; **adrittura**, (eig. *adroiture*, spr. *adroatuur*'), Merc., ronde en eerlijke handelwijze.

à droite, fr. (spr. *a droát*'), regts, regtsaf.

Adschak divan, m. perz., eig. staande divan, eene zekere raadsvergadering in Konstantinopel, bij welke niemand mag zitten.

adsciscéren, lat. (*adsciscere*), toeëigenen, verwerven, aannemen; **adscitum nomen** of **a. cognomen** m. een aangenomen naam of toenaam.

Adscribéren, lat. (*adscribere*), toeschrijven, toeëigenen; **adscriptio**, f. de toeschrijving; **adscriptus glebae**, een tot den grond of bodem (*gleba*) behoorende lijfeigene, die de plaats van zijn oponthoud niet mag veranderen.

ad secundas nuptias of **ad secunda vota**, lat., tot een tweede huwelijk (overgaan).

ad separatum, z. **separeren**; **ad serenissimum**, z. **serenissimus**; **ad specialia** en **ad speciem**, z. **specie**.

Adspectus of **adspect**, z. **aspect**.

Adspersorium of **Aspersorium**, nw. lat., de wijkwast ter besprenging in de R. K. kerk; wijkvat.

Adspiránt, z. **Asp**—.

Adstánt, m. lat., een helper, bijstander. **ad statum legendi**, lat. tot doorlezing.

Adstipulëren, lat. (*adstipulāri*), toestemmen, bijvallen, overeenkomen in gevoelen; **adstipulatie**, f. de in- of toestemming, bijval; **adstipulator**, m. die instemt, toestemt, evenveel weder belooft.

adstringeren, lat. (*adstringere*), Med., zamentrekken, verbinden, stoppen; *adstringentia* of **adstringerende middelen**, zamentrekkende artsenijen; **adstrictie**, f. de zamentrekking.

ad summam, z. **summa**.

ad superiorem judicem (lat.) **appellieren** of **provoceren**, zich op den hooger en regter beroepen.

ad tempus, z. **tempus**.

a due (spr. *doe-e*) *a tre*, it., Muz., tweestemmig, driestemmig; *a due cordi*, op twee snaren; *a due voci* (spr. —*wótsjt*), voor twee stemmen.

Adufe, f. (arab. *ad-duffu*, trommel), een oostersch speeltuig, een metalen, met een steel voorzien hoepel of ring, waarover eene huid is gespannen en waaraan schelletjes hangen.

Adulaar, m. de maansteen, meestal witte veldspaat, inz. op de Adula in Zwitserland.

adulëren, lat. (*adulāri*), vleijen, liefkozen, flikfloojen, naar den mond praten, pluimstrijken; **adulatie**, f. de vleijerij, pluimstrijkerij; **adulateur**, m. fr., een lage vleijer, flikfloojer, pluimstrijker; **adulatorisch**, luf vleijend, flikfloojend.

Adulter, m. lat., een echtbreker; **adultera**, f. eene echtbreekster; **adultereren**, echtbreken; vervalschen, verdraaijen; **adulteratie**, f. Jur., de vervalsching, namaking; **adulterator**, m. een vervalscher, valsche munter; **adulterium**, n. de echtbreuk; **adulterinus**, m. iemand in overspel geteeld.

ad ultimum, z. ond. **ultimus**.

Adultus, m. lat., een volwassene, mondig; **Adultus** en **Adulta**, bijnamen van Jupiter en Juno, met welke zij door trouwzuchtigen werden aangeropen.

adumbreren, lat. (*adumbrāre*), Pict., schaduw maken, schaduwen, ontwerpen, schetsen, de eerste grondlijnen trekken, overschaduwen, verduisteren; ook bewimpelen, vergoelijken; **adumbratie**, f. de schaduwing, de schets der omtrekken; het ontwerpen.

ad unguem, lat., op den nagel, op de nagelprooi, d. i., zeer naauwkeurig, zorgvuldig.

ad unum (omnes), lat., alle zonder uitzondering.

Adurentia, pl. lat. Med., brand- of bijtmiddelen; z. v. a. **pyrotica**; **adustie**, f. het branden, bijten.

ad usum transfereren, z. **transfereren**.

ad utrumque paratus, lat., tot beide bereid, op beide gevat.

ad valvas curiae, lat., aan de deuren v. h.

raadhuis; a. v. *ecclesiae of templi*, aan de kerkdeuren.

advenant of *à l'avenant*, fr. (spr. —*av'náng*), naar verhouding, naar omstandigheden; aangenaam, hupsch.

Advént, m. (lat. *adventus*), de aankomst, inz. de toekomst van Christus, de advent-tijd, de vier voorbereidingsweken voor kersmis.

adventitia bona, z. **bona**.

Adverbium, n. lat. Gram., het bijwoord; **adverbiaal**, **adverbialiter**, bijwoordelijk; *adversa pars*, z. ond. **pars**.

Adversarius, m. lat., **adversaire**, fr. (spr. *adversér'*), eene tegenpartij, een vijand, wederstrever; **adversariën**, (*adversaria*), pl., schriften of boeken, die slechts op de voorzijde beschreven worden; aantekeningen voor allerlei, memorieboek, mengelschrift, kladboek; **adverseren**, lat. (*adversāri*), weêrstreven; **adversatief**, verzetend, tegenstellend; **adversiteit**, f. de wederwaardigheid, het ongeval; **adversitor**, m. een rom. slaaf, die zijnen meester moest afhalen en begeleiden; *ex adverso*, lat., v. de tegenovergestelde zijde.

Advertance, f. fr., (spr. *advertáns'*), aandacht, opmerkzaamheid, oplettendheid.

advertéren, **avertéren**, fr., berigten, aankondigen, inz. door de dagbladen, waarschuwen; **advertentie**, f. (fr. *avertissement*), aankondiging, bekendmaking, berigt in de nieuwspapieren.

Advies, **advijs**, fr. *avis* (spr. *awi*), n., **aviso**, it. m. berigt, narigt, melding, boodschap; oordeel, gevoelen, raadgeving, terregtwijzing in eene zaak; *avis au lecteur* (spr. *awizo-lectureur*), let well! laat het u niet vergeefs gezegd zijn! eig. berigt aan den lezer; **advies** of **adviesbrief**, berigt-brief, inz. van den trekker eens wissels, aan den betrokkene, **adviesjagt**, postschip, een klein vaartuig ter snelle overbrenging van brieven of berigten; **advisiatie**, f. narigt, inlichtingen; *avisatio de perjurio vitando*, nw. lat. Jur., de waarschuwing voor meinceed; **adviseren**, **aviseren**, melden, berigt geven, raden.

Advitaliteit, f. lat. Jur., h. vruchtgenot, het levenslang gebruik eener zaak.

Advokaat, m. (lat. *advocātus*, eig. de bijgeroepene), zaakbezorger, voorspraak, verdediger voor het gerecht, pleiter; *advocatus dei*, gods-advocaat, *advocatus diaboli*, duivels-advocaat, naam der personen, die bij heiligverklaring in de R. K. kerk voor en tegen de canonisatie pleiten; a. *ecclesiae*, beschermheer, schutshoofd der kerk; **advoceren**, tot zich roepen, anderen voor h. gerecht vervangen, in rechten dienen, voorspreken; **advocatuur**, f. h. ambt eens pleiters, verdedigers, zaakverzorgers, de zaakwaarneming.

ad vocem, z. ond. **vox**.

Advoyer, z. **Avoyer**.

Ady, waarsch. eene verkorting van het fr. *aujourd'hui*, (spr. *ozjoerdwi*), soms voor de dagteekening van notariële en andere stukken geplaatst.

Adynamië, f., gr. Med., de zwakte, krachteloosheid, het onvermogen; **adynamisch**, zwak, onvermogen, krachteloos; **adynatocresie**, f. een te losse zamenhang of menging der onorganische deelen.

Adyton, **adytum**, n. gr., het allerheiligste, binnenste in heidense tempels, alleen voor priesters toegankelijk; eene verborgene plaats, schuilhoek.

Aeacus, oudgr. koning van Aegina, volgens latere fabel een der drie regters in de onderwereld; **Aeaciden**, bijn. van Achilles en Pyrrhus, kleinzoon en achterkleinzoon van Aeacus.

Aedicula, f. lat., een huisje, kleine tempel, kapel; eene nis om beelden in te zetten.

aedificeren, lat. (*aedificāre*), stichten, opbouwen, onderwijzen, sterken, gerust stellen; **aedificatie**, f. stichting, opbouw, versterking.

Aedilis, m. lat., een aanzienlijk overheidspersoon in Rome, een bouwmeester, opziener der gebouwen.

Aediologie, f. gr., welvoegelijkheidsleer.

Aedituus, n. lat., de koster, kerkbewaarder; een romeinsche deurwachter; bediende des priesters bij de Ouden met de huiszorg belast.

Aedoitis, f. gr. (v. *aidoion*, de schaamte), Med., de ontsteking der uitwendige teeldeelen; **aediodynia**, f. de pijn aan de teeldeelen.

Aeger, m. noord. Myth., de god der zee, gehuwd met Rana, vader van de 9 golvenmaagden.

Aegide, **Aegis**, f. gr. (*aigis*), eig. geitenvel; het borstschild van Minerva, dus genoemd naar **Aegis**, een fabelachtig monster der oudheid, door Minerva gedood; in 't algem. een schild; **Aegidius**, mansn., met een borstschild gewapend, bij ons Gilles, Jilles.

Aegagropilae, pl. gr., gemzenkogels, steenkogels in de maag der klipgeiten; haarballen in de maag der herkaauwende dieren.

Aegis, **Aigis**, f. gr. Med., eene witte vlek of likteeken op het hoornvlies.

Aegilops, m. gr. Med., het geitenoog, eene kleine diepe celachtige zweer aan den binnenhoek der oogleden; Bot., dolik en wilde haver.

Aegolēthron, n. gr., geitendood, geitenpest (*Ranunculus flammula*, L.), en **aegopodium**, n. geitenvoet, karwei, twee plantensoorten.

Aeipathie, f. gr. Med., bestendig lijden, voortdurende ziekelijkheid.

Aelem, een standaard met de halve maan, bij de Turken als eene soort van or-

deteeken geschonken; **aelemdarijs**, m. de drager van zulk een' standaard.

Aemilus, **Aemilianus**, lat. mansn., de innemende, bevallige; vr. **Aemilia** en **Aemiliana**.

aemuleren, lat. (*aemulāri*), wedijveren, nastreven, nabootsen; **aemulatie**, f. de wedijver, najver, navolging.

Aenauten, pl., menschen, die altijd op schepen leefden.

Aenectores, pl., trompetters en hoornblazers bij grieksche en romeinsche legers.

Aenēis, f. bijnaam van Venus naar haren zoon Aenēas; **Aenēis**, **Aeneide**, Virgilius' heldendicht van den beroemden trojaanschen held Aeneas, zoon van Anchises.

Aenigma, n. gr., een raadsel, duistere zeggwijze of vraag; **aenigmatisch**, raadselachtig, duister; **aenigmatiseren**, raadselachtig spreken.

Aeolus, m. gr. (*Aiolus*), Myth., de windgod of god der winden; **Aeolusharp**, de windharp, een raam met twee zangbodems en twaalf snaren, die door den wind geluid geven; ook iron.: het fluiten van den wind; **aeoline**, f. een door Eschenbach uitgevonden speeltuig; **aeolipile**, f. de windkogel, dampkogel; ook de hermetische blaasbalg; **aeolisch**, winderig, stormachtig; ook een der vijf grieksche toonvallen of dialecten; **aeolodicon**, n. een door Reich uitgevonden instrument, dat als een klavier bespeeld wordt.

Aeōn, m. gr. (*aion*), lange tijdduur, eeuw, leeftijd; het wereldbestuur; ook een kwaaddoend (Demiurgos) en een goeddoend wezen (Christus) naar de leer der gnosticken; **Aeōnen**, pl., onmetelijke tijdrumten, eeuwigheden.

aeque lanx, lat. gelijke schaal, strikte gerechtigheid; **aequa lance**, met gelijke schaal, onpartijdig; **aequo animo**, gelijkmoedig, met zielsrust; **aequum et bonum**, recht en billijk.

Aequaal, lat. (*aequālis*), gelijk, evenredig, even oud; **aequales**, pl., tijdgenooten; **aequalia**, pl. gelijke grootheden; **aequaliteit**, f. de gelijkheid, billijkheid.

Aequanimitieit, f. de gelijkmoedigheid; zielerust.

Aequatie, f. de vergelijking, evening; **aequatie-uurwerk**, een uurwerk ter bepaling van den waren en middelbaren zonnentijd; **aequator**; m. de gelijkmaker; de evenaar, evennachtslinie **aequatoriaal-projectie**, z. **projectie**; **aequatoriaal sector**, m. eene lijn, die den evenaar doorsnijdt.

Aequidistant, op gelijken afstand, even ver verwijderd.

Aequilatērum, n. eene gelijkzijdige figuur, inz. zulk een driehoek; **aequilateraal**, gelijkzijdig.

Aequilibrium, n. het evenwigt; **Aequilibrist**, m. die het evenwigt weet te houden, een koorddanser, kunstenaar.

Aequinoctium, **aequinox**, m. lat., de nachtevening, de tijd, waarop dag en nacht even lang zijn, lente en herfstaequinox; **aequinoctiaal**, wat tot de dag- en nachtevening behoort, b. v. **aequinoctiaal-cirkel**, een cirkel aan sommige uurwerken, ter aanduiding van den waren zonnentijd; **aequinoctiaal-linie**, z. v. a. **aequator**, **aequinoctiaal-stormen**, stormen ten tijde van den **aequinox**; **aequinoctiaal-zonnewijzer**, een zonnew., die overal op aarde bruikbaar is.

aequipareren, lat., gelijk maken; **aequiparatie**, f., de gelijkmaking.

aequipollént, lat., gelijkgeldend, van gelijke beduidenis, b. v. van woorden; **aequipollentie**, f., de gelijkgeldendheid, gelijke overeenkomst van beteekenis.

Aequiteit, f. lat. (*aequitas*), de billijkheid.

aequivaleren, nw lat., evenveel gelden, gelijke waarde hebben; **aequivalént**, n. eene gelijke waarde, schadeloosstelling, vergoeding; als adjectief: gelijkwaardig; **aequivalentie**, f. de gelijkwaardigheid.

aequivoque, lat. (*aequivocus*) of **équivoque**, fr. (spr. *ekiwók*), dubbelzinnig, twijfelachtig; verdacht, onzedelijk; als subst., de dubbelzinnigheid, onzedelijke taal, woordenspel; **aequivocatie**, f. de dubbelzinnigheid enz.

Aera, lat. *aera*, f., de jaar- of tijdrekening, de wijze van jaartelling van een bepaald tijdstip af.

Aerarium, n. lat., de staatskas in het oude Rome; de schatkamer, de kas van land, stad of kerk; **aerárisch**, wat de schatkist betreft.

aëriform, nw lat. (van het lat. en gr. *aër*, m. lucht), luchtvormig, luchtvaardig; **aërdáten**, de luchtgeesten van Paracelsus en zijnen aanhang; **aërobaat**, m. een luchtvaartwandelbaar, haarklover, vitter, betweter; **aerodynamica**, f. leer van de kracht, de drukking der lucht; **aërographie**, f. de luchtbeschrijving; **aërolithen**, pl., luchtsteenen, uit de lucht gevallen steenen; **aërologie**, f. de luchtleer, luchtkunde; **aëromantie**, f. de voorspelling, waarzeggerij uit de gesteldheid der lucht; **aëromechanica**, f., z. v. a. **pneumatica** (z. a.); **aëromel**, n., z. v. a. **manna** (z. a.); **aërometer**, m. de luchtmeter; **aërometrie**, f. de luchtmeetkunst, luchtmeting, luchtkunde; **aëronaut**, m. een luchtschipper, luchtvaarder; **aëronautica**, f., de luchtvaartkunst, de kunst om in en door de lucht te varen; **aërophobie**, f. de luchtvrees, luchtschuwheid; de vrees voor de opene, koude lucht; **aërophoor**, m. een lichtdrager; **aërophórisch**, luchthoudend; **aërosís**, f. de luch-

ting, verdunning des bloeds; **aëroscopie**, f., de luchtwaarneming; **aerostaat**, m. of **aerostatische machine**, een luchtbal, luchtschip; fig. een windbuil; **aerostatische proeven**, proeven om in de lucht te zweven; **aerostatica**, f. de leer van het evenwigt, de kunst om in de lucht te zweven; **aerostiers**, pl. fr. (spr. —*rostie*), luchtschippers, zij, die zich v. eenen luchtbal bedienen; **aerostoon**, n. gr., een windboog, schietwerktuig, waardoor de pijlen door de kracht des winds worden voortgedreven.

Aesculus, f. lat., de paardenkastanje.

Aesculaap, **Aesculapíus**, de god der geneeskunst bij de Grieken; **aesculapen**, zeer bekwame geneesheeren.

Aesthesis, f. gr. (*aisthesis*), het gevoel, gevoelvermogen, **aestheteriën**, pl. de zintuigen; **aestheterium**, n. het gevoel-, gewaarwordings-vermogen.

Aesthetiek, **aesthetica**, f. (van het gr. *aisthetikós*, tot gevoelen geschikt), de leer van het gevoel en den smaak, de wetenschap van het schoone en de kunst; **transcendentale aesthetica**, de bovenzinnelijke schoonheidsleer, de leer der begrippen van ruimte en tijd; **aestheticus**, m. een leeraar in den goeden smaak; **aesthetisch**, wat tot de leer van gevoel en smaak behoort; smaakvol, schoon; **aesthetisch gevoel**, kunstzin, schoonheidszin, smaak.

aestiméren, lat. (*aestimare*), schatten, waarden, hoogachten; **aestimatie**, f. de schatting, prijswaardering; **achting**; **aestimātor**, m. een schatter; **aestimator litis**, die de waarde van de rechtszaak bepaalt of schat; **aestimatoria actio**, f. eene rechtszaak van schatting of waardebepaling.

Aestuarium, m. lat. Med., eene zweetkast.

Aetacismus, z. **itacismus**.

aetas, f. lat., de leeftijd, de menschenouderdom; **aet. legitima**, de door de wet vereischte jaren; **aet. pubertātis**, de mondigheid; **aet. pupillāris**, de minderjarigheid; **aet. virilis**, de mannelijke jaren, de mannel. leeftijd; **aetātis suae**, van zijnen leeftijd.

Aether, m. gr. (*aithēr*), de hoogere, reinere lucht, de bovenlucht; de lichtstof; Chem., eene zeer fijne, doorzichtige, vluchtige vloeistof van sterken reuk en smaak, ook n a p h t a g e n o e m d.

Aethnophronen, eene christensecte der 7de eeuw, die zich met waarzeggen en tooverij op hield.

Aethiops, m. een moor; ook een bijnaam van Jupiter.

Aethomma, m. gr. Med., oogontstekking.

Aetiāners, eene christensecte, die den Zoon eene geheel andere natuur dan den Vader toekende.

Aëtiet, m. gr., de adlaarssteen, klappersteen, welken de Ouden als behoedmiddel tegen vele onheilen droegen.

Aetiologie, f. gr. de aanwijzing der oorzaak of reden; Med., de leer van de oorzaken der ziekten, z. *pathologie*.

Aëtoom, n. gr. Arch., de gevel.

affābel, lat. (*affabilis*), spraakzaam, vriendelijk, innemend enz.; *affabile*, it. Muz., liefelijk, aangenaam; **affabiliteit**, f. de minzaamheid, innemendheid.

Affaire, f. fr. (*afēr'*), de zaak, aangelegenheid; de bezigheid, verrigting; het voorval, gevecht, schermutseling; de regts-handel, het geding; *affaire d'amour* (spr. —*danóer*), een liefdehandel, eene minna-rij; *affaire de coeur* (spr. —*kéur*), eene zaak van het hart, liefdezaak; *affaire d'honneur*, (spr. —*donéur*), eene zaak van eer, een tweegevecht; *geaffaireerd zijn*, druk bezig zijn.

affaméren, fr., uithongeren; **affameur**, m. die hongersnood sticht, gebrek aan levensmiddelen veroorzaakt.

Affect, m. lat. (*affectus v. afficere*), een levendig gevoel van genot of leed, eene levendige gemoedsbeweging, opwelling, spanning; hartstogt; soms ook warmte, vuur; ontroering; **afféctie**, f. de genegenheid, gunst, neiging; Med., elke indruk op het ligchaam, inz. eene ziekelijke gewaarwording; **geaffectioneerd**, welwillend, genegen, gunstig, van harte toegedaan.

affectéren, lat. (*affectāre*), zich gekunsteld, gemaakt, gedwongen gedragen; voor-geven, den schijn aannemen, veinzen, pralen; **affectātie**, f. de gemaaktheid, de gedwongenheid; schijngevoeligheid; *affectiōnis pretium*, n. een liefdesgeschenkje.

affemerén, z. **affimerén**.

affettuōso of *con affetto*, it. Muz., hartstogtelijk, met gevoel, warmte, aandoening. **affettuosissimo** en **affettuosissimēnte**, hoogst gevoelig; aandoenlijk.

affibuléren, lat., aanhechten, vastmaken; **affibulātie**, f. de aanhechting.

Affiche, f. fr. (spr. *afiesj'*), nw lat., **affictie**, f. aangeplakt berigt of bevel; toegevoegd blad tot narigt; **affichéren**, aanplakken, van daar b. v. eene bekendmaking; oneig. met iets pronken, pralen.

afficéren, lat. (*afficere*), aangrijpen, roeren, bewegen, bedroeven, indruk maken.

Affiche, **affictie**, z. ond. **affigerén**.

Affidavit, n. eng. (spr. *effidēvit*), de schriftelijk bezworen verklaring, verzekering onder eede, in Engeland.

affigéren, lat. (*affigere*), aanhechten, aanslaan, aanplakken; **affiche**, (spr. *affiesj'*), fr., **affictie**, lat. f., aanplaksel, aanplakking, bekendmakingsbriefje; *les petites affiches*, een advertentieblad in Parijs; *affigendum*, lat., aan te slaan, aan te plakken.

affiliéren, mid. lat., als kind aannemen;

als zoon of dochter (**geaffiliéerde**) van eene orde of een klooster aanzien, opnemen, of de voorregten eener orde deelachtig maken; **affiliatie**, f., de aanneming als kind, ook als lid van een genootschap, eene orde, vrijmet-selaarsloge, zonder de gewone formaliteiten of inwijding.

affinéren, fr. louteren, fijn maken, zuiveren; afdrijven van metalen; **affinage**, fr. (spr. —*naazj'*); loutering, zuivering, afdrijving der edele ertsen, der suiker enz.; de plaats dier loutering; **affinerie**, f. werkplaats waar men ijzerdraad trekt of ijzer zuivert; opge-roid ijzer of ijzerdraad ter verwerking.

affingéren, lat., verkeerdelijk toeschrijven, aandichten.

affinis, m. lat., zwager; **affiniteit**, f. de verwantschap, zwagerschap; maagschap; Chem., keurverwantschap; overeenkomst, samenhang.

Affion, een middel om den moed op te wekken, z. v. a. **opium** (z. a.).

affirméren, lat. (*affirmare*), bevestigen, beamen, beweren, bekrachtigen; **affirmādo**, beamend, toestemmend; **affirmātie**, f. de bevestiging, bekrachtiging; **affirmatief**, bevestigend, beamend, bekrachtigend.

Affixum, n. lat. (*affigere* z. *affigeren*), toevoegsel, een bijgevoegde uitgang of letter van een woord; ook een aanplakbiljet; pl. **affixa**, aanhangsels, toevoegsels; Jur., alles wat aard-, muur-, band-, spijker- en nagelvast is; *affixio et refixio*, f. de aanhechting en afneming.

affligéren, lat. (*affligere*), bedroeven, neerslagtig maken, kommer aandoen; **afflictie**, f., de droefenis, neerslagtigheid, kommer, het lijden, hartzeer; **afflito**, it. (spr. —*fietto*), bedroefd; **con afflizione**, it. (spr. —*fietz*)—Muz., weemoedig, smartelijk.

affluéren, lat. (*affluere*), toevloeiën, toestroomen; **affluētie**, f. de toevloed, toeloop der volksmenigte.

Affodil, **asphodil**, (lat. *asphodelus*), Bot., een bloemgewas, welks wortel sappig, bitter en scherp is; slaaplelie; (Bilderdijk heeft een zijner dichtwerken naar die plant **Affodillen** genoemd); **affodil-lilie**, f. slaaplelie, eene liliesoort, welker geur slaperig maakt; **gele affodil**, goudwortel, goudkruid.

Affretement, n. fr. (spr. —*máng*), Merc., de bevrachting, de vracht, het vervoerloon.

affrettādo, **affrettōso**, it. Muz., met spoed voor te dragen.

affreus, fr. **affreux** (spr. *afreu*), afschuwelijk, verschrikkelijk, leelijk, ongehoord.

affriandéren, fr. (spr. *afriangd*—), verwennen, verlekken, aanlokken.

Affront, m. f. (spr. *afróng*, v. h. lat. *ad frontem* in het aangezicht), openlijk aangedane hoon, beschimping, belediging, eerroof; **affrontéren**, het hoofd bieden, trots-

ren, stout onder de oogten treden; honen, beschimpen, smaden, grof beleedigen.

Affuit, (fr. *affut*, spr. *afú*) m. de legger of het onderstel van het grof geschut; **affutage**, het affuitwerk; het stellen van het geschut; **affuteren**, het geschut in gereedbrengen om gelost te kunnen worden.

affunde! lat. (op recepten): giet er op of bij! **affusie**, f. het opgietsel.

à forfait, fr. (spr. *forfè*).

Africus, m. lat., de zuidoostenwind.

Aga, m. bij de Turken een heer, aanvoerder, bevelhebber; b. v. **aga** der Janitsaren; **kislar-aga**, een vrouwen opziener.

Agaat, m. (lat. *achates*), een steen, dien men tot de halve edelgesteenten rekent en ook, behalve in Oost-Indië, in Italië en Duitschland wordt gevonden.

agacéren, fr., tergen, gaande maken, kwellen, lokken; **agacerie**, f. de verliefde aanlokking eener vrouw. kwelling, terging.

Agalactie, f. gr. Med., gebrek aan melk in de moederborsten.

Agalma, f. gr., het afdruksel van een zegel; een grafteeken; **agalmatolita**, m. eene soort van speksteen, beeldsteen.

Agamemnon, gr. mansn., de zeer standvastige.

Agami, m. een moerasvogel in Zuid-Amerika, om zijn geluid ook **trompet**, **trompetvogel** genoemd.

Agamie, f. gr., de echteloosheid; Bot., z. v. a. **cryptogamie** (z. a.).

Aganippe, f. gr., eene bron op den muzenberg Helicon, door den hoefslag van Apollo's gevleugeld paard Pegasus ontstaan; **Aganippiden**, pl. Myth., een bijnaam der 9 muzen of zanggodinnen.

Agapánthus, m. gr., de sierlelie.

Agápen, pl. gr. (van *agapan*, liefhebben), liefdemalen bij de eerste christenen ter gedachtenis van Jezus' laatste avondmaal met zijne discipelen; **agapēten**, pl., beminden, geliefden, een vrouwengezelschap bij de eerste christenen; ook mannel. geestelijken, die voorgaven in kuischheid met de vrouwen te leven.

Agátha, gr. vrouwenn., de goede, goed-aardige, verk. **Aagt**, **Aagje**.

Agathodæmon, m. gr. Myth., een goede geest, in tegenoverst. van *caodaemon*, een kwade geest.

Agathöcles, gr. mansn., die te goeder faam staat.

Agathologie, f. gr., de leer van het hoogste goed.

à gauche, fr. (spr. *ghoosj*) links, ter linker zijde.

Agave, f. gr. vrouwenn., de edele, beroemde; ook eene naar de aloë gelijkende amerikaansche plant, die zeldzaam bij ons bloeit; de amerikaansche aloë.

Agende, **agenda**, f. (van het lat. pl. *agenda*, eig. de te verrigten zaken, van *agere*,

bandelen, z. *ageren*), het altaar- of kerkhandboek, de verzameling van formulieren, gezangen, gebeden bij bijzondere plechtigheden; Merc., een memoriaal, kladboek **agende annuel**, fr. (spr. *azjangd'*—), lijst van het voornaamste te Parijs op bepaalde dagen te zien; **agens**, n. het werkende middel, de werkende kracht; **agentien**, pl. (lat. *agentia*), Chem., werkende middelen; **agent**, m., een zaakbezorger, gevolmachtigde; **agent de change**, fr. (spr. —*szangzj'*), een makelaar in wissels; **agent** van politie, gerechtsdienaar, diender; **agentuur** of **agentschap**, het ambt van eenen agent.

à genoux, fr. (spr. *a zjenoe*), op de knieën, gekniel.

ager, m. lat., akker, veld; *a. censuālis*, cijnsakker, pachtakker; *a. emphyteuticus*, erfpachtakker; *a. decimānus*, tiend'akker; *a. novālis*, braak-akker, *a. parochiālis*, parochie-, gemeente-akker; *a. vectigālis*, cijnsbare grond en bodem.

Agerasie, f. gr. Med., het niet verouderen, jong schijnen.

agéren, lat. (*agère*), handelen, verrigten, zich houden; spelen, voorstellen als tooneelspeler; **tegen iemand ageren**, hem geregteijk aanklagen, vgl. **actie**.

Ageuestie, f. gr. Med., het onvermogen om voort te telen, de onvruchtbaarheid.

Ageustie, f. gr. Med., het onvermogen om te smaken of proeven; ook het vasten, nuchter blijven.

aggiustatamēte, it. (spr. *adzjoest*—) Med., zeer naauwkeurig, stipt.

agglomeréren, lat., tot een bal, kluwen, klomp vormen; **agglomeratie**, f., de ophooping als tot een bal of kluwen; de uitwendige aanzetting op ophooping.

agglutinéren, lat., aanlijmen, uitwendig verbinden; **agglutinantie**, pl. Med., kleefmiddelen, verbindende, zamenlijmende geneesmiddelen; **agglutinatie**, f. de aanlijming, de vereeniging van de wonden der lippen.

aggrandéren of **agrandéren**, fr. vergrooten; rijker, aanzienlijker worden; **aggrandissement** (spr. *agrandis'mang*), de vergrooting.

aggratiéren, lat. Med., genade schenken; *jus aggratiādi*, het regt daartoe; **aggratiatie**, de genadegift.

aggravéren, lat. (*aggravāre*), verhoogen, vergrooten, strafwaardiger maken, verergeren, verzwaren; **aggravatie**, f. de verhooging, bezwaring, b. v. der straf.

aggregatederen, lat. (*aggrēdi*), aangrijpen, aanvallen.

aggregéren, lat. (*aggregāre*), ook **aggréren**, Merc., bijvoegen, toevoegen, bijtellen, verzamelen; **aggregaat**, n. het opgehoopte, de verzameling van gelijksoortige deelen, Arith., de som van vele getallen; **aggregatie**, f. de ophooping, bijeen-

brenging; ook de opneming van iemand in de familie.

Aggressie, f. lat., de aanval; **aggressor**, m. de aanvaller.

agiel, lat. (fr. agile, spr. *azjief*), behendig, vlug, rad; **agiliteit**, f. de vluheid, behendigheid enz.; *con agilità*, it. (spr. *adzjilita*), Muz., met vluheid.

Agio, n. it. **aggio** (spr. *addzjio*), Merc., h. oppgeld, de meerdere waarde van bankgeld boven kasgeld, of van betere of meer gewilde boven slechtere muntsoorten; **agio-conto**, n. rekening over winst of verlies uit de omzetting van wissels en muntspeciën; **agio-tage** fr. (spr. —*taazj*) kunstgrepen in den effecten-handel om de prijzen te doen dalen of rijzen, wisselwoeker, actiehandel; **agioteur**, m. een woekeraar met wissels, actiehandelaars; een mensch niet kiesch in de middelen om geld te winnen; **agiotéren**, woekerhandel drijven.

Agionieten, pl., aanhangers eener secte onder de regering van keizer Justinianus.

agitéren, lat. (*agitāre*), bewegen, verontrusten, aandoen; **agitatie**, f. de onrust, gemoedsbeweging; **agitator**, m., de drijver eener zaak; ook de opruijer; **agitato** it. (spr. *adszjitato*), Muz., woelig, onstuimig; *con agitazione*, (spr. *adzjitaatzjone*), Muz. onrustig.

Aglaja, z. **Gratiën**.

Agligak, eene werppijl der Groenlanders.

Aglutitie, f. lat., volstrekt onvermogen om te slikken.

Agnaten, pl. lat. (*agnāti*), de naaste bloedverwanten van vaderszijde, de mannelijke afstammelingen van denzelfden vader in verschillende liniën, (zwaardzijde), in tegenstelling van **ognaten**, (z. a.); **agnatie**, f. bloedverwantschap van vaderszijde.

Agnes, **Agneta**, vrouwenn., (van het gr. *agnos*, onervaren of lat. *agnus*, lam), de onnoozele, de onwetende.

Agnitie, f. lat., de erkenning.

Agnōeten, **Agnōites**, pl. kettters der 6de eeuw, die aan de alwetendheid van Christus twijfelden; **agnosie**, f. onkunde, onwetendheid.

Agnominatie, f. z. v. a. **paronomasie**. **Agnoscéren**, lat. erkennen, voor geldig verklaren, b. v. eene oorkonde, ondertekening enz.

Agnosie, f. lat., onwetendheid.

agnus Dei, m. R. K. lat., een godslam; een gewijd stukje was in den vorm eener medailje, met een lam en een vaantje aan de eene en een heilige aan de andere zijde; een amulet tegen storm en onweër en duivelslisten; een lat. gebed bij de kath. mis met den aanvang der woorden in Joh. I, 36; **agnus castus**, m. lat. Bot., de kuisboom, zekere heester.

Agonarch, m. gr. (van *agon*, strijd), een

opziener over de olympische kampspelen; **Agonie**, de doodstrijd, doodsangst, zielsangst, benaauwdheid; **agonisécen** of *in agōne* (lat.) zijn, op sterven liggen, met den dood worstelen; **agonist**, m. gr., een kampvechter; **agonistárch**, f. de vecht-, worstelkunst; **agonistieken**, pl., oude christensecten, die met den vorst der duisternis in gestadigen strijd waren; **agonistisch**, strijdend, worstelend; **agonographie**, f. de strijdbeschrijving; **aganothéten**, pl. kampregters bij de olympische spelen; **agonylieten**, pl. gr. kettters der 7de eeuw, die het knielen bij het bidden afkeurden.

Agoranoom, m. gr., marktmeester.

Agraffe, f. fr. Arch., een grijphaak, klamp; een sieraad aan het eind van eenen boog enz.; ook een haakje of gesp tot tooisel.

agranderen, z. **aggranderen**.

agrarische wetten, lat., akkerwetten bij de Romeinen; **agrarium**, n. het hoeveveld.

agreéren, fr., gunstig aannemen, zich laten welgevallen, believen; bevoegdheid geven; voor goed erkennen; **agreabel**, aangenaam, lief, aannemelijk; **agrément**, n. (spr. *agré mang*), bevalligheid, aangenaamheid, vergenoegen; goedkeuring; sieraad, versiering aan kleedij.

Agréage, f., (spr. —*áazj*), het make-laarsloon, z. v. a. **courtage**, (z. a.)

Agregratie, z. **aggregatie**.

Agregrografie, f. gr., beschrijving der akkerbouw-gereedschappen.

Agresséren, fr., aanvallen, twist maken; **agresseur**, m. aanvaller, rustverstoorder; **agressie**, f. de eerste aanval, aanranding; **agressief**, aanvallend, aangrijpend.

Agrést, m. lat. (*agresta*), het sap van onrijpe druiven, de olie van onrijpe olijven.

Agricōla, m. lat., akkerman, landbouwer, boer; **agricultuur**, de landbouw, akkerbouw.

Agrifolium, z. **acrifolium**.

Agriminist, m. fr., verkooper of maker van kleine modewaren, sieraden, enz.

Agrimonia, f. lat. Bot., leverkruid, boelkenskruid, zekere plant.

Agriōnia, pl., een oud gr. bacchusfeest, waarbij raadsels werden opgegeven; **agriōniën**, eene raadselverzameling, raadselboek.

Agriophaag, m. gr. een wild-eter, een die van het vleesch der wilde dieren leeft. **agriothymie**, f. Med., woeste inborst, woestheid bij krankzinnigen, waanzinnige moordlust.

Agrippa, m., en **Agrippina**, lat. namen, eig. verkeerdgeborene, die met de voeten het eerst ter wereld komt; **agrippynsche geboorte**, Med., eene voetgeboorte.

Agronomist, m. gr., een wetenschappelijk gevormd landbouwer; **agronomie**, f. de landbouwkunde; **agromanie**, f. de land-

bouwzucht, overdrevene liefde voor den akkerbouw.

Agropilen, pl. fr., haarballen in de maag van vele herkaauwende dieren, gemzenballen.

Agrostographie, f. gr. beschrijving der grassoorten; grasbeschrijving; **agrostologie**, f. de leer der grassoorten.

Agrouperen, z. **groeperen**.

Agriemen, pl. nw. lat. (*agrumen*, pl. *agrumenta*, van het lat. *acer*, zuur), zure vruchten, scherp zuurmakende vruchten: als citroenen, oranjeappels enz.

Agrypie, f. gr. Med., de slapeloosheid, vooral bij haastige koorts; **agryprocöma**, n. het waken met groote slaaplust.

Agul, m. Bot., een doornstruik, op welks bladeren men des ochtends een buikzuiverend manna inzamelt, de mannaboom.

Aguti, n. N.H., het varkenkonijn, een langneuzig konijn, inz. op de Antillen.

Agynie, f. gr., het leven zonder vrouw, de vrouweloosheid; **agyniërs**, pl., eene sekte der 7de eeuw, die den echt voor geene goddelijke instelling hielden, en daarom niet trouwden; **agynus**, m. die geheel geene vrouw heeft; Bot., zonder stampertjes.

Agyrten, pl. gr., weleer zwervers, die goddelijken bijstand voorgaven, thans onkundige geneesheeren, kwakzalvers.

Ahab, m. hebr. naam, z. v. a. des vaders broeder.

Ahasvërüs, m. hebr. naam, z. v. a. vorst (hebr. *Ahaschverösch*, dus eig. *Ahasvërüs* uit te spreken).

à haute voix, fr. (spr. *a hooft'woá*), met luider stem.

Ahören, pl. Myth., kinderen, die na hunnen dood niet ontvangen werden in de zalige gewesten, maar aan den ingang moesten wachten, tot de tijd was verlopen, dien zij hadden moeten uitleven.

Ahrimanes, z. **Ormuzd**.

Ai, m. (spr. *a-i*), de luiaard, een viervoetig dier in Brazilië te huis, dus genoemd naar het geluid, dat hij geeft.

Aide, m. fr., (spr. *éd'*), hulp, bijstand; helper ondersteuner, **aide-de-camp** (spr. —*káng*), generaal-adjudant; **aide-major** (spr. —*mazjór*), adjudant.

aigre-doux, fr. (spr. —*ég'rdóe*), zuurzoet, gemengde smaak van zuur en zoet.

Aigrefin, m. fr. (spr. *ég'rféng*), een sluwert, looze knaap.

Aigrette, f. fr. (spr. *égrétt'*) de witte reiger, een vogel in Perzië, een bos van reigervederen, reigerpluimbos, ook zeker vrouwelijk hoofdsieraad.

Aigréren, fr. (spr. *égr—*), verbitteren, verzuren; **aigreur**, fr. zuurheid; verdriet, bitsheid; pl. **aigreurs**, Med., zure oprisping, zuur in de maag; bij plaatsnijders, harde plaatsens, te diepe groeven.

Aiguade, f. (spr. *eegháad'*), Mar., de plaats der waterverversching voor schepen.

Aiguillette, f. fr. (spr. *eeguieljétt'*), de veter, nestel, ook een militair sieraad.

Ailerons, pl. fr. (spr. *él'rong*), Mil., kleine buitenwerken der vestingen.

aimable of **aimabel**, fr., (spr. *eemábl*), beminnelijk, beminneenswaardig; als subst. **aimable**, m. een pronker, modegeek.

Air, n. fr. (spr. *ér*), 1) het uiterlijk aanzien, het gelaat, de houding, het gebaar; de wijze van zich deftig te gedragen; van daar **zich een air** of **airs geven**, zich deftig, grootsch voordoen; 2) een lied, gezang, een **airtje**, zie **aria**.

Aise, f. fr. (spr. *éz'*) genoeggen, gemak, welstand, gegoedheid; *à son aise zijn*, leven, ruime bestaansmiddelen hebben, opgeruimd zijn; **aisance**, f. (spr. *ézángs'*) de ongedwongenheid in houding en manieren; gemak, welgesteldheid; voorregten en heerlijkheden.

Aitiologie, z. **Aetiologie**.

Aja, ajo, z. *Aga*.

Ajantiden, pl., afstammelingen van Ajax, een aanzienlijk geslacht te Athenen, waartoe Alcibiades behoorde.

à jour, fr. spr. *azjóer*), doorzigtig, doorbroken, getralied; slechts ingerand (van edelsteenen); Merc., tot op den loopenden dag in orde.

Ajournalment, n. fr. (spr. *azjoern'máng*), de dagvaarding, het uitstel tot een' bepaalden dag; *ajourneren*, z. *adjourneren*.

a Jove principium, lat., de aanvang met God, de geestelijkheid vooraan.

Ajus Locütius, (v. *aio* ik zeg en *loquor*, ik spreek), de god der spraak, die bij de Romeinen eenen tempel had.

ajusteren en **ajustement**, z. **adjusteren**.

Akademie enz., z. **ac—** enz.

à la—, fr., op of naar (deze of die manier of wijze); *à la baisse*, z. *baisse*; *à la bonne heure*, te goeder uur, welaan! goed! het zij zoo! dat moge zoo zijn! *à l'abri*, beschut, beveiligd, onder de hoede, *à l'amiable*, in der minne; *à la campagne*, z. **campagne**; *à la chasse*, (spr. *sjáss'*), jachtvaardig; jachtspel; *à la fin*, (spr. —*féng*), op het einde, ten slotte; *à la française* (spr. —*frangés'*), naar fransche manier, op zijn fransch; *à la guerre* (spr. *ghér'*), als in den krijg; een biljartspel; *à la grecque* (spr. —*grekk'*), op zijn grieksch; *à la hâte* (spr. —*haat'*), in der haast, in aller ijl; *à la hausse*, z. *hausse*; *à la ligne* (spr. *liénj'*), van de lijn af, een nieuwe regel; *à la mode*, naar den (tegenwoordigen) smaak; *à l'anglaise* (spr. —*angléz'*) op zijn engelsch; *à la renverse* (spr. —*rangwers'*), Muz., omgekeerd, omgeslagen; *à la saison* (spr. —*sézóng*), naar het jaargetijde, tijdig, van pas, ter snede; *à la sourdine* (spr. —*soerdien'*), gedempt (geluid), in 't geheim, ter

sluik; *à la suisse* (spr. *swiess'*) op zijn zwitserisch; *à la tête*, z. *tête*; *à l'espagnole* (spr. *espanjól'*), op zijn spaansch.

Alabandismus, m. knoeijerij, kladderij in de kunst (naar de stad Alabanda in Carië, waar een slechte kunstmaak heerschte); **alabándisch**, zot, dwaas, barbaarsch.

Alabaster, z. **albast**.

Alakdaga, m., H. N. de aardhaas, springhaas, in aziat. Rusland.

Alalie, f. gr. de sprakeloosheid of stomheid.

Alambic, m. fr. (spr. *alangbiek*), Chem., een toestel ter overhaling of destillering, een destilleerhelm.

Alambrados, pl., eene secte in Portugal, eene soort van illuminaten, als de quakers in Engeland.

Alandstof, z. **inuline**.

Alant, m. Bot., een plantengeslacht, waarvan de wortel eener soort (*Inula helenium*) als versterkend en slijmoplossend geneesmiddel gebruikt wordt.

Alärich, oud. naam: de alrijke, alheerschende.

Alarm, gew. **allarm**, m. (van het it. *all'arme*, te wapen!), oploop, woest getier; onrust, ontsteltenis, schrik; **alarmeren**, doen ontstellen, onrust, schrik, aanjagen, opschudding maken; **alarmist**, m. een alarmmaker, olopstichter, schrikverspreider.

Al, arab. lidwoord, als voorvoegsel gebezigd bij vele woorden om hunne kracht te vermeerderen, b. v. alchemie, eig. eene edele, hooge chemie.

Alart, z. **alert**; *a latère*, z. *latus*; *a la tête*, z. *tête*.

Alba of **Albe**, f. (van het lat. *albus*, *a*, *um*, wit), een wit priestergewaad, koor- of mishemd; **albānus**, doopnaam, de witte, reine. **albatie** of **albificatie**, het wit maken, de gewaande verandering van koper in zilver.

Albanenzen, eene secte uit de 3ste eeuw, die een oorspronkelijk goed en kwaad beginsel of wezen aannam.

Albanenzen, eene secte uit de 3ste eeuw in Albanië, die de erfzonde, de genoegzaamheid der sacramenten en den vrijen wil ontkende.

Albást, **alabáster**, m. gr. (*alábastros*), eene witte korrelige, fijne en harde gipssoort, zachter dan het marmar, en veelvuldig tot sieraden verarbeid.

Albatrös, m. de stormvogel, een zwemvogel van de grootte der zwaan tusschen de keerkringen en aan de Kaap.

Albert z. **Aalbert**. **Albertus daalder**, een brabantse daalder, zoo genoemd naar den aartshertog Albert, stadhouder der zuidelijke Nederlanden in de 16de eeuw.

Albificatie, z. ond. **alba**.

Albigenzen, eene secte in de 12de eeuw ontstaan in het landschap Albigeois in Frankrijk; zij verwierp het pauselijk gezag en erkende den bijbel alleen als geloofsregel; tot op den tijd der kerkhervorming noemde men alle latere kettere **Albigenzen** of **Waldenzen**; toen kregen zij in Frankrijk den naam van **Hugonoten**.

Albinagüm, l. **Albanagüm**, *jus albanagri*, n. mid. lat., (fr. *droit d'aubaine*), het eertijds in Frankrijk geldende regt, waardoor den vorst de nalatenschap van eenen in zijn land gestorven vreemdeling ten deel viel.

Albinos, pl., wittelingen, een blank, zwak menschenras met onnatuurlijk witte huid, witte haren en roode oogen, ook Kakkerlakken, Blafards en witte Negers of Mooren genoemd.

Albion, n. Grootbittanje, naar de oude, nu dichtertijde benaming (celtisch: bergland, v. a. van *albus*, wit, wegens de krijtgebergten der kust), oorspronkelijk alleen het noordelijk gedeelte van het eiland.

al bisogno, it. (spr. — *bizónjo*), des needs.

Albiet, m. nw. lat., eene delfstof, bestaande uit kiezelzure soda en kiezelzure aluinaarde.

Alborák, m. arab. (van *baraka*, bliksem, *barku*, bliksem), bij de Muhamedanen het paard, waarop Muhamed naar den hemel reed.

Albrecht, mansn. (verk. van het oude **Adelbrecht**), adelbreker.

Albügo, f. lat. Med., eene witte vlek.
Album, n. lat., het witte van eenig ding; een stamboek, gedenkboek, vriendenrol; **albiseren**, met een album rondloopen om inschrijvers te winnen; *album græcum*, eig. grieksch wit, Med., witte hondsdrek; *album nigrum*, eig. wit zwart, Med., muizendrek; **albumine**, f. lat. (*albūmen*, n. Chem., de eiwitstof; **albus**, m., **albiesstuk**, een witpenning, zilveren munt in Keur-Hessen = 10 centen.

Alcäisch vers, **Alcäicum**, n., eene versmaat, dus genoemd naar Alcæus.

Alcälde, **Alcade**, m. sp., (van het arab. *al kádi*, de regter), een magistraatspersoon ten platten lande in Spanje, dorpsregter, dorps-schout.

Alcali, z. **alkali**.

Alchätib, m. arab. (van *chataba*, prediken), een prediker in de moskeën.

Alchimie of **Alchemie**, f. (gr. met het arab. lidw. *al*), de goudmakerij, de zoogenaamde kunst om goud te maken, de steen der wijzen; **alchimist**, m. een goudmaker; **alchimisch** of **alchémisch**, wat tot de alchimie behoort; geheimvol, raadselachtig.

Alcides, lat., een bijnaam van Hercules, naar zijn grootvader Alcæus.

Alcohol, z. alkohol; **alcoran**, z. alko-
ran; *al corso*, z. corso; **alcove**, z. al-
kove.

Alcyonieten, pl., eene soort van versteen-
de plantendieren, uiterlijk gelijkende naar
vruchten, als vijgen, peren, appelen enz.

Alderman, m. eng. (spr. *elder*man),
eig. ouder man, een overheidspersoon in
de steden van Engeland; 26 personen te
Londen, die met den Lord-major een kies-
collegie uitmaken; ook de angelsaksische
regters.

Aldīnen, pl., oude drukken van veel
waarde uit de boekdrukkerij van Aldus
Manutius en opvolgers te Venetië.

Aldschāme, f. arab., een muhamedaansch
bedehuis.

Ale, n. eng. (spr. *eel*), een engelsch, niet
gehopt, sterk bier.

Aleātor, m. lat., (van *alea*, een dobbel-
steen), een dobbelaar, speler, liederlijk
mensch; **aleātrium**, n. rustplaats voor
spelers bij de Romeinen.

Alecto, z. Furie.

Alectoriën, pl. gr. (*alektōn*, haan), gr.
spelen ter gedachtenis van een hanenge-
vecht, waarmede Themistocles zijne
soldaten aanvuurde; het hanenvechten;
Alectryomantie, f. gr., de hanenwigchelarij
bij de Ouden, de voorspelling uit het weg-
pikken van op een alfabet gelegde graan-
korrels door eenen haan.

alègre, fr. (spr. *alègr'*), wakker, flink,
opgeruimd.

Allemannen, pl. (niet *Alle*mannen),
eig. vreemde mannen (v. h. oudd. *al*, *el*,
vreemd, elders), naam van het voornaam-
ste volk in Z. Duitschland, in tegenoverst.
met de heerschende Franken; (van daar
den fr. naam *Allemands* voor Duitschers
in 't algemeen.

Alëmbic, z. Alambic.

Alembroth, bij de alchimisten het phi-
losophische zout, een alkalisch wonder-
zout.

Alentours, pl. fr. (spr. *alangtoër*), om-
strekten, omtrek; omringende personen.

Aleph, naam der 1ste letter v. h. hebr.
alfabeth.

Alepines, fr. (spr. —*pien'*), eene stof van
zijde en wol.

Alert, fr., wakker, vlug, levendig, flink,
waakzaam, opgewekt, lustig, handig.

Aletheia, f. gr. de waarheid, ook per-
soonlijk gedacht; **alethophylos**, m. een
vriend der waarheid.

Aleuromantie, fr. gr., de meelwigchel-
arij, het waarzeggen uit meel- en koren-
hoopjes.

Alexander, gr., mannelijke helper, men-
schenredder; **Alexandrynen** of **Alexan-
drynsche verzen**; rijmregels van 12 en
13 lettergrepen, doorgaans uit 6 jambische
voeten bestaande (de benaming is, naar

men wil, afkomstig van een' fr. dichter
Alexander, die in de 12de eeuw een
dichtstuk schreef: *Alexandre le Grand*.

Alexandrynsche bibliotheek, eene ver-
zameling v. 700,000 boekdeelen of schrift-
rollen te Alexandrië in Egypte, bevatten-
de al de schatten van de gr., rom., ind.,
en egypt. letterkunde, waarvan een ge-
deelte onder Cæsar en het overige on-
der Theodosius werd verbrand; **Alexan-
drynsche codex**, een zeer oud afschrift
des bijbels in het britsch museum, dat tot
1098 tot de bibliotheek van den patriarch
van Alexandrië behoorde; **Alexandryn-
sche school**, de geleerde school te Alexan-
drië, door de Ptolemeën gesticht, van waar
eene nieuwerigting in poëzij en wetenschap
uitging, die aan dit tijdperk den naam
v. h. alexandrynsche deed geven; **Alexan-
drynsche versie of overzetting**, z. *Septua-
ginta*.

Alexipharmāca, pl. gr., hetzelfde als
Alexiteria; **alexipharmacie**, f. de leer
der tegengiften; **alexipharmācon**, n. gr.,
redmiddel, tegengift.

Alexipyretica, pl. gr. Med., koortsmid-
delen.

Alexitéria, pl. gr., geneesmiddelen in
het algemeen, en in het bijzonder tegen-
giften; **alexitérisch**, giftafdrivend.

Aléxis, gr. mansn., de helper, redder.

Alfadur, de oudste der goden in de n.
Myth., z. v. a. de vader van allen.

Alfonsus, z. Alphonsus.

Alforen, alfoeren, eig. **Harafora**, ma-
leisch, kinderen v. h. gebergte, naam der
onbeschaafde bergvolken in vele O. Indi-
sche gewesten, onnoozele, goedhartige en
onschuldige menschen.

Alfred, oudd. naam, verk. v. h. angel-
saksisch **adelfred**, adelvrede; ook vertaald
door vredelievende.

al fresco, z. *fresco*.

Algarade, f. fr., de krenking, grove be-
leediging; streck, pots.

Algaroth (poeder van), aldus genoemd
naar Victor Algarotha, geneesheer te
Verona. Het verwekt braking, stoelgang
en zweet.

Algëbra, f. arab. (zoo genoemd, zeggen
sommigen, naar den Arabier Gebr, v. a.
afgeleid van *al-dje-bratu*, verbinding van
gescheiden deelen; volgens Krug v. h. arab.
geber, sterk, als zeide men de sterke weten-
schap of kunst), de stelkunst, vergelij-
kingsleer, letterrekening; **algebraïsch**, stel-
kunstig; **algebraïst**, m. een stelkunstenaar.

Algëma, n. gr., pl. **algemäta**, eene
smart, pijn.

Algen, pl. lat. (*algae*), wieren.

Algorithmus, m. (het gr. *arithmos*, ge-
tal, in arabischen vorm), de 4 hoofdreg-
len der rekenkunst: additie, subtractie,
multiplicatie en divisie.

Alguacil, alguaril, m. (arab. *wasilu*, die iets verrigt), in Spanje een gerechtsdienaar, diender, beulsknecht.

Ali, arab. naam: de verhevene; vr. **Ali-ne**, vgl. **August**; ook: de eerste schrijver in de russ. kanselarij.

alias, lat., anders, bovendien (b.v. geheeten); doorgaans gaat dit woord de bijnamen voorop.

alibi, lat., elders, ergens anders, Jur.: de aangeklaagde kan het *alibi* bewijzen, d. i. zijne tegenwoordigheid op eene andere plaats dan die der misdaad bewijzen.

aliën, lat., vreemd; als subst. in Engeland (**alien**, spr. *éeljen*), een buitenlander, vreemdeling; **alienéren**, lat. (*alienāre*), vervreemden, verkoopen; **alienābel**, vervreemdbaar, verkoopbaar; **alienātie**, f. de vervreemding, verkoop, ook enkel verpanding; in de staatstaal: afstand van grondgebied, rechten enz.; afwijking van den natuurl. toestand; verstandsverbijstering.

aliēni juris, lat. Jur., onder vreemd gezag; in vaderlijke magt; **alien-bill**, f. eng. (spr. *éeljen*—), de verordening omtrent de vreemdelingen in Engeland.

alignéren, fr. (spr. *alienjeren*), naar eene rigtingslijn plaatsen, afmeten, afsteken, op eene rij plaatsen; **alignement**, n. (spr. *máng*), de afmeting of rigting volgens eene rechte lijn, het rigtsnoer.

Aliménten, lat., *aliménta*, pl., voedings-, levens-, verzorgingsmiddelen, kostgeld; **alimentéren**, onderhouden, bekostigen, verplegen; **alimentarij**, m. lat. Jur., iemand, die volgens testament moet verpleegd worden; **alimentātie**, f. de verpleging, het onderhouden, voeden.

a linēa, lat. van de lijn af, een nieuwe regel; het **alinea**, het begin van een' nieuwen regel.

Alipásma, n. gr. Med., zweetpoeder en zweetzalf.

Alipile, m. lat., een haaruittrekker.

Aliquánt, lat. Arith., een ongelijk deellend getal; niet opgaande deeler; **aliquántisch**, ongelijk deellend.

Aliquót, lat., een gelijkdeellend getal; juist opgaande deeler; **aliquótisch**, gelijkdeellend.

Alituur, f. lat. Med., de voeding, het vermogen des ligchaams om het verlorene door de uit de levensmiddelen bereide voedingsstoffen te herstellen.

a livre ouvert, fr. (spr. *a liv'oevèr*), naar open boek; Muz., naar voorgelegen noten (dadelijk spelen).

Alk, **alka**, m. een watervogel, soort van zwarte gans.

Alkahést, n. een (zoogenaamd) algemeen oplossingsmiddel der alchimisten.

Alkáli, n. arab. (v. —*kali*, arab. naam der *salsola soda*, L., zekere zeepplant

waaruit men de soda, een der voornaamste alkaliën trekt), een zout, dat uit plantenasch door uitloggen wordt verkregen; **alkalisch zout**, loogzout; **alkaliméter**, n. een werktuig ter bepaling van het in de potasch voorhanden loogzout; **alkalisch, alkalisch, alkalisch**, loogzoutig, loogzoutaardig; **alkalescéren**, vlugtig alkali ontwikkelen; **alkalescéntie**, f. ontwikkeling van het vlugtig alkali bij rottende gisting; **alkaliséren**, tot loogzout branden; **alkalisatie**, f. de loogzoutbereiding; **alkaloiden**, pl., organische zoutvatbare bases, plantaardige loogzouten.

Alkána of **Alkannlawsónie**, f. een altijd groen boompje in Indië en Egypte, waarvan de in de apotheken bekende **alkanna-wortel** komt.

Alkermes, z. **kermes**.

Alkohol, m. arab. (*al-koholu*; *kohlun*, oogblanketsel), eene in het fijnste poeder veranderde zelfstandigheid; de hoogst gezuiverde en van water beroofde wijngeest; overgchaalde wijngeest, brandewijn; **alkoholométer**, m. een wijngeestmeter, eene glazen buis om de sterkte van den brandewijn te onderzoeken; **alkoholiséren**, tot het fijnste poeder stooten; tot den sterksten wijngeest overhalen; **alkoholisatie**, f. de wijngeestoverhaling.

Alkorán, m. arab. (*al-koránu*, eig. de lezing, van *karaa*, lezen), de koran, het muhamedaansche wet- of godsdienstsboek, Muhameds geloofsboek.

Alkove, **alkoof**, f. arab. (*al-kubbeh*; *kubbatun*, gewelfd vertrek, tent), een slaapvertrekje, afgeschoten plaats in eene kamer tot plaatsing eener legerstede.

alla breve, it. Muz., in korte, gezwinde maat; eig. elke noot nog eens zoo snel.

alla cámara, it. Muz., voor de kamer (bestemd).

alla campagna, z. **campagne**; **alla capella**, z. **kapel**; **alla diritta**, it. Muz., trapsgewijs, volgens de toonladder; **alla minuta**, (spr. —*noeta*), Merc., in het klein; **alla minuta** handel, kleinhandel; **alla móra** (*giucare*, spr. *dzoekáre*), het geliefde vingerspel der Italianen, waarbij het getal der uitgestoken vingers geraden en snel aangegeven wordt; **alla pezza**, stuksgewijs; **alla polacca**, op zijn poolsch; **alla prima**, Pict., zonder voorafgaande gronding, op eens geschilderd; **alla siciliána**, (spr. *ci als tsji*), naar siciliaansche wijze, in sicil. herdersdragt; **alla stretta**, Muz., naar zaamgetrokken wijze; **alla turca**, (spr. *toerka*), Muz., op zijn turksch; **alla zoppa**, (spr. *tzoppa*), Muz., op hinkende, op ongelijke wijze, huppelend.

Allah, m. arab., God.

Allaitement, n. fr. (spr. *alèt'máng*), de zoging, stilling; **allaitéren**, zogen, de borst geven, stillen.

Allantotoxicon, n. gr., het vergift, dat zich in bedorven lever- en bloedworst ontwikkelt, worstvergift.

Allarm, z. **alarm**.

Allāta, pl. lat., het toe- of aangebragte, b. v. eener vrouw in het huwelijk.

Allatrātie, f. lat., het aanblaffen, aankleffen, aanbassen.

Allèchement, n. fr. (spr. *alész'máng*), de aanlokking, verzoeking, het lokaas, de lokspijs, ook **alléctie**; het bekwaam voeren der graveernaald bij plaatsnijders.

Alléctie, f. lat., de keus, het aanzoek, de opname.

Allée, f. fr., een boomgang, boomenrij, wandelbaan tusschen twee rijen boomen.

Allège, fr. (spr. *alész'*); **alleggio**, it. (spr. *alledzjio*), n. of **allegra**, f. eene hulpsboot, een ligter.

allegéren, lat., (*allegāre*), aanhalen, b. v. eene schiftuurplaats, zich beroepen; **alle gaat**, eene aangehaalde plaats, beroeping op eene wet; **allegātie**, f. de aanhaling van eenen schrijver.

Allegorie, f. gr. (*all'agorein*), anders spreken dan men meent), verbloemde, bedekte, zinnebeeldige voorstelling, eene rhetorische figuur der poczij, welsprekendheid en beeldende kunsten; **allegórisch**, zinnebeeldig, verbloemd, oneigentlijk; **allegoriserén**, zinnebeeldig, verbloemd voordragen of verklaren; **allegorist**, m. een maker van allegoriën.

Allegra, z. **allège**.

allegro of **allegraménte**, it. Muz., vrolijk, lustig, vlug, levendig, snel; het **allegro**, een vrolijk stuk; *con allegrezza*, (spr. — *gretza*), met vrolijkheid, vlugheid; **allegro assai**, **allegro di molto** of **allegrissimo**, zeer of zoo veel mogelijk vlug; **allegro con spiriti**, zeer levendig met vuur; **allegro con móto**, gezwind; **allegro ma non tróppo**, niet te gezwind; **allegro non tanto**, niet zeer gezwind; **allegro moderāto**, matig snel.

Alleluja, z. **Halleluja**.

Allemande, f. fr. (spr. *all'mangd'*) een duitsche of zwabische dans of danswijze.

allentādo en **allentāto**, it. Muz., vertragend, dalend.

allerchristelijkste majesteit, een titel van de koningen van Frankrijk sedert Lodewijk XI, die hem in 1469 v. paus Pi u s II ontving; **allergetrouwste majesteit**, titel der koningen v. Portugal sedert Joao V, die hem in 1743 v. paus Benedictus XIV kreeg.

Alliage, z. ond. **aligeren**.

Alliantie, z. **allieren**.

allicéren, lat. (*allicere*), aanlokken.

Alligātor, of **kaiman**, m. de amerikaansche krokodil, reuzenhagedis.

alligéren of **ligéren**, lat., vermengen, verplaatsen; **alligātie** en **alliage**, fr., (spr. *al-liaazj'*) f. de vermenging of smelting der

metalen van waarde tot ééne massa; ook het toevoegsel; **alligatie-regel** of **rekening**, Arith., de regel van menging.

Allignement, z. **alignement**.

alliéren, fr., zich verbinden; **geallieerden**, pl., bondgenooten, verbondenen; **alliantie** of **alliance**, fr. (spr. *alliāngs'*), verbindtenis, verbond, verdrag, echtverbindtenis; **offensieve** en **defensieve alliantie**, aanvallend en verdedigend verband; **triple** en **quadruple alliantie**, drievoudige en viervoudige verbindtenis.

Allitterātie, f. (v. h. lat. *littēra*, de letter), het in zamenklank brengen van dezelfde medeklinkers, de letterklank, het letterrijm; **allitteréren**, gelijkklankend maken.

Allium, lat., look.

Allobrógen, pl., een oud, dapper, ruw volk in het tegenw. Dauphiné en Savoye, ook **gessa ten** genoemd, naar hunne werpspiessen, **gessa**; ook onbeschaafde, ruwe menschen.

Allocātie, f. lat. Merc., de goedkeuring v. een' later ingevoegden post in eene rekening.

Allocūtie, f. lat., de aanspraak van eenen paus aan de vergaderde kardinalen, van een' krijgsoverste aan zijne soldaten enz.

Allodium of **Allodiaalgoed**, n. een eigen, niet als leen ontvangen goed, vrij erfgoed, dat men vervreemden kan; **allodiaal**, erfelijk, onleenroerig.

Allogrāphum, n. gr., een ander, een vreemd handschrift.

Alloalīe, f. gr., het gebrekkig spreken, de kromtaal.

allongéren of **alongeren**, fr. (spr. *alonzjéren*), langer maken, verlengen, uitrekken; **allonge**, **allonge**, f. (spr. *alongzj*), aangehecht stuk ter verlenging, aanhechtingspijp of steng; de lange lijn, waaraan men de paarden laat draven; **allonge-paaruik**, eene lange krulpruik.

allons! fr. (spr. *alóng*), laat ons gaan! op! voort! voorwaarts! welaan!

alloniem, gr., vreemdnamig, een' anderen naam hebbende.

Allooi, n. fr., het gehalte der munt-speciën, de hoeveelheid van geringer metaal met een beter gemengd.

Allopathie, f. gr. Med., de overdraging der ziekte van eenig lichaamsdeel op een ander; een door vreemde inwerking ontstaand lijden; **allopath**, m. de voorstander dier geneeswijze.

Alloquium, n. lat., de aanspraak.

Allotria, pl. gr., wat niet ter zake behoort, bijzaken; onvoegelijkheden; **allotriophagie**, f. gr. Med., de trek naar bedorvene en oncetbare spijzen.

all'ottāva, z. **octaaf**.

allouéren, fr., toestaan, inwilligen, la-

ten gelden (inz. van rekeningen;) **allouābel**, geldig, toe te staan.

alluderen, lat. (*alludere*), op iets toespelen, doelen, stekelige zinspelingen maken; **allusie**, f. de toe- of zinspeling, de wenk.

all' unisóno, z. **unisonus**.

Allure, f. fr., de gang, pas, tred; het gang- of voetwerk; ook het spoor van dieren.

Allusie, z. **alluderen**.

Allüvie, f. lat., de aanspoeling, aanslibbing (Napoleon noemde bij de inlijving smadelijk zóó ons land, ten opzichte van Frankrijk); **alluvie-regt**, het aanspoelings-regt, het regt om het land, dat door eenen stroom aanslibt, zich toe te eigenen; **alluvium**, n. de bovenste en jongste lagen der vaste aardkorst; **alluviaal**, aangespoeld, b. v. **alluviale grond**.

Alma, f. maat voor vloeistoffen in Konstantinopel.

Almagést, m. eene verzameling van sterrekundige waarnemingen; eig. de arab. naam van het gr. werk over de sterrekunde v. Ptolemæus, in de 2de eeuw.

Almágra, n. spaansche roodaarde, roodkrijt.

alma mater, lat., eerwaardige moeder (als eernaam voor de hoogeschoolen).

Almanak, m. arab. (van *mana*, maat, tijd; v. a. van het saks. *al-mon-acht*), tijd-wijzer, z. **kalender**; een jaarboekje met kleine romantische gedichten, opstellen anecdoten, enz.

Almandijn, z. **robijn**.

Alméne of **Alméne**, oostind. gewigt = 2 pond.

Almánsor of **Almanzor**, m. arab. naam, de verdediger.

al marco, it., *au marc*, fr., naar het markgewicht der munten, d. i. naar hare eigentlijke metaalwaarde; ook *al peso*, naar het gewigt, in tegenst. van *al numero*, naar het getal en *al-pezzo*, d. i. stukswijze, stuk voor stuk.

Almaria, f. mid. lat., de oorkonden-kast of -kist in eene kerk.

Almeidan, z. **bazar**.

al minuto en *alla minuta*, it. (spr. de *u* als *oe*), afzonderlijk, in het klein.

Almónde of **Almuda**, f. portug. olie-en wijnmaat.

al numero, z. ond. *al marco*.

al occorénza, it. (spr. — *réntza*), Merc. bij voorkomende gelegenheid, naar omstandigheden.

Aloë, f. gr., een zeer bitter, heilzaam sap van een uitheemsch gewas van gelijken naam, waarvan eene soort (*aloes vulgaris*) ook in Europa voorkomt; **aloëhout**, z. **cordie**.

Alogie, f. gr., redeloosheid, ongerijmdheid, onzin.

Alogotrophie, f. gr. Med., de ongelijke voeding der lichaamsdeelen, de miswas der ledematen.

Aloi, z. **Allooi**.

Alonge, z. **allonge**; **Alonzo**, z. v. a. **Alphonsus**.

Alopecie, f. gr., het uitvallen der haren, de ruidigheid, eene kale plek.

à l'ordinaire, fr. (spr. — *nér'*), als gewoonlijk, meestal, doorgaans.

Aloýsius, z. v. a. Lodewijk (z. a.); v. a. verbasterd van Eligius (z. a.).

al pari, z. *pari*.

Alpen, pl., hooge bergen, inz. in Zwitserland; *Alporāma*, n. gr., berggezig, alptoo-neel.

al peso en *al pezzo*, z. ond. *al marco*.

Alpha, m. de eerste gr. letter; het begin; **alpha** en **oméga**, begin en einde, alles in alles, God; **alphabet**, n. gr., het ABC, de letters in volgorde, bij boekdr. 24 gedrukte vellen; *alphabetisch*, naar volgorde der letters; *alpha privativum*, m. de gr. herooven-de ontkennde *a*, die als voorvoegsel bij een gr. woord het begrip ontkennd maakt.

Alphetēdon, n. gr. Med. (v. *alpheton*, meel), de verbrijzeling van een been tot gruis.

Alphitomantie, f. gr., eene wigchelarij met gerstenmeel.

Alphónsus, lat. mansn. Med., de gelukzalige; v. a. beter **Alfonsus**, **Alfons**, als komende v. h. gothisch *alfons*, d. i. help ons; **alphonsinische tafelen**, astronomische tafels, vervaardigd op bevel en met medewerking van **Alphonsus X**, koning van Kastilië.

Alphus, m. gr. Med., eene meelvlak, witte huidvlak, eene soort van *lepra* (z. a.).

al piacere of *al piaciénto*, it. (spr. *c* als *tsj*), Muz., naar believeen; *al punto*, it. (spr. *poento*), stipt, op het naauwkeurigst.

al rigóre di tempo, z. **rigor**.

Alrūnen, **alraunen**, vrouwen bij de oude Germanen, wie men eene geheime wetenschap toeschreef (van *al*, alles, en *runan*, kennen, weten; in later hoogd. *weise Frau*, wijze vrouw, verbasterd in *weise Frau*, witte vrouw), witte vrouwen, waarzegsters, wijze vrouwen; ook eene soort van huisgoden of lares, z. **mandragora**.

al segno, z. ond. *segno*.

Alt, **Alto**, it. Muz., de tweede stem, de stem die op de soprano volgt en van de kleine *f* of *e* tot de twee gestreepte *e* loopt; **altist**, m. de altzanger.

alta jurisdictio, z. **jurisdictie**.

Altaan, **altán**, m. (v. h. lat. *altus*, hoog), een open uitstek aan een huis, balkon.

Altaar, o. en m. (lat. *altare*, m.), offerhaard, offer tafel, kerktafel, de tafel, waaraan de eerste christenen hunne *agapen* hielden; de toestel, waaraan de mis wordt gelezen; **altaragium**, n. eene aan het altaar ge-

wijde zaak; **altarist**, m. een misdienaar, altaarpriester; kerkvader.

alta vendita, it., de opperloge der Carbonari.

Alta viola, f. it., de armviool, altviool.

Altellus, m. een gemeentekind, dat op kosten der gemeente wordt onderhouden. *al tempo*, z. **tempo**.

altéra pars Petri, z. v. a. **secunda Petri**, z. **secunda**.

Alterabel, **alteratie**, enz., zie **altereren**.

altercätie, f. lat., de oneenigheid, twist, tweespalt.

altereren, nw lat. (v. h. lat. *alter*, de andere), veranderen (veelal ten kwade), verminken, bederven; verschrikken, ontroeren, ontstellen; *alterato*, it. Muz., veranderd; **alteräbel**, fr., veranderlijk, voor verandering vatbaar; **alterätie**, f. ontsteltenis, ergernis, schrik, ontroering; **alterántia**, pl. lat. Med., middelen, die zonder uitlozingen te bevorderen allengs den toestand der vaste en vloeibare deelen des ligchaams veranderen en verbeteren.

alter ego, lat., anderik, plaatsvervanger; mederegent.

alterna ratio, f. lat., verwisselde verhouding.

alternären, lat. (*alternäre*), afwisselen;

alternerende koorts, afwisselende koorts; **alternerende huizen**, vorstenhuizen, die in de heerschappij of in zekere voorregten elkander beurtelings afwisselen; **alternätie**, f. afwisseling, verandering; ook de rangorde, waarin contracterende mogendheden in de oorkonde worden opgenoemd; *alternaménte*, it., *alternätim*, *alternative*, lat., *alternativamente*, *alterno*, it. of **alternatief**, beurtelings, bij afwisseling; **alternatief**, m. de gedwongen keuze tusschen twee even moeilijke of bezwarende omstandigheden, de dubbelkeus, noodkeus, verleggenheid; **alternatief-vuur**, Mil., wisselvuur.

altèrum tantum, n. lat., nog eens zoo veel, het tweevoud, dubbel; de renten, aangegroeid tot de grootte des kapitaals.

Altéssé, f. fr., hoogheid, bij het aanspreken van vorsten doorgaans verbonden met *impériale* (spr. *engperiáal*?) keizerlijke; *royale* (spr. *roqjáal*?), koninklijke, *sérenissime*, (spr. —*nisiem*?) doorluchtige.

Althéa, gr. Bot., de heemst, het kaasjeskruid, welks wortel een zoetachtig slijm bevat, dat, met arab. gom, suiker en eiwit gemengd, *de witte drop* geeft.

Altiméter, n. (v. h. lat. *altus* hoog, en gr. *metron*, maat), hoogtemeter; **altimètrie**, f. de hoogtemeekunst.

Altin, m. eene turksche gouden munt = 4.34 gr.

altiōra, pl. lat., hoogere zaken; kundigheden, wetenschappen; *ad altiōra*, tot hoogere dingen (overgaan), hooger verder gaan; *per hoc ad altiōra*, hierdoor tot hooger; *al-*

tiōris indaginis, lat., van dieper onderzoek.

Altist, z. **alt**.

altitūda meridiāna, f. lat., de middaghoogte.

altum silentium, z. **silentium**.

Aludél, m. (pl. **aludels**), waarschijnlijk arab., ook sp., Chem., een sublimceer-toestel.

Aluin, m. (van het lat. *alūmen*), overzwavelzure aluinaarde en potasch, een zout, hetwelk sterk zamentrekkende krachten bezit; **alumineus**, aluinhoudend; **aluminium**, n. het metaal der aluinaarde.

Alúmnus, m. lat., een voedsterling, kostganger, kweekeling, die kosteloos onderwijst geniet, gevoed en gekleed wordt; **alumnūm**, n. eene kweekschool, waar de leerlingen ook gevoed en gekleed worden; **alumniat**, het kweekelingschap, de toelating tot zulk eene school.

Alvearium, n. lat., de bijenstok; de oorholte, dat gedeelte van het oor, waar het oorsmeer wordt afgescheiden.

Alveólen, pl. lat., vakken, afdeelingen bij vele schaaldieren; tandkassen; ook bijencellen, wascellen; de zaadhuisjes van sommige planten; **alveolair**, de tandkassen betreffende.

alvus, f. lat., het onderlijf, de buik; *alvi fluxus*, lat. Med., de buikloop; *alvus laxa*, open lijf; *a. obstructa*, buikverstoptheid.

Alwin, mansn., de allesoverwinnende; v. a. verkort van het angels. *aethelwin*, band des adels.

Alýce, **Alýsis**, f. **Alysmá**, n. **Alysmus**, m. gr. Med., onrust, zielsangst.

Alýpiás, gr. Med., geneesmiddel tegen de zwartgalligheid.

Alýssum, n. gr. (v. *alussa*, dolheid), wilde kers, steenkruid, een middel tegen de hondsdolheid.

Alýta, pl. gr., onoplosbare, onverklaarbare dingen, opgaven.

amabile, *amabilménte*, *amorévole*, *amoróso*, it. Muz., liefelijk, teeder, aanminnig.

Amadéus, lat. eig. godlief; **amadeísten**, pl., eene franciskaner broederschap der 14de eeuw.

Amädís, m. een romanheld, minnaar (eig. de held van een' oud fr. roman *Amadis de Gaule*); eene soort van handlubben.

Amalgáme of **amalgāma**, n. (door letterverzetting uit het gr. *malagma*, d. i. verweeking, met voorgevoegde *a* = te samen), eene metaaloplossing in kwik, eene verbinding van kwikzilver met een ander metaal; fig. een mengsel; **amalgamätie**, f. de verbinding der metalen met kwikzilver; Pol., vermenging van natiën, regten, gevoelens, staatsschulden enz.; **amalgamären**, met kwikzilver naauw vereenigen, in-

nig verbinden, zamensmelten, vermengen.

Amália, (van het goth. *amal*, hemel), de hemelsche, onbevleete, reine.

Amalthēa, f. gr. Myth., eene nimf, die Jupiter voedde met de melk eener geit, welke haar voedsterling later onder de sterren plaatste, en Amalthea eene van hare hoornen schonk, uit welke zij alles, wat zij wenschte zoude bekomen: van daar de hoorn van Amalthea, d. i. des overvloeds.

a manco (it.) of **amanco**, n. Merc., het ontbrekende, afgaande; ook een voorschot, eene vordering.

Amánda, lat., de beminnenswaardige.

Amant, m. fr. (spr. *amáng*), de minnaar, vrijer; **amante**, f. (spr. *amángt*), de minnares, vrijster, geliefde, voorheen boel en boelin.

Amanuénsis, m. lat., handlanger, die eenen ambtsschrijver ter dienste staat.

Amāra, pl. lat., bittere middelen.

Amaránth, m. gr. eig. onverwelkelijk, immergroen, soortnaam van vele bloemen, b. v. de duizendschoon, hanekam enz.; ook eene door Christina van Zweden ingestelde ridderschap; **amaranthhout**, z. **mahagonie**; **amarante**, vrouwenn. de onverwelkelijke.

Amarélla, f. (uit het it. *amarello*), de wijnkers, eene soort van groote wijnzure kersen.

amarézza, it. (spr. —*retza*) droetheid, eig. bitterheid; *con amarezza*, met droetheid.

Amartie, gr., l. **Hamartie** (z. a.).

Amaryllis, f. gr., eene leliesoort uit Z. Amerika en Z. Afrika; ook een poëtische herderinnennaam.

Amasēsis, f. gr. Med., het onvermogen om te kaauwen.

Amasía, it. lat., de geliefde, minnares, bijzit; **amasius**, m. de minnaar, boel.

Amasséte, f. fr. de spadel, het verwemen der schilders; **amasséren**, ophoopen.

Amateur, m. fr., de liefhebber, kunstvriend, **amatrice**, f. de liefhebster, kunstvriendin.

Amathie, f. gr., onwetendheid, gebrek aan beschaving.

Amaurōsis, f. gr. Med., de zwarte staar; **amaurōtisch**, aan de zwarte staar lijdend.

Amazōnen, f. gr., (eig. zonder borst), eene der krijgshaftige vrouwen in Klein-Azië, die zich, naar luid der overlevering, de regterborst deden afbranden, om ongehinderd den boog en pijlkoker te kunnen hanteren, eene moedige vrouw, heldin; **Amazonen-rivier**, de grootste Z. Amerik. stroom, de **Maranhon**, aan wier oevers Orelana in 1539 krijgvoerende vrouwen zou ontmoet hebben; **Amazōnen-kleed**, een mannelijk vrouwenkleed, vrouwelijk rij-kleed.

ambābus (*manibus*), lat. met beide handen, b. v. eene gelegenheid aangrijpen.

Ambacht, n. handwerk; voorn. regtsgebied, regtsban ten platten lande (nog overig in Hendrik-Ido-Ambacht, Bergambacht enz.); **ambachtsheer**, de met een ambacht beleende vasal, de aankoper van een ambacht.

ambāges, pl. lat., omwegen, draaijerijen; *per ambages*, langs omwegen.

Ambar, m. russ., stapelplaats van waren, magazijn, pakhuys.

Ambarvalia, lat., Ceresfeest bij de Romeinen, veldfeest, plechtige ommeegang, waarbij men melk, honig, wijn en eene zeug offerde.

Ambassade, f. fr. (spr. *angbassaad*), ontleend v. ambacht, ambt, waarvan in mid. lat. *ambascia*, *ambassata* gevormd werd), gezantschap; **ambassadeur**, m. gezant, afgezant; **ambassadrice**, f. gezantsvrouw.

Ambe en **Ambo**, f. lat., twee uitgekomenen nummers van de vijf, in zekere loterijen.

Amber, m. (perz. *amber*, arab. *ambar*, barnsteen.

Ambidexter, m. lat., iemand, die de linkerhand even goed en vaardig als de rechter gebruikt, die regtsh en linksh is.

ambiéren, lat. (*ambire*, eig. omgaan, van den eene tot den andere gaan), trachten, streven, staan b. v. naar eenen post; **ambiént**, m. een postzoeker, dinger naar een ambt, **ambitus**, m. het omgaan; de omloop, omvang; het dingen; *ambitus crimen*, z.

ond. **crimen**; **ambitie**, f. het eergevoel, de eerliefde, eierzucht, eergierigheid; **ambitieu**, eerlievend, eierzuchtig, eergierig; **ambitionéren**, de eierzucht hebben om iets te doen, te zijn of te schijnen; uit eierzucht naar iets streven; *ambitiōsum decretum*, n., lat. Jur., een partijdig, niet onbevangen besluit.

ambigéren, lat. (*ambigere*), onbesloten zijn, aarzelen, twifelen; **ambiguiteit**, f., de twijfel, onzekerheid, dubbelzinnigheid; *ambigu*, fr. (*angbigú*), dubbelzinnig, als subst. **ambigu**, n. een mengsel van met elkander strijdige dingen, inz. een maal, waarbij koude en warme gerechten, fruit en gebak te gelijk wordt opgedischt; **ambigu-spel**, een kaartspel, uit vele spelen gemengd; **ambiguum**, n. lat., iets dubbelzinnigs; *in ambiguo*, lat., onzeker, in neteligen toestand.

Amble, m. fr. (spr. *ángbl*), de telgang, pasgang, drieslag, de gang van een paard, als het de beide beenen van eene zijde te gelijk opligt.

Amblōma, f. gr. Med., de miskraam, z. **abortus**; **amblotica**, pl., vruchtafdrijvende middelen.

Amblygoon, n. gr., de stompe hoek.

Amblyopie, f. gr., verzwakking van het gezigt, het begin van de zwarte staar, **amblyops**, m. iemand met een zwak gezigt.

Ambo, z. **ambe**.

Ambon, m. pl., **ambōnen**, gr., lessenaar, kansel in de oude kerken; **ambonoclasten**, ijveraars tegen de kerkmuzijk.

amboutéren, fr. (spr. *angboe*—), onderleggen, b.v. met katoen of zijde bij stikwerken.

Ambrosia, f. gr., godenspijs, hemelsche spijs, ambrozijs; het voedsel der goden volgens de fabelleer; fig. uitstekend smakelijke spijs; **ambrozynen**, pl., de beste soort der uit Italië in den handel komende amandelen; **Ambrosius**, mansn., de onsterfelijke, goddelijke; **ambrosiaansche lofzang**, z. te **Deum**.

Ambubājen, pl., syrische ligtekooijen.

ambuléren, lat. (*ambulāre*), heen- en weergaan, rondwandelen, rondtrekken; **ambulance**, f. fr. (*angbulāngs'*), het veldlazareth, veldhospitaal; **ambulānt**, lat. omzwervend; rondtrekkend, heen en weerloopend, onrustig; als subst., een onbevoegd makelaar; **ambulatie**, f. lat., het rondtrekken, de wandeling; **ambulātor**, m. lat., een wandelaar, iron., een straatslijper, diamantslijper; **ambulatorie** of **ambulatōrisch**, rondtrekkend, veranderlijk, afwisselend.

Ambūstie, f. lat., branding of cauterisatie.

Amelia, fr. z. v. a. **Amalia**.

amelioréren, fr. verbeteren, veredelen, verfraaijen; **amelioratie**, f. de verbetering.

Amen, hebr., het zij zoo! het geschied! worde waar! voorzeker! het gewone slot der gebeden, van daar **amen zeggen**, eene zaak voltooijen, iets toestemmen, bevestigen.

Aménde, f. fr., (spr. *amāngd'*), geldstraf, geldboete; **amende honorable**, fr. (spr. —*onorābl'*), opentlijke, schandelijke schuldbekentenis, kerkboete tot ontheffing van den ban; **Amendement**, n. fr. (spr. *amāngd'māng*), beterschap, verbetering, inz. van eene voorgestelde wet.

Amenorrhœa, f. gr., het ziekelijk uitblijven der maandstonden.

amentia, f. lat., stompzinnigheid, waanzin.

à merveille, z. **merveille**.

Amerij, n. (versnelde uitspraak v. **Ave Marij**, wees gegroet Maria), een oogenblik, ommezien, de tijd, dien men behoeft om een **Ave Marij** te bidden.

a meta, it. Merc., ter helfte, winst en verlies gelijk gedeeld.

amethódisch, gr., strijdig met eene goede leerwijze.

Amethýst, m. gr., een violetkleurig edelgesteente, in schoonheid en waarde aan den smaragd gelijk geschat; zoo genoemd v. *methyein*, dronken zijn, *methy*, wijn, omdat men hem hield voor een' talisman tegen de dronkenschap, van daar **amethýsta**, pl., beschonkenheid voorkomende middelen.

Ametrie, f. gr., de ongelijkmatigheid, onevenredigheid, wanverhouding; het gedeelte van symmetrie; **amétrisch**, wat zich ongelijk verhoudt; onevenredig.

ameubléren, fr., met huisraad voorzien; **ameublement**, n. (spr. —*māng*), het huisraad, de kamertooi.

Ami, m. fr., vriend, liefhebber, **amie**, f. vriendin; **amiābel**, in het vriendelijke, in der minne; **amiabiliteit**, f. minzaamheid.

Amiānt of **Asbést**, m. gr., steenvlas, bergvlas, bergwol, vezelsteen, die zich als vlas laat spinnen en onbrandbaar is; de Russen noemen hem **Kamenischilk** of steenzijde.

Amicīa, f. mid. lat. de monnikskap; **amicéren**, lat., bekleeden; **amicatorium**, n. borstbekleding, halsdoek; **amicus** m. kleeding; ook een sieraad der priesterkleding bij het mislezen.

Amicus, m. lat., vriend; eertijds Merc., deelhebber; **amicaal** of **amicabel**, latijn vriendschappelijk; *amice*, *amicissime*, vriend, beste vriend, als opschrift of aanspraak in briefjes; *amicabilis compositio*, f. lat. Jur., eene minnelijke schikking; *amicabiliter*, *amicabili modo*, lat., vriendelijk.

Amidam of **amidon**, z. **amylon**.

Amitié, f. fr., de vriendschap.

Ammas, m. eene in Frankrijk aangebouwde tarwsoort.

Ammeraal, m. een groote waterremmer op schepen.

Ammochosie of **Ammochōsis**, f. gr. Med., een zandbad.

Ammon, m. hebr. naam, de getrouwe; ook de bijnaam van den egypt. Jupiter, met eene ramskop voorgesteld.

Ammōniak, m. gr., vlugloozout, eene verbinding van stikstof en waterstof; **ammoniākālish**, vlugtig loozout bevattend; **ammoniāk-gom**, eene oostind. gomhars; **ammoniāk-zout**, een grijswit, glasachtig zout van scherpen, pisachtigen smaak, dat in de urine van den mensch en in de uitwerpselen van al de dieren, die zoutbevattende planten eten, voorkomt.

Ammonieten of **Ammonshorens**, posthoorns, verteerde slakkenwoningen v. d. vorm eens gekrulden ramshorens.

Ammunition, z. **munitie**.

Amnesie, f. gr., het verlies van het geheugen, vergeetachtigheid.

Amnestie, f. gr., het vergeven en vergeten v. aangedane beledigingen, inz. in den oorlog; kwijtschelding v. straf, zoen; het bedelven in vergetelheid; **amnestiéren**, vergiftenis, genade schenken, bevredigen, vrij verklaren.

Amnicolist, m. nw. lat., een rivieroverbewoner.

Amnion, n. gr. Med., het lamsvlies, waarin zich de vrucht bevindt; **amnio-**

mantie f., voorspelling uit het lamsvlies; **amnitis**, f. ontsteking van dit vlies.

Amodiätie, z. **Admodiätie**.

Amomi, z. **piment**.

amœbeïsch, afwisselend; **amœbeïsche verzen**, verzen, waarin de staande en slepende regels met elkander afwisselen.

amœnus, lat., aangenaam, bevallig; **amœniteit**, bevalligheid, innemendheid.

Amor, m. lat., gr. **Eros**, de god der liefde, minnegod; de zoon van Mars en Venus; **amorétten** of **amouretten** (spr. ou als *oe*); liefdegoodjes; voorbijgaande minnarijen; **amours**, fr. (spr. *amoër*), liefdehandel, minnekozerij; **amours maken**, vrijen; **amoroso** it., een minnaar, verliefde, liefdeheld; **amoureux**, verliefd. **amorable** en **amorose**, z. **amabile**.

Amorce, f. fr., de lokspijs; Mil., het zundkruid; **amorcéren**, tergen, aanvoeren.

Amórpha, pl. gr., vormlooze, onregelmatige, gedaanten, omvormen; **amorphie**, f. vormeloosheid, wanstalligheid; **amorphisch**, misvormd, vormeloos; **amorphismus**, m. gestalteloosheid.

amortiséren, f., eig. dooden, de kracht benemen, smoren, ongeldig verklaren; eene leening rentevrij verklaren; **amortisatie**, f. (fr. *amortissement* sp. — *tiesmáng*)schuld-, rente- uitdelging, vernietiging der openbare schuld; het overlaten van een stuk gronds aan de doode hand (z. a.)

Amos, hebr. mansn., de sterke, de lastdrager.

amovéren, (lat. *amovère*), verwijderen, wegruimen, ontzetten, b.v. van een' post of ambt; afbreken; sloopen; **amovibel**, afzetbaar; **amötie**, f. de wegruiming, slooping, afzetting, ontzetting; **amötaires**, lat. Jur., voorwerpen, die echtgenooten of aanverwanten elkander onteigenen.

Amour, **amouretten**, z. ond. **amor**.

Ampelurgie, fr. gr., (v. *ampolis*, wijnstok, wijnbouwkunde.

Amphibie, n. gr., of **Amphibium**, (v. *amphi*, rondom, en *bios*, leven) eig. dieren, die op het land en in het water kunnen leven, inz. koudbloedige longdieren, bij ons verkeerdelijk tweeslachtige dieren geheeten; **amphibiolthen**, pl. gr., versteeeningen van amphibiën.

Amphibolie, f. gr., de dubbelzinnigheid, de besluiteloosheid.

Amphibrächys, m. gr., eene voetmaat van drie lettergrepen, waarvan de middelste lang is (— — —), b.v. onschuldig.

Amphictions, pl. gr., raad of gerechtshof van het oude Griekenland, waarheen alle gr. staten hunne afgevaardigden zonden; de algemeene staten van Griekenland, zoo genoemd naar den insteller **Amphiction**.

Amphimäcer, m. gr., eene voetmaat

van drie lettergrepen, waarvan de middelste kort is (— — —), b.v. woordenboek.

Amphimetöres, pl. gr., kinderen van twee moeders, maar van denzelfden vader.

Amphion, m. gr. Myth., zoon van Jupiter en Antiope, koning van Theben, een der oudste toonkunstenaars, die door de tooverkracht zijner lier wilde dieren en steenen, d. i. ruwe menschen, wist te treffen.

Amphipatóres, pl. gr., kinderen van twee vaders, maar van eene moeder.

Amphipneüma, n. gr. Med., het moeilijke ademhalen.

Amphiscii, pl. gr. Myth., tweeschaduwigen, menschen, wier schaduw in het eene jaargetijde naar het noorden en in het andere naar het zuiden valt, en tusschen de keurkringen wonen.

Amphismila, f. gr., een tweesnijdend mes, inz. tot anatomisch gebruik.

Amphitheäter, n. gr. bij de Grieken en Romeinen een rond of ovaal gebouw voor de schouwspelen; hedendaags eene halfronde, trapswijs of schuin opgaande schouwplaats over het toneel, eig. hemitheäter; **amphitheatralisch**, halfronde en trapswijs opgaande.

Amphitrite, f. gr., de godin der zee, gemalin van Neptunus; ook eene soort van zeeworm.

Amphöra, f. lat., (van het gr. *amphoreus*), eene hengselkruik, groote wijnkan; eene wijnmaat bij de oude Romeinen; eene venetiaansche maat.

ampletéren, lat. omvatten; ook voor bekend aannemen, goedkeuren.

Ampliätie, f. lat., de uitbreiding, aanvulling; de verschuiving der uitspraak in een regtsgeding.

amplificéren, lat., uitbreiden, vergrooten, breeder uiteen zetten; **amplificatie**, f. de uitbreiding van eene gedachte, of een beeld in de redekunde.

amplissimus, lat., hoogaanzienlijk, hoogedel, titel van een' aartspriester; eertitel aan hoogescholen.

Amplitüde, f. fr., de boogwijdte, de boog tusschen den op- en ondergang der zon; **amplitüdo occidua**, f. lat., de ondergangsboog; a. *ortiva*, de ondergangsboog.

Ampoule, f. fr. (spr. *angpöel* van het lat. *ampulla*), eene flesch, een vat; *la sainte ampoule* (spr. — *séntangpöel*), het miraculeus olieflleschje te Rheims, waaruit de fr. koningen gezalfd worden; **ampoules**, pl. (spr. — *angpöel*), blazen of blaren; ook zouteloze woordenpraal.

Ampoulette, f. fr., (spr. *angpöelt*) het houten zundpijpe eener bom.

amputéren, lat. (*amputäre*), een lid afzetten, afsnijden; **amputatie**, fr., de afzetting van een lichaamsdeel.

Amulét, n. (lat. *amuletum*; van het arab. *hamala*, dragen), een voorbehoed-middel des bijgeloofs tegen ziekten, tooverij enz., bestaande uit een plaatje of penning met figuren of spreuken, uit stukjes steen, dierentanden, vruchtkernen, reliquiën van heiligen enz., die men hetzij om den hals hangt of bij zich draagt.

Amúrca, f. lat., oliedroesem; Med., hevige afgang.

amuséren, fr., vermaken, verlustigen, den tijd aangenaam doorbrennen of verdrijven, beuzelen; ook onnoodig ophouden, om den tuin leiden; **amusánt**, onderhoudend, vermakelijk, tijdkortend; **amusement**, n. (spr. — *máng*), verlustiging, uitspanning, vermaak; **amusette**, f. speelgoed, kleine uitspanning; ook een soort van oud schietgeweer.

Amygdaline, n. gr. Chem., de amandelstof door Robiquet en Boutrons-Charlard in de bittere amandelen gevonden; **amygdalith**, l. **amygdalolith**, m. de amandelsteen.

Amýlon, **Amýlum**, n. gr. verkeerdelijk ook **amidon** en **amidam**, wit stijfsel, zetmeel.

amýntisch, gr., beschermend, sterkend.

ana, gr. (op recepten), evenveel, van het eene zooveel als van het andere.

Anabaptismus, m. gr. de leer der wederdoopers, de herdoopersleer; **anabaptist**, m. een wederdooper, herdooper, z. **menoniet**.

Anabásis, f. gr. de opstijging, terugkeering; Med., het klimmen b. v. der koorts; ook eene redek. figuur, waardoor men eene zaak allengs uitbreidt; **anabátische koorts**, eene alledaagsche koorts.

Anabēxis, f. gr. Med., het opbrengen en uitwerpen door hoesten.

Anabrochismus, m. gr. Med., de afbinding van een uitwas; het uittrekken der binnenwaarts gerigte ooglidhaartjes.

Anabrōsis, f. gr., het wegnagen, v. een lichaamsdeel door scherpe vochten.

Anacardieboom of **Acajou** (spr. *akazjé*), de olifantsluisboom, in Amerika en Oost-Indiën.

Anacephalēōsis, f. gr., z. v. a **recapitulatie** (z. a.).

Anachoreet, m. gr. eig. een teruggetredene; een kluizenaar, heremiet, bosch-, spelonkbewoner; **anachroistisch**, als een kluizenaar.

Anachrémpsis, f. gr. Med., hetzelfde als **anabēxis** (z. a.).

Anachronismus, m. gr., een misslag tegen de tijdrekening, tijddwaling, tijdverplaatsing; **anachronistisch**, tegen den tijd zondigend, met den tijd strijdig.

Anacónda, f. waarsch. noord amerik., de afgodsslang, reuzenslang.

Anadeem, m. gr., een haarband der koninginnen.

Anadiplōsis, f. gr. Log., verdubbeling, eene figuur, waardoor de volgende zin begint gelijk de voorgaande eindigt; ook Med., de verdubbeling der aanvallen bij koortziekten.

Anadōsis, f. gr. Med., de verdeeling der voedingssappen door het geheele lichaam, vertering.

Anadyoméne, f. gr. Myth., de uit zee opgestegene, een bijnaam van Verus.

Anæmie, f. gr. (verkeerdelijk *anæmōsis*), Med., de bloedeloosheid, belettebloedbereiding.

Anæresis, f. gr. Log., de wederlegging van hetgeen de tegenpartij heeft bewezen.

Anaglyptiek, f. de kunst om gedreven beeldwerk te maken; **anaglyphen** of **anaglypten**, pl. half verheven beeldwerk.

Anagnōsmāta, pl. gr., stukken ter voorlezing; **anagnōstes**, m. een voorlezer aan tafel enz.

Anagōge, f. gr., de duiding op hooger zinn, inz. in godgeleerdheid; Med., het bloedbraken, de bloedhoest; **anagogie**, f. de hartverheffing, zielsverrukking; **anagōgisch**, geestverheffend, een hooger zinn aan de letterlijke beteekenis gevend; geheimzinnig.

Anagram, m. gr., de letterverzetting, letterkeer, een wisselwoord, b. v. *negere en regen*, *kurk en kruk*.

Anagraaf, m. gr., een verkeersdrijver, een werktuig, dat voor den afdruk verkeerdschrijft.

Anacampsterien, m. gr., verblijfplaatsen voor armen, vervolgd enz. bij de kerken.

Anacamptiek, f. gr. z. v. a., **catoptrië**; ook de leer van de terugkaatsing; **anacampatisch**, terugkaatsend.

Anacatharsis, f. gr. Med., de lichaamszuivering naar boven; **anacathartische middelen**, braakmiddelen.

Anaclase of **anaclasis**, f. gr., straalbreking; ombuiging van een lid naar buiten; **anaclastiek**, z. **dioptrië**; **anaclastische lijnen**, schijnbare krommingen of brekingen der lichamen door de straalbreking te weeg gebracht.

Anacoinōsis, f. gr. Log., het gemeenschappelijk overleg, de beraadslaging, afspraak.

Anacollēma, n. gr. Chir., kleefmiddelen op wonden.

Anacoluth, n., ook **Anacoluthie**, f. gr. een onbehoorlijke zinsbouw, gebrek aan samenhang; **anacoluthon**, n. het onzamenhangende, ook de uitlating van een woord om de herhaling te vermijden.

Anaconchylismus, m. gr., het gorgelen. **anacreontisch**, naar de manier van den gr. lierdichter **Anacreon**, aanvallig, lieflijk, teeder, los.

Anacrūsis, f. gr., het ophouden, terugstooten; voorslag der voetmaat v. sommige verssoorten; opslag bij het aangeven der maat in de muziek.

Anactēsis, f. gr., het herkrijgen, inz. der krachten, genezing, aansterking.

Anacyclēntēn, pl. gr., kwakzalvers; **anacyclisch vers**, een vers, dat men kan omkeeren en van achteren naar voren lezen.

Anaesthesiē, f. gr., de gevoelloosheid.

Analēctēn, pl. gr., eig. broodkrumels, overschot van een' maaltijd; bijeenverzamelde stukken v. schrijvers, uittreksels, bloemlezing, fragmenten; **analēctor**, m. bloemlezer.

Analēmna, n. gr., de dierenriem of zodiak op zonnewijzers; ook eene bijzondere soort v. astrolabium.

Analēpsis, f. gr., de herstelling der kracht na eene ziekte, de genezing; **analēptisch**, herstellend, verkwikkend, versterkend; **analeptica**; pl., versterkende middelen.

Analgesie, f. gr., de pijnloosheid, ongevoeligheid voor smartelijke indrukken.

Analogiē, f. gr., overeenkomst, gelijkvormigheid; evenredigheid; vaak ook gelijkvormigheidsregel, taalovereenstemming, enz.; **analogia fidēi**, lat., de geloofsgelijkvormigheid, de overeenstemming eener stelling met de gronden der h. schrift, **an. juris**, lat., de overeenstemming eener stelling met de gronden van het recht; **analoo**g of **analogisch**, overeenstemmend, gelijkvormig, passend; **analōgon**, n. iets overeenstemmends, de gelijkheidsregel; **analogon ratiōnis**, lat., het met de rede overeenkomstige; **analogisēren**, vergelijken, overeenstemming zoeken of daarstellen; **analogismus**, m. het evenredigheidsbewijs; **analogist**, m. Merc, dikwijls verkeerdt gebezigt voor **aneclogist**.

Analphabētos, m. gr. Jur., een onkundige in het lezen en schrijven, z. v. a. illiteratus.

Analȳsis of **Analȳse**, f. gr., ontbinding, ontleding, uiteenzetting van het geheel in deelen, terugtrekken van het zamengestelde tot het enkele, ontwikkeling van een begrip; **mathematische analysis**, de letterrekening in den ruimsten zin des woords; **analysis diophantēa**, de oplossing v. onbepaalde voorstellen in de leer der grootheden, dus genoemd naar den Gr. Diophantes; **analysēren**, oplossen, ontbinden, ontwikkelen, ophelderen; **analytisch**, oplossend, ontbindend enz., het tegengestelde v. synthētisch, b. v. **analytische methode**, de leerwijze, waarbij men van de te bewijzen stellingen tot de gronden overgaat; **analytiek**, f. de ontbindingsleer der verstandswerkingen; **analyticus**, n. een oplossend, ontbindend scheikundige, wijsgeer enz., een kenner en nitoeenaar der wiskundige analysis.

Anamartesiē, f. gr., de onzondigheid, vrijheid van dwaling en zonde.

Anamnēsis, f. gr. de herinnering, eene

log. figuur, door welke men aanvoert wat men veinst vergeten te hebben; **anamnēstiek**, f. de herinnerings- of geheugenkunst; **anamnestische middelen**, Med., geheugensterkende middelen; **anamnestische teekens**, teekens, waaraan men ontdekt wat voorafgegaan is, terugwijzers.

Anamorphōsis, f. gr. de omvorming, gedaanteverandering; drog- of schijnbeeld; de kunst om voorwerpen zoo te teekenen, dat zij alleen op eenen afstand gezien hunne vereischte gedaante hebben; **anamorphisch** en **anamorphōtisch**, vervormd, verkeerdt.

Ananas, f. maleisch (*nānas* of *anānas*), koningsappel, eene zuidamerik. plant en hare voortreffelijke vrucht, die ook in Europa gedijt.

Anandriē, f. gr., de onmannelijkheid, manneloosheid, verwijfdheid, onmanbaarheid; **anāndrisch**, Bot., zonder meeldraden.

Ananias, hebr. mansn., genadegift des Heeren.

Anapeest, m. gr. Poet., wederslag, een vers voet van twee korte en eene lange lettergreep (— — —), h. v. onverzeld; ook **anti-dactylus** geheeten.

Anapetiē, f. gr. Med., de vaatverwijding.

Anaphiē, f. gr. Med., gevoelloosheid, verminderde prikkelbaarheid der huid.

Anaphonēsis, f. gr. het schreeuwen, de schreeuwkuur.

Anaphōra, f. gr., Log., de herhaling, waardoor vele zindeelen of versregels met dezelfde woorden beginnen; Med., het aanzetten, aanwassen van ledematen.

Anaphoriscus, n. gr. Med., de bloedhoest, het bloedspuwen; de bloedspuwer.

Anaphrodisiē, f. gr., mangel aan geslachtsdrift; **anaphrodiēt**, m. een tot de voortteling ongeschikt persoon; **anaphroditisch**, ongeschikt tot voortteling.

Anaplāsis, f. gr., de herzetting van gebrokene ledematen, vastwording, bevestiging eener beenbreuk.

Anaplerōsis, f. gr., de wederaanvulling, herstelling van verloren gegane lichaamsdeelen, h. v. hetaangroeijen v. h. vleesch, de aanzetting v. een kunstlid; **anaplerotica**, pl., aanvullende, vleeschmakende middelen.

Anapleūsis, f. gr. Med., het los worden van ziekelijk aangedane beenderen of tanden.

Anapneūsis, f. gr. Med., het ophalen van den adem; **anapnoische middelen**, middelen, die het ademen bevorderen.

Anaproseliēt, m. gr., een wederbekeerde, wedergewonnene.

Anapsyxis, f. gr. Med., de afkoeling des lichaams, het ligten van het verband.

Anaptysis, f. gr., het spuwen, ophoesten.

Anarchiē, f. gr., de regeringloosheid; wanorde, onbandigheid; **anārchisch**, wet-

teloos onbandig; **anarchist**, m. een wetteloos, teugelloos.

Anaristēsis, f. gr., de onthouding van h. ontbijt, het nuchterblijven.

Anarrhoea, f. gr. Med., het opstijgen der vochten, inz. des bloeds naar de bovenste deelen.

Anárthros, m. gr., een mensch, die zoo vet is, dat men de gewrichten niet meer onderkent; eigenlijk iemand zonder gewrichten.

Anasárca, f. gr. Med., huidwaterzucht.

Anaspāsis en **Anaspasmīe**, f. gr. Med., de zamentrekking der maag, maagkramp.

anastáltisch, gr., aantrekkend, opdroogend; **anastaltische middelen**, bloedstillende middelen.

Anastāsīs, f. gr. Med., het opstaan uit den slaap, den dood, enz.; de verplaatsing, overleiding der lichaamsvochten; de persing tot stoelgang; **anastátisch**, afleidend.

Anastochiōsis, f. gr., de oplossing, ontbinding v. vaste lichamen.

Anastomōsis, f. gr. Med., de wederzijdse inmondingen der vaten; de ziekelijke verwijding van de bloedvaatwanden; **anastomotīca** of **anastomotische middelen**, oplossende, afvoerende, zweet- en pisdrijvende middelen.

Anastrōphe, f. gr. Log., omkeering, der woorden, woordverplaatsing bij wijze van dichtertelijke vrijheid.

Anatāsīs, f. gr., uitstrekking, uitzetting, z. v. a. **extensie**.

Anathēma, m. gr., de banvloek, kerkban; **anathematisēren**, vervloeken, verwenschen, van de kerkgemeenschap uitsluiten, in den ban doen.

Anatocīsmus, m. gr., interest-woeker, rente van rente.

Anatolia, gr. vrouwenn., de ochtendzon, het morgenrood; **anatólisch**, oostelijk.

anatomisēren, gr., ontleden, inz. het menscheijk ligchaam; **anatomist**, m. een ontleder, kenner der ontleedkunde; **anatomīe**, f. gr., de ontleding, de ontleedkunst; ook het gebouw, waar de ontleding der lijken plaats hebben, de snijkamer, ontleedkamer; **anatómisch**, ontleedkundig; **anatomische præparaten**, dierlijke lichamen of lichaamsdeelen, zoodanig toebereid, dat zij niet tot verrotting overgaan en onbedorven bewaard kunnen worden.

Anatorismen, pl. gr., verwisselingen der ruimten of plaatsen.

Anatrēse, f. gr. Chir., de panboring (vgl. **trepanatie**).

Anatripsis, f. gr. Med., het wrijven, of wasschen der lichaamsdeelen ter opwekking van de gezonkene krachten; de verbrijzeling van eenen gal-, blaas- of niersteen; het jeuken der huid; **anatripsologīe**, f. gr., de leer van het inwrijven der geneesmiddelen.

Anatrōpe, f. gr. Log., wederlegging door eenvoudige ontkenning, de omkeering van een voorstel; Med., de omkeering der maag, geweldige braking.

Anaudiē, f. gr., stomheid, stemmeloozheid, hooge graad van heeschheid.

anceps, lat. dubbel, dubbelzinnig; **syl ūba anceps**, Gram., eene lettergreep, die men zoo wel voor kort als lang kan nemen.

Anchilops, gr. Med., een ooghoeksgezwel.

Anchises, m., z. ond. **Aeneis**.

Anchōne, f. gr. Med., keelvernaauwing.

Anchovis, z. **ansjovis**.

Anchūsa, f. gr. de ossentong, zekere plant.

Anchylōsis, beter **ancylōsis**, de gewrichtsverstijving.

Ancienneté, fr. (spr. *angsién*—) of **ancienneteit**, f. de voorrang in jaren, de dienst- of ambtsouderdom, de opvolging naar de dienstjaren.

Ancistron, n. gr., haak, een chir. werktuig om voorwerpen uit te halen.

Anconaeën, pl. gr., de uitstreckende spieren des voorarms.

ancōra, it., nog eens, andermaal, herhaald!

Ancrage, f. fr. (spr. *angkráazj*), Mar., de ankergrond.

Anctēr, m. gr. Chir., eene hechtpleister; **ancteriāsmus**, m., hechting, zamenvoeging door hechtpleisters; ook z. v. a. **infibulatie**.

andamēnto, m. it. Muz., een gedeelte van eene fuge.

andantemēnte, it. onafgebroken, in eens door; **andante**, it. Muz., eig. gaande, stapsvoets, niet te schielijk, gematigd; **andantine**, it. eenigzins langzaam.

Andréas, gr. mansn.: de mannelijke, de stoute.

Andreas dukaat, russ. gouden munt, dubbele roebel, = 5.27 gl.

Andriénne, f. fr. (spr. *angdr*—), een sleepkleed.

Androcephaloīde, m. gr. (v. *anēr*, gen. *andrós*, man, mensch), een steen van de gedaante eens manshoofds of ander lichaamsdeel, een mankopsteen; **androgenīe**, f. menschepping, inz. de schepping v. den eersten man; **androgynus**, m. een manwif, tweeslachtig wezen; een verwifde man; **androgynīe**, f. de vorming van hermaphrodieten (z. a.); **androīde**, f. eene kunstige, bewegelijke menschengestalte, draadpop, ook z. v. a. **automaat**; **androlepsīe**, f. het nemen van gijzelaars als waarborgen; **androlith**, m. een versteend menschengeraamte; **andromanie**, f. de ontbare zucht van sommige vrouwen voor de mannen, mansdolheid.

Andrōmeda, f. gr. Myth., dochter van koning Cepheus en Cassiopēa, en gemalin van Perseus, die haar verloorde

van de rots, waaraan zij gehecht was; een woordelijk gesternte; een plantengeslacht.

Androphóbos, gr., schuw voor mannen, mannschuw; **androphobie**, f. de mannschuwheid.

Androtomie, f. gr., de ontleding van het menschenlijk ligchaam, de menschenontleding.

Anecdöta, pl. gr., nog niet of thans voor de eerste maal uitgegeven oude schriften; **anecdöte**, eig. eene nog onbekende, nieuwe, gemeenlijk eene kleine geschiedenis, gedenkwaardigheid, een historische trek of bijzonderheid.

Aneclogist, m. gr. Merc., die geene rekening behoeft af te leggen.

Anée, f. fr., eig. czelslast, eene lyonsche wijnmaat.

Anegertice, f. gr., de kunst om schijn-dooden op te wekken.

Aneilēma en **Aneilēsis**, ook **Anilēma**, fr. gr. Med., de opstopping van winden in de darmen.

Anemobarométer, (v. *anēmos*, wind), n. gr., een windmeter; **anemochörde**, n. gr., een van de zools-harp verschillend wind-snarenspeel, door Schnell in 1789 uitgevonden; **anemographie**, f. de windbeschrijving; **anemologie**, f. de windleer, windkunde; **anemométer**, m. een windmeter; **anemométrie**, f. de windmeetkunst; **anemometograaf**, m. een windschrijver, een werktuig, dat de verandering des winds zelf aantekent; **anemōne**, f. de windroos, windbloem, afkomstig uit de Levant; **anemoskoop**, n. een windwijzer, weërhaan; **anemothēca**, f. de windkast der orgels.

anenergisch, gr., onwerkzaam, onkrachtig.

Anepigrāpha, pl. gr., schriften zonder titel.

Anepithymie, fr. gr., gebrek aan eet- en drinklust en zinnelijke aandrif.

Anerethisie, f. gr. Med., gebrek aan prikkelbaarheid, de opwekking der gezonkene prikkelbaarheid.

Anerie, f. fr., lomphheid, ezelsstreek.
a nescire ad non esse, lat. Log., het onjuiste besluit » van niet weten tot niet zijn. »

Anetica, pl. gr. Med., pijnstillende, bedarende middelen; **anëtisch**, pijnstillend, bedarend.

Aneurysma, n. gr., slagaderbreuk, slagadergezwel, uitzetting van de slagader, ook van het hart.

Anfractuositeit, fr. lat., hoogte, oneffenheid der beenderen.

Angārien, pl. lat., leendiensten tot aan de grenzen; **angariatie**, f. verpligting tot vervoering van personen en goederen.

Angekok, m. een toovenaar, waarzegger en priester bij de Groenlanders.

Angelica, vrouwenn., de engelachtige, hemelsche; ook Bot., engelwortel; ook een eng. luitvormig speeltuig.

Angēlus, n. lat. (van het gr. *angelos*), bode, gezant), engel; een gebed in de R. K. kerk, dat met dit woord begint; de engelengroete aan de maagd Maria; ook een teeken met de klok ter herinnering aan dit gebed; **angelolatrie**, f. gr., de verering of aanbidding der engelen; **angelologie**, f. de engelenleer, leer van de engelen en geesten; **anglophanie**, f. de engelenverschijning.

Angiectasie, f. gr. Med., de vaatuitzetting, vaatverwijding.

angina catarrhalis, f. lat. Med., de keelontsteking; **a. polypōsa**, de croup of vliezige keelontsteking.

Angiographie en **Angiologie**, f. gr., (van *angos* vat) Med., de vatenleer, de vaatbeschrijving; **angiohydrographie**, f. de beschrijving der opslorpemde of watervaten; **angiohydrologie**, f. de watervaatleer; **angiohydratomie**, fr. de ontleding der watervaten; **angiopathie**, f. het vaatlijden, benaming v. alle ziekten des vaatstelsels; **angiorrhagie**, f., vaatverscheuring; **angiospermatisch** gr., vaatzadig (v. planten, wier zaad in een van den bloemkelk gescheiden vat zit); **angiostenotica**, pl., vaatzamentrekkende middelen, waardoor bloedingen gestild worden; **angiostōsis**, f. vaatverbeening; **angiotomie**, f. de vaatontleding.

Anglaise, f. fr., (spr. *ang-glez'*), een engelsche dans; **anglisieren**, de paarden op eene onnatuurlijke eng. wijze den staart afhouden, en den opgespleten stomp gewennen zich omhoog te buigen, kortstaarten; een **geangliseerd paard**, een gekortstaart paard; **anglicismus**, m. nw lat., eene eng. taaleigenheid; **anglicaansche kerk**, de engelsche, bisschoppelijke kerk; **anglicomanie** of **anglomanie**, f. lat. gr., de overdreven zucht, voorliefde tot al wat engelsch is; **anglomaan**, wie die voorliefde heeft.

Angoeri, f. gr. (*angurion*), N. H., de watermeloen, pompoen.

Angōra-haar en **angorische geiten**, z. **kemeldier**.

Angosturabast, z. **Angostura**—
Angūlus, m. lat., de hock; **angulair**, hockig.

Angustatie, f. lat. Med., de tegennatuurlijke vernauwing der vaten v. h. menschenligchaam; **angustia**, f. lat., engte, naauwte, beklemming, nood; *in angustis*, in het naauw, in netelige omstandigheid; **angustia praecordiōrum**, aamborstigheid; **a. terminis** of **angustus terminis**, lat. Jur., een kort uitstel, kleine termijn; **angustiae verbōrum**, de woordvitterij.

Angusturabast (v. *Angostura*, hoofdstad v. Caraccas in Z. Amerika), een door-

dringende, bittere, kruidige, in afwisselende koortsen zeer heilzame bast.

Anhelatie, f. lat., kort, bezwaarlijk ademhalen, aamborstigheid, het hijgen.

Anhima, m. H. N., de hoorndrager, een brazil. roofvogel, ook kamischy genoemd, grooter dan de zwaan.

Anhinga, m. N. H., de slangenhalsvogel in Brazilië, van de grootte eener eend.

Anhydrie, f. gr., waterloosheid; **anhydriſch**, watervrij, inz. v. zouten en oxyden; **anhydriet**, m. watervrije zwavelzure kalk.

Ani, m. N. H., de madenvreter, een brazil. vogel, die naar den koekoek gelijkt.

Anidrosis, f. gr. Med., de zweeteloosheid, mangel aan zweet.

Anijs, m. (gr. *ánison*, lat. *anīsum*), een bekend gewas en het geurig zaad daarvan; **anissette**, f. fr., (spr. —*zété*), anijswater, op anijs getrokken brandewijn.

Anil, m. spaansche benaming v. d. indigo.

anima mundi, f. lat., de wereldziel, de wereldgeest; *a. rhei*, rhabarbergceest.

Animadversie, f. lat., de aanmerking, noot; regterlijke vermaning.

animal disputax, n. lat., een twistziek mensch, twistzoeker, stokebrand, tegenspreker; **animalcūla**, pl., zeer kleine diertjes, inz. de zoogen. zaaddiertjes; **animáliën**, pl., dierlijke lichamen; vleeschspijzen, vgl. vegetabiliën; **animálišch**, dierlijk, uit het dierenrijk; **animalisëren**, verdierlijken; **animalisatie**, f. de verdierlijking, dierwording; **animalismus**, m. de dierlijke natuur; **animaliteit**, f. de dierheid, het dierenwezen of dierlijk wezen.

Animatie, *animato*, z. ond. **animeren**.

Anime, amerik., **Anime-gom**, vloedhars, een geelachtig doorschijnend, aangenaam riekend hars van den **anime-boom** in Z. Amerika.

Animellen, (*animellae*), pl. lat. Med., oorklieren.

animi causa, z. ond. **animus**.

animëren, lat. (*animāre*), bezielen; opwekken, aanvuren, bemoeiden; **animātie**, f. de bezieling; *animāto*, it. Muz., levendig.

animeus, lat. (*animōsus*, *a*, *um*), hartstogtelijk, verbitterd, vertoornd, vijandig; *animoso*, it. Muz., opgewekt, levendig; **animositeit**, f. lat., hartstogtelijke vergramdheid, verbittering, vijandschap, haat, wrok.

animus, m. lat., geest, moed, leven; de gezindheid of het oogmerk; *animus defendēdi*, het oogmerk om te verdedigen; *a. injuriādi*, het oogmerk om te beleedigen; *a. occidēdi*, het oogmerk om te dooden; *a. possidēdi*, het oogmerk om in bezit te nemen; *a. sibi habēdi*, het oogmerk om iets voor zich te bezitten; *animi causa*, om te vermaken, uitspanningshalve; *animō*, lat., met het voorne-

men, met het oogmerk; *animō deliberāto*, opzettelijk, met voorbedachten rade, *a. injuriādi*, met het oogmerk om te beleedigen; *a. nocēdi*, met het oogmerk om te schaden.

Anisette, z. **Anijs**.

Anistoressie, f. gr., onkunde in de geschiedenis.

Anna, hebr. vrouwenn., de aangename, liefelijke.

Annālen, pl. lat., (*annāles*), jaarboek, jaarboeken, geschiedverhaal der in eenen staat gebeurde zaken, naar volgorde der jaren; **annalist**, m. een jaarboekschrijver.

Annas, m. oostind. rekenm. = $\frac{1}{16}$ zilveren ropij.

Annāten, pl. mid. lat., jaargelden, dat gere wat van de inkomsten des ersten jaars van een geestel. ambt in de pauselijke schatkist moet gestort worden; ook jaarl. missen in de R. K. kerk.

annectëren, lat. (*annectere*), aanhangen, bijvoegen; **annex**, aanhangend, bijgevoegd, toebehoorend; **annexum**, n. (pl. *annexa*), het aanhangsel, de bijlage, het bijbehoorende; *cum annexis*, met wat er bij behoort.

Annēliden, pl. lat., ringwormen, eene soort van gelede roodbloedige dieren.

anni, z. ond. **annus**.

annihilëren, lat., vernietigen, opheffen, voor nietig verklaren, omstooten; **annihilatie**, f. de vernietiging, opheffing, te niet doening.

anniversarium, n. of pl. **anniversariën**, lat., jaarlijksche viering van geboorte-, sterf, vrede-, kroonings- enz. feesten; jaarlijksche gedenkdagen; in de R. K. kerk, ook zielmissen, die het gansche jaar door dagelijks moeten gelezen worden; **anniversarisch**, jaarlijksch, jaarlijks te vieren.

anno enz., z. ond. **annus**.

annominatie, f. lat. Log., de woordgelijkheid, het opzettelijk bijeen brengen van gelijkklinkende woorden.

Announce, f. fr. (spr. *anōngs'*), het berigt, de aankondiging; **annoncieren**, aankondigen; **annonceur**, de tooneelspeler, die het eerstvolgend te spelen stuk aankondigt.

Annotatie en annoteren, z. **adnoteren**.

Annuaie, **annueel**, z. ond. **annus**.

annuëren, lat., toeknikken, toewenken, bewilligen.

annuiteiten, z. ond. **annus**.

annullëren, lat. vernietigen, opheffen, herroepen, voor ongeldig verklaren; uitstrijken; **annullatie** of **annullering**, f. de vernietiging, omverwerping.

annulus palatii, m. lat., de koninkl. zegelring; *a. piscatorius*, de visscherring v. d. paus, pausel. zegelring; *a. pronibus* en *a. sponsalitijs*, de verlofingsring; *a. signatorius*, de zegelring, het signet.

annumereren, lat., daarbij tellen of rekenen.

Annunciatie, f. lat., de aankondiging, verkondiging, inz. van Maria, Maria-boodschap; **annunciāten**, pl., nonnen der orde v. Maria-boodschap.

annus, m. lat., het jaar; **annus bissextilis** of **intercalāris**, een schrikkeljaar; **a. carentiae**, een ontberingsjaar; **a. climactericus**, het trapjaar, het door 7 en 9 deelbare levensjaar, waaraan het bijgeloof een bijzondere gewicht hechtte; **a. currens**, het loopende jaar; **a. decretorius**; het beslissingsjaar; **a. deservitus**, het jaar van dienst; **a. discretiōnis**, jaar v. zelfstandige beslissing, d.i., waarin de mensch bevoegd en in staat is zelf te kiezen, inz. tusschen de verschillende geloofsbelijdenis van vader en moeder; **a. ecclesiasticus**, kerkjaar; **a. elāpsus**, verlopen jaar; **a. gratiae**, genadejaar (voor weduwen en weezen van ambtenaren); **a. luctus**, rouwjaar; **a. lunāris**, maanjaar; **a. normālis** of **normativus**, het regeljaar; **a. saxonicus**, het saksische jaar in regten (1 jaar 6 weken en 3 dagen); **a. solāris**, het zonnejaar of gewone juliaansche jaar; — **anni**, van het jaar; **anni currentis** of **anno currente**, van het loopende jaar of in dit jaar; **anni ejusdem**, van hetzelfde jaar; **a. futūri**, v. h. volgende jaar; **a. praesentis**, v. h. tegenwoordige jaar; **a. praecedentis** of **praeteriti**, v. h. vorige jaar; — **anno**, in het jaar; **anno ab urbe condita** of **a. urbis conditae**, in het jaar na de bouw van v. Rome; **a. aerae vulgaris**, in h. jaar der gewone tijdrekening; **a. ante Christum**, m. h. jaar voor Chr. geboorte; **a. Christi**, in h. jaar v. Chr. of na Chr. geboorte, **a. domini**, in h. jaar des Heeren, d.i. Chr.; **a. praesente**, in h. tegenw. jaar; **a. elāpso**, in h. afgelopen jaar; **a. mundi**, in h. jaar der wereld; **a. orbis conditi**, in h. jaar der schepping; **a. orbis redempti**, in h. jaar der wereldverlossing; **a. recuperatae salutis**, in het jaar des heils of der verlossing; **a. salvatoris nostri**, in h. jaar onzes heilands; **annūae praestatiōnes**, pl., jaarlijksche verrichtingen, opbrengsten; **annuale**, n. R. K., de een jaar lang te lezen zielmis, **annueel**, jaarlijksch, een jaar durend; **annuiteiten**, pl. (eng. **annuities**), jaarenten, jaarlijksche renten, die voor een geleend kapitaal gedurende een' bepaalden tijd betaald worden, in welken tijd ook het kapitaal wordt afgelost; **annuum**, n. eene jaarlijksche bijdrage, een jaargeld.

Ancoa, f. gr. de verstandszwakte.

Anodynīe, f. gr., de pijnloosheid, afwezigheid der barenswaai; **anodynum**, n. eene pijnstillende, bedarende artseni; **liquor anodynus (minerālis Hofmanni)**, Hofmanns droppelen.

anomaal, **anomālisch**, gr. onregelmatig, afwijkend, tegen den regel; **anomalie**, f. (**anōmalia**, eig. **ongelijkheid**), eene afwijking van den regel, onregelmatigheid, ongelijkvormigheid, uitzondering; Astron.,

de hoekige afstand van de ware of gemiddelde plaats eener planeet tot het aphelium of apogeeum; **anomalistisch jaar**, de tijd van eenen schijnbaren zonsomloop; **anomalogie**, f. gr., de leer der onregelmatigheden en verkeerde uitdrukkingen eener taal; **anomālon**, n., pl. **anomāla**, Gram., een onregelmatig werkwoord.

Anomie, f. gr., wetteloosheid, teugelloosheid; **anomieten**, pl., versteeningen van zekere onregelmatig gevormde schaaldieren.

Anomphālos, m. gr., een navellooze, zonder navel geborene.

anoniem, **anonymisch**, gr. (van het ontkennende **an-** en **onyma**, **onōma**, naam), nameloos, ongenoemd; **anonymus**, m. een ongenoemde; **anonymiteit**, f. de naamsverzwijging, ongenoemdheid.

anophōnisch, gr., opwaartsklinkend.

Anoplotherium, n. gr., eene diersoort der voorwereld, tot de pachydermen behoorende (z. a.).

Anōpsie, f. gr., het ontbreken des gezichtsvermogens, de blindheid; ook h. scheelzien naar boven.

Anorchie, fr. gr. het ontbreken der zaadballen; **anórchos**, ook **anorchodes**, een mensch zonder zaadballen, gesnedene.

Anorexie, f. gr., de tegenzin in spijs, gebrek aan eetlust.

anorganisch, gr., (v. h. ontkennende **an-** en **organon**, z. orgaan) onbewerktuigd; onbezielde, dood, v. de levenswerktuigen beroofd; **anōrgisch**, levenloos, gevoelloos; **anorgismus**, m., de levenlooze of onbezielde natuur; **anorganogenīe**, f. de wording-leer der levenlooze natuur; **anorganognosie**, f. de onderscheidingsleer der levenlooze wezens, z. v. a. **oryctognosie**; **anorganographīe**, f. beschrijving der onbezielde wezens; **anorganologie**, f. leer van de levenlooze lichamen, inz. van de mineralen.

Anorgīe, fr. gr. het niet ingewijd zijn; **anorgāstisch**, niet ingewijd (in de orgānen, z. a.).

anormaal, gr. lat., onregelmatig, met den regel strijdig.

Anosie, f. gr. Med., ziekteeloosheid, het vrij zijn van ziekten.

Anosmie of **anosphasie**, fr. gr. de reukeloosheid, het gebrek aan reuk.

Ansarin, pl. arab., de beschermers, naam van Muhameds vrienden in Medina.

Anschiovis, z. **ansjevīs**.

Anselmus, oudd. naam (goth. **anshelm**), de gehelmde krijgsman.

Ansjevīs, m. (van het sp. **anchova**, **anchoa**), eene soort van kleine haring, die veel op de fransche en vlaamsche kusten en vooral bij het eiland Sardinië gevangen wordt.

Anta, z. **tapir**.

Antacida, pl. gr. lat. Med., zuurtemperende middelen.

Antagonismus, m. gr., de tegenwerking, het tegenstreven; de vijandschap; **antagonist**, m., een tegenstrever, tegenwerker, dwarsboomer, vijand, partij; ook Med., de tegenwerkende spier; **antagonistisch**, vijandelijk, tegenwerkend; **antagoniseren**, wederstreven.

Antalgica, pl. gr. Med., pijnstillende middelen; **antalgisch**, pijnstillend.

Antalkalisch, de alkaliën (z. a.) tegenwerkend; **antalkalische zelfstandigheden**, zuren.

Antanaclasis, fr. gr. Log., wederkaatsing, terugslag, de herhaling van hetzelfde woord in eene andere beteekenis.

Antanagōge, f. gr. Log., het kunstig overbrengen van de beschuldiging op den beschuldiger.

Antaphrodisiacum of **Antaphroditicum**, n. gr. Med., een middel tot bedaring van de te sterke geslachtsdrift.

antaphroditisch, z. v. a. **antivenerisch**.

Antapodōsis, fr. gr. Myth., eene vergelijking, waardoor het vergeleken voorwerp, niet afgescheiden is van dat, waarmede men het vergelijkt; Med., de terugkeer van de koortsaanvallen.

Antapoplectica, fr. gr. Log., middelen tegen beroerte.

antarctisch, gr. z. pool.

antarthritisch, gr., jichtwerend.

antasthmatisch, gr., tegen de aamborstigheid dienende.

antatrophisch, gr., tegen de wegwijning dienende; **antatrophia**, pl. middelen tegen de tering.

antecederen, lat. (*antecedere*), voorafgaan, den voorrang hebben; **antecedens**, m. of n. de of het voorgaande, het eerste lid eens voorstels; **antecessor**, m. de ambtsvoorganger; *in antecessum*, vooruit.

antecelleren, (lat. *antecellere*), uitblinken, overtreffen, zich onderscheiden.

antedatieren, nw., lat., iets op eene vroegere dagteekening stellen.

ante diem, lat., voor den dag, voor den tijd.

Antediluvianen, pl. (van het lat. *diluvium*, overstroming), de voor den zondvloed levende menschen.

ante lapsum terminum, lat. Jur., voor den afloop van den gestelden tijd of termijn.

Anteloquium, n. lat., de voorrede; de bevoegdheid eerst te spreken.

ante lucem, lat., voor den dageraad.

Antembasis, f. gr. Med., wisselwerking, wederzijdsche inwerking, inz. der beenderen op elkander.

ante meridiem, lat., des voormiddags.

Antemetica, z. **antiemetica**.

Antendexis, f. en **Antendēma**, n. gr. Med., tegenaanwijzing.

Antenne, f. lat. (*antenna*), de zeilspriet, de ra; pl. **antennen**, de voelhoorns der insecten.

Antepenultima, f. lat., de laatstvoorgaande lettergreep eens woords, de derde van achteren.

Antephiatica, pl. gr. Med., middelen tegen de maagdrukking.

Antepileptica, z. **antiepileptica**.

Anterioriteit, f. z. v. a. **prioriteit** (z. a.).

Antēnos, m. gr. (vgl. *Eros*), de god der wederliefde; v. a. de god, die versmade liefde wreekt.

Antestature, f. fr. (spr. *angtestatūur*), Mil., in der haast gemaakte verschansing met pallisaden enz.

Anthal, m. eene hongarsche wijnmaat van 60 tot 70 kannen.

anthectische middelen, z. **antibectische middelen**.

Anthelia, pl. gr., tegenzonnen, bijzonnen.

Anthelix, f. gr. Med., de binnenzoom v. het uitwendig oor.

Anthelmintica, pl. gr., wormmiddelen, middelen tegen de ingewandswormen; **anthelmintisch**, wormafdrijvend.

Antheren, **Anthesis**, **Antholithen**, **Anthologie**, enz. z. ond. **anthos**.

Anthomolgēsis, **Anthomologie**, f. gr., wederzijdsch verdrag, wederzijdsche belofte.

Anthora, z. **aconitum**.

Anthorismos, m. gr. Log., de tegenbealing, tegengestelde verklaring.

Anthos, n. gr., bloem, bloesem, redetooi; uitslag inz. in h. gezigt; **antholie** f. het bestrooijen met bloemen; **antholithen** of **anthopolithen**, pl., bloemsteenen, steenen met bloemfiguren, versteende bloemen; **anthologie**, f. eene bloemlezing, keurverzameling v. kleine gedichten, v. spreuken, gezegden, enz.; **anthologium**, n. het misboek in de gr. kerk; **anthosmias**, m. bloemengeur, welriekende wijn; **anthēnen**, pl. de stofkolfjes der bloemen, de mannelijke geslachtsdeelen der bloemen, die het bloemstof bevatten en op de stofdraden (*stamina*) zitten; vgl. **pistille**; **anthēsis**, f. de bloesem, het bloeijen, de bloeitijd; **anthesterion**, n. de 8ste maand van het atheensche jaar, de attische bloei-maand.

Anthraciet, m. gr., (van *anthrax*, m. kool) koolblende, glanskool; koolstof met aardachtige stoffen vermengd; **anthracokali**, n. een uit bijtend kali en steenkolen bereid geneesmiddel tegen vlechten; **antracoliet**, m. een door kool gekleurde kalksteen; **anthracometer**, een koolstofmeter; **anthracosis**, f. Med., ooglidbrand, eene versterving van het oog; **anthrax**, m. gr., pestkool, pestbuil.

Anthropiatriek, f. gr., (van *anthrōpos*; de mensch), de geneeskunde van den

mensch (in tegenst. van de vecartsenijkunde) **antropismus**; m. de menscheijkheid, het menschedom; **anthropobōros**, m. een menscheneter; **anthropodaemon**, m. een vergode mensch, godmensch, ook een booze geest in menscheijke gestalte; **anthropochemie**, f. de menschen-stofkunde; **anthropoglōssa**, f. de menschenstem op het orgel; **anthropognosie**, de menscheikunde, menschenkennis; **anthropognōst**, m. de menschenkenner; **anthropogonīe**, f. de leer v. h. ontstaan der menschen; **anthropographīe**, beschrijving der menschen; **anthropolatrīe**, de menschenaanbidding; **anthropolepsīe**, f. het aanzien des persoons, de partijdigheid; **anthropolīthen**, versteende menscheel. lichamen of beenderen; **anthropologie**, f., de natuurleer v. d. mensch, de menscheikunde; **anthropoloog**, m. een menscheikundige, een kenner v. de natuurleer des menschen; **anthropolōgisch**, menschnatuurkundig, hetgeen de leer van 's menschen ligchaam, of natuur aangaat; **anthropomantie**, f. waarzegging uit menscheijke ingewanden; **anthropometriē**, f. de leer van de verhouding der deelen v. h. menscheel. ligchaam tot elkander; **anthropomōrphen**, pl., steenen, die naar menschen of menscheel. ledematen gelijken; **anthropomorphismus** of **anthropomorphōse**, de vermenschelijking, de voorstelling v. h. goddelijk wezen onder eene menscheel. gedaante; **anthropomorphosēren**; vermenschelijken; aan God menscheelijke eigenschappen toekennen; **anthropomōrphisch**, vermenschelijkt, naar de menschengestalte gelijkend; **anthropomorphiet**, m. hij, die God eene menscheelijke gestalte geeft; **anthropopathie**, f. menscheelijke hartstogt of gewaarwording; vermenschelijking; voorstelling v. God met menscheelijke hartstogten; **anthropapatisch**, vermenschelijken; **anthropophaag**, m. een menscheneter; **anthropophagie**, f. het menscheneten; **anthropophobie**, de menscheenvrees, schuwheid voor menschen; **anthropoplástiek**, f. de menscheenvormkunst; **anthroposceple** f. z. v. a. **physiognomiek**; **anthroposomato-logīe**, f. leer v. h. menscheel. ligchaam; **anthropotherapie**, f. menschenheelkunde; **anthropotherie**, f. menschenjagt, menscheenvangst; **anthropothysie**, f. menscheenoffering; **anthropotomie**, f. menschenontleedkunst.

Anthydropica, z. **antihydropica**.

Anthypallāge, f. gr. Gram., de wederzijdsche omwisseling der naamvallen (casus.)

Anthypheerēsis, f. gr., eene wederzijdsche berooving.

Anthypnotica, pl. gr. Med., slaapverdrivende middelen; **anthypnōtisch**, slaapverdrivend.

Anthypophōra, f. gr. Med., het vooruit

wederleggen en ontzenuwen van de tegenwerping der partij.

anti, gr., tegen, een voorz. aan het gr. ontleend, dat in vele zamenst. woorden tegenoverstelling of het omgekeerde aanduidt; soms staat het voor h. lat. *ante*, en beteekent dan een voorafgaan.

Antiādes, pl. gr., de amandelen, klieren aan den hals; **antiadites**, f. de amandelontsteking; **antiadōncus**, m. de amandelzwellung.

Antiadvaphōrist, m. gr., een ijveraar tegen zedelijke ouverschilligheid.

antiasthēnisch, gr., de levenskracht opwekkend.

antiasthmatisch, z. **antasthmatisch**.

Antibacchius, z. **palimbacchius**.

Antiballomēna, pl. gr., geneesmiddelen v. overeenkomstige werking.

Antibarbārus, m. gr., een taalzuiveraar, vijand van vreemde woorden.

Antibāsis, f. gr., de tegenstand, weêrstand.

Antibūlla, f. gr.-lat., tegenbul, bul van een' tegenpaus.

Anticabinēt, n. fr., een voorkamertje.

Anticaglien, pl. it. (spr. —*kāaljen*), z. v. a. **antiquaillen**, (z. a.).

anticancreuse middelen, **anticancrōsa**, pl. gr.-lat., middelen tegen den kanker.

Anticardium, n. gr., de hartkuil; de holte tusschen de sleutelbeen en onderaan den hals.

anticarieuse middelen, gr.-lat., middelen tegen beenbederf.

Antichambre, f. fr. (spr. *angtisjangbrē'*), de voorkamer in de huizen der grooten; **antichambrenen**, zijne gedurige opwachting bij de grooten maken.

antichoeradische middelen, gr. middelen tegen het kropgezwel.

Antichrēsīs of **antichrēse**, de verpanding v. h. vruchtgebruik v. een onroerend goed ter uitdelging eener schuld; **antichretice** of **antichrētisch**, pandsgewijs en wel met het regt van vruchtgebruik.

Antichrist, m. gr., tegen-Christus, een vijand, tegenstander van Christus en zijne leer.

Antichronismus, m. eene tijdverzetting, fout tegen de tijdrekening; Gram., gebruik v. d. eenen tijd voor den anderen.

Antichtōnen, pl. gr. Geogr., tegenwoners, menschen, die op gelijke graden v. breedte, doch op tegengest. halfronden wonen.

Anticipēren, lat. (*anticipāre*), vooruit nemen, genieten, beschikken, doen, enz.; **anticipāndo**, lat. vooruit, voorschotswijze; **anticipatie**, f. het vooruitnemen, beschikken, enz., b. v. over de staatsinkomsten; vooruitbetaling; intrekking; Phil., eene voorbarig genomen algemeene gevolgtrekking.

anticivisch, gr. lat., onburgerlijk.

anticonstitutioneel, met de staatsregeling strijdig; **anticonstitutionist**, m. een tegenstander van de staatsregeling, ook van de pausel. bulle *unigenitus*.

anticonvulsivisch, gr.-lat. Med., stuipwarend.

Antidactylos, m. gr. z. v. a. *anapæst*.

Antidæmonist, m. gr., een duivelsloochenaar.

antidateren, z. *antedateren*.

Antidierësis, f. gr., de tegen-, onderafdeeling.

Antidiegësis, f. gr., tegenverhaal, voorstelling van het verhaal der partij op eene andere wijze.

Antidicos, m. gr., eene tegenpartij voor het geregt; **antidicasie**, f. regtsstrijd.

Antidinische middelen, Med., duizeligheidwerende middelen.

Antidoron, n. gr., een tegengeschenk; vergelding; in de gr. kerk de uitdeeling van het overgebleven gewijde brood na het avondmaal onder de aanwezenden.

Antidotum, n. gr., tegenmiddel, tegengift, behoedmiddel tegen vergiftiging.

Antidysenterica, pl. gr. Med., middelen tegen den rooden loop.

antiek, **antiek**, z. ond. *antiqua*.

Antiemetica, pl. gr. Med., middelen tegen het braken.

Antipileptica, pl. gr. Med., middelen tegen de vallende ziekte.

Antifebrilia, pl. gr.-lat. Med., koortswerende middelen.

antigallisch, gr.-lat., onfranschgezind.

Antiganymedes, m. gr., een leelijk, misvormd mensch, het tegendeel v. *Ganymedes* (z. a.).

Antigraaf, m. gr., een tegenschrijver.

Antihectica, pl. gr. of *antihectische middelen*, middelen tegen de longtering; **antihelminica**, pl., z. *anthelmintica*; **antihydropica**, pl. gr. of *antihydropische middelen*, middelen tegen de waterzucht; **antihypnotica**, z. *anthypnotica*; **antihypochondriaca**, pl., middelen tegen de miltzucht, zwaarmoedigheid (*hypochondrie*); **antihypochondriacus**, m. een miltzuchtverdrijver, lachverwekker, grappenmaker.

antihysterica, pl. gr. Med., middelen tegen de vrijsterziekte.

antikachectica of **antic**—, pl. gr. Med., middelen ter verbetering van kwaadsappigheid.

Antikatarrhalica of **antic**—, pl. gr. Med., middelen tegen zinkingachtige aandoeningen.

Antikategorie of **antic**—, f. gr., de tegenklagt, tegenbeschuldiging.

antikatholisch, het katholijk geloof vijandig.

Antikausotica, pl. gr. Med., middelen tegen de brandende koorts (*causis*).

Antikaustica, pl. gr. Med., middelen tegen bijtende schadelijkheden.

Antiklimax, f. gr. Log., de tegenopklimming.

Antikolica, pl. gr. Med., middelen tegen kolijk.

Antikritiek, f. gr. Litt., de tegenbeoordeeling, wederlegging eener boekbeoordeeling; **antikriticus**, tegenbeoordeelaar.

Anti-k..... — NB. *De dus beginnende en hier ter plaatse niet voorkomende woorden zoeken men op anti-c*....., of wel men late het voorzetsel **anti** er af, en sla het woord zelf op.

Antilegomëna, pl. gr., bestredene schriften, zulke, wier schrijvers onzeker zijn.

Antilethargische middelen, gr., middelen tegen de slaapzucht.

Antiliberalismus, m. gr.-lat., onvrijzinnigheid.

Antilogie, f. gr. Rhet., de tegenspraak, inz. die tegen de eischen der rede is.

Antilope (in byzantijnsch gr. *antolopos*, als naam van een onbekend dier) of **gazelle**, f. de hertegeit, een fraai gehoord viervoetig dier van Azië en Afrika.

Antiloquist, m. gr.-lat., de tegenspreker.

Antilyssum, n. gr. Med., middel tegen de hondsdoelheid of watervrees.

Antimacchiavel, m., eene wederlegging der grondstellingen van *Macchiavelli* in zijn boek over den vorst (*Frederik de groote* en na hem *Jakob* hebben onder anderen zulk eene wederlegging geschreven).

antimelancholisch, gr., zwaarmoedigheid-verdrijvend, opvrolijkend.

antimephitisch, gr., luchtverbeterend, luchtzuiverend.

Antimerie, f. gr. Rhet., verwisseling van het eene rededeel met het andere; het noemen van de stof, waaruit een voorwerp is vervaardigd, in plaats van dat voorwerp zelf, b. v. staal voor degen.

Antimetabole, f. gr. Rhet., herhaling derzelfde woorden in omgekeerde plaatsing, zoodat zij een' tegengestelden zin opleveren, ook **antimetalepsis**, f. en **antimetathësis**, f.

Antiministeriëel, fr., tegen de ministers, inz. in Engeland en Frankrijk.

Antimonarchisch, gr., tegen de alleenheerschappij.

Antimonium, n. lat., (van het gr. *anti*, tegen, en *monos*, enkel, omdat men het nooit alleen, maar steeds gemengd aantreft), spiesglas, spiesglans; **antimoniaal**, spiesglanzig; **antimoniaica**, pl. gr. Med., spiesglansmiddelen.

Antinephritisch, gr., nierziektewerend, -bestrijdend.

Antinomie, f. gr., tegenstrijdigheid der wetten, het aandruischen van twee wetten tegen elkander; **antinomisten** of **antino-**

miäners, wetbestrijders eene secte der 16de eeuw, die de onderhouding der oude joodsche wetten voor onvereëenigbaar met de leer van het evangelie en als gunstig voor het pausdom hielden.

Antinotus, m. gr., een uitstekend schoon jongeling (naar een jongen Bithyniër van dien naam, gunsteling van keizer Hadrianus).

Antiodontalgica, z. **antodontalgica**.

Antiorgastica, pl. gr. Med., middelen tegen bloedopwellingen.

Antipapa, m. gr., een tegenpauz; **antipapismus**, m. de pausbestrijding; **antipapistisch**, tegenpauzelijk.

antiparalytisch, gr., tegen de verlamming dienstig.

Antiparastasis, f. gr. Rhet., eene figuur, waardoor men beweert, dat eene daad, die afgekeurd en veroordeeld wordt, integendeel lofwaardig is; tegenbewijs.

Antipascha, n. gr. hebr., de zondag na paschen in de grieksche kerk.

Antipasigraphie, f. gr., bewijs van de onmogelijkheid der **pasigraphie** (z. a.).

Antipathie, f. gr., een natuurlijke afkeer van iets; tegengevoel, wederstreving, het tegengest. van **sympathie**; **antipathisch**, afkeerig, wederstrevend.

Antipatriot, m. gr., een tegenstrever der vaderlandsvrienden, vijand des vaderlands; **antipatriottisch**, tegen het vaderland of zijne vrienden.

Antipelargie, f. gr., de vergelding der weldaden.

Antependium, l. **antependium**, n. nw lat., het voorhangsel voor katholieke altaren.

Antiperiagoge, f. gr., de tegengestelde tweevoudige beweging der vaste sterren.

Antiperistaltisch, gr. tegenwormsgewijs.

Antiperistasis, f. gr., de tegenwerking van twee natuurkrachten, bestendige drukking en tegendrukking.

Antipernium, n. gr. Med., middel tegen vorstbuilen.

Antipestientiaal, gr.-lat., pestwerend.

Antipharmacum, n. gr., het tegenvergift.

Antiphasie of **Antiphasis**, f. gr., de tegenspraak, wederlegging.

Antipherna, pl. gr. Jur., geschenken des echtgenoots aan zijne vrouw.

Antiphlebotomist, m. gr., een vijand van het aderlaten.

Antiphlogistiek, f. gr., het **antiphlogistisch systema**, de tegenbrandstofleer, het nieuwe, tegen het **phlogiston** of brandbare beginsel gerigte leerstelsel der chemie, door Lavoisier in 1789 tegen Stahl verdedigd; **antiphlogisticus** n., een tegenstander der brandstofleer; **antiphlogistisch**, tegen de brandstof gerigt; ook ontstekingswerend, hitte temperend; **antiphlogistica**, pl. Med., ontstekingswe-

rende, verzwakkende en tegelijk verkoevende middelen.

Antiphona of **antiphonien**, pl. gr., tegenzang, wisselgezang, dat door eene stem aangeheven, door twee koren beurtelings afgezongen en door het gansche koor herhaald wordt; **antiphonale** of **antiphonarium**, n. het gezangboek der psalmen, hymnen, beurtzangen der R. K. kerk; **antiphonie**, f. de logische strijdigheid.

Antiphora; f. gr. Log., tegenstelling.

Antiphotismus, m. gr., het tegenstralen des lichts.

Antiphrasis of **antiphrase**, f. gr. Log., de tegenbenaming, de benoeming eener zaak door het tegendeel, dat meestal spotterderwijs geschiedt; ook eene bevestiging door eene dubbele ontkenning.

Antiphraxis, f. gr., het versperren door een tegenoverstaand voorwerp.

Antiphthiriaca, pl. gr. Med., middelen tegen de luizenzucht.

antiphthisisch, gr. Med., de longtering te keer gaande of genezende.

Antipiraat, m. gr.-lat., een zeeroovervijand.

antipleuritisch, gr., dienstig tegen het zijdeewec.

antipneumonisch, gr., dienstig tegen de longontsteking.

Antipodagraica, pl. gr. Med., middelen tegen het voeteuvel, jichtverdrivende middelen.

Antipode, m. gr. Geog., een tegenvoeter, iemand, die op eenen tegenovergestelden meridiaan en parallel woont; oneig. tegenpartij, wederstrever, vijand.

antipsorische middelen, middelen tegen jeukenden uitslag, inz. tegen de schurft.

Antiptosis, f. gr. Gram., de verwisseling v. d. eenen naamval met den anderen.

Antiputrida, pl. gr.-lat. Med., verrottingswerende middelen.

Antipyretica, pl. gr. Med., middelen tegen de koorts.

Antipyroticum, n. gr., een middel tegen den brand, brandmiddel.

Antiqua, f. lat. (v. *antiquus a. um*, oud.), typ., eene hoofdsoort v. lat. drukletters; **antiquailles**, pl. fr. (spr. *angti-kaly*), kleine oudheden van weinig waarde, b. v. munten uit vroeger tijd; ook oude voden, kramerij, rommel; **antiquarisch**, tot de oudheid behoorend; **antiquarius**, m. lat., een oudheidkenner, -onderzoeker, handelaar in oudheden; **antique**, fr. **antiek**, in den smaak of den geest der oudheid, oud; **antiek** pl., oudheden, oude kunstwerken; **antiquiseren**, den smaak der Ouden nabootsen, het tegengest. v. moderniseren; **antiquiteit**, f. oudheden; gebruiken der ouden.

Antirepublikein, m. gr.-lat., een tegenstander v. een gemeenebest, een vrijheids-

vijand; **antirepublikeinsch**, niet gemeenebestgezind, vrijheidhatend, onvrijburgerlijk.

Antirevelationismus, m. gr.-lat., het loochenen der openbaring.

Antirevolütie, f. gr.-lat., de tegenomwenteling, tegenopstand; **antirevolutionéren**, eenen opstand wederstreven; **antirevolutionair**, wat de tegenomwenteling betreft.

antirheumátische middelen, gr. Med., middelen tegen rhumatiek of zoogenoemde vloeijingen.

Antiroyalismus, m. fr. (spr. *y alj*), de koningsvijandschap, **antiroyalist**, een koningsvijand, tegenstander van het koningschap; **antiroyalistisch**, vijandig tegen den koning gezind.

Antiscabiōsa, pl. gr. Med., middelen tegen de schurft.

Antiscii, pl. gr. Geog., tegenschaduwigen, menschen op gelijken afstand aan beide zijden des evenaars en die des middags tegenovergestelde schaduwigen hebben.

antiscorbútisch, gr. nw-lat. Med., scheurbuikwerend, -genezend.

Antiscripturarius, pl. gr. lat., vijand der h. Schrift.

Antiscrophulōsa, pl. gr. Med., middelen tegen de klierziekte.

antisēptisch, bederfwerend; **antisepticum**, n. een bederfwerend middel.

Antisialagōga, pl. gr. Med., middelen tegen kwijling.

antisociaal, gr.-lat., onmaatschappelijk, ongezellig.

Antispāsis, f. gr. Med., de afleiding van het bloed of van andere vochten naar een ander deel; ook de tegenprikkeling; **antispástisch**, afleidend.

Antispasmodīca, pl. gr. Med., krampstillende middelen.

Antispástus, m. gr., een gr. en lat. versvoet van vier lettergrepen, twee lange tusschen twee korte of een jambus en een trocheus, (— — — —), b. v. gezagvoerder.

Antistes, m. gr., een voorstander beschermner, kerk- of schoolopziener, opperpriester; **antistīta**, f. eene voorstandster, inz. eene abdis, stiftopzienster.

Antistrōphe, f. gr. (v. *antistrōphē*), de tegenzang of antwoord van het koor ter linkerzijde van het gr. tooneel op de strophe van het koor ter rechterzijde; **antistrōphon**, n. eene onjuiste sluitrede, waaruit zich ook het tegendeel laat bewijzen.

Antisymphilitīca, pl. gr. Med., middelen tegen de venusziekte.

Antitéchnos, m. gr., een mededinger in eene kunst.

Antithaumaturgīe, f. gr., de betwijfeling, loochening der wonderwerken.

Antithēx, pl. gr., booze geesten.

Antithése, f. gr. (*antithēsis*), Log., de letterverwisseling; eene tegenstelling zoo in denkbeelden als woorden, z. v. a. **antithēton**, doch niet z. v. a. **contrast** (z. a.); **antithētica**, f. de leer der tegenstellingen; **antithétisch**, tegenstellend.

Antitrāgus, m. gr. Med., de tegenbok, tegenhoek, een kraakbeenplaatje aan het uitwendige oor.

Antitrinitarius, m. gr.-lat., een loochenaar van het leerstuk der drieënheden, z. **unitarissen**.

Antitypie, f. gr. Log., tegenslag, terugwerking; Rhet., de hardheid en wanklank van twee op elkander volgende woorden.

Antitypus, m. gr. Litt., het tegenbeeld, vgl. **typus**.

Antivenérisch, gr.-lat., tegen de venusziekte dienstig.

Antizeloot, m. gr., een vijand der ijveraars, een gematigde.

Antlia pneumatica, f. gr. Phys., de luchtpomp.

Antjar, m. Bot., de vergiftboom (*pekon-oepas*) op Java; ook het giftige sap van dien boom, waarmede de Indiërs soms hunne wapenen vergiftigen.

Antœci, pl. gr. Geog., tegenwoners, menschen onder denzelfden meridiaan maar tegenovergestelden parallel. (De antœci zijn altijd antiscii, doch de antiscii niet altijd antœci).

Antodontalgīca, pl. gr. Med., middelen tegen de tandpijn.

Antonius, **Antonie**, lat. mansn., de onschatbare, prijswaardige; vr. **Antonia** en **Antoinette** (spr. *angtoa-*); **Antonius-vuur**, de roos, eene huidontsteking, zoo genoemd naar Antonius v. Padua, wiens beenderen in de 11de eeuw gewaande wonderen deden tegen eene boosaardige roosziekte, 't welk aanleiding gaf tot de stichting der **St. Antonie-orde**, wier leden **Antonijnen** of **Antoniërs** heetten; **Antonius-kruis**, een kruis in de gedaante eener T, waaraan St. Antonius van Egypte zou gekruisigd zijn.

Antonomasie, f. gr. Log., de naamverwisseling, het in de plaats stellen van een gemeen voor een eigen naamwoord, of ook omgekeerd; vgl. **synecdoche**.

Anūbis, n. eig. de gouden, eene oud-egypt. godheid met eenen hondkop.

Anus, m. lat. Anat., de aars.

Anurie, f. gr. Med., het ontbreken van pis in de blaas.

Anxiëteit, f. lat., de angst, benaauwdheid; **anxis**, f. gr. Med., de beklemming, zamensnoering van een of ander orgaan.

Anydria of **anydrie**, f. gr., het watergebrek, de dorheid.

Aocnie, f. gr., de onverdrotenheid, de vlijt.

Aorasie, f. gr., de onzichtbaarheid (der goden).

Aorgesie, f. gr., de toornloosheid.

Aoristos of **aorist**, m. Gram., onbegrensde tijd, naam van twee verledene tijden der gr. werkwoorden.

Aorta, f. gr. Anat., de groote pols- of slagader, hoofdslagader; **aorteurisma**, n. ziekelijke verwijding der aorta; **aortitis**, f. ontsteking der aorta.

Apædeutie, f. of **apædeutismus**, m. gr., onwetendheid nit gebrek aan onderrigt; **apædeutisch**, ongeleerd, onwetend.

Apágma, n. gr. Chir., verschuiving van beenderen uit hunne natuurlijke plaats.

Apagōge, f. gr. Log., terugvoering op eene ongerijmdheid, gevolgtrekking uit het ongerijmde der tegenwerpingen, die men tegen de te bewijzen stelling kan aanvoeren: eene **apagogische gevolgtrekking** is niet altijd juist, omdat de valsheid eener stelling nog niet de waarheid van het tegendeel bewijst.

apaiséren, fr. (spr. *apéz-*), bevredigen, stillen, gerust stellen, verzachten.

Apallage, f. gr. Med., de verwijdering, inz. van lichamelijke kwalen door genezing of dood; verligting; geringe ontlasting.

Apáto, m. it., de pacht of verpachting van vorstelijke inkomsten.

Apanage, f. fr. (spr. *apanáazj*), mid. lat. *apanagium*, verzorging der jongere prinszen van een regerend huis door geld of door de inkomsten en het vruchtgebruik van daartoe aangewezen goederen; prinsen-lijftogt, onderscheiden van *paragium*; ook hetgeen een voorwerp, hetzij ten goede of ten kwade eigen is; ook aanhangsel; **apanagéren**, (spr. — *zjéren*), het beschenken met een *apanage*.

Aparésis, f. gr. Log., wederopvatting, de uiteenzetting van het vroeger slechts aangestipte.

Apantésis, f. gr., de wederlegging.

Apanthropie, f. gr., de onmenschelijkheid, wreedheid; ook droefgeestigheid met menschenvrees gepaard.

Aparithmésis, f. gr., de opsomming der tegenwerpingen.

Aparctias, m. gr., de noordenwind.

apárt, fr., ter zijde, voor zich-zelfen afzonderlijk, **apártement**, n. (spr. *máng*), eene bijzondere woonkamer, een vertrek, inz. in een aanzienlijk huis; de dag van opwachting, de speeldag aan hoven; ook het heimelijk gemak.

Aparthrōsis, f., z.v.a. *diarthrosis* (z. a.).

apatētisch, gr., bedriegelijk, valsch.

Apathie, f. gr. gevoelloosheid, zoo van ziel als ligchaam, onverschilligheid, zorgeloosheid; **apáthisch**, gevoelloos enz.;

Apatiet, m. misleider (van het gr. *apatān*, misleiden, door Werner dus geneemd, omdat deze steensoort alle mineralogen lang omtrent haren waren aard misleid heeft), phosphorzure kalksteen.

Apaturien, pl. gr., een bacchusfeest in Athenen, dat drie dagen duurde.

Apechēma, n. gr., de weërklank, naklank; Chir., de tegenschuur aan een heeledigd been, ook **contrafissura** (z. a.).

Apeirocaliē, f. gr., onervarenheid in het schoone, smakeloosheid; Log., het gedwongen streven naar sierlijkheid.

Apelles post tabulam, lat. spreekw., de hoorder aan den muur, eig. Apelles achter de schilderij (om het oordeel daarover af te luisteren).

Apepsie, f. gr. Med., slechte spijsvertering; onverteerbaarheid; **apéptisch**, onverteerbaar; **apépta**, pl., onverteerbare voedsels.

Aperceptie. z. **apperceptie**.

Aperçu, m. fr. (spr. *apersú*), kort overzicht, hoofdinhoud, ontwerp.

aperiens, n. pl. *aperientia*, lat. (van *aperire*, openen), Med., openende middelen; **aperitief**, openend; **apért**, open, openbaar, onverholen; *apérto termino*. lat. Jur., na geopenden regtsdag; **apertuur**, f., de opening, inz. de openstelling van een leengoed voor den leenheer (*apertūra feudii*).

apetalisch, gr. (*apétalos*), blad of bladerloos.

à peu près, fr. (spr. — *pré*), bijna, ongeveer.

Apex, m. lat. Gram., het toonteeken op eene lettergreep; ook de muts der kath. priesters (wegens hare spitstoelopende gedaante).

Aphærésis, f. gr. Gram., afsnijding, verkorting eens woords v. voren, weglating der eerste lettergreep, b. v. *tuigen* voor *getuigen*; Chir., het wegnemen van een overtollig lid.

Aphagie, f. gr. Med., het onvermogen om te eten, te slikken.

Apheleia, f. gr. Log., het eenvoudige, natuurlijke der voorstelling.

Aphelium, n. gr. Astr., de zonsverheid, zonsafstand, het punt, waar eene planeet bij haren grooten afstand v. de zon zich bevindt; vgl. **perihelium**.

Aphésis, f. gr. Med., het nalaten, wegblijven der ziekten; ook verslapping.

Aphilanthroop, m. gr., een liefdeloos mensch, menschenhater; **aphilanthropie**, gebrek aan menschenliefde, menschenhaat, menschen-schuwheid.

Aphonie, f. gr. Med., de klank-, stem-, sprakeloosheid, stomheid, het onvermogen om te zingen.

Aphorie, f. gr. Med., de onvruchtbaarheid der vrouw.

Aphorismen, pl. gr. (v. *aphoridzein*, loscheuren, afzonderen), korte spreuken, stellingen, voorschriften, regels enz., die schijnbaar geen' onderlingen zamenhang hebben; leerspreuken, kernspreuken; **apho-**

ristisch, in den vorm v. losse spreuken voorgedragen.

Aphriziet, m. (v. h. gr. *aphridzein*, schuimen, omdat deze steen schuimt, wanneer men hem met borax kookt), Min., eene verscheidenheid of varieteit van den gemeenen schirl, eene soort van tinerts.

Aphrodite, f. gr. Myth., de godin der schoonheid en liefde, bij de Rom. Venus; schoonheid, bevalligheid, b. v. der rede; ook eene soort van zeewormen, zeerups, goudworm; **aphroditográphisch**, liefdesvoorwerpen schilderende; ook de planeet Venus beschrijvende; **aphrodisiën**, venusfeesten; **aphrodisiāca**, pl., middelen ter opwekking tot wellust, teeldriftprikkelers, **aphrodisie**, f. **aphrodisiasmus**, m. en *aphrodisia phrenētis*, f. Med., ziekelijke ontbarena liefdedrift, verliefde waanzin.

Aphronēsis, f. gr., onverstand, dwaasheid, waanzin.

Aphronitrum, n. gr. Min., salpeterschuim, salpeterbloemen, rotssalpeter, muurzout.

Aphrosyne, f. gr. Med., de zinneloosheid, waanzin, het ijlen in koortsen.

Aphthē, pl. gr. Med., spruw, kleine witte blaasjes of zweertjes in den mond, soms ook in den slokdarm en de geheele darmbuis.

Aphyllánthe, f. gr. Bot., de bladerlooze, eene bladerlooze bloem; **aphyllisch**, bladerloos, zonder kelkblad.

a piacere, it. (spr. *a pia-tsjére*) of *a piacimento* (spr. *pia-tsjíménto*), z. v. a. *ad libitum*, naar welgevallen.

apices juris, pl. lat. Jur., regtsvonden, spitsvondigheden der regtsgeleerden.

Apicius, m., eig. de eigennaam v. eenige smulbroeders te Rome; een lekkerbek.

à pied, fr. (spr. *a pjé*), te voet.

Apinarius, m. lat., een snapper, babelaar.

Apirie, f. gr., onervarenheid, onbepaaldheid; **apirisch**, onervaren.

Apis, m. de heilige os, eene godheid der oude Egyptenaren, het levende beeld v. d. akkerbouw en v. Osiris, die den akkerbouw had ingevoerd.

aplanētisch, gr. Astr., niet afwijkend, niet van plaats veranderend.

aplanéren, fr. effenen, gelijk of vlak maken, slechten, uit den weg ruimen; in orde brengen.

Aplestie, f. gr., onvulbaarheid, onverzadelijkheid.

à plomb, fr. (spr. *a plóng*), volgens het paslood, loodregt, te lood; **aplomb**, n. de loodregte stand; ook de vastheid v. handelen, v. karakter.

Apnoea, f. gr. Med., ademloosheid, zeer zwak ademen; verstikking; **apnoesphyxie**, f. gr., het uitblijven v. d. adem en den pols, de schijndood.

aplanatísche kijkers, eene soort van verrekijkers, waarbij de voorwerpen zich zonder gekleurde randen vertoonen.

Apocalýpsis, f. gr., eig. onthulling, ontdekking, de openbaring van Johannes; **apocalýptisch**, tot de openb. v. Joh. behoorend, daarnaar gelijkend; geheimzinnig, duister, raadselachtig.

Apocarterēsis, f. gr., de vrijwillige spijsonthouding, de opzettelijke hongerdood.

Apocatastāsis, f. gr., de terugkeer tot de vorige plaats, kringswijze loop; Med., herstelling, genezing.

Apocatastēris, f. gr. Astr., de sterrenomloop tot op zijne voleinding.

Apocathārsis, f. gr. Med., zuivering v. h. darmkanaal.

Apocenōsis, f. gr. Med., ontleding, overmatige ontleding der vaten, b. v. door bloedverlies.

Apoceryxis, f. gr., uitstooting uit de kerkelijke gemeenschap.

Apoclāsma, n. gr. Chir., de beenbreuk.

Apocōpe, f. gr. Gram., afkapping, weglating van eene of meer letters aan het einde van een woord, de eindverkorting (vgl. **aphcēsis**); Chir., het afsnijden of wegnemen van een lid.

Apocriēsis, f. gr. Med., de verdrijving of afzondering van overtollige vochten; **apocriariūs**, m. (eig. wie taal en antwoord moet geven), sedert de 4de eeuw de benaming van bisschoppelijke gezanten, inz. der pauselijken, aan het hof in Konstantinopel.

Apocrustīca, pl. gr. Med., terugdrijvende, zamentrekkende middelen.

Apocrypha, pl. gr. (*apókryphos*, verborgen, ondergeschoven), of **apocryphe** (**apocryphische**) boeken, bijbelboeken, wier inhoud niet als geloofsregel beschouwd wordt gelijk de kanonieke; onechte boeken; ook de schriften van onbekende schrijvers; **apocrief** of **apocryphisch**, onzeker, verdacht, ondergeschoven.

Apocryēsis, f. gr. Med., de geboorte, het baren.

Apóche, f. gr., afstand, verwijdering; onthouding; kwijtbrief.

Apochrémpsīs, f. gr. Med., de uitwerping v. slijm enz., inz. uit de long.

à poco à poco, it. Muz., allengs, langzamerhand.

Apodacrytica, pl. gr. Med., middelen, die den tranenvloed bevorderen.

Apodeipna, pl. gr., gezangen na den avondmaaltijd in de gr. kerk.

Apodemialgīe, f. gr., verlangen naar vreemde landen, reislust, het tegengest. v. heimwee; **apodemiek**, f. gr., de reiskunst, de aanleiding of wegwijzer tot reizen.

Apodictisch, gr. (v. *apodeixis*, bewijs), bewijzend, overtuigend; onwederlegbaar; **apodictisch bewijs**, eig. een bewijzend be-

wijs, dus een pleonasmus; een volkomen klaar en voldoende bewijs; **apodictische imperatief**, z. v. a. **kategorische imp** (z. a.).

Apodiōxis, f. gr. Log., verwerping met minachting of verontwaardiging v. eenig voorstel of gevoelen.

apōdisch, gr., voetsloos, zonder voeten.

Apodōsis, f. gr. Log., het 2de gedeelte v. een' volzin, het nazindeel; vgl. **protāsīs**.

Apogalactismus, m. gr. Med., eig. ontmelking, ontwenning v. de moederborst, spening.

Apogæum, n. gr. Astr., punt, waar eene ster zich op haren grootsten afstand v. de aarde bevindt, aardverheid (vgl. **perigæum**); fig. het toppunt, b. v. van roem.

Apogētisch, gr., eenen twijfel bevattend of uitsprekend, betwijfelend.

Apogeustie, f. gr. Med., een bedorven smaak.

Apogrāpha, pl. gr., afschriften van een oorspronkelijk stuk.

a point, fr. (spr. *a poīng*), om niets, in het biljartspel, b. v. *deux a point* (spr. *deuxa—*), twee om niets.

Apojovium, n. gr.-lat. Astr., het punt, waar een van de vier wachters v. Jupiter het verst van die planeet verwijderd is.

Apolepismus, m. gr. Chir., de afschilfering der huid.

Apolēpsis, f. gr. Med., de staking, stuiting, het uitblijven, ophouden van den adem, de spraak, den pols.

Apōlis, m. gr., iemand, die van zijne burger- en staatsregten beroofd is.

Apollinaristen, pl., eene christ. secte in de 4de eeuw, door den bisschop Apollinaris van Laodicea gesticht.

Apōllo, **Apol**, m. gr. (*Apōllōn*), Myth., de lichtende, de god der zon, der dicht- en toonkunst, geneeskunst, welsprekendheid enz., zoon van Jupiter en Latōna; de naam v. eenen schoonen dagvlinder; de **Apollo van Belvédere**, het schoonste standbeeld v. Apollo, in de 15de eeuw onder de puinhoopen van Antium gevonden, thans te Rome; **apollonicon**, n. een groot draaiorgel, dat ook op vijf naast elkander geplaatste klavieren door onderscheidene personen te gelijk kan bespeeld worden, door Flight en Robson in 1817 voltooid; **apollonion**, n. een speeltuig met twee klavieren en een pijpwerk, dat door een' automaat bespeeld wordt, uitgevonden door Rölller te Hessen-Darmstadt.

Apollyōn, n. de verderver, doodsengel (gr. vertaling van het hebr. **Abaddon** (Openb. Joh. IX, 11.))

Apolōge, m., fr. **apologue** (gr. *apōlogos*, vertelling), zinrijk en leerzaam vertelsel, leerfabel, inz. waarin menschen, goden en redewezens handelen en spreken.

Apologēma, n. gr. Jur., een verdedigingspunt; **apologie**, verweerschrift, ver-

antwoording, verdediging van zich-zelfen of anderen tegen ingebragte beschuldigingen; **apologeet** en **apologist**, m. verdediger, beschermer, lofredenaar; **apologietiek**, f. de leer, de wetenschap der verdediging, inz. des christendoms; **apologētisch**, regtvaardigend, verdedigend; **apologisēren**, verdedigen, eene lofrede houden.

Apolýsis, f. gr., het wegzenden der gemeente in de gr. kerk, gelijk staande met het *ite, missa est* der latijnen.

Apomecométer, m. gr. Geom., afstandsmeter, werktuig om den afstand van verwijderde voorwerpen te meten; **apomecometrie**, f. vertemeting, ook Mil., afstands-, vertemeting door middel van den pas der manschappen of de beweging der troepen.

Aponeurographië, f. gr. Med., de peesbeschrijving; **aponeurologië**, f. de peeskunde; **aponeurōsis**, f. peesvlies, vliezige uitbreiding eener spier; **aponeurōtisch**; breedpezig.

Aponië, f. gr., het verdwijnen of ophouden der pijn, het welbevinden.

Apophāsīs, f. gr. Log., ontkenning; raadgeving, zonder den schijn alsof men dien geven wilde; ook eene lijst of opgave van het vermogen.

Apophlegmatismus, m. gr. Med., de afvoering van het slijm; **apophlegmatīca**, pl., middelen, die de slijmafscheiding bevorderen.

Apophthégma, n. pl., **apophthegmata**, gr., eene korte, zinrijke spreuk, kernspreuk; **apophthegmātisch**, spreukmatig, kort en zinrijk uitgedrukt.

Apophthōra, f., z. v. a. **abortus** (z. a.).

Apophylliet, m. gr., z. v. a. **ichthyophthalma**.

Apophýsis, f. gr. Anat., beenuitwas, beenuitsteeksel; beenuiteinde, vgl. **epiphyse**; Bot., uitwas, aanzetsel bij sommige mosplanten.

Apoplanēsis, f. gr. Log., de afdwaling, afwijking van de hoofdzaak in het redeneren.

Apoplexie, f. gr. (*apoplēxia* van *apoplēssein*, nederslaan, verdooven), Med., beroerte, plotselinge verlamming der hersenen; **apoplēctisch**, door eene beroerte verlamd, bedwelmd; **apoplectische middelen**, **apoplectica**, middelen tegen de beroerte.

Apopneūsis, f. gr. Med., het uitademen.

Apopnīxis, f. gr. Med., het verstikken.

Apopsychië, f. gr., ontzieling; Med., diepe onmagt.

Aporië, f. gr. Log., verlegenheid, radeeloosheid, besluiteloosheid, twijfel, hulpeloosheid; **aporēma** of **aporisma**, n. Math., een moeilijk op te lossen vraagstuk.

Aporrhœa, fr. gr. Med., uitvloeiing, afvloeiing; uitdamping.

Aposie, fr. gr. Med., het gemis van dorst, de ongenoechtheid tot drinken.

aposiopēsis, f. gr. Log., de verzwijging, plotselinge afbreking der rede, b. v. uit verontwaardiging, droefheid enz.

Apositie, f. gr. Med., gebrek aan eetlust, tegenzin of afkeer van spijzen.

Aposcēmma, n. of **aposcēpsis**, f. Med., plotselinge verplaatsing eener ziektestof.

Aposceparnismus, m. gr. Chir., de bijl-sneede, de verwonding, waarbij door eenen houw met een snijdend werktuig een stuk des bekkeneels wordt afgescheiden.

Apospāsma, n. gr. Med., verscheuring van weeke, pezige deelen.

Aposphacelisis, f. of **aposphacelismus**, het koudvuur bij weeke deelen.

Aposphragisma, n. gr., een zegelatdruk. *a posse ad esse*, lat. Log., het onjuist besluiten van de mogelijkheid tot de wezentelijkheid eener zaak.

Apostāsis, f. gr., afval, geloofsafvalligheid, breking der ordesgelofte; ook z v. a. **absces** en **metastase** (z. a.); **apostasiēren**, afvallig zijn; zijne gelofte breken; **apostaat**, m. een afvallige, geloofsverloochenaar, overlooper; bijnaam van keizer Julianus.

Apóstel, m. gr. (*apostōlos*, v. *apostēlein*, afzenden), een gezant, bode, gods-bode, leerverbreider, naam der 12 jongeren van Jezus en verkondigers van het evangelie; **apostelbroeders**, eene geestelijke orde der 13de eeuw, wier leden geen vast verblijf mogten hebben, maar barrevoets Italië, Zwitserland en Frankrijk doortrokken; **apostólisch**, van de apostelen komend, met hunne leer overeen stemmend; **apostolische kamer**, de beheerders van 's pausen inkomsten te Rome; **apostolische majesteit**, titel der koningen van Hongarijē; **apostolische stoel**, het pauselijk hof; **apostolaat**, n. het apostelambt; de bisschopswaardigheid, de pauselijke regering; **apostolischen**, pl., eene secte der 3de eeuw, die de gelofte van kuischheid en armoede deden; ook eene secte der 12de eeuw, die het huwelijk verwierp, maar vleeschelijke gemeenschap met vele vrouwen toestond; **de apostolischen** (in Spanje), aanhangers van onbeperkte kerkelijke heerschappij; **apostolicismus**, n. het stelsel der onbegrensde kerkelijke heerschappij.

Apostēma, (fr. *apostume*), n. gr. Med., eene zweer, een ettergezwel, afscheiding door bederf; **apostemakruid**, z. *scabiosa*.

a posteriori, z. ond. *posteri*.

Apostille, f. mid. lat., een afscheids- of ontslagbrief; het naschrift, aanhangsel, de kanteekeningen, aanmerking; **apostil-lēren**, kanteekeningen enz. maken.

apostolisch, z. **apostel**.

Apostrophe, f. gr. (van *apo*, af, en

strōphein, keeren), Log., eene figuur waardoor de redenaar het woord tot afwezige personen, zelfs redeloze voorwerpen rigt; de toespraak, inz. eene levendige, plegtige of harde toespraak, een verwijt; Gram., een weglatings-, afkappings-teeken (?); **apostrophēren**, levendig of krachtig aanspreken, verwijten doen, bitterheden zeggen; Log. de voordragt afbreken om een' afwezende als tegenwoordig aan te spreken; afkappingsteekens zetten.

Aposýrma, n. gr., alschaafsel; Med., de afschilfering na voorafgegaan huiduitslag.

apotelesmátisch, gr., tot de voleinding, de werking, tot de sterrenwighelarij behoorende.

Apothanasia, f. gr. Med., de onwiltelbare dood.

Apotheek, f. gr. (eig. pakhuis, bewaarplaats), een artsenswinkel, beter **pharmacopolium** geheeten; ook eene kast, kist, enz. met artsensijen, b. v. reis-apotheek; **apothéker**, m. de artsensijbereider, minder juist kruidmenger. (vgl. **pharmacopœus**, **pharmacopela**, enz.)

Apothēma, f. gr. Geom., de loodlijn, die uit het middelpunt van een' regelmatig veelhoek op eene zijner zijden valt.

Apothēosis of **apothēōse**, f. gr., de vergoding, eene plegtigheid bij de Ouden, waardoor iemand na zijn' dood in den rang der goden geplaatst werd; **apothēoséren**, vergoden; **electriche apothēōse**, z. **beatificatie**.

Apothérapie, f. gr. Med., de volkomene geneezing, de natuur, ook het uitbranden.

Apothraūsis, f. gr. Chir., eene beenbreuk, waarbij een stuk been geheel van het been is afgebroken.

a potiōri, lat., naar de meerderheid; *a potiōri fit denominatio*; naar de meerderheid of hoofdzak wordt een voorwerp benoemd.

Apotoom, n. gr. Geom., verschil van twee onmeetbare grootheden; overschot; Muz., het verschil tusschen den heelen en naasten halven toon.

Apotropœër, m. gr., afwender; noodhulp.

Apozēma, n. gr. Med., een afkooksel van kruiden en wortelen, kruidendrank.

appaísesen, z. **apaiseren**.

Appaltore, m. it., pachter bij de pauselijke regering.

Apparaat, m. lat. (*apparātus*), toestel, voorbereidseel, voorraad van of kistjes met werktuigen, gereedschappen, hulpmiddelen enz. tot een of ander gebruik; *apparātus muliēbris*, lat., vrouwelijke gereedschappen, zaken.

Appareil, m. fr. (spr. *aparelj*) prachtige toerusting, praal; aanstalte; Mil., eene glooijing voor de wallen.

Apparence, f. fr. (spr. *aparáns'*), oogen-schijnlijkheid, schijn, aanzien, uitwendig voorkomen; **apparent**, oogenschijnlijk, schijnbaar, duidelijk, openbaar.

Apparitie, f. lat., voorbijgaande verschijning, b. v. van geesten, spoken; kort verblijf, oponthoud; **apparitor**, m. voorheen een gerechtsdienaar, kerkenraadsbode; pedel, deurwachter.

appassionato, it. Muz., hartstogtelijk, gevoelvol.

Appél, n. fr. Mil., de oproeping; het scin ter verzameling; de naamsafroeping; Jur., beroep op eene hoogere regtbank; vernieuwde inzet bij het biljart, om andermaal in dezelfde partij te mogen mede spelen; het gehoorzamen van honden op den roep; **nominaal appel**, hoofdelijke stemming in vergaderingen, bij oproeping der namen van de aanwezige leden.

appelléren, lat. (*appellāre*, aanspreken), Jur., zich op eene hoogere regtbank beroepen; de beslissing van een' derde vragen; Mil., bijeenroepen; op nieuw inzetten (na verloren spel); **appellābel**, bevoegd om zich op hooger geregt te beroepen; **appellānt**, m. een beroeper, die zijne zaak voor hooger geregtshof wil behandeld hebben; **appellātie**, f. beroeping op hooger regtbank; *appellatio admissibilis*, een vergunbaar beroep; *a. inadmissibilis*, een verwerpelijk beroep; *a. deserta*, verzuimd beroep; *a. frivola*, nietig beroep; *a. temeraria*, ongegrond, onbezonnen beroep; *appellatiōnis desertio*, z. *desertio*; **appellatīvum**, n. lat. Gram., een gemeen naamwoord, soortnaam, b. v. huis, boek.

Appendicūlum, n. lat., een klein aanhangsel, toevoegsel, verkleinwoord van **appendix**, n. aanhangsel b. v. van een boek, catalogus enz., toegift, aanvulling.

appercipéren, nw. lat., waarnemen met bewustheid; **appercéptie**, f. de opvatting, waarneming; zelfbewustzijn, zelfbeschouwing.

Appertinentiën, pl. lat., bijbchoorende dingen.

Appetentie, f. lat., natuurdrift, begeerte, geslachtsdrift.

Appetiet, **appetijt**, m. lat. (*appētītus*), neiging en begeerte tot iets; eetlust, honger; **appetijtelijk**, ook **appetissant**, fr. (spr. —*ti-sāng*), lustwekkend, prikkelend, uitlokkend, lekker, smakelijk.

applaneren, z. **aplaneren**.

applaudisséren, goedkeuren, toejuichen door handgeklap, grooten bijval betuigen, prijzen, billijken; **applaudissement**, m. fr. (spr. —*dies'māng*), goedkeuring met handgeklap, bijval.

applicéren, lat. (*applicāre*), opiets leggen, aanleggen, opdrukken; aanwenden (inz. een middel); toeleggen, zich voegen; toepassen; toedienen; **applicābel** en **ap-**

plicatief, wat opgelegd, aangevoerd, toegepast enz. kan worden; **applicātie**, f. de op-, aanlegging; leervlijt, ijver, inspanning; toepassing; de toediening v. uitwendige geneesmiddelen; Chir., het verband; **applicāten**, pl., z. v. a. **ordinaten**; **applicatuur**, f. Muz., de vingerzetting; **applicētur**, Med., het worde aangewend, aangelegd.

appoggiato, it. (spr. *appodziāto*), Muz., gesteund, gedragen; **appoggiatūra**, f. (spr. —*toéra*), Muz., de voorslag, eene kleinere noot, die men voor eene grootere laat hooren, het slepen, dragen der toonen.

Appoint, m. fr. (spr. *apoiāng*), Merc., het juiste saldo eener rekening, het verschil; kleinere munt tot volmaking eener som; **appointéren**, bezoldigen, de partijen bescheiden, eene overeenkomst treffen; eene rekening met de boeken vergelijken; **appointement**, m. (fr. *apoiāng't māng*), bezoldiging.

apponéren, lat. (*apponēre*), bijplaatsen, bijvoegen, opleggen; **apponātur**, het worde toegevoegd, bijgevoegd; **appositie**, f. de bijvoeging; oplegging (b. v. der zegels); Phys., de ophooping v. buiten, de aanzetting v. nieuwe deelen; Gram., ophelderend, verklarend bijvoegsel, b. v. Caesar, de roem der veldheeren.

apportéren, fr., aanbrengen, brengen, halen; **apporte!** (spr. *apórté!*), zoek op! breng hier!

appreciéren z. **appretiéren**.

apprehendéren, lat. (*apprehendēre*), grijpen, vatten, gevangen nemen; bevatten; duchten, vreezen; **apprehénsie**, f. gevangenneming; bevatting; bezorgdheid; **apprehensief**, bevattelijk; bezorgd, vreesachtig uit inbeelding.

Apprésie, f. de aandrukking; **appresiesieppomp**, de perspomp.

appretéren, fr., toebereiden, toerigten, inz. aan lakens, stoffen enz. eene glanzige oppervlakte geven; gereed maken; **appretuur**, f. de toebereiding, de glans, het schoone uiterlijk aanzien; **appreteur**, m., toebereider enz. van stoffen.

appretiéren, lat. of **appreciéren**, fr., schatten, waarden.

approbéren, lat. (*aprobāre*), billijken, goedkeuren; **aprobātie**, f. de billiking, goedkeuring, bewilliging, bijval, de vergunning, inz. tot het drukken van boeken.

approchéren, fr. spr. (*aprosjéren*), naderen, aanraken; **approches**, fr. (spr. *aprosjé!*), de loopgraven om eene vesting te naderen.

approfondéren, fr. (spr. *aprosfondéren*), in den grond dringen; uitvorschen, grondig, naauwkeurig onderzoeken; **approfondissement**, (spr. *dies'māng*), grondig onderzoek, uitvorsching, navorsching.

appropriéren, lat., zich toeëigenen, aan-

matigen; **appropriatie**, f. de toeëigening, aanmatiging.

approvisionnieren, fr., van levensmiddelen voorzien; (eene stad of een leger) monden krijgsvoorraad bezorgen; ook **approviandieren**, met voorraad voorzien.

approximieren, lat., naderen, benaderen, ramen; **approximando**, door benadering, allengs; **approximatie**, f. de nadering, benadering; **approximatief**, geraamd, benaderend; de waarheid nabijkomend.

Appui, m. fr. (spr. *apui*), steunpunt, stut, leuning; **appui-main**, (spr. —*mèng*), de handsleun, het stokje, waarop de schilder den arm laat rusten; **appuyeren**, op of tegen iets leunen, steunen, op iets drukken, blijven staan, aandringen, (een voorstel) ondersteunen; den nadruk geven (aan een woord of eene lettergreep).

Appuls, m. de aanstoot, beweegkracht. **après**, fr. (spr. *aprè*), na, hierna, naderland.

Apricatie, f. lat., z. v. a. **insolatie**, z. ond. **insoleren**.

April, m. (lat. *Aprīlis*, v. *aperire*, openen; v. a. van *Aphrodite* bijn. v. *Venus*, zijnde deze maand haar bijz. gewijd; uit *aphros*, schuim, zou men eerst *aprile*, dan *aprīlis* gemaakt hebben; nog anderen denken aan *aper*, een everzwijn, dat de Rom. in die maand offerden), de 4de maand, grasmaand; **aprilboodschap** (fr. *poisson d'avril*, spr. *poassōng dawriël*, eig. *aprilvisch*), eene laffe scherts, bestaande in het uitzenden van een' onnoozele op den 1sten april, om iets ongerijms of dat niet te verkrijgen is te halen.

à *prima vista*, z. *prima vista*; à *priōri*, z. ond. *prior*; à *proportion*, z. ond. **proportie**; à *propos*, z. ond. **proponeren**.

Apsiden, gr. (pl. v. *apsis* of eig. *hapsis*), Astr., de beide keerpunten in de baan der planeten; **apsidenlijn**, de grootste as der planetenbaan, de regte lijn, die het aphelium met het perihelium of de beide apsiden verbindt.

Apsychie, f. gr. Med., afwezigheid van geest, groote verstrooiing van gedachten, onmagt, flauwte.

Aptēra, pl. gr. N. H., ongevleugelde insecten, vleugelooze gekorvene dieren.

aptēren, lat. (*aptāre*), aanpassen, v. pas maken, schicken; **aptēring**, de van pas making; **aptitūde**, f. fr., de geschiktheid, aanleg, bekwaamheid.

Aptōta, pl. gr. Gram., naamwoorden zonder naamvalsbuiging; onveranderlijke naamwoorden.

a *punto*, (spr. *poento*), it. Merc., eig. op het punt; nauwkeurig, stipt; a *punta d'arco*, it. Muz., met de punt van den strijkstok.

apyrēnisch, gr., kernloos, zonder pit.

Apyrexie, f. gr. Med., koortsvrije toestand, **apyrētisch**, koortsvrij.

ap̄yrisch, gr., vuurbestendig, vuurvast, onbrandbaar.

a *quadro*, l. a *quattro* (z. a.).

agua, f. lat., water; **aqueduct**, lat., of fr. **aqueduc**, (spr. *akediuk*), m. eene waterleiding; Anat., waterleiding, b.v. die v. h. slakenhuis des gehoororgaans; **agua et igne interdictus**, lat., een verbannene, wien water en vuur ontzegd is; **agua fortis**, f. lat., onzuiver salpeterzuur tot scheiding der metalen enz.; **aquagium**, n. lat., watergroef; Jur., het afwateringsregt, waterleidingsregt; **agua gregoriāna**, gregorisch water, zuiveringswater, dat met asch, zout en wijn vermengd is, dus genoemd naar paus Gregorius IX; **aquamarijn**, m. v. h. lat. **agua marina**, zeeewater), een zeegroene, doorzigtige edelsteen, ook beryl geheeten; ook eene zeegroene verw. of kleur; **agua mihi haeret**, ik ben in verlegenheid; **agua regis**, koningswater, een mengsel van salpeterzuur en zoutzuur ter oplossing v. h. goud, den koning der metalen; **aquarel**, n. fr. Pict., waterverf, teekening met waterverf; waterverwkunst; **aquarium**, n. lat., de bewaarplaats v. h. water in eene apothec; **aquarius**, m. de waterman, een der 12 sterrebeelden van den dierenriem; de zon staat schijnbaar in dit teeken in januarij; **aquatilien**, pl. N. H., waterschepsels, waterdieren en waterplanten; **agua tinta**, f. it. (spr. —*tienta*), eene soort van waterkleur in de graveerkunst; de kunst die aan te wenden; **agua toffāna**, een langzaam doodend gifwater, dus genoemd naar eene it. giftmengster Toffana; **agua-vita**, f. lat. (*agua vitae*), levenswater, gekruide brandewijn, afgetrokkene en verzoete brandewijn.

à *quatre épingles*, fr. (spr. a *kattr' epēnghl'*), zeer gevat, sluw, doorslepen; (v. eene redevoering) zeer sierlijk; à *quatre mains*, fr. (spr. —*mèng*), Muz., voor vier handen; a *quattro* of *quattro voci* it. (spr. a *kaattro wo-tsjì*) Muz., een zangstuk voor 4 stemmen.

Arabēlla, vrouwenn., eig. de arabische vrouw.

Arabésken of **morésken**, pl., arab. figuren, versieringen v. loofwerk, planten, enz., op de wijze der Arabieren aangebragt, wier godsdienst het afbeelden van menschen en dieren verbiedt; arabisch beeldhouw-, bouw- en schilderwerk; ook kerksieraden in 't algemeen; **arabīci**, pl., eene secte der 3de eeuw, die leerde, dat de ziel met het ligchaam stierf en weder opstond; **arabici- teit**, f. het wezen en de kennis v. de arabische taal; **arabismus**, m. eene eigenaardigheid v. h. arabisch.

Arachniden, pl. gr. (v. *arachnē*, spin), N. H., dieren v. h. spinnengeslacht; **arach-**

noditis, f. Med., ontsteking v. h. spinnewebvlies der hersenen; **arachnoïde**, Anat., het spinneweb- of derde hersenvlies; **arachnologïe**, f. de spinnekunde, de kunst om uit de waarneming der spinnen het weêr te voorspellen; **arachnolïthen** en **arachnieten**, verstaende zeespinnen, steenen met spinnewebfiguren; **arachnopodïon**, n. Chir., de spinnenpoot, een heilkundig werktuig.

Aræométer, n. gr., z. *hydrometer*.

aræostylon, Arch., met ver van een staande zuilen.

Aræotica, pl. gr., Med., uitdroogende, mager makende spijzen en artsenijen.

Arains, indische gestreepte en geruite taf.

Arak, (maleisch *arak*), m. rijstbrandewijn, een zeer geestrijke drank, die uit rijst, suiker en kokosnotensap gestookt wordt.

Aranzini, pl. it., kleine gedroogde of gesuikerde oranje-appelen.

Aras, of **macao**, m. N.H., een prachtige west-indische papagaai; indische raaf.

Arbâa, gouden muntstukje in Egypte v. 4 piasters.

Arbigassi, pl. turk., de opzigter over de hofbedienden des sultans.

Arbiter en **arbitrator**, m. lat., scheidsman, scheidsregter in geschilzaken; **arbitrair**, willekeurig, eigenmagtig, eigendunkelijk; **arbitraal**, Jur., door scheidslieden te beslechten; **arbitrium**, n. de willekeur, ook de meening, het goedvinden, de uitspraak v. scheidsregters; *arbitrium boni viri*, billijke uitspraak; *a. divinum*, het goddelijk raadsbesluit; *a. judicis*, naar goedvinden, naar uitspraak des regters; *a. liberum*, de wilsvrijheid; **arbitrio**, it. Muz., naar goedvinden bij de maat; *arbitreren*; naar goeddenken of gissing te werk gaan; Merc., wisselkoersen berekenen; **arbitrage**, f. fr. (spr. *trâazj'*) de raming; de beslissing of uitspraak van eenen door partijen gekozen scheidsman; Merc., de vergelijking der verschillende wisselkoersen, berekening v. de loopende waarde van geld en wissels.

Arbith, n. (v. h. hebr. *âreb*, avond), het avondgebed der joden.

Arbolâde, f. fr., perenvlade, taartjes uit meel, melk, boter, suiker en perenmost bereid.

arbor Diânae, lat., de boom v. Diana, z. ond. **Diana**; *arbor genealogica*, lat., de stamboom; **arbor vitee**, de levensboom; **arborisatie**, f. natuurlijke loof- en boomteekening op steenen, vgl. **dendriet**.

Arbouse, f. fr. Bot., zandbes; zoekers.

Arbousse, fr. Bot., de watermeloen v. Astrakan.

Arcâden, f. fr., boogswijze openingen; Arch., booggewelven, geweldige gangen tusschen zuilen.

Arcadiërs, m. pl. gr. (eig. bewoners v.

Arcadië, een v. herders bewoond bergland in het midden v. Morca, waarvan schilders en dichters een aardsch paradijs gemaakt hebben), naam der leden van de **arcadische academie**, een geleerd genootschap te Rome, waarbij ieder, die lid wordt, den naam v. eenen herder uit het oude Arcadië aanneemt.

Arcanson, n. fr., z. v. a. **colophonium**.

Arcānum, n. lat. (pl. **arcana**), geheime nis, inz. een geneesmiddel, welks bestanddeelen en bereiding geheim gehouden worden; **arcanist**, m., de bezitter v. geheime middelen of kunsten.

arcâto, it. Muz., met den strijktok gestreken.

Arceaux, pl. fr. Arch., zaamgestrengelde togen in den vorm van klaverbladen, als sieraad aan beeldhouwwerk.

Archaismus, m. gr. (v. *archaios*, oud), Gram., een verouderd woord, verouderd spraakgebruik, **archaïstisch**, verouderd, ongebruikelijk, oudvaderlijk; **archæographïe**, f. beschrijving van oudheden; **archæographisch**, die beschrijving betreffende; **archæoloog**, m. een oudheidkenner, -vorscher, -onderzoeker; **archæologïe**, f. de oudheidkunde, de kennis van de kunstgewrochten der Ouden, inz. die der Grieken en Romeinen; **archæológisch**, oudheidkundig.

Archæus, m. gr. Alch., levensstof, vuurstof, de naam van het vuur, dat men, als universeel beginsel, in het midden des aardbols plaatste; wereldgeest, de alles bezielende innerlijke kracht der aarde.

Arche, gr. (*archē*, aanvang; de eerste), Med., het begin der ziekte; ook lat. (*arce*), eene kist, scheepskist.

Arches-court, (spr. *ârtsjes-koort*), het geestelijk oppergeregtschop van den aartsbisschop van Canterbury (spr. *kēnterberri*), dus genoemd naar den geweldigen toren van de St. Maria-kerk, waar het gewoonlijk vergaderde.

Archetypus, m. gr., de eerste stempel, het oorspronkelijk schrift of beeld; de eerste, oudste druk; **architypisch**, daartoe behoorende.

Archi —, gr. (v. *archein*, de eerste zijn, heerschen), overeen komende met het ned. voorvoegsel **aarts** (z. a); **archiater**, m. gr., de eerste arts, opperarts, lijfarts; **archibouffon**, m. fr. (spr. *arsjibœfông*), een aartspotsenmaker; **archicancelarius**, lat. of **archichancelier**, fr. (spr. *arsji-sjangseljê*), aartskanselier; **archidiacōnus**, m. de eerste (geestelijke) ambts-helper; **archiduc**, m. lat., aartshertog;

Archiepiscopus, m. gr., aartsbisschop; **archiepiscopâal**, aartsbisschoppelijk; **archigymnasium**, n. gr., oppergymnasium, eene hoofdschool, **archihierie**, f. gr., het hoogepriesterschap.

Archief, n. (lat. *archivum* van het gr. *archeion*, d. i. overheidshuis, de verzameling, bewaarplaats van oorkonden, acten, brieven en alle andere staatspapieren; **archivarius**, m. de bewaarder, opzichter der oorkonden, bij de Ouden ook **archiota** genoemd; **archivisch**, tot oorkonden betrekkelijk; **archivist**, m. iemand, die onder h. toezigt van den archivarius werkzaam is. **archilochisch**, gr., bijtend, vinnig, hevig smalend (van woorden of geschriften), naar eenen gr. dichter Archilochus van Paros, uitvinder der jambische poëzij.

Archimandriet, m. nw gr., de geestelijke gezaghebber over een of meer kloosters in de grieks. kerk; **archieconomist**, m. gr., de beheerder van het kerkvermogen; **archipápa**, m. de eerste kerkopziener in de grieks. kerk.

Archipelagus, m. gr., (eig. hoofdzee), eene eilandenzee, -groep, inz. die tusschen de kust van Griekenland en Klein-Azië.

Archipresbyter, m. gr., een opperkerkvoogd, aarts priester, **archipresbyteriaat**, m., het opperkerkvoogdsambt.

Architect, m. gr. (*architéctōn*, bouwmeester, bouwkundige; **architectoniek**, f. de leer der bouwkunst; ook de kunst om een wetenschappelijk gebouw (systema) op te trekken; **architectonisch**, bouwkunstig, naar de regelen der bouwkunde; **architectonograaf**, m. een bouwwerkbeschrijver; **architectonographie**, f. gebouwbeschrijving; **architectuur**, f. lat., de bouwkunst, bouwwijze, de verdeling en inrigting van een gebouw; *architectūra civilis*, de burgerlijke bouwkunst; *a. hydraulica*, de waterbouwkunst; *a. militaris*, de krijgsbouwkunst; *a. navalis*, de scheepsbouwkunst

Architraaf, m. gr. lat., het onderste gedeelte der kroonlijst (*cornis*); een hoofdbalk, onder- of bindbalk, de bovendrempel.

Architypus, m. gr., de oorspronkelijke afdruk, stempel; de eerste druk.

Archivarius enz., z. **archief**.

Archivolte, fr. (spr. *arsjivólt'*), Arch., sierlijk snijwerk aan booggewelven.

Archocœle, f. gr., de endeldarmbreuk.

Archónten, pl. gr., de hoogste overheidspersonen in Athenen na de verdrijving der koningen; bestuurders, regenten.

Archontici, pl., eene secte der 2de eeuw, die de opstanding der dooden ontkenne en vele andere dwalingen leerde.

Archoptōma, n., of **archoptōsis**, f. gr. Med., de uitzakking van den endeldarm. **archosyrinx**, f. gr. Med., de pijpzwuur in den endeldarm.

Arcieten of **arcacieten**, pl. nw lat., versteende boog- of bootvormige schelpen.

arco, it. Muz., strijkstok, als teeken voor den vioolspeler om na een pizzicato

den strijkstok te gebruiken; van daar *collarco*, met den strijkstok.

Arco en **arcot** (spr. *arkó*), m. fr., metaalschuim, slakken bij het metaalsmelten.

Arctatie, f. lat. Med., vernaauwing der ingewanden en daaruit voortspuitende verstopping; Chir., het zamensnoeren van een lichaamsdeel door een verband.

arctior citatio, f. lat. Jur., scherpere dagvaarding; *arctius jus*, het naderregt; *arctius mandatum*, n. een dringender bevel.

arctisch, gr. (v. *árktos*, beer, de groote beer als sterrebeeld), noordelijk, z. **pool**; **arctophylax**, m. de beerenhoeder, een sterrebeeld naast den kleinen en grooten beer; **arcturus**, m. de voerman, een sterrebeeld in den grooten beer.

Arcuatie, f. lat. Chir., de kromming, hoog- of beenderkromming.

arcus senilis, m. lat. Med., ouderdomsring.

Ardasse of **ardesse**, f. fr., grove zijde, perz. floretzijde; **ardassine**, f. parelzijde.

Ardébe, turks. graanmaat van ontrent 250 ned. ponden.

Ardelio, m. lat., pl. *ardeliōnes*, bedrijvige lediggangers, die als 't ware met ijvervuur (*ardentes*) rondloopen, en toch eig. niets doen, vgl. *polypragmosyne*.

ardito, it. Muz., stout, koen.

Areb, oostindische geldswaarde, groot 25 laks of tonnen gouds.

Are, m. fr. (spr. *aar'*), de eenheid der vlakke- of landmaten in het metrieke stelsel, vierkante ned. roede = 100 vierk. meters of ellen of = 7,0457 vierk. rijnland. roeden; h. 10de deel daarvan heet **deciare**; het 100ste deel **centiare** (spr. *sang*—), de vierk. nederl. el; en het 1000ste deel **milliare**, ongeveer = 1 vierk. rijnl. voet. De veelvouden heeten: **decare**, eene maat van 10 ares; **hectare** = 100 ares, onze bunder; = 11743 rijnl. morgen); **kilare** = 1000 ares; **myriare** = 10,000 ares, onze vierk. mijl = 0,18225 geogr. of deutsche mijlen).

Arëa, f. lat., grondvlakte, plattegrond; Med., een hoofdzeer, dat kaalheid verwekt; Bot., kruid-, bloembed.

Arealei of **artolërei**, f. naam, die het eerste zwaar geschut in Duitschland droeg; vgl. **artillerie**.

Areasyncritos, m. gr., iemand van een zwak lichaamsgestel.

Arec, **areca**, malabaarsch, of **arec-palm** of **pinanga**, f. Bot., eene soort van palmboom in Azië, uit welks nootvormige vruchten het zoogen. **katchou** (*catechu*) wordt verkregen: de Indiërs kaawen de pitten met betelbladen en een weinig kalk.

areculons, fr. (spr. *-kulóng*), rugwaarts, achterruit.

Arefactie, f. lat. Pharm., droogmaking, verdorring.

Aremein, m. een schatmeester in Turkije.

Arēna, f. lat., de zandbaan, kampplaats in het amphitheater der oude Romeinen; **arenātie**, f. Med., een zandbad.

Aréndal, m. sp. Geogr., naam der steppen van Nieuw-Kastilië in Spanje.

Arendaliet, m. (ook *acanthicōne*) Min., een donkerblauw-groene, ondoorzichtige steen, tot de talksoorten behoorende, in de ijzermijnen van Arendal in Noorwegen.

Arendator en **arende**, z. ond. **arrenderen**.

Areōla, f. lat., kleine vlakke, perkje; Anat., gekleurde kring om den borsitepel; Astr., kring om de maan.

Areometer, z. **hydrometer**.

Areopāgus, m. gr., eig. marsheuvel; een gestreng gerechtshof te Athenen, dat op eenen aan Mars gewijden heuvel werd gehouden, en welks leden des nachts, zonder licht, de partijen hoorden; fig., eene vergadering van cerwaardige regenten, wijzen, geleerden; **areopagiet**, m. een regter van dit gerechtshof.

Areo-thermométer, m. gr., een werktuig, dat de graden van de zwaarte der vloeistoffen, te gelijk met hare temperatuur aangeeft.

areōtisch, gr. Med., zweetbevorderend, de poriën openend.

Ares, grieksche naam van **Mars** (z. a.).

Aretine, (van het gr. *arētē*, deugd), vrouwenn., deugdzaam, deugdrijke; **aretologie**, f. gr., de deugdenleer.

à revoir, fr. (spr. — *woār*), tot wederziens.

Argāli, n. mongoolsch, of **mouflon**, m. fr. (spr. *moefflōng*) het muffedier, wilde steenschaap, inz. in Siberië en noordwestel. Amerika.

Argēma, — **mon**, n. — **mos**, m. gr., Chir., eene witte oogvlek, een zweertje op het hoornvlies.

argēntum, lat. *argent*, fr. (spr. *arjáng*), n. zilver, zilvergeld; *argēntum musivum*, valsch zilver; *a. vivum*, n. kwikzilver; *argent blanc*, fr. (spr. *arjáng bláng*), zilvermunt; *a. comptant*, (spr. — *kong-táng*), haargeld, greeed geld; *a. courant*, (spr. — *koeráng*), gangbare munt; *a. haché*, (spr. — *hasjé*), eig. fijn gehakt zilver; verzilverd metaal, ook voorwerpen van verzilverd metaal; *a. vitreux*, (spr. — *witréu*), glanszilver, glanserts; **argentaal**, of **argentaan**, n. schijnzilver, kunstzilver, nieuw zilver, eene metaalvermenging uit koper, zink, ijzer en tin; **argentarius**, m. lat., een wisselaar bij de Romeinen; **argenterie**, f. fr. (spr. *arjáng'trie*), zilvergoed, zilverwerk; **argentéren**, fr. (spr. *arjángt—*) verzilveren.

Argiliet of **argilliet**, m. gr., thoon- of aluinschiefer; **argilolith**, m. leisteen.

Argologie, f. gr., nietsbeteekenend gesnap.

Argonauten, pl. gr. Myth., Jazon's reisgezellen, Argo-bevaarders, de naam der grieksche helden, die ter verovering van het gulden vlies, op het schip *Argo*, den togt naar Colchis deden; **argonaut**, m. ook eene soort van zeeslak, de papier-nautilus; **argonautica**, pl., de geschiedenis van den togt der Argonauten, als heldendicht bewerkt.

Argot, m. fr. (spr. *arghó*), taal der gaauwdieven, landloopers, bedelaars onder elkander; dieventaal, koeterwaalsch; **argotéren**, brabbeltaal, dieventaal spreken.

Argousyn, m. fr. (spr. — *ghoezeng*), een opziener der galeistaven, roeimeester.

arguēren, lat. (*arguēre*), aantoonen, overtuigen.

Argument, n. lat., (*argumentum*), de bewijsgrond, het bewijs; Lit., de inhoud, hoofdinhoud; **argument der breedte**, Astr., de afstand eener planeet v. haren opgaanden knoop; *argumentum ab invidia*, een boosaardige schijngrond; *a. achillēum*, een bedriegelijk besluit; *a. a. contrario*, aan het tegendeel ontleend bewijs, besluit; *a. ad hominem* ook *argumentum katanthrōpon*, lat.-gr., een algemeen begrijpelijk, naar de bijzondere vatbaarheid des hoorders geschikt en daardoor duidelijk bewijs; een bewijs, waarbij men iemand met zijne eigene gronden bestrijdt; persoonlijke bewijsgrond; *a. a tuto*, zekerheids-, veiligheidsbewijs; een sophistisch bewijs, waarvan inz. de kath. proselietenmakers zich bedienen; *a. baculinum*, een stok- of knuppelbewijs; *a. extēnum*, een bewijsgrond, ontleend aan een buiten het geschilpunt liggende voorwerp; *a. intēnum*, een in het onderwerp-zelf gelegen bewijsgrond; *a. legis*, de grond der wet; *a. palmarium* en *primarium*, een beslissend bewijs; *argumentéren*, een bewijs geven, gevolgtrekken, besluiten; *argumentātie*, f., de gevolgtrekking, bewijsvoering; ook de wijze v. betoogen en besluiten.

Argus, m. gr. (*Argos*), Myth., een prins van Argos, de bewaker van Io, die door Juno in eene koe was veranderd; hij had 100 oogen, waarvan 50 beurtelings geopend en gesloten waren; van daar: een zeer waakzaam, scherpzigtig oppasser, bediende, spion, een jaloersch echtgenoot; **argus-oogen**, altijd opene, waakzame oogen.

Argutien, pl. lat., spitsvondigheden; **arguticus**, spitsvondig.

Argyride, gr. (v. *argyros*, zilver), Min., zilverhoudende zwavelkies; *argyridisch*, zilverhoudend; **argyrodamos**, m. kattenzilver; witte talk; **argyroide**, f., schijnzilver, kunstzilver, pleet, een naar zilver gelijkend metaalmengsel; **argyrocómisch**,

Astr., zilverharig; **argyrocra tie**, de geldheerschappij, de magt uit rijkdom geboren; **argyrogonie**, f. Alch., zilverschepping; **argyropæa**, f. Alch., de gewaande kunst om zilver te maken; **argyrolith**, m. een zilverkleurige steen.

Aria, it. *aria*, fr. *air*, Muz., wijs, lied, gezang, zangstuk door eene enkele stem uitgevoerd en eene uitstorting des gevoels behelzende; **ariëtte**, fr., eene kleine aria, een liedje, zonder muzikale versieringen; **arioso**, it., ariamatig, zangmatig; als subst., eene zeer eenvoudige aria, waardoor het langwijlige v. h. recitatief in cantaten aangenaam wordt afgebroken.

aria cattiva, f. it., eene kwaadaardige, koortsverwekkende lucht in Italië.

Ariadne, f. gr., naam der dochter van Minos, koning van Creta, die aan Theseus een garenkluwen gaf, om weder uit het labyrint te geraken, waarin hij zich begaf om den Minotaurus te verslaan; van daar: **de draad**, **het kluwen van Ariadne**, het hulpmiddel om uit eene netelige omstandigheid te geraken, een ingewikkeld vraagstuk op te lossen.

Arianismus, m. de leer van Arius, priester te Alexandrië (4de eeuw) en zijne aanhangers, die Jezus voor niets meer dan een' mensch verklaarden; **ariënen**, aanhangers van de leer van Arius.

aride, lat., droog, dor; **ariditeit**, f. droogheid, dorheid, magerheid; **ariduur**, f. Med., de verdrooging, uittering, wegwijning.

Aries, m. lat., de ram, een der 12 sterrebeelden van den dierenriem; de zon staat schijnbaar in dit teeken bij de lentenachtevoring in Maart.

Arion, m. gr., een toonkunstenaar v. veel invloed op zijne hoorders, naar d. ouden gr. lierspeler **Arion**, die, op zee in levensgevaar zijnde, de dolfijnen door zijn snarenspel bewoog hem te redden.

Arihmanes, z. **Ormuzd**.

Arisch, m. eene perz. lengtemaat = 975 ned. ellen.

Aristarch, m. gr., een gestreng maar billijk kunstregter, zoo geheeten naar Aristarchus v. Samothracië, die Homerus, Pindarus en andere dichters aan eene zeer strenge kritiek onderwierp; **aristarchisch**, streng-kunstregterlijk.

Aristocratie, f. gr. (v. *aristos*, de beste, en *kratein*, regeren), eig. de regering der besten of edelsten; de regering der adellijken en voornamen, v. patriciërs; vgl. **republiek**; **aristocraat**, zulk eene regering toegedaan; **aristocratismus**, m. het voorstaan der adelregering; **aristodemocratie**, f. adel- en volksregering; **aristo-robinotheocratie**, f. gemengde heerschappij v. d. adel, de geregtshoven en de geestelijkheid.

Aristolochica, gr. pl. Med., middelen, die de kraamzuiveringen en maandstonden

bevorderen; **aristolochisch**, gr. Med., de maandelijksche zuivering (ook de geboorte) bevorderend.

Aristotelicus, m. een aanhanger van den atheenschen wijze Aristoteles; **aristotelismus**, m. de leer of wijsbegeerte van Aristoteles.

Arithmetica, f. gr. (van *arithmós*, getal), de rekenkunst, cijferkunst, de leer, de wetenschap der getallen; **arithmeticus**, m. een rekenmeester; **arithmetisch**, rekenkundig; **arithmologie**, f. de leer van geheime, wonderbare eigenschappen der getallen; **arithmomantie**, f. de waarzeggerij uit getallen; **arithmomantisch**, uit getallen waarzeggend.

Arkadiër, **arkadisch**, **arktisch**, z. **arc**—**Arlecchino**, m. it. (spr. *arlekkino*), z. **harlekijn**.

Arles goederen, (dus genoemd naar Arles, gebied en stad in Frankrijk, in de middeleeuwen een zelfstandig rijk, het arelatische rijk geheeten, vrije goederen.

Arlet, m. fr. (spr. *arlet*), oostind. komijn.

arma, pl. lat., wapens, geweer; sedert de middeleeuwen ook geslachtswapen, fr. *armes* (spr. *arm*); **armada**, **armade**, f. sp., eene zee-uitrusting, oorlogsvloot, inz. de zoogenaamde onoverwinnelijke vloot, die Philips II in 1588 tegen de Engelschen en Nederlanders zond; **armadil**, N. H., het schildvarken of pantserdier uit Amerika; **armadille**, f. eene kleine vloot, **flotille**; **armamentarium**, n. lat., het wapenhuis, tuighuis; **armandiae jus**, lat., ook **heermandiae jus**, het regt van eenen landsheer of de overheid om zijne onderdanen ten krijg te roepen en al wat de oorlog vordert daar te stellen; **armateur**, m. fr. Mar., een gewapend koopvaardij-schip; een reeder of eigenaar, van schepen, een kaper, zeeroover.

Armarius, m. lat. (v. *armarium*, kast, boekenkast), een opziener der boekverzameling in een klooster, bibliothecaris.

Armatólen, pl. nw gr., Klephten (z. a.), die met de Porte in onderhandeling traden; **armatoliën**, pl., de landstreken, die de Porte den Armatolen ter vestiging aanwees.

Armatuur, f. lat., h. krijgsgereedschap, derusting, wapenrusting; Arch., wapentooi, aangebragte krijgssieraden en zegeltekens op praalgraven, triomfbogen, enz.; ook het beslag, de ijzeren banden, die de deelen eener machine, enz. samenhouden; **armatuur van den magneet**, Phys., de krachtverhooging van denzelve, bewapening; **armatuurkamer**, de wapen-, gewerkamer; **armatuurschip**, een tot kruisen uitlopend gewapend schip.

Armée, f. fr., een krijgshoor, leger, *armée volante*, fr. (spr. *wolángt*), Mil., een vliegend leger; **arméecorps**, n. fr. (spr. —*kor*), de legerschaar, heerbende.

Armement, n. fr. (spr. *arm'máng*), de bewapening, krijgsuitrusting, bemanning van een schip; de manschap-zelve; ook een oorlogs-escader.

Armeniáners, pl., groote, uitgezochte poolsehe ossen.

Armeniërs, pl., eene christensecte in Armenië, een landschap in Azië.

arméren, lat. (*armāre*, uitrusten, bewapenen; voorzien, sterker maken; Muz., de voortekens voor een muzikstuk zeiten; **armerings-ankers**, ijzeren stangen of ankers ter bevestiging der muren.

armes, pl. fr. z. *arma*.

Armiger, m. lat., wapendrager; in de middeleeuwen de schildknaap of page eens ridders.

Armille, f. lat. (*armilla*), een armband, armtooisel; **armillair-spheer**, een beweegbare bol, uit vele ringen zamen gesteld, om de inrigting des hemels en de beweging der sterren voor te stellen.

Arminiānen, pl., aanhangers v. het gevoelen van Arminius, die later als chr. kerkgenootschap den naam van remonstranten kregen.

Armistitium, n. lat., of **armistice**, m. fr., de wapenstilstand.

Armogán, Mar., goed weder, gunstigen wind voor de vaart v. een schip.

Armoriaal, m. lat. (*armoriāle*), een wapenboek; **armorist**, m. een wapenkenner, blazoenkundige.

Arnánt, m. eene zomertarwsoort uit Odessa.

Arnaudisten, pl., aanhangers v. Arnauld de Villeneuve, eene secte der 14de eeuw.

Arnica, f. gr. Bot., het valkruid, eene heilzame plant, **arnicine** f. bittere hars der arnica.

Arnold, oudd. naam: eereheld, v. a. eerooud, (verkort **Arend**, **Aart**), vr. **Arnolda** en **Arnoldina**; **arnoldisten**, pl., eene secte der 13de eeuw, die de goederen der kerken en priesters als onwettigen eigendom beschouwden, dus genoemd naar **Arnoud** v. **Brescia**.

Arōma, n. gr. Chem., de geur der planten en kruiden; **aromalith**, m. een edelgesteente van de kleur en den geur der mirre; **aromatīca**, pl., specerijachtige middelen, specerijen; **aromatīsch**, kruidig, specerijachtig, geurig; **aromatīsēren**, welriekend, geurig, kruidig maken; **aromatīsātie**, f. de geurigmaking v. spijzen of artsenijen.

Aron, gr. of **arum**, lat. n. Bot., kalfsvoet, een plantengeslacht, inz. in Amerika; gemeene aronskelk.

Arondeille, f. fr., een ligt bezield vaartuig, zoo als pinken, trigantijnen enz.

arpeggio, m. it. (spr. *arpédzjio*), Muz., het snel achtereenvolgend harpachtig aan-

slaan of breken der toonen, de toonbreking; **arpeggiato**, it. (spr. —*pedzjiato*), gebroken, ontleed; **arpeggiatura**, f. it. (spr. —*pedzjiatoéra*), eene rij van gebroken toonen; **arpeggēren**, de toonen afbreken.

Arpent, m. fr., (spr. —*parang*), fr. landmaat, een morgen lands = 10000 vierk. ellen, onze hunder.

Arpicórdo, n. it., z. v. a. **spinet**, ook een klavier, dat gelijk eene harp klinkt.

Arquebuse, f. fr. (spr. *ark'biúz'*, de donderbus, het vuuroer; **arquebusade**, f. (spr. *ark'buzáad'*), eig. bukschot, het doodschieten; de schotwonde; **arquebusade-water**, het schotwondwater; **arquebusier**, m. (spr. —*zjé*), een bukschietter, scherpschutter; ook de buksenmaker; **arquebusēren**, doodschieten (als straf bij de soldaten).

Arragoniet, m. (v. **Arragon** in Spanje), Min., een graauw witte of blaauwachtige, doorschijnende, in zeszijdige zuilen gekristalliseerde kalksteen, arragonische kalkspath.

Arrak, z. **arak**.

Arrakatscha, f. een tot voedsel dienende wortel uit Z. Amerika.

arrangēren, fr. (spr. *arangzj-*), schikken, rangschikken, in orde brengen, inrigten; een vergelijk treffen, eene schikking maken, bijleggen; **arrangement**, n. (spr. *arangzj'mang*), de rangschikking, ordening, inrigting, het in orde brengen; het vergelijk, de minnelijke schikking, overeenkomst v. oeenige partijen; Muz., bewerking, inrigting.

Arras, z. **aras**.

arendēren, mid. lat., een goed in pacht geven en nemen, pachten; **arendātor**, m., een pachter; **arrendatio**, f. de verpachting.

Arrerages, pl. fr. (spr. *arérázj'*), vertraagde, achtergebleven rentebetaling; het achterstallige.

Arrést, n. nw lat., (*arrestum*), verzekerde bewaring, in hechtenisneming van personen, beslaglegging op goederen; **arrestēren**, in hechtenis nemen, aanhouden, vastzetten, beslag leggen; ook **arrê-tēren**, fr., doen ophouden; **arrestánt**, m. (eig. **arrestaāt**), een aangehouden, in hechtenis genomen persoon, gevangene. **arrestatie**, f. de in hechtenisneming, aanhouding, beslaglegging; **arrét**, m. fr., (spr. *aré*), een vonnis, oordeel, regterlijke uitspraak; ook bevel tot gevangenneming; **arrêté**, m. een besluit.

Arrha, f. lat. (fr. *arrhes*, pl.), handgeld aan den verkooper gegeven tot zekerheid v. eenen koop; rouwkoop; godspenning; ook onderpand.

Arrhoea, f. gr. Med., gebrek aan uitvloeiing, verstopping der bloedvloeiing.

Arrhostēma, n. of **arrhostie**, f. gr. Med., de zwakheid, verstandswakheid, stomp-zinnigheid.

Arrhythmus, m. gr. Med., onregelmatigheid, inz. v. d. pols, ongelijke polsslagen; **arrythmie**, f. onregelmatige beweging, gebrekkige gelijkmatigheid.

arridèren, lat. (*arridère*), aanlagchen, toelagchen, uitlokken, gunstig zijn.

arrièrè, fr., achter; *en arrièrè* (spr. *ang*—), ten achteren, achterwaarts; achterstallig; **arrièrè-ban**, m. laatste en algemeene oproeping ter wapening; landstorm; **arrièrè-garant**, m. (spr. — *gharàng*) borg v. eenen borg, achterborg; **arrièrè-garde**, f. Mil., de achterhoede; **arrièrè-neveu**, achterneef; **arrièrè-pensée**, f. gedachte, die men voor zich behoudt, geheime gedachte of bedoeling; **arrièrè-position**, eene achterwaartsche stelling, noodstelling; **arrièrè saison**, najaar.

arrimèren, fr. Mar., schikken, stapelen, stuwen of stouwen; **arrimage**, f. (spr. — *máazj'*), het gelijkmatig schikken der scheepsloading, oopenstapeling der stukgoederen, stouwing; **arrimeur**, m. de stouwer.

arripièren, lat. (*arripère*), aangrijpen, zich ten nutte maken.

arrisèren, fr. Mar., de raas, de marszeilen laten zakken, laten loopen.

arrivèren, fr., aankomen; gebeuren, voorvallen, zich toedragen; **arrivement**, m. (spr. — *máng*) de aankomst, de aanlanding.

arróba, f. (van het arab. *ar-rubu*, eig. een vierdedeel), in Spanje en Port. een gewicht van 11,5 nederl. ponden; ook eene wijn- en oliemaat in Cadix; en eene perz. graanmaat van ongeveer 1500 ned. pond.

arrogèren, lat. (*arrogāre*), zich aanmatigen, zich laatdunkend aanstellen; ook eenen niet onder vaderlijke magt staanden persoon als kind aannemen; **arrogánt**, aanmatigend, laatdunkend, trotsch, vermetel, opgeblazen; **arrogántie**, f. de aanmatiging, laatdunkendheid, trotschheid; **arrogátie**, z. **adrogátie**.

arrondèren, fr. (spr. *arongd*—), rond maken, afronden; zamenhang brengen in bezittingen, landerijen, staten enz. door er bij te voegen; Pict., een beeld door schaduwing, door juiste plaatsing van licht en bruin doen vooruit komen, ronden; Log., eenen volzin vloeiend, welluidend maken; de **arrondering** of het **arrondissement**, n. fr. (spr. *arongdies'máng*), de ronding, afronding, aanvulling, enz.; het laatste ook eene onderafdeeling van een departement in Frankrijk, een arrondissement.

arrosèren, fr. (spr. *s* als *z*), bevochtigen, besproeien, besprenkelen, begieten; **arrosoir**, m. (spr. — *zoár*), de gieter.

Arrow-root m. eng. (spr. *árroroet*), het zetmeel van den indiaanschen pijlwortel (*maranta indica*), hetwelk zeer voedzaam en voor toringlijders allerheilzaamst is.

Arschine, f. (russ. *arschin*, m.), de russische el; 100 arschinen = 70,3 ned. el.

Arsenaal, n. fr. (it. *arsenale*, mid. lat. *arsena*, verbastering van het arab. *darussénati* [*darsenna*], dat werkhuis betcekt), een tuighuis, bewaarplaats voor allerlei wapens en krijgsvorraad; bij de Franschen verstaat men er ook de artillerie-werkplaatsen onder, die dan **constructie-arsenalen** heeten.

Arsenicum, n. (gr. *arsenikon*, d. i. eig. mannelijk), een enkelvoudig metaal van hoogst vergiftigende eigenschappen, dat veel in ijzerkies en kopererts wordt gevonden, bij + 144° Réaumur vervliegt, eenen sterken knoflookreuk verspreidt en 5,95 maal specifiek zwaarder is dan water; rottekruid (eig. een der geoxydeerde verbindingen van het arsenicum). Met zwavel vermengd (**zwavel-arsenicum**), geeft het eene goudgele stof tot inbijting der kleuren en bereiding van het koningsgeel, operment (verbasterd van het lat. *auripigmentum*), alsook eene donkere, schoone roode zelfstandigheid, veelal realgar genoemd; **arsenic-oxyde**, n. vliegengesteel, zeer on-eigenaardig kobalt-erts genoemd; **arseniat**, n. arseniczuur zout.

Arsis, f. gr. Poet. en Muz., de stemtoonverheffing (het tegengest. van *thesis*); ook het ophellen der hand ter aanduiding van het begin der maat.

Artefacten; pl. lat. (*arte facta*), kunstgewrochten, kunstwerken.

Artémis, z. **Diana**.

Artemisiā, f. gr. Bot., bijvoet, **a. vulgaris**, alsom (**a. absinthium**). z. ook **mausoleum**.

Artémon, m. gr. Mar., het bramzeil.

Artemonieten, eene secte, dus genoemd naar den ketter **Artemon**, wiens stellingen in 198 te Rome veroordeeld werden, zij loochenden inzonderheid de godheid van Christus.

Arteperitus, m. lat., een kunstkenner, zaakkundige.

Arterie, gr. (van *aer*, lucht en *téreo*, ik bewaar), slagader, polsader, **arteriāca**, pl. Med., middelen tegen gebreken van de luchtpijp; **arterialiteit** en **arteriositeit**, f. f. Med., slagaderlijkheid; **arterièl** en **arterieus**, slagaderlijk, de slagaderen betreffend; **arteriectāsī**, f. of **arterieuryśma**, n. Med., slagaderuitzetting, slagadergezwel; **arteriochalāsī**, f. slagaderbreuk, z. v. a. **aneurysma**; **arteriographie**, f. de slagaderbeschrijving; **arteriōlae**, pl. zeer kleine slagaderen; **arteriologie**, f. de slagaderleer; **arteriorrhēxis** ook **arteriodialýsis**, f. de slagaderscheuring; **arteriotomie**, f. de kunstmatige slagaderopening; **arteriitis**, f. de slagaderontsteking.

Artesische putten (dus geheeten naar het graafschap Artois in Frankrijk, al-

waar zij sedert het midden der vorige eeuw vooral gehoord werden, ofschoon zij reeds vroeger in Oostenrijk en Opper-Italië, en waarschijnlijk nog vroeger in China in gebruik waren), geboorde welputten, die het water uit eene diepliggende waterader opbrengen.

artes liberales, pl. lat., de vrije, de schoone kunsten; *artium liberalium magister*, meester der vrije kunsten; *artium magister*, meester der kunsten.

Arthralgië, f. gr. (v. *arthron*, gewricht, en *algos*, pijn), de gewrichtspijn; **arthreböla**, f. of **arthrebölus**, m. Chir., een werktuig ter herstelling van ontworpen ledematen; **arthrebolësis**, f. Chir., het zeiten van ontworpen leden; **arthritïtis**, f. de jicht in het algemeen; **arthritïsch**, jichtig, de jicht betreffende; **arthrocacïe**, f. Med., de gewrichtsziekte; **arthrocacologie**, f. Med., de ontworpenleer; **arthrocarcinöma**, n. Med., de gewrichtskanker; **arthrocöle**, Med., het gewrichtsgezwel; **arthrodynïe**, f. Med., de gewrichtspijn; **arthroncus**, m. Med., harde gewrichtszwelling, stijfheid; **arthrophlogösis**, f. Med., onsteking van de gewrichtsvliezen; **arthrophlogöma**, n., z. v. a. **arthrocele**; **arthropyösis**, f. Med., eene zweer aan of in het gewricht, gewrichtsettering; **arthrösis**, f. Anat., de bewegelijke beenderverbinding, gewrichtsvereeniging; **arthrospongösis**, m. sponsgezwel der gewrichten.

articulus, articuleren, z. artikel.

Artificïum, n. lat., een kunststuk, eene kunstgreep; **artificïeel**, kunstig, kunsmatig, nagemaakt; **artificïeus**, fr., listig, sluw.

Artikel, lat. (*articulus*), m. het lid, stuk, de afdeeling, b. v. van eene redevoering, wet, geschrift enz., hoofdstelling, hoofdpunt; Merc., eene bepaalde soort van waren; Gram., het lidwoord, geslachtswoord (de, het); *articulus additionälis*, lat., een bijgevoegd artikel; *a. captïösus*, gevaarlijk, bedenkelijk of nadeelig artikel; *articulätim*, stukswijze, stuk voor stuk; **articuleren**, Anat., (beenderen) zamenvoegen; Gram., woorden en lettergrepen duidelijk en bepaald uitspreken; **gearticuleerde toonen**, toonen, die door de spraakwerktuigen voortgebracht en als het ware geleed zijn; **articulätie**, f. de geleding, gewrichtsverbinding; de duidelijke en bepaalde uitspraak der woorden en hunne deelen bij het lezen.

artillerïe, f. fr., volgens sommigen v. h. lat. (*arte tollere*), d. i. de kunst van zware lichamen weg te schaffen), oorspr. alle krijgstuig, thans inz. het zwaar of grof geschut en al het daartoe behoorende; de geschutkunde, de vuurwerkkunst; **artilleriepark**, de geschutplaats, de bewaarplaats, voor het zwaar geschut; ook het daar bewaarde geschut-zelf; **artillerie-trein**, ge-

volg van zwaar geschut met het daartoe behoorende; **artillerïst**, een geschutsoldaat; **artillerie volante**, (spr. *wolangt'*), rijdende, eig. vliegende artillerie; **artillerie-vuur**, losbranding van kanonnen.

artisan, m. fr. (spr. —*zäng*), een handwerksman; **artist**, m. (fr. *artiste*), een kunstenaar, kunsttoefenaar; bij de Franschen staat het vaak vóór den naam van het ambacht, even als bij ons het woord meester; *artiste vétérinaire*, veearts; **artistisch**, tot de kunst behoorend, kunstmatig.

Artischok of **artïsjok**, f. (it. *articiocco*, sp. *alcachofa*, v. h. arab. *al-charscháfatu* afgeleid), een distelachtig gezond moesgewas, uit Azië afkomstig en waarsch. het eerst naar Spanje overgevoerd; de **gemeene artïsjok**, (*cynara scolymus*), waarvan men den vruchtbodem eet, en de **candische artïsjok**, (*cynara cardunculus*), van welke de lange en dikke bladsteel gegeten wordt; ook een voorheen gebruikelijk krijgsgereedschap, bestaande uit een veelpuntig ijzer, dat inz. dienen moest om de vijandelijke ruitery in hunne vervolging te belemmeren.

artium liberalium magister, z. artes.

Artolatrïe, f. gr. (v. *artos*, brood), de brooddienst, dienst om brood; ook de aanbidding des broods (der hostie); **artolïthen**, pl., broodsteenen, steenen, die er als brood uitzien; **artotyrieten** of **artogyrieten**, pl., Christenen in de 2de eeuw, die kaas bij het avondmaalsbrood gebruikten en vrouwen tot de priesterschap toelieten.

arundeliänisch marmer, een groot stuk marmer, in het begin der 17de eeuw op Paros, door den graaf Arundel gevonden, waarop een goed gedeelte der geschiedenis van Athenen is gegrift, en dat ten grondslag verstrekt heeft tot eene vaste tijdrekening voor de gricksche geschiedenis. Het heet ook **marmer van Paros**, of wel **marmer van Oxford**, omdat de kleinzoon van Arundel het aan de bibliotheek te Oxford heeft geschonken.

Aruspices, z. **haruspices**.

artis est, artem tegere, lat., de (hoogste) kunst is, de kunst (zelve) te verbergen.

Arum, z. **aron**.

arytænoidëisch, gr., bekervormig, b. v. Anat., **cartilagine arytænoidëe**, de bekervormige kraakbeenderen van het strottenhoofd.

Arythmus, l. **arrhythmus** (z. a.).

As, m. lat., het oud rom. pond, houdende 12 ons, ook eene oud rom. kopermunt = $3\frac{1}{2}$ centen.

Asab, ongeregelde turksche soldaten, die tegen vrijdom v. belasting te veld trekken.

a salvo, z. onder *salvo*—.

Asa föetida, f. lat. Pharm., duivelsdrek,

eene gomhars uit den perz. holstok (*ferula asa foetida*).

Asaphie, f. gr. Med., de onduidelijke uitspraak, zwakke, doffe, heesche stem of spraak.

Asar, eene gouden munt te Ormus in de golf van Perzië = 6 gl. 70 ct.

Asarin, n. een alkaloid van het europsche mansoor: *asarum europaeum*.

Asbest, gr., z. **amiant**.

Ascariden, pl. gr., aarsmaden, endeldamswormen, wormen in de regte darmen, aarswormen.

Ascendant, n. fr. (spr. *assangdang*), overwigt, invloed, gezag, aanzien.

ascendēren, lat. (*ascendēre* of *adscendēre*), opklimmen, opstijgen, bevorderd worden; **ascēdent**, m., pl. **ascēdēnten**, verwanten in opklimmende lijn, ouders, grootouders enz.; **ascēdēntie**, f. de opklimmende lijn v. bloedverwantschap, de verwantschap; **ascēnsie**, f. de opstijging, opvaart; Astr., **regte of schuinsche ascēnsie** van eene ster, de graad of het punt des evenaars, dat zich te gelijker tijd met die ster in de regte of schuinsche spher bevindt; voorts de hemelvaart van Christus, ook het feest daarvan: de hemelvaartsdag; **ascensionaal-differentie**, Astr., het klimmingsverschil.

Ascēsis of **ascēse**, f. (gr. *askēsis*), oefening, streng vrome levenswijze, gepaard met vasten en onthouding v. alle wereldsch genot; de zoodanig levenden noemde men in de eerste chr. kerk **asceten**, streng vrome menschen, deugdbeoefenaars; **ascetiek** of **ascetica**, f. de oefening der godzaligheid, de leer der deugdoefening of strenge vroomheid; **ascēticus**, m. een schrijver van stichtelijke werken; **ascētisch**, strengvroom, stichtelijk, tot een zedelijk goed gedrag opwekkende, b. v. **ascetische schriften**, stichtelijke schriften.

Ascii, pl. (gr. eig. *askioi*), Geogr., onschaduwigen, schaduwloozen, de bewoners der heete luchstreek, die geen schaduw werpen, als de zon regt boven hen staat.

Ascites, m. gr. (v. *askos*, een zak), Med., buikwaterzucht; **ascitisch**, waterzuchtig.

Asclepie, f. gr. (*asclepias*), zwaluwwortel, een talrijk plantengeslacht, waartoe de syrische zijdeplant en de stinkende gouwe behooren.

Asclepios, gr. of **Aesculapius**, lat. m. de gr. god der geneeskunde; een arts; **Asclepiade**, m. een zoon, nakomeling of priester van Asclepios.

asclepiadeische verzen, Poet., eene vochtmaat van vier lettergrepen, dus genoemd naar den dichter Asclepiades; zij beginnen met eenen spondeus, sluiten met eenen jambus en bestaan uit twee (het kleine) of uit drie choriamben (het grootte asclepiadeische vers.)

Asega-boek, een oud friesch regtsboek der Rustringers, een der fries. landregten.

Aseiteit, f. mid. lat., *aseitas*, zelfstandigheid. eene barbaarsch schoolsche uitdrukking om de volstreckte onafhankelijkheid v. God aan te duiden; God is n.l. niet v. anderen (*ab aliis*), maar alleen van zich zelven (*a se*) afhankelijk, en juist daarom ten volle onafhankelijk, zelfstandig.

Asēma, gr. Med., de plotselinge beslisning eener ziekte zonder voorafgaande tekenen.

Asen, pl. noords. Myth., het nieuwe godengeslacht, uit 13 goden en 13 godinnen bestaande, geboren uit het huwelijk van Odin en Freya.

asēptisch, gr., niet verrottend, niet tot bederf overgaande.

Asiārch, m. gr., regeringspersonen in zekere steden van Azië, bekleed met het hooge priesterschap en het regt van voorzitting bij de gewijde spelen, die door de gezamentlijke gr. steden van Azië werden gevierd; **aziatischen stijl** of **asiatisme**, m. gr. Rhet., gezwellenheid en nuttelooze woordenpraal eener rede.

asinus ad byram, lat., (ergens toe geschikt zijn als) de ezels tot het bespelen der lier.

Asitie, f. gr. Med., het niet eten, vasten; onthouding van voedsel.

Askar of **Askur**, m. (eig. Eiche), oud noords. Myth., de eerstgeschapen mensch, dien Odin uit een drijvend stuk hout voortbragt.

Asmōdi, m. chald., eig. **aschmedai**, een booze geest, demon des satans; iron., een huwelijksduivel, verstoorder der echtelijke eendragt.

Asōdes, m. gr. Med., eene koorts met walging of braking verbonden; eene braakkoorts; **asōdisch**, met walging, benaauwdheid en groote onrust verbonden; **asodische-koortsen**, dusdanige koortsen.

Asomāton, n. gr., een onligchamelijk wezen, geest; vgl. **monade**; **asomatisch**, onligchamelijk.

à son aise, z. **aise**; *à son goût*, z. **goût**.

Asoot, m. gr., een slemper, brasser; **asótisch**, zwelgend, liederlijk, buiten-sporig.

Aspaláth, m. (gr. *aspálathos*), de amerikaansche ebbenboom; het hout daarvan, dat naar aloë reikt en tot inlegwerk gebruikt wordt.

Asparagine, f. gr. Chem., (v. *asparagos*, aspersie), de aspersiestof, het alkaloid der aspersie; **asparalogith**, m. aspersiesteen.

Aspasia, gr. vrouwenn.: de aangename, vriendelijke; ook eene door schoonheid, aanminnigheid en verstandsbeschaving uitstekende vrouw (naar de atheensche **Aspasia**, de vriendin en later de gade van Pericles.

Aspect, lat. (*aspectus*), aanblik, voorkomen, uitzigt, voorteken; pl. **aspecten**, Astr., de verschillende standen der planeten ten opzichte tot elkander; de astrologist beslist uit die aspecten tot het toekomstig geluk of ongeluk der menschen.

Asper, m. eene kleine turksche zilvermunt = 5 centen.

aspergieren, lat. (*aspergere*), besproeien, bevochtigen; **aspergès**, n. het tijdstip der besproeiing met wjwater in de R. K. kerk; **aspergillum** of **aspersorium**, de wjkwast; **aspèrsie**, f. de besprenging met wjwater.

Aspermasie, f. gr. Med., zaadgebrek; **aspermatisms**, m. gebrekkige uitwerping van het mannelijk zaad.

asperneren, lat. (*aspernari*), verachten, versmaden, verwerpen.

Asphalt, m. gr., aardpek, aard- of berg-hars; steenhars, jodenlijm van Judea.

Asphodille, z. **affodil**.

Asphyxie, f. gr. (van *a priv.* en *sphysis*, de polsslag), de hoogste graad van onmagt, polsstilstand, schijndood; **asphyctisch**, v. den polsslag beroofd, onmagtig, schijndood; **asphyxiëren**, onmagtig of schijndood maken, worden of zijn.

Aspic, n. fr. (spr. *aspiek*), Mil., een stuk geschut, twaalfponder.

aspireren, lat. (*aspirare*), naar iets streven, dingen; Gram., met ademing uitspreken, eene *h* doen hooren, verscherpt uitspreken; **aspiratie**, f. Gram., de gescherpte uitspraak eener letter, het uitdrijven des adems vóór klinkletters; ook de zielsverheffing, het verlangen naar God; **aspirant**, m. een aanzoeker, dinger, b. v. naar eenen post, eenen graad enz.

Aspis, f. N. H., eene kleine zeer vergiftige slang, wier beet ongeneeslijk is.

Asprèdo, m. gr. Med., ziekelijke hardheid der oogleden van binnen.

Asprino, m. een goede ital. wijn.

Assa foetida, z. **asa**.

assái, it. Muz., genoeg, genoegzaam; het woord dient vaak tot versterking van het volgende: **assái allegro**, zeer vlug.

Assaisonnement, m. fr. (spr. *assèzonn' máng*), de toebereiding, kruiding, saus enz. van spijzen.

Assáki, f. (bedorven spelling van **kheceki**), de begunstigde sultane, de moeder van den eersten zoon des sultans.

assassinieren, mid. lat., moorden, met voorbedachten rade dooden, verraderlijk ombrengen; **assassin**, fr. (spr. — *séng*), de sluipmoordenaar; **assassinium**, ook **assassinat**, n. de sluipmoord, snoode verraderij; **assassinator**, m. Jur., de huurder, betaler van eenen sluipmoord.

Assarium, n. eene rom. zilveren en koperen munt.

Assassijnen, pl., oostelijke Ismaëlieten,

een tak der door Abdallah gestichte geheime secte, die duizend vreedheden tegen christenen en muzelmannen pleegde; ook dienaars of kinderen van den Ouden des bergs geheeten.

Assatie, f. gr. Chem., uitdamping, verdamping, koking der voedsels of geneesmiddelen in hunne eigene sappen zonder bijvoeging van eenig ander vocht.

Assaut, m. fr. (spr. *assó*), de bestorming, berenning; de aanval bij den strijd, bij het tweegevecht; ook eene soort van schermoefening.

Assëcla (*mensarum*), m. lat., een tafelschuimer.

assectieren, lat. (*assectare*), aanhangen, volgen, vergezellen; **assectator**, m. een aanhanger, volgeling.

assecurieren, mid.-lat., verzekeren, borg blijven voor gevaar, z. **assurieren**.

Assef, m. naam der perz. stadhouders, beneden de kans staande.

Assemblée, f. fr. (spr. *assangblé*), eene bijeenkomst, inz. een talrijk, aanzienlijk gezelschap tot uitspanning, een praalgezelschap.

assentieren, lat. (*assentire*), bijval schenken, toestemmen, inwilligen, toestaan; **assentie**, f. ook **assént**, n. de toestemming, bijval.

assequieren, lat. (*assèqui*), bekomen, erlangen, bereiken, inhalen.

asserieren, lat. (*asserere*), eig. iets tot zich nemen, zich aanmatigen; beweren; **assértie**, f. de bewering, het beweerd; **assertórisch**, Log., bewarend, verzekeerd; (het houdt het midden tusschen problematisch en apodictisch); **assertorium**, z. *juramentum*.

assermentieren, fr., den eed afnemen, beëedigen.

asservieren, lat. (*asservare*), bewaren; **asservatie**, f. de bewaring; **asservatum**, n. het bewaarde.

asséssor, m. lat., bijzitter, de persoon, die eenen voorzitter, regter, als naaste helper is toegevoegd; **assessoraat** of **assessuur**, n. het ambt v. zulk eenen bijzitter.

asseverieren, lat. (*asseverare*), plegtig verzekeren, bezweren; **asseveratie**, f. de verzekering, bezwering.

assez, fr. (spr. *assé*), genoeg.

assidú, fr., aanhoudend vlijtig, volhardend, onafgebroken; **assiduiteit**, f. lat., aanhoudende vlijt, volharding, onvermoeidheid.

Assiéto, m. sp. (*asiento*), verdrag, het verdrag der slavenlevering naar Amerika v. de sp. regering met eene vreemde natie, waardoor zij deze den alleenhandel met afrik. negerslaven naar amerik. kolonien vergunde; **assiento-compagnie**, f. maatschappij tot slavenhandel; **assiento-trac-taat**, n. het verdrag in 1713 tusschen

Spanje en Engeland gesloten, waarbij Eng. het uitsluitend regt kreeg om gedurende 30 jaren negers uit Afrika naar de sp. zuid-amerik. koloniën te voeren, en dat in 1750 werd opgeheven; **assientist**, m. medelid dier maatschappij.

Assiette, f. fr., de stand, stelling, houding, vastheid bij het rijden; een tafelbord; oneig. de gemoedsstemming, rustigheid; van daar: in zijn **assiette** blijven, zijne bedaardheid, kalmte enz. behouden; **assiette volante**, fr. (spr. —*wolant*'), eig. vliegend tafelbord, een bijschotel, rondgaand bord; eene toespijs.

assignéren, lat. (*assignāre*), Merc., eene schriftelijke aanwijzing op betaling geven; aanwijzen; **assignant**, m. die eene aanwijzing doet, de aanwijzer, trekker; **assignatarius**, m. de ontvanger eener aanwijzing tot invordering bij eenen derde; **assignaat**, m. degene, op wien de aanwijzing is gesteld, de betrokkene; **assignaten**, pl., staatspapier tijdens de fr. omwenteling, waarvan de betaling was aangewezen op den verkoop of de opbrengst v. de nationale goederen; **assignatie**, f. eene aanwijzing of overdracht om iets te betalen, een aanwijzingsbrief.

assimiléren, lat. (*assimilāre*), gelijk maken, vereenzelvigen, in voedingsstof veranderen; **assimilatie**, f. Chem., de vereenzelving, de gelijkvormigmaking, de alengsche verandering der voedzels in de stoffen v. h. dierlijke ligchaam, dat ze genoten heeft; Gram., de verandering van eenen medeklinker in den daarop volgende, ter wille van de welluidendheid en het gemak, b. v. *offendo* voor *obfendo*.

Assisen, pl. fr. Jur., zittingen; regtszittingen op vastgestelde tijden, waarin over lijfstraffelijke zaken wordt gevonnisd; **cour d'assises**, f. fr. (spr. *koer dasiess'*), hof v. regtszitting.

assistéren, lat. (*assistēre*), bijstaan, helpen, ondersteunen; **assistant**, m. helper; ondersteuner; **assistance**, f. fr. (spr. *asies-tāngs'*), ook **assistentie**, lat., bijstand, hulp, hulpbetoon, ondersteuning.

Asslani, m. turk. leeuwendaalder, eene in Nederland voor Turkije geslagen munt v. 80 tot 120 aspers = 4 tot 6 gl.

associéren, lat. (*associāre*), zich verenigen, verbinden b. v. tot gemeenschappelijke handel; iemand als deelhebber in eene zaak opnemen; **associatie**, f. Merc., de verbinding, vereeniging van velen tot een of ander doel, inz. tot handelszaken; **associatie der ideën**, de verbinding, aaneenschakeling, zamenvoeging der begrippen, voorstellingen, waardoor zij elkander onwillekeurig verwekken en op elkander werken; **associé**, m. fr., genoot, deelhebber, handelgenoot, medehandelaar, vennoot; **associé en commandite**, fr. (spr. —*ang*

kommangdiēt'), de stille, geheime medehandelaar, die geld tot eene zaak verschaft, zonder overigens werkzaam aandeel te nemen.

Assodes, f. gr. Med., eene aanhoudende koorts met onijdelijke inwendige hitte, terwijl de uitwendige warmte onbeduidend is.

Assonah, z. **Suniten** en **Schiiten**.

Assóge, f. sp., kwikzilver, dus gheeten naar de *assogues* of spaansche schepen, die kwikzilver naar de west-indische mijnen brengen, om het goud, zoodra h. uit de mijnen komt, te zuiveren.

Assomption, f. fr., z. ond. **assumeren**.

assonéren, lat. (*assonāre*), eig. aanklinken; gelijk luiden; **assonantie**, f. lat. Poet., halfrijm; onvolkomen rijm, b. v. van spits en visch; eene gelijkheid van klinkletters, gelijk het de allitteratie (z. a.) v. medeklinkers is, b. v. hij veroordeelt dat voorbeeld; zij is inzonderheid aan de sp. en port. poëzij eigen.

assortéren, fr., zich met waren volledig voorzien; een geheel naar soorten doelmatig indeelen, uitzoeken, schikken (**sortéren**); een wel **geassorteerde** winkel, die met al de tot eenen handelstak behoorende voorwerpen is voorzien; **assortéring**, het bijeenvoegen der voorwerpen v. dezelfde soort, h. sorteren; **assortimént**, n. (spr. —*māng*), een warenvoorraad, eene voorraadplaats; ook al het tot iets behoorende, een toestel v. bij elkander passende dingen, b. v. een **assortiment** van paarlen, diamanten.

assoupiéren, fr. (spr. —*soe*—), slaperig maken; verdooven; stillen, gerust stellen, sussen; **assoupissement**, n. (spr. *asoepiess'-māng*), sluimer, slaperigheid, insluimering, verdooving; zorgeloosheid.

assoupléren, fr. (spr. —*soe*—), huigzaam, lenig maken.

assourdéren, **assourdiséren**, (spr. *asoerdies* —) verdooven, doof maken; Pict., het licht in de kleine tinten verminderen, doen ineensmelten, een' zachteren toon geven.

assuméren, lat. (*assumēre*), bijnemen, aannemen, aan-, opvatten, b. v. eene gedachte; Jur., de hoofdgevolgtrekking der partij vóór de wederlegging herhalen; **assúmtie**, f. de aan-, opneming; de bijstelling v. eene sluitrede; *assumptio beatae virginis*, **assomption**, f. fr. (spr. *asongp-sióng*), of **assunta**, f. it. (spr. *assóenta*, Maria's hemelvaart, verheerlijking.

assuréren, fr., **assecuréren**, mid. lat., verzekeren; waarborgen, verzekeren voor schade, gevaar; **assurantie**, f. verzekering, waarborging tegen schade van brand, v. zee, enz., door middel van eene overeenkomst of verdrag (*polis*); ook de bijzondere personen of maatschappij, voor wier rekening de waarborging geschiedt; **assurantie-premie**, f. de vastgestelde vergoeding voor het verze-

kerd voorwerp; **assureur**, **assuradeur**, **assuranciant**, m. de verzekeraar.

Assynenhout, hard turksch eikenhout.

Astacolith, m. (van het gr. *astákos*, kreeft), kreefsteen, versteende kreeft.

Astaróth, m. afgod der Sidoniërs, eig. de zon; **astarothieten**, aanbidders van Astaróth.

Astárte, f. in het O. T. *Astoreth* genaamd, eene phœnische godin der liefde, te gelijk de planeet Venus beteekenende.

Astasie, f. gr. Med., de rusteloosheid, het woen v. zware zieken.

Asteismus, m. gr. Rhet., zelfbeschimping, fijne scherts, als men den lof onder den sluier der kleinachting of berisping verbergt.

Aster, m. (v. h. gr. *astér*, m. ster), eene zeer fraaije herfstbloem, uit N. Amerika afkomstig, waarvan men in Europa reeds 38 soorten kent; de sterrebloem; **astéria**, f. Min., een schoon veelkleurig gesteente, eene soort v. opaal, sterresteen, kattenoog; **asteriet**, m. stervormige versteening, versteende zeester; **asteriscus**, m. een sterretje (*) bij schrijvers en drukkers; **asterismen**, pl., sterrebeelden; **asteroiden**, pl., sterretjes, inz. de kleine planeten Ceres, Pallas, Juno en Vesta; **asterométer**, n. een sterremeter.

Asternie, f. gr. Anat., afwezigheid v. h. borstbeen.

Asthénie, f. gr. (v. *a priv.* en *sthenos*, kracht). Med., de krachteloosheid, zwakte, inz. van het vaatstelsel; **asthénisch**, krachteloos, uit zwakte voortspruitend; eene **asthenische koorts**, eene zenuwkoorts; **astheniséren**, verzwakken, de werking der levenskracht verminderen; **asthenologie**, f. de leer der levenszwakte; **asthenopyrëtos**, m. koortszwakte.

Asthma, m. gr. Med., de aamborstigheid, het moeilijk ademen; **asthmatisch**, aamborstig, kortademig.

Astic, m. fr. (spr. *astiek*), bij schoenmakers het been, waarmede de zolen worden glad gemaakt; Mil., het gereedschap om de patroontasch blinkend te wrijven.

Astómen, pl. Myth., fabelachtige volken zonder mond.

Astrabicon, n. gr. Poet., het herdersdicht; *bucolicum*, *ecloge*.

Astræa, f. gr. Myth., de godin der gerechtigheid, inz. v. h. eigendomsregt; vgl. **Themis**.

Astragalos, m. gr., bikkel, beentje; Anat., de enklaauw, het kootbeen; **astragalomantie**, f. de waarzeggerij uit of met dobbelsteenen, waarbij uit elken worp het antwoord op eene voorgelegde vraag wordt opgemaakt.

astrálich, lat., stervormig, tot de sterren behorende; **astraal-lamp**, f. sterre- of glanslamp, die geene schaduw werpt.

astringeren, z. **adstringeren**.

Astrodicticum, n. gr. (v. *ástron*, gesternte), Astr., een sterrewijzer, werktuig om elke ster v. de hemelglobe gemakkelijk aan den hemel te vinden; **astrognosie**, f. de kennis der sterren, voor zoo ver hare plaatsing ten opzichte v. elkander en de sterrebeelden betreft; **astrographie**, de sterbeschrijving; **astroiten** of **astrolithen**, pl., sterresteenen, sterkorallen, eene stervormige zeeplantversteening; **astrolabium**, n. Astr., een werktuig, waarop de voornaamste cirkels der hemelglobe op een effen vlak zijn afgebeeld, sterhoogtemeter; ook Geom., een hoekmeter; **astrolatrië**, f. de sterrevereering, sterredienst; **astrologie**, f. de sterrewigchelarij, sterrevoorzegkunde, het waarzeggen uit den stand der sterren; **astrológisch**, op die zoogen. wetenschap gegrond, daartoe betrekkelijk; **astrologist**, **astroloog**, m. een sterrewigchelaar, sterrekijker; **astromantie**, f., z. v. a. als **astrologie**; **astrometeorologie**, f. de weêrvoorzegkunde uit de sterren; **astrométer**, m. een sterremeter; **astronomie**, f. de sterrekunde, de wetenschap v. den loop der sterren en de wetten, waarnaar zij zich bewegen; **astronómisch**, sterrekundig; **het astronomische jaar**, de duur v. h. jaar in dagen, uren en minuten uitgedrukt; **astronomist**, de sterrekundige; **astrophiet**, m. N. H., de boom-aardige zeester; **astrokoop**, n. een sterrekijker (werktuig); **astroscopie**, f. de kunst der sterrebeschouwing door verrekijkers; **astrotheologie**, f. de sterre-godgeleerdheid, de beschouwing der sterren uit een godsdienstig oogpunt.

astruëren, lat. (*astruere*), bijbouwen, toevoegen; beweren, verzekeren.

Astrum, n. lat., een gesternte, sterrebeeld.

astuticus, lat., arglistig, doorslepen, sluw.

Astygraphie, f. gr. (v. *ásty*, stad), stedebeschrijving; **astygráphisch**, stedebeschrijvend; **astynoom**, m. een atkeensch regeringspersoon, belast met het toezigt der gebouwen; **astynomie**, f. het toezigt over de gebouwen.

Astysie, f. gr. Med., mannelijk onvermogen.

Asvarna, pl., nimmer sluimerende geesten, een algemeene naam der booze geesten bij de Indiërs.

Asyl, n. gr. (lat. *asylum*, fr. *asyle*, spr. *aziel'*), het toevlugtsoord, de vrijplaats voor personen, die door de wet vervolgd werden.

Asymmetrie, f. gr. Math., de ongelijkheid, wanverhouding, onevenredigheid; **asymétrisch**, ongelijk, onevenredig.

Asymphonie, f. gr. Muz., de wanklank, wanluidendheid.

Asymptote, f. gr. Geom., eene rechte lijn, die eene kromme lijn steeds nadert,

zonder haar immer te raken of te snijden.

Asyndesie, f. of **asyndeton**, n. gr. Log., het weglaten der voegwoorden om de rede meer kracht bij te zetten; vgl. **polysyndeton**.

Asynodie, f. gr. Med., het onvermogen tot den bijslaap.

Asystata, pl. gr., onvereinbare dingen, strijdigheden.

Asystöle, f. gr., onvereinbaarheid.

Atacamiet, m. zoutzuur koperzand in de zandwoestijn *Atacama* tusschen Peru en Chili.

Atagan, z. v. a. **hatagan**; **Ataman**, z. v. a. **hetman**.

Atalante, dochter van *Schœneus*, koning van Scyros, vermaard door hare vlugheid in het loopen, doch die door de list van *Hippomènes* in den wedren werd overwonnen, waardoor hij haar tot gemalin kreeg; ook H. N., eene soort van vlinder, vulcanus of admiraal geheeten.

Atalia, vrouwenn.: de jeugdige, bloeiende.

Ataraxie, f. gr., de onverschrokkenheid, onverzettelikhed, zielsrust, gelijkmoedigheid.

Ataxie, f. gr. Med., wanorde, onregelmatigheid met betrekking tot de ziekte-toevallen; Phil., wanorde in de zedelijke en verstandelijke vermogens; **atactisch**, onordelijk, onregelmatig, b. v. **atactische koorts**.

Atē, f. gr. Myth., de godin des kwaads, der verblindings, eene dochter van Jupiter, die hij in toorn uit den Olympus slingerde, en welke sedert op aarde rondzwerft om de menschen van het regte spoor af te brengen.

Atchnie, f. gr., de onervarenheid in eene kunst, kunstmangel.

Atecnie, f. gr. Med., onvruchtbaarheid der vrouw; v. a. ook mannelijk onvermogen.

Atelie, f. gr. van (*a priv.* en *telos*, doel), doelloosheid, ondoelmatigheid, onvolkomenheid; soms beteekent het zooveel als vrijdom van zekere lasten of opbrengsten (omdat *telos* ook de beteekenis van *census*, vermogenschatting, heeft), b. v. den ouden filosofen werd hier en daar **atelie** toegestaan; ook het vrij zijn van zekere ambten of bedieningen.

Atelier of **attelier**, n. fr. (spr. *ateljé*), de kunstenaarswerkplaats; ook de gezamenlijke daarin werkende personen.

Atellänen, pl., eene soort van oud-it. kluchtspelen, dus geheeten naar de campanische stad *Atella*, en van daar in Rome ingevoerd.

a tempera, it., z. **tempera**.

a tempo, it., fr. *à temps* (spr. —*tang*), te regter tijd; Muz., stipt naar de maat; Merc., op tijd, d. i. eerst na verloop van eengigen tijd betaalbaar; *a tempo giusto*, it. (spr. *dzjòesto*), in afgemeten beweging; *a tempo primo*, it., in de eerste tijdmaat.

ater diēs m. lat., een ongeluksdag, eig. een zwarte dag.

atermoyéren, fr. (spr. —*moajéren*), Merc., den termijn van betaling verlengen; de betaling verschuiven; vgl. **prolongéren**, **atermoyement**, n. (spr. —*moaj'máng*), de betalings-verlenging, termijns-verschuiving.

Athambie, f. gr., onverschrokkenheid, onversaagdheid.

Athanasia, f. gr. vrouwenn.: de onsterfelijke; ook pl. Med., middelen, die men voor een tegengift hield en dienstig tot de verlenging des levens; **athanasie**, f. de onsterfelikhed, eig. doodeloosheid.

Atharvavéda of **atharvéda**, f. het vierde van de *vedas* (z. a.) of gewijde boeken der Indiërs, bevattende de godgeleerdheid en bovennatuurkundige wijsbegeerte.

Athaumasie, f. gr., eig. verwonderingsloosheid, onverschilligheid, gelijkmoedigheid.

Atheist, m. gr. (*athēos*, van *a priv.* en *thēos*, God), een godloochenaar, eig. een goddelooze (zonder god); **atheismus**, m. of **atheisterij**, f. eig. goddeloosheid; godverzaking, godloochening; **atheistisch**, goddeloos, godloochenend, godverzakend.

Athelásmos, m. gr. Med., het onvermogen om te zingen.

Athēnen, z. *Pallas*; **athenæum**, n. gr., een tempel van *Minerva* te Athenen, waar de dichters bijeen kwamen ter voorlezing van hunne gedichten enz.; een wijsheidstempel, eene geleerde of doorluchtige school, collegie of andere inrigting voor het hooger of academisch onderwijs.

Atherōma, n. gr. Med., een paggezwel; **atheromatisch**, paggezwelachtig.

Athermasie, f. gr. Med., overmatige warmte, doodelijke hitte.

Athesmie, f. gr., wetteloosheid, teugelloosheid, onbandigheid.

Athleet, m. gr., een wedstrijder, kampvechter, worstelaar, in 't algem. een sterk gespierd man; **athletica**, f. de worstelkunst, de kampoefeningen; **athletisch**, naar kampvechters wijze, strijdkundig; sterk, gespierd, reusachtig groot; **athlothēten**, pl., kampregters, wetgevers en prijsuitdeeler bij de worstelstrijden.

Athroismus, m. gr. Rhet., z. v. a. **conglobatie** (z. a.).

Athopie, f. gr., de gezigtswakte.

Athymie, f. gr., de moedeloosheid, neêrslagtigheid, vertwijfeling; zwaarmoedigheid.

Atibar, m. Merc., naam, dien de inwoners van Congo aan het goudzand geven, en dien de Franschen verbasterd hebben in *Tibir*; goudstof.

Atimie, f. gr., cerloosverklaring bij de oude Grieken; **atimi**, pl., die gene bevoegdheid hebben om te getuigen.

Atjar, eene indische confituur, die ingelegd naar Europa wordt gezonden, en als maagversterkend en eetlustwekkend geroemd wordt.

Athroësma, gr. Rhet., eene onregelmatige zamenhooping van waarnemingen, waarop zich de empirici beroemen.

Atlas, m. gr., een hooge berg in Africa aan de atlantische zee (vgl. **Titans**); eene verzameling van landkaarten; Anat., de eerste halswervel, draaijer; N. H., de naam van twee schoone surinaamsche nachtvlinders; ook perz., de naam eener bekende voortreffelijke zijden stof, die in Indië wordt vervaardigd; **atlasërts**, Min., zijdeërts, atlas-kiezel, een smaragdgroen, naar zijde gelijkend koperërts, eene soort van malachiet; **atlashout**, een kostbaar hout uit West-Indië en Zuid-Amerika.

Atlánten, pl. Arch., dragers, balk of binddragers, zuilen in menschengestalte, die een gebindte tot steun dienen; **atlantiden**, z. **pleiaden**; **atlántisch**, groot, reusachtig; **atlantische pyrósma**, f. N. H., een lichtgevend diertje uit de keerkringszeeën van de gedaante eens kleinen gloeienden kogels of cilinders, door den reiziger Peron het eerst ontdekt.

Atmologïe, f. gr. (van *atmós*, damp), leer van de verdamping des waters in den dampkring; **atmométer** of **atmidométer**, n. verdampingsmeter, een kubisch vat vol verward water, ingerigt om de hoeveelheid van verdamping water te meten; **atmospheer**, f. dampkring, de gezamentlijke lucht, die een hemelligchaam omgeeft, en waarin de dampen opstijgen; **atmosphèrilën**, pl., stoffen, die zich in den dampkring ophouden; **atmosphèrische lucht**, de gewone lucht; **atmosphèrische drukking**, de drukking, die de dampkring uitoefent; Meean., een stoomwerktuig van b. v. 20 atmosferen: zulk een, dat de drukking van 20 dampkringen als die der aarde wederstand biedt of verdraagt; **atmosphèrologïe**, f. de dampkringskunde, weérkunde.

Atocie, f. gr., onvermogen om te baren; onvruchtbaarheid; **atocïa**, pl., onvruchtbaar makende middelen.

Atalmie, f. gr., de moedeloosheid, lafhartigheid.

Atóme, n. gr., (*atōmos*, ondeelbaar), iets ondeelbaars; een zonnestofje, een volstrekt ondeelbaar ligchamelijk bestanddeeltje der stof; **atomismus**, m. of **atomistïca**, f., het **atomistische systema**, de grondstofleer, naar welke alle ligchamen uit atomen bestaan; **atomist**, m. een voorstander der grondstofleer; **atomistisch**, wat die leer betreft; oneig. oploosend of opgelost in afzonderlijke deeltjes zonder organischen zamenhang; **atomologïe**, f. Chem., leer van de wederzijdsche

werking der stofdeeltjes onder elkander.

Atonïe, f. gr., eig. de toonloosheid, het gebrek aan spankracht, verslapping, zwakte des ligchaams; **atónisch**, verslapt, verzwaakt, mat.

Atour, m. fr. (spr. *atoer*), de opschik, tooi, het kapsel der voorname vrouwen; vgl. *dames d'atour*.

à tout, fr. (spr. *a toe*), eig. op alles; troef in het kaartspel; **een a-tout**, een spel, waarbij de speler alle slagen krijgt; **à tout hazard** (spr. *a toe hazaar*), in elk geval, 't mag gaan zoo 't wil; **à tout prix**, (spr. *prie*), tot elken prijs, het koste wat het wil; ook voor elken (zelfs den geringsten) prijs, b. v. iets verkoopen; **atoutèren** (spr. *atoeteren*), troeven, troef inleggen.

Atrabiliteit, f. (van het lat. *atra bilis*, zwarte gal), Med., de zwartgalligheid, galzucht; **atrabiliëus**, zwartgallig, galzuchtig.

Atrachelos, m. gr. Med., een halzelooze, korthals.

Atraméntsteen, lat-nederd., de inktsteen, die zwavelzuur ijzer bevat en waaruit de meeste vitriool gekookt wordt.

a tre, it. Muz., voor drie (stemmen); **a tre voci**, it. (spr. *wó-tsji*), en **a tre parti**, driestemmig.

Atresïe, f. gr. Med., sluiting van een kanaal des ligchaams, inz. de vergroeiing van den aars; **atrètisch**, ondoorboord, met gesloten aars of geslachtsdeelen.

Atrichïe, f. gr., de haarloosheid.

Atriden, pl., bij Homerus de naam van Agamemnon en Menelaus, naar hunnen vader Atreus; elders komen zij echter voor als zonen van diens broeder Plithenes.

Atrium, n. lat. Med., de boezem of voorkamer van het hart; **atrium mortis**, n. lat., de voorzaal des doods, de doodsangang, de voorboden des doods.

Atrociteit, f. lat., de wreedheid, afschuwelijkheid, ijselijkheid; *injuria atrox*, z. **injurie**.

à trois, fr. (spr. *a troa*), met drieën, tot drie, om drie.

Atrophïe, f. gr. Med., de wegwijning, uittering, verdrooging; **atròphisch**, slecht gevoed, aan de wegwijning lijdend, teringachtig.

Atròpos, z. **Parcen**.

Atschárya, m. sanskr. (naar eng. schrijfwijze *acharia*), een geestelijk leeraar der jonge braminen in Indië.

attacca, *s'attacca subito*, it. (spr. — *soe-bi-to*), Muz., het volgende onmiddellijk, zonder afbreking, aan het vorige te doen aansluiten, b. v. *attacca allegro* na een *adagio*.

attachèren, fr. (spr. — *sjéren*), aanhangen, aankleven, zeer genegen zijn, zich aan iets gewennen, iets lief krijgen; **attachánt**, (spr. — *sjáng*), aantrekkend,

aanlokkend, bekoorlijk, aanhangend, aanhankelijk; **attaché**, m. (spr.—*sje*), een aanhangeling; een aangestelde, inzonderheid bij een gezantschap; **attachement**, n. (spr.—*sje*), aanhankelijkheid, toegenegeheid, gehechtheid.

attalische schatten, zeer groote, onmetelijke schatten; gelijk die eenmaal **Attalus**, een koning van Pergamos, bezat; **attalische conditiën**, hoogst voordelige voorwaarden, dus genoemd, omdat dezelfde **Attalus** wat hij kocht zeer duur betaalde.

attaqueren, fr. (spr.—*kéren*), aanvalen, aantasten; het paard de sporen geven; **attaque**, f. (spr.—*atak*) een aanval, b. v. van den vijand, v. de koorts enz.; uitval bij het schermen.

Atte, mansn. in Friesland (v. h. frankduitsch *hätto*), vader; ook in h. landfriesch beteekent *heit* vader.

Attelage, f. fr. (spr.—*att'lázj'*), de bespanning, het span paarden voor een rijtuig, stuk geschut enz.; het doelmatig aanwenden der paarden als trekdieren.

Attelier, z. atelier.

attemporéren, nw. lat. (van *tempus*, tijd), zich naar den tijd schikken, naar de omstandigheden voegen.

attendéren, lat. (*attendere*, acht geven, opmerken; **attént**, opletlend, opmerkzaam; **atténtie**, f. de opmerkzaamheid; **attentie!** opgelet, acht gegeven!

attendrisséren, fr. (spr.—*attangdries* —), roeren, treffen, aandoen, bewegen, week maken; **attendrissement**, m. (spr.—*máng*), de verteedering, de aandoening.

attentéren, lat. (*attentare*), eenen aanslag maken, in eens anders regt grijpen, strafwaardig handelen; **attentaat**, n. lat. (*attentatum*), een aanslag, aanranding van eens anders regt, geweldadigheid; *attentata crimina*, lat. Jur., beproefde, bedoelde, maar niet volvoerde misdaad of aanslag.

attenuéren, lat. (*attenuare*), verdunnen, verzwakken, vermageren; **attenuantia**, pl. lat. Med., verdunnende middelen; **attenuatie**, f. de verdunning, vermindering, verzwakking, vermagering.

Attérage of **atterrage** f. fr. (—*ráazj'*), Mar., de plaats, waar men het land herkent, dat men uit het gezicht had verloren; de nadering der kust zonder die nog te bemerken; de landingsplaats; het landen; **atterrissement**, n. (spr.—*riess'mang*), oeververmeerdering door aanslibbing; aangeslibt land.

atterminéren, lat., uitstellen; **atterminatie**, het uitstel, tijdverleenen.

attestéren, lat. (*attestari*), mondel. of schriftel. getuigen, verklaren, bekrachtigen; **attést** en **attestatie**, f. een schriftelijk getuigenis, getuigenschrift.

Atti-alie, m. H. N., een altijd groene vijgeboom op de kust van Malabar, waarvan het hout en de vrucht tot medicinaal gebruik wordt aangewend; de druifvijgeboom.

Attica, lat. of **attique**, fr. (spr.—*attiek'*) f. Arch., een attisch werk, halve verdieping boven eene hooge verdieping op lage zuilen rustende; **atticismus**, m. gr., het attische spraakgebruik, de zuiverste gr. tongval; de fijne smaak in denken en spreken, aan de Atheners eigen; **áttisch**, met dien fijnen smaak overeen stemmend, schoon, sierlijk, smaakvol, vernuftig; **áttisch zout**, zinnrijke, vernuftige taal, fijne scherts; **attisch temperament**, fijne, levendige geaardheid.

Atti-meer-alu, m. de ind. vijgenboom.

Attin, m. Myth., de zeegod of de Neptunus der Scandinaviërs.

Attine, f. eene poolsche zilvermunt = 16½ ct.

Attinentiën, z. v. a. **pertinentiën** (z. a.).

Attirail, m. fr. (spr.—*ralj*), toebehooren, gereedschap, tuig; Mil., het noodige voor de artillerie, de tros.

Attitude, f. fr., de houding des lichaams in d. staat v. rust, lichaamshouding; gebaar (als wetenschap is de **attitude** een voornaam deel der mimiek).

atto di cadenza, it. (spr.—*cadéntza*), Muz., het sluiten v. een stuk met eene cadans.

Attorney, m. eng. (spr.—*ettórní*), in Engeland z. v. a. advocaat; **attorney-general**, m. (spr.—*dzjénnerel*) de generaal-fiscaal, de advocaat des konings, die binnen de balie spreekt.

atrahéren, lat. (*atrahere*), aantrekken; **atrahéntia**, pl., aantrekkende middelen, trekmiddelen; Med., trekpleisters, b. v. spaansche vliegen; **attractie**, f. de aantrekking, het aantrekken, de aantrekkingskracht; **atrahérend** of **attractórisch**, aantrekkend.

Attrape, f. fr. (spr.—*attráp'*), de val, strik, valstrik, de misleiding, bedriegelijke schijn; **atrapéren**, in eenen strik vangen, vatten; misleiden, bedriegen, beet hebben.

attribuéren, lat. (*attribuere*), toe-eigenen, toeschrijven; **attribuut**, n. de bijgelegde eigenschap; het kenteeken, zinnebeeld, onderscheidingsteeken, eigenschaps-teeken; **attributie**, f. het bijleggen, verleenen, toedeelen v. regten; de volmagtiging tot regterlijke beslissing; **attributivum** n. pl. **attributiva**, Gram., een kenmerkend woord, zulk een, dat de onzelfstandige eigenschappen of verrigtingen der voorwerpen aanduidt (het bijvoegelijk naamwoord en werkwoord, in tegenoverstelling met h. zelfstandig naamwoord).

Attritie, f. lat., de wrijving van twee lichamen tegen elkander; het openrijten of verwonden der huid, b. v. bij het rijden

(gemeen: een blikaaars), ook de verslagenheid des harten, het diepst berouw.

atroupéren (zich) fr. (spr. *ou = oe*), te hoop loopen, zamen rotten; **atroupement**, n. (spr. —*troep'máng*), de zamenscholing, oploop, volkshoop.

Attypus, m. gr., een stamelaar, stotterbaard.

Atúke, f. hebr., de handpauke, handtrommel.

Atichie, f. gr., een ongeluk, onheil.

atypisch, gr. Med., eig. onvoorbeeldelijk; onordelijk, onregelmatig; **atypische ziekten**, ongeregelde ziekten, waarvan de aanvallen zonder eenige regelmatigheid terug keeren.

Atys of **Attis**, gr. Myth., een schoone jongeling en lieveling v. de godin Cybele, die hem, nadat hij zich in ijhoofdigheid had ontmand, in eenen pijnboom veranderde.

Atzigadze, m. n. Myth., de dondergod der Laplanders, de beschermer der rendieren.

Aubade, f. fr. (spr. *oobáad'*), eene ochtend- of wekmuziek, morgen-serenade.

Aubaine, f. fr. (spr. *oobein'*), z. v. a. **albinagium** (z. a.).

Auberge, f. fr. (spr. *ooberzj'*), de herberg, het logement, de kroeg; **aubergiste**, m. (spr. *oberzjies'*), de waard, herbergier, kastelein, logementhouder.

au besoin, z. **besoin**.

au contraire, fr. (spr. *o kongtrér*), in tegendeel, omgekeerd.

au courant, z. ond. **courant**.

Auctarium, n. lat., de toegift, toelage, het aanvullingsstuk.

Auctie, f. lat. (*auctio*), eene openlijke verkoop aan de meestbiedenden, veiling, opveiling (v. roerende goederen), ook bij ons *vendu* (spr. *vangdú*) geheeten; **auctie-catalögus**, m. de lijst der te verkoopen voorwerpen; *auctiōnis lege*, bij openbare veiling; **auctionéren**, of **verauctionéren**, aan den meest biedende verkoopen, veilen, opveilen; z. ook **subhasteren**; **auctionator**, m. de opveiler, vendumeester.

Auctor z. **autor**; *auctor delicti*, lat., de dader v. een misdrijf; *auctoritate*, op gezag, met goedkeuring, in naam; *auctoritate curatoris* of *a. tutoris*, lat., met voorweten, toestemming of inwilliging van den voogd.

Aucuba, f. Bot., een japansche struik uit de familie der rhamneën, met geelgevlekte, groote bladeren en kleine bruine bloesems,

audace, it. (spr. *audátsje*), Muz., stout, moedig; *audacem fortuna juvet*, lat. sprw., de fortuin helpt den moedige, den dapperen, frisch gewaagd is half gewonnen; **audaciteit**, f. lat., de koenheid, vermetelheid. *audi et altèram partem*, of *audiatur et*

altèra pars, lat. sprw., hoor ook de andere partij, hoor en wederhoor.

Audiāners, pl., eene syrische monnikenorde in de 4de eeuw, die anthropomorphieten (z. a.) waren, door eenen syrischen geestelijke Audæus gesticht.

Audiëntie, f. lat. (*audientia*, opmerkzaamheid, gehoor), de gehoorgeving, het gehoor verleenen, de toegang; de regtszitting, verhandeling des gerechts; **audiëntiezaal**, de gehoorzaal, toegangskamer; *audiëntia*, f. oppergeregtshof in voorm. sp. Amerika; ook geregtshoven in eenige steden van Spanje, gelijkende naar de oude parlementen in Frankrijk; **auditeur**, fr., of **auditor**, m. lat. (pl. **auditores**), een toehoorder; bijzitter in onderscheidene geregtshoven enz., een regtsgeleerde bij den kriegsstand, een kriegs- of regimenstregter, veldregter, **auditoraat**, m. het ambt van kriegs- of veldregter; **auditorium**, n. de gehoorzaal, leerzaal; de verzamelde toehoorders van eenen spreker of leeraar.

au fait, fr. (spr. *o fé*), eig. ter zake, in staat; *au fait zijn*, ergens van weten, daarvan onderrigt zijn; in eene wetenschap of kennis ingewijd zijn.

Augias, m. gr. Myth., een koning v. Elis, die eene kudde v. 3000 runderen had, wier stallen in geen 30 jaren gereinigd waren, een werk, dat Hercules in éenen dag volbragt; van daar **de stal van Augias**, een moeijelijk en onaangenaam werk.

augéren of **augmentéren**, lat. (*augēre*, *augmentāre*), vermeerderen, bijvoegen, vergrooten, versterken; **augment**, n. (lat. *augmentum*), het toevoegsel, de vermeerdering; Gram., de voorclank of voorlettergreep bij de vervoeging der werkwoorden in de gr. spraakkunst; *augmentum salarii*, toelage, verhooging van inkomen; **augmentatie**, f. de vermeerdering, versterking; **augmentativum**, n. Gram., vergrootingswoord, het tegengest. v. **diminutivum**.

Augit, m. (v. h. gr. *augē*, glans), of **colophonium-steen**, een groene, sterkschitterende steen uit het kiezelgeslacht

augsburgsche confessie, z. *Augustana confessio*.

Augur, m. lat. pl. **augúren**, vogelwichelaars, waarzeggers uit de vlugt en het geschreeuw der vogelen bij de Romeinen; **auguréren**, voorspellen, voorzeggen en waarschuwen, gissen; **augurium**, n. de vogelwichelarij; het voortekken, voorgevoel.

augustāna confessio, f. lat., afgekort A. C., de Augsburgsche geloofsbelijdenis of confessie der Evangelischen, door Luther in 17 artikelen vervat en in 1530 op den rijksdag te Augsburg aan den keizer en het rijk overhandigd.

Augustus, lat. mansn., de heerlijke, verhevene, goddelijke, (vr. **Augusta**, **Augus-**

tine); als maand (naar den rom. keizer Augustus genoemd), de oogstmaand, eertijds in den rom. almanak *sextilis* of de 6de maand geheeten; **august d'or** of **gouden augustus**, een saksisch vijfdaalderstuk, = 9 gl. 95 ct.; **augustalen**, feesten ter cere van keiz. Augustus ingesteld; ook priesters tot de eeredienst v. Aug. bestemd, die na zijnen dood door Tiberius werd vergood; nog de naam v. gouden munten v. keizer Frederik II, in 1231 te Napels geslagen; **augustýnen**, monniken naar den regel van St. Augustinus, bisschop v. Hippone.

Augustura, z. **angustura**.

Aukuthor, zoon v. Odin, z. **Thor**.

Aule, een kokosblad, dat den Indianen dient om op te schrijven; een zoodanig beschreven blad.

Aula, f. lat., het hof, de zaal, eene groote langwerpige kamer; **aulicus**, m. een hoveling; **aulismus**, m. hoofsche vleijerij.

au large, fr. (spr. o larzj'), wijd, ruim, rijkelijk, gemakkelijk.

Auletriden, pl. gr. (v. *aulós*, fluit), fluitspeelsters bij de Ouden; **aulodíe**, f. gezangbegeleiding tot de fluit; **aulodíon**, n. een door de gebroeders Kaufmann te Dresden uitgevonden speeltuig, dat piano-forte-, fluit- en flageolettoon vereenigt.

au moment, z. ond. **moment**.

Aumônier, m. fr. (spr. *omonié*), aalmoczenier, een priester in de dienst v. een' groote om de mis te lezen en zekere weldaden aan de armen uit te reiken.

Aune, f. fr. (spr. *oon'*), de oudfransche of parijische el, = 1,1838 ned. el.

au porteur, z. **porteur**.

Auræ, pl. lat., luchtgoden bij de Romeinen, die het bewind hadden over hitte en koude en alle weersveranderingen; ook de verpersoonlijkte lenteluchtjes.

Aurea bulla, f. lat., verkort A. B., de gouden bul, z. **bul**.

Aurelius, lat. mansn., de gouden, gouden zoon, vr. **Aurēa** of **Aurelia**.

Auréole, f. fr. Pict., de licht- of straalkrans, de straalkroon om het hoofd der heiligen, z. **glorie**.

Aurète, f. fr. Bot., goudpeer, eene kleine saprijke boterpeer, ook **aurate** geheeten.

Aurēus, m. lat., eene oudrom. goudmunt, ook **solidus** genoemd (z. a.).

Auriga, m. lat., de voerman; Astr., een sterrebeeld aan den noordelijken hemel, loodrecht boven Orion.

Ausbeuten gulden (saalfelder), hoogd., (spr. *ousbuiten*—), zilveren munt van Saksen-Meiningen-Hildburghausen, = 1 gl. 20 ct.

Auricōla, f. lat., eig. het oortje, Anat., het uitwendige oor; Bot., de sleutelbloem, het beenoor, eene veredelde soort v. *primula veris*.

Auripigment, n., z. **arsenicum**.

Auriscalpium, n. lat. Chir., oorlepel.

Aurōra, f. lat., het morgenrood; Mijth., de godin des dageraads, in het gr. *Eos* geheeten; ook een schoone dagvlinder; **aurora boreālis**, f. het noorderlicht; **aurora surgens**, Alch., de toenemende kracht van den steen der wijzen.

aurum fulminans, n. lat., knalgoud, slaggoud, dondergoud; **a. potable**, drinkbaar goud, dat als geneesmiddel gedronken wordt; **a. musivum**, valsch goud.

à usance of a uso, z. **usance**.

auscultéren, lat. (*auscultāre*), toehooren, luisteren, acht geven; **auscultānt** en **auscultātor**, m. een aanhoorder, een bij geregten aangestelden beginnaar, zittingshoorder; **auscultātie**, f. Med., het onderzoek door het gehoor, inz. v. eene borstkwaal, hetzij dit onmiddellijk met h. oor, dan wel middellijk met de hoorbuis (*stethoskoop*) geschiedt.

Auspex, m. lat., pl. **auspices**, vogelwischelaars, voorm. rom. priesters, die uit de vlugt der vogelen toekomstige dingen voorselden; **auspicēn**, pl., eig. vogelbeschouwing, vooruitzegging der toekomst uit de waarneming der vogelen; voorspellingen voortekens, voorgevoelens, vermoedens; ook het toezigt, de bescherming, het bestuur v. eenen meerderen; **auspicio tuo**, onder uwe bescherming, toezigt.

Auster, m. lat., de zuidenwind; Myth., de zoon v. Eolus en Aurora; **australisch**, zuidelijk; **Australië** of **Polynesië**, n. het zuidland, het 5de werelddeel; **austraal-aarde** of **austraal-zand**, een nieuwelings ontdekt mineraal op Nieuw Z. Wallis; **austraallicht**, zuiderlicht; **austromantie**, f. lat.-gr., de windwaarzeggerij.

austère, fr. (spr. *oostér'*) van het lat. *asterus*), streng, hard, onvriendelijk; scherp, wrang; **austeriteit**, f. lat., de strengheid, onvriendelijkheid, barschheid, ernst.

Austrega of austregaal-instantie (oorspronk. v. *austrag*), geregtelijke beslissingen ter eerste instantie in Duitschland door zelfgekozene gerigten, waartoe duit-sche vorsten ter beslechting hunner geschillen het regt hebben.

austraal, z. ond. **auster**.

aut — **aut**, lat., of — of; **aut Caesar**, **aut nihil**, of keizer of niets, alles of niets, op of onder.

Autarchie, f. gr. (van *autos*, zelf, en *archein*, heerschen), de zelfheerschappij, zelfbeheersching; in staatkundigen zin zegt men daarvoor liever **autocratie** (z. a); **autárch**, m. de zelfbeheerscher.

Autarcie, f. gr. de zelfgenoegzaamheid, zelfstandigheid, tevredenheid.

Auteur, f. schrijver (v. boeken), bewerker enz. z. **autor**; **auteurschap**, het schrijverschap, het beroep van schrijver.

Authadië, f. gr., de ingenomenheid met zich-zelven, aanmatiging.

authemérisch, **authemerinus**, **authemérous** gr. Med., van denzelfden dag, op denzelfden dag nog werkend; **autheméron**, n. een op denzelfden dag des gebruiks reeds werkend middel.

Authenticiteit, f. gr., de echtheid, geloofwaardigheid, inz. van geschriften; de rechtsgeldigheid, b. v. van eene oorkonde; **authenticum**, n. Jur., het oorspronkelijk stuk; **authentic**, echt; geloofwaardig, rechtsgeldig.

Autobiographië, f. gr., de eigen-levensbeschrijving.

autocephálish, gr., onafhankelijk, zelfstandig, woordelijk: zijn eigen hoofd hebbende; **autocephalos**, m. een bisschop in de gricks. kerk, die niet onder den patriarch staat.

Autochir, m. gr., een zelfmoordenaar; **autochirië**, f. de zelfmoord, zelfontzieting.

Autochthonen, pl. gr., de inboorlingen of oorspronkelijke bewoners van een land.

Autoclave, f. gr.-lat., zelfsluiter; een zich-zelf sluitende pot, de papinische pot.

Autocratië, f. gr. Pol., de zelfheerschappij, die staatsvorm, waarbij de regent-zelf alleen de bevoegdheid heeft wetten te geven, belastingen te heffen, krijgsvolk te ligten, kortom naar willekeur, zonder medewerking van staten of volksvertegenwoordigers te regeren, onafhankelijke magt; vgl. **autarchie**; **autocraat**, m. een zelfheerscher, zelfgebieder, onbepaald regeerder; **autocrátisch**, zelf- of alleenheerschend, onbeperkt.

Auto-da-fé, n. sp. (woordelijk: daad des geloofs, godsdienstige handeling; **auto** = lat. *actus*), het ketter- of geloofsgerigt, halsgerigt der inquisitie, vuurgerigt, ketterverbranding.

Autodicië, f. gr., de bevoegdheid om zich-zelven te rigten.

Autodidáctos, m. gr., een zelfgeleerde, iemand, die geen' ander' leermeester in eene kunst of wetenschap dan zich-zelven gehad heeft; **autodidaxië**, f. de zelfgeleerdheid, zelfonderwijzing.

autodynámisch, gr., zelfkrachtig, zelfwerkend; z. **dynamisch**.

Autognosië, f. gr., de zelfkennis, eigen onderzoek.

Autograaf, m. gr., een zelfschrijver, eene copieermachine, naschrijfwerktuig; **autogrāphum**, n., pl. **autogrāpha**, een eigenhandig schrijven, eigen handschrift; ook de eerste drukken uit de vroegste tijden der boekdrukkunst; **autographisch**, eigenschriftelijk, met eigen hand geschreven.

Automaat, n. gr., bij de Ouden al wat zich schijnbaar van zelf beweegt, b. v. een

uurwerk; thans een kunstmatig voorwerp, een mensch of dier voorstellende, dat alle bewegingen van zulk een voorwerp in leven nabootst; een zelfbeweger; iron. een dom mensch, die als eene machine handelt; **automátisch**, zelfbewegelijk; **automatismus**, m. vrijwillige daad; zucht om alles uit zich-zelven te leeren; **automatopoētica**, f. de kunst van uurwerken te maken.

Automatië, f. gr., de fortuin, zoo geheeten, omdat zij eigendunkelijk hare gaven uitdeelt.

Autonomië, f. gr., de zelfwetgeving, wilsvrijheid; **autonómus**, m. de onafhankelijke, aan niemand onderworpen; **autonómisch**, onafhankelijk, vrij.

Autopathië, f. gr., zelfervaring, eigene gewaarwording.

Autophonie, f. gr., z. v. a. **autochirie** (z. a.).

Autopistië, f. gr., de geloofwaardigheid, welke de h. schrift in zich-zelve heeft.

Autopragië, f. gr., het handelen uit eigene aandrift, vrije zelfbepaling.

autoprosōpisch, gr., in eigen persoon, persoonlijk.

Autopsië, f. gr., de zelfbeschouwing, eigene waarneming; Med., lijkopening en lijkontleding; **autóptisch**, uit of naar eigen inzicht.

Autor, **auctor** (z. ook aldaar), lat., **auteur**, fr. (spr. *otéur*), m. de werker, dader, stichter, oorsprong, maker, schrijver, opsteller; **autoriséren**, met het behoorlijk gezag voorzien; geregtigen, volmagtigen; ook billijken, rechtvaardigen, goedvinden; **autorisatie**, f. de volmagt, volmagtiging, wettelijke goedkeuring; **autoriteit**, f. (lat. *auctoritas*), het aanzien, de erkende geloofwaardigheid, magt, het gezag, bestuur; verlof, vrijheid; de getuigenis (uit schriftten).

Autoschediasmāta, pl. gr., voor de vuist gemaakte opstellen; **autoschediast**, iemand, die voor de vuist spreekt, schrijft, dicht, of iets anders vervaardigt; **autoschediastisch**, voor de vuist gemaakt, z. v. a. **geïmproviseerd**.

Autosomnambulismus, m. gr.-lat., het van zelf ontstaan magnetisch slaapwandelen.

Autotype, m. gr., een zelf- of oorspronkelijke afdruk.

autumnaal, lat., herfstelijk.

aut vincere, aut mori, lat., of zegepaalen of sterven.

Auvernat, m. fr. (spr. *ouerná*), een sterke, roode fransche wijn, auvergner-wijn Litt., een romaansche tongval.

Auxēsis, f. gr. Rhet., de vergrooting of overdrijving, b. v. een vloed v. tranen; Med., het toenemen eener ziekte.

auxiliair, fr., dat tot hulp strekt, meestal in het krijgswezen; **auxiliair-troepen**,

hulptroepen; **auxiliair-woord**, hulpwoord.

Auxométer, n. gr., een vergrootingsmeter, werktuig ter bepaling van de vergrotingen der verrekijkers.

Aval, m. fr. Merc., wisselborg, mede-onderteekening als borg op wissels; **avaléren**, eene wissel mede onderteekenen en daarvoor borg blijven.

Avalure, f. fr. (spr. *avaluur*'), het hoefgezwel der paarden.

Avance, f. fr. (spr. *avángs*'), it. *avanzo* (spr. *avántzo*), Merc., voordeel, winst; voorschot, vooruitbetaling; ook de eerste schrede, het te gemoet komen; *par avance*, vooruit, bij wijze van voorschot; **avances maken**, voorkomend zijn, de eerste schrede doen; **avancéren**, voorwaarts doen gaan, bevorderen, vooruit gaan, verder komen, toenemen, vorderingen maken, bevorderd worden; van een uurwerk: te spoedig gaan, vóórloopen; ook geld leenen, voorschieten; **avanceerboom**, een hefboom om het terug geweken afgevuurd geschut weder op zijne plaats te brengen; **avancement**, m. (spr. *avangs'máng*'), het geraken tot hooger posten, de bevordering, vooruitgang, standsverhooging.

Avanie, f. fr., eene moedwillige belediging en beschimping; inz. de willekeurige geldheffing der turksche pachaas en tolbeambten van de in hunne koopsteden handelende christen-kooplieden; Mar., het vijandelijke, verraderlijke overvallen van een schip; Merc., hetgene men aan eene zaak minder verdient dan te wachten stond.

Avantage, f. fr. (spr. *awangtázj'*'), het voordeel, nut, de verbetering; het voorrecht, de meerderheid, b. v. in den strijd; **in avantage zijn**, den voorrang hebben; **avantagéren**, (spr. *awangtazjéren*'), begunstigen, bevoordeelen, bedenken; vooruit geven, b. v. bij testament; **avantageus**, (spr. *awangtazjeus*'), voordeelig, gelukkig, nuttig, gunstig.

Avant-corps, n. fr. (spr. *awangkór*'), Mil., de voorop geplaatste krijgshende; Arch., het vooruit gebouwde, voorgebouw.

Avant-coureur, m. fr. (spr. *awangkoerúr*'), de voorlooper, voorbode.

Avant-garde, f. fr. (spr. *awangghárd'*'), Mil., de voortroepen of de eerste linie eens legers, de voorhoede, voorwacht.

avant la lettre, fr. (spr. *awang—*'), bij plaatsnijders: afdrukken vóór het onderschrift, de eerste, beste afdrukken van koperen platen, die vóór het ingesneden onderschrift gemaakt worden; in tegenstelling met *avec la lettre*, met het onderschrift.

Avant-propos, m. (spr. *awangpropó*'), de voorrede, het voorberigt van een boek, het voorwoord.

Avant-scène, f. fr. (spr. *awangsein'*'),

het voortooncel, de voorgrond van een schouwtooncel.

Avanturino, it., z. **aventurin**.

avantureren, **avanturier**, cnz. z. ond. **aventure**.

avanzo, it., z. **avance**.

Avarie, fr., **avarij**, **haverij**, f. Merc., de zeeschade aan schepen in hunne lading op de reis; **gewone avarij**, allerlei gewone scheepsonkosten: haven-, loods-, baken-, liggeld enz.; **buitengewone avarij** of **avarij gros** (fr. *avarie grosse*), al wat bij gevaar tot behoud van schip en manschap overhoord wordt geworpen, het verlies van ankers, zeilen enz., het kappen der ankers; het stranden enz.

a vu l'eau, fr. (spr. *a woo loo*), eig. stroomafwaarts; verijdeld, tot damp, tot niets vergaan.

ave, lat., wees gegroet; *avēto*, moge God u behoeden (als slot gebedig in brieven); **ave Maria**, ook enkel **ave**, een klein formulier-gebed der kath., bevattende de engelengroet aan Maria; **een ave Maria bidden**, het gebed opzeggen, dat als formulier door Albert van Padua het eerste in gebruik werd gebracht; z. ook **amerij**.

avec permission, f., z. **permissie**.

Avellanien, pl. lat. (*nucis Avellanae*), naar Avella, eene stad in Campanië), groote hazelnoten, lammertsnoten.

avelléren, lat. (*avellere*), af- of los-scheuren.

Ave Maria, z. **ave**.

Aventure, f. fr. (spr. *awangtúur'*'), v. h. it. *aventura*, mid. lat. *adventura*, v. h. lat. *advenire*, voorvallen, gebeuren, bij ons verbasterd in **avontuur**, een zeldzaam, zonderling, vreemd voorval, eene zonderlinge ontmoeting, gebeurtenis; buitenkansje; *à l'aventure*, fr., op goed geluk af, in den blinde; **aventuréren**, avonturen, te ver gaan, zich blootstellen, iets wagen, op het spel zetten; **aventurier**, m. (spr. *awangturie'*'), een avonturier, geluksridder, waaghals; een partijganger, vrijbuiters, sluikhandelaar, zwendelaar, in 't algemeen iemand, die zonderlinge ontmoetingen bij kwalijk of niet berekende uitkomsten gehad heeft of zoekt; **aventureux** (spr. *awangtureú*'), avontuurlijk, wonderlijk, vreemd, gewaagd; **aventuurschip**, Mar., een gewapende koopvaardijsmokkelaar.

Aventurin of **aventurino**, n. (fr. *aventurine*, it. *aventurina*, van *ventura*, geluk, toeval), eene compositie met goudpoeder, dat men op **avontuur** op vernis of gesmolten glas werpt, glimmersteen; **natuurlijk aventurino**, Min., goudglassteen, regenboogsteen; eene varieteit van kwarts of veldspath, met kleine schitterende punten bezaaid.

Avenue, f. fr., de toegang tot eene plaats, voorplaats.

a verbis ad verbēra, lat., van woorden tot slagen, van twist tot gevecht.

Avérne, **averno**, **avernus**, m. lat. (gr. *aornos*, vogelloos), een beroemd meir in Napels bij Pazzoli; Mijth., de ingang der hel of der benedenwereld; **avernälisch**, helsch, allerpijnlijkst.

Avérrhoë, f. Bot., een indische boom met langwerpige ronde, zuurachtige, smakelijke vruchten, die bilimbi heeten.

Avérs, m. (van het lat. *aversus*), de voorzijde, kop- of beeldzijde van eene munt, in tegenst. met *revers*.

Avérsie, f. lat. (*aversio*), de afwendig; afkeer, tegenzin, afschuw, walging.

avertéren, **avertissement**, z. **advertéren**.

Aveu, m. fr., bekentenis, toestemming, goedkeuring.

Aviditeit, f. lat., de gretigheid, begeerte.

Avignon, m. fr., eene ligte soort van fransche taf, voeringzijde.

avilisséren, (fr. *avilir*), verachtelijk maken, vernederen, schenden, onteeren; **avilissement**, m. (spr. *liess'máng*), de vernedering, de verachtelijke staat.

Avis, **aviso**, **avisatie** enz., z. **advies**.

Avis, eene geestelijke ridderorde in Portugal, ingesteld in 1147 door Alphonse I, dus genoemd naar de stad Avis.

a vista, it., z. **vista**.

avitailléren, fr. (spr. *avitalj*—), van levensmiddelen voorzien, spijzigen, z. **provianderen**; **avitaillage**, n. (spr. *máng*), ook **avitaillering**, f. de verzorging van levensmiddelen.

avítum bonum, n. lat. Jur., eig. grootvaderlijk goed; familie-, erf- of stamgoed.

a voce sola, it. (spr. —*wó-tsje*—), voor eene stem alleen.

avocéren, lat. (*avocāre*), terug roepen, terug eischen, afvorderen; **avocatorium**, n. pl., **avocatoria** of **avocatoriën**, terugroepingsbrief, waarbij een soeverein zijnen onderdanen uit buitenlandsche dienst terug roept.

avoir, fr. (spr. *avoár*), het te goed of credit in fr. koopmansboeken, actieveschulden; **avoir du poids**, n. (spr. —*dupoá*), het handelspond in Engeland, = 0,4536 ned. pond.

Avontuur, z. **aventure**.

Avoué, m. fr. (spr. *awoe-é*), een ambtenaar, bij regtbanken en geregtshoven aangesteld, ten einde de procesvoerende partijen in regten te vertegenwoordigen en de noodzakelijke acten in den vorm op te maken; onder het voorn. fr. regt werden zulke personen *procureurs* geheeten, en dien naam hebben zij bij ons tegenwoordig regt behouden; voorheen ook een voogd over kerkelijke goederen,

z. **patroon**; **avouéren**, erkennen, belijden, toestemmen.

à vous, fr. (spr. *awóe*), aan u, uw heurt (bij het spelen), uwe gezondheid, uw welzijn (bij het drinken).

Avoyer, m. fr. (spr. *awoajé*), ook **advoyer**, de eerste regeringspersoon in sommige zwitsersche cantons.

à vue, fr. Merc., op zicht (betaalbaar).

Avulsie, f. lat., de af- of losrukking.

Axiniet, m. (v. h. gr. *azine*, bijl), Min., de bijlsteen, eene bijlvormig gekristalliseerde steensoort v. h. kiezelgeslacht; **axinomantie**, f. gr., waarzegging uit bijlen, waarbij men eenen agaat op eene gloeiende bijl leide.

Axiōma, n. gr., eene erkende, klaarlijkkelijke, aanschouwelijke, onbestreden, onloochenbare grondstelling, die geenerlei bewijs behoeft; eene eeuwige waarheid; **axiomatisch**, aanschouwelijk, zeker, uit zich-zelf bewezen, onloochenbaar, eeuwig waar.

Axiométer, n. gr. Mar., roermeter, een kleine aanwijzer, dienende om de bewegingen van de roepen aan te geven.

Axiopistie, f. gr., de geloofwaardigheid, echtheid v. een geschrift.

Axónen, pl. gr. (*axōnes*), houten wettfels in Griekenland, die om eene as draaiden en waarop de wetten te lezen waren.

Aya, f. sp., **aja**, it., hofmeesteres, opzigtster; **ayo**, **ajo**, m. hofmeester, bestuurder.

Aypnie, f. gr., slapeloosheid.

Azála, f., eene zeer schoone soort v. meekrap in het oosten tot het verwen der turksche garens.

Azaróle, f. de mispelpceer, eene kleine roode, zure kernvrucht, van de grootte en kleur eener kers, eene der kleinste perensoorten in Z. Europa.

Azimuth, n. arab., (v. *as-semítu*, de wegen, pl. v. *as-semtu*, de weg; vgl. z e-nith), Astr., de toppuntshoek, de hoek, welke de azimuthcirkel eener ster met den middagcirkel maakt.

Azodynamie, f. gr. Med., de verminderde levenswerkzaamheid, krachtafneming; **azoogenie**, f. de voortbrenging v. h. levenlooze en de leer daarvan.

Azoten, n. (uit h. gr., van *a priv.* en *záō*, *zō*, leven, dus: waarin men niet kan leven), de stikstof, de stiklucht; **azótisch**, stikstofhoudend.

Azoth, **azoch** of **azock**, n. Aleh., de grondstof der metalen, het algemeen geneesmiddel of panaceum v. *Paraceisus*, welks samenstelling men niet kent; later is die raadselachtige benaming ook toegepast op het gele koper en andere metaalverbindingen; het kwik; de steen der wijzen.

Azuur, n. (it., *azzurro*, spr. *ad-zoe-ro*. fr.

azur, ontstaan uit *lazuur*, dat van het arab. *al lazard*, een blaauwe steen, komt), de blaauwe kleur des hemels, het hemels-blaauw; ook kobalt, een half metaal, waaruit men eene schoone donkerblaauwe verfbereid; vgl. *lazuur*.

Azygisch, gr., zonder juk, ongepaard.

Azymon of **azyimum**, n. gr., ongezuurd brood; **azymieten**, pl., christenen, die bij het avondmaal ongezuurd brood gebruiken. Dus werden de katholieken door de grieksche christenen genoemd, die slechts gezuurd brood bezigen. De Grieken kregen daarvoor v. de latijnen den naam van **Prozymieten**.

B.

B. = *beatus* of *beata*, de zalige; *B. b.* = *bene bene*, zeer goed; *B. c.* = *bassa continuo*, doorgaande bas; = *balneum cineris*, een aschbad; *B. c. D.* = *bono cum Deo*, met den goeden God, met Gods genade; *Bco.* = *banco* (z. a.); *B.D.D.* = *bonis diis deabusque*, aan de goede goden en godinnen; *B.L.* = *benevole lector*, toegenegen of welwillende lezer; *B.M.* = *beatue memorie*, zaliger gedachtenis; ook = *bene miscetur*, wel ondereen gemengd (op recepten); nog = *balneum maris*, een zeebad; *B.V.* = *beata virgo*, de heilige maagd, *beatue virginis*, van de heilige maagd (Maria); = *balneum vaporis*, een dampbad; = bij voorbeeld; *B. tr.* = *bene tritum*, wel gewreven (op recepten); *Bto* = *bruto*, (z. a.).

Baal, m. hebr. (*ba'al*, eig. heer; gemaal, ook **Bal** en **Bel** gespeld), een god der Phœniciërs en Kananiten, ook der Hebræers ten tijde van **Mansé**; joodsch: de man, echtgenoot; **Baal-barith**, heer des verbonds; **Baal-phegor**, eene godheid der Moabieten, dezelfde als **Betzulbul**, vliegengod; **Baalspriester**, eig. een priester v. d. god Baal, een onwaardig, liederlijk, lui geestelijke. Met Baal zijn vele babylonische, phœnicsche en karthaagsche namen zamengesteld, b. v. **Hannibal**, **Asdrubal** enz.

Baanderheer, z. **bannier** en **banneret**.

Baanieten, pl., eene secte uit de 9de eeuw, zoo geheten naar **Baanis**, welke de leer der manicheërs aankleefde.

Baaras, f. Bot., eene plant uit het dal Macheron in Judea, welke, zegt men, den gene doodt, die haar onvoorzigtig aangrijpt.

Baarregt, (lat. *jus feretri*), een middelceuwensch gebruik, waarmede men beweerde den schuldige aan moord te ontdekken; men leide namelijk den vermoorde op eene **baar** en bragt den verdacht gehouden moordenaar bij het lijk, die nu de wonden moest aanraken; begonnen die

daarop te bloeden of kwam er schuim uit den mond of vertoonde zich eenige verandering aan het lijk, zoo werd de verdachte schuldig verklaard. Later noemde men zoo het regt om eenen vermoorde op te nemen en weg te brengen.

Baat, een chineesch gewigt van ongeveer 1,5 ned. lood.

Baba, m. turk., vader; **baba khan**, de vader des konings.

Babel, n. hebr., eig. de stad Babylon; verwarring; soms ook uitschot, gebrekkige waar; **babelmanen**, onruststokers, oproermakers; **babylonische vellen**, in de wapenkunde: hermelijnvellen; **babylonische uren**, zulke uren, die van zonnenopgang af geteld worden.

Babette, f. fr., z. v. a. **Barbara**.

Babiche, f. fr. (spr. *babiesj'*), een klein ruigharig hondje, schoothondje.

babilleren, fr. (spr. *babielj*—), babbelen praten, snappen, kakelen; **babillard**, m. fr. (spr. *babieljaar*), een babbelaar, snapper, kakelaar; vr. **babillarde**.

Babinen, pl., russische bruine kattenvellen, welke tot pelterij dienen.

Babiölen, f. fr., speelgoed, kinderspel, beuzelarijen, kleinigheden, voderijen.

babijnische republiek, naam v. een gezelschap te Babine in Polen (14de eeuw), waarin men slechte gewoonten op allerlei vernuftige wijzen zocht belagchelijk te maken.

Babirussa, m. maleisch (v. *babi*, zwijn, en *rusa*, ree), het zwijnhart of hoornzwijn op de moluksche eilanden.

Babouches, pl. fr. (spr. *baboesj'*), eene soort van turksche schoenen, overschoenen, pantoffels met achterstukken.

Baccalaurëus, m. mid. lat. (door sommigen afgeleid v. h. lat. *bacca laurëa*, laurierbes), alzoo eig. een glauwerde; volgens anderen ontstaan uit *bachelier*, d. i. *bas chevalier*, aankomend ridder, in vroegere tijden een academische graad, die het meesterschap of de doctorale waardigheid vooraf ging, en thans misschien alleen in Engeland nog bestaat; nog anderen willen het woord afgeleid hebben van *bacularius*, *baculus*, een stok, omdat het in de middeleeuwen eenen schildknaap aanduidde, die den ridderslag wenschte te ontvangen.

Bacchäris, f. Bot., eene pronkplant met witte schermbloemen uit Peru.

Bacchus of **Dionysos**, gr. Myth., de god des wijns, de wijngod, zoon v. Jupiter en **Semelë**, ook de wijn-zelf; een groot wijn-drinker; **bacchanaal**, n. lat., pl. **bacchanaliën**, feesten aan Bacchus gewijd; drinkgelag, zuippartij; ook drinkliederen; **bacchanalisch**, feest- en drinklustig; **bacchanalisieren**, zich voldrinken, uitgelaten feestvieren; **bacchanten** en **bacchantinnen**,

priesters en prieressen, vereerders v. Bacchus, het wild en uitgelaten gevolg v. Bacchus bij de viering v. zijn feest; wijnzuipers, zwelgers; **bacchantisch**, dronken, razend, door den wijn bezeten; **bacchiën**; pl. gr. Med., roode puisten in het gelaat der dronkaards, wijn-, jeneverpokken; **bacchius**, m. gr., een versvoet v. drie lettergrepen, eene korte en twee lange (- - -), b. v. k a n o n - s c h o t.

Bacchionieten, zonderlinge wijsgeeren der oudheid, die de hoogste minachting v. de wereldsche goederen leerden.

Bacillen, pl. lat., staafjes, kaarsjes; ook Bot., zeevenkel; Pharm., alle toebereidingen van langwerpige rondes of rolronden vorm; **neperiaansche bacillen**, Arith., de staafjes door den baron Neper uitgevonden ter bekorting v. de vermenigvuldiging en deeling der getallen; **bacillariën**, pl. N. H., bult-ossen bij de Hottentotten.

Bacgammon, n. eng., (spr. *bekghém-mun*), het tiktakspel, een zeker spel met de dobbelsteenen.

Baconismus, m. de wijsbegeerte van Francis Bacon; **baconist**, m. een aanhanger dier wijsbegeerte.

Backwardation, eng. (spr. *bek-oeür-déesjen*), bij den effectenhandel de renten, die de verkooper nog moet dragen.

Bactroperäten of **bactroperäten**, pl. gr., stok- en zakdragers, spotnaam, dien men den wijsgeeren gaf.

baculus, m. lat., stok; *baculus astronomicus*, m. de jakobsstaf; *b. pastoralis*, de bisschopsstaf, herdersstaf; **bacularisten**, pl., eene soort van anabaptisten, die geen ander wapen droegen dan eenen stok, stokedragers; **baculatie**, f. afrossing met den stok; **baculometrie**, f. lat.-gr., de stok of staakmeting, de kunst om met staven, meetroeden enz. zoowel toegankelijke als ontoegankelijke lijnen te meten.

Badaud, m. fr. (spr. *badó*), een onnoozele hals, een bloed, uilskuiken; **badaudéren**, aangapen, zich lummelachtig aanstellen; **badaudage**, f. (spr. *bado-dáazj'*), onnoozelheid, malligheid, zotheid, domheid.

Badi, m. een kleine dolk der Javanen.

Badian, m. Bot., de steranijs, een kruidig zaad uit Oost-Indië, China, Siberië enz., dat den smaak van anijs heeft, omgeven door een hulsel van den vorm eener zevenstralige ster.

Badin, m. fr. (spr. *badèng*), een spotvogel, grappenmaker, potsenmaker, boertige snaak; vr. **badine**, ook beteekenende een dun wandelrietje, spelrottingje, een rij-zweepje; **badinieren**, schertsen, boerten, kortswijlen, beuzelen; iemand voor den gek houden, plagen, beet hebben; **badinage**, f. (spr. —*náazj'*), vrolijke scherts, kortswijl; **boerterij**; **badinerie**, f. zottig-

heid, malligheid, boertigheid, moedwillige scherts; kluchten, grappen enz.

Bados, m. (spr. *badó*), eene soort v. roode Bordeaux-wijn.

Badwinge, f. eene russische soep uit bietwortel, gezouten augurken en quassia zamengesteld.

Badymetrie, f. gr., de dieptemeting.

Baerbiton, m. gr., een speeltuig der Ouden, ook **polychordon** of veelsnarig gheheten.

Báffetas of **baftas**, m. eene soort v. oostindisch, meestal wit katoen.

Baffomet, z. **baphomet**.

Bagage, f. fr. (spr. *bagháazj*), mid. lat. **bagagium**, van *baga*, kist, dat oorspr. duitsch is, maar ook celtisch: *bag*, zak; oud fr. *baguer*, inpakken; vgl. het eng. *bagg*, beurs, buidel, en ons pak, pakken; het gezamentlijke reisgoed; het veld-, krijgs-, of legertuig, met uitsluiting van de wapenen; in het gemeene leven: gepeupel, slecht volk; **bagage-wagen**, pakwagen.

Bagarre, f. fr. (spr. *baghárr'*), geraas, getier, geweld, geschreeuw; ook het wagen-gedrang.

Bagatelle, f. fr. (spr. *baghatéll'*, afgeleid v. de munt *bagatino*), eene kleinigheid, armzaligheid; ook Muz., een klein, gemakkelijk uit te voeren stuk.

Bagatino of **bagattino**, m. it., eene venetiaansche kop. munt, ongeveer = 1 cent.

Bagnette, f. fr. (spr. *banjett'*), Bot., eene soort v. tulpen, die ligt ontaart.

Bagno, n. it. (spr. *bánjo*), de slavengvangenissen, de slavenkerker in Turkije, Tunis enz., in 't algemeen de bewaarplaats der slaven; ook de tot de galeijen veroordeelde misdadigers in Frankrijk te Toulon en Brest.

Bagnolette, f. fr. (spr. *banjolett'*), een vrouwensluijer, die het aangezicht slechts ten halve bedekt.

Bagnolézen, pl., eene secte v. manicheërs der 3ste eeuw, ontstaan te Bagnols.

Bagpipe, f. eng. (spr. *béppaip*), de doedelzak, zakpijp.

Baguette, f. fr. (spr. *baghét'*), een dun stokje, roedje, gaard, spitsroede; de laadstok; ook de wigchelroede.

Bahamahout, allerheilighenhout.

Bahar, m. een oostind. gewigt van 200 à 250 ned. pond.

Bahia, f. sp. en port., de baai, bogt; ook eene provincie en stad in Brazilië, en een van daar komende fijne tabak.

Baikalith, m. Min., de baikalsteen, een groene, glinsterende talksteen aan het Baikalsee in Rusland.

Bain-marie, f. fr. (spr. *bèng*), lat. *balneum maria*, Chem., een vat met heet water gevuld, waarin men een ander vat ter uitdamping v. eenig voorwerp plaatst.

Bailli, m. fr., z. **baljuw**.

Baiser, m., pl. **baisers**, fr. (spr. *bézé*), eig. een kus, een hol, met schuim gevuld suikergebakje; **baisemains**, pl. fr. (spr. *béz'méng*), de handkus, de nederige dienstbetuiging, pligtpleging; **baisement**, n. (spr. *béz'máng*), de voetkus (alleen v. h. kussen der pauselijke voeten gebezigd; **baisottéren**, (spr. *béz—*), gedurig kussen, trekkebekken.

baisse, f. fr. (spr. *béss'*), het dalen, vallen, inz. der prijzen, enz.; *à la baisse* **speculéren**, op het vallen der effecten handelsplannen maken; **baissier**, m. fr. (spr. *béssié*), een geldhandelaar. die op het dalen der effecten wacht en rekent.

Bavia, m., naam v. den god des lichts en der warmte bij de Laplanders.

Bajadéren, pl. (v. h. portug. woord *bal-leideras*, danseressen), ind'sche danseressen en zangeressen, te gelijk vele meisjes, die door de Indiërs **devedassis** of **devalialen** (dienaressen of slavinnen der goden) genoemd worden, en van welke er bij elken tempel van 8 tot 12 zijn aangesteld.

Bajazzo of **pajazzo**, m. (verb. uit het it. *pagliaccio*, d. i. eig. stroo, stroozak, hetzij omdat de zoogen. potsenmaker als arme drommel op stroo moet liggen, of wel wegens zijne kleedij van wit en blaauw geruite stof, waarvan in Italië de stroozakken gemaakt worden), een hansworst, grappenmaker bij de napelsche volkskluchten, bij de goehelaars, koorddansers, kwakzalvers, enz. Bij ons wordt die personage vaak **paljas**, **pajas** geheeten, dat almede eene kennelijke verbastering van het ital. is.

Bajocco, m., pl. **bajocchi**, it., eene kleine pausel. kopermunt, waarvan er tien een paolo doen, = ongeveer 25 centen.

Bajonét of **bajonnét**, f. fr. *baïonnette*, geweerdoek, het driekantig staal, waarmede de geweerloop v. boven wordt voorzien, in 1670 te Bayonne uitgevonden.

Bak, Mar., benaming van de verhooging en het voorste inwendige deel op groote zeeschepen, boven het opperste dek tot aan den fokkemast.

Bakboord, Mar., de linkerzijde van het schip, v. s. en daaronder **Bilderdijk** afgeleid v. *bak*, *back*, rug, achterzijde; v. a., en met meer waarschijnlijkheid, van de *bakken*, waarin de matrozen, die hun verblijf aan de linkerzijde van het schip hadden, voorheen waren afgedeeld om te schaften, terwijl de stuurlieden aan de rechterzijde v. h. vaartuig in hutten waren gehuisvest, welke zijde daarom **stuurboord** zou heeten.

baksen, Mar., het geschut met handsparen verschuiven; de goederen enz. van de eene plaats naar de andere zeulen.

Bakka, f. Bot., eene hennipsoort, die men in Indië rookt.

Bal, m., v. h. it. *ballo*; mid. lat. *ballāre*

(dansen), een dansfeest, dansgezelschap; *bal en masque*, (spr. —*ang* *mask* of *bal masque*, (spr. —*maské*), een momdans, verkleedingsdans, maskerade-dans; *bal paré*, een pronkbal, prachtbal; **ballāde**, f. fr. eig. een danslied, dansgezag; een avontuurlijk voorval in den vorm van een lied bewerkt en eertijds al dansend vordragen; **ballet**, n. een tooneeldans, schouwspeldans, opera met dans; **balletdanser**, tooneel-, schouwburgdanser; **balletmeester**, bestuurder van den tooneeldans; **ballet-pantomine**, ballet, waarbij niet gezongen of gesproken wordt; **ballismus**, m. gr. een krampachtig, stuiptrekend rondspringen of dansen, St. Veitsdans. (z. a.)

Baladin, m. fr. (spr. —*déng*), een tooneeldanser, balletdanser, ook potsenmaker.

Balais, fr. (spr. *balé*) ook **ballas**, m. eene blecke of rozenroode robijn, dus geheeten naar de oostind. streck Balasia, waar hij het eerst werd gevonden.

Balalaika, f. russ., eene twee of drie-snarige cithar, inz. door de rondzwervende heidens of *gitanos* bespeeld.

Balam, m. eene herbergijng, vertoefplaats voor reizigers in het morgenland of het oosten.

Balance, f. fr. (spr. *balángs'*, van het lat. *bi-lanx*, twee weegschalen hebbende), het evenwigt of de evenaar, de weegschalen; Mar., de opgave der schippers van de door hen geladene goederen; Merc., staat, dien een koopman opmaakt van ontvang en uitgave, van debet en credit, de slotrekening, afsluiting der rekeningen, handelsboeken, balans (bij de Franschen **bilan**, bij de Duitschers **bilanz**); **balancé**, m. de danspas, waarbij het ligchaam op de maat van den eenen voet op den anderen zich in evenwigt houdt; **balancement**, n. (spr. *balángs'máng*), de zweving, stinging, houding van het evenwigt; Muz., de trilling; **balancier**, m. (spr. *balángs'ic*), de evenwigtsbalk, de pompzwengel aan een stoomwerktuig; **balancéren**, het evenwigt houden, opwegen, opgaan, sluiten van posten en sommen eener rekening; ook besluiteloos zijn, wankelen, twijfelachtig, onzeker, bedenkelijk wegens eene zaak zijn; Pict., de voorwerpen evenredig verdeelen, ordenen, schikken; Merc., eene rekening afsluiten; **balanceermachine**, een werktuig om het water uit de diepte op te brengen; **balanceerstok**, de stok, waarmede de koorddansers hun evenwigt behouden.

Balandina, f. een uit kwik en ijzer vervaardigde hoogroode kunststeen.

Balānus, m. pl. **balanen**, gr. (*balāno*, eikel), zecpokken, eene soort van schaaldieren; **balaniet**, m. een zeeëikelsteen;

een versteende zeeëikel; **balanitis**, f. Med., eikelontsteking, ontsteking v. het roede-hoofd; **balanophaag**, m. een eikeleter.

Balassor, m. eene indische uit boom-schors vervaardigde stof; schorsdoek.

balastarius, z. ond. **balester**.

Balatro, m. lat., een schuimlooper; pot-senmaker.

balbutiëren, lat., stamelen, stotteren; verward spreken.

Balcon, m. (spr. *balkong*, mid.-lat. *balcus*, van het oudduitsch *balcho*, balk), het uitstek, de buitentred voor aan den bovengevel van een huis; de eerste galerij in de schouwburgen; de open gang aan het achtergedeelte van het schip.

Baldachin, m. (van de stad Baldach, d. i. Bagdad in Azië; van daar oorspr. eene aldaar met goud doorverkte stof), een draaghemel, troon-, prachthemel.

Balder of **Baldur**, m. noord. Myth., Odin's en Frigga's zoon, de god der zon, de schoonste, zachtvaardigste en wijste der goden, de noordsche Apollo; hij was de derde van de 13 asen (z. a).

Baldrik, mansn., afgeleid v. s. van het hoogd. *balld*, spoedig, en dan beteekenende spoedig rijk; v. a. van het angelsaksisch *balld*, kaal, en *rik*, *rick*; hoop, stapel, en dus een kale hoop.

Balduin, mansn., in het frank-duitsch *balduin*, alsof men zeide *baldgewinn*, spoedige winst, bij ons verspeld tot **Boudevijn**; anderen vertalen hem door de overwinnaar, de zegevierder.

Baldus, mansn., de stoute, de vermetele, de woeste; bij ons wordt deze naam, bij wijze van euphemismus, meest **Sebal-dus** geschreven.

Balein, pl. fr., vischbeen.

Baléster, ook **ballester**, m. mid.-lat., een ijzeren handboog, voormalig werptuig, waarmede ook kogels werden voortgestuwd; **balistarius**, **ballistarius**, m. een handboogschutter.

Baline, f. fr., wollen pakdoek.

Balista, z. **ballista**.

Baljuw, m. verbasterde spelling en uitspraak v. h. fr. *bailli* (spr. *balji*), regters door de fr. graven en hertogen, en later ook door de holl. graven in hunne leenen aangesteld; landregter, drost.

Ballas, z. **balais**.

Ballast, m. (waarsch. uit *back-last*, d. i. achterlast of *baar-last*, d. i. draaglast, ontstaan), de scheepsbezwaren, onderlast v. een schip, zand, steenen, blokken ijzer, enz., die de schepen, welke geene of geene toereikende lading hebben, ter bewaring v. het evenwigt en den vereischten diepgang innemen; oneig. onverlaat, hinderlijk voorwerp; slecht geld; **ballastschuitjes**, langwerpige vierkante blokken ijzer v. om trent 50 ned. ponden zwaar, ter ballasting van de schepen.

Ballei, f. (uit het mid. lat. *ballia*, *ballivia*, en dit v. *bajulus*, drager, amtsdrager), een ridder; gebied, waarover een baljuw was benoemd, vgl. **commende**.

Ballet, z. **bal**.

ballhorniséren, hoogd., in schijn verbeteren, doch inderdaad slechter maken, gelijk Johan Ballhorn, een boekdrukker te Lubeck in de 16de eeuw, met de boeken, die hij drukte, plagt te doen.

Ballismus, z. ond. **bal**.

Ballista, of **balista**, f. lat. (v. h. gr. *ballēin*, werpen), een werptuig, eene belegeringsmachine bij de oude Romeinen, waarmede groote steenen enz. met geweld voortgeslingerd werden; **ballastiek**, f. gr., de werpleer, werpkunde, leer van de baan, welke de geworpene voorwerpen in de lucht beschrijven.

Ballo, n. it., een muzijkstuk, tevens v. dans gezet.

Ballon, m. fr., (spr. *balóng*), een luchtbol, windbol.

Ballot, m. fr. (spr. *baló*), eene baal koopwaren, een groot pak.

Ballotade, f. fr., een zekere luchtsprong van een tusschen twee palen hevestigd paard, waarbij het de vier pooten in de lucht werpt.

Ballôte, f. (*ballōta* L.), Bot., de zwarte malrove, de stinknetel, eene gemeene plant.

Ballotte, f. fr. of **ballotterballetje**, het stemballetje, kiesballetje; **ballotage** (spr. —*táazj*), of **ballottering**, stemming of verkiezing bij meerderheid van stemmen, uitgebragt door balletjes, witte en zwarte boonen, besloten briefjes enz. (de benaming is afkomstig van de wijze, waarop een doge te Venetië werd gekozen; jongelingen, **ballotini** genaamd, gingen met eene bus bij de nobili rond, die hunne ballote v. goed- of atkeuring daarin wierpen); **ballottéren**, met balletjes, boontjes, briefjes enz. stemmen, verkiezen.

balneum, n. lat., een bad, pl. *balnea*; *balneum arēnae*, een zandbad; *b. lacunicum*, een zweetbad; *b. mariae*, een waterbad; z. **bain-marie**; *b. vapōris*, een damp- of stoombad; **balneotechniek**, f. de badbereidingskunst, de aanwijzing om kunstbaden te bereiden en aan te wenden.

Balnot, m. fr. (spr. —*no*), eene soort van bourgonje-wijn.

Balórdo, it. of **balourd**, fr. (pr. —*lóer*), m. botterik, lummel (staande rol of masker van het ital. tooneel); **balourdise**, f. fr., de lomphheid, onbeschaafdheid.

Balsamine, f. gr. Bot., eene plant, die tot de familie der geraniaceën behoort; de **tuinbalsamine** (*impatiens balsamina*) gaat voor een goed wondzuiverend middel door, terwijl de **boschbalsamine** (*impatiens noli me tangere*) scherp en gevaarlijk is.

Balsem, m. (lat. *balsamum*, uit het arab. *balasán*), het welriekende, dik vloeibare sap, dat sommige harsboomen uitzweeten of door openingen in de schors laten uitvloeijen, of dat door verhitting in warm water uit hun hout wordt afgescheiden; eene der beste soorten is de **Mekka-balsem**; er zijn echter ook kunstbalsems; oneig. troost, verzachting; **balsaméren**, welriekend zalven, balsemen en daardoor voor bederf behoeden; **balsamiek**, balsemachtig, welriekend; **balsamīca**, pl., balsemachtige middelen.

Baltadgi, pl., bijldragers, officieren van het serail des sultans ten getale van 400, die inz. belast zijn met het bewaken der prins en vrouwen.

Balthasar, heb. mansn.: voorstander van h. krigswezen, krigsraad; anderen gissen, dat het woord verbasterd is van het chaldeeuwsch **Belsasar**, beteekenende uitmuntende heer.

Baltische zee, (v. h. lat. *balticus*, gordel, of van een eiland Balthia?), de Oostzee.

Balustráde, f. fr. (naar men wil v. h. gr. *balaustrion*, bloesem v. d. granaatboom, als oorspronkelijk versiersel der hekken), eene op kleine kolommen of stijlen rustende leuning, hekwerk.

Bambalio, m. lat., een onverstaanbaar sprekende, een stamelaar, iemand, die lispelt, brouwt, brijt; een botterik.

Bamboccio, m. it. (spr. —*bótsjio*) of **bamboche**, f. fr. (spr. *bangbósj*), d. i. eig. bamboesriet), een kort, dik, ineen gedrongen mensch, dwerg; eene draad- of ledepop; **bamboociaden**, it. (spr. —*bótsjiáden*) of **bambochades**, fr. (spr. *bangbosjád*), pl., onnatuurlijke schilderijen, wonderlijke afbeeldingen van menschengestalten; laaggrappige voorstellingen van dorpskroegen, jaarmarkten, boerendansen enz. (naar den nederl. schilder Pieter van der Laar zoo geheeten, die om zijne wanstaltigheid een **bamboccio** werd genoemd); **bambochéren**, fr., zich aan grove uitspattingen overgeven, zwieren, rinkelrooijen.

Bamboes, m. (maleisch *bambú*, van daar het eng. *bamboo*), het bamboesriet, een rietgewas in O. Indië, dat somtijds 80 voet hoog en 2 voet dik is, en in zeer vele behoeten van de inwoners der warme landen voorziet.

Bambuk, m. (fr. *bambouc*), Bot., een boom v. Nigritië, die eene vetstof levert, **bambukboter** genoemd.

Ban, m. (mid. lat. *bannus*, pl. *banni*), 1) slavonisch heer, eene oude rijkswaardigheid in Hongarije, Dalmatië enz.; het landschap, waarover zulk een ban of landvoogd is aangesteld, heet **bannaat**; thans draagt die naam inzonderheid het **bannaat** van Temeswar, eene landstreek

in Hongarije, aan gene zijde der Theisz; 2) h. rechtsgebied (jurisdictie) v. eene stad of een dorp; 3) de ligting v. manschappen voor de schutterijen, landweer, landstorm en meer buitengewone wapeningen; 4) de uitsluiting van een' mensch van ergerlijke levenswijze of van eenen ketter uit de chr. kerk-gemeenschap (z. **excommunicatie**); 5) het vonnis, dat in de middeleeuwen door den keizer en het rijk werd uitgesproken tegen degenen, die zich aan majesteitsschennis of het verbreken v. d. landvrede hadden schuldig gemaakt, welk vonnis **rijksban** of **rijksacht** werd geheeten.

Banaal, fr. (vgl. *bannum*), aan dwang onderworpen, dwangmatig, banheerlijk; voor ieder gereed, veil, b. v. een **banaal getuige**, een **banale borg**, iemand, die met zijne getuigenis, zijne borgtocht voor ieder klaar staat; een **banaal hart**, **minnaar**, een allemeisjesvriend; **banaliteit**, regtsban, dwang; gerechtigheid.

banagium, z. *bannarium* onder *bannum*.

Banáne, paradijsvijg, adamsvijg, pisangvrucht, de vrucht van den banaanboom der O. en W. Indië, geroemd om haren voortreffelijken smaak en geur; z. **pisang**.

Banausie, f. gr., een laag, baatzuchtig gedrag; **banauisich**, geldzuchtig; bekrompen, laag van denkwijze.

Banchieri, it. (spr. *bankiéri*), z. **lazaroni**.

Banchroft, m. N. H., de vliegenvogel v. Guiana, dus genoemd naar den reiziger **Banchroft**, die hem ontdekte.

Banco, m. it. Merc. (eig. de betaaltafel des wisselaars), de muntvoet, waar naar het geld bij de bank (z. a.) berekend wordt en die doorgaans hooger is dan die van het courante geld; **banco intaccéren**, it., meer in banco op zich laten schrijven, dan men te vorderen heeft; **banco-conto**, n. het boek, dat een koopman tot afrekening met eene bank houdt; **banco-geld**, bankgeld in tegenoverst. van **kasgeld**; zwaar, wigthoudend geld, zooals het in de bank wordt aangenomen; zie verder **bank**.

Bandage, f. fr. (spr. *bangdáazj*), het heilkundig verband, windsel, de breukband; **bandagéren**, een verband aanleggen; **bandagist**, m. een breukbandenmaker; een breukverbinder, breukmeester.

Bandal, n. eene iersche maat, = 2 eng. voeten of 0,61 ned. el.

Bandanas, pl. Merc., roode doeken met witte teekeningen, die in Indië vervaardigd worden, en die de Engelschen tegenwoordig weten na te bootsen.

Bande, f. fr. (oorspr. duitsch van *binden*), een tot kwade oogmerken verbonden gezelschap, b. v. roovers; eene bende; derand of band v. een biljart; de zijde van een schip; **bandelier**, n. (spr. *bangd'lye*) of **bandou-**

lière, f. (spr. *bangdoeljer'*), schouderriem, draagband, hangriem, riem, ook de sabelkoppel, de patroontaschkoppel der soldaten; **bandelotten**, pl. (spr. *bangdl'*—), oorhangers.

Banderie, f. (v. h. mid. lat. *banderium*, banier, vaan), een vaandel, vendel; inz. de rijdende dienstmannen, waarmede vroeger hongarsche prelaten en magnaten te velde trokken en bij de rijksdagen verschenen; **banderole**, f. fr. (spr. *bangderool'*), de scheepswimpel, het mastvaantje; ruiter-vaan, lansvaan, de trompetkwest, het trompetsnoer; de windwijzer, van daar ook een zeer veranderlijk mensch, een, die met alle winden waait.

Bandiet, m. it. (v. *bandire*, uit het land bannen, en *bando*, mid. lat. *bannum*, z. a.), een gebannene; ook een landlooper, vagebond, straatroover, sluipmoordenaar; **banditisch**, verraderlijk, op sluipmoordenaars wijze.

Bandora, f. Muz., eene soort van russ. luit.

Bandoulière, z. **bandelier** ond. **bande**.
Bangea, z. **canarieboom**.

Banian, m. een onderhandelaar en tolk, die tot de handelskaste der Indiërs behoort.

Banian-day, m. eng. (spr. *ben'jendee*), op de engelsche schepen de vastendag, de dag, waarop geen vleesch geschaft wordt (zoals maandag, woensdag en vrijdag).

Banienboom, m. de ind. vijgenboom.

Banians, pl., chinesche of oostindische slaaprokken van gewatteerde zijde; eene partij in Indië, die, in het geloof aan de zielsverhuizing, niets eet, wat leven gehad heeft; indische kooplieden.

Banier, z. **bannier**.

Banjas, pl., overheids personen in Japan.

Bank, f. eene inrigting tot verlevendiging v. h. geldverkeer, waardoor de vereffeningen v. credit en debet gemakkelijk gemaakt, het aftellen en wegen der muntspeciën vermeden en eene vaste evenredigheid tusschen de munten kan daargesteld worden; de oudste is die v. Venetië; **bank houden**, geld- en wisselzaken in het groot drijven; ook eene speelbank tot kansspelen ophouden; **bankactiën**, bewijsstukken van het aandeel, dat iemand in eene bank heeft; **bankactionair**, **bankactionist**, m. de houder van zulke stukken; **bankagént**, een wisselmakelaar; **bankagio**, n. it. (spr. —*ádzjio*), het bankopgeld, de meerdere waarde v. bankgeld boven kasgeld; **bankassigatiën**, pl., aanwijzingen op eene bank, of van de bank op iemand tot uitbetaling eener zekere som; russisch papierengeld; **bankboek**, z. **banco-conto**; **bankgeld**, z. **banco-geld**; **banknoten**, bankbrieven of aanwijzingen, die van de eene hand in de andere gaan en in plaats van gereed geld dienen;

bankvaluta, it. (spr. *valóeta*), bankgeld als louter verdichte (gegingeerde) rekenmunt.

Banket, z. **banquet**.

Bankier, z. **banquier**.

Bankist, fr. **banquiste** (spr. *bangkiest'*), een kwakzalver.

Bankroet, z. **banqueroute**.

Bannaat, z. ond. **ban**.

Banneret, m. fr., voormaals in Frankrijk een ridder, die van den koning verlof of bevel kreeg om onder zijne banier (z. a.) gewapende manschappen te verzamelen; zoo ook kreeg in Duitschland een ridder, die genoeg vermogen bezat om ten minste tien gewapende mannen tegen den vijand aan te voeren, eene banier, en men noemde hem dan bannerheer, waarvan wij bannerheer, d. i. banierheer gemaakt hebben.

Bannier, **banier**, (fr. *bannière*, mid. lat. *banderium*, v. h. oudduitsch, *band*, vaan), algemeene benaming der vaandels, standaards en andere veldteekens, onder welke het krijgsvolk zich schaart; de vaan v. een' bannerheer of oudduitsche ridder, die tien goed gewapende soldaten te veld kon brengen; vgl. **banneret**.

bannum, n. mid. lat., v. h. duitse **ban**, d. i. de insluiting binnen bepaalde grenzen, strafdwang; inz. de kerkelijke uitsluiting v. de godsdienst- of kerkgemeenschap, de acht, z. **ban**; *bannitus*, m. Jur., een gebannene, uit h. land verwezene; *bannarium molendarium*, n. de molendwang, molenban, die eene gemeente verplichtte op eenen bepaalden molen te laten malen; **bannissement**, m. fr. (spr. —*nies'máng*), de verbanning, de verwijzing uit het land.

bannus, z. **ban**.

Banqueroute, f. fr. (spr. *bangk'róet'*, it. *banco rotto*), de bankbreuk, het onvermogen om zijne schulden te betalen, bankroet; **banqueroute maken** of **bankroetëren**, ophouden met betalen, bankroet gaan; **banqueroutier** (spr. *bangk'roetié'*), hij, die zich buiten staat bevindt of verklaart om zijne schulden te betalen, een bankbreukige, bankroetier, niet zelden een opzettelijk bedrieger.

Banquet of **banquet**, n. f. en it., (v. h. duitse *bank*, lange tafel, waarbij echter ook vergeleken mag worden het oud. *baneken*, verlustigen, *banekie*, verlustiging), een groot, prachtig gastmaal; een suikergebak; **banquettieren**, **bankettieren**, smullen, brassen, slempen; een groot feestmaal houden.

Banquette, f. fr. (spr. *bankétt'*), Mil., de trap of gang achter eene borstwering; aardverhooging aan de binnenzijde des wals; ook een aangehoofd voetpad langs eenen rijweg; eene lange wandbank in schouwburgzalen.

Banquier, m. fr. (spr. *bankié*, van *bank*), een wisselaar, wisselhandelaar, bankier; ook bankhouder bij kansspelen.

Bantagan of kahau, m. N. H., de langneuzige aap op de Soenda-eilanden.

Baobab, m. de apenbroodboom, een ontzaggelijk dikke boom met verfrissende vruchten in Afrika, het grootste der bekende plantgewassen; men wil, dat hij vele duizenden jaren leeft en meer dan 90 voet in omtrek bereikt.

Baphomet, m. het beeld des duivels, dat de tempeliers, naar men zegt, zouden aangebeden hebben.

Baptist, gr. mansn.: dooper, de doopende; **baptisterium**, n. de badkuip, doopvonte, inz. sedert de 4de eeuw de naam van kerkelijke gebouwen, waarin de doopplegtigheid werd voltrokken.

Baquet, n. fr. (spr. *baké*), een kuipje, tobbeje; bij magnetiseurs het vat, waardoor de magnetische vloeistof wordt geleid.

Bar, een zekere maatstaf van waarde in Afrika, = 1 gl. 10 ct.

Baragouin, m. fr. (spr. —*ghoe-èng*), bedorvene en onverstaanbare taal, brabbeltaal, koeterwaalsch.

Barallotten, pl., eene secte te Bologne, die in gemeenschap van goederen, vrouwen en kinderen leefde.

Barangen of baranken, pl. (v. h. poolsch *baran*, lam), vellen van ongeboren of pas geboren lammeren, met korte kroeze wol, die uit Polen, de Krim, Bucharije en Perzië komen en zeer gezocht zijn.

Baraque, f. fr. (spr. *barák*, sp. *baraca*, visschershut, waarsch. van arabischen oorsprong), eene veld- of legerhut, soldatenhut, barak; ook een slecht huis, krot; **baraquères**, in legerhutten wonen.

Baraquette, f. fr. (spr. *barakétt*), Med., de naam eener epidemische zinkingziekte, die in 1761 heeft geheerscht.

Baraquille, f. fr. (spr. *barakiélj*), een gebak met patrijzen, hoenders en dgl. gevuld, eene patrijzenpasij.

Barat, m. turk. (waarsch. = *berat*), een vrijbrief, dien de sultan den patriarch of den bisschoppen tot uitcofening hanner bediening geeft.

Baráthron, m. gr., een afgrond in Attica, waarin men de misdadigers wierp; een hol vol doodelijke lucht.

barattères, fr. en eng. (v. h. sp. *barato*, d. i. goedkoop; ook een handel), Merc., waren tegen elkander omzetten of verruilen, ruilhandel drijven; ook op tijd koopen en terstond voor gereed geld beneden den verkoopprijs verkoopen; **barátto**, m. it., de ruiling van koopwaren, de warenomzetting; **barat-handel**, ruilhandel; **barat-rekening**, ruilrekening; **baratterie**, f. de onderkruiping of het bedrog der schippers met de koopmanswaren.

Barbaar, m. gr. (*barbáros*), oorspr. bij de Grieken en Romeinen ieder buitenlander, voor zoo ver hij eene vreemde taal sprak; een vreemde, wilde; thans een ongevoelig, wreed mensch, woesteling; **barbaren**, pl., onbeschaafde, ruwe volkeren; **barbaarsch**, ruw, onmenschelijk, wreed; *strijdig met de zuiverheid van taal, onduitsch; barbaarschheid*, wreedheid, onmensche-lijkheid, gebrek aan beschaving, ruwheid in denk- en handelwijze; **Barbára**, vrouwe: eig. vreemdeling, buitenland-sche; **barbarésk**, wat in Barbarije te huis behoort; **Barbarésken**, pl. de barbarijsche of afrikaansche republieken; **barbarismus**, m. Gram., eene fout tegen de zuiverheid der taal, de taalvervalsing, vreemde woordvorming; in betrekking tot onze taal: eene onnederduitsche, onhollandsche uitdrukking; **barbaroléxis**, f. gr., eene wantaal, eene met vreemde woorden gemengde taal.

Barbacane, f. fr. Mil., schietgat, een met schietgaten voorziene muur; de bruggeschans; het bruggenhoofd, de wachttorens; ook eene muuropening voor het wegloopen van het water.

Barbára [*sinte*], f. (fr. *la sainte Barbe*), de konstabels-kamer op oorlogschepen; de kruidkamer.

Barbaricarius, m. een stikker of schilder van tapijtwerk, goudstikker.

Barbarossa, (v. h. lat. *barba*, baard, en het mid. lat. *rossus*, *a*, *um*, rood), roodbaard, de bijnaam van keizer Frederik I en van twee Turken (Horuk en Khair-Eddin), stichters van den algerijnschen zeerooverstaat, ten tijde van Karel V.

Barbe, f. de baardvisch, barbeel, een riviervisch uit het geslacht der karpers; zeker klein schip zonder masten; een paard uit Barbarije; eene strook van kant of blonden aan den vrouwelijken hoofdtooi.

Barbets, pl. fr. (spr. *barbé*), waldenzen uit de piemontesche dalen, dus genoemd naar hunne predikanten, die zij *barbes* of *ouden* noemden.

Barbette, f. fr. Mil., de brits, slaapbank; de geschutbank, eene aan de binnenzijde der borstwering aangebrachte hoogte om het geschut op te plaatsen en zoo in alle rigtingen (*à barbette*) te kunnen vuren, hetgeen uit schietgaten zoo niet kan geschieden.

Barbier, m. fr. (spr. *barbié*), baard-scheerder, barbier; **barbarpascha**, m. de barbier van den sultan.

Barbiton, n. gr., een snarenspeeltuig der Ouden, ook polichordon genaamd.

Barbone, m. eene zilvermunt in het herzogdom Lucca, geldende 12 soldi of ongeveer 20 centen.

Barbottage, f. fr. (spr. —*ndazj*), het knorrig gemelijk uitzigt, vaak aan oude lieden eigen.

barbouillères, fr. (spr. —*boeilj*—), be-

zoedelen, besmeren, bekladden; slecht schrijven, kladschilderen; ook stotteren, stamelen; **barbouillage**, f. (spr. —*boeil-jaazj*), kladderij, morserij zoo in het schrijven als schilderen; ook brabbeltaal, onzamenhangend gesnap; **barbouilleur**, m. (spr. —*boeiljeur*), een kladder, slecht schilder, kladschilder, knoeijer; ook babbelaar, wawelaar.

Barcan, z. **bercan**; **barcane**, f. Mar., een vaartuig in de Middellandsche zee, bestemd tot het vervoer der levensmiddelen, een victualieschuit.

Barcarole, f. (v. h. ital. *barcaruolo*, bootsman), een liedje der venetiaansche gondeliers, ook z. v. a. **barquerolle**, f. z. ond. **bark**.

Barchent, ook **parchent**, m. (mid. lat. *barracanus*, eene soort van kamelot), eene katoenen stof, aan de eene zijde ruw, welker ketting linnen is.

Barchetta, f. it. (spr. —*kétta*), Mar., eene kleine bark, een klein vaartuig, eene boot bij de galeijen; **barcone**, m. it., eene groote bark, een klein vaartuig voor levensmiddelen op de Middellandsche zee.

Bardale, f. afgeleid v. h. oude stamwoord *bar*, d. i. klank of lied, werd door Klopstock als de oudduitsche naam v. d. leeuwrik gebezigd.

Barden, pl. (v. gelijke afstamming als *bardale*), zangers en dichters der oude Galliërs, en volgens eene heerschende dwaling ook der Germanen; zij bezongen de daden der helden en vuurden de strijders tot dapperheid aan; **bardiet**, n. (*barditus*, m.) een bardenlied, bardenzang, krijgsvang, strijdlid; een gedicht in den geest der oude bardenzangen, door Klopstock in den smaak gebracht.

Bardesanisten, pl., eene gnostische christelijke secte der tweede eeuw, gesticht door den Syriër *Bardesanes*, die de leer der valentinianen onderwees.

Bardiglio, m. it. (spr. *dieljo*), eene zeer harde marmersort in Toskanen.

Bardot, m. fr. (spr. —*dó*), een jonge muilezel, die gewoonlijk de andere ezels voorop gaat en den drijver met de levensmiddelen draagt; fig. een pakezel, zondenbok, wrijfpaal; ook Typ., een defect exemplaar, gebrekkig afdruksel van een boek.

Barège, m. fr. (spr. —*rézj*), eene wollen stof, die niet gekeperd is, dienende tot het maken van shawls enz.

Barême, m. fr., een naar den maker dus genoemd boek met uitgewerkte rekeningen van allerlei aard; van daar een rekenknecht, eene ezelsbrug; ook een luijaard.

Barend, z. **Bernhard**.

Baret of **barret**, n. (fr. *barette*, f.), eene soort van kleine muts of hoed der geestelijken, een kardinaalshoed, doctorshoed; ook het geluid, geschreeuw van eenen olifant of

rhinoceros; **baretwinkel**, een winkel, waar men hoeden, mutsen, petten enz., alsmede gebreide of geknoopte kledingstukken verkoopt; **baretmaker**, een mutsen- of huifmaker, een mutsen- of kousenwerker.

Barge, f. fr. (spr. *barzj*), een platboomd vaartuig met zeilen en riemen, eene bark; eene nieuwe soort v. volksschuiten in Nederland, van gemakkelijker en sierlijker inrigting dan de oude lage trekschuiten, doorgaans **bargie** of **bergie** genoemd.

Baribal, m. eene soort van kleine beeren in N. Amerika, Japan enz.

Bariga, f. Merc., eene soort van oostindische zijde.

Barigello, m. (spr. *baridzjello*), de hoofdman der sbirren (z. a.) te Rome.

Baril, n. fr. (spr. *bari*), een vaatje, tonnetje; in Frankrijk eene inhoudsmaat van verschillende grootte voor elken handelstak; **barillo**, m. eene ital. inhoudsmaat: te Ragusa = 77,075; te Rome voor wijn = 58,34, voor olie = 57,48; te Corfu en Paros = 68,13; te Zanti = 49,55; te Cephalonië = 50,82; te Napels = 43,62; te Toscanen voor olie = 33,428, voor wijn = 45,584; **barillage**, f. (spr. —*rieljáazj*), in de zeehavens het vaatwerk, het fust; **barillard**, m. (spr. —*rieljáar*), de galeiofficier, die het opzigt heeft over den wijn en het water, de keldermeester op de galeijen.

Barilla of **barille**, f. (spr. *rielj*), z. **soda**. **barioléren**, fr., hont beschilderen, kakelbont verwen, bespikkelen; **bariolage**, f. fr. (spr. —*lúazj*), bonte, kakelbonte schilderij, verwerij.

Barique, z. **barrique**.

Baritono, it. of **baryton**, gr. m. de diepe tenor of hooge bas; eene soort van basviool, die ook onder den toets snaren heeft; **baritonist**, m. de hooge-bas-zanger.

Barium, n. de metallische basis der **barrytaarde**, d. i. zwaaraarde (v. h. gr. *barýs*, zwaar), ook *terra ponderosa*, eene in 1774 ontdekte aardsoort; **barýt**, m. gr., z. v. a. **baryt-aarde**; ook zwaarspath, boheemsch spath, of zwavelzure zwaaraarde.

Bark, f. (it. *barca*, fr. *barque*; waarsch. zijn' oorsprong nemende uit ons *baren*, dragen, of van *bergen*?), eene boot, schuit, klein schip of vaartuig tot lossing v. groote schepen; ook een groot driemastschip voor den zeehandel, **barkschip**; **barkas**, de groote boot bij een zeeschip; **barquerolle** of **barquerole**, ital. *barcherolla*, f. (spr. *barke*)—een klein lustvaartuig, pleizerschuitje zonder mast; **barkétte**, f., z. **barchetta**.

Barmhartige broeders, eene monnikenorde, die behalve de gewone drie geloften, armoede, kuisheid en gehoorzaamheid, ook die der ziekenverzorging aflegt; **barmhartige zusters**, nonnen van onderscheidene orden; in Frankrijk de krankver-

zorgsters in de hospitalen (*soeurs charitables, soeurs de la charité*).

Barnäbas, hebr. mansn.: zoon der verroosting; **barnabieten**, pl., eene geestelijke orde, die in Milaan in 1535 ontstond en haren naam aan de St. Barnabas-kerk aldaar ontleende.

Barnsteen (gr. *elektron*, fr. *ambre*), eene harsachtige zelfstandigheid, die de ouden als geneesmiddel en amulet gebruikten, en thans tot het vervaardigen van halskorallen, oorsieraden, reukfleschjes, cigarenpijpjes, siches enz., lakvernis, barnsteenzuur, -olie en reukwerk wordt aangewend. Men hield hem vroeger voor een mineraal, doch de latere scheikundigen bewezen zijn' plantaardigen oorsprong, en hij wordt door hen onder de plantenharsen geteld. Gewreven wordende geeft hij een' aangename reuk, ambergéur. Men noemt hem ook gele amber en karabo.

Baroccio, it. (spr. *barótsjio*) z. v. a. **barouche** (z. a.).

Barók, fr. *baroque*, scheef, scheefronde (van paalen), oneig. onregelmatig, zonderling, grillig, belagehelijk.

Baromacrométer, m. gr. (v. *báros*, n. zwaarte), Med., een zwaarte- en lengtemeter, een werktuig ter bepaling van de zwaarte en de lengte van een pas geboren kind; **barométer**, m., ook **baroskoop**, Phys., een zwaartemeter, gewichtmeter der lucht, of luchtweger, weërglas; **barometerproef**, z. elasticiteitswijzer; **barometrie**, f. de meetkunst der luchtzwaarte, ook inz. de kunst om met barometers om te gaan; **barometrograaph**, m. een beschrijver der zwaartemaat, een uurwerk ter zwaartemeting.

Barón, m. (uit het mid. lat. en oud. *baro*, man, vasal), een vrijheer, bannerheer, baanderheer; **barones**, fr. *baronne*, vrijvrouw; **baronet**, m. eng. (spr. *baronet*), een engelsch edelman die in rang het midden houdt tusschen een' baron en ridder (*knight*) en den titel *Sir* voor zijnen doopnaam voert; **baronië**, f. vrijheerlijkheid, het land van eenen baron; **baronisieren**, tot den vrijheersstand verheffen.

Baróne, n. it., een schelm, schurk, landlooper.

Barouche, f. (spr. —*róesj'*), of **barutsche**, **birutsche** (spr. —*roetsje*), een rijtuig met twee wielen, eene halve koets.

Barquerolle, z. ond. **bark**.

Barra, eene kleine turks. munt, = 4½ ct.

Barracan, m. een wit kleed der Arabieren in Fez.

Barrage, f. fr. (spr. *barázj'*, vgl. *barre*), Merc., de beschutting der vaten door dwarshouten tegen den bodem; ook straatgeld, bruggegeld.

Barras, m. het schelhars uit de pijnboomen; de witte wierook (*gallipot*); ook paklinnen.

Barratta, zwart welriekend hout uit Guyana.

Barratterie, z. **baratterie**.

Barre, f. fr. (oorspr. duitsch: oudd. *parra*, stang, *parron*, versperren, eng. *bar*), eene stang, staaf, eene goud- of zilverstaaf; ook baarzilver; de slagboom; eene zandbank voor den mond van eenen stroom of den ingang van eene haven; ook de havensluitboom; de balie of het staketsel in de pleitzaal; de kam aan het klavier en de viool; **barreau**, m. fr. (spr. *baró*), de tralie, ijzeren vensterspijl; de gerechtszaal, pleitzaal, vierschaar; de gezamentlijke regtsbeambten.

Barrel, n. engelsche vochtmaat v. 31 tot 36 gallons, ongeveer = 140 tot 163 ned. kannen.

Barricáde, f. fr. (z. *barre*), de toeluiting, grendeling, versperring, straatversperring; eene valpoort, een schotbalk; **barricadéren**, den toegang versperren, afgrenzen, verschansen.

Barrière, f. fr. (spr. *bariër'*), in 't algemeen alles, wat eenen toegang afsluit, een hek, slagboom, draaiboom, valboom; verhakking; grensweer, grensvesting; **barrière-steden**, grensvestingen, inz. de steden en vestingen, die bij het **barrière-tractaat** in 1715 tusschen den duitsehen keizer en de Staten der vereenigde Nederlanden als een' voormuur tegen Frankrijk moesten dienen.

Barrique, f. fr. (spr. *bariek'*), Merc., een stukvat, groot vat, okshoofd.

Barris, m. (uit de taal v. Guinea), de afrikaansche boschmensch, ook pongo, jocko, een ongestaarte aap in het binnenland van Angola, Congo enz.

Bárrister, m. eng., een aankomend pleitbezorger in Engeland.

Barrois, m. fr. (spr. —*baroá*), een fransche wijn van *Bar*.

Barsac, m. fr., een witte Bordeaux-wijn van het vlek *Barsac* aan de Garonne.

Barse, f. tinnen bus, waarin de thee uit China komt.

Barsoti, m. Bot., een altijd groene boom uit de Indiën, dien de geneeskunst zich ten nutte maakt.

Bartholomæus, hebr. mansn., eig. een strijdbare zoon, v. a. verbasterd v. *bar Ptolemaios*, een zoon van *Ptolemaeus*, **bartholomæers**, pl., een genootschap van wereldlijke geestelijken in Beijeren, die in gemeenschap leven en zich met de opvoeding en het onderwijs van jonge lieden bezig houden; nog eene broederschap v. amerikaansche geestelijken te Genua gevestigd, ook basilieërs geheeten; **Bartholomæus-nacht**, parijsche bloedbruiloft, de moord aan de protestanten in Frankrijk gepleegd op last v. *Karel IX*, den 24sten Augustus 1672.

Baruch, hebr. mansn.: de gezegende.

Barulieten, pl., eene christensect der

12de eeuw, zoo genoemd naar *Barulus*, die leerde, dat Christus geen werkelijk vleesch en bloed heeft gehad, en dat de zielen reeds vóór de wereldschepping hadden gezondigd.

Barutijn, f. fr. (v. *barutine*), eene soort van levantsche zijde.

Barutsche, z. *barouche*.

Barvoeter-monniken, zulke monniken, die of geheel geen schoeisel of slechts enkele zolen met riemen (sandalen) dragen; men vindt hen onder de franciskanen, carmelieten, enz.; doch zij maken geene afzonderlijke orde uit.

Barycoëie, f. gr. (v. *barys*, zwaar), Med., de hardhoorigheid; **barylalie** of **baryglossie**, f. het moeilijke, belemmerde spreken; **barymetrie**, l. **barometrie** (z. a.); **baryodynie**, f. Muz., eene diepe stem, basstem; ook eene zware, harde spraak; **baryphonus**, of **baryphoon**, m., z. v. a. **bassist** (z. a.); **baryt**, m., z. **barium**; **barytonon**, n. een woord, welks laatste lettergreep den klemtoon niet heeft.

Baryton, z. *baritano*.

Bas, m., it. *basso*, de diepste, laagste stem, de grondstem, mansstem; ook het speeltuig, waarop men den bas speelt, basviool; *basso-continuo*, it. (spr. —*noeo*), *basus generālis*, m. lat. of **generaal-bas**, de grond- of hoofdbas; *basse-contre*, fr. (spr. *bas' kongtr'*) of **violon** (spr. *violōng*), **contrabas**, de groote of diepe bas; **fundamenteaal bas**, de grondbas; *basse ripiēno*, it., de volle bas; *basso violoncello*, it. (spr. —*tsjello*) of de **violoncel**, de kleine basviool of knieviool; **basclarinet** of **basset-hoorn**, de bashoorn, kromhoorn, slanghoorn, slangbas; **bassetfluit**, de basfluit, eene fluit, die 5 toonen dieper is dan de altfluit; **bassetaille**, f. (spr. —*talj'*) en **basséto**, de diepe tenor, de middelstem; ook de zanger van die stem; **bassetaille**, ook z. v. a. **bas-relief** (z. a.); **bassist**, m. een baszanger of basspeler; **basson**, fr. (spr. —*sōng*) of **fagot**, m. de baspijp, de blaasbas; **bassonblazer** of **fagottist**, een basblazer.

Basalt, m. (lat. *basaltēs*, aethiopisch *basal*, v. h. hebr. *barsel*, ijzer?) Min., eene graauw- blaauw- groen zwarte steensoort, die zeer digt en hard is en tot bouwmateriaal en straatplaveijing, ook ter toetsing van de zuiverheid des gouds (essayering) kan gebruikt worden; ook zwart steengoed; **basaltiet**, m. eene naar basalt gelijkende steensoort uit Silezië en de Paltz; zwart porselein door Wedgwood en Bentley uitgevonden.

Basament, z. ond. *basis*.

Basane, f. fr., het schapenleder; toebereid schapen- of lamsvel; ook bereid kalfsleder.

Basaniet, m. gr. Min., de toets- of proefsteen der Ouden; eene harde, zwarte egyptische steensoort.

Basar, z. *bazar*.

Basareka, oostind. rekenm. van 2 rees.

Basarico, eene slechte blikken geldsoort in O. Indië.

Basch of (met een daarvoor geplaatst woord verbonden) **baschi**, m. turk. (eig. hoofd), de eerste, overste, een opperhoofd (gewoonl. met andere ambts titelen zamen gesteld.)

Baschkiren, pl., een onder russische heerschappij staande tartaarsche volksstam.

Baschmalik, n. turk. (eig. *baschmaklik* v. *baschmak*, sandaal), pantoffelgelden, het pachtgeld der boschovertredingen, een gedeelte van het inkomen der sultanes.

Baschtården (**betården**), pl., in Turkije galeijen van 26 tot 36 roeibanen.

Bascule, f. fr. (spr. *baskiul'*), het tegenwigt, dat dient om eene brug op te halen en neder telaten, de wip, de zwengel aan een' waterput, eene wipplank; het **basculstelsel**, Pol., het weifelen, wankelen in de grondstellingen van het staatsbestuur.

Basella, f. **baselkruid**, Bot., klimmende nachtschade, een plantengeslacht in O. Indië, alwaar het als verwstoffen als moeskruid wordt gebruikt.

Basilaloog, m. gr. (v. *basileus*, koning en *agōgos* leidsman), eig. een vorstenleidsman, doch doorgaans gebruikt in den zin v. vorstenvleider; **basilica**, f. gr. (*basilikós*, koninklijk), eig. een koninklijk gebouw; te Rome een prachtig gebouw, waarin de burgers wegens staatszaken bijeen kwamen, de teregtzittingen gehouden werden enz.; daar Constantijn den eersten christenen een dezer gebouwen inruimde, kregen de eerste christenkerken den naam v. **basilica**, die later domkerken, cathedrale kerken genoemd werden; Anat. (*vena basilica*), de ellepijshuidader; **basilica** of **basilische wetten**, het wetboek v. keizer Basilius den groote voor het gr. keizerrijk; **basilicum**, n. Bot., koningskruid, dat men als specerij aanwendt; Phar., eene ettermakende zalf; *unguentum basilicum*, lat.-gr. Phar., pekzalf; **basiliscus**, m. eene oude veldslang (geschut), waarmede men achtenveertigponders schoot; N. H., de koninghagedis, eene onschadelijke hagedis in Z. Amerika en Azië; het bijgeloof kende den basiliscus het vermogen toe om met den blik zijner oogen te doden, van daar **basiliscus-oogen**; **Basilus** en **Basilides**, gr. mansn.: de koninklijke, de verhevene; **basilidiānen**, pl., eene christensecte der 2de eeuw, door Basilidius gesticht.

Basistan, m. turksche marktplaats, z. *besistan*.

Basin, m. fr. (spr. *bazēng*), eene fijne en sterke bombazijn, streepjesgoed.

Basis, f. gr. Arch., alles waarop een lichaam steunt of rust, de grond, het voet- of onderstel, de grondslag, grondvlakte,

grondlijn, grondvest van een gebouw, de zuilenvoet; Chem., elke stof, die zich met de zuren vereenigt en deze onzijdig maakt, een metaal-oxyde of een alkalisch ligchaam, zooals de ammoniak; Math., het grondgetal van een logaritmenstelsel; de grondlijn der driehoeken enz., het grondvlak der ligchamen; **basament**, n. barb. lat. Arch., het voetstuk, grondstuk voor beelden en zuilen, de grond van een gebouw; **baseiteit**, **basiciteit**, **basiteit**, f. Chem., het voorhanden zijn eener chemische basis; **baseologie**, f. gr., de leer van de grondslagen der ligchamen, over het algemeen de grondleer; **basiment**, l. *basement*, n. fr. (spr. *baz'ming*), een grondslag, fundament; **baséren**, den grond leggen, vestigen, gronden; **baséring**, de vestiging; **basische zouten**, Chem., zouten, waarin het metaal-oxyde de overhand heeft.

Basquiña, f. (sp. *basquina*), een wijde overrok der spaansche vrouwen.

Basrelief, z. **relief**.

Bassa, m. een Turksch overheidspersoon, beter **pascha**, (z. a.).

bassa-lega, [*argento di*], it. (spr. *ardzjento*—), Merc., munt van gering gehalte (op de Augsburgsche wissels).

Bassanelli, pl., speeltuigen der vorige eeuw, veel overeenkomst hebbende met de schalmeyen.

Bassanello, m. it. Muz., eene hobo (*hautbois*), uitgevonden door den Venetiaan Bassano.

Bassaner, m., of **bassoner gans**, schotsche gans, witte zeeraaf, eene soort v. pelikaan op het schotsche eiland Bassa.

Bassariden, pl. gr., bacchantinnen, priestressen van Bacchus Bassareus, misschien naar hare mantels van vossenvelen (*bassar*, een vos) dus geheeten.

Basselisse, f. fr. (spr. *bass' liess'*, van *bas*, laag, en *lisse* [lat. *licium*], de schering of ketting v. h. weefsel), tapijten of weefsels, met ingewerkte, levendige figuren; zij staan tegen over die, welke men *haute lisse* (spr. *hoot' liess'*) noemt, dewijl de ketting bij de laatste te lood op het getouw staat, terwijl hij bij de eerste waterpas ligt.

Bassésse, f. fr., laagheid, laaghartigheid, gemeene, lage denkwijze, diepe vernedering.

Bassetaille, z. ond. **bas**.

Bassetfluit, —hoorn, z. ond. **bas**.

Bassetje, n. (fr. *basset* v. *bas*, laag), het kleine engelsche dashondje.

Bassette, f. fr., een kaartspel, dat veel naar het pharaon gelijkt; een ital. kaartspel.

Bassin, n. fr. (spr. *baséng*), een bekken, eene kom, fonteinkom; eene veilige ankerplaats in eene haven; eene haven als door de natuur gevormd.

Bassist, *basso*, **basson**, z. ond. **bas**.

Bassorine, f. Chem., het taaije sap of

slijm, het gommig bestanddeel der **basora-gom**, der tragacanth-gom, salep enz.

Bassótti, pl. it., eene soort van macaroni (z. a.) in Italië.

basta, it. (v. *bastare*, sp. *bastar*, genoeg zijn); het is genoeg, genoeg daarvan! houd op! halt! de **basta**, klaverenaas, de derde in rang, de derde **matador** in sommige kaartspelen.

Bastaard, **basterd**, m. (it. *bastardo*, mid. lat. *bastardus*; van celtischen oorsprong; gaelisch: *basdard*, waarsch. v. *baos*, ontucht, *bacis*, wellust), een buiten echt geteeld, onecht kind, keefskind, bankerd; v. planten en dieren: een gemengd geslacht, uit tweederlei soorten voortgekomen, eene afwijking, ontaarding, speelsoort; ook eene fijne, digte katoenen stof; **bastaard-vals**, de waterverw; **bastaard-venster**, een venster, dat zoo hoog is als, of hooger dan breed is; **bastaard-wissel**, Merc., eene enkele schuldbekentenis, een bloot leenbriefje; **bastaard-wol**, de slechte wol aan de schapenvachten; in het algemeen beteekent **bastaard**, als adject., het onechte, valsche, afwijkende, ongewone; **bastarde**, Mar., de groote turksche admiraal-galei (ook wel **bastaard-galei**); het groote zeil eener galei; **bastardéren**, Bot., zich als gemengde soorten voortplanten.

Bastaggo, m. in Turkije de naam van de plaatsen, waar de schepen verplicht zijn **quarantaine** (z. a.) te houden.

bastant, fr. (spr. *bastáng*), toereikend, genoegzaam; bekwaam, geschikt tot eene zaak; **bastantie**, f. geschiktheid, bekwaamheid.

Bastiaan, afgekort v. **Sebastiaan** (z. a.).

Bastérne, f. fr., een overdekte bagagewagen; ook een met ossen bespannen wagen, in gebruik bij oude noordsche volkeren.

Bastide, f. fr., een op zich-zelf staand houten blokhuis; een landhuis, lustslot in het zuiden van Frankrijk.

Bastille, f. fr. (spr. —*iel*?; mid. lat. *bastia*, *bastile*, *bastilla*, versterkt slot), eertijds de algemeene benaming van alle versterkte, met torens voorziene kasteelen; als eigennaam beteekent het inz. de geduchte vesting voor staatsgevangenen in Parijs, onder Karel V (1370—83) gebouwd, en onder Lodewijk XVI in 1789 door de parijische burgers bestormd en omvergeworpen; **bastión**, f. fr., het bolwerk eener vesting, een vestingwerk, dat uit twee **faces** en twee **flanken** bestaat; **bastionéren**, met een bolwerk voorzien.

bastonnéren, (it. *bastonare*), stokslagen uitdeelen, afrossen, de huid wasschen; **bastonnade**, f. fr., stokslagen, afrossing; de in Turkije gebruikelijke straf, die in slagen op de voetzolen of op den rug met een touw met knopen of lederen riem bestaat.

Bataille, f. fr. (spr. *batály* v. *battre*,

slaan), een slag, strijd, gevecht, veldslag; **bataillères**, twisten en vechten, in 't rond slaan, plukharen, borstelen; **bataillon**, n. fr. (spr. *bataljón*), een bepaald deel (derde of vierde) van een regiment voetvolk; eene krijgsschaar, strijdbende; **bataillon carré**, een als vierhoek geschaard bataillon, eene vierhoekige slagorde.

Batárde, f. fr., een ligte Weener wagen of koets; eene soort v. nagemaakte Vigognerwol; Mil., een tien voet lange achponder, oud geschut.

Batátén of **patátén**, pl., (uit de taal van Haïti), meelachtige knollen v. d. *convolvulus batatus*, eene eenjarige plant, een voedsel voor de volken, die tusschen de keerkringen wonen.

Bachelor of **bachelor**, m. eng. (spr. *betsjelur*), z. v. a. *baccalaureus* (z. a.)

Batelage, f. fr. (spr. — *laazj*), goochelarij, bedriegerijs, potsenmakerij; **bateleur**, m. een goochelaar, potsenmaker, kwakzalver.

Bath-kol, hebr., eig. dochter der stem, openbaringsstem.

Bathos, n. gr., eig. de diepte, het verheven in de poëzij; in nieuweren tijd iron. gebruikt voor het lage, gemeene, het platte en kruipende in schrijft, dicht- en spreektrant, in tegenoverstelling met *pathos*; **bathométer**, m. gr., een dieptemeter, een werktuig om de groote diepten der zee te meten, uitgevonden door A. van Stipriaan Luisicius, geneesheer te Delft, die er in 1805 eene beschrijving van in het licht gaf.

Bathrúm of **bathrum**, m. gr. Chir., eene ziekenbank, een bed, waarop heelkundige kunstbewerkingen verrigt worden.

Batillus, m. een speeltuig van metaal, in den vorm van een' staf met metalen ringen.

Batist, n. (zoo men wil naar de oostind. stof *batstas* of *baffetas* benoemd, z. a.), het fijnste linnen; **batist-mousseline** (spr. — *moes*—) n. een naar batist gelijkend weefsel uit katoen.

Batman, m. een gewigt in de Morgenlanden: in Turkije is een **groote batman** = 8 okas of omtrent 7,5 ned. pond; een **kleine batman** = 2 okas; ook eene russ. korenmaat, = 28 ponden.

Bato, de mythische stamvader der **Batavieren**, een koning der Katten, die zich, naar luid der overlevering, met de zijnen bij Nijmegen nederzette, daar het slot **Batenburg** bouwde, en het omliggend land **Bato's auen**, Bato's velden, noemde, waarvan de Romeinen **Batavia** en de latere bewoners **Betuwe** gemaakt hebben.

Batoeken, eig. **Batoggi** of **Batoggen**, pl. (russ. v. *botog* of *batog*, stok), dunne latten of stokken, waarmede misdadigers in Rusland geslagen worden; stokslagen.

Baton, m. fr. (spr. — *tóng*), de **stok**, staf, wandelstaf, rotting, ronde knuppel; Muz., het rustteeken; de **stok** of **rol**, waarmede de maat wordt geslagen; **batonnéren**, met den **stok** vechten, afrossen; **batonnist**, m. die zich zoo tot den aanval als de verdediging behendig van den **stok** weet te bedienen; **stokvechter**.

Batrachii of **batrachiërs**, pl. gr. (van *batrâchos*, kikvorsch), de kikvorschaardige dieren; **batrachiet**, N. H., vorsch- of paddesteen, een groene holle steen, waarvan het midden een oog verbeeldt; kikvorschversteening; **batrachium** of **batrâchus**, m. gr. Med., kikvorschgezwel onder de tong; **batrachomyomachie**, f. de vorsch- en muizenkrijg, een boertig heldendicht, dat aan Homerus wordt toegeschreven.

Batta, f. de soldij der eng. troepen in O. Indië.

Battarismus, m. gr., het stotteren, gestotter.

Battement, n. fr. (spr. *battmáng*), in de danskunst: het zamenslaan der in de hoogte geheven voeten, kuitflikker; in de schermkunst hetzelfde als **battuta** (z. a.); Muz., de dubbele triller of tremblant; ook de slaglijst eener vleugel- of scheid- deur; de slingerslag aan eene klok.

battéren, (v. h. it. *báttere*, fr. *battre*, slaan), in de schermk. de tegenpartij het rapier den degen of de fleuret uit de hand slaan; **battoir**, m. fr. (spr. *batoár*), een stamper, klopper; een palet om te kaatsen.

Batterie, f. fr. (eig. vechterij), de kanonbedding, geschutwal; het geschut-zelf, de batterij, stormkat, schietschans; ook het pandeksel van een geweer slot; een heiblok; de stukpoorten op de schepen; Muz., het aanroeren van verscheidene snaren te gelijk; op de guitar de trils- slag; Phys., eene rij flesschen tot elektrische proeven; ook de metaalzuil of de kolomsgewijs op een gestapelde metalen platen bij het galvanismus (z. a.).

Battologie, f. gr., onnut, nietig gesnap, ijdel geklap, noodelooze omhaal van woorden, zoo gehceten naar een' langdradigen gr. dichter Battus, of wel van het gr. *battologeín* = *battaridzein*, stamelen, stotteren.

Battuta, f. it. (spr. *battóeta*), Muz., de maat- of tacts- slag, of het voorslaan van de maat; in de schermkunst de schelslag.

Batte, f. eene zilvermunt in de zwitser- sche kantons, ongeveer = 5 centen.

Batzner, m. eene zilvermunt in sommige deutsche staten, = 4 kreuzer, of 6 à 7 centen.

Baume, m. fr. (spr. *boom*'), balsem.

Bavard, m. fr. (spr. *bawáar*), een snapper, wawelaar, zwetser; **bavardéren**, klappen, wawelen, onbesuisd en onbedacht spreken; **bavardage**, f. (spr. *bawardázj*'),

ook **bavarderie** of **bavardise**, f. onverstandig gesnap, ijdel gezwets, beuzelpraat.

Bavaroise, f. fr. (spr. *bawaróaz'*), warme thee met siroop van capillaire (die men vervaardigt uit de bladen van den *adiantum capillus veneris*), siroopthee, een heijersche drank.

Bavélie, f. het uitschot der zijde in Italië.

Baviaan, m. (it. *babuino*, fr. *babouin*), eene soort van kortstaartige, zeer wilde en geile aap in Afrika; de oude cynocephalus.

Bavius, mansn. lat., de naam van eenen slechten dichter en ingebeelden kunstregter ten tijde van *Horatius*, door *Virgilius* voor de vergetelheid bewaard; van daar: een smakeloos dichter en vitziek beoordeelaar.

Bavo, mansn. (v. h. lat. *babo*, ik blaf), de blaffer, de blaffende; ook **Bavius**.

Bavóche en **bavochúre**, f. fr. (spr. —*woj*—), een onzuivere afdruk v. eene plaat of eenen lettervorm; misdruk, kladderij; **bavochéren**, onzuiver, onzindelijk afdrukken.

Bavolet, m. fr. (spr. —*wolé*), een boerinnenkapsel in Frankrijk, dat alleen het bovendeel van het hoofd bedekt.

baxen, z. **boxen**.

Bayard, m. eng. (spr. *béjard*), het kastanjebruin paard (v. *bay*, bruin, bruinrood); ook een gaper, onbescheiden toeschouwer.

Bayonnet, z. **bajonet**.

Bazar of **basar**, m. perz., in het Oosten de markt of eene ruime, breede straat, waar de kooplieden hunne winkels of kramen hebben, in Perzië ook *maidan*, *meidán* of *alméidan* genoemd; ook de tot winkels en verkoopplaatsen geschikte gebouwen (de grootste *bazar* is te Ispahan in Perzië, waar meer dan 1000 winkels en magazijnen rondom een ruim marktplein gebouwd zijn).

Bazarne, m. fr., een fijne bourgonje-wijn.

Bdellium, n. gr., of **bdelliumgummi**, Bot., eene harsachtige gom uit Arabië, Indië, Guinea enz., van bitteren smaak en leelijken reuk, dus genoemd naar de *bdella*, eene soort van palmboom, uit welken zij vloeit.

Bdellométer, m. gr. (v. *bdella*, bloedzuiger), Chir., een werktuig door *Sarlandière* uitgevonden, om de steeds duurder wordende bloedzuigers te vervangen; het bestaat uit een' glazen laatkap, voorzien van eene kleine pomp en kleine lancetten; **bdellicus**, door bloedzuigers ontstaan.

Beatilles, pl. fr. (spr. —*tiel'*), lekkerbeetjes, die men in de pastijen, soepen enz. doet, zooals lever, kalfszwezerik; ook allerlei kleine nonnenarbeid, zooals *agnus*, speldekussens enz.

beatius, m. lat., de gelukkige, zalige; **Be-**

āta en **Beātrix**, f. lat. vrouwenn.: de gelukkige, de zalige; ook eene schijnheilige, *fijnvrome*, bidzuster; *beāta virgo*, de heilige maagd (Maria); *beātae memoriae*, zaliger gedachtenis; *beāti possidentes*, zalig zijn de bezitters; **beatificéren**, zalig spreken; **beatificātie**, f. de zaligspreking, het opnemen door den paus onder het getal der zaligen (iets minder dan *canonisatie*); **electriche beatificatie** of **apothéose**, f. eene electriche proef, waarbij het licht, dat het hoofd des geëlectriseerden omgeeft, naar eene glorie of eenen heiligenkrans gelijkt; **beatismus**, m. de schijnheiligheid, *fijmelarij*; *beatitūdo vestra*, lat., uwe heiligheid, titel, waarmede men den paus aanspreekt.

beau, fr. (spr. *boo*), schoon; als subst. een pronker, een modegek, een opgeschikt heertje; *beau monde* (spr. —*mongd'*) f. de aanzienlijke, voorname lieden, de beschaafde, fatsoenlijke stand; *beau sexe*, (spr. —*seks'*), f. de schoone kunne, het schoone geslacht; *beauté*, f. de schoonheid, oneig. eene schoone vrouw, een schoon meisje.

Bécasse, f. fr. N. H., de snip, houtsnip, een trekvogel met zeer langen snavel; **bécassine**, ook **beccassine**, f. de watersnip, poelsnip, iets kleiner dan de vorige.

Beccafige, f. fr. eig. *bec-figue* (spr. *bekfieg'h*), de gemeene vijgeneter, vijgenlijster, vijgensnip, een welsmakend vogeltje v. h. geslacht der *motacillen*, dat zich bij voorkeur met vijgen en druiven voedt, in Z. Europa, inz. op Cyprus.

Bechamél of **bechamélie**, f. (spr. *be-sja-*), in de kookkunst eene uijjesaus, eene blanke saus, zoo geheeten naar haren uitvinder, den *marquis de Bechamel*.

Becher, m. eene badensche inhoudsmaat, = 1½ ned. maatje; ook eene graanmaat te Bazel.

Béchica, pl. gr., hoeststillende, borstverzachtende middelen; middelen, die de uitwerping uit de borst bevorderen

Beck, n. eene eng. maat, z. **peck**.

becomplimentéren, holl.-fr., begroeten, verwelkomen.

Becs, pl. fr. eig. snavels; de gezamentlijke kringsgewijs geplaatste openingen, door welke uit de gaspijpen het gas stroomt, dat, aangestoken zijnde, eenen lichtkegel vormt.

Becs de corbin, pl. fr. (spr. —*korbèng*), de voorm. lijfwacht der koningen v. Frankrijk, uit 100 edellieden bestaande; dus geheeten naar de kromme hellebaarden, die zij bij statelijke gelegenheden droegen.

Beczcectie, **biscectie**, f. russ., eene geldboete in Rusland voor den beleediger van een' aanzienlijk' persoon, wiens lijfeigene hij wordt bij onvermogen van betaling.

Beczka, f. poolsch (spr. *betsjka*), eene vochtmaat, vat, = 62 kan.

Beda, z. *veda*.

Bedeguar of **bedegár**, m. fr., hondsrozenspons (*spongia cynobasti*), de mos- en monsterachtige uitwassen, welke men op wilde rozen ziet, waarschijnlijk veroorzaakt door den steek van zeker insect (*cynips rosae*).

Bedelmonniken, z. *mendicanten*.

Bedemund, m. oud. Jur., de boete, die eene lijfegene, buiten het huwelijk bezwangerd, aan haren heer moest betalen; ook de vergunning, verlofbrief voor het huwelijk der lijfegenen.

Bedlamiet, m. (spr. *bedlem*—), een krankzinnige, een opgeslotene in een dolhuis; een gek, een dolleman; de naam is ontleend aan een groot hospitaal voor krankzinnigen te Londen, **bedlam** (spr. *bedlem*) geheeten, eene zamentrekking van *Bethlehem*.

Bedsponde, z. *sponde*.

Beduinen, pl. (arab. *bedáwi*), landloopers, van *bedw*, open veld, woestijn, arabische stroopbenden, rondzwerfende Arabieren, die meestal van den roof der karavanen leven.

Bé-dur of **B-dur**, it. Muz., de harde toonsoort of harde B, in tegenoverstelling met *Be-mol*.

Beefsteak, n., pl. *beefsteaks*, eng. (spr. *biefsteeks*), engelsche rundvleeschlappen, of dun gesneden, gekruide en snel gebraden rundvleeschschijven.

Beelzebub, m. hebr. (van *baal*, heer, en *s' búb*, vlieg), eig. vliegenvorst; opperduivel; ook de naam van een' gestaarten aap, z. *sapaju*.

Beer, m. Arch. en Mil., een zware, in het water opgetrokken muur als waterkeering; ook het schuins opgaande metselwerk aan den voet van groote gebouwen.

Beerendaalder, m. zwits. zilveren munt, ongeveer = 1 gl. 65 cent.

Beermost, f. (v. *beer*, bes. bezie), de most, die nog voor de persing der druiven afdruipt, en die tot bereiding van den *beerwijn* dient, dien men voor den besten houdt.

Befána, f. it. (misschien verbasterd uit het gr. *epiphania*), een bekleede ledeman, die in sommige ital. steden op vastenavond in koddige processien wordt rondgedragen.

Beg, m. turk., gew. *bei* of *bey*, heer, een titel van zekere turksche beambten; **beglerbey**, m. eig. een heer der heeren, een landregter, opperstadhouder van een groot landschap in Turkije; **beglik** of **heilik**, n. de waardigheid en het gebied van eenen *beg*.

Begijnen, geestelijke dochters of weduwen, die, zonder eenige kloostergelofte af te leggen, gemeenschappelijk op zoogenoemde *begijnenhofjes* leven; oneig. *hijn*

zusje, femelaarster, schijnheilige (den naam wil men ontleend hebben van Lambert le Bègue, die te Luik in 1173 den eersten begijnenhof stichtte, of van Begga, Pepyn's dochter, of van Begga, zuster van de heilige Geertruid, of van eene derde Begga, gemalin van Angijs, hertog van Brabant, terwijl nog anderen hier denken aan het oude *beggen*, bedelen (eng. *to beg*).

Bégma, n. gr. Med., het uitwerpsel der longen bij het hoesten, de fluimen.

Begnarten, **begnarden**, pl., aanhangers eener secte uit de 12de en 13de eeuw in Duitschland en de Nederlanden, welke leerden, dat de mensch reeds hier op aarde den hoogsten graad van zedelijke volkomenheid kan bereiken.

Behemóth, m. hebr. (eig. pl. van *b'hémah*, dier), bijbels. naam (Job XL, 10 en volg.) van het grootste landdier, waarschijnlijk den mamouth der voorwereld; anderen denken aan het nijlpaard of den hippopotamus en den olifant; een monster, reusdier (veellicht hangt het woord samen met het egypt. *pehemout*, waterstier).

Béhennoot ook **hennoot**, f. (v. h. arab. *behen*, een wortel), Bot., de olierijke vrucht v. d. behennotenboom (*hyperanthèra moringa*) in Azië enz., in grootte aan de hazelnoot gelijk.

Bei, z. *beg*.

Beijert, m. de algemeene verzamelplaats in eene herberg, de gelagkamer, waarsch. één met *hajert* (z. *chaos*), een verwarde hoop, dooreen loopende menigte.

Beiram of **bairam**, n. turk. naam van twee godsdienstige feesten: het *kleine b.*, dat drie dagen lang op het einde v. d. vastentijd, en het vierdaagsche *kurbān-b.*, of feest der offers, dat 30 dagen na het eerste wordt gevierd.

Belander, z. *bijlander*.

Belchíte, f. Merc., eene soort van spaansche wol, naar de stad *Belchíte* (spr. *beltsjite*) in Spanje benoemd.

Belelacs, Merc., eene soort van oostind. zijdenstof, bengaalsche taf.

Belemniet, m. gr. (v. *belemnon*, schietwerktuig), linkssteen, pijl- of dondersteen, eene versteening van eene soort van uitgestorvene, kegelvormige slakken; **belemnitologie**, f. de natuurlijke historie der *belemnieten*.

Bel-esprit, m. fr. (spr. *bellesprie*, pl. *beaux esprits*, spr. *boozesprie*), een schoone geest, een zinrijk, vernuftig, schrandere mensch; **bel-étage**, fr. (spr. *belletāzj'*), Arch., de tweede, de midden-verdieping der huizen.

Belial, m. hebr., de hellevorst bij de Hebræers; eig. een deugniet, een hoosaardig, slecht mensch (v. *bli*, niet, en *jwal*, nut.)

Bella, it., of **belle**, fr. vrouwenn.: de liefelijke, schoone; **belladonna**, f. it., eig. schoone vrouw of schoon meisje, Bot., eene in al hare deelen vergiftige, ver verspreide plant van 4 tot 6 voet hoogte, met klok-vormige bloemen van vuilroode kleur en blinkend zwarte, naar kersen gelijkende bessen; hare giftstof heet bij uitnemendheid *atropine*; wolfkers, groote nachtschade, besdragend doodkruid, dolle bessen (het sap levert een blanketsel op, dat aanleiding gegeven heeft tot den naam).

Bellande, z. **bijlander**.

Belle-alliance, f. r. (spr. *bell'aljángs'*), schoon verbond, de naam der pachthoeve, vermaard geworden door den slag van Waterloo, 18 juni 1815.

Bellerophon, m. gr. Myth., zoon v. *Glau-cus*, moest uit zijne vaderstad Corintho vlugten, dewijl hij bij ongeluk zijnen broeder *Pirrenus* op de jagt had gedood; hij vond eerst bescherming bij den koning *Prætus* v. Argos; doch later zond deze hem naar zijnen schoonvader *Iobates*, met eenen brief, waarin hij dezen verzocht, *Bellerophon* te willen van kant helpen; van daar **Bellerophons-brief**, z. v. a. **Urias-brief** (z. a.).

belles-lettres, pl. fr. (spr. *bell' lettr'*), de zoogenoemde fraaije letteren of schoone wetenschappen, de dichtkunst, redekunst; **belletrist**, m. (zamen getrokken van *belles-lettriste*), een vriend, een kenner, een oefenaar der fraaije letteren; **belletristerie**, f. de overdrevene, zotte zucht tot alles, wat de fraaije letteren betreft; **belletristica**, f. de kennis en beoefening der fraaije letteren; **belletristisch**, wat tot de fraaije letteren behoort.

Bellevue, z. **belvedere**.

belliqueus, fr. (spr. —*keus*; eig. *belliqueux*, lat. *bellicōsus*), krijgsvol, strijdhaftig.

bellissimo, it. (spr. —*lies*—), zeer schoon.

Bell-Lancastersche methode, de leerwijze v. h. wederkerig onderwijs, naar de uitvinders *Bell* en *Lancaster* zoo geheeten.

bello modo, lat., op goede wijze.

bellum internecinum, lat., een verdelgingsoorlog, een krijg op leven en dood; **Bellona**, f. lat. Myth., de krijgsgodin; **bellonion**, n. een door *Kaufmann* in Dresden uitgevonden speeltuig, dat verscheidene veelstemmige, met pauken begeleide trompetstukken speelt.

Belomantie, f. gr. (v. *belos*, een pijl), de kunst om uit gewijde en met allerlei teekens voorziene pijlen of staven waar te zeggen.

Beluga, m. (v. h. russ. *bjelug*; wit), N. H., de witvisch, de russ. naam v. eene groote steursoort; de **beluga** of **belugasteen**, de steursteen, een steenharde klomp, zoo

groot als een hoenderci, dien men soms in de nier der groote steuren vindt.

Belvédère, n. it., of **bellevue**, f. fr. (spr. *bell'wü*), schoonzicht, een schoon uitzigt, eene plaats, van welke men een schoon gezicht heeft.

Bé-mol of **B-mol**, it. Muz., de zachte toonsoort, de zachte B, in tegenoverst. van B-dur.

Ben, schotsch en iersch: bergspits, b. v. *Ben-Lomond*; hebr.: zoon; van daar in zamenstelling **Bendavid**, Davids zoon, **Benjamin**, de zoon des geluks, der registerhand; een lievelingskind, troetelkind.

Ben, **bennoot**, z. **behennoot**.

Benáres, m. oostindische zilverstof, zoo genoemd naar de stad van gelijken naam.

Benda, een afrikaansch gewigt, = 64 ned. ponden.

Bendak, m. in Perzië een hoog, mutsvormig hoofddeksel der Dervischen.

bene, lat., goed, goedaardig; **benedicéren**, wijden, zegenen; van daar **benedijen**, prijzen, zalig prijzen, zegenen; het *benedicite*, woordel. spreekt den zegen! het tafelgoed tot den maaltijd in kloosters; de zegenspreking, de zegen; **benedicta viridis**, het goudzaad der alchimisten; **Benedictus**, mansn.: de gezegende (vr. **Benedicta** en **Benedictine**); **benedictijner**, een monnik van de orde van *St. Benedictus*, de oudste monnikenorde der R. K. kerk; **benedictspenning**, eene gewijde munt als amulet of behoedmiddel tegen tooverij; **benedictie**, f. de zegen, zegenspreking, inz. z. v. a. *benedictio sacerdotālis*, lat., de priesterlijke zegen, de inzegening van den echt; **benedictionarium**, n. een kerkboek met de formulieren der inzegening.

Beneficium, n. lat. (v. *bene*, wel, en *facere*, doen), of **beneficie**, f. de weldaad, begunstiging, rechtsweldaad; leen; voordeel, nut, gewin; eene geestelijke waardigheid met inkomen verbonden, prove, prebende, in 't algemeen een ambt, post of voordeel uit gunst verleend, b. v. in de roomsche hiërarchie eene abdij, een kanonikaat, eene proostdy, enz.; **benefici**, pl., Astrol., heil-aanbrengers, zegenaars, de naam der planeten *Venus* en *Jupiter* bij de sterrekijkers; **beneficium juris**, lat., de rechtsweldaad, het voorregt, b. v. *benef. abstinenti*, het regt der kinderen om van de vaderlijke nalatenschap af te zien; *b. appellandi*, het regt v. beroeping op eene hoogere regtbank; *b. cleri*, eene oud-eng. wet, krachtens welke een misdadiger, die voor de eerste maal zich vergrepen had, in geval hij lezen kon, niet met den dood, maar met eene geldboete werd gestraft; *b. cessiōnis bonōrum*, de vergunning tot den afstand v. goederen (aan schuldeischers); *b. competentiae*, het kostregt, de vergunning aan den schuldenaar om zooveel van het zijne te behouden,

als hij noodzakelijk tot zijn levensonderhoud behoeft; *b. cum cura*, een met zielezorg verbonden kerkambt; *b. deliberandi*, het overwegingsregt, vergunning van eenen bedenkenstijd vóór de aanvaarding eener erfenis; *b. ecclesiasticum*, eene kerkelijke prebende; *b. emigratiōnis*, het regt van buiten 's lands te gaan; *b. excussiōnis*, de regtswelddad van eenen borg, volgens welke hij de voorafgaande regtsvordering v. den hoofdschuldenaar kan verlangen; *b. impubērum* of *b. pupillōrum*, geregte begünstiging der onmondigen; *b. inventarii*, de regtswelddad, krachtens welke een erfgenaam, die tijdig eene opgave der nalatenschap geregte heeft ingediend, voor de nagelaten schulden slechts in zoo verre aansprakelijk is, als de nalatenschap toereikt, beneficie van inventaris; *b. liberatiōnis*, het regt van onthbinding der borgtogt; *b. muliēbre*, geregte begünstiging der vrouwen; *b. personāle*, persoonlijke begünstiging of bevoorregting; *b. regulāre*, eene prebende, die aan eenen ordesgeestelijke (in tegenoverst. v. eenen wereldschen geestelijke) ten deel valt; *b. restitutiōnis in intēgrum*, de regtswelddad der herstelling in den vorigen stand; *b. sine cura*, eene prebende zonder zielezorg; **beneficariūs** en **beneficiaat**, m. lat., hij, die een beneficium ontvangt, een provener; **beneficie-representātie**, f. beneficie-voorstelling, de voorstelling van een toneelstuk ten voordeele van een' toneelspeler enz.; **beneficiēren**, eene welddad bewijzen.

bene meritis, m. een verdienstelijk man.
bene placitum, n. lat., z. v. a. *placitum*.
bene qui latuit, bene vixit, lat., wie in het verborgene leeft, leeft goed.

bene valēte, lat., vaarwell afscheidsgroet in brieven, enz., door de pausen bij wijze van monogram onder hunne bullen gezet.

beneventēren, (uit het lat.), verwelkomen, wel ontvangen.

benevōle lector, lat., goedgunstige lezer; **benevōlent**, welwillend, gunstig; **benevōlentie**, f. de welwillendheid, genegenheid, gunst.

bengaalsch vuur, indisch vuur, een mengsel van zwavel en salpeter, waarbij men nog andere stoffen, als antimonium, enz. voegt; de buitengemeen heldere, bijna geheel kleurlooze, witte, sterke vlam van dit mengsel maakt het tot een wezentlijk deel der vuurwerken en vooral der seinvuren.

Benignus, lat. mansn.: de goedige, vriendelijke, milde; **benigniteit**, f. de goedheid, goedigheid, minzaamheid, mildheid; Med., de **benigniteit** eener ziekte, de goedaardigheid derzelve.

Benjamin, z. ond. **Ben**.

Benno, oudd. mansn.: de rampspoedige, geplaagde.

Bennoot, z. **behennoot**.

Bentnaam, m. de toenaam, dien het nederlandsch schildergenootschap te Rome, bent geheeten, weleer aan ieder van zijne leden gaf; van daar in 't algemeen: bijnaam, toenaam.

bentschen, bentsjen, bentsen, joodsch, (verbasterd v. h. lat. *benedicere*), zegenen, den zegen spreken.

Benzoë, f. eene brokkelige, balsamieke gomhars v. d. benzoëboom, (*stora benzoin*) op Java, Sumatra enz.; **benzoëbloemen**, het gekristalliseerde geneeskrachtig zuur van de benzoë, dat men ook in de salie, vanille, kaneel, beukenschors en vele paddestoelen aantreft.

Beotiērs, m. gr., eig. bewoners van het oudgr. landschap Beotiē, die voor traag en dom bekend stonden; van daar een **Beotiēer**, een traag mensch, een lomper, domoor, gans; **beōtisch**, eig. uit Beotiē; stompzinnig, dom, b. v. een **beōtisch temperament**.

be-quádraat, lat., **be-quarré**, fr. (spr. —*karé*), **be-quadratura**, (spr. —*koedratōera*) of **be-quadro**, (spr. —*koéadro*), it. Muz., de vierkante B, het herroepings- of herstellingsteeken, waardoor eene voor de helft verhoogde of verlaagde noot weder tot hare vorige plaats wordt terug gebracht.

Beracha, hebr., een lof- en dankgebed der joden.

Berat, m. aanstellingsbrieven der turksche paschaas en stadhouders.

Berberideēn, pl., kruid- of houtachtige planten, welker voornaamste kenmerk bestaat in de aan de helmdraadjes vastgegroeide helmknopjes, die v. h. voetstuk tot den top toe open springen, onder welke familie de **berberis** behoort, welker aangename zure vruchten met suiker geconlijt worden.

Berca, f. it., een klein scheepskanon in de gedaante eener slang, eene draaibas.

Bercan of **berkan**, m. (it. *barracano*, fr. *bouracan*, vgl. **barchent**), zekere uit geitenhaar en wol gewerkte stof, barkan.

Berceau, m. fr. (spr. *bersáo*), een gewelfboog, een overdekt tuinpad, priēel.

Berengariērs, pl., eene geestel. secte, in de 10de eeuw gesticht door **Berenger**, die de transsubstantiatie loochende.

Berenice, f. gr. vrouwenn.: de zegenbrengster; het haar van **Berenice**; een sterrebeeld v. zeven sterren bij den staart van den leeuw.

Bergamásken, pl., inwoners der stad Bergamo in Italiē; **bergamásca**, it. of **bergomásque**, fr. f. een ital. boerendans; **bergamées**, pl., bergamische wandtapijten van weinig waarde.

Bergamót, f. it. (v. de stad Bergamo in Italiē of Bergamah in Klein-Aziē, v. a. van het turksch *beg*, vorst, heer, en *armond*, peer), bergamot-peer, de heeren-of

vorstenpeer, eene edele soort van peren; ook eene haar gelijkende citroensoort, uit welker versche schillen de beroemde bergamot-olie in Italië en Frankrijk gemaakt wordt.

Bergerac, m. fr. (spr. *berzj'rák*), een aangename fr. wijn, uit de streek van denzelfden naam aan de Dordogne, ook petit champagne (spr. *peti sjangpány'*) geheten.

Bergère, f. fr. (spr. *berzjèr'*), eig. eene herderin; een opgevulde, gemakkelijke ruststoel, leuningstoel; ook een eenvoudig vrouwenkapsel; **bergerie**, f. de schaapskooi; ook herderslied, herdersdans.

Bergerette, f. fr. (spr. *berzj'rètt'*), een drank uit wijn en honig gemaakt.

Bergregaliën, z. ond. regaal.

Beriberie, f. een woord, hetwelk volgens Bontius in het indisch schaap betekent. Men heeft dezen naam gegeven aan eene soort van slepend rheumatismus of lendenwee, omdat de zieken, welke daardoor zijn aangedaan, bij het loopen de beweging van het schaap nabootsen; volgens anderen is de beriberie eene ziekte, welke veel overeenkomst heeft met den Vitus-dans, (z. a.).

Berkemeijer, m. eig. een drinkbeker uit eenen mei of tak v. d. berk gemaakt, een drinkglas, kelk, beker.

Berkowitz, n. russ. schippond, = 10 pud of 163,6 ned. pond.

Berlijnsch blaauw, m. eene naar de stad Berlijn dus ghechten welbekende verwstof, die uit 52 deelen ijzeroxyde en 48 deelen blaauwzuur bestaat.

Berline, f. fr., een berlijner wagen, overdekte reiswagen, die opengeslagen kan worden, in de laatste helft der 17de eeuw uitgevonden door Philip de Chiese, die daarmede van Berlijn naar Parijs reed, hetgeen den Franschen dit rijtuig dezen naam deed geven; **berlingot** of **brelingot**, m. fr. (spr. *lèng'hó*), eene berline zonder bok, halve berline.

Berlingozza, f. it. (spr. *berlienghótsa*), hoerendans; **berlingozzo**, m. it., eene soort van eijerkoek.

Berloque, z. breloque.

Berme, f. fr., in de vestingbouwkunde: een walgang, walrand, berm, een smalle weg tusschen den wal en de gracht; ook in de waterbouwkunde: eene streek lands, die voor of achter eenen waterdijk onaangetroefd blijft, als de aarde tot afschutting van den dam wordt uitgestoken.

Bernard, **Bernhard**, **Barend**, en **Bernhardine**, **Barendine**, mans- en vrouwen-, als of men zeide beerenaard, beerenhart, krachtkind, sterk, krachtig kind; **bernhardijnen**, geestelijken van de orde van St. Bernhard.

Bernoise, f. fr. (spr. —*nodaz'*), een le-

vendige dans, Berner-dans (naar de zwitserse stad Bern).

Bernsteen, z. barnsteen.

Beroniërs, pl., eene secte, door Beron gesticht, die de ineensmelting der beide naturen van Jezus Christus leerde.

Berri, eene turk. mjl, waarvan er 66 op eenen graad der breedte gaan.

Berrie of **burrie**, (v. h. oude *baren*, dragen), een bekend draagwerktuig, baar.

Bersérker, m. oudn. Myth. (eig. *berserk*, dat is zonder borstschild, pantserloos), een geducht krijgsheld, die ongeharnast ten strijd ging en wiens twaalf zonen allen door dollen moed in het gevecht uitblonken.

Bertha, vrouwenn.: de prachtige, schitterende, schoone.

Berthold, mansn.: de schitterende, deftige; v. a. de tot vreugde geneigde.

Bertinische beenderen, pl. Anat., de hoorntjes van het wiggebeen, zoo genoemd naar den franschen genesheer Bertin (spr. *bertèng*).

Bertram, mansn.: aanzienlijke zwarte; v. a. prachtige held.

Bertram, m. (waarsch. uit het gr. *pyrèthron*, wegens haren verhittenden aard), de vuurwortel, bertramwortel, van scherpen smaak en als kwijling bevorderend middel in gebruik.

Beryl, m. gr., of **aquamarijn**, lat., de zeewatersteen, zeegroensteen, een doorzigtige steen van geelachtig groene of zeegroene kleur, kristal (men wil van dit woord ons bril afgeleid hebben); **beryllistiek**, f. de waarzeggerij uit spiegels; **beryllium**, n. Chem., een metaal, door Wöhler in 1828 ontdekt.

Bes, m. bij de oude Romeinen = 3 unciae of $\frac{3}{4}$ as.

Beschermmer des geloofs, titel der engelsche koningen sedert Hendrik VIII, die hem als belooning voor zijn boek tegen Luther van paus Leo X kreeg.

Beschlik of **Beslik**, m. eene turksche zilvermunt, omtrent = 5 centen.

Beschores, z. b'schores.

Besdin, n. hebr. (eig. *beth-din*, regthuis), een joodsch gerechtshof, jodenraad.

Besestan en **besestin**, m. in Turkije de openlijke markt (bazar), de plaats der koopmanswinkels en kramen te Constantinopel.

Besoin, n. fr. (spr. *b'zoáing*), de behoefte, de nooddrift, *au besoin* (spr. oo—), des needs; Merc., *adresse au besoin*, nood- of hulpadres, d. i. aanwijzing op eenen derde, in geval de betrokkene de aanneming van den wissel mogt weigeren; **besogne**, f. (spr. *b'zongj'*), bezigheid, arbeid, drukte, beslommering, omslag; lastig werk; Pol., eene raadpleging van ministers en hooge ambtenaren; **besognéren**, arbeiden, werkzaam zijn; beraadslagen.

Bessi, m. eene kleins venetiaansche munt, ongeveer = $\frac{1}{2}$ cent.; 40 **bessi's** doen een loro of bijna 21 centen.

Bestek, n. Mar., de bepaling en de aanduiding op de kaart van het punt der lengte en breedte, waar een stuurman berekent zich met zijn schip te bevinden; ook Arch., de uitvoerige opgave en omschrijving der verschillende deelen van een te maken werk.

bestialisch, beestachtig, dierlijk; **bestialiteit**, f. beestachtigheid, dierlijkheid.

Beta, de tweede letter van het gr. alfabet, de *b*; oneig. een domkop, uilskuiken.

Betarden, z. **baschtarden**.

Bête, f. fr. (spr. *bêt*), een beest, dier; onverstandig mensch, domkop; *la bête* in het kaartspel, beest, de inzet van den verliezende, de strafzet; de **bête trekken**, den zet of het spel winnen; de **bête maken** of **zetten**, zijn spel verliezen of beest worden; **bêtise**, f. de domheid, onnoozelheid; iets doms, een domme strek.

Betel, m., **betelpeper**, f. eeneslingerplant in Azië met roodsappige, bittere en welriekende bladeren, die gemengd met areka, door mannen en vrouwen in O. Indië, in gouden, zilveren of geringer doosjes en in zakjes bij zich gedragen en gedurig geëkaauwd worden; vgl. areka.

Bethesda, plaats der barmhartigheid, oord der geneezing, Joh. V.

Bethlehemieten, eene augustijner-orde, door paus Innocentius XI gewijd, en door Pierre de Bethencourt in 1660 te Guatemala gesticht; zij houden zich inzonderheid met het verplegen van zieken bezig.

Betiquets, pl., kleine stukken van een' groen-blaauwen steen, *aigris* genaamd, met een gat in het midden, die men in Afrika als geld en als opschik gebruikt.

Beton, m. fr. (spr. —*tóng*), eene uit waterkalk en kiezelzand bestaande massa, die aanvankelijk week is, daarna, zelfs onder het water, hard wordt en voor gebouwen tot hechten grondslag dient; van daar **fondamenten op beton**, grondslagen op zulke kalk.

Betonie, f. (lat. *betonica*), Bot., eene inlandsche plant met groote, donkerroode of vleeschkleurige bloemen; de wortel der plant werkt braakwekkend en purgerend; ook de bladeren worden als geneesmiddel gebruikt.

Betty en **Bettine**, z. v. a. **Elisabeth**.

Betuline, n. nw lat. (v. h. lat. *betūla*, berk), Chem., berkenkamfer, eene eigenaardige plantstof, die men in de schors der berken vindt.

Betylus, m. eene soort van steen, waarvan men de oude afgodsbeelden maakte, en waaraan men wonderbaarlijke vermo-

gens toeschreef; afgodssteen, wondersteen.

Beukelaar, m. (fr. *bouclier*, spr. *boekli-è*), een schild van eene vierkante gedaante; oneig. bescherming, hulp.

Beunhaas, m. eig. zolderhaas (v. h. oude *beun*, zolder, vliering. Toen de ambachtsgilden nog bestonden en hun regt deden gelden, oefenden onbevoegde, niet in het gild opgenomen werklieden, uit vreeze voor ontdekking, hun beroep op den **beun** uit, waar zij zich als **hazen** verscholen, of bij onraad de vlugt namen), een onbevoegd werkman, een knoeijer; inz. een niet aangesteld makelaar.

Beurré-blanc, m. fr. (spr. —*bláng*), Bot., de witte boterpeer; **beurré-gris**, fr. (spr. —*ghri*), de graauwe boterpeer.

Beurs, f. een geldbuidel; eene turksche rekenmunt, welke naam ontstaan is uit het gebruik om het geld, dat in de schatkist van den grooten heer wordt nedergelegd, in lederen buidels bij altijd gelijke sommen af te passen; de zilverbours bedraagt thans 500 piasters of 72 à 76 gl., de goudbeurs omtrent 18000 gl., terwijl deze op het einde der 18de eeuw meer dan 72000 gl. bedroeg; de plaats of het openbaar gebouw, waar de kooplieden wegens hunne zaken bijeen komen.

Bever, z. **castor**.

Bevue, f. fr. (spr. *bewú*), eene verzing, eene feil uit onachtzaamheid, misgreep; in gemeenzame taal: een bok, flater enz.

Bewindhebber, m. de bevelvoerder, de eerste opzigter of bestuurder eener scheepsuitrusting, inz. van de gewezen oost- en westindische compagnie.

Bexis, f. gr., de hoest.

Bey, z. **Beg**.

Bezaansmast, m. de achterste, kleinste mast op een schip; **bezaanszeil** of **bezaan**, het zeil aan dien mast, schoverzeil; men houdt het woord voor eene verbastering van het it. *wezzana*, afgeleid v. *mezzo*, midden, zoodat **bezaansmast** eigenlijk middenmast zou beteekenen.

Bezette, f. fr., rood blanketsel, spaansch floers, sterk met cochenille geverwd dun linnen, blanketsel- of verwapjes tot rood-blanketten en het kleuren der confituren, geleiën enz.

Beziers, m. fr. (spr. *bezi-è*), eene soort van witte Bordeaux-wijnen.

Bezöar, **bezoards**, m. (perz. *bádzahr*, van *bád*, wind, en *zahr*, vergift, dewijl hij het gift in den wind jaagt, d. i. verteert), de **bezöarsteen**, eig. tegengift, een steenaardig ligchaam, dat men in de maag en het darmkanaal van verscheidene dieren, b. v. de **bezoar-antilope** of **gazelle**, hertegeit, vindt, en waaraan men welcer eene buitengemeene kracht als geneesmiddel en tegengift toekende; **be-**

zoardica, pl., tegengiften, geneesmiddelen tegen vergiften.

Bhava, Bhagavan, Bhaghis, ind. Myth., namen van Siva (z. a.) als goeddoend wezen.

Bhavani, Parvati, Gangâ, ind. Myth., namen, die de oppergodin Parasacti (waarsch. dezelfde als Mâyâ) als gade van Siva draagt.

bi, een voorvoegsel van vele vreemde woorden, dat hunne beteekenis verdubbelt, twee, tweemaal.

Biaisement, n. fr. (spr. *biéz'máng*), of **biaisering**, f. het afwijken van de rechte linie, de kromming; de uitweg, omweg, uitvlugt.

Biambonies, pl. Merc., oostindische weefsels uit boombast, schorszijde.

bianco, it., z. **blanc**.

Biârde, f. eene door Biard uitgevonden weefmachine.

Biasse, f. fr., ruwe levantsche zijde.

bibaceren, iron. (van het lat. *bibère*), gaarne een glaasje drinken, sleppen; **bibaciteit**, f. drinklust, drankzucht, geneigdheid tot drinken; **bibale**, n. lat., een drinkgelag; pl. **bibaljën**, drinkgelagen; ook drinkgelden, footjes; *bibamus*, laat ons drinken, gedronken! *bibère ad numërum*, lat., bij het gezondheidddrinken een bepaald getal glazen ledigen; **biberon**, m. fr. (spr. —*róng*), eene zuigflesch, pijpkannetje; ook z. v. a. **bibax**, m. lat., een drinkbroër, zuipert.

Bibi of **bibis**, m. een kleine vrouwenhoed met een kot t scherm.

Biblia, f. pl. (v. h. gr. *biblos*, fr. *biblion*, n. boek, boomschors, waaruit in het nederd. **bijbel** als sing. ontstaan is), de heilige schrift, de goddelijke boeken, geloofsorkonden: *biblia sacra*; **bibliognosie**, f. de boekenkennis, de aanleiding tot boekenkunde; **bibliognóst**, m. een boekenkenner; **bibliograaph**, m. gr., een geleerde boekenkenner, boekvorscher, eigenl. boekbeschrijver; **bibliographie**, f. boekbeschrijving, boekenkennis, de in- en uitwendige kennis en beschrijving van boeken, oude handschriften enz.; **bibliographisch**, boekenkundig, boekbeschrijvend; **bibliolatrie**, f. de bijbelaanbidding, bijbelvergoding; **bibliolithen**, pl. gr., bladerafdrukken op steen; ook de door vulcanische uitbarstingen verkoolde handschriften, **bibliologie**, f. gr., de leer van het boekenwezen; ook verhandeling over de bijbels; **bibliomaan**, m. gr., een allerijverigst boekenverzamelaar, boekengek; **bibliomanie**, f. de boekenzucht, de hartstogtelijke liefhebberij van boeken; **bibliomantie**, f. het waarzeggen uit toevallig opgeslagen bijbelplaatsen; **bibliophilus**, m. gr., een boekenvriend, minnaar van boeken, **bibliophilie**, f. de liefde voor boeken, **biblio-**

pöla, m. een boekhandelaar; **bibliotaaph**, m. een boekenbegrafer, iemand, die boeken bezit en niet gaarne het gebruik daarvan aan anderen vergunt; **bibliotheek**, f. de boekenzaal, boekenvoorraad, boeken-schat, boekverzameling, boekery; **biblictheecarius**, m. de opziener eener bibliotheek, boekenbewaarder; **biblisten**, pl., godgeleerden, die zich uitsluitend aan den bijbel houden zonder acht te slaan op de traditie; **biblistiek**, f. de bijbelkunde, kennis van hetgene den bijbel betreft, b. v. zijne verschillende uitgaven en overzettingen.

Bibliolithen, pl. gr. (v. *biblos*, boomschors, bast), boomschors-versteeningen.

Bicamerismus, m. nw lat. Pol., het stelsel van twee kamers in de vertegenwoordigende staatsinrigting; **bicameristen**, de aanhangers van dat stelsel.

Bicapsulair, fr. Bot., eene plant, die twee zaadhuisjes heeft.

Biceps, m. lat., met twee gezigten, een bijnaam v. Janus; Anat., de tweehoofdige armspier.

Bicephalum, n. lat.-gr. Med., eig. een dubbelhoofd; een groot hoofdgezwel.

Bicêtre, n. fr. (spr. *bisètr'*), eene gevangenis, een tucht- en dolhuis nabij Parijs.

Bichet, m. (spr. *bisjè*), eene voorm. fransche korenmaat, schepel, = 13,008 litres of ned. kan.

Bicho, m. sp. (spr. *bi-tjo*) en port., een huidworm; **bicho del culo**, (spr. —*kóelo*), eene daardoor verwekte ziekte in Peru, Brazilië enz.

Bichon, m. fr. (spr. *bi-sjóng*), een klein, langharig hondje, leeuwte.

Bicinium, n. nw lat., pl., **bicinjën**, Muz., een tweestemmig zangstuk; ook een stuk voor twee trompetten of horens.

bicolor, lat. Bot., tweekleurig.

biconcaaf, m. lat., dubbelholrond, aan beide zijden holrond; **biconvex**, dubbelholrond, aan beide zijden bolrond.

Bicoque, f. fr. (spr. —*kók'*), eene slechte kleine vesting, ellendig stadje, een nest, gat.

Bicórnen, pl. (v. h. lat. *bicornis*), tweehoornige dieren.

bicqueteren, z. **biqueteren**.

Bidactylus, m. lat.-gr. N. H., een vogel met twee teenen, gelijk de struisvogel.

Bidens, m. lat., een tweetand, haak met twee tanden; ook eene plant met bloemen, welker rand of *limbus* twee tanden heeft.

Bidet, m. fr. (spr. *bidè*), een klein paard, hit; eene soort van leuningstoel; eene vrouwen-badkuip.

biduum, n. eene tijdruimte v. twee dagen; *intra biduum*, binnen twee dagen.

Biënnium, n. eene tijdruimte v. twee jaren; **biënniaal**, tweejarig.

bien public, fr. (spr. *bjèng publiek*), het openbare welzijn, 's lands welvaart, het gemeene best.

Bienséance, f. fr. (spr. *bjéngséángs'*), de welvoegelijkheid.

bien venu, fr. (spr. *bjéng-wení*), welkom., aangenaam; *bienvenue*, f. de welkomst, het welkommaal.

Biester, z. *bister*.

Bifrost, oudnoord. Myth., naam, dien de Edda geeft aan eene driekleurige brug, welke den hemel met de aarde verbindt, en eigenlijk de regenboog is; zij is gloeiend, opdat de booze geesten haar niet zouden overgaan, en zal aan het einde der wereld worden afgebroken.

Bifurcátie, f. nw lat., de vorks- of tands-gewijze verdeeling of splitsing in twee takken of tanden, b. v. bij aderen enz.

Biga, f. lat., een tweespan, een met twee paarden bespannen wagen.

Bigamie, f. lat.-gr., de dubbele echt, het huwelijk van eenen man met twee vrouwen, of van eene vrouw met twee mannen te gelijker tijd; tweewijverij, tweemannerij; **bigámisch**, dubbelgetrouwd; **bigamist**, m. en f., hij of zij, die dubbel gehuwd is, twee vrouwen of twee mannen heeft.

bigarré, fr. (spr. *bigharé*), **bigar**, bont, veelkleurig, gespikkeld, gemengeld; **bigarérén**; bontkleurig, veelverwig maken, schilderen of opsieren; **bigarrúre**, het bontkleurige, veelverwige; Log., de vermenging van edele en platte woorden en uitdrukkingen in het spreken en schrijven; **bigarreau**, m. (spr. *bigharó*) of **bigarélle**, f. Bot., de bonte spaansche kers.

Biggel, m. N. H., een oostindisch dier van de grootte eens rendiers met zwarte hoornen en zwarte gespleten hoeven.

Bigonja, fr. Bot., eene welriekende indische plant, de trompetbloem, indiaansche jasmyn.

Bigonzio, m. it. (spr. *bighóntio*), m. eene wijnmaat in Venetië, = 51,5 nederlandsche kan.

bigót, fr. (waarsch. ontstaan uit ons *bi*, *bij*, en *God*), schijnheilig, schijnvroom, fijn, femelend; een **bigot** mensch of **bigot**, een schijnheilige, schijnvrome, fijnman, femelaar; vr. eene **bigótte**; **bigotterie**, overdreven vroomheid, f., schijnheiligheid, huichelarij; **bigottismus**, m. bijgeloof, valsche godsdienstigheid, geveinsdheid.

Bijlbrief, f. (v. h. zweedsch *byla*, bouwen), de getuigenis v. d. scheepstimmerman of de regering omtrent den behoorlijken bouw v. een schip; het schriftelijke verdrag omtrent den bouw v. een vaartuig; schuldbekentenis voor gelden, die tot eenen scheepsbouw zijn opgenomen.

Bijlander, **belander**, m. een tweemastschip tot goederenvervoer op de rivieren, een binnenlander, lastschip van ongeveer 80 tonnen; ook een klein platboomd vaartuig.

bijleggen, Mar., de vaart van het schip

stremmen door het tegen den wind te houden.

Bijou, n. fr. (spr. *bizjoe*), kleinood, kostbaarheid, versiersel, juweel, in 't algemeen een klein fraai, kostbaar voorwerp tot opschik; ook wel een klein lusthuis, een pronkvertrekje; **bijouterie**, f. de fabriek van of de handel in juweelen of kostbaarheden; ook sieraden, opschik, kostbare voorwerpen; galanteriën; **bijoutier**, m. (spr. *bizjoeti-é*), de handelaar in, de maker van kleinoodiën, versiersels enz.

Bilan, z. *balance*.

bilateraal, m. lat., tweezijdig, naar twee tegenovergestelde zijden gerigt; **bilateraal contract**, n. een wederzijds verbindend verdrag.

Bilboquet, n. fr. (spr. *bielboké*), een vangertje, balvangertje, zeker kinderspeelgoed; een bekerspel; een duikelaartje, een popje of beeldje, dat altijd, hoe ook geworpen, regtop rijst.

Bilëam, m. hebr. naam: volksoverwinnaar.

bilair, (het lat. *bilis*, gal), de gal betreffende; **bilieus**, gallig, galzuchtig; **bilis atra**, lat. zwarte gal, z. v. a. **melancholie**; **biliosa**, Med., galaanzettende middelen.

Bilimbi, z. *averrhoë*.

Biljoen, n. (fr. *billon*, spr. *bieljóng*), slechte zilvermunt; **biljoengoud**, -zilver, goud of zilver, dat meer dan de helft bijmengsel heeft; **billonnage**, f. (spr. —*náazj*), de handel met verboden geld, de geldsnoei-erij; **billonneur**, m. die dien handel, dat werk drijft.

Bill, f. (oudd. regt, van daar billijk, onbillijk enz.) eng., het parlamentsontwerp eener wet.

Billard, n. fr. (spr. *bieljaar*, doorg. *bieljárt*), baltafel, truktafel, biljart; **billé**, f. de ivoren speelbal op het biljart; **billardéren**, den bal tweemaal in eenen stoot met de quere aanraken; ook twee ballen te gelijk voortstooten; van paarden: de voorpooten bij het gaan buitenwaarts werpen.

Billet, n. fr. (spr. *bieljet*), een briefje, hand-, uitnodigingsbriefje, toegangsbewijs, bezoekkaartje, briefje van inlegering of inkwartiering; Merc., kwijt-, schuldbriefje; ook een lot, lotbriefje; *billet à ordre*, een eigen, d. i. aan den trekker-zelven betaalbaren wissel; *billet au porteur*, een aan den toonder betaalbaar briefje; *billet d'amour* (spr. *bielje d'amour*) of *billet doux* (spr. *bielje-doe*), minnebriefje; **billetéren**, waren met prijsbriefjes voorzien; de inkwartieringbriefjes voor de soldaten schrijven en hun eene huisvesting aanwijzen; **billeteur**, m. die briefjes uitgeeft, vooral ter inkwartiering.

Billevesées, pl. fr. (spr. *bieljew'zée*, eig. *balle soufflée*, opgeblazen, met wind gevulde bal), zottepraat, gewawel, lariafari.

Billioen, n. (fr. *le billion*), duizendmaal duizend millioenen of een millioen van den tweeden rang.

Billot, n. fr. (spr. *bieljó*), stang der koppelpaarden; klos of kleppel aan den hals van bijtzieke honden.

Bimater, bijnaam van Bacchus, betekenende: die twee moeders gehad heeft.

Bim-baschi, m. turk. (eig. *bing-baschi*), van *bing*, duizend, en *basch*, aanvoerder), een aanvoerder van duizend, overste, als militaire graad.

Bimbeloterie, f. fr. (spr. *béngb*—), hand in speelgoed, speelgoedfabriek.

Bimester, n. lat., een tijd van twee maanden.

binair, nw lat. (van *bini*, twee aan twee), uit twee eenheden zamengesteld, tweedeelig, zich in tweeën splitsend; **binarische rekenkunst**, z. v. a. **dyadiek** (z. a.); **binéren**, R. K., tweemaal op eenen dag mis lezen.

Binoculum, nw lat. of **binoculaire-telekoop**, lat.-gr., n. dubbele verrekijker, met twee buizen voor de beide oogen, dubbelkijkers, het eerst vervaardigd door Lippersein te Middelburg in Zeeland; tegenwoordig zijn zij, onder den naam van **binocle**, enkel als tooneel- en zakkijkers in gebruik.

binómisch, lat.-gr., tweedeelig, tweedeelig, b. v. in de wiskunde $a + b$ of $5 - 3$; **binómium**, n. eene tweeledige getalengrootheid (door $+$ of $-$ verbonden); **binomiaal theorema**, n. de merkwaardige formule, waardoor eene magt van een binómium uitgedrukt en ontwikkeld wordt; zij heet doorgaans **binómium van Newton**, omdat deze eng. geleerde het eerst toonde, dat zij voor alle soorten van exponenten geldt; **binomiaal-coëfficiënten** zijn in de binomische formule de enkel van den exponent afhangelde factoren der afzonderlijke leden.

binubus, m. nw lat., een tweemaal gehuwde.

Biodésmus, m. gr. (van *bios*, leven), Med., levensband; **biodynamie** of **biodynamiék**, f. de leer der algemeene levenswerkzaamheid; **biograaph**, m. levensbeschrijver; **biographie**, f. levensbeschrijving, levensgeschiedenis, levensloop; **biographisch**, levensbeschrijvend; **biographiek**, f. de kunst om levensbeschrijvingen te vervaardigen; **biologie**, f. levensleer, levenskunde; **biolychnion**, n. de dierlijke warmte, het levensvuur; ook het levenslichtje (eene vloeistof, tot bijgeloovige oogmerken uit menschenbloed bereid); **biometrie**, levensmeet- en rekenkunst; **biosophie**, f. levenswijsheid; **biothanätus**, m. geweldige dood; **biotomie**, f. de leer van de levensafdeelingen.

Biolca, f. eene ital. landmaat, van 50 tot 100 ned. roeden.

bipartéren, lat., in tweeën deelen, halveren; **bipartitie**, f. deeling in tweeën, halvering; z. ook **bisectie**.

Biquadraat, n. de vierde magt van eene grootheid, b. v. $2^4 = 2 \times 2 \times 2 \times 2 = 16$, het dubbel vierkant: $(x^2)^2$.

biquettéren, fr. (v. *biquet*, goudschaal), op de goudschaal wegen; valsche munt onder goede mengen of daarvan scheiden.

Biribi, n. een in Italië gebruikelijk kansspel, bankspel.

Birouche, f. fr. (spr. *biróesj*), een ligte jagtwagen; z. ook **barouche**.

bis, lat. Muz., tweemaal, dubbel, nog eens; **bis dat, qui cito dat**, lat., wie spoedig geeft, geeft dubbel, d. i. dubbel aangenaam.

Bisam, z. muskus.

Bisanter, z. byzantijner.

Bisbille, f. it. (spr. *biesbielje*), geschil, oneenigheid, gekijf, gehaspel.

Biscayer, m. eene soort v. snaphaan, die zeer ver draagt; ook kogels, die gewoonlijk bij het schrootvuur gebruikt worden.

Biscestie, z. beczestie.

Biscitan, n. overdekte marktplaats in Constantinopel, voorzien van alles, wat een ruiter tot uitrusting van zich en zijn paard noodig heeft.

Biscotin, n. fr. (spr. *bieskoténg*), rond, hard en bros broodje, suikerplaatje.

Biscuit, n. fr., eig. tweemaal gebakken, beschuit, tweebak; suikerbrood, ook scheepsbeschuit; ruw, nog onverglasd porselein; halfgare, niet tot blussching geschikte stukken bij het kalkbranden.

Bise, f. fr. (spr. *biez'*), de noordenwind.

Biseau, m. fr. (spr. *bizó*), schuinsch vlak, scheve kant of baan, afgeslepen rand; lip eener orgelpijp.

Biséctie, f. nw lat., deeling in twee helften.

Bisette, f. fr. (spr. *bizétt'*), smalle, geringe kant van garen, garekant, boerenkant.

Bismori, m. nw lat., groot verdriet, ergernis, kommer, hartzeer.

Bismuth, n. (nw lat. *bismuthum*), Chem., aschtin, aschlod, blinkend tin, in den handel ook spiegeltin geheeten, omdat men het sedert eenigen tijd tot het verfoelien der spiegels aanwendt; ook parelwit, omdat zijne eenige in gebruik zijnde verbinding (het ondersalpeterzuur bismuth) onder anderen ter vulling v. valsche parels wordt gebezigd, een roodachtig wit, zeer bros en ligt oplosbaar metaal, reeds bekend bij de Ouden, die het met lood en tin vervaarden.

Bison, m. (lat. *bison*, van het oudd. wisan t, wisent), de bultige stier, de buffel of buffalo der Noord-Amerikanen.

Bisque, f. fr. (spr. *biesk'*), eene krachtige soep van kreeften, gevogelte enz.; ook het voorgeven in het spel.

Bisschop, m. (gr. *episkópos*) het geeste-

lijk opperhoofd eener gemeente; ook een bekende drank uit warme wijn, suiker en specerijen bereid.

Biséctie, f. lat. Geom., verdeling van eenen hoek, eene lijn, enz. in twee gelijke deelen, halvering, ook **bipartitie**.

Bisextum, n. of **bissectus**, m. lat., de dag, die om de vier jaren na den 24sten februarij wordt ingevoegd, de schrikkelidag, de ingelaschte dag.

Bisshamie, **bizehami**, pl. naam van 40 doofstommen aan het hof des turkschen keizers.

Bister, n. fr., eig. *bistre* (laagd. bies-ter, donker, leelijk), roetzwart, roetbruin tot graveren en wasschen van teekeningen.

Bisti, m. kleine perzische munt, ongeveer = 20 centen.

Bistoquet, m. fr. (spr. *bistoké*), bij het biljart eene platte en aan het einde afgeronde *queue*, waarvan men zich vroeger bediende om het *billardéren* te vermijden.

Bistouri, m. fr. (spr. *biestoeri*), Chir., een insnijdingsmes der heelmeesters, welks naam afkomstig is van de stad Pistori, waar vroeger de beste fabriek van deze soort van instrumenten bestond, die men *pistoriensis gladii* noemde; **bistournage**, f. (spr. *biestoernázi*), bij veeartsen: eene manier om de dieren door omdraaijing der zaadvaten, zonder de ballen weg te nemen te ontmanen, lubben, ruïnen.

Bismer pond, deensch gewigt v. twaalf pond, waarvan er drie in eene waag gaan; het deensche pond is = 0,499 ned. pond.

Bit, f. zilveren munt op Barbados, vroeger voor 37 centen gangbaar.

Bitūmen, n. lat., aardpek, aardhars, jodenlijm; **bitumineus**, aardpekachtig, hars-, jodenlijmachtig.

Bivalven, pl. nw lat. N. H., schaaldieren met twee schalen, als met een scharnier verbonden.

Bivouac, m. fr. (spr. *bivoeák* van het oud nederd. *biwake*, *bijwacht*), nachtwacht in 't leger onder den blooten hemel; **bivouaquéren**, nachtwacht houden, den nacht onder de wapens in de open lucht doorbrengen, legeren zonder tenten.

Biza, f. zilveren munt in Pegu, ongeveer = 2 gl. 50 ct.

Bizantija, z. **byzantijnen**.

bizar, **bizarre**, fr. (spr. *bizar'*, van het arab. *baschara*, blijde zijn; van daar spaansch *bizarro*, prachtig, heerlijk, grootmoedig, voorts in 't oog loopend enz.), zonderling, wonderlijk, grillig, luimig, mal; **bizarrière**, f. wonderlijkheid, grilligheid, vreemdheid, een ongerijmd, zot gedrag; **bizard**, (spr. *bizáar*) of **bizarre**, m. Bot., een zonderling, eene anjelier of tulp, die behalve de grondkleur nog met twee onderscheidene kleuren gestreept is; **bizarria**, f.

it. Muz., het snel overspringen van de eene toonsoort in de andere.

Bizotine, f. Merc., eene soort v. levantische zijde.

blaauwe maandag, certijds de maandag voor het begin der vasten, dewijl men dan de kerken wit blaauw plagt te behangen. Aanvankelijk hielden de werklieden slechts op dezen maandag rustdag, doch allengs lieten zij op alle maandagen in de vasten en later op alle maandagen in het jaar den arbeid na, en de regering moest eerlang het vieren dier blaauwe maandagen door strafwetten beperken.

Blaauwkous, (hoogd. *Blaustrumpf*), een spotnaam, in Duitschland aan verraders, lasteraars, verspieders, verklidders gegeven, afgeleid van de blaauwe kousen, die voorn. de lijfbedienden der groote heeren, als ook de stadsdienaren droegen. In Engeland duidt men met **blaauwkous** (*blue stocking* spr. *bloe—*), vrouwen aan, die vertooning maken met hare geleerdheid, en hier stamt de benaming af van zekere dame Stillingfleet, lid van een der geleerde-vrouwengenootschappen te Londen, die steeds blaauwe kousen droeg.

Black-mail, n. (spr. *blek-meel*), belasting in Noord-Engeland, betaald voor bescherming tegen de roovers.

Bladgoud, **bladzilver**, n. tot dunne blaadjes geslagen goud en zilver; **bladtin**, dunne met lood vermengde bladen tin, ter bekleding van electrische flesschen, theebussen enz., tot omwikkeling van chocolaad, appelsuiker enz.; in den handel noemt men ze *job* of *foelie*.

blæsus, lat., opwaarts gebogen, verbogen; lispelend, belemmerd van tong; **blæsitās**, het lispelen, de belemmerde spraak.

Blafard, m. fr. (spr. *blafáar*) een bleekert, witte moor, z. v. a. **albinos**, **kakkerlak** (z. a.).

Blaffer, **blaffert**, m. zeker aanteeckenboek op kantoren; eene oude zilveren munt; eene keulseche mant, = 1 gulden.

Blame, m. fr., blaam, berisping, schimp, schande, kwade naam, eerschenmis, achterklap, laster; **blaméren**, laken, berispen, in kwaden naam brengen, beschimpen, ont-eeren, belasteren; **blamábel**, berispenswaard, laakbaar.

Blamúzer, m. munstersche rekenmunt, = 3 gulden.

blanc, fr. of **blank** (nederd. van *blinken*), wit, blank, helder, rein; onbeschreven; eene **blanke kaart**, *carte blanche* fr. (spr. *kart' blangsj'*), kaart in de hand zonder figuur; fig. volmagt om in eene zaak te handelen; **blanc-manger** (spr. *blang manzje*), n. fr., witte gelei van suiker, room en hertshoren; **blank verses**, eng., rijmlooze verzen; **in blanco** of **in bianco** (it.) **laten**, Merc., wit, onbeschreven of oninge-

vuld laten, b. v. in het schrijven van wissels en volmachten eene plaats open laten, om later eenen naam, eene som enz. te kunnen invoegen; **bianco staan**, eig. in 't wit staan, d. i. de aanneming des wissels door den betrokkene geweigerd zien; **in blanco staan** beteekent ook, de traites of wissels van een ander accepteren, zonder daarvoor behoorlijk gedekt te zijn; ook voorschot geven, zonder zekerheid of waarborg; **blanco-crediet**, open crediet, enkel op persoonlijk vertrouwen berustend, zonder dat de credietgever gedekt is; **blancos**, pl. Pol., aanhangers van onbepaalde alleenheerschappij in Spanje; **blankét**, **blanquet**, **blancseing**, n. fr. een blad papier, dat enkel met eene handteekening is voorzien; **blanchéren**, blank maken; in keukentaal: vleesch op kolen of in kokend water doen zieden om het daarna op te vullen; bij tuinlieden: bladen van salade, selderij enz. in zand steken om ze bleeker te maken.

Blanchardisten, pl., aanhangers eener secte, gesticht door den pastoor Blanchard, die pous Pius VII beschuldigde, dat hij door zijn concordaat met Napoleon den opstand had gewettigd; **blanchardismus**, m. de leer van pastoor Blanchard.

Blanche, toenaam der koningin weduwe van Frankrijk, ontleend aan de witte kleeding, die zij na den dood haars gemaals pleegt te dragen.

Blandus, lat. mansnaam: de vleijende; vr. **Blandina**; **blandiëren**, vleijen, flikflooijen.

Blank, m. oude ned. zilvermunt en rekenpenning, aan de muntzijde glad of blank, = 3½ ct.

Blankeel, m. eene zilvermunt in Marocco, ongeveer = 5 ct.; de 54 doen een spaansche piaster.

blanke wapens, bij het voetvolk de bajonet, bij de ruitery de sabel, pallas of lans, in onderscheiding van de vuurwapens.

Blanquet, n. fr., z. onder **blanc**; **blanquette**, f. fr. een witte wijn uit Languedoc.

Blaquet, m. (spr. *blaké*), eene brabantse zilvermunt, halve schelling, = 13,5 ct.

blasé, fr. (spr. *blazé*, hoogd. *blasirt*, spr. *blaziert*), door overmatig zingenot, door uitpattingen verstompt, uitgeput, in het algemeen stomp, ongevoelig, onverschillig, zonder deelneming.

Blasius, mansn.: de zorgeloze; v. a. de koninklijke; v. a. van het gr. *blax*, en dan beteekenende luiaard, lomper.

Blason, m. fr. (bij ons veranderd in **blazon** en afgeleid v. ons. *blazen*) een wapen- of wapenschild, veldteken; ook de wapenkunde; **blasoneren**, wapens in al hunne bestanddeelen onderzoeken en in de kunsttaal verklaren; ook wapenkunstig

schilderen; **blasonnist** of **blasonneur**, m. een wapenkenner, **blazonkundige**.

Blasphemie, fr. gr. (v. *blaptain*, schaden en *phelē*, de naam, de faam, eig. hetzelfde als *blaam*, dat misschien daaruit is zamengetrokken; godslastering; majesteitshoon; lastering; **blasphemeren**, godslasterlijk spreken, vloeken; in kwaden naam brengen; **blasphémisch**, **blasphematorisch**, godslasterlijk, ootterend.

Blechropÿra, fr. gr. Med., de vroegere naam van de stepende zenuwkoorts.

Blemmijen, pl., zekere mismaakte menschen, die het hoofd op de borst dragen.

Blennemēsis, f. gr. (v. *blenna*, slijm), het slijmbraken; **blennochesiē**, f. de verslijming v. h. darmkanaal; **blennoideus**, a, um, slijmaardig; **blennoptÿsis**, f. de slijmhoest, borstzinking; **blennopsÿsis**, f. de slijmuitwerping; **blennopÿra**, f. de slijmkoorts; **blennorrhagiē**, **blennorrhœa**, f. de slijmvloed, slijmontlasting; **blennōsis**, f. de slijmziekte; **blennothōrax**, m. de borstverslijming; **blennuriē**, f. het slijm wateren.

Blepharitis, f. gr. (v. *blepharon*, n. ooglid), ooglid-ontsteking; **blepharophÿma**, n. ooglidgezwel; **blepharoplastiek**, f. de ooglidvorming; **blepharoplegiē**, f. ooglidverlamming; **blepharoptōsis** f. de zaking van het bovenste ooglid; **blepharopyorrhœa**, f. ettervloed der oogleden, vooral bij pasgeborenen; **blepharospasmus**, m. ooglidkramp; **blepharophthalmiē**, f. ontsteking van het oog en der oogleden.

bleséren, fr. wonden, kwetsen, beschadigen; **blesuur**, f. wonde, kweisuur, beschadiging.

Blestrismus, m. gr. Med., het woelen, de rusteloosheid van zware zieken.

bleu-mourant, bleekblauw, lichtblauw.

Blijde of **blide**, f. mid. lat. een werpuig in de middeleeuwen bij belegeringen; vgl. **ballista**.

Blik, n. in het algemeen ieder stuk metaal, dat in verhouding tot de lengte en breedte zeer dun is; bij uitstek dun blik of metaalbladen noemt men foelie (z. a.); **blikgoud**, n. zilverrijk goud, waarvan het mark 9 à 12 karaten bevat; **blikzilver**, m. het in den smeltoven van lood gezuiverde zilver.

Blindage, f. fr. (spr. *bléndazj'*), Mil., de blinding, spaansche wand; bedekking.

Blinden, pl. Mar., boegsprietzeilen, onderscheiden in het **boven-** en **benedenblind**; **blinde klippen**, rotsen of klippen even onder water; **blinde muren**, muren zonder openingen voor deuren of vensters; **blinde straat**, fr. *cul* (spr. *ku*) *de sac*, straat zonder uitgang; **blinde vensters**, valsche vensters, vensters in schijn.

Blitus, **bliteus**, m. een eenvoudig, onnoozel mensch, een sul.

Blocage, f. fr. (spr. *blokázj*), of **blo-caille**, f. (spr. *blokály*), stukken baksteen tot aanvulling.

Bloedbruiloft, z. **Bartholomeüsnacht**.

bloeméren, (nederd. met uitheemschen uitgang), met bloemen opschikken, hebloemen; **bloemist**, m. een bloemkweker, bloemenminnaar, bloemenverkooper; **bloemistiek**, f. de bloemenkweeking, bloemenoppassing.

blond, fr. (oorspr. v. h. oud. *blendan*, eng. *blend*, mengen), blank van gelaat en geel van haren, ligtkleurig, ligharig; **blondin**, m., **blondine**, f. zulk een jongeling en meisje, een of eene blonde; **blonde**, f. fijne zijden kant.

bloquéren, fr. (spr. *blok*—, uit ons *blok* gevormd), alle toegangen eener stad met troepen, inz. met oorlogschepen bezetten, haar omsingelen, afsluiten, blokkeren; op het biljart eenen bal door een' forschen stoot in den hoekzak spelen; **blokhuis**, een vierkant houten gebouw, doorgaans uit dikke of dubbele balken bestaande, met schietgaten voorzien en bomvrij; **blokkering**, **blokkade** of **bloquade**, f. insluiting, omsingeling eener vesting.

Blouse, f. fr. (spr. *bloez'*), voermanskiel, kiel, de volksdragt der Belgen; in het biljartspeel: de zak; **blouséren**, een' bal maken; **zich blouséren**, verloopen; oneig. zich vergissen, een' bok schieten.

Blousse, f. fr., korte wol, die men niet kan kaarden.

Blunder, m. eng., eene fout, feil, een domme zet, bok.

Bluse of **blusse**, f. een vuurbaken, lichttoren aan de Oostzee.

Boa, (lat., naar men wil oorspr. dalmatisch) of **aboma**, f. N. H., de afgodsslang, konings- of reuzenslang, de grootste en sterkste slang, die men kent; een pels- of bontwerk voor dames, eene soort v. palatine (z. a.); bij de Tungusen de naam van God.

Boa upas, l. **bohon upas** of **upas-boom**, m. (maleisch *puhn upas*, v. *puhn*, boom, en *upas*, vergift), de fabelachtige groote vergiftboom, welks uitwaseming reeds op een' afstand zou dooden.

Board, m. eng. (spr. *board*), de spijstafel, disch; een geregt of eene spijs; **boardinghouse**, n. (spr. *boordinghous*), een kosthuis, eene gaarkenken; **boardingschool**, (spr. *boordingskoel*), eene kostschool.

Bobak, m. N. H., de russische marmot; ook een noordamerikaansch viervoetig dier, aardhaas.

Boberelle, f. Bot., de jodenkers (*phy-sälis*).

Bobos, m. N. H., de boa der Philippijnsche eilanden.

Bocage, f. fr. (spr. *bokázj*) een boschje, eene belommerde wandelplaats.

Bocal, z. **bokaal**.

Bocassijn, fr. **boucassin**, (spr. *boekasséng*), n. katoenen geglansde doeken uit Armenië en Perzië; katoenen doek tot voering.

Bocca, f. it., de mond, ingang, de opening, monding; **bocca d' inférno**, it. (spr. —*d'ien*—), eig. de mond der hel, eene elektrische verheveling in de omstreken v. Bologna, met de hip- of dwaallichtjes overeen komende.

Boccale, m. ital. wijnmaat, waarvan er 32 op een *barile* gaan; gemiddeld = 1,5 ned. kan; als oliemaat = 1,9 ned. kan; 28 *boccali* doen dan een *barile*.

Boccia, f. it. (spr. *bótsjia*), houten ballen om te spelen; het spel met zulke ballen.

Boddaert, m. N. H., een indische visch van het geslacht *gobia*, dus genoemd ter eere v. d. nederlandschen naturalist **Boddaert**.

Bodemerij, f. (v. *bodem* voor *schip*), geldleening op een schip, een verdrag tusschen den schipper en eenen geldschieder, die geld op het schip voorschiet en zeer hooge renten ontvangt bij behouden aankomst, doch in geval het schip vergaat zijne gansche vordering verliest; **bodemerij-brief**, het schriftelijk verdrag omtrent eene bodemerij gesloten.

Bodo, oud. mansn.: opvoeder, opkweker, bewaker. (friesch **bouwo**); v. a. held, gebieders.

Boeddha, z. **buddha**.

boegséren, (nederd. met uitheemschen uitgang), een schip door middel van andere schepen of schuiten voorttrekken met eene lijn, die bevestigd is aan den **boeg**, het **geboegen** voorste gedeelte van het schip, of wel aan den **boegspriet**, h. schuins vooruitstekende rondhout v. h. schip.

Boei, n. een blok of eene ton, die, op het water drijvend, de ligplaats v. h. anker aanwijst; **boeijer**, m. een snelzeilend nederlandsch binnenvaarttuig met platte kiel; v. s. zoo geheeten, omdat er de boeijen mede gelegd of verlegd werden, of omdat het voor en achter hoog is opgebouwd, d. i. hoog van boord gebouwd is; **Bilderdijk** houdt het voor verbasterd v. **bouwer**, zeebouwer.

Boelijken, pl. Mar., razeilstouwen, waarmede de zeilen stijf bij den wind worden gezet; **blinde boelijn**, iron. een eindje touw, waarmede op schepen slagen worden uitgedeeld, ook **dag** geheeten.

Boekcensuur, f. nederd.-lat., het toezigt der geestelijkheid of der regering over den inhoud van in het licht verschijnende boeken; **boekformaat**, n. nederd.-lat., de gedaante van een boek, ahangende van de wijze waarop en hoeveel malen het papier vel gevouwen wordt; tot die formaten behooren, folio, quarto, octavo, duo-

decimo, sedecimo, octodecimo, postformaat, enz. (z. die artikelen).

Bœotiërs, z. **beotiërs**.

Boeuf à la mode, m. fr. (spr. *beuv*—), gestoofd of gesmoord rundvleesch.

Bofesen, pl., eene gebakken tusschenspijs, bestaande uit wittebroodskruim, eidojer, parmesaankaas, paddestoelen enz.

Bogdo-Lama, z. **Kutuchta**.

Bogeslaus of **Bogislaus**, slavonische mansn. (v. *Bog*, God, en *slawa*, roem), z. v. a. godslof, godsroom, eeregod.

Bogomilen of **bogomieten**, z. **bongomilen**.

Bohea, f. eng. (spr. *bohi*) of **bohea-thee**, **theeboe**, zwarte thee.

Boheemsche broeders, eene chr. secte, die in de 15de eeuw uit de overblijfsels der strenge Hussieten in Bohemen ontstond; zij verwierpen de transsubstantiatie, zochten in kerkucht en gemeentebestuur de eerste christenen na te volgen en onderscheidden zich door reinheid van zeden; zij heeten ook **moravische broeders** naar Moravië; **boheemsche steenen**, fijne bergkristallen, die in glans en schoonheid, doch niet in hardheid, den diamant nabij komen.

Bohemers, pl. (fr. *bohémiens*), naam, die bij de Franschen de zwervende heidenen (z. a.) dragen.

Böhm, m. (spr. *beum*), eene zilvermunt in Silesië, waarvan er 30 in eenen thaler gaan.

Boi of **boy**, f. Merc., eene grove wollen stof, voeringbaai.

Boilade, z. **bojaar**.

boisèren, fr. (spr. *boaz*—), met houtwerk bekleeden, beschieten; **boiserie**, f. fr., ook **boisage**, f. (spr. —*zaazj*'), de bekleding der wanden eener kamer met planken, een beschat.

Boisseau, n. fr. (spr. *boasó*), eene oude fransche inhoudsmaat, = 13,008 kop; het **boisseau** was verdeeld in 16 litres.

Boite, f. fr. (spr. *boat'*), eene doos, bus, eene koker.

Boitout, m. f. (spr. *boatóe*, een drinkuit, wippertje, een glas zonder voet, dat men dus niet kan neerzetten, zonder het daarin zijnde vocht te storten.

Bojaar, slavonisch, of **boilade**, walachisch, m. oorspr. een krijgsman; tegenwoordig een adellijk grondbezitter, vrijheer, magnaat in vele slavonische landen, de voormalige titel van de geheimraden der russische czaars.

Bojabi, m. N. H., eene slang v. h. boa-geslacht, de hondsslang.

Bokaal, m. (fr. *bocal*, it. *boccale*, waarschijnlijk van *bocca*, mond), de beker, kelk, het dekselglas, een groote drinkbeker.

Boksen, z. **boxen**:

Boléro, m. een met gezang en castagnetten begeleide spaansche volksdans.

Boletiet, m. (v. h. lat. *bolētus*, paddestoel), N. H., versteende paddestoel, morille- of kampernoeljesteen.

Bollandisten, pl., de naam der Antwerpse jezuiten, die de levens en daden der heiligen (*acta sanctorum*) hebben uitgegeven; dit werk, door Rosweijds in de 16de eeuw begonnen, werd in de 17de door Bolland en anderen na hem voortgezeten en is nog niet compleet.

Boloneser of **bologneser hondjes**, kleine ruigharige hondjes, zoo genoemd naar de stad Bologna; **boloneser flesschen**, kleine, tamelijk dikke, peervormige glazen flesschen, die, schoon van buiten tegen eenen sterken slag of stoot bestand, terstond springen zoodra men ze inwendig aanraakt of krast; **bolonésche steen**, m. een uit zwaarspath en aluinaarde bestaande glinsterende steen, die in de nabijheid van Bologna wordt gevonden en in het donker een phosphorisch licht geeft, wanneer hij vooraf in de zon gelegen heeft of verwarmd is; **bolognino**, m. it., z. v. a. **bajocco**.

Bolus, m. lat. (*bolus*, bete, v. h. gr. *bolos*, worp), lemnische aarde, ook zegelaarde genoemd, eene zachte, vette, doorgaans roodachtige kleiaarde, die in Bohemen, Hongarije, Silesië en elders wordt gevonden; de beste soort is de armenische. Eertijds werd zij bij bolletjes, beten of brokken in de geneeskunst gebruikt, en, om vervalsching te verhoeden, met het zegel der plaats, waar men ze gegraven had, voorzien; van daar: zegelaarde (*terra sigillata*); tegenwoordig dient zij enkel als verwstof; Med., een artselijballetje, een brok, die in eens wordt doorgeslikt.

Bolwerk, z. **bastion**.

Bolzas, pl. Merc., oostindische katoenen tijken.

Bom, f. N. H., eene groote slang van Amerika, die al kruipende een zonderling geraas maakt, waarvan zij haren naam ontleent.

Bom, **bombe**, f. (v. h. gr. *bombos*, lat. *bombus*, dof brommende trom), een ijzeren holle werpkogel, spring-, knal- of vuurkogel, uitgevonden in 1457 door Pandolpho Malatesta, prins van Rimini; ook eene groote, ronde glazen flesch; een groote blikken trommel; de prop van een vat; **bombe à la Sardanapale**, een zeker uitstekend kostbaar geregt op de tafel der grooten, zoo geheeten naar Sardanapalus (z. a.); **bomvrij**, beveiligd voor de vernielende werking der bommen; **bombarde**, f. fr., steengeschut, een voorm. krijgstuig om groote steenen ver weg te werpen; een kort, dik, zwaar knallend kanon, steenmortier; ook bij de orgels de basbrommer, het zwaarste bromwerk; nog de mondtrom; **bom-**

barderen, met bommen beschieten; oneig. iemand hevig aanvallen, met geweld bij hem aandringen; **bombardeergaljoet**, f. een vaartuig van middelmatige grootte, doorgaans slechts één zeil voerende, en sterk gebouwd tot het dragen der mortieren, waaruit men bommen werpt; **bombardeerkever** (*brachynus*), een gevleugeld insect, dat zijnen vijanden vaak uit zijn achterdeel een' blaauwen, stinkenden damp met een vrij zwaren pof tegenschiet; **bombardement**, n. fr. (spr. —*máng*), het bommenwerpen, het beschieten van eene plaats; **bombardier**, m. een bommenwerper, kanonnier; **bomketel**, z. **mortier**.

Bomaschki, pl. russ., eig. papierengeld, bankassigatiën van 1 tot 10 roebels.

Bomba, m. een opziener der slaven op de westindische eilanden.

Bombakijn, f. Merc., eene zekere stof uit wol en zijde.

Bombasin, n. fr. (v. h. lat. *bombycina*, zijden kleederen, *bombyx*, zijde, daar het vroeger eene zijden stof was), Merc., eene soort van effen of gestreept basin, eene katocnen stof aan beide zijden ruw, bombazijn.

Bombast, m. (v. h. gr. *bombos* z. **bombe** en **bombus**; anderen denken aan het eng. *bumbast*, een met wol of watten gevuld kleedingsstuk of deken, nog anderen aan den vermaarden alchymist Paracelsus (Philippus Aureolus Theophrastus Paracelsus *Bombastus de Hohenheim*); Rhet., wonderige, brommende, opgeblazene uitdrukkingen, schijnbaar hoogdravende voordragt, die eigenlijk onzin of geheel niets zegt; **bombastisch**, gezwollen, hoogdravend.

Bombus, m. gr. (vgl. **bombe**), Med., het oorgesuis, oorgegons.

bon, fr. (spr. *bóng*), goed; als subst. n. Merc., eene schriftelijke goedkeuring of aanwijzing op iets, welke iemand, met zijne handteekening en het woord *bon* voorzien, aan een' ander geeft; een bewijs v. ontvang, v. levering, enz.; pl. **bons**; *bons à vue* (spr. *bongzawú*), terstond of op zicht betaalbare aanwijzingen.

bona, pl. lat. (v. h. sing. *bonum*, het goed), goederen, have; *bonis cederen*, zijn gansch vermogen den schuldeischers overlaten of afstaan; *bona acquisita*, verworvene goederen; *bona adventitia*, goederen, die niet uit de vaderlijke bezitting, maar van elders toegekomen zijn, doorgaans moederlijke nalatenschap; *b. aerarii* of *camærae*, kamergoederen; *b. alièna*, vreemde goederen; *b. allodialia*, eigene goederen, vgl. **allodium**, *b. avita*, *gentilitia*, *stemmatica*, grootvaderlijke goederen, stamgoederen v. grootouders; *b. cadúca*, overgankelijke goederen, dezulken die na den dood v. d. eigenaar aan den heer v. h. land vervallen; *b. castrensia*, legergoederen, in het veld verworven eigendom; *b. censitica*, cijnsgoe-

deren; *b. civitatis* of *publica*, gemeene stadsgoederen; *b. communia*, gemeenschappelijke goederen; *b. communitatis*, gemeentegoederen; *b. conjúgum*, goederen der echtelieden, *b. damnatorum*, goederen der veroordeelden; *b. devoluta*, toegevallene goederen; *b. domanialia*, goederen, die niet tot het bijzondere eigendom v. d. landheer behooren en die hij tot zijne eigene huishoudelijke behoeften of ook tot die van den staat gebruikt; *b. dotalia*, huwelijksgoederen, trouwgelden, medegifte, uitzet; *b. ecclesiastica*, geestelijke of kerkgoederen; *b. emphyteutica*, erfpachtgoederen; *b. ereptitia*, (aan onwaardigen) ontrukte goederen, nalatenschappen enz., welke 's lands schatkist ten deel vallen; *b. feudalia*, leen-goederen; *b. hereditaria*, erfgoederen, geerfde goederen; *b. illata*, ingebragte goederen; *b. immobilia*, onroerende goederen, landerijen enz.; *b. indivisa*, onverdeelde goederen; *b. indivisibilia*, ondeelbare goederen; *b. litigiósa*, betwistbare goederen; *b. locata*, goederen, die verhuurd of verpacht zijn; *b. mariti*, 's mans goederen; *b. materna*, moederlijke goederen; *b. mensalia*, tafelgoederen; *b. minorum*, goederen v. onmondigen; *b. mobilia*, roerende goederen; *b. paraphernalia*, goederen, welke de vrouw buiten haar ingebragt vermogen bezit; *b. paterna*, vaderlijke goederen; *b. patrimonialia*, eigene erfgoederen; *bona per testamentum alienári prohibita*, goederen, welker verkoop bij testament verboden is; *b. pignoratitia*, verpande of pandgoederen; *b. publica*, openbare of landsgoederen; *b. publicata*, ingetrokkene en voor 's lands rekening verkochte goederen; *b. reäceptitia*, spillegelden, of vrouwelijke goederen, welke de vrouw voor zich behoudt en haren man noch toebrengt, noch ter beheering geeft; *b. utensilia*, gereedschapsgoed; *b. uxóris*, goederen der huisvrouw; *b. vacantia*, goederen, die geen' eigenaar hebben; *b. vi rapta*, gewelddadig geroofde goederen.

bona fide, *bonae fidèi*, enz., lat. (v. h. adject. *bonus*, *a*, *um*, goed), z. ond. *fides*; *bona gratia*, met grooten dank, goedwillig; *bona mente*, met een goed oogmerk; *in bona pace*, z. ond. *pax*; *bona venia*, met verlof of goedkeuring; *bona officia*, pl., goede, willige diensten, vriendelijke bemiddeling.

Bonapartismus, m. het gevoelen, het stelsel van de aanhangers v. *Bonaparte*; **bonapartisten**, aanhangers v. B. en zijn bestuur.

Bonasiánen, pl., kettters uit de 4de eeuw, die leerden, dat Christus slechts Gods aangenomen zoon was.

Bonásus, m. gr. en lat. N. H., eene ossensoort met lange rugmanen, wilde os.

Bonaventura, it. mansn.: de welkome.

ken, buitenhuid; **bordure**, f. fr., het raam, de lijst, de zoom, het omzetsel, loof-, snijen pleisterwerk langs de zijden v. gevels, zuilen, enz., of op lijsten v. spiegels; **borduren**, eenen zoom, rand, lijst om iets heen leggen, boorden, stikken, bloem- of loofwerk in een weefsel naaijen; **borduurwerk**, (fr. *broderie*), het stikwerk, de ombording, enz.

Boötes, m. gr., eig. ossendrijver; Astr., de naam v. een aanzienlijk sterrebeeld des noordel. hemels, ook arctophylax geheeten.

Boquelle, naam der holl. leeuwendaalder in Egypte.

Bora of **Borra**, f. it., een hevige scherpe en drooge noord-oostenwind (in de Adriatische zee), die dikwijls 8 of 9 dagen aanhoudt.

Borax, Astr., een der honden van Acteon; z. verder ond. **borium**.

Borbi, eene egypt. kopermunt, = $3\frac{2}{3}$ asper of ongeveer $1\frac{1}{2}$ ct.

Borbonsium of **borbonium**, n. lat., Chem., een metaal, dat een napolitaansch scheikundige beweert uit het baryt te hebben afgezonderd.

Borboriänen, **borborieten**, **borboristen**, pl. (eig. drekmannen, v. h. gr. *borbōros*), een spotnaam v. verscheidene gnostische secten der 1ste eeuw, die in de 16de eeuw op de mennonieten-secte der Waterlanders in N. Holland spottenderwijze werd overgedragen.

Borborýgmus, m. gr. Med., het gerommel der darmen.

Bordage, z. ond. **boord**.

Bordeaux-wijnen, (spr. —*dó*—), alle over Bordeaux in Frankrijk verzondene wijnen, zooals Medoc, Graves enz.

Bordeel, n. fr. *bordel* (mid. lat. *bordellum*, een huisje; v. h. oudd. zweedsch, ang. saks. *bord*, plank, plankenhuis, hut), een hoerhuis, huis der ontucht.

Bordereau, m. fr. (spr. —*ró*) **borderel**, n. een lijstje of ceeltje van de muntsoorten eener somme gelds; een speciebrieffje, het uittreksel uit eene rekening; het rekeningboek.

Bordingen, **bordure**, **borduren**, z. ond. **boord**.

Bordoyéren, fr. (spr. *bordoj*—), eene doorzichte emailkleur loodkleurig of dof maken.

Boreas, m. gr., de noordenwind; **bo-reaalisch**, noordelijk, middernachtelijk.

Borech, z. **soda**.

Borgiah, m., z. v. a. **mameluk**.

Borgis, Typ., eene soort van hoogduit-sche drukletters, z. ook **bourgeois** en **drukletters**.

Borium, n. Chem., een enkelvoudig, weggebaar, niet metallisch ligchaam, door Davy in 1807 op den galvanischen weg

ontdekt; **boraxzuur**, de verbinding v. h. borium met de zuurstof; **boraten**, pl., boraxzure zouten, b. v. **borax** (v. h. arab. *būrah*, salpeter) of **boraxzure soda**, in den ruwen staat ook **tinkal**, in Thibet **S w a g a**, gheeten, de natuurlijk voorkomende verbinding v. h. boraxzuur met soda; **boraciet**, n. ook **sedatief-spath**, Min., natuurlijke boraxzure talkaarde, die men in het gips van den kalkberg bij Luneburg vindt.

bornéren, fr., begrenzen, bepalen, beperken; een **geborneerd verstand**, een bekrompen, middelmatig, beperkt verstand.

Borough, m. eng., (spr. *būrro*) een vlek, burgvlek, marktvlak in Engeland.

Borrelisten, pl., eene soort van wederdoopers of anabaptisten, die allerlei plegtigheden in de godsdienst verwerpen; hun naam is ontleend van den zeeuw Adam Borrel.

Bórretsch of **bóretsch**, l. **borrago**, m. mid. lat. (fr. *bourrache*), Bot., een hartsterkend, pijnstillend moeskruid, **bornagie**, **boragie**, **ossentong**; de gemeene **bornagie** (*borrago officinalis*) verraadt, gedroogd en op gloeiende kolen gelegd, de aanwezigheid van salpeter en werd daarom vroeger als geneesmiddel gebruikt.

Borussia, f. lat., Pruisen; **borussomanie**, f. overdreven zucht of voorliefde voor al wat pruisisch is.

Bóschli, m. een turksch vrijwilliger te paard.

Bospórus, **Bosphorus**, m. gr. (volgens de eerste spelling beteekent het woord eene plaats, waardoor een os waden kan, ossenwedde; volgens de tweede ossendragter), eene zeeëngte, dus genaamd, omdat de door Juno in eene koe herschapene lo die overzwom, de thracische straat, die de zee van Marmora (Propontis) met de zwarte zee verbindt; ook de zeeëngte, die de laatstgenoemde zee met die van Azof (Palus Mœotis) verbindt, heet **bosporus**, en wel **cimmersche-bosporus** in onderscheiding van den vorige.

Bosquet, n. (spr. —*ké*), oorspr. van het duitsche **bosch** ontleend), een boschje, eene tot vermaak aangelegde belommerde dreef.

Bosse, f. fr., bogchel, bult, huil; vlak verheven beeldwerk in gips enz., **bas relief**; **bossage**, f. fr. Arch. (spr. —*sáazj'*), de hoogte, het vooruitkomend gedeelte, hetzij van eenen steen, om er iets op te beitelen, of aan eenen muur, boog, gewelf enz.; **bosséren**, **bossélen**, verhevene figuren uit was, gips enz. vervaardigen, **boetseren**; **bosselage**, f. fr. (spr. —*lúazj'*), gedreven werk op zilver, goud enz.; **bosseléren**, gedreven werk op goud, zilver enz. maken.

Bossina, f. eene eigene spijs der Mooren,

bonavoglia, m. it. (spr. —*wó-ljia*), een vrijwillige galeiknecht, loonroeijer

Bonbon, n. f. (spr. *bongbóng*), suiker-goed, lekkers, kockjes, kleingood, snoep-goed; **bonbonnière**, f. het doosje voor zoetigheden, lekkernijen, bonbondooisje; ook een vrouwen-hoofdlooisel.

Bon-chrétien, m. fr. (spr. *bong krétièng*), de christus-peer, goede christus-peer, apothekers-peer, eene groote, langwerpige, zeer smakelijke fransche peer.

Bond, m. fr. (spr. *bóng*); de sprong, het opspringen v. het paard; de terugstuiting.

Bonde, ook **huisbonde**, m. (v. h. oudd. *buwan*, *buwen*, bouwen, ijslandsch en zweedsch *buá*, *boa*, d. i. oorspr. wonen), in Sleswijk een boer, die op zijn eigen goed woont.

Bong, n. het lampenfeest der Japanezen.

Bongomilen, ook **hogomilen** (zoo geheeten, naar den monnik *Bongomilus*, v. a. naar het bulgaarsche *Bog*, God en *mílui*, erbarm), kettlers der 12de eeuw in het Oosten, die de kerken duivelstempelen noemden, de sacramenten verwierpen en God eene menschelijke gedaante toekenden, ook bekend onder de namen v. martionisten, messalianen, enthusiasten.

bon gré, *mal gré*, fr. (spr. *bong-ghré*, —), goed- of kwaadschiks, gewillig of gedwongen, willens of onwillens.

Bonheur, m. fr. (spr. *bonneur*), geluk, welvaart; een gelukkig voorval, fortuintje, buitenkansje.

Bon homme, m. fr. (spr. *bonnómm'*), een goed, eerlijk mensch, een goede ziel, een goedhartige vent, een onnoozele hals; **bonhomie**, f. (spr. *tonnomie*), natuurlijke goedhartigheid, eenvoudigheid, regtschapenheid.

Bonifacius, m. nw lat., eig. de weldadige, de weldoener; een bijnaam van Winfried, den zoogenaamden apostel der Duitschers in de 8ste eeuw.

bonificeren, nw lat., verbeteren, vergoeden, schadeloos stellen; **bonificatie**, f. lat., de vergoeding, schadeloosstelling.

bonis cederen, z. ond. *bona*.

Boniet, (fr. *bonite*, f., spaansch *bonito*, arab. *bainit*) of *bonétvisch*, m. N. H., eene soort van makrelen, een springvisch, die de vliegende visschen vervolgt, een zeer smakelijke roofvisch.

Boniteit, f. lat. (*bonitas*), de goedheid, deugdelijkheid, innerlijke waarde eener zaak, inz. eene uitstaande schuldvordering (in tegenoverst. met hare *veriteit*); **bonitéren**, schatten, waarden, de waarde inz. v. een stuk land bepalen; **bonitéring**, f. de schatting, waardebepaling, waardering, aanslag; **boniteur**, m. fr. een schatter, waardeerder v. landerijen enz.

bon jour! fr. (spr. *bongzjóer*), goeden dag! goeden morgen!

Bonmot of **bon-mot**, n. fr. (spr. *bong-mó*), eig. een goed woord; een geestige zet, vernuftige inval, kwinkslag; **bonmotiseren**, geestige, vernuftige, aardige gezegden doen, kwinkslagen uitdeelen.

Bonne, f. fr., eig. de goede; eene vrouw, die met het toezigt over de kinderen v. een huisgezin is belast, eene toezienster, kindermeid; ook wel z. v. a. *gouvernante*.

bonne amitié, goede vriendschap, broederschap; *bonne bouche*, z. *bouche*; *bonne fortune*, z. *fortuna*; *bonne grace*, z. *grace*; *bonne humeur*, (spr. *bonnumeur*), goede luim, opgeruimdheid; *de bonne humeur zijn*, opgeruimd, welgemutst zijn.

Bonnet, n. fr. (spr. *boné*), de muts, kap, huid; de leeraarsmuts of kap, de doctorale hoed; Mar., een bijzeil, eene strook zeildoek, waarmede men de zeilen verlengt, opdat zij meer wind zouden vatten; Mil., eene voorlaag bij verschansingen; **bonnetéren**, de kap, de muts opzetten; **bonnetade**, f. het hoedafnemen, de diepe buiging; **bonnetier**, m. (spr. —*ti-é*), mutsenmaker of verkooper; die mutsen, kousen en andere wollen waren maakt of verkoopt.

bono mode, lat., op goede, op minnelijke wijze.

bononische steen, z. v. a. **bolonesche steen** (z. a.).

bonorum cessio, z. *cessio bonorum*; *bonorum possessio*, z. *possessio*—; **bons**, z. **bon**.

Bonsens, n. fr. (spr. *bongsáng*), goede zin, gezond, natuurlijk menschenverstand, (*sensus communis*); *bon soir*, fr. (spr. *bong soár*), goeden avond; **bonton**, m. fr. (spr. *bongtóng*), de goede toon, de welvoegelijkheid, deftigheid, welgemanierdheid in spreken en handelen, de beschaafde, verfijnde manieren, de wereldtoon; *bon voyage* (spr. —*woajáazj'*), goede reis, geluk op reis.

bonum et aequum, lat., regt en billijk; *bonum naturāle*, n. natuurgave; *bonum publicum*, het gemeene best, 's lands welzijn, *pro bono publico*, voor het algemeene welzijn, tot nut van 't algemeen.

Bonus, lat. mansn.: een goede, deugd-zame.

Bonvivant, m. fr. (spr. *bongwiváng*), een vrolijke lustige broeder, een losbol, een doorbrenger.

Bonze, m. japansch (eig. een vrome), een priester der godsdienst v. Fo in Japan en China; oneig. een bijgeloovig priester.

Boord, fr. **bord**, de rand; Mar., scheepsrand, het schip-zelf; **bórdingen**, pl., lichters, kleine platte vaartuigen in de Oostzee, die de grootere schepen ligten, d. i. hunnen last verminderen, opdat zij ondiepe plaatsen zouden kunnen bevaren; **bordāge**, f. fr. (spr. —*dáazj'*), de scheepsbekleding, de buitenbedekking van het schip met plan-

bestaande uit gerstengrutten en hoender-nat.

Boställen, pl. zweedsch (d. i. woonsteden), goederen, die den krijgsman en ambtenaar ter woning zijn aangewezen.

Bostandschi, m. turksch (van het perz. *bostân*, tuin), eig. tuinwachters; de serailbewakers van den turkschen sultan, te gelijk zijne roeijers en scherpregters; **bostandschi baschi**, m. de opziener derzelven, eerste opzichter over de tuinen, kanalen enz.

Boston, n. eng. of **boston**spel (naar de stad Boston in Noord-Amerika benoemd), een kaartspel, dat naar het whist gelijk is en door 4 personen gespeeld wordt; men speelt het echter ook bij vermindering van kaarten met 3 personen (tri-boston).

Bostrychiet, m. gr. N. H., haarsteen, kroezig bergvlas, een steen met figuren, naar vrouwenhaar gelijkende.

Boswellia thurifera, f. wierookdragende of zaagtandige **boswellie**, een arabische struik, die ook in O. Indië voorkomt. Het schijnt zeker te zijn, dat het deze boom is, die den wierook oplevert.

Bota, sp., **botta**, it. f. (eig. laars), eene lederen wijnflesch; eene wijnmaat, gemiddeld = 412 ned. kan, ook **botto** geheeten.

Botanica, f. gr. (v. *botânê*, kruid, gras enz.): de plant- of kruidkunde, plantleer; **botanist** of **botanicus**, m. een plant-, kruidkenner, een kruidkundige; **botanisch**; plantkundig, tot de kruidkunde behoorende; een **botanische tuin**, een plantentuin; **botanisieren**, planten of kruiden zoeken; **botanograaph**, m. de plantbeschrijver; **botanographie**, f. de plantbeschrijving; **botanographisch**, plantbeschrijvend; **botanologie**, f. de plantleer, z. v. a. **botanica**; **botanoloog**, m. een plantkenner, een leeraar in de kruidkunde; **botanomantie**, f. de waarzegging uit planten; **botanophilus**, m. een plantenminnaar, liefhebber van planten.

Botany-bay, f. eng. (spr. *bot'nibee*), eig. de kruid- of plantenbaai, eene gewasrijke baai aan de oostkust van Nieuw-Holland, door Cook in 1770 ontdekt, eene britsche strafcolonie.

Botarga, m. gezouten vischkuit met azijn ingelegd, eene spijs, die naar den kaviaar gelijk is.

Bothrium, n. gr. (*bothrion*), eig. een kuiltje, groefje; Med., een klein en diep zweertje op het hoornvlies.

Botrytis, f. gr., eene soort van schimmel, een cryptogamisch gewas, door velen beschouwd als de oorzaak van de ziekte, die in 1845 schier over geheel Europa de aardappelen heeft aangetast.

Botryum, n. (van het gr. *botrys*, druif), Med., het druivenoog; **botrytisch**, Arch., druifvormig; **botryolith**, **botryt**, m. Min., de druivensteen, een druifvormig mineraal.

Botta, z. **bota**.

Bottelen, (vgl. *bouteille*), m. op flesschen of kruiken aftappen; **bottelier**, m. Mar., de spijsverzorger, schaftmeester, bevaarder van den keukenvoorraad op schepen; **bottelarij**, f. de spijsvoorraadkamer.

bottelieren, fr. in eenen bundel binden, opbossen.

Bottines, pl. fr. (spr. *bottien'*), halve laarzen.

Botto, z. **bota**.

Boucanier, m. fr. (spr. *boekanié*, oorspr. benaming der eerste fransche colonisten op St. Domingo, v. *boucan*, west-ind. voor gevlochten horde, waarop vleesch en visch wordt gebraden, en de plaats, waar die horde staat), een buffeljager, amerikaansche strooper, wilddief, roofjager; ook z. v. a. **flibustier** (z. a.); **boucanieren**, het vleesch rooken, gelijk men dat nu te Hamburg het best verstaat; **boucanière**, fr. (spr. *boekaniér'*), het geweer van een' buffeljager.

Boucassine, f. (fr. *boucassin*, spr. *boekassèng*), eene soort van fransche voering of stijfijnen; ook eene soort van trielje van geitenhaar.

bouche-close! fr. (spr. *boesj'kloos'*), mondje toe! den mond gehouden! gezwegen! *bouche, que veux-tu?* fr. (spr. *boesj'k'weu-tu*), woordel: mond, wat wilt gij? iron. voor: allerlei lekkere spijzen; *bonne bouche*, kostelijk eten, lekkernij; ook een aange-name nasmaak; *pour la bonne bouche* (spr. *poer la bonn' boesj'*), voor lekkerbekken, als een lekkerbeetje, iets welsmakends.

bouche trou, fr. (spr. *boesj' troe*, v. *boucher un trou*, een gat toestoppen), een persoon, die slechts dient om het getal vol te maken, een plaatsvuller, een onbeduidend bijpersoon of eene bijrol in toneelspelen; **bouchet**, m. fr. (spr. *boesjé*), een' kruiderdrank uit water, suiker en kaneel, eene soort van hippocras.

Boucle, f. fr. (spr. *boek'l*), gesp, spang; haarlok.

boudieren, fr. (spr. *boe—*), pruilen, grommen, knorren; **bouderie**, f. het pruilen knorren; **boudoir**, m. (spr. *boedoár*), eig. de pruilhoek; een klein sierlijk vertrek of kabinetje, waar inz. de dames zich begeven om alleen te zijn of om enkel vertrouwde personen te ontvangen.

Boudin, m. fr. (spr. *boedèng*), bloedworst, bloedbeuling; ook een klein zadelvalies; **boudinade**, f. (spr. *boedináad*), lamsworst.

Boudot, m. fr. (spr. *boedó*), eene soort van bourgogne-wijn.

Boudry, m. (spr. *boedri*), een roode en witte zwitsersche wijn uit het canton Neufchatel.

boufferen, fr. (spr. *boef—*), gezwollen, opgezet maken, bol doen staan (van klederen, van mouwen; van daar **bouf-mou-**

wen, bij ons pofmouwen); **bouffant** (spr. *boefáng*), opgezwollen, bol gezet, inz. van zijden stoffen; van daar **bouffante** (spr. *boefángt'*), f. een pofkleed, een bolstaand kleed, lint, halsdoek enz.; **boufféte**, f. de lintstrik, kleine kwast.

Bouffon, m. fr. (spr. *boefóng*), it. **buffone** (eig. eerst: windmaker, windbuil, van *buffo*, wind; dan: lustig, vrolijk, schertsend; *buffa*, pots, grap), een potsen- of grappenmaker, de grappige of koddige rol in een tooneelstuk, de hansworst, hofnar; ook adject.: kluchtig, grappig, snaaksch; **bouffonne-rie**, f. het grappenmaken, de potsen, streken, schalke woorden of daden, het hofnars vernuft; *buffo caricato*, m. it., het overdreven snaaksche, koddige der italiaansche opera; **opera buffa**, z. opera.

Bougie, f. fr. (spr. *boezjie*), een waslicht, eene waskaars; Chir., een werktuig uit eene pleistermassa, of uit was, gom enz. vervaardigd, en dienende tot het onderzoeken en verwijden van de vernaauwingen der pisbuis, ook des endeldarms, een katheter.

Bougre, m. fr. (spr. *boeghr'*, eig. oudfr. voor *bulgaar*: aan eene bulgaarsche kettersche secte n.l. leide men veel kwaads te last), sodomiet; schoft, rekel enz.; in 't algemeen een hoogst beledigend, onwelvoegelijk woord, dat door velen echter als eene verbastering van het lat. *puer*, knaap, wordt aangezien en als zoodanig in scherts zelfs als liefkozend woordje voor kleine knapen wordt gebruikt!

Bouillant, fr. (spr. *boeiljáng*), eig. kokkend, ziedend; oneig. opvliegend, driftig, opbruisend, onstuimig, heftig; **bouillants**, pl. (spr. *boeiljáng*), warme vleeschpastij-tjes; **bouilli**, n. (spr. *boeilji*), gekookt vleesch, **bouillie**, f. pap, brij; **bouillon**, f. (spr. *boeiljóng*), vleeschnat, krachtig aftreksel van vleesch; boordsel, opzetsel, opbolling aan vrouwenkleederen; ook zamen gerold zilver- of gouddraad.

Bouille, f. fr. (spr. *boeilj'*), de tolstempel, het merk door fransche tolbedienden op vreemde wollen stoffen gedrukt; ook het geld, dat voor het stempelen of plomberen der stoffen betaald wordt.

Bouillotte, f. fr. (spr. *boeiljött'*), zeker spel met drie kaarten, waarbij de verliezer zijne plaats aan een ander afstaat.

Boule, f. fr. (spr. *boel'*), kogel, bal, kloot; **à la boule**, een zeker spel op het biljart; **bouletten**, pl., vleeschballetjes.

Boulevard, m. fr. (spr. *boel'wáar*, uit het duitsche *bolwerk* ontstaan), een bolwerk, wal om eene vesting, inz. tot wandelplaats.

bouleverséren, fr. (spr. *boel'wers*—), omverwerpen, het onderste boven keeren, verwoesten; **bouleversement**, n. fr. (spr.

boel'wers'máng), de omkeering, verwoesting, vernieling, omverwerping.

Boulingrin, z. **bowlinggreen**.

Boundschesch, perz., het boek der eeuwigheid, dat Ormuzd als den bewerker van al het goede, schepper der zuivere wereld, en Ahrimanes als de bron van alle kwaad voorstelt.

Bouquet, n. fr. (spr. *boekè*, gewoonlijk *boekèt*, uit ons *bosch* ontstaan, vgl. **bosquet**), een ruiker, bloemenruiker; ook de bloem; ook de kruidige geur van den wijn, eig. eene eigene stof in den wijn, die dus verre aan al de nasporingen der scheikundigen is ontsnapt; *bouquet de bois* (spr. —*boá*), een lustboschje, eene boomengroep.

Bouquineur, fr. (spr. *boekinéur*), **bouquinier**, (spr. —*ni-é*) en **bouquinist**, m. (v. ons *boek*), een kooper en verkooper van oude boeken, een boekenkramer.

Bourdaloue, f. fr. (spr. *boerdalóe'*), een hoedenband met eene gesp, hoedenriem; ook eene soort van gemeen linnen, waarmede de fransche vrouwen zich eenigen tijd kleedden, nadat de heroemde kanselredenaar Bourdaloue tegen de kleederweelde had gepredikt.

Bouraine, f. fr. (spr. *boerdien'*), eene groote donkerroode perzik; ook eene knoflooksoep.

Bourdon, m. fr. (spr. *boerdóng*), Muz., de brombas, de diepste bassnaar; het orgelregister, waarin de grootste, sterkst brommende pijpen zijn, het 16 of 32 voets orgelregister.

Bourgeois m. fr. (spr. *boerzjoá*), de burger; ook eene soort van hoogduitsche drukletters, *borgisschrift*, z. **drukletters**; **bourgeoisie**, f. (spr. *boerzjoazie*), de burgerij.

Bourgogne-wijnen (spr. *boerghónje*), wijnen, die in de voorm. provincie Bourgondië, inz. in het departement *Côte d'or*, wassen, en die om hunnen fijnen, eigenen en aangename smaak zeer gezocht zijn; men onderscheidt ze in wijnen van Opper- en Neder-Bourgogne, van welke de laatste de beste zijn.

Bourignonisten, pl., eene secte v. protestanten uit de 17de eeuw, wier grondstellingen veel overeenkomst hebben met die der quietisten en kwakers; zij ontleenden hunnen naam van Antoinette de Bourignon (spr. *boerienjóng*).

Bournous, z. **burnus**.

Bourrade, f. fr. (spr. *boer*—), ribbestoot, dof, douw; gevoelige steken met woorden, scherpe, bittere verwijtingen.

Bourrasque, f. fr. (spr. *boerásk'*, van het it. *burrasca*), een plotselinge stormwind, windvlaag, rukwind; de losbarsting der kwade hum. oplopendheid, woeste uitval.

Bourrée, f. fr. (spr. *boeré'*), een vrolijke

fransche dans en de daarbij behoorende ma-
zijk.

Bousingot, m. fr. (spr. *boezénggó*), een naam, sedert de julij-revolutie van 1830 in Frankrijk gegeven aan eenige menschen, die zich onderscheiden door hunne zonderlinge kleeding en overdrevene democratische gevoelens.

Boussóle, f. fr. (spr. *boes*—, it. *bússola*, van het duitsche *bos*, *bus*), een zeekom-
pas, z. **kompas**; ook een werktuig met een kompas, waarvan men zich bij het landme-
ten bedient tot het meten van hoeken.

Boutade, f. fr. (spr. *boe*—), een snelle, wonderlijke inval, vreemde kuur of gril, eigenzinnigheid; eene soort van voor de vuist uitgevoerd ballet; Muz., een stukje uit de oogeblikkelijke luim des spelers voort-
gevoeld, eene fantasie; *par boutades*, naar luim, zoo als het invalt, bij sprongen.

Bouteille, f. fr. (spr. *boetélj'*, mid. lat. *botella*, v. ons oude *botte*, *bottel*), de flesch; **bouteillage**, f. (spr. —*jáazj'*), in Engeland de regten op inkomenden wijn; **bouteillier** of **boutillier**, m. (spr. —*ljie'*), de opperschenker aan hoven.

Buterolle, f. fr. (spr. *boet'róll'*), de oorband aan de degenschede; de bajonet-
schede.

Bouteselle, m. fr. (spr. *boet'sell'*), it. **butta sella** (spr. *boeta*—), Mil., het trom-
petsein om op te zitten voor de ruiters; ook wel wat voor het voetvolk de *reveille* is.

Boutique, f. fr. (spr. *boetiek'*, v. h. hoogd. *bude*, winkel, gevormd), de winkel, kraam; de werkplaats der ambachtslieden; ook eene ellendige woning, hut; *boutique ambulante* (spr. —*angbulángt'*), eene reizende kraam, reiskraam; **boutiquier**, m. (spr. *boetiki-e'*), een winkelier, kramer.

Bouton, m. fr. (spr. *boetóng*), de knoop; Mil., de mikknop op een stuk geschut; **bou-
tonomantie**, f. fr.-gr., de knoopenwaarzeg-
gerij, het voorspellen of bepalen door het tellen der knoopen aan een kleed.

Bouts-rimés, pl. fr. (spr. *boe rime*), voor-
geschreven eindrijmen; ook het daarnaar ge-
maakt vers: eene onbeduidende vernufts-
speling, door eenen Franschman *Duclos* in de laatste helft der 17de eeuw in gebruik
gebracht.

Bovinatie, f. (v. h. lat. *bos*, os.), eene os-
achtigheid, groote lomphheid, onbeschofte
handelwijze.

Bowl, f. eng. (spr. *bool*), nap, kom,
drinkschaal, drinkbeker; **punch-bowl**,
punchnap, punchkom.

Bowlinggreen, m. eng. (spr. *bóling-
grien*; v. *bowl*, bal, kegelen), ook **bou-
lingrin**, fr. (spr. *boelènggrèng*), een gras-
perk voor het balspel; inz. een digt bewas-
sen en zorgvuldig gemaaid of plat gerold
zodenperk in eenen tuin.

boxen, eng., vuistvechten op de engel-

sche wijze, boksen; **boxer**, m. een engelsch
vuistvechter, bokser.

Boy, z. **boi**.

Boyau, m. Mil., ieder gedeelte eener loop-
graaf, dat in eene rechte lijn loopt en een
harer zig zags uitmaakt.

Boza, f. een naar bier gelijkende bedwel-
mende drank der Turken, uit gerst en gierst
bereid.

Braakmaand, f. de zomermaand, juni.

Brabançonne, f. het patriottisch lied
der Belgen tijdens den opstand in 1830, ver-
vaardigd door *Jenneval* en gecompone-
erd door *Campehou*t.

Brabandsche gouden bulle, ook **gou-
den privilégie**, f. de vrijheidsbrief, door
keizer *Karel IV* in 1349 aan hertog *Jan
III* van Brabant verleend; **brabandsche
school**, z. **vlaamsche school**.

Brabëum, n. gr. (*brabëion*), de kamp-
prijs, eereprijs, dank; **brabeuten**, pl., prijs-
uitdeelaars bij de olympische spelen.

Braccio 1), m. it. (spr. *brátsjio*, v. h. lat.
brachium, arm), port. **braça**, sp. **braza**, f.,
eene lengtemaat in Z. Europa, eene el: te
Milaan = 0,5865, te Bologna = 0,6452, te
Lucca = 0,5951, te Modena = 0,6431, te
Reggio = 0,5293, te Parma voor zijde =
0,544, voor lijnwaad = 0,6433, te Ge-
nua = 0,5812, te Florence = 0,5836 ned.
ellen; in Portugal is de el voor den groot-
handel (*vara*) = 1.093, die voor den klein-
handel (*covado*) = 0,678; in Spanje doet
de el (*vara*) ongeveer 0,848 ned. ellen.

Braccio z., **brazzo**, m. it. (spr. *brátsjio*,
brátzo), eene viool, iets grooter dan de vi-
oline, die bij de snarenspeeltuigen alt en
tenor maakt.

Braceletten of **brasseletten**, f. pl., arm-
banden.

Bracherium, n. nw lat. Chir., de breuk-
band.

Brachiëten, pl., eene secte van gnostic-
ken uit de 3de eeuw, leerlingen of aanhan-
gers v. *Menes*.

brachium seculäre, n. lat., de wereld-
lijke arm, de wereldlijke magt; *br. ecclesi-
asticum*, de geestelijke arm, de geestel. over-
heid of magt; **brachiaal**, wat tot den arm
betrekking heeft; **brachiométer**, m. gr.-
lat. Chir., een armmeter, een verloskundig
werktuig om den arm te meten; **brachión-
cus**, m. gr.-lat., een armgezwel.

Brachmanen, z. ond. **Brahma**.

Brachybiotiek, f. gr. (v. *brachys*, kort),
de kunst om het leven te verkorten (als te-
genstelling van *makrobiotiek*); **bra-
chygraaph**, m. gr., een snelschrijver; **bra-
chygraphie**, f. de verkortende schrijfkunst,
(hetzelfde als *stenographie* en *tachygra-
phie*); **brachycataléctisch**, Poet., gebrek-
kig, onvolkomen in metrum of versvoeten;
brachylogie, f. de kunst om kort te spre-
ken; **brachylógisch**, kort, ineen gedron-

gen, beknopt; **brachyloog**, m. iemand, die zijne meening kort uitdrukt; **brachypneüma**, n. gr. Med., de korte adem; **brachypnoea**, f. de aam- of engborstigheid, kortademigheid; **brachypötus**, m. die weinig en met korte teugen drinkt, gelijk de teringlijders; **brachyptëra**, pl. N. H., kortvleugeligen, kortvleugelige insecten; **brachyscii**, pl. gr. Geog., kortschaduwigen, bewoners der heete luchtstreek, die de zonnestralen bijna loodrecht ontvangen en daardoor weinig schaduw geven; **brachystochrone**, f. Phys., de kromme lijn v. d. snelsten val, een bijnaam der cycloïde (z. a.); **brachysyllabus**, m. gr. Poet., een uit korte lettergrepen bestaande versvoet.

braconnéren, fr., wilddieverij drijven, stroopen; **braconnage**, f. (spr. —*náazj'*), wilddieverij, strooperij.

Bractëäten, pl. (v. h. lat. *bractëa*, blik), blikmunten, holmunten van goud- of zilverblik, die op de eene zijde een' verheven' stempel hebben, welke zich op de keerzijde verdiept vertoont; zij waren van de 12de tot de 15de eeuw vooral in Duitschland in gebruik en heetten toen penningen of denarii.

Bradyecoïa, f. gr. (van *bradys*, langzaam, bezwaarlijk), de hardhoorigheid; **bradymastësis**, f. Med., het moeilijkaauwen; **bradypepsie**, f. de trage spijsvertering; **bradypus**, m. H. N., de luiaard, ai; **bradyspermatismus**, n. moeilijke zaadontlasting; **bradysurie**, z. **strangurie**.

Braga, n. een naar bier gelijkende drank uit haver en hop in Siberië, Wallachije enz.

Braga of **Brage**, m. noord. Myth., de noordsche Apollo, de god der dichtkunst en welsprekendheid, de beschermgod der dichters, de gemaal v. *Iduna*, de zoon v. *Odin* en *Freyja*; naar hem heet de dichtkunst **bragur**; ter gedachtenis der dooden dronken men uit den hem gewijden beker **bragaful**; ook de naam van een vinnig hekelend tijdschrift in poëzij, dat in 1843 en 1844 te Utrecht uitkwam en toen te niet ging.

bragéren, fr. (*braguer*, zich verlustigen, een woord van Rabelais), een wulpsch leven leiden, den pronker spelen, zich grootsch voordoen langs de straat.

Brahma of **Brama**, m. ind. Myth., het hoogste wezen der Hindoes, de ongeschapen, eeuwige God, ook **Parabrama** en **Atma** geheeten; toen hij de *Trimourti* (z. a.) had voortgebracht, viel uit het midden van deze een druppel, eene kiem op het water, deze werd tot een goudglanzig ei, en het opperste wezen-zelf werd daaruit geboren; als zoodanig wordt zijn naam met een accent geschreven (*Brahmá*); als uitlociel van zich-zelven heet hij nog *Narayana*, d. i. die zich over de wateren beweegt; *Hiranyagarbha* of vrucht der gouden baarmoeder, *Máha-bhouta*, het groot na-

tuurverschijnsel; *Mahán-atma*, de groote ziel; *Sati*, de waarheid; *Mout*, de dood; **brahmaïsnius**, n. de godsdienst der Indiërs, die men voor de oudste van alle godsdiensten wil gehouden hebben; **brahmīnen**, **brahmānen** of **brachmānen**, ook **gymnosophisten** geheeten, de halfvergode priesters en wetgevers bij de Indiërs.

Brai, m. fr. (spr. *brè*), eene soort van teer met gom, pik, hars enz. gemengd om te kalfateren, scheepsteer.

Brailard, m. fr. (spr. *braljäär*), een schreeuwer, bulker.

Brama. z. **Brahma**.

Bramarbas, m. naam v. eenen groot-spreker in een blijspel v. Holberg; van daar een snoever, grootspreker, windbuil, opsnijder; **bramarbasëren**, pogehen, snoeven, opsnijden, den dollen held spelen.

Bramsteng, **bram**, f. Mar., eene kleine verlenging op den grooten en fokkemast; het zeilwerk van die stengen heet **bramzeil**.

Brancard, m. fr. (spr. *brangkáar*), een draagzetel, draagstoel, draagbed; boom van een rijtuig, de dubbele disselboom.

Branche, f. fr. (spr. *brangsj'*), de tak b. v. van een geslacht (geslachtstak, zijlinie), van eene wetenschap (vak), van eene handelszaak enz.

Branchiæ, pl. gr., de kieuwen der vissen.

Branchus, m. gr. Med., eig. keel; de heeschheid, schorheid, ontsteking van de amandelen.

Brancois, m. port. (eig. de witte—), Merc., de Lissabonsche poedersuiker in kisten.

Blander, m. een met ligt brandbare stoffen gevuld vaarttuig, doorgaans v. weinig waarde, dat uitgezonden wordt om vijandelijke schepen of werken in brand te steken, reeds bij de Ouden in gebruik.

Brandpiquet, n. nederd.-fr., soldaten met de handhaving der orde bij brand belast; Mar., een vaarttuig, dat tot veiligheid eener vloot de wacht houdt.

Brandzilver, n. fijn, in het vuur gelouterd zilver.

branléren, fr. (spr. *brang—*), schudden, waggelen, slingeren; aarzelen, in onzekerheid zijn, weifelen.

bras-dessus, *bras-dessous*, fr. (spr. *bradesú*, *bradesóe*), arm in arm, gearmd; met opene armen, met veel hoffelijkheid, vreugde enz., b. v. ontvangen.

Brasse, f. fr. vadem; ook eene ital. ellemaat, *braccio* (z. a.).

brassen, pl. Mar., de touwen, waarmede men de raas en zeilen omhaalt, om die naar den wind te keeren, welke verrigting insgelijks **brassen** heet.

Braspenning, m. eene nominale munt in het oude nederl. muntstelsel, = 6½ ct;

men wil het woord afgeleid hebben, van brassen, slempen, smullen, als kunnende men weleer voor dien prijs een' lekkeren maaltijd hebben.

Brâtsche, f. uit het it. *viola a braccio*, (spr. —*brâtsjio*), de armviool, altviool; z. *alta viola*.

Brava, n. een bedwelmende drank der Kamschadalen.

bravo, it., braaf, goed, schoon, voortreffelijk, wakker! *bravissimo*, zeer braaf, uitmuntend, opperbest! **bravo**, m. een dappere, moedige, wakkere strijder; pl. **bravi**, in Italië: gehuurde sluipmoordenaars; in Turkije: de vrijwilligers in de ruitery; in Amerika: de oorspronkelijke bewoners, die voor de Europeanen de wijk dieper in het land hebben genomen; ook het woord, waarmede men in Italië vele tooneelspelers te gelijk toejuicht; **bravaccio**, it. (spr. *bravâtsjio*) of **bravazzo** (spr. *bravâtsjo*), m. een twistzoeker, vechtershaas, kemp-haan; **bravache**, m. fr. (spr. *bravâsji*), een grootspreker, pogcher, zwetser, windmaker; **bravoure**, f. fr. (spr. *bravóer*), de schitterende dapperheid, onverschrokkenheid, de moed, heldenmoed; **bravour-aria**, f. een meesterzang; **bravéren**, fr., trotseren, tarten, hoonen, met verachting bejegenen; **bravade**, f. (spr. *bravâad*), opgeblazenheid, trotschheid, snorkery, pogcherij.

Bray, z. *brai*.

Braza, z. *braccio*.

Braziliaan, m. een edele topaas uit Brazilië; **braziliehout**, z. *fernambuk*; **braziléhout**, valsch of onecht braziliehout.

Breccie, f. it. (spr. *brétsjje*), ook **brocattella** genaamd, eene kalkaardige marmer-soort, uit fragmenten van verschillende kleuren gevormd en door een kalkaardig cement vereenigd; **marmer van Arriège**, Aix, Andalusië enz.

Brèche, z. *bres*.

brédi-breda, ter vlugs, in der ijl, in overhaasting; een verward gesnap, mengelmoes.

Bredouille, f. fr. (—*doeilj*), verwarring, ontsteltenis, verlegenheid; de dubbele partij in het tiktak-, trietrac of toccategli spel; ook de rekenpenningen, waarmede die partij wordt aangeduid.

Breedte, f. Geogr., de afstand, dien eenig punt op aarde van den evenaar heeft; zij verdeelt zich alzoo in **noorder- en zuiderbreedte**; Astr., de afstand, dien een hemellicht noord- of zuidwaarts van de ecliptica heeft; zij is **heliocentrisch** of **geocentrisch** (z. die woorden).

Breeze, m. eng. (spr. *briez*), eene frissche koelte; een koele wind.

Brégma, n. gr. (v. *bréchein*, bevochtigen), de kruin van het hoofd, dus genoemd, naar men zegt, omdat dit deel bij kinderen altijd vochtig is; **ossa bregmätis**, kruin- of wandbeenderen.

brélic-bréloc of *brélique breloque*, fr. onoverdacht, overijld, over hals en kop; ook z. v. a. **hocus pocus** (z. a.); **breloque**, f. (spr. —*lok*'), sierlijke kleinigheden enz. aan horologie-kettingen.

Brenta, f. eene wijnmaat in Italië: te Milaan = 75,552, in Piemont = 56,334 ned. kan.

Bréphos, m. gr., een pasgeboren dier of kind; **brephotrophium**, n. een vondelingshuis, eig. huis ter voeding van kinderen.

Brera, f. it., het voorm. jesuiten-collegie te Milaan.

Bres, f. fr. (*brèche*, oorspr. duitsch, van *breken*), Mil., eene geschoten opening in den muur of den wal eener stad; het stormgat, de stormopening, de muur- of walbreuk, die door de **bresbatterijen** bewerkt is.

Breschith, hebr. (d. i. in den beginne), het eerste boek van Mozes, dat met dit woord begint.

Bresciaan-staal, m. eene soort v. ruw staal v. **Brescia** in Opper-Italië.

Bretagnes, fr. pl. (spr. *bretanj*'), Merc., eene voortreffelijke soort van fransch linnen, zoo geheeten naar **Bretagne**, f. een landschap, voorheen hertogdom, van noordelijk Frankrijk.

Bretellen of **bretéls**, pl. fr., draagbanden, broekdragers, galgen.

Bretonne, f. fr., een vrouwen-regenmantel; eig. eene kleeding der vrouwen uit Bretagne.

Breva, f. it. Muz., de halve noot.

Breve, n. it. (van het lat. *brevis*, *breve*, kort; waarvan ons nederd. brief komt), eig. een kort schriftelijk bevel; een minder vormelijk schrijven van den paus aan staten, vorsten enz. wegens zaken van gemeen belang, op de gladde zijde van pergament geschreven en met den visschersring (*annulus piscatoris*) in rood was bezegeld; het onderscheidt zich van de *bul* (z. a.) door minder algemeene belangrijkheid; **brevet**, n. fr. (spr. *brève*), een open geschrift, waardoor iemand eene gunst, een' titel toegeestaan, een pensioen, een voorregt verleend, een' post, eene bediening geschonken wordt enz. (**patent**, **diploma**); *brevet d'invention* (spr. —*dèngwangsióng*), eene vergunning aan den uitvinder van eenige zaak om gedurende eenige jaren daarvan alleen, met uitsluiting van anderen, voordeel te trekken, uitvindings-patent, octrooi; **breve-téren**, zulk een octrooi verleenen.

brevis, (lat. kort), Muz., weleer eene noot, die twee geheele maten gold; *brevis manu*, kort en goed, kortaf, zonder omstandigheden, zonder wijdloopigheid; *brevitatis causa*, korthedshalve, om kort te zijn; *brevisiter*, kortelijk, in het korte; **brevarium**, lat. of **brevier**, n. het gebedenboek der r. k. geestelijken, het gebeden-formulierboek, zoo geheeten, omdat het uit

korte uittreksels bestaat; ook het bidformulier; **breviatoren**, pl., ambtenaars aan het hof van den griekschen keizer, die brieven schreven en vertaalden; **breviatuur**, f. verkorting, kort begrip; **brevier**, Typ., eene soort van drukletters (z. a.); **breviloquentie**, f. lat., korthed in het spreken, korthed in woorden.

Briangónsch-krijt, (spr. *briangs*—), eene soort van witte, teedere talk, waarvan de kleermakers zich bedienen om op het laken de lijnen te trekken, die den snid aanwijzen; ook maakt men er vetvlekken in wollen en zijden stoffen mede uit; nog bedient men er zich van om aan zekere behangsel-papieren eenen blinkenden paarlemoerschijn te geven.

Briäreus, m. Myth., een reus met 100 armen en vijftig hoofden met vuurbrakende monden; oneig. iemand die alles zamen-schraapt, een schraper.

Bricóle, f. fr., bij het biljart de terug-sprong, de terugkaatsing, het terugstuiten des bals van den band af; **eenen bal par bricole maken**, d. i. hem door eene afstuiting van den band in den zak stooten; van daar *par bricole*, oneig. niet regtuit, ronduit, maar door omwegen, van ter zijde, langs bijpaden, met draaijerijen; **bricoléren**, doen terug springen, door afstuiting van den band maken; oneig. niet eerlijk handelen, kale uitvlugten zoeken, draaijerijen maken.

Brig, eng. z. **brik**.

Briga, f. mid. lat., tegenspraak, twist.

Brigade, f. fr. (spr. *brighaad*'), eene groote legerafdeeling, uit verscheidene bataillons voetvolk en escadrons ruitery bestaande en waarover een **brigadier-generaal** bevel voert.

Brigand, m. fr. (spr. *brigháng*), oorspr. een lichtgewapend soldaat, die eene brigandine, een zeker harnas of maliënkolder droeg; thans: een roover, dief, plunderaar, straatroover; **brigandage**, f. (spr. *brighangdáazj*'), de straatrooverij, struikrooverij, afzetterij.

Brigantijn, m., fr. *brigantine*, een galeivormig schip met een laag boord, gevoerd door 10 tot 15 paren roeijers, en dat ongeveer 100 man kan voeren. Eertijds werden deze vaartuigen menigvuldig in de Middellandsche zee tot zeerooverijen gebruikt, en daarvan komt waarschijnlijk hun naam.

Brighélla, m. lat., een karakter-maske van het italiaansche volkstoonel, een' sluwen, ingebeelden burger voorstellende.

Brigitta, oudd. vrouwenn.: de stralende, prachtige; **briggitten-orde** of **orde van St. Salvador**, eene geestelijke monniken- en nonnenorde, gesticht in 1348 door Brigitta, dochter van Birger, koning van Zweden, die in 1391 door paus Bonifacius IX onder de heiligen geplaatst of gecanoniseerd werd.

brigueren, fr. (spr. —*ghéren*), iets door de gunst van anderen, door inwerking van vrienden, door kuiperij zoeken te verkrijgen, ijverig aanhouden, najagen.

Brik, f. (eng. *brig*), een licht vracht- en oorlogschip, een snelzeilend vaartuig, dat eenen grooten en eenen fokkemast met stengen en bramstengen, en als oorlogschip 10 tot 30 kanonnen voert.

Bril, m. Mil., z. **lunette**, ond. **luna**; vgl. ook **beryl**; **brildaalders**, zekere daalders, in de laatste helft der 16de eeuw geslagen, waarop onder anderen een bril staat met de letters: W. H. D. A. L. V. B. D. S. S. N. H. V. K. W., zijnde de eerste letters van het hoogd. versje: *Was hilft den Augen Licht und Brill, Der sich selbst nicht helfen und kennen will*, d. i. wat baat licht en bril voor de oogen van hem, die zich-zelven niet wil helpen en kennen.

brilleren, fr. (spr. *brieljéren*), schitteren, glinsteren, flonkeren, flikkeren, blinken, pronken; **brillant**, (spr. *brieljáng*), schitterend, glinsterend, blinkend, uitstekend, voortreffelijk; **brillant**, m. fr., in het algemeen ieder geslepen edelgesteente, inz. de diamant; **brillante**, it. Muz., zeer vurig, levendig; **brillantéren**, diamanten tot brillanten slijpen, met glanssteen bezetten; **brillant-kever**, m. N. H., de juweel- of diamantkever, ook snuitkever genaamd, eene prachtige tor v. Brazilië, hebbende de grootte eens meikevers met getande en van oortjes en slippen voorziene dekschilden, waarop veelverwige goudkleuren prijken.

Brimborions, pl. fr. (spr. *bréngborióng*), kleinigheden, vodderijen.

Brincóli, pl. it. (spr. *brien*—), rekenpenningen, speelzaken.

Brioche, f. fr. (spr. *bríosj*'), een gebak v. meel, eijeren, melk en boter; oneig. een domme zet.

Brion, m. (spr. *brióng*), een goede fransche wijn; Bot., eikenmos.

brioso, it. (spr. *bríofo*), Muz., vrolijk en mannelijk, vurig, levendig.

Briquet, m. fr. (spr. *briké*), het vuurstaal.

Brise, f. fr. (spr. *briez*'), Mar., een op zekere tijden waaijende zachte zeevind.

Brissotin, m. fr. (spr. *briesoténg*), een aanhanger van Brissot, dien men in de fransche revolutie in 1791 voor het hoofd der girondisten hield; **brissotismus**, n. het staatkundig stelsel v. B. en zijne aanhangers.

Brisure, f. fr. (spr. —*zuur*'), Mil., de verlenging van de verdedigingslinie, dienende om de bedekte flank te maken; korte linie v. 4 of 5 vademen tot aan de gordijn en borstwering.

Britiniërs, pl., eene bijzondere broederschap v. augustijner monniken, naar hunne

eerste woonplaats Britini in de mark van Ancona.

Brits, f. de houten legerstede in wacht-kamers, wachthuizen enz.

Brizomantië, f. gr., de waarzeggerij uit droomen, droomuitlegkunde.

Brocade, f. brocaat, n. (fr. *brocart*, it. *brocato*), eene zijden stof met opgewerkte bloemen enz., zijden goud- en zilverstof; **brocatel** of **brocardél**, f. eene soortgelijke maar slechtere stof v. katoen of gemene zijde; **Min.**, eene soort v. geel, roodachtig of violetkleurig italiaansch marmer; **brocaat-papier**, metaalpapier.

Brocateur, m. fr., een kunsthandelaar, een verkoper v. platen, schilderijen enz.; **brocantéren**, kunsthandel drijven, allerlei kunstvoorwerpen koopen en verkoopen.

Brocardicum, **brocardium**, n. mid. lat. Jur., eene korte leerspreuk, korte regtsregel, zoo geheeten naar den beroemden regtsgeleerde Brocardus, in de 14de eeuw; in 't algemeen een regtspreukje der middeleeuwen, dat niet in de bronnen staat, maar dikwijls door de leeraars valschelijk gemaakt en voor echt uitgegeven is.

Brocatel, z. **brocade**.

Brocatella, f. it., z. **breccie**.

Bróccoli of **brócoli**, m. it., eene ital. koolsoort, aspersie-kool, zomerkoel.

Broche, f. fr. (spr. *brósj'*), eene naald, borstnaald der dames.

brocheren, fr. (spr. *brosjéren*), bij boekbinders: innaaijen; ook bloemen en figuren op zijden en wollen stoffen werken; **brochure**, f. (spr. *brosjuur'*), een slechts ingenaaid boek; een vlugschrift, blaauwboekje, een geschrift v. weinig omvang.

Brodequins, pl. fr. (spr. *brod'kéng*), zeker schoeisel, halve laarzen; tooneellaarzen (in het blijspel); ook eene soort van pijniging met planken en wiggen, spaansche laarzen, scheemijzers.

broderen, **broderie**, z. **borduren**, **bordure** ond. **boord**.

Broedergemeente[evangelische], **broeder-uniteit**, f., z. **hernhutters**.

Broglio, m. it. (spr. *bró-ljio*), de vergaderplaats der *nobili* te Venetië; de verwarring, opschudding, mouterij, opstand; ook een ligte, aangename ital. wijn.

Bromatographië, f. gr. (v. *broma*, spijs), beschrijving der voedsels; **bromatologië**, f. de leer der levensmiddelen, spijzen- en drankenleer; **bromatologisch**, die leer betreffend, voedselkundig; **bromatometer**, m. de spijzenmeter, een werktuig tot afweging van de dagelijksche voeding.

Bromios, m. gr., bijnaam van Bacchus, wegens het gerucht, dat de bacchanten op zijn feest maakten.

Bromium, n. (v. h. gr. *brōmos*, stank), Chem., een metalloïde, dat in de methodische rangschikking der elementen tusschen

het chloor en het sodium staat; het ontleent zijnen naam van zijn' onaangename reuk, heeft een' walgelijken, brandenden smaak en is een der hevigst werkende vergiften. Het werd door Balard in 1826 ontdekt; het bevindt zich in zee water, zeeplanten, zeedieren en in vele minerale wateren met het magnesium en somwijlen met het potassium vereenigd; van daar **bromium-zuur**, **-potassium**, **-sodium** enz.

Bronchus, m. gr. (*bronchiōs*), de keel, luchtpijp; **bronchia**, pl. gr., de luchtpijps-takken; **bronchiaal**, de luchtpijp betreffend; **bronchitis**, f. Med., de ontsteking der luchtpijptakken; **bronchocèle**, f. de luchtpijpbreuk, het kropgezwel; **bronchotomië**, f. de luchtpijpsnede, eene heekunstige snede in de luchtpijp, waarvan Asclepiades, de uitvinder is.

Brons, n. (v. h. fr. *bronze*, dat weder v. ons *bruin* afkomstig is), een metaalmengsel of erts, waarin het koper het voornaamste gedeelte uitmaakt, klokspijs, klokmetaal, gieterts; **bronzes**, eene ertskleur geven, overertsen, met koperkleur overdekken; zwart verwen (van leder).

Brontëum, n. gr. (v. *brontē*, f. donder), het donderwerktuig op schouwtooneelen; **brontia**, pl., dondersteenen; **brontologië**, f. de donder- of onweersleer; **brontophobie**, f. de onweersvrees, de vrees voor den donder; **brontotheologië**, f. de erkenning van God uit de verstandelijke beschouwing van het onweder, eig. de donder-godgeleerdheid.

Brosserië, f. fr., borstelmakerswaren, borstelwerk.

Brouette, f. fr. (spr. *broe-ët'*), een fransche handwagen met twee radere, die door een' mensch wordt getrokken; ook een klein voertuig met een wiel, dat men voor zich uitduwt, een kruiwagen.

Brouhaha, n. fr. (spr. *broe*—), een verward geschreeuw, vreugdgeroep, toejuiching van eene volksmenigte, van aanschouwers enz.

brouilleren, fr. (spr. *broeiljéren*), in wanorde of verwarring brengen, door elkander werpen, verwarren; ook oneinig maken of worden, verdeeldheid, onlust verwekken; met iemand **gebrouilleerd zijn**, met hem oneens zijn, in geene goede verstandhouding leven, overhoop liggen, in misverstand zijn; **brouillamäni**, n. verwarring, wanorde, b. v. in een huishouden; Pharm., eene boluspleister; ook een arse-nijmengesel; **brouillement**, m. (spr. *broeilj-máng*) en **brouillerie**, f. tweedragt, oneenigheid, misverstand, twist, strijd, geharrewar; **brouillon**, n. (spr. *broeiljóng*), ook **brouillard** (spr. *broeiljäär*), het klad, het eerste ruwe schriftelijk ontwerp, het kladpapier, kladschrift, de plantekening; Merc., het kladboek, waarin allerlei zaken slechts

voorloopig, ter herinnering worden aange- teekend.

Browniaan, m. een aanhanger of vriend van de prikkelings- of opwekkingsleer v. d. engelschen geneesheer Brown; **brownia- nismus**, n. de prikkelings- of opwekkings- leer van dien arts.

Brownisten, pl., eene secte van puri- teinen (z. a.) in Engeland, door Robert Browne in 1580 gesticht.

Brucine, f. Chem., het werkzame be- ginsel of de organische zoutbasis van de bast van valsche angustura, een hevig vergift.

Bructëren, pl., een oude duitsehe volks- stam, die aan beide zijde der Ems, noord- waarts tot aan de Friezen, oostw. tot aan de Wezer, zuidw. tot aan de Lippe en westw. tot aan de Vecht woonde.

bruëren, fr., de stoffen met damp of stoom laten doortrekken om ze leniger, zachter te maken.

Brugbroeders, een chr. genootschap van de 13de tot de 15de eeuw in Z. Frankrijk, dat zich inz. bezig hield met het aanleggen v. bruggen, overvaarten, pleisterplaat- sen, wegen enz.

Brugman [**Jan**], een minderbroeder der 15de eeuw, een rondreizend prediker, die door zijne zonderlinge, hartstogtelijke preëkmanier den volkshoop in de Nederlan- den op zijde kreeg, zoo zeer, dat de kracht zijner quasie-welsprekendheid bij ons is overgebleven in het spreekwoordelijk zeg- gen: *al kondt ge als Brugman praten*.

bruinieren, z. **brunëren** ond. **brunet**.

Bruit, m. fr. (spr. *bru-i*), het gedruisich, geraas, getier, gemompel, gemor, gerucht.

Brumaire, m. fr. (spr. *brumër*), v. h. lat. *bruma*, winter), de nevelmaand in den voorn. fr. republikeinschen almanak, loo- pende van den 22sten October tot den 20sten November; **brumaal**, lat., winterachtig, wintersch.

Brummer, m. (d. i. Bromberger), eene in Bromberg geslagene poolsche zilvermunt, = 6 centen; ook eene koper- munt v. gelijke waarde.

Brunehilde, oudd. vrouwenn., eig. ge- harnast kind (v. *brunna*, harnas).

Brunelle, f. z. **Prunellen**; Bot., een fraaije lage heester met groote blaauwe bloemen, heerenoor.

brunët, fr., bruinachtig, inz. bruinharig, donkerharig; als subst.: iemand met bruine, donkerkleurige haren; vr. **brunët**; **brunëren**, bruin maken; glad maken, poli- jsten, bruinieren; bij boekbinders: het glanz- en v. de snede des boeks met eenen wolfs- tand.

Bruno, oudd. mansn.: eig. bruine of ge- harnaste (vgl. Brunehilde).

brusque, fr. (spr. *bruusk'*), barsch, ruw, grof, norsch, haastig, oplopend, driftig,

onstuimig, kort van stof; **brusquëren**, on- heusch bejegenen, ruw, barsch, onbeschoft uitvaren, toesnaauwen; **brusquerie**, f. de barsche, norsche bejegening, de oploo- pendheid, het toesnaauwen.

Brussen, pl. russ. (sing. *bruss*), vier- kante, zoogenaamde engelsche balken uit Riga.

bruta fortuna, lat., blind geluk; *bruta fulmina*, lat., woorden zonder kracht; **bru- tum**, n. een beest, een zeer dom mensch; **brutaal**, beestachtig, onbeschoft en dom, onredelijk, onbeschaamd, ongemaniërd, grof; **brutalisëren** (spr. s als z), onbeschoft bejegenen, onwellevend, lomp behandelen; **brutaliteit**, f. een beestachtig, lomp ge- drag, woeste drift, onbeschofte beleediging, verregaande lompheid, vlegelwerk; **brute- scëren**, verdierlijken, tot een dier worden.

Bruto of **brutto**, it. (spr. *broeto*, eig. leelijk, onrein, ruw), Merc., het gewigt eener waar met de baal, de kist, het fust, den omslag, het inpaksel mede gerekend, in tegenst. met *netto* (z. a.); **bruto-be- drag**, het beloop zonder aftrek der onkos- ten; **bruto-vermogen**, het gansche vermo- gen met inbegrip der schulden.

Brutum, m., z. ond. *bruta*.

Brygma, n., of **brygmos**, m. gr. (v. *bryt- tein*, knersen), Med., het knersen der tan- den, in eene kramp der kaauwspieren be- staande.

Bryologïe, f. gr. (v. *bryō*, mos), de be- schrijving, de leer der mosplanten.

Brytum, n., **brytus**, m. eene soort van bier, uit gekiemde gerst bereid.

B'schorus of **Beschores**, joodsch: arglis- tig gewin.

Bubal, m. (gr. *bubālos*), N. H., een vier- voetig afrikaansch dier v. h. geslacht der antilopen, de hertebuffel.

Bubastis, f. Myth., de naam eener Egp- tische godin, die onder de gedaante eener kat werd voorgesteld en afgebeeld, de doch- ter van Osiris en Isis; de hoofdzetel harer eeredienst was de stad Bubastos.

Bubonalgïe, f. gr. (v. *boubōn*, lies, en *algos*, pijn), Med., pijn in de liesstreek.

Bubōnen, pl. lat. (*bubōnes*), Med., lies- builen, een verschijnsel der venerische ziek- te, der pest enz.; **bubonocële**, f. eene lies- breuk.

Bucardiet, m. gr., een versteend ossen- hart, eene schelpversteening, hebbende de gedaante van een rond hart.

Buccinator, m. lat., eig. trompetter; Anat., de trompetterspier, kinnebakspier, de spier v. d. mond, die de wangen uitzet bij het blazen op de trompet; **buccinieten**, pl., trompet- of bazuinlakken, versteende kinkhorens.

Bucco, m. lat., een lomper, plomp mensch; N. H., de baardvogel.

Bucentaurus, m. gr. Myth., een monster,

half mensch en half stier of ezel; ook **bucentoro**, it. (spr. *boetsjentoro*), het prachtige schip, waarop eertijds de doge van Venetië met de Adriatische zee trouwde, bij welke gelegenheid hij eenen gouden ring in het water wierp; de laatste bucentoro werd in 1728 gebouwd en men vertoont nog in Venetië een overblijfsel dezer rijk vergulde galci.

Bucephalus, m. gr., eig. ossenkop; het paard van Alexander den groote; ieder lievelingspaard, pronk- of staatspaard.

Buceros, m. gr., N. H., de rhinocerosvogel van Indië en Afrika.

Buchanisten, pl., leden eener secte, in de 15de eeuw in Schotland gesticht door Elizabeth Buchan.

Buckskin, n. eng., eig. bokkenvel; sterk, gekeperd wollengoed voor broeken.

bucolisch, gr. (v. *boukolos*, herder), herderlijk; **bucolische gedichten**, *bucolica* herdersdichten, idyllen, b.v. die van Virgilius.

Buddha of **Boeddha**, (m. sanskritsch *buddha*, wijs, van *budh*, verstaan), eene indische godheid, de insteller van het **buddhaïsme** of **buddhismus**, eene overoude godsdienst, door die van Brahma uit Indië naar Japan, Thibet, China verdrongen; volgens de japansche overlevering heet hij eigenlijk Tschakia Muri en is 1000 jaren voor J. C. geboren; misschien is hij echter een mythisch persoon.

Budget, n. eng. (spr. *biddzjet*, of fr. *bu-dzje*, v. h. celtisch *boulga*, oud fr. *boulge*, *bouge*, *bougette*, it. *bolgia*, duitsch *balg*, eig. eene dierenhuid), een lederen zak, valies, randsel enz.; in Engeland kwam het woord als *bougette* met Willem den Veroveraar, werd in *budget* verspeld en kreeg later de beteekenis van de brieven-tasch, waarin zich de rekening der staats-huishouding bevond; thans in de meeste landen de staatskas- of finantierekening-zelve, het jaarlijksch overzicht van de waarschijnlijke inkomsten en uitgaven van een rijk, eene stad enz.

Budléja, f. Bot., een struikgewas met eironde bladeren en oranjekleurige bloesems, naar eeneu Engelschman Budley in 1733 benoemd.

Buffa, f. it. (spr. *boefa*; vgl. bouffon), eene grap, pots, klucht.

Buffalo, m. (spr. *boefalo*), de buffel, buffelos, wilde os met achterwaarts gebogen hoornen, in Afrika en Azië te huis behoorende, en, getemd zijnde, als trekdier zeer bruikbaar.

Buffet, n. (spr. *bufé*, verwant met het fr. *buveur*, drinker, *buvette*, gelagkamer enz., v. h. lat. *bibere*, drinken), eene schenktafel, aanregt tafel, tafelkas, zilverkas.

buffo, **buffone**, z. **bouffon**.

Bufonieten, pl. (v. h. lat. *bufo*), N. H.,

schildpadsteenen, slangenooogen, versteen-de deelen inz. tanden van visschen, grijs-bruin van kleur met ronde vlekken.

Bug, **bedbug**, m. eng., een scheldnaam der Engelschen in Ierland.

Buis, f. een holl. vaarttuig ter haring-vangst.

Bujáro, m. sp. (spr. *boe*—), eene soort van fijne potaarde, waarvan men in Spanje de vazen maakt, die men *alcararas* heet.

Bukardiet, m. gr., een versteend ossen-hart, eene schelpversteening, hebbende de gedaante van een rond hart.

Bul, hebr., naam van de 8ste maand des burgerlijken jaars bij de joden, overeenkomende met een gedeelte van onze October en November, zoo geheeten naar de zware regenbuijen, die in deze maand nedervielen (*chesvan*).

Bul, f. z. **bulle**.

Bulafo, n. een speeltuig der negers aan de kust van Guinea, bestaande uit houten, met leder zaamgebundene pijpen of fluiten.

Bulárchos, m. gr., de voorzitter van den grooten raad in het oude Athenen.

Bulbul, m. perz., de benaming van den nachtegaal in het Oosten.

Bulbus, m. lat. Bot., de knol eener plant, bol, bloembol, bolwrtel; de oogbol; **bulbeus**, knolvormig, bolachtig.

Bulē, f. gr., raad, raadsvergadering, senaat; **buleuterion** of **buleiticon**, het raad-huis.

Bulimos, m. of **bulimie**, f. gr. (v. *bou*, onmatig, en *limos*, honger), Med., de geeuwongher, vraatzucht, een te sterke en tegennatuurlijke eetlust, met groote zwakte gepaard.

Bulithen, pl., haarballen in de maag der runderen, runder-bezoars of aegagropilen.

Bull, m. eng. (spr. *boel*), eig. stier; eene ongerijmdheid, domme streek of zachtelijke onzin, wartaal (in deze beteekenis afgeleid van eenen koddigen, zich-zelven vaak tegensprekenden plitbezorger tijdens Hendrik VII, Obadiah Bull geheeten); van daar **eenen bull maken**, een' bok, flater maken, een' dommen, onnoozel-naiven zet doen; de Engelschen leggen inz. den leren het maken van bulls te laste; **John Bull**, iron. het verpersoonlijkt nationaal karakter der Engelschen, de vertegenwoordiging v. d. grooten hoop in zijne nationale eigendommelijkheden: eene uitdrukking, door Swift het eerst in zwang gebragt.

Bulle, f. lat. (eig. *bullā*, de blaas), elk verheven zegel van was of metaal aan openbare oorkonden; het zegeldoosje; de oorkonde zelve, die met zulk een zegel is voorzien; inz. pauselijke verordening, decreet, voorschrift enz., op de ruwe zijde van pergament geschreven en van een looden zegel voorzien, doorgaans benoemd naar de aan-

vangswoorden, b. v. de *bulle unigenitus*, in *coena domini* enz.; ook het bewijs of diploma van eenen academischen graad; de **gouden bul** (*aurea bulla*), eene bekende duitsehe rijkswet, door keizer K a r e l V in 1536 uitgevaardigd; **bullarium**, n. een bullenboek, eene verzameling van pauselijke bullen of verordeningen; *doctor bullatus*, buldoctor in Duitschland, iemand, die zijne doctorale waardigheid slechts van eenen paltsgraaf ontvangen of gekocht heeft; **bullist**, m. de pauselijke bullschrijver.

Bullebak, m. een norsch, barsch mensch (afgeleid v. s. van ons *bul*, stier, en h. oudd. *bak*, wang, welk laatste nog overig is *bakkebaard*, *baktand*, *bakhuis*; v. a. van *Abulabaz*, naam des olifants, dien Haroun-al-Raschid aan Karel den Groote ten egschenke zond).

Bulletin, n. fr. (spr. *buletèng*, een verkleinwoord v. *bulle*, eig. kiesbriefje), een dagberigt, dagorder, legerberigt, kort verslag.

Bulliet, m. (v. h. lat. *bullā*, blaas), N. H., versteende blaasslak.

Bullion, n. eng. (spr. *bóeljen*), staven of klompen goud of zilver, het ongemunt goud of zilver; soms ook vreemd, niet gangbaar geld; de wisselbank.

Bullisten, pl., franciskaner monniken van de orde der *observanten*.

Bulow of pirol, m. N. H. (waarschijnlijk klanknabootsende woorden), de goudlijster, *goudmeerde*.

Buluk-baschi, m. turk. (v. *böluk*, troepen-afdeeling, corps, en *basch*, z. a.), een bevelhebber van het voetvolk.

Buphthalmos, m. gr. (v. *bous*, os, en *ophthalmos*, oog), Bot., kocoog, koedille; Med., ossenoog, een zeer groot oog; **buphthalmie**, f. ossen- of olifantsoogigheid.

Bupleurum, n. gr. Bot., doorwas, eene plant vroeger als zamentrekkend middel geroemd.

Buprestis, f. gr., N. H., eig. ossendood; de prachtkever, een naar het vliegend hart gelijkend vergiftig diertje in Italië, dat de runderen dikwijls inzwelgen, waardoor zij opzwellen en sterven; Bot., een kruid van gelijke uitwerking.

Burail, m. fr. (spr. *burájl*), Merc., gekeperde halfzijden stof.

Burat of borat, m. fr. (spr. —*rá*), Merc., grove wollen stof, pijlaken, grof laken; **buratine**, f. eene soort v. halfzijden stoffen.

Burbas, burbe, burber, m. de kleinste rekenmunt in Egypte, Tunis enz.

Bureau, n. fr., pl. *bureaux*, (spr. *bu-ro*, v. *bure*, *burat*, it. *buráto*, grof doek, alzoo eig. eene met zulk doek overtrokkene tafel), eene schrijftafel, schrijfkas, schrijfflesenaar; oneig. de schrijfkamer, het vertrek voor de ambtsbezigheden, het kantoor, postkantoor; *bureau d'adresse*, het adreshuis,

de plaats in groote steden, waar men berigten kan krijgen of brengen van al wat er omgaat; *bureau de commerce*, fr., eene verzameling v. zaakkundige kooplieden in handelsaangelegenheden; *bureau des comptes*, (spr. *dé kongt'*), de rekenkamer; *bureau d'esprit*, (spr. *despri*), verzameling van schrandere geesten, letterkundig gezelschap; *bureau d'intelligence*, (spr. *déng-tellizjángs'*), het aanwijzings- of berigtskantoor; **bureaucratie**, f. fr.-gr. (v. *kratein*, regeren), de ambtsheerschappij, de willekeurige heerschappij van ministers en ambten, de groote invloed des kabinetts op de regering, ministerkoppigheid, prefectenwillekeur.

Buret, N. H., de purpervissh, zekere schelpvissh, waarvan de Ouden eene purperverw maakten.

Burghers, pl. eng., z. *seceders*.

Burgos, m. de glans, dien men op vele soorten v. aardewerk door middel van zwaavelgoud weet aan te brengen.

Buridans ezel, m. een zinnebeeld der besluiteloosheid, willeloosheid, onvermogen om te handelen: eene benaming, ontleend aan *Buridan*, een scholastiek wijsgeer der 14de eeuw, die zijne opmerkzaamheid bijzonder op den wil rigtte; hij leerde, dat geene handeling mogelijk was, indien de wil door niets tot handelen bepaald werd; ter opheldering zijner meening plagt hij het voorbeeld van een' ezel aan te voeren, die, tusschen twee hoopen hooi geplaatst, van honger zou sterven, zoo hij door beiden even sterk werd aangetrokken. In zijne werken wordt nogtans dit voorbeeld niet gevonden.

Burin, m. fr. (spr. *buréng*), de graveernaald, graveerstift, het graveerijzer.

Burkhard of Burchard, mansn.: een sterke in de burg, een welversterkte, krachtige.

burlándo, *burlescamente*, *burlesco*, it. (spr. *u* als *oe*), of **burlesk** (v. h. it. *burlare*, schertsen, gekscheren, mid. lat. *burra*, grap, pots), aardig, koddig, boertig, kluchtig, belagchelijk, wonderlijk, zot; het **burleske** bestaat in de lachwekkende voorstelling v. h. groote en gewigtige; **burletta**, f. (spr. *boer*—), it., een klein blij- of kluchtspel.

Burnus, m. (spr. *boernoes*), een arabishe mantel van witte wollen stof met eene kap, zooals die de mooren in N. Afrika dragen (vgl. *haik*); eene soort van nieuwerwetsche vrouwenmantel v. soortgelijke snede, in het fransch *bournois* geschreven.

Burrásca, f. (spr. *boer*—), it., onweersbui, rukwind, plotselinge stormwind; oneig. oploopendheid, hevige uitval.

Bursa, f. mid. lat., de beurs, buidel; ook eene samenkomst op gemeenschappelijke kosten, (van daar volgens sommigen

ons beurs (z. a.); *bursae muscōsae*, pl. Med., slijmbeursen; *bursariā*, de beursworm; *bursarius*, m. wie op gemeenschappelijke kosten met anderen teert, inz. voormalige studenten (*bursarii*), die (als stipendiaten) zamenwoonden en bekostigd werden (van daar het hoogduitsche *bursche*); de beheerder van het kloostervermogen.

Bus, f. weleer de gemene benaming van allerlei schietgeweer, soortelijk onderscheiden in donderbus, haakbus, handbus enz.

Busard of bussard, m. (oudd. *búsant*, *búsar*, fr. *buse*), N. H., de muizenvalk, wouw van Guiana, buizerd, eene soort van roofvogel tot het valkengeslacht behorende, waarvan de vleugels ten minste zoo lang zijn als de staart.

Bushel, m. eng. (spr. *búsjel*), in Engeland een schepel v. 8 gallons of ongeveer = 36,348 ned. kan; 8 zulke bushels doen een quarter.

Buschen, m. hoogd., (spr. *bóesjen*), eene munt te Aken geldende daar 4 heller, = 1 cent.

Bussa, een gegiste drank der Arabieren en Tartaren, uit roggemeel of geroostegierst bereid.

Buste, f. (v. h. it. *busto*), een borstbeeld, borststuk van een beeld, dat enkel het hoofd, de schouders en de borst van een' mensch voorstelt.

Bustrophēdon, n. gr., ook *bustrophe*, fr. (v. *bous*, os, en *strophein*, keeren, wenden), het vorenschrift, het afwisselend regts- en linksloopend schrift, eene schrijfmanner der oude Grieken, zoo genoemd omdat de regels daarbij op elkander volgen gelijk men de ploegossen ment bij het trekken der voren. Men wil, dat de benaming *vers* (*versus*) voor dichtregelen afkomstig is van deze manier van schrijven (*a versuris*).

Bustum, n. lat., de plaats der verbranding, de plaats, waar men in het oude Rome de dooden verbrandde en hunne asch bijzette.

But, n. fr., (spr. *bu*), doel, oogmerk, voornemen; *de but en blanc* (spr. —*bu-tang-bláng*), los weg, onbedacht zonder overleg.

Butta sella, it., z. *bouieselle*.

Buttima, f. een perzisch gewigt, ongeveer = 3 ned. ponden.

Butts, pl. eng., zoolleder bij geheele huiden.

Butyrine, Chem., zekere zelfstandigheid, door Chevreul in 1819 in de boter ontdekt.

Buvette, f. fr., een drinkvertrekje, gelagkamertje, een klein vertrek tot het ge-

bruiken van ververschingen; ook een klein vriendengastmaal, een kransje.

Byronismus, n. (spr. *bai*—), het navolgen van den dichttraat van Lord Byron; **byronisch**, in den trant van Byron, tot zijne dichtschool behorende.

Byssus, m. gr. Bot., het stuifmos, haarmos; verschillende plantaardige zelfstandigheden, door beschimmelings ontstaan; ook zeker kostbaar lijnwaad bij de Ouden, inzonderheid de Egyptenaren, waarschijnlijk vervaardigd uit een zijdeachtig vlas, misschien ook uit katoen; **byssolith**, m. de straalsteen, een mineraal plantaardig voortbrengsel, dat naar zijde gelijkt.

Byzantisch of byzantijnsch, hetgeen *Bizantium* (d. i. Constantinopel) en het grieksche of oostersche rijk betreft; **byzantijnsche schrijvers**, **byzantijners**, eene volgreeks van grieksche schrijvers gedurende het oostersche rijk, die de geschiedenis van het byzantijnsche keizerrijk behandeld hebben, de voornaamste, zoo niet de eenige bronnen van de geschiedenis van het verval des romeinschen rijks; **byzantijners** heeten ook de gezamentlijke munten der beheerschers van het byzantijnsche rijk, inz. de gouden munten, gemiddeld = 7 gl.; de munten, die men in Frankrijk, naar den stempel en muntvoet der byzantijners sloeg, heeten daar *besants d'or*; ook nog de groote eng. goudmunt, de gouden staaf, op 15 pond sterling waarde gerekend.

C. (*)

C. = *Cajus*; *c.* = *centum* of honderd; *c.* = *cum*, lat., met; *C. A.* = *Cæsar Augustus*; *c. a.* = *cum annæis*, lat., met het bijgevoegde, bijbehorende, toegevoegde, aangehangene enz.; *ca.* = *circa*, lat., ongeveer, omtrent, rondom; *c. a. d.* = *c'est à dire*, fr. (spr. *cétadier*), dat is te zeggen, dat beteekent; *cap.* = *capitalis*, lat., b. v. *pæna cap.*, de doodstraf, ook = *caput*, lat., hoofd, hoofdstuk; *c. c.* = *concinde*, *contunde* of *concindatur*, *contundatur*, lat., snijd in stukken, stoot fijn (op recepten). *C. F.* = *cum figuris*, lat., met platen; *C. F. Æn.* = *cum figuris aenæis*, lat., met koperen platen; *C. F. Lign.* = *cum figuris lignæis*, lat., met houtsnée-platen; *C. N.* = *cum notis*, lat., met aantekeningen, aanmerkingen; *C. N. V.* = *cum notis variōrum*, lat., met aantekeningen van verschillenden; *Comp. of C.* = *compagnie*; *Cos.* = *consul*; pl. *Coss.*, *consules*, *consuls*; *c. q.* = *casu quo*, lat., in welk geval; *C. R.* =

(*) Om menigvuldige verwijzingen voor te komen, zij hier aangemerkt, dat men de woorden, die niet onder deze letter te vinden zijn, onder *K* heeft te zoeken.

civis Romanus, lat., eenromeinsch burger; ook = *Carolus (Christianus) Rex.*, koning Karel (Christiaan); *c. s.* = *cum suis*, lat. met de zijnen; *Ct.* of *Crt.* = *cent*, *courant*; *Ctr.* = *centenaar*.

Cab. eene oude maat bij de Hebreëuwen. z. **campspaces**.

Cabal, een fabelachtig, geschiedboek der Turken; z. verder **caval**; **caballero**, sp. (spr. *kawaljéro*) z. v. a. **cavalier**, ruiter; **caballeros**, eene soort van spaansche wol; **caballinus**, m. de lat. benaming van het grieksche *hippocrène*, (z. a.).

Cabale, f. fr. (vgl. **kabbala**), een geheim verbond, heimelijke verstandhouding, bedekte verbindtenis tot eenig kwaad doel; zamenspanning, verraderij; listige streken, geheime sluwe tegenwerking, kabaal; men gaf dien naam ook aan den bevruchten staatsraad van Karel II van Engeland, welks 5 leden in de aanvangsletters hunner namen toevallig dat woord, in het engelsch *cabal*, voortbragten (Clifford, Arlington, Buckingham, Ashley en Lauderdale); **cabaléren**, arglistig, bedektelijk te werk gaan, sluw berekende aanslagen smeden; **cabaleur**, m. zamenrotter, zamenspanner tot geheime aanslagen, ook wel **cabalist**.

Cabane, f. fr., eene hut, stroohut, stulp, armoedige woning; Mar., eene scheepskooi, stuurmansverblijf.

Cabaret, n. fr. (spr. — *rè*), een wijn- of bierhuis. eene herberg, kroeg; een koffij- of theeblad; *cabaret borgne*. (spr. — *bornj'*), eene slechte kroeg, knip; **cabaretéren**, druk in de kroegen loopen; **cabaretier**, m. (spr. — *reti-é*), een waard, kastelein, kroeghouder; gaarkok.

Cabarre, f. z. **Gabarre**.

Cabas, m. fr. (spr. *kabá*), een biezen vijgenkorlje; eene platte biezen vrouwen-tasch of werkmandje.

cabella securitatum, f., z. v. a. assurantie-kamer in Italië.

Cabes, m. eene rekenmunt in Guinea, ongeveer = 3 gl. 60 ct.

Cabestan, m. fr. (spr. *kaab'stáng* van het lat. *caput*?), de ankerspil, gangspil, kaapstander, de dikke spil waar het kabeltouw omloopt, om de ankers of andere lasten te ligten.

Cabildo, n. sp. (v. h. lat. *capitulum*), het domcapittel; de stadsraad; het capittelhuis, raadhuys.

Cabo, m. sp., een voorgebergte, z. v. a. **kaap**.

Cabochon, m. fr. (spr. *kabosjóng*), een ruwe ongeslepen edelsteen, inz. robijnen of smaragden.

Cabolétto, m. it., genuesche rekenmunt, ongeveer = 12 centen.

cabotéren, fr., de kusten bevaren en daarop handel drijven; **cabotier**, m. (spr. — *ti-é*)

of **cabotière**, een kustvaarder, een klein vaartuig tot de vaart langs de kusten; het eerste woord ook: een loods; **cabotage**, f. (spr. — *taazj'*), de kustkennis of de scheepvaart langs de kusten; de kusthandel.

Cabriole, z. **capriole**.

Cabriole, n. fr. (spr. — *lé*, doorgaans — *lét*), een ligt rijtuig met twee wielen en met een paard bespannen en voorzien van een voorzitbankje.

caca du dauphin, fr. (spr. — *dofèng*), eene geelgroene, voorheen geliefde modekleur.

Cacalexiteria, pl. gr. Med., middelen tegen kwaadsappigheid.

Cacao, m. mexicaansch (*kakahuatt*, waarvan de Spanjaarden en Portugezen *cacao* gemaakt hebben), de zaden of boonen van den echten **cacaoboorn** (*theobroma cacao*) in W.-Indië, uit welke de chocolade wordt bereid; **cacaoboter**, de fijne olie, die men uit de **cacaoboonen** trekt; zij heeft, gestold zijnde, de lijevigheid van talk en wordt niet licht rans; men gebruikt ze in de geneeskunde en tot het maken van **cacaoboonen**.

cacatorische koorts, Med., eene tusschenpoozende koorts, gepaard met vele en pijnlijke stoelgangen.

Cachalot of **cachelot**, m. fr. (spr. *kasjè-lót*), de potvisch, eene soort van walvischen, in wier grooten kop het walschot (of het verkeerdelijk zoo geheeten *spermaceti*, lat.), eene vetstof, die de hersens omgeeft, wordt gevonden. Dit walschot wordt in de geneeskunde gebezigd, en met wit was vermengd, worden er kaarsen van gemaakt.

cacheren, fr. (spr. *kasjéren*), of **caché houden**, verbergen, versteken, verzwijgen, geheim houden, verhelen; **cachet**, m. (spr. *kasjè*), een zegelstempel, briefsluiter, signet, zegel, z. ook **lettre**; *cachet volant*, (spr. — *woláng*), eig. vliegend zegel; een brief, voorzien van een zegel, dat slechts den bovenomslag sluit; **cachetéren**, verzegelen, toezegelen; **cachot**, m. (spr. *kasjò*), een diepe, duistere kerker, een donker gat of hol voor gevangenen; **cachoterie**, f. (spr. *kasjot'rie*), ongepaste geheimzinnigheid in woorden of daden, geheime zamenpraak over nietsbeduidende dingen.

Cachexie, f. gr. (van *kakós*, slecht, en *hexis*, toestand), Med., de ongezondheid, de ziekelijkheid, de kwaadsappigheid, **cachectisch**, ziekelijk, bleek en opgezet, kwaadsappig; **cachecticus**, m. een ziekelijk mensch, iemand die aan kwaadsappigheid lijdt.

Cacholong, m. Min., een witte ebalcedoon, ondoorzichtige quartz-agaat uit de omstreken eener rivier bij de Kalmukken van Bucanië, *cachi* genaamd; **olong** beteekent in hunne taal: steen.

Cachos, m. Bot., eene plant in Peru, tot de familie der nachtschadigen behoorende, welke men als heilzaam tegen den steen roemt.

Cachotte, f. fr. (spr. *kasjött'*), eene tabakspijp zonder hielte.

Cacique, m. uit de taal van Haïti, een stamhoofd, gezagvoerder, vorst bij de indiaansche wilde volkeren in Z. Amerika.

Cacistocratie, f. (een nieuw gevormd gr. woord als tegenstelling van aristocratie), de heerschappij der slechtsten.

Cacocholie, f. gr. (van *kakos*, slecht), Med., de slechte hoedanigheid der gal, het galbederf; **cacochroea**, f. ongunstig uitzigt, ziekelijke huidkleur, **cacochylie**, f. de slechte hoedanigheid van de chijl, van het melk- of voedingsap; **cacochymie**, f. gebrekkige bereiding v. de spijsap in de maag, de ziekelijke toestand der vochten; **cacocratie**, f. de slechte regering; **cacodaemon**, m. een booze geest; **cacodaemonie**, f. ongelukzaligheid, bezetenheid door booze geesten, razernij; **cacodoxie**, f. slechte naam, ongunstige bekendheid; **cacoëthes**, n. Chir., eene kwaadaardige zweer; **cacogalactie**, **cacogalie**, f. Med., de ziekelijke gesteldheid van de melk; **cacogamie**, f. het kwalijk gepaard huwelijk, misgetrouwd zijn; **cacographie**, f. Gram., het schrijven tegen de regels der taal, de slechtschrijving, in tegenstelling van orthographie, regtschrijving; **caconychie**, f. Med., eene ziekelijke aandoening van de nagels; **cacopathie**, f. ontstemdheid, droefgeestigheid, zwaarmoedigheid, zwaar zielsverdriet, hartzeer; kwalijk bevinden; **cacophilen**, pl., vrienden van het kwade; **cacophonie**, f. Muz. en Log., de kwaadluidendheid, wanklank; slechte stem, slechte uitspraak; slechte voordragt; **cacopragie**, f. Med., storing van eene of meerdere organische verrigtingen en voornamelijk van de spijsvertering; **cacorhachitis**, f. ziekte van de ruggegraat vooral door inwendige oorzaken ontstaan; **cacorhythmus**, m. Log. en Muz., een slechte toonval, verkeerde maat- en toonverhouding, slechte numerus en tact; **cacosis**, f. een slechte toestand des ligchaams; **cacositie**, f. afkeer van spijs; **cacospermaticus**, door eene slechte hoedanigheid van het zaad veroorzaakt; **cacosphyxie**, f. onregelmatige pols; **cacosplanchnie**, f. gebrekkige gesteldheid der ingewanden en daaruit ontstaande slechte spijsvertering; **cacosyntheton**, n. Gram., een gebrekkig zamengesteld woord; **cacotechnion**, n. Jur., vervalsching, valsche getuigenis; **cacothymie**, f. mismoedigheid, neêrslagtigheid; stoornis van de verstandelijke vermogens; **cacotrychie**, f. eene ziekelijke gesteldheid der haren; dunharigheid; **cacotrophie**, f. de slechte voeding, slechte

gesteldheid van het voedingsvocht in het menschelijk ligchaam; **cacozelie**, f. de verkeerde ijver, blinde, dwaze, ontijdige ijver; het navolgen van verkeerde dingen; **cacozelos**, m. een onbekwaam, onhandig of ongelukkig navolger; **cacozelon**, n. wau-smaak in het navolgen van slechte voorbeelden of modellen.

Cactus, m. (gr. *kaktos*), N. H., eene in Z. Amerika te huis behoorende vleezige en met stekels voorziene plant.

Cadariën, ook **motazules**, pl., eene muhamedaansche secte, gesticht door Ma a b e d - b e r - K a l i - a l - g i o h n i, die de daden van de menschen alleen aan den eigenen wil en niet aan goddelijken invloed wilde toegeschreven hebben.

Cadastre, n. fr. (zamengetrokken uit het mid. lat. *capitastrum*, van *caput*, een cijnsbare akker, *capitatio*, de belasting daarvan), het openbaar register, inhoudende den staat der onroerende goederen, om daarop de belasting op de eigendommen te gronden; schattingsregister, grootboek, erfregister, kadaster; **cadastreën**, in het kadaster brengen, in het grootboek schrijven; **cadastiaal**, wat tot het kadaster behoort; **cadastreur**, m. die het kadaster maakt, landmeter.

Cadaver, m. lat. (afgeleid van *cadere*, vallen, of wel door zamentrekking van de woorden: *caro data vermibus*); een lijk, een dood ligchaam; **cadavereus**, lijkachtig.

Gade, m. fr., eene tafel der nicuwe maten en gewigten.

Gadeau, n. fr. (spr. *kadó*), een klein geschenk, eene gedachtenis; ook een kunstige pennetrek.

Cadence, f. fr. (spr. *kadáns'*), it. *cadenza* (spr. *cadentsa*, v. *cadere*, vallen), de gelijke gang of maat in het dansen, de dansmaat; de stemval, zangmaat, de nette, juiste overeenkomst, oorstreelende zamenvatting van de deelen eener rede; **cadencéren**, afmeten, b. v. zijne schreden; ronden, welluidend maken, b. v. eenen volzin, trillend maken; *cadente* (*mese cadente*), it. Merc., de vervallen, afgeloopen, vervlogen maand.

Gadet, m. fr., weleer in Frankrijk de jongere zonen van de adellijke familiën, die, dewijl de gansche ouderlijke bezitting op den oudsten zoon overging, eene lijfrente kregen, of wien men voordeelige hofposten, eene geestelijke of militaire waardigheid zocht te verschaffen; later ging de naam ook in onze taal over ter aanduiding van een' jong' mensch, die voor den krijgsmansstand wordt opgeleid; tot hunne vorming werden **cadettenscholen** opgericht (die niet met de vroegere militaire scholen verward moeten worden); **cadette**, f. fr., de kortste van de beide lange *queuen*, waar-

van men zich bij het biljartspel bedient, om veraf liggende ballen te bereiken.

Gadillac, m. fr. (spr. *kadieljak*), eene zekere soort van Bordeaux-wijn.

Gadis, m. fr. (spr. *kadi*), Merc., eene soort van sergie, eene fijn gekeperde wollen stof.

Gadmia, f. gr. N. H., een steen, waaruit koper wordt gewonnen, kopererts, kalamijnsteen, zinkerts, ook kobalt; **cadmiologie**, f. de leer van de aanwending des kobalts, **cadmium**, n. een blinkend wit metaal, naar zink gelijkende, door Herman Stromeyer in 1818 in het zinkerts ontdekt.

Cadmos of **Cadmus**, m. gr., een Myth. phœnicisch vorst, broeder v. Europa, stichter van Theben en invoerder van het letterschrift in Griekenland; zijne gemalin was **Harmonia**, eene dochter van Mars en Venus.

Gado, m. eene inhoudsmaat voor drooge waren in sommige streken van Italië en Griekenland: op de Ionische eilanden = 60,991 kan.

Gadogan of **catogan**, (spr. —*gháng*), tot een' bundel zaamgevlochten en boven op het hoofd bevestigde haren, de haarvlechtbundel.

Gadre, pl. **cadres**, eig. raam, lijst, omgevende rand; Mil., al de officieren, onderofficieren enz., die tot het tactisch bestuur van alle onderafdeelingen der troepen behooren; zij vormen de eigentlijke insluitingsrotten en van daar ook de naam; voorts fig. het plan, ontwerp v. enig werk; **cadreën**, vierkant maken; passen, voegen.

Caduc, fr., of **caduuk**, (lat. *caducus*, v. *cadere*, vellen), vervallen, oud en zwak, bouwvallig; broos, vergankelijk, onbruikbaar, bedorven; **caduuk goed**, in het leenrecht een goed, dat aan den leenheer verviel; ook landerijen, die onbebouwd blijven liggen; **caduciteit**, f. de zwakheid, vervalten toestand, bouwvalligheid; Jur., de vervalbaarheid, het vervallen van eene erfenis of een legaat.

Cæciliaan en **Cæcilius**, lat. mansn.: eig. blinde, kortzigtige; vr. **Cæcilia**; **S. Cæcilia**, de beschermheilige der toonkunst.

Cælātor, m. lat., een plaatsnijder, drijver, kunstenaar in gedreven werk; **cælatuur**, f. de beeldsnijkunst, vorm- of stempelsnijkunst, het plaatsnijden.

Cæsar, lat. mansn. eener familie v. h. geslacht der Juliussen, eigentlijk de uit het moederlijf gesnedene (van *caedere*, *cæsus*) dewijl de eerste van dien naam uit het lijf zijner moeder gesneden werd, van daar de **keizersnede**; v. a. van *caesaries*, hoofdhaar, dewijl hij met haren werd geboren), inz. de groote romeinsche veldheer en dictator **Cajus Julius Cæsar** (geboren 100, ver-

moord 44 jaren voor Chr.); na hem de titel der romeinsche alleenheerschers, van daar ons **keizer**; *caesarēa majestas*, lat., keizerlijke majesteit; *caesarēo-papīa*, f. de inbreuk van de regering in de regten en pligten der geestelijkheid; het tegenovergestelde daarvan is de *papo-caesaria*, of inbreuk der geestelijken in de regten en pligten der regering.

Cæstus, z. **cestus**.

Cæsuur, f. lat. (*caesūra*), Poet., eene verssnede, de deeling of insnede van een' versregel door het einde van een woord in eenen versvoet; de stemrust bij het opzeggen van een vers na een zeker getal lettergrepen.

caetēris paribus, lat., voor het overige alles gelijk staande, in orde zijnde.

Cafard, m. fr. (spr. *kafáar*), een huichelaar; **cafarderie**, f. huichelarij, schijnheiligheid.

Café, koffij (z. a.); **cafetier**, m. (spr. *kaf'tié*), een koffijschenker, koffijhuishouder; **cafetière**, f. de koffijkan, 'koffijketel.

Caffino, m. it., eene italiaansche vochtmaat, op Malta = 20,818, te Palermo = 11,699 ned. kan.

Cafila of **Caffila**, f. weleer eene kleine koopvaardijvloot, die de Portugezen onder geleide van de kusten van Guzaratte naar Suratte zonden; ook eene karavaan, reizend handelsgezelschap in Barbarije, Perzië, Indië.

Cafis, l. **cafiz** of **cahiz** (spr. *kafies*, *kahies*), m. eene spaansche korenmaat = 6½ ned. vat; een **cahiz** doet 12 fanegas en een fanega 12 celemines.

Cafiso, m. eene oliemaat in Messina op Sicilië, ongeveer 5,7 ned. kan; ook eene maat te Tripoli, = 40,6 en te Tunis = 52,85 kan.

Cage, f. fr. (spr. *kaazj'*; eig. kooi), de raderkas van een uurwerk.

Cagot, m. fr. (spr. *kaghó*), een huichelaar, geveinsde, fijnman, schijnheilige; **cagoterie**, f. en **cagotismus**, m. de huichelarij, schijnheiligheid, geveinsdheid.

Cagots of **cahots**, pl., overblijfsels van een oorspronkelijk volk, dat weleer waarschijnlijk in slavernij heeft geleefd; men vindt hen in het zuidwesten van Frankrijk; zij hebben eene geelachtige huidkleur, groote kroppen, zijn uiterst stompzinnig, en leven in een' verlaten toestand, ofschoon de omwenteling hun in 1793 gelijke regten met de overige Franschen heeft gegeven; vgl. **cretins**.

Cahier, n. fr. (spr. *kajée*), een boekje papier, een schrijfboekje.

Cahiz, m. z. **Cafis**.

Cahizada, f. eene landmaat in Spanje, = 205,89 vierk. ned. roeden.

Cahors, m. Merc., eene voortreffelijke wijnsort, zoo geheeten naar de fr. stad,

Ca hors hoofdplaats van het departement du Lot.

Caic of **caïque**, m. fr., eene galeisloop. *ça-ira*, fr. (spr. *sa irá*), dat zal gaan! dat zal lukken; tijdens de fr. revolutie het refrein van een geliefd jacobijnsch volkslied, waarbij ook gedanst werd; ook een toenmalig mode-speeltuig.

caisse d'escompte, fr. (spr. *késs'des-kongt'*) eene kas van voorschot of uitwisseling voor staatspapieren, eene discountkas; **caissier**, m. (spr. *késsi-e*), de kasbestuurder, kassier.

Caisson, m. fr. (spr. *késsóng*), een kastwagen, legerkist, proviand-wagen, kruidwagen; het kistje onder den bok van een rijtuig; Arch., kastvormige afdeelingen of vakken, b. v. aan de zoldering; *caisson d'ambulance*, (spr. —*dangbulángs'*), een wagen van een veldhospitaal; *caisson á poudre* (spr. —*poedr'*), een kruidwagen.

cajoleren, fr. (spr. *kazjoléren*), liefkozen, streelen, vleijen, slijkflooijen; **cajolerie**, f. de liefkozerij, vleijerij.

Caju, m. maleisch, Bot., boom of hout; het komt als zamenstellend voorvoegsel bij vele gewassen, b. v. *caju-baroedán*, *caju-boba*, ind. boomen, *caju-japan*, een boom op Java, *caju-hollanda*, enz.

Calabasse, f. (port. *calabas*), kauwoerde, de fleschachtige kalabas, wiens vruchten een houtachtig bekleedsel hebben, dat als vat kan dienen, wanneer men het binnenste moes wegneemt; ook het daarvan vervaardigd drinkvat.

Calabrézen, pl. it., bewoners van Calabria in Beneden-Italië.

Caláde, f. fr., hellende grond, dien men een paard in korten draf doet afloopen, om het te leeren de heupen te buigen en halt te maken, de rijbaanhelling.

Caladium, n. Bot., eene schoone broeikasplant met schildvormige, in het midden purperkleurige bladeren.

Calamiet, f. oude naam van den magneet in het kompas, ontleend van twee stroo- of riethalmpjes (*calami*), waarop men aanvankelijk de magneetnaald op het water liet drijven; **calamieten**, pl. (van het lat. *calāmus*, gr. *kalāmos*, riet), versteende bieplanten.

Calamiteit, f. (lat. *calamitas*), een onheil, dat vele personen treft, nood, ongeval, ellende, jammer, ramspoedig; **calamiteus**, ellendig, ramspoedig, ongelukkig.

Calander, n. (fr. *calandre*), een werktuig met rollen om laken en andere stoffen te glanzen en glad te maken, mangel; ook de korenworm, zeker zwart insect, dat het koren op de zolders verslindt; **calandéren**, glanzen, glanzen, glad maken; **calandrine**, f. een liksteen, glanssteen.

calándo, it. Muz., afnemend, wegsmltend.

Calandrone, f. it. Muz., eene italiaansche schalmei met twee kleppen.

Calange, f. fr. (spr. *kalánzj'*) de boete, de aanhaling van smokkelwaren; **calangéren**, beboeten, aanhalen.

Calasciona, f. it., (spr. *kalasjóna*), een in Beneden-Italië gebruikelijk snarenspeeltuig, gelijkende naar eene kleine luit met langen hals.

Calcánt, m. lat., een treder, blaasbalgtreder, orgeltrapper; windmaker.

calcinéren, (van het lat. *calx*, kalk), verkalken, tot kalk branden; Chem., het blootstellen van lichamen aan de gloei-hitte, om hen van bestanddeelen, die door de hitte vlugtig worden, te bevrijden, of om hen door opneming van bestanddeelen, waarmede zij zich bij groote hitte verbinden, chemisch te veranderen; inz. wordt door het calcineren van vele metalen, onder toegang der lucht, hunne verbinding met de zuurstof hewerkstelligd, zij worden ge-oxydeerd en men noemt hen dan metaal-oxyden; **calcinábel**, lat., verkalkbaar; **calcinabiliteit**, f. de verkalkbaarheid; **calcinátie**, f. de verkalking, het verkalken; **calcium**, n. de metallische basis der kalkaarde, door Seebeck en Davy in 1807 en 1808 ontdekt; **calcium-oxyde**, n. kalk.

Calcio, n. it. (spr. *kálsjio*), een balspel, dat in Italië bij vreugdefeesten en in het carneval in zwang is.

Calcograaph, z. **chalcograaph**.

Calcothar, z. **colcothar**.

Calculus, m. lat., 1) de steen; blaas- of niersteen; het steenlijden; 2) gelijk **calcul**, m. fr. (spr. *kalkiul*), de rekening, berekening, rekenwijze (van het lat. *calculus*, een steentje om te rekenen); ook het kleinste oud romeinsche gewigt; 2 calculi = een seliqua of $\frac{1}{2}$ scrupel; *calculus Minervae*, lat., eig. steentje van Minerva, de gelijkheid der stemmen ter gunste van eenen schuldlige; **calculéren**, rekenen, berekenen, uitrekenen, een' overslag maken, op handelsvoordeelen peinzen; **calculábel**, berekenbaar, telbaar; **calculátie**, f. de berekening, overslag; **calculátor**, m., lat. **calculateur**, fr. m. de rekenaar, berekenaar, inz. narekenaar, onderzoeker der berekeningen; **calculatuur**, f. de rekenkamer, het rekenambt; **calculeus**, steenig, gruisig.

caldarisch erts, n. (naar het lat. *caldarium aes*), een door I. o. s. te Berlijn uitgevonden naar goud gelijkend metaalmengsel uit koper, zink enz.

Calderári of **calderái**, pl. it., eig. ketelmakers, ketellappers, koperslagers; benaming van een der vele geheime politieke genootschappen in Italië, die de gisting der jongste tijden heeft te voorschijn geroepen; het had zijn voornaamste zetel in Napels.

Calebasse, z. **calabasse**.

Calèche, f. fr. (spr. *kalésj*), it. *calessa*, oorspr. een slavonisch woord, poolsch *kolasa*), een halfwagen, een ligte open reiswagen, eene soort v. berline of koets coupé, kalés.

Calésons, pl. fr. (spr. —*sóng*), onderbroek.

Caledonië, n., lat. *Caledonia*, f. Schotland; de stad der oude *Caledoniërs*, vroegere bewoners v. Schotland; voor deze stad houden sommigen het vlek *Duncal*, in welken naam, door omzetting *Caldun*, zij den oorsprong v. *Caledonië* zoeken; **caledonisch**, schotsch.

Calefacientia, pl. lat., verwarmende middelen; **calefactor**, m. een verwarmder, kamerstoker, bediende; oneig. een oorblazer, verdoelheidzaaijer; **calefactie**, f. de verwarming; warmmaking; **calefacteren**, gem., allerlei aan de hand hebben, zich in eens anders zaken steken.

Calembourg of **calembour**, m. fr. (spr. *kalangbóer*; de naam komt v. een' duitsehen edelman von *Calemborg*, die aan het hof van koning Stanislaus v. Polen leefde en zoo slecht fransch sprak, dat telkens de belangrijkste woordverwisselingen te voorschijn kwamen), eene geestige woord- of naamspeling, liggende in den gelijken of bijna gelijken klank van verschillende woorden.

Calendae, pl. lat., de eerste dag v. elke maand, naar den afstand van welken de laatste dagen der vorige maand benoemd werden; *ad calendae Graecas*, op de Grieksche *calendae*, d. i. nooit, te St. Jutnis, dewijl de Grieken geene *calendas* of romeinsche benamingen van den eersten dag der maand hadden; (den naam wil men afgeleid hebben van het gr. *kalein*, roepen, zamenroepen, eng. *to call*, omdat de opperpriester te Rome op den eersten dag v. elke maand de daarin vallende feesten en de nieuwe maan uitriep; anderen denken aan eenen rom. burger *Calendus*, die Rome 18 dagen spijzigde); **calender**, m. lat. (*calendarium*, welk woord echter bij de Romeinen een schuldboek, belastingsregister enz. beteekende), de tijdwijzer, de lijst der dagen, de jaarsafdeeling, almanak; **calendariographie**, f. lat.-gr., de calender-beschrijving of aanwijzing om tijdwijzers te maken.

Calenderheeren, pl., in de middeleeuwen, eene duitische broederschap van geestelijke en wereldlijke personen, die op den eersten dag der maand bij elkander kwamen.

Calendri, pl., rondtrekkende turksche monniken, muhamedaansche epicuristen, zoo geheeten naar den stichter *Santon Calender*.

Calendula, f. lat., Bot., de goudsbloem v. onderscheidene soorten.

Calenture, f. fr. (spr. *kalangtiur*), eene

met ijlhoofdigheid gepaarde ziekte van vele zeelieden, die voor het eerst tusschen de keerkringen, vooral naar W. Indië, varen.

Calépin, m. fr. (spr. *kaal'péng*), eene verzameling van woorden, aanteekeningen, uittreksels tot eigen gemak en gebruik, een allerlei: zoo geheeten naar *Ambrosius Calopin*, schrijver v. een woordenboek in vele talen (*polyglotte*).

caléren, it., nederlaten, doen zakken; de zeilen strijken; Merc., het vereischte gewigt niet hebben.

Calessären, pl. it., straatjongens uit Napels. jonge ledigloopers, die op de paarden passen, de reizigers hunne diensten aanbieden enz.

Calfateur, m. fr., een scheepsbreeuwer, een kalfateraar (h. fransche woord. en daarmee ook het onze, wordt door sommigen afgeleid van het fr. *cale*, scheepshodem, kiel, en het nitsche *futtern*, voederen, voëren; anderen denken aan *colophane*, *colophonía*, spiegelhars).

Caliatuur-hout, z. **sandelhout**.

Caliber, n. (fr. *calibre*; v. h. lat. *aequilibrium*, evenwigt?), in 't algemeen eene bepaalde maat; de maatstaf der middellijn of doorsnede van eenig ligchaam, inz. kanonkogels, door den Neurenberger wiskundige *Hartman* in 1540 uitgevonden; de innerlijke wijdtte van een stuk geschut; de grootte en zwaarte eens kanonkogels; de vorm en inrigting van een schip, met het getal en de zwaarte der stukken geschut, die het voert; ook de doorsnede eener ader; oneig. de gesteldheid, deugdelykheid, waarde v. eenig voorwerp; **calibreren**, (fr. *calibrer*), naar de vereischte maat inrigten, de kogelmaat of geschutwijdtte onderzoeken of bepalen.

Calico of **Callico**, n., oorspr. katoen van *Calcutta*; eene fijne katoenen stof.

Calicutsche haan, m. (naar de stad *Calicut* in Indië), de turksche haan of kalikoen, bij *Vondel* kalikoet geheeten.

Calif, z. **khalif**.

Caligae, pl. lat., de voetbekleding der oude rom. soldaten, die daarom soms ook **caligati** heeten.

Caligo, m. lat. Chir. (eig. duisternis, mist), eene vlek op het hoornvlies.

Calixtinen, pl. nw lat. (v. h. lat. *calix*, kelk), kelkvoorstanders, kelkvrienden, naam der boheemsche Hussieten in de 15de eeuw, omdat zij een' kelk in hunne banieren voerden en vooral omdat zij den kelk in het avondmaal ook voor de leeken begeerden te behouden (om die reden ook *ultraquisten* geheeten); ook de aanhangers eener secte der 17de eeuw, naar *Calictus* zoo genoemd.

Calliasthetiek, f. gr. (v. *kállos*, schoonheid), de leer v. h. gevoel voor het schoone, het onderzoek v. h. welgevallen in het schoo-

ne; **calliblepharon**, n. een middel ter verfraaijng van de wenkbrauwen; **calligraaph**, m. een schoonschrijver; **calligraphie**, f. de schoonschrijfkunst, het schoonschrijven; **calligraphisch**, schoongeschreven; **callilogie**, f. de kunst van fraai te spreken, de welsprekendheid; **Calliöpe**, z. **muzen**; **callipædie**, f. het bezit van schoone kinderen; **callipædopœia**, de kunst om schoone kinderen te telen; **callipÿgos**, m. en f., die schoone billen heeft, een bijnaam v. Venus; **callisthenie**, f. de volkrachtigheid; **callitechniek**, f. de verfraaijngskunst, de kunst van schoone voorstelling.

Calliditeit, f. lat., de sluwheid, geslepenheid.

Callista, gr. vrouwenn.: de schoonste.

Callologie, f. gr., de leer of wetenschap v. h. schoone; **callopistrie**, f. de verfraaijngskunst, de kunst van op te sieren, op te schikken.

Callus, m. lat., het eelt; de beenweer, eene stof, welke de gebrokene beenderen organisch met elkander vereenigt; **calles**, eeltig, vereelt; **callositeit**, f. de eeltachtigheid, hoornachtigheid der huid; **callo**, m., z. **xiphias**.

Calmar, m. fr., of **lofigo**, f. lat., eene soort van koppootig weekdier, inz. merkwaardig wegens een naar inkt gelijkend sap, hetwelk in eenen vleezigen zak in het ligchaam dezer dieren bevat is, welke stof door de schilders onder den naam van **sepia** gebruikt wordt. De gemeene inktworm of zeekat heeft op den rug eene witte harde schaal, gewoonlijk meerschuur of wit balein geheeten, welke tot het polijsten van edele metalen gebruikt wordt.

calméren, fr., stillen, bedaren, bevredigen, gerust stellen.

Calmus, m. (v. h. gr. *kalāmos*, lat. *calāmus*, riet, bies), het palmriet, de gemeene kalmus (*calamus aromaticus* L.) en inzonderheid de tot specerij en als geneesmiddel gebruikte wortel van dezen.

Calo, m. it., tekort, verlies, inz. van ruw ijzer; *calo di peso*, te kort op het vereischte gewigt; *calo di prezzo*, (spr. —*prétzo*), het dalen in prijs.

Calocagathie, f. gr. (v. *kalós kai agathós*, d. i. schoon en goed), zedelijke schoonheid, zielegoedheid; regtschapenheid, rondborstigheit.

Calomel of **calomelas**, m. (de geneesheer Theodoor Magerne werd in zijne bewerking van het kwik door een' jongen schoonen neger geholpen, ter wiens eer hij aan zijn præparaat den gr. naam gaf van *kalos melas*, d. i. schoonezwarte; later heeft men dat *melas* tot *meli*, *mel*, honig, overgebracht). Het zoutzure eerste kwikoxyde, zoete kwik, een zeer krachtig geneesmiddel.

Calometrie, f. gr., de schoonheidsmaat.

Calomniograaph, m. fr.-gr., een bastaardwoord, door Voltaire gesmeed om eenen schrijver aan te duiden, wiens pen gedurig laster schrijft, een lasterschrijver.

Calopodiën, pl. gr. (v. *kalon*, droog hout, en *pous*, voet); houten schoenen, holsblokken, klompen.

Calor, m. lat., de warmte; **caloriciteit**, f. het vermogen der levende lichamen om warmte te ontwikkelen; **calorifères**, pl. fr. Neol., warmtegeleiders, warmte-aanbrengers, groote kachels, die door buizen de warmte in vele deelen van een gebouw brengen; **calorificatie**, f. Neol., verwarming; **caloriméter**, m. lat.-gr., de warmtemeter, een werktuig om de specifieke warmte der lichamen te vinden; **calorimetrie**, f. warmtestofmeting.

Calotte, f. fr. het kapje, de kleine platte muts, die doorgaans slechts den schedel bedekt en die inz. de geestelijken dragen, het priester mutsje; oneig. de kardinaalswaardigheid; ook het deksel over de onrust van een horologie; **calottisten** of **calotins** pl. (spr. *calotèng*), eig. kapdragers, een gezelschap in Frankrijk in het begin der 18de eeuw, dat zich door geestigen spot, later door zinnelooze zotheden vermaakte; had iemand een' dommen streek begaan, dan zond hem het genootschap een patent, waarbij hem het dragen van eene **calotte** werd toegestaan; **calottinocratie**, f. fr.-gr., de papenheerschappij.

Calotine, f. fr., een klein hekeldicht, spotversje.

Calque, m. fr. (spr. *kalk*), doorteekening, doortrekking; **calquéren**, (spr. *kalk*—), doortekenen, d. i. eene tekening in hare omtrekken door een geolied of doorschijnend papier nateekenen; **calquier**, m. fr. (spr. *kalki-e*), Merc., eene soort van oostindische taf of atlas.

Calumet, m. fr. (spr. *kalumé*), de vredepijp, eene groote, sierlijke tabakspijp, die de amerikaansche wilden den Europeërs als een zinnebeeld des vredes of bij het sluiten van een verdrag aanbieden.

Calumnïe, f. lat. (*calumniā*), laster, valsche beschuldiging, smaadrede, lastertaal, achterklap; **calumnïeren**, valsch beschuldigen, aantijgen, smaden, lasteren; **calumnïant**, **calumnïator**, m. lasteraar, eerroover, lastertong, achterklapper; **calumnïeus**, lasterlijk enz.

Calvarie, [**berg van**] m. (van het lat. *calvaria*, hoofdschedel, hersenpan), anders **Golgotha**, de schedelberg, kruisberg, de schedelplaats, voorm. regtplaats buiten, thans binnen Jeruzalems muren, alwaar nu de voornaamste kerk in Palæstina staat. In katholieke landen wordt elke berg zoo geheeten, naar welken men in den vastentijd ter bedevaart gaat.

Calville, f. fr., eene soort van kantigen

appel met aardbeziensmaak, bij ons kalvijn (l. kalviel), ook rappel geheeten.

Calvinismus, m. de leer van den hervormer Calvijn (geb. te Noyon 1509, gest. te Geneve 1564); **calvinist**, m. een aanhanger van de leer diens hervormers; **calvinisch**, wat met die leer strookt, overeen komt.

Calypso, f. gr. Myth., de godin van het eiland Ogygia, alwaar zij den schipbreuk lijdenden Ulysses opnam en 7 jaren bij zich hield.

Calyptra, f. gr. (van *kalyptein*, omhullen), Bot., het huikje, dat dunne kopvormige vliesje, hetwelk het deksel (*operculum*) bekleedt, waarmede de zaaddoos der bladmossen voorzien is.

Calyx, m. gr., kelk, bloemkelk.

Gamaches of gamaches, pl. fr. (spr. *kamasj'* of *ghamasj'*, van het oudfr. *gambe* voor *jambe*, it. *gamba*, been), knoop- of overkousen, knooplaarzen zonder zolen; de **gamache-dienst**, krijgsveld in vrede; in z. in zoo verre daarbij met kleingeestige gestrengheid op uiterlijke zaken wordt gelet.

Camahuya, *camahieu*, z. ond. *camée*.

Camadhena, ind. Myth., z. *Mâyâ*.

Camail, m. fr. (spr. *kamâl'*), een bisschopsmanteltje.

Camaldulénzen, pl., kluzenaars en monniken, behoorende tot eene benedictijner orde, door den heiligen Romualdus in het dal Camaldoli in de Apennijnen ten jare 1012 gesticht en door paus Alexander III bevestigd. Zij bestond tot op het laatst der vorige eeuw, werd toen in Oostenrijk afgeschaft, verdween in andere staten en is dus verre nergens hersteld.

Camaraderie, f. fr. (v. *camarade*, makker), makkerschap, spitsbroederschap; vgl. *clique*.

Camaréra, sp., titel der eeredames van de koningin van Spanje; **camarera-mayor**, de eerste onder die hofdames.

Camarilla, f. sp. (spr. —*rielja*), eig. het kamertje; eene benaming, in Frankrijk vóór 1830 aan de partij der absolutisten of het hof van Karel X gegeven; in de monarchiën elke vereeniging of klub van hovelingen, die invloed op de staatszaken en den wil van den vorst uitoefent; **camarōma**, n. gr. (van *kamára*, gewelf), Chir., eene gewelfde schedelbreuk; **camarōsis**, de vorming eener zoodanige breuk, ook die breuk zelve.

Cambajasteenen, oostindische granaten.

Cambajen of cambahaten, pl. Merc., katoenen stoffen van Madras enz.

Cambio, m. it. Merc., de wissel, wisselbrief, eene in den vorm des wissels gestelde schuldbekentenis of schriftelijke verzekering eener verschuldigde geldsom; *cambio*

commune, een gewone binnenlandsche wissel; *c. conto*, wisselrekening; *c. di polizza*, lijst van den wisselkoers; *c. di ritorno*, een terug gekomen wissel; *c. di ricorso*, een rondlopende wissel; *c. maritimo*, het bodemerij-verdrag; *c. reale* of *mercantile*, een buitenlandsche wissel; *c. secco*, eig. een drooge wissel, een eigen wissel; **cameraaal regt**, het wisselregt; **cameraieren**, wisselen, wisselzaken doen; **cameraiura**, f. eig. wisselrekening, verandering; een postrijtuig, eene soort van ital. vervoermiddel; **cameraist**, m. een wisselaar, wisselhandelaar; **cambarius**, m. mid. lat., een wisselbezitter, houder; **cambsor** of **campсор**, m. een wisselgever.

Cambrai, m. fr. (spr. —*bré*) of **cambrésine**, f., of **cambrick**, eng., pl. **cambricks**. Merc., kamerdoek, fijn linnen van Kamerijk, batist; **cambrásine**, f. fijn egyptisch linnen, naar het vorige gelijkende.

cambréren, fr. buigen, krommen.

Cameade, f. fr. Merc., wilde zwarte peper, bergpeper.

Camée, f. fr., *caméo* of *cammeó*, m. it., een in relief gesneden gesteente, uit lagen van onderscheidene kleuren bestaande, welks verhevene figuur daardoor eene andere kleur dan de grond heeft en waartoe de Ouden onyxen namen (de beroemdste onyxcamée, de vergoding van Augustus voorstellende, bevindt zich te Parijs; zij heeft de hoogte van 315 en de breedte van 260 strepen); zoo de steen slechts twee kleuren heeft, dan noemt men hem *camahieu*; ook eene schilderij van eene enkele kleur, graauw in graauw. De naam komt van *camahuya*, d. i. *onyx*, omdat deze steen door de ouden tot cameën gesneden werd.

Camelia, of l. *camellia*, f. Bot., eene plantensoort, die in Japan, China en Indië inlandsch is, de japansche of chinesche roos, dus geheeten naar den jesuit Camelli, die haar in 1739 uit Japan naar Europa bragt. Naar men zegt wordt zij in China gebezigt, om de thee geurig te maken.

Camelot-grein, zekere stof uit geiten of bokkenhaar, dat met wol of zijde gemengd is, geweven.

Camelotier, m. fr. (spr. —*ti-é*), een sluikhandelaar, smokkelaar in het zuiden van Frankrijk; ook eene soort van slecht papier.

Camenen, **camenen**, pl. lat. (*camoenae* of *camēnae*), de zanggodinnen, muzen.

Camera clara, f. lat. (*camera*, eig. gewelf, gewelfde zoldering), eene heldere kamer, een optisch werktuig door Reinthaler van Augsburg uitgevonden, waarbij de voorwerpen niet door de zon bescheenen behoeven te worden; zij vertoont echter, gelijk de spiegels, regts wat werke-

lijk links is, en omgekeerd: een gebrek, dat vermeden is in de *camera clara dioptrica*, onlangs door den baron Ernst von Leyser uitgevonden; een ander bruikbaar hulpmiddel bij het landschapteekenen is de *camera lucida*, ook heldere kamer beteekende, ofschoon het werktuig geene camera, maar een klein, vierzijdig prisma is, naderhand echter gewijzigd en nu uit een' metalen spiegel bestaande; *camera obscura* (fr. *chambre obscure*), donkere kamer, is een spiegelkastje uitgevonden in de 16de eeuw door den Napolitaan Porta, door welks voorste opening, die met een linsvormig glas is voorzien, de daarvoor liggende voorwerpen, mits door de zon beschienen, in het klein worden afgebeeld en gemakkelijk kunnen nageteekend worden; *camera imperialis*, lat., het keizerlijke kamergeragt; van daar *kamer* (z. a.); *cameralia*, pl. de wetenschappen, die over het beheer der vorstelijke inkomsten handelen; in uitgebreider' zin de staatswetenschappen in het algemeen; *cameralist*, die de genoemde wetenschappen verstaat, een kamerbeambte, staatshuishoudkundige; *cameralistiek*, f. de staatshuishoudkunde, de wetenschap v. h. finantiewezen, van het beheer van 's lands inkomsten; *camerarius*, m. de opperste eener vorstelijke kamer of de eerste beheerder van de inkomsten eener stad enz.; *camerière*, it., of *camerier*, m. fr. (spr. —ri-é), de pauselijke opperkamerheer of kamerpresident; *cameriera*, f. it., eene vorstelijke kamenier.

Cameronen of **cameronianen**, pl., eene zeer gestrengte schotsche secte, die zich op het einde der 17de eeuw van de presbyterianen afzonderden en de koninklijke magt in kerkelijke zaken verwierpen, zoo geheeten naar Archibald Cameron.

Camis, pl., goden van lageren rang, ondergeschikte goden in Japan.

Camisa, een doek, waarmede de Caräben, de Negers v. Guiana, hunne naaktheid bedekken; van dit woord hebben de Spanjaarden volgens sommigen hun *camisa* voor hemd ontleend; z. ook het volg. art.

Camisia, f. mid. lat. (v. h. arab. *kamiss*, z. a.), een wit hemd, koorhemd; **camisade**, f. fr. Mil., een onverhoedsche aanval des nachts of zeer vroeg in den ochtend, en waarbij de aanvallers hemden (*camises*) over hunne kleederen trekken, als herkenningsteeken in de duisternis; **camisarden**, pl., de gereformeerde bewoners der Cevennes gedurende den opstand van 1702—1706, dewijl zij meest overhemden (*camises*) droegen.

Cammarologie, f. gr. (v. *kammäros*, eene kreeftsoort), de kreeftenkunde, de leer der kreeften.

camminären, (it. *camminäre*, gaan, reizen), bij het vechten door achterwaart-

sche bewegingen den vijand tot een onvoorzigtig bloot geven zoeken uit te lokken.

Camönen, z. **camēnen**.

Camp, n. fr., z. **campus**.

Campaan, **campagne**, z. **kampanje**.

Campagne, f. fr. (spr. *kangpānj*), een landgoed, buitengoed, eene buitenplaats; Mil., een veldtocht, de tijd, gedurende welken de legers te veld zijn; bij metaalsmelterijen: het tijdsverloop tusschen het aanleggen en uitblusschen van den smeltoven; z. voorts **kampanje**; *à la campagne*, of it. *alla campagna*, op het land, landelijk, boersch, ongedwongen; ook: als in het veldleger; **campagnard**, m. (spr. *kangpanjáar*), een landbouwer, velddeling, landman, hevr.

Campāne, **campaan**, f. mid. lat., de klok, inz. die der luchtpomp; **campanologie**; f. lat., de klokkenkunde, klokkenleer; **campanula**, f. Bot., eene melkachtige genees- en moesplant met klokvormige bloemen, welke een melkachtig sap bevat; het klokje; **campanulaceën**, klokbloemige planten.

Campeador, m. sp., een groot kampvechter, strijder, held, een bijnaam van den beroemden Cid.

Campeche-hout, n. (naar de stad *Campêche*, eig. *San Francisco de Campêche*, op Jucatan), het hout van eenen aan de mexicaansche kust wassenden boom (*haematoxylon campechianum*, L.), bij de Franschen aromatische lauwerboom geheeten, blaauwhout, bloedhout; het levert eene schoone roode verwstof op, en wordt ook in de geneeskunde gebruikt, waar zamentrekkende middelen te pas komen.

camperen, **campement**, z. ond. **campus**.

Camphou, m. eene soort v. fijne chineesche thee.

Campo, m. it., eene veldmaat in noordel. Italië, ongeveer = 0,4133 bunder.

Campsaces, eene inhoudsmaat zoo voor drooge waren als vloeistoffen in Azië, Egypte, Judea, ook in het hebr. **cab** genoemd; zij houdt 2 **chenices** of 8 **mines**, of ruim 2 ned. kannen.

Campus, n. lat., het veld; fr. **camp**, m. (spr. *kang*), veld, de grond, die door een leger met zijne tenten enz. beslagen wordt, de legerplaats; **campus martius**, het marsveld, eene tot wapenoefeningen bestemde plaats bij Rome, die aan Mars was gewijd; ook het Maartveld, eene bij de oude Franken tot den wapenschouw in maart bestemde plaats; **camp volant**, n. fr. (spr. *kangwolāng*), een vliegend leger, eene kleine krijgsbende, die den vijand nu hier, dan daar moet bestoken; **campeerpaal**, m. Mil., een standpaal; **campéren**, gelegerd zijn, legeren, te veld liggen, het kamp betrekken; **campement**, n. (spr. *kangp'māng*), de legering, de stelling v. een leger; het oefeningskamp.

Campylogrammiek, f. gr. (v. *kampylos*, krom), Math., de leer van de kromme lijnen en kromlijnige grootheden.

Gana, f. eene lengtemaat, in Marocco ongeveer = 2 ned. el, in Spanje = 1,67 ned. el.

Canada of **canhodo**, m. port. oliemaat, ongeveer = 1,145 ned. kan.

Canador of **canhador**, m. port. wijnmaat, ongeveer = 0,86 ned. kan.

Canaille, n. fr. (spr. *kanály'*), gemeen volk, volksheffe, gepeupel, janhagel, straatvolk, het graauw, jan rap en zijn maat; ook een slecht, lgt. vrouwspersoon; **canailarchie**, f. Neol., de regering v. h. gemeen, het klompenvolkje; *en canaille*, gemeen, laag, als het gepeupel doende; **encanailleren** [zich], zich met verachtelijke menschen gemeenzaam maken; **canailleriën**, pl., slechte, gemeene, laaghartige streken; **canailleus**, schelmachtig, nietswaardig.

Canalieten, pl., z. v. a. **tubulieten** (z. a.).

Canapé, f. fr. (v. h. mid. lat. *canopaeum*, de bedhemel, ledekantshemel), een lange leuningzetel, dienende tot stoel en rustbed, eene rustbank, een ruststoel, rustbed, kussenbank, slaapstoel.

Canarie-boom, m. een olie- en harsachtige boom op de Moluksche eilanden, uit welks nootvormige vruchten men inz. een zeer smakelijk amandelbrood bereidt, dat in O. Indië *ban gca* heet; **canariesek**, f. een zeer zoete wijn van de Canarische eilanden; **canarievogel**, m. een bekende kleine, gele zangvogel, van het vinkengeslacht, afkomstig van de Canarische eilanden, alwaar hij te huis behoort; het **canarie-** of **aveelzaad** komt van het canariegras (*phalaris canariensis*), en is waarsch. met de vogeltjes zelve naar Europa gebragt.

Canaster of **knaster**, m. korntabak, de beste soort van rooktabak, zoo geheeten naar het sp. *canasta*, fr. *canasse*, *canastre*, de korf of mand v. gespleten riet, waarin hij verzonden wordt; ook het zakvormig, uit dierenhuiden vervaardigde goed ter inpakking v. koopwaren in Indië; ook wel de tonnenkist, waarin de thee uit China wordt angevoerd.

Canacamum, n. eene gomhars uit Brazilië en Afrika.

Cancan, m. fr. (spr. *kangkang*), een vrij wulpsche dans, sedert eenige jaren in Frankrijk bij de laagste klasse der maatschappij, inz. op gemaskerde bals, ingevoerd; ook geraas, opschudding, leven (v. h. lat. *quanquam*, alhoewel, schoon; de geleerde Ramus nl. stelde voor om dit lat. woord, waarin men in de 16de eeuw de *qu* als *k* deed hooren, voortaan als *kwankwam* uit te spreken, hetgeen ernstige oneenigheden ten gevolge had, waardoor dit woord thans zoo veel beteekent als: veel geschreeuw en weinig wol, veel leven om niets).

cancelli, lat. of **cancellen**, pl., hekken, traliën, horden op kantoren, bureaux enz.; **cancellarius**, m. kanselier (z. a.), zegelbewaarder; **cancelléren**, in hek- of traliëwerk besluiten; doorschrappen, uitstrijken; **cancellatie**, f. de insluiting binnen hek- of traliëwerk; Jur., het teeken in de gedaante van tralie (X), waarmede men een geschrift of eenen zin, eenen wissel enz. ten teeken v. ongeldigheid doorschrapt; ook de geregelijke vernietiging van een stuk.

cancer, m. lat. Astr., de kreeft, het 4de teeken van den dierenriem, waarin zich de zon bevindt, als voor de bewoners v. de noordelijke gewesten der aarde de zomer begint; *circulus cancri*, de kreeftkeerkring, z. **tropicus**; **cancrijnisch**, achterwaarts, ruggewaarts, kreeftsgewijs; **cancrijnische verzen**, z. **kreeftdichten**; **cancrieten**, pl., versteende zeekreeften; **cancreus**, kreeftaardig, kankerachtig.

Candeläber, m. lat. (*candelabrum*, n.), een groote ouderwetsche, doorgaans veel-takkige kandelaar of luchter, kroonkandelaar, kroonluchter; Arch., eene zeer hooge vaas; **candelarius**, m. de kaarsendrager.

candéren, fr., suikeren, oversuikeren; **canditor**, z. **conditor**.

Candeur, f. de openhartigheid, zedelijkheid, opregtheid, ongeveinsdheid, braafheid; **candide**, opregt, openhartig, ongeveinsd.

Candiaat, m. (v. h. eiland *Candia* of *Creta*), een dans der nieuwe Grieken.

Candidaat, m. (lat. *candidatus*, eig. in 't wit gekleed, dewijl zij, die te Rome naar een ambt dongen, in 't wit gekleed waren), wie naar eenen post, een ambt dingt, staat, een ambtzoeker, ambtbeooger, postbejager, in naauwere beteekenis: wie zijn examen afgelegd heeft en bevoegd is naar eene aanstelling te dingen; **candidatus reverendi ministerii**, z. ond. **ministerium**; **candidatuur**, f. het staan, dingen naar, het beoogen van een ambt.

Candle-coal, f. eng. (spr. *kéndelkool*), eene soort van steenkool, die in groote hoeveelheid alleen voorkomt in Lancashire, (spr. *lénk'ssjier*) in Engeland en te Kilkenny in Ierland; kaarskool, zoo geheeten, omdat zij met eene lange witte, schitterende vlam brandt; zij kan zeer fraai gepolijst en op de draaibank verwerkt worden, zoodat men er velerlei weeldevoorwerpen van maakt.

Candoxin, m. eene rekenmunt in China. (het $\frac{1}{100}$ v. een mat), verdeeld in 10 cachas of li, 100 chore en 1000 su, = 4 centen.

Candy, een gewigt en eene inhoudsmaat in O. Indië: als gewigt te Bombaj = 253,984 ned. ₤, als graanmaat = 880,967 kop; als gewigt te Madras = 226,772 ned. ₤, als graanm. = 281,873 kop; te Pondichery = 234,963 ned. pond ₤.

Caneçou, n. fr. (spr. *kaan'sóe*, verbastering van *camisol*, *camisou*), een vestvormige halsdoek der vrouwen.

Canepin, m. fr. (spr. *kaan'péng*), de opperhuid v. lams- en geitenvellen, waarvan men vrouwenhandschoenen maakt, dun en zacht schapen- of geitenleder.

Canevas of **cannevas**, m. fr. (spr. *kaan'vá*, mid. lat. *canevasium*, hennipstof, v. h. lat. *cannabis*, hennip), een linnen of katoenen weefsel met opvallende strepen; geëruit doek, ongebleekt, netvormig geweven lijnwaad met vierkante vakjes, inz. voor naaldtapijtwerk of stramien; ook fig. eene schets, eerste ontwerp v. een werk, teekening enz.

Canezou, z. **cançou**.

Canhador, z. **canador**.

Canna, f. it., de rotting, rietstok; de italiaansche el: op Malta = 2.0804, te Rome = 2.0016, te Lucca = 2.3804, te Napels = 2.1094, te Palermo = 1.9364, te Florence = 2.3321; te Genua is de *canna grossa* of groote el 2.9891, de *canna piccola* of kleine el = 2.2419 ned. ellen.

Cannelas, m. fr. (spr. *kan'lá*), oversuikerde kaneel, kaneelstokjes; **canneléren**, Arch., groeven, met groefjes of gootvormige uithollingen voorzien; **canneleer-machine**, f. een werktuig der buksenmakers om den loop v. h. geweer te groeven; **cannelúres**, pl. Arch., de gootsgewijze groefjes op zuilen, pilasters enz.

Cannibalen, m. eig. bewoners der kleine Antilles of Caraïbische eilanden, Caraïben, menscheneters; van daar oneig. wilde, wreedaardige menschen; **cannibalisch**, wild, vreemd; **cannibalismus**, n. Neol., het gebruik v. menschen te eten; Pol., de stelsmatige wreedheid in het bestuur v. eenen staat.

Canon, m. gr. (*kánōn*) of lat. *cānon*, pl. *canōnes*, de regel, het rigtsnoer, voorschrift, de kerkelijke wet, de lijst der heilige Schriften, die bij de vaststelling der geloofsleer tot rigtsnoer moeten dienen, het besluit, de uitspraak van een concilie of eene synode; ook de litanie der heiligen in de kath. mis (van daar **canoniséren**, z. beneden); in Duitschland eene jaarlijksche opbrengst of erfpacht, welke de gebruiker van een stuk gronds aan den grondheer moet betalen; in de algebra weleer z. v. a. thans *formule*; Muz., een kettingzang, een twee- of meerstemmig stuk, waarbij de eene partij na de andere invalt en hetzelfde thema hooger of lager zingt en bestendig herhaalt, waardoor zulk een gezang zoo lang aangehouden kan worden als men wil; Typ., de dikste deutsche drukletters; **canōnisch**, **canoniek**, wettelijk, voorschriftmatig, volgens kerkelijke wetten, tot de kerk of het kerkgebruik behoorende, geloofwaardig, geopenbaard, voorbeeldig, als rigtsnoer dienende; **canoniek**, als subst.

f. de wiskundige toonleer, d. i. de wetenschap, die de verhouding der toonen naar bepaalde grootheden met getallen aanduidt; **canonieke boeken** des bijbels, die boeken, waaraan men eenen hooger oorsprong en ten volle geldende bewijskracht toekent, in tegenoverst. van de apocryphe boeken; **canoniek regt**, het katholieke kerkeregts; **canonist**, m. een kenner en leeraar v. h. kerkeregts; **canonicus**, m. een koor-, dom- of stichtsheer, een wereldsch geestelijke, die eene provc of prebende van eene domkerk bezit, pl. *canonici*; *canonici regulāres*, kloosterlijk zamen levende, e. *seculāres*, niet in kloosterlijke gemeenschap, maar verstrooid levende dom- of stichtsheeren; **canonicaal**, n. eene stichtsplaats, domheersplaats; **canonicéren**, in een sticht opnemen; ook eene domheerplaats schenken; **canoniséren**, iemand in den canon (zie boven) der heiligen opnemen, heilig spreken, voor heilig verklaren; **canonisatie**, of **canonisering**, f. de heiligspreking, plegtige verklaring van den paus, dat iemand onder het getal der heiligen is opgenomen, welke verklaring door de beatificatie wordt voorafgegaan.

Cannūla, lat. of **cannule**, fr. (spr. *kan'nūl*), f. een buisje, pijpje; Chir., wondpijpje, een werktuig van verschillende vorm, dienende tot inspuitingen of tot het openhouden van diepe wonden; inz. de metalen pijp der trokars (z. a.), welke het stilet omgeeft; *cannūla pulmōnis*, Anat., de luchtpijp.

Canophoren, pl. gr. (v. *kánē*, *káneon*, korf, en *phérein*, dragen), korfdragsters, d. i. meisjes, die bij verscheidene godenfeesten te Athenen de heilige zaken der godheid in gevlochtene korfjes op het hoofd droegen; van daar, Arch., soortgelijke vrouwelijke gestalten als bouwsieraden.

Canonade, f. fr., het beschieten met kanon.

Canopus, m. (naar de stad *Canopus* eig. *Kneph* in Beneden-Egypte, indien niet deze omgekeerd van de daar vereerde godheid den naam heeft gekregen), egyptisch afgodsbeeld van gedaante eener dikbuikige kruik met hoofd en voeten.

canoer of **canōrisch**, lat. (*canōrus*), helderklinkend, welluidend, zangerig.

Canot, m. fr. (spr. *kanó*, eng. *canoe*, spr. *kennó*), pl. **canoes**, (sp. *canoas*, uit de taal van Haïti), een schuitje van boomchors, of van een' uitgeholden boomstam, gelijk de Indianen gebruiken, bootje, kano.

Cant, n. eng., de pedante kwaadsprekendheid, de gemaakte eerbaarheid, die aan zekere klassen der maatschappij in Engeland eigen is, en door Byron aan de kaak is gesteld.

cantabel, lat., zingbaar, wat zich laat zingen.

Cantaliët, m. een geelachtig groene kwartssteen (van het gebergte Cantal in het zuidoosten van Frankrijk).

Cantaloupe, f. fr. (spr. —*loep*'), Bot., eene meloen met uitstekende zijden en knobbels, de knobbel- of wratmeloen.

Cántaro, m. (uit het gr. *kantháros*), in Spanje eene inhoudsmaat = 369 ned. kan of kop; in Italië en de Levant een centenaarsgewicht en wel in Napels = 89,1038, in Turkije = 56,32 of 440 res, te Aleppo = 229,7, te Tripoli 50,7908, te Tunis = 49,6233, te Cairo = 43,1032; te Palermo doet de zware **cántaro** 87,3308, de kleine 76,3934 ned. ponden; **cantarello**, m., d. i. kleine **cántaro**, een sardinisch gewigt, ongeveer = 40 ned. pond.

Cantate, f. 1) (it. *cantāte*, van het lat. *cantāre*, zingen), een zanggedicht, een op muziek gebracht dichtstuk, bestaande uit ariaas, recitatieven, koren en koralen en inz. tot kerkgebruik bestemd; 2) de naam van den vierden zondag na paschen, van de lat. aanvangswoorden der mis op dien dag Ps. 98: *cantate Domino* etc., zingt den heer enz.; **cantatilla**, (spr. —*tielja*), of **cantatine**, f. een klein zanggedicht, eene kleine cantate; **cantatorium**, n. lat., een kath. kerkboek, waaruit de cantor of voorzanger het responsorium zingt; **cantatrice**, f. it. (spr. —*tri-tje*), de zangeres; **canticum canticorum**, lat., eig. het lied der liederen, het hooglied van Salomo; **cantilène**, f. lat. (*cantilēna*), een liedje, denntje, de zangwijs; ook de bovenstem; **canto**, m. it., het gezang, ook een lied; de discant; **canto fermo**, de bedaarde, stemmige zangwijze der Italianen, die het recitatief nabij komt, koraalgezag; **canto figurato**, een kunstig, sierlijk gezang, dat de toonen in veelvoudige afwisseling op enkele lettergrepen heen en weder laat zweven; **cantor**, m. lat., een zanger, voorzanger, zangmeester; ook de dorpsschoolmeester, die te gelijk organist is; *cantōres āmant humōres*, lat. sprw., de zangers drinken gaarne een teugje; **cantorēren**, voorzingen, het voorzangersambt waarnemen; **cantoraat**, n. de post en de woning van eenen cantor.

Canthariden, pl. gr. (*kanthāris* f. de naam van verscheidene kevers), spaansche vliegen, eene soort van kevers, die men als blaartrekkend middel aanwendt; ook schulpen van schitterende schoonheid; **cantharidine**, f. Chem., eene bijzonder scherpe harsachtige zelfstandigheid, die men uit de spaansche vliegen bereidt.

Ganthi, pl. gr. (*kanthós*, sing.), de ooghoeken.

Cantillen, pl. (fr. *cannetille*, v. *canne*, riet), liskoord, dunne ronde, of platte, zijden, gouden of zilveren snoertjes of loovertjes, spinwerk.

Cantine, f. fr. (it. *cantina*, zamen getrokken uit *canavātina*, van het mid. lat. *canava*, keldertje), de veldflesch; reiskelder; het hier- of wijrhuis in vestingen; de tapperij in werk- en verbeterhuizen; **cantinière**, f. fr., de marketenster.

canto, z. ond. **cantate**.

Canton, m. (spr. *kantóng*), (mid. lat. *canto*, van kant, hoek, dus eig. landhoek), eene landstreek, een gebied van zekere uitgestrektheid, een kreits, oord, district, zeker gedeelte eener stad; ook in Duitschland een ban- of werfkreits, werfplaats; **canton-vrij**, ban- of werfvrij; **cantonnéren**, Mil., de troepen in vele steden en dorpen verdeelen en aldaar legeren; Arch., de hoeken van een gebouw met zuilen, pilasters, hoeksteenen enz. versieren; **cantonnement**, n. fr. (spr. —*máng*) of **cantonéring**, f. de inlegering, de verdeeling van het krijgsvolk in onderscheidene plaatsen; het zamentrekken der troepen te veld; **cantonade**, f. de ruimte van het schouwtooneel achter de coulissen.

Cantor, z. ond. **cantate**; in Sardinië een gewigt van ongeveer = 68 ned. pond.

Gannuli, z. **cannula**.

Canzone, f. it., een lied, gezang van bepaalden metrischen vorm inz. bij italiaansche en spaansche dichters; **canzonétte**, f., it. *canzonétta*, een liedje.

Gaoutchouc, n. (spr. *ch* als *sj* en *ou* als *oe*), ook veerkrachtige gom of hars genoemd, eigenlijk eene bijzondere plantenstof, welke men uit het sap van verschillende boomen van Zuid Amerika en de Indiën trekt, en wel hoofdzakelijk uit de *hevea guianensis* Aubl. of *jatropha elastica*, L. Deze bij uitnemendheid veerkrachtige zelfstandigheid wordt inzonderheid gebruikt om potlood en andere vlakken van het papier uit te wisschen. Ook bedient men zich van haar in de kunsten en soms in de heelkunde. Zij komt in den handel voor onder den vorm van meer of min dikke peren of flesschen.

Caoline, f. porselein-aarde, door verweering van het veldspath ontstaan.

Cap, m. fr. (van het lat. *caput*, hoofd), een voorgebergte, kaap; *cap de bonne espérance*, fr., (spr. *bonn'esperāngs*), de kaap de Goede hoop; *cap verd*, (spr. —*wér*), de Groene kaap.

capable, bekwaam, in staat tot iets, vatbaar, geschikt.

Capaciteit, f. lat., eig. de maat van hetgene een hol ligchaam kan bevatten, de ruimte, de inhoudsgrootte; het ladingsvermogen of de last van schepen; oneig. de vatbaarheid, geschiktheid, bekwaamheid.

Capade, m. een zwarte eunuch bij de Indiërs, gesnedene, ontmande slaaf, ook vigogner wol.

Capeline, f. fr., een stroehoed als bescherming tegen de zonnestralen, zonnehoed; Chir., de zonnehoed, of muts van Hippocrates.

Capetingen, pl., naam der koningen v. Frankrijk uit het 3de stamhuis, beginnende met Hugo Capet in 987 en in de mannelijke linie eindigende met Karel IV. in 1328; **capetisch schrift**, eene schriftsoort, die voor diplomatische zaken in Frankrijk gebruikelijk was, gedurende de twee eerste eeuwen van het capetingische huis.

Gaphar, de schatting, die de christenkooplieden in Syrië aan de Turken moeten bepalen.

capienti jus, lat. Jur., het regt om uit een testament iets te bekomen.

capillaire-buizen, pl. (spr. *capillair*—, van het lat. *capillus*, haar), haarbuisjes, buisjes van den kleinst mogelijken diameter; **capillaire vaten**, haarvaten, vaten, welke tot de voeding en afscheiding dienen; **capillair stelsel**, het haarvaatstelsel; **capillariteit**, f. Phys., de natuur der haarbuisjes, de haarvormigheid; het vermogen der buisjes om de vloeistoffen op te trekken, de haarbuiskracht, de aantrekking op haarbuizen-afstand of die van twee platen, welke slechts de doorsnede van een haarbuisje van elkander verwijderd zijn; *capillares tubi*, z. *tubi capillares*; **capillaire siroop of sirop de capillaire**, vrouwenhaar-siroop, bereid uit het sap van het vrouwenhaar (*capillus Veneris*), een varenkruid.

Capilotade, een opstoofsel van reeds gekookt en fijn gesneden vleesch, eene soort van ragout.

capita, z. *caput*.

in capita, lat., naar de hoofden of het getal der personen gerekend; het tegengestelde van *in stirpes*, naar de stammen of familiën gerekend (ten opzichte van de verdeling eener erfenis.)

Capitaine, m. fr. (van het lat. *caput*, hoofd), het hoofd eener compagnie krijgsvolk hetzij te voet of te paard; *capitaine de cavallerie*, ridmeester, z. ook **kapitein**; *capitaine d'armes*, m. (spr. —*d'arm*), wapenkapitein, opziener van een tuighuis; *capitaine-lieutenant*, m. een plaatsvervangend kapitein, hij die bevel voert in plaats van een' ander, welke wegens zijnen rang daarvan bevrijd is; **capitano**, m. it., z.v.a. **capitaine**, inz. ook de rol van eenen grootspreker, zwetser op het ital. tooneel; **capudan**, m. turk., z. v. a. **capitaine**; **capudan-pascha**, m. de opperadmiraal der turksche zeemagt.

Capitana, f. it. en sp., het voornaamste schip eener vloot, het admiraal-schip; *capitana villa*, f. mid. lat., een aanzienlijk landgoed, hoofdgoed.

Capitatie, f. lat., de hoofdschatting, de hoofdaanslag, de aanslag, waarnaar ieder huisvader of huismoeder volgens het getal der personen in het gezin eene zekere belasting, hoofdgeld, moet betalen; bij de nieuwere belastingstelsels komt dit hoofdgeld, eenigzins gewijzigd, onder den naam van personeel voor.

capitato, it. Merc., aangekomen, overgeleverd; **capitéren**, aankomen.

Capittel, n. (mid. lat. *capitulum*, van *caput*, hoofd), een hoofdstuk, z. verder op **kapittel**; **capituláris**, m. een dom- of stichtsheer, canonicus, die het regt heeft een kapittel bij te wonen; **capitulárisch**, kapittelmatig; **capitulariën**, pl., de wetten der frankische koningen; ordonnantiën, kapittels- of hoofdstuksgewijs opgesteld over burgerlijke en kerkelijke zaken; **capituléren**, een verdrag aangaan, een vergelijk treffen; omtrent de overgave eener plaats handelen, voorwaarden maken, aan een vergelijk werken, zich op verdrag overgeven; **capitulánt**, m. die zitting en stem heeft in een kapittel, kapittelheer; die wegens de overgave eener plaats onderhandelt; krijgsonderhandelaar; **capitulátie**, f. het vergelijk, verdrag, eene uit verscheidene punten bestaande overeenkomst tusschen de belegeraars en de bezetting eener plaats wegens hare overgave, verdragvoorwaarden, -onderhandelingen; in het gemeene leven: verzoeningsmiddelen om eene toenadering te weeg te brengen; de keizerlijke **capitulatie** heet in de geschiedenis van Duitschland de voorwaarden, die de keurvorsten aan hem, die tot keizer was gekozen, voorstelden, en die hij teekende alvorens erkend te worden, het kiesverdrag.

Capitel of capitulo, z. ond. **kapitaal**.

Capitha, n. inhoudsmaat voor drooge en natte waren, oudtijds in Perzië gebruikelijk het was gelijk aan het *mazès* der Joden (z. a.).

Capitolium of kapitoel, n. lat. weleer de burg of sterkte en Jupiters tempel te Rome; thans **campidoglio**, een prachtig raadhuis; **capitolinisch**, tot het kapitoel behoorende of aldaar voorhanden; **capitolinus** en **capitolina**, bijnamen, de eerste v. Jupiter, wegens zijnen tempel, de tweede van Venus, wegens haar standbeeld op het kapitoel; **capitulair, capituleren**, z. ond. **capittel**.

Capnomantie, f. gr. (v. *kapnós*, rook), wigchelarij, waarzeggerij uit den rook der offeranden bij de Ouden.

Capon, m. fr. (spr. *kapóng*), een huchelaar, inz. een bedriegelijk speler; **capoméren**, valsch spelen, met het spel bedriegen.

Caponnière, f. fr. Mil., de half onderaardsche bedekte gang in de loopgraven

eener vesting; ook de schietkuil, de gegravene diepte in de drooge gracht eener vesting, uit welke 15 à 20 fuseliers bedekt vuren.

Caporal, le petit caporal, m. fr. (spr. —*p'ti*), de naam, waarmede de Franschen, sedert den slag bij Lodi, onder elkander Napoleon aanduiden; z. verder **korporaal**.

capores gaan, gemeenz. voor te gronde gaan, verderven; (v. h. hebr. *kaphar*, vergeven; van daar joodsch *kapporo*, verzoening, als vervloeking gebruikt, b. v. gij zult mijn *kapporo* worden, d. i. gij zult sterven).

Capot, m. fr. (spr. *kapo*), v. h. mid. lat. *capa*, monnikskleed), een regenmantel met eene kap; als adject.: gebroken, aan stukken; beschaamd, verslagen, ontsteld, krachteloos, dood; in het kaartspel, b. v. in het piquetten: **capot maken**, alle slagen hebben; **capot zijn**, niet een' trek maken; **capote**, f. een vrouwenregenmantel, mantelkraag of overkleed; ook een kapje; een diep in het gezigt gaande dames-hoed.

Capotage, f. fr. (spr. —*táaz'*), Mar., de kunst om den weg te meten, dien een schip op zee aflegt; de berekening der verheid.

Capotásto, m. it., de kam der violen enz.

Capote, z. ond. **capot**.

Caprië, f. fr. (spr. *kapries*), (v. h. lat. *caper*, de bok; eig. de bokkesprong), de eigenzinnigheid, gril, luim, stijfhoofdigheid, hardnekkigheid; rare inval; **capriëus**, eigenzinnig, grillig, vol luimen, stijfhoofdig, koppig; *capriccio*, it. (spr. *kapri-tsjo*), Muz., naar willekeur in de melodie; **capriccio**, m. een luimig, willekeurig schijnend kunstwerk, hetzij dicht-, muziek-, schilderstuk enz., vgl. **fantasie**; *capriccietto*, it. (spr. —*kapri-tsjiétto*), eene kleine, korte fantasie; **capricórnus**, m. lat., de steenbok; Astr. het 10de teeken v. d. dierenriem, waarin zich de zon bevindt, als voor de bewoners der noordel. gewesten der aarde met den kortsten dag de winter begint; *circulus capricorni*, de steenbokskeerkring; **caprificéren**, lat. (v. *caprificus*, de wilde vijgeboom), vijgeboomen kunstmatig door galwepenen bevruchten, de rijpwording van de vrucht des tammen vijgebooms bevoeren, door insecten, uitgebreid in die van den wilden vijgeboom (eene levantsche kunstgreep); **caprificatie**, f. de kunstmatige bevruchting door galwespen; **caprifolium**, n. Bot., geitenblad, kamperfoelie, hoe langer hoe liever, de roos van Jericho; **caprióle**, f. it., een bokkesprong, luchtsprong van een' danser of v. een paard.

Capsula, f. lat. Bot., het drooge, doorgaans uit vele deelen gevormde omkleedsel, dat de zaden van zekere planten bevat, het hulsel, de zaaddoos, de schil.

Captatie, f. lat., het zoeken, bejagen van eenig ding of oogmerk, inz. door sluw be-

rekende middelen; *captatio benevolentiae*, lat. de bede om een toegevend gehoor bij den aanvang eener rede; het verzoek om eene gunstige beoordeeling in het voorberigt van een boek enz.; ook het gunstbejag, zoete broodjes bakken; **capteur**, m. fr. Mar., de wegnemer van een schip of eene lading, de vrijbouter, kaper; **captiones**, pl. Log., verkeerde, valsche sluitredenen, verstrikklingen; **captie**, f. bejaging, verstrikking, tegenstribbeling; **captieus**, sluw, verstrikkende, arglistig, voor allerlei uitlegging vatbaar; **captivéren**, gevangen nemen, in hechtenis houden; oneig. de gunst winnen, verwerken, boeijen; **captiviteit**, f. de gevangenschap, hechtenis; **captuur**, f., Mar., vangst, buit; ook het wegnemen van verboden waren, het in hechtenis nemen van eenen schuldenaar op last van zijnen schuldeischer; **captus**, m. lat., de vatbaarheid, verstandsbekwaamheid; *ad captum*, naar de bevattingskracht, verstaanbaar.

Capuce, capuchon, fr. (spr. —*sjóng*), m. (mid. lat. *capucia*, v. *capa*, monnikskleed), eene kap, kraag- of mantelkap; karpuits-, kapoets of karmoetsmuts; **capuciáten**, pl., eene secte van Wicliëfieten uit de 14de eeuw, die voor het sacrament het hoofd niet ontblootten en van daar hunnen naam kregen; **capucijnen**, pl., kapmonniken, franciskaner monniken, die den strengsten orderegul onder deze hebben en grootte spitse kappen, *capuchons*, dragen; hunne orde werd in 1525 door Mateo de Bosso ingesteld en in 1535 door paus Paulus III bevestigd; **capucinade**, f. fr., eene slechte redevoering, capucijner-preek, monniken-gewawel; ook capucijner-streek.

Capudan, z. **capitaine**.

caput, n. lat., het hoofd, pl. *capita*; *caput mortuum*, doodekop; Chem., wat bij het destilleren op den bodem overblijft en waaruit geene vlugtige zelfstandigheid meer kan getrokken worden, z. v. a. **residuüm** (z. a.); **caputéren**, onthoofden, nederhouwen.

Caque, f. fr. (spr. *kaak'*), een haringtonnetje; kruidtonnetje; de talk- of ongelkuip.

Caquet, m. fr. (spr. *kaké*), gesnap, gewawel, gekakel; **caquettéren**, praten, snappen, babbelen, kakelen, snateren; **caqueteur**, m. een snapper, babbelaar; **caquetoire**, f. (spr. —*toár'*), de praatstoel.

Carabánzes, pl. (sp. *garbanzo*), sisers, sisererwtten, duitsche koffij (graauwe erwtten, inz. in Spanje, Portugal enz. als spijs gebruikelijk).

Carabas, m. fr. (sp. *karabá'*), een gemeenzaam woord voor een groot en oud rijtuig, verbasterd van *char à banc* (z. a.); **markies van carabas**, een man, die veel eigendommen heeft; iron. iemand, die op zijn' rang of adel trotsch is.

Caraca, caraque, f. de grootste soort der

weleer gebruikelijke schepen, inz. bij de Spanjaarden en Portugezen, zoo ten oorlog als ter koopvaardij.

Caraco, m. eene soort van dames-spencer, met een klein schootvormig versiersel aan het einde van het ruggedeelte.

Caracóle, f. fr., de rondwending, snelle wending of zwenking van eenen ruiter, het omdraaijen van een paard in heele of halve kringen; **caracoléren**, het paard vlug doen zwenken, het in vollen ren vlugge wendingen doen maken.

Caracoli, n. Min., een metaalmengsel der amerikaansche wilden. halfgoud.

Caráffe of **caraffine**, f. fr. (it. *caraffa*, misschien van het arab. *gharab*, beker), eene kleine flesch, tafelflesch, kristalflesch, karaf; in Napels eene vochtmaat voor wijn en olie, = 1,145 of 0,727 ned. kan; **carafon**; m. (spr. —*fóng*), een koelbak, groot glazen koelvat, om de drinkglazen aan de tafels der aanzienlijken koel te houden.

Carag of **caradsch**, z. **charadsch**.

Caraiten, **caraiërs**, eene secte onder de joden, vaak portugesche joden genaamd, in tegenstelling met de rabbiniëten; zij houden zich stipt aan den tekst en de letter der Schriften en verwerpen de rabbinische uitleggingen, de kabbala en den talmud.

Carambóle, f. fr., de roode bal op het biljart; het spel met een' rooden en twee witte ballen; **carambolina**, f. (gewoonlijk verkort: *caroline*), de gele bal op het biljart, en een biljartspel, dat met 5 ballen gespeeld wordt; **caramboléren**, meer dan eenen bal met den bal, waarmee men speelt, raken; **carambolage** (spr. —*laazj'*), het treffen van meer dan eenen bal met den gespeelden.

Caramél, m. fr. (sp. *caramelo*, uit het arab.), half gebrande en geharde suiker, bruine suikerkandij, gerstensuiker; **caramelisatie**, f. de bewerking, die de suiker tot caramel maakt.

Caravéle of l. **caravéle**, f. (v. h. mid. lat. *carabus*, boot), een snelzeilend schip in Spanje en Portugal; een klein tot de haringvangst dienend vaartuig in Frankrijk; in Turkije een klein oorlogschip.

Carbonéum, n. (v. h. lat. *carbo*, kool), de koolstof, eene grondstof, nu eens zuiver gelijk in den diamant, dan weder met andere stoffen, gelijk in de kool vereenigd; **carboleïne**, f. (v. *carbo*, kool, en *oléum*, olie), eene door *Weschniakoff* te Petersburg uitgevondene nieuwe brandstof, inz. voor stoomwerktuigen, bestaande uit tot poeder gebragte steen- of houtskolen, met eene of andere olie tot eene vaste massa zamengeperst; **carbonnade**, f. (verkeerdelijk **carménade**), geroost vleesch, dat aan dunne schijven is gesneden.

Carbonário, pl. **carbonári**, it. (cig. ko-

lenbrander), een uitgebreid geheim genootschap, tegenover dat der *calderari* staande, inz. in het koninkrijk Napels, alwaar het na den val van Napoleon en Murat ontstond, en welks bedoeling moet zijn, alle ital. staten in één bondgenootschap als vrijstaat te vereenigen; de carbonari hebben, even als de vrijmetselaars, symbolische teekenen, doch overigens niets met deze gemeen; ook eene eigen manier van het bostonspel te spelen; **carbonari**, m. een wijde en lange mansmantel zonder mouwen; **carbonarismus**, n. de gevoelens en grondstellingen der carbonari, dikwijls voor *jacobinismus* gebruikt, omdat men den carbonari dezelve oogmerken toeschrijft als de voormalige *jacobijnen* in Frankrijk; **carbonáten**, pl. Chem., koolzure of koolstofzure zouten, zouten gevormd door koolstofzuur en eene basis; **carboniséren**, verkolen, tot kool brengen; **carbonisatie**, f. de verkoling.

Carbonkel, m. (v. h. lat. *carbunculus*, kleine kool, omdat hij naar eene gloeiende kool gelijkt), Min., een robijn van zeer schoone donker roode, sterk schitterende kleur; N. H., eene soort van colibri; Med., eene kwaadaardige, verstorvene zweer, het negenoog.

Carcan, m. fr. (spr. —*káng*), het halsijzer voor misdadigers, de kaak; **carcanet**, eene soort van vrouwenhalssieraad, halsketen met diamanten.

Carcasse, f. fr. (*carcassa*, it.), de ontvleschte maar nog zamengevoegde beenderen van een dier, het geraamte van een dierlijk ligchaam; ook de romp van een schip, van een hoen; met zijde omwonden ijzerdraad, karkas; een vrouwelijke hoofdtooi; eene langwerpige bombe vol handgranaten, een brandkogel; oneig. een zeer mager mensch, vel en beenen.

Carcer, n. (lat., van daar ons *kerker*), eene gevangenis; **carcerarius**, m. de gevangengebewaarder, kerkermeester, cipier; **carceraticum**, n. het geld voor sluiten en ontsluiten; **carcere-duro**, m. it. (spr. *kartsjere doero*), strenge opsluiting in de oostenrijksche kerkeren van Italië, gepaard met afzondering, boeien en slecht voedsel.

Carcharias, m. gr. (v. *karcháros*, ruw, scherp, scherp getand), N. H., ook **jonasvisch**, de haavisch, menscheneter, een vreeselijk zeemonster.

Carcinologïe, f. gr., de natuurlijke historie der schaaldieren.

Carcinōma, n. gr. Med., het kreeftgezwel, de kanker; **carcinomateus**, kankerachtig.

Cardamōmen, pl. (gr. *kardamōmon*; arab. *kirtim* of *kurtum*), ook **malaguetje**, f. fr. (spr. —*ghett'*), eene soort van specerij, het zaad van een met den gember verwant gewas (*cardamōmum minus*) in O. Indië; vgl. **paradijskorrels**.

Carde, f. fr. (v. h. lat. *carduus*, distel), de eetbare steel van de preiën, artisjokken enz.

Cardiaca, pl. gr. (v. *kardia*, hart), Med., hartsterkingen, hartsterkende middelen; **cardialgië**, f. maagkramp, maagpijn, drukking op de maag, met neiging tot werkelijk braken, koude ledematen, flauwten enz.; **cardianaströphe**, f. de tegennatuurlijke plaatsing van het hart; **cardieurysma**, n. ziekelijke verwijding van het hart, wanorde in den omloop des bloeds en de aden-haling; **cardiocèle**, f. hartbreuk, doorzakking van het hart door het middenrif in de buikholte; **cardiögmus**, n. maagpijn, maagkramp; **cardiognóst**, hartkenner; **cardioïde**, f. Math., eene kromme lijn van de 4de orde, hartvormig van gedaante; **cardiologie**, f. Med., de leer van het hart; **cardiopálmus**, m. de hartklopping; **cardiopathie**, f. hartlijden, hartziekte; **cardiorrhëxis**, f. de scheuring van het hart; **cardiotomie**, f. de ontleding van het hart; **cardiotrömus**, m. de snelle hartklopping; **cardipericarditis**, f. de ontsteking van het hart en het hartzakje; **carditis**, f. de ontsteking van het hart; **carditen**, pl. N. H., versteende hartvormige schelpen.

Cardinaal, lat. (*cardinālis*, v. *cardo*, de duim of har, waar eene deur op draait, het hoofdpunt), als adject. in zamenstellingen: het voornaamste, eerste in zijne soort, b. v. **het cardinale punt**, het hoofdpunt, het gewigtigste bij eene zaak; de **cardinale deugden**, de hoofddeugden; **cardinaal-getallen**, de hoofd- of grondgetallen; **cardinaal-winden**, de hoofdwinden. nl. de noorden-, oosten-, zuiden- en westenwind (z. verder bij **kardinaal**); **cardinales nomināti**, tot de pauselijke waardigheid voorgedragene kardinalen; **cardinales papabiles**, tot paus verkiesbare kardinalen.

Cardobenedicten- of **benedictenkruid**, (uit h. lat. *carduus benedictus*, d. i. de gezegende distel, *centaurea benedicta*, L.), het kruid van de gezegende distel, hetwelk zeer bitter is, met zamengestelde, pijpsgewijze, saffraankleurige bloemen bezet, terwijl de bloemkelk met de nabij gelegene bladen door een spinnewebbig weefsel verenigd is; **cardone**, f. sp. (*cardon*, eig. groote distel), een spaansch gewas, eene tuinvrucht, naar de artisjok gelijkende.

Carebarie, f. gr. (van *kārē*, hoofd, en *larys*, zwaar), het gevoel van zwaarte in het hoofd, drukkende hoofdpijn.

Carême, m. fr. of mid. lat. *carēna*, f. (v. h. lat. *quadragesima*, d. i. veertigdaagse vasten, sp. *quaresma*), de vastentijd.

caréren (lat. *carēre*), gebrek lijden, niets krijgen, vasten, buikstraf lijden; **caréntie**, f. de ontbering, het strafvasten; **caret**, het ontbreekt, mangelt; het teeken

waardoor iets ontbrekends wordt aangeduid; ook eene arab. rekenmunt, = $\frac{1}{4}$ ct.

Garesse, f. fr. (waarsch. v. h. lat. *carus*, lief), de liefkozing, vleijerij; het gevele, gestreel, gekoos; **caresséren**, liefkozen, streelen, troetelen, minnekozen, vleijen; **caressánt**, liefkozend, vleijend, streclend enz.

Caréstie, f. it., de dure tijd.

caret, z. ond. **carême**.

Garéte, f. of **caretschildpad** (*chelonia imbricata*), eene soort van zeeschildpad, van welker schaal men kammen enz. maakt, en naar welke het fijnste en schoonste schildpad den naam van *caret* of *caréte* draagt.

Cargo, m. ook **carga**, f. of **cargaison**, f. fr. (spr. *karghëzong*), de scheeps-lading, vracht, de verkoopgoederen, ook de lijst daarvan, de factuur der lading; **carga**, in Spanje eene wijnmaat, = 51,5 tot 63 ned. kan; eene korenmaat aldaar en in de Levant, bijna = 273 kop; **carga-** of **cargogewigt**, n. de last, dien men op eenen ezels, een muilnier of paard kan pakken; in Spanje een last van ongeveer 140 ned. pond; **cargadoor**, ook **cargo**, m. sp., een scheepsbevrachter, scheepsmakelaar, een opziener over de koopwaren, koopman op een koopvaardij-schip, die den verkoop der geladene goederen op de plaats hunner bestemming bezorgt en den eigenaars rekening daarvan moet afleggen. Gaan twee zulke opzieners met het schip mede, zoo heet de eerste *super-cargo*, opperkoopman, en de tweede *onder-cargo*, onderkoopman.

Caricatuur, f. (dikwijls verkeerdelijk **caricatuur**; it. *caricatura*, v. *caricare*, beladen, fr. *charger*), in de beeldende en fraaije kunsten: overlading en overdrijving der voorstelling, doorgaans met oogmerk om den lach op te wekken, een overdrijvingsbeeld, -print, -karakter, eene spotspreuk, eene soort van aanschouwelijke satyre, die met grove trekken in schrille kleuren afbeeldsels vertoont, welker gelijkenis met de originelen terstond erkend wordt; **caricaturist**, een vervaardiger van zulke caricaturen, spotprentmaker; **carikéren**, overladen, overdrijven.

Carico, m. it., het ladingsgewigt, naar hetwelk in Italië de lastdieren beladen worden; in Venetië een handeldsgewigt van bijna 103 ned. pond; **caricéren**, Merc., met wissels zeer lastig vallen; **caricatóre**, m. bevrachter; in Italië ook iemand, die goederen ontaadt en bezorgt.

Carïës, f. lat. Med., de beeneter, waaronder in eenen wijderen zin zoowel de beenzweer als de beenversterving verstaan wordt; **carieus**, aangestoken (van beenderen).

Carillon of **carrillon**, n. fr. (spr. *kariël-jóng*), een klokkenspel; een daarvoor gezet muzikstuk; **cariole**, z. **carriole**.

Carintijn, m. (v. *Carinthia*, naar welk land Werner dit kiezelgeslacht benoemd heeft), hoornblende, straalsteen.

Caritas, lat., *carità*. it. f. de christelijke liefde tot den naaste, een geliefd voorwerp der nieuwere kunst, waarin zij als eene liefdevolle moeder, die kinderen verzorgt en liefkoost, wordt voorgesteld.

Carlino, m. in het koninkrijk der beide Siciliën eene kleine zilvermunt, = 19 centen; op Maltha eene rekenmunt, = 4 centen; in Sardinië eene goudmunt: die van Victor Amadeus = 71 gl. 25 cent., die van Karel Emmanuël = 67 gl. 60 cent., sedert 1768, = 23 gl. 43 centen.

Carlisten, pl., in Frankrijk: aanhangers van den voorm. koning Karel X; in Spanje: aanhangers van Don Carlos; **carlismus**, n. hunne politieke gevoelens; **caroline**, verkorting van **caramboline** (z. a.); ook **Carolina**, vrouwenn.: zie **Karel**.

Carls d'or, of enkele pistool, bruns-wijksche goudmunt van 5 thaler, ongeveer = 10 gl.

Carmagnole, f. (spr. *karmanjool*), een patriottisch lied met dans begeleid, in Frankrijk zeer in zwang omstreeks 1790; iemand de **carmagnole doen dansen** beteekende toen, hem guillotineren; een doldriftig aanhanger der fransche republiek. De naam is ontleend van de piemontesche stad Carmagnole, welken naam men ook weleer gaf aan de kleine Savoyards (z. a.), die te Parijs hun bestaan kwamen zoeken.

Carmelieten, pl., monniken van de orde onzer Lieve vrouw van den berg Carmel, door Albrecht, patriarch van Jeruzalem, gesticht en door Paus Honorius III bevestigd; zij-zelven echter schrijven hunne instelling toe aan den profet Elias; later, in de 15de eeuw, ontstond er ook eene orde van vrouwelijke carmelieten, **carmelietinnen**; **carmelieten-water**, **mellisewater**, water van vrouwekruid, dat in de **carmelieten-kloosters** werd bereid; **carmelieten-wit**, eene witte verw, uit kalk en berlijnsch blaauw of indigo bereid, met welke men inz. muurwerk wit.

Carmen, n. lat., een gedicht, inz. gelegenheidsvers, b. v. bruilofs- of lijkgedicht; pl. **carmina**, gedichten; **carmēnta** of **carmentis**, f. Myth., eene oud romeinsche voorspellende en genezende godin; **carmentalīa**, pl., het haar gewijde feest in januarij.

Carminatief, n. lat. Med., windbrekend; **carminatīca**, pl. lat., middelen tegen winden, windbrekende middelen.

carmoséren (van het zweedsche woord *karm*, rand), omranden, omkransen, inz. een grooter edelgesteente met eenen rand van kleinere omsluiten; **carmozijn**, hoogrood, z. **kermes**.

Carnage, f. fr. (spr. *karnáuzj*), een bloedbad, eene slagting, een moorddadig gevecht.

Carnātie, f. (van het lat. *caro*, *carnis*, vleesch), Pict., de voorstelling van het menschenvleesch door het coloriet, het vleeschschilderen; **carneool** of **sardussteen**, m. Min., een kostbaar halfdoortzigtig, vleeschkleurig of bloedrood edelgesteente van het kiezelgeslacht; **carneval**, n. (van het it. *carnevale*, d. i. eig. vleesch, vaarwel! v. a. van het mid. lat. *carnevale* of *carnevarium: ubi caro levatur*), de week, die de jaarlijksche vasten van 40 dagen vóór paschen bij de R. K. vooraf gaat en van welke de laatste **vastenavond** genoemd wordt; de vasten- of wintervermaken, de vastenavondsvreugd, maskraden, grappen enz., die inz. gedurende de drie laatste dagen vóór de vasten plaats hebben, niet zelden christelijke bacchanaliën en saturnaliën; **carnifex**, m. lat., de scherpregter, meester van den scherpen zwaarde, beul; **carnificeren**, kwellen, pijnigen, martelen; **carnificātie**, f. Med., het vleeschachtige week worden der beenderen; **carnivóra**, pl. lat., vleeschetende dieren; **carneus**, vleezig, inz. van fijnere weefsels, die door ziekte in eene dichtere massa zijn veranderd; van plantendeelen vast, dik en sappig; **carnositeit**, f. Med., een vleezig gezwel; **carunkel**, f. lat. (*caruncula*), eig. een stukje vleesch, Chir., een vleeschuitwasje, een wrataardig lichaampje op verscheidene lichaamsdeelen, b. v. de traancarunkel, eene opeenhooping van smeerkiertjes in den binnensten ooghoek.

Carnet, n. fr. (spr. —*né*), het koopmansboek, hand- of schrijfboekje, reisboekje, dat men bij zich voert tot het houden van aantekeningen, tot dag- en schuldregister.

Carneval, z. ond. **carnātie**.

Carnies, z. **corniche**.

Caro, m. ital. wijnmaat van ongeveer 492 ned. kan. in Sardinië.

Carocha, f. sp. (spr. —*rótsja*), duivelsmuts, kettermuts van de ter vuurdood veroordeelden in Spanje en Portugal.

Carogne, f. fr. (spr. *karonj*), eene ondeugende, boosaardige, slechte vrouw, eene oude heks.

Carolien, **carolijn**, ook **charles d'or**, m. fr. (spr. *sjarl'dór*), eene goudmunt in Beijeren, Darmstad, Hohenzollern, Württemberg, = ruim 12 gulden; **carolina**, f. de lijfstraffelijke wetgeving of verordening voor het halsregt van Karel V.; **caroline**, f. vrouwenn., z. ond. **Karel**, en ook ond. **carambole**; **caroline**, f. eene zweedsche zilvermunt, de oude caroline of 2 markstuk = 75 ct., de latere = 63 ct.

Carolingen, pl., naam der koningen van Frankrijk uit het 2de stamhuis, be-

ginnende met Pepijn den korte in 750, en eindigende met Lodewijk V in 987. Het heeft 14 koningen opgeleverd.

Carolus, m. eene eng. gouden munt onder Karel I en Karel II, gelijk aan eene guinje; **carolus-daalder**, daalders met de beeldtenis van Karel den groote, te Aken geslagen; zij zijn vrij zeldzaam.

Caronade, z. **carronnade**.

Caros of **carus**, m. gr. Med., diepe slaap, doodslaap; **carōsis**, f. bedwelming, slaapzucht; **carōtica**, pl., slaapverwekkende middelen, vergl. **hypnotica**; **carōtis**, f. pl., **carotiden**, de strotslagader.

Carosse, z. **carrosse** ond. **carrière**.

Carotte, f. fr. (van het lat. *carōta*), de gele wortel of gemeene peen; Merc., tabaksbladeren op elkander gerold tot het maken van snuiftabak; **carottēren**, tabak keuzen; knijzerig spelen.

Garoube, m. fr. (spr. *karōb'*), het St. Jansbrood, de vrucht van den St. Jansbroodboom (fr. *caroubier*, spr. *karōbi-é*).

Carousel, z. ond. **carrière**.

carpēren, lat. (*carpēre*), eig. plukken, uitrekken; berispen, laken, iets beter willen weten.

Carpette, f. fr., pakdoek.

Carpholith, m. gr. (v. *kārp̄hos*, n. stroo, kaf), de stroosteen; **carphologie**, f. Med., de gedurige beweging van de vingers eens zieken, alsof hij de deken wilde afpluizen, gewoonlijk van kwade voorbeduiding; het muggenvangen, eig. de halmenlezing.

Carpocratiānen, pl., volgelingen van Carpocrātes in 120, die de godheid van J. C. en de schepping der wereld door God ontkende.

Carpolith, m. gr. (van *karpōs*, m. de vrucht), een vruchtsteen, eene versteende vrucht; **carpoloog** of **carpologist**, een vruchtenkenner, vruchtkundige; **carpologie**, f. de leer van de vruchten der gewassen; Med., de leer van den pols.

Carrāgo, f. lat., een wagenburg der Ouden.

Carrarisch marmer, z. **marmer**.

Carré, n. fr., het vierkant, z. **quadrat**, als adj.: vierhoekig, met vierkanten geteekend, dobbelsteendig; **carreau**, n. (spr. *karó*), eene ruit, schief vierkant op de speelkaarten.

Carrefour, m. fr. (spr. —*foer*, van het lat. *quadri-furcum*), een kruis- of scheidweg; de hoek van eene straat.

Carricatuur, z. **caricatuur**.

Carrick, n. eng., rijrok met vele kraag of mantels.

Carrière, f. fr., de loopbaan, renbaan; de levensloop, -weg, -wandel; de ambts- of postbediening; de volle ren van een paard; ook eene steengroeve; iemand eene **schoone carrière openen**, iemand de gelegenheid geven om zijne bekwaamheden te doen

uitkomen, om fortuin te maken; zijne **carrière eindigen**, sterven; *en carrière*, (spr. *ang—*), in vollen ren, met lossen teugel; **carrière-attaque**, Mil., de ruiters storm, de stormaanval der ruiters; **carriole**, f. een licht overdekt rijtuig met twee wielen; **carrōsse**, m. fr., eene pracht- of staatsiekoets, een pracht- of pronkwagen; **carroussel** of **caroussel**, n. (spr. —*roes—*, it. *carrosello*; er zijn er, die de benaming willen afgeleid hebben van het lat. *currus solis*, sp. *corro del sol*, zonnewagen), eene soort van tournoi, bestaande gewoonlijk in ringsteken, doeltreffen enz., waarbij men tevens zijne vaardigheid en bedrevenheid in het rijden aan den dag legt; de plaats daartoe; ook een ringrijden op rond-draaijende houten paarden of in bakken, de zoogenaamde mallenolen, een bekend kinder-kermisvermaak.

Carro, m. it. (pl. *carri*), eene inhoudsmaat voor drooge en natte waren in sommige deelen van Italië; zij is als vochtmaat het tienvoud der **brenta** (z. a.), als graanmaat te Napels = 1984,824 kop.

Carronāden, pl. Mil., zwarte, doorgaans ijzeren stukken geschild met korten loop, die men vooral in de boven-batterij op schepen gebruikt, zoo genaamd naar de ijzersmelterijen te Carron in Schotland, waar zij het eerst gegoten werden.

Carrosse, **carroussel**, z. ond. **carrière**, *carta blanca*, it. of *c. blanca*, ook *carte blanche*, fr., z. **blanquet**; **carte**, f. fr., de kaart; de spijlslijst in logementen, aan open tafels; ook de vertering voor den maaltijd; *carte de direction*, (spr. —*dirreksjōng*), de rigtingskaart bij metingen; *carte de partie*, Merc., een schriftelijk bevrachtings-verdrag tusschen den schipper en den koopman; **cartegēren**, it. (spr. *kartedzjēren*), doorbladeren, brieven wisselen.

Cartél, m. fr. (van *carte*, lat. *charta*, papier, eig. een beschreven papier), een vergelijk, verdrag, inz. wegens de uitwisseling of het wederzijdsch losgeld van krijgsgevangenen in oorlogstijd, van deserteurs, misdadigers enz. in vredetijd; de schriftelijke uitdaging tot een tweegevecht; **cartelschip**, een oorlogschip, dat de gevangenen voert, die door twee oorlogvoerende mogendheden tegen elkander worden uitgewisseld.

Cartelle, f. fr., plankjes van 2, 3 of 4 duimen dikte bij wapensmeden, schrijnwerkers enz., inlegplanken; de plank, die den molensteen draagt; een pergamentblad bij componisten.

cartēren (vgl. *kaart*), in eenen omtrek of teekening brengen; **cartēring**, f. het omtrekken, de planteekening.

Cartesiaansche of **cartesische** duiveltjes of **duikertjes** (naar den franschen

wijsgeer *Descartes* of *Cartesius* benoemd), kleine glazen mannetjes of popjes, doorgaans in de gedaante van duiveltjes, ook wel engeltjes of andere figuren, van binnen hol, met eene zeer kleine opening, die wegens hunne ligtheid in een vat met water drijven, dat met eene blaas is dicht gemaakt, en die naar gelang men op de blaas den vinger drukt of hem wegneemt zinken of boven komen; *cartesianismus*, n. de wijsgeerige school, welker hoofd *Descartes* was, en die in de ingeschapen denkbeelden bronnen van kennis ziet, welke die der gewaarwording te boven gaan.

Cartisane, f. fr., garen, zijde, goud- of zilverdraad op uitgesneden kaartblad gewonden tot borduurwerk, kantwerk enz.

Carton, m. fr. (spr. *kartóng*), bordpapier, zwaar en sterk kaartpapier; eene mutsen- of lintendoos van zoodanig papier vervaardigd; Arch., een uitgesneden blad bordpapier of blik om profils te trekken; Pict., teekeningen in het groot op papier, naar welke de schilder zijn fresco maakt of die den tapijtwerkers tot modellen dienen, de modelteekening, schets; **cartonnéren**, in bordpapier binden, een' ligten band om een boek slaan; **cartonnage**, f. (spr. —*naazj'*), bordpapierwerk, kunstvoorwerpen van bordpapier.

Cartouche, f. fr. (spr. *kartoesej'*), (it. *cartuccia*, v. *carta*, papier), de randversiering, sierlijke lijst of zoom; loofwerk of bijseraden van beeld of schilderwerk; elliptische figuren met hieroglyphen gevuld op oud-egyptische gedenkteekens; een schietpatroon of eene kruidrol; eene kleine patroontasch; ook **kardoes**, eene bus van bordpapier, hout of blik met het kruid, dat tot eene lading vereischt wordt, **kartets** (z. a.); nog een gaauwdief, spitsboef.

Cartuccio, m. it. (spr. *tóetsjio*), rommeinsche maat voor vloeistoffen, omtrent = 1 ned. maatje.

Carunkel, z. ond. *carñatie*.

Carvi, m. lat. Bot., karwei of kerwei, eene tweejarige zuid-europeaansche plant, waarvan het zaad maagsterkend, wormen windverdrijvend werkt.

Caryatiden, pl. gr. Arch., lastdraagsters, schoone vrouwelijke gekleede beelden, die men als schoorzuilen in de plaats van pilasters gebruikt om op het hoofd of den nek een entablement te dragen, dat zij soms met de handen schijnen te ondersteunen; zoo geheeten naar de in slavernij rondgevoerde vrouwen der stad *Caryæ* in den Peloponnesus.

Caryophyllus, n. gr. (*karyophyllon*, d. i. eig. notenblad), Bot., de kruidnagelboom; **caryophyllata**, f. het gemeen nagelkruid; **caryophylliet**, m. anjersteen, eene soort van versteeningen.

Cas, **casoh**, zeer kleine aziatische rekenmunten.

Casale, n. it. (van het lat. *casa*, hut), gehucht, dorpje.

Casamatte, z. *casemat*.

Casaque, f. fr. (spr. *kazak'*), een korte reis- of rijrok; **casquin**, n. (spr. *kazakéng*), een korte overjas, huisjas; **iemand op zijn casaque** of **casquin geven** of **komen**, hem afrossen.

Casatelle, f. it., eene soort van kleine kazen.

Cascade, f. fr. (van het it. *cascare*, vallen), een waterval, water, dat van rots tot rots valt; een groote waterval heet **cataract**; er zijn ook **kunst-cascaden**; **cascadéren**, eenen waterval vormen.

Casane, f. fr. Mil., walkelder, bedekte gang om de vijandelijke werken te ontdekken, luistergang, —put.

Cascarille, f. sp. *cascarilla* (d. i. eig. dunne bast, als verkleinwoord v. *cascara*, schors, bast), Pharm., wit grijze of groenachtige boomschors uit Peru en de beide Indiën, van bitteren specerijachtigen smaak en liefelijken reuk, als maagversterkend middel aangewend.

Casco, m. sp., eig. schedel, scherf; Mar., de romp van het schip, ook wat tot de uitrusting van een schip behoort; in het omberspel: het koopen der noodige kaarten, wanneer de speler, de beide zwarte azen hebbende, zich op een bloot toeval verlaat en daardoor niet zelden *bête* wordt, z. **obscurité**; ook een naar het solo zweemend kaartspel onder 3 personen; **caschino**, n. (spr. *kaskino*), eene wijziging van het *casco* door koopen van anderen af, terwijl bij het *casco* van boven af den stok of *talón* gekocht wordt; **casco-assurantie**, f. Merc., verzekering met inbegrip van het schip.

Casel of **casula**, f. lat. (eig. *hutje*), met een kruis geteckend priestergewaad of overtrek der katholieke priesters bij het opdragen van het misoffer.

Casemat of **casamatte**, f. (eig. een overdekt huis, van het it. *casa*, huis, en *matto*, blind, gedekt; anderen *gissen*, dat het zou afgeleid zijn van het grieksch *chasma*, aardkloof, kolk, diepe kuil), een bomvrij gewelf of kluis onder de wallen eener vesting, om de courtine en de grachten te verdedigen, een moordgewelf, kanonkelder, walgewelf; **casemattéren**, met kanonkelders voorzien, onderwelfen.

Caserne, f. fr. (spr. *kazern'*), van het lat. *casa*, hut), een openbaar, groot soldatenhuis, gemeenschappelijke krijgsmanswoning; **casernier**, m. (spr. *kazerni-e*), die het noodige tot de casernering levert, de caserne-leverancier; **casernéren**, in casernen, barakken leggen, huisvesten.

Casëum, n. lat., de kaasstof; **casëus**, m. de kaas.

Cas fortuit, n. fr. (spr. *ka fortwi*), z. v. a. *casus fortuitus* z. ond. **casus**.

Cash, koperen munt in Tonquin = $\frac{1}{4}$ ct.

Cásimir, 1) mansn., oorspr. russ. (van *kasátj*, toonen, en *mir*, vrede), de vredebrenger, bevrediger.

Cásimir 2) of **casemir**. n. (v. Kaschemir of Kaschmir, z. a.), eene ligte, gekeperde wollen stof, eene soort van half-laken, engelsch halfdoek.

Casino, n. it., eig. een landhuis, buitengoedje, z. v. a. villa; een speel- en gezelschapshuis te Florence, waarin de adel bijeen komt; eene adel- of jonker-vereening, eene plaats, waar men tegen eene jaarlijksche bijdrage in geld vergadert om te lezen, te praten, te spelen enz. een besloten gezelschap; een kaartspel, dat tusschen vier, ook drie personen gespeeld wordt; **casinist**, m. een lid van zulk een gezelschap.

Casleu, naam der 3de maand van het burgerlijke, het 9de van het godsdienstige jaar der joden (kieslev), overeenkomende met een deel van november en december.

Casodi-Baschi, m. de turksche opperkamerheer.

Casquen, pl., afstammelingen van mullatten.

Casquet, n. fr. (spr. *kaskét*), de helm, de stormhoed, een verdedigingswapen voor hoofd en hals tegen sabelhouwen.

Cassa, f. it. (oorspr. duitseh: oudd. *chazza*, kas, geldriem, verwant met *kast*), de plaats, waar geld bewaard wordt; het daar bewaarde geld zelf: geldvoorraad, geld (z. verder *kas*); *in cassa* in gereed geld bij het revideren der kas en kasboeken, het kas-defect; *cassa de seguro*, f. sp. (spr. — *ghóero*), verzekeringsinrigting tegen zeegevaaren; **cassette**, f. een kistje, koffertje, geldkistje.

cassaal, nw lat., doodelijk.

Cassade, f. fr., eene noodleugen, eene onwaarheid uit scherts; bij het spel be- teekent het: met slechte kaarten de medespelers overbieden, een' bluff maken.

Cassáris of **cassards**, pl., bonte katocnen oostindische zakdoeken, neusdoeken.

Cassatie, **cassatorisch**, **cassatus**, z. ond. **casseren**.

Cassava, z. **manioc**.

cassären (it. *cassäre*, fr. *casser*, van het lat. *cassum*, ledig, nietig, vergeefs),

vernietigen, voor ongeldig verklaren, b. v. een testament; uit eenen post of eene bediening ontzetten, afzetten; **gecasseerd**, afgezet; door eene ongeregelde levenswijs uitgemergeld, uitgeput, ontzenuwd; **cas-sátie**, f. lat., de ambts- of dienstontzetting, afdanking, afzetting; ook uitdelging of vernietiging, b. v. van eene schuldbekentenis; **cassatie** [**hof van**], n. een hooger gerechtshof, dat de bevoegdheid heeft, om de vonnissen van andere gerechtshoven op te heffen en te vernietigen; **cassatie-proces**, eene rechtshandeling over de ontzetting van eenen beambte; **cassatorisch**, Jur., ophiefend, vernietigend, van de verpligting ontbindend; **cassätus**, m. lat., een ontzette, afgezette.

Casserölle, f. fr., een komvormig keukengereedschap, eene stoofpan zonder voet, kastrol; een lepel om het glas te schuimen in de glasblazerijen.

Cassette, z. ond. **cassa**.

Cassetto, m. it., eene venetiaansche kopermunt, bijna = 1 cent.

Cassettóne, m. it. (van *cassetta*, kistje), eig. eene ladekas; Arch., eene uit steeds kleiner wordende vierkanten bestaende muurverdieping, inz. aan zoldergewelven.

Cassia, f. (gr. *kassia*), de pijpvormige, bijna 2 voet lange en vingerdikke vrucht van eenen boom, die de grootte heeft van een' europeanschen notenboom, en in O. Indië, Z. Amerika en Egypte wast; **cassia-bast**, de chinesche kaneelbast (*cassia cinnamomea*), die niet zoo aromatisch, maar ook niet zoo duur is als de ware kaneel; **cassiaceën**, pl., eene plantenfamilie, meest struiken en boomen.

Cassidieten, pl. (van het lat. *cassis*, helm), versteende kinkhorens.

Cassine, f. fr., de Paraguay-thee, de thee-cassia.

Cassinóide of **cassinische kromme lijn**, f. Math., eene kromme lijn van den 4den graad, waardoor **Cassini** de beweging der aarde om de zon naauwkeuriger meende te verklaren, dan dit door de ellips van Kepler geschiedde.

Cassiopëa, f. Myth., de moeder van **Andromëda**, en (even als deze) een sterrebeeld aan den noordelijken hemel, kenbaar aan 5 sterren, die ongeveer de gedaante vertoonen van eene grieksche Σ.

Cassiry, m. de maïsbrandewijn.

Cassitéron, n. gr., een mengsel uit lood, zilver en andere metalen; tin.

Cassook, m. (spr. *késsok*), de sluitrok, lijfrok der engelsche geestelijken.

Cassolétte, f. fr., een reukvat, wierookvat; reukdoosje; ook eene perensoort.

Cassonáde, f. fr., meel- of keukensuiker, ruwe suiker, poedersuiker, suiker, die slechts eenmaal geraffineerd is.

Castagnétten, pl. (spr. *kastanjetten*),

sp. *castanētas* (v. *castana*, kastanje, wegens de gelijkvormigheid met twee halve kastanjes), spaansche handklappers, klaphouten, duimkleppers, danskleppers bij tooneeldansen; ook sing. eene halfzijdigen stof.

Castalīdes of **castaliden**, pl. gr., de zanggodinnen, muzen, zoo geheeten naar de bron *Castalia* aan den voet van den muzenberg Parnassus bij Delphi, welke bron aan de zanggodinnen was gewijd.

Caste, f. (v. h. sp. *casta*, soort, teelt), een erfelijke stam of stand, familiestam in Indië en het oude Egypte, de rangklasse der oostersche volken, nergens zoo scherp afgebakend als onder de Hindoes, welke vijf casten zijn: 1) de Braminen, 2) de Khetris of Radjapoets, 3) de Wassirs of Banjanen, 4) de Soedras, 5) de Pariahs (zie die artikels).

Castél, m. (lat. *castellum*, verkl. v. *castrum*), eene burg, vesting; Mar., het verdek aan het voor- en achterdeel van het schip, voordek, achterdek; **castellaan**, m. een burgvoogd, slotbewaarder, kastelein; in de middeleeuwen een poolsch grootsenateur; **castellanij**, f. de burgvoogdij, het slotbewaarderschap; **castellage**, f. fr., het sluitgeld in gevangenissen.

Castellānes, pl., eene soort van groene pruimen in Z. Frankrijk.

Castellāno, m. (spr. *kasteljāno*; eig. een Castiliër, Spanjaard), eene spaansche goudmunt, = 6 gl. 84 cts. als gewigt $\frac{1}{10}$ mark gouds.

Castes, pl. sp., Zuid-Amerikanen uit gemengd bloed; **castiezen**, pl., afstammelingen van mestiezen (z. a.); Portugezen, te Goa geboren.

Castificatie, f. nw lat., de zuivering, reiniging.

castificeren, rein, kuisch maken.

castigēren, lat. (*castigāre*, tuchtigen, kastingen; **castigātie**, f. de tuchtiging, kastinging; *castigatio paterna*, de vaderlijke kastinging).

Castimonia, f. lat., de reinheid, kuischeid.

Castor, m. gr., de bever, een bekend nuttig zoogdier; pl. **castors**, ook voor beverhuiden; **castoorhoed**, een hoed van beverhaar; **castoreum**, n. Pharm., het bevergeil; in den handel komt het voor als zamengedrukte blaasjes, die nabij de teeldeel van den gewonen bever gevonden worden, de grootte hebben van een hoenderci en met kleine vliezen doorweven zijn. Het siberische, hetwelk het beste is, heeft eene donkere leverkleur, eenen bedwelmenden reuk en bitteren smaak, en is in zenuwziekten een zeer werkzaam geneesmiddel.

Castor en **Pollux**, Myth., ook de **Dioscūren**, d. i. zonen van Zeus of Jupiter geheeten, tweelingbroeders, uit een ei geboren

en door Jupiter in de gedaante van eene zwaan bij Leda geteeld; de eerste was sterfelijk, de andere onsterfelijk; om hunne wederzijdsche aanhankelijkheid noemt men dus onafscheidelijke broeders en vrienden; zij worden als de beschermgoden der zeevarenden vereerd; **Castor** en **Pollux**, Mar. en Phys., een electricch verschijnsel in de gedaante van vlammetjes, die zich soms in zee aan de toppen der masten of raas vertoonen, St. Elmus vuur; Astr., het 3de teeken van den dierenriem, de tweelingen.

Castorine, f. fr. Merc., eene soort van ligte en zijdeachtige wollen stof; ook Chem., een bijzonder en nog weinig bekend beginsel, door Beziö uit het castoreum verkregen.

Castos, m. de jaarlijksche uit- en invoertol, dien de Europeanen in Japan moeten betalen.

Castrametatie, f. (v. h. lat. *castra metari*, eene legerplaats uitmeten of afsteken), de legeringskunst, de kunst om een leger af te steken.

castrēren, lat. (*castrāre*), ontmannen, lubben, de teeldeel wegsnijden; oneig. verminken; **castraat**, m. een ontmande, gelubde, een gesneden; inz. een sopraanzanger in Italië, dewijl deze, ondanks het verbod van paus Clemens XIV, doorgaans als kinderen reeds tot castraten gemaakt worden; ook kuischheidswachter in het oosten; **castratie**, f. ontmanning, wegneming der teeldeel bij menschen en dieren inz. van het mannelijk geslacht, eene uitvinding der Oosterlingen, die zulke gesnedenen tot bewakers der vrouwen gebruikten en hen eunouchoi, eunuchen, d. i. bedbewakers noemden; ook in de godsdienstweeperij heeft de castratie eene groote rol gespeeld.

castrum, n. lat., vesting, burg, vaste stad; in de middeleeuwen adellijke stamzettel, familieslot, inz. *castrum nobile*, burgzettel der «besloten» edellieden; *castrum dolōris*, n. een treurtooneel, smartenleger, toestel van een' catafalk (z. a.) ter eere van vorstelijke personen.

casu, **casuēl**, **casuistiek** enz., z. ond. **casus**.

Casuaris, m. N. H., de hoornvogel, naar den struisvogel gelijkende.

Casula, z. **casel**.

Casus, m. lat., pl. **casus**, een geval, voorval, toeval, eene omstandigheid; Gram., de verschillende betrekking waarin een naamwoord voorkomt, de uitgangsverandering, de verbuiging, naamval, geval; deze casus zijn: **nominativus**, de eerste naamval, noemer, onderwerp, **genitivus**, tweede naamv., teler, bezitter, afhankelijk geval, **dativus**, derde naamv., gever, doelgeval, **accusativus**, vierde naamval, klager, voorwerp, **vocativus**,

vijfde geval, roeper, aanspreker, en ablativus, zesde naamval, nemer (in de nederd. spraakkunst wordt de vijfde naamval thans tot den eersten gebracht, terwijl de zesde steeds bij ons door een voorzetsel wordt vervangen; *casus recti*, pl., onafhankelijke naamvallen (nominativus en vocativus); *casus obliqui*, pl. eig. scheeve, d. i. afhankelijke naamvallen: genitivus, dativus, accusativus en in het lat. ablativus; *casus conscientiae*, eene gewetenszaak; *c. dabilis*, een gegeven of aangenomen geval; *c. fortuitus* of *improvisus*, een onvoorzien of niet vooruit te zien geval, *c. inevitabilis*, een onvermijdelijk geval; *c. insolitus*, een ongewoon geval; *c. in terminis*, juist hetzelfde geval, eene gelijke ervaring van iets; *c. merus*, een louter toeval, iets, waartoe men geenerlei aanleiding heeft gegeven, waaraan men geene schuld heeft; *c. mixtus*, een gedeeltelijk te wijten of toe te schrijven geval; *c. necessitatis*, een noodzakelijk geval; *c. pro amico*, een geval, waarbij de vriendschap in aanmerking komt; *c. providentiae*, een voorval, dat men slechts aan de Voorzienigheid kan toeschrijven; *c. rarius*, een zeldzaam geval; *c. reservatus*, een geval van voorbehouding; *c. solitus*, een gewoon geval; *c. tragicus*, een treurig voorval; *casu*, bij geval, toevallig; *casu substrato*, in het voorliggend geval; *casuëel*, lat. (*casualiter*), toevallig, bij toeval, bij gelegenheid, onzeker; *casualia*, pl., toevalligheden, toevallige, bij gelegenheid voorkomende amtsbezigheden; *casualismus*, m. het stelsel van een bloot toeval als oorsprong en regeling van alle dingen; wie dit aanneemt heet *casualist*; *casualiteit*, f. de toevalligheid; *casualiter*, toevalligerwijze, bij voorkomende gelegenheid; *casuist*, m. een besisser van gewetenszaken; *casuïstiek*, f. de leer of de kunst om gewetensvragen op te lossen, inz. dezulken, waarbij botsing van pligten plaats heeft; de gewetensleer (door Kant genoemd) de dialectiek v. h. geweten; ook de kennis v. merkwaardige rechtsgedingen.

Catacasmus, m. gr. (v. *akázzein*, steken), Chir., het koppenzetten, vgl. *scarificeren*.

Catacaūma, n. of *catacausis*, f. gr. (vgl. *causis*) Med., diepe verbranding; *catacaustiek*, z. ond. *diacaustiek*.

Catachrēsis of *catachrēse*, f. gr., eig. in 't algemeen: gebruik, dan misbruik), Log., een onjuist gebruik van een bijvoegelijk woord, dat met het begrip v. h. hoofdwoord niet bestaandbaar is, d. i. geen beeld kan vormen, een misslag tegen de redekunde, b. v. een verwelkend licht, luide tranen enz.; ook een oneigen in plaats v. h. eigen woord, b. v. vliegen voor hard loopen; men

kan er ook toe brengen uitdrukkingen als: koudvuur, bitterzoet, gouden hoofdlijzer, enz.

Cataclāsis, f. gr. (v. *kláein*, breken), krampachtige sluiting der oogleden; ook de beenverbrijzeling.

Cataclýsma, n. gr. (v. *kataclýdō*, ik overstroom), het darmbad, klisteer (z. a.); **cataclýsmus**, m. het dropbad, de overstroming.

Catacómber, pl. (it. *catacomba*, fr. pl. *catacombes*, waarsch. ontstaan uit het gr. *kata* (z. a.) en *kýmbē*, uitholling, holte), onderaardscne gøngen te Rome en Napels met spelonken, gewelven en groeven, de begraafplaatsen der Ouden; de **catacomben van Parijs** dienen tot bewaarplaats der doodsbeenderen, voortkomende v. h. opruimen der kerkhoven.

Catacustiek, (vgl. *acustiek*), ook **cataphoniek**, (vgl. *phoniek*), f. gr., de leer van den werklank of de echo.

Catadióptrisch, gr. (vgl. *diópter*), hetgeen eene vergrooting of schijnbare nabijbrenging van het beschouwde voorwerp veroorzaakt, zoowel door breking der lichtstralen in glazen, als door terugkaatsing van spiegels.

Catadúpen, pl. gr., plaatsen, waar het water uit eene rivier met groot geraas nederstort.

Catafalk, m. (it. *catafalco*, fr. *catafalque*; zoo men wil v. h. gr. *kata* en het arab. *falak*, hoogte), de verhevenheid, waarop de doodkist v. eenen gestorvene v. hoogen rang in eene kerk of ander gebouw wordt ten toon gesteld, met wapens, ridderorden, zinnebeelden en bijschriften versierd, een rouwtooncel, lijktoestel.

Catagma, n. gr. Chir., de breuk, beenbreuk, beenderbreuk; **catagmātisch**, tot genezing der beenbreuken dienstig; **catagmatica**, pl. middelen, die tot genezing van beenbreuken noodzakelijk zijn.

Catalécten, pl. gr. (v. *kata-légein*, uitkiezen, lezen), Litt., verzamelde oude stukken of fragmenten, onvolledige overblijfsels van oude werken.

Catalecticus, m. gr. (v. *kata-légein*, ophouden, eindigen), Poet., eene gr. en lat. versmaat, welker laatste versvoet eene lettergreep, soms twee, te kort is, in tegenoverst. v. *acatalecticus*, die geene lettergreep te veel of te weinig heeft, en den *hypercatalecticus*, die op het einde eene lettergreep te veel heeft; ontbrak er een geheele voet, dan werd zulk een vers *brachacatalecticus* geheeten; **cataléctisch**, onvolledig, afgebroken; **cataléxis**, f. de sluiting van een vers vóór de geheele voleinding v. d. rhythmischen gang.

Catalepsiē of **catalēpsis**, f. gr. (*katalēpsis*, eig. het vatten, grijpen, de ziekte-aanval), Med., de zinvang, eene geheele

onderdrukking en opheffing v. alle gewaarwordingen en willekeurige bewegingen, terwijl ook het bewustzijn verloren is; eene wasachtige huijszaamheid der ledematen maakt er een kenmerkend teeken van uit; Rhet., eene figuur, door welke men uit eenig voorstel, nagenoeg met dezelfde woorden, een geheel ander besluit opmaakt, dan daarmede bedoeld wordt.

Catalögus, m. gr. (*katálogos* v. *kata-légein*, afnoemen, optellen), eene optelling of lijst van meubelen, schilderijen, kunstwerken, boeken, inz. van de laatsten als zij openlijk verkocht worden, een register.

catalötisch, gr. (v. *kat-aloän*, verbrijzelen), eig. verbrijzelend, nederdrukkend; Chir., geschikt om likteekenen te doen verdwijnen, likteekenverdrijvend

Catalýsis, f. gr. (vgl. *lysis*), oplossing van enkele deelen of van het geheele menschelijke ligchaam; **catalýtisch**, oplossend, tot de oplossing behoorende.

Catamenien, pl. gr. (*katamēnia*, van *mēn*, maand), Med., de maandelijksche zuivering der vrouwen; **catameniaal**, tot de maandstonden behoorende, daarmede in verband staande.

Catania, m. een voortreffelijke siciliaansche wijn, naar de stad *Catania* benoemd.

Catapásma, n. gr. Chir., strooipoeder op wonden en zweren.

Cataphoniek, f. z. **catacustiek**.

Cataphóra, f. gr., eig. het nedervallen, nederzinken; Med. de slaapzucht, diepe slaap, doodslaap; *cataphora magnetica*, de magnetische slaap; **cataphórisch**, met de slaapzucht behebt, de slaapzucht veroorzakend.

Cataphrácta, m. gr. (v. *kata-phrássein*, bepantseren), een borstharnas; Chir., een harnasverband, verband v. gebroken ribben.

Cataplásma, n. gr. (v. *kata-plássein*, bestrijken, besmeren), Chir., een weckmakend omslag, breiingslag, pap.

Cataplēxis of **cataplexie**, f. gr. (v. *kata-plesein*, nederslaan, verschrikken), Med., het verstijven v. h. menschelijk ligchaam door beroerte; ook het stompworden der tanden; **cataplēctisch**, daartoe geneigd, daaruit voortspuitend.

Catapōsis, f. gr., het verslinden, verzvelgen.

Catapsýxis, f. gr. Med., de koudwording, pijnlijke verkouding; **catapsýctisch**, door koudwording ontstaan, koud geworden.

Cataptósis, f. gr., z. v. a. **epilepsie**. (z. a.)

Catapúlta, f. lat. (gr. *katapéltes*), een oorlogswerptuig der Ouden, door de Syriërs uitgevonden. waarmede men zeer zware steenen in de belegerde steden wierp. In Frankrijk had men nog *catapulten* ten tijde van Hendrik IV; later werden zij geheel door de mortieren vervangen.

Cataract, m. lat. (gr. *katarrháktes*), hevige nederstorting, groote waterval, stroomval, b. v. die des Rijns bij Schaffhausen; Med., de graauwe staar, eene verdustering van het stelsel der kristallens, dat is van de lens, van haar beursje en van het vocht van Morgagni, welke in een of meer dezer deelen hare zitplaats kan hebben; **cataractisch**, tot de staar behoorende, door de staar aangedaan.

Catarcticon, n. gr. (v. *kat-árchein*, aanvangen), wat tot de inleiding, voorbereiding eener wetenschap noodig is.

catarrhaal, z. ond. **catarrhus**.

Catarrhēsis, f. gr., eig. geweldig verscheuren; Med., een hevige buikloop.

Catarrhus, m. gr. (*katarrhūs*, van *katarrhēin*, afvloeijen), zinking, verkoudheid, eene ziekelijke prikkeling van het slijmvlies der adembalingswerktuigen; **catarrhaal**, zinkingachtig, uit verkoudheid voortvloeiende; **catarrhale koorts**, zinkingkoorts; **catarrhēuma**, n. een slijmvoed; **catarrhoscēsis**, f. de onderdrukking van eene zinking.

Catartīsis, f. of **catartismus**, m. (v. *katartidzein*, inrigten). Chir., de herzetting eener breuk of ontwrichting; **catartista**, m. een werktuig daartoe.

Cataschēsis, f. gr., eig. het aanhouden, behouden; Med., goede, krachtige ligchaamstoestand, het tegengest. van kwaadsappigheid.

Catasceuāsis, f. gr., voorbereiding, inrigting, herstelling, b. v. van eene plaats uit een' oud schrijver; **catasceuāst**, m. de hersteller, verbeteraar.

Catastaltisch, gr. (v. *kata-stellein*, ophouden, stuiten), Med., ophoudend, teruggedrijvend; **catastaltica**, pl., teruggedrijvende, zamentrekkende, inz. bloedstillende middelen.

Catastāsis, f. gr. Med., het staan blijven; de blijvende ligchaamsgesteldheid; bij de Ouden het 3de deel v. een treurspel, waarin de ontkenning voorbereid wordt.

Catastrophe, f. gr. (*katastrophē*, d. i. eig. de ommekeer, v. *kata-strephein*, om draaijen, wenden), eene plotselinge verandering der dingen, inz. in het maatschappelijk leven; groote ongelukken, volksrampen, de fortunswending, de ontkenning, inz. eene treurige ontkenning, gelijk die in het treurspel, de ongelukkige afloop eener zaak.

Catatāsis, f. gr. (v. *kata-teinein*, uitzetten), Med., de uitzetting naar beneden; ook Chir., het herzetten eener breuk.

Catechēsis of **catechēse**, f. gr. (v. *katēchein*, d. i. eig. tegen klinken, dan onderwijzen, uit hoofde v. h. naspreken der kinderen), een onderwijs bij wijze van gesprek, in vragen en antwoorden; **catecheet**, m. een vraagleeraar, hij die onderwijs, inz. in

de geloofsleer. door vraag en antwoord heeft te geven; **catecheten-scholen**. kweekscholen voor christelijke leerzars in de 3de tot de 5de eeuw; **catechetisch**, vraagsgewijs, in den vorm van gesprek onderwijzend, gesprekswijze behandeld; **catechetik**, f. de vraagkunst of de wetenschappelijke leer hoe een goed vraag-onderwijs moet ingerigt en gehouden worden; **catechismus**, m. een vraagboek. onderwijs door vragen en antwoorden. inz. in de geloofsleer en bijbelsche geschiedenis; **catechiseren**, zulk onderrigt mededeelen, vraag-onderwijs geven; **catechisatie**, f. het vraagonderrigt, het leergesprek, inz. bij het godsdienst-onderwijs, de kinderleering; **catechumēnen**, pl., de leerlingen, die zulk onderwijs genieten, die van den leeraar in de godsdienst worden onderrigt, geloofsleerlingen.

Categorie, f. gr. (*katēgoria*, d. i. eig. aangifte, bewering, prædicaat, v. *katēgorein*, aangeven, tegen spreken, ronduit verklaren), ieder kenmerk van een oordeelsonderwerp; in engeren zin: het algemeene begrip, waaronder eene zaak gedacht wordt, verstands- of denkvorm; de klasse of het vak ten gevolge der indeeling v. alle voorwerpen des denkens in zekere klassen; **categórisch**, bepaald, beslissend, onvoorwaardelijk, stellig, ronduit, zonder omwegen; de **categoriale imperativus**, het onvoorwaardelijk gebod der rede, de zedelijke wet; vgl. **imperativus**.

Catēna, f. lat., keten, ketting, pl., *catēnae*; *catēnae patrum* of *e. ecclesiae*, pl., verzamelingen v. bijbelverklaringen uit de schriften der kerkvaders; **catēnaria**, Math., de kettinglijn, eene kromme lijn in de gedaante v. eenen aan beide einden opgehangen slappen ketting.

catēren, fr. (*catir*), doek persen, aan eene stof den persglans geven.

Cathērēsis, f. gr. (van *kathairēin*, wegnemen, verminderen, vernietigen), Med., afstemming, verzwakking; doodbijting; **cathāretica**, pl., sterk verzwakende middelen; doodende, het leven storende middelen; bijtmiddelen.

Cathāri, pl. (v. h. gr. *kathāros*, rein), eig. de reinen, sedert de 11de eeuw de naam van vele secten, die wegens hunne manichæische leerstellingen door de kath. kerk vervolgd werden (sommigen willen van dit woord ons ketter afgeleid hebben); **Catharina**, verkl. **Kaatje**, vrouwenn.: eig. de reine, de zedige, ingetogene; **catharismus**, m. taalzuivering, het ijveren voor taalzuivering, z. v. a. **purismus** (z. a.); **cathārsis**, f. gr. Med., de afvoering, de zuivering v. h. darmkanaal; ook zedelijke reiniging, loutering, b. v. der hartsogten; **cathartiek**, f. de louteringsleer, de geestelijke reinigingskunst: **cathartica**, pl., afvoerende, buikontlastende middelen;

cathartine, f. de nieuwelings ontdekte afvoeringsstof der jalappe en soortgelijke middelen; **cathártisch**, zuiverend, afvoerende.

Cathéder, m. gr. (*kathēdra* f. dat is in het algemeen zetel, stoel), de leerstoel, redenaarsstoel, het spr eekgestoelte; weleer in de kerken de bijzondere stoel, waarin de bisschop gedurende de dienst plaats nam; **cathedrale kerk**, eene bisschoppelijke kerk of domkerk, wegens het daarin voorhanden bisschoppelijk gestoelte; in Duitschland heet zulk eene kerk ook **münster**; **cathedraticum**, n. het leergeld of hooggescholen, de collegie-gelden.

Cathegeet, m. gr. (v. *kathogēisthai*, aanvoeren), een leidsman, leeraar.

Cathéter, m. gr. (*kathētēr*, v. *kathīnēai*, neder laten), Chir., eene naar den loop des piswegs gevormde, min of meer dikke, uit zilver of buigbare hars vervaardigde buis, tot aftapping van de urine uit de blaas dienende, een pisaftapper; **catheteriseren**, de pis met zulk een buisje aftappen; **catheterismus**, m. de aftapping v. de pis met den catheter.

Cathétus, m. gr. (v. gelijke afstamming als het vorige woord), Arch., eene loodlijn, die door het midden van het slakkenoog v. h. ionische kapiteel gaat, loodregte lijn van doorsnede; Geom., de loodlijn, die op eene andere lijn of op een vlak valt; **catheten**, pl., de beide zijden om den rechten hoek eens rechthoekigen driehoeks; **cathetometer**, m. een hoekmeter.

Cathypnīe, f. gr. (vgl. **hypnos**), Med., een diepe, vaste slaap.

Cato, m. lat., een ernstige wijze, streng zederegt (naar den naam van twee mannen uit het oude Rome, om hunne strenge zeden beroemd); **catoniseren**, den Cato, den zedemeester spelen, streng rigten.

Catocathartica, pl. gr. Med., naar beneden reinigende middelen, z. **cathartica**.

Catóchus, m. gr. Med., hetzelfde als **catalepsis**, zinvang (v. *katechō*, ik houd vast).

Catōdon, m. gr. (v. *odūs*, *odōn*, de tand), eene in de benedenkaak getande walvischsoort.

catophōnisch, gr. (v. *kátō*, afwaarts, en *phonē*, stem), afwaarts- of naar beneden klinkend.

Catoptriek, gr. (v. *kát-optron*, spiegel), ook **anacamptiek**, f. de spiegelkeer, de leer van de wederkaatsende lichtstralen, spiegel-perspectief; **catóptrisch**, den spiegel of de spiegelkeer betreffende; **catoptriantie**, f. de voorzeggung uit spiegels, de spiegelwigchelarij; **catoptrische anamorphósen**, verkeerd geteekende beelden, die men in kegel-, rol of zuilvormige spiegels moet zien, zullen zij het ware beeld vertoonen.

Caulēdon, n. gr. (d. i. eig. stengelachtig, v. *kaulós*, stengel), Chir., eene dwarssche beenbreuk.

causa of *caussa*, f. lat., oorzaak, reden, bron, oorsprong, grond, aanleiding of gegevene gelegenheid; ook zaak, handeling, regtshandeling; *causa appellabilis*, eene regtszaak, in welke men zich tot eene hogere regtbank kan wenden; *c. civilis*, eene burgerlijke zaak; *c. criminālis*, eene lijfstraffelijke zaak; *c. cognita*, eene onderzochte zaak, ook: na het onderzoek der zaak; *c. connexa*, eene zamenhangende, niet te scheiden zaak; *c. debēdi*, de grond der schuldvordering, de oorzaak, waaruit iemand iets schuldig is geworden; *c. divorti*, eene zaak van echtscheiding; *c. ecclesiastica*, eene geestelijke of kerkelijke zaak; *c. efficiens*, de werkende oorzaak; *c. exhereditatiōnis*, de oorzaak, waarom iemand onterfd is; *c. feudālis*, eene leenzaak; *c. finalis*, de eindoorzaak; *c. formālis*, de vormelijke oorzaak; *c. impulsiva*, de beweeggrond, drijfveder; *c. incognita*, eene niet onderzochte zaak, zonder onderzoek; *c. inconnexa*, eene onzamenhangende, scheidbare zaak; *c. justa*, eene regtmatige oorzaak; *c. justa litigādi*, eene regtmattige reden tot een regtsgeding, tot proces voeren; *c. legitima*, regtmatige en wettelijke oorzaak; *c. lucrativa*, eene voordeelige, winstgevende zaak; *c. matrimonialis*, eene echt- of huwelijkszaak; *c. morbi*, de ziekteoorzaak; *c. mortis*, de oorzaak des doods; *pia causa*, een vroom, weldadig doel, eene vrome stichting; *ad pias causas* of *ad pios usus*, tot vrome stichtingen of tot milde bedoelingen, b. v. kerken en scholen iets geven of vermaken; *causa praegnans*, dringende oorzaak; *c. praepudicialis*, eene voorloopig uit te maken zaak, die op de beslissing der hoofdzaak invloed heeft; *c. praeparatoria*, eene voorbereidende zaak, die de hoofdzaak moet voorafgaan; *c. prima*, grondonderzoek; *c. probabilis*, eene bewijsbare, geloofelijke oorzaak; *c. pupillaris*, de zaak van eenen onmondige of wees; *c. separata*, eene bijzondere, van andere dingen onafhankelijke zaak; *causae summariae*, pl., regtszaken, die zonder wijdloopigheid of in het kort zijn af te doen; *causarum patrōnus*, een plichtbezorger; *causes célèbres*, pl. fr. (spr. *koos' seibr'*), beroemde regtszaken, pleidooijen; **causaal**, oorzakelijk, redegevend; **causaal-verband**, m. verband door oorzaak en werking, waardoor de verbondene dingen een' schakel van oorzaken en werkingen vormen; **causaliteit**, f. de oorzakelijkheid, oorzaak of aanleiding tot eene zaak, het verband, waardoor de eene der verbondene zaken de oorzaak van de andere is; **causeren**, veroorzaken, aanleiding geven.

Causis, f. gr. (v. *kaiein*, branden), het

branden, de verrigting van het branden; **caustisch**, invretend, bijtend, brandend, scherp; hekelend; *caustica*, pl., ets- of bijtmiddelen, brandende, invretende middelen; de etskunst; **causticiteit**, f. de brandkracht, het etsend, invretend vermogen; oneig. de bijtende spotzucht; **cauterium**, n. een brand- of bijtmiddel; ook het brandijzer, brandmerkijzer; *cauterium actuāle*, het dadelijke brandmiddel, het gloeiende ijzer; *c. potentiale*, het vermoegende brandmiddel; **cauteriseren**, etsen, branden, uitbranden, doodbranden, **cauterisatie**, f. de verrigting v. h. branden of etsen, het uitbranden, doodbranden, b. v. van holle tanden, ook het zetten eener fontanel en de daardoor voortgebrachte werking.

caute, lat., voorzigtig, behoedzaam; *cautela*, f. lat. Jur., de behoedzaamheid, voorzigtigheid, voorzigtigheidsregel, beperking, voorbehoud; **cautelaire-jurisprudentie**, f. dat gedeelte der practische regtsgeleerdheid, dat voorzigtigheidsmaatregelen ter verhoeding van mogelijke schade leert.

Cauterisatie, z. ondl. **causis**.

Cautie, f. lat. (*cautio*, v. *cavēre*, z. **caveren**), de borg, borgtocht, waarborg, borgstelling, zekerheid, verzekering, pand, pandgeld, onderpand, het goedspreken, verantwoordelijk blijven voor zich-zelf en voor anderen; *cautio de damno infecto*, zekerheid wegens de te vreezen, maar nog niet voorgevallene schade; *c. de evictiōne*, zekerheid ten opzichte der borgstelling van den overgedragen eigendom; waarborging tegen het mogelijk betwisten eener zaak van den kant eens derden; *c. de iudicio sisti*, verzekering van ten allen tijde naar begeren voor het geregt te verschijnen; *c. de lite prosequēda*, verzekering wegens de voortzetting van een regtsgeding; *c. de non amplius in iuriādo vel offendēdo*, verzekering van eenen andere niet meer te beledigen; *c. extra iudiciālis*, eene buiten geregteijk gegevene verzekering of waarborg; *c. fidejussoria*, borgtocht-verzekering of waarborg van eenen borg; *c. indemnitatīs*, borgtocht voor schadeloosstelling; *c. iudicatum solvi*, verzekering van zich aan de uitspraken of vonnissen te willen onderwerpen; *c. iudiciālis*, een geregteijk gegevene waarborg of borgtocht; *c. iuratoria*, eene verzekering onder eede; *c. pignoratitia*, zekerheidsmaatregelen wegens pand; *c. pro expēnsis et reconventiōne*, borgtocht of zekerheid voor kosten en verzet; *c. rati, ratihabitōnis* of *de rato*, zekerheid wegens de goedkeuring van den volmagtgever; *c. realis*, goederenverzekering; *c. usufructuaria*, zekerheidsmaatregelen van den kant des vruchtbruikers tot de behoorlijke uitlevering van het voor-

werp des vruchtgebruiks; **cautionéren**, borg blijven, zich tot borg stellen.

Cavada, f. eene portugese maat, ongeveer = 4 kannen.

Cavade, f. fr., een zot gebaar, eene malle streek

Cavage, f. fr. (spr. *kawázj*), het in den kelder leggen van eene waar, de keldering, het kelderen; het arbeidsloon voor het kelderen; de kelderhuur.

Cavál of **cabál**, m. (v. h. lat. *caballus*, it. *caballo*, paard), de ridder in het tarokspel; **cavalláto**, m. eene it. munt van ruim 45 ct.; **cavalcade**, f. een prachtige optocht te paard, staatsierid, een schitterende ruitertocht, een statige ommeegang, bij welken een voornaam persoon wordt rond gereden; **cavalier**, m. fr. (spr. *kawali-e*), een ruiter, ridder, edelman, heer; Mil., de voorverschansing, walkant, een buitenwerk; **cavalière servénte**, it., de begeleider der vrouwen, de plaatsvervanger des mans, vgl. **oicisbeo**; **cavalièment**, fr. (spr. *kawaljér'máng*), ridderlijk, ruiterslijk; hoffelijk, sierlijk, los en vrij, ongedwongen, fier; vlugtig, ligtinnig; **cavallèrie**, f. de ruitery, voormaals de ridders en de riddertrein; **cavallerist**, m. een ruiter, soldaat te paard; **cavallero**, m. (spr. *kawaljéro*, thans gewoonlijk *caballero* geschreven), in Spanje een edelman van de laagste klasse; **cavallétta**, (minder goed *cabaletta*) f. it. Muz., een aangenaam huppelend thema in de aria of cavatine der ital. operaas; **cavalquet**, n. fr. (spr. *kawalké*), een trompetstuk, dat bij het binnenrukken der ruitery in eene stad wordt geblazen.

Cavallo, m. de kleinste napolitaansche munt; 10 cavalli doen een grano, en 100 grani een' nieuwen ducato van 10 carlini, die omtrent = 2 gulden is.

Caváta of **caváte**, f. it. Muz., een klein gezang naar de aria gelijkende; Merc., omzetting van eenen wissel tegen gereed geld; **cavatina** of **cavatine**, f. een kort zangstukje, waarna terstond gedanst wordt, zonder herhaling of tweede hoofddeel.

Caváte, f. (van het lat. *cavus*, hol, *cavare*, nithollen), een gewelf, een insteek-kamertje.

Caveçon of **cavesson**, m. fr. (spr. *kaw'sóng*), neusnijper, een ijzeren halve ring, dien men den jongen paarden op den neus zet om hen te temmen en af te rigten.

Cavent, z. ond. **cavéren**.

Cavezzo, m. ital. lengtemaat, ongeveer = 3,14 ned. el.

cavilléren, (lat. *cavillāri*), iemand bespotten, voor den gek houden, beet hebben; **cavillatie**, f. de bespotting, het betrappen, vangen door sluwe vragen, spitsvondigheid, sophisterij.

cavéren, lat. (*cavēre*, zich wachten, beveiligen enz.), borg blijven, goed spreken, borgtocht stellen, voor iets aansprakelijk zijn; Merc., wissels tot geld maken of aan den man brengen, verhandelen; in het schermen: eenen stoot benedenwaarts, langs het lijf afkeeren, onverdedigde plaatsen zoeken; **zich cavéren**, tegen iets waken, op zijne hoede zijn, zich in acht nemen; **cavént**, m. een borg, goedspreker.

Caviteit, f. (v. h. lat. *cavus*, hol), de holte, holligheid, inz. in het menschelijke ligchaam; de drie caviteiten, hoofd-, borst- en buikholte.

Cayenne, f. (spr. *kajém'*), bij zeker whistspel de beste kleur; Merc., eene half-zijden gestreepte zomerstof, die men in Frankrijk vervaardigt; **cayenne-peper**, eene sterke, bijtende kruiderij uit het rijpe zaad v. *capsicum baccatum* (naar Cayenne in Z. Amerika).

Cazador, m. in Spanje een jager, een scherpschutter.

Ceanōthus [amerikaansche], m. gr. (*keanōthos*), de taschbloem, de theestruik van New-Yersey in N. Amerika.

cede, it., z. ond. **cederen**.

Cedel, **ceël**, f. een lijstje, briefje, naamlijst, z. **cedula**.

Ceder, m. (lat. *cedrus*, gr. *kedros*), een boom van het pijnboomen-geslacht in Azië; de eigentlijke ceder, ceder des Libanons bereikt eene hoogte van 130 voet, en heeft roodachtig, zeer hard hout; de **cederhars** is welriekend en bederfwerend, en werd bij de Ouden tot lijkbalsering gebezigd; de **cederolie** dient tot geneeskundig gebruik.

cedéren, lat. (*cedere*), afstaan, overlaten; wijken, zwichten, inz. van een regt afstand doen, z. **bonis cedéren**; **cede majóri**, geef den grootere, den hooger geplaatste toe! wijk voor den magtige; **cedént**, m. de overlater, afstanddoener, b. v. van eene schuld aan eenen andere; **cedo nulli**, ik wijk voor niemand; N. H., de naam van eene der schoonste kegelslakken, de parel-kegelslak.

Cedille, f. fr. (spr. *sedielj'*; eig. eene kleine *c*, uit het spaansch *cedilla* in het fransch gekomen), een klein haakje onder de fransche *c* (*ç*), hetwelk beteekent, dat men de *c* voor *a*, *o* en *u* als eene *s* en niet als *k* moet uitspreken.

cedola, f. it. (spr. *tsje*—; vgl. **cedula**), eene schuldbekentenis of credietbrief van de bank- en leenrigting te Rome, even als onze banknoten in plaats van gereed geld gangbaar.

Cedraat, n., it. *cedrato*, Bot., eene soort van groote, kruidige, zeer welriekende citroenen, welker bast met suiker wordt ingemaakt, de muskuscitroen; ook de boom, die hem draagt.

Cedroboom (*cedrēla odorāta*), een hooge boom in N. en Z. Amerika, met een welriekend, bitter en zeer zacht hout.

Cédula, f. sp., z. v. a. *schedula*, briefje, cedel, lijstje, bewijs; een koninklijke gunst-brief, eene aanstelling, in 't algemeen oor-konde; inz. voormaals een spaansche ver-gunningsbrief om op de spaansche bezit-tingen in Amerika handel te drijven.

Ceinture, f. fr. (spr. *séngtúur*), de gor-del, lendeband; ook lijst, krans, insluiting.

Céladon, m. (sp. *seladon*, fr. *celadon*), uit den roman *Astrée* van d' Ursé), een verliefd herder, smachtend minnaar,

Celáster, m. het zeegroen, met blaauw en grijs vermengd groen, een struik in N. Amerika met zeer buigzame en lange stengels, die ieder nabijstaand gewas zoodanig omwinden, dat het daardoor ten laatste moet sterven.

celebre, f. beroemd, vermaard; **celebreren**, lat. (*celebrāre*), vieren, plegtig gedenken, feestelijk prijzen; **celebrant**, m. lat., eig. een vierende, feestvierder; de mislezer; **celebratie** en **celebrering**, f. de viering; **celebriteit**, f. de feesteljkheid; de vermaardheid, beroemdheid.

Celestine, f., eene spaansche inhoudsmaat voor drooge waren, = 4,696 ned. kan (12 *celestines* doen een *fenega*).

Celerifere, f. fr., een snelwagen, een middel tot spoedig vervoer; **celeriteit**, f. lat., de gezwindheid, snelheid, vaart.

Celibaat, z. ond. **cœlebs**.

Celestinus, mansn. (v. h. lat. *celer*, snel), de snelle, vlugge; vr. **Celestina**; v. a. van het lat. *coelestis*, hemelsch, z. **cœlestinus**.

Cella, **cellula**, f. lat., kamertje, kloos-tervertrekje; cel, bijncel, Anat. kleine holten in het celweefsel; Bot., kleine holten der vruchten, van elkander ge-scheiden als zoo vele vakken; **cellariën**, pl., celkoralen; **celleporen**, pl. lat.-gr., zaadkoralen; **celleporieten**, pl. doorboorde koraalversteeningen; **cellieten**, pl. celbe-woners, celbroeders en celzusters, geeste-lijken, die voor de zieken zorgen; **cellu-leus**, Anat. en Bot., uit cellen bestaande, celvormig, in cellen afgedeeld.

Cello, m. it. (spr. *tsjello* afgekort voor **violoncello** (z. a.); **cellist**, m., z. v. a. **violoncellist**.

Celotomie, f. gr. (v. *kēlē*, breuk, en *témnein*, snijden), Chir., de breuksnijding, thans alleen bij de beklemming in het werk gesteld.

Celten of **Kelten**, pl., volkeren, die oudtijds het westelijk Europa, inz. Gallië, Spanje, Brittannië bewoonden en uit Azië zijn gekomen; gedeeltelijk door de Romei-nen onderworpen zijnde, versmolten de overige onder de Iberiërs, Helvetiërs, Bojen, Illyriërs en de belgische volkeren.

Cembalo, m. it. (spr. *tsjémbalo*), z. **cembaal**.

Ciment, n. (fr. *ciment*; v. h. lat. *cae-mentum*, bloksteen, mopsteen), een bind-middel, metselkalk, mortel, tras; **cemen-téren**, vereenigen, door metselkalk ver-binden; ook gloeijen, branden, louteren; **cementatie**, f. of het **cementéren**, het gloeijen van een ligchaam in gesloten va-ten tusschen een ander tot poeder gebracht ligchaam (**cementeerpoeder**), dat door behulp van het vuur zekere veranderingen in het eerste moet te weeg brengen; **ce-ment-water**, kiezelooig, koperhoudend water, water, dat door middel van het zwavelzuur opgelost koper met zich voert en het op ijzer nederslaat; **cement-koper**, het kopernederslag, dat uit zulk water ontstaat; **cement-staal**, brandstaal, dat men verkrijgt door staafijzer sterk te ver-hitten in een mengsel van kool, roet, asch en keukenzout.

Cenangie of **cenangie**, f. gr. (v. *kenós*, ledig, en *ángos*, vat), Med., de ledigheid der bloedvaten ten gevolge van bloedin-gen.

Cenchrias, f. gr. (v. *kénchros* gierst), Med., de gierstachtige vlechtuitslag.

Cenchrieten of **cenchroïten**, pl. gr. (van *kénchros*, gierst), gierst of kuitsteen, steenen, die uit korrels, gelijk die van gierst of vischkuit, bestaan.

cendré, fr. (spr. *sangdré*), aschgrauw, aschkleurig; blond; **cendrillon**, f. (spr. *sangdriehjong*), aschepoetster, eene on-zindelijke keukenmeid; **cendres bleues**, pl. fr. (spr. *sangdr' bleu'*), mineraalblauw, bremerblauw, een mengsel van kalk, zwavelzuren kalk en tweede koperoxyde-hydraat, dat veel bij het schilderen wordt gebezigd.

Cenangie, z. **cenangie**.

Cenobium, n. gr. l. **cœnobium**, (*koino-bion*, d. i. eig. gemeenschappelijk leven, van *koinós*, gemeenzaam, en *bios*, leven), het klooster; **cenobiarch**, m. de opziener van een klooster; **cenobiet**, m. een mon-nik, kloosterbroeder, in gemeenschap le-vend kloosterling, in tegenst. met de *an-a-choreten*; men houdt St. Pacomius voor den insteller van het cenobieten-leveu vóór er nog geordende monniken beston-den; **cenobitisch**, kloosterlijk, klooster-achtig.

Cenosis, f. gr. (v. *kenoō*, ik ontlast), Med., ontlasting v. cenig vocht, ontledi-ging; **cenoticus**, door ontlasting ontstaan.

Cenotaphium, n. gr. (*kenotaphium*, v. *kenós*, ledig, en *táphos*, graf), een ledig graf, grafleeken, praalgraf, tombe, opge-richt ter eere van eenen elders begravenen (bij de Ouden zeer in gebruik).

Censaal, m. (fr. *censal*, it. *censale*, van het lat. *censualis*, cijnsontvanger), een ma-

kelaar, onderhandelaar, inz. in de Levant; **censerie**, fr. (spr. *sangs'rie*), ook **censalie** en **censarie**, f. makelaarsloon, z. v. a. **courtage**.

censéren, lat. (*censere*), beoordeelen, aan een oordeelkundig onderzoek onderwerpen, waarden; berispen; **ensor**, m. een beoordeelaar, inz. v. boeken, een boekenrigter, boekbeschouwer; bij de oude Romeinen een regeringspersoon, met de handhaving der goede zeden en openbare orde belast; **censurén**, fr., berispen, wraken, afkeuren, nadeelig beoordeelen; in den ban doen, uit de kerkelijke gemeenschap sluiten; **censuur**, f. (*censura*), de monstoring, beoordeeling, het onderzoek, de boekbeschuwing, het boekenrigert of de door den Staat verordende onderzoek en beoordeeling van nieuwe geschriften en de daaruit voortvloeiende bewilliging of weigering van de openbare uitgave door de drukpers (vgl. *imprimatur*); **censura ecclesiastica**, lat. Jur., de kerkstraf, kerkelijke boete; **census**, m. de schatting, telling des volks bij de Romeinen; de schatting v. h. vermogen der burgers, volgens welke alle burgers in zes klassen en deze weder in centuriën verdeeld waren; ook de daaruit volgende belasting, opbrengst, cijns; **census annuus**, de jaarlijksche belasting; **c. arearum**, de grondbelasting; **censita bona**, pl., cijnsbare, met cijns belaste goederen; **censuales**, pl., cijnspligtigen, belastingschuldigen.

Cent, 1) van het lat. *centum*, honderd, de verhouding van de winst met het kapitaal b. v. 5 per cent of 5% , d. i. $\frac{5}{100}$ v. h. kapitaal; eene koperen munt, het honderdste gedeelte van den nederlandschen gulden, ook van den dollar in Amerika (= $2\frac{1}{2}$ cent) en op de ionische eilanden; **cent jours**, pl. fr. (spr. *sang zjoer*), de honderd dagen van den 20sten maart tot den 28 juni 1815, gedurende welke Napoleon na zijne terugkomst van Elba in Frankrijk regeerde; **centenarius**, m. lat., een honderdjarige; **centesimaalrekening**, f. de rekening naar honderdste deelen; **centesiméren**, den honderdsten man uitnemen, afzonderen; **centésimo**, m. it. (spr. *tsjent*—), eene kleine maat in het voormalig koninkrijk Italië; **centiare**, fr. (spr. *sangti*—), $\frac{1}{100}$ are of 1 vierk. ned. el (z. a.); **centiceps**, lat., honderdhoofdig; **centifolie**, f. lat., de honderdbladerige roos; **centigrádisch**, honderdgradig; **centigramme**, fr. (spr. *sangtighram*), $\frac{1}{100}$ gramme of $\frac{1}{100}$ korrel (z. a.); **centilitre** (spr. *sangti*—), $\frac{1}{100}$ litre of $\frac{1}{100}$ ned. kan (z. **litre**); of 1 vingerhoed; **centime** (spr. *sangtiem*); z. **franc**; **centimètre** (spr. *sangti*—), $\frac{1}{100}$ mètre of 1 ned. duim (z. a.); **centimanen**, lat. Myth., honderdhandigen, bijnaam van Briareus en andere reuzen;

centipes, lat., honderdvoetig; **centistère**, z. ond. **stère**; **centenaar**, m. een gewigt van 100—110 pond.

Cent 2), hoogd. **Zent** (spr. *tsent*), f. (v. h. mid. lat. *centena*), bij de oude Germanen een district, regtsgebied, lijfstraffelijk regtsgebied, onder eene gemeenschappelijke overheid staande, zoo geheeten, dewijl het doorgaans uit honderd landhoeven of pachtgoederen was zamen gesteld; **centgerigt**, de overheid van zulk een district, het lijfstraffelijk geregt, de bloodban; **centgraaf**, de opperregter van een centgerigt.

Centaurus, m. gr. (*kentauros*), Myth., een paardmensch, een der fabelachtige monsters, half mensch en half paard, afkomstig uit Centaurus, zoon v. Ixion, dien deze teelde bij de wolk, in welke hij waande Juno te omhelzen; ook een sterbeeld aan den zuidelijken hemel, dat door eene figuur, half mensch half paard, wordt afgebeeld; **centauréa**, f. het duizendguldenkruid, eene geneeskrachtige plant, van welke de centaurus Chiron zich bediende om zich te genezen van de wond, die hem door eene der pijlen van Hercules was toegebracht.

Centenaar, z. ond. **cent 1**).

Centerhoek, m. lat.-ned., Math., de middelpuntshoek, ontstaande door uit het middelpunt eens regelmatigen veelhoeks lijnen naar de uiteinden van eene zijner zijden te trekken.

Centgerigt, enz., z. ond. **cent 2**).

Centiceps, **centifolie**, **centipes**, enz., z. ond. **cent 1**).

Cento, m. lat. (pl. *centones*), lapwerk, arlekijuspak, inz. een mengelmoes van verzen of stukken van verzen, uit den zamenhang genomen, waarin zij bij de dichters te vinden zijn, en tot een nieuw zamenhangend geheel gemaakt; een lappedekens; **Muz.**, een oratorio of opera, door verscheidene meesters gecomponeerd; ook wel pasticcio (spr. *pastietsjio*) of pastiche, fr. (spr. *pastiesj*), geheeten.

Centrum, n. lat., het middelpunt, b. v. van een cirkel, van een ligchaam, het verenigingspunt; oncig. de plaats, waar iemand behoort, zich als te huis, in zijn schik bevindt; Mil., het middengedeelte van een slagvaardig leger, in tegenoverst. van de beide vleugels; **centrum gravitatis**, het zwaartepunt; **centraal**, middelpuntig, hetgeen tot het middelpunt van eenig ding behoort of het uitmaakt, zich daarin bevindt, daarheen gerigt is enz. **centraal-bestuur**, het van een middelpunt uitgaande bestuur; **centraal-beweging**, de kringvormige beweging of de kromme baan van een bewegend ligchaam om een zeker punt, waardoor het wordt aange-trokken, b. v. de beweging der maan om de aarde; **centraal-krachten**, de twee-

derlei krachten of wetten, aan welke de bewegende lichamen bij hunne centraalbeweging gehoorzamen en waardoor zij in hunne baan worden gehouden; deze zijn: de **centripetaalkracht**, de middelpuntzoekende, naar het middelpunt strevende kracht, en de **centrifugaal-kracht**, de middelpuntschuwendende kracht, die, waardoor een ligchaam zich van het middelpunt zijner cirkelbaan poogt te verwijderen; **centraal-machine**, f. een werktuig, waardoor de centraal-beweging in eenen kring aanschouwelijk wordt voorgesteld; **centraal-organen**, pl., de hoofd-levenswerktuigen, b. v. het hart, de longen enz.; **centraal-positie**, f. Mil., de midden- of hoofdstelling; **centraal-projectie**, z. **projectie**; **centraal-punt**, het middelpunt; **centraal-school**, kring-, kreits- of hoofdschool, die in het midden van een district ligt, waarvoor zij bestemd is; **centraal-vergadering**, **centraal-congregatie**, lat., hoofdvergadering, eig. middelpuntsvergadering, d. i. zulk eene, in welke zich de werkzaamheden van andere vergaderingen als in een middelpunt vereenigen; **centraal-vuur**, Phys., het reeds bij de Ouden vooronderstelde middelpunts- of kernvuur des aardbols, in hetwelk men weleer den oorsprong der vulkanen en soortgelijke verschijningen dacht te vinden; thans de warmte, die aan het binnenste des aardbols eigen schijnt te zijn en van de verwarming door de zon geheel onafhankelijk is; **centraliséren**, in een middelpunt vereenigen, zamentrekken; **centralisatie**, f. lat., de vereeniging, zamentrekking, vereenvoudiging; de vereeniging van de magt der regering in een middelpunt, in eene hoofdstad enz.; **centraliteit**, f. de middelpuntseenheid, puntvereeniging; **centréren**, het middelpunt zoeken, vinden, aanwijzen; een glas naar het middelpunt bewerken of slijpen, d. i. zoodanig, dat het middelpunt der opening van het objectief glas ook dat der grootste dikte van het glas is; **centrisch**, z. v. a. **centraal**; **centrobarica**, gr. (v. *kētron*, middelpunt, en *barys*, zwaar), een regel in de werktuigkunde om den inhoud van een vlak of ligchaam, dat door de omwenteling van eene lijn of eene figuur ontstaat, door het zwaartepunt der bewegende lijn of figuur te vinden; **centrobárisch**, gr., het zwaartepunt betreffend; **centroscopie**, f. gr., de beschouwing der zwaartekracht.

Centumvir, m. lat., een honderdman, een der **centumviri**, honderdmannen of 105 (later 180) regters in het oude Rome, die de geschillen der burgers over eigendom, erfenis, schuld enz. beslisten; **centumviraat**, n. het gerecht der honderdmannen, de waardigheid v. **centumvir**.

Centüplum, n. lat., het honderdvoud, honderdvoudige; **centüpléren**, verhonderdvoudigen, met honderd vermenigvuldigen.

Centuriën, f. lat. (*centuriæ*), afdeelingen van 100 dingen of personen, waarin onder anderen bij de oude Romeinen de 6 klassen van het volk verdeeld waren (vgl. **census**); de **maagdenburgsche centuriën**, eene naar eeuwen ingedeelde kerkelijke geschiedenis, op kosten der evangelische vorsten ondernomen en door Flacius in 1522 begonnen; **centurio**, m. lat., een hoofdman, bevelvoerder over 100 man bij de oude Romeinen.

Cephalæa, f. gr. (v. *kephalē*, hoofd), Med., de aanhoudende hevige hoofdpijn; **cephalágra**, n., de hoofdpijn; **cephalalgie**, f. de hoofdpijn, het hoofdwee; **cephalalgisch**, tot hoofdpijn geneigd, tot hoofdpijn behoorende; **cephalantica**, pl., hoofdzuiverende middelen; **cephalica**, pl., hoofdversterkende middelen; **cephalitis**, f. de hersenontsteking; **cephalodesmion**, n. een hoofdverband; **cephalogenësis**, f. de hoofdvorming; **cephalométer**, n. een hoofd-meter, een werktuig om het hoofd van pas geboren kinderen te meten; **cephalologie**, f. de hoofd-, de hersenleer; **cephalophýma**, n. een uitwendig hoofdgezwell; **cephaloponie**, f. een gevoel van zwaarte in het hoofd; **cephalopyösis**, f. een ettergezwell aan het hoofd; **cephalotomie**, f. de ontleding van het hoofd of het bekkeneel; **cephaloxie**, f. de scheeve hals, scheefhoofdigheid.

Ceramographiek, f. gr. (v. *kerámos*, klei), de leem- of tegelschilderkunst, het schilderen op vazen.

Ceraphylliet, m. gr. (v. *kéras*, hoorn), Min., hoornblend; **ceratetectomie**, f. Med., het uitsnijden van het hoornvlies; **ceratiäsis**, f. een hoornachtig uitwas des lichaams, het uitgroeijen der hoornen; **ceratine**, f. Log., eene bedriegelijke sluitrede, sophistische gevolgtrekking; **ceratitis**, f. Med., de ontsteking van het hoornvlies; **ceratocèle**, f. de hoornvliesbreuk; **ceratoglössus**, m. Anat., de hoorntongspier, een gedeelte van de tongbeen-tongspier, dat v. h. groote tongbeenshoortje naar de tong loopt; **ceratoïden**, pl. N. H., hoornachtige versteeningen; **ceratolithen**, pl., N. H., versteende hoornen; **ceratopharyngëus**, m. een gedeelte van de middelste zamensnoerende spier v. h. keelgat, de hoornspier v. h. keelgat; **ceratotoom**, n. Chir., een werktuig ter doorsteking of doorsnijding van het hoornvlies; **ceratome**, l. **ceratotomye**, de hoornvliessnede; **ceratonyxis**, f. de doorsteking v. h. hoornvlies om de staar te verbrijzelen; **ceratophýten**, pl., versteende hoornkorallen, afdruksels van hoornaardige zeeplanten.

Cerást, m. gr. (*kerastes*), N. H., de

hoornslang; *cerastium*, Bot., de hoornbloem.

Ceratiasis, **ceratieten**, enz., z. ond. **ceraphylliet**.

Ceratiüm, n. kleine oudgrieksche munt, het $\frac{1}{3}$ van een' **obolus** (z. a.).

Cerätum of **ceraat**, n. lat. Med., eene waszalf, waspleister.

Ceraunía, pl. gr. (v. *kerounós*, donderslag), bliksem-, dondersteen; **ceraunométer**, m. dondermeter; **ceraunoscopie**, f. de wigchelarij uit den donder of het onweder.

Cerbërus, m. lat. Myth., de helhond, een hond met drie koppen, die den ingang van den Tartarus bewaakte.

Cerchnásmus, m. gr. (v. *kerchnaein*, ruw maken), Med., gierstuitslag, doorgaans met asthenische koorts verbonden.

Cercle, m. fr., een gezelschapskring; de voorste kring in schouwburgen.

Cercöpen, pl. N. H., gestaarte apen; ook sluwe, arglistige, teugellooze menschen; **cercopithëken**, pl. gr., langstaartige apen, meerkatten.

Cerdonisten, pl., kettlers der 2de eeuw, aanhangers van Cerdo, die een goed en kwaad beginsel als oorzaak van alle dingen leerde.

Cerëa of **ceriä**, f. gr. (v. *kërós*, was), eene soort v. kwaadaardig hoofdzeer, welks kleine zweren niet ongelijk zijn aan honingraat.

Cerealiën, z. ond. **Ceres**.

Cerëbrum, n. lat., de hersenen; **cerëbëllum**, n. de kleine hersenen, die onder en achter de groote liggen en voor den zetel der ziel gehouden worden; **cerebraal**, wat de hersenen betreft; **cerebraal-systeem**, n. dat gedeelte van het zenuwstelsel, hetwelk de hersenen en de van haar uitgaande zenuwen bevat; **cerebrösis**, f. de hersenwoede.

Ceremonie, f. lat. (*caeremonia*, *caerimonia*), in 't algemeen een gebruik; eene pligtpleging, gewoonte, gebruik van hoffelijkheid, wellevendheid; hof- of kerkgebruik; plegtigheid; **ceremonieel**, n. het vooraf bepaald en geregeld gebruik voor plegtigheden en feesten, het gebruikelijke, door gewoonte of landsgebruik gevorderde bij deze of gene gelegenheid; **ceremonie-meester**, de persoon, die met het regelen der ceremoniën is belast, die aan eenen feestelijken maaltijd den gang der pligtplegingen, de toosten enz. regelt; **ceremonieus**, plegtig, feestelijk, wellevend, inz. vol pligtplegingen, lastig beleefd, stijf, vormelijk.

Ceren, pl. gr. (*këres*), Myth., de doods-godinnen, de godinnen des noodlots, die inz. een' geweldigen dood aanbrengen; ook in 't algemeen onheilsgodinnen.

Cerërium, minder juist **cerÿum**, n.

(naar de planeet Ceres benoemd), Min., een enkelvoudig metaal, van chocolad-bruine kleur, door Hisinger en Berzelius in 1803 in Zweden ontdekt; **cereriet**, n. **cerinsteen**, m. of **ceriet**, n. eene metallische delfstof, die cererium bevat.

Ceres, lat. of *Deméter*, gr. f. Myth., de godin des landbouws of der veldvruchten, dochter van Saturnus en Rhea; ook de naam der planeet, die 1 januarij 1801 door Piazzi te Palermo werd ontdekt; **Ceres** en **Bacchus**, Poët., het koren en den wijn; **cerëaliën**, pl., feesten ter eere van Ceres, Ceresfeesten, door de oude Romeinen van den 9—18 april gevierd; ook halmvruchten of zulke planten, die holle, met geleedingen voorziene stengels schieten, lange en smalle bladeren hebben, met vezelige wortels voorzien zijn en melge zaden dragen, alzoo tarwe, spelt, rogge, gerst, haver, mais en gierst; door sommigen wordt er ten onregte ook de boekweit toe gerekend; **cerëvisiä**, f. bier, kruiderbier, waarin bloedzuiverende kruiden zijn getrokken.

Cerine, f. nw lat. (v. *cera*, was), Chem., eene bijzondere stof, die men in het was der bijen heeft gevonden.

Cerinsteen, **cerium**, z. ond. **cererium**.

Cerinthiërs, eene secte van scheurmakers der 1ste eeuw, naar eenen Cerinthus benoemd, die leerde, dat Christus bij zijne tweede komst aan zijn volk vleeschelijke geneugten zou schenken.

cernëren, lat. (*cernëre*), waarnemen, gade slaan; Mil., insluiten, omringen.

Cerocensuälen, pl. gr.-lat., zulke personen, die aan een landgeregt, waaronder zij staan, eene jaarlijksche belasting in wassen moeten opbrengen.

Cerographie, f. gr. (v. *kërós*, was), het wasschilderen; **ceromantie**, f. de wigchelarij uit droppels van gesmolten was bij de Ouden; **ceroplastiek**, f. de boetseerkunst, de kunst om wassen beelden te maken.

Certämen, n. lat., de wedstrijd; **certëren** (*certäre*), wedijveren, strijden.

Certepartie. **charte partie**, fr., *carta partita*, it. f. Merc., het schriftelijk verdrag, dat tusschen den reeder of scheepsbevrachter en den schipper wordt aangegaan, vrachcontract, scheepsvrachtbrief.

certificëren, nw lat., verzekeren, bevestigen, getuigen, een getuigschrift geven; **certificaat**, n. eene getuigenis, een getuigschrift; *certificat d'origine*, fr. (spr. *sertifiká dorizjien'*), een bewijs of getuigenis van oorsprong, afkomst, inz. voor koopwaren; **certificätie**, f. het bevestigen, verzekeren, voor waarheid verklaren; **certificätor** of **certificateur**, m. die eene borgtocht, een geschrift enz. bevestigt, verzekert, die zich borg stelt van eenen borg, de achterborg.

certionëren, lat., verzekeren, vergewis-

sen; **certiorātie**, f. Jur., de inlichting omtrent zekere regtsverhoudingen, welke naar het voorschrift der regten somtijds moet gegeven worden aan dezulken, bij wie men de eigene bekendheid daarmede niet vooronderstellen mag.

Ceruis, n. (fr. *céruse*, lat. *cerússa*), loodwit, spaansch wit; blanketsel.

cervantésk, **cervántisch**, Litt., dat naar den stijl, de manier van *Cervantes*, schrijver van *Don Quixote*, zweemt.

Cerveladeworst (it. *cervellata*, v. *cervello*, lat. *cerebellum*, hersenen), cig. herenworst, gerookte en sterk gekruide vleeschworst.

cervicaal, lat. (v. *cervix*, nek), den nek betreffende.

Ceryetiék, f. gr. (v. *kéryx*, de heraut, *keryssein*, uitroepen, luide verkondigen), de predikkunst.

cesséren, lat. (*cessare*), ophouden, wegblijven, wegvallen, een einde nemen; *cessat*, het houdt op, valt weg; *cessante causa cessat effectus*, met de oorzaak houdt ook de werking, uitwerking op, eene grondstelling, die niets meer beteekenen moet dan: zonder oorzaak geen uitwerking; want de eenmaal daargestelde werking kan langer duren dan de oorzaak; algemeener zegt men: *cessante conditione cessat conditionatum*; **cessátie**, f. het dralen, talmen, vertragen, stilstaan, ophouden.

Cessie, f. lat. (*cessio*, van *cedere* z. **cedéren**), de afstand, overdragt, overlating van eene zaak of een regt aan een ander; *cessio bonórum*, de overgave, afstand van zijne goederen of have aan de schuldeischers; **cessie-acte**, f. eene oorkonde, waardoor aan een ander een regt wordt afgestaan; **cessionarius**, lat. of **cessionair**, m. de aan- of overnemer, hem, wien door iemand eene zaak, eenig regt enz. wordt afgestaan; vgl. **cedent**; **cessus**, m. lat., hij, tegen wien iets wordt afgestaan, die dus betalen moet; **cessibel**, voor afstand vatbaar, waarvan men afstand mag doen; **cessibiliteit**, f. de vervreemdbaarheid, de geschiktheid, bevoegdheid tot afstanddoening.

c'est à dire, fr. (spr. *sèt a dier'*), dat is te zeggen, dat wil zeggen, dat is, dat beduidt.

c'est tout comme chez nous, fr. (spr. *sè toe komm' sjee nóe*), het is juist zoo als bij ons, wij zijn in hetzelfde geval.

Cestus, m. lat. (v. h. gr. *kestoí*, ledereen, vaak met metalen platen voorziene riemen, waarmede de olympische vuistvechters zich de armen en handen omwonden), een strijdhandschoen, een zware handschoen der romeinsche vuistvechters; ook een vrouwengordel, inz. die van *Venus*; **cestoidisch**, riemvormig.

Cesuur, z. **caesuur**.

Cetacëa of **cetacéén**, pl. (v. h. lat. *cetus*, gr. *kétos*, walvisch), de groote in het water levende zoogdieren, de walvischsoorten; **cetacéum**, n. walschot, spermaceti; *cetine*, f. eene vetstof, die de basis van het walschot uitmaakt; **cetographië**, **cetologië**, f. beschrijving der walvischsoorten.

cetëri, de overigen; *cetëris paribus*, lat., al het overige gelijk gesteld, of onder overigens gelijke omstandigheden.

Cetra, f. lat., een halfroond schildje, met leër, doorgaans met olifantsleër, overtrokken; **cetrátus**, met zulk een schild gewapend.

Geurawath, eene secte v. *Banien*en in Oost Indië, die in het geloof aan de zielsverhuizing ook niet het kleinste insect dooden.

Ceylaniet, m. N. H., een zwarte steen, eene verscheidenheid van spinel.

Gha, **chah**, de chinesche naam der thee; ook eene zeer ligte zijden stof, die men in China gebruikt, chinesche zomertaf.

Chabin, m. fr. (spr. *sjabèng*), de fabelachtige bastaard van den geitenbok en het schaap.

Chablon, m. het vormbord, b. v. der klokgieters; een bouwmodel, schildermodel enz.; vgl. **model**.

Chabnam, n. Merc., indisch neteldoek.

Chabraque, f. fr. (v. h. turksch *tschabprak*), een sierlijk zadeldak, schabrak.

Chacart, n. fr. (spr. *sjakáar*), Merc., eene soort van indisch katoen.

Chacoli, m. een biscaysche wijn.

chacun à son goût, fr. (spr. *sjakuing a song ghóe*), ieder naar zijn' smaak of welgevallen.

Chaconne, f. fr. (spr. *sjakónn'*), of it. **ciaccona**, sp. **chacóna** (spr. *tsjakóna*), Muz., eene symphonie, waarop men verzen maakt, doorgaans met een refrain; een voor den dans gezet stuk in $\frac{3}{4}$ maat, met matige beweging en duidelijk sprekenden tact.

Chadis, pl., eene soort van janitscharen.

Chæraphrosýne, f. gr. (v. *chairein*, verblijden en *aphrosynë*, verstandeloosheid), de krankzinnigheid, waarbij de lijder vrolijk en opgeruimd is.

Chagrin, **chagrain**, m. fr. (spr. *sjaghrèng*), 1) Merc., eene soort van ruw, als met korrels bezet gelooid leder, doorgaans van muilezels of ezelsvel bereid, sagrijn, sagrijnleër, zeekattenvel; vischhuid, inz. haaijenvel; ook eene daarnaar gelijkende stof, sagrijntaf, gekeperd taf; 2) **chagrin**, verdriet, kommer, droetheid, leed; **chagrinéren** (spr. *sjaghrèn—*), leder tot sagrijn maken, het korrelen of groeven; **chagrinéren** (spr. *sjaghr—*), bedroeven, verdrieten, kwellen, ergeren, krenken;

chagrinánt, krenkend, bedroevend enz.

Chahi, chahee, m. eene kleine perzische munt, = 15 ct.

Chaîne, f. fr. (spr. *sjèn'*), de keten, ketting; de keten in de danskunst, de kettingdans; eene voortlopende rij van uitgezette posten, aangestelde werklieden.

Chairman, m. eng. (spr. *tsjéermen*), een roshaardrager; ook de voorzitter in eene vergadering (van *chair*, stoel).

Chaise, f. fr. (spr. *sjéz'*), eig. de stoel, de zetel; eene halfkoets, een ligt rijtuig met twee wielen, eene *sjais* of *sjees*; *chaise longue* (spr. —*longh'*), eene soort v. sofa of leuningstoel; *chaise percée*, een nachtstoel voor natuurl. behoefte, een stilletje.

Chako, shako, f. (van het hongarsch *czako*). Mil., eene soort van hoofddeksel der huzaren en der meeste corpsen voetvolk.

Chaland, m. fr. (spr. *sjalang*), hij, die gewoonlijk bij denzelfden koopman koopt, de kalant, klant; **chalandise**, f. (spr. *sjalang-diez*), de ruime afzetting van waren, de welbeklantheid, kalandisie.

Chalásis, f. gr. (v. *chalaein*, ontspannen), Med., de verslapping der zachte deelen, b. v. van de borsten; **chalastica**, pl., verslappende, ontspannende middelen.

Chaláza, f. of **chalazium**, n. gr. (v. *chaladza*, gerstenkorrel, hagel, hagelkorrel), een klein, rond gezwel aan het ooglid; **chalazösis**, f. de vorming van zulk een gezwel; **chalazophylakes**, pl., priesters bij de Ouden, aangesteld om door offeranden den hagelslag en de onweders te voorkomen.

Chalazæ, pl. lat., hagelsoeren, witachtige vezels of koordjes over het dojer-vlies van het ei, wier samenlooping men hanetrecé noemt; Bot., de inwendige kern (*amygdäla*) van eene zaadkorrel.

Chalcedoon, m. gr., eene soort van troebele, doorgaans gewolkte, halfdoorzigtige topaas, zoo genoemd naar het landschap Chalcedonië in Klein-Azië, alwaar hij vroeger menigvuldig werd gevonden; de nevel- of melksteen, kwarts-agaat; **chalcedónyx**, m. een melksteen met afwisselende bruine, witte en grijze strepen.

Chalciet, m. Min., zwavelzuur koper; een edelgesteente.

Chalcos, m. gr., erts, metaal, inz. koper; eene oudgr. munt, ongeveer $\frac{2}{3}$ ct. (8 *chalcöi* deden 1 *obolus*, 48 eene drachme); ook een oud-gr. gewigt als onderdeel der drachme; **chalcogástrisch**, N. H., met koperkleurigen buik; **chalcograaph**, m., eig. een metaalschrijver; een plaatsnijder; **chalcographië**, f. de plaatsnijkunst, de graveerkunst; **chalcographisch**, de plaatsnijkunst betreffende; **chalcolith**, m. Min., uranium-spath, geoxydeerd uranium, z. **uranium**; **chalcoptérisch**, met koperkleurige vleugelen; **chalcopygisch**, met koperkleurigen aars.

Chaldron, n. eng. (spr. *tsjádron*), of **chalder** (spr. *tsjádur*), n. eng., de kolenmaat van Engeland van 36 eng. schepels (bushels) of 2000 pond, = 1308,5153 kop.

Chale, m. fr. (spr. *sjaal'*), z. **shawl**.

Chaleur, f. fr. (spr. *sjá—*), de warmte, hitte, zoo in eig. als oneig. zin; **chaleureus**, heet, heet van aard.

Chalif, z. **khalif**.

Chalmieten, pl. Min., paddesteenen van oogvormige gedaante.

Chalon, m. fr. (spr. *sjalóng*), eene wollen stof tot voering (vernoedelijk naar *Chalons* in Frankrijk benoemd).

Chaloupe, f. fr. (oorspr. nederd., waarschijnlijk van *sluipen*, als ongemerkt en ligt overal doorvarende), eene sloep, eene scheepshoot, een klein, snelvarend roeischiuitje bij groote schepen.

Chalybsónans, n. gr.-lat., (v. *chalybs*, gr., staal, en *sonäre*, lat., klinken), een door Diez uitgevonden nieuw speeltuig uit staal en glasstaven.

Chamade, f. fr. (spr. *sjamáad'*), (it. *chiamata*, v. *chiamare*, lat. *clamare*, roepen, alzoo eig. de roep of het geschreeuw der overgave), Mil., het teeken van de trompet of de trommel of de witte vanden, dat eene belegerde stad wil onderhandelen of parlementeren, de overgaafmarsch.

Chamælëon, kamelëon, n. gr. (woordelijk: aardleeuw), een viervoetig dier uit O. Indië van het geslacht der hagedissen, iets grooter dan eene kikvorsch; het vooroordeel heeft dit dier verkeerdelijk de eigenschap toegeschreven van de kleur der voorwerpen aan te nemen, waarop het zich zet; van daar oneig.: een onbestendig, zeer veranderlijk mensch, iemand, die gedurig van de eene partij tot de andere overgaat, een meester in het veinzen, een weërhaan; Astr., een zuidelijk sterrebeeld.

Chamare, chamarre, fr. (spr. *sjá—*), een met passement omzette poolsehe rok; **chamaréren** (spr. *sjá—*), beleggen, bezetten, met galons omzetten b. v. kleederen; **chamarière**, f. het omzetsel, omboordsel met gouden of zilveren passementen.

Chambellan, fr. (spr. *sjangbellàng*) of **chamberlain**, eng. (spr. *tsjéemberlín*), m. een kamerheer; **chambre**, f. fr. (spr. *sjángbr'*), kamer, vertrek; **chambre ardente** (spr. —*ardángt'*), eig. heete, gloeiende kamer; voorheen in Frankrijk eene met zwart behangen zaal, waarin men voorname misdadigers bij kaarslicht verhoorde, een buitengewoon gerechtshof, misschien zoo geheeten naar de straf des vuurdoods, die het vaak uitsprak; **chambre garnie** (spr. —*gharnie*), eene met huisraad voorziene of gemeubeleerde kamer; *ch. introuvable* (spr. —*éngtroevabl'*),

eig. de niet te vinden, hare weèrgá niet hebbende kamer, een spotnaam der kamer van gedeputeerden, die in 1815 na de tweede restauratie in Frankrijk bijeen kwam; **chamber cloak**, m. eng. (spr. *tsjéember klook*), een wijde, lange huisjas, doorgaans van gebloemde stof.

Chambertin, m. fr. (spr. *sjangbertèng*), eene goede soort van bourgogne-wijn.

Chambrière, f. fr. (spr. *sjangbrièr'*), de afrijtings- of dresseerzweep in de rijsschool.

Chamiet, m. (v. h. gr. *chamai*, op aarde, laag?), eene versteende schelp, die in haren natuurlijke toestand reuzenschelp heet.

Chamillen, z. kamillen.

Chamois (spr. *chamoá*), de fransche naam der gems of klipgeit, van daar gems-kleurig, naar de izabelkleur zweemende, bleekgeel; **chamoiséren**, tot zeemleder looijen; **chamoiseur**, m. een looijer of be-reider van zeemleêr.

Champ de bataille, m. fr. (spr. *sjàng d'batálj'*), de kampplaats, het slagveld; **champ de fédératiôn** (spr. — *ra-siông*), het verbondsveld; **champ de Mars**, het Marsveld te Parijs.

Champagne-wijn, m. (spr. *sjangpánje*), eene bekende wijnsoort uit de provincie Champagne (spr. *sjangpánj'*) in Frankrijk; vgl. **mousséren**; **champagner-bier**, koolstofhoudend suikerwater.

Champignon, m. fr. (spr. *sjangpien-jóng*, v. *champ*, veld), kampernoelje, een eetbaar zwam, veld- of aardzwam, hecre-zwam, paddestoel, duivelsbrood; ook de kop of neus aan de brandende pit eener lamp; oneig. iemand, die snel, onver-wacht fortuin maakt.

Champion, m. fr. (spr. *sjangpiông*), een kampvechter, strijder, held, kampioen.

Chamsin, z. samum; **chan**, z. khan.

Chance, f. fr. (spr. *sjang's'*, eig. de val, eertijds *chéance*, v. *choir*, vallen), eene soort van dobbelspel; de daarbij geworpen ooggen; een waagspel, kans, de mogelijkheid van gelukken of mislukken.

Chancre, m. fr. (spr. *sjangkr'*), eig. kreeft, eene kankerachtige, om zich vrentende, venerische zweer of gezwel, een sjanker; **chancreus**, met zulke gezwellen behebt, venerisch (z. a.).

Change, m. fr. (spr. *sjángzj'*), de ruil, ruiling, verwisseling, tuisching; afwisseling, verandering; wisselhandel, wisselbank; **change-oonto**, n. de rekening, op welke de boekhandelaars de met andere boekhandelaars verruilde werken opteekenen; **changéren**, veranderen, verwisselen, vertuischen; ook veranderd worden, ont-aarden, verschieten (v. kleuren); **chan-geant**, fr. (spr. *sjangzjáng*), veranderlijk, verschietend (v. kleuren); **changeant**, m. zekere taf, die van verschillende kleur schijnt, omdat de inslag en ketting van on-

derscheidene kleuren zijn genomen, weêr-schijnend, met een' weêrschijn; ook een schoone vlinder; **changement**, n. fr. (spr. *sjangzj'máng*), de verandering, afwisseling.

Chang-ti, eig. koning van boven; de naam, waarmede bij de Chinezen soms de scheppende godheid wordt aangeduid.

Chanoine, m. fr. (spr. *sjanoáan'*), z. v. a. *canonicus* (z. a.); vr. **chanoinesse**.

Chanson, f. fr. (spr. *sjangsong*), een lied, gezang; **chansons**, pl. oneig. lalle praat, beuzelingen; **chansonnette**, f. een liedje of deuntje; **chansonnier**, m. (spr. — *ni-é*), een liedjesdichter (bijnaam van den franschen volksdichter de Beranger); **chan-teréllé**, f. (spr. *sjangt—*), Muz., de eerste of dunste snaar van een speeltuig en die den lijsten toon heeft, de zang-snaar, quint.

Chantier, m. fr. (spr. *sjangti-é*), de timmerwerf, de scheepstimmerwerf.

chantournéren, fr. (spr. *sjangtoern—*), uitsnijden naar een model, uitwerken, uit-hollen.

Chaomantie, f. waarzeggerij uit de lucht.

Chaos, m. gr. (v. *chaos*, open, ledig zijn), verward mengsel; bij de oude dichterlijke wijsgeeren: de oorspronkelijke stof der wereld, die men zich als een geheel ruwe, vormelooze en ongeordende klomp dacht, eer de scheppende almacht aan de stof hare tegenwoordige gedaante gaf; de warrel- of mengselklomp, de bajert; in 't algemeen: verwarring, wanorde, een warboel; **chaō-tisch**, woest; oneig, ongeordend, ver-mengd.

Chaouxi, m. eene zilvermunt te Tiflis, = 10½ cent.

Chapeau, m. fr. (spr. *sjapó*), pl. **cha-peaux**, de hoed; een manspersoon, een heer, inz. als geleider en beschermer eener dame (in deze beteekenis is echter *chapeau* niet fransch: men gebruikt daarvoor *cavalier*); **chapeau bas** (spr. — *bá*), met den hoed af, met den hoed onder den arm; **cha-peau-rouge** (spr. — *roezj'*), de kardinaals-hoed.

Chapelet, m. fr. (spr. *sjap'lé*), de rozenkrans, paternoster.

Chapelgorris, pl. sp. (spr. *tsjapelghór-ries*), d. i. eig. roodhoeden, roodmutsen (v. h. baskisch *chapela*, hoed, en *gorria*, rood), ligtgewapende, onregelmatige baskische troepen, die aanhangers der Christinos in Spanje zijn.

Chaperon, m. (spr. *sjap'róng*), hoofd-deksel, kap; oneig., eene bejaarde of stem-mige vrouw, die het opzigt houdt over jonge meisjes of vrouwen, eene eerbewaakster; **chaperonnéren**, dames begeleiden en be-schermen; vgl. **chapeau**.

Chapeton, m., pl. **chapetones**, sp. (spr.

tsjapetónes, waarsch. v. h. mid. lat. *capitare*, aankomen), nieuw aangekome europeansche volkplantelingen in voormalig spaansch Amerika (ter onderscheiding v. creolen, die in Amerika geboren zijn).

Chapitre, n. fr. (spr. *sjaپیتر'*), het hoofdstuk, hoofddeel, de boek- of schrifafdeeling, kapittel; het punt, voorwerp, de stof van een gesprek; de vergadering, ook de vergaderplaats der domheeren.

Char, hoogd. (oudd. *chara*, rouw, klagt), in zamenstellingen, b. v. **charwoche**, de treurweek, stille week, de week voor paschen; **charfreitag**, rouwvrijdag, de goede vrijdag, vrijdag voor paschen.

Char, m. fr. (spr. *sjaar'*), eig. wagen; eene wijnmaat in fransch Zwitserland, = 618,3 ned. kan; *char-à banc*, m. fr. (spr. *sjaar a báng*), een open bankwagen met zitplaatsen langs de zijden.

Character, enz., z. **karakter**.

Charade, f. fr. (spr. *sjaráad'*), een lettergrepen- of syllabenraadsel, waarbij een meerlettergrepig woord in zijne enkele lettergrepen ontbonden en ieder van deze bedektelijk omschreven wordt.

Charádsch, m. turk., hoofdgeld; in 't algemeen de belasting, opbrengst, waaraan christenen en joden in Turkije onderworpen zijn; **charádschis**, pl., de ontvangers v. dat hoofdgeld; **charádschi-baschi**, de opziensers over die hoofdgelden en registers in de daarover ontstaande moeilijkheden.

Charavari, pl. hongarsch (spr. *sjaravári*), overbroek, eene wijde lange broek der Hongaren.

Charbon, m. fr. (spr. *sjarbóng*), kool, houtskool; eene bloedzweer, pestbuil.

Charcanas, m. Merc., eene zijden stof uit Oost-Indië.

Charcoal, n. eng. (spr. *tsjárkool*), houtskool.

Chardons, pl. fr. (spr. *sjardóng*), ijzeren punten op hekken, muren en dgl.

Charge, f. fr. (spr. *sjarzj'*), 1) de eerepost, bediening, het ambt, eig. de last: van daar: *à charge* zijn, tot last zijn, lastig, bezwaarlijk vallen; 2) de aanval der troepen in den strijd; ook het teeken tot den aanval; de lading van een schietgeweer; **charge-paard**, Mil., dienstpaard, inz. tot gebruik der officieren; **chargéren**, (spr. *sjarzj'*—), belasten, beladen, bezwaren, opdragen, b. v. eene taak of werk, opleggen; overladen, b. v. eene schilderij; ook een schietgeweer laden en daarmede vuren; **chargé d' affaires**, m. (spr. *sjarzjé dafér'*), een zaakgelastigde, inz. de plaatsvervanger van een' gewonen gezant aan eenig hof; **chargéring**, f. de lastgeving, opdracht; de lading.

Chariage, f. (spr. *sjaríáuzj'*), het vrachloon, de vracht, vervoerprijs.

Charientismus, n. gr. Rhet., de ver-

zachte uitdrukking voor iets leelijks, eene kiesche scherts; **charistie**, z. **eucharistie**; **charisticon**, n. gr., een tegengescchenk, eene wedervergelding.

Charitas, f., z. **caritas**; **charité**, f. fr. (spr. *sjarité*), de mildheid, weldadigheid; de verzorging, verpleging van zieken; de naam van een zieken-gasthuis te Berlijn en elders, een hospitaal; **charitable** (spr. *sja*—), liefderijk, milddadig, weldoend, zachtmoedig; **charitatief** of **charitativum**, n. nw lat., eene noodbijdrage.

Charitinnen of **chariten**, pl. gr. Myth., de bevalligheden, z. **gratiën**.

Charity-school, n. eng. (spr. *tsjáríttie-skoel*), eene hefdadige school, armschool, vrijschool.

Charivari, n. fr. (spr. *sjarivári*, waarschijnlijk een onomatopöëtisch of klanknabootsend woord), geraas van potten, pannen, ketels enz., dat soms gemaakt wordt voor de deur van bejaarde lieden, die hertrouwen, voorts ieder geschreeuw, getier, gejoel, waarmede een volkshoop zijne afkeuring van hetgeen er voorvalt te kennen geeft, een standje; slechte, oorscheurende muziek, kattenmuziek; een fransch dagblad, waarin de geesl der satyre scherp gezwaaid wordt; nog in het kaartspel: de vier vrouwen in ééne hand; **charivariséren**; iemand door geschreeuw enz. honen.

Charlatan, m. fr. (spr. *sjarlatáng*). (sp. *charlatan*, it. *ciarlatano*, v. *charlare*, *ciarlare*, zwetsen), een zwetser, snoever, pogcher, snorker, praalhans, windbuil, grootspreker; een kwakzalver, wonderdoctor; **charlatanerie**, f. of **charlatanismus**, n. de kwakzalverij, de grootspraak, snoeverij, snorkerij enz.

Charlemagne, fr. (spr. *sjarl'mánj'*; v. h. lat. *Carolus magnus*), Karel de groote, de bekende koning van Frankrijk en keizer van het Westen; van hem schijnt de bij vele spelen gebruikelijke zegswijze ontleend: **Charlemagne maken**, wanneer een speler, die aan de winnende hand is, het spel ontijdig staakt.

Charles, fr. (spr. *sjarl'*), mansn., z. v. a. **Karel** (z. a.); **Charles d'or**, z. **Carolien**; **Charlotte**, vrouwenn., z. v. a. **Caroline**, (z. ond. **Karel**).

Charlière, f. fr. (spr. *sjarlièr'*), een met waterstofgas gevulde luchtbol, zoo gehechten naar den natuurkundige **Charles**.

Charme, m. fr., de wonderbaarlijke uitwerking, die het bijgeloof aan tooverkunst of invloed van booze geesten toeschrijft, een toovermiddel, tooverij, betoovering; al wat zeer behaagt, gevoelig treft, de bekoorlijkheid, aanvalligheid, innemendheid, verrukking; **charméren**, innemen, bekoren, verliefd maken, verrukken, betooveren; **charmánt**, bekoorlijk, allerliefst, schoon, aanvallig, innemend, betooverend; als

subst. de minnaar; **charmante**, f. de geliefde, liefste, minnares.

Charmille, f. fr. (spr. *sjarmielj'*), eene heg van haagbeuken.

Charnico, m. een zoete spaansche wijn.

Charnière, f. fr. (spr. *sjarnièr'*, doorgaans echter uitgesproken *scharnier*), het lid, gewind, de vereeniging of ineenvatting van twee stukken of deelen van eene kist, doos enz. door middel van eene spil, waarop zij draaijen.

Charon, m. gr. Mÿth., de veerman of schipper der onderwereld, die de schimmen der gestorvenen over den Styx en Acheron bragt, tegen betaling van een' obölus, dien de Ouden daarom hunnen dooden in den mond staken; **Charonsboot**, de dood, de overgang tot een ander leven.

Charoniet, m. gr., een bij testament vrijgelaten slaaf.

Charpie, f. fr. (spr. *sjarpie*, mid. lat. *carpia*, van het lat. *carpere*, plukken, afpluizen), pluksel, uitgerafeld linnen om op zieke lichaamsdeelen te leggen, wiek.

Charque, n. in kleine stukjes gehakt vleesch der Amerikanen, dat uitgedroogd is om ver vervoerd te kunnen worden.

Charre, n. eng. (spr. *tsjaar*), 30 gegotene blokken lood (als gewigt).

Charta, f. lat. (eig. papier, blad, schrift), **charte**, f. fr. (spr. *sjart'*), **charter**, n. eng. (spr. *tsjárter*), eene oorkonde, handveste, in 'talgemeen ieder stuk, dat in de staatsarchieven wordt bewaard; tegenwoordig verstaat men er meer bepaaldelijk de grondwet of constitutie doer, de wetten, waardoor de regten van volk en vorst worden geregeld; **charta magna** of **magna charta**, f. lat. (*magna*, groot), eng. **great charter** (spr. *ghreet tsjárter*), de groote oorkonde, welke de grondwet der engelsche staatsinrigting bevat en in 1215 door koning Jan zonder land is gegeven; **charte constitutionnelle**, f. fr. (spr. *sjart' kongstitutionèll'*), de oorkonde der fransche staatsinrigting, door Lodewijk XVIII in 1814 gegeven; **charte-partie**, fr. (spr. *sjart'*—), z. **certepartie**; **chartiaticum**, nw lat., piëriëgeld; ook zegelpapier; **chartomantie**, f. gr., het kaartleggen, het waarzeggen uit de speelkaarten; **chartophylax**, m. gr., een oorkondenbewaarder.

Charybdis, z. **Scylla**.

Chasidim, **chasidæers**, d. i. de vromen, eene joodsche secte, die sterk verspreid is in russ. Polen, Moldavië, Wallac. ije, en in eenige streken v. Galicië en Hongarije, gesticht door Israël uit Podolië, bijgenaamd Baal-schem, d. i. de wonderdadige; zij houdt zich aan den Talmud, hecht weinig waarde aan het Oude Testament en zoekt door een deugdzaam leven, bidden en kabbalistisch

nadenken over God en zijne geboden de bron des lichts naderbij te komen.

Chasma, n. gr. (van *chaō*, open zijn), Med., de wijd geopende, opgespalkte mond; **chasmus**, m. het geeuwen, de diepe inademing met wijd geopenden mond, waardoor de trage bloedsomloop in de longen versneld wordt.

Chasse, f. fr. (spr. *sjass'*), de jagt, de vlugt; de speelruimte bij het kaatsen; Muz., een klein jagtstuk; *à la chasse*, een biljartspeel met 15 ballen; *chasse morte*, een verkeerde mislukte slag in het kaatsen; oneig. verlorene moeite; **chasse-chien**, m. spr. (—*sjéng*), de kerkenknecht, hondenslager; **chasséren**, (spr. *sjas*—), weggajen, voortjagen; in de danskunst eene colonne op- en neërdansen; *chassé* m. (spr. *sjassé*), de zijpas, waarmede die dansfiguur wordt uitgevoerd; **chasseur**, m. (spr. *sj*—), de jager, hefhebber van de jagt; **chasseur à cheval** (spr. —*sj'wál*), een jager te paard, een rijdende jager.

Chasséki, of voluit **Chasséki sultána**, f. turk. (v. *chass*, eigen, den vorst behoorende), de eerste sultane, de moeder van den kroonprins.

Chasselas, m. fr. (spr. *sjass'lá*), eene soort van zeer zoete druif; peterseliewijn (hoogd. *gutedel* spr. *ghoet*—).

Chasse-marée, m. fr. (spr. *sjass'maré*—), de vischvervoerder, ventjager, de man, die met spoed de versche zeevisch naar de stad rijdt; ook de kar, vischkar, waarmede dit geschiedt.

Chasseur, **chasséren**, z. ond. **chasse**.

Chassis, m. fr. (spr. *sjassi*), een raam, rand, eene lijst.

Chateau-la-Rose, -**la Tour**, -**Margaux**, m. fr. (spr. *sjató la róz'*, *latoer*, *marghó*), fijne soorten van Bordeaux-wijn; **chateau-premeaux** (spr. —*premo*), eene soort van bourgogne-wijn.

Chatelain, m. fr. (spr. *sjat'léng*), de burgvoogd, kastelein; **chatelaine**, f. eig. de burgvoogdes; een lint, band of ketting, die de dames om het lijf dragen en waaraan sleutels, reukfleschjes en dgl. hangen.

Chatelet, n. fr. (spr. *sjat'lé*), een voormalig gerechtshof te Parijs; ook eene gevangenis aldaar.

Chatkos, m. eene oudgrieksche munt, ongeveer = 1 cent.

Chatouille, f. (hoogd. *schatulle*, spr. *sjatoelle*, van het mid. lat. *scatula*, it. *scátola*, doos), eig. een kistje met vakken ter bewaring van geld, kostbaarheden, gewigtige papieren enz.; de bijzondere kas van eenen vorst, waaraan de staat geen deel heeft.

chatouilleux, fr. (spr. *sjatoeiljen*), kitelig; netelig, bedenkelijk, gevaarlijk.

Chat-scherif of **chatti-scherif**, z. **hatscherif**.

Chattack, eene landmaat in de Indiën.

Chattery, n. eng. (spr. *tsjett'rie*), katoenen of linnen stoffen (een plat woord).

Chauveau, m. fr. (spr. *sjodó*), warme eijerwijn, een warme drank, bereid uit wijn, eidooiers, specerijen enz., kandeele.

Chaudepisse, f. fr. (spr. *sjood'piess'*), een druiper, slijmvoed van de pisbuis.

Chaussée, f. fr. (spr. *sjossé'*), van het lat. *calcare*, treden; *calceus*, schoen; van daar fr. *chausse*, voet- en beenbekleding, schoeisel), eene verhoogde straat, dijk, kade of hooge weg, de straatweg, steenweg, kunststraat; **chausséren**, (spr. *chos—*) 1) schoeijen, met kousen en schoenen bekleeden; 2) eenen weg in eene kunststraat veranderen, hem met zand of puin ophoogen en aan de zijden met slooten voorzien, straten, plaveijen; **chaussons**, pl. (spr. *chossóng*), ligte schoenen van zeer zacht leder om te dansen of te schermen; ook eene soort van appeltaartjes; **chaussure**, f. het schoeisel, het voet- of beenbekleedsel.

Chauve-souris, f. fr. (spr. *sjow'soeri*), eene vledermuis; eene straathoer; een maskerleed, zwarte domino met overgeslagen kap.

Chav, m. eene inhoudsmaat voor drooge waren in sommige zwitsersche cantons in gebruik, = 2497.5904 kop.

Chaveri, m. eene opentlijke verkoopplaats, groote winkelzaal in O. Indië.

Chavonis, m. Merc., eene soort van indisch mousseline.

Chayaver ook **chavayer** m. eene plant, die in vele streken van O. Indië in het wild groeit, en inz. op de kust van Coromandel wordt aangekweekt; de wortel dier plant is voor de Indiërs wat de meekrap voor ons is, nl. de roode verwstof bij uitnemendheid, en levert het zoogenoemde indisch rood.

Chaye, f. eene zilvermunt in Perzië, ook Zaejue genaamd, = 11.5 cent.

Che, m. eene harp, een speeltuig der Chinezen, dat met 25 snaren is voorzien.

Chebel, m. eene oude lengtemaat in Egypte, Judea en andere deelen v. Azië, ongeveer = 2 ned. ellen, de groote morgenlandsche vadem.

Check, n. eng. (spr. *tsjék*), de kassiersaanwijzing, het kassierbriefje; de orde aan den kassier om te betalen; een geruit weefsel.

Chef, m. fr. (*sjef*), een hoofd, aanvoerder, bevelhebber, opperste, hoofdaanvoerder; **generaal en chef** (spr. — *ang sjéf*), een opperbevelhebber; **chef d'oeuvre**, n. (spr. *sjé deuw'*), een meesterstuk, kunststuk, het voornaamste werk; **chef d'escadre**, m. de aanvoerder van eene afdeeling oorlogschepen; **chef-president**, de eerste voorzitter, opperpresident.

Cheikh, m. het opperhoofd van eenen stam bij de Arabieren.

Cheilalgïe, fr. g. (v. *cheilos* n. de lip), Med., de pijn aan de lippen door eenig gebrek veroorzaakt; **cheilinus**, m. N.H., de lipvisch; **cheilocarcinōma**, n. de kanker aan de lippen; **cheilitis**, f. de lippenontsteking; **cheilocāce**, f. lippenkwaal, inz. z. v. a. **cheilōneus**, m. de zwelling aan de lippen; **cheilophýma**, n. een uitwas aan de lippen; **cheioplastiek**, f. de lippenvorming, de lippenvormkunst; **cheilorrhagïe**, f. de bloeding uit de lippen.

Cheiránthus, m. gr. (eig. handbloem), Bot., het viooltje, de violier, violette, eene tuin- en potbloem.

Cheiriāter, m. gr. (v. *cheir*, f. de hand), z. v. a. wondheeler, chirurgijn; **cheirisma**, n. hetgeen de wondheeler met de handen aan eenig beschadigd deel doet; **cheiographum**, z. **chirographum**; **cheiroscope**, z. v. a. **chiromantie**; **cheirosophïe**, z. v. a. **chironomie**.

Chekao, m. Min., een chineesch spath, dienende tot de vervaardiging van het porselein.

Cheki, de eenheid der gewigten in Turkije voor goud en zilver, = 0,318935 ned. pond.

Chelem, fr. (spr. *sj'lem*), hoogd. *schlemm*, van het eng. *slam*, doodslaan, eene nederlaag), een term in het whist- en hostonspel; **groot-chelem maken**, alleen of met een' tweede al de slagen halen; **klein-chelem maken**, al de slagen op één' na halen.

Chelidonium, n. gr. Bot., zwaluwwortel, goudwortel, schelkruid, stinkende gouwe, oogenklaar; **chelidonius**, m. de zwaluwenwind, een luwe wind bij den aanvang der lente; **chelidoniet**, m. N.H., zwaluwsteen, een witte of roode steen, dien men soms in de maag der zwaluwen vindt.

Chelinque of **chelingue**, f. een platboomd vaartuig, eene boot op de kust van Coromandel.

Chelles, pl., Merc., een indisch katoen.

Chelys, f. gr., de schildpad; ook eene luit, kleiner dan het barbiton; **cheloniëten**, pl. gr. N. H., schildpadsteenen; **chelonophágen**, pl., schildpadeters in Æthiopië.

Cheme of **chema**, f. oud-gr. vochtmaat, onderscheiden in groote en kleine; de laatste deed 2 cochlearions, de andere 4.

Chemie of **chymie**, f. (volgens sommigen v. h. gr. *cheō*, gieten, v. a. van *Chemis*, eene stad in Egypte, alwaar de wetenschap, die het woord aanduidt, het eerst haar aanzijn zou hebben gekregen), de leer van de eigenschappen en de natuur der stof, de meng- en scheikunde, de wetenschap van de wetten en oorzaken

verschijningen, die zich daarbij voordoen, doorgaans eenvoudig scheikunde geheeten; **chemicus**, **chemist**, m. een scheikundige; **chemisch**, wat tot de scheikunde betrekking heeft. scheikundig; **chemiatrie**, f. uitoefening der geneeskunst naar chemische grondslagen, onderscheiden van **iatrochemie**; **chemiater**, m. een arts, die volgens zulke gronden genezingen zoekt te bewerken; **chemicalia**, pl., chemische toebereidingen.

Chemin couvert, m. fr. (spr. *sjeméng koewér*), Mil., een bedekte weg of gang; **chemin de fer** of **chemin à ornieres**, een spoorweg, eene ijzerbaan.

Chemise, f. fr. (spr. *sj'mies'*, eig. het hemd, afkomstig van het arab. *kamiss*, z. a.). een vrouwelijke slaaprok, hemdkleed; **chemisette**, f. een halfhemd, voor- of kraaghemdje; een kort vestje; **chemiset-speld**, borstspeld, doekspeld.

Chemosis, f. (van het gr. *cheō*, gieten; of misschien v. h. arab. *chamm*, *chami*, ontstoken zijn; nog anderen denken aan het gr. *chemē*, spleet), eene hevige ontsteking van het bindvlies des oog.

Chemsin, pl. turk. (v. h. arab. *chems*, vijf), vijf gebeden. die de muhamedanen dagelijks moeten bidden.

Chenal, m. fr. (spr. *sj'nál*, v. h. eng. *channel*, kanaal), een naauw vaarwater tusschen klippen, zandbanken enz., eene kil.

Chenica, f. inhoudsmaat voor drooge waren in Perzië, = 1,3151 ned. kan.

Chénice of **chenix**, f. eene oudgrieksche inhoudsmaat voor granen, iets meer doende dan een kop; vier *cotylen* deden eene *chenix*, 48 *chenices* een *medimne*.

Chenille, f. fr. (spr. *sj'nielj'*, eig. de rups), een boordsel van fluweelzijde, rupsvormige snoer of koord als omzetsel, ook wel **chenillette** (spr. *sj'nieljétt*) geheeten; ook eene soort van vrouwen-overrok.

Chenopodium, n. gr. Bot., ganzervoet, eene plantensoort uit de 5de klasse 2de orde van het Linnésche stelsel.

cher, fr. (spr. *sjér*), lief, waard; kostbaar, duur; *mon cher*, mijn waarde; *ma chère*, mijne lieve; *chéri*, geliefd, hartelijk bemind.

Cherassi, m. perzische goudmunt, ook **chevesi** genoemd: die van Schach-Iman = 2 gl. 50 ct., die van Abul Faiz = 7 gl. 33,5 cts, die van Koulikan = 18 gl. 25 ct.

Cherbali, **cherbassi**, Merc., de beste soort van perzische zijde.

Cherconnée, f. fr. (spr. *sjerk—*), Merc., eene indische stof, half zijde half katoen.

Cherif, m. de regent van Mekka; ook eene goudmunt in Egypte, = 3 gl. 22 ct.; **cherifaat**, n. het gebied van eenen **cherif**.

Cherlesker, m. de turksche luitenant-generaal.

Chersonesus, f. gr., schiereiland, b. v.

ch. taurica, het taurische schiereiland, de Krim.

Cherub, m. pl. **cherubim**, hebr. (eig. de naam van een gevleugeld wonderdier met een menschengelaat, dat door het hebraïsmus dikwijls in verband met Jehovah en vooral als drager van zijnen wagentroon wordt voorgesteld), in de oude joodsche oorkonde een hemelgeest van den tweeden rang na de *Seraphim*, vuur- of vlammenbode; de kunst stelt de cherubim voor als gevleugelde kinderhoofden.

Cherúscen, pl., een germaansche volkstam, die in het noorden van Duitschland was verspreid.

Chervi, m. Bot., suikerwortel, eene voedzame en geneeskrachtige plant.

Chesnegar-aga, m. turk., de voorproever der spijzen aan het turksche hof.

Chester-kaas, m. eng. (spr. *tsjes—*), eene voortreffelijke kaassoort in Engeland, zoo geheeten naar de stad *Chester*, die daarin inz. handel drijft.

Chetib, n. hebr., de tekst-leerwijze in den hebreuwschen bijbel; eig. het geschrevene.

chetif, fr. (spr. *sjetief*), gering, ellendig, onbeduidend, armzalig.

Cheval, m. fr. (spr. *sj'wál*), paard; *cheval de bataille*, (spr. —*batálj'*) eig. strijdpvaard; iemands lievelingsonderwerp, lijfstukje, stokpaardje; *à cheval*, te paard; Mil., aan beide zijden, b. v. *à cheval* eener rivier, d. i. de beide oevers (bezet houden); **chevalerie**, f. (spr. *sj'walrie*), de ridderschap, de graad en waardigheid v. ridders; **chevalerésk**, ridderlijk, avontuurlijk; **chevalier**, m. (spr. *sj'wali-é*), een ridder; het paard in het schaakspel; **chevalier d'honneur** (spr. —*donéur*), een eeeridder; **chevalier d'industrie**, (spr. —*déngdu-stri*), een geluksridder, geluk- of fortuinzoeker, een rondreizend, geslepen bedrieger.

Chevalet, m. fr. (spr. *sj'walè*), eene pijbank voor de vroegere martelaars der kerk; de strafzel voor soldaten; een schildersezel; de kam aan speeltuigen.

Chevau-léger, fr. (spr. *sj'wo lezje*), een licht ruiters; **chevau-legers**, pl., lichte ruiters, de lichte ruitersrij, het lichtgewapend paardenvolk.

Chevelure, f. fr. (spr. *sjew'lúur'*), het hoofdhaar, de lokken; de stralen of het haar eener komeet.

Chevesi. z. **cherassi**.

Chévet, n. fr. (spr. *sj'wé*), hoofdkussen, onderlage; Mil., het blok, waarop de broek of de staart van een stuk geschut rust.

Chèvrefeuille, f. fr. (spr. *sjew'rfuily'*), z. **caprifolium**.

Chevron, m. fr. (spr. *sj'wóng*), eig. dakspaar; Mil., het onderscheidingsteeken van rang op den mouw der onderofficieren; een keper op het wapenschild.

Chianti, m. it. (spr. *kiánti*), een toskaansche wijn.

Chiaous of **chiouss**, m. turk., een officier aan het turksche hof, met de aandiening belast; ook een turksch gezant aan vreemde hoven; **chiaous-bachi**, m. de meester der verzoekschriften.

chiaroscuro, m. it. (spr. *kiaroskóero*), z. **clair-obscur**.

Chiasma, n. gr., het teeken of de figuur eener gricksche χ of eener latijnsche X; Med., de vezeldoorkruising, inz. der zenuwen; **chiásmus**, n. het merken met een χ of kruis.

Chiasolith, m. gr., holspath, eene steensoort.

Chibouque, f. fr. (spr. *sjibóek*, van het turksch *tschibúke*, z. a.).

Chic, m. fr. (spr. *sjiek*), Piet., gemakkelijke, vlugge en krachtige behandeling van het penseel.

Chica, f. fr. (spr. *sjiká*), of sp. *chicha* (spr. *tsji-tsja*), een zuid-amerikaansche gegiste drank uit maïs of andere vruchten; een zekere negerdans; eene amerikaansche verwpplant.

Chicane, f. fr. (spr. *sjikáan'*), de regtsverdraaijing, pleitstreek, arglistige kunstgreep om eene zaak in regten lastig te maken of onder een verkeerd gezigtspunt te plaatsen; haarkloverij, vitterij; **chicanes**, pl., looze streken, bedriegerijen; **chicanéren**, zonder gegronde reden voor het regt betrekken, pleitstreken, regtsverdraaijingen gebruiken; haarkloven, vitten, bedillen; iemand verdriet aandoen, het lastig maken, hem om den tuin leiden, beet hebben; **chicanerie**, f. de looze en bedriegelijke streken in regtszaken, de haarkloverij; **chicaneur**, m. een pleitzieke, een pleit- of twistzuchtig mensch; regtsverdraaijer; haarklover, bediller.

Chicar, hebr., een talent gouds, = 50000 gl.; een talent zilver, = 4125 gl.

Chicha, z. **chica**.

Chico, **chigo**, z. **chique**.

Chicorée, f. fr. (spr. *sjikore'*), z. **cichorei**. **chiffonnéren**, fr. (spr. *sjifonéren*), kreuken, frommelen, verformlaaijen, in wanorde brengen, b. v. het toilet; ont-rusten, plagen, (eene vrouw) onbetamelijk aantasten; **chiffonnière**, f. (spr. *sjifon*—), eene bergplaats voor vodden, lap-pen, kleinigheden; een stuk huisraad met laden, eene hooge látafel.

Chiffre, n. fr. (spr. *sjiefr'*), het geheimschrift, dat inz. bij de briefwisseling van de diplomatische agenten met hunne hoven wordt gebezigd; cijfer, getalteeken; ook de in elkaár gevlochten voorletters der voor- en toenamen; **chiffreeren**, met vooraf bepaalde geheime teekens voorzien of zich daarmede uitdrukken; cijferen; **chiffreur**, m. een geheimschriftmaker; cijferaar.

Chignon, m. fr. (spr. *sji-njóng*), de nek; het opgestreken nekhaar der vrouwen, de nekvlecht, nekhaarbundel.

Chila, m. inhoudsmaat, dezelfde als de **cab**.

Chilare of **kilare**, 1000 ares, z. **are**.

Chilat, n. arab., een eerekleed, dat de sultan aan hooge ambtenaren na het ontvangen van goede tijdingen schenkt.

Childebert of **Hildebert**, oudd. mansn.: prachtkind; **Childerich** of **Hilderich**, m. een, die rijk in kinderen is.

Chiler-baschi, m. de opperschenker des sultans.

Chiliade, f. gr. (eig. **chilias**, van *chilioi*, duizend), eene verzameling of getal van duizend, een duizendtal; **chiliarch**, m. een overste of bevelhebber over 1000 man bij de Grieken; **chiliásmus**, n. de leer van een toekomstig duizendjarig rijk van Christus op aarde, of de verwachting van Christus op aarde in zichtbare gestalte en heerschappij, duizend jaren voor het einde der wereld; naar Kant: het geloof aan den vooruitgang der menschen tot het verafliggend doel van zedelijke volkomenheid; **chiliást**, m. een vriend, aanhanger of verdediger der leer van het duizendjarig rijk; **chiliogoon**, n. een duizendhoek; **chiliómbe**, een offer van duizend dieren; **chilogramme** of **kilogramme**, z. **gramme**; **chilolitre** of **kilolitre**, z. **litre**; **chilomètre** of **kilomètre**, z. **mètre**.

Chilperich of **Hilperich**, oudd. mansn.: de hulprijke, helper, bijstandbieder.

Chimæra, f. gr. Myth., een monster met den kop van een' leeuw, het lijf van eene geit en den staart van een' draak, dat vuur en vlammen uitwierp en door Bellerophon gedood werd; overdragtelijk noemt men **chimæra** of **chimère**, fr. (spr. *sjimér'*), eene ongegronde onderstelling, eene hersenschim, ongerijmd verdictsel, inbeelding, droomerij, gril; **chimérisch** of **chimeriek**, ingebeeld, grillig, ongerijmd, gedrogtelijk.

Chimetlon, n. gr. (v. *cheima*, winterkoude), Med., eene vorstbuil.

Chimon, m. gr. (*cheimōn*), eig. de winter; hevige koortskoude.

Chimpanse, **Schimpanse**, z. **Barnis**.

China (eig. *tsjina* uit te spreken), een groot land en keizerrijk in Azië; **Chinees**, ingeborene van dit land; **chineesch**, uit China afstammend, afkomstig of daartoe behoorende; **chinesche schimmen**, een kinderspel, waarbij men achter een doorschijnend voorwerp uitgeknipte figuren ver-toont.

China, f. of **chinabast**, z. **kina**.

Chinchilla, f. sp. (spr. *tsjientsjietja*); eig. kleine weeg- of wandluis als verklw. v. *chinche*, wandluis, = lat. *cimex*), het peruviaansch stinkdier, een rat of molach-

tig dier in Z. Amerika, en het daarvan vervaardigde zeer zachte, witgrijze bontwerk.

chinéren, fr. (spr. *sji*—), Manuf., aan de kettingdraden verschillende kleuren geven en ze zoodanig schikken, dat men in de stof eene teekening bespeurt; met vlammen weven, bewerken; **gechineerde stoffen**, gevlamde, met figuren gewevene goederen.

Chines, pl., bij de Chinezen pyramidale torens met een afgodsbeeld daarop.

Chinine, z. **quinine**.

Chino, m. sp. (spr. *tsjino*), eig. de chinees; de afkoming van eenen neger en eene indiaansche in Amerika.

Chint, Merc., eene indische katoenen stof.

Chiocadar, m. turk., de kleedingdrager, een slaaf, die den sultan steeds een geheel stel kleedingstukken achterna draagt.

Chionánthus, n. gr. Bot., de sneeuwboom, sneeuwbloem, eene soort van jasmijnplant, een pronkgewas.

Chiōne, f. gr. Myth., de dochter van Boreas en Orithyia, die haren zoon Eumolpus, dien zij bij Neptunus had, uit schaamte in zee wierp; eene andere **Chiōne**, ook **Philonis** genoemd, bezwangerd door Mercurius en Apollo, werd door Diana doorschoten, omdat zij zich voor schooner dan deze godin hield.

Chiourme, f. fr. (spr. *sjiōerm'*), de gezamentlijke galeislaven, galeibooven in een bagno; ook de roebank eener galei.

chipéren of **chippéren**, fr. (spr. *sji*—), h. leder op de deensehe wijze toebereiden of looijen; **chippage**, f. (spr. —*paazj'*), de toebereiding der vellen op deensehe wijze.

Chippolin, m. fr. (spr. *sjiēpolēng*), geve-nist schilderwerk in waterverw.

Chipur, m. een dag van vergiffenis bij de hedendaagsche joden.

Chique, f. fr. (spr. *sjiēk'*), ook **chico**, **chigo**, de zandvloo, een zeer klein, lastig insect, rood wormpje in Midden-Amerika, dat zijne eitjes onder de nagels van 's menschen teenen legt, waardoor hevige ontstekingen kunnen ontstaan; het draagt nog de namen van *nigua*, *ton* en *aitum*; ook een balletje tabak om te kaauwen, een pruimpje; een knikker; nog de zijde van onvolkomene, slechte cocons of tonnetjes; **chiquét**, m. eene slechte soort van zijden stof.

Chiquito, m. sp. (spr. *tsjikito*), eig. zeer klein; eene koningin-cigaar, voor dames.

Chiragōn, m. (v. h. gr. *cheir*, de hand), de handvoerder, een middel tot de leiding der hand bij het schrijven der blinden; **chirāgra**, n. Med., de handjicht, het handeuvet; **chirapsie**, f. het aanraken met de handen; **chirarthrocāe**, f. de slepende (chronische) ontsteking van het handgewricht

met eene daarop volgende verwoesting daarvan door beenbederf; **chirographie**, f. de kunst om figuren op de hand te teekenen; **chirogrāphum**, n. het handschrift; ook z. v. a. **chirographaria cautio**; **chirographārisch**, handschriftelijk, wat op een handschrift berust; **chirographaria actio**, f. lat. Jur., eene regtsvordering op handschrift; **ch. cautio**, eene schriftelijke schuldbekentenis, eene belofte bij handschrift; **ch. pecunia**, op handschrift geleend geld, eene niet door pand verzekerde leening; **chirographarius creditor**, Jur., iemand, wiens regt enkel op een handschrift gegrond is, in tegenst. met den **hypothecarius**; **chir. debitor**, een schuldenaar op handschrift; **chirologie**, f. gr., de handspraak, vingerspraak of de kunst om met de handen en vingers zijne gedachten uit te drukken; **chiroloog**, m. iemand, die met de vingers spreekt; **chiromanie**, f. de zelfbevelekking, z. v. a. **masturbatie**, **manustuprātie**, **onanie**; **chirománt**, m. gr., een handkijker, handwaarzegger; **chiromantie**, f. de kunst om uit de hand en hare lijnen waar te zeggen, de handwaarzeggerij; **chironómeter**, m. handmeter, handmaat; **chironomie**, f. de leer der handbeweging, eene aanleiding tot een behoorlijk bewegen der handen bij het redevoeren; **chiroplast**, m. Muz., de handvormer, handleider, een door Logier uitgevonden middel tot de behoorlijke houding der vingers bij het klavierspelen; **chiroplastiek**, f. de handvormkunst, de kunst om uit weke stoffen, als was, klei enz., beeldwerk te vormen; **chiroptéra**, pl. N. H., genagelde zoogdieren met ledematen, die niet gescheiden, maar door een vlies in de gedaante van vleugels vereenigd zijn, waardoor zij in staat worden gesteld om als de vogels te vliegen, gelijk de vledermuisen; vleugelhandigen; **chiorrhēuma**, of **chirrhēuma**, n. gr. Chir., een vlocijngachtig gezwel aan de hand; **chirothēce**, f. de wapenhand-schoen, een verband, waarmede hand en vingers worden omwonden, een uitdrijvend verband; **chirotonie**, f. de oplegging der handen bij de bevestiging van eenen leeraar in zijne eerste dienst; **chirūrgus**, m. een hand- of wondarts, heelmeeester, wondheeler, chirurgijn; **chirurgus jurātus**, een beëdigd wondarts; **chirurgaat**, n. het beroep van wondheeler; **chirurgie**, f., eig. handwerk, handenarbeid; de wondheekunst, de met handen uitgeoefende heekunst; **chirūrgisch**, tot die kunst behoorende.

Chironium, n. gr. Med., eene kwaadaardige, moeilijk te genezen zweer, naar men wil zoo genoemd, omdat zij slechts te heelen is door een' **Chiron**; in de gr. Myth. de naam van een' der centauren, die door zijne bekwaamheid in de geneeskunde uitmuntte;

chironia, f. eene plantensoort naar *Chiron* benoemd, meestal uitlandsche pronkgewassen.

Chiroute, f. fr. (spr. *sjiróet'*), eene cigaar in de taal der matrozen.

Chise, m, z. *kisch*.

Chitarónne, f. it. Muz., eene soort van luit, basluit, met een groot getal snaren.

Chitine, f. Chem., eene bijzondere stof in het vleugelbekleedsel der kevers.

Chitomb, m. de opperpriester, het hoofd der godsdienst bij de negers.

Chiton, m. gr., onderkleed, lijfrok zowel der mannen als der vrouwen.

Chits, n. oostind. fijn bont katoen, eig. oostind. fijne stof van boomwol, welker bloemen en figuren niet, gelijk bij het gewone katoen, opgedrukt, maar geschilderd zijn.

Chladnische proeven, Phys., proeven over de acustiek (z. a.), zoo geheeten naar den grondlegger dier wetenschap *Chladni* van Wittenberg, overleden in 1827.

Chlamys, f. gr., wijd overkleed, mantel der mannen, krijgskleed.

Chlenásmus, m. gr., eene fijne manier van bespotting.

Chloásma, m. gr. Med., eene huidvlek, loof- of levervlek, inz. bij zwangere vrouwen.

Chloë, f. gr., vrouwenn.: de kiemende, bloeiende, een bijnaam van *Ceres*, omdat het kiemend zaad haar werk was en onder hare bescherming stond; ook de gewone naam der herderinnen in herderdichten en romans.

Chloor, n. of **chlorine**, f. gr. (v. *chlōros*, groengeel), Chem., overzuurd zoutzuur, een enkelvoudig, weegbaar, niet metallisch ligchaam van geelachtig groene kleur en verstikkenden reuk, dat zich met waterstof tot h. bekende zoutzuur verbindt, bijna 2½ maal zwaarder dan dampkringslucht; **chloor-sodium**, n. eene verbinding, uit 39,7 pct. iodium en 60,3 chlorium bestaande; **chlorāten**, pl., chloorzure zouten; **chloriden**, pl., verbindingen v. h. chloor met stoffen, die geene zuren zijn; **Chlorinde**, vrouwenn.: de bloeiende, groenende; **Chloris**, f. gr. Myth., de gemalin van *Zephyrus*, de godin der bloemen, de *Flora* der Romeinen; een herderinnennaam; **chloriet**, n. Min., een lookgroene talksteen met korrelige breuk; **chlorophaan**, Min., groene vloeispath; **chlorophyl**, n. gr. Chem., naam door *Pelletier* en *Caventon* aan de groene stof der bladeren gegeven, bladgroen. Zij is donkergroen, bijna onoplosbaar in koud, maar oplosbaar in warm water, en zeer gemakkelijk in alcohol, aether en vaste oliën; **chromule**, n. gr., bladgroen, z. v. a. **chlorophyl**; **chlorōsis**, f. gr. Med., de bleekzucht, de bleeke gelaatskleur uit terug geblevene maandelijksche zuivering, meisjesziekte, de zooge-

noemde witte koorts; **chlorurētum** of **chlorūre**, f. Chem., chloorverbinding, verbinding van het chloor met soda, tin, ijzer enz.

Chlothilde, z. **clotilde**.

Choānen, pl. gr. (v. *choanē*, trechter), Med., de achterste of binnenste neusopeningen; **choanorrhagīe**, f. de bloedvloeiing uit die openingen, de neusbloeding.

Choc, m. fr. (spr. *sjok*), een stoot, schok, slag, aanval, aanloop, aangreep, aanval; inz. het geweldig op elkander rennen van twee strijdende ruitersliniën; **choquéren**, stooten, aanstooten, tegen elkander stooten, aanvallen; aanstootelijk zijn, beledigen, mishagen, tegen de borst stuiten; **choquant** (spr. *sjokāng*), bevreedend, aanstootelijk, beledigend, in 't oog loepend.

Chocolade, f. (sp. *chocolate*, uit het mexicaansch; fr. *chocolat*, it. *cioccolata*), een voedzaam deeg, uit vooraf gerooste en met suiker, vanilla, cardamom, kaneel, nagelen enz. vermengde kakaobonen bereid; ook de drank daarvan; ontbreken de anders bijgevoegde specerijen, dan heet zij **gezondheids-chocolade**; worden die specerijen door kina of andere geneeskruiden vervangen, dan is het **medicinale chocolade**, of door ijslandsche mos, **mos-chocolade**.

Chodabende, f. perzische munt van biljoen, ongeveer = 15 ct.

Choenix, z. v. a. **chenice**, **chenix** (z. a.).

Choiras of **chœras**, f. gr., z. v. a. **scrophulis** (z. a.).

Choisi, fr. (spr. *sjoazi*), eene soort van half-porselein, naar de gelijknamige plaats benoemd.

choisisséren, fr. (spr. *sjoasis*—), kiezen, uitkiezen, uitzoeken, uitlezen.

Cholagōga, pl. gr. (v. *chōlos*, *chōlē*, gal), Med., galafvoerende middelen; **cholas** en **cholix**, f. de gal- en leverstreck.

Cholásma, n. of **cholōsis**, f. gr. (van *choōlos*, lam), de verlamming.

cholechyiticus, a, um, gr. (v. *chōlos*, *chōlē*, gal). Med., door galuitstorting ontstaan; **cholecystitis**, f. de galblaasontsteking; **choledōchus ductus**, m. de gemeenschappelijke galbuis, die ontstaat uit de vereeniging van de gal- en galblaasbuis en in den twaalfvingerigen darm uitkomt; **choleīne**, f. de galstof; **cholelith**, m. N. H., de galsteen; **cholelithiasis**, f. de galsteenziekte; **cholelogie**, f. de galloor of leer van de gal; **cholemesie**, f. het galbraken; **cholepoësis**, f. de galbereiding; **cholep̄yra**, f. de galkoorts; **cholēra**, f. of *cholera morbus*, Med. (sommigen willen het woord niet v. *chōle*, gal, maar v. *cholas*, darm, afgeleid hebben), de braakloop, het braakkolijk, ook wel bort of boort genoemd, inz. de aziatische braakloop, die in Indië te huis behoort en met al zijne

schrikbarende verschijnselen en verwoestende gevolgen in de jongste tijden Europa bezocht; **cholericus**, m. een galzuchtig, opvliegend, driftig mensch; ook iemand, die aan de cholera lijdt; **cholerrhagie**, **cholorrhagie**, f. de galvloed. aanhoudende galuitstorting; **chologie**, f., z.v.a. **chologie**; **cholorrhœa**, f. eene voortdurende galuitstorting; **cholostearine**, f. Chem., galvet, eene bijzondere vetstof in de gal.

Choliambus, ook **scázon**, m. gr. Poet., eene voetmaat in de gr. en lat. dichtkunst, de hinkende jambus of Hipponactische maat (naar haren uitvinder Hipponax van Ephesus), een jambische trimeter of zesvoetig jambisch vers van twee sneden, doch welks laatste voet een' trochæus of spondeus in plaats van een' jambus heeft (— — — | — — — | — — —).

Cholo, m., pl. **cholos**, sp. (spr. *tsjólolos*), afstammelingen v. **zambos** (z. a.); spaansch sprekende Indianen, die ook onder de Europeanen zijn voortgeplant.

Cholōma, n. of **cholōsis**, f. gr., z. **cholasma**.

Chomer, m. eene morgenlandsche inhoudsmaat, = 13,74 ned. mud.

Chondrocèle, f. gr. (v. *chondros*, m. kraakbeen), eene kraakbeenige vleeschbreuk; **chondrocrasis**, een lijden der kraakbeenderen als derde tijdperk van de oostersche melaatschheid; **chondrogenësis**, f. de ziekelijke verandering der zachte deelen in eene kraakbeenachtige zelfstandigheid, kraakbeenvorming; **chondroglōssus**, m. Anat., de kraakbeenspier van het tongbeen; **chondrographie**, f. de kraakbeenbeschrijving; **chondrologie**, f. de leer der kraakbeenderen, kraakbeenleer; **chondromalacie**, f. kraakbeenverweeking; **chondropharyngeus**, m. Anat., de kraakbeenspier v. h. keelgat; **chondrotomie**, f. de kraakbeendoorsnijding.

Choor, z. **koor**.

Chopine, f. fr. (spr. *sjopien'*), eene oude fr. wijnmaat, pint, = 0,46561 ned. kan.

choquant, **choquéren**, z. ond. **choc**.

Choraal, z. **koor**; **choraag**, m. de aanvoerder der koren in Athenen, die bij feesten de kosten van de uitrusting der koren of de opvoering van een tooneelstuk bestreed; een reivoerder, voorzanger, voordanser in het koor, z. v. a. **coryphæus**; **chorœa St. Viti**, lat., de Vitus-dans, dansziekte, zekere zenuwziekte, welke zich door algemeene stuip trekkingen kenmerkt, waardoor de zeldzaamste lichaamsbewegingen ontstaan, die dikwijls veel overeenkomst met dansen hebben, ook **chorœa St. Joannis** of **St. Valentini**; **choregraphie**, f. gr., de dans tekening, dansbeschrijving, de afbeelding of aanduiding der dansfiguren door teekens, gelijk dat voor de muziek met de toonen, maten enz.

geschiedt; **choreomanie**, f. de danswoede, de ziekelijke, ontembare zucht tot dansen; **chorëutiek**, f. de danskunst; **choræus**, m., z. v. a. **trochæus** (z. a.); **choriambus**, m. eene grieksche en latijnsche voetmaat, bestaande uit een' trochæus en een' jambus, of een vierlettergrepige versvoet, waarin de eerste en laatste lettergreep lang, de beide middelste kort zijn (— — —), b. v. j u b e l g e z a n g.

Choras, m. N. H., eene soort van bavian op Ceylon en in Afrika, ook mormon of maskeraap geheeten, omdat zijn gezigt als met eene mom bedekt is.

Chordápus, m. gr. (v. *chordē*, darm, en *aptein*, binden, v. a. van *chordē* en *hepsein*, week worden), Med., het drekbraken, de darmjicht, door inschuiving of omsnoering der darmen ontstaande.

Chorde, gr., of **corde**, fr., **corda**, ital. f. de darmsnaar, snaar; het touw der wipgalg, een gewoon strafmiddel der italiaansche politie; Math., koorde, pees, eene regte lijn, dietwee punten van den omtrek des cirkels of de beide eindpunten van een' boog vereenigt; **chordométer**, m. een koordemeter, werktuig ter meting van hoeken door bepaling hunner koorden bij gegeven straal; **chordomelodion**, een door Kaufmann te Dresden uitgevonden snaren-speeltuig.

chorœa, **choregraphie**, **chorentiek**, **choreus**, z. ond. **choraal**.

Chorioidëa of **chorioidë**, f. gr. (v. *chorion*, vlies, en *eidos*, gedaante), Anat., het ader- of vaatvlies van het oog; **chorioidëus**, a, um, wat naar een vlies gelijk; **chorioidëitis**, f. Med., de ontsteking van het vaatvlies; **chorion**, n. gr., het vaatvlies of buitenste vlies, dat de vrucht omhult.

Chorist, z. **koor**.

Chorobâtes, m. gr. (v. *chōra*, ruimte, grond), een waterpasmeter in de gedaante eener T; **chorographie**, f. de oordbeschrijving, de beschrijving, afbeelding van landstreken, landen op zich-zelfen, in tegenst. van **geographie**; **chorographische kaarten**, kaarten van afzonderlijke landstreken, districten, departementen enz.; **chorographiemetrie**, f. gr., eene in 1839 door Klein te Mentz uitgevondene nieuwe methode om hoogten en afstanden gemakkelijk en juist te meten; zij moet inzonderheid den landschapschilder van nut zijn; **chorohydrographie**, f. water-aardbeschrijving; **chorolithen**, pl., landschapssteenen, steenen met dendritische teekeningen, die geheele oorden voorstellen.

Choromanie, f., z. v. a. **choreomanie**, z. ond. **choraal**.

Choses, pl. fr. (spr. *sjooz'*), zaken, dingen; **choses maken**, potsen, streken uitvoeren; **chosesmaker**, een potsmaker, grappemaker.

Chou, m. eene zeer kleine chinesche rekenmunt, het $\frac{1}{10}$ eener cache, welke laatste omtrent met onzen halven cent overeen komt.

Chouan, m. fr. (spr. *sjoéang*), levant-sche karmijnzaden, naam voor de zaden eener soort van fantolina, groenachtige zaden, die mede tot de bereiding van het karmijn gebezigd worden.

Chouans, pl., de naam van zekere opstandelingen of aanhangers der koninklijke partij in het westen van Frankrijk na den dood van Lodewijk XVI, dus genoemd naar hunnen eersten aanvoerder Jean Cotteureau, gewoonlijk Chouan geheeten.

Chou King, **choe-king**, m. een der 5 oudste en heiligste boeken (*kings*) van de Chinezen, dat de geschiedenis der eerste vier chinesche keizers bevat.

Choultry, m. de morgenlandsche verblijfplaats voor reizigers, herberg in de oostersche landen.

Chous, m. oudgr. vochtmaat, omtrent = 3,5 ned. kan; 12 cotyles deden 1 chous en 12 chous een metrete. De chous is hetzelfde als cong o.

Choustak, eene poolsche zilvermunt, ongeveer = 10 ct.

Chrematologie, f. gr., de finantie-wetenschap; **chrematonomie**, f. de leer van de aanwending des rijkdoms; **chrematopeia**, f. de leer van de verwerving des rijkdoms.

Chrësis, f. gr., het nut, de bruikbaarheid, het gebruik, de aanwending, de bevoegdheid tot gebruiken.

Chresmologie, f. gr., waarzeggerij; **chres-moloog**, m. een waarzegger, voorspeller.

Chrestomathie, f. gr. (eig. de aanleering van het beste, wetenswaardigste), eene verzameling. keur, bloemlezing of een uittreksel der beste stukken uit een of meer boeken, inz. uit prozaschrijvers, terwijl het verwante woord *anthologie* alleen v. eene keur van poëtische stukken gebruikt wordt.

Chrie, **chria**, f. gr. (*chreia*, eig. in 't algemeen voorwerp der bezigheid, werk), Log., eene stelling, spreuk, opgave ter schriftelijke uitwerking of uitbreiding; eene korte redevoering, schoolrede.

Chrisam, l. **chrisma**, n. gr. (v. *chreïn*, overstrijken, zalven), de wij-olie, zalfolie, die in de r. k. kerk bij den doop, het vormsel enz. gebruikt wordt; ook de zalving; **chrisatorium**, n. de kruik met zalfolie; **chrismus**, m. het naamcijfer J. C. (Jezus Christus); **chrisis** of **chrismatie**, f. de zalving, het vormsel; **christen**, m., **christin**, f. een belijder of belijderes van de christelijke godsdienst, van **Christus** (gr. *Christós*), d. i. eig. de gezalfde (vgl. *Messias*), in samenstelling door letterverzetting ook kerst of bij verkorting kers, b. v. kersavond, kersfeest, kersgeschenk

enz., **kerstënen** voor doopen, tot christen inwijden; **christe**, n. het tweede gedeelte eener roomsch katholieke mis; **christendom**, n. de geheele omvang der godsdienstbegrippen, instellingen en levensvormen, die J. C. aan de menschheid heeft bekend gemaakt; **Christiaan**, mansn., z. v. a. **christen**; vr. **Christina**, **Christiana**; **christiaan d'or**, m. eene deensehe goudmunt, ongeveer = 10 gl.; **christiänen**, pl., leden eener secte ontstaan in de Vereenigde Staten in het begin der 19de eeuw; **christianismus**, n. het christelijk geloof, de christelijke leer, het christendom; **christianiséren**, tot een christen maken, tot het christendom bekeeren; **christianissimus**, m. lat., de allerchristelijkste, eene pauselijke benaming van den koning v. Frankrijk; **christine**, f. eene zilvermunt in Zweden, = 12 ct.; **christinos**, pl. sp., aanhangers der koningin Christina van Spanje, regentes van Spanje gedurende de minderjarigheid van hare dochter Isabella; **christodýnen**, pl., de naam, dien men aanvankelijk den gereformeerden gaf, omdat zij gedurig den naam Christus in den mond hadden; **Christoffel**, mansn., verkort uit **christophórus**, christusdrager, iemand, die Christus draagt, hem in het hart draagt, lief heeft; het aarvormig **st. christoffelskruid**, eene woudplant, die als zeer heilzaam tegen schurft wordt geroemd; **christolieten**, pl., scheurmakers der 6de eeuw, die de godheid van Christus afscheidten van zijne menschheid; **christologie**, f. gr., de messiasleer, christusleer; **christophanie**, f. de verschijning van Christus; **Christus-daalder**, m. verschillende munten en medailles, waarop de geboorte van Christus is afgebeeld; **Christus-orde**, eene militaire ridderorde, door Daniël I, koning van Portugal, in 1313 opgericht, om den adel tot den strijd tegen de Mooren aan te vuren; ook eene in 1205 door Albert, bisschop v. Riga, gestichte orde ter verdediging van de nieuwe christenen.

Chröma, n. gr., de kleur, de kleurmenging; **chroma duplex**, Muz., de verhooging des toons met eene halve noot; **chromatiek**, f. de kleurleer, de leer van het ontstaan en de verhoudingen der kleuren, een gedeelte der optica; Pict., de kunst der kleurmenging, licht en schaduw, vgl. **coloriet**; **chromatisch**, kleurig, gekleurd, vgl. **achromatisch**, Muz., met halve schreden, of in verschillende op elkander volgende halve toonen op of afgaande; **chromatismus**, n. de kleuring, inz. van ligchaamsdeelen; **chromatotechniek** of **chromurgie**, f. de aanwending der scheikunde op de verbereiding en verwerij; **chromopsie** ook **chruipsia**, **chruipsie** (niet **crupsie**), f. het kleurenzien, wanneer eenen zieke de voorwerpen niet in hunne wezentlijke kleuren

verschijnen; **chromium**, n. Chem., een bijna loodgrijs, bros en zeer hard metaal, door den franschen scheikundige Vauquelin in 1797 ontdekt en wegens het bij uitstek kleurend vermogen van al zijne verbindingen dus geheeten; het is vuurbestendig, specifiek bijna 6maal zwaarder dan water; de smaragd ontleent daaraan zijne schoone groene, de robijn zijne roode kleur; het wordt gewoonlijk uit den chromium-ijzersteen gewonnen en vormt twee merkwaardige zuurstofverbindingen: de eerste is het **chromium-oxyde**, dat uitstekende diensten doet in de porseleinfabrieken, bij het email-schilderen enz.; de andere een purperkleurig zuur, welks zouten, **chromaten**, **chromiumzuren** zouten geheeten, de verscheidenste en schoonste kleuren opleveren.

Chromule, z. **chlorophylle** ond. **chloor**.

Chronhyométer, gr., z. **hyetoscoop**.

Chronica, pl. gr. (v. *chrónos*, tijd), het tijdsboek, de *chronique scandaleuse*, fr. (spr. *kroniek' skandaleuz'*), de schandkroniek, schandgeschiedenis, al de in omloop zijnde kwade geruchten, de zoogenaamde kletspraatjes, b. v. van eene stad; **chronisch**, langdurig, slepend, b. v. **chronische ziekten**, langdurige ziekten, in tegenoverstelling van haastige; **chronist** of **chronograaf**, m. een tijdrekenaar, een jaarboeken-schrijver; **chronodistichon**, n. een tijddicht, tijdvers, een tweeregelig gedicht, in hetwelk de letters M. D. C. L. X. V. en I, als romeinsche talletters beschouwd, bij zamenstelling een jaargetal uitmaken; **chronogramma** of **chronostichon**, n. tijdgeschrift, eene korte krachtige spreuk, waarvan de rom. getalletters bij zamenstelling een jaargetal geven; ook zulk een veelregelig vers; **chronographie**, f. de tijdsbeschrijving, de wetenschap om den tijd volgens een' juisten maatstaf te bepalen en te verdeelen; **chronologie**, f. de tijdrekenkunde, tijdleer, kennis van den juisten tijd der gebeurtenissen; **chronológisch**, tijdrekenkundig, overeenkomstig de tijdrekening; **chronoloog** of **chronologist**, m. een tijdrekenkundige, tijdvoorscher, tijdberekenaar; **chronométer**, m. of **chronoscoop**, n. een werktuig om den tijd naauwkeurig te bepalen, een tijdmetter, zee-uurwerk, dat een' geregelden gang houdt, onafhankelijk van den invloed van warmte, vocht enz., door George Graham te Londen uitgevonden, bij de Engelschen *timekeeper* (spr. *taimkieper*) geheeten; ook een slingerwerktuig, door Davaux uitgevonden, om naauwkeurig de maat in de muziek af te meten; **chronométrisch**, tijdmetend, tijdbepalend.

Chronognosie of **chronologie**, f. gr., de leer van de kleuren der steensoorten en hare erkenning.

Chrupsie, z. **chromopsie** ond. **chroma**.

Chrysalide, f. gr. (v. *chrýsós*, goud), N. H., de goudpop of goudkleurige dagvlinderpop met eene harde getande bedekking; **chrysanthemum**, n. Bot., de goudsbloem, ganzebloem, in 't algemeen eene plant met goudgele bloemen; **chrysiet**, m. de goudsteen, toetssteen; goudglit of lithargyrium; **chrysoberyl**, **chrysoliet** en **chrysoprās**, m. goudsteenen of goudgroene edelsteenen, die uit het gele in het groenachtige spelen, edelsteenen van niet veel waarde; **chrysobulle**, f. eene pauselijke bulle met gouden zegel; **chryso-graaf**, m. de goudschrijver, goudschilder, die gouden letters enz. schrijft of schildert; **chrysographie**, f. de goudschrijfkunst, de kunst om met goud te schrijven of letters te vergulden; **chrysocolla** of **chrysocól**, n. kopergroen, berggroen; **chrysoline**, f. een door de Franschen uitgevonden middel ter bemesting, dat men nog boven gips roemt, dewijl de daarmede bestrooide voederplanten niet schadelijk voor de dieren worden; **chrysológisch**, zeer welsprekend; **chrysomanie**, f. de goudwoede, goudzucht, goudgierigheid, goudhonger, gouddorst; **chrysomēle**, f. N. H., de gouden tor, de goudkever, het goudhaantje; van daar: **chrysomeliēnen**, pl., bladkevers, eene talrijke familie van torren; **chrysoot**, n. een naar goud gelijkend metaalmengsel; **chrysopeia**, f. de kunst om goud te maken, goudmakerij, het vinden van den steen der wijzen; **Chrysostōmus**, mansn., eig. goudmond, guldenmond; de welbespraakte.

chthonische goden, gr. (van *chthōn*, aarde), Myth., goden der onderwereld; ook landgoden of -helden; **chthonia**, f. de onderaardsche, een bijnaam van Demeter of Ceres; **chthonios**, m. de onderaardsche, een bijnaam van verscheidene goden.

Ghulo, m. sp. (spr. *tsjóelo*), de stieraanhitser te voet bij de stierengevechten in Spanje.

Chupmessahieten, pl., eene secte van Turken, die in het geheim christenen zijn.

Ghuppa, m. de draaghemel, onder welken bij de joden de trouwplegtigheid voltrokken wordt.

chut! fr. (spr. *sjuut*), stil, zwijg, st!

Chylus, m. gr. (*chýlos*, van *chyō*, ik vergiet, maak vloeibaar), Anat., het melksap, een vocht, hetwelk, uit de spijszen bereid, gedurende de spijsvertering door de melkvaten der darmen wordt opgeslorpt, de chijl; **chylificatie**, gr.-lat., beter **chylopoësis** of **chylōsis**, f. gr., de bereiding van dat vocht uit de gebruikte voedingsmiddelen; de chijlbereiding; **chyloleptie**, f. het allengsche verlies van chijl;

chylophthársis, het bederf der chijl; **chylopoëtisch**, chijlbereidend, tot chijlmaking dienende; **chylogogie**, f. de leer van de chijl; **chylophórisch**, chijlvoerend; **chylorrhœa**, f. Med., ziekelijke chijlvloeiing, chijlvloed; **chylothōrax**, m. uitstorting van chijl in de borstholte; **chylurie**, f. het chijlwateren.

Chymie, z. chemie.

Chymus, m. gr. (*chymós*, van *chyō*, ik maak vloeibaar), Anat., de spijspap, de brij in de maag, uit de gebruikte spijszen bereid, chijm; **chymorrhœa**, f. het uitvloeijen der spijspap uit de wonden der dunne darmen in de buikholte; **chymōsis**, f. de zuivering van de spijspap, als tweede spijsvertering; **chymificatie**, f. gr. lat., de omzetting van de voedingsmiddelen in chijm of spijspap.

Ciaccona, z. chaconne.

Cibarjën, pl. lat. (*cibarja*), spijsbehouders; eetwaren.

Cibēben, pl. Merc., naam van de beste en grootste razijnen.

Ciborium, n. gr. (*kibōrion*), een drinkvat; in der k. kerk de ouwelkast of het kastje, de vaas, waarin de gewijde hostiën bewaard worden.

Cicāde, f. lat. (*cicāda*), N. H., een naar den sprinkhaan gelijkend insect, met vier netvormige, daksgevijs liggende vleugels.

Cicatricantia, pl. (v. h. lat. *cicatricia*, likteeken), Chir., middelen, die de likteekenvorming, de sluiting der wonden bevorderen; **cicatricatie** of **cicatrissatie**, f. de sluiting, heeling eener wonde.

Cicer, m. lat., de sisererwt, eene soort van eenigzins spits toeloopende kleine erwten in het Oosten en in Z. Europa.

Cicero, f. lat., eene soort van drukletter, het midden houdende tusschen dessen diaan en augustijn, dus genoemd naar de uitgave van Cicero's werken te Rome in 1458, die met zulke letter werd gedrukt; **mediaan**; **ciceroniāansch**, op de wijze van Cicero, Cicero navolgend, sierlijk welsprekend; **ciceronisēren**, den stijl en de vormen van Cicero nabootsen.

Cicerone, n. it. (spr. *tsjitsjerone*), de wegwijzer, leidsman der vreemdelingen, die dezen de merkwaardigheden eener plaats aanwijst en verklaart. Doorgaans leidt men deze benaming af van den beroemden rom. redenaar Cicero; doch anderen zien er slechts eene verbastering en versnelde uitspraak in van het ital. *chiacchierone*, een babbelaar, praatjesmaker; het zou dan eene schertswijze benaming zijn, die mettertijd eene edeler beteekenis heeft gekregen.

Cichorei, f. (lat. *cichorium*, gr. *kichōrion*), eene bekende plant en haar wortel, inz. als plaatsvervangend middel van de koffij gebruikt, bij verbastering doorgaans genoemd suikerij.

Cicisbeo, m. it. (spr. *tsji-tsjesbéo*), eig. fluisteraar; een vrouwenbegeleider, de dagelijksche leidsman, dienstvaardige gezelschaphouder en vertrouwde vriend eener gehuwde vrouw van aanzien in Italië, alwaar de goede toon verbiedt, dat de echtgenoot-zelf die betrekking vervult; een plaatsvervanger des mans, bijman, huisvriend en begunstigd minnaar; **oicisbeaat**, n. het ambt van geleider.

Cicūta, f. lat., de scheerling, gevlekte dolle kervel, eene bekende giftplant; **cutine**, f. eene bijzondere stof in den scheerling.

Gid, m. arab., heer, de bijnaam van den beroemden spaanschen krijgsheld der 11de eeuw Don Rodrigo (of Ruy) Diaz, graaf van Bivar.

Gidaris, f. de perzische koningsmuts; de joodsche hoogepriestersmuts; een arcadische dans.

Gider, m. (fr. *cidre*, van het lat. *sicera*, gr. *sikera*, een bedwelmende drank; oorspr. oostersch: hebr. *schekar*, arab. *seker*, iedere bedwelmende drank), ooftwijn, appeldrank, appel- of perenmost; **ciderazijn**, ooft- of vruchtazijn.

ci-devant, fr. (spr. *sidewáng*), voor dezen, eertijds, wijlen; als subst. in scherts: **cidevants**, pl., de voormaals adellijke en vorstelijke personen in Frankrijk.

Gidli, vrouwenn. (waarsch. v. arab. oorsprong); de sterke, krachtige.

Gigáro, m. of gew. **cigaar**, f., pl. **cigáros** of **cigáren**, sp. (eig. de benaming eener tabaksoort op het ciland Cuba), een tabaksrolletje, dat men met of zonder pijpje rookt; de beste soorten levert Havannah.

Gijns, m. (v. h. lat. *census*, z. a.), de schatting, tol, opbrengt, belasting.

Cilia, pl. lat., de ooghaartjes, wimpers; eene **cilia tang** of **-pincet** (z. a.), f. eene kleine wondhealers-tang tot het uittrekken van zieke ooghaartjes; **ciliair**, met oogwimpers voorzien; wat de ooghaartjes betreft; **ciliaire-zenuwen**, **-arteriën**, zenuwen, aders enz., die naar het regenboogsvlies loopen; **ciliaire krans**, de geplooidde kring van het adervlies naar het regenboogsvlies, haarkrans; **ciliaire-rand**, de buitenste rand van het regenboogsvlies.

Cilicium, n. (gr. *kilikion*, eig. v. cilicische geitenharen), een ruw haren hemd, boetkleed, boetgordel, ruw doek, dat de pelgrims op het bloote lijf dragen bij wijze van boetedoening.

Cilinder, z. cylinder.

Cimbaal, z. cymbaal.

Cimbren, pl., z. v. a. strijders, kampvechters, een ouddeutsche volksstam, die, met de Teutonen vereenigd, sedert het jaar 113 voor Chr. op de Romeinen in vele veldslagen de overwinning behaalde.

Cimeliën, eig. gr. *keimelia*, pl., kleinnoodiën; de kerkschat.

Ciment en cimenteren, z. **cement**.

cimmérisch, gr., van de Cimmeriërs of Kimmeriërs, die, naar luid der overlevering, aan het noordelijkste einde van Scythië in eeuwige duisternis woonden; van daar **cimmerische duisternis**, bij de dichters voor dikke duisternis, stikdonkerheid.

Cimoliet, m. een graauw witte, deels roodachtige, weeke en taaije steen van het leemgeslacht, zoo genoemd naar het eiland Cimolis, thans Argentiva, een der Cycladische eilanden; **cimolische aarde**, volersaarde, volaarde.

Cinædus, m. gr. (*kinaidos*), een schandjongen, bedrijver van onnatuurlijke zonde; **cinædie**, f. die onnatuurlijke ontucht-zelve; de zelfbesmetting; **cinædicus**, a, **um**, door onzedelijke aanraking der teeldeelen met de handen voortgebragt.

Cinchóna, f. een zuidamerikaansch plantengeslacht, welks soorten den echten kinabast opleveren (zoo genoemd naar de gemalin van den graaf Cinchon, onderkoning van Peru in de 17de eeuw, die tot het bekend worden van den kinabast veel bijdroeg); **cinchonine**, een bijzonder alkaloïde in den kinabast.

Cincinnatus-orde, eene ridderorde voor den krijgsmansstand in de noordamerikaansche vrijstaten.

Cinder, z. v. a. **coaks** (z. a.).

Cinellen, pl. (spr. *tsjinellen*), bekkens van koper of ander metaal bij de turksche veldmuzijk.

Cineraria, f. lat. (v. *cinis*, asch), het aschkruid, een pronkgewas; **cinerarium**, n. eene aschkruik, urne, lijkbus, waarin de Ouden de asch der verbrande lijken bewaarden; **cinerarius**, m. een bediende bij de oude Romeinen, die de vrouwen het haar krulde met een in de asch heet gemaakt ijzer; **cineratie** en **cinéfactie**, f. de verbranding tot asch.

Cinglage, f. fr. (spr. *séngghlaazj*), de weg, dien een schip in 200 uren aflegt.

Cingulum, n. lat., een gordel; bruidsgordel; priester-gordel; *cingulum pudicitiae*, kuisheidsgordel, een band, dien de Ouden hunne wederhelften om het onderlijf plagten te winden, ten einde zich zoo tegen dadelijke onkuisheid te vrijwaren; *cingulum venæris*, de liefdesgordel; ook eene lijn in de hand, van welke de oude chiromanten veel werks maakten.

cing premiers, fr. (spr. *séng premi-é*), in het omberspel de 5 eerste slagen of trekken des spelers, ook **premières** geheeten; **cinquille**, f. fr. (spr. *séngkiely*) of **quintille** (spr. *kéngtiely*), eene soort van omberspel met 5 personen, vijfspel.

Cinquino, m. (spr. *tsjienkwino*, van het it. *cinque*, vijf), eene napolit. munt, = 5 ct.

Cintar, m. eene oude munt van Egypte en Azië, die 200 dariken gold; ook een gewigt uit dezelfde landstreken, gelijk aan 100 rotulen of 9600 drachmen.

Cion of **ciōnis**, f. gr. (*kiōn*, d. i. eig. zuil, pilaar), de huid; ontsteking van dezelve.

Cipier, m. (v. h. lat. *cippus*, de stok, het hout, waarin de voeten der misdadigers werden gesloten), gevangensbewaarder, kerkermeester, stokmeester.

Cipolline, m., it. *cipollino* (spr. *tsji—*, eig. jonge uije, v. *cipolla*, uije), italiaansch marmer met groote groene of blaauwachtig grijze aderen.

Cippus, m. lat., eene korte zuil, halve zuil bij de Ouden, waarop men verschillende opschriften plaatste; een verheven lijksteen; ook een strafwerktuig, waarin de voeten der overtreders gesloten werden, de stok.

Girage, f. fr. (spr. *sirúazj*), het overtrekken met was, het insmeren; het smeersel, schoensmeer; de waskleur, eene schilderie met eene naar was gelijkende gele kleur, in tegenst. met **grisaille**.

circa, *circiter*, lat., ongeveer, omstreeks, bijna.

Circassienne, f. fr. (spr. *sierkassi-énn'*), Merc., eene fijn gekeperde wollen stof, half-laken.

Circe, f. gr. **Kirke**, Myth., eene vermaarde tooveres, die menschen in dieren veranderde (z. de Odyssea v. Homerus); eene verleidelijke boeleerster.

circénsisch, z. ond. **circus**.

Circuitie, f. lat., het rondom gaan, omgaan; Log., omweg in het redeneren, de omschrijving eener zaak; **circuitus**, m. de ommeegang, kringloop, omloop.

Circulus, m. lat. (eig. een verkleinwoord van *circus*, z. a.), **cirkel**, Geom., het vlak, besloten door eene kromme lijn, die in zichzelf wederkeert en overal denzelfden afstand van het middelpunt heeft, het cirkelvlak; Geog., de omtrek, de kromme grenslijn des cirkels; ook de passer, het werktuig om cirkels te trekken; *circulus horarius*, m. de nurecirkel; *circulus in demonstrando*, Log., een omweg, cirkel in het verklaren of betoogen; eene drogrede, waarbij men datgene, wat nog bewezen moet worden, als bewijzend deel opneemt; *c. in probando*, een cirkel in het bewijzen; *c. major*, Med., de groote omloop des bloeds door het ligchaam; *c. minor*, de kleine omloop des bloeds door de longen; *c. tropicus cancri*, Geogr., de kreeftskierkring; *c. trop. capricorni*, de steenbokskeerkring; **circuléren**, fr., omloopen, rondgaan, zich in eenen kring bewegen; in omloop zijn; **circulaire**, f. fr. (lat. *circulare*, n.), een rondgaande brief, hetzelfde berigt, aan ieder der belanghebbenden gezonden; **circulair**, kringvormig, kringsgewijs, rond, rondachtig; **circulair ver-**

band, Chir., een heilkundig kringvormig verband; **circulair fortificatie**, f. Mil., de ringversterking; **circulair vuur**, een ring- of kringvuur; **circulair-snede**, Chir., de kringnede bij de amputatie; **circulatie**, f. de kringloop, omloop, b. v. van het bloed, het geld; Chem., de dikwijls hervatte overhaling; **circulatie-bank**, f. Merc., eene openbare bank, die in stede van gereed geld omlopende banknoten uit geeft; **circulatie-papieren**, pl., credietbriefjes en wissels, die voor eenigen tijd het gereed geld moeten vervangen, zonder dat hunne betaling door een zeker fonds wordt gewaarborgd.

circum, lat. voorzetsel, dat in vele samenstellingen voorkomt: rondom, om heen, bijgelegen, aan alle zijden, omtrent; **circumcirca**, omtrent, bijna.

circumcellio, m. lat. (van *circum* en *cella*, cel), eig. de naam eener soort van dweepzieke monniken, die de cellen van anderen afliepen; in 't algemeen een rondlooper, landlooper.

circumcéntrisch, nw lat., alomzijdig, van alle zijden het middelpunt omgevende.

Circumcisie, f. lat., de besnijding; **circumcisie-feest**, het feest der besnijding van Christus.

Circumductie, f. lat., het bedrog; **circumductus terminus**, Jur., een door beide partijen verschoven of niet afgewachte regtsdag.

Circumferentie, f. lat., de omvang, omtrek, z. **peripherie**; **circumferéntor**, m. nw lat., het astrolabium, de hoekmeter.

Circumfléx, m. lat. (eig. *circumflexus* sc. *accentus*, de omgebogen toon), Gram., het toonteken eener verlengde lettergreep, het verlengingsteeken, kapje ([^] of gr. [˘]); oneig. een houw, eene schram.

Circumgyrätie, f. nw lat., de duizeling, de draaiziekte.

Circumincéssie, f. nw lat., het bestaan der drie goddelijke personen in elkander.

Circumlocütie, f. lat., omschrijving met woorden.

Circumlüvie, f. lat., de omgeving, het omgeven zijn met water.

Circummeridyaans-hoogte der sterren, nw lat., de hoogte, die de sterren in de nabijheid des meridiaans (z. a.) hebben.

Circumpolair-sterren, nw lat., de vaste sterren, die het naast bij den pool des æquators staan.

Circumpotätie, f. lat., het in de rondte drinken, het rondgaan van den beker.

circumscribären, lat. (*circumscribere*), omschrijven, omgrenzen, bepalen, b. v. iemands magt; wijdoopig beschrijven of omschrijven; **circumscriptie**, f. de omschrijving, beperking, insluiting binnen bepaalde grenzen; omschrijving met woorden, ronding der rede, volzinnenbouw.

circumspicieren, lat. (*circumspicere*), omzien, rondom zien; **circumspéct**, omzigtig, voorzigtig, behoedzaam, bedachtzaam; **circumspéctie**, f. de omzigtigheid, voorzigtigheid, behoedzaamheid, bedachtzaamheid; het rondzien.

Circumstántie, f. lat. (*circumstantia*), de omstandigheid, gesteldheid, geschapenheid; **circumstantia facti**, eene voorgevallene omstandigheid; **circumstantiëel**, omstandig, breedvoerig beschrijvend; **circumstantiëren**, in al zijne bijzonderheden voordragen, omstandig beschrijven, verklaren, verhalen; van alle bijomstandigheden gewag maken.

circumvallären, lat. (*circumvallare*), omwallen, omschansen, insluiten; **circumvallätie**, f. de insluiting, omwalling, omschansing, ook z. v. a. **circumvallatie-lijn**, de schanslinie, omschansings- of omwallingslinie van eene legerplaats.

circumveniëren, lat. (*circumvenire*), omgaan, omringen; bedriegen, misleiden; **circumvéntie**, f. de misleiding, het bedrog.

Circumvolütie, f. lat., de omwinding, krulvormige draaijing om een middelpunt; **circumvolutiën der hersenen**, de kronkelingen der hersenmassa aan de oppervlakte.

Circus, m. lat., bij de oude Romeinen eene groote, langwerpige ronde of ovale schouwplaats voor allerlei openbare schouwspelen, **circensische spelen** geheeten; *panem et circenses*, brood en schouwspelen, een uitroep der Romeinen, waarmede zij te kennen gaven, dat zij, in het bezit van die gaven, zich weinig om het overige bekommerden; **cirkel**, z. onder **circulus**; *cirque olympique*, m. fr. (spr. *sièrk' olèngpiek'*), eig. olympische circus of cirkelbaan; eene rijbaan voor kunstrijders, een paardenspel.

Cirométer, m. een wolmeter, een werktuig om de sterkte der wol in hare afzonderlijke draden te meten en daardoor hare deugdzaamheid in verhouding tot hare fijnheid te beoordeelen.

cirrochlörisch, gr., grijs en groen; **cirrográphisich**, bruinkleurend; **cirrhösis**, f. Med. (v. *kirros*, rood), naam door Laennec aan eene korrelachtige ontaarding van eene roodachtig gele kleur, aan de lever voorkomende, gegeven; de muskaatnootlever.

cirque olympique, z. ond. **circus**.

Cirrus, m. lat. (pl. *cirri*), eig. haarlokken, haarbos; oneig. eene dunne, vlokke wolk; ook ranken aan den wijngaard en andere gewassen; **cirrhägra**, n. Med., de poolsche vlecht, eene ziekte der haren, die in Polen te huis is.

Cirsäcas, m. Merc., eene indische stof.

Cirsus, m. gr. (*kirsós*), Med., eene verwijding der aderen; **cirsicus**, a, um,

door eene aderspat veroorzaakt; **cirsocèle**, f. eene aderbreuk, eene aderspattige zwelling van de aderen der zaadstreng; **cirsomphälus**, m. de aderspattig uitgezette navelader in de navelstreng; **cirsophthalmie**, f. eene geheele aderspattige uitzetting van den oogbol, oogontsteking met aderverwijding; **cirsotomie**, f. de uitsnijding of afbinding der aderspatten.

cis, lat., aan deze zijde; het komt in verbinding met andere woorden voor, b. v. **cisalpinisch** of **cisalpijnsch**, aan deze zijde der Alpen; **cisjuránisch**, aan deze zijde van het Jura-gebergte; **cispadánisch**, aan deze zijde van den Po; **cisrhenánisch** of **cisrhenaansch**, aan deze zijde des Rijns.

Cisaliën, pl. (fr. *cisailles*, spr. *sizálj*), het afknipsel van de muntstukken, de afval van het geslagen geld in de munt; **ciseléren** [fr. *ciseler*, van *ciseau* (spr. *sizó*), it. *cisello* (spr. *tsjizello*), beitel], met de graveerstift of den beitel sierlijk bewerken, uitsteken, beiteln, uithouwen; zilver drijven; uitsnijden (van fluweel); **ciseleer-werk**, gedreven werk.

Cissa en **citta**, f. gr. (*kissa*, *kitta*), ziekelijke eetlust van zwangere vrouwen.

Cissoïde, f. gr. (v. *kissós*, klimop), Math., eene door Diocles uitgevondene kromme lijn van den derden graad, om hare gedaante dus genoemd; hare vergelijking is $x^3 = (a - x)y^2$, in welke *a* eene gegevene lijn voorstelt.

Cista of **ciste**, f. lat., kist, kast, pronkstukje.

Cisterciënsers, pl., graauwrokken, witte broeders, eene monnikenorde, gesticht in 1098 door den benedictijner abt Robert te Citeaux (spr. *sitó*) of Cistercium in Frankrijk; daar noemden zij zich later Bernardijnen, naar Bernard, abt van Clairvaux, door wiens ijver de orde tot hoogen bloei geraakte. Reeds vóór de hervorming geraakte zij in verval en ging later geheel te niet; **cisterciënsersinnen**, eene vrouwelijke orde naar denzelfden regel, gesticht in 1120.

Cistérne, f. lat. (*cisterna*, v. *cista*, kist), een waterbak, waterkelder, regenput.

Cistocèle z. **cystocèle**.

Cistophóren, pl. gr. (*kistophóroi*), eig. kistdraagers; ook eene eenmaal wijd verspreide zilveren munt, die haren naam had van de *cista mystica* of geheimzinnige kist, die bij de Bacchus-feesten werd omgedragen, en welke op hare voorzijde was gestempeld.

Cistus, m. of **cist-roos**. (gr. *kistos*, fr. *ciste*), een talrijk plantengeslacht met roosvormige, schoone bloesems in Italië en Spanje, de veldroos.

Citadel, f. [it. *cittadella* (spr. *tsjiet*—), eig. stadje, verkl. v. *città*, stad], eene nabij eene versterkte stad gebouwde kleinere ves-

ting, dienende om de stad te beschermen of ook in toom te houden, eene bijvesting, stadsvesting, burg.

Citata, **citatie**, z. ond. **citeren**.

Cité, f. fr., de stad, de oude stad; burgerschap.

citéren, lat. (*citāre*), oproepen, dagvaarden, voor 't geregt roepen; ook eene plaats uit een boek aanhalen, bijbrengen, zich daarop beroepen; **eenen geest citeren**, hem laten verschijnen; **citaat**, n., pl. **citāta** of **citāten**, aanhalingen, aanwijzingen (van eene plaats uit eenig geschrift); *citato loco*, op de aangehaalde plaats; **citātie**, f. de aanvoering, aanhaling; Jur., de dagvaarding, oproeping om voor het geregt te verschijnen; *citatio dilatoria*, eene verschuifbare dagvaarding, naar welke iemand om verschuiving en uitstel van den termijn kan vragen; *c. edictālis seu publica*, eene openlijke dagvaarding door aanplakking aan openbare plaatsen, door de dagbladen enz.; *c. peremptoria*, eene bepaalde, niet te verschuiven dagvaarding, die, in geval van niet-verschijning, het verlies der rechtszaak ten gevolge heeft; *c. mediāta*, eene middellijke dagv.; *c. immediāta*, eene onmiddellijke dagv.; *c. orālis*, *verbālis*, eene mondelinge dagv.; *c. scripta*, eene schriftelijke dagv.; *c. simplex*, eene eenvoudige, onbepaalde, d. i. termijnlooze dagv.; **citātus**, de gedaagde, voor het geregt geroepene.

Cithāra, lat. (v. h. gr. *kithāra*), of **cithar**, f. een snarenspeeltuig der oude Grieken; van daar de nieuwere guitar (z. a.); **citharist**, m. een cither- of guitar-speler; **citharistīca**, f. gr., de kunst des citharspelers; bij de Ouden eene bijzondere, door Amphion uitgevondene dichtsoort, inz. tot begeleiding der cithar; **citharœdus**, m. een citherspeler en -zanger.

cito! lat. (op brieven), met spoed, snel, gezwind; **citissime**, allerspoedigst, met grooten haast.

Citoyen, m. fr. (spr. *sitoajèng*), een burger, vrije burger van den franschen staat, inz. tijdens de republiek; vr. **citoyenne**.

citra consequentiam, lat., zonder gevolg, voor ééne keer.

Citraat, n. lat. (v. *citrus*, citroenboom), Chem., citroenzuur zout; **citrine**, f. Min., een wijngeel bergkristal.

Citroen, m. (v. h. gr. *kitron*, lat. *citrum*; *citrus*, de citroenboom), de vrucht van den **citroenboom**; **citronaat**, m. de vrucht van den **citronaatboom**, van welks schillen de succade tot allerlei gebak bereid wordt; ook ingemaakte citroenschillen; **citroenhout**, een zeer vettig, ligt brandbaar hout, van reuk en kleur naar eenen citroen gelijkende; het komt echter niet van den citroenboom, maar van een' anderen boom, die in Amerika, inz. op de Lewardseilanden

wast; **citronéren**, met citroensap doortrekken, bereiden; **citronné**, f. een met citroensap gemengde drank, citroen-brandewijn; Bot., melissekruid.

Citrouille, f. fr. (spr. *sitroeilj*), de kauwoerde, water-meloen, ook **angoerie**.

Citrum, n. het afrikaansche cedehout.

City. f. eng. (spr. *sitti*), stad, inz. de oude stad v. Londen; **city-hall**, f. het stadhuis.

Civadiër, m. eene graanmaat in Marseille, ongeveer = 3 kop.

civis, m. lat., de burger; **civis acadèmicus**, een academie-burger, student; **civiel**, (lat. *civilis*), 1) burgerlijk, b. v. **civiele stand**, de burgerlijke stand, d. i. het kantoor, waar de registers der geboorten, huwelijken, sterfgevallen enz. gehouden worden; **civiele bouwkunst**, burgerlijke bouwkunst, d. i. die naar de behoeften en oogmerken der burgerlijke zamenleving is berekend; **civiel regt**, het burgerlijk regt (lat. *jus civile*), dat bij de oude Romeinen tegenover het regt der volken (*jus gentium*) gesteld was; tegenwoordig staat het tegenover crimineel regt (strafregt); 2) beleefd, hoffelijk, welgemanierd; 3) matig, billijk in prijs; — **civiele lijst**, hetgeen in sommige staten tot onderhoud van den vorst en zijn huis bestemd is, in onderscheiding van de eigentlijke staatsuitgaven; de hofhoudingsbehoefden of -kosten; **civilegüm**, n. nw lat., een burgerbrief, bewijs van burgerschap; **civiliséren**, beschaven, verfijnen, welgemanierd maken, ontbolstieren; **civilisatie**, f. de beschaving, verfijning, verzachting en verbetering der zeden; zij staat tegenover het ruwer, instinctmatig leven in den natuurstaat; **civilist**, m. een burgerlijk ambtenaar; **civiliteit**, f. lat. (*civilitas*), de hoffelijkheid, beleefdheid; **civiliter**, burgerlijk; **civiliter mortuus**, burgerlijk dood, d. i. voor dood beschouwd, ofschoon nog in leven, levenddood, eer- en regteloos; **civiloquüm**, n. nw lat., het voorlezen van de regten en pligten der burgers, dat b. v. te Lubeck viermalen 's jaars geschiedt; **civisch**, lat. (*civicus, a, um*), den burger betreffende, burgerlijk; **civismus**, n. nw lat., de burgerzin, burgerdeugd; het gevoel van burger; **civiteit**, f. (lat. *civitas*), het burgerschap, het burgerregt; ook z. v. a. **civismus**.

Clabaud, m. fr. (spr. —*bó*), een keffer, zwetser; **clabaudéren**, keffen, blaffen, razen, kijven, geweld maken over kleinigheden; **clablaudage** (— *daazj*) of **clabauderie**, f. kefferij, gekkef, lastig, onnut getier; **clabaudéur**, m. een schreeuwer, ophefmaker.

Claret, m. fr. (spr. *klérét*), een ligte, bleekroode wijn, bleekert; ook een zoete kruidewijn; **claret**, m. eng. (spr. *klérret*),

de engelsche naam voor rooden Bordeauxwijn, en wel voor de fijnere soorten, die in flesschen worden ingevoerd; **clairéte**, f. eene likeur van brandewijn, suiker enz.; eene soort van schuimenden witten wijn.

clair-obscur, n. fr. (spr. *klér obskuur*), eig. helderdonker of klaarduister; bij schilders de verdeling, de verhouding van licht en schaduw of bruin, ook **chiaroscüre**, it. (spr. *kiaro-skóero*); **clair-voyant**, fr. (*klér-woajáng*), helderziend, scherpzigtig; als subst.: een helderziende, d. i. in de taal des magnetiseurs iemand, die gezegd wordt met gesloten oogen en slapend beter te zien dan andere, die wakker zijn met geopende oogen; **clair-voyance**, f. (spr. *klér-woajángs'*), de helderzigtigheid, het klaarzien.

clam, lat., heimelijk; ook een gewigt in Siam, ter zwaarte van 12 rijstkorrels.

clamäbel, nw lat., wederkoopbaar, terug te krijgen; **clamánt**, m. de terugkooper; de bezorger van den terugkoop; **clamatör**, m. de roeper, schreeuwer; **clamatörisch**, schreeuwend, uitroepend; **clamor**, m. geroep, geschreeuw; **clamor bellcus**, krijgsgeroep, wapenkreet; **clamor violentae**, Jur., noodgeschrei.

Clamz, eene indische munt, ongeveer = 2 centen.

Clan, m. (spr. *klen*), schotsch en iersch, eig. kinderen, afstammelingen, nakomingschap; stam, geslacht, inz. het voorn. vrijwillig leensverband tusschen eenen grondeigenaar (Laird) en zijne onderdanen in Hoog-Schotland; **clansman**, m. de stamgenoot, die tot eenen clan behoort.

clandestien, lat. (*clandestinus, a, um*), heimelijk, geheim, volgens de wetten verboden; **clandestine**, f. Bot., de plant met geslotene, eenbladerige bloemen; **clandestiniteit**, f. de geheimhouding, verborgene en verboden handelwijze; **clandestina possessio**, heimelijk aangematigde bezitting; **clandestina sponsalia**, pl., heimelijke verloving of trouwbelofte; **clandestinum conjugium** of **clandestinum matrimonium**, n. heimelijke echt.

Claque, f. fr. (spr. *klak'*), een klap, een slag met de vlakke hand; m. een klaphoed; ook de overschoen; **claque-bois**, m. (spr. *klak'boá*), een voormalig klephouten spel; **claqueur**, m. de gehuurde toejuicher in schouwburgen enz.

Clara, **Klaartje**, lat. (v. *clarus, a, um*, helder, klaar enz.) vrouwenn.: de heldere, reine; ook de beroemde; **clara voce**, lat. met heldere stem, luid, duidelijk; **clarum ingenium**, n. een heldere kop, uitstekend vernuft.

Clara-orde of **orde der clarissen**, eene nonnenorde in 1212 onder toezicht van den h. Franciscus van Assises door de

h. Clara gesticht; de orde bestond tot op het einde der 18de eeuw.

Claret, m. z. **clairet**.

clarificeren, lat., helder, klaar maken, zuiveren; in 't licht stellen, bewijzen, ophelderen; **clarificatie**, f. de zuivering, klaring; Jur. de opheldering, het bewijs.

Clarigatie, f. lat. (*clarigatio*), bij de oude Romeinen de terugreis van het ge-roofde of de vordering van genoegdoening, welke steeds de oorlogsverklaring vooraf ging, in 't algemeen de openlijke be-kendmaking, aankondiging, uitroeping.

Clarino, m. of **clarine**, f. it., de trom-pet; koeschel; **clarinet** of **clarinette**, f. de schelluit, een bekend blaaspeeltuig; **clarinettist**, m. de schelluitblazer.

Clarissa, vrouwenn.: de schitterende, blinkende; **clarissen** [orde der], z. ond.

Clara; *clarum ingenium*, z. ond. **Clara**.

Classe of **klasse**, f. lat. (*classis*), de orde, afdeeling, indeeling van personen of zaken, het vak; de school; **classificeren**, nw lat., indeelen, afdeelen, rege-len, in klassen of vakken ordenen, split-sen; **classificatie**, f. de verdeling in klas-sen; **classiek**, **classisch** (lat. *classicus*, eig. tot de eerste klasse behorende), voor-treffelijk, uitstekend, voorbeeldig in zijne soort, hetgeen tot model kan dienen; **clas-sieke schrijvers** of **classieken**, algemeen goedgekeurde schrijvers, hoofd- of model-schrijvers; **classieke werken**, hoofd- of modelschriften, vormingsboeken voor de leerenden; **classieke litteratuur**, f. in en-geren zin de letterkunde der oude Grie-ken en Romeinen; zoo ook **classieke oud-heid**, enz.; **classiciteit**, f. b. v. van den stijl, het klassiek aanzien, het voorbeel-dige, op de proef goed bevondene.

clauderen, lat. (*claudere*), sluiten, toe-maken; opsluiten; ook hinken, lam zijn; bij de boekbinders het opsluiten der cla-usuren (z. beneden); **Claudius**, m. en **Claudia**, f. mans- en vrouwnaam bij de Romeinen; **Claudine**, vrouwenn.: de be-dekt handelende, de geheime; v. a. de hinkende, manke, lamme; **clausa**, f. mid. lat., een eng hol; monniken- of heremien-ten-woning, kluis; ook een bergpas, eene bergengte, die tot verdediging is ingerigt; **clausule**, lat. (*clausula*), de bepaling, beperking, het beding, voorbehoud, punt van vergelijk; ook aanhang; Poet. en Maz., het sluitstuk, het slot; *clausula cassatoria*, Jur., de opheffings- of vernietigingsbepa-ling; *cl. codicillaris*, de bepaling, volgens welke een testament, wanneer het niet als zoodanig kan gelden, toch nog als codicil van kracht blijft; *cl. salvatoria*, het aan eene rechtszaak toegevoegde verzoek aan den regter om het verkeerd gestelde of ge-vraagde teregt te brengen; **clausuleren**, met alle noodige bepalingen, voorwaarden

enz. voorzien; zich beveiligen, vrijwaren; **clausuur**, f. (*clausura*), de innerlijke op-sluiting, de kloosterdwang, de verplichting der bewoners van vele kloosters om in hunne cellen opgesloten te blijven; het beslag, de haken, het slot, waarmede men weleer de boeken plagt te sluiten; ook het ezels-oor, de vouw in een boek.

Clastrum, n. oorspr. slot, grendel; af-geslotene plaats; van daar een klooster.

Clavis, f, pl. **claves**, lat., een sleutel; Muz., de toetsen, klavieren der orgels (alsof men zeide sleutel, omdat daar-door de windpijpen geopend en gesloten worden); ook de notensleutel, het teeken, dat den toon der noten aanduidt; **philo-logische clavis**, een sleutel tot taalken-nis, een woordenboek; *claves Sti Petri*, eig. de sleutels van den heiligen Petrus, de sleutels van binden en ontbinden, de kerkelijke magt; **claviatuur**, f. nw lat., het geheel der toetsen, het toetsenbord; **clavecin**, m. fr. (spr. *klaav'seng*), **clavichord**, **clavicembalo**, it. (spr. *klawi-tsjembalo*), **cembalo** of **clavecimbel**, alle naar het klavier gelijkende snaar-speeltuigen; **claveoline**, f. een door Carl Schmidt te Presburg uitgevonden muzijk-instrument, of liever eene verbetering van Eschenbachs *Ælodicon*; **clavecin-royal**, m. (spr. —*roajál*), een speeltuig, waarbij houten hamertjes de toonen op-geven, terwijl door aangebragte pedalen het geheele speeltuig als van toon kan veranderen; **clavi-cylinder**, m. een door Dr. Chladni uitgevonden soort van klavier met een' zich draaijenden klankeylinder onder de snaren; **clavier**, n. een bekend speeltuig, de grondtypus van alle besnaarde **claviatuur-instrumenten**, thans door het piano-forte schier geheel verdrongen; **clavícula**, f. het sleuteltje, Anat., het sleu-telbeen; *clavicula Salomonis*, lat., eig. Salomo's sleuteltje, een berucht boek voor tovenaars en goudmakers, hetwelk ko-ning Salomo wordt toegeschreven; **clavicular**, het sleutelbeen (*clavicula*) be-treffende; **clavicularius**, m. de kerkelijke schatmeester.

clavus, m. lat., de nagel, spijker; Med., de spijkerkop in het oog, eene uitzakking van het regenboogsvlies door eene zweer van het hoornvlies; *clavus pedis*, de lik-doorn, het eksteroot; *clavus hystericus*, de hysterische hoofdpijn, welke zich tot een zeer klein gedeelte van het hoofd be-paalt, en een gevoel verwekt, alsof daar een spijker werd ingedreven.

Clearance, f. eng. (spr. *klierens*), Merc., het bewijs der inkleding van koopmans-goed (z. klaren).

cleronismus, n. gr., het waarzeggen uit plotseling geruisch.

Cleidagra, n. gr. (van *kleis*, sleutel,

sleutelbeen), Med., de hals- en sleutelbeensjicht.

Clemätis, f. gr. (lat. ook *climätis*), Fot., eene slingerplant: wilde wijnstok, duivelsgaren.

Clemätis, f. gr. Bot., de meelbloem.

Clémens, lat. mansn.: de goedertierene, zachtmoedige; **Clementine**, vrouwenn.: de goeddaardige, zachtzinnige, lankmoedige; **clementie**, f. lat. (*clementia*), de goedheid, zachtmoedigheid, goedertierenheid van eenen vorst; **clementinisch**, **clementijnsch**, tot paus Clemens in betrekking staande.

Cleopätra, f. gr., vrouwenn., woordelijk des vaders roem.

Clepselæum, n. gr. (van *kleptein*, stelen, in 't algemeen iets heimelijk of ter sluik doen; wegens de allengsche en onmerkbare toevleijing) eene lamp, waarin even zooveel olie toevloeit, als door de vlam verteerd wordt; **clepsýdra**, f. een waterwerk der Ouden, bestaande in een naauwhalzig vat op de wijze onzer zandloopers.

Clepten of **Klepten**, pl. gr. (*kléptis*, de dief), eig. rooverhoofdlieden; krijgsaanvoerders in het nieuwere Griekenland; **cleptisch**, diefachtig, ter sluik, als een spitsboef.

Clerc, m. fr. (v. h. lat. *clericus*), een geestelijke; een schrijver, een kantoor-schrijver; ook een bediende der hollandsche oostindische maatschappij; **clergé**, m. fr. (spr. —*zjé*), z. v. a. **clerus** (z. a.).

Clermont, m. fr. (spr. —*móng*), een roode fransche muskaatwijn uit het gelijknamig district in het departement Puy-de-Dôme.

Clerus, m. (v. h. gr. *klēros*, het lot, toegedeelde erfgoed; van daar de uitgelezene, bijzonder bevoorregte stand), de clerezie of geestelijkheid, de gezamentlijke geestelijken eener plaats; ook de priesters- of leeraarsstand, het priesterschap; **clericus**, m. een geestelijke, priester, schriftgeleerde; *clericus clericum non decimat*, de eene geestelijke neemt geene tienden van den anderen; **clerica**, f., z. v. a. **tonsuur** (z. a.); **clericaal**, geestelijk, den geestelijken stand betreffende, dien toebehoorende; **clericaat**, n. de geestelijke stand; **clerogamie**, f. het priesterhuwelijck; **clerocratie**, f. de priesterheerschappij; **cleromantie**, f. de waarzeggerij door het lot of uit gegeven getallen

clichéren, fr. (spr. *kliēs*—), eene vorm of matrijs met kracht in gesmolten en afgekoeld metaal doen vallen om er den afdruk van te krijgen; afkloppen, afgieten, afstampen, eene handelwijze, waarvan men zich bedient om gemakkelijck metalen verdiepte vormen van verbeven of verdiept gesneden werk te bekomen,

eene kunst, die thans bij de zoogenaamde geïllustreerde werken eene zeer uitgebreide toepassing heeft gekregen, en ook vaak wordt aangewend om vormen en namaaksels van medailles, munten, lettersoorten enz. te vervaardigen; **cliché**, n. de afdruk, langs dien weg verkregen, gietafdruk; **clicheemachine**, f. een werktuig, waardoor de slag van de matrijs met steeds gelijkmatige kracht en loodregt in het gunstigste oogenblik kan bewerkstelligd worden.

Clíent, m., pl. **cliënten**, lat. (*cliens*, pl. *clientes*), de beschermeling, hij wiens zaak door een' pleitbezorger wordt gevoerd, een pleiter, in tegenst. met den patroon; **cliëntēle**, f. (lat. *clientela*), de bescherming van een' pleitbezorger, de bijstand, plaatsbekleeding, voorspraak in regten; de verhouding van den beschermden tot den beschermer.

Clima, n. gr. (eig. de neiging, inz. der aarde tot de polen, v. *klinein*, buigen, neigen), de hemelstreek, aardstreek, luchtstreek, luchtgesteldheid, gewest, klimaat; **climätisch**, naar de aard- of hemelstreek; **climatologie**, f. de leer der hemelstrecken.

Climax, f. gr., eig. de ladder, trap; van daar eene trapswijze opklimming, inz. Log., de klimming of versterking der uitdrukkingen in eene rede; vgl. **gradatie**; **climacterisch**, trapsgewijs, wat eene helling of eenen trap maakt; **het climacterische jaar** of *annus climactericus*, een trapjaar, klimmend jaar, d. i. ieder zevende jaar des menschelijken levens, in hetwelk men meende, dat er eene merklijke verandering in het ligchaam voorviel.

Clincaillerie, f. fr. (spr. *kléngkatj'rie*), z. **quincaillerie**.

clinisch, gr. (van *klinē*, bed, en *eidōs*, vorm), wat tot een bed betrekking heeft; **clinische les**, eene les, welke in een hospitaal bij het bed der zieken gegeven wordt; **clinische geneeskunde**, die, welke zich bezig houdt met de behandeling der ziekten, in het bijzonder beschouwd; **clinicum** wordt wel eens als zelfstandig gebruikt voor **clinische school**, school, waar men de ziekten op de zieken-zelfen leert kennen; **clinoidisch** worden genoemd vier uitsteeksels, welke aan de bovenste oppervlakte van het ligchaam des wiggeheens voorkomen en die men met de vier kolommen van een bed vergeleken heeft; **clinologie**, f. de leer van de beste gesteldheid en inrigting der ziekbedden; **clino-techniek**, f. de kunst om krankbedden naar eisch in te rigten.

Clinométer, n. gr. (v. *klinein*, neigen, hellen), een hellingmeter, een werktuig ter bepaling van de ligging der beddingen en ertsaderen in de bergen.

Clinquant, m. fr. (spr. *kléngkáng*), klatergoud, Lyonsch goud, een verguld of verzilverd koperen plaatje, door het pletijzer gedund, gouddraad; ook valsche glans, ijdele pronk, klingklang.

Clio, z. muze.

Clique, f. fr. (spr. *kliék'*), de samenheuling, het rot, pak, de bende, spitsbroederschap, eene verbinding van velen tot een slecht oogmerk.

Cliseométer of **clisiometer**, m. gr. (v. *klisis*, buiging, neiging), Med., een bekkenmeter, een werktuig ter meting v. h. vrouwelijke bekken, uitgevonden door Stejn.

Clitoris, f. gr., de kittelaar, de vrouwelijke roede, een gedeelte der vrouwelijke schaamdeelen; **clitorismus**, n. eene ziekelijke opzwellling van de clitoris.

Cloak, m. eng. (spr. *klook*), de mantel.

Cloaque, f. (lat. *cloaca*), het riool, de moddergoot, stinkkolk, het verlaat, de vuilniszipp; ook fig. eene morsige plaats, een vuil mensch; **cloacina**, f. de godin over de heimelijke gemakken, de vuilnisgodin der oude Romeinen.

clonisch, gr. (v. *klónos*, hevige, verwarde beweging, *kloneîn*, hevig bewegen, schudden), Med., stuiptrekkend, krampachtig bewogen.

Clóset, n. eng., een afsluitingsmiddel, toom, mondsloot; ook een klein afzonderlijk vertrek, kabinetje; het heimelijk gemak, het sekreet.

Clothilde of **Clotilde**, oudd. vrouwen-naam (van *chlod*, *klud*, dat is luid, be-roemd, en *hilda*, *hilde*, strijd, gevecht): de krijgsheldin, de onversaagde, strijdbare jonkvrouw.

Clotho, z. parcen.

Clotûre, f. fr. (spr. —*tuur*'), de insluiting, omtuining, een muur, heining, hek, eene gracht; het slot, de afsluiting eener rekening; in 't algemeen het einde, het slot, het sluiten.

Clown, m. eng. (spr. *kloun*), een boerenkinkel, een lummel; in Engeland de hansworst, de grappenmaker, eene karakterrol van een snaakschen vent in de oud-eng. schouwspelen en bij Shakespeare.

Club of **klub**, f. (eng. *club*, oorspr. duitsch, verwant met *kleven*, of wel met *klieven*, eng. *to cleave*, angelsaksisch *cleovan*, slijten, deelen, alzo oorspr. deel, bijdrage; dan een gezelschap, waartoe ieder bijdraagt); eene geslotene vereeniging, besloten gezelschap; **club-huis**, de plaats der bijeenkomst van zulk eene club; **clubbist**, een lid eener club.

Clyma, n. (gr. *klyster*, v. *klýdzein*, spoelen, wasschen), ook **lavement**, n. fr. (spr. *laaw'máng*) en **klysteer**, eene darmbespuiting of inspuiting in den aars; een darmbad; **clystéren**, een darmbad toedienen, inspuiten.

Clysopomp, gr.-ned., de pomp v. hooge drukking.

Clyssus, m. nw lat., eene soort van salpeterzuur. zamengestelde minerale spiritus.

Clystorél, m. iron., een klysteerzetter, een apotheekersjongen.

Cnēma, n. gr. (v. *knān*, schaven, krabben), Med. eene door krabben, na voorafgegane jeukte, ontstane huidwond; **cnemus**, n. het jeuken.

Cnidōsis, f. gr. (v. *knidān*, met netels slaan, netelaardig jeuken, v. *knide*, de netel), de jeukte, prikkeling, branding; de brandneteluitslag; het slaan met netels, z. v. a. **urticatie**; **cniden**, pl., dieren, wier aanraking jeuking te weeg brengt.

Cnissoregmie, f. gr. (v. *knissa*, de reuk, en *rhegnymi*, ik kom te voorschijn), ranzige, stinkende oprispingen.

Co, de chinesche lijnwaadplant.

coacervéren, lat. (*coacervare*), ophoopen, opstapelen; **coacervatie**, f. de ophooping.

Coactie, f. lat., dwang, gewelddadige aanranding; **coactief** of **coactivisch**, dwingend, gewelddadig; *vi coactus*, lat., door geweld gedwongen.

Coadjutor, m. nw lat., een helper, ambtshulp, inz. de ambtswaarnemer en vooruit bepaalde en bevestigde opvolger v. eenen bisschop of geestelijken vorst.

Coaduniéren, lat. (*coadunare*), weder vereenigen; **coaduniatie**, f. de herreeniging.

coaguléren, lat. (*coagulare*), stollen, stremmen, verdikken; **coagulerende middelen**, zulke, die het bloed en de wei tot stremming brengen; **coagulabel**, stol- of strembaar; **coagulabiliteit**, f. de strembaarheid; **coagulatie**, de stolling, het stremmen; **coagulum**, n. het stremsel, geronnene.

Coaita, z. sapajoe.

Coaks, pl. eng. (spr. *kooks*), verkolde of zoogenaamde ontzwavelde steenkolen, sintels; **vercoaken**, steenkolen ontzwellen, verkolen.

coalescéren, lat. (*coalescere*), ook **coaliséren**, fr., zich vereenigen, innig verbinden, vergroeijen, versmelten; **gecoaliseerden**, pl., verbondenen, bondgenooten; **coalescētie**, f. lat., het vergroeijen, de innige vereeniging; **coalitie**, f. de vereeniging, het verbond, de tegen een ander zamenhoudende partij.

coarctéren, lat. (*coarctare*), vernauwen, drukken, persen; **coarctatie** f. de vernauwing, verenging.

coarguén, lat. (*coarguere*), overreden, wederleggen.

coarticulatie, f. nw lat., z. v. a. **synarthrosis** (z. a.).

Coase, f. (noordamerik. *squashe*, waaruit door Buffon die vorm is gemaakt), een naar den busing gelijkend dier van het

geslacht der civetdieren in Virginië enz.

Coassatie, f. lat., eig. beschieten met houtwerk, bevroeren; Jur., de zamenstelling van twee van elkander gescheiden stukken eener staatsregeling in den Theodosischen of Juliaanschen codex.

coetanëus, lat., gelijktijdig; als subst. de tijdgenoot, schoolvriend, makker der jeugd.

coeternél, nw lat., mede-eeuwig, gelijk-eeuwig; **coeterniteit**, f. mede-eeuwigheid, gelijke eeuwige duur.

Coati, rackun, schupp, m. de noord-amerikaansche waschbeer, met eenen buitengemeen langen en bewegelijken snuit.

Coating, eng. (spr. kóting; v. coat, rok), het duffel, eene dikke langharige wollen stof.

Cob of **plata**, m. eene munt te Gibraltar, ter waarde van 4 realen.

Cobido of **corádo**, m. eene ellemaat der Portugezen voor oostindische stoffen, = 0,45854 ned. el.

Cobra, f. eene chinesche lengtemaat v. ongeveer $\frac{1}{2}$ ned. el; ook N.H., eene vergiftige slang in Brazilië.

Coca, de honger- en dorstboom, een amerikaansch gewas, welks bessen gedroogd als munt gebruikt worden.

Cocagna, it. (spr. —kanja) of **cocagne**, fr. f. spr. —kány'), of **mât de cocagne** (spr. má—), de klimmast, klouterboom, een gladde of met vet bestreken mast, van boven met gevogelte en andere zaken behangen, die bij openbare feesten aan het volk worden prijs gegeven; ook een volksfeest, waarbij wijn en eetwaren worden uitgedeeld; **cocagne**, f. een weedeboekje; **pays de cocagne**, luilekkerland, in het hoogd. scharlaffenland.

Cocarde, f. fr., de hoedestrik, een band, lint of roos van bepaalde kleur als veld- of partijteeken of als leus eener natie: **de nationale cocarde**.

Cocas, de schaal der kokosnoot, die in Siam en elders als maat wordt gebruikt.

Coccinella, f. nw lat. (v. h. lat. *coccum*, scharlakenbezie; vgl. cochenille), N. H., onzen lieven-Heers-haantje, de zonnekever, een zeker rood kevertje, waarvan men verscheidene soorten telt, van welke de met zeven punten geteekende coccinella zich inz. als geneesmiddel tegen tandpijn heeft doen kennen.

Coccolith, m. een korrelig mineraal in Zweden.

Coccyx, m. gr. (*kókyx*, eig. kockock), het staart- of stuitbeen; **coccygëisch**, het stuitbeen betreffende.

Cochemar of **cauchemar**, m. fr. (spr. *kosj'máar*), de nachtmerrie, eene zekere drukking of benaauwdheid, die men in den slaap gevoelt, zoodat men meent eenen last op de borst te torschen.

Cochenille, f. fr. (spr. *kosjenielj'*, van

coccinula, *coccinella*, het verkleinwoord van het lat. *coccum*, gr. *kokkos*, kern, bes, inz. scharlakenbes). de amerikaansche schildluis, van welke eene scharlakenverw wordt gewonnen; ook deze scharlakenkleur-zelvé; **cochenilline**, f. fr., naam door John aan het kleurende beginsel der cochenille gegeven, hetwelk tegenwoordig karmijn genoemd wordt.

Cochlearia, f. lat., het lepelblad.

Cochlieten, pl. lat.-gr., versteende slakkenhuisjes.

Cochon, m. fr. (spr. *kosjóng*), het zwijn, fig. een hoogst onzindelijk mensch; **cochonnerie**, f. de zwijnerij.

Cochonnet, m. fr. (spr. *kosjonné*), een twaalfkantig tolletje, dat de plaats van twee dobbelsteenen vervangt.

Cocket, n. een tolbriefje, bewijs van uitvoer in Engeland.

Cockein, m. eene japansche munt, = 4 centen.

Cockney, m. eng. (spr. *kókni*; mis-schien van gelijke afstamming als het fr. *coquin*, z. a.), een londensche gaper, stads-kind, straatslijper; een bedorven kindje; **het cockney**, de gemeene Londensche tongval en spreekmanieren.

Cocon, n. fr. (spr. *kokóng*), het popje of tonnetje des zijde-worms, een kluwetje, zijdenetje.

Coctie of **coctuur**, f. lat., het zieden, koken, de kokerij, de spijsvertering; ook de koking der ziektestof naar de grondstellingen der humoraalpathologen.

Cocu, m. fr., een horendrager.

Cocytus, m. gr. (*kokyτος*), de tranenstroom, van *kókyein*, weenen), Myth., eene van de rivieren der hel, der onderwereld; z. **tartarus**.

Cod, **codfish**, m., eng., de stokvisch.

Coda, f. it., eig. de staart; Muz., het aanhangsel, toevoegsel, het slot van een muzijkstuk.

Codebitor, m. nw lat., een medeschuldenaar.

Codex, lat. (eig. in 't algemeen een boek, misschien wel eene verspelling van het lat. *caudex*, boomstam. stengel),

code, n. fr., een wetboek, eene verzameling van wetten en verordeningen; ook een oud handschrift; pl. *codices*, of juis-ter *codices manuscripti*, lat., oude handschriften van klassieke werken, vóór de uitvinding der boekdrukkunst vervaardigd; *codex Alexandrinus*, z. **Alexandrijnsche codex**; *c. argentëus*, het zilveren handschrift, een oud afschrift van eene gothische overzetting der vier evangelisten, door bisschop Ulphilas in de 4de eeuw vervaardigd; *c. chartacëus*, lat., een papier-handschrift, handschriftelijk werk op papier; *c. diplomaticus*, verzameling van oude oorkonden; *c. gigantëus*, eig.

reusachtig handschrift, de duivelsbijbel, een zeer groot folioboek in de koninklijke bibliotheek te Stockholm, met een gekleurd afbeeldsel des duivels van achteren; *c. membranaceus*, een pergament-handschrift; *c. rescriptus*, een op nieuw beschreven blad na uitdelging van het vroeger daarop geschrevene; *code civil*, fr., het burgerlijk wetboek; *c. Napoleon*, het wetboek van Napoleon; *codicil*, n. (lat. *codicillus*, m. verkleining van *codex*, alzoov. eig. een klein handschrift, een schriftelijk opstel), een aanhangsel of toevoegsel tot een testament, eene testaments-bijlage; ook eene niet in den testamentsvorm vervatte laatste-wils-beschikking; *codicillaire clause*, z. *clausula codicillaris*; *codificatie*, f. fr. Neol., het bijeenzamelen der geschreven wetten en het daaruit zamenstellen van een wetboek voor eenigen staat.

Codille, f. en n. fr. (spr. *kodielj*), de dubbele inzet bij het omberspel, wanneer een der tegenspelers meer slagen haalt dan de hoofdspeler of ombre.

Codivisie, f. nw lat., mede- of bij-indeeling, verdeeling van een en hetzelfde geheel uit een ander gezigtspunt.

Code, m. sp., eig. de elleboog; eene lengtemaat in Spanje, bijna = 0,471 nederlandsche el.

Cœcum, n. lat. Med., de blinde darm; **cœcaal**, daartoe behoorende.

coëffëren of **coiffëren**, fr. (spr. *koaf*—, waarschijnlijk verwant met *huif*, it. *coffa*), het hoofd in orde brengen, het bedekken, versieren; het haar opmaken of kappen; **coëffeur** of **coiffeur**, m. een kapper; **coiffure**, f. het kapsel, hulsel, hoofdsieraad, de hoofdbedekking.

Coëfficiënt, m. nw lat., eig. medewerker; Math., de gegevene of standvastige factor eener onbekende of veranderlijke grootheid; zoo zijn *a*, *b*, *c* de coëfficiënten van *ax*. *by*, *cz*; 4 is de coëff. van $4x^2$ enz.; heeft eene grootheid geen factor, dan kan men zich de eenheid als haren coëfficiënt denken.

coëgaal, fr., in alles gelijk; **coëgaliteit**, f. de volkomen gelijkheid.

Cœlebs, m. lat. (*coelebs* of *caelebs*), een ongehuwd persoon; **cœlibaat**, ook **cœlibaat** en **celibaat**, de ongehuwde staat, het echteloos leven, door paus Gregorius VII (Hildebrand) aan de r. k. geestelijkheid opgelegd; **celibataire**, m. fr., een oude vrijer, een in den ongehuwden staat levend man.

cœliacus, a, um, gr. (v. *kolia*, buikdarm), wat tot de ingewanden betrekking heeft; **cœliacus morbus**, de witte loop; **cœlialgie**, f. de buikpijn, buikwaterzucht, ook eene onderbuiksziekte in het algemeen; **cœliocœle**, f. de buikbreuk; **cœliœneus**, m. een hard gezwel aan den buik; **cœ-**

liophthœ, f. de buiktering; **cœliophÿma**, n. een week gezwel aan den buik; **cœliorrhœa**, f. de buikloop, ook **diarrhœa**; **cœlitis**, f. de buikontsteking.

Cœlibaat, z. ond. **cœlebs**.

Cœlicôlen, pl. lat. (*coelicolae*), hemelbewoners, hemelburgers.

Cœlison, n. gr., eig. hemelklank, eene soort van klavier van vier octaven, dat bespeeld wordt door het aanstrijken van een' dunnen houten horizontaal liggenden staf, nitgevonden door Masloski te Posen.

cœlitus, a, um, lat., van den hemel.

Cœlōma, n. gr. (van *kôilos*, hol), de holte; Med., eene kleine zweer op het doorschijnend hoornvlies; **cœlometrie**, f. de leer van de meting van holle vaten.

Cœmeterium, n. (gr. *koemeterion*), de rustplaats, slaapplaats, hof des vredes; de begraafplaats, kerkhof.

Cœmtie, f. lat. (*coëntio*), de medekoop, gemeenschappelijke koop; ook een oud-romeinsche vorm van het huwelijk aan te gaan, in eene schijnbaren koop bestaande.

coena, f. lat., het avondmaal, de hoofdmaaltijd der oude Romeinen; **coena domini**, het avondmaal des Heeren, het heilige avond- of nachtmaal; **coenaculum**, n. de eetzaal, het spijsvertrek, inz. in de kloosters, z. v. a. **refectorium**.

Cœneesthësis, f. gr. (v. *koinë*, gemeen, en *aisthësis*, gevoel), het algemeen gevoel, de algemeene bevinding.

Coëndu of **cuandu**, eene soort v. steekdieren in Guiana en Brazilië.

Cœnologie, f. gr. (v. *koinos*, gemeenzaam), gemeenschappelijke beraadslaging, inz. bij artsen, **consult**, **consultatio medica**.

coërcëren, lat. (*coërcere*), in toom houden, temmen, betoomen, aan banden leggen; **coërcerende middelen**, dwangmiddelen; **coërcibel**, bedwingbaar, tembaar; **coërcibiliteit**, f. de bedwingbaarheid, betoombaarheid; **coërcitie**, f. de beperking, bedwinging, dwang, **coërcitief**, bedwingend, een dwangregt bevattende.

Coëssentie, **coessentialiteit**, f. nw lat., gelijkwezenheid, gelijkheid des wezens in de drie goddelijke personen; **coëssentiël**, gelijkwezig, van gelijk wezen.

coëtanëus, z. **coetaneus**; **coëterniteit**, z. **coeterniteit**.

Cœtus, m. lat., eene verzameling, vereniging, inz. van scholieren of toehoorders, eene menigte, een hoop volks.

Cœur, m. fr. (spr. *kuir*), het hart; de hartvormige figuur op de speelkaarten.

coëxistëren, nw lat., te gelijk zijn of bestaan, mede aanwezig of voorhanden zijn; **coëxistentie**, f. het mede aanwezig, te gelijk aanwezig, voorhanden zijn, het medebestaan.

Coffilla, een arabisch gewigt, omtrent = 1,5 wigtje.

Cofidejussor, m. nw lat., de medeborg, ook wel **cogarant** gheeten.

Coffie, een afrikaansch woord voor karavaan.

Coffre, m. fr. (verwant met *kevie, kuip* enz.), de kist, de reiskist, koffer; **coffres**, pl. Mil., de onbedekte, van boven opene *caponnières* (z. a.), die aangelegd worden tot dekking van den overtocht van drooge vestinggrachten, om dusdoende zoo lang mogelijk in veilige gemeenschap met de buitenwerken te blijven; **coffer**, eng., ook **smak**, een engelsch werktuig ter vernieling van schepen, de springkist, vuurkist; **coffreren**, uithollen; opsluiten; **coffrage**, f. (spr. *koffráazj*), de uitholling van mijnen of aardgroeven.

cogeniaal, nw lat., verwant naar den geest of het vernuft.

cogéren, lat., zamen brengen, verzamelen, dwingen; **cogentia**, f. de dwingende kracht; het geweld; **cogént**, dwingend, werkzaam, gewigtig.

cogitéren, lat. (*cogitāre*), denken, overwegen; **cogitābel**, denkbaar; *cogito, ergo sum*, ik denk, alzoo ben ik (de filosofische hoofdstelling van Cartesius of Descartes); **cogitatie**, f. het nadenken; de overweging, overdenking.

Cogmorja, f. Merc., eene zeer fijne indische mousseline stof.

Cognaat, m. lat. (*cognātus*, pl. *cognāti*), een aanverwante door vrouwelijke afstamming, d. i. met welke de verwantschap door een' vrouwel. persoon heeft plaats gehad (spilzijde), vgl. *agnaten*; *cognati ex traverso*, pl., zijverwanten; *c. ex baptismo*, door den doop verwante personen (in het r. k. kerkregt); de verwantschap tusschen zulke personen heet *cognatio spiritalis*; **cognatie**, f. de verwantschap door vrouwelijke afstamming; in het algemeen stam- of bloedverwantschap.

Cognac, m. fr. (spr. *konják*), eene soort van franschen brandewijn (naar de stad Cognac in het zuiden van Frankrijk).

cognominéren, lat., eenen bijnaam, loenaam geven; **cognōmen**, m. **cognominatie**, f. de bijnaam, toenaam.

cognoscéren, lat. (*cognoscere*), erkennen, geregteijk onderzoeken, in het verhoor nemen; **cognoscément**, n., z. ond. **connaissance**; **cognitie**, f. (*cognitio*), de kennismening, het onderzoek; *cognitio causae*, het onderzoek, de overweging vóór de geregteijke uitspraak.

Cogosch, turk., de woning der pages in het serail; ook het gebed der huisbedienden.

cohabitéren, lat. (*cohabitare*), zamen wonen; **cohabitánt**, de medebewoner, ook

cohabitör; **cohabitatie**, f. de zamenwoning; bijslaap.

cohaeréren, lat. (*cohaerere*), zamen hangen, aaneen kleven, zamen houden; **cohaerentie** of **kracht van cohesie**, f. de kracht van zamenhang, bindkracht der lichaamsdeeltjes; **cohesie**, f. Phys., de zamenhang, de kracht, waardoor de zamenstellende deeltjes der lichamen worden aaneen gehouden; oneig. ook de zamenhang eener rij van denkbeelden enz. (in den laatsten zin zegt men echter liever *connexiteit* of enkel *nexus*).

Cohen, m. hebr., offeraar, offerpriester. **coheres** of **cohaeres**, m. lat., een mede-erfgenaam.

cohibéren, lat. (*cohibere*), terug houden, matigen, beperken; **cohibitie**, f. Phil., de matiging, terughouding.

Cohier, m. (verbastering van **cahier**, z. a.), de schattingslijst, het schattingsboek.

Cohine of **cohyne**, f. Bot., een amerikaansche boom v. h. kalabassen-geslacht, waarvan de schors tot het maken van vaatwerk wordt gebruikt.

cohobéren, mid. lat. (*cohobare*, fr. *cohober*), Chem., herhaaldelijk destilleren, hetgeen men doet door op het overblijfsel op nieuw het overgehaalde vocht te gieten; **cohobatie**, f. de herhaalde destillatie van vloeistoffen.

Cohob, arab., zeer fijn poeder.

cohonestéren, lat., mede eer bewijzen, vereeren.

Cohörte, f. lat. (*cohors*), eene krijgshende, schaar, een rot, bij de Romeinen het 10de deel van een legioen, dus 300 man; ook lijfwacht, gevolg.

Cohortatie, f. lat., de vermaning.

Cohras, Merc., oostindische zakdoeken.

Cohue, f. fr., eene razende, tierende, verward door elkander schreeuwende menigte.

coifféren, z. **coefféren**.

coin, m. fr. (spr. *koaing*), de stempel, muntstempel; het stukje lood, dat aan de stoffen wordt bevestigd.

coïncidéren, nw lat., in elkander vallen, zamen treffen, te gelijk aankomen; bij elkander passen, elkander dekken; **coïncident**, ineenvallend; **coïncidentie**, f. het zamentreffen, zamenvallen.

coïndicans, nw lat. Med., mede aanwijzend; **coïndicantia**, verschijnselen, die in overeenstemming met elkander de aanwending van het eene of andere geneesmiddel aanwijzen; **coïndicatie**, f. de mede- of nevenaanawijzing.

coïnspicéren, nw lat., het medeopzigt hebben, medetoezigt houden; **coïnspectör**, m. de medetoeziener, medeopzichter; **coïnspectoraat**, n. de post van medetoeziener.

coïnvestéren, nw lat., mede beleenen;

coinvestiti, pl., medebeleenden; *coinvestituur*, f. de medebeleening.

Colion, m. fr. (spr. *kojóng*), gewoonlijk *kocjon*, een nietswaardig mensch, deugniet, rekel, schurk; een lafaard; *coionnèren*, gew. *kojonnèren*, smadelijk behandelen, gemeen bejegenen; zonder reden, uit moedwil plagen, lastig vallen, drillen; *coionnâdes*, pl., scheldwoorden; *coionnerie*, f. eene gemeene, smadelijke bejegening, een schelmen-, boevenstreek.

Coitus, m. lat., de bijslaap, vleesche-lijke vermenging; *coitus damnâtus* of *illicitus*, een verbodene, ongeoorloofde bijslaap, inz. tusschen bloedverwanten, bloedschande; *coitum exercere*, den bijslaap uitoefenen.

Cokes, de afgezwavelde steenkolen, z. *coaks*.

cola, z. ond. *coleren*.

colao, m. de chineseche staatsminister.

colaphisèren, gr., oorvijgen, muilpe- ren geven, afkomstig van een gebruik, dat in de middeleeuwen te Toulouse bestond, om op paaschdag elken jood een slag om het hoofd te geven, uit weër- wraak voor dien, welken J. C. bij den hoogepriester had ontvangen.

Colascione, it. (spr. *kolask*—), **colachon**, fr. m. (spr. *kolasjóng*), Muz., eene italiaansche luit met zeer langen steel.

Colatie, *colationneren* enz., z. ond. *collatie*.

Colchicum (*colchicum autumnâle*), de herfsttijloos, eene giftplant.

Colcothâr, m. (*colcothar vitriôli*), een door Paracelsus ingevoerd woord, engelsch rood, het roode ijzeroxyde, dat men bij de bereiding van het zwavelzuur door destil- latie van het ijzervitriool als overblijfsel behoudt, doodekop, *caput mortuum*.

Coleoptëra, pl. gr. (v. *koleós*, koker, en *pterón*, vleugel), insecten, die vier vleugels hebben, waarvan de bovenste hard, dik en kort zijn, en tot scheede dienen voor de onderste, die vliezig en dwars geplooid zijn; schildvleugelige in- secten; *coleopterieten*, pl., versteende ke- vers of deelen van kevers.

Colère, f. fr. (spr. *kolër*'), toorn, gram- schap, oploependheid; *coleriek*, haastig, oploepend; z. verder ond. *chol*—.

coléren, lat. (*coläre*), doorzigen; *cola*, Med., zijg door (op recepten); *colatie* of *colatuur* (afgekort *col.* of *colat.*), f. de door- zijging, filtrering; ook de doorgezegen vloeis- stof; *colatorium*, een zijgdoek, doorzijg- doek, *filtrum*; *colatoriën* v. h. men- schelijk ligchaam, organen, door welke de uit te werpen stoffen bereid en afgevoerd worden.

Colibri, m. eene soort van amerikaan- sche vogeltjes, welke zich van de vliegen- vogeltjes, waarmede men ze vroeger vree-

nigde, door eenen krommen bek onderschei- den; zij zijn zeer fraai en worden om hunne verwisselende metaalglanzige kleuren met de namen van topaas, robijn, smaragd enz. onderscheiden.

Colica, *colicodynie*, *colicoplegie*, z. ond. *colon*.

Colifichet, m. fr. (spr. *kolifisjé*), eene prullekraam, voddën, beuzelingen, snorre- pijperij; een sieraad van geringe waarde.

Colisëum of *colossëum*, n. lat. (vgl. *colossus*), *coliséo*, it., te Rome het overblijfsel v. h. grootste amphitheater der wereld, door keizer Vespasianus gebouwd, die er 12000 gevangen joden aan liet werken; het was een wezentlijk amphitheater. d. i. ge- heel ronde schouwplaats, met ruimte voor 11000 aanschouwers; in lateren tijd de benaming van groote prachtgebouwen tot openbaar vermaak in groote steden.

Colla, f. lat., de lijm, de kleefstof, als voornaamste voedingsstof in het meel.

collabèren, lat. (*collabi*), vallen, zamen vallen, b. v. van gezwollen; zinken, dalen, b. v. van de krachten; *collâpsus*, m. Med., het zinken der krachten, inz. bij den aannaderenden dood.

collaborèren, lat. (*collaboräre*), mede bearbeiden, gemeenschappelijk werken; **collaborator**, m. een medebewerker, hel- per; een ondermeester; **collaboratuur**, f. de post van medearbeider, helper.

Collactanëus, m. lat., de melk- of zoog- broeder; **collactanëa**, f. de melk- of zoog- zuster.

colla destra, it. Muz., met de rechterhand; *colla sinistra*, met de linkerhand.

Collâne, f. it., de halsketting, ordeke- ten.

Collapsus, m. lat., eig. val; het woord wordt gemeenlijk gebruikt voor eene plotselinge en aanmerkelijke vermindering van de krachten der hersenen en des zenuwstel- sels; inzinking der krachten.

col arco, it. Muz., met den strijkstok gestreken, in tegenst. met het *pizzicato*.

collateraal, nw lat., (v. *cum*, met, en *latus*, zijde), hetgeen van ter zijde met iets anders in verband staat, zijdelings, zij- waarts, eene zijwaartsche plaatsing heb- bende; **collateraal-erfgenamen**, ervende zijverwanten; **collateraal-erfenis**, *coll- successie*, f. eene erfenis, welke aan eenen zijverwant des gestorvenen overgaat; **colla- teraal-linie**, f. de zijlinie, zijverwantschap; **collateraal-verwanten** of *collaterâles*, zij- of nevenverwanten, dezulken, die van broe- ders of zusters afstammen; zij staan tegen- over de verwanten in de regte op- of alda- lende linie, d. i. tegen de ascendenten en descendenten; **collateraal wer- ken**, Mil., de bij- of nevenwerken eener ves- ting in betrekking tot andere, die zoo zijn aangelegd, dat zij elkander wederzijds

kunnen verdedigen, b. v. het ravelijn ten opzichte der beide bijliggende bastions, en omgekeerd; **collateréren**, eene zekere wijze van boomen te enten.

Collatie 1), f. lat. (*collatio*, eig. het te zamen dragen, v. *conferre*, zamen dragen, vergelijken; over dragen, verleenen enz.), de vergelijking of het tegen elkander houden inz. van geschriften; *collatio bonórum*, lat. Jur., inbreng van goederen, d. i. de wetsbepaling, die de erfgenen verplicht, om de onder de levenden geschonken goederen van den erflater bij de boedelscheiding in te brengen; *collatio dótis*, inbreng v. huwelijks-uitzet; **collationéren**, nw lat., een afschrift met het oorspronkelijk stuk vergelijken; ook een ongebonden boek blad voor blad doorloopen of over tellen om te weten, of het compleet is; in orde brengen; ververschingen gebruiken, een tussehenmaal nemen; **collationéring**, het doorzien, nazien der boeken bij boekbinders en boekhandelaars.

Collatie 2), **collatuur**, f. lat., het regt om eenen post, inz. eene predikants- of onderwijzersplaats te begeben, te doen bezetten; **collator**, m. de verleener van of benoemer tot eenig ambt, inz. tot een predik- of schoolambt.

Collation, f. fr. (spr. *kolasjón*), een ligte of geringe maaltijd, een half- of tussehenmaal; een ligt avondeten, inz. een maaltijd van koud vleesch, gebak en andere ververschingen, in onderscheiding van een gewoon warm maal (het woord is in deze beteekenis uit de kloostertaal genomen: bij het sober maal, dat men des avonds op vastendagen hield, werd steeds een hoofdstuk uit de *collationes patrum* van Johannes Cassianus voorgelezen, en dat wel volgens den regel van Benedictus).

Collaudatie, f. nw lat., eene gemeenschappelijke toezegging, belofte.

collé, fr., eig. geplakt, gelijmd; in het biljartspel: digt tegen den band liggend; **collé-bal**, een onder den band liggende bal; **collé-stoot**, een bandstoot, stoot van onder den band.

Collecte, f. lat. (*collecta*, van *colligere*, bijeen zamelen), eene inzameling van belastingen of schattingen, geld-, gifteninzameling; het ingezamelde geld; in de kerk: een altaargebed, eene korte spreuk of een tekst, dien de geestelijke aan het altaar afzingt of leest; ook de verkoop der loterij-loten; **collectanëa**, pl. verzamelde aanmerkingen, berigten, gedachten uit boeken, leesvruchten; een uittrekselboek; **collectie**, f. de verzameling, het aantal, de menigte; **collectéren**, nw lat., inzamelen, bijeen brengen, ophalen voor de armen of noodlijdenden; **collectánt**, m. een inzamelaar inz. van gaven of aalmoezen; **collectätie**, f. het zamelen, heffen; **col-**

lectatie-regt, het inzamel-, heffingsregt; **collectief**, verzamelend, vele dingen van eene soort te zamen vattend; gemeenschappelijk, in algemeen opzigt; **collectie-glas**, een vereenigingsglas, verzamelglas tot vereeniging der lichtstralen in een brandpunt; *collectim*, lat., kort, zamenvattend, summarisch; **collectivium** of **collectief**, n., z. **nomen**; **collectivisch**, zamenvattend, vereenigend, zaamvattenderwijs; **collector**, m. Phys., de electriciteits-verzamelaar aan de electriseermachine; **collecteur**, m. fr., een verzamelaar; de door het rijk aangestelde verkooper van loterij-loten.

Colléga, m. lat., een ambtgenoot, ambtsbroeder; medearbeider, medeleeraar, medeonderwijzer; **collegieschap**, het ambtgenootschap; **collegium**, n. lat., **collegie**, f. ieder tot eenig bepaald doel vereenigd gezelschap, ambtsgezelschap, -vereeniging, -vergadering; de vergaderplaats-zelvé; ook oneig. de lessen der professoren aan de hoogeschoolen en athenæën; in Engeland eene soort van bijstichtingen der hoogeschoolen, waarvan de studenten (*fellows*) met de leermeesters en regenten (*tutors*) in afzonderlijke gebouwen bij elkander wonen; pl., **collegia**, gew. **collegies**; *collegium illustre*, lat., eene hoogeschool voor jonge edellieden; *c. medicum*, de raad der gezondheid, gezondheidsraad; *c. publicum*, eene openbare voorlezing of les, die om niet door den leeraar wordt gehouden; *c. privatum*, eene bijzondere les, die door de toehoorders betaald wordt; *c. privatissimum*, die slechts voor eenen of voor weinigen wordt gehouden; *c. sacrum*, de heilige vergadering, n. l. der kardinalen te Rome; **finantie-collegie**, de raad van beheer, het ligchaam, dat met het bestuur van de staatshuishouding belast is; **collegiaalisch**, of als adverb. *collegialiter*, ambtsbroederlijk, eenstemmig in bediening, leven enz.; in de vergadering van al de ambtsbroeders; met hunne toestemming; **collegiaal-systeem**, n. in het staatsbestuur: de inrigting, volgens welke eene handeling der regering, een openbaar bevel, besluit enz. niet van eenen enkelen staatsambtenaar, maar ten minste van drie stemvoerende medeleden moet uitgaan (in tegenstelling met bureaucratie); in het kerkelijk regt: het stelsel, dat de kerk uit eene vereeniging van vrije medeleden bestaat, die hunne aangelegenheden door genootschapsbesluiten bepalen (in tegenst. met het territoriaal en episcopaal-systeem); **collegianten**, ook **rijnsburgers**, pl., een gezelschap of genootschap, na 1619 ten gevolge der mishandelingen, waaraan de Remonstranten in Holland toen ten doel stonden, opgericht door de drie gebroeders van der Codde te Warmond, later verlegd naar Rijnsburg; de vergaderingen,

die ook elders op hun voetspoor ontstonden. noemde men *collegiën*; geene bijzondere leerstellingen, maar liefde en verdraagzaamheid, vrij van allen sectegeest, was hun kenmerk; tegen het einde der 18de eeuw geraakte hun genootschap in verval; *collegiaat*, m. een stiftslid, stichtsheer; ook n. het stift-zelf; *collegiaat-kerk*, eene onderstiftskerk; eene dom- of stichtskerk, die geenen bisschop, maar enkel eenen proost of deken aan haar hoofd had; *collegiatuur*, f. op universiteiten een gebouw, waarin studerende onder opzigt van leeraars bij elkander wonen, eerst te Parijs, later ook op duitsche universiteiten opgericht.

collegno, it. (spr. *lénjo*), Muz., met het hout v. den strijktok (niet met de haren).

Collerette, f. fr., een kleine doek of shawl, waarmede de vrouwen zich soms den hals en de schouders bedekken, een halskraagje.

Collet, n. [fr. *collet* (spr. *kolé*), it. *colletto*, van het lat. *collum*, hals], een rijmbuis, ruitervest, een rijwambuis, kolder; iemand bij zijn *collet* grijpen, d. i. hem bij den kraag nemen, hem gevangen nemen.

Colli, z. *collo*.

collidèren, lat. (*collidère*), op elkander stooten, zamen treffen, elkander ontmoeten, botsen; ook met elkander twisten, strijden, in aanraking komen; *collisie*, f. het op elkander stooten, de botsing, het tegen elkander twisten of druischen van krachten, wetten, pligten enz.; de beklemdheid, verlegenheid, nood.

Collier, n. fr. (spr. *koli-é*), de halsband, het halssnoer, de halsketen.

colligèren, lat. (*colligère*), zamelen, inzamelen, verzamelen; gevolgtrekkingen maken; verbinden, binden; zich herstellen.

collimèren, lat. (*collimäre*), een oogmerk hebben, bedoelen; zijn uitzigt op iets vestigen; *collimätie* of *collimätie-lijn*, f. Astr., de gezigtslijn, de rechte lijn, in welke het oog met een instrument op een te meten voorwerp is gericht of viseert, b. v. bij de verrekijkers de lijn, die door het middelpunt der beide glazen gaat, de zoogenaamde optische as des kijkers, dewijl men in die as ziet en meet.

Colliquätie en *colliquescëntie*, f. lat. Med., de zamensmelting, versmelting, smelting, vermindering der vaste deelen met overvloedige uitscheiding en verminderde samenhang der vochten; *colliquätie-koorts*, de rotkoorts; *colliquätief*, smeltend, zamensmelkend; *colliquätief zweet*, een hevig, afmattend zweet.

Collisie, z. *collidèren*.

Collo, m., pl. *colli*, it. Merc., eene kist, een vat, fust, stuk, eene baal koopwaren, b. v. ik heb 6 *colli* (kisten, vaten, balen) ontvangen.

collocèren, lat. (*collocäre*), stellen, plaats aanwijzen; *collocätie*, f. de stelling, plaatsing; Jur., de rangschikking der schuldeisers, de vaststelling der orde, waarin zij betaald zullen worden; *collocätie-vonnis*, de beslissing van de volgorde der schuldeisers in het concours-proces.

colloquèren, lat. (*colloqui*), zamen spreken, een mondgesprek houden, afspreken; een onderzoek doen; *colloquium*, n. of *collocütie*, f. de zamenspraak, het gesprek, inz. echter het onderzoek, waaraan de protestantsche geestelijken vóór hunne bevordering bij wijze van gesprek met een of meer leden hunner geestelijke overheid zich moeten onderwerpen; *colloquium caritativum*, een gesprek in der minne, een verzoenings-onderhoud.

Collothum, n. een perzisch gewigt van 25 sextarios.

colluctèren, lat. (*colluctäri*), strijden, worstelen; *colluctätie*, f. de strijd, kamp, worsteling, doodstrijd; *colluctätör*, m. de kampvechter, strijder.

colludèren, lat. (*colludère*), Jur., in geheime verstandhouding zijn, onder ééne deken steken, zich met zijne partij ten nadeele van eenen derde verstaan; *collusie*, f., *colludium*, n. eene geheime, driegelijke verstandhouding, doorstoken kaart; *collusörisch*, heimelijk, afgesproken, doorstoken, geknoeid.

Collutorium, n. lat. Med., de mondspoeling.

Collybe, f. eene oude zeer kleine munt; ook een zeer klein gewigt.

Collyben, pl. (van het gr. *kollybos*), kleine munt, kleingeld; *collybus*, m. ook f. het opgeld, de agio; *collybist*, m. een wisselaar.

Collyrium, n. gr. (*kollyrion*), eig. eene deegvormige massa (v. *kollyra*, grof brood), Med., naam, waarvan Hippocrates en Galenus zich bedienden, om zekere vaste geneesmiddelen aan te duiden, die bestemd waren om in de scheede, den aars, de ooren of de neusgaten gebragt te worden. Tegenwoordig heeft dit woord eene geheel andere beteekenis, en wordt gebruikt voor ieder plaatselijk geneesmiddel, hetwelk men op het oog of juist op het bindvlies aanbrengt. Men onderscheidt drooge, weeke en vloeibare *collyria*; dus poeder om in het oog te blazen, oogzalf, oogwater; *collyra*, f. beschuit, tweebak; *collyderiänen*, pl., eene secte der 4de eeuw, die aan Maria beschuit offerde.

Colmar of *colmart*, f. eene soort van groene, zeer groote en duurzame peren.

Colmāta, f. it., de landverhooging, de manier, volgens welke men het met slib beladen water der rivieren op eene vlakte inlaat, het door dijken afsluit en na bezinking der aardeelen weder aftapt, welke

bewerking herhaald wordt totdat de grond de tot bebouwing vereischte hoogte heeft verkregen.

Colobōma, n. gr. (eig. het verminkte, van *kolobūn*, verminken), Med., eene tegennatuurlijke splijting der oogleden van boven naar beneden, door uiterlijk geweld ontstaan of aangeboren, dus hetzelfde aan het ooglid, wat de hazenmond aan de bovenlip is.

Colocásie, f. (lat. *colocasía*, gr. *kolokasia*), Bot., de egyptische of grootbladige aronskelk, egyptische boon, kalfsvoet, eene eetbare plant in de morgenlanden.

colombien of **colombienkleurig**, fr., z. ond. **columbarium**; **colombine**, f. de minnares van harlekijn, eene staande rol of masker op het ital. tooneel (het tot een' eigennaam geworden *colombine*, duifje, waarmede harlekijn zijn liefje doorgaans aanspreekt); ook duivendrek, eene goede mest; nog Bot., akelei, zekere plant.

Colonne, f. een piaster in het voormalige spaansch Amerika, op welker eene zijde de kolommen of zuilen van Hercules staan afgebeeld.

Colōn, n. gr., een lid, eene afdeeling, b. v. der rede; het dubbele punt (:) als scheitteken voor de volzinnen; Med., de karteldarm; **colīca**, f. lat., het kolijk, snijdingen in het lijf, buikpijn, darm- of buikkrimp; *colica biliōsa*, lat., galachtig kolijk; *c. pituitōsa*, slijmkolijk; *c. saturnina*, loodkolijk, loodvergiftiging; *colica pictōnum*, het kolijk van Poitou of ciderkolijk; **colicodynīe**, f. gr., pijn in den karteldarm; **colicoplegīe**, f. darmverlamming; **colītis**, f. ontsteking van den karteldarm.

Colonaat, **colonie** enz., z. ond. **colonus**.

Colonne, f. fr. (vgl. **kolom**), eig. eene zuil, pilaar, **kolom**; Mil., een gedeelte v. een optrekkend leger, eene heirbende, lange strijdschaar; *colonne coupée*, fr. (spr. — *koe pé*) eene dubbele of koppelschaar; *colonne pleine*, eene geslotene of incengedrongen schaar; **colonne-marsch**, het optrekken bij scharen of **colonnen**; **colonne-wegen**, wegen, waarop men met alle soort van wapens kan marcheren; zij worden daar, waar de eigentlijke weg niet deugt, over de velden aangelegd en door opgestoken stroo-wisschen (*jalons*) aangeduid; **colonnāde**, f. eene zuilenreeks of -rij, een op zuilen rustend gebouw; staan de zuilen in den voorgevel van een gebouw, dan heeten zij **portiek**, staan zij er rondom, dan noemt men die **colonnade peristylum**, staan zij dubbel, **polystylum**; **colonel**, m. fr. (in plaats van **colonnel**, d. i. eig. aanvoerder eener **colonne**), de overste, kolonel; bij boekdrukkers eene drukletter, die het midden houdt tusschen brevier en non-

pareil; **colonel général** (spr. — *zjenerál*), bevelvoerend generaal; **colonel lieutenant** (spr. — *leutnāng*), z. v. a. overste-luitenant, luitenant-kolonel.

Colonus, m., pl. **colōni**, lat., veldbouwers, land- of akkerlieden; inz. de bewoner of bruiker van een colonaat; **colonaat**, n. lat., pachtgoed, eene bouwerij, die den heer jaarlijks eenen cijns of eene schatting heeft te betalen; **colonicum**, n. de dienst, die de bruiker verplicht is aan den grondeigenaar te bewijzen; **colōnie**, f. (lat. *colonia*), eene planting, volkplanting, aanbouwing, een plantstaat, **colonie**; m' t'algemeen alle van eene gemeente gezamenlijk uittrekkende menschen, om zich buiten den eigen grond neder te zetten, om 't even of de stam van dien nieuwen tak een gansche staat, een landschap of eene enkele plaats, een geheel volk of eene enkele gemeente zij; ook een bijenzwerm; **coloniaal**, nw lat., wat eene volkplanting of aanbouwing betreft, van haar afkomst enz.; **coloniaal-handel**, de handel met volkplantingen; **coloniale waren**, waren uit vreemde plantstaten, vooral uit de Indiën, b. v. koflij, suiker, thee, kruiden, specerijen, rijst, katoen, verwhout enz.; **colonisēren**, eene volkplanting of colonie oprigten; **colonisatie**, f. het heentrekken naar, nederzetten in, aanbouwen van een ander oord; **colonist**, m. een aanbouwer, planter, burger van eene volkplanting.

Colophōn, m. gr., het slot, de laatste bladzijde in oude boeken, bevattende de opgave van schrijver, drukker en jaartal, ontstaan uit het lat. spreekwoord *colophōnem addere*, d. i. eene zaak voleinden, er de laatste hand aan leggen, welk spreekwoord men daaruit verklaart, dat de bewoners der ionische stad Kolophon in Klein-Azië door hunne uitstekende ruitery gemeenlijk de overwinning verschaften aan die partij, bij welke zij zich aansloten; **colophonium**, n. de vioolhars, spiegelhars (naar dezelfde stad Kolophon zoo geheeten), z. **terpentijn**; **colophoniet**, m. eene rood-gele steensoort, aan het granaat verwant.

Coloquinth, f. (gr. *kolókynta*, lat. *colocynthis*), de kogelronde, zeer bittere en buikzuiverende vrucht van den kolokwint-konkommer (*cucumis colocynthis*).

color, m. lat., de kleur; de schijn, het voorkomen, voorwendsel; *sub colōre juris*, onder schijn, voorwendsel van recht; **colorēren** (lat. *colorāre*), kleuren, verwen, met kleuren of verwen dekken; ook eenen schijn geven, verschoonen, verontschuldigen, bemantelen, verbloemen; **coloramēto**, m. it., de manier van plaatsing, rangschikking van schilderijen enz.; **coloratie**, f. de kleur-ring, verwing; kleurspeling, kleurwisseling; **coloratuur**, f. nw lat. Muz., eene kunstige

stemwending, stembuiging, een sprong of loop, het slepen der toonen ter versiering van het gezang; **colóris**, pl., Halfturken, menschen, die uit de vermenging van Turken met Negerinnen of Moorinnen zijn geteeld; **colorist**, m. een kleurgever, verwe-reider; een goed **colorist** is een schilder, die de kleuren zuiver en juist op zich-zelven en in eene schoone verhouding tot elk-ander weet op te dragen; **coloriet**, n. it. (*colorito*), de kleurmenging, het kunstig mengen der verwen om voorwerpen in hunne natuurlijke kleur voor te stellen; de natuurlijke, frissche, schoone kleur; ook de schijn, het voorkomen; bij geschriften: de wijze van voorstelling.

Colós, **colóssus**, m. gr. (*kolossós*), een zeer groot standbeeld, reuzenzuil, reuzen-gestalte, een reuzenbeeld, b. v. het ontzet-tend groot metalen beeld der oudheid aan den ingang van de haven van Rhodus; **colossen**, pl., bij voorkeur de beide 18 voet hooge standbeelden op steigerende rossen voor het pauselijk paleis op den Monte Cavallo te Rome; **colossaal**, **colossálich** of **colóssisch**, onmatig groot, overgroot, reus-achtig, meer dan levensgrootte; **colossali-teit**, f. de reuzengrootte, reusachtigheid; **Colosseum**, z. **coliseum**.

Colóstrum, n. lat., de eerste moedermelk na de bevalling, biest; **colostrátie**, f. de zogziekte; **colostraat**, m. en f. een zogziek kind.

Colougli, m. de zoon van een' turkschen soldaat met eene algerijnsche vrouw.

Colpalgíe, f. gr. (v. *kólpos*, boezem, schoot, holte enz.), Med., pijn in de vrouwe-lijke scheede; **colpempbráxis**, f. verstop-ping der scheede; **colpítis**, ontsteking der scheede; **colpocèle**, f. scheedebreuk; **colpoptósis**, f. uitzakking der scheede; **colporrhagíe**, f. bloedstorting uit de scheede; **colporrhéxis**, f. scheuring der scheede; **colpostegnósis**, f. de zamengroeiing der scheede; **colpostenochoríe**, f. vernauwing der scheede.

colportéren, fr. (*colporter*, eig. aan den hals dragen, v. *col*, hals), met eene marskraam rondloopen, waren langs de deuren venten, te koop bieden; **colportage**, f. (spr. —*túazj*), de marskramerij, het rondven-ten, de kleinkramerij; **colporteur**, m. een marskramer, straatkoopman, pakdrager; een last- en waterdrager; een koopman in oude boeken, boekenist; een rondventer van loterijbriefjes, debitant.

Coltelláten, pl. it., eig. messtekken; scherpe zetten, vinnige aanmerkingen.

Colti of **coltis**, n. fr., een hoekkabinet, uitstek, een klein uitstekend vertrek aan het einde van een gebouw.

Columbarium, n. (pl. *columbaria*), lat. (v. *columba*, duif), een duivenslag; ook eene afdeeling of nis in de oud-romeinsche

grafgewelven ter bewaring der urnen of aschkruiken; **columbien** of **colombien-rood**, de kleur van den hals eener duif, duivenhalskleurig, uit donkerrood en blauw bestaande, loodverwig.

Columbater mug, een voor het vee zeer schadelijk tweevleugelig insect, inz. in Zevenbergen (Transsylvanië).

Columbium, n. een enkelvoudig me-taal, ook **tantalium** geheeten, door Hat-chet en Ekeberg in 1801 en 1802 ontdekt. Het werd gevonden in een stuk erts, dat uit Massachussets, eene pro-vincie van Noord-Amerika, werd over-gezonden. Van daar de naam, dien het ont-ving ter eere van Christophorus Co-lumbus.

Columbo-wortel, de zeer specerijachtig riekende, bitter smakende wortel, van eene op Ceylon, in de omstreken der stad Co-lombo groeiende plant, die eene uit-muntende artsenij is tegen het zuur, zwakke ingewanden enz.

Columbus, m. gr., N. H., de duiker, een watervogel.

Columéllæ, pl. lat., eig. pilaartjes, zuiltjes; rolronde versteeningen; **columel-láres dentes**, pl., de hoektanden der paar-den, die zij in het 4de jaar krijgen.

Colüren, pl. gr. (*kólūroi*, v. *kól-ūros*, d. i. eigenlijk stompstaartig), Geog., jaar-getijsneden, twee meridianen, waarvan de eene door de twee zonnestilstandspunten (*colures solstitiorum*) en de andere door de twee punten der nachteveningen (*colures aequinoctium*) loopt, en die elk-ander rechthoekig snijden.

Coma, n. gr., het hoofdhaar, Med., de slaapzucht, een ziekelijke, zeer vaste slaap, waaruit men den lijder niet kan wekken; **coma somnoléntum**, een slaap, waarin de lijder nog antwoordt, wanneer men hem iets vraagt, maar terstond weder inslui-mert; **coma vigil**, wakende slaapzucht, waarin de zieke dikwijls uit zijne slui-me-ring ontwaakt, verward spreekt, ijlhoof-dig is en onder het spreken terstond we-der in slaap valt; **comateus**, slaapzuchtig, wat tot coma betrekking heeft.

Comb, **coom** of **coomb**, n. (spr. *koom*), eene engelsche korenmaat van 4 bushels of schepels, = 145,39 kop.

combabiséren of **combabuséren**, iron., zich-zelven ontmannen, gelijk Combá-bus, een Syriër, deed, om zich bij den koning, wiens gemalin Stratonice hij begeleiden moest, van alle verdenking te zuiveren; **combábisch**, ontmand, gelubd.

Combattánten, pl. fr., strijders, kamp-vechters, weerbare mannen.

combibéren, lat., met elkander drin-ken; doorzwelgen; **combíbo**, m. de me-dedrinker, drinkebroër.

combinéren, lat. (*combināre*), vereeni-

gen, zamen stellen; het gecombineerde leger, het (uit troepen van verschillende natiën) zamengestelde leger; ook vergelijken en berekenen; *combinando*, door tegen elkander houden of vergelijking der rekening; *combinator*, m. de verbinder, zamenvoeger; eene luchtverzamelplaats aan blaasbalgen; *combinatie* en *combinering*, f. eig. verbinding van twee dingen (*binā*) in 't algemeen, verbinding van velerlei dingen, voorstellingen, begrippen enz.; koppeling, paring, vergelijking en berekening van verschillende dingen; Math., de verbinding van eenige dingen uit vele geveene, zonder acht te slaan op hare opeenvolging of orde; de verbondene dingen heeten elementen.

combureren, lat. (*comburere*), verbranden, verbranding verwekken; ontsteken; **combustibel**, nw lat., brandbaar, wat zich laat verbranden, wat vuur kan vatten; **combustibiliteit**, f. brandbaarheid, verbrandbaarheid; **combustie**, f. de verbranding, het verbranden, ook de brandschade; *combustio spontanea*, de zelfontbranding des menschelijken ligchaams, waarbij het ligchaam geheel tot asch wordt gebracht door een vuur, dat zich van zelf ontwikkelt: een verschijnsel, door vele geneesheeren toegeschreven aan het misbruik van geestrijke dranken.

Comecia, z. ond. **comes**.

Comédie, z. ond. **comos**; *comédie à tiroir*, fr. (spr. *komedi' a tiroár*), een tooneelstuk, waarvan de tooneelen, ofschoon door eene en dezelfde plaats verbonden, geen' samenhang met elkander hebben, een schuilladestuk.

Comedōnes, pl. lat., eig. vreters, vraten, slempers; Med., medeeters, kleine zwartachtige, verhevene puntjes in de huid, welke daaruit gedrukt kunnen worden, en er dan uitzien als draden of kleine wormen, en uit verharde lympha, met vuil vermengd, bestaan.

Comeet, f. gr. (*komētes*, v. kó m ē, haar), eene haar- of baardster, staartster, komeester, die zich in een' zeer langwerpigen loopkring om de zon beweegt; welker waren de kometen de schrik der bijgeloovige volksmenigte, thans zijn zij de geliefde voorwerpen van onderzoek voor de sterrekundigen, die met opgetogenheid in 1846 zes dier nog vrij onvolkomen gekende lichamen te gelijk aan het uitspansel waarnamen; **cometographie**, f. de staartsterbeschrijving; **cometieten**, pl., eene soort van astroiten of sterresteenen, die van lange vezels zijn voorzien, 't welk hen eenige gelijkenis met de kometen geeft.

come prima of *c. sopra*, it. Muz., als voren, als boven; *come sta*, it., gelijk het daar staat, zonder willekeurige versiering.

Comes, m., pl. *comites*, lat., gezelschap,

leider, gezelschaphouder; Muz., de herhaling van het hoofdthema der fuges in eene andere stem; inz. het gevolg der latere rom. keizers, van daar de titel van verscheidene hof- en staatsbeambten; in de middel-eeuwen z. v. a. graaf (van daar het fransche *comte*); *comes palatinus*, een paltsgraaf; **comecia**, l. **cometia** of **comitia**, f. mid. lat., een graafschap, de regtsban van eenen graaf.

comestibel, nw lat., eetbaar, genietbaar; **comestiblen**, pl., eetwaren; **comestibiliteit**, f. de eetbaarheid.

Comfort, m. eng., gemak, genoeg, rust, welbehagen, tevredenheid, troost, al wat tot een ongestoord en vreedzaam genot van het leven dient; **comfortable** (spr. *kómforteb'l*), behagelijk, genoegelijk, gemakkelijk, verkwikkelijk, genotvol enz.

comique, **comiek** enz., z. ond. **comos**.

Comitaat, z. ond. **comitéren**.

Comité, n. fr. (v. h. lat. *committère*, opdragen, aanvertrouwen), eene verzameling van beraadslagende personen of gecommiteerden, eene vergadering van onderzoekers; het onderscheidt zich van de commissie meestal in zoo verre, dat het niet een enkel geval in beraadslaging neemt, maar de eigenschap der duurzaamheid in zich sluit; *comité secret*, fr. (spr. —*sekré*), in Frankrijk elke zitting der kamers, die met geslotene deuren plaats heeft; *committee general*, eng. (spr. *komittie dzjēnerel*), in Engeland het hooger en lager huis, wanneer de gewone vorm der discussie voor eene vrijere wordt verwisseld, en een lid meermalen het woord kan nemen.

comitéren, lat. (*comitari*), begeleiden, uitgeleide doen; **comitaat**, n. het geleide, gevolg, de vergezelling; ook een kreits, ban of district in Hongarije.

Comitia, lat., of *comitiën*, pl., volksvergaderingen bij de oude Romeinen; rijks- of volksvergaderingen, rijksdagen.

Comitief, n. lat. (v. *comes*, z. a.), eene schriftelijk opgedragene bevoegdverklaring, volmagtiging, volmagt; inz. sedert de 14de eeuw de bevoegdheid der paltsgaven van het keizerlijke hof om zekere ambten, waardigheden en regten uit te deelen.

commandéren (fr. *commander*, v. h. lat. *commendare*, overdragen, toevertrouwen, v. *mandare*, opdragen, bevelen), bevelen, gebieden, aanvoeren, beheerschen; het omliggende overzien, bestrijken; **commandant**, m. de opperbevelhebber eener vesting, de stadsbevelhebber, stads- of plaatsoverste, opperkapitein; **commandantuur**, f. de woning of waardigheid van den bevelhebber der plaats; **commande**, f. Mil., een bij- of nevenwerk bij vestingen; **commandement**, n. (spr. —*máng*), het bevel, gebod; de magt om over een leger te gebieden; de hoogte, het over-

zieningspunt bij vestingen; **commandeur**, m. de bevelhebber, aanvoerder eener troepenafdeeling; ook de opperste eener ridderorde, of een ridder uit eene der hoogere ordesklassen; **commandeur- of commodoor-schip**, het schip, waarop zich de bevelhebber van het smaldeel bevindt; bij koopvaardijvloeten het vooraanzeilende (*convoy-ship*, eng.), dat de andere voert en samen houdt, en deswegen een licht op den grooten mast heeft; **commando**, n. het bevel, de hoogste magt, het regt om te bevelen; ook een afgezonden troep of bende soldaten; Merc., de last, de bestelling; **commando-fluit**, eene metalen fluit, waarvan men zich op zeeschepen tot het bijeenroepen der matrozen bedient; **commando-staf**, de staf des veldheers, het teeken zijner opperste waardigheid; **commando-woord**, het bevelwoord, op hetwelk eene handgreep of eene beweging moet gemaakt worden.

Commandite, f. (it. *comandita*, fr. *société en commandite* spr. — *ang komandiet'*), Merc., eene handelsvereniging, een stil gezelschap van handelaars, welker medeleden slechts hun geldelijk aandeel toebrengen, zonder werkelijk deel aan de zaken te nemen, terwijl een of meer verantwoordelijke handelaars (insgelijks *commandite*, fr. *associé gérant* of *complémentaire*, genoemd) de werkzaamheden verrigten; ook een bijhandel, door een handelshuis in eene andere plaats opgerigt; *associé en commandite*, z. *associé*; **commanditair**, m. fr., een medelid van eenen commandieten handel, de grondlegger, het hoofd van een handelshuis, dat door eenen gevolmachtigde wordt bestuurd; **commanditist** of **commanditist**, m. hij, die voor zijne eigene rekening aan een ander waren bestelt.

Commando, z. ond. **commandéren**.

commedia dell' arte, it., z. ond. **comos**.

comme il faut, fr. (spr. *komm i fô*), gelijk het behoort of past, naar behooren, in orde, best, netjes, voorbeeldig enz.

Commeline, f. Bot., een plant in Amerika en Japan, uit welker bloembladeren men eene soort van ultramarijn-verw bereidt, zoo geheeten naar den nederlandschen kruidkenner, **Joannes Commelin** in de 17de eeuw, die den Amsterdamschen *hortus medicus* aangelegd en eene *historia plantarum* daarvan geschreven heeft.

commemoréren, lat. (*commemorare*), zich bezinnen, bedenken; vermelden, verhalen, gedenken; **commemorabel**, gedenkwaardig; **commemoratie**, f. de gedachtenis, herinnering, vermelding; de aanroeping der heiligen in 't gebed; *commemoratio omnium fidelium*, het feest aller zielen.

Comménde, **commenderie**, f. (mid. lat. *commendata*, van het lat. *commendare*, aanvertrouwen, opdragen), oorspr. de voorloopige overdracht van eene opengevallen prebende aan eenen geestelijke tot aan hare wedervervulling; vervolgens in 't algemeen de prove, ordesprebende; het gebied eens orderidders; **commendator**, mid. lat., of **commendataire**, fr. m. een provenier, een abt, prior enz., die de inkomsten van een geestelijk goed geniet, bezitter eener prebende is; **commenthúr** of **komthúr**, m. hoogd. (spr. *u* als *oe*; mid. lat. *commendarius*, fr. *commandeur*), een ordes-provenier, de bevelhebber eener orde.

commendéren, lat. (*commendare*), aanbevelen; *commendamus*, wij bevelen hem aan, het formulier, waarmede de bisschoppelijke of pauselijke inwilliging tot de keus van eenen candidaat gegeven wordt; **commendatie**, f. de aanbeveling, aanprijzing; het gebed voor eenen gestorvenen.

Commensalis of **commensaal**, m. nw lat., de dischgenoot, kostganger.

commensurabel, nw lat. (v. *cum*, met, en *mensura*, maat), hetgeen zulk eene verhouding tot een ander ding heeft, dat het eene met het andere of beide met dezelfde maat kunnen gemeten worden; **zamenmeetbaar**, gelijkmeetbaar of -uitmeetbaar; **commensurabiliteit**, f. de gelijk- of zamenmeetbaarheid, de geschiktheid om met eene zelfde maat gemeten te worden.

Comment, fr. (spr. *kománg*), hoe, op wat wijze, waarom? (In Duitschland wordt dit woord als subst. m. gebruikt in de beteekenis van: gewoonte, gebruik, manier, heerschende toon onder de studenten, en dan *kommént* uitgesproken).

Commentair, m. lat. (*commentarius*, v. *mens*, verstand), de verklaring, uitlegging, opheldering; een boek, waarin allerlei gedachten en opmerkingen worden aangegeekend, een memorieboek; voorts een geschrift, dat tot uitlegging van een ander dient; **commentéren** (*commentari*), verklaren, ophelderen, met uitleggingen voorzien, b. v. een boek; **commentatie**, f. verklaring, opheldering; **commentator**, m. een uitlegger, verklaarder, schrijver van verklaringen, aanmerkingen enz.

Commenthur, z. **commende**.

Comméntum, n. lat., eene verdichting, onwaarheid, leugen; *commentitia emtio*, z. *emtio commentitia*.

Commerage, z. ond. **commère**.

Commercium, n. lat., **commerce**, m. fr., de handel, koophandel, het handelsverkeer, de koopmanschap, nering, **commerce**; de omgang, het verkeer, de gemeenschap; de wederzijdsche verhouding; **commerce**, n. een zeker kaartspel, waarbij kaarten geruild worden en dat met een willekeurig getal personen kan gespeeld wor-

den, een gezelschapspel; **commercieren**, fr., handelen, handel drijven; **commerçable**, fr. (spr. — *sábl'*), verkoopbaar, tot omzetting in den handel geschikt; tot gezelligen omgang geschikt, toegankelijk, gediensig, hupsch in den omgang; **commercie-tractaat**, n. een handelsverdrag; **commerciël**, fr., wat tot den handel behoort, b. v. **commerciële profijt**, handelsvoordeelen enz.; **commerciëlement**, fr. Neol. (spr. — *máng*), op koopmanswijze, naar koopmansstijl.

Commère, f. fr., de peetmoei, doophcfter; eene babbelaarster, klappei; **commé-
rage**, f. (spr. — *rázj'*), het geklap, de stadspraatjes, oudwivensprookjes.

Committant, **commies**, enz., z. ond. **committeren**.

Commitōnen, pl. lat. (*commilito*, pl. *commilitōnes*), eig. medestrijders, wapenbroeders; schoolgenooten, medestudenten, inz. aan hoogeschoolen.

comminieren, lat. (*commināri*), dreigen, bedreigen; **comminātie**, f. de bedreiging, waarschuwing; **comminātor**, m. de bedreiger, waarschuwer; **comminatō-
risch**, bedreigend, waarschuwend.

Comminister, m. lat., de titel van de bisschoppen van wege den paus.

comminuieren, lat. (*comminuēre*), verminderen, verzwakken; verbrokkelen; **comminütie**, f. Chem. Pharm., het fijnstooten.

commiscieren, lat. (*commiscēre*), vermengen; **commiscibel**, vermengbaar; **commix-
tie**, f. de vermenging.

Commisierātie, f. lat. (*commisieratio*) de ontferming, het erbarmen, medelijden; **commisierābel**, medelijdens-, beklagenswaard; **commisierātor**, m. de erbarmen.

Commissariaat, **commissaris**, enz., z. ond. **committeren**.

Commissuur, f. lat. (*commissūra*), Anat., het punt, waar twee deelen zich vereenigen; zoo noemt men **commissuur** der oogleden, der lippen enz. de hoeken, welke zij ter plaatse hunner vereeniging vormen; de zamenvoeging, voegnaad.

committeren, lat. (*committēre*), last geven, aanvertrouwen, volmagt geven; **com-
mittent**, **committant**, m. de lastgever, hij, die aan een ander iets opdraagt, volmagt geeft; **gecommitteerde**, m. de lasthebber, hij, wien de verrigting eener zaak op last of op rekening van anderen is opgedragen; **commies**, m. (fr. *commis*), een zaakbezorger; een handelsbediende, kantorschrijver, factor; een lands- of stadsbeambte, die tegen smokkelarij moet waken, een accijs- of impostwachter, gem. verklikker; nog wordt het woord **com-
mies** gebruikt in zamenstellingen en wel van dingen, welker vervaardiging en levering aan anderen bij menigte wordt opgedragen, b. v. **commiesbrood**, soldaten-

brood; **commis-voyageur**, m. fr. (spr. *komi-
voajazj*—), een reizend handelsbediende; **commissāris**, m. (nw lat. *commissarius*, fr. *commissaire*), een gelastigde, volmagt-
hebbende; opzigter, bezorger, aanteekenaar van brieven, goederen enz. aan de veren; **commissarius perpetuus**, een voortdu-
rend, aanblijvend zaakvoerder, gevolmag-
tigde enz.; **commissariaat**, n. het ambt, het kantoor van eenen commissaris; de duur van zijnen diensttijd; **commissie**, f. (fr. *commission*, spr. *komisi-óng*), de aan een ander opgedragen last, taak, bestelling, boodschap; de personen, die in last hebben zekere zaak gemeenschappelijk uit te voeren, te onderzoeken (vgl. **comité**); ook hetgeen een koopman voor de bezor-
ging eener zaak aan zijnen lastgever in rekening brengt; **commissio feudi**, de verbeurte van het leen; **commissie-boek**, n. het bestelboek, waarin de bestellingen of commissiën worden opgeteekend; **commissie-brief**, de brief, waarin de uitvoering van eenen last wordt opgedragen; **commissie-bureau**, n. eene inrigting, een kantoor, waar tegen zekere betaling lasten, bestellingen of commissiën worden aangenomen en bezorgd; **commissie-goed**, waren, boeken, die een koopman, een boekhandelaar voor rekening des eigenaars verkoopt; **commissie-handel**, de handelstak, die hoofdzakelijk bestaat in het bezorgen van zaken voor rekening van anderen tegen geëvenredigde percenten; **commissie-
nair**, m. fr., een lasthebber, zaakvoerder, inz. in bepaalde gevallen, vooral van koophandel; die de commissiën of bestellingen voor een handelshuis, eene fabriek enz. opzoekt, aanneemt, bezorgt, ook wel iemand, die men tot het doen van boodschappen gebruikt; **commissoriaal**, belast, aan eene commissie in onderzoek gegeven.

commoda, **commodans**, **commode**, z. ond. **commodum**.

Commodore, m. eng. (spr. *kommodóor*), Mar., een titel, dien men in Engeland, Nederland en Amerika aan iederen scheepskapitein of ander' zeeofficier geeft, die, zonder admiraal te zijn, over een klein smaldeel, ook wel over een enkel schip, gezag voert; en niet onder het opperbevel van een' anderen officier staat; **commodoorschip**, z. v. a. **commandeurschip**.

commödum, n., pl. *commöda*, lat., voordeel, nut, gemak; **commödum possessiōnis**, Jur., het voordeel, dat aan het bezit eener zaak in regten verbonden is; **commödum publicam**, n. het algemeene, openbare, nut, het gemeene best; *c. rei venditae*, het vruchtgebruik eener verkochte zaak; **com-
móde**, fr. (lat. *commödus*, a, um), gemakkelijk, gepast, geschikt, passend, gemak-
lievend; **commodo**, **commodamēnte** of **com-
modetto**, it. Mus., in gemakkelijke bewe-

ging; **commode**, f. fr., eene ladekast, schuifladekas, latafel; **commoditeit**, f. fr., het gemak; de gemakelijkheid, goede gelegenheid; **commodités**, pl. fr., het geheime gemak, sekreet; ook allerlei kleinigheden tot gemak in eene huishouding.

Commoners, pl. eng., studerenden van den 2den rang op de engelsche hoogeschoolen; **commons**, pl., de gemeenen; medeliden van het lagerhuis in Engeland.

commoëren, lat. (*commoëre*), herinneren, aanmanen; **commonitie**, f. de herinnering, aanmaning; **commonitorium**, n. een herinnerings-, aanmaningsschrijven, een maanbrief.

commoëren, lat. (*commoëri*), zich aan eene plaats ophouden, toeven, verwijlen.

commoëren, lat. (*commoëre*), bewegen, roeren, aandoen, treffen; **commoëtie**, f. de beweging, gemoedsbeweging, aandoening, ontsteltenis; Med., schudding, b. v. van de hersenen, het lichaam, de borst.

Commun, fr. (spr. *komüing*, v. h. lat. *commünis*), gemeen, laag, slecht; gemeenschappelijk; als subst. het gemeene volk, de gemeene man; **commüne**, f. de gemeente van stad of dorp; **communeros** of **negros** of **zonen van Padilla**, pl., aanhangers der vrije staatsregeling in Spanje; **communibus locis**, lat., gemiddeld; **communicéren** (lat. *communicäre*), mede deelen; gemeenschappelijk het h. avondmaal gebruiken, het nachtmaal vieren (ook wel **communiëren**); **communicetur parti adversae in copia**, lat. Jur., aan de tegenpartij schriftelijk mede te deelen; **communicäbel**, mededeelbaar, vereenbaar; **communicänt**, m. een deelnemer. inz. aan 's Heeren avondmaal, een avondmaalganger; **communicätum** of **communicaat**, n. een medegeedeeld, een ter beantwoording medegeedeeld geschrift; **communicätie**, f. de mededeeling, deelachtigmaking, kennisgeving; Mil., de vrije toegang of verbinding van verschillende punten, de onbelemmerde gemeenschap; **communicatie-lijn**, verbindings-, gemeenschapslijn; **communicätief**, mededeelzaam, zich gemakkelijk en gaarne mededeelend, tot mededeeling geneigd of gewoon zich mede te deelen; **communie**, f. (lat. *communio*), 1) de gemeenschap, het gemeenschappelijk bezit, gemeenschappelijk leven; van daar b. v. *communio bonorum*, gemeenschap van goederen; 2) het h. avondmaal, de viering der kerkgemeenschap; van daar **communieboek**, het biechtboek, voorbereidingsboek tot het avondmaal; **communie-tafel**, de tafel, die den hervormden tot altaar dient; **communiteit**, f. (lat. *communitas*), het gemeenschappelijk bezit, de gemeenschappelijke deelneming; ook het gemeene goed; op vele oude hoogeschoolen een gebouw,

waarin een deel der leermeesters en studenten gemeenschappelijk kost en inwoning ontvingen.

commutären, lat. (*commutäre*), verruilen, verwisselen; **commutätie**, f. de verruiling, ruil; de verandering, verwisseling, b. v. van straf; Rhet., de omwending, eene figuur, bestaande in de omkeering van een' aangenomen stelregel, b. v. belofte maakt schuld, schuld maakt belofte; Astr., een hoek in het middelpunt der zon, gevord tusschen de plaats der aarde en die van eene planeet, tot de eclipica over gebracht.

Commänen, pl., een uitgestorven geslacht van beheerschers over het byzantijnsche keizerrijk (v. 1057 tot 1204).

Comos of **comus**, m. gr., een feestgelag, gastmaal, vrolijke partij; Myth., de god der gastmalen, nachteesten en der vermaken over het algemeen; **comédie** (gr. *kōmōdia*, lat. *comoedia*), of fr. **comédie**, it. **commedia**, f. schouwspel, inz. blijspel in tegenst. met tragédie; **commedia dell' arte**, it., een volkstooeel, een kluchtspel voor de vuist met staande karaktermaskers; **comediänt**, m. (it. *comediänte*, fr. *comédien*), een tooneelspeler; **comikus** of **comiek**, m. (gr. *kōmikos*), een blijspel-dichter, tooneelspeler voor grappige, lachwekkende rollen; **comisch**, blijspelmatig; vrolijk, verlustigend, schertsend, grappig, koddig, lachwekkend, kortswijlig.

Compaa, **compang**, m. eene indische zilvermunt, ongeveer = 22 centen.

compaciscären, lat. (*compacisci*), met elkander een vergelijk treffen, het in eene zaak eens worden; aan het vredewerk deel nemen; **compaciscént**, m. iemand, die tot eene schikking, een vergelijk toetreedt, inwilligt, een verdrag- of vredesluiters; **compactum** of **compact**, n. het vergelijk, verdrag, de overeenkomst; pl. **compacten**, vergelijkingspunten.

compáct, lat. (v. *compingere*, zamen voegen of -pakken), digt, vast ineen gedrongen, in een kort bestek bijeen gevoegd; Phil., een begrip, dat vele kenmerken heeft, een veel omvattend begrip; **compactaat**, n. eene handeling tusschen twee of meer personen, die een verdrag (*pactum*) sluiten; dat verdrag zelf; **compactiel**, digt zamen gevoegd, kort en dik.

Compagne, f. fr. (spr. *kongpány*), de gezelschapshoudster, gezellin, genoot; medehulp, speelnoot, vriendin, echtgenoot, gade; **compagnon**, m. (spr. *kongpanjóng*), oudtijds **kompaan** (uit h. mid. lat. *companis* of *compagnus*), een genoot, makker, medegezel, medehelper, deelnemer, deelhebber, nevenman, medearbeider, hulp, deelgenoot, ambachtsgezel, handelsgenoot, vennoot; vgl. **associé**; **compagnonnage**, f. (spr. —*nääzj*), de leerjaren; de bijeenkomst, vereeniging

der ambachtsgezellen; **compagnie**, f. (spr. *kongpanjie*), het gezelschap, de gemeenschap, verbinding, vereeniging, makkerschap, oudt. kompaanschap; zamen handeldrijvende personen. eene maatschappij van kooplieden, vennootschap, handelmaatschappij (afgek. *Comp.*, *Cp.*, *Cpie* of *Ce*); Mil., eene afdeling soldaten onder het bevel van eenen kapitein, met de onderofficieren van 100 tot 200 man sterk, eertijds een hopmanschap, vaandel, vendel; de **oosten westindische compagnie**, handelmaatschappijen, die in onderscheidene landen van Europa sedert de 17de eeuw ontstonden en van de regering het uitsluitend regt verkregen om in Azië en Amerika volkplantingen aan te leggen, handelsverdragen met de inboorlingen te sluiten en zelfs veroveringen te maken (de nederl. oostind. comp. werd in 1602, de westind. in 1621 opgerigt; beide gingen in het laatst der 18de eeuw te niet); **compagnie-biljetten**, pl., schuldbekentnissen van eene handelmaatschappij bij opneming van kapitalen, die als gereed geld in omloop komen; **compagnie-conto**, n. Merc., de afzonderlijke rekening van eenen deelgenoot in het grootboek eener vennootschap.

Compang, z. **compaan**.

comparéren, 1) lat. (*comparāre*), vergelijken; **comparābel**, lat. of **comparable**, fr., vergelijkbaar; **comparātie**, f. de vergelijking, gelijkenis; Gram., de vergelijking van vele begrippen ten opzichte van eene hun gemeene eigenschap en de uitdrukking van hunne verhouding door de vergelijkings-trappen der bijvoegelijke naamwoorden; *comparatio litterarum*, lat. Jur., de vergelijking v. h. geschreven schrift, van de hand, van de schrifttrekken; en *comparaison* fr. (spr. *ang kongparézóng*), in vergelijking; *sans comparaison*, fr. (spr. *sang—*), zonder vergelijking; zonder misbruik der vergelijking, zonder verdere of nadere toepassing of gevolgtrekking; **comparātivus** of **comparatief**, m. lat. Gram., de vergelijkende trap, de tweede of middeltrap, z. **graad**; **comparatief**, vergelijken-derwijze; ook z. v. a. **specifiek**; **comparātor**, m. een werktuig tot meting van het kleinste onderscheid tusschen twee uitgebreidheden.

comparéren, 2) lat. (*comparēre*), verschijnen, zich voor het geregt stellen; **comparént**, m. Jur., de verschijnende, de voor de regthank aanwezige; **comparēmīni**, n. het gebod ter in hechtenis neming door een' geestelijken regter aan een' wereldlijken tegen eenen in den ban gedanen persoon; **comparitie**, f. de verschijning voor het geregt; ook eene bijeenkomst ter beraadslaging wegens zaken, bij welke alle verschijnenden belang hebben.

Compāse, f. fr. (v. *compartir*, d. i. even-

matig afdeelen of rangschikken), het inrijden der ridders bij *quadriellen* (z. a.) tot het caroussel; **compārsen**, pl. fr., op het tooneel de stomme personen, doorgaans geene tooneelspelers, vgl. **statisten**; **compāsrīe**, f. de inrigting van den tooneeltoestel, de schikking der tooneelen.

Compartmenten, pl. mid. lat. (fr. *compartiments*), regelmatig afgedeelde vakken.

Compascūm, n. lat. Jur., de gemeene weide; *compascui jus*, n. Jur., het drifregt, het regt om op eens anders grond veete drijven.

Compastor, m. nw lat., een medeprediker, medepastoor, bij- of hulpprediker.

compatéren, lat. (*compāti*), medegevoel of medelijden hebben; zamen stemmen; bij elkander passen, wel overeen komen, zich wel verdragen; **compatissānt**, fr. medelijdend, deelnemend, meëwarig; **compāssie**, f. lat., het medelijden, mededooogen, de meëwarigheid; **compassibiliteit**, f. nw lat., de medelijdendheid; **compatible** (**compatibel**), fr., vereenbaar, verdragelijk, zamen passend, doenlijk, geschikt, gevoegelijk; **compatibiliteit**, f. de vereenbaarheid b. v. van twee openbare ambtsbedieningen in eenen persoon, overeenkomst van twee dingen, gelijkvormigheid, geschiktheid.

Compatriót, m. nw lat., een landsman, landgenoot, medevaderlander.

Compedītus, m. lat. Jur., een geboeide, inz. een' die voetboeijen aan heeft, in den stok is gesloten.

compelléren, lat. (*compellēre*), aandrijven, aanhouden, dwingen; het **compelle**, een aansporings- of dwangmiddel, prikkel, spoorslag; *compelle intrāre*, dwingt hen binnen te komen, de bijbelplaats (Luk. XIV, 23), waarop de arglistige proselietenaakerij (z. a.) berust.

Compendium, n. lat. (v. h. niet gebruikelijke *compendēre*, dat oorspr. mede- of afwegen beteekent, waarbij men dan wel door allerlei kunstgrepen een klein voordeel zoekt te behalen), eig. voordeel, dan afkorting, verkorting; eindelijk een kort begrip, handboek, leidraad, leerboek, zakelijke inhoud of uittreksel van den hoofdinhoud eener wetenschap enz.; **compēdieus**, kort, afgekort, zaamgevat, meen gedrongen, gemakkelijk; **compendiārisch**, nw lat., bij wijze van uittreksel.

compenséren, lat. (*compensāre*, eig. tegen elkander afwegen), vergoeden, vereffenen, tegen elkander opwegen, elke der partijen hare kosten laten dragen; Merc., door tegenrekening afmaken, uitdelgen, vereffenen; *compensātis expēnsis*, met wederzijdsche vereffening der kosten, onder gelijk dragen der kosten; **compensābel**, vereffenbaar, vergoedbaar; **compē-**

sãtie, f. de vergoeding eener zaak door eene andere, de afrekening, vereffening, tegenrekening, wederzijdsche ophelling van de eene schuld door de andere, vergoeding, kostenvergoeding.

Compère, m. fr. (spr. *kongpèr'*), de vader, doophelfer, peet; slimme gast, vrolijke snaak; **compérage**, f. (spr. —*rãazj'*), het gevederschap, peetschap; de geestelijke maagschap of verwantschap.

Comperendinãtie, f. lat. (v. *perendie*, overmorgen), verschuiving tot op den 3den dag; Jur., de wederzijdsche vermaning aan partijen om op den 3den dag voor het gerecht te verschijnen; de herhaalde opvatting eener regtszaak; **comperendinãtor**, m. hij, die, om een uitstel te weeg te brengen, wat nieuws te berde brengt.

compérte, lat., van goeder hand, zeker.

compeséren, nw lat., in het kadaster opnemen.

competéren, lat. (*competère*), regtmattig toekomen, toestaan, passen, behooren, betamen; mede dingen, mede naar iets staan; **competént**, bevoegd of gerechtigd, behoorlijk, geldig, wettig, aanspraak hebbend; *forum competens*, n. eene regtmattige, bevoegde of geldige regtbank, voor welke men verplicht is te verschijnen; *judex competens* of **competénte regter**, een bevoegd regter; **competént**, m. een mededinger; medeaanzoeker naar een ambt; **competentia**, pl., toe te stane regten, voordeelen enz.; **competentie**, f. (*competentia*), de bevoegdheid, gerechtigdheid, het regt, b. v. om over iets te oordeelen; het medeaanzoek, de mededinging, het wedijverend streven van verscheidene personen naar een gemeenschappelijk doel, b. v. naar ambten enz.; ook datgene, wat eenen schuldenaar tot zijn levensonderhoud wordt toegelegd; **competentie-regt** (lat. *beneficium competentiae*), het regt van eenen schuldenaar, die zijn geheel vermogen aan zijne schuldeischers afstaat, om daarvan het volstrekt noodige tot zijn levensonderhoud af te zonderen.

compiacévole, it. (spr. — *tsjévole*), Muz., bevalig, aangenaam, lieflijk voor te dragen.

compiléren, lat. (v. *compilãre*, zamen persen als in eenen vijzel, *pila*), Litt., het vereenigen, zamen brengen, verzamelen van hetgeen in andere boeken staat tot een nieuw geheel; **compilãtie**, f. het zamen geraapte, het uit allerlei schrijvers bijeengebragte en zamengevoegde, het verzamelwerk (zoo is deze Kunstwoordentolk uit den aard hoofdzakelijk eene compilãtie); **compilãtor**, m. een verzameelaar, bijeenbrenger, afschrijver, uitschrijver van stukken uit allerlei schrijvers, een boekenmaker.

compingéren, lat. (*compingère*), zamen binden, -hechten, -voegen.

complaisant, fr. (spr. *kongplézãng*), gediensig, dienstwillig, dienstvaardig, aangenaam, inschikkelijk, toegevend, hoffelijk, beleefd; als subst.: een oogendienaar, kruiper; **complaisance**, f. (spr. *kongplézãngs'*), de gediensigheid, dienstwilligheid, beleefdheid, een vriendelijk, hoffelijk, wellevend gedrag.

complanéren, lat. (*complanãre*), effenen, gelijk, vlak maken; slijpen; **complanãtie**, f. de effening, slijping; Geom., de inhoudsbepaling van gebogene oppervlakten, of de vergelijking van den inhoud van een krom vlak met een effen.

complectéren, lat. (*complecti*), zamen vatten, omvatten, bevatten, in zich besluiten; ook begrijpen, verstaan, met het verstand bevatten; **compléx** (*compléxus, a, um*), zamen gesteld, onderscheiden dingen in zich bevattend; ingewikkeld, verward; **compléxus**, m. de omvang, het inbegrip; **compléxie** f. (lat. *complexio*), de omvatting, zamenvatting; Math., de zamenstelling, rangschikking van vele zamenstellende elementen; de ligchaamsgesteldheid, gezondheidsaanleg, gestel, gemoedsgesteldheid, temperament, de gelaatskleur, het uitzigt.

Complémentum of **complément**, n. lat. (van *complere*, vullen, vol maken), de aanvulling, voltooiing, het aanvulsel; Geom., datgene wat een' scherpen of stompen hoek tot een' regten maakt; **arithmetisch-complément**, een getal, dat ten opzichte van een ander getal ontstaat, wanneer men elk cijfer van 9 en het laatste aan de regterhand van 10 aftrekt, b. v. van 1375 is het arithm. compl. 6725; **complementair** of **complementariùs**, nw lat., een plaatsbekleeder, bestuurder, beheerder of gevolmagtigde van een handelshuis; vgl. **commandite**; **complementair-dag**, de aanvullingsdag in februarij van een schrikkeljaar, zijnde de 25ste dier maand; **compleet**, lat. (*completus, a, um*), volledig, volkomen, geheel, vol, voltallig, inz. van boeken, waaraan geene deelen, bladen of platen ontbreken; **completéren**, nw lat., volledig, voltallig, vol maken, aanvullen, tot een geheel brengen; **completéring**, f. de aanvulling, volmaking; **compléte**, f. het laatste dagelijksche biduur in de kloosters, het slot van de dagelijksche godsdienst bij R. K.; **completorium**, n., z. v. a. **compléte**; ook een aanvullings-, voltooiings-schrift.

complex, **complexie**, **complexus**, z. ond. **complectéren**.

complicéren, lat. (*complicãre*), ergens mede vermengen, verwickelen, verwarren; **gecompliceerd**, ingewikkeld; zamen gesteld, moeilijk, bezwaarlijk; een **gecompliceerd proces**, eene verwickelde, zeer zamengestelde regtszaak; **gecompliceerde zaak**.

ten, dezulken, welker verschijnselen met elkander in geen behoorlijk verband staan; **complicatie**, f. de ingewikkeldheid, ineenvlechting, samenloop van verscheidene dingen van verschillende aard; **complices delicti**, lat. (van het sing. *complex*, mede verwickeld), of **complices**, fr. (spr. *kongplies'*), pl., medeschuldigen, medepligtigen, medeboosdoeners; **compliciteit**, f. nw lat., de verwikkeling, deelneming aan eene misdaad, medepligtigheid.

Compliment, n. fr. (*plier*, buigen), eig. eene buiging, neiging, knik; on eig. de aanbeveling, verklaring van achting, hoogachting, eerbied; de begroeting, groet; ook iets vleijends, aangenaams, verplichtends, aardigs in woorden, de wellevendheidsbetuigingen, de woordenlof, de pligtplegingen, b. v. hij maakt veel **complimenten**, d. i. pligtplegingen, overtollige beleefdheden, woordenkraam, vleijende betuigingen; **complimentéren**, begroeten, verwelkomen, beleefdheid bewijzen, iets aardigs, verplichtends zeggen; **complimentarius**, barb. lat. of **complimenteur**, m. fr. (spr. *kongplimangt*—), een buigingmaker, vleijer, overbeleefd mensch, strijkvoet, knipmes.

Complimentaire, beter **complementaire**, z. ond. **complementum**.

Complot, n. fr. (misschien van *pelote*, kluwen, bal, klomp: *com-peloter*, als 't ware zich tot een' bal of kluwen vormen), eene geheime verbindtenis tot eene strafbare onderneming, zamenzwering, samenrotting, sluipverbond, bende, rot; **complotéren**, zich in het geheim tot iets kwaads verbinden, samen rotten, eenen aanslag smeden, iets heimelijk brouwen; **comploteur**, m. een samenrotter, aanslagmaker, kwaadbrouwer.

componéren, lat. (*componere*), zamen stellen, vereenigen; Muz., opstellen, op no ten brengen, toondichten; **componénde**, f. it., de som, die men aan het hof van Rome betaalt om eene dispensatie of de aanstellings-brieven tot eenig geestelijk ambt te verkrijgen; **componist**, m. nw lat., Muz., een toonzetter, toondichter, iemand, die dichtstukken op muziek brengt; **componium**, n. lat. Muz., een cylinder-orgel, dat, door zijn eigen mechanismus, de wijsjes, die men het laat spelen, onbepaald doet afwisselen of variëren; **componáster**, m. een slechte toonzetter, erbarmelijk componist; **compositie**, f. lat. (*compositio*), de zamenstelling, de vermenging van metalen; het metaalmengsel; het uitgewerkt stuk; het verstandsvoortbrengsel; de ordening van eene schilderij; Muz., de toonzetting, de kunst om woorden op gepaste muziek te zetten; een muziekstuk; Jur., een vergelijk, verdrag; *compositio amicalis*, f. eene minnelijke schikking; **com-**

posite, lat., in goede orde; **compositeur**, n. fr., zamensteller, inz. een letterzetter; **compositie-waren**, zamengestelde of uit verscheidene stoffen bestaande waren, inz. chemische voortbrengselen; **compositum**, n. iets zamengestelds, een mengsel; Gram., een zamengesteld woord (*verbum compositum*); *ex composito*, lat. Jur., naar afspraak of overeenkomst; **composteur**, m. fr., de zetttershaak, de haak, die bij het letterzetten wordt gebruikt; **compósto**, it. Muz., gezet, gedicht.

comportéren, fr., schikking maken, het zamen eens worden; **comportable**, verdragelijk, schikkelijk; **comportement**, n. (spr. — *máng*), de wijze van handelen, gedragen, het gedrag, de levenswijze.

compos, lat., eener zake magtig; **compos mentis**, zijns verstands magtig.

Compositie, **compositum**, z. ond. **componeren**.

Compossessie, f. nw lat., het medebezit, de medebezitting; **compossessor**, m. de medebezitter.

Compost, n. (uit het lat. *compositum* zaamgetrokken), een middel van bemesting, mengsel van aarden en mergelsoorten met den afval van dieren en planten.

Compote, f. fr. (spr. *kongpót'*), gew. **compot**, n. (uit het lat. *compositum*, d. i. zamenstelsel, mengsel), oolftmoes, appelmoes, met suiker ingemaakte en gestoofde vruchten; **compotière**, f. (spr. — *tièr'*), eig. **compotier**, m. (spr. — *ti-e*), eene fruitschaal, waarin ingemaakt ooft op tafel wordt gezet.

Composteur, **composte**, z. ond. **componeren**.

comprehendéren, lat. (*comprehendere*), zamen vatten, bevatten, begrijpen; **comprehensibel**, begrijpelijk, bevattelijk, verstaanbaar; **comprehensie**, f. het vermogen om te begrijpen, het begrip, de bevatting; de bevattingsskracht.

compriméren, lat. (*comprimere*), zamen drukken, zamen persen; on eig. bedwingen, in toom houden; beklemmen, b. v. het hart; **comprés** (lat. *compressus*), eig. digt, zamen gedrukt, ineen gedrongen; bij letterzetter: zonder interliniën tusschen de regels, zeer digt ineen gezet werk, gelijk b. v. de druk van dit werk; **compresse**, f. fr., een zamengevouwen lapje op eene wonde, drukdoekje; **compressibel**, nw lat., zamen-drukbaar; **compressibiliteit**, f. de zamen-druk- of persbaarheid der lichamen; **compres-sie**, f. lat. (*compressio*), het zamen-drukken, persen, de verdigting (der lucht enz.); **compressie-machine**, f. een verdigtingswerktuig, eene inrigting (doorgaans eene luchtpomp), die tot verdigting of zamenpersing van veerkrachtige, vloeibare stoffen dient; **compressorium**, n. nw lat. Chir., het drukverband.

comprobéren, lat. (*comprobare*), mede

billijken, goed keuren; **comprobātie**, f. de medebillijking, goedkeuring.

compromittēren, lat. (*compromittēre*), eig. elkander eene wederzijdsche belofte doen; Jur., iemand tot scheidsregter kiezen; hem (door het noemen van zijn naam) in het geval brengen, dat hij in eene zaak verwickeld wordt; iemand mede verantwoordelijk maken, hem in het spel de beslommering trekken, hem aan eene verantwoording, verleggenheid, netelige omstandigheid blootstellen; **zich of zijne eer** enz. **compromittēren**, die op het spel zetten, bloot geven, aan benadeeling wagen, in gevaar brengen; **compromittēt**, m. iemand, die bij eene betwiste handelszaak zijne tegenpartij toestaat, haar aan de uitspraak des regters te onderwerpen; **compromis**, n. lat. (*compromissum*), eig. wederzijdsche belofte, overeenkomst; inz. Jur., het beroep op het oordeel en de uitspraak eens scheidsregters, of de overeenkomst tusschen geschilvoerende personen, om de beslissing van hun geschil, buiten vorm van regten, aan een derde op te dragen; **compromissarius**, m. nw lat., zulk een scheidsregter; **compromissor**, m. een medeborg, hij, die met een ander voor iemand goed spreekt.

Compromotionalis, m. nw lat., een medebeworderde, gelijktijdig bevorderde; **gecompromoveerd**, mede bevorderd enz.

Compte, m. fr. (spr. *kongt'*, v. *compter*, tellen, rekenen, uit het lat. *computāre*), rekening, betaling, rekenschap; *compte de gain et de perte*, spr. — *d'ghèng e d'pért'*, rekening van winst en verlies; *compte rendu* (spr. — *rangdú*), rekenschap; afgelegde rekening; **comptable** (spr. *kongtābl'*), verantwoordelijk, tot aflegging van rekenschap verplicht; **comptabiliteit** of **comptabilité**, f. de mogelijkheid van de berekening eener zaak; de pligt om rekening af te leggen, verantwoordelijkheid; **comptant**, m. (spr. *kongtāng*), gereed, baar geld; betaling in gereed geld, klinkende munt; tegen **comptant**, à **comptant** of tegen **comptante betaling** koopen, d. i. voor gereed geld, tegen dadelijke betaling; een **comptant man**, Merc., iemand, die altijd gereed betaalt; **comptoir**, n. (spr. *kongtoār*), bij ons verbasterd in **kantoor**; eig. eene toonbank in het winkel- of schrijftrek van eenen koopman, bankier, fabrikant enz.; inz. dat vertrek zelf, de schrijfkamer der kooplieden, beampten, enz.; ook een handelshuis; **comptorist**, m. een in het schrijftrek werkzaam koopmansbediende, boekhouder, klerk, kantoorbediende, **kantorist**.

compulsōrisch, nw lat. (v. *compellēre*, aandrijven), aandrijvend, aanmanend, dringend; **compulsōren**, pl., kloosterlingen, met de taak belast om de horre aan te kondigen en de tragen of nalatigen aan te sporen; ook oud-romeinsche gerechtsdienaars,

die met dwang de belastingen inden en het volk aan de publieke werken tot vlijt aanspoorden; **compulsorĳum**, n. of *littērae compulsorĳales*, pl., een dwangbrief, aanmaningsbevel, dringend schrijven van een hooger geregtshof aan een lager om de beslissing eener zaak te bespoedigen enz.

Compunctie, f. nw lat. (v. *compungēre*, steken, krenken), de verbrijzeling, vermurwing des harten, innig, bitter berouw over bedreven zonden.

Compurgatōres, pl. lat., medezuiveraars, personen, die de waarheid van eenen eed, door een ander gedaan, met eenen eed bevestigen.

computēren, lat. (*computāre*), een overslag maken, uitrekenen, bijeen rekenen; **computābel**, berekenbaar; **computātie**, f. de overslag, de uitrekening, berekening, bijeenrekening; **computist**, m. nw lat., een jaarberekenaar, de berekenaar van den kerkelijken almanak; *ad computum*, lat., op rekening, in rekening.

Comte, m. fr. (spr. *kongt'*; van het lat. *comes*, z. a.), een graaf; *comtesse*, f. (spr. *kongtéss'*), eene gravin, gravendochter.

Comthur, z. **commenthur** ond. **commende**.

Comtoir, l. **comptoir**; z. dat woord ond. **compte**.

Comuneros, z. ond. **commun**.

Comus, z. **comos**.

Conak, turk., het hotel van eenen buitenlandschen gezant in Turkije.

con affetto, z. *affettuoso*; *con afflizione*, z. ond. **affligeren**; *con agilitá*, z. ond. **agiel**; *con agitazione*, z. ond. **agitēren**; *con allegrezza*, z. ond. **allegro**.

con amore, it., met liefde, lust, hartelijkheid, vergenoegen; *con anima*, Muz., met ziel of met bezielden uitdrukking, hartstogtelijk.

Conātus, m. lat., de proef, de beproeving, onderneming, drang; *conatus delinquendi*, de opzettelijke poging tot het bedrijven eener misdaad.

con brio, it. Muz., met gedruisch, druischend.

concaaf (lat. *concavus*), holrond, rondhol, uitgehold, hol, ingebogen, vlakverdiept; **concaaf-glazen**, holle glazen, holle lenzen, kringvormige glazen, die of op eene of op beide zijden eene holle kromming hebben. In het eerste geval heet zulk een glas **planconcaaf**, effenhol, vlakhol; in het tweede **concaafconcaaf**, dubbelhol; **concaaf-spiegel**, een holle spiegel, brandspiegel; **concaafiteit**, f. de holrondding; holte, ronde uitholling; **concaafconvexglas**, z. **convex**.

Concameratiōnes, pl. lat., vakken, afdeelingen, kamers; **concameracieten**, pl. lat., versteende schelpdieren met dwarse afscheidingen.

concasseren, fr. (van het lat. *conquassare*, verbrijzelen), grof stuk stooten, kneuzen, breken, stampen.

Concatenatie, f. lat., de aaneenschakeling, verbinding, zamenknooping.

concederen, lat. (*concedere*), inwilligen, toegeven, toestaan, veroorlooven, bewilligen, verleenen; *concedo*, ik geef toe, bewillig, ben tevreden; **concessibel**, nw lat., vergunbaar, toestaanbaar; **concessie**, f. (lat. *concessio*), de vergunning, goedkeuring, het verlof, de bewilliging, toelating, vrijheidgeving enz. der regering om eene fabriek, eenen spoorweg enz. aan te leggen, een beroep uit te oefenen enz.; ook eene log. figuur: de toegeving, inwilliging; **cessionair** of **cessionarius**, m. nw lat., een begunstigde, hem, wien iets is bewilligd geworden; **cessioneren**, goedkeuren, bevoorregten, verleenen; **geconcessioneerd**, met vergunning der regering voorzien, veroorloofd; **concessief** of **concessionaal**, inwilligend, toegevend, vergunnend.

concentreren, nw lat. (v. *centrum*, middelpunt), in een punt zamen dringen, vereenigen, zamen trekken, in een brandpunt verzamelen; ook digter maken, verdigten, versterken; **concentratie** of **concentrering**, f. de vereeniging in een punt, het dringen naar het middelpunt, de insluiting, vernaauwing, verdigting, zamendringing, krachtverbinding, krachtverhooging of versterking; Pol., beperking, bezuiniging, bekrimping; **concentrisch**, **concentriek** (**homocentrisch**), eenmiddelpuntig, een gemeenschappelijk middelpunt hebbende, uit hetzelfde middelpunt getrokken; **concentrische aanval**, Mil., een aanval uit eene halfcirkelvormige stelling naar het middelpunt gerigt; **concentrische cirkels**, cirkels, die een en hetzelfde middelpunt hebben; **concentriciteit**, f. de middelpuntsgemeenschap, de eenheid van middelpunt.

Concētus, m. lat., de zamenstemming, het zamenklinken, de eenklank.

concepi, **concept** enz., z. ond. **concipiëren**.

concerneren, fr., betreffen, aangaan.

Concert, n. (fr. *concert*, v. h. lat. *concertare*, eig. strijden, wedijveren), eene muziekvereeniging, een gezelschap van vele toonkunstenaars tot een volstemmig spel; een volstemmig spel, dat door velen voor toehoorders wordt uitgevoerd, inz. eene soort van grootere muziekstukken, waarin aan een enkel speeltuig, of aan twee (**dubbelconcert**), de hoofdstem is toebedeeld, welke de overige begeleiden (b. v. een viool-, fluit-, clavierconcert enz.); ook zamenstemming, overeenstemming, goede verstandhouding; **concertato**, it. Muz., eene voordragt, bij welke ieder speeltuig

of elke stem zich van tijd tot tijd boven de andere laat hooren; **concert spirituel**, fr. (spr. *kongsér*—), eene geestelijke-muziekvoordragt met uitsluiting van wereldlijke muziek; **concertmeester**, m. de bestuurder van een gezelschap toonkunstenaars, inz. de titel des voorspelers, die de eerste viool speelt; **concertzaal**, de zaal der toonkunstvergaderingen; **de concert** (spr. *d'kongsér*), eenstemmig, eenparig, met gemeen overleg, met wederzijdsch goedvinden en medewerking; **concertino**, m. it. (spr. *kontsjert*—), een klein concert; **concerteren**, Muz., wedspelen, wedzingen, wedijveren, beurtelings de hoofdstem voordragen; afspreken, beramen, wegens iets overeenkomen; **concertérend** of **concertando**, it. (spr. *kontsjert*—), Muz., wedspelend, wedijverend in 't spelen, zingen, de hoofdstem voordragend; **concertist**, m. een wedspeler, -zanger, die op concerten speelt of zingt; inz. z. v. a. **solo-zanger**.

Concessie enz., z. ond. **concederen**.

Concetti, pl. it. (spr. *kontsjétti*, van het sing. *concetto*, uit het lat. *conceptum*, aldus eig. ontwerp, inval enz.), schijnbaar geestige invallen of zetten, schijnvernult, valsch vernult, gekunstelde, schitterende gedachten, die het aan juistheid faalt, vergezochte metaphoren, valsche, overdrevene figuren, klatergoud der rede.

concevabel, fr., begrijpelijk, verstaanbaar.

Concha, f. lat. (gr. *kónchē*), eene schelp, eene mossel met twee schelpen; **conchieten**, pl. gr., versteende schelpdieren; **conchoïde**, f. de schulplijn, halvemaanslijn, schulptrek, in de hoogere meetkunde eene kromme lijn van den 4den graad door Nicomēdes uitgevonden; **conchyliën**, pl. gr. (sing. *konchylion*, n.), schaaldieren, schelpdieren, slakken en mosselen; **conchyolithen**, pl., versteende schelpdieren; **conchylioloog**, m. een schelpdierkenner; **conchyliologie**, f. de schelpdierkennis.

Conchin, een klein zilvergewigt bij de Chincezen, ongeveer = 1 grein of ruim $\frac{1}{2}$ korrel.

Concierge, m. fr. (spr. *konsjéérzj'*, waarschijnlijk van het duitsche *scherge*, oudd. *scario*, d. i. oorspr. schikker, bestuurder enz., van *sceran*, deelen, ordenen; vgl. *sergant*), de huisvoogd, burgvoogd, deurwachter; gevangenbewaarder, kerkermeester, cipier; **conciërgerie**, f. eene burgvoogdij, het burgvoogdijschap, het ambt en de woning van eenen burgvoogd; ook eene gevangenis, kerker; de woning van den kerkermeester, de ciperswoning.

Concilium, n. lat., eene vergadering, beeraadslagende zamenkomst; inz. eene kerkvergadering ter vaststelling van geloofsregelen, veroordeeling en wering van kettenij,

handhaving der kerkelijke tucht enz.; men onderscheidt ze in algemeene (œcumenische) en bijzondere; het geregtshof eener hoogeschool; een schoolgeregt; *concilium medicum*, eene bijeenkomst en beraadslaging van artsen; zamenspraak van eenige artsen over eene gevaarlijke ziekte, consult; *c. sacrosanctum*, eene allerheiligste kerkvergadering; **conciliërisc**, eene kerkvergadering betreffende, daarvan uitgaande; **conciëren** (lat. *conciliare*), vereenigen, b. v. verschillende meeningen, hemiddelen, verzoenen, bevredigen; **conciliatörisc**, verzoenend. vereenigend, bijeen brengend; **conciliabülum**, n. lat., verzamelplaats, marktplaats, marktplek, heimelijke, verdachte zamenkomst; inz. eene geheime, onregmatige, onwettige kerkvergadering, eene bijeenkomst van dwaalleeraars.

concinnus, a, um, lat., passend, geschikt, afgemeten, net, sierlijk; **concinniteit**, f. de aangemetenheid, gepastheid, sierlijkheid, inz. de kunstige, evenmatige verbinding der woorden en zindeclen tot volzinnen of perioden, zoodat deze net afgerond, liefelijk vloeiend zijn; **concinnator**, m. een aanregter, optooijer, toebereider, stoffeerder, vervaardiger; ook wel z. v. a. **chicaneur**.

Concionator, m. lat., een volksredenaar, prediker.

conciëren, lat. (*concipere*), ontvangen, opnemen, zwanger worden, bij dieren dragtig worden, gedachten ontvangen en ontwerpen, opstellen maken, schrijven; **conciënt**, m. de ontwerper, vervaardiger, schrijver, nederschrijver, b. v. eener verhandeling; *concepi*, ik heb het opgesteld, ontworpen, gemaakt; *concepit*, hij heeft het ontworpen, opgesteld, gemaakt (achter den naam des vervaardigers); **concept**, n. (*conceptum*), het eerste schriftelijk ontwerp eener zaak, het plan, de schets, de ruwe omtrekken, het memorie-blad; het ontwerp van een verdrag, z. v. a. **punctatie**; ook het begrip, denkbeeld; **iemand's concept in de war brengen**, de orde zijner gedachten storen; zijn oogmerk verijdelen; **concept-papier**, **concept-blad**, het ontwerp- of planpapier of -blad, grover papier tot ontwerpen, schetsen; **conceptie**, f. de ontvangenis, bevruchting; het vermoogen om iets te begrijpen, de bevatting; het begrip, de gedachte; de korte zamenvatting van een geschrift; **conceptacülum**, n. eene ruimte, waarin iets bevat, besloten, bewaard kan worden.

concis, lat. (*concisus*, a, um, van *concidere*, afsnijden, afkorten), bondig, kort, zaamgetrokken, incen gedrongen, beknopt; *concisa*, op recepten: klein gesneden; **concisie**, f. de bondigheid, beknoptheid, ineengedrongenheid.

conciëren, lat. (*concitare*), aanzetten, aanhitsen, opruijen; **conciätie**, f. de opruijing, aanhitsing.

conclamatum est, lat., het is volbragt, voleindigd, uit; **conclamatus**, m. de be-weende, de stervende of gestorvene.

Concläve, n. lat., in 't algemeen een afsluitbaar vertrek; inz. de plaats, waar de kardinalen vergaderen en opgesloten blijven om een' nieuwen paus te verkiezen (bijna zonder uitzondering wordt daartoe een gedeelte van het Vaticaan gebruikt); ook de vergadering-zelve, tot dat einde bijeen gekomen; **conclavist**, m. een dus opgesloten kardinaal, inz. echter de hofmeester met zijne ondergeschikten, die de kardinalen gedurende dien tijd bedienen.

concludëren, lat. (*concludere*), eene gevolgtrekking maken, oordeelen, besluiten, beslissen; *ad concludendum*, Jur., om een besluit te nemen; *concludendo*, ten slotte, om te besluiten; **conclüsum**, n. het beslotene, besluit, slot, bescheid; *conclüsum in senatu*, besloten in den raad, bij de overheid enz.; **conclüsie**, f. (lat. *conclusio*), het slot, einde, b. v. eener rede; het besluit, de gevolgtrekking; **conclusief**, nw lat., besluitend, gevolgtrekkend.

Concoctie, f. de vertering der spijzen.

concomitëren, lat. (*concomitari*), begeleiden, mede werken, de hand bieden; **concomitérende symptomäta**, Med., onwzentliche bij- of nevenverschijnselen in ziekten; **concomitantie**, f. nw lat., de ongescheidenheid des ligchaams en bloeds in het avondmaal, volgens de r. k. stelling; **concomitance**, f. fr. (spr. *kongkomitangs'*), de begeleiding, bijverzelling, medewerking, gemeenschap, zamengang.

Concommissarius, m. nw lat., een medelasthebber, medegevolmagtigde, adjunct-commissaris op den duitschen rijksdag.

Concordia, f. lat., de eendragt, éénheid, eensgezindheid, eenstemmigheid, overeenstemming; ook de godin der eendragt in het oude Rome; **concordiën**, pl., bij bloemisten: anjelieren met twee naauw aan elkander grenzende kleuren, waarvan de eene de grondkleur en de andere de afzetkleur uitmaakt; **concordia-boek** (*formulae concordiae*), het vereenigingsboek, eener der zoogenaamde symbolische boeken der protestanten, in 1580 op last van keurvorst August van Saksen uitgegeven, om de in de protestantsche kerk gerezene geschillen bij te leggen; **concordëren**, lat. (*concordare*), overeen stemmen, zamen stemmen, zamen treffen; **concordant**, overeen stemmend; als subst. fr., Muz., de middelstem tusschen den hoogen en lagen tenor; **concordanten**, pl., de zamenstemmende claves van een orgel, die een accoord uitma-

ken; *concordat cum origināli*, lat., het stemt met het oorspronkelijke overeen (van afschriften); **concordantie**, f. nw lat., de overeenstemming, inz. der gewijde schrijvers; een bijbelspraak-register, een boek, waarin al de woorden en spreuken des bijbels alphabetisch voorkomen, met aanwijzing van de plaats, waar zij staan (de nederd. concordantie van Abraham Trommius verscheen in 1685 te Amsterdam); **concordaat**, n. de overeenkomst, overeenstemming, een vergelijk of verdrag van wereldlijke vorsten met den paus omtrent kerkelijke zaken, inz. omtrent het begeven van geestelijke ambten; **concordisten**, pl., eene voormalige orde op duitsche hoogeschoolen.

concorporeren, lat., mede vereenigen; **concorporatie**, f. de medevereeniging, medeopname.

Concorrēte, m. it., z. v. a. **concurrent**, z. ond. **concurreren**.

Concours, z. ond. **concurreren**.

Concreditōres, pl. nw lat., medeschuldeisers.

concresceren, l. (*concrescere*), zamen groeijen, incen wassen, bij elkander inlijven, vereenigen, bijleggen; Gram., een bijvoegelijk naamwoord door eene of meer aangehangene letters met een zelfstandig naamwoord in onmiddellijke verbindtenis stellen of met hetzelfde een maken, b. v. *hoger priester*; **concrement**, n. nw lat., een zamengroeijsel of vast ligchaam in mensch of dier, ontstaan door de stremming eener vloeistof; **concrescētie**, f. lat., de zamengroeijing, inlijving, het verwassen; **concrecibel**, m. lat., vereenigbaar, zamen wassend; **concrecibiliteit**, f. de vereenbaarheid, geneigdheid tot vereeniging; **concreet**, lat. (*concretus*, a, um, eig. zamen gewassen), ingelijfd, vereenigd; verdikt, geronnen, gestold; een **concreet begrip**, zulk een, dat de eigenschap met het onderwerp vereenigt, het tegengest. van *abstract* (z. a.); **concrētum**, n. eene werkelijk voorhanden zaak, b. v. mensch, dier, boom enz.; *in concrēto*, b. v. iets beschouwen, d. i. zich zekere eigenschappen of bepalingen als aan een voorwerp verbonden, daarmede zamen verknocht, gelijk het in de natuur verschijnt, voorstellen; denkt men zich die van het voorwerp afgezonderd, dan beschouwt men ze in *abstracto*; **concrētie**, f., eig. het zamengroeijen, de verwassing, incenwassing; oneig. de inlijving; Phys., de stolling, verdikking, verdigting, verharding, het bevroezen van eene vloeistof; **concretiānen**, pl., psychologen, die aannemen, dat de ziel met het ligchaam tot één is zamen gewassen.

concuberen of **concumbēren**, lat. (*concubare* en *concumbere*), bijslapen, beslapen; **concubine**, f. (*concubina*), de bij-

slaap, bijzit, boel, het bijwif, keefswif; **concubinariūs**, m. nw lat., een bijslaper, boel, keefsman; **concubinaat**, n. (*concubinatus*), eene echtelooze, wettelooze verbindtenis, zamenhuizing, het bijzitschap, de natuurlijke echt, hoererij; **concubitus**, m. de bijslaap; *concubitus anticipatus*, lat. Jur., een te vroegtijdig gehouden bijslaap van verloofden.

Concupiscētie, f. lat., de begeerlijkheid, zondige begeerte, vleeschelijke lust.

Concurātor, m. lat., een medevoogd, medeverzorger.

concurreren, lat. (*concurrere*), eig. zamen loopen, zamen treffen of komen; mede werken, mede bijdragen; aan iets deel hebben, een gelijk doel bejagen, mede dingen, wedijveren, b. v. naar eenen prijs; **concurrēt**, m. een medeburger; **concurrētie**, f. nw lat., de mededinging, wedijver, wedstrijd; Jur., het tegendeel van *praeferentie*; in geval van bankroet, worden van de schuldvorderaars, die men in praferenten en concurrenten onderscheidt, de eersten, zoo mogelijk, eerst ten volle betaald, en de laatsten krijgen percentsgewijs slechts een deel hunner vordering; **concours**, m. (lat. *concursum creditorum*), de toetreding of vereeniging van verschillende schuldeisers om het vermogen eens schuldenaars, dat te hunner volkomene bevrediging niet toercikend is, naar verhouding hunner vorderingen geregteijk te deelen; **concours-edict**, n. de openbare oproeping der schuldeisers van eenen schuldenaar; **concours-regt**, de overeenkomst van verschillende staten of steden omtrent de gelijkstelling van deschuldeisers op het wederzijdsch grondgebied; *concursum actiōnum*, lat., het zamenloopen van onderscheidene aanklagen of regtsvorderingen; **concurisifex**, m. nw lat. Jur., iemand, die tot het betalen zijner verschillende schuldeisers buiten staat is en over wiens vermogen een *concours* is geopend.

Concussie, f. lat. (*concussio*); het zamen stooten, de botsing; oneig. de afpersing, geldafpersing, knevelarij; *crimen concussionis*, de misdaad van geldafpersing of knevelarij door ambtenaars, wanneer zij meer geld vorderen, dan de wet hun veroorlooft; **concussor**, m. een knevelaar, afzetter, geldafperser.

Condaga, z. **Kauris**.

Condebitōren, *condebitores*, pl. nw lat. Jur., medeschuldenaars.

condecoreren, nw lat., opsieren, tooijen, schoon voordoen.

condemnēren, lat. (*condemnare*), veroordeelen, verdoemen; **condemnātie**, f. de veroordeeling, afkeuring, verdoeming, het vonnis; **condemnatorisch**, afkeurend, veroordeelend, b. v. een **condemnatorisch**

vonnis (nw lat. *sententia condemnatoria*, f.), eene veroordeeling, die den beklaagde datgene oplegt, wat de klager verlangd heeft.

condenséren, lat. (*condensāre*), verdigten, verdikken, zamen dringen in eene kleinere ruimte; **condensábel**, nw lat., verdigtbaar, zamenpersbaar; **condensabiliteit**, f. de verdigtbaarheid; **condensatie** of **condenséring**, f. de verdikking, verdigting, b. v. van dampen tot druiphare vloeistoffen door drukking of afkoeling; **condensatie-machine**, eene soort van stoomwerktuig met verdigting van den stoom; **condensator**, m. de verdigter, verdikker, vereeniger, verzamelaar, een electriciteits- en warmteverzamelaar, een werktuig in de natuurkunde tot vereeniging der verstrooide electricke stof (ook microëlectroscop genoemd), tot ineendringing der vuurdeelen of der warmte; bij stoomwerktuigen het met water gevulde vat, waarin de dampen verdigt worden.

condescendéren. nw lat., zich laten welgevalen, zich geneigd betoonen, toegeven, inschikkelijkheid hebben, toegevendheid gebruiken; mede afstammen; **condescendentie**, f. de inwilliging, inschikkelijkheid, toegeeflijkheid, het door de vingers zien, zeemanschap gebruiken; ook de medeafstamming.

condicéren, lat. (*condicere*), afspreken, aankondigen, beloven; geregteijk aanklagen of terug vorderen; **condictie** of **condictio**, f. de afspraak, aankondiging, belofte; Jur., de terugvordering van eene ons toekomende zaak of van een regt; elke persoonlijke regtsvordering, inzonderheid die, welke uit eene eenzijdige bron voortvloeit en overdragt van eigendom ten doel heeft.

con diligenza, z. ond. **diligence**.

Condiment, n. lat., de kruidenrij, specerij, het smaakgevend of -verhoogend toevoegsel bij spijs of drank.

Condirector, m. nw lat., een medeopziener, medebestuurder; **condirectorium**, het medebestuur, medeopzigt.

Condiscipel, m. lat. (*condiscipulus*), een medescholier, schoolgenoot, medeleerling.

con discrezione, z. ond. **discreet**.

Conditie, f. lat. (*conditio*), de voorwaarde, het beding; de toestand, gesteldheid, eigenschap, aard; de voorslag; de bediening, plaats, post, dienst, stand, staat, b. v. in **conditie treden**, eene dienstbetrekking aanvaarden met wederzijdsche verplichtingen en voorwaarden; *conditio sine qua non*, eene onvermijdelijke voorwaarde; **conditioneel**, lat., voorwaardelijk, b. v. eene voorwaardelijke belofte; **conditionaliter**, lat., ook *à condition*, f.

(spr. *kongdisióng*), onder beding of voorwaarde; **conditionéren**, bedingen, voorwaarden maken; bedienen, in dienst staan, zich in dienst begeven; de behoorlijke gesteldheid of deugdelijkheid geven. b. v. aan wijnen, boeken, lakens enz.; **geconditioneerd**, gesteld, b. v. dit boek is nog wél **geconditioneerd**, is nog in goeden staat, is behoorlijk bewaard gebleven; iron., die man is goed **geconditioneerd**, die is mooi bezorgd, duchtig beneveld, zat.

Conditor, m. (v. h. lat. *condire*, stichten, opbouwen), de stichter, grondvester.

Conditor, m. (v. h. lat. *condire*, inmaken, kruiden), een suikerbakker, een inlegger van vruchten enz.; *conditura corporum*, het balsemen van lijken.

Condivisie, f. nw lat., de neven-indeeling, bij-indeeling.

con dolcezza, z. **dolce**.

condoléren, lat. (*condolere*), beklagen, betreuren, rouwbeklag doen, deelneming in een verlies betuigen; **condoleantie**, f. het rouwbeklag, de betuiging van smartelijk medegevoel.

con dolore, z. ond. **dolente**.

Condom, m. Chir., een zeer dun overtreksel, foedraal of scheede om zich voor de venerische besmetting te vrijwaren (ook wel *capote anglaise* of *redingote* genoemd).

condonéren, lat. (*condonare*), schenken, kwijt schelden, te goede houden, vergeven; **condonatie**, f. Jur., de afstand, kwijtschelding, het ontslag.

Condor, m. sp. (v. h. peruaansch *cuntur*), N. H., een vogel, dien men voornamelijk in het Andesgebergte vindt en die veel overeenkomst heeft met den zwitserischen lammergier; het is de grootste vogel, dien men kent, daar hij 25 voeten vlugt heeft; de grijpgier, grijpvogel (*vultur gryphus*, L.)

Condorin of **condorijn**. eene chinesche munt van 10 caches, ongeveer = 4 ct.

Condormánten, **condormiénten**, pl. nw lat., bijslapers, eene secte der 13de eeuw, zoo geheeten omdat zij allen, mannen en vrouwen, jong en oud, bij elkander slapen; **condormitie**, f. nw lat., de echtelijke bijslaap.

Condotta, f. it., de leiding, het geleide; Merc., de verzending der goederen; vgl. **expeditie** en **transport**; ook vracht, voerloon; **condottiere**, m., pl. **condottiéri**, bendevoofdman, aanvoerder van geworven soldijtroepen in de vroegere ital. Staten, die op het einde der middeleeuwen, bij de eindelooze oorlogen van dien tijd, die partij dienden, welke hen konde en wilde betalen.

conducéren, lat. (*conducere*), leiden, voeren, beveliden; huren, pachten; con-

ducibel, bevorderlijk, nuttig, dienstig; **conduct**, n. de begeleiding, het geleide, inz. bij lijkstaatsien; **conducta**, f. sp. (spr. *u* als *oe*), eene onder krijgsmans-geleide bewerkte verzending van edele metalen uit de spaansche koloniën naar het moederland; **conducteur**, m. fr., een geleider, leidsman, opziener bij waterwerken enz.; de persoon, die op diligences, spoorwagens, stoombooten voor het gemak en de veiligheid van personen en goederen zorgt; **conductie**, f. lat., de huur, pacht; **conductior**, m. Jur., een pachter, huurder; Phys., een geleider der electriciteit aan elektriseermachines, een holle gepolijste metalen cylinder, die op eenen kleinen afstand van de machine staat en door een glazen voetstuk geïsoleerd is; ook een bliksemafleider aan gebouwen; **conductibiliteit**, f. nw lat. Chem., geleidbaarheid, geschiktheid om geleid te worden, b. v. van de warmtestof, de electricke vloeistof.

conduisèren (v. h. fr. *conduire*), zich gedragen, handelen; **conduite**, f. fr., het gedrag, de leef- en handelwijz; het opzigt, de leiding, het bestuur; **conduitelijst**, de lijst, waarop aantekening v. h. gedrag wordt gehouden.

con duolo, z. ond. **dolente**.

conduplicèren, lat., verdubbelen; **conduplicabel**, verdubbelaar; **conduplicātie**, f. de verdubbeling.

Conduri, pl., erwtes, als goud- en zilvergewicht dienende bij de Maleijers en Javanen; vijf doen een grein.

Condylus, m. gr. (*kondýlos*), Anat., de gewrichtsknokkel; **condyloïdèisch**, aan eenen gewrichtsknokkel gelijk; **condylo-māta**, pl., verharde vleeschuitwassen of wratten, die gevolgen der venerische ziekte zijn; **condylomateus**, den aard van vijgwratten hebbende, daarmede behebt.

Conepati, n. mexicaansch (ook enkel e pati), N. H., het stinkdier, hetwelk tot de wezelsoorten behoort (z. **viverre**).

con e senza violino, it. Muz., met en zonder viool.

con espressione, z. **espressivo**.

confabulèren, lat. (*confabulari*), met elkander praten, zich vertrouwelijk onderhouden, sprookjes vertellen, keuvelen; **confabulātie**, f. het vertrouwelijk gesprek, gekeuvel, praatje; **confabulātor**, m. de prater, snapper, keuvelaar, praatvaar.

confamulèren, nw lat. (v. *famulari*, dienen), zamen dienen, in dezelfde dienst zijn.

Confèct, n. (it. *confetto*; v. h. lat. *conficere*, bereiden, voleinden; *confectio*, toebereiding, in mid. lat., toebereide artsenijen en dgl.), suikergebak, ingelegde waren; **confèctie**, f. lat., de voleinding, voltooiing, voltrekking; *confectio inventarū*, het opmaken van de boedellijst, den inventaris eener nalatenschap.

confedereren, **confederatie**, z. **confedereren**.

conferèren, lat. (*conferre*), tegen elkander houden, vergelijken; gemeenschappelijk overleggen, beraadslagen, onderhandelen; opdragen, over dragen, verleen, b. v. een ambt; *confer*, lat., vergelijk! *conferatur*, het worde vergeleken, men vergelijke! bij verkorting gemeenlijk *cf* geschreven; **conferènda**, pl. lat. Jur., het van den erflater vooruitontvangene, dat de erfgenamen weder aan de nalatenschap moeten toevoegen; **conferèntie**, nw lat., de zamenkomst en beraadslaging over zaken, de bijeenkomst van ministers en gezanten om strijdige staatsbelangen te vereffenen, b. v. de Londensche conferentie in 1830 over de afscheiding van België van ons Rijk.

Confermentātie, f. nw lat., de medegisting.

confermezza, z. ond. **ferm**.

Confèrven, f. lat., eene soort van planten, tot de familie der wieren behorende, welke in zoet water groeijen.

Confèssie, f. lat. *confessio* (van *confiteri*, bekennen, belijden), de bekentenis, belijdenis; de geloofsbelijdenis; de geloofspartij, die iemand is toegedaan; ook de biecht; **confèssie-verwanten**, geloofsge-nooten; *confessio Augustāna*, z. **augustana confèssio**; *confessio judicialis*, Jur., eene bekentenis voor het gerecht; *c. extra judicialis*, eene buiten gerechtelijke bekentenis; *c. legitima*, eene in regten geldige bekentenis; *c. pura*, eene ronde, onvoorwaardelijke bekentenis; *c. qualificāta*, eene voorwaardelijke bekentenis; *c. spontanea*, eene vrijwillige bekentenis; *c. vi extorta*, eene door geweld afgeperste bekentenis; **confessionarius**, m. nw lat., de biechtvader, biechtafnemer; **confessio-neel**, de geloofsbelijdenis betreffende, daarop gegrond; **confessionist**, m. een kerkgenoot; *confessus*, m. lat., een misdadiger, die bekend heeft; *confessus et convictus*, die niet alleen bekend heeft, maar ook overtuigd is geworden; iemand *pro confesso et convicto* houden, hem als heleden hebbende en overtuigd zijnde aanzien.

con festività, z. ond. **festief**.

Confètti, pl. (v. *confetto*), it., z. v. a. **confect**; ook kleine gipsbolletjes, waarmede de maskers bij het carnaval in Italië elkander plegen te werpen.

Confiance, z. ond. **confidèren**.

conficèren, lat. (*conficere*), volcindi-gen, tot stand brengen.

Confidejussor, m. lat. Jur., een medeborg.

confidèren, lat. (*confidere*), en **confièren**, fr. (*confier*), vertrouwen, aanvertrouwen, toevertrouwen, zich op iets of

iemand verlaten; **confiance**, f. fr. (spr. *kongfiáns'*), het vertrouwen, de toeverlaat; **confident** (spr. *kongfidáng*) of **confité**, een vertrouwde, vertrouweling, boezemvriend; vr. **confidente**; **confidentiarius**, m. nw lat., een kerkelijk ambtsbekleeder, die zijne inkomsten aan een ander moet afstaan; de titulaire bezitter van een kerkambt, prove of prebende; **confidentiëel**, vertrouwelijk, met vertrouwen, gul, rond; **confidentie**, f. lat. (*confidentia*), of **confidence**, f. fr. (spr. *kongfidáns'*), de vertrouwelijkheid, het vertrouwen; de vrijmoedigheid, driestheid, de vertrouwelijke mededeeling, aanvertrouwing van een geheim, van daar **confidenties maken**, in vertrouwen iets mede deelen; *en confidence* (spr. *ang—*), in vertrouwen.

con fiducia, z. ond. *fides*.

confiéren, z. **confidéren**.

con fierezza, z. ond. *fier*.

configéren, lat. (*configère*), zamen hechten of binden, aanspijkeren, aanplakken.

configuréren, lat. (*configurāre*), eene gedaante geven, vormen; **configuratie**, f. de vorming, het ontstaan van gelijkvormige gedaanten, zoo als bij de kristallisering der zouten, het bevrozen des waters; Astr., de wederzijdsche stand of het aspect, de conjunctie der planeten; eene werktuigelijke afbeelding van de gedaanten, die de wachters van Jupiter en Saturnus bij hunne verduisteringen aannemen.

Confines, pl. lat., grens- of veldburen, aangrenzers; **confinium**, n. de grens, grenssteen; **confiniën**, pl., grenzen, grenslanden; **confinéren**; nw lat., aangrenzen, insluiten, grenswacht houden; gevangen zetten, arrest geven, opsluiten binnen bepaalde grenzen; **confinatie**, f., **confinement**, n. nw lat. Jur., het huis- of stadsarrest, de huiselijke opsluiting, de verbanning aan eene bepaalde plaats.

confingéren, lat. (*confingère*), verdedichten, verzinnen.

confirméren, lat. (*confirmāre*), bevestigen, bekrachtigen, vast en zeker maken; door onderteekening verzekeren; bevestigen in de godsdienst, inzegenen; het sacrament van 't vormsel toedienen; **confirmándus**, **confirmánda**, bij de R. K. hij of zij, die belijdenis des geloofs aflegt, die tot de eerste avondmaalsviering, communie, wordt toegelaten, een vormkind; **confirmatie**, f. de bevestiging, bekrachtiging, bevestiging des doops, inzegening, inwijding of opneming onder de leden der evangelische kerk; *confirmatio judicialis*, Jur., geregtelijke bevestiging; **confirmatief**, bevestigend, bekrachtigend; **confirmator**, m. de bevestiger, **confirmatorisch**, bevestigend.

confiscéren, doorgaans **confisquéren**, lat. (*confiscāre*, v. *fiscus*, z. a.), geregtelijk intrekken, aan de schatkist ten deel doen vallen; vervallen verklaren, in beslag nemen, aanhalen, wegnemen, b. v. smokkelwaren; **geconfisqueerd**, ingetrokken, verbeurd verklaard; **confiscabel**, nw lat., verbeurdverklaarbaar, intrekbaar; wat aangeslagen of aangetast kan worden; **confiscatie**, f. lat., de intrekking van een goed ten voordeele der schatkist, de vervallen-, verbeurdverklaring, de aanhaling van smokkelwaren.

confitéren, lat. (*confitēri*), bekennen, biechten; vgl. **confessie**; **confitëor**, ik bekennen, belijd; bij de R. K., eene zondenbelijdenis, die met dit woord begint en door den geestelijke vóór den eigentlijken introitus der mis aan de treden des altaars wordt afgelegd; **confitént**, een biechteling, biechtkind.

Confituren, pl. fr. (v. *confire*, inmaken), ingemaakte dingen, b. v. vruchten, suikergoed, suikerwerk; **confiseur** (spr. *kongfiz—*) of **confiturier** (spr. *kongfituri-é*), m. een banketbakker, iemand, die ingelegde voorwerpen bereidt, verkoopt.

conflagitéren, nw lat., ernstig verlangden.

Conflagrätie, f. lat., algemeene brand, groote brand.

confligéren, lat. (*confligère*), tegen elkander stooten, botsen, met elkander in strijd zijn; **conflict**, n. (*conflictus*, m.) de botsing, strijd, stoot, aanval, tweespalt, tegenspraak, werking en tegenwerking; **conflict van jurisdictie**, Jur., het verschil van meening omtrent de bevoegdheid van uitspraak te doen.

confluéren, lat. (*confluère*), ineen vloeijen, zamen stroomen; **confluentie**, f. of **conflúxus**, m. de zamenvloeiing b. v. van twee rivieren (van zulk eene confluentie, die van Rijn en Moezel, heeft de stad Coblenz haren naam); **confluxus hominum**, de zamenloop, toeloop, oploop van menschen; **confluxibel**, nw lat., verenigbaar.

conföderéren [*zich*], lat. (*conföderāre*), zich verbinden; **geconföderéren**, verbonden, bondgenooten; **conföderatie**, f. een verbond, bondgenootschap, inz. tusschen onafhankelijke staten; de **helvetische conföderatie**, het zwitsersche verbond, eedgenootschap; de **duitsche conföderatie**, het duitsche statenverbond.

conform, lat. (*conformis*), gelijkvormig, overeen komend, overeen stemmend, eenstemmig, in orde; **conformers**, eng. of **conformisten**, pl., in Engeland de aannemers der uniformiteits-acte v. 1562, de overeenstemmenden, aanhangers der heerschende bisschoppelijke leer of angli-

caansche kerk; vgl. **disséters**; **conformiteit**, f. nw lat., de gelijkvormigheid, overeenstemming, gelijkheid, eenstemmigheid; **conforméren**, lat. (*conformāre*), gelijkvormig maken, naar iets inrigten; overeen komen, overeen stemmen, schikken, voegen; **conformātie**, f. de behoorlijke inrigting, gelijkvormigmaking, de schikking of inrigting der deelen van een lichaam, overeenkomst, schikking, toestemming.

Confort, m. fr. (spr. *kongfór*), de versterking, hulp, bijstand, troost; **confortéren**, nw lat. (*confortāre*), sterken, troosten; **confortantia**, pl. Med., versterkende middelen; **confortātie**, f., de versterking; Jur., de vereeniging van leengoederen met een mansleen; **confortatief**, n. (*confortativum*), eene versterkende artsenij, een versterkingsmiddel.

Confortemain, n. fr. (spr. —*méng*), in het leenregt: de volmagt om onderleenen in te trekken.

confrageus, lat., hobbelig, moeilijk, verward, netelig.

Confrater, m. nw lat., een medebroeder, ambtsbroeder, ambtgenoot, ordesgezel; **confraterniséren**, verbroederen; **confraterniteit**, f. de verbroedering, het medebroederschap, inz. het ambtsbroederschap, ambtgenootschap; *confraternitas*, f. Jur., de erven-vereeniging, de verbroedering der erfgenamen.

con fretta. it. Muz., met spoed, gezwind. **confrontéren**, mid. lat. (v. h. lat. *frons*, voorhoofd), de uitspraak van twee personen voor het geregt vergelijken, hen in elkanders gezicht verhooren, tegen over elkander stellen, wederzijds verhooren, vergelijken; **confrontātie**, f. de tegenelkander- of tegenoverstelling; *confrontatio testium*, Jur., de getuigenvergelijking, het tegenoverelkanderstellen der getuigen om de waarheid des te gemakkelijker en zekerder te vernemen.

Confucius, eig. **Kong-fu-tse**, een in China nog algemeen en hoog vereerd zedeleeraar, wetgever en hervormer, ter wiens eer tempels gebouwd zijn; hij leefde omstreeks 500 jaren voor Chr.

confugiéren, lat., vlieden, vlugten, de toevlugt, de wijk nemen; **confüga**, m. de vlugteling, de ontvlugte; **confugium**, n. het toevlugtsoord, de wijkplaats, wijk.

confundéren, lat. (*confundere*), vermengen, verwisselen, verwarren; verward, verlegen of schaamrood maken, verbluffen; **confuus**, (lat. *confusus*, a, um), verward, ondereen gemengd, onordelijk, duister; verlegen, beschaamd, bedeesd, verbluft; *confusum chaos*, n. een warboel, eene verwarde, niet te ontwarren zaak; **confusie**, f. (*confusio*), de verwarring, vermenging, wanorde; de verlegenheid, be-

schaamdheid, bedeesdheid; verstrooijing; Jur., het zamenvloeijen van regten en pligten, van verordeningen en diensten, actieve en passieve regten in één' persoon, hetgeen de uitdelging, opheffing dier regten en pligten ten gevolge heeft; **confusionarius**, m. nw lat., een onordelijke, wanordestichter; een verstrooide van gedachten.

con fuoco, z. *fuocoso*.

confutéren, lat. (*confutare*), wederleggen; **confutātie**, f. de wederlegging, overtuiging, het bewijs van de valsheid eener stelling.

confuus, z. ond. **confunderen**.

con garbo, z. *garbo*.

Congé, m. fr. (spr. *kongzje*), het ontslag b. v. uit eene dienst; het afscheid, van daar op visitekaartjes *p. p. c.* dat is: *pour prendre congé* (spr. *poer prángdr'*—), om afscheid te nemen; **congédiéren**, het afscheid geven, ontslaan, wegzenden, bedanken.

congeléren, lat. (*congelare*), bevriezen, stollen, stremmen, dik worden; **congelātie**, f. het bevrozen, stremmen, stollen, de verdikking, verstijving door koude; ook z. v. a. **catalepsis**; **congelatie** der tanden, het stomp worden.

congeniaal of **congenialisch**, nw lat., naar den geest verwant, gelijksoortig of overeenkomstig in geest, vernuft, genie (z. a.); **congenialiteit**, f. de geest-, vernuft-, genieverwantschap.

congeréren, lat. (*congerere*), zamen dragen, ophoopen; **congestie**, f. eene te-gennatuurlijke ophooping, een aandring b. v. van het bloed naar het hoofd.

Congius, m. eene oud-romeinsche maat van 6 sextariën, het $\frac{1}{4}$ eener amphora, = 3.37 ned. kan; **congiarium**, m. lat., eig. een geschenk van olie of wijn ter hoeveelheid van een' congius; allerlei giften, inz. van levensmiddelen, door de romeinsche keizers aan het volk.

Conglaciātie, f. lat., het ijs worden, bevrozen.

conglobéren, lat. (*conglobare*), aanhoopen, ballen, ronden; **geconglobeerde klieren**, zamengerolde klieven, watervaatklieren; **conglobātie**, f., eig. de zamenvorming of bolvorming; Log., de ophooping der bewijzen.

conglomeréren, lat. (*conglomerare*), tot een' bal of kluwen vereenigen, zamen hoopen; **geconglomererde klieren**, korrelige klieren, speekselklieren; **conglomeraat**, n. het opgehoopte, balvormig zaamgepakte; Min., eene ophooping van verschillende delstoffen, zandsteenen, puinsteenen; **conglomerātie**, f. de zamenvorming.

conglutinéren (lat. *conglutinare*), zamen lijmen, aaneen kleven, aan elk-

ander voegen; taai, kleverig, slijmig maken; verslijmen, verdikken; **conglutinaat**, n. iets zamengelijmde, verdikt; **conglutinatie**, f. het zamenlijmen, aaneenkleven, de verdikking.

Congo, congou, m. afrikaansche thee, congothee.

con grandezza, z. ond. **grand**.

congratuleren, lat., geluk wenschen; **congratulant**, m. de gelukwenscher; **congratulatie**, f. de gelukwensch.

con gravità, z. ond. **gravis**.

con grazia, z. ond. **gratie**.

congreëren, nw lat., overeen stemmen.

congregeren, lat. (*congregare*, v. *grex*, kudde), verzamelen, vereenigen, verbroederen; **congregaat**, verzameld, dicht, vast; **congreganist**, m. het medelid eener geestelijke broederschap; **congregantinnen**, pl., nonnen van de orde der congregatie van Notre-Dame; **congregatie**, f. de verzameling; vereeniging, verbintenis, inz. eene geestelijke vereeniging, ordes-verbinding of -verbroedering; vereeniging van verscheidene kloosters ter opvolging van dezelfde regelen; ook de raadsvergadering der kardinalen; eene commissie uit de kardinalen tot het besturen van zekere werkzaamheden, inz. de *congregatio de propagande fide* of de **propaganda**, de door den paus in 1622 verordende raadsvergadering ter uitbreiding van het r. k. geloof, de raad van geloofsverbreiding, het bekeeringsgenootschap; *congregatio sancti officii*, de **inquisitie** (z. a.); **congregationisten**, pl., medeleden eener congregatie, inz. der jesuïtische; **congregationalisten**, pl., in Engeland een kerkelijk genootschap, dat de hoogere bisschoppelijke leiding verwerpt; eene soort van independenten, tusschen de presbyterianen en brownisten.

Congrés, m. lat. (*congréssus*, v. *congrēdi*, zamen komen), zamenkomst, vereeniging; Pol., eene vergadering van gevolmagtigde personen om te raadplegen over vereffening van staatkundige geschillen, over vrede en oorlog enz., staatsvergadering en beraadslaging van gezanten (het onderscheidt zich van eene conferentie door hoogere belangrijkheid en wordt soms door de vorsten-zelven bijgewoond); ook de vergadering der afgevaardigden van de Vereenigde Staten in Noord-Amerika onder een president.

Congreve-druk, m. eene soort van druk, waarbij men door middel van eenen in elkander passenden vorm (**congreve-plaat**) onderscheidene kleuren te gelijk kan drukken, veelkleurige druk, zoo geheeten naar den beroemden eng. werktuigkundige William Congreve (gest. 1828), die deze manier van drukken uitvond; **congrevische raketten** of **vuurpijlen**, eene door den-

zelfde uitgevondene soort van brandraketten (eene nabootsing van het grieksche vuur) met eene moeilijk te blusschen brandstof.

Congrua, pl. lat. Jur., het noodige, toereikend onderhoud; **congruarius**, m. nw lat., de priester, die een vast, bepaald inkomen heeft; **congruëren**, lat. (*congruere*), overeen komen, gelijk zijn, zamen passen; Geom., gelijk en gelijkvormig zijn, elkander volkomen bedekken; **congruënt**, overeen stemmend, passend, gelijkvormig; gelijk en gelijkvormig, elkander geheel bedekkend; **congruëntie**, f. (*congruentia*), het overeenkomen, zamenpassen, de overeenstemming; de gelijk- en gelijkvormigheid, identiteit v. twee figuren; **congruïsmus**, n. nw lat., de leer aangaande de overeenstemming van den goddelijken en den menschelijken wil; waardoor de anti-molinisten de werking der genade beperkten; **congruïst**, m. een aanhanger van die leer; **congruïteit**, f. nw lat., de overeenstemming, volkomene gelijkheid.

con gusto, z. ond. **gustus**.

Coniātor, m. nw lat., de munter.

Coniferae, z. ond. **conus**.

con impeto, z. ond. **impetus**.

conisch, conisector, z. ond. **conus**.

conjiceren, lat. (*conjicere*, eig. zamen werpen, bijeen werpen, vereenigen), bij gissing oordeelen over waarschijnlijkheden, vermoeden, raden, gissen; **conjectanea**, pl., eene verzameling van gissingen, invallen, opmerkingen enz.; **conjector**, m. de rader, uitlegger; **conjectrix**, f. de droomuitlegster, waarzegster; **conjectuur**, f. (*conjectura*), een vermoedelijk oordeel, gegrond op bewijzen, die slechts een' zekeren graad van waarschijnlijkheid hebben, vermoeden, gissing; de vermoedelijke lezing van de Schriften der Ouden; **conjecturaal**, vermoedelijk, op waarschijnlijk gissingen, sluitredenen enz. berustende; **conjecturaal-critiek**, de kritiek, welke zich met de beoordeeling van de vermoedelijke lezingen der Ouden bezig houdt, en de regels aangeeft, naar welke in dringende gevallen eene verandering mag aangenomen worden; **conjecturieren**, vermoeden, gissen, raden.

Conjugatie, f. lat. (*conjugatio*, zamenvoeging, verbinding), Gram., oorspr. eene vereeniging van de werkwoorden, die op dezelfde wijze veranderen, eene vervoeingsklasse; thans gewoonlijk de vervoeings-zelve, de verandering, die een werkwoord in de verschillende wijzen, tijden, personen en getallen ondergaat, de tijdvoeging; **conjugeren** (*conjugare*, eig. verbinden), werkwoorden in al hunne veranderingen ordelijk doorloopen, vervoeigen, tijdvoegen.

Conjugium, n. lat., het huwelijk, de echtverbintenis, de echt; **conjugaal**, echtelijk.

conjugeren, lat. (*conjugere*), vereenigen, verbinden; *conjunctis viribus*, lat., met vereenigde krachten; *conjunctim*, te zamen, gezamenlijk, in gemeenschap of verbinding, vereenigd, met vereende magt; **conjunctie**, f. lat. (*conjunctio*), de vereeniging, verbinding; Gram., het voegwoord, verbindingswoord; Astr., de stand van eene planeet en de zon in eene regte lijn met de aarde, de zamenkomst van twee planeten in hetzelfde punt van een hemelteeken; *conjunctio causalis*, Gram., een redegevend voegwoord; *conj. conditionalis*, een voorwaardelijk voegwoord; **conjunctief**, eene verbinding betreffend of daarop gegrond; **conjunctivus** of **conjunctief**, m., z. **modus**; **conjunctiva**, f. Anat., het bindvlies van het oog; **conjunctivitis**, f. Chir., de ontsteking van het bindvlies; **conjunctivisch**, voorwaardelijk, afhankelijk, tot de aanvoegende wijs of den conjunctivus behoorende; **conjunctuur**, f. de zamenloop, de verwickeling van zekere omstandigheden; de tijdstgesteldheid, het tijdstgewricht, de omstandigheid in het algemeen.

conjureren, lat. (*conjurare*), zamen zweren, eene zamenzwering maken; **conjurant** ook **conjuraat**, m. een zaamgezworene, eedgenoot; **conjuratie**, f. de zamenzwering, een aanslag tegen den vorst of den staat.

con leggerezza, z. *leggiero*.

con moto, z. ond. *motus*.

Connaissance, f. fr. (spr. *konnésáns*, v. *connaitre*, kennen), de kennis, bekendheid; **connaissabel** (spr. —*nésábl'*), kenbaar, kennelijk; **connaissance**, n. (spr. —*nés'máng*), het erkenningsbewijs, de zeevrachtbrief, de ladings- of vrachtbrief des schippers, het **connossement**, **connossement** (eng. *bill of lading*); **connaisseur**, m. (spr. —*nés*—), een kenner, kunstkenner; vr. **connaisseuse**.

connecteren, lat. (*connectere*), verbinden, zamen knoopen; ook verbonden zijn, zamen hangen; **connéx** (*connexus, a, um*), verbonden, verknocht, zamen hangend; **connéxa**, pl., verbondene dingen; **connéxie**, f. ook **connexus**, m. de zamenhang, verbinding, het verband, de gemeenschap; **connéxiën**, pl., verbindingen, invloedhebbende kennissen of betrekkingen; **connexiteit**, f. nw lat., de verhouding van wederzijdschen zamenhang; **connexitas causarum**, de wederzijdsche invloed van vele op zich-zelfen gescheidene strijdige regtzaken op elkander.

Connetable, m. fr. (uit het lat. *comes stabuli*, d. i. eig. stalgraaf), oorspr. de opziener van de vorstelijke stoeterij of

paardenstal; opperstalmeester; opperrijksmaarschalk en veldheer der kroon in Frankrijk. eene waardigheid, door Lodewijk XIII in 1627 opgeheven, later door Napoleon hersteld, doch met de restauratie weder verdwenen; ook een ecretitel.

connivieren, lat. (*connivere*, sluiten, inz. de ooggen), een oog toedoen; oogluiken, door de vingers zien, toegeeflijkheid gebruiken, toegeven, over het hoofd zien, laten voorbij gaan; *connivendo*, uit toegeeflijkheid, inschikkelijkheid, met toelating of oogluikend; **conniventie**, f. de toegeeflijkheid, begunstiging, oogluiking, het door de vingers zien, toelaten.

Connossement, n., z. v. a. **connaissance** (z. a.).

Connotatie-termijn, m. nw lat. Jur., de termijn of vastgestelde dag ter opgave van de gezamenlijke schulden of verdelingen bij een concours.

Connubium, n. lat., z. v. a. **conjugium**; ook het huwelijksregt, het regt om elkander te trouwen; **connubiaal**, echtelijk.

connumereren, lat. (*connumerari*), zamen tellen; **connumeratie**, f. nw lat., de zamentelling, bij elkander telling.

Conodis, eene munt in Goa en Cochijn, ongeveer = 2½ ct.

Conoïde, z. ond. **conus**.

Conophthalmus, m. gr. (van *kōnos*, kegel, en *ophthalmós*, oog), Chir., het kegelvormig druifgezwel op het hoornvlies.

con osservanza (spr. z als *s*), it. Muz., met opmerkzaamheid.

con passione, z. ond. **passie**.

con portamento di voce, it. (spr. —*wo-tsje*), z. v. a. *appoggiato*; vgl. **portament**.

conquadreren, lat. (*conquadrare*), vierkant maken, passen, zich schikken, overeen stemmen.

conquasseren, lat. (*conquassare*), schudden, verbrijzelen, verbreken, aan stukken stooten, vermalen; **conquassatie**, f. de schudding, verbrijzeling, vermorzeling, het vermalen, stuk stooten; Med., de volslagen krachttuitputting bij barenden.

conquereren, fr. (*conquerir*), veroveren; **conquerant**, m. (spr. *kongkeráng*) of **conquistor**, m. mid. lat., een veroveraar; **conquête**, f. (spr. *kongkét'*), de verovering.

conquiescieren, lat. (*conquiescere*), berusten, zijne rust houden, verblijven.

conquireren, lat. (*conquirere*), zamen zoeken, met vlijt nasporen, navorschen; **conquisitie**, f. de naspeuring, het naauwkeurig onderzoek.

Conrad, z. **Koenraad**.

Conrector, m. nw lat., de medevoorstander, medebestuurder, hij, die de tweede plaats onder de leeraars der latijnsche scholen bekleedt, die op den rector

volgt; **conrectoraat**, n. het ambt van zulk eenen tweeden leermeester, ook wel elders zijne woning.

Consacramentaal, m. nw lat., een medezwerende, eedgenoot.

consacrerén, z. **consecrerén**.

Consanguiniteit, f. lat. (*consanguinitas*), de bloedverwantschap, maagschap. **conscedéren**, lat. (*conscedere*), bestijgen, beklimmen; **consceansie**, f. de beklimning, bestijging; *consensio thalami*, f. Jur., de beklimning van het huwelijksbed.

Consicientie, f. lat. (*conscientia*), eig. medewetenschap; het bewustzijn, geweten, de zelfovertuiging; *conscientia salva*, een vrij, zuiver geweten; **conscientieus**, nw lat., naauwgezet, gemoedelijk; **conscientéren**, kennis dragen, ergens van weten, van iets bewust zijn; **consciús**, m. lat., een medeweter, kennisdrager.

conscindéren, lat. (*conscindere*), stuk snijden, vaneen rijten, in vele stukken breken; **conscissie**, f. de vaneenrijting.

Consciús, z. ond. **conscientie**.

conscribérén, lat. (*conscribere*), zamen schrijven, opschrijven, manschappen ligten voor den oorlog; **conscribént**, m. een opschrijver; **geconscribeerde**, **conscript**, lat., **conscrit**, fr. (spr. *kongskrie*), m. een opgeschrevene; dienstplichtige, een voor den krijgsdienst opgeschrevene, een loteling; **conscriptie**, f. de opschrijving, ligting, loting der jongelieden tot de krijgsdienst, na de staatsomwenteling in Frankrijk en later ook in de landen, die voor de franche overheersching moesten bukken, ingevoerd; **conscriptor**, m. lat., een beschrijver; nw lat., een rechtsconsulent.

consecrerén, lat. (*consecrare*), wijden, inwijden, inzegenen, heiligen; **consecránt**, m. de inwijder, inzegenaar; **consecrátie**, f. de inwijding, inzegening, inz. de zegening van het brood en den wijn bij het heilig avondmaal in de evangelische kerk (*consecratio declarativa*): de verandering v. h. brood en den wijn in het ligchaam en bloed van Christus bij het misoffer der r. k. kerk (*consecratio effectiva*); ook sedert de 4de eeuw de gebruikelijke inwijding (*dedicatie*) van nieuwe kerken en altaren, alsmede de plegtige ordening (*ordinatie*) van eenen bisschop of aartsbisschop.

consectéren, lat. (*consectari*), najagen, vervolgen; **consectarium**, n. Math., eene stelling, korte gevolgtrekking, die onmiddellijk uit eene andere kan afgeleid worden, z. v. a. corollarium en porisma; **consectarisch**, volgens juiste gevolgtrekking; **consectatie**, f. het trachten, streven naar iets.

Consecütie, f. lat. (*consecutio*, van *consequi*, volgen), het gevolg, navolgen;

consecutio temporum, lat. Gram., de opvolging der tijden in de spraakkunst, de wet der tijdsopvolging in de zinverbinding; **consecutief**, nw lat. naar den tijd op elkander volgend; **consecutieve ziekten**, opvolgende ziekten; **consecutieve werking**, nawerking, latere werking als gevolg der voorgaande.

Conseil, m. fr. (spr. *kongselj*), de raad, raadsvergadering; staatsraad, geheime raad; *conseil permanent* (spr. — *nang*), voortdurende. aanblijvende raad; **conseiller**, m. (spr. *kongselje*), een raadgever, raad, raadsheer; *conseiller d'etat* (spr. — *detá*), staatsraad.

consenscéren, oud worden, verouderen; **consenior**, m. nw lat., de medeoudste; **consenioraat**, n. het ambt van medeoudste.

Consensus, m. of **consent**, n. lat., de overeenstemming, inwilliging, goedkeuring, toestemming, het verlof, de vergunning, het vergunningsbewijs of -briefje; *consensus coactus*, afgedwongene inwilliging; *consensus nervorum*, Med., de medegevoeligheid der zenuwen; ook de zamenwerking der zenuwen; *c. partium*, de medelijdenschap der deelen; *c. principis*, de inwilliging van den vorst; *per consensusum*, door medelijdenschap enz.; **consensueel**, nw lat., medelijdig; **consensueel-contract**, n. een verdrag, waarbij de verplichtingen der contracterende partijen enkel op de overeenstemming van hunnen wil berusten; **consentéren**, lat. (*consentire*), overeen stemmen, toevallen, toestemmen, inwilligen, goed keuren; **consentement**, n. fr. (spr. *kongsangt'mang*) of **consentéring**, f. de toestemming, inwilliging, goedkeuring; *consentes Di*, de raadgevende goden, de 12 oppergoden, 6 mannelijke en 6 vrouwelijke, die onder voorzitting van Jupiter den grooten godenraad uitmaakten.

con sentimento, z. ond. **sentiment**.

consequens, lat. (v. *consequi*, volgen), het volgende of navolgende; Gram., het afhankelijke, uit het voorafgaande afgeleide zindeel; **consequent**, hetgeen overeenkomstig is met of getrouw blijft aan de eenmaal gelegde grondbeginsels of regels, de vroeger uitgedrukte gevoelens, meeningen, opvattingen enz., overeenstemmend, zich-zelfen gelijk; **consequentie**, lat. (*consequentia*) of **consequence**, fr. (spr. *konsekangs'*), f. gevolg, gevolgtrekking, besluit; het trouw blijven aan, het eenstemmig blijven met zijne beginselen; ook gewigt, belangrijkheid eener zaak in hare gevolgen; *a posse ad esse non valet consequentia*, lat., men mag niet van de mogelijkheid tot de wezentlijkheid besluiten; **consequentienmaker**, een gevolgtrekker, inz. hij, die uit de gesprekken

of daden van anderen tot hun nadeel verkeerde of overdrevene gevolgtrekkingen maakt.

conservéren, lat. (*conservāre*), bewaren, behouden, in acht nemen, beschermen, beschutten; **zich conservéren**, zich in acht nemen, zich goed houden, sterk, vlug, gezond blijven bij klimmende jaren; **geconserveerd**, bewaard, behouden; wel in acht genomen, van frisch, gezond, krachtig uitzigt; **consERVE**, f. fr. 1) Pharm., de kruidersuiker, een geneesmiddel uit sapprijke planten en suiker bereid. De naam van conserf is aan deze bereiding gegeven, omdat daarbij de suiker inderdaad tot goedhouding van de dunne brij, waartoe de planten gewreven zijn, dient; 2) Mar., eene scheepsbedekking, veiligheidsvloot, geleideschip; 3) Mil., een buitenwerk voor vestingen en bastions; 4) pl., **conserves**, z. v. a. **conservatie-bril**; **conservatie**, f. lat., de bewaring, behouding, beveiliging, het behoud; **conservatie-bril**, een bril ter bewaring van het gezigt, een behoudingsbril van grooten brandpuntsafstand, doorgaans van groen glas; **conservatief**, behoudend, bewarend; de **conservatieven**, pl. Pol., de stijfhoofdige aanhangers van het oude, de voorstanders van het stelsel van behoud inz., in Engeland de vereeniging of samenwerking van den streng aristocratischen adel tot behoud van het bestaande; **conservātor**, lat., **conservateur**, fr. m. behouder, bewaarder, toezien, opziener; **conservateur des forêts** (spr. — *dé foré*), de opperjagtmeester; **conservatoriūm**, lat., **conservatorio**, it., of **conservatoire**, fr. (spr. *kongserwatodar*'), n. eene behoudings-inrigting voor de toonkunst, eene hoogere muzikschool te Parijs, Rome, Napels, Venetië enz., waarin jongelieden van heiderlei kunne kosteloos onderwijs ontvangen en waaruit de meeste der beroemde componisten zijn voortgekomen; eene bewaarplaats voor zeldzaamheden van natuur en kunst; eene openbare kunstzaal.

Conséssus, m. lat., de zamenvloed, vereeniging, vergadering, zitting.

considéréren, lat. (*considerāre*), beschouwen, overleggen, overwegen, in aanmerking nemen, behartigen, in 't oog houden, bedenken; schatten, achten, hoog schatten, hoog achten, in waarde houden; **considerabel**, nw lat., aanmerkelijk, aanzienlijk, gewichtig, achtbaar of achtenswaardig; **considerandum**, n. de inleiding, welke de gronden tot eene uitspraak bevat; **consideratie**, f. lat. (*consideratio*), de beschouwing, overweging, het overleg; de inschikkelijkheid, toegevendheid; de achtting, hoogachtting, het aanzien.

consignéren, lat. (*consignāre*), teeke-

nen, opteekenen, opschrijven; verzegelen, bezegelen, ter bewaring geregteijk nederleggen; Merc., waren toezenden, met voorschrift hoe daarmede te handelen, waren ten verkoop zenden; Mil., een' last, eene order, aanwijzing geven; eene **schildwacht consignerén**, hem de order, het voorschrift van zijnen post mede deelen; een **bataillon in de caserne consignéren**, het verbieden de caserne te verlaten, kwartier-arrest geven; **consignatie**, f. de beteekening, opteekening, verzegeling, de opgave, lijst; de geregteijke toevertrouwing van eene geldsom of ander voorwerp in de derde hand; Merc., de toezending van waren voor rekening van den afzender, met voorschrift voor den ontvanger hoe daarmede te handelen, synoniem met commissie, doch het eerste wordt meer bepaald door den eigenaar en verzender, het laatste door den ontvanger en met den verkoop belaste gebruikt; van daar **consignatie goederen**, **geconsigneerde waren**, goederen in commissie; **consignatarius**, lat., of **consignataire**, fr. (spr. *congsignatér*'), m. een medeonderteekenaar, inz. van getuigenissen; Merc., de afzender en eigenaar van **consignatie-waren**; Jur., de bewaarder van een nedergelegd, gedeponcerd goed; **consignéant**, m. hij, die waren in consignatie geeft; **consigne**, f. fr. (spr. *kongsigné*'), Mil., het loswoord, parool, de order b. v. aan enen wachtpost gegeven en die deze woordelijk aan den aflossenden post mede deelt; het bevel aan enen portier ten opzichte der in- en uitgaanden; ook een boek, waarin voerlieden de ontvangene vrachtgoederen en geleidbrieven opteekenen.

Consilium, n. lat., de beraadslaging, raadsvergadering, het raadsbesluit; eene raadgeving, een raad, voorslag; **consilium abeundi**, de raad om heen te gaan of zich spoedig van eene plaats te verwijderen; de stille verwijdering of wegzending van hoogeschoolen, om geen opzien te baren; *c. ecclesiasticum*, kerkelijke raad; *c. medicum*, de raad of meening der geneesheeren; **consiliarius**, m. een raad, raadsheer; raadgever.

consimiliter, lat., op gelijke wijze.

consistéren, lat. (*consistere*), bestaan, stil- of vaststaan; **consistént**, digt. vast, duurzaam, stevig, bestand; **consisténtie**, f. nw lat. Phys., graad van toenadering of verbinding van de zamenstellende deeltjes van een ligchaam, welke maakt, dat dit laatste meer of minder wederstand biedt aan andere ligchamen, die op hetzelfde inwerken, digtheid, vastheid; dikte van een vocht, lijkigheid; duurzaamheid; bestendigheid.

Consistorium, **consistorie**, n. lat., in 't algemeen vergadering; van daar b. v. de

vergadering der kardinalen om de aanspraken van den paus te hooren; inz. de kerkenraad, geestelijke raad, een geestelijk toezienend ligchaam over kerkelijke aangelegenheden enz.; **consistoriaal**, daartoe behoorende; **consistorialis** of **consistoriaalraad**, een medelid van een consistorie, een kerkenraadslid.

consobriini, pl. lat., zusterskinderen, kinderen uit twee zusters geboren.

consociëren, lat., verbinden, vereenigen; **consociatie**, f. de vereeniging, verbinding.

consolant, **consolatie**, z. ond. **console-**

ren. **Console**, f. fr. (spr. *kongsóol*), Arch., een uitspringend sieraad of uitstekende steen, kraagsteen, aan eenen muur in de hoogte aangebragt om een balcon, vaas, borstbeeld enz. te dragen; **console-tafeltje** of enkel **console**, een wand- of pilaartafeltje, spiegelafeltje.

consolëren, lat. (*consolāri*), troosten, vertroosten, gerust stellen, opbeuren; **consolant**, **consolabel**, lat., **consolatief**, nw lat., troostend, troostrijk, troostelijk, gerust stellend, opbeurend; **consolatie**, f. de troost, vertroosting, geruststelling, opbeuring.

consolidëren, lat. (*consolidāre*), gronden, begronden, vesten, grondvesten, vast en duurzaam maken; Jur., vereenigen wat tot éenen regtstoestand behoort, inz. wanneer de vruchtbruiker eener zaak haren eigendom er bij krijgt; fondsen aanwijzen om de betaling b.v. van openbare fondsen, renten te dekken; **consolida**, f. Bot., het smeerkruid, de smerwortel; **consolidantia**, pl. Chir., middelen, geschikt om de genezing te bevorderen bij wonden, verzweringsen, verbrandingen enz.; **consolidatie** of **consolidering**, f. de vastmaking, bevestiging, vaststelling, vaste vereeniging; beveiliging, dekking van ingelegde gelden; Chir., heeling of sluiting eener wond; de **consolidering** eener **beenderbreuk**, het vastworden der beenweer, die de uiteinden der gebrokene beenderen verbindt; **consols**, pl. eng., afkorting voor *consolidated stocks* (spr. —*déeted*), fr. *consolidés* (spr. *kongsolidé*), d. i. **geconsolideerde schulden** of **fondsen**, in Engeland zulke fondsen, voor welker rentebedrag zekere staatsinkomsten zijn aangewezen, dus gedeekte of belegde schulden, en de staatspapieren dienaangaande; **geconsolideerde annuïteiten**, pl., rentebetalingen v. staatschulden, die door belastingen zijn gedekt.

Consommé, m. fr., krachtig vleeschnat, sterke bouillon.

consonëren, lat. (*consonāre*), mede klinken, zamen klinken, gelijk luïden, overeen stemmen; **consonant**, eenstemmig, overeen stemmend; als subst. **consonant**,

m. (lat. *consōnans*), Gram., een medeklinker, eene letter, die bij eene klinkletter moet gevocgd worden om eenen klank of eene lettergreep te maken, b. v. *b, d, f* enz. (in tegenst. met *vocaal*); **consonante getuigen**, Jur., overeenstemmende getuigen; **consonante**, f. een speeltuig, dat het klavier en de harp als het ware vereenigt, eene stand- of spitscharp; **consonantiën**, pl. nw lat., of **consonerende toonen**, Muz., de overeenstemming van verscheidene toonen, de gelijk- of zamenklinking, welluidendheid; Poet., het rijm.

conspiciëren, lat. (*conspicere*), doen insluimeren, bevredigen, stillen, sussen; ook in vergetelheid, in het vergeetboek brengen; **conspiciatie**, f. nw lat., het in slaap maken enz.

con sordino, z. **sordine**.

Consórten, pl. lat. (*consortes*, v. *consors*), deelnemend, deelachtig), medestanders, makkers, deelgenooten, deelnemers, samenwerkers; gelijkgezinden (in ongunstigen zin), medeaanklagers, medebeklagden; **consortium**, n. het deelgenootschap, de gemeenschap; ook het huwelijk.

conspiciëren, lat. (*conspicere*), waarnemen, bespeuren, aanschouwen; **conspéctus** of verkort **conspéct**, n. het overzigt, de beschouwing; ook de lijst, opgave; **conspéctabel**, nw lat., zichtbaar, uitstekend; **conspicabel**, lat., zichtbaar; bezienswaard; **conspicuiteit**, f. nw lat., de helderheid, klaarheid.

conspirëren, lat. (*conspirare*), zamen stemmen; zich in geest en wil met elkander verbinden, vereenigen, zamen komen; zamen rotten, eene zamenzwering of mouterij maken, ontwerpen; **conspirant**, m. een zaamgezworene, mouter; **conspiratie**, f. de zamenzwering, mouterij, verraderij.

con spirito, z. **spirituoso**.

Conspissatie, f. lat., de verdikking.

Conspónsor, m. lat. Jur., een medeborg, medeschuldenaar.

conspuëren, lat. (*conspuere*), bespuwen; verachten.

Constabel, m. (v. h. mid. lat. *constabularius*, eig. een stal- of legergenoot; of van *comes stabili*, vgl. *connetable*), voorheen een tentgenoot, ieder soldaat; een vuurwerker, buksmeester, stukmeester of gezagvoerder over een stuk geschut, eene soort v. artilleriebediende, inz. op schepen, **konstapel**; **constable**, m. eng. (spr. *konstéebel*), een geregtspersoon, belast met de handhaving der orde bij volksverzamelingsen, het herstellen der gestoorde rust enz.

constabilëren, lat. (*constabilire*), mede bevestigen.

constánt, lat. (*constans*, v. *constāre*, bestaan), bestendig, standvastig, volhardend; zeker, gewis; erkend, heerschend; **constantes**, pl. Geom., onveranderlijke,

standvastige grootheden; **constantia** of **constantie**, f. de standvastigheid, bestendigheid, onveranderlijkheid, volharding, zielskracht, vasthouding; eene rom. godin, wie men die eigenschappen toekende; **constantia-wijn**, kaapwijn, de beste wijn aan de kaap de Goede-hoop, zoo geheeten naar het landgoed **Constantia**; **Constantijn**, mansn.: de standvastige; vr. **Constantine** of **Constantia**; **constat**, het staat vast, is bekend, is uitgemaakt of zonneklaar; ook het kost, het komt te staan op . . .

constatëren, fr. (*constater*, van het lat. *constat*, het is uitgemaakt, klaar), klaar of zeker maken, bewijzen, bevestigen, bekrachtigen, door overtuigende bewijzen staven; eene zaak door eene plechtig opgemaakte acte opteekenen, staven, aan de vergetelheid ontrukken, vereeuwigen; **constatering**, f. de bevestiging, bekrachtiging, het bewijs.

Constellatie, f. lat. (v. *stella*, ster), de zamenstelling van verscheidene sterren tot sterrebeelden; de zamenstand der sterren, het sterrebeeld, hemelteeken, gesternte; de plaats der sterren ten opzichte van elkander en haren vermeenden invloed op de lotgevallen der menschen; vgl. **nativiteit**, ond. **natief**.

consterneren, lat. (*consternare*), in verlegenheid brengen, doen ontstellen, verbaasd staan; **geconsterneerd**, diep getroffen, ontroerd, geschokt; **consternatie**, f. de verbazing met neerslagtigheid gepaard, verslagenheid, ontsteltenis, schrik.

constiperen, lat. (*constipare*), verstoppen; **geconstipeerd**, verstopt, hardlijvig; **constipantia**, pl. Med., den doorloopstremmende, verstoppende middelen; **constipatie**, f. de verstopping, hardlijvigheid.

constituëren, lat. (*constituere*, inrichten), tot een geheel vormen; vaststellen, verordnen, benoemen, b. v. een' pleitbezorger; zich verbinden, beloven; ook iemand tot verantwoording roepen; uitdagen; de **constituërende vergadering**, de vergadering, tot het ontwerpen eener grond- of staatswet bijeen gekomen; de vergadering heeft zich **geconstitueerd**, d. i. heeft zich voor wettig en voltallig verklaard; **constituánt**, m. fr., een medelid van zulk eene vergadering; **geconstitueerde autoriteiten** of **magten**, grondwettelijke magthebbers of staatsbeambten; *terminus liquidum constituendi*, lat. Jur., een tot de voltoering der schuldrekening bepaalde regtsdag; **constituént**, m. lat., een volmagtgever, z. **mandant** ond. **mandamus**; **constitutie**, f. (lat. *constitutio*), de schikking, inrigting, bepaling, verordening, die aan eene zaak eene bepaalde, vaste gemaante of gesteldheid geeft; de lichaamsgesteldheid van den mensch, de lichaamsbouw, het gestel; de staatsregeling, staatswet, grond-

wet; ook de naam van sommige pauselijke bullen; *constitutio feudi*, lat. Jur., de oprigting van een leen; *c. liquidum*, de schuldrekening, schuldbepaling; *constituciones ecclesiasticae*, pl., kerkelijke verordeningen; *c. imperiales of imperii*, rijkswetten, rijksinstellingen; **constitutief**, wezentlijk bepalend of uitmakend; vaststellend, de staatswet uitmakend, daartoe behoorende; **constitutionairen** of **constitutionisten**, pl., de voorn. aanhangers der bulle of constitutie *unigenitus* in Frankrijk; ook, Jur., de vaststellers eener rente; **constitutioneel**, nw lat., grondwettelijk, met de staatsregeling overeenkomstig; ook in het lichaamsgestel gegrond, daar zijnen oorsprong hebbende, van daar b. v. **constitutionele ziekten**; **constitutionélen**, pl., de aanhangers van den grondwettelijken staatsvorm; **constitutor**, m. lat., een vaststeller, verordenaar; **constitutum possessorium**, n. Jur., de verdragswijze bepaling van den kant des bezitters van eenig goed, dat hij het voortaan slechts wil bezitten voor een ander, dien hij daardoor tot den eigentlijken bezitter verklaart; **constitutus**, m. een plaatsbekleeder,

constringeren, lat. (*constringere*), zamen trekken, binden; dwingen; **constringérend** of **constrictief**, zamen trekkend; **constringentia**, pl. Med., zamentrekkende middelen; **constrictie**, f. de zamentrekking, zamensnoering van lichaamsdeelen; de beperking, **constrictor**, m. Anat., zamensnoerende spier, b. v. van de keelengte, van het keelgat; *boa constrictor*, z. **boa**.

construëren, lat. (*construere*), oprigten, opbouwen, aanleggen, opwerpen, vervaardigen; zamen stellen, b. v. eene mathematische figuur; Gram., de leden of deelen van eenen volzin, eene rede, naar het gebruik en de regels der taal zamen voegen, de woordvoeging ontwikkelen; **construc-teur**, m. fr. (spr. *konstruuk*—), Arch., een bouwmeester, inz. scheepsbouwmeester; **constructie**, f. (lat. *constructio*), de bouw, bouworde, zamenstelling, inrigting of schikking der deelen van een geheel; behoorlijke ontwikkeling; Gram., de woordvoeging, woordschikking; Math., de zamenstelling eener figuur, het vereischte werk om een vraagstuk, eene vergelijking door liniaal en passer op te lossen; **constructief**, nw lat., inrigtend, schikkend, ordenend, behoorlijk ontwikkelend.

constupreren, lat. (*constuprare*), ont-eeren, schenden, verkrachten; **constuprätie**, f. de ontceering, schending, verkrachting van eene vrouw; **constuprator**, m. de ontceerder, schender, verkrachter, verleider.

consuadëren, lat. (*consuadere*), raden, raad geven, dringend raden.

consubstantieel, nw lat. Theol., van gelijk wezen, gelijke natuur, of gelijkwezig, mede- of gelijk bestaande; **consubstantialiteit**, f. eenheid en eenzelvigheid (identiteit) van wezen in de leer der drieënheden; **consubstantialist**, m. hij, die aan de consubstantialiteit geloof; **consubstantiëntie**, f. de medetegenwoordigheid, d. i. het werkelijk aanwezig zijn van het ligchaam en bloed van Christus in het h. avondmaal.

consudéren, lat. (*consudāre*), zweeten. **consuetudines**, pl. lat., gewoonten, regten, uit gewoonten en gebruiken voortvloeiende of daaraan ontleend, daarop steunende; **consuetudinair**, gewoonlijk; *consuetudo imperii*, de gewoonten en gebruiken des rijks; de voorvaderlijke gebruiken.

Consul, m. de hoogste regeringspersoon in de oude romeinsche (van 509—31 voor Chr.) en in de nieuwere fransche republiek (van 1799—1804); een gevolmagtigd agent of commissaris van eenen staat, die in vreemde handelsplaatsen zijn verblijf houdt om er de handelsbelangen zijner natie voor te staan, de handelsgeschillen te beslechten enz., een handelsofzichter en regter in eene vreemde koopstad; *magister consulum*, ook **proconsul**, het hoofd van den stadsraad of der stedelijke regering, de latere burgemeester; **consulaa**, n. (lat. *consulātus*), het ambt en de waardigheid eens consuls; ook de werkring van eenen handels-consul; **consulādo**, m. sp., het west-indisch handelscollegie te Cadix; **consulair** of **consulārisch**, tot de waardigheid, het ambt eens consuls behorende, daartoe betrekkelijk, daarmede in verband staande: in samenstellingen als **consulaire garde**, **consulaire regering** enz.; een **consulair persoon**, een oud-consul, eene **consulaire familie**, een geslacht, dat een of meer consuls onder zijne leden heeft geteld; **consulaire munten** (*nummi consularis*), de gezamentlijke rom. munten, die tijdens het bestaan der rom. republiek geslagen zijn; **consulaire medailles**, de ter eere van Bonaparte, Cambacères en Lebrun. als consuls der fr. republiek, geslagene gedenkpenningen.

consuléren (lat. *consulēre*), mede te rade gaan, om raad vragen; raadplegen, beraadslagen; **consulént**, m. een raadgever, inz. in geregte aangelegenheden, een regtsgeleerde, advokaat; **consulta**, f. it., de beraadslaging; **staats-consulta**, f. staats-beraadslaging, staatsraad, benaming van raadsvergaderingen en geregtshoven in Italië en Spanje; **consulte**, lat., bedachtzaam, voorzigtig, met overleg; **consulto**, met opzet, met voorbedacht, opzettelijk; **consultum**, n. het besluit; raadsbesluit; *senātus consultum*, n. het raads-

besluit, vonnis, decreet; *juris consultus*, m. een regtsgeleerde, advokaat; **consulteren**, lat. (*consultare*), overleggen, beraadslagen, (met iemand) te rade gaan, om raad vragen, raadplegen; **consulte**, n. of **consultatie**, f. de beraadslaging, raadpleging; inz. de in bedenkelijke omstandigheid n. gehoudene raadpleging van verscheidene aan het krankbed geroepen geneesheeren; de raadgeving v. eenen advokaat; **consultatief**, nw lat., beraadslagend; *consultissimus*, zeer hoog geleerde, een titel van groote regtsgeleerden.

consuméren, lat. (*consumēre*), verteren, verbruiken; **consumábel**, verteerbaar; **consumént**, m. de verbruiker, verteerder; **consumo**, n. it., de atrek, het vertier, het debiet eener waar; ook z. v. a. *consumtio* of **consumtie**. **consumptie**, f. de vertering, het verbruik van de noodwendigheden des levens, als voedsel, kleeding, brandstof enz.; ook Med., de tering; **consumptieve middelen**, de belastingen, waarmede de staat de levensnoodwendigheden bezwaart; **consumtibilien**, pl. nw lat., voorwerpen van verbruik, levensmiddelen.

consumméren, lat. (*consummāre*), zamen rekenen, opmaken; *consummatum est*, het is volbragt; **consummātie**, f. de zamenrekening, volcinding, voltrekking, b. v. van een verdrag, van eene misdaad, vgl. *delictum consummatum*.

consurgéren, lat. (*consurgēre*), zich verheffen; opstaan, optreden.

Consus, de god der raadsvergaderingen bij de oude Romeinen; **consuāles**, pl., leesten te zijner eer.

Contabescentia, f. nw lat., de tering, uittering; **contabescént**, door de tering aangetast.

contabuléren, lat. (*contabulāre*), zolderen, een planken vloer leggen; **contabulātie**, f. de zoldering, houten vloer.

Contace, n. fr. (spr. *kontāss'*), het gebedenboek in de gr. kerk, z. v. a. missaal.

Contactus, m. of afgekort **contact**, n. (van *contingere*, aanraken), ook **contactie**, f. nw lat., de aanraking, betasting, de zamenkomst, raking van twee lichamen; **contāgie**, f. (lat. *contagio*), de aansteking; besmettelijke ziekte, pest; **contagieus**, aanstekend, besmettelijk; **contagia**, pl., aanstekende, besmettelijke stoffen, giftstoffen, die zich door middel van of onmiddellijke aanraking voortplanten (onderscheiden v. *missa*, z. a.); **contagiositeit**, f. nw lat., de besmettelijkheid, het aanstekend vermogen of de besmettelijke aard eener ziekte; **contagionisten**, pl., zij, die den aanstekenden aard van eene kwaal beweren; **contagium**, n. de smetstof.

Contadino, m. it., de boer, landman.

Contagie, **contagieus** enz., z. ond. **contactus**.

Contailles, pl. fr. (spr. *kongtalj*), zeer slechte zijden stof, vlokzijde; afval van de zijde.

contaminëren, lat. (*contamināre*), bevleken, verontreinigen, bezoedelen; **contaminabel**, bevlekbaar; **contaminatie**, f. de verontreiniging, bezoedeling, bevlekking; **contaminator**, de bezoedelaar, bevlekker.

contant, z. ond. **compte**.

Contéctie, f. nw lat. (van het lat. *contectus*, bedekt, v. *contegere*, bedekken); de bedekking, overdekking, bekleding.

contempleren, lat. (*contemplari*), beschouwen, betrachten, nadenken, overpeinen; **contemplatie**, f. de beschouwing, betrachtning, overpeinzing, bespiegeling; Theol., het verdiept, verzonken zijn in God; **contemplatief**, beschouwend, beschouwelijk, diepzinnig, bespiegelend, in zich-zelfen gekeerd; **contemplatieven**, pl., eene secte der 12de eeuw, tegenover de scholastieken staande.

Contemporaneus, lat., of **contemporain**, fr. (spr. *kongtangporèng*), m. een tijdgenoot; **contemporair**, gelijktijdig, tot denzelfden tijd behoorende; **contemporaniteit**, f. het tijdgenootschap, de gelijktijdigheid; **contemporéren**, gelijktijdig zijn; **contemporiseren** (spr. *s* als *z*), gelijktijdig maken.

contemtibel, nw lat., laag en verachtelijk; **contemtibiliteit**, f. de verachtelijkheid; **contémctie**, f. de verachting.

Contenance, f. fr. (spr. *kongtenángs*), de houding, matiging, betooming, tegenwoordigheid van geest, bedaardheid, terughouding.

con tenerezza, z. tenero.

contént, lat. (*contentus, a, um*), d. i. eig. zich inhoudend, onthoudend, van *continere*, z. **contineren**) of fr. (spr. *kontáng*), tevreden, vergenoegd, voldaan; *contént, non contént*, eng., tevreden, niet tevreden (bij het hoofdelijk stemmen voor of tegen een voorstel in het eng. parlement); **contentement**, n. fr. *kongtangf-máng*), de tevredenheid, het vergenoegen; ook wel, wanneer iemand niest, gebezigd in plaats van wel bekomme het u, God zegene u! **conténtéren**, fr. (*contenter*), bevredigen, tevreden stellen, voldoen; betalen.

Conténtum, n., pl. **conténta**, lat. (v. *continere*, insluiten, in zich bevatten), de inhoud of de bestanddeelen, b. v. van een geschrift; **conténten**, pl., in zeesleden de lijsten der aangekomene waren met aanduiding van schippers en ontvangers.

Conténtie, f. lat. (*contentio*, v. *contendere*, zich inspannen, strijden), de inspanning; de twist, strijd, oneenigheid;

contentieus, strijdzuchtig, twistziek, kiffachtig.

Conterfeitsel, **conterfeit**, **conterfei**, n. (v. h. fr. *contrefait*, nagemaakt), het afbeeldsel, beeld, vgl. **portrait**; **conterfeiten**, **conterfeijen** (fr. *contrefaire*), afbeelden, uitschilderen.

Conterie, f. fr. (spr. *kongteric*), grof venetiaansch glaswerk, glazen speelwaren, glaskoralen.

Conterraneus, m. lat., de landsman.

contestéren (lat. *contestari*), betuigen, verzekeren, bezweren; bestrijden, betwisten; **contestabel**, betwistbaar, te bestrijden; **contestatie**, f. de betuiging; de twist, bestrijding; *litis contestatio*, z. ond. *lis*.

Contéxt, m. lat. (*contéxtus*), de redeverbinding, het verband, de samenhang der gedachten; **contextuur**, f. nw lat., het samenweefsel, de aaneenschakeling, schikking der deelen, het verband, de samenhang.

Contignatie, f. lat. (*contignatio*), het gezamenlijke hout tot steuning of schraging, balken of sparren, de betimmering.

Contiguiteit, f. nw lat. (v. *contiguus*, aanrakend), het aan elkander raken, -liggen of -grenzen, de aanpaling, aangrenzing, gemeenschap van grenzen.

continéren, lat. (*continere*), zich onthouden, inhouden, matigen; zamen hangen, aangrenzen; van daar **continent**, n. (fr. en eng. *continent*, d. i. *continens terra*, zamenhangend land, in tegenoverst. van eiland); het vasteland; inz. dat van Europa; **continentaal**, wat tot het vasteland behoort; b. v. **continentale vrede**, de vrede op het vasteland; **continentale troepen**, zulke troepen, die alleen tot de dienst op het vasteland zijn bestemd; **continentaal systeem** of **stelsel**, de maatregel van Napoleon (begonnen met het decreet uit Berlijn 21 Nov. 1806), om Engeland van alle gemeenschap met het vasteland van Europa uit te sluiten en overal den invoer van eng. goederen en voortbrengselen te beletten; **continentie**, f. (lat. *continentia*), de matiging, onthouding, inz. van den bijslaap; *continenter*, lat., in eens door, in eenen adem voort; *continentia causarum*, verband of samenhang der zaken.

contingéren, lat. (*contingere*), aanraken, treffen, betreffen; voorvallen, zich toedragen; bijdragen, zijn aandeel opbrengen; **contingéns**, n. iets toevalligs; **contingént**, n. nw lat., het deel, dat ieder moet bijbrengen of ontvangen, pligtmatig aandeel, verschuldigde bijdrage, b. v. in het leveren van krijgsvolk, oorlogslasten enz.; het aandeel der provinciën in de algemeene lasten van den staat; **contingentie**, f. de mogelijkheid, dat eene zaak al of niet gebeure, de toevalligheid, onzekerheid;

naar **contingentie van zaken**, naar de wending, den keer, dien de omstandigheden zullen nemen.

Continuum, n. lat. (v. *continuus*, a, um, zamen hangend), iets onafgebrokens, aanhoudends, voortdurends; *continuo*, it. Muz., aanhoudend, voortdurend; **continueel**, fr., voortdurend, gestadig, bestendig, onophoudelijk; **continuïteit**, f. lat. (*continuitas*), de voortgaande duur, het onafgebrokene verband der deelen, de zamenhang, ongescheidenheid, het aaneenhangen; de bestendige duur, het onafgebroken aanhouden; de bestendigheid, van daar *lex continuitatis* of *continui*, de wet der bestendigheid; **continuëren**, lat. (*continuāre*), voortzetten, voortvaren; voortduren, duren; aanhouden, niet aflaten; *continuet* of *continuetur* (afgek. *cont. centr.*), Med., de zieke ga met het gebruik der geneesmiddelen voort; **continuatie**, f. de voortzetting, voortduring, het vervolg; *pro continuatione*, tot voortzetting; *continuātor*, m. een voortzetter.

contitulair, nw lat., gelijknamig.

Conto, n. it. (z. v. a. het fr. *compte*), Merc., de rekening; iemand **conto geven**, d. i. leenen, of hem in het grootboek eene rekening openen, hem crediet geven; **conto nemen**, zich van dat crediet bedienen, d. i. borgen; **een goed conto maken**, zijne rekening bij iets vinden, eene goede koopmanschap doen, winst of voordeel trekken; **conto regulëren**, eene rekening onderzoeken en sluiten; **conto saldieren**, eene rekening afsluiten en in som trekken; *a conto*, op rekening, op afkorting; *à conto stellen* of **schrijven**, eene ontvangene betaling op de loopende rekening zetten; *conto à meta*, rekening ter helft, halve rekening, d. i. voor gelijke winst en verlies; *c. corrente*, eene loopende rekening, rekening-courant; *c. di compagnia*, gezelschaps-rekening; *conto di rees*, **conto reis**, ook wel enkel **conto**, port. rekenmunt, = 1 miljoen rees of 1000 mil reis, ongeveer = 2920 gl.; *c. di stampa*, eene rekening van wisselzegels; *c. di tempo*, eene rekening op tijd, bij welke de waren op eenen bepaalden tijd geborgd worden; *c. finto* (spr. — *fiento*), eene verdichte, vermoedelijke rekening, waarschijnlijke berekening van baten en schaden; *c. loro*, hunne —, *c. mio*, mijne —, *c. nostro*, onze rekening; *c. nuovo* (spr. — *novo*), nieuwe rekening; *c. per diversi*, rekening voor allerlei, voor allerhande kleinigheden; *c. pro errata*, rekening tot vereffening v. plaats gehad hebbende mislagen of dwalingen; *c. saldo*, de betaalde rekening; ook het nog te betalen overschot na aftrek van het in betaling of in mindering ontvangene; *c. separato*, eene afzonderlijke rekening; *c. vecchio* (spr. *vekkio*), de oude rekening.

Contórno, pl. it., de omstreken; de om-

trek, schets der omtrekken; **contorniaatmunten** of **conturniāti**, **contourniāti**, ook wel **crotoniāti**, koperen rom. medailjes, welke verhoogde rand (*contour*, *contorno*), op de draaibank bewerkt en afgezonderd schijnt van het metaal, waaraan zij behooren; zij worden zelfs in groote kabinetten tot de rariteiten gerekend.

contorqueren, lat. (*contorque*), verdraaijen, verwringen, krommaen, buigen; **contorsie**, f. lat. (*contorsio*), eene geweldadige verdraaijing. verstuiking, onvolkomene ontwrichting; vertrekking van het gelaat, grimassen; **contorsiel**, nw lat., zamendrukbaar.

Contouche, f. fr. (?) (spr. *kongtoesj'*), een van voren open kort overkleed voor vrouwen; ook een korte huisrok voor mannen.

Contour, m. fr. (spr. *kongtóer*), de omtrek, omvang, randtrekken eener figuur of teekening; **contoureren** of **contourneren** (fr. *contourner*), eenen omtrek maken, omtrekken; eene figuur den vereischten omtrek geven; ronden, afronden; **gecontourneerd**, geteekend, ontworpen; ook verdraaid, krom, scheef, verkunsteld.

contra, lat., tegen, een voorzetsel, dat in vele samenstellingen voorkomt.

Contra-apertuur, f. nw lat. Chir., de tegenopening, inz. bij veretteringen, om den etter een' vrijeren weg te banen.

Contrabande, z. **contrebande**.

Contrabas, z. **contrebas**.

Contrabazuin, lat.-ned. (v. *contra* en h. oudd. *pusune*, *bosune*; oud. fr. *buisine*; verminkt v. h. lat. *buccina*, *bucina*, gr. *bykánē*), eene diepe basstem in het orgel.

Contraboek, lat.-ned., tegenboek, het boek, waarin de *contrôle* der rekeningen wordt gehouden; ook het boek, waarin bij *collecteurs* der loterij aanteekening van de getrokken prijzen en nieten wordt gehouden.

Contracambio, m. it., een tegenwissel, herwissel.

Contract enz., z. ond. **contraheren**.

Contráda, f. it., de straat, het oord.

contradiceren, lat. (*contradicere*), tegen spreken, beantwoorden; **contradicént**, m. Jur., de tegenpartij, partij, tegenspreker; **contradictie**, f. de tegenspraak, tegenstrijdigheid; *contradictio in adjecto*, lat. Gram., eene tegenstrijdigheid in het bijgevoegde, in het adjectivum of bijvoegelijk naamw., b. v. *hoekige kogel*; soms als rhet. figuur aangewend, b. v. *droog water*, *wit roet* (voor sneeuw gebruikt bij Huygens), een levend geraamte, een allermagerst mensch; **contradictor**, m. de door de regtbank aangestelde persoon tot onderzoek en bestrijding van de vorderingen, door de schuldeischers opgegeven; **contradictōrisch**, tegen sprekend, strijdig;

contradictorische begrippen, oordeelen enz, d. i. elkander geheel tegensprekende of wederzijds opheffende, vernietigende, b. v. licht en duisternis.

contradistingueren, nw lat., onderscheiden, doen uitkomen; **contradistinct**, door tegenovergestelde eigenschappen onderscheiden; **contradistinctie**, f. de onderscheiding door tegenovergestelde eigenschappen; **contradistinctief**, eene tegenstelling aanduidend.

Contrados, f. nw lat., **contradôte**, it. Jur., eig. tegennizet (z. do s), tegenerfmaking, welke de man aan de gedoteerde vrouw toekent en die zij na zijnen dood ontvangt, morgengave.

Contra-extéitie, f. nw lat. Chir., de tegenrekkings bij het zetten van beenbreuken en ontwrichtingen.

Contrafaciënt, m. nw lat., de overtredende eener verordening.

contrafact, n. nw lat., het namaaksel, de navolging; de nadruk van een boek; **contrafactuur**, f. de naauwkeurige namaking; plaatwerk.

Contrafissuur, contrafractuur, f. nw lat. Chir., eene tegenscheur, tegenbreuk, wanneer er eene beenbreuk of heenspijting ontstaat niet ter plaatse, waar de gewelddadigheid onmiddellijk heeft ingewerkt, maar op eene verwijderde plaats. De meeste tegenscheuren komen aan de bekkeneelsbeenderen voor.

Contrafuge, f. nw lat. Muz., z. **contrefuge**.

contrahéren, lat. (*contrahère*), of **contractéren**, zamen trekken, verzamelen, vereenigen; een verdrag, eene overeenkomst sluiten, het eens worden, overeen komen; **schulden contractéren**, schulden maken; **contrahént, contractánt**, m. een verdragsluiter, een deelgenoot; **contrahéntia**, pl. Med., zamentrekkende middelen; **contract**, m. (lat. *contractus*), een verdrag, eene geschrevene overeenkomst, vrijwillige verbintenis tot vervulling van wederzijdsche pligten; ook een speelmerk voor een of meer dozijnen of tientallen rekenpenningen of fiches; **contract-boek**, Merc., een hulpboek ter woordelijke inschrijving van de gezamentlijke geslotene contracten; **contractus accessorius**, een bijverdrag; *c. assicuratiōnis*, een verzekerings- of assurantie-verdrag; *c. bilaterālis*, een twee- of wederzijdsch, beiderzijdsch verdrag; *c. bonae fidei*, een verdrag te goeder trouw; *c. censitiuus*, een eijnsverdrag; *c. chirographarius*, een handschriftelijk verdrag; *c. claudicans*, een gebrekkig gemaakt verdrag; *c. emti et venditi*, een koop- en verkoopverdrag; *c. feudālis*, een leenverdrag; *c. litterālis*, een schriftelijk verdrag; *c. litterārum*, een verdrag bij de Romeinen, dat onomstootelijke zekerheid had en onschend-

bare verplichtingen opleide; *c. locāti et conducti*, een huur- en pachtverdrag; *c. nuptiālis*, een huwelijksverdrag; *c. permutatiōnis*, een ruilverdrag; *c. pignoratitius*, een pandverdrag; *c. principalis*, een hoofdverdrag; *c. retrovendiōnis*, een verdrag omtrent vergunning van den wederverkoop; *c. simulātus*, een schijnverdrag; *c. stricti juris*, een verdrag, dat letterlijk moet nageleefd worden; *c. unilaterālis*, een eenerzijdsch verdrag; *c. usurarius*, een woekerachtig verdrag, een verdrag over interest; *c. verbālis*, een mondeling verdrag; — **contract**, als adject.: tegennatuurlijk zamen getrokken, verlamd, lam; **contractātie**, f. nw lat., het handelsgeregt, de kamer van koophandel in Spanje; **contractatie-huis**, het handelshuis, koophuis; **contractie**, f. (lat. *contractio*), de zamentrekking, verkorting; Gram., de zamentrekking van twee klinkletters of lettergrepen tot één, b. v. daàn of daèn voor daden; **contractibel** of **contractiel**, nw lat., zamentrekbaar, verkortbaar; **contractibiliteit** of **contractiliteit**, f. de zamentrekbaarheid, krimpbaarheid, de geschiktheid van een ligchaam om zich zamen te trekken; **contractief**, nw lat., zamen trekkend; **contractuur**, f. de spieroptrekking, een staat van zamentrekking en stramheid, waartoe de spieren, gewoonlijk eerst allengs, ten gevolge van rheumatisme, zenuwpijnen, stuipen geraken; kromming der gewrichten.

contraignabel, z. contrainte.

contra-indicans, nw lat. Med., eene tegenaanwijzing tegen de aanwending van een middel; pl. *contra-indicantia*; **contra-indicātie**, f. de tegenaanwijzing.

contrainte, f. fr. (spr. *kongtréngt'*), geweld, dwang, dwangmiddel; **contraignabel** (spr. *kongtréngjabel*), aan regtsdwang onderworpen.

contraire, z. contrarium.

contra jus in thesi, lat. Jur., tegen een in zijne algemeenheid (*abstract*) erkend regt, in tegenst. met het voor 't bijzondere (*concret*) geval voorhandene regt.

contra leges, z. ond. *lex*.

contralicitéren, nw lat., over bieden, meer bieden, in den koop treden of vallen.

contralto, m. it., of *haute contre*, fr. (spr. *hoo't'kóngtr'*), f. Muz., de alt, de tweede stem, de diepe vrouwenstem; ook de altist, altzanger.

contramandéren, z. contrem—; contraminéren, z. contrem—.

contra manifesta jura et veritātem, lat. Jur., tegen bekende regten en waarheid; **contra naturam**, tegen den natuur, tegen natuurlijk.

Contramarca, it., z. **contremarque**.

Contranitentie, f. nw lat., de tegen-drukking, tegenwerking.

Contra-operatie, f. nw lat., de tegengestelde werking, tegenwerking.

contraponéren, lat. (*contraponère*), tegen stellen; Log., een oordeel omzetten, d. i. het zonder verandering des inhouds een' anderen vorm geven, zoodat uit een bevestigend gezegde een ontkenning ontstaat, of omgekeerd; Merc., afschrijven, posten in het boek in orde brengen; **contrapositie**, f. de tegenstelling; Log., omzetting van een voorstel door tegenstelling met verwisseling van het logisch karakter, b. v. alle gelijkzijdige driehoeken zijn gelijkhoekig, — geen driehoek van ongelijke hoeken is gelijkzijdig; vgl. **conversie**; Merc., dekking eener wisselschuld; herstelling van eenen misslag in het boeken; **contrapost**, m. de tegenstelling in de beeldende kunsten, z. v. a. antithesis in de rede; Merc., de tegenpost, waardoor een verkeerd geplaatste post wordt hersteld, opgewogen.

contra principia negantem disputari non potest, tegen den ontkenner der grondbeginselen (naar welke de strijd-vraag beslist moet worden) kan men niet redetwisten.

Contra-protést, m. nw lat., tegen-voorboud, de geregteijk opgemaakte acte ter waarborging voor schade van den houder eens geprotesteerden wissels (z. ond. **protesteren**).

Contrapunt, nw lat., *contrapunto*, it. (spr. —*poento*), n. Muz., eig. het tegenpunt, dewijl men eertijds punten in plaats van noten schreef; de kunst der toonzetting, de kunst om bij ééne stem andere te zetten, of onderscheidene stemmen regelmatig met elkander te verbinden (**eenvoudig contrapunt**); inz. de kunst der stemafwisseling, d. i. het inrigten der partijen op zoodanige wijze, dat zij zonder fout in de harmonie enz. verwisseld, d. i. lagere tot hogere kunnen gemaakt worden (**dubbel of veelvoudig contrapunt**); **contrapuntist**, m. die de regels van het contrapunt verstaat.

Contra-regulariteit, f. nw lat., de onregelmatigheid.

Contra-remonstranten, pl., z. v. a. **gomaristen** (z. a.).

Contrarium, n. lat., het tegendeel; pl. **contraria**, tegenstellingen; **contrair**, fr. (*contraire*), tegen, tegen gesteld, tegenstrijdig, ongunstig, ramspoedig, afkeer wekkend; **contraire begrippen**, **meeningen** enz., elkander bestrijdende, tegenstrijdige of (positief) tegenovergestelde begrippen enz., b. v. deugd en ondeugd; *au contraire* (spr. *o kongtrér*), in tegendeel, omgekeerd, daarentegen, veeleer; **contrariéren**, fr. (*contrarier*), tegen zijn, tegen werken, wederstreven, dwarsboomen; **contrariánt**, hinderlijk, twistziek, tegen spre-

kend, kibbelzuchtig; **contrariëteit**, f. lat. (*contrarietas*), de oneenstemmigheid; de strijdigheid, tegenspraak; de wederwaardigheid, onaangenaamheid, belemmering, hinderpaal.

Contra-schepen, de schepen, die tusschen buiten-europeansche staten heen en weder varen.

contra sextum (mandatum of praeceptum), lat., tegen het zesde gebod (n. l. handelen of zondigen); overspel bedrijven.

contrasignéren, nw lat., tegen teekenen, mede onderteekenen om een geschrift meer kracht, vertrouwen bij te zetten; **contrasignatuur**, f. de mede-onderteekening.

Contrást, m. (fr. *contraste*, it. *contrásto*, v. h. lat. *contra-stare*, tegen staan, strijden), de tegenstelling, het over elkander stellen of in aanraking brengen van strijdige, afstekende voorwerpen (die niet volstrekt uitersten behoeven te zijn), afstek; Log., het tegenoverelkanderstellen van twee voorwerpen, om die daardoor des te sterker van elkander te onderscheiden, terwijl in de antithesis (z. a.) de voorwerpen bijeen gebragt worden om ze te vergelijken; de laatste werkt meer op het verstand, het contrast daarentegen op het gevoel; **contrastéren**, fr. (*contraster*), tegen elkander afsteken; doen afsteken, in afstek plaatsen, tegenover elkander zetten, afzetten.

Contra-subjéct, n. nw lat. Muz., de tegenstelling of tweede ondergeschikte zetting in de fuge.

Contra-tempo, z. **contretemps**.

Contra-toonen, Muz., de diepste bas-toonen onder de groote C.

Contra-vallatie, z. **contrevallatie**.

contraveniéren, nw lat., tegen handelen, overtreden; strijdig met wet of verdrag handelen; **contraveniént**, n. **contravénter**, m. een overtreder, hij, die tegen eene verordening der regering handelt; **contraveniéntie** of **contravéntie**, f. de overtreding, het strijdig, onwettig handelen, de schending van een verdrag enz.; *in casu contraventionis*, lat., in geval van overtreding.

contra vim non valet jus, lat., tegen het geweld geldt geen regt.

contravotéren, barb. lat. (v. *votum*, gelofte, stem), tegen stemmen.

Contrayerba of **contrayerva**, f. sp. (eig. tegenkruid, v. *yerba* = lat. *herba*, kruid), Bot., tegengiftige dorstenie, eene amerikaansche plant, door den Engelschman Drake in 1580 over gebragt; de wortel dier plant, tegengiftwortel, ook Drake-wortel genoemd, is van buiten ros van kleur, heeft eenen scherpen, bitteren smaak en eenen specerijachtigen geur. Men schreef hem vroeger giftwerende eigenschappen

toe. Hij werkt prikkelend en zweetdrijvend.

contre, fr. (spr. *kongtr'*), tegen, een voorzetsel, dat in vele zamenstellingen voorkomt.

Contre-admiraal, m. de tegenadmiraal, de derde zeebevelhebber, die op den admiraal en vice-admiraal volgt, de onder-vlootvoogd, schout-bij-nacht.

Contre-approches, pl. fr. (spr. *kongtr' apprósj'*), Mil., de tegenloopgraven, werken der belegerden om de loopgraven der belegeraars tegen te gaan.

Contrebalance, fr. (spr. — *baláns'*), het tegenwigt; **contre-balancéren**, het tegenwigt of evenwigt houden of maken, opwegen.

Contrebande, f. fr. (spr. *kongterbánd'*), waren, die *contra bannum* (z. a.), d. i. tegen een verbod uit- of ingevoerd worden, des verboden waren, sluikgoederen, smokkelwaar; sluikhandel, smokkelhandel; **contrebandéren**, sluikhandel, smokkelhandel drijven, verbodene waren uit- of invoeren, smokkelen; **contrebandier**, m. (spr. *kongterbangdi-é*), een sluikhandelaar, sluiker, smokkelaar.

Contrebas of **contreviolon**, m. (spr. *kongterwiólóng*), Muz., de tegenbas, groote bas, groote basviool.

Contrebatterie, f. fr., de tegenbatterij, tegengeschieding, tegengeschieding; on-cig. de tegenaanslag, tegenwerking.

Contrebazuin, z. *contra*—.

Contrebille, f. fr. (spr. *kongterbielj'*), de tegenbal, die bij het terugstuiten van den rand des biljarts den bal des medespelers raakt.

Contrebillet, n. fr. (spr. *kongterbielje*, gew. — *bieljet*), een tegenbriefje, tegenbewijs, dat het vroeger afgegevene krachteloos maakt.

contrecarréren, fr. (*contrecarrer*), iemand tegen werken, weêrstreven, tegen of hinderlijk zijn; iets verhinderen, dwarsboomen, doen mislukken.

Contrechange, z. **contre-échange**; **contre-changement**, n. fr. (spr. *kongter sjangj'máng*), het omkeeren of zwenken in een' regten hoek bij het draaijen.

Contrechant, m. fr. (spr. *kongter-sjáng*), z. v. a. **contrapunt** (z. a.).

Contrechassis, m. fr. (spr. *kongtersjas-si*), tegenvenster, voorvenster, winter-raam of -venster.

Contrecœur, n. fr. (spr. *kongterkéur*), eene ijzeren plaat in het midden van eenen schoorsteenmuur om dien te beveiligen en de warmte af te kaatsen, staande haardplaat; à *contrecœur*, met tegenzin, weêrzin, ongaarne.

Contrecoup, m. fr. (spr. *kongterkóe*), een tegenstoot, tegenslag, terugslag, weêrkaatsing, afstuiting; oneig. een onge-

val, ongeluk, tegenspoed, wederwaardigheid.

contrectéren, lat. (*contrectāre*), cig. betasten, bevoelen, aangrijpen; Jur., onregmatig ontnemen, ontvreemden; **contrectātie**, f. ontroofing, ontvreemding.

Contredans, m. (fr. *contredanse*, verbastering v. h. eng. *country-danse*), een veld- of reidans, levendige en vrolijke dans, die met 4—8 paren wordt uitgevoerd.

Contredeclaratie, f. lat., de tegenovergestelde verklaring, die tegen eene voorgaande strijdt.

Contre-échange of **contrechange**, f. fr. (spr. *kongtersjangzj'*), tegenruiling, inwisseling, herwissel.

contre-emailléren, fr. (spr. *kongtr' emálj'*—), aan de binnenzijde met email of brandverw overtrekken; **contre-email**, n. (spr. *kongtr' emálj'*), het email op de binnenzijde van eene wijzerplaat.

Contre-epaulette, f. fr. (spr. *kongtr' epolett'*), Mil., epaulet zonder kwasten of troetels.

Contre-escarpe, z. **contrescarpe**.

Contrefait, n. fr. (spr. *kongterfé*), z. **conterfeitsel**.

Contrefinesse, f. fr. (spr. *kongterfinéss'*), de tegenlist.

Contrefort, m. fr. (spr. *kongterfór*), Mil., een steunmuur, steunpilaar; eene tegenlaag, een beer.

Contrefuga, fr.-it, of **contrefuge**, f. Muz., eene tegenfuge, dubbelfuge (z. *fuge*).

Contregarde, f. fr. (spr. *kongterghárd'*), Fort., eene versterking vóór een of ander werk, een beschermwal.

Contrehachures, pl. fr. (spr. *kongtr' hásjúr'*), de kruisstrepen op eene koperen plaat.

Contrejour, m. fr. (spr. *kongterzjoer*), het tegenlicht, zijlicht, de terugkaatsing van het licht.

Contrelettre, f. fr. (spr. *kongterléttr'*), de tegenbrief, het tegenbewijs, eene geheime acte, waardoor men erkent, dat eene eerste openbare acte in haar geheel of gedeeltelijk niet ernstig gemeend was.

contremandéren, fr. (spr. *kongter-mangd*—), tegenbevelen geven, afbevelen, afzeggen, herroepen, terug nemen; **contremandaat**, n. het tegenbevel.

Contremanceuvre, f. fr. (spr. *kongter manéúvr'*), Mil., eene plotselinge verandering van slagorde, tegenbeweging.

Contremarque, fr. (spr. *kongtermárk'*), **contramarca**, it. f., een tegenteeken, bijmerk op koopgoederen, fabriekwaren enz.; een merk op goud- en zilverwerk; een tweede briefje of kaartje, dat men na afgifte van het eerste in schouwburgten enz. ontvangt om weder binnen gelaten te worden, wanneer men in de tusschenbedrijven uit-

gaat; **contremarquieren**, tegen teekenen, bijmerken, een tweede merk geven; van paarden: valsche kentekens hebben, alsch teekenen.

Contremarsch, m. (fr. *contremarche*), Mil., tegentogt, rugwaartsche togt, terugmarsch; eene zwenking, waardoor eene colonne *volte face* maakt.

Contremine, f. fr. (spr. *kongtermien'*), Fort., de tegenmijn, een onderaardsch werk om de uitwerking van 's vijands mijnen te beletten; oneig. de tegenlist; **contremineren**, tegenmijnen maken; tegen werken, wederstreven, tegenlist gebruiken; **contremineur**, m. een tegenmijnwerker; een tegenwerker, dwarsboomer; Merc., iemand, die op de daling der staatspapieren of publicke fondsen rekest.

Contre-ordre, m. doorgaans f. fr. (spr. *kongtr'ódr'*), het tegenbevel.

Contreparade, f. fr., in de schermkunst: de afwering; **contrepareren**, afweren.

Contrepartie, f. fr. Muz., de tegenstem; Merc., het tegenboek; **contrepart**, m. de tegenpartij, wederstrever; het tegendeel.

Contrepas, m. fr. (spr. *kongterpá*), de tegenschrede, een verkeerde danspas.

Contrepassatie, f. fr. (spr. *kongter—*), Merc., wederafstand eens wissels aan den persoon, die hem had uitgegeven.

Contrepetterie, f. fr. een woordspel, dat bestaat in het verplaatsen van de voorletters der woorden.

Contrepied, m. fr. (spr. *kongterpi-é*), tegenspoor, valsch spoor (een jagtterm); het tegendeel, het omgekeerde van eene zaak.

Contrepoids, n. fr. (spr. *kongterpoá*), tegenwigt, de balanceer- of evenwigtsstok der koorddansers.

Contrepoil, n. fr. (spr. *kongterpoil*), de tegenstreek van het haar; *à contrepoil*, tegen den streek, tegen de vleug; verkeerd.

Contrepointe, z. **contrapunt**; **contrepointeren**, bestikken, doornaaijen.

Contre-revolütie, f. fr., de tegenomwenteling, wederomkeering van een' nieuwen staatsvorm; **contre-revolutionair**, tegenomwentelingsgezind, der nieuwe staatsinrigting niet toegedaan, daarvan afkeering.

Contre-ronde, f. fr. (spr. *kongterróngd'*), Mil., de tegenronde, de tweede ronde of patrouille om de eerste gade te slaan, om te zien of de schildwachten op hunnen post zijn enz.

Contreruse, f. fr. (spr. *kongterruuz'*), tegenlist.

Contresalut, n. fr. (spr. *kongtersalú*), de tegengroet met kanonnen.

Contrscarpe, f. fr. (spr. *kongterskárp'*, vgl. *escarpe*), Mil., de tegenvoorwal, het tegenbolwerk, de uiterste grachtmuur, de schuine vlakke of helling van de gracht

eener vesting naar het veld toe, de buitenwerken; de bedekte weg in het *glacis*.

Contresignal, fr. (spr. *kongtersienjál*), gew. **contresignaal** of **contresein**, n. een tegenteeken, antwoord op een gegeven signaal, ten bewijze dat men het eerste verstaan heeft; **contresignaliseren**, een tegenteeken geven; **contresigne**, n. (spr. *kongtersienj'*), de veldleus; **contresigneren**, z. **contrasigneren**.

Contretemps, fr. (spr. *kongtertáng*), of **contratempo**, it. n. een ontijdig voorval, eene wederwaardigheid, ongeval, onverwachte verhindering, hindernis; in het dansen: zekere pas, waarbij men, terwijl de neer te zetten voet is opgeheven, op den anderen springt, alvorens den eersten neder te zetten; in het schermen: het gelijktijdig uitvallen der beide vechtenden: in de rijkunst: de plotselinge en onverwachte overgang van het paard van rust tot beweging; Muz., eene vertraging, verbreking van de maat.

Contreterrasse, f. fr. Fort., een aardwal of terras, tegen een ander steunende of daarboven opgeworpen, een tegenterras.

Contretranchée, f. fr. (spr. *kongtertrangsje'*), Fort., eene tegenloopgraaf, loopgraaf tegen de belegeraars.

Contrevallatie, fr., of **contravallatielij**, nw lat., f. Mil., eene tegenomwalling, tegenverschansing, tegenschans om de uitvallen der belegerden te beletten.

contrevenieren, z. **contravenieren**.

Contreviolon, z. **contrebass**.

Contrevisite, f. fr., het tegenbezoek.

contribueren, lat. (*contribuere*), bijdragen, mede werken; zijn aandeel in de lasten of opbrengsten betalen, opbrengen; **contribuabel**, fr., schatplichtig, belasting-schuldig, aan lasten onderworpen; **contribuënt**, m. lat., een schatplichtige, bijdrager; **contribütie**, f. (*contributio*), de gemeenschappelijke bijdrage, opbrengst, de som, die ieder schatplichtige aan land of stad, ieder lid van eene sociëteit, een genootschap enz. moet betalen; de oorlogslasten, brandschatting; in **contributie stellen**, brandschatten; **contributie-pond**, voormalige oostenrijksche rekenmunt van 13 gl. 48 kreutzers rijnsch, = 14 gl. 49 ct. *con tristezza*, z. **triste**.

Contritie, f. lat. (*contritio*, v. *contrere* stuk wrijven), Theol., de verbrijzeling des harten, het innig gevoeld berouw.

Contrôle, f. (fr. *contrôle*, m. ontstaan uit *contre-rôle*, v. *rôle*, lijst, register), het dubbele register van alle verrigtingen in regtbanken, op kantoren enz., de tegenrekening, het tegenregister; het tegenopzicht van eenen ambtenaar over den anderen; het ambt van contrôleur; **contrôleren**, tegenrekening of toezigt houden, narekenen; in het tegenboek bren-

gen; iemand **contrôleren**, toezigt over hem houden, hem gade slaan, op hem passen; hem berispen, doorhalen; **contrôleur**, m. een tegenschrijver, tegenrekenaar of toezienaar, een ambtenaar, belast met het toezigt, het houden van het tegenboek van de belastingskantoren. enz.; fig. een bedillaar, zedemeester, zedepreker.

Controvers of **controverse**, f. lat. (*controversia*), een geleerde strijd of twist, eene twistzaak; strijdrede over vraagstukken of gevoelens, die van weerszijde kunnen verdedigd worden, inz. over godsdienstzaken, vooral tusschen kathol. en andere christenen; *controversia verbōrum*, Jur., een woordenstrijd; **controversist** of **controvertist**, m. nw lat., een bestrijder, inz. een geloofsstrijder, kampredenaar, twisteschrijver; **controverseren** (lat. *controversari*), strijden, twisten, twisteschriften wisselen.

Contubernium, n. lat., het samenwonen, samenleven, het kamergenootschap; **contubernalen**, m. eig. tentgenooten; samenwoners, kamergenooten, zij, die dezelfde kamer bewonen; oudtijds de slaaf en slavin, door hunnen meester aan elkander gehuwd; **contubernaliteit**, f. het kamergenootschap.

contumax, lat., hardnekkig, weerspanning; als subst. Jur. iemand, die uit weerspanningheid op gedane dagvaarding niet verschijnt, eene opgelegde handeling na laat enz.; **contumaciter**, ongehoorzaam, weerspanning, halsstarrig; **contumacie**, f. (lat. *contumacia*), de weerspanningheid, weersbarstigheid, ongehoorzaamheid tegen geregtelijke bevelen, het hardnekkig wegblijven op de dagvaarding, verstek; ook z. v. a. **quarantaine**; **contumacie houden**, z. **quarantaine houden**; **contumaciecordon**, n. eene afsluitingsketen, uitgezette posten ter beveiliging eener streek voor eene aanstekende ziekte; *in contumaciam*, lat., wegens ongehoorzaamheid, b. v. wegblijven op gedane dagvaarding; **contumaciëren**, nw lat., iemand wegens weerspanningheid aanklagen, ook veroordeelen.

contunderen, lat. (*contundere*), kneuzen, kwetsen; **contusie**, f. eene kneuzing, kwetsing.

conturbéren, lat. (*conturbare*), verwarren, verontrusten; **conturbatie**, f. verwarring, ontsteltenis.

Contutor, m. lat. Jur. de medevoogd.

Conus, m. lat. (gr. *kōnos*), Geom., een kegel, eene ronde pyramide; N. H., de kegel-schelp, kinkhoren; **conisch**, kegelvormig; **conische spiegels**, kegelspiegels, dezulken, die de voorwerpen in eene geheel andere gedaante dan hunne wezentlijke vertoonen; **coniferae**, f. pl. lat. Bot., kegeldragers, eene plantenfamilie uit de klasse der tweezaadlobbigen van Jussieu,

waarvan de vruchten kegels zijn en die altijd groene bladeren hebben; **coniglobium**, n. een sterrekegel, eene halve hemelspbeer, ook **conische globe** geheeten, die de helft des hemels met de sterren vertoont; **conilithen**, pl., kegelsteenen; **conisector**, m. de kegelsnijder, een werktuig tot kegelsneden; **conoïde**, f. eene kegelvormige gedaante, een geknotte kegel; **conophthalmus**, m. het kegelachtig druifgezwel op het hoornvlies.

convalescieren, lat. (*convalescere*), genezen, gezond worden, aan de beterhand zijn, herstellen; **geconvalesceerden**, genezenen, herstelden; **convalescënt**, m. een genezende, iemand, die aan de beterhand is; **convalescëntie**, f. het genezen, de genezing, herstelling, beterschap.

Convallaria, f. nw lat. Bot., het dal-kruid, eene plantensoort, tot de familie der aspergieachtigen (*asparagi*) behoorende.

con variazioni, z. ond. **varia**.

convenabel, z. ond. **convenieren**.

Convenatie, f. (v. h. lat. *venari*, jagen, *venatio*, jagt), de koppeljagt.

conveniëren, lat. (*convenire*), overeen komen; aanstaan, passen; betamen, gepast, welvoegelijk, geschikt zijn; **convenabel**, (fr. *convenable*), gepast, geschikt, behoorlijk, raadzaam, welvoegelijk, betamend, betamelijk; **convenientie**, lat. (*convenientia*), of **convenance**, fr. (spr. *kongwenangs'*), f. eene plaatsgrijpende overeenkomst (*conventie*) aangaande het gedrag in bepaalde gevallen, en welke op een stilzwijgend verdrag berust, de gepastheid, welvoegelijkheid, betamelijkheid enz.; **convént**, m. lat. (*convētus*), de vereeniging, zamenkomst, vergadering, b. v. **nationaal-convent**, volks- of rijksvergadering, naam, dien de nationale vergadering in de fr. revolutie na 10 Aug. 1792 aannam; de vergadering der kloostermonniken; het klooster-zelf, het sticht; **convéntbier**, eig. kloosterbier; half-, klein- of dubbier; **convéntueel**, m. nw lat., een kloosterheer, klooster- of stichtsbroeder; **convéntuāles**, pl., kloosterpersonen, kloosterlingen, leden van het kloosterconvent; ook, in tegenst. met de **observanten**, de zijtakken van vele orden, die een' zachteren regel volgen, b. v. de carmelieten, die zich, tegen den strengen regel v. h. morgenland, schoeiden; **convéntikel**, n. (lat. *conventiculum*), eene heimelijke zamenkomst, verboden vergadering, sluipvergadering, inz. de geheime bijeenkomsten der zich afscheidende godsdienstsecten; **convéntie**, f. (lat. *conventio*), de overeenkomst, het overeenkomen, eens worden, het verdrag, vergelijk; **convéntie-geld** of **convéntie-munt** (hoogd. *conventions münze*, spr. *konventsióons*

muuntse), overeenkomstgeld, dat ten gevolge der geslotene overeenkomst sedert 1753 door verschillende rijkstanden naar den Weener-muntvoet is geslagen; van daar ook **conventie-daalders** (geldende ongeveer $1\frac{1}{2}$ gl.); **conventioneel**, waaromtrent men overeen gekomen is, overeen komend, overeenkomstig, verdragswijze; **conventionele straf**, eene straf of betaling, tot welke men zich verplicht in geval men het beloofde niet mogt nakomen.

convergèren, nw lat. (v. h. lat. *vergère* zich buigen), tot elkander neigen, naderen of toenaderen, eenstemmig zijn; het samenloopen van lijnen wanneer zij verlengd worden, Algeb., het kleiner worden der achterenvolgende termen eener oneindige reeks; vgl. **divergeren**; **convergènt**, elkander naderend of naar elkander neigend, zamen loopend; oneig. overeen stemmend; **convergèntie**, f. de toenadering of helling van twee lijnen tot elkander.

conversèren, lat. (*conversari*, met iemand omgaan), verkeeren, omgaan, onderhoud met elkander hebben; **conversatie**, f. het gesprek, onderhoud, verkeer, de omgang, verkeer; de **conversatietaal**, de taal van het dagelijksch verkeer; de **conversatietooneel**, de toon v. h. dagelijksch gesprek, de omgangstoon; **conversations-lexicon**, n. hoogd.-gr. (spr. —*saatsiõns* —), het woordenboek der zamenleving, algemeen zaakwoordenboek, dat de zaakennis bevat, die tot een' beschaafden omgang wordt gevorderd; **conversatorium**, n. eene kamer of vereeniging tot gezellig onderhoud, een praatgezelschap.

convertèren, lat. (*convertère*), veranderen, verwisselen; bekeeren; **convertibel**, nw lat., verwisselbaar, veranderbaar; **conversie**, f. (lat. *conversio*), de verandering, omwisseling, omzetting, omkeering; omsmelting, verstempeling der munten; verandering, verhooging of verlaging van de renten der staatschulden, verwisseling van oude schuldbrieven tegen nieuwe; Log., de omkeering van een voorstel, waarbij de deelen hun logisch karakter verwisselen, d. i. het onderwerp in prædicat, en omgekeerd, verandert, b. v. alle gelijkzijdige driehoeken zijn gelijkhoekige driehoeken, alle gelijkhoekige driehoeken zijn gelijkzijdige driehoeken; vgl. **contrastie** en **inversie**; Poet. en Rhet., z. v. a. **commutatatie** (z. a.); Theol., bekeering, inz. de overgang uit een protestantsch kerkgenootschap tot de r. k. kerk; Jur., de verandering van eene acte of een pleidooi in eene andere; **conversionist**, m. de aanhanger, voorstander der rente-conversie; **conversus**, lat., ook **convertiet** (v. h. it. *convertito*), m. iemand, die tot

eene andere godsdienst is overgegaan, een bekeerde, nieuwbekerde; **conversa** of **convertiete**, f. eene bekeerde.

convex, lat. (*convexus*), bolronnd, verheven, gewelfd, buikig, lensvormig. Eene kromme lijn heet **convex gebogen** op die zijde, aan welke de door hare eindpunten getrokken tangenten elkander snijden; op de andere zijde heet zij **concaaf gebogen** (vgl. **concaaf**); zoo hebben ook gebogen vlakken eene **convex-** en **concaaf-**zijde; **convex-glazen**, holle glazen, lenzen, die of op eene of op beide zijden eene bolverheven kromming hebben; in het laatste geval zijn het ware **convex-glazen** en heeten **convex-convex** of ook **biconvex**, in het eerste (waarbij de keerszijde vlak is) heeten zij **plan-convex**; is het glas op de eene zijde bol en op de andere hol, dan noemt men het **concaaf-convex**, holverheven, of een **meniscus**, maan. In de meetkunde heet een hoek **convex**, als hij meer — **concaaf**, als hij minder dan 180° bedraagt; **convex-spiegel**, een holle spiegel, verheven spiegel; **convexiteit**, f. (lat. *convexitas*), de rondverhevenheid, bolheid, lensvormigheid, uitwendige welving of kromming, boogvlakte.

Conviciniteit, f. lat., de nabuurschap, buurschap.

Convicium, n. lat., de smaad, het schelden, de lastering.

Convict, m. lat. (*convictus*, het zameneten, gastmaal), de vrije tafel aan duitsche hoogeschoolen; **convictorium**, n. nw lat., eetzaal, eetskamer voor velen, ook z. v. a. **convict**; **convictorist**, m. een dischgenoot aan de vrije tafel; **convivator**, m. lat., de gastheer, gastmaalgaver; **convivialiteit**, f. nw lat., de gezelligheid, gezellige omgang, vrolijkheid aan tafel; **convivèren**, lat., zamen eten, smullen; **convivium**, n. lat., een gastmaal, smulpartij, gelag; **convive**, m. fr. (spr. *kongwiev'*), **conviva**, lat., de gast; **convié**, m. fr. (spr. *kongwi-e*), de genoodigde, gast.

Convictie, z. ond. **convinceren**.

convié, z. ond. **convict**.

con viguore, z. ond. **vigor**.

convincèren, lat. (*convincere*), overtuigen, overreden, ook bepraten; **convictus**, eng. **convict**, overtuigd (z. *confessus*); **convictie**, f. de overtuiging, overreding, het onwederlegbaar bewijs eener waarheid of daadzaak; de uitwerking van een klaarblijkelijk bewijs op den geest.

con vivezza, it., z. ond. **vivus**.

Convivium, **convive**, z. ond. **convict**. **convocèren**, lat. (*convocare*), zamen roepen, bijeen roepen; **convocant**, m. een zamenroeper, inz. Jur., die zijne schuldeisers bijeen roept of ter opkoming uit noodigt; **convocatie**, f. de zamenroeping

Convoi, m. fr. (spr. *kongwoá*), of **convooi**, m., it. **condotta**, f. de begeleiding, bedekking, bescherming, het geleide, inz. het gewapend of krijgs-geleide; Mar., een of meer oorlogsschepen, geleischepen ter bedekking, bescherming van koopvaardij-schepen; Mil., hulp van troepen, krijgs-voorraad, dien men in eene plaats werpt, **convooi-briefje** of **-biljët**, het geleid-briefje, waarmede de waren van de eene plaats naar de andere mogen vervoerd worden; **convooiloozers**, de afgevers der uit- en invoer-biljetten te Amsterdam; **convoyéren**, begeleiden of geleiden, bedekken, beschermen; **convoyer**, m. eng., of **convooijer**, een geleischip.

convoitéren, fr. (spr. *konwoat*—), iets sterk begeeren, op iets belust zijn; **convoitise**, f. (spr. *kongwoatiez'*), de begierlijkheid, belustheid, groote graagte.

Convol, m. fr. (spr. *kongwól*), Jur., het tweede huwelijk.

Convolatilisatie, f. nw lat. Chem., de mede-vervlugting, het medevluchtig worden.

convoléren, lat., zamen vliegen; *convoläre ad secundas nuptias*, lat. Jur., tot een tweede huwelijk spoedig overgaan.

Convoluut, n. lat. (v. *convolvère*, zamen rollen of -wikkelen), een pak, bundel, een rol papier, schriften, een kluwen, enz.; **convolvulacéén**, Bot., de familie der winden (de klokvormigen van Linnaeus); **convolvulus**, de winde, welke meeste soorten een purgerend vocht bevatten, waarvan in de geneeskunde wordt gebruik gemaakt; Med., de inschuiwing, inwendige zamensnoering, ineenkronkeling der darmen.

Convulsie, f. lat. (*convulsio*, v. *convellere*, nitrukken, schudden), de onwillekeurige, krampachtige zamentrekking der spieren, stuiptrekking; stuip; **convulsibiliteit**, stuipachtigheid, geneigdheid tot stuipen; **convulsivisch**, nw lat., stuiptrekkend, krampachtig; **convulsionair**, m. een met stuipen, kramptrekkingen behebt persoon; **convulsionairen**, pl., de naam eener zweepzieke jansenisten-partij, die zich vormde toen de vervolging der **appellanten** (z. **unigenitus**) in 1730 algemeen werd; ook wel methodisten en kwakers: allen dus genoemd, omdat zij in hunne godsdienstige geestvervoering soms **convulsiën** kregen.

Conýza, f. gr. Bot., eene plantensoort van de familie der bloemtuiddragenden, welke rook de muggen en vlooijen doodt, het vlookruid, donderkruid.

con zelo, z. *zeloso*.

Conzo of l. **congio**, m. (v. h. lat. *congius* z. a.), eene venetiaansche vochtmaat, ongeveer = 18 ned. kan.

Coem of **coomb**, z. **comb**.

coöperéren, nw lat., mede arbeiden, mede werken, mede helpen; **coöperant**, mede werkend, behulpzaam; **coöperateur**, m. fr., een medewerker, medearbeider, medehelper, ambtshelper; **coöperatrice**, f. fr., medewerkster enz.; **coöperatie**, f. lat., de medewerking.

coöptéren, lat. (*cooptäre*), uitkiezen, aannemen; **coöptatie**, f. de opneming of uitkiezing van medeleden door de overige leden van een gezelschap of genootschap.

coördinéren, nw lat., gelijk stellen, bijplaatsen, zamen rangschikken; **coördināten**, pl., fr. **coördonnés**, Math., gemeenschappelijke benaming der abscis en daarbij behoorende ordinaten; **coördinatie**, f. de bijplaatsing, gelijkstelling; verbinding; **coördonograaph**, m. een werktuig tot het perspectief-teekenen.

Copaiva, **copahu** of **copawaboom**, een boom van Brazilic, met dikke stam en groote, langwerpige, donkergroene bladeren; het roode en zeer harde hout wordt tot schrijnwerk en verwstof gebruikt; de witte balsemboom; **copaivabalsem**, de hars of gom van den genoemden boom, die men door insnijdingen verkrijgt, ofschoon men die, welke de stam van zelf uitzweet, voor de beste houdt.

Copál, m. mexic. (*kopalli*), eene hars, welke van zelf uit de stam van de *watheria indica* L., een boom van de natuurlijke familie der *guttiferae*, uitzweet. De **copalgom** komt uit O. Indië, zij is droog, zeer hard, ligt, doorschijnend, meer of minder geel, koud zijnde bijna zonder reuk, oplosbaar in ether en vlugge oliën, maar onoplosbaar in lijnolie. De meeste copalgom is uit America afkomstig en wordt gewonnen van den *rhus copallinum* L. Men gebruikt de beide soorten tegenwoordig slechts tot vernis.

Copalchiebast, m. Bot., bittere mexicaansche bast, die koortsverdrijvende eigenschappen bezit.

Copang, m. eene japansche goudmunt, de oude = 24 gl. 96 ct., de nieuwe = 14 gl. 39 ct.

Copanificatie, f. nw lat., de verandering van gemengde stoffen in brood.

Copello, m. eene italiaansche graanmaat, het $\frac{1}{3}$ van een' sacco, ongeveer = 6,87 ned. kop.

copermutéren, nw lat., eene geestelijke bediening, eene prove tegen eene andere verruilen; **copermutánt**, m. de proveverwisselaar; **copermutatie**, f. de ruiling; de verwisseling, ruiling eener prebende.

Copernicaansch systeem, n. de leer van Copernicus aangaande het zonnestelsel.

coperto, it. Muz., gedekt of bedekt (van gedempte keteltrommen).

Cophōsis, f. gr. (v. *kōphōs*, doof), de hardhoorigheid, doofheid.

Copīe, f. (lat. *copīa*, eig. menigte, voorraad; in mid. lat., boekenafschrift, dewijl daardoor de voorraad van exemplaren vermeerderd werd), het afschrift, de nateekening, naëtsing, nadruk, kopij; *pro copīa*, lat., voor afschrift; Jur., *copīa auscultāta*, een afschrift, dat door voorlezen, terwijl een ander het naleest, voor naauwkeurig is verklaard; *copīa vidimāta* of **gevidimeerde copie**, een nagezien, naauwkeurig bevonden afschrift; **copiëer-boek**, een boek voor afschriften; **copialīën**, pl. (*copialia*), kosten voor het afschrijven; **copieregt**, het regt tot het ter perse leggen en uitgeven van een boek; **copiëren** (fr. *copier*), afschrijven, nateekenen, navormen, nabootsen; **copiëer-machine**, f. een draagbaar werktuig, uitgevonden door den Engelschman Watt, om zeer spoedig brieven te copiëren; **copiist**, **copist**, m. een afschrijver, schrijver, nateekenaar, nabootser.

copieus, lat. (*copiosus, a, um*), rijklijk, in menigte voorhanden, talrijk, overvloedig, menigvuldig; *copiose*, lat., in menigte, rijklijk enz.; **copiositeit**, f. de overvloedigheid, menigte; de wijdoopigheid.

Copos, m. gr., het gevoel van groote afmatting; verslagenheid, neêrslagtigheid.

Coppa, f. it. (eig. beker), eene graanmaat, ongeveer = 41 ned. kop.

Coppo, **copo**, m. maat tot het wegen van boomolie, in sommige gedeelten v. Italië, te Lucca = 98.2509 ned. kan.

Coprocrasīe, f. gr. (v. *kōpros*, mest, drek), de onwillekeurige ontlasting van drekstoffen; **copragogie**, f. de drekafvoering; **copragōgisch**, buikzuiverend; **copremēsis**, het braken van drekstoffen, het misserēre; **coprocritica**, pl., buikontlastende middelen; **coprolithen**, pl., dreksteenen, versteende drek of afgang van voorwereldlijke dieren; **copronymus**, bijnaam van den gr. keizer Constantijn V, dewijl hij bij zijnen doop de vont bevuilde; **coproplanēsis**, f. de verdwaling of uitstorting der drekstoffen in de holte van andere deelen, b. v. door eene darmfistel in het bekken; **coprorrhœa**, f., z. v. a. **diarrhœa** en **copracrasīe**; **coprosclerōsis**, f. de verharding der drekstoffen door te lang verblijf in den endeldarm; **coprostatīe**, f. de hardlijvigheid, volkomen verstopping van het darmkanaal.

Copropriëtair, m. nw lat., de medeëigenaar, b. v. van een huis; **copropriëteit**, f. de medeëigendom.

Coptographīe, f. gr., het schaduwspel met uitgesneden kaarten; **coptogrāphisch**, daartoe behoorende.

Copula, f. lat., de band, het verband; Cram., het verbindingsbegrip, het koppel-

woord (is, zijn enz.), waardoor het prædicaat of gezegde aan het onderwerp wordt toegevoegd; *copula carnālis*, Jur., vleeschelijke vermenging; **copulëren** (lat. *copulāre*), verbinden; twee personen trouwen, door het huwelijk verbinden, inzegenen, paren, koppelen; bij tuinlieden: een' wilden boom met een edel takje naauwkeurig zamen voegen of paren; **copulātie**, f. de verbinding, de echt, het huwelijk, de paring; eene manier van veredeling der vruchtboomen, die boven de enting het voordeel heeft, dat zij in den herfst en winter kan aangewend worden en destamminder te lijden heeft; **copulatief**, f. vereenigend, verbindend; **copulātor**, m. de verbinder, de geestelijke, die het huwelijk sluit; **copulātrix**, f. de koppelaarster.

copy-holders, pl. eng. (spr. *kōppi-hóolders*), cijns pachters, erfpachters in Engeland.

coq-à-l'âne, fr. (spr. *kok a laán'*), eighaan op den ezel; verbinding van ongelijke, strijdige zaken, ongerijmde redenen; *faire des coqs à l'âne* (spr. *fèr' dé---*), van den os op den ezel, van den hak op den tak springen.

Coqualin, fr. (spr. *kokalèng*), **coqualino**, m. het mexicaansche eekhorentje, bonte eekhorentje.

Coquard, m. fr. (spr. *kokáar*), de basterdfasant, de vrucht van den fasant en het gewone hoen; ook een galante grijsaard, oude meisjesgek.

coque, lat., kook (op recepten), afgek. *coq*.

coquelicot, m. fr. (spr. *kok'likó*), eig. hanekamkleurig, hoogrood; de klaproos, kollebloem.

coquerelles, pl. fr. (spr. *kok'rell'*), in de wapenkunde: hazelnoten of eikels in hunne doppen of schalen.

coquet, fr. (spr. *kokèt*, v. *coq*, haan, dus eig. hanig, haanachtig; men heeft het ook wel afgeleid van *conquête*, verovering), behaagziek, veroveringszuchtig, verlokkelijk, verliefd makend; ligtvaardig, boelerend, manzuchtig, manziek (alle woorden, die de eigentlijke beteekenis slechts bij benadering uitdrukken); **coquette**, f. eene behaagzuchtige, behaagzieke, hartevangster, aanklokster, verleidster, boeleerster; **coquettēren**, allerlei behagelijke middelen aanwenden en bekoorlijkheden ten toon spreiden, om personen van het andere geslacht aan te lokken en op zich verliefd te maken, een spel met de liefde drijven, behaagziek enz. zijn, boelēren; **coquetterie**, f. de laakbare behaagzucht, de hartveroveringszucht of -kunst, miunaarsjagt, liefdeverstrikking, verfijnde boeleerkunst.

Coquilles, pl. fr. (spr. *kokielj'*), schaaldieren, schelpdieren, inz. mosselen en oesters (z. **conchylīën**); **coquille**, f. de pan-

aan mortieren en kanonnen; **coquillage**, f. (spr. —*ljáazj'*), schelpwerk, als versierselen aan muren enz.

Coquin, m. fr. (spr. *kokéng*, waarsch. v. h. mid. lat. *coquīnus*, een zeer geringe keukenjongen, de minste der huisbedienden), een schelm. schurk, schoft; **coquinaille**, f. (spr. *kokinalj'*) het gepeupel, boevengoed; **coquinerie**, f. schurkerij, schelmerij, boevenstreek.

Cor, n. eng., eene wijnmaat in Engeland en Schotland v. ruim 2½ ned. kan; ook eene oud-oostersche graanmaat v. ruim 13 kop.

Corāces, pl. lat. (sing. *corax*, raaf, ook een muurbreker), raaf- of kraaiachtige vogels; **coraciēten**, pl., z. v. a. **belemnieten**, (z. a.); **coracijn**, ravenzwart; **coracobrachialis** (sc. *musculus*), m. nw lat. Anat., de ravenbeks-armspier; **coracoradiālis** m. de tweehoofdige armspier; **coracoïdeus**, (sc. *processus*), m. het ravenbeks-uitsteeksel van het schouderblad.

Coracle, n. eng. (spr. *kórekl*), de met leder of geolied linnen overtrokken vischersboot.

Corádo, z. **cobido**.

coralliférisch, nw lat., koraaldragend; **corallifórm**, koraalvormig; **coralligénisch**, koraalvormend; **coralliniēt**, m. een getakte versteende polijp; **coralliographiē**, f. gr., koraalbeschrijving (z. ook **korālen**). **coram**, lat., voor iemands oog en of in tegenwoordigheid; iemand **coram** nemen) in de studententaal ook wel **coraméren**, hem te rede stellen, doorhalen, uitschelden; **coram notario et testibus**, lat., voor notaris en getuigen; **coram populo**, voor het volk, openlijk; **coram senātu**, voor den raad; **coram vobis**, voor u, in uwe tegenwoordigheid.

corax, z. **coraces**.

Corba, f. eene ital. maat voor drooge en natte waren: te Bologne is zij voor granen = 78,64 kop, voor wijn = 78,59 ned. kan.

Corbeaux, pl. fr. (spr. *korbó*), menschen, die bij pestziekten de dooden begraven, raven, kraaijen.

Corbeille, f. fr., een korf, eene mand zonder hengsel, (spr. *korbelj'*), Mil., schanskorf met aarde gevuld; een geschenk aan eene bruid.

Corbequi, eene kleine munt in Georgië, iets meer dan 5 ct.

Corbillard, m. fr. (spr. —*bieljáar*), een groote reiswagen, van achteren met eene soort van korf, kamerwagen; ook eene soort van groote lijkkoets; **corbillon**, m. fr. (spr. *korbieljóng*), eig. het korfje; een fr. spel, waarbij men verplicht is om op *on* te rijmen, een gezelschapsspel, rijmspel.

Corbóni, m. eene morgenlandsche inhoudsmaat, omtrent = 17 ned. kop.

Corcar, z. **oudbeard**.

cordaat, lat. (*cordātus*, a, um, v. *cor*,

het hart), hartelijk, rond, ongeunsteld, gemoedelijk, opregt; vertrouwelijk, vertrouwd; **cordiaal**, m. lat., hartelijk of hartig, vertrouwelijk; hartsterkend, verkwikkend; **cordialiteit**, f. de hartelijkheid, vertrouwelijkheid, ongeunsteldheid, opregtheid, rondheid, trouwhartigheid, gemoedelijkheid; **Cordelia** en **Cordula**, vrouwen.: hartje; de gemoedelijke, hartelijke.

Corde, z. **chorde**; **cordelēren**, vlechten, twijnen; **cordelier**, m. (spr. *kordelje*), een franciscaner monnik, of minderbroeder, eig. koord- of touwmonnik, wegens het touw (*cordon*), waarmede zij zich omgordden; ook tijdens de fr. staatsomwenteling, een medelid van eene parijische club, die in een voormalig franciscaner klooster vergaderde; **cordelière**, f. een knoopstrik, een geknoopte vrouwen-halsband, gordelband.

Cordicólen, pl., eene jesuitische secte in de 18de eeuw.

Cordiē, f. (*cordia*, naar den botanicus Cordus in de 16de eeuw benoemd), een plantengeslacht; de pruimcordiē of de **sebestenboom**, zwarte-borstbeziēnboom in Syrië, Egypte enz.; de **cyperhoutcordie** op Jamaica en de caraïbische eilanden, die door schrijnwerkers tot kunstwerk wordt verbruikt. De **sebestencordiē** in Oost-Indië heeft een zwart en ijzerkleurig hout, dat om zijnen sterken en verkwikkenden geur in Indië tot reukwerk dient en in de apotheken onder den naam van aloëhout voorkomt.

Cordillas, n. fr. (spr. *dieljá*), het grootste lijnwaad, paklinnen; eene zeer grove wollen stof.

Cordilleras, pl. sp. (spr. *kordieljéras*, v. *cordel*, koord, touw), het ketengebergte, het hoofdgebergte van Z. Amerika, **cordilleras de los Andes**; ook de bijnaam van verscheidene andere gebergten.

Cordinēma, n. gr. Med., duizeligheid, zwaarte in het hoofd.

cordis apex of **c. mucro**, lat. (v. *cor*, genit. *cordis*, het hart), Anat., de top of spits van het hart; **cordis atria**, pl., harteboezems; **cordis basis**, de grondvlakte van het hart, waaraan de vaten van het hart in- en uitgaan; **c. ventriculi**, pl., de hartekamers.

Cordon, m. fr. (spr. *kordóng*), een snoer, band, b. v. hoedband, ordeband; Arch., de steenring of band van eenen vestingmuur, eene rij van vooruitstekende ronde steenplaten ter afwerking van vochtigheid, muurband, muurkrans; Mil., eene onafgebroken linie van troepen om een land tegen vijandelijke invallen of besmettelijke ziekten te behoeden, grensketen, verweerlinie, grensbezetting, grensafsluiting; **cordon bleu**, het ordelint; en ook de orde van den Heiligen Geest; **cordoñ**

noir (spr. — *noár*), de orde van St. Michael; *cordon rouge* (spr. *roezj'*), de orde van St. Lodewijk; *cordonist*, m. een grensbezetter, grenssoldaat.

Cords, pl. eng. Merc., eig. snoeren; zware katoenen of manchesterachtige stoffen van onderscheiden soort.

Corduaan of *cordovan*, n. eene leder-soort uit bokken of geitenvellen, naar de spaansche stad Córdoba, Cordua, benoemd, alwaar het welcer inz. gemaakt werd, spaansch leder, marokijn.

Coreodialýsis, f. gr. (v. *korē*, pupil, oogappel), Chir., de kunstmatige pupilvorming door losmaking van den vergroci-den regenboog, beter *iridodialýsis*; *co-rectomīe*, f. pupilvorming door uitsnijding van een stukje der iris; *coremorphōma*, n. ziekelijke verandering der pupil; *co-remorphōsis*, f. kunstmatige pupilvorming; *coretomīe*, f. pupilvorming door insnijding der iris.

Coregént, m. nw lat., de mederegent.

Coriāgo, f. lat., de verharding der rug-gehuud bij het rundvee.

Coriaria, f. lat. (v. *corium*, leder), de looijersstruik, looijersmyrte, smaak, welker bladen veel looistof bevatten.

Corina, f. it., de noordwestenwind; de afrikaansche gazelle.

Corindon, z. *corundum*.

Corinthen, pl. (van de stad Corinthe in Griekenland), eene soort van kleine razijnen zonder kern, krenten; *corinthische bouworde*, de schoonste der 5 bouworden, inz. bevallig door het prachtig kapiteel, door Callimachus van Corinthe uitgevonden; *corintisch koper* (*aes corinthium*), een gemengd metaal, bij de Ouden zeer hoog en in waarde boven zilver geschat; men kent zijne bestanddeelen niet.

Cormorān, m. (fr. *cormoran*, eng. *cormorant*, uit het lat. *corvus*, raaf, en het neder-bretonsche *môr-vran*, d. i. zeraaf), de zee- of waterraaf, zwarte pelikaan.

Cornac, m. de leider van een' olifant.

Cornacchina, f. it. (spr. — *kiena*), Pharm., een buikzuiverend poeder uit spiegelglans, scammonie en wijnsteen.

Cornádo, m. eene oude spaansche munt, van veranderlijke waarde, waarschijnlijk zamen getrokken van *coronádo*, gekroond.

Cornaliñ, z. *corneool*.

Cornamusa, f. it., z. *cornemuse*.

Cornard, m. fr. (spr. — *náar*), de hoorn-drager; eene spotmunt op Lodewijk XVI van Frankrijk, die daarop gehoord was afgebeeld; *cornardise*, f. het hoorndragerschap.

cornēa, f. lat. (v. *cornu*, hoorn), het eerste der oogbeksleden, het hoornvlies; *cornēitis*, z. *ceratītis*.

Cornelius, *Cornélis*, *Cornelia*, lat.

mans- en vrouwenn.; de afleiding is onzeker; sommigen denken aan *cornēus*, hoornachtig), verkort: **Kees**, **Krelis**, **Knelis**, **Keetje**; *cornélboom*, de kornoeljeboom (*cornus*), tot de familie der kamperfoelien behoorende.

Cornemuse, fr., *cornamusa*, it. f. de doedelzak, zakpijp, een landelijk speeltuig.

Corneool of *cornaliñ*, een gesteente van het geslacht der chalcedonen, met kleurschakeringen, die van wasgeel tot in donker granaatrood overgaan. De schoonste meesterstukken van oud-grieksche en heturische steensnijkunst zijn *corneolen*.

Cornét, m. (eng. *cornet*, fr. *le cornette*), van het lat. *cornu*, hoorn, vleugel van een leger; alzoog. eig. vleugel-officier), een vaandrig bij de ruitery, ruitervaandrig, standaarddrager, vlaggejonker, kornet; *cornette*, f. eene ruitervaandrig of een standaard; eene witte scheepsvlag; eene vrouwenmuts, kornetje; *cornetto*, m. it., een hoorn-tje, kromhoorn; een jagthoorn; posthoorn; *cornettist*, m. de horenblazer; *cornettino*, m. it., een kleine kromhoorn; *cornicūlum*, n. lat., een hoorn-tje.

Corniche, f. fr. (spr. *korniesj*; v. h. lat. *corōnis*, gr. *korōnis*, slot, einde), de kroonlijst, kornis, het bovenste uitstekende gedeelte aan het kroonwerk van eene zuil of eenen balk, de lijstkrans.

Cornichons, pl. fr. (spr. — *sjóng*), ingemaakte kleine groene komkommers, augurkjes.

Corniēre, f. fr., de dakgoot, de waterleiding tusschen twee dakhellingen.

cornò di caccia, it. (spr. — *kátsjia*), *cor de chasse*, fr. m. de woudhoorn, jagthoorn; ook de muts van den doge van Venetië; *cornò inglese* (spr. — *ienghléze*), de engelsche hoorn, een groote hantbois of hobo, bijna gekromd in de gedaante van twee halve cirkels.

cornu cervi, n. lat., hertshoorn; *cornu cervi sine igne praeparatum*, ongebrand hertshoorn; *cornu cervi ustum*, gebrand hertshoorn; *cornu copiae*, de hoorn des overvloeds; *cornulieten*, pl. nw lat., hoornsteenen, eene plantdierversteening; *cornuut*, m. lat. (*cornūtus*), een gehoornde of hoorndrager; voormaals in Duitschland bij de boekdruckers een leerjongen, die wel door zijnen meester tot knecht of gezel was verhoogd, doch die door deze niet onder hun getal werd opgenomen, alvorens hij gepostuleerd had, d. i. eene belooning voor het hem als leerling gegeven onderrigt had betaald. Bij dit gebruik (postulaat) werd den postulerende eenen hoed met hoornen op het hoofd gezet en atgeslagen: van daar het woord; *cornútus*, m. Log., een hoornbesluit, eene dubbele sluitrede, gevolgtrekking van twee stellingen, welke ieder in

't bijzonder de tegenpartij vangen en wederleggen.

Cornue, f. fr., een destilleerkolf of retort met langen en krommen hals in den vorm van een' hoorn.

Cornus, f. lat. Bot., de kornoelje, eene talrijke plantenfamilie.

Cornuut, **cornutus**, z. ond. *cornu*.

Corólla, f. lat. (verkleinw. van *coróna*, krans), een kransje, de bloemkroon; **corollair**, ten overvloede bijgevoegd; **corollarium**, n. (scil. *donum*), eig. een kransje als geschenk; dan ieder geschenk boven het verschuldigde loon, eene toelage; van daar oneig. een aanhangsel, eene toegift, opheldering; Geom., eene toegevoegde stelling, bijstelling; gevolg eener stelling, gevolgtrekking, ook **consectarium**; **corollist**, m. een kruidkundige, die de planten naar hare bloemkroonen indeelt; **corollitisch**, nw lat. Arch., met bladeren en bloemen omgeven, met loofwerk versierd of bekransd.

Coróna, f. lat., de kroon, krans; nw lat. Arch., de kroonlijst; *corona solis*, de zonnebloem, **coronaal**, nw lat., kransvormig; **coronatie**, f. nw lat., de krooning; **coronation check**, n. eng. (spr. — *néesjen tsjek*), de krooningsstof, eene geruite katoenen stof; **coroner**, m. eng. (spr. *kór-roner*), eig. kroonbeambte; een geregts-persoon in Engeland, wiens taak inz. is om, onder toevoeging van 12 gezworenen, in naam des konings de lijken van hen, die een' gewelddadigen dood zijn gestorven, te bezigtigen of te schouwen; bij zelfmoorden heeft hij te onderzoeken of zij het gevolg van verstandsverbijstering waren, dan wel of zij als misdaden (*felonia de se ipso*) mochten beschouwd worden. Alle goederen van den zelfmoordenaar en al, wat den dood van een' mensch heeft veroorzaakt, vervalt als *deodant* (z. a.) aan den koning; **coronéren**, lat., kroonen, bekransen.

Coronilla, f. de spaansche goudpiaster of gouddaalder, ook vintem en *escudillo d'oro* genoemd, van 2 gl. 43 ct. tot 2 gl. 60 ct. innerlijke waarde.

Corónis, f. gr., het uiterste, hoogste; sluitteeken; het teeken der *crasis* (z. a.) in het grieksch.

Coróza, f. sp. (spr. *korósa*), de spitselmuts, puntmuts, welke hun, die de inquisitie in Spanje tot het *auto-da-fé* heeft veroordeeld, wordt op het hoofd gezet.

Corporaal (verbasterd v. h. fr. *caporal*, it. *caporale*, v. *capo*, hoofd, dus eig. hoofdman), een rotmeester, korporaal, hij, die een korporaalschap, een' kleinen troep of een rot van 12 tot 15 man aanvoert.

Corporale, n. (van het lat. *corpus*,

z. a.), de altaardoek, gewijde misdoek in r. k. kerken, een met figuren gestikt lijnwaad, waarop de hostieschotel en de kelk worden gezet; **corporatie**, f. mid. lat., de gezamentlijke leden van een gezelschap; gewettigde vereeniging, wier leden aan algemeene regelen en tucht zijn onderworpen, een gild; eene gemeente; **corporeel**; (fr. *corporel*, v. h. lat. *corporealis*), lichamelijk, lijfelijk; **corporele straffen**, lichamelijke straffen, lijfstraffen, tuchtigingen; **corporificéren** of **corporiséren**, nw lat., verdigten, in een vast ligchaam veranderen, verligchamelijken; **corporificatie**, of **corporisatie**, f. Chem. de verandering eener vloeistof in een vast ligchaam, verligchamelijking, beligchaming.

Corps, n. fr. (spr. *kór*, v. h. volgende lat. *corpus*) Phys., de stof in tegenstelling met den geest; een gedeelte der stof, dat een op zich-zelf staand en onderscheiden geheel vormt, een ligchaam; de vereeniging van vele personen onder een zelfde hoofd, onder dezelfde wetten, b. v. Mil., eene legerafdeeling, heirbende, legerbende; *corps à corps*, man tegen man; **corps d'armée**, het hoofdleger, de heirmagt, de kracht des legers; **corps de bataille** (spr. — *batálfj*), het hoofdcorps, dat tusschen de beide vleugels in linie staat; **corps de garde**, eene uitgezette wacht, de wachtmanschap; het wachthuis en de daarin zijnde manschappen; **corps de génie** (spr. — *zjenie*), ook **ingénieur-corps**, de gezamentlijke krijgswaarkundigen; **corps délié**, fr., eig. onthonden (ongebonden) ligchaam, een calembourg van het woord *corde liers* (z. a.), om daarmede de te weinig geestelijke of losse zeden dier minderbroeders aan te duiden; **corps de logis** (spr. — *lozji*), het hoofdgebouw in tegenstelling met de daarmede verbonden vleugels, zijgebouwen enz.; **corps de place**, de hoofdwal, het door den hoofdwal omslotene inwendige gedeelte eener vesting; **corps de réserve** (spr. — *zérw*), de terug- of achtergehouden legerafdeeling, de spaarbenden, het ondersteuningsheir, noodcorps; **corps détaché** (spr. — *tasje*), **gedetacheerd corps**, eene afgezonderde heirbende; **corps diplomatique** (spr. — *tiék*), de gezamentlijke gezanten, de gezanten aan een vreemd hof, **corps législatif** (spr. — *lezjieslatief*), het wetgevend ligchaam, de gezamentlijke wetgevers; **corps volant** (spr. — *woláng*), een vliegend leger, d. i. zulk eene heirbende, die tot bijzondere einden, inz. tot kleinere ondernemingen, overrompelingen enz. bestemd is en uit ligt bewegelijke troepen bestaat.

corpus, n. lat., het ligchaam, lijf, het

gezamentlijke, een geheel; een gezelschap, collegie, verschillende deelen tot een geheel verbonden; bij boekdruckers eene lettersoort, zoo genoemd naar het *corpus juris* (z. lager), dat gewoonlijk daarmede gedrukt werd, *garmond* (bij de Franschen *petit romain*, bij de Engelschen *long primer* geheeten), het midden houdende tusschen *desse diaan* en *gaillard*; *corpus catholicorum*; de gezamentlijke kath. rijksstanden in Duitschland, in tegenst. met het *corpus evangelicorum*; *corpus Christi-dag*, de heilige Sacramentsdag (11 Junij); *corpus delicti*, eig. het ligchaam van het misdrijf, d. i. het voorwerp aan of waarmede het begaan is, de zekerheid eener begane misdaad, nu eens aanschouwelijk (het zichtbare voorwerp der misdaad), dan eens door kunstmatig bewijs daargesteld; *corpus domini*, het ligchaam des Heeren (Jezus Christus); *corpus evangelicorum*, de gezamentlijke gevolmagtigden van de protestantsche rijksstanden in Duitschland; *c. juris*, eig. het rechtsligchaam, het boek, waarin alle romeinsche wetten zijn vervat, de door keizer Justinianus in de 6de eeuw verordende wettenverzameling, welke echter eerst in de 16de eeuw dien naam kreeg; zij bevat de instituten, de pandecten of digesten, den codex, de novellen en een aanhangsel over het leenregt; *c. juris canonici*, de verzameling van het geestelijke of pauselijke regt, het kerkelijk wetboek; *c. juris civilis*, het burgerlijke wetboek; *corpus quadratum*, lat., eig. een vierkant ligchaam; een gezet, breedgeschouderd, zwaar geleed mensch, een vierkante kerel; *ad corpus*, in 't algemeen, in eens, door elkander, bij den hoop, bij de roes (kooopen); *corpulent*, lat., lijvig, dik, gezet van ligchaam, zwaarlijvig; *corpulentie*, f. de zwaarlijvigheid, gezetheid; *corpusculum*, n. een lichaampje; een ligt, onzichtbaar ligchaam, dat, naar sommiger gevoelen, reeds nu de ziel omgeeft en de grondstof tot het fijner ætherisch ligchaam na den dood in zich bevat; *corpuscular-philosophie*, f. de leer der oorspronkelijke lichamen, het leerstelsel, waarin men door het aannemen van eerste of grond-lichaampjes (atomen) veel meent te kunnen verklaren, ook atomistiek.

Corradiatie, f. nw lat. Phys., de vereniging der stralen in één punt.

correa, z. ond. *correus*.

correaal, nw lat., uit denzelfden grond herkomstig en op vele personen gelijkmatig van toepassing; **correaal-obligatie**, f. eene uit dezelfde oorzaak spruitende vordering of verpligting, die velen evenzeer aangaat.

correct, **correctie** enz., z. ond. **corrigeren**.

correfereren, nw lat., mede berigten; **correferent**, m. een medeberigtgever, iemand, die den eigentlijken referent is toegevoegd.

Corregidór, m. (—**chidoor**), een stads- of politie-regter in Portugal en Spanje.

Correlaat, n., pl. **correlāta**, nw lat., wederzijds betrekkelijke dingen, zaken, die in wederzijdsche en noodzakelijke betrekking, wisselbetrekking, staan, b. v. vader en zoon, oud en jong; **correlatief**, wederzijds betrekkelijk, tot het berigt van den **correferent** behoorende; **correlatie**, f. de wederzijdsche betrekking; ook de voorslag of het berigt van den **correferent** (z. a.); **correlativiteit**, f. wederzijdsche betrekkelijkheid.

correpeteren, nw lat., mede herhalen, doen of helpen herhalen; **correpetitor**, m. een medeherhalende, herhalingsopzicker, inz. op schouwtooneelen.

Correptie, z. ond. **corripiëren**.

corresponderen, nw lat. (v. *respondēre*, antwoorden, overeen komen), brieven wisselen, briefwisseling houden; overeen stemmen, overeen komen, in verband staan, betrekking hebben, verbonden zijn, op elkander uitloopen, gemeenschap hebben; **corresponderende hoogten**, Astr., de gelijk hooge hemelstand van eene ster op verschillende tijden, b. v. van de zon in den voor- en namiddag, waardoor men een middel heeft om den tijd van den waren middag te bepalen; **correspondent**, m. een briefwisselaar, iemand met wien men briefwisseling onderhoudt, een medehandelaar; ook hij, die artikels voor dagbladen en tijdschriften inzendt; **correspondentie**, f. de briefwisseling, de omgang door brieven, het verkeer in handels- en wisselzaken; het verband tusschen personen en zaken, de betrekking; **correspondentiaal**, een verouderde handelsterm, z. v. a. **acceptant**.

corrēus, m. lat. Jur., een medeschuldige; *c. debēndi*, een medeschuldenaar; *c. credēndi*, een medeschuldeischer; *corrēa*, f. eene medeschuldige; *corrēi*, pl., medeschuldigen.

Corridor, m. fr. (spr. *koridór*), it. *corridore*, sp. *corredor* v. *correre*, *correr*; loopen; dus eig. loopgang), een voorgang, tusschengang, een smalle, gedekte gang of galerij vóór eene rij of tusschen twee rijen kamers, op welken gang elk vertrek eene afzonderlijke deur heeft; in schouwburgen de gangen, waarop de deuren der loges uitkomen.

Corrièra, f. it., een postvaartuig in Italië; **corrière**, m., z. v. a. **courier**, rijpost, rijdende post.

corrigeren, lat. (*corrīgēre*), verbeteren, van fouten zuiveren, nazien, zuiveren, herstellen, weder goed maken; terecht wijzen,

berispen, laken; straffen; **corrígenda**, pl., verbeteringen, inz. op drukproeven, te verbeteren zelfouten; **corrígentia**, pl. Med., verbeterende, onschadelijk makende bijmengselen, verbeterings-toevoegsels; ook middelen ter verbetering der lichaams-sappen; **corrígibel**, nw lat., verbeterlijk; te wijzigen; **corrèct**, lat., naauwkeurig, juist, zuiver, van fouten, vrij, naar de regels, regelmatig, inz. taalzuiver, taalkundig juist, naauwkeurig van druk; naar al de eischen der kunst; de **correctheid**, het vrijzijn van fouten, de gebrekeelootheid, sluptheid tot in de minste deelen, juistheid, taal-, druk-, kunstzuiverheid, netheid van teekening enz.; **corrèctie**, f. (lat. *correctio*), de verbetering, terechtbrenging, verhelping; eene rhet. figuur, waarbij de redenaar zich-zelfen als terecht wijst; oneig. de kastijding, bestraf-fing, tuchtiging; **correctie-huis**, **huis van correctie**, tucht- of verbeterhuis, spin-huis; **correctie-middelen**, middelen ter verbetering; **correctionele straffen**, straffen voor ligtere misdrijven om den dader te verbeteren; **correctionair**, m. nw lat., de tuchteling, de opgeslotene in een verbeterhuis; **correctief**, n. het verbeterings- of verzachtingsmiddel; ook een straf- of tuchtmiddel; **corrèctor**, m. lat., een verbeteraar, inz. van drukproeven; **correctorium**, n. nw lat., de kloosterstraffijst; eene strafkamer, een boetvertrek; **correctuur**, f. de verbetering, terechtbrenging, inz. van drukproeven; **correctuur-blad**, het verbeterblad.

corripiéren, lat. (*corripère*), aangrijpen, vatten; eenen klank, eene lettergreep kort uitspreken; **corrèptie**, f. de aangrijping; het kort uitspreken, de verkorting.

Corrivalis, m. lat., een mededinger, medeminnaar.

corroboréren, lat. (*corroborāre*), versterken, kracht geven, sterk maken; oneig. bekrachtigen, b. v. eene stelling door bewijzen; **corroboratief** of **corrobórans**, n. Med., een versterkend middel, pl. **corroborantia**, versterkingsmiddelen.

corrodéren, lat. (*corrodere*), bijten, weg- of uitbijten, wegnagen; **corrodentia**, pl., bijt- of etsmiddelen; **corrösie**, nw lat., de bijting, oplossing door bijtmiddelen; **corrosief**, bijtend, etsend, invretend, wegvretend; het **corrosief**, een ets- of bijtmiddel, oplossingsmiddel.

Corrugator, m. (v. h. lat. *corrugāre*, fronsen); een voorhoofdfronser, neusop-trekker, zuurkijker; ook Anat. de *corrugator supercili*, de fronsspier der wenkbrauwen.

corrupéren, lat. (*corrupère*), bederven, erger maken, vervalschen, verieiden door omkoopig, omkopen; **corrupt** (lat. *corruptus*, a, um), bedorven, ver-

valscht, verergerd; slecht, zedeloos, liederlijk; **corruptéla**, f. het bederf, de verleiding, omkoopig; **corruptibel** (*corruptibilis*), aan bederf of verrotting onderworpen, verderfelijk, vergankelijk, broos; ook omkoopbaar, veil; **corruptibiliteit**, f. de bederfelijkheid, vergankelijkheid, broosheid; ook omkoopbaarheid, veilheid; **corruptie**, f. (lat. *corruptio*), het bederf, de bedorvenheid, verdorvenheid, b. v. der zeden, de aanstekelijkheid, besmettelijkheid, b. v. der lucht, verergering, verrotting; de omkoopig, verleiding; ook de vervalsching, b. v. van eene oorkonde, van maat, gewigt enz.

Corsa, f. of **corsico**, m. it., de corsicaansche wijn.

Corsac, m. N. II., de vos uit Tartarije, de steppenvos.

Corsaire, m. fr. (spr. *korsér*; sp. *corsario*, v. *corsa* en *corso*, de loop, het kruisen van een schip, *corsear*, kruisen, kapen, en deze v. h. lat. *currere*, loopen, *cursus*, de loop enz.), een rondkruisend zeeroover of roofofschipper, kaper; ook een roofofschip.

Corset, n. fr. (in plaats van *corpset*, van *corps*, lichaam), een lijfje, rijglijf; **corselet**, n. (spr. *kors'le*), eene soort van eenigzins gestijfd rijglijfje; ook een borstwapen, ligt borstharnas; het borstschild der insecten.

Corsico, z. **corsa**.

Corsini, m. it., eene voorm. rom. goudmunt van paus Clemens XII, ongeveer = 4 gl.

Corso, m. it. (v. h. lat. *cursus*, loop), de omloopsprijs; de prijs van het geld of der wissels; vgl. **cours**; ook de renbaan, eene straat te Rome en in andere ital. steden, waar men paardenwedloopen houdt enz.; *al corso*, Merc., naar den tegenwoordigen, loopenden prijs van het geld of de wissels.

Cortán, **cortánes**, m. eene spaansche vochtmaat, = 3,6 ned. kan.

Cortège, n. fr. (spr. *kortézj'*), het geleide, eergeleide, de stoet, het staatsgevolg van een' grooten heer.

Cortejo, m. sp. (spr. *kortecho*; v. *corte*, hof; *cortear*, iemand zijn hof maken), zorgvuldige bediening, oppassing; ook de hofmaker, opwachter, begeleider, een spaansche **cicisbeo** (z. a.).

Córtés, pl. sp. (v. *corte*, hof, hofstaat, gerechtshof), de plegtstatige vergadering der standen met den koning, de vertegenwoordigers der natie in Spanje en Portugal.

cortése, it., hoffelijk, beleefd, aardig; **cortesie**, it., z. **courtoisie**, ond. **courtisan**.

Cortex, m. lat., de bast, boomschors; *cortex peruvianus*, m. lat., de peruaansche bast, koortsbast, kinabast; **corticaal**,

tot den bast of de schors behorende, naar bast gelijkende, bastig; **corticine**, f. eene bijzondere stof in de schors ontdekt, baststof.

Cortigiano, m. it. (spr. —*dzjiáno*), de hoveling, de gerechtsassessor.

Cortina, f. lat., eig. ketel; de zetel der voorspellende Pythia (z. a.), de driehoek.

Corundum, corindon, Min., een meestal appelgroene steen, een aluminium-oxyde, diamantspath in China en Coromandel, na den diamant de hardste en meest gezochte edelsteen.

Coruscatie, f. lat. (v. *coruscāre*, flikkeren, schitteren), de flikkering, schittering, het vlammen, vonkelen, weerlichten, de lichtglans, het blikkeren van zilver.

Corvée, f. fr. (spr. *korwé*?, v. h. lat. *curvāre*, krommen, bukken; of v. h. mid. lat. *carropēra*, arbeid met karren?), de leenmansdienst, leendienst, de dienst, die de vasallen om niet moesten doen; Mil., zekere werkzaamheden, welke beurtelings door de manschappen eener compagnie verrigt worden; oneig. een werk, dat men zonder vrucht en doorgaans met weërzin doet, vergeefsche moeite, een ondankbaar werk.

Corvette, f. fr., een jacht, snelzeilend oorlogschip, een klein fregat, geboord voor 16 tot 18 stukken, een adviesjacht, korvet; in 't algemeen ook ieder oorlogschip, dat minder dan 20 kanonnen voert.

Corvus, m. lat., eig. de raaf; eene zekere tang der wondhealers.

Corybānten, pl. gr., priesters (doorgaans ontmand) van Cybele, wier feest zij met veel geruchtmakende muziek in dolzinnige opgewondenheid en uitgelatenheid vierden; hunne luidruchtigheid diende ter gedachtenis v. h. geraas, dat zij maakten toen zij den jongen Jupiter ter opvoeding kregen, om zoo te beleiden, dat Saturnus zijn geschreeuw hoorde; van daar **corybantisch**, uitgelaten, wild opgewonden, tierend en razend; **corybantismus**, n. Med., slaap met open oogen, ook een razende gemoedstoestand, de koortsige ijhoofdigheid.

Corydalis, f. gr. helmbloem, zeker plantengeslacht tot de papaveraceën behorende; **corydaline**, f. een alkaloide, door Wackenroder in den wortel van de *corydalis bulbosa* (hol- of haarwortel) gevonden.

Corýdon, m. gr., een herdersnaam: arme herder, beklagenswaardig mensch.

Corýmbus (*korymbos*), m. of **corymbe**, f. gr. Bot., de bloemtuil, wanneer de bloemsteeltjes op verschillende hoogte zijn geplaatst en de onderste dezelfde hoogte

als de bovenste bereiken; **corymbiferae**, pl., bloemtuidragende planten.

Coryphaeus, m. gr. (*koryphaōs*, v. *koryphe*, hoofd, top), eig. de overste, aanvoerder; inz. de voorzanger, kooraanvoerder of reibestuurder bij de schouwspelen der oude Grieken; ook in 't algemeen de voornaamste, het opperhoofd, een volksmanier, raddrijver, belhamel.

Corýza, f. gr. Med., de verkoudheid in den neus.

Cos, f. weleer voor algebra, letterrekening, naar het ital. *regola della cosa* (van *cosa*, zaak, hoofdzaak, wortel); ook m. lat., de welsteen, oliesteen; nog fr., de man, die de onechte kinderen zijner vrouw groot brengt; **cosist**, m. de algebráist.

Cosaquerie, f. fr. Mil., de plotselinge overvalling, verrassing, overrompeling.

Coscinomantie, f. gr. (v. *kóskanon*, zeef), de waarzeggerij door middel van eene zeef, de zeefwaarzeggerij, het zeefloopen, in Duitschland nog in de vorige eeuw gebruikelijk.

Cósecant of **cósecans**, f. nw lat. Geom., de nevensnijlijn of de *secans* (z. a.) van den aanvullingshoek of het complement, dat met den hoofdhoek een' rechten hoek maakt; **cósinus**, m. de nevenhoekpuntslijn of de *sinus* (z. a.) van den aanvullingshoek.

Cosmarchie, f. gr. (v. *kósmos*, orde, tooi, wereld), de wereldheerschappij, welke het pausdom uitoefende; **Cosmus**, m. mansn.: de sierlijke, nette, reine.

Cosmetiek, f. gr. (v. *kosmēin*, ordenen, tooijen), de verfraaijingskunst, opschikkunst; **cosmetica**, pl., middelen, inzonderheid ter verfraaijing v. h. vel, ook van de haren, blanketsels, reukwaters, welriekende zeep, pommade enz.; **cosmētisch**, verfraaijend, opsierend.

cosmisch, gr. (v. *kósmos*, de wereld), wereldlijk, de wereld of het heelal betreffende; **cosmische op- en ondergang**, Astr., het gelijktijdig op- en ondergaan der sterren met de zon; **cosmogonie**, f. de kennis van de wereld en alle zich daarin bevindende dingen; **cosmogonie**, f. de leer der wereldwording, wereldschepping, de theorie van het ontstaan der wereld; **cosmogónisch**, deze leer betreffende; **cosmographie**, f. de wereldbeschrijving; **cosmograaph**, m. een wereldbeschrijver; **cosmologie** of **cosmieik**, f. de wereldleer, leer van de wereld; **cosmologisch**, tot de wereldleer behorende, het heelal betreffende, b. v. **cosmologische beschouwingen**, beschouwingen van het heelal, het **cosmologisch bewijs van Gods bestaan**, het bewijs, waarbij men uit de toevalligheid der wereld tot een hoger wezen besluit; **cosmophysica**, f. de

kennis van de natuurwetten des heelals; **cosmopoliet** of **cosmopolitaan**, m. een wereldburger; **cosmopolitismus**, m. het wereldburgerschap, de wereldburgerlijke zin, in tegenstelling met het patriotismus; **cosmopolitisch**, wereldburgerlijk; **cosmopolitiséren**, den wereldburger uithangen; **cosmorāma**, n. wereldbeeld, wereldschilderij, eene soort v. panorama (z. a.), eene vertooning van fraai geteekende of geschilderde gezigten en natuurtooneelen; **cosmosophie**, f. de kennis van het heelal door innerlijke aanschouwing, eene van de geheime wetenschappen der vrijmetselaars; **cosmospheer**, f. de wereldbol; **cosmotheismus**, n. de wereldvergoding, de leer, die God en de wereld voor één verklaart; **cosmotheologie**, f. de leer, die Gods bestaan uit het bestaan der schepping afleidt; **cosmotheologisch**, deze leer betreffende of daartoe behoorende.

cospetto di bacco! it. (d. i. eig. aangezicht van Bacchus), verduiveld! sakkerloot! ei de drommel!

Coss of **cose**, eene indische lengtemaat voor groote afstanden, = 1,7883 mijl.

Cossart, n. Merc., eene roode of roodbruine katoenen stof uit Indië.

Cossas, pl. Merc., eene zeer fijne en gladde mousseline stof uit Indië.

Cossist, z. ond. **cos**.

Cossum, n. nw lat., het neusgezwel.

costà, it., hier.

Costa, f. lat., de ribbe; zijde; **costaal**, de ribben betreffende; **costalgie**, f. lat.-gr., de ribbepijn, het ribbenwee; **costalgisch**, tot de ribbepijn behoorende.

costi, it., daar; **à costi**, aldaar, bij u, in uwe stad, op de plaats, waarheen de brief gerigt is; van daar **costige waren**, de waren, die zich ten uwent op uwe markt, in uwe stad, uw land enz. bevinden.

costume, n. fr. of **costuum** (mid. lat. *costuma*, *costumia*, *cosduna* enz., uit het lat. *consuetudo*, of een' lateren vorm *consuetumen*, ontstaan), het naar den tijd gebruikelijke in gewoonten, kleeding, modes enz., het tijdsgebruik, de dragtmanier; de ambtskleeding, het pleegtgewaad, de eigenaardige volksdragt; de tooneelkleeding; **costuméren**, naar het tijdsgebruik kleeden, inrigten; **gecostumeerd**, naar den tijd ingerigt, gekleed enz.

Costus. m. gr. Bot., een struik in Indië en Brazilië met een' geneeskrachtigen wortel.

Cótangent of **cótangens**, f. nw lat. Geom., de nevenraaklijn, de tangent (z. a.) van den complementshoek of -boog, d. i. die hoek of boog, welke den hoek of boog, die beschouwd wordt, tot een' rechten hoek maakt.

coté, m. fr., de zijde; van daar **côté droit** en **côté gauche**, m. f. (spr. —*droá*, —*ghoosj'*), eig. de regter- en linkerzijde; benaming der beide partijen in de fransche kamer der gedeputeerden, die van de inzigten der ministeriële partij, welke in het centrum hare zitplaatsen heeft, meer of min afwijken. De liberale oppositie heeft zich steeds op de linkerzijde gehouden en kreeg van de hooger staande banken aldaar den naam van berg, terwijl de meer gematigde en de aanhangers der regering, die hunne plaatsen in het voorste, lagere gedeelte der zaal kozen, het dal of moeras genoemd werden. Eene soortgelijke verhouding heeft er plaats in het britsche parlement.

Coteléte, f. fr. (verkl. van *côte*, lat. *costa*, rib), een ribbestuk, inz. van een kalf, op den rooster gebraden ribbetjes.

Coteline, f. fr. Merc., eene stof, half uit garen en half uit katoen bestaande.

Cotepalis of **cotpalis**, m. (spr. *kotpali*), Merc., eene ligte stof van zijde en geitenhaar.

cotéren, fr. (*coter*), teekenen, merken, met letters en cijfers voorzien, inz. v. h. merken of pagineren der bladzijden van een koopmansboek.

Coterie, f. fr. (v. h. duitsch *koth*, mid. lat. *cotarius* of *coterius*, hutbewoner; al-zoo eig. eene boerenvereniging), een kranseje, eene gezelschappelijke vereeniging tot uitspanning, besloten gezelschap; eene babbelklub.

Côte-rôtie, f. eene rij heuvels aan de Rhône, en (m.) een aldaar wassende roode wijn.

Cothürne, m. gr. (*kóthornos*, lat. *cothurnus*), een hooge tooneelschoen, door Aeschylus ingevoerd om bij de vertooning zijner treurspelen den spelers meer majesteit bij te zetten, een schoeisel met eene handhooge zool (*calcaeus*) van leder of hout en een bovengedeelte (*caliga*) van doorgaans kostbare stof, steltschoentje, broos; oneig. de taal of wijze van uitdrukking in het treurspel; een hoogdravende, gezwollen stijl.

Cotillon, m. fr. (spr. *kotieljóng*), eig. een onderrok; een fransche gezelschapsdans.

cotiséren (fr. *cotiser*, v. h. lat. *quotus*; vgl. **quota**, **quotiséren**), een' overslag maken, schatten wat ieder naar zijn aandeel zal betalen; zijn aandeel bijdragen, zamen brengen; **cotisatie**, f. de overslag, schatting, verdeling eener bijdrage, aandeelsbepaling, z. v. a. **quotisatie**.

Coton, m. fr. (spr. *kotóng*), katoenen stof, boomwollen stof, katoen (z. a.); **cotonis**, n. fr. (spr. *kotoni*), indische taf; **cotonnade**, f. katoenlinnen; **cotonnée**, f. eene lichtbruine half katoenen

stof; **cotonnerie**, f. eene katoenweverij; **cottonnères**, met katoen voeren of opvullen; **cottonnète**, f. eene katoenen stof; **cottonnîne**, f. grof doek van katoen en hennip, dat tot zeildock, inz. voor de galeijen, wordt gebruikt.

cotoyéren, fr. (spr. *kotoaj*—, van *côte*, kust), langs de kust of den oever varen, rijden of marcheren; iemand ter zijde gaan, hem als zijne schaduw vergezellen.

Cotta, **codda**, eene inhoudsmaat van 1200 *couris* als maat (niet als munt) beschouwd.

Cottābos, m. gr., een oudgr. gezelschapsspel, waarbij men het overschot van ongemengden wijn in een metalen vat liet vallen, het bekerspel, schotelspel; **cottabismus**, Med., het dropbad.

Cottah, eene landmaat in Indië, het $\frac{1}{8}$ van een *chattack*.

Cotte, f. fr., de vrouwenrok, onderrok; *cotte d'armes* (spr. — *d'arm'*), een wapenrok, een oud militair kleedingstuk, dat over het harnas getrokken werd; *cotte de mailles* (spr. — *malj'*), pantserrok, pantserhemd, maliënkolder, eene soort van hemd of harnas, uit maliën of kleine ijzeren ringen gemaakt; *cotte morte*, Jur., de nalatenschap van een' kloostergeestelijke.

Cottimo, m. it., de schatting, die de europeaanse koopvaardijvaarders aan hunne consuls in de Levant betalen.

Cottonvogel, een vogeltje van Polen en Litthauen, dat zijn beursvormig nest aan het einde van eenen tak hangt, de buidelmees.

Cotūla, f. gr., de stinkende kamille, moederkruid, koedille.

Cotūla, **cotyla**, f. eene oudgr. maat voor vloeistoffen, omtrent 3,8 ned. kan; zij was verdeeld in 60 *cochliarions*; ook eene maat voor drooge waren en dan omtrent = 6,5 kop., verdeeld in 15 *cochliarions*.

Cotunni of **cotugno** [vocht van], m. Anat., de doorschijnende vloeistof, die al de holten van het inwendig oor vult; zoo geheeten naar den ontledkundige *Cotugno*.

Cotyledōnen, pl. gr. (sing. *kotylēdōn*, f. in 't algemeen uitholling, indicping), de zaadlobben of zaadbladen aan beide zijden van de kiem of het pluimpje der plant, het orgaan van hare voeding; planten met zulke zaadlobben voorzien noemt men **cotyledonaire planten**; **cotylēdon**, m. gr. Bot., het navelkruid, tot de familie der *crassulacēen* behoorende.

Couagga of **quagga**, m. N. H., de bruin-gestreepte zebra van Afrika, die daar als paard dient.

Couche, f. fr. (spr. *koesj'*), het bed, de bedstede; het kraambed; een zaai- of

broeibed in eenen tuin; de inzet in 't spel; ook de aardschicht of -laag (*stratum*); **couche** (als gebiedende wijs v. h. fr. werkwoord *coucher*, neder liggen, liggen), tot honden gezegd: lig stil! zwijg! **couchée**, f. de nachtherberg; het nacht-leger; **couchéren**, neder schrijven, te boek stellen; doen liggen.

Coudée, f. fr. (spr. *koedé'*), de lengte van den elleboog tot aan de vingertoppen; van daar eene lengtemaat in verschillende landen, die doorgaans $1\frac{1}{2}$ voet of van 6 tot $7\frac{1}{2}$ palmen deed.

Couillage [**droit de**], m. fr., een recht of cijns, door de bisschoppen in de 14de, 15de en 16de eeuw van de pastoors in hun bisdom geheven voor de vergunning van eene bijzit te mogen houden.

Coujon en **coujonnères**, z. **cojon**.

Coulage, f. fr. (spr. *koelāazj'*), van *couler*, vloeijen), Merc., het uitvloeijen, het verlies aan vloeistoffen door uitloopen; vgl., **lekkage**; **coulant** (spr. *koelāng*, gew. *koelānt*), vloeijend, b. v. een **coulante stijl**; toegevend, gediensig, ligt te behandelen; als adverb. **coulamment** (spr. *koelamāng*), vlug, vlot, vloeijend, inz. van het spreken eener vreemde taal; **coulant**, m. een verschuifbaar of bewegelijk sieraad, kleinood, edelgesteente aan vrouwen-halssnoeren; de sluitring eener parapluie; **coulé**, m. (spr. *koelé*, Muz., het slepen der noten; ook een slepende pas in het dansen; **coulée**, f. fr. (spr. *koelé'*), het schuine schrift, cursief-schrift.

Couleur, f. fr. (spr. *koe*—, v. h. lat. *color*), de kleur, verw.; de troeffleur in het kaartspel; de leverei; oneig. het voorwendsel, aanzien, de schijn, schijngrond; **couleur de préférence** (spr. — *preferāngs'*) of **favorite**, f. in het kaartspel de kleur, die den voorrang boven de andere heeft, ook de fijne, de beste genoemd; **couleur de puce**, vloekleur, vloojenkleur, z. **kermes**.

Coulevrine, f. fr. (spr. *koel'wrien'*), Mil., eene veldslang, eene vroegere soort van lang geschut, dat zeer ver droeg.

Coulis, n. fr. (spr. *koeli*), doorgezegen afkooksel van hoenders, kalksvleesch, krecften enz.; gefiltreerde bouillon; ook een chineesche lastdrager.

Coulisse, f. fr. (spr. *koeliess'*, *couler*, vloeijen, glijden, schuiven), de schuifwand, het tooneelscherm, een beweegbare zijwand op het tooneel; **coulissiers**, pl. (spr. *koeliessi-é*), onwettige beursmakelaars in Parijs, beunhazen in effecten; ook zij, die steeds achter de tooneelschermen staan.

Coup, m. fr. (spr. *koe*), slag, klap, schop, stoot, houw, steek, snede, worp, veeg, streek, schot, greep, trek, teug, dronk, beet, windvlaag enz., in 't algemeen de indruk, die het eene ligchaam op het andere

maakt, door het te raken, te treffen, te verdeelen enz.; b. v. bij het spel *coup d'éclat* (spr. —*deklá*), een meesterzet; *coup d'essai* (spr. —*dessè*), eene proefneming, een proefstoot; *c. d'état* (spr. *detá*), een staatsstreek, eene stoute handeling, die eene gewichtige, twijfelachtige zaak op eens beslist; *c. de force*, eene daad van geweld, een magtstreek; *c. de fortune*, een buitenkansje; *c. de grâce*, een genadeslag, -stoot, -houw enz.; *c. de hazard* (spr. —*hazáar*); een gewaagde zet, een waagstuk; *c. de main* (spr. —*mèng*), eene handstreek; Mil., eene overrompeling, verrassing, het onverhoeds wegnemen van eenen post enz.; *c. de maître* (spr. —*mètr'*), een meesterlijke zet, een meesterstreek; *c. de théâtre*, z. **théater-coup**; *c. manqué* (spr. —*mangke*) of *faux coup* (spr. *fo koe*), een misstoot, misslag, misshot enz.; *c. d'oeil* (spr. *duily'*), een blik van het oog, oogopslag, wenk; het snelle overzigt; uitzigt; *à coup perdu*, op goed geluk af; *a coup sûr* (spr. —*suur*), ongetwijfeld, gewis; *à tous coups* (spr. *a toe koe*), elk oogenblik, telkens; *après coup* (spr. *aprè koe*), ontijdig, te laat, achter het net; *pour le coup*, voor dit maal.

coupâbel, fr. (spr. *koe*—), schuldig, strafbaar.

Coupe, coupé, z. ond. **coupéren**.

coupelléren, z. **cupelléren**.

coupéren (fr. *couper*, spr. *koepé*), afsnijden, b. v. den weg doorsnijden, afhouden, (een paard) kortstaarten, ook ruinen; bij het kaartspel: afnemen, ook troef inleggen, bannen; Muz., de toonen afstooten; **coupe**, f. (spr. *koep'*), de snede, doorsnede; het afnemen der kaarten, drinkbeker, schaal, kelk; **coupegorge**, (spr. *koep' ghórzj'*), een moordhol; on-eig. elke plaats, waar men bestolen, bedrogen, gesneden wordt; **coupe-tête**, n. (spr. *koep'tèt'*), haasje over, bokstavast, een kinderspel; **coupé** of **gecoupeerd**, doorsneden, b. v. met slooten, grachten enz.; gesneden, geruind (van paarden), ook gekortstaart; in het kaartspel: afgenomen, afgebannen; Muz., afgestooten; **coupé**, m. een danspas, waarbij de knie gebogen wordt, de buigpas; ook een korte, halve open wagen zonder bok, eene halfkoets; de voorste afdeeling der diligences, ook wel cabriolet geheeten; elke afdeeling of afgezonderde ruimte van een' spoorweg-waggon; **coupez!** (spr. *koepé*) bij het kaartspel: neem af! **coupis**, m. fr. (spr. *koepi*), Merc., geruite cotonnade of oostindisch katoenlinnen.

coupléren, fr. (spr. *koe*—), paren, koppelen.

couplet, n. fr. (spr. *koeplet*), een der gelijkregelige afdeelingen van een gedicht, inz. wanneer dit gezongen kan worden;

vgl. **stanze** en **strophe**; **coupletéren**, iemand in verzen de les lezen, doorhalen.

Couple, z. **koepel**.

Coupon, m. fr., pl. **coupons** (spr. *koepong*, v. *couper*, snijden), een afsnijdsel, inz. de rentebriefjes, interestbiljetten bij de obligatiën, effecten, waarvan bij elke uitbetaling of vervaltermijn één wordt afgesneden, om daarop betaling te krijgen of het als gereed geld uit te geven; ook een overschietende lap van ellengoed; een lap, snipper; **coupure**, f. (spr. *koepiur'*), eene snede, insnede; Mil., eene soort van verschaning, eene gracht, sloot enz. om den vijand voet voor voet de aangevallen werken te betwisten.

Cour, f. fr. (spr. *koer*), het hof; gerechtshof; de opwachting, de hoofsche eerbied en oplettendheid, die men iemand toebrengt; van daar iemand, inz. eene dame **cour maken**, naar hare gunst streven, haar liefdebewijzen geven, zijn hof maken; *cour d'amour* (spr. *damóer*), een minnehof, eene liefdevierschaar in de middeleeuwen, in Frankrijk op het einde der 11de eeuw ontstaan ter beslissing van zekere galante geschillen; *cour d'assises*, z. ond. **assises**; *cour parée*, staatsichof, eene plechtige opwachting ten hove; *cour plénière*, algemeene holverzameling.

Courage, f. fr. (spr. *koeráazj'*, v. *coeur*, hart), de dapperheid, kloekmoedigheid, moed; **courage!** houd moed! moed gehouden! **courageux** (spr. *koerazjéu*, gew. *koerazjeus*), moedig, manhaftig, onverschrokken.

courant, fr. (spr. *koe*—, v. *courir*, loopen) 1), loopend, omlopend, gangbaar, geldig; **courant**, n. in omloop zijnde of gangbare aanten, inz. grof zilvergeld, in tegenst. met klein geld; **courant 2)**, f. het nieuwsblad, tijdingblad (de loopmare, bij Hooft), gewoonlijk uitgesproken als *krant* en bij Weiland zelfs dus gespeld. De Franschen, uit wier taal wij dit woord hebben, gebruiken het in deze beteekenis echter niet; zij zeggen daarvoor *gazette* (z. a.); **courant-bank**, f. eene openbare bank, die hare betalingen in gereed geld doet; **courant-schulden**, kleine schulden zonder zekerheid of onderpand; **courante waren**, ligt verkoopbare of af te zetten koopgoederen; *au courant* (spr. *o koeráng*), tegen den loopenden prijs; *au courant zijn*, met den tijd en zijne nieuwste verschijnsels voortgaan, gelijken tred houden; den samenhang eener zaak begrijpen; **courante**, f. (spr. *koerángt'*), eene soort van tooneeldans, loopedans; ook een daartoe behoorend muziekstuk in $\frac{3}{8}$ of $\frac{3}{4}$ maat; **courantier**, m. (spr. *koe*—), de nieuwsblad-schrijver, -uitgever, -drukker; **courantin**, m (spr. *koerangtèng*), eene soort van vuur-

pijl, die langs een gespannen touw loopt tot het aansteken der vuurwerken.

Courbaril, m. Bot., de gemeene locustboom (*hymenaea courbaril*, L.), welke de anime-gom oplevert.

Courbe, f. fr. (spr. *koerb* v. h. lat. *curvus*, krom). Arch., kromhout; Geom., eene kromme lijn. *curve*; ook een gezwel achter de knieschijven der paarden, spat; **courbette**, f. (spr. *koer*—), een ligte boog- of kromsprong van een paard, een korte galop; ook eene buiging, een strijkvoet; **courbétéren**, kromme sprongen maken, met ligte sprongen rijden, waarbij het paard de beide voorpooten gelijk oplicht en terstond gebogen neder slaat.

Courier, m. (spr. *koerier*, v. h. fr. *courrier*, spr. *koeri-e*), een renbode, postlooper, postrijder, inz. in staatsaangelegenheden: een staatsbode (**cabinets-courier**); **courierschip**, een snelzeiler, postschip, een vaarttuig tot overbrenging van gewichtige bevelen.

Couris, **Kauris**, pl., kleine schelpen of hoorntjes, die den inboorlingen v. Guiana als munt dienen; men heet ze ook zembis; 2000 **couris** doen een **macuta** of 23 ct.

Couronnement, m. fr. (spr. *couronnemang*), Mil., de krooning van den bedekten weg, de loopgraaf met hare bedekkende schanskorven, waarmede de belegeringswerken voltooid en in welke de bres- en contre-batterijen aangelegd worden.

Cours, m. fr. (spr. *koers*; van het lat. *cursor*), de loop, inz. de geldsomloop, gangbaarheid eener muntsoort, **koers**; de loopende geldprijs, wisselwaarde, -hoogte; ook de straat, de weg, b. v. **postcours**, postweg; de loop van een schip, scheepsloop of scheepsrigting, van daar **cours houden**, den rechten weg vervolgen; **den cours kwijt zijn**, van den rechten weg afgedwaald zijn; ook in zijne redeneringen verward raken; **cours stellen**, Mar., de rigting, de streek bepalen, op welke de man aan 't roer moet aanleggen; **coursrekening**, Merc., de prijsberekening der wissels, wanneer er van de eene plaats op de andere getrokken wordt; **courslijsten**, overzicht van de veranderingen, die er in geld- en wisselhandel plaats grijpen; **coursen**, den koers rigten; schatten, ramen; ook volbrengen, ten uitvoer brengen, klaren; **courséren**, omloopen, in omloop of gangbaar zijn; **coursibel**, gangbaar; **coursier**, m. fr. (spr. *koersi-e*), een renpaard, harddraver; strijdros.

Court, n. eng. (spr. *koort*), een geregts-hof; ook eene vereeniging van engelsche kooplieden te Hamburg; **court martial** (spr. —*máarsjel*), een kriegsraad, krijgsgereggt; *c.* of *chancery* (spr. —*tsjensrie*), het kanselarij-gereggt; *c.* of *common pleas* (spr. —*plies*), het oppergeregts-hof; *c.* of

equity (spr. *ekkwittie*), een billijkheids-gereggt, een handelsgereggt of kamer van koop-handel in Engeland, die niet naar de strengheid der wet, maar naar billijkheid vonnis spreekt; *c.* of *exchequer* (spr. —*ekstsjekker*), het schatkamer-gereggt; *c.* of *kings* of *queen's bench* (spr. —*kwiensbentsj*), het opperhofgereggt.

Courtage, z. ond. **courtier**.

Courtaud, m. fr. (spr. *koertó*, v. *court*, kort), een paard met afgesneden ooren en staart.

Courtier, m. fr. (spr. *koerti-e*, weleer ook *courretier*, v. *courir*, oudtijds *courre*, loopen, omdat zijn werk in rondloopen bestaat), een makelaar, onderhandelaar, bemiddelaar van koopen en verkoopen; *courtier interprète* (spr. —*éngterpré*), in Frankrijk een beëdigd handelstolk; **courtage**, f. (spr. *koertáazj*), ook **censerie**, f. (spr. *sangs'ri*), het werk eens makelaars, de makelarij, het makelaarschap; ook het makelaarsloon; **courtage-boek**, **courtage-conto**, n. het rekeningboek der beëdigde makelaars.

Courtige, f. fr. (spr. *koertiezj*), Merc., hetgeen er aan de voorgeschrevene lengte van een stuk stof te kort komt.

Courtine, f. fr. (spr. *koertien*), de voorhang, gordijn (mid. lat. *cortina*), de middenwal, tusschenwal, gordijn tusschen twee bolwerken, die de zijden of flanken vereenigt.

Courtisan, m. fr. (spr. *koertizang*), een hoveling; **courtisáne**, f. eig. eene holdame; eene vrouw van ongeregelde zeden, maar onderscheiden door zekeren zwier van manieren en die hare gunsten op prijs stelt, eene voorname of zoogenaamde fatsoenlijke boeleerster; **courtiséren**, iemand gezet zijn hof maken of opwachten, uit baatzucht vleijen, inz. eene vrouw; **courtoisie**, fr. (spr. *koertoazie*), it. *cortesie*, f. de hof- of riddermanieren, ridderlijke hoffelijkheid, beleefdheid, dienstvaardigheid jegens het andere geslacht, ridderlijke vrouwenhulde; ook brieven- of schrijfbeleefdheid in de titulatuur.

courts jours, pl. fr. (spr. *koer zjoer*), eig. korte dagen; Merc., korte termijn, spoedig verschijnende vervalddag (v. wissels), kort zigt.

Cousin, m. fr. (spr. *koezèng*, mid. lat. *cusinus*, waarsch. v. h. lat. *consanguinicus*, bloedverwant), de neef; **cousine**, f. (spr. *koezien*), de nicht (personen, gesproten uit twee broeders, twee zusters of uit broeder en zuster); **cousin** is ook de naam, dien de koning van Frankrijk (en in navolging ook wel andere vorsten) aan de prinsen van den bloede, aan vreemde vorsten en grootten des rijks gaven; **cousinismus**, n. de nevenbegunstiging, z. v. a. **nepotismus** (z. a.).

Cousinétten, **coussinóttén**, pl. (v. h.

fr. *coussin*, kussen), rozenappels van bijzonder zacht vleesch en fijne schil.

Couteau, fr. (spr. —*koetó*), in 't algemeen mes, inz. z. v. a. *couteau de chasse* (spr. —*sjáss'*), een hartsvanger, jagthouwer, kort zijdgeweer; **coutelas**, m. (spr. *koet'lá*), korte en breede sabel, kling.

Couteline, f. fr. Merc., eene soort van witte of blaauwe grove katoenen stof uit Indië, inz. uit Suratte.

coûte qui coûte, fr. (spr. *koet' ki koet'*), het koste wat het wil, tot elken prijs, volstrekt.

Coutil, m. f. (spr. *koeti*), tijk, beddetijk.

Coutume, f. fr. (spr. *koetium'*; vgl. *costume*), gewoonte, gebruik, lands-, stadsregt, lands- of stadsgebruik; in Frankrijk de provinciale wetten.

Couvert, n. fr. (spr. *koewér*, gewoonl. *koewért*, v. *couvrir*, bedekken), een omslag, brievenomslag, eene scheede, hulsel, bedekking; het vereischte tafelereedschap voor één' persoon; *à couvert*, beschut, beveiligd, geborgen; ook voor het maal van één persoon, b. v. 1 gl. *à couvert*; *par couvert*, ingesloten, onder omslag (op brieven); *couvertement* (spr. *koewert'mang*), heimelijk; **couvertéren**, bedekken, omslaan, insluiten; **couverture**, f. deksel, bedekking, beddedeken, omslag; **couvrechef**, m. fr. (spr. *koewer'sjéf*), Chir., een wondhealersverband of windsel om het hoofd; **couvreface**, f. (spr. *koewer'fáss'*), Mil. Arch., bolwerkbeschutting, z. v. a. **contregarde**; **couvrefeu**, m. eig. vuurdeksel; braadscherm; de avondklok, de klok, die in sommige oorden des avonds het teeken geeft tot uiteen gaan, tot scheiden, de taptoc; **couvréren**, bedekken, verbergen; bespringen, dekken (eene merrie).

Covado, m. eene lengtemaat in Portugal voor stoffen, verdeeld in 3 palmos, = 0,65577 ned. el; ook eene lengtemaat in de Barbariische staten, te Marocco = 0,5042 ned. el.

Covenant, m. eng. (spr. *kóvvinent*, v. h. lat. *convenire*), in 't algemeen een verdrag, verbond, inz. het verbond der schotsche protestanten, ter bescherming der nieuwe leer in 1586 gesloten.

Covid, m. eene lengtemaat in Azië, in China = 0,3564, te Bombay = 0,4602, te Madras = 0,4737, te Pondichery = 0,4573 ned. el.

Cowries, z. v. a. **couris** of **kauris** (z. a.).

Coxägra, n. lat.-gr. (v. h. lat. *coxa*, heupbeen), Med., de heuppijnt; **coxalgie**, f. eig. heuppijnt, ontsteking en verzering v. h. heupgewricht, het zogenaamd vrijwillige hinken, ook **coxarthrocäce**; **coxitis**, f. ontsteking v. h. heupgewricht.

Coyon, z. **coïon**.

Coz-beckdji-baschi, m. turk., de gietdrager in het serail.

Crachat, m. fr. (spr. *krasjá*), eig. uitgeworpen speeksel of slijm; on eig. (in de volkstaal) eene ordester of verscheidene op de borst gedragene ordeteckens; **crachéren**, spuwen, uitwerpen; **crachoir**, m. (spr. *krasjoár*), een spuwbakje, wispedoor; **crachotéren**, dikwijls spuwen.

crainitif, fr. (spr. *kréngtief*), vreesachtig, schroomvallig, beschroomd, bloode, schuchter.

Cramani, m. de oostindische stadsregter.

crambe bis cocta, c. *recôcta*, c. *repetita*, f. kool; opgewarmde kost; vervelende en nuttelooze herhaling.

Cramoisi, fr. (spr. *kramoazi*), karmozijnrood.

Crampus, m. mid. lat., kramp in enkele spieren, vooral van de ledematen, b. v. in de kuit.

Cran, m. fr. (spr. *krang*), de signatuur aan drukletters, de kerf, het groefje, dat hare boven- of onderzijde en de soort, waartoe zij behooren, aanduidt.

Crannerie, f. fr., een dolle streek, een uitzinnig gedrag.

Cranion, n. gr. (*kranion*) of **cranium**, nw lat., de schedel, het bekkeneel, de hersenpan; **cranioabdominaal**, tot schedel en buik behoorend, **craniocephälisch**, tot hoofd en schedel behoorend; **craniofaciaal**, tot schedel en gelaat behoorend; **craniognomica**, f. de schedelkunde en schedelverklaring, de bepaling der geestvermogens en neigingen van een' mensch uit den vorm des bekkeneels; **craniolithen**, pl., versteende doodekopschelpen; **cranioloog**, m. een schedelleeraar; **craniologie**, f. de schedelleer, eene wetenschap door Dr. Gall in het begin dezer eeuw tot een geregeld stelsel gebracht; **craniomantie**, f. het waarzeggen uit het bekkeneel; **craniometrie**, f. de schedelmeting; **craniopathie**, f. het schedellijden, eene aandoening des bekkeneels; **cranoscoop**, n. een schedelbeschouwer; **cranioscopie**, f. de schedelbeschouwing; **craniostegnosis**, f. de schedelvernaauwing; **craniothoracisch**, tot schedel en borst behoorend.

Cranky, n. eng. (spr. *krénki*), Merc., het geruite lijnwaad.

Granter, m. gr., de wijsheidstand, verstandskies, de achterste baktand; de slag-tand van het everzwijn.

Cráp, n. eng., de windhaver; boekweit; Merc., eene stof voor vrouwenmantels.

Crapaud, m. fr. (spr. *krápó*), de pad, padde; een zacht gezwel aan den hoof v. h. paard; **crapaudine**, f. of **bufoniet**, m. fr., een paddesteen; eene plaat met de spil, waarop eene groote deur of poort draait; eene blikken of looden plaat met

gaatjes, een rooster van ijzerdraad vóór de opening eener waterbuis.

crápūla, f. lat., de roes, en de hoofdpijn na eenen roes; **crápūle**, f. fr., liederlijkheid, zwelgerij, vuile overdaad; gemeen volk, gepeupel, janhagel, graauw; **crápuleus**, dronken, bezopen.

Craque, f. fr. (spr. *krák'*), een plat woord voor leugen.

cras, lat. (*crassus*, a, um), dik, sterk, grof, plomp; on eig. ongelouterd, grofzinnelijk, ruw, b. v. **crasse begrippen**; **crasaméntum**, n. lat., eig. droesem, grondsap; men drukt met dat woord het stolbare gedeelte des bloeds, den bloedkoek uit; **crasáne**, f. (*bergamotte crassane*), fr., eene soort v. kruidige peer, die in vorm en kleur naar de bergamot gelijkt; **crasséren**, lat., dik maken, digt maken; **crassescéren**, dik, vet worden; **crassicaudisch**, nw lat., dikstaartig; **crassicaulis**, dikstengelig; **crassicóllisch**, dikhalzig; **crassicórnisch**, met dikke hoornen, dikke voelsprietten; **crassicóstisch**, dikribbig; **crassidéntisch**, diktandig; **crassificéren**, lat., dik, digt maken; **crassifólish**, nw lat., dikbladerig; **crassilinguisch**, diktongig; **crassilólish**, diklobbig; **crassinérvisch**, met dikke bladribben; **crassipédisch**, dikbeenig; **crassipénnisch**, dikvleugelig; **crassipetalisch**, met dikke bloembladeren; **crassiróstrisch**, nw lat., diksnavelig; **crassispinisch**, met dikke stekels; **crassisquāmis**, dikschubbig; **crassisúlcisch**, met breede voren, breedegegroefd; **crassiteit**, f. lat., de dikte, digtheid; **crassivenisch**, nw lat., dikaderig; **crassulacéén**, dikbladerige planten, zekere plantenfamilie, waartoe het huislook, het daklook, het dikblad, het navelkruid enz. behooren.

cras, lat., morgen; **crastinātie**, nw lat., het verschuiven tot morgen, het uitstellen; **crastinéren**, uitstellen, verschuiven.

Crasis, f. gr. (*krāsis*), de menging, b. v. der vochten, het lichaamsgestel, de temperatuur; Gram., de incensmelting, zamentrekking, koppeling van twee lettergrepen tot een' gemengden klank, inz. wanneer zij tot twee verschillende woorden behooren; **crasiologíe**, f. de leer van de temperamenten; **crasiographíe**, de beschrijving der temperamenten; **crasioristiek**, f. de leer van de kenteekenen des temperaments; **crāter**, m. gr., het mengvat, eene groote drinkschaal, waarin men naar oud-gr. gebruik den wijn met water mengde; de ketel, trechter of de trechtervormige opening van eenen vuurspuwenden berg; **crateriséren**, onmatig drinken, zuipen; **craterōma**, n. een mengsel van koper en tin.

Crassane, **crassi**—, z. ond. **cras**.

Crastinātie, **crastineren**, z. ond. **cras**.

Crategis, f. gr., een kruid, dat de geslachtsdrift opwekt.

Crates, m. een naam, dien men soms aan een misvormd mensch geeft, naar Crates v. Theben, een oud-gr. wijsgeer, gebogcheld en verdraaid van ligchaam, van walgelijke levenswijs en overdreven cynische gevoelens; de schoone en rijke Hipperchia wilde echter geen ander dan hem tot man.

craticuléren, lat. (v. *craticūla*, eene kleine horde), vierkante ruiten op eene teekening, plaat of schilderij brengen om ze verkleind na te teekenen, overtraliën; **craticūla**, f. het nateekennet; **craticulair**, netvormig, tralievormig; **craticulātie**, f. de overdekking eener teekening enz., met traliewerk of kruislijnen.

Cravache, f. fr. (spr. *krawásj'*), het rijk zweepje, de karwats.

Cravate, f. fr. [spr. *krawát'*; naar men wil afgeleid van de Croaten, vroeger *cravattes* genoemd (*cravat* heet nog in 't Fransch een croatisch paard), van wie deze dragt in 1636, bij gelegenheid van de oorlogen der Franschen tegen Duitschland, naar Frankrijk zou gekomen zijn], de halsdoek, das.

Cray, m. eng. (spr. *kree*), een klein driemastschip.

Crayon, m. fr. (spr. *kréjóng*), eene teekenstift, verwstift, een pijpje teekenkrijt, rood krijt, een potlood, griffel; ook eene daarmede gemaakte teekening; de schets, het eerste ontwerp; **crayonnéren**, met potlood, rood krijt enz. teekenen, schetsen of ontwerpen; **crayonneur**, m. een stifteekenaar.

Crázia, **crázie**, **crazi**, f. it., eene zilvermunt in Florence, Toscanen en elders, van 2 à 3 ct. waarde.

Créa, f. sp. Merc., eene soort van spaansch dubbellijnwaad, lederlijnwaad.

Cream, n. eng. (spr. *kriem*), room; **cream of tártar**, wijnsteenroom; **creamcheese** (spr. — *tsjies*), roomkaas; **creamtart**, een roomtaartje.

Créance, f. fr. (spr. *kreánsj'*), het geloof, vertrouwen, de borgtocht; uitstaande schuld, schuldvordering; **creanciéren**, borg staan, borg blijven; **creancier**, m. (spr. *kreangsi-é*), een schuldenaar, z. v. a. **creditor**; **creantātie**, f. Jur., de uitreiking eener geregtelijke oorkonde, acte enz.

Creas, m., ook **crées**, f. pl. Merc., eene soort van hennipdoek, dubbeldoek van wit garen.

Creatianismus, m. nw lat. (v. *creāre*, scheppen, *creatio*, schepping), de reeds door Aristoteles opgeworpen en door de kerkvaders verdedigde meening, dat God de menschelijke zielen in den tijd schept en haar bij het telingswerk, of ook 40 dagen na de ontvangenis, met de lichamen verbindt; **creatiaan**, m. een aanhanger van die leer; **creätie**, f. de scep-

ping; teling, voortbrenging; **creātor**, fr. **createur**, m. de schepper; **creatuur**, f. lat. (*creatura*), een schepsel; minachtend: een gunsteling of afhankelijk wezen van hem, aan wien hij zijne fortuin te danken heeft; ook wel een slecht vrouwspersoon, verachtelijk of wonderlijk mensch.

Creatine, f. gr. (van *creas*, vleesch), Chem., eene bijzondere zelfstandigheid, die men uit het vleesch verkrijgt, vleeschstof, **creātisch**, Med., tot het darmscheil behoorende; **creatophāgisch**, vleeschetend.

crebro, lat., dikwijls, menigmaal; **crebescēren**, menigvuldig worden, zich uitbreiden; **crebricōstisch**, nw lat., digtribbig; **crebrēren**, lat., menigvuldig maken; digt maken; **crebrisūlcisch**, nw lat., digt gegroefd; **crebriteit**, f. lat., de menigvuldigheid; digtheid.

Crêche, f. fr. (spr. *krésj*), de voorbek, de uitgemetselde punt van een' brugpijler, bruggezuil; een ijsbreker in rivieren.

Credemnon, n. gr., hoofdwindsel, sluijer.

credo, lat., ik geloof; het **credo**, de geloofsbelijdenis der apostelen; **credēre**, lat. en it., gelooven; van daar: **credat Judaeus Apella**, lat., eig. dat geloove de jood Apella (een bijgeloovige jood in Rome ten tijde van Horatius), dat geloove ieder ander dan ik! *del credere* staan, it. Merc., voor iets goed spreken, borg blijven; **credentiales** [*litterae*], z. *litterae credentiales*; **credenzen**, hoogd. (spr. *kredéntsen*, v. h. it. *credenzāre*, van *credēza*, geloof), geloof schenken; voorproeven, naar vorm. gebruik aan de hoven de spijsen en dranken vooraf proeven eer men ze een ander aanbiedt; van daar **credenzer**, m. een voorproever; **credenzteller**, m. een presenteerblad; **credenztafel**, eene schenktafel, aanregetkas; **crediet**, m. (it. *credito*), Merc., trouw en geloof, handelsvertrouwen of aanzien, de goede naam, waarin iemand staat als nauwkeurig betaler, als gegoed, solide persoon; de gegeven tijd v. betaling, het borgen, b. v. iets **op crediet nemen** of **koop**, iets borgen, een **jaarlijksch crediet hebben**, een jaar tijdruimte v. betaling hebben; **credibel**, geloofelijk, geloofbaar; **crediet-biljēten**, pl., schuldbekentenissen voor ontvangene waren, met aanduiding van den tijd der betaling; **crediet-brieven**, aanbevelings- of borgtoegtsbrieven, waarin een derde verzocht wordt den daarin beteekende met geld, voorspraak enz. te ondersteunen (reizigers plegen zich zulke brieven te verschaffen, wanneer zij het noodige geld niet in kinkende munt willen mede nemen); geven zulke brieven een onbepaald crediet, dan heeten zij **open credietbrieven**; z. voorts over het woord in politieken zin *litterae credentiales* onder *littera*; **credietkas**, eene zoodanige kas, waarbij men op de haar

overgegevene waren tegen interest voorschotten kan krijgen; **crediet-systeem**, n. eene borg- of leeninrigting; **creditabel**, eerzaam, eerbaar, welvoegelijk; — **crēdit**, (eig. de 3de persoon v. *credere*, *credit*, hij geloof, vertrouwt toe, leent), het hebben, te goed, in de koopmansboeken tegenover het debet geplaatst; **creditéren**, op vertrouwen of geloof geven, borgen of leenen; iemand vertrouwen bewijzen of schenken; vertrouwen, toevertrouwen; **creditor**, fr. **créditeur**, een schuldeischer, iemand, die geld te vorderen heeft, uitgeleend heeft; vgl. **debitor**; **creditor antichreticus**, een schuldeischer, wien het vruchtgebruik van een onderpand in plaats van interesten is aangewezen; *cr. chirographarius*, een schuldeischer op handschrift; *cr. hypothecarius*, een schuldeischer, die door een onderpand is gewaarborgd; **creditrice**, f. de schuldeischeres; **créditum**, n. het geleende geld; **creduliteit**, f. (lat. *credulitas*), de ligtgeloovigheid; **creduliteits-eed**, de verzekering onder eede, dat de eedaflegger iets voor waar of onwaar houdt, 't welk hij niet door eigene waarneming weet.

Creeks, pl. eng. (spr. *krieks*), kleine zeeboezems of golven, bogten, baaijen, inhammen, havenplaatsen aan de engelsche kusten; vgl. **crique**; **creeks**, **crees**, pl. (spr. *krieks*, *kries*), twee indiaansche volkstammen in N. Amerika, dus genoemd naar de menigvuldige kleine wateren hunner landstreek.

creēren, lat. (*creāre*), scheppen; kiezen, verkiezen, benoemen, aanstellen; oprigten, stichten; **gecreēerd**, verkozen, verkoren, aangesteld, benoemd; opperigt, gemaakt.

Cremaillères, pl. fr. (spr. —*maljèr*'), Fort., zaagtanden, driehoekige met vlechtwerk bekleede uitsnijdingen aan de inwendige glooijing van de borstwering eener veldschans, om de verdedigers gelegenheid te geven, hun geweevuur naar drie verschillende zijden te rigten; haar uitvinder was de fr. ingenieur Clairac; **cremaillerie**, f. (spr. —*maljerie*), tand- of kerfwerk; **cremaillēren**, kerven. getand maken.

Crémant, m. fr. (spr. *cremáng*), Merc., eene soort van hooggeschatte champagne-wijn, op welken een ligt, wit, naar room gelijkend schuim komt.

Crémāster, m. gr. (v. *kremáein*, zwevend houden), Anat., de schortspier van den zaadbal.

Crême, f. fr. (spr. *krém*'), eig. de room van de melk (lat. *cremor lactis*); ook een schuimend geregt uit eijeren, melk, suiker, amandelen enz.; oneig. het beste van eene zaak, de room; *crême aux amandes* (spr. —*ozamángd*'), amandelmelk of -pap; *crême d'orge* (spr. —*dörzj*'), gerstenslomp; *crême fouettée* (spr. —*foeütté*'), geklut-

ste, tot schuim geklopte room, oneig. mooie woorden, schijnvernuft enz. zonder grondigheid.

Cremlnicus, a, um, gr. (v. *krēmnoī*, de schaamlippen), wat tot de schaamlippen behoort; **cremlnóncus**, m. of **cremlnonóōsis**, f. een gezwel aan de schaamlippen.

Cremlnométer, m. gr., een werktuig om hellingen of glooijingen te meten; **cremlnometrie**, f. de hellingmeting.

Cremloner viol, eene voortreffelijke soort van violen uit Cremóna in Italië.

cremlnor, m. lat., room; **cremlnor tartāri**, m. room van wijnsteen, gezuiverde wijnsteen, wijnsteenkrystallen, overwijnsteezure potasch; vgl. **tartarus**.

cremlna, f. lat., de insnede, kerf, groef; **cremlneaux**, m., pl. **cremlneaux**, fr. (spr. *kremlno*), Fort., getande openingen in de muren der vestingen, om er den tromp v. h. geweer door te steken en op den vijand te vuren, schietgaten; **cremlneléren**, kerven, uittanden, met schietgaten voorzien; randen, b. v. munten; **cremlnelage**, f. (spr. —*láazj*'), het randwerk der munten; **cremlnelóllisch**, nw lat., met gekerfden hals; **cremlneliférisch**, getand, gekerfd; **cremlnelróstrisch**, met gekerfden snavel.

cremlneléren, nw lat., in lettergieterijen: de drukletters afslijpen; de letter van de scherpe kanten ontdoen; **cremlnelerie**, f. de scherpe kant, die van de letter moet worden weggenomen.

Cremlnographië, f. gr. (v. *kremlnas*, vleesch), de vleeschbeschrijving; **cremlnophagië**, f. gr., het vleescheten, eene schimpbenaming van de luthersche avondmaals-leer, door de tegenpartij daaraan gegeven; **cremlnosot**, n. (de uitgang *sot* van *sódzeln*, reddend, behouden), een door Dr. Reichenbach in 1832 ontdekt bijzonder bederfwerend bestanddeel van den rook, den houtazijn enz., hetwelk tot bewaring van het vleesch (van daar de naam), als geneesmiddel, inz. tegen de tandpijn, dient.

Cremlnool, m., pl. **cremlnoelen** (sp. *criollo*, d. i. eig. opgewassen, geteeld, inz. in het land geteeld, inlandsch), de in Amerika uit euroopeaansche ouders geboren menschen.

Crêpe, fr., ook **crêpon**, m. (spr. *krêpóng*, v. *crêper*, lat. *crispere*, krullen, *crispus*, gekruld), floers, krip, eene doorgaans ligt kroezige stof van fijne wol of ruwe zijde; ook eene soort van gekruld kapsel; **crêpe de Chine** (spr. —*sjien*'), chineesch floers; **crêpe double** (spr. —*doel*'), dubbel floers; **crêpe lisse** (spr. *liess*'), glad floers; **crêpi**, m. fr., de pleisterkalk, waarmede het muurwerk wordt vol geraapt; **crêpine**, f. kwastwerk, eene soort van franje, van boven breed en open gewerkt met lange afhangende draden; **crêpon**, m. fr. (spr. —*póng*'), eene naar

floers gelijkende, kroezige stof, doorgaans van wol.

crêpéren, lat. (*crepāre*), eig. kraker bersten, springen van ijzeren hollen kogels; oneig. gem., sterven, omkomen, verrekken; ook ergeren, verdrieten; **crêpitéren**, lat. (*crepitāre*), kraken, b. v. van gebroken beenderen; **crêpitātie**, f. het kraken, knetteren, knappen, b. v. van een vlamvend vuur; Chir., het knerssen van gebroken beenderen, ook het knappen der gewrichten; **crêpītus ventris**, eene hoorbare windlozing.

Crêpīda, f. lat., de pantoffel; vgl. *ne sutor ultra crepidam*; **crêpidariūs**, m. de pantoffelmaker.

Crêpine, **crêpon**, z. **crêpe**.

Crêpundīa, pl. lat., kinderspeelgoed, kinderachtige dingen; ook de kenteekens, waarmede men oudtijds de vondelingen merkte, opdat zij later door hun geslacht konden herkend worden.

Crêpuscūlum, n. lat., de schemering, bij de Ouden doorgaans de avondschemering; **crêpusculair**, tot de schemering behoorende; **crêpusculariën**, pl. N.H., avondvlinders.

Crês, m. fr. Merc., lijnwaad van Morlaix, z. v. a. **creas**.

crescendo, it. (spr. *krészéndo*, v. het lat. *crecere*, groeijen), Muz., toenemend, stijgend in sterkte der toonen, de allengsche overgang van *piano* tot *forte* en *fortissimo*; men duidt het aan door het teeken < of door de verkorting *crese.* (vgl. *decrescendo*); ook de naam van een in 1771 door Bauer te Berlijn uitgevonden speeltuig, dat als een klavier behandeld wordt en 8maal van toon kan veranderen; **Crêscēntīa**, vrouwenn.: de groeiende, toenemende.

Creseau, m. fr. (spr. *krézó*), Merc., dikke gekeperde wollen stof of sergie met 2 en vers of ruwe zijden.

Crêsentīna, it., een geroosterd sneedje brood met peper en zout.

Crête, f. fr. (v. h. lat. *crista*, it. *cresta*), kam, graat, bergrug, zoom, rand; kuif of pluimbos; helmspits.

Crêténsen, bewoners van het eiland Creta.

Crêticus, m. gr. Poet., een versvoet van vier lettergrepen, bestaande uit een' jambus en een' trocheus (— u —), b. v. statenverbond.

Crêtin, m., pl. **crêtins**, fr. (spr. *krêtèng*) of **crêtinen** (of v. *crêtine*, aanspoeling, daar de kwaal aan de mocrassen wordt toegeschreven, of waarsch. van het romanisch *crêtura*, d. i. creatuur, een ellendig schepsel, dus eig. *crêtinen*), eene soort v. menschen, die zich door zwakheid van geest en wanstaltigheid des ligchaams van anderen onderscheiden en meest in de alpendalen

van Zwitserland, Savoye en Piemont, maar ook in andere deelen der Alpen, in de Pyreneën, hier en daar in N. Duitschland, ook buiten Europa gevonden worden en overal verschillende namen dragen. Het kenmerkende der eig. cretins bestaat vaak in groote kropgezwollen (van waar men ze ook kropmenschen heet), gepaard met dikke, platte hoofden, slappe spieren en lange armen; vallende ziekte, stuiptrekkingen en waanzinnigheid komen niet zelden bij hen voor; **cretinismus**, n. de kwaal, die de lichaams- en daarbij tevens de verstandsontwikkeling dier menschen belet of haar zulk eene verkeerde rigting geeft; stompzinnigheid, zwakte van geest.

Cretónne, f. fr. Merc., wit normandisch lijnwaad, dus genoemd naar den eersten vervaardiger.

Crève-cœur, n. fr. (spr. *krèv' keur*), harteleed, kommer, ergernis, gevoelig verdriet.

Crevellen, pl. Merc., de kleine olifantstanden van Guinea.

Cri, m. fr., eig. roep, geschreeuw, kreet; Manuf., aan de zijde **cri** geven, haarzoozwaavelen, dat zij op het aanvoelen ruischt, knettert; men noemt ook **cri** het geluid, dat het tin geeft bij het buigen, het geknetter, geknapper.

criant, fr. (spr. *kriáng*), schreeuwend, om wraak roepend, hemelschreijend.

Criarde, f. fr. Merc., eene gegomde stof, die op aanwrijving ruischt, ruisch-linnen.

Cribbage, n. eng. (spr. *kribbidzj'*), een engelsch kaartspel.

cribréren, lat. (v. *cribrum*, zeef), zeven, doorzeven; **cribleus**, fr., **cribreus**, nw lat., zeefvormig, vol gaatjes; **criblure**, f. fr., het weg gezeefde; **cribratie**, f. nw lat., de afscheiding door zeven.

Cricca, f. it., drie kaarten van eene soort; een kaartspel.

Crichthoniet, m. een uit ijzer en titanium bestaand mineraal.

cricoidisch, **cricoidéus**, a, um, (v. *krikos*, ring enz.), Anat., ring-, kring- of cirkelvormig; **cricopharyngeus** (seil. *musculus*), een gedeelte van den ondersten toensnoer van het keelgat, dat van het ringswijze kraakbeen ontspringt; **cricostómisch**, met ringvormige opening.

Crida, f. mid. lat. (eig. openlijke uitroeping, van daar zamenroeping der schuldeischers, it. *grida*, v. *gridare*, fr. *crier*, roepen, uitroepen), z. v. a. **concours** bij de schuldvordering; van daar **cridaríus**, m. een schuldenaar van velen, iemand, die onvermogend is om te betalen.

Crimatologie, f. gr. (v. *krima*, beslissing, oordeel; v. *krimain*, onderscheiden, beslissen), de leer van de oordeelen of besluiten; **crinomēnon**, n., pl. **crinomēna**, kenteeken, onderscheidingsteeken.

Crimen, n., pl. *crimīna*, lat., de misdaad, euveldaad, doodzonde; *crimen abortus*, de misdaad der vruchtafdrijving; *cr. adulterii*, de misdaad van overspel; *cr. ambitus*, de misdaad van omkoopig; *cr. capitale*, eene hoofdmisdaad, eene misd., bedreigd met doodstraf; *cr. concussiónis*, de misd. van door bedreiging iemand iets af te persen; *cr. corruptiónis officialium*, de misd. van omkoopig der ambtenaren; *cr. ecclesiasticum*, eene kerkelijke misd.; *cr. effracti carceris*, de misd. van ontsnapping uit den kerker door braak; *cr. falsae monetae*, de misd. van valsche munt te maken en te verspreiden; *cr. falsi*, de misd. v. vervalsching; *cr. flagrans*, eene misd., waarbij de schuldige op heeter daad betrapt wordt; *cr. furti*, de misd. van diefstal; *cr. homicidii*, de misd. van moord; *cr. incendii*, de misdaad van brandstichting; *cr. incestis*, de misd. van bloedschande; *cr. laesae majestatis*, de misd. van gekwetste majesteit; *cr. occultum*, eene verholen of bedekte misd.; *cr. parricidii*, de misdaad van vadermoord; *cr. peculatus*, ambtsmisd. door verduistering van 's lands gelden; *cr. perduellionis*, de misdaad van hoog verraad; *cr. pejerationis*, de misd. van meineed, ook *cr. perjuri*; *cr. plagii*, misd. van dieverij, letterdieverij; *cr. rapinae*, de misd. van gewelddadigen roof; *cr. raptus*, de misd. van maagdenroof, schaking; *cr. sacrilegii*, de misd. van heiligschennis; *cr. stellionatus*, de misd. van onvrij goed als vrij, en vreemd eigendom als eigen te verkoopen; *cr. stupri violenti*, de misd. van gewelddadige verkrachting; *cr. termini moti*, de misd. van verzetting of wegneming van grenspalen; **crimineel** (fr. *criminel*), misdadig, lijfstraffelijk, lijf en leven betreffende, b. v. de **criminele regtbank**, de lijfstraffelijke regtbank, het hals- of bloedgerecht; **criminele justitie**, lijfstraffelijke regtspleging; **crimineel regt**, strafregt; **criminele regter**, strafregter, de regter tot onderzoek en bestraffing der misdaden; **criminele zaak**, lijfstraffelijke zaak; **criminele straf**, straf aan lijf en leven; **criminele wetten**, strafwetten, lijfstraffelijke wetten; **criminaliseren**, tot eene strafzaak maken; **criminalist**, m. een leeraar of kenner van het lijfstraffelijk regt; *criminaliter*, lat., lijfstraffelijk, op lijf en leven; **criminéren** (lat. *crimināri*), beschuldigen, inz. valsch aanklagen.

crimson, eng., karmozijnrood.

Crinis, m. lat., haar; **crinaal**, tot de haren behoorende; **crināle**, n. nw lat. Chir., een voorn. wondhealers-werktuig tot zamendrukking van de traanfistel, aldus genoemd, omdat het aan zijn uiteinde met een haren kussentje was voorzien; **crinicórnisch**, nw lat. N. H., met in haren uitlopende voelspriet; **criniferisc**, met

mauen voorzien; **criniflōrisch**, Bot., met haarvormig uitlopende bloemkroon; **crinifōrm**, haarvormig; **crinigērisch**, harig; **crinitārisch**, met haren aan het achterdeel; **crinoïdisch**, nw lat., haarvormig; gr. lēlieachtig; **crinoline**, f. fr. Merc., eene stof van paardenhaar gemaakt; **crinositeit**, f. nw lat., de harigheid.

Crinomēnon, z. ond. **crimatologie**.

criocephālisch, gr. N. H., met het hoofd van eenen ram, naar een ramskop gelijkende.

Criollo, m. sp., z. v. a. **creool** (z. a.).

Crique, f. fr. (spr. *kriek*), eene kleine natuurlijke zeehaven, kreek, eene landingsplaats, sluiphaven; Mil., eene gracht, dwarsgracht rondom eene vesting, om het werk der loopgraven te bemoeijelijken; Artill., het metaal, waarmede men de hollen of gebreken van een' geweerloop vult.

Crisis, f. gr. (v. *krinein*, afzonderen, scheiden, onderscheiden), de scheiding, beslissing of beslissende wending eener zaak, het beslissingspunt of -tijdstip, keerpunt; bedenkelijke staat der omstandigheden; Med., de scheiding der ziekte, de weldadige verandering in de bewerktuiging, waardoor de ziekte wordt weggeruimd; bij de Ouden de scheiding der ziekte over het algemeen, hetzij die in den dood of de gezondheid overging, van daar in hunne schriften: *crisis bona*, *crisis mala*, heilzame, ongunstige crisis; **crisiācus**, m. gr., de gemagnetiseerde, de persoon, die gemagnetiseerd wordt; **criterium**, n. gr. (*kritērion*), pl. **criteria** of **criteriën**, het merkteeken, kenteeken, onderscheidingsteeken, rigtsnoer, de toets, maatstaf tot het beslissen of beoordeelen van deze of gene zaak; **critici dies**, pl. gr.-lat. Med., de beslissende dagen eener ziekte, b. v. volgens de Ouden den 7den, 11den, 14den, 20sten dag enz.; **criticismus**, n. Phil., het stelsel van Kant, dat ook de grenzen en de geoorloofde oefening van ons kenvermogen wil bepalen; **criticist**, m. een aanhanger v. h. criticismus, Kantiaan; **criticus**, m. (gr. *kritikós*), een kunstregter, onderzoeker en beoordeelaar van geschriften, boekenregter, recensent; een bedillaar, hekelaar, vitter; **criticāster**, m. een slecht beoordeelaar, nietsbeduidend, verachtelijk recensent, muggezifter; **critiek**, f. (gr. *kritikē*), de toetsing, beoordeeling, monsterring, kunstbeoordeeling; de kunst van beoordeelen, het kunstregterschap, kunstgerigt; inz. het onderzoek naar de echtheid en onvervalschtheid van geschriften en gedenkstukken (historische, philologische critiek), zoowel in hun geheel (hoogere critiek), als met betrekking tot enkele bedorven en te verbeteren plaatsen (lagere critiek); **beneden critiek**, **beneden alle critiek**, der beoordeeling onwaard, ken-

nelijk slecht, gemeen; **critiek**, als adject.: bedenkelijk, hagchelijk, zorgelijk, gevaarlijk; **critisch**, wat tot de critiek behoort, kunstregterlijk, toetsend enz.; **critisēren** of **critiquēren**, eig. beoordeelen, toetsen; bedillen, vitten, muggeziften enz.; **critomanie** of **criticomānie**, f. de overdrevene zucht tot beoordeelen, de vitzucht, bedilzucht.

crispēren, lat. (*crispāre*), krullen, vgl. **frisēren**; Chir., **aderen crispēren**, afgesneden aderen met een pincet omdraaijen om de bloeding te stillen; ook het zamentrekken der haarvaten, ten gevolge der prikkeling, veroorzaakt door de aanraking der lucht met eene wond; **crispātie**, f. nw lat., het krullen, de krulling; kronkeling, zamenkrimping; **crispātie der spieren**, Med., zigzagswijze inkrimping der spierbundels; **crispātie der zenuwen**, Med., de krampachtige toestand, welke zich nu en dan bij zenuwachtige, hysterische personen opdoet; **crispatuur**, f. eig. de krulling, kronkeling, inz. een zamengerold suikergebak.

Crispināden, pl., geschenken op eens anders kosten, zoo geheeten naar den bekenden romeinschen schoenmaker Crispinus (Crispijn), die het leder stal, althans niet betaalde, en de daarvan gemaakte schoenen den armen schonk.

Cristacieten, pl. (v. h. lat. *crista*, kam), N. H., versteende hanenkammen, getande oesterschelpen.

Critha, f. gr. (*krithē*, gerst), Chir., de gerstenkorrel, een klein, ontstoken gezwel (*furunculus inflammatorius*), hetwelk zich ontwikkelt bij den vrijen rand der oogleden in de nabijheid van den binnensten ooghoek; **crithyāsis**, f. de overlading van haver of gerst, de droezigheid der paarden; ook de brooddronkenheid, overmoedigheid, het steken der broodkrumels; **crithomantie**, f. de wigchelaarij uit het gerstenmeel, waarmede de offerdieren bestrooid werden.

Critiek, enz., z. ond. **crisis**.

Crocēa, mid. lat., of **croccia**, it. spr., *krōtsjia*, f. de roode kardinaalskleeding.

crochéren, fr. (spr. *krosj*—), krommen, haken; met het graveerstift de staarten der noten trekken; **crochet**, m. (spr. *krosjè*), een haakje; Chir., de tang of haak bij het steensnijden; ook draaghout, rughout der pakdragers; pl. **crochets**, de zijlokken der vrouwen; de haakjes in druk en schrift [()] om eene tusschenvoeging, parenthesis, in te sluiten; **crochetēren**, met eenen haak of kromijzer een slot open steken; **crocheteur**, m. een pakgedrager, kruijer.

Crocidismus, m. lat. (gr. *krokydismos*, v. *krokys*, vlok), Med., het muggenvangen of plukken aan de dekens, bij waanzinnigen en lijders aan ilende koortsen

Crocione, m. it. (spr. *krotsjióne*, eene milanesche zilverbunt, = 3 gl. 30 ct. courant.

Crock, z. grog.

Crocus, m. lat. (gr. *krókos*), saffraan, de bloemstempels van eene verscheidenheid van den *crocus sativus* (welke door Hoffman herfstsafraan genoemd is), uit de bloemen gesneden en gedroogd; zij zijn naar de punt toe breder en rijk aan een geel kleurend beginsel; **crocus martis**, ijzersafraan, onderkoolstofzuur ijzer; **crocómagma**, n. Chir., saffraanzalf.

Crocylégmos, n. gr. (v. *krokys*, vlok, draadje), muggeszifterij, vitterij, kleingeestige bedilzucht; ook lage dienstvaardigheid jegens aanzienlijke lieden.

Croesus, m. de naam van een' zeer rijken koning in Lydië in de 6de eeuw voor Chr.; van daar een schatrijk man, een millionair.

Croisade, f. fr. (spr. *kroaziád'*), kruistogt; **croiséren**, kruisen, heen en wêr trekken; Mil., een kruisvuur maken.

Croissant, m. fr. (spr. *kroassáng*), de wassende maan, halve maan.

Croizat, **croassat**, eene zilverbunt te Genua, = 2 gl. 16 ct. courant.

Croma, f. it. Muz., eene achtste noot; **chromatico**, in halve toonen voortlopend, chromatisch; **chromatist**, m. de geoeefende toonkunstenaar.

Gromórne, f. fr., de basson; een daarnaar gelijkend orgelregister in de bas.

Gromyomantie, f. gr. (v. *krónyon*, uije), de waarzeggerij uit uijen.

Grone, f. zilverbunt in Denemarken, = 1 gl. 55 ct.

Gronhyométer, m. gr., een werktuig om het regenwater v. een geheel jaar te meten.

Cronos, m. gr. Myth., z. **Saturnus**; **Cronion**, m. de zoon van Cronos, Zeus of Jupiter.

Crops, pl. eng. (v. *crop*, d. i. eig. oogst), Merc., groote tabaksvaten in N. Amerika.

croquéren, fr. (spr. *krok—*), tusschen de tanden kraken, knappen of knarsen; Pict., eene vlugtige schets met crayon maken, ruw ontwerpen; **croque-note** of **croque-sol**, m. Muz., eig. een notenkraker; een muzikant zonder talent, zonder smaak in de uitvoering, maar die vlug de muzijk leest; **croquis**, m. (spr. *kroki*), de eerste gedachte of het ruwe ontwerp v. eene schildering enz.; **croquant**, m. (spr. *krokáng*), een schoft, slecht mensch, strooper; **croquante**, f. knapkoek, kraaktaartje, een gebak, dat tusschen de tanden kraakt of knapt; **croquet**, m. (spr. *krokè*), dunne en harde peperkoek, knapkoek; **croqueur**, m. een schalk, snoeper, kaper, listige bedrieger.

Crosse, f. fr., een herdersstaf, bisschopsstaf; de gewerkolf; de speelkolf; de staart v. h. affuit (*crosse d' affut*).

crossopetalisch, nw lat. Bot., met gekartelde bloembladeren.

Gross reading, n. eng. (spr. *kros rieding*), het dwars doorlezen der kolommen van eene courant, een boek enz., waaruit soms de belachelijkste zinnen ontstaan.

Crotálen, pl. gr. (*krotála*, van het sing. *krotálon*), dansklappers, houten of blikken klappers bij den dans der priesters van Cybele, overeenkomende met de castagnetten; **crotallaria**, f. Bot., eene plant uit de familie der peuldragers (*legumiosae*), de rammelaar.

Crotaphites, m. gr. (v. *krotáphos*, de slaap van het hoofd), Anat., de slaapspier; **crotaphium**, n. een lastig kloppen in het hoofd, inz. in de streek van de slapen.

Croton, n. gr. (*krótōn*, eig. de hondsluis, op welke de vrucht van den naar haar benoemden boom gelijkt), een plantengeslacht tot de familie der wolfsmelachtigen (*euphorbiaceën*) behoorende. Onderscheidene soorten van *croton* leveren aan de kunsten, aan de huishouding en de geneeskunde belangrijke voortbrengselen. De *cas-carille-bast* is de bast van den *croton-cascarilla* L. en groeit in de zuidelijke deelen van Amerika; het lakmoes wordt door den *croton tinctorium* L., en de *grana Tiglii* (purgeerkorrels) door den *croton Tiglium* L. opgeleverd. De zaden van den *croton sebiferum* L. geven eene soort van vet, waarmede men kaarsen maakt. Tot deze familie behoort ook de boom, waaruit het stoklak verkregen wordt, en die *croton lacciferum* L. wordt genoemd; **croton-olie**, eene sterk afvoerende olie uit de purgeerkorrels.

Crotophága, n. gr. N. H., madevreters, tot de familie der wigbekken (*cuneirostres*) behoorende.

Croup, m. (spr. *kroep*, woord van schotschen oorsprong), Med., de vliezige keelontsteking, eene ziekte der luchtpijp, welke vooral kinderen aantast en hoogst gevaarlijk is; **croupaal**, den croup kenmerkende.

Groupe, f. fr. (spr. *kroep'*), het kruis of dat gedeelte van een paard of ander lastdier, hetwelk zich van de lendestreek tot den oorsprong van den staart uitstrekt; **croupáde**, f. een luchtsprong van een gedresseerd paard (hooger dan de *courbette*), waarbij het de achterpooten en het kruis intrekt; **croupier**, m. (spr. *kroepi-é*); eig. een achteropzitter; helper, medestander in het spel, de helper van den bankhouder bij het faro en ander kaartspel.

Crouton, m. fr. (spr. *kroetóng*), een broodkorstje; in boter hard gebakken sneedjes brood.

Crown, m. eng. (spr. *kroun*), kroon, eene engelsche zilverbunt, verdeeld in 5 schil-

l i n g s, de oude crown = 2 gl 90 ct., de latere = 2 gl 87 ct.; **crownglass**, kroonglas, wit glas van de schoonste hoedanigheid, dat in Engeland gewoonlijk tot venster-ruiten wordt gebezigd; het onderscheidt zich v. h. flintglas (z. a.) door een aanzienlijk toevoegsel van loodoxyde.

croyabel, fr. (*croyable*, v. *croire*, gelooven), geloofelijk, geloofbaar.

Crúbeki, pl., eene turkse secte, die het geloof aan de noodzakelijkheid der bedevaart naar Mekka niet deelt.

Crucifère, nw lat. (v. h. lat. *crux*, kruis), kruisbloemige planten; **cruciférisch**, kruisdragend; **crucifigéren**, lat., kruisigen.; **crucifix**, n. (v. *cruci fixus*, een aan het kruis gehechte), een kruisbeeld, het heilige kruis, het beeld van Christus aan het kruis; **crucifixie**, f. nw lat., de kruisiging; **cruciform**, kruisvormig; **crucigérisch**, kruisdragend; **cruciróstrisch**, met kruisvormigen snavel.

Cruditeit, f. lat. (*cruditas*, v. *crudus*, a, um, raauw), de raauwheid, onverteerbaarheid; iets onverteerbaars in de maag.

Crudo-zilver, het zilver, alvorens het ter verwerking gezuiverd en met koper geallieerd is.

cruél, fr., wreed, hardvochtig, onmensschelijk, onbarmhartig; ontzettend, verschrikkelijk, vreeselijk.

Crúor, m. lat., het bloed; ook het bloedrood, de roode kleurstof van het bloed.

cruraal, lat. (*cruralis*, v. *crus*, dij), tot de dij behoorend; **cruraal-spiere**n, dijspiere.

Crusádo, f. (sp. en port. *cruzado*, m. d. i. eig. de met een kruis geteekende), portugesche rekenmunt, de oude v. 400 reis = 1 gl. 15 ct., de nieuwe v. 480 reis = 1 gl. 37 ct., als zilvermunt is de oude crusado = 1 gl. 57 ct., de nieuwe van 1690 = 1 gl. 64 ct., die van 1713 en 1795 = 1 gl. 37 ct., die van 1809 = 1 gl. 40 ct.; in Brazilië geldt de oude crusado 1 gl. 15 ct., de nieuwe 1 gl. 37 ct.; ook in Spanje eene goudmunt van 2 gl. tot 2 gl. 60 of 70 ct.

Crusca f. it., de zemelen; van daar *accademia della crusca* in Florence, eig. zemel-academie, eene vereeniging v. geleerden tot zuivering der ital. taal (gelijk men het meel van de zemelen zuivert); **cruscánten**, pl., onvoorwaardelijke aanhangers dezer academie, spraakzuiveraars, puristen.

crusta, f. lat., korst, bast; **crusta inflammatoria**, ontstekingskorst; **crusta lactea**, f. Chir., de melkkorst; **crusta serpigínosa**, voortvretende aangezigtsworm; **crustacéén**, pl. (lat. *crustacea*), N. H., schaalieren; **crustaceologie**, f. nw lat., de schaalierbeschrijving; **crustacieten**, pl., versteen-de schaaldieren; **crustadérmisch**, hardvliezig.

Crustarius, m. mid. lat., een metaalar-

beider, metaaldrijver, een maker v. gedreven werk, bosselwerker.

Crustodérmén, pl. nw lat., schubbenlooze visschen.

crustuléren, nw lat. (v. *crustulum*, klein gebak), iets vooraf eten, inz. vóór het middageten.

Cryolith, m. gr. (v. *kryos*, vorst, ijs), ijssteen, eene uit vloeispathzuur, klciaarde en soda bestaande delfstof; **cryophoor**, m. een koudeleider; een werktuig, waardoor het water zich verdigt bij het verdampen.

Crypta, f. lat. (v. h. gr. *kryptein*, verbergen), eene bedekte plaats of gang, eene groeve, een onderaardsch gewel; inz. eene onderaardsche kerk; **cryptándrisch**, gr. (v. h. volg. *crypto*), zonder zichtbare mannelijke geslachtsdeelen; **cryptanthérisch**, met verborgen meeldraden; **cryptánthisch**, bedekt bloeiend; **cryptisch**, geheim, verborgen, heimelijk; **crypto**, in samenstellingen: verborgen, geheim of heimelijk, b. v. **crypto-biótisch**, verborgen levend; **cryptobránschisch**, met bedekte kieuwen; **cryptocalvinist**, m. een heimelijk aanhanger van Calvijn; **cryptocárpisch**, met verborgen vruchten; **cryptocatholijk**, een geheime roomschgezinde; **cryptocatholicismus**, n. het heimelijk aanhangen van het r. k. geloof; **cryptocephálish**, met verborgen hoofd; **cryptocotyledónisch**, met verborgen zaadlobben; **cryptogamie**, f. de geheime of verborgen echt; **cryptogamía** of **cryptogámen**, pl. Bot., de geheim telende of bedekt bloeiende planten, namelijk varens, mossen, wieren en paddestoelen, de 24ste klasse in het stelsel van L.; **cryptogámisch**, geheim bloeiend, in verborgen huwelijk levende; van raadselachtige voortplanting; **cryptogamologie**, f. de leer van de planten met verborgen geslachtsdeelen; **cryptogástrisch**, schijnbaar buikeloos; **cryptograaph**, m. een geheimschriftmaker, hij, die met geheime teekens schrijft; **cryptographie** of **cryptographiek**, f. de kunst v. h. geheimschrift; **cryptográphisch**, met geheime teekens geschreven; **crypto-jesuitismus**, n. de in 't verborgen rondsluipende leer der jesuiten; **cryptoniem**, geheimnamig, een' geheimen naam dragend; **cryptonýmus**, m. een geheimnamige, die zijn' waren naam verbergt; **cryptopódisch**, met verborgene voeten; **cryptopórisch**, zonder kennelijke poriën; **cryptopýisch**, Med., met verborgen ettering verbonden; **cryptoportícus**, m. gr.-lat. Arch., een verborgene of onderaardsche ingang; **cryptorchieten**, pl. gr. Anat., zulke mannen, wier teelballen in de buikholte zijn terug gebleven; **cryptostemónisch**, zonder zichtbare meeldraden.

Crystal, n. gr. (*krystallos* v. *krystainein*, stollen, strekken, bevrozen), een regelmatig gevormd ligchaam uit het rijk der steenen, kristal, inz. het bergkristal, berg-

glas, bij de Zwitsers straalsteen, straal, een heldere, ondoorschijnende, kleurlooze steen, eene in 6zijdige zuilen kristalliserende soort van den kwarts; oneig. ook waterhelder, kleurloos glas, kristalglas. In 't algemeen noemt men **crystallen**, de regelmatige vormen, die de lichamen bij hunnen overgang uit den vloeibaren of dampvormigen toestand in den vasten aannemen; **crystal-agaat**, een steen, die uit een mengsel van agaat en kristal bestaat, om zijne kleur ook wel *ijsagat* genoemd; **crystallisch**, **kristallijn**, op zoodanige wijze regelmatig gevormd; ook naar bergkristal gelijkende, zeer helder, zuiver, klaar, doorzigtig als kristal, kristalhelder; **crystallens**, f. de ooglens, een volkomen kleurloos en vast-werk lichaam van de gedaante eener lens, hetwelk in een beursje besloten, vrij digt achter de pupil, in een kuiltje van het glasachtig lichaam ligt, om zijne doorschijnendheid zoo geheelen; **crystalliséren**, in kristal veranderen, tot kristal worden, hetzij natuurlijk of door scheikundige inwerking, bevriezen, tot ijs over gaan; **crystallisatie** of **kristallisering**, f. de kristalvorming, kristalwording, de overgang tot kristallen; het gekristalliseerde lichaam-zelf; **crystalloïdisch**, naar kristal gelijkende; **crystallographie**, f. de kristallenbeschrijving; **crystallogenie**, f. de leer van het ontstaan of de vorming der kristallen; **crystallogie** of **crystallogie**, f. de leer, de wetenschap der kristallen; **crystallogonie**, f. de waarzeggerij uit spiegels; **crystallogometrie**, f. de wetenschap, die de hoeken der kristallen meet en berekent, kristalmeting; **crystallophysica**, f. de natuurleer der kristallen; **crystallogomie**, f. de kristalsplijting, -scheiding.

Quarteron, m. (spr. *koëär* —), eene spaansche inhoudsmaat, = $\frac{1}{10}$ arroba; vgl. **cuartillo**.

Cuartillo, m. sp. (spr. *koëärtieljo*), eene spaansche inhoudsmaat, = $\frac{1}{32}$ arroba wijn, en $\frac{1}{4}$ arroba olie; eene arroba wijn doet 16,078 en eene voor olie 12,63 ned. kan; 48 **cuartillos** als korenmaat doen een fanega (z. die woorden).

Cuba, de abyssinische vochtmaat, ongeveer = 1 ned. kan.

Cubatuur, z. ond. **cubus**.

Cubebe, f. **cubebepeper**, arab. (*kuhâbah*), Bot., staartpeper; de vrucht van den staartpeperstruik, een' oostindischen heester, die in de geneseskunde gebruikt wordt.

Cubiculum, n. lat., de kamer, het vertrek, inz. het slaapvertrek; **cubicularius**, m. bij de oude Romeinen de slaaf, die het opzigt over de kamers had; in de middeneeuwen z. v. a. kamerheer; kamerdienaar, inz. bij den paus.

cubiek, **cubisch**, z. **cubus**.

Cubitus, m. lat., de elleboog, voorarm; ook de ellepijp; **cubitaal**, den voorarm betreffende.

Cubus, m. (gr. *kybos*, lat. *cubus*, Geom., een teerling, d. i. een door zes gelijke vierkante vlakken begrensd regelmatig lichaam, een dobbelsteen; **cubiek** of **cubisch**, teerlingvormig, van de gedaante eens dobbelsteens; in zamenst.: **cubiekduim**, een lichaam v. eenen duim lengte, breedte en hoogte of dikte, teerlingduim; **cubiek-el**, teerling-el; **cubiekgetal**, teerlinggetal, d. i. het gedurig product van drie gelijke factoren, b. v. $27=3 \times 3 \times 3$ of 3^3 ; **cubiekmaat**, eene teerlingmaat; **cubiekpalm**, teerlingpalm; **cubiekstreep**, teerlingstreep; **cubiekvoet**, teerlingvoet enz.; **cubiekwortel**, het getal, de factor, waaruit een cubiekgetal (z. a.) ontstaan is; **cubatie** en **cubatuur**, f. de berekening van den ruimte-inhoud der lichamen; **cubéren**, nw lat., den ruimte-inhoud eens lichaams berekenen, dien tot eenen cubus of teerling herleiden, ook wel: tot de 3de magt verheffen; **cubiciet**, m. eene in teerlingen kristalliserende soort van zeolith; **cuboctaëder**, m. een teerling (achtvlak); eene teerlingvormige, achthoekige vloeispathzure-kalkkristallisatie; **cubocubus**, nw lat., de zesde magt van een getal, het cubiekgetal met zich-zelf vermengvuldigd.

Cuculle, f. (*cucillus*, m.), eene kap, inz. reiskap, kaproen; ook het schouderkleed van velerlei monniken.

Cucurbita, f. lat. (fr. *cucurbitte*), de kauwoerde, kalebas; Chir., de kop; Chem., een kalebasvormige gestilleerkolf met langen hals; **cucurbitacéén**, pl. Bot., kalebasvormige planten; **cucurbitatie**, f. Chir., het koppensetzen; mid. lat. Jur., eene soort v. leensontrouw (*felonie*), wanneer een leenman met de naaste bloedverwanten van zijnen leenheer vleeschelijken omgang houdt.

Cucuyo, m. (uit de taal van Hayti), N.H., een lichtgevende kever in Amerika.

Cudbeard, eng. (spr. *kúdberd*, verbeterd van den naam des uitvinders Dr. Cuthbert Gordon), ook **persio** en **roode indigo**, m. eene donkerroode kleur, eene soort v. orseille, inz. tot verwing der wol en zijde, die, met slappen bijtenden ammoniak, bereid wordt uit het wijnsteenachtig mos of mos der Canarische eilanden, en als poeder gedroogd wordt verzonden.

Cuerda, f. sp. (eig. strik = lat. *chorda*), eene lengtemaat in Valencia, van ruim 45 ned. ellen.

cui amici, nullus amicus, lat., wie veel vrienden heeft, heeft er geen (n.l. echte); *cui bono?* lat., tot wat einde? waartoe dienstig? wat zal 't baten? *cujus regio, ejus religio*, lat., wie het land beheerscht, beheerscht ook de godsdienst: eene valsche

grondstelling v. h. kerkelijk territoriaal-systeem.

Cuiras, z. **curas**.

Cuissage, f. fr. (spr. *kwiessáazj*), z. **culage**; **cuissière**, f. (spr. *kwiess* —), de lederbedekking des trommelslagers over de linker knie.

Cuisse-madame, f. fr. (spr. *kwiess'* —, eig. dames- of vrouwendij), eene soort van peren.

Culage, **culiage** (spr. — *áazj*), **cuissage**, f. fr. (spr. *kwiessáazj*), **praelibatio**, *jus primae noctis*, lat., *jus cunnagi*, mid. lat., onder 't leenstelsel het regt, dat de jonggehuwde verplichtte om den eersten bruidsnacht bij den landheer door te brengen; het regt der voorproef (later kon dit regt afgekocht worden, en de afkoopsprijs heette *schortegeld*).

Culasse, f. fr., het achterste gedeelte van een kanon, geweer, pistool, de kamer, staartschroef; ook het ondervlak van een' gezelten diamant.

Culbas, m. fr. (spr. *kubá*), een kaartspel, waarbij men zich van zijne kaarten poogt te ontdoen.

Culbute, f. fr. (spr. *kuulbiút*), de buiteling, val over 't hoofd; **culbuteren**, buitelen, tuimelen, over 't hoofd omdraaijen; doen vallen, in 't verderf storten; overhoop werpen (den vijand).

Culdees, pl. eng. (spr. *kuldies*) of **culdéers** (ontstaan uit h. lat. *cultōres Dei*), schotische en iersche geestelijken, kluizenaars en monniken, die biddend en predikend in het land rondtrokken tot omstreeks de 15de eeuw.

Cul de Paris, m. fr. (spr. *ku d' pari*), een valsch of aangezet achterdeel. een kort rokje of anderopvulsel om de japonnen der dames van achteren te doen uitstaan; **cul de jatte**, m. (spr. *ku d' zjatt'*), een mensch zonder beenen, die slechts in een' bak (*j a t t e*) zich kan voortslepen; **cul de lampe**, m. (spr. *ku d' langp'*), bij boekdrukkers: het sieraad of vignet aan het einde v. een hoofdstuk of boek; **cul de sac** (spr. *ku d' sák*), een zak, eene straat zonder uitgang, eene doodloopende of blinde straat.

Culēus, m. lat., een lederen zak, waarin oudtijds de vadermoorders genaaid werden te gelijk met een' aap, een' haan en eene adder; overtreksel, foedraal, scheidde; ook de grootste oud-rom. vochtmaat, houdende 5 a 6 ned. vaten.

Culiage, z. **culage**.

Culilaban of **culilawan**, m. Bot., de zeer aromatische bast van een' boom der Moluksche eilanden, door Linnæus onder de familie der laurieren gerangschikt.

culinair, lat. (v. *culina*, keuken), wat tot de keuken, de spijsbereiding behoort.

culmineren, nw lat. (v. *culmen*, top, kruin), Astr., door den meridiaan gaan en

gevolgelyk de grootste hoogte, den hoogsten graad, het toppunt bereiken; **culminatie**, f. de doorgang der sterren door den meridiaan; **culminatie-punt**, het punt, waar eene ster door den meridiaan gaat, haar' hoogsten stand aan den hemel bereikt, het toppunt; de hoogste trap of graad.

Culot, m. fr., het laatst uitkomend kuiken v. een broedsel, nestkuiken; het laatstgeboren kind; de jongste of laatst aangenomene in een gezelschap; Arch., een stengelvormig sieraad aan het corinthisch kapiteel, waaruit gebladert komt.

Culotte, f. fr., eene broek, een mannenkleedingstuk, dat van de middel tot de knieën reikt, korte broek (vgl. **pantalon**).

culpa, f. lat., de schuld, het vergriep, de fout; *in culpa*, in schuld, strafbaar; *mea culpa*, mijne schuld! (als uitroep); *culpa lata*, eene breede, d. i. eene grove, zware schuld; *c. levis*, eene ligte, geringe schuld; **culpābel**, strafbaar; **culpabiliteit**, f. nw lat., strafbaarheid; **culpam praestēren**, borg blijven voor schade, die door achteloosheid is veroorzaakt, schadevergoeding geven; **culpēus**, door onachtzaamheid schuld dragend; **culpēren**, beschuldigen; **culpitēren**, z. v. a. **culperen**.

Cultellatie, f. nw lat. (v. *cultellāre*, landmeten), het stukswijze meten der hoogten.

Cultoristen, pl. Litt., spaansche dichters, die al de verdiensten der poëzij aan de vormen van den stijl toekennen; **cultorismus**, n. het stelsel der cultoristen; **cultriróstres**, n. lat. N. H., messnavels, eene vogelfamilie, tot de steltloopers behoorende, met een' zeer langen, van snijdende randen voorzienen bek, waaronder *uen* b. v. de gaapbekken (*hyans*) telt.

Cultuur, f. lat. (*cultūra* v. *colēre*, verzorgen, plegen, bearbeiten enz.), de bouw, aanbouw, veldbouw, het ontginnen, bearbeiten, plegen der velden, planten enz.. b. v. **boomcultuur**, de boomteelt; oneig. de aankweeking, vorming, beschaving, veredeling, verfijning, ontwikkeling, oefening of scherping van den geest, van de vermogens van verstand en hart; **cultuur der kunsten** enz., vlijtige beoefening daarvan; **cultus**, m. lat. (fr. *culte*, spr. *kuult'*, eig. bearbeiding, verpleging; dan vereering enz.), de eredienst, de openbare godsvereering; ook de kerkelijke gebruiken; **cultivēren**, mid. lat. (*cultivāre*, fr. *cultiver*), bouwen, aanbouwen, bearbeiten, ontginnen, aankweken, aanfokken; oneig. ontbolsteren, vormen, beschaven, verbeteren; oefenen, b. v. het verstand; beoefenen, b. v. de kunsten, wetenschappen; aankweken, b. v. iemands vriendschap enz.; **cultiveerbaar**, bebouwbaar, vatbaar voor beschaving, veredeling enz.; **cultivateur**, m. fr. (spr. *kuultiv* —), een akkerman, landbouwer, boer; **cultivātor**, m. nw lat.,

een zamengesteld akkerwerktuig van eng. vinding, waarmede onder groote uitsparing van tijd en kracht de oppervlakte van bouwland wordt omgewerkt, bestrooid, gelijkmatig gemengd en van onkruid en wortels bevrijd; tot dat werktuig behooren de *exstirpator*, *scarificator*, *roerhaak*, *egge* enz.

cum, lat., met; *cum annexo petito*, met bijgevoegde bede, toegevoegd verzoek; *cum appertinentiis*, met toebehoor; *cum approbatione*, met goedkeuring; *cum beneficio inventarii*, onder voorregt van boedelbeschrijving, d. i. met de vergunning om eene opgave of lijst der nalatenschap in te dienen, en alleen tot voor het bedrag dier goederen voor de nagelaten schulden aansprakelijk te zijn; *cum bona venia*, met welwillende toestemming; *cum comminatione*, met bedreiging; *cum confirmatione iudiciali*, met geregtelijke bevestiging; *cum facultate ordinarii*, met goedkeuring des bisschops of hoogere geestelijke overheid; *cum grano salis*, eig. met een korreltje zout, d. i. met een weinig verstand, oordeel, met nadenken en overleg; *cum impetu*, met onstuimigheid, drift; *cum infamia*, met schande en smaad, z. ond. **infaam**; *cum licentia superiorum*, met verlof der hoogen; *cum notis variorum*, met aanmerkingen van onderscheidene personen; *cum omni causa*, met alles, wat tot eene zaak behoort of uit haar voortspuit; *cum privilegio*, met verlof, vrijheid of voorregt; *cum protestatione*, met tegenspraak, verzet; *cum refusione sumptuum*, met weigering der kosten; *cum reservatione*, met voorbehoud; *cum sessione et voto*, met zitting en stem; *cum spe succedendi*, met hoop van opvolging.

Cumana, m. Bot., de indische moerbezieboom.

cumbént, lat., liggend.

cumuléren, lat. (*cumulare*), ophoopen, te gelijk aanbrengen; ook verscheidene ambten te gelijk bekleeden en de daaraan verbondene voordeelen trekken, van daar **cumulering** der inkomsten; **cumulatie**, f. de ophooping, opstapelning; Rhét., eene figuur, waardoor men verscheidene denkbeelden achter elkander voorstelt en als 't ware opeen stapelt, in tegenst. met **distributie**; *cumulatio actionum*, Jur., de ophooping der regtsvorderingen, de zamenvoeging van velerlei aanklagten in hetzelfde stuk.

cum uxore, lat., met de huisvrouw, echtgenoot, gade; *cum venia*, met verlof; *cum voto illimitato*, met onbepaalde stemgeving.

Cunabula, pl. lat., de wieg, de luren; aanvang, oorsprong, bakermat.

cunctéren, lat. (*cunctari*), toeven, dralen, talmen; **cunctatie**, f. het verwijl, toeven, de draling, vertraging; **cunctator**, m. een talmer, draler, schoorvoeter, uitsteller,

sammelaar, wikker en weger; **cunctipotént**, allesvermogend.

Cundum, n. eng., z. v. a. **condom** (z. a.).

Cunette, ook **cuvette**, f. fr. Fort., eene afleidingsgracht in het midden van eene drooge vestinggracht, om het regenwater of ander vocht af te leiden; aan den binnenkant is zij soms met palissaden of met crenelleerwerk voorzien.

cuneus, m. lat., de wig, kegge; **cuneeaal**, **cuneeair**, **cuneeiform**, wigvormig; **cuneeifö-lisch**, met wigvormige bladeren; **cuneeiröstrisch**, wigbekkig; *cuneus cuneum trudit*, lat. sprw., de eene wig drijft de andere uit; wie een ander drijft staat zelf niet stil.

Cuniculus, m. lat., eig. het konijntje; Mil., een onderaardsche gang, eene mijn; **cunicularius**, m. de mijnwerker.

Cunnaticum, n. nw lat., het huwelijksuitzet.

Cunnus, m. lat. (**cunt**, eng., **con**, fr.), het vrouwelijk schaamdeel.

Cupél, f. (fr. *coupelle*, v. h. lat. *cupa*, kuip, vat, *cupella*, kuipje), Chem., kupel, een klein vat, vervaardigd uit gealceineerde beenderen, tot poeder gebracht, en vervolgens met water tot pap gemaakt, waarvan men zich tot de kupellering bedient; **cupelléren**, kupellieren, scheikundige bewerking door middel van welke men het zilver van de andere metalen, waarmede het gemengd is, met uitzondering van het goud, zuivert.

Cupiditeit, f. lat. (*cupiditas*), de begeerlijkheid, gretigheid, happigheid, het waterstanden.

Cupido, m. lat. (eig. begeerte), vaak verwisseld met d. god der liefde, den minnegod, Amor, bij de Grieken Eros, zoon van Venus, gewoonlijk afgebeeld als een knaapje met boog en pijlkoker, somtijds ook met eene toorts in de hand.

Cupo, m. it., eene italiaansche korenmaat, = 3,2455 kop.

Cupole, z. **koepel**.

Cupool-oven, een ijzer- of mijnoven, een oven ter omsmelting van het ruwe ijzer, die op een vasten grondslag rust, in tegenoverstelling van stortovens, die vrij hangen en om hunne as gedraaid kunnen worden.

cura, lat., de zorg, verzorging, voorzorg, bemoeijing, oppassing, verpleging; **kuur** (z. a.); ook de godin der zorg en onrust; **Curae**, pl., de wraakgodinnen, die haren zetel aan den ingang der hel hadden; *cura absentis*, de zorg voor het vermogen eens afwezenden; *c. animarum*, de zielezorg; *c. bonorum*, het goederen- of vermogen-beheer; *c. extraordinaria*, een buitengewoon goederen-beheer voor meerderjarigen, die onbevoegd tot eigen beheer verklaard worden; *c. generalis*, beheer van het geheel vermogen; *c. legitima*, eene naar wettelijke verpligting aanvaarde voogdijschap; *c. prodigiorum*, goederen-beheer voor verkwis-

ters; *c. reālis*, beheer v. het vermogen eens persoons; *c. testamentaria*, de bij testament bepaalde voogdijschap; *c. ventris*, het beheer van het vermogen eens nog ongeborn kinds van een' gestorvene; *pro cura*, voor gedane moeite of bemoeijing; *curéren* (lat. *curāre*, eig. zorgen, verzorgen), in ziekte over iemand gaan; genezen, herstellen; *curābel*, geneeslijk, geneesbaar, wat genezen kan worden; *curāndus*, m., *curānda*, f. hij of zij, die onder eenen *curator* (z. lager) staat; *curaat*, m. een geestelijk plaatsbekleeder; *curatēle* (lat. *curatēla*), het ambt eens *curator*s, de voogdijschap, momberschap; *curātie*, f. (lat. *curatio*), de genezing; *curatief*, nw lat., genezend; *curātor*, m. lat., een voogd, regtsverdediger, beschermer, verzorger, raadsman, toezieners of plaatsbekleeder van eenen persoon, die wel niet onmondig, maar buiten staat is zijne eigen zaken te beheeren; hij, die belast is met het bestuur van onbeheerde of verlaten zaken; ook een schoolvoogd, opzichter eener inrigting v. hooger onderwijs; *curator absentis*, de voogd des afwezigen, wiens verblijf niet bekend is; *c. bonōrum*, de raadsman of voogd in het vermogen van schuldenaars, die niet kunnen betalen; *c. dātivus*, de door de overheid aangestelde voogd; *c. furiōsi*, de voogd eens krankzinnigen; *c. hereditātis*, de voogd der erfating; *c. hominis mente capti*, de voogd eens zwakhoofdigen, onnoozelen; *c. litis* of *ad lites*, een concours-bestuurder, die in een concours door de overheid is aangesteld om de schuldeischers te woord te staan, z. v. a. *contradictor*; *c. massae*, de beheerder v. h. gezamenlijk vermogen; *c. prodigi*, de voogd eens doorbrengers; *c. sexus*, geslachtsvoogd; *c. ventris*, de beheerder v. h. vermogen des nog ongeborn kinds van eenen overledene; *curatorio nomine*, nw lat., in naam des voogds, of als benoemd curator; *curatorium*, n. het voogdijschap, toezienerschap; het aanstellen eens voogds, toezieners, voorspraak enz. door de regering.

Curacao of **curassao**, m. eene likeur uit oranje-appelen, zoo geheeten naar het westind. eiland van dien naam; **curacao-spin**, z. **oranje-spin**.

Curar, **curare**, n. het plantenvergift, waarmede de volksstammen aan den Orinoco hunne pijlen vergifligen; **curarine**, f. een alkali uit die plant.

Curas, n. (fr. *cuirasse*, it. *curazzo*, mid. lat. *coratium*, v. h. lat. *corium*, fr. *cuir*, leder), een borstharinas, harnas, pantser; **curassier**, m. (fr. *cuirassier*), een geharnast ruiter.

Curassao, z. **curacao**.

Curasso, z. **hocko**.

Curatēle, **curatiē**, **curator** enz. z. ond. **cura**.

Curcūma, f. de geelwortel, indische

saffraan (*terra merita*), waarvan de wortel eene gele verwstof oplevert; **curcumapapier**, papier, dat met die verwstof gekleurd is en door de scheikundigen vaak als proefmiddel wordt gebezigt ter herkenning van loogzouten; **curcumine**, f. de daaruit bereide verwstof.

curcyf, z. **cursief**, ond. **currēde**.

Curé, m. fr. (v. h. lat. *curatus*, z. **curaat**, ond. *cura*), een priester, pastoor; ook een pelsmantel, pelsrok.

Cure-dent, m. fr. (spr. —*dāng*), een tandestoker.

Curée maken, fr. (waarschijnlijk v. h. it. *corāta*, hart, long en lever, oorspr. v. h. lat. *cor*, hart), bij jagers: de honden door oefening van het jagtregt (*curée*), d. i. door voorwerping van een gedeelte v. h. neêrgelegd wild, op de jagt verhit maken.

Cure-oreille, m. fr. (spr. —*orelj'*), een oorlepelkje.

curéren, z. ond. **cura**.

Curette, f. fr. Chir., de steenlepel, een heelmesters werktuig, dienende om vreemde lichamen of kleine steenen uit de blaas te verwijderen, na vooraf in dit ingewand eene genoegzaam groote insnijding gemaakt te hebben.

curia, lat. of **curie**, f. bij de oude Romeinen eene volksafdeeling of wijk, waarvan Romulus er 30 instelde; het vergaderhuis eener curie, ook het vergaderhuis des senaats; van daar in 't algemeen het raadhuis; de raadsvergadering, raad; het gerechtshof; ook eene stichtswoning, een domhuis; **roomsche curie**, thans: alle pauselijke beambten en gerechtshoven ter uitoefening v. h. algemeen kerkeregt; ook in 't algemeen de pauselijke regering of het hof van den paus; *in curia*, op het raadhuis; **curia feudalis**, z. ond. **feudum**; **curiaal**, in den stadhuis- of kauselarijstijl, vormelijk; **curialkēn**, pl., formaliteiten van den bureau- of stadhuisstijl, eerbenamingen in titels; **curiaalstijl** of *stilus curiae*, de geregteijke of bureau-schrijfstijl; **curialisten**, pl. nw lat., zulke katholyken, welke den paus eene onbeperkte magt in de kerk toekennen, in tegenstelling met de episcopalysten (z. a.); **curiātim**, lat., naar curiēn, volgens wijken; **curiaatstem**, z. ond. **votum**; **curio**, m., pl. **curiōnen**, de hoofden der oud-romeinsche curiēn, die te gelijk priesters waren.

curieus (lat. *curiōsus*, eig. zorgvuldig, v. *cura*, fr. *curieux*), nieuwsgierig, weetgierig; ook zeldzaam, zonderling; **curiositeit**, f. de nieuwsgierigheid, weetgierigheid; **curiositeiten** of *curiōsa*, pl., zeldzaamheden, merkwaardigheden; **bezienswaardigheden**; *curiositātis causa*, fr. *par curiosité*, om de zeldzaamheid, uit nieuwsgierigheid.

Currénde, f. (v. h. lat. *currere*, loopen), het loopkoor. een koor v. arme knapen, die elders langs de straten zingen; **currendānen**, pl., loopzangers, straatzangers, arme scholieren, die van huis tot huis gaan zingen; **currént**, z. **courant**; **anni curréntis** of **a. c.**, van het loopende, d. i. het tegenwoordige jaar; **mensis curréntis**, van de loopende maand; **currentschrift**, f. hoogd. (spr. *koerrentsjrief*), de gewone duitsche schrijffletters; **curriculum vitae**, n. lat., de levensloop; **curricule**, eng. (spr. *kúrrikkel*), een ligt rijtuig met twee wielen; z. v. a. **carriole**; **courseur**, m. fr., de looper op eene schroef; ook de beweegbare draad in een' micrometer, om den schijnbaren diameter eener ster te meten; **oursief** of **oursiefletter**, nw lat., eene scheefliggende of schuinsche drukletter, bij de Franschen italique geheeten; vgl. **drukletters**; **cursim**, lat., vlugtig. oppervlakkig; **cursor**, m. een looper, renbode; **cursorie** of **cursorisch**, achtereen voortlopend, b. v. iets lezen; eene **cursorische lezing**, eene onafgebrokene, of voortlopende lezing, in tegenst. met de **statarische** d. i. de staande of vertoevende; **cursus**, m. lat., eig. de loop; de leergang, b. v. de eerste **historische cursus**, de eerste leergang in de geschiedenis; ook de leerbaan of de gansche samenhangende reeks der wetenschappen v. éene soort op hoogeschole enz.

Curry, n. eng., poeder van spaansche peper; in zamenstellingen: spijzen, die daarmee gekruid zijn.

Curucu of **curucuru**, m. (brazil. *curucu*), N. H., de zijdekoekoek, een naar de kraai gelijkende vogel in Guiana enz.

Curucucu, m. N. H., eene braziliaansche, zeer venijnige slang, van 10 tot 15 voet lengte; de door haren beet veroorzaakte ziekte.

curulisch (lat. *curūlis*), de **curulische stoel** (*sella curūlis*), de eerezetel of troon der oud-rom. koningen, later die der drie opperste staatswaardigheden, namelijk der consuls, praetors en aedilen, welke laatste van daar **curulische aedilen** (*aediles curūles*) heetten.

Curve, f. lat. (v. *curvus*, a, um, krom), Geom., eene kromme lijn, inz. zulk eene, die naar eene zekere wet is beschreven, b. v. de cirkel-omtrek, de ellips enz.; **curvatuur**, f. de kromming; **curvéren**, krommen; **curvicaudisch** nw lat., kromstaartig; **curvicaulisch**, met krommen stengel; **curvicollisch**, kromhalzig; **curvicóstisch**, kromribbig; **curvidéntisch**, kromtandig; **curviflórisch**, met gekromde bloemkroon; **curvifólish**, met gekromde bladeren; **curvigaaph**, m. een werktuig, om kromme lijnen te trekken; **curvinévisch**, met kromme bladribben; **curvipédisch**, krom-

beenig; **curviróstrisch**, kromsnavelig; **curvisétisch**, met kromme borstels of rugharen; **curvispínisch**, met kromme stekels; **curviteit**, f. de kromheid, kromte.

Cusi, m. sp. (spr. *koezi*), eene maat voor drooge waren in Spanje, = 4545 ned. pond.

Cústard, n. eng., eijerkoek, eijerkaas, vlade, een geliefd engelsch geregt.

Custodiaat, **custodie** enz., z. ond. **custos**.

Custom, n. eng. (eig. gewoonte, gebruik; vgl. *costume*), tol; **custom-house** (spr. *kustum hous*), het tolhuis; **custom-pénny**, ingangstol voor buitenlandsche waren in Engeland; ook de terugbetaalde tol bij wederuitvoering van buitenlandsche waren.

Custos, m., pl. **custodes**, lat., een bewaker, hoeder, opziener, b. v. van eene bibliotheek, een kabinet van zeldzaamheden, penningen enz.; de koster, kerkwachter; bij de boekdruckers: de aan den voet eener bladzijde afzonderlijk geplaatste eerste lettergreep van de volgende bladzijde. vroeger meer dan tegenwoordig in gebruik,) de bladwachter, het steekwoord; Muz., het teeken, 'twelk aantoon, dat de noten eener stem op de volgende bladzijde in denzelfden sleutel voortgaan; **custodiaat**, n. nw lat., het wachterschap, de post van custos; de waardigheid van kroonwachter in Hongarije; **custodie**, f. (lat. *custodia*), de hechtenis, gevangenis, bewaking; **custodiéren**, bewaken.

Cutis, f. lat., de huid, inz. de eigentlijke huid of lederhuid (onder de *epidermis* of opperhuid); **cutitis**, f. nw lat., de huidontsteking.

Cutter, eng., z. **kotter**.

Cuvette, f. fr., een kuipje, een klein waschvat, een vat voor spoelwater; ook voor regenwater van de daken; een bak onder een' bloempot; ook z. v. a. **cunette**.

Cwierc, m. eene poolsche inhoudsmaat, = 32 kop.

Cyaan of **cyanogenium**, n. gr. (van *kyanēos*, donkerblauw), de blaauwstof, blaauwzuurstof, eene verbinding van stikstof en koolstof, de basis v. h. blaauwzuur. door Gay-Lussac in 1815 ontdekt en hoogst merkwaardig als het eerste voorbeeld van een zamengesteld radicaal, d. i. van een zamengesteld ligchaam, dat zich in zijne verbindingen als een enkelvoudig ligchaam gedraagt; **cyanāten**, zouten gevormd door de verbindingen van het blaauwzuur; **cyāne**, f. (gr. *kyānos*), Bot., de blaauwe korenbloem; **cyanélla**, f. de kaapplelie, kaapsche asfodil; **cyanicórnisch**, gr.-lat., met blaauwe voelsprietten; **cyaniet**, m. blaauwe schorl, eene talksteensoort; **cyanipédisch**, blaauwvoetig; **cyanipénisch**, blaauwvleugelig; **cyaniróstrisch**, met blaauwen snavel; **cyaano-**

cárpisch, gr., met blaauwe vruchten; **cya-nocephálish**, blaauwheffig; **cyanocólish**, gr.-lat., blaauwhalzig; **cyanoférrum**, n. het blaauwzuurhoudend ijzer; **cyanogástrisch**, gr.-lat., blaauwbuikig; **cyanogýnisch**, gr., met blaauwe stijltjes; **cyanoidisch**, korenbloemachtig; **cyanoleucisch**, blaauw en wit; **cyanométer**, m. een door de Saussure in 1790 uitgevonden werktuig tot meting of bepaling van den graad der blaauwe kleur van den hemel en daardoor te gelijk van de zuiverheid der lucht; het bestaat uit eene in 51 velden gedeelde plaat, welke kleuren van het lichtste tot het donkerste blaauw afwisselen; **cyanopathie** of **cyanósis**, f. de blaauwzucht; **cyanophlyctisch**, blaauwgevekt; **cyanophthalmisch**, blaauwoogig; **cyanopódisch**, blaauwvoelig; **cyanoptérisch**, blaauwvleugelig; **cyanopygisch**, met een' blaauwen aars; **cyanopyrrhisch**, blaauw en roodgeel; **cyanoróstrisch**, gr.-lat., met blaauwen snavel; **cyanótisch**, gr., blaauwzuchtig; blaauwoorig; **cyanovéntrisch**, gr.-lat., blaauwbuikig; **cyanúrisch**, gr., blaauwstaartig; **cyanurēten**, verbindingen van cyanogeen met enkelvoudige lichamen.

cyathōdisch, gr. (v. *kyathos*, beker), bekervormig.

Cyathus, m. gr., eene vochtmaat der Ouden, ruim $4\frac{1}{2}$ ned. kan, verdeeld in 10 cochlearions; 364 cyathi deden een' metretus; als maat voor drooge waren gingen er 1152 cyathi in een' medimnus.

Cybēle of **Cybēbe**, f. gr. (Kybēle of Kybēbe), Myth., de alkoningin, alvoedster, de verpersoonlijkte natuur, het symbool en de godin der vruchtbare aarde, eene oorspronkelijk phrygische godin, later met Ops, Rhea en Vesta vereenzelvigd, van daar de moeder der goden, de goede moeder (*mater deorum*, *alma mater*) genoemd.

Cybotantie, f. gr. (v. *kybos*, teerling; vgl. cubus), waarzeggerij uit dobbelsteenen.

Cycon, n. gr., een geregt der Ouden, als spijs en drank dienende, inz. bij de eleusinische mysteriën.

Cycloop, m. (gr. *kyklōps*), Myth., d. i. rondoog, bij Homerus een reusachtige volkstam op Sicilië; in de latere Myth. de reusachtige knechts van Vulcanus, met één rond oog in het midden des voorhoofds; ook N. H., eene soort van schaaldieren met zwemvliezen; **cyclopēa**, f. een rom. dans, waarbij de cycloop Polyphemus werd voorgesteld.

Cyclopedie, somtijds gebruikt voor **encyclopedie** (z. a.).

Cyclus, m. gr. (*kyklos*), een kring, omloop, omvang; tijdkring, tijdring, een ze-

ker aantal jaren, na welker verloop dezelfde verschijnselen weder in dezelfde orde plaats hebben, inz. in de mathematische chronologie gebruikelijk; **zonnecyclus** (*cyclus solāris*), een zonnecirkel, een zonnekring of tijdring van 28 jaren; **maancyclus**, maankring, maancirkel, een tijd van 19 jaren; **indictie-cyclus**, schattingscirkel, eene reeks van 15 jaren; ook beteekent **cyclus**, eene reeks van zamenhangende dingen, die een gemeenschappelijk middelpunt hebben, eene reeks van volksverlevingen of historische verdichtingen, van daar **cyclische dichters**, gr. epische dichters na Homerus, wier gedichten in eene zamenhangende volgrij gerangschikt waren; **cycladen** of **cycladische eilanden**, pl., de kring- of cirkel-eilanden, eene groep eilanden in den gr. archipel of de aëgeische zee (Delos, Paros, Naxos, Seyros, Cea enz.), zoo geheeten, dewijl zij als in een' cyclus of cirkel liggen; **cycloïde**, f. Math., de radlijn, roltrek, eene kromme lijn, die door een punt in den omtrek van een rad, dat op eene rechte lijn omwentelt, wordt beschreven; **cycloïdaal**, radlijnig; **cycloïmbus**, m. holgebogen kring, eene kromme lijn (curve) van dubbele kromming, op de oppervlakte eens cylinders met cirkelvormige basis beschreven; **cyclometrie**, f. de cirkelmeting, de gezamentlijke formules, die tussehen den cirkelboog en zijne sinussen, cosinussen, tangenten enz. bestaan: eene der gewigtigste en schoonste gedeelten der nieuwere analysis.

Cydonia, f. gr. (*kydonia*) en lat., de kweboom; ook z. v. a. **cydonium**, n. de kwepeer (naar de stad Cydon op Creta).

Cyēma, n. gr., de vrucht in het moederlijf; **cyesiologie**, f. (v. *kyesis*, zwangerschap), de leer van de zwangerschap.

Cylinder, m. gr. (v. *kylindros*), eene ronde, zuil, een rol, een lichaam, begrepen tussehen twee gelijke evenwijdige cirkels; in 't algemeen ieder rolvormig (rond en langwerpig) lichaam; **cylinder-spiegel**, een metalen of stalen cylinder met sterk gepolijste oppervlakte, waarin de voorwerpen zich zeer misvormd vertoonen; **cylindrisch**, rolrond, zuilvormig; **cylindrische voet**, een rolvoet; **cylindrieten**, pl., rolschelpdieren; **cylindroïde**, f. een rolvormig lichaam, waarvan de omtrekken v. h. grond- en bovenvlak geene cirkels, maar andere kromme lijnen zijn; **cylindrus horodicticus**, eene uurzuil, een zonnwijzer in de gedaante van een' cylinder; **c. pyrotechnicus**, een stormrol, stormblok, een met handgranaten gevulde cylinder.

Cylistiek, f. gr. (v. *kylindēin*, rollen; vgl. cylinder), de buitkunst, de kunst om op het hoofd te staan en met de handen te loopen enz.

Cyllōsis, f. gr. (v. *kyllos*, krom, verlamd), Chir., verlamming uit hoofde van verbuiging der ledematen, verbonden met eenen waggelenden gang.

Cymatīon, n. gr. Arch., de wrong aan de ionische zuilen, hollijst.

Cymbaal, n. of **cymbel**, f. (v. h. lat. *cymbalum*, gr. *kymbalon*), een klankbekken; hakbord; ook een orgelregister van zamenstemmende klokjes; **cymbalist**, m. de cymbaalspeler; **cymbaloïdisch**, gr. bekkenvormig, klokvormig.

Cynānche, f. gr. v. *kýon*, hond, en *anchein*, worgen), Med., eene soort van keelontsteking, bij welke de zieken de tong uit den mond laten hangen, even als hijgende honden; **cynanthropīe**, f. de waternrees van een' door een' dollen hond gebeten mensch, de hondswode; ook eene soort van melancholie of manie, bij welke de zieke zich verbeeldt in eenen hond te zijn veranderd; **cynegetica**, f. de jagtkunst; **cynicus**, m. (v. *kynikos*, hondsch), een hondsche wijsgeer, de spotnaam van eene door Antisthēnes in Griekenland gestichte secte, die geene zwaarigheid maakte om alle natuurlijke verrigtingen, die wij onwelvoegelijk noemen, opentlijk te doen; een schaamteloos, zedeloos mensch; **cynisch**, hondsch; schaamteloos, onbeschaamd, vuil, zwijnachtig; haveloos, ontuchtig; **cynismus**, n. een cynisch, onwelvoegelijk of schaamteloos gedrag; **cynoglossum**, n. gr. Bot., de hondstong, eene plant; **cynographie**, f. de hondenbeschrijving; **cynolyssa**, f. de waternrees, hondsdolheid; **cynomachīe**, f. de hondenstrijd, hondenkrijg; **cynomorūm**, n. Bot., hondсроede, eene plantensoort; **cynomorph**, naar eenen hond gelijkende; **cynophorīe**, f. het hondendragen, eene voormalige straf; **cynorexīe**, de hondshonger, wols-honger; **cynorrhodon**, n. gr. Bot., de hondсроos, oude naam van den eglantier of wilden rozenboom; **cynosūre**, f. gr. (*kynos-ura*), eig. hondenstaart, eene grassoort; Myth., de naam eener voedster van Jupiter, die haar uit erkenning onder de sterren plaatste; van daar: Astr., de kleine beer, de poolster, naar welke zich de zeelieden welcer voornamelijk rigten; daarom ook oneig.: leiddraad, rigtsnoer, aangenomen gebruik, doel, wit enz.

Cynthūs, m. en **Cynthīa**, f. lat. (gr. *kynthios* enz.), bijnamen van Apollo en Diana (z. a.), naar den berg Cynthus op het eiland Delos, waar zij geboren waren.

Cyophorīe, f. gr. (v. *kyos*, n. lichaamsvrucht), de duur der zwangerschap, eig. het dragen der lichaamsvrucht; **cyotosīe**, f. het baren; **cyotrophīe**, f. de voeding der vrucht in het moederlijf.

Cypellomachīe, f. gr. (v. *kypellou*, be-

ker), een bekerstrijd, wedstrijd in het drinken.

Cyper, m. Merc., de beste soort van boomzijde of boomzijdestof; ook eene kleine pruimensoort.

Cyperacēen, f. pl. Bot. (v. h. gr. *kýpeiros*), cypergrazen, eene grasfamilie, waarvan vooral eene soort: het eetbare of zoete cypergras of de aardamandel als de beste plaatsvervanger van de koffij enz. bekend is; het **papiercypergras** of **papierriet** in Egypte en Sicilië leverde den Ouden de stof voor hun papier.

Cyperhout-cordie, z. **cordie**; **cyperpoeder**, n. stof v. verrot pijnboomenhout, in Venetië in plaats van poeder aangewend.

Cyphōma, n. gr. (v. *kypheos*, krom, buldig), een bult op den rug, bogchel; **cyphon**, n. het juk, werktuig tot kromsluiting; **cyphonismus**, n. het kromsluiten; **cyphōsis**, f. de vorming eener ruggegraatskromming; ook de bogchel-zelf.

Cypræa, f. N. H., de porseleinslak.

Cyprés, f. (lat. *cupressus*, v. h. gr. *kyparissos*), een wel bekende groen blijvende boom, het zinnebeeld van den rouw.

Cyprīa of **Cypris**, f. (gr. **Kypris**), bijnaam van Venus, naar het eiland Cyprus, waar zij het ijverigst vereerd werd; **cyripedium**, n. Bot., de venusschoen, vrouwen-schoen, mariaschoen, een pronkgewas.

Cyrben, pl. gr. (*kýrbeis*), houten wetzuilen, driekante draaibare pilaren te Athenen, op welke drie vlakken de oudste wetten opgeteekend waren.

Cyrenaiken, pl. of **cyrinaïsche school**, eene oud-gr. filosofische secte, door Aristippus van Cyrene gesicht; zij was het tegendeel van de cynische school en leerde, dat het hoogste goed in weelde en wellust (gr. *hedonē*) bestond, waarom zij ook hedonik en genoemd werden.

Cyrille, f. Bot., eene schoone kamerplant met eironde bladeren en scharlakenroode bloemen.

Cyriïsche letters (slavonisch, *kiuriliza*), eene oude lettersoort der slavonische taal, naar haren uitvinder Cyrillus in de 9de eeuw benoemd.

Cyriologīe, f. gr. (v. *kýrios*, hoofdzakelijk, geldig; eigenlijk), eigentlijke, gewone of algemeene beteekenis; **cyriológisch**, in den eigentlijken zin te verstaan, in eigentlijke uitdrukking, in natuurlijke voorstelling.

Cyropædie, f. gr. (zamengetr. uit *Kyron paedeia*), een geschrift van Xenophon over de opvoeding en het gedrag van Cyrus, een historische of liever wijsgeerig staatkundige roman, om het ideaal van een' goeden regent en eene goede regering te teekenen.

Cyrtoma, n. gr. (v. *kyrtos*, krom, gebogen), Med., een hogchel; ook ieder begrensd gezwel, buil, het begrensde luchtgezwel (*emphysema*).

Cyssötis, f. gr. Med., de aarsontsteking.

Cysthitis, f. gr. (v. *kysthos*, vrouwelijke schaamte), ontsteking der scheede.

Cysticercus, m. gr. (van *kystis*, blaas en *kerkos*, staart), een in eene beurs besloten blaasworm, welke bij menschen in het celweefsel en ook in de hersenen voorkomt.

Cystis of **cyste**, f. gr., de pisblaas; ook een beursgezwel; **cystische gezwellen**, beursgezwellen; **cystica**, pl., middelen tegen ziekten der pisblaas; **cystitis**, f. de pisblaas- of blaasontsteking; **cystalgie**, f. pijn in de pisblaas; **cystanastrophe**, f. de omkeering der pisblaas; **cystauchenotomie**, f. de blaashalssnede, eene wijze van steensnijden; **cysthaemorrhoiden**, pl., blaasaanbeijen; **cystibranchisch**, met in blazen beslotene kieuwen; **cystidelcösis**, f. pisblaaszweer; **cystidicölich**, n. w. lat., in de galblaas levend; **cystocöle**, f. eene blaasbreuk; **cystolithiäsis**, f. de steenziekte der blaas; **cystöncus**, m. pisblaasgezwel; **cystoparalýsis** of **cystoplegie**, f. verlamming der pisblaas; **cystophthisis** en **cystophthoë**, f. pisblaastering; **cystoptösis**, f. uitzakking der pisblaas; **cystorrhagie**, f. bloeding uit de pisblaas; **cystorrhëxis**, f. de scheuring der pisblaas; **cystorrhoea**, f. bij sommige pislvoed, bij anderen slijmvoeding van de blaas, bij nog anderen bloeding uit de blaas; **cystoscoop**, n. de blaasspiegel, een werktuig om in de blaas te zien; **cystospasmus**, m. de blaaskramp; **cystostecnohorie**, vernaauwing der pisblaas door verdikking of zamentrekking harer rokken; **cystotoom**, n. het steensnijmes; **cystotomie**, f. de blaassnede, steensnede, ook **lithotomie**.

Cythere en **Cytherëa**, f. gr. (*Kythereia*), bijnamen van Venus, naar het eiland Cythera, nu Cerigo in de Aegeische zee.

Cytisus, m. gr. (*kytisos*), Bot., het geitenblad, zeker klaverachtig struikgewas.

Cytos, n. gr., de buik, het moederlijf; **cytothëce**, f. dat gedeelte der pop, dat den buik van het insect bedekt.

Czaar of **Czar**, m. (spr. *tsaar*) en **Czaarin**, f. russ. (waarsch. niet ontstaan uit het lat. *Caesar*, maar verwant met het perz. *scháh. schár*, heerscher, misschien van het sanskrit *sás*, bevelen), de voormalige titel van den beheerscher des russischen rijks en die zijner gemalin, keizer, keizerin; **Czaaréwitsch**, m. de zoon des russ. keizers, grootvorst; **Czaaréwna**, f. de dochter des keizers, keizerlijke prinses; **czaarínska**, f. de russische grootvorstin.

Czako, m. hongaarsch (spr. *tsjakó*), Mil., eene veldmuts; vgl. **chako**.

Czapka, f. (spr. *tsjápka*), eig. de vierkante muts der poolsche uhlanen; de voor dit wapen algemeene hoofdbedekking.

Czeber, m. (spr. *tsjéber*), eene hongaarsche vochtmaat, ongeveer = 36 ned. kan.

Czechen, pl. (spr. *tsjechen*), een slavonische volksstam, die in de 6de eeuw naar Bohemen kwam, de Bohemers.

Czetwert, m. russ. (spr. *tsjéwert*), eig. een vierdedeel, eene russ. graanmaat van ongeveer 220 kop; **czetwertina**, f. eene poolsche maat, = 56 kan.

D.

d, afkorting voor *da* of *detur*, lat., geef of het worde gegeven; ook voor *dosis*, b. v. *d. t. d.* = *da tales doses*, geefzulke giften of hoeveelheden; *d. c.* of *D. C.* = *da capo* (z. a.); *d. d.*, afkorting van *de dato* (z. a.); *d. d. d.*, het afgekorte opdragsformulier: *do, dico, dedico*, lat., ik geef, wijd toe, draag op; of *dat, dicat, dedicat*, hij geeft, wijdt toe, draagt op; *D.*, afkorting van *Don* en *Dom* (z. a.); ook van *Decimus*, *Decius*, *Divus*, lat. voornamen; *D.* of *Dr.* afkorting van doctor, b. v. *D. J. U.* = *doctor juris utriusque*, doctor in de beide regten; *Dr. med.* = *doctor medicinae*, doctor in de geneeskunde; *Dr. phil.* = *doctor philosophiae*, doctor in de wijsbegeerte; *Dr. Th.* = *doctor theologiae*, doctor in de godgeleerdheid; *D.* of *Ds.* = *dominus*, heer, predikant; *D.* of *div.* = heilige, b. v. *D. A.* = *divis Augustus*; *D. D.* eng., afkorting van *Doctor of divinity*, doctor der godgeleerdheid; *dd, ddt.* = *dedi of dedit*, lat. ik heb, hij heeft gegeven, betaald; *D. G.* = *Dei gratia*, door gods genade of = *Deo gratias*, dank aan God; *D. H.* = doorluchtige hoogte; *d. h.* = dat heet; *d. i.* = dat is; *d. m.* = *dextra manu* (z. a.); *D. O. M.* = *Deo optimo maximo*, aan den besten en hoogsten God; *d. s.* = *da, signa*, geef en teeken (op recepten); *D. S.* of *d. s.* = *dal segno* (z. a.); *dat.* = *datum*, gegeven, uitgevaardigd, ook = *dativus*, z. **casus**; *del.* = *delineavit* (z. a.).

Daalder, m. (hoogd. *thaler*, deensch en zweedsch *daler*, eng. *dollar*) dus genoemd naar Joachimsthal in Bohemen), eene zilveren munt in onderscheidene landen: in de Nederlanden volgens den ouden muntslag = 1 gl 50 ct. courant; in Zweden (**bankdaalder**, **spetiedaalder**), verdeeld in 48 skilling; in Noorwegen (**spetiedaalder**), verdeeld in 120 skill. species; in Denemarken (**rijksdaalder**, **spetierijksdaalder**), de oude verdeeld in 48 skill. species, de nieuwe in 192 skill. lubsch, — alle geldende van 2 gl. 60 tot 2 gl. 70 ct. (z. verder **thaler**, **dollar**, **rijksdaalder**, **taláro**, **scudo**, **escudillo**).

Dabouis, n. f. (spr. *daboe-i*), Merc., indisch katoen, zoo geheeten naar de stad Dabouis.

Daburi, Bot., de amerikaansche naam van de vrucht des gemeenen Orleansbooms (*bixa Dorellana L.*).

da capo, it., bij afkorting *D. C.* of *d. c.* Muz., van voren, van het begin af, nog eens als subst., een **dacapo**, n. eene herhaling.

d'accord, fr. (spr. *dakór*) of *d'accódo*, it., overeenstemmend, eensgezind, eens; ook toegestaan, ingewilligd.

Dacryadenalgie, f. gr. (van *dakryōn*, traan), Med., pijn, ziekte der traanklier, **dacryadenitis**, f. de traanklierontsteking; **dacryoblennorrhysis**, f. de slijmvloed der traanwegen; **dacryohæmorrhysis**, f. de bloeding uit de traanwegen; **dacryocystis**, f. de traanzak; **dacryocystalgie**, f. pijn in den traanzak; **dacryocystitis**, f. de traanzakontsteking; **dacryódisch**, tranend, weenend; **dacryoidisch**, traanachtig, peer-vormig; **dacryolith**, m. de traansteen; **dacrÿops**, m. eig. het traanoog, een gezwel der traanwegen; **dacryopyorrhœa**, f. de tranentervloed; **dacryorrhysis** of **dacryorrhœa**, f. de tranenvloed; **dacryostagon**, n. het traandruipen; **dacryosyrinx**, de traanfistel; ook eene spuit, die bij traanfistels wordt aangewend.

Dactylioglyphiek en **dactyliographiek**, f. (van het gr. *daktylios*, vingerring), de kunst om ringsteen te snijden; **dactylioglyphos**, m. de steensnijder; **dactyliographie**, f. de ringbeschrijving; **dactyliothek**, f. eene verzameling van gesneden steenen, zooals cameën, gemmen en ringsteen; ook de afdrukken of afgietsels van zulke gesneden steenen der Ouden; een ring- of juweelkastje.

Dactylus, m. (gr. *daktylos*, eig. de vinger), de vingermaat, vingerslag; een versvoet van drie lettergrepen, welks eerste lang, de beide andere kort zijn (— u u), b. v. kinderen, bedelen; **dactylisch**, uit zulke versvoeten bestaande; gevingerd; **dactylitis**, f. Med., de vilt, vingerontsteking; **dactylograaph**, m. een klavier om door middel van het gevoel de teekens der spraak mede te deelen; **dactylographie**, f. de vingerteespraak; **dactylon**, n. eene gr. lengtemaat, ongeveer een oude duim; **dactylogie** of **dactylonomie**, f. de vingerrekenkunst of de kunst om op de vingers te rekenen; de vingerspraak of de kunst om zijne gedachten door de vingers uit te drukken; **dactylomantie**, f. het waarzeggen uit de vingers, ook uit tooveringen; **dactylosmyleusis**, f. de afzetting der vingers en teenen; **dactylothece**, f. een wondhealers werktuig tot het uitgestrekt houden der vingers.

Dadix, **dadique**, eene oude inhoudsmaat in Azië en Egypte, = 6 chenices.

Dædalus, m. gr. (*Daidālos*), een be-roemd gr. beeldhouwer en bouwmeester uit den fabelrijken voortijd, die het eerst aan zijne beelden, door de voeten vaneen te scheiden en de ledematen van het lichaam los te maken, eene lossere houding en het voorkomen van beweging gaf. In het vermaarde labyrinth op Creta met zijnen zoon Icarus (z. a.) opgesloten zijnde, vervaardigde hij voor hen beiden vleugels, waarmede zij ontkwamen; van daar beteekent een **Dædalus**, een vernuftig mensch, schrandere werktuigkundige; **dædalisch**, kunstig, vindingrijk, schrandere uitgedacht.

Dæmogórgon, m. gr. Mijth., de genius der aarde, de verpersoonlijkte natuur, volgens anderen de vader van Pan en de parken.

Dæmon, m. gr. (*daimōn*), Mijth., een geest; middenwezen tusschen God en menschen, bij de Ouden zoowel als goede (*agātho-*) en als kwade (*kako-daimonoi*) voorkomende; bij ons inz. een kwelgeest, booze geest; **dæmonárch**, m. de vorst der geesten of dæmons; **dæmoniäcus**, m. de bezetene (door een' boozen geest), een waanzinnige, zenuwkranke en dergelijke; **dæmonicölich**, booze geesten vereerend; **dæmonisch**, door een' boozen geest bezeten, waanzinnig, dol en razend; **dæmohismus**, n. het geloof aan dæmons, aan geesten; **dæmonist**, m. die dat geloof heeft; **dæmonograaph**, m. een schrijver over de geestenwereld; **dæmonolatrië**, f. de vereering der geesten, aanbidding des duivels, duiveldienst; **dæmonologie**, f. de geestenleer; vermenscheljkende voorstelling van het hoogste wezen; **dæmonomagie**, f. de geestentooverij, de geschiedenis van het geloof aan tooverij; **dæmonomanie**, f. waanzinnigheid, waarbij de zieken zich verbeelden door geesten geplaagd te worden; ook de vrees voor spoken, het geloof aan spoken; **dæmonomantie**, f. het waarzeggen door behulp van een' inwonenden dæmon.

Dæzajie, **dæzagie**, f. eene zilvermunt in Perzië, = 5 mamoudi's of 1 gl. 12 ct. innerlijke waarde.

Daf, m. een indisch snarenspeeltuig.

Dag, een **eindje dag**, een kort touw, waarmede de matrozen aan hoord soms gestraft worden; ook (eng.) een zakpistool; dolk.

dagesch, n. hebr. Gram., het punt in de hebr. medeklinkers om die te verdubbelen of hard te maken; *dagesch forte*, n. het punt ter verdubbeling van eenen medeklinker; *d. lene*, het punt tot verharding van eenen geaspireerden medeklinker.

Dagöbert, oudd. mansn.: daghelder; schitterend als de dag.

Dagon, m. hebr. (v. *däg*, visch), een afgod der Philistijnen, wiens beeld half visch half mensch was.

Daguerreotype, f. fr.-gr. (spr. *dagherrotiep*), de door den Franschman Daguerre in 1838 uitgevondene handelwijze, om het beeld, dat door de enkele inwerking van het licht op eene chemisch toebeide metaalplaat wordt voortgebracht, blijvend te maken; ook een op die wijze voortgebracht lichtbeeld, z. **phototype**; **daguerreotypen**, op genoemde manier een afbeeldsel daarstellen.

Dahlia, f. nw lat. Bot., eene plantensoort met zamengestelde bloemen, ook georgine (z. a.) geheten, waarvan de knolachtige wortels in Mexico gegeten worden.

Dainties, pl. eng. (spr. *déentiez*), lekkers, lekkernijen, lekkerbeetjes.

Daire, f. (arab. *dairek*, kring), turk., eene soort van kleine halve trom met schellen, z. v. a. **tambourin**.

Daïro, **dairi** of **daira**, m. de japansche opperpriester of paus.

Dalai-lama, m. het godsdienstig vereerde opperhoofd der geestelijke en wereldlijke magt in Tibet; vgl. **katuchta**.

Dalaïsten, pl., eene door David Dale in de 18de eeuw gestichte secte v. dissidenten in Schotland.

Dalekarliërs, **Delekarle**, pl., bewoners van het landschap Dalekarlië of Declarne, d. i. dalland, in noord. Zweden; zweedsche bergbewoners.

Daler, m. eene zweedsche zilvermunt, = $\frac{1}{2}$ specie-daalder (z. **daalder**.)

Dalila, hebr., vrouwenn.: de arme, magere, uitgeputte.

Dalk, m. een turksche reiswagen.

Dalmatica, f. priesterlijk overkleed, misgewaad, een oorspronkelijk in Dalmatië gebruikelijk, later als ambtsdragt voor de diakenen der R. kerk algemeen ingevoerd lang, wit overkleed, dat ook door de duitsche keizers bij de krooning werd gedragen.

dal segno, afgek. *D. S.* of *d. s.* it. (spr. —*senjo*), Muz., van het teeken af (te herhalen).

damascéren, ijzer- of staalwerk met goud of zilver inleggen; staalrepen van verschillende hardheid aaneen smeden en daardoor gevlamd maken, gelijk men dat te Damascus in Syrië het eerst deed; van daar **gedamasceerd werk**; **gedamasceerd**, met ineen gevlochten loofwerk versierd; (van stoffen) gebloemd, met ingewerkte bloemen en loof; **een damascéner-degen** of **een damascéner**, een uit strooken staal van verschillende hardheid zaaggesmede en daardoor gevlamde degen,

het eerst te Damascus gemaakt; **damascéner pruim**, eene vroegrijpe violette pruimensoort, vooral in Frankrijk; **damaschetto**, m. it. Merc., eene stof met gouden, zilveren of zijden bloemen uit Venetië en de Levant, **damasquet**; **damasquin**, m. in de Levant een gewigt v. 600 drachmen; **damast**, m. (it. *damasco*, fr. *damas*, van de stad Damascus), gebloemde zijden, wollen of linnen stof; **damassin**, m. fr. (spr. —*séng*), gering soort van damast.

Damasippus, een rijk Romein, die voor antieken groote sommen besteedde.

Dame, f. fr. (oorspr. de vrouw eens ridders; it. *dama*, *donna*, v. h. lat. *domina*, gebiedster), eene vrouw van raug; in het kaartspel de vrouw, ook in het schaakspel de koningin, in het damspel de dam; **damblanche**, f. (spr. —*blángjz'*), eene soort v. omnibus-rijtuig te Parijs; **dames d'atour** (spr. —*datóer*), kamerdames in Frankrijk, die de koningin en de prinsessen tooien; **d. d'honneur** (spr. *donéur*), eeredames; **d. de la halle**, z. **halle**; **d. du palais** (spr. —*lé*), paleis- of hofdames; **damoiseau**, (spr. *damaozó*), een jufferknecht, saletjonker.

Damenisatie, f. Muz., de kunst der solmisatie (z. a.), waarin men, in plaats van de gewone namen der noten, de door Graun gekozenen lettergrepen *da, me, ni, po, tu* (*fe*), *la, be* zingt.

Damesvrede, de vrede, die in 1529 te Kamerrijk gesloten werd tusschen Margaretha, hertogin van Savoye, landvoogdes der Nederlanden, en Louiza, hertogin v. Angoulême, moeder v. Frans I. en bij welken Bourgogne aan Frankrijk kwam.

Damïa, f. een feest bij de Grieken en Romeinen, dat door vrouwen ter eere der Bona Dea, de goede godin, werd gevierd.

Damiánus, mansn., v. s. van het vorige Damia, en dan beteekenende: priester of vereerder van Cybele-Damia; v. a. overwinnaar, bedwinger, temmer.

Damlooper, m. een zeker nederl. platboënd vaartuig.

Dammar, **dammar**, **dammarhars**, f. het harsige voortbrengsel der planten *dammara* en *Xylopi* in de Indiën. inz. op de Molukken; **dammar-vern**, een vernis uit de dammarhars bereid, ter overdekking van schilderijen.

damn, eng. (spr. *dem*, staat voor *damn me*, spr. *démmi*), verdoeme mij, een vloek van den gemeenen man in Engeland.

damnatio, f. lat., de verdoeming, veroordeeling; **d. memoriae**, de uitdijng of beschimping der nagedachtenis door openlijke, smadelijke uitdijng van den naam. het beeld, wapen; **damnatus**, m. een verdoemde; **d. repetundarum**, iemand, die wegens onderslagen gelden of ambtsbedrog

is veroordeeld; *d. voti*, een tot nakoming eener gelofte veroordeelde; **damnéren**, verdoemen, veroordeelen.

damno, m. it. (= lat. *damnum*), Merc., schade, verlies.

damnum, n. lat., schade, verlies, nadeel; *d. datum*, eene voorgevallen schade; *d. dolo datum*, eene boosaardig of opzettelijk toegebrachte schade; *d. emérgens*, eene onmiddellijke schade, het verlies van een reeds bezeten voordeel; *d. fortuitum* of *casu fortuito datum*, eene toevallige schade; *d. illatum*, eene toegevoegde schade; *d. infectum*, eene te vreezen schade, b. v. de instorting van een bouwvallig huis; *d. injuria datum*, eene wederrechtelijk toegevoegde schade; *d. in mora*, eene schade door uitstel; *d. irreparabile*, eene onherstelbare schade; *d. necessarium*, eene onvermijdelijke schade; *d. privativum*, eene voordeelsberoving; *damni praestatio* of *restitutio*, z. *praestatio damni* onder **præsteren**; **damnificéren**, nw lat., schade toebrengen, benadeelen; **damnificánt**, m. een beschadiger, benadeelaar; **damnificaat**, m. de beschadigde, benadeelde; **damnificátie**, f. nw lat., de beschadiging.

Damöcles, een hoveling van Dionysius van Syracuse, boven wiens hoofd, terwijl hij aan een prachtig feestmaal zat, een bloot zwaard aan een' dunnen draad werd opgehangen; van daar **het zwaard van Damöcles**, een altijd dreigend, groot, gevaar te midden des voorspoeds.

Damoiseau, z. onder **dame**.

Damon en **Pythias** (of beter **Phintias**), gr. mansnamen, twee beroemde trouwe vrienden te Syracuse, die den tyran Dionysius door hunne onkreukbare vrouw tot het ootmoedig verzoek bragten om hem als derde in hun vriendschapsverbond op te nemen: een beeld van getrouwe vriendschap; **Damon**, een zeer gewone herdersnaam in herdersdichten; ook zekere dagvlinder.

Dan, hebr. mansn.: regter, ook eene chinesche korenmaat, iets meer dan een schepel.

Danacé, f. eene kleine wisselmunt der Ouden, die zij hunnen dooden onder de tong leiden, om daarmede aan Charon (z. a.) het veergeld te betalen.

Danäë, eene dochter van koning Acrisius van Argos en moeder van Perseus, dien Jupiter in de gedaante van een' gouden regen bij haar verwekte; ook in de scheikunde *agua mercurii*.

Danaïden, pl. gr. Myth., de 50 dochters van den uit Egypte stammenden Danaös, stichter van Argos. Zij vermoordden (met uitzondering van Hypermnestra) op bevel haars vaders hare mannen in den bruidsnacht, en moesten, tot straffe daarvoor, in de onderwereld in een doorboord

vat bestendig water gieten; van daar **het vat der Danaïden vulien**, d. i. een' vergeefschen, zwaren arbeid doen.

Danaro, z. **denaro**.

Dandin, m. fr. (spr. *dangdèng*), oorspr. de spotnaam van een' onwetenden regter bij Rabelais en Molière; van daar: een zotskap, onnoozel mensch; **dandinéren** of **dandiniséren**, zich onnoozel aanstellen of houden; de beenen al zittend heen en weder slingeren, waggelen, schommelen.

Dandy, m. eng. (spr. *déndi*; waarschijnlijk verwant met het deutsche *tand*, *tändeln* enz., beuzelarij, beuzelen enz.), een saletjonker, modegek, iemand, die het ongewone en in 't oog loopende in kleding, houding enz. uitvindt en navolgt; (de *beaux* der 17de, de *petits-maitres* der 18de, de *elegants*, *incroyables* onzer eeuw in Frankrijk); de spotnaam der Engelschen in Amerika; **dandyisme**, n. de zucht om voor dandy te spelen.

Danebrog- of **Dannebrog**-orde, f. eene ridderorde, de tweede in rang in Denemarken; dus genoemd naar eene voor heilig gehouden vaan Dannebrog (d. i. Benenvaan, van *brog*, doek, vaan), in 1219 door Waldemar II gesticht.

danger, m. fr. (spr. *dangzjé*), gevaar; **dangereus** (spr. *dangzj—*), gevaarlijk.

Danich, **danec** een arab. gewigt, = $\frac{1}{8}$ scrupel; eene perz. zilvermunt, $\frac{1}{16}$ drachme.

Daniël, hebr. mansn.: de regter Gods, de goddelijke regter, het geregt Gods.

Daniemes, m. eene rekenmunt te Bassora in Arabië, waarvan er 1000 een' toman doen.

Danischmend, m. (perz. geleerd, van *dánisthen*, weten, *dánisch*, wetenschap), in Turkije een studerende, een ondergeestelijke of dienaar van eene dschami (moskee).

Dankert, mansn: dankzegger (*gratias referens*).

Dankred, gew. **Tankred**, oudd. mansn.: een dankzegger of tot dank bereide.

Dantes, pl., speel- of rekenpenningen.

Danzerie, f. eene bengalsche munt, waarvan er 400 op eene ropij (z. a.) gaan.

Daphne, f. gr., cig de laurierboom; Myth. de dochter van den stroomgod Peneus, door Jupiter in een' laurierboom veranderd, toen Apollo haar vervolgde; ook Bot., het peperboompje, waarvan de meeste in Europa voorkomende soorten een scherp en bijtend sap bezitten, terwijl hun bast, op de huid aangelegd, blaren verwekt als die eener spaanschevlieggenpleister; **Daphnæa**, f. de gelauwerde, bijnaam van Diana; **daphnieten**, pl. Min., versteende lauwerbladen; **daphnine**, f. Chem.,

eene kristalliseerbare, bittere en onzijdige stof in den bast van het plantengeslacht *daphné* vervat; **daphnoïdisch**, lauwer-vormig; **daphnomantie**, f. waarzeggerij door middel van een' in 't vuur geworpen lauwertak; **daphnophoriën**, pl., Apollofeesten en dansen, bij welke men lauwerkransen droeg.

Dapifer, m. nw lat., de spijsopdrager; **dapiferaat**, n. het ambt van spijsopdrager; onder Karel den groote was **dapifer** de opperhofmaarschalk.

dappèren, z. **taperen**.

Darchini, m. een arab. gewigt, omtrent = 1 drachme.

Dardanariaat, n. mid. lat., Jur., elk bedrog, iedere sluikerij in de maat, gewigt enz., bijzonder echter de korenwoekerij, het opkopen van het koren. zoo genoemd, zegt men, naar een' beroemden korenhandelaar *Dardaniarius*, die het opgekochte koren tot den duren tijd liet liggen en toen nog met valsehe maat de koopers bedroog; **dardanarius**, m. een korenopkoper, korenwoekeraar; *dardaniae artes*, tooverkunsten, waardoor het koren op den halm bedorven werd.

Dardanellen, pl., twee kasteelen aan beide zijden van den Hellespont (z. a.), naar de oude stad *Dardānos* in Azië zoo genoemd; van daar ook de zeeëngte-zelve.

dare, lat., **geven**, z. v. a. *debet* of schuldig, in het boekhouden.

Dareicos of **daricos**, m. gr. (*dareikos*, naar den oud-perz. koningsnaam *Dareios* of *Darius*), oud-perzische goudmunten met het beeld van eenen schutter, ongeveer = 7 gulden.

Darini, m. eene venetiaansche munt, ruim 25 centen waard.

Darsis, f. gr., Chir., de ontveling, het verlies der opperhuid; **dartos** (seil. *tunica*), minder juist spierachtige rok geheeten, eene digte roodachtige, zeer vaatrijke en zamentrekbare celweefsellaag, welke zich aan de inwendige vlakke der uitwendige huid van den balzak bevindt.

Dartre, f. fr. Med., haarworm; ringworm, huiduitslag, zweer aan het kruis, den hals of kop der paarden.

Daruga, m. een regter; ook tolontvanger in Perzië.

Dasius, m. gr., versvoet van vijf lettergrepen, met drie korte en twee lange.

Dasyma, n. gr. (v. *dasy's*, digt, ruij, ruw), Med., de ruwheid van de inwendige oppervlakte der oogleden; **dasyánthisch**, met behaarde bloesems; **dasyóarpisch**, behaarde vruchten dragende; **dasycaulisch**, met behaarden stengel; **dasycephálish**, met behaarden kop; **dasygástrisch**, met behaarden buik; **dasyméter** of **manométer**, m. gr., een werktuig om de digtheid

van de luchtlagen des dampkrings te meten, door den Maagdenburgschen burgemeester Otto van Guericke uitgevonden. daarom ook wel *manometrum Guerickeianum* genoemd (Fouchy en Gerstner hebben het werktuig verbeterd); **dasyphýllisch**, met behaarde bloesems; **dasypleurisch**, aan de zijden behaard; **dasypróctisch**, met behaarde billen; **dasypus**, m. gr. (woordel. ruwvoet); N. H., het gordeldier; **dasytachýisch**, met lange baarden aan de aren; **dasytémórisch**, met behaarde meeldraden; **dasytýlisch**, met behaard stijltje; **dasytes**, f. z. v. a. **dasyrna**; **dasyúrisch**, met behaarden staart; **dasyúrus**, m. (woordel. ruigstaart), N. H., het buideldier.

Data, *datio*, enz., z. onder *datum*.

Datagra, f. (gr. *odontagra*), de tandpijn, het tandentrekken.

dat cui vult, lat., de naam v. een' zweedschen dukaat, door Erik IV in 1563 geslagen.

Datismus, n. gr. Log., de opeenhooping van gelijkbetekenende woorden in de rede.

Datolith, m. gr. (waarsch. kwalijk gevormd van *daio*, *dateómai*, deelen, verbrokkelen, wegens de korrelige afscheiding dezer steensoort), eene delisto' uit het kalkgeslacht, die uit kalkaarde, boaxzuur en kiezelaarde bestaat.

datum (pl. *data*), lat., eig. gegeven; dewijl eertijds dit woord vóór de opgave van den dag werd gezet, zoo noemde men den dag zelf den **datum**; de tijd en plaatsaanduiding, den dag van het opstellen, schrijven of verzenden eens briefs; *datum ut retro*, dezelfde tijd en plaatsopgave als op de keerzijde staat; *datum ut supra*, tijd en plaats als boven; *dato*, it., Merc., heden; *a dato*, ook na *dato*, en enkel *dato*, van heden aan, van den dag der onderteekening of opstelling af, inz. bij bepaling van den vervaltijd der wissels, van daar **dato-wissels**, dezulken, welke vervaltijd van den dag der opstelling af wordt gerekend; *de dato*, van den dag des schrijvens of der opstelling af; **datèren** (fr. *dater*), dagteekenen, tijd en plaats vermelden; **data**, pl., het gegevene, de gegeven inhoud, de stof, de gegevens, opgaven, aangegeven daadzaken enz.; *data et accepta*, uitgaaf en ontvangst; **dataria**, f. it., de pauselijke kanselarij, dus geheeten naar het gewone formulier, dat men onder de bullen stelt; *datum* etc.; **datarius**, m. de voorzitter van die kamer; *datro de manu*, f. lat. Jur., het ontslag of de vrijlating uit de dienstbaarheid; *datio in solutum*, afstand, overgave in plaats van betaling; *datio tutoris*, de aanstelling van eenen voogd door de regtbank; **datief**, m. z. **casus**.

Datura, f. (uit het arab. *tatrah* of *ta-*

tirak), Bot., de gemeene doornappel (*datura stramonium* L.), eene vergiftige plant; waarvan men in de geneeskunde gebruik maakt; **daturine**, f. een bijzonder alkaloïde uit het zaad van deze plant.

Dauphin, m. fr. (spr. *doféng*), cig. z. v. a. **delphin** (z. a.), sedert 1349, toen Humbert II aan Karel van Valois de provincie Dauphiné (*Delphinatus*) vermaakte, tot op de groote staatsomwenteling de titel van den kroonprins van Frankrijk; **dauphine**, f. de gemalin des dauphins.

Daviaan, f. de veiligheidslamp, eene lamp voor de mijnwerkers, die hen voor de noodlottige werking van het grisou beveiligd: dus geheeten naar haren uitvinder, den onsterfelijken scheikundige sir Humphrey Davy.

David, hebr. mansn.: de geliefde; bij zeelieden: een balk of windas ter ligting van het anker.

Davier, m. fr. (spr. *dawjié*), bij kuijpers, schrijnwerkers: een stuk gereedschap om de stukken, die men bewerkt, bijeen te houden, hoeptang, bandhaak, klaauw; de voegbank; bij tandmeesters: eene zekere kleine tang, pelikaan (z. a.).

Davus, m. een gewone slavennaam in de rom. blijspelen; *Davus sum, non Œdipus*, lat. sprw., ik ben Davus, niet Œdipus (z. a.), d. i. geen meester in het raden.

Day, z. **dey**.

de, fr. en lat., van, uit; als voorzetsel in samenstellingen komt het met het nederd. ont, ver, af, mis enz. overeen.

Dealbâtie, f. lat., het overwitten; het witmaken der metalen.

deambulëren, lat. (*deambulâre*), wandelen, kuijeren; **deambulâtie**, f. de wandeling, het wandelen.

de anno, lat., van het jaar.

dear, eng. (spr. *dier*), waard, lief, dierbaar; *my dear* (spr. *mi dier*), mijne lieve, beste; *my dear Sir*, Mijnheer, WelEd. Heer, in 't opschrift van brieven enz.; *dear me!* lieve hemel!

dearticulëren, nw lat., ontwrichten; **dearticulâtie**, f. de verrekking, ontwrichting.

de auditu, lat., van hooren zeggen.

Dead meat shop, n. eng. (spr. *déd niet sjop*), eene soort van openbare eethuizen, open tafels of portie-tafels te Londen, waarsch. zoo geheeten naar den reuk van versch geslagt vleesch, die zulke inrigtingen eigen is.

debaclëren, fr., eene haven ontruimen, d. i. de ontladen schepen of het ijs, vlot-hout enz. uit de haven brengen, opdat de geladene vaartuigen aan wal kunnen komen; **debaclage**, f. (spr. — *kláazj'*), Mar., de havenruiming, het verwijderen van de ontladen goederen, schepen, ijs

enz.; **debacleur**, m. de havenmeester, -ruimer.

deballëren fr., waren uit de balen doen, ontpakken, uitpakken; **deballage**, f. Merc., de uitpakking, ontpakking.

deballotëren (vgl. **ballotëren**), cig. de stemming verijdelen of te niet doen; bij stemming afkeuren, verwerpen, niet aan- of opnemen; **déballotage**, f. (spr. — *táazj'*), de afkeurende stemming.

debandëren, fr. (spr. — *bangd*—), uiteen gaan, zich verstrooijen, verloopen, uit elkander loopen, ontspannen; **debandâde**, f. Mil., de ontschering, het onordelijk uit elkander loopen der soldaten, het loopen met gebrokene geleederen, ook **débandement**, n. (spr. *debandmáng*): *à la debandade*, onordelijk, in het wild, ongebonden.

debanquëren, **debankeren**, fr., den bankhouder alles afwinnen, de bank doen springen, b. v. in het faro-spel.

debaptisëren, nw lat., verdoopen, herdoopen.

debarbarisëren, nw lat., de barbaarscheid ontnemen, ontbolsteren, beschaven.

Debardage, f. fr. (spr. — *dáazj'*), de uit- of ontlading van een vaartuig, inz. van eene lading brandhout.

debarquëren, fr. (spr. — *kéren*), ontschepen, landen, aanlanden, aan wal zetten, voet aan land zetten; lossen; **debarquement**, n. (spr. *debarqmáng*), de landing, het landen, de ontscheping, ontlading, het lossen der waren.

debarrasseren, fr., ontwarren, wegruimen, losmaken, ontwikkelen, uit de ongelegenheid helpen; zich van den hals werpen.

Debâten, pl. (v. h. fr. *le débat*, het geschil, de woordenstrijd), twistredenen, twistgesprekken, woordenwisseling, beredeneringen van het voor en tegen eener zaak (waarbij men minder eene theoretische waarheid dan de opwekking eener practische overtuiging op het oog heeft); **debattieren** (fr. *débattre*), strijden, kampen met woorden, redetwisten, voor en tegen eene zaak spreken, behandelen.

Debauche, f. fr. (spr. *debóosz'*), de uitspatting, buitensporigheid, ongebondenheid, losbandigheid, losse levenswijs, ontucht, liederlijkheid; **debauché**, m. (spr. *debosjé*), een zwelger, doorbrenger, wellusteling, losbol, lichtmis; **debaucheren**, (spr. *debosj*—), zwelgen, ligtmissen, uitspatten, los en liederlijk leven, zwieren; **iemand debaucheren**, hem verleiden, tot grove uitsporigheden overhalen, hem van zijn werk afrekken of afkeerig maken; **debaucheur**, m. een verleider.

debellëren, lat. (*debellâre*), den oorkindigen, bedwingen, overwinnen; **debellâtie**, f. de overwinning; **debellatorisch**, nw lat. zegerierend, overwinnend.

Debent, m. (v. h. lat. *debēre*, schuldig zijn), een schuldenaar; **debent**, 3de pers. pl. v. h. sing. *debet*, z. lager; **debentuur**, f. (eng. *debenture*, fr. *débutur*, voorheen eene quitantie, kwijting; oorspr. wel het lat. *debutur* als 3de persoon pl. v. *deberi*), de kosten of tol, dien men terug krijgt; het bewijs van den terugbetaalden tol; **dēbet**, n. (v. h. lat. *debet*, hij is schuldig), Merc., de schuld, die iemand nog betalen moet, of, met betrekking tot den verkooper, wat hij nog te ontvangen heeft, vgl. **credit**; **de heer N. debet**, d. i. is schuldig; **de heeren N. en comp. debent**, d. i. zijn schuldig; **debetzijde**, de linkerzijde van het grootboek des koopmans, waarop het debet van den aan het hoofd genoemde wordt aangeteekend; — *debita portio*, f. het verplichte aandeel, z. *legitima*; *debitum*, n. lat., de schuld; pl. *debita*, schulden; *debitum cambiāle*, de wisselschuld; *d. certum*, eene zekere, veilige, door den schuldenaar betaalbare schuld; *d. conjugāle*, de huwelijkspligt; *d. exigibile*, eene invorderbare schuld; *d. feudāle*, de leenpligt; *d. illiquidum*, eene onbewezene, niet erkende schuld; *d. incertum*, eene onzekere schuld; *d. inexigibile*, eene niet in te vorderen, het vermogen des schuldenaars te boven gaande schuld; *d. legis*, eene wettelijke schuld; *d. liquidum*, eene klare, bewezene of onloochenbare schuld; *d. naturāe*, de natuurschuld, de noodwendigheid van te sterven; *d. passivum*, eene te betalen schuld; *d. perpetuum*, eene altijd durende of onaflosbare schuld; *d. publicum*, eene openbare, aan de staatskas te betalen schuld; *d. verum*, eene ware, niet tegen te spreker schuld; — *debita activa*, pl., uitstaande schulden, vorderingen; *d. consensualia*, met geregtelijke toestemming gemaakte schulden; *d. feudalia*, leenschulden, leenpligten; *d. hereditaria*, erfschulden, schulden der nalatenschap; *d. passiva*, te betalen schulden; — **debito**, m. it., de schuld, het schuldige; **debitmassa**, z. v. a. **concoursmassa**. (z. a.); — **debitor**, m. lat., pl. **debitōres**, Jur., schuldenaar. in tegenst. met **creditor**; **debitrix**, f. de schuldenares; *debitor assignātus*, een aangewezen schuldenaar, dien men zijnen schuldeischer aanwijst om zich van hem te doen betalen; *d. cambiālis*, een wisselschuldenaar; *d. cessus*, een afgestane schuldenaar, wiens schuld men aan een ander afstaat; *d. chirographarius*, een schuldenaar op handschrift, die den schuldeischer ontrent zijne schuld een schriftelijk bewijs heeft gegeven; *d. communis*, een gemeene schuldenaar, tegen wien de gezamentlijke schuldeischers in regten optreden; *d. de fuga suspectus*, een van vlugt verdachte, een onzekere schuldenaar; *d. fugitivus*, een voortvlugtig schuldenaar; *d. hereditarius*, iemand, die aan eene nalatenschap iets schuldig is; *d. hypothecarius*, een schulde-

naar op pand, op hypotheek; *d. in solidum*, een medeschuldenaar onder de verplichting van des noods de geheele schuld te betalen; *d. morōsus*, een in gebreken gebleven schuldenaar; *d. obaerātus*, die meer schuld dan vermogen heeft, diep in schulden steekt; *d. pignoratitius*, een schuldenaar, die zijnen schuldeischer tot zekerheid een pand heeft gegeven; *d. principālis*, de hoofdschuldenaar; *d. publicus*, een openbare of staats-schuldenaar, *d. putativus*, een vermeende schuldenaar; *d. usurarius*, een renteschuldenaar.

debiel, lat. (*debilis*), zwak, magteloos; **debiliteit**, f. de zwakte, krachteloosheid; *debilitas animi*, f. verstandszwakte; **debilitēren**, verzwakken, krachteloos maken, ontzenuwen; **debilitātie**, f. de verzwakking, ontzenuwing.

Debiet, n. fr. (*débit*, oorspr. wel z. v. a. debet of debitum, dus eig. schuld of nitstaande betaling voor verkochte waren), de aftrek, verkoop, aflevering, het vertier van waren; **debitēren**, afzetten, verkoopen, afleveren; oneig. verspreiden, uitstrooijen, in omloop, onder de menschen brengen, b. v. eene tijding; ook iets op de schuldrekening, in het debet (z. a.) brengen, of als schuld aanschrijven, aanrekenen, belasten; **debitānt**, m. een warenafzetter, slijter, kleinhandelaar, kramer; ook de verkooper van loterijbriefjes voor den collecteur.

Debitor, *debitum* enz., z. ond. **debent**.

déblayeren, fr. (spr. *débléjéren*), opruimen, puin enz. wegruimen; de loopgraven na opheffing der belegering weder volwerpen.

debloquéren, **deblokkéren**, fr. Mil., ontzetten, de insluiting of versperring eener plaats, haven enz. opheffen, de versperde toegangen openen; bij letterzetter: de tijdelijk ingevoegde letters (gekeerde) uitnemen, d. i. de letters, die men, bij te kort schieten der gevorderde letters, voorloopig heeft ingezet, weder uitligten en door de ware vervangen.

de bon coeur, fr. (*d' bong keur*), gaarne, volgaarne, gewillig.

Debonnaire, m. fr. de zachtmoedige, geduldige, toegevende, goedaardige.

de bonne grace, fr. (spr. — *ghrás'*), op gepaste wijze, met smaak, welgemanierd, bevallig.

Debōra, hebr. vrouwenn., eig. de bij.

debordéren, fr., den rand of zoom wegnemen, ontboorden, afranden, afkanten, overstroomen, uit de oevers treden, overloopen (v. rivieren); Mil., overvleugelen; ook oneig. te ver gaan, uitputten, b. v. een **gedebordeerd mensch**, een buitensporig mensch; **debordement**, m. fr. (spr. — *māng*), het buiten de oevers treden, overvloeijen eener rivier, de overstrooming, vloed; ook oneig. de overloop van gal.

debottéren, fr., de laarzen uittrekken, ontlaarzen, ontschoeijen.

debouchéren, fr. (spr. —*boesj*—), wat verstopt is openen; Mil., uit eene engte, een bergpas oprukken; gelegenheid tot goed vertier of aftrek van waren vinden; **debouché** (spr. *deboesje*) of **débouchement** (spr. —*sj'mang*), n. de uitgang, uitweg uit eene engte, de filé of bergpas; Merc., de aftrek, het vertier der waren; de weg of het middel om de waren af te zetten.

Debours (spr. *debóer*) en **deboursement** (spr. *debours'mang*), fr. m. de uitbetaling, de onkosten, het uitschot, voorschot, verschot; **debourséren**, uitbetalen, voorschieten, verschieten; geld uit den zak halen.

debrailléren, fr. (spr. —*bralj*—), hals en borsten onwelvegeelijk bloot dragen.

Debris, pl. fr. (spr. *debrí*), de puinhoop, het wrak; de stukken, de overblijfsels b. v. van troepen, de overgebleven menschap.

debrouilléren, fr. (spr. *debroeilj*—), iets verwards weder in orde brengen, uiteenzetten, ontwikkelen, ontwarren, ophelderen.

debrutaliséren, fr., de ruwheid, lomphheid, den bolster van iemand afnemen, hem temmen.

debuchéren, fr. (spr. *debuusj*—), opjagen, opstooten; het leger verlaten (van wild sprekende).

debusquéren, fr. (spr. —*buusk*—), Mil., uit het bosch, uit eene voordeelige stelling drijven, verjagen; oneig. den voet ligten.

Debut, m. fr. (spr. *debu*, eig. de eerste stoot of worp in het spel, v. *but*, doel, wit), de aanvang, het begin, het eerste optreden, verschijnen, b. v. van eenen tooneelspeler, de eerste rol, de inleiding, openingsrede, het eerste pleidooi eens advokaats; **debutéren**, aanvangen, beginnen, voor de eerste maal optreden, verschijnen of zich laten hooren; zijne eerste rol spelen, intréerede houden; **debutánt**, m. een schouwspeler, die voor het eerst optreedt, een beginner, een schrijver, die zijn eerste werk in 't licht geeft enz.

de but en blanc, fr. (spr. *d' bu tang bláng*), eig. regt naar het doel (schieten), regt toe, zonder overleg, onbesuisd.

deca, gr. (vóór de benaming van eene maat of een gewigt uit het metrickel stelsel staande, beteekent:) het tienvoud van die maat of dat gewigt (vgl. *deci*).

decachetéren, fr. (spr. *dekasj*—), ontzegelen, openen.

Decachórde, n. gr. (v. *deka*, tien), een naar de harp gelijkend speeltuig met 10 snaren bij de Oudeu.

decadactylisch, gr., tienvingerig.

Decáde, f. (fr. *décade*, uit het gr. *dekás*), een tiental, tien stuks, b. v. boeken of jaren enz.; een dagentiental, naar den frauschen

republikeinschen kalender (**décadrier**, spr. —*dri -e*) eene week, waarvan er drie in eene maand en 36 in het jaar gingen, dat met 22 sept. aanving. De afzonderlijke dagen der decade heetten in volgorde: primidi, duodi, tridi, quartidi, quintidi, sextidi, septidi, octidi, nonidi en **décadi**, welke laatste aan de rust gewijd was; **decade** was ook in de revolutietijd de naam van een pol. wetenschappelijk weekblad, dat v. h. jaar II (1794) te Parijs verscheen, in het jaar XIII den titel *Revue* aannam en in 1817 met den *Mercur* werd zaamgesmolten; **décadica**, f. het algemeen gebruikelijk talstelsel, waarnaar de getallen in klassen van tien eenheden verdeeld zijn, en tien eenheden eener klasse eene eenheid der naast hoogere klasse uitmaken.

Decadence, fr. (spr. —*dángs'*), **décadéantie**, f. het allengsche verval, de afneming, verergering, verslimming, val.

décadisch, nw lat., t'endeelig, tien-daagsch.

Decaëder, n. gr., het tienzijdig ligchaam; **décaëdrisch**, tienzijdig; **décafidisch**, gr-lat., met tien spleten.

Decagoon, n. een tienhoek, eene figuur v. 10 zijden; **decagonaal getallen**, de getallen 1, 10, 27, 52, 85, 126, 175, 232, 297 enz., welke tweede verschillen 8 zijn; men verkrijgt die getallen door een geheel getal met zijn viervoud min 3 te vermenigvuldigen, b. v. $10=2\times(8-3)$; $27=3\times(12-3)$ enz.

Decagramme, n. fr., 10 grammes (z. **gramme**).

decagynisch, gr. Bot., tienstijlig.

decaisséren, fr. (spr. —*késs*—), uitputten, ledigen.

décaléren, (v. h. it. *caláre*, zinken, afnemen), Merc., in gewigt afnemen door indroogen, lekken enz.; **décálo**, n. de gewigtsverandering eener waar; vgl. **déchet**.

Decalitre, m. fr., 10 litres (z. **litre**).

Decalógus, m. de tien geboden.

décalquéren, fr. (spr. —*kalkéren*), eenen weêrdruk, omdruk, tegen-afdruk maken, eene plaat op hout en dgl. overdragen; vgl. **xylographeren**.

Decaméron, n. (it. eig. *decameróne*, v. h. gr. *deka*, tien, en *méros*, deel), de titel van een bekend werk v. d. dichter *Boccaccio* (spr. —*káttsjio*), dus geheeten, omdat daarin door 10 personen, die op 10 verschillende dagen bijeen komen, telkens eene geschiedenis verteld wordt.

Decamètre, m. fr., 10 mètres (z. **mètre**).

decampéren, fr., de legering, het kamp afbreken of opheffen; opbreken; oneig. aftrekken, de vlugt nemen; zich uit de voeten maken, wegpakken; **decampement**, n. (spr. —*máng*), het opbreken van een leger, de ontleggering.

Decandria, pl. Bot., tienhelmigen; planten met 10 vrije meeldraden in eene tweeslachtige bloem, de 10de klasse in het stelsel van L.

decanoniséren, nw lat., van de lijst der heiligen uitdoen.

decantéren, lat. (*decantāre*), eig. afzingen; uitroepen, prijzen; Chem. Pharm., eene bezonken vloeistof langzaam afgieten, klaren; **decantatie**, f. het afzingen, uitroepen; het voorzigtig afgieten van het heldere vocht, klaren.

decanthérisch, gr., met tien helmknopjes voorzien.

Decānus, m. lat. (v. *decem*, tien), eig. een aanvoerder van 10 man bij de latere rom. legers, en in de kloosters een opziener over 10 monniken; in domkapittels de tweede der hooge dignitarissen, die het toezigt heeft over de inwendige aangelegenheden van het stift of collegie; de oudste der kardinaal-bisschoppen in het collegie der kardinalen; de opziener van een protestantsch geestelijk district, ook **dechānt** geheeten; op duitsche hogescholen de hoofden van de afzonderlijke faculteiten, een deken; **decaaat**, n. de waardigheid van deken, het dekenchap; **decanie** of **decanij**, f. de goederen en gebouwen tot onderhoud van eenen deken, zijn kerkelijk gebied, ook zijne woning; **decaniséren**, de plaats van eenen deken vervangen.

decapéren, fr. Chem., reinigen, schoon maken, b. v. de roest of het oxyde, waarmede een metaal bedekt is, wegnemen.

decapetalisch, gr., met tien bloembladeren; **decaphýllisch**, tienbladerig.

decapitéren, nw lat. (v. h. lat. *caput*, hoofd), onthoofden, onthalzen; **decapitatie**, f. de onthoofding, onthalzing.

Decapóde, m. eene maat = 10 voet; **decapóden**, pl., N. H., schaaldieren met tien pooten, tienpootigen; **decapódisch**, tienpootig.

Decapólis, f. gr., de vereeniging van 10 steden, het tienstedenverbond; **decapoliët**, m. de burjer eener decapolis.

decapterýgisch, gr., tienvinnig, met tien vinnen.

Decáre, m. fr., 10 are (z. are).

decarboniséren, nw lat. (v. h. lat. *carbo*, kool), ontkolen, van koolstof ontdoen, bevrijden; **decarbonisatie**, f. de ontcoling, bevrijding van koolstof.

Decargýron, n. gr., eene keizerlijke grieksche munt, ook majorie genaamd, = $\frac{1}{2}$ livre.

decarneléren, nw lat. (v. *carno*, vleesch), tot in het gezonde vleesch snijden.

Decastère, m. fr. 10 stères (z. stère)

Decastíchon, m., een gedicht of eene strophe van 10 verzen; **decastýlon**, n. Arch., een tempel of ander gebouw met tien kolommen van voren; **decastýlisch**, tienzuilig; **decasyllábisch**, tienlettergeregig.

decatéren, **decatiséren**, fr., de in Frankrijk in 1822 uitgevondene, nu algemeen gevolgde handelwijze om het geheel bereide en geperste laken aan de inwerking van waterdampen bloot te stellen, waardoor het, na nog eens geperst te zijn, een' duurzamer glans dan den vroegeren persglans krijgt en niet meer krimpt; **decatisságe**, f. (spr. —*sázj*), de wegneming van den persglans door damp of stoom, het krimpen der lakens.

decatoniséren, nw lat. (v. *Cato*, z. a.), den ernst benemen, het voorhoofd doen ontfonsen.

decedéren, (lat. *decedere*), weggaan, wijken, overlijden; **decéssie**, f. (lat. *decessio*), het weggaan, de verwijdering; het aftreden; **decéssor**, m. de aftredende, de ambtsvoorganger; **decéssus**, m. de aftreding; de dood, het overlijden.

Décem, n. (lat. *decem*, tien), de tiende, tiend, het tiende gedeelte van iets als opbrengst aan geestelijken, ambachtsheren enz.; **december**, m. lat., de wintermaand, eig. de 10de maand naar den oud-rom. kalender, die van Maart af werd geteld (vgl. **september**); **decemdéntisch**, nw lat., tiendaandig; **decemfidisch**, in tien deelen gesplitst; **decemloculair**, met tien vakken of afdeelingen; **decempéda**, f. eene meetroede, meetstang v. 10 voet; **decempédisch**, nw lat. tienvoetig; **decemplex**, **decempli-caat**, lat., tienvoudig; **decemvir**, m. een tienman, een der tienmannen (**decemvíri**) of tien overheidspersonen in het oude Rome; **decemviraal**, wat de tienmannen betreft; **decemviraat**, n. het tienmanschap, de waardigheid van tienman; **decendium**, n. nw lat., een dagentiental, een tijd van 10 dagen; **decennium**, n. lat., een jarentiental, eene tijdruimte van 10 jaren; **decennaal**, tienjarig.

decént, lat. (*decens*), geschikt, welvoegelijk, gepast; betamelijk, eerbaar, zedig; **decénsie**, f. (lat. *decentia*, fr. *déceance*, spr. *desángs*); de welvoegelijkheid, eerbaarheid, gepastheid, zedigheid.

Decéptie, **deceptor**, z. ond. **decipieren**.

decernéren, lat. (*decernere*), geregteijk besluiten, toekennen, beslissen, een oordeel of vonnis vellen (vgl. **decreet**); **decernént**, m. Jur., de erkenner, regtserkenner, beslissers, vonnisspreker.

decertéren, lat. (*decertare*), twisten, strijden; **decertatie**, f., de twist, strijd.

Decessie, **decessor**, z. ond. **decederen**.

dechainéren, fr. (spr. *desjèn*—), losbreken, uitvaren, woeden, razen; **dechainement**, fr. (spr. —*máng*), het losbarsten der verbittering, het woeden, razen, tieren.

dechalandéren, fr. (spr. *desjalang*—; vgl. **chaland**), iemand van zijne kalanten berooven; ook eenen kooper of kalant door onvriendelijkheid en dgl. doen wegblijven.

Dechant, m., uit h. lat. *decanus* ontstaan (z. a.).

Decharge, f. fr. (spr. *desjârzj*), het ontladen, lossen der schepen; de ontlasting, het ontslag, de verligting, bevrijding, vrijspreekings van eene schuld enz., de quitantie, kwijting; Mil., de ontlading, het afvuren, losbranden. inz. van verscheidene vuurmonden te gelijk, het salvo; **dechargéren**, ontladen, afladen, ontbinden, vrijspreken, ontslaan, kwijtschelden; uitdelgen, doordoen, b. v. eenen post, eene schuld, eene rekening als voldaan teekenen; afvuren, lossen, losbranden van geschut of geweer, een salvo geven.

dechausséren, fr. (spr. *desjoss*—), eig. de voetbekleding afleggen, ontschoeien; eenen tand **dechausséren**, hem vóór het uittrekken v. h. tandvleesch ontblooten; **déchaussoir**, m. (spr. *desjossoir*), het tandmeesters-werktuig, waarmede dat gedaan wordt.

Déchéance, f. fr. (spr. *desjeangs'*), Jur., het verlies van een regt.

Decher, m., **dechent** of **dechend**, n. hoogd. (v. h. oudl. *dech*, goth. *taihun*, lat. *decem*, tien), Merc., 10 stuks vellen of huiden; bij de russische rookwaren 40 stuks.

Dechet, m. f. (spr. *desjè*), Merc., de gewichtsvermindering, het waardeverlies, de afnemings eener waar door afzondering van de daarbij zijnde onzuiverheden, stof, zand enz. (vgl. *decalo*).

dechifféréren, fr. (spr. *desjief*—; vgl. **chiffre** enz.), ontcijferen, ontraadselen, ophelderen, onthullen, oplossen; een geheimschrift in gewoon schrift overbrengen; **déchiffreur**, een ontcijferaar, verklaarder van geheimschrift.

Dechirage, f. fr. (spr. *desjirâzj*), wrakhout, oude planken enz. van onbruikbaar geworden en daarom gesloopte vaartuigen, brandhout.

deci lat. (vóór de benaming van eene maat of een gewicht uit het metrieke stelsel staande, beteekent:) het tiende deel van die maat of dat gewicht (vgl. *deca*).

Deciâre, z. **are**; **deciatine**, f. eene russische vlaktemaat, = 109½ vierkante roeden.

Decidéntie, f. nw lat. (v. h. lat. *decido*, ik val af), de afnemings, afval, het verval, de vermindering van fortuin en vermogen, z. v. a. **decadence**.

decidéren, lat. (*decido*, *decidère*, eig. afsnijden; fr. *décider*), beslissen, beslechten, eene uitspraak doen, bescheid, uitslag, uitsluitsel geven; besluiten; **gedecideerd**, bepaald, beslist; ook vastberaden, niet van zijne beginselen afwijkend; **decidénd**, beslissend; **decisie**, f. of **decisum**, n. eene regterlijke uitspraak, het oordeel, vonnis, de beslissing, het besluit; **decisief**, nw lat., beslissend, stellig, bepaald;

decisivement, fr. (spr. *desiziev'máng*), stellig, uitdrukkelijk.

Decigrámme, z. **gramme**.

Decilitre, z. **litre**.

decimaal, (v. h. lat. *decem*, tien), tiendeelig, wat uit tiendedeelen bestaat, tot tienden behoort, tientallig, b. v. **decimale breuk**, eene tiendeelige breuk, zulk eene, welker noemer een der getallen 10, 100, 1000, 10,000 enz., in 't algemeen 10 of eene magt van 10 is; **decimaal-maat**, eene maatorde, naar welke iedere hoogere maatsoort het tienvoud der naastvoorgaande laagere is, b. v. de duim 10 strepen, de palm 10 duimen, de el 10 palmen enz.; **decimaal-rekening**, de rekening met tiendeelige breuken, tientallige rekening; **decimaal-stelsel**, de gewone wijze van bij tien te tellen, d. i. waarbij de waarde der opvolgende cijfers van een getal in tienvoudige orde van de rechter- naar de linkerzijde opklint; **decíme**, f. Muz., de tiende toon van den grondtoon afgerekend; Poet., eene tienregelige strophe van spaanschen oorsprong; **decime**, m. fr. eene fransche munt, z. **franc**; **decimètre** z. **mètre**; **deciméren**, lat. (*decimäre*), tienden, de tienden ontvangen, inzamelen; vertienden, de tienden geven; Mil., den tienden man (ook wel den derden, vierden) uitnemen om aan dien eene straf te voltrekken, welke, wegens het groot getal der schuldigen of omdat zij niet bekend zijn, niet aan allen kan voltrekken worden; **decimäbel**, tiendpligtig, aan de tiende onderworpen; **decimätie**, f. lat., de vertiending, het tiendregt, de inzameling of opbrengst der tienden; ook de loting om den tienden man, de uiligting van den tiende; **decimätor**, m. de tiendheer, de tot invordering der tienden gerechtigde persoon; **decimóle**, f. it. Muz., eene notenfiguur, waardoor eene zekere noot, b. v. een quart, in 10 noten van gelijken duur wordt verdeeld; **decimoséxto**, n. het formaat eens boeks, waarbij ieder vel 32 bladzijden heeft; men drukt het uit door 16°.

Decina, f. it., een gewicht van 10 pond (z. **pond**).

decintréren, fr. (spr. *deséngtr*—) Arch., den hoogtoestel, waarop een gewelf is opgetrokken, wegnemen.

decipiéren, lat. (*decipère*), misleiden, bedriegen, om den tuin leiden; **deceptie**, f. de misleiding, het bedrog; **deceptibiliteit**, f. nw lat., de bedriegbaarheid; **deceptör**, m. een bedrieger, misleider; **deceptörisch**, bedriegelijk.

Decisie, inz., z. ond. **decideren**.

Décistère, z. **stère**.

declaméren, lat. (*declamäre*), luid spreken), kunstmatig lezen of spreken, naar de regels van goede uitspraak, hounding en gebaren voordragen, naar het ge-

voel spreken; ook op redenaarstoel van onbeduidende dingen spreken, in woordenpraal vervallen; ook nog schreeuwen, nittaren, lostrekken, razen, schimpen; *declamādo*, it. Muz., vol uitdrukking; *declamātie*, f. lat., de kunstmatige mondelinge voordragt van eene redevoering of een dichtstuk, de kunst om schoon te lezen of voor te dragen, de voordragtskunst, voordragt, het kunstlezen; ook de redekunstige inkleeding, de pronkrede, redetooi enz.; afkeurend: de overdrijving, woordenpraal, gezwollen voordragt, windbrekerij; *declamātor*, m. een kunstmatig spreker, geoefend redenaar, meester in de voordragt; een pronkredenaar, woordenpraler, hoogdraver; *declamatorica*, nw lat., de kunst, de leer eener schoone voordragt, de redevoeringskunst; *declamatorisch*, wat de uiterlijke voordragt betreft, daartoe behoort, sierlijk voordragend; hoogdravend; *declamatorium*, n. eene kunstvoordragt, redenaars oefening, kunstvoorlezing; *declamiteren*, zich in het redevoeren oefenen, redec oefening houden.

declareren, lat. (*declarāre*), verklaren, ophelderen, uitleggen, zijn besluit open leggen, bekend maken; waren of goederen bij het kantoor aangeven; *declaratie*, f. de verklaring, bekendmaking, openlegging, aanwijzing; Log., de voorloopige aanduiding der kenmerken van een begrip, om dan tot de eigentlijke definitie over te gaan; Merc., de aangifte van koopwaren of goederen aan tolkantoren enz.; het bewijs dier aangifte; *declaration d'amour*, fr. (spr. *deklarasióng d'amour*), de liefdesverklaring; *declaratio honoris*, lat., of *declaratio d'honneur*, fr. (spr. — *doneur*), f. de eerverklaring; *declaratio sententiae*, lat., de verklaring of bekendmaking van een vonnis; *declaratoria sententia*, f. lat., het oordeel, waarbij de uitspraakdoener zijn vroeger oordeel nader verklaart, het opheldere oordeel.

declineren, lat. (*declināre*), afwijken, zich afwenden; afwijzen, van de hand wijzen; niet erkennen b. v. eene regtbank; Gram., een woord verbuigen, al zijne veranderingen door de naamvallen en getallen opnemen; *declinabel*, buigbaar, buigzaam, verbuigbaar, veranderlijk; *declinabiliteit*, f. de vatbaarheid om verbogen te worden; *declinatie*, f. (lat. *declinatio*), Phys., de afwijking, inz. der magneetnaald van de middaglijn; Astr., de hoek, dien de gezigtlijn, langs welke men een hemellichaam ziet, met het vlak van de evennachtslijn maakt, anders: de afstand van eene ster tot den equator of de evennachtslijn, van daar *zons- en maans-declinatie*; ook der sterren van den equator; Med., het afnemen eener ziekte; Gram., de woordbuijing, verbaiging; Pol., de afwijzing of

verwerping van een verzoek; *declinātor*, m. of *declinatorium*, n. nw lat., een afwijkingswijzer, een kompas of werktuig, dat de miswijzing der magneetnaald aantoont; *declinatorisch*, afwijkend, afwijzend, van de hand wijzend, weigerend.

decliviteit, f. lat. (*declivitas*), de afhelling, het trapswijze lager worden, b. v. van den grond.

Decoet, n. lat. (*decoctum*, v. *decoquere*, afkoken, ook verteren, verdoden), Pharm., een afkooksel. Wil men uit eene artseneij het daarin voorhanden aetherisch beginsel door water uittrekken, dan geschiedt dit door aftrekking of infusie. Verbindt men die beide verrigtingen, zoodat men een bereid decoet nog heet over eene stof uitgiet, welker vlugtige bestanddeelen men met het water wil verbinden, dan ontstaat het zoogenoemde *decocto-infusum*, n. het afkooksel-aftreksel; *decoctie*, f. de afkoking, het afkoken; *decoctor bonorum*, m. Jur., een verkwister (verkoker) van zijn vermogen; *d. dolosus*, een bedriegelijk doorbrenger van eigen of vreemd vermogen.

decolleren, lat. (*decollāre*), onthalzen, onthoofden; op het biljart: een' bal van den band afspeelen; *decollatie*, f. de onthaling, onthoofding; *gedecolleteerd*, fr. met blooten hals of boezem, met laag ontblooten hals.

decoloreren, lat. (*decolorāre*), ontkleuren, verbleeken, verschieten; *gedecoloreerd*, verkleurd, verschoten; *decoloratie*, f. de ontcleuring, het verschieten der kleuren; *decoloriméter*, m. nw lat., de ontcleuringsmeter. een werktuig, dienende om óf de ontcleurende kracht van zekere zelfstandigheden, óf den graad van ontcleuring, dien de zelfstandigheden ondergaan hebben, te meten.

Decombustie, f. nw lat., eene uitdrukking, door Fourcroy gebezigt als gelijkbetekenend met *desoxygenatie*, om daarmede de afzondering van de zuurstof uit de lichamen, die de verbranding hebben ondergaan, te kennen te geven.

decomponeren, nw lat. (vgl. *componeren*), uit elkander nemen, ontbinden, verdeelen, ontleden, oplossen, ontmenigen; *decomponibel*, ontleedbaar, ontbindbaar, oplosbaar; *decompositie*, f. de ontbinding, scheiding, verdeeling, ontmenging, oplossing eens lichaams in zijne eerste bestanddeelen; *decompositum*, n. een ontleed of ontmengd lichaam; Gram., een uit twee of meer woorden zamengesteld woord, b. v. opperveldmaarschalk, zeemanshandboek.

Decompte, m. fr. (spr. *dekóngt'*), Merc., de korting, aftrek van eene rekening, tegenrekening; *decompteren*, aftrekken, korten; afrekenen; Muz., van den eenen

toon tot den anderen door alle tusschen-
toonen of intervallen overgaan.

deconceptéren, barb. lat. (vgl. **concept**), verward maken, uit den samenhang brengen.

de concert, z. ond. **concert**.

deconcertéren, fr., eig., de spelers in de war brengen, uit den toon brengen (vergl. **concert**); verlegen maken, van zijn stuk brengen of geraken, verwarren, een voornemen verijdelen, dwarsboomen.

Deconfessus, m. nw lat., iemand, die niet gebiecht heeft.

Deconfiture, f. fr., de volkomen nederlaag, Jur., het volslagen onvermogen om te betalen.

Deconfort, n. fr. (spr. *dekongfór*), de troosteloosheid; **deconfortéren**, den moed benemen, ontmoedigen.

de congruo, lat. Jur., naar billijkheid.

deconsideréren, nw lat., de achting benemen; **deconsideratie**, f. het verlies van of gebrek aan achting.

deconstruéren, nw lat. Gram., de deelen van eenen volzin uiteen leggen, ontleden, ontbinden; **deconstruëtie**, f. de ontbinding, ontleding, uiteenzetting.

decontenancéren, fr. (vgl. **contenance**), iemand verlegen maken, van zijn stuk brengen; **gedecontenanceerd**, verward, bedremmeld, verbluft.

decorticéren, lat., den bast of de schors afdoen, schillen; **decorticatie**, f. de afschilling van de schors of den bast.

Decorum, n. (v. h. lat. *decórus, a, um*, welvoegelijk, betamelijk), de welvoegelijkheid, het betamelijke, passende, fatsoenlijke, gebruikelijke; **het decorum bewaren**, zijn fatsoen houden; *decóre*, met gepastheid, welvoegelijkheid, fatsoen; **decoréren** (lat. *decoräre*), versieren, tooijen, opschikken, verfraaijen; met eene orde, een ordelint enz. beschenken; **een gedecoreerde**, iemand, die een ordelint, eerekrans draagt; **decorateur**, m. fr., een schilder van sieraden, tooneelschilder; **decoratie**, f. de versiering, inz. de tooneelversiering, de schermen, de tooneel-beschildering of -bekleding, het ecreteeken, de orde; **decoratief**, nw lat., tot sieraad of optooijing dienende.

decouchéren, fr. (spr. *dekoesj*—), buiten 's huis slapen.

decouléren, fr. (spr. *dekoel*—), afvloeijen, druipen; **decoulant** (spr. *dekoeláng*), afvloeiend, druipend; **decoulement**, n. (spr. — *máng*), de afvloeiing, het druipen.

decoupéren, fr. (spr. — *koe*—), in stukken snijden; uitsnijden, getand maken; **voorsnijden**, b. v. een' bout; **decoupé**, m. een tuin, die in bloembedden van onderscheidene gedaanten is verdeeld.

decouragéren, fr. (spr. — *koerazj*'—,

vgl. **courage**), moedeloos maken, afschrikken, ontmoedigen, versaagd, kleinmoedig of schuw maken, den lust benemen; **gedecourageerd**, ontmoedigd, kleinmoedig, neerslagtig; **decouragement**, n. (spr. — *koerazj'máng*), de ontmoediging, moedeloosheid, versaagdheid, kleinmoedigheid.

Decourt, n. fr. (spr. *dekoer*), Merc., korting op het bedrag eener rekening of factuur; **decourtéren**, korten, aftrekken, afdingen.

Decouverté; f. fr. (spr. *dekoewért*'), de ontdekking; **decouvertéren**, ontdekken, openbaren, aan den dag brengen, te kennen geven.

decouvertéren (v. h. fr. *couvert*), den omslag van den brief openen en weg nemen.

decrasséren, fr., schoon maken, reinigen.

decreditéren, fr., iemand van zijn credit, vertrouwen, aanzien of achting berooven, zijn' goeden naam benadeelen, krenken, verzwakken, in kwaden reuk brengen; de deugdelijkheid eener waar verkleinen, verlagen.

Decreet, n. lat. (*decrētum*, besloten, besluit, v. *decernere*; pl. *decrēta*), eene verordening, bepaling, beschikking der overheid; een regtsbesluit, raadsbesluit of -bevel op eenzijdig aanzoek der partijen, in tegenstelling met de beslissing na regterlijk verhoor der beide partijen (het vonnis); *decrētum in Senātu*, besloten in den raad; *ad decrētum*, naar de verordening, de regterlijke uitspraak; *decrēta*, pl., inz. de besluiten en uitspraken der pausen en kerkvergaderingen; *decrētum admissivum*, een besluit omtrent het toelaten van een regtsmiddel; *d. alienandi*, een vervreemdings-besluit, een verlof der overheid om eenig goed te vervreemden; *d. ambitiosum*, eene partijdige beslissing; *d. aulicum*, z. v. a. **kabinets-order** (z. a.); *d. comminatorium*, een besluit met bedreiging van straf; *d. commūne*, een gemeenschappelijk bescheid; *d. concessivum*, eene uitspraak, waarbij een verzoek wordt toegestaan; *d. confirmatorium*, een bevestigend besluit; *d. Dei*, het goddelijk raadsbesluit; *d. de solvendo*, het verlof der overheid tot uitbetaling van zekere gelden; *d. interimisticum*, eene voorloopige bepaling der overheid; *d. margināle*, eene op den rand bijgeschreven bepaling; *d. ulterius*, verdere, laatste bepaling; *decretāles [litterae]* of **decretālen**, pauselijke besluiten op gedane aanvragen der bisschoppen in kerkelijke zaken; **decretéren**, nw lat., geregteijk besluiten, bepalen, vaststellen, bevelen; **gedecreteerd**, besloten, vastgesteld enz.; **decreteerkunst**, de kunst om een decreet op te stellen; **decretist**, m. een leeraar van het kerke-

lijk regt; eig. die regtsgeleerden in de middeleeuwen, welke, steunende op de *decreta* (z. a.) der pausen, het canonieke regt als grondslag van alle staatsinrigtingen of -verhoudingen, beschouwden, in tegenst. met *legist*; *decretörisch*, beslissend, uitspraak bevattend, vaststellend.

Decrément, n. lat. (*decrementum*), de afnemning, vermindering, het verval; **decrementen**, pl. Algeb., de verschillen der termen eener dalende of afnemende reeks.

decrepéren, nw lat., vervallen, afgeleefd worden; **decrepitude**, f. fr., de afgeleefdheid, de hooge ouderdom; zeer hooge jaren; bouwvalligheid, verval; **decrepítus**, m. lat., een afgeleefd, stokoud man; **decrepíet**, afgeleefd, stokoud; bouwvallig, den ondergang nabij.

decrepitéren, nw lat. (v. *crepitāre*), knetteren, stuk knappen, met een' knal of plof uiteen springen, gelijk het keukenzout op het vuur; **decrepítatie**, f. Chem., knettering, welke zekere zouten, die weinig kristalwater bevatten, doen hooren, wanneer men hen op gloeiende kolen werpt.

decrescéren, lat. (*decreſcere*), afnemen, verminderen, kwijnen; *decreſcendo*, it. (spr. *dekresjéndo*), Muz., afnemend, allengs overgaande van het *forte* tot *piano* en *piñissimo*, 't welk men door het teken > aanduidt; **decreſcéntie**, f. lat., de afnemning, verkleining.

Decreta, **decretum**, **decreteren** enz., z. ond. **decreet**.

decrottéren, fr., van vuil (*crotte*) reinigen, schoon maken, afborstelen, poetsen, zuiveren; **decrotteur**, m. een schoenpoetser; **decrottoir**, m. (spr. —*toár*), een schraapijzer, een werktuig tot reiniging der schoenen en laarzen vóór de deuren; **decrottoire**, f. (spr. —*toár*), een schoenborstel.

decrustéren, nw lat. (v. *crusta*, korst), ontschorsen, den bast wegnemen, afschillen; reinigen.

Decubitus, m. nw lat. Med., het doorliggen der zieken.

decumatische akkers (lat. *decumātes agri*), tiendpligtig land, het land ten oosten v. d. Rijn en ten noorden v. d. Donau, dat in de eerste eeuw na Chr. door de duitsche stammen ontruimd, door de Romeinen in bezit genomen, en tegen opbrengst v. tienden aan Galliërs en rom. veteranen werd over gelaten. Tegen het vrije Germanië werd dit land verdedigd door eenen muur, die den naam van *duivelsmuur* droeg.

decumbéren, lat., zich neder leggen; **decumbéntie**, f. het liggen; **decumbituur**, f. nw lat., de bedlegerigheid.

decunx, f. lat., een oud-rom. gewigt van 10 unciae, ook *dextans* geheeten; $\frac{1}{3}$ van een geheel.

decupelléren, nw lat., afgieten, afklaren; **decupellátie**, f. de afgieting, klaring.

Decúplo (spr. —*koe*—), m. de grootste goudmunt voor de beide Siciliën sedert 1818, geldende 10 on c e t t e à 30 d u c a t i, = 62 gl. 21 $\frac{1}{2}$ ct. innerl. waarde.

Decúplum, n. lat., het tienvoud, tienvoudige, tienmaal grootere; **decurie**, f. lat. (*decuria*), een aantal of eene afdeling van tien, een tiental, onderafdeeling; **decurio**, m. Mil., een aanvoerder van 10 man, rotmeester; een tienman, landdrost of landregter in de rom. volkplantingen.

decurréren, lat., afloopen; **decurréntie**, f. het afloopen.

decussātim, lat. (v. *decussis*, naam van eene romeinsche munt van 10 asses waarde, welke met het cijfer X gemerkt was) in den vorm van een St. Andries-kruis of romeinsche tien (X), overdwars, kruiswijs; **decussātie**, f. Geom. Opt., de ontmoeting van lijnen en stralen, die elkander kruisen, de snijding der lijnen.

Decussorium, n. nw lat. Chir., een werktuig tot nederdrukking van het harde hersenvlies bij de schedelboring of *trepanatie*.

dedaigneren, **dedain**, z. ond. **dedigneren**.

de dato, z. ond. **datum**.

dedecoréren, lat. (*dedecorāre*), onteeren, schenden.

dedéren, z. ond. **dedit**.

dedicéren, lat. (*dedicāre*), toeëigenen, toewijden, opdragen b. v. een boek aan iemand; **dedicátie**, f. de toeëigening, toewijding, opdracht; **dedicáto**, it., toegeëigend, opgedragen.

dedignéren, lat. (*dedignāri*) of **dedignéren** (spr. —*dénj*—), niet verwaardigen, fier verachten, versmaden; beneden zijne waardigheid of zijner onwaardig rekenen, gering schatten; **dedignátie**, f. lat. (*dedignatio*), of **dédain**, m. fr. (spr. *dedéng*), trotsche verachting, minachting, versmading, geringschatting, een honend, trotsch gedrag of voorkomen.

dedit, n. fr. (spr. *dedi*), de herroeping, terugneming van het gegeven woord, de gedane belofte.

dédit, lat., hij heeft gegeven of betaald; **dedéren**, of **zijn dedit bijſchrijven**, Merc., iets als betaald aanmerken, eene schuld uitdelgen, doordoen.

Deditie, f. lat., de overgave, overlevering. **dedommagéren**, fr. (spr. *dedomazjéren*), schadeloos stellen, de schade vergoeden; schadeloos houden; **dedommagement**, n. (spr. —*maazj'máng*), de schadeloosstelling, schadevergoeding, schadelooshouding.

dedoubléren, fr. (spr. *ou=oe*), Mil., een regiment tot op de helft verminderen, afbreken.

deducéren, lat. (*deducere*), afleiden, be-

toogen, bewijzen, uit andere reeds bewezen zaken of regten een bewijs afleiden; ook verklaren, openleggen; **deductie**, f. de aftrekking, aftrek van eene som; elk bewijs, inz. eene uitvoerige ontwikkeling van de gronden eener zaak; Log., eene bijzondere soort van bewijs; bij eenige wijsgeeren een systematisch bewijs, hetwelk iets uit de hoogste grondstellingen der rede afleidt, bij andere zulk een, dat minder bewijskracht heeft dan de eigentlijke demonstratie (z. a.), het bewijs uit de theorie; Jur., de meestal schriftelijke uiteenzetting v. een regtspunt; de deductiën zijn *deductiōnes facti*, in zoo verre zij de waarheid eener daadzaak tot voorwerp hebben, *deductiōnes juris*, als zij de aanwezigheid van een regt betreffen; *deductio ad absurdum*, een bewijs uit de valseheid, ongerijmdheid van het tegendeel ontleend; *d. innocentiae*, het bewijs van onschuld; *d. ratiōnis*, het bewijs des aanklagers of beklaagden; *deductis deducendis*, na aftrek van hetgeen afgetrokken moet worden, na behoorlijke of vereischte aftrekking; ook na bewijs van het te bewijzene; *deductis impensis*, na afgetrokken kosten of na aftrek der kosten; *deducto aere aliēno*, na aftrek der schulden.

de facto, z. **factum**.

defaeceren, lat. (*defaecāre*), van hesse, droesem, moer (*faeces*) reinigen, zuiveren, louteren; **defaecatie**, f. de reiniging van hesse, loutering; Med., de ontlasting der drekstoffen; Chem., de zuivering eener vloeistof door de nederplofing van de deelen, die haar troebel maakten.

defailleren, fr. (spr. *defalj*—), in gebreke blijven, te kort schieten, den gestelden termijn verzuimen; **defaillance**, f. de tekortkoming; **defaillant**, m. Jur., hij, die in civiele zaken niet verschijnt en zich bij default laat vonnissen.

Defaite, f. fr. (spr. *defèt'*), de nederlaag, vernietiging van een leger.

defalceren, doorgaans **defalquéren**, nw lat. (v. *falx*, sikkkel), eig. afmaaijen, met de sikkkel, zeissen of zicht wegnemen; Jur., vooraf korten, aftrekken, b. v. een aandeel in de erfenis; **defalcatie**, f. de afmaaijing; Jur., het aftrekken, vooraf korten; vgl. *falcidia quarta*; **defalco**, m. it., de korting, aftrek van eene som.

defamieren, l. **diffamieren**, lat., van den goeden naam berooven, onteeren; **defamatie**, f. de eerroof, lastering; **defameus**, eerroovend, lasterlijk.

defanieren, lat. (v. *fanum*, heilige plaats), ontheiligen, inz. van gebouwen gebezigd.

defatigieren, lat. (*defatigāre*), vermoeijen, afmatten, moede maken; **defatigatie**, f. de vermoeijenis, afmatting.

Default, m. (fr. *defaut*, gebrek, mangel), Jur., het niet verschijnen voor 't gerecht; een vonnis bij **default**, een vonnis tegen hem,

die noch in persoon noch door een' zakvoerder op den bepaalden tijd voor de regtbank is verschenen.

Defaveur, f. fr., de ongunst, ongenade, afkeerigheid; Merc., een ongunstige, geringe prijs; **defavorabel**, ongunstig, afkeurig.

Deféct, n. lat. (*defectus* v. *deficere*, ontbreken), een gebrek, feil, mangel, te kort, b. v. aan eene kas, aan een boek enz., ook opening of gat; *in defectu pecceren*, in eene zaak te weinig doen; **deféct** (als adject.), gebrekkig, onvolledig, onvoltallig; **defecteren**, nw lat., rekenfouten opzoeken; **defectering**, de aanwijzing der gebreken; *defectio*, lat., de afval, afvalligheid; **defectief**, gebrekkig, beschadigd, onvolledig; *verba defectiva*, pl. Gram., gebrekkige werkwoorden, z. **verbum**; **defectuositeit**, f. nw lat., de gebrekkigheid, onvolledigheid; *deficit*, het ontbreekt, is er niet; een **deficit**, n. een te kort op eene som, het ontbrekende enz. in eene rekening; **deficiënt**, m. een te kort komende, afvallige; een schuldenaar.

defendieren, lat. (*defendēre*), verdedigen; *defendendus*, m. de misdadiger of beklaagde, die verdedigd moet worden; **defendent**, z. v. a. **defensor**, z. **lager**; **defenders**, pl. eng., of **vereenigde Ieren**, benaming der democratische gezelschappen, die zich in 1791 tot een geheel verbonden hebben, ter handhaving en verkrijging van vrijheid in het staatkundige en godsdienstige; in 1803 loste de verbintenis zich op, doch haar geest en doel leven voort en vormen de elementen, welke O'Connell in de repeal-association heeft zaamgevat; **defénsie**, f. lat. (*defensio*), verdediging, tegenweer; verdedigingsschrift; **defensie-hoek**, Mil., de strijkhoeck, bestrijkingshoek; *defensio conscientiae*, de staving van hetgene men bezweren moet door andere bewijsmiddelen, de gewetensverwering; *d. illicita*, ongeoorloofde verdediging; *d. licita*, geoorloofde verdediging; *d. necessaria*, noodweer; *d. ulterior*, verdere verdediging; **defénsief**, beschermend, verdedigenderwijs; **defensive**, f. de verdediging, de verhouding als verdediger, in tegenst. met *offensive*; **defensieve alliantie**, f. een verdedigend verbond; **defensieve en offensieve alliantie**, een verdedigend en aanvallend verbond; **defensieve middelen**, afwendings-, verdedigings-, behoedmiddelen; **defensieve oorlog**, een verdedigingsoorlog; **defensieve wapens**, wapens ter verdediging; **defensieve werken**, beschuttingswerken, **defensieonaal**, nw lat., z. v. a. **defensief**; *defensionales*, pl., verdedigingsschriften, bijzonderheden der verdediging; **defensieonaal-getuigen**, getuigen ter ontlasting, ten bewijze der onschuld; **defénsor**, m. lat., een verdediger, beschutter, beschermer, voorvechter, zaakgelastigde, zaakbehartiger, pleitbezorger, advokaat; *defensor*

fidci, beschermer des geloofs (z. a.); *d. necessarius*, een geregteijk aangestelde verdediger of advokaat; *d. voluntarius*, een vrijwillige verdediger of zaakvoerder; **defensōrisch**, verdedigend, verdedigenderwijs.

deferēren (v. h. lat. *deferre*), aangeven, aantoonen; verleenen, opdragen, toekennen, b. v. waardigheden; een' eed opleggen, op een' eed vorderen; ook bewilligen, inwilligen, den voorrang geven (uit eerbied); genoegen nemen, toegeven, toestemmen, b. v. een verzoek; zich onderwerpen (aan iemands oordeel); **deferēt**, m. de afvorderaar van eenen eed, hij, die een ander op eenen eed vordert; ook een aangever; op munt: het teeken van de plaats der stempeling of des muntmeesters; Astr., oudtijds de loopbaan eener planeet; **deferēntie**, nw lat., of **deference**, fr. (spr. —*rāngs'*), inschikkelijkheid, toegevendheid, goedwilligheid, gehoorzaamheid (uit achting en ontzag); de aanbrengring, opdraging.

defervescēren, lat. (*defervescere*), afkoelen, koud worden; **defervescēntie**, f. het langzamerhand koud worden.

Defi, m. fr., de uitdaging tot een tweegevecht, een veetebrief; **defiēren**, iemand niet vertrouwen, hem mistrouwen, wantrouwen; uitdagen, trotseren, het hoofd bieden, tarten; **defiance**, f. (spr. *defiāngs'*), het mistrouwen, wantrouwen, de argwaan; **defiānt**, wantrouwend, argwanend; **defiātōrisch**, nw lat., uitdagend.

deficiens hyperbōla, m. lat.-gr. Math., eene kromme lijn van de 3de orde met slechts eene asymptote; *deficiens numerus*, een getal, waarvan de som der deelen, zoo enkelvoudige als zamengestelde, minder dan dat getal bedraagt.

Deficit, **deficiēt**, z. ond. **defect**.

defiēren, z. ond. **defi**.

defigurēren, nw lat., wanstaltig maken, misvormen, mismaken, verminken; **defigurātie**, f. de misvorming, mismaking, verminking; wanstaltigheid.

defilēren, fr. (*defiler*, v. *file*, rij; lat. *filum*, draad), Mil., in smalle gelederen of met een klein front in parade optrekken; achter elkander door eene enge trekken; **defilē**, een nauwe doorgang, smalle weg, pas, bergpas, iedere plaats, welke de troepen alleen met smal front kunnen doortrekken, zooals bergkloven, digt bewassen bosschen, dijken tusschen poelen en moerassen, bruggen over breede rivieren, dorpen, die niet om te trekken zijn enz.; **defilement**, n. (spr. —*māng*), Fort., het beveiligen van een of ander werk voor het bestrijken van het geschut; Mil., het voorbijtrekken in colonnes, defilēren.

definiēren, lat. (*definire*, eig. begrenzen), onderscheidend verklaren, bepalen, een naauwkeurig bepaald begrip van eene zaak geven; **definitum**, n. een naauwkeurig

bepaald begrip; het voorwerp, dat naauwkeurig bepaald moet worden; **definite**, uitdrukkelijk, duidelijk; **definitie**, f. de bepaling, begripsbepaling, verklaring, duidelijke omschrijving; *definitio genetica*, oorsprongsverklaring; *def. nominālis*, naamsverklaring; *def. reālis*, zaakverklaring; *def. verbālis*, woordverklaring; **definitief** (*definitivus*, a, um), als adverb. ook *definitive*, beslissend, bepaald, onveranderlijk, onherroepelijk; **definitief tractaat**, n. een eindverdrag, slotverdrag; **definitieve vrede**, de ten volle gesloten vrede, volkomen vrede, eindvrede; **definitief vonnis**, *definitiva sententia*, het eindvonnis; **definiōtor**, m. cig. de bepaler; een opper-ordesgeestelijke, mede opziener eens kloosters; **definitorium**, n. nw lat., eene vereeniging van monniken, uit eene orde gekozen om het hoofd in de aangelegenheden der orde bij te staan; de vereeniging der eerste geestelijken van een land tot onderzoek en keuze der aantestellen leeraars.

deflagrēren, lat. (*deflagrare*), af- of uitbranden, door vuur reinigen; **deflagratie**, f. Chem., de ontploffing, scheikundig verschijnsel, hetwelk bestaat in eene snelle verbranding, met eene levendige vlam, groote hitte, en meer of minder doch dikwijls herhaald geruisch gepaard. Men gebruikt deze uitdrukking hooldzakelijk, wanneer de spraak is van zeer brandbare stoffen, b. v. deflagratie van den phosphorus, van het buskruid; **deflagrātor**, m. een galvanische toestel van buitengemeene werking ten opzichte van de daarmede verbondene lichtontwikkeling.

deflectēren, lat. (*deflectere*), afwijken, afwenden; **deflexie**, f. de afwending, afwijking; **deflectie van het licht**, de buiging van het licht of de afwijking der lichtstralen van hunnen regten weg.

deflorēren, nw lat. (*deflorare*, eig. van den bloesem berooven), onteeren, schenden, verkrachten, ontmaagden; **deflorāta**, f. eene ontbloemde, onteerde, geschondene enz.; **deflorātie**, f. de ontbloeming; oneig. de ont-eering, verkrachting, schending eener maagd, maagdenschennis, ontmaagding; **deflorātor**, m. een maagdenschender, -verkrachter.

defluvium capillōrum, n. lat., z. v. a. **alopécie** (z. a.).

defederalisēren, nw lat., van een verbond aftrekken, vgl. **federaliseren**.

defōrm, lat. (*deformis*), wanstaltig, misvormd, leelijk; **deformiteit**, f. de wanstaltigheid, misvormdheid; **deformēren** (*deformare*), misvormen, leelijk maken, verminken; **deformātie**, f. de misvorming, verminking.

defraudēren, lat. (*defraudare*), heimelijk bedriegen, smokkelen, de belastingen, tollēn en accijsen ontduiken, het land te

kort doen; **defraudant**, m. een smokkelaar, sluikhandelaar, belastingontduiker; **defraudatie**, f. het verborgten bedrog, de sluikhandel, smokkelarij, de benadeeling van 's lands kas.

defrayeren, fr. (spr. *defréjeren*), vrij houden, iemands gelaag, vertering, reiskosten enz. betalen; **defrayeur**, m. de vrijhouder, gelagbetaler.

defriceren, lat. (*defricare*), afwrijven, schuren.

defricheren, fr. (spr. *defrisjeren*), bebouwbaar maken, ontginnen, braakland door bearbeiding in bouwland veranderen.

defrigesceren, lat. (*defrigescere*), afkoclen, koud maken.

defringeren, lat. (*defringere*), breken, in stukken breken.

de front, z. ond. *front*.

defructus, n. nw lat., datgene, wat hij, bij wien een maaltijd op gezamenlijke kosten (*pique-nique*) gehouden wordt, daar nog bijvoegt.

defrugeren, lat. (*defrugare*), een veld uitputten, uitmergelen.

Dester, perz. en turk. (= het gr. *diphthera*, pergament), boek, register, inz. over de staatshuishouding; **defterdar**, turk., **defterbeg**, perz., m. de titel des ministers van finantiën in Turkije, ook **defterdareffendi** geheeten; zijne kanselarij heet **defterchan**; **defteremini**, m. de rijks-archivarius.

defugiëren, lat. (*defugere*), vlugten, ontvlieden; **defuga**, m. de overlooper.

defunctorie, lat., oppervlakkig, in 't voorbijgaan, onachtzaam, zonder er veel acht op te slaan.

Defunctus, m. lat., een gestorvene, overledene; **defuncta**, f. eene overledene.

degagieren, fr. (spr. *degazj*—), ontslaan, ontbinden, bevrijden, vrij- of los maken; zijn woord terug nemen; een' geheimen uitweg aanwijzen, uit eene verlegenheid helpen; **degagé** (spr. *degazjé*) of **gedega-geerd**, vrij, dwangeloos, ongedwongen, los, vlug en buigzaam; openhartig, vrijmoedig, rond; **degagement**, m. (spr. *deghaazj*—*máng*), de ongedwongenheid, losheid, dwangeloosheid enz.; het terugnemen van zijne belofte; een geheime uitweg.

degarnieren, fr., onthlooten, het boordsel, versiersel van iets afnemen, het huisraad wegnemen; Mil., eene vesting **degarnieren**, haar van manschap, geschut en krijgsvoorraad onthlooten.

degat, n. fr. (spr. *deghá*), het onnodig verbruik; de verwoesting.

dégèner, m. lat., de ontaarde, verbasterde, van de deugd of het bloed zijner voorvaderen afgewekene; **degenereren** (*degenerare*), ontaarden, verbasteren, slechter worden, verwilderen; **degenerescént**, nw lat., ontaardend; **degeneratie**, lat. f., of **degeneres-**

céntie, nw lat. f. de ontaarding, verbastering.

deglubieren, lat. (*deglubere*), ontschorsen, van bast of schors ontdoen, afstroopen, villen.

deglutieren, nw lat. (v. *glutire*), doorslikken, doorzwelgen; **deglutitie**, f. de doorzwelging, het slikken; *deglutitio impedita*, de belette doorzwelging.

degommieren, fr., ontgommen, de zijde van gom ontdoen; **degommage**, f. fr. (spr. *deghomázj*'), de ontgommig, het uitkoken van de gom uit de ruwe zijde.

degorgieren, fr. (spr. *deghorzj*—), reinigen, opruimen, eene verstopping wegnemen, doorspoelen, doorsteken, ruimen.

Degout, m. fr. (spr. *deghoe*), de afkeer, tegenzin, afschuw, walging, het afgrijzen, verdriet; **degoutieren**, tegenzin, afkeer, walging enz. inboezemen of verwekken, afkeurig maken, afschrikken; walgen; verdrietig worden; **degoutant** (spr. *deghoetang*), walgelijk, wansmakend, onuitstaanbaar, hoogst onbehagelijk, verdrietig.

de grace, z. *grace*.

degradieren, lat. (*degradare*), verlagen, van ambt of waardigheid ontzetten, een' lager' rang of graad geven; schenden, onteeren, bederven; **degradatie**, f. de verlaging, ontzetting van eene waardigheid, eene plaats enz., vernedering; verminderig, bederf; Rhet., trapswijze verzwakking van de kleuren, het licht.

degraisieren, fr. (spr. *deghrés*—), ontvetten, van de vet- of smeerdeelen bevrijden, reinigen, smeervlekken uitdoen.

degravieren, lat. (*degravare*), bezwaarlijk vallen, lastig zijn, drukken.

de gravi causa, lat., uitgewichtigen grond, wegens eene gewichtige oorzaak.

Degré, m. fr., trap, graad, rang.

degréeren, fr. Mar., onttakelen, aftakelen.

Degrés, n. lat. (*degressus*), de afdaling, afwijking, het weggaan.

deguisieren, fr. (spr. —*ghiz*—), verkleeden, vermommen; verbergen, verheelen, ontveinzen, verbloemen; **deguisement**, n. (spr. —*ghiez*'*máng*), de vermomming, verkleeding; ontveinzing, bemanteling; de mom, schijn, dekmantel.

degulieren, lat. (*degulare*), door de keel, den gorgel jagen; verworgen; **degulátor**, m. een brasser, slampamper.

degustieren, lat. (*degustare*), proeven, uitvorschen.

de gustibus non est disputandum, z. ond. **gustus**.

Dehiscéntie, f. nw lat. (v. h. lat. *dehiscere*, barsten, splijten), het openspringen van een zaadhulsel.

de hodierno die, lat., van of op den dag van heden, van den huidigen dag.

dehonestieren, lat. (*dehonestare*), onteer-

ren, beschimpen; **dehonést**, onwelvoegelijk, slecht.

dehontéren, fr. (een woord van *Cornicille*), schaamteloos maken; *dehonté*, schaamteloos.

Dehors, pl. fr. (spr. *dehór*), de buitenzijde, buitenkant, de uiterlijke schijn, het voorkomen; de naast omgevende voorwerpen van een standpunt; Fort., de buitenwerken van eene vesting.

dehortéren, lat. (*dehortāri*), afraden, ontraden; **dehortātie**, f. de afrading, ontrading; **dehortatorĳum**, n. een afradings-schrijven.

Deicōda, m. lat. (v. *Deus*, God), Theol., de godsmoord, de ter dood brenging van J. C. door de joden; **deicōla**, m. een vrome, godgewijde; **deicōlisch**, nw lat., een' eenigen God aanbiddend; **deificéren**, **deifiéren**, nw lat., vergoden, goddelijke eer bewijzen; boven alles verheffen; **deificatie**, f. de vergoding, vergoddelijking; **deifiek**, fr. (*déifi-que*, een woord v. Marot), voortreffelijk, goddelijk, wonderschoon; **deiformiteit**, f. nw lat., de gelijkvormigheid met God; *dei gratia*, z. ond. *Deus*.

deinclinant, nw lat., afwijkend.

de industria, lat., met opzet, opzettelijk.

Deinōsis, f. gr. Log., vergrooting, overdrijving.

de intēgro, lat., op nieuw.

Deipāra, f. nw lat. Theol., de godbaren-de, de moeder Gods.

Deipnon, n. gr., de hoofdmaaltijd der Grieken, die doorgaans tegen zonnenondergang werd gehouden en waarvan visch, vleesch en eene melkspijs de hoofbestanddeelen uitmaakten; **deipnosophist**, m. gr., een dischredenaar, tafelspreker, iemand, die bij het eten geleerde gesprekken voert.

Deisdæmonie, f. gr., ontzag en vrees voor de goden, de dæmons; bijgeloof, gewetensangst, heilige vrees.

Deismus, n. nw lat. (v. *Deus*, God), het godsgeloof, de godsleer, de leer van hen, die het aanzijn van God enkel uit verstandsgronden, niet uit de openbaring erkennen; het redegeloof; **deïst**, m. (nw lat. *deïsta*, bij sommigen één met *théïst*, bij anderen, ook bij Kant, daarvan onderscheiden), een godbelijder, hij, die wel aan eenen God, maar niet aan eene openbaring geloofst; vgl. *théïst*; **deïsten** of **vrijdenkers**, in de 17de en 18de eeuw eene rij van mannen, meest Engelschen, die op den grond van vrij onderzoek de natuurlijke godsdienst wilden verheffen, en daardoor de voorloepers van het *rationalismus* waren; **deïstisch**, die leer betreffende, toegedaan; **deïteit**, f. lat., de godheid; **deïviriel**, nw lat., godmensschelijk.

Dejecti, **dejectus** enz., z. ond. **deji-cieren**.

dejeréren of **dejuréren**, lat. (*dejerāre*),

zweren, bezweren, inz. valsch zweren, meinedig worden.

Dejeuner of **dejeuné**, n. fr. (spr. *dezjeune*); ontstaan uit het mid. lat. *disjejunium*, d. i. verbreking, opheffing v. h. vasten, ont-nuchtering; van daar ook *diner*), een ontbijt, ochtendeten, ligte avondmaaltijd; ook een ontbijtservies, een stel koppen, schotel-tjes enz. om een ontbijt voor te dienen; *dejeuner à la fourchette* (spr. —*foersjétt'*), een vork-ontbijt, koud voormiddageten, waarbij vleesch, visch enz. wordt opgedischt; *dejeuner-diner* (spr. —*dine*) of *dejeuner dinatoire* (spr. —*toáar'*), een groot ontbijt, dat de plaats van middagmaal moet vervangen, middag-ontbijt; **dejeunéren**, ontbijten, ochtendmalen.

dejiéren, lat. (*dejiéere*), neder werpen, uit de bezitting drijven, uitstooten, verwijderen; **dejectus**, m. een uitgedrevene, verstootene; **dejectie**, f. Jur., de uitstooting, verstooting; Med., de lozing der drekstoffen; in het meervoud noemt men de drekstoffen zelve *dejectiën*; **dejectoriĳum**, n. nw lat. Med., een afvoerend middel; z. **laxa-tief** ond. **lax**.

de jure, z. *jure* ond. *jus*.

Deka—, zie *deca*.

Delabrement, n. fr. (spr. —*br'máng*), de vervallen, verwaarloosde, bedorven toestand, het verval; **gedelabreerd**, vervallen, bedorven, in slechten staat.

Delacrymātie, f. lat., de tranenvloed.

Delactātie, f. nw lat., het spenen van eenen zuigeling.

Delai, m. fr. (spr. —*lé*), het uitstel, verwijl, de opschorting, vertraging; Jur., de termijn, de bepaalde tijd ter verrigting van iets.

Delaissement, n. fr. (spr. —*lèss'máng*), Jur., de overlating, afstand, b. v. van een' pand wegens eene hypotheek; hulpeloosheid, verlaten toestand.

Delal, m. perz., een makelaar.

delamentéren, lat. (*delamentāri*), be-weenen, beklagen, bejammeren.

de lana caprina, lat., om geitenwol, geitenhaar (twisten), d. i. over eene onbeduidende zaak van geene waarde strijd voeren.

delapidéren, lat. (*delapidāre*), van steenen zuiveren.

Delápsie, f., de uitzakking van de baarmoeder.

delardéren, fr. Arch., de benedenkant van eenen steen schuin afstooten, afronden, scherpen.

delasséren, fr., uitrusten van de vermoeijenis, zich ontspannen, uitspannen, verkwikken; **delassement**, n. (spr. —*máng*), de verademing, verkwikking, ontspanning, het uitrusten.

Delatie, f. lat. (*delatio*), de aangifte, aanbrenging, aanwijzing, bij de overheid,

verklikkerij; *delata hereditas*, eene toegevallene (maar nog niet werkelijk verkregene) erfenis; *delatio hereditatis*, de toewijzing, overdracht der nalatenschap aan den naast daarop regthebbende; *delator*, fr. *délateur*, m. een aanbrenger, aangever, verklikker, geheime aanklager; *delatorisch*, verklikkend, verraderlijk; ook lasterlijk, valsch beschuldigend.

delavéren, fr., de kleuren te zeer verzwakken, verwasschen; *gedelaveerd*, te bleek van kleur (bij schilders en juweliers).

delayéren, fr. (spr. *deléjéren*), vlocibaar maken door water enz., verdunnen, inroeren, beslaan.

del credère, it. Merc., op trouw en geloof, op crediet; borgtogt bij verkoop van goederen, bij wisselzaken inz.; ook de verborgtogte som; *del credere staan*, zie ond. *credere*.

del certo (spr. — *tsjérto*), voorzeker, waarlijk; *del continuo* (spr. — *noeö*), in eens door; *dele*, lat. (v. *delere*, uitdelgen, vernietigen), delg uit! wisch uit! *deleatur*, men delge uit, neme weg, letters en woorden, inz. op de drukproeven (wordende dit woord dan tot *dr.* verkort); *deleator*, n. het weglatingsteeken; *deleterium*, n. nw lat., Med., eene leven vernietigende, vergiftige stof; *deleterisch*, verwoestend, vernietigend, vergiftig; *del cuore* (spr. — *koore*), van harte, hartelijk.

delectéren, lat. (*delectare*), vermaken, verlustigen, verheugen, pret hebben; *delectatie*, f. de verlustiging, verkwikking, laving, uitspanning, lust.

Deléctus, m. lat. (v. *deligère*), de keur, uitlezing.

delegéren, lat. (*delegare*), afzenden, afvaardigen; overdragen, afstaan, overwijken, b. v. een regt, eene schuld enz.; *delegánt*, m. de opdrager van een werk, eene taak; ook de aanwijzende schuldenaar, die zijnen schuldeischer eene schuldvordering bij eenen derde afstaat; *delegataríus*, m. nw lat., de schuldeischer, die op eene schuldvordering bij eenen derde wordt verwezen; *delegátus*, *delegaát* of *gedelegeerde*, m. lat., een afgevaardigde; ook de aangewezen schuldenaar; *gedelegerden*, Jur., regters, die ter beoordeeling van eene zaak bijzonder zijn aangewezen; *delegátie*, f. (lat. *delegatio*), de afzending, afvaardiging, de aangewezen personen om iets te onderzoeken; Jur., de overwijzing der schuld, afstand eener schuldvordering, aanwijzing van betaling eens schuldenaars op een' anderen schuldenaar met inwilliging van den laatste.

Delenimént, n. lat. (*delenimentum*), een middel tot verzachting, stilling; vleiende woorden, liefkozingen.

deléren, lat. (*delere*, vgl. *dele*), uit-

vegen, uitwischen, uitdelgen wat geschreven was.

delestéren, fr., den ballast uitladen, uitschieten; *delestage*, fr. (spr. — *táazj'*), het uitladen van den ballast uit een schip; ook hetgeen voor de vergunning daartoe moet betaald worden.

Deleterium, *deleterisch*, z. ond. *dele*.

Deli, m. turk. (eig. dapper, moedig, als subst. held enz.), de lijfwacht van een' turksch' opperbevelhebber, ligte ruitertij; *deli-baschi*, de aanvoerder dier ruitertij.

Delia, f. bijnaam van Diana (z. a.), naar het eiland Delos.

deliábel, nw lat., ontbindbaar, oplosbaar, aflosbaar.

delibatío hereditatis, Jur., de vermindering eener nalatenschap.

delibéren, lat. (*delibare*), even proeven, sipperlippen.

deliberéren, lat. (*deliberare*), raadslagen, beraadslagen, overleggen, overwegen, in beraad nemen; *ad deliberándum nemen*, iets in overweging nemen; *deliberandi spatium*, z. *spatium*; *deliberátie*, f. de beraadslaging, overweging, het bedenken; het genomen besluit.

delibréren, lat. (*delibrare*), ontschorsen, schillen, pellen.

delicaat, lat. (*delicatus*), teeder, fijn, net, lief en aardig; gevoelig, prikkelbaar, wekelijk, omzigtig te behandelen, kiesch, teeder van ooren, fijn gevoelend; welsmakend, lekker, heerlijk van smaak; ook bedenkelijk, moeilijk, hachelijk; een *delicaat mensch*, een wekeling, kleinzeerig mensch, wittebroodskind; *delicatulus*, m. een lekkerbek, verwijde; *delicatésse*, f. fr., de teederheid, fijnheid, kieschheid, fijne inschikkelijkheid; de teergevoeligheid; ook de lekkernij, het lekkerbeetje; de netheid, sierlijkheid; de zwakheid, wekelijkheid, overgevoeligheid, vertroeteldheid; scherpzinnigheid, schranderheid; *delicatissimo*, allerfijnst, -lieft, -lekkerst enz.; *delice*, f. fr. (v. h. lat. *deliciva*), iets kostelijks, liefelijks, aangenaams, heerlijks; de wellust, geneugte, het vermaak, de vreugde, verlustiging, heerlijkheid; *delicieux*, kostelijk, liefelijk, hoogst aangenaam, aanvallig.

Delictum, n., pl. *delicta*, lat. (van *delinquere*, feilen, iets verzien), een vergrijp, wanbedrijf, eene overtreding van wetten, eene euveldaad, misdaad; *delicta concurrentia*, verbondene, zamentreffende misdaden, b. v. roof met moord; *delictor*, m. de misdadiger; *delictum atrox*, eene zware, afschuwelijke misdaad; *d. consummátum*, eene geheel volvoerde misdaad; *d. culpösüm*, eene door achteloosheid begane overtreding; *d. dolösüm*, een met kwaad opzet begane wandaad; *d. ec-*

clesiasticum, een geestelijk of kerkelijk vergrijp, d. i. welks onderzoek voor de kerkelijke overheid behoort; *d. extraordinarium*, eene buitengewone overtreding, zulk eene, welke bestraffing aan het goedvinden des regters is over gelaten; *d. innominatum*, een bij de wet niet genoemd wanbedrijf; *d. leve*, eene ligte overtreding; *d. nominatum*, een bij de wet genoemd wanbedrijf; *d. occultum* een heimelijk, verborgen wanbedrijf; *d. ordinarium*, een vergrijp, waarop in regten eene vastbepaalde straf is gesteld; *d. privatum*, een vergrijp, dat met eene privaatstraf is bedreigd, d. i. met zulk eene, die de benadeelde tot zijn eigen voordeel kan eischen; *d. privilegiatum*, een vergrijp, dat wegens bijzondere omstandigheden zachter wordt bestraft dan andere van dezelfde soort; *d. proprium*, een wanbedrijf, dat slechts zekere personen kunnen begaan; *d. publicum*, eene met openlijke straf bedreigde overtreding, d. i. met eene straf, die de Staat den misdadiger ten beste van het geheel oplegt; *d. qualificatum*, een vergrijp, dat wegens bijzonderheden harder bestraft wordt dan andere van dezelfde soort; *d. reiteratum*, een bij herhaling gepleegd wanbedrijf; *d. seculare*, een door den wereldlijken regter te straffen wanbedrijf.

Deligatie, f. nw lat. Chir., de afbinding, onderbinding, ook het verband, de omzwaarteling; **deligatuur**, f. het af- en onderbinden.

Delimitatie, f. nw lat., de grensbepaling.

deliniëren, lat. (*delineare*), teekenen, ontwerpen, schetsen; *delineavit* (afgek. *del.*), hij heeft het geteekend (op teekeningen en plaatwerk); **delineant**, m. een teekenaar, de ontwerp- of schetsenmaker; **delineatie**, f. de teekening, afteekening, het ontwerp, de schets, grondteekening.

Deliniment, z. **deleniment**.

delinueren, lat. (*delinquere*, vgl. *delictum*), Jur., overtreden, eene misdaad begaan; **delinquent**, m. (lat. *delinquens*), een in hechtenis genomen overtreder, boosdoener, misdadiger, arme zondaar.

deliquesceren, lat. (*deliquescere*), Chem., vervloeijen, door de vochtigheid der lucht vloeibaar worden; **deliquescent**, vervloeijend, wegs meltend; **deliquescentie**, f. de eigenschap van zekere lichamen, b. v. van zouten, om te vervloeijen; **deliquium** n. een chemisch vervloeijen; *deliquium animi*, onmagt.

delirieren, **deliriëren**, lat. (*delirare*), verward spreken, verstandeloos, waanzinnig zijn, ijlen, raaskallen; **deliratie**, f. of **delirium**, n. de waanzin, waanzinnigheid, geestverwarring, het raaskallen, ijlen;

delirium tremens, Med., de ijlhoofdigheid met beving (van zuipers).

Delisch problēma, n. (*deliācum problēma*, zoo geheeten naar het eiland Delos, nu Dili), het in de gr. oudheid beroemde geom. vraagstuk: de zijde van eenen teerling te vinden, welks inhoud tweemaal grooter is dan een andere gegeven teerling of cubus; de oplossing daarvan door meetkundige constructie (in de oudheid vergeefs beproefd) heeft veel tot de uitbreiding v. h. gebied der meetkunde bijgedragen. Is de zijde eens teerlings *a*, dan is die eens dubbel zoo grooten = 1,259921 *a*.

Delitescētie, f. (v. h. lat. *delitescere*, zich verbergen), Med., het ganschelijk verdwijnen van gezwellen, uitslag, enz. zonder eenig spoor of gevolg na te laten, in tegenstelling met *metastasis*.

delivreren, fr., bevrijden, verlossen, uitredden; uitleveren; over-, afleveren; **delivraison**, fr. (spr. — *wrēzong*), de levering, terhandstelling; **delivrance**, f. (spr. — *wrāngs'*), de bevrijding, verlossing; uitlevering, overlevering.

delogeren, fr. (spr. — *zj*—), verdringen, verdrijven, verjagen, b. v. iemand uit eene woning, den vijand van zijnen post enz.; uittrekken, aftrekken, de plaats ruimen, opbreken van krijgsvolk; verhuizen; **delogement**, n. (spr. — *zj'mang*) of **delogering**, f. het uit-, aftrekken, de aftogt, b. v. van troepen; het verdringen, uitdrijven; de verhuizing.

deloyal, fr., onregtmatig, onredelijk, trouweloos, woordbreukig, arglistig.

Delphijn, m. lat. (*delphin* en *delphinus*; gr. *delphin*), de dolphijn, dolfijn, een walvischachtig zoogdier, dat in de beide kaken tanden heeft, en in vele soorten in alle zeeën, doorgaans troepsgewijze, gevonden wordt; de bekendste zijn de gewone of tuimeldolphijn (*delphinus delphis*) en de bruinvisch (*delphinus phocaena*). De eerste is de eigentlijke delphinus der Ouden, waarvan zij allerlei sprookjes vertelden (onder anderen waren zij de boden en dienaars v. Neptunus); Astr., een sterrebeeld aan den noordel. hemel, nabij den adelaar; *delphinus*, lat., z. v. a. **dauphin** (z. a.).

Delphinium, n. nw lat. (v. het gr. *delphinion*), de ridderspoor, eene plantensoort; luis- of staverzaad (*delphinium staphisagria*, L.); **delphinine** of **delphine**, n. een bijzonder alkaloid, in de zaden van die plant bevat, waarvan $\frac{1}{2}$ wigtje den sterksten hond binnen weinige uren doodt.

Delphisch orakel, n. eene godspraak (z. **orakel**) te Delphi in Oud-Griekenland, die in hoog aanzien stond en lang den naam van onfeilbaar had; van daar oneig. een geleerde, wiens oordeelvellingen, uitspraken

enz. veel invloed hebben en voor velen als rigtsnoer en regel gelden; zoo wordt b. v. Hugo de Groot soms het delphisch orakel geheeten, waarvan men, om zijne geboortestad Delft, wel eens het delftsch orakel heeft gemaakt.

Delphys, f. gr. Anat., de baarmoeder.

Delta, n. de grieksche D (*Δ*); het driehoekig of deltavormig eiland, dat door de armen des Nijls in Neder-Egypte gevormd wordt; **deltoidisch** (gr. *deltoidēs*) of **deltavormig**, driehoekig, de gedaante eener delta hebbende; **deltoidēus**, m. Anat., de deltapier, driehoekige armspier.

deludēren, lat. (*deludere*), bespotten, voor den gek houden, den draak steken, bedotten, misleiden; **deludābel**, nw lat., aan misleiding onderworpen; **delūsie**, f. bespotting.

deluēren, lat. (*deluere*), afspoelen, afwassen.

delūsie, z. ond. **deludēren**.

Demagoog, m. gr. (v. *demos*, volk, en *agēin*, leiden), een volksleider, volksmenner, aanvoerder van eene volkspartij; (met het bijbegrip van verachtelijkheid:) volksverleider, oproerstoker, aandrijver tot omkeering der gevestigde orde van zaken; **demagoge**, f. de volksleiding; volksverleiding; het streven naar heerschappij in eene volkspartij; **demagogisch**, volksleidend, volksverleidend enz.; **demagogismus**, n. de grondstellingen der demagogen.

demain, fr. (spr. *d'məng*), morgen; *à demain*, tot morgen; *demain matin* (spr. —*matəng*), morgen vroeg; *demain au soir* (spr. —*o soár*), morgen avond.

demanchéren, fr. (spr. —*mangsj*—), Muz., de linkerhand aan de viool uit hare natuurlijke plaatsing brengen; met de hand over de greep reiken om scherper toonen voort te brengen.

demandēren, lat. (*demandare*), over dragen, opdragen, toevertrouwen; **demandābel**, nw lat., vorderbaar; **demandānt**, m. nw lat., de klager, eischer; **demandātie**, f. de opdracht, last; **demande**, f. fr. (spr. —*māngd'*), de vraag, het verzoek, de bede.

demantelēren, fr., onthullen, openen, doen springen, de muren eener vesting afbreken, slechten.

Demarcātie, z. ond. **demarquēren**.

Demarche, f. fr. (spr. *demársj'*), de gang, wijze van gaan; handelwijze, gedrag, wandel; **demarches**, pl., maatregelen; **demarches doen**, stappen doen, maatregelen nemen.

demarquēren (het naast v. h. fr. *démarquer*, doch dit oorspr. v. h. duitse merk, *mark*), teekens of merken zetten, grenslijnen trekken, afpalen, afperken, afbakenen; **demarcātie**, f. de begrenzing, afpaling, afbakening; **Mar.**, de bepaling of berekening

der plaats, waar een schip zich op open zee bevindt, het bestek; **demarcātie-cordon**, n. de grens- of scheidingsketen; **demarcātie-lijn**, Mil., de door twee of meer strijdende partijen vastgestelde grenslijn, die gedurende een' bepaalden tijd, b. v. een' wapenstilstand, niet mag overtreden worden; ook de grenslijn, door paus Alexander VI door den oceaan getrokken, om de heerschappij der Portugezen en Spanjaards hare bepaalde grenzen aan te wijzen; **demarcatie-troepen**, grenstroepen.

demasquēren, fr. (*demasquer*, vgl. **masker**), ontmaskeren, de mom afnemen, ontsluijeren, ten toon stellen; Mil., ontblooten, b. v. eene batterij **demasqueren**, hare bedekking wegnemen en haar zoo in staat stellen om te vuren.

dematerialisēren, nw lat., vergeestigen, van het materialismus (z. a.) afbrengen.

Demêlé, n. fr., een kleine twist, geschil, strijd, eene oneenigheid, kibbelpartij; **demêlēren**, verwarde zaken uitēen doen, uitzoeken, scheiden, ontwikkelen, ontwarren; **met iemand wat te demêleren hebben**, iets met hem uitstaande hebben, een geschil met hem af te maken hebben.

demembrēren, mid. lat. (*demembrare*, v. *membrum*, lid), ontleden, in stukken breken, verdeelen; **demembrement**, n. fr. (spr. *demangbr'māng*), de verdeling, verbrokkeling, uiteenneming.

Deménagement, n. fr. (spr. —*naazj'māng*), de verhuizing, het ontruimen, af-trekken.

demenēren [**zich**], fr. (*se démener*), zich hevig bewegen, levendige, wilde gebaren maken.

Demens, m. lat., een onzinnige; **dementia**, f. onzinnigheid.

Dementi, n. fr. (spr. *demangti*), de beschuldiging van eene leugen, de logenstrafing; de tegenspraak met zich-zelfen, de beschaming over eene mislukte, haar doel niet bereikende daad; **iemand een dementi geven**, hem de onwaarheid aantoonen, hem logen straffen, tegen spreken; **zich-zelfen eendementi geven**, zich tegen spreken, met zich-zelfen strijdig spreken of handelen; zijn woord terug nemen of niet houden; **dementēren**, logen straffen, wederleggen; tegen spreken.

demerēren, lat. (*demereri*), zich verdienstelijk maken, verdienen; **demerént**, m. een verdienstelijke, hij, die zich verdienstelijk maakt.

Demeríte, f. fr., het wangedrag, het strafbare in eene daad.

Demēter, f. gr. Myth., de godin van den landbouw, bij de Romeinen **Ceres** (z. a.); **demetrium**, z' v. a. **cererium** (z. a.).

demeublēren, fr. (vgl. **meuble**), het huisraad wegnemen, ontruimen; **demeuble-**

ment, n. (spr. —*máng*), het ontruimen eener woning van hu'sraad.

Demi-air, m. fr. (spr. —*ér*), z. **demi-volte**; **demi-amplexicaulisch**, ook **semi-hemi-amplexicaulisch** (z. h. laatste); **demibastion**, f. fr. (v. *demi*, half), Fort., half bastion, half holwerk (eene face en een flanc); **demifortune**, f. fr., eig. een halffortuintje, een rijtuig met een paard, éénspan; **demihollande**, f. Merc., half hollandsch linnen, eene fijne soort v. lijnwaad, dat in Picardië wordt gemaakt; **demiheu**, m. (spr. —*zjeu*); Muz., halfspel, halffluid spel, tusschen sterk en zacht in; **demilune**, f. Fort., eene halve maan, een buitenwerk, waarvan de keel naar eene halve maan gelijk of korte afgestompte flanken heeft; z. v. a. **ravelijn**; **demimesure**, f. (spr. *s* als *z*), halve maatregel.

Deminutief, z. **diminutief**.

Demiparallèle, f. fr. Fort., dat gedeelte der loopgraaf, dat parallel loopt met het front v. d. aanval; **demiqueue**, f. Merc., eene ton van 240 tot 260 parijsche pinten of 223,44—242,06 ned. kan; **demisappe**, f. fr., eene halve loopgraaf; vgl. **sappe**; **demi-soupir**, m. (spr. —*soepier*), Muz., eene achtste rust.

demissus, lat. (v. *demittère*, neder laten), bescheiden, ootmoedig, kleinmoedig; **demissie**, f. vriendelijkheid jegens geringeren; bescheidenheid, ootmoed; ook z. v. a. **dimissie** (z. a.); **demissionair**, m. (fr. *demissionnaire*), de ontvanger van afgestane goederen, hij, tot wiens voordeel men iets afstaat.

Demiteinte, f. fr. (spr. *téngt'*), de halfschaduw bij plaatsnijders; Piet., middelkleur, halltint (*mezzo tinto*, it.); **demitour**, m. (spr. —*toer*), Mil., eene halve wending, halve omdraaijing van het lijf, zooals b. v. bij het regts om! links om! **demivolte**, f. of **demi-air**, m. eene der zeven bewegingen v. h. paard, halve zwenking.

Demiürg, m. gr. (*demiürgós*, v. *demos*, volk en *érgon*, werk; eig. wie het volk aan nuttig werk zet), een werkmeester, kunstenaar, architect; een volksregent, de hoogste overheidspersoon in verscheidene gr. staten; ook God, als opperbouwmeester des heelals, wereldschepper.

demobiliseren, barb. lat. Mil., ontwapenen, op den voet van vrede stellen; Jur., roerende goederen voor onroerende verklaren; **demobilisatie**, f. Mil., de ontwapening.

Democratie, f. gr. (v. *demos*, volk, en *kratein*, heerschen), de volksheerschappij, volksregering, een regeringsvorm, waarbij het volk, d. i. de gezamentlijke burgers, zoowel de wetgevende als uitvoerende magt heeft, en de medeleden der regering uit alle standen gekozen worden, in tegenst. met aristocratie, z. ook **republiek**; **democraat**, m. een burger en aanhanger v. zulk

eenen staatsvorm; een volksvriend, vrijburger, vrijheidsvriend; **democratisch**, vrijburgerlijk, tot de volksregering behoorende; **democratiseren**, vrijburgerlijke gezindheden koesteren en uiten; **democratismus**, n. de vrijburgerzin; het aankleven der volksregering.

Democrítus, een oud-gr. wijsgeer, de schepper van het atomenstelsel. Volgens een der vele sprookjes, omtrent hem in omloop gebleven, zou hij bestendig over de dwaasheden der menschen hebben gelagchen, gelijk Heraclitus, een ander oud-gr. wijsgeer, steeds daarover weende; van daar beteekent een **democriet** een lachcher, iemand, die de wereld inz. van hare lachwekkende zijde beschouwt, een vriend der gezellige vreugde enz.; **democrieten-geselschap**, de naam v. een klein geheim genootschap te Haarlem.

Demogerónten, pl. gr., de oudsten des volks, senatoren in Griekenland.

Demoiselle, f. fr. (spr. *demoaz*—, vroeger *damoiselle*, verklw. v. *dame*, gelijk het it. *donzella* v. *donna*, het hoogd. *fräulein* v. *frau*), juffrouw, juffer, jonge dochter; ook de naam van vele soorten v. vliegen; juffer-tje; het heiblok der straatmakers.

demolieren (fr. *démolir*, v. h. lat. *démoliri*, wegruimen), slechten, omver werpen, afbreken, slopen; **demolitie** of **demolisering**, f. de slechting, sloping, nederhaling, omverwerping van een' wal, een huis; **demolitie-systēma**, n. Fort., het stelsel, volgens hetwelk reeds bij den bouw der vestingwerken de noodige inrigtingen tot vernieling daarvan gemaakt worden; de tot dat doel aangelegde mijnen heeten **demolitie-mijnen**.

demonetiseren, fr. (v. h. lat. *monēta*, munt), Merc., eene munt of een papier zijne waarde ontnemen, buiten omloop brengen; **demonetisatie**, f. de waardebeneming, het buiten omloop brengen van munten of papieren.

demonstreren, lat. (*demonstrāre*), toonen, bewijzen, betoogen, voor ooggen leggen, ontleden; *ad oculum* of *ad oculos demonstreren*, aanschouwelijk maken, helder, klaarblijkelijk, zonneklaar bewijzen; **demonstrabel**, bewijsbaar, betoogbaar; **demonstrabiliteit**, f. de bewijsbaarheid; **demonstratie**, f. een overtuigend, zonneklaar bewijs, dat de vooronderstelling v. h. tegendeel niet toelaat (gelijk b. v. de **mathematische demonstratiën**), betoog, ontwikkeling; Anat., het onderrigt in de ontleedkunde met behulp van præparaten; Jur., eene aanwijzing, ontvouwing, een minder vormelijk bewijs (in summarische regtszaken); Mil., eene bedreiging, houding van aanval, dreigende houding, het te kennen geven van een zeker oogmerk door gemaakte bewegingen, om daardoor den vijand te

misleiden; *demonstratio directa*, het onmiddellijke, regtstreeksche—, *d. indirecta*, het middellijke, zijdelingsche bewijs; **demonstratief**, aanwijzend; bewijzend, overtuigend, bewijsbaar, bondig; **demonstrativum**, n., pl. **demonstrativa**, Gram., aanwijzende voornaamwoorden, b. v. deze, die, gene enz.

demonteren, fr. (*démonter*, vgl. **montéren**), Mil., van het paard afzetten, uit den zadel ligten; weerloos, onbruikbaar maken, buiten staat van verdediging stellen, b. v. eene batterij; een **stuk geschut demonteren**, het affuut of rolpaard stuk schieten of op eene andere wijze bederven; ook tot zwijgen brengen; **demoraliseren**, fr., onzedelijk, zedeloos maken, de zeden verbasteren, bederven, van zedelijke waarde berooven; **demoralisatie**, f. Neol., de zedenverbastering, het zedebederf, de zedelijke verwildering.

de mortuis nil nisi bene, z. ond. **mortuus**.

Demosthenes, m. een beroemd oud-gr. redenaar in Athenen; van daar in 't algemeen: een uitmuntend redenaar, een bij uitstek welsprekend mensch; **demosthenische welsprekendheid**, eene wegslepemde, buitengewone welsprekendheid naar het voorbeeld van dien Griek.

demotisch schrift der oude Egyptenaren, d. i. volksschrift (v. h. gr. *dēmos*, volk), het gewone egyptische letterschrift, in tegenst. met het hiëratische (z. a.).

demoveren, lat. (*demovēre*), wegruimen, afzetten.

demtis demēdis, lat., na wegneming van hetgene weggenomen moet worden.

demulceren, lat. (*demulcere*), streelen, liefkozen, sussen, stillen; **demulcerend**, Med., verzachtend, bedarend, omwikkelend (van artsenijen).

Denarius, m. lat., eig. tien bevattend; eene oud-rom. zilvermunt, die oorspr. 10, later 16 asses deed, omtrent = 30 centen; ook eene silezische kopermunt, ongeveer = $\frac{1}{2}$ cent; *tertius denarius*, de derde penning; in het duitsche regt: het lagere geregtshof, dewijl het hoofd daarvan $\frac{1}{3}$ van de geregtskosten genoot; **denáro** of **danáro**, m. it., eene koperen rekenmunt in vele ital. staten van verschillende waarde; 240 denari doen te Milaan eene gewone lira of 36 cent, en eene keizerlijke lira of 50 cent; het aandeel van eenen koopman in een schip of zijnelading; ook een zijde- en goudgewicht, ongeveer 1 grein.

denationaliseren, barb. lat., het nationaal karakter ontnemen, van den volksaard (nationaliteit) berooven; niet meer als tot eene zekere natie behoorende erkennen, het burgerregt wegnemen.

denaturaliseren, barb. lat., de toegestane landsregten weder intrekken, het burgerregt ontnemen; weder verwerpen, uitwer-

pen, b. v. een vroeger opgenomen woord uit de taal.

denatureren (fr. *dénaturer*), ontaarden, verbasteren; de natuur, den aard der zaak veranderen.

denātus, nw lat., gestorven.

Dendragaat, m. gr. (v. *dendron*, boom), boomagaat, ook **mokasteen**, eene variëteit van den gemeenen chalcidoniësteen met dendritische of boomvormige teekeningen; **dendrietten**, m. pl., boomsteenen, welke kleine boomen of heester- en struikgewas vertoonen; zij zijn van de versteeningen onderscheiden; vele laten zich slijpen en worden tot kunstzaken verwerkt; **dendritisch** of **dendroïdisch**, boomvormig; **dendrobatisch**, op boomen klimmend; **dendrodrómisch**, op boomen loopend; **dendrographie**, f. de boombeschrijving; **dendrolithen**, pl., versteeningen van boomen en hunne deelen, die in alle streken der aarde, in de zoogenaamde secundaire vormingen, voorkomen, en overblijfsels eener ondergegane schepping zijn; **dendrologie**, f. de boomkunde; **dendrométer**, n. een boommeter, een werktuig, uitgevonden door Dju n c o m b e en W h i t t e l s, om de hoogte v. eenen boom, de doorsnede v. zijnen stam en zijne houtmassa te meten (men bepaalt er ook vrij naauwkeurig de hoogte en den afstand van bergen, torens enz. mede); **dendrometrie**, f. de boommeetkunst; **dendromorphisch**, boomvormig; **dendrophágisch**, houtvretend; **dendrophilus**, m. een liefhebber v. boomen.

denegeren, lat. (*denegāre*), weigeren, afslaan; **denegatie**, f. de weigering; ook loochening voor het geregt; *denegatio debiti conjugalis*, weigering v. d. huwelijkspligt; **denegator**, m. de loochenaar, verloochenaar.

Denga, z. **denuschka**.

Denier, m. fr. (spr. *deni-è*; v. h. lat. **denarius**), eene kleine koperen munt in verscheidene landen, geldende van $\frac{1}{4}$ tot $\frac{1}{2}$ cent.

denigreren, lat. (*denigrāre*), zwarten, zwart of verachtelijk maken, belasteren; **denigratie**, f. lat. en **denigrement**, m. fr. (spr. *māng*), de zwartmaking, belastering, vernedering, verachting; het schenden van den goeden naam; Chir., het zwart worden van een ligchaamsdeel door de stremming van het bloed.

Denizen of **denison**, m. eng. (spr. *dēniz-ən*), een vrije burger, een vreemdeling, die het burgerregt heeft verkregen (v. h. lat. *donatio* afgeleid, dewijl hem ex donatione regis het burgerregt is geschenken); **deniseren**, het burgerregt schenken; vrijmaken; **denizatie**, f. (spr. *dēnizēesjen*), in Engeland de vrijmaking, de verleening van het burgerregt.

denobiliteren, nw lat., ontadelen, van

den adeldom berooven of vervallen verklaren.

denominéren, lat. (*denomināre*), noemen, benoemen, aanstellen; **denominātie**, f. de noeming, benoeming; aanwijzing, aankondiging; *denominatio testium*, de benoeming der getuigen; **denominatīvum**, n. Gram., een naamwoord, dat onmiddellijk van een ander afgeleid is, b. v. bloem p]e van bloem; **denominātor**, m. Arith., de noemer van eene breuk; *denominator ratiōnis*, de reden- of verhoudings-aanwijzer, z. v. a. **quotient**.

denoncéren, fr., z. v. a. **denunciéren**. *de non praejudicādo*, lat., zonder be-
naideeling van eens anders regten.

denotéren, lat. (*denotāre*), beteekenen, te kennen geven, aanwijzen; **denotātie**, f. de beteekening, aanwijzing door teekenen.

denouéren, fr. (spr. *ou = oe*), ont-
knoopen, oplossen, ontwarren; **denouābel**,
oplosbaar; **denouement**, n. fr. (spr. *de-
noe'máng*), de ontknopping, ontwikke-
ling; oplossing, beslissing, afloop.

de novo, z. ond. *novum*.

Denrée, f., pl. **denrées**, fr. (spr. *dangré'*),
levensmiddelen, iedere ectwaar.

denséren, lat. (*densāre*, digt maken,
verdichten, b. v. waterdamp; **densābel**,
verdichtbaar; **densātie**, f. de verdigting;
densiflorisch, nw lat., met digt bijeen-
staande bloemen; **densifolisch**, digtbebla-
derd; **densirostrisch**, met harden en vas-
ten snavel; **densiteit**, f. (*densitas*), de
digtheid.

Dentāgra, n. lat.-gr. (v. h. lat. *dens*,
tand), Med., de tandpijn, kiespijn; **den-
taal-letters**, Gram., lat.-ned., tandletters,
zulke letters, bij welke uitspraak de
tong de tanden raakt, zooals *d, t* enz.;
dentalithen, pl. lat.-gr., zectanden, eene
versteening; **dentarpaag**, m. een tanden-
trekker, ieder werktuig tot het uittrek-
ken der tanden, koevoet, engelsche sleu-
tel enz.; **dentatiēn**, pl. nw lat., uittan-
dingen, tandvormige spierhoofden; **denti-
córnisch**, nw lat., met getande voelsprietten;
denticūli, pl. lat., Arch., een sicraad, uit
kleine vierkant bewerkte stukjes bestaande,
tandsneden, kalfstanden aan eene kornis;
dentirōstres, N. H., tandbekken, eene
vogelfamilie tot de orde der muschachtigen
behoorende; **dentirōstrisch**, met getan-
den snavel; **dentiscalpium**, n. een tanden-
stoker, een werktuig om de tanden schoon
te maken en af te schrappen; **dentist**, m.
nw lat., een tandmeester; **dentitie**, f. lat.
(*dentitio*), het tanden krijgen, het door-
breken der tanden bij kinderen; **denti-
fricium**, n. een tandmiddel, tandpoeder,
tandwater enz.; **dentuur**, f. nw lat., het
gebit, de gezamentlijke tanden en kie-
zen; de gesteldheid daarvan; **denteléren**,
tanden, uittanden, getand maken; **den-**

telle, f. (spr. *dangtéll'*), kant, een be-
kend open gewerkt weefsel van garen,
zijde enz.; **dento-labiālen**, pl. gr. Gram.,
tand-lipletters, zulke medeklinkers, die
gevormd worden door de boventanden op
de onderlip te plaatsen, zooals *v, f* enz.

denudéren, lat. (*denudāre*), Chir., ont-
blooten, b. v. een been bij breuken; **de-
nudātie**, f. de ontblooting, blootlegging.

denunciéren, lat. (*denunciāre*), voor
het geregt aangeven, aanklagen; eene
fout berispen, wraken; **denunciānt**, m.
een aangever, aanbrenger, aanklager, ver-
klikker; **denunciaat**, m. de aangeklaag-
de, aangegevene; **denunciātie**, f. de aan-
gifte van eene overtreding bij de overheid,
de aanwijzing, bekendmaking, ontdekking,
verklikkerij; *denunciatio litis*, de aan-
kondiging van een regtsgeding aan eenen
derde, met uitnoodiging tot geregtelijke
verdediging.

Denuschka of l. **deneschka**) verklw. v.
denga, dat weder één is met *denier, de-
naro, denarius*), eene russ. koperen munt,
= $\frac{1}{2}$ kopeke of bijna 1 cent, de 200 doen
een' roebel.

deobstruéren, nw lat. Med., eene ver-
stopping wegnemen, openen; **deobstruēt**,
verstopping wegnemend.

Deodaat (v. h. lat. *a Deo datus*, van
God gegeven), mansn., z. v. a. **Theodorus**;
deodānt, n. in het eng. regt: alles wat
als aanleiding tot den dood van een'
mensch aan den Staat vervalt; als de o-
dant vervallen alle roerende en onroer-
ende goederen der zelfmoorders (vgl. **co-
roner**).

Deo dicatus en *Deo gratias*, z. ond.
Deus.

Deontologie, f. gr., de pligtenleer, ze-
deleer (een woord door den eng. wijsgeer
Bentham gebezigd).

deoptéren, lat. (*deoptāre*), kiezen, bij
eene keus zijne meening uitspreken, stem-
men.

deosculātie, f. nw lat., het kussen,
zoenen.

deo volente, z. ond. **Deus**.

depaquetéren, fr. (spr. *qu* als *k*), uit-
pakken.

deparalyséren, nw lat., de verlamming
wegnemen.

departéren, nw lat. (v. h. lat. *partiri*,
deelen), afdeelen, uit elkander zetten;
departement, n. fr. (spr. — *máng*), de
verdeeling, uitdeeling van zekere bezighe-
den onder vele personen in een collegie;
de ambts- of werkkring, het vak, bedrijf,
beheer, al wat tot iemands bevoegdheid
behoort; **dat is niet van mijn de-
partement**, dat behoort bij mij, in mijn
vak, op mijn bureau enz. niet te huis,
daartoe ben ik niet bevoegd, dat gaat mij
niet aan; de verschillende afdeelingen van

de staatszaken, onder de ministers verdeeld, b. v. **departement van oorlog**, van **finantiën** enz.; Geog., de hoofddeelingen van het inwendig beheer in een land, b. v. in Frankrijk, de landsafdeeling, kreits, landvoogdij; ook de afdeelingen der maatschappij Tot Nut van 't Algemeen; Arch., de gezamenlijke, tot hetzelfde gebruik bestemde vertrekken in een gebouw; **departementaal**, wat de departementen betreft, **departitie**, f. nw lat., de verdeeling.

depascéren, lat. (*depascere*), afweiden, af- of kaalvreten.

depauweréren, nw lat. (v. h. lat. *pau-per*, arm), verarmen, arm maken; **depau-peratie**, f. het arm maken; de verarming.

Depêche, f., pl. **depêches**, fr. (spr. *depésj*), staatsbrieven, brieven tusschen het ministerie van buitenlandsche zaken en de daarvan afhankelijke diplomatische agenten, ambtsberigten, afvaardigingen, voorschriften omtrent het te houden gedrag (hunnen naam ontleenen zij van de noodzakelijkheid der spoedige bezorging); **depechieren**, snel afvaardigen, bespoedigen, afzenden, dringen; **zich depechieren**, zich haasten, spoeden.

depeculéren, lat. (*depeculāri*), cene openbare kas bestelen; **depeculatie**, f. de diefstal aan de kas gepleegd; **depeculātor**, m. de besteler eener openbare kas.

depelléren, lat. (*depellere*), verwijderen, verdrijven, afwenden, verstooten.

dependéren, lat. (*dependere*), afhangen van iemand of hem onderworpen zijn; **dependént**, afhankelijk, ondergeschikt, onzelfstandig; **dependentie**, f. nw lat., de afhankelijkheid, onderworpenheid, ondergeschiktheid; Jur. z. v. a. **pertinentiën**; cene zaak met al hare **ab-ependentiën**, cene zaak met al haar bij en toebehooren, met alle bijzaken.

depennéren, nw lat. (v. h. lat. *penna*, veder, pen), Merc., rekeningen in het kladboek doorhalen; eenen last terug nemen.

Depense, f. fr. (spr. *depángs'*, v. h. lat. *dependere*, betalen, besteden), de uitgave, onkosten, vertering, verkwisting; ook de voorraadkamer op groote schepen; **depen-séren**, uitgeven, besteden, verteren, verdoen, doorbrengen, verkwisten; **depen-seur** (spr. *depángs*—) of l. **depensier** (spr. *depángsi-é*), m. een verkwister, doorbrenger; ook een uitdeeler of uitreiker van levensmiddelen, inz. op schepen.

depeupléren, fr., ontvolken, de bewoners uitroeijen, verdrijven, hetzij de menschen uit een land, de visschen uit een water, de vogelen uit een bosch enz.

Dephlegmatie of **dephlegmering**, f. lat.-gr. (vgl. *phlegma*), Chem., de ontwatering, verdrijving of wegneming der

waterachtige deelen uit geestrijke vloeistoffen, z. **rectificatie**; **dephlegmatiséren**, ook **dephlegméren**, ontwateren, de bevrijding van waterachtige deelen, de versterking, zuivering, b. v. van wijngeest, vitrioolzuur enz.

dephlogistisch, lat.-gr. (vgl. *phlogiston* enz., niet ontbrandbaar, onverbrandbaar; **dephlogistiséren**, van ontbrandingsstof berooven, ontverbrandbaar maken; **gedephlogistiseerd**, van de ontbrandbare deelen, de ontbrandingsstof beroofd; **gedephlogistiseerde lucht**, levenslucht, zuivere lucht, z. **gas**.

depiléren, lat. (*depilare*), ontharen, van haren berooven; **fig.** iemand van het zijne berooven; **depilatie**, f. nw lat., de ontharing, kaalheid; **depilatorium**, n. Med., een ontharingsmiddel, een middel, dat de haren doet uitvallen.

depingéren, lat. (*depingere*), afmalen, schilderen, beschrijven.

Depit, n. fr. (spr. *depi*), de spijt, ergernis, het verdriet, hartzeer; spijtigheid; trots; **en dépit** (spr. *ang*—), in spijt, ten spijt, in weêrwil van....; **par dépit**, uit verdriet, ergernis.

deplacéren, iemand uit zijne plaats zetten, verplaatsen, verdrijven, afzetten, hem zijne plaats ontnemen; **gedeplacéerd zijn**; op de verkeerde plaats staan, niet op zijne plaats zijn; ook ten ontijde geschieden, kwalijk aangebragt zijn.

Deplaisance, f. fr. (spr. *deplézángs'*), de afkeer, het mishagen, de weêrzin; het ongenoegen, verdriet; **deplaisant** (spr. *—plézáng*), onaangenaam, verdrietig; **deplaisir**, n. het verdriet, mishagen, misnoegen, de kommer.

de plano, z. ond. **plan**.

deplantéren, lat. (*deplantare*), verplanten, verzetten, uitnemen.

Deplétie, f. nw lat., Med., de ontlediging; **depletief**, ontledigend.

deploréren, lat. (*deplorare*), beweenen, bejammeren, betreuren, beklagen; **deplorabel**, beweencenswaard, jammerlijk, erbarmelijk.

deployéren, fr. (spr. *—ploaj*—), uiteen slaan, ontvouwen, ontwikkelen, uitbreiden; ook uitkramen, aanwenden, vertoonen, in 't werk stellen, b. v. al zijne welsprekendheid; **de colonne deployeren**, Mil., van de orde in geslotene colonne tot de slagorde overgaan; zich ontwikkelen; **deployeerpas**, Mil., de snelpas bij de ontweekeling van cene geslotene bende.

depluméren, nw lat., ontvederen, plukken.

depolariséren, nw lat. Phys., van de polariteit (z. a.), berooven; **depolarisatie**, f. de opheffing der polariteit.

deponéren, lat. (*deponere*), afleggen, neder leggen, in bewaring geven, aanver-

trouwen; geregteijk getuigen; ook een nieuw student ontgroenen; **depōnens** (scil. *verbum*), n. lat. Gram., een woord, dat den uitgang van een lijdend en de beteekenis van een bedrijvend of onzijdig werkwoord heeft; **deponént**, m. Jur., een nederlegger, in bewaring gever, toevertrouwer; een getuige; z. ook **depositor**; **depositum**, n., pl. **deposita**, een toevertrouwd, in bewaring gelegd goed, een onderpand; *ad depositum geven*, **nemen**, in bewaring geven, nemen of neder leggen; **deposito-bank**, eene waarbank, eene inrigting, die kapitalen tegen matige interesten aanneemt, om ze tot hoogere interesten weder uit te geven; vgl. **girobank**; **deposito-gelden**, zulke gelden, die tot uitbreiding van eenen handel tegen interest worden opgenomen; **deposito-kas**, de nederleggings- of waarbank; **deposito-wissel**, zulk eenen, die voor de deposito-gelden opgemaakt en in handen van eenen notaris neder gelegd wordt; **depositie**, de afzetting; nederlegging v. voorwerpen om die te bewaren; ook de getuigenis; **depositio testium**, de verklaring der getuigen; **depositorius**, lat., of **depositaire**, fr. m. de bewaarder; opnemer van een depôt, een vertrouwd persoon, bij wien iets ter bewaring wordt gelegd; **depositor**, lat. **depositeur**, fr. (spr. *s* als *z*), ook **deponént**, m. een toevertrouwer, iemand, die geld of goed neder legt, in bewaring geeft; **depositorium**, n. nw lat., de inrigting tot geregtelijke bewaring, z. v. a. archief; **depôt**, n. fr. (spr. *depô*), het in bewaring gelegde; eene bewaarplaats, stapel- of verzamelpaats van koopmansgoed, magazijn; het bezinksel of zetsel, dat zich in de afgescheidene vochten, zooals de urine, of in scheikundige oplossingen door de rust, het koud worden of de verdamping vormt; ook hetzelfde beteekenende als absces; Mil., de aanvullingsmanschappen; het aanvullingsmagazijn; de bewaarplaats van allerlei kriggsbehoefden, wapens, kleeding enz.; *en depôt geven*, in bewaring geven of neder leggen.

depopulären, lat. z. v. a. **depeupleren**; **depopulätie**, f. de ontvolking.

deportären, lat. (*deportäre*), vervoeren, verbannen, uit het land drijven, naar een bepaald oord als ballingplaats brengen; **deportätie**, f. de uitbanning, de vervoering naar eene strafkolonie of naar een ander land; de levenslange verbanning naar een aangewezen afgelegene oord, verbonden met de vervoering daarheen; **deportätus**, m. of een **gedeporteerde**, een verbannene, dus uit het land gedrevene.

Depositair, **depositie**, **depositum**, z. ond. **deponären**.

deposedären, fr. Jur., iemand uit het bezit eener zaak zetten, verdrijven, verstooten; **depossessie**, f. de ontzetting uit het bezit, verstooting.

depossibilitären, barb. lat., ontmogelijken, onmogelijk maken.

depostären, fr. (vgl. **post**), Mil., verdringen, van eenen post verdrijven.

depostulären, lat. (*depostuläre*), ernstig verzoeken, vorderen, eischen; **depostulätör**, m. de eischer, vorderaar.

Depôt, z. ond. **deponären**.

depotentiären, nw lat. (vgl. **potentie** ond. **potent**), verzwakken, de kracht benemen.

depouillären, fr. (spr. *depouilly*—), berooven, uitkleeden, ontblooten, uitschudden, plunderen; **depouillement**, m. (spr. —*pouilly*’*mäng*), uitschudding, onthouding; Merc. Jur., uittreksel uit eene rekening, uit een protocol.

depraedären, lat. (*depraedäre*), berooven, plunderen, vernielen, verwoesten; **depraedätie**, f. de berooving, plundering; **depraedätör**, m. de plunderaar.

depraëoccupären, **depraëveniären**, nw lat. van vooringenomenheid bevrijden.

depravären, lat. (*depraväre*), bederven, verslechten; **depravätie**, f. het bederf, de verdorvenheid, de verslimmering, b. v. der zeden, der lichaamsvochten.

depreciären, **depreciatie**, z. **deprecieren**.

deprecären, lat. (*deprecäri*), verbidden, afbidden, afwenden, onttrekken; **deprecätie**, f. de afbedding, verbidding; de afwijzing, verontschuldiging.

deprehendären, lat. (*deprehendäre*), betrappen, vatten, grijpen; **deprehensie**, f. de betraping, het aanhouden, gevangen nemen.

Deprésie, f. lat. (*depressio*, v. *deprimäre*), het nederdrukken, indrukken; de nederdrukking, onderdrukking, verdrukking, druk; Chir., nederdrukking, indrukking vooral van de beenderen van het hoofd; de nederdrukking van de staar, eene kunstbewerking, waarbij men de lens in den bodem van het glasachtig lichaam drukt; de deuk, indieping; afmatting, verslapping, ontspanning van lichaam of geest; **depressie-hoek**, Gcom., de hellingshoek; **depressorium**, n. nw lat., een werktuig, waarvan men zich na de panboring bedient, om het harde hersenvlies neder te drukken.

depretiären, lat. (*depretiäre*, fr. *deprecier*), vernederen, verlagen, te gering schatten; **depretiätie**, f. de vernedering, geringschatting, waardeverlaging.

Depri, m. fr., bij een belastingkantoor: eene schriftelijke opgave der waren, die men buiten 's lands verkoopt of doorvoert,

met de belofte, daarvan de gevorderde regten te betalen.

depriméren, lat. (*deprimère*), neder drukken, onder drukken; Chir., bij de graauwe staar de lens neder drukken; ontspannen, verslappen, verzwakken; een **gedepreimeerde pols**, een zwakke pols, die bij de minste drukking met den vinger verdwijnt en gebrek aan kracht aanwijst.

deprisonnéren, fr. (spr. *s* als *z*), uit de gevangenis bevrijden.

deprivéren, nw lat., berooven; **deprivatie**, f. de berooving, ontzetting.

de profundis, z. ond. *profundus*.

deprohibéren, nw lat., van het verbod bevrijden, het verbod opheffen; **deprohibitie**, f. de opheffing des verbods.

depucelléren, fr. (vgl. *pucelle*), ontmaagden; **depucelage**, f. (spr. —*láz*)' de ontmaagding; **depucellement**, n. (spr. —*máng*), het ontmaagdingsregt.

depuréren, nw lat., zuiveren; **depurantia**, lat. Med., zuiverende middelen; **depuratie**, f. de zuivering, reiniging; **depuratief**, bloedzuiverend; **depuratorium**, n. het zuiveringsvat.

depuréren (lat. *depurgare*), reinigen, zuiveren; **depuratie**, f. de zuivering, loutering, reiniging.

deputéren, lat. (*deputare*, aanwijzen, tot iets bestemmen), afvaardigen, afzenden; **deputatus**, m. (pl. *deputati*) of een **gedeputeerde**, een afgevaardigde, de voor een' bepaalden tijd verkozen volksvertegenwoordiger en zaakvoerder; **deputatie**, f. de afvaardiging, afzending van eenige, uit een collegie of uit eene gemeente verkozen personen met eenen zekeren last of opdracht, b. v. aan eenen vorst; ook de gezamenlijke afgevaardigden-zelven, de bezending.

dequalificéren, nw lat., de bevoegdheid ontnemen; **dequalificatie**, f. het verlies der bevoegdheid.

Derac, m. de oud-egyptische ellemaat.

deracinéren, nw lat., ontwortelen, uitroeijen.

Deradelphie, f. gr., het zamen gegroeid zijn v. twee lichamen met hals en hoofd; **deradelphien**, pl., dusdanige misgeboorten.

Derah, m. eene egyptische maat van $\frac{2}{3}$ ned. el.

deraisonnébel, fr. (spr. —*réz*—), onredelijk, onverstandig; onbillijk; **deraisonnéren**, onverstandig spreken, verkeerd, ongerijmd redeneren of oordeelen, onbezonnen snappen, raaskallen; **deraisonnement**, n. (spr. —*máng*), onverstandige praat, verkeerde, scheve oordeelvelling.

derangéren, fr. (spr. —*rangzj*—; vgl. **rangeren**), in wanorde brengen, verwarren, storen; **gederangeerd zijn**, ontsteld (van hersenen) zijn, verbijsterd zijn; in bedenke-

lijke fortuinsomstandigheden verkeeren, vele schulden hebben; **derangement**, n. (spr. *derangzj'máng*), de wanorde, verwarring, storing, verontrusting.

de rato, z. ond. *ratum*.

derelinquéren, lat. (*derelinquere*), iets verlaten, het bezit eener zaak en het regt van eigendom opgeven, laten varen; **derelicta**, pl., verlatene, onbeheerde goederen, zulkc, welker eigenaar zijn eigendomsregt heeft opgegeven; **derelictie**, f. de verlatening, het opgeven, b. v. van zijnen eigendom, waardoor dit aan den eersten bezitnemer vervalt (*res delicta cedit primo occupanti*).

Derencephalus, n. gr. eene misgeboorte met zeer kleine, door de halswervelen omgevene hersenen; **derencephalie**, f. de toestand v. zulk eene misgeboorte; **derencephalisch**, zonder ruggemerg in den hals.

Derhem of **dirhem**, m. eene kleine perz. en turk. munt, = 4 aspers; de eenheid der gewigten in Perzië, = 9,79 wigtje; in Arabië ongeveer 1 drachme.

deridéren, lat. (*deridere*), uitlagchen, bespotten; **derisibel**, belagchenswaard, bespottelijk; **derisie**, f. de bespotting, het uitlagchen; **derisörisch**, bespottend, beschimpend.

de rigöre juris, lat., naar de gestrengheid des regts.

Derimher, m. een groote tempel der Parsen.

Derisie, enz., z. ond. **derideren**.

derivéren, lat. (*derivare*), afstammen, afleiden, de afleiding, afkomst, den oorsprong aanwijzen; **deriverende middelen**, Med., afleidende middelen; **derivatum**, n. (pl. *derivata*), Gram., een afgeleid woord; in tegenst. met **primitivum** (z. a.); **derivatie**, f. de afleiding, afstamming, b. v. van een woord, de woordafleiding; **derivatie-rekening**, Math., de afleidings-rekening, een gedeelte der wiskunstige analysis, die de functiën van vele grootheden in gemakkelijk overzienbare reeksen leert ontwikkelen; **derivatief**, nw lat., afleidend; door afleiding ontstaan.

dermatisch, gr. (v. *derma*, huid, vel), wat tot de huid behoort, vliezig; **dermatitis**, f. gr. (v. *derma*, huid), Med., de huidontsteking; **dermatographie**, f. de huidbeschrijving; **dermatologie**, of **dermologie**, f. de huidleer, de leer van de algemeene bekleedselen des lichaams; **dermatopathologie**, f. de leer van de huidziekten; **dermatopoden**, pl. N. H., vliespootigen, vogels, wier teenen met vliezen verbonden zijn; **dermatosen**, pl., huidziekten; **dermatotylus**, m. het huideelt; **dermatitis**, f. de huidontsteking; **dermolyse**, f. de ongevoelghheid der huid; **dermoptera**, pl. N. H., vliesvinnigen; vliesvleugeligen; vliegende makis (eene apensoort); **dermotomie**, f. de huidontleding.

Deroah, eene lengtemaat in Egypte, ontrent = 12 palmen.

derobéren, fr. (*dérober*, eig. ontkleeden; vgl. *robe*), ontvreemden, heimelijk wegnemen; onttrekken, verbergen; wegsluipen.

Derodým, m. gr., eene misgeboorte met twee halzen en twee hoofden.

derogéren, lat. (*derogare*), afbreuk doen, te kort doen, krenken, benadeelen; ook afschaffen, opheffen, buiten werking stellen, b. v. eene wet enz.; **derogátie**, f. de afbreuk, inbreuk, krenking, het nadeel; de opheffing, afschaffing eener verordening.

Derónceus, m. gr. (v. *dérê*, hals), een halsgezwel, krop.

derouilléren, fr. (spr. —*roeilj*—), van roest bevrijden, beschaafd maken, vormen.

Deroute, f. fr. (spr. *deróer*; vgl. *route*), eig. het verdwalen of het afraken van den weg; de wanorde, uiteendrijving, verwarde, onordelijke vlugt van een geslagen leger, het overhoopwerpen, de nederlaag; **deroutéren**, van den rechten weg afbrengen, op een dwaalspoor brengen, in de war, verlegen maken, iemands oogmerk verijdelen.

Derri, m. fr., eene turfslag, digt onder de oppervlakte van den grond.

Derrière, n. fr. (spr. *derjér*), achterste, dat gedeelte des lichaams, waarop men zit.

Derry, n. eng. Merc., eene soort van grof iersch linnen.

Dertiend'half, m. een zilveren muntstuk uit het oude ned. muntstelsel, = $\frac{1}{4}$ rijksdaalder of 62½ ct.

Dervendgi-pascha, m. de grootopziener der openbare wegen in Turkije.

Derwisch, **dervisch**, m. perz. (eig. deur-, drempeltreder, bedelaar), een arme muhamedaansche monnik of pelgrim. De derwischen zijn in vele broederschappen en orden verdeeld, doorgaans naar den naam harer stichters benoemd; de voorn. zijn: de bestamis sedert 874, de kadris sedert 1165, de rufajis sed. 1182, de mewlewis sed. 1273, de nakschibendis sed. 1319, de bektaschis sed. 1357, de ruschenis sed. 1533, de schemmissis sed. 1601 en de dschemalis sed. 1750.

dés — eene lettergreep, welke vele fr. woorden voorop nemen, komt in beteekenis veelal met het ned. ont overeen, en drukt, gelijk dit, opheffing of ontkenning v. het hoofdbegrip uit.

desabritéren, fr., van dak, van woning of schuilplaats berooven.

desabuséren, fr. (vgl. *abuseren*), iemand eene dwaling benemen, hem beter onderrigten, terecht, uit den droom helpen; **desabusage**, f. (spr. —*záazj*) en **desabusement**, m. (spr. —*buuz'máng*), de terechtwijzing, inlichting, aflegging, wegneming eener dwaling.

desaccordéren, fr. (spr. *dezakor*—),

niet overeen stemmen, van strijdige gevoelens zijn; ontstemmen.

desaccoutuméren, fr. (spr. *dezakoe*—), ontwennen, afwennen; **desaccoutumánce**, f. (spr. —*mángs'*), de ontwenning, afwenning.

Desaffectie, f. fr. (*desaffectio*), de ongenegenheid, afkeer; **gedesaffectioneerd**, ongenegen, ongunstig jegens iemand gezind.

desagreéren, fr. (spr. *dezaghre-éren*), misvalen, mishagen, ongevallig zijn; ook misbillijken, verwerpen; **desagreábel**, onaangenaam, ongevallig, verdrietig; **desagrement**, n. (spr. —*máng*); de onaangenaamheid, verdrietelijkheid.

desaniméren, f. Neol., ophouden met te animeren, te bezien; ontmoedigen, afraden.

desalliéren [zich], fr., beneden zijnen stand trouwen.

desalteréren, fr., den dorst lesschen.

desappointéren, fr. (spr. *dezapoaiugt*—), uitstrijken, doorhalen, b. v. den naam van een' officier of soldaat op de rol, afschaffen; de verwachting of hoop verijdelen, te leure stellen; **desappointement**, n. (spr. —*máng*), de afschaffing, afdanking, doorhaling; verijdeling, teleurstelling.

Desapprobátie, f. fr., de misbillijking, afkeuring, misprijzing; verloochening; **desapprouvéren** (spr. —*proew*—), misbillijken, afkeuren, wraken, laken.

Desappropriátie, f. fr., verzaking van eigendom.

desarméren, fr. (spr. *s* als *z*), ontwapenen, weérloos maken, afdanken; ontakelen; **gedesarmeerd**, ontwapend, weérloos; **desarmement**, n. (spr. —*máng*) of **desarméring**, f. de ontwapening, afdanking.

desassortéren, fr. (spr. *dezass*—), zaambehorende dingen vaneen scheiden, allerlei ondereen mengen.

Desastre of **desáster**, n. fr. (spr. *s* als *z*), onheils-ster, ramspoed, ongeval, onheil, ongeluk, slag; **desastreus**, ongelukkig, ramspoedig.

Desâtir, pl. perz. (eig. de op arabische wijs gevormde pl. v. h. perz. *dustúr*, voorbeeld, model, aanteekenboek enz.), voorschriften, eene naar men wil overoude onlangs weder ontdekte verzameling van 16 heilige Schriften der 15 oud-perzische profeten, met een boek v. Zoroaster.

Desavantage, f. en n. fr. (spr. *dezawangtáazj'*, vgl. *avantage*), het nadeel, de schade, het verlies, inz. verlies in het spel; **desavantageux** (spr. —*tazjéu*), onvoordeelig, nadeelig, ongunstig; **desavantageéren**, verkorten, benadeelen, het voordeel benemen.

desavoueren, fr. (spr. *dezawoe-éren*), loochenen, herroepen, niet erkennen, niet

voor het zijne willen erkennen, voor onbevoegd of ongeldig verklaren.

Descamisados, pl. sp., zonder hemden, (v. *camisa*, hemd), eene overdrijvende demagogische partij in Spanje.

descendéren, lat. (*descendére*), afstijgen, afklimmen, afkomen, dalen, van boven naar beneden gaan; afstammen, afkomstig zijn; *descendéndo*, it. (spr. *des-sjen*—), Muz. z. v. a. *decrescendo* (z. a.); **descendént**, m. lat., een afkomeling, afstammeling, spruit, telg, nakomeling, pl. **descendenten**, afstammelingen, kinderen en kindskinderen, achterkindskinderen en alle afstammelingen in de dalende linie, in tegenst. met de *ascendenten*; **descendénte**, f. nw lat., de afstamming of afkomst; de nakomelingschap; **descendibiteit**, f. nw lat., de overerfbaarheid; **descénsie**, f. lat. (*descensio*), de nederdaling, afdaling; Astr., daling, die boog van de evennachtslijn, met welken een teeken van den dierenriem of eene ster te gelijkertijd onder den horizon gaat; **descensionaal-diferénte**, f. Astr., verschil der rechte en schuinsche daling; **descente**, f. fr. (spr. *desángt'*), de afdaling, afstijging; de landing van een schip; de vijandelijke inval in een land; ook een bedekte gang, sluipgang bij eene vesting, die in de gracht of naar de mijnen voert; een kunstmatig, veilig middel tot overgang van de vestinggracht, om met de stormcolonnen tot de bres te kunnen komen; eene afhelling; eene opbrengst van schepen, ook van wijnen, zout enz. in Frankrijk.

descisséren, lat. (*desciscère*), van iemand afvallen; ontaarden.

describéren, lat. (*describère*), beschrijven; **describábel**, nw lat., beschrijfbaar; **descriptie**, f. de beschrijving, schildering; **descriptief**, nw lat., beschrijvend.

desemballeren, fr. (spr. *dezanbaléren*), uitpakken, ontpakken, b. v. koopmanswaren; **desemballage**, f. (spr. —*laázj'*), de uitpakking, ontpakking.

desembarquéren, fr. (spr. *dezanbark*—), weder ontschepen; **desembarquement**, m. (spr. —*máng*), de wederontscheping.

desemprisonnéren, fr. (spr. *dezanprizon*—), uit de gevangenis ontslaan.

desengagéren, fr. (spr. *dezanghazj*—), losmaken, bevrijden.

desennuyéren, f. (spr. *dezanui-jéren*), de verveling verdrijven, opvrolijken, in goede luim, betere stemming brengen.

desenroléren, fr. (spr. *dezan*—), van de rol schrappen (van soldaten), afscheid geven, ontslaan.

desequipéren, fr. (spr. *dezeki*—), ontlasten (van schepen).

deseréren, lat. (*deserère*), verlaten, afrekken, afvallig worden; **desert** (lat.

desértus, a, um), verlaten, ledig, woest, onbewoond, onbebouwd; **desertéren** (spr. s als z; fr. *désertes*), verlaten, wegloopen, overloopen, zijn vaandel verlaten, voortvlugtig worden, zich wegpakken; **deserteur**, m. fr. (spr. s als z), een weglooper, overlooper, vlugteling, afvallige; **desértie**, f. lat. (*desertio*), de verlatings, het weg-, overloopen; Jur., het verzuim eener verrijting bij een proces, b. v. *desertio appellatiónis*, het verzuim van den tijd tot beroep of appel op hooger regtbank; *d. conjugális* of *conyügis*, de verlatings des echtgenoots; *d. documentórum*, het verzuim van het voorleggen der bewijsstukken; *d. juraménti*, verzuim van een' af te leggen eed; *d. malitiósa*, kwaadwillige verlatings van echtgenooten; *d. probatiónis*, het verzuim in het indienen van het bewijs gedurende den gezetten tijd; *d. remediü*, het verzuim van den tijd tot aanwending of voortzetting van een regtsmiddel; *d. testium*, verzuim van het bewijs der getuigen; **desertie-proces**, de regtsvordering wegens kwaadwillige verlatings van een' der echtgenooten, door de onschuldige partij ingesteld om eene scheiding te bewerken; *desertor malitiósus*, m. lat., een kwaadwillig verlater, inz. van zijne vrouw.

deservéren, lat. (*deservère*), dienst doen, dienen; oppassen, verzorgen, verplegen; ook wel voor **desservéren** (z. a.); **gedeserveerd**, voor gedane dienst betaald; **deservitum**, n., pl. **deservita** of **deservieten**, het loon eens zaakvoerders of pleitbezorgers, vgl. **honorarium** ond. **honor**.

desesperéren, z. **desperéren**, **desespoir**, n. fr. (spr. *dezespoár*), de wanhoop, vertwijfeling.

desexcommunicéren, fr., van den ban vrijspreken, den ban opheffen.

deshabilléren, fr. (spr. *dezabiely*—), ontkleeden, uitkleeden; **deshabillé**, n. (spr. *dezabielyé*), het nachtkleed, ochtendgewaad, ook huisgewaad; *en deshabillé* (spr. *ang*—), in huiselijke kleeding.

Deshonneur, n. fr. (spr. *dezon*—), de oneer, schande; **deshonné** (fr. *deshonnéte*), oneerlijk, eerloos, schandelijk, onfatsoenlijk; **deshonorábel**, ootterend, smadelijk; **deshonoréren**, ootteren, schande aandoen, schenden.

deshydrogenéren, fr. Chem., van waterstof bevrijden; **deshydrogenátie**, f. de bevrijding van waterstof.

desiccábel, (v. h. lat. *desiccare*), opdroogbaar; **desiccátie**, f. de uitdrooging, het opdroogen; **desiccantia**, pl., opdroogende middelen, **desiccatief**, opdroogend.

Desiderium, n., pl. **desideria** of **desideriën**, lat., de wensch, het verlangen, de begeerte; de vordering, eisch; *deside-*

rium pium, n. een vrome wensch; pl. *pia desideria*, vrome, welgemeende wenschen (die gewoonlijk niet vervuld worden); **Desiderius**, **Desideria**, mans- en vrouwe.: de gewenschte, verlangde; **desidereren** (lat. *desiderare*), verlangen, vorderen; **desiderabel**, verlangens- of wenschenswaard; **desideratum** of **desideraat**, n. een vereischte, een gebrek, eene gaping; **desideratief**, een verlangen uitdrukkend; *verba desiderativa*, z. ond. **verbum**.

Desidia, f. de werkeloosheid, traagheid; **desidius**, werkeloos, traag, ledig.

designeren, lat. (*designare*), beteekenen, aanwijzen, kennelijk maken, aantoonen; ook iemand tot iets benoemen, bij voorraad bepalen; **designateur**, m. fr. (spr. *desienj*)— een plaatsaanwijzer; ceremoniemeester; **designatie**, f. de beteckening, bepaling, kenbaarmaking; ook de voorloopige benoeming; **designatief**, nw lat., betekenend, aanwijzend.

desinentie, f. lat. (*desinentia*), Gram., de uitgang van een woord.

desinfiëren, fr.-lat. (v. h. fr. voorvoegsel *dés* en het lat. *inficere*, z. **inficeren** of **desinfecteren**), de smetstof wegnemen, onbesmettelijk maken, zuiveren, b. v. de lucht, een ziekenhuis enz; **desinfectie**, f. de reiniging van smetstof; **desinfector**, m. een zuiveraar, wegnemer der smetstof.

desinteresseren, fr., schadeloos houden, iemand voor zijn aandeel tevreden stellen; **gedesinteresseerd**, belangeloos, onbaatzuchtig, onpartijdig.

desipiëren, lat. (*desipere*), zot zijn, zich mal aanstellen, ook z. v. als **deliriëren**; *desipere in loco*, te regter tijd en plaats mal, d. i. uitgelaten, vrolijk zijn; **desipiëntie** f. de onzin, zothed, malligheid, onnoozelheid.

Desir, m. f. (spr. *dezier*), het verlangen, de wensch, begeerte; **desirabel**, wenschenswaard, begeerenswaard; **desireus**, begeerig.

desistieren, lat. (*desistere*), afstaan, aflaten van iets, ophouden, iets opgeven, laten varen, er van afzien.

Desman, m. (zweedsch voor *hisam*), **wychuchol** in Rusland, **ondatra** in N. Amerika (huronsch), N. H., demuskusrat; ook beverrat, eene groote spitsmuis met muskusachtige klieren in eene beurs nabij den aars.

Desmochaunōsis, f. gr. (v. *desmōs*, band), Med. de zwelling en weekwording der banden; **desmographie**, f. de beschrijving der banden en pezen; **desmologie**, f. de leer der banden enz.; **desmophlogie** en **desmophlogōsis**, f. de ontsteking der banden; **desmorrhēxis**, f. de scheuring der gewrichtsbanden; **desmotomie**, f. de handdoorsnijding, ontleding; **desmurgie**, f. dat gedeelte der heilkunde,

't welk over de verbanden handelt, de verbandenleer.

desobediëren, nw lat., ongehoorzaam zijn, niet gehoorzamen; **desobediënt**, ongehoorzaam; **desobediëntie**, of **desobeisance**, f. fr. (spr. *dezobeïessangs'*), de ongehoorzaamheid, weerspannigheid.

desobligeren, fr. (spr. *dezoblizj*)—, onvriendelijk bejegenen, iemand ondienst doen, eenen trek spelen, voor 't hoofd stooten; **desobligeance**, f. (spr. —*zjángs'*), de onvriendelijkheid, onheuschheid, norscheid; **desobligeant** (spr. —*zjáng*), onvriendelijk, onbeleeft, onheusch, norsch; **desobligeante**, f. (spr. —*zjángt'*), een smal rijtuig voor één' persoon.

desobstruieren, fr. Med., de verstopping wegnemen; **desobstructie**, f. de wegneeming der verstopping; **desobstructief**, n. het middel tegen de verstopping; als adj.: de verstopping tegengaande of wegneemende.

Desœuvrement, n. fr. (spr. *deseuwr'mang*), ledigheid, werkeloosheid; **gedesœuvreerd**, ledig, werkeloos.

desolieren, lat. (*desolare*), verwoesten, vernielen; ook troosteloos maken, innig bedroeven, gevoelig krenken; **gedesoleerd**, verwoest, vernield, troosteloos; **desolant**, fr. (spr. *dezoláng*), bedroevend, treurig, lastig, hoogst vervelend; **desolaat**, lat., verlaten, eenzaam, bedorven, verwoest, vernield; treurig; troosteloos, mismoedig; **desolatie**, f. nw lat., de verwoesting, vernieling; groote droefheid, kommer, troosteloosheid.

desolveren, lat. (*desolvere*), af betalen, betalen.

desopilieren, fr., de verstopping opheffen, openen; **desopilatie**, de opheffing der verstopping, opening; **desopilatief**, opevend.

Desordre, m. doorg. f. fr. (spr. *dezórdr'*), de wanorde, verwarring; de buitensporigheid, zedeloosheid; oneenigheid.

desorganiseren, fr. (spr. *dezorghanzj*)—, onthinden, oplossen, verwoesten, in wanorde brengen, ontstemmen, beroeren, tweedragt zaaijen; (met betrekking tot het magnetiseren:) van de zinnen berooven; **desorganisatie**, f. de verwoesting, onthinding, ontarding, b. v. van een deel des menschel. ligchaams; de opheffing, oplossing, b. v. aller staatsmagten; de verandering, algeheele omstemming der zintuigen door het magnetiseren.

desoriëntieren, fr. (spr. *s als z*), eig. de streek v. h. oosten doen verliezen; iemand van den regten weg afleiden, in de war brengen, van zijn stuk helpen, verlegen maken; **gedesoriënteerd zijn**, de hemelstreek niet kennen onzeker, in de war, verlegen zijn.

desoxyderen, **desoxygeniseren**, fr.-gr.,

(spr. *s* als *z*), Chem., de zuurstof wegnemen, van zuurstof berooven; **desoxydatie**, nw lat., **desoxygenatie**, f. fr., de bevrijding van zuurstof; **desoxygenèse**, f. fr. (spr. *dezokszjenéz'*), de door vermindering der zuurstof ontstane ziekten.

Despéct, m. lat. (*despectus*), de verachting, ontceering, smaad; **despectéren**, (*despectāre*), verachten, gering schatten; **despecteerlijk**, verachtelijk, ontceerend; **despéctie**, f. het smadelijk nederzien, de verachting; **despéctor**, m. de verachter; **despectueus**, verachtelijk, achtिंगloos.

desperéren, lat. (*desperāre*) of **desesperéren**, fr. (spr. *dezes*—), wanhopen, vertwijfelen, alle hoop opgeven; **desperaat**, lat., wanhopig, hopeloos, vertwijfeld, radeloos; **desperado**, m. sp., de waaghals; **desperatie**, f. de hopeloosheid, vertwijfeling, radeloosheid; **desperatiekuur**, eene genezing op leven of dood; in het gemeene leven: eene paardekun; **desperatie-coup** of **tour**, m. lat.-fr. (spr. *ou als oe*), eene wanhopige daad, hoogst vermetele, uiterst gewaagde zet of streek.

despoliéren, lat. (*despoliāre*), berooven; plunderen; **despoliātie**, f. de berooving; **despoliātor**, m. de beroover.

Desponsāta, f. lat. (v. *desponsāre*, verloven), de verloofde, ondertrouwde, toegezegde bruid; **desponsātus**, m. de verloofde, bruidegom; **desponsatie**, f. de plegtige verloving, ondertrouw.

Despoot, m. gr. (*despōtes*, gebieders, heer), een onbepaald gebieders, willekeurig, eigendunkelijk oppermagtig vorst, zelfheerscher; een dwingeland, tyran; de titel der vorsten van Wallachie, Servie, Moldavie enz.; **despotāten**, m. pl. (*militēs despotati*), naam, eertijds aan de soldaten gegeven, wier werk het was de gewonden van het slagveld weg te dragen; **despotie**, f. de willekeurige heerschappij, een rijk der willekeur; **despōtisch**, onbeperkt, onbepaald, willekeurig en eigendunkelijk heerschappij; dwingelandij; **despotiséren**, willekeurig regeren, den dwingeland spelen, eigendunkelijk zijn.

despuméren, lat. (*despumāre*), Chem., het schuim afnemen, afschuimen; **despumatie**, fr., de afschuiming.

desquaméren, lat. (*desquamāre*), Med., afschilferen; Pharm., het wegnemen van de schubbetjes, die zekere holvormige wortels bedekken; **desquamatie**, f. de afschilfering der opperhuid na huidziekten, het afschilferen der beenderen.

Dessétine, f. russ. (eig. een tiende deel, v. *déssatzj*, 10), eene landmaat van ongeveer 3200 sassen of russ. □ roeden, = 1,0925 bunders.

Dessein, n. fr. (spr. *desèng*), het oog-

merk, voornemen, doel, plan, opzet; het ontwerp, de schets van een dichtstuk, tooneelspel, schilderij enz.; *à dessein*, opzettelijk, met opzet, voorbedachtelijk.

Dessenciaan, m. eene soort van drukletter, die het midden houdt tusschen mediaan en garmond (bij de Franschen *philosophie*, bij de Duitschers *brevier* of *rheinländer*, bij de Engelschen *small pica*).

Dessert, z. ond. **desserveren**.

Desservant, m. fr. (spr. —*wáng*), een waanemend geestelijke, een geestelijk plaatsbekleeder, kapelaan.

desservéren, fr. (*desservir*; vgl. **serviéren**), de spijzen van den disch nemen, de tafel afnemen; van daar **dessert**, n. (spr. *desért*), het nagereg, het laatste tafelgerecht met fruit enz., het toe- of slotmaal, alles, wat na het eig. maal tot streeling van gehemelte en ooggen wordt opgedragen; **dessert bord**, een fruitbord, een bord voor 't nagereg; **dessert-wijnen**, fijne zoete of bijzonder sterke wijnen bij het nagereg.

dessiccabel, **dessiccatie** enz., z. **desiccabel**.

Dessin, m. fr. (spr. *desèng*), de voorstelling van een voorwerp door crayon of pen, de schets; het ontwerp, de teekening; het monster of staal, model; **dessinéren**, teekenen, ontwerpen; **dessinateur**, m. een teekenaar, modelteekenaar; *dessiné*, geteekend.

dessoufréren, fr. (spr. *ou als oe*), ontzavelen, van zwavel ondoen; **dessoufrage**, f. (spr. —*fráazj'*), de ontzaveling.

destilléren, lat. (*destillāre*), afdruppelen, doorzigen, doorzippelen; Chem., de vlugtige en vloeibare deelen van een lichaam door de hitte in gesloten vaten afscheiden, stoken, overhalen; **destillateur** of **destilleerder**, n. een bereider van gebrande wateren, brander, sterkendrankstoker; **destillatie**, f. lat., het overhalen, stoken; de doorzippeling, afdruppeling; **destillatie-apparaat**, een toestel om over te halen, te stoken, te branden.

destinéren, lat. (*destināre*), bestemmen, wijden, tot iets bepalen, verordnen; **destinatie**, f. de bestemming, het doel, de verordening; de plaats, waarheen een mensch of een vaartuig bestemd is; **destin**, n. fr. (spr. *destèng*), ook **destinée**, f. het lot, de goddelijke beschikking, besturing; het noodlot, de onveranderlijke loop der zaken, de noodzakelijke aaneenschakeling van de gebeurtenissen met hare oorzaken.

destituéren, lat. (*destituere*, verlaten), afzetten, van eenen post, een ambt ontzetten; **destituabel**, nw lat., afzetbaar, ontzetbaar; **destitutie**, f. de afzetting, ontzetting v. eene bediening, het ontslag.

destruéren, lat. (*destruere*), neder rukken, omver halen, verwoesten, vernielen; **destruëfibel**, vernielbaar; **destruëfibiliteit**,

f. de vernielbaarheid; **destructief**, verwoestend, vernielend, omver werpend, **destructie**, f. de verwoesting, vernieling, het geheel verval, de ondergang; **destructor**, m. de vernielcr, verwoester.

desudéren, lat. (*desudāre*), zweeten; **desudātie**, f. het zweeten; het uitbreken van kleine, op gierstkorrels gelijkende puistjes bij kinderen, een gewoon gevolg van onzuidelijkheid.

desuescéren, lat. (*desuescēre*), ontwennen, afwennen; buiten gebruik geraken.

desultōrisch, lat. (*desultorius, a, um*), eig. op- en afspringend, gelijk een rom. **desultor**, die bij den wedren van het eene paard op het andere sprong; niet bij de zaak blijvend, wankelmoedig, vlugtig, oppervlakkig.

desuniéren, fr. (*désunir*), oneens maken, verdeelen, scheiden; **gedesuniéerd**, gescheiden, oneenig, afgezonderd, b. v. **gedesuniéerde Grieken**, Grieken, welke de opperheerschappij v. d. paus niet erkend hebben; **desunion**, f. (spr. *dezunióng*), de oneenigheid, tweedragt, tweespalt; scheiding; verdeling, twist.

desurgéren, lat., van iets opstaan; zijn gevoeg doen; **desurréctie**, f. de stoelgang.

detachéren, fr. (spr. *detasj*—), afzonderen en afzenden; wegzenden; losmaken; **gedetacheerd**, afgezonden, afgevaardigd; ook afgezonderd, los gemaakt, vrij liggend, b. v. buitenwerken van eene vesting, de afgestooten toonen (*staccato*) in de muziek; **detachment**, n. (spr. —*máng*), eene afscheiding, een van het hooftcorps afgescheidene, afgezonene troep of commando soldaten.

Detail, n. fr. (spr. *detálj*; v. *détailler*, eig. stuk snijden), pl. **details**, het bijzondere of omstandige, uitvoerige. de bijzondere of nauwkeurige omstandigheden van eene zaak, bijzonderheden, de enkele deelen van een groot geheel, bijzonderheden, kleinigheden; Mere., de handel in 't klein, het verkoopen bij 't stuk; **detailhandel**, kleinhandel, kramery, stukhandel, uitventerij; *en detail* (spr. *ang*—), in 't klein, stuksgewijs, bij de el, de maat enz.; omstandig, uitvoerig; **detailléren**, ontleden, stuksgewijs optellen, uiteen zetten, omstandig of uitvoerig verhalen, beschrijven; in kleine, afzonderlijke deelen splitsen; **gedetailleerd**, omstandig, met alle bijzonderheden; stuksgewijs, bij afzonderlijke deelen; **detaillering**, omstandige uiteenzetting; **detailleur**, ook **detaillist**, m. een **detail-handelaar**, een kleinhandelaar, stukhandelaar, kramer, uitsnijder.

Detaxātie, f. nw lat., z. v. a. **taxatie**, de schatting, waardering.

detegéren, lat. (*detegēre*), ontdekken, open leggen, bloot maken, onthullen, openbaren.

de tempore, z. ond. **tempus**.

detenéren, fr. of **detinéren**, lat. (*detinēre*), afhouden, terug houden; gevangen houden; **deténtie**, f. de terughouding, onthouding; vasthouding, opsluiting; de gevangenhouding, hechtenis; **deténtie-huis**, **huis van deténtie**, huis van opsluiting, gevangenis; **deténtor**, m. de onregmatige bezitter, b. v. van eene erfenis.

detergéren, lat. (*detergere*), Chir., afwisschen, afvoeren, zuiveren, b. v. eene wond; **detergentia**, pl., zuiveringsmiddelen, inz. wondzuiverende middelen.

deteriōris conditiōnis, lat., in ergeren toestand of staat; **deterioréren**, verergeren, verslommeren, iets laten bederven, vervallen door verzuim; **deteriorātie**, f. de verslimmering, verslechting, de verergerde toestand eener zaak.

determinéren, lat. (*determināre*), bepalen, beslissen, vaststellen; begrenzen, besluiten; **gedetermineerd**, besloten, bepaald, vast beraden; **determinābel**, nw lat., bepaalbaar; **determinabiliteit**, f. de bepaalbaarheid; **determinātie**, f. lat., de bepaling, verordening, beschikking, het besluit; *determināto*, it. Muz., moedig, stout, fier; **determinatief**, nw lat., bepalend; *pronomina determinatīva*, z. ond. **pronomen**; **determinismus**, n. de leer der noodwendigheid of voorbeschikking, naar welke men gelooft, dat alle veranderingen in de wereld, ook de handelingen van vrije wezens, vooraf bepaald zijn en onvermijdelijk plaats moeten hebben; **determinist**, een aanhanger of verdediger van die leer.

deterréren, lat. (*deterrere*), afschrikken; nw lat., uitgraven, opdelfen; **deterritie**, f. nw lat., de afschrikking van het kwade door middel van straf.

Deterreur, m. fr., een opgraver v. lijk.

detestéren, lat. (*detestari*), verwenschen, verfoeijen, verafschuwen; **detestābel**, verwenschenswaard, verfoeijelijk, afschuwelijk, gruwelijk; **detestabiliteit**, f. de verfoeijelijkheid; **detestātie**, f. de verfoeijing, verwensching, de afschuw, gruwel, het afgrijzen.

dethroniséren, lat.-gr. onttronen, van den troon stooten; **dethronisātie**, f. de onttroning, verdrijving, ontzetting van den troon.

detinéren, z. **detenéren**.

detonéren, nw lat. Muz., afwijken van de juiste toonhoogte, den toon te hoog of te diep nemen, valsch zingen (ook **distonéren**); ontploffen; **detonātie**, f. Muz., het valschzingen, uit den toon geraken; Chem., de ontploffing, de met een' knal vergezeld plotselinge uitzetting van een ontvlammend ligchaam.

detorquéren, lat. (*detorquere*), afwenden, afwerpen, b. v. de schuld op een ander; ook verdraaijen, een' anderen, ge-

wrongen zin geven, b. v. aan eene schrif-
tuurplaats.

Detour, m. fr. (spr. *detóer*), de omweg,
omgang; de kromming, kromte, bogt,
hoek; ook uitvlugt, listig voorwendsel,
draaijerij; **detournéren**, afwenden, aflei-
den, afwijken, omdraaijen.

deträhéren, lat. (*deträhère*), aftrekken,
afkorten, onttrekken; lasteren, eenen
blaam werpen; *detráctis detrahéndis*, na
af trek van het af te trekkene; *detractis
expénsis*, na af trek der kosten; **detráctó-
tor**, lat., of **detracteur**, fr. m. een ach-
terklapper, lasteraar, schend tong; **detráctie**,
f. (lat. *detractio*), de aftrekking, af-
trek; onttrekking; lastering, achterklap.

detréctéren, lat. (*detréctäre*), verklei-
nen; weigeren; benadeelen; **detréctätie**, f.
de weigering, benadeeling.

Detrempe, f. fr. (spr. *detrámp*'), de
waterverw, het schilderen met waterverw;
vgl. **gouache**.

Detrésse, f. fr., de nood, angst, be-
naauwdheid, kommer, verlegenheid.

Detrimént, n. lat. (*detríméntum*), het
nadeel, verlies, de schade.

detripléren, fr. (*détripler*), Mil., drie
gelederen tot twee brengen, het derde
gelid in de beide eersten doen treden.

de tripóde dictum, lat., van den drie-
voet af gesproken (vgl. **tripus**).

détrompéren, fr. (*détromper*), de dwa-
ling benemen, beter onderrigten, uit den
droom, den dut helpen; ook beduiden,
aan 't verstand brengen; **gedetrompeerd**,
beter ingelicht, uit den droom geholpen.

detrónéren, fr., z. v. a. **dethroniséren**.

Detruncätie, f. lat. Obst., scheiding
des romps van den kop, wanneer deze
laatste in de baarmoeder is terug gebleven.

Detrusoríum, n. nw lat. (v. *detrudère*,
afstooten), een heelmeeesters werktuig tot
het naar beneden stooten van lichamen,
die in den slokdarm zijn blijven steken,
de sponsbalein.

detto, it. (juister, maar niet zoo ge-
bruikelijk als *dito*), het gezegde, het zelfde,
vroeger genoemde, of desgelijks, eveneens,
b. v. 6 pond koflij, 9 pond *detto* of van
dezelfde waar.

Detumescéntie, f. nw lat., Chir., de
oplossing, het slinken van gezwellen; **detu-
mescéren**, slinken.

détur, lat. (v. *dare*, geven), het worde
gegeven; *detur copia* (scil. *protocollis*),
Jur., er worde afschrift van het verhan-
delde bijgegeven.

Deucalion, m. gr., een fabelachtig kon-
ing in Thessalië, die met zijne gemalin
Pyrrha gered werd uit eenen grooten wa-
tervloed (deucalische vloed), die het
gansche overige menschengeslacht verdelg-
de. Door op bevel van Themis de becn-
deren hunner grootmoeder (aardkluiten,

steen) achter zich te werpen, gaven zij
beide het aanzijn aan een nieuw men-
schengeslacht.

deunx, f. lat., een oud-rom. gewigt van
11 unciae; $\frac{1}{2}$ van een geheel.

Deus, m. lat., God; *deus ex machina*,
eig. een god uit de machine, d. i. uit het
machinewerk op het schouwtooneel; het
onverwacht, plotseling optreden
van een' persoon, die aan eene ingewik-
kelde of netelige zaak eene gelukkige
wending geeft (tegenwoordig doorgaans
enkel in iron. zin gebezigd en soms op
den roman en plotselinge gebeurtenissen
in 't gewone leven toegepast); *dei gratia*,
door Gods genade (in vorstelijke oorkon-
den, brieven enz.); *deo dicätus*, m. een
aan God gewijde, van daar een monnik;
deo dicäta, f. eene aan God gewijde, van
daar eene non; *deo gratias*, God zij ge-
dank! *deo volénte*, zoo 't God behaagt.

Deuterie, f. gr. (v. *deüteros*, de tweede,
volgende), naam, aan de toevallen, door het
terugblijven van de nageboorte veroorzaakt,
door Vogel gegeven; **deuteroanónisch**,
gr., naderhand gecanoniseerd, heilig gespro-
ken, voor heilig verklaard; **deuterogamie**,
f. tweede echt of huwelijk; **deuterologie**, f.
de leer der nageboorte; **deuteronomion**,
gr. of **deuteronomium**, lat. n. het vijfde
boek van Mozes; eig., de tweede wet, tweede
wetgeving, wetsherhaling; **deuteropathie**,
f. gr., eene naziekte, opvolgende ziekte;
deuteropathisch, als het gevolg eener vroe-
gere ziekte optredend; opvolgend; **deute-
rösis**, f. gr., de herhaling; **deuterosen der
joden**, overleveringen en daarnaar bepaal-
de gebruiken; verklaringen en aanvullin-
gen der geschrevene wet, mischnah
(z. **talmud**); **deuteroscopie**, f. gr., eng.
second sight (spr. *sekkund sait*), eig. het
tweede gezicht, de gave van het vooruit-
zien van toekomstige gebeurtenissen enz.,
eene soort van geestzicnerij; **deut-
oxyde**, Chem., tweede oxyde, tweede be-
naming van een brandbaar ligchaam in
den staat van oxyde (z. a.), vatbaar om
zich in verschillende evenredigheden met
de zuurstof te verbinden; zoo b. v. ver-
bindt zich het lood in 3 verschillende ver-
houdingen met de zuurstof; de minst ver-
zuurde verbinding heet protoxyde van
lood, de daarop volgende deutoxyde
of tweede loodoxyde, en de laatste trit-
oxyde of peroxyde.

Deuve, f. fr. Merc., eene stof, die naar
satijn gelijk, half-atlas, satinade.

deux, f. (spr. *deu*), twee; *deux à deux*
(spr. *deuzaden*), twee om twee, twee ge-
lijk, bij het biljart en andere spelen.

devaliséren, fr. (*devaliser*), den man-
telzak of het valies afnemen; plunderen,
uitschudden, berooven.

devalvéren ook **devaléren**, nw lat.,

afzetten; verlagen, verminderen in waarde, inz. munten; **devalvatie**, f. de verlaging, vermindering eener munt in hare waarde; ook de geheele in onbruik stelling, het ongangbaar maken van eene munt.

Devanagari, n., het sanskrietschrift (eig. godenschrift).

devanceren, fr. (spr. *dewangs*—), vooruit gaan, vooruit zijn; voorbij streven, overtreffen, den voorrang hebben; **devancier**, m. (spr. *dewangsi-e*), de voorganger.

Devantière, f. fr. (spr. *dewangtjér'*), een rijrok der dames.

devastieren, lat. (*devastare*), verwoesten, vernielen, omkeeren; **devastatie**, f. de verwoesting, vernieling.

developpieren, fr. (*développer*), ontwikkelen, ontvouwen, onthullen, verklaren, ophelderen, oplossen; **developpabel**, ontwikkelbaar, ontvouwbaar, b. v. van gebogene vlakken in de meetkunde, die zich zonder breuk of plooi in een vlak laten uitbreiden of ontvouwen, zooals cylinderen kegelvlakken; **developpement**, n. (spr. —*máng*), de ontwikkeling, ontvouwing.

devenereeren, lat. (*deveneri*), vereeren, eerbied hebben, met eerbied blijven. *de verbis ad verbèra*, lat., van woorden tot slagen; *de verbo ad verbum*, van woord tot woord.

Devèrra, f. de godin der kraamvrouwen, die door de Romeinen vereerd werd; zij had ook het toezigt over het schoonmaken.

Deversorium, n. lat., herberg, tapperij. **devestieren**, lat. (*devestire*), ontkleeden, van de priesterlijke bekleding of bisschoppelijke beleening berooven (het tegenstelde van **investieren**); **devestituur**, f. de berooving, intrekking van het leen, van de waardigheid.

devex, lat., nederwaarts gekromd, afwaarts gaande; **devexiteit**, f. de helling.

Deviatie, f. nw lat. (v. *via*, weg, baan), de afwijking van een ligchaam van den rechten weg, van zijne baan of rigting; de afdwaling; Mar., de verzeiling van een schip, waardoor de polis van assurantie krachteloos wordt.

devirginieren, lat. *devirginare*, ontmaagden; **devirginatie**, f. de ontmaagding.

devirilieren, nw lat., ontmannen.

Devise, f. fr. (spr. *dewies'*; v. h. mid. lat. *divisa* voor *livrée*?), een zinnebeeld met eene bijgevoegde spreuk (het eerste heet het ligchaam, de tweede de woorden v. h. *devies*); eene zin-, gedenk-, beeldspreuk, lijfspreuk; Merc., een wissel op eene buitenlandse wisselplaats.

devoilieren, fr. (spr. *devoal*—), ontsluiteren, onthullen, openbaren, b. v. een geheim.

Devoir, n. fr. (spr. —*d'woár*), de pligt, schuldigheid.

devolvieren, lat. (*devolvère*), eig. afrollen, afwentelen; op een ander vervallen, brengen of over erven; **devolutie**, f. nw lat. Jur., de aanbevaling, overgang, overerving van een regt of goed; de door een gebezigd regtsmiddel bewerkte overbrenging eener regtszaak van een lager regtshof voor een hooger; **devolutie-regt** (*ius devolutiõnis*), het vroeger op vele plaatsen geldende regt, waardoor bij den dood van een' der echtgenooten al zijn vermogen op de kinderen verviel, en de overblijvende man of vrouw daarvan enkel het vruchtgebruik had; naar dit regt werd de oorlog van Lodewijk XIV met Spanje in 1667 **devolutie-oorlog** geheeten; **devo-luut**, n. de geestelijke bediening, door den paus wegens ongeschiktheid des bezitters aan een ander overgedragen.

devomieren, lat. (*devomère*), wegspuwen, weder uitbraken.

devoot, lat. (*devõtus*, a, um, d. i. toegewijd, van *devovère*, wijden), vroom, godvruchtig; eerbiedig, vol godsdienstige aandacht; ootmoedig; (met verachting gebezigd) schijnheilig; eene **devõte**, eene schijnheilige, fijne zus; de **devoten**, de fijnen, overregtzinnigen, schijnheiligen; **devõtie**, f. (lat. *devotio*), eig. de wijding, vrijwillige opoffering; vroomheid, godvruchtigheid; schijnheiligheid, eerbied; volkomene overgave, verkleefdheid; in het fr. ook **devoement**, n. (spr. *dewoe'máng*).

devorieren, lat. (*devorare*), verslinden, doorzwelgen; **devorator**, m. de vraat.

devotie, **devoement**, z. ond. **devoot**.

Dēwas of **dēvatas**, pl. (v. h. sanskrit *dēvata*, godheid), alle goede wezens der geestenwereld in den hemel volgens de indische godsdienst, in tegenst. met de vijandige magten: de a suras, d actyrs enz. In de oud-perz. leer daarentegen zijn de **dews** of **diws** booze wezens, dienaars v. Ahri-manes.

Dexiocardie, f. gr. (v. *dexiós*, regts), de ligging van het hart in de rechterzijde der borst; **dexiographisch**, gr. van de linker-naar de rechterhand geschreven.

Dextans, z. **decunx**; **dextella**, z. v. a. **dextans**.

Dexteriteit, f. lat. (*dexteritas*), de vlugheid, gaauwheid, behendigheid, vaardigheid.

dextra manu, lat. Muz., met de rechterhand (te spelen); **dextraliteit**, f. nw lat., de ligging ter rechterhand; **dextratie**, f. de omdraaijing van de rechter-naar de linkerzijde.

Dextrine, f. Chem., de gomachtige stof, vervat in het omkleedsel van ieder bolletje zetmeel, reeds in 1716 door Leeuwenhoek ontdekt, doch eerst in 1825 door

Raspail als nader bestanddeel van het zetmeel weder aan 't licht gebragt; ook eene siroop uit aardappelen.

Dey, m. (eig. *dai*), letterlijk oom of neef; eertijds het rijksopperhoofd of de beheerscher v. Algiers, in Tunis en Tripoli Bey of Beg geheeten.

Dhulsekar, de naam v. het heilig zwaard van Muhamed.

di - gr., zie *dis*.

dia — een gr. voorvoegsel in vele zamenstellingen, beteekenende door, doorheen, door elkander, uit elkander.

Diabāsis of **diabāse**, f. gr., de doorgang, overgang; **diabāse**, m. fr. N. H., de groensteen, eene uit hoornblende en veldspath gemengde rotssteen.

Diabētes, m. gr., een hevel; een beker, die ledig loopt, wanneer men hem geheel vol giet, plaagbeker; Med., de pisvloed; *diabētes insipidus*, de pisvloed zonder suikerstof, smakelooze, valsche pisvloed; *diabetes mellitus*, de suikerhoudende pisvloed, honnippis; **diabētisch**, pisvloedachtig.

Diāble, m. fr. (v. h. gr. *diabolos*, d. i. eig. lasteraar, lat. *diabolus*), duivel; Mil., een rolwagen ter vervoering v. het geschut; N. H., een met stekels of pennen bezet zeedier, de stekelrog, zeeduivel; **diablerie**, f. duivelarij, heksarij, tooverij, een duivelsstreek, duivelswerk; **diablēsse**, f. eene duivelin, duivelsch wijf, helleveeg; **diablificeren**, nw lat., tot een' duivel maken, verduivelen; **diablotin** (spr. —*tēng*), m. een duiveltje; een oversuikerd chocolaadplaatje of koekje; **diabólisch** (uit h. gr.), duivelsch; **diaboliseren**, duivelen, razen, tieren, beduivelen; **diabolismus**, n. de bezetenheid; **diabolologie**, f. de duivelenleer, de leer aangaande den duivel.

Diabotānum, (v. *dia*, met, en *botanē*, kruid), n. gr. Med., geneesmiddel uit kruiden bereid; eene zeer zamengestelde pleister, tot welker zamenstelling eene menigte van kruiden werden gebezigd, en welke tot oplossing, rijpmaking en smelting dienen moest.

Diabrōsis, f. gr. Med., de doorvreting, wegvreting of weghijting door scherpe vochten.

Diacadmīe, f. gr. Pharm., eene pleister, waarvan kalamijn de basis is.

Diacānthum, n. gr. Bot., eene plantensoort met zamengestelde bloemen; **diacānthisch**, met twee stekels voorzien.

Diacarcīnum, n. gr. Parm., een tegengift tegen den dollchondsbeet.

Diacarthāmus, m. gr. Pharm., de saffloerpleister; eene buikzuiverende slikartsenij uit saffloer bereid.

Diacatholicon, n. Pharm., een zoogenaamd algemeen geneesmiddel, als slikartsenij toegediend.

Diacausie, f. gr. (v. *diakaein*, doorbranden), f. gr., hevige hitte, verhitting;

diacaustiek of **diacaustische lijn**, f. gr., in de Optica de brandlijn, d. i. de opeenvolging der snijpunten, die ontstaan, wanneer v. een lichtend punt lichtstralen op eene doorzigtige kromme lijn vallen, en, door deze gebroken, zich twee aan twee in een of ander punt snijden. Wanneer de kromme lijn de stralen niet breekt, maar terug kaatst, dan ontstaat door de snijpunten der teruggekaatste stralen de catacaustiek of catacaustische lijn.

Diachalāsis, f. gr. Med., de oplossing, de scheiding van den zamenhang, het uitenwijken der naden (van de bekkeneelsbeenderen).

Diachorēma n. en **diachorēsis**, f. gr. Med., de ontlasting der drekstoffen, de stoelgang; **diachorētisch**, den stoelgang bevorderend.

diachristisch, gr., ontslijmend, slijm verdrijvend.

Diachylōn, n. gr. Chir., eene weekmakende pleister; **diachylisch**, oplossend, verdeelend.

Diachlāsis, f. gr. (v. *diaklaein*, doorbreken), het doorbreken; Phys., de breking v. h. licht; **diachlāstisch**, door breking ontstaan, daartoe behoorende.

Diachlyma, n. gr. Med., een mond- of gorgelwater, eene mondspooling.

Diacodium of **diacodion**, n. gr. (v. *kōdia*, slaapbol), Pharm., een borstverzachtend middel, slaapbollensiroop.

Diacōnus, m. (v. h. gr. *diakonos*, dienaar), **diaken**, de titel, die in den apostolischen tijd ook aan de kerkleeraars werd gegeven; meer bepaald zulke geestelijke ambtsbekleeders, in de evangelische kerk, die enkel met de inzameling en verpleging der armen en zieken belast waren; bij de protestantsche kerkgenootschappen een armbezorger, diaken; een hulpprediker, kapelaan, tweede predikant; **diaconaat**, n. het ambt, de waardigheid en de woning eens evangelischen diakens; **diaconicon**, of **diacanicum**, n. een kort gebed, dat de diaconus der gr. kerk voorzingt; **diaconisse**, f. eene kerkendienares, in de eerste eeuwen der chr. kerk bejaarde vrouwen, die den diakens ter zijde stonden in de armen- en ziekenverpleging en het toezigt hadden over de vrouwelijke leden der gemeente.

Diacōpe, f. gr. Med. (v. *diakoptein*, snijden), Chir., de wegsnijding van een ziekelijk deel; schuinsche gehouwen wond der hersenpan; de overlangsche breuk van een been.

Diacrinomēnen, pl., christenen in het Oosten, die voor geene secte partij trekken.

Diacrīsis of **diacrīse**, f. gr. (v. *diakrinein*, onderscheiden), Med., de beoordeeling en onderscheiding, inz. van ziektestanden; **diacrītisch**, wat die beoordeeling

en onderscheiding ruggesteunt, b. v. dia-critische teekenen.

Diacustiek, f. gr. (v. *di-akūein*, doorhooren; vgl. **acustiek**), de leer van den weerklink, van de terugkaatsing des geluids, weerklinkkunde.

Diadeem, n. gr. (*diadēma*, v. *diadēō*, ombinden), de koninklijke wrong of voorhoofdband, het hoofdsiersel der perz. en egypt. koningen en der latere rom. keizers, bestaande uit een' zaamgevouwen en om het hoofd gewonden sluijer, daarom ook wel bij de Grieken *kalyptra*, d. i. sluijer, genoemd; thans het zinnebeeld der koninklijke waardigheid, het dichterlijke woord voor kroon, heerschappij, regering; ook een vrouwelijk haartooisel; **diadeemspin**, N. H., de kruis-spin.

diadélphisch, gr. (v. *dis*, in samenst. ook *di*, tweemaal, dubbel, en *adelphós*, broeder), Bot., tweebroederig; **diadelphía**, pl. tweebroederige planten met tweeslachtige bloemen, wier meeldraden in twee bundels zijn samen gegroeid, de 17de klasse in het stelsel van L.

Diadéxis en **diadóche** (gr. *diadochē*), f. gr., het volgende; Med., de overgang of verandering der eene ziekte in de andere, de verandering v. h. algemeen ziekte karakter; **diadóchen**, pl. (sing. *diádochos*), navolgers, opvolgers, troon-, erfopvolgers, inz. de opvolgers v. Alexander den groote in de verschillende deelen van zijn rijk.

Diadōsis, f. gr. Med., de verdeling van het voedsel in het ligchaam; het nalaten of ophouden der ziekte.

Diaerēsis, f. g. (*diarēsis* v. *di-airein*, uit elkander nemen, deelen); Poët., de oplossing van eenen tweeklank in twee enkele klinkers, of de verandering der *j* en *v* in de verwante vocalen, b. v. Orpheus in Orpheus, *silva in silua*, Troja in Troia; Gram., de afscheiding der op elkander volgende klinkers in een woord, b. v. poëet; Med., de scheiding, scheuring door uitwendig geweld, inz. van bloedvaten; **puncta diaeresēos**, pl., scheidingspunten (*trema*), die boven den laatsten van twee op elkander volgende klinkers geplaatst worden, opdat ieder van hen afzonderlijk worde uitgesproken, b. v. *kweën*.

Diæta, f. (v. h. gr. *diæta*), **diæt** (z. a.); ook de zittingstijd der gezamenlijke afgevaardigden op den duitschen land- of rijksdag, de vergadering der rijksstenden; **diæten**, pl., l. **diëten**, z. ond. *dies*; **diætetiek**, f. de gezondheidsleer, de kunst om het leven te onderhouden; **diætëtisch**, matig, met de gezondheidsleer overeen stemmend; **diætëtische regelen**, gezondheidsregelen.

Diaglypten, pl. gr. (v. *diaglyphein*, door-, insnijden), in een vlak gesnedene of verdiept bewerkte figuren.

Diagnōsis of **diagnōse**, f. gr. (v. *dia-*

gnōskein, onderscheiden), Med., de behoorlijke onderscheiding en daarop berustende onderkenning der ziekten; Log., de onderscheiding van gelijkvormige of verwante begrippen; **diagnostiek**, f. de leer van de onderkenning der ziekten, inz. de kunst om twee met elkander overeenkomende ziekten behoorlijk van elkander te onderscheiden; **diagnōstisch**, de onderkenning stavend, aanwijzend, tot kenteeken eener ziekte dienende; **diagnoséren**, de kenteekenen eener ziekte kort beschrijven, eene ziekte onderkennen.

Diagométer, n. gr. (v. *di-ágein*, doorvoeren, leiden), een door *Rousséau* uitgevonden werktuig, om het geleidend vermogen der lichamen voor de electriciteit te vinden.

diagonaal, lat. (*diagonālis*; v. h. gr. *diagonios*, v. *gōnia*, hoek), schuin, overdwars, dwarslopend; **diagonaalijn** of **diagonaal**, f. Geom., de hoekpuntslijn, elke rechte lijn, die twee hoeken eener regtlijnige figuur vereenigt, zonder eene der zijden van die figuur te zijn; **diagonaalmarsch**, f. Mil., de dwarse of schuinsche marsch; **diagonaalpas**, de dwarspas; **diagonaalvlak**, Geom., een vlak, dat een regelmatig ligchaam in twee gelijke deelen verdeelt.

Diagraaph, m. de voortekenaar, ontwerper, een werktuig, door *Gavard* uitgevonden, om zonder kennis van de teekenkunst de omtrekken van een voorwerp op het papier verkleind over te brengen; **diagraphiek**, f. de kunst van het ontwerpen of voortekenen.

Diagramma of **diagram**, n. gr. (v. *diagraphein*, met lijnen omtrekken, afteekenen), Geom., eene figuur, zooals zij tot het bewijs eener stelling of tot de oplossing v. een werkstuk geteekend wordt; een ontwerp, plan, eene schets; Muz., de vijflijnige toonladder; ook de **partituur** (z. a.); bij de gnostische wijsgeeren twee in elkander geplaatste driehoeken met een' mystieken naam van God daarin, als amulet dienende; **diagramma Hipparchi**, de tekening v. d. betrekkelijken stand der zon, maan en aarde bij de verduisteringen, met de daartoe behoorende lijnen.

Diahexäplon, n. gr., bij veeartsen: een uit zes bestanddeelen zamengestelde geneesdrank voor paarden.

Dialēpsis, f. gr., de afbreking, tusschenruimte, z. v. a. *intermissie*.

Dialéct, m. gr. (*diálektos*, d. i. eig. gesprek, onderhoud), de tongval, spraakmanier, het onderscheid eener gesproken hoofdtal in de verschillende deelen van land en volk; **dialéctiek**, f. (gr. *diálektikē*), eig. geleerde strijdkunst, disputeerkunst; gew. de wetenschap der denkvormen, de verstandsleer, denkkunst; **dialecticus**, een twistredkundige; een geleerde kampvecht-

ter; **dialéctisch**, tot de dialectiek behorende; ook aan een' bijzonderen tongval eigen; **dialectologie**, f. de leer der tongvalen, verzameling van opmerkingen over de tongvalen eener taal.

Dialeipýra, f. gr. Med., de tusschenpoozende koorts.

Dialémma, n. gr., uitlating, afbreking, gaping, tusschentijd; Med., de ziekte-toestand, inz. de koortsvrije toestand, de koortsvrije tijd tusschen twee aanvallen.

Diallāge, f., **diallāgon**, m. gr. (eig. ruil, verwisseling), Min., de straalsteen, eene schilferachtige steensoort v. h. talkgeslacht, certijds smaragdien, groene veldspath genoemd.

Diallēle, f. of **diallēlos**, m. gr. Log., een cirkel, d. i. wanneer men het voorwerp, dat men omschrijven zal, onmiddellijk of middellijk noemt, of als men uit eene nog te bewijzen stelling eene andere wil bewijzen.

Dialoog, m. gr. (*diálogos*), het onderhoud, gesprek, de zamenspraak; de vorm v. gesprek; **dialogéren**, verscheiden personen sprekend invoeren; **dialógisch**, gesprek-wijze, bij wijze van zamenspraak; **dialogiseren**, in gesprekken inkleeden, gespreks-wijze voorstellen; **dialogismus**, m. de kunst der zamenspraak, inz. de schriftelijke; het gebruik van den dialogischen vorm.

Dialýsis, f. gr. (v. *dialýein*, oplossen), Med., de oplossing, het verval, de uitputting der krachten; **dialýtisch**, ontbindend, vernietigend.

Diamánt, m. (fr. *diamant*, lat. *adāmas*, v. h. gr. *adamas*, d. i. onbedwingbaar, zeer hard), de hardste, digtste, doorzigtigste, schitterendste en kostbaarste edelsteen, die in allerlei kleuren voorkomt en slechts met zijn eigen poeder kan geslepen worden; de geslepen diamant krijgt den naam v. **brilliant**, als hij van boven een vlak (tafel) heeft van vele schuinsche vlakken omgeven; hij heet **roos** als het bovendeele pyramidaalvormig is; ook de kleinste soort van drukletters; **diamantbrood** (fr. *égrisée*), het poeder van den diamant, waarmee hij op eene schijf van zacht staal wordt geslepen, en waartoe men die diamanten gebruikt, die niet geslepen kunnen worden; **diamant-spath**, z. **corundum**.

Diamastigōsis, f. gr., de geeseling der spartaansche jonge lieden, om hen daardoor tegen lichaamsmart te harden.

Diamēter, m. gr. (*diamētros*, doormetend), Geom., de doorsnede, middellijn, de rechte lijn, die in eenen cirkel door het middelpunt gaat en den omtrek aan weerszijden raakt (de verhouding, die de middellijn tot den omtrek heeft en welke slechts bij benadering kan uitgedrukt worden, als zijnde beide met betrekking tot elkander onmeetbare grootheden, is volgens Archimedes als 7 tot 22, volgens Metius

als 113 : 355, volgens L. v. Keulen als 1 : 3,14159265358979323846264338327950288); **diametraal-getallen**, zulke getallen, die uit twee factoren bestaan, van welke de som der quadraten op nieuw een kwadraat getal geeft, b. v. 12, welks factoren 3 en 4, tot de 2de magt verheven zijnde en tot eene som vergaard, het kwadraat 25 geven ($2^2 + 4^2 = 25$); **diametrāle**, f. de lijn van doorsnede; **diamétrisch**, **diametraal**, tot den diameter behorende, regt door, ook *e diamētro*, lat., regelregt, lijnregt, b. v. tegenover gesteld zijn.

Diamorphōsis, f. gr., de verwerking tot een' bepaalden vorm; de gedaantegeving.

Diamōrum, n. (v. h. gr. *mōron*), Pharm., moerbezie-siroop met honig bereid.

Diāna, lat. of **Artēmis**, f. gr. Myth., de godin der jagt, ook der maan (Selēne, Luna), de maangodin; nog heet zij **Phōbe**, **Cynthia**, **Delia** enz.; N. H., een aardige aap v. h. geslacht der meerkatten in Afrika; bij de alchimisten vroeger zooveel als **Luna**, het zilver, dat met het teeken der maan wordt aangeduid; van daar de **boom van Diana**, de zilverboom, een plantvormige nederslag v. h. zilver uit zijne oplossing in salpeterzuur, door kwikzilver te weeg gebracht.

Dianassologīe, f. gr. (v. *dia-nássein*, opvullen), de leer van het opzetten der dierlijke lichamen; de opvullingskunst.

Diandra, pl. gr. (v. *di* -, tweemaal, en *anēr*, gen. *andrós*, man), tweehelmige planten, met twee meeldraden in eene dubbelslachtige bloem, de 2de klasse in het stelsel van L.; ook (sing.) eene misgeboorte met dubbele mannelijke geslachtsdeelen; **diándrisch**, tweehelmig, met twee meeldraden voorzien.

Diāne, f. (fr. *diāne*, v. h. sp. *dia*, de dag), de wektrommel, z. v. a. *reveille*; het morgenshot in zeehavens, als sein om de havenketens te openen.

Diānthus, m. gr. Bot., de nagelbloem, anjelier; **dianthéén**, pl., anjeliersoorten; **dianthéren**, planten met twee helmknopjes op elken meeldraad.

Diānthum of **diānthon**, n. Pharm., naam van een tegengift, door Myrepsus beschreven. Het was een poeder, zamengesteld uit vele aromatische en prikkelende zelfstandigheden.

Diāntre, fr. (spr. *diángtr'*, eene verzachtende vervorming v. *diable*), duivel! voor den duivel! wat duivel!

Dianūcum, n. gr.-lat. (v. h. lat. *nux*, *nucis*, noot), Pharm., noten-konserf, uit notensap en nonig bereid.

Diapálma, n., eene zalf, uit het half glazige eerste loodoxyde, olijfolie en water door koking bereid; de naam is daarvan afkomstig, dat men er vroeger een afkooksel van palmbladen bijvoegde en het mengsel

met eenen spatel van palmhout omroerde.

Diapásma, n. gr., welriekend strooipoeder, kruidenpoeder.

Diapáson, n. gr. (eig. door alle, n.l. snaren of toonen, v. *pās*, al), Muz., z v. a. het octaaf; ook de omvang van eene stem of een speeltuig; bij de Franschen ook de stemvork; **disdiapáson**, n. een interval van twee octaven.

Diapedésis, f. gr. Med., het doorzweeten des bloeds door de vaatrokken; bloedzweet, eene ziekte, die men vooral onder de rondzwerende wilden op de Cordilleras aantreft en bij hen onder den naam van *Mathlazahnal* bekend is; meer bijzonder verstaat men onder dit woord eene bloeding uit de huid.

Diapénte, f. gr. (v. *pente*, vijf), Muz., door vijf toonen gaande, de quint.

Diáper, f. (sp. *diapréa*), eene zeer wel-smakende hartvormige spaansche pruim.

Diaper, n. eng. (spr. *dai-eper*, v. h. it. *diaspro*, jaspis), gebleemd lijnwaad.

diaphaan, gr. (*diaphanēs*, v. *diaphainein*, laten doorschijnen), doorzichtig; **diaphaneïteit**, nw lat., de doorzichtigheid; **diaphanipénnisch**, me: doorzigtige vleugelen; **diaphanogénisch**, gr. doorzichtig makend; **diaphanométer**, m. Phys., een doorzichtigheidsmeter, een werktuig door de *Saussure* uitgevonden, om de grootte der uitdamping in een begrensde gedeelte der ons omgevende lucht aan te toonen; **diaphanometrië**, f. de kunst om de doorzichtigheid der lucht te meten.

Diaphanorāma, n. eene doorschijnende schilderij.

Diaphœnicum, n. gr. (v. *phoinix*, dadel), Pharm., eene slikartsenij, waarvan dadelen de basis uitmaken.

Diaphonēsis en **diaphonīe**, f. gr. (v. *diaphōnia*), Muz., de wanklank, valsche toon, niet-eenstemmigheid; oneig., de onechtheid, kwade verstandhouding; **diaphoniek**, f., z. v. a. **diacustiek** (z. a.).

Diaphōra, f. gr., het onderscheid, de verscheidenheid; Log., de herhaling van hetzelfde woord in verschillende beteekenissen in denzelfden zin.

Diaphorēsis, f. gr. (v. *diaphorein*, uitstorten), het doorzijpelen, doorzweeten; Med., eene huiduitwaseming, sterker dan de natuurlijke en minder sterk dan het zweet; **diaphoreticum**, n., pl. **diaphoretica**, zweetdrijvende geneesmiddelen; **diaphorētisch**, uitwaseming bevorderend, zweetdrijvend.

Diaphrágma, n. gr., in 't algemeen tusschen- of scheidsmuur (v. *phrássein*, versperren, afsluiten), inz. het middenrif in het menschelijk ligchaam; Bot. het middenschot in eene zaaddoos; ook het blikken of bordpapier tusschenschot in groote

verrekiijkers om het overtollig licht af te weren; **diaphragmatisch**, tot het middenrif behorende; **diaphragmatitis** of **diaphragmitis**, f. de middenrifsonsteking; **diaphragmatocēle**, f. de middenrifsbreuk.

Diaphthōra, f. gr. Med., het bederf, b. v. van de spijs in de maag; het afsterven.

Diaphýsis, of **diaphýse**, f. gr. Med., eig. het tusschengroeijen; van daar het midden- of hoofdstuk van pijpbeenderen.

Diaplásis, f. gr. (v. *plássein*, vormen), Chir., de herzetting van een ontwricht of gebroken lid; **diaplásma**, n. de zalving, insmering, stoving van het ligchaam.

Diapnōē, f. gr. Med., de onmerkbaar uitwaseming, vooral der long, van daar ook het uitademen; ligt zweet; **diapnoica**, pl., uitwaseming bevorderende, zachte zweetdrijvende middelen.

Diaptōse, f. gr. (*diaptōsis*), Muz., tusschenval, een kleine val op eene eindnoot, het herhalen der slotnoot.

Diapyēma, n. of **dyapyēsis**, f. gr. Med., eene verettering, inz. der longen, de etterborst; **diapyētisch**, etterbevorderend.

Diarchie, f. gr. (v. *di-*, dubbel, en *archein*, heerschen), de regering van twee personen, dubbelheerschappij.

Diaryum, n. lat. (v. *dies*, dag), een dagboek; kladboek, het klad.

Diarrhœa, f. gr. (*diarrhoia*, het doorvloeijen), de buikloop, menigvuldige en vloeibare buikontlasting.

Diarrhōdon, n. gr., Pharm., rozenkoekjes, eene toebereiding, waarin roode rozen gebruikt worden.

Diarthrosis of **diarthrose**, f. gr., ontleding (v. *arthron*, lid), Anat., de bewegelijke vereeniging van twee beenderen, het volkomen beweegbare gewricht; **diarthrodisch**, een gewricht vormend of daartoe behoorend.

Diascēue, f. gr. (*diaskeue*), schikking, omwerking; **diasceuést**, m. critische omwerker van een geschrift, inz. van de gedichten van Homerus.

Diaschis, **diaschisis**, f. of **diaschisma**, n. gr. Med., de tegennatuurlijke scheiding of splijting van een deel, b. v. *diaschisis labii superiōris*, de hazenlip.

Diasōstiek, f. gr. (v. *diasōdsein*, red den), Med., de kunst om de gezondheid te bewaren, de gezondheidsbewaring; **diasostica**, pl., behoedmiddelen, voorzorgen; **diasōstisch**, behoedend, vóórkomend, red-dend.

Diaspásma, n. gr., de scheiding, de pauze tusschen 2 verzen van een gezang.

Diasphendonēsis, f. gr., het van een scheuren van een' misdadiger door twee met geweld bijeengebogen en vervolgens losgelaten boomen.

Diaspōra, f. gr. de verstrooijing; verschillende woonplaats; **diasperométer**, m.

een werktuig om de verstrooiing der lichtstralen te bepalen, een lichtverstrooiingsmeter.

Diastasis, f. gr. (v. *diastáein*, uiteen maken), in 't algemeen het uiteen staan, de scheiding; inz. Med., het uiteenwijken van onbewegelijk met elkander verbundene beenderen; **diastase**, f. (naar fransche benoeming) een nieuwelings ontdekt bestanddeel, dat zich bij de kieming der granen ontwikkelt en den overgang van het zetmeel in gom en suiker bewerkt; **diastēma**, n. de tusschenruimte, afstand; **diastematelyrie**, f. de tegennatuurlijke splitsing der moederscheede in twee deelen; **diastemátisch**, Muz., lang aanhoudend, met tusschenruimte; **diastematie**, f. de gespletenheid; **diastemateucephalie**, f. de tegennatuurlijke splijting der hersenen; **diastiméter**, n. (een onjuist gevormd woord) ook **engymeter**, een afstands- of verheidsmeter, vertemaat, uitgevonden door Dr. Rommershausen, om den afstand van voorwerpen te bepalen, welker grootte men kent; **diastematocaulie**, f. Bot., de onnatuurlijke overlangsche splijting van eenen stam; **diastematocheilie**, f. de splijting der lippen; **diastematocranie**, f. de tegennatuurlijke splijting des schedels in het midden; **diastematocystie**, f. de tegennatuurlijke splijting der blaas; **diastematogastrie**, f. de splijting der buikwanden in het midden; **diastematognathie**, f. de tegennatuurlijke splijting der kaken; **diastematometrie**, f. de splijting der baarmoeder; **diastematomyelie**, f. de splijting van het ruggemerg; **diastematopyelie**, de tegennatuurlijke splijting van het bekken; **diastematorachie**, f. de tegennatuurlijke splijting van de ruggegraat; **diastematorhinie**, f. de tegennatuurlijke splijting van den neus; **diastematostaphelie**, f. de tegennatuurlijke splijting van de huid; **diastematosternie**, f. de tegennatuurlijke splijting van het borstbeen; **diastementerie**, f. de tegennatuurlijke splijting van het spijsverteringskanaal.

Diastole, f. gr. 1) de uitrekking, verlenging van iets. inz. Poët., de verlenging van eene korte lettergreep tot eene lange, het omgekeerde der systole; 2) gr. Gram., het teeken ('), dat tot scheiding van enclitisch samenhangende woordjes dient, opdat zij niet met andere gelijk-luidende verwisseld kunnen worden; 3) de uitzetting van het hart en de bloedvaten om het instroomende bloed te ontvangen; zij wisselt gedurende het leven elk oogenblik met de zamentrekking (systole) dier deelen af.

Diastrema, n. gr., de uitrekking, verrekking.

Diastrophe, f. gr., verdraaiing, ver-

rekking; inz. Med., de vertrekking der verlamde aangezigtspieren naar de gezonde zijde.

Diastylon of **diastyle**, n. gr. (van *stýlos*, zuil), Arch., bij de Ouden eene zoodanige plaatsing der zuilen, dat deze driemaal verder van elkander stonden, dan de dikte van iedere bedroeg.

Diasýrm, m. gr. (*diasyrmos* v. *diasýrein*, uiteen halen), het doorhalen, bespotten, honen, inz. eene rhet. figuur, die in de overmatige verkleining van een voorwerp bestaat, het tegendeel v. hyperbole; **diasýrtisch**, bespottend, smalend.

Diatessaron, n. gr. (v. *tessáres*, vier; eig. door vier, n. l. toonen), Muz., z. v. a. **quarte** (z. a.).

Diathesis, f. gr., in 't algemeen inrigting, toestand, inz. Med., de inrigting, gesteldheid, stemming des ligchaams, ziekteaanleg; vgl. **dispositie** en **constitutie**; **diatheses**, pl., de zoogenaamde grondziekten of de oorsprong, grond en aanleg van en tot de ziekten.

diatoom, gr. (*diatōmos*, doorgesneden), Min., naar eene zijde heen gemakkelijk deelbaar; ook twee atoomgewigten bevatende.

diatónisch, (gr. *diatōnos*), doorklinend, volgens de toonladder; geheele toonen betreffend; **diatónische ladder**, de voor het toonstelsel aangegevene klankladder.

Diatresis, f. gr. Chir., doorboring, doorboordheid.

Diatribē, f. gr. (*diatribē*), de vertoeving; de wijdloopige geleerde uiteenzetting, verhandeling; eene bittere, hevige critiek, hetzij mondeling of in geschrifte; **diatribēren**, scherp hekelen.

Diatrimma, n. gr. Med., ontveling, inz. der huid bij het gaan, het paard rijden (blikaars).

diatritëisch, gr., driedaagsch; **diatritariërs**, pl., artsen, die door driedaagsch diëet alle ziekten willen genezen; **diatrite**, f. het driedaagsch diëet; **diatritos**, f. de wederkeering der koorts op den derden dag.

Diatypōsis, f. gr., de verzinnelijking, het aanschouwelijk maken door afbeeldingen, door figuurlijke voorstelling, door voorbeelden.

Diaulus, m. gr., de ruimte van twee stadiën; de dubbelluit.

Diavolini, pl. it. (eig. duiveltjes), gekruide koekjes, die eene wellustwekkende kracht hebben; **diavolo**, m. it., de duivel.

Diaz, m. een spaansche geslachtsnaam of patronymicum: zoon van Diego.

Diazeuxie, f. gr., eene plantensoort met zamengestelde bloemen.

Dibaptisten, pl., eene tweemaal doo-

pende secte der 9de eeuw in de Grieksche kerk.

Dibráchys, m. gr. (v. *di-* tweemaal, en *brachýs*, kort), z. v. a. *pyrrhichius* (z. a.).

dibránchisch, gr., N. H., met dubbele kieuwen.

Dicaciteit, f. nw lat., de praatachtigheid; spitsvondige redenering.

Dicæologîe, f. gr. (v. *dikaïos*, regtvaardig), de regtsleer; **dicæopolitiek**, f. regtvaardige staatkunde.

dicárpisch, gr., met dubbele vruchten.

Dicasterîum, n. gr. (*dikastērion*), een hoog gerechtshof, regtbank, vierschaar; de vonnisspreker.

dic cur hic? lat., zeg, waarom zijt gij hier? z. v. a. mensch, gedenk aan uwe bestemming!

Dicee, f. gr. (*dikē*), regt, gerechtigheid; Myth., de godin der gerechtigheid; z. ond. **Themis**.

Diceliën, pl. gr., vrije scherts, vrolijke tooneelen in het blijspel der Ouden; **dicelisten**, pl., schouwspelers, die bij de Ouden rollen voor de vuist voordroegen, potsenmakers.

dicelyphisch, gr., met dubbel hulsel of schaal.

Dicentariüs, m. mid. lat. (v. h. lat. *dicēre*, zeggen, spreken), een snapper, babelaar, woordenrijk mensch; **dicenterie**, f. of **dicentiën**, pl. nw lat., onnut gesnap, nietsbeduidende woorden.

dicéphálich, gr., tweehoofdig; **dicérisch**, met twee hoornen of voelsprietten.

Dichalcon, n. eene kleine oud-grieksche munt, = $\frac{1}{4}$ obolus.

dicelypsopódisch, gr., met lange sterke voeten en gescheiden teenen; **dichilysch**, met dubbele hoeven.

Dichogamie, f. gr., de bevruchting der planten met gescheiden geslachtsdeelen; **dichogámisch**, met gescheiden geslachtsdeelen.

Dichophyïe, f. gr. (v. *dicha*, tweevoudig, gedeeld, en *phyein*, worden), eig. het dubbelworden; van daar Med., de haarsplijting; eene kwaal, waarbij de haren aan de punt vorkswijze gespleten zijn; **dichop-térisch**, met gespleten vleugels.

Dichordium, n. gr., een tweesnarig speeltuig.

Dichorëus, m. gr., z. v. a. **ditrochæus** (z. a. en vgl. **choreus**).

Dichotomie, f. gr. (v. *dicha*, tweevoudig, en *temnein*, snijden), de verdeling in tweeën; de halve verlichte maanschijf; **dichotómisch**, tweedeelig; halfzigbaar.

Dichroismus, m. gr. (v. *di-chroös*, tweekleurig), tweekleurigheid, tweevoudige kleurwisseling; **dichróisich**, tweekleurig, tusschen twee kleuren zwevende; **dichromátisch**, tweekleurig, wat bij gelijke chemische gesteldheid en vorm onder ver-

schillende omstandigheden twee verschillende klenren toont; **dichrónisich**, slechts een gedeelte des jaars door groeiend; **dichrúrisich**, met tweekleurigen staart.

dicibel, nw lat., zegbaar, uitspreekbaar; **dicibüla**, pl. lat., sprookjes; *dicis causa*, lat., om iets te zeggen, om er maar af te zijn, kwanswijs, welstaanshalve; **dicitor**, m. nw lat., de spreker, redenaar.

diclapódisch, gr., met gespleten tangvormige voeten.

Diclinie, f. gr. Bot., eene klasse van planten met gescheiden geslachtsdeelen, de vijftiende of laatste klasse van de methode van Jussieu; **diclinisch**, met gescheiden geslachten; **diclinoëdrisch**, met twee stompe en een' regten hoek (v. kristallen).

Diclon, n. gr. (vgl. **colon**), of **dicólisich gedicht**, een gedicht, dat uit tweederlei verssoorten bestaat.

Dicotyledōnen, pl. gr. (v. *kotyledōn*, holte, knopje), Bot., eene plant met tweelobbig zaad; **dicotyledónisch**, zulke planten betreffende, daartoe behoorende; dubbel- of tweelobbig.

dicrótsich, gr. (v. *krotēn*, kloppen), Med., dubbelslaande (van den pols), de onregelmatige beweging der slagader, waarbij twee slagen snel op elkander volgen.

dicta, dicti, dictie, enz., z. ond. *dictus*.

Dictamnus, m. lat. (gr. *diktannos*), essenkruid, een gewas, dat vele soorten telt; inz. een pijn en bloedstillend geneeskruid.

dictéren, lat. (*dictāre*, eig. herhaaldelijk zeggen), in de pen zeggen, voorzeggen om na te schrijven; voorschrijven; toewijzen, opleggen, b. v. iemand eene straf dicteren; **dictāmen**, n. nw lat., de innerlijke aandrijving; **dictāndo**, voorzeggend, in de pen gevend; **dictāta**, pl., het tot naschrijving voorgezegde, de op het hooren nageschreven stukken; **dictātor**, n. de opperste regeringspersoon, die bij dringende omstandigheden in den oud-rom. staat werd benoemd; **dictatōrisich**, gebiedend, als magt-hebbend, op bevelenden toon; **dictatuur**, f. (lat. *dictatūra*), de magt en waardigheid des dictators, des oppernagthebbers; in het deutsche rijk: de wijze, waarop eene zaak wettelijk ter kennis van den rijksdag gebracht en zij een voorwerp der beraadslaging wordt.

dictus, m. lat. (*dictus, a, um*, deelwoord v. *dicere*, zeggen, benoemen, verklaren), de genoemde, gezegde, hovengenoemde; *dicta sponsa*, f. de verloofde, toegezegde bruid; *dicti anni*, in het gezegde jaar; *dicto die*, op den genoemden dag; *dictum, factum*, gezegd, gedaan; **dictum** n., pl. **dicta**, eene spreuk, uitspraak, eene plaats uit een geschrift; *dictum biblicum*, eene bijbelplaats; *d. classicum*, eene hoofdspreuk,

hoofdstelling; *d. probans*, eene bewijsplaats; pl. *dicta probantia*; *dicta testium*, pl., de uitspraken der getuigen; *dicterium*, n. een schimpwoord, stekelige rede, bijtende scherts, spotrede; *dictie* f. (lat. *dictio*), de bijzondere wijze van uitdrukking van eenen schrijver; de bijzondere wijze van voorstelling in woorden door de rede; *ditionnaire*, m. fr. (spr. *dieksionèr'*), een woordenboek, verzameling van al de woorden eener taal, eener kunst, wetenschap enz., in alphabetische orde gerangschikt; *dictionnaire de poche*, fr. (spr.— *pósj'*), een zakwoordenboek; *dictionnarist*, m. nw lat., een woordenboekschrijver.

dictyocarpisch, gr., met netvormig overtoegene vruchten; **dictyódisch**, netvormig; **dictyophóren**, pl., netvechters, eene soort van kampechters bij de Ouden; **dictyoptéra**, pl. gr. N. H., de netvleugeligen; **dictyorrhizisch**, met netvormig overdekten wortel.

Didactiek, f. gr. (v. *didáskein*, leeren, onderrigten), de leerkunst, onderwijskunst, onderrigtwetenschap; **didacticus**, m. een onderwijskundige; een leerdichter; **didactisch**, leerend, onderrigtend; **didactische poëzij**, de poëzij, die wetenschappelijke of afgetrokkene onderwerpen behandelt, het leerdicht; **didáctrum** of **didáktron**, n. leergeld, leerloon; **didascalía** f. gr. (*didaskalia*), leerlingen, onderwijzingen; kenmerken, teekens, bewijzen; bij de Grieken: opvoeringen van toneelstukken en de daarover te Athenen gehoudene aantekeningen; **didascalisch**, leerend, onderrigtend.

didactylus, lat. N. H., tweeteenig; wordt gebruikt voor die dieren, welke twee teenen aan elken poot hebben. Tot deze afdeling behooren b. v. de tweevoelige of herkaauwende dieren, de os, het schaap, de geit enz.

Didélphus, m. gr. N. H., het buideldier; **didélphisch**, met dubbele baarmoeder.

Didóron, n. gr., eene maat van twee handbreedten.

Didráchme, f. gr., eene dubbele drachme (z. a.).

diducéren, lat., uit elkander trekken, verstrooijen; **diductie**, f. de uitrekking, scheiding.

Didymalgíe, f. gr., pijn in de zaadballen.

didymisch, gr. (*didýmos*), dubbel gepaard; **didymocarpisch**, met gepaarde vruchten; **didýmos**, m. de tweeling, tweelingbroeder, Bot., twee verbondene zaadlobben.

didynámisch, gr. (vgl. dynamisch), dubbel- of tweemagtig; **didynamía**, pl. Bot., tweemagtige planten, met vier meeldraden in eene tweeslachtige bloem, waarvan twee langer zijn; de 14de klasse in het stelsel van L.

Diederik, Diderik, z. Dirk.

Diedzeugmēnon, n. gr. Rhet., eig. het gescheide, eene bij de Ouden geliefde figuur, waarbij van vele opeenvolgende zinwoorden elk een eigen werkwoord krijgt, zoodat de gansche gedachte, daardoor uitgedrukt, duidelijker in het licht wordt gesteld.

Diētē, n. (v. h. gr. *diāta*, leven, levenswijz), de levensregeling, levenswijze, gezondheidsverzorging, de maathouding in spijs en drank, slapen en waken, beweging en rust, zoo in lichamelijk als geestelijk opzigt; eetregels, ziekenkost, magere spijs; **diētēstēn**, eene klasse van geneesheeren, welke bij de behandeling der zieken alleen op den leefregel acht gaven.

Diēgēsis, f. gr., het verhaal, de zamenhangende vertelling; **diēgētisch**, verhalend, ontwikkelend.

diēs, m. en f. lat., de dag; Jur., de regtsdag of termijn, de dagvaart; *dies diem docet*, de eene dag is de leermeester van den anderen, of, komt tijd, komt raad; *die hodierno*, op den dag van heden, den huidige dag; *a die*, van den dag af; *ad dies vitae*, levenslang, voor het gansche leven; *dies criticus*, Med., een beslissende, gewichtige dag, inz. in ziekten b. v. de 7de, 9de, 11de 15de en 21ste dag; *dies irae*, dag des toorns, de naam van eene der schoonste chr. hymnen, welke een deel v. h. requiem (z. a.) uitmaakt dus geheeten naar de eerste woorden van dat gezang; *d. lucis*, de dag des lichts, paschen; *d. salutāris*, de dag des heils, z. v. a. goede vrijdag; *d. solutiōnis*, Jur., de vervalldag van eenen wissel, betaaldag; **diēten**, pl. mid. lat. (*diēta*, dagloon), daggelden, teergelden; jaargelden, die een ambtenaar in stede van eigentlijke vaste bezoldiging, of als kostenvergoeding, schadeloosstelling voor buitengewone verrichtingen ontvangt; ook de vergaderingen van afgevaardigden enz. (z. **diēta**); **diētarius**, of **diētist**, m. mid. lat., een daggeldtrekker, een bediende of beambte, die daggelden trekt; in de r. k. kerk: een geestelijke dienaar, die de morgendienst verrigt.

Diēsís f. gr., een vierde toon, iedere geringe toonverandering, het kruisje voor eene noot om haar een' halven toon te verhooijen.

Diēten, dietarius, z. ond. dies.

Dieu et mon droit, fr. (spr. *Djeu e mong droá*), God en mijn regt (de spreuk der eng. kroon).

di fatto, it., inderdaad, op heeter daad.

Diffálcó, m. it. Merc., de aftrek, het rabat van de hoofdsom, **diffalcoätie**, f. de aftrekking, rabattering.

diffamēren, lat. (*diffamāre*), in opspraak brengen, belasteren, schandvlekken, schenden, eerrooven, zwart of verdacht maken; **diffamánt**, m. de lasteraar; ook adj. en adv.: lasterlijk, eerroovend;

diffamatie, f. nw. lat., de eerroof, smaadrede, laster; **diffamator**, lat. of **diffamateur**, fr. m. een lasteraar, schender, eerdief, eerroover; **diffamatōrisch**, eerroovend, lasterend; **diffamie**, f. de eerekwetsing, beschimping.

differeren, (v. h. lat. *differre*, fr. *différer*), verschillend zijn, afwijken; uitstellen, verschuiven; **differend**, n. fr. (spr. *dieferrang*), strijd, twist, geschil, oneenigheid; de betwiste zaak; **differēt**, m., z. v. a. *diferent* (z. a.); als adj. lat. (*diffērens*), verschillend, onderscheiden, ongelijk; **differēntie**, f. (lat. *differentia*), het onderscheid, verschil, de ongelijkheid, afwijking, verscheidenheid; **differentie-handel**, een handel met effecten, waarbij deze niet werkelijk geleverd worden, maar alleen de gezeten of gedaalde waarde daarvan ontvangen of vergoed wordt; **differentiaal**, n. nw. lat., Math., het oneindig kleine deel, de oneindig kleine aangroeiing van eene oneindige, veranderlijke grootheid; **differentiaal-rekening**, een tak der wiskunstige analysis, door Leibnitz uitgevonden, bestaande in het nagaan van de betrekking der aangroeiingen van twee veranderlijke grootheden, die van elkander afhangen, op het oogenblik, dat de aangroeiing verdwijnt of gelijk nul wordt; **differentiëren**, dat oneindig kleine deel eener oneindige veranderlijke grootheid vinden of berekenen; **differentiometer**, n. een werktuig om den diepgang van een schip te meten; **differentialismus**, n., z. v. a. **determinismus**, (z. a.).

Diffessie, z. ond. **diffitēren**.

difficiel, (lat. *difficilis*, fr. *difficile*), moeilijk, lastig, zwaarigheden makend, b. v. een **difficiel** mensch; bezwaarlijk, gestreng, knorrig, eigenzinnig, wonderlijk; *difficile est, satiram non scribere*, lat., 't valt moeilijk den spotlust te onderdrukken; **difficulteit**, f. (lat. *difficultas*), de zwaarigheid, bedenkelijkheid, moeilijkheid, hindernis; een **difficulteitenmaker**, een man, die allerlei zwaarigheden opwerpt; **difficultēren**, nw. lat., zwaarigheid maken, bemoeijelijken; allerlei bedenkingen opperen.

diffidatie, f. nw. lat., de aankondiging der veete, uitdaging.

diffidēren, lat. (*diffidēre*), mistrouwen, wantrouwen, twijfelen; **diffidēntie**, f. het wantrouwen, mistrouwen; **diffidēnter**, met mistrouwen.

diffitēren, lat. (*diffitēri*), niet willen toestemmen, ontkennen, loochenen; **diffessie**, f. nw. lat., de loochening, ontkenning; Jur., de geregtelijke verklaring van de ongeldigheid of onechtheid eener oorkonde enz.; **diffessie-eed**, (*diffessio jurata*), de loochening eener daadzaak onder eede, inz. de ontkenning van een handschrift of enkel

van de onderteekening, dat is van de echtheid der schrijffletters.

Difform, nw. lat. (fr. *difforme*), wanstaltig, mismaakt, leelijk; **difformēren**, misvormen, onkenbaar maken; **difformiteit**, f. de wanstaltigheid, misvormdheid, mismaaktheid.

diffRACTIE, f. nw. lat., de straalbreking, buiging des lichts of de afwijking der lichtstralen van haren rechten weg.

diffringēren, lat. (*diffringēre*), uit elkander breken; **diffringēt**, uiteen brekend.

diffugēren, lat. (*diffugēre*), uit elkander vlugten, verlopen, verdwijnen; **diffugium**, n. de vlugt naar alle zijden.

diffundēren, lat. (*diffundēre*), uitgieten, uitzetten, uitbreiden, verbreiden, wijdloopig zijn; verkwisten, verspillen; ook den wijn in vaten doen, vaten; **diffuus**, wijdloopig; verstrooid; **diffusibel** nw. lat., snel, maar vlugtig werkzaam; **diffusie**, f. de wijdloopigheid in spreken en schrijven.

Digamie, f. gr., de tweede echt, het tweede huwelijk na den dood van den eersten echtgenoot.

digastrisch, gr. Anat., tweebuikig, van spieren gebezigt, die als het ware twee buiken hebben.

Digenie, f. gr., de voortbrenging door paring.

digerēren, lat. (*digerēre*), indeelen, ordenen; Chem., eene zelfstandigheid onder den invloed van warmte, die niet het kookpunt bereikt, verdunnen, verdeelen, om er de oplosbare bestanddeelen uit af te scheiden; verteren (het voedsel); verkroppen b. v. eene belediging; **digereermachine**, f., z. v. a. **papiniaansche pot** (z. a.); **digerentia**, pl. Med., verdeelende middelen; **digēsta**, pl., scheidingen tusschen het meer en minder gewigtige, verzamelingen; de groote verzameling van rom. wetten, ook **pandecten** genoemd, welke op last van keizer Justinianus in orde is gebracht, z. *corpus juris*; **digestibel**, verteerbaar; **digēstie**, f. de spijsvertering, oplossing; Chem., de verweking of uitzetting van eene met vocht overgotene stof onder inwerking van eene zachte hitte in eenen **digereer-oven**; **digestief**, n. nw. lat., een verteringsmiddel, een middel, dat de spijsvertering bevordert; **digēstor**, m. Chem., een **papiniaansche pot** (z. a.) ter bereiding van beendergelei.

digitaal, lat. (*digitalis*, v. *digitus*, vinger), de vingers en teenen betreffende; **digitalis**, f. Bot., het vingerhoedskruid, eene geneeskrachtige plant; **digitatie**, f. nw. lat., vinger- of tandsgewijze aanhechting; **digitifólish**, met gevingerde bladeren; **digitigráden**, pl. N. H., teentreders, dieren, die op de toppen der teenen loopen.

Diglyphe, m. gr. Arch., eene dubbelkloof, een sieraad in de gedaante van steunsel der kornis tegen de fries, met twee insplijtingen.

Digniteit, f. lat. (*dignitas*), de waardigheid, hoogheid; het eeraamt; z. ook **potentie** ond. **potent**; **dignitarius**, m. een waardigheidsbekleeder, de bezitter van een eeraamt of eene geestelijke waardigheid.

digōnisch, gr., tweehoekig.

Digrēssie, f. lat. (*digressio*), eene uitweiding, afwijking van de hoofdzaak; Log. een uitstap of omweg; Astr. (ook **elongatie**), de grootste afwijking van eene der beide beneden planeten Venus en Mercurius ten opzichte van de zon, of de grootste hoek, waaronder zij ten aanzien der zon gezien worden; ook uitspatting, buitensporigheid; tusschenspel.

Digynie, f. gr., tweewijverij; Bot., orde van planten met twee stampertjes, tweestijlige planten; **digynisch**, tweewijvig, twee vrouwen hebbend; met twee stampertjes voorzien.

diheptapōdisch, gr., veertienvoetig; **dihexēdrisch**, twaalfvlakkig; **dihydrisch**, dubbel waterstoffig.

Di majōrum gentium, pl. lat. Myth., oppergoden, goden van den eersten rang; **di minōrum gentium**, ondergoden, goden van den tweeden rang; **diis manibus sacram**, aan de onderaardsche goden gewijd; aan het aandenken der vereeuwigde, verheerlijkte zielen geheiligd.

Dijāmbus, m. gr. (vgl. **jambus**), Poët., een dubbeljambus, eene voetmaat van vier lettergrepen, uit twee jamben bestaande (— — —), b. v. vergaderzaal.

dijudicēren, lat. (*dijudicāre*), beslissen, uitspraak doen; **dijudicātie**, f. de beslissing, uitspraak; **dijudicātor**, m. de besliser, beoordeelaar; vr. **dijudicatrix**.

Dikpenningen, de aan weerszijde gemunte geldstukken, die in de middeleeuwen in zwang kwamen, zoo genoemd in tegenstelling met de **bracteaten** (z. a.). Later werden van vele munten stukken van drie- of viervoudige waarde geslagen, die men ook door het voorvoegsel **dik** onderscheidde, b. v. **dikdaalders** of dubbele daalders, enz.

dilacerēren, lat. (*dilacerāre*), Chir., verscheuren, met geweld scheiden; **dilacerātie**, f. de vaneenscheuring, gewelddadige scheiding.

dilapidēren, lat. (*dilapidāre*), doorbrengen, verkwisten, verdoen; **dilapidātie**, f. de verkwisting, onnoodige vertering, verspilling.

dilatabel, **dilatatie** enz., z. ond. **dilateren**.

Dilatīe, f. lat. (*dilatatio*, v. *differre*), scheiden, verschuiven, Jur., de verschui-

ving, vertraging, het uitstel, de termijn, de verlengde tijd; *dilatatio ad excipiendum*, de tijd, binnen welke de klagten moeten ingediend worden; *d. citatoria*, de tijd van de dagvaarding tot aan den termijn; *d. conventionālis*, door overeenkomst der partijen verleend uitstel; *d. definitoria*, beslissingstermijn; *d. adjudicatoria*, de tijd tot nakoming van het bij vonnis opgelegde; *d. dilatoria*, onnoodig uitstel; *d. judicialis*, door den rechter bepaalde termijn; *d. legalis*, door de wet-zelve gezette termijn; *d. peremptoria*, de laatste termijn, het laatste uitstel; *d. praeparatoria*, de voorbereidingstijd, de tijd, waarin men zich tot eene verdediging kan voorbereiden; *d. probatoria*, de tijd tot bewijzen gesteld; **dilatōrium**, n. een bevel tot uitstel; **dilatōrisch**, vertragend, uitstellend, verschuivend, wat uitstel ten doel heeft; eene **dilatōrische exceptie**, f. eene verdragingsuitvlugt, die eenige voorloopige punten vóór de hoofdzaak wil behandeld hebben; in tegenst. met de **peremptōrische**, z. **exceptie** ond. **excipieren**.

dilatēren, lat. (*dilatēre*), van *latus*, breed), uitbreiden, uitzetten, verwijden; **dilatabel**, nw lat., uitzetbaar, rekbaar; **dilatabiliteit**, f. de uitzetbaarheid, rekbaarheid; **dilatāns**, n. het verwijdingsmiddel; **dilatātie**, f. de uitrekking, uitbreiding, verwijding; **dilatatorium**, n. of **dilatātor**, m. Chir., een werktuig om de lippen van wonden te scheiden, openingen te verwijden enz., een verwijdingswerktuig.

Dilēmma, n. gr. (v. *di*—, dubbel, en *lambánein*, nemen, vatten), Log., eene tweeledige sluitrede van disjunctieven vorm, een dubbelbewijs, wisselsluitreden, een uit twee stellingen getrokken besluit, waarvan elk in het bijzonder de tegenpartij vangt en wederlegt; men noemt het ook gehoornde sluitrede (*cornūtus syllogismus*), omdat het de partij als 't ware tusschen de hoornen van het dilemma neemt (een zuiver dilemma vindt men Joh. 13, vs. 23); ook wordt **dilemma** gebruikt voor netelige toestand, beklemdheid, onaangename keus; **dilemmātisch**, een dubbel- of wisselbewijs vormende, moejelijk, netelig.

dilettēren, it. (*dilettare*, v. h. lat. *delectare*), vermaken, verlustigen; zich vermaaks- of uitspanningshalve met eene kunst bezig houden; **dilettant**, m. (it. *dilettante*), een kunstliefhebber, kunstvriend, liefhebber, in tegenst. met den eigentlichen kunstenaar en den kenner eener kunst; **dilettantismus**, n. de kunstliefhebberij.

Diligence, f. fr. (spr. —*zjāngs'*), eig. de naarstigheid, vlijt, vaardigheid, bespoediging; inz. een openbaar snelrijdend voertuig, dat op bepaalde dagen en uren ver-

trekt en aankomt, een snelwagen, postwagen; *con diligenza*, it. (spr. — *dzejnsu*, Muz., met naauwkeurigheid, stipt.

Dilogie, f. gr., de dubbelzinnigheid, vatbaarheid voor tweederlei uitlegging of opvatting; **dilógisch**, dubbelzinnig.

dilucida intervalla, z. **interval**; **dilucidéren**, lat. (*dilucidāre*), verklaren, ophelderen; **dilucidātie**, f. Jur., de opheldering, verklaring.

Dilucūlum, n. lat., de ochtendschemering.

Diludium, n. lat., tusschenspel; tusschen tijd der vertooningen in den schouwburg.

diluérén, lat. (*diluĉre*), afspoelen, afwasschen, verzwakken, verdunnen, b. v. wijn met water; wegnemen, uittelgen, b. v. eene verdenking; van zich afschrijven, b. v. eene schuld; **diluentia**, pl. Med., verdunnende middelen; *diluendo*, it. Muz., wegsmeltend, zich oplossend, met allengsche afnemng des toons tot op het verdwijnen.

Diluvium, n. lat., overstroming, inz. de zondvloed; het aangeslibte, door bezinking ontstane land; **diluviaansch** of **diluvialisch**, daartoe behoorend, aangeslibt.

Dimachéren, pl. gr., zwaardvechters, die met dolk en degen te gelijk vochten, **dimáchen**, pl., te paard en te voet strijdende kampvechters.

dimacrostemónisch, gr. Bot., met twee lange en twee kortere meeldraden.

Dime, m. eng. (spr. *daim*, = fr. *dime*, v. h. lat. *decima*), eene noord-amer. rekenmunt, = $\frac{1}{10}$ dollar of omtrent 26 centen.

Diménsie, f. lat. (*dimensio*), de afmeting, rigting, uitgebreidheid eens lichaams volgens lengte, breedte en dikte, welke men de drie **dimensiën** noemt; de maat, afstand, ruimte, verte; Algeb., de factoren, waaruit een product is zamen gesteld; **dimetiëns**, m. de doorsnede, z. **diameter**.

Dimeriden, pl. gr. (v. *dis*, twee, en *méros*, deel), N. H. eenige buikvinvissen met volmaakte kieuen, wier borstvinuen eenzame, niet vereenigde stralen bezitten; **dimérisch**, gr., uit twee deelen bestaande; **dimerosomātisch**, gr., met een in twee deelen gedeeld ligchaam.

Dimēter, m. gr., een dubbelmeter, een vers. dat uit twee voeten, of uit twee versmaten bestaat, b. v. een viervoetig jambisch vers, ook **quaternarius**, lat., viervoeter.

Dimicātie, f. lat. (*dimicatio*), de kamp, het gevecht, de strijd; de oncenigheid, twist, het gevaar.

dimidium, n. of *dimidia pars*, f. lat., de helft; *dimidia investitura*, f. de halve beleening; **dimidiātie**, f. de halvering.

diminuéren, lat. (*diminuĉre* of l. *deminuĉre*), verminderen, verkleinen, afnemen, verzwakken, afbreken; *diminuendo*, it. Muz., verminderend, allengs afnemend in

de sterkte der toonen: **diminütie**, f. lat. (l. *diminutio*), de vermindering, afnemng, verkleining, verdunning; de mindering, aftrek van eene som; **diminutivum** of **diminutief**, l. **dēminutivum**, n. een verkleinwoord, b. v. huisje, tuintje, bloempje; **diminutor**, m. de verkleiner, verminderaar, z. v. a. **subtrahendus**, z. ond. **subtrahéren**.

dimittéren, lat. (*dimittĉre*), afscheid geven, ontslaan, afdanken, wegzenden, laten gaan; **dimissie**, f. het ontslag, de afduking van een' ambtenaar; **dimissionair**, m. nw lat., een goederen-ontvanger; iemand, die zijnen post neder legt, zijn ontslag neemt; **dimissoriale**, n. of **dimissoriales** (scil. *litterae*), pl., ook **dimissorium**, n. een ontslagbrief, schriftelijk afscheid, het bewijs van vergunning, b. v. aan een bruidspaar, om in eene andere gemeente te trouwen; of bij R. K. het verlof aan eenen geestelijke om zich door een' anderen bisschop te laten ordinéren.

Dimity of **dimitty**, m. eng. (spr. *dimitti*, v. h. gr. *dimitos*, dubbeldradig, tweedradig), Merc., eene gekeperde katooten stof.

dimórph, gr. (*dimorphos*), dubbelvormig, van twee gedaanten; **dimorphismus**, n. de dubbelvormigheid, de no. bestredene eigenschap van vele onbewerktuigde ligchamen om, bij volkomen gelijke gesteldheid der menging, toch wezenlijk verschillende uiterlijke gedaanten aan te nemen.

dimovéren, lat. (*dimovĉre*), verwijderen, wegruimen.

Dina, hebr. vrouwenn.: de regtdoende, rigtende, de naam der dochter van Jakob.

Dinanderie, f. fr., allerlei koperwaren, naar de stad Dinant zoo geheeten.

Dinar, m. (v. h. lat. *denarius*), eene perz. goudmunt, ongeveer eenen dukaat in waarde; **dinar-biste**, eene rekenmunt in Perzië, waarvan er 1000 op een' toman gaan.

Diner of **diné**, n. fr. (spr. *diné*), een middagmaal, het middageten; **dinéren** (fr. *diner*, d. i. eig. *disner* = ital. *desināre*, ontstaan uit het mid. lat. *disjejunare*, vgl. *dejeuner*), het middagmaal houden, middagmalen; **dinatōrisch**, wat het middagmaal vervangt.

Dinéro, m. eene kleine spaansche rekenmunt, = $\frac{1}{12}$ s ueldo of omtrent $\frac{1}{2}$ ct.

Dingsdag, de derde dag der week, bij de Romeinen *dies Martis*, dag van Mars geheeten (waarvan de Franschen *Mardi* hebben), was bij de Germanen gewijd aan hannen God Tuisko, waarvan de nederduitsche, hoo. duitsche (*dienstag*) en engelsche (*tuesday*) benaming afkomstig is.

Dinica, pl. gr. Med., middelen tegen de duizeling.

dinumeréren, lat. (*dinumerāre*), tellen, over tellen.

Diobolon, n. gr., een atheensch gewigt en munt van twee obolen; in apothekers gewigt z. v. a. scrupel.

dioclaëdrisch, zestienvlakkig.

Diodontocéphalus, m. gr. Med., de misgeboorte met dubbele rijen tanden.

diocēse, **diocēsis**, f. gr. (*diokēsis*, een bisschoppelijk gebied, kerspel, eene parochie, gemeente.

diocisch, gr. (v. *di-*, dubbel, en *oikos*, huis), tweehuisig; **diocīa**, pl. Bot., tweehuisige planten, zulke, die geene tweeslachtige bloemen, maar mannelijke en vrouwelijke bloesems op verschillende stammen dragen, de 22ste klasse in het stelsel van L. Daartoe behooren b. v. de hennip, de hop, de wilg enz.

Diogēnes, m. een oud-gr. (cynisch) wijsgeer, vermaard wegens zijne hoogst eenvoudige, streng onthoudende, maar onwettelijke levenswijz; zijne woning was eene ton; van daar **diogeniséren**, Neol., van alle schaamte berooven; zich onbeschaamd gedragen, den cynicus spelen; van daar ook: **diogenes-kreeft**, eene soort van slakkenkreeft in O. Indië met kalen staart, die ledige slakkenhuizen bewoont, de kluzenaar, soldaat.

Diogot, m. fr. (spr. *diogghó*), de berken-teer, berkenolie, welke men door verbranding uit den berk verkrijgt.

Diomedea, f. N. H., albatros, zekere zwemvogel.

Dionaea, f. gr., een bijnaam v. Venus, naar hare moeder **Diōne**; ook Bot., de vliegknip of vliegenvanger, eene bij uitstek gevoelige plant in N. Amerika, met cironde, sappige bladeren, die bij de aanraking, b. v. van eene vlieg, oogenblikkelijk toeslaan en het insect als in eene val vangen (*muscipula*, L.).

Dionysos of **Dionys**, m., z. **Bacchus**; **dionysiēn**, pl., Bacchusfeesten; drinkgelagen, zuippartijen.

Diópter, f. gr. (*dioptra*), Geom., de kijkspleet, het vizier, inz. aan meetkundige werktuigen; **diopterlineaal**, n. een koperen lineaal, waarop twee met gaatjes of kijkspleten voorziene dunne metaalplaatjes loodrecht bevestigd zijn; **dioptrie**, f. het viseren, hoogtemeten, nivelleren; **dioptriek**, ook **anaclastiek**, f. de doorzigtkunde, kennis der straalbreking, de leer van de lichtbreking en het zien door gebrokene lichtstralen, inz. door glazen (de **dioptrica** is dus een gedeelte der optica); **dioptrisch**, daartoe behoorende.

Diorāma, n. gr. (v. *dioran*, doorzien), eene schilderij of een tafereel, waarbij de veranderingen der verlichting, die de verschillende getijden van den dag, het toe- of afnemend daglicht op de voorwerpen, land-

streken enz. te weeg brengen, kunstig worden nagebootst, een rond doorschijnend kunsttafereel, uitgevonden door Bouton en den later als uitvinder der lichtbeelden zoo beroemd geworden Daguerre.

Dioriet, m. uit het gr. (v. *dioridzein*, afgrenzen? vgl. **diabase**) Min., groensteen, eene uit hoornblende en digt veldspath gemengde rotssteen uit het Uralisch gebergte.

Diorismus, n. gr., de bepaling of een voorstel kan opgelost worden, hoe dit geschieden kan en op hoe veel verschillende wijzen aan de opgave beantwoord kan worden; **dioristisch**, bepalend.

Diorthōsis, f. gr. Chir., het zetten, weder op hunne plaats brengen van ontwrichte beenderen, de herstelling van tegen natuurlijke verkrommingen van de ruggegraat en van de ledematen; **diorthōta**, m. een werktuig tot uitstrekking; **diorthōtisch**, tot het regtmaken of zetten behoorende.

Dioscūren, z. **Castor & Pollux**; **dioscūriēn**, feesten, die ten tijde van de wijnoogst ter eere der Dioscuren te Cyrene en Sparta gevierd werden.

Diospýros, m. gr. Bot., de basterdlotus, onder welk geslacht de boom behoort, die het ebbenhout oplevert.

Diostōsis, f. gr. Chir., de beenuitwijking, beenverschuiving.

diperiānthisch, gr. (v. *di-*, dubbel, *peri*, rondom, en *anthos*, bloem), twee bloemdeksels hebbende.

dipetalisch, gr. (v. *di-*, dubbel, en *petalon*, blad), Bot., twee bloembladeren hebbende.

Diphalangīe, f. gr., de dubbele phalanx van 8192 man; **diphalangarch**, m. de aanvoerder eener dubbele phalanx.

Diphilus, m. een oude bouwmeester, zóó langzaam in het volvoeren van zijne werken, dat hij ten spreekwoord werd en men van een' zeer traag mensch zeide: hij is nog trager dan Diphilus (*Diphilotardior*).

Diphonium, n. gr. (v. *phonē*, stem), Muz., een stuk, gezet voor twee stemmen.

Diphteren, pl. gr., dierenhuiden, waarop men vóór de uitvinding van het papier schreef.

Diphtheritis, f. gr. Med., (v. *diphthera*, huidje, vliesje), eene eigenaardige bij den mensch voorkomende slijmvliesontsteking van den mond, de keel en de ademhalingswerktuigen.

Diphthóngus of **diphthóng**, m. (v. *di-*, dubbel, en *phthóngos*, klank), een tweeklank, twee verschillende klinkletters, die in eens worden uitgesproken, b. v. *boek*, *keus*, *ruit* enz.; **diphthóngisch**, dubbelklankig.

diphýllisch, gr. (van *di-*, dubbel, en

phyllon, blad), Bot., tweebladerig; **diphytanthisch**, verscheidene bloemen op verschillende stengels dragende; **diphý-tisch**, van twee naturen, gestalten.

Dipla, f. gr., de liggende V, als aanduiding van aangehaalde bijbelplaatsen.

Dipiantidienne, f. fr. (spr. *diplang-tidjèn*), Opt., een verdubbelsbril, waardoor men twee beelden van hetzelfde voorwerp ziet, het eene regt, het andere verkeerdt.

Diplasiasmus, n. gr. Gram., de verdubbeling eens medeklinkers om eene op zich-zelve korte lettergreep te verlengen; **diplasion**, n. dubbele piano-forte, met twee claviaturen, die tegenover elkander staan en elk hare eigene snaren hebben; ook vis-a-vis genoemd.

diplecolóbis, gr. Bot., met tweemaal gevouwene zaadlobben.

dipleurobránchisch, gr., N. H., met kieuwen op beide zijden.

Diplöe, f. gr. (eig. verdubbeling, vouw), Anat., de dunne laag mergstof, welke zich tusschen de platen der platte beenderen bevindt (tafelscheidsel).

Diplogastrie, f. gr. Med., eene misgeboorte met twee rompen op een bekken.

Diplogenesis, f. gr., de uit twee kiemen ontstaande misgeboorten; **diplogénisch**, van tweevoudigen oorsprong.

Diplolépis, zeker vliesvleugelig insect, welks steek die uitwassen van de schors en de bladen van den verw-eik voortbrengt, welke galnoten genoemd worden.

Diplöma, n. gr. (*diplöma*), eig. iets dat eenmaal is omgevouwen, een toegevouwen blad; eene onderteekende en gezegelde oorkonde, waarbij eene waardigheid, een voorregt enz. verleend wordt, een benoemings-, aanstellings-, vrijheids- of genadebrief; Med., het tafelscheidsel, z. v. a. **diploë** (z. a.); **diplomaat**, m. een staatsman, die de onderlinge betrekkingen en de wederzijdsche belangen der Staten en vorsten kent; die zich ter bereiking van zekere oogmerken, volvoering van lasten aan een vreemd hof ophoudt; **diplomatarium**, n. gr.-lat., eene verzameling van oorkonden; **diplomaticus**, een oorkondenkenner; **diplomatie**, f. de kunst der staatsonderhandelingen, der staatszaken, de gezantschapskunst, de wetenschap der uitwendige verhoudingen van den staat, of der openbare en geheime handelingen der hoven en hunner gevolmagtigden; **diplomatiek**, f. de oorkondenleer of de wetenschap om oude oorkonden behoorlijk te lezen, te onderscheiden, te gebruiken; ook wel eens z. v. a. diplomatie; **diplomátisch**, uit oorkonden bewezen of bewijsbaar, volgens oorkonden; ook tot de kunst der staatsonderhandeling of het gezantschapswerk behoorende; het **diplo-**

matische ligchaam, z. **corps diplomatique**; **diplomatiseren**, met vreemde hoven onderhandelen.

diploneurisch, gr., met dubbel zenuwstelsel.

diploonómisch, gr., twee wetten gehoorzamende.

Diplöpie, f. gr. Med., het dubbelzien.

diploptérisch, gr., N. H., met dubbele of gevouwen vleugels.

diplosanthérisch, gr. Bot., met tweemaal zoo veel helmknopjes als indeelingen der bloemkroonen.

Diplösis, f. gr., de verdubbeling van ziekten.

diplostemonisch, gr. Bot., met tweemaal zooveel meeldraden als bloembladeren.

dipneumonisch, gr. N. H., met dubbele long.

Dipodie, f. gr. (v. *di-*, dubbel, en *pūs*, voet), Poët., de tweevoetigheid, een dubbelvoet, de zamenzetting van twee voeten, ook **syzygie**; ook het uitmeten en lezen der verzen naar twee voeten; **dipódisch**, dubbelvoetig, in- of naar dubbelvoeten.

dipolycotyledónisch, gr. Bot., met twee veeldeelige zaadlobben.

Dipondius, m. eene oud-rom. munt, = 2 assen, omtrent 7½ ct., ook een gewigt van 2 unciae; eene lengtemaat van 2 pedes.

diprotophýllisch, gr. Bot., met twee zaadlobbetjes.

Dipsacus, m. gr. (*dipsakos*, v. *dipsa*, dorst), Med., de hevige, onleschbare dorst, die met den psvloed gepaard gaat; de psvloed (**diabetes**); de slang, wier beet, naar de meening der grieksche geneesheeren, de genoemde ziekte veroorzaakte; ook Bot., de weversdistel, welker kelken natuurlijke kaarden opleveren, waarmee men gevolve wollen stoffen kaartt; **dipsacéén**, kaardenbollen, eene niet zeer talrijke plantenfamilie, zamen gesteld uit de geslachten kaardenbol, schurftkruid, en knautia; **dipsitisch** of **dipsödisch**, dorstverwekkend; **dipsomanie**, f. de drinkzucht, naam door Hufeland aan het *delirium tremens* gegeven.

Diptam, m. (bedorven uit het gr. *diktamnos*, lat. *dictamnus* (z. a.)).

Diptéra, pl. gr. (v. *di-*, dubbel, en *ptéron*, vleugel), N. H., dubbelvleugeligen of insecten met twee onbedekte vleugels, b. v. vliegen, horzels enz.; **diptéros**, m. Arch., een tempel, met eene dubbele zuilenrij omgeven; **dipterygisch**, twee-vleugelig.

Diptýcha, pl. gr. (v. *di-ptýchos*, dubbel gevouwen), de looden, ivoren of houten schrijftafeltjes der Grieken en Romeinen, die met oogjes aan elkander gehecht

waren. Ook in de eerste christenkerk had men **diptycha**, waarop de namen der gedoopten stonden aangeteekend, welke laatste aanleiding gaven tot het aanleggen van doopregisters, doopboeken, die daarom ook **diptycha** geheeten werden.

Dipus, m. N. H., de springrat, zekere muizensoort met buitengemeen korte voorpooten, welke, daar zij niet loopen kunnen, springen, en holen onder den grond graven; waaruit zij slechts des nachts te voorschijn komen.

dipyramidodécádrisch, gr., tweetwaalfzijdige pyramiden vormende (v. kristallen).

dipyrenisch, gr. (v. *pyrēn*, kern), Bot., dubbelkernig, met dubbele kern.

dipyrisch, (v. *pyrá*, vuur), tweemaal gebrand.

Dipyrrhichius, m. gr. Poët., een versvoet van vier korte lettergrepen.

Diradiatie, f. nw lat. (v. *di-radiāre*), het uit elkander stralen, de straling in uiteenlopende rigting.

Dirca palustris, f. Bot., de lederboom, welks schors dient tot het vervaardigen van touwen.

direct enz., z. ond. **dirigéren**.

Diren, pl. lat. (*airae*, eig. de verschrikkelijken), z. v. a. *furiën* (z. a.).

Diréptie, f. lat., de plundering, berooving.

Dirhem, de arabische drachme; z. ook **derhem**.

dirigéren, lat. (*dirigère*), leiden, rigten, inrigten, voeren, schikken, besturen, onder opzigt hebben; **diréct** (lat. *diréctus*, a. um), of als adverb. ook **directe**, regt toe, regelregt, regtstreeks, onmiddellijk, zonder omwegen; dadelijk, terstond, uit de eerste hand; **directe handel**, Merc., hetrekking, ontbieding der waren uit de eerste hand, van de bron; **directe linie**, de opklimmende en nederdalende linie in de vermaagschapping; **directiangülisch**, lat., regthoekig; **diréctie**, f. de rigting, leiding, het opzigt, bestuur, beheer, het oppertoezigt, de uitvoerende magt, regering; **directie-linie**, Geom., de regte lijn, langs welke de beweging van eene andere regte lijn of van een vlak plaats heeft; **directie-hoek**, de rigtingshoek; **directilimisch**, lat., regtlijnig; **directoire**, m. fr. (spr. — *toá*), in Frankrijk na 1789 een staatscollegie van 5 personen, bij wie de uitvoerende magt berustte; ook dergelijke collegiën in Zwitserland, Nederland en elders, als navolgingen v. h. eerste; het **hollandsche directoire**, h. staatsbewind der bataafsche republiek, door Daendels in 1798 uiteen gejaagd; **director**, nw lat., **directeur**, fr., of **dirigént**, lat., m. een bestuurder, oppertoeziener, bewindsman, bewindhebber (der voorm. ned. oostind. compagnie); **direc-**

trice, f. fr., de oppertoezienster, bestuurster enz.; **directoraat**, n. nw lat., het ambt van bestuurder; ook zijne woning; **directorium**, n. de leiding, besturing, rigting; ook het opzienersambt, het collegie van oppertoezigt; *directorium divini officii*, de kerkelijke kalender in de r. k. kerk; **directoriaal**, wat tot den director of het directorium betrekking heeft; b. v. **directoriële besluiten** enz.; *alla diritta*, it. Muz., naar de toonladder, trapswijze van den eenen toon op den anderen; *a dirittúra* of *a drittúra*, Merc., regtstreeks, onmiddellijk, langs den naasten weg, zonder om- of overlading, b. v. iets verzenden.

dirhynchisch, gr. N. H., met twee snavels of zuigsprietten.

diriméren, lat. (*dirimère*), uiteenzetten, vergelijken; beslissend eindigen; **dirimätie**, l. **dirémätie**, f. (lat. *dirémtio*), de afzondering, scheiding, uiteenzetting.

Dirk, 1) mansn., verkorting v. **Die-derik** (hoogd. *Dietrich*, v. h. oud. *theod*, *diot*, *diet*, volk), volkheerscher, magtige in volk, volkrijke. Voor en ten-tijde van Karel den groote schreef men dezen naam Theuderik en Theoderik (in slecht latijn Theodericus), dat men later uit onkunde voor gelijkbeteekend met Theodorus hield en door de Franschen tot Thierry is verknoeid.

Dirk, 2) m. eng. (spr. *durk*, uit het gaelisch *durc*), de dolk der Hoogschotten; 3) Mar., een touw tot aantrekking van het uiterste einde eener gaffel.

Dis, m. lat. (eig. de rijke, als zijnde bij de Romeinen een oudere vorm v. *dives*), z. v. a. **Pluto** (z. a.); ook bij de Grieken een vroegere vorm voor den naam Zeus.

dis, Muz., de met een' halven toon verhoogde tweede trede der diatonische toonladder, de tusschen *d* en *e* liggende halve toon.

dis- of **di-**, gr., in vele samenstellingen: tweemaal, dubbel.

dis- of **di-**, lat. voorlettergreep, komt overeen met het nederduitsche *ont*, *on*, *ver* enz. en beteekent uit elkander, gescheiden enz.

disbórso, n. it. Merc., het voorschot, de uitleg; **in disborso staan**, te goed hebben voor uitgeschoten gelden.

Discalcéaten, pl. lat. (van *calceus*, schoen), ongeschociden, barvoeters, eene monnikenorde.

discaléren, fr. Merc., afnemen, ligter worden; **discaléring**, de afnemig, inz. aan gewigt.

Discánt, m. (mid. lat. *discantus*, van *cantus*, gezang, waarschijnlijk eig. de tweede stem), de hoogste stem, bovenstem, eerste zangstem, soprano; **discantist**, m. die deze stem zingt; vgl. **alt**.

discederen, lat. (*discedere*), afwijken, scheiden, zich ontbinden; **discéssie**, f. de scheiding, het heengaan, aftrekken; de afstemming door groepenvorming; **discés** of **discéssus**, m. de aftogt, het afscheid.

discepteren, lat. (*disceptare*), een woordenstrijd voeren, onderzoeken, nagaan; **disceptatie** f. een redetwist over eene in onderzoek staande vraag, eene navorsching, opsporing; **disceptator**, m. een scheidsregter, beslisser.

discerneren, lat. (*discernere*), onderscheiden, afzonderen, beoordeelen, erkennen, gewaar worden; **discernibel**, onderscheidbaar, erkenbaar, zichtbaar, merkbaar; **discernement**, n. fr. (spr. *discernement*), de onderscheiding, onderscheidings- of beoordeelingskracht, de scherpzinnigheid, het welkikkend oordeel.

Discéssie, z. ond **discederen**.

Discipel, m. lat. (*discipulus*), een scholier, leerling, schoolganger; *disciplina arcana*, geheimleer, eene leer der r. k. theologanten om den ouderdom en de echtheid van zekere leerstukken en instellingen ten minste waarschijnlijk te maken; **discipline**, f. (lat. *disciplina*), de tucht en orde, zedenvorming; inz. schooltucht, krijgstucht, kerkelijke tucht; geeseling; ook leer, wetenschap of kunst; **disciplinieren**, nw lat. Mil., aan krijgstucht gewennen, in tucht en orde houden; **gedisciplineerde troepen**, geoefende, welopgeleide, aan tucht gewone soldaten; **disciplinabel**, voor afzigting vatbaar, leerzaam; **disciplinair**, de tucht betreffende; **disciplinaire magt**, de bevoegdheid om ondergeschikten door strengheid bij hunnen plicht te houden.

Discieten, pl. (v. h. gr. *diskos*, schijf), N. H., gladde, versteende schelpen.

discolor, lat., bontkleurig, bont; verscheiden; **discoloratie**, f. nw lat., de ontkenning, het verschieten; **discoloreren**, ontkleuren, van kleur berooven.

Disclúsie, f. lat., de afzondering; nw lat., de uitstrooming.

Discobölen, pl. gr. (v. *diskos*, schijf), werpers met de werpschijf bij de Ouden; N. H., visschen met schijfvormige buikvinnen; **discoidaal**, **discoidisch**, Bot., schijf- of tafelhordvormig.

discommenderen, nw lat., berispen, laken, misprijzen; **discommendabel**, berispelijk, laakbaar; **discommendatie**, f. de berisping.

Discontinuïteit, f. nw lat. (vgl. *continuïteit*), het gebrek aan verbinding, aan samenhang, de afgebrokenheid, gaping; **discontinueerlijk**, Geom., al wat niet naar de wetten van onafgebroken gelijkmatigen voortgang zamen hangt.

discontéren (v. h. it. *conto*, rekening), Merc., in 't algemeen aftrekken, afrekenen,

afkorten; inz. eenen wissel, die nog niet vervallen is, voor den vervaltijd met aftrek van zekere percenten tegen gereede betaling koopen of aan een ander verkoopen; **disconteerbare**, **discontabele wissels**, zulke, die op zoodanige aanzienlijke handelshuizen getrokken zijn, dat men niet aan hunne behoorlijke betaling mag twijfelen; **discontant** of **discontonemer**, m. hij, die eenen wissel voor zijnen vervaltijd met constant geld betaalt; **discontóto**, m. it. (fr. *décompte*, *escompte*), de afrekening, de aftrek der renten bij betaling van nog niet vervallen wissels; de vergoeding.

discontént, m. lat., ontevreden, misnoegd.

disconveniëren, lat., niet overeen stemmen, niet passen, van een ander gevoelen zijn, eene andere meening aankleven; **disconveniënt**, nw lat., ongepast, niet overeen stemmend; **disconveniëntie**, lat. of **disconvenance**, fr. (spr. *dieskongw'náns'*), f. de niet-overeenstemming, ongelijkheid, het verschil, de wanverhouding.

Discordia, f. lat., oneenigheid, tweespalt; Myth., de godin der tweedragt, z. **Eris**; **discorderen** (lat. *discordare*), oneens zijn, niet met elkander overweg kunnen, kwalijk bijeen passen; Muz., niet stemmen, ontstemd zijn; **discordantie** of **discordance**, fr. (spr. *dieskordáns'*), de wan-klank, wanluidendheid, ontstemming, oneensgezindheid, het misverstand, de twist.

Discos, z. **discus**; **discolithen**, pl. gr., lenssteenen, penning- of vruchtsteenen, eene soort van lensvormige versteende schelpdieren; **discophoor**, m. de schijfdrager; **discophörisch**, schijfdragend; **discosömisch**, gr. N. H., met schijfvormig lichaam; **discosürisch**, met schijfvormigen staart.

discoureren, **discours**, z. **discurreren**.

Discourtoisie, f. fr. (spr. *dieskoertózie*), de onhoffelijkheid.

Discrediet, n. nw lat., gebrek aan crediet (z. a.), de kwade naam; **discreditabel** ootterend, smadelijk; **discreditieren**, van achting of vertrouwen berooven, in kwaden naam brengen; **gediscrediteerd**, te kwader faam staande.

discreet, lat. (v. *discernere*, scheiden, onderscheiden), 1) in zich-zelfen onderscheiden of gedeeld, h. v. **discrete grootheden**, zulke veranderlijke getallen-grootheden, die uit afgezonderde, niet zamenhangende deelen zijn zamen gesteld, in tegenst. met *continueerlijke grootheden*; **discrete vloeistoffen**, zulke veerkrachtige vloeistoffen, welker deeltjes van elkander gescheiden zijn; **discrete pokken**, zulke, waar de puistjes op zich-zelfen staan en niet zamen vloeijen; 2) bedachtzaam onderscheidend, voorzigtig en bescheiden, omzigtig, bedachtzaam, stilziggend,

behoedzaam, terug houdend; *discreto*, *con discrezione*, it. (spr. *dieskreesiōne*), Muz., voorzigtig, met omzigtigheid en zorgvuldigheid, naar den zin van den componist; *discrētie*, f. de onderscheidende beoordeeling, bescheidenheid en voorzigtigheid in spreken en handelen; wijze terughouding, stilzwijgendheid, ingetogenheid; de wil, willekeur, het goedvinden; de grootmoedigheid, edelmoedigheid, op genade en ongenade, b.v. **zich op discretie**, op genade of ongenade, **overgeven**; *à discrētion*, fr. (spr. *dieskreesiōng*), naar believen, naar willekeur, op genade of ongenade; **discretie-dagen**, z. **respect-dagen**; **discretionair**, aan het goeddunk over gelaten, willekeurig, aan de beoordeeling over gegeven, ter beschikking gesteld; **discretionaire magt**, de regterlijke magt om naar goedvinden zwaardere of lichtere straffen op te leggen.

discreperen, lat. (*discrepare*), afwijken, verschillend zijn, strijdig zijn; **discrepant**, afwijkend, oneentig, strijdead; **discrepantie**, f. de verschillendheid, het misverstand, geschild.

Discrimen, n. lat., een afstand; een onderscheid, eene verscheidenheid; een gevaar; Chir., dat verband, hetwelk bij eene lating op de voorhoofdsader wordt aangelegd (dus genoemd, omdat het, langs de pijnnaad heen gaande, het hoofd in twee gelijke deelen verdeelt); **discriminabel**, onderscheidbaar; **discriminatie**, f. nw lat., de onderscheiding; **discrimineren**, lat., scheiden, onderscheiden.

discruciëren, lat. (*discruciare*); martelen; **discrimineus**, nw lat., gevaarlijk, netelig, misselijk.

disculpieren, nw lat. (v. *culpa*, schuld), ontschuldigen, regtvaardigen; **disculpatie**, de regtvaardiging, ontschuldiging.

discurreren, (lat. *discurrere*, eig. heen en weder loopen) of **discoureren**, fr. (spr. *dieskoereren*), met elkander spreken, een gesprek voeren, zich onderhouden; **discours**, m. fr. (spr. *dieskoer*, lat. *discursus*), gesprek, woordenwisseling, onderhoud; rede, redevoering, voorlezing, voordragt; *discursus praelimināris*, een voorberigt, de voorrede, ook wel tegenwoordig het voorwoord geheten; **discursief**, of *discursive*, gesprekswijze, in het gesprek, in 't voorbijgaan, bij manier van spreken.

Discus, lat., of **diskos**, gr. m., de werpschijf, eene ronde, eenigzins holle steenen of metalen schijf, doorgaans met een gat in het midden en tamelijk zwaar, om daarmede te werpen bij de wedspelen der Ouden; ook de zonne- en maneschijf; Bot., de schijf der straalbloemen; Med. de ei- of kiemschijf (*discus proligerus* of *oöphērus*); in 't algemeen een tafelbord.

discuteren, lat. *discutere*, eig. uit el-

kander slaan). naauwkeurig onderzoeken, navorschen, doorgronden, uitpluizen, eene zaak door woordenwisseling wikken en wegen; **discutabel**, nw lat., onderzoekbaar; **discutiëntia**, pl. Med., verdeelende middelen; **discussie**, f. het onderzoek, de uiteenzetting, overweging, het rijp onderzoek; de geleerde wetenschappelijke of staatkundige geschilvoeringen; **discussief**, onderzoekend, doorgrondend enz.

Disdiapason, n., z. **diapason**.

disepalisch, gr. Bot., met tweemaal ingesneden bloemkroonen, met dubbel gespleten kelk.

disestimieren, nw lat., gering schatten; **disestimatie**, f. de geringschatting, kleinachting.

disért, lat. (*disertus*, a, um), duidelijk, klaar, helder; welsprekend, welbespraakt, woordenrijk.

Disétte, f. fr., gebrek, behoefte, ellende.

disfigurieren, nw lat., misvormen, leelijk maken; **disfiguratie**, f. de misvorming.

Disgrace, f. fr. (spr. *diesghrass*; vgl. *grace*), ongenade, ongunst; **disgraciëren**, iemand zijne gunst onttrekken, eene ongenade op hem werpen; **disgracieus**, onaangenaam, verdrietig, leelijk.

Disgregatie, f. nw lat., de verstroojing, inz. der lichtstralen.

Disgusto, m. it. (spr. *diesghoesto*), walging, afkeer, verdriet; **disgustieren**, doen walgen, afschrikken, verdriet, afkeer of mishagen veroorzaken; beledigen, voor het hoofd stooten.

Disharmonie, f. lat.-gr. (vgl. *harmonie*), de wanklank, wantoon, het wangeluid, de ontstemdheid; oneenigheid, tweespalt, twist; **disharmónisch**, wanklinkend, ontstemd; oneentig, in kwade verstandhouding; **disharmoniëren**, oneens zijn, niet eenstemmig zijn, niet bijeen passen.

dishonorabel, nw lat., ontcerend, schandelijk.

disjéct, lat. (v. *disjicere*), uit elkander geworpen, verstrooid.

disjungieren, lat. (*disjungere*), uit elkander brengen, scheiden, afzonderen, verdeelen, splitsen; **disjunctie**, f. de afzondering, scheiding, verdeeling; **disjunctief**, afzonderend, scheidend, onverenigbaar, elkander uitsluitend, b. v. **disjunctieve conjunctiën**, Gram., afzonderende of verdeelende, elkander wederzijds uitsluitende voegwoorden; een **disjunctief oordeel**, Log., zulk een oordeel, waarin tegengestelde begrippen door de woordjes *of* — *of* verbonden zijn; **disjunctiflorisch**, nw lat. Bot., met vaneen staande bloesems; *disjunctive*, afgezonderd.

dislocieren, **disloquieren**, nw lat. (vgl. *loceren*), verzetten, verleggen, wegtrekken; verzwikken, verstuiken; **dislocatie**, f. de verzetting, verplaatsing, het weg-, uittrek-

ken; de ontwrichting, verzwikking, verstui-
king van een lid.

disembréren, nw lat. (v. *membrum*,
lid), in stukken scheuren, vaneen rijten,
ontleden; **disembrātie**, f. de ontleding,
verbrokkeling, verdeling van bijeenbehoor-
ende goederen of gronden.

Disopīnie, f. nw lat., de verscheidenheid
van meening.

disorganiséren, z. **desorganiséren**.

Dispache, f. fr. (spr. *diespásj'*), of sp.
despacho. it. **dispaccio** (spr. *diespáttsjio*),
m. eig. afvaardiging; berekening van zee-
schade of vereffening eener geleedene zee-
schade tusschen de daarin betrokkene per-
sonen, den reeder en den assuradeur; z.
avarij; **dispacheur**, m. fr. (spr. *diespa-
sjéur*), een vereffenaar of scheidsregter,
strandregter, hij, die tot die taak wordt
benoemd.

Disparagium, n. mid. lat. (vgl. **paragi-
um**), het ongelijke huwelijk tusschen vor-
stelijke personen (vgl. **mesalliance**).

disparaat, lat. (*disparāre*, scheiden,
tegenover stellen), niet bij elkander pas-
send, ongelijkslachtig, ongelijksoortig,
weêrestrevend, onvereinigbaar, ongerijmd.

dispascéren of **dispascéren**, (lat. *dis-
pescere*, scheiden), aan verschil onderhevige
geldsommen, inz. bij zeeschaden, onder de
partijen verdeelen.

Dispaste, f. fr., een dubbel katrol, dub-
bel blok.

Dispathie, f. lat.-gr., de verscheidenheid
of ongelijkheid der gevoelens en gewaar-
wordingen.

dispectéren, lat., beschouwen, bedenken,
onderzoeken; **dispéctie**, f. de beschouwing,
het onderzoek; **dispéctor**, m. de beschou-
wer, onderzoeker.

dispendieus, lat. (v. *dispendium*, kos-
ten), kostbaar, duur, nadeelig.

dispenséren, lat. (*dispensāre*), uitbeta-
len, uitdeelen, verdeelen; in apotheken:
artsenijen bereiden en uitgeven; vergunning
of vrijheid geven; vrijspreken, bevrijden,
ontbinden, ontheffen, verschoonen, b. v. van
eene moeite enz.; **dispensābel**, vrij te spre-
ken, vergunbaar, ontheffbaar; **dispensary**,
n. (spr. *dispenseri*), in Engeland eene inrig-
ting, waar armen om niet artsenijen kunnen
bekomen; **dispensātie**, f. de uitdeeling; de
vrijspreking, vergunning, verschooning, de
vrijstelling van het opvolgen eens anders
algemeenen regels, b. v. in de r. k. kerk de
vergunning tot het gebruik van vleesch in
de vasten, tot het voltrekken van een an-
ders verboden huwelijk enz.; **dispensatie-
gelden**, de gelden, die voor zulk eene vrij-
stelling worden betaald; **dispensātor**, m. de
uitgever, uitdeeler, beheerder, schatmees-
ter; **dispensatorium**, n. (vroeger ook **lumi-
narium** en **antidotarium**), een artse-
nijboek, receptenboek, pharmacopœa,

volgens hetwelk de geneesmiddelen door de
apothekers moeten toe bereid worden.

dispergéren, lat. (*dispergere*), ver-
strooijen; **dispersie**, f. de verstrooiing, het
uiteenleggen.

dispermātisch, gr. (v. *sperma*, zaad),
Bot., tweezadig, slechts twee zaadkorrels
hebbende.

dispertiéren, lat. (*dispertire*), verdee-
len, uitdeelen.

dispascéren, z. **dispasceren**.

displicéren, lat. (*displicere*), misvallen,
mishagen; **displicentie**, f. de onbehagelijk-
heid; *displicentiae pactum*, Jur., een rouw-
koopverdrag, dat is een bijverdrag, waarbij
een der beide partijen bedingt, weder van
het hoofdverdrag te mogen afgaan.

displodiéren, lat. (*displodi*), barsten,
aan stukken springen; **displósie**, f. nw lat.,
de ontploffing, knal.

dispoliéren, lat. (*dispoliare*), berooven,
plunderen; **dispoliātie**, f. de plundering,
berooving.

Dispondēus, m. gr. (vgl. **spondeus**),
Poët., eene grieksche en latijnsche vers-
maat van vier lettergrepen, uit twee spon-
deën bestaande (— — — —), b. v. koop-
manshandboek.

disponéren, lat. (*disponere*), schikken,
ontwerpen, inrigten, indeelen, b. v. eene
leerrede; beschikken, beheeren, b. v. geld,
vermogen enz.; ook iemand ergens toe over
halen, bewegen; **goed of slecht gedispo-
neerd zijn**, wel of kwalijk gehumeurd, ge-
luimd, gemutst zijn; **disponēnda**, pl., bij
boekverkoopers (in Duitschland): de door
eene boekhandelaar ten verkoop overge-
nomene, maar niet afgezette, en daarom
weder ter beschikking van den uitgever
gestelde boekwerken; **disponēt**, m. een
beschikker, regelaar, bestuurder, beheer-
der, een met volmagt voorzien zaakgelas-
tigde; **disponibel**, beschikbaar, ter beschik-
king staande, waarover men vrij mag be-
schikken; **disponibiliteit**, f. de beschik-
baarheid; **dispositie**, f. de schikking, aanleg,
inrigting, het plan, ontwerp, b. v. tot een
gevecht, eene schets, b. v. eene predikschets;
gebod, bevel, beschikking, het regt der
vrije beschikking over iets; de lichamelijke
aanleg, ziekteaanleg; de stemming, ge-
moedsstemming; geneigdheid, neiging, ge-
schiktheid of vatbaarheid; testament; **dis-
positief**, beschikkingen of inrigtingen be-
treffende, voorbereidend, ontwerpend.

disposedéren, nw lat., uit het bezit ver-
drijven; **dispossessie**, f. de verdrijving uit
het bezit.

dispostéren, barb. lat. (vgl. **postéren**),
Mil., in afzonderlijke posten of troepen ver-
deelen.

disprivilegiéren, nw lat., van het voor-
regt berooven.

Dispropórtie, f. nw lat. (vgl. **proportie**),

de onevenredigheid, ongelijkheid, wanverhouding, het gebrek aan behoorlijke verhouding; **gedisproportioneerd**, onevenredig; in slechte verhouding staande, ongelijk, ongelijkmatig.

dispungéren, lat. (*dispungère*), naauwkeurig doorgaan; **dispunctie**, f. het naauwkeurig doorloopen, b. v. eener rekening; **dispúactor**, m. de onderzoeker.

disputéren, lat. (*disputāre*), wetenschappelijk woordentwisten, twistredenen houden; een opentlijk twistgesprek houden; **disputābel**, betwistbaar, datgene, waarover nog voor en tegen te zeggen valt; **disputātie**, f. eene geleerde twistrede, redestrijd, inz. een openbare, plegtige redestrijd aan hoogeschole bij bevordering tot eene academische waardigheid, een geleerd spiegelgevecht; ook een geleerd strijd- of twistgeschrift, dat bij eene plegtige twistrede ten grondslag wordt gelegd; **disputātor** of **disputānt**, m. een woordtwister, voerder van twistredenen; **disputatorium**, **dispu-teer-collegie**, n. eene strijdoefening, aanleiding tot geleerden woordenstrijd; **disputax**, strijdzuchtig; **disputax animal**, n. een twistziek schepsel, een aartstwister; **dispuut**, n. (fr. *dispute*), eene woordenwisseling, een woordenstrijd, twist, krakeel, twistgesprek, eene kibbelpartij.

Disqualificātie, f. nw lat., de ondeugdelijkheid, ongeschiktheid.

disquietéren, nw lat., verontrusten.

disquiréren, lat. (*disquirère*), naauwkeurig onderzoeken, uitvorschen, doorgronden; **disquisitie**, f. het onderzoek, de uitvorsching, navorsching, doorgronding.

disrecommandéren, lat.-fr., kwalijk of slecht aanbelen; **disrecommandātie**, f. eene ongunstige getuigenis, kwade aanbeveling.

Disreforme, f. lat.-fr., de verkeerde ver-vorming, slechte verandering, schijnverbetering.

Disregard, n. nw lat., de geringschatting, veronachtzaming.

disrenomméren, lat.-fr., in kwaden naam of roep brengen, berucht maken; **disrenommée** of **disreputātie**, f. de kwade naam, oneer, schande, verachting.

Dissatisfactie, f. nw lat., de ontevredenheid; **dissatisfactorisch**, onbevredigend.

dissecéren of **dissequéren**, lat. (*dissecāre*), ontleden, openen, open snijden (lijken); **dissecātie**, l. **dissectie**; f. de ontleding, opensnijding van een ligchaam; de lijkopening; **disséctor**, m. de ontleder.

disseminéren, lat. (*dissemināre*), uitzaaijen, uitstrooijen; verbreiden, b. v. een gerucht; **disseminātie**, f. eig. uitzaaijing, uitstrooijing, b. v. van het zaad der levende wezens in de lucht; ook de leer daarvan; de verbreiding van een gerucht.

dissentiéren, lat. (*dissentire*), in de meening, het gevoelen afwijken, van andere

meening zijn, anders denken; **dissénsie**, f., **dissénsus**, m. de verscheidenheid of tegenstrijdigheid der meeningen, de tweespalt der gevoelens, twist, oneenigheid, tweedragt, misverstand; **dissentimént**, n. fr. (spr. *diesangtimáng*), het tegenovergesteld gevoelen, de strijdige meening; **dissenters**, pl. eng., andersdenkenden of afwijkenden, in Engeland alle protestanten, die niet tot de gemeenschap der episcopale kerk behooren; ook nonconformisten, presbyterianen, independenten geheeten; **dissentient**, van verschillende meening.

Dissepiménten, pl. lat. Bot., de midden-schotten, waardoor de hokjes der zaadhul-sels worden vaneen gescheiden.

dissequéren, z. **dissecéren**.

disseréren en **dissertéren**, lat. (*disserere* en *dissertāre*), grondig en geleerd over iets redeneren, iets verhandelen; **dissertātie**, f. eene geleerde verhandeling of twistgeschrift, ophelderingsgeschrift (vgl. **disputatie**); **dissertātor**, lat. of **dissertateur**, fr. m. een verhandelaar, hij, die eene geleerde verhandeling schrijft; ook een langwijdig, vervelend spreker.

disservéren, nw lat., benadeelen, schade toebrengen.

dissidéren, lat. (*dissidere* eig. van elkander gescheiden zitten), van andere of ongelijke meening zijn, anders denken, van elkander afwijken; **dissidént**, m. eig., een eendragtsvijand; pl. **dissidénten**, andersdenkenden, afwijkende geloofsgenooten, weleer de niet-katholijken in Polen (met uitzondering van de wederdoopers, socinianen en kwakers); **dissidéntie**, f. de scheiding, splitsing, scheuring, kloof; **dissidium**, n. de scheiding, oneenigheid in meeningen, tweedragt.

dissimuléren, lat. (*dissimulāre*), veinzen, ontveinzen, huichelen, zich vermommen, zijne eigentlijke meening verbergen; **dissimulātie**, f. de veinzerij, vermomming, huichelarij.

dissipéren, lat. (*dissipāre*), verstrooijen, uiteen jagen; verteren, doorbrengen, verspillen, verkwisten; **dissipātie**, f. de verkwisting, verspilling, dwaze, onbedachtzame vertering; de verstrooijing, onoplettendheid; het verdampen, vervliegen (van vochten, geestige stoffen).

dissitiflorisch, nw lat. Bot., met van elkander verwijderde bloesems; **dissitivalvisch**, Anat., met vele gescheidene klavliezen.

dissociéren, lat. (*dissociāre*), scheiden, verdeelen, eene verbindtenis opheffen; **dissociābel**, ongezellig, onvereinigbaar; **dissociābiliteit**, f. de ongezelligheid, onvereinigbaarheid; **dissociātie**, f. de scheiding, ontbinding v. een deelgenootschap, gezelschap.

dissolvéren, lat. (*dissolvère*), oplossen, smelten, verdeelen; opheffen, doen uiteen

gaan, ontbinden, **dissolventia**, pl. Med., oplossende, weermakende of verdeelende middelen; **dissolubel** (lat. *dissolubilis*), oplosbaar, smeltbaar; **dissolubiteit**, f. de oplosbaarheid, smeltbaarheid; **dissoluu**, (*dissolutus, a, um*), opgelost, teuggeloos, uitspattend, ongeregeld, liederlijk, ongebonden, wild; **dissolutie**, f. de oplossing, scheiding eens lichaams; de opheffing, ontbinding, het uiteengaan, ophouden van eene verbindtenis, een genootschap enz.; ook ongebondenheid, ongeregelde, uitspatting.

dissoneren, lat. (*dissonāre*), wanklinken, kwalijk luiden, niet overeen stemmen; **dissonerende toonen** of **dissonantiën**, pl. wanklinken, valsche toonen; **dissonantie**, f. de wanklank, het wangeluid, de verkeerde, valsche toon; oncenigheid, misverstand; Muz., de zamenklank van toonen, welker verbinding, zonder juist nog strijdig te zijn, toch eene bevredigende oplossing door eene nieuwe toonverbinding verlangt.

dissuaderen, lat. (*dissuadere*), iemand iets afraden, ontraden. uit het hoofd praten; **dissuasie**, f. de afrading, ontrading, het uit het hoofd praten; **dissuasorisch**, afradend, ontradend.

dissulteren, lat. (*dissultare*), aan stukken springen, hersten, splijten.

Dissyllabum, n. lat. (v. h. gr. *di-* of *disyllabon*; vgl. *syllabe*), een tweelettergrepig woord; **dissyllabisch**, tweelettergrepig.

distachyisch, gr. Bot., met twee aren voorzien, tweearig.

Distaff, m. eng., het spinrokken, spinnewiel; oneig. het vrouwelijke geslacht.

Distānce, fr. (spr. *diestāngs'*) of **distāntie** (lat. *distāntia*), f. de verwijdering, afgelegenheid, afstand, tusschenruimte, verte; **distantie houden**, Mil., bij den marsch den behoorlijken afstand houden.

distemōnisch, gr. Bot., met twee meeldraden voorzien.

distendēren, lat. (*distendēre*), Chir., met geweld uitrekken, uitspannen; **distēnsie** of **distēntie**, f. de uitzetting, uitspanning, spanning; de omvang.

distetermineren, lat. (*distetermināre*), afzonderen, scheiden, begrenzen.

Distheen, n. gr. Min., een blaauw mineraal, welks kristallen paarswijze zamen hangen. saphirspath, cyaniet.

Distichie, f. gr. (v. *stichos*, rij, vers), Med., eene dubbele rij, inz. van ooghaartjes; **distichiāsis**, f. de vorming van zulk eene dubbele rij als ziekte; **distichon**, n. gr., een koppelvers, tweeregelig vers, inz. het **elegische distichon**, een hexameter met eenen pentameter; **distichophyllisch**, Bot., met twee bladerenrijen.

distilleren, z. destilleren.

distingueren, lat. (*distinguere*), afzonderen, onderscheiden, met bijzondere ach-

ting behandelen, den voorrang geven; **zich distingueren**, uitblinken. zich voordeelig doen kennen; *distinguendum est inter—et inter*, men moet een onderscheid maken tusschen dezen en genen; **distinct** (*distinctus, a, um*), afgedeeld, onderscheiden, afgezonderd; duidelijk, verstaanbaar; **distinctief**, nw lat., onderscheidend, kenbaar makend; **dictinctie**, f. lat. (*distinctio*), de onderscheiding, afzondering; de onderscheiding door eer en aanzien, voortreffelijkheid, verdienste, voorregt, rang, stand; **een persoon van distinctie**, d. i. van hoogen stand of aanzien, een voornaam persoon.

Distocie, gr. Med., de dubbel- of tweelinggeboorte.

Distōma, n. gr. N. H., de egelworm, een platte ingewandsworm, welke in de lever en galblaas gevonden wordt.

distōmisch, gr. N. H., tweemondig, die twee monden heeft.

distoneren, it. Muz., wanklinken of uit den rechten toon wijken, eene toon te hoog of te laag aangeven.

distorqueren, lat. (*distorquere*), verdraaijen, verrekken, verstuiken; **distorsie**, f. de verdraaijing, verstuiking, onvolkomene ontwrichting.

distrahēren, lat. (*distrahere*), verstrooijen, verwarren, aftrekken. b. v. de aandacht van eene zaak; **distractione**, f. de verstrooiing, afgetrokkenheid, onachtzaamheid, gemoedsverwarring, stoornis; Jur., de vervreemding, het verkoopen; *distraçtio pignoris*, de pandverveemding; **distraçtor**, n. de verkooper; **distrait**, fr. (spr. *diestrè*), verstrooid, verward, onopmerkzaam.

distribueren, lat. (*distribuere*), verdeelen, indeelen, uitdeelen; bij letterzetter: de tot den druk gebruikte letters ieder in haar eigen vak leggen; **distribuent**, lat. of **distributeur**, fr. m. de uitdeeler; **distributrice**, f. de uitdeelster; **distributie**, f. lat., de verdeling, indeeling, rangschikking, uitdeeling; bij letterzetter: het uit elkander nemen der afgedrukte vormen; Log., de oplossing van een begrip in andere gelijksoortige begrippen; **distributief**, nw lat., toedeelend, uitdeelend; *adverba distributiva*, Gram., verdeelende of indeelende bijwoorden, b. v. deels, nu eens, dan eens.

Districhiāsis, f. gr. (vgl. **trichiāsis**), z. v. a. **distichiāsis** (z. a.).

District, m. (mid. lat. *districtus*, het rechtsgebied, de oppermagt in eigen grondgebied, v. h. lat. *di-stringere*). eene landstreek, dreef, een gebied; eene afdeeling van een departement.

Distrix, n. gr., de danharigheid.

Distrōphon, n. gr. (vgl. **strophe**), z. v. a. **distichon**.

disturbéren, lat. (*disturbāre*), storen, afbreken, verhinderen, belemmeren, verwarren; **disturbātie**, f. de afbreking, stoomnis, belemmering; verwarring, verwoesting.

distýlisch, gr. Bot., tweestijlig, twee bloemstijltjes hebbende.

disvaluéren, nw lat., verlagen, van waarde verminderen; **disvaluātie**, f. de waardebeneming, vermindering, verlaging.

disvestéren, nw lat., ontkleeden; ontzetten, afzetten, inz. geestelijke personen.

Ditetræder, n. gr. (vgl. **tetraëder**), een dubbel-viervlak; **ditetrædrisch**, dubbel-viervlakkig.

Dithéismus, m. gr. (v. *theós*, God), het geloof aan twee goden, tweegoderij.

Dithyrámbus m. of **dithyrámbe**, f. gr., naam van Bacchus (naar men wil van zijne dubbele geboorte ontleend); een woeste, hoogst gezwollen lofzang op Bacchus, later ook op andere godheden en uitstekende menschen, een vurig lied, vol dichterlijke verrukking, doorgaans ongeregeld in maat en stanzen; **dithyrám-bisch**, beziel, vurig, overdreven, wild, razend.

Ditie, f. lat. (*ditio*), de magt, heerschappij, het regt over anderen te gebieden. *ditio*, z. *detto*.

Ditomie, f. gr. (vgl. **tomus**), de verdeling in tweeën, halvering; **ditómisch**, in twee deelen gespleten.

Ditónus, m. gr. Muz., een uit twee geheele groote toonen bestaand interval, de groote tert.

Ditrachycéros, m. gr. N. H., (van *dis*, twee, *trachys*, ruw en *keras*, hoorn), naam, onder welken Sulzer eene bijzondere soort van ingewandswormen beschreven heeft. Volgens Laennec was het een blaasworm, voortkomende uit eene in de ingewanden geopende cyste.

Ditridactýlus, pl. N. H., stelloopers, vogels met twee of drie voorteenen zonder achterteenen; **ditridactýlisch**, twee- of drieteenig.

Ditriglýph, f. gr. Arch., de ruimte tusschen twee triglyphen (z. a.) aan de dorische zuilen.

Ditrochæus, m. gr. Poët., een dubbele trochæus (z. a.), ook choreus genaamd, een versvoet van vier lettergrepen, waarvan de eerste en derde lang, de andere kort zijn (— u — u), b. v. Godsverceering.

ditta, it. Merc., het onderschrift der brieven of wissels van eenen koopman in zijne handelszaken, de naam, onder welken een handel gevoerd wordt, z. v. a. **firma**.

Ditanaclāvis, f. gr.-lat., een door Muller te Weenen in 1800 uitgevonden regtopstaand piano-forte met perpendicular gespannen snaren.

Dittopie, f. gr., z. v. a. **diplopie**.

diu, lat., bij dag; lang.

Diurésis, f. gr. Med., ruime pisafscheiding; **diureticum**, n. een pisdrijvend middel; **diuretisch**, pisdrijvend.

Diurnaal, n. nw lat. (*diurnāle*, v. *diurnus*, a. *vn.*, dagelijksch), een dagelijksch gebedenboek der r. k. geestelijken, een uittreksel uit het brevier; **diurnalist** of **diurnist**, m. een dagloonschrijver, een dagboekhouder, dagbladschrijver.

Diurniteit, f. lat. (*diurnitas*), de langwyligheid, langdurigheid.

diva, f. lat., de goddelijke, zalige; *divae memoriae*, zaliger gedachtenis.

divagéren, lat. (*divagāri*) af- of rond-dolen; **divagātie**, f. de afdwaling; het rondsdoelen.

Divan, m. perz., koninklijk hof, gerechtshof, tolkantoor, het hoogste staatscollegie bij de ottomansche porte, de turksche staatsraad, de geheime raadsvergadering des turkschen keizers, *diwāni humajūn*, d. i. doorkuchtige divan geheeten; ook eene lage, met kostbare tapijten en vele geborduurde kussens voorzien sofa in het oosten; eene verzameling van geschriften of opstellen, inz. gedichten; **divan-begui**, m. de oppertoeziener eener regtbank in Perzië, aan wien de chans onderworpen zijn; **divankiasibleri**, pl., de schrijvers in den divan.

Divano, m. eene rekenmunt te Masuah, waarvan 112 in een pataca gaan.

divendéren, lat. (*divendēre*), aan velen verkoopen.

Divaricātie, f. lat. Med., takwijze verdeling eener ader; afwijking.

divelléren, lat. (*divellēre*), uiteenscheuren, in stukken scheuren.

divergéren, nw lat. (*divergēre*, v. *di* = *dis*, uit elkander, en *vergēre*, zich neigen, rigten), uiteen gaan, afwijken, afdwalen, zich meer en meer van elkander verwijderen; van eene andere meening zijn; **divergént** of **divergérend**, uiteenlopend, b. v. **divergerende lijnen**, zulke, die niet parallel zijn, die dus, na elkander gesneden te hebben, zich steeds verder van elkander verwijderen; in de analysis heet eene oneindige reeks **divergerend**, als hare leden steeds grooter worden, hoe verder zij zich van den aanvang verwijderen (vgl. **convergeren**); afwijkend; **divergéntie**, f. het uiteenloopen, de verwijdering van twee lijnen in de meetkunde; **diverginérvisch**, **divergivénisch**, Bot., met uit elkander gaande ribben of aderen.

Diversorium, n., z. v. a. **deversorium**.

divertéren, lat. (*divertēre*), scheiden, afwenden, verwijderen; van daar fr. (*divertir*, eig. aftrekken, afleiden), iemand of zich-zelfen vermaken, verlustigen, ge-

noegen geven; **divers** (lat. *diversus*, a, um), verscheiden, menigerlei, b. v. **diverse waren**; *diversa sed una*, verscheidenheid doch eenheid, de zinspreuk van een geleerd genootschap te Dordrecht, opgericht in 1816; **diversicölor**, van verschillende kleur; **diversiförisch**, Bot., verschillende bloemen dragende; **diversifölsch**, met verschillende bladeren; **diversiförm**, van afwisselende gedaante; **diversispörisch**, Bot., zaden van verschillende vorm bevattende; **diversiteit**, f. de verscheidenheid, ongelijkheid, menigvuldigheid; **diversie**, f. de afleiding, andere wending, Mil., een zijdelingsche of rugwaartsche aanval, een dwarsaanval, onverwachte wending, veranderde rigting, verjdeling van zekere oogmerken; ook verstrooijing, gedachten-afleiding, zorgenverdriving, afleiding; **divertiménto**, n. it. Muz., een tijdkortend, aangenaam muziekstuk, eene soort v. ligtgezette potpourri, een stuk tot ontspanning, vermaak, verlustiging; in Frankrijk de muziekstukken tusschen de afzonderlijke bedrijven op het toneel, ook *entre-actes* geheeten; **divertissant**, fr. (spr. — *tiesang*), verlustigend, vermakelijk, aangenaam, tijdkortend; **divertissement**, n. fr. (spr. — *tiessmáng*), de verlustiging, uitspanning, het vermaak, tijdverdrijf; vroeger de op elkander volgende dansnummers in eene opera, nu een klein ballet, waarin de afzonderlijke dansstukken zonder eigentlijken samenhang op elkander volgen; Muz., z. v. a. **divertiménto**; ook vervreemding, verduistering van goederen enz.

dividären, lat. (*dividère*), deelen, verdeelen, indeelen; Arith., onderzoeken hoe menigmaal een getal (*divisor*) in een ander (*dividénd*) begrepen is, of welk gedeelte het eene getal van een ander is; *divide et impèra!* verdeel en heersch! verbreek de eendragt uwer tegenpartij, om zoo te gemakkelijker te zegeprelen: eene grondstelling van macchiavellistische staatkunde; *divide in partes aquales*, afgek. *div. in part. aeg.*, op recepten: verdeel het in gelijke deelen; **dividéndus**, of afgek. **dividénd**, m. Arith., het te deelen getal, het deeltal; de **dividénde**, Merc., de te deelen winst, het aandeel, dat elken deelhebber in eene maatschappij na verhouding zijner actiën of inlagen op bepaalde tijden van de winst wordt uitgedeeld; **dividúum**, n. het deelbare; **dividualiteit**, f. nw lat., de deelbaarheid; **divisibel**, deelbaar; **divisibiliteit**, f. de deelbaarheid; **divisie**, f. lat. (*divisio*), de deeling, indeeling, inz. Arith., de deeling der getallen, eene der 4 rekenkunstige hoofdbewerkingen; Mil., eene grootere of kleinere legerafdeeling; **divisor**, m. Arch., de deeler; dat getal, waardoor een ander gedeeld wordt; **divisorium**, n.

nw lat., een deelingswerktuig, de deelingsschijf der uurwerkmakers.

Dividivi, pl. Bot., de peulen van eenen boom (*poinciána cortaria*) in West-Indië, die tot zwartverwen en looijen van het leder gebruikt wordt.

divin, fr. (spr. *divèng*; lat. *divinus*, a, um), goddelijk, hemelsch, voortreffelijk, overheerlijk; **diviniteit**, f. de godheid, goddelijkheid.

divinéren, lat. (*divinäre*, d. i. eig. door goddelijke ingeving waarnemen), raden, voorzeggen, voorgevoelen, waarzeggen; **divinatie**, f. het voorgevoel, vooruitzien, het waarzeggen, voorspellingsvermogen, *divinatie* vermogen; **divinátor**, m., **divinatrix**, f. de waarzegger, — ster; **divinatörisch**, waarzeggend, voorspellend.

Diviniteit, z. ond. **divin**.

divisibel, **divisie**, **divisor**, enz., z. ond. **divideren**.

Divortium, n. lat., de scheiding, echtscheiding; **divortéren**, nw lat., uit elkander gaan, scheiden; **gedivorteed**, gescheiden.

divulgären, lat. (*divulgäre*), bekend maken, verbreiden, uitstrooijen, ruchtbaar maken; **divulgatie**, f. de ruchtbaarmaking, uitstrooijing, verbreiding, bekendmaking; **divulgátor**, m., **divulgatrix**, f. de verbreider, — ster.

Divulsie, f. lat. (v. *divellère*, vancen scheuren), de verscheuring.

Divus, m. lat., de goddelijke, vergode, zalige.

Diwan, z. **divan**.

Diwohart, m., de leendienst in Bretagne.

dix, fr. (spr. *dies*), tien; **dixsept** (spr. — *sét*), zeventien; **dixhuit** (spr. *dizwiet*), achttien; **dixneuf**, negentien; **dixhuitain** (spr. *dizwitèng*), Manuf., fransche lakens, waarvan de ketting 1800 draden heeft; **dixième**, f. Muz., een interval van negen toonen of van een octaaf en terts; **dizain** (spr. *dizèng*), Poet., een gedicht van tien verzen, een dichtstuk uit tienregelige stanza's of strophen bestaande.

dixi, lat. (v. *dicère*, zeggen), ik heb het gezegd; ik heb (mijne rede) geëindigd, ben klaar; *dixi et salvavi animam*, ik heb het gezegd of beleden en mijne ziel gered (of mijn geweten gerust gesteld).

Djabi, m. turk., de gaarder van de inkomsten eener moskee.

Djengel, m. ind., eene met struikgewas bedekte steppe.

Djeri, n. arab., het arabische oorkondenschrift.

Djuins, pl., eene secte v. Hindoes, merkwaardig om hunne hoogst buitensporige denkbeelden v. tijdrekening; hunne gewijde boeken spreken van 200,000,000,000,000 sagaras of oceanen van jaren; één sagara doet 1000,000,000,000,000 palias, en een palia bevat de tijdruimte, die er zou

vereischt worden om een' zeer diepen, met menschenharen gevulden put te ledigen, als men men er elke honderd jaar één haar-tje uitnam.

do, f. it. Muz., de eerste toon in het octaaf, tegenwoordig in plaats van *ut* gebezigd.

Doalium of **doarium**, n. mid lat. (fr. *douaire*), Jur., het weduwenbezit, z. v. a. **dotalium**.

Dobléro, m. sp. (v. *doble*, dubbel), eene kleine rekenmunt op Majorca, = 1 cent ruim.

Doblon, m. (it. *doblone*, fr. *doublon*), eene spaansche goudmunt, dubbelstuk, dubbelpiaster, geldende omstreeks 20 gl. naar den ouden muntslag (z. ook *piaster*).

Dobráo, eene goudmunt in Portugal van 24600 reis, = 81 gl. 37 ct. innerl. waarde; men heeft daarvan halve, vijfde (lisbonine, moeda d'ouro), tiende ($\frac{1}{2}$ lisbonine), twintigste (milreis) en vijftigste (gouderusade) naar evenredigheid; **dobra**, eene andere port. goudmunt, thans van 15000 reis, = 43 gl. 27 ct. innerl. waarde; in Brazilië heeft de **dobra** of **dobra** 12,800 reis = 43 gl. 40 ct.

doceren, lat. (*docere*), leeren, onderwijzen; eene leervoordragt houden; *docendo discimus*, al leerende leert men, of door anderen te onderwijzen oefent men zich-zelfen; **docent**, m. een leermeester, inz. op hogeschoolen; **dociel**, (lat. *docilis*), leerzaam, vatbaar, begripelijk, gedwee, buigzaam; **dociliteit**, f. leerzaamheid, vatbaarheid, gedweehed; *docti male pingunt*, de geleerden schrijven eene slechte hand; **doctor**, m. eig. een leeraar; de titel van den hoogsten academischen graad in de godgeleerdheid, wijsbegeerte, regtsgeleerdheid enz., inz. voor doctor der geneeskunde, een met die waardigheid bekleed geneesheer, arts; **doctors-diploma**, n. de oorkonde, het bewijsstuk van het doctorschap; **doctoraat**, n. nw. lat., de waardigheid van doctor; **doctoreeren**, doctor worden of willen worden; ook de geneeskunde uitoefenen; **doctorándus**, m. die zich den doctors-titel waardig heeft betoond en op het punt staat om doctor te worden; **doctrina**, fr. *doctrine*, f. de geleerdheid; de leer, wetenschap, kunst; *doctrinâ et amicitriâ*, voor geleerdheid en vriendschap, de zinspreuk van een aanzienlijk genootschap te Amsterdam, opgericht in 1788; **doctrinaal** of **doctrinair**, nw. lat., geleerd, wetenschappelijk; **doctrinaires**, pl. fr., eene politieke partij in het jongste Frankrijk, die den Staat naar wetenschappelijke theoriën ingerigt, en monarchie en democratie ineen gesmolten wil hebben.

Dochmūs, m. gr. (v. *dochmē*, f. eene span) of **dochmische versvoet**, Poët., een vijflettergrepige versvoet, waarvan de eerste en vierde lettergreep kort, de overige

lang zijn (— — — —), b. v. gedenkwaardigheid.

Docimasie, f. gr. (v. *dokimázsein*, beproeven), de toetsing, inz. der metalen; *docimasia pulmōnum*, de longenproef; *docimasia medicamentorum et venenorum*, de beproefing van artsenijen en vergilten; **docimasologie** of **docimastiek**, f. de toets- of proefkunde, de kunst om den aard en de evenredigheid der elementen te bepalen, die eene mijn of een erts uitmaken; **docimasicon**, n. een onderzoekingsgeschrift, toetschrift.

Document, n. lat. (*documentum*, pl. *documenta*, v. *docere*, leeren; eig. wat tot leering dient), de oorkonde, het bewijsstuk, stuk; *documentum alienum*, n. een vreemd bewijsstuk, dat niet onderteekend is van dengene, omtrent wien het bewijzen moet; *d. discretum*, een stuk, dat den bijzonderen grond der verpligting bevat; *d. indiscretum*, een stuk, dat enkel de verpligting, zonder den grond daartoe, bevat; *d. insinuationis*, het stuk der dagvaarding; *d. privatum*, eene oorkonde, welke door een' niet geregtelijk' persoon is opgesteld; *d. publicum*, eene openlijke, van de overheid komende oorkonde; *d. quasi publicum*, eene zoo goed als openlijke oorkonde, d. i. die door eenen notaris vervaardigd en door drie getuigen onderteekend is; *d. referens*, eene oorkonde, die op eene andere betrekking heeft, of waarin eene andere aangehaald, daarop verwezen wordt; *d. relatium*, de aangehaalde oorkonde; *documenta noviter reperta*, nieuwelings ontdekte oorkonden of bewijsstukken; **documenteren**, nw. lat., met oorkonden staven, in regten geldig bewijzen, iets met bewijsstukken voorzien.

Dodane, m., z. **dos d'ane**; **dotarium**, z. **dotarium**, z. ond. **dos**.

Dodecaëdk, f. gr. (v. *dōdeka*, twaalf), of **dodecaëdisch systeem**, n. Arith., het twaalf-tallig stelsel (v. Leibnitz); **dodeca-dactylon**, n., z. **duodenum**; **dodecaëdron** n. of **dodecaëder** m. een door 12 regelmatige vijfhoeken ingesloten ligchaam met 20 hoeken, 30 kanten en 100 diagonalen; **rhomboidale dodecaëder**, een door 12 vierhoeken ingesloten ligchaam; **triangulaire** of **pyramidale dodecaëder**, eene dubbel zeszijdige pyramide, een door 12 driehoeken begrensde ligchaam; **dodecaëdraal-getallen**, die polygonaal-getallen (z. a.), welker derde verschillen gelijk 27 zijn, als: 1, 20, 84, 220, 455, 816 enz., en welke men verkrijgt door v. h. 9voudig quadraat eens getals het 9voud des wortels af te trekken, bij de rest 2 te voegen en de som met de helft des wortels te vermenigvuldigen, b. v. $20 = [(2^2 \times 9) - (2 \times 9) + 2] \times 1$; $84 = [(2^2 \times 9) - (3 \times 9) + 2] \times 1\frac{1}{2}$ enz.; **dodeca-fidisch**, gr.-lat., twaalfdeelig, twaalfvoudig

gespleten; **dodecagoon**, m. gr., een twaalfhoek; **dodecagonaal-getallen**, die polygonaal-getallen, welke tweede verschillen gelijk 10 zijn, als: 1, 12, 33, 64, 105, 156 enz. en welke men verkrijgt als men een geheel getal met zijn 5voud min 4 vermenigvuldigt, b. v. $12 = 2 \times (10 - 4)$, $33 = 3 \times (15 - 4)$ enz.; **dodecagynia**, f. Bot., twaalfstijligen, eene orde van de 11de klasse van L.; **dodecagynisch**, twaalfstijlig; **dodecandria**, pl., twaalfhelmigen, planten met meer dan 10 en minder dan 20 meeldraden in eene tweeslachtige bloem, de 11de klasse in het stelsel van L.; **dodecandrisch**, daartoe behorende; **dodecapetalisch**, twaalf bloembladeren hebbende; **dodecarchie**, f. de heerschappij der twaalf; **dodecarchen**, pl., de twaalfmannen, de leden van den raad der twaalf heerschers; **dodecatemōrion**, n. het 12de deel van eenen cirkel; **dodecathēon**, n. het afgodskrnid, hetwelk onder de primulaeën behoort; **dodichēdron**, n. eene figuur met twaalf zijden en twaalf hoeken.

Dodra, f. een oud-rom. drank, uit velerlei bestanddeelen bereid.

Dodrans, m. een oud-rom. gewigt v. 9 unciae; of als vochtmaat. = $\frac{2}{3}$ sextarius, in 't algemeen drie vierde deelen.

Dogana, f. it., z. v. a. douane.

Dogandschi-baschi of **dogand**, de grootvalkenier des turk. keizers.

Doge, m. it. (spr. *do-dzje* v. h. lat. *dux, ducis*, aanvoerder), de heirvoerder, hertog, een titel van het voormalig opperhoofd der regering te Venetië en te Genua; **dogale**, m. een staatskleed der Venetiaansche edelen.

Dog, m. een groote engelsche hond.

Dogger, **dogboot** of **doggerboot**, f. een vaartuyg bij de vischvangst op de Doggersbank.

Dōgma, n. gr., eig. meening (v. *dokēn*, meenen, gelooven), eene leermeening, leer; eene leerstelling, een leerpunt, leerstuk, een **theologisch dogma**, eene geloofsstelling, een leerstuk des geloofs, geloofsartikel; **dogmatiek**, f. de leerkunst, het leerstelsel eener wijsgeerige of godsdienst-school of partij, inz. de stelselmatige of wetenschappelijke kennis der christelijke geloofsleer, met uitsluiting van de leer der pligten of de moraal; **dogmaticus**, m. een leeraar der geloofsleer; de aanhanger van eenen bepaalden leervorm in deze of gene wetenschap: zoo droeg b. v. in de geneeskunde vroeger die secte den naam van **dogmatici**, welke door redenering het wezen-zelf der ziekten en hare verborgene oorzaken trachtte op te sporen; **dogmatisch**, leermatig, in den onderwijstoon; leerstellig, inz. de christelijke geloofsleer betreffende; **dogmatiseren**, leerstellingen, geloofsartikels voordragen, ook op beslis-

senden toon spreken; valsche of gevaarlijke leerstukken opwerpen; **dogmaticismus** of **dogmatismus**, n. in 't algemeen de streng wetenschappelijke leerwijze of voordragt; inz. eene iets als waar en zeker stellende leerwijze in de wijsbegeerte, in tegenst. met het **criticismus** en **scepticismus**; **dogmatologie**, f. de leer der geloofsstellingen; **dogmatopœia**, f. het uitvinden of vormen van leerstellingen.

Dok (eng. *dock*, mid. lat. *doga, doccia*, gracht), eene door kunst gemaakte, met deuren afgeslotene waterkom tot opneeming van schepen. Men heeft **natte** en **drooge dokken**; de eerste bekleeden de plaats eener haven en veilige ligplaats; de tweede, uit welke het bij den vloed ingelaten water óf met de ebbe wegvloet óf uitgepompt wordt, dienen tot het onderzoeken en kal-fateren der schepen.

Dolābra, f. lat., eig. bijl, schaaf; Chir., het krulwijze windsel (de naam is ontleend van de spiraalsgewijze gangen, welke met de opperolde schaafluk overeen komen).

dolce, it. (spr. *dóltsje*), *dolcemente* en *dolciato* (spr. —*tszjato*), ook *con dolcezza*, *con dolce maniere*, Muz., liefelijk, zoetvloeiend, zacht, teeder, aanvallig; *dolcissimo*, zeer zacht; het *dolce far niente*, het zoete nietsdoen, het ledig zijn, ledig loopen; **dolce fluit**, eene verouderde dwarsfluit; eene fluitstem der orgels; **dolciaan**, z. **dulciaan**.

Dolchen of **dölehein**, n. hoogd., de naam eener oude lotharingsche zilvermunt, zoo geheeten naar den stempel, die een' uit de wolken komende dolk voorstelde.

Doleāncen, pl. fr., klaagliederen, weeklagten.

dolente, *do'entemente*, *dolorosamente*, *dolorose* of *doloroso*, ook *con dolore* of *con duolo* (spr. *dólo*), it. Muz., smartelijk, weemoedig, klagend, treurig.

Doleriet, n. (v. h. gr. *dóleros*, bedriegelijk? vgl. *apatiet*), Min., de vlotgroensteen, eene delfstof uit veldspath, augit en magneet-ijzer zamen gesteld.

Dolfijn, z. **delphijn**.

dolichocērisch, gr. (v. *dolikos*, lang), met lange voelspriet; **dolichodērisch**, met langen hals; **dolichopódisch**, langvoetig.

Dolichos m. gr. Bot., de slingerboom, welke tot de familie der penldragers behoort.

Dolium, m. een poolsch gewigt van ruim 11½ centenaar; eene maat voor natte waren, = 63,7 ned. kan; ook lat., eene ton; **doliolum**, n. een vaatje, tonnetje; **dolio-loïdisch**, naar een tonnetje gelijkende, vatvormig.

Dollar, m. eng. (v. *daalder, thaler*), een daalder, eene zilvermunt in Mexico, ook *peso* genoemd; in de Vereenigde Staten, waar hij ook *piaster* heet, verdeeld in 100

centen, in Engeland verdeeld in 5 shillings, alle ongeveer = 2½ gl.

Dollman of **doliman**, m. het wambuis, vest, een kort onderkleed met afhingende mouwen, onder den pels der husaren.

Dollondsche verrekijker, ook kortweg **dollond** genoemd, m. een achromatische (kleurlooze) verrekijker, die gemaakt is óf door den Engelschman John Dollond, (gest. 1761), den uitvinder der uit crown- en flintglas zamengestelde achromatische kijkers, óf door diens zoon, óf wel door anderen volgens de door hen uitgevondene en verbeterde inrigting.

Dolmens of **folmens**, pl., opgerigte steenen, rotsblokken, in horizontale ligging op voetstukken van dezelfde stof geplaatst, behoorende tot de eredienst der druiden.

dólmetschen, hoogd. (spr. —sjen; waarschijnlijk van slav. oorsprong), uit eene vreemde taal in eene bekende, inz. mondeling overzetten, vertolken; **dólmetscher** of **dólmetsch**, m. (russ. *tolmatsch*, poolsch *tlumacz*, tartaarsch *tulmasch*), een overzetter, vertolker, tolk.

Dolomiet, m. (fr. *dolomie*), Min., eene uit koolzuur, kalk- en talkaarde bestaande kalksteensoort, zoo geheeten naar den franschen geognost Dolomieu (gest. 1801), die het eerst de eigenschap daarvan deed kennen.

dolorose, z. *dolente*.

dolus, m. lat., het bedrog, de list; inz. het oogmerk om iemand te benadeelen, opzettelijke belediging; *dolus bonus*, Jur., eene goede, d. i. veroorloofde, onschuldige, welgemeende list; *d. ex proposito*, een opzettelijk bedrog; *d. malus*, eene slechte, schadelijke list, arglistigheid; *dolo malo*, arglistigerwijs; *dolus manifestus*, een handtastelijk, klaarblijkelijk bedrog; *d. praesumtus*, een voorondersteld, vermoed bedrog; *dolose*, bedriegelijk, arglistig, opzettelijk benadeelend.

Dom, port., z. v. a. **don** (z. a.).

Dom, m. (mid. lat. *doma* en fr. *dôme*, koepel, it. *domo*, hoofdkerk, v. h. lat. *domus*, huis, bij verkorting voor *domus domini*, huis des Heeren; eene andere, maar min waarschijnlijke afleiding is die van D. O. M., de voorletters van *deo optimo maximo*, het opschrift van Jupiters tempel te Rome en later dat van vele christenkerken, welke letters het onkundig volk als een woord las); z. v. a. **domkerk**, eene hoofdkerk van een' aartsbisschop, bisschop of kapittel, in Z. Duitschland ook **münster** geheeten; de hoofdkerk eener stad; inz. eene kerk met een koepeldak, en in ruimer beteekenis ieder koepelvormig dak en groot gebouw met zulk een dak; **domkapittel**, n. het kapittel of collegie der kanunniken, kapittel-, stichts- of domheeren aan eene bisschoppelijke of aartsbischoppelijke kerk;

domscholen of **stichtsscholen**, in de middel-eeuwen die scholen, welke bij de domstichten of cathedraalkerken bestonden en door geestelijken bestuurd werden; zij dagteekenen hoofdzakelijk van Karel den groote; in die scholen werd gewoonlijk alleen het trivium (z. a.), zeldzamer al de zeven vrije kunsten onderwezen.

Domein, f. fr. *domaine*; v. h. mid. lat. *domanium*, oud-lat. *dominium*, heerschappij, v. *dominus*, heer), het erigoed, kroon- of kamergoed; de eigendom van den vorst of den staat, waaruit zekere inkomsten getrokken worden, die soms tot bepaalde oogmerken bestemd zijn; zij zijn deels verveemdbaar of kunnen verpacht worden, b. v. jagt en visscherij, heide- en duingrond, enz., deels onverveemdbaar, zooals paleizen, tuinen, kroonjuweelen enz.; **domein-inspecteur**, m. de opziener over zulke goederen.

Domestieken, pl., v. h. lat. *domesticus*, a, um, huiselijk), huisbedienden, dienstboden, knechts en meiden; ook huisgenooten; *testes domestici*, lat., de huiselijke of huisgetuigen; *domestica cautio*, f. handschrift: *d. persona*, f. een huisgenoot; *d. jura*, pl., de inlandsche regten, landsgebruiken; *furtum domesticum*, m. een huisdiefstal; **domesticéren**, verhuiselijken; huiselijk of tot huisdier maken; **domesticatie**, f. de verandering van wilde in tamme of huisdieren, temming, tammaking.

Domicélla, f. mid. lat., verklw. v. h. lat. *domina*, gebiedster, vrouw), eene stiftsdame, stiftsjuffer; **domicéllus**, m. een jonge stiftsheer, die nog geene zitting of stem in het kapittel heeft; **domicellus**, **domicélla**, certijds ook de titels van prins en prinsessen.

Domiciliüm of **domicilie**, n. lat., de woning, behuizing, woonplaats, huisvesting, het verblijf; Merc., de plaats, waar een wissel ter betaling is aangewezen; **domicilie kiezen**, eene plaats en woning aanwijzen, waar men te bespreken, te dagvaarden is enz.; *d. citandi et executandi*, de vaste woonplaats, die, waar men zijn beroep uitoefent; *domicilium habitacionis*, de woonplaats; *d. originis*, de geboorteplaats; *d. necessarium*, het gedwongen verblijf; *d. voluntarium*, de vrijwillige verblijfplaats; **domiciliéren**, nw lat., woonachtig, gezeten zijn; ook eenen wissel, die betaalbaar is op eene plaats, waar geen wisselhandel plaats heeft of waar de acceptant geene fondsen heeft, ter betaling op eene wisselplaats aanwijzen; de wissel zelf heet dan **gedomiciliéerde wissel**; **gedomiciliéerd**, woonachtig, met der woongezeten; **domiciliaat**, n. de aangewezen betaler van een' **gedomiciliéerden wissel**; **domiciliair bezoek**, de huiszoeking; **domiconium**, n. de maaltijd te huis; **domifi-**

cātie, f. nw lat., de verdeling des hemels in twaalf huizen; **domificeren**, in huizen verdeelen.

Domina, **domine**, **domineren**, **domino**, z. ond. **dominus**.

Dominoterie, f. fr., de handel in gemarmerd en ander gekleurd papier; in behangselpapier enz.

dominus, m. lat., de heer, huisheer, het hoofd des huizes, *dominus usufructuarius* of *utilis*, de vruchtbruiker; **domīne** (*vocativus* v. *dominus*), Mijnheer, heer, de titel, dien men in de wandeling aan de protestantsche geestelijken in Nederland geeft; *dominus vobiscum*, de Heer zij met u; **domīna**, f. de gebiedster, de vrouw des huizes, abdis; **domīno**, m. it., eig. heer; inz. een geestelijke; de winterkleeding v. een' geestelijke, die hoofd en gezicht bedekt, van daar een maskerkleed, maskermantel, vermommingskleed; ook een spel, bestaande uit langwerpige vierkante stukken van ivoor of been, doorgaans steenen genoemd, die op eene zijde met punten ofoogen zijn geteekend; **domino** maken, **domino** zijn, dat spel winnen, den laatsten steen aanzetten; — **dominīca**, f. lat. (*dominica*, scil. *dies*, v. *dominicus*, a, um, den Heer betreffend, hem toebehoorend), de dag des Heeren, zondag; *dominica in albis (stolis)*, de witte zondag; eerste zondag na Paschen, z. v. a. *quasimodogenīto*; **dominicāle**, m. een oud hoofdhuifel der vrouwen, waarmede zij ten h. avondmaal gingen; **dominicāners**, monniken, tot de orde van St. Dominicus of Domingo de Guzman, (gesticht in 1215 te Toulouse) behoorende, ook *predicatōres* of predikheeren genoemd, wegens hunne bestemming om tegen de ketters te prediken, thans alleen nog in Spanje en Portugal gevonden; **dominīcum**, n. het kerkvermogen, de schat der kerk; — **dominēren**, lat. (*domināri*), heerschen, beheerschen, gebieden, den heer spelen; het wordt ook gebezigd van verhevene plaatsen, van welke men eene zekere uitgestrektheid lands overziet, of die de lager liggende in bedwang houden: uitsteken, overzien, beheerschen, bestrijken, beschieten kunnen; **dominānt**, heerschend, sterker, de overhand hebbende; **dominānte**, f. Muz, de heerschende quint van den toon, waaruit een stuk gezet is; **dominātie**, f. de beheersching, heerschappij, overmagt, geweld; **dominātor**, m. de heerscher, beheerscher; — **dominīum**, n. de heerschappij, de magt over iets, het regt van beheer of eigendom; de eigendom-zelf, eene vrije bezitting, het gebied, riddergoed; *dominium analogicum*, een beperkt eigendomsregt; *d. civile*, burgerlijk eigendom; *d. directum*, oppereigendom (zonder regt van vruchtgebruik); *d. divinum*, goddelijk eigendom; *d. eminentis*, oppereigendomsregt van den

staat, het regt van onteigening van gronden, het afbreken van huizen, enz. tot welzijn van het algemeen; *d. fictum*, regtens als voorhanden aangenomen eigendom; *d. humanum*, menschelijk eigendom; *d. irrevocabile*, onherroepelijk eigendom; *d. liberum*, vrij eigendom; *d. minus plenum*, onvolkomen, beperkt eigendom; *d. naturāle*, natuurlijk eigendom, uit het volksregt voortvloeiende; *d. plenum*, volle eigendom; *d. publicum*, openbaar eigendom; *d. restrictum*, z. v. a. *d. minus plenum*; *d. revocabile*, herroepelijk eigendom; *d. subalternum*, een ondergeschikt eigendom; *d. superius*, z. v. a. *d. directum*; *d. utile*, het regt van vruchtgebruik op een vreemd voorwerp; *d. verum*, waar eigendom.

Don, sp., of **dom**, port. m. (uit h. lat. *dominus*), heer, een titel voor mannen van rang en aanzien in Spanje en Portugal, gelijk **donna**, port., **doña**, sp. (spr. *donja*) die voor aanzienlijke vrouwen is; beide titels staan enkel bij de voornamen, b. v. Don Pedro, Dom Miguel, donna Maria, dona Christina; voor de enkele geslachtsnamen gebruikt men *senhor*, *senor*, *senhora*, *senora* (z. die woorden); **donna**, it. (v. h. lat. *domīna*, vrouw, meesteres, gebiedster, geliefde, minnares.

dona, z. ond. *donum*.

Donacieten, z. ond. **donax**.

Donarium, n., pl. *donaria* of *donariēn*, offergiften, geschenken, vereering.

Donaat, m. eene lat. spraakkunst voor de scholen, zoo geheeten naar Ælius Donatus, een' beroemd' rom. taalleeraar der 4de eeuw.

Donatair, **donatie**, **donatief**, z. ond. *donum*.

Donatisten, pl., eene chr. secte in de 4de eeuw, door bisschop Donatus Magnus te Carthago gesticht.

Donax, m. gr. (eig. riet, pijl), N. H., de driehoeksdoulet; Bot., tuinriet, cyprisch riet; **donacia**, rietkevers, welke op waterplanten en voornamelijk op het riet leven (van daar de naam); **donacieten**, pl., versteende driehoeksdouletten.

Donderdag, m. (eng. *thursday*, zweedsch *torsday*, deensch *thorsday*), de vijfde dag der week, zoo geheeten ter eere van den deutschen God Donar of Thor (z. a.); de fr. benaming *jeudi* (spr. *zj*) is gevormd uit het latijn *jovis dies*, de dag van Jupiter; **witte donderdag**, bij de R. K. de donderdag voor Paschen (bij de Duitschers groene, bij de Franschen heilige donderdag geheeten); **vette donderdag** (fr. *jeudi gras*), de donderdag na aschdag; **donder-machine**, f. fr., een werktuig tot nabootsing des donders op het tooneel.

Donjon, m. fr. (spr. *dongzjóng*), slot-toren, vestingtoren; kerker.

Donna, z. ond. **don**.

Don Quixote, sp. (spr. — *kichôte*) of **don Quichote** (spr. *dong kisjött'*), een dolend ridder, zot avonturier; eig. de eigen-naam des dolenden ridders van la Mancha in den beroemden satirischen roman des spaanschen dichters Cervantes; **donquixotiádes** of **donquichoteriën**, pl., avontuurlijke malle streken en vertellingen; **donquichotismus**, n. de gekkellijke zucht naar avonturen.

donum, n. pl. **dona**, lat., een geschenk, eene gift, gave; *donum continentiae*, de gave der onthouding, de kuisheid; *donum docendi*, de gaaf van te onderwijzen; *donum gratuitum*, n. lat., **don gratuit**, n. fr. (spr. *dong ghratwi*), eene vrijwillige gift of opbrengst; *dona paraphernalia*, pl., bruids- of huwelijks-geschenken; **donéren** (lat. *donāre*), schenken, beschenken; **donataire** of **donataris**, m. nw lat., de geschenkeaannemer, begiftigde; **donatie**, f. eene geregteijk gedane gift of schenking; *donatio ad pias causas*, eene schenking tot weldadige stichtingen; *d. conditionata*, eene voorwaardelijke schenking; *d. honoris causa*, een eergeschenk; *d. illicita*, ongeoorloofde schenking; *d. impropria*, een oneigentlijk, niet enkel uit mildheid voortvloeiend geschenk; *d. inofficiosa*, eene met den pligt strijdige schenking, d. i. zulk eene, waarbij de gever zijnen pligt jegens zijne erven te kort doet; *d. inter vivos*, eene schenking bij levenden lijve, *d. mortis causa*, schenking bij sterfgeval; *d. onerosa*, eene met opoffering verkregen schenking; *d. pura*, eene onvoorwaardelijke schenking; *d. reciproca*, een wederzijdsch geschenk; *d. relata*, eene op verplichting gegronde schenking; *d. remuneratoria*, eene vergeldende, uit dankbaarheid voortvloeiende schenking; *d. sub modo*, schenking tot een bepaald doel; **donatief**, n. of **donatief-gelden**, z.v.a. *donum gratuitum* (z.a.); **donator**, m. de schenker, vermaker; **donatrix**, f. de schenkster.

Doomsday-book, n. eng. (spr. *dóems-deeboek*), het grootte engelsche leen- of grondboek, vervaardigd onder Willem den veroveraar.

Doppia, f. it. (d. i. eig. dubbele), eene ital. goudmunt van verschillende waarde, ook **pistool** geheeten: te Venetië = 10 gl. 10 ct.; te Lucca = 7 gl. 99 ct.; te Modena = 9 gl. 88 ct.; in den Kerkelijken staat: die van Pius VI = 8 gl. 26 ct., van Pius VII = 8 gl. 20 ct., de **doppia romana nuova** = 8 gl. 12 ct.; in Sardinië sedert 1821 = 9 gl. 58 ct.; de oude van 1785 = 13 gl. 44 ct., die van 1786 en 1797 = 13 gl. 57 ct.; op Malta (*Louis d'or*) = 11 gl.

58 ct., allen naar innerlijke waarde; **doppietta** of **doubletta**, f. eene goudmunt in Sardinië van 5 lire, = 4 gl. 68 ct.; **doppio**, Muz., dubbel; *doppio uso*, Merc., dubbele vervaltijd.

Dorach, m. eene arab. maat, omtrent = 21 kan.

Doráda, f. fr. N. H., de goudkarper, een prachtig schoone visch in de Atlantische zee.

Dorage, z. ond. **doreren**.

Dorbar, m. de staatsraad in Indië.

Doreloterie, f. (oud. fr. *dorelot*, lieveling, waarsch. v. *dorer*, vergulden), allerlei banden en lintwaren en franjes van garen en zijde.

Doréma, n. gr. Bot., de ammoniakplant, door Szowiz op eene reize in Perzië ontdekt, de moederplant der ammoniakgom.

Dor emul, n. Merc., het oostindisch gebloemd neteldoek.

doréren fr. (*dorer*), vergulden, overtrekken, oneig. bemantelen, vergoelijken; **dorage**, f. (spr. — *ráazj'*) de vergulding; bij hoedenmakers het overtrekken met een fijner vilt, met fijner haren; **dorúre**, f. het verguldsel.

Doris, gr. vrouwenn.: de rijkbegaafde, rijke begiftigster of geefster, ook verkleind **Dorilis**.

Dorismus, n. de krachtige, harde en ruwe uitspraak (**dorisch dialect**) en volkseigenaardigheid der Doriers, een oud-gr. volksstam; in tegenst. met het **atticismus** en **ionismus**; **dorische bouworde**, de oudste en eenvoudigste gr. bouworde, naar denzelfden volksstam benoemd; zij heeft nagenoeg het karakter der toskaansche, maar verschilt daarvan in proportie en versiering.

dormant, fr. (spr. *dormáng*, v. *dormir*, lat. *dormire*, slapen), slapend, rustend; **dormant**, m. een pronkgeregt, een versierde schotel, die tot op het einde van den maaltijd op tafel blijft; **dormeuse**, f. eene slaap- of nachtmuts; een slaapwagen, rijtuig om in te slapen ingerigt; **dormitief**, n. nw lat., een slaapmiddel; **dormitōrium**, n. lat., de slaapkamer, de slaapzaal, inz. in kloosters; de begraafplaats, doodenakker.

Dorophaag, m. gr. (v. *dosis*, geschenk, en *phagein*, eten), iemand, die van geschenken leeft.

Dorothea, gr. vrouwenn.: geschenk Gods; eene soort van waternymph.

dorsaal, nw lat. (v. *dorsum*, rug), wat tot den rug betrekking heeft, b. v. **dorsale discipline**, **dorsale tucht**, ruggetucht, geeseling; **dorsale wervelen**, Anat., ruggewervelen; **dorsibránchisch**, lat.-gr., kieuwen op den rug hebbende; **dorsipárisch**, nw lat., de jongen op den rug barende; **dorsipédisch**, de voeten op den rug hebbende.

Dorstenia, f. Bot., eene netelplant van zweetdrijvende kracht, zoo geheeten naar den Duitschen geneesheer *Dorsten*.

Dortmannia, f. Bot., eene soort van klokbloem.

dos, f. lat. Jur., naar het rom. regt: het huwelijksgoed, uitzet, de bruidsgift, bruidschat; naar het Duitsche regt: de door den man aan de vrouw gegeven lijftogt, weduwengoed, weduwgift; *dos adventitia*, Jur., het huwelijksgoed, dat uit het vermogen van andere personen dan dat des vaders en vaderlijke bloedverwanten in regte opklimmende linie komt; *d. aestimata*, bruidschat, welks waarde door schatting bepaald is; *d. cauta*, *d. confessata* of *d. constituta*, een toeverzekerde, maar nog niet gegeven bruidschat; *d. inofficiosa*, een onpligtmatige uitzet, d. i. onevenredige, die de andere erven des gevers benadeelt; *d. praelegata*, een vooruitvermaakte bruidschat; *d. profectitia*, uitzet uit het vermogen des vaders of vaderlijke ascendenten; *d. promissa*, beloofde, toegezegde bruidschat; *d. putativa*, een vermeende bruidschat; *d. receptitia*, een uitzet, bruidschat, die na ontbinding des huwelijks tot den gever terug keert; — **dotaal** (lat. *dotālis*), het huwelijksgoed betreffende, daartoe behorende; **dotāles**, pl., lijfegene landlieden, aan een geestelijk sticht geschonken; **dotalia pacta**, pl., huwelijksverdragen, geslotene overeenkomsten omtrent het uitzet; **dotālium** of **dotalitium**, n. nw lat., de lijftogt, het huwelijksgoed, weduwgoed; **dotarium**, n. de tegengift, tegenuitzet voor de vrouw van den kant haars mans; **dotéren**, lat. (*dotāre*), begiftigen, een uitzet geven, ten huwelijk mede geven; ook met zekere inkomsten voorzien, b. v. eene kerk, school enz.; **gedoteerd**, begiftigd, uitgerust; eene dotatie hebbende; **dotatie**, **dotéring**, f. de begiftiging, medegift, uitrusting; schenking inz. van landerijen of goederen aan verdienstelijke staatsdienaars, veldheeren enz.

dos a dos, fr. (sp. *dozadó*), een dansterm: rug aan rug, of met de ruggen naar elkander gekeerd; ook vijandig gezind, in kwade verstandhouding; **dos d'ane**, m. (spr. *do-dáan'*), Arch., een ezelsrug, een gewelfboog in den vorm van een' ezelsrug, van boven spits enz., een zadeldak.

Dosis, f. gr., de gift, inz. de artsijgift, artsijmaat, d. i. zooveel op eenmaal ingenomen en gegeven wordt; **oneig. aandeel**, deel, hoeveelheid, b. v. hij heeft eene goede dosis verwaandheid, jaloezij enz.

dosséren, (v. h. fr. *dos*, rug, leuning), schuins doen afloopen, hellend, glooiend maken, b. v. eenen dijk; **dosséring**, f. de helling, glooiing b. v. van eenen wal, oever enz.; **dosseerplank**, een glooiingsmeter, eene hellingsmaat.

Dosōnes, pl., veelbelovers en weiniggevers, zoo geheeten naar *Doson*, een bijnaam van *Antigonus*, die gewoon was mild in zijne beloften, maar karig in hare nakoming te zijn; **dosōnisch**, veel belovend en weinig of niets nakomend.

dotaal, **dotatie**, **doteren**, z. ond. *dos*.

Dothiën, m. gr. Med., eene bloedzweer; **dothinerie** of **dothineritis**, f. (v. h. gr. *dothynē*, puist, bloedzweer, en *enteron*, ingewand), de onderbuikszenewkoorts, dus geheeten, omdat zij met een eigenaardig puistachtig uitslag van het laatste derde gedeelte van den kronkeldarm gepaard gaat.

Dottóre, m. it., de doctor, eene comische rol op het ital. tooneel, eene personage, die altijd veel schijngeleerdheid, met spreekwoorden en latijn doorspekt, uitkraamt.

Douairière f. fr. (spr. *doeāri-ër'*, van *douaire*, mid. lat.; **doarjūm**, weduwgoed), eene aanzienlijke weduwe, de bezitster van een' weduwengoed, lijftogt of *douaire*.

Douāne, f. fr. (spr. *doeān'*; it. *dogāna*, sp. *aduanā*, v. h. lat. *adjumentum*, mid. lat. *adohamentum*, *adoha* (z. a.), *dohāna*, d. i. hulp, opbrengst), de tol, het tolluis, tolkantoor, waar de in- en uitgaande regten betaald worden; de gezamenlijke tolwachters en tolbeambten; **douanenlinie**, de tolgrens; **douanier**, m. (spr. *doeāni-é*), een tolbeambte, tollenaar.

Doubla, m. eene rekenmunt te Algiers, ongeveer = 2½ gl.; ook eene zilvermunt te Tunis, waarvan 4½ een' piaster doen.

double, fr. (spr. *doebl'*), dubbel; **doublage**, f. (spr. *doeblāazj'*), het dubbelen, voeren, de dubbeling; de tweede plankenbekleding v. een schip; bij boekdrukkers: het bij vergissing dubbel zetten van een woord of geheelen regel; het zamendraaijen, twijnen of tweernen der zijde; **doublet**, m. een worp met dobbelsteenen, waarbij men twee azen, twee tweeën, enz. werpt; **doubllette**, f. iets dubbels, een dubbelstuk, b. v. dubbelhoek, dubbelmunt, d. i. een boek, eene munt, die tweemaal voorhanden is; ook een valsch edelgesteente van kristal, tusschen welks beide helften een gekleurd blaadje, foelie enz. ligt; eene lintbloem, zulk eene, die behalve de grondkleur eene enkele afzetkleur en breede, lintvormige strepen heeft; **doubléren**, verdubbelen, dubbel of tweemaal nemen; voeren, met voering voorzien; Mar., omzeilen, omvaren, b. v. eene kaap; in 't biljartspel: den bal over halen tegen den overstaanden hand of in een' der zakken; **doubléring**, f. de verdubbeling; **doublon**, z. **doblon**; **doublure**, f. de voering.

Douceur, z. ond. *doux*.

Douche, f. fr. (spr. *doesj'*) of **douchebad**, Med., een drop-, sproei- of gietbad; ook de lozingsbuis van eene waterkom;

douchéren, besproeijen, bedruipen, begieten.

Douillette, f. fr. (spr. *doeiljett'*), f. een zijden gewatteerd kleed, een gevulde vrouwenmantel. dien men des winters over de andere kleederen trekt; **douillettéren**, inhullen, omslaan, inwikkelen.

Douro, m. eene zilvermunt op de Canarische eilanden, = 2 gl. 50 ct.

doux, fr. (spr. *doe*), zoet, liefelijk, aangenaam, teeder, week, goedig, zachtmoedig, vriendelijk, stil; als adverb. **douce-ment** (spr. *does'máng'*), zoetjes, zachtjes, zonder gedruisch; als uitroep: zacht wat, hou! bedaard aan! **doucereus**, smakeloos, laf; **douceur**, f. (pl. **douceurs**), zoetigheid, liefelijkheid, aaminigheid, zachtheid, innemendheid, vleijerij; n. een geschenk, drinkgeld, kleine erkentenis of vereering.

Douzain, m. fr. (spr. *doezéng*), een gedicht van 12 verzen, eene oude fr. munt van 12 deniers.

Douzakh, in het magismus: een akelige afgrond, het verblijf van Abri-manes en de verdoemden, de hel der vuuraanbid-ders.

Douze-le-va, z. **paroli**.

Doxologie, f. gr. (v. **doxa**, meening, naam, eer enz.), de lofprijzing van God, het verheerlijkingsformulier aan het slot van het Onze Vader; ook de engelenzang: » *Gloria in excelsis Deo* etc. » of » Eere zij God in de hoogte; » **doxomanie**, f. de waanwijsheid, eigenwijsheid.

Dówager, f. eng. (spr. *douweedzjer*), z. v. a. **douairière**.

Doyen, m. fr. (spr. *doajéng*; van het lat. *decānus*), de oudste; de deken eener faculteit.

Draaibas, f. eene soort van ligt geschut op oorlogschepen, dat naar alle rigtingen kan draaijen. doorgaans alleen in de nabijheid des vijands gebruikt en met schroot en kartetsen geladen wordt.

Draak, m. eene soort van kleine hagedissen van den indischen archipel (*draco*, l.), die op boomen enkel van insecten leven. en aan de ouden onbekend waren; een phantastisch dier der oudheid, dat men de vreeselijkste slangengestalte, eene lengte v. 20—70 ellen, ontzettende kracht, een allerscherpst gezigt enz. toekende (zijn typus was misschien de *boa constrictor*); in de middeleeuwen een viervoetig monster met langen slangenstaart en twee vleugels, hetwelk de geharnaste ridders gingen bestrijden (waarschijnlijk aan den krokodil ontleend); een sterrebeeld aan den noordelijken hemel tusschen de *Lier* en den kleinen Beer, naar luid der fabel weleer de wachter der gouden appelen in den tuin der Hesperiden, door *Hercules* gedood en door *Jupiter* aan het pit-

spanseel geplaatst; oneig. een stuursch, toornig, ook wel misvormd mensch; **drac-nariï**, pl., draakdragers, de soldaten, die in de middeleeuwen bij openlijke processien het drakenbeeld, dat toen den duivel moest voorstellen, op eene lans droegen; ook de dragers der draken van bij de rom. keizers; **draakpenningen**, holle penningen met het beeld v. eenen draak.

Drachme, f. gr. (v. *drattomai*, ik vat met de vingers, dus eig. zooveel als men met de hand grijpen kan), de eenheid der oud-gr. zilvermunten, zeer verschil-lend van waarde in de onderscheidene gr. staten; de oude van Pericles tot den peloponnesischen oorlog had ongeveer de waarde van 43 centen; de latere golden minder; 6000 drachmen gingen op een atheensch talent, 100 op eene mina; zij was verdeeld in 6 obolen, en had ook veelvouden, b. v. de **didrachme**, dubbele, **tridrachme**, drievoudige, en **tetradrachme**, viervoudige drachme; ook is **drachme** een apothekersgewicht, = $\frac{1}{3}$ lood trooisch gewigt of 3,845 wiglje, verdeeld in 3 scrupels of 60 greinen en op recepten uitgedrukt door \mathfrak{z} .

Draco, m. een atheensch wetgever in de 7de eeuw voor Christus, wiens wetten, uit hoofde van hare overmatige strengheid, geen stand konden houden; van daar **dracōnisch**, al te streng, overgestreng; **draco** was ook de chem. benaming van het kwik, bij sommigen ook van het salpeter.

Draconieten, pl. (v. h. gr. *drākōn*, draak), N. H., drakensteen, versteeningen met stervormige teekeningen; **dracocephalum**, n. drakenkopskruid, de turksche melisse, eene welriekende plant; **draconine**, een eigenaardig alkaloid door Melandri in het drakenbloed gevonden; dit laatste (*sanguis draconum*) is eene bloedroode, bij het ontbranden welriekende hars, welke tot verlakken en schilderen en ook in de geneeskunde gebruikt wordt; men wint haar uit verschillende gewassen, inz. uit den drakenbloedboom en uit de vruchten des rotangs, den zoogenaamden hindrotting (*calamus rotang*, Wild).

Dracunculius, m. lat. (v. *draco* draak, slang), het slangenkruid, z. **dragon**; Med., de draadworm, zenuwworm of het guineesche draakje (*gordius*, s. *vena*, s. *filaria medinensis*), die in 's menschen huid nestelt en de lengte van eenige voeten kan verkrijgen; ook de zoogenaamde medeters, z. **comedones**.

Dragée, f. fr. (spr. *drasje'*, v. h. gr. *tragēma*, snoepgoed), klein suikergebak, suikererwt, bruidsuikers, muisjes, oversuikerde kruiderijen, b. v. anijs, komijn, amandelen enz.; ook fijne geweerhagel, mosschenstof.

Dragomán, drogeman (fr. *trucheman*), m. (v. h. chaldeeuwsch *targem*, verklaren, *targim*, verklaring; arab. *tardjama*, vertolken, turk. *terdjumán*, tolk), een tolk bij de Turken; **dragomannen**, vertolken.

Dragón, (lat. *dracunculus*, d. i. kleine draak, drakenkruid), slangenkruid, keizersalade, een gewas, hetwelk in Siberië en Tartarië inheemsch is, en waarvan de jonge bladeren als toekruid bij de salade en als specerij gebruikt worden.

Dragonders (it. *dragone*, fr. *dragons*, waarschijnlijk v. d. draak, als voormalig veldteeken), ligte ruiters, die des noods ook te voet vechten; oorspr. voetsoldaten, die enkel tot spoediger voortkomen zich van paarden bedienden; **dragonáde** of **dragonnade**, f. fr., eene dwangbekeering, dus geheeten naar de gewelddadigheden, die Lodewijk XIV in 1684 tegen de Protestanten deed uitoefenen, om hen te noodzaken tot de r. k. kerk terug te keeren; in het algemeen soldatengeweld, grove soldatenbehandeling; elke door militaire overmagt uitgevoerde maatregel der regering.

Dragonne, f. fr., degenkwast.

Draisine, ook **velocipède**, f. fr., de snellooper, loopwielen, een werktuig met twee wielen achter elkander, tusschen welke men als te paard zit en met versnelden gang, door het beurtelings aanraken van den grond met beide voeten, kan loopen; uitgevonden in 1817 door den baron von Drais te Mannheim.

Dram of **dramm**, n. een turksch gewigt, = 2 à 3 wigtjes.

Drama, n. gr. (v. *drān*, doen, handelen), de handeling; dichtelijke voorstelling eener handeling als tegenwoordig in hare ontwikkeling en haar verloop; een schouwspel, toneelspel; **dramatisch**, toneelkunstig; de toneelkunde betreffende; de **dramatiek** of **dramatische kunst**, de toneelkunst; **dramatiséren**, toneelkunstig inrigten, voorstellen, behandelen, inkleeden; **dramatúrg**, m. een toneelleeraar, hij, die de regelen van het toneelspel ontwikkelt en leert gebruiken; **dramaturgië**, f. de toneelspelkunde, de theorie van de toneeldichtkunst, ook **dramaturgië**; **dramatúrgisch**, wat haar betreft, b. v. zulke schriften; **dramomanie**, f. de overdrevene liefde voor het toneel, de toneelwoede, schouwspelrazernij; **dramatopœia**, f. de ontwerping en uitvoering van toneelspeelen; **dramolet**, n. f. (spr. —*lé*), een klein toneelspel.

Drami, nw gr., z. v. a. *drachme* (z. a.).

Dramm, z. **dram**.

Drap, n. fr. (spr. *drá*), laken, geweven stof; **drap d'argent**, n. (spr. —*dar-zjáng*), zilverstof, zilverlaken; **drap d'or**,

goudlaken; ook eene soort van appelen; **drap de dames** (spr. *drá d' daam*), vrouwenlaken, doorgaans zwart geverwde stof tot rouwgewaad; **drap de soie** (spr. —*d' soá*), zijdestof; **drapéren**, bekleeden, met doek of laken behangen, overtrekken; de beelden, door penseel of heitel voortgebracht, kleeden, de kleeding kunstmatig nabootsen; ook iemand doorhalen, de les lezen; **draperie** of **drapéring**, f. eig. lakenhandel, lakenfabriek; de voorstelling van de kleeding der geschilderde of gebeitelde figuren, de plooiing der gewaden, de schikking en plooiing der stoffen, waarmede ledekanten, glasramen alcoven enz. versierd, omhangen of bekleed zijn.

drastisch, gr. (v. *drān*, handelen), sterk en snel werkend, hevig ingrijpend, aantastend; **drastica**, pl. Med., sterk afvoerende middelen, zoals aloë, colojint, scammonium, vele metaalzouten enz.

Drawback, n. eng., eene teruggave van betaalde regten op zekere goederen aan de kooplieden en fabrikanten in Engeland; ook het rabat, disconto.

Dráwing-room, f. eng. (spr. *dráwing-roem*), eig. schilderij-kamer (v. *drawing*, schilderij); gezelschapskamer; hofgezelschap, hofffeest.

dresséren, fr. (*dresser*), oefenen, tot zeker werk geschikt maken, afrigten (eenen hond, een paard); ook in orde brengen, opzetten, opmaken, b. v. de haren; **gedresseerd**, afgerigt, geleerd, geoefend; **dressoir** (spr. *dressoár*), m. de aanregttafel, schenktafel, rejtbank; **dressuur**, f. de afrigting, oefening, drilling.

Driedekker, m. Mar., naam der groote oorlogsschepen, omdat zij, behalve het ruim, nog drie met geschut bezette verdiepingen of dekken hebben; zij voeren doorgaans van 104—120 kanonnen en 300—1200 man; ook oneig. een stout en sterk mensch, die ruw te werk gaat.

drillen, eng. (van *drill*, groef, vore), in rijen zaaijen; **drill-cultuur**, f. deze wijze van zaaijen en den grond te bearbeiten.

Drimyphagie, f. gr. Med., het eten van scherpe spijzen.

Drittel, m., eene zilvermunt in Pruisen, = $\frac{1}{3}$ thaler of 60 centen.

a *drittura*, z. ond. **direct**.

Droes, **drommel**, verzachtende woorden voor duivel.

Drogeman, z. **dragoman**.

Droguerie, f., pl. *drogues*, fr. (spr. *drogh'rie*, *drogh'*; eng. *drug*, van het angels. *drig*, *dryge*, droog, dus eig. drooge waren), ruwe artsenij- en verwstoffen, gedroogde wortels, kruiden, zaden, gommen, artsenijen, specerijen, balsems enz., droogerijen; **droguist**, m. een handelaar in

artsenij- en verfwaren, kruiderijen enz., droogist.

Droguet, m. fr. (spr. *droghé*), Manuf., eene wollen stof, waarvan de inslag doorgaans garen is, halfwollengoed tot rouwgewaad.

droit, n. fr. (spr. *droá*), het regt; **droit d'aubaine**, n. (spr. — *dobéin'*) z. **albina-gium**; **droit de cuissage**, enz. zie **culage**; **droit d'épave**, het strandregt; in 't algemeen het regt eens landheers om zich voorwerpen, die geen' eigenaar hebben, toe te eigenen; **droits réunis**, pl. (spr. — *reüni*), vereenigde regten, eene indirecte belasting op dranken, zout, tabak enz.

Droitüre, f. fr., de opregtheid, regtschapenheid, eerlijkheid, rondborstigheid, rondheid.

Drôle, m. fr. (oorspr. duitsch), een schalk, guit, doorslepen vent; een spotvogel, snaak, drollig mensch; **drole-rie**, f. snakerij, koddigheid, drolligheid; eene pots, een snaaksche streek.

Dromedāris, m. (lat. *dromas*, v. h. gr. *dromas*, loopend; mid. lat. *dromedarius*), de gemeene eenbultige kameel, welke hier en daar in Azië nog wild gevonden wordt, doch meestentijds tam, en het nuttigste dier uit het oosten is.

Dronte of **dudu**, m. N. H., een zeer zwaarlijvige vogel van de grootte eener zwaan op Ile de France en Bourbon.

Dropax, m. gr., (van *drépō*, ik ruk uit), eene pekpleister; **dropacismus**, m. Med., het uitrekken van het haar door middel van eene pekpleister.

Droschke of **troschke**, f. (russisch en poolsch), een ligt, onbedekt rijtuig met lage wielen.

Drosométer, m. of **drososcoop**, n. gr. (v. *drōsos*, dauw), een dauwmeter, eene balans, aan wier eenen arm eene plaat hangt, die den dauw goed aanneemt, terwijl de andere een tegenwigt draagt, dat door den dauw niet aangedaan wordt.

Drost, **drossaard**, m. (mid. lat. *drossatus*, *drossardus*), voorm. officier v. justitie, hoofdofficier; een schout, landvoogd in sommige streken van N. Duitschland, **landdrost** geheeten wanneer hij vele districten onder zijn toezigt vereenigt; in Hannover is **landdrost** de titel voor adellijke personen; sedert 1822 aldaar ook de ambtstitel voor de presidenten der 6 **land-drosteiën** of gouvernementen; ook het koninkrijk Holland had onder Lodewijk Napoleon **landdrosten**, die vervolgens door de prefecten, later door de gouverneurs der provinciën vervangen werden.

Drotten (oud-deensch *drot*, koning, heer), z. **druïden**.

Drud, m. (misschien v. celtischen oor-

sprong; vgl. **druïde**), een heksenmeester, booze geest, kabouter, nachtmerrie; **drude**, f. eene heks, tooverkol, waarzegster; **drudenvoet**, z. **pentagramma**.

Druïden, pl. (waarsch. v. gaelischen oorsprong; eenigen denken aan *draoi*, angels. *dry*, anderen aan *darouydden*, v. *da*, goed, wel, en *rouyddim*, spreken; men heeft het woord ook afgeleid v. h. gr. *drys*, eik), priesters der oude Celten in Gallië, Brittannië enz, die, gelijk de Brahminen in Indië, eene bijzondere kaste uitmaakten, wetgevers, geleerden en dichters waren en grooten invloed uitoefenden; bij de Scandinaviërs werden zij **drotten** geheeten; zij waren verdeeld in ova-ten, die de offers verrigten en de toekomst voorspelden; eubagen, die de zieken verpleegden; causiciden, die de wetten verklaarden en regt spraken; barden (bij de Scandinaviërs skalden genaamd), die de groote daden der burgers en krijgslieden bezongen en die weder onder verdeeld waren in heidhs, minstreelen en datgeiniads; **druïdismus**, n. de leer, het geloof der druïden.

Drukletters, de volledige verzameling van al de letters, cijfers, teekens enz., die tot de daarstelling van de taal door den druk vereischt worden; in de kindscheit der boekdrukkunst waren dit houten vormen, later werden zij gegoten van een gemengd metaal, letterspecie of letterspijs genaamd. De verschillende soorten van drukletters, die ieder haar **romein** (*antiqua*) en **cursief** (*italique*) hebben, dragen, volgens afnemende grootte gerangschikt, de volgende namen: 1) **imperiaal**, fr. *gros double canon*, eng. *nine lines pica*; 2) **dubbele kanon**, fr. *double canon*, hoogd. *reäl*, eng. *eight lines pica*; 3) **missaal**, fr. *gros canon*, eng. *french canon*; 4) **grootte kanon** of **sabon**, fr. *trimigeste*, eng. *two lines double pica*; 5) **kleine kanon**, fr. *deux points de gros romain*, eng. *two lines great primer*; 6) **dubbele augustijn**, fr. *petit canon*, eng. *two lines english*, hoogd. *romän* of *doppelmittel*; 7) **dubbele mediaan**, fr. *deux points de cicéro* of *palestine*, eng. *two lines pica*, hoogd. *doppel cicero*; 8) **dubbele desendiaan**, fr. *gros paragon*, eng. *double pica*, hoogd. *text of secunda*; 9) **paragon**, fr. *petit paragon*, hoogd. *paragon*; 10) **tekst**, fr. *gros romain*, eng. *great primer*, hoogd. *tertia*; 11) **augustijn**, fr. *saint augustin*, eng. *english*, hoogd. *mittel*; 12) **mediaan**, fr. *cicéro*, eng. *pica*, hoogd. *cicero*; 13) **desendiaan**, fr. *philosophie*, eng. *small pica*, hoogd. *brevier* of *rheinländer*; 14) **garmond**, fr. *petit romain*, eng. *long primer*, hoogd. *corpus* of *garmond*; 15) **galjard**, fr. *gaillarde*, eng. *bourgeois*, hoogd. *burgis*;

16) **brevier**, fr. *petit texte*, hoogd. *petit* of *jungfer*; 17) **colonel**, fr. *mignonne*, eng. *minion*; 18) **nonpareil**; 19) **parel**, fr. *parisienne* of *sédanoise*, eng. *pearl*, hoogd. *perl*; 20) **robijn** en **diamant**. Aan de lettersoorten, nog kleiner dan de laatste, geeft men den algemeenen naam van **microscopische letters**.

Drupa, f. lat. Bot., de steenvrucht; dat is, eene vleezige vrucht, die van binnen eene noot bevat, zooals de kers, de okkernoot, omgeven van haren bolster; **drupacéén**, pl., zulke boomen, wier vrucht eene drupa is, zooals de pruim, de amandelboom.

Drusen, pl., een krijgshaftige volksstam in Syrië, die een' arab. tongval spreekt, en wier godsdienst een mengsel van heidendom, muhamedismus en christendom is.

Dryade, f. gr. (*dryās*, v. *dryōs*, eik, boom), eene boom of woudnymph (zie **nymph**); **dryicten**, pl., versteende stukken eikenhout.

Dschamie, f. arab., eig. vergaderingshuis (v. *djamāa*, spr. *džamaā*, vergaderen), een groot turksch bedehuis, eene moskee.

Dshandala-rischa, z. **soedra**.

Dschelebkachan, eene turksche staatsbelasting, die vroeger in natura, thans in geld wordt opgebracht.

Dschemādi, m. arab. (*džumāda*, d. i. vorstmaand, van *džamoda*, bevrozen, *djemd*, koude, ijs), naam der 5de en 6de maand in den muhamed. kalender, die door de bijvoeging van *el* — *awwel* (de eerste) en *el* — *accher* (de tweede) onderscheiden worden.

Dschirid, m. turk., eene soort v. ligte ijzeren werpspies, die bij de Turken veel wordt gebruikt en die zij met de grootste behendigheid weten te werpen. De ruiter heeft 3 zulke spiesen in eene zak, die ter rechterzijde van het paard hangt.

Dschjebchschjy, een corps turkse ruitery, gewapend gelijk de spahis; welker enkel uit wapensmeden bestaande.

Dsiggetai, m. N. H., het langoor, de halfezel, een bij uitstek schichtig en schuw dier uit het paardengeslacht in zuidelijk Siberië enz.

Dsileng, m. eene eetbare zeeplant aan de russisch-chinesche grenzen.

Dsu 'l-kade, arab., de 11de, en **dsu 'l-hedsche**, m. de 12de maand in den muhamed. kalender (de eerste eig. de maand des zitters [*ka-deh*], dewijl men daarin niet op reis ging, maar te huis bleef; de laatste de maand der bedevaart [*hidjeh*] naar Mekka).

Du, chinesche inhoudsmaat, die op 100 handvollen wordt berekend.

Duālis, m. lat. (v. *duo*, twee), gr. Gram., het tweevoud, tweevoudig getal, een

eigene gr. taalvorm voor twee vereenigde dingen; **dualismus**, n. lat. Phil., de tweeleer, ieder leerstelsel, dat twee ongelijksoortige, oorspronkelijke en niet v. elkander af te leiden beginselen aanneemt; inz. de leer, naar welke men twee eerste of grond-wezens, een goed en een kwaad aanneemt, van welke het eene de oorsprong van al het goede, het andere de bron van al het kwade is; ook de leer, naar welke eenige uitverkorenen zalig, al de overigen verdoemd worden; **dualistisch**, deze leer betreffende of daarop gegrond.

Duaschi, pl. turk., personen, die bijzonder met de zorg zijn belast om voor den sultan te bidden.

Dubbeltje, n. zilveren munt uit het oude en nieuwe nederl. muntstelsel, = 10 cent.

dubium, n. lat., de twijfel; pl. *dubia*, twijfelingen; **dubieus** (lat. *dubiōsus*, a, um), twijfelachtig, onzeker, ongewis; **dubitēren** (*dubitāre*), twijfelen, onzeker zijn, dobberen; **dubitatie**, f. de twijfeling, onzekerheid; in *dubio*, in twijfel.

Dublette, z. ond. **double**; **dublone**, z. **doblon**.

Duc, fr. (spr. *duuk*), **duca**, it. m. (v. h. lat. *dux*, aanvoerder), de hertog; **duchesse**, f. (spr. *du-sjéss'*), de hertogin.

Ducaat, **dukaat**, m. (it. *ducato*), eene wijdverspreide goudmunt, het eerst in Italië geslagen, en zoo geheeten, dewijl een hertog (*duca*) v. Ferrara die het eerst in de 6de eeuw liet slaan, of, volgens anderen naar het omschrift: «*Sit tibi, Christe, datus, Quem tu regis, iste Ducatus*», dat op de eerste munten dezer soort om het Christusbeeld stond; de innerlijke waarde is in de meeste landen van 5 gl. 60 ct. tot 5 gl. 70 ct.; de deensche **courant-dukaat** geldt 4 gl. 52 ct., de **goud-dukaat** v. Venetië 3 gl. 53 ct. Behalve de geheele dukaten sloeg men ook twee-, drie- tot tienvoudige, en onderdeelen tot $\frac{1}{2}$, welke laatste (meer medailles dan munt) den naam van **linzen-dukat** dragen; **ducato**, m., pl. **ducati**, (spr. *doe*—), reken- en zilvermunten van verschillende waarde in Italië, in Venetië = 1 gl. 92 ct.; in Napels (verdeeld in 100 grani of 10 carline) = 1 gl. 99 ct.; in Parma en Piacenza = 2 gl. 39 ct. innerl. waarde; **ducatello**, m. eene zilvermunt te Alexandrië, = 10 medines of medins; **ducado**, eene spaansche rekenmunt van 1 gl. 25 tot 1 gl. 50 ct. waarde; **ducatón**, m. eene zilvermunt van den ouden muntslag in Nederland en België, = 3 gl. 15 ct. courant; ook weleer in Milaan, Mantua en Modena, = 2 gl. 80 ct.; de **ducatóne** of **giustina**. (spr. *džjoestina*), eene venetiaansche zilvermunt van 11 lire *piccoli*, heeft 3 gl. 47 ct. innerl. waarde.

Duc d'Alven of **dukdalven**, pl. fr., zwaar aaneengeklonken paalwerk, dat ter vast-

Iegging van de schepen op verschillende punten der havens en rivieren is ingeheid (volgens Bilderdijk moest het heeten **dok-dolf**, **doktelp**, d. i. dokpaal, paal in het dok, en zou dat woord moedwillig verbasterd zijn in den naam des bekenden hertogs).
duce et auspice, lat., onder leiding en hulp.

Duchoborzy of **duchoborzen**, pl. (v. h. sing. *duchobórez*), russ. eig. strijders des geestes, eene gr. christel. secte in Rusland, (hoofdzakelijk in de vruchtbare steppen van de Krim), die de drieënheid verwerpt, geene kerken of priesters heeft, en den eed zoowel als de krijgsdienst voor ongeoorloofd houdt.

ductiel, lat. (*ductilis*, v. *ducere*, leiden, trekken), trekbaar rekbaar, taai, buigzaam, lenig, smedig, b. v. metalen; **ductiliteit**, f. de taaiheid, rekbaarheid, smeedbaarheid; **ductus** m. eig. de leiding; de gang, weg; een trek, schrijftrek, pennetrek; **ductus aquōsi**, pl., waterbuisjes; *d. pancreaticus*, de buis der alveleschlier.

Dudaïm, pl. hebr., een welriekend gewas, dat gezegd wordt de vruchtbaarheid der vrouwen te bevorderen.

Dudu, z. **drontje**; eene rekenmunt in Malabar, waarvan er 80 op eene ropij gaan; ook te Pondichery, = 3 caches.

Duël, n. (lat. *duellum*, andere vorm v. *bellum*, oorlog), een tweegevecht; **duellēren**, een tweegevecht met iemand hebben; **duellānt** of **duellist**, m. hij, die een tweegevecht aangaat; een vechtersbaas, vechter van beroep.

Ducēla, m. een voorm. fransch apothekersgewicht, = 1 scrupel.

Dučēna, f. sp. (spr. *doe-énja*, v. h. lat. *domina*; vgl. *domna*), meesteres; eene bejaarde opzigtster over jonge juffers, kuischheidsbevaakster, eerhoedster; **duēno**, m. (spr. *doe-énjo*), heer, eigenaar.

Duérne, f. mid. lat., bij boekdrukkers, twee in elkander gestoken bladen papier, in folio, beide met dezelfde letter van het alphabet geteekend.

Duēt, n. it. *duetto*, *duo*, m. Muz., een dubbel- of tweegezang; dubbel- of tweespel, muziek, die gezet is om door 2 stemmen gezongen of door 2 speeltuigen uitgevoerd te worden; ook een balletdans van 2 personen.

due volte, it., tweemaal.

Duffel, z. **coating**.

Dugong of **dugang**, m. (maleisch *duyong*, javaansch *duyung*), de zeeke, een tot de walvischsoorten behoorend zoogdier in den Indischen oceaen, dat waarsch. tot de fabel van de sirenen en meerminnen aanleiding heeft gegeven.

Duēten, pl., kettens, die aan twee goden geloofden.

Duim, m. eene ned. lengtemaat uit het oude stelsel, een onderdeel v. d. voet

(z. a.); ook het honderdste deel van de ned. el (*centimètre*).

Duinen, pl. (v. h. angelsaks. *dun*, vol, gezwollen), zandhovens aan de zee kust; **Duins** (eng. *Downs*), een gedeelte der kust langs het Kanaal.

Duit, m. eene koperen munt uit het voorm. nederl. muntstelsel, = $\frac{1}{8}$ cent, of 8 duiten = 5 centen; hij was verdeeld in 2 penningen (van daar misschien de naam; *duo*, twee).

Duivekater, m. in sommige plaatsen van Nederland een zeker tarwebrood, welks zonderlinge benaming men wil afgeleid hebben van *deux fois quatre*. De herwaarts gevlugte Hugenoet; namelijk de brooden van 4 stuivers te klein vindende, verlangden grootere van tweemaal vier (*deux fois quatre*), en de bakker, eenmaal hunne dikwijls en driftig uitgedrukte meening begrepen en daaraan voldaan hebbende, noemde die zwaardere brooden duivekaters; **duivekater** (*deuvekater* bij Ho oft), beteekende ook zooveel als kermisgift, dienstbodenfooi; **haal de duivekater!** misschien z. v. a. de duivel in een' kater veranderd.

Duivelsadvokaat, z. *advocatus diaboli*, ond. **advokaat**; **duivelsbijbel**, z. *codex giganteus*, ond. **codex**; **duivelsmuur**, z. **decumatische akkers**.

du jour of *de jour* (fr. spr. *zjoer*) **zijn**; aan de orde van den dag, naar de beurt in dienst zijn, op dien dag de dienst hebben (van officieren, pages enz.).

Dukdalven, z. **duc' d' Alven**.

Dulbend, z. **tulband**; in Constantinopel gewezen mousseline.

dulcacide, lat., zuurachtig, zoet, zuurzoet.

dulce est desipere in loco, lat., 't is zoet (aangenaam) om op den rechten tijd mal (vrolijk, uitgelaten) te zijn.

Dulcamara, f. lat. Bot., klimmende nachtschade, bitterzoet, eene voortdurende, heesterachtige, rankenschietende inlandsche struik aan heggen en kreupelbosschen, waarvan de stengels in de geneeskunde gebruikt worden.

Dulciaan m. (v. h. lat. *dulcis*, zoet, zacht), ook **dolciaan** (it. *dolciāno*), een verouderd houten blaasinstrument, uit welks verbetering onze fagot ontstaan is; ook een register in oude orgelwerken; **dulcīa** of **dulcibēlle**, vrouwenn.: de zoete, liefelijke, schoone; **dulciferisch**, zoetigheid bevattend; **dulcificēren**, nw lat., verzoeten; **dulcificātie**, f. de verzoeting; **dulcīnā**, f. de beminde, het liefje, meestal iron. gebezigd; eig. de naam v. Don Quixote's minnares, eene plumpe boerenmeid.

Dulcinisten, pl., eene door Dulcinus in het begin der 14de eeuw gestichte secte, welke gemeenschap van goederen wilde.

Dulianers, pl., eene door Dulius in de 4de eeuw te Alexandrië gestichte arianische secte.

dulcoreren, lat. (*dulcorāre*), zoet maken, verzoeten; **dulcorātie**, f. nw lat., de verzoeting.

Dulie, f. gr. (*dulēia*, dienstbaarheid), de vereering, aanbidding der heiligen; **dulisch**, slaafsch; **dulocratie**, f. de heerschappij van het gepeupel.

Dult, m. (spr. *doelt*), in Opper-Duitschland z. v. a. jaarmarkt, mis, kermis (waarschijnlijk verkort uit *indult* (z. a.), dus een dag, waarop kerkelijke indulgentie of aflaat werd gegeven, waarmede dan eene jaarmarkt verbonden werd; vgl. *mis*).

Duma, f. russ., stadhuis, raadhuis; **duma eener orde**, z. v. a. ordeskapittel.

dumicólisch, lat. (v. *dumus*, hagedoorn), in doornbosschen wonende; lat., **dumeteus**, nw lat., met doorngewas bedekt, met kreupelhout bewassen.

Dumplers, pl. eng., eene secte, welke de erfzonde en de hel verwierp.

dum spiro, spero, lat., zoolang ik adem haal, hoop ik; zoolang er leven is, is er hoop.

Dunálma, n. turk. (*donánma*, toebe-reidsels, vermaken), een turksch volksfeest, dat 7 dagen en nachten openlijk door gemakkelijkheden wordt gevierd na eene groote overwinning, de geboorte van eenen prins, de eerste intogt eens sultans in de stad.

Dunce, m. eng. (spr. *duns*, v. deutschen oorsprong), een domkop, opgeblazen botterik (misschien oorspr. een spotnaam, dien de leerlingen v. Thomas v. Aquino aan die van Duns Scotus gaven); **dunciade**, f. eig. lied van de domkoppen; de titel van een comisch heldendicht van Pope (ook bestaat er eene dunciade van Palissot op de fr. *encyclopedisten* en *philosophen*, en eene hoogduitsche v. Schirach).

Dundars, pl. turk., de achterhoede van het turksche leger.

Dung, m. een perzisch gew. v. 4 grein; ook eene perz. zilvermunt, omtrent 2½ ct.

Duo, n. lat. (*duo*, twee), een dubbelspel, dubbelstuk, muziekstuk voor twee personen; vgl. *duét*; **duodecimo**, f. (v. h. lat. *duodecim*, twaalf), Muz., de twaalfde toon v. d. grondtoon af gerekend, of een interval, welks beide toonen twaalf diatonische trappen van elkander afstaan, de quint van het octaaf des grondtoons; **duodecimo**, een boekformaat, waarbij het vel in twaalf gedeelten verdeeld wordt en 24 bladzijden op een vel komen, gewoonlijk nitgedrukt door 12°; **duodecimaal**, twaalfdeelig, twaalfstellig; **duodecimaal-rekening**, de rekening met eenheden, die in 12 deelen, en ieder van deze weder in 12 onderdeelen verdeeld zijn, gelijk bij de

rijnlandsche maat, daarom ook **duodecimale maat** geheeten; **duodecimaal-systeem**, het twaalfstellig stelsel; **duodecimfidisch**, nw lat. twaalfspetig; **duodecimlobbisch**, twaalflobbig; **duodecimole**, f. Muz., eene figuur van 12 noten, die slechts voor 8 van gewone tijds waarde gelden.

Duodenum, lat. (v. *duodēni*, bij twaalf-tallen) of **dodecadactylon**, gr. n. Anat., de twaalfvingerige darm; **duodenaal**, dien darm betreffende, daartoe behoorende; **duodenitis**, ontsteking van den twaalfvingerigen darm.

Duodi, z. *decade*; **duodrama**, z. *melodrama*.

duotrigesimaal, nw lat., tweëndertig-zijdig (v. kristallen.).

Dupe, f. fr., een bedrogene, om den tuin geleide, gefopte; een bloed, sukkel, onnoozele ziel, zwakhoofd, die zich ligt laat beet hebben; ook een kaartspel; **dupéren** (*duper*), bedriegen, beet hebben, foppen, bij den neus leiden, voor den gek houden, te leur stellen; **duperie**, f. bedriegerij, misleiding, fopperij.

Duplum, n. lat., het dubbele, tweevoudige; **dupli poena**, de straf van het dubbele; **iets in duplo doen, opmaken**, iets dubbel of in tweevoudig afschrift vervaardigen; **duplëren** (*duplāre*), verdubbelen; **dupliek**, f. nw lat., het tweede beantwoordings- of verweerschrift, of het tegenantwoord des beklagden op de repliek des klagers, wederantwoord; **dupliceren**, lat. (*duplicāre*), verdubbelen; Jur., een tweede antwoord geven, op de repliek antwoorden, een wederantwoord indienen; **uplicatie** of **uplicatuur**, f. de verdubbeling; **uplicatie des teelings**, z. *delisch problema*; **uplicatiel**, nw lat., wat zich dwars laat vouwen; **uplicatum** of **uplicaat**, n. iets dubbels; een dubbel afschrift van eene acte enz.; **upliciteit**, f. de dubbelheid, het tweevoudig zijn van eene zaak; Phil., het vervallen in strijdigheden, ook de tegenstelling van twee krachten, b. v. het tegenwerken van de afstootende en aantrekkende kracht, on-eig., de dubbelhartigheid, onopregtheid, valsheid, **uplicidéntisch**, nw lat., met dubbele tanden; **uplicipénisch**, met overlans gevouwen vleugels; **uplicónisch**, uit twee kegels over elkander staande.

Dupondius, m. eene oud-rom. munt van 2 asses; ook iron., een aankomend student.

Dur, n. lat. (*durus*, a, um, hard), Muz., de harde toonsoort, in welker toonladder en accoord de groote terts ligt; de Italianen noemen die *maggiore*, de Franschen *majeur*; *dura mater*, f. Anat., het harde hersenvlies; **duriteit**,

lat., **dureté**, fr. f. de hardheid, ongevoeligheid, hardvochtigheid, ruwheid, wreedheid, belediging; **durante**, lat. (van *durāre*, eig. harden, dan duren, voortduren), gedurende, h. v. *durante lite*, gedurende het rechtsgeding of den strijd; **durante matrimonio**, gedurende het huwelijk; **durābel**, duurzaam, blijvend, sterk; **durabiliteit**, f. de duurzaamheid; **durātie**, f. Med., de verharding; **durescéren**, hard worden; **duricordia**, f. de hardvochtigheid, onbuigzaamheid; **duricórisch**, hard van huid; **durivéntrisch**, nw lat., hardbuikig.

Durra, f. eene soort van gierst, waaruit brood wordt gebakken in Arabië en N. Afrika.

Dury, m. Merc., ongebleekt oostind. katoen; **duryagra**, m. blaauw en wit gestreept oostind. katoen.

Dusack, **tusak**, **thiesack**, m. een vroeger gebruikelijk kort, breed, krom zwaard, met eene opening in plaats van gevest tot handvat.

Dütchen, n. hoogd. (spr. *duitchen*), eene munt van zilver of van biljoen in sommige duitsche staten; te Bremen = $\frac{1}{16}$ thaler of 11½ ct.; te Dantzig = $\frac{1}{16}$ gulden of ongeveer 10 ct.

Duumvir, m., pl. **duumviri**, lat., tweemannen, twee personen, die als ambtgenooten een overheids-ambt gemeenschappelijk waarnemen, **duumviraat**, n. het tweemanschap, de waardigheid van tweeman; die staatsinrigting, waarbij twee te gelijk regeren.

dux, m. lat., de aanvoerder; hertog; Muz., de leider, het thema of de hoofdzetting in eene fuga.

Duzāma, f. de alchemistische benaming van den steen der wijzen.

Dwoziani, pl. russ., edellieden in Rusland.

Dyáarchen, pl. gr. (v. *dýo*, twee), twee koningen, die te gelijk denzelfden troon bekleeden, twee vorsten of eig. halfvorsten; **dyarchië**, f. de twee-heerschappij, de regering van twee vorsten op denzelfden troon; **dyárchisch**, wat tot de dyarchie behoort; **dyas**, f. de tweeheid, het tweetal, paar; **dyadiëk**, f. of **dyádisch talstelsel**, de door Leibnitz voorgestelde eenvoudigste verdeling der getallen in klassen, waarbij men slechts twee cijfers (1 en 0) noodig heeft; het jaar 1846 wordt in dat talstelsel uitgedrukt door 11100110110.

Dynaméter, m. (uit het gr. onjuist gevormd), vergrootingsmeter, een werktuig om de vergrootingskracht der verrekijkers te meten.

Dynāmus, **dynamōdus**, m. gr. (van *dynamis*, kracht), de kracht om 1000 ned. ponden eene ned. el hoog te ligten; **dynamiek**, f. de krachtenleer, de

wetenschap der bewegende krachten, een deel der hoogere werktuigkunde, vgl. **hydronamiek**; **dynamisch**, veel vermogend, veel werkend, zelfkrachtig of-werkzaam, door inwendige levende kracht werkend, vrijwerkend, in tegenst. met mechanisch; ook de leer der krachten betreffende; **dynamisch stelsel** of **dynamistiek**, die leer, volgens welke men de stof als oorspronkelijk bewegende kracht beschouwt en de natuurverschijnsels het naast uit inwendige krachten of het levens-principe afleidt; **dynamicus**, **dynamist**, m. een aanhanger dier leer, het tegengestelde v. **atomist**; **dynamologie**, f. de krachtenleer, de leer der natuurkrachten; Med., de leer der geneeskrachten, de wetenschap der artsenee-krachten; **dynamométer**, m. de krachtmeter, een door Regnier in Parijs uitgevonden werktuig om de krachten van menschen en dieren en die des tegenstands te meten; **dynamometrie**, f. de krachtmeting.

Dynást, m. gr. (*dynástēs*), een magt-hebber, heerscher of beheerscher van eenen staat; **dynastie**, f. eene heerschappij, oppermagt; eene volgrij van regerende vorsten uit hetzelfde geslacht, vorstengeslacht.

Dyophysieten, pl. gr., eene secte van christenen, die twee naturen in Christus aannamen; in tegenst. met de monophysieten.

dys-, gr. voorlettergreep, beteekent het kwade, verkeerde, gebrekkige (het tegendeel v. h. voorvoegsel *eu-*), overeenkomende met het nederd. *mis*, *wan*, *on*; van daar **dysæmie**, f. de ziekelijke gesteldheid v. h. bloed; **dysæródes**, door een' slechten toestand van den dampkring voortgebracht; **dysæsthēsis**, f. ongevoeligheid, stompzinnigheid; Med., de afwijkingen in de gevoeligheid der zenuwen; **dysæstheteriën**, pl., de ziekelijke aandoeeningen der zinswerktuigen; **dysanagogie**, f. de moeilijke braking; **dysarthritië**, f. Med., de onregelmatige jicht; **dysarthrosië**, het tegennatuurlijk gewricht; **dysblennië**, f. de gebrekkige menging, ziekelijke hoedanigheid van het slijm; **dyscatabrōsis**, **dyscatapōsis**, f. de moeilijke doorzwelging; **dyschezie**, f. de pijnlijke stoelgang; **dyscholie**, f. de slechte hoedanigheid der gal; **dyschroie**, f. de afwijkingen van de kleur des ligchaams; **dyschylie**, f. de ziekelijke hoedanigheid der chyl; **dyschymie**, de ziekelijke toestand der spijspap in de maag en der vochten in 't algemeen; **dyscinesie**, f. stijfheid, moeilijke beweegbaarheid; **dyscoilie**, f. een hebbelijk lijden van den onderbuik, h. v. hebbelijke doorloop, verstopping enz.; **dyscolus**, m. iemand, die van eene algemeen heerschende meening af-

gaat, een zonderling; **dyscoprië**, f. de ziekelijke toestand der uitwerpselen; **dyscrasie**, f. slechte vochtmenging, scherpte; **dyscratisch**, kwaadsappig, zwaar- of dikbloedig; **dysdooria**, f. de ziekelijke hoedanigheid der tranen; **dysdacryōsis**, f. de gebrekkige tranen-afscheiding; **dysdynamie**, f. ziekelijk aangedane levenswerkzaamheid, ziekte; **dyscoōia**, f. de hardhoorigheid; **dyselcīe**, f. kwade hoedanigheid van zweren; **dysenterie**, f. (van *enteron*, darm, ingewand), de persloop, roode loop; **dysenterisch**, door den loop ontstaan, daaraan lijdende, daarnaar zwemende; **dysenterischēsis**, f. het niet ontlasten van stoffen bij den persloop; **dysepulotica**, pl., hardnekkige zweren; **dysrethisie**, f. die ziekelijke afwijking van de levenskracht, welke moeilijke prikkelbaarheid wordt genoemd; **dysgalactia**, f. slechte hoedanigheid v. h. zog; **dysgenesie**, f. de ziekelijke of tegennatuurlijke verrigting der teeldeel; **dysgeusie**, f. de verkeerde smaak; **dysgeusthie**, f. de ontaarde smaak; **dyshaēmie**, f. de ziekelijke gesteldheid v. h. bloed; **dyshaemorrhōis**, f. de onderdrukte of moeilijk vloeijende aanblijven; **dyshaphie**, f. het ziekelijk gevoel; **dyshidrie**, f. het ziekelijke, inz. moeilijk volgend zweeten; **dyshorasie**, f. het moeilijk zien, slecht gezigt; **dysialie**, f. de ziekelijke hoedanigheid van het speeksel.

Dysis, f. gr. (v. *dyein* ondergaan), het onderduiken, ondergaan.

Dyslalie, f. de zwaarheid, belemmering van spraak; **dyslochie**, f. moeilijke of onderdrukte kraamzuivering; **dysmasēsis**, **dysmastēsis**, f. het moeilijk kaauwen; **dysmenie** of **dysmennorrhœa**, f. de moeilijke maandelijksche zuivering; **dysmesie**, f. zwakte van het geheugen; **dysmorphie**, f. de wanvormigheid, wange-stalte; **dysmorph**, wanstaltig; **dysodie** of **dysosmie**, f. de walgelijke reuk uit neus, mond, maag, okselholten, voeten, vrouwelijke teeldeel komende; **dysodontiasis**, f. het moeilijk tanden krijgen; **dysopie** of **dysopsie**, f. de zwakzigtheid; **dysorexie**, f. de verminderde eetlust; **dysosmie**, f. de verminderde reuk; **dysosphresie**, f. het gebrekkig reukvermogen; **dysostōsis**, f. moeilijke beendervorming, beenderenziekte; **dyspathie**, f. het ongeduld der zieken, met klagen verbonden; **dyspepsie**, f. de slechte spijsvertering; **dyspepsodinie**, f. de maagpijn, door slechte spijsvertering veroorzaakt; **dysphagie**, f. de moeilijke doorzwelging; **dysphonie**, f., z. v. a. **dyslalie**; **dysphorie**, f. het kwaalijk bevinden; **dyspionie**, f. de ziekelijke

hoedanigheid van het vet; **dyspnoea**, f. de kortademigheid, aamborstigheid, moeilijke ademhaling; **dyspotismus**, n. het moeilijk drinken; **dysssialie**, f. de moeilijke speekselbereiding; **dysstēsis**, f. de moeilijkheid om voedsel te gebruiken; **dyspermasie**, f., **dyspermatismus**, n. het onvermogen om het zaad te ontlasten; **dyspermie**, f. de ziekelijke toestand v. h. zaad; **dysynusie**, f. het onvermogen der vrouw tot den bijslaap; **dysthelasie**, f. de ongeschiktheid om te zuigen; **dystherapeuta**, pl., hardnekkige ziekten; **dystherapie**, f. moeilijke geneezing; **dysthesie**, f. de rusteloosheid der zieken; **dysthymie**, f. de zwaarmoedigheid, droefgeestigheid; **dystocie** of **dystokie**, f. de moeilijke verlossing; **dystocologie**, f. de leer van de moeilijke geboorten; **dystonie**, f. de afwijking in de spankracht eener spier; **dystrophie**, f. slechte voeding; **dystychie**, f. ongeval, ongeluk; **dysuresie**, f. slechte hoedanigheid van de pis; **dysurie**, f. de met ligte moeilijkheden verbondene waterlozing.

Dziggtai of **dziggetai**. m. N.H., het tartarijsche paard, de wilde ezels.

E. (*)

E. = *erexit*, lat., hij heeft opgerigt; = *ejus*, zijn, van hem; = *est*, fr. *east*, eng., het oosten (op kompassen, kaarten); = *eminence*, fr. eminentie; = *excellence*, fr., excellentie; *e. c.* = *exempli causa*; *e. g.* = *exempli gratia*, zie *exempel*; *e. c.* ook = *ex commissiōne* (z. a.); *e. o.* = *ex officio*, ambtshalve; *e. p.* = *en personne*, fr., in persoon (op visitekaartjes); *Ed.* = *editio*, lat., uitgave; *ed.* = *edidit*, hij heeft uitgegeven; *edd.* = *ediderunt*, zij hebben uitgegeven; *etc.* = *etcetera*, en zoo voorts; *et s. p.* = *et sic porro*, en zoo verder; *ex.* = *exclusive*, uitsluitenderwijze, met uitsluiting; *ex S. D.* = *ex senātus decreto*, volgens besluit van den raad; *Exc.* = excellentie; *Exod.* = *exodus*; *extr.* = *extract*.

Eagle, m. eng. (spr. *iegh'l*), eig. adelaar, arend; eene noord-amerik. goudmunt van 10 dollars, sedert 1 augustus 1834 = 24 gl. 82 ct. innerl. waarde; de vroegere zijn 1½ gl. meer waard.

Earl, m. eng. (spr. *erl*; gaelsch *iarla*, ijslandsch *jarl*), graaf; **earldoman**, m. de eerste graad van adeldom bij de Angelsaksers.

(*) De woorden, die men te vergeefs op deze letter mogt zoeken, zooals *edilis*, *economic*, zoek men op *Æ* of *OE*.

Eastne, Easter, Ostne, eene godin der oude Saksers, wier feest in april voorviel, van waar die maand bij hen east heette; in het engelsch wordt het paaschfeest **easter** (spr. *iestur*) genoemd.

eau, f. fr. (spr. *oo*), water; **eau cosmétique**, n. (spr. — *tiek'*), schoonheidswater, blanketselwater; **eau d'ange** (spr. — *danzj'*), engelenwater; **eau d'arquebusade** (spr. — *dark'buzaad'*), schotwater, wondwater; **eau de beauté** (spr. — *bote*), schoonheidswater; **eau de bouquet** (spr. — *boeké*), bloemruikerwater; **eau de canelle**, kaneelwater; **eau de cerises**, kersenwater; **eau de Cologne**, keulsch water; **eau de fleurs d'orange** (spr. — *fleur'doranzj'*), oranjebloesemwater; **eau de la reine**, koninginnewater; **eau de lavende**, lavendelwater; **eau de Luce**, vloeijende brandig-dierlijke barnsteenzure ammonia, een sterkriekend water, zoo genoemd naar zijnen uitvinder, een' apotheker; **eau de mille fleurs** (spr. — *miel'fleur*), duizendbloemenwater; **eau de muscat** (spr. *muuská*), muskaatwater. **eau de Perse**, perzisch water; **eau de rosmarin** (spr. — *romaréng*), rozemarijnwater; **eau de senteur** (spr. — *sangtéur*), reukwater, welriekend water; **eau de vie**, z. *agua vitae*; **eau d'or**, goudwater; **eau forte**, sterkwater.

Eaux et forêts, pl. fr. (spr. *oo ze foré*), wateren en bosschen, het departement, dat de jagt en visscherij bevat, het jagtwezen, houtvesterschap.

Ebauche, f. fr. (spr. *eboosj'*), het eerste ontwerp, de eerste aanleg van eene schilderij, teekening of een geleerd opstel, de schets; **ebauchéren**, vlugtig of oppervlakkig ontwerpen, uit den ruwe bearbeiden.

Ebbenhout (lat. *ebēnus*, gr. *ebēnos*, v. h. hebr. *aeben*, steen), eig. steenhout, eene zwarte, zeer vaste en zware houtsoort; **ebenéren**, nw lat., met ebbenhout inleggen, opleggen; in 't algemeen inleggen, met zwart uitbijten; **ebeníst**, m. hij, die in ebbenhout werkt, of in- en opgelegd werk maakt; een schrijnwerker; **eben-oxylon**, n. gr., het ebbenhout in Cochinchina.

Ebedmélech, hebr. mansn., eig. dienaar des konings.

Ebionieten, pl. (v. h. hebr. *ebjonim*, d. i. de armen), oorspr. joodsche benaming der eerste christenen in 't algemeen; eene in de 2de eeuw ontstane kettersche secte, zoo geheeten naar Ebio, een stoïcynsch wijsgeer, leerling van Cerinthus; zij stelde, dat de zoon van Jozef en Maria om zijne goede werken door God tot zoon was aangenomen, verwierp al de profeten der Schrift en erkende alleen de boeken van Mozes.

Eblis, naam, dien de Arabieren aan

den vorst der demons geven, eene verbastering van het gr. *diabōlos*.

eblouisseren, fr. (spr. *ebloe-iesséren*), verblinden; verbazen, verbluffen, verliciden, wegslepen; **ebloissement**, m. (spr. — *iess'máng*), verblinding, schemering voor de oogen; verrassing, verleiding.

ebranléren, fr. (spr. *ebrang*—), schokken, doen waggelen, schudden; ontmoedigen, besluiteloos maken; **ebranlement**, n. (spr. — *máng*), de schokking, schok, schudding, stoot; ontmoediging.

ebraséren, fr. (*s=z*), van binnen verwijden; **ebrasement**, n. fr. (spr. *ebrasz-máng*), verwijding der deuropening.

Ebriëteit, f. lat., de dronkenschap; **ebriëns**, aan den drank verslaafd; **ebriositeit**, f. de neiging tot dronkenschap.

Ebrillade, f. fr. (spr. *ebrieljáad'*), in de rijkunst: een forsche ruk met den teugel, wanneer het paard niet wil wendden.

Ebullitie, f. nw lat. (v. *ebullire*, opborrelen enz.), het koken, opwellen, opborrelen eener vloeistof door de hitte; Med., een uitslag van kleine blaartjes over het ligchaam, door eene verhitte behandeling of sterke gemoedsaandoening ontstaande; **ebullitio stomáchi**, f. Med., het koken der maag.

Eburōnen, pl., een volksstam van het oude België, die in het tegenwoordig Luikerland woonde.

Ecache, escache, f. fr. (spr. *ekásj'*), een langwerpige rond of ovaal paardenbit.

Ecaille-werk (spr. *ekaly'*—; van het fr. *écaille*, schub), schubvormig schilderwerk op porselein.

Earlate, n. fr., scharlaken, scharlakenrood.

ecartéren, fr. (*écarté*), verwijderen, afzonderen, ter zijde leggen, verstrooijen, uitweiden, van de hoofdzaak afgaan; in 't kaartspel: eenige kaarten afleggen of wegwerpen om andere daarvoor in de plaats te nemen of te koopen; **écart**, n. (spr. *ekáar*), de weggeworpen en daarvoor ingekochte kaarten; **écarté**, n. zeker kaartspel, dat door 2 personen met 32 kaarten wordt gespeeld.

Echlōma, n. gr., het uitgeworpene, van daar de bij eene miskraam uitgedrevene vrucht.

Ecbolica, pl. gr. (v. *ekbolē*, uitwerping), Med., middelen, die in moeilijke verlossingen gebruikt worden; ook vruchtdrijvende middelen, z. v. a. abortiva.

Eobrasma, n. gr. Med., een onregelmatig, plotseling ontstaand uitslag, inz. aan den mond.

Eccánthis, f. gr. Med., een gezwel in den inwendigen ooghoek, ontstaan door ontsteking van den traanhevel.

Eccathartica, pl. gr., zuiverende, ont-

lastende middelen, b. v. zweetdrijvende en purgerende.

ecce homo, lat., zie, welk een mensch! als subst. een *eccehomo*, n. Pict., een beeld van den lijdenden Jezus in den toestand, waarin Pilatus hem met die woorden aan de joden voorstelde; eene buste met de doornenkroon.

Eccentriciteit, z. **excentriciteit**.

Ecchylōsis, f. gr., de fluimlozing.

Ecchorēsis, f. gr., de stoelgang.

Ecchylōma, n. gr., een verdikt uittreksel of extract uit planten of andere lichamen.

Ecchymōsis, **ecchysis**, f. of **ecchymōma**, n. gr. Med., de uitstorting van bloed uit de vaten in het celweefsel, waardoor blaauwe huidvlekken geboren worden.

ecclesia, f. lat. (eig. volksverzameling, van het gr. *ekklesia*), de kerk; *e. cathedralis*, bisschoppelijke kerk; *e. filialis*, dochterkerk; *e. mater*, moederkerk; *e. metropolitāna*, hoofdkerk, aartsbisschoppelijke kerk; *e. militans*, de strijdende kerk; *e. pressa*, de onderdrukte kerk, de kerk in druk; *e. regnans*, de heerschende kerk; *e. triumphans*, de zegepralende kerk; *e. vagans*, eene dolende gemeente; *e. viduata*, de ledigstaande, niet bediend wordende kerk; **ecclesiārch**, m. gr., een kerkvoogd, de opziener over de kerken en de regeling van de godsdienst in de grickische kerk; **ecclesiārchie**, f. de kerkelijke heerschappij, het kerkelijk toezigt; **ecclesiāstes**, m. Salomo's boek de Prediker; **ecclesiāsticus**, m. een geestelijke; het boek v. Jezus Sirach; **ecclesiāstisch**, **ecclesiāstiek**, tot de kerk behoorende, kerkelijk, geestelijk; **ecclesiāstiek**, f. de kerkleer.

Ecclisis, f. gr. (v. *klisis*, buiging), Chir., de ontwrichting; verschuiving van gebrokene beenderen.

ecco! it., zie! zie daar!

Eccopē, f. gr. Chir., het uitsnijden van een deel; **eccōpeus**, m. een snijmes.

Eccoproticum, n. gr. (v. *kōpros*, drek), Med., een zacht afvoerend middel.

Eccrinocritica, pl. gr. Med., kenteekenen, aan de natuurlijke uitwerpselen ontleend.

Eccrinologiē, f., z. v. a. **eccrisiologie**

Eccrisis, f. gr. (vgl. **crisis**), de afzondering, uitscheiding, uitdrijving der ziektestof door zweet, pis enz.; **eccrisiologiē**, f. de leer van de uitwerpselen des menschelijken ligchaams; **eccrisioschōsis**, terughouding van critische ontlastingen; **ec-critisch**, wat de uitscheiding of afzondering bewerkt of haar betreft.

Eccyēsis, f. gr., zwangerschap buiten de baarmoeder.

Ecdarsis, f. gr. (v. *darsis*), Med., de ontveling.

Ecdemiomanie, f., **ecdemionōsos**, m. gr.,

de zucht om te reizen, reisziekte, een gebrek, waaraan rijke Engelsche en arme Duitschers somtijds lijden.

Echafaud, n. fr. (spr. *eesjafō*; v. h. mid. lat. *escafuldus*; Bilderdijk zegt: het is eig. *chatfaux*, d. i. looze of valsche kat [stormtuig], die men wegnemen kan), het schavot, bloedtooneel, straftooneel; **echafaudage**, f. (spr. —*dāazj'*), het opslaan van een schavot; een steiger, stellage; Fort., de stelling of steiger achter de vestingwallen om met het klein geweer door de schietgaten te kunnen vuren.

Echalotte, f. fr. (spr. *eesja*—) of **sjalotte** (z. a.), Bot., eene bolplant, die in reuk en smaak naar het knoflook gelijkt; schalotte, sauslook.

echampiēren, fr. (*echampir*), Pict., van den grond doen uitkomen, los maken.

echancrēren, fr. (spr. *eesjank*—), uithollen, boogvormig uitsnijden; **echancrūre**, f. rond uitsnijdsel, uitholling, i. alvemaanswijze uitsnede.

Echange, m. fr. (spr. *eesjānzj'*), de ruiling, uitwisseling, wissel; **echangēren**, ruilen, uitwisselen.

Echantillon, n. fr. (spr. *eesjangtiel-jōng*), het staaltje, de proef, het monster, b. v. van een stuk laken.

echappēren, fr. (*échapper*, spr. *eesjap*—), wegloopen, ontloopen, doorgaan, de vlugt nemen, uitbreken, ontspringen, ontsnappen, ontkomen; **echappāde**, f. een valsche snede of haal bij graveurs, wanneer de graveerstift uitglijdt; in 't algemeen: eene ontsnapte fout, overziening, overijling; **echappatoire**, f. (spr. —*toāar'*), eene uitvlugt, een voorweudsel; **échappé**, m. een ontsnapte; een paard, geteeld uit een' buitenlandschen hengst en eene inlandsche merrie; **échappement**, n. (spr. —*māng*), het ontsnappen, doorgaan, ontvlugten; bij raderuurwerken: het schakelrad, cylinderrad.

Echarpe, f. fr. (spr. *eesjārp'*; oorspr. duitsch, z. *sjerp*), de sjerp, lijfgordel, amts- of eeregordel; draagband; een smalle shawl van floers of soortgelijke stof; Mil., *en écharpe beschieten*, in scheve rigting beschieten; **écharpēren**, schuins beschieten, dwars houwen, zijwaarts aangrijpen.

Echaudé, f. f. (spr. *esjode*), een klein Parijsch gebak.

echauffēren, fr. (*échauffer*, spr. *eesjof*—), verwarmen, warm, heet maken, verhitten; toornig of ongeduldig maken, het hoofd warm maken; **échauffant**, verhittend; **échauffement**, n. (spr. —*māng*), de verbitting.

Echéance, f. fr. (spr. *eesje-āngs*), de vervaltijd van eenen wissel.

échee, m. fr. (spr. *eesjek*), schaak; ook stoot, slag, nadeel, verlies, schade; *echees*, pl., het schaakspel, de daartoe vereischte stukken; *en échee houden* (spr. *ang*—),

Mil., den vijand altijd in de klem of in vrees, in besluiteloosheid of werkeloosheid houden; *echiquier*, m. (spr. *eesjiki-é*), het schaakbord; Mil., de schaakbordvormige stelling der troepen; *en échiquier*, schaakbordsgewijs, kruisgewijs, b. v. optrekken, aftrekken.

Echeiastechnie, f. gr., de kunst der stemverandering, de buisprekerij.

Echel, m. een bloedzuiger.

Echelle, f. fr. (spr. *eesjell*), de ladder, toonladder; ook de maatstaf, waarnaar eene teekening, eene kaart ontworpen is, de schaal; eene zeehaven, eene handel- of stapelplaats in de Levant; *en echelon* (spr. *ang eesjelóng*), Mil., laddervormig, d. i. in kleine op elkander volgende afdeelingen, als zoovele sporten eener ladder, marcheren of oprukken.

Echemythie, f. gr., de stilzwijgendheid, de kunst of gave van te hooren en te zwijgen.

Echinus, m. gr. (*echinos*), N. H., de egel; zeeëgel; Arch., het ei aan de ionische zuilen, of eivormig sieraad, vervat in eenen dop, welke naar dien der kastanje gelijkt; **echiniet**, m. een versteende zeeëgel, egelsteen, paddesteen, slangenei, zecappel enz.; **echinoococcus**, m. gr. N. H., (v. *echinos*, stekel, en *kókkos*, kern), eene soort van ingewandsworm, ook veelhoofd (*polycephalus*) genoemd, dewijl men gemeend heeft op eenzelfde blaasje verscheidene monden met in kransen zittende voelers te ontdekken; **echinodermata**, pl. gr. N. H., stekelhuiden, zekere dierklasse, aldus om hunne stekelachtige huid genoemd; **echinoïden**, pl. N. H., zeeëgels, met stekels bezette en door eene kalkachtige schaal omgevene, meest appelvormige zeedieren; **echinophthalmie**, f. Med., eig. egel-oogigheid, de verouderde naam voor de oneffenheden der oogleden, die zich bij vele ooglidsonstekingenvormen; **echinorhynchus**, m. gr. N. H. (van *echinos*, stekel, en *rhynchus*, snuit), de stekelsnuitworm, eene soort van ronde ingewandsworm.

Echiquier, m., z. ond. *echec*.

Echium, n. gr. Bot., de slangenkop, een plantengeslacht van de familie der bernaagachtigen of ruwbladigen.

Echo, f. gr. (*écho*, f.), Myth., eene nymf uit het gevolg v. Juno, eene dochter van de lucht en de aarde, die wegens versmade liefde zoodanig van droefheid verteerde, dat er niets van haar overbleef dan de stem; de weërklank, terugkaatsing van het geluid, na- of weërgalm; Poët., een dichtstukje, waarbij eene of meer der laatste lettergrepen van eenen versregel buiten de maat herhaald worden; **echométer**, m. een klankmeter, een werktuig, door Sauveur in 1701

uitgevonden, om den duur der maten in de muziek naauwkeurig te bepalen, later verbeterd en **metrometer** genoemd; **echometrie**, f. de klank- of weërgalmmeting, naar welke kunstmatige eechoos kunnen te weeg gebragt worden; **echonisch**, l. **echodisch** (gr. *echodes*), terug galmend, weërkaatsend.

Eckhart of **Eckard**, oud. mansn. (v. *ecke*, weleer voor snede, zwaard), de zwaardsterke, de moedige met het zwaard.

eclaircieren, gew. **eclaircissieren**, fr. (*eclaircir*), helder maken, opklaren, verlichten; ophelderen, inlichting geven, te regt wijzen; **eclaircissement**, n. (spr. *eklêrsstess'máng*), de inlichting, verklaring eener duistere zaak, opheldering, te regtwijzing.

eclaireren, fr. (*eclairer*), licht verspreiden, verlichten; **eclaireurs**, pl. (spr. *eklêreur*), Mil., een ligte troep, die het leger vooruit trekt om te ontdekken of zich vijanden in de bosschen enz. ophouden, scherpschutters.

Eclampsie, f. gr. Med. (v. *eklampein*, uitstralen), stuip trekkingen, die zich over het gansche ligchaam verbreiden, inz. bij kleine kinderen, kinderkrampen.

Eclat, m. fr. (spr. *eeklá*), de glans, het opzien, geruisch, de ruchtbaarheid; eene opzienbarende handeling; **eclatieren** (fr. *eclater*, eig. in stukken springen, bersten), bekend of ruchtbaar worden, aan den dag komen, uitkomen, uitbreken; **eclatant**, schitterend, uitstekend, in 't oog vallend, opzienbarend, opentlijk, wereldkundig.

Eclecticus, m, gr. (v. *eklegein*, uitkiezen), een uitkiezer, onderzoekend en schiftend wijsgeer, die, zonder zich aan een bepaald stelsel te houden, uit alle philosophische scholen over neemt wat hem het beste voorkomt; **eclecticismus**, n. het streven om uit vele zaken het beste te kiezen, inz. uit een wijsgeerig oogpunt; **eclectisch**, uitkiezend, schiftend, onderzoekend.

Eclégma, n. gr. (*ekleigma*, v. *ekleichein*, uitlekken), z v. a. **electuarium**.

Eclepísis, f. gr. Med., de afschilfering der beenderen.

Eclips, f. gr. (*ek-leipsis*, het uitblijven, verdwijnen), de verduistering van een hemelligchaam door de tusschenkomst van een ander; **zon-eclips**, zonsverduistering (eig. aardverduistering); **maan-eclips**, maansverduistering; **eclipsis** (scil. *animi*), f. Med., flauwte met verlies van bewustzijn verbonden; **eclipserion**, m. een werktuig om het verschijnsel van zon- en maan-eclipsen aanschouwelijk te maken; **eclipserien** (fr. *eclipser*), verduisteren, verdonkeren; verdwijnen, wegsluipen, zich uit de voeten maken; **eclyptica**, f. de zonneweg, dierenriem, de baan, die de

zon jaarlijks schijnt te doorloopen (dus geheeten, omdat in de nabijheid van dezen cirkel de verduisteringen voorval- len.

Eclóge, f. gr. (*eklógē*, van *eklégein*, uitkiezen), eig. een uitgekozen, uitgelezen stuk, inz. gedicht; herderszang, veldlied, landelijk gedicht, idylle (dewijl de idyllen van Virgilius onder dien titel versche- nen).

Eclýsis, f. gr. Med., eig. oplossing; zwak- te, onmagt, het wegzinken der krachten.

Ecole, f. fr. (v. h. lat. *schola*), school; *école centrale* (spr. —*sangtráal*'), de school in elk fr. departement opgericht voor den 2den graad van het onderwijs; *école de droit* (spr. —*droá*'), regtschool; *école de médecine*, artsenijschool; *école militaire*, krijgsschool; *école normale*, nor- maalschool, modelschool; *école polytechni- que*, school voor de kweekelingen der ar- tillerie, genie enz., de algemeene kunst- en beroepsschool te Parijs; *école primaire*, aanvangsschool, school voor het eerste on- derrigt; *école secondaire*, de school, die op de primaire of elementaire volgt, middel- school; *école vétérinaire*, eene veartsenijs- school.

e of *ex continéti*, z. ond. **continéren**.

e. *contrario*, z. v. a. *au contraire*.

écorchéren, fr. (*écorcher*, spr. *ekorsj*—), villen, afstroopen, ontschorsen, schillen; overvragen, een' onredelijken prijs vorderen, snijden, afzetten; ook gewelddadig behan- delen, mishandelen, radbraken, b. v. eene taal; **écorché**, m. bij schilders en beeldhou- wers: eene figuur zonder huid, welker spie- ren men ziet.

ecornéren, fr. (*écorner*), onthoornen, de hoornen afstooten; afkorten; besnoeijen, beperken, verminderen.

Ecossaise, f. fr. (spr. *ekosséz'*), een schotsche dans; **ecossaise-wals**, m. een snelle wals in $\frac{3}{4}$ maat.

ecouléren, fr. (*écouler*, spr. *ekoe*—), af-, uit-, wegvloeyen; **ecoulement**, n. (spr. *ekoel'máng*), de af-, uit-, wegvloeying; het vervliegen, b. v. van geestige deelen; Merc., de verkoop, afzetting, het debiet der waren.

Ecoute, f. fr. (spr. *ekóet'* v. *écouter*, luisteren), Fort., eene gallerij om de werken der vijanden te ontdekken, luistergang; een luchtgat in de kasematten; in de kloosters eene door traliewerk of jalo- siën afgeslotene plaats, het hoorvertrek, de traliestoel; **écouté**, m. een wandelstokje, z. v. a. **hadine**; *aux écoutes zijn* (spr. *ooz*—), op de loer staan, heimelijk luiste- ren, luistervinken; *écoutez* (spr. *ekoete*), hoor eens! luister! **ecoutille**, f. (spr. *ekoe- tielj'*), het luik, luikgat in het verdek van een schip.

ecphrätisch, gr. Med., openend, oplos- send; **ecphrätica**, pl., oplossende, verdun-

nende middelen, tot het openen van ver- stopte wegen geschikt; **ecphraxis**, f. de doorbreking, de opening van een verstopt deel door geneesmiddelen; de verdunning van verdikte sappen in het ligchaam.

Ecphýma, n. of **ecphýsis**, f. gr. (vgl. **phyma**), het uitwas, de bult.

Ecpiésma, n. gr. (van *ekpiédzein*, za- men drukken), een verdikt uittreksel of extract; eene beenbreuk van den schedel, bij welke de beenstukken, naar binnen ge- dreven zijnde, de hersenvliezen drukken; **ecpiésmus**, m. uitpuiling van den oog- bal.

Ecplexiē, f. gr., de plotselinge verstij- ving v. schrik, de ontzetting.

Ec-pneumatōsis, f. gr., de uitademing; de van het bloed afgescheidene wasem, die bij de uitademing wordt uitgedreven.

Ecptōma, n. en **ecptōsis**, f. Chir., de ontwrichting; eig. uitvalling.

Ecpyēma, n. gr., een veretterd deel, eene verzwering, etterborst; **ecpyēsis**, f. de verettering, het volkomen veretteren.

Ecpyrōsis, f. gr., verbranding, onder- gang der wereld door vuur.

ecraséren, fr. (*écraser*, spr. *ekraz*—), verpletten, plat drukken, verbrijzelen, ver- treden, vernietigen; **écrasé**, m. een dans- pas, waarbij de beenen ver vaneen ge- bragt worden.

ecretéren, fr. (*écréter*), Mil., eig. ont- kammen, het bovenste gedeelte, b. v. van eenen wal, een bolwerk, eene palissade wegschieten.

Ecritoire, m. fr. (spr. *ekritoáar'*), een inktkoker, schrijfbak met pen, inkt, lak, ouwels, pennemes enz.

Ecrivailleur, m. fr. (spr. —*walj*—), een veelschrijver, broodschrijver, brodde- laar, papierbekladder.

Ecrythmus, m. gr., de onregelmatige pols.

Ecsarcōma, n. gr. (v. *sarx*, gen. *sar- kōs*, vleesch), een vleeschuitwas, wild vleesch in wonden.

Ecstāsis of **ecstāse**, f. gr. (fr. *extase*, eig. verwijdering van de plaats), de ver- rukking, geestvervoering, opgewonden- heid, de hooge opgetogenheid van den geest (als het gevolg van eene overspan- nen verbeeldingskracht), die soms tot zinsverbijstering en bewusteloosheid gaat; de hoogste graad der vreugde; bij de nieuwe platonisten: de aanschouwing van het absolute; **ecstasiéren**, verrukken; **ecstātisch**, verrukkend, zinverheffend, geestvervoerend; ook verrukt, begees- terd; **geëcstasiëerd**, en *extase zijn*, fr., in verrukking, buiten zich-zelven zijn; **ecstāticus**, m. een opgetogen, begeesterd priester, propheet.

Ectāsis, f. gr., uitrekking, verlenging, b. v. van lettergrepen; Med., verwijding.

Ecthēsis, f. gr., uitlegging, verklaring.

Ecthlīmma, n. gr., eene oppervlakkige beschadiging der huid, door drukking voortgebracht.

Ecthūma, n. gr. (v. *ekthyein*, uitbotten), Med., ieder huiduitslag, dat zich als puistjes voordoeft, etterpuist, etterende haarworm.

Ectomias of **ectōmos**, m. gr., z. v. a. castraat.

Ectopie, f. gr. (v. *tópos*, plaats), eig. ontplaatsing; Med., ontwrichting, ziekelijk veranderde plaatsing van een lichaamsdeel, z. v. a. **ectopismus**, m. en **ectropīsis**, f.

Ectrimma, n. gr. Med., het openwrijven; eene afgeschaafde plek der huid.

Ectrōma, n. **ectrōsis**, f. of **ectrōsmus**, m. gr., eene ontijdige geboorte, z. v. a. **abortus**; **ectrotica**, pl., vruchtafdrijvende middelen.

Ectropium, n. gr. Med., de buitenwaartsche omkeering van de oogleden.

Ectrosis, **ectrotica**, z. **ectrōma**.

Ectyotica, pl. gr. Med., middelen tegen vereeltig, eksterooogen; ook *synoniem* met **depilatoria**.

Ectype, n. gr. (*ektýpon*; vgl. **typus**), afdruk van gesneden steenen; **ectyographie**, f., z. v. a. **relief-druk**, een verheven druk voor blinden, een letterdruk, die op het gevoel kan gelezen worden.

Ecu, m. fr. (eig. een schild, van het lat. *scutum*, it. *scudo*), een fransche daalder van 3 livres of 1 gl. 42½ ct., zoo geheeten, omdat er het fr. wapenschild opstond; *ecu blanc* = 2 gl. 40 ct.; *ecu d'or*, z. v. a. *louis d'or*; *ecu neuf*, 6 livres stuk, = 2 gl. 85 ct.; *ecu patagon*, geneefsche rekenmunt, ongeveer = 1 gl. 60 ct.

Ecuieur, m. fr., eig. een afschuimer, een schuimlooper, panlikker, tafelbroër; een plunderaar van geschriften, denkbeeldendief; een zeeroover, vrijbouter, zee-schuimer.

Ecurie, f. fr. (verwant aan het ned. schuur), een paardenstal; de gezamentlijke tot eene stoeterij behoorende personen; de woning dier personen.

Ecusson, m. fr. (spr. *ekusóng*, vgl. **ecu**), het wapenschild; **ecuyer**, m. (spr. *ekwi-jé*), een schild- en wapendrager, schildknaap; stalmeester, berijder, pik e u r.

Eczéma, n. gr., eig. wat door hitte is nitgedreven; Med., puistjes van de grootte ener gierstkorrel, die bij warm weder op de huid ontstaan, zoogenoemde hittepuistjes.

Edax, m. lat., een vraat, vreetzak; **edaciteit**, f. (lat. *edacitas*), de vraatzucht, overmatige eetlust.

Edda, f. eig. stammoeder; de titel der beide verzamelingen van ijslandsche dicht-

werken, waarin de gansche schat v. scandinavische mythen is weggelegd, de oudste scandin. oorkonde, die de noordsche goden- en heldengeschiedenis bevat; men onderscheidt de beide verzamelingen in de **oude** of **Sámundsche edda**, naar Sámund Sigfuson, die haar in de eerste helft der 11de eeuw bijeen bragt, en in de **jongere edda**, welker samenstelling aan Snorro Sturleson in de 13de eeuw wordt toegekend.

ede, bibe, lude, lat., ect. drink, speel!

Edeline, vrouwenn.: de edelgezinde, edele.

Eden, n. hebr., het paradijs, de lusthof; eig. het vreugdgenot.

Edentāta, pl. lat. N. II., tandelooze zoogdieren, namelijk dezulken, die noch hoek- noch snijtanden hebben. Zij bewonen Afrika, Amerika en Nieuw-Holland.

Edhemieten, pl., muhamedaansche predikmonniken, die deels in kloosters leven, deels zich in de woestijn ophouden.

e diamētro, z. **diameter**.

Edict, n. lat. (*edictum*, v. *edicere*, bekend maken), bij de oude Romeinen: de openlijke afkondiging of aanslag van den praetor omtrent de beginselen, naar welke hij zijn ambt in het volgend jaar zou waarnemen; voorts « het praetorisch edict », eene der beroemdste bronnen, waaruit het rom. regt is voortgevoerd; in 't algemeen eene landsverordening, openbaar bevel, vorstelijk bevelschrift; *edictum demolitorium*, n. een gebod tot nederwerping of afbreking; *ed. peremptorium*, een terstond op te volgen gebod; *ed. perpetuum*, een altijd-durend, immergeldend gebod; *ed. restitutorium*, een herstellings- of vergoedingsbevel; *ed. successorium*, eene wet v. erfopvolging; *ed. temporale*, een tijdelijk, slechts voor een' bepaalden tijd geldend bevel; **edictale citatie**, f., **edictalladung**, f. hoogd., of *edictales [litterae]*, pl., eene geregelijke openlijke dagvaarding; *edictaliter citēren*, openlijk, geregteijk dagvaarden.

edifiant, fr. (spr. —*áng*), stichtelijk, opbouwend in 't geloof.

edéren, lat. (*edēre*), uitgeven, bekend maken; uitleveren; **editie**, f. de uitgave, oplage van een boek; Jur., de geregelijke voorlegging en mededeeling, b. v. *editio documentōrum*, de voorlegging der oorkonden tot kennisneming van de tegenpartij; *ed. princeps*, de eerste uitgave, de eerste afdruk van oude schrijvers sedert de uitvinding der boekdrukkunst; **editor**, m., fr. **editeur**, de uitgever.

Edmund, angels. (v. *ead*, *ód*, oud. *ót*, rijkdom, vermogen, en *mund*, man, beschermer, voorgd, hoogd. *vormund*, ond. nederd. *roormouder*), mansn.: beschermer of beschutter v. h. vermogen.

Eduard, Edward, (van *ead* [vgl. **Edmund**], en *uard, ward*, bewaarder, beschermer); angels. mansn.: wachter of bewaker v. h. vermogen.

educéren, lat. (*educāre*), opvoeden; **educātie**, f. de opvoeding; **educātor**, m. de opvoeder.

Educt, n. lat. (*eductum*, v. *educēre*), het uitscheidsel, d. i. een zuiver uitgescheiden bestanddeel van een zamengesteld ligchaam; het tegenovergestelde van product. Zoo b. v. is het uit krijgt door zwavelzuur verkregen koolzuur een educt, het bij de reductie van een metaaloxijde door kool ontwijkende een product.

edulcoréren, mid. lat. (v. h. lat. *dulcis*, zoet). verzoeten door bijvoeging van zekere hoeveelheid suiker, hbnig of siroop; **edulcorātie**, f. de verzoeting, ontzuring, ontzouting.

Eduliën, pl. lat. (*edulia*), eetwaren, eetbare dingen.

e duobus malis minimum eligendum est, lat. sprw., uit twee kwaden moet men het minste kiezen.

Efendi, m. turk. (ontstaan uit het gr. *authēntēs*, nw gr., uitgesproken *awfēntis*), heer, de titel v. een turkschen staatsdienaar en geleerde, inz. regtsgeleerde of wetverklaarder; **hekem-efendi**, m. de eerste lijfarts des sultans; **iman-efendi**, m. de geestelijke v. h. serail; **reis-efendi**, m. (v. h. arab. *reis*, *reis*, hoofd, opperhoofd, de eerste), de turksche rijkskanselier en minister der buitenlandsche zaken.

effacéren, fr., uitwischen, uitleggen, uitvegen, doordoen, doorhalen.

effaréren, fr., doen ontstellen, ontzetten, verbluft maken, buiten zich-zelfen brengen; **geëffareerd**, ontsteld, verschrikt, ont-hutst. verbluft.

Effect, m., lat. *effectus*, v. *efficēre*, bewerken), de werking, uitwerking, het gevolg; **effecten**, pl., goederen, vermogen, have; Merc., wissels, ook z. v. a. **staatseffecten**, staatspapieren, landsschuldbrieven; **effecten-conto**, n. de rekening van een staatspapier of obligatie-artikel in het grootboek; **effecten-handel**, handel met landsschuldbrieven; **effectief**, als adverb. ook *effectieve*, lat., of *effectivement*, fr., werkelijk, inderdaad, wezentlijk; **effectuéren** (fr. *effectuer*), verwezentlijken, bewerken, bewerkstelligen, voltrekken, volvoeren, tot stand brengen; **effectuéring**, de bewerkstelling, volvoering van eenen last enz.

effeminéren, lat. (*effemināre*), verwijfd of wekelijk maken, verwijven; **effeminātie**, f. de verwekelijking, verwijving; de verwijfdheid, onmannelijkheid.

Effendi, z. **efendi**.

effervescéren, lat. (*effervesce-re*), opbruisen. opwellen, opborrelen, **effervescētie**, f. Chem., het opbruisen, te weeg gebragt

door de ontwikkeling van het eene of andere gas uit een vocht, b. v. bij de vermenging van alkaliën met zuren; oncg. het vuur, de drift.

Effestucātie, f. mid. lat. (v. h. lat. *festuca*, nalm), in het duitsche regt: eene zinnebeeldige overgave van een onroerend goed door overreiking van een' afgesneden tak. een' houtspaen, eene graszode enz.

effeuilléren, fr. (spr. *efuilj*—), afbladeren, ontbladeren, van loof ontdoen; ook splijten, vaneen wijken (v. karton, kaartblad); **effeuillement**, n. (spr. *fuilj'mang*), Neol., de toestand der boomen en planten, ontdaan van hun gebladert, de bladerloosheid.

efficiéren, lat. (*efficēre*), bewerken; **efficiënt**, werkzaam; *efficiens causa*, z. *causa*; **efficiētie**, f. de werkzaamheid; **efficaciteit**, f. de krachtwerking, werkzaamheid, nadruk.

effigies, f. lat., de beelddenis, b. v. iemand in *effigie*, d. i. in beelddenis, verbranden, ophangen enz.

effiléren, fr. (*effiler*), uitrafelen. de draden uittrekken; **effilé**, n. garenfranje, franjeachtig uitgerafeld rouwgoed; **effilure**, f. het uitgerafelde aan een stuk stof.

efflagitéren, met ernst vorderen, met aandrang alsmeeken, afroggelen.

Efflatie, f. nw lat. (v. *efflare*, uitblazen), het oprispen uit de maag.

effleuréren, (fr. *effleurer*), alleen de oppervlakte ligt aanraken, wegnemen, afschaven b. v. het vel; oncg. oppervlakkig behandelen, ligt over eene zaak heen loopen zonder haar te doorgronden.

efflorescéren, **effloréren**, lat. (*efflorescere*), opbloeijen, uitslaan; beslaan, verweeren; **efflorescētie**, f. Bot., de bloeitijd, het bloeijen, in bloei staan; Med., huiduitslag; Chem., verandering eener vaste zelfstandigheid in eene poederachtige stof door hare blootstelling aan de open lucht, hetzij dit door aantrekking van het vocht uit den dampkring en overgang in een hydraat, of door het verlies van haar kristalwater, of door verbinding zoowel met het water als met de zuurstof van de lucht geschiede; verweering, aanzetting van bloemen.

effluéren, lat. (*effluere*), uitstromen, vervlieten, verdwijnen; **effluvia**, pl., de uitvloeiingen, uitdampingen; **effluxie**, f. de uitvloeiing, uitvloed.

effocéren, lat. (*effocare*); verstikken, verworgen.

effodéren, lat. (*effodire*), uitgraven; **effossie**, f. de uitgraving.

efforcéren [zich], fr. (*s'efforcer*), zich beijveren, zijn best doen, trachten, al zijne krachten inspannen, zich weren; **effort**, n. (spr. *efór*), de poging, inspanning, bemoeijing, krachtsbeproeving, nadruk, het streven.

Effractie of **effractuur**, f. nw lat., de braak, openbreking; Med., de gewelddadige belediging v. den schedel; **effractor**, fr. **effracteur**, m. een misdadiger, die een' diefstal met braak heeft gepleegd, een inbreker.

effrayeren (spr. *efrèj*—; fr. *effrayer*), verschrikken, angst of vrees aanjagen; **effrayant** (spr. *efrèjáng*), verschrikkelijk, ontzettend, vreeselijk.

Effrenatie, f. lat. (*effrenatio*), de teugelloosheid; **geffreneerd**, teugelloos, uitgelaten, onbandig.

effronté, fr. (spr. *efrongté*) of **geffronteerd**, onbeschaamd, schaamteloos, driest; **effronterie**, f. onbeschaamdheid, driestheid, een stalen voorhoofd.

effroyable, (spr. *efroajábl'*) en als adverb. **effroyablement** (spr. —*máng*), fr. ontzettend, verschrikkelijk, afschuwelijk, ijselijk, vreeselijk, gruwelijk.

effugiëren, lat. (*effugère*), ontvlugten, ontvlieden, ontgaan.

Effulguratie, f. nw lat. (v. *fulgur*, bliksem), het opblikkeren, opbliksemen; de opheldering, verlichting.

effundéren, lat. (*effundère*), uitstroomen, uitgieten; uitbreken; **effusie**, f. de uitstorting, uitgieting, het uitstroomen, b. v. v. h. licht; het uitbreken van een' hartstogt enz.

egaal, fr. (*égal*, v. h. lat. *aequālis*), gelijk, gelijkvormig, gelijkmatig, even, effen; eenerlei, onverschillig; overeen komend; **egaléren**, gelijken, passen; **egaliséren**, gelijk maken, vereffenen; **egalisatie**, f. de vereffening, gelijkmaking; **egaliseur**, m. (spr. *eghaliz*—), een gelijkmaker, vereffenaar; **egalist**, m. Neol., een voorstander van de gelijke verdeling der goederen of bezittingen; **egaliteit** en **égalité**, f. gelijkheid, gelijkvormigheid, inz. in politieken zin, waarom ook **liberté** (vrijheid) en **égalité** tot de leus der fransche republiek werd, en de hertog v. Orleans, vader van koning Lodewijk Philippus I, den naam **Egalité** aannam.

Egard, n. fr. (spr. *egháar*), het aanzien, de achtung, hoogachting; inschikkelijkheid, toegeeflijkheid; en **égard** (spr. *ang*—), met opzigt, met betrekking, ten aanzien.

egaréren, fr. (*égarer*), verwarren, van den weg brengen; **zich egaréren**, zich verwarren, verdolen, van den weg raken; **geëgaréerd**, verward, verstrooid, niet wel bij zinnen; **egarement**, n. (spr. *eghaar'máng*), de afdwaling, dwaling, het wangedrag; de verstrooidheid, verwarring; afwezigheid van geest, ijlhoofdigheid, bijsterzinnigheid.

Egart, m. een stuk woestliggend veld.

egayéren (spr. *eghéj*—), fr. (*egayer*), vervrolijken, verblijden, vrolijk of blijde maken, verlustigen, opbeuren.

Egbert, **Ekhart**, **Eginhart**, oudd.

mansn. (v. *egge*, *eeke*, d. i. snede, zwaard); zwaardglorie, zwaardmoed, de door het zwaard beroemde.

Egeria, f. Myth., eene boschnymph, door Numa als eene *Deus ex machina* aangewend om aan zijne wetten meer klem te geven; zij was de patrones der zwangere vrouwen.

egerminéren, lat. (*egermināre*), ontkiemen, uitspruiten.

Egést, n. lat. (*egéstus*), het uitvloeijsel, afgevoerde; het zoogenoemde sterresnuitsel; **egéstie**, f. de ontlasting, afvoering door den stoelgang.

Eginhart z. **Egbert**.

Egizōma, juister **engizōma**, n. gr. (v. *engizōma*, toenadering), de over elkan- der schuiving van de beenderen des schedels.

eglandéren, nw lat. (v. *glans*, *glandūla*, klier), eene klier uitsnijden.

Eglantine, f. fr. (ontstaan uit *aiglan- tine*), Bot., de wilde roos, eglantierbloem.

Egmond, nederd. mansn.: (v. *eg*, wet- tig, echt, en *muend*, voogd, beschermer; vgl. **Edmund**), de wetbeschutter, de ge- regte.

Egoïsmus of **egoïsme**, n. nw lat. (v. h. lat. *ego*, ik), de ik- of zelfzucht, ik- of zelfliefd, overdreven eigenliefd, zelfge- vallen, baatzuchtige denkwijze of gevoe- lens, **egoiséren**, te veel, te uitsluitend aan zich-zelfen denken, van zich-zelfen spre- ken enz., zelfzuchtig zijn; **egoïst**, m. een zelfzuchtige, baatzuchtige, eigenbelang- zoeker, die gedurig alleen op zich-zelfen en zijn eigen voordeel ziet, en al het andere voor onbeduidend en gering houdt; **egoï- tisch**, zelfzuchtig, eigenbatig; **egoïteit**, f. de ikheid, zelfheid.

egorgéren, fr. (spr. *eghorzj*—), de keel afsnijden, kelen, slagten, vermoorden, verworgen, ombrengen; te gronde bren- gen.

Egout, m. fr. (spr. *eghóe*), een riool, goot of kanaal om het water en de onrein- heden eener stad te doen wegvloeijen.

Egrés, m. lat. (*egréssus*), de uitgang, voortgang; **egres nemen**, voortgaan.

Egrisée, f. fr., diamantpoeder (z. **dia- mant**).

Egyptische letter, eene bijzondere soort van drukletter, door Thorowgood uitgevon- den. De hoofdwoorden der artikels van dit werk zijn meestal met die letter gedrukt.

eh bien! fr. (spr. *e bjèng*), welan! welnu!

Ehem, m. een uitgeholde boomstam, als kano dienende in Indië.

Eicēten, pl., eene secte der 7de eeuw, die God door zang en dans wilde geëerd hebben.

Eidolon, n. gr., z. v. a. **idole** (z. a).

Eiderdons, n. de zachte, kostbare borst-

vederen van de **eidergans** (*Anas mollissima* L.), een zwemvogel van IJsland en Groenland. Dit dons, waarvan 5 ponden ter vulling van een bed toereikend zijn, wordt in **tangdons** en **grasdons** onderscheiden.

Eiléma en **eiléos**, n. gr., de braking van drekstoffen; pijn en kramp in de darmen door beslotene winden.

Eilert, oud. mansn., samengetrokken uit **Eelhart**, **Eilhart**: de krachtvolle, sterke.

Einheriar of **Einherier**, pl., oudn. Myth., de in den strijd gevallen helden, die Odin in Walhalla onthaalt.

Eisagöge, f. gr., z. v. a. **isagöge** (z. a.).

Eisanthéma, n. gr., Med., hetzelfde als inwendig **exanthema** (z. a.).

Eisnoë, f. gr. (van *eis*, in, en *pnōë* ik haal adem), de inademing.

ejaculéren, lat. (*ejaculāre*), uitwerpen, met kracht uit zich werpen; **ejaculatie**, f. de uitwerping; ook een kort schietgebed.

Ejalet, n. arab. (*iyāleh* of *iyālet*, regering, heerschappij, provincie), turksch stadhouderschap, uit vele **sandschaks** bestaande en door eenen **beglerbeg** van 2 of 3 paardenstaarten bestuurd.

ejiciéren, lat. (*ejicere*), uit het bezit stooten, uitdrijven; **ejéctie**, f. gewelddadige verwijdering, het uitwerpen, verdrijven uit eene bezitting.

ejuréren, lat. (*ejurare*), eene zaak onder eede of vormelijk laten varen, afzweren.

ejusdem (*mensis* of *anni*), lat., van dezelfde maand, hetzelfde jaar.

ek of **ex**, een gr. voortzetsel in vele samenstellingen, z. v. a. uit, van (die met **ek** komen in dit werk op ee voor).

El, f. eene handels-lengtemaat in zeer vele landen (waarsch. afgeleid van de oude benaming des arms, nog overig in **elleboog**). De nederl. el of meter, de grondslag van het metrieke stelsel, dezelfde als de fr., belg. en nieuw grieksche **mètre**, is een veertig millioenste deel van eenen meridiaan der aarde; zij verhoudt zich tot eenige andere vroeger of nog gebruikelijke ellematen als volgt:

	Veer-el of meter	1,45338 Amsterdamsche el.
		1,44043 Haagsche el.
		1,42724 Brugsche el te Amsterdam.
		0,84117 Parijsche el (aune).
		0,87489 Londensche el.
		1,19987 Beijersche el.
		0,83333 Paltsche el.
		1,82703 Frankfortsche (a/M) el.
		1,66666 Hessen Darmstadtsche el.
		1,28379 Oostenrijksche el.
		1,72157 Oldenburgsche el.
		1,49893 Pruissische el.
		1,40516 Russische el.
1,76673 Saksische el.		

elabéren, lat. (*elābi*), wegsluipen, ontsnappen.

elaboréren, lat. (*elaborāre*), afwerken, voltoojen, vervaardigen, bearbeiten; **elaboratie**, f. de afwerking, bearbeiding; Med., de bereiding door geheime verrigtingen der natuur, b. v. van de eijl.

Elæoliet, m. gr. (v. h. gr. *elaion*, olie), de oliesteen, vetsteen, een groene steen uit het leemgeslacht; **elæodōrisch**, olie besparend, olie vervangend (schilderwas); **elæosacchārum**, n. oliesuiker, suiker, bij welke eene ætherische olie gevoegd wordt; **elaine**, f. de oliestof, eene der beide bestanddeelen, waarmede alle vette oliën der planten en alle vetstoffen v. h. dierenrijk bestaan (het andere is **stearine**, z. a.); **elæiométer**, m. een werktuig om de olie te meten, in 1812 door Duquesne uitgevonden.

elancéren, fr., snel voorwaarts bewegen, uitschieten, toeschieten, op-, inspringen; **geëlanceerd**, slank, dunlijvig (van paarden), ook afgewerkt; hoog en dunstammig (v. boomen); iron. (v. menschen); rank en mager; een **geëlanceerd mensch**, een magere spiering, langlenden.

elanguescéren of **elanguéren**, lat. (*elanguescere*), afgemat, moede worden.

Elais, f. gr. Bot., de palmietboom, waaruit de palmolie verkregen wordt.

Elaphie, f. gr., de zoogenaamde hertenziekte, welke toevallen zijn: verharding der huid, hartkloppingen en verdraaijingen der oogen, zoo geheeten naar **elaphos**, het hert, als zijnde de kwaal aan dat dier (en het paard) eigen.

Elaphrus, m. gr. N. H., de oeverkever. **elápsotermīno**, lat., na verloopen tijd, na verstreken uitstel, termijn.

elargéren, fr. (spr. *elargj*—), verwijden, uitstrekken, uitbreiden, wijder of breeder maken.

elástisch of **elastiek** (v. h. gr. *elān*, *elannein*, drijven), veerkrachtig, wat veer-, spring- of spankracht heeft, d. i. wat de eigenschap bezit om, wanneer het door eene van buiten werkende kracht in een' veranderden toestand is gebracht, zich weder in zijnen vorigen staat te herstellen zoodra die kracht ophoudt te werken; **elastieke gom**, z. **gummi**; **elastieke steen**, eenigzins buigzaam, geelwit zandmarmor bij den St. Gothard in Zwitserland, die, in het duister geslagen, phosphorisch licht afgeeft; ook een buigzaame zandsteen in Brazilië; **elasticiteit**, f. de veerkracht, span- of springkracht; **elasticiteitsmeter** of **elasterométer**, m. een dampmeter, spankrachtmeter der dampen, een door **Smeaton** uitgevonden werktuig om de volstreckte elasticiteit van gassen en dampen te bepalen; **elasticiteitswijzer** of **barometerproef**, een aan de luchtpomp aangebragte barometer, die aantoonst hoe groot de volstreckte veerkracht is van de

lucht, die zich nog onder de ontledigde klok bevindt.

Eläter. m. gr. (*elatēr*, eig. de drijver), de springveder, drijfveer, spanner; N. H., de springkever; **elaterine**, een wit kristalliseerbaar beginsel, door Morrus in het extract van den wilden komkommer gevonden; **elaterium**, n. pharmaceutische naam van den wilden of ezels-kommer (*momordica elaterium*, L.) Deze naam is ook gegeven aan het sap van de vrucht dezer plant, tot de dikte van een extract uitgedampt, hetwelk een sterk drastisch purgeermiddel is; **elaterometer**, z. **elasticiteitsmeter**; **elateriet**, n. veerkrachtige jodenlijm of aardpek.

Elätie. f. lat. (*elatïo*), verheffing, hoogmoede, opgeblazenheid, trots.

Elatiet, m. gr. (v. *elätē*, den), versteend dennenhout.

Elcōsis, f. gr. Med. (van *elkos*, zweer), verzwering.

Elctōa, pl. gr. Med., roodmakende of blaartrekkende middelen.

Eldert of **Eldrik**, mansn., eene verspelling v. Alrik, het angels. *Athelrich*: adelaarlijk.

Eldorado, n. sp. (eig. *el dorado*, d. i. het vergulde, v. h. sp. lidwoord *el*, en *dorado*, verguld), een fabelachtig land in Z. Amerika, waar goud en edelgesteenten langs de wegen liggen. Een Engelschman gaf er op het eind der 16de eeuw eene beschrijving van, met eene kaart er bij, en toch weet men het niet te vinden.

Eleagnēn, pl. gr. Bot., heesters met meestal afwisselend geplaatste bladen, waarvan het bloemdek naar eene uitgewerkte buis gelijkt en regelmatig in twee of vijf lobben gesplitst is; **eleagnus**, m. gr. Bot., de olijfwilg of boheemsche olijfbom.

Eleāsar, hebr. mansn.: Godhelp, God helpt.

Eleāten, pl., **eleatische school**, eene oud-gr. wijsgeerige secte, die het zijn of bestaan voor één en onveranderlijk, veelheid en verandering voor schijn hield (zoo geheeten naar de stad Elēa in beneden-Italië, alwaar haar stichter Xenophānes uit Kolophon leefde, en Parmenides en Zeno geboren waren).

Eléctor, lat. (v. *eligēre*, uitkiezen) of **electeur**, fr. m. een kiezer, kiesheer; keurvorst; **electrice**, eene kiezerin, keurvorstin, **elécție**, f. (lat. *electio*), de keus, verkiezing; keur; **electief**, nw lat., door keuze geschiedend; **electoraal-wol**, de keursaksische veredelde schapenwol; **electoraat**, n. nw lat., het keurvorstendom.

Electriciteit, f. (v. h. gr. *ēlektron*, barnsteen), barnsteenkracht, bliksem- of wrijfveerkracht, trilkracht, het vermogen van zekere lichamen, b. v. van den barnsteen,

om, ten gevolge der wrijving, lichtere lichamen aan te trekken en bij aannadering van andere eene knetterende vonk voort te brengen; **positieve** en **negatieve** of **plus-** en **minus-electriciteit**, of korter **+ E** en **— E**, zijn **tegenovergestelde electriciteiten**, of aantrekkende en terugstootende electriciteit; **atmosphærische electriciteit**, de electriciteit der gewone lucht; **medische electriciteit**, de aanwending der electriciteit tot geneezing van sommige ziekten; **dierlijke electriciteit**, z. **galvanismus**; **electricisch**, **electriciek**, electriciteit bezittende en vertoonende, bliksemend, lichtend, barnsteenkrachtig; **electricische lichamen**, zulke, welke wrijving eenen aanmerkelijk graad van electriciteit opwekt; zij heeten ook **idioelectricisch**, op zich-zelfen electricisch of niet-geleiders, b. v. glas, hars, barnsteen, zwavel enz., omdat zij de opgewekte electriciteit op hunne oppervlakte behouden; **niet-electrische lichamen** zijn geleiders, b. v. alle metalen, water, vochtig hout enz.; **electriciseren**, electriciteit opwekken of mede deelen; oneig. doordringen, schokken (van vreugde, hoop enz.); vrolijk verrassen, bezielen, ontvlammen, aanvuren; **electriciseermachine**, f. een wrijfveerwerktuig, een zamenstel, waardoor de oorspronkelijke electriciteit van een electricisch ligchaam opgewekt en aan andere lichamen mede gedeeld wordt; **electrogenium**, n. de bliksemstof, de electricke vloeistof, de oorzaak, die de electriche werkingen voortbrengt; **electro-magnetismus**, n. de in de jongste tijden ontdekte zamenhang der electriche en magnetische verschijnselen; **electrométer**, m., **electroscoop**, n., electriciteitsmeter, wrijfveermeter, een werktuig om de sterkte der electriciteit bij een ligchaam te bepalen; de beste zijn die van Cavallo; **lucht-electrometer** of **atmosphærische electrometer**, m. een werktuig om de gesteldheid en sterkte der gewone lucht-electriciteit waar te nemen, waartoe ook de zoogenoemde **electriche vliegers** en **electriciteitswijzers** behooren; **electromōtor**, m. gr.-lat., **electriciteitsopwekker**, een wrijfveeropwekker; **electrophoor**, een wrijfveerdrager, een door Volta in 1775 bekend gemaakt instrument, om de daarin opgewekte electriciteit langen tijd te bewaren; **electropunctuur**, f. gr.-lat., de electriche naaldsteek, eene soort van acupunctuur (z. a.), dewijl de ingestoken naalden met eene kleine Voltasche kolom in verband gebracht worden; **electrovegetométer**, m. een planten-electriciteitsmeter, een werktuig, door Berthollon uitgevonden, om den invloed der electriciteit op den wasdom der planten te bewijzen.

Electuarium, n. mid. lat. (vgl. *eclegma*), Pharm., eene slikartsenij, een likkepot

Eleemosynarius, een uitdeeler van aalmoezen, aalmoezenier.

elegánt, lat. (*elégans*), uitgelezen, sierlijk, net, schoon, smaakvol, aardig, lief, hupsch, opgetooid, aanvallig; **elegant**, als subst.: een modegek, pronker; **elegánte**, **eleganteménte**, **con elegánza**, it. Muz., met sierlijkheid, aanvalligheid; **elegántie**, f. (lat. *elegantia*), de sierlijkheid, netheid, aanvalligheid, bekoorlijkheid, toi.

Elegie, f. gr. (*elegeia*, f. en *elégos*, m.), oorspr. een treur- of klaagdicht, klaaglied, treurzang; in ruimeren zin een beschouwend (contemplatief) of gevoelvol dichtstuk, waarin zachte hartstogtelijkheid of een uit weemoed en vreugde gemengd gevoel heerscht; vooral zulk een gedicht in elegische versmaat (z. onder); **elégisch**, weemoedig, treurig, klagend, zacht aandoenlijk; beschouwend, gevoelvol; de **elegische versmaat**, die, welke uit afwisselende hexameters en pentameters bestaat; **elegisch gedicht**, ieder in die maat vervat dichtstuk.

eleison! gr. (eig. *eleison*, gebiedende wijs v. *eleēn*), erbarm u! ontferm u!

Element, n. lat. (*elementum*), de hoofd- of grondstof, de oorspronkelijke of grondbestanddeelen der lichamen. Door de vier elementen verstanden de Ouden vuur, lucht, aarde en water, als zijnde de vier verschillende vormen, waaronder de stof zich voordoet; ook wij bedoelen er hetzelfde mede in het gemeene leven, doch in wetenschappelijken zin verstaat men door **elementen** noch vuur, noch lucht, noch aarde, noch water, maar alleen de enkelvoudige, niet ontleedbare bestanddeelen der stof, en de nieuwere scheikunde heeft bevonden, dat alle aardse lichamen uit 56 zulke elementen bestaan (waarbij de zoogen. onweegbare elementen: licht, warmte, electriciteit en magnetismus, niet in aanmerking komen); oneig. de **elementen eener wetenschap of kunst**, de eerste gronden daarvan; Log., de **elementen van een bewijs**, de kenteekenen der begrippen; de **elementen van een getal, van een gedicht**, de cijfers, de verzen; in de hoogere Geom. zijn **elementen** de oneindig kleine grootheden of differentialiën; Astr., die eigenschappen van de banen der planeten en kometen, waardoor zij zich wezenlijk van elkander onderscheiden. «Het spel, de wijn is zijn **element**» — zijne levensvoorwaarde, levensstof, d. i. hij kan zonder die niet leven; **elementair**, tot de elementen behorende, grondstoffelijk; wat de eerste gronden betreft, naar de beginselen; **elementaire boeken**, boeken, die de eerste gronden of beginselen eener wetenschap of kunst behelzen; **elementaire functiën**, de grondwerkzaamheden (der ziel); **elementaire geesten**, de geesten of dæmonische wezens, die naar het

volksgeloof der middeleeuwen in de vier elementen heerschen: gnomēn in de aarde, ondīn en in het water: sylphen in de lucht, salamanders in het vuur; **elementair onderwijs**, eig. het eerste onderderrigt in ieder vak; het onderwijs in de volksscholen in 't algemeen; **elementairsteen**, een edele opaal, die vier verschillende kleuren vertoont; **elementair vuur**, de warmtestof.

Elemi, elemi-bars of gummi elemi, n. hars van den **elemi-boom** in O. Indië, Z. Amerika enz; zij wordt, wegens hare prikkelende kracht tot wondzalven, alsook door de schilders tot vernissen gebruikt.

Elénchus, m. gr. (*elenchos*), Log., een tegenbewijs, eene wederlegging, wraking; **elenctiek**, f. de overtuigings- of wederleggingskunst, kerkelijke strijdleer, polemiek.

eleodórisch, of l. **eleodorisch was** (v. h. gr. *elaion*, olie), z. **punisch was**.

Eleonóre, vrouwe n.: de erbarmende, medelijdende.

Elephant, m. (gr. en lat. *elēphas*, lat. ook *elephāntus*), het grootste landdier, de olifant; **elephantiāsis**, f. gr. Med., de knobbelachtige melaatschheid, olifantsziekte, leprozij, de hoogste graad van melaatschheid, door de kruisvaarders naar Europa over gebracht, waarbij handen en voeten met een naar olifantshuid gelijkend bekleedsel als overtrokken worden; **elephantomáchen**, pl., olifantbestrijders; **elephantophágen**, pl., olifanteneters; **elephantópus**, m. Med., de olifantsvoet; **elephants-orde**, eene deensche ridderorde, naar men wil door Canut VI ingesteld.

Eleusinien of eleusinische mysteriën, pl. gr., de geheimzinnige feesten van Ceres of Demeter, de oudste en eerwaardigste mysteriën in Griekenland, zoo geheeten naar de attische stad Eleusis, thans Lesina; zij waren in groote en kleine verdeeld (vgl. **mysteriën**).

Eleutheriën, pl. gr. (v. *eleuthēros*, vrij, *eleutheria*, vrijheid), oud-grieksche feesten, die om de 5 jaren te Plataea gevierd werden ter gedachtenis van de daar op de Perzen behaalde overwinning; **eleutheriologie**, f. de vrijheidsleer, leer van de vrijheid des menschelijken wils; volgens Kant het tegen-deel v. *edæmonie*; **eleutheriomanie**, f. vrijheidswoede, overdrevene, kwalijk begrepen zucht tot vrijheid; **eleutheronomie**, f. de wetgeving van den vrijen wil, zedelijke wetgeving.

elevéren, lat. (*elevāre*), verheffen, verhooggen; het **protest elevéren**, Merc., eenen afgewezen' (geprotesteerden) wissel met de eerste post laten terug loopen; **elevátie**, f. de verheffing, verhooging; **hoogte** (de pools-hoogte); de opheffing of het verhoogen der hostie in de r. k. kerk; Mil., de hoogterig-

ting, die men een stuk geschut geeft; de verhevenheid, grootheid, rang; **elevatorium**, n. nw lat., een hefmiddel, hefwerktuig, heftang, inz. een heelmeeesters-werktuig om ingedrukte plaatsen van de hersenpan weder op te heffen; **elève**, m. en f. fr. (v. *elever*, opvoeden), een kweekeling, pleegkind, pleegzoon, pleegdochter; leerling, scholier b. v. van eenen kunstenaar.

Elfen, pl. (oudnoordsch *alf*, zweedsch *aelf*, angels *älf*, waarsch. = het oudd. *alp*, oorspr. vloed), eig. vloed- of watergeesten; in de noord. Myth., kleine rondzwevende natuurgeesten, die of als goede en schoone wezens (*lös-álfar*) in den hemel (*Alfheim*), of als kwade en leelijke (*dök-álfar*) onder de aarde wonen.

Elf-en-dertig, iets op zijn elf-en-dertigst verlangen, zeer moeilijk in zijne vorderingen te voldoen zijn, al te kieskeurig zijn. De zonderlinge uitdrukking is ontleend aan de oude friesche staats-huishouding, bij welke tot het nemen van belangrijke besluiten de eenparigheid van stemmen der elf steden en dertig grietenijen werd gevorderd.

Elias, hebr. (*Elijáh*), mansn., eig. Jehovah is mijn God: godvereerder; **Eliasvuur**, z. v. a. **elmusvuur** (z. a.).

elicéren, lat. (*elicère*), uitlokken, te voorschijn lokken, opwekken, aanleiding geven.

elidéren, lat. (*elidère*), uitstooten, wegwerpen, uitlaten, b. v. eene letter ter wille van de welluidendheid of omdat de versmaat het vordert; **elisie**, f. de wegwerping, uitlating.

Eliéser, hebr. mansn.: eig. Gods hulp.

eligéren, lat. (*eligère*), uitkiezen, uitzoeken, uitlezen; **eligibel**, nw lat. of *eligibile*, fr. (spr. *elij*—), kiesbaar, verkiesbaar; bevoegd om gekozen te worden; **eligibiteit**, f. de verkiesbaarheid; **Eligiüs**, mansn. (mid. lat. *Aloysius*, fr. *Eloy*), de uitverkorene.

eliminéren, lat. (*elimināre*, eig. uit het huis werpen, v. *limen*, de drempel), uitdrijven, verbannen; doen verdwijnen, uitlezen, uitwisschen; **eliminātie**, f. de uitstooting, verbanning; uitlezing, verwijdering; inz. in de algebra: het verdrijven van eene in onderscheidene vergelijkingen voorkomende grootheid; Chir., de afstooting van verstorvene deelen; de doorschrapping uit lijsten, inz. van de bezoldigden of verbannenen.

eliquéren, lat. (*eliquāre*), vloeibaar maken, smelten; louteren; **eliquātie**, f. de smelting, het vloeibaar maken; de loutering.

Elisie, f., z. ond. **elidéren**.

Elíte, f. fr., de keur, kern, bloem, het uitgelezene gedcelte, b. v. van een leger; **eliten**, pl., uitgelezene soldaten, keursoldaten, eene keurbende.

Elixir, n. (mid. lat. *elixirium*, volgens Lémeri afgeleid van *elkein*, aftrekken, of van *aléxein*, hulp toebrengen; en volgens James v. h. arab. *al-eksir*, hetwelk scheikunde beteekent (als om uit te drukken, dat het geneesmiddel scheikundig is toebereid); eene oplossing van verschillende zelfstandigheden in alcohol, eene zamengestelde alkoholische tinctuur; tot de bekendste elixirs behooren Hoffmann's en Stoughton's maagelixir en Haller's zuur-elixir; **elixātie**, f. (v. *elixāre*, in water laten koken), z. v. a. afkooksel, maar alleen gebruikelijk voordat, hetwelk men bereidt met het doel om twee voortbrengselen te verkrijgen, het eene vast gekookt, het andere vloeibaar; **elixivātie**, f. de uitlooging.

Elizabeth en **Elize**, hebr. vrouwenn.: de godgewijde, of God heeft gezwoeren.

Elleriaansche of **Ronsdorfer secte**, een aanhang v. dweepers, die de burgemeester Elias Eller te Ronsdorf in het groot-hertogdom Berg sedert 1726 om zich verzamelde; zij noemden zich Sionieten, Eller heette Sionsvader, zijne vrouw Sionsmoeder, en de zoon, die de laatste in 1734 baarde, werd de zone Gods betiteld. Deze secte, die gevaarlijke leden telde, werd na 1750 door de regering uiteen gedreven.

Ellíps of **ellípsis**, f. gr. (*elleipsis*, v. *elipein*, uitlaten, ontbreken), Gram., de weglating of uitlating v. een woord, dat tot de spraakkunstige volledigheid van den zin er bij gedacht moet worden, het tegendeel van *plonasmus*; Geom., een langwerpig rond, dwarssnede, eene der drie kegelsneden, die ontstaat, als men eenen kegel schuins doorsnijdt, zoodanig, dat het lengde der doorsnede het grondvlak ontmoet; Muz., het overslaan van de oplossing eener dissonantie, door terstond een ander accoord te doen volgen; **ellípsímber**, m. eene holgebogene ellips, eene kromme lijn van dubbele kromming, in welke zich, wanneer een loodrechte cylinder met cirkelvormig grondvlak door eenen bol gaat, zonder dat de as des cylinders door het middelpunt des bols loopt, deze beide vlakken snijden; **ellípsograaph**, m. een werktuig ter beschrijving eener ellips; **ellípsóide**, f. een ligchaam, dat door de omwenteling eener ellips om hare as wordt voortgebracht (juister zegt men **ellíptische sphæroide**); **ellíptisch**, bij wijze van uitlating; langwerpig rond; **ellípticiteit**, f. het quotient, dat verkregen wordt, wanneer men het verschil der beide assen eener ellips of eener ellipsoide door de groote as deelt; **ellípticiteit der aarde**, de afplatting der aarde; **ellíptische hypothése**, f. het aannemen van de beweging der planeten in ellipsen.

Ellychnium, n. gr., eene pit in lampen.

Elmusvuur of **Elmsvuur** [St.], fr. *feu*

St. Elme (ontstaan uit Helcensvuur, vgl. **Castor** en **Pollux**), een electricch verschijnsel in de gedaante van ruischende vlammetjes, die men bij zware onweerslucht soms aan hooge, inz. spitse voorwerpen, b. v. scheepsmasten, torenspitsen, enz. bespeurt.

Eloāh, m., en pl. *elohīm*, God, Heer, de hebr. naam van God.

elocéren, lat. (*elocāre*), verhuren; een nitzet geven; **elocātie**, f. de verhuring, verpachting; het uitzet eener dochter.

elocūtie, f. lat. (*elocutio*), de uitdrukking, uitspraak, voordragt des redenaars, de uitvoering der gedachten; welbespraaktheid, welsprekendheid.

Elodes, gr. Med. (v. *elos*, moeras), de Ouden verstonden onder dezen naam eene zeer zware aanhoudende koorts, van den beginne af met sterk zweet verbonden, zweetkoorts.

elogium, n. lat., eig. de uitspraak; het opschrift, b. v. op grafteekens; doorgaans z. v. a. het fr. **eloge** (spr. *elozj'*), f. de lof-rede, lofspraak, lofzinging, het lofschrift, de lof; **elogiast**, m. een lofredenaar; een overdrijvend lofverspiller, vleijer.

elongéren, nw lat. (v. *longus*, a, um), verlengen, langer maken, uitrekken; **elongātie**, f. de verlenging, uitrekking; Astr., de uitwijking, afstandshoek, de hoek, onder welken men den afstand eener planeet van de zon ziet, over gebragt tot het vlak der ecliptica.

eloquent, lat. (*elōquens*) en fr. (spr. *elokāng*), welbespraakt, welsprekend; **eloquentia**, f. (lat *eloquentia*, fr. *eloquence*, spr. *elokāngs'*), de welsprekendheid.

Eloy z. **Eligius**.

Elpenbeen (oudd. *helphantesbein*), de lange slag tanden van den olifant, waarvan het beste uit O. Indië komt, het ivoor. Ook de tanden van andere dieren, b. v. van den walrus of de opgedolvene overblijfsels van den mammoeth en andere grootere dieren komen in den handel onder dien naam voor. Door het elpenbeen in eene geslotene ruimte te verkolen, verkrijgt men het zoogenoemde **gebrand elpenbeen**, dat reeds door Apelles als verfstof werd aangewend en nu onder den naam van **keulsch zwart** bekend is, maar uit andere beenderen wordt bereid. Verkooft men het elpenbeen in open vaten, dan verkrijgt men uitgebrand elpenbeen, dat tot het glanzen der metalen gebruikt wordt.

elucidéren, nw lat. (v. *lucidus*, a, um, helder), ophelderen, verklaren, toelichten; **elucidātie**, f. de toelichting, verklaring, opheldering.

elucubreren, lat. (*elucubrāre*), bij lamp- of kaarslicht bearbeiten, des nachts bewerken; **elucubrātie**, f. eene gelcerde, deels nachtelijke bearbeiding, nachtwerk; z. **lucubrātie**.

eludéren, lat. (*eludēre*), behendig afwenden, ontwijken, verijdelen, ontgaan, ontduiken, krachteloos maken; ook misleiden, foppen; **elúsie**, f. de verijdeling, uitwijking; het om den tuin leiden, de uitvlugt, misleiding, streek of treck; **elusief**, verijdelend, ontwijkend; verdraaijend; **elusōrisch**, bedriegelijk, vergeefs, vruchteloos.

Elul, m. hebr., de 6de maand v. h. burgerlijke, de 12de v. h. godsdienstjaar der joden, met een gedeelte van augustus en september overeen komende (*elul* betcekt ook nietig, v. d. wortel *alal*).

Elusie, **elusief**, enz., z. ond. **eludéren**.

Elutriātie, f. nw lat. (v. *elutriāre*, uit het eene vat in het andere gieten), Chem., de doorzijging, heldermaking, klaring.

Elwin, z. **Alwin**.

Elwīre, **Elvire**, **Elmire**, vrouwenn.: de verhevene.

Elysium, n. gr. (*elysion*) of de **elysische** (heter **elysische**) **velden**, naar de beschrijving der oudste dichters: het land of het verblijf der zaligen, de hemel der Ouden; oneig. een land, een oord vol genieting, verrukkelijk verblijf; **elysesche velden** (*champ elysées* of *elysiens*) is ook de naam van eene geliefkoosde wandelplaats te Parijs; **elysich**, bekoorlijk, heerlijk, vreugderijk, genotvol, hemelsch.

Elytratēsia, f. gr. (v. *elytron*, hulsel, scheede), Med., het ontbreken van de opening der scheede; **elytritis**, f. ontsteking der scheede; **elytrobemorrhœa**, f. slijmvloed uit de scheede; **elytrocèle**, f. de scheedebreuk; **elytrōncus**, m. de zwelling der scheede, het scheedegezwel; **elytrophyma**, n. een vleeschuitwas der scheede; **elytrophōsis**, f. de uitzakking der scheede; **elytrorrhagie**, f. de bloedvliet uit de scheede.

Elzeviers, pl., benaming van zeer schoone voortbrengselen der drukpers v. Elzevier (een beroemd Amsterdamsch en Leidsch boekdrukkersgeslacht der 17de eeuw), grootendeels klassieke werken, die door geheel Europa zeer gezocht waren en het hier en daar nog zijn.

emacereren, lat. (*emacerāre*), ontmergelen, afnatten, uithongeren; **emacerātie**, f. de vermagering, uittering, ontmergeling, afmatting.

emaciéren, lat. (*emaciāre*), vermageren, **emaciātie**, f. vermagering.

Email, n. fr. (spr. *emālj*, afkomstig v. smelten; it. *smalto*), glas, of eene in het vuur ligt vloeibare kiezelzure verbinding, die door bijvoeging van tin en lood ondoorschijnend gemaakt en door smelting op porselein, metaal enz. wordt aangebragt, smelt (smalt, smout), smeltglas, brandverw, glazuur; oneig. verscheidenheid v. bloemen, kleuren; **emailléren**, met email overdekken, versieren, brandschilderen, met minerale kleuren beleggen; **emailleur**,

m. een smeltwerker; **emallure**, f. smeltwerk.

Emanatie, z. ond. **emaneren**.

emancipären, lat. (*emancipāre*; vgl. *mancipium*), vrijmaken, vrijlaten, van lijfeigenschap, voogdijschap, vaderlijke magt vrijspreken, voor mondig verklaren; gelijke rechten geven; van de burgerlijke of kerkelijke beperkingen ontheffen; **zich emanciperen**, zich van alle beperkingen of belemmeringen der vrijheid ontdoen, zich te veel veroorloven, zich vermeten; **emancipatie**, f. *emancipatio*, handligting), de vrijlating, het ontslag der slaven uit de lijfeigenschap, en der kinderen uit de magt des vaders of des voogds; de mondigverklaring, vrijlating, toekenning van gelijke rechten; **emancipator**, m. bevrijder, vrijlater, verlosser.

emaneren, lat. (*emanāre*), uitvloeijen, uitgaan; afkomstig zijn; doen uitgaan; **emanatie**, f. de uitvloeijing, het uitstromen b. v. van zeer fijne, van de lichamen afgezonderde deeltjes, zooals reukdeeltjes enz., Theol., de uitgang des Woords v. d. Vader; Jur., het afkondigen, bekend maken b. v. van eene verordening; het **emanatie**- of **emissiesysteem**, de uitvloeijingsleer, de leer van de uitvloeijing aller dingen uit een hoogste eerste Wezen, naar het indisch, perzisch en egyptisch godsdienststelsel; de **emanatie-leer**, in de chr. dogmatiek, de leer, naar welke de Zoon en de H. Geest uitlocisels v. d. Vader zijn; Phys., de lichtuitstrooingsleer van Newton, volgens welke de lichtstralen uitvloeiende deeltjes uit lichtende lichamen zijn.

Emanuël, **Emmanuël**, beter **Immanuël**, God met ons.

emarginären, lat. (*emargināre*, vgl. *margo*), uitranden; **geëmargineerd**, Bot., uitgerand (van de kroonbladeren der schermdragende planten).

emballären, fr. (spr. *angb*—), pakken, inpakken, omwikkelen, in balen doen; **emballering**, de inpakking, omwikkeling, **emballage**, f. (spr. *angbaláazj*), het inpakken der waren; datgene wat tot inpakking dient, pakdoek; ook het pak- of bindloon; **emballeur**, m. de inpakker, pakker.

Embarcadero, m. sp., eene kleine zeehaven of landingplaats, die tot haven dient van eene dieper landwaarts liggende handelstad.

Embardar-baschi, m. perz., de eerste opzigter over de koninklijke voorraadschuren in Perzië.

Embargo, n. sp. (verwant met het duitsehe bergen voor insluiten; vgl. ook het sp. *banga*, steile oever- of berghelling, en *embargar*, belemmeren, versperren), het beslag of arrest op de in eene haven liggende schepen, de havenversperring of het sluiten der haven.

embarillären, fr. (spr. *angbarielj*—; vgl. *baril*), in fust, in vaten pakken; **embarillage**, f. (spr. —*áazj*), het pakken van buskruid en kogels in vaten.

embarquären, fr. (*embarquer*, spr. *angbark*—; vgl. *bark*), inschepen, scheep brengen, laden, aan boord brengen; **embarquement**, n. (spr. *angbark'máng*), de inscheping, lading der waren.

Embarras, n. (spr. *angbará*), de verwarring, zwaarigheid, verlegenheid, beklemdheid, belemmering, het gedrang, de hindernis; *embarras de richesse* (spr. —*risjéss'*), verlegenheid uit overvloed; **embarrassären**, verwarren, in verlegenheid brengen, verlegen maken, ophouden, verhinderen; **embarrassant**, lastig, bezwaarlijk, hinderlijk, belemmerend, in verlegenheid brengend.

Embarren, pl. (turk. *ambár*, *embár*, nw gr. *ampári*, pakhuis, magazijn, v. h. arab. *ambár*, als pl. v. *nibr*, pakzolder, en dit v. *nabara*, ophoopen), in Petersburg zekere voorraadshuizen, inz. voor hennip.

embauchären, fr. (spr. *angboosj*—), een' knecht te werk stellen; iemand met list aanwerven, soldaat maken; **embaucheur**, m. een listig verwer, zielverkooper.

embeguinenären, fr. (spr. *angbeghi*—), het hoofd omwikkelen; iemand iets in het hoofd brengen, voor iets geheel innemen; eene dwaze liefde opvatten.

embellissären, fr. (*embellir*; spr. *angbelliess*—), verfraaijen, opsieren, schooner maken; **embellissement**, n. (spr. *angbelliess'máng*), de verfraaijing, versiering, optooijing.

Embergans, f. (eng. *embergoose*; op de Faroër-eilanden *imbrim*), eene soort van wilde ganzen op de schotsche eilanden.

Emberizæ, pl. N. H., eene vogelsoort, tot de familie der kegelbekken behoorende.

Emblēma, n. gr., eig. ingelegd werk, sieraad; kenteeken (b. v. de nil is het emblema van Minerva), een zinnebeeld; **emblematisch**, zinnebeeldig; **emblematisären**, door zinnebeelden voorstellen.

Emboitement, n. fr. (spr. *angboat'máng*; v. *boite*, doos), de ineenschuiving in elkander passing; Log., de ingewikkeldheid van den stijl, waarbij de eene zin als het ware in den anderen is ingeschoven.

Embolismus, m. gr., z. v. a. **intercalatie** (z. a.).

Embolus, m. gr., de kolf of stempel (in spuiten en luchtpompen).

Embonpoint, n. fr. (spr. *angbongpoäng*), staat des lichaams van menschen of dieren, bij welke de hoeveelheid vet geëvenredigd is aan den omvang en de gestalte, de lijvigheid, gezetheid, gevuldheid des lichaams, het voorkomen van gezondheid en kracht.

Embouchement, n. fr. (spr. *angboesj'* *máng*) of **embouchure**, f. (spr. *angboesj'uur'*), de monding, mond, uit- en instroomingsplaats van eene rivier; de mond van een kanon; het mondstuk, blaasgat van eene fluit, een' walddhoorn enz.; de uitgang van een' hollen weg enz.; eene goede **embouchure hebben**, een blaasinstrument wel weten aan den mond te zetten, zuiver en lieflijk blazen.

embourséren, fr. (spr. *angboers*—), in de beurs, den zak steken, zakken;

embranchéren, fr. (spr. *angbrangsj*—), vertakken, ineen vlechten; Arch., balken en sparren met elkander verbinden, in elkander laten, inkepen; **embranchement**, n. (spr. *angbrangsj'máng*), de vertakking, doorvlechting; de verbinding der balken en sparren.

Embrahor, m. de opperstalmeester van den turkschen keizer.

embraséren, fr. (*embraser*, spr. *angbrasz*—), aansteken, in brand steken; **embrasure**, het schietgat in eenen vestingmuur; de schuinsche uitwerking eener deur- of vensteropening, vensterindieping.

embrasséren, fr. (*embrasser*, spr. *angbrass*—), omarmen, omhelzen, omvatten, omvangen; **embrassade**, f. of **embrassement**, n. (spr. *angbrass'máng*), de omarming, omhelzing.

Embrocätie, f. nw lat. (v. h. gr. *embrechein*, bevochtigen), Med., de inwrijving eener artsensij, het dropbad.

embrochéren, fr. (spr. *angbroesj*—), aan het spit steken; aan den degen rijgen, doorboren, doorsteken.

embrouilléren, fr. (spr. *angbroeilj*—, vgl. **brouilléren**), verwarren, in wanorde of verwarring brengen; **geëmbrouilleerd**, verward, ingewikkeld; **embrouillement**, n. (spr. *angbroeilj'máng*), de verwarring.

embrunéren, fr. (*embrunir*, spr. *ang*—), Pict., bruinen, donker houden, met donkere vver overdekken; met der tijd zwart worden.

Embrýo, n. gr. (*embrýon*, v. *bryein*, ontspringen, kiemen), eene dier- of menschenkiem, eene nog onrijpe lichaamsvrucht, de vrucht in de baarmoeder gedurende de 4 eerste maanden der zwanterheid; z. v. a. het lat. *fætus*; kiem der planten; **embryographië** of **embryologië**, f. de beschrijving of de leer der lichaamsvrucht; **embryothlástes**, pl., werktuigen, die de vrucht in de baarmoeder verdeelen om haar te ontlasten; **embryotonie**, f. het dooden der lichaamsvrucht; **embryothlávís**, het verbrokkelen van de vrucht in den moederbuik; **embryotomie**, f. het stuk snijden, de verdeling of breking der vrucht; **embryulcie**, f. de leer van de te voorschijn bren-

ging der vrucht door haken, de geboortehulp; **embryulcus**, m. het daartoe dienend instrument.

embusquéren [zich], fr. (spr. *angbuusk*—, gevormd van het duitische *bosch*, *busch*, vgl. *bosquet*), zich in eene hinderlaag leggen om op den vijand te loeren; **embuscade**, f. de hinderlaag.

emendéren, lat. (*emendāre*), verbeteren, te regt brengen; **emendatio**, f. de verbetering van geschriften, teregtbrenging van bijzondere plaatsen in geschriften; **emendātor**, m. de in orde bringer, verbeteraar; **eménde**, f. mid. lat. (*emenda*), eene geldboete, wegens eene begane wederregtelijke handeling betaald ter vermijding van grooter nadeel.

Emerentia, vrouwenn.: de verdienstelijke.

emeréren, lat. (*emerēri*), uitdienen, zich verdienstelijk maken; **emeritus**, m. een uitgediende, van de dienst ontslagene; een oud-ambtenaar, rustend ambtenaar, predikant met behoud der jaarwedde; iemand **emeritéren** of *pro emerito* verklaren, hem voor uitgediend, voor der ambtsrust waardig verklaren, van verderen ambtsarbeid ontslaan.

emergéren, lat. (*emergēre*), opduiken, opkomen; beroemd worden, zich onderscheiden; *emergens novum*, n. Jur., eene zich voordoende nieuwe omstandigheid; **emergéntie**, f. nw lat., het opduiken, opstijgen, boven komen uit het water, het beroemd worden; **emérsie**, f. Astr., het te voorschijn treden eener planeet uit de schaduw eener andere, het oogeblik, waarop die uitgang plaats heeft; ook het zichtbaar worden eener ster (vgl. **immersie**); *luctor et emergo*, z. **lucteren**.

emerveilléren, fr. (spr. —*velj*—), verwonderen, verbazen; **geëmerveilleerd**, verwonderd, verbaasd, verstomd.

Emésis, f. gr. Med., het braken; **emesië**, f. de neiging tot braken; **emésma**, n. het uitgebraakte; **emetatrophie**, f. de uittering, door aanhoudend braken ontstaan; **emeticum**, n., pl. **emetica**, een braakmiddel; **emetine**, f. een plantaardig alkali door Pelletier in den braakwortel (*ipecacuanha*) ontdekt, waaraan deze hare brakingwekkende eigenschap te danken heeft; **emétisch**, brakingverwekkend; om te braken; **emetocatharsis**, f. de ontlasting naar boven en beneden; braken en purgeren te gelijk; **emetocathastica**, pl., middelen, die te gelijk braken en purgeren bevorderen; **emetologië**, f. de leer der braakmiddelen; **emetomanie**, f. braakwoede, eene te groote zucht tot het bezigen van braakmiddelen; **emetophobie**, f. vrees voor braakmiddelen.

Emeu, m. N. H., de nieuwhollandsche

casuaris (z. a.), ook touyou (spr. *toeioe*) geheeten.

Emeute, f. fr., de oploop, opstand, dreigende volksbeweging, oproer, muiteriej.

Emgálo, m. N. H., het aethiopische zwijn (*sus aethiopicus*).

Emicâtie, f. lat. (v. *emicâre*), het uitspringen, uitsteken; vonkenwerpen.

emigreren, lat. (*emigrâre*, fr. *émigrer*), naar elders trekken, het land verlaten, uitwijken, verhuizen; **emigránt**, m. een naar elders trekkende, vluchtende, z. v. a. **emigré**, fr., pl. *émigrés*, een uitgewekene, vlugteling, die vrijwillig zijn vaderland verlaat om vervolging of onderdrukking te ontgaan; **emigrâtie**, f. de uitwijking, verlaten van het vaderland; *emigratio coacta*, gebodene, gedwongene uitwijking; *em. voluntaria*, vrijwillige uitwijking.

Emiliaan, n. eene aardsoort, in 1810 door Dröse te Gotha ontdekt, en die de eigenschap van porselein en aardewerk heeft.

Emilius, fr. **Emile**, v. h. lat. *Aemilius*, (z. a.).

eminéren, lat. (*eminere*), uitsteken, boven uitsteken; **eminént**, uitstekend, uitkomend; voortreffelijk, uitstekend, onderscheiden; **eminéntie**, f. (lat. *eminentia*), de verhevenheid b. v. van een been; voortreffelijkheid, verhevenheid, sedert de 7de eeuw een titel der bisschoppen, en sedert 1627 die der kardinalen, aan wie paus Urbanus VIII dien schonk; ook de titel der geestelijke keurvorsten.

Eminnut-baschi, m. de tweede opziener over de keuken des turkschen keizers.

Emir, m. arab. (*emir*, d. i. de bevelende, v. *amara*, bevelen), een arabisch vorst, krijgsbevelhebber en stadhouder in eene veroverde provincie; in Turkije een eertitel, dien Muhameds afstammelingen voeren; ook dragen sommige ambtenaren dien titel: **emir-achor**, de stalmeester des sultans; **emir-alem**; zijn tulbanddrager wanneer hij te veld trekt; — **emir al-mumenin**, beheerscher der geloovigen, een titel der khalifen, het eerst door khalif Omar aangenomen; **emir hagschtji**, m. de aanvoerder der pelgrims of mekkasche karavanen, pascha van Damascus.

emittéren, lat. (*emittere*), uitzenden, doen uitgaan; *emissa manu*, Jur., met toegereikte hand, met handslag; **emissarius**, of fr. **emissaire** (spr. *emissér*), m. een afgezondene, zendeling, kondschapper, geheime hode; ook een alleidingskanaal, eene inrigting tot ontlasting eener beslotene watermassa; **emissie**, f. de uitzending; uitvloeiing.

Emma (oudd. ook **Imma**, veelligt v. *imma*, eene bij) en **Emmelina**, vrouwenn.: de vlijtige, bedrijvige, huiselij-

ke; **Emmerik**, mansn., de werkzame, vlijtige.

emmagasinéren, fr. (spr. *amaghazi*—), in een magazijn of pakhuis brengen, opzolderen, bewaren; **emmagasinage**, f. (spr. — *nâazj*), de bewaring in het magazijn; het bergloon, leggeld of de pakhuisuur; **emmagasinneur**, m. de voorraadverzamelaar, opzolderaar.

Emmanchement, n. fr. (spr. *amangsj' máng*), eig. het zetten van een heft of steel aan een werktuig; Pict., het aanvoegen der leden aan den romp.

Emmanuel, z. **Emanuel**; **Emmelina**, z. **Emma**.

Emmeniagōga, gew. maar niet zoo goed *emmenagogga*, pl. gr. (v. *emmenios*, maandelijksch), Med., geneesmiddelen, ter bevordering van de maandelijksche zuivering; **emmenialogïe**, f. de leer der maandelijksche zuivering.

emmeubléren, fr. (spr. *ameu*—; vgl. **meubel**), van huisraad voorzien; **emmeublement**, n. (spr. — *máng*), het kamergereedschap, huisraad, beter **ameublement**.

emolliéren, lat. (*emollire*), zacht maken, week maken, verzachten; **emolliens**, n. iets weekmakends, verzachtends; pl. **emollientia**, weekmakende middelen.

Emolument, n. lat. (*emolumentum*), het voordeel, gewin, baat; ambtsvoordeel; bezoldiging, tractement; toevallig voordeel boven het bepaalde dienstloon, bij-inkomsten, nevenvoordeelen, buitenkansjes.

Emōtie, f. nw lat. (v. *emovēre*), hevige gemoedsbeweging, aandoening; ontroering, opwelling, opbruising; ook volksofstand, gisting.

Emouchétten, pl. fr. (spr. *emoesj*—), vliegennetten over paarden; **emouchoir**, m. (spr. *emoesjoár*), vliegenwaaijer.

emovéren, lat. (*emovēre*), wegdoen, ter zijde leggen.

empailléren, fr. (spr. *angpalj*—, van *paille*, stroo), met stroo omwikkelen, opvullen.

empaléren, fr. (spr. *angp*—), eenen paal insteken; spietsen.

empaquetéren, fr. (spr. *angpak*— vgl. *paquet*), inpakken, zamen pakken, omwikkelen.

Empásma, n. gr. (v. *empássein*, instrooijen), Med., strooi-poeder.

Empâtement, n. fr. (spr. *angpaat'mang*) of **impastéring** (z. a.), Pict., het lijvige of vette opdragen der verwen; bij graveurs: de zachte ineensmelting der strepen en punten.

empêcheren, fr. (spr. *angpésj*—), verhinderen, beletten, ophouden; **empêchement**, n. (spr. — *máng*), het beletsel, de verhindering, hindernis.

Empecinado [el]; sp., eig. de bepikte, bijnaam van den moedigen verdediger der Cortes, Juan Martin, die zich in 1808 aan het hoofd eener bende Guerillas stelde, later veldmaarschalk werd en in 1825 werd gehangen.

Emphásis of **empháse**, f. gr., de nadruk in het spreken of lezen, bijzondere klem op sommige woorden en plaatsen; **emphátisch**, nadrukkelijk, klemmend, krachtig.

emphrácisch, gr. (van *emphrássein*, verstoppem), Med., verstoppend; **emphracticum**, n. een verstoppend middel; **emphraxis**, f. de verstopping der vaten, ingewanden.

Emphysēma, n. gr. Med., het wind- of luchtgezwel; *emphysematicae variolae* pl. lat., de windpokken.

Emphyteusis of **emphyteuse**, f. gr. (v. *emphyteuein*, inplanten), Jur., eene soort van erfpacht, waardoor iemand het vruchtgebruik van een stuk gronds heeft, met het recht dat te vervreemden en te vermaken tegen eene jaarlijksche opbrengst aan den eigenaar; ook de bevoegdverklaring tot het vruchtgebruik v. een stuk gronds; **emphyteutisch contract**, n. zulk een erfpachtverdrag; **emphyteuta**, m. de erfpachter.

Empirance, f. fr. (spr. *angpiráns*), v. *empirer*, verergeren, v. *pire*, erger), de afnemng. het slechter worden der waren; de waardevermindering der munten; de scheepsschade.

Empirie, f. gr. (*empeiria*), de ervaring, ondervinding, ervaringsleer, het weten en kennen uit de ondervinding; **empiricus**, m. een ervaringsgeleerde; inz. een ervaringsarts, d. i. zulk een, die, uit gebrek aan theoretische medische kennis, slechts middelen voorschrijft, welke het volksgeloof of eenzijdige waarneming tegen deze en gene kwalen als heilzaam aanwijst; **empirisch**, op ervaring gegrond, van de ondervinding afhankelijk; **empirische wetenschappen**, zulke wetenschappen, die hoofdzakelijk op de waarneming en verzameling van het werkelijk gebeurde, het waargenomene berusten, b. v. geschiedenis, natuurkunde enz.; **empirismus**, n. eene enkel op ondervindingen gegronde kennis, eene wijze van denken, van behandelen, die alleen de ervaring tot richtsnoer neemt, die den grondslag van alle weten in de ervaring zoekt; **empirist**, m. een ervaringswijze, een leeraar, die het empirismus voorstaat.

emplacéren, fr. (spr. *angplas*—; vgl. **placéren**), aanstellen, aanwenden; **emplacement**, n. (spr. — *máng*), de aanstelling; de plaats, bouwgrond, geschikte plaats voor een gebouw, een' tuin enz.

emplástisch, gr. Med., verstoppend,

toesmerend; **emplásticum**, n. een smeermiddel, verstoppingsmiddel.

Emplástrum, n. lat. (v. h. gr. *éplastron*, l. *éplaston*, v. *emplássein*, insmeren), eene pleister, wondpleister; *emplastrum adhaesivum*, eene hechtpleister; *e. anglicānum*, engelsche pleister; *e. attractivum*, eene trekpleister, *e. cephalicum*, eene hoofdpleister; *e. consolidans*, eene heelpleister; *e. defensivum*, eene verdeelende pleister; *e. diachylon simplex*, eenvoudige loodpleister; **emplastréren**, lat. (*emplastrāre*), griffelen, enten, oculeren (z. a.); **emplastrátie**, f. de griffeling, enting.

Emplette, f. fr. (spr. *angplétt'*), de koop, inkoop eener waar; het ingekochte; **emplettes maken**, inkoopem.

Emploi, n. fr. (spr. *angploá*), eig. het gebruik, de aanwending; van daar het aanleggen eener geldsom; de aanstelling, dienst, verzorging, post, bediening, het ambt; de rol in het schouwspel; **employéren** (spr. *angploaj*—), aanwenden, tot iets besteden, aanleggen; aanstellen, verzorgen; een **employé** of **geëmployeerde** m. een aangestelde, ambtenaar, onderbeambte.

empluméren, fr. (spr. *angpl*—), van vederen of pennen voorzien (een klavier).

empneumatōsis, f. gr., z. v. a. **emphysema**; ook inblazing der lucht.

empochéren, fr. (spr. *angposj*—), in den zak steken, zakken.

Empois, m. fr. (spr. *angpoá*), stijfjel, stijfjelpap.

Empolocratie, f. gr. (v. *empolē*, koopwaren), de handelsbeheersching, handelsheerschappij.

Emporium, n. lat. (v. h. gr. *empōrion*), eene handelplaats, stapelplaats, marktplaats; *jus emporii*, z. ond. *jus*.

emporphýrisch, gr., iets purperkleurigs; met purper bekleed.

empotéren, fr. (*emporter*, spr. *angp*—), Mil., in- of wegnemen, veroveren; **zich empotéren**, zich driftig maken, uitvaren, opvliegen; **geëmpoteerd**, driftig, in toorn ontstoken; **empotement**, n. (spr. *angport'máng*), het opbruisen, uitvaren, de drift, toorn, vervoering, haastigheid, onstuimigheid, opvliegendheid; **empotéring**, f. de inneming, verovering.

empotéren, fr. (v. *pot*, pot, kan), in den pot leggen, inmaken.

empótisch, gr. (*émpotos*), drinkbaar.

Empouille, f. fr. (spr. *angpoeilj'*), het nog te veld staande koren.

empráctisch, gr. (*émpraktos*), werkzaam, krachtig, afdoend.

Empreinte, f. fr. (spr. *ang*—), de indruk, afdruk, stempel.

Empresis, f. gr., het ontsteken, verbranden.

empresseren [zich], fr. (*s'empresser*, spr. *ang*—), zich beijveren, haasten, zijn best doen, streven, volijverig zijn; **geempresseerd**, volijverig, bedrijvig, vol haast, druk bezig; **empressement**, n. (spr. *angpress'mang*), de ijver, aandrang, bedrijvigheid, werkzaamheid, dienstijver, opmerkzaamheid.

emprisonnéren, fr. (spr. *angpriz*—, vgl. *prison*), in hechtenis nemen, gevangen zetten.

emprosthisch gr. (*emprosthen*), voor, van voren, vooraan zich bevindende; **emprosthocystosis**, f. de uitzakking v. h. borstbeen of der ruggegraat; **emprosthotoë**, of **emprosthodonus**, m. gr. Med., de krampachtige zamentrekking des lichaams naar voren.

Emprunt, n. fr. (spr. *angpruing*), een geleend voorwerp, eene leening; **emprunt forcé**, eene gedwongene leening.

Empsalmist, m. gr., de arts, die door enkel toespreken wil genezen.

Empsychosis, f. gr., eig. bezieling; de vermene zielsverhuizing; **empsychisch**, bezielend.

Empūsa of **empūse**, f. gr. Myth., een door Hecate gezonden nachtspoek, dat in verschiedene gestalten verscheen; ook dans op een been.

Empyēma, n. gr. (v. *pūon*, etter), Med., eene inwendige ettering, inz. de etterborst, borstverzwering, longverettering; **empyēsis**, f. de vorming van een ettergezwel; **empyēsis oculi**, lat., het etteroog; **empyocēle**, f. gr., eene etterbreuk, eene verettering in den balzak; **empyomphalos**, m. een ettergezwel aan den navel.

Empyrēum, n. (v. h. gr. *empyros*, in vlam staand, brandend), de vuurhemel, de verblijfplaats der gelukzaligen; **empyrēisch**, hemelsch; **empyreuma**, n. de brandige reuk of smaak, de aangebrande smaak aan spijzen, het brandige, de brandigheid; **empyreumatisch**, brandig, brandigriekend; **empyrīe**, f. het waarzeggen uit het offervuur; **empyrōsis**, f. de brand, verbranding.

emtio, f. lat. Jur., de koop, aankoop; *emtio commentitia* of *e. imaginaria*, een schijnkoop; *e. spei* of *spem*, een koop op goede verwachting b. v. van halmen en boomen vóór de rijpheid der vrucht; *e. per aversōnem*, een gezamentlijke koop, alles dooreen, bij de roest; *e. restrictiva*, een bepaalde of afgemeten koop, waarbij het te veel den verkooper, het te kort den koper te goed komt; *e. et venditio in en sine scriptis*, koop en verkoop met en zonder schriftelijk verdrag; *emtiōnis jure*, naar het koopregt; *emtiōnis lege*, naar de koopvoorwaarde; *emtor*, m. de koper; *emtor bonae fidēi*, een koper te goeder trouw, in vertrouwen op de eer-

lijkheid of het regtmatig bezit des verkoopters; *emtrix*, f. de koopster.

Emulsie, f. nw. lat. (v. *emulgēre*, uit- of afmelken), plantenmelk, zaadmilk, melkachtige verbinding van olieachtige en slijmige stoffen met water, b. v. amandelmelk, als koeldrank; **emulsine**, f. de amandelmelkstof.

Emunctoria, pl. lat. (v. *emungēre*, uitmunten), Med., afvoerende vaten, reinigende organen, b. v. de neusgaten.

Emundantia, pl. lat. (v. *emundāre*, reinigen), Med., uitwendige, tot reiniging van wonden en verzweringen dienende middelen; **emundatie**, f. de reiniging.

emunitas, f. nw. lat., bevrijding, ontslag, voorregt enz. der geestelijken; *emunitas regia*, een koninklijke vrijbrief.

Emuscatie, f. lat., het wegnemen van het mos aan de boomen.

emydosaurisch, gr. N. H., schildpad- en hagedisachtig.

Emys, f. gr., N. H., de zoetwaterschildpad.

em— of (vóór lipletters) **em—**, gr., z.v.a. het fr. *en*, *em* (spr. *ang*), een voorzetsel in vele zamenstellingen, beteekenende in het algemeen in; *en abondance* (spr. *ang abongdāngs'*), in overvloed.

Enact, n. nw. lat., de verordening, het besluit; **enactief**, verordend, bepaald; verordenend; **enactor**, m. de verordenaar, verrijger.

enaërisch, gr., luchtvormig, luchtkleurig.

Enæmon, n. gr. (*enaimon*, v. *haima*, bloed), Med., een middel tegen bloedingen, bloedstelpend middel; **enæmisch**, bloedig; met bloed voorzien; bloedstelpend.

Enæorēma, m. gr. Med., een urinewolkje, een in de pis drijvend wolkje.

Enakskinderen, menschen van reusachtige gestalte, zoo geheeten naar de kinderen Enaks, die in de boeken van Mozes en Josua vermeld worden.

Enallage, f. gr. Gram., de verwisseling van het eene woord met het andere, inz. de verwisseling van rededeelen derzelfde soort ten opzichte van hunne afstamming of hunnen vorm, b. v. van het abstracte substantief met het concrete, van den eigenaam met den soortnaam enz.; ook wel de verandering van het eene rededeel in het andere, b. v. van een zelfstandig in een bijvoegelijk woord; **enallisch**, veranderd, omgekeerd, verwisseld; **enallotégisch**, met om vele punten gelegene afdeelingen.

Enamerádo, m. sp., de verliefde.

Enantiōdromie en **enantiotropie**, f. gr. (v. *enantios*, tegenover), het te gemoet loopen, de tegenwekring, het voortdurend tegen elkander werken der dingen, waardoor het eene ontstaat, terwijl het andere ver gaat; **enantiologie**, f. de tegenspraak, te-

genrede; **enantiopathie**, f., z. v. a. **allopathie** (z. a.); **enantiophanie**, f. schijnbare tegenspraak.

Enargie, f. gr. (*enárgeia*), z. v. a. **evidentie** (z. a.).

enarreren, lat. (*enarrāre*), verhalen, vertellen, verklaren; **enarrābel**, verhaalbaar, verklaarbaar; **enarrātie**, f. de vertelling, het verhaal, de verklaring.

en arrière, fr. (spr. *anarjër'*), rugwaarts, achteruit.

Enarthrosis, f. gr. Med., de invoeging of inlating van een beenderhoofd in zijne holte of zijn bekken; de diepe geleiding.

enāstrisch, gr. (v. *astēr*, ster), geste d; aan den invloed der gesternten blootgesteld.

enātmisch, gr. (v. *atmē*, damp), dampig, vol dampen.

en attendant, fr. (spr. *anattangdāng*), ondertusschen, intusschen.

enaudisch, gr. (v. *audē*, geluid, stem), stem hebbend, sprekend.

en avant (spr. *anawāng*), voorwaarts! *en bas* (spr. *angbā*), onlaag, beneden; *en blanc* (spr. *angblāng*), z. v. a. in *bianco*. z. ond. **blanc**; *en bloc*, bij den hoop, alles dooreen (h. v. koopen), bij de roest.

Encablure, f. fr. (spr. *angk—*), eene maat van 120 vadem op zee.

encadreren, fr. (spr. *angka—*, vgl. *cadre*), in eene lijst zetten, h. v. eene schilderij; ook insluiten, in rij en gelid plaatsen; **encadrement**, n. (spr. —*māng*), de invatting, lijst, rand, het raam.

encageren, fr. (spr. *angkazj—* v. *cage*, kooi), in eene kooi opsluiten.

Encan, n. fr. (spr. *angkāng*), verkoopting bij ophod, auctie.

en canaille en **encanailleren**, z. **canaille**.

Encānthis, f. gr. (v. *kanthis*, ooghoek), Med., het traankliergezwel; *encanthis inflammatoria*, de ontstoken traanheuveel; *encanthis scirrhusa*, het knoestgezwelletje van den traanheuveel; *encanthis carcinomatosa*, de kanker van den traanheuveel.

en carrière, z. **carrière**.

Encathisma, n. gr. Med., een bad, waarbij men tot aan den navel in het water zit, het halve bad.

Encauma, m. gr. (v. *kauma*, brand, *kaiein*, branden), Med., eig. het ingebrande; eene diepe brandende zweer v. h. hoornvlies; **encausis**, f. het ingebrande; **encaustisch**, ingebrand; **encaustiek**, f. of **encaustisch schilderwerk**; ingebrand schilderwerk met wasverwen (in plaats van olieverwen), het wasschilderen (z. **punisch was**).

Enciente, f. fr. (spr. *angsēngt'*), Mil., de wallen met of zonder de buitenvesten, de gezamentlijke buitenwerken eener vesting; bij jagers: de omsluiting van het wild; ook de besloten plaats, omheining, omwalling, ringmuur.

Encelādus, m. gr. Myth., een geduchte

reus, door Jupiter bij de bestorming van den Olympus overwonnen, op het eiland Sicilië neder geworpen en daar met den Etna bedekt. De uitbarstingen van dien volkaan en de aardbevingen op Sicilië getuigen van den benaauwden toestand, waarin hij zich daar bevindt.

Encephalos, m. of **encephalum**, n. (gr. *enképhalos*, v. *kephalē*, hoofd), het hoofdmerg, de hersenen; **encephalalgie**, f. het hersenlijden, eene ziekelijke aandoening der hersenen; **encephalitis**, f. de ontsteking der hersenen; **encephalocēle**, f. de hersenbreuk; **encephalophōma**, n. het uitwas der hersenen; **encephalismus**, m. of **encephalologie**, f. de leer der hersenen; **encephalognomie**, f. de hersenkunde, schedelleer; **encephalolithyāsis**, f. eig. hersenversteening, gedeeltelijke verharding der hersenen, vorming van steenen daarin.

enchaineren, fr. (spr. *angsjèn—*; vgl. **chaîne**), met elkander verbinden, aaneenschakelen, aan elkander ketenen; **enchainement**, n. (spr. *angsjèn'māng*), de aaneenschakeling, samenhang; de reeks.

enchantéren, fr. (*enchanter*, spr. *angsjangt—*), betooveren; verrukken, innemen; **geenchanteerd**, betooverd, verrukt; **enchantement**, n. (spr. *angsjangt'māng*), de betoovering, verrukking, opgetogenheid.

Encharaxis, f. gr. Chir., de inkerving der huid, het koppen; **encharactisch**, tot het koppen behoorende.

en chef, fr. (spr. *angsjéf*; vgl. **chef**), als overste of aanvoerder.

Encheirēsis, f. gr. (v. *encheirēim*, hand aanleggen, v. *cheir*, de hand), behandeling, handgreep, inz. bij het opereren; **encheiridion** of **enchiridion**, n. een handboekje.

Enchéleis, f. gr., de aal; **enchelyden**, pl., dieren met rolvormig ligchaam; **enchelyoidisch**, aalvormig; **enchelysōmisch**, met aalvormig ligchaam.

Enchère, f. fr. (spr. *angsjèr'*), het ophod, overbod, hoogere bod; **enchereren**, **encherisseren**, overbieden, den prijs verhoogen, duurder maken.

Enchiridion, z. ond. **encheiresis**.

enchōrisch schrift der Egyptenaren, z. v. a. **demotisch schrift** (z. a.).

Enchymōma, n. of **enchymōsis**, f. Med., de uitstorting van bloed in het celweefsel; naar Hippocrates: het vloeijen en verdeelen der vochten door den omloop in het geheele ligchaam; het schaamrood worden.

Enclave, f. fr. (spr. *angklaaw'*), gebied, regtsgebied, inz. een door vreemd gebied ingesloten land, in vreemde landen liggende bezittingen, ingesloten grond, ook **enclaves**; **enclavéren**, insluiten, met vreemd gebied omgeven; insluiten, invoegen, inlaten, inschieten, inkepen, enz.

Enclýsis, f. gr. (eig. de aanleuning, overbuiging), in de grieksche taal het terug-

werpen van het accent eens woords op het voorgaande woord; **enclitica**, f. of **enclitisch** heet een woord, dat zijn accent op het voorgaande woord terug werpt.

Encœlialgie, f. gr. (v. *enkoilia*, de ingewanden), Med., buik- of ingewandspijn; **encœlitis**, f. de ontsteking der buikgewanden, darmontsteking.

Encolpismus, n. gr. (v. *kolpós*, scheede) Med., het inbrengen van heilkundige middelen in de moederscheede.

Encembrement, n. fr. (spr. *angkongbr'mángt*, v. *encombrer*, en dit v. h. oudd. *kumbern*, stuiten, *kummer*, puin), de versperring door puin, belemmering, verstopping, hindernis, verdrietelijkheid.

Encomium of **enkomion**, n. gr., de lofredede, het lofschrift; **encomiast**, m. de lofredenaar; **encomiastiek**, f. de lofredekunst.

en comparaison, fr. (spr. *ang kongparèzong*), in vergelijking.

en confiance (spr. *ang kongfiángs'*), in vertrouwen.

encore, fr. (spr. *angkór'*), nog eens, da capo!

en corps, fr. (spr. *angkór'*), z. *in corpore*.

en couleur, fr. (spr. *angkoe*—), in de kleur (spelen).

encouragèren, fr. (spr. *angkoerazj*—, vgl. *courage*), bemoedigen, moed inspreken, aanmoedigen, opwekken, aansporen, aandrijven, aanvuren, aanwakkeren, aanzetten; **encourageant** (spr. *angkoerazjáng*), opwekkend, bemoedigend enz.; **encouragement**, n. (spr. —*razj'máng*), bemoediging, opwekking, aandrijving, aanwakkering.

Encratie, f. gr. (*enkráteia*), de gave der onthouding, zelf beheersching; **encratiëten**, pl., onthoudzamen, matigen, naam eener gnostische secte, die zich van het huwelijck en het gebruik v. vleesch en wijn onthield.

Encrinieten, pl. gr. (v. *krinon*, lelie), leliesteenen, de versteening eener voorwereldlijke plantdierensoort; de afzonderlijke deelen v. d. steel heeten **trochieten** en **entochieten**, radersteenen, bonifaciuspenningen enz.

en croupe, fr. (spr. *ang kroep'*), achterop (het paard), op het kruis.

encyclisch, gr. (vgl. *cyclus*), in eenen kring omlopend, b. v. **encyclische brieven**, rondgaande brieven, *circulaires*; **encyclopaëdie**, f. (gr. *enkyklopaideia*, l. *enkyklios paideia*), de kring of omvang der tot eene omvattende wetenschappelijke vorming behoorende kundigheden, het kort begrip of leer gebied der wetenschappen in het algemeen, of der tot een bijzonder vak behoorende (b. v. filosofische, theologische enz. *encycl.*), inz. de **grootte fr. encyclopaëdie**, door Diderot in de 18de eeuw ontworpen en door vele

heroemde mannen (Buffon, Raynal, d'Alembert, Condillac, Helvetius, Mably en anderen bearbeid; **alphabetische encyclopaëdie**, of **encyclopaëdisch woordenboek**, een woordenboek voor zaakkennis, woordenboek der zamenleving, der conversatie; **encyclopaëdisch**, algemeen wetenschappelijk, een algemeen overzicht der wetenschappen behelzende of gevende; **encyclopaëdisten**, pl., eig. de bearbeiders der grootte fr. encyclopaëdie in de vorige eeuw; bepaaldelijk verstaat men onder dien naam haren uitgever Diderot, en d'Alembert, en die mannen, welke zich in letterkundig opzigt om die beide mannen, en in maatschappelijk opzigt vooral om den baron Holbach schaarden; **encyclopaëdismus**, n. de encyclopaëdische leervorm, inz. de wijsgeerige grondstellingen en met de aangenomene godsdienstbegrippen deels strijdige meeningen der fr. encyclopaëdisten; **encycloposie**, f. het ronddrinken, het rondgaan v. d. beker.

Endecagoon, en **endecasyllabum**, z. **hendecagoon**, enz.

Endeixis, f. gr., z. v. a. **indicatie** (z. a.).

Endemie, f. gr. (v. *endemos*, inheemsch, v. *demos*, volk), Med., eene heerschende lands ziekte, inheemsche plaatselijke, u. t. lucht en levenswijs voortkomende ziekte, onderscheiden van **epidemie** (z. a.); **endémisch** (van ziekten), aan een land of volk eigen; inheemsch, inlandsch, plaatselijk.

en dépit, z. **depit**; **en depôt**, z. **ond. deponeren**.

endermatisch, gr. (v. *derma*, huid), Med., in de huid liggend; op de huid, inz. de onderhuid aangewend, b. v. **endermatische middelen**.

en déshabillé, z. **deshabillé**; **en détail**, z. **detail**.

endetteren, fr. (spr. *angdettèren*), in schulden steken; **geëndetteerd**, met schulden beladen of belast.

Endiadys, z. **hendiadys**.

Endiométer, n. gr. (v. *endios*, op den middag), een meridiaanmeter.

Endivie, f. (it. *endivia*, fr. *endive*, v. h. lat. *intibus* of *intubum*; vgl. het arab. *hindeb*, *hiddebeh*), eene saladeplant, eene soort der cichoreiplanten, andijvie.

endogénisch, gr. (v. *endon*, inwendig), inwendig uitgroeiend; **endocardium**, n. Med., de inwendige vlakke der hersenen; **endocarditis**, f. ontsteking daarvan; **endopericarditis**, f. ontsteking der in- en uitwendige vlakke der hersenen.

endommageren, fr. (spr. *angdommazjèren*), beschadigen, nadeel, schade toebrengen.

Endorhizon, n. gr. (v. *rhizis*, wortel) Bot., een gewas, dat den wortel uit de kiem schiet; **endorhizisch**, met eene kiem, die geen' eigentlijken wortel schiet.

endosséren, fr. (spr. *angd*—) of **indosséren**, it. (v. l. it. *dosso*, fr. *dos*, rug), eenen wissel door een opschrift aan zijne keerzijde aan een ander overdragen of afstaan; **endossant** (spr. *angdossáng*) of **endosseur**, ook **indossánt**, m. de overdrager v. een' wissel, hij, die den wissel endosseert; **indossaat**, m. de persoon, aan wien de wissel is overgedragen; **endossement**, fr. (spr. *angdoss'máng*), ook **indossement** of **indosso**, it. n. het overdragen van eenen wissel op een ander.

endotrichisch, gr., inwendig behaard.

Endreze, m. eene lengtemaat te Constantinopel, = 284 parijsche lijnen of 64 ned. duimen.

Endymion, m. gr. Myth., een schoone herder, vermaard om de liefde, die hij «de zuster van de zon,» Diana, inboezemde. en om zijn' dertigjarigen slaap; een jonge langslaper.

en écharpe, z. **echarpe**; *en échec* en *échiquier*, z. **échec**; *en échelon*, z. ond. **échelle**.

Enechēm, n. gr. (*enēchēma*, v. *enēchein*, inklinken), Med. het oorgesuis; **enechēsis**, f. het ontstaan daarvan.

en effet, fr. (spr. *ang efé*), werkelijk, inderdaad.

Enēma, n. gr. Med., het inspuiten of het ingespotene, het klysteer; **enemāta**, pl., middelen, die door den aars in het ligchaam gevoerd worden.

Energie, f. gr. (*enérgeia*), werkzaamheid, een hoogere of sterkere graad van werkracht, nadruk, vuur, klem; **enérigisch** (gr. *energós*, v. *ergón*, werk, daad), werkzaam, krachtvol, nadrukkelijk, krachtig, vurig.

Energuménen, pl. gr. (*energumēnos*, eig. een bewerkte, n.l. door enen boozen geest), een bezetene, dweeper, waanzinnige; **energuménisch**, dweepend, waanzinnig.

enervéren, lat. (*enervāre*), ontzenuwen, krachteloos maken; verzwakken, uitmergelen; **enervātie**, f. de ontzenuwing, verzwakking, uitputting, uitmergeling.

en escarpins, z. **escarpins**; *en espagnol*, z. **espagnol**; *en espèces*, z. ond. **espèce**; *en état*, z. **état**; *en éventail*, z. **eventail**; *en face*, z. **face**.

en famille, fr. (spr. *ang famielj'*), in de familie, in den familiekring, met de tot het huisgezin behoorende personen, b. v. eten.

Enfant, n. fr. (spr. *angfáng*, kind; **enfance**, f. (spr. *angfángs'*), de kindschheid; **enfantillage**, f. (spr. —*tieljáazj'*), kinderachtigheid; **enfantin** (spr. *angfangteng*), kinderachtig; *enfants perdus*, pl. (spr. *angfáng perdu*), eig. verloren kinderen; Mil., eertijds ligte voortroepen, die het eerst moesten aanvallen, stormloopen enz.; in gevaar verkeerende voorposten, waaghalzen.

en faveur, z. **faveur**.

enfiléren, fr. (*enfiler*, spr. *ang*—), eig. eenen draad insteken, aanrijgen, b. v. paarden; verstrikken, inwikkelen; Mil., overlangs bestrijken, met kanon beschieten; ook over tellen (bij het whistspel); **enfilade**, fr. (spr. *angfiláad'*), eene volgrij, b. v. van kamers; ook z. v. a. **enfilement**, n. (spr. *angfiel'máng*), de bestrijking met geschut, het beschieten van ter zijde, inz. bij verschansingen.

enfin, fr. (spr. *angfèng*), eindelijk, ten slotte; in het kort, met een woord.

enflamméren, fr. (spr. *angflaméren*), ontsteken, aansteken, doen ontvlammen.

enfocéren, fr. (spr. *angfongs*—), in den grond drijven, den bodem inslaan, doorbreken, inbreken, doorboren; verzingen, inzinken; **enforcement**, n. (spr. *angforgs'máng'*), de indieping, verdieping, de donkere zijde, achtergrond van eene schilderij.

en front, z. **front**.

enfuméren, fr. (spr. *ang*—, v. *fumée*, rook), rooken, berooken, doorrooken; ook bemesten (van *fumier*, mest).

engagéren (spr. *angghazj*—), fr. *engager*, eig. verpanden, van *gage*, pand), verbindend of verplichtend maken, verplichten, in dienst nemen, aannemen, aanwerven, overreden, over halen of bepraten, bewegen, noodigen; (zich) tot iets verbinden zijn woord geven, zijne eer verpanden; **geëngageerd**, verplicht, verbonden enz.; beloofd, verloofd, verzegd; **engageant**; (spr. *angghazjáng*), innemend, verplichtend, uitlokkend, aantrekkelijk; **engagement**, n. (spr. —*máng*), de verplichting, verbindtenis, verpanding, dienstaanneming, aanstelling, dienst, het ambt, de bediening.

en gala, z. **gala**.

Engastriloo of **engastrimýth**, m. gr. (v. *gaster*, buik), een buikspreker, z. v. a. **ventriloquist**; **engastrimántis**, m., pl. **engastrimanteis** of **engastrimánten**, buikwaarzeggers; buikspreekers als profeten.

Engelot, m. eng. (spr. *endzj'lót*), eene engelsche goudmunt met eenen engel, = 8 shilling of 4 gl. 30 ct.

Engels, n. een onderdeel van het oude pond trooisch gewigt, = $\frac{1}{16}$ ons of 1,53802 wigtje.

en général, z. **generaal**.

engliséren, z. **angliseren**.

Engonáden, pl. gr. (v. *góny*, knie), egyptische figuren, die op de knieën rusten.

engourdéren, **engourdiséren**, fr. (*engourdir*, spr. *angghoerd*—), verstijven, stijf of gevoelloos maken, verslappen, verdooven, loom of slaperig worden of maken; **engourdisement**, n. (spr. —*diessmáng*), het verstijven, slapen der ledematen, de verdooving.

Engraisserie, f. fr. (spr. *anggréss*—), eene inrigting tot vet maken, mesterij; **engraisseur**, m. een mester, vetmaker, hij, die zich op eens anders kosten te goed doet.

Engrêlure, f. fr., een getande rand, randversieringen met afgeronde punten, (aan borduurwerk, kant, enz.).

en gros, z. **gros**; **engroist**, z. v. a. **gros-sist**.

Engyméter, n. gr. (v. *engýs*, nabij), een nabijmeter, werktuig tot meting van geringe afstanden; **engyscoop**, n. een nabijkijker, vergrootglas, lo u p.

en hae, fr. (spr. *ang héj*); haags- of heegsgewijs, in twee rijen tegen over elkander geplaatst.

enhardéren, **enhardiséren**, fr. (spr. *anhard*—), verstouten, stout, moedig, vrijpostig, vermetel maken.

enharmonisch, gr. (vgl. **harmonie**), Muz., in de harmonische toonreeks der Grieken geplaatst, naar welke de quarte of tetrachorde zoo verdeeld was, dat de beide eerste intervallen kleiner dan halve toonen waren; in 't algemeen geschikt, gepast, behoorlijk, wel bijeen komend.

en haut, fr. (spr. *ang hó*), omhoog, boven, naar boven.

Enhérian, m. in de oudd. godenleer: de verzameling der helden in den hemel of Walhalla.

Enigma, n. gr. (fr. *énigme*), het raadsel; **enigmatisch**, raadselachtig; **enigmatiseren**, raadselachtig, duister, dubbelzinnig spreken.

enitéren, lat. (*enitère*), beroemd worden, uitblinken.

enivréren, (spr. *aniw*—), fr. (*enivrer*, v. *ivre*, dronken), dronken of beschonken maken, eenen roes aanzetten; bedwelmen, verblinden.

Enjambement, n. fr. (spr. *angzjangb' mâng*), Poet, het overstappen overspringen, de oversprong; de onafgebroken voortgang van den zin des eenen versregels in den anderen.

Enjeu, m. fr. (*angzjéu*), de inzet in 't spel.

enlaidéren, fr. (spr. *angléd*—), leelijk maken, misvormen.

en maitre, z. ond. **maitre**; *en masque*, z. onder **masker**; *en médaillon*, z. ond. **medaillon**; *en miniature*, z. ond. **miniature**.

enneachórdisch, gr. (v. *ennea*, negen), negensnarig; **enneacontaëdrisch**, negenlighoekig; **enneadactylisch**, N. H., met negen teenen; **enneade**, f. een getal v. negen; **enneadecaëtëris**, f. Meton's negentienjarige periode; **enneagoon**, n. gr. een negenhoek; **enneagynie**, f. gr., de plantenklasse met negen stijltjes; **enneahexaëdrisch**, gr. vierenvijftighoekig; **enneandria**, zulke planten, welker twee-

slachtige bloemen negen vrije meeldraden hebben, de 9de klasse in het stelsel van L.; **enneanthérisch**, met negen stampertjes; **enneapetalisch**, met negen bloembladeren; **enneapharmacum**, n. een geneesmiddel uit negen bestanddeelen; **enneaphyllisch**, met uit negen blaadjes bestaande bladeren; **enneapterygisch**, met negen vinnen; **enneaspérmisch**, negen zaadkorrels bevattende.

ennobléren, fr., z. v. a. **anobléren** (z. a.); **ennoëmatisch**, gr., in den geest-zelven gevormd.

Ennosigæos, m. gr., de schokker der aarde, een bijnaam van Neptunus.

Ennui, m. fr. (spr. *anwi*; it. *noja*; *nojare*, sp. *enojare*, lastig vallen, uit het lat. *noxa* ontstaan), de verveling, het verdriet, ongenoegen; **ennuyeren** (spr. *anwi-jéren*), verveling veroorzaken, vervelen; lastig worden; **ennuyant** of *ennuyeux*, vervelend, langwijlig, verdrietig, lastig.

enodéren, lat. (*enodare*), ontknoopen, ontwikkelen, oplossen; **enodatie**, f. de ontknooping, ontwikkeling, oplossing.

enódisch, gr., tot den weg behoorende, onderweg gebruikelijk.

enódmisch, gr., riekend, geurig, frisch.

enœdisch, gr., gezwollen.

enólmisch, gr., op den drievoet zittende, voorspellend, propheterend.

Enoptromantie, f. gr. (v. *énoptron*, spiegel), de spiegelwaarzeggerij, wigchelaarij door spiegelkijken; **enoptromant**, m. de spiegelwaarzegger.

en ordre de bataille, f. (spr. *ang—batájl'*), in slagorde.

enórm, lat. (*enórmis*, van *e*, *ex*, uit, en *norma*, regel, rigtsnoer), uit de maat, onmatig, overmatig, overdreven, buitengemeen, gedrogtelijk, ongehoord, afschuwelijk; *enórmis laesio*, z. *laesio* ond. **læderen**; **enormiteit**, f. (lat. *enormitas*), de buitengematigheid, de buitengewone of gedrogtelijke grootte, afschuwelijkheid.

Enórmon, m. gr. (v. *en-ormân*, in-, aandrijven), de innerlijke levenswerkzaamheid, levenskracht.

Enostōsis, f. gr., Med., een inwendig beengezwel, waardoor de mergholte geheel verloren gaat.

en particulier, z. **particulier**; *en parure*, z. **parure**; *en passant*, z. **passéren**; *en pastel*, z. **pastel** ond. **paste**; *en peine*, z. **peine**; *en profil*, z. **profil**; *en quatre couleurs*, fr. (spr. *ang kat' koeleur*), in vier kleuren; *en question*, z. **quæstie**.

Enquête, f. fr. (spr. *angkét'*), gerechtelijk onderzoek in burgerlijke of civiele zaken.

enragéren (spr. *angrazj'*—), fr. (*enra-*

ger, vgl. *rage*), razend, dol worden; ver-
toornen, vergramd, woedend maken; **en-
ragé**, m. (spr. *angrazjé*), een razende,
dolleman, uitzinnig mensch; hartstogte-
lijke aanhanger van eene politieke partij.

en regard, z. ond. **regard**.

enregistreren, fr. (spr. *angrezjiest*—),
inschrijven, inbrengen in 't register; **en-
registrement**, n. (spr. *angrezjiestr'máng*),
de inschrijving, boeking, plaatsing op 't
register.

en retraite, z. ond. **retraheren**.

enrhythmis, gr., in den r h y t h m u s
(z. a.) vervat, evenmatig geregeld.

enrhumé, fr. (spr. *angrumé*), verkou-
den, met verkoudheid bevangen.

enricheren, **enrichisseren** fr. (spr. *ang-
risjies*—), verrijken, opsieren, tootjen.

enroleren, of **enrolleren**, fr. (spr.
angr—), op de rol of lijst schrijven, voor
de krijgscienst inschrijven, aannemen, aan-
werven; een **geënroleerde**, een ingeschre-
vene, aangeworvene; **enrolement**, n. (spr.
angrol'mang) en **enroléring**, f. de inschrij-
ving tot de krijgscienst, aanwerving.

en roturier, z. ond. **roture**.

ens, n. lat., een ding, wezen; **ens ratio-
nis**, een redewezen, iets, dat enkel in de
voorstelling, in de gedachte aanwezig of
voorhanden is; **entiteit**, f. de wezentlijk-
heid, het werkelijk bestaan, het zijn of aan-
zijn van een ding.

Ensemble, n. fr. (spr. *angángbl*'), een
geheel, iets vereenigd; het gezamentlijke,
de samenhang der deelen; de eenstemmig-
heid; **ensemble-stukken**, Muz., de meer
dan vierstemmige zangstukken der ope-
raas.

ensicaudisch, nw lat. (v. h. lat. *ensis*,
zwaard), met zwaardvormigen staart; **ensi-
fer**, lat., zwaarddragend; **ensifolisch**, nw
lat., met zwaardvormige bladeren; **ensí-
fórm**, lat., zwaardvormig; **ensigérisch**,
lat., een zwaard voerend; **ensipénnisch**, nw
lat., met zwaardvormige slagvederen; **ensi-
rōstrisch**, nw lat., met zwaardvormigen
snavel.

Ensooph, m. gr. (*énsophos*), het godde-
lijk wezen in de kabbalistische wijsbegeerte.

en suite, z. ond. **suite**.

Entablement, n. fr. (spr. *angtabl'máng*),
Arch., het bovenste van eenen muur, waar-
op de daksparen rusten, de rollaag; ook de
architraaf, fries en kornis te zamen geno-
men.

entaméren, fr. (spr. *angt*—), eig. aan-
snijden; on eig. aanvangen, openen, op de
baan brengen, b. v. eene onderhandeling.

Entásis, f. gr., eig. aanspanning; Arch.,
welling of buikswijze ronding der zuilen.

entasseren, fr. (spr. *ang*—), ophoopen,
op elkander dringen; **entassement**, n. (spr.
angtass'máng), de ophooping.

Entelechië, f. gr. (*entelechiá*), de on-

afgebrokene, onvermoeide werkzaamheid,
inz. van geest; ook werkelijkheid; bij Aris-
toteles: de vrije werkzaamheid, die het
doel in zich-zelve heeft.

Entéradenologie, f. gr. (v. *entéron*,
darm, ingewand), de leer van de darmklier-
ren; **enteradenographie**, f. de beschrijving
der darmklieren; **enteralgie**, f. het kolijk,
de darmjicht; **enterangiemphraxis**, f. de
verstopping van de bloedvaten des darm-
kanaals; **enterelcōsis**, f. de verettering,
verzwering der darmen; **enteremphraxis**, f.
de verharding, verstopping der darmen;
enterenchýta, m. de darmspuit, klysteer-
spuit; **enterepiplocèle**, f. eene darmnet-
breuk; **enterepiplomphálus**, m. de navel-
breuk, waarin een stuk van den darm en
van het net gesloten is; **entérisch**, de inge-
wanden betreffende of daarvan komende;
enteritis, f. de darmontsteking; **enterocèle**,
f. de darmbreuk; **enterocystocèle**, f. de
darm- en pisblaasbreuk; **enterocystoosche-
ocèle**, f. de balzakbreuk, in welke een stuk
van den darm en van de pisblaas vervat is;
enterodársis, f. de ontveling der darmen;
enterogastrocèle, f. de buikdarmbreuk;
enterographie, f. de ingewandbeschrijving;
enterohydrocèle, z. **enterydrocèle**; **ente-
rolith**, m. een darmsteen; **enterolithiasis**,
f. de steenvorming in de darmen of inge-
wanden; de pijn daardoor veroorzaakt; **en-
terologie**, f. de leer van de ingewanden;
enteromerocele, f. de dijbreuk; **enterom-
phálus**, m. de navelbreuk; **enteropathie**, f.
het darmlijden; **enteroperistole**, f. de be-
klemd darmbreuk; **enterophlogie**, f. z. v. a.
enteritis; **enterorrhagie**, f. de bloeding uit
de darmen, uit den aars; **enterorrhaphie**,
f. eene darmnaad, de bontwerkersnaad (ter
vereeniging van gewonde darmen), thans
buiten gebruik; **enterosarcocele**, f. de
vleeschbreuk in vereeniging met eene darm-
breuk; **enteroscheocèle**, f. de balzakbreuk;
enterotomie, f. de darmsnijding; **entero-
zōon** of **entozōon**, n. een ingewandsdier;
enterydrocèle, f. eene darm- en water-
breuk.

entéteren [zich], fr. (spr. *angtét*—),
zich iets in het hoofd zetten, eigenzin-
nig iets begeeren, er op staan; **geëntê-
teerd**, hooldig, koppig, eigenzinnig, stijf-
zinnig; **entêtement**, n. (spr. *angtét'máng*),
de eigenzinnigheid, stijfhoofdigheid, kop-
pigheid.

Entheomanie, f. gr., de vrome razernij.

Enthlāsis, f. gr. Med., de indrukking
van den schedel.

Enthronistīcum, n. gr. (v. *enthroni-
dzein*, op den troon of zetel verheffen),
een intreëgeld bij de overneming eener
prebende.

Enthusiāsmus, m. gr. (v. *enthūs*, za-
mengetr. uit *enthēos*, van God vervuld,
van *theós*, God), de geestverrukking,

geestvervoering, geestdrift, begeestering, ontvlamde verbeelding, dichtelijke vlugt, geestdrijverij, zinsvervoering, zweeperij; inz. het levendig ingenomen zijn met iets; **enthusiasméren**, begeesteren, ontvlammen, in vuur of gloed zetten, verrukken, vervoeren; **enthusiást**, m. een begeesterde, verrukte, een hartstogtelijk bewonderaar of vereerder; een zweeper, ophruisend hoofd; **enthusiástisch**, begeesterd, vol geestdrift, hooggevoelig, ontvlamd van zinnen, zweepziek.

Enthymēma, n. gr., eig. het behartigde of te behartigen de betrachtting; Log. eene onvolkomene, afgekorte sluitrede, die slechts uit twee deelen, namelijk een voorzindeel, of een der præmissen, en eene gevolgtrekking bestaat; **enthyemátisch**, in een afgekort slot bestaande; **enthyemismus**, m. verrassende gevolgtrekking uit kort verbondene voorzindeelen of præmissen.

Entiteit, z. ond. *ens*.

Entoilage, f. fr. (spr. *angtoaláazj'*), Manuf., geweven kant zonder tandjes; ook het vastnaaijen van doek aan kant.

Entōmon, n., pl. **entōma**, gr. (v. *éntomos*, ingesneden), gekorvene dieren, insecten (z. a.); **entómisch**, de insecten betreffende; **entomofugisch**, wormen verdrijvend; **entomogénisch**, op doode insecten ontstaande; **entomograaph**, m. een kerfdier- of insectenbeschrijver, **entomographiē**, f. de kerfdierbeschrijving; **entomographisch**, tot de insectenbeschrijving behoorende; **entomolith**, m. een verstand insect; **entomoloog**, **entomologist**, m. een insectenkenner; **entomologie**, f. de leer van de insecten, de kerfdierenleer; **entomológisch**, tot die leer behoorende, in die leer bedreven; **entomophaag**, m. een insecteneter, gelijk Johannes de dooper; **entomophilus**, m. een liefhebber van insecten; **entomophórisch**, insecten dragend; **entomorhizisch**, op insecten wortelend en wassend; **entomostrocieten**, pl., verstande kreeftachtige dieren; **entomozoologie**, f. de natuurgeschiedenis der insecten; **entomozoológisch**, tot de natuurgeschiedenis der insecten behoorende; **entomozoologist**, m., een kenner dier wetenschap.

Entonīe, f. gr. Med., spanning, inspanning; **entónisch**, gespannen, overspannen, door te sterke inspanning van ziel of lichaam ontstaan.

Entonnoir, m. fr. (spr. *angtonnoár'*), de trechter; de trechtersvormige kuil van eene gesprongen mijn; ontlasting van eenen stroom, eene sluis, inz. in Zwitserland.

Entophthalmiē, f. gr. Med., de ontsteking van het inwendig gedeelte van het oog.

Entophyton, n. gr. (v. *entós*, binnen, en *phytón*, gewas), eene woekerplant.

entóptisch, gr. (vgl. **optisch**), tot inzien diende, daardoor ontstaan, b. v. **entoptische verschijnselen**, die bij het inzien (in eenen spiegel enz.) waargenomen worden; **entoptische kleuren**, de gewone kleurverschijnselen, ter onderscheiding van de dioptrische.

entortilléren, fr. (spr. *angtortielj—*), omwikkelen, omstrikken, omslingeren; verwarren, verwickelen.

Entours, pl. fr. (spr. *angtoér*), omstreken, het omliggende oord; **entouréren**, omgeven, omringen, insluiten; **entourage**, f. (*angtoeráazj'*), de omgeving, omhulling, omzetting, inz. bij vrouwentooi.

en tout, fr. (spr. *angtée*), in alles, in 't geheel, in 't kort, alles te zamen genomen.

Entozoon, z. **enterozoon** onder **enteradenologie**; **entozóisch**, in ingewanden levende; **entozoogenésis**, f. de voortbrenging der ingewandswormen; **entozoologie**, f. de natuurgeschiedenis der ingewandsdieren; **entozoologist**, de kenner dier wetenschap.

Entr'acte, n. fr. (spr. *angtr'ákt'*), eene tusschenhandeling, tusschenbedrijf, tusschenspel.

en train, z. **train**; **entraînéren** (spr. *angtrén—*), voort-, mede slepen, wegvooeren, tot zich trekken.

Entrata, z. **intrade**.

entre, fr. (spr. *angtr'*), tusschen, onder, in het midden (in zamenstellingen als *entrecolonne*, *entredoux* enz.).

Entrebandes en **entrebattes**, pl. fr. (spr. *angtr'bangd'* en *angtr'batt'*), Manuf., het begin en einde van eene wollen stof, de zelfkanten.

Entrechat, m. fr. (spr. *angtr'sjá*), een kunstige danssprong, kruissprong, luchtsprong, kuitflikker.

entre chien et loup, fr. (spr. *angtr'sjeng e loe*), z. v. a. *inter canem et lupum*.

Entrecolonne, f. fr. (spr. *angtr'kol—*), Arch., de zuilenafstand of ruimte tusschen twee pilaren.

Entredoux, m. fr. (spr. *angtr'deu*, eig. tusschen twee), het middenstuk, middelding; de scheidsmuur, tusschenwand, de tusschenruimte; als adverb.: tusschenbeide, tamelijk, middelmatig.

Entrée, f. fr. (spr. *angtré'*), de intrede, ingang, toegang van een huis enz.; de intreekamer, voorzaal; de toegang bij groote heeren; de voorspijs, eerste schotel, het voorgeregte bij een gastmaal; het intreegeld, de toegangsprijs; de inkomende regten; Muz., het invallen eener stem; de inleiding, het openingsstuk bij operaas enz.; in het omberspel: de vraag; **entreebillet**, het toegangsbriefje, intreekaartje.

Entregent, n. fr. (spr. *angtr'zjáng*), de welgemanicrtheid, aanvalligheid en ongedwongenheid in iemands doen, inz. omtrent dames.

Entrelacs, pl. fr. (spr. *angtr'lá*), Arch., doorceengevlochten of gestrengeld loofwerk; dooreengeetrokken letters, strikletters.

Entremets, n. fr. (spr. *angtr'mé*, v. *mets*, geregt, spijs), een tusschengeregt, eene bijspijs, een tusschenschotel.

Entremetteur, m. fr. (spr. *angtr'—*), de onderhandelaar, bemiddelaar; **entremise**, f. de bemiddeling, tusschenkomst. *entre nous*, fr. (spr. *angtr'noé*), tusschen ons, in vertrouwen.

Entrepas, m. fr. (spr. *angtr'pá*), in de rijkunst: de halve of gebroken pasgang, middelpas, halve draaf.

Entrepilástre, m. fr. (spr. *angtr'—*), de zuilenafstand, pilaarwijdte.

Entrepoint, n. fr. (spr. *angtr'póng*), een tusschenverdek op schepen.

Entrepot, n. fr. (spr. *angtr'pó*), eene plaats, waar doorvoer- en andere goederen worden gelost, opgeslagen of over geladen, een pakhuis, magazijn, eene stapelplaats; **entreposeur**, m. (spr. *angtr'poz*—), de opzigter van een' entrepot.

entreprenéren (spr. *angtr'—*), fr., (*entreprendre*), iets ondernemen, bestaan, op zich nemen; **entreprenant** (spr. — *náng*), ondernemend; **entrepreneur**, m. de ondernemer, aannemer (van gebouwen enz.); **entreprise**, f. (spr. — *priez'*), de onderneming, het bestaan, voorneemen.

Entresol, n. fr. (spr. *angtr'—*, eig. de tusschenbodem, v. *sol*, bodem, grond), eene half- of tusschenverdieping tusschen twee grootere verdiepingen, inz. tusschen het benedenhuis en de eerste verdieping; een opkamertje.

Entretaille, f. fr. (spr. *angtr'tálj'*), bij plaatsnijders: de fijnere tusschenstrepen; in het dansen: een pas, waarbij de eene voet op de plaats van den anderen gezet en deze voorwaarts in de hoogte gehouden wordt.

entretenéren, fr. (spr. *angtr'—*), onderhouden, ondersteunen, verzorgen; met gesprek onderhouden, onderhoud verschaffen; **entretien**, n. (spr. *angtr'tjéng*), de onderhouding, verzorging; het gesprek, onderhoud; **entretenué**, f. eene gekamerde (bijzit).

Entrevue, f. fr. (spr. *angtr'wu'*), de samenkomst, bijeenkomst, het gesprek, onderhoud.

en tricot, z. **tricot**.

Entripsologie, f. gr. Med., de inwrijvingsleer, de leer der inwrijving van onderscheidene geneesmiddelen.

Entrochiet, m. gr., pl. **entrochieten**, z. **encriniet**.

Entropium, n. gr. Med., de inwaartskeering der oogleden.

Entychieten, pl. gr., de aanhangers van Simon den tovenaer (Handelingen VIII).

enucléeren, lat. (*enucleāre*, v. *nucléus*, de kern), eig. uitkernen; ontwikkelen, verklaren, ophelderen; **enucleātie**, f. eig. de uitkerning; Med., de verwijdering van een lid uit het gewricht; de uipelling van een beursgezwel; ontwikkeling, opheldering, verklaring.

enudéeren, lat. (*enudāre*), ontblooten, onthullen.

Enūla, pl. gr. (v. *ūlon*, tandvleesch), de binnenzijde v. h. tandvleesch.

enumeréeren, lat. (*enumerāre*), optellen, opsommen, opnoemen stuk voor stuk; over rekenen, berekenen; **enumerātie**, f. de optelling, opsomming, berekening.

enuncéeren, l. **enunciéeren**, lat. (*enunciāre*; vgl. **nuncius**), uitspreken, uitdrukken, verklaren, verkondigen; **enunciātum**, n. eene uitspraak, regterlijke beslissing; **enunciātie**, f. de uitdrukking, uitspraak; de verklaring, verkondiging, bekendmaking, de meening, de woorden van een ander; **enunciāatief**, verklarend, uitdrukkelijk.

Enurésis, f. gr. Med., de pisvloed, het onvermogen om de pis bij zich te houden.

enutréeren, lat. (*enutrīre*), voeden, opkweken, opvoeden.

Enveloppe, f. fr. (spr. *angw'lópp'*; v. h. lat. *involvēre*, inhullen), de omslag, het huysel of de bedekking; een vrouwenmantel, omwerpmantel; ook Fort., een voortlopende wal, mantel, die bij sommige vestingen in plaats van de buitenwerken den hoofdwal omsluit: **enveloppéeren**, inwikkelen, omhullen, inslaan, omgeven, insluiten; verwikkelen; ook zich in kwade zaken verstrikken.

en vérité, z. ond. *veritas*.

Envers, n. fr. (spr. *angwèr*), de keerzijde, de linker- of verkeerde zijde; *à l'envers*, verkeerdt.

environ, fr. (spr. *angwiróng*), omtrent, ongeveer, ten naasten bij.

Environs, pl. fr. (spr. *angwiróng-*, v. *virer*, draaijen); de omstreken, het omliggende oord van eene stad; het omgelegen land, de in de nabijheid gelegen plaatsen.

en vogue zijn, fr. (spr. *ang wógk'*; v. *vogue*, eig. de loop, het zoġ van een vaartuig), in omloop, in gang, in zwang, aan de orde van den dag, in trek, in aanzien, zeer hemind zijn, veel gelden.

Envoi, m. fr. (spr. *angwoá*), eene zending, verzending, overmaking; **envoyéren**, (spr. *angwoaj—*, fr. *envoyer*), zenden, iemand ergens heen zenden;

envoyé, m. (spr. *angwoajé*), een afgevaardigde, gezant; inz. een gezant van den tweeden rang; zaakgelastigde.

Enyo, f. gr. Myth., de krijgsgodin, tweedragtstichtster, zuster van Mars, vgl. **Bellona**; **Enyalios**, m. de krijgshaftige, bijnaam van Mars.

Enypnion, n. gr., een droom; **enypniōdisch**, droomachtig, weinig beteekenend.

Enystron, n. gr. (*enystron*, v. *anýein*, voleindigen), de vierde maag der herkauwende dieren, waarin de vertering voleindigd wordt.

Enziaan, m. (v. h. lat. *gentiāna*, f.) bitterwortel; verscheidene planten met zeer geneeskrachtigen wortel, h. v. duizendguldenkruid enz., z. **lazerkruid**.

Enzoötie, f. gr., inlandsche veenziekte. *eo animo*, lat., in die meening, met dat oogmerk, van hetzelfde gevoelen.

eodem (scil. *die*), lat., op denzelfden dag.

eo ipso, lat., juist daardoor.

eolodónisch, gr., aëolisch en dorisch te gelyk.

Eortologium of **eortologion**, n. gr. (v. *eortē*, f. feest), een almanak der feestdagen.

Eos, f. gr., z. v. a. **Aurora** (z. a.).

eo sensu, lat., in denzelfden zin.

Epácmē, f. gr. (v. *ep-*, *epi*, z. a., en *akmé*, z. *acmé*), Med., de toeneming, wasdom der ziekte; **epacmastica**, f. eene steeds sterker wordende koorts; **epacmatisch**, toenemend, stijgend, klimmend.

Epácten, pl. gr. (v. *ep-aktós*), toegebragt, bijgevoegd), inlaschdagen, overschietende dagen. v. de laatste nieuwe maan des jaars tot op den 1sten Januarij v. h. volgende, de maans-ouderdom bij het begin des jaars, of het onderscheid van een gewoon zonnejaar en een maanjaar, namelijk 11 dagen.

epēnētisch, gr. (*epainetikós*), tot den lofredenaar, de lofrede behorende, loftuiting bevattende, lofgezind.

Epagneul, m. fr. (spr. *epanjeul*, van *Espagne*, Spanje), de patrijshond.

Epagōge, f. gr. (*epagōgē*), Log., de aanvoering van bewijzen, een bewijs door het aanvoeren van gelijksortige voorbeelden (inductie); de aanmarsch, inval; **epagōgisch**, van zelf genezend of heelend.

epagomēnisch, gr., toegevoegd, bijgevoegd; **epagomenische dagen**, de 6 dagen, die bij het egyptische jaar gevoegd werden, dat uit 12 maanden elk van 30 dagen bestond, aanvullingsdagen.

Epanaclisis, f. gr. Mil., rugwaartsgaande zwenking naar de linkerzijde.

Epanadiplosis, f. gr. (vgl. **anadiplosis**), Log., de verdubbeling, herhaling v. het begin, door welke een volzin met

hetzelfde woord sluit, waarmede hij is begonnen.

Epanalēpsis of **epanastrōphe**, f. gr. Log., de wederopreiming of herhaling, door welke hetzelfde woord, dat eenen zin of een vers sluit, den volgende zin of versregel weder begint; kettingrijm.

Epanaphōra, f. gr. Log., het beginnen met hetzelfde woord in verscheidene zindeelen achter elkander (vgl. **anaphora**).

Epanastēma, n., pl. **epanastēmata**, gr. Med, kleine vleeschuitwassen en gewelletjes v. h. bindvlies en hoorvlies.

epanchéren, fr. (spr. *epangsj—*), uitgieten, uitstorten; zich uitlaten, ontboezemen, zonder terughouding spreken; **epanchement**, n. (spr. *epangsj'máng*), de uitstorting; de ontboezeming, uitstorting des harten.

Epanōdos, f. gr., de terugkeer tot het hoofdoorwerp na eene uitweiding of afwijking; Log., de herhaling van woorden in omgekeerde orde.

Epanorthōsis of **epanorthōse**, f. gr. (v. *epanō*, opwaarts, en *orthōein*, rigten, verbeteren), eig. opwaartsrigting; Log., de zelfverbetering in het spreken, verbetering van het gezegde, door eene meer zeggende of juistere bepalende uitdrukking; ook de vermaning tot het goede; **epanorthoticon**, n. wat tot verbetering behoort en geschikt is; **epanorthōtisch**, tot het goede vermanend, opwekkend, stichtelijk.

epanouéren, **epanouisséren** fr. (spr. *epanoëies—*), zich openen, ontvouwen, ontplooijen, open gaan, ontluiken, opbloeijen; opvrolijken, verruimen van harte.

Epanthēma, n., z. **exanthem**.

Epaphēresis, f. gr. Med., herhaalde wegneming of afneming, inz. v. h. bloed.

Epaphrodisiē, f. gr. (vgl. **Aphrodite**), de beminnelijkheid, aanvalligheid; **epaphroditisch**, door Venus bemind, geliefd.

Epárch, m. gr. (*ep—archos*), een stadhouder, landvoogd; **eparchie**, f. het stadhouderschap, het gebied eens bisschops in de gr. kerk.

epargnéren, fr. (spr. *eparnj—*), sparen, uitsparen, over leggen, uitzuinigen; **epargne**, f. (spr. *epárnj'*), de zuinigheid, spaarzaamheid; de spaarpenning, het bezuinigde, de spaarpot, spaarbank.

Epárma, n. Med., ontsteking van de oorklier; bij Galenus ieder boven de huid verheven uitslag.

Epaulette, f. fr. (spr. *epolēt'*, v. *epaule*, schouder, oksel), schouderband, -lint, -kwast, het belegsel of galon op elken schouder eens krijgsmans; ook schoudernaad; **epauléren**, Mil., de flanken door water, moeras en dgl. gedekt hebben; **epaulement**, n. (spr. *epol'máng*), de ver-

schansing, borstwering van opgeworpene aarde, zandzakken, schanskorven enz.

Epave, f. fr., een goed zonder eigenaar, een dier, slaaf enz. zonder meester; strandgoed, wat de zee aanspoelt.

Epée, f. fr., de degen, het zwaard.

Epenthēsis, f. gr. Gram., de inlating, inschuiving van eene letter of lettergreep in een woord, b. v. ordentelijk in plaats van ordelijk; de woordverlenging, woorduitrekking in de dichtmaat, b. v. twalef, vollek, voor twaalf, volk; **epenthētisch**, ingeschoven, ingelascht.

Eperdú, fr., ontsteld, onthutst, verbluft, buiten zich-zelven; **eperdument** (spr. —*máng*), hevig, buitensporig, razend, smoorlijk (verliefd).

Epernay, m. fr. (spr. —*ne*), eene soort van Champagne-wijn, naar de stad van dien naam geheeten.

Epexegēsis of **epexegēse**, f. gr. Gram., de verklaring, opheldering, een toelichtend bijvoegsel; vgl. **appositie**.

Epha, m. eene hebr. korenmaat, bevattende ongeveer 45 ned. ponden; **ephata**, m. eene oude vochtmaat omtrent = 91 ned. kannen.

Ephēbe, m. gr. (**ephēbos**, v. *hēbe*, manbaarheid, jeugd), een manbaar jongeling; **ephēbeum**, bij de Romeinen eene gymnastische school; ook een bordeel; **ephebie**, f. de manbare jongelingsleeftijd; **ephebisch**, tot den jongeling behorende.

Ephecticus, n. gr. (**ephektikós**), een terughouder van zijn gevoelen en zijne goedkeuring; een bijnaam der sceptici; **ephectisch**, aan zich houdend, terug houdend.

Ephēlides, pl. gr. (sing. *epheḗlis*), Med., zomervlekken, zonne- of zomersproeten; ook levervlekken.

epheer of **ephemērisch**, gr. (van *hēmēra*, dag, *ephemēros*, op den dag, éenen dag durend), wat slechts éenen dag duurt, eendaagsch, voorbijgaand, kortstondig, vlugtig; **ephemēra** of **ephemēre**, f. Med., voorheen iedere kortdurende, aanhoudende koorts; tegenwoordig een zacht koortje, welks oorzaken spoedig verdwijnen, en slechts één dag (of twee dagen, *ephemera prolongata*), aanhoudt; **epheḗron**, n. de tijloos, eene plant; de dagvlieg, het oeveraas, haft, een dagdiertje, een insect, dat in zijnen volkomen staat slechts weinige uren leeft; **ephemeriden**, pl., dagbladen, nieuwsbladen, couranten; astronomische jaarboeken of tafels.

Ephēser, m. gr., een lustige broeder, drinkebroër, goede siermaker.

Ephētēn, pl. gr. (*ephetai*), zekere regters te Athenen, ten getale van 51, ingesteld door Demophoon; zij oordeelden over burgerlijke regtszaken, wordende de

meer gewigtige voor den areopagus betrokken.

Ephialtes, m. gr. (eig. de opspringer), de nachtmerrie, een beangstigend, schier verstikkend gevoel van drukking in den slaap (bij de Duitschers alp geheeten.)

Ephidrosis, f. gr. Med., het zweet uit de bovenste lichaamsdeelen, een sterk, ziekelijk zweet.

Ephippium, n. gr. (*ephippion*, van *hippos*, paard), het paardedeck, schabrak; de zadel; ook Anat., de turksche zadel van het wiggebeen.

Ephod, hebr., de lijfrok der joodsche priesters.

Ephōdus, n. l. f. gr. (*ephōdos*, eig. toegang), de voorinnemende inleiding der rede.

Ephōrus, m. gr. (*ephōros*, v. *ephorān*, beschouwen), een opziener, voorstander, inz. een kerk- en schoolopziener; **ephooraat**, n. het opziensambt; **ephorie**, f. de werkring, het district eens kerk- of schoolopziens.

Ephraim, hebr. (v. *parah*, vruchtbaar zijn), mansn.: de vruchtbare, wassende; **ephraïmieten**, pl., benaming der munten van gering gehalte, die Frederik II van Pruisen in den zevenjarigen oorlog sedert 1759 door de joden Ephraim, Itzig en Comp. te Leipzig liet slaan.

Ephyriaden, pl. gr., waternymphen, godinnen der fonteinen en bronnen.

ēpt-, of voor klinkletters en de *h*, *ep-*, gr. voorzetsel in vele zamenstellingen, beteekent in 't algemeen bij, daarbij, ook op, aan, over, daarover enz.

Epiāla, fr. gr. (*ēpialos*, m. v. *ēpios*, zacht, en *alēa*, warmte), Med., eene boosaardige koorts; koortshuivering met weinig of niet te bespeuren hitte.

Epiabolē, f. gr. (*epiballein*, opwerpen, drukken), de nachtmerrie (z. **ephialtes**).

Epiōmium, n. gr. een lied, dat bij het altaar (*bōmos*) gezongen wordt.

Epicarpium, n. gr. (v. *karpós*, handpalm), Chir., eene polspleister; een verband om den handwortel; **epicarpus**, (scil. *flos*, bloem; v. *karpós*, vrucht), m. Bot., eene bloem, op den grond der vrucht zittende.

Epicataphōra, f. gr., het 8ste hemelsche huis der astrologen, waaruit zij van dood en erfenissen voorspellen.

Epicāuma, n. gr. (eig. het aangebrande), Med., eene knagende zweer op het hoornvlies; eene brandblaar.

Epicēdion, n. (v. h. gr. *epi-kēdeios*, d. i. tot den rouw [*kēdos*] behorende), een lijkgedicht, treurzang, graflied, eene lijkrede.

Epicerastica, pl. gr. (*epikerastica*; eig. bijmengend), Med., verdunnende, verzachtende middelen.

Epicerte, f. kruidenrij (z. v. a. *specerij*, z. a.); een winkel van handel in kruidenrij en specerijen; **épicier**, m. (spr. *epiesi-é*), een handelaar in kruidenrijen.

Epicheirēma, n. gr., de opgehoopte sluitrede, waarin bij ieder voorafgaand voorstel te gelijk zijn bewijs is opgenomen.

Epicheirēsis of **epichirēsis**, f. de hand-aanlegging; het aanvatten, ondernemen.

epichólisch, gr. (*epicholos*), galachtig; de gal aankweekend.

epiclínisch, gr. Bot., zich boven den bloemkelk bevindende.

Epicoënum, n. gr. (*epikoinon*, gemeenschappelijk), Gram., een woord, dat beide de natuurlijke geslachten door hetzelfde spraakkunstig geslacht moet aanduiden; vgl. *genus epicoënum*.

epicólisch, gr., Med., tot den karteldarm behoorende; zich boven den blinden darm bevindende.

Epicranium, n. gr. (z. *cranion*), de peesachtige uitbreiding, die den schedel bekleedt, de peescalot.

Epicrās of **epicrāse**, f. gr., eig. bijmenging; Med., de genezing door zachte ontlastingen, waardoor de scherpte der vochten verbeterd wordt.

Epicrās of **epicrise**, f. gr. (vgl. *crisis*), Med., de beoordeeling, inz. van ziekten.

Epicurist, m. gr., eig. een aanhanger van de wijsbegeerte van Epicurus, een beroemd' wijsgeer te Athenen in de 4de eeuw vóór Chr., die het hoogste goed gelegen achtte in de vrijheid der ziel van onrust en smart, doch wiens leerlingen zijne grondstellingen misbruikten en zich meer aan het zinnelijke genot overgaven; van daar gemeenlijk: een zinnelijk mensch, wellusteling, zwelger; **epicurisch**, weelderig, zinnelijk, wulpsch, wellustig, zwelgend; **epicurismus**, n. de leer en levenswijze van Epicurus, of veeleer van zijne aanhangers; de neiging tot zinnelijkheid en wellust.

Epicus, z. ond. *epos*.

Epicyclus, m. gr. (vgl. *cyclus*), Astr., een bijcirkel, welks middelpunt zich in den omtrek van een' anderen cirkel beweegt; **epicyclisch**, tot den bijcirkel behoorende; **epicycloïde**, f. eene kromme lijn, die beschreven wordt door een punt in den omtrek eens cirkels, die op den omtrek eens anderen cirkels omwentelt.

Epicyēma, n. gr. Med., eig. eene tweede of bijvrucht, die zich naast eene andere, vroeger ontvangene vormt; **epicyēsis** f. overbezwingering, overbevruchting (*superfœtatio*).

Epidauriēn, pl. gr., feesten, die ter eere van Epidaurus gevierd werden.

Epidēxis, f. gr., het ten toon stellen; proefstuk, gegeven bewijs; **epideictisch**, ten toon stellend, pronkend; **epideictische rede**; pronk- of kunstrede.

Epidemiē, f. (v. h. gr. *epidēmios*, inlandsch, naar landsgebruik, van *demos*, volk), de in een oord heerschende ziekte, de lands- of stadsziekte, volkskwaal; in engeren zin: eene van buiten aangekomenene, voor eenen zekeren tijd heerschende, doch aan het land niet eigene ziekte, onderscheiden van *endemie*; **epidēmisch**, in een land heerschend, rondgaande.

Epidéndron, n. gr. (v. *dendron*, boom), eene op boomen groeiende woekerplant; **epidéndrisch**, op boomen groeiend.

Epidérmis, f. gr., de opper- of bovenhuid; **epidérmisch**, tot de opperhuid behoorende; **epidermoïde**, f. het opperhuidsweeffel.

Epidésis of **epidése**, f. gr. Chir., de onderbinding van een toevallig of opzettelijk doorgesneden bloedvat; **epidésmus**, n. een bindsel, ter vasthouding van het onderliggend verband.

Epididymis, f., pl. *epididymides*, gr. Anat., de bijbal, door de ontleedkundigen in het hoofd (*caput*) en den staart (*cauda*) verdeeld.

Epidōsis, f. gr. (vgl. *dosis*), eig. toefgift; Med., de toeneming van ziekten.

Epidrōme, f. gr. Med., de aandrang der vochten, inz. v. h. bloed, naar eenig deel.

Epigamiē, f. gr., wederzijdsch huwelijksregt tusschen de burgers van twee grieksche staten of steden.

Epigastrium, n. gr. Med., de opperbuiksstreek, de ruimte tusschen den hartkuil en de navelstreek; **epigastralgie**, f. de pijn in de opperbuiksstreek; **epigastrisch**, tot den opperbuik behoorende; **epigastrocèle**, f. de breuk van de opperbuiksstreek.

Epigenēma of **epigennēma**, n. gr., iets bijgekomen, inz. eene ziekte, die nog bij eene vroegere ziekte komt; **epigenēsis**, f. het allengs en achtervolgend ontstaan van bewerktegenwoordige wezens door bij- of nevenplaatsing, door de vereeniging der mannelijke en vrouwelijke teelkrachten, een stelsel, waarvan Blumenbach eene bijzondere theorie heeft ontworpen; **epigenesist**, m. een aanhanger van dat stelsel; **epigeniē**, f. de verandering der chemische natuur van een kristal; **epigénisch**, Bot., op de bovenzijde der bladen groeiend.

Epigenomēna of **epiginēma**, pl. gr. Med., de toevallige kenteekenen eener ziekte, de toevallen der oorzaken in den loop der ziekte ontstaande.

Epigiēn, pl. gr. (v. *epigeios*, op aar-

de zijde), algemeene benaming der nymphen, die zich op het land onthielden, landnymphen.

Epiglottis, f. gr. (vgl. **glottis**), de strotklep, het keel- of luchtpijpdeksel, de tap in den hals, die de stemspleet bij het slikken sluit; **epiglottitis**, f. de ontsteking der strotklep.

Epigonen, pl. gr. (*epigonoi*, v. *epigonos*, daarna geworden, nageboren), nakomelingen, inz. de overgebleven zonen der in den eersten oorlog tegen Theben gevallen gr. heirvoerders of koningen; ook kinderen uit het tweede huwelijk; in 't algemeen het nageslacht.

Epigonion, n. gr., een muzijk-instrument met 40 snaren, dus geheeten naar den uitvinder Epigonus.

Epigram, n. gr. (*epigramma*, v. *epigraphēin*, op iets schrijven), een opschrift, inschrift; eene korte zinrijke spreuk, eene zinrijke, dichterlijk ingekleede gedachte, inz. een punt dicht, kort hekel- of schimpdicht; **epigrammatisch**, naar de wijze van een epigram, kort en zinrijk, scherp, stekelig; een **epigrammatisch dichter**, **epigrammaticus**, **epigrammatist**, m. een puntdichter; **epigrammatologie**, f. eene verzameling van opschriften, — van punt-dichten; ook de leer van het puntdicht; **epigraaph**, n. het opschrift van een gebouw, een boek; eene zinspreuk, kernspreuk, z. motto; **epigraphiek**, f. de opschriftkunde; **epigraphisch**, die kunde betreffende; ook met letters of schrift voorzien, b. v. de epigraphische zijde eener munt, d. i. de letter- of schriftzijde.

épilance, f. fr. (spr. —*lángs'*), de vallende ziekte der valken.

Epilarchie, f. gr. (*epilarchia*), eene dubbele ruitende van 128 man, het bevel daarover; **epilarch**, m. de aanvoerder van zulk eene bende.

épilatoire, fr. (spr. —*toáar'*) haarwegnemend, ontharend.

Epiléma, n. gr. (vgl. **lemma**), Log., de zelftegenwerping; eene bedenking of tegenwerping, die de redenaar zich-zelfen maakt en beantwoordt.

Epilène, f. gr. (v. *lénos*, kelder), een wijngaardenierslied, kelderlied.

Epilepsie, f. gr. (*epilepsia*, eig. de aangreep, aanval), de vallende ziekte; **epiléptisch**, met de vallende ziekte behebt; **epileptica**, pl. geneesmiddelen, tegen die kwaal.

epilimnisch, gr., wat zich op poelen en moerassen bevindt.

Epiloog, m. gr. (*epilōgos*; vgl. **logos**), fr. **épilogue**, f. de narede, slotrede, het nawoord; **epilogismus**, n. het verder besluiten, de gevolgtrekking van bekende omstandigheden tot nog onbekende; ook de uitvlugten en verontschuldigen der ge-

neesheeren bij kwalijk gelukte behandeling, in 't algemeen uitvlugt, verontschuldiging.

Epimachie, f. gr. (*epimachia*), een verdedigingsverbond.

Epimerismus, m. gr. Log., eene herhaling, een terugblik midden in de rede.

Epimētheus, m. gr. Myth., de zoon van Japet, broeder van Prometheus; hij nam, tegen de waarschuwing zijns broeders, Pandora (z. a.) tot vrouw, eene onbezonnenheid, die het menschedom duur te staan kwam; oneig. een mensch, die altijd te laat bedenkt, die niet dan door schade wil leeren (vgl. **Prometheus**).

epimetriscbe verzen, gr., zulke verzen, die niet zijn ingerigt om gezongen te worden.

Epimētrum of **epimētron**, n. gr. (vgl. **metrum**), eene overmaat, toegift; **epimetraal**, tot de toegift behoorende.

Epimōne, f. gr., het verwijlen; Log., het verwijlen, toeven bij een voorwerp om het verder uiteen te zetten; ook de onmiddellijke herhaling van een woord.

Epimythium, n. gr. (v. *mythos*, z. a.), een aanhangsel tot een verdrichtsel of spreukje, toepassing of uitlegging daarvan, de moraal na eene fabel.

epineux, f. (spr. *epineus*), doornig; stekelig; bedenkelijk; moeilijk, netelig, gevaarlijk.

épingle, f. eene speld; *à quatre épingles* (spr. *a katr' epénght'*), zeer netjes, keurig, als een popje (gekleed); al te gemaakt, gezocht, sierlijk (v. eene redevoering).

Epinicium, n., pl. **epinicia**, **epinicien**, gr. (v. *nikē*, zege), zegefeesten, zegeliederen.

epinochéren, fr. (spr. —*nosj*—), langzaam en zonder honger eten, kieskaauwen.

Epinōmis, f. gr. (v. *nōmos*, wet), een toevoegsel tot de wet; in 't algemeen eene toegift.

Epinyctides, pl. gr. (v. *nyx*, gen. *nyctós*, de nacht), Med., de nachtpuisten, in den nacht uitbrekende, pijnlijke puisten (bij ons zeldzaam, doch in Syrië menigvuldig voorkomende).

Epiparoxysmus, m. gr. (vgl. **paroxysmus**), Med., een versterkte koortsaanval.

Epipedologie, f. gr. (v. *epipedon*, vlak), of **epipedometrie**, f. de meetkunst der vlakken, de vlakmeting (z. v. a. **planimetrie**).

epipetalisch, gr. (v. *petālon*, z. a.), met opzittende bloembladeren.

Epiphania, f. gr. (*epiphāneia*), de verschijning, inz. de verschijning eens Gods en de gedachtenisviering daarvan; sedert de 4de eeuw in de gr. kerk de verschijning, d. i. de geboorte v. Chr.;

later (met zinspeling op de verschijning der ster) het feest der aankomst van de drie zoogenaamde koningen bij het Christus-kind, driekoningenfeest, ook het groote of hooge nieuwejaar (6 januarij); **epiphania's-zondagen**, zondagen na het driekoningenfeest; **epiphānes** (*epiphānēs*), de dooluchtige, bijnaam van Jupiter, ook van sommige oostersche vorsten, opvolgers van Alexander den groote.

Epiphānomēnen, pl. gr. (vgl. **phānomēnen**), Med., later zich opdoende ziekte-verschijnselen.

Epiphlēbos, m. gr. Med., iemand, die wijde, groote en hoogliggende aderen heeft.

epiphlēódisch, gr. Bot., op de opperhuid der planten ontstaande.

Epiphlogismus, n. gr., de brandende hitte.

Epiphlogōsis, f. gr., een hoogere graad van ontsteking.

Epiphonēma, n. gr., de toeroep, uitroep, de bij eene schildering of voorstelling gevoegde spreuk; Log., eene nadrukkelijke slotgedachte, eindspreuk, slot-spreuk eener rede.

Epiphōra, f. gr. Rhēt., eene figuur, waardoor het laatste woord van een voorstel met nadruk wordt herhaald, de herhaling; Med., de tranenvloed, oogtraning, het oogdruipen.

Epiphōros, **epiphoras**, f. gr., eene vrouw, die ligt zwanger wordt; eene hoogzwangere; in 't algemeen wat tot vrucht-dragen en vruchtgeven geneigd is.

Epiphyllospērmæ, pl. gr. Bot., planten, welker bloesems (eig. zaad) zich op de bladeren bevinden.

Epiphýsis of **epiphýse**, f. gr. (v. *epiphýein*, er aan of bij groeijen), de aanwas, bijwas, het aangroei van een been, dat enkel door het beenvlies en door kraakbeen met het hoofdbeen vereenigd is; door verbeening van dit kraakbeen wordt het eene apophyse (z. a.).

Epiphýton, n. gr. Bot., de woekerplant.

Epipígma, n. gr. Chir., een werktuig om een' ontwrichten arm te zetten.

Epiplásma, n. gr. Chir., een brij- of papomslag, ook **cataplasma**.

Epiplerōsis, f. gr. (vgl. **plerosis**), ziekelijke volbloedigheid, overmatige opvulling of overvulling der bloedvaten (vgl. ook **plethora**).

Epiplēxis, f. gr., berisping. verwijt, straf; Med., de eenzijdige beroerte.

Epilocē, f. gr. Log., eene figuur, die de trapswijze opvolging van denkbeelden of verrijtingen uitdrukt, doorgaans z. v. a. *climax*.

Epilōon, n. gr. Anat., het darmnet; **epilocēle**, f. Chir., eene netbreuk;

epilocomistæ, pl., smeerbuiken, zij, die een' dikken vetten buik hebben; **epilocystooscheocēle**, f. de balzakbreuk, waarin een stuk net en pisblaas bevat is; **epiloemphraxis**, f. de verstopping v. h. net; **epiloenterooscheocēle**, f. eene balzakbreuk, waarin het net en een darm ligt; **epiloitis**, f. de ontsteking van het net; **epioplomphalum**, n. eene netbreuk door den navel.

Epipoiēsis, f. gr. (v. *epi-poiēn*, bijvoegen), een overvloed, toevoegsel.

Epiporōma, n. gr. Med., eene oppervlakkige verharding, eelt.

epirhizisch, gr. Bot., op wortelen groeiend.

Epirrhōē, f. gr. Med., een toevloed van vochten; **epirrheologie**, f. de leer van den invloed van uitwendige agentia op organische wezens.

Episcenium, n. gr. (vgl. *scene*), het bovengedeelte van het tooneel.

episch, z. ond. **epos**.

Epischēsis, f. gr. Med., de ziekelijke verhouding eener ontleding, b. v. der pis, de onderdrukking of terughouding der afscheidingen.

episcopaal, gr. (v. *epi-skōpos*, d. i. eig. opzichter, dan bisschop, z. a.), bisschoppelijk; **episcopaal-systeem**, n. het stelsel, volgens hetwelk door de reformatie de bisschoppelijke magt in Duitschland op de evangelische vorsten zou overgegaan en deze alzoo de hoofden hunner landskerk zouden geworden zijn, in onderscheiding van het territoriaal- en collegiaal-systeem; de **episcopālen**, de bisschoppelijken, leden der bisschoppelijke kerk in Engeland; **episcopalisering**, f. de invoering der bisschopswaardigheid en der bisschoppelijke magt; **episcopalisten**, pl., zulke katholieken, die niet in den paus alleen, maar in de op een algemeen concilie vergaderde bisschoppen de vertegenwoordiging der kerk aanschouwen; vgl. **curialisten**; **episcopaat**, n. het bisdom; de bisschoppelijke waardigheid, het ambt eens bisschops; **episcopiani**, pl., geestelijken in de gr. kerk, die de uitspraken en besluiten van den bisschop moesten beoordeelen.

Episcynium, n. gr. (*episkýnion*), de huid, waarop de wenkbraauwen staan; oneig. de trotschheid, de hartstogt, die zich kenbaar maakt door beweging der wenkbraauwen.

Episemasie, f. gr. (v. *epi-semainein*, beteekenen), Med., voorteeekenen v. ziekten; **episemeiōsis**, f. opteekening, kort ontwerp, inhoudsopgave van een boek.

epispalisch, gr. Bot., op de kelkspleet staande.

Episiocele, f. gr. (van *episeion*, de schaamstreek), Chir. een schaamlippen-

brenk; **episióncus**, m. de opzwellung der schaamlippen; **episiophýma**, n. een gezwolven aan de schaamlippen; **episiorrhagie**, f. de bloeding uit de schaamlippen.

Episóde, f. (gr. *episodion*, n. d. i. eig. van buiten inkomend), het ingelaschte, ingeschovene, tusschengevoegde; de inweving, invlechting van een stuk, dat niet noodzakelijk tot het hoofdonderwerp van een gedicht, verhaal enz. behoort; bijwerk, tusschenstuk; de tusschenhandeling, het tusschentooneel, bijverdichtsel, de tusschenzang; **episódisch**, ingevlochten, ingelaseht, ingeschoven, tot het bijwerk behoorende.

epispástisch, gr. (vgl. *spasis* enz.), Med., trekkend, blaar- of ettertrekkend, b. v. zulk eene pleister; **epispásticum**, n. een trekmiddel, trekmiddel, trekpleister, inz. om vreemde lichamen, als splinters enz. uit te trekken.

Episphaeria, pl. gr. Anat., de kronkelingen of kromvaten van de oppervlakte der hersenen.

Epistálma, n. gr., eene opdracht, een bevel, bescheid.

epistaminaal, gr. Bot., zich op de meeldraden ontwikkelend.

Epistásis, f. Med., al wat op de oppervlakte der geloosde pis drijft, in tegenst. van hypostasis.

Epistáxis, f. gr., het herhaald druppelen; Med. de hevige neusbloeding.

Epistel, f. (lat. *epistola*, v. h. gr. *epistolé*, zending, v. *epistellein*, toezenden, bestellen), een zendbrief, brief; oneig. eene strafpredikatie, een verwijt; **epistoláren**, pl. lagere gecastelijken, die in de r. k. kerk de epistelen zingen; in de middeleeuwen de schrijvers, die de keizerlijke bevelen uitvaardigden; **epistolisch**, fr. *epistolaire*, wat tot de brieven behoort, b. v. de epistolaire vorm, de briefvorm; **epistolarium**, n. een boek, waarin de bijbelsche epistels staan opgeteekend; **epistolograaph**, m. een briefschrijver, briefsteller; **epistolographie**, f. de kunst van brieven te schrijven; **epistolium**, n. een briefje.

Epistemonárch, m. gr., de kerkelijke censor of geloofsopziener in de oude gr. kerk; ook een titel der gr. keizers.

epistemónisch, gr. (v. *epistēmē*, wetenschap), tot de wetenschap behoorende, wetenschappelijk.

Epistomium, n. gr. (v. *stóma*, mond), Chir., een stop, prop; de kraan, sponde; de windklep of het ventiel aan een orgel; **epistomia**, pl., de uiterste mondjes der vaten.

Epistróphe, f. gr. (eig. *epistrōphē*), Med. de ingestorte ziekte, terugkeer van ziekte; Rhet., eene figuur, die door eene krachtige herhaling van dezelfde woorden de meening des sprekers met meer nadruk doet

gevoelen (z. II Cor. XI, 22), de slotherhaling; **epistrophēus**, m. Anat., de tweede halswervel, draaijer.

Epistyl, n. gr. (v. *stýlos*, zuil), het bovendeel eener zuil, z. v. a. architraaf.

Episyllogismus, m. gr. (vgl. *sylogismus*), eene nasluitrede als gevolg eener andere; eene reeks van sluitredenen.

Episynthetici, pl. gr. (v. *episyntithēmi*, nog steeds bijvoegen), z. v. a. *eclectici* (z. a.)

Epitaphium, n. gr. (*epitaphion*, van *táphos*, graf), het grafschrift; de grafsteen, graftombe.

Epitásis, f. gr. (van *epi-teinein*, aanspannen), bij de oud-gr. treurspeldichters het 2de deel van een tooneelstuk, waarin de handeling v. h. eerste (protase) voortgezet wordt, om ze in het derde deel (catastase) te voleindigen; Med., vermeerdering, hevigheid en hitte eener ziekte.

Epithalamium, n. gr. (v. *thalamos*, bruidsvertrek), een bruiloftsgedicht, bruiloftslied; een huwelijkstafereel.

Epithelium, n. gr. (v. *thelē*, moederborst), het teedere oppervlies v. h. slijmvlies, b. v. op de lippen, de tepels enz.

Epithéma, n. gr. (eig. het daaropgezette of -gelegde; vgl. *thema*, *thesis*, enz.), Med., een omslag met een laauw warm vocht, eene maagpleister; **epithēsis** of **epithése**, f. gr., een toevoegsel; **epithēton**, **epitheet**, n. een bijvoegelijk naamwoord, het woord, dat de eigenschap, de hoedanigheid uitdrukt, b. v. de vrome vrouw, Karel de stoutte; **epithetisēren**, bijnamen geven.

Epithymie, f. gr. (*epithymia*), de begeerte, het hevige verlangen, de belustheid naar zekere spijzen in de zwangerschap.

Epitimion, n. gr., eene boete, inz. geldboete; in de gr. kerk hetzelfde wat de pœnitentie in de r. k. kerk is.

Epitogium, n. gr.-lat. (v. h. lat. *toga*, z. a.), een overmantel; Chir., een schouderverband.

Epitōme, f. gr. (*epitomē*, eig. het afsnijden of besnijden, v. *epitēnnein*), een kort uittreksel of begrip; **epitomisēren**, uittreksels maken, in het kort zamen vatten, ineen dringen; **epitomātor**, m. de uittrekselmaker.

Epitonien, pl. gr. (v. *epiteinein*, aanspannen), de snarenstiften, snaarnagels; **epitonieten**, pl., schroefsteenen, eene versteening.

Epitriet of **epitritus**, m. gr. Poet., de drieslag, een versvoet met eene korte en drie lange lettergrepen, b. v. (— — —) verwaarloosdheid, of (— — —) staatsgheimraad, of (— — —) kunstwoordentolk, of (— — —) staatshuishouding.

Epitrochasmus, m. gr., eig. het over-
heenloopen, oppervlakkig aanraken; Log.,
de ophooping van vele denkbeelden in eene
periode.

Epitropē, f. gr. (*epitropē*), eig. het toe-
vertrouwen, de overgave op genade en on-
genade; Log., de schijnbewilling, de voor-
waardelijke toestemming van iets, dat men
zou kunnen ontkennen.

Epixenagīe, f. gr., eene phalanx-afdee-
ling van 2048 man; **epixenaag**, m. de be-
velhebber over zulk eene afdeling.

epixylisch, gr. (v. *xylon*, hout), op hout
wassend.

Epixexus, f. gr., eig. de aancenknoop-
ping; Log., de herhaling, verdubbeling van
een of meer der eerste woorden met nadruk
(Joan. XVI, 23), het tegengest. der epi-
phora.

epizoisch, gr., wat zich boven die aard-
lagen bevindt, welke organische lichamen
bevatten.

Epizoonosologīe, f. gr., de leer der vee-
ziekten; **epizootie**, f., de veeziekte, sterfte
onder het vee; **epizoötisch**, tot de veeziek-
te behoorende.

Epóche, **epochánt**, z. **epoche**.

Epóde, f. gr. (*epódos*), Poet., de nazang,
slotzang na de strophe en antistrophe
in de oud-gr. koorzangen; ook eene
soort van lierzangen van Horatius, waarin
meestal een korter vers (*versus epódus*) met
een langer afwisselt; **epódisch**, nazingend,
met een nagezang voorzien.

Epódus, m. gr., een (door *epódai*, d. i.
tooverzangen of formulieren) betooverde of
genezene; een magnetische slaper.

Epomphalíon, n. gr. (v. *omphalós*, na-
vel), Med., eene navelpleister, wat op den
te hoogen navel gelegd wordt om hem ter-
rug te brengen; ook de navelstreek.

Epopée, z. **epos**.

Epopsīe, f. gr. (vgl. *opsis*), de eigene be-
schouwing, het overzigt; **epópt**, m. (gr.
epóptēs), pl. **epópten**, aanschouwers, inge-
wijden in den hoogsten graad der eleusini-
sche mysteriën, die alles mede mogten aan-
schouwen; ook zweepers, zieners; **epoptiek**,
f. de beschouwingsleer, leer van de kleur-
speling op doorzichtige bladeren (een ge-
deelte der kleurenleer); **epóptisch**, daar-
toe behoorende.

Epoque, fr. (v. h. gr. *epochē*, het stil-
standpunt, van *ep-échein*, wederhouden),
een merkwaardig tijdpunt, tijdbere-
keningspunt, waarvan af men eene reeks
van jaren begint te tellen, de grens der jaar-
rekening, tijdsnede, gedenktijd; van daar
epoque maken, zich-zelfen of den tijd,
waarin men leeft, merkwaardig maken,
groot opzien verwekken, gedenkwaardig
zijn; ook de terughouding der toestemming;
epochánt, m. de gedenkwaardige, hij, die
een nieuw tijdvak opent.

Epos, n. gr. (eig. woord, rede, verhaal,
ook *epopœa*, d. i. eig. vervaardiging van
een epos), of fr. **épopée**, f. een heldendicht,
heldenzang, een verhalend, doorgaans his-
torisch dichtstuk van eenige uitgebreid-
heid, waarin groote en gewigige gebeurte-
nissen behandeld worden; **episch**, tot het
heldendicht behoorende of dat betreffende;
epische poëzy of heldenpoëzij, in ruimeren
zin in het algemeen de verhalende dicht-
soort, eene der drie hoofdafdeelingen der
poëzij nevens de lyrische en drama-
tische; **epische dichters**, heldendichters;
epische verssoort, de versmaat v. h. hel-
dendicht, de hexameter.

Epostratismus, n. gr., het spel, waarbij
men scherven zoodanig op het watervlak
werpt, dat zij daarvan opspringen, het kei-
len, keilderen.

Epoulardage, f. fr. (spr. *epoulardáazj*),
het uitschieten, afzonderen der beschim-
melde bladeren van den tabak.

epouvantábel, f. (spr. *epoewang*—),
ontzettend, verschrikkelijk.

Epreuve, f. fr., de proef, proefafdruk;
eprouvéren. (spr. *proew*—), beproeven, op
de proef stellen, proberen; ervaren, onder-
vinden, gewaar worden, gevoelen, onder-
gaan; **eprouvette**, f. (spr. *eproewétt*), een
kruidproever, een werktuig om de hoeda-
nigheid en de kracht van het kruid te ken-
nen; eene wondhealers-sonde; een ijkket-
ting, -staf; de proefflepel der tinnegieters,
ook der zeepzieders.

e profundis, lat., uit de diepte.

Epūlis, f. (gr. v. *ūlon*, tandvleesch),
zwamachtig uitwas van het tandvleesch.

Epulōnen, z. ond. **epulum**.

Epulōsis, f. gr. (v. *ulē*, likteeken), Med.,
de likteekenvorming; **epulotícum**, n., pl.
epulotica, een vleeschvoortbrengend ge-
neesmiddel, zamentrekkende en verdroog-
gende middelen.

Epūlum, n. lat., een gastmaal, eene
smulpartij; **epulātie**, f., gastmaalhou-
ding; **epulōnen**, pl., smulbroeders, slem-
pers, brassers; ook zekere offerpriesters bij
de Romeinen, die den godenmaaltijd bereid-
den en bij de openbare spelen de goede
orde handhaafden.

epuréren, nw lat. (v. *purus*, a, um, rein),
reinigen, zuiveren, louteren, uitlezen;
epurātie, f. de reiniging, uitwerping v. h.
slechte, loutering.

equipéren (spr. *eki*—), fr. *équiper*,
d. i. eig. *esquiper*, v. h. ned. schip,
dus oorspr. op scheepsuitrusting doelende),
uitrusten, toerusten, kleeden; zich met
reisbehoeften en met al het verder nood-
wendige voorzien, verzorgen, bemannen,
h. v. een schip; **equipāgie**, f. (spr. *eki-
púazj*), de reistoestel, de daartoe benodig-
de bedienden, paarden, rijtuigen, reisbe-
hoeften; inz. koets en paarden, al wat tot

de pracht, den stoet, het gemak eens grooten behoort; ook de krijgssuitrusting van eenen officier; in het zeewezen: het scheepsvolk, de scheepsbemanning, gezamenlijke manschap; **équipement**, m. (spr. *ekiep' máng*), de uitrusting, inz. van een schip; **equipeur**, m. (sp. *ekiep*—), de werkman, die de afzonderlijke, door anderen vervaardigde deelen van een geweer tot een geheel vereenigt, de zamensteller.

Equitatie, f. lat. (van *equus*, paard), de rijkunst, het rijden.

equivoque, fr. (spr. *ekiwók'*), v. h. lat. **equivocus** (z. a.).

Equulëus, m. lat., een houten paard of ezel, waarop de slaven der Romeinen als straf moesten rijden.

eradicëren, lat. (*eradicäre*), ontwortelen, met den wortel uittrekken, uitroeijen; **eradicatie**, f. de uitroeijing met den wortel, ontworteling.

eradëren, lat. (*eradëre*, vgl. **radëren**), uitkrabben, uit- of afschaven, uitblussen, vernietigen, vernielen, uitleggen.

Eranëum, n. gr. (v. *eranos*, m. eene bijdrage, ondersteuning), een voorschot aan een' behoeftige, om het eenmaal in beter omstandigheden zonder rente terug te geven.

Erasmus, mansn. (v. h. gr. *erän*, beminnen): de beminnenswaardige.

Eräto, f. eene der **Muzen** (z. a.).

e re, lat., ter zake, dienstig, nuttig; *e re nata*, naar gelang der zaak, naar het valt, naar omstandigheid.

Erëbus, m. gr. (*erëbos*), Myth., de onderwereld, het doodenrijk, de hel; **erëbisch**, onderwereldlijk, donker, akelig, helsch; **erëbodiphönten**, pl., onderzoekers der duisternis, duisternisdoorzoekers.

Erectie, z. ond. **erigeren**.

Eremiet, **heremiet**, m. (lat. *eremita*, gr. *eremítës*, v. *erëmos*, eenzaam), een kluizenaar, woudbroeder; ook de kluizenaarskreeft, bernhardskreeft, die in eene schelp afgezonderd leeft; **eremitage**, **hermitage**, f. de kluis, kluizenaarswoning, — hut; ook m. een edele fransche wijn; **eremitismus**, n. het kluizenaarsleven; **eremodiciëm**, n. (v. *erëmos*, verlaten, en *dike*, regtszaak), Jur., het verzuimen of laten berusten eener regtszaak van de zijde des aanklagers; eene voor het niet in regten verschijnen opgelegde straf.

Eréptie, f. lat. (*ereptio*), ontrukking, roof.

Erethisie, f. en **erethismus**, m. gr. Med., de ziekelijk verhoogde prikkelbaarheid.

Eretrische aarde, eene graauwe en ook witte soort v. kleiaarde, zoo geheeten naar **Eretrium** (Negropont); in de geneeskunst worden beide soorten, in de schilderkunst alleen de witte gebruikt.

Ereuxis, f. gr., z. v. a. het lat. **eructatie**.

erga, lat., tegen; *erga schedam of schedulam*, tegen het briefje of bewijs.

Ergasterion of **ergasterium**, n. gr., de werkplaats, het laboratorium; ook voor werk- of tuchthuis; **ergastiek**, f. de arbeid- of werkzaamheidsleer; **ergástisch**, tot arbeiden geschikt, behoorend.

ergo, lat., gevolgelyk, van daar, dus, daarom, alzoo; **ergotëren** fr. (*ergoter*), altijd met *dus* en *bij gevolg* in de weer zijn, over elke kleinigheid twisten, haarkloven; **ergotismus**, m. barb. lat., de zucht tot redetwisten, tot gelijkhebben; **ergotist**, m. een twister, betoogzuchtige, gelijkhebber.

Erica, f. lat. (v. h. gr. *ereike*), heide, heidekruid; pl., **ericaë**, heideplanten; **ericieten**, pl., eene soort v. dendrietten, welker teekening slechts enkele boompjes met stam en takken voorstelt.

Erich, **Erik**, oud. mansn.: de cerrijke.

erigëren, lat. (*erigëre*), oprigten, optrekken, opbouwen, grondvesten, stichten, overeind zetten; **erigibel**, oprigtbaar, wat zich overeind laat zetten; **erectie**, f. de oprigting, het overeindstaan; de opbouw, grondvesting, bouw.

Erih (tahitisch, eig. *arii*, d. i. koning, hoofd, adellijke; op de Sandwich-eilanden *alii*), de adel op de Gezelschaps-eilanden.

Erinnys, f., pl. **erinnÿen**, gr. (v. *erinnÿein*, vergrammen), de wraakgodinnen, z. **furiën**.

Eriométer, m. gr. (v. *erion*, wol), een wolmeter, een werktuig om de fijnheid der wol te meten.

eripiëren, lat. (*eripëre*), ontrukken, onttrekken.

Eris, f. gr., in 't algemeen twist, strijd, krakeel; eene tot strijd aanzettende krijgsgodin, later in 't algemeen de twistgodin, de godin v. twist en tweedragt, zuster van Mars; **eristiek**, f. de twist- of strijdkunst; **eristici**, pl., strijdzuchtigen, twistzieken, eene oud-gr. philosophische school: de megarische school; **eristisch**, twistziek, strijdzuchtig; ook te bestrijden, betwistbaar.

Erlanger blaauw, eene uit soda van Alicante en een derde deel zuiver roet gemaakte verfstof, zoo geheeten naar de stad **Erlangen**.

Ermin, m. een tol, die in de levantsche handelplaatsen van in- en uitgaande schepen moet betaald worden.

Ernestine, vrouween., v. h. mannel. **Ernst**: de ernstige, overleggende, welberadene.

erodëren, lat. (*erodëre*), afknagen, wegbijten, wegvreten; **erodentia**, pl., z. v. a. **caustica**; **erösie**, f. wegknaging, doorvreting.

erogëren, lat. (*erogäre*), uitdeelen, be- deelen, uitgeven; **erogätie**, f. Jur., de uitgave, uitbetaling; verdeeling; **erogator**, m.

de uitgever; de voltrekker van de laatste-wilsbepalingen.

eróico, eroicaménte, it. Muz. (z. v. a. **heroïsch**), heldhaftig, fier, stout.

Eros, m. gr. (*erōs*), de liefde, liefdegod, z. **Amor**; **erōten**, pl., liefdegoden; **erōtisch**, de liefde betreffende, verliefd; **erōtische gedichten**, liefdegedichten, minnedichten, losse en bevallige dichtstukjes, waarvan de liefde het onderwerp uitmaakt of aan de hand geeft; **erōticus**, m. een liefdedichter, minnedichter, schrijver over de zinnelijke liefde; **erōtidien**; pl. gr., feesten ter eere van Amor; **erotomanie**, f. de minnewoede, liefderazernij; **erōtopœgnie**, f. verliefde beuzelarij.

Erotēma, n. of **erōtēsis**, gr. (v. *erōtān*, vragen), Rhet., de vraag, ondervraging, eene figuur, waardoor een voorstel vragenderwijs ontwikkeld wordt; **erotematiek**, f. de vraagkunst; **erotematisch**, vraagswijze, b. v. zulk een onderwijs, waarbij de eene vraagt, de andere antwoordt.

Erotomanie, erōtopœgnie, z. ond. **Eros**.

Erpetologie, erpetoloog, l. **herpetologie** enz. (z. a.).

errāre humānum est, lat., dwalen is menschelijk, dwalen is den mensch eigen; **errānt**, dolend, zwerwend, rondwalend; **errātum**, n., pl. **errata**, fout, feil, dwaling, verzien, inz. drukfout; **errātische rotsblokken**, zulke allengs voortgeschoven steenklompen, die men ver van hunne oorspronkelijke plaats op den aardbol vindt (door den fr. mineraloog Brogniart dus geheeten); **errātische ziekten**, z. **atypische**; **error**, m. de dwaling, vergissing, misslag, fout, het verzien; **error facti**, eene daadzakelijke dwaling; *e. in calculo* of *e. calculi*, eene rekenfout, vergissing in 't rekenen; *e. juris*, eene regtsfout; *e. justus*, eene verschoonbare dwaling; *errōre ebriō*, in den tuimel der dronkenschap, in de bedwelling v. d. roes; *salvo errōre calculi*, z. ond. *salvus*.

Errhīna, pl. gr. (v. *en*, in, en *rhīn*, neus, derhalve eig. alles wat men in den neus steekt), Med. een niesmiddel, nieskruid.

Errhysis, f. gr. Med., eene niet hevige bloeding uit eenig deel, in tegenst. eener sterke bloedvliet (*haemorrhagie*).

erubescēren, lat. (*erubescere*), blozen, schaamrood worden, zich schamen; **erubescēntie**, f. het roodworden, blozen, het schaamrood, de schaamachtigheid.

eructēren, lat. (*eructare*), oprispen; **eructatie**, f. de oprisping der maag, het opgeven van winden door den mond.

erudēren, lat. (*erudire*), onderrigten, leeren; **erudiet** (*eruditus*), geleerd; **eruditie**, f. de geleerdheid, ervarenheid, kunde.

eruéren, lat. (*erūere*), uitvorschen, doorgronden, nauwkeurig onderzoeken.

erumpēren, lat. (*erumpere*), uitbreken,

doorbreken, uitbarsten, doorzakken; **eruptie**, f. de uitbarsting, b. v. van eenen vulkaan; Med., iedere plotselinge en overvloedige tevoorschijntreding b. v. van vlekken, puisten, etter, enz.; uitslag, uitwas.

Erve, f. (lat. *ervum*), n. de linze, eene plant tot de familie der peuldragers behorende.

Erycīna, f. lat., bijnaam v. Venus, naar den berg Eryx in Sicilië.

Erysipēlas, n. gr. Med., de roos, eene oppervlakkige, bleekroode ontsteking der huid; **erysipelateus**, roosachtig.

Erythrēma en **erythēma**, n. gr. (v. *erythros*, rood), Med., roos zonder koorts, ziekelijke roodheid der huid; **erythrine**, f. een kleurloos beginsel zonder stikstof, door Heeren in de zee-orseille ontdekt, dat violet-rood wordt door de werking van den ammoniak; **erythrocarpisch**, met roode vruchten; **erythrocephalisch**, met rood hoofd; **erythrocerisch**, met roode voelsprietten; **erythrocnémisch**, met roode beenen; **erythroductylisch**, met roode teenen; **erythrogastrisch**, roodbuikig; **erythrogrammisch**, met roode strepen; **erythroïdisch**, roodachtig; **erythroléncisch**, rood en wit; **erythrolóphisch**, met roode kuif; **erythronōtisch**, met rooden rug; **erythropisch**, roodvoetig; **erythrophille**, f. naam door Berzelius aan de roode kleurstof der bladeren gegeven; **erythrophthalmisch**, met roode oogen; **erythrophylisch**, met roode bladeren; **erythroptērisch**, met roode vinnen; **erythropygisch**, met rooden snuit; **erythrorhāmphisch**, met rooden snavel; **erythrorhizisch**, met rooden wortel; **erythrorhynchisch**, met rooden snavel; **erythrosōmisch**, met rood lijf; **erythrospērmisch**, met roode zaadkorrels; **erythrosthómisch**, met rooden muil of roode opening; **erythrotisch**, met roode ooren; **erythroxylich**, met rood hout; **erythrorisch**, met rooden staart.

Esaias, z. v. a. **Jesaias**.

Esāphus, m. gr. Med., het onderzoek met den ingestoken vinger.

Esau, hebr. mañn.: de met haren bedekte.

Escabellon, n. fr. (spr. *long*), het kegelvormig voetstuk v. een standbeeld.

Escadre, f. fr. (spr. *eskádr'*; it. *squadra*, eig. een in 't vierkant geplaatste hoop, v. h. lat. *quadra*, vierhoek), de scheepsafdeeling, het smaldeel, eskader; **escadrille**, f. (spr. —*drilj'*), een klein eskader; **escadron**, n. (spr. —*dróng*; it. *squadronē*), eene ruiterschaar, een ruitervaandel, eene compagnie ruitery, een escadron; **escadron-chef**, m. een ridmeester, ruitershoofdman; **escadronnéren**, ruiters scharen, een escadron vormen; **escadronist**, m. de kardinaal, die in het conclave voor geen hof partij kiest.

Escalāde, f. fr. (v. h. lat. *scala*, ladder),

Mil., de beklimming, bestijging, beladder-
ring, bestorming met stormladders; **escala-
dères**, beladden, met stormladders be-
klimmen, bestormen, berennen, over klim-
men, over klouteren; **escala**, f. een oud be-
stormingswerktuig.

Escalin, m. (spr. —*leng*, het duitsche
schelling), eene brabantse reken-
munt, ongeveer = 30 ct.

Escalope, f. fr., eigenaardig toebereide
kalfsschijfjes.

escamotères, fr. (*escamoter*, v. h. sp.
camodar, verruilen, *camodador*, goochelaar;
waarsch. ligt het lat. *commutare* tot grond),
goochelaarsstreken doen; ontfutselen, weg-
moffelen, kapen, uit den zak rollen; **esca-
motage**, f. (spr. —*táazj'*), goochelarij;
spitsboevenstreek, ontfutseling, listig be-
drog; **escamoteur**, m. een goochelaar;
zakkerolder, slimme dief, spitsboef; een
valsche speler.

escampères, fr. (*escamper*), Mil., weg-
loopen, doorgaan, zich uit het stof, uit de
voeten maken, vlugten.

Escapade, f. fr., in de rijschool: de val-
sche sprong v. een paard; oneig. een on-
overlegde, moedwillige streek, malle kuur,
jongensstreek.

Escarbeille, f. fr. (spr. —*bélj'*), een oli-
fantstand van 10 ned. pond en daar beneden.

Escaroticum, n. nw lat., een bijtmiddel,
etsmiddel.

Escarpe, f. fr., ook *scarpe* (vgl. *escarpé*,
steil, hellend, v. h. duitsche *scherp*), de in-
wendige glooijing, binnenwaartsche bene-
denhelling van de walgracht; **escarpères**,
glooijend maken.

Escarpine, f. fr., eene soort van haakge-
schut op de galeijen.

Escarpins, pl. fr. (spr. *eskarpieng*; it.
scarpa, schoen, *scarpino*, schoentje; vgl.
het lat. *carpisculus*, eene soort v. schoenen;
waarsch. v. *carpère*, afsnijden), ligte schoe-
nen, dansschoenen; *en escarpins* (spr.
ang—), ligt en sierlijk geschoid.

Escart, m. (spr. *eskáar*), Merc., eene le-
dersoort uit Alexandrië.

escatiel, lat., eetbaar.

Eschära, f. gr., eig. de vuurhaard; Med.,
de roof eener zweer, brandroof; **escharotica**,
pl., ets- of bijtmiddelen, zulke middelen, die
eene korst of roof vormen; **escharieten**, pl.,
koraalversteeningen met gaatjes.

Eschatologie, f. gr. (v. *eschäton*, het
uiterste, laatste), de leer van de laatste
dingen: dood, oordeel, zaligheid, verdoc-
menis.

Esclavage, f. fr. (spr. —*wáazj*), de sla-
vernij, knechtschap, dienstbaarheid; Merc.,
een regt, dat de Franschen betaalden voor
het wegvoeren van zekere waren, welker
verkoop aan engelsche kooplieden behoorde;
ook een halfcirkelvormig halssnoer van
diamanten.

Escobar, m. de casuïst; doorslepen
huichelaar; **escobardères**, zich van fijne
leugens bedienen; **escobarderie**, f. de fijne
leugen.

Escompte, n. fr. (spr. *eskóngt'*) z. v. a.
disconto; **escomptères**, z. v. a. **discon-
teren**.

Escopetterie, f. fr. (v. *escopette*, een
kort vuurroer, dat men eertijds in den ban-
delier droeg), klein geweevuur, salvo uit
klein geweer; ook het krakend ontbranden
van vele vuurwerken te gelijk.

Escorte, f. fr. (it. *scorta*, v. *scorgere*,
waarnemen, voeren, geleiden; van daar
scorto, voorzigtig), de bedekking, begelei-
ding, het geleide, gevolg; **escortères**, bege-
leiden, geleiden, bedekken, dekken, be-
schermen.

Escouade, f. fr. (spr. *eskoeáad'*), een
korporaalschap, een rot soldaten onder aan-
voering van eenen korporaal.

Esoróc, m. fr., de gaauwdief, fielt, listige
bedrieger; **escroquerie**, f. (spr. —*k'rie*),
fielterij, listige bedriegerij, aftroggeling;
escroquères, (spr. —*kéren*), door list be-
voordeelen, bedriegen, aftroggelen, afzet-
ten.

Escudo, m. sp. (*u = oe*; eig. schild, wa-
penschild, v. h. lat. *scutum*; vgl. het it.
scudo, fr. *écu*), eene sp. rekenmunt v. ver-
schillende waarde, b. v. **escudo al sol** = 32
realen, **escudo de ore** = 40 realen, **escu-
do de vellon** = 10 realen, **escudo de plata**
= 15 realen; **escudillo de oro**, sp. goud-
munt, gouddaalder of goudpiaster, van 2
gl. 43 ct. tot 2 gl. 60 ct. innerl. waarde.

Esculénta, pl. lat., eetbare dingen, spij-
zen.

Escuriaal, l. **escoriaal**, n. sp. (eig. een
verlaten bergwerk, v. *escoria*, lat. *scoria*,
metaalschuim, metaalslakken), een lustslot
van den koning v. Spanje bij Madrid.

Esito, m. it. (v. h. lat. *exitus*), uitvoer,
uitgang; **esito-waren**, uitvoerwaren; **esito-
tol**, uitgangstol, uitgaande regten.

Esöche of l. **esöchas**, f. gr. Med., een zie-
kelijk gezwel, aanbeijen-knobbel in den
aars.

esotérisch, gr. (v. *ésō*, in, binnen, *eso-
tēros*, het binnenste), inwendig, geheim,
enkel voor ingewijden bestemd; weten-
schappelijk, geleerd; vgl. **exoterisch**; **eso-
tericus**, m. iemand, die met de geheimen
v. een genootschap of met het innerlijke
eener wetenschap vertrouwd is, een inge-
wijde.

Espadilla, f. sp. (spr. —*dielja*; verklw.
v. *espada*, degen, verwant aan het duitsche
spaten, *spade*, schop; vgl. **spadille**), een
kleine degen; **espadón**, m. sp. en fr. (spr.
—*dóng*), een groote degen, houwdegen,
tweesnijdend slagzwaard; **espadonnères**,
met zulk een wapen vechten.

Espagnol, fr. (spr. *espanjól*; d. i. in 't

algemeen Spanjaard), gem. **Spanjool**, m. spaansche snuïtabak; *en espagnol* (spr. *ang*—), als Spanjaard, op zijn spaansch, in spaansche dragt; **espagnolåde**, f. groot-sprekerij, blufferij, grootspraak, snoeverij, snorkerij; **espagnôle**, f. een spaansche dans; **espagnolétte**, f. eene fijne wollenstof, fijne satijn, spanjolet; **espagnoliséren**, tot Spanjaard en spaansch maken.

Espalier, fr. (spr. *espalji-é*), m. (it. *spaliera*, d. i. eig. schoudersteun, v. h. mid. lat. *spadūla*, it. *spalla*, fr. *épaule*, schouder), het latwerk of staketsel, waar tegen een boom geleid wordt; eene rij vruchtboomen, die langs eenen muur of eene heining tegen latwerk in den vorm van een' open-geslagen waaijer zijn vastgebonden, een leiboom, waaijerboom; *en espalier*, waaijervormig, tegen latwerk gebonden.

Espálma, f. eene soort van mastikvernis, dat men over harde voorwerpen strijkt.

Esparsétte of **esparcétte**, f. fr. Bot., de hanekammetjes (*hedysarum onobrychis*, L.), een voedergewas voor de dieren.

espárto, m. sp. Bot. (*stipa tenacissima*, L.), kwispelgras, z. **spartium**.

Espèce, f. fr. (v. h. lat. *species*), soort, slag, geslacht; de munt- of geldsoort, klinkende munt, specie; *en espèces* (spr. *anespèss'*), in klinkende munt, in baar of gereed geld.

esperéren, fr. (*espérer*), hopen; **espérance**, f. (spr. *esperángs'*), de hoop; **Cap de bonne espérance**, de Kaap de Goede hoop.

Espérto, m. it. (= lat. *expértus*), een ervaren, onderrigte, zaakkundige, ingewijde bij de Carbonari.

Esphlásis, f. gr. Chir., de indrukking der schedelbeenderen, door uitwendige beledigingen veroorzaakt.

Espieggle, m. fr., een uilenspiegel; een moedwillig, geslepen mensch, guit, deugniet; **espièglerie**, f. een uilenspiegelstreek, gouterij, kunderachtige moedwil.

Espion, m. fr. (spr. *espíong*), z. v. a. **spion** (z. a.); **espionnage**, f. (spr. —*náazj*), bespiederij, verspieding, begluring.

Espanáde, f. fr., eene vrije, vlakke plaats, voorplaats of voorplein voor groote gebouwen en vestingen; wandelplein, exercèer-plein; ook de schuinsche of dossierende borstwering aan den zoogenaamden bedekten weg, z. **parapet**.

Espoir, m. fr. (spr. *espoár*), een klein scheepskanon op het verdek.

Esponton, m. fr., z. v. a. **sponton** (z. a.). *espressivo*, it. Muz., vol uitdrukking, met nadruk; ook *con espressione*.

Esprit, m. fr. (spr. *espríe*; v. h. lat. *spiritus*), geest, verstand; vernuft, scherpzinnigheid, inzicht, inbeeldingskracht; ook de geest, inhoud, het gehalte, wezentlijkst bestanddeel. b. v. van een geschrift enz.; het

door overhaling (destillatie) verkregene fijnste vloeibare bestanddeel eener stof; **bel-esprit**, m. een fraai vernuft, schoone geest, geleerde, *esprit borné*, een beperkt, bekrompen verstand, kleingeestig, oppervlakkig mensch; *esprit de canelle*, kaneelgeest, kaneelwater; *e. de cerises*, kersengeest, kersenwater; *e. de corps* (spr. —*kór*), gilde-geest, de ingenomenheid, het vervuld zijn met den geest, de denkbeelden, de belangen van eene vereeniging, een gild enz.; *e. des lois* (spr. —*dé loá*), de geest der wetten; *e. de vie*, levensgeest; *e. de violette*, viooltjesgeest; *e. fort* (spr. —*fór*), sterke geest, een vrijgeest, vrijdenker; *e. public* (spr. —*publiek*), volksgeest, algemeene denkwijz.

Esquire, m. eng. (spr. *skwair*; ontstaan uit h. fr. *écuyer*, oud *escuyer*; vgl. *ecuyer*), eig. een schilddrager, schildknaap; in Engeland thans de titel voor alle staatsambten van den vrederechter af, voor doctoren en pleitbezorgers; ook wel bij misbruik die van een' aanzienlijk' burger, die geen bedrijf uitoefent, maar van zijne renten leeft, z. v. a. Welgedel Heer (het wordt doorgaans achter den naam door Esq. uitgedrukt).

Esquise, f. fr. (spr. *eskiess'*; v. h. it. *schizzo*, m., pl. *schizzi* (z. a.)), schets, eene vlugtig daarneder geworpen, niet uitgevoerde teekening, de omtrek, het eerste vlugtig ontwerp, de grond- of hoofdtekken eener zaak; **esquisséren**, eene schets maken, schetsen, ontwerpen.

Essaërs of **essēners**, pl. hebr. (naar men wil eig. artsen, chald. *ásayá*, v. d. hebr. wortel *asa*, heelen, genezen), eene secte onder de oude joden, die minder waarde hechte aan openlijke godsdienst, offeranden enz., dan wel aan de stille oefeningen van godsvrucht, strengheid v. zeden enz., ook therapeuten geheeten.

Essai, m. fr. (spr. *essé*), de proef, het onderzoek, de toets; het staal, monster, proefje; de naam, dien een schrijver aan zijn werk geeft, hetzij uit zedigheid of omdat hij niet diep in zijn onderwerp is doorgedrongen; *coup d'essai*, z. **coup**; **essayeren** (spr. *esséjéren*), beproeven, ergens de proef van nemen, proberen, aanpassen, aantrekken (een kleed enz.); het gehalte v. edele metalen onderzoeken, toetsen; proeven (van wijnen); **essayeur**, m. de beproever, toetser, enz.

esse, lat. zijn; als subst. het zijn, wezen; in zijn *esse* zijn, beter: in zijn *aise* zijn, z. **aise**; **esséntie**, f. (lat. *essentia*, fr. *essence*, spr. *essángs'*), het wezen, de wezentlijkheid, geest, datgene, wat de natuur van eenig ding uitmaakt; het geestige, fijnste bestanddeel, de aromatische olie door destillatie verkregen uit vruchten, kruiden enz., geest, spiritus; *essentia amara*, bit-

tere geest; *e. dulcis*, zoete geest; **essentiël** (nw. lat. *essentiālis*, fr. *essentiel* (spr. *essangsjél*), wezentlijk, tot het wezen eener zaak behoorend en zonder hetwelk iets niet bestaan kan, volstrekt noodwendig, hoogst belangrijk; **essentialiën** (*essentia*), pl., wezentlijke deelen, bestanddeelen, de hoofdzaken; *essentia constitutiva*, de zamenstellende deelen; **essentificeren**, nw lat., tot essentie maken.

Esseniërs, z. *essæërs*.

Essito, z. *esito*.

Estacåde, f. fr., het paalwerk, staketsel om eene haven, rivier enz., af te sluiten, te versperren.

Estádo, m. sp. (= lat. *status*, eig. eene manslengte), eene lengtemaat van 6 voet.

Estaffette, f. (v. h. it. *staffa*, stijgbeugel), een rijdende postbode, een koerier, die de brieven slechts van de eene post naar de andere brengt; ook de bijzondere renbode voor eene spoed vereischende zaak.

Estaminet, n. fr. (spr. —*né*), tabakskamer, rookvertrek, herberg, kroeg, gelagkamer.

Estampe, f. fr. (spr. *estámp*); v. *estamper*, afdrukken, en dit van *stempel*), eene koperen plaat, koperafdruk; ook een werktuig v. smeden, horologiemakers enz. om gaten te slaan.

Esterlin, n. fr. (spr. —*leng*), een goudsmidsgewigt van 28½ grein, $\frac{1}{1000}$ mark; ook eene oude fr. zilveren munt.

Esther (waarsch. perz.), vrouwenn.: de groenende myrte, volgens anderen de ster.

Estimeren, fr. (*estimer*), z. *æstimeren*; **estime**, f. (spr. *estiem*), achting, hoogachting, waardering; Mar., de raming of schatting v. d. weg, dien een schip heeft afgelegd, het gegist bestek; **estimable**, schatbaar, achtenswaardig.

Estive, f. fr., het evenwigt van een schip, de evenwichtigheid, zoodat de eene zijde even zooveel weegt als de andere; **estiveren**, op beide zijden even zwaar beladen.

est modus in rebus, lat., er is in alles eene maat, alles heeft zijn maat en grens (begin v. een vers v. Horatius, dat in zijn geheel luidt: *est modus in rebus, sunt certi denique fines*).

Estocåde, f. fr., eig. eene soort v. lange stootdegen (v. *estoc*, stootdegen, = *stok*), een dringend aanzoek om leening of voorschot, voornaam bedelarij, bedelbrief, brandbrief.

Estom'hi, m. lat., de zondag voor de vasten, wanneer de lat. kerkmis begint met de woorden: *esto mihi in Deum protectōrem*, wees mijn beschermgod enz., Ps. 31, 3.

Estompe, f. fr. (spr. *estóngp*), Pict., een doezelaar, een zamengerold stukje papier of zeem, om daarmede drooge verwen uit te wrijven; **estompéren** (*estomper*), tot eene teekening de verwen dik opdragen om

dan door het verwrijven daarvan licht en schaduw voort te brengen, doezelen; *dessein estompé*, eene zoo bewerkte teekening.

Estopilla, f. sp. (spr. *pielja*; verklw. v. *estopa*, werk, grof lijnwaad, = lat. *stupa*), een sluijerdoek.

estoquéren, fr. (spr. *estok*—), den geweerloop stuiken, om hem de noodige lengte te geven.

Estráde, f. fr. (voorheen de straatweg, mid. lat. *estrada*, it. *strada*, v. h. lat. *strata* scil. *via*, van waar ook het nederd. *straat*), eene verhevenheid of verhoogde plaats van den vloer eener kamer, een optred, eene hoogte voor een praalbed, troon enz.; ook uitstek.

Estragon, m. fr. (spr. —*ghóng*), dragon, een bekend welriekend moeskruid bij salade, keizerskruid, keizersalade.

Estrapáde, f. fr., de wippaal; de wipsprong of -zwaai der kunstspringers of koordedansers, waarbij zij het gansche lichaam tusschen hunne armen en de koord doen doorgaan; in de rijkunst: het gelijktijdig steigeren en uitslaan der paarden.

Estráto, m. it. (= lat. *extractio*, fr. *extrait*), een uittrek, eenvoudige lottowinst.

estropiéren, fr. (*estropier*), kreupel maken, verminken, verlammen; **geëstropieerd**, verminkt, verlamd; **estropié**, m. een verminkte, kreupele.

et, lat en fr., en.

Etablage, f. fr. (spr. —*bláazj*), v. *etable*, *stäl*), het stalgeld; het staan- of marktgeld der kramers; ook de ruimte tusschen de limoenboomen van een voertuig.

etablisséren, fr. (*établir*, v. h. lat. *stabilire*), vaststellen, grondvesten, aanleggen, oprigten, tot stand brengen, b. v. een handelshuis, fabriek enz.; **zich etablisséren**, zich neder zetten, vestigen, met der woon neder slaan; **établissement** (spr. —*bliess' máng*), de oprigting, vestiging v. een handelshuis enz., grondlegging, inrigting; stichting, gesticht tot algemeen nut; de nederzetting, vaste woonplaats; de verzorging.

Etacismus, n. z. ond. *itacismus*.

Etage, f. fr. (spr. *etáazj*; mid. lat. *stadium*, *estagium*, *estaga*, v. h. gr. *stégein*, dekken, *stégē*, dak, bedekking, of v. h. lat. *stare*, staan? vgl. ook het fr. *étayer*, stutten), de ruimte tusschen twee bevoeringen van een gebouw, de verdieping; **bel étage**, de verdieping onmiddellijk boven de woning gelijkvloers (*rez de chaussée*), de eerste verdieping; *d' étage en étage*, spr. —*ang*—), al hooger en hooger; **etagesgewijs**, verdiepings-, trapsgewijs; **etagère**, f. (spr. *etazjér*) een trapstellage; **etagéren** (spr. *etazj*—), verdiepingsgewijs, trapsgewijs oprigten, stellen.

etaléren, fr. (*étaler*), verwant met het

nederd. stellen, stal enz.), uiteen leggen, uitspreiden, uitkramen; ten toon stellen, laten zien, uit ijdelheid of pronkzucht vertoonen; **etalage**, f. (spr. *etaláazj'*), het uitleggen, uitzetten, uitkramen en oppoetsen der waren; de tentoonstelling, vertoonmaking, pralerij; de tentoongestelde, uitgekraamde waren.

Etalon, m. fr. (spr. *etalóng*), 1) een springhengst; 2) de ijkmaat, de maat of het gewicht, waarnaar de andere geijkt worden, proefmaat, proefgewicht, standaard; **etalonnéren**, ijken, eene maat of gewicht wettelijk bepalen; **etalonnage**, f. (spr. —*náazj'*), de ijking, ijk; het ijkloon; **etalonneur**, m. de ijkmeester.

etaméren, fr., vertinnen, met tin overdekken; **etamage**, f. (spr. —*máazj'*), het vertinnen, de vertinning; **etameur**, m. de vertinner.

Etamine, f. fr. (v. h. lat. *stamen*, de weefketting, schering), estemijn, zeefdoek, eene dunne wollenstof; eene haren zeef of teems.

etançonneren, fr. (spr. *etangs*—), onderschragen, schoren, stutten.

Étape, f. fr. (v. h. duitsche *stapel*), de stapel, stapelplaats, waar de goederen opgeslagen worden; het magazijn voor den leetogt der doortrekkende troepen, den marschvoorraad, de marschproviand; de rust- of ververschingsplaats; de plaats der overnachting, het nachtkwartier; *droit d'étape*, z. *droit*; **etapier**, m. (spr. —*pi-é*), een proviandmeester, leetogtbezorger, pachter of bestuurder eener *étape*.

État, m. fr. (spr. *etá*, v. h. lat. *status*), de staat, stand, toestand, gesteldheid, inrigting; lijst, naamrol, register, staat of overzicht, b. v. van ontvangst en uitgaaf; de staf (van een regiment); de voet, waarop iemand leeft; het rijk, de staat; de verschillende orden of rangen, waaruit eene natie, een gewest is zamengesteld, de standen, b. v. de **états** v. Frankrijk, de 3 standen, n.l. geestelijkheid, adel en **tiers-état** (spr. *tjersetá*) of burgerstand; **états généraux** (spr. —*zjeneró*), de algemeene of generale staten der Vereenigde Provinciën; **état-major**, m. (spr. —*mazjór*), Mil., de generale staf, staf, zamen gesteld uit officieren, ingenieurs enz., belast met de onderscheidene diensten.

et cetera, lat., eig. en het overige; en zoo voort.

Eteignoir, m. fr. (spr. *eténjoár*), een domper, klein trechtervormig werktuig om de kaars uit te blusschen; *chevalier de l'eteignoir* (spr. *sj'walji-é*—), ridder v. d. domper, vijand der verlichting, o b s c u r a n t.

etendéren, fr. (spr. *etangd*—), fr. (*etendre*), z. **extenderen**; **etendue**, f. (spr. *etangdu'*), de uitgestrektheid, wijde, grootte, duur; ruimte.

Eteostichon, n. gr., z. v. a. **chronostichon**.

eternél, fr., eeuwig, altijddurend, onvergankelijk, onophoudelijk; **eternéle**, f. Bot., de niet verwelkende bloem, regen-, winter-, stroobloem, immortelle; **eterniséren**, vereeuwigen; op de lange baan schuiven.

Etesien, **etesinische winden**, pl. gr. (*etésiai*, v. *étos*, jaar), jaarlijks waaijende koele winden gedurende de hondsdagen.

Ethiek, **ethica**, f. gr. (*ethikē*, v. *ēthos*, gewoonte, zeden), de zedeleer, leer der deugden; **ethicus**, m. een deugd- of zedeleeraar; **ethisch**, tot de zedeleer behoorend, zedelijk, moralisch; **ethicotheologie**, f. eene op de zedeleer gegronde godsleer.

ethmoidálish of **ethmōdish**, gr. (v. *ēthmós*, zeef), Med., zeefvormig of tot het zeefbeen behoorende.

Ethnarch, m. gr. (v. *ēthnos*, n. het volk), een volksbeheerscher; regter en oudste onder de joden; stadhouder, regent of bevelhebber eener provincie; **ethnarchie**, f. het stadhouderschap; **ethnograaph**, m. een volkenbeschrijver; **ethnographie**, f. de volkenbeschrijving, geschiedenis der volken; **ethnographisch**, naar de volkengeschiedenis, dat is zoo, dat de geschiedenis van elk bijzonder volk afzonderlijk behandeld wordt; vgl. **synchronistisch**; **ethnologie**, f. volkenkunde; **ethnisch**, heidensch (dewijl bij de christenschrijvers der middeleeuwen alle niet-christenen en niet-joden bij voorkeur *ethnē*, lat. *gentes*, volkeren, heeten); **ethnici**, pl., heidenen; **ethnicismus**, n. het heidendom, het geloof aan vele elkander gelijke of ook ondergeschikte goddelijke wezens.

Ethos, n. gr. (*ēthos*), gewoonte, zedelijke gemoedsgesteldheid of denkwijze, z. **karakter**; **ethographie** en **ethologie**, f. de zedenschildering, de beschrijving of voorstelling der zeden en gewoonten; **ethographisch** en **ethologisch**, zedenschilderend, zedenbeschrijvend; **ethocratie**, f. zeden- of deugdenheerschappij, eene staatsinrigting, waarin de zedelijkheid of moraliteit de enkele wetgeefster en gebiedster is; **ethopoeie**, f. de navolging of schildering der zeden van een ander.

étique, fr. (spr. *etiek'*), toringachtig, uitterend.

Etiquette, f. fr. (spr. *etikett'*), naar men wil oorspr. *stichetta*, v. h. gr. *stichos*, rij, lijn, schriftregel; waarsch. v. *steken*, *stikken*, *aanhechten*, *vast maken*, een aanhechtbriefje, prijsbriefje, opschrift, een aangehecht strookje papier, waarop de prijs, de soort enz. eener waar wordt vermeld; het briefje aan artsenijen, vermeldende den gebruiker en de wijze van gebruik; het hofgebruik, de hofzeden, het hofceremonieel; het gebruik, gebod, voorschrift der welvoegelijkheid, beleefdheid, de omgangsvorm;

de gebruikelijke bewoordingen in de titels bij smeekschriften enz.; **etiquettéren**, met opschriftbriefjes enz. voorzien.

Etmaal, n. de tijd van 24 uren, dag en nacht; zamen getrokken uit eetmaal, (gelijk etgroen uit eetgroen), daar de Ouden slechts één enkel maal des daags nuttigden (bij Kiliaan is etmaal een scholt of vierde gedeelte v. d. dag).

etonnánt, fr., verwonderlijk, verbazend, wonderbaar, ongemeen.

etoufféren, fr. (*étouffer*, spr. *etoef*—), verstikken, versmoren, dempen, onderdrukken, uitdooven; **etouffant** (spr. *etoefáng*), verstikkend, versmorend, zwoel; **etouffade**, f. fr., gesmoord vleesch; **etouffement**, n. (spr. *etoeffmáng*), beklemdheid des adems.

etoupéren, fr. (spr. *etoep*—), met vlas of hennipwerk toestoppen, verstoppen; **etoupe**, f. eene vlaswiek.

etourdisséren (spr. *etoerdies*—), verdooven, bedwelmen, bedremmelen, onthutst maken, verbluffen; **etourdi** (spr. *etoerdi*), onbezonnen, onbesuisd, lomp, onoverlegd, domdriest; een **etourdi**, een onbezonnen mensch, onbesuisde, plompert, wildzang, losbol; **etourderie**, f. (spr. *etoerdríe*), onbezonnenheid, onoverlegde driestheid, een domme streek; **etourdissement**, n. (spr. *etoerdiessmáng*), verdooving, bedwelming, bedremmeling, onthuttheid.

etrange, fr. (spr. *etrángzj'*; v. h. lat. *extraneus*, buitenlandsch), vreemd, zeldzaam, zonderling, wonderlijk, ongewoon.

Etrene, f. fr. (v. h. lat. *strena*), het nieuwjaarsgeschenk; het handgeld, het eerst ontvangen geld.

Etróncus, m. gr. (v. *ētron*, onderlijf), Med., een gezwel aan de onderbuikstreek.

Étude, f. fr. (v. h. lat. *studium*), Muz. en Pict., een oefeningsstuk, leerstuk; vgl. **studiën**; **etudiant**, m. (spr. —*diáng*), een studerende, student.

Etui, n. fr. spr. *etwi*), pl. **etuis**, een koker, foedraal, eene scheede voor allerlei kleinigheden; een naaldenkoker.

Etýmon, n. gr. (eig. het ware, van daar de ware, oorspronkelijke beteekenis), de afleiding en grondbeteekenis v. een woord; **etymoloog**, **etymologicus**, **etymologist**, m. een woordvorscherm, woordkenner, die den oorsprong der woorden nagaat, hunne wortels opdelft; ook wel een woordenzifter, purist; **etymologie**, f. de afleiding, afstamming der woorden, woordvorscherm, de leer der woordafleiding, der woordenwortels; **etymológisch**, tot de woordvorscherm behoorende, overeenkomstig daarmee, afleidend, woordvorscherm; **etymologicón** of **etymologicum**, n. een woordenboek voor de afstamming of afleiding; **etymologiséren**, woordenwortels zoeken, woordafleiden, woordvorscherm.

eu, gr. voorzetsel in vele samenstellingen, z. v. a. wel, goed, behoorlijk, ligt enz.; het tegengest. v. **dys**.

Eucemie of **euhæmie**, f. gr. (v. *haima*, bloed), Med., goede gesteldheid des bloeds.

Euæsthêsís f. gr. (vgl. *æsthesis*), welgezindheid; goede gesteldheid des gevoels.

euanaléptisch, gr. Med., wat gemakke-lijk of ligt weder keert, ligt hervattend.

euántisch, gr. Bot., schoon bloeiend.

Eubiotiek, f. gr., goede levenswijze, de kunst om goed te leven; z. v. a. **diætetiék**.

Eubulie, f. gr. (v. *bulē*, raad); eig. wijs beraad, omzigtig handelen; inzicht, schran-derheid.

Eucharistie, f. gr., dankzegging, dankbaarheid; het heilig avondmaal of nachtmaal, de dankbare viering v. d. dood des Heeren; **eucharistiek**, f. de leer van de nachtmaalsviering; **eucharistisch**, het heilig avondmaal betreffende.

Euchlorine, f. uit het gr., Chem., z. v. a. het chloor-oxyde-gas.

Euchologium, n. gr. (v. *euchē*, gebed), een gebedenboek; ook z. v. a. **agende**.

Euchroa, f. gr. (*eu-chroia*), eene goede, gezonde, bloeiende gelaatskleur, het gezond uitzigt; **euchröisch**, schoonkleurig.

Euchylie, f. gr. Med., de goede gesteldheid van de chyl (z. a.).

Euchymie, f. gr. Med., de gezonde hoedanigheid der vochten v. h. menschelijk ligchaam, goede vochtmenging; **euchýmus**, n. het voedingssap der planten.

euclástisch, gr. (*eúklastos*), ligt breekbaar, bros, broos.

Eucrasie, f. gr. (vgl. *crasis*), Med., de goede menging der sappen, de gezonde, naar den ouderdom en het geslacht geëvenredigde hoedanigheid der vaste en vloeibare deelen, het tegendeel van **dyscrasie**; ook gelukkige gemoedsstemming, temperament.

Eucratie, f. gr., het goede bestuur, de goede regering.

Euclinie, f. gr. (*eukrineia*), de klaarheid, duidelijkheid; **euclinisch**, klaar, duidelijk.

euclitisch, gr., ligt te beoordeelen.

Eudæmonie, f. gr. (v. *eu-daimōn*), d. i. eig. een' goeden dæmon hebbende, gelukkig), de gelukzaligheid, het welbehagen, volkomen welbevinden, welzijn; **eudæmonismus**, n. en **eudæmonologie**, f. de gelukzaligheidsleer, die de eigene gelukzaligheid des menschen tot hoofd-doel en de eerste drijfveder van al zijne daden maakt; het voortdurend streven naar de volkomenheid v. h. menschelijk geslacht; **eudæmonist**, m. een gelukzaligheidsleeraar of belijder van de leer der gelukzaligheid; **eudæmonistisch** en **eudæmonológisch**, die leer betreffend, daarin gegrond.

Eudiapneustie, f. gr. Med., de goede gesteldheid der uitwaseming.

Eudiobotiek, f. gr., de kunst om vrolijk te leven.

Eudiométer, m. gr. (v. *eudia*, goed, helder weder), een werktuig ter bepaling van de hoeveelheid zuurstof, die in eene gegevene massa lucht voorhanden is, luchtgehaltemeter; **eudiometrie**, f. de luchtzuiverheidsmeting; **eudiométrisch**, die kunst betreffende.

Eudoxie, f. gr. (v. *dóxa*, meening, dunk), de goede naam, de goede meening van anderen omtrent ons; **Eudoxius** of **Eudoxia**, mans- en vrouwenn.: de welberoemde, geachte.

Euduranion, n. gr., doorschijnend zonnestelsel, een door den Engelschman Walker uitgevonden werktuig ter verduidelijking van den loop der hemelbollen.

Eudynamie, f. gr. (v. *dynāmis*, kracht), Med., de goede gesteldheid der krachten; ook z. v. a. **eucrasie**.

Euepie, f. gr. Med., het gezond, bloeiend uitzigt, welbevinden, het tegendeel van **cachexie**.

Eugenius en **Eugenia**, gr. mans- en vrouwenn.: de welgeborene, edele, voorname.

Euhæmie, f. gr. Med. (v. *haima*, bloed), z. **euæmie**.

Euhierismus, m. de leer v. d. oud-gr. wijsgeer Euhemeros, die de grieksche godheden voor vergode menschen verklaarde; **euhemerist**, m. een aanhanger van die meening; **euhemeristisch**, op dat gevoelen gegrond, daarmede overeenkomstig.

Eulabie, f. gr. (*eulabeia*), de behoedzaamheid, bedachtzaamheid, angstvalligheid; **eulabisch**, behoedzaam, omzigtig.

Eulalie, gr. (v. *lalēin*, spreken), vrouwenn.: de welsprekende, welbespraakte; **eulalisch**, welsprekend.

eulënisch, gr. (v. *lenos*, wol), van goede wol.

eulithisch, gr. (v. *lithos*, steen), van goeden steen.

Eulogie, f. gr. (vgl. *logos*), verstandigheid in spreken en handelen; waarschijnlijkheid; ook lofprijzing; zegenwensch. zegen; **eulogisch**, verstandig, doclmatig; waarschijnlijk; **eulogistie**, f. de bezonnen handeling, bedachtzaamheid; **Eulogius**, mansn.: de zegenende, z. v. a. **Benedictus**.

Eulysie, f. gr. Chem., de gemakkelijke oplosbaarheid; **eulytisch**, ligt op te lossen.

Eumeriden, pl. gr. Myth., eig. de welgezinden, de welwillende, goedaardige godinnen, eene euphemistische of verschoonende benaming van de erinyen of furiën (z. die woorden); **eumerisch**, welwillend, goedig.

eumerodisch, gr., N. H., met duidelijk te onderscheiden voeten.

eumétrisch, gr. (v. *métron*, maat), goed van versmaat.

Eumolpiden, pl. gr., de raden in het geestelijk gerecht te Athenen; **eumolpisch**, goed zingend.

Eumorphie, f. gr. (v. *morphē*, gestalte), de welgevormdheid, schoonheid van vorm, v. gestalte; **eumorphisch**, welgevormd.

Eunoëma, f. gr., eene welbedachte handeling.

Eunomēma, f. gr., eene wettige handeling.

Eunomia, f. gr. (v. *nomos*, wet, eene der horen en de wetgodin, z. **Themis**; **eunomie**, f. de wettelijkheid, welgeordende staatsinrigting.

Eunuch, **eunuchus**, m. (gr. *eun-ūchos*, eig. bedwachter, v. *eunē*, bed, en *échein*, houden, bewaren), fr. **eunūque**, een gesnedene, ontmande, inz. als opziener der vrouwen in den harem; **eunuchisch**, aan een' gesnedene gelijk; **eunuchisēren**, ontmannen, lubben.

euódmissch, gr. (v. *odmē*, reuk), welriekend; **euodmie**, f. de welriekendheid.

Eupædie, f. gr. (*eupaidia*), het bezit van goede kinderen; **eupædisch**, goede kinderen hebbende; ook rijk aan kinderen; **eupædeutisch**, welopgevoed; **eupædeusie**, f. de welopgevoedheid.

Eupathie, f. gr., het welbevinden, welbehagen; de goede gemoedsstemming, het geduld in lijden; een toeval, met weinig gevaar verbonden; **eupätisch**, gevoelig.

Eupepsie, f. (vgl. *pepsis*), de goede vertering, sterkte der maag; ook ligte verteerbaarheid; **eupéptisch**, ligt verteerbaar.

Euphemia, gr. (v. *phēmē*, rede, naam), vrouwenn.: de te goeder naam en faam staande, beroemde; **euphemie**, f. het verschoonen door verzachtende uitdrukkingen; **euphemismus**, m. eene verzachtende, verschoonende uitdrukking, de benoeming van een onwelvoegelijk, onaangenaam, hard of treurig denkbeeld op eene verbloemde of minder aanstootelijke wijze, b. v. ontbinding voor verrotting, kinderziekte voor pokken, eumeniden (z. a.) voor furiën; **euphemistisch**, verschoonend, verzachtend, verbloemend.

Euphlogie, f. gr., de goedaardige pokkenziekte, goedaardige ontsteking.

Euphonie, f. gr. (v. *phonē*, stem, geluid), de welluidendheid, schoone klank; **euphoon**, m. een door Dr. Chladni in 1790 uitgevonden speeltuig, uit een aantal horizontaal liggende glazen staven bestaande en naar de harmonica gelijkende; **euphonisch**, welklinkend, verzachtend.

Euphorbie, f. gr. (*euphorbion*, n., van *phorbē*, weide, voeder), Bot., een plantengeslacht, welks soorten alle een scherp, bijtend melksap bevatten; eene derzelve is de gewone wolfsmelk, honds- of ezelsmelk; **euphorbium**, n. een hars, dat zich in vele euphorbie-soorten bevindt.

Euphonie, f. gr., het welbevinden; het welbekomen eener artsenijs, spijs enz.

Eupradie, f. gr., welbespraaktheid, wel-sprekendheid.

Euphrasie, f. gr., vrolijkheid, opgeruimdheid, inz. bij een gastmaal; **euphrosyne**, f. de vreugde, vrolijkheid, blijmoedigheid; de vreugdegeefster, eene der drie gratiën; ook een vrouwenn.: de blijmoedige.

Eupnoea, f. gr. (v. *pnoē*, ademhaling), Med., de goede of ligte ademhaling.

eupódisch, gr. (v. *pūs*, voet), N. H., met schoone of lange voeten.

Euporie, f. gr., de vaardigheid, geschiktheid, vlugheid, tegenwoordigheid van geest, bij moeilijke omstandigheden.

Eupraxie, f. gr., het weldoen, gelukkig leven, welbevinden.

Eupyrion, n. gr., een lichtontsteker, een chemisch vuurtuig.

Eurhythmie, f. gr. (vgl. *rhythmus*), de juiste en schoone verhouding inz. in de beweging, b. v. in den dans, de muziek, poezij enz., de welluidende overeenkomst; in 't algemeen de evenmaat, gelijkmatigheid, schoone overeenstemming van al de deelen eens geheel; Med., de geregelde, behoorlijke bloedsomloop; **eurhythmus**, m. de regelmatige en natuurlijke pols.

Euros, m. gr., de zuidoostewind; Med., het beenbederf; **eurōdes**, van beenbederf ontstaan; **eurodóntisch**, door bederf der tanden veroorzaakt.

eurycérisch, gr. (v. *kéras*, hoorn), met breede hoornen.

eurycopidopténisch, gr. N. H., met breedten, sabelvormigen snavel.

eurypýgisch, gr. (v. *pygē*, aars, stuit), met breedten stuit.

Eurýstheus, m. gr. Myth., een koning van Mycene, ouder broeder van Hercules, wien hij op de bekende gevaarlijke ondernemingen uitzond (vgl. *Hercules*).

eurystómisch, gr. (v. *stóma*, mond), N. H., breedmondig, met breedten muil, breedten snavel.

Eusarcie, f. gr. Med., de lijvigheid, gezetheid, gevleesdheid.

Euschēmosyne, f. gr., een goed uiterlijk voorkomen, uiterlijke welstand; welvoege-lijkheid.

Eusebie, f. gr., de vroomheid, gods-vrucht, godzaligheid, kinderlijk vrome ge-zindheid; **Eusebia**, vrouwenn.: de vrome; **Eusebius**, mansn.: de vrome, eerwaardige; **eusebiologie**, f. de aanwijzing tot een god-vruchtig leven.

Eusemie, f. gr. Med., goed voortteeken, gunstig verschijnsel.

Eusitie, f. gr. Med., goede eetlust.

Eustachius en **Eustachia**, gr. (v. *stá-chys*, aar), mans- en vrouwenn.: de aren-rijke, vruchtbare; **eustachische buis**, **buis**

van **Eustachius**, (*tuba Eustachiana*), de verbindingsbuis tusschen de trommelholte van het oor en de keel.

Eustathius en **Eustathia**, gr. mans- en vrouwenn.: de gezonde, sterke.

Eustochius en **Eustochia**, gr. mans- en vrouwenn.: de vernuftige, scherpzinnige.

Eustorgius en **Eustorgia**, gr. mans- en vrouwenn.: de veelgeliefde.

eustylisch, gr. (v. *stylos*, zuil), met schoone zuilen voorzien; **eustylon**, n. Arch., een gebouw met schoone zuilen, d. i. welks zuilen 2 $\frac{3}{4}$ zuilendikten van elkander afstaan.

Euterpe, f. de verheugende, eene der Muzen (z. a).

Euthalia, gr. vrouwenn.: de liefelijk bloeiende, schoon groenende.

Euthanasie, f. gr., een ligte, zachte dood, het ontslapen.

Euthesie, f. gr. Med., een goed, sterk lichaamsgestel.

Euthymetrie, f. gr. (v. *euthys*, regt), de meting van regtlijnige figuren.

Euthymie, f. gr. (v. *thymós*, ziel, ge-moed), de ziels- of gemoedsrust, opgeruimd-heid, blijmoedigheid.

Eutocie, f. gr., het goede of gemakkelijke kinderbaren; **eutocos**, f. eene vrouw, die gemakkelijk baart.

Eutolmie, f. gr., vastberadenheid, moed.

Eutonía, f. gr. vrouwenn.: de welklin-kende, kunstmatig sprekende; **eutonie**, f. Med., de krachtigheid, vastheid.

Eutrophie, f. gr. (v. *tréphēin*, voeden), de weldoorvoedheid, lijvigheid; ook gezonde en rijkelijke voeding.

Eutropius, gr. mansn.: de goedaardige, goedhartige.

Eutychieus, en **Eutychia**, gr. (v. *týchē*, lot, geluk), mans- en vrouwenn.: de geluk-kige; **eutychie**, f. geluk, gelukzaligheid; **eatychiānen**, z. **jakobieten**; **eutychanis-mus**, n. de leer der eutychianen.

Euzodynamie, f. gr. Med., de volko-mene gezondheid; **euzoodynámisch**, tot eene volkomene gezondheid behoorende.

Eva, hebr. vrouwenn.: moeder der leven-den; **Evelina**, vklw. van Eva.

evacuëren, lat. (*evacuare*; vgl. *vacuum*); ruimen, ledigen, afvoeren; **evacuántia**, pl., Med., afvoerende, ruïnende middelen; **evacuátie**, f. de ontruiming, ontleding; af-gang; **evacuatie-contract**, n. het ontruimings-verdrag.

evagëren, lat. (*evagari*; vgl. *vagères*), uitweiden, afdwalen, rondfladderen; **eva-gátie**, f. de afzwerving, afdwaling, verstrooi-jing.

evaginëren, lat. (v. *vagina*, scheede), uit de scheede halen.

evalescieren, lat. (*evalescere*), grooter of sterker worden, toenemen, de overhand krijgen; in waarde stijgen.

evalvéren, mid. lat., aanslaan, schatten, waarden, berekenen; **evalvātie**, f. de schatting, waardering, prijsbepaling, waarde of koers van munten enz.; de aanslag.

Evamerion, naam van den knaap, die tusschen Æsculapius en Hygea staat afgebeeld, en dien sommigen voor het zinnbeeld der ziekte houden.

Evan, gr. (*eván*), het jubelgeroep der bacchantinnen; ook een bijnaam van Bacchus.

evanescéren, lat. (*evanescere*), verdwijnen; **evanescéntie**, f. het verdwijnen, de verdwijning.

Evangelium, n. gr. (*eu-angelion*, v. *eu*, z. a., en *ángelos*, bode, *angelia*, tijding), 1) eene goede, blijde tijding of boodschap n.l. dat in Jezus de beloofde redder (Messias) verschenen was; 2) het Nieuwe Testament of de verkondiging des heils, de verblijdende christelijke leer; 3) de gedenkwaardigheden uit het leven en de leer van J. C.; **evangeliën-harmonie** of **harmonie der evangeliën**, f. de vergelijkende samenstelling der vier evangeliën; **evangelist**, m. eig. een blijde-boodschapper, vreugdebrenger; een schrijver der gedenkwaardige voorvallen uit het leven v. Jezus, levensbeschrijver v. J.; een der vier evangelisten; **evangelisch**, met de leer v. J. overeenkomstig, christelijk, inz. het evangelie als eenige geloofsgrond erkennende, b. v. evangelische christenen, e. kerk enz.; vgl. **protestant**; **evangeliarium** of **evangelistarium**, n. in de oude kerk: het boek, waarin de evangeliën stonden; **evangeliër**, m. in de r. k. kerk: de persoon, die het evangelie afzingt.

evaporéren, lat. (*evaporare*), verdampen, uitdampen, vervliegen, verrooken, zweeten, uitwasemen; een **geëvaporeerd mensch**, iemand vol wonderlijke grillen en inbeeldingen; **evaporābel**, verdampbaar, vervliegbaar; **evaporātie**, f. de uitdamping, verdamping, verrooking, afdamping, het doen vervliegen van vlugtige deelen door middel der hitte; **evaporātor**, m. de afdamp- per, een werktuig, waardoor de uitdamping van het zout water in de zoutpannen bevorderd wordt; **evaporatorium**, n. een verdampingsmeter.

Evāsie, f. nw lat. (v. *evadere*, ontkomen), de ontwijking, ontcoming, het ontwijken, ontsnappen, ontvlugten, doorgaan; ook eene uitvlugt, een voorwendsel; **evasōrisch**, ontwijkend, uitvlugten zoekend of makend.

Evéctie, f. lat. (*evectio*), het opstijgen, opwaartsvaren; Astr., de grootste der onregeligheden of schijnbare onregelmatigheden, die de loop der maan op hare elliptische baan om de aarde toont, en waarvan de grond ligt in den storenden invloed, dien

de zon op de maan uitoefent; haar grootste bedrag is 1° 16' 30''.

evelléren, lat. (*evellere*), uitrukken, uittrekken, uitrocijen, ontwortelen.

Evenement, n. fr. (spr. *even'mang*, v. h. lat. *evenire*), de uitkomst, afloop van eene zaak of voorval; het voorval, de gebeurtenis, inz. eene gewichtige; de toedragt eener zaak.

Eventail, m. fr. (spr. *ewangtaly*), de waaijer; *en eventail*, in de gedaante eens waaijers, waaijervormig uitgespreid.

eventiléren, lat. (v. *ventus*, wind), door luchttrekking of togt zuiveren, luchten.

evéntus, m. lat., de uitslag, het gevolg, de werking; het toeval, voorval, de gebeurtenis; *e. stultorum magister*, sprw., de uitslag, de ondervinding is de leermeester der dwaazen; *in omnem eventum*, in elk geval; **eventueel**, als adverb. ook *eventualiter*, nw lat., naar het plaats grijpende of mogelijke geval ingerigt, voor het geval, dat dit of dat plaats heeft, in voorkomend geval, gebeurlijk, mogelijk; ook bij wijze van voorzorg, van voorwaarde; **eventualiteit**, f. het plaats hebben van een mogelijk geval.

evergetéren, fr. (v. *vergettes*, borstel), uitborstelen; aflossen, duchtig doorhalen.

Evergētes, m. gr. (*euergētēs*), de weldadige, bijnaam van een koning Ptolemæus van Egypte; in 't algemeen een weldoener, iemand, die zich door weldaden jegens de menschen verdienstelijk maakt; **evergēten**, pl., een naar dat der vrijmet- slaars gelijkend genootschap in Silezië van 1792 tot 1795.

Everhard en Everhardine, oudd. mans- en vrouwen., eig. sterk als een everzwijn: de krachtige, krachtvolle, sterke.

Everlasting, n. eng. (spr. *éver*—), eig. altijddurend; Merc., eene ligte, sterke wollenstof, ook lasting, everlast, everlest genoemd.

evertéren, lat. (*evertere*), omwerpen, omstorten, omstooten, omkeeren, verwoesten, vernielen; **evérsie**, f. de omverwerping, omkeering, vernieling, verwoesting, in- of omstorting; **eversief**, nw lat., omstortend.

evertuén [**zich**], fr. (*s'évertuer*), zich door oefening bekwamen of meer geschiktheid, vaardigheid verwerven, groote pogingen doen, zich tot iets loffelijks aansporen, alle krachten te werk stellen, zijn best doen, zich beijveren.

evestigéren, lat., opsporen, uitvorschen; **evestigatio**, f. nw lat., de uitvorsching, opsporing; *e. vestigio*, op staanden voet, dadelijk, op de plaats, voor de vuist.

Eviāden, pl., naam der bacchantinnen, naar *Evius*, bijnaam van Bacchus.

Evictie, z. ond. **evincéren**.

evidént, lat. (*evidens*), oogenschijnlijk, blijkbaar, klaarlijklijk, in het oog val-

lend, zonneklaar, middagklaar, duidelijk, openbaar, handtastelijk, ontegenzeggelijk; **evidentie**, f. (*evidentia*), de oogenschijnlijkheid, openbare, in 't oog loopende zekerheid, klaarheid, duidelijkheid, handtastelijkheid, klaarblijkelijkheid.

evinceren, lat. (*evincere*, eig. overwinnen), overtuigen, overreden, bewijzen, staven; Jur., borgtogt stellen, borg blijven; ook van het bezit ontzetten, den eisch ontzeggen, afwijzen; **evincibel**, bewijsbaar, te overtuigen; **evictie**, f. (lat. *evictio*), de borgtogt, borgstelling; schadevergoeding; ook de geregtelijke ontzetting des koopers van eenig goed uit het bezit daarvan. de ontzegging; *evictio expressa*, uitdrukkelijke borgtogt; *e. solennis*, plegtige —; *e. tacita*: zwiiggende, in den aard der zaak liggende borgtogt; *evictionis praestatio*, f. de borgtogt of gehoudenheid des verkopers om den koper schadevergoeding te geven, wanneer hem de gekochte zaak door eene regterlijke uitspraak wordt ontzegt.

evireren, lat. (*evirare*), ontmannen; **eviratie**, f. de ontmanning.

eviscereren, lat. (*eviscerare*, v. *viscera*, ingewand), het ingewand uithalen, ontwijden.

evitieren, lat. (*evitare*), vermijden, ontvlieden, vlieden; **evitabel**, vermijdbaar.

eviva, it., z. v. a. *vivat!*

evoceren, lat. (*evocare*), oproepen, uitroepen, indagen; bezweren, bannen; **evocatie**, f. de oproeping; inroeping; eene ceremonie der Ouden, waardoor zij de tegenwoordigheid der goden inriepen; de indaging voor eene andere niet competente, onbevoegde regtbank; **evocatorium**, n. een indagingsschrijven.

Evöë, lat., eig. *evæ*, v. h. gr. *euōi*), de jubelkreet der bacchantinnen, vgl. **evan**.

evolveren, lat. (*evolvere*), ontwikkelen, ontvouwen, uiteen slaan, zich uitbreiden, zich openen; **evolüte** en **evolvente**, f. Geom., de afgewikkelde en afwikkelende lijn, zekere kromme lijnen, die door ontwikkeling uit andere ontstaan; door Huygens werd hare theorie, die ook in de practijk van nut is, in de wetenschap ingevoerd en later door Euler verbeterd; **evolütie**, f. de ontwikkeling, ontvouwing; Mil., de beweging, zwenking van eenen troep tot oefening of voor den vijand; de bewegingen eener vloot op zee; **evolutie-escader**, n. eene vloot, die door vaak veranderde stellingen den vijand nabij zoekt te komen; **evolutie-marsch**, m. een marsch met zwenkingen; **evolutie-theorie**, f. Phys., de ontwikkelingsleer, volgens welke men aanneemt, dat de lichamen zich door zich zelve voortplanten, en dat reeds in de eerste menschelijke of dierlijke lichamen de kiemen voor al de volgende voorhanden waren.

Evovae, n. lat., de zes klinkletters uit *seculorum amen*, n.l. *e, u, o, u, a, e*, de toonen, waarin bij de oude koraalmuziek die slotwoorden gezongen werden.

evulgieren, lat. (*evulgare*), uitstrooijen, ruchtbaar maken, verspreiden, onder de menschen brengen.

Evulsie, f. lat. (*evulsio*, v. *evellere*), de uitrukking.

Ewald, oudd. mansn. (*é-walt*), die voor de wet waakt, wetbestuurder.

ex, voor medeklinkers ook enkel **e**, lat., uit, van, als voorzetsel in zamenstellingen overeenkomende met het nederd. uit, op, ont, ver; in latere zamenstellingen ook z. v. a. gewezen, voormalig, wijlen, b. v. **exminister**, **exjesuit**, **exkeizer** enz., voormalig of gewezen minister, jesuit, keizer enz.

ex abrupto, z. **abrumperen**.

exacerberen, lat. (*exacerbare*), verbitteren, verergeren; **exacerbatie**, f. de verbittering; Med., de toeneming, verergering van eene periodische ziekte, het tegengest. v. remissie.

Exacervatie, f. nw lat. (v. *acervare*, ophoopen), de ophooping.

exacesceren, lat., zuur worden.

exact, lat. (*exactus*, *a, um*, v. *exigere*, uitdrijven, tot stand brengen, eindigen), naauwkeurig, zorgvuldig, stipt, puntelijk, naauwgezet, oplettend, juist, overeen stemmend, volkomen; **exactitude**, f. fr., naauwkeurigheid, juistheid, stiptheid, regelmatigheid, zorgvuldigheid, oplettendheid; **exactie**, f. lat. (*exactio*), de invordering; afpersing, knevelarij; **exactor**, of fr. **exacteur**, m. een schuldivvorderaar, geldheffer, ontvanger der regten, gaarder, gaarnceester; de houder of vertooner v. eenen wissel; een afzetter, knevelaar.

exacuieren, lat. (*exacuere*), scherpen, slijpen, spitsen; tergen.

ex adverso, z. ond. **adversarius**.

Exæmatis, **exæmie** enz., z. **exaimatosis** enz.

Exæquatie, f. lat. (*exæquatio*), de gelijkmaking, vereffening.

ex aequo et bono, lat., naar billijkheid, volgens regt en billijkheid.

Exæresis, z. **exairesis**.

exaggereren, lat. (*exaggerare*), overdrijven, vergrooten; **exaggeratie**, f. de overdrijving, vergrooting eener zaak; **exaggeratörisch**, nw lat., vergrootend, overdrijvend.

exagitieren, lat. (*exagitare*), ontrusten, plagen, kwellen, tergen, afmatten; **exagitatie**, f. de verontrusting, de terging, kwelling, bespotting, plagerij; **exagitator**, m. de berisper, doorhaler.

Exagöge, f. gr. (*exagöge*), het uit- of wegvoeren; de uitvoer; het verhuizen, einde, de dood.

Exaimatōsis of **exæmatōsis**, f. gr. (v. *haima*, bloed), Med., de bloedbereiding; het bloedig worden; **exaimie**, f. het bloedgebrek, de bloedeloosheid, verbloeding; **exaimōn**, m. een volbloedige; **exaimos**, bloedledig, verbloed.

Exairēsis of **exærēsis**, f. gr., de uittrekking, b. v. van eenen steen, van de staar; de uitneming, b. v. van de ingewanden.

exalberēn, wit maken; **exalbescēren**, lat. (*exalbescere*), wit worden, verbleeken.

Exallāxis, f. gr. Med., het bederf, de ontarding eener zelfstandigheid.

Exalma, n. of **exāsis**, f. gr. Med., de plotselinge ontwrichting v. een been, inz. v. eenen ruggewervel.

exaltēren, lat. (*exaltare*), verhoogen, overprikkelēn, overspannen, verhitten, verrukken; **geexalteerd**, verrukt, ontvlamd, overspannen, in hooge gespannenheid van geest; **exaltādos**, pl. sp., eene overspannen politieke partij in Spanje tijdens de revolutie; **exaltatie**, f. lat., de verhooging, verheffing; inz. de gemoeds-, geestverheffing, geestvervoering, begeestering; overspanning.

Examblōsis, f. gr., de vroegtijdige geboorte, miskraam.

Exāmen, n. lat. (uit *exagmen* ontstaan, v. *exigere*, uitdrijven, onderzoeken), het onderzoek, de beproeving, toetsing, onderzaging, het verhoor; inz. het schoolonderzoek, de proefneming der gemaakte vorderingen; *examen testium*, het getuigenverhoor; *ex. rigirōsum*, streng onderzoek of verhoor; **examinēren** (lat. *examinare*), beproeven, onderzoeken, uitvorschen, uitvragen; uithooren, ondervragen, verhooren; nauwkeurig beschouwen; **examināndus**, m. die het onderzoek moet ondergaan; **examinātor**, m. die het onderzoek doet, de onderzoeker, ondervrager, uitvrager; **examinatorijum**, n. eene vereeniging tot onderzoek; eene voorbeproeving of beproevende onderwijzing op hoogeschoolen.

ex amūssim, lat., naar het rigtsnoer, nauwkeurig.

Exanastomōsis, f. gr. (vgl. *anastomōsis*), Med., eene ziekelijke verwijding, inz. der bloedvaten met ontlasting van bloed.

Exanastrōphe, f. gr. Med., de wedergeezing, herstelling.

Exanīa, f. nw lat. (v. *anus*, aars), Med., de uitzakking van den endeldarm.

exanimēren, lat. (*exanimare*), ontziclen; den moed benemen, neder slaan, ontmoedigen, beangstigen, afschrikken; **exanimatie**, f. de ontzicling; neerslagtigheid, moedeloosheid; Med., eene diepe onmagt.

ex animo, lat., van harte; met opzet, opzettelijk, met voordacht, voorbedachtelijk.

exantēmis, nw lat. N. H., zonder voel-prieten.

Exanthēma, n. gr. (eig. het ontbloede;

vgl. *anthos*), koortsig huiduitslag, vlekken of blaren op de huid, onderscheiden v. *impetigo* (z. a.); **exanthematisch**, met huiduitslag gepaard, uitslagaardig, vlekkelig, blarig; **exanthematische koorts**, eene ontstekingskoorts met uitslag, uitslagkoorts; **exanthematologie**, f. de uitslagleer; **exanthematologisch**, tot die leer behoorende; **exanthēsis**, f. het uitbreken van een huiduitslag.

Exanthropie, f. gr., de menschenvrees; **exanthropisch**, menschenschuw.

Exantlatie, f. nw lat. (v. *exantlare*, uitputten), de uitpomping, het uitpompen, uitputten.

Exapothēose, f. gr. (vgl. *apothēosis*), de ontgoding, de wegneming uit den rang der goden.

exaquescerēn, lat., tot water worden.

Exaratie, f. lat. (*exaratio*, eig. het uitakkeren, omploegen), de schriftelijke uitwerking, uiteenzetting.

Exarch, m. gr. (*exarchos*), voorstander, eertijds de stadhouder der grieksche keizers in Opper-Italië, die zijnen zetel te Ravenna had; **exarchaat**, n. het gebied, het ambt en de waardigheid v. eenen exarch; bij de nieuwere Grieken de afgevaardigde van den patriarch, die in zijnen naam de bisschoppen en kerken bezoekt.

Exarchiater, m. gr., een onder of tweede lijfarts, ook een gewezen lijfarts.

exardescēren, lat., ontbranden, hevige worden.

exarenēren, lat., van zand reinigen.

exarescēren, lat., uitdroogen, verdroogen.

Exarthrema, n. of **exarthrosis**, f. gr., ook **exarticulatie**, f. lat. Chir., de ontwrichting, de uitzetting van een lid uit zijn gewricht; verrekking.

Exarysis, f. gr., de uitputting der krachten door ziekte, vochtverlies enz.

exasciēren, lat. (*exasciare*), uithouden, uit den ruwe bewerken.

exasperēren, lat. (*exasperare*), eig. ruw maken; verbitteren, vertoornen, vergrammen, tot toorn of gramschap prikkelēn; een kwaad verergeren; **exasperatie**, f. de verbittering; hoosaardige vergrooting; *exasperatio pœnæ*, Jur., de verzwareing der straf.

ex asse, lat., eig. tot op een as (z. a.), tot op den laatsten penning, geheel, volkomen, inz. van erfenissen of vermakin-gen.

Exatmoscopium, n. gr. (van *atmōs*, damp), een uitdampingsmeter, eene verdampingsmaat.

exauctorēren, lat. (*exauctorare*), ontziclen, v. h. openbaar ambt en aanzien berooven; **exauctoratie**, f. de ontzicling, afzetting, opheffing.

Exaudi, lat., de naam van den zondag

voor pinksteren, naar de plaats van den lat. bijbel Ps. 27, 7: *exaudi, Domine, vocem meam*, etc., d. i. verhoor, o heer, mijne stem enz., welke op dien dag in de r. k. kerk wordt voorgelezen.

Exauguratie, f. lat. (*ex auguratio*), ontwijding, opheffing of onttrekking der heiligheid.

ex bene placito, lat., naar welgevallen.

Excalceatie, f. lat., de wet van het uittrekken des schoens (Deut. 25, 9).

ex capite, lat., uit het hoofd, uit het gehengen; Jur., ter oorzaak van, wegens, b. v. *ex capite adulterii, debiti, hereditatis* enz., ter oorzaak van, wegens echtbreuk, schuld, erfenis enz.

excipituléren, nw lat. (vgl. **capituléren**), uitgediend hebben, van dienstpligt ontslagen zijn; ook ontslag zoeken; **excipitulánt**, m. een uitgediende, niet dienstpligtige; **excipitulatie**, f. de uitdienen, dienstonthefing, het ontslag.

Excaruatie, f. nw lat. (v. *caro*, gen. *carnis*, vleesch), Anat., de ontvleesching, het ontdoen der beenderen van het vleesch; het villen; **excarnificéren**, lat., martelen, folteren, villen, tot den bloede pijnigen, gruwelijk mishandelen, vierendeelen.

ex cathédra (Petri) decidéren, lat., eig.: van den leerstoel van Petrus beslissen, d. i. eene pauselijke magtspreuk doen.

excavéren, lat. (*excavare*), uithollen, eene holte maken; **excavatie**, f. de uitholling; het uithollen.

excedéren, lat. (*excedere*), overschrijden, te boven, te ver gaan, overtreden, uitspatten; **excedént**, m. een buitensporige, stoornismaker, moedwillige; **excés**, m. (lat. *excensus*), de overmaat, de overtreding van de grenzen eener zaak; de buitensporigheid, ongebondenheid, uitspatting, moedwil; geweldadigheid, mishandeling, onvoegzaamheid; **sphérisch excés**, Geom., hetgeen de hoeken eens klootschen driehoeks meer dan twee rechte hoeken bedragen, klootsch overschot; *excensus in modo*, een misslag in de uitvoering of den vorm eener verrigting; *in excessu peccéren*, in eene zaak te veel doen, door overmaat zondigen; **excessief**, nw lat., overdreven, buitenmatig, uitspatkend, uitsporig, de grenzen overschrijdend.

excelléren, lat. (*excellere*), voortreffelijk zijn, overtreffen, uitblinken, uitmunten, zich onderscheiden; **excellént**, voortreffelijk, heerlijk, ongemeen schoon; **excelléntie**, f. (*excellencia*), de voortreffelijkheid, uitmuntendheid, heerlijkheid; een titel, eerst van de lombardische, vervolgens van de frankische koningen en duitsche keizers, later van de ital. vorsten, die hem echter voor al te zaa verwisselden toen de fransche gezant in Rome, de hertog van Nevers, dien titel kreeg, welke van nu af op andere gezanten van den eersten rang, op hooge

burgerlijke en militaire ambtsbekleeders, ja in Duitschland zelfs op academische docenten en professoren overging; thans enkel de ambtstitel van werkelijke ministers, van de hoogste ambtsbekleeders bij het hof en het leger, van ambassadeurs en gezanten; **excelléntissime**, allervoortreffelijkst, oude titel der senatoren van Venetië, als zij in tegenwoordigheid van den doge in collegie vergaderd waren; *par excellence*, fr. (spr. *ekselláns'*), bij uitnemendheid.

excéntrisch, nw lat. (uit het lat. *ex*, uit, en *centrum*, middelpunt), uitmiddelpuntig, geen gemeenschappelijk middelpunt hebbende (van in of bij elkander liggende cirkels of cirkelbogen), het tegengest. van **concentrisch**; van de haan afwijkend, wat buiten de gewone grenzen treedt, ongemeen, overspannen, b. v. een **excéntrische geest**, een hoogvliegend, overdreven, dweepend, phantastisch mensch, wonderlijke kop, woelgeest, tuimelgeest; **excéntrische hoek**, een hoek, gevormd door twee koorden eens cirkels, die elkander niet in het middelpunt snijden; **excéntriciteit**, f. de uitmiddelpuntigheid, het afdwalen, de verwijdering of afwijking v. h. middelpunt; inz. de afstand des brandpunts van het middelpunt bij kromme lijnen; de overspannenheid, dweeperij, wonderlijkheid, grilligheid, eigenzinnigheid (eng. *eccentricity*, spr. *eksentriessittie*).

Exceptie, **exceptor**, z. ond. **excipiéren**.

excernéren, lat. (*excernere*), alsondere, uitslooten, uitwerpen, vgl. **excrement**.

excerpéren, lat. (*excerpere*, v. *carpere*, plukken), uittrekken, uittreksels maken, kort zamen vatten, in 't kort over brengen, **excérpt**, n. uittreksel uit een boek.

Exces, **excessief**, z. ond. **excedéren**.

Exchange, n. eng. (spr. *ekstsjéendzj*), ruiling, verwisseling; de beurs te London; *bill of exchange*, een wisselbrief; wissel.

Exchequer, n. eng. (spr. *ekstsjékker*, naar men wil van *check*, schaak, fr. *échec*; van daar *checker*, geruit als een schaakbord; wegens het schaakbordvormig geruit laken, waarmede de geldtafel overtrokken is, of omdat de vloer der zaal ruitgewijs is ingelegd), de koninklijke thesaurie of schatkamer, reken- of finantiekamer in Engeland; **exchequerbill**, f. een schatkistbiljet.

excipiéren, lat. (*excipere*), uitnemen, uitzonderen, eene uitzondering maken; Jur., tegen stellen, eene uitvlugt, tegenwerping maken; bij wijze van verantwoording inbrengen; *excipe* en *exceptis*, uitgenomen, met uitzondering; *exceptis excipiendis*, met uitzondering van hetgeen uitgezonderd, uitgenomen moet worden; **excéptie**, f. (lat. *exceptio*), de uitzondering; Jur., de uitvlugt, tegenspraak, tegenwerping, verantwoording, het verantwoordingsschrift des

beklaagden; *exceptio acceptilatiōnis*, de uitvlugt der gedane kwijting, de bestrijding der gebeurde voldoening; *e. cautiōnis* of *e. satisfactiōnis*, de tegenwerping wegens nog niet gestelden borgtogt; *e. compensatiōnis*, de bestrijding der tegenvordering; *e. deficientis fundamenti agēdi*, de tegenwerping wegens ontbrekende grond van aanklagt; *e. dilatoria*, eene vertragende tegenwerping, waardoor de beklaagde zich slechts voor eenen tijd tegen de aanklagt beschut; *e. divisiōnis*, de tegenwerping eens voor het geheel daarbij betrokkenen medeschuldnaars, dat ieder medeschuldnaar voor zijn aandeel moet vervolgd worden; *e. doli mali*, tegenwerping wegens list of bedrog; *e. dolosae persuasiōnis*, tegenwerping wegens arglistige overreding; *e. fori incompetētis*, de tegenwerping wegens onbevoegdheid der regtbank of des regters; *e. non numeratae pecuniae*, tegenwerping wegens niet betaald geld; *e. peremptoria*, vernietigende, te niet doende tegenwerping, waardoor de beklaagde den grond-zelven der aanklagt poogt te vernietigen en zich voor altijd van vervolging zoekt te bevrijden; *exceptionābel*, strijdig, dubbelzinnig, aan tegenspraak onderhevig; *exceptioneel*, eene uitzondering bevattend; *exceptief*, eene uitzondering bevattend, uitsluitend; als adverb. ook *exceptive*, uitsluitend, voorwaardelijk; *excéptor*, m. de naschrijver, snelschrijver; *excipiént*, n. Pharm., een middel tot vermenging, bindmiddel, b. v. honig.

Excisie, f. lat. (*excisio*), de uitsnijding, het uitsnijden, uitroeien; *excisōrisch*, tot uitsnijden dienstig; *excisuur*, f. de uitsnede. **excitēren**, lat. (*excitāre*), aanzetten, aanprikkelēn, aandrijven, aanhitsen, aanvuren, opwekken, aanmoedigen; veroorzaken, doen ontstaan; oproepen; *excitābel*, nw lat., opwekbaar, prikkelbaar; *excitābilitēit*, f. opwekbaarheid, prikkelbaarheid; *excitantia*, pl. lat. Med., opwekkende, prikkelende middelen; *excitaat*, m. (*excitātus*), eig. de opgewekte, opgeroepene; Jur., de in het concours betrokkene medeschuldnaar; *excitatie*, f. de opwekking, aansporing, aandrijving, aanmoediging, spoorslag; uitnoodiging, oproeping; *excitatief*, nw lat., opwekkend, aandrijvend, aanmoedigend, prikkelend, uitnoodigend; *excitatorium*, n. eene herinnering, geregteijke aanmaning, een waarschuwingsbrief.

exclamēren, lat. (*exclamāre*), uitroepen, schreeuwen; *exclamatie*, f. de uitroep, het geschreeuw, geroep; *exclamatie-teeken* (*exclamatiōnis signum*), Gram., het uitroepingsteeken.

excludēren, lat. (*excludere*), uitsluiten, uitzonderen, afzonderen; ook z. v. a. **religēren**; *exclusie*, f. (*exclusio*), de uitsluiting, uitzondering; *exclusieve*, *exclusief* of *exclusivisch*, nw lat., uitslui-

tend, uitsluitenderwijs, met uitsluiting; **exclusieve**, f. het uitsluitingsregt, het regt der monarchen van Frankrijk, Spanje en Oostenrijk om bij de verkiezing van eenen paus tegen de keuze van dezen of genen kardinaal te protesteren.

excogitēren, lat. (*excogitare*), uitdenken, verzinnen, bedenken, uitvinden, verdenken; *excogitatie*, f. de uitdenking, verzinning enz.; **excogitator**, m. de verzinner, uitvinder.

excolēren, lat. (*excolere*), bearbeiten, aanbouwen, verbeteren, volkomener maken; ook doorziĳgen.

ex commissiōne, lat., uit kracht van den last, krachtens de opdracht.

excommunicēren, lat. (*excommunicare*), van de kerkelijke gemeenschap uitsluiten, in den kerkban doen, uitbannen; **excommunicatie**, f. de uitsluiting uit eene gemeenschap of genootschap, uitbanning, de ban, kerkban.

ex composito, z. ond. **componeren**.

ex continēti, z. ond. **contineren**.

excoriēren, nw lat. (van *corium*, huid), de huid afhalen, afstroopen, villen, ontvellen; **excoriatie**, f. de afstroeping der huid, ontvelling, het villen; het afschaven en openrijten der huid; de afpersing, afzetterij, uitzuiging; **excoriator**, m. de vilder.

excorticēren, nw lat. (v. *cortex*, gen. *corticis*, bast), van de schors of den bast ontdoen, ontschorsen, ontschillen, onthulzen; ontdoppen; **excorticatie**, f. de ontschorsing, onthulzing, enz.

Excrement, n. lat. (*excrementum*, v. *excernere*), de afgang, drek, mest, stoelgang, ontlasting, afgaande onreinheden van het dierlijke ligchaam; **excretie**, f. nw lat., de uit- of afscheiding, uitwerping, afvoering, het uitwerpen der natuurlijke onreinheden; **excretōrisch**, uitscheidend, afzonderend.

Exrescētie, nw lat. (v. *exrescere*, uitwassen), fr. **excroissance**, f. (spr. *ekskroassāngs'*), de uitwas, bult, het vleeschgewas, de wrat enz.

excūdit, lat. (op koperen platen), hij heeft het gegraveerd, gegriffeld.

exculpēren, nw lat. (v. *culpa*, schuld), buiten schuld stellen, regtvaardigen, als schuldeloos voorstellen, ontschuldigen; **exculpābel**, te regtvaardigen, schuldeloos, vgl. **excusabel**; **exculpātie**, f. de ontschuldiging, regtvaardiging, vrijspreking; ook schuldbevrijding, schuldafwijzing.

Excurrētie, f. nw lat. (v. *excurrere*, uitloopen, eenen uitval doen), **excursie**, f. of **excursus**, m. lat., een uitloop, uitvlugt, uitstapje, pleziertogtje; **excursus** in boeken: eene bij wijze van aauhangsel toegevoegde uitvoerige nasporing of verhandeling over een bijzonder punt.

excursor, m. de partijganger.

excuseren, lat. (*excusare*), verontschuldigen, verantwoorden; inschikkelijkheid hebben, verschoonen, door de vingers zien; **excusabel**, te verontschuldigen, verschoonbaar, verantwoordelijk; **excusatie**, lat., of fr. **excuse**, f. verontschuldiging, uitvlugt.

excuteren, lat., (*excutere*, eig. uitshudden, uitdrijven), Jur., schulden geregteijk invorderen, den toestand eens schuldenaars of zijne soliditeit geregteijk onderzoeken.

execeren, of l. **exsecreren**, lat. *exsecrari*, verwenschen, vervloeken; **execrabel**, verwenschenswaard, vloekwaardig, afschuwelijk, afgrijselijk, vervloekt; **execratie**, f. vervloeking, verwensching, de afschuw, vloek; **execratorium**, n. nw lat., het vervloekingsformulier.

Executie, f. lat. (*executio*, v. *exsequi*, uitvoeren, voltrekken), de uitvoering, voltrekking van een vonnis; *executio sententiae*, de voltrekking van eene ligchaamsstraf of van het doodvonnis, de terregtstelling van eenen misdadiger; regtsdwang. geregteijk dwanghulp, schuldingning of uitwinning van eenen schuldenaar; *ab executione iets aanvangen*, d. i. de regtszaak van achteren af namelijk met den regtsdwang (zonder voorafgegaan regterlijk verhoor) beginnen; **executie-commando**, n. een strafroep, een uitgezonden troep soldaten ter voltrekking van een vonnis; **executie-commandant**, de aanvoerder daarvan; **executeren** (fr. *exécuter*), uitvoeren, aldoen, verrigten, uitgrigen, bewerkstelligen, een bevel volvoeren, voltrekken, door geregteijk dwangmiddelen noodzaken; eenen misdadiger te regt stellen; **executief**, nw lat., voltrekkend, uitvoerend, b. v. de **executieve magt**; **executánt** of **executeur**, m. lat., de uitvoerder, voltrekker, dwangbevelvoerder, de uitvoerder van een testament of laatsten wil (*executor testamenti*), de hoedelredderaar; ook de scherpregtter, beul; *mandatum executoriale* of *executoriáles (litterae)*, voltrekkingsbevelen, volmagtsbrief; **executórisch**, geregteijk dwingend, door middel van regterlijke hulp.

Exedentia, pl. lat. (van *exedere*, verteren), bijtmiddelen, invretende middelen.

Exédra, f. gr., eene zitting ter raadslaging, tot afspraakmaking.

Exegése, f. gr. (*exegesis*, eig. uitvoering), de verklaring, uitlegging, schrift- of bijbelverklaring; **exegeseren**, verklaren, ontwikkelen, uitleggen; **exegeet**, m. de verklaarder, schriftverklaarder of uitlegger; **exegetiek**, f. de uitlegkunde; **exegétisch**, verklarend, tot het uitleggen dienend.

Exelcýsmus, n. gr. Chir., het uittrekken, ophalen, b. v. van een beenstuk.

Exémpel, n. lat. (*exemplum*, pl. *exempla*); het voorbeeld; model, voorschrift, opgave, b. v. een reken-exémpel; **een exémpel aan iets nemen**, zich iets tot leering of waarschuwing laten dienen, zich daaraan spiegelen; **een exémpel statuëren**, een waarschuwend, afschrikkend voorbeeld of een strafvoorbeeld geven; *exempli causa* of *e. gratia*, fr. *par exemple* (spr. *eghsámpl'*), tot voorbeeld, bij voorbeeld; *ad exemplum*, tot een voorbeeld, naar het voorbeeld of model; *exempla sunt odiósa*, sprw.: voorbeelden zijn hatelijk, d. i. men sprekt niet gaarne daarvan; **exemplificeren**, nw lat., door voorbeelden bewijzen, ophelderen of staven; **exemplificatie**, f. voorbeeldgeving, opheldering door voorbeelden; *exemplificatio documénti*, een echt afschrift eener oorkonde; **exemplaar**, n. lat. (*xémpelar*, eig. model), ieder afzonderlijk gelijkvormig voorwerp van een boekwerk, eene plaat enz., ieder enkel voorwerp van gelijksoortige gewassen, hoorns, schelpen enz., **exemplárisch**, voorbeeldig, voorbeeldgevend, afschrikkend, waarschuwend, b. v. eene straf.

exempt of **exemt**, **exemptie** enz. z. ond. **eximeren**.

Exenterísis, f. of **exenterismus**, m. gr., het uitnemen der ingewanden, de ontwijging.

exequeren, lat. (*exequi* of *exsequi*, vgl. **executie**), uitvoeren, voltrekken (een bevel); invorderen (schulden); beslag leggen (op de goederen eens schuldenaars); *exequatur!* Jur., men voltrekke, het worde voltrokken! het **exequatur**, de toestemming tot voltrekking van het vonnis, het voltrekkingsbevel; **exequént**, m., z. v. a. **executor**; **exequiën**, l. **exsequiën**, pl. (lat. *exsequiae*, eig. de voltrekking), de ter aarde bestelling, begravenis, lijkstaatsie, lijkplegtigheden, de lijk- of doodendienst; in de r. k. kerk, de voor eenen overledene te houden zielmissen.

exerceren, lat. (*exercere*, fr. *exercer*), oefenen, zich eigen maken, inprenten, inz. de wapenen leeren hanteren, krijgsoefeningen doen; **exercitium**, n. de oefening, school-, spraak-, krijgsoefening; oefeningsopstel; ligchaamsoefening, ligchaamsbeweging; **exercise**, n. fr. (spr. *eghsersies'*), Muz., een oefeningsstuk; een opstel ter vertaling, een thema; **exercitatie**, f. lat., de oefening. het geleerd onderzoek.

Exergasie, f. gr., de uitwerking, voltoojing, uitvoering; Rhet., eene figuur, waardoor hetzelfde voorwerp herhaalde malen met andere bewoordingen wordt uitgedrukt.

Exergue, m. fr. (spr. *exérg'h'*), de plaats

op eene munt voor het jaartal en hare waarde, het onderschrift.

Exértie, f. nw lat., de inspanning, poging.

exéunt, lat., z. ond. *erit*.

exfoliéren, lat. (*exfoliāre*), ontbladeren, zich afbladeren, afschilferen, schillerachtig breken of splijten; **exfoliātie**, f. Chir., de afbladering, afschilfering der beenderen; **exfoliatief**, n. een middel ter afbladering, afschilfering der beenderen.

exhaléren, lat. (*exhalāre*), uitdampen, uitwasemen, verdampen; **exhalantia**, pl. de uitwasemende haarvaten; **exhalātie**, f. de uitdamping, uitwaseming, verdamping, het verdampen; ook de damp, uitwaseming; **exhalatorium**, n. de uitdampingsmachine.

exhauréren, lat. (*exhaurēre*), uitputten, vermoeijen; **exhaustie**, f. de uitputting.

exheredéren, lat. (*exheredāre*), onterven, van de erfenis uitsluiten, **exheredātus**, m. de ontर्फde; **exheredātie**, f. de onterving.

exhibéren, lat. (*exhibēre*), uitgeven, uitleveren, over geven, over reiken, overhandigen, vertoonen, voor den dag brengen; **zich exhibéren**, zich vertoonen, uitblinken; **exhibént**, m. Jur., de indiener of overhandiger van een geschrift, een bewijs, eene oorkonde; **exhibitum**, een ingeleverd schriftelijk stuk, schriftelijke voorstelling, indiening; **exhibitie**, f. de aanwijzing, openlegging, uitreiking, voorstelling.

exhortéren, lat. (*exhortāri*), vermanen, opwekken, aanprikkelen, toespreken; **exhortātie**, f. de vermaning, aanmaning, opwekking; **exhortatief**, vermanend, tot opwekking dienend; **exhortatorium**, n. een vermaningsbrief; **exhórte**, f. eene korte vermanende of stichtelijke rede.

exhuméren, nw lat. (v. *humāre*, beaarden), weder opgraven, aan de vergetelheid onttrekken; **exhumātie**, f. de wederopgraving (v. een lijk).

ex hypothēsi, z. **hypothesis**.

exigéren, lat. (*exigēre*), vorderen, eischen, verlangen, afvragen, invorderen; **exigént**, m. een invorderaar, eischer; **exigéntie**, f. nw lat., de behoefte, nooddrift; het dringend geval, nood; **naar exigentie v. zaken**, naar vereisch van zaken, naar de gang der zaken vorderen zal; **exigibel**, wat met regt gevorderd enz. kan worden, vorderbaar, in te vorderen; **exigeant**, fr. (spr. *eksizjáng*), eischend, aanspraak makend, begeerig, ongenoegezzaam, onstuimig.

Exigüus, m. lat., de kleine; **exiguiteit**, f. de kleinheid, geringheid, onbeduidendheid, armbartigheid.

Exiliteit, f. lat. (*exilitas*), dunheid, magerheid; kleinheid, geringheid, zwakheid.

Exilium, lat., **exil**, fr. n. de verbanning, ballingschap, ellende; ook de verbannings-

plaats; in naauwere beteekenis z. v. a. het **babylonisch exilium**, de babylonische gevangenschap der joden; **exiléren**, nw lat., verbannen, uit het land verwijzen, een geexileerde, een gebannene, banneling, balling.

eximéren, lat. (*eximēre*) vrijstellen, verschoonen, bevrijden; **exempt** of **exemt** en **geëximeerd**, bevrijd, vrij, dienst en schattingvrij, verschoond, bevoorregt; **exémpatie** of **exématie**, f. vrijstelling, verschooning, bevrijding, onthelling van eene algemeene verplichting of bezwaar.

ex improviso, z. **improv**—.

Exinanitie, f. lat. (*exinanitio*, v. *inānis*, ledig), ontlediging; Med., ledigheid der vaten ten gevolge van groot vochtverlies; overmatige en aanhoudende ontlediging; de vernedering, de vervecmding der godheid of goddelijke eigenschappen van Jezus Christus.

ex incuria, lat., uit onachtzaamheid.

ex inférno, lat., uit de hel.

exiris, f. gr. (v. *iris*, regenboog), Med., de uitzakking van den regenboog, als gevolg van het door verettering aangedane hoornvlies.

Exischion, n. gr. (vgl. *ischion*), Med., de uitstekende heup; **exischios**, m. die een ontwrict dijbeen, eene uitstekende heup heeft.

existéren, lat. (*existēre*, eig. ontstaan, te voorschijn komen), zijn, bestaan, leven, voorhanden zijn; kunnen leven, bestaan, zijn toereikend onderhoud hebben; **existént**, **existentiēel**, bestaande, voorhanden, aanwezig, **existéntie**, f. nw lat., het aanzijn, bestaan, leven, de wezentlijkheid, werkelijkheid; het onderhoud, bestaan, brood, **existibel**, bestaanbaar, mogelijk.

existiméren, lat. (*existimāre*), daarvoor houden, schatten; **existimātie**, f. de schatting, openbare achting, meening, de goede naam, faam.

erit, lat., hij gaat heen, treedt af; *eréunt*, zij gaan heen, treden af; **exitiaal**, **exiticus**, verderfelijk, doodelijk; **exitium**, n. de uitgang; alloop; ondergang, het verderf; **exitus**, m. de uitgang, het einde.

ex jure, z. ond. *jus*.

exlex, lat., buiten de wet, wetteloos, die geene wet acht; ook vogelvrij.

ex lingua stulta veniunt incommōda multa, lat., van eene dwaze tong komen vele onheilen voort.

exmatriculéren, nw lat. (vgl. *matricula*), van de lijst schrappen, inz. uit het getal der burgers, der studenten verbannen.

ex mera gratia, lat., uit loutere genade.

exmittéren, lat. (l. *emittere*), uitwerpen, verdrijven, uit het bezit zetten; **exmissie**, f. de geregtelijke uitzetting of verdrijving, uitstooting uit eene bezitting.

ex more, z. ond. *mores*; *ex nervu*, z. ond. *nexus*.

ex nihilo nihil fit, lat., uit niets wordt of komt niets.

ex nunc, lat., van nu aan.

Exoche of l. **exochas**, f. gr., eene tegen-natuurlijke, valsche zwelling.

exoculëren, lat., van de oogen berooven; **exoculatie**, f. het verlies van een oog.

Exocyste, f. gr. (v. *kystis*, de blaas), Med., de uitzakking der pisblaas.

Exodium, n. gr. (*exodion*), de uitgang, het slot, einde; **exodus**, m. (gr. *exodos*, f.), eig. de uitgang, uittogt; het 2de boek van Mozes, dewijl het inz. den uittogt der Israëlieten uit Egypte beschrijft.

Exoësis, z. **exoidësis**.

ex officio, z. **officium**.

exogeen of **exogënisch**, gr. (v. *énō*, buiten), uitwendig aangroeiend.

Exoidësis of **exoësis**, f. gr. (van *exoideō*, ik zwel op), Med., de aanzwelling, gezwollen van allerlei aard.

exolescieren, lat. (*ex-olescere*, eig. uitwassen), verouderen, buiten gebruik raken; **exoleet**, verouderd, b. v. een exoleet woord.

Exomēter, f. gr. Med., het uittreden der baarmoeder.

Exomphalus, m. gr. (van *omphalós*, navel), Med., de navelbreuk, ook *omphalocēle* geheeten.

Exoncōma, n. gr. (v. *onkos*, uitstek), eene hoogte, verhevenheid; Med., een hard gezwel.

Exoneinōgmos, m. gr. Med., de nachtelijke onwillekeurige zaadlozing of zelfbevlëkking.

exonerëren, lat. (*exonerāre*), ontlasten, ontladen, ontledigen; **exoneratie**, f. de ontlasting, ontlading; ontlediging.

Exophthalmie, f. gr. (v. *ophthalmós*, oog), Med., de ooguitzakking, het onnatuurlijk uittreden van den oogappel uit zijne holte; doorgaans een kocijenoog, olifantsoog geheeten.

exorabel, **exoratie**, z. ond. **exoreren**.

exorbitieren, lat. (*exorbitāre*), eig. uit de baan (*orbīta*) of het pad wijken, de maat overschrijden, overtreden; overdrijven; **exorbitant**, buitenmatig, buitengemeen, buitensporig, uitermate, overdreven, b. v. een *exorbitante* prijs; **exorbitantie**, f. nw lat., de overmatigheid; overdrevenheid.

exorcisieren, nw lat. (*exorcizāre*, v. h. gr. *exorkidzein*), booze geesten bezweren, uitdrijven, den duivel bannen; **exorcismus**, n. de duivelsbezweering, de duivelbanning uit het ligchaam der zoogenaamde bezetenen; het bezwerings-formulier der katholieken en oud-lutherschen bij den

doop; de geesten- of duivelbanning; **exorcist**, m. de duivelbezweerder, geestenbanner.

exordiëren, lat. (*exordiri*), aanvangen, inleiden; **exordium**, n. het begin, de inleiding eener rede; de voorbereiding.

exorieren, lat. (*exorāre*), verbidden, vermurwen, afsmeeken; **exorābel**, verbiddelijk, vermurwbaar; **exoratie**, f. het verbidden.

exornieren, lat. (*exornāre*), versieren, tooijen, opschikken; **exornatie**, f. de versiering, optooijing.

exosculieren, lat. (v. *oscūla*, kus), kussen, zoenen; bewonderen; **exosculatie**, f. het kussen, zoenen.

Exostōsis of **exostōse**, f. gr. Med., het beenuitwas; **exostōtisch**, door een beengezwel veroorzaakt.

exotërisch, gr. (v. *énō*, buiten, *exōtēros*, de buitenste), uiterlijk; oningewijd, voor oningewijden bestemd; openlijk, algemeen, onder de algemeene bevattig vallende, volksmatig; vgl. *esoterisch*; **exotericus**, m. een oningewijde, die onkundig is omtrent de gewigtigste geheimen van een genootschap; **exoteromanie** of **exoticomanie**, f. gr., de zucht voor het vreemde, de neiging tot het uitheemsche, de voorliefde tot het buitenlandsche; **exōtisch** (gr. *exoticós*), uitlandsch, buitenlandsch, uitheemsch, vreemd, b. v. *exotische* planten; **exoticudenie**, f. verachting of geringschating van het uitheemsche.

Exoucontiers, pl., de aanhangers eener secte van arianen, die geloofde, dat de zoon Gods uit niets (*ἐξ οὐκ οὐτὼν*) was geschapen.

ex pacto et convento, lat., overeenkomstig verdrag en afspraak.

expandieren, lat. (*expandere*), uitzetten, uitbreiden, uitspannen; **expansibel**, nw lat., uitzetbaar, uitrekbaar; **expansibiliteit**, f. de uitrekbaarheid; **expansie**, f. de uitzetting, uitbreiding, verwijding; **expansieve kracht**, het uitzettingsvermogen, de spankracht.

ex parte, lat., ten deele; van wege; *ex omni parte*, allezins; *magna ex parte*, grootendeels.

expatriieren, nw lat. (v. *patria*, vaderland), uit het vaderland verdrijven, in den vreemde jagen; **zich expatriieren**, uitlandig gaan, zijn vaderland verlaten om zich elders te vestigen, uittrekken; **expatriatie**, f. de verbanning; het verlaten des vaderlands, uittrekken.

Expectant, enz., z. **expectant**.

expectorieren, lat. (*expectorāre*, van *pectus*, borst), eig. uit de borst verwijderen, Med., uitwerpen, uithoesten; **zich expectorieren**, zich uitlaten, zijn hart uitstorten, openhartig spreken; **expecto-**

rantia, pl. Med., borstzuiverende, de uitwerping der slijm bevorderende middelen; **expectoratie**, f. Med., het uitwerpen, uithoesten, het uitwerpsel; de slijm; de ontboezeming, uitstorting des harten, hartverligting.

expediëren, lat. (*expedire*, eig. losmaken, ontwikkelen), uit- of afvaardigen, afzenden, verzenden, bespoedigen, uitvoeren, tot stand brengen; naar de andere wereld zenden, spoedig van kant maken; **expediatur**, het worde uitgevaardigd! **expediens**, n. het middel, hulp- of redmiddel, de uitvlugt, uitweg; **expediënt** of **expeditionair**, m. de afzender, uitvaardiger, b. v. van een geschrift, afschrijver, steller; **expediet** of **expeditief** (fr. *expéditif*), spoedig, gezwind, vaardig in de afdoening zijner zaken of in het verzenden, voortvarend, ijverig, volvoerend, afdoend; **expeditie**, f. de zaakvolvoering, afzending, verzending, vervoering van waren, bezorging, uitvoering; een togt; eene reis, inz. een krijgstogt, veldtogt; de geregelijke uitvaardiging of het afschrift van eene regtshandeling; ook de plaats van waar iets bezorgd wordt; **expediteur**, m. fr., de af- of verzender, goederenverzender, bevrachter, vrachtondernemer.

expellieren, lat. (*expellere*), uitdrijven, verjagen, verdrijven, uitstooten, verwerpen, uitsluiten, onterven; **expellentia**, pl. Med., uitdrijvende middelen.

expedieren, lat. (*expendere*), uitbetalen, betalen, bekostigen; **expensae** (scil. *pecuniae*) of **expensen**, pl., uitgaven, onkosten, inz. geregtskosten; **expensae retardati processus**, kosten van den vertraagden regtsloop; **in expensas condemnieren**, tot de regtskosten veroordeelen; **expensarium**, n. nw lat., de lijst der kosten; **expensilatie**, f., eig. *expenso latio*, d. i. het inbrengen eener uitgave in het onkostenboek; de schijnuitgave (vgl. **acceptilatie**); **expensief**, duur, met zware uitgaven verbonden.

Experientie, f. lat. (*experientia*, van *experiri*, ervaren, beproeven), de ervaring, ondervinding, ervaringswijsheid; *experientia docet*, de ondervinding leert het; *experientia est optima rerum magistra*, de ondervinding is de beste leermeester; **experiment**, n. (*experimentum*), de proef, proefneming, ervarings- of kunstproef; een **physicalisch experiment**, eene natuurkundige proef; **experimentaal**, nw lat., op ervaring gegrond, proefondervindelijk; proefnemend, door proeven bevestigd, uitoefenend; **experimentale physica**, f. de natuurkunde in of met proeven, de proefondervindelijke natuurkunde; **experimentieren**, beproeven, proef nemen; **expért**, lat. (*expértus, a, um*), ervaren, bedreven, zaakkundig, als subst.: een door

de regtbank of de betrokkene partijen benoemd persoon om iets te onderzoeken en daarvan verslag te doen, een zaakkundige, ervaren, gezwoorene; *experto crede* *Ruperto*, lat. sprw.: geloof een' ervaren man; **expertise**, f. fr., het onderzoek door experts, door zaakkundige personen; **expertisieren**, door deskundigen laten onderzoeken.

expieren, lat. (*expiare*), verzoenen, boeten, ontzondigen; **expiaal**, nw lat., verzoenbaar, wat geboet kan worden; **expiatie**, f. de boete, genoegdoening, verzoening, schuld- of zondenuitdelging; **expiatorisch**, verzoenend, genoegdoend, boetend; de **expiatorische dood**, de verzoeningsdood van Jezus Christus.

expilieren, lat. (*expilare*), uitplunderen, bestelen, herooven; **expilata hereditas**, f. eene heroofde of geplunderde nalatenschap; **expilatio hereditatis**, de berooving eener nog ongedeelde nalatenschap; **expilatie**, f. de berooving, uitplundering, vervreemding van stukken der nalatenschap; **expilator**, m. de dief van erfgoed; de straat-roover.

expireren, z. **expireren**.

expiscieren, lat. (*expiscari*), eig. uitvischen; uitvorschen, uitvragen.

explanieren, lat. (*explanare*), uitleggen, verklaren; **explanatie**, f. de opheldering, verklaring, uitlegging; **explanatief**, nw lat., uitleggend, verklarend, ophelderend.

explieren, lat. (*explere*), opvullen, aanvullen, volledig, voltallig maken; **explictief**, nw lat., aanvullend, volmakend; **explictivum**, n., pl. **explictiva**, Gram., aanvullingswoorden, stopwoorden.

explicieren, lat. (*explicare*), ontvouwen, ontwikkelen, uitleggen, verklaren, ophelderen, uiteen zetten, duidelijk maken; ook ten einde brengen, voleinden; **explicit**, mid. lat. (waarsch. afkorting voor *explicitum est volumen*), het is ten einde (aan het slot van boeken en handschriften); **explicabel**, lat., verklaarbaar, uitlegbaar; **explicatie**, f. de ontwikkeling, verklaring, uitlegging; **explicatief**, nw lat., ophelderend, verklarend; **explicite**, ontwikkelend, duidelijk, klaar, uitdrukkelijk, bepaald, met duidelijke woorden, het tegendeel v. **implicit**.

explodieren, lat. (*explodere*, eig. uitklappen, uitjouwen), losbarsten, knallen, ontploffen, met eenen knal aan stukken springen, bersten; **explösie**, f. de uit- of losbarsting, b. v. van buskruid, v. eenen vulcaan, de knal, schok, stoot.

Exploit, n. fr. (spr. *eksplóá*; v. h. lat. *explētum*, dus eig. het vervulde, tot stand gebrachte), de daad, groote daad, heldendaad; de dagvaarding (het exploit) van eenen deurwaarder; **exploitieren**, gebruiken, zich ten nutte maken; bewerken, ont-

ginnen, bebouwen; dagvaarden, beteekenen; **exploitabel**, **exploitatief**, ontginbaar, bebouwbaar, oorbbaar; **exploitant**, m. die een regterlijk bevel te voltrekken, eene dagvaarding te doen heeft, een deurwaarder; **exploitatie**, f. de ontginning, bebouwing, te nutte making (v. akkers), opdelving (v. ertsen); **exploiteur**, m. de ontginner, bebouwer, bewerker, opdelver; ook die ongeoorloofde voordeelen van eene bediening trekt, iemands vertrouwen tot zijn voordeel misbruikt.

exploreren, lat. (*explorāre*), uitvoerschen, navorschen, naauwkeurig onderzoeken, uitpluizen, ontdekken; **exploratie**, f. de uitvorsching, navorsching, het onderzoek, de uitpluizing; inz. Med., de naauwkeurige uitvorsching van dat alles, wat de geneesheer tot grondige beoordeeling eener ziekte moet weten; **exploratorium**, n. 1) z. v. a. *doimasticon*; 2) eene sonde (z. die woorden); **explorateur**, m. fr., een kondschapper, bespieder, uitvorscher, naauwkeurig onderzoeker.

Explosie, z. ond. **exploderen**.

expolissieren, lat. (*expolire*), glad maken, glanzend, polijsten, opsieren, verfraaijen; **exploitie** of **exploitour**, f. (*ou = oe*) de glanzing, polijsting, verfraaijing, opsiering; **exploitie** Rhct., eene figuur, die door verschillende sierlijke bewoordingen eene zaak omschrijft.

exponeren, lat. (*exponere*), uitzetten; uiteen zetten, uitleggen, verklaren, ophelderen; **zich aan een gevaar exponeren**, zich bloot stellen, prijs geven, wagen; **exponēt**, m. Math., de aanwijzer, een getal of eene grootheid, aanwijzende hoe menigmaal eene andere grootheid, naast welke zij ter rechterzijde iets hooger staat, als factor gebruikt of hoe dikwijls de eenheid met een gegeven wortel vermenvuldigd of gedeeld moet worden om eene zekere magt te geven; b. v. in a^2 is 2 de exponent en beteekent $a \times a$ of $1 \times a \times a$; a^{-2} beteekent $1/a \times 1/a$ of $1 : a \times a = 1/a^2$; de exponent kan ook eene breuk zijn, b. v. $a^{\frac{1}{2}} = \sqrt{a^2}$; ook o , b. v. $a^0 = 1$; *expōnens radicis*, de aanwijzer des wortels, b. v. 3 in $\sqrt[3]{a^2}$; **exponentiale grootheid**, eene grootheid, wier exponent eene veranderlijke grootheid is, b. v. a^x ; **exponentiaal-rekening**, de ontwikkeling der exponentiale grootheden, de rekening met grootheden van veranderlijke exponenten; **exponibel**, nw lat., verklaarbaar, voor uitlegging, opheldering vatbaar; **exposé**, n. fr. (*s = z*), eene uiteenzetting, openlegging of voorstelling, b. v. der strijdpunten, regtsgronden enz.; **expositie**, f. lat. (*expositio*), de tentoonstelling van kunstvoortbrengselen; de stelling of plaatsing tegen lucht en zon; uitcenzetting, verklaring, ontwikkeling van een begrip, opheldering, uitvoerig verhaal of betoog; op het tooneel: de ver-

melding van hetgeen er vóór de handeling van het stuk is voorgevallen.

exporteren, lat. (*exportāre*), uitvoeren (goederen), vervoeren; **exportabel**, uitvoerbaar, vervoerbaar, geoorloofd uit of buiten 's lands te voeren; **exportatie**, f. de uitvoer, goederenuitvoer; **exporten**, pl. nw lat., uitgaande waren, goederen, die uitgevoerd worden; **export-huizen**, zulke handelshuizen, die inz. inlandsche goederen naar het buitenland zenden.

Exposé, **expositie**, z. ond. **exponeren**.

ex post of *ex post facto*, lat., van achteren, achterna, naderhand; na gebeurde daad, als het te laat is.

expostuleren, lat. (*expostulāre*), vorderen, ernstig eischen; zijn beklag doen, bezwaren inbrengen, klagen, twisten, verwijten, hard aanspreken, opeischen, ter verantwoording roepen; **expostulatie**, f. het beklag, de twist, woordenwisseling, 't gekijf.

exprimieren, lat. (*exprimere*), uitdrukken, beschrijven, met verwen of woorden voorstellen; **exprés** (lat. *expressus*, *a*, *um*), uitdrukkelijk, naauwkeurig, juist zoo, voorbedachtelijk, met opzet, willens en wetens; *expressis verbis*, met uitdrukkelijke of duidelijke woorden; een **expresse**, m. een eigen afgezonden bode, bijzonder boodschapper; **expressie**, f. de uitdrukking; Pict., de kleurgeving, keuze der kleuren, de levendige en natuurlijke voorstelling der handelingen, hartstogten enz.; uitpersing, uitwringing (v. sappen); *con expressione*, it. Muz., met uitdrukking, nadruk; **expressief**, nw lat., vol uitdrukking, nadrukkelijk.

exprobreren, lat. (*exprobrāre*), iemand iets verwijten, voor de voeten werpen, in 't aangezicht smijten, hem scherp berispen, laken, uitschelden; **exprobratie**, f. de uitschelding, berisping, het verwijt, de doorhaling, wraking.

ex professo, z. ond. **profes**.

expromittieren, lat. (*expromittere*), een ander door overneming zijner schuld van de verpligting onthelfen; **expromissie**, f. de overneming eener vreemde schuld, zoodat de verpligting des eigenlijken schuldenaars tot betaling geheel ophoudt; **expromissor**, m. de overnemer eener vreemde schuld.

expropriieren, nw lat. (v. *proprius*, *a*, *um*, eigen), van het bezit of den eigendom berooven, onteigenen, inz. op hoog gezag en tot openbaar nut iemand, tegen schadeloosstelling, van zijn eigendom aan landerijen, gebouwen enz. ontzetten (geleijk dit bij het aanleggen van kanalen, spoorwegen enz. plaats heeft); **expropriatie**, f. de onteigening, berooving van eigendom; eigendomsontzetting tegen schadeloosstelling, uitkoop.

ex propriis, z. *proprium*.

expugnären, lat. (*expugnāre*), bevechten, veroveren, door strijd of bestorming winnen; **expugnābel**, veroverbaar, winbaar; **expugnātie**, f. de verovering, bestorming; **expugnātor**, m. een veroveraar, overwinnaar.

Expulsie, f. lat. (*expulsio* v. *expellere*), gewelddadige uitdrijving, verdrijving, verstooting; **expulsief**, nw lat., uitdrijvend, afvoerend.

expungeren, lat. (*expungere*), uitkrabben, uitstrijken, uitwrijven, wegdoen, te niet doen; **expunctie**, f. de uitdelging, wegwissing, vernietiging.

expurgeren, lat. (*expurgare*), reinigen, zuiveren; terecht brengen, b. v. plaatsen in een geschrift; regtvaardigen; verontschuldigen; **expurgātie**, f. de reiniging, zuivering, afvoering; regtvaardiging.

exquireren, lat. (*exquirere*), uitvorschen, navorschen, nazoecken; ook uitzoeken; van daar **exquisiet**, of fr. **exquis** (spr. *ekskie*), uitgezocht, uitgelezen, voortreffelijk, uitmuntend; **exquisitie**, f. de uitzoeking, keur; onderzoek, navorsching. *ex quocinq̄ue capite*, lat. Jur., uit welken grond of oorzaak het ook zij, om iedere reden.

ex recensiōne, lat., naar de tekstverbetering (van enen geleerde).

ex schedūla, lat., van het briefje, de cedel (aflezen).

Exscreātie, f. lat., het uitroghelen, uitspuwen.

exscribieren, lat., uitschrijven, afschrijven.

exsecreren, **exsecratie**, z. **execreren** enz.; **exsequiën**, z. **exequiën**.

exsicceren, lat. (*exsiccare*), uitdroogen; **exsiccantia**, pl. Med., uitdroogende middelen; **exsiccātie**, f. de uitdrooging, het uitdroogen.

exsolveren, lat. (*exsolvere*), oplossen; **exsolütie** en **exsolvéring**, f. de oplossing.

ex speciāli gratia, lat., uit bijzondere gunst of genade; *ex speciali mandato*, op bijzonder bevel.

expecteren, lat. (*expectare*), verwachten, hopen, wachten, b. v. op een ambt; **expectābel**, te verwachten, vermoedelijk; **expectānt**, m. een wachtende, uitziende, iemand die uitziet of verwachting heeft een ambt te krijgen; **expectāntie** of **expectative**, f. nw lat., het uitzigt op bevordering of verzorging; **expectivieren**, hoop geven, vertroosten, uitzigt of verwachting geven.

expireren, lat. (*expirare*), den adem uitblazen, den geest geven, overlijden, sterven; vervliegen, ten einde loopen, afloopen, vervallen; **geëxpireerd**, ontzield; uitgebluscht, afgeloopt; **expirātie**, f. de uitademing, de jongste uitademing, de

dood; Jur., het ten einde loopen of verloop van een' bepaalden tijd of termijn, de vervaltijd.

exspoliëren, lat. (*exspoliare*), uitplunderen, berooven; **exspoliātie**, f. de uitplundering, berooving.

exspuieren, lat. (*exspuere*), uitspuwen; **exspuitie**, f. de uitspuwing, het speeksel; *exspuitio sanguinis*, de bloedspuwing.

Exstase, z. **ecstase**.

extéren, l. **existéren**, z. **existéren**.

estimulieren, lat. (*estimulare*), aanprikkelen, aansporen, opwekken, aanmoedigen; **estimulātor**, m. de opwekker, aandrijver.

extinguieren, lat. (*extinguere*), uitblusschen; verdelgen, vernietigen, afschaffen, opheffen; **extinctie**, f. de uitblussching, uitdelging, het uitsterven; de afkoeling van heete steenen met koud water; **extinctief**, nw lat., uitblusschend, vernietigend.

extirperen, lat. (*extirpare*), uitroeien, uitrooijen, verdelgen, ontwortelen; uitsnijden; uitpellen; **extirpātie**, f. de uitroeijing, uitdelging; Chir., het uitsnijden, uitpellen; **extirpātor**, m. een uitroeier, verdelger; een akkergereedschap tot het zuiveren en los maken van den grond.

exsuderen, lat. (*exsudare*), uitzweeten, door het zweet uitdrijven; **exsudātie**, f. uitzweeting in de holte des lichaams.

exsuleren, z. **exuleren**; **exsulteren**, z. **exulteren**.

exsuperieren, lat. (*exsuperare*), uitsteken, overtreffen; **exsuperābel**, overtreffbaar, overwinnelijk; **exsuperāntie**, f. de uitstekendheid.

ex Tacito, z. ond. *tace*.

extānt, nw lat., nog voorhanden.

ex tempore, z. **tempus**; **extemporieren**, nw lat., voor de vuist of onvoorbereid iets verrigten, b. v. spreken, schrijven, spelen, zingen enz.; **extemporāle**, n. lat., pl. **extemporalia**, eene voor de vuist of onvoorbereid vervaardigde taal- of schrijfoefening; **extemporāan** of **extemporair**, nw lat., wat zonder overleg of vertoef, terstond, oogenblikkelijk, voor de vuist geschiedt.

extendieren, lat. (*extendere*); in de lengte en breedte uitspreiden, uitstreken, uitbreiden, verwijderen; **zich—**, zich uitstreken, verbreiden, voortplanten, vergrooten; **extensibel**, nw lat., uitrekbaar, rekbaar; **extensibiliteit**, f. de rekbaarheid, uitrekbaarheid; **extensief**, als adverb. ook *extensive*, nw lat., volgens uitstrekking, uitgestrekt of uitstrekkend; omvattend; het tegengest. van intensief; **extensieve grootheden**, ruimte-grootheden; *in extenso*, zeer uitvoerig, volledig, naar zijne gansche uitgebreidheid; **extensor** m., Anat., de strekspier; **extensum**, n. Merc., eene uitvoerige aanwijzing van de oorza-

ken des bankroets, met opgave van de schulden en vorderingen (debet en credit).

extenuëren, lat. (*extenuāre*), verdunnen; uitmergelen, uitteren, krachteloos maken, verzwakken; verachtelijk maken, smaden, verkleinen; verschoonen, verzachten; **extenuātie**, f. de verdunning; krachtvermindering, uitmergeling, uittering; afnemings, vermindering, verkleining, verlaaging, verzachting, verschooning, het tegendeel der hyperbole.

Exterieur, n. fr., het uiterlijk, uiterlijk aanzien, buitenwerk, de buitenzijde, het uitwendige; *à l'extérieur*, uiterlijk, naar uiterlijken schijn.

exterminieren, lat. (*extermināre*), verdrijven, uit het land drijven; uitroeijen, verdelgen, uitdelgen, verderven, vernielen; **exterminātie**, f. de verdrijving, verjaging; uitroeiing, verdelging, vernieling.

extèrn, lat. (*extèrnus, a, um*), uiterlijk, uitwendig, uitheemsch, vreemd; buitenwaarts, vanbuiten; **extèrnen**, pl. van buiten komenden, leerlingen, die de scholen bezoeken, zonder er in gehuisvest te zijn, in tegenst. met de *pensionnaires*, dag-gangers, stads-, dorpsscholieren; ook fransche hulpartsen, die niet mede in het hospitaal wonen; **extèrnisten**, pl. Med., uitwendig beschadigden, aan uiterlijke wonden lijdenden; ook zieken, die niet in het gasthuis opgenomen, maar toch om niet van geneesmiddelen worden voorzien.

exterritoriaal, nw lat. (vgl. **territorium**), buiten het gebied van een land gelegen, uitlandsch, tot vreemd gebied behorende; **exterritorialiteit**, f. het verbannen zijn uit het vaderland; ook de bevoegdheid van de gezanten en hun gevolg om in vreemde staten naar de wetten van hun land te leven.

Extersteenen, pl., loodregte, tot aan den grond gescheurde rotsen, met uitgehouwen trappen, vertrekken enz., gelijk men die in Westphalen vindt.

extinguieren, **extinctie** enz., z. **extinguieren**.

Extispices, pl. lat. (v. h. sing. *extispex*), wigchelaars bij de oude Romeinen, die uit de ingewanden der offerdieren voorspellingen deden.

extorquieren, lat. (*extorquere*), afpersen, afdwingen; **extórsie**, f. nw lat., de afpersing, afdwinging, het verkrijgen door geweld, gewelddadigheid, het afpersen.

extra, lat., buiten; bovendien, buitendien; buitengemeen, buitengewoon, uitstekend, bijzonder (in zamenstellingen, b. v. **extrafijn**, zeer fijn, bijzonder fijn); iets **extra** of **extra's**, iets buitengemeens, bijzonders, niet alledaagsch; **extrablād**, een bijblad, buitengewone bijlage tot eene courant enz.; zoo ook **extrageld**, **extrakosten**, **extraverdienste**, bij- of zakgeld, bij- of

nevenkosten, bijverdienste enz.; **de extra-post**, buitengewone post, eigene post, in tegenst. met de gewone post; **extra culpan**, buiten schuld.

Extract, z. ond. **extraheren**.

extradèren, nw lat. (v. *ex* en *tradere*, vgl. **traderen**), uitgeven, overhandigen, uitleveren, over geven; **extraditie**, f. de overgaaf, uitlevering van een' misdadiger of gevangene aan zijnen natuurlijke vorst of regter; **extraditio actòrum**, de uitlevering, overgave der acten.

extraëssentièl, nw lat., onwezenlijk.

extrahèren, lat. (*extrahere*), uittrekken, b. v. Arith., den wortel uit een getal; Chem., het zout uit eene plant, uit een mineraal; een uittreksel maken; in het kort zamen vatten; Jur., een bevel of vonnis ligten; **extrahént**, m. een uittrekker; Jur., wie tot de beslissing eener zaak geregtelijke hulp vraagt, en ze daarom moet betalen; **extráct**, n. 1) (lat. *extráctum*, op recepten afgekort *extr.*), het uitgetrokkene, uittreksel, uitgetrokken sap uit plantestoffen, artseniijen enz., inz. *extráctum aquòsum*, waterig —, *e. vinòsum*, wijnachtig —, *e. spirituòsum*, wijngeestig uittreksel; 2) (nw lat. *extráctus*, m.), een uittreksel uit schriften, boeken enz.; *extractus actòrum*, Jur., uittreksel uit de regtshandelingen; **extract-boek**, Merc., het uittrekselboek, dat uittreksels uit andere koopmansboeken bevat; **extractief**, uittrekkend; **extractief-stof**, de door water en wijngeest oplosbare en uit te trekken plantendeelen; **extráctie**, f. de uittrekking, het uittrekken; **een man van extráctie**, van goede afkomst, van beschaving en opvoeding, een aanzienlijk man; **extractor**, m., z. v. a. **ventilātor** (z. a.); *extrait d'absinthe* (spr. *ekstré dabsénghé*), uittreksel of geest van alsem.

extra-judicaal, nw lat. (vgl. **judicium**), buitengeregteijk.

extra-liberaal, nw lat., zeer mild, zeer vrijgevig.

extra linčam, lat., buiten de lijn.

extra-mundaan, lat. (v. *mundus*, wereld), buitenwereldlijk.

extra muros, lat., buiten de stadsmuren.

Extranèus, m. lat., een buitenlander, vreemdeling; **extranéiteit**, f. nw lat., verbanning naar vreemde oorden; ook de eigenschap van hetgeen uit verre oorden komt.

extra ordinem, lat., buiten de orde; **extraordinair** (vgl. **ordinair**), buitengemeen, ongewoon.

Extra-post, z. ond. *extra*, vgl. **post**.

extraseculair, nw lat., meer dan honderdjarig.

Extraterritoriaal-jurisdictie, f. nw lat., z. v. a. **exterritorialiteit**.

extravagèren, nw lat. (uit het lat.

extra en *vagāri* zamen gesteld), uitspaten, buiten de maat, het spoor gaan; onzin spreken, ongerijmd, dolzinnige dingen zeggen of doen, raaskallen; **extravagānt**, uitspattend, uitsporig, buitensporig; overdreven, ongerijmd, gek, onbedachtzaam; **extravagāntie**, f. de uitspatting, overdrijving, ongerijmdheid, onbezonnenheid, dwaasheid, gekheid.

extravaséren, nw lat. (v. *extra* en *vas-dère*, gaan), Med., uit de eigentlijke vaten uittreden, uitvloeijen, inz. van bloed; **extravasaat**, n. het uitgetreden bloed, de uitstorting van bloed of andere vloeistoffen in lichamen; **extravasatie**, f. de uittrekking v. h. bloed of andere vochten uit hunne vaten.

Extravésie, f. nw lat. (vgl. *versie*), eig. buitenwaartswending; Med., uitscheiding van zuren en zouten.

Extrême, fr. (v. h. lat. *extrēmum*), het uiterste, eindpunt; het hoogste, de top, tinne, hoogste graad; **extrêmes**, pl., elkander tegenovergestelde dingen; ook overdrijvingen; *les extrêmes se touchent*, fr. (spr. *le zekstrēm s'toesj*), de uitersten raken elkander, de strijdigste dingen vindt men soms bijeen; *ad extrēma*, lat., op het uiterste; *ad extrēmum*, ten laatste, eindelijk; *in extrēmis*, in de laatste oogeblikken des levens; **extrême**, als adject.: uiterst, hoogst, buitengemeen, bijzonder, zeer; **extremiséren**, nw lat. (*s=z*) het laatste oliessel toedienen; **extremiteit**, f. (lat. *extremitas*), het uiterste, uiterste einde, eindpunt, de uiterste verlegenheid, nood of gevaar; de laatste toevlugt; **extremiteiten**, pl., de uiterste lichaamsdeelen, eindleden, eind of toppen aan handen en voeten.

extrinsécus, lat., van buiten, uiterlijk, uitwendig, buitenwaarts; **extrinsicaal**, uiterlijk.

extrórsisch, nw lat., van binnen naar buiten gerigt.

Extrovésie, f. nw lat., hetzelfde als **extravésie**.

extrudéren, lat. (*extrudère*), uitstooten, wegdrijven; **extrúsie**, f. de uitstooting.

extuberéren, lat. (*extuberāre*, v. *tuber*, bult, gezwel), opzwellen, oploopen; **extuberatie**, f. het gezwel, de opzwellingsbult, bult, het uitwas.

Extumescéntie, f. nw lat. (v. *extumescere*, opzwellen), de opzwellingsbult, de opzetting, b. v. van een been; **extumídus**, opzwellend, gezwollen, bultig, ongelijk.

exuberéren, lat. (*exuberāre*), over zwellen, weelderig wassen, in overvloed zijn; **exuberánt**, overvloedig, onnoodig; rijkelijk, weelderig; **exuberántie**, f. de onnoodige overvloed, overmaat, volheid, over-

tolligheid, b. v. van woorden; **exuberántie van menschen in een land**, de overbevolking.

Exudenismus, n. gr. (v. *ex-udenidzein*, voor niets houden, gering achten enz., v. *udén*, niets), wederlegging door minachtenden voorbijgang of spotachtige beantwoording der tegenpartij.

exulceréren, lat. (*ex-ulcerāre*; vgl. *ulcus*), zweren veroorzaken, zweren, tot zweren brengen; **exulceratie**, f. de ontsteking en zwering, verettering; de verzweering.

exuléren of **exsuléren**, lat. (*exsulāre*), buiten het vaderland, in ballingschap, als balling leven; verschillend v. **exiléren**, (z. a.); **exulánt**, m. een verdrevene, verbannene, balling.

exultéren, lat. (*exultāre* of eig. *ex-sultare*), van vreugde huppelen of springen, jubelen, juichen; **exultatie**, f. het vreugdgehuppel, gejuich.

ex ungue leónem, lat. sprw., uit of aan den klaauw kent men den leeuw.

Exústie, f. lat. (*exustio*), Med., de verbranding, brandwond.

ex usu, z. **usus**.

Exutorium, n. nw lat. (v. *exuère*, af- of uittrekken), eig. uittrekkingsmiddel; Med., iedere kunstzweer, door garoubast, spaanschevliegen, setons enz. verwekt.

Exuvién, pl. lat. (*exuviae*), uitgetrokkenene kleederen, aan den vijand ontnomene wapenrusting enz.; de afgestroopte huid of hulsel, b. v. der slangen enz.

ex voto, z. **votum**.

Eyra, f. noord. Myth., de godin, die de goden in hunne ziekten verpleegde.

Ezan, turk., de oproeping tot het gebed van de tinnen der moskeén.

Ezechiël, hebr. mansn.: de sterke Gods, de sterke door God; **ezechiëllisten**, pl., de aanhangers van James Brothers, die op het einde der 18de eeuw in Engeland optrad als de propheet, die geroepen was om de joden naar Jeruzalem terug te voeren.

Ezelsfeest, een kerkelijk feest uit de middeleeuwen in Duitschland en Frankrijk, waarbij op kersnacht een ezels voor het altaar gebragt, en door de geestelijken een gezang gezongen werd, dat het gebalk van dit dier moest nabootsen; **ezels-hoofd**, Mar., een lang sterk stuk hout, onder de mast van een schip, dat de steng met den mast zamen houdt.

Ezteri, m. de bloedsteen, bloedjaspis.

F.

f. verkorting voor *fac*, lat., maak, *factum*, gedaan, of *fiat*, lat., het geschiede, toegestaan! Muz. = *forte*; ook = *filius*,

filia, zoon, dochter; ook = *fellow* (z. a.); *f* of *fec.* = *fecit*; *f* of *fem.* = *femininum*; *f.* of *fl.* = *florins*, *florinen* (z. a.); *f.* of *fol.* ook *f.* = *folium folio*; *f.* *r.* = *folio recto*; *f.* *v.* = *folio verso*, z. ond. **folium**; *ff.*, afkorting voor **pandecten** (z. a.); ook voor *fecerunt*, lat., zij hebben het gemaakt; en voor *finissimo* (z. a.); *ff* of *fff*, Muz. = *fortissimo*; *f. l. a.*, *f. s. a.*, *F. M.*, z. ond. *fiat*; *f. m.*, z. ond. **folium**; *fr.* = *franco*, ook *francs*.

Faal, m. arab., een astrologisch orakelboek der St. Johannes-christenen.

Faam, z. **fama**.

fabarii, pl. lat. (v. *fab*, boon), booneneters; eertijds iron. benaming der zangers, omdat zij, ter zuiverhouding hunner stem, veel boonen plagten te eten.

Fabel, f. lat. (*fabula*), eene verdichte vertelling, inz. de **æsoopische** of **dierenfabel**, eene soort van zinnebeeldige leer-verdichtels. bestaande in het verhaal eener verdichte zinnelijke handeling, die dieren en anderen voorwerpen wordt toegeschreven, om daardoor zedelijke waarheden aanschouwelijk te maken, verdichtsel, sprookje, leugen; de **fabel van een tooneelspel**, de historische stof daarvan; **fabel-epos**, m. een dieren-heldendicht, een iron. heldendicht, waarvan de handelende personen dieren zijn; **fabelleer**, z. **mythologie**; **fabulären** (lat. *fabulāri*, praten, vertellen), verdichten, leugens vertellen, beuzelen; **fabulánt**, m. een sprookjesverteller, onbeduidend snapper; **fabulíst**, m. nw lat., een fabel- of sprookjesdichter; **fabuleus** (lat. *fabulōsus*, a, am), fabelachtig, naar een sprookje gelijkende, verdicht, onwaarschijnlijk; **fabliau**, n. fr. (spr. *au* = *oo*), pl. **fabliaux**, fabelachtige verdichtsel, geestige en naïve vertelsels uit de kindsheid der fr. letterkunde; **fabliers**, pl. (spr. *fabli-é*), de dichters daarvan, z. **troubadours**.

fabrica, f. lat. (werkplaats, kunst, vervaardiging), van kerken en geestelijke gestichten: de bouw, het onderhoud, de onderhoudskas eener kerk enz.; *in fabricam scholae*, tot onderhoud der schoolgebouwen, bezolding der leermeesters enz.; *pro fabrica*, voor de kosten van onderhoud; **fabriek**, **fabriek**, f. (fr. *fabrique*), werkplaats, werkhuis, eene inrigting, waarin een zeker getal arbeiders tot hetzelfde doel, bij geregelde verdeling van den arbeid, werkzaam zijn, en waar inz. machines worden aangewend (van ruimer beteekenis dan *manufactuur* (z. a.); **fabriek**, m. de stadsbouwmeester; **fabriek-goud**, met koper gemengd goud, vaak van zeer gering gehalte, ter vervaardiging van allerlei kleinigheden tot sieraad enz.; ook eene soort van bladgoud tot vergulden; **fabriekplanten**, zulke ge-

wassen, die of in fabrieken als werktuigen gebruikt worden, of het materiaal tot veelsoortige fabriekwaren leveren; **fabrikaat**, n. de vervaardigde waar, het kunstvoortbrengsel; **fabrikage**, f. het stadsbouwmeesterschap; **fabrikánt**, m. een werkmeester, de oprigter, bezitter, bestuurder eener fabriek; ook de vervaardiger, maker in het groot van zulke voorwerpen, die door fabrieken geleverd worden, b. v. een hoedenmaker, lakenwever, wapensmid enz.; **fabricátie** of **fabricatuur**, f. de vervaardiging, bewerking der waren; **fabriceren**, lat. (*fabricāri*), vervaardigen, maken, bewerken, bearbeiten, voortbrengen; **fabriel**, door *smid*, *metselaar* of *timmerman* gemaakt, uit steen of timmerhout vervaardigd.

Fabulant, **fabuleren** enz., z. ond. **fabel**.

Facade, z. ond. **face**.

Facchino, m. it. (spr. *fakkieno*; v. h. lat. *fascis*, pak, bundel), een lastdraager.

Face, f. fr. (v. h. lat. *facies*), het aangezicht, gelaat, gezicht, het aanschijn, de voorzijde, buitenzijde; de oppervlakte, het vlak; de toestand, gesteldheid der dingen; Mil., de voorzijde of gezichtslijn van een bolwerk; ook de voorhoofdplaat van paarden; **face maken**, Mil., het hoofd bieden, pal staan, stand houden, tegen over staan, zich tegenover plaatsen; *en face* (spr. *ang*—), van voren, tegenover, in het volle gezicht; **façade**, f. (spr. *fas-saad*), de voorgevel, voorzijde, het front van een gebouw; *facciata*, f. it. (spr. *fatsjiata*), de voorzijde, b. v. van een bedrukt of beschreven blad; **facétten**, pl., de kanten, hoekig of ruitswijze geslepen zijden of vlakken aan glaswaren en edelgesteenten; **facettären**, ruiten, veelzijdig, veelhoekig of ruitgewijs snijden of slijpen: een arbeid, die het best in Bohemen geschiedt, alwaar de **facettensnijders** eene bijzondere klasse van glasslijpers uitmaken.

facessären, lat. (*facessère*), veel te doen geven, onrust, verdriet aandoen.

Facetiën, pl. lat. (*facetiae*), grappige, luimige invallen, scherts, jokkernij, snaaksche of potsige woorden of gebaren; **facetiëus**, nw lat., grappig, koddig, snaaksch.

Facette, z. ond. **face**.

fachären, fr. (*fächer*, spr. *fasj*—), boos maken, verdrieten, vertoornen; **facherie**, f. verdrietelijkheid, ergernis, kwelling, ongenuegde; **facheux**, verdrietig, spijtig, hinderlijk, ergerlijk.

Fachine, z. **fascinen**.

Fachinger-water (bij verbastering ook **fachner-water** genoemd), een mineraal water, dat een' aangenaam zuurachtigen, cenigzins ziltten en zeer verfrisschenden

smaak heeft en veel koolzuur bevat. Het ontspringt bij het dorp Fachingen aan de Lahn in het hertogdom Nassau en wordt van daar, zoo tot geneeskundig gebruik als tot een verkoelenden drank, in kruiken (soms 300000 'sjaars) allerwege verzonden.

faciel, lat. (*facilis, e*), ligt, gemakkelijk; gewillig, gediensig, wilvaardig; toegevend, verdraagzaam, inschikkelijk, spraakzaam, vriendelijk; **faciliteit**, f. (lat. *facilitas*), de gemakkelijheid, ligtheid, vlugheid, behendigheid; al te groote toegewendheid, inschikkelijkheid, vriendelijkheid, gediensigheid, genaakbaarheid; **faciliteren**, nw lat., verlichten, gemakkelijik maken.

facies, f. lat., aangezigt, gelaat, gestalte; *in faciem*, in 't gezigt, onbeschroomd; **facies Hippocratica**, f. Med., een doodkleurig gelaat, eene in het oog vallende verandering van het gelaat eens stervenden (door Hippocrätēs het eerst beschreven); **faciaal**, nw lat., het gelaat betreffende, daartoe behoorende; **faciaal-linie** (*linēa facialis*), de aangezichtslijn (naar Camper).

Facilét of **facinét**, n. (v. h. it. *fazzolotto*, en dit van het lat. *facies*, gezigt), in Opper-Duitschland gebruikelijk voor: zakdoek, neusdoek, handdoek; **facilet** heet ook het bekken, dat bij het misoffer in de r. k. kerk gekust wordt.

facinus, n. lat., eene groote, buitengewone daad, inz. schanddaad enz.; pl. **facinōra**, Jur., schanddaaden, boevenstukken.

facio ut des of *facio ut facias*, lat. Jur., ik doe, opdat gij geeft of doet, een minder bepaalde en verbindende vorm van contract in het rom. regt; **facit**, n. (lat. *facit*, eig. het maakt), de som, het gezochte en gevonden getal, het hoofdgetal, bedrag, de uitkomst.

Façon, f. fr. (spr. *fasóng*, v. h. lat. *factio*, v. *facere* maken, eig. het maaken), fatsoen, de wijze, manier; de vorm, gedaante van een kunstgewrocht, de welvoegelijkheid, de wijze van wel te leven en zich te gedragen; verlijnde zeden; ook arbeidsloon, maakloon, bestede moeite en tijd; pl. **façons**, pligtplegingen, omstandigheden, complimenten; **façon de parler** (spr. — *parlé*), spreekwijze, zegsmanner, onbeduidende woorden; **sans façons** (spr. *sang-fasóng*), zonder complimenten; een **sans-façon**, een plomp mensch, vlegel; **façonnéren**, fatsoenen, vormen, de gedaante geven; de vereischte versiering aanbrenge; **façonneur** of **façonniër** (spr. *fasónjé*), m. een fatsoeneerder, vormer, gebloemde stof- of lintwerker, smaakvol kunstenaar; de modelteekenaar in de fabrieken; **fa-**

gonnier, m. een complimentenmaker, overhoeffelijk mensch.

Fac-simile, n. lat. (*fac simile*, d. i. maak gelijk!), de naauwkeurige copie in plaat- of steendruk, inz. van handschriften en naanteekeningen, een schriftevenbeeld, handschriftafdruk; **facsimilèren**, Neol., naauwkeurig namaken.

Facta, z. **factum**; **factiee**, fr. (spr. *fakties*), nagemaakt, gekunsteld, somtijds ook verzonnen, ten onregt toegekend.

Factie, f. lat. (*factio*), eene partij, een rot, aanhang, eene geheime verbintenis tegen het bestaand gezag, de kuiperij of kabaal bij eene verkiezing; **factionist**, m. een partijganger, opruijer, mitter; **factieus**, fr. (*factieux*), oproerig, munitiek, woelig, onrustig; **factionnaire**, m. (spr. *faksjonnér*), Mil., de schildwacht, wachthebbende soldaat.

factisch, z. ond. **factum**; **factieve werkwoorden** of **factitiva**, pl. nw lat. Gram., afgeleide werkwoorden, die eene verrigting beteekenen, door welke het voorwerp in de door het stamwerkwoord aangeduide handeling verplaatst wordt, b. v. drenken, doen drinken, zogen, doen zuigen, vellen, doen vallen enz.; **factor**, m., pl. **factōren**, lat. (eig. wie iets doet, een maker), Arith., vermenigvuldigers, samenstellers, zulke getallen, door welker vermenigvuldiging een ander getal (product) ontstaat; zoo heeten 2 en 3 de factoren van 6; **eerste factoren**, zulke samenstellende deelen van een getal, die ondeelbare of eerste getallen zijn, b. v. van 12 zijn 2 en 3 de eerste factoren; voorts zijn **factoren** in het algemeen: de werkzame bestanddeelen of krachten, door welker samenwerking een geheel als product ontstaat; **factor**, m. de opzigter van een handelshuis of eene fabriek, zaakgelastigde, zaakvoerder, boekhouder, werkmeeester, bestuurder; ook wel de brievenbesteller (fr. *facteur*); **factorage**, f. (spr. — *râazj*), het loon voor de zaakwaarneming, de provisie, het commissie-geld; **factorij**, f. de post en de woning eens factoor; ook een magazijn of depôt van koopwaren; een handelskantoor, door eenen staat, eene handelsmaatschappij enz. in vreemde werelddelen gevestigd; **factorie-handel**, z. v. a. commissie-handel (z. a.); **factoréren**, met eene vreemde factorij zaken doen.

Factōtum of *fac totum*, n. lat., eig. een doe-al, een mensch, die alles in alles is, die alles geldt, een al-doener; het drijfrad, de regterhand, het middelpunt in huiselijke of ook openbare zaken.

Factum, n., pl. **facta**, lat. (v. *facere*, doen), het gedane, de daad, de daadzaak, handeling, het voorval, gebeurde; **factum culpōsum**, Jur., eene strafbare daad, zulk

eene, waarbij den bedrijver een gebrek aan oplettendheid ten laste wordt gelegd; *f. dolosum*, eene arglistige, boosaardige daad; *f. naturae*, een natuurlijk, toevallig voorval, toeval; *factum infectum fieri nequit*, sprw., gedane dingen hebben geen' keer; *facta communia*, pl. Jur., handelingen, die met wederzijdsche inwilliging des eischers en des gedaagden geschieden; *facta concludentia*, daadzaken, uit welke met logische zekerheid gevolgtrekkingen gemaakt kunnen worden; *res facti*, f. de gebeurde zaak, daadzaak; *species facti*, z. *species*; *facto*, door de daad; *de facto*, volgens de daadzaak of werkelijkheid, in der daad; op eigen gezag, eigenmagtig, dadelijk, zonder verdere omstandigheden, zonder aanvraag; *de facto et absque jure*, op eigen gezag en zonder recht, eigenmagtig en wederregtelijk; **factisch**, daadzakelijk, werkelijk, wezentlijk; op daadzaken gegrond, door daadzaken beuzen; **factische omstandigheden**, daadzaken, invloedhebbende gebeurtenissen.

Factuur, f. lat. (*factura*, het maken, de vervaardiging), eng. **invoice**, de lijst der waren met de berekening der prijzen, de warenrekening, koop- inkoop- en verkooprekening; het **factuurboek**, het boek der goederenrekening; **facturier**, m. fr. (spr. *fakturi-é*), de handelsbediende, welke dit boek houdt; **facturieren**, over verkochte of ingekochte waren omstandige rekening afleggen.

Faculteit, f. lat. (*facultas*), de natuurlijke kracht, gave, geschiktheid, het vermogen om iets te doen; de volmagt, bevoegdheid; op hooge scholen: eene der vier hoofdafdeelingen van de gezamentlijke wetenschappen: godgeleerdheid, regtsgeleerdheid, geneeskunde en wijsbegeerte; ook de gezamentlijke professoren en doctoren, die tot een bijzonder wetenschappelijk vak behooren; **facultatief**, tot een ambt, bedrijf enz. bevoegdheid gevend, bevoegdmakend, magtigend; **facultist**, m. een medelid eener faculteit.

Facunditeit, f. lat., de welsprekendheid, sierlijkheid van taal; **facundus**, welsprekend; welbespraakt.

fade, fr. (waarsch. v. h. lat. *fatuus*, vergl. echter ook het eng. *to fade*, verwelken, verschieten, kwijnen), onsmakelijk, laf, flauw, smakeloos, zouteloos, onbevalig, wanvoegelijk; **fadeur**, f. lafheid, smakeloosheid, ongezoetenheid, zouteloosheid; **fadaise**, f. (spr. *fadéz'*), beuzelarij, zotternij, nietigheid, wisjewasje, laffe taal, platheid, onnoozele praat.

faeces of **feces**, pl. lat., heffe, droesem, drab, grondsop, moer; ook de drek, de uitwerpselen; **faeculent**, drabbig, dik, troebel; **faeculentie**, f. het dikke, drabbige bezinksel, het slibbig, onzuivere.

Fágara, f. (v. h. arab. *fághirah*, de

naam eener aromatische plant), een uitheemsch plantengeslacht, waarvan eene soort wegens haar ijzerhard hout ook staalboom heet, de zadelboom.

Fagopyrum, n. lat.-gr., de boekweit.

Fagót, n. fr. 1) takkebos, rijsbos, mutsaard; 2) een houten blaasinstrument met vollen, diepen toon, ook **basson** (z. a.); **fagotaille**, f. (spr. —*tájl'*), de afdamming met rijshout of takkebossen; **fagoteren**, takkebossen maken, rijshout binden; onder elkander werpen; belagchelijk kleeden; **fagoteur**, m. een takkebosbinder; een broddelaar, knoeijer; **fagotier**, m. (spr. *faghoti-é*), een potsenmaker; **fagotin**, m. (spr. —*téng*), een aangekleede aap, hansworst; **fagotino**, m. it., eene kleinere soort van fagot, baspijp; **fagotist**, m. de bassonblazer, fagotspeler.

Faiblage, f. fr. (spr. *fèbláazj'*), eig. verzwakking; het te min in gewigt en gehalte, dat den muntmeesters is toegestaan, het remedie; **faiblesse**, f. (spr. *fèbléss'*), de zwakheid, zwakte, krachteloosheid; onmagt, tekortkoming.

Faïence, z. **faïence**.

failleren, **faillite** enz., z. ond. **falleren**.

Faineant, m. fr. (spr. *fène-áng*), een nietsdoener, doenniet, ledigganger, lanterfanter, straatslijper, dagdief, luiaard; **faïneantise**, f. (spr. *fène-angtíez'*), de lediggang, luiheid, het ledigloopen, straatslijpen, lanterfantent.

faisabel, fr. (spr. *fèzábl'*; v. *faire*, doen, maken), doenlijk, mogelijk uit te voeren; raadzaam; **faisancen**, pl. (spr. *fèzángsen*), verplichtingen, heerendiensten, inz. v. eenen pachter boven zijne te betalen pacht; **faiseur**, m. (spr. *fèz—*), een maker, verrijger, inz. onruststooker, opruijer; **fait**, n. (spr. *fè*), eene daad, feit; **fait van iets maken**, gebruik of aanwending van iets maken, zich met iets bezig houden of er al zijne vlijt op aanwenden; iets drijven; ook zich daarop laten voorstaan, zich daarmede gewigt bijzetten; **van iets au fait** (spr. *ofè*) **zijn**, het ten volle verstaan, wel begrijpen.

Faïserie, f. fr. (spr. *fèss—*), open gewerkt of doorzigtig mand- of korfwerk.

Fakirs, pl. arab. (*fakir*), eig. armen; muhamedaansche boetende bedelmonniken; indische kluzenaars, die zich zelve op velerlei wijzen pijnigen.

Falak of l. **falákah**, turk. (v. h. arab. *falak*, spleet, iets opgespletens), een hout met eenen strik, waarmede in Turkije de voeten worden vastgesnoerd van zulke overtreeders, die de bastonnade moeten ontvagen; ook z. v. a. **bastonnade** (z. a.).

Faland, eene oud-duitsche benaming des duivels, nog hier en daar gebruikelijk.

Falbála, f. fr. (een door zekeren heer de Langlée onder Lodewijk XIV in scherts

uitgedacht woord), een ruim geplooid hoordesel, afhingende versierde zoom aan vrouwenkleederen, gordijnen enz.

Falcade, f. fr., in de rijsschool: het sterke buigen der achterpooten van een paard, kleine courbettes vóór het stil houden, waarbij het paard met snelle bewegingen schijnt te gaan zitten.

Falchom, m., eene russische lengtemaat, ruim een' vadem bedragende.

falcidia quarta, f. lat. Jur., het vierde gedeelte eener erfenis, dat de erfgenaam van de door hem uit te reiken, te ruim gestelde legaten des erfmakers vooraf kan inhouden (naar den voorsteller dier bepaling, den rom. volkstribuun Falcidius in het jaar 41 vóór Christus).

Falcōna, f. mid. lat. (v. h. lat. *falco*, valk), **faucōn**, m. fr. (spr. *fokóng*), eene soort van vroeger gebruikelijk grof geschut, eene veldslang (hoogd. *falkaune*); **falconét**, n. (verklw. v. *falcona*), eene kleine veldslang, de kleinste soort van veldgeschut.

Faldage, n. eng. (spr. *fáldeedzj*); mid. lat. *faldagium*, v. h. angels. en eng. *fald*, *fold*, schaapskooi, het drijfregt in Engeland; *fáldfee*, n. (spr. —*fie*), drijfgeld.

Faldistorium, n. mid. lat. (waarsch. v. h. angels. *fald*, omtuining, traliewerk; v. a. van *fallen*, vouwen, dus oorspr. een vouwstoel, een stoel, die zich laat zamen slaan?), de bisschopszetel in de roomsche kerk.

Falérner, m. een bij de oude Romeinen beroemde wijn uit het gebied van Falerne in Campanië.

Falibourde, f. fr. (spr. —*bóerd'*), een sprookje, leugen, eene fabel.

Faligoterie, f. fr. (spr. —*ghot'rie*), gekheden, malle kuren, onnoozele streken.

Fallacia, f. lat., het bedrog; Log., eene bedriegelijke sluitrede, een schijnbewijs; *fallacia optica*, een gezichts- of oogbedrog, eene oogmisleiding; **fallacius**, bedriegelijk, misleidend, begoochelend.

falléren of l. **failléren** (spr. *falj*—) of **falliet** l. **failliet** zijn, fr. (*faillir*, eig. feilen, ontbreken), buiten zijne schuld niet in staat zijn om te betalen, zijne betalingen moeten staken, zich voor buiten staat ter betaling verklaren; **fallibel** of **faillible**, fr. (spr. *faljibel*), aan dwaling onderworpen, feilbaar; **fallibiliteit**, f. de mogelijkheid tot dwalen, feilbaarheid; bedriegelijkheid; **fallimént** (it. *fallimento*) of **fallissement**, n., l. **faillite**, f. fr. (spr. *faljiet'*), het onvermogen om te betalen, het staken der betalingen, de betalingsonmacht, het niet frauduleus bankroet; een **falliet** of **failliet**, m. een ter betaling onvermogen.

Falsum, n., pl. **falsa**, lat. (v. *fallère*, misleiden, bedriegen), opzettelijk bedrog, vervalsching; **falsi-rekening**, z. v. a. *regula falsi*, z. ond. regel; *falso bordone*, it. of

faux bourdon, fr. (spr. *fo boerdóng*), Muz., vrije begeleiding (accompagnement) van een koraal of *cantus firmus*, of ook de begeleiding van de bovenstemmen in sextenaccorden; **falséren** of **falsificéren**, vervalschen; **falsatie** of **falsificatie**, f. vervalsching; schriftvervalsching; **falsarius**, m. lat., een bedrieger, vervalscher, inz. een vervalscher van handteekeningen, oorkonden enz.; **falset**, n. (it. *falsetto*, fr. *fausset*, spr. *foossè*), Muz., de discant- of altstem, die door de persing der luchtpijp wordt voortgebracht en de vrouwstem nabootst, de faussetstem, valsche stem; **falsettist**, **faussettist**, m. die met zulk eene stem zingt; **falsiloquium**, n. lat., de valsche, bedriegelijke taal, leugen; **falsimonía**, f. bedriegerij, valscheheid.

Fama, f. lat. (v. h. gr. *phēmē*, geluid, geroep), de marc, het gerucht, de algemeene nieuwstijding; de goede of kwade naam, faam; de godin der geruchten, de verbreidster van goed en kwaad, jongste dochter der Aarde; *salva fama*, met voorbehoud en zonder nadeel des goeden naams; **fameus** (lat. *famōsus*, fr. *fameux*), befaamd of vermaard, zoo ten goede als ten kwade, beroemd, berucht, wereldkundig; ook wel al wat uitstekend, in 't oog vallend is; **famōsa** of **fameuse**, f. Bot., eene soort van anjelieren, die slechts op het bovenste gedeelte v. het bloemblad met kleurteekening voorzien, doch van anderen altijd wit zijn; *famōsus libellus*, m. lat., een schand- of schotschrift, **fameus libél**; *famōsa actio*, f. eene aanklagt, die de eer betreft; *famōsum carmen*, n. een schimpdicht; *famōsum iudicium*, een oonteerdend vonnis.

Familie, f. lat. (*familia*, fr. *famille*), de huiselijke maatschappij (ouders, kinderen, verdere huisgenooten, bedienden), het huisgezin; de gezamentlijke, onder enen huisvader staande verwanten; de maagschap, het geslacht, huis, de stam; de afkomst, oorsprong; *familia herciscūnda*, nw lat., eene maagschap, die haar erfgoed verdeelt; **familiair** (lat. *familiāris*), vertrouwd, vertrouwelijk; gemeenzaam, gemeen, ongedwongen, vrij; door gewoonte eigen; **familiariteit**, f. de vertrouwelijkheid, gemeenzame omgang, naauwe kennis; **zich familiariséren**, zich vertrouwd of gemeenzaam maken, zich te veel vrijheid veroorlooven, zich met eene zaak naauw bekend maken; *familiariter*, vertrouwelijk, gemeenzaam; **familiāren**, pl., eig. huisvrienden, vertrouwden; kondschappers, spionnen, dienaars der inquisitie, ook bedienden eener universiteit enz. in Spanje; **familisten**, pl., eene godsdienstpartij in Engeland en Holland, die zich tot eene *familia caritātis* (liefdefamilie) vereenigde, omstreeks 1575 door Heinrich Niklas

uit Munster gesticht; *en famille*, fr. (spr. *ang famielj'*), in den huiselijken kring.

Famis, pl. Merc., smirnasche zijden stoffen, met goud doorwerkt.

Famn, eene zweedsche lengtemaat, de vadem, = 1,7814 ned. el.

Famulus, m. lat., een dienaar, oppasser, helper, inz. de dienaar eens geleerden, eens professors aan duitse hogescholen, z. v. a. *amanuensis*; **famulären** (lat. *famulāri*), dienen, dienst doen, oppassen; **famulānt**, m. een dienstdoende, knaap, dienaar; **famulatuur**, f. de dienst, oppassing, het hulpbetoon.

Fan, n. het sanskrit der boeddhisten in China.

Fanál, m. fr. (mid. lat. *fanarium*, it. *fanale*, v. h. gr. *phānós*, kaars, fakkel), een scheeps-, havenlantaarn; vuurtoren, vuurbaak, seinvuur op de kusten of aan den ingang der havens; oneig. een wegwijzer, gids.

Fanam, ook **fano**, **fanum**, port. *fanão*), eene gouden en zilveren munt van verschillende waarde in O. Indië.

Fanár, m. de wijk der Grieken in Constantinopel (zoo benoemd naar den daarstaanden vuurtoren; nw gr. *fanari*; vgl. **fanal**); **fanarióten**, pl., meest rijke griekse families in Constantinopel.

fanatiek (lat. *fanaticus*, a, um, v. *fanum*, tempel), dweepachtig. dweepziek, vol zotte inbeeldingen, uitzinnig; **fanaticus**, m. een dweeper, geestdrijver, overdreven ijveraar in godsdienstzaken, uitzinnige; **fanatiséren**, Neol., dweepachtige gevoelens inboezemen, fanatiek maken; **fanatismus**, n. de dweerprij, geloofsdweperij, buitensporige ijver voor geloof en meeningen.

Fancho, f. fr. (spr. *fangsjóng*), verklw. van **Francisca**: Fransje, als meisjesnaam.

Fandango, m. een spaansche volksdans, reeds bij **Plinius** vermeld, die in $\frac{3}{4}$ maat met castagnetten gedanst wordt.

Fandaróle, f. een luchtige, vlugge provençaalsche dans in $\frac{3}{8}$ maat.

Fanéga, f. eene graanmaat in Spanje en Portugal, schepel: in Spanje = 56,3 kop en verdeeld in 12 **celemines**, in Portugal = 54,263 kop en verdeeld in 4 **alquires**, 16 **quartos**, 32 **oitavas** en 128 **selemines**; **fanéga** of **fanegáda**, eene vlaktemaat in Spanje = 0,459 bunder.

Fanfare, f. fr. (spr. *fangfáar'*; waarsch. een klanknabootsend woord), een trompetstuk, vrolijk jagtstuk; het trompetgeschal bij het inhouden der ruitserij; ook geraas, groote ophel; **fanfaron**, m. (spr. *fangfaróng*), een pogcher, grootspreker, snorker, snoever, zwetser, windbuil, ijzerveater, opsnijder; **fanfaronnáde** of **fanfaronnerie**, f. pogcherij, grootspraak, snoeverij, zwetserij enz.; **fanfaronnéren**, opsnijden, pogchen, den gebraden haan spelen.

Fanfreliche, f. fr. (spr. *fangfr'liusz'*, v. *freliche*, een zijden kwastje), beuzelingen, strikken en kwikken, snorrepijperij.

fannisch papier, oud-egyptisch papier v. 10 oude duimen, = 0,26102 ned. el breed.

Fanny, vrouwenn.: eng. afkorting van **Francisca**.

Fano, **fanum**, z. **fanam**.

Fant, m. hoogd. (it. *fante*, waarsch. niet v. h. lat. *infant*, kind, maar v. h. oudd. *fundio*, *fendo*, voetganger, voetknecht; vgl. **infanterie**), een jong, winderig mensch, een zotte, nietsbeduidende windbuil; van daar het verklw. **fántchen** (spr. *fentchen*).

Fantasie, f. it. (*fantasia*; vgl. **phantasie**), Muz., een luimig spel voor de vuist, een willekeurig spel, eene soort van muzikale improvisatie; **fantaséren** (*s = z*), zonder noten, enkel willekeurig naar zijn gevoel en invallen voor de vuist spelen; **fantást**, z. **phantást**; **fantôme**, z. **phantôme**.

Fantasmagorie, z. **phantasmagorie**.

Fanti, pl. it., de klerken der kamer van koophandel te Venetië, schrijvers van het handelsgerecht; ook eene soort van deurwaarders.

Faquin, m. fr. (spr. *fakéng*; v. h. it. *facchino*, lastdrager), een houten man, eene pop, naar welke men in rijbanen met de lans stoot; een nietswaardige kerel, rekel, schoft, schobbejak; een onnoozele, ijdele gek; **faquine**, f. (spr. *fakien'*), een slecht, gemeen vrouwspersoon, eene slet enz.; **faquineriën**, pl. (spr. —*ki*—), schelmen- of schurkenstreken, laagheden; **faquinismus**, n. Neol., het karakter, het bestaan v. eenen hoogmoedigen zot.

Fara, m. (uit de talen v. d. Orinoco), het zuid-amerikaansche buideldier. z. **opossum**.

Faramieten, pl., eene muhamedansche secte, die de leerstellingen van **Ali** volgt.

Faramund, oudd. mansn. (v. *fara*, het geslacht), beschermer v. h. geslacht, familieschuts (vgl. **Edmund**).

Faratélla, f. een gewigt op het vasteland van O. Indië, = 0,8566 ned. pond.

Farce, f. fr. (spr. *fars'*; v. h. lat. *farce*, stoppen, vullen), 1) het vulsel, fijn gehakt en met beschuitskruid, kruidrij enz. vermengd vleesch tot vulsel; 2) eig. een gemengd of mengelstuk: een kluchtspel, grappig nastukje; malle kuur, swakerij, klucht, belagchelijke streek; **farceur**, m. een grappenmaker, koddige of drollige vent, hansworst; **farcéren**, vullen, met vulsel stoppen; **gefarceerd**, opgevuld, volgestopt, inz. van wild, visch enz., b. v. een gefarceerde snoek (en niet, gelijk men, zot genoeg, zoo dikwijls hoort: een gefarceerde snoek).

Farcel, **farcella**, **farazella**, f. een gewigt in Arabië van 2½ a 3 centenaars.

Fardage, f. fr. (spr. *fardáazj'*), Mar., rijshout, dat ter wering van de vochtigheid

in het ruim wordt gelegd; nuttelooze, hinderlijke voorwerpen, opperlast.

Farde, f. fr. Merc., eene baal Moka-koffij, wegende 37 livres of 18,1115 ned. ponden.

Fardel, n. hoogd. (it. *fardello*), een bundel, pak; in Opper-Duitschland ook eene maat voor ellestoffen.

fardéren, fr. (*farder*), blanketten, opsmukken, een schoon voorkomen geven; een' valschen glans of de appretuur aan lakens of stoffen geven; bemantelen, verbergen.

Farding, z. **farthing**.

Fardo, m. eene inhoudsmaat voor drooge waren in Spanje en te Goa, = 20 a 21 ned. ponden.

Farenteit, z. **gordiën** ond. **gordiaansche knoop**.

Fargot, **fargo**, m. in België en N. Frankrijk eene baal koopwaren van 1½ centenaar.

Faribólen, pl. fr., sprookjes, gekheden, vodderij, wisjewasjes, praatjes voor de vaak.

Farien, **farin** of **farin-suiker**, m. (v. h. lat. *farina*, meel), meel- of poedersuiker, keukensuiker, z. **moscovade**; **farineus**, melig; Pict., te dof, te mat van kleur.

Farinélla, f. nw lat., eene soort v. paddestoel of champignon.

Farinet, m. fr. (spr. *fariné*), de dobbelsteen, die slechts op eene der zes zijden oogen heeft.

Farm, n. eng. (z. v. a. het fr. *ferme*), eene pachthoeve, boerderij; **farmer**, m. een pachter, hoefpachter.

far niente, z. *dolce*; **faro**, z. **pharao-spel**.

farouche, fr. (spr. *faróesj*); v. h. lat. *ferox*), wild, schuw, schuchter, menschen-schuw; ruw, gestreng.

Farsáng (vgl. **parasange**), eene armenische milt, waarvan er 25 op eenen graad gaan.

Fárthing, m. eng. (ontst. uit *fourthing*, deeling in vierden), de kleinste eng. munt = $\frac{1}{4}$ penny (z. a.); oncig. iets onbeduidends, van zeer geringe waarde; **farthing-deal** (spr. —*diel*), of enkel **farthing**, **farundel**, het vierde gedeelte van een morgen of a cre, = 0,16125 bunder.

Fárthinggale, m. eng. (spr. —*gheel*; uit h. fr. *vertugade*, z. a.), hoepelrok der boerenvrouwen in Engeland.

Farundel, z. ond. **farthing**.

fas, n. lat., regt, billijkheid; *fas et nefas*, met regt en onregt of op allerlei wegen, door regtmatige en onregtmatige middelen.

Fasánt, m. (gr. *phasiānos*, lat. *phasiānus*, naar de rivier Phasis in Azië), een vogel v. het hoendergeslacht, wiens vleesch zeer geschat wordt, goud- en zilverfasant.

Fásces, pl. lat. (v. h. sing. *fascis*, in 't algemeen bundel), de strafbundels, een bundel roeden of stokken rondom eene uit-

stekende pijl gebonden, de pijlbundels, die als teeken van gezag door de lictores vóór de hooge overheidspersonen in het oude Rome gedragen werden.

Fasch, m. een stuk sterk zoollleder, ter lengte van 14 en ter breedte v. 7 palmen.

Fasching (spr. *fásjing*), in Opper-Duitschland, vastenavond, carnaval.

fascia, f. lat., een band, zwachtel; *fascia inversa*, f. Chir., het omgekeerde of omgeslagen windsel; *f. lata*, eig. de breede zwachtel; Anat., de breede dijsscheede, een pezig vlies, dat de spieren van de bovendien omgeeft; *f. stellata*, Chir., sterverband; *fascia triangulāris ad oculos*, het driehoekig oogverband; **fasciātie**, f. de inbinding of inwikkeling in zwachtels of windsels.

Fascikel, m. lat. (*fasciculus*, verklw. v. *fascis*), een bundel, bos, pakje, eene verzameling enz.; vgl. **convoluut**; **fasciculéren**, in bundels of bossen bijeen doen, opbossen, tot pakken binden.

fascinéren, lat. (*fascināre*), betooveren, begoochelen, beheksen; verblinden; **fasciātie**, f. de zoogenaamde beheksing, betoovering; verblindings, misleiding; **Fascinus**, m. eene romeinsche godheid, die tegen betoovering en hekserij beschermde.

Fascines, fr. (it. *fascina*, v. h. lat. *fascis*, bundel), rijshout, takkbossen, mutsaards, die bij waterwerken, bij den bouw v. veldschansen, batterijen enz., ook bij belegeringen, om de grachten voor de vesting tot het stormloopen te vullen, gebruikt worden.

fascis, m. lat., z. boven bij **fascies**; *fascis major*, m. lat., eene baal; *fascis minor*, een riem papier.

Fascole, z. **phaseole**.

Fashion, eng. (spr. *fészun*; v. h. fr. *façon*), dragt, mode, trant, snede, levenswijz; rang, stand, staat; **fashionable** (spr. *fészunnebel*), naar de mode, modisch, beschaafd, verlijnd, deftig, fatsoenlijk, naar de wereld; een **fashionable**, een man van lijne beschaving, naar de wereld; modegek, pronkertje, in de laatste betekenis ook **fashionist** en **fashionmonger**.

Fassie, z. ond. **fateren**.

Faste, m. fr. (v. h. lat. *fastus*, trots, praal), de pronk, praal, zwier, pracht, hoovaardij, **fastueus** (fr. *fastueux*, lat. *fastuosus*), pralend, pronkend, zwierig, prachtlievend, hoovaardig, hoogdravend; *fastuoso*, it. Muz., prachtig, plegtstatig, verheven.

Fasti of **fasten**, pl. lat. (eig. de lijst der regtsdagen, *dies fasti*), kalender of tijdwijzer, kalender der feesten; jaarboeken, tijdboeken; *fasti majores*, marmere tafelen, op het kapitol te Rome geplaatst, en waarop de namen der consuls, dictators en andere regeringspersonen, gelijk ook de merkwaardigste gebeurtenissen werden ge-

griffeld; *fasti minōres*, een feestkalender van den pontifex.

fastidieus, lat. (*fastidiōsus*, *a*, *um*), van *fastidium*, trotsche versmading, walging), langwijdig, verdrietig, lastig, walgelijk.

fastōso, **fastueus**, z. ond. **faste**.

Fat, m. fr. (v. h. lat. *fatius*, *laf*, smakeloos), iemand, vol ingenomenheid met zich-zelfen, die bij vrouwen veel meent te gelden of wiens opschik uiterst gezocht is, een ingebeelde zot, gekke, pronker-tje, lafbek; als adject. (ook wel **fattig** of zelfs **fatterig**), gek, ingebeeld, laf, onbeschaamd; **fatuiteit**, f. lat. (*fatuitas*), lafheid, zothed, ongerijmdheid als gevolg van verwaandheid.

Fata, pl. van **fatum** (z. a.); **fataal**, **fatalismus**, enz., z. ook ond. **fatalism**.

Fata-Morgána, f. it., luchtspiegeling, eene soort van gezichtsbedrog, waardoor men in de verte of aan den hemel als achtergrond, bij helder, warm en stil weder, beelden van allerlei voorwerpen, als schepen, torens, kasteelen enz. bespeurt, die zich toch inderdaad niet daar bevinden, maar een gevolg zijn eener bijzondere soort van straalbreking, bij welke een temperatuur-verschil van digt op elkander liggende luchtlagen van veel invloed schijnt. De gunstige oorden voor die luchtspiegeling, welke het bijgeloof voor het werk der *Fata* of toovergodin *Morgána* houdt, zijn de kusten der siciliaansche zeeëngte, de groote zandvlakten van Perzië, Neder-Egypte enz.

fatigēren, lat. (*fatigāre*) of **fatiguēren**, fr. (*fatiguer*), vermoeijen, afmatten, uitputten, lastig vallen; uitmergelen (een akker); Pict. & Sculp., al te gekunsteld, te angstig bewerken, zoodat de losheid en frischheid verloren gaat; **fatigant**, vermoeijend, afmattend; langwijdig, vervelend; **fatigatie**, f. de vermoeijenis; **fatigue**, f. fr. (spr. *fatiegk*), de vermoeijenis, vermoeidheid, de afmattende inspanning.

Fatime, arab. vrouwenn.: de kinderspenende (zamengetrokken *Fatime*); **fatimieten**, pl., de naam eener arabische dynastie, die door Mahadie Obaidallah (910—934) werd gegroundvest en omstreeks twee eeuwen in Egypte heeft geheerscht.

fatēren, lat. (*fatēri*), bekennen, belijden; **fassie**, f. nw lat., de bekentenis, aangifte, inz. de aangifte van vermogen of inkomsten.

Fathom, m. de eng. vadem, = 6 eng. voeten of ongeveer 1,83 ned. el.

Fatsoen, z. **façon**.

fattig, z. ond. **fat**; **fattura**, it., z. v. a. **factuur**; **Fatua**, z. **Fauna** ond. **Faunus**; **fatuiteit**, z. ond. **fat**.

Fatum, n. lat., het noodlot; Myth., een zoon v. den Erebus en den Nacht; de blinde, onvermijdelijke voorbeschikking der gebeurtenissen zonder grond en doel, het lot, de bestemming; pl. **fata**, lotgevallen; **fataal** (lat. *fatālis*), door het noodlot beschikt; noodlottig, onheilbrengend, verderfelijk, onvermijdelijk; leelijk, netelig, treurig, heilloos, onzalig; walgelijk of onuitstaanbaar; **fatalismus**, n. het geloof aan de leer van een onvermijdelijk noodlot, de noodlotsleer, inz. Theol., de leer van de onbepaalde voorbeschikking tot zaligheid of verdoemenis, vgl. **prædestinatie**; **fatalist**, m. een aanhanger van die leer, een noodlotsleer, vriend der voorbeschikking; **fataliteit**, f. het onvermijdelijk noodlot, een ongeluk, eene wederwaardigheid, een ramspoed; noodlottig voorval.

Fatuus, m., z. **Faunus**.

Faubourg, m. fr. (spr. *foboer*); ontst. uit *fors-bourg*, v. h. lat. *foris*, buiten, en *burg*, mid. lat. *burgus*, de voorstad.

Faucon, z. **falcona**.

faulilēren, fr. *fauliler* (spr. *fo—*), rijgen, met zeer wijde steken naaijen; kennissen aanknoopen, verbindtenissen aangaan.

Faunen, pl. lat. (*fauni*), rom. Myth., veld- of boschgoden met hoornen, bokkepoeten en staart, voorgesteld als laagzinnelijke, ontuchtige, geile wezens; zij waren nochtans minder leelijk dan de satyrs (z. a.); **fauna**, f. de dierenbeschrijving of eene vermelding van al de dieren, die in een bijzonder land of oord inheemsch zijn; **faunesk** of **faunisch**, naar een' boschgod gelijkend, grof, ruw, plomp, zinnelijk, ontuchtig, geil.

Faunus of **Fatius**, 3de koning van Italië; hij voerde den landbouw en de vereering der goden bij zijne onderdanen in; huwde met zijne zuster **Fauna** of **Fatua**, en werd met haar door de Romeinen onder de godheden geplaatst. *Fauna* werd als *bona dea* (goede godin) vereerd, en zoo met *Cybele* verward, die mede dien bijnaam droeg.

Fausse-alarne, f. fr. (spr. *foos'—*; v. *fauz*, *fausse*, valsch.) Mil., een loos of valsch alarm, onnoodige wapenkreet; **fausse-attaque**, f. (spr. *foos' attāk'*), een schijnaanval; **fausse-braie**, f. (spr. *—brè'*), Fort., de onderwal, benedenwal; voorgrond of terras van een slot; **fausse-clef**, m. (spr. *—klee*), de valsche sleutel, looper, keizer; **fausse-couche** (spr. *—koesj'*), eene miskraam, te vroege geboorte; **fausse-fenêtre**, f. een blind venster; **fausse-queue**, f. (spr. *—keu'*), een onzuivere stoot, misstoot op het biljart.

faussēren, f. (*fausser*; spr. *foos—*), verbuigen, krommen, b. v. tot eene

kling; verdraaijen, b. v. eenen sleutel; uit de rigting of de rechte lijn geraken.

Fausset, z. **fauset**.

Faust en **Faustijn**, lat. (v. *faustus*, gelukkig), mansn.: de gelukkige; vr. **Faustine**.

Faute, f. fr. (spr. *foot*'), fout, feil, gebrek, mislag, verzie; *faute de mieux* (spr. — *mjeu*), bij gebrek van beter; *sans faute* (spr. *sang* —), zonder fout, ongetwijfeld, voorzeker, vast.

Fauteuil, m. fr. (spr. *footuil*'), v. h. mid. lat. *faldistorium*, z. a.), een armstoel, leuningstoel, de ceezetel.

faux, fr. (spr. *foo*; v. h. lat. *falsus*, a, um), valsch, onecht, onwaar; **faux-argent** (spr. *foozarzjäng*), kattenzilver; **faux-bourdon**, z. *falso bordone*; **faux-brillant**, m. (spr. *foobrieljäng*), een onechte of valsche edelsteen; in 't algemeen valsche glans, bedriegelijke schijn, klatergoud, schijnverdienste, valsche welsprekendheid enz.; **faux-coup**, m. (spr. *fookoe*), een misstoot, mislag; **faux-feu**, Mar., blikvuren, een nachtelijk scheepssein met buskruid; ook het afbranden v. h. pankruid; **faux-frais** (spr. *foofré*), kleine onkosten, bijuitgaven; **faux-fuyant**, m. (spr. *foofwi-jäng*), eene uitvlugt, een valsch voorwendsel; **faux-jour**, n. (spr. *foozjoer*), valsch licht, verkeerde lichtgeving aan schilderijen; vallicht; **faux-pas**, m. (spr. *foopá*), een misstap; **faux-semblant**, n. (spr. *foosangbläng*), valsche schijn, misleiding, verblinding; **faux-titre**, m. Typ., de verkorte titel op het schutblad.

Fautor, m. lat. (v. *favere*, gunnen), fr. **fauteur**, een begunstiger, beschermer, bevorderaar, schutsheer, patroon; **faueur**, f. fr. (v. h. lat. *favor*), gunst, genegenheid, gunstbetuiging, begunstiging, voorshot, beschutting, welwillendheid, goedheid, zachtheid, genade, vergeving, beleefdheid; *à la faveur*, onder begunstiging, onder de bescherming, met hulpe van; *en faveur* (spr. *ang*—), ten gunste, ten behoeve, ten voordeele; in trek, begeerd (van waren, effecten enz.); *par faveur*, uit gunst of beleefdheid; **favours**, pl., gunstbetooningen; ook eene soort van smal zijden lint; **faveur-dagen**, Merc., nazigt-dagen, wisseluitstel, z. **respijt-dagen**; **favoräbel**, lat. (*favorabilis*, e), gunstig, genegen, voordeelig; **favoriséren** (s = z), begunstigen, gunstig, genegen zijn; **favoriet**, m. (it. *favorito*, fr. *favori*), een gunsteling, lieveling, in zamenst. b. v. favorietpaard, favorietspijs enz., het geliefde paard, de lievelingsspijs enz.; **favorite**, f. de gunsteling, begunstigde, geliefde, b. v. sultane favorite, diegene onder de vrouwen des sultans, die hij gerekend wordt de meeste liefde toe te dragen en die hem den vermoedelij-

ken erfgenaam des troons heeft gebaard; ook de naam van vele aanzienlijke landhuizen; N. H., het geelsnavelig waterhoen van Cayenne; zeker openbaar rijtuig te Parijs; de **favorite** (*couleur*) in het kaartspel: de kleur of de soort der kaart, die gekeerd is en den voorrang boven de andere heeft, de beste, de kleur; **favorieten**, pl., de bakkebaarden; **favorietje**, zeker mode-krulletje aan den hoofdtooi der dames; **favoritismus**, n. Neol., het stelsel of het misbruik van het bevoornden der gunstelingen.

Favonius, m. lat., de westewind, de zephyr der Romeinen.

favorabel, **favorite**, enz., z. ond. **fautor**.

Favosieten, pl. nw lat. (v. h. lat. *favus*, honigraat), eene celvormige koraalversteening.

fax et tuba, f. lat., eig. fakkel en trompet; de aanvoerder, aanlegger, radraaijer, belhamel, hoofdpersoon.

Fayence of **faïence**, n. fr. (spr. *fa-jängs'*) ook **majolica**, f. eene soort van plateel- of aardewerk, onecht of halfporselein, halfgoed, zoo geheeten naar de plaats der uitvinding Faenza in Italië; v. a. echter naar het vlek Fayence bij Frejus in Zuid-Frankrijk.

Fazênta, f. in Portugal de naam van het departement der tollën en inkomsten, en van het proviandwezen te water en te land.

febris, f. lat., de koorts; *febris maligna*, eene kwaadaardige, heete koorts; *f. quartana*, eene derdendaagsche koorts; *f. quotidiana*, eene alledaagsche koorts; *f. tertiana*, eene anderdaagsche koorts; **febricitären** (lat. *febricitare*), met de koorts behebt zijn, de koorts hebben, aan de koorts loopen; **febricitant**, m. een koortslidjer; **febrifugium**, n. het afnemen, wijken, ophouden der koorts; *febrifugia*, pl., koortsverdrivende, koortsgenezende middelen; **febriel** of **febrilisch**, nw lat., koortsachtig, koortsaardig.

Februarij, m. lat. (*februarius*), de tweede maand des jaars sprokkelmaand. De latijnsche benaming leidt men af van de *februalia* of reinigingsfeesten, die in deze maand (de laatste van het romeinsche jaar) gevierd werden, en hunnen naam droegen naar den god Febrüus (van *februare*, reinigen), wien deze maand geheiligd was; de nederduitsche naam zegt zooveel als spruitkoolmaand.

feces, z. *faeces*.

Feciales, l. *fetiales* (z. a.).

fecit, lat., of afgekort *fec.*, hij heeft het gemaakt (op kunstwerken).

feculent en **feculentie**, z. **faeculent** enz. ond. **faeces**.

Fecunderen, **fecundatie** enz., z. **foecunderen**.

Federaal, federalismus enz., z. **foederaal** enz.

Fee, f. (fr. *fée*; it. en sp. *fata*; oudd. *fei*, *feie*; v. h. lat. *fata*, eene waarzegster, of v. h. celtisch *faer*, van daar eng. *fairy*), naar het volksgeloof, inz. der celtische en romanische landen: bovenmenselijke, vrouwelijke wezens. die waarzegsters en tooveressen zijn, doch eene beperkte magt hebben, deels schoon gevormd en goed, deels leelijk en boos zijn; eene toovergodin; **fëerie**, f. fr., de tooverkunst, betoovering.

fee, n. eng. (spr. *fie*; z. v. a. *feudum*, z. a.), leen, cyns, belooning, fooi.

Feinam, m. eene munt te Suratte, omtrent = 2½ cent.

Feinte, f. fr. (spr. *fèngt'*), de veinzerij, list, looze streek, vond, uitvlugt; een misleidende stoot bij het schermen, **fi nt** (z. a.).

Felicitas, enz., z. ond. **Felix**.

Felippo, z. **Filippo**.

Felix, lat. mansn.: de gelukkige; *felicititer*, gelukkig, ook heil u! geluk er meê! en z. v. a. **bravo**; *felix meritis*, gelukkig door verdienste, de zinspreuk eener aanzienlijke maatschappij van beoefenaars en beminnaars der wetenschappen en kunsten te Amsterdam; **Felicitas**, f. de vergode gelukzaligheid bij de oude Romeinen; **felicitèren**, geluk wenschen; **felicitatie**, f. de gelukwensching, heilwensch, zegenwensch.

Fellah, m. arab. (v. *falah*, ploegen), landbouwer, landbouwdrijvend Arabier.

Felloplastiek, z. **phelloplastiek**.

Fellow, m. eng. (spr. *fellou*; ijsl. *felag*, deensch *fälle*), gezel, genoot, makker, kameraad; ambtgenoot, medelid, inz. medelid van eene inrigting voor hooger onderwijs, van een collegie in Engeland.

Feloek, f. (fr. *felouque*, it. *felucca*; v. h. arab. *felukah*, v. *fulk*, schip), een snelschip, een klein sloepvormig vaartuig zonder verdek, met zeilen en riemen, voor de kustvaart, inz. in de Middellandsche zee.

Felonie, f. (fr. *felonie*, mid. lat. *felonia*, v. *felo*, een trouwelooze, opstandeling; fr. *felon*; vgl. ook *filou*; waarsch. uitgegaan v. h. deutsche *fehlen*, *feilen*), de schending der leenpligten van eenen vasal jegens zijnen leenheer of ook omgekeerd, leenmisdaad, leenpligtschending; trouwbreuk jegens de overheid; in Engeland iedere doodmisdaad.

Felour, eene noord-afrikaansche koperen munt, omtrent = ½ cent.

Fels, eene koperen munt te Marocco, omtrent = 2½ cent.

Felp, z. **fulp**.

feminijn, lat. (*femininus*, a, um, van *femina*, vrouw, vrouwelijk; een **femini-**

num, n. een vrouwelijk woord; *genèris feminini*, van het vrouwelijk geslacht; **feminisèren**, barb. lat., vrouwelijk of verwijfd maken.

femme de chambre, f. fr. (spr. *faam' de sjàngbr'*), kamenier; *femme de charge* (spr. — *sjärz'*), huishoudster.

femoraal, lat. (v. *femur*, dij), wat het dijbeen betreft, tot de heupen behoort.

Fencibles, pl. eng. (spr. *fènsib'ls*), van *to fence*, beschutten, verdedigen), kustbewaarders, strandverdedigers.

Fenegriek, n. (lat. *foenum graecum*), eig. grieksch hooi, een sterk riekend medicinaal kruid, dat wel als huismiddel gebruikt wordt.

Fenetrage, f. fr. (spr. — *tráazj'*, van *fenêtre*, venster), het vensterwerk, de gezamentlijke vensters van een gebouw.

feodaal, feodaliteit, enz. fr., voor **feudaal** enz., z. **feudum**.

Féodor, russ. mansn., z. v. a. **Theodoor**; **Feodosia**, z. v. a. **Theodosia**.

Ferandine, z. **Ferrandine**.

Ferdinand, mansn., oorspr. sp. **Fernando**, ontstaan uit het oudd. **Herman**, z. **Herman**.

Ferding, ook **ferd**, **ferto**, **ferton**, op vele plaatsen van Duitschland en ook hier en daar in Rusland de naam eener munt, die het vierde gedeelte eener andere is; vgl. **farthing**.

Ferédsche, f. arab., een turksch overkleed, naar onze kamerjaponnen gelijkende.

Ferjèn, pl. lat. (*feriae*), feestdagen, vrije dagen, rustdagen, dagen van ontspanning; *feriae caniculares*, vrije honds-dagen, honds-dagen-rusttijd.

Ferjo, in de zegswijzen: **iemand in ferjo overtuigen**, d. i. hem eene dragt slagen toedienen, aflossen (met iron. zinspeling op het lat. *ferire*, slaan, en *ferio*, een verouderd scholastiek woord, dat zekere soort van sluitreden aanduidde).

Ferlét, n. een werktuig der papiermakers en boekdrukkers in den vorm eener T, om er het papier mede op te hangen.

Ferlin, m. fr. (spr. *ferlèng*), eene zeldzame oude fr. munt v. omtrent ¼ denier; **ferlin** of **fellin**, n. eene zekere engelsche wollenstof.

Ferlino, m. in Italië het 1/17 gedeelte van een pond.

ferm, fr. *ferme*, v. h. lat. *firmus*, a, um), vast, onbewegelijk, sterk, standvastig, mannelijk, ferm; *ferma*, ook *fermata*, of *fermate*, f. it. Muz., een aanhouder, het aanhouden of de stilstand v. het gezang of spel op éenen toon; **fermeté**, **fermeteit**, f. fr., de vastheid, standvastigheid, degelijkheid, kracht; *con fermezza*, it. Muz., met kracht en stoutheid.

Ferman, minder goed **firman**, m. perz., bevel; inz. een schriftelijk bevel des turkschen keizers, keizerlijke verlofbrief (patent); pas, aanstelling enz.; ook in O. Indië de schriftelijke vergunning aan vreemde kooplieden om handel te drijven, handelspas.

Ferme, f. fr. (v. h. lat. *firma*, dewijl zij aanvankelijk met muren als bevestigd [**ferm**] waren), de boerderij, pachthoeve, meijerij, het landgoed; de pacht, verpachting; **fermier**, m. (spr. *fermjé*), een pachter; **fermier général** (spr. — *zjenerál*), een opperpachter, benaming van hen, die welcer de inkomsten (*fermes*) des konings van Frankrijk in pacht hadden; **fermage**, f. (spr. *fermáazj*), het pachtgeld, de pacht.

Fermént, n. lat. (*fermentum*, v. *fervere*, opbruisen, gisten), het gest- of gist-middel, de geststof, het gestdeeg, zuurdeeg, de gest; **fermentum morbi**, n. de ziektestof; *f. ventriculi*, het maagsap; **fermentéren** (lat. *fermentare*), in gesting brengen; gesten, in gesting geraken; **fermentábel**, nw lat., voor gesting vatbaar; **fermentátie**, f. de gesting, het gesten; oneig. de groote gemoedsbeweging, de volkswolging, het oproer; **fermentatíef**, gesting verwekkend, bevorderend.

Fermeté, **fermeteit**, z. ond. **ferm**.

Ferموir, n. fr. (spr. — *moár*, v. *fermer*, sluiten), boekenhaak of slot, z.v.a. **clausuur**; de sluthaak in plaats van eene gesp; ook eene soort van heitel.

Fernambuk, n. (naar de landstreek en stad Fernambuco of Pernambuco in Brazilië) of **braziliehout**, eene voortreffelijke, zware, zeer harde houtsoort uit Brazilië in Z. Amerika, van roodachtig gele kleur; zij wordt inz. tot verwstof en rooden inkt gebruikt.

feroce, it. (spr. *feróotsje*; v. h. lat. *ferox*), Muz., wild, onstuimig; **ferociteit**, f. lat. (*ferocitas*), de wildheid, woestheid, grimmigheid; onmenselijkheid, wreedheid.

Feróle, f. Bot., een groote boom van Guiana, die het **feroë-**, **gesatineerd** of **atlashout** oplevert, dat eene schoone roode, met geel gevlamde kleur heeft, de atlasboom.

Feronía, f. rom. Myth., eene oorspr. sabinische godheid van duistere beteekenis; men houdt haar voor de godin der boomvruchten, boomwekerijen en lustwaranden; v. a. de godin der vrijgelatene slaven.

Ferráde, f. fr., brandteeken, het merk, dat den stier in de zuidelijke landen met een gloeiend ijzer wordt opgedrukt.

Ferrage, f. fr. (spr. *ferráazj*), het loon der muntstempelsnijders; ook dat der lakenplombceerders; het boeijen der misdadigers; het beslaan der paarden.

Ferraille, f. fr. (spr. — *rálj*), oud ijzer, oudroest.

Ferrandíne, f. fr. Merc., eene soort v. half zijden stof, welker inslag uit wol, katoen enz. bestaat.

Ferronnière, f. fr. (een metalen voorhoofdband, dames-hoofdsieraad van paarden, edelgesteenten, goud enz. (eig. ijzerkoopters; zoo geheeten naar de schoone vrouw eens ijzerkoopters *la belle ferronnière*, die in 1538 de minnares van koning Frans I was).

ferrugineus, nw lat. (v. *ferrūgo*, ijzerroest), ijzerhoudend, ijzerachtig.

Ferruminátie, f. lat., het aaneenwelen van het ijzer; de verbinding van twee stukken metaal zonder een derde als soldeer te gebruiken.

fertiel, lat. (*fertilis*), vruchtbaar, winstgevend; **fertiliteit**, f. (*fertilitas*), de vruchtbaarheid, weligheid; **fertiliseren** (*s = z*), barb. lat., vruchtbaar maken, bevruchten; bezwangeren.

Ferto, **fer-ton**, z. **ferding**.

fervént, lat. (*fervens*, v. *fervere*, bruisen, gloeijen), ijverig, vurig, blakend; hitsig, heet; **fervescéren**, verhitten, ontgloeijen, toornig worden, blaken; **fervor**, m. lat., of **ferveur**, f. fr., de ijver, inz. bij zaken van godsvrucht, bij het gebed enz., innige vrome aandrift; hitte, gloed; **fervidor**, z. **thermidor**.

Fes, z. **fez**.

Fescenninen, pl., of **fescennijnsche gedichten**, lat. (*fescennini*, scil. *versus*, naar eene oude stad Fescennia in Etrurië), eene soort v. oud-rom. schimp- of spotverzen, vol plumpe aardigheden en onzedelijke uitdrukkingen, die bij wijze van zamenspraak door twee personen werden opgezegd; oneig. wulpsche brui- loftgedichten.

Festiloog, m. lat.-gr., eene feestelijst, lijst der heiligdagen.

Festin, n. fr. (spr. *festèng*), het feest, gastmaal, eeremaal, de vreugdedisch, smulpartij, het festijn; **festíno**, m. it., een italiaansch gemaskerd bal, eene avondvermomming; ook z. v. a. **soirée**.

festina lente! lat., haast u langzaam! spoed u met bedachtzaamheid! **festinátie**, f. de ijlvvaardigheid, spoed, gezwindheid.

festíef, lat. (*festivus*), feestelijk; *festivo* of *con festività*, it. Muz., feestelijk, met plegtigheid; **festiviteit**, f. feestelijkheid, plegtigheid, vreugdefeest.

Feston, m. fr. (spr. *festòng*); van het lat. *festum*, dus oorspr. een feestelijke tooi?), **festoen**, een loof- of lofwerk van bloemen. een opgehangen slingersnoer van loof, vruchten en bloemen enz.; bloemtwijgen; **festonnéren**, met bloem- en loofwerk versieren, omzoomen, behangen.

Fête, f. fr. (v. h. lat. *festum*), een feest, feestdag, vierdag, verjaardag, naamdag, gastmaal enz., z. **festin**; **fête-Dieu**, d. i. eig. Godsfeest: de sacramentsdag; **fêteren** (fr. *fêter*), vieren, feestdag houden; **iemand fêteren**, hem hoogelijk eren, wel ontvangen, feestelijk onthalen, vleijen.

Fetfah, l. **fetwa** (z. a.).

Fetiales, pl., priesters in het oude Rome, die een collegie van 20 personen uitmaakten, en wier voornaamste taak was den oorlog te verklaren, over den vrede te onderhandelen, geschillen met of tusschen de bondgenooten te beslissen enz., veldpriesters, herauten van vrede en oorlog.

Fetisch of **fetische**, m. (v. h. port. *feitico*, tooverij; ook: opzettelijk, door kunst gemaakt, lat. *factitius*, dus van *facere*?) een afgod, een of ander zinnelijk voorwerp der afgodische vereering bij de negers in Guinea enz.; ook een toovermiddel; **fetischmus**, n. de fetischdienst, de vereering van zoodanige voorwerpen.

Fettich, m. eene munt van zeer geringe waarde in vele aziatische landen; er gaan er 500 à 600 in eenen gulden.

Fetus, z. **fœtus**.

Fetwa, m. arab., eene regterlijke uitspraak of schriftelijk bescheid v. d. turk. mufti over eene betwiste zaak; ook de bekrachtiging van een vonnis door den grootvizier, zonder welke geene misdaad met den dood kan gestraft worden; **fetwa-emini**, m. (v. h. arab. *enim*, opziener), de geheimraad of helper v. d. mufti.

Feu, m. fr., vuur; *feu d'artifice*, kunstvuur, vuurwerk; *feu volage* (spr. — *woláazj*); Med., een roosachtig uitslag in het gelaat der kinderen.

Feudum, n. mid. lat. (v. duitschen oorsprong; waarsch. v. h. oudd. *vehu*, angels. *feo*, d. i. oorspr. bezitting, dus geld, cijns, en *ôd*, d. i. goed, eigendom; van daar *feh-ôd*, eig. cijnsgoed, in tegenst. met *al-ôd*, z. **allodium**), een leen, leengoed; pl. **feuda**, inz. de verzameling der longobardische leenregten; *feudum aedificii*, een leen, waarvan het voorwerp een gebouw is; *feudum antiquum*, een oud stamleen; *f. aulicum*, een hofleen; *f. castaldiae* of *guastaldiae*, ambachtsleen; *f. castrénsi*, burgleen; *f. censuále*, cijnsleen; *f. collaterále*, een leen v. zijverwantschap; *f. commüne*, een gemeenschappelijk leen; *f. culinäre*, een keukenleen; *f. datum*, een gegeven leen; *f. de camera*, een leen of jaarlijksch inkomen uit de kamer; *f. de cavea*, leen uit den kelder; *f. devolütum*, een vervallen en ingetrokken leen; *f. domesticum*, een stamleen; *f. ecclesiasticum*, een geestelijk of kerkelijk leen; *f. extra cortem*, een buiten het gebied van den landheer gelegen leen; *f. femininum*, een vrouwenleen; *f. francum*, een vrij leen, eereleen; *f. gentile*, een

stamleen; *f. habitatiõnis*, een leen, welks voorwerp een woningsregt is; *f. hereditarium*, een erfleen; *f. ignobile* of *plebëjum*, een onadellijk, burgerlijk of boerenleen; *f. intra cortem*, een binnen het gebied van den landheer gelegen leen; *f. masculinum*, een mannelijk of mansleen; *f. mixtum*, een gemengd leen, waarin bij gebreke van mannelijke erfgenamen ook vrouwen tot de erfopvolging werden toegelaten; *f. nobile*, een adellijk of ridderleen, riddergoed; *f. novum*, een nieuw leen; *f. oblatum*, een leen, door overdracht des oppereigendoms ontstaan; *f. officii*, een ambachtsleen; *f. oppignoratum*, een verpand leen; *f. plebëjum*, z. *f. ignobile*; *f. rusticum*, een boerenleen; *f. seculäre*, een vorsten of vaanleen; *f. urbänum*, een burgerleen; *f. venaticum*, een leenregt op eene jagt; *f. vetus*, z. *f. antiquum*; *f. vivum*, een levend leen, d. i. zulk een, waarop de bruiker leven of zich ophouden moet; — *feudi acquisitio*, f. de verwerving van een leen; *f. alinatio*, f. de vervreemding van een leen; *f. amissio*, f. het verlies eens leens; *f. privatio*, f. de ontzetting uit een leen; — **feudaal**, een leen, het leenstelsel of het leenregt betreffende, leenroerig; *curia feudälis*, een leengereggt, leenhof; *feudälis successio*, f. de leensopvolging; *feudäle judicium*, n. een leengereggt; *feudalia*, pl., leenzaken; **feudaalregt**, leenregt; **feudaal systeem**, het leenstelsel; **feudalist** of **feudist**, m. een leeraar of kenner van het leenregt; **feudalismus**, n. het leenstelsel en de verkleefdheid daaraan, het voorstaan daarvan; **feudalistisch**, het leenstelsel betreffende, of in de verkleefdheid daaraan gegrond; **feudaliteit**, f. de leenverhouding, des leenheers regt en leenmans pligt; *feudatarius*, m. een leenman, beleeende, vasal.

Feuille, f. fr. (spr. *fuily'*), blad; **feuille de route**, f. (spr. — *d'roet'*). Mil., een marschbrief, de marschaanwijzing; *feuillemorte*, bruingeel, donkergeel als verwelkt loof; **feuillage**, f. (spr. *fuilyáazj'*), loof, loofwerk, inz. gesneden of geschilderd loof; **feuillanten**, pl. (fr. *feuillants*, eig. blad-dragers, naar een' tak met bladen, dien zij in den arm droegen), eene voormalige fr. monnikenorde van den strengen regel van St. Bernard; ook eene club van gematigde mannen in de fr. revolutie, die hare vergaderplaats in het klooster dier monniken had; **feuillantine**, f. eene benedictijner non; ook eene soort van gebak, boterkoekje; **feuilletéren**, bladeren, doorbladeren nalslaan; **feuilleton**, m. een klein blad, blaadje; ook dat gedeelte van een dagblad, hetwelk de critiek der letterkundige werken, der tooneelstukken enz. bevat; **feuillette**, f. een fr. wijvat, bourgognervat, houdende ongeveer $\frac{1}{2}$ ton of mud, = 134,064 ned. kan.

Fexen, pl., naam der *cretins* (z. a.) in het Salzburgsche.

Fez of **Fes**, m. of n. turk., een donker-rood wollen mutsje, sedert 1826 als algemeene militaire dragt in Turkije ingevoerd (naar de stad Fez in Afrika, waar deze mutsen oorspr. gemaakt werden).

fi, fr., foci! lij! *fi donc* (spr. —*dóng*), foci, foci!

Fiacre, m. fr., een huurkoetsier; eene huurkoets, een tweespan, dat op pleinen en straten van groote steden in menigte gereed staat (zoo geheten naar den schotschen heilige *Fiacre*, daar de Franschman *Sauvage*, die in 1650 te Parijs het privilege ter daarstelling van openlijke rijtuigen kreeg, in een huis woonde, waar de heilige *Fiacre* uithing).

Fiasco, m. it. (pl. *fiaschi*, spr. *fiáski*), eene flesch; eene vochtmaat in Florence, = $\frac{1}{20}$ barile wijn of 2,2792 ned. kan; ook = $\frac{1}{18}$ barile olie of 2,089 ned. kan; **fiasco maken**, z. v. a. **bankroet maken**; oneig. mishagen, uitgefloten worden (van een tooneelstuk, een' tooneelspeler).

fiat, lat., het geschiede! of toegestaan! bevilligd, verleend! *fiat applicatio*, men make de toepassing; *fiat justitia et percat mundus*, de gerechtigheid worde uitgeoefend, al zou de wereld daarbij vergaan! *fiat lege artio* of *fiat secundum artem*, ook afgekort: *f. l. a.* of *f. s. a.*, Med., naar het voorschrift der kunst te bereiden; *fiat mixtura*, afgekort *F. M.*, de menging geschiede! het worde gemengd!

Fibel, f. hoogd. (uit het gr. *biblos*, boek, ontstaan), een abecceboek.

fibra, f. lat., de vezel; **fibrillen**, pl. nw lat. Anat., zeer kleine vezeltjes; **fibreus**, vezelig; **fibrine**, f. Chem., de vezelstof, eene witachtige, smaak- en kleurlooze stof, die de spiervezel uitmaakt; **fibrolith**, m. lat.-gr., de vezelsteen, een witachtig graauwe steen uit het leemgeslacht.

Fibula, f. lat., gesp, haak, kram; **fibulatie**, f., z. **infibulatie**.

Ficelle, f. fr., het bindgaren; **ficelléren**, met bindgaren zamen binden, omwinden, omwikkelen.

fichéren, fr. (*ficher*, spr. *fiesj*—). Mil., boren, inboren, inheijen; *feu fichant* (spr. —*fiesjáng*), Fort., inborend vuur, strijckvuur, waarbij de kogel de voorzijde van het naaste bastion tref; **fiche**, f. (spr. *fiesj'*), Mil., een paal ter afsteking der legerplaats; een speelteken, speelmerk, beentje; het pennetjen, waarmede men zijne winst in het tiktakspel aanteekent, ook **fichet**, m. (spr. *fiesjè*).

Fichu, m. fr. (spr. *fiesjü*), een driehoekig vrouwenhalsdoekje, misschien om zijne kleinte zoo genoemd (naar het adject. *fichu*, nietig, gering).

Fictie, f. lat. (*fictio*, vgl. *fingeren*), de

verdichting, vinding; het verdichtsel; de onwaarheid, leugen; het voorgeven, voorwendsel; Jur., de aanneming van het niet gebeurde als ware het gebeurd, de onderstelling van een geval (*fictio juris*).

Fictilien, pl. lat. (*fictilia*), aardewerk, plateelwerk, pottelbakkerswaren; **fictile**, een potje, inz. bij apothekers, van daar op recepten: *detur cum fictili*, afgekort *d. c. fict.*, het worde in een potje gegeven!

ficus, f. de vijgenboom, de vijg en de gansche daartoe behorende plantensoort; ook Med., de vijgwrat, zeker vleeschachtig nitwas van verschillende hoedanigheid, meestal venerisch van aard; *ficus indica*, f. de banaanboom; *ficus religiosa*, f. lat., de heilige vijgenboom der Indiërs, pagodenboom.

Fidálgó, m., pl. **fidálgos**, port., of **hidalgo**, pl. **hidalgos**, sp. (vermoedelijk v. *fijo* of *hijo* (lat. *filius*) *de algo*, d. i. zoon van iets, van vermogen), die voorvaderen telt; de adellijke van lager rang in Portugal en Spanje; **fidalgua**, f. de hooge port. adel.

fide, *sed cui*, *vide!* lat. sprw., vertrouw, maar zie toe wien gij vertrouwt! vertrouw, maar schouw!

fides, f. lat., de trouw, het geloof; *fides carbonaria*, het kolenbranders geloof, d. i. een geloof zonder onderzoek, blind geloof; *f. documenti*, de geloofwaardigheid eener oorkonde; *f. graeca* en *f. punica*, grieksehe, punische trouw, d. i. trouweloosheid, kwade trouw; *f. juridica*, de geloofwaardigheid in regten; *f. mala*, arglistigheid; *f. publica*, de openbare geloofwaardigheid; *f. sponsalitia*, de trouw, verpligting der verloofden; *bona fide handelen*, ter goeder trouw, eerlijk, opregt, zonder erg handelen; *bonae fidei emtor*, een kooper te goeder trouw, die den verkoper voor den regtmatigen eigenaar houdt; *b. f. possessor*, m. een eerlijk bezitter, die zich in het regtmatig bezit eener zaak geloof; *in fidem*, ter bevestiging, ter waarborging, b. v. iets attesteren (van daar misschien *fidemeren* beter dan *videmeren*, z. a., voor: als echt waarborgen, v. h. gebruikelijke onderschrift « *in fidem copiae* » tot staving der echtheid v. h. afschrift); *fidem hebben*, *fidem geven*, vertrouwen hebben, te goeder trouw geven; — **fidëicommis**, n. lat. (*fideicommissum*), eene erfmaking, waarbij den erfgenaam de verpligting wordt opgelegd om het erfgoed of een deel daarvan, na verloop van zekeren tijd of bij het plaatsgrijpen van zekere omstandigheden, weder aan eenen derde af te staan, onvervreemdbaar stam- of familieerfgoed; *fidëicommissum univërsale*, eene algemeene of algeheele erfmaking v. oppgen. aard, in zoo verre zij het gansche vermogen des testateurs betreft; *f. particulare*, eene gedeeltelijke erfmaking van dien aard, in

FIDIBUS.

zoo verre zij slechts een gedeelte betreft; *f. perpetuum*, een altijddurend of bestendig erfgoed, dat altijd bij de familie moet blijven; *f. familiae* of familie-fideicommissis, eene familievermaking, een fideicommiss, dat voor altijd of voor langen tijd in de familie moet blijven; *fideicommissarius* of *fideicommissair*, m. hij, wien zulk eene erfmaking ten deel valt en daarvan het vruchtgebruik heeft; *fideicommissus*, de insteller of vermaker v. zulk een erfgoed; — *fidejuberen*, waarborgen, borgtogt stellen, goed spreken; *fidejussio*, f. de borgtogt; *fidejussor*, m. een borg, borgtogtsteller; *fideel* (lat. *fidelis*), trouw, trouwhartig, getrouw; gem. ook voor opgeruimd, welgemutst, lustig; *fidèles*, pl., geloovigen, naam der christenen in 't algemeen; *fideliissimus*, m. allergetrouwste, titel der koaning van Frankrijk; *fideliteit*, f. de trouw, trouwhartigheid, getrouwheid; gem. ook voor vrolijke luim, goed humeur; *fidélitas feudális*, de leenmanstrouw; — *fido*, m. it., vertrouwen, z. v. a. crediet; *fido geven* of *fidéren*, Merc., vertrouwen schenken, crediet geven; *fiducia*, f. lat., vertrouwen, verzekerdheid, koenheid, stouthartigheid; *con fiducia*, it. (spr. —*doetsjia*), Muz., met vertrouwen, vastheid; *fiduciarius*, m. lat., de tijdelijke erfgoedhouder, die het toevertrouwde goed weder heeft uit te leveren, de bezitter van een fideicommis (z. a.); *fiducit*, n. het vertrouwen, de berusting; in de taal der deutsche studenten het antwoord op de toegebragte drinkgroete of gezondheid (schmollis); *fiduciteit*, f. het vertrouwen.

Fidibus, m. een gevouwen strookje papier om de tabakspijp aan te steken. De oorsprong dezer zonderlinge benaming wil men zoeken in *fidelibus fratribus*, lat., d. i. aan de vrolijke broeders: de aanvangswoorden der op eene papierstrook geschrevene uitnoodiging tot eene geheime tabakspartij; men heeft haar ook afgeleid van *fil de bois*, fr., d. i. houtvezel, spaantje.

Fido, *fiduciarius* enz., z. ond. *fides*.

fier, fr. (spr. *fjër*), fier, stout, moedig, koen, trotsch; ijdel, opgeblazen, vermetel; *fieraménte*, *fiéro* of *con fierézza*, it. Muz., heftig, wild; *fier-a-bras*, m. fr. (spr. *fjèra-brá*, verbast. v. *il fiert à bras*), een snorker, pogcher, snoever, ijzervreter; *fierté*, f. fierheid, trots, trotsche ijdelheid, overmoed, vermetelheid.

Fiéra, f. it., jaarmarkt, mis; **fieránt**, m. een misbezoeker, koopman, die de jaarmarkt of mis bezoekt, miskramer.

Fierdingkar, m. deensch (v. *fierding*, vierdedeel, en *har*, vat), eene korenmaat te Koppenhagen, = $\frac{1}{2}$ schepel of 4,344 kop; vgl. *ferding*.

Fierton, m. fr. (spr. *fjertóng*), het proefgewicht, eene ronde metaalplaat, die tot

FIGUUR.

model of monster voor de munten dient; **fiertonneur**, m. de munttoezienner.

Figále, f. een klein indiaansch vaartuig met eenen mast, dat zoo wel zeilen als riemen voert.

figéren, lat. (*figère*, vastmaken, hechten; vgl. *fixéren*), een vloeibaar ligchaam door uitdamping, afkoeling of door eenig bijvoegsel verdikken of vast maken, doen stremmen, stollen; **figentia**, pl., stremmende middelen.

Figmént, z. ond. **figéren**.

Figuur, f. lat. (*figūra*), de gedaante, gestalte; de afbeelding, afteekening, het beeld, model, patroon; in het kaartspel: de heer, vrouw en boer, een prentje; in het dansen: de verschillende lijnen, die men al dansende beschrijft, de toeren; Geom. de uitgebreidheid, zooals zij door de onderlinge ligging van hare grenzen bepaald is; Gram. en Log., een woordbeeld, redebeeld, eene redeversiering, eene zinnebeeldige of verbloemde zegswijze tot verfraaijing der rede; Pict. en Sculpt., de voorstelling van een' persoon of beeld; Muz., eene rij van snel op elkander volgende, met elkander verbondene toonen; **figuur maken**, zich goed of slecht voordoen; uitblinken, in 't oog vallen, zich onderscheiden, opzien baren, eene rol spelen, een' grooten staat voeren; wel of kwalijk bij elkander passen of komen; **figuraal**, Muz., met figuren voorzien; **figurale muziek** of **gefigureerde muziek**, zang enz., in tegenst. met de eenvoudige koraal muziek, die geene figuren heeft; **figurabel**, nw lat., vormvatbaar, onder eene gedaante te brengen; **figuraliteit**, f. Phys., de eigenschap der lichamen om eene zekere gedaante aan te nemen, vormvatbaarheid; **figuránt**, m., **figuránte**, f. hij of zij op het tooneel, in het ballet enz., die slechts figuur maakt, eene stomme rol vervult, eene plaats bekleedt, bijspelers, bijdansers; **figurátie**, f. lat., de vorm-, gedaantegeving, vorm; de inbeelding, verbeelding; het gebruik van beelden in de rede, de vermeniging van stemmende en niet stemmende accoorden; **figuratief**, nw lat., wat de figuur van iets voorstelt, het zinnebeeld van iets is; **figuréren** (lat. *figurāre*), afbeelden, aanschouwelijk, zinnelijk of door een zinnebeeld, voorstellen, figuur maken (z. boven); voor figurant (z. boven) dienen; **gefigureerd**, gebloeemd, b. v. van stoffen met ingeweeft figuren; Muz., versierd, z. v. a. **figuraal**; **gefigureerde** of **figuurlijke getallen**, in de hoogere Arith. zulke getallen, die gevormd worden door de leden van alle arithmetische reeksen van hoogere orden, welker eerste lid de eenheid is, b. v. de triangulair getallen, polygonaal getallen enz. (z. a.); **figurinen**, pl., bijfiguren, bijbeeldjes, inz. bij land-

schappen in 't verschiet; **figurismus**, n. Theol., de meening van hen, die de gebeurtenissen, in het O. T. geboekt, als figuren van die des N. T. beschouwen; **figurist**, n. een aanhanger van die leer; een maker van allerlei figuren; een danser, die figureert of sierlijke dansen maakt; **figuurlijk**, een beeld voorstellende, zinnebeeldig, verbloemd, oneigentlijk, in de gedaante van een beeld; **figuurlijke getallen**, z. **gefigureerde getallen**; **figuurlijk kenvermogen**, Phil., het vermogen om door woorden of andere teekens zich een begrip van eene zaak te vormen (*cognitio symbolica*).

fikfakken (v. de verouderde woorden *fikken* en *fakken*, die beide aanraken beteekenen); op en neer dreutelen, slendieren, lanterfantten, beuzelen; **fikfakker**, beuzelaar; **fikfakkerij**, beuzelarij.

Filadière, f. fr., een plathoëmd vaartuig op de Garonne en andere fransche rivieren.

Filagramme of **filigrane**, z. **filigraan**.

Filament, n. nw lat. (*filamentum*, v. h. lat. *filum*, de draad); de vezel, het vezeltje aan planten en dieren; in bloemen: de meel-draad, die het stofzakje tot ondersteuning dient; **filatorium**, n., pl. **filatoriën** (vgl. **fileren**), een garen- of zijdwinder, een werktuig tot het afwinden en tweernen der zijde; **filandres**, pl. (spr. *filangdr'*), herfstdraden, lange, witte draden, die op schoone herfstdagen door de lucht zweven; **filet**, n. fr. (spr. *filé*), netwerk, allerlei gemaasde stof, open kant; derens, een zeker paar-denbit; een als vermicelli gesneden gebak; ook een lendenstuk, nierstuk, b. v. van een' os, een hert; pl. **filéten**, Typ., de gefigureerde metalen lijnen tot scheiding van hoofdstukken, kolommen enz.; bij boekbinders: de vergulde, gefigureerde of gebloemde lijnen en lijsten op den band van een boek; ook de daartoe dienende stempels, streep- of draadstempels, filet- of filettijzen.

filéren, fr. (*filer*), spinnen; Muz., eenen toon zoo lang zingend aanhouden als de stem toelaat; in 't kaartspel: bedriegen, eene kaart ondersteken, wegmoffelen; ook de kaarten laagzaam een voor een open leggen; **gefileerd**, gesponnen, netvormig, tralievormig.

filia, f. lat., de dochter; *filia legitima*, de wettige, d. i. echte dochter; *f. naturalis*, eene natuurlijke, d. i. onechte dochter; **filiaal**, nw lat., kinderlijk, dichterlijk; in zamenstellingen, b. v. **filiaal-kerk**, eene dochterkerk, bijkerk, in tegenst. met de moeder- of hoofdkerk, bij wie zij is ingelijfd; **filiaal-handel**, een bijhandelshuis, dat een koopman op eene andere plaats voert enz.; **filialist**, m. een gemeentelid eener dochterkerk; ook de geestelijke, die daarin de dienst doet; **filialster**, m. een

stiefzoon; **filiatie**, f. het kindschap, de kinderlijke afhankelijkheid, verpligting, de gehoorzaamheid der kloostergeestelijken aan hunne overheid; ook wel z. v. a. **affiliatie** (z. a.).

Filibert, oudd. mansn.: de zeer be-roemde.

Filicaulisch, nw lat. (v. h. lat. *filum*, draad), met draadvormigen stengel.

filiciférisch, nw lat. (v. h. lat. *filix*, varenkruid), N. H., met indrukken van varenkruid.

filicórnisch, nw lat., (v. h. lat. *filum*, draad), met draadvormige voelsprieten; **filiférisch**, **filigérisch**, nw lat., met vezels bezet; **filifólisch**, met vezelige bladeren.

Filigraan, **filigrain**, n. (fr. *filigrane*, v. h. lat. *filum*, draad, en *granum*, korrel), fijn, tralievormig draadwerk, doorluchtig werk of goud- en zilverdraad; de koperen letters of figuren, op den papiervorm aangebragt en waarvan de af-druk op het vel papier zichtbaar is, de teekenletters; de afdruk daarvan, het watermerk.

filipédisch, nw lat. (v. h. lat. *filum* draad), met lange dunne voeten.

Filipéndel, f. nw lat. (*filipendüle*, fr. *filipendüle*, v. h. lat. *filum*, draad, en *pendulus*, a, um, hangend), Bot., de roode steenbreek, eene plant met voedzamen wortel, die vroeger ook in de geneeskunde tegen witten vloed werd gebruikt (*spiraea filipendula*, L.).

Filippo of **Felippo**, m. it., eene milanesche rekenmunt, omtrent = 2 gl. 76 cent. courant.

filiróstrisch, nw lat. (v. h. lat. *filum* draad), met langen dunnen snavel; **filitársisch**, met lange dunne voetwortels; **filitelisch**, wijde netten spinnende.

filius, m. lat., de zoon; *f. legitimus*, een wettige, d. i. echte zoon; *f. naturalis*, een natuurlijke, d. i. onechte zoon.

Fille de joie, f. fr. (spr. *fiel'* de *zjoá'*), een meisje van plezier, openbaar, veil meisje, eene hoer; **fille d'honneur** (spr. — *donneur*), eene eeredame, hofdame.

Filoché, f. fr. (spr. *filósj'*), eene soort van weefsel; van daar *filoché*, **gefilocheerd**, geweven.

Filoséle, f. fr. (*s = z*), Merc., grove zijde of floret, filozél.

Filou, m. fr. (spr. *filóe*; waarsch. uit *felon* ontstaan; z. ond. **félonie**; v. a. van *fi* of *fe* = lat. *fides*, trouw, en *lou* = los, loos, dus de trouwlooze), een listige bedrieger, beurzensnijder, gaauwdief, spitsboef, fielt, schurk; **filouterie**, f. spitsboeverij, fielterij, afzetterij, gaauwdievenstrekken; **filoutéren**, listig stelen of bedriegen, kapeu; ook foppen, beet hebben.

Filozel, z. **filoselle**.

Filtrum, n. mid. lat., ieder voorwerp (papier, doek, spons, steen enz.), geschikt ter doorzijing, een doorzigger, zijgdock, zijgpapier, zijgtrichter, zijgvat, kleinsdock, fijne garen of haren zeef, doorslag (wel te onderscheiden van *filtrum* (z. a.); **filtreren**, doorzijken, door den zijger laten loopen, kleinzen; **filtratie**, f. de doorzijing; **filtreer-machine**, f. een werktuig ter zuivering inz. v. h. drinkwater; **filtreersteen**, de zijgsteen, een grove zandsteen tot filtrering v. h. daarop gegoten water.

fimicölsch, nw lat. (v. h. lat. *finus*, mist, en *colère*, kweeken), op mest groeiend, in mest levend.

final, lat. (*finalis*, e), wat zich aan het eind bevindt, wat om te eindigen, te sluiten dient, eindelijk, ten slotte; als adverb. ook *finaliter*; ook het doel betreffende of uitdrukken, van daar **finale conjunctiën**, Gram., oogmerkaanduidende voegwoorden, b. v. op dat, om te enz.; **final** of **finale**, n. het einde, slot, laatste; Muz. *finale*, het slotstuk, eindstuk van een muzikstuk, eene opera of een ballet, de slotzang; de sluittoon, slotnoot; **finaliseren**, barb.-lat. (*s = z*), eindigen, een einde maken, afsluiten.

Financiën, pl. (mid. lat. *financia*, fr. *finances*, v. h. oudd. *finā*, opbrengst, belasting, dat waarsch. v. h. lat. *finis* afstamt; van daar nog het eng. *fine*, leengeld, geldboete, mid. lat. *finare*, belasting opbrengen), de staatsinkomsten, openbare geldmiddelen, staatsluishouding, het staatsvermogen, de schatkist; ook de toestand van het vermogen eens privaatspersoons, geldvoorraad, gereed geld, klinkende munt; ook wel voor listen, streken, woeker: **financiën zoeken**, allerlei middelen te werk stellen om aan geld te komen; **minister van financiën**, de bestuurder van 's rijks schatkist, rijksrentmeester; **ministerie van financiën**, de gezamenlijke ambtenaren, die onder den minister 's lands geldmiddelen beheeren; het ambt van rijkschatmeester, zijn bureau; **financiëel**, de staatsinkomsten, de geldzaken betreffende; **financier**, m. fr. (spr. *fināngsje*), een ambtenaar bij de staatshuishouding, bestuurder van geldmiddelen, rentmeester, bankier; een verstandig geldbeheerder, overlegend huishouder; iron. geldschiet, geldbezorger; **finaciëren**, de staatsinkomsten vermeerderen, den publieken schat vergrooten; ook het geldwinnen verstaan, woekeren.

Fināster, m. (fr. *finātre*), Merc., eene soort van slechte zijde, waarmee de arassine soms vervalscht wordt.

fine, it. Muz., einde.

fineren, Chem., scheiden, b. v. het goud van het zilver.

Finésse, f. fr., de sijnheid, teederheid, teerheid, dunheid; list, loosheid, kneep, sluwheid, geslepenheid, doortraptheid; **Finétté**, vrouwenn.: de sijn, listige, geslepen, een sluw meisje.

fingeren, lat. *fingerē*, verdichten, verzinnen, voorgeven; **gefingerd**, verlicht, verzonnen; enkel gedacht, en niet wezentlijk voorhanden; b. v. **gefingeerde munten**, zulke munten, naar welke wel gerekend wordt, maar die niet werkelijk voorhanden zijn; **gefingeerde rekening**, z. v. a. *conto finto*; **figmēt**, n. iets verdichts, eene verdichting, z. fictie.

fini, fe. (v. *fin*, spr. *fēng*, einde), geëindigd, uit, af.

finis, m. lat., het einde, besluit; het doel, einddoel, doelwit; *finis primarius*, het hoofddoel; *f. secundarius*, een bij- of nevendoeel; *finis coronat opus*, lat. sprw., het einde kroont het werk; *finitum*, geëindigd, gesloten; **finito**, it. Merc., de sluiting der rekening; **finissage**, f. fr. (spr. *finissāazj*), of **finissering**, f. de voleinding, de laatste handlegging aan een werk.

finissimo, it., afgekort *ff*, zeer of hoogst fijn, extra fijn.

Fint, f. (v. h. it. *finta*, fr. *feinte*), veinerij, streek, list, sluwheid, verschalking; inz. schermist, eene misleidende beweging bij het schermen; eene lijne scheur of berst in het spiegelglas.

Fiocchi, pl. it. (spr. *fiókki*, v. h. sing. *fiocco* = vlok), de kwasten aan een' kardinaalshoed; de met goud en zilver omvlochten zijden kwasten aan den kop der koetspaarden, elders een kenmerk van den hoogen rang (excellentie) des meesters.

Fiool, f. (v. h. gr. *phiale*, drinkschaal), een glazen vat met wijden buik en langen, naauwen hals (bij scheikundigen in gebruik), eene kogelfesch, Mil., eene soort van stormpotten, met handgranaten enz. gevuld, stormfiolen.

Fiorino of **florino**, m. it. (vgl. *florin*), eene siciliaansche rekenmunt, een gulden of halve scudo, = 6 tari of ongeveer 1 gl. 20 et.

Fiorituur, f. it. (*floritura*, v. *fore*, bloem), Muz., de versiering v. h. gezang.

Firénki, pl. turk., d. i. Franken, bij de Turken de gewone naam der Europeanen; **firenki-beg**, de vorst der Franken, d. i. de paus.

Firmiānen, pl., eene soort van donatisten in de 4de eeuw.

firm, v. *firmus*, z. **ferm**; **firma** f. it., de titel of benaming van een handelshuis, de naam, onder welken een handel gedreven wordt, handelsnaam; de handteekening van een huis van koophandel; **firma geven**, enen koopmansbediende volmagt

geven om in naam des principaals te handelen en te onderteekenen; **firméren**, (it. *firmare*), den handelsnaam onderteekenen; **firmamént** n. lat. (*firmamentum*) de hemelveste, het schijnbare hemelgewelf, de sterrenhemel; het uitspansel; **firmamentaal**, nw lat., aan den hemel, aan het uitspansel, het hemelgewelf betreffende.

Firman, l. *ferman* (z. a.).

firméren, z. ond. *firmus*; *firmiter*, lat., met vastheid, standvastig, vast en stijf.

Fiscus, m. lat. (*fiscus*, eig. een korf, geldmandje), het staatsvermogen, de openbare schat, 's lands inkomsten, de rentkamer, staatskas, de vorstelijke schatkamer; ook straf- of boetkas; **fiscaal**, m. nw lat., een openbaar aanklager, landsregteischer, de ambtenaar, die voor de naleving der wetten, inz. voor de regten van den *fiscus* waakt en bij schending daarvan als eischer in regten optreedt; ook 's lands schatbewaarder; **fiscaliaat**, n. het ambt des fiscaals; **fiscalisch**, wat de staatskas (*fiscus*) of den openbaren eischer (*fiscaal*) betreft; **fiscalische goederen**, zulke, die strijdig met de wet ingevoerd worden; **fiscaliséren**, bestraffend onderzoeken, bestraffen.

fiselléren, z. **ficelléren**.

Fisethout, z. **fustikhout**.

Fisk, ook **fisch**, m. eene ijslandsche reukmunt.

Fisolen, z. **phaseole**; **fisoléren**, pl. it., kleine booten te Venetië.

fissiel, lat. (*fissilis*), splijtbaar; **fissidactylisch**, lat.-gr., met gespleten, gescheiden teenen; **fissiflorisch**, nw lat., met gespleten bloemkranen; **fissifolisch**, met gespleten bladeren; **fissilabrisch**, met gespleten lip; **fissiliteit**, f. splijtbaarheid; **fissinérvisch**, nw lat., met gespleten bladribben; **fissipárisch**, door splijting barend; **fissipéden**, pl. (lat. *fissipédes*), dieren met gespletene klauwen of hoeven; **fissipénnisch**, nw lat., met overlans gespleten vleugels; **fissirostrisch**, met gespleten snavel; **fissuur**, f. (*fissura*), eene reet, spleet, inz. beenderspleet, of splijtbreek van een been.

Fistel, f. (v. h. lat. *fistula*), eene buispijp; eene naauwe, lange en diepe etterwonde, pijpzwéer; een vochtalleider, etterpijp, etterdragt in den arm enz. om scherpe vochten af te leiden; Muz., de gedwongen hooge stem, z. **falset**; van daar **fistuléren**, d. i. gedwongen hoog zingen; **fistuleus**, buis- of pijpvormig, pijpzwéerachtig.

Fitz, m. eng. (oorsp. normandisch, v. h. fr. *fihs*, lat. *filius*), de zoon, inz. onechte zoon, in zamenstellingen, b. v. **Fitz-Clarence**, **Fitz-William** enz.

fixe, fr. (spr. *fiéks*, v. h. lat. *fixus*, a. um, v. *figère*, hechten, bevestigen); vast, bestendig, vurbestendig of bestand tegen het vuur, blijvend, onbeweeglijk; zeker, gewis, bepaald; van daar *privé fixe*, m. (spr. *príe fiéks*), een bepaalde, vastgestelde, geëffeerde prijs; *idée fixe*, f. een vaststaand, overheerschend denkbeeld, eene voorstelling; die het genoech en den wil beheerscht, de doelende inbeelding eens zielekranken; *air fixe*, m. (spr. *érfiéks*), vaste lucht, koolzuur of koolzuurgas; *fixa sedes*, lat., een vaste zetel, blijvende woonplaats; *fixa vineta*, aard- en nagelvast; **fixéren**, nw lat., vast maken, bevestigen, vast houden, bepalen, vast stellen; zich met der woon neder zellen; een vast, onwrikbaar besluit nemen; vestigen, b. v. den blik op iets; iemand **fixeren**, hem stijf en strak aanzien, met de oogten als het ware doorboren; ook zoo veel als **figeren** (z. a.); **fixatie** en **fixéring**, f. de vestiging, vastzetting, bepaling, bestendiging; **fixiteit**, f. de bepaaldheid, het vaststaan, de onveranderlijkheid, onbeweeglijkheid, vurbestendigheid; **fixum**, n. iets bepaalds, vaststaands, de vaste bezoldiging, het staande inkomen.

Flabbe, f., z. **acht**.

Flabéllum, n. lat., een waaijer; **flabeliëtie**, f. nw lat., het luchten, wuiven met den waaijer; Chir., de verversching van de lucht onder een gebroken lid; **flabellieórnisch**, met waaijervormige voelsprietten; **flabelliferisch**, waaijerdragend; **flabellifolisch**, met waaijervormig uitgespreide bladeren; **flabellipédisch**, met waaijervormig geplaatste voeten.

flaccéséren, lat. (*flaccésère*), slap of verflent worden, **flaccide** (lat. *flaccidus*, a, um), slap, verweikt, verflent; **flacciditeit**, f. nw lat., de slapheid, verflentheid.

Flacon, n. fr. (spr. *flakóng*), een fleschje, dat met een' stop van dezelfde stof wordt gesloten, een reukfleschje.

Flagéllum, n. lat., de geesbroede, roede; **flagelléren** (lat. *flagellare*), geeselen; **flagellánten**, pl., geeselaars, geeselmaniken of geeselbroeders, eene broederschap van dweebers, ingesteld in 1260 door den kluisenaar Rainer te Perigou, die zich voor verplicht hielden hun ligchaam op zekere tijden opentlijk door vinnige geeselslagen te teisteren. Later vervolgd worden, namen zij in Frankrijk den naam van **bequarden**, in Duitschland dien van **kruisbroeders** aan.

Flageolet, n. fr. (spr. *flazjólét*), eene kleine fluit met helderen, schellen toon, de fijn- of hoogfluit; een vogelfluitje; ook een register aan orgels; **flageoletist**, een flageolet- of hoogfluitblazer.

flagitium, u. lat. Jur., eene schand-

daad, schelmstuk; **flagitïeus**, schandelijk, schelmachtig.

flagornéren, laag, kruipend vleijen, flikfloojen, oorblazen, oogdienen; **flagornerie**, f. de oorblazerij, flikfloojerij, oogdienterij; **flagorneur**, m. een lage vleijer, oogdienaar, overgedienstige en valsche aanbrenger.

flagrant, lat. (*flagrans*, v. *flagrãre*, branden), als brandend, in vlammen staande, hevig; duidelijk in 't oog vallend, openbaar, pas gebeurd; *in flagrãnti*, lat., en *flagrant delit*, fr. (spr. *ang flaghrãng delie*), op heeter daad (b. v. betrapt), toen de misdaad zoo even begaan werd; **flagrantie**, f. hitte, vuur, gloed, heftigheid.

flamand, fr. (spr. *flamãng*), vlaamsch, wat tot Vlaanderen behoort, aan Vlaanderen eigen is; nederlandsch.

Flambart, m. fr. (spr. *flangbãar*), eene visscherssloop op de fransche kusten; Mar., het St. Elmsvuur.

Flambeau, m. fr. (spr. *flangbó*), de fakkel, toorts, flamboouw, de wasfakkel; groote waskaars; ook een hooge lichter of blaker.

Flamen, m. lat., pl. *flãmnes*, een oudrom. priester van eene bijzondere godheid, aanvankelijk slechts 3 in getal, n.l. de *flamen Diãles*, *Martiãlis* en *Quirinãlis*, de priester van Jupiter, Mars en Romulus; later tot 15 vermeerderd.

Flemingo, of fr. **flamãnt** (spr. *flamãng*; v. h. lat. *flamma*, wegens zijne roode kleur), een groote watervogel met eetbaar vleesch aan de kusten der warme landen; hij behoort tot de familie der breedsnavelige steltloopers en wordt gemakkelijk aan zijnen in het midden geknakte bek herkend; eertijds droeg hij den naam van *phœnopterus*, en komt nog onder dien van *korkorre* en *becharu* voor.

Flammétie, f. fr. Chir., de laatvljm.

Flanél, m. (fr. *flanelle*, eng. *flannel*, mid. lat. *flanelia*; v. h. lat. *lana*?), eene ligte, lijnwaadachtige, gewezen wollenstof.

flanéren, nw fr. (*flaner*), ledig rondslenderen; zich met nietigheden ophouden; **flaneur**, m. een rondslenderaar, gaper, lanterfanter.

Flank, f. (fr. *le flank*; v. het oud. *lancha*), de zijde, Mil., de zijvlakke, strijklinie van een vestingwerk; het uiterste einde van den legervleugel; **flankéren** (fr. *flanquer*), van ter zijde bestrijken of dekken, met zijwerken voorzien; **flanqueur**, n. (spr. *flank*—), een lichtgewapend ruiter ter herkenning of verontrusting van den vijand, voorlooper, *tirailleur*; **flanconãde**, f. in 't schermen; een zijstoot, zijhoaw.

Flarden, pl. (waarsch. door letterverzetting ontstaan uit *fladder*), loshangende, afgescheurde stukken, nafladderende lappen.

Flath-innis, n. celtische Myth., het paradys der oude Galliërs.

flattéren, fr. (*flatter*; waarsch. van het duitsch *flattern*, *fladderen*; ijsl. *fladra*, kwispelstaarten; v. a. van *flatãre*, v. h. lat. *flare*, als 't ware toewuiven, aanwaaijen?), vleijen, liefkozen, valsche hoop geven, naar den mond praten; **flatterie**, f. de vleijerij, liefkozing, iets vleijends; **flatteur**, m. de vleijer.

Flatus, m., pl. **flatus**, Med., winden; **flatulént**, nw lat., aan winden onderhevig; nietig, onbeduidend, ijdel; **flatuléntie**, f. de winderigheid, opzetting van winden.

flauto, m. it., de fluit; het fluitregister bij het orgel; *flauto dolce* (spr. *dóltse*), z. *flûte douce*; *flauto piccolo*, it., de kleine dwarsfluit, klein octaaffluitje; *flauto traverso*, of fr. *flûte traversière*, de dwarsfluit, duitsche fluit; *flautãdo*, it. Muz., fluitend; **flautino**, m. de flageoletstem der viool.

flavescéren, lat. (*flavescere*), geel, goudgeel of blond worden; **flavicaudisch**, m. lat., geelstaartig; **flavicóllisch**, geelhalzig; **flavicórnisch**, lat., blondharig, **flavicórnisch**, nw lat., met gele voelsprietten; **flavifemórisch**, met gele dijnen; **flavigástrisch**, geelbuikig; **flavigulair**, met gele keel; **flavilábrisch**, met gele lippen; **flavipédisch**, geelvoetig; **flavipénnisch**, **flaviptérisch**, met gele vleugels; **flaviróstrisch**, met gele snavel; **flavisquãmisch**, met gele schubben; **flavivéntrisch**, geelbuikig.

flébile, it. (lat. *flébilis*, e), Muz., klage-lijk, jammerend, weenend, smeekend.

Flèche, f. fr. (spr. *flész*?), eig. de pijl, Fort., eene soort van klein pijlvormig buitenwerk, pijlschans.

flectéren, lat. (*flectere*), buigen; van daar *flectãmus genua*, laat ons de knie buigen; inz. Gram., een woord verbuigen, het al zijne naamvalsveranderingen doen ondergaan; **fléxie** of **flexuur**, f. lat., de buiging, kromming; woordbuiging, verbuiging; **flexibel**, buigzaam, buigbaar, lenig, gedwee, handelbaar; Gram., voor verbuiging vatbaar; **flexibiliteit**, f. de buigzaamheid, gedweeheid, lenigheid; **flexicaulisch**, met gebogen stengel; **flexifólish**, met golfswijze bladeren; **flexipédisch**, met gebogene voeten; **flexor**, m. Anat., eene buigspier.

Flegma, z. **phlegma**.

flenzen, het spek van de walvissen, robben enz. in kleine stukken (**flensstukken**) snijden.

Flet of **flecht-daller**, m. eene deensche zilvermunt, ongeveer = 1 gl. 50 ct.; **fletmark**, f. insgelijks eene deensche zilvermunt, omtrent = 60 ct.

Fleur, f. fr., bloem, bloesem; bloei,

bloeitijd, de tijd, waarin zekere dingen hare grootste schoonheid, kracht enz. bezitten: in de fleur van het leven; in het beste gedeelte, de volle kracht des levens; **fleuret**, n. fr. (spr. *fleuré*); dus genoemd, wegens het bloemvormig knopje aan het einde) een schermdegen, papier; ook vlokzijde, filozél, gew. **floretzijde**; **fleuretten**, pl. fr. (*fleurettes*, eig. bloempjes, van *fleur*, bloem), vleierijen, zoete woordjes, minnepraat; **fleurig**, bloeiend, gezond, vrolijk van voorkomen; **fleurist**, m. ook **florist**, m. een bloemenvriend, bloemkenner, bloemkweeker, bloemist; bloemenschilder; **fleuron**, m. (spr. *fleuróning*), bloemwerk, bloemsieraad, bloemen-tooi, lofwerk van bloemen.

flexibel, **flexie**, **flexuur**, z. o. **flecteren**.

Flibustier, m. eene vereeniging van eng. en fr. zeeroovers en vrijbuiters, die zich op het einde der 16de eeuw op het eiland St. Christoffel vestigden en den Spanjaarden in de westindische wateren veel te doen gaven (zoo geheeten naar het eng. *flyboat*, ned. *vlieboot*, d. i. snelboot, klein jagt, omdat zij bij hunne zeerooverijen in zulke booten voeren; v. a. zou het woord ontstaan zijn, uit het eng. *freebooter*, vrijbouter), ook **boucanier**.

Flint, m. eng., vuursteen, kiezel; **flintglas**, eene in Engeland vervaardigde glas-soort (van wit zand, gezuiverde koolstof-zure potasch, rood loodoxyde of menie, wat salpeter en borax, iets rijker aan lood dan het kristal), welke tot vergrootglazen wordt gebruikt, en in behoorlijke verbinding met *crownglas* volkomen kleurloze beelden geeft; vgl. *achromatisch* en *Dollond*.

Flip, m. een eng. drank uit bier, brandewijn en suiker; ook eene zamentr. v. d. mansn. **Philippus** (z. a.).

Floers, n. eene ligte, dungeweefde stof v. zijde; fijne wol, zwart gaas, krip (waarsch. zoo genoemd omdat het oorspr. v. *florét*-zijde gemaakt werd).

Flora, **floreal** enz., z. ond. **flos**.

Floreen (nw lat. *florinus*, it. *florino*), **florijn**, m. gulden, bloem- of leliegulden, eene in de 11de eeuw door de stad Florence geslagen goudmunt, welke naam men afleidt deels van genoemde stad, deels van de lelie (*fior*; *fiorino digiglio*), waarmede zij gestempeld was. Uit dezen floreen ontstond de *goudgulden* der middeleeuwen en de *gulden* der latere tijden, dien men nog tegenwoordig vaak met *fl.* aanduidt.

Florence, m. fr. (spr. *floráns*'), Merc., **florentijnsche taf.** dunne ligte taf, sterke taf tot voering; **florentijnsch lak**, eene voortreffelijke verw. door een' franciskaner monnik te Florence uitgevonden, toen hij bij een mengsel van cochenille

en sal tartari toevallig een zuur goot; **florentijnsche school**, de beroemde schilders en beeldhouwers van Florence sedert de 13de eeuw, toen zich de eerste kunstenaars uit Griekenland in die stad neder zetteden; **florentijnsch werk**, eene soort van mosaïkwerk van edelgesteenten en marmerstukken; z. verder ond. **flos**.

Florijn, z. **floreen**.

Flos, m. lat., bloesem, bloem enz.; **flos africānus**, m. de fluweelbloem, eene oorspronkelijk afrikaansche bloem; **flores**, pl., bloemen, bloesems; oneig. de fijnste en edelste uitgescheiden deelen der lichamen of stoffen: *flores stanni*, tinbloemen, uit tinoxyde; *flores sulphuris*, zwavelbloemen; *flores zinci*, zinkbloemen, witte, ligte vlokken van zinkoxyde, z. v. a. *nilhilum album*; *flores sparsi*, verstrooide, zaamgebragte bloemen, bloemlezing; **Flora**, f. lat., de bloemgodin; ook het boek, waarin de opgave van al de in een land of oord inheemsche planten te vinden is, b. v. **zweedsche Flora**, de beschrijving der in Zweden wassende bloemen; **floreál**, m. fr., in het voorm. republikeinsche Frankrijk de bloemaand, de 3ste maand van het republ. jaar, van 20 april tot 19 mei; **Florentínus** of **Florentijn** en **Florentine**, nw lat. mans- en vrouwenn.: de bloeiende; **florentine**, f. fr. (spr. *florangtien*), **florentijnsche atlas**, vormsatiijn; **florescētie**, f. nw lat., de bloei, wijze van bloeien, bloesemverbinding, onderlinge stand der bloesems of bloemen; **florét**, n. het bovenste, grovere spinsel van den zijworm; ook de afval van goede zijde; **floretzijde** ook **fleuret**, vlok- of floszijde, ruwe zijde, filozél; **floretzijdelint**, lint van vlokzijde; **Florjan** en **Florjāne**, mans- en vrouwenn.: de bloeiende; **floriditeit**, f. nw lat., de bloeiende toestand; **floriferisch**, bloemdragend; **florilegium**, n. eene bloemlezing, verzameling van schoone stukken uit schrijvers; vgl. **anthologie**; **florimanie**, f. de overdrevene zucht of liefhebberij voor bloemen; **Floris**, mansn., verkorting v. *Florintinus*; **floréren**, lat. (*florère*), bloeien, in welstand zijn, gedijen, voorwaarts gaan, in voorspoedige omstandigheden komen, zich verheffen; **florissant**, fr. (spr. *floriessáng*), bloeiend; **florist**, z. **fleurist**, ond. **fleur**; **flosculae** (verklw. van *flos*), Log., bloempjes, redebloempjes, redetooi, op sierlijkheid jagt makende schrijf- of spreekmanier; **flosculéren**, bloemrijk schrijven of spreken; **flosculeus**, vol redebloempjes.

flottéren, (fr. *flotter*), drijven, dobberen; onzeker zijn, weifelen; **flottille**, f. fr. (spr. *flottich*); verklw. v. *flotte*, vloot), eene kleine vloot inz. v. gewapende schepen, smaldeel, klein eskader.

fou, fr. (spr. *floe*), Pict., slaauw, week, zacht, mat.

Flouche, f. fr. (spr. *floesj*) of **fluse** arab. (eig. *fulûs*, pl. v. *fels*, kleine munt), eene kleine rekenmunt te Bassora en Marocco, = $\frac{1}{100}$ mamoudi.

Fluaten, z. **fluor**.

fluatuëren, lat. (*fluatûre*), dobberen, weifelen, aarzelen, onzeker, besluiteloos zijn; **fluatuatie**, f. het golven, kabbelen van ingeslotene vloeistoffen en vochten, de vochtgolving; het weifelen bij het nemen van een besluit, de wankelmoedigheid, besluiteloosheid, onbestendigheid; **fluatueus**, golfvormig, kabbelend, golvend, woelig, in hevige beweging.

fluide, lat. (*fluidus*, a, um), vloeibaar, vlietend; oneig. ongedwongen; **fluidum**, n. een vloeibaar ligchaam, iets vloeibaars, eene vloeistof; *fluidum universale*, de vooronderstelde algemeene vloeistof der magnetiseurs; **fluidisten**, pl., de aanhangers v. h. dierlijk magnetismus, als voortvloeiende uit het bestaan dier vloeistof; **fluiditeit**, f. nw lat., de vloeibaarheid; gemakkelijheid in overgangen, ongedwongenheid eener rede; *flumen dicendi*, n. lat., de redevoed, de gemakkelijke, vloeiende voordragt; **fluminél**, m. vervalscht saffloers.

Fluit, f. (fr. *flûte*), 1) fluitschip, eene bijzondere soort v. driemast-vrachtschepen van bijzonder maaksel, voerende doorgaans 300 lasten, (in deze beteekenis, alsmede in die van smal en lang drinkglas, komt het woord van vlieten, vloed); 2) een bekend blaasinstrument; **fluitist**, m. de fluitspeler; *flûte à bec*, eene fluit met 9 gaten, waarvan het blaasende de gedaante van een' vogelbek heeft, snaveelfluit; *flûte d'amour* (spr. — *damoér*), de liefdesluit; *flûte douce* (spr. — *dôes'*) of it. *flauto dolce*, eene kleine fluit; vgl. *flauto*; *flûte traversière*, z. *flauto traverso*.

flumen dicendi, **fluminel**, z. **fluide**.

Fluor, m. lat., eig. het vloeijen; Chem., eene op (vermoeden aangenomene) weegbare, niet-metallische grondstof, de nog niet afgezonderde basis van het vloeispathzuur; **fluaten**, pl., de vloeispathzure zouten.

Fluse, z. **flouche**; **flûte**, z. **fluit**.

fluviaal, lat. (*fluvialis*, van *fluvius*, vloed), den vloed betreffende, daartoe behoorende; **fluxie**, f. (lat. *fluxio*, v. *fluere*, vlieten), de vloeijing, strooming, de vloed, het vlieten; Math., z. v. a. **differentiaal** (Newton noemde fluxiën, wat Leibnitz door differentialen aanduidde); *fluxio alvi* of *ventris*, de doorloop, buikloop; *fluxus coeliacus*, m. de melkpersloop, witte loop, chijlvloed; *fl. hæmorrhoidalis*, de aanbeijenvloed; *fl. lachiorum*, de zuivering der kraamvrouwen; *fl. menstru-*

us, de maandstonden; **fluxionnaire**, m. die aan vloeijingen onderhevig is.

Fne, m. Mar., een japansche kustvaarder.

Fo, **Foe**, **Fohi**, of **Fe**, m. de goddelijk vereerde stichter der volksgodsdienst in China en Japan, z. v. a. de indische **Boeddha**; **foïsmus**, n. het geloof aan Fo, de fodiënst.

Foang, z. **fouang**.

Focus, m. lat. (eig. de haard), het brandpunt bij brandglazen en brandspiegels; in den schouwburg: eene voor bijzondere standen afgezonderde plaats; **focaaal**, wat het brandpunt betreft; **focale distantie**, f. de afstand, wijde van het brandpunt, brandpuntswijde.

fœcundëren, lat. (*fœcundare* of *fecundare*, v. *fecundus*), vruchtbaar maken; **fœcundatie**, f. de vruchtbaarmaking, bevruchting; **fœcunditeit**, f. de vruchtbaarheid.

fœdëraal, nw lat. (v. h. lat. *fœdus*, verbond), het verbond betreffende; **fœdëralismus**, n. een verbondsstelsel; de zucht tot verbonden sluiten; **fœdëralist**, m. een aanhanger van dat stelsel; **fœdëralisëren**, verbinden, in een verbond vereenigen; eene bondsgrondwet aannemen; **fœdëratie**, f. de verbinding, het bondgenootschap van verscheidene staten, inz. tot onderlinge bescherming; **fœdëratief**, verbondsmatig, tot het verbond behoorende; verdragsluitend, een **fœdëratieve staat**, een bondsstaat; gelijk weleer de zeven Vereenigde nederl. Provinciën, en heden de Vereenigde Staten van N. Amerika; **fœdëratief systema**, n. verbondsstelsel, statenverbond; **gefœdëreerden** (fr. *fédérés*), de verbondenen.

Fœdraal, n. (mid. lat. *foderellus*, hoogd. *futterâl*, v. *futter*, voering), de scheede, koker, het overtreksel, doosje.

Fœlie, f. 1) ieder dun blaadje v. metaal, gekleurd papier enz., dat, onder doorzichtige stoffen, b. v. edelsteenen, spiegelglas enz. gelegd, hunnen glans verhoogt, daar het de lichtstralen terug kaatst; zij wordt in alle kleuren, inz. uit tin en bismuth vervaardigd; oneig. al het onechte, waaraan iets een' hooger glans ontleent; 2) muskaatbloem. eene bekende specerij, het netvormig vlies over den eersten bast van de muskaatnoot; **fœliën**, **verfœliën**, met fœlie, bladtin beleggen, bekleeden, onderleggen; met fœlie, muskaatbloem bestrooijen.

Fœrnig, m. een gewigt op IJsland, = 10 deensche ponden of 4,99 ponden nederl.

Fœtus, m. lat. (*fœtus* of *fetus*), de ligchaamsvrucht, z. v. a. **embryo** (z. a.); **fœtaal**, nw lat., tot de ligchaamsvrucht behoorende; **fœtatie**, f. de vruchtvorming.

Foffa, f. een zeer wulpsche portugesehe dans.

Foglietto, m. it. (spr. *fooljietto*), eene vochtmaat te Rome en te Bologna, = $\frac{1}{2}$ boecale of ongeveer 0,355 ned. kop.

Fohekio, m. eig. het boek der schoone bloemen, de bijbel der Japanezen.

Fohi, z. **Fo**.

Föhn of **föhnwind**, m. (spr. *feun*—), een in Zwitserland, vooral in het kanton Uri, soms waaijende wind; eerst doorgaans een noordewind, loopt hij ras naar 't zuiden en brengt bij dieren zekere onrustigheid, bij menschen een gevoel van matheid en eene soms epidemische longontsteking, alpensteek geheeten, te weeg.

foi, f. fr. (spr. *foá*), geloof, trouw, woord; *de bonne foi*, te goeder trouw, opregt, b. v. **iets de bonne foi doen** (gem. **op de bonne foi doen**), iets in goed vertrouwen, op goed geluk af iets doen; *ma foi!* waarachtig! voorwaar! *par ma foi*, op mijne eer!

Foismus, z. **Fo**.

Fok, f. het zeil aan den fokkemast of voormast; men wil, dat het woord verbasterd is van *bo e g* en dus zoo veel zegt als *bo e g z e i l*.

folâtre, fr., moedwillig, ligtzinnig, dertel, kortswijlig, vrolijk; **folâtreren**, dertelen, boerten; **folâtrerie**, f. kortswijl, grappen, dertelheid.

Foliant, z. ond. **folium**.

Folie, f. fr., de dwaasheid, zotheid, zineloosheid; *folie d'Espagne* (spr. — *despánj*'), d. i. eig. spaansche dwaasheid; een nu eens sneller, dan langzamer dans in $\frac{3}{2}$ maat; ook de muziek van dien dans.

Folium, n. lat., een blad, b. v. in koopmansrekenboeken; **foliant**, m. een boek in folio, d. i. in het formaat, waarbij het vel papier slechts eens wordt toegevouwen en vier bladzijden heeft; **een gek in folio**, iron., een zeer groote gek; *folio mihi*, of afgekort, *f. m.*, op mijn blad, d. i. op het blad mijner uitgave; *f.º. r.º.*, d. i. *folio recto*, op de regter of voorbladzijde; *f.º. v.º.*, d. i. *folio verso*, op de keerzijde; **foliätie**, f. nw lat., de bladontwikkeling, het uitloopen der boomen in de lente; **foliëren**, 1) de bladen van een boek met cijfers teekenen, onderscheiden van pagineren; 2) spiegelglas enz. met foelie (z. a.) beleggen; foeliën. verfoeliën; **folieus**, bladrijk, vol bladeren; **foliicólisch**, nw lat., op bladeren levende of groeiende; **foliiférisch**, bladeren dragende; **foliiféro-floriférisch**, te gelijk bladeren en bloemen voortbrengende; **foliiflorisch**, met op de bladeren staande bloemen; **foliipárisch**, bladeren voortbrengende; *foliolae*, kleine bladeren, blaadjes; **folioleus**, rijk aan blaadjes; **folioférisch**, blaadjes dragend; **foliopédisch**, met blad-vormige vliezen aan de voeten.

Folli, m. eene turksche munt, ongeveer = 3 gl. 60 ct.

Folliculair, m. fr., een slecht dagblad-schrijver of journalist; een papierbekladder.

Foll'culus, m. lat., het vlies, waarin het

zaad der bloemen is besloten, vruchthulsel; zaadhulsel; ook de galblaas; **folliculitis**, f. Med., de galblaasontsteking.

follis, m. lat., de beurs, buidel, zak, tasch; *in folle*, door elkander, bij de roest, eig. in den zak, d. i. onbezien, b. v. iets koopen.

Folmens, z. **dolmens**.

Foment, n. lat. (*fomentum*, v. *fovère*, verwarmen), een warme omslag, stoving, een tot uitwendig gebruik dienend vloeibaar artseneijmiddel, dat door middel van daarin gedompelde en uitgedrukte linnen en flanelen lappen of van eene spons appliceerd wordt; **fomentéren**, warmen, stoven, door warme omslagen versterken; oneig. aanstoken (twist, opstand), in gisting brengen; **fomentätie**, f. de stoving, verwarming door warme omslagen; gisting.

foncé, fr. (spr. *fongse*), donker, b. v. *rouge foncé* (spr. *roezj'*—), donkerrood.

Foncét, m. fr. (spr. *fongse*), de grootste soort der fransche rivierschuiten; ook de binnenplaat van een slot.

Fonctionnaire, m. fr. (spr. *fongsjonnér'*), een ambtenaar, beambte; **fonctionomie**, f. de leer van de dierlijke verrigtingen; z. verder **functie**.

Fond, m. fr. (spr. *fóng*; v. h. lat. *fundus*), de grond, bodem, grondslag; ook de achtergrond van een tooneel; de achterzitplaatsen in een rijtuig; *à fond*, grondig, door en door (b. v. iets kennen); *au fond* (spr. *oo*—), in den grond, wel ingezien; **fonderen**, z. **funderen**, ond. **fundus**.

fundamento, m. it. Muz., de grondbas, grondstem.

Fonderie, f. fr. (spr. *fongd*—), eene gietterij, metaalsmelterij, smelthut.

Fondic, m., **fondique**, f. fr. (spr. *fongdiek*), Merc., eene gemeenschappelijke stapelplaats of *depót* van koopwaren.

Fonds, n. fr., pl. **fonds**, fr., eene min of meer aanzienlijke somme gelds tot eenig gebruik bestemd, gelden, geldvoorraad, grondvermogen, het ter beschikking staande kapitaal; het kapitaal of hoofdgeld, de warenvoorraad; de gezamentlijke werken, waarvan een uitgever van boeken het copie-regt of regt van uitgave heeft; **publieke fonds** of enkel **fonds**, de staatsschuldbrieven, de waarde der actiën daarvan, negotiatie-kapitalen enz., z. ook **fund**; oneig. grondigheid, grondige kennis, voorraad van wetenschap.

Fonduk, m. turk. (vgl. het arab. *funduk*, hazelnoot), eene turk. goudmunt, ongeveer = 6 gl. 30 ct.

Fontaine, f. fr. (spr. *fongtein'*; v. h. lat. *fontäne*, scil. *aqua*, bronwater, v. *fons*, bron), de fontein, bron, springbron, wel; **fontanél**, f. nw lat., eig. een fonteintje; Med., eene kleine kunstzweer, die men ver-

wekt en onderhoudt om eene ziekte te voorkomen of schadelijke vochten af te leiden; ook de ruimten tusschen de hoeken der schedelbeenderen bij het embryo en het pas geboren kind, die meestal eerst in het derde jaar met kraakbeenstof zijn opgevuld.

Fontange, f. fr. (spr. *fontánzj'*), een lintstrik op den hoofdtooi der dames, eene soort van hoog kapsel (zoo geheeten naar de jonge hertogin de Fontanges, die bij haar optreden aan het fr. hof in 1679 het eerst dien hoofdtooi droeg.)

Fontinaliën, pl. lat. (*fontinalia*), het bronfeest ter cere van de bronnymphen in het oude Rome, dat den 13den oktober gevierd werd; **Fontinālis**, de brongod.

Fop, m. eng. (vgl. het nederd. foppen), een gek, zot, kwast.

Forban, m. fr. (spr. *forbáng*), een zee-roover, die zoowel vriend als vijand aantast, kaper, vrijbuiters; ook eene kleine visschersboot.

Force, f. fr. (spr. *fors'*), de sterkte, kracht, magt, het geweld; de dwang; eene gevangenis te Parijs; *à toute force* (spr. *a toet*—), met alle kracht, met geweld, volstrekt; **parforce**, met geweld; z. verder op dat woord; **forcéren**, fr. (*forcer*, dwingen), drijven, noodzaken, geweld aandoen, overweldigen, overmannen, met geweld nemen; open breken, open loopen, met geweld openen, den toegang banen; bestormen, door storm veroveren; een **geforceerde marsch**, verlengde en versnelde togt, verdubbelden tred; **forcéren**, in 't kaartspel: zijne partij eene kleur aanspelen, die hij niet heeft, en hem zoo noodzaken met troef te bannen; noodzaken om solo te spelen; **codille forcé** (spr. *kodielj'*—), gedwongen codille, als men genoodzaakt is op codille te spelen, zonder 't welk de ombre winnen zou; **spadille forcé** (spr. *spadielje*—), het spel, waarbij men genoodzaakt is te doen spelen zoo dikwijls men spadille heeft; **forcé par tout** (spr. — *toe*), z. v. a. **casco** (z. a.); **mat forcé**, in 't schaakspel; gedwongen mat, wanneer de koning, niet schaak staande, echter niet van plaats veranderen kan zonder zich schaak te zetten, pat.

Forceps, f. lat., eene verloskundige tang, pelikaan.

Forest, n. (mid. lat. *foresta*, hoogd. *forst*, fr. *forêt*), een bosch, woud (oorspr. eene omheinde beplante plaats, park).

Foreign-office, n. eng. (spr. *fórrin óffis*), in Engeland het ministerie van buitenlandsche zaken.

Forél, f. een visch van de familie der zalmen, die zich enkel in diepe, heldere en koele bergstroomen ook wel in zee ophoudt; de **zalmforel** huist in de Noordzee en wordt tot 5 ned. ponden zwaar.

forénsis, 1) lat. (v. *forum*, z. a.); gereg-
telijk; van daar *medicina forensis*, z. ond.

medicus; *forénsis*, 2) m. pl. *forenses*, mid. lat. (v. h. lat. *foris*, buiten, uitwendig), Jur., een buitenlander, vreemdeling, inz. die in het land grondeigendommen heeft; ook kooplieden, die zich in een' vreemden staat ophouden.

Forestagium, n. mid. lat. (v. h. mid. lat. *foresta*, fr. *forêt*, bosch), het regt, dat de houtvester van eenen heer verplicht was jaarlijks als leenschating op te brengen; ook het boschgebruik.

forfait, n. fr. (spr. *forfè*; mid. lat. *forisfactum*, *forefactum*, v. *foris facere*, als zeide men: daar buiten (d. i. buiten het regt, tegen den pligt) handelen), misdrijf, euveldaad, misdaad, om wraak roepend of hemeltergend vergrijp (erger dan *crimen*); *à forfait*, koop of verkoop van waren in eens, bij den hoop, de roest; bij aanbesteding, aanneming; tegen een bepaald loon (niet stuksgewijs) b. v. betaald worden.

Forfanterie, f. fr. (spr. *forfangtríe*), de zwetserij, opsnijderij, windbrekerij, snoeverij, snorkerij.

Forláne, f. it., een vrolijke boerendans in Venetië.

Forle, egypt. munt, dezelfde als **folli**.

forma, f. lat., vorm, gedaante, gestalte, de schikking der deelen van een ligchaam, waardoor het zich van andere meer of min onderscheidt; de wijze, manier van handelen, spreken, zich gedragen volgens zekere vastgestelde gebruiken; het voorbeeld, de leest, z. *model*; *pro forma*, lat., en *pour la forme*, fr. (spr. *poer*—), voor den schijn, welstaanshalve; *in optima forma*, lat., in den besten vorm; *in forma probante*, Jur., in bewijzenden vorm; *sub utraque forma*, onder beide gestalten (brood en wijn bij het h. avondmaal); **formaal** (lat. *formālis*) of **formeel**, de gedaante of uiterlijke gesteldheid van iets betreffende, het tegengest. van **materieel**; als adverb. **formaliter**, vormelijk, volgens den vorm, in tegenst. v. **materialiter**, zakelijk, volgens den inhoud; **formeel** en als adverb. **formellement** (spr. *formellmáng*), vormelijk, in behoorlijken vorm; uitdrukkelijk, duidelijk; **formāle**, f. n. nw lat., de vorm, de gedaante van iets, in tegenst. met het **materiële**, dat de stof en den inhoud eens dings aanduidt; **formaliën** of **formaliteiten**, pl., de vormelijkheden, de gewoonten, gebruiken, alles wat de beleefdheid vordert, de regels en vormen van regtspleging enz.; **formaliséren**, (*s = z*), de uiterlijke vormen en regels naauwkeurig in acht nemen; zwarigheden, plichtplegingen maken; **zich formaliséren**, zijne bevreemding of misnoegen over iets uiten, iets kwalijk nemen, aanmerkingen over iets maken, zich beleedigd achten; **formalismus**, n. het inacht nemen der uiterlijke vormen (b. v. eener wetenschap),

zonder tot inhoud en geest door te dringen; ook Phil., het metaphysisch stelsel, waarbij het bestaan der stof geloochend en haar enkel de vorm wordt toegekend; **formalist**, m. wie zich uitsluitend aan den vorm, het uiterlijke houdt; ook een complimentenmaker, pligtpleger, geformaliseerd mensch; **formaat**, n. de vorm, de grootte, of lengte en breedte eens boeks, afhingende niet zoo zeer van de grootte v. h. papiervel, als van de wijze, waarop het gevouwen is: eenmaal gevouwen met 4 bladzijden heet **folio-formaat**; 2 malen met 8 blz. **quarto-formaat** (4°); 3 malen met 16 blz. **octavo-formaat** (8°); wordt $\frac{1}{2}$ van het vel, dat 24 blz. heeft, afgesneden, en dit 5 maal gevouwen, dan heet het **duodecimo-formaat** (12°); heeft een vel 32 blz., zoo verkrijgt men na vouwing **sedecimo-formaat** (16°); met 36 blz. **octodecimo**; kleinere formaten noemt men in 't algemeen **miniatur-formaten**. Al deze formaten worden nog in groot en klein, soms ook in middel verdeeld, zoo heeft men b. v. **groot- en klein-octavo-formaat**, en nog een middel-formaat, dat **post-octavo-formaat** geheeten wordt; — **forméren**, lat. (*formāre*), vormen, gedaante, gestalte geven, maken, vervaardigen, voortbrengen, verrigten, ontwerpen; Mil., zich in rijen gelid plaatsen, zich verzamelen; **zich forméren**, zich-zelfen opleiden, bekwamen, beschaven; **formātie**, f. de vorming, gedaantegeving; daarstelling, schepping; **formier**, m. fr. (spr. *formé*), een leestemaker, leestenverkooper; **formúlen**, f. (lat. *formula*), voor bijzondere gevallen voorgeschrevene of door het gebruik ingevoerde woorden, wendingen en spreekwijzen, de zegswijze, woordverbinding, het voorschrift, de uitdrukking; Math., eene algemeene letteruitdrukking, de door berekening gevonden algemeene regel, het rekenvoorschrift, de vaste regel; *formula concordiae*, f. het concordiënboek, een der luthersche geloofsboeken, op last van Augustus van Saksen in 1579 zamen gesteld; *formula magistrālis*, het door den arts voorgeschrevene recept, dat onderscheidene, onder elkander temengen artsennijmiddelen bevat, in onderscheiding van *f. officinālis*, een recept, dat door de pharmacopœa wordt voorgeschreven; **formulārisch**, nw lat., vormelijk, voorschriftmatig; **formulier**, n. een door het gebruik ingevoerde regel, het woordelijke voorschrift van eenig opstel, b. v. een huurocedel, testament, voorbeeld van gebeden, brieven, verzoekschriften enz.; **formulierboek**, verzameling van formulieren voor geestelijke en wereldlijke verrigtingen; **formulist**, m. de vriend van formules; stijve aanhanger der vormen of formaliteiten.

Formicātie, f. lat. (v. *formīca*, de

mier); Med., het mierenkruipen, een gevoel der huid als liepen er mieren over, het gekriebel, jeuken in de huid.

formidābel, lat. (*formidabilis*, van *formidāre*, vreezen), vreeselijk, verschrikkelijk. gedacht.

Formier, **formule**, **formulier** enz., z. ond. **forma**.

Fornax, lat., de ovensgodin bij de Romeinen; **fornacalīën**, pl., feesten te harer eer.

Forneerhout, z. ond. **fourneren**.

Fornicānt, m. lat. (*fornix*, eig. gewelf, woonplaats der openbare vrouwen), een hoereerder; **fornicaria**, **fornicātrix**, f. eene hoer; **fornicātie**, f. hoererijs.

Forséte, m. noord. Myth., Balder's zoon, de God der gerechtigheid, die de pleiters verzoende, door sommigen voor één gehouden met den faieschen god Fosite of Foséte.

Fort, n. fr. (spr. *fôr*), eene kleine vesting, schans, bijvesting; ook **forteresse**, f.

Fortbien, n. fr. (spr. *forbjèng*), eene soort van fortepiano in den vorm van klavier, uitgevonden door Friderici te Gera.

forte, it. Muz., sterk; **fortepiano** of **pianoforte**, n. eig. het sterkzachte of zachtsterke speeltuig, hamerklavier, in 1717 door Schröder te Hohenstein in Saksen uitgevonden, en achterevoegend verbeterd; **fortissimo** (spr. *forties*—), zeer sterk, allersterkst, zoo sterk mogelijk.

fortes fortuna (*adjuval*), lat. sprw., de fortuin helpt den moedige; met moed begonnen, is half gewonnen.

fortificéren, lat. (*fortificāre*) of **fortificiéren**, fr. (*fortifier*), sterken, kracht geven, versterken; Mil., verschansen, bevestigen, versterken, vesten; **fortificātie**, f. het vestingwerk, de vestingbouw, bevestiging of versterking eener plaats; de krijgswetenschap, verschansingskunst.

Fortin, m. eene korenmaat in de Levant; ook fr. (spr. *forténg*), kleine schans, sterreschans, hulpschans.

Fortitúdo, f. lat., de dapperheid.

Fortuin, z. **Fortuna**.

fortuito, lat., toevallig, onverwacht; **casus fortuitus**, m. een toeval.

Fortūna, lat., of **Týche**. gr. f., de Fortuin, de godin des geluks, dochter van Oceanus, het verpersoonlijke Fatum; ook **fortune**, fr., gelukkig voorval, geluk, al wat iemand goeds of kwaads kan overkomen, lot., lotgeval, ontmoeting, wedervaren; vermogen, bezitting, omstandigheden, staat; **fortuintje**, gelukkig voorval, toevallig voordeel, buitenkansje; *à la fortune*, fr., op goed geluk; *à la fortune du pot* (spr. —*po*), woordel.: op goed geluk van den pot, d. i. zooals de kok schalt, de keuken oplevert, op den daagschen pot (b. v. uitnoodigen); *de fortune*, bij toe-

val; *bonne fortune*, goed geluk, gunstbevijs; **Fortunātus** en **Fortunāta**, mans- en vrouwenn.: de gelukkige, met goederen ruim bedeelde.

Fort-vétu, m. fr. (spr. *forvétu*), iemand, die boven zijnen stand gekleed is, een burgertje in 't heerenpak.

Forum, n. lat., de markt, het marktplein, de verzamelplaats, ook de regtbank, het gerecht, de regterstoel, vierschaar, (omdat bij de Romeinen de regtszaken op de marktplaats beslecht werden); *in foro*, voor of in het gerecht; *forum cambiāle*, het wisselrecht, de regtbank voor wisselzaken; *f. contractus*, de bevoegde regtbank; *f. compētens*, de regtbank van de plaats, waar een verdrag of contract is aangegaan; *f. delicti commissi*, de regterlijke magt der plaats, waar eene misdaad is begaan; *f. domicilii*, de regtbank der woon- of verblijfplaats; *f. incompetens*, eene onbevoegde regtbank; *f. originus*, de regtbank der geboorteplaats; *f. rei sitae*, het gerechtshof van de plaats, waar de goederen, inz. de betwiste goederen liggen; *f. suprēmum*, het opperste gerechtshof.

Fossiel, n., pl. **fossiliën**, lat. (v. *fossilis*, e. wat opgegraven, opgedolven wordt), delfstoffen, uit de aarde gegravene onbewerktuigde lichamen, mineralen; in engeren zin: versteende organische overblijfsels uit de voorwereld, versteeningen; fossiel, als adject., versteend; **fossilist**, m., z. v. a. **mineraloog**; **fóssor**; m. een graver, schansgraver, z. **mineur**.

Fou, m. fr. (spr. *foe*), de gek, dwaas, nar, een mal mensch; ook de raadshcer of looper in 't schaakspel.

Fouang, m. eene rekenmunt te Siam, omtrent = 14 ct.

Foudre, fr. (spr. *foedr'*; v. h. lat. *fulgur*), bliksem! **foudroyeren** (spr. *foedrouj*—), Mil., geweldig beschieten; nederdonderen, vuur spuwen, razen en tieren, schelden en razen; **foudroyante**, f. (spr. *foedroujangt*), een zeker zwaar knallend vuurwerk, springrakct, donderster.

Fougade of ook wel **fougasse**, f. fr. (spr. — *foegh*—), Mil., eene kleine mijn, floddermijn.

Foulard, m. fr. (spr. *foeláar*), Merc., eene indische bont gedrukte zijdenstof voor shawls, zakdoeken enz.; inz. zulk een zijden zakdoek.

Foule, f. fr. (spr. *foel'*), eene menigte menschen, een volkshoop, gedrang, zamenloop; groote hoop; het gros der menschen; *en foule* (spr. *ang foel'*), in menigte, hoopsgevijs, met stroomen.

Fourage of **fouirage**, f. fr. (spr. *foeraazj'*; v. h. oud. *fuora*, voeder, afstammende), paardenvoeder, legervoeder; **fou-rage-magazijn**, n. een voedervoorraadshuis; **fouirageur**, m. (spr. *foerazjéur*), een voederhaler, die op het verkrijgen, in be-

slag nemen v. voeder uitgaat; **fouragéren** (spr. *foerazj*—), voeder of ook levensmid-delen opsporen en halen, leeftogt zoeken; **fouragéring**, het voederhalen, de voede-ring.

Fourbe, m. fr. (spr. *foerb'*, v. h. it. *furbo*; vgl. het lat. *fur*), een bedrieger, schelm, schurk; **fourberie**, f. de bedriegerij, arglistigheid, schelmerij, schurkenstreek.

Fourgon, m. fr. (spr. *foergóng*; v. h. lat. *furca*, vork), ovenijzer, vorkvormig raketijzer der bakkers; zeker rijtuig met een gaffeldissel; Mil., overdekte legerwagen voor de bagage, pakwagen.

Fourier of **foerier**, m. fr. (*fouurier*; it. *furieri*; mid. lat. *fodriarius*; v. h. oud. *fuora*, voeder; vgl. **fourage**), eig. wie voor het onderhoud der troepen enz. zorgt, een onderofficier, belast met het houden der monstertol eener compagnie, de inlegging der soldaten enz., de veld- of krijgsschrijver; **hoffourier**, een hof-officier, die voor de aankomende gasten zorgt en in het algemeen de bevelen v. den Hofmaarschalk volbrengt.

fourmilléren (spr. *foermielj*—), fr. *fourmiller*, van *fourmi*, mier), wemelen, krioelen (als mieren); **fourmillement**, n. (spr. *foermielj'máng*), z. v. a. **formicatie**.

Fourneau, m. fr. (spr. *foernó*), Mil., een in den grond gegraven en met kruid gevuld gat, om eenig vestingwerk te doen springen, mijnkamer.

fournéren (fr. *fournir*; *ou = oe*), met iets verzorgen, voorzien, bijstaan, ondersteunen; iets leveren, bijdragen, aanschaffen, verschaffen, bezorgen; het ontbrekende aanvullen, volmaken, zijne bijdrage betalen, b. v. voor eene klasse der loterij, of een lot **fournéren**; bij schrijnwerkers: met fijne houtbladen beleggen, inleggen; **fourneerwerk**, inlegwerk; **forneer**, **furnier**, het hout daartoe, inleghout, fijne houtbladen; **fournisseur**, ook **fourniteur**, m. de verschaffer, leveraar, leverancier; **fournissement**, n. inlage, toelage, het bijvoegen v. h. nog ontbrekende, de aanzuivering; **fourniture**, f. de levering; de noodige voorraad, behoefte.

Fourrúre, f. fr. (van *fouerrer*, voeren, met voering voorzien), pelterij, pelswerk, pels, pelsrok, pelsmantel; heimelijk ingelaschte, ondergeschovene plaatsen in een geschrift; ook de binnenbekleding van een schip.

fovéren, lat. (*fovère*), koesteren, warm houden; begunstigen, oppassen, verplegen.

Foyer, m. fr. (spr. *foajé*; v. h. lat. *focus*), de haard, haardstede; het brandpunt, middelpunt, de zitplaats eener kwaan; in schouwburgen en dgl.: de verwarmingskamer, de verzamelaal tusschen en na de vertooning.

Fra, it., afkorting van *frate*, broeder, vóór den naam der geringere mouniken

gebruikelijk, b. v. *fra Bartolomeo*.

Fracas, m. fr. (spr. — *ká*), het gekraak, geraas, gedruisch, getier, de opschudding, verwarde, luide twist; **fracasseren**, verpletten, verbrijzelen.

Frack, m. (v. h. eng. *frock*, fr. *froc*, monnikskap; mid. lat. *frocus*), een korte, ligte, digtsluitende mansrok, die van voren enkel de borst bedekt en van achteren twee lange panden heeft.

Fractie, f. lat. (*fractio*, v. *frangere*), Arith., eene breuk, een gebroken, gebroken getal; ook doorsnede; Phys., de breking der lichtstralen; ook een zich afzonderend gedeelte eener politieke partij; **fractiëllisch**, nw lat., met eene kerf of insnede in het halsstuk; **fractiërnisch**, met schijnbaar gebroken voelsprietten; **fractiëdisch**, met schijnbaar gebroken voeten; **fractuur**, f. (lat. *fractura*), Med., eene breuk, beenbreuk; Typ., de naam der duitse, hoekige of gebroekene drukletters; **fracturieren**, nw lat., breken, inz. in vele stukken breken (van beenderen); **fragiel**, lat. (*fragilis*), breeikbaar, bros; vergankelijk, broos, zwak, gebrekkelijk; **fragiliteit**, f. de breeikbaarheid, brosheid; onz. gebrekkelijk, veranderlijkheid, broosheid, bouwvalligheid; **fragment**, n. (lat. *fragmentum*), een afzonderlijk stuk van een geheel, brok, stuk, brokstuk, inz. gedeeltelijke overblijfsels van oude schriften; **fragmentarisch**, nw lat., afgebroken, in brokstukken, stuksgewijs; **fragmentist**, m. een schrijver of uitgever van brokstukken.

fragiferisch, nw lat. (v. h. lat. *fraga*, aardbeziën), aardbeziëdragend; **fragiform**, aardbeziëachtig.

fragrant, lat. (*fragrans*), welriekend, geurig, liefelijk van reuk; **fragrantie**, f. welriekendheid, geurigheid.

Fraicheur, f. fr. (spr. *frésj*—), de aangename koelte; levendigheid, frischheid van kleur.

Frais, pl. fr. (spr. *fré*; v. h. mid. lat. *fredum*, prijs, som, geldstraf), onkosten, kosten, uitgaven, uitschotten; *à peu de frais*, met geringe kosten, met weinig moeite.

Fraise, f. fr. (spr. *freiz*'), de kraag, geplooid halskraag der vrouwen; Fort., de stormpaal, het paalwerk; **fraisette**, f. een halskraagje.

Framboesie, pl. barb. lat. (v. *framboos*, braambezie), Med., uitwassen, wratten of pokken op de huid in de gedaante van moerbeziën of frambozen, indiaansche pokken, pokken van de goudkust, frambozenuitslag, *yaws* (z. a.), eene huidziekte der heete landen.

Franc of frank, m. eene fransche munt, de eenheid van het metricke muntstelsel, omtrent zooveel als een *livre*, geldende 47 à 48 centen, er zijn in zilver 2 en

5 francstukken, alsook halve en tiende francs; het $\frac{1}{10}$ heet *decime* en is 2 sous der oude munt; het $\frac{1}{100}$ heet *centime*, in oude munt 2 $\frac{1}{2}$ deniers, gevolgelijk doen 5 centimes 1 sou; het $\frac{1}{1000}$ heet millime; de zwitsersche franc, die echter schier enkel rekenmunt is, heeft eene waarde, die de helft hooger is.

Française, f. fr. (*franséiz*'), een vrolijke fransche dans in $\frac{3}{8}$ maat; eene fransche vrouw, een fransch meisje.

Francatu, n. fr. (spr. *frangkátú*), een groote, bruinroode platte appel.

Francatum, z. ond. **franco**.

Franceschino, m. it. (spr. — *tsjeskino*), eene florentijnsche zilvermunt, de helft v. een' **francescone**, geldende 2 *fiorini* of 5 *paoli*, ongeveer = 1 gl. 40 ct., ter innerl. waarde van 1 gl. 31 ct.

franchement, f. (spr. *frangsj'máng*), vrij, vrijmoedig, openhartig, ronduit, zonder omwegen; **franchise**, f. (spr. *frangsjiez*'), de vrijheid, vrijmoedigheid, openhartigheid, rondborstigheid; **postfranchise**, vrijstelling van postgeld; **actieve**—, d. i. vrijstelling voor brieven, die de daarop regthebbende afzendt; **passieve**—, voor brieven, die hij ontvangt.

Franchipane, **frangipane**, f. fr. (spr. *frangsjipáan*, *franzj*—), eene schoone, sappige herfstpeer met dikke schil.

Franciade, f. fr. (spr. *frangsiáad*'), eene tijdrimte van 4 schrikkeljaren in de fransche republiek.

Francin, m. fr. (spr. *fransèng*), Merc., *fransijn*, volkomen zuiver, helder, vlekkeloos pergament.

Franciscus, **Francisca**, mans- en vrouwen: de vrije; **Frans**, afkort. v. **Franciscus**; **Fransje**, verklw. van Frans en **Francisca**; **franciskānen**, m. minderbroeders of minorieten, monniken van de orde des heil. Franciscus van Assisi (gesticht in 1210), wier oorspr. bestemming bedelen en prediken was; zij splitsten zich later in verscheidene takken, als *barvoeters*, *observanten*, *cordeliers*, *capucijnen*, *colletten* enz.

francisieren, fr. (*franciser*), een' franschen vorm geven (b. v. aan een woord), tot Franschman maken, verfranschen; de Franschen!naäpen; **francisatie**, f. Neol., verfransching; voor fransch verklaring (b. v. van een vaartuig).

Franc-maçon, m. fr. (spr. *frang ma-sóng*), een vrijmetselaar; **franc-maçonnerie**, f. de vrijmetselarij.

franco, it. (maar v. Duitschen oorsprong, v. *frank*), vrij, portvrij, vrij van kosten, zonder onkosten, vrijgemaakt; **frangueren** of **frankeren**, it. (*francāre*), vrij maken, de port of het postgeld vooruit betalen, vrachtvrij maken; **francatuur**, f. barb. lat., het vrij maken, de vrijmaking, vooruitbeta-

ling der port of vracht voor brieven, pakketten enz.

francogallisch, nw lat., merovingisch, tot de eerste dynastie der frankische koningen behoorende, daarvan afkomstig.

Francomanie, f. lat.-gr., z. v. a. **gallomanie** (z. a.).

Franje, f. (fr. *frange*, mid. lat. *frangia*, waarsch. v. *frangere*, breken), een weefsel, waarvan draden afhangen, die tot sieraad voor kleederen, meubelen enz. dienen; hangend, vezelig boordsel.

Frank, m. de algemeene benaming der Europeanen in de Levant; ook een muntstuk, z. **franc**; als adject. en adverb., vrij, ongedwongen, onbevangen; **frank** (**vr**ank) en **vrij**, zonder eenig bedwang, dubbel vrij.

frankeren, z. ond. **franco**.

frappéren, fr. (*frapper*, eig. slaan), bevreemden, treffen, verrassen, ontstellen, indruk maken; **frappant**, treffend, verrassend; eene **frappante** gelijkenis, een sprekend gelijkend portret.

Frater, m. lat., broeder, inz. orde- of kloosterbroeder, pl. *fratres*; **frater consanguineus**, een halve broeder, broeder van vaderszijde; **frater uterinus**, een halve broeder, broeder van moederszijde; **fratres matruëles**, pl., zonen van twee zusters, zusterszonen; f. *patruëles*, broederszonen, zonen van twee broeders; **fraternel**, fr., broederlijk; **fraterniséren** (fr. *fraterniser*, s=z), broederlijk of vertrouwelijk met elkander leven, zich verbroederen; **fraternisatie**, f. de verbroedering; **fraterniteit**, lat., of **fraternité**, f. de broederschap, verbroedering, broederlijke liefde en vriendschap, broederlijke omgang en verkeer; **fraticelli**, pl. it. (spr. —*tsjelli*), eene secte van waldenzen op het einde der 13de eeuw; **fraternitas**, f. of **fratriagium**, n. mid. lat., het erfdeel van nageboren broeders; **fratricide**, m. lat. (*fratricida*), de broeder- of zustermoorder; **fratricidium**, n. de broeder- of zustermoord.

fraus, f. lat., het geheim bedrog, de loosheid, doortraptheid, ontrouw; **fraus optica**, optisch bedrog, z. a.; in **fraudem creditōrum**, tot bedrog en schade der schuldeischers; in **fraudem legis**, tot schade der wet; **pia fraus**, een vroom, welgemeend bedrog; **fraudéren** (lat. *fraudare*), bedriegen, misleiden, verkorten, sluikhandel drijven, smokkelen; **fraudatie**, f. benadeeling, bedriegerij, oplichting; **fraudator**, m. de bedrieger, oplichter; **fraudulént** of **frauduleus**, bedriegelijk; **frauduléntie**, f. de bedriegelijkheid.

Fratsen, pl. (hoogd. *fratze*, it. *frascha*; misschien verwant aan het gr. *phradzein*, praten, v. a. van *frassen*, vreten), eene gril, kuur, potsig bedrijf; koddig verhaal.

Fray (spr. *fra-i*; v. h. lat. *frater*) of **fráile**, m. sp., de ordebroeder, monnik.

Fredaine, f. fr. (spr. —*dein'*; v. h. mid. lat. *fredum*, prijs; oorspr. tehoogschatting van zich-zelven, pralerij), een moedwillige, dolle streek, jeugdige dwaasheid.

Fredegonde of **Fridegonde**, oudd. vrouwenn.: de vreedzame, vredelievende.

Fredon, m. fr. (spr. *fredóng*), eene rolling, sleping of trilling in de stem, een triller, trillo; ook 3 of 4 gelijke kaarten in zeker spel; **fredonnéren**, fr. (*fredonner*), Muz., trillen of slepen in het zingen; **fredonnement**, n. (spr. —*máng*), het trillen; het gehommel der bijen en vliegen; het dof gedruis van een' volkshoop.

Fredrik of **Frederik**, **Frederika** (hoogd. *Friedrich* en *Friederike*), mans- en vrouwenn.; door sommigen (onder anderen Von del) vertaald met **Vredrijk**, v. a., komt de eerste lettergreep van het goth. *fri*, *fre*, *fer*, schot, en *drik* of *drieh* van dragen, dus schot- of schietgeweerdrager.

Freeholder, m. eng. (spr. *frieholder*), de landeigenaar.

Fregát, n. (fr. *frégate*, eng. *frigate*, it. *fregata*, van onzekere afleiding), een ligt, snelzeilend oorlogschip met een of twee verdekken, voerende van 20 tot 60 stukken, in rang op de limeschepen volgende; een snelvliegende zeevogel, met zeer breede en lange vleugels, gevorkten staart, zwarte vederen en rood gekromden bek; de fregatvogel (*pelecānus aquinus*, L.); **fregatton**, n. (fr. *fregaton*, spr. —*tóng*), een klein fregat.

Freia, f. noord. Myth., de godin der liefde; **Freir**, **Freyr** of **Freier**, m. haar broeder, de zoon van Niördhr, een goedaardig god, die over regen en zonneschijn en over de vruchtbaarheid der aarde beschikte; het zwijn was hem gewijd.

Freischütz, m. hoogd. (spr. —*sjuuts*), volgens de sage een schutter, die zich door een verbond met den duivel zoogen. vrijkogels verschaft, waarvan er zes onfeilbaar op elken afstand treffen, de zevende echter den duivel toebehoort, die dezen eene rigting naar zijn believen geeft; de door Weber gecomponeerde opera van Kind, welke deze sage behandelt, is wereldvermaard geworden.

Frelampe, f. eene oude munt van Anjou in Frankrijk, van 12 tot 15 deniers.

Frenesie, f. fr. (s = z; vgl. **phrenesie**), de hersenwoede, krankzinnigheid, dolheid, razernij; **frenetiek** (fr. *frénétique*), krankzinnig, uitzinnig, razend.

frequent, lat. (*fréquens*), wat dikwijls gebeurt, herhaaldelijk, menigvuldig, b.v. een **reque**nte pols, een menigvuldige pols; volkrijk, levendig, druk bezocht; **frequentéren** (lat. *frequentare*), vlijtig bezoeken, dikwijls bijwonen; **frequentant**, m. Merc., een regelmatig jaarmarktbezoeker, koopman, die geregeld de deutsche missen be-

zoekt; **frequentatie**, m. het menigvuldig gebruik, verkeer, de gedurige omgang; **frequentativum**, n. n. w. lat. Gram., een herhalingswoord, een werkwoord, dat een dikwijls herhaald doen uitdrukt, b. v. k l a p p e r e n, d. i. telkens klappen; **frequentie**, f. lat. (*frequentia*), de menigvuldigheid, herhaalde wederkeering, gedurige herhaling; talrijke vergadering, menigte, veelheid, toeloop, ophooping.

Frère, m. fr., broeder.

Freronismus, n. de bittere, ongenadige boekbeoordeeling, naar Freron, een fransch belletrist en scherp recensent, inz. van Voltaire, die hem echter met het wapen der satyre uit het veld sloeg, zoodat zijn naam later wel eens gebezigd werd om een' onbeschaamden criticus of recensent aan te duiden.

fresco, it. (gevormd uit het duitsch frisch, versch), Muz., vrolijk, levendig, opgewekt; **fresco**, n. of **fresco-schilderkunst**, de kunst van met waterverwen op natte kalk te schilderen, het katkschilderen; **al fresco schilderen**, op verschen, natten kalk schilderen; **fresco-aneccote**, f. een versch of nieuw historietje.

Fret, m. fr. (spr. *fré*; van het duitsch vracht, eng. *freight* ontstaan), de scheepsvracht, zeelading; het vrachtgeld; de huur van een schip; **fretéren** (fr. *fréter*), een schip verhuren, huren; uitrusten, bevrachten; **freteur**, m. de reeder, eigenaar van een schip, scheeps patroon; **fret**, n. (mid. lat. *furectus, furo*, v. h. lat. *fur*, dief; v. a. van vreten), een klein, slank, geelharig, viervoetig dier v. h. geslacht der wazels, waarmede de konijnen in hunne holen gevangen worden, de fretwezel; **fret** of **forét**, eene zekere boor (v. h. lat. *forāre*, boren).

fretilléren, fr. (*fretiller*; spr. —*tielj*—), onrustig zijn, zich gedurig heen en weer bewegen; **fretillant** (spr. *fretieljáng*), onrustig, heen en weer loopend, woelig.

Freule, f. (hoogd. *fräulein*, dus eig. vrouwtje, wijfje), titel van adellijke ongehuwde vrouwen, jonkvrouw.

Freya en Freyr, z. ond. **Freia**.

friabel, lat. (*friabilis*, v. *friāre*, fijn wrijven), ligt fijn te wrijven, te verbrijzelen, bros.

Friand, m. fr. (spr. *friáng*; v. *frīre*, in de pan bakken, braden, = lat. *frigēre*), een lekkerbek, snoeper, smulbroër; **friandise**, f. (spr. *friangdiez'*) de lekkernij, snoeperij, het lekkerbeetje; de snoepzucht, smulgraagheid; vgl. **gourmand**; **fricandeau**, m. fr. (spr. —*kangdá*), een gespekt en gesmoord stuk kalfsvleesch; **fricandellen**, pl., een botergebak uit kalfsvleesch, met wittebrood, kruiden enz.; **fricasséren**, fr. (*fricasser*), stukjes of reepjes vleesch opstoven, fruiten; oneig. iron., in de pan hakken, neer-

sabelen; **fricassée**, f. een vleeschgerecht, klein gesneden vleesch met eene saus.

Fricatie, f. lat. (*friectio*, v. *friāre*, wrijven), de wrijving, het wrijven.

Fridolin, oudd. mansn.: de vreedzame, beschermende; **Friedericiāna**, f. naam der hoogeschool te Halle; **Friedrichs d'or**, een prussisch vijfthalerstuk met de beeldtenis des konings, gouden Frederik, volgens onderscheidene keuren van 9 gl. 92 ct. tot bijna 10 gl. innerlijke waarde. Er zijn ook dubbele en halve Friederichs d'or.

Fries, f. (fr. *friese*), Merc., eene zekere wollen stof met gekruld haar; Arch., het middengedeelte eener hoofdlijst, tusschen de kornis en architraaf; naam van onderscheidene aangebragte sieraden in bouw- en beeldhouwkunst, lofwerk aan geschut enz.; **friesch paard**, Mil., spaansche ruiter, een groot stuk hout, met lange ijzeren punten of beslagen palen bezet.

Frigga, f. noord. Myth., de gemalin van den godenkoning Odin, dochter van Fiörgyn, zij, aan wie het lot van alle stervelingen bekend is.

Friggitóre, m. it. (spr. *fridzi*—; van *friggere* = lat. *frigēre*, braden), een ital. pannekoeken- of oliekoekenbakker.

frigidus, koel, koud, laf, flauw, koudhartig, gevoelloos; **frigiditeit**, f. de koudbloedigheid, het onvermogen ter voorttelling, de koude natuur, harteloosheid, koelzinnigheid.

Frimaire, m. fr. (spr. *friméir'*), de rijp- of vorstmaand, de 3de maand in den voorm. fr. republikeinschen kalender, van 21 november tot 20 december.

fringéren, fr. (*fringuer*, oorspr. van het angels. vringen, nederd. wringen) sterk uitwringen, uitdraaijen, inz. in verwerpen, waar dit geschiedt door een' werktuig, **fringeerijzer** geheeten.

Fripiet, m. fr. (spr. *fripi-é*), een oude kleerenkooper, uitdrager; *fripière*, f. eene uitdraagster; **friperie**, f. de handel in oude kleederen, de voddemarkt, voddakraam.

Fripon, m. fr. (spr. *friponng*), een schelm, guit, schurk, spitsboef, schalk, deugniet, bedrieger; **friponnerie**, f. de schelmerij, schurkerij, guiterij, het boevenstuk.

frischen, hoogd. (spr. *friesjen*), frischen, die verrigting of dat proces der ijzerhutten, waardoor ruwijzer in smeedbaar of taai ijzer wordt veranderd, louteren, affineren.

friséren, fr. (*friser*; s=zz), verwant met het duitsche *fries*), krullen, het haar krullen, opmaken, opkammen; Typ., het dubbeleren, d. i. dubbel afdrukken der letters, hetzij door haren lossen stand in den vorm, of door een gebrek der pers; Manuf., noppen, kleine knopjes of krulletjes van de haren der stoffen ma-

ken, **friseur**, m. een haarkruller, opmaker; kapper; **frisuur**, f. (fr. *frisure*), de haarkrulling, haartooi, het kapsel; ook het kronkelig bezetsel of opnaaisel aan een vrouwenkleed; het noppen der lakens enz.; **frisoletlint**, vlokzijde-lint; **frison**, n. fr. (spr. *frizóng*), eene gekrulde geringe wollenstof uit Poitou, fries.

Frisket, n. (fr. *frisquette*, f.), Typ., het raam, dat op het witte blad wordt gelegd, opdat de inkt niet bezoedele wat wit moet blijven.

frissonnèren, fr. (*frissonner*; *i = ie*), huiveren, rillen, trillen, beven; **frissonnement**, n. (spr. *frisson'máng*), eene ligte huivering of rilling.

Frisuur, z. ond. **frisèren**.

Frits, verk. v. **Fredrik**, (z. a.).

Fritte, f. fr. (it. *fritta*, v. *friggere*, bakken, koken), de glasmassa, glasstof; onvolkomen gesmolten, half verglaasde lichamen, glasschuim.

Friture, f. fr. (v. *frìre*, in de pan bakken), in eene pan gebruide boter, gesmolten boter, vet of olie; ook het gebakkene, gebradene; gebakken visch.

frivole, fr. (lat. *frivólus*, a, um), ijdel, nietig, gering; onbeduidend, armzalig, zonder waarde, kleingeestig, beuzelachtig, lichtzinnig; winderig; *frivóla appellatio*, Jur., lichtzinnig, ongegrond, en derhalve vergeetsch beroep; fr. *exceptio*, eene kennelijk nietige uitvlugt of tegenwerping; **frivoliteit**, f. (fr. *frivolité*), de nietigheid, onbeduidendheid; beuzelarij, kleingeestigheid, lichtzinnigheid, ijdelheid.

Frodine, oudd. (v. *fród*, vruod, vroed, wijs), vrouwenn.: de verstandige, wijze.

Froideur, f. fr. (spr. *froad*—), koudheid, koelheid, onverschilligheid.

Fronde, f. fr. (spr. *frongd'*), eig. een slinger; de benaming eener partij, die zich gedurende de minderjarigheid van Lodewijk XVI tegen het hof en het ministerie van den kardinaal Mazarin verzette, en van 1646 tot 1654 in Frankrijk veel onrust verwekte (dus geheeten, omdat men het parlement met kinderen, die met slingers spelen, had vergeleken); **frondèren** (spr. *frongd*—), eig. slingeren; opentlijk en vrij tegen de regering spreken, berispen, hekelen, beschimpen, belagchen; **frondeur**, m. een onvergenoege, een luid berisper der regering.

frondescèren, lat. (*frondescère*, van *frons*, gen. *frondis*, loof), uitschieten, bladeren krijgen; **frondescèntie**, f. nw lat., het uitloopen der boomen; **frondeus**, lat., sterk bebladerd, bladrijk, loofrijk; **frondiférisch**, nw lat., loofdragend; **frondipárisch**, bladeren voortbrengend; **frondositeit**, f. nw lat., de bladrijkheid, het digte loof der boomen.

front, m. fr. (spr. *fróng*; van het lat. *frons*, gen. *frontis*), het voorhoofd; de voorzijde, de voorgevel, het voorste gelid; stouthed; driestheid; **front tegen den vijand maken**, hem de spits bieden, hem van voren aangrijpen; *front à front* (spr. *frongt afróng*), regt tegenover elkander, man tegen man; *de front*, van voren; naast elkander; *en front* (spr. *ang*—), van voren, in het voorste gelid; **frontboxes**, eng., **frontloges**, fr. pl. (spr. *frongtlözjes*), de loges of afgesloten zitplaatsen in den schouwburg tegenover het tooneel; **frontaal**, nw lat., tot het front, de voorzijde, het voorhoofd behoorende, inz. in samenstellingen, b. v. **frontaal-arterië**, f. voorhoofd-slagader; **frontaal-been**, voorhoofdbeen; **frontaal-marsch**, m. de beweging eener legerbende in volle linie; **frontale**, lat. of **frontal**, fr. n. een hoofdsieraad, b. v. der paarden; hoofdpranger, een voormalig foltertuig, bestaande in een touw met knopen, dat om het voorhoofd werd aangetrokken; Chir., een voorhoofdverband, een omslag met kruiden en dgl.; ook een altaardoek; **frontaliers**, pl. (spr. *frongtaalje*), grensbewoners van Frankrijk bij de Pyreneën; ook marskramers; **frontières**, pl., de grenzen, **frontiere n**; **frontierstad**, **frontierplaats**, eene stad, plaats aan de grenzen; **frontispice**, n. (spr. *frongtispies'*), de voorgevel, de voornaamste zijde van een gebouw; ook het titelblad of de titelplaat van een boek; **frontisten**, pl., waanwijze onderzoekers of uitvorschers; **fronton**, n. (spr. *frongtóng*), Arch., het geveldak, driehoekig of halfcirkelvormig sieraad boven aan gebouwen, vensters, deuren.

Frontignan, m. (spr. *frongtjenjáng*), een fr. muskaatwijn uit Frontignan, eene stad in het voerm. Languedoc, doorgaans *frontignac* geheeten.

frottèren, fr. (*frotter*), wrijven, schuren, boenen, glad maken, poetsen; **frotteur**, m. de wrijver; boender, hij, die de vloeren boent, d. i. met was blinkend wrijft; **frotteuse**, f. (*s = z*), de wrijfster in het bad; **frottement**, n. (spr. —*máng*), het wrijven; **frottoir**, m. (spr. —*toár*), de wrijf-, schuur-, boenlap; wrijfborstel; het rolvat der speldemakers.

fructus, m. lat., de vrucht, het voordeel, nut; pl. *fructus*; *fructus consúnti*, pl., verteerde of verbruikte vruchten; *fr. incerti*, onzekere vruchten, *fr. industriáles*, nijverheidsvruchten; *fr. in herbis*, te veld staande, nog niet afgemaakte vruchten, vruchten in of op den halm; *fr. pendèntes*, nog aan de boomen hangende vruchten; *fr. percépte*, ingeogste, gewonnen vruchten; *fr. percipiéndi*, in te zamelen vruchten, d. i. zulke, die de regte eigenaar, wanneer hij tot het vruchtgebruik der zaak ware gekomen, in nog hoogere mate zou

ingewonnen hebben; **fructidór**, m. fr. (spr. *fruc*—), de vruchtmaand, de 12de maand in den kalender der voorm. fr. republiek, van 13 aug. tot 16 sept.; **fructificéren**, lat., **fructifiéren**, fr., vrucht dragen, vrucht opleveren; **fructificátie**, f. Bot., het tijdperk der vruchtdraging, vruchtontwikkeling, de bevruchting; **fructist**, m. een kruidkundige, die de gewassen naar hunne vruchten rangschikt; **fructuaríus**, m. Jur., een vruchtbruiker.

frugaal, lat. (*frugālis*, e), zelfgenoegzaam, met weinig tevreden, matig, spaarzaam; **eenvoudig**, karig, behoeftig, sober; **frugaliteit**, f. de genoegzaamheid, matigheid, eenvoudige levenswijze, onthouding; **spaarzaamheid**, eenvoudigheid.

fruges consumere nati, tot verteren of genieten geborene menschen, weelderige lediggangers, luije lekkerbekken.

frustra, lat., vergeefs, vruchteloos, om niet; **frustréren** (lat. *frustrāri*), vrijdeden, te leur stellen, misleiden; **frustrátie**, f. de vrijdeding, teleurstelling, het vrijdeden.

Frustum, n. lat., een stuk, brok, deel van een geheel; eene bete.

Fuchsia, f. eene soort van pronkgewassen met donkerroode, afhangende bloesems.

Fucus, n. lat. (eig. eene roodkleurende verwplant, van daar ook blanketsel), het wier, zeewier, zeegras, een plantengeslacht, waarvan men de soda bereidt; **fucieten**, pl. nw lat., zeewier-versteeningen; **fucologie**, f. lat. gr., de leer van de zeegewassen, beschrijving der zeewierien.

Fueros, pl. sp. (sing. *fuero*, uitzonderingswet, spr. *u = oe*), voorregten of vrijheden (privilegiën) van zekere provinciën, inz. de oude voorregten der baskische provinciën.

fugae suspéctus, lat. Jur., verdacht wegens vlugt of uitwijking; **fugaciteit**, f. nw lat. (v. *fugax*, vlugtig), de vlugtigheid, vergankelijkheid, korte duur; **fugatief**, vlugtig, voortvlugtig, ontvloden, ontloopen; oppervlakkig.

Fuge, of it. **fuga** (spr. *foegha*), f. Muz., een veelstemmig stnk, waarin een melodisch thema, eene keurig welluidende gedachte heerscht, die afwisselend door de eene stem na de andere op velerlei wijze herhaald wordt (van het duitsche *fügen*, voegen); **fugato**, it. (spr. *foegh*—), op de wijze der fuge gezet; **fugéren**, op de wijze eener fuge zetten of componeren; **fughétta**, f. eene kleine fuge.

fuimus Troës, lat. sprw.: wij zijn Trojanen geweest, d. i. wij zijn weg! 't is met ons rijk gedaan! **fuít!** hij (zij, het) is er geweest, 't is weg, voorbij!

fulgént, lat. (*fulgens*, v. *fulgère*, blinken), blinkend, schitterend, glinsterend,

oogverblindend; **fulguréren** (*fulgurāri*, v. *fulgur*, bliksem), bliksemen; **fulguraal**, den bliksem betreffende; **fulgurátie**, f. het bliksemen, weérlichten; Chem., het bliksemen van goud en zilver in den smeltkroes; **fulguriét**, m. nw lat., een dondersteen; bliksemsinder, door den bliksem half gesmoltene, buisvormige ophooping van kwartskorrels, die in sommige oorden aan de helling van heuvels menigvuldig loodregt in het zand staan.

fuligineus, lat. (v. *fulgo*, roet), roetig, roetachtig.

full dress, n. eng. (spr. *foel*—), de volle of gheele kleeding.

fulminéren, lat. (*fulmināre*, v. *fulmen*, donderslag), donderen, onweéren, vreeselijk uitvaren, schelden, dreigen, razen, tierren, vloeken; Chem., knallen, bersten, kraken, ontploffen; **fulminánt**, hevig, dreigend, donderend, vreeselijk razend, tierend; *fulminans aurum*, f. *argentum*, knalgoud, knalzilver; **fulmināten**, pl., knalzure zouten; **fulminátie**, f. het knallen en bliksemen v. h. slaggoud of knalpoeder; de afkondiging van den pauselijken kerkbán, de banbliksem.

Fulp, felp, n. (it. *velluto*, *felpa*, sp. *felba*, v. h. lat., *velluc*, vlies, vacht), fluweel.

fulvibárbisch, nw lat. (v. h. lat. *fulvus*, geelrood, goudgeel), met geelrooden baard; **fulvicóllisch**, met geelrooden hals; **fulvicórnisch**, met geelroode voelsprietten; **fulvicórúrisch**, met geelroode schenkels; **fulvipénnisch**, met geelroode vleugelen; **fulvivéntrisch**, met geelrooden buik.

Fumaría, f. nw lat. (*fumaría officinālis*, v. *fumus*, rook), de gemeene aardrook, duivekervel, het schurftkruid, eene zeer heilzame zomerplant; **fumarólen**, pl. it., opstijgende, waterachtige dampen; **fumét**, m. fr. (spr. *fumé*), een aangename geur v. wijnen en vleeschspijzen, eene vlugtig streeklende kitteling op smaak of reukzenuwen, inz. van wildbraad; **fumifúgisch**, nw lat., rookverdrijvend, **fumigéren**, lat. (*fumigāre*), rooken, berooken; **fumigátie**, f. nw lat., Med., de berooking, het rook of dampbad; Chem., het doordringen van een metallisch ligchaam met de dampen van het cementpoeder; **fumist**, m. een rookverdrijver; **fumivóre**, n. fr., een toestel boven eene lamp of vlam, waarin de damp verdwijnt, rookvang; **fumivórisch**, nw lat., rookverterend.

Fun, m. eng., eene pots, grap, guite-streek; een potsenmaker, guit, fun.

Funambulist, m. (lat. *funambulus* v. *funis*, touw, en *ambulāre*, wandelen), een koorddanser.

Functie, f. lat. (*functio*), de verrigting, werkzaamheid; inz. de ambtsverrigting, de beroepspligt, het ambt, beroep, de bediening, post; Math., eene veranderlijke groot-

heid, die van eene andere afhangt; **functionéren**, nw lat., of **fungéren** (lat. *fungi*), den ambtspligt uitoefenen, zijn ambt waarnemen, verrigten, dienst doen.

Funda, z. **funta**.

Fundus, m. lat., de grond of bodem; de grootste wijde van eene holte, b.v. van de maag; een grondeigendom en de daaruit komende voordeelen; z. ook **fond** en **fonds**; **fundus dotālis**, een uitzet, bruidschat; *f. instructus*, een welingerigt landgoed, volledige boerderij; ook de kostenberaming voor aanslag, onderhoud en beheer van ijzerbanen; **fund**, n. eng., in Engeland grond, stamgeld, kapitaal, fonds; **funds**, pl., opbrengsten tot dekking der staatschuld; de staatschuldbrieven, zie ook **fonds**; **fundament**, n. lat. (*fundamentum*), de gelegde grond, de grondslag, grondveste; pl. **fundamenten**, de grondslagen, aanvangsgronden, eerste beginselen, eerste gronden, grondbeginselen, grondbegrippen; *fundamentum agēdi*, Jur., de grond van den eisch; *f. dividēdi*, de verdeelingsgrond; *f. probatiōnis*, een bewijsgrond; **fundamenteel**, tot den grond behoorende of dienstig, wezenlijk, oorspronkelijk; ook de grondbeginselen of eerste gronden betreffende; **fundamentele wetten**, grondwetten, zulke wetten, die den grondslag der staatsinrichting uitmaken; **fundéren** (lat. *fundāre*), gronden, stichten; **gelden fundéren**, gelden beleggen; **gefundeerde schuld**, eene op bepaalde inkomsten aangewezen staatschuld (z. v. a. **geconsolideerde schuld**); **fundātie**, f. de gronding, grondlegging, grondvesting, stichting, eerste aanleg; **fundātor**, m. de grondlegger, stichter.

funèbre, fr. (v. h. lat. *funēbris*), tot de uitvaart, begrafenis, lijkstaatsie behoorende, treurig, somber, naar, akelig.

Funehoregraphie, f. lat.-gr. (v. h. lat. *funis*, touw, koord, en *choregraphie*, z. a.), de beschrijving der koorddanserskunst, aanleiding daartoe; **funehoregrāphisch**, het koorddansen betreffende, daartoe behoorende.

funeréren, **funeraliën**, **funest**, z. ond. **funus**.

Fünfzehner, m. hoogd. (spr. *fuunftseener*), een zilver muntstuk van 15 kreutzers of omtrent 25 cent.

fungéren, z. ond. **functie**.

fungibel, nw lat., door verbruik te verteren, uit te putten; *fungibiles res*, pl. lat., verbruikbare dingen, b.v. levensmiddelen.

Fungus, m. lat., de zwam, aardzwam, kampernoelje, paddestoel, duivelsbrood; *fungus articulōrum*, Med., sponsgezwell der gewrichten, witte gewrichtszwelling; *fungus haematōdes*, bloedspoonsgezwell; *f. medullaris*, mergspoonsgezwell; **fungus**,

sponsachtig; **fungositeit**, f. nw lat., het sponsachtige nitwas; **fungine**, f. de zwamstof, eene door Bracon not dus benoemde eigene plantenstof in zwammen of paddestoelen; **fungiet**, m. eene koraalspons, eene sponsvormige versteening.

Funta, **funta**, f. het russische pond, verdeeld in 96 solotnik het $\frac{1}{16}$ van een pud, = 0,409 ned. pond.

Funus, n. (pl. *funera*), lat., het lijk; ook de begrafenis; **funeréren**, begraven, beaarden; **funeraat**, m. een begravene; **funerātie**, f. de beaarding, begrafenis; **funeraliën**, pl. nw lat., de voorbereidselen ter begrafenis, begrafenis-kosten, lijkstaatsie; **funést**, lat. (*funestus*, a, um, en fr. *funeste*), doodelijk, verderfelijk, verderfelijk onheilbrengend; treurig, ongelukkig, heilloos, rampzalig, noodlottig.

fuocoso of *focoso* (spr. *fokozo*), ook *con fuoco*, it. (spr. *foko*) Muz., met vuur, vurig, hartstogtelijk, zeer levendig.

fuori di banco, it. (spr. *fōri* —), Merc., eig. buiten de bank; kasgeld.

furca, f. lat., vork, gaffel; **furcae caudinae**, pl., caudijnsche vorken (fr. *fourches caudines*), eene bergengte in Italië tuschen Caudium en Benevento, alwaar in 321 voor Chr. de romeinsche legioenen door de Samnieten ingesloten en tot een allerschandelijkst verdrag genoodzaakt werden; van daar eene plaats, waar iemands eergeode naam gevaar loopt; **furciférisch**, nw lat., vorkdragend; **furcilābrisch**, met gevorkte lippen; **furcipilisch**, met vorkwijze gespletene haren.

Furfurātie, f. nw lat. (v. *furfur*, zemelen), Med., de zemelachtige haarworm, een uitslag op het hoofd.

Furie, f. lat. (*furia*), de woede, razernij; Myth., eene wraakgodin, plaag- of kwelgodin, naam der 3 vreeselijke hallgodinnen, die de boezen in de onderwereld tuchtigen, in het gr. erinnyen en eumeniden genoemd, n.l. Tisiphōne, Megæra en Alécro, met afschuwelijke gezigten en slangenharen; oneig. een overmatig toornig, boosaardig, wraakzuchtig wijf; de **hellefurie** (*furia infernalis*), de dolworm, een bij uitstek gevaarlijke worm in noord. Bothnië; **furieus** (lat. *furiōsus*, a, um, fr. *furieux*), woedend, razend, tierend, onzinnig, dol, grimmig, heftig; *furiōso*, it. Muz., hevig, razend, wild, woedend; **furor**, m. lat., of **fureur**, f. fr., de woede, razernij, bezetenheid; zucht, hevige begeerte; **furor amatorius**, de minnewoede, liefderazernij; *f. poeticus*, de dichtelijke woede, wilde geestvervoering; *f. uterinus*, de ontbare drift naar mannen, mansdolheid; **furōre**, it., eene levendige, luide goedkeuring of toejuicing; **furorē maken**, luiden bijval inoogsten.

Furlong, n. eng. (v. *a furrow long*, d. i.

eene vore lang), eene lengtenaat, = $\frac{1}{2}$ en $\frac{3}{4}$ mijl of omtrent 221 ned. ellen.

Furólles, pl. fr., ontvlamde uitdampingen, die zich soms zoo op het land als op de zee vertoonen, hip- of dwaallichtjes, St. Elmus-vuur.

furtum, n. lat., de diefstal; *furtum attentatum*, een slechts beproefde, niet volbragte diefstal; *f. domesticum*, een huisdiefstal door huisgenooten of leden van het gezin; *f. manifestum*, een klaarblijkelijke, betrapte diefstal; *f. non exhibitum*, een ontkende diefstal; *f. periculosum*, een gevaarlijke of gewaagde diefstal; *f. primum*, de eerste diefstal; *f. qualificatum*, een nader bepaalde, door de wetten als bijzonder strafbaar aangeduide diefstal, b. v. straatrooverij, diefstal met braak, met wapens enz.; *f. rei communis*, de ontvreemding eener gemeenschappelijke zaak; *f. reiteratum*, een herhaalde diefstal; *f. simplex*, een eenvoudige, door niets bijzonders onderscheiden diefstal; **furtief**, of *furtim*, heimelijk, diefstalig, steelswijze.

Furúkel, m. lat. (*furunculus*), Med., een hardachtig, pijnlijk, blaauwrood ontstekingsgezwel, eene bloedvin, bloedzweer.

fuscicóllisch, nw lat. (v. h. lat. *fuscus*, bruin), met bruiuen hals; **fuscicórnisch**, met bruine hoornen; **fuscine**, f. de bruine stof uit dierlijke olie; **fuscipédisch**, met bruine voeten; **fuscipénnisch**, met bruine vleugelen; **fuscivéntrisch**, met bruinen buik.

Fusée, f. fr. (eig. het om de klos gewondene, v. *fuseau*, lat. *fusus*, de spil of klos), de kruidloop, lont eener bom; de vuurpijl. rakét (z. a.); **fusicórnisch**, nw lat., met spilvormige hoornen; **fusiform**, spilvormig; **fusipédisch**, met spilvormige voeten.

fusibel, fr. (*fusible*; *s = z*), smeltbaar; **fusibiliteit**, f. smeltbaarheid; **z. verder fusie**.

fusicornisch, z. ond. **fusée**.

Fúsie, f. lat. (*fusio*, v. *fundere*, gieten), de smelting, het gieten, het gietsel, inz. het ertsgietsel, het metaalgietsel; oneig. de vermenging, zamensmelting van partijen, stelsels, verschillende klassen der maatschappij; **fusionnist**, m. Neol., die het stelsel van ineensmelting aankleeft.

fusifórm, z. ond. **fusée**.

Fusil, m. fr. (spr. *fuzi*; = it. *focile*, oorspr. vuurstaal, vuurtuig; v. *fuoco*, fr. *feu*, vuur, v. h. lat. *focus*), een snaphaan, roer, geweer; **fuselier**, l. **fusilier** (*s = z*), een snaphaanadrager, geweeervoerder, een ligt voetsoldaat met een geweer gewapend; **fusillette**, f. (spr. *fuzieljett'*), een kleine vuurpijl; **fusilléren**, met het geweer doodschieten, als krijgsstraf; **fusillade**, f. (spr. *fuzieljaád'*), het klein geweeervuur, snap-

haanvuur; h. t. doodschieten met het geweer.

fusipedisch, z. ond. **fusée**.

Fust, n. **fustage**, f. (verwant met *vat*), Merc., vaatwerk, alles waarin koopwaren ingepakt en verzonden worden; **fusti**, n. it., de aftrek, al hetgeen voor beschadiging of onzuiverwording der waren wordt gerekend; **fusti-rekening**, de aftrek- of schadedeberekening.

Fustian, n. eng. (spr. *fústsjen*; fr. *fustaine*, sp. *fustan*, oorspr. arab.), bombarijn, eene stof v. garen en katoen.

Fustiekhout ook **fisethout**, **fustoc**, geelhout, geel braziliehout, v. d. verw-moerbezieboom in Brazilië, Mexico en op de Antilles, dat men tot verstof en ingelegd werk gebruikt; in den handel tref men twee soorten daarvan aan: het cuba en tampicohout; ook hongarsch geelhout, een verwhout van eenen in Hongarije wild wassenden struik (*rhus cotinus*).

fustigéren, mid. lat. (v. *fustis*, knuppel), geeselen, afrossen; **fustigátie**, f. de geeseling.

Futaille, f. fr. (spr. *futálf*; v. h. lat. *fustis*), een groot vat; een vat over een ander vat heen, voervat.

futiel, lat. (*futilis*, e), nietswaardig, onbeduidend, armzalig, voddig, nietig; **futiliteit**, f. nietswaardigheid, nietigheid, erbarmelijkheid, armzaligheid, nietsbeduidende zaak.

Futūrum, n. lat. (*futurus*, a, um, toekomstig), Gram., de toekomst of toekomstende tijd; *futurum exactum*, de voleindigde toekomst, tweede of zamengestelde toekomstende tijd, vgl. **tempus**; *in futurum* of *pro futuro*, voor de toekomst, voor het vervolg; *ad futuram memoriam*, tot toekomstig aandenken of latere gedachtenis; **future**, m. fr. (spr. *future*), de aanstaande, verloofde, bruidegom; **future**, lat., of **future**, fr. f. de aanstaande, verloofde, bruid; **future**, f. barb. lat., de toekomstigheid, het toekomstend aanzijn, de wording.

Fwer, m. eene chinesishe zilvermunt, = $\frac{1}{10}$ mas of mase.

Fy, f. bij vecartsen zeker huiduitslag, inz. varkensschurft.

Fycōsis, f. Med., de haarworm der oogleden.

Fylla, f. noords. Myth., de vertrouweling en kamenier van de godin Frigg.

Fyrk, **fyrke**, m. eene deensche kopermunt, = $\frac{1}{16}$ deensche rijksdaalder, z. **daalder**.

G.

G. verkorting van *genius*, *genus*, *gratia*, *gloria*, *gummi* (zie die woorden); *gen* = *genitivus*, **z. casus**; *gl.* = gulden; *g. m.* of *gl. m.* of *glor. mem.* =

gloriōsae memoriae (z. a.); *gr.* = groot (z. a.); *gran.* = *granūla*, korrels; *gr. m.* = *grosso modo*, grof gesneden, gestooten enz.; *gtt.* = *guttae*, droppels.

Gaas, n. (v. h. fr. *gaze*; oorspr. van de stad *Gaza* in Syrië), Manuf., een licht, dun, opengewerkt weefsel van garen, zijde enz., sluijerdook, floersdoek; **gazeren**, omsluitjeren, met gaas, floers enz. overtrekken; overgazen.

Gabaniza, f. turk. v. *gaban*, een regenmantel in het Oosten; vgl. het it. *gabbano*, eene soort van overkleed, de kostbare pels van den sultan, des zomers met hermelijn, des winters met zwarte-vosevellen gevoerd (zulk een pels mag niemand buiten hem dragen.)

Gabara, l. **gabbara**, f. de naam eener mumië bij de oude schrijvers, inz. bij Augustinus.

Gabare of **gabarre**, f. fr. (v. h. mid. lat. *carabus*, boot), een klein, breed en plat schip om de rivieren op te varen; een wachtschip tot het visiteren der in- en uitgaande schepen en het ontvangen der regten; een ligter, tot in- en uitladen van groote, diepgaande schepen; eene modderschuit; een klein slagnet der visschers; **gabarot**, m. een kleine ligter.

gabella, mid. lat. en it., of **gabelle**, f. (v. h. arab. *al-kabālatu*, belasting op verbruik), Jur., de indirecte belasting, impost, opbrengst; in Frankrijk de zoutbelasting sedert Philips V in 1518; zoutpakhuis, zoutmagazijn; *gabella emigratiōnis*, de op te brengen schatting v. h. vermogen eens uitlandig gaanden, aftogtgeld; *g. hereditatis* of *hereditaria*, de opbrengst van eene erfenis.

Gabier, m. fr. (spr. *gabi-é*; v. *gabie*, mars van de mast, it. *gabbia*, eig. kooi, van het lat. *cavēa*), Mar., de marswachter, de man op den uitkijk; **gabion**, m. fr. (spr. *ghabi-ōng*), Fort., een schanskorf, eene mand, die men met aarde vult om eene borstwering te maken; **gabionáde**, f. eene verschansing van schanskorven.

Gabriel, hebr. mansn.: de man Gods of de sterkte Gods; naar de latere joodsche Myth. een der 7 aartsengelen; volgens de rabbijnen de doodsengel voor Israëlieten; naar den Talmud de vorst des vuurs en des donders.

gachéren, fr. (*gácher*; sp. *ghasj*—, eig. kalk beslaan; slecht schilderen, kladschilderen; beneden den prijs, de markt verkoopen; **gacheur**, m. (spr. *ghasj*—), een kladder, kladschilder, een prijsbederver.

Gadolinië, z. ytteriet.

Gæa of **Gea**, f. gr. (*gaia*, *gē*), de aarde; Myth., de godin der aarde, moeder en gemalin van Uranus, in het latijn **Tellus** geheeten; **geïstiek**, f. de aardkunde, natuurleer der aarde.

Gaels, **Galen**, pl. (een andere vorm

van den volksnaam Kelten, Celten), de overblijfsels van enen weleer wijd verbreiden volksstam (de Celten) in de westelijke deelen van Europa, in het fransche Klein-Bretagne, in Hoog-Schotland, Wallis, het eiland Man en in Ierland; **gaelisch**, **gaelsch**, de taal, welke door dien volksstam gesproken wordt, een tongval van het celtisch, onderverdeeld in ersisch, de taal der iersche boeren, en caledonisch, die der schotsche bergbewoners.

Gagaat, **gagaath**, m. of **gagaathkool** (gr. en lat. *gagātes*, v. *Gagas*, eene rivier en stad in Lycië, waar men hem inz. vond), zwarte barnsteen, slakkig aardpek, pekkool, eene soort van steenkolen.

Gage, f. fr. (spr. *gháazj*); v. h. mid. lat. *gadium*, *vadium* = lat. *vadimonium*, borgtocht, pand), het onderpand of pand; inz. het loon, dienstloon, de bezolding; van soldaten: soldij, gagie; *gage d'amitié*, een vriendschapsband, geschenk der vriendschap; *gage d'amour* (spr. — *damóer*), minnepand, geschenk der liefde; **gagéren**, bezoldigen; ook wedden, eene weddenschap aangaan; **gagéring**, f. (spr. *ghazj*—), de bezolding; **gagéure**, f. (spr. *ghazjiur*), de weddenschap; **gagist**, m. (spr. *ghazjist*), een bezoldigde, in eens anders soldij staande, zonder eig. ziju dienaar te zijn.

Gagliarde, z. **gaillarde**.

gagné, fr. (spr. *ghanjé*), gewonnen;

gagneur, m. de winner.

Gaillard, m. fr. (spr. *ghaljaar*; v. h. lat. *gallus*, haan?), 1) een vrolijke broeder, rare snaak, slimme vogel; 2) de verschansing op het scheepsdek; 3) eene kleine soort van drukletter tusssen garmond en brevier (zie **drukletters**); **gaillarde**, fr. of **gagliarde**, it. f. (spr. *ghaljarde*), een voorm. vrolijke italiaansche dans, ook **romaneske** geheeten, als zijnde oorspr. uit Rome; **gaillardise**, f. (spr. *ghaljardiez*), vrolijkheid, moedwil, snakerij.

gajo, it. en **gaiment**, fr. (spr. *ghémáng*), Muz., vrolijk, lustig, blijgeestig.

Gala, f. sp. (v. h. arab. *challada*, cerekleed?), de hofstaatsie, het hoffeest; de staatsiekleeding, feestelijke opschik; **en gala**, fr. (spr. *ang ghalá*) of **in gala**, in hof-, pronk- of staatsiekleed, in 't beste pak; **groot gala houden**, een feest met zang, dans, prachtige maaltijd enz. vieren, banketteren.

Galactacrasie, f. gr. (van *gála*, gen. *gálaktos*, melk), de zogvloed, eene ziekte der borsten, waarbij de melk van zelf uitvloeit; **galactiet**, m. de melksteen, melkjaspis, delfbare maansteen; **galactischësis**, f. de onderdrukking der zogafscheiding; **galactographië**, f. beschrijving v. h. zog; **galactologie**, f. de leer van het zog; **ga-**

lactometastásis, f. de zogverplaatsing; **galactométer**, m. melkmeter, een door Cadet de Vaux uitgevonden, naar den aræometer gelijkend werktuig om het gehalte of de vervalsching der melk naar graden te bepalen; vgl. **lactoscoop**; **galactophaag**, m. een melketer, papeter; **galactophōra**, pl., zogmakende middelen; **galactopiométer**, m. roommeter, een door Voigt uitgedacht werktuig om het bottergehalte der melk te bepalen; **galactoplane**, f. de uitstorting van het zog in het celweefsel of in eenige holte; **galactople-rōsis**, f. de overvloed van zog; **galactopoiēsis**, f. de zogbereiding, zogafscheiding; **galactoposie**, f. de melkkuur, het melkdrinken tot herstelling; **galactopoot**, m. de melkdrinker; **galactopyra**, f. of **galactopyrētos**, m. de zogkoorts; **galactorrhœa**, f. de zogvloeijing; **galactoschēsis**, z. **galactischēsis**; **galactōsis**, f. de overgang tot, verandering in melk; **galactotrophie**, f. de voeding met melk; **galactozemie**, f. het zogverlies; **galacturie**, f. het melkwateren; **galaxie**, f. de melkweg van den hemel.

Galán, m. sp. (vgl. *gala*), fr. **galánt**, m. een minnaar, vrijer, verliefde; **galánt**, fr. (v. h. sp. *gala*; of misschien voor *gualant* = *vallant*, dus eig. wakker, ridderlijk); smaakvol gekleed, getooid, net en sierlijk; aardig, hoffelijk, beleefd, wellevend, gediensig, voorkomend, inz. jegens h. vrouwelijk geslacht; verliefd, minneziek; **galante stijl**, Muz., z. v. a. wereldlijke stijl, in tegenst. met den geestelijken of kerkelijken; **galanterie**, f. 1) opschik of sieraden, van daar galanteriewaren, voorwerpen, koopgoederen tot toi, opschik, genoeg; galanteriekramer, een koopman in zulke goederen; 2) hoffelijkheid, beleefdheid, kiesche vrouwenverering, dienstvaardigheid, voorkomendheid omtrent vrouwen; ook een geschenk uit beleefdheid; 3) minnehandel, boelering, liederlijkheid, van daar galanterie-zonden, galanterie-ziekten of venerische ziekten; **galanthomme**, m. (spr. *ghalangtomm'*), een fijn beschaafd man, man naar de wereld, iemand van geregelde en beschaafde levenswijze; **homme galant**, m. (spr. *omm' ghaláng*), een verliefd man, saletjonker; ook **galantin** (spr. *ghalangtèng*); **galantiséren** (*s = z*), den verliefde, den ootmoedigen vrouwendienaar spelen; **galantine**, f. een tusschengeregt van gespekt hoendervleesch; ook een met hoendervleesch gefarceerde kalfskop; **galantismus**, n. barb. lat., de schijnkunde, oppervlakkige wetenschap, die slechts berekend is op figuurmaken.

Galatēa, f. gr. Myth., eene nereïde, die der herder Acis beminde, maar den cycloop Polyphēmus versmaadde.

Galatine, f., z. v. a. **gelatine** (z. a.).

Galaxie, z. ond. **galactacrasie**.

Galbānum, n. (lat. *galbānum*, gr. *chalabanē*, hebr. *chelbnah*, waarsch. v. *chalab*, vet zijn), moederhars, eene harsachtige, genees- en heekkrachtige gom, die door insijding uit eene kaapsche plant (*galban-gom-eppe*, L.) wordt verkregen.

Galeācon, m. gr. (v. *galēa*, de kat, en *ankōn*, de arm), Med., de kattenarm, zekere wanstaltigheid van den arm, uit eene onregelmatigheid van het schoudergewricht ontstaan; **galeanthropie**, f. de kattenzucht, de waan van eenen mensch, dat hij in eene kat is veranderd.

Galeas, z. ond. **galei**.

galeatum exordium, n. of *galeātus prologus*, m. lat., z. *prologus gal*—.

Galei, f. (it. *galea*, mid. lat. *galēa*, *galio*, enz., naar men wil van het lat. *galēa*, helm, als sloopstecken op den voorsteven geschilderd; vgl. ook het gr. *gaulos*, vrachtschip, lat. *gaulus*, fluitschip), een roeischip met laag boord en 2 masten, 20 a 22 vadem lang en 3 breed, reeds in de oudheid bekend en de eenige soort van oorlogschepen in de middeleeuwen; **galei** is ook de naam van het houten plankje, waarop de letterzetter der regels uit den zetbaak over brengt; alsmede die van een langwerpig destilleerfornuis, eene soort van reverbereer-oven; **galeislaven**, de roeijers der galeijen, waartoe de Turken en barbarische roofstaten meest gevangene christenen, de staten aan de Middellandsche zee, inz. Frankrijk en Italië, misdadigers gebruikten; **galeistraf**, eene der zwaarste straffen in Frankrijk en andere zeestaten, die de misdadigers vroeger de galeidienst oplegde, thans, na afschaffing der galeijen, tot vestingbouw, havenarbeid enz. veroordeelt; **galeas**, f. (it. *galeazza*, fr. *galéace*), eene groote galei, een driemast-roeischip, de grootste soort van oorlogsvaartuigen der republiek Venetië tijdens haren hoogsten bloei; ook de naam van kleine, in de Oostzee gebruikelijke vaartuigen; **galeide**, f. eene kleine galei; **galjoen**, n. (sp. *galeon*, m.; vgl. het turk. *kaliün*, groot zeeschip), eig. eene groote galei; een spaansch zilverschip, groot koopvaardij- en oorlogschip enz. om het zilver enz. uit Amerika te halen; ook het voorste gedeelte van het schip, waar matrozen en soldaten hun verblijf hebben; **galjoenist**, m. die handel drijft door middel van galjoenen, in tegenst. met den *flottist*; **galjoot**, f. (it. *galeotta*), de roeijer, op eene galei; ook (it. *galeotta*, fr. *galiote*), een vaartuig met éenen mast, klein roeischip, halve galei; ook een vrachtschip v. 50 tot 300 tonnen; z. ook **bombardeergaljoot** ond. **bom**.

Galēna, f. Chem., zwavellood, loodglans, glazuurerts.

Galenist, m. Med., een aanhanger van Galēnus; een' beroemden oud-grieksch en arts; ook werd eene partij der nederl. doopsgezinden, naar haren leeraar Galenus de Haen, **galenisten**, geheeten; **galēnische aderlating**, eene tot flauw wordens toe gedrevene aderlating; **galenische medicamenten**, eenvoudige, of eenvoudig bereide geneesmiddelen.

Galenok, russ. (v. h. eng. *gallon* gevormd), eene russische wijnmaat, = $\frac{1}{8}$ wedro of emmer, bevattende 1,536 ned. kan.

Galeomachie, f. gr. (v. *galēa*, kat), de kattenoorlog; **galeomyomachie**, f. de katten- en muizenkrijg, een comisch heldendicht v. Theodorus Prodrōmus, eene navolging v. de *trachomyomachie* (z. a.).

Galerie, **galerij**, z. **gallerij**.

Galerie, f. fr., een koude noordwestewind.

Galeropie, f. gr. (v. *galerós*, verlicht, en *ōps*, oog), Med., het ziekelijke helderzien, waarbij al de voorwerpen als in eene heldere en deels luisterrijke verrijting omrijven.

Galet, m. fr. (spr. *ghalé*), steenen van allerlei gedaante en aard, strandkeijen, kittelsteenen, die door de zee worden aangespoeld; het kestrand zelf; ook kristallen, die daarin soms gevonden worden.

Galétte, fr. of **galéta**, it. f. eig. eene vlade, een ronde en platte koek; slechte vlokzijde, ongesponnen zijdeafval.

Galgant, m. (v. h. later gr. en lat. *galānga*), eene oostindische plant en haren aromatischen wortel, die een voortreffelijk middel ter spijsvertering is.

Galiancōnen, pl. gr., wanstaltige menschen, met korte armen en kromme beenen.

Galionist, m. iemand, die handel drijft door middel van galjoenen, **galjoenist**.

Galimafrée, f. fr., gehakt vleesch met pepersaus, eene soort van *fri cassée*; verwarde rede, wartaal.

Galimatias, fr. of **gallimatthias**, m. ontstaan uit een in 't latijn gevoerd pleidooi over eenen haan, waarbij een der advocaten, in plaats van *gallus Matthiae* (de haan van Matthias), telkens ze: *de galli Matthias* (de Matthias van den haan); derhalve woordverspreking, wirwar van woorden, onverstaanbaar, verward gesnap, onzin, brabbeltaal, krameralijn.

Galiōdschi-aga, m. turk., de opziener of bevelhebber der matrozen.

Galipot, m. fr., onzuivere, vaste terpentijn uit het hout der naaldbomen of kegeldragenden, door de natuurlijke verdamping van zijn *oleum essentiële* beroofd.

Galitzensteen, m. witte vitriool of zinkvitriool. zwavelzuur zink.

Galjoen, **galjoot** enz., z. ond. **galei**.

Galla, z. **gala**.

Galláta, it., het halen van al de slagen in het triset spel door twee derj drie spelers; **gallatōne**, m. de partij, waarbij al de trekken door één' speler gemaakt worden.

Gallego, m. sp. (spr. *galjégo*), een Galliciër; van daar: de van Gallicië afwaaijende noordwestewind, warme avondwind.

Gallen, pl., kleine gezwellen of blaren aan de uiterste leden der paarden; de uitwassen aan boomen en planten (inz. v. d. eikenboom), die hun ontstaan aan insecten verschuldigd zijn; de ongevolde plaatsen in gegoten metaal; **gallen**, in verwerijen: door een afkooksel van **galnoten** halen, een galnotenbad geven.

Gallerij, f. mid. lat. *galeria*, it. *galleria*, fr. *galerie*; waarsch. van het duitisch *walen*, *wallen*, gaan, van daar roman. *gualler*, *aller*; derhalve in 't algemeen een gang), Arch., eene lange, smalle kamer, die zich daardoor van de zaal onderscheidt, dat zij ten minste driemaal langer dan breed is; de overdekte gang in een gebouw, tralie- of hekkengang; de gang, door welke de verschillende vertrekken gemeenschap hebben, z. v. a. **corridor**; de schilderijzaal of -gang, vorstelijke verzameling van schilderijen; oneig. eene geschiedenis, een verhaal enz. waarin veel portretten voorkomen, beeldengallerij; Fort., een lange, smalle gang naar de buitenwerken, mijngang; ook een onderaardsche gang der bergwerkers; Mar., het uitstek of open balkon aan het achterschip; in schouwburgen: de plaats boven de loges; de toeschouwers aldaar; ook wel de wereld, de menschen voor zoo verre zij de daden hunner medemenschen beoordeelen; **gallerij van Rubens**, schilderijen, waarin Rubens de geschiedenis van Maria van Medicis heeft voorgesteld.

Gallert, n. hoogd., z. **gelatine**.

Galliāmbus, m. gr., pl. **galliāmben** of **galliāmbische verzen**, liederen, welke de Galli, priesters van Cybele, bij hunne offers zongen in eene versmaat, die uit een' anapæstus en tribrachys bestond (— — — — —).

Gallië, n. (lat. *Gallia*, f.), Frankrijk; **Galliër**, Franschman, oude en nieuwe Franken; **gallicaansch**, fransch (alleen van de kath. kerk van Frankrijk gebruikelijk: de gallicaansche kerk, die zich van de moederkerk alleen door grootere onafhankelijkheid van den pauselijken stoel onderscheidt); **gallicismus**, m. een fransch taaleigen, eigenaardige fr. woordenschikking of uitdrukking, de gebrekkige navolging van zulke zegswijzen in eene andere taal; **gallicomanie** of **gallomanie**, lat.-gr., de zucht of overdevene liefde voor al wat fransch is; **gallomaan**, m. een overdrijvend bewonderaar van al het fransche; **gallo-bataafsch**, fransch-nederlandsch;

gallophilus, m. een franschen vriend, vriend der franschen.

Gallimatthias, z. **galimatias**.

gallionismus, n. onverschilligheid omtrent onderscheid in godsdienst (zoo geheel naarden rom. proconsul Gallio, die den apostel Paulus tegen de joden in bescherming nam, dewijl men uit Handelingen XVIII, 12 en volg. verkeerdelijk opmaakt, dat bij hem heidendom en jodendom even veel golden), z. v. a. indifferentismus; **gallionist**, m. een onverschillige omtrent godsdienstgeloof, indifferentist; ook z. v. a. galjoenist (z. ond. **galei**).

Gallismus, n. de hersen-schedelleer van Dr. Gall, volgens welke de verstandsaaanleg en geestneiging van den mensch uit de gesteldheid van zijnen schedel wordt opgemaakt.

Gallitziniet, n. Min., geoxydeerd ijzerhoudend titanium, op den Spessart ontdekt door prins Gallitzin.

Gallo, m. eene oostindische munt, ongeveer = 4 gl.

Galloche, f. fr. (spr. *ghallósj*; it. *gallochia*, verwant met het lat. *caliga*, broos, halve laars; v. a. van h. lat. *gallica*, scil. *solèa* of *crepida*, gallisch schoeisel); oorspr. houten schoenen, klompen; gew. overschoenen.

Gallomaan, **gallomanic**, z. ond. **Gallië**.

Gallon, m. eene engelsche inhoudsmaat, naar de jongste wetsbepaling omtrent = 4.54346 ned. kan; hij is verdeeld in 4 quarters en 8 pints; een peck heeft 2, een bushel 8 gallons.

Gallophilus, z. ond. **Gallië**.

Galmei, z. **kalamijn**.

Galnoten. pl., kleine knobbels, als uitwassen inz. op vele eikensorten, ontstaan door een insect (*cyrips quercus folii*), en waarvan men zich tot zwart en bruin verwen, alsook tot het maken van den gewonen schrijffinkt bedient.

Galon, f. fr., een lintvormig weefsel van goud of zilver, goud- of zilverboordsel, eene tres; **galonnéren**, met zulk boordsel beleggen, omzoomen.

Galop, m. (fr. *galop*, it. *galoppo*; waarsch. oorspr. duitsch v. *loopen*, goth. *hlaupan*), de springloop, snelrid, snelste ren van een paard; **galopéren**, met sprongen loopen of rijden, rennen, voortjagen; **galopáde**, f. een zeer snelle dans, springdans; **galopin**, m. (spr. —*péng*), een loop-, keuken-, postjongen, boodschapper te paard; ook voorheen z. v. a. ordonnantie-officier bij eenen generaal.

Galoubet, n. fr. (spr. *ghaloebè*) Muz., een klein fluitje met 3 gaten, zeer gemeen in Provence, trommelfluitje.

Galvanismus, n. de leer van Galva-

ni, galvanische prikkel, spierprikkel, metaalprikkel op spieren en zenuwen, eene soort van electriciteit, die zich enkel door de eigene wijze harer opwekking van de gewone electriciteit onderscheidt, de door professor Galvani in 1791 te Bologna ontdekte (door hem verkeerdelijk zoo geheetene) dierlijke electriciteit of aanrakings-electriciteit, die zich zonder wrijving vertoont, wanneer men een aantal platen van twee verschillende metalen, b. v. zink en koper, beurt om beurt, met bevochtigde bladen van bordpapier, lappen laken enz. daartusschen, over elkander legt enz.; zulk een, door Volta veel verbeterd, zamenstel heet ook eene Voltasche kolom of batterij; **galvánisch**, het galvanismus of den metaalprikkel betreffende; **galvaniséren** (*s* = *z*), een ligchaam in den toestand brengen, dat het die electricische verschijnselen toont en gewaar wordt; **galvatonésmus**, n. een werktuig of toestel, dienende om verstikten en verdrinkenen weder in het leven te roepen; **galvanométer**, m. of **galvanoscoop**, n. een werktuig om de kracht v. de werkingen der galvanische kolom te meten; **galvanographië**, f. de aanwending van den galvanischen stroom tot het etsen van platen; ook de methode van Kobell om op metaalplaten met eene eenigzins lijvige en verheven staande verve te schilderen en dan de plaat galvanoplastisch te copiëren, waardoor men eene plaat verkrijgt, die de tekening verdiept vertoont, en dus verder kan afgedrukt worden; **galvanomagnetismus**, n. de verbinding der galvanische en magnetische uitwerkselen; **galvanoplastiek**, f. eene door Jacobi te Petersburg omstreeks 1836 uitgevondene handelwijs, om op den galvanischen weg oplossingen van metaalzout zoodanig te ontbinden, dat zich het metaal aan den negatieven pool of een daarmede verbonden geleidend vlak vast en zamenhangend afzet; men verkrijgt door die verrigting afdrukken of vormen van eenig voorwerp, dat met den negatieven pool is verbonden, of wel men wendt haar aan tot vergulden, verzilveren enz.

Gam, eene perz. lengtemaat van 3 schreden.

Gamaël, hebr. mansn.: Gods vergelder.

Gamaches, z. **camaches**.

Gamánder, m. (verdorven uit h. lat. *chamaedrys*, gr. *chamaidrys*, d. i. eig. aardeik), een plantengeslacht, waartoe het slagkruid, katekruid enz. behooren.

Gambáde, f. fr. (v. h. it. *gamba* = fr. *jambe*, been), een lichtsprong, vreugdesprong, kindersprong, bokkesprong, kromme sprong; rasch besluit; **gambadéren**, kromme sprongen maken; allerlei dulle streken uitvoeren; **gambaron**, m. iemand, die dikke, geheel ronde beenen heeft, bij-

naam v. Robert, hertog van Normandije; **gambe**, f. it. (*viola di gamba*), de knievi-ool, de basviool, die men met de knieën vasthoudt, z. v. a. **violoncel**; **gambist**, m. een gambespeler; **gambette**, f. een naar den kievit gelijkende (langbeenige) vogel van Europa en Afrika; **gambit**, m. fr. (waarsch. v. h. it. *dare il gambetto*, d. i. iemand een beentje zetten, arglistig met hem te werk gaan), een misleidende zet in het schaakspel door middel van een' voor den raadsheer staanden looper of pion (den gambitlooper).

Gamehnia, **gaminahuja**, ook **gamahé**, **gamaheü**, benamingen, onder welke eene soort van speksteen (ook de onyx) voorkomt, die, met figuren besneden, bij de Indianen tot amulet diende (de woorden *camäeu*, *camée* [z. a.] zijn van deze afgeleid).

Gameiön, m. gr. (v. *gamein*, trouwen), de 7de maand van het oude attische jaar van 10 jan. tot 6 febr., waarin de meeste huwelijken gesloten werden; men riep dan inz. Jupiter en Juno onder den naam van **Gameiüs** en **Gameiä**, als huwelijks-tichters aan.

Gametrie, z. **gemetrie**.

Gamin, m. fr. (spr. *ghamèng*), loopjongen, keukenjongen, straatjongen.

Gamma, n. gr., naam der letter G (*T, γ*); benaming van het oude toonstelsel van Guido, omdat het met G begon; van daar **gamma**, f. fr., Muz., de toonschaal, toonladder, z. **scala**; ook N. H., een nachtvlin-der met eene gouden grieksche G op elken bovenvleugel.

Gammarolith, m. mid. lat.-gr. (v. h. mid. lat. *gammärus*, *gambarus*, it. *gambero*, kreeft), de kreeftsteen; **gammarologie**, f. de kreeftkunde, leer van de kreeften en in 't algemeen van de schaaldieren.

gamogástrisch, gr. (v. *gámos*, brui-loft, huwelijk), met vele samenhangende eijerstokken; **gamologie**, f. gr. eene verhandeling over het huwelijk; **gamonomie**, f. de kennis der huwelijks wetten; **gamopetalisch**, met samenhangende bloem-bladeren; **gamosepälisch**, met samenhan-gende kelkdeelen; **gamostylisch**, met veel-voudige stijltjes.

Ganache, f. fr. (spr. *ghanásj*), it. *ganascia*; v. h. lat. *gena*, wang?), het onderste kakebeen van een paard; ook een domkop; **ganachie**, f. en **ganachismus**, n. de domheid, stompzinnigheid.

Ganeönen, pl. lat. (*ganeönes*, v. h. sing. *ganöo*), zwelgers, brassers, doorbrengers.

ganéren, z. *gano*.

Ganésa, m. ind. Myth., de god der wijsheid, zoon van Siva en Párvati; hij wordt voorgesteld als een kort dik man met een olifantshoofd en vier handen.

Ganglion, n. gr., pl. **gangliën**; Anat.,

peesknop; Chir., een hard pijnloos gezwel van de grootte eener hazelnoot, overbeen; *ganglia lymphatica*, watervaatklieren, watervaatknoopen; *ganglia nervosa*, pees-knoopen.

Gangreëna, f. gr. (*gangraina*), Med., het heetvuur, eene onvolkomene of gedeel-telijke versterving; **gangreënescéntie**, f. n. w. lat., de overgang tot heetvuur; **gan-greënéren**, door heetvuur aangetast wor-den: **gangreëneus**, heetvuurachtig.

Ganivet, n. fr. (spr. *ghaniwé*; vgl. het sp. *cañivete*, fr. *canif*; pennemes; v. h. lat. *canna*, sp. *caña*, riet, wegens het rieten heft), het snijmesje der wondhealers.

Ganjawas, pl., kleine turksche vaartui-gen.

gano, fr. (oorspr. misschien het sp. *gano*, ik win, *ganar*, winnen), in 't omberspel: laat den slag loopen; **ganéren**, den slag laten loopen.

Gant, m. hoogd. (mid. lat. *inquantum*, *incantum*, fr. *encan*, v. h. lat. *quanti*, hoe duur; v. a. van het lat. *incantare*, wegens het openlijk uitroepen), de openbare verkoop aan den meestbiedende, verkooping bij op-bod, veiling inz. bij onvermogen van beta-ling eens schuldenaars (*concours*), z. v. a. **auctie**; **gantén**, openbaar bij opbod verkoopen, veilen.

Gantan, n. gewigt en maat in O. Indië, inz. op Java voor peper gebruikelijk, doen-de 3 oude of omtrent $1\frac{1}{2}$ ned. ponden; niet te verwarren met een **ganting**, dat inz. voor rijst dient en ongeveer met 7 ned. ponden overeen komt.

Gantelet, m. fr. (spr. *ghangt'lé*), een strijdhandschoen; Chir., een zwachtel, die de gansche hand omwikkelt, pantserhand-schoen.

Ganymèdes, m. gr. Myth., een zoon van Tros, koning van Troje, een zeer schoon jongeling, door Zeus of Jupiter in de gedaante van eenen adelaar ontvoerd en diens lieveling en schenker; een schandjongen.

Ganzas, m. eene rekenmunt in Pegu van tin en koper, omtrent = 8 centen.

Garamantiet, m. de oude naam van den agaat.

garançage, f. fr. (spr. *gharangsáazj*); v. *garance*, meekrap), het verwen met meekrap; **garancéren**, met meekrap verwen, krappen.

Garant, m. fr. (spr. *gharáng*; oorspr. *guarant*, uit het duitsch *wahren*, wa ar-borgen), de borg, waarborg, goedspre-ker, die zich verantwoordelijk stelt voor de daad van een ander of van zich-zelfzen; **garántie**, f. de waarborg, borgstelling, borg-togt, verzekering, goedspreking, vrijwa-ring; **garatéren**, doorgaans **garandéren**, borg blijven, borgtogt stellen, waarborgen, voor iets instaan, goedspreken; **garantis-mus**, n. het waarborgstelsel, een door

Fourrier voorgeslagen grondslag van staatsinrigting.

Garas, garra (uit het duitsch *groschen*, ontstaan), hongaarsch voor *groschen*, groot.

Garavelen, pl., z. v. a. *caravellen* (z. a.).

Garbelage, f. fr. (spr. —*láazj*), Merc., in Frankrijk eene belasting op koopwaren, inz. op goederen, die uit Marseille naar de Levant worden gezonden.

Garbo, m. it. en sp., aanvalligheid, sierlijkheid; *con garbo*, bevallig, sierlijk.

Garce, f. fr. (spr. *ghars'*), eene liederlijke deern, hoer; ook eene maat en gewigt, z. *garse*; **garçon**, m. (spr. *ghar-sóng*), een vrijgezel, ongehuwd man, vrijer, knaap, jongen; ook oppasser, bediende in een koffijhuis, logement enz., jan; *garçon de boutique* (spr. —*boetiek'*), de winkelbediende; *en garçon* (spr. *ang—*) *leven*, ongehuwd, als vrijgezel leven; **garçonnière**, f. (spr. *gharsonjèr'*), een jong, ligtzinnig meisje, allemansvriendin; **garçonnières**, met schandjongens gemeenschap hebben.

Garde, f. fr. (it. *guardia*, oorspr. uit het duitsch *warta*, wacht), de wachter; de wacht, inz. de lijfwacht van eenen regent, de beroemde lijfwacht van Napoleon, onderscheiden in *oude* en *jonge garde*, gevormd vóór en na den slag bij Moscou; in ruimer beteekenis: uitgelezene manschap van allerlei wapen als afzonderlijke legerafdeeling; *garde à cheval* (spr. *ghard' a sj'wal*), ruiterswacht; *garde du corps* (spr. —*kór*), de lijfwacht; **corps de garde**, z. **corps**; **gardiaan**, z. ond. *guardia*; **gardist**, m. lijfwachter, man van de garde; **gardéren**, fr. (*garder*), bewaken, beschutten, beschermen, dekken, hoeden, wachten, bewaren, behouden; *prenez garde*, wacht u, wees op uwe hoede, wees voorzigtig; *gardez* (spr. *ghardé*), pas op! neem in acht b. v. *la reine*, de koningin! in 't schaakspel; *gardez-vous* (spr. —*woe*), wacht u! **garde boutique**, f. (spr. —*boetiek'*), winkelwacht, d. i. verlegen waar; **gardechampêtre**, m. (spr. —*sjangpétr'*), veldwachter, toezien op overtredingen van jagt en vischerij, koddebeijer; **gardechasse**, m. (spr. —*sjáss'*), een jagttoezien, koddebeijer; **gardecôte**, m. een kustbewaarder, kustwachter; **gardefeu**, m. een vuurscherm, ijzeren hek aan den haard; **gardefou**, m. (spr. —*fóe*), leuning aan bruggen, grachten enz.; **gardemagasin**, m. (spr. —*maghazéng*), magazijnmeester; **gardemanche**, m. (spr. —*mánzj'*), overmouw, morskouw; **gardemanger**, m. (spr. —*mang-zjé*), de spijskamer, etenskas, spinde; **gardemeuble**, n. de huisraadkamer; **garde-nappe**, m. wat het tafellaken beveiligd, een schotelring, stroobord enz.; **garderobe**,

f. de kleerkamer, kleéerkas; de gezamenlijke kleederen; aan hoven de kamer der bedienden en de gezamenlijke dienstboden; de kleedkamer bij een tooneel; **garderobier**, m. (spr. —*robjé*), *garderobière*, hij of zij, die het opzigt heeft over den kleedervoorraad bij tooneelen enz.; **gardevue** (spr. —*wu'*), een' oogenscherm, lichtscherm.

gare! fr. (spr. *gháar'*), voor u (gezien)! ruim baan! berg u! buk! enz.

Gargalismus, n. gr. Med., het kittelen, inz. het tegennatuurlijke.

gargariseren, gr. (*gargaridzein*), gorgelen; **gargarisma**, n. het gorgelwater; **gargarismus**, n. of **gargarisatie**, f. Med., de gorgeling, het gorgelen.

Gargóte, f. fr. (spr. *gharghótt'*), de gaarkeuken, het spijshuis; ook een slecht kosthuis; **gargotéren**, in eene gaarkeuken eten; **gargotage**, f. (spr. *gharghótáazj'*), de onzindelijke pot, slecht toebe-reide maaltijd; *poespas*; **gargotier**, m. (spr. *gharghotjé*), een gaarkok, gaarkeukenhouder.

Gargouille, f. fr. (spr. *gharghoeilj'*; v. *gargouiller*, plassen, morsen), de waterspuwer, een karikatuurkop, die bij fonteynen het water uitwerpt; de leeuwen- of drakenkop aan dakgoten.

Gargousse, f. fr. (spr. *gharghóess'*), Mil., de kardoes, stukpatroon, de omwikkelde lading kruid voor een kanon.

Gari, n. eene rekenmunt in O. Indië, = 4000 ropijen.

Garne of **kermet**, n. een arab. gewigt, = 3 onsen.

Garmond of **garamond**, n. eene soort van drukletters tusschen de *essendiaan* en *galjard* (z. *drukletters*), zoo geheeten naar den lettergieter Claude Garamond, gestorven te Parijs 1561.

garnéren, fr. (*garnir*, it. *guarnire*; v. h. duitsch *wahren*, *waren*), voorzien, uitrusten, omzoomen, omzetten, beleggen; overtrekken, voeren, stofféren; optooijen, met het vereischte toebehooren opschikken; Mar., den scheepsbodem met eene onderlaag voorzien; ook optakelen; **garnéring** of **garnituur**, fr. (*garniture*), al wat dient om iets volledig te maken en te versieren, op te schikken, te stofferen, het toebehooren, de omzetting; **garnituur** eener kamer: al hare meubelen, kleeden, gordijnen enz.; **garnituur** van een bed: matras, peuluw, deken, gordijnen, enz.; het beslag, b. v. van een' rotting; ook een volledig stel van onderscheidene bijeen behoorende dingen, b. v. van kanten, porselein, diamanten enz.; **garnisair**, m. fr. (spr. *gharnizér'*), een soldaat als dwanginlegering bij achterstallige belastingschuldigen; **garnizoen**, f. (fr. *garnison*), de bezetting van troepen, die in eene stad, inz.

in eene vesting, gelegerd is; ook de plaatszelve van het garnizoen, inz. vestingen; de standplaats v. troepen; **garnizoensdienst**, die dienst, welke geen zuiver militair doel heeft, maar meer met politie in verband staat, zooals de wacht- en patrouilledienst; **garnizonéren**, in bezetting leggen.

Garnez, m. (poolsch *garneć* of *gar-niec*, pl. *garcy*, d. i. cig. kookpot), eene pools. en russ. inhoudsmaat, = $\frac{1}{8}$ t schetwerik, te Petersburg = 3,2770, te Warschau = 4 kop of kan.

Garniec, z. *garnez*.

Garrôte, sp. of *garrot*, fr. m. een knevel, korte kneppel, inz. als strafwerktuig tot verworgen van misdadigers; pakstok; **garrottéren**, fr., knevelen, sterk binden; **garrotteurs**, pl., knevelaars, roovers, die de menschen knevelen.

Garse, **garsa**, **garce**, f. de gewigts-eenheid in een gedeelte van O. Indië, te Madras = 4534,44 ned. ponden; ook eene inhoudsmaat voor drooge waren, te Madras = 4916,97 kop, te Pondichery = 366,36 kop.

Garter-orde, f. de eng. orde van den kousehand (v. h. eng. woord *garter*, kouseband).

Garzette, f. fr. (spr. *gharzett'*), z. v. a. *aigrette*.

Gas, n. (fr. *gaz*, waarsch. van duitschen oorsprong en verwant met *gest*, *gesting*; het eerst door van Helmont (gest. 1644) gebezigd voor den damp, die uit gestende vloeistoffen opstijgt), lucht, luchtsoort, luchtstof, luchtgeest, luchtvormige vloeistof, elke onzichtbare, blijvend veerkrachtige vloeistof; **atmosphèrisch gas**, gewone lucht; **mephitisch gas** (zie ook *mephitis*), eene voor de inademing ongeschikte, verstikkende, doodelijke lucht, stiklucht; **phlogistisch** of **gephlogistiseerd gas**, bedorven, onzuivere lucht, stikstoflucht, stiklucht; **gedephlogistiseerd gas**, van brandstof bevrijde lucht, zuivere lucht, levenslucht, zuurstoflucht; **gasificatie**, f. luchtvorming, luchtontwikkeling; **gasochemie**, f. de chemische behandeling der gassen; **gasométer**, m. een luchtsoortmeter; ook de groote ontvangbak of ijzeren kist (20000 tot 30000 kub. voeten groot) voor het brandbare gas in de gasstokerij; nog verstaat men door **gasmeter** bepaaldelijk het kastje, waardoor het verbruik van het gas, ter verlichting van ieder huis in het bijzonder, wordt gecontroleerd of aangegeven; **gasopyrion**, n. een luchtvuurtuig, werktuig om gas te ontwikkelen, z. v. a. *tachypyrion* (z. a.).

Gascon, fr. (spr. *ghaskóng*), of **Gasconjer**, **Gascogner**, m. een bewoner der provincie Gascogne in Frankrijk, die voor grootsprekers en praalhanzen doorgaan; **gasconismus**, n. Gram., de verkeerde woord-

voeging, ook de eigene uitspraak der Gasconjers; **gascógnisch**, **gascónisch**, grootsprekend, pogchend, snorkend; **gasconnáde**, grootspraak, windbrekerij, snoeverij enz.; **gasconnéren**, snoeven, liegen; een gasconjische tongval hebben.

Gaselen, z. *ghasel*; **gasificatie**, **gasometer** enz., z. ond. *gas*.

Gassa, **gassal**, eene rekenmunt te Gamberon of Bender-Abassi aan de perz. golf, = $\frac{1}{20}$ mamoudi of ongeveer 2 centen.

Gassatie, f. hoogd. (*gassation*; van *gasse*, straat), een muzikstuk, inz. voor blaasinstrumenten, om bij nachtmuziek op straat uit te voeren; *gassatim gaan*, iron. uitdrukking der duitsche studenten voor langs straat loopen, rondslechteren.

Gassendismus, n. het wijsgeerig stelsel van Gassendi in het begin der 16de eeuw.

Gasteralgie, f. gr. (van *gastēr*, gen. *gastros*, buik, maag), Med., de maagen buikpijn; **gasterānax** of **gastērānax**, m. de verteringswerkzaamheid der maag; **gasteremphraxis**, f. de overvulling der maag, verstopping der maagvaten; **gastrepátisch**, maag en lever te gelijk betreffende; **gastricismus**, n. de geneeskundige stelling, volgens welke de meeste ziekten uit de maag voortspruiten: ook de gastrische (z. a.) koortsen; **gastriloog**, m. een buikspreker; **gastrilogie**, f. de buiksprekerij; **gastrimārg**, m. een veelvraat, slemper; **gastrimargie**, f. de vraatzucht; **gastrisch**, wat het onderlijf betreft, tot de maag behoort, b. v. eene gastrische ziekte, eene maag of onderlijfsziekte, uit onzuiverheden in de eerste wegen geboren, eene maagkwaal; **gastricus liquor**, het maagsap; **gastrismus**, n. de overvulling der maag; ook uitwerpselen; **gastritis**, f. de maagontsteking; **gastrocèle**, f. de maagbreuk; **gastrocólisch**, tusschen de maag en den karteldarm liggende; **gastroduodenaal**, wat tusschen de maag en den twaalfvingerigen darm ligt, wat die beiden betreft; **gastrodynie**, f. gr., maag- of buikpijn, maagkramp; **gastrohysterotomie**, f. de keizersnede; **gastrolāter**, m. een buikdienaar; **gastrolātrīe**, f. ook **gastromanie**, f. de buikdienst, overdrevene zorg voor den buik of de lichaamsverpleging, verlekkerdheid, zweigerij; **gastrolīēnaal**, de maag en de milt betreffende; **gastrolith**, m. een maagsteen; **gastrolithiāsis**, f. maagpijn, door steenen in dat ingewand veroorzaakt; maagsteen-ziekte; **gastromalacīe**, f. de maagverweking; **gastromantie**, f. het buikwaarzeggen, bij de oude Grieken eene soort van waarzeggen uit de figuren van wijdbuikige, met water gevulde en door lichten omgevene glazen; **gastromyous**, m. alvleesch; **gastronoom**, m. een kunstkok, kok voor

lekkerbekken; een lekkerbek, smulbroër; **gastronomie**, f. de verfijnde kookkunst, de kennis van lekker eten en drinken, lekkerbekkerij; **gastropathie**, f. het maaglijden; **gastrophilus**, m. een buikvriend, smulpaap, slemper, brasser; **gastropodes**, pl. N. H., buikvoeters, buikkruipers, op den buik kruipende wormen of slijmdieren; **gastrorrhagie**, f. de bloedbraking uit de maag; **gaströsis**, f. elke maagziekte; **gastroscopie**, f. de onderzoeking v. h. onderlijf; **gastrotomie**, f. de buikopening, buiksneede, het opensnijden v. h. onderlijf.

gastereren, nederd. met bastaard-uitgang; onthalen, een gastmaal geven, eene smulpartij houden, goede sier maken.

Gatemetier, n. fr. (spr. *ghaat'metje*; v. *gäter*, bederven, en *metier*, z. a.), een handwerksbederver, loonbederver, beunhaas; knoeijer.

gauche, fr. (spr. *ghoosj'*), links, scheef, onhandig, verkeerd, ongeschikt; **gaucherie**, f. een linksch, onhandig, onbeholpen gedrag, lomphheid, ongeschiktheid.

Gauchos, pl., de bewoners der landschappen aan den Platastroom in Z. Amerika, die zich uitsluitend met de veeteelt bezig houden.

gauderen (lat. *gaudere*), zich verheugen, verlustigen; **gaudeamus**, laat ons vrolijk zijn, het aanvangswoord en daarom ook de benaming van een oud studentenlied: het **gaudeamus**; **gaudium**, n. eene vreugde, verlustiging, pret.

Gauer, **gauer**, l. **geberen**.

gaufren (spr. *ghofr*—), fr. (*gaufre*, van *gaufre*, wafel), Manuf., met een warm ijzer of anderen vorm figuren op eene stof drukken; stoffen wateren.

Gausäpum, n. lat., eene dikke, ruige wollenstof, en een daarvan vervaardigd kleed, dat de romeinsche vrouwen in den winter droegen.

Gavette, f. fr., verguld zilverdraad tot gouddraad trekken.

Gavial, m. oostind., eene soort van krokodil in O. Indië.

Gavotte, f. fr., een kleine vrolijke dans en de daarbij behoorende muziek (oorspr. dans der *Gavots*, bergbewoners van het kleine landschap *G a p* in het fr. departement der Opper-Alpen).

Gazana, **gazava**, **casava**, f. eene oostindische zilveren rekenmunt, = 1 gl. 20 ct. à 1 gl. 30 ct. courant.

Gazelle, f. (arab. *garâb*), eene hertegeit, een zeer slank, vlug, naar het ree gelijkend dier van het geslacht der antilopen, bij de oosterlingen een beeld van vrouwelijke schoonheid.

Gazette, f. fr., de courant, het nieuwsblad (zoo genoemd naar eene kleine florentijnsche kopermunt *gazetta*, ter waarde van 4 centen, als de p ijs van een

voormalig ital. nieuwsblad); ook de leemen omkleeding of het foedraal, waarin het porselein gebrand wordt; **gazetier**, m. (spr. *ghazetje*), de nieuwsbladschrijver, courantier; ook nieuwsventer.

Gazometer, **gazopyrion**, z. ond. **gas**.

Gazon, m. fr. (spr. *ghazóng*; van het duitsch *wasen*, oudd. *waso*, zode), de zode, graszode, het grasperk; **gazonnéren**, met zoden beleggen.

Gazophylacium, n. gr., de schatkamer, z. v. a. *ærarium*; in de middeleeuwen de bewaarplaats der oblatiën (z. a.) in de kerken.

Ge, **je**, eene lengtemaat in het mongoolsche rijk, = 23 à 24 ned. ellen.

Gea, z. **Gea**.

Gebelis, pl., uitgelezene turksche troepen; ook chinesche tabak.

Geberen, **guebëren**, pl. (pers. *gabr*, eig. eerloozen), naam door de muzelmanen gegeven aan het overschot der oude volgelingen van Zoroaster's leer in het eigentlijke Perzië, vuuraanbidders; ook priesters der vuuraanbidders, magiërs; bij de muhamedanen in ruimer' zin voor ongeloofigen, dwaalleerbelijders.

Gecko, m. eene zeer vergiftige hagedis in Egypte en O. Indië.

Gedal, turk., oorlog op den weg Gods, d. i. tegen de ongeloofigen.

Gedang, m. eene oostindische inhoudsmaat, inz. voor peper, omtrent = 4 pond.

Gedekli, pl. turk., desultans eerewacht te paard.

Gedrosia, pl., groote, geheel onvruchtbare zout- en zandvlakten of steppen in Azië.

Geest, **geestland**, hoog liggend, zandig, onvruchtbaar land.

Géfion, f. noord. Myth., eene strenge, maagdelijke godin, de Diana der Scandinaviërs, welke alle vrouwen opneemt, die als maagd sterven.

Géhenna, n. hebr., de hel, hellepoel, het verblijf der doemelingen.

Geira, f. eene landmaat in Portugal, = 57,8160 vierk. roeden.

Geïstiek, f. gr. (v. *gē*, aarde), de aardkunde, natuurleer der aarde.

Gelander-baschi, m. de bevelhebber der lijfwacht van den koning van Perzië.

Gelasius, gr. (van *gelân*, lagchen), mans- en vrouwenn.: de vrolijke, lagchende; **gelasmus**, n. het lagchen, inz. het kramp- of stuipachtig lagchen, ziekelijk, sardonisch lagchen; **gelascopie**, f. het onderzoek en de beschouwing van het lagchen, om daaruit het karakter op te maken.

Gelatine, f. fr. (spr. *zjelatiën*; van *geler*, lat. *geläre*, bevrozen), Chem., geleistof, een slijmig vocht, door koking uit eelweefsel, huiden, pezen enz., getrokken,

dat bij verkoeling eene lillende massa of gelei wordt en bij het droog worden overgaat tot eene harde, brosse, kleur-, reuk- en smakelooze zelfstandigheid; **gelatineus**, geleiachtig; **gelatiniseren** (*s = z*), zich tot geleistof laten brengen, gelei worden; **gelée**, f. fr. (spr. *zjele'*, hoogd. *gallerte* of *gallert*), gelei, het slijmig verdikt, gestremd of gestold sap v. dierlijke of plantenstoffen.

Gelbun of **Gelfun**, n. lat., een pyriet uit Hongarije, eene soort van marcassiet of bismuth; ook de steen der wijzen.

Gelding, m. eng., een engelsch gesneden paard, ruïn, soort van hardlooper; ook het ruïnen.

Geldoniën, pl. nw lat., geldinzamelingen, collecten.

Gelsomine, it. (spr. *dzjels*—), eene karakterrol in de ital. pantomime en operabuffa, de karikatuur van een ital. d. a. n. d. y.

Gemara, z. ond. talmud.

Gematrïe, **gametrïe**, f. eene kabbalistische, mathematische verklaring van de woorden der h. schrift, waarbij de letters als getallen worden aangenomen; **gemátrisch**, wat tot die zoogenaamde wetenschap behoort.

Gember, f. (oudt. ook *ghengber*, *gingebear*, gr. *dzingibëris*, lat. *zingiber*, uit het indisch *sringawëra*, d. i. hoornvormig, v. *sringa*, hoorn, en *wëra*, gedaante), de kruidige wortel van een oostind. gewas.

Gemellen, pl. lat. (*gemëlli*), tweelingen; **gemëlliflorisch**, met paarswijze staande bloemen; **gemëllipárisch**, tweelingen barend.

Gemind, n. eene tyrolsche lengtemaat, iets kleiner dan 2 palm.

geminéren, lat. (*geminäre*), verdubbelen; tweevoudig maken; **geminatïe**, f. de verdubbeling; **gemeniflorisch**, z. v. a. **gemëlliflorisch**.

Gemmen, pl. lat. (v. *gemma*, eig. knop, uitbotsel; in nw lat. steenzout), edelgesteenten, inz. gesneden steenen, ringsteenen; **gëmmascéren**, knoppen krijgen; **gëmmätie**, f. nw lat. (v. *gëmmäre*, uitbotten, knoppen krijgen), Bot., het uitloopen der knoppen, het knoppen der gewassen; de tijd daarvan; **gëmmescéren**, tot een' edelsteen worden; **gëmmiférisch**, edelsteenen bevattende; **gëmmificätie**, f. de ontwikkeling der knoppen; **gëmmiflorisch**, met in knoppen beslotene bloemen; **gëmmiparïe**, f. de voortbrenging door knoppen.

Gendarme, m., pl. **gendarmes**, ook **gens d'armes**, fr. (spr. *zjangdärm'*), eig. wapenmannen; gewapende landruiters ter handhaving van de openbare veiligheid, policiesoldaten; **gendarmerie**, f. de veiligheids-ruitery, policiewacht, de bende der gendarmes.

Gène, f. fr. (spr. *zjein'*; naar men wil uit het hebr. *gehenna*, hel, pijniging?), eig. de pijn, marteling, foltering, kwelling; gemeenlijk, de dwang, de belemmering der maatschappelijke welvoegelijkheid; **généren**, dwingen, bezwaren, lastig vallen, drukken, persen, spannen, beperken of insluiten; **zich géneren**, zich dwang aandoen, zich een klein ongemak opleggen, getroosten; **gëneer je niet**, doc of ge t' huis waart; ook iron. tot iemand, die zich te vrijpostig gedraagt; **gënant**, belemmerend, hinderlijk, lastig, bezwarend, moeilijk; als nederd. woord beteekent **gënant** een naamgenoot.

Genealogïe, f. gr. (v. *genëä*, geslacht, nakomelingschap), de leer, wetenschap der geslachten, der geslachtsopvolging, geslachtskunde, geslachtsrekenkunde, stamregister, geslachtsregister, afstamming, geslachtsafceiding, stamboom; **gënealoog**, **gënealogist**, m. een geslachtskundige, geslachtsvorscher, geslachtsbeschrijver, stamboommaker; **gënealógisch**, geslachtsrekenkundig, naar den stamboom; **gënealogische lijst**; geslachtslijst; **gëneárch**, m. het hoofd van eenen stam, de stamvader.

gëneeraal, lat. (*gënerälis*, v. *genus*, geslacht), het geslacht betreffende of bevattende (in tegenst. van speciaal), algemeen, algemeen geldig, hoofdzakelijk; wat alles bevat, of zich over allen of een groot getal uitstrekt, in samenstellingen: opper- of hoofd- enz. b. v. **gëneeraalintendant**, **auditeurgëneeraal** enz.; **en gëneräl**, fr. (spr. *ang zjeneräl*), in het algemeen, over 't geheel; zoo ook **gënerälément** (spr. *zjeneraal'mäng*), of lat. **gëneräliter** en **gënerätim**; **gëneeraal**, m. fr. (*gëneräl*), een veldheer, heirvoerder; het hoofd of de superieur eener geestelijke orde; ook eene schelp v. h. kegelgeslacht; **gëneeraal-bas**, m. de hoofd- of grondbas, de grondstem van een muzijkstuk met de reeksen van al de accoorden, waaruit de harmonie van het stuk bestaat; **gënerälë kaart**, de kaart van een geheel werelddeel, algemeene kaart; **gënerälë marsch**, m. het opbreken en optrekken van een geheel leger, b. v. tot een' veldslag; **gënerälë pächters**, eertijds in Frankrijk de leden eener vereeniging, die zekere regten, b. v. het zout- en tabaksmonopolie, voor eigene rekening inden en den staat daarvoor eene jaarlijksche som betaalden; **gëneeraal pardon**, n. de door den staat uitgesprokene algemeene kwijtschelding van straf wegens een zeker vergrijp; **gënerälë staf**, m. de hoogere bevelvoerende officieren van een regiment; **gëneeraal vicarius**, m. de plaatsvervanger van een' bisschop; **gënerälëaat**, n. nw lat., de veldheerswaardigheid, het opperbevelhebberschap, het opperbevel; de waardigheid van een geestelijk orde-

hoofd; **generaliséren**, nw lat., algemeen maken; **generalisatie**, f. de algemeenmaking; **generalissimus**, m. de eerste bevelhebber eener armee, heirvorst; **generalissime**, f. bij bloemisten: eene varieteit van den hyacinth; **generalisten**, pl., christenen, die tot geene der bestaande godsdienstpartijen willen gerekend worden; **generaliteit**, f. 1) de algemeenheid, eigenschap des geslachts, in tegenst. van specialiteit; 2) de gezamentlijke heirvoerders, de raad der veldheeren; 3) de algemeene staten van een land.

genereren, lat. (*generare*), telen, voortbrengen, verwekken, maken; **generatie**, f. de teling, voortteling, voortbrenging, het ontstaan; de afstamming, de stam, het geslacht, menschengeslacht, de nakomelingschap; de gelijktijdig levende menschen, menschenleeftijd, de dooreen genomen ouderdom, die de menschen bereiken en dien men op 33 jaren schat; Theol., de wijze, waarop de Zoon van den Vader uitgaat; **generatio aequivoca**, f. eig. eene dubbelzinnige voortteling; N. H., de voortplanting zonder zaad of vruchtkiem; **generatief**, nw lat., telend, voortbrengend; **generator**, m. lat., de teler, voortbrenger, vader; de stoommaker, een ketel bij stoommachines.

generous (spr. *g = zj*), fr. (*généreux*, v. h. lat. *generosus*), edelmoedig, edeldenkend, grootmoedig, mild; **generositeit**, f. of **generosité**, f. de edelmoedigheid, grootmoedigheid, milddadigheid, groothartigheid, onbaatzuchtigheid; **generoso**, it. (spr. *dzjenerozo*), Muz., edel, deftig voor te dragen.

Generificatie, f. nw lat., vorming van nieuwe geslachtsbegrippen; terugvoering van soorten op geslachten.

genèris *communis* enz., z. ond. **genus**; **genérisch**, nw lat., tot het geslacht behorende, aan een geslacht eigen, b. v. het **genérisch onderscheid**, geslachtsonderscheid.

Genésis, f. gr., het ontstaan, de wording, voortbrenging; het eerste boek v. Mozes: de scheppingsgeschiedenis; **genesimantie**, f. geboortewigchelarij, d. i. de voorspelling der lotgevallen van eenen mensch uit bijzondere omstandigheden bij zijne geboorte; **genesiologie**, f. de voortbrengingsleer; **genésisch**, de voortteling betreffende; **genétisch**, het ontstaan of den oorsprong en de ontwikkeling v. iets betreffende, opsporende of verklarende, wording- of oorsprongverklarend; **genetische kracht**, voortbrengingskracht; **genetische methode**, f. die manier, welke den gang der vorming en ontwikkeling van eene zaak aangeeft en inzicht verleent omtrent haar ontstaan; **genetische verklaring**, zulk eene, die niet slechts de kenmerken eener

zaak, maar ook haar ontstaan leert kennen.

Genet, m. fr. (spr. *zjené*), een kleine, wel geëvenredigde hengst, spaansch paardje, klepper.

Genethliäcon of **genethliäcum**, n. gr. (v. *genéthlios*, tot de geboorte behoorende, geboortedag), een gedicht op den geboortedag, wiegezang; **genethliäcus** of **genethlioloog**, m. een waarzegger uit het geboortuur; **genethliologie**, f. de voorspelling, waarzeggerij uit het geboortuur, het planeetlezen, horoscoop trekken; **Genetyllis**, f. de beschermgodin bij het baaren (Venus); **genetyllides**, pl., gezellinnen van Venus als beschermster der voortteling.

genetisch, z. ond. **genesis**.

Genette, f. fr. (spr. *zjenétt'*; waarsch. v. *genét*, lat. *genista*, brem, een heestergewas, in welks nabijheid het dier zich gaarne ophoudt) of **genétkat**, een naar den bunsing gelijkend dier, uit het geslacht der stinkdieren in het Oosten; ook een zoogenaamd turksch paardengebit, met ringvormigen kinketting; *à la genette rijden*, met zeer korte stijgbeugels, op zijn spaansch rijden.

Genèvre of **genièvre**, fr. (spr. *g = zj*; verdorven uit het lat. *juniperus*), jeneverbes; brandewijn uit jeneverbessen; **genèvrette**, f. jeneverbessenwijn.

geniaal, **geniën** enz., z. ond. **genius**; **geniculatie**, f., z. **genuculatie**.

Geniäles, pl. (v. h. lat. *geniälis*, vermakelijk, vrolijk), Myth., godheden, die de vermaken bestuurden, lustgodinnen.

Genie, n. (spr. *zjenie*, uit het fransch *le génie*, v. h. lat. *genius*, geest, *ingenium*, aangeboren begaafdheid), het eigenaardige of de natuur van eene zaak of eenen persoon, de geest b. v. eener taal, gew. de **genius** der taal, taalgeest; de natuurlijke aanleg of vatbaarheid, natuurgave, verstandsbekwaamheid, aangeboren geestvermogens, natuurlijk verstand, schranderheid, vernuft, vindingrijk verstand, oorspronkelijkheid; naar Göthe's bepaling: «die kracht des menschen, welke door handelen en doen wetten en regels geeft;» een vindingrijke, scheppende geest, hij, die iets oorspronkelijks en tevens voorbeeldigs levert, die denkt en handelt, gelijk nog niemand vóór hem gedacht en gehandeld heeft, inz. in het gebied der schoone kunsten (geenszins hetzelfde met talent); ook de ingenieurs- of krijgshouwkunst, die de versterking, den aanval, de verdediging van plaatsen, van een camp enz. bevat (vgl. **ingenieur**); **genie-corps**, z. **corps de génie**.

Genièvre, z. **genèvre**.

genioglossus, m. gr. (v. *généion*, de baard, ook de kin, met zinspeling op het daaraan zich eerst vertoonend haar, als teken v. h. beginnend voorttelingsvermo-

gen). Med., de kaakbeens-tongspier; **geniohyoïdëus**, m. de kaak-tongbeenspier.

Genista, f. lat. Bot., een struik met geel gespikkelde bloemen, het priemkruid, de brem, ook ginst geheeten; *genista tinctoria*, het verwkruid, kleine duitsche brem, dienende tot geel verwen.

Genisten, pl., eene secte van joden, die voorgaven in rechte linie van Abraham af te stammen.

Genitalia of genitaliën, pl. lat. (v. *genno*, *gigno*, telen; *genitum*, geteeld enz.), de deeldeelen, schaamdeelen; Myth., godheden, die bij den geboortestond over den mensch gesteld waren; **genitivus of genitief**, m., z. ond. **casus; genitocuraal**, nw lat., tot de dijen en deeldeelen behoorende; **genito-urinair**, tot de geslachtsdeelen en watervaten behoorende; **genitor**, m. de teler, vader; **genitrix**, f. de voortbrengster, moeder; Myth., bijnaam van Venus; **genituur**, f. (*genitūra*), de teling, voortbrenging, het bevruchtend zaad; ook de lotsvoorspelling uit den stand der sterren bij den geboortestond.

Genius, m. lat., 1) bij de Ouden een geest of daemon, die den mensch gedurende zijn leven bijbleef, of die eene stad, eenen staat, eene kunst enz. beschermde, de beschermgeest, beschermengel, schuts- of beschermgeest; een **genius** in de schoone kunsten, een hooger wezen in de gestalte van een gevleugeld kind, een vleugelkind, gewiekte geest; pl. **geniën** (wel te onderscheiden van **geniën**, z. **genie**), of **geniussen**, lat. *genii*, beschermgeesten, vleugelgeesten; 2) het eigen en kenmerkend karakter, de geest eener zaak, b. v. de **genius** des tijds (of *genius seculi*), de geest der eeuw, de tijdgeest; de **genius** der taal (vgl. **genie**); **geniaal**, sterkgeestig, scheppend, vindingrijk, vernuftig; **genialiteit**, f. de oorspronkelijke, aangeborene geestkracht, het scheppend vermogen, vernuft in het uitvinden enz. (vgl. **genie**); **geniographie**, f. lat.-gr., de geestenbeschrijving, leer van de beschermgeesten.

Gennah, n. arab. (spr. *dzjenna*), het paradijs der muhamedanen.

Gennetin, m. fr. (spr. *zjenn'tèng*), eene soort van Orleanswijn.

Genouillère, f. fr. (spr. *zj'noeiljèr*: v. *genou*, knie), het kniestuk van een harnas; kniestuk, kniescheen; ook de knieriem van sommige ambachtslieden; Fort., het benedendeel eener batterij tot aan de schietgaten, de kniehoogte.

Genovine, of *nuova dōppia*, f. it., eene gouden rekenmunt te Genua, die van 100 lres = 42 gl. 11 ct., die van 96 lres = 37 gl. 73½ ct. innerlijke waarde; van beiden zijn halven en kwarten.

Genre, z. ond. **genus**; **gens d'armes**, z. **gendarme**.

Genseeli, eene goude rekenmunt in Egypte.

Gentiaan, f. lat. (*gentiāna*), een blijvend, geneeskrachtig tuingewas; **gentiannine**, f. nw lat., een eigen alkaloïde in den gentiaanwortel.

gentil, fr. (spr. *zjangtiel*; v. h. lat. *gentiles*, tot eene familie behoorende; dus eig. van [goede] familie), aardig, lief, netjes, mooi, beleefd, wellevend, hupsch, bevallig; **gentillesse**, f. (spr. *zjangtieljess'*), aardigheid, netheid, vriendelijkheid, wellevendheid, bevalligheid; **gentilhomme**, m. (spr. *zjangtieljomm'*), een edelman, adellijk persoon.

gentiles, pl. lat., eig. aan vreemde volkeren (*gentes*) behoorende; van daar bij christenschrijvers: heidenen (vgl. ethnis ch); **gentilismus**, n. het heidendom.

Gentleman, m. eng. (spr. *dzjéntelmen*; v. *gentle* = fr. *gentil*), een beschaafd man, man van stand, van opvoeding; ieder, die in Engeland tusschen den hoogen adel en de werkende volksklasse staat; in het meer-voud **gentlemen**, als titel, waarmede men aanspreekt, z. v. a. Mijne Heeren, Weledele Heeren! **gentleman-commoners**, studenten op eng. universiteiten, die van eigen vermogen leven; **gentleman-pensioners**, koninklijke trawanten; **gentlemanlike** (spr. —*laik*), den man van eer gelijk, hem betamende, zijner waardig; **gentry**, f. (spr. *dzjéntrie*), in Engeland de lagere of kleine adel, ter onderscheiding v. d. hooger en de nobility; tot de gentry behooren **knights**, **esquires**, de jongere zonen der lords, de oudste zonen der baronets zoolang de vader leeft, en die gentlemen, welke door stand en rijkdom den adel op zijde streven; bijzondere voorregten zijn met de gentry niet verbonden.

Gentoo's, z. **Hindoes**.

genuaal, lat. (v. *genu*, knie), de knie betreffende; **genuculatie** of **genuflexie**, f. nw lat., de kniebuiging; vereering door voetval.

Genueze, **genuine**, z. v. a. **genovine**.

genuïen, lat. (*genuinus, a, um*), aangeboren, natuurlijk; echt, onvervalscht, onvermengd, zuiver, rein; **genuïteit**, f. nw lat., de echtheid, onvervalschtheid.

Genus, n. lat. (pl. *genēra*), het geslacht (v. ruimer omvatting dan *species*, de soort); inz. Gram., het taalgeslacht, de geslachtsvorm der woorden, n. l. mannelijk (*masculinum*) of vrouwelijk (*femininum*), beide met het lidwoord *de*, of onzijdig, geslachtsloos (*neutrum*) met het lidwoord *het*; *genēris masculīni, feminīni, neutrius*, v. h. mannel., vrouwel., onzijdige geslacht; *generis commūnis*, gemeenschachtig, d. i. zoo wel mannelijk als vrouwelijk (b. v. erfgenaam, boeteling, echtgenoot); *generis omnis*, van ieder geslacht; *generis*

epicæni, gelijk- of zelfslachtig, zoodat beide natuurgeslachten door een der beide overeenkomstige taalgeslachten worden voorgesteld (b. v. *arend*, *muis*); *in genre*, in 't algemeen, over 't geheel; *genre*, n. fr. (spr. *zjangr'*), het geslacht, de soort; *genre-tafereel*, *genre-schilderij*, eene schilderij, die een tooneel, eene handeling enz. uit het dagelijksch leven voorstelt, ter onderscheiding van de historische voorstelling, die haar voorwerp aan de geschiedenis ontleent.

Genyantralgie, f. gr. (v. *gênys*, kaak, *ántron*, holte, en *álgos*, pijn), Med., pijn in de holte der bovenkaak.

Geoblásten, pl. gr. (v. *gaia*, *gē*, de aarde), Bot., aardkiemers, planten, die de zaadbollen bij het kiemen onder den grond laten, onderscheiden in *rhizoblasten*, wortelhebbenden, en *arrhizoblasten*, wortelloozen; **geocéntrisch**, wat tot het middelpunt der aarde betrekking heeft; uit het middelpunt der aarde beschouwd; **geochosie**, f. Med., een aardbad, overstorting met aarde; **geócisch**, op de aarde levend, in de aarde wonend; **geocýclisch**, de omwenteling der aarde voorstellende; **geocýclon**, n. of **geocýclische-machine**, f. een werktuig om aanschouwelijk te maken hoe de afwisseling der jaargetijden, het lengen en korten der dagen enz. daardoor veroorzaakt wordt, dat de as der aarde onder eenen hoek van $66\frac{1}{2}^{\circ}$ op het vlak der ecliptica helt; **geodæsie**, f. de kunst der land- of veldverdeling, de aardmeting, landmeting; **geodaat**, m. een landmeter; **geöde**, f. Min., de adelaarsteen, arendsteen, klappersteen (*actiet*); **geognosie** en **geognostiek**, f. de kennis der aardlagen of aardschichten, de bergkunde, leer van de zamenstelling, den bouw der vaste aardkorst; **geognöst**, m. een kenner dier leer; **geognöstisch**, daartoe behoorende; aard- en bergkundig; **geogonie** of **geogenie** en **geologie**, f. de leer van het ontstaan en de vorming des aardbols; **geogonist** en **geoloog**, m. een onderzoeker of kenner der aardwording, aardvorming; **geológisch**, de aardvorming betreffende, daartoe behoorende; **geograaph**, m. een aardrijksbeschrijver, aardrijkskundige; **geographie**, f. de aardrijksbeschrijving, aardrijks- of landenkunde; de **mathematische**, **physische** en **politische geographie**, de wiskundige, natuurkundige en staatkundige aardrijksbeschrijving, of de beschrijving der aarde met betrekking tot de meetbare, natuurlijke en burgerlijke of staatkundige verhoudingen van hare oppervlakte; **geógráphisch**, aardrijksbeschrijvend, tot de aardrijkskunde behoorende; de **geographische breedte** of de **poolhoogte** eener plaats op aarde, de afstand der plaats van den evenaar naar het noorden of zuiden, van daar **noorder-** en **zuidere breedte**; de **geographische**

lengte eener plaats, haar afstand van eenen zekeren meridiaan of middagcirkel; **geohydrograaph**, m. een aard- en waterbeschrijver; **geohydrographie**, f. de aard- en waterbeschrijving; **geománt**, m. een aard- of zandwaarzegger; **geomantie**, f. de aard- of zandwaarzeggerij, punteerkunst, die verborgene zaken door middel van punten in het zand en dgl. zoekt uit te vorschén; **geomántisch**, tot die kunst behoorende; **geométer**, m. een aardmeter, meetkundige, meetkunstenaar; **geometrie**, f. de aardmeting, meetkunde, leer der ruimte-uitgebreidheid; **geométrisch**, tot de meetkunde behoorende, meetkundig; eene **geometrische schrede**, = 5 fr. voeten of 1,6242 ned. el; **geonomie**, f. de kennis der aardsoorten en hare aanwending, de aardbouwkunde; **geophágen**, pl., aardeters; **geoponie**, f. de aardbearbeiding, land- of veldbouw; **geoponica**, pl., verzameling van grieksche geschriften over den landbouw; **George**, gr. (*geōrgós*, v. *gē*, aarde en *érgon*, werk, arbeid), in platduitsch **Joris** en **Jurriaan**, mansn.: landbouwer, boer, akkerman, landeigenaar; **george-daalders**, **St. joris-daalders**, algemeene benaming voor de daalders, die St. Joris in strijd met den lintworm of draak voorstellen en waaraan men vroeger de kracht van amuletten toekende; **georgdor**, m. een gouden George, een hanoversch vijfthalerstuk, ongeveer = 10 gl. courant; er zijn dubbele en halve van; **george-nobel**, eene onder Hendrik VIII geslagene eng. goudmunt met het beeld van St. Joris, geldende $6\frac{1}{2}$ shilling of ongeveer 4 gl.; **george-orde**, f. de orde van den kousenband, naar de ridderketen met het beeld van St. Joris; **georgium-sidus**, n. de planeet Uranus, door Herschel in 1781 ontdekt en door hem naar Georg IV zoo geheeten; **georgia-augusta**, f. lat., de hoogeschool te Göttingen, naar haren stichter, den keurvorst Georg August (of koning George II) zoo geheeten; **georgica**, pl. gr., het landelijk gedicht, de gezangen van Virgilius, van Delille over den landbouw, veldichten; **georgine**, f. Bot., eene schoone buitenlandsche eenjarige tuinbloem (naar George IV van Engeland door Wildenow benoemd), oorspr. in Mexico inheemsch, ook **dahlia** genoemd; **georgino**, of **giorgino** (spr. *dzjorzjino*), m. eene genuesche zilvermunt, doende 1 lire en 6 soldi *fuori di banco*, = $51\frac{1}{2}$ ct. innerl. waarde; **georgophilus**, een vriend van den akkerbouw, liefhebber van het landleven; **geoscoop**, m. een aardbeschouwer; **geoscopie**, f. de aardbeschouwing, inz. met betrekking tot de weêrkunde; **geostatiek**, f. de leer van het evenwigt der aarde, van het evenwigt der vaste lichamen; **geostrategie**, f. de landkrijgskunst.

Gepard of **jagtluipaard**, m. (fr. *guépard*), een zeedier van het kattengeslacht, dat tot de jagt wordt afgerigt, in O. Indië enz.

Gera, hebr. (*gêrah*, d. i. eig. boon), het kleinste gewigt der Hebræers, ongeveer = $2\frac{1}{2}$ wigtje; ook eene hebr. munt, die het $\frac{1}{15}$ van eenen sikkél bedroeg, omtrent = 4 centen.

Gerāda of **gerade**, f. mid. lat. (v. h. duitsche *gerāth*, *geraad*, *raad*), Jur., het huisraad en kastgoed, dat der vrouw volgens het duitsche regt na den dood des mans ten deel valt.

Geranium, n. gr. (v. *gêranos*, kraanvogel; kraan), een talrijk plantengeslacht, welks zaad bij sommige soorten naar een kraanvogel- of ooijsjaarssnavel gelijkt; ook eene kraan, werktuig ter ontlading v. schepen; **geraniacéén**, pl., de geraniumsoorten; **geranieten**, pl., naar kraanoogen gelijkende versteeningen.

Gerant, m. fr. (spr. *zjeráng*; vgl. *geréren*), Merc., een zaakvoerder, zaakwaarnemer; inz. de eerste redacteur of bestuurder der redactie van een tijdschrift.

Gerard, **Gerhard**, oudd. mansn. (v. *ger*, d. i. *speer*): de speerstrijder, dappere, moedige; ook **Gerrit**, **Gerd**, **Geurt**; vr. **Gerarda**, **Gerardine**.

gerascántisch, gr., met langdurende bloemen.

Gerboa, z. **Jërboa**.

Gerda of **Gerdur**, f. noord. Myth., een schoon meisje van het reuzengeslacht; zij werd de gemalin van Freir en de godin der schoonheid.

geréren, lat. (*gerère*), voeren, leiden, besturen; **zich geréren**, zich gedragen, houden, voor iets uitgeven.

Geridon, z. **gueridon**.

Gerigónza, n. de taal der Heidenen of Bohemers in Italië en Spanje, ook **ziriguenza** geheeten.

Germānen, pl., de oude Duitschers (volgens de benoeming der oude Galliërs en Romeinen, lat. *Germāni*), naar de gewone afleiding v. het oudd. *ger*, d. i. *speer*, dus eig. weermannen of krijgslieden; **Germanië**, n. het oude Duitschland; **germanische talen**, talen van duitschen stam: de gothische, hoog- en laagduitsche, nederlandsche, angelsaksische, en de noordsche of scandinavische talen; **germanismus**, m. een duitsch taaleigen, eene eigenaardigheid in uitdrukking of in de woordvoeging der duitsche taal; **germanist**, m. een kenner en leeraar van het duitsche regt.

Germāni, pl. lat. (*germānus*, a. um, lijsfelijk, echt), volle broeders en zusters.

germinéren, lat. (*germināre*, v. *germen*, spruit), kiemen, ontkiemen, botten, uitspruiten, uitschieten, uitloopen; **germinātie**, f. het kiemen, uitspruiten enz.; de

kiemtijd; **germinatief**, kiemend, ontkiemend; **germinál**, m. fr. (spr. *zjer*—), de kiem-, spruit- of bloeimaand, de 7de maand of eerste lentemaand in den kalender der voorm. fr. republiek, van 21 maart tot 19 april; **germiniparie**, f. nw. lat., de voortplanting door spruiten.

Gerocomie en **gerocomiek**, f. gr. (v. *gêras*, de ouderdom, grijsheid), Med., de doelmatische leefregel voor oude lieden, de kunst om den ouderdom te verplegen; **gerónt**, m. (gr. *gêrôn*, pl. *gêrontēs*), een oudste; raadsheer, raadslid; **gerontismus**, n. de zwakheid van den geest in den ouderdom; ook de politiek der grijsaards; **gerontocomium**, n. een verplegingshuis voor grijsen, oude-mannen- of vrouwenhuis; **gerontocratie**, f. de regering van eenen raad der oudsten; **gerontóxon**, of l. **gerontotóxon**, n. Med., de halvemaansvormige verduistering aan den ondersten rand van het hoornvlies, die bij oude lieden vaak wordt waargenomen; **gerusie**, f. (gr. *gerousia*), de raad der oudsten (z. v. a. *senaat*); nw-grieksche staatsraad.

Gerouin, m. een gewigt te Cairo, het centenaar.

Gertruida, **Geertrui**, oudd. vrouwenn. (*Gêrdrūt*, v. *gêr*, speer, en *drūt*, sterk): de speersterke, dappere. Andere etymologisten (Junius, Becanus) hebben gedacht aan *gar*, *zeer*, en *drud*, *trud*, eng. *truth*, trouw, dus de zeer getrouwe; verk. **Geertje**, **Trui**.

Gerundium, n. lat. Gram., het verrigtingswoord, doelwoord, een vorm van het werkwoord, die aantoon, dat iets moet gedaan worden.

Gerusie, z. ond. **gerocomie**.

Gerÿon, m. gr. Myth., een driehoofdige reus met drie lichamen, die in Spanje regeerde en schoone kudden bezat; door Hercules werd hij verslagen; van hem komt de zegswijze: «als ik Gerÿon ware, d. i. als ik zes handen bezat.

Ges, m. eene indische lengtemaat, = 9 palm.

Gesandar-aga, m. de grootschatmeester in Turkije.

Gescheid, n. hoogd. (spr. — *sjeid*), eene korenmaat in Oostenrijk, ook achtel geheeten, = $\frac{1}{3}$ metre of 7,6874 kop.

Gestatie, f. lat. (*gestatio*), het dragen, omdragen, of zich laten rondragen; de houding, het gedrag; de tijd der dragt, der zwangerschap.

Gesten, pl., z. **gestus** ond. **gestie**; **gesticuléren**, lat. (*gesticulāri*, f. de gebarenspraak, handbeweging, hand- en gebarenspeel; **gesticulātor**, m. een gebarenmaker, een redenaar, die veel gebaren maakt; ook een goochelaar.

Gestie, f. lat. (*gestio*, v. *gerère*, dragen, doen, verrigten enz.), het doen, de verrigting, de beroepsvolvoering, het bestuur;

gestio pro herede, de stilzwijgende aanvaarding eener erfenis; *gestor feudi*, m. de leenbeheerder; *gestus*, m., ook pl. *gestus* of *gesten*, eig. de wijze hoe men zich houdt of gedraagt; de ligchaamshouding, -beweging of gebaren eens redenaars, inz. de handbeweging, de uitdrukking der handen.

Geuges, pl. turk. (*djudjeh*, spr. *dzjoed-zjee*, dwerg), dwergen, die tot verlustiging des sultans dienen.

Geumatiek of **geustiek**, f. gr. (v. *geú-esthai*, proeven), de leer van hetgene zich laat proeven; **geusiodysphorie**, f. de onaangename gewaarwording door (slecht) smakende spijzen voortgebracht; **geustonusi**, pl., ziekten van de werktuigen des smaaks.

Geus, m., pl. **geuzen** (v. h. fr. *gueux*, bedelaars), naam, die in 1566, onder de landvoogdij der hertogin van Parma, aan de verbondene nederl. edelen bij wijze van verachting werd gegeven, en die later een scheldnaam voor de gereformeerden van de zijde der katholieken werd; **geus**, f. is ook de naam eener kleine vlag, die van de boegsteng afwaait; **geuzenpenning**, een in 1566 geslagen gouden en zilveren penning, vertoonende aan de eene zijde het borstbeeld van Philip II, en aan de keerzijde de woorden: *fidèles au roi jusqu' à la besace*, d. i. den koning getrouw tot den bedelzak.

Geustiek, enz., z. **geumatiek**.

Ghamar, m. arab. (*chamr*, wijn, in 't algemeen bedwelmende drank, v. *chamara*, gisten), roode wijn in 't Oosten (vgl. *sahba*).

Ghasél of **ghazél**, n., pl. **ghasélen**, arab. (eig. minnedicht en in 't algemeen minnekout, v. *ghazila*, verliefde gesprekken houden), eene soort van arabische lyrische gedichten van eigenaardig kunstigen vorm, meestal van erotischen inhoud.

Gheria, f. de kleinste indische lengtemaat, = $\frac{1}{2}$ palm.

Ghetto, m. it., de jodenwijk of jodenstraat te Rome en in andere groote ital. en oostersche steden.

Ghiaur, z. **giaur**.

Ghiribizzi, pl. it. (sing. *ghiribizzo*, in 't algemeen gril, inval), wonderlijke invallen, willekeurige, verrassende sprongen en overgangen in de muziek.

Ghun, turk., naam der looden noodmunten, die soms in Turkije geslagen worden.

Giallo, it. (spr. *dzjállo*), het geel; *giallo antico*, oudgeel: eene geelachtige marmersoort, die slechts aan gedenkteekenen van oude bouwkunst wordt gevonden; **giallolino**, z. **napelsgeel**; *giallo santo*, eene gele plantenverw voor miniatuurschilders.

Giangürgülo, m. it. (spr. *dzjanghoerghoelo*, d. i. eig. Hans Gorgel), karakterrol van een' lompen vierkanten boer op het it. tooneel.

Giardinaria, f. it. (spr. *dzjar*—), de loge der tuiniersters bij de Carbonari.

Giaur of **Ghiaur**, m. turk. (z. v. a. *geber*, z. a.) een ongeloofige, ketter, scheldwoord voor alle niet-muhamedanen.

Gibbon, **golok**, of **gibeo**, m. de langarm, een aap met zeer lange armen, eene soort van orang-outang in O. Indië.

gibbeus (lat. *gibbosus*, a, um, v. *gibba*, bult, bogchel), bultig, gebult; **gibbiferisch**, nw lat., eenen bult dragend; **gibbiflorisch**, met gebulte bloembladeren; **gibbipennisch**, met hobbelige vleugeldekels; **gibbirastrisch**, met gebulten snavel; **gibbsiteit**, f. het gebult of vergroeid zijn; de bogchel, bult.

Gibeer, m. eene rekenmunt te Masuah in Abyssinië = $\frac{1}{100}$ v. een pataca (z. a.).

Gibellinen, z. ond. **guelfen**.

Gibelotte, f. fr. (spr. *zjieb*—), een fricassée van jonge hoenders, eig. v. wildbraad (*gibier*).

Gidëon, hebr. mansn.: verbreker, verbrijzelaar.

Geduki-mankir, m. in Turkije de kleinste muntsoort, = $\frac{1}{100}$ piaster (z. a.).

Gig, f. eng. (spr. *ghig*; in 't algemeen iets ligt bewegelijks, spelends, van daar een drijftol, eene boot, viool enz.; vgl. ook het fr. *gigue*, het ditsch *geige*), een open dissel- of limoenwagen met twee raderen; eene ligte boot van ijzerblik voor de kanaalscheepvaart.

Gigant, m. (gr. *gigās*, pl. *gigantes*, d. i. uit de aard geboren), een reus. Naar de Myth. waren de giganten zonen van de Aarde of van Gæa en Uranus, die aan Zeus het bezit des troons betwistten, den Olympus bestormden enz., vgl. **titans**; **gigantisch** of **gigantésk** (it. *gigantesco*, fr. *gigantesque*), reusachtig, sterk, groot als een reus, kolossaal; **gigantomachie**, f. de reuzenstrijd in de Myth.; **gigantologie**, f. de leer van de reuzen; **gigantosteologie**, f. de leer van de reuzenbeenderen.

Gigliato, m. it. (spr. *dziljätto*; v. *giglio*, lelie), eene florentijnsche rekenmunt, een dukaat of ruim 5 gl.

Gigot, m. fr. (spr. *zjighó*), bout (v. een schaap enz.); ook de van boven zeer wijd wordende mouwen aan vrouwenkleederen; pl. **gigots**.

Gigue, f. fr. (spr. *zjieg'h*), een klein vrolijk muziekstuk ter begeleiding v. zekeren dans; die dans zelf.

Gilbert, oudd. mansn. (eig. *Guilbert*, d. i. *Wilbert* van *wil*—, aangenaam, en *bert*, *berahl*, schitterend, beroemd), de aangenaam blinkende, roemvolle; ook de naam eener maat voor brandhout te Frankfurt.

Gilet, n. fr. (spr. *zjilé*; naar men wil van den mansn. *Gille*, d. i. *Ægidius*, dan: een hansworst in een wambuis gekleed),

een vest, lijfje, buis zonder mouwen, mansborstrok; *gilet hydrostatique*, (spr. *gilè-ti-drostatiek'*), een zwembuis, *scaphander*.

Gilstein m. Min., eene soort van tufsteen, eene variëteit van den talksteen in Zwitserland en elders.

gilvicephálish, lat.-gr. (v. h. lat. *gilvus*, geelachtig, graauw, vaal, en gr. *kephalē*, hoofd), met geelachtig of grijs hoofd; **gilvicóllish**, m. vaalhalzig; **gilvipédish**, nw lat., grijsvoetig.

Gimle, n. noord. Myth., het verblijf der goeden en deugdzaamen na den ondergang der A sen, volgens de voluspa.

Gin, m. eng. (spr. *dzjin*; afkomstig van *juniper*, fr. *genèvre*), jenever, korenbrandewijn.

Gine, l. **djin**, m. arab. (spr. *dzjin*; vgl. het lat. *genius*), een dæmon bij de Arabieren.

Gingals, pl. eng., de walmusketten der Hindoes, in O. Indië, met lontsloten voorzien.

Gingang, n. javaansch (*ginggang*, dat ook weggaan, vergankelijk, verbleekend beduidt), of eng. **gingham** (spr. *ghinghem*; fr. *guingant* (spr. *ghéngáng*), Merc., eene oostindische stof van katoen, soms met schors gemengd; inz. het fijn eng. namaaksel daarvan, *ginggang*; **ginghamets**, pl., gestreepte en gebloemde katoenen weefsels.

Gingibrachium, m. nw lat., de scheurruik aan de armen; **gingipedium**, n. de scheurruik aan de voeten.

Gingiras, pl. Merc., oostindische zijden stoffen.

Ginglymus, m. gr. Anat., scharniergewricht, waarbij de beenderen zoodanig vereenigd zijn, dat alleen buiging en uitstrekking mogelijk is; **ginglymódish**, of **ginglymóidálish**, wederzijds inpassend of ingevoegd, ingewricht.

Ginsong, m. (spr. *dzjinsong*), de krachtwortel, een wortel van kruidigen smaak en zenuwprikkelende kracht, die door de Chinezen bijna tegen goud wordt opgewogen.

Ginst, z. **genista**.

Ginungagap, noord. Myth., de gapende diepte, die er, volgens de Edda, bestond, eer nog aarde en hemel was voortgebragt.

giocondaménte, *giocondóse*, *giocondé-vole*, *con giocondézza*, it. (spr. *dzjo*—), Muz., aangenaam, bevallig, liefelijk, innemend; *giocóso*, *giocosanénte*, *giojóso*, *giojosetto*, Muz. (spr. *dzjo*—, en *s = z*), schertsend, lustig, los weg.

Giorgino (spr. *dzjordzjino*), z. **georgino** ond. **Georg**.

Giovine Itália, f. it. (spr. *dzjówine*—), het jonge Italië, een geheim genootschap, dat de omverwerping der regering ten doel heeft.

Gips, n. gr. (*gypsos*, lat. *gypsum*), wa-

terhoudende, zwavelzure kalk, een mineraal, dat inz. tot stukadoorwerk, afspiefels van standbeelden, vazen enz., tot vervaardiging van kunstmarmer en pastelverw gebruikt wordt.

Gipsy, m. eng. (spr. *dzjipsie*), een heiden, bohemer, lid van eenen omzwerfenden stam (z. **heidenen**).

Giraffe, f. (v. het arab. *zoraféh*, egypt. *sor-aphe*, d. i. langhals), de kameelpardel in Afrika; Astr., een sterrebeeld v. d. noordpool.

Girande, f. fr. (spr. *zjiránd'*; v. h. lat. *gyrus*, kring, *gyrāre*, it. *girare*, in een' kring draaijen), eene springfontein met vele buizen of pijpen, uit welke waterstralen in de hoogte springen, die wegens de daarin beslotene lucht een hev'ig gebruis veroorzaken; ook een vuurwerk, dat eene menigte raketten op eens naar alle rigtingen opwaarts werpt, eene vuurschoof, een vuurrad; **girandole** (spr. *zjirangdool'*), it. **girándola** (spr. *dzji*—), f. een staande armlaker met verscheidene armen; een vuurrad, vuurzon of vuurkrans bij vuurwerken, inz. het beroemde vuurwerk op den Engelenberg te Rome, waarbij 1000 raketten op eens opstijgen; ook een sieraad van diamanten.

Girant, z. ond. **giro**.

Girasole, it. (spr. *dzjirazóle*; v. *girare*, zich draaijen, en *sole*, zon), **girasol**, fr. (spr. *zjirasol*), m. de zonnesteen, het zonneoog, kattenoog, eene soort van opaal of halfedelgesteente; ook een ital. paddestoel.

Girib, eene lengtemaat in Perzië, = 1066 guezen of ellen.

Giro, m. it. (spr. *dzjiro*, v. h. lat. *gyrus*, kring), de omloop, inz. de geldomloop, het omschrijven, eendosséren of schriftelijk overdragen eens wissels van den eenen bezitter op den anderen; ook een vergaderhuis der kooplieden tot afsluiting van zaken, omtrent z. v. a. **beurs**; **girobank**, f. eene aanwijzings- of overschrijvingsbank, waarbij geldsommen door enkel aan- en afschrijven van den een' op den ander' worden over gedragen, z. **deposito-bank**; **girogeld**, **giro-valúta**, f. de gebruikelijke betaalkoers bij de bepaling van zekere wisselprijzen; *giréren* (spr. *dzji*—; it. *girare*), eenen wissel of eene vordering op een ander schriftelijk overdragen; **girant**, m. (spr. *dzjiránt*), de aanwijzer, overdrager, omschrijver eens wissels; **giraat**, m. (spr. *dzji*—), degene, op wien een wissel wordt over gedragen.

Gironde, f. fr. (spr. *zjiróngd'*), eene gematigde republikeinsche partij in de fr. revolutie (zoo geheeten, dewijl de hoofden daarvan uit het departement der **Gironde** waren); **girondisten**, pl. (fr. *girondins*), aanhangers dier partij.

Girouette, f. fr. (spr. *zjiroe-étt*), van het

lat. *gyrare*, it. *girare*, zich draaijen), de windwijzer, weérhaan; Mar., de vleugel, topstaander; oneig. een veranderlijk, onbestendig, wispelturig mensch.

Gitano, m. (spr. *chitáno*; eig. een Egyptenaar, van het lat. *Aegyptianus*), pl. **gitanos**; een omzwervend heiden, boheemer; **gitana**, eene heidin (z. heidenen).

Gittith, hebr., een woord, dat in het opschrift van vele psalmen voorkomt; waarschijnlijk een speeltuig ter begeleiding van die gezangen.

Giulio, m. it. (spr. *dzjóelio*), eene zilvermunt te Rome en te Florence, van 20 tot 25 centen.

Giunta, f. it. (spr. *dzjóenta*), in het oude Venetië: de raadsheeren aan den staatsraad toegevoegd, j u n t a.

Giuskóre, m. turk., de voorlezer in de moskee.

Giussina, f. eene munt te Bologna en Venetië, omtrent = 3 gl.

giusto, it. (spr. *dzjóesto*; v. h. lat. *justus*, a, um), juist, gepast, overeenstemmend.

Givodan, z. v. a. **Odin** of **Wodan** (z. a.)

Glabella, f. nw lat. (v. *glaber*, glad, kaal), de ruimte tusschen de beide wenkbrauwen; **glabrifólish**, met gladde bladeren; **glabriteit**, f. gladheid, kaalheid.

Glace, f. fr. (spr. *ghlas'*; van het lat. *glacies*, ijs), kunstmatig bereid, eetbaar ijs; roomijs; spiegelglas, een spiegel; **glacerie**, f. (spr. *ghlas'rie*), de kunst om spiegelglas te maken; de spiegelgieterij; **glacière**, f. een ijskelder; eene ijsgroeve; **glacéren**, doen bevriezen of verstijven, tot eene geleidelaten verkoken; oversuikeren; ook zekere voorwerpen, als linten, handschoenen enz. blinkend maken, hen glanzen, en' spiegelen den glans geven; **glacé-handschoenen**, geglansde handschoenen enz.; **glacé**, n. met goud of zilver besponnen zijde.

Glacis, n. fr. (spr. *glasi*; v. h. mid. lat. *glacia*, en dit v. h. duitsehe gl a d, gl a t t), de veldborstwering, verweershelling, de zachte en effene helling of glooijing, die van de kruin des bedekten wegs begint en in het veld uitloopt.

Glaçon, m. fr. (spr. *ghlasóng*; vgl. **glace**), de ijschol; Arch., een sieraad aan de randen der waterkommen, fonteinen enz., in den vorm van ijschollen, ijskegels enz.

Gladheim, n. noord. Myth., het paradijs der Celten.

Gladiátor, m. lat. (v. *gladius*, zwaard), een zwaardvechter, kampvechter bij de openlijke schouwspelen der oude Romeinen; de stervende **gladiator**, zeker meesterstuk van oude beeldhouwkunst; **gladiatörisch**, op zwaardvechterswijze; *gladii jus et potestas*, n. Jur., het zwaardregt, of het hooge lijfstraffelijke geregt.

glagolitische taal (v. h. slav. *glagól*, woord), de oude heilige slavonische of sla-

vische taal; **glagolitische letters**, **glagolitisch alphabet**, een eigen oudslav. alphabet.

glandüla, lat., pl. *glandulae*; eig. verklw, v. *glans*, eikel), Anat., klier, klieren, half vaste, half weeke deelen, meestal rond van gedaante, die grootendeels uit vaten zijn zamien gesteld en uit het bloed een vocht bereiden en afscheiden, dat van het bloedzelschilt; *glandulae conglomeratae*, pl., korrelige klieren; *gl. mammariae*, borst- of boezemklieren; *gl. mesenterii*, darmscheilklieren; *gl. parotides*, oorklieren; *gl. pituitariae*, slijmklieren; **glanduleus**, klierachtig, klierig.

Glass-cord, n. eng. Muz., eene piano, welker hamers op glasrepen slaan, glasklavier.

Glauberzout, n. Chem., zwavelzure soda, veelvuldig als purgeermiddel aangewend; het wordt door vele bronnen in Lotharingen opgeleverd.

Glaucōma, n. gr. (v. *glaukós*, grijsblauw), Med., de groene staar, die haren zetel in het glasachtig ligchaam der ooggen heeft; bedrog, goochelwerk, oogmisleiding; **glaucomateus**, met de groene staar behebt; **glaucophýllisch**, met grijsgroene bladeren; **glaucopódisch**, met grijsgroene voeten; **glaucoptérisch**, met grijsgroene vleugelen; **glaucōsis**, f. de vorming of het ontstaan v. de groene staar, de verduistering van het glasachtig ligchaam.

Glaucus, m. gr. (G l a u k o s), Myth., een zee-god, wien men de gave der prophetie toekende.

Glaux, f. gr., eig. een nachtuil; eene attische munt, = 4 drachmen (z. a.).

glazéren of **glazúren** (v. gl a s met bast-aard-uitgang), verglazen, met glazuur overdekken, glanzend maken; **glazuur**, f. de verglazing, overglazing, het verglasel, de glazige stof, waarmede aarden vaatwerk wordt overtoegen; Pict., eene overdekking met ligte, blinkende kleuren; het glad en blinkend bekleedsel der tanden.

glebae adscriptus, z. *adscriptus* ond. **adscriberen**.

Glène, f. gr. Med., eene ondiepe gewrichtsvlakte, vlakke indieping; **glenoïdisch**, vlak uitgehold.

Gletscher, m. hoogd. (spr. *ghlétzjer*; fr. *glaciers*, het naast v. *glace*, lat. *glacies*, ijs; of v. *glad*, *glijden*, *glitschen*), een groot ijsveld of eene ijsmassa in de hooge dalen der Alpen.

Gleucométer, gr. (v. *gleukos*, most) of **glycométer** (v. *glykys*, zoet), m. een zoc-tigheids- of mostmeter, een werktuig tot toetsing der wijnen, inz. met betrekking tot hun suikergehalte, uitgevonden door Chevalier te Parijs, in 1804.

Gliadine, f. (v. h. gr. *glia*, lijn), Chem., een eigen bestanddeel van de kleefstof.

Glissade, f. fr. (spr. *ghlies*—; v. *glisser*, glijden), het glijden, uitglijden; de sleep- of glijpas in het dansen; het afglijden van de degenkling bij het schermen; **glissant**, glibberig; bedenkelijk, netelig, misselijk; *glissicato*, it. (spr. *ghlies*—), Muz., glijdend, zacht, geslept of slepend.

Globe, m. (lat. *globus*), de kogel, bol, kloot, inz. een kunstmatige aardbol (*globus terrestris*), of hemelbol (*globus caelestis*); *globus hystericus*, Med., eene plaatselijke krampachtige pijn bij de hysterie, het zoogen. opstijgen der baarmoeder; *globe de compression*, m. fr. (spr. *ghloob' de kongpressjóng*), Mil., eene soort v. sterk geladen mijnen, door Belidor in 1725 uitgevonden; **globiceps**, nw lat., met kogelronden kop; **globicórnisch**, met kogeltjes aan de voelsprietten; **globiférisch**, met bolronde bloesems; **globipórisch**, met ronde zweetgaatjes; **globuleus**, nw lat., kogelvormig, bolvormig, uit kogeltjes, bolletjes bestaande; **globosieten**, pl. nw lat., ronde, als gedraaide schelpversteeningen; **globulus**, m. lat., een kogeltje; *globuli martiales*, pl. Med., ijzerkogeltjes, uit wijnsteen en ijzer bereid; *gl. sanguinis*, bloedkogeltjes; **globulair-taktiek**, de vuur-krijgskunst; **globularia**, f. nw lat. Bot., de kogelbloem; **globulieten**, pl. N. H., kevers met bol- of knodsvormige voelsprietten.

Glomus, n. lat. (gen. *glomëris*), een kluwen; Chir., een wondstopsel, wick van pluksel; **glomeriden**, pl. nw lat. N. H., kogeldieren; **glomerifórisch**, met zamengehoopte bloemen; **glomericárpisch**, met zamengehoopte vruchten.

Gloria of **glórie**, f. lat., de roem, eer, heerlijkheid, hoogheid, glans; de straalkrans om het hoofd eens heiligen; eene schilderij v. den open hemel met zijne bewoners, een hemelstuk; bij vuurwerken: eene groote staande zon; het **gloria**, een lofzang, naar den lofzang der engelen bij Jezus geboorte, Luc. II, 14.: *gloria in excelsis Deo*, eere zij God in de hoogte! *gloria matris*, eig. eere der moeder, eene zeer schoone zeeschelp; *gloria mundi*, eig. roem der wereld, en *gloria rubrorum*, eig. roem der rooden, Bot., twee schoone tulpsorten; **gloriëren** (lat. *gloriāri*), zich-zelven roemen, pralen; **glorificātie**, f. Theol., de verheffing v. h. schepsel tot de eeuwige heerlijkheid, de verheerlijking; **glorióle**, f. fr. (lat. *glorióla*), armhartige roem. ijdele, nietige praal; **glorieus** (lat. *gloriosus*), roemrijk, prijs- of roemwaardig; heerlijk, verheerlijkt, schitterend; ook grootsprekend, pogchend, grootsch; *gloriosae memoriae*, afgek. *gl. m. of glor. mem.*, roemrijker gedachtenis; **gloriósa**, f. Bot., de prachtige, een pronkgewas.

Glosse, f. (v. h. gr. *glōssa* of *glōtta*, tong, spraak), Gram., oorspr. een duister,

verklaring behoevend woord; gew. de uitlegging, verklaring, opheldering, woordverklaring, opmerking, aanmerking (beter *glossēma*); **randglosse**, de randverklaring, kantteekening; **glosse**, Poet., de naam van eene poëtische kunstgreep, die eene gedachte, in een zoogen. thema aangegeven, zoodanig in vier decimen ontwikkelt, dat op het einde van elke strophe een vers van het thema staat; **glossarium**, n. lat., een woordenboek ter verklaring inz. v. verouderde, onbekend geworden woorden; *glossarium etymologicum*, een afleidend woordenboek, zulk een, waarin de afstamming der woorden wordt aangegeven, eene taalbron; **glosséren**, nw lat., aanmerkingen, inz. berispende aanmerkingen maken; uitleggen, ophelderen; **glossātor**, m. een uitlegger, woordverklaarder, kantteekenaar; inz. in de middeleeuwen: de verklaarders van het *corpus juris civilis* te Bologna; **glossalgie**, f. of **glossāgra**, n. gr. Med., de tongpijn; **glossanthráx**, m. pestkool aan de tong, kwaadaardige tongblaren; **glossëpiglótisch**, tong en strotklep betreffende; **glossitis**, f. de tongontsteking, tongbrand; **glossocèle**, f. de tongbreuk, het krampachtig uitsteken der tong; **glossograaph**, m. een kantteekenaar, glossenschrijver; **glossographie**, f. de tongbeschrijving; ook het schrijven van kantteekeningen; **glossologie**, f. de tongleer; **glossolýsis** of **glossoplegie**, f. de tongverlamming; **glossomantie**, f. tongwaarzeggerij; de kunst om uit den staat der tong tot eene reeds aanwezige of zich pas ontwikkelende ziekte te besluiten; **glossóncus**, m. een tonggezwel; **glossopalatīnisch**, tong en verhemelte betreffende; **glossopétren**, pl., tongsteen, slangentongen, versteende haaijantanden; **glossopharyngisch**, tong en keel betreffende; **glossorrhagie**, f. bloedvloeijing uit de tongvaten; **glossoscirrhus**, m. een knoestgezwel van de tong, tongkanker; **glossoscopie**, f. het bezien, onderzoek der tong; **glossospasmus**, m. de tongkramp; **glossostaphylīnisch**, tong en huid betreffende; **glossotomie**, f. de tongontleding.

Glottis, f. gr., de stemspleet, luchtpijpspleet; **glottolalie**, f. het spreken in vreemde talen; **glottologie**, f. de taalleer, wetenschap, geschiedenis der talen; **glottomanie**, f. de overdreven zucht om vreemde talen te spreken.

Glouton, m. fr. (spr. *ghloetóng*), een veelvraat, slokop; **gloutonnerie**, f. de gulzigheid, vraatzucht.

Glucine, z. ond. **glycerie**.

Gluckismus, n. Muz., de voorliefde tot de muziek van Gluck; **gluckist**, m. de aanhanger, voorstander van Gluck's muziek.

Glutēen, pl. gr. (v. *glutós*, het vat), Anat., de bilsperien.

Gluten, n. lat. Chem., de lijnstof, plan-

tenlijm, een stikstofhoudend, vliezig, week, zeer veerkrachtig, kleverig bestanddeel, inz. in het zetmeel der graangewassen en peulvruchten vervat; ook het kleverige vocht van dierlijke lichamen; **glutineus**, kleverig, lijmig; **glutinantia**, pl. (v. *glutinans*, lijmend, *glutināre*, lijmen), Chir., lijm-, kleef- of bindmiddelen; **glutinātie**, f. de zamenlijming, het aaneenkleven; **glutinatief**, lijmend, verbindend, zamenheelend.

Glycerie, gr. (v. *glyk'ys*, *glykerós*, zoet), vrouwenn.: de zoete, aangename; **glycine** of **glucine**, f. Bot., eene amerikaansche plant met peulvruchten; ook Min., de zoetaarde of **glycine-aarde**, een metaaloxjde, in 1798 door Vauquelin in het eerst in den beryl en smaragd ontdekt; **glycium** of **beryllum**, n. de metallische basis der glycine-aarde; **glycion**, n. zoethout; **glycypiron**, n. bitterzoet; **glycirrhiza**, f. zoethout, zoetwortel; **glycirrhizine**, n. zoethoutsuiker, het eigen suikerachtig beginsel uit den zoethoutwortel; **glycométer**, m., z. **gleucometer**.

glycōnische verzen, eene oud-gr. lyrische verssoort (zoo men wil dus genoemd naar haren vinder, den overigen onbekenden dichter Glykon), bestaande uit eenen trochæus of spondeus, eenen dactylus en eenen amphimacer of dactylus (— — / — — — / — — —).

Glyphe, **glyph**, m. gr. (*glyphis*, f., v. *glyphein*, inkerven, insnijden, Arch., eene insnede, kerf, groefstreep, als sieraad aangebragt); **glyphanon**, n. een graveerijzer, beitel; **glyphiek** of **glyptiek**, f. de snij-, kerf- of graveerkunst, de steensnij-kunst; de beeldhouwkunst, beeldsnijderij; **glyphogène**, f. een onlangs te Parijs door den scheikundige Deleschamps uitgevonden bijtmiddel voor de staalgravure; **glypten**, pl., figuren in metaal of steen gegriffeld of gebeiteld; gesnedene steenen; **glyptognosie**, f. de kennis der gesnedene steenen; **glyptographie**, f. de beschrijving daarvan; **glyptospermáten**, pl. Bot., veelvoudig gekerfde zaadkernen; **glyptotheek**, f. eene verzameling v. gesneden steenen, ook in 't algemeen van beeldhouwwerk.

Gna, f. noord. Myth., de boodschapster der godenkoningin Frigg.

Gnathorrhagie, f. gr. (v. *gnathos*, kinnebak, wang), bloedvloeijing uit de inwendige oppervlakte der wangen.

Gnidia, f. gr., bijnaam van Venus naar de stad Gnides in Carië, waar zij een' tempel had; de **gnidische Venus**, het voortreffelijke, door Praxitéles gebeitelde marmeren beeld v. Venus, dat in 1461 te Constantinopel bij eenen brand vernietigd werd.

Gnomen, pl., 1) aard- of berggeesten, in de aarde wonende en schatten bewakende elementair geesten (z. a.), waarsch.

van gelijken oorsprong met het volgende woord, dus eig. kundige geesten; 2) gr. (v. *gnōmē*, inzicht, kennis, oordeel, spreuk), gedenk- of leerspreuken; **gnomicus**, m. een vervaardiger van gedenkspreuken, leerspreukdichter; **gnomisch**, in spreuken vervat, spreukvormig; **gnomische dichters**, spreukdichters; **gnomologie**, f. een spreukenboek, eene verzameling v. gedenkspreuken.

Gnōmon, m. gr. (eig. in 't algemeen een kenner, aanwijzer), een zonnewijzer, astronomische wijzer; Arith., een getal, dat gevoegd bij een kwadraatgetal, op nieuw een kwadraatgetal geeft; Geom., de figuur, die van een parallelogram overblijft, wanneer een kleiner parallelogram, welks diagonaal geheel in de diagonaal v. h. groote ligt, daaruit wordt genomen; de tand, waaraan men den ouderdom der paarden kent; ook een winkelhaak, rigtsnoer.

Gnōsis, f. gr., de kennis; inz. het hooger inzicht, diepere, geheime kennis der chr. godsdienstleer, de godsdienst-philosophie der eerste chr. eeuwen; **gnosimáchen**, pl., eene christelijke secte in de 7de eeuw, die alle leerstelsels verwierp; **gnostieken**, pl., geheimenkenners, zoogen. godswijzen, door gewaande goddelijke openbaringen hoog verlichte christenwijsgeeren in de eerste chr. kerk; **gnosticismus**, n. de leer der gnostieken; **gnostisch**, geheimkundig; **gnostologie**, f. alweterij.

Gnu, **gnou** of **gnoudier** (spr. *nióe*; het woord moet van de Engelschen afkomstig zijn), eene soort van antilopen in Afrika.

Gobelet, m. fr. (spr. —*ghoob'le*), een beker, dobbelbeker der goochelaars; een drinkbeker, kop.

Gobelette, f. fr. Mar., een klein vaartuig met masten en vierhoekig zeil.

Gobelins, pl. fr. (spr. *ghoob'leng*), fransche behangseltapijten met ingewerkte figuren, zoo geheeten naar haren uitvinder Gobelin, die in 1667 te Parijs eene tapijtfabriek oprigtte.

Gobemouches, m. fr. (spr. *ghoob'moesj*, v. *gob*, ophappen, verslinden), eig. een vliegenvanger; van daar eene soort van kleine hagedissen op de Antilles, die zeer bedreven in het vliegenvangen zijn; oneig. een rondslenderaar, een ligtgeloovige nieuwsgierige, een jabloer.

God-dam, eng. (eig. *God damn*, spr. *ghóddem*), God verdoeme (mij)!

Godevaart, mansn. (v. *God*, en *vaar*, vrees, schrik, zoodat men eig. Godevaar zou moeten schrijven), Godsvrees; de fr. vertaling van dien naam **Godeffroi** (*godeffroi*) wijst op zijn' frank-duitschen oorsprong; men kan hem als eene vertaling v. Timotheus beschouwen.

Godiveau, n. fr. (spr. *ghodiwóo*), pastij-tjes van gehakt vleesch, worstpastijtes.

Godron, n. fr. (spr. *ghodrón*), een ronde, bolle plooi of vouw; een langwerpige eivormige sieraad aan zilveren vaatwerk enz., aan lijsten van gebouwen. eijerlijst; **godronnéren**, zulk sieraad maken.

God save (spr. seev) the king, eng., God behoeft den koning, de aanvang van een bekend eng. volkslied.

Goëet, m. gr. (*gōēs*, pl. *gōētes*), toevenaar, bezweerder; **goëtie**, f. vermeende tooverij door aanroeping van booze geesten, geestenbezweering; **goëtisch**, betooverend, bedriegelijk, tooverachtig.

Goël, m., hebr. (*goël*, het deelwoord van *gaal*, terug vorderen, lossen), een bloedwreker bij de joden, de naaste bloedverwant eens vermoorden, die weleer het recht had den moordenaar op te zoeken en hem te doden.

Goëlette, f. fr. Mar., een vaartuig met 2 masten van 50 tot 100 tonnen, schooner.

Goffo, m. it. (als adject.: onhandig, plomp), een domkop, lummel, eene karakterterol der ital. in t e r m e z z i.

Gog en **Magog**, hebr., een gevaarlijke, verdervende vijand. (Naar den propheet Ezechiël is Gog de vorst van het volk Magog, dat van het noorden af in Israël viel en de nederlaag leed. Bij Mozes is Magog een zoon van Japhet.

Gojim, pl. hebr. (sing. *goi*, d. i. eig. volk, inz. een buitenlandsch, vijandig volk), niet-joden, heidenen en christenen.

Golf, m. (it. *golfo*; waarsch. v. het gr. *kolpos*; vgl. het zweedsch *golf*, deensch *gulf*, kolk, afgrond), een zeeboezem, een aanzienlijk gedeelte der zee, dat landwaarts inloopt.

Golgas, m. Merc., turksch flanel, ligte wollenstof.

Gógotha, n. chald., de schedelplaats, de gerechtsplaats bij Jeruzalem.

Golok, z. *gibbon*.

Gomaristen, pl., eene secte der gereformeerde kerk, de bestrijders van de leer van Arminius (z. *arminianen*). zoo genoemd naar Gomar, die in het begin der 17de eeuw hoogleeraar te Leyden was; ook **contra-remonstranten**.

Gombette, f. eene genuesche korenmaat, ongeveer = 2 kop.

Gomer, m. eene hebr. korenmaat, ontrent = 4,5 kop.

Gomgom, n. een muzikinstrument der Hottentotten.

Gomphiäsís, f. of **gomphiásmus**, m. gr. (v. *gómphios*, haktand, *gómphos*, spijker), het voelbaar- of stompworden der tanden door zuren; kiespijn; **gomphōsis**, f. de onbewegelijke vereeniging der beenderen door inplanting, inz. der tanden in de tandkassen; ook z. v. a. **gomphiasis**.

Gomphrène, ook **amaranthine**, f. fr., de kogelamarant, een zeer schoon zomergewas uit O. Indië.

Gonacrasie, f. gr., zaadvloed.

Gonāgra, n. gr. (v. *góny*, knie), knie-jicht; **gonatalgie**, f. kniepijn.

Gonda, f. eene kleine rekenmunt in Bengalen. = $\frac{1}{100}$ ropij.

Gondel, f. (v. h. it. *gonda*, verkl. *gondola*), een plat overdekt vaartuig in de grachten van Venetië; ook eene fransche boot in de Middellandsche zee; **gondelier**, fr. (spr. *ghond'ljé*), *gondolière*, it. m. een gondelschipper, gondelvoerder.

Gonfalon, fr. (spr. *ghonfalóng*), **gonfalóné**, it. m. (v. h. oud. *gund-fano*, krijgsvaan), de kleine vaan aan de lans, ook de kerkbanier; **gonfalonier**, fr. (spr. *gongfalonjé*), **gongfalonière**, it. m. de vaan- of banierdrager, baanderheer; het opperhoofd der ital. republiek St. Marino, ook een politie-beambte in de provincien van den Kerkelijken Staat.

Gong of **gonggong**, n. maleisch, eene soort van tam-tam of handtrommel der Indiërs, een bekkenvormig speeltuig, dat bij het zingen met een' houten stok geslagen wordt.

Gongorismus, n. de gezochte schrijfwijze van den spaanschen dichter Gongora op het einde der 16de eeuw.

Góngros, m. gr., eig. een rond uitwas, dat zich op den stam der boomen vormt; **gongrōna**, f. naam door Hippocrātes aan het kropgezwel gegeven.

Gongylus, m. gr. (v. *gongylos*, rond), Bot., het ronde ligchaampje, in de bast van vrouwelijke planten vervat, de kiemkorrel; **gongylen**, kleine ronde balletjes, pillen.

Goniometer, m. gr. (v. *gōnia*, hoek), een hoekmeter; **goniometrie**, f. de hoekmeetkunst, de leer der hoekmeting.

Gonne, fr. Mar., fust voor wijn, sterken drank, gezouten visch; ook teervat.

Gonocēle, f. gr. (v. *gonē*, zaad), Med., zaadbreek; **gonorrhoea** of **gonorrhée**, f. de onwillekeurige zaadvloed, niet te verwarren met **blennorrhoea**, druiper.

Gontine, f. eene aan de godheden gewijde kapel in de oude slavonische godsdienst.

Gonyāgra, n. gr., z. v. a. **gonāgra**; **gonyalgie**, f., z. v. a. **gonatalgie**; **gonyāncōn**, m. Med., ziekelijke kromming der knie; **gonyōncus**, m. kniegezwel.

Goph, volgens de rabbijnen het verblijf der zielen tot op het tijdstip van hare omkleeding met ligchamen.

gordiaansche knoop (*nodus gordius*), m. de kunstig ineen gestrengelde knoop aan den wagenssels van den phrygischen koning Gordius, dien niemand vermogt te ontlooopen, maar die door Alexander den groote met het zwaard werd doorgelopen; van daar in 't algemeen een zeer ingewikkeld vraagstuk, eene hoogst moeilijke

lijk te ontwarren, te beslissen zaak, eene omstandigheid, waarin goede raad duur is, een allerneteligst geval; **den gordiaanschen knoop doorhakken**, door een' beslissenden stap, eene stoute daad enz. eene zwaarigheid uit den weg ruimen; **gordiën**, pl. nw lat. draadwormen, b.v. de zenuw-worm, farenteit of het guinesche draakje in O. en W. Indië enz., dat soms 1½ ned. el lang is, gaarne onder de huid der menschen kruipft en pijnlijke builen enz. veroorzaakt.

Gorge, f. fr. (spr. *ghorzj*); van het lat. *gurgulio*, gorgel, de keel, gorgel; hals en borst, boezem; holrond lofwerk, hollijst, een naauwe bergpas; de ingang of keel van een bastion of buitenwerk; de rolstok, waaraan men kaarten, platen enz. ophangt; *gorge de pigeon* (spr. —*pijzjng*), duivenhalskleur, de weerschiin in zekere zijden stoffen; **gorgeret**, m. (spr. *ghorzjere*), de wegwijzer, een gootvormig heelmeeesters-werktuig, bij het steensnijden in gebruik.

Gorgo of **Gorgone**, f. gr. Myth., een spookachtig vrouwelijk schrikbeeld of monster; pl. **gorgónen**, drie zusters: Stheno, Euryala en Medusa, dochters van Phorcys en Ceto, met slangenharen, ontzaggelijke tanden en metalen klaauwen, wier aanblik versteende, vgl. Medusa; ook een bijnaam van Minerva, omdat zij het hoofd van Medusa op haar schild had; **gorgónisch**, eig. vreeselijk, schrikwekkend, ijselijk; steenafzettend, versteenend, met eene steenkorst overtrekkend, overkorstend, gelijk dit b. v. de bron te Karlsbad doet.

Goris, eene kleine bengalisché rekenmunt, iets minder dan een halve cent.

Gorschi, pl., dappere perzische ruiters, die bestendig in het veld legeren; **gorschibaschi**, hun aanvoerder.

Gos, eene indiaansche lengtemaat, om trent = 1 duitsche mijl.

Gosen, **gosi**, pl., russische hof-factoren of kooplieden, die enkel voor het hof handelen.

Goslingen, pl., naam van voormalig scheepsgeschut.

Gospodi pomillou! russ., eene gemeenzame uitdrukking in den mond der russische geestelijken, z. v. a. kyrie-eleison (z. a.).

gothisch, den Gothen (een oudd. volk) eigen, b. v. de **gothische taal**; oneig. voor ouderwetsch, oudvaderlijk, oudduitsch uit de 11de tot de 15de eeuw, b. v. **gothische bouwkunst**; ook in den stijl of smaak dezer bouwkunst, met spitsbogen, kruisieraden enz.; van daar **gothische letters**, versierd, meest met krullen overladen monnikenschrift.

Gouache, f. fr. (spr. *ghoéásj*); it. *guazzo*,

v. *guazzare*, drijven, v. h. duitsche water, wasser, wasschen?), het schilderen met waterverw, waarin een weinig gom is opgelost; ook **détrempe**.

Gouden bulle, z. **bulle**.

Goudgulden, m. eene gouden munt, ontstaan uit den floreen (z. a.) der Italianen, waarvan er 93 op een keulsch mark fijn gingen; hij werd later door den dukaat verdrongen en kwam schier allereuwe in onbruik; hij bestaat nog onder anderen te Bazel en heeft daar 3 gl. 66 ct. innerl. waarde; ook eene nominale munt in h. oude nederl. muntstelsel = 1 gl. 40 ct.

Gouffre, m. fr. (spr. *ghoefr*'), de afgrond, kolk, poel, draaikolk, maalstroom.

Goulams, pl. Ml., perz. corps uit slaven, slavenzonen, renegaten enz. zamen gesteld; **goulam-agasi**, de aanvoerder van die bende.

Goulardsch water (spr. *ghoel*—), een verkoelend en opdroogend water der wondhealers, dat eene loodplossing bevat (waarschijnlijk naar den wondheeler Thomas Goulard te Montpellier omstreeks 1750 benoemd).

Goulu, m. fr. (spr. *ghoelú*), een vraat, gulzigaard, slokop; N. H., de veelvraat.

Gourgandine, f. fr. (spr. *ghoerghangdien*'), eene hoer, straathoer.

Gourmand, m. fr. (spr. *ghoermáng*, v. h. lat. *gurgus*, kolk, doorbrenger), een gulzigaard, vraat, sterke eter, een smulbroër, lekkerbek; **gourmandise**, fr. (spr. —*diez*'), f. vraatzucht, zwelgerij, brasserij; lekkerbekkerij, belustheid; ook een lekkerbeeje, vgl. **friand**; **gourmet**, m. (spr. *ghoermé*), een wijnkenner, wijnproever; **gourmette**, f. de kinketting aan het stanggebit der paarden.

Gourme, f. fr., bij vecartsen: de uitvloeijing van slijmige, kleverige vochten door den neus bij jonge paarden, de droes.

Gout, m. fr. (spr. *ghoe*; v. h. lat. *gustus*), de smaak, het welgevallen; *à son goût*, naar zijnen smaak; **goutéren**, proeven, smaken; een' kleinen maaltijd houden, eene vooravond-boterham gebruiken; smaak, behagen, welgevallen in iets vinden, iets mogen lijden, goedkeuren, billijken, beamen; **gouter** of **gouté**, n. (spr. *ghoete*), het vooravondeten; z. ook **vesperbrood**.

Goutte, f. fr. (spr. *ghoett*'), 1) v. h. lat. *gutta*, een druppel, beeje, weinigje, proefje, slokje; 2) Med., de jicht.

gouvernéren, fr. (spr. *goew*—; v. h. lat. *gubernāre*, eig. sturen, het roer houden), besturen, leiden, gebieden, beheeren, beheerschen, regeren; **gouverneur**, m. (spr. *ghoew*—), stadhouder, bestuurder eener provincie, vesting enz.; plaatsverste; ook landvoogd; een huisopvoeder en leermeester, kinderbestuurder; **gouvernante**,

f. de landvoogdes; de opvoedster, kindervoogdes; aan hoven: de opperhofmeesteres; **gouvernement**, n. (spr. *ghoewern' mán*g), het stadhouderschap, het gebied, de werkkring van een' stadhouder; de landvoogdij; ook het staatsbeheer, de regering en regeringsvorm; *governo*, m. it. Merc., het berijst, de aanwijzing, de regel, het rigtsnoer, waarnaar b. v. een commissio-naire zich te gedragen heeft; *per governo*, tot narigt, tot rigtsnoer, tot bestuur in de handelwijze.

Graad, m. (lat. *gradus*, pl. *gradus*; schrede, trap), de grootte der kracht van eenig ding (intensieve kracht); een der evenmatige gelijke deelen, waarin een geheel wordt verdeeld; Math., een gedeelte van den omtrek eens cirkels, het $\frac{1}{360}$ volgens de gewone, het $\frac{1}{1000}$ volgens de nieuwe verdeling; iedere graad ($^{\circ}$) wordt volgens de eerste verdeling in 60, volgens de tweede in 100 minuten ($'$) verdeeld, de minuut in 60 of 100 seconden ($''$), de seconde in 60 terzen ($'''$) enz. (eenigzins anders is de afdeeling in graden bij physische werktuigen); eene waardigheid van geleerden, eeregraad of eerrang op hoogescholen, b. v. de *doctorsgraad*; de afstandsbetrekking van gemeenschappelijke stamouders (graad der bloedverwantschap, afstamming enz.); *gradus*, Gram., vergelijkingsstrap (z. *comparatie*), n. l. de *positivus*, *comparativus* en *superlativus*, de stellende, vergrootende en overtreffende trap; *gradus admonitiōnis*, pl., de berispingen en waarschuwingen, die de kerkelijke straffen voorafgaan; *gradus ad Parnassum*, eig. eene schrede naar den Parnas (z. a.), een alphabetisch woordenboek met opgave der quantiteit van ieder woord, de gelijkbe- teekende woorden, gepaste bijvoegelijke woorden en poëtische uitdrukkingen, inz. ten gebuike der leerlingen bij de oefeningen in het maken van latijnsche verzen; *gr. cognatiōnis*, de verwantschapsgraad; *gr. penitentiālis*, pl., de verschillende trappen der kerkoete; *gr. prohibitus*, de verboden graad, eene verwantschap, bij welke geene echtverbandenis mag plaats hebben; *gradatim*, trapsgewijs, allengs, langzamerhand; **gradatie**, f. de trapswijze opklimming, voortgang; Log., de opklimming, de allengsche overgang van eene zwakkere tot eene sterke gedachte of uitdrukking; z. *climax*; Pict., de onmerk- bare kleurverandering, overgang, ineen- smelting der kleuren; **gradins**, pl. fr. (spr. *ghradéng*), trapsgewijs oplopende zitbanken in schouwburgen, kermistinten enz.; **gradéren**, nw lat., louteren, verede- len, tot een' hooger grad van deugde- lijkheid brengen, b. v. het goud gra- d e r e n, het eene hoogere kleur geven;

bij de zoutwerken: het zoutwater door verdamping (**gradering**) in zouthed ver- hooggen, waarbij men het eenige malen door opeengestapeld rijshout in zekere pannen (**gradeerpannen**) laat druipen; zulk eene inrigting heet een **gradeer- werk**, **gradeerhuis**, een lekwerk of ver- dampingshuis; **graduāle**, n. nw lat., bij de R. K. het korte tusschengezang; dat bij de mis na het voorlezen van den epis- tel gezongen wordt, terwijl de priester zich op de trappen (*gradus*) v. h. altaar bevindt; **graduaal-systēma**, n. Jur., de bepaling der erfopvolging volgens den af- stand van den verwantschapsgraad, in te- genst. met het liniaal-systēma; **gr- dueel** (fr. *graduel*), trapswijze, bij opklim- ming, allengs; **graduēren**, nw lat., naar trappen of graden afdeelen; ook met eene academische waardigheid bekleeden, pro- movéren; **gegradueerd**, eenen graad of waardigheid bezittende, b. v. een **gegra- dueerd persoon**, die eene academische waardigheid heeft, als candidaat, meester, doctor enz., een gepromoveerde; **gr- duatie**, f. de graadverdeling, afdeeling in graden; Gram., de plaatsing in de ver- gelijkingsstrappen, z. v. a. **comparatie**; de bekleeding met eene waardigheid op hoo- gescholen, ook **graduering**.

Grabau, n. fr. (spr. *ghrabó*), de afval, het gruiszige van drooge waren; **gr- ablage**, f. (spr. — *láazj'*), het zeven, zui- veren eener waar.

Grabouge, f. fr. (spr. *ghrabóezj'*; it. *garbuglio*), eig. het getwist, gekibbel; een zeker kaartspel.

Grace, f. fr. (spr. *ghraas'*; van het lat. *gratia*), de genegenheid, gunst, genade, gratie; liefelijkheid, bevalligheid, be- koorlijkheid, welvoegelijkheid, aardigheid, gracie; *grâce à Dieu*, God zij dank! God lof! *de grâce*, met verlof, eilieve! *de bonne grâce*, met bevalligheid en waar- digheid, met innemende manieren; gaarne, gewillig; *de mauvaise grâce* (spr. *d'mo- wéz* —), ongaarne; *par grâce*, uit gunst, uit genade; **gracieus** (fr. *gracieux*) of **gratieus** (lat. *gratiōsus*, a, um), heval- lig, liefelijk, beleefd, innemend, goedgun- stig, genadig; vgl. **gratie**; **graciōso**, m. sp., de grappenmaker, komiek op spaan- sche tooneelen.

gradevōle, it. Muz., aangenaam, beval- lig; **graditaménte**, op liefelijke manier.

Gradivus, m. lat., een bijnaam v. Mars: de daarheen stappende.

Gradus, graduale, gradueren enz., z. ond. **graad**.

graeca, pl. lat. (*graecus*, a, um, grieksch), grieksche geschriften, boeken of werken; *graeca sunt, non leguntur*, 't is grieksch en wordt niet gelezen; on eig. 't is te moeilijk, wij moeten het overslaan; græ-

cismus, m. eene eigenaardigheid der gr. taal, ook **hellenismus**; **græcisieren**, grieksche taaleigens innemen, op grieksch trant spreken, vergrieksch; **græciteit**, f. de bijzondere aard van de grieksche taal en gr. zeden; **græcomanie**, f. lat.-gr., de navolgings-, naapingszucht v. h. grieksche.

Græen, pl. Myth., bij HesiöduS, de beide dochters v. Phoreys en Ceto, Pephredo en Enyo; bij latere schrijvers zijn er drie: Pephredo* of Pephrido, Ento en Jæno; zij hadden met haar drieën slechts één oog en éénen tand, kenden alleen den weg tot de gorgonen en bewaakten de wapens, waarmede Medusa alleen gedood kon worden.

Graffage, f. fr. (spr. *ghrafázj*), het bedrukken eener stof met heete platen.

Graffito of **graffato**, n. it. Pict., grijs in grijs, het graauwe waterverwen op muren.

Gramgram, beter **rogram** (z. ond. **grog**).

Grague, f. fr. (spr. *ghraugh*), een vischershaak of krabbelaar.

Grain, m. fr. (spr. *ghréng*), koren, korrel; ook z. v. a. **grein** (z. a.); **grains**, pl., eijeren van zijdwormen; **gegraineerd**, z. ond. **granum**.

Grallatöres, pl. lat., steltloopers, steldansers op de oud-rom. tooneelen.

Gramia, f. lat., taaije slijm der oogleden, oogboter.

Grammatica, f. gr. (*grammatikē*, lat. *grammatica*, v. h. gr. *gramma*, het geschrevene, de letter); **grammaire**, f. fr. (spr. *ghramér*), de spraakleer, spraakkunst, de verzameling der regelen eener taal; **grammaticus**, m. een spraakkunstenaar, taal-leeraar, taalkundige; **grammaticaster**, m. een ellendig, gebrekkig taalkenner; een schoolvos, een letterzifter; **grammaticaal**, de spraakleer betreffende, daartoe behoorende, taalkundig; **grammatisch**, volgens de spraakkunst; **grammatisch-juist**, taalkundig juist, goed gespeld, uitgesproken enz.; **grammatisten**, pl., bij de oude Grieken: leermeesters der **grammatistiek**, d. i. de kunst om juist te spreken, te lezen en te schrijven, of de eerste beginselen der taal; **grammatologie**, f. de aanwijzing ter vervaardiging eener spraakleer; **grammatologisch**, die betreffende; **grammatolatrie**, f. de letterdienst, overdrevene vereering van de letter met achterstelling van den geest of zin.

Gramme, n. fr. (*le gramme*, v. h. gr. *gramma*), de eenheid v. h. gewigt in Frankriet ned. wigtje of $\frac{1}{1000}$ v. h. ned. pond of omtrent $\frac{1}{2500}$ v. h. oude of amsterdamsche pond; **decagramme**, een gewigt v. 10 grammes, 1 ned. lood of $\frac{1}{100}$ pond; **hectogramme**, een gewigt van 100 grammes, 1 ned. ons of $\frac{1}{10}$ pond; **kilogramme**, een gewigt v. 1000 grammes, 1 ned.

pond; **myriagramme**, een gewigt van 10000 grammes, 10 ned. ponden (het heette aanvankelijk ook centibar); — **decigramme**, een tiende deel v. h. gramme, de korrel of $\frac{1}{10000}$ pond; **centigramme**, (spr. *sangti*—), een honderste deel v. h. gramme, $\frac{1}{100000}$ pond; **milligramme**, een duizendste deel v. h. gramme, $\frac{1}{1000000}$ pond.

Grammiet, m. gr. Min., lettersteen, roode jaspis of agaath, met witte lettervormige strepen geteekend; ook eene soort van varenkruid.

Gramonie, f. fr. Merc., de aftrek of korting op de zijdebalen in de Levant, boven de gebruikelijke tarra.

Gran, m. eene rekenmunt in O. Indië, te Gallipoli ongeveer = 1½ cent.

Granaat, m. mid. lat. (*granātus*, van het lat. *granum*, korrel, dewijl hij doorgaans in den vorm van kleine korrels wordt gevonden), N. H., de bloedsteen, een gering edelgesteente, inz. in Bohemen, v. verschillende (meestal bloedroode) kleur en doorzigtigheid; Bot., de vrucht des granaatbooms, de **granaatappel** (lat. *granātum*, scil. *malum*, wegens de vele pitten of kernen zoo genoemd), in de oudheid het zinnebeeld der vruchtbaarheid; Mil., een brand- of springkogel, een holle kogel, die met kruid gevuld en geworpen wordt, dus genoemd naar de grootte en gedaante, die men hem vroeger gaf; fr. **grenade**, van daar **grenadier** (vroeger **granatier**), m. weleer een granaatwerper, een soldaat, die granaten wierp; keursoldaat der infanterie; **grenadier à cheval** (spr. *ghrenadié a sj'wál*), een stormruiter, grenadier te paard; **granatine**, f. (fr. *grenadine*), eene vaste zijde soort, inz. voor de zwarte kant; **granatiet**, m., z. **staurolith**.

Granaliën, pl. nw lat. (v. h. lat. *granum*, korrel), de gekorrelde massa van metaal, inz. het koekvormig gaargemaakte koper; **granarius**, m. de korenschrijver (een ambtsnaam), inz. de kloostergeestelijke, die toezigt en rekening over het graan houdt.

Grand, f. (spr. *ghrang*; v. h. lat. *grandis*), groot, gewigtig, voornaam; **grandeviteit**, f. de lange levensduur, levenslengte; inz. de leeftijd boven 90 jaar; **grand-casco**, z. **casco**; **grand-jesus** (spr. — *zjezú*), eene papieroort van groot formaat, groot jesuspapier; **grand merci**, grooten dank, wel verpligt; **grand mode**, zeer gebruikelijk gangbaar of in zwang; **grand-seigneur**, m. (spr. — *senjeur*), een groot, inz. hoogmoedig heer; de groote heer, turksche keizer; **grand-teint**, m. (spr. — *téng*), echte of blijvende kleuren (op lakens enz.), schoone, heldere kleuren. uit dure kruiden bereid; **grande**, m. sp, cig in 't algemeen een groo-

te, aanzienlijke; pl. **grandes**, de voornaamsten des adels of der *ricos hombres*, d. i. rijke lieden in Spanje, welke den titel *excellentie* voeren en de eerste plaats in de kamer der *proceres* innemen; **grandeur**, f. fr., de grootheid, hoogheid, waardigheid, heerlijkheid; een titel der bisschoppen; **grandézza**, f. it. (sp. *grandéza*), de waardigheid van een' *grande*; de deftigheid, hooghartigheid, trots, grootschheid; ook het hoogmoedig, trotsch gedrag; *con grandézza*, it. Muz., met waardigheid, fierheid; **grandieus**, it. (*grandioso*), groot, grootsch, verheven; **grandiositeit**, f. in de schoone kunsten: de grootsche manier, verhevenheid, breedheid van uitvoering.

Grandison, m. eng., een deugdenheld, naar Richardson's roman v. dien naam.

granum, n. lat., een korrel; **granulum**, n. een korreltje, greintje; **granum salis**, een korreltje zout, d. i. een weinig verstand of oordeel; *in granulis*, in kleine korrels; **granulieren** of **greinieren**, korrelen, korrelig maken, in korreltjes veranderen; **gegreineerd**, gekorrelt, gekerfd (van teekeningen, waarin lijnen en punten korrelachtig zijn afgezet); **granuleer-machine**, f. een werktuig ter vervaardiging v. metaalkorrels; **granulatie** of **granulering**, f. de korreling of verwerking (v. h. metaal) tot korrels; **graniet**, n. (it. *granito*, fr. *granit*), korrelsteen, kernsteen, een gemengde steen van korrelig, kristallijn weefsel, voornamelijk uit kwarts, veldspath en glimmer; het is zeer verre verspreid en vormt meestal steile bergen met spitse, getande kruinen; **granitello** of **granitel**, m. it., halfgraniet, grijs graniet, dat niet de vereischte bestanddeelen van het graniet heeft; **grano**, m. it., eene kleine ital. rekenmunt, op Malta = 6 *piccioli* of iets minder dan een halve cent, te Napels = 10 *cavalli*, $\frac{1}{100}$ dukaat of omtrent 2 centen, op Sicilië iets minder dan 1 cent.

Grap, Mar., een zeker vaartuig in de indische wateren met 2 of 3 masten, en tevens riemen voerende.

Grapheion, **grapheidion** of **graphidion**, n. gr. (v. *gráphein*, schrijven), eene griffel, schrijf- of teekenstift; **graphiek**, f. de schrijfkunst, schilder- of teekenkunst; **graphiet**, m. potlooderts, zwart teekenkrijt, een brandbaar mineraal, eene verscheidenheid der koolstof, verontreinigd door toevallige inmengselen v. ijzerhoudende aarde; **graphisch**, schriftelijk, door schrijftekens voorgesteld of uitgedrukt, door figuren opgehelderd, beschrijvend, teekenend; **graphische figuren**, schrijf- of schrifttekens; **graphiscus**, m. een wondhealers-werktuig om splinters uit wonden te halen; **graphodrome**, m. Neol., een snelschrijver; **graphodromie**, f. de snelschrijfkunst; **grapholith**, m. schrijfsteen; **graphométer**,

m. eig. schrift- of tekeningmeter, naam v. verschillende mathematische werktuigen, inz. een hoekmeter; **graphonyctiométer**, m. een werktuig, tot het nachtelijk ontwerpen der loopgraven voorgelagen.

Grappin, m. fr. (spr. *ghrapéng*), Mar., een ankertje met 4 klauwen of punten, inz. voor de galeijen, ankerdreg.

Graptén, pl. gr., martelaars, die met letters op het voorhoofd gebrandmerkt waren.

Graptolithen, pl. gr. N. H., steenen met teekeningen, b. v. *dendriet* en (z. a.).

grassieren, lat. (*grassari*), zich allerwege verspreiden, heerschen, woeden (v. ziekten gebruikelijk); **grassatie**, het overhandkrijgen, heerschen, woeden; ook straatschenderij.

Grasus, m. gr. (*grāsos*), de bokkenreuk, stank der okselen.

Gratia, z. **gratie**.

graticulieren, fr. (*graticuler*, v. h. mid. lat. en it. *grata*, *gratola* = lat. *crates*, rooster, tralie), bij het teekenen: overtraliën, door tralie- of netwerk afteekenen, z. **craticuleren**.

Gratie, f. lat. (*gratia*), genade, gunst, weldaad; de aanminnigheid, bevalligheid, enz.; vgl. **grace**; **gratie**, pl. **gratiën**, lat. *gratiae* of *charitinnen* (gr. *charis*, pl. *charites*), Myth., de bevalligheden, naam der 3 bekoorlijke gezellinnen van Venus, godinnen der liefalligheid en betooverende schoonheid: *Aglāja*, *Thalia* en *Euphrosyne*; **gratia-Dei**, n. Bot., genadekruid, naam van vele koortsverende planten; **gratia jurusjurandi**, lat. Jur., vrijspreekng van den eed; *con grázia*, it. (spr. —*ghraatsia*), Muz., met bevalligheid; **grazioso** (spr. *ghraatsiúzo*), bevallig, aangenaam, innemend; **gratiāle**, n. nw lat., een bewijs van erkentelijkheid, eene vereering, belooning, een klein geschenk; het tafelgebied; **Gratiānus**, mansn.: de bevallige, dankbare; **gratiāni decretum**, het eerste gedeelte van het *corpus juris canonici*; **gratias!** (eig. de accus. pl. v. *gratia*, met uitlating van het werkwoord *ago*), dank! ik dank u! het **gratias** bidden of zingen, het dankgebed of danklied enz.; **gratificieren** (lat. *gratificari*), genade schenken; begunstigen, vereeren, beloonen, een geschenk geven, vergoeden; **gratificātie**, f. een gunstgeschenk, eene vereering, belooning, vergoeding, toelage; **gratieus**, z. **gracieus**; **gratis**, om niet, kosteloos, uit genegenheid; **gratis-gage** (spr. *ghaaz*), f. lat -fr., vrij-soldij, maandsoldij des officiers, gew. bij het begin van eenen veldtocht; **gratist** of **gratuist**, m. nw lat., een vrijscholier, nietbetalend kostganger; **gratuit**, fr. (spr. *ghra-twi*), vrijwillig, onverplicht, b. v. *don gratuit*, een vrijwillig geschenk, eene onverpligte gift, opbrengst; **gratuita mensa**, f. lat. Jur., vrije tafel, vrije kost.

gratuléren, lat. (*gratulāri*), geluk wenschen; **gratulatie**, f. de gelukwensch, heilwensch; **gratulánt**, m. de gelukwenscher.

Gravāmen, n. lat. (v. *gravāre*, bezwaren, *gravis*, zwaar), een bezwaar, eene zwaarigheid; pl. **gravāmīna**, de bezwaren; *gravāmen continuūm*, voortdurend bezwaar met blijvende oorzaak; *gr. irrelēvans*, niet op te heffen of weg te nemen bezwaar; *gr. de futuro*, een bezwaar wegens iets toekomstigs, iets vermoedelijks; *gr. successivum*, bezwaar over telkens nieuwe onheilen; **gravaminéren**, nw lat., zich bezwaren, bezwaren inbrengen.

Gravāntīa, pl. lat. (v. *gravāre*, bezwaren), pl., bezwarende of verdachtmakende omstandigheden bij eenen beklaagde; **gravātus**, m. die zich bezwaard, benadeeld of beleedigd vindt; ook die van eene misdaad wordt beschuldigd, een beschuldigde, verdachte.

grave, gravemente, z. ond. **gravis**.

Gravēdo, f. lat., eig. zwaarte der leden; verkoudheid, zinking.

Gravelūre, f. fr., eene vuile, ontuchtige scherts; bordeelpraat.

gravéren, 1 fr. (*graver*, oorspr. het duitsehe graven, graben), met eene stift figuren of strepen in metaal trekken, etsen, plaatsnijden; — ook soms: bezwaren, belasten (v. h. lat. *gravāre*); **gravūre**, f. d. plaatsnijkunst, ets- of graveerkunst; de afdruk van het gesneden metaal, de plaat, prent; **graveur**, m. een plaatsnijder, etser, vignet-, stempelsnijder enz.

Graves, m. eene soort v. witlen en rooden bordeaux-wijn, naar Graves, niet verre v. Bordeaux.

Graveur, z. ond. **graveren**.

Gravida, f. lat. (v. *gravidus*, a, um), zwaar, gevuld), eene zwangere vrouw; **graviditeit**, f. de zwaarte; zwangerschap.

Graviméter, z. ond. **gravis**.

Gravis (scil. *accētus*), m. lat. (*gravis*, e, zwaar; van toonen: diep), de zwarc of diepe toon, valtoon eener lettergreep, in tegenst. met den *acutus*; *grave, gravemente*, it. Muz., ernstig, zeer langzaam, deftig, plegtig, met waardigheid; *gravissimo*, Muz., zeer ernstig; **graviméter**, m. lat.-gr. Phys., een zwaartemeter, de vochtweger v. Guyton, ook dienstig voor het wegen v. vaste lichamen; *con gravitā*, it. Muz., met waardigheid; **graviteit**, f. lat. (*gravitas*), de zwaarte; ernst, ernsthaftigheid, deltigkeit, bedenkelijkheid, de aangenomen waardigheid, stijve plegtstatigheid, stijfheid; Muz., diepte; **gravitéren**, nw lat., zwaar zijn, zwaartekracht uiten, door zijne zwaarte naar een ander ligchaam neigen; **gravitatie**, f. de zwaartekracht, de drukking van de eigene zwaarte eens ligchaams; de wederzijdsche aantrekking der wereldligcha-

men, de aantrekkingskracht, middelpunt-zoekende kracht, centraalkracht.

graziōso, con grazia, z. ond. **gratie**.

great charter, n. eng. (spr. *ghreet tsjarter*), de *magna charta* der Engelschen, van 1215 (z. **charta**).

Grebe, f. N. H., de zilverduiker, een watervogel met zilverwitte vederen.

grec, fr. (spr. *ghrek*), grieksch; *à la grecque* (spr. — *ghrekk'*), op zijn grieksch, naar grieksch trant.

gregātim, lat. (v. *grec*, gen. *gregis*, de kudde), troepsgewijs, bij hoopen, met rotten, benden, koppels enz.

Gregoriūs, gr. (v. *egeirein*, opwekken, *egregora*, ik ben wakker; van daar in het N. T. *gregorein*, waken), mans.: de waakzame; **gregoriaansche almanak**, z. **juliaansche kalender** ond. **Julius**.

Grein, n. (v. h. lat. *granum*), eig. een korrel, zaadkorrel, gerstenkorrel; een klein gewigt: in de medicijnen en de natuurkunde = $\frac{1}{24}$ scrupel, $\frac{1}{20}$ drachme of 0,06408 wigtje: als gewigt voor goud, zilver paarden en edelgesteenten = $\frac{1}{24}$ mark of 0,85446 wigtjes; ook beteekent **grein** eene zekere stof van geiten- of kemelshaar; **greineren**, z. **granuleren**, ond. **granum**.

Greluchon, m. fr. (spr. *ghrelusjōng*), de in 't geheim begunstigde minnaar v. eene openbare of gekamerde vrouw.

Gremium, n. lat., de schoot, boezem; oneig. het midden, de gemeenschap, vereniging, z. v. a. **collegie**; **gremiale**, n. nw lat., de schootdoek eens bisschops, wanneer hij zittend mis leest; **gremio**, m. it., het gild; sp., ook eene handelmaatschappij.

Grenadier, z. **granaat**; **grenade** f. of **grenadin**, n. fr. (spr. *ghrenadēng*), gevulde en gestoofde vleeschlappijs; **grenadine**, f. (spr. — *dien'*), eene fransche zijdestof tot het maken van zwarte kant.

Grenaille, f. fr. (spr. *ghrenāl'*), v. *grener*, korrelen), gekorrelde metaal; **grene-tis**, m. (spr. — *ghren'tié*), de gekartelde rand om munten, het randwerk.

Grenis, m. het achtste deel van eenen kux of eene afdeeling van een bergwerk.

Grenoble, m. fr. Bot., eene soort van tuin-anjelieren, die op een' donkerrooden grond witte picotstrepen hebben.

Grève, f. (verwant met **gravier**, **gravella**, gruis, kiezelzand), het vlakke, zandige zeestrand, ook de rivieroever, die nu droog, dan onder water, en met zand en steenen bedekt is; *place de Grève*, eene plaats aan den oever der Seine, waar in den tijd der revolutie de meeste teregtstellingen plaats hadden.

Gribāne, f. fr. Mar., zeker vaartuij v. bijzonder maassel en tuig op de Somme, van 30 tot 60 tonnen groot.

Griblette, f. fr., op den rooster gebaden varkenvleesch.

Gribouillage, f. fr. (spr. *ghriboeiljázj*), het gekrabbel, knoeiwerk, slecht onleesbaar schrift, kladderij.

Griep, f. z. **grippe**.

Grietenij, f. (v. h. oude *greta*, geregt, *graetjen*, da'en, da'gvaarden), eene der 30 afdeelingen, waarin Friesland sedert de 14de eeuw was verdeeld; **grietman**, **greetman**, weleer opperregter, baljuw of drost eener grietenij; thans een friesch ambt van geheel anderen aard.

Griffen, pl. (v. h. sp. *grifos*, kroeshaar?), afstammelingen van negers en mulatten.

Griffie, f. (fr. *greffe*), de geregtsschrijfkamer, kanselarij; het bureau, waar de regtsacten opgemaakt of bewaard worden; iets ter **griffie deponeren**, het voorshands laten berusten, op de lange baan schuiven; **griffier**, m. fr. (*greffier*; v. h. mid. lat. *grafarius*, schrijver, en dit v. h. gr. *gráphein*, schrijven), de bewaarder, opzigt'er eener griffie, een geregtsschrijver, geheimschrijver, griffier.

griffonnieren, fr. (*griffonner*; v. *griffe*, klaauw, spr. *griefon* —), krabbelen, knoeijen, slecht schrijven; **griffonnage**, f. (spr. *griefonázj*), het gekrabbel, geknoei; slecht schrift; **griffonneur**, m. een krabbelaar, kladder, een veelschrijver, slecht schrijver (auteur).

Grille, f. (spr. *ghrielj*; v. h. lat. *craticula*?), eene tralie, een rooster; **grilleren**, roosteren, roosten, op den rooster braden, zengen; met traliewerk voorzien; (doek of stoffen) ruiten; **grillade**, f. geroosterd vleesch; **grillage**, fr. (spr. *grieljázj*), Arch., roosterwerk, traliewerk, Manuf., het roosten of glad maken der stoffen met eene heete rol.

grilliseren (v. *gril*, met een bastaard-uitgang), grillen, muizenmissen in 't hoofd hebben, druillooren.

Grimassen, pl. (v. h. fr. *grimace*, vgl. het it. *grimo*, rimpeling, *grinza*, rimpel enz., die v. h. duitseh *grimmen*, oudd. *krimizon*, grijnzen, afstammen), het vreemd, leelijk gebaar, de gezichtsvertrekking, grijns, kuren, grillen, fratsen; ook veinzerij, mom, schijn; **grimace** beteekent ook een dames-toilet-doozje met een speldekussen daarop; **grimasserén** (fr. *grimacer*), gezigten trekken, leelijke gebaren maken, grijnzen; **grimacier**, m. (spr. *ghrimasjé*), een fratsenmaker, grijnzer; huichelaar, schijnheilige.

Grimelin, m. fr. (spr. *ghriem'lèng*), een inhalijs speler, knijzer; ook eene zilvermunt te Tripoli, omtrent = 15 ct.

Grip, m. Mar., eene soort v. roofschip, naar een' brigantijn gelijkende.

Griphi of **griphen**, pl. gr. (*griphos*, eig. een net, pl. *griphoi*), raadsels, chararden, logogryphen en dgl. vernuftsspelen.

Grippe, f. fr. (eig. *gril*, vreemde kuur of neiging), de epidemische zinkingkoorts, griep; z. **influenza**, ond. **influeren**.

grippéren, fr. (*gripper*), heimelijk wegnemen, kapen.

Grisaille, f. fr. (spr. *ghrizálj*, van *gris* grijs, graauw), Piet., eene manier van schilderen met twee kleuren, de eene ligt, de andere donker, graauw in graauw, een graauwtje; ook eene vermenging van grijze en witte haren tot pruiken; **grisatre** (spr. *ghrizaatr*), grijs- of graauwachtig; **grisette**, f. eene soort v. graauwe, met linnen, zijde enz. vermengde wollenstof, *grizet*; een meisje van geringe afkomst en betwijfelbare zeden; een net gekleed, coquet naaistertje, dienstmeisje in Frankrijk (zoo genoemd, omdat die eertijds grijze kleederen droegen), ook de naam van een' kleinen trekvoegel, graauw- of grijsborstje.

Griscio, m. eene munt te Alexandrië in Egypte, omtrent = 3 gl. 30 ct.

Grison, m. fr. (spr. *ghrizóng*), grijskop, grijsbaard; N. H., de steenmarter van Guiana, van de soort der wezels; ook graauwtje (paard of ezel); een verkleede lakci als spion; ook voor **grisou** (z. a.); een bewoner van Graauwbunderland; **grisonnade**, f. de spraak der Graauwbunderlanders, brabbeltaal.

Grisou (spr. *ghrizóe*), **grizon**, ook **feu terrou** of **brisou** (spr. *terróe*, *brizóe*), het ontvlambare gas in de gangen der kolennijnen, uit koolwaterstof met eenig stikstof en koolzuur bestaande, dat dikwijls verschrikkelijke uitbarstingen veroorzaakt; vgl. **daviaan**.

Griwna, **griweniti**, f. russ., een stuk van tien kopeken of $\frac{1}{10}$ roebel, omtrent = 20 centen.

Groat, m. eng. (spr. *ghroot*; ned. *groot*, hoogd. *groschen*, fr. *gros* enz.), eene eng. rekenmunt van 4 pence of omtrent 20 centen.

Grobianismus, n. (hoogd. met lat. uitgang; van *grob*, grof, *grobian*, een lomper, vleescl, de lompeid, plompheid, het onbehouden gedrag.

Groch, turk. benaming der spaansche realen (z. a.).

Grod-geregt, n. poolsch (van *grod*, kasteel, slot), de regtsoefening van een' poolschen starost.

Groep, f. (v. h. fr. *groupe*, it. *gruppo*, d. i. eig. klomp, kluwen), de vereeniging van vele enkele voorwerpen tot eenen hoop, eene zamenstelling van afzonderlijke, op zich-zelf een geheel uitmakende dingen, die het oog in eens omvat, bijeengeplaatste en bij elkander behoorende beelden, zuilen enz.; bijeenliggende eilanden; verzameling, hoop, volksmenigte; **groepéren**, vele figuren, beelden

enz. als in eenen hoop, tot één geheel verzamelen, bijeen plaatsen; eene groep uitmaken, te hoop loopen.

Grog, m. eng., een bekende drank uit rum, suiker en water. (De naam komt af van den eng. admiraal Vernon uit het midden der vorige eeuw, die zijnen matrozen den vroeger onvermengd gebleven rum met water verdund liet toedienen. De admiraal droeg doorgaans een' rok van grogram (z.a.), gewoonlijk grogg grain of kortweg grog geheeten), waarom het volk hem den ouden Grog noemde, en dien naam nu ook gaven aan den aangelengden drank, waaruit hun oorlam tot hun leedwezen bestond.

Gromatiek, f. lat. (v. *groma*, een werktuig tot landnieten), de veldlegerkunst, de kunst om een veldleger neer te slaan of te versterken.

Groom, m. eng. (spr. *ghroem*), een bediende, oppasser, knecht, inz. een kleine rijknecht, palfrenier; als nederd. woord. ook **grom**, z.v.a. ingewand, vischkuit; van daar **grommen**, het ingewand uithalen.

Groot (v. h. fr. *gros*), eene der oudste nederl. munten, zoo geheeten omdat zij juist het gewigt van een *gros* of drachme, d. i. $\frac{1}{2}$ v. een ons zilver had; ook eene rekenmunt in het oude ned. muntstelsel, = $2\frac{1}{2}$ cent, nog menigmaal gehoord in **vijfgroot** = $12\frac{1}{2}$ ct.; **grootken**, **greugjen**, n. een klein middeleeuwsch groningsch muntstuk, ter waarde v. een' halven plak; als adject. voor titels of waardigheden geplaatst, beteekent **groot** z. v. a. opper, eerste, hoofd enz., b. v. groot-admiraal, eerste of hoofdadmiraal; **grootkruis**, de klasse van ridders, die bij de meeste ridderorden op den grootmeester (het hoofd eener orde) volgt, eerste ridders; **grootvizier**, de opperste staatsdienaar in Turkije; **grootvorst**, de vermoedelijke troonsopvolger in Rusland; ook zijne broeders; vroeger de titel der Czaaren enz.; — **grootte heer**, titel des turkschen keizers, als vermeend gebieders der andere sultans; **groot-honderd**, een getal van 120; **groot-duizend**, een getal v. 1200.

Gros, n. fr. (v. h. mid. lat. *grossus*, *a*, *um*, dik, grof, groot), het grootste gedeelte, de menigte, groote hoop, b. v. het *gros* der menschen; in Frankrijk (spr. *ghró*), een goud- en zilvergewicht, = $\frac{1}{8}$ mark of omtrent 5 wigtjes; in Duitschland weleer iedere dikke munt, in onderscheiding van de blikmunten; bij kooplieden voor velerlei waren: een getal van 12 dozijn of 144; **gros** of **grosse**, Jur., het eerste afschrift van een oorspronkelijk stuk, z. v. a. groot geschreven stuk, in tegenst. met *minute* (z. a.); nog is **gros** de benaming van zware zijdestof, zware taf, b. v. **gros de Naples** (spr. *ghrodenápl'*), eene zware zijdestof uit Na-

pels; **gros de Tours** (spr. *ghrodetóer*), eene sterke zijdestof, die veel in de fr. stad Tours gemaakt wordt; **groschen**, m. hoogd. (spr. *ghróssjen*), eene duitsche munt; het $\frac{1}{2}$ v. d. thaler, **guter groschen** (spr. *ghoeter*—) geheeten, en bij verkorting *Ggr.* geschreven, doet ongeveer $7\frac{1}{2}$ ct.; het $\frac{1}{3}$ v. d. thaler, **silber- of neugroschen** (spr. *sielber of nui*—) genaamd, en door *Sgr.* of *Ngr.* uitgedrukt, geldt omtrent 6 ct.; de groschen wordt in Saksen, Saksen-Altenburg en Saksen-Gotha in 10, in de overige duitsche landen in 12 pfennige verdeeld; **gros d'armée**, n. het hoofdleger, de kern van het heir; **grosso modo**, nw lat., ten ruwste, ongeveer; afgek. *gr. m.* op recepten: grof gestooten of gesneden; **grosse aventure**, f. fr. of **gros-avontuur-contract**, n. een zeehandelsverdrag tusschen eenen koopman en eenen schipper; onderscheiden v. *bedemering* (z. a.), waarbij alleen schip en lading, hier daarentegen de contractant persoonlijk borg blijft; **groshandel**, **handel en gros** (spr. *ang ghró*), de groothandel, handel in 't groot, bij centenaars, geheele stukken enz.; **grosséren**, Jur., eene acte, een contract in 't net schrijven, uitvaardigen; ook vergrooten, grootspreken; **grosserie**, f. grove ijzerwaren; ook z. v. a. **groshandel**; **grossier**, ook **grossist**, m. een koopman in 't groot, in 't gros, een groothandelaar; **grossièreté**, f. fr. (v. *grossier*, grof), de grofheid, lomphcid, onbeschaafdheid; **grosso**, m. it. en sp., eene rekenmunt, in Navarre ongeveer = 3 centen, in Venetië omtrent = 10 cent; **grossétto**, m. eene kleine ital. rekenmunt, het $\frac{1}{2}$ van een' *grosso*; **grosz**, m. eene kopermunt in Rusland, omtrent = $2\frac{1}{2}$ ct.

Grot, f. (fr. *grotte*, it. *grotta*, v. h. lat. *crypta*, gr. *krypta*, gewelf, groeve), een hol, inz. een kunsthof, eene schelpspelonk, een vertrekje in luthoven, opgesierd met schelpen, korallen enz.; **grottésk** of gew. **grotésk**, (it. *grottesco*, fr. *grotesque*; v. *grot*, dewijl men in de bouwvallen v. h. paleis v. Titus, welke de grotten heeten, allerlei wonderlijke, phantastische beelden vond), vreemd, zonderling, grillig, wonderlijk, zeer bijzonder, avontuurlijk; **grotésken**, pl., onnatuurlijke, vreemdsoortige gedaanten, wonderlijk beeldwerk, waarin menschen- en dierengestalten met loof- en bloemwerk enz. schijnbaar zonder regel verbonden zijn.

Grouch, m. eene rekenmunt, in de Krim = 1 gl. 6 ct., in Smyrna = 96 ct.

Group, z. **gruppetto**.

Grumus, m. lat., eig. een hoop, heuvel; iets dat zaamgelopen, geklonterd is; **grumeus**, nw lat., dik, klontertig; **grumescéntie**, f. het zamen loopen, klonteren, stremmen, stollen.

Gruppetto, m. it. (spr. *ghroep*—), Muz., eene zangverfraaijing, bestaande uit 3 of 4 gezwinde, dalende of klimmende noten; Merc., een met geld bezwaard pakje of brief; een rolletje specie, in 't fransch **group** (spr. *groep*).

grutiae jus, z. *jus*.

Gruyères, m. (spr. *grwi-jèr*), eene soort van groene zwitsersche kaas, naar het gelijknamig dorp in het kanton Freyburg.

Gryllus, m. lat., dierenraadsel, eene wonderlijke voorstelling, waarbij op gesneden steenen allerlei dieren tot eene enkele vreemde figuur vereenigd zijn; eene lachwekkende, wonderlijke schilderij.

Gryphiet, m. (v. h. lat. *gryphus*, gr. *gryps*, griffioen), versteende schelpdieren van schuiftvormige gedaante.

Grypōses, l. **grypōsis**, f. gr. (v. *grypos*, gekroond), Med., eene pijnlijke misvorming van den nagel, die zich als een klaauw kromt.

Gua, eene rekenmunt in Guinea, = 14 gl. 15 ct.

Guajakboom (*guajacum officinale*; sp. *guayaco*, uit de taal van Hayti), pokhoutboom of heilighouthboom, een westindische en zuidamerik. boom, waarvan het zeer harde hout tot het maken v. onderscheidene voorwerpen wordt gebruikt. Het geraspte hout, benevens de bast en de hars, wordt tegen de jicht en venusziekte gebruikt.

Guanako, n. (sp. *guanaco*, uit het peruaansch *huanaacu*) of **guanakokameel**, een in Z. Amerika inheemsch wild dier, geheel onderscheiden v. h. lama (z. a.), waarmede men het dikwijls heeft verward.

Guano of **huano**, m. sp. (v. h. peruaansch *huanu*, mist), de vogelmest, mest-aarde, die door talloze vogelzwermen op de kleine eilanden der Zuidzee aan de peruaansche kust tot groote massaas is opgehoopt, en waarvan in de laatste tijden geheele scheepsloadingen naar Europa zijn over gebracht.

Guardia, f. mid. lat. (v. h. deutsche warten, wachten, vgl. *garde*), het voogdijchap met betrekking tot een' beleende; **gardiaan**, m. (mid. lat. *guardianus*, it. *guardiano*), de opziener, opzigter, opperste van een monnikenklooster; **guard infānte**, m. it. (eig. een kinderhoeder of -bewaarder), een wijde hoepelrok, die de zwangerschap verbergt.

Guastaldia of **gastaldia**, f. mid. lat., bij de Longobarden het ambt van een' landshoofdman (*gastaldus*, d. i. eig. een gestelde), met leensbedeeling verbonden.

Guastallinen, it. pl., eene nonnenorde, door eene gravin v. Guastalla in 1534 gesticht.

Guazzo, n. it., z. v. a. het fr. **gouache**.

Gubernātor, m. lat., z. v. a. **gouver-**

neur; **gubernium**, n. nw lat., z. v. a. **gouvernement** (z. a.).

Gudok, m. eene russische viool met drie snaren.

Gueber, z. **geberen**.

Guelph, **Guelf** of **Welf**, oud. (*Guelpho*, *Huelpho*, v. *huelf*, *welf*; jonge wolf), mansn.; **guelfen** of **welfen**, pl., de naam v. een beroemd vorstengeslacht, dat in de 11de eeuw uit Italië naar Duitschland verplant werd, eenen tijdlang over vele gewesten van Duitschland heerschte en nog in de beide liniën v. h. brunswijksche huis voortbloeit; in ruimeren zin verstaat men door **guelfen** de magtige pauselijke partij, die zich in de middeleeuwen verzette tegen de ondernemingen der keizers en hunne aanhangers, de **gibellijnen**. In Italië leidt men die beide partijnamen af van twee Duitschers **Guelf** en **Gibel**, van wie de eerste het met de pauselijke, de laatste met de keizerlijke partij of de Hohenstauffens hield; doch in Duitschland zoekt men hun' oorsprong in de krijgsleus v. Koenraad III: «Hie Gieblingen!» en in die v. Welf van Beijeren «Hie Welf!» ter gelegenheid v. d. slag bij Weinsberg in 1140.

Guemul of **Gvemul**, m. uit de taal van Chili (ook *Huemul*), een zeer vlug en moedig dier in Z. Amerika, naar het paard en den ezel gelijkende.

Guenno, m. eene rekenmunt in Guinea, = 28 gl. 30 ct.

Gueridon, m. fr. (spr. *gheridóng*, it. *gheridone*), een lichtdrager, knaap, eene soort van zeer hooge kandelaar.

Guerillas, pl. sp. (spr. *gheriljas*; sp. *guerrilla*, eig. kleine oorlog, v. *guerra*, oorlog), spaansche lichtgewapende, aangee- tucht onderworpenen benden, ongeregelde, verstrooide troepen in de gebergten, als 't ware de *kozakken* der sp. legers.

Gueste, eene lengtemaat in het Mogolsche, omtrent = 8 palmen.

Guet, m. fr. (spr. *ghé*), de wacht, nachtwacht; het wachtwoord, parool; **guetapens**, n. (spr. *ghétapáng*; welcer *guet appense*), hinderlaag, arglistige overval, verraderij, voorbedacht, overlegd schelmstuk.

Gueux, z. **geuzen**.

Gueze, f. perz. lengtemaat, in groote en kleine verdeeld; de eerste ruim 9 palmen, de andere slechts 6 palmen groot.

Guful, n. turk., het door de godsdienst voorgeschreven wasschen na den bijslaap.

Gui of **guy**, m. fr. (spr. *ghi*), Bot., de mistel of marentak, eene woekerplant, die op de takken van den appelboom, den eik enz. groeit; de eikenmistel werd bij de Druiden hoog vereerd en met veel plegtigheid gesneden.

Guichet, m. fr. (spr. *ghiesjè*), een klein deurtje in eene groote deur, de deurklep, -schuif; het rinket der sluisdeuren.

Guide, m. fr. (spr. *ghied'*, mid. lat. en it. *guida*), een leidsman, begeleider, wegwijzer, gids; ook die man van eenen troep soldaten, naar wien de anderen hunne bewegingen moeten rigten; pl. **guides**, in de laatste oorlogen: lijfwachten van den opper-generaal, garde van den generaalstaf; **guidagium**, n. mid. lat., het geleidegeld, gidsloon; **guidon**, n. fr. (spr. *ghidóng*), de standaard bij de gendarmerie; ook de standaardjonker, kornet, rigtman; het mikijzer op een schietgeweer; Muz., z. v. a. *custos*; **Guido**, oudn. mansn.: wegwijzer, geleider; (anderen hebben den naam v. het it. *guido*, schoft, Imperd. git, rekel, afgeleid).

Guignon, n. fr. (spr. *ghienjong*, v. *guignar*, scheel zien), een ongeluk, inz. in het spel.

Guillemets, pl. fr. (spr. *ghieljemé*), dubbele komma's, die men aan het begin en het einde eener aanhaling of ook aan het begin van iederen regel zet, waaruit de aangehaalde plaats bestaat, aanhalingsteekens (α) en (β).

guillochéren, fr. (spr. *ghiel'osj*—; naar den uitvinder Guillot zoo genoemd), door-een vlechten, met in elkander gevlochten lijnen, trekken enz. versieren; **guillocheerkunst**, de kunst van het insnijden of afdrucken van menigvuldig ineen gestrengelde sieraden door de **guillocheer-machines**; **guillochis**, n. (spr. *ghieljosji*), een sieraad uit zaamgevlochten veelvormige lijnen, trekken enz. bestaande, kettingtrek.

Guillotine, f. fr. (spr. *ghieljotien'*), de valbijl, een werktuig om het hoofd af te kappen, op voorslag van den fr. geneesheer Guillotin (spr. *ghieljoténg*) in 1792 ingevoerd en naar hem genoemd: **guillotinieren**, met de guillotine onthoofden; **guillotineridders**, spotnaam der Jacobijnen na hunnen val.

Guimbarde, f. fr. (spr. *ghéngbárd'*), f. een lange wagen tot vervoer van koopwaren, goederenwagen, rolwagen, blokwagen; eene mondharmonica; nog: een kaartspel, ook mariage geheeten; een verouderde dans.

Guimberge, f. fr. (spr. *ghéngbérzj'*), Arch., het sluitsteensieraad aan gothische gewelven.

Guimpe, f. fr. (spr. *ghéngp'*), waarsch. van het ned. *wimper*, oudt. voor sluijer gebruikt, waarom ook de oogleden *wimpers* heeten, eig. borstsluijer der nonnen, ook *barbette* geheeten; een doorgaans geborduurd lijfje zonder mouwen, dat de dames onder haar kleed dragen; *robe en guimpe*, f. (fr. *rob'ang*—), een kleedje met plat en zeer hoog lijf.

guindéren, fz. (*guinder*, spr. *ghéngd*—, v. h. *deutsch* winden), opwinden, ophijsehen.

Guinea, eng. (spr. *ghinnie*), fr. **guinée**,

(spr. *ghine'*), f. eene guinje, gijnje, eng. goudmunt van 21 shillings, hebbende gemiddeld eene innerlijke waarde van 12½ gl.; er zijn twee- en vijfvoudige, als ook halve, derde en vierde. De naam is ontleend van het goudrijke land Guinea, dewijl de eerste guinjes uit het van daar komend goud gestempeld werden.

Guinget, m. fr. (spr. *ghéngghé*), Merc., ligte kamelot van Amiens; ook **gingét**.

Guinguette, f. fr. (spr. *ghéngghét*; v. *ginguet* of *guinguet*, slechte wijn), eene buitenherberg, kroeg; ook een land- of lusthuisje.

Guipure, f. fr. (spr. *ghipuur'*; v. *guiper*, met zijde overspinnen), verheven borduurwerk; het bestikken eener teekening met goud- of zilverdraad.

Guirlande, f. fr. (spr. *ghierlángd'*; it. *ghirlánda*; oorspr. *deutsch*. van *wirren*, *warren*, eng. *whirl*, draaijen, winden), bloemenkrans, bloemslinger; snoer van gevlochten bloemen en vruchten, bloemkroon.

Guitarre, f. fr. (spr. *ghitáar'*; v. h. gr. en lat. *cithara*, cithar), Muz., een speeltuig met 6 tot 10 snaren, die met de vingers getokkeld worden, eene spaansche cithar.

Gulden, m. eig. gouden penning (z. **floreen**), eene oorspr. *deutsche* zilvermunt, die uit den **goudgulden** (z. a.) ontstond en in de 17de eeuw werd ingevoerd; de ned. **gulden**, de eenheid van ons muntstelsel, thans verdeeld in 100 centen, ontstond uit den halven leeuwendaalder; ongeveer gelijke waarde heeft de rijngulden in Beijeren, Baden enz., waar hij in 60 kreuzers is verdeeld; de pruisische gulden van 1794, voor Anspach en Baireuth geslagen, had eene innerlijke waarde van 1 gl. 15 ct., die van 1796, fijne gulden geheeten, gold 1 gl. 35 ct.; de poolsche gulden en de nieuwe krakausche gulden zijn slechts 28 ct. waard; een heerengulden te Keulen doet omtrent 1 thaler of 1 gl. 80 ct., — **gulden-groschen**, m. naam der eerste daalder, die in *Deutschland* gestempeld werden, hier en daar hetzelfde als gulden; bij de saksische bergheden de naam des thalers; **gulden getal**, Astr., een getal, dat aanwijst hoeveel jaren sedert de laatste voltooiing van den maancirkel verlopen zijn; **gulden vlies**, z. **argonauten**.

Gulistan, m. pers. (v. *gul*, bloem, inz. roos, en *stán*, oord), een bloemtuin.

Gummi, n. lat. (gr. *kómni*), het kleef-sap, droog plantenslijm, slijmig sap uit boomen, gom; pl. **gummata**, slijmharsige gewassen, welke uitwasemingen de zenuwen versterken; ook gomuitwassen aan het menschelijk ligchaam; gezwollen, inz. aan de gewrichten; **gummi arabicum**, de arabische gom, uit eene soort van *minõ-*

sa (*mimōsa nilotica*) of (naar eene andere benaming) *acacia*, de *acacia vera* en *arabica*, als ook v. d. *acacia senegal*. (Wild); *gummi elasticum*, **elastieke gom**, ook *caoutchouc* (z. a.) geheeten, veerkrachtige gom, vederhars; **gummigúttae** (v. h. maleisch *gatah*, *guttah*, javaansch *getah*; gom, balsem), geelhars, gíttegom, van den gummiguttatboom in Siam en op Ceylon, eene roodachtig gele, harde, blinkende gomhars, in de geneeskunde als sterk afvoerend middel, ook tot gele verfstof gebruikt; **gummihars**, **gomhars**, eene harsachtige gom, tot welker oplossing men beurtelings een geestrijk en waterig oplosmiddel moet bezigen; **gummeus**, lat. (*gummōsus*), gomachtig, naar gom gelijkende.

Gunther, oudd. (*kundahari*, v. *kund* of *gund*, oorlog), mansn.: de krijgsman.

Gur, m. Merc, witte oostindische katoenen stof; **guraës**, pl., gekleurd bengalsch chits; **gurguran**, m. zware indische zijdestof.

Gusli, **gussel**, een russisch klaviervormig speeltuig.

Gustaaf, mansn.: z. v. a. Augustus.

Gustus, m. lat., de smaak; *de gustibus non est disputandum*, over den smaak valt niet te twisten; **gusto**, m. it., de smaak; het zinnelijk oordeel, vgl. het fr. *goût*; **gustus**, nw. lat., smakelijk, smaakvol, naar den smaak, aangenaam, welgevallig; *gustoso*, con *gusto*, it. Muz., smaakvol, met smaak; **gustéren**, lat. (*gustāre*), proeven; smaak in iets vinden, het lusten, mogen lijden; **gustātie**, f. eig. het proeven, smaken; een voorgeregt, vroegmaal.

gutta, f. lat., een droppel, drop; eene dropvormige vlek of punt; van daar in nw. lat. voor staar, als oogziekte; *gutta opaca*, Med., de graauwe staar; *gutta rosacea*, de zoogenaamde rozendrop, wijnpuisten, puisten in het gelaat; *g. serena*, de zwarte staar; *guttatim*, Med., drupsgewijs.

gutturaal, nw. lat. (v. h. lat. *guttur*, keel, gorgel), tot de keel behoorende; **gutturaal-letters** (*gutturales*), keelletters, keelklanken.

Gyges, m. een fabelachtig koning der Lydiërs, die zich door middel van eenen ring, welke de eigenschap had, onzichtbaar te maken, uit den herdersstand tot den koningstroon wist te verheffen; van daar het zeggen; **den ring van Gyges bezitten**, d. i. gelukkig zijn, al zijne wenschen vervuld zien.

Gymnasium, n. gr. (*gymnasion*, oorspr., de open plaats, waar men naakt lichaams oefeningen hield, v. *gymnós*, naakt), eig. eene oefenplaats, een oefenhuis; eene hoogere school, geleerde school, latijnsche school, een college, lycēum; **gymnasiarch**, m. een opziener over zulk eene school, curator; **gymnasiast**, een leerling daarop; **gymnastiek**, - (gr. *gymnastike*, van

gymnázzein, naakt oefenen, in 't algemeen oefenen), de oefenkunst, de kunst, de leer der lichaams oefeningen; m. **gymnást**, m. een leermeester der gymnastiek, strijdschoolmeester, die bij de Grieken tevens de geneeskunst uitoefende; **gymnasticon**, m. een werktuig om zich in de kamer doelmatige beweging te verschaffen; **gymnástisch**, lichaams- of krachtoefenend; tot de lichaams oefening of de strijdschool behoorende; **gymnisch**, wat de naakt uitgevoerde lichaams oefeningen bij de Grieken betreft; een **gymnische wedstrijd**, lat. *gymnicum certamen*, n. wedstrijd in lichaams oefeningen; **gymnopædie**, f. naakte dans der jongelingen in het oude Sparta.

gymnoblástisch, gr (v. *gymnós*, naakt), met blootliggende kiem; **gymnóbránchisch**, met bloote kieuwen; **gymnocárpisch**, met naakte vruchten; **gymnocaulisch**, met bladerloozen stengel; **gymnocephálish**, met naakt, kaal hoofd; **gymnodérisch**, met naakten hals; **gymnodérmisch**, met naakte, kale huid; **gymnodispérmisch**, twee bloote zaadkorrels dragende; **gymnodóntisch**, met naakte tanden; **gymnogástrisch**, naaktbuikig; **gymnogénisch**, naakt te voorschijn komende, onstaande; **gymnogómphisch**, met blootliggende kinnebakken; **gymnogýnisch**, met blootstaand, niet door eene bloemkroon omgeven stijltje; **gymnomonospérmisch**, met eene bloem, die slechts éene blootliggende zaadkorrel voortbrengt; **gymnonótisch**, met naakten rug; **gymnoperistómótisch**, met tandelloozen mondrand; **gymnophiden**, pl., slangen met naakte, gladde en slijmige huid; **gymnopódes**, barvoetermonniken; **gymnopódisch**, naaktvoetig; **gymnoptéra**, naaktvleugeligen, insecten met naakte, d. i. niet met stof bedekte vleugels; **gymnoptérisch**, met naakte vleugelen; **gymnorhizisch**, met blootliggende wortels; **gymnorhýnchisch**, met naakten snuit; **gymnosómisch**, met naakt lijf; **gymnosophisten**, pl., naakte wijzen, oudindische filosofen en godsdienstleeraars, die bijna naakt gingen, zich geheel het gebruik v. h. vleesch ontzieden, zich geenerlei lichamelijk genot veroorloofden en zich enkel met de beschouwing der natuur bezig hielden; **gymnospermia**, pl., naaktzadigen, planten, wier zaden, ten getale van 4, bloot of zonder eenig bekleedsel onder op den bodem v. den kelk liggen; de eerste orde der 14de klasse van L. (*didynamia*); **gymnospórisch**, met blootliggende zaadkorrels; **gymnostómisch**, met naakten muil (zonder aanhangsels); **gymnostýlisch**; met naakt stijltje; **gymnótisch**, met naakt lijf; **gymnotetraspérmisch**, met eene bloem, die vier blootliggende zaadkorrels voortbrengt; **gymnúrisch**, met naakten staart.

Gynæcēa of **gynæciā**, pl. gr. (*gynaikeia*, v. *gynē*, gen. *gynaikos*, de vrouw), Med., de maandelijksche reiniging, maandstonden; **gynacēum**, n. gr. (*gynaikeion*), het vrouwenvertrek bij de Grieken; **gynæcismus**, m. verwijfdheid, onmannelijk gedrag; **gynæcocratie**, f. de vrouwenheerschappij; **gynæcocratumēnos**, m. een man, die onder de vrouwenheerschappij, den pantoffel staat; **gynæcologie**, f. of **gynæologie**, f. de vrouwenkunde, de beschouwing van de vrouw in haren gezonden en zieken toestand, de leer van de natuur en de ziekten van het vrouwelijk geslacht; **gynæcomaan**, m. een vrouwengek, vrouwziek man; **gynæcomanie**, f. de verzothed op vrouwen, de ontembare drift naar het vrouwelijk geslacht; **gynæcomastos**, m. Med., een' man met een' grooten boezem als eene vrouw; **gynæcomystax**, het haar op de vrouwelijke teeldeelen; **gynæconoom**, m. een vrouwenopzichter, vrouwenbewaker; **gynæcophraag**, m. een vrouweneter of -verteerder; **gynæcológisch**, vrouwenkundig, tot de kennis der vrouwelijke natuur behoorende; **gynandria**, pl., helmstijligen, planten, welke meeldraden en helmknopjes met de stampertjes zamen gegroeid zijn, de 20ste klasse v. L.; **gynanthropos**, m. Med., een vrouwman, hermaphrodit, die meer van den man dan van de vrouw heeft; **gynatresie**, f. de sluiting der moederscheede.

Gyn-goermes, pl., maanbeschouwers bij de Turken, die het tijdstip der nieuwe maan, als tijdsbepaling voor vele feesten, naauwkeurig moeten waarnemen, en daarvoor vrijdom van belasting genieten.

Gyrus, m. pl., **gyri**, gr. (*gyros*, lat. *gyrus*), een kring, eene bogt, inz. de kringwijze wendingen op de oppervlakte der hersenen; **gyratie**, f. nw lat. Med., de draaiziekte, eene ziekelijke duizeling, waardoor alle voorwerpen als in een' kring schijnen te draaijen; **gyroma**, n. gr., iets tafelvormig; Bot., de schotelvormige vruchtbodem bij sommige korstmossen; **gyromantie**, f. de kringwaarzeggerij, waarzeggen door het rondgaan in eenen kring; **gyrophaag**, m. een rondgaand tafelschuimer; **gyreus**, nw lat., kringwijze geslingerd, gekerfd; **gyrovagus**, m. een landlooper, bedelmonnik.

H.

H. afkorting v. hare of hunne, in vorstentitels; ook v. hoogheid b. v. **H. H.** = hare hoogheid, **H. M.** = hare majesteit; **HH. MM.** = hunne majesteiten enz.; **h. a.**, **h. e.**, **h. l.**, **h. m.**, **h. s.** en **h. t.**, verkortingen voor *hoc anno*, *hoc est*, *hoc loco*, *hoc mense*, *hoc sensu*, *hoc tempore*,

of ook voor *hujus annis* enz., z. ond. *hoc* en *hujus*; **H. L. Q. C.** afkorting van *hora locoque consueto*, lat., op gewonen tijd en plaats (op aankondigingen van promotiën en dgl.); **H. S.** de heilige schrift.

Haai, f. (*squalus*, L.) een groot, buitengemeen gulzig zeedier, soms 7 à 8 nedellen lang, dat men in schier alle zeeën in verschillende soorten aantreft; de beroemdste daaronder is de *squalus carcharias* (fr. *requin*, spr. *rekéng*).

Haar-tour, z. **tour**.

Habe, m. een lange lijfrok der Arabieren.

Habeas-corporis-acte, f. eene engelsche grondwet, die met de lat. woorden *habeas corpus* aanvangt, de wet der gevangenneming sedert 1679, toen zij onder Karel II werd vastgesteld, teregt als de tweede *magna charta* en het bolwerk der eng. vrijheid beschouwd; volgens deze acte moet een in hechtenis genomen persoon binnen 24 uren voor zijn' bevoegden regter staan, en kan hij na dit tijdsverloop, in geval hij van geene misdaad overtuigd kan worden, zijne loslating tegen borgstelling vorderen enz.; slechts in bedenkelijke tijdsgevrichten kan de wetgevende magt, gelijk dit in 1793, 1794, 1817 plaats had, de kroon volmagt geven om die acte een' tijdlang buiten werking te stellen: *habeas tibi*, lat., heb of behoud het voor u, schrijf het u-zelven toe; *habeat sibi*, hij behoude het voor zich, hij moge het zich-zelven toeschrijven.

Habēna, f. lat., een wondhealers-werktuig tot zamentrekking der lippen v. wonden.

habiel, lat. (*habilis*, fr. *habile*), geschikt, bekwaam, welgeoefend, vaardig, bedreven, handig, degelijk; **habilitéit**, f. geschiktheid, bekwaamheid, handigheid; **habilitéit** van den getuige, Jur., de wettelijke erkende bevoegdheid van iemand om eene in regten geldige getuigenis af te leggen; **zich habilitéren**, nw lat., zich geschikt, bekwaam enz. maken; zijne geschiktheid tot eene leeraarsplaats staven, zich daartoe aanbieden en van zijne bevoegdheid doen blijken.

habilléren, fr. (*habiller*; spr. *abielj*—), eig. kleeden; wild of gevogelte voor de keuken naar eisch klaar maken.

Habit, z. ond. **habitus**.

habitéren, lat. (*habitāre*), bewonen; **habitābel**, bewoonbaar; **habitaaculum**, n. eene woonplaats; het komphuisje; **habitānt**, m. bewoner, inwoner; **habitatie**, f. de woning, nederzetting; het woonregt, regt om in eens anders huis te wonen.

Habitus, m. lat., de uiterlijke gedaante, lichaamsstand, de houding; het uiterlijk gedrag; ook kleeding, dragt; *habitus non facit monachum*, het kleed maakt den man niet; eig. de dragt maakt den

monnik niet; **habit**, m. fr. (spr. *abi*), de kleeding, de dragt, kledingswijze; het kleed, gewaad; **habitude**, f. fr. de aangenomen gewoonte, vaardigheid, het eigen geworden; **habitué**, m. fr., pl. **habitués**, de gewone bezoekers van een koffijhuis, gezelschap, schouwburg, enz., vaste klanten, abonneenten; **habituëel** (fr. *habituel*), gewend, tot gewoonte geworden, eigen geworden, ingeworteld, vertrouwd, gemeenzaam, gemakkelijk.

Hableur, m. fr., een snoever, zwetser, opsnijder, snorker; **hablerie**, f. snoeverij, zwetserij, grootspraak.

habrochëtisch, **habrocómisch**, gr. (van *habrós*, zacht), zacht van haar; **habrodiaëtisch**, lekker, kieskeurig in spijzen.

hachéren, fr. (*hacher*; spr. *hasj*)— van het Duitsch **hakken**), hakken; ruw maken, kerven, krassen, b. v. om eene stof te beter op eene andere te doen hechten; **hachis**, n. (spr. *hasji*), gehakt, klein gehakt vleesch; **hachure**, f. oprijting, kerving, insnijding, kruisstrepen, arceeringen, schaduw (bij plaatsnijders).

hac (scil. *via*) *itur ad astra*, lat. sprw., lang dezen weg gaat men naar de sterren, d. i. geraakt men tot eere en hoogheid; *hac lege*, lat., onder de voorwaarde.

Hackney, m. eng. (spr. *hékni*), hakkeni (z. a.).

Hades, m. gr., de onderwereld, het schimmen- of doodenrijk, vgl. **Pluto**.

Hadsch, m. turk. (van *hadjda*, gaan, voortgaan), de verpligte reis der muhameden naar Mekka; **hadschi** of **hagi**, m. een turksch pelgrim, die zulk eene bedevaart voor zich-zelfen of tegen betaling voor een ander ondernomen heeft; ook een Grieksch of armenisch christen, die ter bedevaart naar het heilige graf te Jeruzalem is gegaan.

Hadshib, m. arab. (het deelwoord van *hadjaba*, spr. *hadzj*—, bedekken, afsluiten), deurwachter, vorstelijk kamerling; voorheen de eerste minister bij den khalif.

Hæmachaata, m. gr. (v. *hama*, bloed), de bloedagaatsteen, een roodgeaderde agaata; ook eene Indische adder; **hæmadenōsis** en **hæmatangionūsis**, f. elke ziekte der bloedvaten; **hæmadostōsis**, f. elke verbeening der bloedvaten; **hæmagōga**, pl., middelen, die de maandstonden bevorderen; **hæmagōgisch**, bloedafdrijvend; **hæmälops**, m. het bloeddoog, eene bloeduitstorting in de voorste en achterste oogkamer; **hæmânthus**, m. de bloedbloem, een pronkgewas; **hæmaporië**, f. bloedgebrek, te weinig bloed; **hæmatapostëma**, n. eene bloedzweer; **hæmatemësis**, f. de bloedbraking, het bloedopwerpen uit het spijskanaal, ook de zwarte ziekte (*morbus niger*) geheeten; **hæmatencephälön**, n. de uitstorting van bloed in de hersenholte; **hæmatidrosis**, f.

het bloedzweeten; **hæmatiek** en **hæmatologie**, f. de bloedleer, inz. de leer van het ontstaan des bloeds; ook de (voorgewende) kunst om uit het afgetapte bloed over den toestand des lichaams te oordeelen; **hæmatine**, f. de bloedstof, de roode kleurstof uit het campêche, Indisch of blaauwhout, in 1810 door Chevreul afgezonderd; **hæmatismus**, n. het bloeden, inz. de uitstorting van bloed uit de neusvaten in de keelholte; **hæmatiet** of **hæmatites**, m. de bloedsteen, rood- en bruinijzersteen, rood ijzer-oxyde; **hæmatocële**, f. Med., eene bloedbreuk, tegennatuurlijke afscheiding van bloed in den balzak; **hæmatochezie**, f. bloedige stoelgang; **hæmatochÿsis**, f. bloeding; **hæmatocœlie**, f. bloeduitstorting in de buikholte; **hæmatocölpus**, m. bloeduitstorting in de moederscheede; **hæmatocÿstis**, f. eene bloedblaas, bloeduitstorting in de pisblaas; **hæmatogäster**, m. bloeduitstorting in de maag; **hæmatographie**, f. bloedbeschrijving; **hæmatoides** of **hæmatōdes**, bloedig, naar bloed gelijkende; **hæmatologie**, f. het leerstuk over het bloed; **hæmatōma**, n. het bloedgezwell aan het hoofd van pasgeborenen; **hæmatomëtra**, f. de bloedvloeijing uit de baarmoeder; **hæmatōmma**, n. een bloeddoog; **hæmatomphälus**, m. navelbloedbreuk; **hæmatophobie**, f. de bloedvrees, de afkeer, dien vele menschen v. h. aderlaten hebben; **hæmatophthalmus**, het bloeddoog, vgl. **hæmatolops**; **hæmatoplanësis**, f. eig. verdoling v. h. bloed, de uitvating v. h. bloed in het celweefsel of in eenige lichaamsholte; **hæmatopoëtisch**, bloedmakend, bloedverwekkend; **hæmätops**, m. een bloeddoogige, rooddoogige; **hæmatopsie**, f. de bloedigheid v. h. oog door eenen val, slag of stoot; **hæmatoptysie**, f. het bloedspuwen; **hæmatoschëum**, n. bloedbreuk v. d. balzak; **hæmatōsis**, f. de bloedbereiding, de overgang v. h. maagsap tot bloed; **hæmatoscopie**, f. de bloedbeschouwing; **hæmatostatiek**, f. de leer der bloedbeweging; **hæmatostätisch**, bloedstillend; **hæmatostëon**, n. de uitvating v. bloed in eene beenderholte; **hæmatotheologie**, f. de leer v. de verzoening Gods door bloedige offers; **hæmatothōrax**, f. de bloeduitstorting in de borstholte, longbloeding; **hæmatoxÿlon**, n. bloedhout, blaauwhout of campêchehout; **hæmaturie** of **hæmaturësis**, f. het bloedwateren; **hæmätus**, n. de uitstorting van bloed in het inwendig oor; — **hæmischësis**, f. gr., de onderdrukking van natuurlijke of noodzakelijke bloedonttasting; — **hæmocatartica**, pl., bloedzuiverende middelen; **hæmodie**, f. of **hæmodiäsmus**, m. gr., het gevoel v. het stompworden der tanden (omdat de Ouden wilden, dat de oorzaak daarvan in het bloed lag); **hæmoptÿsis**, f. **hæmoptysie** of **hæmoptōs**, f. het

bloedhoesten, bloedspuwen, de bloedvliet uit de wegen der ademhaling en vooral uit de longen; **hæmoptýisch**, bloeditwerpend, bloedspuwend; **hæmorrhagië** of **hæmorrhœa**, f. de bloedvliet, bloedontlasting; **hæmorrhoiden**, pl., de aanbeijen, guldene ader, de bloedvloeijing uit aderspattige uitzettingen des endeldarms; **hæmorrhoscopie**, f. het onderzoek naar alles, wat tot de bloedvloeijing betrekking heeft; **hæmostosie**, f. de bloedstilling; stilstand van het bloed; **hæmostatica**, pl. of **hæmostatische middelen**, bloedstelpende middelen.

hæredéren, mid. lat., in een schip of eene scheepsrederij aandeel nemen.

hæres, **hereditéit**, enz., z. *heres* enz.

Hæresis of **hæresie**, f. gr. (*hairêsis*, eig. het uitgekozene, de school, secte, v. *hairêin*, aangrijpen, kiezen), de dwaalleer, het dwaal geloof, de ketterij, afwijking van de heerschende leer; **hæresiárch**, m. een aartsketter, ketterhoofd, stichter eener ketterij; **hæresiooloog**, m. een ketterkenner en -beschrijver; **hærediológium**, n. eene lijst der kettters, ketterlijst; **hæresiomástix**, m. een kettervijand of -vervolger, eig. kettergeesel; **hæreticus**, m. een dwaalleeraar, ketter; **hæretisch**, dwaalleerend, dwaalgeleovig, ketttersch.

hæsitéren, lat. (*hæsitére*), haperen, stamelen of stamelen, talmen, dralen; onzeker, besluiteloos, in twijfel zijn, aarzelen, dubben; zich beraden, bedenken, in beraad nemen.

Hafes, pl. turk., leerlingen, die in de godsdienst of den koran onderrigt krijgen; **hafici**, pl., zulke, welke den koran van buiten kennen.

Haff, n. oudd., de zee, een groot gedeelte daarvan, een zeeboezem, b. v. het groot e en kleine Haff in pruisisch Pommeren, het kurische Haff enz.

Hafi, m. arab. (*háfi*, barvoets), barvoeter, wie geene zolen of sandalen draagt.

Hafne, f. turk., de privaatkas des keizers; eene som v. 10000 beuzen of 5 miljoen piasters.

Haft, n. (*ephemëra*, L.). oeveraas, een insect, dat tot de vliësvleugeligen behoort, in zijn' volkomen staat zeer kort leeft, en dan in verbazende menigte, aan de oevers, het aas der visschen wordt.

Hagar, hebr. vrouwenn. (v. h. arab. *hadjara*, verlaten, vlugten; vgl. *hedschra*), de vlugtende, voortvlugtige.

hagard, fr. (spr. *hagháar*), wild, woest, verwilderd; ruw, norsch, barsch; ongezellig, menschenschuw.

Haggái, hebr. mansn., eig. **Chaggai** (v. *hâg*, vast), de deltige.

Hagi, z. **hadschi**.

Hagiograp̄ha, pl. gr. (v. *hâgios*, heilig), die heilige Schriften, welke de joden

van de mozaïsche wet en de profeten onderscheiden, n.l. de Psalmen, Spreuken, de Prediker en het Hooglied van Salomo, het boek Ruth, de boeken der Chroniken, het boek Esra, Nehemia, Esther, Job, de klaagliederen van Jeremias en Daniel, **hagiograaph** en **hagioloog**, m. een levensbeschrijver der heiligen, heiligenleeraar, **hagiographië**, **hagiologië**, f. de heiligenleer, beschrijving der heiligen, hunne levensbeschrijving; **hagiológisch**, wat de levensbeschrijving der heiligen of den heiligenkalender (het **hagiologium**) betreft; **hagiomachië**, f. strijd over de vereering der heiligen; **hagiopneumatiek**, f. de leer van de heilige geesten, **hagiotiek**, f. de heiligings- of verbeteringsleer.

Haha, m. eene opening in een' muurtuin, met eene gracht daar buiten, om het gezicht vrij te laten.

Haidut, m. turk. (*haidub*, eertijds een hongarsch infanterist, een oospr. hongwoord; vgl. **heiduk**), straatroover, bandiet; **haiduk**, z. **heiduk**.

Haie, f. fr. (spr. *hâj*), de heg, haag, omtuining, tuin; eene dubbele rij krijgsvolk.

Haik, m. een groot stuk stof van wol en katoen, dat de moeren in N. Afrika, als zij uitgaan, omwerpen; bij slecht weder wordt over den haik nog een mantel met eene kap, die zolhan of burnus heet, gedragen.

Haiman, vrije rondtrekkende herders in Turkije.

Hakim, m. arab. (*hâkim*, deelwoord v. *hakama*, heerschen, rigten, weten), een wijsgeer; ook de titel v. een' geneesheer en met een nader bepalend toevoegsel ook v. een regter; **hakim-baschi**, m. de opperarts, hofarts in Perzië; **hakim-scheri**, een regterlijk beambte.

Hakkebord, n. een oud snarenspeeltuig, in mid. lat. *tympanum* geheten; waarsch. om zijnen vorm zoo genoemd.

Hakkenei, f. (fr. *haquenée*, eng. *hackney*, waarsch. een klanknabootsend woord), een telpaard, eene telle, een pasganzer.

Halcyönen, pl. gr. (*halkyön*, f., pl. *halkyönes*), ijsvogels, een zinnebeeld v. diepe rust, dewijl de zee, tijdens zij hunne nesten bouwen, zonder stormen is; van daar **halcyönisch**, stil, rustig.

Halden, pl. hoogd., de heuvels van doove ertsstukken en metaalslakken, die zich bij bergwerken en ijzerhutten allengs opheopen.

Halieutiek, f. gr., de vischkunst; oneig. de kunst om menschen te vangen, hen door overreding enz. te winnen.

Halinuli, m. een gewigt op het schiereiland Malacca in gebruik, = 30 ponden.

Haliotiden, pl. gr. (v. *hals*, f. zee, en *ōs*, gen. *ōtós*, oor), versteeningen v. zeeooren, eene naar het menschelijk oor ge-

lijkende soort van zeeschelpen; **haliptérisch**, langs het vlak der zee vliegende.

Halle, f. fr. en hoogd., eene overdekte plaats, verwelide gang, hal; ook winkel, kraam, stal; van daar *dames de la halle*, vischwijven, marktvrouwen, uitstalsters enz.; **taal de la halle**, gemeene volkstaal, taal van de vischmarkt; **halláge** f. (spr. —*háazj*), het marktgeld, kraamgeld, standgeld van waren, die in eene hal of kraam verkocht worden.

Hallelújah, hebr. (v. *halal*, prijzen, en *jáh*, afkorting van Jehovah), looft den Heer! geloofd zij God; het groote **hallelújah**, bij de joden de psalmen v. den 113den tot en met den 117den, omdat daarin bijzonder Gods weldaden jegens het joodsche volk worden verheerlijkt.

Hallenischlik, ook **altmischlik**, m. (zilveren munt in het Oosten, = 1½ piaster.

Hallören, pl. hoogd. met wendischen uitgang (v. hall, een oud woord voor *salz*, zout), de arbeiders in de zoutmijnen te Halle aan de Saale, die in gelaat, dragt en zeden veel eigenaardigs hebben en meest uitstekende zwemmers en duikers zijn.

Hallucinatie, f. lat. (*hallucinatio*), bezelarij, droomerij; verblinding, oogbedrog, verzien, dwaling; geestverschijning, visioen.

halmatúrisch, gr., met behulp van den staart springende.

Halochemie, f. gr. (v. *hals*, m. zout), de scheikunde der zouten, de geschiedenis der zouten; **halogenium**, de zoutstof, zoutvormende stof, z. v. a. **chloor** (z. a.); **halographie**, f. de zoutbeschrijving, beschrijving der zoutwerken; **halomantie**, f. de zoutwaarzeggerij, de voorspelling uit hoopjes zout; **halométer**, m. een zoutmeter.

Hálōs of **hálōn**, f. gr., eig. de dorschvloer; een kring om zon en maan; ook de kring rondom de tepels of rondom pokken.

Haloscoop, m. gr. (v. *hals*, m. zout), een werktuig om de eigene zwaarte des waters enz. en zijne vermenging met zoutdeeltjes te bepalen; **halotechnie**, **halotechniek** en **halurgie**, f. de kennis der zoutwerken, de leer der zoutbereiding; **halúrg**, m. een zoutwerker, zoutbereider, zoutzieder.

Halster, m. oude ned. korenmaat, waarvan er te Leuven 8 in een mud, te Gent 50 in een last tarwe en 38 in een last haver gingen.

Haltu-humajor, turk., een bevel des sultans, dat kracht van wet heeft.

halve maan, bij de Turken het teeken (niet het rijkswapen) op moskeeën, minarets, vaandels enz.; ook eene turk. ridderorde voor niet muhamedanen (de koran verbiedt zijnen volgelingen zulke onderscheidingsteekens); **halve metalen**, vroegere benaming v. zekere metalen, die slechts in geringen graad rekbaar, taai en buigzaam zijn; **hal-**

véren, nederd. met bastaarduitgang, in twee helften deelen.

hama, gr. Med., in eenmaal, te gelijk; **hamadryade**, f. (v. *dryas*, eik, boom), gr. Myth., boom- of woudnymphen, die met haren boom te gelijk leven en sterven.

Hamam (arab. *hammám*, warm bad, v. *hamma*, warmen), turk. openbare badinrichtingen; **hamandschi baschi**, m. de opziener der openbare baden.

Hamans, pl. Merc., fijne, digte, witte oostindische katoenen stoffen.

Hamartie, f. gr. (*hamartia*), feil, misslag, zonde, zondigheid.

Hamaxobiërs, pl. gr. (v. *hamaxa*, wagen, en *bios*, leven), volkeren, die op wagens of karren leven en rondtrekken.

Hamede, **hamedis**, f. eene bengalsche witte katoenen stof.

Hamieten, pl. (v. h. lat. *hamus*, de haak), eene soort van slakkenversteening, die naar eenen haak gelijken.

Han, of l. **khan**, m. (perz. *khán*, *kháneh*, huis, inz. herberg), eene turkse openbare herberg, doorgaans tot opening der karavanen bestemd; **handschi**, m. de opzigter, bestuurder v. zulk eene herberg.

Hanaken, pl., moravische landbewoners van slavonischen oorspron.; **hanakische dans**, een dans, bij dien volksstam in gebruik.

Hanaper, n. eng. (spr. *hénnepir*; v. h. ang. saks. *hnaep*, mid. lat. *hanapis*, beker, *hanaperium*, groot vat), de schatkamer, staatskas.

Hanjar of **handschar**, m. (arab. *chandar*, spr. —*dzjar*), een turkse dolk, korte degen.

Hannibal, (v. h. hebr. *channah*, gunst, genade, en *baal*, heer, God), phœnicische mansn.: Gods genade; *Hannibal ante portas*, lat. sprw., eig. Hannibal is voor de poorten (v. Rome), d. i. de vijand, het gevaar is nabij, het water is aan de lippen.

Hans, **Hansje**; verk. v. **Johannes**, **Johanna**; **Hansje in den kelder**, de gezondheid (to a st) der nog ongebooren vrucht, het wel afloopen van het scheepje; de kunstige bokaal, waarmede die gezondheid gedronken wordt.

Hansa of **hanse**, f. oudd., de schaar, het verbond, inz. het handelsverbond der steden, die zich sedert 1211 aan Hamburg en Lubeck aansloten om zich zelve en hunnen handel tegen rooverij te beschutten, allen buitenlandsehen handel aan zich te brengen, de van vorsten verkregene regten en vrijheden te handhaven en uit te breiden enz.; na eenen hoogen bloei bereikt te hebben, deden velerlei oorzaken, vooral ook de gevolgen der ontdekking van Amerika en den zeeweg naar Indië, deze handelmaatschappij allengs vervallen, en de laatste **hansedag** of vergadering van afgevaardig-

den uit al de vereenigde steden, welke om de drie jaren te Lubeck plaats had, werd in 1630 gehouden. Op nieuw verbonden zich toen Hamburg, Lubeck en Bremen, welke nu nog wel den naam van *Hansesteden* dragen; **hanseäten**, pl., de bewoners en, in engeren zin, de soldaten der 3 vrije hansesteden Hamburg, Lubeck, Bremen; **hanseätisch**, verbonden, tot de hansa of hanse behoorende; **hansebeker**, **hansbeker**, een groote beker of berkemeijer, die in eens moest geledigd worden.

hantéren, (v. *hand*, met den bastaarduitgang *eren*), een bedrijf uitoefenen, zaken verrigten; gedurig met iets omgaan, iets vlijtig gebruiken, behandelen; **hantéring**, bedrijf, kostwinning; gedurige omgang met of gebruik van iets (fr. *hantise*).

Hapantismus, m. lat., de geheele vergroeiing van een deel in een ander, b. v. van de aderhuis v. Arantius in de lever.

Hapaxlegomēna, pl. gr. (v. *hápa*, eenmaal, en *legein*, zeggen), slechts eenmaal gezegde, gebruikte of voorkomende woorden.

Haphtären, pl. (joodsch *ha-ftorah*, v. h. hebr. *patar*, ontbreken, vrij worden), afdeelingen in de propheten, die bij de joden op sabbath worden voorgelezen.

Haplotomie, f. gr., Chir., eene enkelvoudige snede.

Happelourde, f. fr. (spr. — *loerd*), een onecht of valschedelgesteente; een mensch, een paard, een ding van schoon voorkomen, maar zonder innerlijke waarde.

haptisch (gr. *haptikós*, v. *háptein*, grijpen, vatten enz.), de aanraking of den tastzin betreffende; **haptische** misleiding, de misleiding van het gevoel of den tastzin; **haptopódisch**, met tot aanvatten geschikte voeten.

Haquet, m. fr. (spr. *haké*), eene kleine kar, een blokwagen.

Haradsch, z. v. a. **charadsch**.

Haranen, pl., honggaarsche militie, inz. croatische grenssoldaten; van daar **haran** of **harand**, een woest, barbaarsch mensch.

Harangue, f. f. (spr. *harangh'*; it. *aringga*), eene delftige aanspraak, plegtige redevoering; **haranguéren**, redevoeren, plegtig aanspreken; het hooge woord voeren; veel woorden over eene kleinigheid vuil maken; **harangueur**, m. (spr. *harangheur*), de woordvoerder, aanspraakhouder, redenaar, lofredenaar; babbelaar.

Harar, eene afdeeling van het turk. leger van 4 — 12 duizend man, ook **chamiss** (de vijfdeelige) genaamd, omdat zij uit 5 hoofddeelen bestaat, nl. het centrum, de regter- en linkervleugel, de voor- en achterhoede.

Haras, m. fr. (spr. *hará*; v. h. lat. *hara*, kleine stal?), eene stoeterij, paardenfokkerij; de tot dekking afgezonderde plaats.

harasséren, fr. (*harasser*), vernooijen, afmatten, uitputten; van dieren: afjagen, afdrijven.

harceléren, fr. (*harceler*), plagen, kwellen, tergen, telkens aanvallen, verontrusten; **harceleur**, m. een plaaggeest, kwelduivel.

hardi, fr. (it. *ardito*, verwant met het deutsche *hard*, dat ook koen beduidde), stout, koen, onverschrokken, manhaftig, driest, moedig; ook vrijpostig, laatlundkend, verwaand; **hardiësse**, f. stoutheid, driestheid, koenheid, onverschrokkenheid; ook vermetelheid, onbeschaamdheid, laatlundkendheid, vrijpostigheid.

Hardware, eng. (spr. *haardoëer*), kleine waren van ijzer, staal enz., ijzerwaren.

Harem, m. arab. (*haram*, v. *harama*, verbieden, van iets afhouden; van daar in 't algemeen iets verbodens, onveroorloofds, ontoegankelijk, heiligs, b. v. de omtuining van den tempel te Mekka), in Perzië **harem-chour**, het inwendige van het huis, het vrouwenhuis der muhamedanen, de vrouwenhof, het vrouwentimmer, de vrouwenwoning; **haremai**, pl., opbrengsten tot onderhoud van den harem des sultans.

Harf of Dahab, m. eene rekenmunt te Masuah in Abyssinië, = $\frac{1}{8}$ eener *pataca*.

Haricot, m. fr. (spr. *harikó*; eig. snijboon), een hutspot van schapenvleesch en knollen.

Harlekijn of **harlequin**, m. (fr. *arlequin*, it. *arlecchino*, naar men wil ontstaan uit *Arlesquin*, van den kleinen, leelijken, maar vluggen en listigen dienaar eens graaven van Louvence, dien men *Pierrot l'Arlesquin* noemde, d. i. Piet uit *Arles*, eene stad in Provence; van daar beteekent ook *Pierrot*, de doopnaam van *Arlesquin*, zijne tot zelfstandig persoon gemaakte domme zijde), een der comische maskers van het ital. toneel, welker oorsprong men reeds in de oude *mimen* (z. a.) gezocht wil hebben; een potsenmaker, grappenmaker, hansworst; in Duitschland ook *pickelharling*, in Frankrijk *jean-potage*, in Engeland *jack pudding*, in Italië *maccarone* geheeten (z. die woorden); pl. **harlequins**, ook eene soort van bonte engelsche wollenstof; **harlequinade**, f. (fr. *arlequinade*) eene pots, hansworstenstreck; kluchtspel.

Harmáttan, m. een zeer verderfelijke, heete wind, stikwind, inz. aan de afrikaansche kust.

Harmiscára, **hariscada**, f. eene middeleeuwsche straf bij de Duitschers voor ontrouw en wetsovertreding, waarbij door vrijen een hond, door dienstplichtigen en slaven een zadel of een rad moest gedragen worden.

Harmonie, f. gr. (*harmonia*), zamenstemming, overeenstemming, de gelijkzijdige verbinding der toonen tot een geheel

volgens de wetten des geluids, klankineensmelting, welluidendheid; Arch. en beeldende kunsten: evenredigheid, schoone verhouding der deelen van een geheel; eensgezindheid, eendragt, vredelievendheid, overeenstemming van neigingen, van wil enz.; op vele plaatsen de naam van een besloten gezelschap of sociëteit, tot uitspanning en genoeg bestemd; *harmonia praestabilita*, Phil., de voorafbepaalde overeenkomst of overeenstemming; naar Leibnitz: de van God oorspronkelijk uitgaande samenstemming van alle dingen en van hare veranderingen tot één doel, waaruit ook de gemeenschap van ziel en ligchaam verklaard wordt; **harmonie der sphaeren**, z. ond. **sphaer**; **harmoniemuziek**, f. muziek v. enkel blaasinstrumenten; **harmonicello**, m. it. (spr. *tsjello*), een door Bischoff te Dellau uitgevonden snarenspeeltuig; **harmonichorde**, n. gr., een door F. Kaufmann in 1808 uitgevonden snarenspeeltuig; **harmoniek**, f. de welluidendheidsleer; **harmonica**, f. een door Franklin uitgevonden (misschien slechts verbeterd) speeltuig, dat uit eene rol op een voetstuk bestaat, waaraan glazen halve bollen van geregeld afdalende grootte bevestigd en zoodanig ineen geschoven zijn, dat de rand van elken bol uitsteekt; de intonatie wordt door de vingertoppen op die randen, terwijl de bol door een pedaal omdraait, te weeg gebracht; **mondharmonica**, een bekend speeltuig, dat met den mond wordt bespeeld; **harmonicon**, n. een door Meijer uitgevonden speeltuig; **harmoniéren**, **harmoniseren** ($s = z$), overeenstemmen, eendragtig, vriendschappelijk leven, in goede verstandhouding staan; **harmonisch**, overeenstemmend, welkklkend, eendragtig; **harmonische proportie**, Math., eene evenredigheid 1) tusschen 4 grootheden a , b , c en d , waarbij het verschil der beide eerste tot dat der beide laatste staat, als de eerste grootheid tot de vierde, d. i. $a - b : c - d = a : d$; 2) tusschen 3 grootheden a , b en c , als $a - b : b - c = a : c$; b heet in dat geval de **harmonisch middenevenredige**; **harmonische progréssie**, eene reeks van grootheden, van welke elke drie op elkander volgende eene harmonische evenredigheid maken; in de meetkunde heet eene lijn **harmonisch gedeeld**, wanneer zij in drie deelen zoo gedeeld is, dat de gansche lijn tot een der uiterste deelen staat, als het andere uiterste deel tot het middelste; **harmonismus**, n. het streven naar overeenstemming in de spelling en schrijfwijze; **harmonist**, m. Muz. en Pict. een meester der harmonie, die de harmonie in toon- en schilderkunst gevoelt en uitdrukt; **harmonométer**, m. een welluidendheidsmeter, een werktuig om de harmonische verhoudingen te meten.

Harmoniëten, pl., eene secte v. dweepers, die zonder echt en eigendom leven, in 1803 door een' Wurtemberger, Rapp genaamd, te Harmony, een vlek van N. Amerika, gesticht.

Harmóst, m. gr. (*harmostēs*) een spartaansch bevelvoerder, inz. te Athenen; **harmosýnen**, pl., overheidspersonen te Sparta, belast met het toezigt over de vrouwen.

Harmotömus, m. gr. (v. *harmós*, voeg, gewricht?), kruiskristal, een zamengestelde kristalachtige steen uit de mijn v. Andreasberg in den Hartz, kruissteen.

Harnas, n. (mid. lat. *harnascha*, fr. *harnois*; door sommigen afgeleid van het celt. *haiarn*, ijzer, door anderen v. h. mid. lat. *garniso*, eene wapenrusting, it. *guarnaccia*, een lang kleed; volgens Bilderdijk is het eig. weernes v. weren), metalen borsten rugbekleding, de strijdrok, wapenrok, het pantsier, pantser.

Haro, n. fr., angstgeschrei, hulpgeroep; **haro roepen**, de hulp der geregtsdiensnaars door dien kreet inroepen, om iemand te vatten.

Harp (it. en lat. *harpa*), een der oudste snaarinstrumenten, waarvan inz. 3 soorten zijn: de thans min gebruikelijke *spitsharp* of *italiaansche harp*, de *dauidsharp* en de *pedaalharp*; ook eene koperen zeef tot graanzuivering.

Harpagmotherium, n. gr., naam, aan een viervoetig dier der voorwereld gegeven.

Harpax of **Harpägon**, m. gr. (v. *harpax*, roofgierig, schrapend), een gierigaard, vrek, hebzuchtig mensch; **harpagönen**, pl., eene soort van enterhaken der Ouden.

Harpeggio, n. it. (spr. *harpedzjio*; v. *harpa*, z. a.), Muz., eene harpachtige toonbreking, z. *arpeggio*; **harpeggieren**, hoopsgewijs spelen; **harpinet**, eene kleine harp v. bijzonder maaksel; **harpiet**, m. nw lat., versteende schelpdieren van harpvormige gedaante; **harpist**, m. een harpspeler; **harpiste**, f. eene harpspeelster.

Harpijen, pl. gr. (*harpjiai*; vgl. *harpax* en *harpoen*), Myth., roofzuchtige vrouwelijke wezens van afschuwelijk voorkomen, het beeld van de onverzadelijkste, gemeenste roof- en hebzucht.

Harpocrätes, n. gr. Myth., de god der stilzwijgendheid, afgebeeld als een jongeling, die den vinger op den mond heelt.

Harpoen, m. (fr. *harpon*, eng. *harpoon*, mid. lat. *harpo*, verwant met het gr. *harpázzein*, wegrukken; vgl. *harpax*), eene werpspies met wechaken, tot de walvischvangst omtrent 6 palm lang; **harpoenier**, m. de harpoenwerper.

Harpuis, n. (v. *hars* en *pik*, dus eig. brandpik), gekookt en afgeschuimd hars, doorgaans met eenig zwavel vermengd,

waarmede men inz. de masten en stengen, ook wel den ganschen scheepsromp boven water, bestrijkt.

Harsela, f. een egypt. gewigt voor zijde, iets meer dan 2 pond.

Harsen, pl., eig. brandbare stoffen; bij de scheikundigen: vaste, op zich-zelf niet zonder ontleding vluchtige, in de warmte smeltbare, in water onoplosbare, in alcohol of æther oplosbare plantenstoffen, die geen stikstof, maar alle koolstof, waterstof en zuurstof bevatten. Zij vloeijen of van zelf of door gemaakte openingen uit de stammen en wortels van vele gewassen, en zijn zoo voor de geneeskunde als voor de nijverheid van veel gewigt.

Haruspex, m. lat., pl. **haruspices**, offerbeschouwers, offerwaazegggers, oud. rom. priesters, die uit de ingewanden van geslachte offerdieren voorspellingen deden.

Harvani, een eerekleed of de ambtsdragt van den turkschen kadi.

Hasan of **chasan**, m. joodsch, de voorzanger in de synagoge.

Hasard, z. **hazard**.

Hascen-beba, m. het hoofd der turksche der wischen.

Hasna, **hasne**, f. arab. (*chizâneh*, *chasine*, schat, v. *chazana*, in een pakhuis bewaren), de privaatschat, bijzondere eigen kas des sultans, de keizerlijke schatkamer te Constantinopel; **hasnadar-baschi**, m. de opperschatmeester; **hasna kiravajasi**, m. de onderschatmeester; **hasna quatib**, m. de boekhouder der schatkamer.

Hassock, m. eng., eene biezenmat; een knielkussen in de kerken.

hasta, z. *sub hasta* ond. **subhastéren**.

Hátagan, z. **jatagan**.

Hâte, f. fr. (v. h. duitsch *hast*, *hast*), spoed, haast, gezwindheid; *en hâte* (spr. *ang haat*), in der haast, ijlings; *à la hâte*, met haast of overijling.

Hatelétten, pl. fr. (v. *hate*, *haste*, spies = lat. *hasta*), aan speetjes gebraden spijzen; de speetjes zelf; **hatereaux**, pl. (spr. *haat'róo*), gebradene leverschijfjes.

Hatrasch, m. eene turksche oproeping aan de grensvolken in Croatië en Bosnië om ten bepaalden tijde te verschijnen, of voor eene aanzienlijke som beboet te worden.

Hatscherif of **hati-scherif**, ook **chatscherif**, m. turk. (v. h. arab. *hatt*, schrift, en *scharif*, eenvoudig, edel enz.), heilig of edel geschrift, eene soort van kabinetsorde des turk. keizers, die oogenblikkelijk en zonder tegenspraak moet volbragt worden.

Hatschier, l. **hartschier**, m. (bedorven v. h. it. *arciere*, fr. *archer*, boogschutter, v. h. lat. *arcus*, boog), keizerlijke lijftrawanten te paard aan het Weener hof.

Haugiänan, pl., eene door **Haug** gestichte secte in Noorwegen; **haugianismus**, n. hare leer.

Hausse, f. fr. (spr. *hooss'*; v. *haut*, hoog, *hausser*, verhoogen), Mil., het onderlegsel, een werktuig bij het rijgen van het geschut; het houtje of sloofje in den strijkstok van eene viool; het rijzen van de waarde der effecten; *à la hausse spéculéren*, handelsplannen op het rijzen der papieren maken; **haussecol**, m. de ringkraag; **haussier**, m. (spr. *hoosjé*), een geldhandelaar, die op het rijzen der schuldbrieven rekt en daarnaar plannen maakt; het tegengest. van **baissier**.

haustus, m. lat. Med., eene tencg, het in eens in te nemen drankje.

hautain, fr. (spr. *hoténg*), trotsch, hoogmoedig.

Haut-Barsac, m. fr. (spr. *hoo*—), eene soort van witten franschen wijn.

Hautbois, m. fr. (spr. *hoboá*; v. *haut*, hoog, en *bois*, hout), gew. de **hobó**, f. een helder- en scherpklinkend houten blaasinstrument, de hoogfluit; **hautbois d'amour**, m. (spr. —*damóer*), eene bijzondere soort van hobo met eene toegedekte, van eene opening voorziene klep; **hautboist**, m. een hoboblazer; een leermeester op dat instrument; in 't algemeen veldmuzikant.

Hautelisse, f. fr., z. **basselisse**.

hautement, fr. (spr. *hoot'máng*; adverb. v. *haut*, hoog), hoog en luid, hard op, koen, rondweg, b. v. iets zeggen of verklaren; uit de hoogte, fier; **hautesse**, f. (spr. *hotéss'*), hoogheid, een titel om den turkschen keizer aan te spreken; **hauteur**, f. (spr. *hoteur*), de hoogte, waardigheid, fierheid; ook aanmatiging, overmoed, hoogmoed.

haute-volée, f. fr. (spr. *hootwolé'*; van *volée*, d. i. eig. vogelvlugt, vogelzwerm; voorts: stand, rang), het voornaamste adellijk gezelschap, hofgezelschap, een uitgelezen kring van adel.

Hautgout, m. fr. (spr. *hoghóe*), de hoogge smaak, fijne adellijke smaak, sterk gekruide, piquante spijs.

Hautrelief, z. **relief**.

Hauwitzer, **houwitzer**, m. (hoogd. *haubitse*, fr. *obus*, *obusier*, it. *obizzi*, waarsch. van duitschen oorsprong; men wil van *haube*, huid, muts, wegens de gedaante), een soort van grof geschut, mortier om kleine bommen te werpen; de bomzelve.

Haverij, z. **avarie**.

Havresac, m. fr. (spr. *havr'sak*, uit het duitsch *haverzak*, *habersack* ontstaan), Mil., de ransel, knapzak, reiszak, reishundel, bij de duitschers **turnister**.

Hazodar-baschi, m. de opzigter der **hazoda** of hoogste klasse der itsch oglans of kamerpages van den sultan.

Hazard, hasard, n. fr. (spr. *hazár*, it. *azzardo*; vgl. het it. *zara*, de worp bij het dobbelen, het waagstuk, en het sp. *azar*, onverwacht ongeluk, slechte kaart; mischien v. arab. oorsprong), het geval, toeval; geluk, buitenkans; gevaar; waagstuk; *par hazard*, bij toeval, toevalliger wijs; *à tout hazard* (spr. *atoe*—), in elk geval, het ga zoo 't wil, op goed geluk af; **hasardspel, hazardspel**, het kansspel, geluks-
spel; **hasardéren, hazardéren**, wagen, er op aan laten komen, in gevaar stellen, op het spel zetten; **gchazardeerd**, ge-
waagd, gevaarlijk, vermetel.

Hazazel, m. hebr., de zondenbok, dien de hoogepriester met de zonden des volks belastte en dan in de woestijn jaagde.

hear (spr. *hier*) of *hear him!* eng., hoort hem! het geroep in het parlement tot opwekking der aandacht op het gesprokene en in 't algemeen als teeken van goedkeuring.

Heautognosie, f. gr. (v. *heautón*, zichzelf), de zelfkennis; **heautonomie**, f. de eigene of zelfwetgeving, het tegengest. v. het *eronomie*; **heautontimorumēnos**, m. de zelfpijniger, zelfkweller of -plager.

Hebdomadarius, m. nw lat. (v. h. gr. *hebdōmas*, zevental, week), iemand, die de week heeft, d. i. verplicht is de dienstzaken der week te verrigten; **hebdomadair**, wekelijks, dat eenmaal 's weeks verschijnt, b. v. een nieuwsblad.

Hebe, f. gr. (*hēbē*, jeugd), Myth., eene dochter van Juno, de godin der jeugd en jeugdige schoonheid, de schenkster der goden eer *Ganymedes* dien post kreeg; Anat., de schaamstreek; ook het tijdstip, wanneer de eerste haren op den venusheuvel verschijnen.

Hebertismus, n. het stelsel, de leer der aanhangers van Hebert, een partijhoofd der fransche revolutie; **hebertist**, m. een volgeling van Hebert.

hebetéren, lat. (*hebetāre*, v. *hebes*, stomp), stomp maken, verstompen, dom maken; **hebetūdo**, lat. of **hebetūde**, fr. f. de stomphheid, domheid, stompzinnigheid.

Hebraicus, m. lat., een hebræer, kenner of leeraar der hebreuwsche taal; **hebræer** of **justus judex**, eene deensche zilvermunt v. 2 mark, gereduceerd op 28 skilling of 68½ ct. innerl. waarde; **hebraïciteit**, f. nw lat., de kennis der hebr. taal; hare bijzondere geaardheid; **hebraïsmus**, m. een hebr. taaleigen; **hebraïseren**, zulk een hebr. taaleigen gebruiken; hebreuwsch studeren.

Hecate, f. gr. Myth., de godin der maan (*Artemis* of *Diana* (z. a.) als toovergodes).

Hecatombe, f. gr. (v. *hekatón*, honderd), eenoffer v. 100 of althans vele dieren, inz. runderen, die de Ouden bij groote plegtig-

heden ter eere van de goden slagkten; in 't algemeen een groot, opentlijk offer; **hecatomphonie**, f. het dooden van 100 vijanden; het daarvoor gebragte offer; **hecatompolis**, met honderd steden (het eiland Creta); **hecatompýlos**, met honderd poorten (Theben in Egypte); **hecatonchires**, pl., z. v. a. **centimanen**; **hecatontáde**, een honderdtal, honderd stuks; **hecatontárch**, m. een hoofdman, bevelvoerder over honderd man; **hecatostýlon**, n. eene zaal, galerij met 100 zuilen.

Hectare, zie *are*; **hectogramme**, zie *gramme*; **hectolitre**, z. *litre*; **hectometre**, z. *mètre*; **hectostère**, z. *stère*.

Hectiek, f. gr., v. *hektikós*, d. i. eig. eene eigenschap of een' blijvenden toestand hebbende), de tering, uitteering; **hecticopyra**, f. eene uitteeringskoorts; **hecticus**, m. een teringachtig persoon, teringlijder; **hectisch**, teringachtig, uitteerend, ook uitgeteerd.

Hector, m. gr. naam, eig. de vasthouder, bezitter; heerscher, een beroemd trojaansch held (zoon v. *Priamus* en *Hecuba*), wiens gemalin *Andromache* een voorbeeld van vrouwelijke deugd was.

Hedonismus, n. gr. (v. *hedonē*, genoege, lust), de wijsgeerige leer, die het genoegen en zingenot voor het hoogste goed verklaart; **hedonici** of **hedonisten**, pl., aanhangers van die leer.

Hedra, f. gr., zetel; basis; van daar ook het lichaamsdeel, waarop men zit, achterste; ontlasting; **hedrisch**, tot de ontlasting behoorende; **hedricōsa**, pl., middelen tegen kwalen van het achterdeel.

Hedschra of l. **hedschrah**, naar vroegere fr. schrijfwijze **hegira**, f. arab. (eig. weggang, uittogt; vgl. **Hagar**), de vlugt van Muhamed uit Mekka naar Medina, den 15 julij 622 na Chr., van welken dag de Turken hunne tijdrekening beginnen; de aanvang der muhamedaansche of turksche jaartelling.

Hedwig, oudd. (*Haduwic*), vrouwenn., de krijgshaftige, zegeprelende.

Hedychrōum, n. gr. (v. *hēdys*, zoet, aangenaam), een geneesmiddel voor — en ook van eene aangename kleur; **hedypathie**, f. liefelijke mijmering, welbehagen; **hedysarum**, n. gr. Bot., zoete klaver, een plantengeslacht van velerlei soorten; **hedýsma**, n. gr. Med., een verzoetings- of verzachtingsmiddel, elke zelfstandigheid, waardoor men artsijen een' aangenaamer reuk of smaak geeft.

Heeckerens en Bronkhorsten, naam van twee staatspartijen der 14de eeuw in Gelderland (zoo geheeten naar 2 aanzienlijke geslachten), van welke de eerste, uit den lagen adel bestaande, de zijde van Eduard, zoon van hertog Reinoud II, en de andere, waartoe de oude rijksadel

behoorde, de zijde van zijnen broeder Reinoud was toegedaan.

Heemraad (v. *heem* [z. *heimwee*] en *raad*, verzorger), een ned. aanzienlijke post, waaraan het toezigt over waterkeeringen, dijken, slooten enz. is opgedragen.

Hegemonie, f. gr. (*hēgemonia*, v. *hegēsthai*, voorop gaan, aanvoeren), de heirvoering, opperheerschappij; de oppermagt, inz. van een' magtiger' staat over zwakkere bondstaten; **hegemónisch**, heerschend; **hegumēnos**, m. gr., de opperste van een grieksch klooster.

Hegira, z. **hedschra**.

Heidenen, pl., welker alle niet-joden en niet-christenen, dus ook de Turken; thans allen, die noch jodendom, noch christendom, noch islamismus belijden, en welker getal men nog op 500 millioen schat; in engeren zin verstaat men door **Heidenen** of l. **Heidens**: de tzingaris, een zwerwend, uit Hindostan afkomstig ras, dat sedert de 15de eeuw ook in Europa bij horden rondtrekt. en geenerlei godsdienst belijdt of beschaving kent; korvenvlechten, paardentemmen, bedelen, waarzeggen en dgl. zijn de bezigheden dezer als het ware buiten het volkenregt gesloten menschen, wier aantal door Rienzi in Europa op 1 millioen, in de andere werelddeelen op 4 millioen wordt geschat. In Frankrijk, waar zij in 1427 uit Bohemen kwamen, dragen zij den naam van bohemers en egyptenaars; in Engeland heet men hen gipsies, in Schotland cairds, in Spanje gitanos, in Rusland frengani, in Italië zingari, in Zweden spakarnig, in Denemarken en Noorwegen tatars, in Duitschland zigeuners, in Hongarije eingarys en pharaohnepak.

Heiduk, l. **haiduk**, m. (hongaarsch *haidu*), eig. een ligtgewapend voetsoldaat in Hongarije; een lange, forsche knecht in hongaarsche dragt.

Heimdall, m. noord. Myth., een magtige God, die als wachter des hemels de burg Bifrost (z. a.) bewaakt.

Heimiskringla, f. oudnoord., de aarde.

Heimsen, **heitschef**, n. plaatselijke korenmaten in Duitschland en Sleeswijk, ongeveer 1 schepel; **heitscheffel**, eene landmaat in Sleeswijk, gemidd. 200 vierk. roeden groot.

Heimwee, n. (v. *heim*, *heem*, oorspr. omtuining, dan ouderlijk huis, geboorteplaats, vaderland; ook dorp, vlek), eene zwaarmoedigheid, droefgeestigheid, die ook de lichamelijke gezondheid aantast en uit het onbevredigd verlangen naar huis en familie wordt geboren; de ziekte is inz. eigen aan bergbewoners en in 't algemeen aan hen, die aan het eenvoudig natuurleven gewoon zijn.

Hel, **Hela**, **Hella**, f. eene oudnoord. en

oudd. godin, de dochter v. Loke en de reuzin Angerbaude, half zwart en half menschenkleurig, die diep in den schoot der aarde woont en de zielen der menschen, welke door ziekte of ouderdom zijn gestorven, in ontvangst neemt (later is het begrip der hel als verblijfplaats der dooden overgegaan).

Helakim, hebr., eene joodsche tijdmaat bij astr. waarnemingen, = 3½ seconden.

Helcologie, fr. gr. (v. *hēlkos*, zweer), Med., de leer der zweren; **helcōma**, n. eene zweer, inz. van het hoornvlies; **helcōsis**, f. de ettering, verzwering.

Helctica, pl. gr. (v. *hēlkein*, trekken), trekmiddelen; **helctisch**, trekkend; **helcysmométer**, m. een aantrekkingsmeter.

Helcydrion, **elcydrion**, n. gr. (v. *hēlkos*, zweer), Med., de oppervlakkige verettering van het hoornvlies; **helcýsma**, n. verettering.

Helcýster, m. gr. (v. *hēlkein*, *hēlkyein*, trekken), een ijzeren haak, waarmede de levenlooze vrucht uit de haarmoeder gehaald wordt.

Helēna, gr. vrouwenn.; de veroveraaster; v. a. ook de lichtende, lichtrijke; Myth., de dochter van Jupiter uit Leda, gemalin van Menelaüs, koning v. Sparta, de schoonste vrouw v. haren tijd, wier schaking door Paris de oorzaak werd van den trojaanschen oorlog; eene schoone, ontrouwe vrouw; **helena-vuur**, z. v. a. **St. Elmus vuur** (z. a.); **heleniet**, m. de zonnesteen.

Heliaden, **heliarisch**, **helianthus** enz., z. ond. **helios**.

Helicieten, **helicoïde** enz., z. ond. **helix**.

Helicon, m. gr. (nu Zagara of Zagori), de muzenberg, muzenzetel, een beroemde berg in Bœotië met de bronnen Aganippē en Hippocrēne, de woonplaats v. Apollo en de 9 zanggodinnen of muzen, die van daar ook **heliconiden**, **heliconiáden** heeten; **op den top, aan den voet des helicons staan**, een goed, een slecht dichter zijn.

Helios, gr., of **Sol**, lat. m. de zon; de zonnegod, vgl. **Apollo** en **Phœbus**, **heliaca**, f. (*hēliaia*), een voornaam geregtshof in het oude Athenen, dat in staats misdaden uitspraak deed en in de open lucht zijne zittingen hield; **heliáden**, pl. Myth., de dochters van **Helios**, v. a. zeven zonen van dien god, die zich met de scheepvaart bezig hielden en het eerst den dag in uren verdeelden; Astr., een gedeelte van het sterrebeeld de Stier, in de gedaante eener V; **heliánthus**, n. de zonnebloem; **heliánthēnum**, n. de goudroos, h. zonnekruid, eene pronkbloem; **heliárisch**, de zon betreffende, zonnig; **heliásis**, f., z. v. a. **heliōsis**; **heliásten**, pl. gr., medeleden der heliæa (zie ho-

ven); **heliocárpus**, m. eene mexicaansche plant van het lindengeslacht, de zonnevrucht; **heliocéntrisch**, zonnemiddelpuntig, gelijkmiddelpuntig met de zon, wat uit het middelpunt der zon zoude gezien worden; de heliocentrische breedte en lengte eener planeet is de plaats, die zij onder de vaste sterren zoude innemen, in geval men haar uit het middelpunt der zon konde zien; **heliocomeet**, n. eene lichtzuil na zonnenondergang, die naar een komeet gelijk, zonnekomeet; **Heliodōrus**, mansn.: zonnegave, zonnegeschenk; **heliognóstēn**, pl., zoonaanbidders; **heliographiē**, f. de zonnebeschrijving; ook z. v. a. **phototypie** (z. a.); **heliographisch**, door inwerking v. h. zonnelicht geteekend of voortgebracht; **heliolatriē**, f. de aanbidding der zon, zonnediens; **heliolith**, m. een zonnesteen, eene getakte polypversteening met ronde sterren; **heliométer**, m. de zonnemeter, een toestel aan een' verrekijker om den schijnbaren diameter der zon en maan te bepalen, uitgevonden door Savary te Londen en gelijktijdig door Bouguer in 1743; **helioscoop**, een zonneglas, zonnekijker, waarachter men het beeld der zon op een vlak aan eene donkere plaats of ook op een matgeslepen glas opvangt, uitgevonden door den jesuit Schreiner te Rome in 1611; **heliōsis**, f. het verblijf in den zonneshijn, de zonnesteek: eene oude geneeskundige behandeling; **heliostāta**, f. een lichtdrager, lichtwerper, een werktuig, waardoor de zonnestrallen op eene bepaalde plaats geworpen worden; **heliothermométer**, m. een zonnewarmtemeter; **heliōtisch** of **helisch** duidt den aard van op- en ondergang der sterren aan: eene ster gaat **heliōtisch op**, wanneer zij uit de zonnestrallen zoodanig te voorschijn treedt, dat zij zichtbaar wordt; zij gaat **heliōtisch onder**, wanneer zij in de zonnestrallen verdwijnt; **helische opgang**, de eerste dag, waarop eene ster, na een' tijdlang door den gelijktijdigen opgang met de zon onzichtbaar geweest te zijn, weder vóór zonnenuitgang zichtbaar wordt; **heliotropium**, n. of **heliotroop**, f. Bot., de zonnebloem, een gewas met welriekende, naar het zonnelicht gekeerde bloemen; een jaspis van blaauwachtig groene kleur met roode stippen; ook een door Gause uitgevonden werktuig, bestaande uit twee op elkander staande spiegels en een verrekijker, die deze verbindt, waardoor het zonnelicht naar een ver verwijderd punt wordt overgedragen; **helisphaerische lijn**, de lijn, die zich op de globes spiraalvormig om den pool draait en dien steeds nader komt zonder hem ooit te bereiken.

Helix, f. gr., de schroeflijn, slakkelijp, slingerstreep, spiraal om eene zuil of rol;

het windas; Anat., de buitenste zoom van het oor; **helicieten**, pl., versteende aard- en tuinslakken, penningsteenen; **heliōtisch**, slak- of schroefvormig; **heliocōide**, f. de schroeflijn; **helicometriē**, f. dat gedeelte der hoogere meetkunst, dat over de schroeflijnen of spiralen handelt; **helicosophiē**, f. de kunst om schroeflijnen te trekken.

Hellanodīcæ, pl. gr. (*hellanodikai*), de eerste 9 regters in de olympische spelen; in Lacedemonië de beslissers der oneenigheden onder de legers der bondgenooten.

Hellas, f. of gew. n., gr., Oud-Griekenland; in engeren zin Midden-Griekenland, thans Livadië; van daar **Hellenēn**, pl. (gr. *Hellenes*), Grieken, Oudgrieken; **hellenica**, pl., zaken, boeken enz., die de Grieken betreffen; **hellenismus**, m., z. v. a. **gracismus**; **hellenist**, m. een kenner der oudgrieksche taal; ook een gr. jood, of een griek, die tot het christendom is overgegaan; **hellenistisch**, hebreuwsch-grieksch, naar den griekschen tongval der joden, die onder Grieken geboren waren, in welk dialect de 70 vertalers het O. T. overgezet, en de apostelen de boeken van het N. T. geschreven hebben.

Hellebaard, m. vroeger **helmbarde**, (v. helm, steel, en barde, bijl), de strijdbijl, eene der oudste stootwapens der middeleeuwen, zijnde eene spies met eene barde of bijl, waarmede zoowel gehouden als gestoken kon worden, doorgaans echter meer tot pronk, dan tot werkelijk gebruik tegen den vijand bestemd; **hellebardier**, m. de strijdbijlvoerder.

Hellebōrus, m. gr., de nieswortel, het nieskruid, oudtijds tegen waanzinnigheid enz., als geneesmiddel gebruikt; **helleboreus**, behoefte aan nieskruid hebbende, niet wel bij zinnen; **helleborismus**, n. Med., het zuiveren of afvoeren door nieswortel, de nieswortelkuur.

Hellenen, **hellenismus**, **hellenist** enz., z. ond. **Hellas**.

Heller, eig. **häller**, m. eene duitche kopermunt ter waarde van $\frac{1}{2}$ pfennig of $\frac{1}{16}$ thaler, = $\frac{3}{16}$ cent ruim. De naam komt van de stad Hall in Zwaben.

Hellespōnt, m. gr., de zeeëngte of straat der Dardanellen tusschen Europa en Azië, eig. de zee van Helle, die, naar luid der oudgr. sage, om den haat v. hare stiefmoeder Ino te ontgaan, met haren broeder Phrixos op eenen ram met eene gouden vacht de vlugt nam en in deze zee verdronk.

Helmīne, f. vrouwenn.: de beschermster; v. a. de schitterende.

Helminthagōga, pl. gr. (v. *helmins*, worm), Med., wormverdrijvende middelen, wormmiddelen; **helminthes**, pl., ingewandswormen; **helminthiāsis**, f. gr., de wormziekte; **helminthica**, **helminthische**

middelen, z. v. a. **helminthagoga**; **helminthochórton**, n. wormmos; **helmintholoog**, m. een wormkenner; **helminthologie**, f. de wormenleer; wormenbeschrijving; **helminthológisch**, die betreffende, wormkundig; **helmintholith**, m. een wormsteen, versteende worm; **helminthopýra**, f. de wormkoorts; **helminthotypolith**, m. een steen met eenen wormafdruk.

Helōdes, f. gr. (v. *helós*, mocras), Med., de moeraskoorts, zweetkoorts; **helopýra**, f. de moeraskoorts.

Heloise, f. vrouwenn.: de overwinnares.

Helos, m. gr. (*hēlos*), de nagel of spijker; Med., een uitwas; **helos oculi**, eene uitzakking van den regenboog; **helos pedis**, een likdoorn, eksteroog.

Helōsis, f. gr. (van *helēin*, *helyein*, draaijen), Med., de omwaartskeering inz. v. h. ooglid; **helōtis**, f. de poolsche vlecht.

Helōten, pl. gr. (**Helōtai**), spartaan-sche slaven, oorspr. de inwoners van de stad Helos, die wegens opstand tegen Sparta tot slavernij veroordeeld waren; zij behoorden niet, als andere slaven, aan een' bijzonderen heer, maar aan den ganschen staat; van daar **helōtisch**, slaafsche; **helotismus**, n. de zucht tot onderdrukking, het slavenmaken.

Helotica, pl. gr. Med., trekmiddelen.

Helvetië, n. lat. *Helvetia*, f. Zwitserland; **Helvetiërs**, pl. (*Helvetii*), Zwitsers; **helvetisch**, zwitsersche.

Helvin, m. eene aan den granaat verwante steensoort (door Werner wegens de zonnegele kleur naar het gr. *helios*, zon, benoemd).

Hemeralopie, f. gr. (v. *hēmera*, f. de dag), Med., de nachtblindheid, de eigenschap van alleen bij helder licht, niet of weinig bij schemering of half licht te kunnen zien; **hemerobaptisten**, pl., d. i. eig. dagwasschers, eene joodsche secte, wier aanhangers dagelijks eene vrome wassing verrigten; **hemerobisch**, slechts éenen dag levend; **hemerodrōmen**, pl., dagloopers, brievenboden bij de oude Grieken; **hemerologium**, n. een dagwijzer, kalender.

Hemerōsis of **hemerōse**, f. gr. (v. *hēmeros*, tam), de tammaking, veredeling, (cultuur); betooming der hartstogten, zelfbeheersching.

hēmi, gr. (= lat. *semi*), in zamenst. gebruikelijk: half; **hemianthrop**, m. een halfmensch; **hemianthropie**, f. de toestand van een' halfmensch, halve ontmensching, een hooge graad van waanzin, waarin de mensch bijna slechts dier is; **hemicephalus**, m. eene misgeboorte met een half hoofd; **hemicylus**, m. een halve cirkel; halfeirkelvormig gewelf; **hemicrania**, f. of **hemicranium**, n. halfzijdig hoofdwee, een gewoon verschijnsel in de vrijsterzichte; **hemiellipticus**, m.

de half-langwerpig ronde holte in den buitensten oorgang; **hemielliptisch**, half-langwerpig rond; **hemiobōlon**, n. een halve obolus (z. a.), eene oudgr. munt, = $\frac{1}{4}$ drachme; **hemiolion**, n. een ligt gr. vaartuig, inz. een roofschip; **hemiolie**, f. de verhouding van 1 tot 1 $\frac{1}{2}$; **hemionisch** (v. *hemiōnos*, d. i. halfezel, muilezel), muilezclachtig, traag, vadzig; **hemiope** of **hemiopeie**, f. de halfzigtigheid, wanneer een zieke de voorwerpen slechts half ziet; **hemiplegie** en **hemiplexie**, f. de eenzijdige beroerte, verlamming aan éene zijde of enkel der ledematen; **hemiptera** of **hemipteren**, pl., halfvleugeligen, insecten met halve schildren; **hemisphaer**, f. een halve bol of kloot, de helft des hemel- of aardbols; ook een der beide halfronden van de hersenen; **hemisphaerisch**, halfklootsch; **hemistichium**, of fr. **hemistische**, de helft van een' (heroischen of alexandrijnschen) versregel; **hemitonium**, n. de halve toon; **hemitri-glyph**, m. Arch., eene halve driesnede; **hemitritæus**, m. Med., de half-anderdaagsche koorts; **hemitropisch**, halfgekeerd, ter helft verschoven, inz. in de kristalkunde.

Henáden, pl. gr. (v. *hen*, één), z. v. a. **monaden** (z. a.).

Hendecagoon, n. gr. (v. *hēndeka*, elf), een elfhoek; **hendecasyllabus**, m. een elflettergrepig vers; z. **phalæcisch vers**.

Hendiädys, f. gr. (eig. *hen-dia-dyōin*, d. i. een door twee), Log., uitdrukking van eene zaak door twee woorden, waarvan het eene in plaats van den genitivus of ook van een adjectivum staat.

Hendrik, mansn. (hoogd. Heinrich), v. *hain*. bosch: de boschrijke; v. a. uit *heimrich* (oudd. *heimarich*) ontstaan, dus: rijk aan heim, heem, d. i. gebied, erfgoed; **hendriksnobel**, eng. goudmunt, onder Hendrik VIII geslagen.

Henna of **alhenna**, arab. (ook **alcanna**), een roodverwende wortel, die in het Oosten door de vrouwen tot blanketsel wordt gebruikt.

Henōsis, f. gr. (v. *henōin*, vereenigen, van *hen*, één), de vereeniging; **henotiek**, f. de vereenigings- of verzoeningskunst; **henoticon**, n. een verzoeningsverzoek of geschrift; **henōtisch**, tot eenheid voerend, inz. in geloofsaken.

Henri, m. fr. (spr. *hángri*), Hendrik; **Henri quatre** (spr. —*kattr*), Hendrik de vierde van Frankrijk; ook een kort knoeltje of haarbosje aan de onderlip; **henri d'or**, fr. goudmunt, onder Hendrik II geslagen, ter waarde van 50 sols; **henriade**, f. (spr. *hangriáad*), Voltaire's bekend heldendicht op Hendrik IV; **Henriette**, vrouwenn. van den mansn. **Henri**, **Hendrika**.

Heortologie, f. gr. (v. *heortē*, feest), de leer van de feestdagen; **heortologium**, n. feestkalender.

Hepatalgie, f. gr. (v. *hēpar*, gen. *hepātos*, de lever), Med., leverpijn, leverkolijk; **hepažalgisch**, aan leverkolijk lijdend; **hepatapostēma**, n. een ettergezwel in de lever; **hepatemphraxis**, f. leververstopping; **hepaticus**, m. een leverlijder; **hepatica**, f. leverkruid; **hepatica**, pl. of **hepatische middelen**, middelen tegen leverziekten; **hepatiseren**, in eene leverachtige massa veranderen; **hepatisatie**, f. verandering (der longbestanddeelen) in eene naar lever gelijkende massa; **hepatisch gas** of **hepatische lucht**, zwavelverlucht, zwavellicht, zwavelwaterstofgas, eene naar vuile eijeren riekende, tot de inademing geheel ongeschikte, ontbrandbare luchtsoort; **hepatiet**, m. een leversteen; **hepatitis**, f. de leverontsteking; **hepatocèle**, f. leverbreuk; **hepatocystisch**, lever en galblaas betreffende; **hepatographie**, f. de leverbeschrijving; **hepatolithiasis**, f. het ontstaan van galsteenen in de lever; **hepatologie**, f. de leer van de lever, leverkunde; **hepatóncus**, m. een levergezwel; **hepatophthoē**, f. de levertering; **hepatoscopie**, f. de leverbeschouwing; **hepatotomie**, f. de leverontleding.

Hephaistos, m. gr. (*Hēphaistos*), Myth., de god des vuurs, bij de Romeinen **Vulcanus** (z. a.).

Hepthemimēris, f. gr. (v. *hepta*, zeven, *hemi*, half, en *mēros*, deel), Poet., van zeven helften of van vierdehalf voet; inz. de caesuur, die in den hexameter na vierdehalf voet of in den vierden voet valt.

Heptachórd, m. gr. (v. *hepta*, zeven), Muz., de zevensnarige lier der Ouden; de toonladder of het muzikaal stelsel van 7 toonen, ook z. v. a. **septime**; **heptaēmēron**, n. het zevendaagsch werk, de zevendaagsche scheppingstijd; **heptaēdron**, n. een zevenvlak; **heptagoon**, m. een zevenhoek; **heptagonaal getallen**, zevenhoekige getallen (1, 7, 18, 34, 55, 81 enz.); **heptaméter**, m. een zevenvoetig vers; **heptandria**, zevenhelmigen, planten met 7 vrije meeldraden in eene tweeslachtige bloem; de 7de klasse in het stelsel v. L.; **heptanémisch**, met 7 voelsprietten; **heptangulair**, zevenhoekig; **heptaphyllisch**, zevenbladrig; **heptarchen**, pl., zevenheerschers; **heptarchie**, f. de regering van 7 mannen; **heptarrénisch**, met 7 meeldraden; **heptateuchos**, m. de zeven eerste boeken v. h. O. T.; **heptatómisch**, in 7 deelen gedeeld.

Hēra of **Hēre**, f. gr. Myth., de godenkoningin, bij de Romeinen **Juno** (z. a.).

Heraclēs, z. **Hercules**; **Heracliden**, pl. gr., afstammelingen van Hercules.

Heraclitus, **heraclieten**, z. **Democritus**; **heraclitisch**, donker, treurig.

Heraldiek, f. (d. i. eig. de kunst des **herauts** (z. a.), als wapenkundig opzigtter bij tournooijen enz.), de wapenkunde, wapenleer; **heraldicus**, m. een wapenkundige, kenner en leeraar der wapenkunde; **heraldisch**, wapenkundig, tot de wapenkunst behoorende.

Heraut, m. (celt. *herod*, mid. lat. *heraldus*, fr. *herault*; v. h. oud. *haren*, roepen), een plegtig verkondiger of uitroeper; krijgs- of wapenbode, krijgsgesant.

herba, f. lat., gras, kruid; **herbaal**, nw lat., kruiden betreffende; **herbáisch**, grasachtig, grasgroen; **herbarium**, n. een kruiden- of plantenboek, eene verzameling van gedroogde planten: **herbarium vivum**, n. een levend of natuurlijk kruidenboek; **herbivórisch**, kruidenetend; **herbariseren**, **herboriseren** en **herbatim gaan**, barb. lat., kruiden zoeken en verzamelen (botaniseren), **herborisatie**, f. het planten- of kruidenlezen, kruidenzamen; **herbarist** of **herborist**, m. een kruid- of plantenkenners, kruidenzoeker, kruidenhandelaar.

Hercotectoniek, f. gr. (v. *hērkos*, perk, omtuining), de kunst v. bevestigen en versterken.

herculānische oudheden, oudheden, die sedert de eerste helft der vorige eeuw tot op onzen tijd zijn opgedolven uit de stad **Herculaneum**, die in het jaar 79 na Chr. door eene uitbarsting van den Vesuvius onder de lava werd begraven.

Hercules, lat. of **Heraclēs**, gr. m. Myth., de zoon van Jupiter en Alemēne, de grootste en beroemdste onder alle gr. heroēn of vergode helden; hij maakte zich bovenal vermaard door het volbrengen van 12 uiterst moeilijke daden, gew. de **werken van Hercules** geheeten; de **zuilen** of **pilaren van Hercules**, de straat van Gibraltar, aan welker beide zijden Hercules twee zuilen (de bergen Calpe en Abyla) als grensstenen en gedenktekens zijner togten naar het westen plaatste; **Herculeskever**, de grootste, 13 ned. dm. lange kever, in Z. Amerika; **herculisch**, tot Hercules behoorende; heldhaftig, groote kracht en moed vereischende, uiterst moeilijk; **hercules morbus** of **heracles morbus**, de vallende ziekte (wegens hare uiterst moeilijke geneezing dus geheeten).

Hercynia, f. de Hartz, het Hartzgebergte; **Hercynio-karpatisch gebergte**, de bergen tusschen den Donau, Rijn en Dnieper.

heres of **haeres**, m. lat., de erfgenaam; **heres ab intestato**, **legitimus**, z. erfgenaam zonder testament, natuurlijke, naaste erfgenaam volgens wettelijke opvolging; **h. ex asse of universālis**, eenige

erfgenaam; *h. necessarius*, noodzakelijk of lijferfgenaam; *h. praecipiens*, een bevoorrecht, vooruitkrijgend erfgenaam; *h. substitutus*, een plaatsvervangend erfgenaam; *h. testamentarius* of *institutus*, een erfgenaam door testament; *hereditaria*, m. die om eene erfmaking aanzoek doet, een leegaat aftroggelt; **hereditair**, erfelijk; **heredititeit** (*hereditas*), f. de erfenis, het erfregt; *hereditas fideicommissaria*, het aanvertrouwde erfgoed; *h. futura*, de toekomstige erfenis; *h. jacens*, de liggende, onaanvaarde erfenis; *h. pactitia*, bedongen erfmaking.

Heresie, z. **haeresis**.

Herisson, m. fr. (spr. *heriesong*), de egel; de spaansche of vriesche ruiter, een met spitse tanden of stekels voorziene slagboom voor poorten en bruggen; het kroonrad in uurwerken; *à la herisson*, met steil opstaande haren.

Hermæon, z. ond. **Hermes**.

Herman, oud. (*Heriman*), mansn.: de krijgsman, dappere.

Hermandad, f. sp. (v. *hermano* = lat. *germanus*, broeder), broederschap; *santa hermandad*, eig. de heilige broederschap; eene rijdende policiewacht tot veiligheid der openbare wegen.

Hermaphroditus, m. gr. Myth., de zoon van Hermes en Aphrodite; toen hij zich eens baadde en de bronnymphe Salmacis, die hem had beloofd, hem vergeefs omvatte en om wederliefde smeekte, werden beider lichamen op hare bededanzig verbonden, dat er een dubbelwezen, half man, half vrouw, uit ontstond; v. daar beteekent **hermaphrodit**, iemand, die de beide geslachten schijnt te hebben (doch eig. slechts eene uiterlijke misvorming der teeldeelen heeft); ook Bot., eene bloem, voorzien van meeldraadje en stamper; **hermaphroditisch**, tweeslachtig; **hermaphroditismus**, n. de toestand van een' hermaphrodit, de vorming daarvan.

Hermelijn, n. (oud. *harmin*, fr. *hermine*; mid. lat. *hermelina*, ook *pellis arminia*, naar het landschap Armenië in Azië, door welke men weleer dit pelswerk kreeg), de noordsche witte wezel (*mustela erminea*); ook het pelswerk daarvan.

Hermelinde, f. vrouwenn.: de door zachtmoedigheid verhevene.

Hermen, z. ond. **Hermes**.

Hermeneutiek, f. gr. (v. *hermeneuein*, uitleggen, verklaren), de uitlegkunde, de kunst van verklaring, inz. der bijbelsche schriften; **hermeneutisch**, uitleggend, verklarend, naar uitlegkundige beginselen.

Hermes of **Hermeias**, m. gr., eig. de ondersteuner, gr. naam v. **Mercurius** (z. a.); **Hermæon**, n. (gr. *hermaion*), een vond, eene gevondene zaak, die men vroeger als

een geschenk van Hermes beschouwde; **hermen**, pl., standbeelden van Mercurius; vierhoekige, naar beneden smaller toelooopende beeldzuilen zonder voeten en armen, die de Grieken aan de deuren der tempels en huizen, aan kruiswegen enz. plagten te plaatsen; **Hermes Trismegistus**, gr. naam van een myth. wezen, een egyptisch wijsgeer, die voor den vader der alchymie (hermetische wijsbegeerte) wordt gehouden; van daar **hermetiek**, z. v. a. **alchymie**; men schrijft hem ook de heilige schriften der Egyptenaars toe, die daarom **hermetische schriften** heeten; **hermeticus**, m. een goudmaker; **hermetisch**, z. v. a. **chemisch**; **hermetisch gesloten** of **gesigilleerd** wordt van een vat, b. v. eene barometerbuis gezegd, wanneer het met zijne eigene stof door middel v. h. vuur gesloten is, dus: luchtdigt gesloten, weltoegemaakt; **hermetische keten**, de rij van wijze mannen, in welke de wijsheid van Hermes Trismegistus voorondersteld werd door overlevering voortgeplant te zijn; **hermoglypt**, m. iemand, die hermen maakt; in 't alg. een beeldhouwer, beeldsnijder; **hermoglyphiek**, f. de beeldhouwkunst; **hermoglyphisch**, beeldhouwkunstig.

Hermesiënen, pl., de aanhangers van Dr. Hermes in het groothertogdom Nederrijn, ter zake van de gemengde huwelijken.

Hermia of **Herminia**, vrouwenn. (v. Herman?), de krachtige.

Hermitage, m. fr. (spr. *ermitaazj*), z. v. a. **eremitage**; een sijne, krachtige fr. roode en witte wijn, die langs de Rhône wast.

Hermode, noord. Myth., een zoon van Odin, de hode der goden.

Hermoglyph enz., z. ond. **Hermes**.

Hernhutters, pl., z. v. a. **boheemsche** of **moravische broeders** (z. a.); de christelijke broedergemeente draagt dezen naam naar het dorp Herrnhut in de Saksische Opperlausitz, van waar zij oorspronkelijk is.

Hernia; f. lat. Med., eene breuk, darmbreuk, het uittreden v. een ingewand uit zijne holte; *hernia carnosa*, eene vleeschbreuk; *hernia cerebri*, uitzakking der hersens door eene schedelwond; *h. cruralis* of *femorālis*, dijbreuk; *h. diaphragmatica*, eene breuk door h. middelrif; *h. dorsālis*, breuk door de ruggespijeren; *h. inguinālis*, liesbreuk; *h. intestinālis*, darmbreuk; *h. ischiadica*, breuk door de insnede van het stuitbeen; *h. omentālis*, netbreuk; *h. scrotālis*, balzakbreuk; *h. umbilicālis*, navelbreuk; *h. utēri*, doorzakking der baarmoeder, moederbreuk; *h. vaginalis*, breuk in de moederscheede; *h. varicōsa*, eene krampaderbreuk; *h. ventrālis*, buikbreuk; *h. ven-*

triciili, maagbreuk; *h. vesicae*, breuk der pisblaas; *hernieus* (lat. *herniösus*), gebroken, met eene breuk behebt; **herniotoom**, m. een breuksnijder; ook het werktuig tot het breuksnijden; **herniotomie**, f. de breuksnijkunst, het breuksnijden, de leer daarvan; ook de breuksnede.

Hero, eene priesteres v. Venus, de minnars v. Leander, die, om haar te bezoeken, elken nacht over den Hellespont zwom, waarbij hem eene fakkel op den toren aan den oever tot wegwijzer diende. Toen hij op een' dier togten bezweken en zijn lijk aan den voet des torens geworpen was, stortte Hero zich wanhopig in den vloed en stierf, terwijl zij den beminde omklemd hield.

Heroën, **heroïde** enz., z. ond. **heros**.

Heronsbol en **heronsfontein**, zekere fonteinen in 't klein, die door de drukking van zaamgeperste lucht werken, het eerst door Heron v. Alexandrië uitgevonden en beschreven.

Heros, m. gr., pl. **heroën**, halfgoden, vergode helden der Oudheid, b. v. Hercules, Castor en Pollux, Theseus enz.; oneig. mannen, die door dapperheid, moed enz., ook door uitstekende geestvermogens of bekwaamheden, uitblinken; **heroïsch**, heldhaftig, moedig, hooghartig, verheven, grootsch; de **heroïsche tijden**, de heldentijd of eeuw inz. der oude Grieken tijdens den trojaanschen oorlog en vroeger; **heroïsche middelen**, gewaagde middelen, met gevaar verbondene of zeer krachtig werkende artsenijen; gem. paardendrank; **heroïsche poëzij**, het heldendicht, z. v. a. **epische poëzij**, z. epos; **heroïsch vers**, de versmaat v. h. heldendicht, de dactylische hexameter; **heroïsmus**, m. de heldenmoed, heldengeest, heldhaftigheid; **heroïdes** of **heroïden**, pl., heldenbrieven, gedichten in den vorm v. een' brief, waarin helden of heldinnen der Oudheid hunne gewaarwordingen mededeelen, b. v. de heroïden van Ovidius; **heroïne**, f. eene heldin, halfgodin, heldhaftige vrouw; **heroën**, n. een tempel ter eere v. halfgoden; **herotheïsmus**, n. de vergoding der helden.

Herosträtus, m. een eierzuchtig dweeper, die zijnen naam door het verbranden v. d. beroemden tempel v. Diana te Ephëse zocht te vereeuwigen; van daar worden zijne dwaze navolgers **herosträten** genoemd.

Herpes, f. gr. (*hërpes*, v. *hërpein*, kruipen, sluipen, zich allengs verspreiden), Med., de vlecht, haarworm, ringworm, **herpëtisch**, zich uitbreidend, om zich vretend; **herpëtisch**, vlechtachtig, haarwormachtig; **herpetographie**, f. de beschrijving der vlechten; **herpetologie**, f. de natuurbeschrijving der kruipende dieren of in 't algemeen der kraakbeendieren; **herpetoloog**, m. wie zich daarmee bezig

houdt; **herpographie**, f. de kruipende, lage schrijfwijze.

Herse, f. fr. Med., de valdeur, valpoort, stormegge.

Hersilia, f. lat., vrouwenn.: de krijgsgodin.

Hertha, f. (goth. *airtha*, oud. *erda*, aarde), oud. Myth., de aarde, als scheppende en onderhoudende godin.

hesiteren, z. **hæsitéren**.

Hespërus, m. gr. (*hësperos*), de avond; het westen; de avondster, de planet Venus; **Hesperie**, n. (*Hesperia*, f.), het avonddland: Italië, ook Spanje; **hesperiden**, pl. gr. Myth., goddelijke nymphen, dochters v. d. nacht, die aan 's aardbols westelijken rand eenen tuin met gouden appelen bewoonden, bewaakt door een' vreeslijken draak, dien Hercules doodde om de appelen aan Erytheus te brengen.

Hestia, f. gr. (*hestia*, d. i. de haard), Myth., z. v. a. de rom. **Vesta** (z. a.).

Hesychásten of **hesychiásten**, pl. gr. (v. *hësychos*, rustig), eig. rustenden, stilzittenden, eene dwcepende seete onder de monniken op den berg Athos in de 14de eeuw.

Hetæra, f. gr. (*hetaira*, d. i. eig. vriedin, v. *hetäros*, makker, vriend), eene vrouwde, geliefde; boeleerster, hoer; **hetærie**, f. d. i. deelgenootschap, eene staatk. verbindtenis der nieuwe Grieken; **hetæristen**, pl., verbondenen, medeleden der gr. vereeniging tegen de Turken.

heterocarpisch, gr. (v. *hetëros*, a, on, de of het andere, anders gestelde), Bot., met ongelijke vruchten of zaden; **heteroclitia**, pl. Gram., onregelmatig verbogen woorden; **heteracritisch**, onregelmatig verbogen, v. d. regel afwijkend; vreemd, wonderlijk; **heterocranie**, f. de scheele hoofdpijn; **heterodox**, vreemd- of dwaalleerig, v. het heerschend leerbegrip in de godsdienst afwijkende, onregtzinnig, andersgeloovend, vrijdenkend; het tegengest. v. *orthodox*; **heterodoxie**, f. de onregtzinnigheid, de dwaalleer, afwijking v. de kerkleer; **heterodroom**, m. een drukhefboom (waarbij het steunpunt tusschen de magt en den last is, b. v. eene schaar); **heterodynamisch**, vreemdkrachtig; **heterogeen**, ongelijksoortig, vreemdaardig, niet bij elkander passend; het tegengest. v. *homogeen*; **heterogeniteit**, f. de vreemd- of ongelijksoortigheid, afwijkende gesteldheid of geaardheid; **heterograaph**, m. die van de aangenomen spelling of schrijfwijze afwijkt, nieuwigheden in de spelling voorstaat; **heterographisch**, ongewoon of vreemd geschreven; **heterolalie**, f. het onjuist spreken, verspreken; **heteromórfisch**, anders of verschillend v. gedaante; **heteronomie**, f. vreemde wetgeving, het tegengest. v. *heautonomie*; **heterophyllisch**, ongelijkbladerig; **heteroptiek**, f. valsche schijn, misleiding,

dwaling; **heterorrhythmisch**, ongelijk afgemeten, van onregelmatigen gang, b. v. heterorrhythmische pols, een gedurig afwisselende polsslag; **heterorrhythmus**, m. een nog jong schijnend bejaard mensch; of een oud schijnend jong mensch; **heteroscii**, pl. Geogr., éenschaduwigen, bewoners der gematigde luchtstreken, die hunne middagschaduw altijd slechts naar eene zijde, het noorden of het zuiden, werpen; **heterotómisch**, Bot., ongelijk gekerfd; **heterousiānen**, pl., aētiānen, aanhangers v. Aētius, die Chr. als van verschillend wezen met den Vader beschouwde; **heterozetēse**, f. eene strikvraag; **heterýlisch**, eene vreemde zelfstandigheid bevattende.

Hetman of **ataman**, m. (v. h. oudd. *het*, hoofd), de aanvoerder, veldheer eener kozakkenhorde; **hetman wielki**, groothetman, de opperveldheer v. h. gansche poolische leger sedert 1581; **hetman polny**, veldhetman, zijn plaatsvervanger (de 2 laatste posten zijn sedert 1792 opgeheven).

hettematisch, gr., gering in zijne soort.

Heu, n. fr. Mar., hulk, die 300 tonnen laadt, gaffelmast; trekschuit.

heureka, gr. (v. *heuriskein*, vinden), ik heb 't gevonden! **heuristiek**, f. de uitvindingskunst; **heuristisch**, vindingrijk; **heuristische methode**, f. de ontwikkelende leerwijs, die den leerling de waarheden of leerstellingen zelf leert vinden.

heureusement, fr. (spr. *eureuz'máng*), gelukkigerwijs, bij geluk.

Hexachórde, f. gr. (v. *hex*, zes), Muz., z. v. a. *sexte*; ook een zessnarig speeltuig; **hexaēdron**, n. het zesvlak of de teerling, cubus; **hexaēmēron**, n. een zesdaagsch werk; de zesdaagsche schepping; **hexagoon**, m. een zeshoek; **hexagonaalgetallen**, zeshoekige getallen (1, 6, 15, 28, 45, 66 enz.); **hexagrām**, n. eene zeslijnige figuur; **hexagynia**, pl., zesstijligen, planten met 6 stampertjes; **hexamēter**, m. een zesvoetig vers, inz. het dactylisch vers v. de epische dichtsoort (het schema daarvan is — — / — — / — // — — / — — — / — —); **hexandria**, pl., zessheligen, planten, wier bloemen zes meeldraden hebben; **hexandrisch**, met 6 meeldraden voorzien; **hexangulair**, gr.-lat., zeshoekig; **hexapetalisch**, met 6 bloembladeren; **hexaphýlisch**, zesbladerig; **hexápala**, f. de bijbel in 6 talen; **hexaptēra**, pl., zesvleugeligen, zesvleugelige insecten; **hexaptōton**, n. een woord, dat al de 6 naamvallen heeft; **hexárch**, m. een zesman, een v. zes gemeenschappelijk heerschenden; **hexastichon**, n. een zesregelgedicht; **hexastýlon**, n. eene zaal, een portaal van 6 zuilen.

Hexis, f. gr. (v. *échein*, hebben, zich verhouden), Med., de blijvende gesteldheid, de gewone bevinding v. h. ligchaam.

Hiātus, m. lat., eig. het gapen, opsperren v. d. mond; Gram., de wanklank, door het opeenstapen v. twee klinkletters voortgebracht; in 't algemeen eene gaping, een gebrek aan samenhang, sprong.

Hibernia, f. de lat. naam voor Ierland; **hibernicismus**, m. een iersche spraakeigen.

Hibiscus, m. lat. (gr. *hibiskos*), Bot., witte heemst, een pronkgewas.

Hibrída of **hybrída**, m. en f. lat. (v. h. gr. *hybris*, overmoed), of **hybridisch** **scheppsel**, een wezen, dat v. twee verschillende soorten afstamt, een bastaard, b. v. de muilezel; bij de Rom. ook iemand, die uit een' inboorling en eene vreemde of uit een' vrije en eene slaavin was gesproten; *vox hybrida* of **hybridisch woord**, een mengelwoord, een woord uit twee talen zamen gesteld, b. v. bigamie, lat.-gr., luchtballon, ned. fr. enz.

hic haeret aqua, lat., hier stuit het water, d. i. hier ontstaat de zwarigheid, hier ligt de knoop.

Hicksites, pl., naam der kwakers in Philadelphia, die zich in 1840 van hunne geloofsgenooten hebben afgezonderd.

Hidalgo, z. *fidalgo*.

Hide, n. eng. (spr. *haid*), eene eng. landmaat, eene hoeve, = 36 morgen; **hidage** (spr. *haididzj*), het ploeggeld, hoefgeld.

hideux, fr. (spr. *hideu*), afschuwelijk, zeer leelijk, afzigtig.

Hidrōa, **hidrōta**, pl. gr. (v. *hidrōs*, zweet), Med., zweet- of hittepuistjes; **hidrocritica**, pl., kenteekenen, v. h. zweeten afgeleid; **hidronūsos**, f. zweetziekte; **hidroplanie**, f. de ontlasting v. h. zweet door onregelmatige wegen; **hidropoētica**, pl., zweetdrijvende middelen; **hidropýra**, f. zweetkoorts; **hidrōsis**, f. het zweeten; **hidroticon** of **hidroticum**, n. een zweetmiddel; **hidrotisch**, zweetdrijvend.

Hierárch, m. gr. (v. *hierós*, heilig), een aanhanger der priesterheerschappij; de aartspriester, het geestelijk opperhoofd in de gr. kerk; **hierarchie**, f. de priesterheerschappij, het kerkbewind; ook de rangorde der elkander ondergeschikte geestelijke magten, kerkelijke regeringsvorm, kerkregeling; **hierárisch**, tot de priesterheerschappij behoorende; **hierátisch schrift** der oude Egyptenaars, priesterlijk letterschrift, in tegenst. met het **demotische** (z. a.); **hiërocrat**, n. een priester vorst, kerkvoogd; **hiërocratie**, f. de priesterheerschappij, kerkelijke regeringsvorm; **hierodūlen**, pl., bij de Grieken de mannel. en vrouwel. slaven of bedienden, aan de dienst eener godheid gewijd, tempeldienaars en -dienaren; ook kerkbeambten v. lager' rang in de gr. kerk; **hiëroglyphen**, pl., beeldschrift, de heilige, zinnbeeldige letters der oude Egyptenaren, waaronder vele afbeeldingen van menschen, vogels, planten en gereedschap-

pen voorkomen; ook herinneringsteekens; **hiëroglýphisch**, zinnebeeldig, in geheim-schrift vervat, geheimvol, raadselachtig en verborgen, donker; een geheim herinnerend; *hiëroglýphicae notae*, pl., de strepen of lijnen, door de spierwerking op de binnen-oppervlakte der handen voortgebracht, en waaruit het bijgeloof de toekomstige gebentnissen wil voorspellen; **hiëroglýphiek**, f. de zinnebeeldkunde, geheim-schrijfkunst, beeldspraak; **hiërográmma**, n. een heilig schrift, het geheime priester-schrift; **hiërogrammátisch**, het gewijde priesterschrift betreffende, daartoe behoorende; **hiërogrammáten**, pl., de egyptische priesters, belast met het vervaardigen der hiëroglýphen; **hiërograaph**, m. een beschrijver v. heilige dingen; **hiërographie**, f. het heilig geheimschrift; ook beschrijving en verklaring v. heilige gebruiken, geschriften en dgl.; **hiërologie**, f. de beschrijving v. geestelijke dingen; ook geestelijke verrigting, b. v. de prediking, inzegening enz.; **hiëromantie**, f. voorspelling uit de offers; **Hiëronýmus**, mansn.: die een' heiligen naam heeft, de heilige; **hiëronymieten**, pl., kluisenaars van de leefwijze des h. Hiëronymus, in Spanje en Italië; **hiërophánt**, m. in 't algemeen een uitlegger of leeraar der godsdienst-gebruiken bij de Grieken en Egyptenaren; inz. de opperpriester v. Ceres en bestuurder der eleusinische mysteriën; **hiërophyllacium**, n., z. v. a. *sacristie* (z. a.); **hiëropýr**, n. Med., de gordelroos; **hiërosco-pie**, f. beschouwing der offerdieren en verklaring daarvan; heilige waarzeggerij; **hiërotheek**, f. eene bewaarplaats voor heiligdommen in de r. k. kerk, z. *monstrantie*; **hierothétén**, pl., regelaars of invoerders v. heilige gebruiken.

Highwaymen, pl. eng (spr. *háíweemen*), eig. hoog- of straatwegmannen, d. i. struikroovers te paard in Engeland.

Hilaríën, pl. lat. (*hilaria*, v. *hilaris*, e, gr. *hilarós*, vrolijk), vreugdefeesten, jubelfeesten; **Hilaríus**, m. en **Hilaría**, f. mans- en vrouwenn.: de blijde, vrolijke; **hilariteit**, f. de vrolijkheid, opgeruimdheid; **hilarodie**, f. gr., een vreugdezaang; **hilarotragoëdie**, f. gr., een blij- en trearspel, een gemengd stuk.

Hildebrandismus, n. de Hildebrandsheerschappij, of het gansche pauselijke stelsel der priesterheerschappij sedert Gregorius VII, die vroeger Hildebrand heette.

Hildegard en **Hildemond**, f. oudd. vrouwenn. (v. *hilta*, d. i. strijd, gevecht): de strijdbeschermster.

Himantōma, n. en **himantōsis**, f. gr. Med., de verlenging v. h. lelletje in de keel.

Himation, n. gr., het witte gewaad der grieksche vrouwen.

Hin, n. hebr. inhoudsmaat. = 12 log. *hinc illae lacrymae*, lat. sprw., eig. van

daar die tranen! daar zit de knoop, daar wringt de schoen!

hinc inde, lat., van hier en van daar, inz. Jur., van de eene en van de andere zijde of partij.

Hindoes of **Gentoos**, Indiërs, de oorspr. bewoners v. O. Indië.

Hiob, m. hebr. mansn., z. *Job*.

Hippagréten, pl. gr. (*hippagrétai*, v. *hippos*, paard), bij de Lacedaëmoniërs: aanvoerders der 300, als lijfwacht v. den koning, uitgekozen hoplieden; **hipparch**, m. bevelhebber der ruitery; **hipparchie**, f. diens ambt; ook eene ruiterafdeeling; **hippelaph**, m. een paardhert; **hippiáden**, pl., standbeelden v. vrouwen te paard; **hippiárch**, m. een paardentemmer, stalmeester; **hippiáter**, m. een paardenarts; **hippiatriek**, f. de paardenartsenijkunde; **hippobósk**, m. eene paardevlieg; **hippocámp**, m. een fabelachtig zeepaard; *hippocámpi pes*, de zeepaardvoet of ammonshoorn; Anat., een gedeelte der hersenen, dat met den voet eens zeediers overeenkomst heeft; **hippocōmus**, m. een paardenoppasser; **hippocrēne**, f. de muzenbron, dichterenbron, eene beroemde bron op den berg Helicon in Beotië, welker water, dat de dichtelijke geestvervoering schonk, door den hoefslag v. Pegāsus, het gevleugeld muzenpaard, was ontstaan; **hippodrōmos**, m. het paardrennen; de renbaan; **hippogrýph**, m. een fabelachtig gevleugeld paard; **hippolith**, m. de paardensteen; **hippoloog**, m. een paardenkenner; **hippologie**, f. de paardenkunde of -leer; **Hippolytus**, m. gr. Myth., zoon v. Theseus, het voorwerp v. de liefdedrift zijner schoonmoeder Phædra, en offer van zijne deugd; **hippomachie**, f. gevecht te paard; **hippomantie**, f. paardenzucht, overdrevene liefhebberij voor paarden; **hippomantie**, f. het waarzeggen uit het paardengelinnik; **hippomólg**, m. een paardenmelker; drinker v. paardemelk; **hippopathologie**, f. de leer der paardezichten; **hippopera**, f. een paardenvalies, ruiter-mantelzak; **hippophag**, m. een paardevleescheter; **hippopode**, m. een paardevoeter; **hippopotāmos**, m. het rivierpaard, nijlpaard in de stroomen van Afrika; **hippotomie**, f. de paardenontleding; **hippotherapie**, f. de paardenverpleging, paardenteelt.

Hippocras, l. *hypocras* (z. a.).

Hippocrati, pl., artsen, die den beoemden gr. arts Hippocrates tot voorbeeld nemen en inz. de ervaring als grondslag v. hun weten erkennen; **hippocrátisch** gezigt, lat. *facies Hippocratæa*, f. het eigenaardig veranderd gelaat v. een' stervende.

Hippocrēne, **hippolith**, **hippoloog**, enz. — **hippomólg** enz., z. ond. *hipparch*.

Hipponacteïsch vers, naar zijnen uitvinder den gr. hekeldichter Hippónax, z. v. a. *choliambus* (z. a.).

Hippopathologie enz. — **hippotherapie**, z. ond. **hipparch**.

Hippuriet, m. gr. N. H., versteend cylindervormig schelpdier; paardestaartsteen; **hippuricum-zuur**, Chem., een bijzonder zuur, in de pis der grasetende dieren ontdekt.

Hippus, m. gr. (*hippos*), Med., het trillen van den regenboog van het oog.

hircipédisch, nw lat. v. h. lat. *hircus*, bok), met bokkevoeten; **hircismus**, m. de boksreuk; **hircisch**, bokachtig, stinkend als een bok; **hircositeit**, f. de bokachtigheid, boksreuk; **hirculatie**, f. de overgeilheid van den wijnstok, wanneer hij slechts zijne ranken voedt.

Hirsutia, f. lat. (van *hirsutus*, ruig, borstelig), ruigheid, borsteligheid; **hirticaudisch**, nw lat., ruigstaartig; **hirticóflisch**, ruighalzig; **hirticórnisch**, met ruige voelsprietten; **hirtiflórisch**, met ruige bloemen; **hirtimánisch**, ruighandig; **hirtipédisch**, ruigvoetig.

Hirudinacén, pl. nw lat. (v. h. lat. *hirundo*, zwaluw), N. H., de zwaluwsoorten.

Hiskia, hebr. mansn., eig. Chiskijah, des Heeren sterkte.

Hispania, n. lat., z. v. a. Spanje; **hispanismus**, m. een spaansch taaleigen.

Histiodromie, f. gr. (v. *hístion*, weefsel, zeil), de scheepvaartkunst, zeilkunst, de kunst om de zeilen te draaijen.

histoire, enz., z. ond. **historie**.

Histologie, f. gr. (v. *histós*, weefge-
teuwt, weefsel), de leer der weefsels v. h. dierlijk en menschelijk ligchaam; **histographie**, f. beschrijving dier weefsels in den ontwikkelden staat; **histogenie**, f. de regelmatige ontwikkeling daarvan in de verschillende levensperken; **histonomie**, f. de leer van de oorzaken en wetten dier ontwikkeling; **histotomie**, f. de ontleding van het organisch weefsel.

Histórie, f. lat. (*historia*, gr. *historia*; fr. *histoire*), de geschiedenis, geschiedkunde; gebeurtenis; **historieschilder**, die onderwerpen uit de geschiedenis schildert; **histoire scandaleuse**, f. (spr. *iestoár skangdaleuz'*); z. *chronique scand.*; **historiétte**, f. fr., eene kleine geschiedenis, een verhaaltje, vertelseltje, historietje; **historiek**, f. de geschiedkunst; **historicus**, m. geschiedkundige; **historiéren**, in de beeldende kunsten: in de voorstelling streng getrouw aan de geschiedenis blijven; **historiograaph**, m. geschied-, geschichtschrijver; **historiographie**, f. de geschiedbeschrijving; **historiomathie**, f. het aanleeren der geschiedenis; **histórisch**, volgens de geschiedenis, tot haar behoorende, geschiedkundig; **historisch tafereel** of **schilderij**, zulk een, waarvan het voorwerp een bepaald voorbeeld uit de geschiedenis of de overlevering is.

Histriónen, pl. lat. (*histriones*, v. h. sing. *histrìo*), bij de oude Romeinen: tooneelspelers; kluchtspelers; grappenmakers, narren; goochelaars.

Hivernage, f. fr. (spr. *iewernázj'*), de overwintering der schepen.

Hoazin, m. N. H., de gekroonde fazant in Amerika.

Hobbismus, n. het wijsgeerig stelsel van den Engelschman Thomas Hobbe in het begin der 17de eeuw; **hobbist**, **hobbesiaan**, m. een aanhanger van dat stelsel.

Hobblers, pl. eng. (eig. knoeijers, klad-
ders), kustruiters tegen den sluikhandel.

Hobo, z. **hautbois**.

hoc anno of *hujus anni*, lat., afgekort *h. a.*, in dit jaar, dezes jaars; *hoc est*, afgekort *h. e.*, dat is, dat beduidt, dat wil zeggen; *h. l.* afgek. voor *hoc loco*, aan deze plaats, en *hujus loci*, dezer plaats; *h. m.* afgek. voor *hoc mense*, in deze maand of *hujus mensis*, dezer maand; *hoc sensu*, afgek. *h. s.*, in dezen zin; *hoc tempore*, afgek. *h. t.*, in dezen tijd, tegenwoordig.

Hohepot, m. fr. (spr. *hoj'pó*), klein gehakt gestoofd vleesch met rapen, kastanjes enz., hutspot.

Hock, n. (fr. *hoc*, eng. *hoca*), een kaartspel, het hokspel.

Hocko of **curasso**, m. een groote, naar den kalkoenschen haan gelijkende vogel van Zuid-Amerika.

Hocus-pocus of **hokus pokus**, n. (misschien verbastering van de door goochelaars misbruikte woorden *hoc est corpus*, die in de r. k. kerk bij het inzeggen der hostie worden uitgesproken), goochelarij, goochelspel, oogmisleiding.

Hodegēsis of **hodegetiek**, f. gr. (v. *hodegēin*, den weg wijzen), de wegwijzing, aanleiding tot studeren en leven op de hoogeschoolen; **hodegeet**, m. een wegwijzer, leidsman; **hodegētisch**, aanleidend, inleidend tot voorlezingen.

hodie mihi, cras tibi! lat., heden mij, morgen u; van daag is het mijne beurt, morgen zal het de uwe zijn.

Hoditologie, f. gr. (v. *hoditēs*, reiziger), de reiskunde, leer van het reizen.

Hodométer, m. gr. (v. *hodós*, weg), eene wegmaat, een wegmeter, pasteller; **hodométrisch**, wegmeter, volgens den wegmeter.

Hodur, **Höder**, m. noord. Myth., een blinde, maar sterke God, die door een' worp met den mistel (z. **gui**), de onwilkeurige oorzaak werd v. Baldur's dood, en daarom zelf door den eenen nacht oud zijnden Wali werd omgebracht.

Hoed, n. eene vroegere nederl. inhoudsmaat: voor steenkolen = 11,7268 ned. mud, voor kalk = 9,712 mud; **hoeden** en **mutsen**, naam van twee Zweedsche hofpartijen in de 18de eeuw; **hoedjestin**,

indisch tin, dat als vierzijdige afgeknotte pyramiden, van onderen met een' uitstekenden rand, in den handel komt.

Hoekschen en kabeljauwschen, benaming v. twee partijenschappen in de Nederlanden, omstreeks 1350 ontstaan en eerst in 1492 geëindigd.

hoezee! een ned. vreugdekreet, waar-schijnlijk beteekenende hou zee!

Hoffmann's droppelen, een mengsel v. gelijke deelen alcohol en zwavelæther, dikwijls gebruikt om bezwijmde lieden weder bij te brengen (zoo geheeten naar den Duitschen arts en scheikundige F. Hoffmann).

Hogshead, n. eng. (spr. *hógshed*; d. i. eig. zwijnskop), eene wijn- en biermaat, okshoofd, = 63 gallons of ruim 286 ned. kan.

Hollander, m. een phantastisch schip, dat bij de kaap de Goede hoop den zee-lieden verschijnt; **hollandérea**, fr., op hollandsche wijs bereiden, inz. pennen; **hollandiséren** (*s=z*), hollandsche vormen en zeden geven.

Holm, m. hoogd. (ook eng., deensch en zweedsch), een klein eiland, een waard; een heuvel; eene schepswerf.

holográphisch, gr. (v. *hólos*, geheel), eig. geheel uitgeschreven; eigenhandig geschreven, **holográphum**, n. eene eigenhandig geschrevene oorkonde, b. v. een eigenhandige laatste wil; **holocaustum**, n. gr., een brandoffer, dat geheel verbrand werd; **holometer**, z. **pantometer**; **holosérisch**, gr. geheel van zijde.

Holothuriën, pl. gr. (sing. *holothurion*), eene soort van naar wormen gelijkende straaldieren, die in China en Japan als lekkernij gegeten worden, en gedroogd, onder den naam v. *tripang* of *trepang*, een aanzienlijk handelsartikel voor China en Japan uitmaken.

Holotonie, f. gr. Med., de kramp; **holotónisch**, krampachtig.

Homagium, n. mid. lat. (v. *homo*, man, d. i. vasal, leenman), of **hommage**, f. fr. (spr. *omáazy*), de huldiging, leenpligt; de eed der trouw; de eerbiedige onderdanigheid, eerbied.

L'Homme, n. fr. (spr. *longbr'*; oorspr. sp., v. *hombre*, mensch, man), het omber-spel, omberen, een kaartspel, dat doorgaans gespeeld wordt tusschen 3 personen (*L'hombre à trois*, spr. —*troá*), ook tusschen 2 (*L'hombre à deux*), of 4 (*L'hombre à quatre* of *quadrille*, spr. *kattr'* of *kadriely'*) en 5 personen (*L'hombre à cinq* of *cinquille*, spr. —*séng* of *sénkiely'*); ook de eig. speler, die tegen de andere speelt, heet *L'hombre*, de omber, ombrist.

Homērus, m. de oudste en beroemdste dichter der gr. oudheid (ook Mæonides, naar zijnen vader Mæon, gehee-

ten), de schrijver der *Ilias* en *Odyssea*; *interdum bonus dormitat Homerus*, somwijlen dut ook Homerus, d. i. heeft ook H. fouten, oneig. het beste paard struikelt wel eens, dwalen is menschelijk; **homeroécéto**, m. lat. (vgl. *cento*), een uit verzen van Homerus zamengelapt gedicht; **homeromástix**, m. gr., een scherp bedijler van Homerus; in 't alg. een vinnig en ontijdig beoordeelaar.

Homicidium, n. lat., de menschenmoord, moord, doodslag; *homicidium casuale*, een toevallige, onopzettelijke doodslag, manslag; *h. culpōsum*, de moord uit onachtzaamheid of verwaarloozing; *h. dolōsum*, de arglistige moord; *h. necessarium*, een noodzakelijke doodslag uit lijfzweer; *h. voluntarium*, een opzettelijke doodslag.

Homilië, f. gr. (*homilia*, eig. zamenkomst, onderhoud), eene kanselvoordragt, eene korte preek over bijbelplaatsen, bijbelverklarende preek; **homiliarium**, n. eene verzameling van homiliën of preken; **homiletiek**, f. de kanselredekunst, predik-kunde; **homileticus**, een leeraar der kerkelijke welsprekendheid; ook een kanselredenaar; **homilētisch** wat tot predik-kunde en den kansel betrekking heeft, b. v. homiletische stijl, kanselstijl; **homiletische deugden**, de deugden van den gezelligen omgang.

Hommage, z. **homagium**.

homo, lat., *homme*, fr. (spr. *omm'*), m. de mensch, man; *homo aliēni juris*, lat., wie onder andere, inz. vaderlijke magt, of als slaaf onder de magt van eenen heer staat; in tegenst. met: *h. sui juris*, een onafhankelijk, zelfstandig mensch; **homonemoscopus**, m. een door Guericke uitgevonden werktuig, om de verandering in den dampkring aan te toonen, een weêrmannetje; *h. omnium horarum*, een mensch van alle uren, d. i. die zich naar alles weet te schikken; *h. trium litterarum*, een mensch v. drie letters, d. i. iron. een dief (*fur*); *homuncio*, *homunculus*, m. een menschje, nietig, ellendig mensch, ventje; **homme d'affaires**, m. fr. (spr. *omm' dafèr*), een zaakvoerder, zaakwaarnemer; hofneester in een huis; **homme de cour** (spr. —*koer*), een hoveling; **homme de fortune**, een gelukskind, fortuinlijk mensch; **homme de lettres**, een geleerde, geletterde; **homme de main** (spr. —*méng*), een vastberaden, stout man; **homme d'épée**, een krijgsman; **homme de qualité** (spr. *ka—*), een man van stand; **homme de robe**, een regter, regtsgeleerde, getabberde; **homme d'esprit** (spr. *despri*), een man v. verstand, van geest; **homme d'état** (spr. —*detá*), een staatsman.

homocentrisch, gr. (v. *homós*, *ē*, *on*,

gelijk, eenerlei), z. v. a. **concentrisch** (z. a.) **homodroom**, m. een hefboom, waarbij magt en last aan ééne zijde v. h. steunpunt zijn, b. v. de vuurtang; **homogamie**, f. de gelijktijdige ontwikkeling der organen van beide geslachten; **homogeen**, gelijkaardig, verwant, van eenerlei natuur, in ieder deel van dezelfde gesteldheid of vermenging; het tegengest. van heterogeen; **homogeniteit**, f. de gelijkaardigheid; **homogram**, n. het gelijkschrift, eenerlei, gelijksortig letterschrift; **homologie**, f. overeenstemming, instemming; **homoloog** of **homológisch**, overeenstemmend, gelijkkluidend, gelijknamig; **homologeren**, geregte-lijk goedkeuren, bekrachtigen; **homologatie**, f. de geregtelijke bevestiging van cenig stuk; geregtelijke toestemming of volmagt tot voltrekking eener handeling; **homologumēnon**, n., pl. **homologumēna**, algemeen voor echt gehouden Schriften des N. T.; **homomállisch**, Bot., eenzijdig, naar eene zijde gekeerd; **homonym** of **homonymisch**, gelijknamig; gelijkkluidend (v. woorden); dubbelzinnig; **homonymie**, f. de gelijknamigheid, de gelijke klank van woorden van verschillende beteekenis; ook dubbelzinnigheid; **homophoon** of **homophônisch**, gelijkkluidend; eenstemmig; **homophonie**, f. de gelijke klank, overeenstemming; **homotónisch**, gelijkstemmig, samenstemmend; Med., zich gelijkblijvend, met dezelfde kracht of spanning voortdurend.

Homeon of **homōion**, m. gr. (*hómoios*, a, on, gelijkend), het gelijkende, gelijkvormige, de gelijkenis; **homœmerie**, f. de gelijksoortigheid der deelen; **homœopaath**, m. degene, die zich in gelijken toestand of dezelfde stemming bevindt, gelijkgezinde; aanhanger der homœopatische methode (z. ond.); **homœopáthisch**, gelijklijgend, in denzelfden toestand zich bevindende, gelijkgezind; **homœopathie**, f. Med., gelijklijgendheid of gelijksoortig lijden of verhouding, gelijke meening; ook z. v. a. de homœopatische geneeswijze (v. Dr. **Hahnemann**), bestaande in het aanwenden van zulke middelen tegen eene kwaal, die bij eenen gezonde juist die kwaal zouden te weeg brengen, b. v. purgeermiddelen tegen buikloop enz.; **homœophōra**, pl., Gram., overeenkomstig klinkende, of klankverwante woorden; **homœophonie**, f. de klankverwantschap; ook z. v. a. **homœophoniék**, f. eene verzameling van gelijk- en bijna gelijkkluidende woorden; **homœoprophéron**, n. het aanvangen met dezelfde letters van vele achterenvolgende woorden; **homœoptōton**, n. overeenstemming van naamvalsbuiging; **homœōsis**, f. de gelijkenis; het onderwijs door gelijkenissen; **homœoteleuta**, pl., rijmwoorden; **homœotónisch**, in

klank gelijkende; **homoiouīe**, f. het naar elkander gelijken der wezens; onderscheiden van **homoiouīe**, f. de gelijkheid der wezens; **homoiouīānen**, pl., in de kerkel. geschiedenis: aanhangers van de meening, dat Jezus niet van gelijk (*homoiouīos*), maar slechts van gelijkvormig wezen (*homoiouīos*) met God is geweest.

Homophagie, f. gr. (*hōmophagia*), het raauwvleesch eten; **homophaag**, m. een raauwvleescheter.

Homophonie, **homotonisch**, z. ond. **homocéntrisch**.

homuncio, **homunculus**, z. ond. *homo*; **homuncionisten**, pl., aanhangers v. Photin, die Jezus voor niet meer dan mensch hielden; **homuncionieten**, pl. eene secte, die geloofde, dat alleen het ligchaam van den mensch naar Gods beeld is geschapen.

Hondsdagen, dagen van 24 Julij tot 24 augustus, (bij de Grieken op ora); zoo geheeten naar de hondster of Sirius, die dan te gelijk met de zon opkomt (cosmische opgang).

honestissimus, lat., hoogst achtbare.

Hongroise, f. fr. (spr. *ongroáz'*), een hongarsche dans.

honnét, fr. (*honnête*, lat. *honestus*, a, um), eerlijk, regtschapen, eerbaar, welvoegelijk, bescheiden, geschikt, zedig; hoffelijk, beleefd; dienstvaardig, welwillend, goedig, billijk, zedelijk; **honnête homme**, m. (spr. *onnét omm'*), een eerlijk, regtschapen, braaf man; **honnêteté**; f. (spr. *on—*), de eerlijkheid, eerbaarheid, welvoegelijkheid, regtschapenheid; beleefdheid, hoffelijkheid; gediensstigheid.

Honneur, m. fr. (spr. *on—*, v. h. lat. *honor*), de eer; hoogachting; de **honneurs**, pl., de eerbewijzingen, b. v. de honneurs waarnemen, de behoorlijke eer bewijzen (b. v. aan zijne gasten), hen verwelkomen, onthalen, voordienen, onderhouden, begeleiden enz.; de eer der huizen ophouden; in 't kaartspel: de op elkander volgende hoogste troeven; *par honneur*, eershalve; **point d'honneur**, z. **point**.

hunny soit qui mal y pense, fr. (spr. *oní soá ki mallipángs'*; het oud fr. *hunny*, gehoond, beschuimt, v. *honnir*, honen, stamt v. h. duitseh hoon, hohn), gehoond, getrotseerd zij hij, die er wat kwaads van denkt! wie erg denkt, vaart erg in het hart (devies der door Eduard III van Engeland in 1350 gestichte orde v. d. blaauwen kouseband, nadat hij met die woorden den kouseband, die aan eene schoone danseres was ontvallen, had opgeraapt).

honor of **honos**, m. lat., eer, eerbetuiging; eerepost, aanzien enz.; *honos habet onus*, sprw., eer heeft last, een hooge staat brengt zijne bezwaren mede; *honōris causa*, eershalve; *in honōrem*, ter eere; *ho-*

nōres mutant mōres, sprw., waardigheden of eereposten veranderen de gebruiken, het gedrag; andere stand, andere zeden; *honor di littēra*, it. Merc., vereering v. d. wisselbrief, zijne aanneming tot betalen; van daar **honor-dagen**, z. v. a. **respijt-dagen** (z. a.); **acceptatio per honor**, aanneming der betaling (eens wissels) ter eere der trekkers, d. i. om zijn' eerlijken naam te redden; **honorarium**, lat., of **honoraire**, fr. n. het eereloon, de eeregift, vereering of vergoeding, schrijvers- of auteursloon, betaling der geneesheeren, leermeesters, schrijvers enz. voor hunne diensten; **honorarius**, lat., **honoraire**, fr. m. die slechts den titel van een ambt heeft zonder bezoldiging en zonder dienstpligten; **honorair-lid**, eere-lid, lid van eer; **honoréren**, lat. (*honorāre*), eeren, hoogschatten, in eere houden; ook betalen, het eereloon geven; Mar., eene klip, eene kaap vermijden; **eenen wissel honoréren**, hem inlossen, aannemen en daarop betalen; **honorābel**, eerwaardig, eervol, eerbaar, loffelijk; aanzienlijk, deftig, prachtig; **honorānt**, m. die eenen wissel voor rekening eens anderen aanneemt; **honoraat**, m. (lat. *honorātus*), eig. een geëerde, met een' eerepost bekleede; een opperst ordesgeestelijke; **honoratiōren**, pl. (*honoratiōres*, comp. v. *honorāti*, de geëerden), de voorname of aanzienlijke personen eener plaats, menschen uit de hoogere standen; **honorātie**, f. vereering; aanneming en inlossing eens wissels; **Honorius** en **Honorīa**, n. mans- en vrouwenn.: de eervolle, geëerde.

honteux, fr. (spr. *hongtéus*; v. *la honte*, de schaamte, schande, v. h. oudd. *hone*, *honida*, schande, hoon), beschaamd, schaamachtig, verlegen, bloode; schandelijk, onbetamelijk.

Hooka, f. eene oostindische tabakspijp met zeer lang roer.

Hopletiek; f. gr. (v. *hóplon*, gereedschap, wapen), de wapen- of wapeningsleer; **hopliet**, m. een geharnast, zwaar gewapend strijder te voet; **hoplochrīma**, n. wapenzalf, waarmede men naar een oud bijgeloof de wapens bestreekt, om de daarmee toegebrachte wonden te heelen; **hoplomāchus**, m. een geharnast strijder; **hoplomachīe**, f. de kamp in volle wapenrusting; **hopomochlīon**, n. ieder heerkunstig werktuig, dat op het gansche ligchaam kan aangewend worden; **hoplotheek**, f. wapenkamer.

Hocqueton, n. fr. (spr. *hokk'tóng*), de ambtsrok der policiedienaars; een geregtsdienaar.

hora, f. lat. (ook gr. *hōra*, dat echter ook oorsp. het jaargetijde beteekende), het uur; *hora ruit*, de tijd snelt heen; *horae*, pl., zing- en biduren, uurgezangen of uur-

gebeden in kloosters; van daar *horas* zingen; *horae canonicae*, voorgeschrevene biduren, uurgebeden; *h. regulares*, de tot afzingen bepaalde uren in kloosters enz.; **horen**, pl. gr. (*hōrai*, lat. *horae*), Myth., de tijdgodinnen, uurgeleidsters, drie godinnen der jaar- en daggetijden of der tijdwisselingen in 't algemeen, ook van orde en regelmaat, van het schoone en beminnenswaardige; zij zijn dochters van Zeus en Themis (z. a.).

Horda, ook **orta**, f. eene afdeeling turksch voetvolk, inz. bij de voormalige janitscharen.

Horde, f. tart. (mid. lat. *horda*), eene menigte nomadische tartaarsche familiën, een zwervend herdersleger; ook een vlechtwerk van teenen of rijshout.

* **Hordeöllum**, n. lat. (verklw. van *hordeum*, gerst), Med., de gerstenkorrel aan het oog.

Horebieten, pl., eene partij der hussieten, zoo geheeten naar hare vergaderplaats, eene berg in Bohemen, dien zij naar den arab. berg Horeb noemden.

Horen, pl., z. ond. *hora*.

Horismographīe, f. gr. (v. *hóros*, grens, *horidzein*, begrenzen), de grenskunde, grensbeschrijving; **horizont**, m. *horidzōn*, begrenzend), een begrensd omvang, gezigtskring, gezigtseinder, kim; de begrenzing, beperking. «Dat is of gaat **boven zijn' horizon**» — boven zijne bevatting, zijn begrip; **horizontaal**, waterpas; **horizontaal-projectie**, z. **projectie**; **horizontaal-balans**, de waterbalans, het waterpas, een werktuig om eene waterpas-lijn of -vlakke te meten.

Horme, f. gr. (*hormē*), de natuurlijke aandrift, het instinct; de drijfveer, beweegreden; **hormon**, n. het inwonend vermogen, de levenskracht.

Hornist, m. (ned. met bastaard-uitgang), een hoornblazer.

Hornpipe, f. eng. (spr. *hórnpaip*), de doedelzak, hornepijp; zekere dans.

Horodict, m. gr. (vgl. *hora*), een uurwijzer; *horodicticum meridionale*, n. een werktuig om den waren in middelbaren tijd, en omgekeerd, over te brengen; **horographīe**, f. de uurbeschrijving, de kunst om zonnewijzers te maken, z. **gnomoniek**; **horologium**, n. een uurwijzer, horologie; **horológén**, pl., uuruitroepers (slaven in de oudheid); **horométer**, m. een uurmeter; **horometrie**, f. de uurmeting, de kunst der uurindeeling; **horoscoop**, n. de uraanwijzer of tafel der dag- en nachtlengten voor alle plaatsen en alle tijden; een uurwaarnemer, planeetlezer, voorspeller v. iemands lot uit den stand des sterrenhemels tijdens zijn geboortuur; ook wel die voorspelling zelve: **zijn horoscoop trekken**, zich uit dien sterrestand laten waarzeggen, zijne planct lig-

ten; **horoscopie**, f. het waarzeggen uit den sterrestand, planeetlezen, vgl. **nativiteit**.

Horópter, m. gr. (v. *hórān*, zien), het oogdoel, de gezigtlijn.

horror, m. lat. de huivering, rilling; schrik, ontzetting, afschuw; *horror vacui*, m. Phys., de afkeer v. h. ledige, dien men eertijds der natuur toeschreef om daardoor vele verschijnselen, h. v. het opstijgen v. h. water in de pompen, te verklaren; **horreur**, f. fr. (spr. *orr*—), de ontzetting, afschuw, ijzing, het afgrijzen; de afschuwelijkheid, gruwel; **horribel**, lat. (*horribilis*, e), ontzettend, afschuwelijk, ijselijk, vreeselijk, vervaarlijk; *horribile dictu*, verschrikkelijk om te zeggen; *horribile visu*, verschr. om te zien; **horrescoeren** (lat. *horrescere*), huiveren; verfoeijen, een afgrijzen hebben; **horripilatie**, f. Med., koortsachtige huivering.

hors, fr. (spr. *hór*), buiten; behalve, uitgenomen; *hors de la loi* (spr. —*loá*), buiten de wet, vogelvrij; *hors de saison* (spr. —*sézung*), ten onpas; **hors d'oeuvre** (spr. —*deuwr'*), een bijwerk, iets ontbeerlijks, overtolligs; ook een bijgeregt, dat met de soep wordt opgedischt.

Hortatie, z. ond. **hortéren**.

Hortensia, f. nw lat. (v. *hortus*, tuin), vrouwenn.: de tuinierster, tuinvriendin; Bot., de japansche roos, een bekend pronkgewas; **horticultuur**, f. de tuinbouw, tuinierkunst, tuinderij; **horticulturist**, m. een tuinbouwer, tuinier; **hortoloog**, m. een tuinkundige, tuinviend, inz. bloemenplanter; **hortologie**, f. de tuinkunde; **hortologisch**, tuinkundig; *hortus siccus*, m. lat., eig. een drooge tuin, een kruidenboek.

hortéren, lat. (*hortāri*), vermanen; **hortatie**, f. de vermaning.

Horus of Or, m. een egypt. god, zoon v. Osiris en Isis, afgebeeld met een' sperwerhoofd; hij stelt de zon in hare volle zomerkracht voor.

hosiannah, gew. **hosanna**, hebr., Heer, help hem! hij leve! eene begroeting gelijk het *vivat!* hoezee!

Hospes, m. lat. (pl. *hospites*), in 't algemeen een vreemdeling; een gast, gastvriend, huisvriend; waard, gastheer; **hospice**, z. lager **hospitium**; **hospitaal** (lat. *hospitālis*, e), gastvrij, herbergzaam; het **hospitaal**, een huis v. verpleging, ziekenhuis, gasthuis, lazareth; **hospitaal-koorts**, eene kwaadaardige koorts, die gem. in groote ziekenhuizen ontstaat; **hospitalarius**, m. nw lat., opzigter over een armen- of ziekenhuis; **hospitaliteit**, f. lat. (*hospitalitas*), gastvrijheid, herbergzaamheid; **hospitaliters**, **hospitaal-ridders**, de barmhartige broeders, eene orde van geestelijke ridders, met en naast de tempeliers de magtigste geestelijken in Palestina ten tijde der kruistogten, zoo geheeten naar de ver-

pleging der zieken, welke zij zich tot taak stelden; **hospitéren** (lat. *hospitāri*), gast zijn, bij iemand zijn' intrek nemen, te gast gaan; als vreemdeling of gast iets bijwonen (b. v. voorlezingen); **hospitant**, m. een hoorgast, toehoorder door vergunning; **hospiticida**, m. een gastmoorder, iemand, die zijnen gast vermoordt; **hospitium**, fr. **hospice** (spr. *ospies'*), n. de herberg, verblijfplaats; inz. een klein klooster of ordeshuis tot herberging v. doorreizenden; een drinkgelag der studenten; *hospitium publicum*, z. v. a. **proxenie** (z. a.).

Hospodār, m. slav., Heer, een titel der vorsten in Moldavië en Wallachije; **hospodaraat**, n. diens waardigheid en land.

Hosteria, sp., **osteria**, it. f. (v. h. mid. lat. *hostis*, it. *oste*, gast, waard), een spijshuis, eethuis, open tafel.

Hóstie, f. lat. (*hostia*), eig. het offerdier, slagtoffer; het avondmaalsbrood, in de r. k. kerk: de h. ouwel, het hoogwaardige, z. **oblaat**.

hostiel, lat. (*hostilis*, e; v. *hostes*, vijand), vijandelijk, vijandig; *hostili animo*, vijandig gezind; **hostiliteit**, f. vijandelijkheid; **hostilitium**, n. mid. lat., de oorlogsofhengsten, krijgslasten.

hot-cockles, pl. eng. (eig. heete jonge hanen), handplak, een eng. matrozenspel.

Hôtel, n. fr. (spr. *otél*, v. *hôte*, waard, gast, mid. lat. *hostis*, voor *hospes*), eene groote voorname herberg, aanzienlijk logement; een paleis, groot woonhuis, heerenhuis; **hôtel-Dieu** (spr. —*djeu*), eig. een Gods-gasthuis: een groot ziekenhuis of hospitaal te Parijs; **hôtel de ville**, f. (spr. —*diell'*), het stad- of raadhuis; **hôtelier**, m. (spr. *otélyé*), de waard; **hôtelière**, f. de waardin; **hôtellerie**, f. de herberg.

Hóttentotten, pl., inboorlingen v. Afrika's zuidpunt; oneig. ruwe, onbeschaafde, domme menschen; **hottentottade**, f. een hottentottenlied.

Houari, n. (spr. *hoe*—), een open vaartuig met twee masten en hooge, driehoekige sprietzeilen, inz. in Frankrijk.

Houpou, een oppergeregthof in China.

Houris, pl. (spr. *hoeries*), arab., eig. verblindend blanke; paradijsmaagden, de verrukkelijk schoone, altijd jeugdige, maagdelijke vrouwen, de gezellinnen der zaligen in Muhamed's paradijs; oneig. eene schoone, aanminnige vrouw of maagd.

house of commons, n. eng. (spr. *hou*—), het huis der gemeenen, het lagerhuis, onder-parlement; *h. of lords of peers* (spr. —*piers*), het huis der lords, het hoogerhuis in Engeland.

Houssard, f. fr. (spr. *hoesáar*), z. **huzaar**; **houssarde**, **hussaræ**, f. een hongaarsche daus.

Houwitser, z. **hauwitser**.

Hubertus, **Huibert**, oud. mansn. (oor-

spr. *Hugebert*, v. *hugi*, *hug*, gemoed, gedachte): de door zijnen geest beroemde; de heilige *Hubertus*, beschermer of patroon der jagers; de *Huberts-orde*, eene ridderorde, ter eere van de jacht gesticht; *Hubertine*, *Huberta*, vrouwenn.: de door verstand beroemde.

Hugenoten, pl. (fr. *hugénots*), een voormalige spotnaam der gereformeerden in Frankrijk (waarsch. naar een heideveld bij Tours, waar zij eerst plagten te vergaderen, en de geest v. Hugo Capet, naar het volksgeloof, rondwaarde; v. a. is het woord uit het duitsche eedgenooten ontstaan, en dan ware beter: *hugenoeten*); **hugenotismus**, n. de godsdienst der hugenoten.

Hugo, **Huig**, oudd. mansn.: verk. van *Hugebert*, *Hubertus* (z. a.).

Huissier, m. fr. (spr. *wiessjé*; uit h. lat. *ostiarius*, ontst. v. *ostium*, deur), een deurwachter; gerechtsbode en -schrijver, deurwaarder.

hujus, afgek. *huj.*, lat., dezer (nl. maand); *hujus anni*, dezes jaars; *hujus loci*, dezer plaats.

Hulda, **Holda**, duitsche vrouwenn.: de lieflijke, door zachte bekoorlijkheid beci-jende; de jagtgodin bij de oude Duitschers.

humaan, lat. (*humānus*, a, um), menschelijk, menschlievend, vriendelijk, gedienstig, goedwillig; **humaniora**, pl., l. **humaniteits-studiën**, de schoone kunsten en de wetenschappen, die den mensch tot mensch vormen; inz. de oude talen, taal- of schoolgeleerdheid; van daar het **humanismus**, nw lat., het stelsel v. opvoeding en onderrigt, die de hoogere menschevorming bij voorkenr op de aanleering der oude talen en hare letterkunde bouwt, het tegengest. v. **philanthropinismus** (z. a.); **humanist**, m. een taal- of schoolgeleerde, die de humaniora beoefent en onderwijst, z. **philoloog**; **humaniseren**, menschelijk, beschaafd maken, veredelen; **humanisering**, f. de vermenschelijking, beschaving; **humaniteit**, f. lat. (*humanitas*), de menscheheid, het menschedom, de edele menschen-natuur en de daarop berustende menschen-waarde; menscheheikheid, menscheheik-vriendeheid; menscheheik-liefde, vriendelikeheik, goedheid, het menscheheik gevoel, de eigen aard der menschen.

Humatie, f. lat. (*humatio*), de beaarding.

humble, fr. (spr. *uingbl'*; v. h. lat. *humilis*), laag, gering; bescheiden, nederig, armoedig, onderdanig.

humecteren, lat. (*humectare*), bevochtigen; **humectantia**, pl. Med., bevochtigende geneesmiddelen; **humectatie**, f. de bevochtiging, natmaking.

Humeraal, m. lat. (v. *humērus*, schouder), de schouderdoek onder het misge-waad der r. k. priesters.

Humeur, f. fr. (spr. *umeur*; eig. vochtigheid, v. h. lat. *humor*; vgl. **humor**), de gemoedsgesteldheid, -stemming, inborst, aard, opgeruimdheid, luim, goede luim, b. v. in zijn *humeur* zijn; soms ook kwade luim, b. v. die knaap toont zijn *humeur*.

humide, fr. lat. (*humidus*, a, um), vochtig, nat, waterig; **humiditeit**, f. de vochtigheid, het vocht, nat.

humiliëren, lat. (*humiliāre*, v. *humilis*, e, nederig), vernederen, verootmoedigen, beschamen; **humiliant**, vernederend, verootmoedigend, gevoelig, spijtig; **humiliatie**, f. de onderwerping, vernedering, verootmoediging, beschaming; **humiliteit**, f. nederigheid, ootmoed.

Humor, m. lat. 1) de vochtigheid, het vocht, nat; *humor aquosus* (nw lat.), het waterig vocht, en *humor vitreus*, het glasachtig vocht in het oog; *humores peccantes*, pl., zickelijke sappen; 2) schertsende, vrolijke luim; luimige, zonderlinge wijze van beschouwing en voorstelling. waarin ernst en scherts, vrolijkheid en weemoed met elkander zijn gemengd, berustende op eene bijzondere geestgesteldheid en wereldbeschouwing. (Het woord is in deze beteekenis van de Engelschen afkomstig, wien men inz. dien *humor* (spr. *joemur*) toekent.); **humoraal systeem** of **humoraal pathologie**, het geneeskundig stelsel, de ziektekunde, waarin men de oorzaken van alle ziekten in de vochten zoekt; **humorist**, m. een luimig schertsende, luimig schrijver, luimig boek; iemand, die het midden houdt tusschen den *comicus* en *satyricus*; ook een aanhanger van het humoraal systeem (z. boven); **humoristisch**, luimig (grillig), welgeluimd; *humor* hebbende; **humoriseren**, met luimigheid (*humor*) schrijven en voorstellen.

Humus, f. lat., plantenaarde, mest- of teelaarde, het aardachtig overschot van vergane dieren- en plantenligchamen.

Hund, eene deensche munt, omtrent = 2½ ct.

Hune, oudd. (*hun*, *huni*), een reus, buitengemeen groot, sterk mensch; v. a. de verminkte naam der Hunnen (een aziatisch volk, dat in de 5de eeuw een groot gedeelte van Europa afstroopte, Duitschland en Gallië verwoestte en Italië tot een' schandelijken vrede dwong), waarschijnlijker nog uit een oud germ. woord, dat z. v. a. dood beteekende; van daar **hune-** of **hunnebedden**, **hunegraven**, in 't algemeen alle uit den heiden-schen v. o. tijd afkomstige begraafplaatsen, die men nu eens in groote menigte bijeen, dan weder afzonderlijk op hoogten vindt, uit opgeworpen aardhoopen bestaan en de overblijfsels van verbrande lijken of on-

verbrande geraamten, met urnen, vazen, wapens enz. bevatten; meer bepaald: de langwerpige vierkante, van rotsblokken gebouwde grafsteden, die men in groote menigte door geheel Engeland, Schotland, Frankrijk, Nederland (Drenthe) enz. vindt en meestal onverbrande geraamten bevatten.

huppé, fr. (spr. *hupé*; eig. gekuifd, van *huppe*, vogelkuif), van aanzien, voornaam; listig, slim.

Hurluberlú, fr., onbedacht, over hol en hol, plomp verloren; **húrlybúrly**, n. eng., geraas, verwarring; oproer, opschudding, oploop.

hurrah! russ., ook **hussah!** een uitroep van vreugde, toejuicing, opwekking.

Hussieten, pl., de aanhangers en wrekers van den boheemschen godsdienstleeraar Jan Huss, die zich in het begin der 15de eeuw tegen den paus en de heerschende ondeugden der geestelijkheid verzetten en als een gevolg daarvan door de kerkvergadering te Constantz in 1415 veroordeeld en verbrand werd; **hussitisch**, van de hussieten afkomstig, hen betreffende.

Hústings, pl., een der voorn. geregtshoven te Londen.

Hut, f. 1) Mar., de bovenste verdieping van het achterschip; 2) het gebouw en de verdere toestel ter verwerking v. de door den mijnarbeid verkregene delfstoffen.

Huzaar, m. (v. h. hongarsch *husz*, twintig, omdat onder koning Matthias I in de 15de eeuw van de 20 huisgezinnen één man als ruiter moest geleverd worden), eig. een hongarsch ruiter; ligt gewapend en ligt gekleed ruiter.

Hyacinth, m. gr. (*Hyákinthus*), Myth., een uitstekend grieksch jongeling, de lieveling van Apollo, die hem bij ongeluk doodde en toen in eene bloem veranderde (welke echter niet onze hyacinth, maar óf de zwaardlelie, óf de ridderspoor is); een edelgesteente, meest oranjegeel of vuurkleurig, goudsteen, glasspaath, oliftoopas; ook f. eene bekende, uit het Oosten afkomstige holplant, om hare schoone bloem zeer gezocht, de maartbloem.

Hyáden, pl. gr. (*Hyádes*, d. i. de regnenden, v. *hyem*, regenen), de regenster, met wier opgang de Ouden het regentijde verwachtten, het zevengesternte; Myth., beek- of vijvernymphen.

Hyaliet, m. gr. (v. *hyalos*, glas), glassteen, basaltglas, lavaglas, Mullersch glas, een witachtig, doorschijnend mineraal uit het kiezelgeslacht; **hyalitis**, f. Med., ontsteking van het glasvochtvlies in het oog; **hyalographië**, f. een mozaik, bestaande uit barnsteen, doorzichtig hars, glas en kristal; **hyaloïdisch** of **hyalödisch**, glasachtig; **hyaloïdëa**, f. het doorschijn-

nend vlies van het glasvocht in het oog; **hyalürg**, m. een glasmaker; **hyalurgie** of **hyalurgiek**, f. de glasbereiding, glasmakerskunst, de glas-chemie.

Hyánche, f. gr. (eig. de varkenskeelontsteking, v. *hys*, zwijn), Med., de ontsteking der amandelen.

Hyæna, f. gr. (*hyaena*, v. *hys*, zwijn), wegens de overeenkomst met een zwijn, 1) de gestreepte: de indiaansche wolf, avondwolf, het grafwier, het wreedste, vraatzuchtigste dier in Afrika en Azië; 2) de gevlekte: de gevlekte wolf aan de kaap de Goede hoop, ook in Guinea en Æthiopië, grooter dan de vorige.

Hybōma, n. en **hybōsis**, f. gr., een bult, bogchel.

hybridisch, z. **hibridisch**.

Hydätis, f. gr. (van *hydōr*, gen. *hydatos*, water), pl. **hydatiden**, waterblaasjes aan levende lichamen; blaaswormen, tegennatuurlijke blaaswormige gewrochten in het vleesch, de hersenen enz. van vele zoogdieren; **hydatidocèle**, f. Med., eene breuk van waterblaasjes, onder den balzak of aan de zaadstreng; **hydatieten**, pl., sterkoralen met golfsgewijze stralen; **hydatochlōros**, watergroenachtig; **hydatochrōos**, waterkleurig; **hydatodes**, waterig; **hydatóncus**, m. een watergezwell; **hydatoscopie**, z. **hydroscopie**.

Hydepark, n. eng. (spr. *háid park*), eene koninklijke diergaarde en wandelplaats te Londen, tot het gebied van Westminster behorende.

Hydra, f. gr., eene waterslang, inz. de **hydra van Lerna** of **lernasche hydra**, Myth., een veelhoofdig monster in het moeras Lerna, dat door Hercules gedood werd; van daar fig. een kwaad, dat toeneemt, hoe meer men het zoekt te weren; ook de armpolyp of veclarm, z. **polyp**.

Hydrachne, f. g. (v. *hydōr*, water), Med., waterblaasjes op de huid of in den mond; **hydráchnis**, f. waterpokken; **hydracídum**, n. een waterstofzuur; **hydrálme**, f. gr., zoutwater; **hydragōga**, pl. Med., middelen tegen de waterzucht; **hydrargyriásis** of **hydrargyriosis**, f. de kwikziekte; het laatste ook: de uitwendige aanwending van het kwik; **hydrargyrum**, n. kwikzilver; eig. waterzilver; **hydraat**, n. Chem., eene waterverbinding, b. v. oxydehydrat, verbinding van een oxyde met water; **hydrárthron**, n. Med., gewrichtswaterzucht; **hydrauliek**, f. de leer van de beweging en den druk der vloeistoffen; waterleidingskunst; **hydraulisch**, tot die wetenschap, die kunst behorende; **hydraulische ram** (fr. *bélier hydrostatique*), een door den stoot werkend water-hefwerktuig; **hydraulicus**, m. een waterbouwkundige; *hydraulicum horologium*, n. lat., een wateruurwerk;

hydraulicum orgānum, n. een waterorgel; **hydraulicostatiek**, f. gr., de leer van de luchtdrukking, die stroomend water op de wanden v. een kanaal nitoeft; **hydreencephalocèle**, f. hersenwaterbreuk; **hydrenterocele**, f. Med., waterdarmbreuk; **hydropigastrium**, n. oppervlakkige buikwaterzucht; **hydropiplocèle**, f. een waternetbreuk; **hydrepiplomphalocèle**, f. een navelwatergezwell, gepaard met eene netnavelbreuk; **hydriasis**, f. genezing door water; **hydriasiologie**, f. de leer der watergenezing; **hydriatiek**, f. de watergeneeskunst; **hydroblepharon**, n. zuchtachtige zwelling der oogleden; **hydrocardie**, f. Med., de waterzucht van het hartzakje; **hydrocephalus**, m. of **hydrocephalon**, n. het waterhoofd, de hoofd-waterzucht; **hydrocerāma** of **hydrocerāmen**, pl., aarden vaten, die vochten snel laten doortrekken en daardoor tot bevrizens toe afkoelen; **hydrochezie**, f. waterachtige buikloop; **hydrochlorzuur**, Phys., druipbaar zoutzuur, keukenzoutzuur, zoutgeest, eene verbinding van chloor met waterstof; **hydrocircocèle**, f. Med., de met aderspatten voorziene waterbreuk; **hydrocœlie**, f. buikwaterzucht; **hydroconion**, n. een waterstufbad; **hydrocranium**, n. de hersenwaterzucht, het waterhoofd; **hydroderma**, n. de algemeene huidwaterzucht; **hydrodynamiek**, f. Phys., de leer der waterkracht, der waterbeweging, of de wetenschap van de wetten der beweging van vloeistoffen in 't algemeen, z. **dynamiek**; **hydrogāster**, m. Med., de buikwaterzucht; waterzucht van de maag; **hydrogenium**, n. Phys., de waterstof; **gehydrogeneerd**, met waterstof verbonden; **hydrogenisatie**, f. de verbinding met waterstof; **hydrogeologie**, f. de leer van de vorming der aardoppervlakte door water; **hydroglössum**, n. eig. watertong; Med., het zoogen. kikvorschgezwel onder de tong; **hydrographie**, f. de waterbeschrijving; **hydrograaph**, m. een waterbeschrijver; **hydrographische kaarten**, zoekkaarten; **hydrolēros**, m. Med., onrustige krankzinnigheid; **hydrologie**, f. de waterleer, beschrijving der onderscheidene wateren op aarde ten opzichte van de velelei vreemde stoffen, waarmede zij vermengd zijn; **hydrologisch**, waterkundig; **hydromanie**, f. de zucht om zich in 't water te storten, waterwoede; **hydromantie**, f. de waterwaarzeggerij, waterproef; **hydromél**, n. gr.-lat., waterhonig, meede; **hydromelon**, n. gr., appel- of kweperendrank; **hydrometeōren**, pl., waterige luchtverschijnselen, b. v. nevel, mist, regen; **hydrométer**, ook **arœométer**, n. of **hydrostatische balans**, de watermeter, waterbalans, een werktuig om de zwaarte van vloeistoffen te onderzoeken (naar zijne bijzondere bestemming en inrigting ook bier-

meter, brandewijnmeter enz. gheeten); **hydrometrie**, f. de watermeting, watermeetkunst, wetenschap der meting van de zwaarte, hoeveelheid, snelheid, drukking enz. van het water; **hydromētra**, f. Med., de waterzucht der baarmoeder; **hydromphālus**, m. het navelwatergezwel; **hydro-oxygeengas-microscop**, n. eene soort van mikroskopen, waarbij eene vermenging van waterstofgas en zuurstofgas (het zoogen. knalgas) als brandstof dient; **hydroparastāten**, pl., de aanhangers van den gnosticus Tatiānus, die bij het avondmaal water in plaats van wijn gebruikten; f. de geneeskunst door water; **hydropāthisch**, **hydropathie** of **hydropathiek**, die betreffende; **hydropēge**, f. bronwater; **hydrophaan**, m. Min., het wereldoog (*oculus mundi*), eene variëteit van den oopal, die water inzuigt en zoo doorzigtiger en kleurspelend wordt; **hydrophilieten**, pl., versteende waterkevers; **hydrophobie**, f. Med., de waterrees, hondswode, de verschrikkelijke ziekte, door den beet van een dol geworden dier voortgebracht; **hydrophoor**, m. een waterdrager, lederen waterbuis; **hydrophthalmie**, f. de waterzucht van het oog; **hydrophthalmion**, n. de halve maansgewijze kring beneden het onderste ooglid; **hydrophysocèle**, f. eene water-windbreuk; **hydroposie**, l. **hydropsie**, f. of **hydrops**, m. de waterzucht; **hydropisch**, waterzuchtig; **hydropneumonie**, f. de longwaterzucht; **hydroposie**, f. het waterdrinken; **hydropoot**, m. een waterdrinker; **hydroptica**, pl., middelen tegen de waterzucht; **hydrórchis**, f. waterzucht van den balzak; **hydrorrhachie**, **hydrorrhachitis**, f. waterzucht van de ruggegraat; **hydrosaccharum**, n. suikerwater, eene siroop uit water en suiker; **hydrosarca**, f. een watervleeschgezwel; **hydrosarcocèle**, f. eene vleeschwaterbreuk; **hydroschēon**, n. de waterzucht van den balzak; **hydroscoop**, n. een wateruurwerk; **hydroscopie**, f. waarzeggende waterbeschouwing; **hydrostatiek**, f. Phys., de waterstandsleer, leer van het evenwigt der druipbare vloeistoffen; **hydrostatisch**, die leer betreffende; **hydrostatische balans**, z. **hydrometer**; **hydrostēon**, n. Med., beenwaterbreuk, verwatering van de beendereinden en het merg der pijpbeenderen; **hydrotachyméter**, m. watersnelheidsmeter; **hydrotechniek**, f. de waterbouwkunst; **hydrotéchnisch**, waterbouwkundig; **hydrotéct**, m. een waterbouwkundige; **hydrothōrax**, m. Med., borstwaterzucht; **hydrothionzuur**, Chem., zwavelwaterstofzuur; **hydrūren**, pl., waterstofverbindingen, verbindingen der waterstof met metalen.

Hydriōten, pl., naam der bewoners van het eiland en de stad Hydra in den gr. archipel.

Hyetoscoop, n. of **hyetométer**, ook **ombrométer**, m. gr. (v. *hyē os* of *ōmbros*, de regen), de regenmaat of regenmeter, regenwijzer, een werktuig om de hoeveelheid gevallen regen te bepalen.

Hygea, l. **Hygiēa** of **Hygiēia**, f. gr. (de gezondheid, v. *hygiēs*, gezond), de godin der gezondheid, dochter van *Æsculaap*, afgebeeld met eene slang, die zij uit eene schaal voedert; **hygiēne**, f. de gezondheidsleer; **hygiastiek**, f. de gezondheidskunst; **Hygīnus**, mansn.: de gezonde.

Hygrocollyrium, n. gr. (v. *hygrōs*, a, on. vochtig), Med., een vloeibaar oogmiddel; **hygrologie**, f. de leer van de vochtigheid der lucht; **hygrologisch**, daartoe behoorende of die betreffende; **hygrōma**, n. waterbeursgezwel; **hygrométer**, m. **hygroscop**, n. of **notiométer**, m. de vochtmaat. vochtigheidsmeter, een werktuig ter waarneming van de vochtigheid der lucht; **hygrometrie**, f. de vochtigheidsmeetkunst; **hygrométrisch**, daartoe behoorende; **hygrophobie**, de vrees voor vloeistoffen, watervrees; **hygrophthalmie**, f. de vochtige oogontsteking.

Hyle, f. gr. (= lat. *sylva*), eig. woud, bosch, hout, bouw- en brandstof; in 't algemeen stof, eerste of oorspr. stof (inz. voor den zoogen. steen der wijzen); **hylárch**, m. de stofbeheerscher, wereldgeest; **hyla-biērs**, pl., woudbewoners, boschmensen; **hylogenē** of **hyloplastiek**, f. de stofvorming; **hylologie**, f. de stofleer; **hylonómisch**, in bosschen grazende of levende; **hylopathismus**, n. de leer, die aan de stof, als zoodanig, gevoelen hartstogten toekent; **hylophágen**, pl., houteters, houtvreters; **hylotheisten**, pl., zulken, wie de stof op de wereld tot godheid strekt; vgl. **pantheïst**; **hylozoismus**, n. de bezieling der eerste stof of de leer van het stofleven.

Hymen of **Hymenæus**, m. gr. (*hymēn*, *hymenaios*), Myth., de huwelijksgod, afgebeeld als een schoon jongeling met de bruidloftskakel in de hand; oneig. de echt, het huwelijk; **hymenæus**, m. ook een bruidloftlied; pl. **hymenæën**, bruidloftliederen; bruidloftfeesten.

Hymen, n. gr. (*hymēn*, m. weefsel, vlies), Anat., het maagdevlies, het vermeende teeken van den maagdom; **hymenitis**, f. ontsteking van het teedere vlies der ingewanden; **hymenōdisch**, vliessachtig; **hymenographie**, f. de vliesbeschrijving; **hymenoptēra** of **hymenoptēren**, pl. N. H., de vliësvleugeligen, insecten met 4 vliezige, doorzichtige en geaderde vleugelen, b. v. wespen, bijen enz.; **hymenotomie**, f. de vliësontleding.

hymētische honig, honig van *Hymettus*, een gebergte in Attica, in de oudheid zeer beroemd.

Hymne, f. of **hymnus**, m. (v. h. gr. *hym-*

nos, m.) een lofzang, feestlied, inz. ter eere v. de goden en helden; van daar ook voor geestelijk lied, chr. kerklied; **hymnarium**, n. een geestelijk gezangboek; **hymnist**, m. een lofzangdichter, lofzanger; **hymnograaph**, m. een lofzangschrijver of -dichter; **hymnologie**, f. het afzingen v. lofliederen; ook de kennis der chr. kerkgezangen en kerklieddichters; **hymnoloog**, m. die zich met de geschiedenis en litteratuur van het kerkgezang bezig houdt; **hymnologisch**, de geschiedenis v. h. kerkgezang betreffende.

hyōdisch, gr., *hyōdes* of *hyōides* (v. *hys*, zwijn), zwijnvormig, zeugaardig, inz. zwijnsnuitvormig; **hyophthalmos**, m. een venkensoogige, kleinoogige; **hyoseyāmus**, m. eig. zeugboon; zwart bilzenkruid; **hyosciamine**, f. een uit het bilzenkruid verkregen alkaloid.

Hypallage, f. gr. Log., de woordverwisseling, verkeerde samenstelling of verwisseling der woorden.

Hypamaurosis, f. gr. (vgl. *amaurosis*), Med., eene onvolkomene zwarte staar.

Hypapoplexie, f. gr. Med., een geringe graad van beroerte.

Hypæthron, n. gr. (*hyp-aithron*, v. *hypo*, onder, en *aithēr*, æther, z. a.), eene opene, onoverdekte ruimte.

hyper, gr., over. in samenst. inz. overmatig (= lat. *super*), b. v. in de volg. woorden; **hyperæsthēsis**, f. overgevoeligheid, te groote prikkelbaarheid; **hyperauxēsis**, f. Med., overmatige vermeerdering, ziekelijke vergrooiting; **hyperbāton**, n. (v. *hyper-bainein*, overschrijden), Gram., eene woordver-zetting of plaatsing der woorden buiten hunne natuurlijke orde, b. v. groot was de vreugd, voor de vreugde was groot; **hyperbole**, f. (gr. *hyperbolē*, van *hyper-ballein*, boven het doel uit werpen), eene overdrijving, bovenmatige voorstelling v. eenig ding, grootspraak; Geom., eene dwarse of schuine kegelsnede; **hyperbōlisch**, overdreven of overdrijvend, vergrootend door woorden; vergrootenderwijze; Geom., den vorm eener hyperbool hebbende; **hyperborēen**, Myth., overnoordlanders of noordsche volken aan gene zijde v. *Boreas*, die door vroomheid en gelukkig leven uitblonken: in 't algemeen volkeren der koude luchtstreek in 't Noorden; iron. zonderlingen in manieren, zeden en gewoonten; **hyperborēisch**, zeer noordelijk, in 't uiterste noorden gelegen; **hypercataléctisch**, **hypercatalecticos** of l. **hypercatacēctos**, m. overtallig, heet een vers, aan welks laatsten voet nog eene lettergreep is toegevoegd; **hypercatharsis**, f. eig. overreiniging; Med., de bovenmatige buiksonstelingen; **hypercinesie**, f. Med., overmatige bewegelijkheid v. eenig deel, ziekelijke prikkelbaarheid; **hypercrisis**, f. de al te hevige wisseling eener

ziekte, bovenmatige ziektescheidende (critische) ontlasting; **hypercritiek**, f. al te gestrengde beoordeling of recensie, vitterij; **twijfelzucht**; **hypercriticus**, m. een overstreng kunstregter, aartsberisper, -vitter; **hypercritisch**, overstreng, al te scherp in 't beoordeelen, vitziek; **twijfelziek**; **hypercultuur**, f. gr.-lat., overbeschaving; **hypercyësis**, f. gr., te menigvuldige zwangerschap; **hyperdulie**, f. overmatige vereering, b. v. van Maria en andere heiligen; **hyperdynamie**, f., z. v. a. **hypersthenie**; **hyperemesie**, f. overmatig braken; **hyperenergie**, f. overmatige kracht, te sterk werkvermogen; **hyperepidësis**, f. bovenmatige grootte of toeneming v. enkele deelen; **hypererethisie**, f., z. v. a. **hyperæsthësis**; **hypergeusie**, f. ziekelijk verhoogd smaakvermogen.

Hypericum, n. lat. (v. h. gr. *hyp-ereikon*, v. *ereike*, *erica*, heide; dus eig. *hypericum?*), Bot., St. Jans-kruid, een struikgewas van velerlei soorten.

Hyperidrosis, f. gr. (z. **hyper**), het overmatig zweelen; **hypermëtrisch** (*versus hypermëter*) heet een vers met eene de maat te boven gaande eindlettergreep, die met de eerste lettergreep v. h. volgend vers bij het lezen moet zamen vloeijen; **hypernoëa** of **hypernoëa**, f. elke ziekte met bovenmatig gespannen werkzaamheid van den geest; **hyperosmie**, f. ziekelijk verhoogd reukvermogen; **hyperorthodoxie**, f. de overmatige regtzinnigheid in 't geloof, het overgeloof; **hyperorthodox**, overregtzinnig, stokstijfgeloovig; **hyperostësis**, f. Med., een groot beenuitwas; **hyperoxyde**, Chem., een metaalkalk met te groot zuurstofgehalte om zich met zuren tot zouten te verbinden; **gehyperoxydeerd** of **gehyperoxygeneerd**. boven een bepaalden graad met zuurstof verbonden; **hyperphysisch**, overzinnelijk, bovennatuurlijk; **hyperpimële**, f. overmatige vethëid; **hyperplerësis**, f. overopvulling (b. v. der bloedvaten); **hypersarcësis**, f. Med., eig. overmatige vleezigheid; het wild vleesch in wonden en zweren; **hypersepticismus**, n. overdrevene twijfelzucht; **hypersthenie**, f. de bovenmatige sterkte v. alle levensverrigtingen; ziekelijk verhoogde levenskracht; **hypersthënisch**, overkrachtig, uit te groote sterkte of kracht voortspruitend (vgl. *sthenie*); **hyperthymie**, f. geestziekte met vermetelen moed; **hypertonie**, f. overspanning; **hypertrophie**, f. de overvoeding, het dik worden, (het tegengest. v. *atrofie*); **hypertrëphisch**, uit overvoeding geboren of daarmee zamen hangend.

Hypæma, n. gr. (v. *hypó*, onder, en *haima*, bloed), uitstorting v. bloed, inz. onder het oog; **hypæmisch**, met bloed onderloopen.

Hyphen, n. gr. (ontst. uit *hyp'h'en*, d. i.

in eens, te zamen), het koppelteeken (-) in zamengestelde woorden.

Hypnos, m. gr., de slaap, ook als goddelijk wezen gedacht; **hypnobates**, m. een slaap- of nachtwandelaar; **hypnobatësis**, f. het slaapwandelen; **hypnologie**, f. de leer v. h. slapen; **hypnopathie**, f. slaapziekte, ziekelijke verandering v. d. slaap; **hypnopsychie**, f. de zieleslaap; **hypnësis**, f. het inslapen; **hypnoticum**, n. een slaapverwekkend middel, slaapdrank; **hypnëtisch**, slaapverwekkend, verdoovend, bedwelmend.

hypo, voor eenen klinker *hyp-*, gr. (= lat. *sub*), onder, van onderen, onderaan (in vele samenstellingen, waar het soms ook eene vermenging beteekent, vgl. **hypocras**), of ook iets ondergeschikts, een' geringeren graad (vgl. **hypamaurosis**, **hypospasma** enz.).

Hypobiasmus, m. gr. Math., het terugvoeren of herleiden v. eene vergelijking tot eene andere v. laggen graad.

Hypoblepharon, n. gr., eene zwelling onder het ooglid, ook een kunst oog.

Hypobole, f. gr. (v. *hypo-ballein*, onder werpen, wegwerpen), Rhet., het voorloopig antwoord op eene te doene vraag.

hypocarpisch, gr. (v. *karpós*, vrucht), Bot., onder de vruchtkiem.

Hypocatharsis, f. gr. (z. **catharsis**), Med., eig. buikzuivering door den endeldarm; eene zachte ontlasting.

Hypocaustum of **hypocauston**, n. gr. (v. *hypo-kaiëin*, v. onderen aansteken), een stookvertrek, bij de Ouden eene gewelfde plaats met eenen vuurhaard en buizen, waardoor de daarboven liggende kamers verwarmd werden; inz. eene zweetkamer, een zweetbad, badkamer.

Hypochondrium, n., pl. **hypochondrien**, gr. (*hypochondria*, pl., het onderlijf, v. *hypo*, onder, en *chondros*, het borstkraakbeen), de streek aan beide zijden onder de korte ribben, de onderkraakbeensstreek; **hypochondrie**, f. de onderlijfsziekte, miltzucht, zwaarmoedigheid, droefgeestigheid; soms ook grilziekte, gemelijke luim; **hypochondrist** of **hypochondriacus**, ook **hypochónder**, m. een miltzuchtige, zwaarmoedige, grilzieke, gemelijke, knorrepot; **hypochóndrisch**, miltzuchtig, buikzenuwziek; zwaarmoedig, vol luimen en kuren; **hypochondrialgie**, f. hypochondrische pijn.

Hypochýma, n. en **hypochýsis**, f. gr., Med., de graauwe staar.

Hypocophësis, f. gr., hardhoorendheid in matigen graad.

Hypocoristicon, n. gr. (v. *hypo-koridzesthai*, eig. zich als een kind aanstellen, v. *kóros*, knaap, *kóre*, meisje), een liefkozend of fluweelen woordje, verkleinwoord.

Hypocranium, n. gr. (v. *kranion*, schedel), Med., eene verzwering onder de hersenpan.

Hypocras, m. (v. h. gr. *keránnymi*, mengen), een met kruidenrijen en suiker gemengde wijn, kruidewijn.

Hypocrisis of **hypocrisis**, f. gr. (v. *hypokrinesthai*, antwoorden; als tooneespeler eene rol vervullen; veinzen), veinzerij, huichelarij, schijnheiligheid, fijnvroomheid; **hypocriet**, m. een huichelaar, schijnheilige, pilaarbijter; **hypocritisch**, huichelachtig, schijnheilig, geveinsd, valsch.

Hypocycloïde, f. gr. (vgl. *cyclus*, *cycloïde*), Math., eene kromme lijn, die aan een punt in den omtrek eens cirkels, welke zich op den binnenomtrek v. een' anderen cirkel voortwentelt, beschreven wordt.

Hypodermis, f. Anat., de voorhuid v. d. kittelaar, die door de inwendige schaamlippen wordt gemaakt.

Hypodēsis, f. of **hypodēsmus**, m. gr. (v. *hypo-dēin*, onderbinden), Chir., de onderbinding van een bloedvat.

Hypo-diacōnus, m. gr. (z. *diaconus*), een geestelijke onderhelper.

Hypodiastōle, f. gr. (z. *diastole* 3), Gram., een klein zindeeltje; eene komma.

Hypodidascālus, m. gr. (v. *didaskalos*, leeraar), een onder-leermeester.

Hypodroom, m. gr. (*hypo-dromos*, eig. eene plaats om onder- of in te loopen), eene overdekte wandelplaats.

Hypogæum of **hypogēion**, n. gr. (v. *gaia*, *gē*, aarde), eene onderaardsche ruimte; keldergewelf, groeve, grafkelder.

Hypogāla, n. gr. Med., het melkoog, uitstorting van wit, weiachtig vocht in de oogkamers.

Hypogastrium, n. gr. (v. *gaster*, buik), het onderlijf, de onderbuiksstreek; **hypogastrisch**, tot het onderlijf behoorende; **hypogastrocēle**, f. eene darm- of netbreuk aan het onderlijf; **hypogastrorrhēxis**, f. buikbreuk met scheuring van het buikvlies.

Hypoglōssis, f. gr. (vgl. *glosse*), het kikkorschgezwel, een gezwel onder de tong.

Hypolampsie, f. gr., flauwe glans, flikkering, Med., lidvertrekking, zwakke kramp.

Hypomīe, f. gr. (v. *ōmos*, schouder), de oksel- of schouderholte.

Hypomnēma, n. gr., eig. eene herinnering; een toevoegsel, naschrift; pl. **hypomnemāta**, bijvoegsels, herinneringen; ook gedenkschriften.

Hypomochlium, n. gr. (v. *mochlōs*, de hefboom), het hef- of rustpunt, beweeg- of steunpunt, b. v. van eenen hefboom.

Hyponoēma, n. gr., vooroordeel, waan, vermoeden.

Hyponychon, n. gr. (v. *onyx*, nagel), Med., eene uitstorting van bloed of etter onder den nagel.

Hypophasie, f., z. v. a. *lagophthalmie*.

Hypophōra, f. gr. (v. *hypo-pherein*,

eig., van onder wegvoeren), Med., eene pijpzweer; Log., eene tegenwerping.

Hypophthalmie, f. gr. (v. *ophthalmōs*, oog) of **hypopion**, n. (v. *ōps*, gezigt), Med., uitstorting v. bloed in h. bindvlies.

Hypopodia, pl. gr. (v. *pūs*, gen. *podōs*, voet), Med., voetmiddelen, onder de voetzolen gelegde pappen, zuurdeeg enz.

Hypopyon, n. gr. (v. *pŷon*), Med., het etteroog, verzameling van etter in de oogkamers.

Hyporchēma, n. gr. (v. *orchēsthai*, dansen), een danslied, een aan Apollo gewijd koorgezang met dans.

Hyporrhinōn, n. gr., de plaats onder den neus, de knevelbaard.

Hyporrhysis, f. gr., langzaam afvloejen.

Hyposarcoa, f. gr. (v. *sarx*, gen. *sarkōs*, vleesch), Med., huidwaterzucht; eene waterverzameling in het celweefsel op en onder de spieren.

Hypospadia, f. gr. (v. *spadōn*, ontmande), eene misvorming der deeldeel, waarbij de opening der pisbuis van onderen beneden het roedehoofd is (de artsen hielden dezulken weleer ten onrechte voor onbekwaam tot den bijslaap: van daar de naam).

Hypospasma, n. gr. (z. *spasma*), Med., een geringe graad van kramp; inz. der oogleden.

Hypospathismus, m. gr. (v. *spathē*, de kleine spadel), eene heelkundige operatie der Ouden ter genezing v. de leepoogigheid (*lippitudo*).

Hyposphagma, n. gr. (v. *sphādzēin*, eig. slagten, bloed vergieten), Med., uitstorting van bloed in of onder h. bindvlies.

Hypostāsis of **hypostase**, f. gr., eig. de onderlaag, grondlaag; de wezentlijkheid, het wezen, de voorwerpelijkheid (substantie); Med., het bezinksel der pis; **hypostasēren**, iets tot voorwerp, zelfstandigheid maken, als voorwerp beschouwen; **hypostātisch**, wezentlijk, voorwerpelijk (substantieel); **hypostāthme**, f. gr., vast bezinksel.

Hypostrōphe, f. gr. (z. *strophe*), Med., het omkeeren, inz. bij zieken.

Hypotenūsa, f. gr. (*hypoteinūsa*, v. *hypoteinein*, onder gespannen zijn), Math., de grootste zijde van een' rechthoekigen driehoek, de zijde tegenover den rechten hoek; vgl. *catheten*.

Hypotheek, f. gr. (*hypothēke*, d. i. eig. de onderlage, het onderlegsel), lat. *hypothēca*, een geregtelijk beschreven onderpand, een pand- of grondbrief, of de zekerheid op eens anders vermogen als op een onderpand; ook het pandregt eens schuldeischers; geld op hypotheek schieten, d. i. tegen onderpand, gew. onroerend onderpand, leenen; **hypotheekregister**, het pandboek, waarin de verpan-

dingen der goederen en de dienaangaande gesloten verdragen op hoog gezag worden ingeschreven; **hypotheekbrief**, het bewijs van onderpand; *hypothēca conventionālis*, verdragmatig onderpand; *h. generalis*, algemeene verpanding (die het geheel vermogen betreft); *h. judicialis*, geregteelike verpanding; *h. specialis*, een bijzonder of bepaald onderpand; *h. tacita* of *legalis*, een stilzwijgend onderpand, stilzwijgend ontstaan pandrecht, of eene enkel door de wetten bepaalde verpanding, die niet uitdrukkelijk behoeft beschreven te worden; *hypothecarius*, pl. *hypothecarii* of **hypothecarische crediteuren**, schuldeischers op vast pand; **hypothecarisch**, met pandrecht voorzien, pandschriftelijk; **hypothekeren**, **verhypothekeren**, iets verpanden, als onderpand stellen, doen inschrijven.

Hypothēsis of **hypothēse**, f. gr. (van *hypo-thēnai*, onderzetten), eene onderlage, grondslag; eene onderstelling, ten grondslag gelegde stelling, aanneming, meening, eene voorwaardelijke stelling, het als waarheid aangenomene, waarvan men ter verklaring eener zaak uitgaat; *ex hypothēsi*, overeenkomstig de vooronderstelling, vooronderstellenderwijs; *in hypothēsi*, met toepassing op het tegenwoordig geval; **hypothéseren**, vooronderstellen, aannemen, vooronderstellingen wagen; **hypothétisch**, aangenomen, voorondersteld, hetgeen men, ofschoon niet bewezen, voorhands als waar aanneemt; **hypothēton**, n. gr., iets ondergelegds; vooronderstelds; Med. eene zetpil.

Hypotrachelium, n. gr. (v. *tráchēlos*, hals), Arch., de onderhals, de gladde streep onder den hals eener zuil.

Hypotrimma, n. gr. (v. *hypo-tribein*, onder elkander wrijven), eene kruidersoep, saus.

Hypotrōpe, f. en **hypotropiasmus**, m. gr. (v. *trēpein*, wenden, keeren), Med., terugkeer, instorting van ziekten.

Hypotypōsis of **hypotypōse**, f. gr. (v. *hypo-typōn*), afbeelden, vgl. **typus**), Log., eene levendige voorstelling in beeld, aanschouwelijke voorstelling en verzennelijking, korte schets, ontwerp.

Hypozeugis, f. gr. (vgl. **zeugma**), Log., verbinding v. ieder lid der rede met een werkwoord, zoodat de rede uit afzonderlijke kleine zinnen bestaat.

Hypseologie, f. gr. (v. *hypsēlōs*, hoog), eig. het hooge spreken; grootspraak, pralerij, snorkerij.

Hypsōma of **hypsos**, n. gr. (eig. verhooging, hoogte), verhevenheid; **hypso-logie**, f. de leer v. h. verhevene; **hypso-metrie**, de hoogtemeting, hoogtemectkunde; **hypso-métrisch**, die betreffende, b. v. **hypso-metrische tabellen**, tafels voor

de hoogtemeting; **hypso-phōnos**, m. iemand, die eene hooge stem heeft.

Hyssop, m. gr. (*hyssopos*, lat. *hyssopus*), eene zuid-europische plant van bitterachtigen, eenigzins aromatischen smaak, tegen slijmige borstziekten in gebruik.

Hystēra, f. gr. Anat., bij de Ouden de baarmoeder met de scheede; thans enkel de baarmoeder; nageboorte; **hysteralgie**, f. pijn in de baarmoeder; **hysteratresie**, f. de aangeboren sluiting der scheede; **hysterelōsis**, f. omkeering der baarmoeder; **hysteriek** of **hysterie**, f. de vrijsterziekte, moederplaag, de verzojgingen van de baarmoeder; **hysterisch**, tot de baarmoeder behoorende, uit de vrijsterziekte ontstaan, bij de vrouwen z.v.a. hetgeen bij mannen **hypochoondrisch** heet (z. a.); **hysterische toevallen**, de toevallen van de vrijsterziekte; **hysteritis**, f. de ontsteking der baarmoeder; **hystero-cēle**, f. eene baarmoederbreuk; **hystero-lithen**, pl., venussteenen, steenkernen eener soort v. **terebratulieten** (z. a.); **hysterolithiāsis**, f. de steenvorming in de baarmoeder, **hysteroloxie**, f. de ombuiging, scheeve plaatsing der zwangere baarmoeder; **hysteromanie**, f. de verzettheid op mannen, de ontbare zucht naar mannen, mansdolheid; **hysterōncus**, m. een baarmoedergewzel; **hysteroparaly-sis**, f. baarmoederverlamming; **hystero-phthōs**, f. baarmoedertering; **hystero-physēma**, n. windgewzel der baarmoeder; **hystero-plasma**, n., pl. **hystero-plasmāta** of **hystero-plāsmen**, nabootsingen van het scheedegebede en van den mond der baarmoeder in was, inz. opzettelijk de veranderingen in de zwangerschap; **hysterosophie**, f. gr., trommelzucht der baarmoeder; **hysteroptōsis**, f. uitzakking van de baarmoeder; **hystero-rhagie** of **hysteroorrhoea**, bloedvliet uit de baarmoeder; het 2de woord ook: witte vloed uit de baarmoeder; **hystero-toom**, m. het werktuig tot de keizersnede; **hystero-tomie**, f. de keizersnede, de opensnijding der baarmoeder; **hystero-tomotocie**, f. de geboorte door de keizersnede.

Hystēron, m. gr., eig. iets later- of achteraan komends; Med., de nageboorte; **hystēron-protēron** of **hystero-prōton**, n. het achterste voor, eene omkeering der uitdrukking, waarbij twee begrippen zoodanig verwisseld worden, dat het laatste eerst en het eerste laatst staat; **hysterergie**, f. nawerking v. geneesmiddelen; **hysterologie**, f. de vooraanstelling v. h. achterste of laatste; **hystero-pōtmos**, m. een voor dood gehouden, verdwenene, die na lange afwezigheid terug keert; een weder levend geworden schijn-dood, v. d. dood herzeene.

Hysteroptosis enz. — **hystero-tomotocie**. z. ond. **hystera**.

Hystriaciāsis, f. of **hystriaciāsmus**, m. gr. (v. *hystrix*, het stekelvarken), Med., de stekelvarkensziekte, het stekelvarkensuitslag; **hystriaciet**, m. de stekelvarkenssteen.

I.

(de klinkletter *).

ib of *ibid*, lat., afkorting voor *ibidem*; *Ictus* = *jurisconsultus*; *id.* = *idem*; *i. e.* = *id est* (z. a.); *I. H. S.* = *in hoc salus*, hierin het heil; of *Jesus hominum salvator*, Jezus, der menschen heiland, of *Jesus hortator sanctorum*, Jezus, de vermaner der menschen; *Imp.* = *imperator*; *I. N. D.* = *in nomine Domini*, in den naam des Heeren; *inf.* = *infra*; of *infunde*; *Inf.* = *infusum* (z. a.); *I. N. J.* = *in nomine Jesu*, in den naam v. Jezus; *I. N. R. I.* = *Jesus Nazarenus Rex Judaeorum*, Jezus van Nazareth, koning der joden; *i. n. s. t.* = *in nominæ sanctæ trinitatis*, in den naam der heilige drieënheden; *inv.* = *invenit*; *it.* = *item* (z. a.).

Iamatologie, f. gr. (v. *iāma*, geneezing, geneesmiddel, *iāsthai*, genezen), de leer der geneesmiddelen; **iamothechnie**, f. de artsnijbereidingskunst betreffende.

Iarl, m. deensch (eng. *earl*), benaming der deense grave in de middeleeuwen.

Iatralipt, m. gr. (v. *iātrós*, arts), een zalvenarts, een geneesheer, die door inwrijving geneest; **iatraliptiek**, f. de zalfgeneeskunst, of de wetenschap om ziekten door zalven en andere uitwendige middelen te genezen; **iatreusis**, **iatrīe** of **iatrēia**, f. de geneezing; de genees- of artsnijkunst; **iatreusologie**, f. de geneezingsleer; **iātrisch**, geneeskundig; **iatrochemie**, f. geneeskundige scheikunde, d. i. het gedeelte der chemie, dat het naast met de geneeskunde in verband staat; onderscheiden v. **chemiātrīe** (z. a.); **iatrochemicus**, m. kenner of leeraar der geneesk. scheikunde; **iatromantie**, f. geneesk. waarzeggerij; **iatromathematiek** of **iatromechaniek**, f. de toepassing v. wis- en werktuigkundige waarheden op de geneeskunde; **iatromathematici** of **iatromechanici**, pl., aanhangers van eene door Borelli te Pisa in de 17de eeuw gestichte geneesk. school, welke de verrigtingen v. h. menscheijk ligchaam, als die eener eenvoudige machine, naar werktuigk. wetten wilde verklaren; **iatrophysiek**, f. geneesk. natuurleer; **iatrosophist**, m. een wijsgeerig geneesheer; **iatrotechniek**, f. de geneeskunst; inz. de wondheilkunst.

Iberie, n., gr. en lat. *Iberia*, f. Spanje en Portugal, het Schiereiland; **Iberier**, m. (lat. *Iberus*), een Spanjaard.

Ibēris, f. gr. en lat., Bot., wilde kers.

ibidem, lat., afgek. *ibid.* of *ib.*, ter zelfde plaats, op dezelfde bladzijde.

Ibis, m. de nijlreiger, een moerasvogel, die veel naar den ooijevaar gelijk, inz. in Egypte inheemsch is en bij de oude Egyptenaren goddelijke eer genoot; men wil, dat de menschen de kunst van klisteren v. dien vogel geleerd hebben; **ibiocephalisch**, met een' ibiskop.

Ibrahim, arab., z. v. a. **Abraham**.

Ibrikdar-aga, m. turk., eig. de heer der waterkannen, die den sultan water over de handen giet.

Ibum, n. hebr., het huwelijk van eenen jood met de vrouw zijns kinderloos gestorven broeders.

Ibycus [de kraanvogels of kraaijen van], een beeld der soms zonderlinge en onverwachte ontdekking van geheime misdaden, dewijl de moord v. den oudgr. lierdichter Ibycus, naar luid der sage, door kraanvogels werd uitgebragt; van daar ook: al zouden de kraaijen het uitbrengen.

Icārus, de zoon v. Dædalus (z. a.), een zinnebeeld van jeugdige onbezonnenheid en vermetelheid, dewijl hij bij zijne vlugt uit het labyrinth de zon te nabij kwam, waardoor het was zijner aangehechte vlerken smolt, en hij omkwam in de zee, die naar hem de Icarische zee heette.

Ichik-agasi-beschi, m. de hofmaarschalk aan het perzische hof.

Ichneumon, m. gr. (v. *ichnos*, spoor, *ichneuein*, opsporen), eig. de opspoorder; spoorwezel, spoorrat of pharaonsrat, ook **mungo**, m., **manguste**, f., egypt. **nems**, een naar den busing gelijkend dier v. h. geslacht der stinkdieren, inz. menigvuldig in Egypte, waar het slangen, kikvorschen, muizen, krokodilleneijeren enz. verslindt (*viverra ichneumon*, L.); **ichnogoniek**, f. de spoorkunst, kunst om de sporen op te zoeken; **ichnographie**, f. eig. de spoorbeschrijving; de grondteekening of het plan v. een gebouw; **ichnograaph**, m. een grondteekenaar; **ichnographisch**, tot de grondteekening behorende, ontwerpmatig.

Ichoglans of **itschoglans**, pl. turk. (woordel. jongelingen v. h. inwendige, v. *itsch*, het inwendige, en *oglan*, jongmensch enz.), pages v. h. binnenpaleis of v. den Grooten heer, die in alle turk wetenschappen en ligchaamsoefeningen onderwezen worden.

Ichōr, m. gr., oorspr. het godsbloed, de naar bloed gelijkende vloeistof in de aderen der goden; Med., wond- of bloedwater (lat. *serum sanguinis*); ook een dunne, wankleurige, invretende etter; **ichōrisch**, bloed-

*) De woorden, die met den medeklinker J beginnen, zijn in dit werk van de bovenstaande gescheiden en achter deze te zoeken.

waterig, lymphatisch; **ichoreus**, etterig, etterachtig.

Ichthya, f. gr. (v. *ichthys*, de visch), gedroogde vischhuid om te vijlen en glad te maken; een haak der verloskundigen; **ichthyaleum**, n. vischolie, traan; **ichthyites**, m. holle vischsteen; **ichthyocolla**, f. nv lat., vischlijm; **ichthyodonten**, pl. gr., versteende vischtanden; **ichthyoglössen**, pl., versteende vischtongen; **ichthyographië**, f. beschrijving der visschen; **ichthyolith**, m. een vischsteen, versteende visch of afdruk v. een' visch in leisteel; **ichthyoloog**, m. een vischkennër, vischkundige; **ichthyologië**, f. de leer van de visschen, vischkunde; **ichthyomantie**, f. de waarzeggerij uit ingewanden v. visch; **ichthyomórph** of **ichthyomorphiet**, m. een vischafdruk, vischsteen; **ichthyophagen**, pl., vischeters, v. visschen levende menschen; **ichthyophthalmus**, m. vischoogensteen, een als vischenoogen blinkende steen v. h. kiezelgeslacht; **ichthyösi**, f. Med., vischschubben-uitslag; **ichthyötisch**, daarmede behebt, daartoe behoorende; **ichthyospondyliet**, m. eene vischgraatversteening; **ichthyotomie**, f. de ontleding (anatomie) der visschen; **ichthyotolithen**, pl., vischafdrukken op steen; **ichthyten**, pl., vischversteeningen.

Icon, f. gr. (*eikōn*), een beeld, evenbeeld, afbeeldsel; zinnebeeld, gelijkenis; **iconismus**, n. de afbeelding, zinnebeeldige voorstelling; het tafereel; **icōnische statuen**, pl., nagebootste of gelijkvormige standbeelden, inz. in levensgrootte, in tegenst. met de colossale; **iconoclást**, m. een beeldverbreker, beeldstormer; **iconoclastie**, f. de beeldstormerij; **iconodülen**, pl., beelden-dienaars, beeldaanbidders; **iconodulie**, f. de beeldenverering, beeldendienst; **iconograph**, m. een beeldbeschrijver; portretschilder; **iconographië**, f. de beeldbeschrijving, kennis der beeldenissen, borstbeelden, standbeelden, inz. der Oudheid; **iconographisch**, beeldbeschrijvend; **iconoläter**, m. een beeldaanbidder; **iconolatrië**, f. beeldenverering, beeldendienst; **iconologië**, f. de beeldspraak; beeldenkennis, verklaring der zinnebeelden en oude gedenkteekens; **iconomachie**, f. de beeldenkrijg, wegens verering en aanbidding der beelden v. heiligen; **iconomanie**, f. overdreven zucht voor beelden, schilderijen enz.; **iconostrooph**, m. een beeldomkeerder (een glazen prisma).

Icosaëdron of **icsaëder**, n. gr. (v. *eikōsi*, twintig), een twintigvlak, een door 20 gelijkzijdige driehoeken begrens'd ligchaam; **icosandria**, pl. Bot., twintighelmigen, planten, welker bloemen 20 en meer meeldraden hebben, die op den groenen kelkrand zijn vastgehecht, de twaalfde klasse in het stelsel v. L.; **icosándrisch**, twintighelmig.

Icterus, m. gr. (*ikteros*), Med., de geel-

zucht; **ictérisch**, **icterodes**, met de geelzucht behebt; **icterocephálish**, met geel hoofd; **icteropódish**, geelvoetig; **icterophrýish**, met gele wenkbrauwen; **icteropish**, geeloogig; **icteroptérisch**, met gele vleugels; **icterótish**, met gele ooren.

Ictus, m. lat., een stoot, houw. steek, slag; de nadruk der stem, toonheffing, klemtoon; *uno ictu*, op eens; *sub ictu*, in gevaar; *ictus arteriarum*, polsader-slag.

Ida, m. een gebergte bij Troje; Paris besliste hier het pleit tusschen Venus, Juno en Minerva, en Gany medes werd v. hier door Jupiter geschaakt; v. daar **idæisch**, tot den Ida behoorende, daar wonende. vereerd b. v. de idæische Zeus (Jupiter), de idæische moeder (*idea mater*, d. i. Cybele); een ander gebergte **Ida** ligt op Creta; daar werd Jupiter opgevoed. en men plaatst er ook de idæische daetylen, wie men de uitvinding v. h. gebruik des vuurs en het metaalsmelten toeschrijft.

Ida, oudd. vrouwnn.: de liefelijke, voortreffelijke.

Idalía, f. bijnaam v. Venus naar de stad Idalium op het eiland Cyprus.

Idée, f. gew. n., gr. *idea*, v. *idēin*, zien), pl. **idēen**, eene aanschouwing, voorstelling; een begrip, verstandsbegrip; eene gedachte, een inval, eene inbeelding, een denkbeeld, ontwerp. plan; **ideënassociatie**, z. **associatie**; **ideaal**, n. nv lat., in den ruimsten zin het tegendeel v. h. reale, reële of wezentlijke, het enkel voorgestelde, gedachte, een droombeeld; in engeren zin een als wezentlijk gedacht voorwerp, dat volkomen aan een idee, eene voorstelling, een modelbeeld beantwoordt, het eerste voorbeeld, model; **ideaal** of **ideálish**, onwezentlijk, ingebeeld, enkel gedacht, dichterlijk; ook als volkomen gedacht, voorbeeldelijk, voorbeeldig; **ideaal-geld**, niet werkelijk geslagen, enkel gedacht (gefingeerd) geld; **ideaal-regt**, natuurregt; **ideale wereld**, hovenzinnelijke wereld; **ideale waarde**, ingebeelde waarde; **idealisch-schoon**, overschoon, wonderschoon, dichterlijk schoon, zoo schoon als het zich maar laat denken; **idealiseren**, iets tot hoogste voorbeeld maken, hoven de wezentlijkheid verheffen, veredelen of verfraaijen; iets werkelijks naar eenen regel der volkomenheid behandelen; **idealismus**, n. de leer of wijsgeerige beschouwing v. de oorspronkelijkheid en wezentlijkheid der verstandsbegrippen; anders: die philosophische opvatting, welke niet de uitwendige dingen, maar óf het voorstellend wezen, óf in 't algemeen enkel het gedachte voor het werkelijk zijnde verklaart; het tegengest. v. **realismus**; **idealist**, m. een aanhanger v. h. idealismus; **idealistisch**, die leer betreffende, met haar overeenkomstig; **idealiteit**, f. hoogste volkomenheid.

Idelkan, m. de koning van Dekan en Golconda.

idem, lat., dezelfde, hetzelfde, afgek. *id.*; *idem per idem*, gelijk met gelijk; eenerlei zin door eenerlei woorden uitgedrukt; **idemist**, m. barb. lat., een jabloër; **idemspiratie**, f. nw lat., de gelijkgezindheid; **identisch**, eenerlei, eenzelvig, een en hetzelfde, gelijk beteekend, gelijkgeldend; Math., gelijk- en gelijkvormig, congruent; tot denzelfden vorm herleidbaar; **identiteit**, f. de eenzelvigheid, eenheid van wezen, volkomene overeenstemming; het **identiteits-systeem**, de eenzelvigheidsleer van Schelling, volgens welke het ideale en reale in de idee v. h. absolute één (identisch) is; **identificeren**, tot een en hetzelfde maken, twee dingen onder een begrip brengen; **identificatie**, f. de vereenzelviging, gelijkmaking, ineen- of zamen-smelting; **identigraphie**, f. lat.-gr., schriftgelijkheid.

Ideographie, f. gr. (vgl. **idee**), begrip-schrift, dat niet enkele klanken, maar geheele begrippen door schriftteekens voorstelt; **ideographiek**, f. de algemeene teekenspraak, vgl. **pasigraphie**; **ideologie**, f. de begripsleer, wetenschap van de gronden der kennis, z. v. a. **metaphysiek**; **ideoloog**, m. wie deze wetenschap beoefent of onderwijst; ook droomer, ziener, zweeper.

id est, lat., dat is, afgekort *i. e.*

Idiocrasis, f. gr. (v. *idios*, *a*, *on*, eigen, eigenaardig), eigenaardige menging; de eigenaardigheid in de natuur van een menschelijk of dierselijk ligchaam; **idiocratisch**, eigenaardig gesteld, eene eigene geaardheid hebbende; **idioelectrisch**, z. **electriciteit**; **idiographum** of **idiochiron**, n. eigen handschrift of onderteekening; **idiographisch**, eigenhandig, zelf geschreven; **idiogynie**, f. Bot., geslachts-afscheiding, de plaatsing van de bevruchtungsdeelen der planten in afzonderlijke bloemen; **idiogynisch**, van gescheiden geslacht; **idiōma**, n. de eigenaardigheid, inz. met betrekking tot de taal eens lands; landspraak, tongval (dialect), spraakmanier, spraakeigen; ook elke eigene, zelfstandige taal; **idiomatisch**, aan eenen tongval of eene taal eigen; **idiot** m. (gr. *idiōtes*), eig. z. v. a. eenen privaatan, inz. een van staatszaken onkundige of daarvan uitgeslotene uit de lagere volksklasse; een onwetend mensch, botterik, domkop, stommerik, sukkel; **idiopathie**, f. Med., de eigenlijdigheid, plaatselijke ziekte van een ligchaamsdeel, zonder medelijdigheid der andere; **idiopathisch**, eigenlijdig; **idiosomnambulismus**, n. gr.-lat., het **somnambulismus** (z. a.), dat zonder inwerking eens magnetiseurs ontstaan is; **idiosyncrasie**, f. gr., d. i. eig. eene eigenaardige menging, nl.

der bestanddeelen van het organismus: al het eigene van iemand, ten opzichte van zijne wijze van gewaarworden; de eigenaardige vatbaarheid voor zekere indrukken, b. v. het ontstaan van krampen op het zien eener spin enz.; de inwonende neiging tot — de aangeboren afkeer van zekere spijzen, dranken enz.; **idiosyncratisch**, zulk eene natuurneiging of -afkeer betreffende, daarin geground, van natuur eigen; **idioticon**, n. een woordenboek van eenen tongval (vgl. **idioma**), gewestelijk of landschapswoordenboek; **idiotismus**, n. eene onregelmatige, gewestelijke uitdrukking, plat provinciewoord, eigenaardigheid van eenen tongval; Med., de stompzinnigheid; **idiotrophus**, m. die eene bijzondere soort van voedsel noodig heeft.

Idōle, f. fr. (v. h. gr. *eidōlon*, d. i. beeld, schaduwbeeld, v. *eidōs*, gedaante), het afgodsbeeld, de afgod; **idololāter**, gr., *idololātre*, fr. m. een afgodendienaar; aanbieder, bewonderaar, vereerder; als adject. en adverb.: **idolāter**, afgodisch; smoorlijk veriefd, buitensporig beminrend, vertroetelend; **idololatrie** of gew. **idolatrie**, f. de afgoderij, afgodendienst, beeldendienst, beeldenvereering; **idolopoeie**, f. eig. afgodenmakerij; Log., het sprekend invroeren van eenen gestorvene.

Idūna of **Idūn**, f. oudn. Myth., Braga's gade, de godin der jeugd en onsterfelijkheid. Zij hezit enige appelen, waarin de oud wordende goden slechts behoeven te bijten om zich dadelijk verjongd te zien.

Idus, pl. lat., in den oudrom. kalender: de 15de dag der maanden maart, mei, juli en october, in de andere maanden de 13de.

Idylle, f. gr. (*eidyllion*, n. d. i. eig. een beeldje), eene kleine schildering, een tafereel uit het leven van eenvoudige natuurmensen; inz. een landelijk gedicht, herdersdicht, bekoorlijk tafereel v. h. land- en herdersleven, z. v. a. **buccolisch** gedicht; **idyllisch**, landelijk; herderlijk, eenvoudig en onschuldig.

Ighirmilk, eene turk. rekenmunt v. zilver, ongeveer 43 ct. in waarde.

igītur, lat., derhalve, dus, bij gevolg.

Ignāme, f. (*dioscorēa alata*, L.), eene plant uit warme luchtstreken, met groote voedzame wortels, de broodvrucht, yams.

Ignatius (v. h. lat. *ignis*, vuur?), mansn.: de vurige; **ignatiānen**, z. v. a. **jesuiten** (z. a.); **ignatius-boonen**, bittere, bedwelmende in afwisselende koorts en vallende ziekte, heilzame pitten der peervormige vrucht van den ignatius-boom op de Philippijnsche eilanden, benoemd naar den stichter der jesuiten-orde, Ignatius Loyola, dewijl de jesuiten het eerst deze boomen naar Europa bragten.

ignis, m. lat., het vuur; *ignis fatuus*,

m. een dwaallichtje; **ignispicium**, n. waarzeggerij uit het vuur; **ignitie**, f. nw lat., de verbranding tot kalk en asch, chemische verkalking; het uitgloeijen, de gloed.

ignōbel, lat. (*ignobilis*), onedel, slecht, gemeen, laag, schandelijk; **ignobilitieit**, f. de slechtheid, laagheid, gemeenheid.

Ignominie, f. lat. (*ignominia*) en fr. (spr. *ienjominie*), de smaad, schande, beschimping, oncer; **ignominieus** (lat. *ignominiosus*, a, um), smadelijk, onteerend, schandelijk, eerloos.

ignorēren, lat. (*ignorāre*), onwetend zijn, niet weten, inz. niet willen weten, zich houden alsof men iets niet weet; **ignorānt**, m. een onwetende, weetniet, domkop, stumper; **ignorāntie**, f. (lat. *ignorantia*), de onwetendheid, onkunde, domheid, ongeschiktheid; *ignorantia crassa*, grove onwetendheid; *i. facti*, onbekendheid met een voorval; *i. juris of legis*, onbekendheid met het regt of de wet; *i. supina*, Jur., moedwillige onkunde; **ignorantijnen**, pl., eene monnikenorde, die zich met het onderwijs van kinderen bezig houdt.

ignoscēren, lat. (*ignoscere*, eig. niet weten), niet meer gedenken, vergeven en vergeten, als niet gebeurd beschouwen; **ignoscēntie**, f. de vergeving; **ignoscibel**, vergeeflijk; *ignōti nulla cupidō*, lat. sprw., naar het onbekende haakt men niet; wat men niet weet, deert niet.

Ignya, f. gr., Anat., de knickuil.

Ikjes, m., eene lengtemaat in Japan omtrent = 14 palmen.

Ikilok, m. eene turk. munt v. 40 par a s. **il—**, lat. voorlettergreep van woorden, die met *l* beginnen.

Ile, f. gr. (*ilē* of *eilē*, een hoop), Anat., de darmen; **ilēon** of **ilēum**, **ilion** of **ilium**, m. de omgewonden of heupdarm; ook het darmbeen (*os ilium* of *ilēi*; *ilēūs*, m. (gr. *eileōs*), de darmkronkel; braking v. dreckstoffen (z. v. a. miserere); **ilēisch** of **iliisch**, tot den omgewonden darm behoorende; **ilicōlisch**, tot den omgewonden en den karteldarm behoorende.

Iliacos intra muros peccatur et extra, lat., eig. er wordt binnen en buiten de muren van Ilium (Troje) verkeerd gedaan, d. i. van weerszijden, overal gefeild; **iliās** of **iliade**, f. het heldendicht van Homerus, bezingende den trojaanschen oorlog; *iliās post Homērum*, eig. eene ilias na Homerus, d. i. iets ontbeerlijks, overtolligs; *iliās malōrum*, f. eene menigte v. rampen of ongevallen.

ilingus, m. gr. (*ilingos*), het draaijen, de draaiziekte, duizeligheid.

iliocolisch, z. ond. ile.

ilisch, gr. (v. **Ilium**, Troje), trojaansch.

Ilithya (gr. *Eileithya*), f. gr. Myth., de geboortegodin, de beschermgodin der ba-

renden, bij de Romeinen **Lucina** (z. a.).

illēsibel, lat. (vgl. *laederen*), onkwetsbaar, onschendbaar; **illēsibilitieit**, f. onschendbaarheid, onkwetsbaarheid.

illāta, pl. lat., het ingebragte, nl. huwelijksgoed, f. (lat. *illatio*), de inbrenging, het ingebragte; de gevolgtrekking, het besluit; **illatief**, eene gevolgtrekking aanwijzend, besluitend.

illegaal, nw lat. (vgl. **legaal**), onwettelijk, wederregtelijk, onregtmatig; **illegalisēren**, onwettig maken; **illegaliteit**, f. de onwettigheid, onregtmatigheid;

illegibel, nw lat., onleesbaar.

illegitiem, lat. (vgl. **legitiem**), onregtmatig, onwettig; ook onecht, buiten echt verwekt; **illegitimiteit**, f. onregtmatigheid, ongeldigheid; onechtheid.

illibātus, lat., ongerept, ongeschonden, zuiver, onbeschadigd.

illiberaal, lat. (*illiberālis*, e, vgl. **liberaal**), onedel, ongrootmoedig, enghartig, bekrompen, laag, karig; onvrijzinnig; **illiberaliteit**, f. enghartigheid, lage denkwijze, ongrootmoedigheid, karigheid; onvrijzinnigheid.

illicēren, lat. (*illicere*), aanlokken, aanzetten, aanleiding geven.

Illiciē, f. een boomachtige struik in O. Indië, met zeer schoon, aschgrauw, als anijs riekend hout, waarsch. levert deze plant de **badian** op.

illicite, lat. Jur., ongeoorloofd, verboden; **res illicita**, f. eene ongeoorloofde daad.

illico, lat. (ontstaan uit *in loco*), dadelijk, terstond.

illidēren, lat. (*illidere*), aanslaan, aanstooten; aan stukken slaan, verbrijzelen; **illisie**, f. het aanslaan, de indrukking, kneuzing.

illimité, geillimiteerd, fr. (vgl. **limiteren**), onbegrensd, onbeperkt.

illinēren, lat. (*illinere*), insmeren, inwrijven met zalven enz.; **illinamént**, n. wat tot insmering dient; **illitie**, f. nw lat. Med., de inwrijving, insmering met olie of zalf, zalving.

illiquide, nw lat. (z. **liquide**), onklaar, onzuiver, nog niet vereffend, b. v. eene rekening.

Illis, z. ond. **illos**; **illisie**, z. ond. **illidēren**.

Illitterātus, m. lat. (vgl. **litteratus**), een ongeleerde, ongeletterde.

Illitie, z. ond. **illineren**.

Illos, m. gr. (v. *illein*, wentelen, draaijen, inz. de oogen), een scheelziende, loensche; **illis**, f. eene scheelziende; **illōsis**, f. het scheelzien.

illōtis manibus, lat., met ongewassen handen, d. i. onvoorbereid.

illudēren, lat. (*illudere*), honen, bespotten, voor den gek houden; misleiden;

ontwijken, ontdruken, b. v. eene wet; verijdelen, vruchteloos maken; **illūsie**, f. (lat. *illusio*, bespottling). misleiding, verblindling, dwaling, valsche inbeelding, begoocheling, inz. die, welke door de schoone kunsten is te weeg gebragt; het schijnbeeld, zinbedrog; **illusōrisch**, misleidend, verblindend, begoocheland; ontwijkend, bedriegelijk, sluw; vruchteloos; een **illusorisch verdrag**, een schijnverdrag.

illuminéren, lat. (*illumināre*, v. *lumen*, lucht). verlichten; met kleuren bedekken, kleuren; **illumināten**, pl., verlichtenden, naam van 4 onderscheidene genootschappen: dat der alombrados in Spanje op het einde der 16de eeuw; dat der Guerinets omstreeks 1634 in Frankrijk (dweeppers en geestenzieners); in de 2de helft van de 18de eeuw eene vereeniging van mystieken in België. en inz. sedert 1 mei 1776 de **illuminatenorde**, door Weishaupt te Ingolstadt gesticht, doch in 1784 op hoog bevel opgeheven (zij had ten doel godsdienstige en staatkundige verlichting te bevorderen door ondermijning van het kerkelijk leerstellig geloof, door verbreiding van het deïsnius of de natuurlijke godsdienst, enz.); **illuminateur**, **illuminist**, m. verlichter; kleurder van platen; **illuminātie**, f. de verlichting, feestelijke verlichting der gebouwen enz.; kleuring van platen; ook z. v. a. **inspiratie** (z. a.).

Illusie, **illusōrisch**, z. ond. **illudéren**.

illustre, fr. (spr. *ilūstré*; v. h. lat. *illūstris*), schitterend, voortreffelijk, heerlijk, aanzienlijk, voornaam, uitstekend, beroemd, doorluchtig; **illustrissimus**, lat. doorluchtigste, beroemdste; **illustréren**, (lat. *illustrāre*), ophelderen, in 't licht stellen, verklaren: beroemd maken, op den voorgrond plaatsen, verheerlijken; ook versieren, opluisteren, inz. boeken met platen, vignetten, met tusschen den tekst geplaatste houtsnec-figuren enz. (van daar geïllustreerde uitgaven van dichters enz., ja zelfs in onze dagen geïllustreerde couranten); **illustrātie**, f. opheldering, verklaring; de glans, roem, onderscheiding eener familie; **illustratief**, nw lat. ophelderend, verklarend, uitleggenderwijs; **illustrātor**, m. een verlichter, ophelderaar; verfraaijer, optooijer.

Illutatie, f. nw lat. (v. *lutum*, slijk). Med., bestrijking met pap, slijk enz. (inz. jichtige ledematen).

Iloten, z. v. a. **heloten** (z. a.).

Ilschebo, m. eene gouden munt in Japan, ook **itjib** geheeten, = 15 mas of ruim 10 gl.

im—, lat. voorlettergreep van woorden, die met eene lipletter beginnen, z. in.

imaginair, fr. (spr. *imazjinér*; v. h. lat. *imaginarius*), ingebeeld, vermeend; **imaginéren**, lat. (*imagināri*, v. *imāgo*, beeld,

voorstelling), zich inbeelden of voorstellen, wanen, gelooven, meenen; uitdenken, verzinnen, bedenken; **imaginābel**, nw lat., uitdenkbaar, verzinbaar, wat men zich kan voorstellen of verbeelden; **imaginānt**, m. een mensch vol inbeeldingen, een dweeper, grillig wezen; **imaginātie**, f. (lat. *imaginatio*), de inbeelding, voorstelling, verzinning, uitvinding, gedachte, inval; de verbeeldingskracht.

Imam, m. arab. (*imām*, v. *amma*, voor-aan gaan), eig. opperste, eerste; een turksch priester, hoofd eener moskee; **imamaat**, n. het ambt van eerste moskeepriester en geestelijk regter.

Imāreth of l. **imāret**, m. arab. (v. *amara* bouwen); in 't algemeen gebouw, woning, inz. openbaar gebouw; in engeren zin in Turkije eene soort van herberg, waar schoolgangers en studenten eten, en levensmiddelen aan de armen worden uitgereikt.

imballeren, z. **emballeren**; **imbargo**, z. **embargo**.

Imbat, m. een zeewind in de Levant.

imbeciel, fr. *imbécille*, v. h. lat. *imbecillis*) onvermogen, zwak van verstand, zwakhoofd, stompzin, onnoozel; **imbecilliteit**, f. verstandszwakheid, onnoozelheid, stompzinigheid.

imbérbisch, lat., baardeloos, ongebaard.

imbibéren, lat. (*imbibère*), inzuigen, in-trekken, tot zich nemen; Pict., vochten, bevochtigen, doorweken, verzadigen; **imbibitie**, f. de inzuiging, bevochtiging.

imborséren, it. (*imborsāre*, vgl. **beurs**). Merc., innen, ontvangen, beuren, in-casseren.

Imbrahar baschi, m. (bedorven uit het turksch *emiri-ākhör*, gew. *embrokhör*, stalmeester, en *basch*, z. a.), de opperstalmeester des sultans.

Imbreviatuur, f. nw lat., de korte zamenvatting van behandelde zaken; het protocol.

imbricéren, lat. (v. *imber*, zware regen, plasregen), beregenen, bevochtigen; **imbrifügisch**, nw lat., voor regen ondoordringbaar, regendigt, waterproef.

Imbrogljo, m. it. (spr. *imbróljio*; vgl. het fr. **embrouilleren**), de verwarring, verwickeling.

imbuéren, lat. (*imbuère*), eig. indooopen, indompelen; inwijden, onderrigten, bijbrengen, inprenten.

Imbulo, m. eene inhoudsmaat te Cagliari, ongeveer = 3 kop.

imitéren, lat. (*imitāri*), navolgen, nabootsen, naäpen; **imitābel**, navolgbaar, namaakbaar; **imitātie**, f. de navolging, nabootsing; naäperij; ook het nagevolgde, de eopie; **imitatīvum**, z. ond. **verbum**; **imitātor**, m. een navolger; *imitatorum servum pecus*, de kudde of het heir van slaafsche navolgers, het gebroed v. naäpers.

immaculatus, lat., onbevlekt, zonder zoude; *conceptio immaculata*, de onbevleete ontvangenis der maagd Maria.

immalleabel, nw lat. (vgl. *malleabel*), niet hamerbaar, niet smeedbaar.

immanént, lat. (v. *im-manère*, iubliven), inwonend, innerlijk bijblijvend; aanklevend; het tegengest. v. *transent* of *transcendent*; *immanéntie*, f. het inwonen, bijblijven; het éénzijn v. h. beginsel en den vorm v. een filosofisch stelsel.

immānis, lat., onmatig groot, wild, ruw, onmenscheijk, wreedaardig; *immaniteit*, f. overgrootheid, ontzaggelijkheid, ijselijkheid; onmenscheijkheid, wreedheid, gruwzaamheid.

Immānuel of *Emanuel*, m. hebr. (v. *im*, met, *nu*, ons, en *él*, God), mansn.: God met ons!

immarinéren, z. v. a. *marinéren*.

immartyrologiséren, lat.-gr., onder de martelaars plaatsen.

immaterieel, nw lat. (vgl. *materie*, enz.), onligchamelijk, onstoffelijk, geestig; *immaterialiteit*, f. de onstoffelijkheid b. v. der ziel; stoffeloosheid; *immaterialist*, m. die de onligchamelijkheid der ziel aanneemt of beweert.

immatriculéren, nw lat., inlijven, inschrijven in de *matricula* (z. a.) of in een register, b. v. op hoogeschole; *immatriculatie*, f. inschrijving, inlijving in een gild.

Immaturiteit, f. lat. (*immaturitas*, v. *immāturus*, a, um, onrijp, ontijdig), de onrijpheid, ontijdige ouderdom.

immediaat, nw lat. (vgl. *mediaat*, *medium* enz.), als adverb. ook *immediāte*, of fr. *immédiatement* (spr. *imediaat'māng*), onmiddellijk, zonder tusschenkomst eens derden; oogenblikkelijk, dadelijk; *immediatiséren*, onmiddelbaar, d. i. vrij maken; *immediatief*, niet bemiddelend, onmiddellijk aanduidend, b. v. een werkwoord, dat zonder bijvoeging v. een zelfstandig naamwoord het begrip eener handeling volledig voorstelt, als *kampen*, *gaan* enz.; *immediēteit*, f. de onmiddellijkheid, onafhankelijkheid v. eene ondergeschikte magt, regtstreeksche afhankelijkheid.

immedicabel, lat., ongenceslijk, onheelbaar.

immemorābel, lat., ongedenkwaardig, niet noemenswaardig; *immemoriaal*, nw lat., ondenkbaar, onheugelijk, buiten geheugenis.

imméns, lat. (*immēnsus*, a, um) of *immense*, fr. (spr. *imāngs'*) onmetelijk, onbegrensd, oneindig, ontelbaar; *immensiteit*, f. onmetelijkheid enz.; *immensurābel*, nw lat., onmeetbaar; *immensurabiliteit*, f. de onmeetbaarheid.

immergēren, lat. (*immergēre*), indompelen, onder duiken, zinken; *immergēten*, ol. nw lat., de doopsgezinden; *immérsie*, f.

lat. (*immersio*), de intooping, het onderduiken, zinken; de inweeking; Astr., de intrede eener planeet in de schaduw eener andere; ook het onzichtbaar worden eener ster door de zonnestrallen; *immérsor*, m. de dooper.

immerito, lat., onverdiend, onbillijkerwijze.

Immi, m. eene inhoudsmaat in Zuid-Duitschland en Zwitserland; in de concenterende cantons = $\frac{1}{100}$ malter of $\frac{1}{2}$ kop.

imminéren, lat. (*imminère*), over het hoofd hangen, dreigen in te storten; *imminént*, nakend, dreigend, boven 't hoofd hangend (niet te verwisselen met *eminent*); *imminéntie*, f. de dreigende nabijheid, het nakend onheil.

imminuēren, lat. (*imminuère*; vgl. *minus* enz.), verminderen, verkleinen; afnemen; *imminútie*, f. de vermindering, verzwakking, afneming, krenking.

immiscibel, nw lat. (vgl. *misceren*), onvermengbaar; *immiscibiliteit*, f. onvermengbaarheid.

immittéren, lat. (*immittère*). eig. inzenden, indoen, inlaten; Jur., geregteijk in 't bezit stellen; *immissie*, f. (*immissio bonōrum*), de geregteijke toewijzing, in bezit stelling v. eenig onroerend goed door den regter; Med., de inlating. inspuiting.

immobiel, lat. (*immobilis*, e; vgl. *mobiel*), onbewegelijk, onverzettelijk; Mil., niet toegerust, niet marsch- of strijdvaardig; *immobilisēn* of *immobilia* (scil. *bona*), onbewegelijke of onroerende goederen, liggende have; *immobilair eigendom*, grond-eigendom, onroerend goed; *immobiliséren*, nw lat., roerend goed tot onroerend maken; *immobiliteit*, f. lat. (*immobilitas*), onbewegelijkheid.

immoderaat, lat. (*immoderātus*, a, um, vgl. *moderéren*), onmatig; overmatig, overdreven; *immoderatie*, f. de onmatigheid, gebrek aan matiging; de overmaat; *immodést* (lat. *immodēstus*, a, um), onbescheiden, oneerbaar, onwelvegetijk, onbeschaamd, onzedig, aanmatigend; *immodestie*, f. de onbescheidenheid enz.; *immodice*, onmatig.

immoléren, lat. (*immolāre*), offeren, opofferen; *immolatie*, f. de offering, opoffering.

immorālich, nw lat. (vgl. *moraal* enz.), onzedelijk, zedeloos, tegen de zedewet; *immoraliteit*, f. onzedelijkheid, zedeloosheid.

immortél, fr. (lat. *immortālis*), onsterfelijk, eeuwig, eindeloos; *immortelle*, f. Bot., de papierbloem, stroobloem, met blinkende, drooge en daarom niet verwelkende bloembladeren; *immortaliteit*, f. (lat. *immortalitas*), de onsterfelijkheid; *immortaliséren*, fr. onsterfelijk maken, verveewigen.

immūnis, lat., vrij van staatsdiensten of opbrengsten, belastingvrij, onbelast; im-

muniteit, f. (lat. *immunitas*), de vrijdom v. dienstpligten, belastingen enz., onbelastheid.

immuteren, lat. (*immutare*), veranderen, verwisselen; **immutatie**, f. de verandering, verwisseling.

impacco, m. it. (v. h. duitsch pak, pack, pakken), Merc., de inpakking; *per impacco*, wel ingepakt, wel bewaard.

impalpäbel, nw lat. (vgl. **palpäbel**), onvoelbaar, zoo fijn, dat men het niet grijpen kan.

Impanatie, f. nw lat. (v. *panis*, brood), bij R. K. de verbinding v. h. ligchaam van Chr. met het brood in het h. avondmaal, naar de leerstellingen van hen, die noch de tegenwoordigheid v. h. ligchaam v. Chr. loochenen, noch de transsubstantiatie aannemen.

impar, lat. (vgl. *par*), ongelijk, oneven; *impäri Marte*, eig. met ongelijken strijd of krijgsgeluk; met ongelijke krachten; **impariteit**, f. nw lat., ongelijkheid, verschillendheid.

imparäbel, nw lat., onvergelykelyk, voorbeeldeloos.

imparaat, lat. (vgl. **paraat**), onbereid, niet klaar.

impardonnäbel, fr. (vgl. **pardon** enz.), onvergeeflijk, onverantwoordelyk.

impartiaal, nw (vgl. **part** enz.), onpartijdig, onzijdig, onbevangen, regtvaardig; **impartiales**, pl., onpartijdigen; **impartialiteit**, f. onpartijdigheid.

impartibel, nw lat. (v. *partiri*, deelen), en **impartäbel**, fr., ondeelbaar; **impartibiliteit**, f. ondeelbaarheid.

Impas of **impas**, m. (fr. *impasse*, f. eene straat zonder einde, een zak), bij het whist-spel een' **impas maken**, met een' lagen troef bannen in de vooronderstelling, dat de partij geen' hooger en heeft, om zoo eenen slag meer te kunnen maken; gem. snijen.

impassäbel, barb. lat. (vgl. **passeren**), onbegaanbaar, onberijdbaar, onoverklimbaar, ontoegankelijk.

impassibel, nw lat. (vgl. **passibel**), ongevoelig, stomp, voor lijden niet vatbaar, koelbloedig; **impassibiliteit**, f. de onvatbaarheid voor lijden, ongevoeligheid, onmeêdoogendheid, koudbloedigheid.

impastären, it. (*impastare*, eig. kneeden), Arch., deeg of metseltras uit mortel en fijn gestooten steenen enz. maken; Pict., verwen dik opdragen; Grav., de punten en strepen behoortlyk vermengen; **impastatie**, f. de deegwording of deegmaking; de dikke . vette kleurgeving; vermenging der punten, strepen enz. en de daardoor ontstane werking.

impatibel, lat. (vgl. **patibel**), onlijdelijk, onverdragelyk, onduelbaar; **impatientie**, f. (lat. *impatientia*), het ongeduld; **impa-**

tienteren [zich], nw lat., ongeduldig worden, het geduld verliezen.

impatroneren of **impatroniseren**, nw lat. (vgl. **patroon**), zich tot heer maken, tot beschermer opwerpen, in bezit nemen; zich in eens anders gunst dringen.

impayabel, fr. (spr. *éngpéj*—), onbetaalbaar, onschatbaar.

impeccantie, f. lat. (*impeccantia*; vgl. **pecceren**), zondeloosheid, onzondigheid, schuldeloosheid.

impediëren, lat. (*impedire*), verhinderen, beletten, belemmeren; **impediment**, n. (lat. *impedimentum*), de hinderpaal, het beletsel, de belemmering; **impedimenta**, pl. Jur., veranderingen, waardoor iemands niet in regten verschijnen verontschuldigd wordt; **impeditie**, f. beletsel, oponthoud; verwikkeling.

Impegno, m. it. (spr. *iempénjo*; v. *impegnare*, verpanden, v. *pegno* = lat. *pinus*, pand), de verpligting, deelneming aan een netelig werk met verantwoordelykheid; **geimpagneerd zijn**, verplicht of verantwoordelyk zijn.

impendären, lat. (*impendere*), aanwenden, te koste leggen; **impensen**, pl. (*impensae*), kosten, onkosten, uitgaven; *impensae funebres*, begrafenis-kosten; *i. voluptuariae*, uitgaven voor weelde.

impeneträbel, lat. (vgl. **penetreren**), ondoordringbaar; ondoorgroendelyk, onnaspeurbaar; waterdigt; **impenetrabiliteit**, f. ondoordringbaarheid; ondoorgroendelykheid.

Impenitentie, z. **impenitentie**; **impensen**, z. ond. **impendären**.

Imperans, **imperatief**, **imperator** enz., z. ond. **impereren**.

imperceptibel, nw lat. (vgl. **percipiëren**), onbemerikbaar, niet waar te nemen; **imperceptibiliteit**, f. de onbemerikbaarheid.

imperdibel, nw lat. (v. *perdere*, verliezen, bederven), onverliesbaar, onverderfelyk, onverdelgbaar.

impereren, lat. (*imperare*), heerschen, bevelen; **imperans**, m. de gebiedende; heerschende; **imperativus**, of **imperatief**, m. Gram., de gebiedende wijs der werkwoorden, z. **modus**; **categorische imperatief**, Phil., het voorwaardelyk zedegebod, ook moralische, practische en onbepaalde imperatief geheeten; iron. de stok als dwangmiddel; **imperator**, m. vroeger de opperbevelhebber v. een leger, de veldheer; heerscher, keizer; **imperatorisch**, gebiedend; keizerlyk; **imperium**, n. de opperheerschappij, oppermagt, het opperbevel; ook het rijk, keizerrijk; *imperium in imperio*, een gebied in een gebied; *imperium merum*, zuivere staatsmagt in regeringszaken en in oorlog; *i. mixtum*, gemengde staatsmagt, d. i. met regtspleging verbonden bestuur; *i. summum*, het overheidsregt

v. h. zwaard tegen misdadigers, het lijfstraffelijk regt; **imperiaal**, keizerlijk, statelijk; heerlijk; **imperiaal-papier**, papier v. h. grootste formaat; **imperiaal-water**, eene soort van gedestilleerd water, als schoonheidsmiddel; **imperiaal**, m. de naam v. de grootste drukletter bij de Duitschers; een stuk v. 10 roebels, eene russ. goudmunt, die v. 1763 = 19 gl. 79 ct., v. 1768 = 19 gl. 52½ ct. innerl. waarde, sedert 1817 worden alleen **imperialen** v. 5 en 3 roebels geslagen; **imperiële**, f. fr. (spr. *engp*—), het bovendeel v. eene koets, diligence enz.; het bedverhemelte; een kaartspel, dat veel naar het piquetten met 2 personen gelijk; ook eene bloem, de keizerskroon; **imperieus** (lat. *imperiōsus*, a, um), heerschzuchtig, gebiedend, bevelend.

imperféct, lat. (*imperfēctus*, a, um; vgl. **perficeren**, **perfect**), fr. **imparfait** (spr. *èngparfé*), onvolleindigd, onvolkomen, gebrekkig, onvolledig; **imperfēctum** (scil. *praeteritum*), of **imperféct**, n. Gram., de onvolmaakt verleden tijd; **imperféctie**, f. de onvolkomenheid, onvolmaaktheid, het gebrek; **imperféctibel**, nw lat., niet voor volmaking vatbaar.

imporforābel, nw lat. (vgl. **porforeren**), niet te doorboren; **imporforātie**, f. Med., de geslotenheid of vergroeiing v. zekere, van nature opene deelen des ligchaams, inz. v. den aars enz.

imperiaal, **imperium**, enz., z. ond. **impereren**.

Impermanētie, f. nw lat. (vgl. **permaneren** enz.), onbestendigheid, veranderlijkheid.

impermeābel, nw lat. (vgl. **permeabel**), z. v. a. **impenetrabel**; **impermeabiliteit**, z. v. a. **impenetrabiliteit**.

impermūtābel, nw lat. (vgl. **permuteeren** enz.), onverwisselbaar.

impersonaal, lat. (*impersonālis*, e; vgl. *persōna* enz.) of **impersoneel**, fr., onpersoonlijk; **impersonaal** (scil. *verbum*), n. lat. Gram., een onpersoonlijk of eenpersoonlijk werkwoord; **impersonaaliteit**, f. nw lat., de onpersoonlijkheid; **impersonaal-conto**, n. it. zaak-rekening.

Imperspicuïteit; f. nw lat. (vgl. **perspicieren** enz.), onduidelijkheid, onhelderheid.

impersuasibel, nw lat. (vgl. **persuadere** enz.), niet te overreden, stijfhoofdig, halsstarrig, koppig.

impertinēt, nw lat. (vgl. **pertinent**), onbehoorlijk, onvoegelijk, ongerijmd, ongepast; onbetamelijk, onbescheiden, opdringend; onbeschaamd, onbeschoft, vlegelachtig, grof; **impertinētie**, nw lat., of **impertinence**, fr. (spr. *èngpertināngs'*), f. de onbehoorlijkheid; onbescheidenheid; onbeschoftheid enz.; **impertinentiën**, pl. onvoegelijke, ongemaniëerde dingen, lompheden, grofheden.

imperturbābel, fr., onverstoortbaar, niet te verontrusten, te verwrikken; gelijkmoedig, hartstogteloos; **imperturbabiliteit**, f. de onverstoortbare gemoedsrust, zielekalmte, hartstogteloosheid.

impestéren, nw lat. (v. *pestis*, pest), verpesten; **geimpesteerd**, verpest.

Impetigo, f. lat. Med., slepend huiduitslag, ruidigheid; **impetigineus**, daarmede behebt, ruidig; **impetigologie**, f. lat. gr. Med., leer van de slepende huiduitslagen.

impetréren, lat. (*impetrāre*; eig. in 't alg. tot stand brengen, verkrijgen), met verzoeken doordringen, afbidden, afvorderen, verkrijgen, bekomen; **impetrābel**, verkrijgbaar, bereikbaar; **impetrānt**, m. Jur. de aanzoeker, klager, eischer; **impetrāntisch**, aanklagend, eischend; **impetraat**, m. de aangeklaagde, beklaagde; **impetrātie**, f. de regtsverkrjgging; het aanzoek, de aanklagt.

Impētus, m. lat., een hevige aanval, b.v. van eene ziekte; **impetueus** (*impetuōsus*, a, um), hevig, onstuimig, haastig; **impetuositeit**, f. hevigheid, onstuimigheid, drift; **impetuōso** (spr. *iempeto*), con *impeto*, it. Muz., met onstuimigheid, snel, vurig.

impie, lat., goddeloos; **impieteit**, f. (vgl. **pieteit**), goddeloosheid, godvergetenheid, rockeloosheid, snoodheid.

impingéren, lat. (*impingere*), tegen iets aanstooten; feilen, zich vergrijpen, tegen eene wet zondigen.

impitoyable, fr. (spr. *èngpitoajābl'*), onbarmhartig, meëdoogenloos.

implacābel, lat. (*implacabilis*, e; vgl. **placabel**), onverzoenlijk, onverzoenbaar, onverbiddelijk, onbarmhartig; **implacabiliteit**, f. onverzoenlijkheid enz.

implantéren, nw lat. (v. *plantare*; vgl. **plantéren**), inplanten, inenten; **implantātie**, f. de inplanting, inenting; het ingegroeid zijn; ook de genezing van eene ziekte door inenting in eenen boom enz. (eene vond des bijgeloofs).

implausibel, nw lat. (vgl. **plausibel**), onwaarschijnlijk.

impleéren, lat. (*implere*), aanvullen, vol maken; volbrengen, voldoen; **impleméntum** of **implemént**, n. nw lat. de aanvulling, volmaking; het hulpmiddel; **impleméntum contractus**, Jur., de voltrekking van het verdrag of de overeenkomst.

implicéren, lat. (*implicare*), in eene zaak betrekken, verwikkelen, insluiten, mede intrekken, invlechten; **geimpliceerd**, mede in betrokken, verwikkeld; **implicite**, **impliciet**, mede in betrokken, bijingesloten, stilzwijgend daaronder begrepen (zonder bepaald te zijn uitgesproken, het tegengest. van *explicite*); **fides implicita**, geloof, zonder duidelijke inzicht of erkentenis van ieder geloofsartikel in 't bijzonder.

imploréren, lat. (*implorāre*), aanroepen, bidden, om hulp smeeken, aanzoecken; **implorant**, m. Jur., een aanzoeker, hulpvrager bij de overheid tegen een ander, klager; **implorantisch**, hulpzoekend, aanroepend, klagend; **imploraat**, m. de aangeklaagde, beklaagde; **imploratie**, f. het aanzoeken, de hulpinroeping.

impœnitent, lat. (vgl. **pœnitentie**), onboetvaardig, verstokt; **impœnitentie**, f. de onboetvaardigheid, het gebrek aan berouw.

impoli, fr. (spr. *éngpoli*; vgl. **polisséren** enz.), ongeëffend, ruw, hobbelig; onbeleefd, grof, ongemanierd; **impolitésse**, f. de onwellevendheid, grofheid enz.

imponderabel, nw. lat. (vgl. *pondus* enz.), onweegbaar; **imponderalîen**, pl. Phys., onweegbare stoffen, b.v. licht, warmte; **imponderabiliteit**, f. de onweegbaarheid.

imponéren, lat. (*imponere*; fr. *imposer*), eig. opleggen, b. v. het zwijgen enz.; inz. indruk maken, zich doen gelden; achting, eerbied, gehoorzaamheid enz. inboezemen, gebieden of vorderen, zich van de gemoederen meester maken, hen overweldigen; **imponérend** of **imposant**, fr., gewichtig schijnend, achting of eerbied inboezemend, indruk makend, nadrukkelijk, gebiedend, veelbeteekenend; **imponénte**, it. Muz., gebiedend; **imposabel**, fr. belastbaar, aan schatting onderhevig; *imposito silentio*, lat. Jur., na of onder opgelegd zwijgen; **impositie**, f. de oplegging, b. v. der handen bij inzegeningen; ook het opleggen van belastingen.

impopulair, nw. lat. (vgl. **populair**), bij het volk niet bemind, den volksgeest ontberend; moeilijk te verstaan, boven de algemeene bevattig, te hoog voor 't volk (b. v. geschreven, gesproken); **impopulariteit**, f. het gebrek aan volksbelieving, de volksongunst; onverstaanbaarheid, te hooge vlugt of te duistere, te geleerde voordragt.

importéren, lat. (*importāre*), vreemde waren invoeren; iets beteekenen, uitmaken, afdoen; van belang zijn, aangelegen zijn, b. v. het importeert niets, is er niets aan gelegen (verkeerdelijk zegt men wel: zich voor iets importeren, het moet zijn — exportéren, d. i. driftig maken, in de bres stellen, **import**, m. nw. lat., de invoer, pl. **importen**, invoerwaren; **importabel**, invoerbaar, veroorloofd in te voeren; **importatie**, f. de invoering van buitenlandsche waren, goederen-invoer; **important**, gewichtig, aanzienlijk, belangrijk; **importantie**, of fr. **importance**, f. (spr. *éngportāngs'*), het gewigt, belang, aanzien, de waarde, invloed.

importun, fr. (spr. *éngportūing*; v. h. lat. *importūnus*, a, um), ongelegen, las-

tig, bezwaarlijk, opdringend; onstuimig; **importuniteit**, f. de ongelegenheid, overlast, kwelling; het lastig vallen, overloopen; **importunéren**, fr. (*importuner*), lastig vallen, overloopen, ongelegen komen, opdringend zijn.

impos, lat., onmagtig, onvermogen, zwak; *impos animi*, zwak van verstand; zich zelf geen meester.

imposabel, **imposant** enz., z. ond. **imponéren**.

impossibel, lat. (vgl. **possibel**), onmogelijk, ondoenlijk; **impossibiliteit**, f. de onmogelijkheid.

Impost, m. mid. lat. (*impostus*; it. *imposta*, f.) of fr. **impôt**, m., pl. **impôts** (spr. *éngpôos*; v. h. lat. *imponere*, fr. *imposer*, opleggen; vgl. **imponeren**), de belasting, opbrengst, accijns van waren; Arch. de vooruitstekende rand of lijst, waarop de boog van een gewelf rust (fr. *imposte*); **impostéren** (it. *impostare*), belastingen opleggen, belasten; **impôstor**, m. nw. lat. (v. *imponere*, imponéren in de betekenis van indruk op iemand maken, meester van zijn gemoed worden) of fr. **imposteur**, (spr. *éng—*), de bedrieger, valsche beschuldiger; **imposture**, f. fr. (spr. *éngpostuur'*), het bedrog, valsche voorgeven, de bedriegerij, veinzelij; de belastering.

Impôtens, m. lat. (vgl. **potent**), een onvermogene, inz. die geen getuigenis mag afleggen; **impotént**, onvermogen, onmagtig (om vader te worden); verminkt, gebrekkig, lam; **impotentie**, f. het maanklijk onvermogen, de ongeschiktheid ter voortteling; onbevoegdheid om te getuigen; zwakte, krachteloosheid, verstandszwakte; *impotentia conjugalis*, het onvermogen tot den bijslaap.

impracticabel, nw. lat. (vgl. **practijk** enz.), ondoenlijk, onuitvoerbaar; ook onbegaanbaar, waar niet door te komen is; moeilijk te behandelen; wonderlijk in den omgang, onverdragelijk.

imprægnéren, nw. lat. (vgl. **prægnant**), bezwangeren, bevruchten; Chem., doorwekken, doortrekken, oplossen, verzadigen, eene stof met de atomen, zoutendeeltjes enz. van een ander ligchaam beladen; **imprægnatie**, f. de bezwangering, bevruchting; de oplossing, verzadiging; *imprægnator*, m. Jur., de bezwangeraar.

impræscriptibel, nw. lat. (vgl. **præscribén**), onverjaarbaar; **impræscriptibiliteit**, f. de onverjaarbaarheid.

impreceren, lat. (*imprecari*, eig. in 't alg. iemand iets toewenschen), verwenschen, vervloeken; **imprecatie**, f. de verwensching, de vloek.

imprenabel, fr. (*imprenable*; spr. *éng—*), onneembaar, onwinbaar, b. v. eene vesting.

Impresario, m. it. (v. *imprèndere*, on-

dernemen, *impresa*, onderneming), een ondernemer, inz. opera-ondernemer in Italië.

impriméren, lat. (*imprimère*; v. *premere*, drukken), indrukken, indruk maken, opdrukken, inprenten, inscherpen; b. v. een boek enz.; *imprimatur*. eig. het worde gedrukt; als subst., het *imprimatur*, de vergunning of de goedkeurende handteekening van den censor voor den druk van een boek; ook de op de drukproef geschrevene toestemming des correctors tot afdrukken van een blad; **imprimerie**. f. fr. (spr. *éng*—), de boekdrukkerij, drukkerij; **imprimeur**. m. een drukker, boekdrukker; **imprimure**. f. fr. (spr. *éngprimiur*'), Pict., het gronden, het aanleggen der grondkleuren; **impressum**, lat., of fr. **imprimé**, n. (spr. *éngprime*), iets gedruks, een gedrukt blad, boek enz.; **impressie**, f. (lat. *impressio*), de opdrukking, inprenting, inwerking; de indruk, aandoening, invloed, ook z. v. a. **imprimure**; **impressibiliteit**, f. nw lat., ontvangbaarheid, vatbaarheid voor indrukken.

improbabel, lat. (vgl. **probabel** ond. **probéren**), onwaarschijnlijk, onbewijsbaar, verwerpelijk; **improbabiliteit**, f. de onwaarschijnlijkheid.

improbéren, lat. (*improbāre*), misbillijken, laken, verwerpen, afkeuren; **improbātie**, f. de misbillijking, afkeuring.

improbiteit, f. lat. (vgl. **probiteit**), de oneerlijkheid, ongerechtigheid, slechtheid, laagheid.

improfitabel (v. h. fr. *profitable*, vgl. **profijt**), onvoordeelig, niet opbrengend.

Impromptu, n. fr. (spr. *éngprongtú*; v. h. lat. *in promptu*. d. i. in gereedheid; vgl. **prompt**), iets, dat zonder voorbereiding, voor de vuist is gemaakt, eene snel opgevatte, zinrijke gedachte, fijne, schrandere scherts of inval, *extempore*; soms ook een onverwacht, onvoorbereid partijtje, feest, maal enz.

improprie, lat. (vgl. *proprium* enz.), oneigentlijk, beedsprakig, verbloemd; **impropriëteit**, f. de oneigentlijkheid, het oneigentlijke in uitdrukkingen.

ex improviso, lat., (v. *providēre*, vooruit zien, verzorgen), onvoorziens, onverwacht, onvermoed; **improviséren**, it. (*improvisāre*), onvoorbereid of voor de vuist dichtten of redevoeren; **improvisāde** (it. *improvisāta*) of **improvisātie**, f. een onvoorbereid, voor de vuist gemaakt gedicht, zulk eene redevoering enz.; ook onverwachte snedige antwoorden; **improvisātor**, it. **improvisatōre** of fr. **improvisateur** (spr. *éngprowizateur*), m. een onvoorbereid spreker, zanger, inz. iemand, die voor de vuist een gegeven onderwerp in dichtmaat behandelt; vr. **improvisatrice**, fr. (spr. *éngprowizatries*') en it.

(spr. *iemprovizatrietsje*), eene vrouw, welke die gave bezit.

imprudent, enz. (*imprūdēns*; vgl. **prudentie**), onvoorzigtig, onbezonnen, onbedachtzaam; als adverb. ook *imprudēnter*; **imprudētie**, f. de onbezonnenheid, zorgeloosheid, onachtzaamheid, onvoorzigtigheid.

impubères, pl. lat. (vgl. **pubes** enz.), Jur., onmanbare, onhuwbare, knapen tot volle 14, meisjes tot volle 12 jaren; **impuberteit**. f. nw lat., de onmondigheid, onmanbaarheid.

impudént, lat. (*impūdēns*. v. *pudēre*, zich schamen), onbeschaamd, schaamteloos; onzedig, onkuisch; **impudētie**, f. de onbeschaamdheid, schaamteloosheid; **impuditeit**, f. nw lat., de schaamteloosheid; onkuischheid, ontucht.

impugnéren, lat. (*impugnāre*, van *pugnāre*, vechten, *pugna*, gevecht), bestrijden, bevechten, bekampen, met gronden of bewijzen aantasten; **impugnātie**, f. de bestrijding, aantasting, wederstreving.

impuissant, fr. (spr. *éngpwiessing*), z. v. a. **impotent**; **impuissance**, f. (spr. —*sāngs*'), z. v. a. **impotentie**.

Impuls, m. of **impulsie**, f. lat. (*impulsus*, *impulsio*; v. *impellere*, aandrijven), de aandrift, stoot, aandrang, de opwekking, aansporing, beweeggrond; **impulséren**, nw lat., aandrijven, aanprikkelen, opwekken; **impulsief**, aandrijvend, opwekkend.

impūne, lat., ongestraft, straffeloos; **impuniteit**, f. (lat. *impunitas*), ongestraftheid, straffeloosheid, het uitblijven der straf.

impuur, lat. (vgl. **puur**), onrein, onzuiver, onkuisch; **impuriteit**, f. (*impuritas*), de onreinheid, onzuiverheid, onkuischheid; **impurist**, m. nw lat., z. **purist**.

imputéren, lat. (*imputāre*). toerekenen, wijten, de schuld geven, te last leggen, toeschrijven; **imputābel**, nw lat., toerekenbaar; **imputabiliteit**, f. toerekenbaarheid; **imputātie**, f. de toerekening, aanrekening, te last legging eener misdaad; de opheffing, vereffening van wederzijdse vorderingen.

imputescibel, nw lat. (vgl. **putrescéren**), onverrotbaar, vrij van bederf.

in (waarvoor in zamenstellingen vóór *l* *il*, vóór *b*, *m* en *p* **im**, vóór *n* *ir* staat) is 1) eene onscheidbare, lat. en roman. ontkenkende voorlettergreep z. v. a. het ned. **on**—, drukt gevolgelijk opheffing of gebrek, of doorgaans het tegendeel uit v. h. begrip des woords, waarvoor het geplaatst is; b. v. **admissibel**, **inadmissibel**; **discreet**, **indiscreet**; **liquide**, **illiquide**; **modest**, **immodest**; **possibel**, **impossibel**; **ra-**

tioneel, irrationeel enz. (Mogt men derhalve een woord, met **in**, **il**, **im** of **ir** beginnende, niet vinden, zoo late men die voorlettergreep weg, zoek het overblijvende woord te zijner plaatse en zette voor zijne ned. vert. de lettergreep **on**); — 2) een lat. en ital. voorzetsel, dat in 't algemeen **in**, over, op, aan, bij, tegen enz. beteekent, b. v. **illideren**, **impugnieren**, **inciteren**, **inclinieren**, **induceren** enz. Geheele zegswijzen met het voorz. **in**, b. v. **in agone** zijn, **in defectu**, **in duplo**, **in fide**, **in omnem eventum**, vindt men in den regel niet onder **in**, maar onder het eerste of tweede daarop volgende woord.

inabordabel, fr. (vgl. **aborderen**), ontoegankelijk, ongenaakbaar b. v. eene kust. **in abrupto necessitatis**, lat., in de uiterste noodzakelijkheid.

in abstracto, z. ond. **abstraheren**.

inacceptabel, nw lat. (vgl. **accepteren**), onaanneembaar, onaannemelijk.

inaccessibel, lat. (vgl. **acces** enz.), ontoegankelijk.

inaccommodabel, nw lat. (vgl. **accommoderen**), niet bij te leggen, onvereffenbaar.

inaccordabel, fr. (vgl. **accord**, enz.) onvereenigbaar.

inaccuraat, nw lat. (vgl. **accuraat**), onnaauwkeurig, slordig.

Inactie of **inactiviteit**, f. nw lat. (vgl. **actie**, enz.), de onwerkzaamheid, onbedrijvigheid, rust, traagheid, werkeloosheid; **inactief**, onwerkzaam, ledig, in rust.

inadæquaat, nw lat., ongelijk, niet passend.

inadmissibel, nw lat. (vgl. **admitteren**), onaannemelijk, niet ontvankelijk, niet toe te laten.

Inadvertentie, f. nw lat. (v. **advertère**, heen rigten, inz. den geest, opmerken), de onachtzaamheid, achteloosheid, nalatigheid, zorgeloosheid, het verzien.

inæquaal, lat. (vgl. **æquaal**), ongelijk, onderscheiden, oneffen; **inæqualiteit**, f. de ongelijkheid.

inestimabel, lat. (vgl. **æstimeren** enz.), onschatbaar; **inestimabiliteit**, f. de onschatbaarheid.

in aeternum, lat., voor eeuwig, in eeuwigheid.

Inaffectatie, f. nw lat. (vgl. **affecteren** enz.), ongedwongenheid.

in agone, z. ond. **agonie**.

in albis, lat. (vgl. **album**), eig., in witte bladeren, ongebonden (v. boeken); ook de bijnaam van den 2^{en} zondag na paschen; **quasimodogeniti** of witte zondag, wegens de witte altaar- en priestergewaden.

inalienabel, nw lat., (vgl. **alineren** enz.), onvervreemdbaar; **inalienabiliteit**, f. onvervreemdbaarheid.

inalliabel, fr. (vgl. **alliëren**), onvereenigbaar, onvermengbaar; **inalliabiliteit**, f. de onvereenbaarheid.

inalterabel, nw lat. (vgl. **altereren**), onveranderlijk; onverderfelijk; **inalterabiliteit**, f. de onveranderlijkheid.

Inamorato, n. it., de verliefde, minnaar, vrijer.

inamovibel, nw lat. (vgl. **amoveren**), onafzetbaar, onherroepelijk; **inamovibiliteit**, f. de onafzetbaarheid eens ambtenaars.

Inanimatie, f. nw lat. (vgl. **animeren**), onbezielheid, levenloosheid; **geinanimieerd**, onbeziel, levenloos, onopgewekt.

Inaniteit, f. lat. (**inanitas**, v. **inānis**, e, ledig, ijdel), ijdelheid, nietigheid; **inanitie**, f. nw lat., eig. de lediging; de krachteloosheid, uitputting, afgemathheid; Theol., de toestand der vernedering van Christus.

in antecèssum, lat., op afkorting, als voorschot.

inappellabel, nw lat. (vgl. **appelleren** enz.), tot beroep op eene hoogere regtbank niet gewichtig genoeg, niet bevoegd.

Inappetentie, f. nw lat., het gebrek aan eetlust, de afkeer.

inapplicabel, nw lat. (vgl. **appliceren**), niet aanwendbaar, ontoepasselijk; **inapplicatie**, f. de nalatigheid, traagheid, het verzuim.

inappretiablel, nw lat. (vgl. **appretieren**), of fr. **inappréciable**, onschatbaar. **in armis**, lat. (vgl. **arma**), onder de wapens, gewapend.

inarticulé, fr. **ongearticuleerd**, niet geleed; onduidelijk, onverstaanbaar uitgesproken.

inattént, lat. (vgl. **attenderen** enz.), onoplettend, onachtzaam, nalatig, ingelast; **inattentie**, f. de onoplettendheid.

inaugureren, lat. (**inaugurāre**, eig. met inachtneming der auguriën, z. a. inwijden), plegtig inwijden, instellen, bevestigen; **inauguraal-geschrift**, **-disseratie**, **-disputatie**, f. een inwijdings-geschrift, geleerde verhandeling, welke op hooge scholen diegene moet schrijven, die eenen graad wil verkrijgen; **inauguratie**, f. de inwijding, plegtige bevestiging in eene waardigheid.

in barbam, lat. eig. in den brand, d. i. in 't gezigt (iets zeggen, enz.)

in bianco, z. **blanc**; **in bona pace**, z. **pax**.

in bonis, lat. (vgl. **bona**), in vermoegen, bij kas, gegoed.

in brevi, lat. (vgl. **brevis**), in korten tijd, binnen kort, eerstdaags.

Inca, m. titel der oude koningen van Peru en der prinsen van den bloede, eer de Spanjaarden dat land veroverden.

in calculo, lat. (vgl. **calculus**), in de berekening, in getal.

incalculabel, nw lat., onberekenbaar.
incamereren, nw lat. (vgl. *camera*),
 inkameren, bijtrekken, met de pauselijke
 kamergoederen vereenigen; **incameratie**,
 f. de intrekking, inlijving van een goed
 met de pauselijke kamergoederen.

incamineren of l. **incaminieren**, it.
 (*incaminare*, v. *cammino* = fr. *chemin*,
 weg, gang), aan den gang maken, aan-
 leggen, op touw zetten; **incaminatie**, f.
 de inleiding, aanlegging.

Incandescentie, f. nw lat. (v. h. lat.
incandescere, ontgloeijen), het witgloei-
 jen, de witgloeijendheid.

incanteren, lat. (*incantare*, eig. toc-
 zingen), betooveren, bezweren; **incantatie**,
 f. de betoovering, het bezwerings-
 formulier der tovenaars; **incantator**, m.
 de tovenaar.

incapabel, fr. (*incapable*), onbekwaam,
 ongeschikt, onnut; **incapax**, lat., onge-
 schikt, onvermogen; **incapaciteit**, f.
 nw lat., de onbekwaamheid enz.

in capita, z. ond. *caput*.

incarcereren, nw lat., (vgl. *carcer*),
 inkerkeren, opsluiten, gevangen zetten,
 in hechtenis nemen; Chir., inklemmen
 (v. breuken); **incarceratie**, f. de inkerke-
 ring, opsluiting; Chir., de inklemming,
 b. v. van eene breuk.

incarneren, nw lat. (v. *caro*, gen.
carnis, vleesch), met vleesch bekleeden;
 tot vleesch maken; nieuw vleesch krij-
 gen; **incarnantia**, pl. Med., vleeschma-
 kende middelen, die het groeijen v. h.
 vleesch bevorderen; **incarnadin**, fr. (spr.
èngkarnadèng), bleekrood; **incarnaat**,
 vleeschkleurig, hoogrozerood, bij de ver-
 versers hoogrood (niet vleeschkleurig); **in-**
carnaat, n. Pict., de kleuring v. h. vleesch,
 de vleeschtoon; **incarnatie**, f. de vleesch-
 wording, menschwording van Christus, de
 aanneming van een menschelijk ligchaam;
incarnatief, Med., vleeschverwekkend,
 vleeschmakend.

Incartáden, pl. fr., beledigende, moed-
 willige streken.

in cas, z. v. a. **in casu** (z. a.).

incasseren, it. (*incassare*, v. *cassa*, kas,
 insluiting enz.) 1) in een raam zetten, om-
 lijsten; 2) geld ontvangen, innen; **incasso**,
 n. Merc., de inning van gereed geld.

incastellieren, it. (vgl. *castel*), beves-
 tigen, omwallen.

in casu, lat. (vgl. *casus*), Jur., in ge-
 val; **in casum casus**, eig. in geval van
 het geval; d. i. in geval van het plaats
 grijpen van zekere voorbedachte omstan-
 digheden; **in casum contraventiōnis**, z.
contraventie; **in casum necessitātis**, z.
necessiteit; **in casum succumbentiae**, z.
 ond. **succumbere**.

in causa, lat. Jur., in de regtszaak
 (z. *causa*).

in caute, lat. (vgl. *caute*), onbehoed-
 zaam, nalatig.

Incendium, n. lat., brand; oneig. de
 vlam des oproers; **incendiarius**, m. een
 brandstichter; oproermaker; **incenseren**,
 it. (*incensare*), berooken met wierook, be-
 wierookken; **geincenseerd**, bewierookt.

Incentief, n. lat., een prikkelend of
 aanzettend middel.

Inceratie, f. nw lat. (v. *incerare*, met
 was [*cera*] bestrijken), het overtrekken
 met was, de vermenging met was; ook
 de vermenging eener drooge stof met
 eene vloeistof tot aan de digtheid van was.

incessamment, fr. (spr. *èngsessamáng*),
 onophoudelijk; zonder verwijl, dadelijk.

Incéustus, m. lat. (v. *castus*, rein, kuisch),
 de bloedschande, de vleeschelijke gemeen-
 schap met zoodanige bloedverwanten, met
 welke het huwelijk wegens den graad der
 maagschap verboden is; **incestueus**, bloed-
 schendig.

Inch, n. eng. (spr. *intsj*; angels. *indsa*,
ince, v. h. lat. *uncia*), een gewigt, = $\frac{1}{2}$
 pond trooisch of 0,0311 ned. pond, een
 duim, = $\frac{1}{16}$ eng. voet of 0,0254 ned. el.

inchoatief, lat. (v. *inchoare*, aanvan-
 gen), aanvangend, inleidend; **verba in-**
choatīva, z. **verbum**; **inchoatieve**, f. nw
 lat., de inleiding, het begin.

incident, of als adverb. **incidenter**,
 lat. (v. *incidere*, invallen, opvallen enz.),
 toevallig, bij gelegenheid; **incident**, n. of
incidentie, f. het voorval, toeval. de bij-
 komende zaak; de invalling, aanraking;
incidentiehoek, Geom., Opt., de invalshoek,
 in tegenst. v. reflexiehoek (z. a.); **incidit in**
Scyllam qui vult vitare Charybdis, wil
 vermijden valt in de Scylla, d. i. van
 kwaad tot erger komen, uit den regen
 in den drop; **incidenteren**, bijzaken in-
 mengen, zwaarigheden maken; **incidenta-**
rius, m. een zwaarigheidmaker, de regts-
 vertrager; **incidentiën** (fr. *incidents*) pl.
 tusschengevallen, tusschenhandelingen,
 bijkomende zaken.

incidentia, of **incidentiën**, pl. lat. (van
incidere, insnijden, verdeelen; vgl. **in-**
cisie), Med., insnijdende middelen, ge-
 neesmiddelen, tot vloeibaarmaking van
 verdikte vochten.

incinereren, nw lat. (v. *cinis*, gen.
cinēris, asch), Chem., tot asch verbran-
 den; **incineratie**, f. de verbranding tot
 asch, ook het bestrooijen met asch als
 teeken van rouw of boetedoening.

incipieren, lat. (*incipere*), aanvangen;
incipiënt, m. een aanvanger, beginnaar,
 leerling; **incipiomiēt**, m. nw lat. de
 eeuwige beginner, de alles- en nietsdoener.
in circa, lat., ongeveer, omtrent.

Incisie, f. lat. (*incisio*, v. *incidere*),
 de insnijding, snede; **incisief**, nw lat.,

insnijdend, allengs invretend, bijtend, verdeelend, verdunnend; **incisorium**, n. het mes tot lijkopeningen, ontleedmes; ook de tafel tot het ontleden; **incisum**, n. lat., eene insnede; inschuifsel, tuschensetsel; **incisuur**, f. (lat. *incisura*), eene gemaakte insnede; Med., uitholling aan den beenderrand of aan kraakbeenige deelen.

inciteren, lat. (*incitare*), aanzetten, aandrijven, opwekken, aansporen, prikkelen, aanmoedigen, aanvuren; opruijen; **incitabel**, nw lat. opwekbaar, prikkelbaar, kitteloorig; **incitabiliteit**, fr. prikkelbaarheid der levenswerkzaamheid; **incitament**, n. lat. (*incitamentum*), de prikkel, het opwekkend middel; **incitantia**, pl. Med., opwekkende middelen, die de levenswerkzaamheid verhoogen; **incitatie**, f. aanzetting, aansporing, prikkeling; opruijing.

inciviel, lat. (vgl. *civiel*), onbeleefd, onhoffelijk, grof, lomp, ruw, onaardig, onbevallig; **inciviliteit**, f. de onbeleefdheid enz., het boersch gedrag; **incivismus**, n. nw lat., gebrek aan burgerzin, burgerdeugd, onburgerlijkheid.

inclaireren, z. **enclaireren**.

Incle, n. eng. (spr. *inkl*), Merc., ongebleekt, grof garen, garenband, wollenband.

Inclémentie, f. lat. (vgl. *clementie*), ongenade, onvriendelijkheid, hardheid, ineid, gestrengheid.

ingclinieren, lat. (*inclinare*), eene neigzaam tot iets hebben, tot iets genegen aan; neigen, overhellen; **inclinanten**, pl., sec hangers van eene partij, inz. geloofsete; **inclinatie**, f. de neiging, helling, ook de hellingshoek, b. v. der magneetnaald; de geneigdheid, liefde; het geliefde voorwerp, de geliefde; **inclinatorium**, n. nw lat., een werktuig om de helling van de magneetnaald te bepalen; **incliner**, m. eng. (spr. *inklainer*), een zich naar het zuiden neigende zonnwijzer.

includeren, lat. (*includere*), insluiten, omgeven, in zich bevatten; **inclusie**, f. de insluiting, het zaamgevatte; *inclusio unius non statim est exclusio alterius*, lat., de insluiting v. het eene brengt niet steeds de uitsluiting v. h. andere mede; **inclusieve** of **inclusief**, nw lat., met insluiting, ingesloten, mede gerekend; het tegengest. v. **exclusief**; **inclüsum**, n. lat., het ingeslotene, nevensgaande, bij- of inliggende.

in cava Domini, lat., de naam eener pauselijke bulle, die den banbliksem uitschiet op allen, die de r. k. kerk niet aankleven; zoo geheeten naar de begin woorden: in het avondmaal des Heeren.

incoërcibel, nw lat. (vgl. *coërceren*), ontembaar, onbedwingbaar, onhoudbaar, niet op te sluiten, niet zamen te drukken;

incoërcibiliën, pl. Phys., onopsluitbare lichamen, b. v. lichtstof, warmtestof.

Incogitantie, f. lat. (*incogitantia*), onbedachtzaamheid, onbezonnenheid, zorgeloosheid; **incogitata**, toevallen, voorvallen, waaraan niemand gedacht heeft.

incognito, it. (spr. *ienkónjito*), onbekend, heimelijk, onder vreemden naam; ook wel naamverbergend; **incógnito**, n. als subst. de onbekendheid, de naam- of standverberging; ook de naamssluijer.

incohærent, nw lat. (vgl. *cohærenen*), onzamenhangend, los, niet behoorlijk verbonden; **incohærentie**, f. gebrek aan zamenhang, onverbondenheid, eene zaak zonder zamenhang, verwarde zaak.

Incolaat, n. of **incolaatsregt**, lat. (v. *incola*, inwoner). z. v. a. **indigenaat**.

Incolumiteit, f. (lat. *incolumitas*), de volkomen gezondheid, welstand, onverzerdheid, welbewaardheid.

incombustibel, nw lat. (vgl. *combureren* enz.), onverbrandbaar.

incomestibel, nw lat. (vgl. *comestibel*), niet eetbaar.

incommensurabel, nw lat. (vgl. *commensurabel*), onderling onmeetbaar, geene gemeene maat hebbende; **incommensurabiliteit**, f. de onderlinge onmeetbaarheid.

incommiscibel, lat. (vgl. *commisceren*), onvermengbaar.

incommode, lat. *incommodus*, a, um; vgl. **commode** ond. *commodum*), ongemakkelijk, lastig, bezwaarlijk, ondragelijk; **incommödum**, n. het nadeel, bezwaar; **incommoditeit**, f. de ongemakkelijkheid, ongelegenheid, last, overlust, het ongemak; **incommoderen**, lastig zijn of vallen, plagen, hinderen, verontrusten; **zich incommoderen**, zich bemoeijen, zich moeite of ongelegenheid aandoen.

in communi, lat., in gemeenschap, gemeenschappelijk.

incommunicabel, nw lat. (vgl. *communiceren* enz.), onmededeelbaar, wat zich niet laat mede deelen; terug houdend, geheim, stug; **incommunicabiliteit**, f. de onmededeelbaarheid.

incommutabel, lat. (vgl. *commuteren*); onveranderlijk; **incommutabiliteit**, f. onveranderlijkheid, nietontzetbaarheid van eene bezitting.

incomparabel, lat. (vgl. *compareren* 1.), onvergelijkbaar, onvergelijkelijk, voortreffelijk; **incomparabiliteit**, f. onvergelijkbaarheid.

incompatibel, fr. (vgl. *compateren*), niet overeen te brengen, onverenbaar; **incompatibiliteit**, f. de onverenbaarheid, b. v. van twee bedieningen, ambten; niet-overeenstemming v. karakters enz.

incompensabel, nw lat. (vgl. *compenseren* enz.), onvergoedbaar.

incompétent, nw lat. (vgl. *compéteren*

enz.), onbevoegd, ongeldig, onwettig; **incompetentie**, f. de onbevoegdheid; ongeldigheid; ontoereikendheid, ongeschiktheid; **incompetentia termini**, ongeschiktheid, onvoegzaamheid, ondoelmatigheid van den bepaalden tijd (b. v. in kerkelijke of geestelijke vacantiën).

incomplaisant, fr. (spr. *èngkongplézàng*; vgl. **complaisant**), ongedienstig, onwillevend; **incomplaisance**, f. (spr. — *sàngs'*), ongedienstigheid.

incomplete, lat. (vgl. **complete**), onvoltallig; **incomplete grootheden**, Math., zulke, die uit geene bijzondere, door zamentelling, aftrekking enz. verbundene deelen bestaan en door een enkel teeken, b. v. *a, x* enz. aangeduid worden.

incomplex, nw lat. (z. **complexeren** enz.), niet zamengesteld, enkelvoudig.

incomprehensibel, lat. (vgl. **comprehenderen** enz.), onbegrijpelijk; **incomprehensibiliteit**, f. onbegrijpelijkheid.

incompressibel, nw lat. (vgl. **comprimeren**), onzamenpersbaar, niet zamen te drukken; **incompressibiliteit**, f. onzamenpersbaarheid.

in concéntu, lat. Jur., in zamenstemming, eenstemmig.

inconceptibel, nw lat. (vgl. **concipieren**), onbegrijpelijk.

inconciliabel, nw lat. (vgl. **conciliëren**), onvereenigbaar, niet te vereffenen, onverzoenbaar.

in concrêto, in een bepaald, werkelijk geval, in de werkelijkheid, wezentlijkheid (vgl. **concreet** en **abstract**).

Inconduite, f. fr. (spr. *èngkongdwiet'*; vgl. **conduite**), een onverstandig of ongepast gedrag, wangedrag.

inconfessus, m. lat. (vgl. **confessie** enz.), Jur., een niet-bekennende.

Inconfidènten, pl. nw lat. (vgl. **confidènten**, Jur., verdachte personen; **inconfidèntie-tribunaal**, de rechtbank ter kennisneming v. zulke personen).

inconfórm, nw lat. (vgl. **conform**), ongelijkvormig, niet overeenstemmend; **inconformiteit**, f. ongelijkvormigheid.

incongrue, **incongruënt**, lat. (vgl. **congrua** enz.), niet overeenstemmend, ongepast, ongeschikt, onregelmatig, onvoegzaam; **incongruëntie** of **incongruïteit**, f. de niet-overeenstemming, ongepastheid, ongerijmdheid, onhebbelijkheid; fout, misslag (tegen de taal).

inconsequënt, lat. (vgl. **consequens** enz.), zich-zelfen ongelijk, zich-zelfen tegensprekend, ongelijk, ongeregeld, ongerijmd, strijdig, wansluitend; **inconsequëntie**, f. strijdigheid met eigen beginselen, gebrek aan gelijkheid met zich-zelfen, eigen tegenspraak, ongerijmdheid, ongelijkheid.

in consessu, lat., in de zitting; *in consessu senátus*, in de raadsvergadering.

inconsiderābel, nw lat. (vgl. **considereren** enz.), onbeduidend, ongewichtig, onbelangrijk; **inconsideraat**, lat., onbedachtzaam, onoverlegd, gedachteloos, onbezonnen; **inconsideratie** of l. **inconsiderantie**, f. (lat. *inconsiderantia*), onbedachtzaamheid enz.

inconsistent, nw lat. (vgl. **consisteren** enz.), onbestendig, geen stand houdende; onvereenbaar, onzamenhangend, zich weersprekend; **inconsistentie**, f. onbestendigheid; onvereenbaarheid.

inconsolabel, lat. (vgl. **consolëren**), ontroostbaar, troosteloos.

in constánti, lat., op staanden voet.

inconstitutioneel, nw lat. (vgl. **constitueren** enz.), tegen de grondwet of staatsregeling, ongrondwettig; **inconstitutiona-liteit**, f. ongrondwettigheid.

inconsulle, lat. (vgl. **consulieren** enz.), onbedachtzaam, onoverlegd.

in contánti, it. (vgl. **compte** enz.), in gereed geld, in klinkende munt.

incontestabel, nw lat. (vgl. **contesteren**), ontegenstrijdig, onwedersprekelijk, uitgemaakt.

in continénti, z. ond. **contineren**.

incontinént, lat. (vgl. **contineren**), onmatig, niet onthoudzaam; **incontinèntie**, de onmatigheid, het gemis der onthoudingsgave; Med., het onvermogen om eene natuurlijke behoefte op te houden.

in continuo, lat., onafgebroken, in eens door, zamenhangend.

in contrarium, lat., in tegendeel.

incontribuabel, nw lat. (vgl. **contribueren**), niet schatplichtig, onbelastbaar; **incontribuabiliteit**, f. de onschatplichtigheid.

Incòntro, m. it. (spr. *ien*—), ontmoeting, voorval; Merc., de gunstige samenloop v. omstandigheden, de gelegenheid, b. v. om waren aan den man te brengen enz.; **incontrèren**, aantreffen, zich schikken; gelegenheid of middel vinden; rekeningen vergelijken, tegen elkander houden, **confronteren**.

in contumaciam, z. ond. **contumax**.

inconvenabel, fr., en **inconveniënt**, lat. (vgl. **convenieren** enz.), niet passend, ongeschikt, onbehoorlijk, ongelegen; **inconveniëntie**, f. ongelegenheid, onaannemelijkheid, zwaarigheid, hinderpaal, ongemak, nadeel.

inconvertibel, lat. (vgl. **converteren**), onveranderlijk v. gedaante; onbekeerlijk; **inconvertibiliteit**, f. Theol., de onbekeerlijkheid; ook de eigenschap v. Christus, dat geene zijner beide naturen met de andere verwisseld kan worden.

inconvincibel, nw lat. (vgl. **convinceren**), onovertuigbaar.

Incorporalia, pl. lat. (v. *corpus*, lichaam; *corporalis*, lichamelijk), onligchamelikheden, afgetrokken begrippen;

incorporaliteit, f. de onligchamelijkheid, onstoffelijkheid.

in corpore, lat. (vgl. *corpus*), gezamentlijk.

incorporeren, lat. (*incorporare*), inlijven, vereenigen, in een geheel, in een gezelschap of genootschap opnemen, toevoegen; **incorporatie**, f. nw lat., de inlijving, vereeniging, opname in een genootschap enz., de menschwording v. Chr.; **incorporist**, m. een boekbinder.

incorret, lat. (vgl. *corrigeren* enz.), onjuist, onnaauwkeurig, gebrekkig; **incorrectheid**, f. gebrekkigheid, onnaauwkeurigheid; **incorrigibel**, nw lat., voor geene verbetering vatbaar, onverbeterbaar, hopeeloos; **incorrigibiliteit**, f. de onverbeterlijkheid.

incorrupt, lat. (vgl. *corrumperen* enz.), onbedorven, onvervalscht, rein; **incorruptibel**, onverderfelijk, vrij voor bederf of verrotting; onomkoopbaar; **incorruptibiliteit**, f. onverderfelijkheid; onomkoopbaarheid; **incorruptie**, f. de onbedorvenheid.

incourant, f. (vgl. *courant*), niet gangbaar of ongangbaar (van waren en geld).

incrasseren, lat. (*incrassare*; vgl. *crassus*), verdikken, dik maken, b. v. het te vloeibare bloed enz.; **incrassantia**, pl., verdichtings- of verdikkingsmiddelen van het bloed en andere vochten; **incrassatie**, f. de verdikking of verdigting.

incredibel, lat. (*incredibilis*, e; vgl. *credo*), ongelooflijk; **incredibiliteit**, f. ongelooflijkheid; **incredulus**, m. een ongeloovige; **increduliteit**, f. ongeloovigheid, hardgeloovigheid, het ongeloof, de twijfelzucht.

Increment, z. ond. **increseren**.

increperen, lat. (*increpare*), laken, verachten, misprijzen; **increpatie**, f. het berispen, schelden.

increseren, lat. (*increscere*), inwassen, aangroeijen, wassen, toenemen; **increment**, n. de aanwas, wasdom, toeneming; Math., de verandering, die eene veranderlijke grootheid ondergaat; de verschillen eener opklimmende reeks.

incrimineren, lat. (v. *crimen*, z. a., *criminari*, beschuldigen), van eene misdaad beschuldigen, als bestraffelijk aanzien.

incroyabel of **incroyable**, fr. (spr. *éngkroajabel*; vgl. *croyabel*), ongelooflijk; als subst. een **incroyable**, eig. een ongelooflijke; een modegek, modeheertje, pronkertje.

incrusteren, lat. (*incrutare*, v. *crusta*; z. a.), bekorsten, overkorsten, met eene steenachtige korst overdekken, beleggen, bekleeden; ook met mortel of gips volwerpen; **incrustaat**, n. een bekorst, overkorst ligchaam uit het dieren- of plantenrijk, dat met eene steen- of kalkachtige korst overtrokken is; **incrustatie** of **incrustering**, f. de overkorsting, steen- of kalkbekleding;

de volraping v. eenen muur met kalk enz.; het inleggen met steen, marmer, staal enz.; het overtrekken met goud- of zilverblaadjes.

Incubatie, f. lat. (v. *incubare*, ergens liggen), het liggen, b. v. van een' zuigeling aan de moederborst; het zitten, b. v. van eene hen op de eieren, van daar ook het broeden; in de oudheid de tempelslaap, d. i. het gebruik om in eenen tempel of eene grot te slapen, ten einde een orakel te verwerven of van eene ziekte te genezen; het ontwikkelingstijdperk eener ziekte; **incubus**, m. Med., de nachtmerrie, nachtelijke hartdrukking; **incubens**, pl., eene soort van daemons, die, naar een volksgeloof, de vrouwen in haren slaap bezwangeren, nachtduivels.

in culpa, z. *culpa*.

inculpabel, lat. (vgl. *culpa* enz.), niet te beschuldigen, onschuldig, onbestraffbaar, onberispelijk; **inculpata tutela**, f. de noodweer.

inculpéren, mid. lat. (*inculpare*), beschuldigen, aanwrijven, te last leggen; **inculpant**, m. Jur., de beschuldiger, eischer; **inculpaat**, m. de beschuldigde, beklaagde; **inculpatie**, f. de beschuldiging, aanklagt.

inculquéren, lat. (*inculcare*, eig. intreden), inprenten, inscherpen; inkloppen, door slaag leeren.

incumbéren, lat. (*incumbere*), zich op iets toeleggen, al zijne zorg aan iets wijden, iets ter harte nemen; **incumbentie**, f. nw lat., de verpligting, pligt.

Incunabelen, pl. lat. (*incunabula*), eig. de wieg; de eerste beginselen eener zaak inz. der boekdrukkunst, de oudste gedrukte boeken.

incurabel, nw lat. (vgl. *cureren* ond. *cura*), ongeneeslijk, onheelbaar.

in curia, z. *curia*.

Incuriën, pl. lat. (sing. *incuria*, v. *cura*, z. a.), nalatigheden, achteloosheden.

Incuriositeit, f. nw lat. (vgl. *curiosus*), onnieuwsgerigheid, onweetgerigheid.

Incursie, f. lat. (*incursio*, v. *incurrere*, inloopen, invallen), een vijandelijke inval, strooptogt.

incurvéren, lat. (*incurvare*; vgl. *curve*), krommen, buigen; **incurvatie**, f. de kromming, het buigen.

indagéren, lat. (*indagare*), nasporen, uitvorschen; **indagatie**, f. de opsporing, uitvorsching.

indebite, lat. (vgl. *debitum* enz. ond. *debet*), Jur., niet schuldig; onbevoegd; **indebitum**, n. eene opbrengst, betaling, dienst enz., die men uit dwaling heeft gedaan, zonder er toe verplicht te zijn; *indebiti conductio*, z. *conductio*; *indebiti solutio*, z. *solutio*, ond. **solveren**.

indecent, lat. (vgl. *decent*), onwelvogelijk, onbetamelijk, ongepast, oneerbaar,

onkuisch; **indecëntie**, f. onwelvoeglijkheid, onbetamelijkheid enz.

indechiffable, fr. (spr. *éngdesjiefrabl'*; vgl. **dechiffren**), onontcijferbaar, onleesbaar, onverklaarbaar.

indecimābel, nw lat., niet decimeerbaar, tiendvrij.

indecis, fr. (spr. *éngdesi*; v. h. nw lat. *indecisus*; vgl. **decideren**), onbeslist, besluiteloos; *res indecisa*, z. *res*; **indecisie**, f. onbeslistheid, besluiteloosheid.

indeclinābel, lat. (vgl. **declineren**), Gram., onverbuigbaar; onvatbaar voor naamvalsveranderingen; **indeclinabiliteit**, f. onverbuigbaarheid.

Indecōrum, n. lat. (vgl. **decorum**), het ongepaste, onvoegzame, de misslag tegen den goeden toon der samenleving.

in defectu, lat., z. ond. **defect**; **indefectibiliteit**, f. Theol., het voortdurend bestaan, b. v. der kerk.

indefensibel, nw lat. (vgl. **defenderen**), niet te verdedigen, onhoudbaar; *indefensus*, lat. Jur., onverdedigd, hulpeloos.

indefinibel, nw lat. (vgl. **definieren**), onbepaalbaar, onverklaarbaar, raadselachtig; **indefiniēt**, als adverb. ook *indefinite*, lat., onbepaald, onduidelijk; onbeperkt.

indelebilis, onuitwischaar, onuitdelgbaar; *indelebilis character*, m. de r. k. priesterwijding.

indelicaat, nw lat. (vgl. **delicaat**), onkiesch, ruw, grof; **indelicatesse**, f. fr., onkieschheid, gebrek aan fijn gevoel.

indemnisēren, fr. (*indemniser*), schadeloos stellen, vergoeden, vrij houden; **indemnisatie**, f. schadeloosstelling, vergoeding; **indemniteit**, f. lat. (*indemnitus*; v. *damnum*, schade), de schadeloosheid, schadevergoeding.

indemonstrābel, lat. (vgl. **demonstreren**), niet bewijsbaar.

in deo consultum, lat., bij God is raad.

independēt, nw lat. (vgl. **dependeren**); onafhankelijk, ongebonden, zelfstandig, vrij; **independenten**, pl. onafhankelijken v. de bisschoppelijk-kerkelijke heerschappij, eene op het einde der 16de eeuw in Engeland ontstane protestantsche secte (presbyterianen, puriteinen, nonconformisten, niveleers); schotsche en nederl. dissidenten, die het gezag der synoden verwerpen; strijders voor de noord-amerikaansche vrijheid; **independentismus**, n. de zucht naar onafhankelijkheid; **independentie**, f. onafhankelijkheid, zelfstandigheid, vrijheid.

in deposito, lat. (vgl. **deponeren**, enz.), in bewaring.

indestructibel, nw lat. (vgl. **destrueren**), onvernietbaar; **indestructibiliteit**, f. onvernietbaarheid, onuitroefbaarheid.

indeterminābel, lat. (vgl. **determineeren**), onbepaalbaar; **indeterminabiliteit**, f. de onbepaalbaarheid; **indeterminatie**, f.

de onbepaaldheid, besluiteloosheid, onzekerheid; **indeterminatum**, iets onbepaalds; **geindetermineerd**, onbepaald, besluiteloos, weifelend; **indeterminismus**, n. Phil., de leer, volgens welke de wilshandelingen van den mensch door geene oorzaken en beweegredenen te bepalen zijn, of de stelling van de onbeperkte wilsvrijheid van den mensch; **indeterminist**, m. een aanhanger van die leer.

indevoot, lat. (vgl. **devoot**), ongodsdienstig, oneerbiedig, laauw, koelzinnig; **indevotie**, f. het gebrek aan godsdienstzin; oneerbiedigheid, laauwheid.

Index, m. lat., eig. de wijzer; de aanwijzer, bladwijzer van een boek; het register, de inhoudsopgave; ook de wijsvinger; *index librōrum prohibitōrum*, de lijst der boeken, die door de r. k. kerk, wegens daarin vervatte dwaalbegrippen of valsche leerstellingen, verboden zijn; ook kortweg « de in dex » geheeten; *index librōrum expurgandōrum* of *index expurgatorius*, de lijst van zulke schriften, die na uitwerping of verandering van zekere aanstootelijke plaatsen gelezen mogen worden; **indicūlus**, m. een lijstje, klein register, ook een schriftelijk bevel; **indicium**, n., pl. **indicia** of **indiciën**, aanwijzingen, kenteekenen (symptomen); verdenking wekkende omstandigheden, gronden tot vermoeden; **indiceren**, **indicieren** (lat. *indicāre* en *indicēre*), aanwijzen, aanduiden, als kenteeken dienen; aanzeggen, aankondigen; toewijzen; **indicans**, n. Med., eene aanwijzing; **indicaat**, n. het aangewezen; **indicatie**, f. (v. *indicāre*), de aanwijzing, de verdenkingsgrond; inz. het kenteeken eener ziekte, de ziekte-aanwijzing; **indicatief**, aanwijzend, aanduidend; **indicativus** of **indicatief**, m. Gram., z. **modus**; **indicātor**, m. de strekspier van den wijsvinger; **indicatorisch**, aanwijzend, doende blijken; **indictie**, f. (v. *indicēre*), de aankondiging, beschrijving of zamenvoeging van eene kerkvergadering; de kerkelijke oproeping; ook z. v. a. **indictie-cirkel** of **romeinsche-indictie**, eene periode van 15 jaren, eene jaartelling, tot welke het aanzeggen of de indictie van zekere opbrengsten of hoofdgelden, aan de Romeinen onder Constantijn den groote opgelegd, en die driemaal in de 15 jaren moesten aangezuiverd worden, aanleiding gaf. Om de jaren na Chr. geboorte volgens indictiën te berekenen, moet men bij het jaartal 3 voegen en dan die som door 15 deelen, als wanneer de rest de indictie is; zoo is b. v. voor het jaar 1846 de indictie 4 en er zijn sedert Chr. geboorte 123 indictiën verlopen.

Indië, n. (gr. en lat. *India*, f., een groot land in Z. Azië; waarschijnlijk zoo gehec-

ten naar de Hindoes, het aanzienlijkste, bij de Ouden bekende volk van dat werelddeel), in Indië aan deze en gene zijde van den Ganges of in voor- en achter-Indië verdeeld, veelal Oost-Indië geheeten, ter onderscheiding v. West-Indië of de eilanden in den mexicaanschen zeeboezem, die men sedert de ontdekking van Amerika zoo noemde, dewijl men aanvankelijk geloofde, dat het nieuwontdekte land met Indië zamenhing; **Indiërs**, inboorlingen van O. Indië, Hindoes; **indisch**, tot dat land of volk behoorende enz.; **indisch vuur**, z. **bengaalsch vuur**; **Indiënen**, inboorlingen van W. Indië en in ruimer beteekenis de bevolking v. Amerika; **indiaansch**, aan die amerikaansche volksstammen eigen enz.; **indianét**, m. eene zware manchesterstof; **indienne**, f. fr. (spr. *èngdjènn*), oost-indische katoenen stof, hijn katoen (chits); **indienneur**, m. fr. een katoenfabrikant.

indifferent, lat. (vgl. **differeren**), niet onderscheiden, eenerlei, onverschillig; ook: niet deelnemend, koudbloedig, laauw, laauwgeloovig, **indifferentismus**, m. nw lat., de onverschilligheid, laauwgeloovigheid, koelheid inz. in geloofszaken, godsdienst-onverschilligheid, ook z. v. a. **indeterminismus**; **indifferentist**, m. een onverschillige, ondeelnemende, laauwgeloovige; **indifferentie** (lat. *indifferentia*) of **indifference**, fr. (spr. *èngdiferàngs*), f. de onverschilligheid, ongevoeligheid, koelzinnigheid, laauwheid; **indifferentie-punt**, n. Phys., het punt tusschen twee tegenovergestelde polen, waar zij elkander wederzijds te niet doen, b. v. magnetisch indifferentie-punt, het tusschen den noord- en zuidpool van eenen magneet liggende punt.

Indigèna, m., pl. **indigenæ**, lat., een inboorling, inlander, oorspr. of eerst bewoner; **indigenaat** of **indigenaat-regt** of **incolaat**, n. het regt der inboorlingen, het burgerregt, voorregt der ingezetenen.

indigent, lat. (*indigens*), behoefelig, nooddruftig, arm; **indigentie**, f. (*indigentia*), de behoefeligheid, het gebrek, de behoefte, armoede.

indigest, lat. (vgl. **digereren**), onverteerd; niet doordacht, niet uitgewerkt, **indigestibel**, onverteerbaar; **indigestie**, f. onverteerlijkheid, gebrek aan of zwakheid van vertering, kwade maag.

indigiteren, lat. (*indigitare*, v. *digitus*, vinger), aanwijzen, met den vinger aanduiden; **indigitatie**, f. de aanduiding; eig., vingeraanwijzing, vingerwijs.

indigèren, lat. (*indignari*, d. i. eig. iets voor onwaardig of onbetamelijk houden, daarover misnoegd zijn), verontwaardigen, ontevreden, boos, wrevelig maken; **geindigèerd**, verontwaardigd, boos, mis-

noegd, beledigd; inz. onwaardig behandeld; **indignatie**, f. de verontwaardiging, het misnoegen, verdriet.

Indigniteit, f. lat. (*indignitas*), de onwaardigheid, onwelvegelijkheid; schandelijkheid, nietswaardigheid, belediging, beschimping.

Indigo, m. (oorspr. sp., v. h. lat. *indicus*, indisch), eene bekende schoone blaauwe verwstof uit de bladeren v. onderscheidene soorten der anil- of indigoplanten (*indigofera*) in O. en W. Indië; **roode indigo**, z. **cudbeard**; **indigoterie**, f. eene indigo-plantage; ook de plaats, waar de indigo wordt toebereid.

indirect, of als adv. *indirecte*, ook *per indirectum*, lat. (vgl. **dirigèren** enz.), door omwegen, niet regttoe, middellijk, door eenen derde, op bedekte wijze, slinksch; **indirecte belastingen**, d. i. middellijke, die niet regtstreeks den personen opgelegd, maar door middel van eenen op zekere waren enz. gelegden cijns geheven worden.

indiscernibel, nw lat. (vgl. **discerneren**), niet onderscheidbaar, niet waarneembaar, onbemerikbaar, niet bespeurbaar.

Indiscipline, f. nw lat. (vgl. **discipline**), het gebrek aan tucht, tuchteloosheid, teugelloosheid, onbandigheid, ongeregeldheid; **indisciplinabel**, onbestuurbaar, onbandig, onttembaar, niet aan tucht, aan orde te gewennen; **geindisciplineerd**, zonder tucht, onbeteugeld, Mil., niet geoeffend, onbedreven.

indiscreet, lat. (vgl. **discreet** enz.), onbescheiden, onvoorzigtig, onbezonnen, onbedachtzaam, praatziek, niet geheimhoudend, opdringend, onbeleefd; **indiscrètie**, f. de onbescheidenheid enz., praat-zucht, opdringendheid.

indispensabel, nw lat. (vgl. **dispenseren**), onvermijdelijk, volstrekt noodzakelijk.

Indise, f. fr. (spr. *èngdiez*), eene lengtemaat in Smyrna van 6 palm.

indisponibel, nw lat. (vgl. **disponeren** enz.), onbeschikbaar, waarover men niet kan beschikken, onverreemdbaar; **indisponèren**, misnoegd, wrevelig of boos maken, vertoornen, in kwade luim brengen; **geindisponèerd**, ongenegen, afkeerig, onwillig, wrevelig, ontstemd, kwalijk gemutst; onpasselijk, ongesteld; **indispositie**, f. de ongeneigdheid, afkeerigheid, kwaadluimigheid, verdrietigheid; onpasselijkheid.

indisputabel, nw lat. (vgl. **disputeren**), onbestrijdbaar, onbetwistbaar.

indissolubel, lat. (vgl. **dissolvèren**), onoplosbaar, onscheidbaar, op het nauwst verbonden; **indissolubiliteit**, f. de onoplosbaarheid, onafscheidelijkheid, onontbindbaarheid.

indistinct, lat. (vgl. *distinguere*), onduidelijk, onbepaald, verward.

Individuum, **individu**, n., pl. **individua**, lat. (vgl. *dividere* enz.), eig. een ondeelbaar of onscheidbaar geheel; een enkel, afzonderlijk, op zich-zelf beschouwd wezen; een persoon; **individueel**, nw lat., afzonderlijk, op zich-zelf; eigen, eigenaardig, aan een enkel voorwerp eigen, slechts op één' persoon passende, persoonlijk; **individualiseren**, op een enkel, afzonderlijk voorwerp overdragen of als een op zich-zelf staand iets beschouwen en behandelen; **individualisatie** of **individualisering** ook **individueë**, f. de verenkeling, beschouwing op zich-zelf, in 't bijzonder; beperking tot een enkel wezen; **individueelheid**, f. de gezamenlijke kenmerken, waardoor een voorwerp zich van een ander derzelve soort onderscheidt; de eigenaardigheid, bijzonderheid, persoonlijkheid; **individueelheid**, f. de eigen aard, bijzonderheid; het ik (de ik-heid); **indivisibel**, ondeelbaar; **indivisibilis**, pl. Math., ondeelbare grootheden, d. i. zulke, die in vergelijking met andere als niets te achten zijn (*infinita parva* of *infinitesima*), **indivisibiliteit**, f. de ondeelbaarheid, onafscheidelijkheid.

Indochiatura, f. it. (spr. *iendokkiatoera*), de oogenvetovering, het booze oog, de wonderkracht, die het bijgeloof in Italië en elders aan den strak gevestigden blik op het aangestaarde voorwerp toeschrijft.

indociel, lat. (vgl. **dociel** ond. **doeren**), onleerzaam, traag van bevatting; ongedwee; **indociliteit**, f. de onleerzaamheid, stugheid.

indolent, nw lat. (v. *dolere*, pijn hebben; eig. pijnloos, onpijnlijk; ongevoclig, onverschillig, zorgeloos, gemakkelijk, traag, slap; **indolentie**, f. lat. (*indolentia*), pijnloosheid, onpijnlijkheid; ongevocligheid, onverschilligheid, zorgeloosheid, stompzinnigheid, slaperigheid, slapheid, traagheid.

in dorso en *in tergo*, lat. op den rug, op de keerzijde (des wissels).

Indossant, **indosseren** enz., z. **endosseren**.

in dubio, lat. (z. *dubium*), in twijfel, in twijfelachtig geval.

indubitabel, lat. (vgl. *dubiteren*), ontwijfelbaar, zeker, uitgemaakt.

induciae, pl. lat., eig. wapenstilstand; Jur., uitstel, termijn voor schulden, die iemand zich niet te wijten heeft.

induceren, lat. (*inducere*, eig. invoceren), verleiden, misleiden, overreden, bepraten; gevolg trekken, afleiden, besluiten; **inductibel**, nw lat., ligt te verleiden of te misleiden; **inductie**, f. lat., aan-

leiding of verleiding tot iets; gevolgtrekking, sluitrede, besluit v. h. bijzondere tot het algemeene, d. i. de optelling van bijzondere gevallen om eene stelling daaruit te bewijzen; *per inductiōnem* een bewijs voeren of **door inductie bewijzen**, d. i. door eene reeks van voorbeelden of daadzaken bewijzen.

in dulci júbilo, lat., eig. in zoet vreugdenot, als vrolijk Fransje (leven).

indulgēren, lat. (*indulgere*), toegeven, verschoonen, laten doorgaan, door de vingers zien; **indulgēt**, toegevend, toegankelijk, verschoonend; **indulgētie**, f. (*indulgentia*), de toegevendheid, verschooning; zachtzinnigheid; de strafonthefing, aflaat; **indult**, m. een vergund uitstel van betaling, respijt; de pauselijke vergunning tot eene zaak, die anders in den regel niet geoorloofd is; een genadebrief; vrijbrief van de regering, v. een' bisschop; **indulto**, m. sp., eig. strafonthefing; verlof of bewilliging; de tol van amerikaan- sche waren in Amerika.

in duplo, z. **duplum**.

Induratie, f. nw lat. (v. *indurare*, harden; vgl. **dur** enz.), de verharding, verstoktheid, onboetvaardigheid.

Industrie, f. fr. (v. h. lat. *industria*), de vlijt, bedrijvigheid, kunstbedrijvigheid, nijverheid, werkzaamheid, kunstvlijt, in den ruimsten zin alle gezamenlijke pogingen om de massa der voorhanden rijkdommen te vermeerderen of, met andere woorden, om die te verdienen; in enger beteekenis: de door technische bewerkingen te weeg gebrachte waarde-verhooging der natuurproducten, van daar bedrijfs-, handwerks-, fabrieks-industrie; **industrie-kantoor**, n. eene stapelplaats of een depôt van kunstvoortbrengselen, een kantoor van inlandsche vlijt; **industrie-school**, eene bedrijfs- of handwerkschool; werkschool; **industrie-systeem**, n. het staatshuishoudelijk leerstelsel van den Schot Adam Smith, volgens hetwelk vlijt, arbeid en spaarzaamheid de eerste bronnen van alle aanwinst en bezit van goederen, gevolgelyk ook de laatste voorwaarde van volkswelvaart en volksrijkdom zijn, en waaruit drie regtmatige belastingen, nl. die op grond, bedrijf en kapitalen voortvloeijen; vgl. mercantiel en physiocratisch systeem; **chevalier d'industrie**, m. z. **chevalier** ond. **cheval**; **industriëus**, (lat. *industriōsus*, fr. *industrieux*), vlijtig, bedrijvig, ijverig, werkzaam, vindingrijk, vernuttyg werkzaam, geschikt, in kunst, handwerk of bedrijf ervaren.

Ineditum, n., pl. **inedita**, lat. (vgl. **ederen**), nog niet of vroeger niet uitgegeven schriften, z. v. a. **anecdota**.

ineffabel, lat. (*ineffabilis*, e, v. *effari*,

uitspreken), onuitsprekclijk, onuitdrukbaar.

in effectu, lat. (vgl. *effect*), inderdaad, werkelijk.

in effigie, z. *effigies*.

inegaal, fr. (vgl. *egaal*), ongelijk; veranderlijk; *inegaliteit*, f. (fr. *inégalité*), ongelijkheid.

inelegant, lat. (vgl. *elegant*), onsierlijk, smakeloos, onbevallig, plomp; *inelegantie*, f. de onsierlijkheid, smake-loosheid.

ineligibel, nw lat. (vgl. *eligéren*), niet verkiesbaar.

inépt, lat. (*inéptus*, a, um, d. i. eig. ongepast), als adverb. ook *inépte*, onge-rijmd, laf, smakeloos, plat; *inéptie*, f. (lat. *ineptia*), pl. *ineptiën*, ongerijmdheden, zotheden, fratsen.

iners, lat., traag, vadsig, ledig; *inertie*, f. (*inertia*), traagheid, lediggang; onvermogen, zwakheid; *vis inertiae*, z. ond. *vis*.

Inescatie, f. lat. (v. *esca*, lokspijs), het verlokken en verleiden tot iets.

in esse, lat. (vgl. *esse*), in zijnen toestand als te voren; *in essentiâli*, in 't wezentlijke, in de hoofdzaak.

inestimabel, fr., onschatbaar.

in événtum (vgl. *eventus*), in voorkomend geval.

inevidént, nw lat. (vgl. *evident*), onduidelijk, onverstaanbaar, niet klaar-blijkelijk; *inevidentie*, f. de onduidelijkheid, onoogenschijnlijkheid.

inevitabel, lat. (vgl. *eviteren*), onvermijdelijk, niet te ontgaan.

inexact, nw lat. (vgl. *exact*), onnaauw-keurig, nalatig; onjuist, gebrekkig, met fouten; *inexactitude*, f. fr., de onnaauw-keurigheid.

in excéssu, z. ond. *excederen*.

inexcusabel, lat. (vgl. *excuseren*), on-verschoonlijk, onverantwoordelijk, niet te verontschuldigen.

inexigibel, nw lat. (vgl. *exigeren*), on-eischbaar, onvorderbaar; *inexigibiliteit*, f. de onafvorderbaarheid, onbereikbaarheid.

Inexistentie, f. nw lat. (vgl. *existeren*), het niet-bestaan, niet voorhanden zijn.

inexorabel, lat. (vgl. *exoréren*), onver-biddelijk.

in expénsas condemnéren, z. *expensen*.

Inexperiéentie, f. lat. (vgl. *experiéentie*), de onervarenheid; *inexpértus*, onervaren.

inexpiabel, lat. (vgl. *expiéren*), niet te boeten, niet goed te maken, onvergoedbaar, onverzoenbaar.

inexplicabel, lat. (vgl. *expliceren*), on-verklaarbaar, onoplosbaar.

inexplorabel, nw lat. (vgl. *exploreren*), onnavorschbaar, niet na te sporen.

inexponibel, nw lat. (vgl. *exponéren* enz.), onverklaarbaar, niet uit te leggen of over te zetten.

inexpressibel, nw lat., of *inexprimabel*, fr. (vgl. *exprimeren*), onuitsprekclijk, on-beschrijfelijk; onnoemelijk; *inexpressibles*, pl. eng. (spr. — *préssibb'ls*), de onuitsprekkelijken, iron. voor de broek.

inexpugnabel, lat. (vgl. *expugneren*), oninnecbaar, onoverwinnelijk, onbe-dwingbaar.

inextinguibel, lat. (vgl. *extingueren*), onuitbluschbaar, onuitdelgbaar.

inextirpabel, lat. (vgl. *extirperen*), onuitroeibaar.

in exténsio, z. ond. *extenderen*.

in extrémis (scil. *momentis*), lat., in de laatste oogenblikken, op het uiterste, op sterven.

inextricabel, lat. (v. *extricare*, ontwarren), onoplosbaar, onontwikkelbaar, niet te ontwarren.

infaam, lat. (*infamis*; vgl. *fama*), ter kwader faam staande, eerloos, schandelijk, afschuwelijk, vuil, geschandvlekt; *infamie*, f. (lat. *infamia*), de kwade naam, eerloosheid, schande; laagheid, schandelijkheid, schanddaad; smaadheid, laster, eerroof; *infamia notatus*, voor eerloos verklaard, eerloos gemaakt; *infaméren* (lat. *infamare*), in kwaden naam brengen, eerloos maken, ootereen, belasteren, smaden, schenden, eerrooven; *infamérend* of *infamánt*, ootereend, eerroovend enz.; *infamátie*, f. het eerloosmaken, de beschimping, eerrooving, schandvlek.

in faciém, lat., in 't aangezicht, onder de oogen.

in facto, lat., inderdaad, werkelijk.

infallibel, nw lat., of *infaillible*, fr. (spr. *éngfaljibl'*; vgl. *faillibel*), onfeilbaar, onbedriegelijk, aan dwaling niet onderhevig, onmisbaar; *infallibiliteit*, f. onfeilbaarheid, zekerheid.

Infánt, m. sp. (*infante*, v. h. lat. *infans*, kind), een koningszoon, koninklijke prins (niet de troonsopvolger); *infante*, f. eene koningsdochter, koninkl. prinses in Spanje en Portugal; *infantagien*, pl., de aldaar bestaande jaargelden voor koningskinderen; *infantádo*, m. het gebied, dat aan eenen infant of eene infante tot lijftogt is aangewezen.

Infanterie, f. fr. (sp. en it. *infanteria*, uit het oudd. *fandio*, *fendo*, *vuozfendo*, voetganger; vgl. *fant*, it. *fante*, knecht, dienstbode, fr. *fantassin*, voetsoldaat; v. a. van het lat. *infans*, een kind, voorts een jong mensch, die dient?), voetvolk, soldaten te voet, het voetleger, de voetknechten; *infanterist*, m. een soldaat te voet, voetsoldaat, voetknecht.

infanticida, lat., kindermoorder, kindermoordster; *infanticidiüm*, n. de kindermoord.

Infárctus, m. lat., sing. en pl., verstoppingen in het onderlijf, verharding v. drekstoffen.

infatigabel, lat. (vgl. *fatigēren*), onvermoeibaar, onvermoeid, onverdroten, rusteloos.

infatuatie, f. nw lat. (v. *infatuāre*, gek, uitzinnig maken, v. *fatuus*, dwaas, onnoozel), verwaasdheid, zotte waan, belagchelijke inbeelding, overdrevene, zotte voorliefde tot iets; **geinfatueerd**, dwaselijk voor iets ingenomen, verzet, dol op iets.

in favorem, lat. Jur., ten gunste, ten gevalle; *in favorem prolis* of *prolium*, ten beste der kinderen of nakomelingen.

infect, **infectie**, z. **infiëren**.

infereren, lat. (*inferre*), inbrengen, bijdragen; opdragen, offeren; besluiten, gevolg trekken, afleiden.

inferi, pl. lat. (v. *inferus*, a, um, van onderen, beneden), eig. de benedensten, laag staanden; de onderaardsche of helseche goden; de afgestorvenen in de onderwereld; *ad inferos*, bij of naar de dooden in de onderwereld, naar het schimmenrijk; **inferiën**, pl. (lat. *inferiae*), doodenoffers, gelijk die bij de Ouden aan de onderaardsche godheden voor de zielen der gestorvenen gebracht werden; **inferior**, m. de ondergeschikte, mindere; *inferius testamentum*, n. het laatste testament; **inferioriteit**, f. de mindere, ondergeschikte staat; de geringere waarde, slechtere gesteldheid; het achterstaan bij anderen; het tegengest. van superioriteit.

infernaal, lat. (v. *infernus*, a, um, onderaardsch), helsch, onderaardsch, duivelsch, afschuwelijk, snood, boosaardig.

infertiel, nw lat. (vgl. *fertiel*), onvruchtbaar, niet opleverend; **infertiliteit**, f. de onvruchtbaarheid.

infestēren, (lat. *infestare*), vijandig aanvallen, verwoesten, stroopen, uitplunderen; verontrusten, plagen, lastig vallen, kwellen, onveilig maken; **infestatie** of **infestering**, f. de vijandelijke aanval, verontusting; verwoesting, strooperij.

infeudēren, mid. lat. (vgl. *feudum*), beleenen, verblijden; **infeudatie**, f. de beleening.

infibulēren, lat. (*infibulare*; vgl. *fibula*), ringen, toehechten, inringen; **infibulatie**, f. Med., het inringen der voorhuid, of het kunstmatig vereenigen met eenen ring of naad van die deelen, welke vrijheid tot het werk der voorttelling noodig is (een middel ter bewaring der kuischheid, reeds bij de Ouden in gebruik).

infiëren, lat. (*inficere*) of **infēcteren**, fr. (*infecter*), met stank vervullen; aansteken, besmetten, verpesten, vergifigen met eene ziektestof; **geinfiēerd**, **geinfecteerd worden**, door eene besmettelijke kwaal aangestast, besmet worden; **infiēerbaar**, aanstekelijk, besmettelijk; **infēct**, aangestoken, besmet, verpest, stinkend, rottend; **infēctie**, f. de aansteking, besmetting.

infideel, lat. (vgl. *fideel* ond. *fides*), ontrouw, trouweloos; **infideliteit**, f. de ontrouw, trouweloosheid; het ongeloof; *in partibus infidelium*, in het gebied of het land der ongeloovigen, d. i. der niet-kath. christenen.

in fidem, z. *fides*.

infigēren, lat. (*infigere*), insteken, inhechten, inslaan; inprenten, indrukken.

infiltrēren, nw lat. (vgl. *filtrum* enz.), inzijsen; intrekken, indringen; zich uitstorten; **infiltratie**, f. de inzijsing, intrekking eener vloeistof; Med., de uitstorting v. lympha, bloed, etter enz. in de zelfstandigheid der organen.

Infimus, m. lat. (superl. v. *inferus*, vgl. *inferi*), de onderste, laagste, geringste.

infiniet, lat. (*infinitus*, a, um, v. *finire*, begrenzen, eindigen), oneindig, onbegrensd, onophoudelijk; **infinietum**, n. het onbepaalde, onbegrensd, oneindige; *ad* of *in infinitum*, in het oneindige, onophoudelijk, zonder einde; **infiniteit**, f. de onbegrensdheid, oneindigheid; groote menigte, talloosheid; **infiniteimaal-rekening** of **analysis van het oneindige**, de rekening of oplossing v. oneindig kleine grootheden; daartoe behooren de differentiaal-, integraal- en exponentiaal-rekening (z. a.); **infiniteivus** of **infiniteif**, m. Gram., z. **modus**.

infirm, lat. (*infirmus*, a, um; vgl. *ferm*), niet vast, krachteloos, zwak; **infirmaria**, mid. lat., of **infirmērie**, fr. (spr. *éngfiermerie*), f. een zieken- of ziekenhuis, inz. voor soldaten; een ziekenvertrek in kloosters, op schepen; de plaats voor kwijnende planten in trekkassen; **infirmarius**, mid. lat., **infirmier**, fr. (spr. *éngfiermye*), m. een geestelijk ziekenoppasser, ziekenverpleger in kloosters; **infirmēren**, lat. (*infirmare*), krachteloos maken, verzwakken, ongeldig maken, b. v. een testament; **infirmatief**, nw lat., ontkrachtend, ongeldig makend; **infirmiteit**, f. lat. (*infirmitas*), de krachteloosheid, zwakte, gebrekkelijkheid, het onvermogen, gebrek.

Infiatie, f. lat. (*infinitio*), Jur., het loochenen, ontkennen voor het geregt.

in flagrante, z. **flagrant**.

inflammēren, lat. (*inflammare*), ontvlammen, ontsteken, verhitte; tergen, verbitteren; **inflammabel**, nw lat., brandbaar, ontbrandbaar, ontvlambaar; **inflammabilien**, pl., brandbare stoffen, brandstof; **inflammabiliteit**, f. de ontbrandbaarheid, ontvlambaarheid; **inflammatie**, f. lat., de ontsteking, brand; **inflammatorisch**, nw lat., ontstekend, ontsteking veroorzakende, met ontsteking verbonden; eene **inflammatorische koorts**, eene ontstekingskoorts.

Inflatie, f. lat. (*inflatio*), Med., de opblazing, opzetting v. h. lijf door winden.

inflectēren, lat. (*inflectere*; vgl. *flecteren*), buigen, ombuigen, veranderen; **inflē-**

xie, f. de buiging of afwijking der lichtstralen v. hunnen regten weg; ook de buiging of overgang der stem.

inflexibel, lat. (vgl. **flecteren** enz.), onbuigzaam, onbuigbaar, onbewegelijk, onverzettelijk, hardnekkig, onverbiddelijk, stijfzinnig, halsstarrig; Gram., onverbuigbaar, voor geene verbuiging vatbaar; **inflexibiliteit**, f. de onbuigzaamheid; onverbiddelijkheid, stijfhoofdigheid, hardnekkigheid.

infigeren, lat. (*infigère*), eig. aanslaan; iemand iets toevoegen, aandoen; eene straf opleggen of voltrekken; **infflotie**, f. Jur., de toekening, toewijzing, oplegging van eene straf; de vonnisvoltrekking, strafvolvoering.

Inflorescëntie, f. nw lat. (v. *inflorescere*, beginnen te bloeien), de schikking of plaatsing der bloemen op de plant, de bloemstand.

in floribus, (vgl. *flos* enz.), in bloei, in welstand.

influëren, lat. *influère*, invloeyen, inwerken, invloed hebben; **influëntie**, f. nw lat., de invloed, inwerking; ook **influxus**, n., **influenza**, f. it. Med. (spr. *ienfloentsa*), eig. de invloedziekte, eene algemeen verspreide zinking- of vloeikoorts, landverkooidheid, in Frankrijk grippe, in Nederland griep geheeten; **influencieren**, invloed hebben, inwerken; inz. aanstoken; over halen, omkopen; **influxie**, f. lat., de invloeying; **influxie-systeem** of **influxismus**, n. nw lat., de stelling, dat ziel en lichaam eenen zoodanigen wederzijdschen invloed op elkander hebben, dat ieder deel in het andere de veranderingen te weeg brengt, die met zijne eigene overeenkomen.

infœcundus, a, um, lat., onvruchtbaar; **infœcunditeit**, f. onvruchtbaarheid.

in folio, z. ond. **folium**; *in folle*, z. **foliis**.

infirm, lat. (*infirmis*, e), ongevormd, wanstaltig, wanvormig, gedrogtelijk; wanordelijk; **informiteit**, wanvormigheid enz.

in forma probante, z. **form**.

informeren, lat. (*informare*, d. i. eig. vormen, eene gedaante geven), onderrigten, leeren; berigten, kennis geven; **zich inf—**, berigt inwinnen, onderzoek doen; *ad informandum*, om te berigten; **informaat** of **informativum**, n. Jur., eene meening, een oordeel, dat de eene regter voor zich van den anderen inwint, ook het ingewonnen berigt, bescheid; **informätie**, f. de onderrigting, het onderwijs; ook geregte! onderzoek, navorsching, navraag; berigt, bescheid, getuigenis; **informator**, m. een leeraar, huisleeraar, gouverneur.

in foro, z. **forum**.

Infortiätum, n. lat. Jur., het 2de deel der pandecten of digesten (z. a.).

Infortunium, n. lat., en **infortune**, f. fr.

(spr. *éngfortiün*; vgl. **Fortuna**), een ongeluk, onheil; **infortüna**, f. nw lat., bij de astrologen: een onheil voorspellende sterrestand, inz. met betrekking tot de vijandige planeten Mars en Saturnus, waarom de eerste *infortuna minor* en de laatste *infortuna major* heet.

infra, lat., onder, beneden.

Infractie, f. lat. (vgl. **fractie**), de breking, overtreding, kwetsing, schending, inbreuk, b. v. op een verdrag; **infractaire**, m. fr., de overtreder, b. v. eener wet.

Infralapsarius, m. lat. (v. *infra*, en *lapsus*, val), Theol., aanhanger eener secte, die beweert, dat God reeds vóór Adams val besloten had een zeker getal menschen te verdoemen; het tegengest. van *superlapsarius*.

infrangibel, nw lat. (v. n. lat. *frangere*, breken), onbrekbaar; **infrangibiliteit**, f. onbrekbaarheid.

in fraudem, z. ond. **fraus**.

infréquent, lat. (*infréquens*; vgl. **fréquent**), niet menigvuldig, niet talrijk, weinig bezocht, onbezocht, ledig, zonder of met weinig menschen; **infréquentie**, f. de onbezochtheid, ledigheid of gebrek aan bezoekers.

infringeren, lat. (*infringere*), breken, b. v. een verbond, overtreden, krachteloos maken, te niet doen.

Inful, f. lat. (*infüla*), een witte wollen voorhoofdband als hoofdtooi der oud-rom. priesters; de kath. abts- of bisschopsmuts, een zinnebeeldig sieraad bij plegtige gelegenheden; **infuleren**, nw lat., den bisschopshoed verleenen, d. i. iemand tot bisschop maken; **geinfulerde abten**, zulke, welken de paus het regt heeft verleend, de bisschoppelijke eere te dragen.

infundieren, lat. (*infundere*, v. *fundere*, gieten), ingieten, opgieten; *infünde*, afgekort. *inf.*, giet op; *inf. ag. ferv. q. s.* of *s. q.*, = *infünde aqua fervidae quantum sufficit* of *sufficientem quantitatem*, giet er de toereikende hoeveelheid kokend water op; **infundibulum**, n. een trechter; **infüsie**, f. lat. (*infusio*), de in- of opgieting, intaping; de bevochtiging; ook de goddelijke ingeving; **infusie-diertjes**, kleine, voor het ongewapend oog onzichtbare diertjes in water of andere vloeistoffen enz.; **infüsum**, het ingegotene, in- of opgietsel; **infusodecoctum**, n. nw lat., een opgietsel-afkooksel, wanneer van een geneesmiddel eerst een opgietsel bereid, het overblijfsel afgekookt en dat dan met het eerste vermengd wordt; **infusörisch**, door een in- of opgietsel ontstaan; **infusorium**, n. het gereedschap of werktuig ter in- of opgieting.

infungibel, nw lat. (vgl. **fungeren** ond. **functie**), ondoenlijk; *infungibilis res*, eene ondoenlijke zaak, iets ondoenbaars.

infuscieren, lat. (*infuscare*, v. *fuscus*,

donkerbruin, zwartachtig), zwart maken, verdonkeren.

Infusie, infusum enz., z. ond. **infunderen**.

in futurum, z. futurum.

inganno, m. it. (spr. *ienghánno*), het bedrog; *per inganno*, bedriegelijkerwijze.

in genere, z. genus.

ingenereren, lat. (*ingenerāre*; vgl. **genereren**), inplanten, inaarden; **geingene-reerd**, ingeplant, aangeboren.

Ingenieur, m. fr. (spr. *engzjen*—; oorspr. de vervaardiger der krijgswerktuigen, v. h. mid. lat. *ingenium*, sp. *ingenio*, oud-fr. *engin*, eng. *engine*, krijgsmachine en in 't algemeen ieder kunstig werktuig), een vesting- of krijgsbouwkundige; **ingenieur van den waterstaat**, een bouwkundig opzigter over wateren, dijken, bruggen.

Ingenium, n. lat., de natuurlijke aanleg, het aangeboren vermogen, natuurlijk verstand, een gezonde kop enz., vgl. **genie**; *ingenium acūtum*, een scherpzinnig verstand; *i. divīnum*, een voortreffelijk verstand; *i. praecox*, een vroegrijp verstand; *i. stupidum*, een domkop; *i. tardum*, een langzaam, traag verstand; **ingenieus** (lat. *ingeniosus, a, um*, fr. *ingenieux*), zinnig, scherpzinnig, geestig, vernuftig, vindingrijk; kunstig uitgedacht, kunstrijk.

ingenu, fr. (spr. *engzjenú*; v. h. lat. *ingenius, a, um*), open, rond, trouwhartig, opregt, eerlijk, vrijmoedig, onbewimpeld, onbevangen; **ingenuiteit**, f. lat. (*ingenuitas*), de openhartigheid, vrijmoedigheid, oprechtheid, rondborstigheid.

ingereren, lat. (*ingerere*), inbrengen, indoen, invoeren; **zich ing—**, zich in iets mengen, zich onbevoegd met iets inlaten; **ingesta**, pl., de ingebrachte levensmiddelen; **ingestie**, f. de inbrenging v. voedsel enz. door den mond in het ligchaam.

ingraat, lat. (*ingrātus, a, um*), fr. **ingrat** (spr. *enghrá*), ondankbaar; **ingratitude**, f. fr., de ondankbaarheid, ondank.

in gratiam, lat., ten gevalle, ter gunste.

Ingrediens, n. lat. (eig. het ingaande, v. *ingredi*, ingaan), **ingrediënt**, f. nw lat., het bestanddeel, samenstellend deel, toevoegsel, inmengsel; **ingressie**, f. lat. (*ingressus, m.*) ingang, toegang, intrede; bijval, gunstige opname.

ingrosseren, mid. lat. (*ingrossāre*, eig. tot een geheel of ligchaam vereenigen; vgl. **gros**), inschrijven, in het grondpanden- of hypotheekboek brengen; **ingrossator**, m. die dit verrigt, de pandboekhouder; **ingrossarius** of **ingrossātus**, m. een ingeschreven schuldeischer op pand; **ingrossatie**, f. de inschrijving in het pandenboek; **ingrossatie-document**, n. het bewijs der gedane inschrijving.

in grosso, it. Merc., in het gros, in 't groot.

Inguinaal-breuk, f. (v. h. lat. *inguen*, pl. *inguina*, de schaamstreek, liezen), eene liesbreuk.

inhabiel, lat. (vgl. **habiel**), ongeschikt, onbekwaam; **inhabiliteit**, f. ongeschiktheid, onbekwaamheid; **inhabilitas testium**, de niet-ontvangbaarheid der getuigen.

inhabitabel, lat. (vgl. **habiteren** enz.), onbewoonbaar.

inhabitëren, lat. (*inhabitāre*), bewonen, inwonen; **inhabitatie**, f. de inwoning, bewoning.

inhæeren, lat. (*inhaerere*), aankleven, aanhangen, eigen zijn, inwonen; Jur., voortvaren, op iets staan, ergens bij blijven, volharden; **inhærent**, aanhangend, aanklevend, ingelijfd; **inhærentie**, f. het aanhangen, aankleven, de aanhangigheid, de verhouding v. twee dingen, volgens welke het eene slechts in en aan het andere gedacht wordt, eene toevallige eigenschap; Jur., de volharding, het aanhouden.

inhaleren, lat. (*inhalare*), inademen; **inhalatie**, f. de inademing, inzuiging.

inhiberen, lat. (*inhibere*), in- of terughouden, verhinderen, stuiten; verbieden; **inhibitie**, f. het regterlijk verbod om met eene zaak voort te gaan; **inhibitorium**, n. of **inhibitoriales**, pl. nw lat., een geregte-lijke verbodsbrief.

in hoc casu of *in hoc passu*, lat., voor dit geval, in dit geval.

in honorem, z. ond. **honor**; *in honorem iudicii*, z. ond. **judicium**.

inhospitaal, lat. (vgl. **hospes** enz.), onherbergzaam, ongestvrij; **inhospitaliteit**, f. de ongestvrijheid.

inhumaan, lat. (vgl. **humaan**), onmensschelijk, gevoelloos, wreed, hard, onbarmhartig; onbeschaafd, onvriendelijk; **inhumaniteit**, f. de onmensschelijkheid, wreedheid enz.

Inhumatie, f. nw lat. (v. *inhumare*, beaarden), de beaarding, begraving.

in hypothēsi, z. **hypothesis**.

Inigieten, pl., z. v. a. **jesuiten**, z. a. (v. *Inigo*, lat. *Ennicus*, bijnaam v. Loyola).

inimitabel, lat. (vgl. **imiteren**), onnavolgbaar.

in infinitum, z. **infiniet**; *in instānte*, z. ond. **instanter**; *in intēgrum restituere*, z. ond. **integra res**; *in ipso termino*, z. ond. **terminus**.

inique, fr. (spr. *iniek*; v. h. lat. *in en aequa*, vgl. *aequa* enz.), onbillijk, onrechtvaardig, slinksch; **iniquiteit**, f. (lat. *iniquitas*; vgl. **aequiteit**), de onbillijkheid, ongerechtigheid, hardheid.

Initium, n. lat. (v. *inire*, eig. ingaan), de ingang, aanvang, het begin; *ab initio*, van het begin af; *ab initio nullum, semper nullum*, van niets komt niets; **initia**, pl., beginsen, aanvangsgronden; **initiaal**, f. aanvangend, beginnend; **initiaallletters** of

initiaal, pl., de groote letter aan het begin v. een woord; **initieren** (lat. *initiāre*), inleiden, opnemen, inwijden; de eerste gronden bijbrengen; **initiātie**, f. inwijding; **initiatīve**, f. nw lat., de inleiding, opening, het recht tot voordragt bij beraadslaging over een voorwerp.

injiëren, lat. (*injicere*), inwerpen, inbrengen; Med., inspuiten; **injection**, f. de inwerping; Med., de inspuiting; ook uitspuiting.

injungeren, lat. (*injungere*, eig. in- of aanvoegen), inscherpen, aanbevelen, opleggen, ten pligt maken; voorschrijven; **injunction**, f. of **injunctum**, m. het geregeld bevel, de inscherping, het voorschrift.

Injurie, f. lat. (*injuria*, v. *jus*, gen. *juris*, het recht), eig. in 't alg. onrecht, onbillijkheid, rechtsverkrachting; gew. eerkwetsing, eerkrenking, beschimping, hoon, smaad, grove belediging, schimp-, of scheldwoord; **injurie-proces** of **proces van injurie**, n. eene aanklagt, een regtsgeding wegens hoon, eerroof; **injurieren** (lat. *injuriari*), iemands eer aantasten, hem beschimpen, smaden, honen, schelden; hem onrecht aandoen, benadeelen; **injuriant**, m. een eerroover, eerschender, lasteraar; **injuriant**, m. een gehoonde, beleedigde, verongelijkte; **injurieus** (lat. *injuriōsus*, a, um), eerroovend, lasterlijk, smadelijk; **injuriose**, op eerroovende, honende wijs.

injuste, fr. (spr. *éngzjuust'*), onrechtvaardig, onbillijk.

Ink, n. eene japansche lengtemaat van 19 palm.

inklaren, z. klaren; **inkwartieren**, z. **quartier**.

in limine promotiōnis, lat., op den drempel der bevordering, d.i. die zeer nabij.

in loco, z. ond. **locus**; **in mandātis**, z. **mandaat**; **in manu**, z. ond. **manus**; **in margine**, z. **margo**; **in medio**, z. **mediūm**; **in mora**, z. **mora**.

innascibel, nw lat. (v. *nasci*, geboren worden), Theol., wat niet geboren kan worden, onteelbaar; **innascibiliteit**, f. de ongeborenheid, de eigenschap v. niet geteeld te zijn, die den Vader en den H. Geest wordt toegekend.

in natūra en **in naturalibus**, z. **natuur**; **in nexu**, z. **nexus**.

innocent, lat. (*innocens*, v. *nocere*, benadeelen), onschuldig, eenvoudig, onnoozel; **innocentemēte**, it. (spr. *ienotsjentemēte*), Muz., op ongeunstelde, natuurlijke wijze; **innocentie**, lat. *innocentia*, fr. **innocence** (spr. *ienosāngs'*) f. de onschuld, eenvoudigheid; **Innocentius**, m. nw lat. mansn.: de onschuldige. **in nomine**, z. **nomen**.

innominabel, lat. (vgl. **nomineren** onder **nomen**), onnoembaar, onnoemelijk. **innormaal**, nw lat. (vgl. **norm** enz.),

tegen den regel, strijdig met de natuur. **innotesceren**, lat. (*innotescere*, v. *notus*, bekend), bekend worden, aan den dag komen.

innoveren, lat. (*innovare*; vgl. *novum*), vernieuwen, nieuwigheden invoceren, wat nieuws voor den dag brengen; **innovatie**, f. de nieuwigheid, verandering.

in nuce, z. ond. **nux**.

innuëren, lat. (*innuere*), wenken, toewenken, aanwijzen.

innumerabel, lat. (vgl. **numerus** enz.), ontelbaar; **innumerabiliteit**, f. ontelbaarheid.

Innupta, f. lat. (vgl. **nupta**), eene ongetrouwde; **innuptus**, m. een ongetrouwde, vrij gezels.

Ino, ook **Leucothēa**, f. gr. Myth., de dochter v. Cadmus en Harmonia, die, nadat haar man Athamas in waanzin haren oudsten zoon Learchus omgebragt, en zij zich met haren jongsten zoon Melicertes in zee gestort had, door Jupiter in eene zeegodin werd veranderd.

Inobediētie en **inobsequētie**, f. nw lat. (vgl. **obediētie** enz.), de ongehoorzaamheid, onvolgzaamheid.

inobligaat, nw lat. (vgl. **obligaat**), onverplicht, onverbonden.

Inobservantie, f. lat. (vgl. **observeren** enz.), het niet in acht nemen, niet nakomen, de onachtzaamheid, zorgeloosheid, onverschilligheid.

in octavo, z. **octaaf** en **formaat**.

inoculeren, lat. (*inoculāri*, v. *oculus*, oog, knop), inenten, kunstmatig de kinderpokken mede deelen; **inoculatie**, f. de inenting.

inoffensief, nw lat. (vgl. **offenderen** enz.), niet beleedigend, onaantootelijk.

inofficieus, lat. (vgl. **officium** enz.), onbehoorlijk, onpligtmatic, wederregtelijk, ook ongedienstig, ondienstvaardig.

in omnem eventum, z. **eventus**.

in (of de) omnibus aliquid, **in (of de) toto nihil**, lat., in of van alles iets, van het geheel niets (nl. goed weten of doen).

in omni scibili enz., z. **scibile**.

inopināta, pl. lat., onverwachte gebeurtenissen, toevallen.

in optima forma, z. **forma**; **in ordinem redigeren**, z. **redigeren**; **in origināli**, z. **originaal**.

Inosculatie, f. nw lat. (v. *oscilum*, verklw. v. *os*, mond), Anat., de ineenvoeging, inmonding der vaten.

in pace, enz., z. **pax** enz.

in praesenti casu, in het tegenwoordig geval.

in praxi enz., z. ond. **practijk** enz.

in puris naturalibus, z. ond. **natura**.

inquiet, fr. (spr. *éngki-é*; van het lat. *inquiētus*), onrustig, angstig, bekommerd; **inquieteren** (lat. *inquiētare*, verontrus-

ten; **inquietätie**, fr. **inquietude**, f. verontrusting.

Inquilinus, m. lat., een huurder; t'huis legger.

inquirären, lat. (*inquirere*), navor-schen, onderzoeken; geregteijk afvragen, verhooren; **inquirant**, m. de afvrager, geregteijk ondervrager; **inquisitie**, f. een geregteijk, inz. lijfstraffelijk onderzoek of verhoor wegens eene gepleegde misdaad; geloofsonderzoek; het voormalig kettergerigt in Spanje, vgl. **auto da fe**; **inquisiteur**, m. de ondervrager of regter; inz. de geloofs- of ketterregter; **inquisitorisch**, lijfstraffelijk verhoorend.

Inramo, m. (eig. lat. *in ramo*, aan den tak), Merc., ruwe katoen, inz. uit Egypte. *in regula* enz., z. ond. **regel** enz.

inrotulären, nw lat. (vgl. **rotulus** enz.), Jur., de acten naar volgorde nummeren en aaneen hechten; **inrotulätie**, f. de zamenhechting, inpakking der acten.

insalären, nw lat. (v. *sal*, zout), in-zouten.

Insalubriteit, f. lat. (vgl. **salubriteit**), de ongezondheid, b. v. eener plaats met betrekking tot lucht of water.

in salvo, z. ond. **salvus**.

insanae mentis, lat., krankzinnig; **insanie**, f. lat. (*insania*), krankzinnigheid, waanzin.

in sano sensu, lat., in goeden (eig. gezonden) zin; bij volle verstand.

insatiäbel, lat. (vgl. **satiabel**), onverzadelijk; **insatiabiliteit**, f. de onverzadelijkheid.

insaturäbel (vgl. **satureren**), onverzadigbaar.

Insciens, m. lat. (v. *scire*, weten), een onwetende, onkundige; **insciëntie** (lat. *inscientia*), de onwetendheid, onkunde.

inscribären, lat. (*inscribere*), inschrijven, boeken; intekenen; opdragen, toewijden; **inscriptie**, f. de inschrijving, in-teeking; het in- of opschrift; pl. **inscripties**, ook fransche schuldbrieven, welker aflossing door het grootboek is gewaarborgd.

inscrutäbel, lat. (vgl. **scruteren**), onnavorschbaar, ondoorgrondelijk.

Insect, n. lat. (*insectum*, v. *insecare*, snijden, kerven), een gekorven diertje, bij Linnæus de naam van alle dieren met koud wit bloed, voelsprietten aan den kop en zes of meer pooten; dieren, welker borst en achterlijf als door inkervingen van elkander afgezonderd zijn; ongedierte; **insectoloog**, m. lat.-gr., een insectenkenner; **insectologie**, f. de leer der kerfdieren, z. **entomologie**; **insectöres**, pl., de snijtanden, de vier voortanden.

in sedecimo, z. **sedecimo** en **formaat**.

insenscéren, verouderen, oud worden.

insensibel, lat. (vgl. **sensibel**) of fr. **in-**

sensible (spr. *éngsangsiebl'*), ongevoelig, gevoelloos; onmerkbaar, allengs, langzamerhand; **insensibiliteit**, lat., of **insensibilité**, fr. (spr. *éngsangsibilité*), ongevocligheid; onmerkbaarheid.

inseparäbel, lat. (vgl. **separeren**), onscheidbaar, onafscheidelijk; **inseparables**, pl. fr. (spr. *éngseparabl'*), N. H., naam eener kleine, zeer gezellige soort van papagaaijen in O. Indië, de onafscheidelijken, de sympathievogels; **inseparabiliteit**, f. lat., de onafscheidelijkheid; **inseparaat**, ongescheiden, vereenigd.

inserären, lat. (*inserere*), invoegen, inschuiven, inlasschen, inlijven; **zich inserären**, zich aanzetten (van spieren); **inserätur**, het worde ingelascht, ingevocgd; **inseeraat**, nw lat., l. **insertum**, lat. n. eig. het ingelaschte, eene in nieuwsapieren geplaatste bekendmaking of aankondiging; Jur., eene bijlage, eene inlassching, een naschrift; **inserendum**, n., pl. **inserénda**, in te lasschen stukken of berigten; **insértie**, f. de inlassching, de invoeging; Med., het aanzetten der spieren aan het te bewegend deel; **insertie-kosten**, kosten der plaat-sing, b. v. eener aankondiging.

Inséssus, m. nw lat. Med., een zitbad, dampbad; **inséssie**, f. het zitten in het bad.

Insidiën, pl. lat. (*insidae*), vervolgin-gen, hinderlaag; **insidieus** (lat. *insidiösus*, a, um), arglistig, verraderlijk, belagend.

Insigniën, pl. lat. (*insignia*, v. h. sing. *insigne*), in 't alg. teekens, kenteekenen, of merkteekenen; inz. eere-teekens, stand-of rangteekens, b. v. wapens, kroon, scepter enz.; **rijksinsigniën**, de te Aken bewaarde rijkskleinoodiën, die vroeger bij de duitsche keizerskrooning gebruikt werden.

insignifiänt, fr. (spr. *éngsienjifiäng*), onbeduidend, onbeteekenend, ongewigtig, nietig; **insignifiänce**, f. (spr. *éngsienjifiängs'*), de onbeduidendheid, ongewigtigheid enz.

insimulären, lat. (*insimulare*), beschuldigen, aangeven, aanwrijven; **insimulätie**, f. nw lat., de meer of minder ongegronde beschuldiging.

insinuären, lat. (*insinuare*, d. i. eig. iets in den boezem of eene verborgene plaats brengen, v. *sinus*, boezem, inham, bogt), iemand iets op eene sluwe wijs mededeelen, heimelijk inblazen of influisteren; Jur., geregteijk ter hand stellen, voorleggen; **zich insinuären**, zich in iemands gunst dringen, zich bemind maken door vlejerij; **insinuänt**, indringend, vleijend, liefkozend; als subst. m. een indringer; waarschuwer, kennisgever; **insinuätie**, f. de indringing; geheime mededeeling, influistering eener meening; geregteijk overhandiging, inlevering b. v. van een geschrift, eene kennisgeving.

insipide, (lat. *insipidus*, *a, um*, v. *sapere*, smaken), onsmakelijk, smakeloos, van latten smaak; ongerijmd. laf, onverstandig, zouteloos; **insipiditeit**, f. nw lat., onsmakelijkheid; ongerijmdheid, lafheid.

insistèren, lat. (*insistere*), op iets staan, aandringen, volharderen; **insistent**, m. de aandringer, volhouder, b. v. in een voorstel, verzoek.

Insitie, f. lat. (*insitio*, v. *inserere*. inenten, griffelen), het incnten, griffelen, z. v. a. **inoculatie**.

insociabel, lat. (vgl. **sociabel** ond. **socius**), ongezellig, onverdraagzaam, onverenigbaar, niet te verbinden.

Insolatie, z. ond. **insoleren**.

insolént, lat. *insolens*, d. i. eig. ongewoon, vreemd handelend), onbeschaamd, onbescheiden, ongepast, lomp, hoogmoedig, trotsch, vermeten; als subst. m. fr. (spr. *éngsoláng*), een overmoedige, onbeschaamde; **insoléntie**, f. (lat. *insolentia*), de onbetamelijkheid, onbescheidenheid, lompheid enz.

insolèren (lat. *insolare*, v. *sol*, de zon), aan de zon blootstellen, zonnen, in de zon droogen; **insolatie**, f. het zonnen, zonnebad, het in de zon zetten, om te droogen, te verdampen enz.; Med., de zonnesteek, zonnekuur.

in solidum enz., z. ond. **solide**.

insolübel, lat. (vgl. **solveren** enz.), onoplosbaar, onverklaarbaar; **insolubiliteit**, f. de onoplosbaarheid.

in solutum, z. ond. **solveren**.

insolvabel (fr. *insolvable*) en **insolvént**, nw. lat. (*insolvens*, d. i. niet betalend, vgl. **solveren**), onvermogen om te betalen; ook zonder betaalmiddelen; **insolventie**, f. de onmagt om te betalen, het onvermogen zich van zijne schulden te kwijten.

Insomnie, f. lat. (*insomnia*, vgl. **somnus**), slapeloosheid.

in sortem computèren, z. *sors*; *in spe*, z. *spes*, *in specie*, z. **species**; **inspectie**, z. ond. **inspicieren**.

insperata, pl. lat., ongehoopte, onverwachte dingen.

inspergèren, lat., besproeien, bestrooien, besprengen; **inspersie**, f. het besproeien.

inspicieren, lat. (*inspicere*), of **inspectèren**, fr. (*inspecter*), inzien, bezigtigen, beschouwen, in oogenschouw nemen, het opzigt over iets hebben; *insperimus* (op oorkonden), z. v. a. *vidi*; **inspectie**, f. de bezigtiging, oogenschouw, monsterring; het opzigt, toezigt; *inspectio ocularis*, eene naauwkeurige beschouwing, inz. ambtshalve; **inspéctor**, of fr. **inspecteur** (spr. *éng*—), een opziener, onderzoeker; **inspectoraat** n. en **inspectuur**, f. nw. lat., de post en woning van een opziener.

inspirèren, lat. (*inspirare*, v. *spirare*, ademen), inblazen, inademen, inboezemen, bezielen, aanvuren; **geïnspireerd**, bezield, in verrukking gebracht, begeesterd; **inspiratie**, f. de inblazing, ingeving, goddelijke ingeving, geestvervoering.

in spiritualibus, z. ond. **spiritus**.

inspissèren, lat. (*inspissare*, v. *spissus a, um*, digt), verdikken, verdigten; **inspissatie**, f. Med., de verdigting, verdikking.

instabiel, lat. (vgl. **stabiel**), onbestendig, veranderlijk; **instabiliteit**, f. de onbestendigheid, veranderlijkheid.

installèren, mid. lat. (*installare*, v. h. duitsch *stäl*, d. i. plaats), aanstellen, in een ambt zetten, invoeren, inwijden, bevestigen; **installatie**, f. de aanstelling, bezitgeving van een ambt enz.

instanter, lat. (v. *instare*, ergens op staan, op het punt zijn enz.), aanhoudend, dringend; *in instanti*, oogenblikkelijk, dadelijk; **instantie**, f. (lat. *instantia*), 1) het aanhouden, aanzoeken, dringend verzoeken of begeeren van eene zaak; 2) het geregtshof, de regtbank, b. v. *in prima instantia*, in eerste instantie, bij de eerste of lagere regtbank; een proces door alle instantiën, winnen of verliezen enz.; 3) Log., eene tegenwerping, een tegenbewijs; *ab instantia absolveren*, Jur., den beklagde ontslaan van de plicht om zich tegen eene hem gedane aanklagt verder te verdedigen.

instar omnium, lat., zoo goed als alles van de soort, in plaats van of tot model van alle andere; *ad instar*, even zoo, even als.

in statu quo, z. **status**.

instaurèren, lat. (*instaurare*), weder oprigten, vernieuwen, herstellen of heropenen; **instauratie**, f. de wederoprigting, hernieuwing, herstelling enz.

instèren, lat. (*instare*), op iets blijven staan, aandringen.

instigèren, lat. (*instigare*), aanprikken, aandrijven, ophitsen, opruijen, verleiden; **instigatie**, f. de aansporing, opruijing, ophitsing enz.; **instigator**, m. een aanhitser, opruijer, stokebrand; de openbare aanklager, *fisc aal*.

instillèren, lat. (*instillare*), indruppelen, indruipen; **instillatie**, f. Med., de indruppeling b. v. van een geneesmiddel op eene wond.

Instinct, m. lat. (*instinctus*, v. *instinguere*, aanprikken), de natuurlijke aandrifft der dieren, natuurdriift, bewustelooze natuurprikkel, ingeschapen neiging of driift; ook de kunstdriift van vele dieren, b. v. des bevers, der bijen, spinnen enz.; **instinctmatig**, onwillekeurig, aandrifftmatig.

in stirpes enz., z. ond. **caput**.

Institor, m. lat., een kramer of winkelhouder enz. voor rekening van een ander.

instituéren, lat. (*instituere*), oprigten, sichten, instellen, inzetten; ook aanwijzen, onderrigten, leeren; **instituut**, n. (lat. *institutum*), eene instelling, inrigting, stichting, b. v. het koninklijk instituut, inz. een opvoedingsgesticht, eene kostschool; **institutie**, f. lat. (*institutio*), de stichting, instelling, inz. staats- of burgerlijke instelling; inzetting in een ambt; **institutiões**, pl., onderrichtingen in het rom. regt, een gedeelte van de rom. wetsverzameling van keizer Justiniaan, z. *corpus juris*; **institutor**, m. een stichter, oprigter, insteller; ook een leermeester, fr. **instituteur** (spr. *engsti*—).

instradéren (v. h. it. *strada*, straat), op den regten weg brengen, de baan of het pad voorschrijven.

Instratum, n. lat. (v. *insternere*, overheen spreiden, bedekken), de bedekking, overkleeding.

instruéren, lat. (*instruere*), eig. inrigten, te regt brengen; onderwijzen, onderrigten, leeren; voorschriften of gedragslijnen geven; een proces instruéren, eene rechtszaak ter behandeling voorbereiden, inleiden; **instruënt**, m. wie eene rechtszaak voorbereidt, ook z. v. a. **instructor**, **regter van instructie**; **instructie**, f. (lat. *instructio*), eig. inrigting; onderwijs, onderricht; voorschrift; regels van te houden gedrag; schriftelijke aanwijzing, dienstvoorschrift. handleiding in ambtszaken; de voorbereiding eener rechtszaak tot behandeling; volmagt; **instructief**, nw. lat., leerrijk, onderwijzend; **instructor**, m. een leeraar, inz. bij prinsen.

Instrument, n. lat. *instrumentum*, v. *instruere*; eig. een middel tot inrigting of tot standbrenging eener zaak), een werktuig, hulpmiddel, gereedschap, inz. een toonkunstig werktuig, speeltuig, en een wondheeler (chirurgicaal) werktuig; Jur., eene oorkonde of bewijsschrift (**document**), een schriftelijk opstel tot bewijs eener voorgevallen handeling; *instrumentum authenticum*, eene echte of geloofwaardige oorkonde; *i. emtionis et venditionis*, een koop- en verkoopbrief; *i. privatum*, eene bijzondere acte of oorkonde; *i. publicum*, een openlijk bewijsschrift, door eenen notaris of beampte vervaardigd; **instrumentaal**, nw. lat., als middel of werktuig dienende; door werktuigen of gereedschappen verrigt; **instrumentalis** (scil. *casus*), m. Gram., de werktuigsnaamval op de vraag waardoor? **instrumentale arithmetica**, de oplossing van zekere berekeningen door middel van werktuiglijke hulpmiddelen; **instrumentaal-muziek**, zulke muziek, die met speeltuigen zonder gezang wordt uitgevoerd (in tegenstelling met v o-

caal-muziek (zangspel); **instrumentéren**, Muz., voor speeltuigen zetten of componeren, onder de verschillende muzikinstrumenten verdeelen; Jur., eene oorkonde opstellen; **instrumentéring**, f. verdeling van een muziekstuk onder de verschillende instrumenten; **instrumentist**, m. de speeltuigbespeler.

Insubordinatie, f. nw. lat. (vgl. *subordineren* enz.), gebrekkige ondergeschiktheid, ongehoorzaamheid, tuchtelootheid, weerspannigheid tegen hooger geplaatsten, tegen de overheid.

in subsidium juris, z. **subsidium**.

insubstantieel, nw. lat. (vgl. *substantie* enz.), onwezenlijk, niet werkelijk.

Insuccatie, f. nw. lat. (v. *succus*, het sap, *insuccare*, indooopen), de inwekking, doortrekking met een vocht of sap.

in succum et sanguinem enz., z. ond. **succus**.

insufficiënt, lat. (vgl. *sufficiënt*) of fr. **insuffisant** (spr. *engsufizang*), ontoereikend, ongenoegzaam, onbekwaam; **insufficiëntie** of **insuffisance**, f. de ontoereikendheid, het te kort schieten enz.

insulair (v. h. lat. *insula*, eiland), een eiland of eilanden betreffende, daartoe behorende, eilandsch; **insulanen** of **insulaires**, fr., eilandbewoners, eilanders.

insultéren, lat. (*insultare*), eig. op iets springen, v. *saltare*, springen, dansen), trots en overmoedig beleedigen, smadelijk of grof behandelen, schelden, honen, beschimpen; **insultatie** of fr. **insulte** (spr. *engsuult*), f. of **insult**, n. een plotselinge aanval, beleedigende aanranding, hoon, beschimping, beleediging.

in summa, *in summo gradu*, z. ond. **summa**.

in supplementum, z. ond. **suppleren**.

insupportabel, fr. (spr. *engsupor*—), onverdragelijk, onuitstaanbaar.

insurgéren, lat. (*insurgere*, v. *surgere*, opstaan, oproerig worden tegen de regering of eene andere partij; **insurgénten**, pl., in opstand zijnde onderdanen, verzachtende uitdrukking voor muiters; oproermakers, rebellen; de hongarsche landmilitie, die door eene algemeene oproeping (heirban) wordt zamen gebragt; de baanderlieden, het baanderheir; **insurrectie**, f. nw. lat., opstand, oproer; het opbreken van den heirban in Hongarije; **insurrectieoneel**, oproerig, muitend.

insurmontable, fr. (spr. *engsuurmong-tabl*), onoverkomelijk.

in suspensio, z. ond. **suspenderen**.

intabescéren, lat. (*intabescere*, vgl. *tabes* enz.), uitdroogen, wegwijnen, verdwijnen.

intabuléren, nw. lat. (v. *tabula*, tafel, plank), omranden, in eene tabel, lijst enz. brengen; *intabulanda*, door omranding,

omzooming; door in tabel bringing; **intabulatie**, f. de omsluiting, omranding; de inschrijving op de lijst, tabel enz.

intáct, lat. (*intáctus, a, um, v. tangēre*, aanraken), onaangeraakt, onverzeerd, onbevlekt, onbezoedeld, rein.

Intaglio, m. it. (spr. *ientálgio, v. intagliare*, insnijden), pl. **intagliēn**, verdiept snij- of beeldhouwwerk, inwaarts gesneden steenen; *intaglio d'acqua forte*, eene gestete koperen plaat; de afdruk daarvan.

in tantum, z. tantum.

Intarsiatura, f. it. (spr. *ientarsiatóera*), ingelegd werk met veelkleurig hout.

intēgra res, lat. (v. *intēger, intēgra, intēgrum*, ongeschonden, onverzeerd, geheel, nieuw enz.), eene ongeschonden, onveranderde zaak; *de integro*, op nieuw; *in intēgrum restituēren*, weder in den vorigen stand herstellen; **integraal**, nw lat., een geheel uitmakend, op zich-zelf bestaande (b. v. integrale ijzerbanen); **integraal**, n. Math., eene eindige veranderlijke grootheid, weder hersteld of berekend uit hare oneindig kleine deelen (differentiaal); **integraal-formulen**, pl., de bij het integreren gebruikelijke rekenvoorschriften; **integraal-rekening**, de hoogere rekenwijze, die door vergelijking der oneindig kleine deelen de eindige grootheden daarstelt, waaruit de eerste ontstonden; **integrālen**, ook **geïntegreerden**, pl., eene soort v. nederlandsche staatspapieren, die als aanvullend deel tot de gezamenlijke staatsschuld behooren; **integrēren**, lat. (*integrāre*), volledig maken, b. v. een integrerend deel, een wezentlijk tot het geheel behoorend deel; Math., eene eindige veranderlijke grootheid uit hare gegevene oneindig kleine deelen berekenen; **integránt**, n. iets tot het geheel behoorende, voltallig makende; **integriteit**, f. lat. (*integritas*), de ongeschonden toestand, volledigheid, volkomenheid; de redelijkheid, oprechtheid, braafheid; onomkoopbaarheid.

Integument, n. lat. (*integumentum*), een hulsel, bedeksel, inz. de dunne huid v. de inwendige lichaamsdeelen.

Intelléctus, m. lat. (v. *intelligēre*, inzien, verstaan), het verstand, kenvermogen; **intellectueel**, nw lat., tot het verstand behoorende, dat betreffende; verstandig, geestig, schrander; **intellectuele vorming**, de vorming, beschaving v. d. geest of het verstand; **intellectualisēren**, in den geest of de gedachte oplossen; **intellectualisten** of **intellectueel-philosophen**, wijsgeeren, die staande houden, dat de zinnen ons niets dan schijn aanbieden, en dat het verstand alleen het ware doet kennen; **intellectualismus**, m. het leerstelsel dezer wijsgeeren; ook z. v. a. **idealismus**; **intellectualiteit**, f. de toestand v. h. kenvermogen, het geestige in den mensch; **intelligent**, lat. (*intel-*

ligens), verstandig, kundig, schrander, ervaren, onderrigt, wijs; **intelligentie**, f. (lat. *intelligentia*), verstand, doorzicht, kennis; berigt, tijding; **intelligenz-blätter**, hoogd., berigtbladen, openbare bekendmakingen, weekbladen; **intelligibel**, lat. (*intelligibilis, e*), verstaanbaar, duidelijk, klaar, bevattelijk, begrijpelijk; **intelligibiliteit**, f. nw lat., de verstaanbaarheid, duidelijkheid.

Intemperantie, lat. *intemperantia*, fr. **intempérance** (spr. *éngtangperáns'*; vgl. **tempereren**), f. de onmatigheid, uitspatting, zwelgrij.

intempestive, lat., ontijdig, ten ontijde, niet passend, verkeerd aangebragt.

intendēren, lat. (*intendēre*, eig. uitrekken, spannen, ergens heen rigten), op iets letten, zijne aandacht op iets vestigen, beoogen, bedoelen, van zins, genegen of wilens zijn, het oogmerk hebben, zoeken, ook nw lat. **intentionēren** of **geïntentioneerd zijn**; **intendant**, m. fr., een eerste opzigtter, toezienner, zaakwaarnemer, bestuurder, b. v. der schouwburgen, en inz. bij krijgslagers de opzigtter over de betaling, verpleging en kleeding der troepen; **intendantie** of **intendance** (spr. *éngtangdángs'*), het oppertoezicht, beheer; ook het onder eenen toezienner staande gebied; **intendantuur**, f. het oppertoezienaarsambt.

Inténsie, f. lat. (*intensio*, eig. uitspanning, v. *intendēre*), de inspanning, krachtversterking; de innerlijke kracht of sterkte, innigheid, hevigheid; het innerlijke gehalte, de inwendige deugdelijkheid; **intensief** of als adverb. ook **intensive**, nw lat., innerlijk, naar innerlijke kracht en sterkte; sterk in zich-zelf, levendig, opgewekt; **intensivum** (scil. *verbum*), z. ond. **verbum**; **intensiteit**, f. de innerlijke kracht en werkzaamheid, werkzame kracht (**energie**), grootte der kracht, het tegengest. v. **extensie**; **intenso**, it. Muz., verhoogd, versterkt, krachtig.

Inténtie, f. lat. (*intentio*, eig. = *intensio*, uitspanning, inspanning, vgl. **intendēren**), de rigting der ziel op iets, het oogmerk, voornemen, de wil, wilsmeening, het doel, einddoel, de aanslag; *intentio actiōnis*, Jur., het einddoel eener aanklagt, de klaaggrond; *int. principālis*, het hoofd oogmerk; *int. secundaria*, het bijoogmerk; **intentionalismus**, n. nw lat., de stelling, dat het doel de middelen heiligt; **intentionaliteit**, f. het beoogde, de beooging; **intentionēren**, z. **intendēren**; **inténtēren**, lat. (*inténtāre*), tegen iemand iets bedoelen, ondernemen, voorbereiden, hem willen aantasten.

inter, lat. voorzetsel: tusschen, onder, gedurende, in vele zamenstellingen.

inter arma silent leges, lat., onder de wapenen zwijgen de wetten, d. i. gedurende den oorlog hebben de wetten geene kracht.

interarticulair, nw lat. (vgl. **artikel** enz.), tusschen een gewricht.

intercaléren, lat. (*intercalāre*), inlaschen, invoegen; **intercalatie**, f. de inlashing, b. v. van eenen dag in het jaar.

inter canem et lupum, lat., *entre chien et loup* (spr. *angter sjèng e loe*), fr., woordel. tusschen hond en wolf, d. i. in de avondschemering.

intercedéren, lat. (*intercedere*), eig. daartusschen treden, intreden, in 't midden treden, bemiddelen; zich voor iemand in de bres stellen, voor hem verzoeken, een goed woord voor hem doen, voor hem borg blijven; **intercedéndo**, door tusschenkomst of bemiddeling, door voorspraak of aanbeveling; **intercedént** of **intercessor**, m. een bemiddelaar, tusschenbeidetreder; voorspraak; borg; **intercessie**, f. bemiddeling, tusschenkomst, voorspraak, borgtocht; *intercessionāles*, pl. nw lat., bemiddelingsgeschrift, schriftelijke voorbede.

intercidéren 1, lat. (*intercidere*), eig. tusschen vallen, zich toedragen; **intercidént**, tusschenkomend.

intercidéren 2, lat. (*intercidere*), doorsnijden, scheiden; afbreken; **intercidént**, afbrekend; **intercisie**, f. eig. de doorsnijding, doorsnede, de afbreking, pause; de tusschenzetting, het inschuifsel.

intercipiéren, lat. (*intercipere*), onderscheppen, opvangen, wegnemen, b. v. brieven; **interceptie**, f. de onderschepping, opvang.

interclaviculair, nw lat. (vgl. **claviculair** ond. **clavis**), Anat., tusschen de sleutelbeenderen liggende.

Intercolumnium, n. lat., z. v. a. **entre-colonne**.

intercostaal, nw lat. (vgl. **costaal**), Anat., tusschen de ribben liggend; **intercostaal-zenuwen**, ribbenzenuwen.

intercruraal, nw lat. (vgl. **cruraal**), Anat., tusschen de dijnen of schenkels liggende.

Intércus, f. lat. Med., de huidwaterzucht.

interdicéren, lat. (*interdicere*), verbieden, beletten (inz. het eigen vermogenbeheer); **geinterdiceerd**, verboden; tot zelfbeheer van zijn vermogen onbevoegd verklaard; **interdict**, n. een verbodsbevel, een regterlijk verbod; de uitsluiting, de groote kerkban, die de paus aan gansche steden, gewesten, landen enz. oplegt; **interdictie**, f. de ontzegging, het verbod.

Interest, n. (v. h. lat. *interesse*, daartusschen zijn, deel nemen), het betrokken zijn in eene zaak, de aandeelneming, deelneming; het aantrekkelijk, de waarde; het nut, voordeel, de baatzucht, het gewin; *interest et refert*, lat., 't geeft nut en voordeel; **ad interesse klagen**, schadeloosstelling eischen; **interésten**, pl., de renten van een kapitaal; **interesséren** (fr. *intéresser*),

in eene zaak mede betrekken, tot deelnemer maken, iemands deelneming opwekken, zijne nieuwsgierigheid spannen, hem aantrekken, innemen, bewegen, roeren; b. v. het interesseert mij of ik ben er bij geïnteresseerd, het trekt mij aan, bekoort, beweegt of roert mij; het boezemt mij deelneming in, wekt mijne opmerkzaamheid of nieuwsgierigheid, 't is mij niet onverschillig, 't is mij van gewigt, ik neem daaraan deel, ben daarin betrokken; **zich voor iemand interesseren**, aan zijn lot deelnemen, hem gunstig zijn, voor hem in de bres springen; **geïnteresseerd zijn**, baatzuchtig, zelfzuchtig, winzuchtig zijn, alleen zijn eigen voordeel op het oog hebben; **interessant**, fr., aantlokkend, innemend, roerend, onderhoudend, wegslepend; **interessént**, m. een deelnemer, deelhebber, betrokkene in eene zaak.

Interferentie van het licht, f. nw lat. Phys., de wederzijdsche inwerking der lichtstralen op elkander bij hun zamentreffen.

interfoliéren, nw lat. (vgl. **folium**), met wit papier doorschieten (een boek).

in tergo, z. *tergum*.

Interieur, n. fr. (spr. *éngt*—), het innerlijke, inwendige, de innerlijke belangen en verhoudingen, het tegengest. v. **exterieur**.

Intërim, n. lat. (*intërim*, intusschen), als subst.: de tusschentijd, tusschentooftand, tusschenhandeling, inz. **het augsburgsche interim**, het voorloopig geloofsvoorschrift v. Karel V, in het jaar 1548 door drie godgeleerden opgesteld en tot aan eene algemeene kerkvergadering tot stiling der toenmalige godsdienstnolusten als wet voorgeschreven; **interims-conto**, Merc., eene in het grootboek over levenloze voorwerpen gevoerde rekening; *ad interim*, nw lat., voorloopig, middelerwijl, ondertusschen, voor 's hands, tot nader order; **interimistisch**, voorloopig, vgl. **provisorisch**; **interimisticum**, n. Jur., eene voorloopige schikking in een geschil met voorbehoud v. verder onderzoek en nadere beslissing.

Interjéctie, f. lat. (*interjectio*), Gram., een tusschenwerpsel, uitroepingswoord; Jur., het inbrengen v. een beroep op eene hoogere regtbank (*appellatie*, *appel*).

inter jocos enz., z. **jocus**.

interlineair, nw lat. (v. *linea*, z. a.), tusschenregel, tusschen andere regels geschreven of gedrukt; b. v. eene **interlineaire vertaling**; eene tusschenregelige vertaling; **interlineatie**, f. de tusschenschrijving (tusschen twee regels); **interlinium**, n. of **interlinie**, f. de ruimte tusschen 2 regels.

interloquéren, lat. (*interloqui*), Jur., eene tusschenuitspraak doen, een bijoordeel uitspreken of een voorloopig bescheid geven; **interlocuut**, **interlocutorium** n. of

interlocütie, f. eene tusshenuitspraak, tusshen- of bijoordeel wegens eene bijzaak v. een proces; **interlocütör**, m. nw lat., een tusshenspreker, gesprekvoerder; bij magnetiseurs: de geest, die uit den mond des gemagnetiseerden spreekt.

Interludium, n. nw lat., Muz., het tusshenspel.

Interlunium, n. lat. (vgl. *luna*), de nieuwe maan.

Intermaxillair-beenderen, m. nw lat., Anat., de tusshenbeenderen v. het kinnebakken (*maxilla*).

intermediar, nw lat. (fr. *intermédiaire*, v. h. lat. *intermedius*, a, um, in het midden liggend; vgl. *medium*), tusshen afzonderlijke voorwerpen bestaande of heerschende, bemiddelend, tusshen—; het **intermediar**, de tusshenkomst, bemiddeling; **intermediaat**, het midden houdende; in 't midden; als subst. **intermediaat of intermedium**, n. de tusshentijd, tusshenruimte tusshen twee vervalddagen of termijnen.

Intermezzo, n., pl. **intermezzi**, it. (= lat. *intermedium*; v. *mezzo*, *medium*, het midden), een tusshenspel, eene tusshenvoorstelling, inz. kleine vrolijke operaas, die in de tusshenbedrijven der hoofdvoorstelling gespeeld worden; **intermezziist**, n. een tusshenspeler (buffone of bouffon, z. a.) op het ital. tooneel, die alleen door pantomime en zang de aanwezigen vermaakt.

interminabel, lat. (vgl. *terminus* enz.), oneindig, eindeloos, grenzenloos, onafmetelijk; onbepaalbaar, onbeslisbaar.

intermineren, lat. (*inter-minäre*, van *minäri*), dreigen, bedreigen, dreigend verbieden.

in terminis en *in termino*, z. *terminus*.

intermisceren, lat. (vgl. *misceren*), onder mengen, inmengen, vermengen; **intermixtuur**, f. nw lat., bijmenging; mengsel.

intermitteren, lat. (*inter-mittère*), nalaten, aflaten, afbreken, uitblijven; **intermitterende koorts**, eene tusshenpoozende koorts; **intermitterende pols**, een uitblijvende of afgebroken polsslak; **intermissie**, f. lat. (*intermissio*), de uitblijving, afbreking, het ophouden, nalaten; de tusshentijd; **intermissie eener koorts**, de koortsvrije tusshentijd; **intermissiezonden**, nalatingszonden.

Intermixtuur, z. ond. **intermisceren**.

Intermundium, n. lat., de ruimte tusshen de werelden.

intermusculair, nw lat., Anat., wat zich tusshen de spieren bevindt.

intern, (lat. *internus*, a, um), of als adverb. *interne*, innerlijk, inwendig, binnen, b. v. de interne (binnenlandsche) handel; in tegenst. v. *extern*; **internen**, pl., inheemschen, inlanders (inz. op opvoedingsgestichten); **internisten**, pl. nw

lat. Med., innerlijk kranken, aan inwendige ziekten lijdenden.

internationaal, nw lat. (vgl. *natie*), tusshen natiën of volken bestaande of heerschende (b. v. **internationale** verhoudingen).

Internuncius, m. lat. (vgl. *nuncius*), een tusshenboodschapper, onderhandelaar, onderboodschapper, inz. de gezant, dien de paus aan buitenlandsche kleine hoven of bij republieken zendt; ook de oostenrijksche gezant in Constantinopel; **internunciatuur**, f. het ambt en de waardigheid van zulk een' persoon.

interpasseren, lat.-fr., doornaaïjen, stikken; **interpassatie**, f. de benaaijing of doornaaïjing van de met geneeskruiden gevulde zakjes.

interpelleren, lat. (*interpelläre*), in de rede vallen, de rede storen; iemand iets betwisten, bestrijden; voor het geregt dagen, opeischen; **interpellatie**, f. eene tusshenrede, afbreking der rede, verhindering, bestrijding van een bezit, de tegenspraak, ook de geregtelijke opeischung om iets te doen.

inter pocula, z. *poculum*.

interpoleren, lat. (*interpoläre*), eig. anders vormen; iets inschuiven, inlassen, door invoegen van een woord enz. vervalschen; **geïnterpoleerde plaatsen**; vervalschte of tusshengevoegde zinnen in een geschrift; **interpolatie**, f. de inlassching, inschuiving van een of meer woorden in handschriften, van termen in eene getallenreeks; **interpolator**, m. een schrijftvalscher, schriftbederver.

interponeren, lat. (*interponere*), tusshen zetten of leggen; iets bemiddelen, zich tot bemiddelaar aanbieden, de bemiddeling overnemen; Jur., een regtsmiddel tegen eene strijdige uitspraak inbrengen; **interponént**, m. Jur., de inbrenger van een regtsmiddel; **interpositie**, f. de tusshenkomst, bemiddeling; inbrenging van een regtsmiddel; **interpositio appellationis**, Jur., de inlegging van het beroep op eene hogere regtbank.

Interpres, lat., **interprète**, fr. (spr. *interprète*), m. een uitlegger, verklaarder, vertolker, overzetter, tolk; **interpretären** (lat. *interpretäri*), uitleggen, verklaren, ophelderen, overzetten, vertalen, vertolken; **interpretatie**, f. de uitlegging, verklaring, overzetting.

interpungeren of interpuncteren, lat., (*interpungere*; vgl. *punct*), door teekens afdeelen of onderscheiden, met zinscheidingsteekens voorzien; **interpunctie of interpunctatie**, f. de teekenzetting, zinscheiding, het plaatsen der schrijf- en zinteekens.

Interrégnum, n. lat. (vgl. *regnum*), het tusshenrijk, de tusshenregering, het

tusschenbestuur, de ledigheid des troons; **intérex**, m. een tusschenregent, tusschenkoning, rijksvoogd.

interrogéren, lat. (*interrogāre*), vragen, ondervragen, verhooren; **interrogātie**, f. de vraag, ondervraging; **signum interrogāndi**, n. een vraagteeken (?); **interrogatief**, n. als adverb. ook *interrogative*, vragend, vraagsgewijs; **interrogatoriūm**, n. eene geregtelijke ondervraging, regtsvraag, een vraagpunt; een verhoor; pl. *interrogatoria* of **interrogatoriën**; *interrogatoria captiosa*, pl., strikvragen.

interrumpéren, lat. (*interrumpere*), afbreken, in de rede vallen; hinderen, storen; **interrūpt**, afgebroken, onzamenhangend; **interrūptie**, f. de afbreking, stoornis; **interrūptor**, m. de afbreker, verstoorder.

intersecéren, lat. (vgl. *seceren*), doorsnijden; **interséctie**, f. de doorsnijding, kruising, het snijpunt van twee lijnen, de doorsnede.

inter spem et metum, z. ond. **spes**.

Interstitiūm, n. lat., de tusschenruimte, tusschentijd, rusttijd, pause, het uitstel.

Intertrigo, f. lat. Med., de bliklaars (door paardrijden veroorzaakt); het zoogen. smarten van kleine kinderen (door de scherpte der pis).

Intertrituur, f. lat. (*intertritūra*), het slijten door de wrijving, door het gebruik.

Interusuūm, n. lat. (vgl. *usuur*), de tusschenrente, het aftrek of rabat, dat bij betaling eener nog niet vervallen schuld voor den tusschentijd wordt afgetrokken.

Interval, n. lat. (*intervallum*), de tusschenruimte, afstand, gaping; Jur., een uitstel, tusschentijd; Med., de koortsvrije tusschentijd; Muz., de toonsafstand, de hoogteverhouding van twee toonen; *per intervalla*, in tusschentijden, van tijd tot tijd, afgebroken, stoots- of ruksgewijs, *di-lucida* of *lucida intervalla*, pl., heldere of lichte tusschentijden, heldere oogeblikken bij eenen kranke.

intervenérien, lat. (*intervenire*), tusschen komen of tusschen treden, zich in eens anders zaken mengen, bemiddelend optreden, bemiddelen; **interveníent**, m. Jur., de tusschentredere, die zich in een regtsgeding als derde partij (*tertium interveniens*) mengt, bemiddelaar, scheidsman; **intervéntie**, f. de tusschenkomst, bemiddeling, het tusschentreden van eenen derde in eene regtszaak; de bemoeijing van eenen staat in de aangelegenheden van andere staten; **intervéntor**, m. de bemiddelaar, scheidsman.

intervertebraal, nw lat. (vgl. *vertebraal*), Anat., tusschen de wervelbeenderen liggende.

intervertéren, lat. (*intervertere*), onderslaan, geld heimelijk achter houden; **intervérsie**, f. het onderslaan van gelden.

intestābel of *intestabilis*, lat. (vgl. *testeren*), Jur., onbevoegd of onbekwaam om een testament te maken of getuige te zijn; **intestaat**, *intestātus* of *ab intestātato*, zonder testament of erfmaking, zonder uitersten wil, zonder beschikking over de nalatenschap; *heres intestātus* of *ab intestātato*, z. ond. *heres*.

Intestiniūm, n. lat. (van *intestinus*, *a, um*, innerlijk, inwendig), de darm; pl. **intestina**, de ingewanden, darmen; *intestiniūm caecum*, de blinde darm; *int. colon*, de karteldarm; *int. crassum*, de dikke darm; *int. duodeniūm*, de twaalfvingerige darm; *int. ileūm*, de kromme darm; *int. jejūnum*, de rechte darm; *int. rectum*, de endeldarm, *ars*; *int. tenuis*, de dunne darm; **intestinaal**, de ingewanden betreffende.

in thesi, z. **thesis**.

inthroniséren, lat.-gr. (v. h. gr. *thronos*, stoel, troon), ten troon verheffen, eenen bisschop plegtstatig in zijne waardigheid, in zijn ambt zetten, op den bisschopsstoel plaatsen; **inthronisatie**, f. de troonsverheffing, troonsbestijging, -aanvaarding; inz. de plegtige instelling van eenen bisschop.

intiem, lat. (*intimus*, *a, um*, eig. de binnenste, superl. v. *interior*), innig, vertrouwd, naauw verbonden; *intimus*, m. de vertrouwde, de boezemvriend, hartevriend, halsvriend; **intimiteit**, f. nw lat., de innigheid, vertrouwelikheden.

intierinische dorschmaschine, f. eene soort van dorschvloer, die door eene bijzondere inrigting het gedorschte graan van zelf ter zijde brengt.

intiméren, lat. (*intimare*, eig. invoegen, v. *intimus*), geregtelijk aankondigen, aanzeggen; ook dagvaarden; **intimaat**, n. eene hooge verordening; **intimatie**, f. de geregtelijke aanzegging, konddoening, bekendmaking.

intimidéren, nw lat. (fr. *intimider*, vgl. *timide*), bevreesd, beschroomd, schuchter, schroomvallig maken, vrees of schrik aanjagen, afschrikken; **intimidatie**, f. het bevreesd maken, het inboezemen van schrik of vrees.

intimiteit, **intimus**, z. ond. **intiem**.

intituléren, nw lat. (vgl. **titel**), betitelen, boven schrijven, met een opschrift voorzien; **intitulatie**, f., de betiteling, het opschrift, de titel van een boek.

intolerābel, lat. (vgl. **tolereren** enz.), onverdragelijk, onlijdelijk, onuitstaanbaar; **intoleránt**, onverdraagzaam jegens andersdenkenden, inz. in godsdienstzaken; **intolerantie**, f. de onverdraagzaamheid, vijandige gezindheid tegen andersdenkenden.

intonéren, lat. (*intonare*), aanstemmen, den toon aangeven; **intoneermes**, een besnijmes der orgelmakers bij het intoneren

der orgelpijpen; **intonatie**, f. de toonaangeving; bij de r.k. eeredienst: de spreken, die door den priester vóór de collecte gezongen en door de gemeente beantwoord worden.

in totum, z. ond. *totum*.

Intoxicatie, f. lat.-gr. (z. *toxicum*), de vergiftiging; bedwelming, betoovering.

intra, lat., binnen, in, inwendig.

intractabel, lat. (*intractabilis*, vgl. **tracteren** enz.) of fr. **intraitable** (spr. *éngtrétábl*), niet handelbaar, onbuigzaam; ongedwee, stijfkoppig, halsstarrig, hardnekkig, wonderlijk, grillig; **intractabiliteit**, f. de onbuigzaamheid, stijfsinnigheid, halsstarrigheid enz.

Intráde, f. (it. *intráta* of *estráta*), Muz. de inleiding, het voorspel, inleidingsstuk; **intráden**, pl., staatsinkomsten.

intra muros, lat., binnen de muren, in de stad.

intransitief, lat. Gram., niet overgaand, onovergankelijk, zonder voorwerp; *verbum intransitivum* of **intransitivum**, z. **verbum**.

in transitu, z. ond. **transitie**.

intra parietes privatos, lat., tusschen de eigen wanden, d.i. te huis; inz. heimelijk, in vertrouwen, onder vier oogen.

intrepide, lat. (*intrepidus*, a, um), onverschrokken, onbevreesd, onversaagd, heldhaftig, moedig; **intrepiditeit**, f. nw lat., de onverschrokkenheid, onbevreesdheid, onversaagdheid enz.

intrioeren, intriqueren, lat. (*intricāre*), verwikkelen, verwarren; **intricaat**, ingewikkeld, verward, moeijelijk, netelig, miselijk; **intrigue**, f. fr. (spr. *éngtriegh*; it. *intrigo*, m.), de verstricking, verwikkeling, de knoop, b.v. van een tooneelstuk; de list, arglistigheid, een listige, heimelijke streek, eene kuiperij; ook een minnehandel, eene geheime minnarij; in het meervoud; listen, streken, knepen, omwegen, draaijerijen enz.; een **intrigue-stuk**, een tooneelstuk, waarvan de hoofdverdienste in het ingewikkelde der handeling en de oplossing van den knoop ligt; **intrigueren** (fr. *intriguer*, it. *intrigare*), met slinksche streken omgaan, kuiperijen maken; verwikkelen, verstrikken; bij eene zaak **geintrigueerd zijn**, daarin verwikkeld, betrokken, verstrikt zijn; **intrigant** (fr. *intrigant*), arglistig, geslepen, vol streken en listen; **intrigant**, m. een arglistige, een mensch vol heimelijke streken, een vriend van kuiperijen; **intrigoterie**, f. de kleingeestige kuiperijen.

in triplo, z. **triplum**.

introducieren, lat. (*introducere*, van *intro*, in, en *ducere*, voeren), invoeren, ingang verschaffen, inleiden; **introdúctie**, f. de invoering, instelling in een ambt, ook de inleiding van een boek; Muz. (it. *intro-*

duzione), eene inleiding of voorbereiding tot een muziekstuk, meestal van langzaam, ernstig karakter.

Introitus, m. lat. (v. *intro-ire*, ingaan), de ingang, inleiding, voorbereiding; de aanvang der mis.

Intromissie, f. nw lat. (v. *intro-mittere*, inlaten of -brengen), de inbrenging, inschuiving, insteking.

Intropelviméter, m. nw lat., het werktuig om de innerlijke ruimte van het vrouwelijke bekken te meten.

Introversie, f. nw lat., de inwaartswending, inwaartskeering; *introversio palpebrarum*, Med., de binnenwaartskeering van de randen der oogleden.

intruderen, lat. (*in-trudere*), instooten, inschuiven, zich indringen, opdringen; **intrusie**, f. nw lat., de indringing, het inschuiven, insluipen, b.v. in eene bediening, het opdringen.

Intuïtus, m. lat. (v. *intuēri*, aanschouwen), het aanschouwen, de aanblik; *primo intuitu*, bij den eersten aanblik; **intuïtie**, f. nw lat., de aanschouwing, zinnelijke gewaarwording of voorstelling; ook de innerlijke aanschouwing van den geest; **intuïtief**, aanschouwend, onmiddellijk waarnemend en gewaarwordend; aanschouwelijk.

intumesceren, lat. (*in-tumescere*; vgl. **tumor** enz.), opzwellen, opblazen; trots zijn; **intumescentie** of **inturgescentie**, f. nw lat., de opzwelling, opzetting, het gezwel, de opgezetheid.

in turno, z. ond. **turnus**.

intus, lat., inwendig, binnen; **intussusceptie**, f. nw lat. (vgl. **suscipieren**), de innerlijke opname, inwendige toeëigening, wederzijdsche inzuiging en zamensmelting v. twee stoffen, b. v. water en suiker; de aanzetting v. nieuwe deelen v. binnen, de inwendige aanwas; **intussusceptie van een gedarmte**, Med., de inschuiving v. h. bovenste gedeelte daarvan in het onderste.

Inüla, f. lat. Bot., de alantwortel, eene plantensoort; **inuline**, f. Chem., het alkalöide van den alantwortel.

inumbéren, lat. (*inumbere*, v. *umbra*, schaduw), beschaduwen; **inumbatie**, f. de beschaduwing.

in una serie, lat., in eene rij of reeks.

Inunctie, f. lat. (*inunctio*; vgl. **unctie**), het inwrijven, insmeren.

inunderen, lat. (*inundare*, v. *unda*, golf), overstroomen, onder water zetten; **inundatie**, f. de overstrooming, vloed, zondvloed, een zwerm.

inurbaan, lat. (vgl. **urbaan**), onstadsch, onhoeffelijk, onwellevend, boersch, ruw, plomp; **inurbaniteit**, f. onwellevendheid, boerschheid enz.

inusitāte, lat., ongebruikelijk, ongevoonlijk.

in usu, *in usum* enz., z. ond. **usus**.

inutiel, lat. (*inutilis, e*), onnut, nutteloos, ondienstig; **inutiliteit**, f. ondienstigheid, nutteloosheid; *inutile pondus terrae*, z. ond. *pondus*.

invadéren, lat. (*invadère*), invallen, overvallen, eenen inval doen; **invásie**, f. een vijandelijke aanval, inval, strooptogt.

invalescéren, lat. (*invalescére*), sterk worden, in krachten toenemen, de overhand nemen.

invalidé, lat. (*invalidus, a, um, v. validus*, gezond, sterk), zwak, krachteloos; onvermogen, bouwvallig, gebrekkelijk, zwakkelijk; inz. uitgediend hebbende, tot de dienst onbekwaam, niet meer bruikbaar; ook ongeldig, niet geldig in regten; **invalidé**, m. een krijgsman tot verdere dienst onbekwaam, uitgediende, een verminkt, gebrekkelijk soldaat; **invaliden-huis**, een oude-krijgsmanshuis, een openbaar gebouw ter verpleging v. uitgediende, oude, gebrekkige soldaten; **invalidéren**, nw lat., in regten ongeldig of krachteloos maken, verzwakken, omver stooten; **invalidatie** of **invalidéring**, f. de ongeldigverklaring in regten; te niet doening; ontkrachtiging; **invaliditeit**, f. de zwakheid, gebrekkigheid, lichaamszwakte, krachteloosheid; het onvermogen, de onbruikbaarheid, ongeschiktheid tot de dienst; de ongeldigheid, nietigheid.

invariabel, nw lat. (vgl. *variabel*), onveranderlijk; **invariabiliteit**, f. de onveranderlijkheid.

Invasie, z. ond. **invaderen**.

Invécta of **invécten**, pl. lat. (v. *invéhère*, invoeren, inbrengen), het ingebragte, medegebragte.

Invective, f. nw lat. (v. *invèhi*, eig. het pass. v. *invéhère*, voor in- of aandringen, hevig aantasten), eene heftig aanvallende, beleedigende rede, een grof smaad-, scheld- of schimpwoord, eene losbarsting v. misnoegen; **invectivéren**, driftig en beleedigend uitvaren, vinnig verwijten, beschimpen, schelden, bonen.

invēnit, lat. (v. *invenire*, vinden, aantreffen, uitvinden), hij heeft het uitgevonden, op plaatwerk gew. verk. *inv.* naast den naam des kunstenaars; **inventarij**, n. gew. **inventaris**. m. de voorraad, inz. huishoudelijke voorraad; de wettelijke lijst of schriftelijke opsomming van de voorhanden artikelen in een huis, vaarttuig enz.; de opgave van alle voorhanden gevonden of over te leveren goederen enz. bij overneming van bedieningen of posten, bij overlijden enz.; de boedelbeschrijving of -opschrijving; **beneficie van inventaris**, z. *beneficium inventarii*; **inventariséren**, **inventariéren**, eene zoodanige wettelijke lijst der nalatenschap enz. maken, boedelbeschrijven; **invéntie**, f. lat. (*inventio*), de uitvinding, het verlichtsel, de kunstgreep, vond; **inventi-**

eus, nw lat., **inventief**, fr., vindingrijk, vernuftig, zinrijk; **inventéren**, uitvinden, verzinnen; **inventor**, m. lat., de uitvinder; **inventum**, n. een vond; **inventuur**, f. nw lat. (*inventura*), de na- of doorziening v. h. voorhandene en de opteekening daarvan; bij kooplieden de lijst der voorhanden waren enz., het pakhuisboek.

in verba magistri enz., z. ond. **verbum**.

invergéren, lat. (*invergère*; vgl. **vergeren**), neigen, naartoe hellen, over buigen; **invergentie**, f. nw lat., de neiging, helling.

inversabel, nw lat. (vgl. **verteren**); onomstootelijk, niet om te werpen.

invertéren, lat. (*invertère*; vgl. **verteren**), omkeeren, verplaatsen, omzetten; **invertentiën**, pl. Med., inwikkelingsmidde-len om scherpe artsensijen, inz. zuren, te omhullen; *inversa methodus tangentum*, Math., de omgekeerde leerwijze der raaklijnen; *inversa ratio*, Arith., de omgekeerde reden in eene evenredigheid; *inverso ordine*, in omgekeerde orde; **inversie**, f. de omkeering; Gram, de woordverplaatsing, omzetting der woorden, waarbij de bestanddeelen hun logisch karakter behouden b. v. God is regtvaardig, regtvaardig is God (vgl. **conversie**); *inversio palpebrarum*, Med., de buitenwaartswending v. de binnenvlakte der oogleden.

investéren, lat. (*investire*, v. *vestis*, kleeid), inkleeden, met de teekenen der ambtswaardigheid bekleeden; van daar in een ambt plaatsen, instellen, beleenen; **investituur**, f. nw lat., eig. de inkleeding; de plegtige inzetting in het bezit eener waardigheid, prebende enz., de beleening, bevestiging in een ambt; het toereiken v. den bisschopsstaf en den ring, als teekenen der opgedragen magt; het **investituur-regt**, het beleeningsregt.

investigéren, lat. (*investigare*), opzoeken, opsporen, uitvorschen, doorgronden; **investigabel**, opspoorbaar, doorgrondelijk; **investigatie**, f. de opsporing, navorsching, uitvorsching, doorgronding, het onderzoek.

inveteréren, lat. (*inveterare*), oud maken; *inveterari*, oud worden; (v. *vetus*, oud), verouderen, verjaren, inwortelen, door langen duur zich vast stellen; *malum inveteratum*, n. eene ingewortelde kwaal.

in via enz., z. ond. *via*.

invicem, lat., beurtelings, wederzijds, het eene na het andere.

invidéren, lat. (*invidere*), benijden, misgunnen; **invidia**, de nijd; **invidieus**, (lat. *invidiosus, a, um*), nijdig, wangunstig.

invigiléren, lat. (*invigilare*; vgl. **vigileren**), over iets waken, waakzaam zijn; oppassen.

in vim enz., z. ond. *vis*.

invincibel, lat. (v. *vincere*, zegevieren), onoverwinnelijk, onbedwingbaar.

inviolabel, lat. (vgl. **violeren**), on-

schendbaar, onverbrekelijk, onaantastelijk, heilig; **inviolabiliteit**, f. nw lat., de onschendbaarheid, heiligheid enz.

invisibel, lat. (vgl. **visibel**), onzichtbaar; **invisibiliteit**, f. de onzichtbaarheid.

invita Minerva, z. **Minerva**.

invite, lat., ongaarne, met tegenzin.

invitéren, lat. (*invitare*), uitnoodigen, te gast vragen, verzoeken; aanlokken; **invitatie**, f. de uitnoodiging; **invitatorianus**, hij, die bij sommige monnikenorden in het koor moet intoneren; **invitatorium**, n. nw lat., het opwekkingsgezang in de r. k. kerk; **invite**, f. (it. *invito*, m.), bij het whistspel: eene uitnoodiging aan den medehelper of maat door het uitspelen eener lage kaart, waaruit deze kan opmaken, dat men in de aangespeelde kleur aas of heer heeft, en zes dus nagebragt wenschte te zien.

invoceren, **invoqueren**, lat. (*invocare*), aanroepen, afsmeeken; **invocavit**, n. de naam v. d. eersten zondag in de vasten, naar het begin v. h. gezang in de r. k. kerk: *invocavit me etc.*, hij heeft mij aangeroepen enz., Ps. 91, 15; **invocatie**, f. de aanroeping, afsmeeking.

invoice, z. **factuur**.

involontaire, fr. (spr. *éngwolontér*), onwillekeurig, onvrijwillig, onopzettelijk.

involveren, lat. (*involvere*), inwikkelen, inhullen, verwickelen, mede bevatten, in zich sluiten, insluiten; **involventia**, pl. Med., omhullende, omwikkellende middelen; **involuërum**, n. het hulsel, de omslag; **involuëte**, Geom., eene kromme lijn, die door de ontwindung v. eene andere ontstaat; **involuut**, ingewikkeld, omwikkeld; **involutie**, f. de inwikkeling; verwickeling.

invoqueren, z. **invoceren**.

invulnerabel, lat. (vgl. *vulnus* enz.), onkwetsbaar; **invulnerabiliteit**, f. nw lat., de onkwetsbaarheid.

Io, gr. Myth., de dochter v. Inachus. Ten gevolge v. Jupiters liefde werd zij in eene koe veranderd, die op Juno's last door den honderdoogigen Argus (z. a.) werd bewaakt; zij ontsnapte echter door de list v. Mercurius en zwom v. Argos door de Ionische zee naar de monden van den Nijl.

io! gr., een uitroep v. vreugde of triumf, heisa! hoezee! *io vivat*, het aanvangswoord en van daar de benaming van een bekend studentenlied.

iobolisch, gr. (v. *ios*, geslut; vergift), vergiftigend, vergiftschietend (v. padden); **iolith**, m. straalgips.

ionicus, m. gr., de ionische versvoet met 2 korte en 2 lange lettergrepen (— — — —), b. v. onverteerbaar (*ionicus a minōri*), of omgekeerd (— — — —), b. v. kunstmatiger (*ionicus a majōri*); **ionisch dialect**, de tongval v. d. oud-gr. volksstam der Ioniers, die zich door weekheid en zachtheid onderscheidde; ook **ionismus**, n. in 't

algemeen de volkseigenaardigheid der Ioniers; vgl. **dorismus**; **ionische orde**, de tweede naar tijdsorde, de derde naar rang onder de gr. bouworden; de hoogte der zuilen is in deze 8maal de middellijn; **ionische school**, de oudste gr. wijsgeeren Thales, Anaximander en and., die in een natuur-element het wezen der dingen zochten.

Ionthi, pl. gr. (v. *ionthos*), Med., venuspuistjes, inz. in het aangezicht en aan het voorhoofd.

Ipecacuánha, f. port. (spr. —*ánja*; sp. *ipecacuana*, de amerikaansche braakwortel; indiaansche of braziliaansche purgeerwortel (de wortel eener soort v. violierboom).

Iphigenia, f. gr. (*Iphigēnia*), vrouwen.: de dapper-geborene; Myth., de dochter v. Agamemnon, die, op het punt staande van door haren vader als zoenoffer geslagt te worden, door Diana naar Tauris werd gevoerd en aldaar opperpriesteres werd in den tempel dezer godin.

Ippo of **ipo**, z. v. a. **upas**, z. **boa-upas**.

ipse (*ipsa*, *ipsum*), lat., zelf; *ipse dixit*, hij-zelf heeft het gezegd (nl. Pythagoras), eene uitspraak der Pythagoristen tot staving hunner leer; van daar in 't alg. het formulier voor het gedachtenloos napraten v. de woorden des meesters; *ipse fecit*, hij-zelf heeft het gemaakt; *ipso facto*, door de daad-zelve, eigenmagtig; *ipso jure*, door het regt-zelf, van zich-zelf, op zich-zelf; **ipsismus**, n. barb. lat., de zelfzucht, eigenbaat.

ir—, lat. voorlettergreep van woorden, die met **r** beginnen, z. **in**.

Iras, naam des diamants ter plaatse, waar hij gevonden wordt.

irascibel, nw lat. (v. *irasci*, toornig zijn), tot toorn geneigd, prikkelbaar; **irascibiliteit**, f. de geneigdheid tot toorn, prikkelbaarheid, oplopendheid.

Irene, f. gr. (*eirēne*, de vrede), als vrouwen.: de vreedzame; Myth., de vredesgodin, de godin der eendragt of des vredes, vgl. **Themis**; **irenarch**, m. vrederegter, vredevorst; in het latere rom. regt de opzigtter ter bewaring der rust en tot inleiding v. de criminele zaken; **Ireneus**, m. mansn.: de vreedzame; **ireneën**, pl., vredezingen; **irenēon**, n. een geschrift van vredeftichting ter vereeniging der luth. en geref. kerken; **ireniek**, f. de vredeleer, inz. in de theologie; **irenisch**, vredeftichtend, bemiddelend, b. v. irenische schriften, zulke, die godsdienst- of secten-vereeniging ten doel hebben.

Iris, f. gr., de regenboog; Myth., eene maagdelijke godin, de gevleugelde bodin en dienaar der goden, inz. v. Juno; het regenboogsvlies in het oog; de zwaardlelie, een pronkgewas; ook een edelgesteente, welks kleuren naar die des regenboogs gelijken; **iridium**, n. Chem., een heldergrijs,

zeer hard, bros, vuurbestendig metaal, in 1803 door Descotils en Smithson-Tennant in het ruwe platina ontdekt; **iridancïstron** of minder goed **iriancïstron**, n. de irishaak, een haakje tot het uithalen v. h. regenboogsvlies door eene insnede in het hoornvlies; **iridencleisis**, f. inklemming v. h. regenboogsvlies in de hoornvliessnede; **iridectomie**, f. het uitsnijden v. h. regenboogsvlies; de kunstmatige navorming v. d. oogappel; **iridodialysis**, f. Med., de vorming v. d. oogappel door de afscheiding des regenboogs v. d. haarband; **iridoptōsis**, f. de uitzakking der iris; **iridotomie**, f. de insnijding in den regenboog om den kunstigen oogappel daar te stellen; **irisēren**, de kleuren des regenboogs vertoonen; **iritis**, f. Med., de ontsteking v. h. regenboogsvlies.

Irminzuil, f. (oud-saks. *irminsūl*), eene door de oude Saksers vereerde hooge zuil, oorspr. een zinnebeeld v. d. god of halfgod Irmin, later als een gedenkteeken voor Heriman of Arminius, den bevrijder der Duitschers, aangezien.

Irokēzen, pl., een volk in Kanada, aan het meir Ontario, dat v. jagt en roof leeft, speel- en drinkziek is, wreedaardig enz.

Ironie, f. gr. (*eironcia*), eene geveinsde of schijn-onwetendheid, om iemand daarmede te plagen of te honen; fijne, bedekte spot, heimelijke scherts, boerterij, waarbij men het tegendeel zegt van hetgene men meent; **irōnisch**, spottend, schalk, fijn schertsend of plagend, boertend.

Irradiatie, f. nw lat. (v. *irradiāre*, bestralen, vgl. *radius*), de bestraling, verlichting, beschijning; het stralen, uitstralen.

irraisonnable, fr. (spr. *irézonabl*; vgl. *raison* enz.), onredelijk, onbillijk.

irrationeel, lat. (vgl. *ratio* enz.), onredelijk, Arith., onberekenbaar, wat niet volkomen juist kan uitgerekend worden, wat noch door geheelen noch door breukgetallen zuiver kan uitgedrukt worden, b. v. de vierkantswortel uit 2; **irrationele verhouding**, zulk eene, welke grootheden geene gemeenschappelijke maat hebben; **irrationalismus**, n. het niet gebruiken der rede, b. v. in geloofs zaken; **irrationaliteit**, f. onverstand, onredelijkheid; onberekenbaarheid.

irreconciliabel, nw lat. (vgl. *reconciliēren*), onverzoenlijk; **irreconciliabiliteit**, f. onverzoenlijkheid.

irrecusabel, lat. (vgl. *recuserēn*), onverwerpelijk; **irrecusabiliteit**, f. onverwerpelijkheid.

irreducibel en **irreducibel**, nw lat. (vgl. *reducerēn*), niet terugvoerbaar, onherleidbaar, onherstelbaar.

Irreflexie, f. nw lat. (vgl. *reflexie*), onberadenheid, onbedachtzaamheid, gebrek aan overleg.

irreformabel, lat. (vgl. *reformēren*),

onveranderlijk, onverbeterlijk; **irreformabiliteit**, f. onverbeterlijkheid, onveranderlijkheid.

irrefragabel, nw lat. (vgl. *refragerēn*), onwederlegbaar, onomstootelijk, onwedsprekelijk, onverwerpelijk; **irrefragabiliteit**, f. de onwederlegbaarheid enz.

irrefutabel, lat. (vgl. *refutēren*), onwederlegbaar.

Irregēnus, m. nw lat., een niet-wedergeborene, onverbeterde.

irregulier, fr. (spr. *iréguli-é*) of **irregulair**, lat. (vgl. *regulair*, ond. *regel*), onregelmatig, v. d. regel afwijkend; **regel-loos**, onordelijk; *verba irregularia*, pl., onregelmatige of afwijkende werkwoorden; **irregulariteit**, f. onregelmatigheid; **regel-loosheid**, wanorde.

irrelatief, nw lat. (vgl. *relatief*), zonder betrekking, op zich-zelf, onverbonden.

irrelevant, nw lat. (vgl. *releverēn*), onbeduidend, nietig; **irrelevantia**, pl., onbeduidende, nietige voorwerpen, nietigheden.

Irreligiositeit, f. lat. (vgl. *religie*), ongodsdienstigheid; ongelooft, godvergetenheid, roekeloosheid; **irreligieus**, ongelooft; strijdig met de voorschriften der religie, ongodsdienstig, goddeloos.

irremeabel, lat. (v. *remeāre*, terug keeren), wat niet weder te brengen is, niet kan terug keeren.

irremediabel, lat. (vgl. *remedium* enz.), onherstelbaar, onheelbaar, niet te verhelpen.

irremissibel, lat. (vgl. *remitterēn*), onvergeeflijk, niet kwijt te schelden.

irremonstrābel, nw lat. (vgl. *remonstrēren*), niet wederlegbaar, waartegen zich niets laat inbrengen.

irremovibel, nw lat. (vgl. *removerēn*), onafzetbaar.

irremunerābel, lat. (vgl. *remunerēren*), onbeloonbaar, onvergeldbaar.

irreparābel, lat. (vgl. *reparēren*), onvergoedbaar, onherstelbaar, niet weder te brengen.

irrepēren, lat. (*irrepēre*, v. *repēre*, kruipen), insluipen, iets door kruiperij verkrijgen; **irréptie**, f. nw lat., de insluiting, de verwerving door insluiting.

irrepticābel, nw lat. (vgl. *repticēren*), niet te beantwoorden.

irreprehensibel, lat. (vgl. *reprehēren*), onstraffelijk, onberispelijk, onverwerpelijk.

irreprimābel, nw lat. (vgl. *reprime-ren*), niet onderdrukbaar.

irreprochable, fr. (spr. *iréprosjābl*; vgl. *reproche* enz.), onberispelijk, onbesproken.

irresistibel, nw lat. (vgl. *resistēren*), onwederstaanbaar; **irresistibiliteit**, f. de onwederstaanbaarheid.

irresoluut, lat. (vgl. *resolveren* enz.), besluiteloos, weifelend, wankelend, onbesloten, aarzelend; *irresoluto*, it. (spr. *iere-zoloto*), Muz., weifelend, minder afgemeten; **irresolütie**, f. n.w. lat., de besluiteloosheid, wankelmoedigheid, weifeling.

irrespectueus, n.w. lat. (vgl. *respect*, ond. *respicieren*), oneerbiedig.

irrespirabel, n.w. lat. (vgl. *respireren*), tot inademen ongeschikt, b. v. zoodanige lucht.

irresponsabel, n.w. lat. (vgl. *responderen*), onverantwoordelijk; **irresponsabiliteit**, f. de onverantwoordelijkheid.

Irreverentie, f. lat. (vgl. *reverentie*), oneerbiedigheid, geringschatting.

irrevocabel, lat. (vgl. *revoceren*), onherroepelijk, niet terug te nemen; **irrevocabiliteit**, f. onherroepelijkheid.

irrevolutionair, n.w. lat. (vgl. *revolutie*, ond. *revolveren*), niet oproerig, niet omwentelingsgezind, tegen de revolutie en hare beginselen.

irrideren, lat. (*irridere*), uitlagchen, bespotten, beschimpen, honen; **irrisie**, f. het uitlagchen, belagchen, de beschimping enz.

irrigeren, lat. (*irrigare*), bevochtigen, besproeien; **irrigatie**, f. de bevochtiging, besproeiing, besprenkeling.

irriteren, lat. (*irrito*, *irritare*), opwekken, prikkelen, aanzetten; vertoornen, verbitteren, boos maken, ergeren; **irritans**, n., pl. **irritantia**, Med., prikkelende middelen; **irritabel**, prikkelbaar, ligt te vertoornen, ligt geraakt; **irritabiliteit**, f. de prikkelbaarheid, opwekbaarheid, ligtgeraaktheid; **irritament**, het prikkelend middel, de prikkel; **irritatie**, f. de prikkeling, het gaandemaken; de opwekking tot toorn, de verbittering.

irroboreren, lat. (*irrobore*; vgl. *roboreren*), Jur., sterken, versterken.

irrogeren, lat. (*irrogare*), opleggen, toekennen; **irrogatie**, f. Jur., de oplegging of toekenning eener straf.

irroratie, f. lat. (v. *irrorare*, bedauwen, v. *ros*, dauw), de bedauwing; Med., besprenging, bevochtiging, bedruiping.

irruperen, lat. (*irrupere*), inbreken, vijandig invallen, indringen; **irruptie**, f. de inval, overval, het inrukken des vijands in een land.

Irus, m. gr. (*Iros*), naam eens bedelaars op het eiland Ithaca in de Odyssea van Homerus; van daar een arme, een straatarme, een bedelaar.

Isaak, m. hebr. (*Jizchak*, d. i. hij lacht, v. *zachak*, lagchen), mansn.: kind der vreugde, vreugdezoon.

Isabelle, f. vrouwenn., sp., z. v. a. **Elizabeth** (z. a.); **isabellekleur**, eene bruinachtig gele kleur (naar de sp. prinses Isabelle benoemd, die, zegt men,

bij gelegenheid der belegering van Ostende eene gelofte had gedaan, haar hemd niet eerder uit te trekken, dan na de inneming dier stad, welke eerst drie jaren later plaats greep, zoodat gezegd kleedingstuk toen die kleur had aangenomen); **isabél**, **isabelkleurig**, **isabelgeel**, geelachtig wit of bruinachtig geel, lichtgeel, inz. van het haar van paarden.

Isadélphisch, gr. Bot., met in twee gelijke bundels verbonden meeldraden.

Isaga, m. turk., de opperkamerheer des sultans, die het opzigt heeft over de pages.

Isagoge, f. gr. (*eis-agogē*, v. *eisagein*, invoeren), de invoering, inleiding in eene wetenschap; **isagogisch**, inleidend; **isagogiek**, f. de inleidingskunst, inleidende wetenschap; **isagogicon** of **isagogicum**, n. intreegeld.

Isagoon, n. gr. (v. *isos*, gelijk, en *gonia*, hoek), een gelijkhoek, eene gelijkzijdige figuur; **isagonisch**, gelijkhoekig. **isanthisch**, gr. Bot., met volkomen gelijke bloemen.

Isarely, naam der turksche grensartilleristen, ten getale van 4000.

isarithmisch, gr. (v. *isos*, gelijk, en *arithmos*, getal), gelijkvallig, uit gelijke getallen bestaande.

Isatis, f. gr., de weede; **isatodes** (scil. *bilis*), eene blaauwe, scherpe, bedorvene gal.

Isch, m. (joodsch-duitsch), de man; **ischad**, de vrouw.

Ischæmie, f. gr. (v. *ischein*, houden, en *haima*, bloed), Med., het stillen of stempen eener bloedvloeijing of bloedstorting; **ischæmon**, n. een bloedstillend middel; **ischidrosis**, f. gr. (v. *hidros*, zweet), Med., onderdrukking van het zweet of der huid uitwaseming.

Ischion, n. gr., de heup, het heupbeen, os *ischii*, n. of enkel **ischion**, het zitten; **ischiadik**, **ischiaagra**, **ischialgie** en **ischias**, f. Med., de heuppijn, h. heupwee, de lendenpijn, lendenjicht; **ischiadisch**, tot het zitbeen behoorende; **ischiatisch**, tot de heup behoorende; **ischiatocèle** of l. **ischiocèle**, f. de breuk door de zitbeens-insnijding.

Ischnophōn, m. gr. (v. *ischnos*, mager, dun, en *phonē*, stem), die eene zwakke stem, ook die eene zeer fijne stem heeft; **ischnophorie**, f. de zwakheid of fijnheid v. stem; **ischnōtes**, f. Med., magerheid, dorheid.

Ischoblennie, f. gr. (v. *ischein*, weêrhouden), Med., de onderdrukking eener ziekelijke slijmafscheiding; **ischocœlie**, f. buikverstopping, trage darmontlating; **ischogalactie**, f. onderdrukte zogafscheiding; **ischolochie**, f. de onderdrukking v. de kraamzuiveringen; **ischomerie**, f. onderdrukking der maandstonden; **ischophonie**, f. de belette, gebrekkige, ligt stame-

lende spraak; **ischopyōsis**, f. de onderdrukking van etter; **ischurie**, f. de onderdrukte waterlozing; **ischuretische middelen** (*ischuretica*), middelen tegen de pisopstopping.

Isetotte, z. v. a. **Izelotte** (z. a.).

Isfendiar, m. arab., de schutsengel der vrouwl. kuischeit.

Isieten, pl., aanhangers van Isa-Merdard, die den goddelijken oorsprong des korans ontkende.

Isis, f. eene egypt. godin, gemalin van Osiris, oorspr. vereerd als het zinnebeeld v. de voortbrengende natuurkracht der aarde (overeenstemmende met de gr. Demeter) en als uitvindster van vele kunsten; later ook als maangodin beschouwd en met de vergode gr. Io verwisseld; **Isidōrus**, m., **Isidōra**, f. gr. mans- en vrouwenn.: eig. geschenk van Isis, in wier schoot men naar de egypt. Myth. eeuwige ruste vond.

Islam, m. arab. (*Islām*, v. *salama*, zich aan iemand overgeven, onderwerpen, inz. zich aan God overgeven), eig. de overgave aan God of aan het ware geloof; benaming der muhamedaansche godsdienst; ook met een' lat. uitgang: het **islamismus**.

Ismaël, m. hebr. (*Jischmaël*), mansn.: eig. God (*el*) hoort (*Jischmā*, v. *schama*, hooren); **Ismaëlieten**, pl., eene muhamedaansche secte in Perzië en Syrië, in de 12de eeuw zoo genoemd, dewijl zij beweerden, dat de nakomelingen van den khalif Ali, en bepaaldelijk van zijnen kleinzoon Ismael, de regtmattige erfgenamen v. h. khalifaat waren. Zij maakten zich inz. vreeselijk door de vorstenmoorders, die zij uitzonden, en werden ook haschischim genoemd, waaruit assassijnen (z. a.) ontstaan is.

isobarométrische lijnen, gr. (v. *isos*, e, *on*, gelijk), lijnen, door plaatsen getrokken, waar de jaarlijksche barometersveranderingen even groot zijn; **isocheimaal lijnen**, z. **isothermisch**; **isochrone** of **tautochrone**, f. Math., de lijn van den gelijktijdigen val, eene bijbenaming der **cycloïde** (z. a.); **isochronisch**, gelijk langtijdig, even langdurend, gelijkdurend, in even lange tijden volgend; **isochronisch-paracéntrische lijnen**, zulke curven, volgens welke een ligchaam, door eene zekere kracht gedreven, een gegeven punt in gelijke tijden even veel nadert of zich daarvan verwijderd; **isochronismus**, m. de gelijke tijdduur, gelijkdurigheid; **isocolon**, n. Log., gelijkheid der leden in cenen volzin; **isodynamie**, f. gelijkkrachtigheid, gelijkheid van beteekenis, gelijkgeldendheid; **isodynamisch**, gelijkkrachtig, gelijkbeduidend; **isogthermisch**, gr. (eene lijn) over alle altijd even warme punten der aarde getrokken; **isogoon**, m. een gelijkhok; **isogōnisch**, gelijkhoekig; **isogra-**

phie, f. een gelijkschrift, z. v. a. **fac-simile**; **isographisch**, gelijk geteckend, eveneens teekenend (z. projectie).

isoléren, it. (*isolare*, fr. *isoler*, v. h. it. *isola* = lat. *insula*, eiland), verenkelen, afgezonderd plaatsen, buiten verbinding zetten, afzonderen; Phys., een ligchaam v. alle verbinding met electricisch geleidende lichamen uitsluiten, of het met enkel niet-geleiders omgeven; **geïsoleerd**, vrij, enkel of alleen staande, afgezonderd, afgescheiden, eenzaam, op zich-zelven levende, onafhankelijk, buiten aanraking; **isoléring** of **isolatie**, f. de afzondering, vereenzaming; **isolator**, m., **isolatorium**, n. of **isoleerstoel**, een afscheidings- of afzonderingsstoel, in de leer der electriciteit.

Isomerie, f. gr. (v. *isos*, e, *on*, gelijk), Arith., de gelijkdeeling, terugvoering van verscheidene breuken tot denzelfden noemer; gelijk aandeel, gelijk regt; **isomérisch**, gelijkdeelig, gelijk gedeeld; **isomérische lichamen**, Chem., zulke, die bij gelijke chemische samenstelling toch verschillende uitwendige eigenschappen hebben; **isometrie**, f. meting naar gelijke deelen; **isométrisch**, gelijkmetend, gelijke maat of gelijke uitgebreidheid hebbende; **isomorph**, van dezelfde gedaante; **isomorphe substantiën**, stoffen, die elkander in de vermengingen der lichamen kunnen vervangen, zonder eene verandering in hunne gestalten ten gevolge te hebben; **isomorphismus**, n. de gezegde eigenschap v. zekere stoffen; **isonomie**, f. gelijkheid der wetten, wetgelijkheid; **isonómisch**, gelijkwettig, in allen opzichte geldig in regten.

Isop, **Ysop**, z. **Hyssop**.

Isopathiek, f. gr. (v. *isos*, e, *on*, gelijk), de geneeskundige leer der gelijke stoffen; de isopathiek der besmettingen, d. i. de gewaande eigenaardigheid van aanstekende ziekten, dat zij in hare eigene smetstoffen middelen tot hare geneezing zouden bevatten; **isopáthisch**, met de gelijke ziektestof (genezen); **isoperimetrie**, f. de gelijkheid van omtrek; **isopleüron**, n. eene gelijkzijdige figuur; **isopolitisch**, burgerlijk gelijk, met gelijke burgerregten; **isopséphische verzen** (v. *psēphos*, steentjes tot berekenen, cijfers), verzen, welker letters, als cijfers beschouwd, een en het zelfde getal vormen; **isosthenie**, f. gelijkkrachtigheid, gelijke lichaamskracht; **isothermisch**, even warm, van gelijken warmtegraad; **isothermische lijnen**, lijnen op den aardbol, door zulke rijen van plaatsen getrokken, die een' gelijken warmtegraad hebben; inz. **isotheraal**- en **isocheimaal-lijnen** (v. *thēros*, zomer, en *cheima*, winter), lijnen, die door plaatsen van gelijke zomer- en winter-temperatuur zijn getrokken; **isotónisch**, gelijk-

Israël, m. hebr. (*Jisraël*, v. *sarah*, strijden, en *él*, God), eig. strijder Gods; 1) de latere naam van Jakob den aartsvader; 2) het rijk van Israël; van daar **Israëliet**, m. een lid van het joodsche volk.

Isthmus, m. gr. (*isthmós*), eig. hals, keel, gorgel, enge ingang; van daar: eene landengte tusschen twee zeeën; inz. de naam van de landengte van Corinthe; van daar **isthmische spelen**, plegtige gr. oefeningsspelen, kampoefeningen enz., die van 3 tot 5 jaren op de landengte v. Corinthe gevierd werden; **isthmītis**, f. Med., de ontsteking van den raak, de keel; **isthmorrhagie**, f. de bloeding uit de vaten van de keelengte of den raak.

Itacismus, n. gr. de uitspraak der grieksche η als i , gelijk zij door Reuchlin, in overeenstemming met de uitspraak der Nieuw-Grieken werd aangenomen; in tegenstelling met het **etacismus**, of de door Erasmus verdedigde uitspraak der η als \bar{e} .

ita est, lat., zoo is het, zoo staat het.

Itaganne, f. of **tigo-gin**, eene japanische munt; de groote geldt omtrent 7 gl., de kleine ruim 5 gulden.

italiaansch boekhouden, het dubbeld boekhouden; **italique**, f. fr. (spr. —*liek'*), schuinliggende lat. drukletters, door Aldus Manutius uitgevonden, cursief (z. **drukletters**.)

item, lat., of afgek. *it.*, insgelijks, desgelijks, even zoo, verder, ook.

itereren, lat. (*iterāre*). herhalen; **iteratie**, f. de herhaling; **iteratief**, nw lat., herhaald, herhaaldelijk, meermalig, nogmalig; **iterativum**, n. een herhalingswoord, z. **verbum**; **iteretur**, het worde herhaald (op recepten).

Ityphállus, m. gr., een amulet in de gedaante van eenen phallus (z. a.).

Itinerarium, n. lat. (van *iter*, gen. *itinēris*, weg, reis), een reisboek, eene reisbeschrijving; **itinerárch**, m. een opzigtter over de wegen.

itio in partes, f. lat. (woordel. het gaan in deelen of partijen), de afstemming door overgang tot dien, met welchen men van gelijke meening is.

Itschoglans, z. **ichoglans**.

Itsybu, m., eene kleine japansche goudmunt, omtrent = 3 gulden.

Ivoor, z. **elpenbeen**.

Ivresse, f. fr. (v. *ivre* = lat. *ebrius*, dronken), dronkenschap, bedwelming, roes, opgewondenheid.

Iwan, russ., z. v. a. **Johannes** (z. a.).

Ixeutiek, f. gr. (v. *ixós*, z. a., *ixēuein*, vogels vangen), de vogelvangst, inz. met lijmgangen of lijmroedjes.

Ixia of **ixie**, f. gr., een pronkgewas met bolwortels, van verscheidene schoone soorten, het cerezwaard, de engelsche

zwaardlelie; Med, de aderbreuk, aderspat.

Ixion, m. gr. Myth., een koning der Lapithen in Thessalië. Jupiter vergunde hem, aan de godentafel deel te nemen; doch hier ontvlamde hij voor Juno, die hem echter bedroog en in plaats van zichzelf eene wolk liet omhelzen, uit welke omhelzing de Centauren zijn voortgekomen. Jupiter slingerde hem voor dit misdrijf in den Tartarus, waar hij hem met slangen aan een rad liet boeien, dat eeuwig door den stormwind met hem wordt omgedreven.

Ixóre, f. een struikgewas uit O. Indië, door Linnæus zoo genoemd, omdat de bewoners der kust v. Malabar den tempel van hunnen god Ixora of Isora met dezen struik versieren.

Ixos, m. gr. (*ixós*), marentakken; vogellijm.

Izari, m. oostersche meekrap; **izaries**, een oost-indisch katoenen weefsel.

Ized, m. een goede genius in de godsdienst van Zoroaster.

Izegrim, **ijzegrim**, (fr. *isengrin*), naam van den vos in den roman Reintje de Vos; een eigenzinnig, gemelijk mensch, een knorrepot.

Izelotte, f. eene turk. zilvermunt, bijna = 65 cts.

J.

(de medeklinker).

J. C. verk. voor Jezus Christus; *J. H. S.* en *J. N. R. J.*, z. onder de klinkletter I; *J. U. C.*, *J. U. D.*, en *J. U. L.*, z. ond. *jus*; *jun.* z. **junior**.

Jabajahieten, pl., eene muzelm. secte, die God slechts eene bepaalde voorkennis toeschreef.

Jabiru, m. brazil. N. H., een moerasvogel in Z. Amerika, naar den reiger gelijkende, maar veel grooter, de braziliaansche strandlooper.

Jabot, m. fr. (spr. *zjabó*; eig. de krop der vogels), de borststrook, hemdstrook aan een mans-overhemd.

Jaca of **jacka**, m. de broodboom in O. Indië; ook de naam van het kwade beginsel of den boozen geest bij de bewoners van Ceylon.

Jacana, m. brazil. N. H., een moerasvogel in W. Indië. Brazilië enz., die naar het waterhoen gelijkkt.

Jacapa, m. zuid-amerik. N. H., de zilversnavel, de roodborst-meerle in W. Indië.

Jacara, m. zuid-amerik. N. H., de braziliaans. krokodil, die naar muskus riekt.

jacént, lat. (v. *jacere*, liggen), liggend, verlaten, zonder meester, b. v. een zoodanig goed.

Jachmak, l. **jaschmak** (z. a.).

Jack, m. (spr. *dzjek*), eig. verklw. van den naam **John**, Johannes; Hans, Hansje; **jack pudding**, m. de hansworst.

Jackto, m. eene lengtemaat in Guinea, = 3 $\frac{2}{3}$ ned. el.

Jaco, m. N. H., de aschgrauwe papegaai in Guinea, Congo enz.; ook de japanische aartspriester (**Jacco**, **Jacko**).

Jacobus, **Jacob**, **Jakob**, hebr. mansn.: de hielhouder (v. *âkêb*, hiel, volgens den bijbel: omdat hij als tweede tweelingszoon van Isaak bij de geboorte Esau aan den hiel vasthield; volgens de nieuweren oneig. voor *bedrieger*, v. *akâb*, iemand die den hiel houden, om hem te doen vallen, arglistig bedriegen); **Jacoba**, **Jacobina**, vrouwenn.; **Jacobus**, eene oude eng. goudmunt, ongeveer = 7 gl.; **jacobijsen**, pl., naam der dominikaner-moenniken te Parijs, naar de straat, waarin hun klooster lag; naam der medeleden of vrienden v. h. volksgeenootschap der razendste vrijheidsdweepers, dat gedurende de fr. revolutie ontstond en zijne zittingen hield in het voormalige **Jacobijsen-** of dominikanerklooster te Parijs; **jacobijsch**, voor vrijheid en gelijkheid blakend; **jacobinismus**, n. de partij en de gevoelens der jacobijsen, de vrijheidszucht, vrijheidswoede; **jacobieten**, pl., 1) aanhangers van den heiligen **Jacobus**, eene oude, inz. in Afrika verbreide godsdienstpartij, die men naar haar geloof ook *monophysieten* (z. a.) en *entychianen* noemt; 2) r. k. aanhangers van den in 1633 verdreven koning **Jacobus II** in Engeland, als ook die van zijnen naar Frankrijk gevlugten zoon **Jacobus III**.

Jacktau, m., eene japansche lengtemaat.

Jaconnet (spr. *zjakoné*) of **jacquet** (spr. *zjaké*), m. Merc., eene soort van oostindisch, meestal glad mousseline.

Jacotist, m. een aanhanger der manier van onderwijzen van **Jacotot**.

jacula est aléa, lat., de teerling of het lot is geworpen, het is gewaagd (het beslissend woord van Cæsar toen hij den Rubicon overtrok); **jecteren** (lat. *jectare*), in 't rond werpen; pralen, grootspreken; **jectantie**, f. lat. (*jectantia*), de grootspraak, snoeverij; **jectatie**, f. Med., het onrustig woelen des lijders; de pralerij; **jectuur**, f. (lat. *jectura*), het wegwerpen der goederen over board, het verlies, de schade.

Jaculatorium, n. nw lat. (v. *jaculâri*), werpen, slingeren), een schietgebed.

Jade, m., z. **nephriet**.

Jagellonen, pl., de dynastie van Jagellon, groothertog van Litthauen (1386), koning van Polen tot den dood van Sigismund II (1572).

Jaguar, f. (uit de Guarani-taal in Paraguay), N. H., de amerik. tijger (*felix*

onça L), iets kleiner dan de oostersche tijger, de tijgerkat.

Jalappe, f. **jalappewortel** (sp. *xalâpa*, spr. *chal*—: naar de stad Xalapa in Mexico benoemd), een in gedaante naar de rammenas gelijkende wortel, vol harsig, sterk purgerend sap, van de *convolvulus* of *ipomœa jalappa*, in Z. Amerika.

Jalon, m. fr. (spr. *zjalóng*; v. h. lat. *jaculum*, werpspies?), Mil., een afstekpaal, rigtvaantje, bakken met een stroo-wisch voorzien, maatstok; **jalonnéren**, met palen enz. afsteken, bakens zetten; **jalonneur**, m. degene, die bij het optrekken van het voetvolk door zulk een ken-teeken de vleugelpunten aangeeft.

Jaloux, fr. (spr. *zjalôe*; it. *geloso*, v. h. gr. *zelos*, lat. *zelus*, de ijver), ijver-zuchtig, nijdig, wangunstig, minnenijdig, jaloersch: **jalousie**, f. (spr. *zjaloesie*), de ijverzucht, wangunst, minnenijd, jaloerschheid; ook de driekleurige amarant of duizendschoon; **jalousiën**, pl., vensterschermen, zomerblinden, tralievensters, door welke men ziet zonder gezien te worden.

Jamaica-peper, z. **piment**.

Jamavas, m. indische taf met goudbloemen.

Jambage, f. fr. (spr. *zjangbâazj*; v. *jambe*, been, pijler), Arch., de grondnaar; deur- en vensterpost of -pijler.

Jambea, turk., een breed, krom, puntig mes, dat de Turken in den lederen gordel dragen.

Jambolâne, f. (sansk., maleisch en javaansch *djambu*, malabaarsch *jamboli*), de eetbare, wijnzure, pruimvormige vrucht van eenen boom in Indië en deze boom-zelf (*eugenia jambolana*).

Jambos, pl., kinderen van eenen inboorling en eene mesties in Amerika.

Jambus of **Jambe**, m. gr. (*iambos*). Poet., een versvoet, die uit eene korte en eene lange lettergreep bestaat (— —), b. v. *genot*; **jambische verzen**, die uit zulke versvoeten zijn zamen gesteld.

Jambuzenboom, maleisch (sp. *jambosa*, fr. *jambosa*, *jambosier*; v. h. indisch *djambu*; z. **jambolane**), een boom met eene aangename, verfrisschende steenvrucht (*eugenia malaccensis*).

Jamerlonk, m. (verbasterd uit h. turk. *jahmürlik*, regenmantel, v. *jahmür*, regen), een turksche mantel.

James, m. (spr. *dzjeems*), eng. naam voor Jakob; **jamespoeder**, n. een in Engeland zeer gezocht zweetdrijvend middel.

Jan, m. ned. mansn. voor **Johannes** (z. a.); algemeene benaming der bedienden in koffijhuizen, logementen enz. in Nederland; ook een opgepronkte windbuil, opsnijder; **jan-gat**, **jan-hen**, iron. benamingen voor een' verwijde, keukenklouwer;

janhagel, het gemeenste volk, jan rap en zijn maat; ook zekere soort van koek.

Janitor, m. lat. (v. *janīa*, de deur), de portier, deurwachter.

Janitschaar, **janitsaar**, m. turk. (eig. *jeñi-tšeri*, nieuwe krijgsman), een soldaat der in 1826 opgehevene bevoorregte klasse van soldaten, die weleer de kern van het turk. voetvolk uitmaakten; **janitschaaren-muzijk**, eig. de woeste militaire muziek der Turken; in 't algemeen elke muziek, waarbij de blaasinstrumenten door eene menigte geraasmakende speeltuigen, zooals den trommel, de bekkens enz. begeleid of liever overstemd worden.

Jansenisten, pl., naam, door de r. k. kerk gegeven aan hen, die de onderteekening weigeren van de bul van paus Alexander VII (1656), waarin 5 stellingen, als geleeraard door Cornelius Jansenius bisschop van Yperen (gest. 1638), worden veroordeeld; zij worden ook appellanten geheeten en noemen zich-zelfen in Nederland (alwaar zij in Holland en Utrecht van de overige R. K. zijn afgezonderd en hunne eigen kerken, priesters en bisschoppen hebben) de clerezie; **janse-nismus**, n. de leer van gen. bisschop Jansenius, over Adams val en de godsgenade.

Januarij, m. lat. (*Januarius*, v. *Janus*, een God der Romeinen, de bestuurder des jaars, voorgesteld met 2 aangezichten, waarvan het eene voor-, het andere rugwaarts ziet), de eerste maand des jaars, louwmaand; *Janus alter*, eig. de tweede Janus, d. i. een wijze, die het verledene en de toekomst doorziet.

japansche aarde, z. **areka**; **japansch werk**, allerlei voorwerpen met opgehoogde figuren verguld of beschilderd; **japanéren**, porselein op japansche wijs vormen en beschilderen.

Japet, m. gr. (*Japētos*), Myth., een der Titans (z. a.), de vader van Atlas en Prometheus.

Jaques, m. fr. (spr. *zjáak'*, z. v. a. **Jakob**; **Jaqueline**, z. v. a. **Jacoba**; **jaquerie**, f. fr. (spr. *zjak'rie*), een boerenopstand in N. Frankrijk ten jare 1358 (zoo genoemd naar den spotnaam *jaques bonhomme*, waarmede de adel de boeren aanduidde).

jardin des plantes, m. fr. (spr. *zjardèng dé plángt'*), de plantentuin of botanische tuin te Parijs; **jardinière**, f. (spr. *zjardienjèr'*), eig. tuinierster; eene bloemenkast; een krans of ruiker van kunstige of natuurl. bloemen; een smal boordsel aan lubben en hemdstrooken.

Jargon, m. fr. (spr. *zjargóng*; naar men wil van *jars*, mannetjes gans, dus oorsp. vogelgesnater? vergel. veeleer het sp. *gerigonza*, brabbeltaal), onbeschaafde, lompe taal, kromtaal, koeterwaalsch; ook eene

voor bijz. bedoelingen gevormde spraak, zooals het joodsch-duitsch, de dieventaal enz.; gezwets, gesnap; ook de naam van een edelgesteente van roode of gele kleur.

Jargons, pl. fr. (spr. *zjargóng*), naam der kleine, goudgele, geelroode of violetblauwe, naar den hyacinth gelijkende steentjes van de grootte eener speldeknoop, die v. Puy in Auvergne in den handel komen en tot versiersels van velerlei galanteriewaren gebruikt worden; zij zijn soms moeilijk van den echten hyacinth te onderscheiden.

Jarretière, f. fr. (spr. *zjarr'tjèr'*), kousband, knieband.

Jaschmak, m. turk., de sluijer der turk. vrouwen, die haar den hals en het hoofd tot op de oogen bedekt.

Jasmin, m. (fr. *jasmin*, uit het perz. *jásaman*, *jásmin* enz.), een struikgewas van velerlei soorten, dat welriekende bloemen voortbrengt.

Jason, m. gr. Myth., een thessalische koningszoon, die als aanvoerder der Argonauten (z. a.) uit Colchis het gouden vlies haalde.

Jaspis, m. (gr. *iaspis*, perz. *jasep*, hebr. *jaschpek*), een zeer harde, ondoorzigtige steen tot het kiezelgeslacht behoorende, van allerlei kleur en teekening; van daar **jaspéren**, bij boekbinders, de snede eens boeks als jaspis beschilderen of bespreken; **jaspisporselein**, doorschijnend, zeer teeder porselein, door Wedgewood uitgevonden.

Jatagan, of **yatagan**, m. turk., een korte degen, een kromme sabel.

Jean, m. fr. (spr. *zjáng*), z. v. a. Johannes (z. a.); **Jean potage** (spr. —*táazj*), d. i. eig. Hans soep), z. v. a. hansworst; *jean qui rit*, *jean qui pleure* (spr. *zjang ki ri*, *zjang ki pleur'*), d. i. Jan die lacht, Jan die huilt; benaming der spelers in de parijsche speelhuizen; **Jeannette**, f. (spr. *zjanétt'*), z. v. a. **Johanna**; ook een door de dames om den hals gedragen smal zwart fluweelen band, door een gouden slootje zaamgehouden, waaraan een kruisje of ander sieraad hangt.

Jectigätie, f. nw lat. Med., het omwerpen, woelen, de onrustige lichaamsbewegingen in zickten; het trillen van den pols.

Jehebo, m. eene goudmunt in Japan, omtrent = 5 gl.

Jehovah, m. de eeuwige, onveranderlijke, de hebr. naam van God; **Jehovahdaalder**, eene munt, die den naam van Jehovah draagt; **Jehovah-Zebaóth**, Wereldheer of Heer aller heirscharen of wezens en schepsels.

jejünus, a, um. lat., nuchteren, mager, droog, laf, geesteloos, afgezaagd; *jejünium consilium*, een nuchtere, d. i. onnoozele

raad; **jejuniteit**, f. nuchterheid, lathheid enz.

je ne sais quoi, fr. (spr. *zje n' see koá*), ik weet niet wat, d. i. een zeker iets, iets onverklaarbaars, dat men niet nocmen kan.

Jenny-machines (spr. *dzjénni*—), eng. machines voor het katoenspinnen, door haren uitvinder Arkwright (spr. *árrkrait*) naar zijne vrouw Jennij (d. i. Johanna, Jansje) dus genoemd.

Jerbóá, m. arab. (*jerbuah*), N. H., de springhaas, aardhaas, de tweebeeuige bergmuis in N. Afrika. Arabië enz.

Jeremias, hebr. mansn: de door den Heer verhevene, een der groote propheten van het O. T., die de verwoesting van Jeruzalem in de zogenaamde klaaglicderen betreurt; **jeremiáde**, f. het klaaglicd, de jammerklagt.

Jéricho-roos of **roos van Jericho** (stad in oud Judæa), een 5 a 6 rijnl. dm. hoog zomergewas uit Palæstina enz., welks stengel zich dicht boven den grond in vele twijgen uitspreidt, op het einde van zijn leven housterig wordt, en, even als mos, weder opwakkert, zoodra hij in 't water wordt gezet.

Jerobeam, hebr. (*Jarobeam*, v. *rabab*, veel zijn, en *ám*, volk), mansn.: volksvermeerderaar.

Jerome, fr. (spr. *zjeroom'*), z. v. a. **Hieronymus**.

Jesásias, hebr. (*Jeschajáhu*, v. *jescha*, hulp, heil), mansn.: heil Gods; een groot prophet van het O. T.

Jesiden, pl., vereerders van den Satan, eene na Muhameds dood in Mesopotamië ontstane secte, inz. onder de Kurden, dus genoemd naar haren stichter den scheikh Jesid.

Jesuáten, pl., eene monnikenorde van barrevoeters, gesticht door St. Jean Colomban.

Jesuítén, ook **loyolítén**, pl., medleden of aanhangers van de r. k. geestelijke orde, die door Ignatius van Loyóla in 1521 (v. a. in 1534) onder den naam van gezelschap of sociëteit van Jezus gesticht, door paus Clemens XIV in 1773 opgeheven, door paus Pius VII in 1814 weder hersteld werd. Men legt de leer dezer orde allerlei gevaarlijke stellingen te last, die zij met sluwheid verdedigt, predikt en voortplant; van daar beteekent een **jesuit** ook een schijnheilig bedrieger, een dóórsluwe intrigánt, een booswicht onder 't masker van godsdienst, kortom de massa der ondeugd in één wezen geconcentreerd, gelijk zij in Sue's roman optreedt in den persoon van Rodin; **jesuítessen**, **jesuítinnen**, eene nonnenorde der 16de eeuw, die zich naar die der jesuiten vormde, maar in 1630 door paus Urbanus VIII werd opgeheven; **je-**

suiten-roes, een kleine roes, eene geestverheuging, als zijnde die, naar de leer der jesuiten, onzondig; **jesuítisch**, volgens de leer, de grondstellingen, de handelwijzen der jesuiten; **jesuítismus**, n. Loyola's leer, zijne beginselen of zijn geest.

Jesumi, n. eene gedwongen jaarl. verandering der Christenen in Japan, bestaande, naar men zegt, in het vertreden van een Christus- en een Maria-beeldje.

jet d'eau, m. fr. (spr. *zjé dó*), een waterstraal, die uit eene fontein opstijgt.

Jeton, m. fr. (spr. *zjetóng*), een leg- of rekenpenning, speel- of pachtpenning, ook z. v. a. **medaille** (z. a.).

Jetz of **jez**, m. eene maat in Opper-Duitschland voor vloeistoffen, = $\frac{1}{2}$ v o e d e r.

Jeu, n. fr. (spr. *zjeu*), het spel, de scherts.

Jig, m. eng. (spr. *dzjigh*), een vlugge, huppelende dans (vgl. *gigue*).

Joachim, m. hebr. mansn. (*Jeho-jakim* of *Jo-jakim*): Jehovah of God rigt op; **Joachimsdaalders**, eerste naam der daalders, naar de bergstad Joachimsthal in Bohemen, zij heetten ook **Schlickdaalders**, naar den graaf von Schlick, die ze in 1518, wel niet het eerst, maar menigvuldig en goed liet slaan.

Joallerie of **jouallerie**, f. fr. (spr. *zjoalj'rie*; vgl. **juweel**), de juwelierkunst, de juweelenhandel; **joaillier**, m. (spr. *zjoalj'rie*), een juwelier, juweelhandelaar.

Job, **Hiob**, m. hebr. mansn., eig. de lijder of de door het lot vervolgd; **job**, bladlin ter bekleeding van de electriche flesschen, theebussen enz., foelie; **jobbode**, eene ongelukstijding, een treurig bericht; **jobsgeuld**, een zeer groot, taai geduld.

Jobber, m. eng. (spr. *dzjóbber*; v. *job*, onbeduidende, nietige loonarbeid), een daglooner, handlanger; ondernemer in 't klein, makelaartje, woekeraar; **stock-jobber** (vgl. **stock**), een actie-handelaar of -woekeraar, actiekramer in Engeland, die op het rijzen en dalen der staatspapieren speculeert.

Joch, n. juk, eene deutsche landmaat van $41\frac{1}{2}$ vierk. rijnl. roeden = 59,0428 vierk. ned. roeden; **jochart**, z. **juchart**.

Jockey, m. eng. (spr. *dzjókki*, v. **jack**, d. i. Hans; dan ook knaap, knecht enz.), een rijknecht, voorrijder, de pikeur, die bij wedrennen het paard berijdt, jokei; ook wel rij- of staljongen, paardenhandelaar, roskammer.

Jocko, z. **barris**.

Jocrisse, m. fr. (spr. *zjokriëss'*), de zot, onnoozele bloed, het uilskuiken.

Jocus, m. lat., boert, scherts, kortswijl, jok; *joci causa* of *jocaliter*, schertsenderwijs, uit de grap, uit joks; *inter*

jocos et seria, onder scherts en ernst; **jocustaf**, een staf met een borstbeeldje, waarmede de vreugde wordt te kennen gegeven; **jocōsa**, schertsende invallen, grappen, potsen; **joculatōren**, pl. (v. *joculari*, schertsen), goochelaars, potsenmakers, lansworsten.

Jod, n. (spr. *dzjod*), een eng. gewigt van 28 handelsponden, bijna = 12 ned. ponden; ook eene lengtemaat in Siam, aldaar = $\frac{1}{15}$ mijl.

Jodenlijm, eene brandbare zelfstandigheid, zeer rijk aan kool- en waterstof, aardhars, pekhar, bitumen; **jodenlijm van Judæa** of asphalt, eene wecke of vaste soort van jodenlijm, die men inzamelt aan het watervlak van het Asphaltisch meir, de Doode zee of de zee van Judæa.

Jodium, n. of **jodine**, f. (hoogd. *jōd*), (v. h. gr. *ion*, viooltje, *iōdes*, viooltjesachtig), een enkelvoudig, niet metallisch ligchaam, ten jare 1811 door een' salpeterfabrikant te Parijs, Courtois, toevallig in de loog der varec- of tangsoda ontdekt. Dit ligchaam, dat vele punten van overeenkomst met het chloor heeft, kreeg om zijnen violetkleurigen damp v. Gay-Lussac dezen naam; het is thans als een zeer werkzaam geneesmiddel en als blaauwe verfstof bekend; **jodäten**, pl., jodiumzure zouten.

Jodocus, mansn. (v. h. gr. *io-dókos*, pijn opnemend, *io-dókē*, pijlkoker?).

Joël, hebr. mansn.: Jehovah is God.

Johannes of **Jan**, hebr. (**Jehochânân**, d. i. Jehovah schenkt of is genadig, erbarmt zich), mansn.: Gods geschenk, genadekind; eene port. rekenmunt v. goud = eene dubbele louis d'or: **johannesbloed**, de deutsche cochenille, eene soort v. schildluis, ook poolsche kermes of scharlakenbezie; **johannesbrood**; eene roodbruine, eetbare, tegen de zode of hitte in de keel dienstige peul van enen in het Oosten en in Z. Europa wassenden boom; **johanneskever**, het glimwormpje (*noctiluca*, L.); bij eenige paren van dit insect onder een helder glas, kan men in het duister lezen; **Johanniter-ridders** of **Johannes-ridders**, eene duitsche orde, die in Palæstina bij gelegenheid der kruistogten ontstond; zij had de bescherming der pelgrims en de verdediging van het Heilige land tegen de ongeloofigen ten doel. De ridders kozen zich den apostel Johannes tot patroon. Uit Palæstina verdrongen, begaven zij zich naar het eiland Cyprus (1291), van daar naar Rhodus en eindelijk naar Malta (1529), daarom ook **maltheser-ridders**; **John**, m. eng. (spr. *dzjón*), zamen getrokken uit **Johannes** (z. boven); **Johnson**, m. eng. (spr. *dzjóns'n*), de zoon van Johannes;

John-Bull, m. (spr. *dzjón boel*), eig. Hans Bul, iron. bijnaam van den grooten hoop des eng. volks (waarsch. naar zijne lievelingspijs het rundvleesch of beefsteak), het eerst door den eng. satiricus Swift in zwang gebragt; een onbeschaafd mensch.

Jokey, z. **jockey**.

Jol, f. een klein smal vaartuig van voren en achteren spits met éenen mast; ook wel eene open boot, die met enen riem van achteren wordt gevoerd.

Joli, m. fr. (spr. *zjoli*), lief, netjes, hupsch; de naam van vele honden; ook eene fraaije kleine lettersoort; **jolivetés**, pl. (spr. *zjoliw'té*), kleine versierselen, aardige kleinigheden; bevallige kindergrappen.

Jonasvisch, z. **carcharias**.

Jónathan, hebr. (eig. *Jeho-nâthan*, d. i. Jehovah geeft), mansn.: de van God geschonkene; een getrouwe vriend; bij de Engelschen ook een spotnaam voor het volk der Vereenigde Staten (brother Jonathan).

Jongleur, m. fr. (spr. *zjonghleür*; v. h. lat. *joculator*), in de middelleeuwen de muzikanten of speellieden, die den troubadours (z. a.) ter zijde gingen; een goochelaar, potsenmaker; **jonglerie**, f. goochelarij.

Jonk of junke, f. eene soort v. chinese schepen v. eenigzins plomp maaksel, gemeenlijk met 3 masten en v. 150—300 lasten groot.

Jonquille, f. fr. (spr. *zjongkielj*; v. *jonc*, lat. *juncus*, bies, wegens de biesvormige bladeren), eene soort van welriekende narcissen; **jonquille-kleur**, hooggeel, naar het groene zweemend.

Jood, z. ond. **Juda**.

Joris, z. **George**.

Joseph, hebr. mansn. (eig. hij voegt er bij), de toegevoegde; eene soort van dun fransch papier; een vrouwen-overrok in Engeland; een kuisch, eerbaar jongeling (naar den zoon van den aartsvader Jakob); **Josephine**, f. vrouwenn.: de toegevoegde.

Jósias, hebr. mansn.; des Heeren vuur, de zeer vurige.

Josselaar, m. Merc., gesponnen katoen uit Smyrna.

Jósua, hebr. mansn.: (*Jeho-schua*, d. i. wiens hulp Jehovah is): Godhelp.

Jota, n. de grieksche ι (i), de kleinste letter; in het algemeen en oneig.: eene letter, een punt of puntje, tittel, het allergeringste of minste, niets.

Jouaillerie, z. **joaillerie**.

Jouet, n. fr. (spr. *zjoe-é*; v. *jouer*, spelen, v. h. lat. *jocari*), speelgoed, speelbal.

Joui, m. een voedzame drank der Japanezen uit het gekruide en verdikte sap van gebraden rundvleesch bereid.

Jouissance, f. fr. (spr. *zjoe-iesángs'*;

van *jour*, genieten); het genot, gebruik, bezit, vruchtgebruik.

Joujou, n. fr. (spr. *zjoezjoe*; vgl. **jouet**), een speeltuig, kinderspel; inz. het voor eenige jaren zoo geliefde speelgoed, bestaande in eene houten schijf, die door een snoer uit en in de hand werd gelaten, het op- en afrol spel.

jour, m. fr. (spr. *zjoer*), de dag; van daar *du jour zijn* (z. *du jour*); *jours de grâce* (spr. *zjoer de ghraas*), pl., z. v. a. **respijtdagen** (z. a.); **journaal**, n. een dagboek; dagblad, en in 't algemeen **courant**, tijdsblad, tijdschrift, week- of maandblad; Merc., een handelsboek, waarin alle voorkomende handelszaken naar volgorde der dagen worden geboekt, dag- of maandboek; **journaliseren**, de dagelijks voorvallende zaken in het dag- of maandboek brengen; **journalismus**, n. barb. lat., het tijdschriftwezen; het schrijven v. tijdschriften; **journalist**, m. een dagbladschrijver, tijdschriftsteller, uitgever van of medewerker aan een dagblad of tijdschrift, courantier; **journalistieum**, n. een leesgezelschap voor tijdschriften; ook voorlezingen daarover; **journalistiek**, f., z. v. a. **journalismus**; **journalier**, m. fr. (spr. *zjoernalje*), **journalière**, f. (spr. —*ljér*'), dagelijksch, daagsch; als subst.: een daagsch, d. i. veranderlijk, onbestendig mensch, die heden dus, morgen zoo gestemd is; **journalière**, een dagelijkse post tusschen twee plaatsen.

joviaal, fr. (*jovial*, it. *gioviále*, v. *giovare* = lat. *juvare*, helpen, nut doen, verheugen), blijmoedig, blijgeestig, vrolijk, lustig, opgeruimd; **jovialist**, m. de vrolijke raad, hoër; **jovialiteit**, f. de blijmoedigheid, vrolijkheid enz.

Jovilabium, n. nw lat. (v. *Jupiter*, gen. *Jovis*), een werktuig ter voorstelling v. Jupiter en zijne 4 trawanten of wachtters, voor een gegeven tijdstip.

Jovinianisten, pl., aanhangers v. **Jovinianus**, een' monnik in de 4de eeuw, die meende, dat de doop de zondigheid wegnam.

joyeuse entrée, f. fr. (*zjoezjeuz' angtré*'), eig. blijde inkomst, vrolijke intogt; benaming v. de gewigtige privilegiën der steden v. Brabant (met insluiting v. Antwerpen) en Limburg, welke de hertogen bij hunne huldiging voor den intogt of de *entrée* in de hofstad moesten bezweren. Het gewigtigste punt daarbij was, dat, zoodra de hertog een dier privilegiën mogt ophellen, geen onderdaan verder tot gehoorzaamheid jegens hem zou verplicht wezen.

Juan (spr. *chuán*), sp. mansn., ontstaan mit **Johannes** (z. a.).

Jubal, m. eene octaafstem v. vier voet toons in de orgels.

Jubel, m. (het naast wel v. h. lat. *jubilum*, vreugdgeroep, *jubilare*, juichen; in de

volgende afleidingen echter verwant met het hebr. *jobél*, d. i. hoorn, als blaasinstrument. Bij de joden heette ieder 50ste jaar: jaar des jobels of hoorns, en was naar Mozes' verordening een jaar van kwijtschelding), een vreugdgeschreeuw, -gejuich; **jubilæum**, n. nw lat., fr. **jubilé** (spr. *zjubile*), het jubelfeest, jubeljaar, jubeljaarsfeest, de jubelviering eens afgevoeren tijds van 100 of 50, soms ook slechts van 25, ja van 12½ jaar; **jubilarius**, m. een jubelvierder, iemand, die zijn jubelfeest viert; **jubiléren**, lat. (*jubilare*), jubelen, juichen; ook zijne 50- of 25jarige ambtsbediening of eeltvereniging vieren, gouden of zilveren bruiloft houden; **jubilare**, de derde zondag na paschen, naar het aanvangswoord v. een latijnsch gebed in de r. k. kerk: *jubilare* etc., Ps. 100 (juicht! enz.), van daar de leipziger *jubilate-mis* (jubelmis, voorjaars of paaschmis), die met den maandag na gemelden zondag een begin neemt.

Jubis, pl. fr. (spr. *zjubi*), in de zon gedroogde druifrozijnen of kistjes-rozijnen uit Provence.

Juchart of **juchert**, n. (duitsch v. *joch*, *juk*, als landmaat, en het oude *aren* voor akkerbouwen; lat. *jugerum*), eene zekere landmaat, ongeveer een morgen lands in Opper-Duitschland.

Jucht, **juchtleder** (beter ware **juft**, als komende v. h. russ. woord *jufti*, d. i. een paar, omdat de vellen paarsgewijs met bast zamen genaaid bewerkt, en ook zoo in den groothandel verkocht worden), eene soort v. zeer week, lenig, waterdicht, sterkkriekend leder, dat in Polen, maar vooral in Rusland van de huiden v. halfvolwassen rundvee, ook wel van paarden wordt bereid.

Juda, m. hebr. mansn. (*Jehudak*): de geprezene; de 4de zoon v. d. aartsvader Jakob, ook zijn stam, sedert de splitsing des rijks een bijzondere staat, van daar **jood**, m. (hebr. *Jehudi*, pl. *jehudim*), oorspr. een burger v. h. rijk v. Juda, later een lid v. h. gansche volk der Israeliëten; **judaismus**, n. nw lat., het jodendom; **judaiseren**, jood worden, zich laten besnijden; iron., zich ophangen.

Judas, hebr. mansn.: de verrader; **judaskus**, een verraderlijke kus; **judashaar**, rood, rosachtig, vossig haar.

Judex, m. lat., de regter, pl. *judices*; *judicium* (scil. *liber*), het boek der regterten in het O. T.; *judex a quo* (nl. *appellatur*), de lagere regter, v. welken men verder kan appelleren; *j. ad quem* (*appellatur*), de hoogere regter, op wien men zich beroepen kan; *judex competens*, of fr. *juge compétent* (spr. *zjuuzj' kongpetang*), een bevoegd, behoorlijk, onverwerpelijk regter; *j. compromissarius*, een door partijen zelfgekozen regter; *j. corruptus*, een omgekocht regter; *j. delegatus*, een afgevaar-

eene zaak gestelde regter; *j. incompetens*, lat., een onbevoegd, ongeldig regter; *j. requisitus*, een gevraagd of verzocht regter.

Judiceren, lat. (*judicāre*), oordeelen, rigten, een vonnis vellen, vonnissen, beslissen; **judica**, de 5de zondag in de vasten, naar de aanvangswoorden v. d. tekst in de r. k. kerk op dezen zondag uit Ps. 43: *judica me etc.*, d. i. rigt mij enz., ook de z w a r t e z o n d a g geheeten; **judicabel**, waarover zich een oordeel laat vellen, oordeelbaar; **judicatie**, f. beoordeeling, beslissing; **judicatorisch**, rigterlijk; **judicatum**, n. een oordeel, regterlijk bescheid, eene uitspraak, regtsuitspraak, een vonnis; **judicatuur**, f. n. w. lat., het regtersambt; **judicatuurbank**, f. handelsgerecht, regtbank van koophandel.

Judicium, n. lat., het geregte, de regtspleging, het geregte onderzoek; het oordeel, de meening, de regterlijke uitspraak; de regtszaak, het regtsgeding; het geregts-hof, de regtbank; ook het oordeelsvermogen, de oordeelskracht of beoordeelingskracht; *in honorem judicii*, ter eere van of uit achting voor het geregte (verschijnen); *judicium appellatiōnis*, het appellatie- of beroepsgeregte; *j. civile*, het burgerlijke of vrederegte; *j. criminale*, het lijfstraffelijk geregte; *j. discretivum*, het juist onderscheidend beoordeelingsvermogen; *j. ecclesiasticum*, het geestelijk geregte (*consistorie*); *j. seculare*, het wereldlijk geregte; ook eene zaak, die voor de wereldlijke overheid behoort; *judicialis*, e en *judicarius*, a, um of **judiciaal**, **judicieel**, tot het geregte behoorend, geregte, regterlijk; *judicialiter*, geregte, regterlijk; **judicieuus**, oordeelkundig, v. goede beoordeelingskracht, verstandig, vernuftig, scherpzinnig, wel overlegd, en wel overlegend, zinrijk.

Judicum, z. ond. **judex**.

Judith, hebr. vrouwenn., z. v. a. jodin of belijderesse Gods.

Juffers, pl., korte scheepsmasten, die uit Riga en Memel komen; ook het dunne daksparenhout uit Noorwegen.

judge de paix, m. fr. (spr. *zjuuzj' d' pé*), de vrederegter; **judgement**, n. (spr. *zjuuzj'máng*), z. v. a. **judicium**; **jugeren** (spr. *zjuuzjeren*), oordeelen, beoordeelen, vonnissen.

jugulair, n. w. lat. (v. *jugulum*, sleutelbeen, keel), lals of keel betreffende; **jugulair-ader** of *vena jugularis*, de hals- of keelader; **jugulāres**, pl. N. H., visschen met buikvinnen vóór de borstvinnen aan de keel; **jugulatie**, f. de verworping, vermoording; **jugulieren**, verworgen; **jugulator**, de worger, vermoorder.

juick, **juik**, **jux**, eene rekenmunt in Constantinopel van 12 beurzen. = 500 piasters = 5760 gl., ook van 2 beurzen. = 100.000 aspers = 960 gl.

Juive, f. fr. (spr. *zjwiew'*), eig. eene jodin; inz. eene soort van korte vrouwenoverrok, een overtrek naar joodsche wijze.

Jujubes, pl. fr. (spr. *zjuzjuub'*), roode borstbeziën van den **jujubenboom**, borstbezieboom (gr. *zizyphon*, lat. *zizyphus*, waaruit het fr. *jujube* is ontstaan), inz. in Syrië, ook in Italië enz., vooral tegen hoest, longziekte enz. in gebruik.

Julep, m. (fr. en eng. *julep*; uit het arab. *giuleb*), een koeldrank.

Julfest, n. een feest, dat in het scandinavische Noorden vóór de invoering van het christendom omstreeks het einde van december werd gevierd, en in welks plaats later het kersfeest trad.

St. Julien, m. fr. (spr. *séng zjuliéng*), eene soort van Bordeaux-wijn.

Julius, lat. mansn. (vgl. het gr. *ioulos*, vlasbaard): de vlasbaardige, de jongeling; **Julia** en **Juliāna**, vrouwenn.: de maagdelijke, jonkvrouw; **julius**, of **julij**, **juli**, (uit den gen. *julii* ontstaan), de 7de maand des jaars, hooimaand, zoo genoemd naar Julius Cæsar); **julius**, ook eene ital. zilvermunt. = 14 ct.; **juliaansche kalender**, de door Julius Cæsar ingevoerde verbeterde tijdrekening, waarbij, in plaats van het maanjaar, het zonjaar ter lengte van 365 dagen en 6 uren ten grondslag werd gelegd, hetwelk daarom het juliaansche jaar heet. Die tijdverdeling, ook oude stijl genaamd, is nog in de morgenlandsche kerk, b. v. in Rusland gebruikelijk. In de westersche kerk echter werd zij onder paus Gregorius XIII. ten jare 1582 door geleerden naauwkeuriger, en wel op 365 dagen 5 uren 48 minuten en 45 seconden, berekend, en zoo ontstond de thans nog bij ons gebruikelijke nieuwe stijl of gregoriaansche kalender, die van den ouden thans reeds 12 dagen verschilt; waarom men ook duidelijkheidshalve op plaatsen, waar men nog den ouden stijl volgt, den ouden datum boven en den nieuwen daaronder plaatst, b. v. Petersburg den $\frac{1}{2}$ maart; **juliaansche periōde**, f. eene reeks van 7980 jaren, na welker verloop de zon- en maancirkels, te gelijk met den indictie-cirkel, gezamentlijk op nieuw beginnen; men verkrijgt dit getal als men gezegde 3 cyclussen (z. a.) met elkander vermenigvuldigt, ($28 \times 19 \times 15 = 7980$).

Jumala, m. de voornaamste godheid der Laplanders.

Jumart, fr. (spr. *zjumaar'*) of **jumar**, m. een fabelachtige oezel of muilo, muilpaard, gewaande bastaard van het paarden- of ezels- en rundergeslacht.

Jumpers, pl. eng. (spr. *dzjümpers*; v. *jump*, springen), eig. springers; dieven, die door de vensters inklommen; eene methodisten-secte in Z. Wallis.

jungéren, lat. (*jungère*), verbinden; **junctuur**, f. (lat. *junctūra*), de verbinding, voeg, het gewricht; ook toestand, omstandigheid, tijdsgewricht, zamenloop.

Jungles, pl. eng., naam der oostindische boschwildernissen.

Junior, m. lat. (afgek. *jun.*) de jongere; **junioraat**, n. nw lat., het geval, waarbij de jongste in de jongste linie tot de erfopvolging komt.

Juniperus, m. lat., de jeneverboom.

Junius, m. lat., of **junij**, **juni** (uit den gen. *junii* ontstaan), de zesde maand des jaars, zomermaand. De naam is ontleend óf van Juno (z. a.), óf van den eersten rom. consul Junius Brutus.

Junke, z. **jonk**.

Juno, lat., of **Here**, f. gr., Myth., de oppergodin, de trotsche en jaloersche beheerscheres der goden en menschen, Jupiters zuster en gemalin enz.; ook eene der kleine planeten, in onze eeuw (1804) door Harding te Lilienthal ontdekt; **Juno's vogel**, de paauw; **junōnisch**, naar Juno gelijkende, grootsch, trotsch, vol majesteit.

Junta, f. sp., de vereeniging, verbinding, vergadering, van daar handels-junta, gezondheidsjunta, apostolische junta enz.; inz. raadsvergadering in Spanje en Portugal; volkscomité, regerings-comité (vgl. **comité**); ook een genootschap van boekverkoopers te Venetië, dat zeer schoone editiën levert.

Jupe, f. fr. (spr. *zjuup'*; mid. lat. *jupa*, it. *giubba*, sp. *aljuba*, v. h. arab. *djubbak*, eene katoenen tunica), een kort, inz. vrouwelijk kleedingsstuk, een lijfje; inz. vrouwenrok, onderrok; **japon**, m. (spr. *zjupóng*), een onderrokje, korter dan de **j u p e**.

Jupiter, m. lat. Myth. (gen. **Jovis**; verkort **Jupijn**), de opperste en magtigste God, vader der goden en menschen, de dondergod of **Zeus**, ook **Kronion**, geheeten, een zoon van Saturnus en Rhea, en broeder van Neptunus en Pluto; ook de grootste planeet van ons zonnestelsel; **jupitri-sēren**, uitspattend, wellustig leven.

Jupujuba, m. brazil., eene soort van goudlijster in Brazilië, die een lang beursvormig nest v. riet en biezen bouwt.

jura of **jura**, z. ond. **jus**.

Jurament, n. lat. (*juramentum*) of *jusjurandum* (v. *jurāre*, zweren), de eed, eedzwering; *juramentum aestimatorium*, een schattingseed; *j. de judicio sisti*, belofte onder eede, van ten bepaalden tijde voor het gerecht te verschijnen; *j. dolo, vi* of *metu extortum*, een door list, geweld of vrees afgeperste eed; *j. manifestatiōnis* of **manifestatie-eed**, de eed, dat bij inventarissen niets verduisterd of achter gehouden is; *j. officii*, de ambtseed; *j. paupertatis* of *pauperum*, de eed van armoede,

van onvermogen, *j. purgatorium*, de zuiveringseed; *j. testium*, de eed der getuigen; — **jurātus**, m. een beëdigde, gezworene; *jurata deposito*, de verklaring onder eede; *jurata renunciatio*, afstand bij eede; **juratorium**, n. eene bezworene belofte, ook eene belofte in plaats van eed. *jure, juris* enz., z. ond. **jus**.

Juré, m., pl. **jurés**, fr. (spr. *zjure*), gezworene, medelid van eene **j u r y**.

juridisch, lat. (*juridicus, a, um*), als adverb. ook *juridice*, overeenkomstig de regtsleer en de regten, geregteijk.

Jurisoonsultus of **jureconsultus**, m. lat. (afgek. *Ictus*), een regtsgeleerde.

Jurisdicte, f. lat. (*jurisdictio*), de regtshandeling, regtspleging; de regtsmagt, geregtsdwang; het regtsgebied; *jurisdictio criminalis*, de lijfstrafelijke regtsmagt; *j. ecclesiastica*, de geestelijke regtsmagt; *j. secularis*, de wereldlijke regtsmagt.

Jurisprudentie, f. lat. (*jurisprudentia*), de regtsgeleerdheid, regtskunde, wetenschap van het regt.

Jurist, m. (mid. lat. *jurista*; v. *jus, juris*), een regtskenner, regtsgeleerde, leeraar in de regten; **juristisch**, den regtsgeleerden eigen, de regtsgeleerdheid betreffende, regtskundig; ook z. v. a. **juridisch**.

Jurriaan, z. **George**.

Jurte, f. russ. *jurta*; vgl. het perz. *jurdeh*, kamer), eene siberische hut, of tent der Kirgizen; ook de winterwoning der Kantschadalen, bestaande in eene uitholling van den grond met een dak daerover.

Juruken, z. v. a. **topraky** (z. a.).

Jury, f. eng. (spr. *dzjoeri*; ook fr. *jury*, spr. *zjuri*; v. h. lat. *jurāre*, fr. *jurere*, zweren), een gezworenen-geregt, eene regtbank v. gezworenen, die na het hooren der getuigen uitspraak doen; **jurymān**, n. (spr. *dzjoerimen*, de gezworene, bijzitter in een geregt van gezworenen; pl. **jurymen**).

jus, f. en n. fr. (spr. *zjú*; v. h. lat. *jus*, sap, saus), een krachtig vleeschnat; *jus de tablettes*, tot koekjes verdikt vleeschnat, gew. tafel-bouillon.

jus, n. lat., het regt, de geregtigheid, bevoegdheid, aanspraak; de magt om regt te spreken; *summum jus summa injuria*, het grootste of strengste regt (is dikwijls) het grootste onregt; — pl. *jura*, de regten, de wetenschap v. h. regt, b. v. *jura studeren*; ook de geregtigheid, bevoegdheid; *jura cessa*, afgestane regten; *jura clerici*, regten der geestelijkheid; *jura et actiōnis*, regten en geregtigheden; *jura honoris*, eerregten, met welke geen voordeel verbonden is; — *jure* (ablat. v. *jus*) of *de jure*, ook *ex jure*, met regt, van regtswegen; *jure hereditario*, door erfregt; *in quantum de jure*, z. ond. **quantum**; *salvo jure*, z. ond. *salvus*; — *juris* (gen. v. *jus*),

regtens; *quod juris*, wat regtens is; *sui juris* zijn, zijn eigen meester zijn, van zich zelven afhankelijk, vrij van de vaderlijke magt zijn; het tegengest. v. *aliēni juris*, aan eens anders magt onderworpen, niet zijn eigen heer zijn; *juris consultus*, z. ond. **jurisconsultus**; *juris peritus*, een in het regt ervaren, regtskundige; *juris practicus*, die de regtsgeleerdheid uitoefent, een practizijn; *juris studiōsus*, die de regten beoefent, student in de regten; *juris utriusque candidatus* of afgek. *J. U. C.*, candidaat in de beide regten (het burgerlijke en geestelijke regt): *juris utriusque doctor* of afgek. *J. U. D.*, doctor der beide regten; *juris utriusque licentiatus* of afgek. *J. U. L.*, licentiaat der beide regten; — *jus abalienandi*, het vervreemdingsregt; *jus accrescendi*, lat., het regt v. aanwas, de bevoegdheid om het erfdeel v. een' medeerfgenaar, die het zelf niet aanvaarden wil of kan, over te nemen; *jus ad rem*, het persoonlijk regt tot iets; *j. advocatiae ecclesiasticae*, nw lat., het regt van den staat om de kerk te beschutten; *j. agratiandi*, mid. lat., het vorstelijke regt der begenadiging; *j. albinagii*, z. **albinagium**; *j. antichreticum*, het regt op het vruchtgebruik v. pand; *j. belli ac (et) pacis*, lat., het regt v. oorlog en vrede; *j. caesaricum*, keizerlijk regt; *j. cambiāle* of *cambii*, het wisselregt; *j. canonicum* of *pontificum*, het geestelijke of pauselijke regt; ook **kanoniek regt**; *j. circa sacra*, regten in het kerkwezen; *j. civile*, lat., het burgerlijk regt; *j. civitatis* het stads- of burgerregt; *j. cogendi*, het dwangregt; *j. commercii*, het handelsregt; *j. commune*, het gemeene regt; *j. consuetudinarium*, het gewoontereg; *j. controversum*, een betwist regt; *j. crimināle*, het lijfstraffelijk regt; *j. decimandi*, het tiendregt; *j. denominandi*, het benoemingsregt (tot een ambt); *j. de non appellādo*, het regt der onberoepelijkheid; *j. devolutiōnis*, z. **devolutie-regt**; *j. dispensandi* of *dispensatiōnis*, het regt tot vrijstelling of tot ontbinding van plicht; *j. divinum*, het goddelijke regt; *j. domini*, het eigendomsregt; *j. ecclesiasticum*, het kerkereg; *j. eligendi*, het kiesregt; *j. emigrandi*, het regt tot uittrekken naar buiten 's lands; *j. emphyteusios*, gr. (vgl. *emphyteusis*), het erfpachtregt; *j. episcopāle* (vgl. **episcopaal**), het bisschoppelijke regt; *j. fetiāle*, het herants- of gezantenregt; *j. feudāle*, mid. lat., het leenregt; *j. fructu*, lat., het regt v. vruchtgebruik; *j. gentium*, het regt der volken; *j. germanicum*, mid. lat., het duitsehe regt; *j. gladii*, eig. het zwaardregt; regt over leven en dood; *j. hereditarium* of *successiōnis*, het erfregt; *j. humanum*, het menschelijk regt; *j. in re*, het zakelijk regt, het regt dat men op eene zaak heeft,

zonder opzigt des persoons; *jusjurandum*, z. **jurament**; *jus Justinianum*, de door keizer Justiniaan verordende verzameling v. oude en nieuwe rom. wetten en regten; *j. manuarium*, het vuistregt; *j. mercantile*, nw lat., het koopmansregt, handelsregt; *j. militare*, lat., het krijgsregt; *j. modice castigandi*, het regt tot matige straffen; *j. municipale* of *municipii*, het regt eener landstad; *j. naturae*, het natuurregt of regt der natuur, het tegengest. van *j. positivum*, nw lat., de gezamenlijke regten of wetten, die zich op de willekeur des wetgevers gronden; *j. non scriptum*, lat., het (ongeschrevene) regt der gewoonte; *j. occupandi*, het toeëigenings- of in bezit nemingsregt; *j. optiōnis*, het kiesregt; *j. pascendi*, het weideregt; *j. particulāre*, het bijzondere regt, de inheemsche of inlandsehe verordeningen, landsverordeningen en gewoonten, het stad- en landregt; *j. patriae potestatis*, het regt der vaderlijke magt; *j. patronatus* of **patronaatregt**, het regt der pastorijbezetting, kerkambtsregt; beschermregt; *j. personāle*, het persoonlijke regt of het regt op eenen persoon; *j. pignoriandi*, het verpandingsregt; *j. positivum*, z. hoven *j. naturae*; *j. praesidii*, het voorzittersregt; *j. primae noctis*, lat., het regt v. d. eersten nacht, d. i. het voorm. regt v. d. grondbezitter om elke tot zijne onderdanen behoorende bruid vóór haar huwelijk te ontmaagden; *j. primarum precum*, het regt der eerste bede; *j. primitivi*, nw lat., het regt v. h. eerste bod bij veilingen; *j. primogeniturae*, het regt der eerstgeboorte; *j. provinciāle*, lat., het land- of gewestelijk regt; *j. publicum*, het staatsregt; *j. quaesitum*, een welverworven regt; *j. quiescens*, een rustend regt; *j. radicatum*, een ingeworteld regt; *j. realis*, z. *jus in re*; *j. reformandi*, het regt v. d. staat om kerkelijke inrigtingen te bepalen; *j. retentiōnis*, het weêrhoudings- of bijbehoudingsregt; *j. retorsiōnis*, nw lat., het wedervergeldingsregt of vergeldingsregt; *j. separatiōnis*, het scheidingsregt; *j. stapulae*, mid. lat., de stapelgeregtigheid of het stapelregt, een regt v. verschillende koopsteden, om doorgevoerd wordende waren bij zich eenen tijdlang ten verkoop op te slaan, alvorens zij verder gevoerd worden; *j. statutarium*, nw lat., het grondwettelijk regt, stadsregt; *j. strictum* of *summum*, lat., het stipte, gestrengste of hoogste regt; *j. succedendi* of *successiōnis*, z. *j. hereditarium*; *j. talionis*, lat., het wedervergeldingsregt, terugwerkingsregt; *j. translatum*, een overgeleverd regt; *j. tutelae*, het voogdsregt, voogdijschapsregt; *j. utendi*, het gebruiksregt; *j. venatiōnis*, het jagtregt, de jagtgeregtigheid, wildban; *j. vicinlatis*, het nabuursregt; *j. vitae et necis*, het regt over leven en dood; het hoo-

ge lijfstraffelijke regt; *j. vocandi*, het be-roepingsregt, regt om de uitspraak eener hoogere regthank in te roepen.

Jussie, f. lat. (*jussio*, v. *jubere*, beve-len), het bevel eens vorsten; *jussu*, op bevel.

juste, fr. (spr. *zjuust*; v. h. lat. *jus-tus*, a, um), als adverb. **justement** (spr. *zjuustmang*, gem. ook *juustement* uitge-sproken), juist, naauwkeurig, precies, net zoo; juist nu of thans; billijk, regtvaardig; *juste milieu*, n. (spr. *zjuust' mieljeu*), het juiste midden, spotnaam voor de ge-matigde politieke partij in het jongste Frankrijk; **justesse**, f. (spr. *zjuustess*), de juistheid, naauwkeurigheid; **justificeren**, lat. (*justificāre*), regtvaardigen; verant-woorden, verdedigen; **justificātie**, f. nw lat., de regtvaardiging; verantwoording, verdediging; **justificatuur**, f. de goedkeu-ring, b. v. van eener rekening.

justeren, nw lat., juist maken, rigten, afmeten, vereffenen, ook ijken, echten of echt maken; **justeervijl**, f. de vijl, waar-mede b. v. munten naar de zoogen. leggers op eene balans vergeleken en vereffend worden; **justorium**, n. het vereffenings-werktuig der lettergieters, een regthoe-kig blik tot beproefing van de hoogte der letters.

Justinus, **Justinianus**, **Justiniaan**, m., **Justine**, f. lat. mans- en vrouwenn.: de regtvaardige, geregte; **justinianische codex**, z. *corpus juris*; **na-justinianisch regt**, het romeinsche regt na de tijden der wetgeving van Justiniaan.

Justitie, f. lat. (*justitia*), de geregtigheid; regtshandhaving, regtspleging, regtsuitdeeling; de regtsprekende overheid, het gerecht, geregtshof, de regtbank, vierschaar; **justitie-moord**, het ter dood brengen van een' beschuldigde door de fout des regters bij niet behoorlijk bewezen misdaad; **justitarius**, m. een ge-regtspersoon, regter; ook het regtskundig medelid van een collegie.

Justitium, lat., ook **juristitium**, nw lat., n. de stilstand van alle geregte lijke werkzaamheden, die door buitengewone voorvallen, als oorlog, pest, aardbeving enz. voor korten tijd kan plaats grijpen; de regtbankvacantie.

Justorium, z. ond. **justeren**.

justus, a, um, lat., regtvaardig, regt-matig, regt, behoorlijk, juist; **Justus**, m. mansn.: de regtvaardige; *justus possessor*, m. de regtmatige bezitter; *justo tempore*, lat., te regter tijd; *justo titulo*, onder bil-lijk voorgeven, regtmatiger wijze.

Justus, **judex**, z. **hebraëer**.

juvantia, pl. lat. (v. *juvare*, helpen, on-dersteunen), Med., versterkingsmiddelen, artsensijen, die men tot versterking aan an-dere geneesmiddelen toevoegt.

Juventa of **juventas**, f. lat. jeugd, jon-gelingsleeftijd; bij de Romeinen de ver-gode jeugd; **juvenalkën**, pl. (*juvenalia*, v. *juvenalis*, jeugdelijk), feesten ter eere van die godin, door jongelingen gevierd, die aan haar de eerstelingen van den uitbot-tenden baard toewijdden.

Juweel, n. (mid. lat. *jocāle*, fr. *jouail*, *joyau*, eng. *jewel*, sp. *joya*; v. h. lat. *jocus*, scherts, spel, fr. *jouer*, spelen, alzoo eig. speelwerk), een geslepen edelsteen, klei-nood; **juwelier**, m. een koopman in juwee-len, ook die edelsteenen, paarden enz. in goud en zilver zet, een juweelwerker; **ju-weel-tor** (*curculio imperialis*), de pracht-kever in Brazilië, van het geslacht der olifantjes of snuittoren, een der schoonste dieren op aarde, zoo niet het schoonste.

Jux, z. **juick**.

juxtaponeren, lat., naast elkander plaatsen; **juxtapositie**, f. nw lat. (v. *juxta*, beneven), de naast elkander plaatsing, aangrenzing; Phys., de uitwendige aan-zetting, of het toenemen eens lichaams door aanzetting van buiten.

Jwidiën, pl. noord. Myth., woudnym-phen, die in de toekomst zagen.

K. (*)

K. of **Kal.** afkorting voor *kalenden*, z. *calendae*; **K. M.**, = keizerl. of koninkl. ma-jesteit; *kc.*, = kreutzer; *kub.*, = kubiek.

Kaaba, f. (spr. *ka-aba*, arab. *al ka'bah*, d. i. eig. in 't algemeen een vierkant ge-bouw, v. *ka'b*, teerling), Muhameds bede-huis in de heilige moskee te Mekka.

Kaag, n. (volgens *Bilderdijk* z. v. a. *ka-ig*, v. *kade*, dus *kaai* legger), een nederl. vlak vaarttuig, met eenen mast, dienende tot de vaart op de binnenrivie-ren, tot het ligten der schepen.

Kaai, *kade*, *kâ*. z. **quai**.

Kaaiman, z. **alligator**.

Kaan, f. algemeene benaming voor een riviervaarttuig met vlakken bodem.

Kaap, z. **cap**; **kaapstander**, z. **cabe-stan**; **kaapwijn**, z. **constantia-wijn**.

Kaarde, f. (v. h. lat. *cardius*, distel, fr. *carde*), de weversdistel, het getande werk-tuig om de wol enz. te kaarden of te kammen.

Kaart, f. (fr. *carte*, v. h. lat. *charta*, pa-pier), in 't algemeen een stijf blad papier tot velerlei einden, b. v. visitekaart, in-

(*) Artikels, welke men hier niet mocht vinden, zoekte men onder C.

treëkaart enz., inz. **speelkaarten**, beschilderde speelbladen; ook eene schets, grondsheets, b. v. **landkaart**, eene geographische afbeelding der aardvlakte of een gedeelte daarvan; **hemelkaart**, afbeelding van den sterrenhemel (z. ook *carta*, *carte* en *charta*).

Kaas- en broodvolk, naam, dien men in 1491 aan de oproerige boeren in Kennemerland en daar omstreeks gaf, omdat zij als zinnebeelden voor hetgeen, waarvoor zij streden, een brood en eene kaas in hunne vaandels voerden.

Kaawi, m. een sterke drank in Brazilië en elders, uit gerooste mais bereid.

Kábák, m. russ., een Bier- en brandewijnhuis, eene herberg of kroeg in Rusland, die aan de kroon eene schatting betaalt; ook een koopmansgewelf aldaar.

Kabaro, een handtrommel der Egyptenaars en Abyssiniërs.

Kabaschir, m. het hoofd van een canton op de slavenkust in Guinea; de opziener eener negerij.

Kabbála of **kabbalah**, f. (d. i. ontvangene leer, van het hebr. *kabal*, arab. *kabala*, aan-, opnemen), de mondeling voortgeplante leer der joden, geheimenisleer, geheimenisijsheid der rabbijnen, **kabbalist**, m. een joodsch geheimenisleeraar; **kabbalistisch**, met die overleveringsleer overeenkomstig.

Kabel, f. of **kabeltouw**, n. (fr. en eng. *cablé*, mid. lat. *caplum*, verwant met het lat. *copula*), een ankertouw, dik scheepstouw; **kabelgat**, n. de bergplaats voor het touwwerk op schepen; **kabellengte**, f. eene lengtem. der zeevarenden, = 120 vadem.

Kabeljaauwschen, z. **hoekschen**.

Kabeski, m. eene kleine perz. munt, omtrent = 1 cent.

Kabiai, z. **kapybara**.

Kabilen of **kabylen**, pl., naast de Arabieren de talrijkste volksstam in N. Afrika, waarschijnlijk de afstammelingen der oorspronkelijke bewoners van dit land; in Marocco noemen zij zich *Amazirgh*, in Tunis en Algiers *Kbaïli*.

Kabin, m. bij de Turken en Perzen een huwelijk, dat voor een' bepaalden tijd wordt aangegaan.

Kabinet, n. (fr. *cabinet*, verklw. van *cabane*, z. a.), een klein vertrek of nevenkamertje, arbeidsvertrek, de vorstenkamer, geheime kamer; de vereeniging van de voornaamste ministers van eenen vorst; in enger beteekenis de vorst-zelf met zijne persoonlijke raden en medearbeiders (in tegenst. met de ministeriën); ook de regering, inz. ten opzichte van hare betrekkingen met het buitenland; eene kamer of verzameling van natuur- of kunstvoortbrengselen, b. v. kabinet van munten, v. schilderijen enz.; nog draagt

dien naam eene groote, meestal fraaije kast, weleer het beste stuk huisraad in Nederland; **kabinets-order**, f. eene verordening, die onmiddellijk van den vorst uitgaat; **kabinetsstuk**, een voorwerp uit eene verzameling van kunstwerken of natuurproducten; iets uitmuntends in zijne soort.

Kabír, m. arab. (eig. groot), eene munt van omtrent 3 centen.

Kaboschiren, pl., eene adellijke kaste bij de negers in Abyssinië.

Kabuis ook **kombuis**, f. (verwant met *kooi*, *kabinet*, *cabane*), een klein vertrek, inz. op schepen, ter berging van voorraad; een hutje, kamertje, hok; de scheepskeuken.

Kadesch, hebr., het gebed voor de afgestorvenen bij de joden.

Kadeun, f. turk., eene slavin van den Grooten Heer, een weinig hooger in rang dan de odaliskien.

Kadezadelieten, pl., aanhangers eener secte, die eene vermenging van christ. en muhamedaansche geloofsstellingen belijdt.

Kadi, m. arab. (deelwoord van *kada*, besluiten, beslissen, rigten), een regter of regtsgeleerde; bij de muhamedanen de titel van eenen onderregter, die even als de *molla* tot de hoogere geestelijkheid wordt gerekend.

Kadi-leskiërs, m. de beide opperkrijgsregters en eerste ministers van justitie in Turkije.

Kadri, **kadrieten**, pl., leden eener turksche gestrengte monniken-orde, gesticht te Bagdad in 1164 door *Abdul-Kader-Guilary*.

Kaffa, m. Merc., eene soort van indisch bont katoen.

Kaffar of **kaffaro**, n. turk. (v. h. arab. *kafarah*, boete, zoen), tol, cijns, opbrengst, inz. de belasting, die in Turkije de daar gezeten chr. kooplieden moeten betalen, wanneer zij waren van Aleppo naar Syrië verzenden; ook het intreëgeld der christen-pelgrims aan de Turken in Jeruzalem.

Kaffers, pl. (v. h. arab. *kafir*, een ongelooovige, niet-muhamedaan, van *kafara*, loochenen), een krijgsvuchtige, wreede volksstam in Z. Afrika.

Kaftan, m. turk. (*kaftán*, eig. eene soort van onderkleed), een eerekleed der Turken, lang overkleed, turksche overrok.

Kahau, z. **bantagan**.

Kahuane, **kawaan**, caretschildpad (z. *carette*).

Kahveh, arab., de koffij; de winkel waar men ze in het Oosten verkoopt, oostersch koffijhuis.

Kaik, n. of **kaïke**, f. (turk. *káik*, nw gr. *kaiki*, boot, bark, it. *caïcco*), een klein turksch vaartuig; ook een turksche mantel; **kaïkschis**, pl., de roeijers op de kaïks.

Kaimakan, m. (turk. *kâim-makân*, v. *kâim*, staande, en *makâm*, oord, plaats), een plaatsvervanger, inz. de geheimschrijver en plaatsvervanger van den grootvizier in Turkije; ook de plaatsvervanger van een' tartaarschen vorst.

Kaimakani, een fijn indisch linnen.

Kaiman, z. *alligátor*.

Kajak, f. een groenlandsch vaarttuigje voor de vischvangst.

Kajaput of **kajapoet-olie**, n. maleisch (v. *kâju*, boom, en *pûti*, wit), eig. witboom-olie, eene kostbare ætherische olie uit de bladeren van den kajapoetboom (*melaleuca cajuputi*) in O. Indië.

Kajasse, f. eene soort van turk. schepen van middelbare grootte.

Kajuit, f. (hoogd. *kajüte*, zw. *cajuta*; verwant met *ka*, *kaue*, ons kooi, hut), de scheepskamer, het verblijf van den scheepskapitein, ook der voornamen passagiers.

Kakatoe of **kakketoe**, m. maleisch (*katûa*), de bosch- of grot-papagaai in O. Indië, inz. op de Molukken en Nieuw-Holland, dus genoemd naar zijn' gewonen kreet.

kaken, **haringkaken**, eene kunstbewerking, die aan den haring, terstond nadat hij gevangen is, wordt verrigt, uitgevonden door Willem Beukels zoon van Biervliet.

Kakkerlak (waarsch. v. indiaanschen oorsprong), eene soort van lichtschuwe verslindende insecten in Z. Amerika, ook tarokan geheeten, eene in Nederland bekende huisplaag, vooral in bakkerijen, korenmolens enz. (lat. *blattæ*, v. h. gr. *bláptein*, benadeelen); lichtschuwe menschen, z. *albinos*; ook z.v.a. *gibbon* (z.a.).

Kalabas, **kalbas**, z. *calabasse*.

Kakrave, f. eene kopermunt in Guinea, omtrent = 3 centen.

Kalam, m. (v. h. gr. *kalámos*), het schrijffriet, waarvan zich de Oosterlingen in plaats van eene pen bedienen.

Kalamaika, f. een hongarsche dans.

Kalamanderhout, eene bij uitstek harde, zeer zeldzame en schoone houtsoort op het eiland Ceylon.

Kalamank of zamengebr. **kalmank**, m. (eng. *calamanco*, fr. *calmande*, Merc., eene wollen stof, aan de eene zijde geglandsd als satijn).

Kalamijn of **kalamijnsteen**, ook **kalmijnsteen**, een zinkerts, bestaande uit koolzuur-zinkoxyde, **galmei** (vgl. *cadmia*); vroeger ook in de geneeskunde onder den naam van *kalmijn* gebezigd.

Káland, m. (v. h. lat. *caléndæ*, de eerste dag des maands), in de 13de eeuw eene broederschap van vrome lieden, die op den eersten dag van elke maand bijeen kwam, welker leden **kalandsbroeders** of **kalands-**

heeren genoemd werden; later onderscheidde zij zich meer door brassen en zwelgen, dan door vroomheid; van daar heet nog in Duitschland eene feestelijke smulpartij, inz. bij de jaarl. bijeenkomsten der geestelijkheid, een *káland*, en beteekent **kalandéren** z. v. a. smullen, brassen, zwelgen; **kalánt** of **klant** (misschien v. h. vorige afkomstig; vgl. ook *chaland*), hij, die doorgaans bij denzelfden koopman koopt; **kalandisie**, z. *chalandise*.

Kalankas (it. *calanca*, fr. *calencar*, *calencas*), Merc., eene soort v. oostindisch gedrukt katoen.

Kalcedoon, z. *chalcedoon*.

Kaleda, m. Myth., de God des vredes bij de oude Slavonen.

Kaleidoskoop, n. gr. (v. *kalós*, schoon, *eidos*, beeld, en *skopéin*, zien, beschouwen), een schoonheidskijker, een door Dr. Brewster te Edinburg uitgevonden kijker, welke eenvoudige, daarin gelegde voorwerpen aan het oog in oneindige getalen en regelmatige gestalten, bij de geringste beweging afwisselend, voorstelt; ook **myriomorphoskoop** genaamd.

Kales, z. *calèche*.

Kalfach, m. turk., z. v. a. kwartiermeester.

kalfateren (zw. *kalfatra*, fr. *calfater*, it. *calefatare*; v. h. arab. *kalafa*, nw gr. *kalaphatizein*; z. echter ook op **calfa-teur**), scheepen waterdicht maken en herstellen, de naden en reuten met werk digt slaan (breeuwen), en daarna met pik en teer overstrijken; **kalfatëring**, de digtmaking en herstelling van een vaarttuig.

Kali, n. arab. (*al-kali*, v. *kala*, in de pan smoren of bakken), het zoutkruid, de zoutstruik; het uit de asch van deze of andere planten bereide loogzout (**alkali**), plantenloogzout, potasch; *kali aceticum*, azijnzure potasch; *k. boracium*, boraxzure p.; *k. borussicum*, berlijnsch blaauw; *k. carbonicum*, koolzure p.; *k. causticum* bijtende p.; *k. causticum fusum*, gesmolten, in kleine pijpen gegoten bijtende p.; *k. hydriojodicum*, jodiumwaterstofzure p. *k. muriaticum*, zoutzure p.; *k. nitricum*; z. v. a. salpeter; *k. oxalicum*, zure p.; *k. sulphuratum*, zwavel p.; *k. sulphuricum*, zwavelzure p.; **kalihydraat**, n. arab-gr., de chem. verbinding van de potasch met water; **kalium**, n. de in 1807 door Humphry Davy ontdekte metallische basis van de potasch, **potassium**.

Kalibokus, m. een amerikaansche drank.

Kalif, z. *khalif*; **kalmank**, z. **kalamank**.

Kalmink, **kalemink**, m. (mid. lat. *calamancus*, vervormd v. *camelaucus*, dat v. kameel afkomt), zekere oorspr. russische wollen stof.

Kalmuk m. (fr. *calmouc*, Merc., haar- of ruigdoek, langharig doek (zoo genoemd,

dewijl de Kalmukken mantels van die grove stof dragen.

Kalmukken, pl. (in hunne eigen taal *Khalimik*, d. i. afvalligen, een naam, hun door hunne tartaarsche naburen gegeven, ook Oelot, Eluths genaamd), een tot den mongoolschen stam behoorend volk in binnen Azië, aan de oevers der Wolga, Duna, Don enz., dat, in vele horden verdeeld, een zwerfend herdersleven leidt.

Kalpa, ind. Myth., eene groote uit 14 manwataras bestaande tijdruimte, die met de vernietiging der gansche schepping zal eindigen.

Kalpak, m. turk. (*kalpák*, muts), de hongaarsche huzarenmuts; turk. pelsmuts.

Kam, eene rekenmunt in Bengalen, omtrent = 65 cent.

Kamea, f. een amulet bij de joden, bestaande in een pergament met een tooverformulier in het chaldeeuwsch.

Kameel of **kemel**, m. (gr. *kamēlos*; v. h. hebr. *gámál*; arab. *djaml* of *djeml*), een bekend lastdier in Azië, waarvan men 2 soorten onderscheidt: de éénbultige of dromedaris, en de tweebultige (*camēlus bactrianus*, hoogd. *trampelhier*); wogens het gebruik, dat de mensch van dit dier maakt, heeft men het het schip der woestijn genoemd; ook een scheepsligter, een groot vlak vaartuig om zwaar beladen schepen over ondiepten te voeren, (uitgevonden in 1691 door den Nederlander Meeuwes Meindertz. Bakker); nog beteekent **kemel**, een dik touw, kabeltouw (Luk. 13, 25); **kameelpardel**, (gr. *kamelopardālis*), de giraffe (z. a.); **kameelgeit**, z. **kemeldier**; **kamelot**, n. (fr. *camelot*), stof van kemels- of geitenhaar; ook zeker gebrek in den hardsteen.

Kamenischilk, m. russ., steenzijde, naam, dien de Russen aan den amiant gaven, toen zij dien in 1720 in Siberië ontdekten.

Kamer, f. (lat. *camēra* v. h. gr. *kamēra*), een gebouw, getimmerde, een vertrek van een huis; de gezamenl. personen, die in eene kamer tot gewigtige oogmerken, tot beheer, tot handhaving van zekere belangen bijeen komen; de vergadering der volksvertegenwoordigers in Nederland, verdeeld in eerste en tweede kamer; de kamer van koophandel enz.; in 't algemeen iedere holle ruimte, vak, afdeling, van daar de kamer van een stuk geschut, de vernaauwde achterste holte, waarin het buskruid geladen wordt; de kamer van eene mijn, de plaats, waar het kruid geplaatst wordt om haar te doen springen; de harte kameren enz.; **kameraad**, m. (fr. *camarade*, it. *camerata*, een kamergenoot; in 't algemeen een medgezel, makker, speelgenoot, schoolvriend, medearbeider, dienst- of wa-

penbroeder enz.; **kamerheer**, een aanzienlijk dienaar van den vorst in de kamers van zijn paleis; **kamerdienaar**, m., **kamenier**, f. geringere personen ter bediening van aanzienlijke lieden; **kamerjager**, iemand, die ratten, muizen en ander ongedierte uit de kamers drijft; **kamerling**, m. de kardinaal-voorzitter der apostolische kamer, die met het gezag voor het tijdelijk bewind is bekleed, wanneer de h. stoel open staat; ook de bestuurder der finantiën in Bohemen; **kamermuzijk**, f. zulke muziek, welke berekend is om binnen de wanden eener gewone kamer, voor bijzondere kringen, zonder vol orkest, te worden uitgevoerd, in tegenst. met **concertmuzijk**; **kamertoon**, de gewone stemming van de tot kamermuzijk gevorderde instrumenten, zijnde een' geheelen toon lager dan de koortoon of die der oudere orgels.

Kamerdoek, n. Merc., zeer fijn lijnwaad, zoo geheeten naar de stad Kamerijk (fr. *Cambrai*), waar dit het allereerst vervaardigd werd.

Kamfer, m. (nw lat. *camphōra*, v. h. arab. *kāfur*; vgl. het hebr. *kopher*, hars, pek), een wit, brandbaar, vlugtig hars v. sterken reuk en smaak, het voortbrengsel van den wortel des kamferbooms in Indië en Japan (*laurus camphōra*, L.); **kamferspiritus**, **kamferbrandewijn**, m. eene kamfer-oplossing in slappen wijngeest.

Kamhout, het afrikaansche roodhout.

Kamichy, m. (in de taal van Guiana, *camichi*, in Cayenne *camucle*, in Brazilië *anhima*), N. H., eene soort van moerasvogel of reiger in Z. Amerika.

Kamillen, f. (verdorven uit het gr. *chamaimēlon*), het moederkruid, eene plant met zeer heilzame bloemen tot thee enz.; in de geneeskunst gebruikt men twee soorten: de gemeene kamillen (v. de *matricaria chamomilla*, L.) en de roomsche kamillen (v. de *anthesis nobilis*, L.).

Kamine-masla, m. russ., een mineraalisch, vettig aanzetsel of bekleedsel van sommige steenen in Rusland, steenboter (als geneesmiddel gebruikt).

Kamizool, n. (v. h. fr. *la camisole*, mid. lat. *camisiale*, v. *camisia*, hemd), een kort onderkleed tot bedekking v. h. bovenlijf, borstrok, hemdrok, vest.

Kampanje, f. (waarsch. v. *kamp*), het bovenste achterdeel van een schip, waar de vlag waait; op een oorlogschip, de plaats, waar zich de trompetter bevindt; z. verder **campagne**.

Kamperfoelie, z. **caprifolium** ond. **caprice**.

Kampersteur, m. harde eijeren met mosterd enz..

Kampher, z. **kamfer**.

Kan, f. eene maat voor vlocistoffen, in

onderscheidene landen van uiteen loopende grootte; de ned. kan (*litre*), de eenheid der vochtmaten, heeft een' kubieken palm inhoud; zij is verdeeld in 10 maatjes (*decilitres*), en 100 vingerhoeden (*centilitres*); 100 kannen doen een vat (*hectolitre*; kan, m., z. *khan*).

Kanaal, n. eene gegraven waterleiding, soms enkel ter nitwating, gelijk het kanaal van Katwijk, of ter bevochtiging, doorgaans ter bevaring, ter bevordering van den binnenlandschen handel; ook eene zeeëngte, inz. die tusschen Frankrijk en Engeland (*la Manche*); zijn nieuws uit een goed kanaal, d. i. uit een' geloofwaardigen mond, uit eene goede bron, hebben.

Kanan, m. eene vochtmaat in Siam, omtrent = 2 kan.

Kandil, kandile, z. v. a. *candy* (z. a.).

Kando, kandi, eene lengtemaat in Indië van zeer uiteenloopende grootte in verschillende streken.

Kandij, kandijsuiker (v. h. sanskr. *khanda*, een stuk; dan ook eene soort van suiker), f. gezuiverde, gekristalliseerde suiker; **kandeel**, f. zekere drank voor kraamvrouwen, voornamelijk uit suiker en kaneel bereid.

Kaneel, n. (fr. *canelle*, mid. lat. *canel-la*, v. h. lat. *canna*, riet), de 2de bast van een' zeer schoonen boom (*laurus cinnamōnum*, L.), die inz. op Ceylon te huis behoort, maar ook elders in het Oosten voorkomt, eene bekende, voortreffelijke specerij.

Kangiar, m. (spr. *kandzjia*), arab. *chandjar*), een dolk of korte degen.

Kangoeroe, kanguroe, n. een plantenetend, zachtzinnig, eetbaar viervoetig dier van het geslacht der buideldieren, inz. op Nieuw-Holland (door Cook in 1779 aldaar ontdekt), dat zeer korte voorpooten heeft, en op de achterste al huppelende loopt.

Kano, z. canot.

Kanon, f. (it. *cannōne*, fr. *canon*; v. h. lat. *canna*, gr. *kanna*, riet), een stuk grof geschut, dat door grootere lengte van buis tot een krachtig schot in een' zeer vlakken boog geschikt is; **kanonier**, m. (fr. *canonnier*), een geschutsoldaat; **kanonēren**, met kanon vuren of beschiēten; **kanonneerboot**, f. geschutboot; **kanonāde** (fr. *canonnāde*), f. het beschiēten met kanon, kanongevecht; **kānon**, m. een 4 arnige afgod der Japanezen; **kanónspijs**, f. het metaalmengsel, de legēring, waarvan kanonnen gegoten worden (z. verder *cānon*).

Kansbiljet, n. eene soort v. ned. staatspapieren (voorn. bataafsche rescriptiēn.)

Kansel, m. (v. h. lat. *cancelli*, tralie, hekken), de predikstoel, preekstoel, het spreekgestoelte; **kanselarij**, f. eene met hekwerk afgesloten plaats, waar de me-

deleden van eene rechtbank bijeen komen en de geregtelijke zaken worden uitgevaardigd; de plaats, waar openbare papieren, oorkonden, boeken enz. van algemeen belang bewaard worden; **kanselarij-stijl**, de schrijfwijze aan de kanselarijen eigen, de stadhuisstijl; **kanselier**, m. (mid. lat. *cancellarius*), ei; de opperste eener kanselarij; die beambte, welke de openlijke geschriften moet uitvaardigen, in de oude germaansche rijken een der opperste hof- en staatsbeambten, van daar nog **rijkskanselier**, **staatskanselier**.

Kanthar, m. turk., z. v. a. *cantaro* (z. a.).

Kantschoe, m. russ., eene dikke, korte zweep, uit riemen gevlochten.

Kanus, z. *sintoſten*.

Kapanidscha, turk., een eerepels van marter-, hermelijn- en sabelbont.

Kapel, f. 1) eene kleineijkerk, een bedehuis (mid. lat. *capella*, it. *cappella*, fr. *chapelle*); 2) eene vereeniging van toonkunstenaars, een gesloten volstemmig gezelschap van muzikanten bij eenen vorst (v. kapel, kerk, eig. de toonkunstenaars, die de kerkmuziek uitvoeren); *alla cappella*, kapelsgewijs, wannער de vocale en instrumentale muziek zich te gelijk doen hooren; **kapelmeester**, de opperste van eene muzikanten vereeniging; die het opzigt over eene kapel heeft; **kapellaan**, m. een geestelijke, die eene kapel bedient; een huispriester; een hulpgeestelijke, die den priester in de dienst te hulp komt, ondergeestelijke; **kapel 3)** een smeltkroes, z. *cupél*; van daar **kapellēren**, z. *cupellēren*.

Kaper, m. (waarsch. v. h. lat. *capere*, nemen, grijpen; volg. anderen van *kaap*, voorgebergte), Mar., een schip, dat in oorlogstijd op buit vaart, een roofschip; ook de gezagvoerder op zulk een' bodem, de **kaperkapitein** (vgl. *corsaire*).

Kaphar, z. *kaffar*.

Kapi-aga, m. turk. (v. *kapú*, gew. *kapi*, deur, en *agha*, heer), eig. de deurheer, de gesnedene, wiens ambt met onze hofmaarschalk of opperhofmeester overeen komt; ook de generaal der (gewezen) janitscharen; **kapúdschi** of **kapidschi**, m. deurwachter; een corps van turksche ambtenaren onder 12 officieren, die **kapidschi-baschi** (v. *basch*, hoofd) heeten en met onze kamerheeren overeen komen.

kapitaal (lat. *capitālis*, van *caput*, hoofd), hoofdzakelijk voortreffelijk, bijzonder schoon, goed enz. (b.v. dat is kapitaal!), als subst. n. het hoofdgoed, hoofdgeld, grondgeld, de hoofdsom, het uitstaande geld, het hoofd- of grondvermogen; **kapitaalboek**, Merc., het geheime boek, dat vele kooplieden over hun gezamenlijk vermogen en het gebruik daarvan houden; ook z. v. a. grootboek; **kapitale**

letters, hoofdletters, groote aanvangsletters; **kapitaaltjes**, bij letterzetter: op zich-zelfen gebruikt wordende hoofdletters, waarbij geen gewone letter (onderkast romein of cursief) is gegoten; letters uit de lat. *antiqua*, van den vorm der aanvangletters, maar kleiner dan deze; **kapitale misdaad**, zulk eene misdaad, die het hoofd kost, die de doodstraf ten gevolge heeft; **kapitaal-conto**, n. die rekening v. h. grootboek, waarin alles, wat het hoofdfonds eens koopmans betreft, gebragt wordt; **kapitaliséring**, f. de berekening v. h. kapitaal naar de renten; **kapitalist**, m. die veel kapitalen bezit, of geldsommen op rente zet; een rentenier, vermogend man; **kapiteel**, n. Arch., het bovenste gedeelte van eene zuil; **kapiteel**, **capitel**, **capitello**, it., bij boekdrukkers: het formaatwit, dat bij het inslaan van eenen vorm boven en ter zijde der pagina wordt geplaatst.

Kapitein, m. (fr. *capitaine* v. h. lat. *caput*, hoofd), een hoofdman, aanvoerder van eene compagnie, gezagvoerder van een vaartuig; **kapitein-luitenant**, m. een plaatsvervangend kapitein, zulk een, die bevel voert in naam en in plaats van een ander, welke daarvan wegens zijnen rang ontslagen is (z. verder **capitaine**).

Kapittel, n. (mid. lat. *capitulum*, verkleinw. van *caput*, hoofd), een hoofdstuk, hoofddeel, afdeeling van een boek; oneig. het voorwerp van een gesprek enz. b. v. iemand op het regte kapittel helpen; ook een verwijt, eene bestraffende vermaning, b. v. iemand het kapittel lezen; de verzameling van geestelijke of wereldlijke personen, die aan dezelfde regels (*capitularia*) gebonden zijn, b. v. **dom-kapittel**, vergadering der stichtsof domheeren (z. verder ond. **capittel**); **kapittelen** (mid. lat. *capitulare*, fr. *chapitres*) eig. iemand het kapittel, den regel, de wet voorlezen, voorhouden; iemand scherp doorhalen, vinnig berispen.

Kaplaken, n. een bijzonder voordeel of eene praemie, die den schipper boven de vracht betaald wordt, opdat hij voor schip en lading des te meer zorg moge dragen; eig. het noodige om voor zijne vrouw eene nieuwe lakensche huid of kap te koopen.

Kapoen, m. (het naast v. h. it. *cappone*, mid. lat. *capo*; oorspr. duitsch, verwant met *kappen*), een gesneden haan; **kapoenen**, ontmannen, lubben.

Kapot, f. (fr. *capote*), een soldatenoverjas; de kap der mijnwerkers (z. verder **capot**).

Kappa, f., pl. **kappar**, zweedsch, eene graanmaat = $1\frac{2}{3}$ zw. kan of = 4,5797 kop.

Kappäten, pl. (v. h. duitsch *kap*), boctelingen, die, om niet herkend te wor-

den, bij de geeseling zich het hoofd met eene kap bedekten.

Kapper of gew. **kaper**, f. (v. h. gr. *kapparis*), de nog gesloten bloesemknop van den **kapperstruik** in Z. Europa, als kruiden bij spijsen gebruikt.

Kapudan-pascha, z. **capudan**, ond. **capitaine**.

Kapoets, z. **capuche**, **capuchon**.

Kapybara of **kabiai**, n. N. H., een viervoetig zoogdier in Brazilië, v. h. geslacht der halfkonijntjes of *scaviën*.

Karaat, n. (it. *carato*, fr. *carat*; v. h. arab. *kirât* = gr. *keration*, d. i. de bezie v. h. Johannesbrood; dan het gewicht van zulk eene bezie), een klein goudgewicht, het $\frac{1}{24}$ van een mark of 12 grein; ook een diamanten- en paarlenegewicht van 4 grein; **karaats** (in samenst. met getallen b. v. 18 karaats), zoo veel deelen zuiver goud op 24 deelen bevattend; **karatëren**, vermengen, alliëren, legëren (van edele metalen; **karatéring**, f. de karaatvermenging, alliëring, legéring van het goud met zilver of koper).

Karaba (nw gr. *karábion*, russ. *korábl*, schip), een in aziatisch Turkije gebruikelijk vaartuig.

Karabijn, f. een schietgeweer der ruitertij, dat zich van dat des voetvolks onderscheidt door een' korteren loop, kleiner kaliber en grootere ligtheid, en dat geen bajonet heeft, gewoonlijk met gladden loop; vroeger heette het *patrinale*; **karabinier**, m. oorspr. de met eene karabijn gewapende ruiter; men heeft echter dien naam bij de Franschen ook wel aan voet-soldaten gegeven; de karabiniers, wier wapen een' getrokken loop heeft, noemt men ook *buksschietters*.

Kareers of **karaiten**, pl. hebr. (*karai*, pl. *karaim*, schriftgetrouw, v. *kara*, in de schrift lezen), eene joodsche secte, welke de in den talmud (z. a.) vervatte bijvoegsels tot de kanonijke boeken der mozaïsche godsdienst verwerpt, en al hare leerstellingen en voorschriften enkel uit de wet van Mozes put.

Karag of **karadsch**, z. **charadsch**.

Karaiënen of l. **kariben**, pl., een indiansche volksstam in Z. Amerika; **karaiëbische eilanden**, de kleine Antilles in W. Indië.

Kerákal, m. turk. (eig. *karah-kulak*), het zwartoor, de steppenlynx, een roofdier uit het kattengeslacht, veel gelijkende naar den losch, in Azië en Afrika.

Karáke of **keráke**, f. turk., een eenvoudige, naauw onderkleed voor middelbare beambten enz., het midden houdende tusschen een' eerepels en eenen kaftan; z. ook **caraca**.

Karakor, f. een roeivaartuig in de turksche wateren.

Karakter, n. (gr. v. *charássein*, ingriffelen, inprenten), het teeken, schriftteeken, merk; ieder bepaald teeken voor een voorwerp of begrip, b. v. de astronomische teekens voor de sterren en sterrebeelden, de getaltekens of cijfers, de letters, het geheimschrift enz.; het eigenaardige, onderscheidende, kenmerkende eener zaak; zedelijk **karakter**, de heerschende neigingen en gezindheden, de doorgaande toestand van het begeervermogen, de gemoedsgesteldheid, geaardheid, eigenaardigheid, denkwijze, het gemoed, hart; de titel of ambtsnaam, eerestand, waardigheid; de goede naam; *character indelebilis*, lat., in de r. k. kerk eene onuitdelgbare eigenaardigheid, die iemand door het ontvangen van een sacrament, b. v. de priesterwijding ontvangt; **karakter-masker**, een masker of eene vermomming, die een' bepaalden stand, eene persoonlijkheid, eigenaardige denkwijze enz. voorstelt; **karakteriséren**, den ganschen omvang van al de kenteekenen eener zaak bepalen; beteekenen, kenteekenen, kenmerken, kenmerklijk maken, schilderen; ook betiteln; **karakterismus**, n. de beteekening door een kenmerk; redkunstige schildering; **karakteristiek**, f. de beteekening, schildering van het eigenaardige of de bijzondere eigenschappen eener zaak; Math., het ken-cijfer, d. i. het geheele getal v. eenen logarithmus, in tegenst. met de *mantissa* (z. a.); als adject. eigenaardig, onderscheidend, kenmerkend; het **karakteristieke**, het eigenaardige, kenmerkende eener zaak; **karakteristieus**, m. een karakterschilder; Pict., iemand, die het eigenaardige van elk voorwerp regt sterk wil geteekend hebben, en dit voor het hoogste doel der schilderkunst houdt.

Karali of **kral**, m. (een woord van slavonischen oorsprong), koning, opperhoofd; de karali van Croatië.

Karamuzzal of **karamussal**, m. een turksch koopvaardij-schip.

Kara-setache, m. perz., de koninklijke lijfwondarts in Perzië.

Karatéring, z. ond. **karaat**.

Karavallas, pl. (vgl. *caravelle*), in Turkije z. v. a. *fregatten*.

Karavane, f. (perz. *kérwán*), een handelstogt, pelgrims of reistrein, een reizend gezelschap van kooplieden enz. in de morgenlanden; **karavaan-thee**, f. eene fijne theesoort uit China, die door handelskaravanan over land in toegesoldeerde kisten en bussen langs den weg van Rusland tot ons gebragt en alzoo buiten den nadeeligen invloed der zee- en scheepslucht gebleven is; **karavaanvaarder**, m. een scheepskapitein, die op eene groote zeereis bijzondere vrachtaarten naar andere, buiten zijne bestem-

ming liggende havens doet; **karavanserai**, f. (vgl. *serail*), herbergen, verblijven voor oostersche reistreinen.

Karbats, z. **karwats**.

Karbeel, m. een stuk houts, dat een ander ondersteunt; **karbeelen**, de beide slagdrempels aan eene sluis.

Kardeel, m., z. v. a. **quartel**, vierendeel, eene spektion bij de walvischvangst; een traanvat van 12 stekkan; kleine flesschen voor traan te Hamburg en langs de Elve.

Kardinaal (v. h. lat. *cardinalis*, voortreffelijk, voornaam, v. *cardo*, deurhengsel, spits, hoofdpunt), 1) een hoofdpriester, een titel der voornaamste geestelijken na den paus in de r. k. kerk; van daar **kardinaalaat**, n. de kardinaalswaardigheid; **kardinaalshoed**, de roode scharlaken hoed, het teeken der kardinaalswaardigheid; 2) een drank uit witten wijn, oranjeappelen en suiker; 3) eene appelsoort, z. **calville**; 4) als bijvoegelijk woord in zamenstellingen, z. **cardinaal**.

Kardoes, z. **cartouche**.

Karel, m. deutsche mansn. (oudd. *charal* = kerel, man): de sterke, werkzame, bedrijvige; **Karels-orde**, f. eene sp. orde van verdienste, door Karel III in 1771 ingesteld; **Karolina**, f. vrouwenn.: de mannelijke, sterke, krachtvolle; ook voor **caraboline** (z. a.); **karolijntje**, eene soort v. vrouwenmuts; **karlisten** enz., z. op **C**.

Karé of **karrét**, m. arab., eene rekenmunt, waarvan er 180 op onzen gl. gaan.

Kariben, z. **karaiiben**.

Karkant, z. v. a. **carcanet** (z. a.).

Karkas, z. **carcasse**.

Karmijn, m. eene kostbare hoogroode verw., uit cochenille (*kermes*, z. a.) bereid.

Karmika, m. lid eener secte v. boeddhisten, die meer waarde hecht aan goede werken, dan aan bespiegeling en gebed.

Karmosal, n. een turksch vaartuig, schipperskaan, boot.

Karnis, **kornis**, z. **corniche**.

Karolina enz., z. **Karel**.

Karoot, **karot**, z. **carotte**.

Karpét, n. (fr. *carpette*), grof gestreept pakdoek; ook een los vloerkleed, overvloerkleed.

Karsaai, n. (it. *carisea*, *créseau*, eng. *kersey*), zekere wollen stof.

Kartets, f. (v. h. it. *cartaccia*, *cartocio*, fr. *cartouche*, papierhulsel), eene met kleine kogels, schroot enz. gevulde patroon of bus van sterk papier of blik voor kanonnen, blikken doos; z. ook **cartouche**.

Karthuizer, m. een monnik, behoorende tot de gestrenge orde van den heiligen Bruno, gesticht in 1086 (naar de landstreek *Carthusia*, fr. *Chartreuse* [spr.

sjartreuz' in Frankrijk); **karthuiserpoeder** of **mineralisch kermes** (*kermes mineralē*), een als artseneijmiddel gebruikt bruin poeder, uit sijn gemaakt spiegelglans, zwavel en potasch bereid.

Kartouw, n. (hoogd. *karthaune* of *karthaune*, waarsch. van het lat. *quartāna*, d. i. een viendeelstuk, dat 25 pond schoot, het grootste geschut daarentegen 100 pond), een stuk grof geschut, een groot, kort en dik kanon.

Karube, f. eene algiersche rekenmunt, van ruim 1 ct. waarde.

Karuben, pl. (fr. *caroube*, f. johannisbrood), johannisbroodboomen.

Karveel, n., z. v. a. *caravelle* (z. a.).

Karwats, **karbats**, f. hongarsch (*korbats*); van daar turksch *kürbatsch*; russ. *korbatsch*), eene van lederen riemen gevlochten zweep; **karwatsen**, zweepen.

Karwei, f. (fr. *corvée*, z. a.; misschien v. h. oude *karwan*, bereiden); een moeilijk werk; een tusschen- of bijwerk in den schoftijd; zeker windbrekend kruid; ook het ingewand van slagvee.

Kas, **kasch**, **kasche**, ook **kasjes**, eene aziatische rekenmunt van hoogst geringe waarde.

Kasan, m. hebr. (*chasan*), de voorzanger in de synagoge.

Kasbecki, z. *kabeski*.

Kaschemire of **kaschemire shawls**, pl., zeer sijne en zachte wollen weefsels, in Tibet en Kaschmir van de haren der kaschmir-geiten vervaardigd.

Kasóde baschi, m. turk. (eig. *chassoda-baschi*), overste van de kamer des Grooten Heers, groot- of opperkamerheer.

Kaspar, m. mansn., in het perzisch: een koninklijke schatmeester.

Kassier, z. *caissier*.

Kassuben, pl., nakomelingen der Wenden in noordoostelijk Pommeren.

Kastanje, f. (gr. *kastānon*, lat. *castanēa*); van de stad Kastanum in Klein-Azië, de bekende eetbare vrucht van den edelen kastanjeboom; ook de vrucht v. d. zoogenaamden wilden kastanjeboom.

Kastrol, f., v. h. fr. *casserolle* (z. a.).

Kasuarus, m. (naar men wil uit het maleisch *kassuwaris*), een naar den struisvogel gelijkende vogel in O. Indië.

Kat of **katschip**, een driemast koopvaardijschip, inz. in Noorwegen en Zweden; een voorm. stormtuig, eene stormkat, om de muren te beuken; een hoog opgeworpen werk op de bolwerken of op de courtines van eene vesting; een klein werpanker, ter vermeerdering van de kracht van het groote; **kat zonder ooren**, eene soort van ronde barken, die den oorlogsschepen munitie toevoeren.

káta— of voor klinkletters en de h **kat**-, gr. voorzetsel in vele samenstellin-

gen, beteekent oorspr. af. beneden, afwaarts, en drukt dan in 't alg. beweging of rigting op een doel, betrekking, overeenkomst enz. uit.

Kátalpa, (f. uit de taal van Carolina in N. Amerika, waar Catesby dit gewas in 1726 ontdekte), de trompetboom.

Katamáran, m. eene vlotboot in O. Ind.

kat' anthrōpon, gr. (*κατ' ἀνθρώπων*, v. *ánthrōpos*, de mensch), naar de vatbaarheid van het menschelijk verstand, daarmede overeenkomstig, naar menscheijke wijze of voorstellingswijze; algemeen bevattelijk.

kat' antiphrāsin, gr. (*κατ' ἀντιφράσεων*), bij tegenstelling of door eene antiphrasis (z. a.), het iron. benoemen van eene zaak door het tegendeel.

Kataster, **kadaster**. z. *cadastre*.

katechu-aarde, z. *areka*.

Katérn, z. *quaterne*.

Kat' exochin, gr. (*κατ' ἐξοχήν*, v. *exochē*), bij mitstekendheid, uitsluitenderwijs, inzonderheid.

kathólisch of **katholijk**, gr. (*kathōlikos*), algemeen, van die boeken des N. T. gebruikelijk, welke aan geene bijzondere gemeente zijn gerigt; algemeen geloovig, der roomsche kerk toegedaan, pauselijk; **Kathólische Majesteit**, titel der koningen van Spanje; **katholijk**, m. een algemeen geloovige, een christen, die zijn kerkgeloof voor algemeen geldend en verpligtend houdt en den paus als het opperhoofd der kerk erkent; **katholicismus**, n. het algemeen geloof, het roomsch-katholieke geloof; **katholiciteit**, f. algemeenheid, regtgeloovigheid der katholieke kerk; **katholicon** of **katholicon**, n. iets algemeen, inz. een algemeen woordenboek; een algemeen geneesmiddel, dat tegen alle kwalen dienstig moet heeten, z. v. a. **universele medicijn**; **katholicométer**, m. een almeter, algemeenmeter; **katholiséren**, regtgeloovig maken, tot het katholisch geloof doen overgaan.

Kátinka, f. russ. verklw. voor **Catharina**, **Kaatje**.

Katki, **katqui**. n. Merc., katoenen weefsels uit Surat.

Katoen, n. (uit het it. *cotone*, fr. *coton*, v. h. arab. *koton*, boomwol), eene doorgaans met figuren bedrukte, dunne, ligte, stof van boomwol.

Katscherif, z. *hatscherif*.

Katsjoe, z. v. a. *caoutchouc* en *gummi elasticum* (z. a.).

Katt, **katti**, **katto**, m. (maleisch en javaansch *kati*), een bijna in geheel Z. Azië, ook op de Canarische eilanden gebruikelijk gewigt, dat nu eens meer, dan minder dan een oud pond bedraagt; **kati**, als gewigt voor edelsteenen, = 3 greinen.

Kattegat, n. deensch: benaming der zee tusschen Jutland, Zweden en de deensche eilanden.

Katten, eig. **Chatten**, pl., een dappere oudde volksstam in het tegenwoordige Hessen in Frankeland, van welken de Batavier en afkomstig waren.

Kattos, m. eene lompevormde, groote siamesche zilvermunt, = 90 gl.

Katurs, pl., eene soort van oorlogschepen op Bantam.

kaukásisch, tot het gebergte Kaukásus in Azië behoorende, daarvan afstammende; het **kaukásisch ras**, de blanke menschenstam, waartoe de bewoners van voorliggend Azië en de Europeanen behooren.

Kauri, n. of **simbipuri**, ook **condaga**, n. eig. slangenkopje, de gennesche munt, schelpmunt, eene soort van kleine, witte porseleinschelpen, inz. op de Maldivische eilanden enz., die door de negers en indische volkeren als klein geld gebruikt worden; z. ook **couris**.

Kauscher, z. **koscher**.

Kavalje, n. (v. h. lat. *caballus*, it. *caballo*, paard), eig. een oud paard, knol; ieder oud, vervallen, rompslompig ding.

Kavásen, pl., turksche gendarmes.

Kaveer of **kabeer**, z. **kabir**.

Kaveling, f. (v. kavel, lot, afgeperkt deel), het deel, aandeel; verscheidene stukken, die te zamen geveild worden, partij, verkoopsafdeeling.

Kaviaar, m. russ. (it. *caviále*), steurkuit, ingezouten kuit van den steur en eenige andere visschen enz. uit de Wolga en de Kaspische zee, eene russ. lekkernij.

Kawa of **kava**, f. polynesisch (*huwa*, *kawa*, dat in de taal der Nieuw-Zeelanders ook bitter, sterk, van geestrijke dranken, stinkend enz. beduidt), eene soort van peperstruik (*piper excelsum*), inz. de wortel daarvan en de daaruit bereid wordende bedwelmende drank.

Kawaan, **kahuane**, f. caretschildpad, z. **carette**.

Kawi-taal, de oude geschrevene taal op het eiland Java.

Kaxa, m. eene ind. munt v. lood met een gat in 't midden om ze aan te rijgen.

Kaxon, m. een gewigt van 50 centenaars in de bergwerken v. Z. Amerika.

Kazine, f. perz. en turk. (*khazineh*, schat, arab. *khizaneh*, v. *khazana*, in eene schuur enz. verzamelen), de schat van den Grooten Heer.

Kebes, pl. Merc., turksche wollen beddekens.

Keblah, arab. (*kiblah*, in 't alg. de streek, die tegenover eene andere ligt, inz. zuiden, v. *kabala*, tegenover liggen), de rigting naar Mekka, werwaarts de Muhamedanen bij het gebed het gezigt wenden;

een zwarte, in zilver gevatte steen, braktan geheeten.

Kedis, fijn wit linnen in het Oosten.

Keel, n. eng. (spr. *kiel*), eene steenkolenmaat van 20 tonnen.

Keep-sake, m. eng. (spr. *kiepseek*), een album of souvenir, eene verzameling van letterkundige stukken, van plaatwerk; een mode-almanak.

Keffekil of **killkeffi**, m. turk., meerschuum, eene wit-geelachtige talkaarde in Azië, inz. in Natolië, die tot pijpenkoppen gesneden en gevormd wordt.

Kekhenemalo, n. eene harsige, groenachtige gom uit Amerika en van het eiland Ceylon, in de genees- en schilderkunst gebruikt.

Kellner, m. hoogd. (v. *keller*, kelder), keldermeester; bediende in herbergen, logementen enz., jan.

Kelp, n. eng., aschzout uit verbrande zeeplanten, z. **soda**.

Kelt, m. schotsche grove wollenstof.

Kemeas, gebloemde taf uit O. Indië.

Kemeldier, **kameelgeit**, de angorische geit, van Angóra of Anguri, stad en gebied in Natolië of Klein-Azië, een dier met lang, zijdeachtig haar (**angora-haar**), dat het beste zoogenoemde **kemelsgaren** oplevert.

Kendalgreen, n. eng. (spr. *kéndelghrien*), groen laken, dat te Kendal wordt vervaardigd.

Kenna, z. **alkanna**.

Kermes, m. arab., in den handel ook **kermes-** of **scharlakenbeziën**, purperkorrels, scharlakenluizen (*coccus ilicis*), eene soort van schildluizen in Zuid Europa, welke besvormige eihulsels of maskers (die naar uitwassen op de wortels en den bast der gewassen gelijken, waarom men ze weleer plantaardige kermes heette), ingezameld en tot verschillende roode kleuren, inz. tot karmozijnrood (arab. *kermesi*), lila en couleur de puce, ook in de apotheken tot de kermes-siroop en het alkermes-confect gebruikt worden; **mineralische kermes**, z. **karthuizer-poeder**.

Kerrena, f. eene trompet der Indianen.

Kersey of **kirsey**, eng., z. **karsaai**.

Kerstenen, **kersfeest** enz., z. **christen**.

Keschita, m. hebr., eene oudjoodsche munt, een obolus.

Keseph, m. eene oude munt in Judea en Egypte; de **grote keseph** was = 100 de **kleine keseph** = 4 drachmen (z. a.).

Keys, m. ceylonsche kiezel, inz. harde en heldere bergkristallen.

Khalif, m. arab. (*chalifah*, v. *chalafa*, navolgen), de navolger, plaatsbekleeder, nl. van Muhamed, een titel van den turkschen keizer of sultan der Osmanen, als opperhoofd der muhamedanen; **khalifaat**,

n. het stadhouderschap; het rijk der opvolgers van Muhamed.

Khamsin, m. een heete wind uit de zandwoestijn in Egypte.

Khan, m. 1) tartaarsch en turksch, een vorst of opperhoofd der Tartaren; een tartarenvorst; 2) perz. (in 't alg. huis), eene openbare herberg in het Oosten, z. **han**.

Khasseki sultane, z. **chasseki**.

Kiafir, m., pl. **kuffar** of **kefern**, turk. (z. v. a. arab. *kāfir*, z. kaffers), ketters, ongeloofigen, inz. een schimpnaam voor de christenen.

Kiahaga-bey, m. de turksche minister van den binnenlandsche zaken.

Kibitke, f. russ. (*kibitka*), een mattenbekleedsel over wagens enz., eene tent uit dierenhuiden bij de Tartaren en Kalmukken; een russisch rijtuig met 4 wielen.

Kihaja of kiaya, m. een turksch plaatsvervanger, zaakwaarnemer (agent).

Kil, f. een diep, naauw water, eene diepte tusschen twee droogten; rivierbedding.

Kila, eene korenmaat in Slavonië, omtrent 147 kop.

Kilar-baschi, m. de opperschenker van den turkschen keizer, of oppertoeziener over den kilar of kelder.

Kilare, z. **are**.

Kilderkin, m. eene eng. maat voor vloeistoffen, een vaatje, = 16 gallons of ongeveer 72,69 ned. kan.

Kilimi, pl., tapijten uit de Ukraine.

Kildevil, m. eng. (spr. *kildew'l*), een plat woord voor den frisschen, brandig smakenden rum; **killpriet**, m. de portwijn.

Killo, m. eene korenmaat in Smyrna, = ruim 40 kop.

kilo— (v. h. gr. *chilioi*, duizend), in de zamengest. benamingen der fransche maten en gewigten, beteekent: duizend—, b. v. **kilogramme**, z. **gramme**, **kilolitre**, z. **litre**; **kilometer**, z. **meter**; **kilostère**, z. **stère**.

Kilt, m. het schort of korte rokje, dat de Bergschotten in plaats van broek dragen.

Kina, f. of **kinabast**, m. de koortsbast of peruviaansche bast van den kinaboom in Z. Amerika, een der gewigtigste geneesmiddelen tegen de koorts. De **kinawortel** komt niet van dien boom, maar van een geheel ander gewas, **kinasmilax**, in Perzië, China enz.; **quinine**, f. (v. h. sp. *quina*, v. *kina*), de uit den kinabast afgezonderde grondstof, een eigen alkaloïde, in den kinabast vervat.

Kindak, eene katoenen stof in Rusland.

King, een speeltuig in China.

Kingam, n. eene oostind. fijne katoenen stof, gew. **gingang**, **ginggam** (z. a.) geheeten.

Kings, pl., de vijf oudste en heiligste boeken der Chinezen.

Kings bench, n. eng. (spr. —*bentsj*), eig. koningsbank; het opperhofgerecht, een hooger gerechtshof te Londen (vgl. *queen's bench*); ook eene gevangenis voor schuldenaars.

Kinishemski, russisch lijnwaad voor servetten, dat veel van Petersburg wordt uitgevoerd.

Kinnetje, eene oude ned. inhoudsmaat, voor bier = 38,88 ned. kan, voor kalk en cement = 15,17 kop, voor de biksteenmaat = 7,963 kop.

Kinsa, m. de bestendige agent van den grootvizier aan het turksche hof.

Kiosk, m. een turksch tuinhuis, zomerhuis of paviljoen.

Kippers en wippers, in de 17de eeuw de muntheeren, die het goede geld insmolten en daarvoor ander van minder gehalte sloegen; de wisselaars, die het geld snooiden en zoo uitgaven (v. **kippen**, **besnocijen** en **wippen**, **wegen**); in de muntkunde heet de tijd der slechte munten tot 1667: de tijd der **kippers** en **wippers**.

Kiraggi, m. een turksche trein- of karvoerder.

Kirdar-aga, m. de manteldrager van den turkschen keizer.

Kireh of kiree, m. (v. h. poolsch *ki-reia*), een lange pelsmantel voor mannen.

Kis, pl., de gesnedenen in den harem.

Kiseh, m. (perz. *kiseh*, geldbeurs), eene turksche goudbeurs met 15000 dukaten waarmede de sultan zijne gunstelingen pleegt te beloonen.

Kishu, turk., sorbet (z. a.) v. kokosmelk.

Kislar-aga, m. de opziener der zwarte gesnedenen aan het turksche hof; oppertoeziener des harem s v. d. turk. keizer.

Kisloz, m. eene turksche graanmaat, omtrent = 28 kop.

Kismeth, m. turk., het noodlot bij de Turken.

Kissmis, oostindisch katoen.

Kit [**dordsche**] of **stekan**, eene oude biermaat, = 19,44 ned. kan.

Kitai, eene chineesche zijden- of katoenen stof; **kitaika**, eene chineesche zijdenstof of taf.

Kits, in Rusland **ketch**, f. een jagt met 2 masten; ook een driemast-galjoet; een bombardeerschep.

Kitze, **kize**, z. **kiseh**.

Kiuptar, m. de schenker des turk. keizers.

Kivik, n. een klein russ. vaartuig op de rivieren.

Klaas, mansn., ontstaan uit **Nikolaas**.

Klaster, m. hoogd., een vadem of 6 voet.

Kleanka, russisch voeringlinnen.

Klephten, z. **clepten**.

Kleuder, m. een gewigt in Hessenland, = $\frac{1}{2}$ centenaar.

Klinket, n. (fr. *cliquet*, oorspr. van *klink*, *klinken*), eene klink; eene kleine deur in eene grootere, een poortdeurtje.

Klipdas, m. eene soort van groote muis aan de Kaap, in Abyssinië enz.

Klisteer, **klysteer** (gr. *klystēr*, v. *kly-dzein*, spoelen enz.), ook **elysma** (z. a.).

Kluifok, f. (misschien van *kluiven*, *kloven*, *klieven*, en *fok*, z. a.), een zeil aan den voormast, de voorfok.

Kluis (hoogd. *klause*, mid. lat. *clausa*, z. ond. *clauderen*), eene naauwe beslotene plaats; de insluiting, grot, de cel van eenen monnik; **kluzenaar**, m. de bewoner eener kluis, heremiet.

Kluisgaten, **kluzen**, de gaten in het scheepsboord voor de ankertouwen.

Knaster, z. **canaster**.

Knees of kniäs, m. (russ. *knjas*, poolsch *kniaz*), een russ. of poolsch vorst of hoogadellijke.

Knievers, **kniedicht**, een op de knie, d. i. in der haast, als ter loops nedergeschreven vers, eene soort van extempore op de wijze der oude rederijkers.

Knight, m. eng. (spr. *nait*, = *knecht*, d. i. oorspr. jongman, knaap, edelknaap), een ridder in Engeland; ook de eng. naam voor het paard in 't schaakspel.

Knijf, n. (eng. *knife*, fr. *canif*, zw. *knif*, afgel. v. *nijpen*, *knijpen*), een lang, puntig mes of ponjaard; een knipmes.

Knoet, m. russ. (*knut*), eene in Rusland gebruikelijke, uit harde juchtriemen bestaande zweep; de russische straf met zulk eene zweep; ook wordt **knoet** gebruikt voor *mof*, *bovenlander*; *lomperd*.

Kobalt, m. (oorspr. = *kobold*, waarmede de mijnwerkers weleer niet alleen den berggeest aanduidden, maar wien zij ook de voortbrenging der berg- of ertssoort, die men nog niet voor een erts hield en welker nut men niet kende, toeschreven), eene metallische bergstof en het door smelting daaruit gewonnen eenvoudige, vrij zware en moeilijk smeltbare metaal; **kobaltblauw**, n. eene schoone hemelsblauwe verw.

Kobang, m. eene japansche gouden rekenmunt van ongeveer 11 gl. 40 ct.; ook eene jap. goudmunt, de oude = ruim 24 gl.; de latere = bijna 15½ gl.

Kobold, m. hoogd. (v. h. gr. *kobulos*, mid. lat. *covalus*, fr. *gobelin*), oorspr. een potsenmaker, hansworst; lichtsprong, buiteling; ook een duikelaartje, buitelmanneltje uit vliermerg met een stukje lood gemaakt; een nijdtige berggeest, bergmannetje, plaaggceest, kaboutermannetje, een ingebeeld spooksel.

Kobra of kobre, eene chinesche lengtmaat, = 0,418 ned. el.

Kockim, m. eene japansche munt, = 3 gl. 60 ct.

Kodama, eene zilveren rekenmunt in Japan.

Kodda, m. hebr., eene oostersche inhoudsmaat, = $\frac{2}{3}$ kan.

Koddebeijer (v. *kodde*, een stok, en *beijeren*, de klokken bespelen, slingeren, dus eig. iemand, die met den stok zwaait), een boschwachter, veldwachter.

Koemiss, f. een bedwelmende drank der mongoolsche Tartaren, uit paardemelk bereid.

Koenraad, deutsche mansn. (oudd. *chuon rat*, *koen van raad*), de vastheradene; vr. **Konradine**.

Koepel, m. (fr. *cupole*, it. *cupola*, oorspr. van het deutsch *kop*, *kuppe*), de ronde kap van een gebouw in de gedaante van een halven kloot; een tuinhuis; **koepeloven**, m. een oven tot omsmelting van het ruwijzer, die op een vast fundament rust, in tegenst. met de stortovens, die vrij hangen en om hunne as kunnen draaijen.

Koert, verkl. v. **Koenraad** (z. a.).

koeteren (voortdurend werkwoord van *koeten*, *kouten*), krom, slecht spreken; **koeterwaalsch** (hoogd. *kaunderwälsch*), het slechte, gebroken Neder- of Hoogduitsch, dat doorgaans door de Walen of Franken gesproken wordt.

Kof, kofschip (zweedsch *kofwasch*, eig. het schip met eene *kof*, *kouw*, *hut*), eene soort van koopvaardischip met 2 masten, dat door zijnen meer platten dan ronden bodem en den vorm van zijn voor- en achterdeel slechts weinig diepgang bij zware lading vordert.

Koffij, f. (v. h. arab. *kahweh*, *wijn*, koffijdrank; de koffijboom heet *buun*), de boonen van den koffijboom en de daaruit bereide drank.

Koftwork, n. eng. oostindische, met goud ingelegde, stalen kunstvoorwerpen.

Kog, kogge, f. (mid. lat. *cogo*, *coqua*, waarsch., zoowel als *kaag*, van het lat. *concha*, schelp, om de schelpvormige gedaante), eene vroeger gebruikelijke soort van oorlogschip; ook koopvaardischip; **kog**, m. deensch: laag, ingedijkt kustland.

Kogia, m. (spr. *kodzja*), perz. (*khodjeh*, heer, geleerde, rijk koopman enz.), een koopman bij de Turken.

Kobéleth, m. hebr. (eig. verzameling v. *kahal*, verzamelen), benaming van den koning Salomo en van het hem toegeschreven bijbelboek »de prediker», den val van den joodschen staat betreffende.

Kohi, m. eene korenmaat in Siam van 500 centenaars.

Koka, f. eene naar den betel gelijkend kruid in Peru, welks gedroogde bessen den Peruanen als klein geld dienen, en welks bladen door hen gekaauwd worden.

Kokosnoot, f. de vrucht van den **kokosboom** of **kokospalm** (*cocos nucife-*

ra, L.) in de keerkringslanden; zij heeft eene witte, vleezige pit, die een gezond voedsel oplevert. en binnen die pit een melkachtig vocht, dat tot een' verfrisschen den drank strekt; de dop der noot wordt tot drinkschaal gebruikt en tot allerlei kunstwerk verarbeid.

Kola, *kul*, m. turk., eig. slaaf; de benaming voor alle turksche onderdanen met betrekking tot hunnen gebied.

Kolatschen pl. russ. (*kolátsch* en *kalátsch*) en poolsch (*kolacz*; v. *kolo*, kring), poolsche kleine, ronde, met ingemaakte vruchten gevulde koeken.

Kolijk, z. *colica* ond. *colon*.

Kolje, m. eene soort van stokvisch in Noorwegen.

Kolma, f. vrouwenn.: het meisje met schoon haar.

Kolom, f. (lat. *colúmma*). eig. eene zuil, een pilaar, pijler; bij boekdruckers: de drukzijde; **gesplitste kolommen**, in het midden verdeelde bladzijden, halfzijden (gelijk in dit werk); **kolom-titel**, m. het opschrift of hoofd van iedere halve drukzijde of kolom; **kolommen van Hercules**, de straat van Gibraltar (z. **Hercules**).

Koloris of **kuloglus**, z. *coloris* ond. *color*.

Koltuk-wesiri, pl. turk., eig. schoudervizieren; hofbedienden des sultans, die hem soms tot ondersteuning dienen.

Kolvenier, m. voorn. schutter in Nederland met eene kolf (zeker geweer) gewapend; van hier **kolveniers-doele**, of bij letterverzetting **kloveniers-doele**.

Komäla, f. vrouwenn.: het meisje met schoone wenkbrauwen.

Kombuis, f. (vgl. **kabuis**), de plaats op zeeschepen, waar de spijzen bereid worden.

Komenij, **kommenij** (volgens Bilderdijk van het eng. *common-aid*, gemeene toevlugt; v. a. van *kom* en *eisch*: afleidingen, die, even als nog andere, meer vernuftig dan zeker zijn), een winkel, waar allerlei soort van waren in het klein te verkrijgen zijn, een kruidenierswinkel.

Komisich, **komiek**, z. ond. *comos*.

Komma, f. gr. (v. *kóptein*, houwen, in stukken snijden), eene kleine snede of afdeeling van eenen zin; een streepje (,) klein scheidteeken, kort rustteeken.

Kompas, n. (uit het it. *compásso*, v. *compassare*, fr. *compasser*, afpassen, naauwkeurig afmeten), de magneetnaald met hare kas of doos, de windroos, het magneetkasje (vgl. *boussole*).

Kong-fu-tse, z. **Confucius**.

Koningswater, een mengsel van zoutzuur en salpeterzuur, dat het goud, den koning der metalen, oplost.

Konju, m. een titel v. d. grooten Lama.

Konkel, f. (hoogd. *kunkel*, mid. lat. *concula*), het spinrokken; oneig. het vrou-

welijke geslacht in tegenstelling met het zwaard of het mannelijke geslacht; tegenwoordig meestal eene babbelaarster, knoeister, een kwaadbrouwend wijf; **konkelleen**, n. een leen, dat ook op vrouwen voortert; **konkeladel**, m. de adel van moederszijde.

Konterfei, z. **conterfeitsel**.

Konzenielje, verbasterde spelling en uitspraak van *cochenille* (z. a.).

Kooi, f. naam der planken slaapplaatsen of bedsteden langs de wanden van het schip in het logijs enz.; ook de slaapplaatsen in tucht- en verbeterhuizen.

Koor, n. gr. (*chóros*), een rondedans, reidans met gezang verbonden, of een kring, eene schaar van dansers en zangers; een veelstemmig gezang, het volle gezang; een gezelschap van zangscholieren, een zanggezelschap; eene afgezonderde verheven plaats in kerken voor de zangers; het **hooge koor**, in r. k. kerken de door trappen verhoogde afdeeling, in welke het hoofdaltaar staat (in tegenst. met het schip der kerk), alwaar in stifts- en domkerken de getraliede **koorstoele**n voor de aanzienlijke geestelijkheid zijn aangebragt; **koorbisschoppen**, sedert de 4de eeuw priesters, die de plaats van de bisschoppen op het land vervulden; **koorheer**, z. v. a. **canonicus**, z. ond. **canon**; **koorrok** of **koorhemd**, een priesterrok; **koortoon**, m. de stemming der oude orgels, hooger dan de kamertoon (z. a. ond. **kamer**); **kooraal**, n. de zangwijze, volgens welke de godsdienstige gezangen bij de openbare eeredienst door de geheele gemeente gezongen worden; **koralist**, m. een koorzanger, ook **korist**, een koorleerling.

Koorde, z. **chorde**.

Kop, m. de eenheid der tegenwoordige ned. inhoudsmaten voor drooge waren, gelijk aan eene kubieke palm (*litre*), verdeeld in 10 maatjes (*décilitres*); 10 koppen doen 1 schepel (*décalitre*), en 100 koppen een mud (*hectolitre*). De oude kop hield als graanmaat 0,8622, als fruitmaat 0,8945, als kalk- en cementmaat 1,011 nieuwe koppen.

Kopa, f. eene poolsche munt, = ruim 2 poolsche guldens of 56 centen.

Kopeke, **kopek**, f. russ. (*kopeika*, van *kopjo*, lans, dewijl deze munt oorspr. eenen ruit met eene lans op haren stemmel droeg), eene russische koperen munt (vroeger v. zilver), waarvan 100 een' roebel doen.

Kopf, m. eene duitsche korenmaat, = 26 dresdensche kannen of 24,36 ned. kop.

Kopfer, m. eene duitsche vochtmaat, te Weenen = 1 kan, te Regensburg iets grooter.

Kophta, m. opperhoofd van een geheim genootschap of verbond (in Egypte?); van

daar **koptisch**, daaraan eigen, daarmede overeenkomstig.

Koppermaandag (v. s. van koppelen, bijeen komen, trouwen; v.a. en met meer grond van coppe, kop, drinkbeker; copperen, elkaâr den kop toebrengen; copperckens, gildebroeders), de tweede maandag in het jaar, die op vele plaatsen van Nederland door sommige handwerkslieden, inz. door de gezellen der boekdrukkerij, als een' feestdag wordt gevierd, daarom ook verloren maandag, bij de Gelderschen raasmandag geheeten.

Kopstuk, n. in 't algemeen elke munt, die het borstbeeld van haren muntheer toont; meer bepaald: de 20 kreutzerstukken van Oostenrijk, die van 12 grooten in Bremen en die van 20 skilling in Denemarken.

Kopten, pl. (arab. *kubt*, Egyptenaren), de in Egypte verstrooid wonende afstammelingen der oude Egyptenaren, van daar **koptische taal** enz.; eene soort v. Christenen in Egypte, die zoowel den doop als de besnijdenis hebben.

Kopu, chineesch neteldoek, uit de 2de schors eener plant *ko* of *co* vervaardigd.

Kora, f. arab., een bedehuis der muhamedanen.

Koraal, koralist, z. ond. koor.

Koralen, pl. gr. (*korállion*, pl. *korállia*), de boomvormige, hoorn- en steenachtige, door kleine zeevormen gebouwde en bewoonde huisjes of hulsels; ook de halletjes, die tot voorwerpen van opschik uit die steenachtige stof gedraaid worden; **koraal agaats**, m. een schoone, veelkleurige steen met roode, koraalachtige strepen; **karallieten**, pl., versteende koralen; **koraalrif**, eene lange bank van koralen in de zee.

Koran, z. alkoran.

koranzen of **kuranzen**, hoogd. (misschien v. h. mid. lat. *carena*, *caurentia*, boete door vasten, geeseling enz.), kwellen, plagen, uitschelden, de huid vol slaagen geven.

Korbeel, m. een uitstekende steen in eenen muur, waarop een balk rust.

Korbuis, f. een japansch roeivaartuig voor de vaart op de binnenwateren.

Korekore, benaming van zekere soort van groote roeischeden op de Moluksche eilanden.

Koriánder, m. (lat. *coriándrum*, gr. *koriannon*, v. *kóris*, wandluis, wegens den reuk der bladeren dus genoemd), eene naar anijns gelijkende plant en haar aromatisch, maagversterkend zaad.

Korkorre, z. flamingo.

Korlin, kortlin, n. allerfijnst goud- en zilverdraad.

Kornak, m. de geleider v. een' olifant.

Kornis, z. corniche.

Kornoelje, z. cornelboom ond. **Cornelius**.

Koroesters, eene soort van oesters (van *korre*, een sleepnet voor de oestervangst).

Korrel, m. een klein ned gewigt, = $\frac{1}{10000}$ pond (*décigramme*).

Korro, m. de harp der negers met 18 snaren.

Kortage, z. courtage.

Korsak, m., pl. *korsaki*, russ., kleine steppen- of heidevossen met een voortreffelijk vel in Aziatisch Rusland.

Kortegaard, (f. verbasterde uitspraak v. *corps de garde*, z.a.), eene stadsgevangenis, inz. te Amsterdam, een wachthuis.

Kortelas, z. coutelas ond. *couteau*.

Korvet, z. corvette.

Korzec, m. (spr. *korzjetz*), het poolsche schepel, = $\frac{1}{2}$ dresdensch schepel of 51,914 kop.

Koschab, m. een drank der Oosterlingen, uit pistaches, rozijnen enz. bereid.

Koscher of **kauscher**, joodsch (v. h. hebr. *káschér*, regt, betamelijk, gepast zijn), volgens godsdienstwetten geoorloofd, voorschriftmatig, rein, zuiver, bruikbaar, goed; **koscheren**, **kauscheren**, reinigen, zuiveren enz.

Kosjukni, eene gouden rekenmunt in Japan, = 5 francs of 2 gl. 40 ct.

Kost, m. een egyptisch gewigt van 20 rom. onsen, omtrent = $5\frac{1}{2}$ ned. ons.

Kostwortel, arab. (*kost*; van daar lat. *costus*, *radix costi*), een kruidige, heilzame wortel uit O. Indië en Brazilië.

Kotter, m. (eng. *cutter*, misschien van *cut*, snijden, doorsnijden), een snelzeland éénmast-vaartuig of jagt; in Engeland gewapende vaartuigen voor de kustwacht; in den oorlog gebruikt men ze als kapers en adviesjagten.

Kouan, m. het zaad, dat tot bereiding der karmozijnverw wordt gebruikt; de plant, die dit zaad levert (z. **chouang**).

Koubais, m. een japansch roeischip voor de riviervaart.

Koulams, z. v. a. **goulams** (z. a).

Kova, m. het oude hieroglyphische schrift der Chinezen.

Kovit, m. eene indische lengtemaat, = ruim $\frac{1}{2}$ ned. el.

Kozakken, pl. (russ. *kozák* of *kasák*, een soldaat, met eene lans gewapend, ook een daglooner; vgl. het poolsch *kozak*, een geitenhoeder; turk. *kozák*, lichtgewapend soldaat), de volksstammen in de zuidelijke en oostelijke streken van Rusland, Polen enz.; **kozácka**, een levendige russ. dans in $\frac{2}{4}$ maat.

Kraaijer, m. een driemastschip in de Oostzee, op de wijze der polakers getuigd.

Kraak, z. v. a. **caraque** (z. **caraca**).

Kraal, m. naar men wil van koraal,

z. a.), een dorp der Hottentotten, wegens de naar een halssnoer gelijkende kringvormige bouwwijze dus geheeten.

Krabs, n. eng., een dobbelspel met 2 dobbelsteenen.

Krak, m. een driemast-vaartuig der Denen en Zweden op de Oostzee.

Krakowiak, m. een poolsche dans, naar de stad Krakau (Krakow) benoemd.

Krakusen, pl., ligte poolsche ruitery.

Krambambuli, m. eene soort v. brandewijn, dantziger likeur.

Kraveil, n. eene maat, volgens welke eiken deelen verkocht worden.

Kreeftdichten, zoodanige verzen, die men zoowel van achteren af als van voren kan lezen, b. v.

Signa te signa; temerè me tangis et angis, Roma, tibi subito motibus ibit amor.

Minder moeilijk te maken kreeftdichten zijn die, waarin men de woorden, en niet gelijk in het bovenstaande de letters van ieder woord, van achteren af leest, b. v.

ABEL. *Sacrum pingue dabo; non macrum sacrificabo,*

KAIN. *Sacrificabo macrum; non dabo pingue sacrum.*

Krek! een plat woord voor correct (z. a.).

Kremlin, n. russ. (*kreml*, v. *kremen*, kiezelsteen, afgeleid), in 't algemeen binnenvesting, citadel; inz. het keizerlijke paleis te Moskou.

Krenten, z. corinthen.

Krepost, russ., eene schans, vesting.

Krethi en plethi, hebr. (*krèthi*, eig. scherpreger, v. *karath*, snijden; *plèthi*, koninklijke renbode, van *palath*, ontvlieden), eig. de lijfwacht van koning David; oneig. allerlei gepeupel (2 Sam. 8, 18 en 15, 18).

Kretscham, m. poolsch., eene herberg, kroeg; **kretschmar**, m. de waard, herbergier.

Kreutzel, m. eene silesische munt, iets minder dan 2 centen.

Kreutzer, m. eene duitsche koper- of zilvermunt, = $\frac{1}{8}$ gulden; 3 rheinkreutzers = 5 centen; 10 kreutzers conventiemunt = 21 centen.

Kri, n. hebr., eene rand-leeswijze in den hebreeuwischen bijbel.

Krip, z. crèpe.

Kris, f. een getande, doorgaans vergiftigde dolk, in O. Indië gebruikelijk; verkorting v. Christiaan (z. ond. **chrisam**).

Krischna, **Krichna** (van het sanskrit *krischna*, zwart, donkerblauw), eene godheid der Indiërs, eene der vleeschwordingen van den grooten God Vischnou, welke den æther beteekent.

Kristal, z. crystal.

Krodo, m. de naam van een' vooronderstelden god der oude Duitschers in het Hartzgebergte.

Krokodil, m. (gr. *krokódeilos*), de grootste soort van hagedissen in de groote stroomen van Afrika, inz. in den Nijl; **krokodillen-tranen**, huichelachtige, bedriegelijke tranen.

Kronijk, f. gr. (eig. *chronica*, pl. scil. *biblia*; v. *chrónos*, tijd), het tijdboek, de tijdgeschiedenis, plaatsgeschiedenis; eene opsomming der voornaamste gebeurtenissen naar volgorde van tijd (z. verder **chronica**).

Kronion, **Kronos**, m. gr. Myth., z. v. a. **Saturnus** (z. a.).

Krönthaler, m. kroondaalder, eene zilvermunt in Beijeren, Wurtemberg. Baden, Frankfort enz., = 2 fl. 42 kr. of ongeveer 2 gl. 70 ct.; **kroon**, eene zilvermunt in vele landen, zeer uiteenlopend van waarde; als nederl. rekenm. = 2 gl.

Krüppel, **kroppel**, m. eene maat voor houtskolen in de karinthische bergwerken, = 3 zakken.

Kruschka, russ., in 't alg. kruik; inz. eene vochtmaat, bijna = 14 ned. kan.

Kübel, m. eene duitsche kolenmaat, = 3 dresdensche schepels of 311,49 kop.

Kubit, m. (eng. *cubit*, spr. *kjéebit*), de voorm. el = $1\frac{1}{2}$ voet of ongeveer 0.457 ned. el.

Kubo, m. het wereldlijk opperhoofd in Japan.

Kudu, m. zuidafrikaansch (*antilöpe strepsiceros*, gr.), eene soort van antilopen aan de kaap de Goede Hoop.

Kufe, f. ook **kupe**, hoogd. (spr. *u = oe*), kuip, eene biermaat in Pruisen, = 4 ned. vaten en 58 kan; zij is verdeeld in 2 vaten of 4 tonnen, eene ton in 100 kwart.

Kufisch schrift, een der oudste vormen van het arabisch schrift (naar de stad Kufa in het gebied van Bagdad benoemd).

Kuge, m. japan., eig. heer; titel der japansche priesters.

Kuguar z. puma.

Kuhi, m. eene japansche inhoudsmaat voor drooge waren, omtrent = 4500 ned. ponden.

Kuhreihen of **kuhreigen**, m. (spr. *u = oe*; fr. *ranz-des-vaches*), naam der oude volkswijs, die de alpenherders in Zwitserland bij het uitdrijven hunner kudden plegen te blazen of te zingen. Zij bestaat uit weinige eenvoudige intervallen, past uitstekend bij de eenvoudigheid dezer herders en bij den alpenhoorn, waarop zij haar voordragen, en doet in de wederkaatsende gebergten eene ongemeene uitwerking.

Kuka, perz. (*kukah*), eene met struisvederen en edelgesteenten bezette muts, eene dragt, waarop de vorsten van Moldavië en Wallachije, alsmede de aanvoerders der janitscharen regt hadden.

Kukuruz, m. turksche tarw of maïs in Dalmatië en Slavonië.

Kulagus, m. tark., de leidsman, weg-

wijzer, vooraantreders bij optogten; aanvoerder, stuurman.

Kulak, m. eene vochtmaat te Batavia, omtrent = 5 ned. ponden.

Kulan, m. turk. (*kolân*; lat. *onâger*, v. h. gr. *ónagros*), de wilde ezels, inz. in Tartarije, Perzië en Indië.

Kulmet, m. eene korenmaat in Lijfland, = $\frac{1}{3}$ ton.

Kumbaradschi, m. turk. (v. *kumbarah*, bom), vuurwerker, bombardier.

Kumiss, z. koemiss.

Kumpf, m. (spr. *koempf*), eene hessische korenmaat, = $\frac{1}{5}$ malter of 8 kop, verdeeld in 4 gescheiden en 16 maatjes.

Kunigunde, f. ondd. vrouwenn. (v. *kuni*, *chunni*, stam, geslacht, en *gund*, oorlog), de stamheldin, beroemde strijdhaftige vrouw.

Kuno, oudd. (*Kuono*), mansn.: de koene, onversaagde.

Kunschut, z. sesam.

Kunwar, m. titel van den vermoedelijkerfgenaam des troons in indische staten.

Kupe, z. kufe.

Kurbaan-beiram, (v. h. arab. *kurbân*, offer; vgl. *beiram*), het feest der offers, een groot feest bij de Turken.

Kurēten, pl., in de oudheid priesters op het eiland Creta, die luidruchtige wapendansen uitvoerden, *corybanten* (z. a.).

Kursawska, m. poolsch: de kleilaag, die het looderts overdekt te Tarnowitz in Silezië.

Kurtka, f. poolsch: het naauwsluitend wambuis der poolsche lansiers, vroeger in fransche dienst.

Kurtschis, pl., een adellijk ruitercorps in Perzië.

Kussir, m. turk., turksche trommel, een speeltuig met 5 snaren, gespannen over een vel, dat een houten schotel bedekt.

Kutuchta, m. het geestelijk opperhoofd der Mongolen, een opperpriester, die echter onder den nog meer goddelijk vereerden dalai-lama of lama-eremburschin staat, welke onder chinesche opperheerschappij te Tibet regeert. In het zuidelijk Tibet is de bogdo-lama (taisho of teschu-lama) bijna van gelijk aanzien en onafhankelijk van den chineschen keizer.

Kux, m. (boheemsch *kukus*), een aandeel aan een bergwerk, doorgaans het $\frac{1}{2}$ of $\frac{1}{3}$ van eene zeche of den grond, die tot eenig bergwerk is afgestaan, benevens de daartoe behorende gebouwen, smelthutten enz.

Kwaker, m. eng. (*quaker*, d. i. bever, sidderaar, v. *to quake*, spr. *kweek*, beven; dus geheeten, omdat hunne godsdienstige opgewondenheid zich door bevingen en stuiptrekkingen plagt aan te kondigen;

vgl. *shakers*), aanhangers der door George Fox in 1650 gestichte christ. secte, die zich-zelve het gezelschap der vrienden noemt.

Kwart, **kwartier**, **kwarts**, z. op *qu*—.

Kwarta, f. poolsch (= lat. *quarta*, scil. *pars*), een vierendeel, kwart, eene vochtmaat in Krakau en Polen, juist = 1 ned. kan; ook eene poolsche graanmaat.

Kwarteel, n. (fr. *quartaud*), eene maat voor natte waren, eene speeërijmaat der voorm. ned. oostind. compagnie.

Kwarterka, f. eene vochtmaat in Polen, omtrent = $\frac{1}{2}$ ned. kan.

Kwas of **kwass**, m. russ. (*kwass*, dat ook zuurdeeg, zure smaak beduidt), een gegiste drank van den gemeenen man in Rusland; ook een met dezen geenerlei overeenkomst hebbende drank, inz. uit appelen en frambozen bereid, dien men zelfs op de tafels der grooten doorgaans vindt, en in sommige herbergen te Petersburg, Moskou en elders getapt wordt.

Kwassiehout, z. quassia.

Kyrie elison! gr., Heer erbarm u! de eerste woorden der gezongen missen in de r. k. kerk; *kyrielle*, z. v. a. *litanie*.

Kzel-bache, m. een hoofdsieraad der nieuwere Perzen.

L.

L. of *liv.*, afkorting voor *livre* (z. a.); *l. a.* = *lege artis*, z. ond. *lex*; *L. B.* = *lectōri benevōlo*, aan den welwillenden lezer; ook wel voor *Liber Baro*, vrijheer, baron; op titels van boeken voor *Lugdūni Batavōrum*, Leiden; *l. c.* = *loco citato*; *L. D.* = *laus Deo* (z. a.); *L. D. S. P.* = *laus Deo salus populo* (z. a.); *L. d'or* = *louis d'or*; *L. gr.* = *livre gros*, een pond vlaamsch; *L. h.* = *lingua latina*, de lat. taal; *L. L. D.* = *legum Doctor*, doctor in de regten; *L. S.* = *loco sigilli* (z. ond. *locus*); *L. S.* = *lectori salutem*, heil den lezer! *L. st.* = *livre sterling*, een pond sterling.

Labadisten, pl., aanhangers van Jan de Labadie, een' vroom' dweeper der 17de eeuw, die de geestelijke hiërarchie afgeschafte, de gemeenschap der goederen ingevoerd wilde hebben, en de innerlijke ingeving boven de kerk en den bijbel stelde.

Labārum, n. lat., de oud-rom. krijgsvaan, inz. onder de latere keizers, sedert Constantijn den groote het teeken des kruises voerende; eene omgangsvaan bij de R. K., bestaande uit een vierkant stuk kostbare stof, met een kruisbeeld of het beeld van een' heilige prijkende.

Labazi, m. eene hut van takken, die men soms op de boomen in het Noorden bouwt, om zich voor de overstromingen te vrijwaren.

Labberdaan, **laberdaan**, ook **abberdaan** (eng. *aberdeen fish*, waarsch. van de schotsche hoofdstad Aberdeen), ingezouten kabeljaauw.

Labdanum, z. **ladanum**.

labefacteren, lat. (*labefactāre*), verzwakken, wankelend maken; **labefactie**, f. de wankeling; verzwakking.

labium, n., pl. *labia*, lat., de lippen; **labium**, n. de lip, het mondstuk aan eene orgelpijp; **labium leporinum**, n. de hazenlip, gespleten bovenlip (*lagostōma*, gr.); **labium leontinum**, leeuwenmuil; **labiaal**, nw lat., wat tot de lippen behoort, b. v. **labiaalletters** (*labiales*), lipletters, als *b, p, m, f, v, w*; **labieren**, de orgelpijpen door middel van een **labierijzer** met lippen voorzien.

Labis, f. gr. (*labis*), de tang, verloskundige tang; **labidometer** of **labimeter**, m. tangmeter, een werktuig, waarmede het nog in het bekken zittende hoofd, door de vaneenwijing van de lepels der verloskundige tang wordt gemeten.

Labiza, eene welriekende gom uit Amerika, die tot armbanden, oorringen en derg. wordt verwerkt.

laboreren, lat. (*laborāre*), eig. arbeiden, werken; scheiden, aftrekken (destilleren), smelten; aan eene ziekte, kwaal enz. **laboreren**, daarmede behebt zijn; daaraan lijden, bedlegerig zijn door enz.; **labor**, lat., **labeur**, fr. m. arbeid, zwaar werk, moeite; **paarden van labeur**, werkpaarden, in tegenoverst. met plezierpaarden (bij het belastingstelsel); **labor improbus omnia vincit**, een onvermoeide arbeid komt alles te boven; **laborant**, m. eig. een arbeider, werkman; inz. een scheikundige, goudmaker; **laboratorium**, n. de werkplaats van den scheikundige, den vuurwerker enz.; een stookhuis, smelthuis, smeltvertrek; **laborieus** (lat. *laboriosus*, *a, um*), arbeidzaam, vlijtig, bedrijvig; moeijelijk, bezwaarlijk.

Labrador-steen, m. een zwartachtig graauwe steen, veldspath, waarin zich velerlei fraaije kleuren weërkaatsen (schillerspath), vooral op de noord-amerik. kust van Labrador enz. gevonden.

Labyrinth, n. gr. (*labirynthos*), bij de Ouden een groot en kunstig gebouw, dat eene zoo groote menigte in elkander kruisende gangen en ineenloopende kamers had, dat men er ligt in verdwaalde; de beroemdste waren: het labyrinth in Midden-Egypte en het labyrinth op Creta; een doolhof, een tuin met vele kunstig dooreengevlochten slingerpaden; oneig. eene verwarde, duistere zaak, de ingewikkelde en drukkende omstandigheden des levens, het duistere, raadselachtige in eene rede; ook Anat., de doolhof van het oor, achter de trommelholte gelegen; la-

byrthisch, doolhofachtig, verward, ingewikkeld, duister, raadselachtig.

lac, n. lat., de melk; **lac sulfuris**, ook **magisterium sulfuris**, zwavelmelk, eene verbinding van zwavel met water.

Lacepède, f. een mexikaansche boom, zoo geheeten naar den beroemden fr. natuurkenner **Lacepède**.

laceren, fr. (*lacer*), snoeren, rijgen; met band bezetten; Pict., met eene dunne doorzichtige kleur overdekken; **laois**, n. (spr. *lassi*), Anat., het aderenweefsel; ook een netvormig weefsel, maaswerk; eene halfzijdige stof, z. v. a. **marli**.

lacereren, lat. (*lacerāre*), verscheuren, scheuren (b. v. eene gelaccereerde wond, eene gescheurde wond), oneig. belasteren; **laceratie**, f. de opscheuring, oprijting.

Lacërta, f. lat., de hagedis, inz. de eigentlijke hagedis, in onderscheiding van den krokodil.

laccésren, lat. (*laccésere*), tergen, uitdagen, tarten, plagen.

Lacet, n. fr. (spr. *lassé*; vgl. **laceren**, en **lacs**), pl. **lacets**, rijgsnoer, rijgveters voor vrouwenkleeding.

lache, fr. (spr. *lāsĵ*), slap, traag; laf, lafhartig, laag, gemeen; **lacheté**, f. (spr. *lāsĵte*), de slapheid, traagheid; lafheid, blooheid; laaghartigheid; **lachères**, fr. (*lācher*), los maken, vieren, schot geven.

Lachésis, f. gr. Myth., eene der drie schikgodinnen of parcen (z. a.).

Lachter, m. eene lengtemaat in Denemarken en N. Duitschland, = 3 à 4 ellen.

Lack, **lak**, n. in O. Indië eene aangenomene (gefingeerde) rekenmunt, = 100,000 ropijen of 120,000 gl. courant (vgl. **ropij**).

Lacónicum, n. lat., de badstoof, zweetkamer.

lacōnisch, gr. (*lākōn, lakonikós*), kort en nadrukkelijk, kort en bondig, kernspreukig, pittig, eenlettergrepig, spaarzaam in woorden (naar de manier der oude **Lacōnen** of **Lacedaemoniërs**); **lacionismus**, n. de zinrijke korthed en bondigheid in spreken en schrijven, de spaarzaamheid, karigheid in woorden; **lacionomanie**, f. de overdreven zucht om laconiek te spreken.

lacrymae Christi, lat., of it. *lacrīma Christi*, d. i. eig. christustranen, de naam van den fijnen ital. wijn van donkerroode kleur, zoeten maar piquanten smaak en heerlijken reuk, die aan den voet van den Vesuvius wast. In den handel komen onder dezen naam meest wijnen van Pozzuoli, Ischia en Nola voor; **lacrymaal**, nw lat., Med., de traanwegen betreffende; **lacrymatorium**, n. tranenvat, traanfleschje, waarin men bij de oud-rom. begrafenis den tranen liet vloeijen.

lacs d'amour, m. fr. (spr. *là d'amóer*), liefdestrikken, in elkander gevlochten banden, letters enz.

Lactäten, pl. nw lat. (v. *lac*, melk), Chem., melkzure zouten; **lactéine**, f. de voedingsstof der melk; **lactescéentie**, f. melkachtige gesteldheid; **lactescérend**, melkachtig; **lactätie**, f. de voeding met melk, zoging, het zogen; **lactische koorts**, melk- of zogkoorts; **lactigénisch**, de melk-afzondering bevorderend; **lactine**, **lactoline**, f. de melksuiker; **lactisugüm**, n. nw lat. Med., een melkzuiger, eene melk- of borstpomp; **lactoscoop**, n. een werktuig om het roomgehalte der melk te onderzoeken, onlangs door Donné uitgevonden.

Lactisma en **lactismus**, n. gr. (van *laktidzein*, met de voeten treden), Med., de voelbare beweging van het kind in den moederschoot.

Lactüca, f. lat., latuw, tuinsalade; **lactucarium**, n. nw lat., eene bijzondere plantenstof uit de latuw.

Laöüne, f. lat. (*lacüna*, eig. kuil, diepte), eene gaping, een open vak, eene uitlating, b. v. in een boek; **lacuneus**, met gapingen, vol uitlatingen.

Ladänum, n. lat. (*gummi ladänum*), ook **labdänum**, n. eene gomhars met balsamieken geur, van geneeskundig gebruik, uit het eiland Candia, Cyprus enz.

Ladon, z. tarok.

Lady, f. eng. (spr. *ledi*, v. *hlaif davi*), d. i. brooddag, wegens de brooduitdeeling, die weleer de adellijke vrouwen op eenen bepaalden dag der week aan de bedienden deden), de titel der aanzienlijke vrouwen en meisjes in Engeland; wanneer men van haar spreekt alleen de titel der vrouwen van hoogen adel; **ladyship**, **ladyship**, de stand en titel eener lady.

laédren, lat. (*laedère*), beschadigen, kwetsen, beledigen; verkorten, benadeelen; **laédént**, m. de belediger, beledigende partij; **laesus**, m. de beledigde, benadeelde; **laesie**, f. (lat. *laesio*), de beschadiging, kwetsing; verkorting, benadeeling.

Laen, z. v. a. **leang**, z. **tail**.

Laändler, m. hoogd., eene langzame soort van wals en de muziek daarbij; eene soort van Tyroler-lied.

Laestrigönen, pl. gr. (*Laistrygónes*), een wild volk in Sicilië en Beneden Italië, dat Homerus in zijne Odyssea als menschen-eters van reusachtige grootte afschildert.

Laetäre, lat., de 4de zondag in de vasten, naar de aanvangswoorden der lat. mis, Jes. 66, 10: *laetare, Jerusalem*, verheug u, Jeruzalem enz.; ook rozenzondag geheeten.

Laetificántia, pl. lat. (v. *laetificäre*, verheugen), Med., verheugende, opwekkende geneesmiddelen.

Laetitía, f. lat. (*laetitía*), de vrolijk-

heid, blijdschap; verlustiging; **Laetitía** als vrouwe: de vrolijke, opgeruimde; rom. Myth., de godin der vrolijkheid.

laeva manu, lat. Muz., met de linkerhand.

laevigeren, z. **levigeren**.

Laga, f. een ochtendgewaad, badkleed der vrouwen, naar den naam der heilaanbrengende beschermster der baden in de scaldische mythologie.

Lagenophoriën, pl. gr. (v. *lagēnos*, f. flesch), drinkfeesten; bij welke ieder zijne flesch mede brengt.

Lagnía, f. gr. (*lagnéia*), geilheid, wel lust; mannelijk zaad; **lagneuma**, n. de zaadstorting, inz. in den bijslaap.

Lago, m. it. (v. h. lat. *lacus*), het meir, de landzee; **lagünen**, pl. (= lat. *lacünae*), kleine meiren, ondiepten en eilanden in de Adriatische zee.

Lagochilus, m. of **lagostöma**, n. gr. (v. *lagōs*, de haas), Med., de hazenlip; ook een mensch met eene hazenlip; **lagographie**, f. de natuurlijke historie der hazen; **lagophthalmie**, f. het hazenoog, een gebrek der oogleden, waarbij zij in den slaap, gelijk die der hazen, geopend blijven; **lagophthalmos**, m. die hazenoogen heelt, een hazenoog.

Lagonopönos, m. gr. (v. *lagōn*, de lies, zijde), Med., zijdewee.

lagrimoso, it. Muz., treurig, klagend, aandoenlijk, op tranen verwekkenden toon.

Lagthing, m. zweedsch: het wetgevend ligchaam der noorweegsche rijksvergadering of storting (z. a.).

Lagundschi, pl., de mineurs bij het turksche leger.

Lagunen, z. ond. **Iago**.

Lai of **lay**, m., pl. **lais** (spr. *lee*; v. h. celtisch, *lais*, *laidh*, d. i. lied, gezang), in de oud-fr. en oud-eng. poëzij eene soort van epische en lyrische gezangen, oorspr. van een meer volksmatig karakter, in tegenst. met de kunstmatige, geleerde, hoofsch dichtkunst.

laicus, m. lat. (gr. *laikós*, tot het volk behoorende, v. *laós*, volk), een niet-geestelijke, wereldlijke, leek; een oningewijde, onervarene, onkundige in deze of gene kunst; **laicismus**, n. nw lat., de leer v. h. regt der leeken om de kerk te regeren.

Laird, m. schotsch (spr. *lérđ*), z. v. a. het eng. **lord**: de heer, grondeigenaar, edelman.

Lais, f. de naam van twee beroemde hetären (z. a.) der gr. oudheid, te Corinthe levende; eene galante en geestige vrouw, die den schijn weet te bewaren.

Laisser-aller, n. fr. (spr. *lèsséalle*), eig. laten gaan; natuurlijke ongedwongenheid van gedrag, v. schrijfwijze; al te groote toegevendheid; **laisser-passer**, n. (spr. *—passé*), een vervoerbiljet; geleicbriefje.

Laitage, f. fr. (spr. *létáazj'*), melkspijs, pap; **laiterie**, f. (spr. *lét'rie*), het melkhuis, de melkerij.

Laiton, m. fr. (spr. *létóng*), latoen (z.a.).

Lak, n. arab. (*lakk*, eene plant, met welker sap het leder rood geverwd wordt, ook dit sap-zelf; fr. *laque*), ondoorzigtig vernis van onderscheidene kleuren en uit verschillende harsen hereid, inz. ook **verwerslak** (eng. *lac-dye*, *lack-lack*). lakverw, eene met kleiaarde verbondene verwstof v. indische bereiding, die in den handel als vierkante koekjes voorkomt; in het dagelijksch leven voor **zegellak**, een samenstel doorgaans van 4 deelen gomlak, 1 deel terpentijn en 3 deelen vermiljoen, in het fransch spaansch lak (*cire d'Espagne*) geheeten, omdat Spanje het eerst met dit indisch product een' aanzienlijken handel dreef; voorts voor **gomlak** of **lakhars**, de stof, waaruit de **lak-cochenille** of **lakschildhuis** hare cellen bouwt, welke zij met een rood vocht opvult; **stoklak**, **korrellak**, **schellak**, verschillende soorten van het gomlak, in den handel voorkomende; **lakkéren**, **lakken**, met lak of vernis bedekken; **lakmoes**, n. eene roodachtig-blaauwe verwstof, uit verscheidene planten gewonnen, z. **croton** en **orseille**.

Lakaly, m. dadelwijn.

Lakist, m. eng. (spr. *lákist*), engelsch natuurdichter van de sentimentele school, zooals b.v. Rogers, Wordsworth en Campbell (van *lake*, meir, omdat zij aan de schotsche meiren wonen).

Lakkei, m. (fr. *laquis*, spr. *laké*; sp. *lacayo*; oorspr. duitsch v. *læcken*, goth. *laikan*, zweedsch *lacka*, loopen, springen), een looper, volgdienaar, lijfknecht, voetknecht.

Lakkris, **lakkeris**, n. (hoogd. *lakritze*, van het lat. *liquiritia*, en dit van het gr. *glykyrrhiza*), het zoethout, de zoetwortel of zoethoutplant; **lakkriessap**, m. zoethoutsap, uit welks vermenging met suiker en arab. gom men het drop maakt.

Lakmoes, z. ond. **lak**.

Lakooi, f. (hoogd. *levkoje*, v. h. gr. *leukôion*, d. i. wit viooltje), een bekend tuingewas met veelkleurige, welriekende bloemen, ook violier genoemd.

Laksau, m. eene rekenmunt te Batavia, = 10000 kaches of ruim 40 gulden.

la, *la*, zoo zoo, middelmatig, tamelijk.

Lalie, f. gr. (*lalia*), de rede, het spreken; **lallatie**, f. nw lat., het lallen, de verkeerde verdubbeling der L in de uitspraak, **lambdacismus**.

Lalla, m. titel van den turkschen grootvizier, z. v. a. voogd, pleegvader.

Lama, m. een tibetaansch priester, opperpriester (vgl. *dalai-lama*); de **lamaïsche godsdienst** of het **lamaïsme**, de godsdienst der boeddhistische Tibetanen

en Mongolen, die daarom **lamaïten** heeten.

Lama of **llama**, n. peruviaansch (*llama*, spr. *ljama*, dier), een in de bergen v. Peru bij kudde levend langhalzig dier ter grootte van een hert, dat, getemd zijnde, een nuttig huis- en lastdier is.

Lamalgue, f. fr. (spr. *lamalgv'*), Merc., eene soort van wijn uit Provence.

Lamanage, f. fr. (spr. *lamanáazj'*), Mar., lootsgeld, het loon voor den **lamaneur** of loods (v. h. celtisch *loman*, gids).

Lamanda, m. N.H., eene slang op Java, de koningsslang, afgodsslang.

Lambda, f. de gr. naam van de L (*Λ*); de **lambda-naad**, Anat. de A-vormige vereeniging van de schedelbeenderen met het achterhoofdscben; **lambdacismus**, n. gr., een spraakgebrek, waarbij de L moeilijk of in plaats van de R wordt uitgesproken; **lambdoidisch**, A-vormig, de gedaante eener lambda hebbende.

Lambertsnoten, nog minder goed **lammertsnoten**, pl., eene soort van grootte hazelnoten, uit Lombardije afkomstig.

Lambris, n. fr. (spr. *langbri*), of **lambrisering**, f. het beschof of de bekleding van het benedendeel eener kamer-muur met planken, paneelhout enz.; z. v. a. **paneel**; ook pleisterzoldering, gipsgewelf, zoldering; **lambisèren** (fr. *lambrisser*), met zulk schotwerk bekleeden.

Lamelle, f. lat. (*lamella*), een blaadje; dun blik van allerlei metaal; **lamellair**, nw lat., blik-, blad- of plaatvormig.

lamentèren, lat. (*lamentari*), weeklagen, jammeren, kermen, bejammeren; **lamentabel** (lat. *lamentabilis*), klagelijk, jammerlijk, erbarmelijk, beklagenswaard, droevig, ellendig; **lamentabile** en **lamentoso**, it. Muz., klagend, droevig, op klagenden toon; **lamentatie**, f. lat. (*lamentatio*), ook **laménto**, m. en n. it., de weeklagt, het jammeren, klaaglied, de jammerklagt; **lamentijn**, m. nw lat., de zeekoe, **manati**.

Lami, n. zamengest. uit de namen der noten *la* en *mi*, in de muziek: kwalijk of klagend klinkend; **op een lami uitloopen**, slecht afloopen, treurig eindigen.

Lamia, f., pl. **lamiën**, lat., heksen, spoken, gevaarlijke booze geesten, waarmede men de kinderen bang maakte.

laminèren, nw lat. (v. h. lat. *lamina*, blad, blik enz.), metaal tot blik slaan, pletten, tot platen maken.

Lamoen, n. (fr. *limon*), de tweearmige disselboom, tusschen welke het paard enz. loopt.

Lamohout, eene soort van rood verwhout uit Brazilië.

Lamos, m. gr. (*lamós*), een afgrond, hol.

Lamparillas, z. **nonpareille**.

Lampadarius, m. lat. (v. h. gr. en lat.

lampas, fakkelt, lamp), een lampendrager; **lampadatie**, f. de foltering der martelaars door in de knicholte gehouden brandende fakkels; **lampadromie**, **lampadephonie**, f. gr., fakkelloop, een wedren met brandende wastoortsen; **lampadist**, m. een fakkellooper; **lampadephoor**, m. een fakkeldrager; **lampion**, m. fr. (spr. *langpion*), een lampje, glaslampje, inz. bij openbare verlichtingen; **lampionéren**, Neol., met lampions bezetten.

Lampás, pl. (fr. *lampas*), zijden oostind. en chineische stoffen, naar gebrocheerd gros de tours gelijkende.

Lampet, n. eig. eene lamp, eene kan of waterkruijk (wegens de overeenkomst van gedaante met de lampen der Ouden); **lampetkan**, waschvat.

Lampons, pl. fr. (spr. *langpón*); gebiedende wijs van *lamper*, gretig drinken, van *lampée*, groote romer), drinkliederen, rondgezang.

Lamprei (v. h. mid. lat. *lampetra*, dat gevormd is uit *lampère*, likken, en *petra*, steen, omdat deze visch zich aan steenen onder water vastzuigt), steenlikker, steenzuiger, eene soort van zeer groote en uitmuntende prikken of negenoogen, inz. in de Noordzee enz.

Lamprométer, m. gr. (v. *lampρός*, schitterend, helder), een werktuig om de sterkte van het licht te meten; **lamprophonie**, f. helderheid van stem, eene zeer duidelijke, vérklinkende stem.

Lampyris of **lampüris**, f. gr. (*lampýris*, v. *lampain*, lichten), de glimworm, het johanniswormpje, de johanniskever.

Lana, n. een russisch handsgewigt, = 8 solotnik of bijna 0,0341 ned. pond.

lana caprina, f. lat., geitenwol; oneig. onbeduidende dingen, beuzelarijen; *lana philosophica*, bij de alchimisten: zinkbloemen, witte, ligte vlokken van zinkoxyde, nihil album.

Lancastersche methode, het wederkerig onderwijs, de leerwijze, volgens welke een groot aantal leerlingen van onderscheiden ouderdom in één vertrek gelijktijdig worden bezig gehouden, terwijl de bekwaamere als onder-leermeesters de minder geoefenden onderrigten, het eerst door Andr. Bell, een' eng. geestelijke in O. Indië sedert 1790, vervolgens door Jos. Lancaster te Londen in 1805 ingevoerd.

lanceren, **lançade**, **lancier**, z. ond. **lans**.

Landamman, m. in Zwitserland in de meeste democratische cantons de voorzitter van de wetgevende magt en de voltrekker der besluiten; in het canton Bern de bestuurder van den gang der zaken in den grooten raad.

Landauer, m. eene soort van reiswagen met neerslaande kap, voor 4 personen (naar de Beijersche stad Landau).

Landes, pl. fr. (spr. *langd'*; v. h. duitsehe land), heigronden, heiden, steppen, inz. die langs de kust van den biscayschen zeeboezem tusschen de Gironde en de Pyreneen in Frankrijk; oneig. dorre plaatsen in een bock.

Landiras, m. Merc., eene soort v. witten Bordeaux-wijn.

Landlord, m. eng., de grondeigenaar, landheer; de waard, herbergier.

Landspassaar, m. (v. h. it. *lancia sperrota*, gebroken lans), weleer de benaming van een' gering' onderofficier bij het voetvolk.

Langage, f. fr. (spr. *langháaz'*), de spraak, wijze van spreken, taal; **langazette**, f. (spr. *langhét'*), een tongetje, eene tong, b. v. aan orgelpijpen, aan eene balans; de klep aan een blaasspeeltuig; de randlijst bij schrijnwerkers; een uitstekend goud- of zilverplaatje bij goudsmiden; insnijdingen, plooijen enz. aan een kleed in de gedaante van tongen.

Langueur, f. fr. (spr. *langhéur*; v. h. lat. *languor*), de mathheid, slapheid, verzwakking, ontspannenheid, het kwijnen, smachten; **languesceren**, lat. (*languescere*), kwijnen, kracht verliezen, moede of traag worden; **languissant** (spr. *langhiessáng*), mat, slap, zwak, kwijnend, smachtend, ziekelijk; *languente* en *languido*. it. Muz., smachtend, vurig verlangen uitdrukkend.

Lanist, m. lat. (*lanista*), een scherm- of vechtmeester bij de oude Romeinen.

Lans, f. fr. *lance*, v. h. lat. *lancēa*), eene spies, speer; **lansét**, **lancét**, n. (fr. *lancette*), het laatijzer, de laatvljm, een tweesnijdend wondheclers-mesje tot aderlatingen of insnijdingen; **lanséren** of **lancéren**, werpen, slingeren, afschieten eenen pijl enz.; bij jagers: het spoor van eenig wild met den hond zoo lang volgen tot men het opjaagt; **lancérende pijnen**, d. i. schietende, rukkende pijnen, in tegenst. met de borende, b. v. tandpijn; **lançade**, f. fr. (spr. *langsad'*), een speer- of spiessteek, uitval; eene snoeverij; ook een boogvormige lichtsprong van een paard; **lançadéren**, zulke sprongen maken; **lansier** (fr. *lancier*), een speerruiter, spieswerper, lansdrager; **lansfeest**, een feest der r. k. kerk, ingesteld tot aandenken van de lans, waarmede Jezus' zijde werd doorboord.

Lansquenet, m. fr. (spr. *lanskené*; v. h. duitsehe *lansknacht*), een zeker kansspel; de plaats, waar het gespeeld wordt.

Lantaarndrager, m. een insect in Amerika en Azië, met eene hoornachtige, in het duister lichtgevende blaas voor het hoofd.

Lanteas, pl. Mar., groote chineische roeischepen, voor den handel tusschen Macao en Canton.

Lanternina, f. it., eene florentijnsche rekenmunt, = 6 lire.

lanterniséren, fr. (v. *lanterne*, lantaarn), aan eenen lantaarnpaal ophangen (gelijk in de fr. omwenteling).

Lanturlu, m. fr. (spr. *langtuurlu*), een zeker kaartspel, lanturlu, het lanternluisen; 5 kaarten van ééne kleur in het pamphilusspel.

Laocoön, m. gr. Myth., priester v. Apollo, die met zijne beide zonen door twee groote slangen omslingerd en dood gedrukt werd, omdat hij het aan Pallas gewijde houten paard oterd en met eene speer doorboord had; de groep van Laocoön, een uitstekend voortbrengsel der oude beeldhouwkunst, het gezegde treurtooneel voorstellende.

Laocratie, f. gr. (v. *laos*, volk), de volksheerschappij.

Laodicëer, m. een inwoner der stad Laodicëa in Klein-Azië; een laauw, onverschillig mensch, iemand, die noch koud, noch warm is (eene beteekenis, ontleend aan de Openb. v. Johannes 3 vs. 15 en volg.).

Laokium, m. een godsdienststichter in China, 200 of v. a. 600 jaren voor Chr., wiens godsdienst aldaar slechts geduld wordt.

lapactisch, gr. (v. *lapázzein*, ledigen), Med., zacht ontlastend, buikzuiverend; **lapágma**, n. ontleding.

Laparocèle, f. gr. (v. *lapára*, f. de zachte deelen zijdelings onder de ribben tot aan de heup, en *cèle*, f. de breuk), Med., eene darmbreuk aan den buik; **laparoscopie**, f. het onderzoek van het onderlijf; **laparotomie**, f. de opensnijding van het onderlijf.

Lape, f. gr. (*lape*), de slijm.

Lapis, m. lat., de steen; *lapis Bononiensis*, z. bolonesche steen; *l. calamināris*, z. v. a. galmei; *l. causticus*, bijtende steen, bijtende potasch (*kali causticum*); *l. infernalis*, helsehe steen; *l. judaicus*, jodensteen; *l. lazuli*, z. lazuursteen; *l. miliaris*, de mijlsteen, mijlpaal; *l. philosophorum*, de steen der wijzen, waarmede men waande alle kwalen en ziekten te kunnen genezen en onedele metalen in goud te veranderen; *l. specularis*, mariaglas, gipspath; *l. spongiae* of *spongites*, de sponssteen, eene soort v. koralen; *l. terminalis*, de grenssteen; **lapidārisch**, in steen gehouwen; **lapidaarschrift**, in steen geschrevene letters, steenschrijft; **lapidaarstijl**, de schrijfwijze op steenen, gedenkteekenen, van daar ook (omdat deze om de bepaalde ruimte kort moet zijn): korte en bondige schrijftrant; **lapidatie**, f. lat., de steening; **lapidificatie**, f. de vorming of verwekking van steenen. steenwording, onderscheiden v. petrificatie; **lapidilum**, n. steenlepel, een werktuig bij de operatie van den steen soms gebezigd.

Lappe, n. in het pharaospel: de dubbele winst van het geld, dat men op eene aan de

punt tot een oor omgebogen kaart zette; vgl. **paroli**.

lapsus, m., pl. *lapsus*, lat., het vallen, de val; de fout, misslag; *lapsus bonorum*, m. Jur., het verval des vermogens; *l. calami*, eene schrijffout; *l. lingua*, eene spreekfout, het verspreken; *l. memoriae*, geheugenfout, misslag door vergeten; *l. palpebrae*, Med., eene uitzakking van het ooglid.

Larboard, m. eng. (spr. *lárboard*), de linkerzijde van het schip, bakboord.

Larbouch, m. eene nieuwerwetsche egyptische muts.

larderen, fr. (*larder*, v. *lard*, spek), bespekken, met spekreepjes opvullen, doorsteken, b. v. het vleesch; **lardeerpriem**, het puntig werktuig, waarmede dit gedaan wordt; **lardon**, m. (spr. *lardóng*), klein, langwerpig stukje spek, spekreepje; oneigen scherp woord, zet of steek; ook eene heimelijk ingestoken kaart in het spel.

Laren, pl. lat. (*Lares*, v. h. sing. *lar*), bij de oude Romeinen de familie-goden, huiselijke beschermgoden, huisgoden (vgl. **penaten**); **lalarium**, n. de kas of nis of kapel, waarin de beelden der laren stonden.

larga manu, lat. (*largus*, a, um, rijkelijk, mild), met rijkelijke, milde, vrijgeveige hand, rijkelijk; *largitas sponsalitia*, f. Jur., bruidegoms-verceering; **largitie**, f. (v. *largiri*, ruim uitgeven), de geschenken-uitdeeling, het schenken; **largo**, it. Muz., langzaam, gerekt; Merc., rijkelijk, in overvloed, en daardoor goedkoop; *largo assai*, l. di molto en *largissimo*, Muz., hoogst langzaam en statig, uiterst langzaam; *larghetto*, eenigzins langzaam, minder langzaam dan het *largo*, maar spoediger dan het *adagio*; **larghezza**, f. overvloed; Merc., aanzienlijke geldvoorraad voor wissels op eene plaats.

Lari, **larin**, m. eene rekenmunt in Malabar, ongeveer = 37½ ct. courant; in Arabië en Perzië = 50 ct. courant.

Lari fari, (v. *lar*, z. **laren**, en *fāri*, spreken), eig. den huis- of haardgod toespreken; gesnap, onbeduidende taal, wisjewasjes, lorum larum.

larmoyant, fr. (spr. *lar moajáng*), van *lar*me, traan), wenenend, in tranen smeltend, jammerend.

Larve, f. lat. (*larva*), bij de oude Romeinen een schrikbeeld, schadelijk spooksel; een schrikgezicht (vgl. **masker**); een insect, dat zich nog in zijnen onvolkomen toestand bevindt of nog aan de gedaanteverwisseling onderworpen is, eene pop, b. v. van eene rups, made enz.; **gelarveerd**, vermomd, gemaskerd.

Larynx, m. gr. Anat., het strottenhoofd, de adamsappel; **laryngitis**, f. Med., de ontsteking van het strottenhoofd; **laryngorrhagie**, f. de bloeding uit de luchtpijp; **laryngotomie**, f. de strottenhoofdsnede.

Lasagne, f. (spr. *lasánje*); it. (*lasagna*), eene soort van deegklompjes, macaroni in Italië.

Lascaren, pl. eng. (*laskars*), indiaan- sche matrozen of kanonniers, in dienst van de eng. compagnie; ook soldaten des kei- zers van Ceylon.

Laschitsen of **laski**, pl. (van het russ. *lássotschka*, wezel), wezelhuiden in den russ. handel.

Lascief, lat. (*lascivus*, a. um), dartel, weelderig, ontuchtig, wellustig; geil; **lasciviteit**, f. de dartelheid, geilheid, ontucht.

Laski, z. **laschitsen**.

Lassitude, f. fr. (v. *las*, = lat. *lassus*, moede), de vermoeidheid, matheid, ont- spanning; verveling.

Lasso, l. **lazo** (z. a.).

Last, n. Mar., benaming v. een gewigt, waarbij de grootte en het draagvermogen van een schip berekend wordt; in Neder- land doet zulk een last 2 tonnen, ieder van 2000 oude ponden; de naam eener in- houdsmaat voor drooge waren; het ned. last is verdeeld in 30 mudden, 300 schep- pels, 3000 koppen of kub. palmen; het oude amsterd. last = 30,0388, het pruss. last = 30,8509, het bremer last = 29,6416, het hannoversche 32,7853 ned. mudden; **lastadie**, f. (v. h. mid. lat. *lastadium* en dit van last), de plaats in groote zeesteden, waar schepen hunne waren in- en uitladen.

Lasting, z. v. a. **everlasting** (z. a.).

Latan, n. Chem., een nieuw, in het ce- rium-oxyde gevonden metaal.

latént, lat. (*latens*, v. *latēre*, verborg- en zijn), verborgen, verscholen; Chem., gebonden, b. v. latente warmte; *latet anguis in herba*, lat. sprw.: er schuilt eene adder onder 't gras, d. i. er steekt iets kwaads achter, er is gevaar bij.

lateraal—, **latereren**, z. onder **latus**.

Lateraan, n. het aan de Johannes-kerk grenzende paleis van den paus te Rome (zoo gheeten naar eene oud-rom. familie van dien naam, welke in het bezit van dien grond was); van daar lateraan- sche synoden, de kerkvergaderingen, die in de kerk van St. Jan van Lateraan gehouden worden.

laterna magica of *laterna megalogra- phica*, f. lat., eene tooverlantaarn; **later- nisieren**, z. v. a. **lanternisieren** (z. a.).

latet anguis enz., z. ond. **latént**.

Lathiphrosynie, f. gr., het verlies v. h. geheugen.

Laticlavii, pl., romeinsche raadsheeren, naar hunnen met purper gestikten rok, die *latus clavus* heette.

Latijnen, pl. (*Latini*), het over- oude volk, dat het landschap Latium in Italië bewoonde, in hetwelk Rome ligt; van daar **latijnsche taal** of **latijn**,

de taal der oude Romeinen; **latijnsch zeil**, een driehoekig zeil; **latinismus**, m. nw lat., een latijnsch taaleigen; **latinisé- ren**, latijnsche spreekwijzen en woordvoe- gingen nabootsen; verlatijnen, een' latijn- schen uitgang geven, tot latijn maken, b. v. een niet-latijnsch woord; **latinist**, m. een latijner, kenner der latijnsche taal, latijnkenner; **latiniteit**, f. (lat. *latinitas*), het latijn, de latijnsche taal of taalkunde; **latinophrōnen**, pl., zij, die in de gr. kerk aangaande de leer der transsubstantiatie het gevoelen der latijnen of R. K. volgen.

latitābel, nw lat. (v. het lat. *latitare*, verborgen zijn), verbergbaar, wat verhei- melijkt kan worden; **latitātie**, f. de verber- ging, verheimelijking, verheling.

latitūdo, lat. of **latitūde**, fr. f. de breed- te, z. **geographisch**; **latitudinariŭs**, nw lat. of **latitudinaire**, fr. m. een hoogst verdraagzaam godgeleerde of kerkleeraar, die geene strenge zedeleer predikt, aan het geweten eene groote speelruimte laat, het tegengest. v. **rigorist**; ook voor: **lichtzin- nige**, vrijgeest; inz. de benaming van hen, die gedurende de hevige godsdienst- twisten in Engeland en Schotland in de 17de eeuw pogingen tot bemiddeling deden; **latitudinarismus**, n. Theol., de leer of het geloof der algemeene genadeschen- king, het universalismus.

Latoen, n. (sp. *laton*, *alaton*, fr. *laiton*, waarsch. van het gr. *elatón*, gedreven, uit- gebreed met den hamer), messing, geel koper, een mengsel doorgaans van 65 deelen koper en 35 deelen zink, messingblik; ook het orichaleum der Ouden, een bij hen zeer hoog geschat metaal.

Latomie, f. gr., de steengroeve, inz. de onderaardsche steengroefkerkers bij Sy- racuse onder de regering van den tyran Dionysius.

Latōna, f. lat. Myth., de godin van den nacht en al het verborgene, moeder van Apollo en Diana; bij de alchimisten de in- gewanden der aarde, waar de metalen ont- staan.

Latour, m. fr. Merc., eene soort van rooden Medoc-wijn.

Latrīe, gr. (*latreia*), de godsdienst, de vereering van een eenig opperwezen, in tegenst. met **dulie** (z. a.).

Latrīne, f. lat. (*latrina*), het heimelijk gemak, secreet, de beste kamer.

Latrocinium, n. lat., de straatroof; **latrunculātor**, m. een regter van onder- zoek wegens straatroofverij.

latteren, fr. (*latter*, v. *latte*, lat), met latten beleggen, belatten.

latus, n., pl. *latēra*, lat., de zijde, bladzijde; de som of h. bedrag eener blad- zijde in handelsboeken, het bladzijde- be- drag; *latus per se*, het bedrag eener blad- zijde op zich-zelve (zonder transport van

andere bladzijden); *ad latus*, ter zijde, ter hulpe, ter bijstand; *a latère, de latère*, z. *legaat*, ond. *legeren* 1); *lateraal-erfgenamen*, zijde-erven, erfgenamen in de zijlinie; *lateraal-verwanten*, zijverwanten; *lateréren*, nw lat., bladzijde voor bladzijde het bedrag berekenen en dan zamen-trekken.

Lauda, laudabel enz. z. ond. *laus*.

Laudänum, n. (lat. *ladänum*, gr. *lë-danon*, v. h. perz. *lädan, läden*), een slijmig hars uit eene soort van slaapholplant (lat. *lada*, f. gr. *lëdos*, m.) in het Oosten; eene met kruiden vermengde opiumtinctuur, een slaapwekkend, pijnstillend middel, een slaapdrank; **iemand laudanum geven** (met zinspeling op *laus*, z. *beneden*), iemand bovenmate prijzen, vleijen.

Laudemium, n. mid. lat. (ook *laudes, landationes, laudaminium, laudium* enz.), het leengeld, eene som gelds, die de grond-eigenaar bij de aanneming van een' nieuwen grondbruiker van dezen ontving.

laudéren, oliën, inoliën, gepersten stof-fen door bestrijken met boomolie een schoon aanzien geven.

laudéren, laudisten enz., z. ond. *laus*.

Laudum, m. fr. (spr. *lodiing*), een voortreffelijke fransche wijn naar de stad *Laudun* in Languedoc.

Laura, Laurette, vrouwenn.: uit *Eleonora* ontstaan.

laureätus, lat. (v. *laurus*, de lauwer), belauwerd, met den lauwerkrans versierd (v. dichters); **laureaat**, m. een gelauwerde, bekroond dichter.

Lauret, f. eene eng. zilvermunt, halve dukaat onder *Jacobus I* geslagen, en zoo genoemd wegens den lauwerkrans om het hoofd van 'skonings borstbeeld.

laus, pl. *laudes*, lat., de lof; **laus Deo**, eig. God lof! als subst. n. en afgek. *L. D.*, eene schuldrekening, een maanbrief, waarboven men vroeger die uitdrukking plagt te schrijven; **Laus Deo salus populo**, of afgek. *L. D. S. P.*, aan God zij lof en aan het volk heil; *laudes*, pl., lofgezangen, lofverheffingen; **lauda**, f. it., een lofzang tot slot der vesper in Italië; **laudäbel** lat. (*laudabilis, e, um*), loffelijk, prijzenswaard, aanbevelenswaard; **laudacismus**, n. nw lat., de lofprijsing, het lofbejag; **laudaméntum**, n. mid. lat., eene hand-gelofte, belofte onder handslag; **laudätor**, m. lat., een lofredenaar; **laudéren**, prijzen, loven; **laudäto loco**, op de aangehaalde plaats; **laudisten**, pl. mid. lat., lofzangers, die, door de straten trekkende, liederen tot Gods lof (*laudes*) zongen, inz. in Italië en Frankrijk.

laute, lat., heerlijk, prachtig; inz. van feesten en gastmalen.

Lava, f. it., de stoffen, die in vurig

vloeienden staat uit de vuurspuwende bergen worden geworpen, en die, bij het afkoelen, tot steen verharden.

Lavage, f. fr. (spr. *lawáazj*; v. h. lat. *laväre*, wasschen), het wasschen, af-, uitwasschen; **lavatorium**, n. nw lat., een wasbekken; **lavemént**, n. fr. (spr. *law'mang*), z. v. a. klisteer of **clysmä**.

Lavéndel, m. (mid. lat. *lavendüla*, it. *lavändola*, fr., **lavande**, f., v. h. lat. *laväre*, wasschen, omdat men deze plant tot wasschen en baden gebruikte), een bekend welriekend tuingewas, uit welks bloemen men **lavendelwater** (eau de lavande), **lavendelolie** en **lavendelgeest** bereidt.

lavéren, lat. (*laväre*, fr. *laver*) 1) Pict., wasschen. eene opgedragene kleur met water verdrijven; eene teekening **laveren**, haar door het penseel met oost-indischen inkt of met eene andere compositie voortbrengen; 2) **lavéren**, Mar., bij tegenwind zigszagsgewijs heen en weder zeilen, zich schuin tegen den wind houden; oneig. bedachtzaam dralen, behoedzaam te werk gaan; ook allerlei uitvlugten gebruiken (v. kwade schuldenaars); **lavis**, m. fr. (spr. *lavi*), het wasschen, de gewasschen teekening; **lavoir**, n. (spr. *lawóar*), een wasch-bekken, handenwaschkom.

Lavérna, f. lat. Myth., de bescherm-godin der dieven en bedriegers.

Laveton, n. fr. (spr. *law'tóng*), het kaardhaar, walkhaar, de schierwol, de bij het kaarden van wollen stoffen los-geslagene wol.

Lavetzsteen, fr. *lavège* (spr. *law'ézj*), Min., een schubbe leisteen, waarvan men vuurbestendige potten maakt, leversteen, potsteen.

Lavine, **lawine**, f. (zwitsersch *lawine*, *lewine*, d. i. de brullende, v. h. oudd. *lowan, leuen*, brullen, waarvan ook *leuw* afstamt; it. *lavigna*, fr. *lavanche*), een sneeuwval, eene sneeuwstorting, een sneeuwklomp, die in het nederrollen van hooge bergen inz. in Zwitserland, tot eene verbazende grootte aangroeit en dikwijls de grootste verwoestingen aanrigt.

Law, f. eng. (spr. *lä*), wet, regtswetenschap; **lawyer**, m. (sp. *lajer*), een regtsgeleerde, advocaat.

Lawsonie, z. **alkanna**.

Lax, m. eene rekenmunt te Moka, = 4 gl. 20 ct. courant.

lax, lat. (*laxus, a, um*), wijd, onbepaald; slap, los, luchtig, ongebonden, teugelloos; **laxismus**, n. nw lat., de slaphcid in zedelijke grondbeginselen; **laxiteit**, f. lat. (*laxitas*), slaphcid, losheid van zamenhang, nalating; **laxéren** (lat. *laväre*, verwijden), oplossen, afvoeren, zuiveren; ontlasting hebben; **laxaméntum**, n. verwijding, verligting, nalating; Jur., het mistel van 2

maanden, welcer aan voogden toegestaan ter uitkeering van de gelden hunner pillen; **laxatief**, **laxans**, n. een afvoerend of buikzuiverend middel; **laxantia**, pl., afvoerende middelen.

Lazärus, hebr. mansn. (= Eleazar), Godhelp; inz. de naam van eenen uit de gewijde geschiedenis (Lucas 16, 20) bekenden melaatschen man, die later tot beschermheilige of patroon der kranken, inzonderheid der melaatschen, werd gemaakt; **zoo arm als Lazarus**, straatarm, zoo arm als Job; als adject.: melaatsch, besmet met lazarij of lazaruszeer; **lazarusklop**, f. eene soort van zeer kunstig gedraaide schelp; **lazarus-orde**, f. eene geestelijke ridderorde uit den tijd der kruistogten, die zich de verpleging inz. der lazaruskranken ter taak stelden; **lazarét**, n. een kranken- of ziekenhuis, oorspr. een aan den H. Lazarus gewijd huis voor melaatschen bij Jeruzalem; ook een quarantaine-huis, d. i. een verblijf in zeehavens, waarin zulke personen een' tijdlang worden gehuisvest, die uit plaatsen komen, welke men van besmetting verdacht houdt; **lazaristen**, pl., eene geestelijke orde in Frankrijk, door den H. Vincent van Paula in 1645 tot zendelingswerk opgericht; **lazaroni**, pl. (spr. *lazaróni*), it. *lazzaróni*, straatgepeupel, arme lieden, bedelaars, in Napels en Sicilië, die deels van lastdragen en ander dagloonerswerk, deels van bedelen of nog slechter middelen bestaan; zij worden ook *banchiéri* geheten, omdat velen v. hen op houten banken onder afdaken slapen.

Lazeróle, f. it. *lazzaruóla* en *azzeruóla*). eene soort van hagedoorn; vgl. **azarole**.

Lazo, m. sp. (spr. *lasso*; v. h. lat. *lacus*), een strik, valstrik, inz. de van een koord gemaakte strik, dien de Z. Amerikanen zeer behendig weten te werpen, om buffels en paarden, alsmede den stier bij de stierengevechten, op te vangen.

Lazuur, **lazuursteen**, m. lat. (*lapis lazuli*); v. h. perz. *ládjuverd*, *lázuwerdi*, hemelsblauw; vgl. **azuur**), de blaauwsteen, een kopererts van schoone, hoogblauwe kleur, bij de Ouden onder den naam van saphir bekend en onder de edelgesteenten gerekend; hij wordt gebruikt tot architectonische en meubel-versieringen, tot steenmosaïk, tot velerlei galanteriewaren enz., maar vooral tot bereiding van het echte ultramarijn (z. a.); **lazuur**, f. Pict., de ligte overdekking met eene doorzichtige kleur, zoodat de grondkleur doorschijnt; **lazuurverwen**, daartoe geschikte gomverwen; **lazuliet**, m. blaauwspath.

Lazzo, m. it. (spr. *látso*), pl. **lazzi**, het gebarenspeel bij ital. blijspelen; belagchelijke gebaren, potsen; vernuftige zetten, gevatte antwoorden, geïmproviseerde scherts.

League, f. eng. (spr. *liegh*), eng. afstandsmaat, de mijl, zeemijl, een uur.

Leam, **leang**, z. v. a. **tael** of **tail** (z. a.).

Leander, z. **Hero**.

Lecanomantie, f. gr. (v. *lekanē*, f. een schotel), waarzeggerij uit bekkens of schotels vol water.

Lèche, f. fr. (spr. *lèsj'*), een dun sneedje, b. v. vleesch, brood; ook muntvernis van de piasters in Mexico.

Lecht, n. een gewigt bij de schcepstonning in het Noorden gebruikelijk en gellende 12 vaten.

leçons, pl. fr. (spr. *l'sóng*), oefeningsstukken (inz. in de toonkunst).

Lecticariën, pl. lat. (*lecticarii*, v. *lectica*, f. een draagstoel, rosbaar, draagbed), rosbaardragers, slaven, door welke de oude Romeinen in hunne draagzetels gedragen werden; in de gr. kerk: personen, die met het wegvoeren der lijken zijn belast, doo-dendragers.

Léctie, f. (lat. *lectio*, eig. het lezen, van *legere*, lezen), het onderrigt, de voorlezing, het leeuur; het te leeren stuk, de leertaak, het voorschrift; ook eene berisping, vermaning; **lectionarïum**, n. nw lat., een bijbelsch leerboek in de r. k. kerk; **lector**, lat., of fr. **lecteur**, m. een voorlezer; een bijleeraar op hoogeschoolen, die geen professor is, taalmeester, inz. eener nieuwere taal; **lector benevôle**, **lectóri benevôlo**, genegen lezer, aan den genegen lezer; **lectoraat**, n. nw lat., de post van een' voorlezer, van een' bijleeraar; **lecture**, f. fr., het lezen, de lezing; de belezenheid; het voorwerp van het lezen, het geschrift, boek; **lecturer**, m. eng. (spr. *lektsjurrer*), een hulpprediker, kapellaan.

Lectisternïum, n. lat., pl. **lectisterniën**, kussenfeesten bij de oude Romeinen, waarbij de beelden van zekere goden en godinnen op kostbare kussens of bedden gelegd of op stoelen gezet werden rondom tafels, met de uitgelezenste offerspijzen voorzien.

Lector enz., z. ond. **lectio**.

Lectulus, m. lat., pl. **lectuli** (eig. kleine bedden, legersteden), Chir., stroobanden, verbandstukken tot het zelden v. gebroken ledematen.

Lecture, z. ond. **lectie**.

Leda, f. gr. Myth., de schoone gemalin van den spartaanschen koning Tyndarëus, die door Jupiter in de gedaante van eene zwaan bezwangerd werd terwijl zij zich baadde. Zij werd uit de twee eijeren, welke zij dien ten gevolge leide, moeder v. Castor en Pollux en van Helëna en Clytæmnestra.

Lee 1), f. eng. (spr. *lie*), Mar., de lij, de onder den wind zijnde, d. i. van den wind afgekeerde, zijde des vaartuigs, de zijde van het schip, waarheen de wind waait.

Lee 2), m. eene chinesche kopermunt,

= $\frac{1}{1000}$ leang of tail (z. a.), ook ly en kasche geheeten.

Leeuwendaalder, naam v. d. holl. rijksdaalder sedert 1606, geldende 2 fl. 50 ct.; ook de naam eener munt in Turkije, = 40 aspers (leondale).

Leg, f. it. (sp. *liga*; vgl. **legeren** 2), eig. verbinding, verbond (vgl. **liga**), inz. metaalvermenging, legéring; het allooi der munten; **lega bassa**, muntmetaal van geringe gehalte; **legabile**, it. Muz., verbondene voordragt.

Legaal, lat. (*legālis, e, v. lex*, gen. *legis*, de wet), wettig, wettelijk, regmatig, geregteijk; **legale inspectie**, f. de wettelijke schouwing v. een gekwetst ligchaam of van een lijk; **legale séctie**, f. eene geregtelijke lijkopening; **legaliter**, volgens de wet, wettelijk, geregteijk; **legaliteit**, f. nw lat., de wettigheid, overeenstemming eener verrigting met de wet; **legaliséren**, wettigen, wettig of geldig in regten maken; geregteijk bevestigen, bekrachtigen; **legalisatie**, f. de regtsbekrachtiging, geregtelijke bevestiging, echtmaking eener oorkonde.

Legaat, legateren, legatie enz., z. ond. **legeren** 1).

Legatine, f. fr., eene soort v. half zijden, half wollen stof.

legata, z. **ligato** ond. **legeren** 1); **legatuur**, z. ond. **legeren** 2).

Legénde, f. (v. h. lat. *legénda*, pl., wat gelezen moet worden; in de middeleeuwen een boek, dat de dagelijksche godsdienstige leesstukken bevatte), de levensbeschrijving van eenen heilige, heiligengeschiedenis, wondervertelling, heiligensprookje; in 't alg. een sprookje, eene verbeelding, sage; bij het muntwezen: het omschrift eener munt; de buitenrand der munten, die, om het snoeijen moeilijker te maken, dikwijls met eene zinspreuk is voorzien.

leger, fr. (spr. *lezjér*), ligt, vrij en ongedwongen, vlug, flink; vlugtig, lichtzinnig, onbestendig, ongestadig; oppervlakkig, onbeduidend; **legèment** (spr. *lezjér'máng*), ligt, luchtig; oppervlakkig; onbedachtelijk enz.; **legéreté**, f. (spr. *lezjér'te*), de vlugheid, gezwindheid; lichtvaardigheid, onbestendigheid, lichtzinnigheid.

legéren 1), lat. (*legère*, afzenden; ver-maken), de aandeelen in eene nalatenschap toewijzen, verordnen; **legaat** of **legātus**, m. bij de oude Romeinen een helper, aan den stadhouder eener provincie toegevoegd, een onderveldheer; thans de titel der gevolmagtigden van de roomsche curie en die van vele aartsbisschoppen; de werkelijke gezanten van het roomsche hof heeten *legati missi*, afgevaardigde gezanten, onder welke de *legati a latere* (scil. *papae*), d. i. van de zijde van den paus, de eerste klasse uitmaken; zij gaan in zeer gewig-

tige aangelegenheden naar vreemde hoven of als opperbevelvoerders in de provinciën van den Kerkelijken Staat; de tweede klasse der werkelijke gezanten zijn de nunciën (z. a.); **legatie**, het gezantschap; ook eene provincie van den Kerkelijken Staat; — **legaat**, n. (lat. *legātum*) eene erfmaking, erfclating, schenking bij uitersten wil, gift; *legātum ad pias causas*, eene erfmaking tot vrome oogmerken; een legaat b. v. aan kerken, scholen enz.; **legatarīus**, m. een bij testament begiftigde, in zoo verre hij geen erfgenaam (in den zin van het regt) is; **legātor**, m. de erfmaker.

legéren 2) (it. *legare*, v. h. lat. *ligare*, binden), twee of meer metalen door smelting met elkander vermengen, zamen smelten, alliiëren; **legéring**, ook **legatuur**, het metaalmengsel, de vermenging van edele metalen met geringere, z. v. a. alliiërsel, alliage, allooi.

leges, pl. lat., wetten, verordeningen; eene bepaalde vergoeding of betaling voor zekere werkzaamheden; z. *lex*.

leggière, leggièrmente of *con leggerézza*, it. (spr. *ledzj—*), Muz., licht, luchtig, ongedwongen voor te dragen; **leggièrissimo**, zeer licht of vlugtig.

Legioen, legio, f. lat. (*legio*, pl. *legiōnes*), bij de oude Romeinen de grootste legerafdeeling, eerst 3000, later tot 6000 man en meer sterk; ook in Frankrijk sedert Napoleon de benaming voor de grootte afdeelingen der nationale garde (*légion*, spr. *lezjóng*); in 't algemeen eene grootte, onbepaalde menigte, schaar; *légion d'honneur*, f. fr. (spr. *lezjóng donéur*), het eerelegioen, legioen van eer, eene fransche orde tot belooning van uitstekende diensten en talenten; **legionair**, m. (lat. *legionarius*), soldaat van een legioen; medelid of ridder van het legioen van eer.

Legis, de fijnste perzische zijde.

Legislatie, f. lat. (*legis-latio*, d. i. eig. het inbrengen of voorslaan eener wet), de wetgeving, wetgevende magt; **legislatief**, nw lat., wetgevend, de wetgeving betreffende; **legislātor**, m. lat., de wetgever; **legislatuur**, f. nw lat., de wetgevende vergadering of magt, het wetgevend ligchaam, de regering.

Legist, m. nw lat., een wetkundige, inz. een leeraar van het wereldlijk regt, aanhanger van het rom. regt in de middeleeuwen, in tegenst. met **decretist** (z. a.).

Legitiem, lat. (*legitimus, a, um*), als adverb. ook *legitime*, wettelijk, regtmätig, wettig, met regt; echt, in huwelijk geboren; **legitima**, *legitima pars* of *portio*, het wettig erfgedeelte of regtmätig erfdeel, de legitieme portie; *legitima acquisitio*, f. eene regtmätige verwerving, l. *causa*, eene regtmätige oorzaak of zaak; **legitimum impedimentum**, n. eene regtma-

tige, geldige verhindering, b. v. van niet-verschijning voor het geregt; *legitimus heres* of *heres ab intestato*, z. *heres*; **legitiméren**, nw lat., wettigen, geldig maken, voor regtmatic, voor echt of eerlijk verklaren, als in echt geteeld beschouwen, echten; de echtheid of geldigheid bewijzen; **zich legitiméren**, zijne volmagt toonen, zijn regt bewijzen, zich regtvaardigen; **legitimatie**, f. de echt- of geldigverklaring, de erkenning der bevoegdheid als erfgenaam; het echten of vereerlijken van een buiten huwelijk verwekt kind; ook de erkenning van de volmagt, b. v. van enen gezant; de geloofsbriefven, bewijzen van echtheid; **legitimiteit**, f. de wettigheid, regtmaticheid, echtheid, eerlijke geboorte; **legitimisten**, pl., aanhangers en voorvechters der legitimiteit, d. i. van de grondstelling, dat de vorstelijke waardigheid, even als andere privaatrechten, een erfelijk regt is, onafhankelijk van den wil des volks; **legitimistisch**, de regtmaticge regering en het beginsel der legitimiteit aanhangende.

Legograaph, m. lat.-gr. (vgl. *lex*), een wetschrijver.

Legologie, f. gr., de leeskunst, leesleerkunde; **legographologie**, f. de lees- en schrijfleer.

Légu, f. sp. (port. *legoa*; mid. lat. *leuca*, *leuga*, fr. *lieue*; een oorspr. celtisch woord), eene spaansche mijl, = 6666 $\frac{2}{3}$ v a r a s, ruim $\frac{2}{3}$ geographische mijl.

Leguán, m. (sp. *iguana*; uit de taal van Haiti), de kam-hagedis, ongeveer 5 voet lang, inz. in W. Indië.

Legulejus, m. lat., een slecht advokaat of zaakwaarnemer, **rabulist**; **legulejismus**, n. nw lat., het slecht zaakbeheer.

Leibnitzianismus, n. de idealistische wijsbegeerte of het cosmologisch monadenstelsel van den wijsgeer Leibnitz op het einde der 17de eeuw.

Leimoniaden, z. **nymphen**.

Leiopūs of **liopūs**, m. gr. (*leiópous*, v. *leios*, glad, effen), Med., een platvoet.

leipogrammaticsch, z. v. a. **lipogrammaticsch** (z. a.).

Lekkage, **lekkaadje**, f. (ned. v. lek, lekken, met een' fr. uitgang), het uitlekken, de vermindering eener vloeistof door het onvolkomen sluiten der vaten (fr. *coulage*); ook de aftrek in den handel voor dat verlies.

Lela of **Lelo**, m. slav. Myth., de God der liefde, zoon van I. a d a; **lela**, ook een eeretitel, dien de Mooren aan de vrouwen geven, die zij hoogachten; **lela Mariam**, eig. dame Maria, de moeder van Jezus.

Lelie, f. (v. h. lat. *lilium*, gr. *leirion*), een bekend bolgewas met schoone, welriekende bloemen; **leliegroeschen**, **leliegulden**, vroegere goudmunt van Lubeek met

eene lelie gestempeld; **leliesteen**, z. **encrinieten**.

Lembus, m. gr. (*lémbos*), eene bark, boot, sloep der Ouden; **lembárchus**, m. de sloepvoerder.

Lemma, n. gr. (*lémma*, eig. het genomene, v. *lambánein*, nemen), eene aanneming, voorloopige stelling; eene leer- of hulpstelling uit andere wetenschappen; ook de titel, inz. het te verklaren woord, dat aan het hoofd van een artikel, eene aanneming enz. geplaatst is.

Lemming, m. de grootste trekmuus in N. Europa, inz. in Lapland, Noorwegen en Siberië.

Lemna, f. gr., de waterlinze.

Lemnische aarde (v. h. gr. eiland Lemnos), z. v. a. **bolus** (z. a.).

Lemniscus, m. gr. *lémniskos*, een wollen band, kussen als verband.

Lemositeit, f. nw lat. (v. h. lat. *lema*, oogslim, oogboter), Med., de smerigheid of dragt der ooghoeken door zoogenaamde oogboter.

Lemur, z. **maki**; pl. **lemuren** (lat. *lemures*), bij de Romeinen nachtgeesten of afgescheidene zielen, spoken; **lemuriën**, **lemuraliën** (lat. *lemuria*), pl., een in Mei gevierd feest ter verbanning v. de lemuren.

Lena, **Leentje**, vrouwenn. verk. en verklw. v. **Helena** (z. a.).

Lenæa, f. gr. (*lenæia*), het wijnogstfeest te Athenen, gepaard met allerlei wedspelen (naar *Lenæios*, een bijnaam van Bacchus).

Lenientia, pl. lat. (v. *lenire*, verzachten), Med., verzachtende, ook weekmakende middelen; **lenitief**, n. nw lat., een verzachtingsmiddel; ook z. v. a. **palliatief**; als adject.: verzachtend.

Lēno, m., pl. **lenōnen**, lat., een koppelaar, hoerenwaard, slavenhandelaar, inz. in de oud-rom. blijspelen; **lenocinium**, n. hoerenwaardschap, koppelarij.

lens, ledig, zonder vocht; als subst.: f. de lans, waarmede de walvisch wordt afgemaakt; **lensen**, den walvisch met de lens afmaken; **lenzen**, het schip vlak voor den wind laten loopen.

lentando, *lentement*, enz., z. ond. *lento*.

lenticulair, lat. (*lenticularis*, e, v. *lenticula*, linze), lins- of lensvormig; **lenticulaire**, n. fr. Chir., een lensvormig mes; **lenticuliet**, nw lat. of **phaciet**, gr. m. lens- of linzesteel, penning- of vruchtsteel, eene soort van kleine schroefvormige slakversteening, inz. in Egypte, in Zwitserland en bij Parijs; **lentigines**, pl. (v. h. sing. *lentigo*, f.), lat. Med., zomersproeten, ook levervlekken; **lentitis**, f., z. v. a. **phacites**.

Leonard, **Leonhard**, mansn.: de leeuwenhartige, dappere, moedige.

leoninisch gezelschap (lat. *societas leonina*), een leeuwengezelschap, d. i. zulk

eene onregmatige vereeniging of gemeenschap, waarin alle voordeelen of een onevenredig groot voordeel aan één of eenigen te beurt valt, terwijl het gevaar en de schaden door één of meerdere van de overige deelnemers moeten gedragen worden (met zinspeling op den leeuw in de aëopische fabel).

leoninische of **leönische verzen**, berijmde hexameters, bij welke het midden en einde van ieder vers met elkander rijmt (naar eenen dichter uit de middeleeuwen, Leo, dus geheeten).

leónisch of **liónisch goud** ook **lyónsch goud**, **cliquant** (waarsch. naar de stad Lyon in Frankrijk), onecht goud, uit zuiver koper en zink vervaardigd; **leonisch zilver**, onecht zilver, uit koperstaven bereid, die met bladzilver overtrokken zijn, van daar ook **leonische bloemen**, kunstige bloemen uit onecht goud- en zilverdraad, en **leonische** of **lionische galons**, **passementen** enz.

Leonisten, pl., een naam der waldenzen.

Leontiásis, f. gr. (v. *leōn*, de leeuw), Med., het leeuwengezigt, de arabische melaatschheid, die het aangezigt door zwelling naar dat van eenen leeuw doet gelijken; ook z. v. a. **elephantiasis** (z. a.); **leontídon**, n. leeuwentang, eene plant; **leontopetalon** of **leontopodium**, n. leeuwenklaauw, eene plant; **léopard**, m. (gr. *leopardos*, panter), een naar den tijger gelijkend roofdier in Afrika, de luipaard.

Léopold, oudd. mansn., ontstaan uit **Linbold** (oud-hoogd. *Liutpalt*), d. i. de volkskoene, hoogstkoene, moedige; **leopolder**, m. eene oostenrijksche munt, = 10 kreutzers; **Leopoldíne**, vrouwe n.: de moedige; **leopoldíno**, m. z. v. a. **francescone** (z. a.).

Lepadieten, pl. gr. (v. *lepas*, schelpslak), versteende schelpslakken, ook **patellieten**.

lepidodisch, gr. (*lepidoeides*, v. *lepis*, f. schub), schubbig, schubvormig, schilferig; **lepidoide**, f. Anat., de schubnaad aan den schedel; **lepidocrociet**, m. Min., de schilferig-vezelige bruinijzersteen; **lepidolith** of **lillalith**, m. de schilfersteen, schilferige glimmer van lilaroode kleur; **lepidoptera**, pl., insecten met vier naakte vleugels, met eene soort van stof bedekt, gelijk de vlinders, stofvleugeligen; **lepidopterieten**, pl., versteende vlinders of afdrukken van vlinders in steen; **lepidopterologie**, f. de leer, de kennis der vlinders; **lepidosarcōma**, n. Med., een schubbig vleeschgewas in den strot.

Lepra, f. gr. (v. *leprós*, ruw, schilferig), de melaatschheid, schurft, ruidigheid, **leproosdij**; **leproos** (lat. *leprōsus*, a, um), melaatsch, schurftig, ruidig; **lepro-**

sus, m. een melaatsche; **leprozenhuis** (fr. *leproserie*), een huis ter verzorging van melaatschen.

Lēpsis, f. gr. (v. *lambánein*, nemen), het nemen; de aanneming, de aangenomen stelling; Med., de aanval eener ziekte.

Leptochrōa, f. gr. (v. *leptós*, dun, fijn), eene dunne, fijne huid, een vlies; **leptographisch**, fijn of klein geschreven; **leptoloog**, m. een spitsvondige, kleingeestige; **leptologie**, f. de spitsvondigheid, kleingeestigheid; **leptomerie**, f. de dunheid, dunne, fijne gesteldheid; **lepton**, n. de kleinste munt der oude Grieken, omtrent = $\frac{1}{8}$ cent; ook bij hen een gewigt, = 0,13 wigties; 336 leptons deden een drachma; **leptophnāe**, f. de fijnstemmigheid; **leptophyllisch**, dunbladerig; **leptóthrix**, m. een dun- of fijnharige; **leptotrichie**, f. dunharigheid; **leptyntōa**, pl. (v. *leptynein*, dun maken), Med., verdunnende middelen; **leptysmus**, m. het dun of mager worden, vernageren; **lepýron**, n. bast, bolster, schaal, vlies.

Lernasche slang, z. **hydra**.

Lēros, m. ook **lerēma**, n. en **lerēsis**, f. gr., gesnap, kinderachtige praat, inz. het kindsch worden in hoogen ouderdom.

lesbisch, v. Lesbos, een gr. eiland in de Egeïsche zee; **lesbische liefde**, onnatuurlijke ontucht der vrouwen onder elkander.

Lesche, f. gr. (*léschē*), de plaats, waar men zamen komt om te spreken, verzamelen uitspanningsplaats voor ledigen; **beraadslaging**, raadsvergadering.

lèse majesté, f. fr. (spr. *lèz' majesté*), gek wetste, beleedigde majesteit.

Lesgis, pl., turksche ligte ruitery.

Lessus, m. lat., een treurzang, klaagzang.

Lest, n. fr. (v. h. duitsehe last), ballast; **lestage**, f. (spr. *lestáaz'*), het inladen van den ballast, beballasten.

leste, fr., licht, vlug, behendig; **lesto**, it. Muz., vrolijk, vlug.

letaal, lat. (*letālis*, e, v. *letum*, de dood), doodelijk; **letaliteit**, f. nw lat., de doodelijkheid.

Lethargie, f. gr. (*lethargia*, v. *lēthe*, het vergeten, de vergeetachtigheid, vergeetelheid), Med., de slaapzucht, de doodslaap, inz. die soort van slaapzucht, waarbij de zieke zich laat wekken en bezinning heeft, doch terstond weder inslaapt; ook ongevoeligheid, zorgeloosheid, slaperigheid; **lethargisch**, slaapzuchtig; slaperig, zorgeloos, gevoelloos.

Lēthe, f. gr., de vergeetelheid; Myth., de stroom der vergeetelheid in de onderwereld; **lethognomiek**, f. de vergeetkunst, aanleiding tot vergeten.

Lēto, f. gr., naam van Latona (z. a.).

Lettos, pl., een afzonderlijke volksstam, die de voornaamste bevolking van Lijfland uitmaakt; van daar **lettische taal** enz.

lettera di cambio, f. it., een wisselbrief, wissel.

lettre, f. fr. (v. h. lat. *littera*, f. boekstaaf, letter, pl. *litterae*, schrift, brief), een brief; *lettre d'affaires* (spr. —*dafèr'*), een brief over zaken, koopmansbrief; *l. d'avis* (spr. —*wi*), een berigtbrief, adviesbrief; *l. de cachet* (spr. —*kasjé*), verzegelde brief, koninklijke geheimbrief, naam der beruchte koninklijke bevelen tot in hechtenis neming (vóór de fr. omwenteling), van welke een schromelijk misbruik is gemaakt; *l. de change* (spr. —*sjangzj'*), een wisselbrief, wissel, vgl. **change**; *l. de créance* (spr. —*kreángs'*), een geloofsbrief; *l. de grosse*, in het handelsregt: een bodemerijbrief; *l. de marque* (spr. —*mark'*), een kaperbrief, een van de regering uitgaand verlot tot zeerooverij; *l. de repit* (spr. —*repi*), een uitstel- of respijtbrief voor een schuldenaar of bankbreukige; *l. de voiture* (spr. —*woatúur'*), een vrachtbrief; — **geletteriseerde verzen**, verzen, waarvan al de woorden met dezelfde letter beginnen.

Leuca, f. lat., de mijl, gallische mijl van 1500 rom. schreden.

Leucæthiops, m. een witte moor, z. v. a. kakkertlak of albino (z. a.); **leucæthiopië**, f. de toestand of het voorkomen van zulk een' mensch; **leucangitis**, f. gr. (v. *leukós*, helder, zuiver, blank), Med., de ontsteking der lymphavaten; **leucōma**, n. Med., eene witte vlek op het hoornvlies van het oog; **leucomateus**, daarmede behebt, daaraan lijdende; **leucomorïe**, f. (v. *leukós*, voor bleek, zwakkelijk enz.), rusteloze zwaarmoedigheid, waanzin, waarbij de lijder gaarne eenzame, treurige plaatsen opzoekt; **leucopathïe**, f. de bleekzucht; **leucophagium**, n. eene spijs uit amandelmelk en hoendervleesch, voorheen in de toring vaak gebruikt; **leucophlegmatïe**, f. de huid- of bleekwaterzucht; **leucophobie**, f. de vrees of schuwheid voor de witte kleur; **leucorhōdon**, n. Bot., de witte roos; **leucorrhœa**, de witte vloed bij het vrouwel. geslacht; **Leucothœa**, f., z. **Ino**.

Leuce, f. gr. (*leukē*, v. *leukós*, wit), Med., de witte huiduitslag; **leuciet**, m. gr. witte of vulcanische granaat, een tot het kiezegelgeschlacht behoorende steen, inz. in Beneden-Italië.

leucōma, enz., z. ond. **leucæthiops**.

Levade, z. ond. **leveren**.

Levāna, f. rom. Myth. (v. *levāre*, opheffen), de godin, die de pasgeboren kinderen van de aarde ophief.

Levánt, f. it. (*levante*, m. in 't algemeen oosten, ochtend, v. *levare*, heffen, *levarsi*, zich verheffen, opgaan), het Oosten, de Morgenlanden, oostelijke streken, alle van Italië af naar het Oosten liggende landen aan de Middellandsche zee tot aan den Eu-

phraat en den Nijl; meer bepaald: de kustten v. Klein-Azië, Syrië en Egypte; **levanters**, pl. Mar., de zware westewinden en stormen op de kustten van Phenië en Syrië; **levántisch**, **levántisch**, oostersch, oostelijk, morgenlandsch; **levantsche asch**, asch uit het roquettekruid, tot bereiding van zeep en kristalglas dienende; **levantsche koffij**, de arabische koffij enz.; **levantinos** of **levantisco's**, pl., levantvaarders, spaansche, naar de Levant bestemde schepen; **levantine**, f. fr., eene oorspr. oostersche effen zijden stof; **levantis**, **levants**, pl., soldaten van de turksche galeijen.

Levātie, f. lat. (*levatio*, v. *levāre*, heffen), de opheffing, inz. van de hand bij het maatslaan; **levatorium**, n. Chir., een wondhealers-werktuig, l. **elevatorium** (z. a.).

Levelers, pl. eng. (spr. *levillers*), eig. gelijk- of effenmakers; de gelijkheidpredikers, inz. ten tijde van Karel I.

Leverancier, m. (fr. *livrancier*), een leveraar van waren, hij die het leger, het hof enz. voorraad levert; **leverancie**; f. de levering, aflevering.

levéren, fr. (*lever* = lat. *levāre*, heffen, opligten, verheffen), in de rijkunst: een paard tot capriolen, passaden, courbetten afrijten; Merc., een **protest levéren**, d. i. over eenen wissel geregteijk een protest laten opmaken; **levāde**, f. (spr. *lewaad'*), de opheffing van een algerigt paard met de voorpooten; **levée**, f. fr., de heffing, inzameling; Mil., de ligting, werving; in het kaartspel: slag, trek, de meeste slagen; **levée en masse** (spr. *lewé ang máss'*), een volksoptand; algemeen opontbod, oproeping te wapen; de landstorm; **lever**, m. (spr. *lewé*), het opstaan (uit het bed); het ochtendbezoek, de morgenopwachting bij groote heeren en vorsten.

Levetz-steen, z. v. a. **lavetz-steen** (z. a.).

Leverrijmen (hoogd. *leberreime*), de 2regelige hoogd. snaaksche rijmpjes, waarbij de eerste regel altijd begint met de woorden: » de lever is van snoek en niet van een — », waarop een dier genoemd wordt, op welks naam dan de volgende regel moet rijmen, een zekere Schævius was omstreeks 1750 de vinder van die tafelscherts; **levertraan** (*oleum jecōris aselli*), eene vette olie uit de lever van den kabeljaauw, als volksmiddel tegen jicht, en inz. als artseneij in de klierziekte, vooral in de zoogen. engelsche ziekte, bekend.

Levi, hebr. mansn. (v. *lawah*, zich aan iemand hechten, hem begeleiden), de aanhankelijke, getrouwe, inz. een zoon van den aartsvader Jakob bij Lea (van daar **levieten**, z. a.).

Leviathan, m. hebr. (*lewyáthán*, eig. het geslingerde, v. h. arab. *lawa*, draaijen,

winden), een monsterachtig waterdier, (Job. 40 en 41), v. s. de walvisch, v. a. de krokodil, of wel eene allegorische uitdrukking voor den boozen geest. Volgens de rabbijnen schiep God eerst twee *Leviathan's*, een' mannelijken en een' vrouwelijken; doch weldra doodde hij den laatste en zoutte dien in als een lekkerbeetje voor den messias; ook een werk, waarin Hobbes de democratie ter gunste van het despotismus bestrijdt.

Leviet, m. hebr. (*lévi*), bij de voorm. joden een afstammeling van Levi (z. a.), een lid van den stam Levi, eene soort van priesters; ook een priesterhelper in de r. k. kerk; **iemand de levieten lezen**, d. i. hem scherp doorhalen, vinnig berispen; **leviticus** (scil. *liber*), m. het derde boek van Mozes, dat godsdienstwetten, inz. aangaande offers, en in 't algemeen verordeningen voor de levieten enz. bevat.

levigéren, lat. (*levigare*), glad maken; Chem., vaste ligchamen op den wrijfsteen tot poeder wrijven; **levigatie**, f. de gladmaking; fijnwrijving; **levigator**, m. een scheermes met een schutblad voorzien; de fijnwrijver in Reichenbach's toestel tot bereiding van beetwortelsuiker.

Levir, m. lat. Jur., des mans broeder; **leviraats-huwelijk**, het huwelijk tusschen eene vrouw en den broeder haars overleden mans, bij de joden.

levis notae macula, lat., z. **macula**.

Levite, f. fr., eene soort van zeer wijde vrouwenkleederen.

leviter, lat., ligt, oppervlakkig, ter loops.

lex, f. lat., voorschrift, verordening, regel, wet, gebod; *lege artis* (afgek. *l. a.*), naar den regel der kunst, voorschriftmatig; pl. *leges*, wetten, verordeningen; *contra leges*, tegen de wetten; *lex fundamentalis*, eene grondwet; *l. inertiae*, Phys., de wet der traagheid; *l. naturae*, de natuurwet; *lex duodecim tabularum*, de wet der 12 tafelen bij de oude Romeinen.

Lexidion, n. gr. (v. *lexis*, rede, uitdrukking, woord), een woordenboekje, klein woordenboek; **lexicon**, n. een woordenboek; pl. *lexica*; **lexicālis**, gr.-lat., tot het woordenboek behoorende of dat betreffende, b. v. een werk in lexicālischen vorm, in den vorm eens woordenboeks; **lexicāliën**, pl., tot het woordenboek behoorende of dat betreffende dingen; **lexicograaph**, m. gr., de schrijver van een woordenboek; **lexicographië**, de woordenboekschrijving; **lexicologië**, f. de leer van de woordenboeken en hunne vervaardiging; **lexicoloog**, m. een woordgeleerde.

Lēxis, f. gr. (v. *lēgein*, stillen, doen ophouden), het ophouden, nalaten, achter blijven; **lexipharmacisch**, als tegengift

werkende; **lexypyrëta**, pl., Med., koortsmiddelen, koortsverdrivende artsenijen.

Li of **ly**, m. eene chinesche afstandsmaat, = 557 ned. ellen; eene chinesche rekenmunt, waarvan 1000 een *tail* doen.

Liaison, f. fr. (spr. *liëzong*; v. *lier*, binden), de verbinding, verbindtenis, vereeniging, het verbond; inz. eene geheime verbindtenis v. minnenden, eene liefdesbetrekking.

Liānen, f. fr. (v. *lier*, binden), Bot., slingerplanten of rankenschietende woekerplanten in de keerkringslanden.

Liard, m. fr. (spr. *liáar*; naar men wil uit het lidwoord *li*, en *ars* of *ards* zamengesteld, v. h. lat. *arsum*, gebrand, zwart; men onderscheidde in de middel-eeuwen *argentum album*, wit of zilvergeld, en *arg. arsum*, zwart of kopergeld), eene oud-fr. koperen rekenmunt, waarvan 80 een livre golden.

Liasse, f. fr. (v. *lier*, binden), Merc., een rijgsnoer, veter, brievensnoer, een bundel aangeregen papieren, inz. prijscouranten; een pak geschriften; **liasséren**, papieren aan een snoer of veter rijgen.

Libamént, n. lat. (*libaméntum*, van *libāre*, vgl. **libatie**), een lekkerbeetje.

Libanomantie, f. gr. (v. *libanos*, de wierookboom), het waarzeggen uit den wierookdamp.

Libatie, f. lat. (*libatio*, van *libāre*, iets proeven, even aanroeren, uitgieten), eene offergieting, wijnstorting, drank- of plengoffer bij de oude Romeinen, hetwelk bestond in het gebruik van bij den maaltijd een weinig wijns ter eere van de goden uit te storten.

Libbra, z. **libra**.

Libel, n. lat. (*libellus*, m.), eig. een boekje, klein geschrift, een smeek- of klaagschrift; inz. smaadschrift, schimp-schrift, schotschrift (*libellus famosus*), z. v. a. *pasquil*; **libel**, m. eng. (spr. *laibel*), Jur., een persvergriep; *libelli oblatio*, f. lat. Jur., het indienen van eene klagt; een klaagschrift opstellen en geregteijk indienen; **libellist**, m. of **libelschrijver**, een schotschrijver, schimp-schriftmaker (**pasquillant**).

Libella, f. eene oud-rom. zilvermunt van dezelfde waarde als het oorspr. *as*; 2½ *libellæ* golden een *sestertium* tot het jaar 536 van Rome; later tot 720 waren er 4 *libellæ* noodig om een *sestertium* of *nummus* uit te maken.

Libelle 1), f. lat. (*libella*, verklw. v. *libra*, weegschaal), eene waterbalans, een werktuig om lijnen of vlakken waterpas te stellen.

Libelle, 2) of **libellule**, f. N.H., spinjuffers of gew. juffertjes, insecten met 4 netvormige vleugels enz.

Liber, m. lat. Myth., oorspr. een oud-

ital. god der voortteling; naderhand een bijnaam van Bacchus: de verlosser, bevrijder van zorgen; de wijn; *sino Cerère et Libero fugit Venus*, zonder Ceres en Bacchus, d. i. zonder brood en wijn, verkoelt de liefde; **liberaliën**, pl., feesten aan Liber of Bacchus gewijd.

Libëra, n. lat. (v. h. aanvangswoord *libëra*, d. i. bevrijd, verlos enz., gebieden-de wijs van *libërare*), het doodengebed der roomsch-katholijken.

liberaal, lat. (*liberālis, e*), onbevooroordeeld, onbevangen, vrijzinnig; edel, van edele denk- en handelwijs; mild, milddadig, goedaardig; inz. ingenomen voor de volksvrijheid en een' vrijen staatsvorm; *liberāles artes*, pl., de vrije kunsten; een **liberaal**, een vrijheidsvriend, aanhanger van vrije staatsinrichtingen; de **liberalen**, als politieke partij h. tegengest. van de servilen of absolutisten; **liberalismus**, n. nw lat., de vrijheidsmin, vrijzinnigheid, liefde voor vrije staatsvormen, voor onbevangen denkbeelden; **liberaliteit**, f. lat. (*liberalitas*), de vrije, edele, onbevooroordeelde gezindheid; de milddadigheid, mildheid.

libereren, lat. (*libërare*), bevrijden, vrij of los laten; **liberatie**, f. de bevrijding, loslating, redding, verlossing; **liberatorium**, n. nw lat., z. v. a. **absolutorium** (z. a.); **libertador**, m. sp., de bevrijder (een aan Bolivar toegekende eere-titel); **libertas**, lat., **liberté**, fr. f. de vrijheid, ook als persoonlijke godheid gedacht; *liberté et égalité*, fr., vrijheid en gelijkheid; **liberticide**, nw lat., vrijheidsmoordend; als subst.: een vrijheidsmoorder.

libertin, fr. (spr. *libertèng*), al te vrij, ligtvaardig, losbandig, uitgelaten, ongebonden; vrijgeestig; een lichtmis, wellusteling, wildzang, zwierbol, geheel zinnelijk mensch; een vrijgeest; **libertinage**, f. (spr. —*náazj*), teugelloosheid, ongebondenheid, ligtzinnigheid, liederlijkheid, uitspatting; **libertinismus**, n. nw lat., de zucht tot onbandigheid; de leer der vrijgeesterij.

Libértus en **libertinus**, m. lat., een vrijgelatene; **libertijnen**, pl., in den bijbel: vrijgelaten slaven, die de joodsche godsdienst aangenomen en hun' eigen tempel te Jeruzalem hadden.

libërum arbitrium, n. lat., vrijheid van wil, vrije keus, willekeur.

libet, lat. (v. *libëre*), het lust, behaagt, belieft, gevalt (mij, hem enz.).

Libethriden, pl., gr. Myth., bijnaam der Muzen, naar de aan haar gewijde fontein Libethra.

Libidinist, m. nw lat. (v. h. lat. *libido*, wellust), de wellusteling; **libidineus**, lat. (*libidinösus, a, um*), wellustig; uitspat-tend, onbandig.

Libitina, f. lat. Myth., de lijk- of doods-godin, de opzienster over de begrafenissen; ook een bijnaam van Proserpina (z. a.); **libitiniëriën**, pl., priesters der godin, lijkbezorgers.

libitum of *lubitum*, n. lat., het be-lieven; welgevallen; *ad libitum* of *pro libito*, naar welgevallen, naar believen.

Libra, f. lat., een oud-rom. gewigt, het as, = 0.3274 ned. pond., verdeeld in 12 unciae; eene spaansche reken-munt van verschillende waarde, een goud en zilvergewigt in Italië (*libbra*), = 3 à 3½ ned. onsen; ook een handelsgewigt in Italië, Spanje, op Madera enz. met ver-schillende bijnamen en zeer uiteen-loopende waarde; *libra argenti*, eene oud-rom. rekenmunt, = 100 denariën.

Librarie, f. lat. (*libraría, v. liber*, boek) of **librairie**, f. fr. (spr. *librerie*), een boek-handel, boekwinkel, ook eene boekverza-meling; **librarius**, m. lat., een boekenaf-schrijver, in 't alg. schrijver (secretaris), ook z. v. a. fr. **libraire**, m. (spr. *librer*'), een boekhandelaar, boekverkoopster.

Libratie, f. lat. (*libratio, v. librare*, wegen, zwevend houden), Astr., de schijnbaar waggelende of slingerende beweging der maan om hare as; het zwaaijen of waggelen.

Libry, f. nw lat. (v. *liber*, boek), boek-verzameling, stadsboekerij of bibliotheek.

Liburna of **liburnica**, f. lat., een zeer ligt, snel vaarttuig bij de Romeinen, zoo geheeten naar de Liburniërs in Illyrië.

Licent, m. (v. h. lat. *licentia*, verlof), z. accijs; **licentie**, f. lat. (*licentia*), het verlof, de bewilliging, volmagt, vrijheid; de volmagtsbrief, het vergunningsbewijs, patent ter uitoefening van eenig bedrijf enz.; te groote vrijheid, ongebondenheid, uitgelatenheid; teugelloosheid in de zeden, onbeschaamdheid, uitspatting; *licentia concionandi*, het verlof of de bevoegdheid om te prediken; *licentia docendi*, de bevoegdheid om te onderwijzen, inz. om op hoogeschole (in Duitschland) voorlezingen te houden; *licentia poetica*, eene dichterlijke vrijheid, eene afwijking van de regels der taal, die aan de poëzij geoorloofd is; **licentiëren**, nw lat., toestaan, de vergunning of bevoegdheid geven; bevrijden, ontslaan, afdanken, afscheid geven, uit de dienst zenden; **licentiaat**, m. iemand, die zich op hooge scholen de bevoegdheid heeft verworven om doctor te worden en zijne wetenschap uit te oefenen en te onderwijzen, een toegelatene, bevoegde; *licet*, het is geoorloofd, vergund; *licite*, met regt, regtmatig, geoorloofd, toegestaan; **licitum**, m. eene veroorloofde zaak, iets vergunds; *non licitum est*; 't is niet geoorloofd, het geldt niet; *licito modo*, op geoorloofde wijze, volgens vergunning.

Lichas, m. gr. Myth., de dienaar van Hercules, door dezen in zee gesmeten en daar door Neptunus in eene rots veranderd; ook de naam eener lengtemaat bij de oude Grieken, = 10 dactylen of $\frac{2}{3}$ van den gr. voet.

Lichen, m. (pl. *lichēnes*), lat. Med., het huidmos, de vlecht, haarworm; Bot., korstmossen, een talrijk plantengeslacht der bedektbloeienden; *lichen Islandicus*, ijslandsche mos, een voortreffelijk middel in tering en borstziekten, bij de IJslanders tot brood gebakken en tot melkspijs gekookt; *l. parietinus*, de wandvlecht, het gele schildmos; **licheniet**, m. nw lat., een steen met mosafdrukken, mossteen.

Licitum, n. lat. 1) z. o. **licént**; 2) (van *licēre*, te koop zijn), een bod bij veilingen, opbod; **licitéren** (lat. *licitāri*), op iets bieden; iets veilen, aan den meestbiedende verkoopen of ook verhuren; **licitant**, m. een bieder, opbieder, meer en meestbiedende; **licitatie**, f. het bieden, een bod, opbod op iets; eene openlijke verkoopng aan den meestbiedenden eene veiling, auctie.

Lictór, m. lat., een oud-rom. gerechtsdienaar, scherpregter of beul; bijbundel-drager, plaatsmaker en bevelvoltrekker der hoogere overheidspersonen (z. *fascēs*).

Lienterie, f. lat. (*lienteria*; v. h. gr. *lei-enteria*, v. *leios*, glad, glibberig, en *énteron*, darm), Med., de maagloop, buikvloeijing.

liéren, fr. (*lier*), zich verbinden, vereenigen; **geliéerd**, naauw verbonden, ver-trouwwd.

Lieue, f. fr. (spr. *ljeu'*, vgl. *legua*), eene fransche mijl van 25 in een graad, = $\frac{2}{3}$ geographische mijl of 4444 $\frac{2}{3}$ ned. ellen; de fransche zeemijl v. 20 in een graad = 1 uur gaans of 5555 $\frac{2}{3}$ ellen; de kleine fr. mijl v. 22 $\frac{1}{2}$ in een graad = 4938,272 ellen; de fr. postmijl = 3898,073 ellen.

Lieutenant, m. fr. (spr. *ljeut'náng*; gew. uitgesproken en geschreven **luitenant**; van *tenir lieu*, de plaats houden, de plaats vervangen), een plaatsbekleeder (stadhouder), een plaatsvervanger van den kapitein, onderkapitein, die onder opzicht des kapiteins de soldaten tot den wapenhandel enz. opleidt, de titel der officieren, die in rang op den kapitein volgen; in 't algemeen ieder officier, die onmiddellijk beneden eenen chef staat en dien des noods vervangt, van daar **luitenant-colonel**, **luitenant-generaal**, **luitenant-admiraal** enz.

Liga, sp. en it., of fr. **ligue**, f. (spr. *liegh'*; vgl. **ligéren**), een verbond, eene verbintenis, vereeniging, eene verbinding van vorsten of staten; inz. het verbond of eedgenootschap der kath. vorsten tegen de unie der protestantsche, in 1610

te Würzburg gesloten; ook de zamen-spanning of het verbond der kath. partij, door den hertog van Guise tegen koning Hendrik III in 1576 gesloten; de verbonden, bond- of eedgenooten, ook **ligisten** of **liguisten**; **ligistisch**, tot de **ligue** behoorende of haar betreffende.

ligéren, lat. (*ligāre*, binden) of **liguéren**, in het schermen: zijne partij het wapen uit de hand draaijen of slaan; **metalen ligeren**, z. **legeren** 2); *ligato*, it. Muz., verbonden, vereenigd, gescept; **ligament**, n. (lat. *ligamentum*), Anat., de band, eene witte, vezelige verbinding of ondersteuning van eenig ligchaamsdeel; Chir., een verband, zwachtel, windsel; bij lettergieters: eene dubbele letter, koppel-letter als *ff*, *fi*, *fl*, *ffl*, *ffl*; **ligatie**, f. een wondhealers verband; **ligatuur**, f. Muz., de verbinding, de rekking of verlenging der noten van de eene maat in de andere; Chir. het verband, laatverband; het omleggen daarvan, het verbinden; tegenwoordig de onderbinding van eene ader of een uitwas en de daartoe dienende draden; ook de band van een boek.

Ligne, f. fr. (spr. *lienj*, v. h. lat. *linča*), eene lijn, het 12de deel van eenen duim; de fransche lijn is = 2,25583 strepen; de rijnlandsche = 2,180187 strepen.

lignum fossile, n. lat., opgegraven hout, inz. versteend of verkoold hout, *lignum vitae*, eig. levenshout, guajak-hout (z. **guajakboom**).

Ligoriānen of **liguoriānen**, **ligoristen** of **redemptoristen**, pl., eene naar die der jesuiten gelijkende orde in Italië en Oostenrijk, in 1749 door Paus Benedictus XIV bevestigd, en gesticht door Alfonso Ligouri, die in 1839 gecanoniseerd of heilig gesproken werd.

Ligue, z. **liga**.

Ligūla, f. lat., eene kleine inhoudsmaat der oude Romeinen = $\frac{1}{3}$ cyathus (z. a.).

Liguster, m. lat. (*ligustrum*), een gewas, tot de klasse der tweeblmigen of diandria behoorende, dat meestal tot heggen wordt gebruikt; mondhout, keelkruid, rijnwilg.

Lij, Mar., z. **lee** 1).

Lijse, verkort. en verklw. van **Elizabeth** (z. a.).

Lijspond, n. een grof nederl. gewigt voor vlas, hennip enz., = $\frac{1}{25}$ schippond of 15 oude ponden = 7,41138 ned. ponden; het deensche lijspond = 16 pond of 7,93923, dat van Koningsbergen = 16 $\frac{1}{2}$ pond of 7,7304; dat van Brunswijk = 14 pond of 6,54426, dat van Hamburg = 14 pond of 6,78104 nederl. ponden.

Lilac, sp. (ook eng. *lilac*, *lilach*, spr. *lailék*; v. h. turk. *lailák*), of **lilas**, m. fr. (spr. *lilá*), ook **lila**, f. de spaansche vlier, de syring; een bekend tuingewas,

oorspr. uit Perzië, tot de klasse der *dian-dria* behoorende; de ligtblaauwe, roodachtige kleur der bloemen van dit gewas, lilakleur (z. ook *kermes*).

Lilith, m. hebr.: een nachtelijk spook in vrouwengedaante, dat de kinderen steelt; de doodsengel bij de joden.

Lillalith, z. *lepidolith*.

Lilliput, n. een verduicht landje (in Gullivers reizen door Swift), welks bewoners niet grooter dan een duim zijn (waarschijnlijk eene navolging van de pygmæën der Ouden); **Lilliputter**, m. bewoner van Lilliput, dwergje.

Limacographië, f. gr. (v. *leimax*, de naakte slak), de slakkenbeschrijving; **limacologië**, f. de slakkenleer.

Limaille, f. fr. (spr. *limály*), van *lime*, vijl), vijlstof, vijlsel van metalen.

Limande, f. fr. (spr. *limángd*), v. *lime*, vijl), wegens de ruwe huid), een zeevisch, eene soort v. schol, dikker dan de gewone.

Limarchië, f. gr. (v. *limós*, de honger), de hongerdood, het verhongeren.

Limatie, f. nw lat. (v. h. lat. *limāre*, vijlen, *lima*, de vijl), de vijling, het vijlen; **limatuur**, f. het vijlstof, vijlsel; *limatūra martis*, f. ijzervijlsel.

Limbus, m. lat., de zoom of strook, bezetting aan kleederen, boordsel; *limbus infāntum* (naar het r. k. geloof), de afgezonderde plaats bij de hel, de heilerand voor ongedoopt gestorven kinderen, die eerst in dit verblijf van de erfzonde gereinigd en voor den hemel geschikt worden; *limbus patrum*, een soortgelijk helpportaal voor de zielen der Vaders v. h. O. T., eer hare verlossing door Christus' hemelvaart heeft plaats gehad.

Lime of **limette**, f. fr., eene soort van kleine zoete limoenen of citroenen.

Limeneruetiek, f. gr. (v. *limēa*, haven, en *ereunān*, opsporen, opzoeken), de zeevaartkunde, stuurmanskunst.

Limier, n. fr. (spr. *liemjé*), een spoorhond.

Limiet, f. fr. (*limite*; v. h. lat. *limes*, gen. *limites*, de scheidpaal, grens), Merc., (it. *limite*), het hoogste bod, waartoe men gemagtigd is; ook de grens van het crediet, dat de eene koopman den anderen geeft; **limitéren**, lat. (*limitāre*), beperken, begrenzen, palen zetten, naauwkeurig bepalen, voorschrijven, vaststellen; **limitatie**, f. de beperking, begrenzing; de bepaalde, voorgeschreven tijd; **limitatief**, nw lat., beperkend, bepalend.

Limma, n. gr. (*leïmma*), Muz., z. v. a. **interval**; ook het kleinste onder twee gescheiden stukken.

Limnaden, z. **nymphen**; **limniet**, m. (v. h. gr. *limnē*, meir, moeras), Min., eene soort van boomsteenen, die een met boomen omgeven meir voorstellen.

Limoctonië, f. gr. (v. *limós*, de honger), het dooden door honger, de hongerdood.

Limoen, f. it. (*limóne*; sp. en fr. *limon*, eng. *lemon*; v. h. perz. en turk. *limân*), eene soort van kleine, bleeke citroenen met dunne schil; in 't alg. z. v. a. **citroen**; **limonade**, f. fr. (it. *limonáta*), citroenwater, een verkoelende drank van citroensap, water en suiker; **limonadier**, f. fr. (spr. —*dje*), **limonadière**, een man, eene vrouw, die limonade en andere verfrisschende dranken bereidt en verkoopt, limonade-verkoopster, -verkoopster.

Limoniet, m. gr. (v. *leimōn*, weide), eene soort van ijzererts, zode-ijzersteen.

Limus, m. lat., een schort der rom. of ferpriesters.

Lina, f. vrouwenn., verk. v. **Karolina**.

Linboom, m. een boom, inz. in Hongarije, die de zoogen. hongarsche balssem oplevert.

Linctus, n. lat., eig. het likken (v. *lin-gere*, likken), Med., een liksap, likkepot.

linēa, f. lat., z. v. a. **lijn**, **linie** z. a.); *linēa alba*, de witte lijn, eene streep in het midden van den buik, waar de buikspieren zich vereenigd hebben; *linea facialis*, z. ond. *facies*; *linea mediā*, de middellijn des lichaams; — *linea*, ook voor geslachtslinie, z. **linie**; van daar *linea ascendētium*, *l. ascendens* of *superior*, f. de opklimmende linie of verwantschap, nl. ouders, grootouders enz.; *l. descendētium*, *l. descendens* of *inferior*, de nederdalende linie, kinderen en kinds kinderen; *l. collatēralis*, de zijlinie, broeders, zusters enz.; **lineaal**, lijnvormig; in rechte lijn voortgaande; van daar **lineaal-systeem**, n. Jur., bepaling der erfopvolging naar de naaste linie (reeks der descendēten), in tegenst. met het **graduaal-systeem**; **lineamēnten**, pl. lat. (*lineamēnta*, v. h. sing. *lineamēntum*), trekken, gelaatstrekken; handlijnen of -trekken; **lineair** (lat. *lineāris*) of **linearisch**, lijnvormig, wat zich hoofdzakelijk in de lengte uitstrekt; **linearische vergelijking**, Math., eene vergelijking tusschen 2 veranderlijke grootheden, waarvan eene slechts tot de eerste magt gaat; **lineair-teekening**, eene teekening door lijnen, omtrek-teekening (vgl. **contour**); **lineéren** (lat. *lineāre*), z. **liniéren**.

Lingam, m. (sanskrit *linggam*, n.), in Indië het mannelijke lid in erectie, als zinnebeeld van de teelkracht der natuur, z. v. a. **phallos** bij de Grieken; **lingamisten**, pl., priesters van den lingam.

lingerie, f. fr. (spr. *lèngzjerie*), de linnenhandel; waschkamer.

Lingot, m. fr. (spr. *lèngló*; mid. lat. *lingotum*, v. *lingua*, tong, uit hoofde van de gedaante), pl. **lingots**, eene metaalstaaf, baar, eene lange metaalstang tot verdere verwerking.

linguāles, pl. nw lat. (v. *lingua*, de tong, taal), tongletters; *linguist*, m. een taalkenner, taalgeleerde; *linguïstiek*, f. de algemeene taalkunde; *linguïstisch*, taalkundig.

Linie, f. (v. h. lat. *linea*, vgl. dat artikel; fr. *ligne*), eene streep, lijn, streek, snoer, draad, rij; Geom., eene uitbreiding in de lengte (zonder breedte en dikte); het $\frac{1}{2}$ of $\frac{1}{3}$ deel van eenen duim; ook z. v. a. *æquator* (z. a.); inz. de *geslachts- of stamlinie*, d. i. de rij der op en naast elkander volgende afstammelingen van een' gemeenschappelijken stamvader; *geslachtstreeks*; vgl. *linea*); verder de *slaglinie*, de slagrij van een krijgsheer of eene vloot, de in slagorde staande troepen of liggende schepen; de *linie*, ook in 't alg. voor het staande leger, de regelmatige troepen, met uitzondering van de garden; *linietroepen*, staande, geregelde troepen, in onderscheiding van de garden en militiën; *linieschepen*, de grootste soort van oorlogsschepen van 50 tot 120 kanonnen, die bij eenen zeeslag in eene rij naast of achter elkander gesteld worden; *linie-perspectief*, f. de regelmatige verkorting der lijnen en omtrekken van een af te beelden voorwerp naar de wetten van het perspectief (z. a.); *linie-systeem*, n. Muz., het lijnstelsel, de 5 gelijklopende lijnen, waarop de noten geschreven worden; *liniëren*, lijnen trekken, met lijnen voorzien; *lineaal*, n. het bekende gereedschap daartoe.

Liniment, n. lat. (v. *linire*, smeren), vloeibare zalf, een smeer- of strijkmiddel, smeersel; *linimentum volatile*, vlugtige zalf.

Linon of *linomple*, m. fr. (spr. *linóng*, *linóngpl*; v. *lin* = lat. *linum*, lijn, vlas), zeer fijn lijnwaad, inz. in Frankrijk, gaasdoek, sluijerdock.

Linus, m. gr. Myth., de muzikmeester van Hercules, door dezen zijn' leerling met de lier doodgeslagen.

Lion, m. fr. (spr. *lióng*), de leeuw. Oncig., met zinspeling op de leeuwen in den tower van Londen, werd dit woord eerst gebruikt voor een' aanzienlijk' persoon, die door de grooten te Londen en Parijs om strijd op hunne soirées werd genoodigd, een wonderdier; sedert kort: een overdreven modeheertje, lichtzinnig, rijk jong mensch, gemaakt toongever; *lionne*, f. eene uitgelatene vrouw uit de groote wereld; *lion d'or*, m. leeuwendaalder, eene oude munt uit den tijd van Frans I, omtrent 12½ gl.

Liparie, f. gr. (v. *lipāros*, vetlig, *lipos*, n. vet), Med., vetigheid, kleverigheid; *liparocèle*, f. Med., eene vetbrenk van den balzak; *lipōma*, n. een vetgezwel; *lipomphālus*, m. een vetnavel, gezwel aan den navel; *lipomphalocèle*, f. eene vetnavelbrenk.

Lipodermus, m. gr. (v. *leipein*, ontbreken, en *derma*, huid), iemand, dien de voorhuid ontbreekt.

lipogrammatisch of *leipogr.*—, gr. (v. *leipein*, laten, achterwege laten), met letterweglating, opzettelijke vermindering van zekere letters, b. v. van de r; *lipomerie* of *leipo*—, Med., het ontbreken van een of ander lichaamsdeel; *lipopsychie* en *lipothymie*, f. de onmagt; *lipopyrie*, f. koorts met inwendige hitte en uitwendige koude.

Lipoma, *lipomphalus* enz., z. ond. *liparie*.

Lippus, m. lat., een druipoog, leepoog; *lippitudo*, f. Med., het druipen der oogen, de leepoogigheid.

Lipsāna, pl. gr. (*leipsana*, v. *leipein*, laten enz.), nagelaten heiligdommen, z. *reliquien*; *lipsanotheek*, f. eene bewaarplaats van belangrijke overblijfsels of reliquiën.

Liquatie, f. lat. (v. *liquāre*, vloeibaar maken), de vloeibaarmaking, smelting der metalen, vervloeiing der zouten, scheiding des zilvers van koper.

liquet, lat. (v. *liquere*, vloeijend, klaar, helder zijn), het is klaar, duidelijk, het blijkt, ligt open; *liquefactie*, f. de vloeibaarmaking, smelting, ontlating v. harde, harsige stoffen door een langzaam vuur; *liquescéent*, smeltend, vloeijend wordende.

Liqueur, m. fr. (spr. *likéur*; v. h. lat. *liquor*, z. a.), fijne brandewijn, gekruide brandewijn, gebrand water, geestrijke drank.

Liquide, fr. (spr. *likied*; v. h. lat. *liquidus*, a, um, eig. vloeibaar, vloeijend), in zake van rekening: helder, klaar, juist, blijkbaar, bewezen, uitgemaakt, ontegenzeggelijk (b. v. eene *liquide* schuld); *liquida*, f. een smeltende, vloeijende medeklinker (l, m, n, r), in tegenst. met de muta; *liquidum*, n. iets vloeibaars, eene vloeistof; eene duidelijk bewezen vordering of schuld; *liquidamber*, m. vloeibare amber, z. *storax*; *liquidéren*, nw lat. (*liquidāre*), duidelijk, klaar maken, eene vordering uiteen zetten, bewijzen, doen blijken; in orde brengen, afmaken, afbetalen, vereffenen; het te betalene afzonderlijk berekenen of in rekening brengen; ook vorderen; schuldeischers worden opgeroepen *ad profitendum et liquidandum*, tot opgave en staving hunner vorderingen; *liquidant*, m. een geregteijk manende schuldeischer; *liquidaat*, m. de dus gemaande schuldenaar; *liquidatie*, f. de klaarmaking, uitzetting, in orde brenging, vereffening, afbetaling, afrekening; ook kostenberekening, kosten-opgave; schuldlijst; *liquidatie termijn*, m. de geregteijk bepaalde tijd ter inlevering van de vorderingen der schuldeischers bij een concours; *liquidator*, m. die met de schuldzaken is belast,

schuldvereffenaar; **liquiditeit**, f. lat. (*liquiditas*), de vloeibaarheid; de duidelijkheid, klaarheid, ontegenzeggelijkheid van schulden.

liquor, m. lat., eig. eene druijbare vloeistof, een vocht, nat; inz. eene geestrijke vloeistof, vgl. **liqueur**; Med., de oplossing van een vast ligchaam, die druppelsgewijs gegeven wordt; *liquor ammonii*, geest van hertshoorn; *l. anodynus (minerālis Hoffmanni)*, verzoete zwavelæthergeest als artsenij, pijn- en krampstillende droppels, Hoffmann's droppels (naar den uitvinder); *l. anodynus vegetabilis*, verzoete azijngeest; **liquorist**, m. nw. lat., een fabrikant of stoker van liqueuren, brander.

Lira, lire (it. *lira* = fr. *livre*, lat. *libra*, dus eig. pond?), eene ital. munt, van verschillende waarde, maar overal verdeeld in 20 soldi of 240 denari; die van 1803 te Toscanen en die van Milaan geldt 36 ct.

Lirázza, f. eene munt van biljoen te Venetië, = 30 soldi, 360 denari of 1½ lira (z. a.).

Lis, m. fr. (spr. *lies*), de lelie; **lis d'or** en **lis d'argent** (spr. — *darzjáng*) gouden en zilveren lelie, fr. munten, die van 1655 tot 1657 de louis vervingen, de eerste gold 7 livres, de andere 1 livre.

lis, f. (pl. *lites*), lat., een strijd, twist, inz. een regtsgeding, proces; eene betwiste zaak, twistzaak; *lis pendens*, eene hangende zaak, zulk eene, die nog niet in regten is uitgewezen; *liti pendente*, **litispendent**, gedurende den strijd, in den loop van het regtsgeding; *litem lite resolvère*, eene duistere zaak door eene nog duisterder pozen te verklaren.

liséréren, fr. (*lisérer* (spr. *s = z*), met snoeren omzetten of met bloemen stikken; **lisière**, f. (spr. *lizjer*); van *lice* of *lisse* = lat. *licium*, draad van het weefsel), eene lijst, invatting; de zelfkant; de leiband; de grens, zoom, rand; **lisérage**, f. (spr. *lizerázj*), de omsnoering, het bloemborduursel rondom eene stof.

Litanie, **litanij**, f. gr. (*litaneia*; van *litaneúein*, verzoeken, smeeken), een smeekgeezang, klaaglied, eene hulpinroeping als gezongen kerkgebed; oneig. eene langwijlige klagt, een verhaal enz. vol jammeren.

lit de justice, m. fr. (spr. *li d'zjuustieess*), eig. gerechtsbed, Jur. in Frankrijk weleer de troon des konings, waarop hij in zijn parlement zich nederzette; de plegtige zitting, die hij er hield, openlijke regtsdag.

lite, *litem* enz., z. ond. *lis*.

litera, z. *littera*.

Lithagōga, pl. gr. (v. *lithos*, m. steen), Med., steenafvoerende middelen; **lithagōgon**, n. eene steentang, een steenlepel; **lithánthrax**, m. steenkool; **lithánthra-**

cieten, pl., plantenversteeningen in steenkolen; **lithargyrium**, n. zilverglit, loodglit; **lithyāsis**, f. Med., de steenziekte; ook de gerstenkorrel, eene oogkwaal; **lithion** of **lithium**, n. het in 1817 ontdekte steenloogzout en zijne metallische basis; **lithisch-zuur**, piszuur, dat zich in de pis en in blaassteen bevindt; **lithobiblion**, n. een bladafdruk, versteend blad; **lithochromie**, f. de steenkleuring, kleur-steendrukkerij, de kunst om met olieverwen op steen te schilderen en het geschilderde op doek af te drukken; ook een gekleurde steenafdruk; **lithocolla**, f. steenlijm; **lithocollētisch**, met ingelege steenen bezet, met edelsteenen versierd; **lithodéndron**, n. steenhout of versteend hout; **lithoglyph** of **lithoglyphiet**, m. een beeldsteen; **lithoglyphiek**, f. de steensnijkunst, **lithoglypt**, m. een steensnijder; **lithograaph**, m. een steenschrijver, steenteekenaar, steendrukker; **lithographie**, f. de steenschrijfkunst, het beschrijven der steenen; steenteekening en steendrukkerij, de door Sennefelder te Munchen in 1799 gevondene kunst om op steen gemaakte teekeningen door eene pers te vermenigvuldigen; ook z. v. a. een **lithographisch blad**, een steendruk; **lithographiéren**, steenschrijven, steenteekenen, steendrukken; **lithographisch**, steenschrijvend enz., door steendruk voortgebracht; **lithographon**, n. een steenschrift; **lithographiek** z. **polyantographie**; **lithoïdisch**, naar steen gelijkende; **lithocardieten**, pl., versteende hartschelpen; **litholābon**, n. Med., een steentrekker, een wondhealers-werktuig om steenen uit de blaas te halen; **lithologie**, f. de steenleer, steenkunde; **litholoog**, m. een steenkennner, steenkundige; **lithologisch**, tot de steenleer behoorende, steenkundig; **lithomantie**, f. de steenwaarzeggerij, waarzegging uit of volgens steenen; **lithomérge**, f. gr. lat. Min., steenmerg; **lithomórphen**, pl. gr., beeld- of figuursteenen, zonderling gevormde steenen; **lithontriptica**, z. **lithotr**—; **lithopædion**, n. het steenkind, de versteende (verbeende) lichaamsvrucht; **lithophaag**, m. een steeneter, steenknager (zekere worm); **lithophagie**, f. het steeneten; **lithophanie**, f. een doorschijningsbeeld in steen of steenachtige stof, b. v. porselein; **lithophýllon**, n., pl. **lithophyllen**, z. v. a. lithobiblion; **lithophýten**, pl., steenplanten, koraalgewassen; ook plantsteenen, plantenversteeningen; **lithopædie**, f. de steenwording, steenvorming; **lithosträtum**, n. gr.-lat., vloer-mosaik (z. a.); **lithotheologie**, f. gr., bewijs voor het bestaan van God uit de steenen; **lithotoom**, m. Chir., het steensnijmes, werktuig tot de steensnede; **lithotomie**, f. de steensnijding; **lithotomist**,

m. een steensnijder, steenoperateur; **lithotripsie**, f. Med., de steenverbrijzeling, eene nieuwelings uitgevonden manier om den steen weg te nemen; **lithotriptica**, pl., steenoplossende middelen; **lithotriptor**, m. de steenverbrijzelaar, een nieuw uitgevonden werktuig om den steen in de blaas fijn te maken; **lithotritie**, f. gr.-lat., het fijn wrijven, verbrijzelen van den steen in de blaas; **lithotritor** of fr. **lithotriteur**, m. een werktuig daartoe, onlangs door Dr. Civaile uitgevonden; **lithotritist**, m. een steenverdrijver door fijnmaking van den steen; **lithotypographie**, f. gr., vermenigvuldiging van den letterdruk door steendruk, hetwelk geschiedt door den eerste, volgens eene in 1839 door de gebroeders Dupont te Parijs uitgedachte handelwijze, op steen over te dragen; **lithoxylon**, n. versteend hout, houtsteen; **lithurgie**, f. de steenscheikunde, steenchimie; **lithurgiek**, f. de toegepaste steenkunde, de kunde of de leer der steenbearbeiding.

litigéren, lat. (*litigare*; vgl. *lis*), twisten, pleiten, een rechtsgeding voeren; **litigandi temeritas**, f. de twistzucht; **litigant**, m. een procesvoerder, pleiter voor h. gerogt; **litigatie**, f. nw lat., de strijd voor het gerecht, rechtstrijd, h. pleidooi, rechtsgeding, proces; **litigieus**, lat. (*litigiosus*, a, um), betwistbaar, voor een rechtsgeding geschikt; ook gaarne pleitend, pleitziek; **litigiosa res**, z. *res l.* —; **litis** enz., z. ond. *lis*.

litoraal of **littoraal**, lat. (*litoralis*, e., v. *litus* of *littus*, zeestrand, pl. *litōra*), het kustland betreffend, daarvan afkomstig; **litorale**, n. het strand, kustland, de oever, inz. het aan Oostenrijk behorende kustland langs de Adriatische zee of het gebied van Triest.

Litōtes, f. gr. (v. *litós*, gering klein), Log., de verzachting, verkleining, inz. eene schijnbaar verkleinende uitdrukking om eene zaak daardoor te meer te verheffen, b. v. dat is niet slecht, in plaats van: voortreffelijk.

Litre, n. fr. (v. h. gr. *litra*, f., dat echter een gewigt en eene munt is?) de eenheid der inhoudsmaat voor drooge en natte waren in Frankrijk, = de kan of kop in Nederland, een cilindervormig vat ter grootte van eene kubieke palm of een' decimeter; **decalitre**, eene maat v. 10 litres, een schepel, $\frac{1}{10}$ vat of 10 kan; **hectolitre**, 100 litres, een mud of vat; **kilolitre**, 1000 litres, 10 mud of $\frac{1}{2}$ last, 10 vat; **myrialitre**, 10000 litres, 100 mud of 100 vat; — **decilitre**, $\frac{1}{10}$ litre, een maatje; **centilitre**, $\frac{1}{100}$ litre, een vingerhoed, $\frac{1}{10}$ maatje; **millilitre**, $\frac{1}{1000}$ litre, $\frac{1}{100}$ maatje, $\frac{1}{10}$ vingerhoed; — **litron**, m. (spr. *litron*), eene oude fr. inhoudsmaat, omtrent = $\frac{2}{3}$ kan.

Litschi, f. eene uitstekend welsmakende

vrucht in China en Tunkin; **Li-tsu**, m. de hemelsche, een chinesche bijnaam, die, behalve den keizer, alleen diegenen toekomt, die in den tsing-long worden opgevoed.

littēra, f. lat., de letter; **littēra scripta manet**, sprw.: de geschrevene letter blijft, d. i. wat geschreven is, verbindt veel sterker, dan wat enkel mondeling gezegd wordt; **littērae**, pl., brieven, geschriften; **l. accusatoriae**, aanklagt- of steekbrieven; **l. cambiales**, wisselbrieven; **l. commendatitiae**, brieven v. aanbeveling; **l. compulsoriales**, maanbrieven; **l. credentiales**, geloofsbriefven; **l. demissoriales**, ontslagbrieven; **littēra dominicalis**, de zondagsletter; **litterae imploratoriae**, *nutius compassus* of *requisitoriales*, smeekschriften, verzoekschriften; **l. informatoriae**, berigtbrieven, adviezen; **l. inhibitoriales**, terughoudings- of verhinderingschrijven; **l. monitoriales**, herinnerings- of maanbrieven; — **litterarum comparatio**, vergelijking der handschriften; **per litteras**, schriftelijk, in brieven; — **litteraal**, letterlijk; **litteralist**, m. nw lat., een letterzifter, kleingeestige woordenvitter; **litterair** (lat. *litterarius*, a, um), geleerd, wetenschappelijk, tot boekenkennis behorende; **litteratuur-geschiedenis**, de boekengeschiedenis, geschiedenis v. de letterkundige voortbrengselen; **litterator**, m. een boekenkenner, geleerde, letterkundige, geleerde; **litteratuur**, f. (lat. *litteratura*), de gezamentlijke schriftelijke voortbrengselen van den geest, het schrijfwezen, de boekenkennis of boekenkunde, letterkunde, geleerdheid, kunde in taal en wetenschap; **litteraturzeitung**, f. hoogd. (spr. *litteratōertsai toeng*), een geleerd nieuwsblad; een duitsch tijdschrift, bestemd tot beoordeeling v. uitgekomen boeken; **litterātus**, m. een geleerde, gestudeerde, schoolgeleerde, **litterātus homo**, een geleerde; iron. ook een gebrandmerkte; **litteréren**, met letters teekenen, letteren; **litteromanie**, f. de overdreven schrijfsucht.

Lituēt, **lituolith**, m. eene pijpvormige slakversteening, een bisschopsstaf, kromstaf.

Lituur, f. (lat. *litūra*; v. *linère*, besmeren, uitvegen), het uitwissen, doorschrappen, uitstrijken v. h. geschrevene.

Litürg, m. gr. (*leiturgós*, d. i. wie een openbaar en algemeen nuttig werk verrigt, v. *leitós*, het volk betreffende, openbaar, en *érgon*, werk), een priester, kerkdienaar; **liturgie**, f. (gr. *leiturgia*, openbaar ambt, staatsdienst), beheer v. de godsdienst, het kerkgebruik, de kerkdienst; het kerkelijk voorschrift, de kerkenorde, de voorgeschrevene inrigting van de eeredienst, het kerkformulier; ook het evangelisch kerkgebed, dat de preek voorafgaat; **liturgiek**, f. de leer van de inrigting der openbare eeredienst; **litürgisch**, daartoe behorend,

daarmede overeenkomstig, naar kerkgebruik, volgens het kerkvoorschrift.

Littuus, m. lat., de kromme staf der augurs bij de oude Romeinen; de kromme staf der r. kath. bisschoppen, bisschopsstaf.

Liverei, f. (fr. *livrée*, v. *livrer*, leveren; it. *livrea*, sp. *librea*), eig. geleverde kleeding; dienstkleeding, kennelijke dragt der bedienden van voorname lieden; ook de hof- of lijfkleur.

Livery, f. eng. (spr. *livvurri*), de gezamenlijke londensche burgers, die het kiesrecht bezitten.

Livet, m. fr. (spr. *livé*), de laatste speler bij het biljartspeel.

Livide, lat. (*lividus*, a, um), loodkleurig, blaauwachtig, vaal, geelgroen, zwartgeel; on eig. wangunstig, jaloeersch; **lividiteit**, f. n. w. lat., de loodkleur, vaalheid; wangunst, nijd.

Livonése, m. d. i. Lijflander: eene russ. rekenmunt, = 96 kopeken.

Livorníne, f. eene rekenmunt in Toscanen, = 8 realen of omtrent 2 gl. 30 ct.; eene zilvermunt aldaar, = 10 paoli of ongeveer 2 gl. 70 ct.

Livraison, f. fr. (spr. *livrézóng*; v. *livrer*, leveren), de levering, aflevering; **livrant**, de leveraar, leverancier.

livre, n. fr. (spr. *lieur'*; v. h. lat. *liber*), het boek; *livre blanc* (spr. —*bláng*), een boek van wit, onbeschreven papier; *l. en blanc* (spr. *ang bláng*), een oningebonden boek; *l. de dépense* (spr. —*depangs'*), een boek van uitgaaf; *l. de mise et de recette* (spr. —*miez' e d' resétt'*), een boek van ontvang en uitgaaf; *l. rouge* (spr. *roezj'*), het roode boek, het register der geheime uitgaven van het fr. hof onder Lodewijk XV en Lodewijk XVI; het zwart register; **livret**, n. (spr. *livré*), een boekje; de 13 kaarten der pharaospelers.

Livre, f. fr. (spr. *lieur'*; v. h. lat. *libra*), een pond, de oud-fr. *livre*, verdeeld in 16 onces, 128 gros, 9216 grains, = 0,4895 ned. pond; als munt: in Engeland *livre sterling*, afgekort *L. st.*, een pond sterling, z. *sterling*; in Frankrijk eene rekenmunt, verdeeld in 20 sous, z. *franc*; **livre tournois**, z. *tournois*.

Livrée, f. fr., *liverei* (z. a.).

Livret, z. ond. *livre*.

lixivia, f. of *lixivium*, n. lat., het loog; **lixivatie**, f. de uitlooging; *sal lixivium*, loogzout.

Lize, **Lijsje**, vrouwenn., verk. en verklw. van Elizabeth (z. a.).

Llama, z. *lama*.

Llano, m., pl. *llanos*, sp. (spr. *ljános*, d. i. in 't alg. vlakten, v. h. lat. *planus*, a, um, effen), ontzettend groote boomlooze vlakten in Z. Amerika.

Lloyd's koffijhuis of **Lloyd's**, n. de verzamelaarsplaats der scheeps- en assurantie-ma-

kelaars van de londensche beurs (naar den oprigter Lloyd); **Lloyd's lijst**, een nieuwsblad voor handel en scheepvaart in Londen.

Lobus, m., pl. *lobi*, n. w. lat. (v. h. gr. *lobós*), Bot., lobben, zaadlobben; *lobuli*, pl., kleine zaadlobben; **lobelie**, f. (fr. *lobélie*), een talrijk plantengeslacht uit Z. Amerika, tot de klokbloemen behoorende.

loca, **locaal**, **locabel** enz., z. ond. *locus*.

Loch, m. schotsch (vgl. het deutsche *lache* en h. lat. *lacus*), een meir; **loch**, m. ook **metze**, f. hoogd., eene brunswijksche munt voor drooge waren, = $\frac{1}{16}$ himte of 1,9465 ned. kop.

Lochien, pl. g. (*lochía* en *locheia*, van *lóchos*, bevalling), Med., de kraamzuivering, kraamvloed, de zuivering der kraamvrouwen na de bevalling; **lochiorrhagie**, f. de bovenma.ige kraamzuivering; **lochio-schésis**, f. de onderdrukte kraamzuivering; **lochodochium**, n. eene inrigting tot opening van barende vrouwen, kraamhuis.

loci, z. ond. *locus*.

Locket, m. eng. (verklw. v. *lock*, slot), een slootje, haakje, armband; ook z. v. a. **medaillon**.

loco, **locofix**, **locomobiel**, z. ond. *locus*.

Loculament, n. lat. (*loculamentum*, v. *loculus*), plaatsje, kastje, kistje), het vak, de afdeeling, de kas, doos enz.; **loculátor**, m. n. w. lat., de opziener der huishouding.

locupletéren, lat. (*locupletāre*, v. *locuples*, rijk), rijk maken, verrijken, vermeerderen; **locupletatie**, f. n. w. lat., de verrijking, vermeerdering.

locus, m. de plaats, het oord; *locus apprehensiōnis*, Jur., de plaats der in hechtenis neming of aanhouding; *locus a quo*, Merc. de plaats van waar, de woonplaats des wisseltrekkers; *locus ad quem*, de plaats waarheen, de plaats des betrokkenen; *locus classicus*, m. eene modélplaats, hoofdplaats, bewijsplaats in een boek; *l. communis*, eene gemeenplaats, een alledaagsch gezegde, eene vaak gebruikte uitdrukking; *l. delicti*, Jur., de plaats van de misdaad of het vergrijp; *l. fixus*, vaste plaats, blijvende woonplaats; *l. judicii*, de gerigtsplaats; *l. palmarius*, de hoofdplaats; *qui succēdit in locum*, *succēdit in jus*, wie in cens anders plaats komt, krijgt daardoor ook diens regt; — pl. v. *locus*: *loca*, d. i. oorden, streken, en *loci*, d. i. plaatsen uit geschriften, uitdrukkingen (b. v. *loci classici*, *loci communes* enz.); — *loco*, in plaats, b. v. *loco sigilli*, of afgek. (*L. S.*) in plaats v. h. zegel; *loco citāto* of afgek. *l. c.*, ook *l. l.* d. i. *loco laudāto*, ter aangehaalde plaats (t. a. p.); *in loco*, op dezelfde plaats, ook hier, alhier; *ad hunc locum*, op deze plaats; *locum tenens*, m. een plaatsbekleeder, stadhouder; — **lococésie**, f. n. w. lat., het plaatsmaken, wijken, afreden; **locofix**, plaatsvast, op eene standplaats bevestigd,

aangewassen; **locofixiteit**, f. de onbeweeglijkheid, verbondenheid aan eene plaats; **locomobiel**, voor plaatsverandering vatbaar; **locomobiliteit**, f. beweeglijkheid, verplaatsbaarheid; **locomotie**, f. de plaatsverandering, voortbeweging; **locomotief**, plaatsveranderend, vrijbeweegbaar; ook plaatsverandering of beweging bewerkend, van daar als subst.: **locomotief**, f. de stoommachine, die tot beweging van rijtuigen en wagens wordt aangewend, de stoomwagen, -trekker; **locomotiviteit**, f. vrije beweegbaarheid; **locoténantie**, f. de plaatsbekleding, het stadhouderschap; — **locaal** (lat. *locālis*, e), plaatselijk; met eene plaats en hare gesteldheid overeenkomstig, er toe behoorende, daar aanwezig of gebruikelijk; als subst. **locaal**, n. de begrensde ruimte, b. v. zaal, gebouw, tuin en dergl.; **locālis**, (scil. *casus*) of **locatief**, m. Gram., de plaatsnaamval; **locale kleur**, Pict., de plaatskleur, eigenaardige en natuurlijke kleur v. een voorwerp, waardoor het zich, ten opzichte der plaats, die het in de schilderij beslaat, van alle andere voorwerpen onderscheidt; **localiséren**, op de behoorlijke plaats zetten; zich in de gedachte aan zekere plaats stellen; **localiteit**, f. de plaatselijkheid, plaatsgesteldheid, de ruimte; — **locarium**, n. de huurprijs, het pachtgeld; — **locābel**, nw lat., geschikt voor eene plaats, niet strijdig met de natuur eener plaats; **locabiliteit**, f. de geschiktheid voor eene plaats; **locāta**, pl., vakken, hokjes voor geschriften, boeken enz.; **locatarius** of fr. **locataire** (spr. —*ter*'), de huurder, pachter; **locātie**, f. (lat. *locatio*), de verhuring, verpachting; ook de regterlijke uitspraak, waarbij aan elken schuld-eischer in een concours zijne plaats in de rij der schuldvorderingen wordt aangewezen; **locātor**, m. de verhuurder, verpachter; **locātum**, n. het verhuurde.

Locutie, f. lat. (*locutio*, v. *loqui*, spreken), de uitdrukking, spreekmanier, spreekwijze; **locutorium**, n. nw lat., de spreekkamer, spreekzaal in kloosters.

Lodewijk, hoogd. Ludwig (oudd. *Hludwig*, oudfrank. *Chlodwig*; v. *hlud*, *chlod*, luid, beroemd, en *wic*, *wig*, oorlog), mansnaam: de in den krijg beroemde, held, dapper krijgsman; nw lat. **Ludovicus**, fr. **Louis**; van daar **Ludovica**, **Louiza**, vrouwennamen.

Loef, f. (hetzelfde als **Lucht**, wind), de windzijde v. h. schip; de loef hebben het voordeel v. den wind hebben; **loeven**, bij den wind, naar de windzijde toezeilen; **te loever**, loefwaarts, aan de windzijde.

Loep, z. ond. **loep**.

Loeris, m. (v. h. veroud. **loer**, fr. **lourd**, **lourdaut**, een dommerik, botterik), een onnoozele, of die zich zoodanig houdt, een ploert.

Lof, n. (zweedsch *lop*, angels. *leop*, ijsl. *laup*, korf; oorspr. in 't alg. v a t), in Koerland en Lijfland eene graanmaat = $\frac{1}{2}$ ton; ook een gewigt te Riga = 5 lijspond.

Lofna of **lofn**, f. oudn. Myth., de godin der echtverbindtenissen, der verzoe-ning van geliefden.

Log 1), n. (eng. *log*, d. i. in 't algem. *blok*), een werktuig ter bepaling van de snelheid of de vaart v. een schip, bestaande doorgaans in een driehoekig, met lood bezwaard plankje aan eene lange lijn, de **loglijn**, die door knoopen in gelijkmatige deelen is verdeeld; het **logboek**, het boek ter opteckening v. de met het log gemaakte waarnemingen, scheepsjournaal; **loggen** (eng. *log*), het log uitwerpen om de vaart van het schip te meten.

Log 2), eene oude inhoudsmaat in Egypte en Judea, = 0,438 ned. kan; 24 log. deden een' **modius**.

Logarithmus, m., pl. **logarithmi** of **logarithmen**, gr. (*logarithmos*, v. *logós*, woord; rede, grond, verhouding enz., en *arithmós*, getal), Math., verhoudings- of betrekkinggetallen, de exponent of aanwijzer der magt, tot welke het grondtal van een stelsel moet verheven worden om eenig ander getal voort te brengen; kunstgetallen (uitgevonden door den schotschen baron Napier of Neper, en door Briggs naar het gewone talstelsel bewerkt), door welke vermenigvuldigingen, deelingen, magtsverheffingen en worteltrekkingen op eene eenvoudige en zeer verkortende wijze worden uitgevoerd: **logarithmen-tafels**, een boek, dat die kunstgetallen geregeld opgeeft (de beste zijn die van Callct); **logarithmiek**, f. de leer dier kunstgetallen; **logarithmisch**, tot die getallen behoorende hen betreffende; **logarithmische lijn**, ook **logistische lijn**, de transcendente kromme lijn, bij welke de ordinaten de logarithmen der abscissen zijn, of omgekeerd; **logarithmotechnie**, f. de kunst om logarithmentafels te maken.

Loge, f. fr. (spr. *loozj'*; it. *loggia*; mid. lat. *logia*, *logium*, waarsch. v. h. lat. *locus*, *locare* enz.), hut, cel, zaal; in schouwburgen: eene afgeslotene en overdekte zitplaats, kijkvertrekje, schouwburgcel; bij vrijmetselaars: de vergaderzaal, de werkplaats, de vergadering-zelve, de vrijmetselaars-bijeenkomst, elke afdeeling van het groote vrijmetselaars-genootschap; ook de benaming voor velerlei afsluitingen, b. v. de cel der krankzinnigen in dolhuizen; de scheepskamer, kooi; het hok der wilde dieren in menageriën; ook een klein landhuis; **logéren** (fr. *loger*), wonen, huisvesten, herbergen, te huis liggen; iemand een verblijf bij zich geven; **logé**, m. **logée**, f. (spr. *lozjé*), lijf of zij, die iemand bezoekt en bij hem huisvest; **logeable** (spr. *lozjábl'*), be-

woonbaar, wel ter bewoning ingerigt; **logement**, n. woning, huizing; herberg, nachtverblijf voor reizigers; Mil., verschaning, bevestiging van een' door de belegerden veroverden post; ook de verschanste plaats; **logis**, n. (spr. *lozji*), **logies**, **logijs**, de woning, huizing, de herberg, het nachtverblijf; op schepen het verblijf der matrozen.

Logger, m. (v. h. eng. *to lug*, trekken, slepen), zeker soort v. snelzeilend vaartuij, inz. voor de krijgstdienst; een plathodemd fr. vaartuij.

Lógos, m. gr., het woord, de rede; de vertelling, overlevering; het verstand, denkvermogen; de oorzaak, grond; het Woord in het N. T.; **logiatros**, m. een geneesheer met den mond, zonder ondervinding, uit de boeken; **logiek**, **logica**, f. (gr. *logikē*), de denkleer, denkkunst, redeneerkunst, de kunst, de leer der gevolgtrekkingen; de wetenschap der denkwetten of der zuivere gedachte; ook de wetenschap v. h. verstand of v. h. kenvermogen in 't alg.; **logiōus**, m. een redeneerkundige; **logisch** (gr. *logikós*), overeenkomstig met de redeneerkunde, daarop gegrond, redeneerkundig, oordeelkundig; **logische analysís**, redeneerkunstige ontleding, ontbinding van eenen volzin in zijne logische bestanddeelen of in onderwerpen, voorwerpen en bepalingen; **logismus**, m. (gr. *logismós*), eene sluitrede des oordeels; **logist**, m. (gr. *logistēs*), de rekenaar, inz. letterrekenaar, algebráist; te Athenen een der 10 ambtenaren, die aan de aftredende overheidspersonen rekening over het geldbeheer afnamen; **logistīca**, f. de kennis van de behandeling der getallen; **logodædalie**, f. het zoeken en gebruiken van schoonklinkende woorden, de woordentooi; **logodædalist**, m. een schoonspreker, gebruiker van fraaije woorden; **logodiarrhæa**, f. de overvloed van woorden, wijldloopigheid, waterigheid der rede; **logógraphen**, pl., schrijvers v. volksverleveringen, benaming der oudste gr. geschiedschrijvers; **logographiē**, f. het schrijven der overleveringen of sagen, de oudste geschiedschrijving; **logogrýph**, n. woordraadsel of raadselwoord, letterraadsel, een woord, dat door verzetling of door aflating van zijne letters andere woorden geeft, die bedektelijk omschreven worden; **logolatriē**, f. overdrevene vereering van het woord of van de rede; **logologie**, f. de leer van den *logos* of het Woord in het N. T.; **logomachīe**, f. de woordentwist, woordenstrijd; **logómachos**, m. een woordentwister, woordenzifter; **logométer**, m. de betrekking- of verhoudingmeter; proportie-passer; **logometrīe**, f. de leer der woordenmaat; **logophanie**, Theol. de vleeschwording v. h. Woord; **logophoor**, m. eene spreekbuis door waterpaslopende buizen in den grond; **logosophiē**, f. woor-

denwijsheid, woordkennis, grondige kennis der woorden; **logotechniē**, f. de wetenschap der woorden en hunner juiste beteekenis; **logotheet**, m. een schrijver (auteur), ook snelschrijver; de kanselier aan het byzantijsche hof; de wetuitlegger.

Loi, f. fr. (spr. *loá*; uit het lat. *lex* ontstaan; sp. *ley*), de wet, het gebod, regt.

Loimiäter, m. gr. (v. *loimós*, pest, smetziekte), een pestarts; **loimographiē**, f. de beschrijving eener pest of besmettelijke ziekte; **loimologie**, f. de leer van de besmettelijke ziekten; **loimopyra**, f. de pestkoorts.

Loke, **Loki**, ondn. Myth., de verpersoonlijking van het vuur in zijne verderfelijke werking, een wezen, even schoon van voorkomen als snood van inborst; hij was onder anderen de oorzaak van Balder's dood en werd daarvoor van de goden zwaar gestraft. In latere herinnering bleef zijn naam den boezen geest in 't alg. beduiden en wordt hij nog tegenwoordig in Noorwegen Laake geheeten.

Lokiśc, m. poolsch (spr. *lokičs*), gen. pl. *loki*, eene poolsche el, = 0,617 ned. el.

Loligo, z. calmar.

Lollardisten of **lolhardisten**, pl., sedert de 14de eeuw de naam van verscheidene vrome genootschappen van leeken, die zich inz. de verzorging der zieken en de begraving der dooden ter taak stelden. Hunnen naam leidt men af van lollen, lullen, d. i. zacht en dof zingen, omdat zij bij de begrafenissen een treurig brommend gezang lieten hooren; anderen willen, dat zij zoo heeten naar hunnen stichter Lolhard; ook de spotnaam der aanhangers van Wicliffe in Engeland (*lollards*).

Lombard, m. fr. (spr. *longbáar*; van de Lombarden, die het eerst zulke inrigtingen daarstelden en zich in het begin der 13de eeuw menigvuldig in Frankrijk vestigden; Bilderdijk echter wil het v. lommen, lappen, afgeleid hebben), eene bank van leening, een pandhuis, gew. lommerd; **lombardische school**, de beroemde schilders uit Lombardije en Bologna van de 16de tot de 18de eeuw, ook boloneseschool geheeten.

Lomberen of **lomberspel**, z. hembre.

Londer, m. Mar., eene soort van galci, met laag boord; ook lakens uit Languedoc enz., die men inz. naar de Levant verzendt, londerlaken.

Longa, f. Muz., de lange noot v. 4 geheele toonen, in de oude kerkmuzijk.

Longæviteit, f. lat. (*longaevitas*), het lange leven, de levenslengte, langlevendheid, hooge ouderdom, bejaardheid; **longaniam**, nw lat. (v. *longus*, a. um, lang, en *animus*, geest, gemoed), lankmoedig; **longanimiteit**, f. de lankmoedigheid; **longe**, f. fr. (spr. *lóngzj*; v. h. lat. *fem. longa*),

de leireep van den toom eens paards; **longéren**, fr. (*longer*, spr. *longzjéren*), langs een voorwerp heen gaan; **longimānus**, lat., langhandig; **longimetrie**, f. lat.-gr., de lengtemeting, een gedeelte der meetkunst; **longitúdo**, f. lat., de lengte, inz. de geographische (z. a.); **longitudinaal**, nw lat., de lengte betreffend, in de lengterigting.

Lonicère, f. fr. (nw lat. *lonicëra*; door Pluimier dus genoemd ter eere van den natuuronderzoeker Adam Lonicer, gest. 1586), geitenblad, hoe langer hoe liever, een plantengeslacht van onderscheidene soorten (vgl. *caprifolium*).

Lood, n. een gewigt in Nederland, $1\frac{1}{16}$ ned. pond, 10 wigjes of grammes, 1 decagramme; het oude amsterd. lood was $=\frac{1}{32}$ amst. pond of 1,5410 nieuwe looden.

Loop, m. (= lof. z. a.), in Riga eene korenmaat, $=\frac{1}{4}$ amst. last; **loopen**, m. eene oude korenmaat in Friesland, $=\frac{1}{32}$ last, op Texel $=\frac{1}{16}$ last.

Looti, z. luti.

Loepf, m. eene brunswijksche telmaat bij het garen; een kooplopf = 900, een werklopf = 1000 haspeldraden.

Loquaciteit, f. lat. (*loquacitas*, v. *loquax*, praatziek), de praatzucht, de snapachtigheid, het gesnap, gekal.

Lord, m. eng. (uit het angels. *hlaf-ord* ontstaan, v. *hlaf*, verheven, en *ord*, oorsprong, dus: van hooge afkomst), in de toespraak **Mylord** (v. *mij*, mijn), heer, de eeretitel van den hoogen adel in Engeland; **lordship**, f. lordschap, titel van een' lord; **lord-lieutenant**, m. titel des onderkonings van Ierland; **lord-mayor**, m. (spr. —*méjur*), heer burgemeester, titel v. den eersten burgemeester te Londen.

Lordosis, f. of **lordōma**, n. gr. (v. *lordós*, naar voren gekromd), het naar voren gekromd zijn van de ruggegraat, de voorwaarts gebogene houding des ligchaams; de uitpuiling van het borstbeen.

Lourens (nw lat. *Laurentius*; v. *laurus*; lauwer, of v. h. gr. *laura*, klooster?), een mansnaam.

lorgneren, fr. (*lorgner*, spr. *lornjéren*), belonken, begluren, bespieden; inz. door oogglazen kijken, ook **lorgnettéren**; **lorgneur**, m. (spr. *lornjéur*), een bespieder, begluurder; **lorgnette**, f. (spr. *lornjétt'*), een kleine verrekijker, tuurglas, zakkijkertje, handglaasje, tooneelkijker; **lorgnon**, n. (spr. *lornjóng*), een eenvoudig vergrootglas, brilleglas.

Lorica, f. lat., een horstharnas, pantser; **loricéren** (lat. *loricāre*), bepantseren; Chem., glazen met klei enz. omgeven, opdat zij bij het gebruik in het vuur niet springen; **loricātie**, f. zulk een bekleedsel.

Loris, **lori**, m. N. H., eene soort v. maki of luiaard op Ceylon, van de grootte en

kleur van het eekhorentje; ook eene soort van prachtige, groote papagaaijen op de Molukken (maleisch *núri* of *lúri*, javaansch *nóri*; in het sp. is *loro*, port. *louro*, de benaming voor alle grootere papagaai-soorten; het nederd. lorre schijnt er v. afkomstig).

Losange, m. fr. (spr. *loanzj'*), Geom., de ruit, scheefhoekig vierkant, rhombus, en *losange* (spr. ang—), ruitvormig.

loro, it. Merc. (eig. hun, hunne), uw, uwe, b. v. *conto loro*, uwe rekening.

Loterij, z. ond. lotto.

Lōtie, f. lat. (*lotio*), de wassching, afwassching, afspoeling; Chem., het wasschen van ertsen, aarden, asch enz., de zuivering.

Lotium, n. lat., de pis.

Lotje, verkort. en verklw. v. **Charlotte**.

Lotto of **lottospel**, n. (v. h. it. *lotto*, oorspr. het lot, oudd. *hloz*), de nummer- of getalloterij, een zeer verderfelijk kansspel; **loterij**, f. een kansspel, waarbij men voor zekeren inleg een briefje, loterijbriefje, ontvangt, voorzien met een nummer, van welks uitkomen het al of niet trekken van eenen prijs afhangt.

Lotos of **lotus**, m. lotusboom, gr. (*lōtós*), de laaf- of voedselboom, naam van verscheidene boomen, die eene voor mensch en vee voedzame en lavende vrucht dragen, inz. eene plant, die den Egyptenaren en Indiërs heilig was, de egyptische waterlelie; steenklover; **lotophaag**, m. lotusvruchteter, inz. aan de kusten van Afrika.

Louis, fr. (spr. *loe-i*), z. v. a. **Lodewijk** (z. a.); **louis blanc**, m. eig. witte Lodewijk, eene fr. zilvermunt onder Lodewijk XIII; **louis-d'or**, afgek. **Ld'or**, een gouden Lodewijk, de nieuwe = 9 gl. 62 ct., de dubbele na 1786 = 22 gl. 81 ct.; de **Ld'or** op Malta = 11 gl. 59 ct., ook eene hannoversche rekenmunt, ongeveer 9 gl. 30 ct.

Loup, m. fr. (spr. *loe*; v. h. lat. *lupus*), de wolf; eene mom van zwart fluweel tot bescherming v. h. gelaat bij strenge koude; **loup-garou**, m. (spr. —*gharóe*), de weerwolf; **loupe**, **loep**, f. (eig. een wolfsgezwel, huil; vgl. *lupia* ond. *lupus*; ook een knoest, uitwas aan boomen; voorts wegens de overeenkomst v. vorm) een handvergrootglas, oogglas; in de ijzerhutten: het tot eenen klomp verzamelde, ontkoelde en ineen geslagen ijzer, ook vos gheeten.

Loupiac, m. fr. (spr. *loepiák*), Merc., eene soort van witten Bordeaux-wijn.

Lourderie en **lourdise**, f. fr. (spr. *loer*—, *loerdiez'*; v. *lourd*, zwaar, plomp), de plompheid, onhandigheid, een lompe streek.

Loure, f. (spr. *loer'*), een fransche dans van ernstige en langzame beweging.

Louvre, f. fr. (spr. *loewr'*; naar men wil v. h. mid. lat. *lupara*, omdat het oorspr. eene menagerie voor wolven zou geweest zijn), het oude koninklijke paleis te Parijs.

Low. n. (= eng. *law*, wet), een jutlandsch wetboek op het schiereiland Jutland.

Loxárthros. m. gr. (v. *loxós*, scheef), Med., de scheefheid van een of meer leden; een scheeve; **loxocósmus**, n. een astronomisch werktuig om de bewegingen der aarde en de daaruit voortvloeiende verschijnselen aanschouwelijk te maken; **loxodromie**, f. of **loxodromische lijn**, de lijn van den schuinschen loop of koers (v. een schip), eene kromme lijn, die al de meridianen des aardbols onder dezelfde scheeve hoeken snijdt; vgl. **orthodromie**; **loxodromische tafel**, naar welke men den koers van zulk een schip kan berekenen; **loxophōnisch**, scheefklinkend, wanluidend.

loyaal, fr. (*loyal*; v. *loi*, wet). regtmatig, pligtmatic, echt, onvervalscht; regtschapen, braaf, getrouw, gehoorzaam, opregt, rond en eerlijk; **loyaliteit**, fr. en **loyauté**, f. (spr. *lojoté*), de pligtmaticheid, getrouwheid, onderdanentrouw, gehoorzaamheid aan de wet, eerlijkheid, regtschapenheid; **loyalist**, m. een getrouwe; ook z. v. a. **royalist**, inz. wie in den noord-amerik. vrijheidsoorlog des konings zaak getrouw of een aanhanger des konings bleef.

Loyds, z. **Lloyds**.

Loyoliet, **loyolist**, z. **jesuit**.

Lua, f. (v. *luère*, wasschen, reinigen), de godin der reinigingen bij de Romeinen, aan welke men den op de vijanden behaalden buit offerde. Men houdt haar voor ééne met Diana of Nemesis.

luat in corpore (*qui non habet in aere*), lat. Jur., met het lijf boete hij (die niet met geld kan betalen).

Luberne, f. N. H., het wijfje v. den luispaard.

lubitum, z. *libitum*.

Lubricantia, pl. lat. (v. *lubricāre*, glibberig maken, *lubricus*, a, um, glad, glibberig), Med., smerig, glad, glibberig makende middelen; **lubriciteit**, f. nw lat., de glibberigheid; grove zinnelijkheid, geilheid; **lubriek**, geil, ontuchtig.

lubsch, v. **Lubbeck**, b.v. marken lubsch.

Lucaria, f. lat. (v. *lucus*, een gewijd bosch), een feest bij de Romeinen, dat in een heilig woud werd gevierd, waarheen zij de wijk genomen hadden na hunne nederlaag door de Galliërs.

Lucarne, f. fr. (verwant met het duitsche *luke*, *luik*, of met het lat. *lux*?), een dakvenster, kapvenster, zoldervenster.

Lucas, mansn.: de lichtende, lichtvolle, beroemde; een der 4 evangelisten; **lucastbrief**, een blad papier met zekere formulieren, als amulet des bijgeloofs.

Lucerna, f. lat., een licht, eene lamp, kaars; *lucernam olet*, het riekt naar de lamp, d. i. het is met zorg bewerkt; **lucernaten**, pl., godsdienst-gezangen der

eerste christenen, die bij lamplicht vergaderden.

Lucerne, z. **luzerne**.

Luchtballon, z. **ballon** en **aërostaat**; **lucht- of atmospherische electriciteit**; **luchtbarometer**, z. **electriciteit**.

Lucia, **Lucianus**, z. ond. **Lucius**.

lucide, lat. (*lucidus*, a, um), helder, klaar, lichtend, glanzend, stralend; *lucida intervalla*, pl., z. **interval**; **luciditeit**, f. nw lat., de helderheid, doorzichtigheid.

Luciehout, n. eene witte, harde houtsoort van den wilden of druifkersenboom (*mahaieb*) in Frankrijk en Engeland, dat tot kunstwerk wordt gebruikt.

Lucifer, m. lat., de lichtaanbrenger; de morgenster, naam van Venus als planeet (vgl. *hesperus*); ook de duivel of vorst der duisternis (ten gevolge eener allegorische verklaring eener plaats van Jesaïas, volgens welke de met de morgenster vergeleken koning van Babylon door den duivel wordt verklaard); **luciferianismus**, n. de leer van Lucifer, een bisschop der 4de eeuw, die allen omgang met ketters verbood; **lucifers**, pl., eene soort van zwavelstokjes, die door wrijving ontvlammen; **lucifügen**, pl. (lat. *lucifugi*), lichtschuwen, zulken, die het daglicht niet verdragen kunnen; **lucimeter**, n. lat.-gr., de lichtmeter, z. **photometer**; **Lucina**, f. lat., de lichtaanbrengster, helpster, bijnaam van Diana of van Juno als gunstige godheden bij het kinderbaren; **lucinóotisch**, Bot., des nachts zich openende en bij dag zich sluitende (bloemen).

Luciodónten, pl. lat.-gr. (v. h. lat. *lucius*, de snoek), versteende snoektanden.

Lucius en **Lucia** of **Lúcie**, lat. (v. *lux*, *lucis*, licht), mans- en vrouwenn.: de verlichte, bij zonnenopgang geboren; **Lucianus** en **Luciana**, mans- en vrouwenn.; **luciaanskruid**, Bot., wolverlei, valkruid, bergweegbree, een nuttig artsijngewas.

lucratief, z. ond. **lucrum**.

Lucretia, f. lat. (v. *lucrum*, winst), vrouwenn.: de minnende; inz. de naam der kuische gemalin van den Romein Tarquinius Collatinus, die zich-zelve doorstak, nadat zij door Sextus, den zoon van koning Tarquinius Superbus, was onteerd geworden; van daar eene kuische, hoogst eerbare vrouw; inz. eene preutsche schoone.

Lucrum, n. lat., winst, voordeel, woeker; *lucrum cessans*, n. ophoudende of ontbrekende winst, onttrokken voordeel, winstverlies, inbocting der winst; *lucrica causa*, gewinshalve, **lucréren** (lat. *lucrāri*), verwerven, winnen, voordeel trekken, profiteren; **lucratief**, met winst verbonden, winstbelovend, winstaanbrengend.

luctéren, lat. (*luctāri*), kampen, worstelen; *luctor et emérgo*, ik worstel en kom boven, ik ontworstel mij aan de baren, het wapenomschrift op de zeeuwsche munten,

op sommige verbasterd in *luctor et ementor*; *luctator*, m. een worstelaar.

luctueus, lat. (*luctuosus*, a, um, van *luctus*, m. rouw, droefheid), klagelijk, treurig, droevig.

lucubreren, lat. (*lucubrāre*), bij nacht arbeiden; het **lucubreren**, de nachstudie der geleerden; **lucubrātie**, f. het nachtwerk, de nachstudie bij lamp of kaars; ook het bij nacht bewerkte.

luculént, lat. (*luculentus*, a, um), lichtvol, helder, klaar, duidelijk, oogenschijnlijk; **luculéntie**, f. de helderheid, duidelijkheid van den druk of der drukletters.

Luculliet, m. Min., stinkend marmer, een koolzurige kalksteen, *nero antico*.

lucullisch, weelderig, overdadig, naar de levenswijze van den schatrijken Romein Lucullus in de eerste eeuw vóór Christus.

Luddieten, pl., in Engeland dezulken, die door planmatige vernieling van het machine-wezen zich uit hunnen broodeloozen toestand zochten te redden (naar hunnen eersten aanvoerder Ludd).

ludi circenses (v. *ludus*, spel), z. **circensische spelen**, ond. **circus**; *ludi gladiatorii*, zwaardvechtersspelen in het oude Rome; **ludimagister**, m. lat. (v. *ludus*, spel; school), een schoolmeester; *ludus literarius*, m. eene leerschool; *ludi scenici*, tooneelspelen.

ludificeren, lat. (*ludificāri*), foppen, beet hebben, bespotten, voor den gek houden, bij den neus leiden; **ludificātie**, f. de bespottig, fopperij.

Ludolf, m. oud. (*Liutolf*, ontstaan uit *liut*, volk. en *wolf*; vgl. Adolf, Rudolf), mansn.: de volksheld, man des volks; **ludolfiaansch getal**, het merkwaardig getal, dat de lengte des cirkelomtreks bij benadering uitdrukt, wanneer de middellijn = 1 wordt gesteld, zoo geheeten naar Ludolf v. Keulen, die het in 1586 tot 35 decimalen berekende (z. ond. **diameter**).

luës, f. lat., de pest; *luës pecōrum*, de veepest; *l. venerēa*, de venusziekte.

lugubre, fr. (v. h. lat. *lugūbris*), treurig, bedroefd, droevig, naar; **lugubriteit**, f. de treurigheid enz.

Lullismus, n. het stelsel v. d. vermaarden alchemist Raymond Lullius, dat eig. bestond in de kunst om over alles te spreken zonder iets goed te kennen, alsook om van de geringste stoffen goud te maken; **lullistische kunst**, kwakzalverij.

Lumachello, m. it. (spr. *loemakello*; v. *lumaca* = lat. *limax*, slak), Min., schelpmarmer met opaalgloed.

lumbāgo, f. lat. (v. *lumbus*, m. lende), lende pijn, lende jicht; **lumbaal**, nw lat., de lenden betreffende.

Lumbricus, m. lat., de aardworm, regenworm; Med., de ingewandsworm.

lumen, n., pl. *lumina*, lat., een licht;

grootte geest, heldere kop; *lumen mundi*, n. licht der wereld, wereldverlichter, algemeen nuttig geleerde; **lumière**, f. fr. (spr. *lumijér*). licht; pl. **lumières**, kennis, kundigheden; **lumineus**, lat. (*luminosus*, a, um), lichtend, helder, blinkend, klaar, duidelijk.

Lumie, f. it. (*lumia* of *lorxia*), eene soort van kleine, zeer ligte, naar chinaas-appelen gelijkende citroenen.

Lumps, pl. eng., geraffineerde suiker in stukken, klompsuiker.

Luna, f. lat., de maan; de maangodin, z. **Diana**; Chem., de naam van het zilver; **lunelabium**, n. lat.-gr., een maanshoogtemeter; **lunair** of **lunārisch**, lat. (*lunāris*, e), de maan betreffende; ook zilver betreffende of daartoe behoorende; **lunarium**, n. nw lat., een kunstig werktuig ter aanschouwelijke voorstelling van den loop der maan om de aarde; **lunātie** of fr. **lunaison** (spr. *lunézóng*), de maanwisseling door hare verschillende phasen; **lunaticus**, lat., of **lunambulist**, nw lat. m. een maanzieke, nachtwandelaar; *lunaticus morbus*, m. lat., de maanziekte; **lunatiek**, maanziek; grillig, eigenzinnig; **lunambulismus**, m. nw lat., de maanzucht, zucht om in den maneschijn te wandelen; **lunette**, f. fr. (eig. kleine maan, iets maanvormigs), het oogglas, de bril; de rand, waarin het glas v. een uurwerk gezet wordt; de oogglappen der paarden; gewelfvenster; Fort., brilschans, een klein vooruitliggend vestingwerk of twee kleine halve manen vóór de grachtschans (ravelijn); **lunifórm**, nw lat., halvemaanvormig; **lunisolair**, nw lat., den maans- en zonsomloop betreffende; **lunist**, m. een maangeloovige, die veel aan den invloed der maan toeschrijft; **lunūla**, f. lat. (eig. kleine maan), de witte vlek aan den wortel der nagels.

Lunel, m. Merc., een fr. muskaatwijn, naar de gelijknamige stad in Languedoc.

Lunésisch marmer, eene ital. witte marmersoort.

Lunette, **lunisolair** enz., z. ond. **luna**.

Luno, m. noord. Myth., de Vulcanus der Scandinaviërs.

luogo, it. (spr. *lògho*, v. h. lat. *locus*, plaats), Muz., op de regte plaats.

Lupānar of **lupanarium**, n. lat., een hoerhuis, kit, bordeel.

Lupercalĭen, pl. lat. (*lupercalia*), het wolvenfeest, bij de oude Romeinen gevierd ter eere van Pan of Lupercus (den beschutter tegen de wolven).

lupus in fabula, lat. sprw., de wolf in de fabel, d. i. als men van den wolf spreekt is hij niet ver af, of als men van iemand spreekt, komt hij dikwijls onverwacht; **Lupia**, f. nw lat. Med., het wolfsgezwel, beurs- of zakgezwel; *lupia juncturae*, gewrichtszweer of -gezwel; *lupia synoviālis articuli*, de ledewaterzucht; **lupilogĭe**, f.

lat.-gr., de leer der beursgezwellen; **lupīne**, f. lat. (*lupīnus*, m. en *lupīnum*, n.), eene medicinale plant van de klasse der diadelphia, met waaijervormige bladeren, de wolfsboon, vijg- of boksblood; **lupinél**, nw lat., de vleeschkleurige klaver; de onrijpe, afgekookte en gerooste peulen dienen elders als toevoegsel tot de koffij.

Lusciteit, f. nw lat. (v. h. lat. *luscus*, eenoogig), Med., het scheefzien, de scheefzichtigheid; **luscositeit**, f. de kortzichtigheid.

Lusiāde, f. (port. *los lusiados*), naam van het beroemde heldendicht des port. dichters Camoëns, bezingende de ontdekking van de Kaap door Vasco de Gama.

lusinguando, it. (spr. *loezienghādo*), Muz., vleijend, liefkozend, schertsend, langzaam en slepend.

Lusitanĳe, n. lat. (*Lusitania*, f.), Portugal; **lusitānisch**, portugeesch.

lusorie, **lusōrisch**, lat., spelend, kortswijlend, heuzelend.

Luster, **lustraalwater**, z. ond. **lustrēren**.

Lustre, m. fr. (spr. *luustr'*), glans, lichtglans; roem; pracht, praal, heerlijkheid, **luster**; kristallen armkroon, kroonkandelaar; **lustrine**, f. Merc., eene glanzige zijden stof.

lustrēren, lat. (*lustrāre*), zuiveren, wijden; monstereen, doorzien, beschouwen; verlichten, helder maken, glans geven; **lustraalwater**, wijwater; **lustrātie**, f. plegtige zuivering bij de Ouden door besproeiingen, optogten en zoenoffers, reiniging, heiliging, wijding; **lustrum**, n., pl. **lustra**, een tijd van 5 jaren, zoo geheeten naar het grootte reinigingsfeest, dat de censoren bij hun aftreden om de 5 jaren aan het volk gaven.

lusus ingenii, n. lat., een vernuftspel, denkspel; *l. naturae*, een natuurspel, eene speling der natuur.

Lutātie, z. ond. **lutum**.

luterēn, z. ond. **lutum**.

Lutetĳa (fr. *Lutèce*), dichterl. naam van Parijs.

Luther, oudd. (Chlotar, Lothar; v. h. frank. *chlod.* oudd. *hlud.* luid, beroemd), mansn.: de wijd en zijd beroemde; **lutherānen**, **lutherschen**, pl., aanhangers en belijders der leer van Dr. Maarten Luther; **lutheranismus**, n. het lutherdom, de luthersche geloofsleer; **lutherocalvinist**, m. de luthersgezinde calvinist.

Luti of (naar eng. schrijfwijze) **Looti**, m. (arab. *lūthi*, eig. iemand van Loth's volk, een sodomiet?), een perzische potsenmaker, goochelaar.

lutrocephālisch, gr.-lat. (v. h. lat. *lutra*, een otter, en het gr. *kephalē*, hoofd); met den kop van eenen otter.

Lutrophilos, m. gr. (v. *lutrōn*, bad), een

badbeminnaar; vriend van badplaatsen; **lutrophoor**, m. de baddrager, een knaap, die badwater draagt.

Lutum, n. lat., slijk, modder; kleefdeeg, kleefstof, tras cement, lijm enz.; **lutulént** (lat. *lutuléntus*, a, um), slijkerig, smerig, onzuiver, troebel; **lutātie**, f. nw lat. Chem., de digtstrijking van een vat met kleefdeeg, leem enz.

luxéren, lat. (*luxāre*), Chir., verrekken; **luxātie**, f. de verrekking, verstuiking, de verplaatsing van een been uit zijne kom.

Luxus, m. lat. (eig. de geile vruchtbaarheid der planten enz.; geilheid, moedwil, dartelheid), fr. **luxe** (spr. *luuks'*), de weelde, overdaad, verkwisting; **inz.** de prachtliefde, pracht, praal; elke onnoodige uitgaaf, overvloed; **luxuriēus** (lat. *luxuriōsus*, a, um), weelderig, overvloedig, verkwistend, zwelgend, prachtig, weidsch; ook ontuchtig, geil; **luxuriēren** of **luxurēren** (lat. *luxuriāre*), Bot., weelderig, geil wassen of uitschieten; met sieraad overladen zijn.

Luzerne, **lucerne**, f. Bot., een gewas met klavervormige bladeren, eene soort v. klaverhooi, spurrie, tot veevoeder **inz.** in Z. Frankrijk en Italië, waar het 4 a 5 maal 's jaars kan gemaaid worden.

Ly, z. li.

Lyæus, m. gr. (*Lyāios*, v. *lyein*, los maken), Myth., de zorgverdrjver, een bijnaam van Bacchus.

Lyang, z. tail.

Lycæon, m. een fabelachtig koning van Arcadië, dien Jupiter in eenen wolf (gr. *lykos*) veranderde, omdat hij de in zijc land komende vreemdelingen liet vermoorden of opofferen en zoo het regt der gastvrijheid schond; **lycānche** of **lycānchis**, f. Med., de waterrees; **lycanthroop**, m. een weerwolf; **lycanthropie**, f. de krankzinnigheid, waarbij de lijder waant in eenen wolf veranderd te zijn; **lycodōnten**, pl., eig. wolfstanden, z. v. a. **bufonieten**; **lycogāla**, f. Bot., de wolfsmelk; **lycographĳe**, f. de natuurlijke geschiedenis van den wolf; **lycopodiūm**, n. wolfsklaauw, gordelkruid, slangennos, eene mossoort; van daar *semen lycopodii*, poeder v. wolfsklaauw, ook heksenmeel geheeten; **lycopodiolithen**, pl., boomachtige versteening; **lycophthalmos**, m. een steen van het onyxgeslacht, die naar een wolvenoog gelijkijkt; **lycorhexĳe**, f. Med., de wolfshonger.

Lycēum, n., pl. **lycēa** of **lycēen** (gr. *lykeion*), naam van het gymnasium of de openbare worstelplaats te Athenen, in welks overdekte gangen Aristoteles onderwees (naar den daarbij staanden tempel v. Apollo Lykeios, d. i. Apollo den wolvendooder, zoo geheeten); later de middelbare scholen in Frankrijk; elders, gelijk in Beijeren, eene soort van hoogeschool, waar slechts eene theologische en filosofische

afdeeling is; in 't alg. eene geleerde school (*gymnasium*).

Lychnis, f. gr. (*lychnis*), Bot., de vuurbloem, koekoeksbloem, het vrouwenroosje, vliegennet, tot de klasse der *decandria* behoorende.

Lychnomantie, f. gr. (v. *lychnos*, m. kaars, lamp), de waarzeggerij uit lampen.

Lycium, n. gr. (*lykion*, naar het landschap Lycië in Klein-Azië), een doornachtige boom, inz. geschikt tot priëlen, de barbarisse-boom, boks- of wolfsdoorn.

Lycodonten, lycogala enz., z. ond. *Lycæon*.

Lygmus, m. gr. (*lygmós*, v. *lydzein*, snikken). Med., de hik.

Lýma, n. gr., onreinheid, vuiligheid.

Lympha, f. lat. (v. h. gr. *nymphē*, vrouwelijke genien, die in rivieren en vloedend wonen, bij dichters ook het water zelf), Anat., bloedwater, waterige stof in h. bloed; **lympa-vaten**, bloedwatervaten, inzuigingsaderen, veel fijner en teerder dan de bloedaderen; **lymphangeïtis**, f. gr., ontsteking der lymphavaten; **lymphatologie** f. de leer van de lymphavaten; **lympheurisma**, n. Med., ziekelijke of tegennatuurlijke verwijding der water vaatjes; **lymphochezie**, f. de waterachtige buikloop; **lymphoncus**, m. de opzwellling van een lymphavat; **lymphorrhœa**; f. de ontlasting v. de lympa of h. bloedwater; **lymphose**, f. de vorming der lympa in de lymphavaten; **lymphotomie**, f. de kunstmatige opening van een lymphavat.

lynceus, z. ond. *lynx*.

lyngodische koorts, gr., eene koorts, welker voornaam toeval de hik is.

Lynx, m. gr., N. H., de losch, lucht, een dier v. h. kattengeslacht, in de noord. landen des aardbols te huis behoorende, met eene donkergeklepte huid, lange ooren en zeer scherpzigtige oogen, omtrent 3 palm lang; ook de hik (vgl. *lygmus*); **lynxoogen**, zeer scherpzigtige oogen; **lynceus**, m. (gr. *lynkeus*, naam van een' der Argonauten), een scherpzigtige, een mensch met een bijzonder goed gezigt; **lyncaur**, m. (gr. *lyncurion*, n.), de loschsteen, naam v. verscheidene geelachtige steenen, b. v. van den *hyacinth*, *barnesteen* enz.

Lypothymie, f. gr. (v. *lypē*, droefenis), droefgeestigheid, zwaarmoedigheid.

Lyra, f. gr., de lier der Ouden, welker uitvinding men aan Hermes of den egyptischen Mercurius toeschrijft, het oudste snaren-speeltuig bij de Egyptenaren, Grieken enz., een zinnebeeld der dichtkunst; ook een noordel. gesternte of sterrebeeld tusschen Hercules en de Zwaan; **lyrisch** (gr. *lyrikós*), tot de lier behoorende, voor het spel daarop gemaakt of geschikt; wat met de lier begeleid of gespeeld en gezongen kan worden, zingbaar, zangerig, ge-

voelvol; een **lyrisch gedicht**, een lierdicht, zulk een dichtstuk, waarin de dichter rechtstreeks zijn eigen gevoel voordraagt, de dichterlijke uitstorting des inwendigen gevoels, oudtijds bij de lier gezongen en daarnaar benoemd, een zanggedicht; **lyrische poëzij**, f. die dichtsoort, welke inhoud de gewaarwordingen en hartstogtelijke gemoedstoestanden van den dichter uitdrukt, en waartoe de hymne, ode, dithyrambe, cantate enz. behooren; **lyrisch dichter**, lierdichter, gevoeldichter; **lyrist**, m. de lierbespeler, luitbespeler; **lyrödisch**, liervormig.

Lys d'or, lys d'argent, z. *lis*.

Lysimachie, f. gr. (*lysimachia*), Bot., de wederik, een plantengeslacht van onderscheidene soorten.

Lysis, f. gr. (v. *lyein*, los maken), gr. Myth., de 4de der furien of eumeniden, volgens sommigen; Med., de oplossing of allengsche scheiding eener ziekte; **lysisch**, door chemische oplossing gevormd.

Lyssa of **lytta**, f. gr. Med., woede, razernij; hondsdoelheid; **lyssæ**, pl., de vermeende dolheidsblaren onder de tong van dulle dieren; **lyssodægma**, n. en **lyssodægmus**, m. de beet van een' dollen hond; **lyssodæctus**, m. die door een' dollen hond gebeten is; **lyssodæxis**, f. het bijten van een' dollen hond.

Lyteria, pl. gr. (v. *lyein*, los maken), Med., voortekens eener gelukkige wending bij gevaarlijke ziekten.

Lythrum, n. gr. Bot., het bloedkruid, partijke, een plantengeslacht der *decandria*.

Lytrum, n. gr. (*lytron*, v. *lyein*, lossen), het losgeld, rantsoen voor de bevrjding van eenen slaaf of lijfgeene.

Lytta, z. *lyssa*.

M.

M. verkorting van **Majesteit**; *MM.* = **Majesteiten**; *M.* of *m.*, verk. v. *misce* of *misceatur*; *M'* = *Mac*; *M.* of *Mag.* = *magister*; *M* of *man.* of *mp.* op recepten. = *manipulus*; *m.* of *masc.* = *masculinum*; *m.c.* = *mio conto*; *M. D.* = *medicinae doctor*; *m. d.* = *misceatur, detur*; *m. d. s.* = *misce, da, signa*; *m. f. plv.* = *misce, fiat pulvis*; *M^{sr.}* = *Monseigneur*, z. ond. **Monsieur**; *M^{mo}* = *Madame*; *M^{lle}* = *Mademoiselle*; *m. m.* of *mut. mut.* = *mutatis mutandis*, z. ond. **muteren**; *m. m. p.* = *manu mea propria*; *M. o. P.* = *member of parliament*; *m. pp.* = *manu propria*; *M^{r.}* = *Monsieur*, *Mijnheer*; *M^{rs.}* = *Messieurs*, z. ond. **Monsieur**; *Mscript.* of **M. S.** = *manuscript*; *M. s. c.* = *mandatum sine clausula*.

Ma, f. gr. Myth., de gezellin van Rhea,

aan wien Jupiter de opvoeding van Bacchus toevertrouwde; bij de Lydiërs Rheazelve, aan wie zij eenen stier (*taurus*) offerden, hetwelk den naam aan de stad Mastaurus gaf; bij de Japansche sintoïsten: de vos, in welk dier zij meenen, dat de booze geest is gevangen.

Maancirkel, z. *maancyclus* ond. *cyclus*.

Maanim, *minageghinim*, m. hebr., zeker muzikinstrument bij de Hebreërs, dat bespeeld werd door het te schudden of te slaan.

Maarschalk, m. (oudd. *mar-scalc*, van *mar* [van waar *merrie*], paard, en *scalc*, schalk, knecht, dienaar; mid. lat. *marescalcus*, fr. *marechal*), weleer een stalbediende, stalmeester; dan de oppertoezener over den hof- en kriegsstaat van eenen vorst; van daar thans de stafdrager, opziener en aanvoerder bij openbare plegtigheden, inz. een vorstelijke hofmeester, ook **hofmaarschalk**, een adellijk hofbediende, de opziener over de inwendige hofhuishouding en de hofbedienden; **maarschalkstafel**, aan vorstenhoven de tafel naast den vorstelijken disch voor hen, die aan de laatste geen plaats mogen nemen; **veldmaarschalk**, de opperveldheer.

Maart, m. (lat. *Martius*, als toegewijd aan Mars), de 3de maand des jaars, lentemaand; de eerste onder Rome's eersten koning Romulus, en bij de Franschen tot 1564; **maartveld**, z. *marsveld*.

Maartensmannen, weleer de benaming van de burgers der stad Utrecht, naar haren patroon St. Maarten.

Maat, f. (*masz*, n. hoogd.), eene inhoudsmaat in Duitschland en vroeger in Nederland van zeer uiteenlopende grootte; **maatje**, n. eene ned. inhoudsm. = $\frac{1}{16}$ kop of kan, deciliter.

Mabby, m. eng., aardappelwijn.

Mabul, *mabboud*, m. eene goude rekenmunt in Egypte, omtrent = 2 gl. 20 ct.

Maby, m. een gegiste drank op de Antilles.

Mac, m. gælisch en ersisch: de zoon; afgekort *M'* vóór schotsche namen, b. v. *M' Pherson*, Pherson's zoon.

Macáber, fr. *danse macabre* (spr. *dángs' makábr'*), doodendans; oorspr. benaming der kerkelijke maskeraden in Engeland en Frankrijk.

Macáco of *makáko*, m. (port. in 't alg. voor aap), de meerkat, een gestaarte aap op de kust van Guinea, Angola enz.

macadamiséren, eenen straatweg leggen **a la Mac Adam**, d. i. hem met steenpuin of klein gestooten granietkiezel of kalksteen bedekken, volgens de bestratingswijs van den amerikaan Mac-Adam.

Macáo, m. de langstaartige brazil. papagaai.

Macarios of *Macarius*, m., **Macaria**, f. gr. mans- en vrouwenn., de gelukzalige.

Macarone, f., z. *makrone*; **macaroni** of it. l. *macaroni* of *maccheroni* (spr. *makke*—; v. *macca*, meel, gruis). pl., lange taaije meelrepen of deegdraden op eene bijzondere wijze toebercid, eene geliefde volksspijs inz. in Italië; **macaroné** of **maccheróné**, m. een plomp mensch, lummel; een grappenmaker, hansworst (eng. *macaroon*), voorn. spotnaam der uit Italië terug gekeerde reizigers, die het inlandsche gering achtten en vooral de *macaroni* prezen; later in 't alg. voor pronker, windbuil; **macaronische verzen**, eene koddige verssoort, waarbij men de woorden van de eene taal naar de regels van eene andere, inz. de latijnsche, vervoegt en verbuigt, b. v. *non omnes sunt kokki, qui longos dragère messos*, 't zijn al geen koks, die lange messen dragen; in zulke verzen schreef een Italiaan, Folengi, het eerst een lofdicht op de *maccheroni*; van daar de naam.

Macchiavellismus, n. de leer, de staatkunde, de grondstellingen van *Macchiavelli* (spr. *makkiavelli*), een' beroemd' geleerde te Florence, gest. 1527, wien (v. s. ten onregte) te laste wordt gelegd, dat hij in zijne verhandeling *il Principe* geleerd heeft, hoe de vorstelijke willekeur door geweldadigheden en slinksche wegen de oppermagt moet staande houden en bevestigen, zonder daarbij het belang des volks te raadplegen; van daar: sluwe, arglistige staatkunde, afschuwelijke politiek; **macchiavellist**, m. een aanhanger of vriend van de grondstellingen, die *Macchiavelli* zou geleeraard hebben; **macchiavéllisch**, listig staatkundig, sluw politiek.

maceréren, lat. (*macerāre*), laten weken, doortrekken, uitweken, b. v. *beenderen macereren*, d. i. den zamenhang hunner zachtere deelen door water verstoren of scheiden, inz. tot anatomische oogmerken; oneigentlijk zich afmatten, lam werken, kwellen, kastijden; **macerātie**, f. de weeking, uitweeking, inbijting; afmatting, uitmorgeling, kastijding, lichaamskwelling.

Macherion, m. en *macheris*, f. gr. (v. *máchaira*, mes), een wondheeler mes.

Machāon, m. gr. Myth., een zoon van *Aesculapius*, een bekwaam geneesheer, die de belegering van Troje bijwoonde; oneig. iemand, die gaarne houwt, kerft, steekt, een voorvechter; ook een der schoonste en grootste vlinders van Europa.

maché, fr. (spr. *masje*), gekaauwd, doorweekt.

machicotéren, fr. (spr. *masj*—; van *machicot*, een kerzanger, koordenaar, zoo geheeten, wil men, naar een' parij-

schen *canonicus Machéco*), een gezang opsieren, met versieringen voordragen; **machicotage**, f. (spr. —*táazj'*), de versieringen van het kerkgezag.

Machine, f. fr. van het lat. *machīna*, gr. *mechanē*), een kunstwerktuig ter voortbrenging of verligting van beweging, een kunsttoestel, drijfwerk; oneig. kunstgreep, list; *Deus ex machina*, zie *Deus*; **machinaal**, als adverb. *machinalement*, f. (spr. *masjinaal'máng*), werktuigelijk, met kunstwerktuigen verricht of vervaardigd; onnadenkend, volgens sleur, **machinist**, m. een maker van kunstwerktuigen, machinesmaker; de toezienaar, bestuurder van de machine; **machinéren**, lat. (*machināri*), kunstig iets kwaads bedenken, op touw zetten, voorhebben, het sluw op iets laakbaars toeleggen, iets kwaads brouwen, kuiperijen maken; **machinerie**, f. fr., de inrichting van kunstwerktuigen, de werking, ineenvatting hunner deelen; ook z. v. a. **machinatie**, f. lat.. de listige aanslag, het kwaadbrouwen, de arglistigheid, kuiperij, een weefsel van sluw berekende plannen; **machineur**, **machinateur**, m. fr.. de bewerker, verzinner, smeder van iets kwaads.

Machlosyne, f. gr. (v. *machlós*, geil), z. v. a. **nymphomanie**; **machlotes**, f. geilheid, inz. vrouwelijke.

Macho, m. sp. (spr. *mátsjo*) of **quintal macho**, een gewigt van 150 sp. ponden.

Machol of **machul**, m. eene soort van lier der Hebræërs.

Machréma, f. een turksche vrouwen-sluier.

Machigno, m. it. (spr. *matsjenjo*), kalkhoudende graniet, die tot bouwen wordt gebruikt.

Macis, m. fr. (spr. *masi*; it. *mace*, lat. *macis*), eene ons onbekende kruidrij, het netvormig weefsel aan de harde schaal van de muskaatnoot, foelie, muskaatbloesem.

Mackaribu, m. de beste soort van canaster of knastertabak.

Mackintosh, m. eng. (spr. *mékintosj*), eene waterdichte stof en een daarvan gemaakte regenmantel of overjas, naar den naam des uitvinders zoo geheeten.

Maçon, m. fr. (spr. *massóng*), een metselaar, vrijmetselaar; ook een zeer geachte Bourgogne-wijn; **maçonnerie**, f. de metselarij of vrijmetselarij.

Macrobiers, pl. gr. (v. *makrós*, lang, groot), langlevenden, een fabelachtig volk bij de oude gr. schrijvers; **macrobiotes**, f. het langdurig leven; **macrobiotiek**, f. de kunst om het leven te verlengen, de oudwordingskunst; in 't alg. gezondheidsleer; **macrobius**, **macrobiötisch**, langlevend; de levensverlenging betreffende; **macrocephalus**, m. een groothoofd, dikkop; **macrocheir** of **macrochir**, m. langhand, een

langhandige; **macrocosmus**, n. de groote wereld, het gansche wereldgebouw; vgl. *microcosmus*; **macrocosmologie**, f. de leer van het geheele wereldstelsel; **macrologie**, f. een wijdoopig gesnap, woordenkraam, wijdoopigheid; **macronosie**, f. eene langdurige ziekte; **macrophthalmus**, m. een grootoog, grootoogige; **macroptnoia**, f. de langademigheid, het langzame en diepe ademen; **macropóden**, pl. N. H., knaagdieren, met lange achterpooten; **macroptera**, pl., insecten met zeer lange vleugels, langvleugeligen; **macroptérisch**, met lange vleugels; **macroci**, pl. Geogr., langschaduwigen; **macrotychon**, n. een gedicht met lange regels; **macrotychisch**, langregelrig; **macrura**, pl., langstaartige vogels, zulke, wier staart hunne pooten in lengte overtreft.

macte! lat., braaf, goed! moed gehouden!

macula, f. lat., de vlek, klad, schandvlek, eerbezoedeling; eene smet, een kwade naam; *levis notae macula*, Jur., vlek eener ligte eerkrenking of beschimping, een (in vergelijking met de *infamia* geringe) vlek, die op iemands eer kleeft; **maculae**, pl. vlekken; *m. cornéae*, vlekken op het hoornvlies v. het oog; *m. hepaticae*, levervlekken; *m. margaritacæe*, parelvlekken in het oog; *m. matérnae*, moedervlekken; *m. veneræe*, vlekken van venuskwalen; **maculéren** (lat. *maculäre*), bevlekken, bekladden, bezoedelen, besmetten; **maculatuur**, f. (mid. lat. *maculatūra*), bezoedeld of bedrukt papier, misdruk.

Madame, f. fr., verkort **M^{me}**, Mevrouw, de titel der toespraak en eernaam voor gehuwde vrouwen (vgl. **dame**); in Frankrijk weleer de oudste dochter des konings; **Mademoiselle**, f., verk. **M^{lle}** (spr. *mad'moazél'*), Mejufvrouw, mejuffler (vgl. **demoiselle**); in Nederland ook de titel van onderwijzeressen, fransche-schoolhoudsters, gem. m a m m e z é l; in Frankrijk de oudste dochter van den broeder des konings.

Madan of **madam**, n. ind., eene hindoeïstische kapel; herberg en rustplaats voor reizigers.

Madarosis of **madësis**, f. gr. (v. *madân*, vervloeiën, zich oplossen; uitvallen van het haar; *madarós*, kaal), Med., het uitvallen der haren, inz. der oogharen of wimpers en der wenkbrauwen.

Madefactie, f. nw lat. (v. h. lat. *madefacere*, bevochtigen, *madere*, nat zijn), de bevochtiging, natmaking.

Madéra, sp. of **madeira**, port., een voortreffelijke wijn van het eiland v. denzelfden naam; de beste soorten zijn de *malvaziër* en de *drij-madera*, d. i. drooge maderá, zoo geheeten, omdat hij uit de allerrijpste, reeds cenigzins gedroogde draiven vóór de persing druipt; **madera-suiker**, eene fijne suikersoort, die men op Madera bereidt.

Madisterium, n. gr. (*madistērion*), eene haartang.

Madónna, f. it. (vgl. *donna* ond. *don*), eig. mijne vrouw! onze Lieve Vrouw, de heilige maagd (Maria), een Maria-beeld; **madonna di Reggio** (spr. —*redzjio*), eene ital. rekenmunt, ongeveer $\frac{1}{2}$ gl.; **madonni-ne**, f. eene zilvermunt te Genua, bijna = 40 ct.

Madrás, n. (naar de stad Madras op de kust van Koromandel in O. Indië), eene stof uit zijde en katoen, een hals- of zakdoek van madras.

Madrenague, f. fr. (spr. —*náagh'*), eene stof uit katoen en palmdraden.

Madrepóre, f. fr. (v. *madré*, gespikkeld, gevlekt), de sterkoraaal, zeeester, eene soort van polypen of plantdieren; **madreporiet**, m. een versteende madreporie.

Madrid, m. eene goudmunt, in Spanje geslagen voor den keizer van Marocco, = 10 piasters of ongeveer 24 $\frac{1}{2}$ gl.

Madrigál, n. (it. *madrigale*, *madriale*; v. *mandra*, *mandria*, kudde; *mandriale*, herder; v. a. van de *Martegaux*, een bergvolk in Provence), eig. herdersdicht, eene soort van klein lyrisch, zinrijk gedicht, meestal op de liefde betrekking hebbende, van 4 tot 16 regels lang; ook eene soort van muzikale compositie, die zeer gezocht was in Italië gedurende de 16de eeuw; **madrigalétto**, it. m. een kort madrigal; **madrigalóne**, m. een lang madrigal.

Madrúre, f. fr. (v. *madré*, gevlekt enz.), de aderen in het hout.

meándrisch, gr., gekromd, geslingerd, kronkelend, zich slangsgewijs draaijend, gelijk de wegens zijne buitengemeene krommingen vermaarde stroom *Mæander* (gr. *Maiandros*), nu *Meinder*, in Klein-Azië; **meandrieten**, pl., eene soort v. steenachtige, gedraaide polypen, hersenkorallen.

Mæcénas, m. een voorstander en beschermmer der geleerden, een kunstenaar, gelijk de Romein *Mæcenas*, de minister en gunsteling van keizer Augustus, begunstiger van Horatius, Virgilius enz.

Mæcia, **mæia** en **mæutieik**, f. gr. (v. *maieúein*, ontbinden), de geboortehulp, verloskunde; **mæeuisis**, f. de verlossing; **mæeutisch**, verloskundig.

Mænáde, f. gr. (*mainás*, pl. *mainádes*, v. *mainesthai*, razen), eene priesteres van Bacchus, razende bacchantin, z. **Bacchus**; een dol, razend wijf.

mænalische verzen, eene andere benaming voor *eclogen*, *idyllen*, herderszangen, naar den berg *Mænalus* in Arcadië.

Mæonídes, m. (gr. *Maionidēs*), een bijnaam v. Homerus, naar Mæonië (*Maionia*), een landschap in Lydië, voor zijn vaderland gehouden; **mæoniden**, pl., eene benaming der muzen.

mæstóso, it. Muz., majestueus, plegtig, verheven, met waardigheid.

Maestro, m. it. (v. h. lat. *magister*, z. a.), meester, leermeester, inz. muzikmeester; heer, gebieders, patroon; **maestro di ballo**, de dansmeester; **m. di bottéga**, de koopheer, principaal; **maestro di capélla**, z. v. a. **kapelmeester** (z. a.); **mæstrále**, m. it. (ook **maestro** genoemd; fr. en sp. **mæstral** = lat. *magistrālis*; dus eig. de heerschende, geweldige wind), de noordwestewind op de Middellandsche zee.

ma foi, fr. (spr. —*foá*), op mijne eer, waarachtig, voorwaar!

Magáde, f. gr. (*magádis*), de oud-gr. harp met 20 snaren; de anakreonslier; ook eene soort van fluit.

Magalése, f. Min., een zinkhoudend ijzererts.

Magazijn, n. (fr. *magasin*, sp. *almacen*, uit het arab. *machzen*, schuur, voorraadshuis, v. h. voorvoegsel *ma*, dat de plaats eener zaak aanduidt, en *chazana*, in eene voorraadskamer enz. verzamelen en daarin bewaren), een voorraadshuis, -schuur, -kamer, -zolder, -kelder, een pakhuis; eene groote verzameling, die men van allerlei dingen heeft gemaakt, groote menigte van dingen; ook de bak voor, achter of onder de rijtuigen tot berging van valiezen enz., koetsbak, oneig. zekere periodieke schriften over letterkunde en wetenschappen, een tijdschrift voor een bepaald vak; **magasinage**, f. fr. (*magazinázj'*), Merc, de tijd, dien de koopwaren in het magazijn blijven; pakhuishuur, leggeld, bergloon.

Magdaléna, syrische vrouwenn. (v. h. hebr. *gadal*, groot en hoog zijn): de verhoogde, verhevene.

Magdalia, f. gr., eig. broodkruim; Med., verschillende bereidingen in de gedaante van rolletjes, balletjes of pillen, koekjes enz.

Magdelonnettes of **madelonnettes**, pl. fr., eene soort van geestelijke zusters; ook het verbeterhuis voor ligtekooijen te Parijs.

Maggio, m. it. (spr. *madzjio*), eene graan- en zoutmaat te Livorno, = 2 *rubbi* of 42 ned. ponden.

Maggiolata, f. it. (spr. *madzjiolata*; v. *maggio* = lat. *majus*, mei), eig. een gedicht op de mei, lentezang, een minnelied, minnezang der verlieden onder de vensters der beminde, in Italië.

Maggiordómo, m. it. (spr. *madzjior*—; v. h. lat. *major domus*, z. a.), een opperhofmeester, hofmaarschalk, opper-huishofmeester aan het pauselijke hof.

maggiore, it. (spr. *madzjióre*), in een muziekstuk de aanwijzing om weder tot den grondtoon over te gaan.

Magi of **magiërs** en **magen**, pl. v. **magos** m. lat. (gr. *mágos*, pl. *magoi*; arab. *madjús*), eig. oud-perz. vuuraanbidders, inz. hunne priesters, die sterrekundigen

en droomuitleggers waren; in 't alg. oostersche geleerden, wijzen, natuurkenners enz., welke het bedrog en bijgeloof later tot tovenaars, zwartekunstenaars enz. deed ontaarden; **magie**, f. tooverkunst, tooverij, geheime wetenschap, zwartekunst, vgl. **theurgie**; **magicus**, m. toovenaar, zwartekunstenaar, duivelskunstenaar; **magisch**, tooverkunstig, tooverachtig, betoo-verend; **magische lantaarn**, z. *laterna magica*; **magiphonia**, f. een der grootste perz. feesten ter gedachtenis v. den moord der magiërs en dien van den valschen Smerdis door 7 perzische heeren, omtrent 522 voor J. C.

Magister, m. lat., een meester, leermeester, inz. meester der vrije kunsten (*magister artium liberalium*), vgl. **doctor**; *magister equitum*, de eerste aanvoerder der ruitery bij de oude Romeinen; *m. legens of docens*, een lezend of leerend meester, die het regt heeft verworven op hoogeschole voorlezingen te houden; *m. matheseos*, eig. de meester der wiskunde; de meesterstelling, de om hare belangrijkheid voor de gansche meekunde zoo beroemde pythagorische leerstelling: dat het vierkant der grootste zijde (*hypotenusa*) eens regthoekigen driehoeks, zoo groot is als de vierkanten der beide kleinere of regthoekszijden (*cateti*) zamen genomen; **magisterium**, de waardigheid van meester; Chem., het meesterpoeder, de tot poeder gebragte nederslag van de edelste deelen eener massa, b. v. *magisterium bismuthi*, **magister van bismuth**, parelwit, eene verbinding van bismuth met salpeterzuur of een onder-salpeterzuurzout, dat vroeger veel als blanketsel, thans als vloeimiddel bij emailleersels, tot voermiddel bij onderscheidene kleurstoffen, tot vulling v. valsche paarlen, ook soms als geneesmiddel gebruikt wordt; *m. sulfuris*, z. ond. *lac*; **magistrāle**, n. nw lat., de walomsluiting, hoofdomtrek eener vesting; **magistrale formule**, z. *formula magistralis*; **magistreren**, meester worden; den baas spelen; **magistrant**, m. die meester wil worden.

Magistraat, m. lat. (*magistratus*, pl. *magistratus*, het overheidsambt, een stads- of staatspersoon), de overheid, de stadsregering, stadsraad: een regeringslid, raadsheer, burgemeester; **magistratuur**, f. nw lat., het overheidsambt, de waardigheid v. regeringslid, van burgemeester.

Magma, n. gr. (v. *māssein*, kneden), Med., iedere dikke zalf; het overblijfsel van eene uitgeperste zelfstandigheid.

Magnaat, m. (it. en sp. *magnate*, v. h. lat. *magnus*, groot), de magtigen en grooten des rijks, inz. de voornaamste rijksbeambten en oud-adellijken in Hongarije en Polen.

Magna charta, z. *charta*; *magna ma-*

ter, eig. groote moeder, toenaam v. *Cybele*; *magna mora*, f. lat. Jur., de groote (lange) termijn of het uitstel van 6 maanden.

magnaniem, lat. (*magnanimus, a, um*), grootmoedig, hooghartig, verheven, met grootheid van ziel; **magnanimitieit**, f. (lat. *magnanimitas*), de grootmoedigheid, hooghartigheid, zielengrootheid, verhevenheid van ziel.

Magneet of **natuurlijke magneet**, m. (gr. en lat. *magnes*; gr. ook *lithos magnetes* of *magnēsius*, d. i. magnesische steen; vgl. **magnesia**), aantrekkende ijzersteen, treksteen, poolsteen, zeilsteen, een zwartachtig ijzererts, dat ijzerhoudende lichamen tot zich trekt enz., **kunstmagneet**, met den magneetsteen bestreken ijzer of staal, dat de kracht van den natuurlijken magneet bezit; **gewapende magneet**, een zoodanige, welks poolen glad geslepen en met dunne ijzeren platen belegd zijn, waardoor zijne draagkracht aanmerkelijk wordt verhoogd; **magneetnaald**, f. de noordaanwijzer, eene met den magneet behoorlijk bestreken stalen naald, die, vrij draaijend, zich naar den noordpool rigt en daardoor tot het opsporen van alle wereldstreken dient, z. **kompas**; **magnētisch**, met de aantrekkende kracht van den magneet be-gaafd, aantrekkend of een aantrekkend vermogen bezittende; **magnetiseren**, 1) aan een ligchaam magnetische kracht mede deelen, het aantrekkend maken; 2) volgens eene, inz. door Dr. Mesmer sedert 1776 in zwang gekomene, geneeswijze door wrijving met den magneet of geregelde handbeweging en aanraking (*manipulatie*) geheime krachten in het menschelijk ligchaam opwekken en daardoor zenuwkwalen genezen; **magnetismus**, n. de magnetische of aantrekkende kracht; **dierlijk magnetismus**, de geheime invloed van den magneet of ook van de betasting of behandeling v. zieke menschenligchamen tot hunne genezing; z. ook **somnambule**; **magnetiseur**, fr., ook **magnetist**, m. wie op zulk eene wijze genezing zoekt te bewerken; **magnetismomanie**, f. de overdrevene zucht voor het magnetismus; **magnetologie**, f. de leer van den magneet en van het magnetismus; **magnetométer**, m. een magneetmeter, werktuig tot meting v. de kracht des magneets, uitgevonden door de Saussure.

Magnesia, f. gr. (naar het landschap *Magnesia* in Thessalië), Chem., bitter-aarde of talkaarde, in den zuiveren staat een fijn, wit, smaak- en reukeloos poeder, niet oplosbaar in water, maar wel in zuren, en dan zouten vormende, die een' sterk bitteren smaak hebben; zij wordt vaak in de talk gevonden; inz. ook voor *magnesia alba*, eene als arsenij gebruikte verbinding v. bitteraarde, koolstofzuur en water; **magnésiden**, pl., magnesia bevattende metalen;

magnesiet, m. eene uit bitteraarde en koolstofzuur bestaande steensoort; **magnesium**, n. de metallische basis van de magnesia, het eerst door Davy in 1808 afgezonderd.

Magnificat, n. lat., de lofzang v. Maria in de r. k. kerk, naar de lat. aanvangswoorden: *magnificat anima mea dominum*, mijne ziel verheft of looft den Heer; **magnificatie**, f. de lofprijzing, verheffing.

magnificus, m. lat., de heerlijke, waardige, b. v. *rector magnificus*, titel van den rector der hoogeschool; **magnifiek**, fr. **magnifique** (spr. *manjifiek*), prachtig, heerlijk, luisterrijk, kostbaar; **magnificentie**, lat. (*magnificentia*), of fr. **magnificence** (spr. *manjifisings*), pracht, hoogte, heerlijkheid, waardigheid; de titel der regerende burgemeesters in vrije steden; ook die der rectoren aan hoogeschoolen.

Magniloquentie, f. lat. (*magniloquentia*), de grootsprekerij, grootspraak, pralerij, woordenpraal.

Magnium, n. nw lat., z. v. a. **magnesium**.

Magnolia, f. (benoemd naar Francois Magnol, prof. der kruidkunde te Montpellier, gest. 1715), de leverboom uit N. Amerika, in onderscheidene soorten, een prachtige boom met roosvormige bloemen.

Magophonie, z. ond. **magi**.

Magot, m. fr. (spr. *maghó*; misschien v. h. gr. *magódos*, eene soort van pantomimen, die mansrollen in vrouwenkleeding speelden), een groote aap; een apengezigt, eene leelijke gelaatsvertrekking; een verborgen schat.

Magrapha, m. hebr., een windspeeltuig bij de oude Hebræers, volgens de beschrijving in den talmud naar onze orgels gelijkende.

Magus, z. **magi**.

Magyaren, pl. (spr. *madzjären*), de oorspr. naam der Hongaren; **magyarisch**, hongarsch.

Mahabhárata, n. ind., eig. het groote bharatische gedicht (naar den ind. koning Bharata benoemd), het groote heldendicht der Indiërs, van ongeveer 100,000 verzen.

Mahaboub, m. eene goudmunt te Tripoli en Tunis, = 4½ piaster of ruim 11 gl.; hij wordt ook **sultanine** genoemd; **sequin mahaboub**, egypt. zilvermunt, verdeeld in 120 medini, = 3 gl. 75 ct.

Mahadéwa, m. ind., d. i. groote god (ook Mahadöh), bijnaam van den god Siva of Siwa, 3den persoon der ind. drieënheid.

Mahágoni of gew. **mahóniehout**, n. (eng. *mahogany*; v. h. ind. *mahá-guni*, d. i. van sterke of eig. groote kleur? in Frankrijk *bois d'acajou*, spr. *boa dakazjoe*, v. h. braz. *acajaiba*), een fijn, bruinrood, zeer hard hout, van den mahágoni- of anardieboom in Z. Amerika.

Máhaleb of **mahaleb-kers**, f. arab. (*mahleb*), de inktbezie, parfumeerkers, eene soort van wilde kersen v. eenen struik, welks bladeren, bloesems en beziën tot welriekende wateren enz. gebruikt worden.

Maharachtri, n. ind., het prakrit-dialect van de nieuwere indische dichters.

Mahis, z. **mais**.

Mahmil, m. arab. (v. *hamala*, dragen), een lastdier; inz. de gewijde kameel, die met de geschenken van den Grooten Heer naar Mekka gaat en in rechte linie, zegt men, afstamt van den kameel, waarop Muhamed op zijne togten plagt te rijden.

Mahmoudi, m. naam der zilveren 5piaste-stukken, door sultan Mahmoud in 1811 geslagen, = 1 gl. 90 ct.

Mahomed, z. **Muhamed**.

Mahon, m. een turksch vaarttuig, eene soort van galeas of galjas (z. ond. **galei**).

Mahoniehout, z. **mahagoni**.

Mahrátten, pl., een volk in O. Indië op het schiereiland aan deze zijde v. d. Ganges (naar den naam des lands: sanskrit *mahá-ráschtra*, d. i. het groote rijk, v. *mahá*, groot, en *ráschtra*, rijk).

Maidan, m. arab. (*maidán*), groote vlakte, open veld; groote baan, renbaan, inz. de oude renbaan in Constantinopel; vgl. ook **bazar**.

Mail, n. fr. (spr. *malj'*; eig. een beukhamer = lat. *malleus*, eene kolf), het maliespel, waarbij een houten bal op eene vlakke baan met eene kolf wordt voortgeslagen.

Mail, f. eng. (spr. *meel*, = fr. *malle*), het valies, de rijdende post, de brievenpost; **mail-coach**, f. (spr. *meel kootsj*), het rijtuig der brievenpost in Engeland.

Maillachor, ook **maillechord** (spr. *malj*—) en **melchior**, n. een allieersel van koper zink en nikkel, ter vervanging van het tafelzilver, dat inz. te Parijs wordt vervaardigd.

Maille, f. fr. (spr. *malj'*; sp. *malla*, v. h. lat. *macula*), eene maas aan geknoopt of gebreid werk; een pantserringetje; eene oude fr. kopermunt, = ½ denier; eene zilvermunt onder Philips den schoone in 1303 geslagen; eene oude goudmunt der hertogen van Lotharingen, geldende te Parijs 33½ so us.

Maillotins, pl. fr. (spr. *maljotèng*), de strijdhamers, naam eener oproerige partij onder Karel VI in 1413 (zoo geheeten naar de groote hamers (fr. *maillotins* of *maillets*), die zij tot hunne wapening van het stadhuis te Parijs haalden.

Maimon, z. **mandril**.

main de justice, f. fr. (spr. *mèng d'zjuusties*), d. i. hand der gerechtigheid, eene soort van scepter, als ceteeken der fr. regering; **main forte**, eig. sterke hand, de magt der overheid, gewapende magt;

main morte, eig. doode hand, onvervreemd-bare grondeigendom.

maintenères, fr. (*maintenir*, spr. *mèng*—), handhaven, onderhouden, bewaren, in stand houden, beschermen, voorstaan, verdedigen; **maintenâbel**, houdbaar, te regtvaardigen, te verdedigen.

Maire, m. fr. (spr. *mér*); oorspr. uit het duitsch meier, mejer, gemeentevoofd, ontstaan; dit echter uit het lat. *major*, de grootere), in Frankrijk, en ook in Nederland tijdens de fr. overheersching, de eerste burgerlijke ambtenaar v. eene gemeente, een arrondissement enz., burgemeester, schout; **mairie**, f. de waardigheid, het ambt en de woning v. zulk een' regeringspersoon.

Maïs, n. (fr. *maïs*, sp. *maiz*; uit de uitgestorven taal van Hayti, waar het *mahis* heet), oorspr. amerikaansch koren; turksche tarwe, turksch koren.

maison de campagne, f. fr. (spr. *mézóng d'kangpáng*'), een landhuis, eene buitenplaats; *m. de force* of *m. de correction* (spr. —*korreksjóng*), een tuchthuis, een spinhuis, verbeterhuis, dwanghuis; *maison de ville*, stadhuis.

Maitre, m. fr. (spr. *mètre*, v. h. lat. *magistër*, it. *maestro* enz.), een meester, heer, gebiedend heer, gebied, beheerscher, b. v. hij spreekt of beveelt *en maître* (spr. *ang*—), d. i. als heer enz.; een leermeester, onderwijzer, taal-, teekenmeester enz.; baas, werkbaas; ook de meester, voornaamste in eene kunst, z. v. a. **virtuoos**, b. v. *en maître* spelen, meesterlijk spelen; *maitre des requêtes*, z. ond. **requête**; **maitre d'hôtel**, de huishofmeester; **maitre Jean** (spr. *zjáng*), eig. meester Jan of Hans, z. v. a. **janhagel**; **maitresse**, f. (spr. *métréss'*), eene gebiedster, meesteres, de vrouw des huizes; leervrouw, onderwijzeres van kleine kinderen, matres; onechtelijke bijslaap, bijwif; geliefde, liefde, vrijster, minnares; **maitriséren**, den meester spelen, meesterachtig behandelen, beheerschen.

Maja, f. lat. (v. h. gr. *Maia*, d. i. eig. moeder), Myth., de dochter van Atlas en moeder van Mercurius.

Majesteit, f. lat. (*majestas*; fr. *majesté*), waardigheid, hoogheid, heerlijkheid, verhevenheid, grootheid, inz. de koninklijke waardigheid, hoogste magt en waardigheid, een titel van gekroonde hoofden en hunne gemalinnen; **majesteitsregt**, z. **regale**; **majesteitsschennis**, z. *crimen laesae majestatis*; **majesteitsbrief**, een vrijheidsbrief, door een' onbepaalden gebiedster of staat uitgereikt, inz. die van keizer Rudolf II voor de protestanten van Bohemen in 1609; *majestas personalis*, persoonlijke majesteit; *m. realis*, majesteit van het staatsligchaam; **majestu-**

eus, heerlijk, verheven, groot, koninklijk, prachtig, schitterend.

Majolica, f. it., vaatwerk uit fijne leem met wit glazuur en kunstig beschilderd, inz. in de 16de eeuw, eene soort van grover fayence (z. a.).

Majoor, m. fr. (v. h. lat. *mājor*, de grootere, hoogere), een opperwachtmeester, de aanvoerder van een bataillon; *majoor du jour* (spr. *mazjor du zjoer*), de stafofficier, die de wachten en posten voor eenen dag heeft na te zien; **plaatsmajoor**, de hoofdofficier in eene garnizoensplaats.

mājor, m. lat. (*major*, neutr. *majus*, compar. v. *magnus a, um*, groot), de grootere; de oudste van twee broeders, z. **senior**; Log., de eerste of hoofdstelling in eene sluitrede; **major domus**, m. opperhuishofmeester, bij de oude frankische koningen de titel der aanzienlijkste hofambten; *majōra* (scil. *vota*) of **majōra**, pl., de meeste stemmen, stemmenmeerderheid; *per majora*, door meerderheid van stemmen; **majoraat**, n. mid. lat., het voorregt der meerdere jaren in eene familie of (in engeren zin) des oudsten onder vele even naauw verwante erfgenamen, het regt des oudsten; ook het goed des oudsten, dat telkens ongedeeld bij den oudste der familie blijft; *majorennis*, d. i. *major annis*, voljarig, minderjarig, mondig; **majorenniteit**, f. de mondigheid, meerderjarigheid; *majōres*, pl., de voorouderen; **majorine**, f. nw. lat., munt v. h. gr. keizerrijk (z. **decargyron**); **majoriteit**, f. het overwigt of de meerderheid der stemmen:

Makame, f. arab. (*makámeh*, d. i. eig. verzameling, onderhoud in een gezelschap), vertellingen van eigenaardig kunstigen, half dichterlijken vorm. v. d. arab. dichter **Hariri**.

Maki of **lemur**, lat. m. N. H., het spookdier, een naar de apen gelijkend dieren-geslacht, met den snoet van eenen vos.

Makkes, pl., joodsch: slaag (v. h. hebr. *makkáh*, het slaan).

Makreel, m. (deensch *makrel*, zweedsch *makrill*, eng. *mackerel*, mid. lat. *macarellus*), een zeer vette en smakelijke roofvisch in de Noordzee.

Makrone, f. (v. h. it. *maccarone*, z. a.; fr. *macaron*), een klein suikergebak van amandeldeeg.

Makuba, m. eene fijne soort van snuiftabak; zoo geheeten naar een district op het eiland Martinique, waar zij gebouwd en bereid wordt.

Makukawa, m., z. **trompetter**.

mal, fr. (= lat. *male*), slecht, kwalijk; in zamenst. z. v. a. on-, mis- enz., vgl. **malcontent**, **malhonnêt**.

Malachiet, m. (v. h. gr. *malachē*, ma-

luw), wegens de naar de maluw gelijkende groene kleur), een groen, koolzuur kopererts, atlaserts, schriksteen.

Malachmōves, m. joodsch (v. h. hebr. *malāch*, eng. en *moves*, de dood): de joodsche doodsengel.

Malacīe, f. gr. (*malakia*, v. *malakós*, week), eig. weekheid; Med., verwekking (b. v. van de maag), de trek naar zekere spijzen, inz. bij zwangere vrouwen, belustheid; **malacodérmen**, pl., wekdieren, z. v. a. **mollusken**; **malacologie**, f. de leer van de wekdieren; **malacolīth**, m. wecksteen, eene aan den augit verwante steensoort; **malacosárcos**, m. Med., iemand met zeer zacht, week vleesch; **malacostēon**, n. de beenverwekking, een beenvleschgezwell; **malactīoa**, pl., weekmakende, lenigende genesmiddelen; **malactisch**, weckmakend, verslappend.

maláde, fr., ziek, krank, ziekelijk, onpasselijk, ongesteld; **maladie**, f. ziekte, krankheid, onpasselijkheid enz.; **maladerie** of **maladriere**, f. een kranken- of ziekenhuis.

Maladrēse, f. fr. (vgl. *adresse*), onhandigheid, onbehendigheid, ongeschiktheid, lomphheid; **maladroit** (spr. —*adroá*), ongeschikt, onhandig, lomp.

mala fide, lat. (vgl. *fides*), trouweloos, arglistig, te kwader trouw. met boos oogmerk, tegen beter weten aan; *malae fidēi possessio*, f., z. *possessio*.

Málaga, m. een spaansche zoete wijn, naar de stad Malaga zoo geheeten.

Malágma, n. gr. (v. *malássein*, week maken), Med., een verwekend middel, verzachtend of verwekend omslag.

Malaguette, z. **kardamōmen**.

mal-aise, n. fr. (spr. —*éz'*), lichamelijk kwalijk bevinden; ongemak, ongelegenheid, netelige omstandigheid.

Malandrīa, f. (it. *malandra*, fr. *malandres*; v. h. gr. *mālis*, *mēlis*), kloven of kenen in de kniebogen der paarden.

Malandrīno, m. it. (fr. *malandrin*, v. h. mid. lat. *malandrinus*, uit h. lat. *malus*, boos, en h. gr. *anēr*, man; oorspr. de naam v. arab. en egypt. straatrovers ten tijde der kruistogten), een straatroover; als scheldwoord: schelm.

mal-à-propos, fr. (spr. *malapropó*; vgl. *à propos*, ond. *proponeren*), ten ontijde, te onpas, ongelegen, ontijdig, ondienstig, ongeschikt, onbehoorlijk.

malair, nw lat. (v. h. lat. *māla*, de kinnebak), de wangen betreffende, daartoe behoorende.

Malária, f. it. (eig. *mala aria*, kwade lucht), ongezonde moeraslucht en de daardoor verwekte moeraskoorts in Italië.

malavisé, fr. (spr. —*awizé*), onbedacht, onbezonnen, onverstandig.

malaxéren, nw lat. (*malaxāre*, v. h. gr.

malássein), week, lenig maken, b. v. harde stoffen in olie enz.; **malaxātie**, f. Med., weekmaking, inz. het weekkneden van pleisters.

Malbroek, z. **marlborough**.

malcontent, fr. (spr. —*kongtáng*, gew. —*kontént*; vgl. *content*), ontevreden, onvergenoegd; de **malconténten**, de onvergenoegden, b. v. met de landsregering.

Mal de Naples, fr., eig. de kwaal v. napels, de venusziekte, door de Fransen zoo geheeten, omdat zij in 1493 bij de belegering van genoemde stad het eerst daardoor aangestoken werden.

Maldivisch of **Maledivisch goud**, de schelpmunt, kauri (z. a.), die de negers op de goudkust enz. in plaats van klein geld gebruiken (dus geheeten, omdat zij in groote menigte van de maledivische eilanden komt).

male, lat., kwaad, slecht, boos, erg; *male quidem*, vrij slecht, erg genoeg; *male quod sic*, erg genoeg, dat het zoo is; **maledicéren** (lat. *maledicère*, d. i. eig. slecht spreken), smaden, lasteren, verwerschen; **maledicētie**, f. het schimpen, schelden; **maledictie**, f. de vloek, verwersching, vervloeking; ook laster, achterklap; **maleficium**, n. de euveldaad, misdaad; **malefícant**, m. nwl., een boosdoener, misdadiger; **maleficio**, f. betoovering, beheksing, hekserij, zwarte kunst; **maleficiat**, m. of f. iemand door hekserij tot de voorttelling ongeschikt gemaakt; **malefiek**, kwaaddoend (bij de astrologen, die aan de planeten Mars en Saturnus [*malefici*] een' schadelijken invloed toeschreven).

Maleijers, pl. (in hunne eigen taal *Maláyú*, d. i. waarsch. vlugteling, v. h. javaansch *layu*, weggaan, vlugten), een volksstam in Achter-Azië en op de eilanden van de Indische zee; zij maken een' afzonderlijken menschenstam uit, het **maleische ras**.

Malekieten, pl., eene muhamedaansche secte, die de sunna beschouwt als van God-zelven ingegeven.

Malentendu, n. fr. (spr. *malangtang-dú*), het misverstand, de dwaling, misvatting, het verzien.

Malevolētie, f. lat. (*malevolentia*), de kwaadwilligheid, afgunst, nijd, vijandige gezindheid omtrent iemand.

Malfaçon, f. fr. (spr. *fasóng*; vgl. *façon*), de misstand, wanstand; het bedrog, de onredelijkheid van handelingen.

malgré, fr., ongaarne, met tegenzin, onvrijwillig, ondanks.

malhabiel, fr. (*mal-habile*; vgl. *habiel*), ongeschikt, onervaren, onbedreven.

Malheur, n. fr. (spr. *maleur*), ongeluk, onheil, ramspoed, ongeval, het tegengest. v. *bonheur* (z. a.); *par malheur*

of *malheureusement*, bij ongeluk, ongelukkigigerwijs.

malhonnét, fr. (*malhonnête*; vgl. **honnét**), onwelvoegelijk, onaardig, onbeleefd, onbetamelijk, onheusch; onedel, onzedig, slecht; **malhonnéteté**, f. onwelvoegelijkheid, onbeleefdheid, onredelijkheid, eerloos gedrag enz.

Malice, f. fr. (sp. *malies'*), lat. *malitia*, f. hoosheid, arglistigheid, guiterij, bedrog; moedwilligheid, een schalke streek; **malitieux** (lat. *malitiōsus*, a. um, fr. *malicieux*), boosaardig, arglistig, verraderlijk; schalk, moedwillig; *malitiōsa desertio*, lat. Jur., z. *desertio m*—; *malitiōsus desertor*, z. *desertor m*—.

malignus morbus, m. lat., eene kwaadaardige ziekte; **maligniteit**, f. (lat. *malignitas*), boosaardigheid, boosheid, genoeg in eens anders leed; schalkheid.

Malis, f. gr., z. v. a. **malandria**.

malitieux enz., z. ond. **malice**.

Malkut, m. eene vrome geeseling, bij sommige nieuwere joden in gebruik; de patient laat zich daarbij 39 bullepeesslagen op den rug toedienen door iemand, die daarbij 3maal de 13 woorden van het 38ste vers uit psalm 78 opzegt.

Malla, f. eene sp. munt, = $\frac{1}{8}$ libra.

Malle, f. fr., een klein reiskoffer, valies; de post, brievenpost.

malleäbel, nw lat. (v. h. lat. *malleus*, de hamer), hamerbaar, smeedbaar, rekbaar, voor uitbreiding naar twee rigtingen geschikt, wat zich onder den hamer of tusschen rollen, cilinders of pletwerk laat bewerken; b. v. metalen; **malleabiliteit**, f. de smeedbaarheid, rekbaarheid, vgl. **ductiliteit**.

malleolair, lat. (v. *malleolus*, d. i. eig. hamertje), Anat., de knokkels betreffende of daartoe behoorende.

Malmína en van daar **Malvína**, celt. vrouwenn.: uit wier oogen zachtmoedigheid spreekt; de gemalin v. Oscar, verpleegster en lieveling van haren blinden schoonvader Ossian.

malo modo, lat., op slechte wijze.

Malpighius [net van], het slijmnet, de middelste huidlaag onder de opperhuid van het menschelijk ligchaam (naar den ital. arts Malpighi, gest. 1694).

malplacéren, fr. (vgl. **placéren**), verkerd of kwalijk plaatsen, misplaatsen.

malplaisant, fr. (spr. —*plézáng*, vgl. **plaisánt**), onbehagelijk, verdrietig.

malpropre, f. (vgl. **propre**), onzindelijk, onrein, smerig, vuil, morsig; **malpropreté**, f. de onreinheid, onzindelijkheid enz.

Malter, m. hoogd., eene inhoudsmaat voor drooge waren in Duitschland, een mud: te Aken = 148,25, te Keulen = 143,54, te Darmstadt = 128, te Frankfort a/M. = 114,745, te Gotha = 174,6475, te Neu-

renberg = 318,1376, te Oldenburg = 273,6324, in Pruisen = 656,76, te Schaffhausen = 180,824, te Zurich = 32,829; te Manheim voor gerst en haver = 124,965, voor koren = 111,08, te Baden het oude malter = 102,986, het nieuwe = 150 ned. koppen.

Maltezer-ridders, z. **Johannieter-ridders**; **maltezer-gier**, N. H., de bruine gier, die veel op Malta voorkomt; **maltezer-hondje**, z. v. a. **bolonezer-hondje**.

maltraitéren, fr. (*maltraiter*, spr. *mal-trét*—; vgl. **tracteren**), mishandelen, kwalijk bejegenen.

malum, n. lat., een kwaad, ongeluk, onheil, eene schade; ook eene ziekte, inz. een lichamelijk gebrek; *malum inveteratum*, eene oude, verjaarde kwaal; *m. neapolitanum*, z. **mal de Naples**; *m. necessarium*, een noodzakelijk kwaad; *malum malo porximum*, lat. sprw., het eene kwaad grenst aan het andere, d. i. een ongeluk komt zelden alleen.

Malvasië of **malvasiër**, een edele, geurige, zoete wijn, doorgaans van goudgele kleur, inz. van de stad Nápoli di Malvasia op het schiereiland Morea; ook een kunstmatig toebereide fr. muskaatwijn.

Malve, **malva**, **maluw**, **malowe**, Bot., eene plant v. het geslacht der monadelphica, welke beide hoofdsoorten (*malva rotundifolia* en *sylvestris*) in de geneeskunde gebruikt worden, kaasjeskruid (wegens den vorm v. de zaaddoosjes), winterroos, stokroos, tuinpopulier.

malverséren, fr. (*malverser*), eenen post niet eerlijk waarnemen, gelden onderslaan, verdonkeremen; **malversánt**, m. wie zijn ambt niet eerlijk waarneemt; gelden onderslaat, openbare papieren vervalscht enz.; **malversatie**, f. de ontrouwe waarneming van eenen post.

Malvina, z. **Malmína**.

Mamá, f. (lat. *mamma*, fr. *maman*), in de kindertaal voor moeder; oneig. eene deftige, lijvige vrouw, eene dikke mama.

Mambergeit, f. de syrische of indische geit, v. d. berg Mamber in Syrië.

Mameluk, **mammeluk**, beter ware nog **mamluk** (v. h. arab. *mamlúk*, verl. deelw. v. *malaka*, bezitten, beheerschen; dus eig. die bezeten, beheerscht wordt, een beheerschte, slaaf), eig. een uit christenouders geboren, in de muhamed. godsdienst opgebrachte slaaf en lijfwachter v. d. egypt. sultan; van daar ook een afvallige, geloofsverzaker (**renegaat**); een huichelaar, trouweloze; **mamelukken der garde**, een corps der lijfwacht v. Napoleon, welks kern gevormd was uit in Egypte aangeworven ruiters en dat oostersch costuum droeg.

Mameluco, m. sp. (spr. —*lóeko*), een braziliaansch kind, uit een' blanke en een inlandsche geboren.

Mamillaristen, pl., eene secte v. menonieten.

mamma, f. lat., de vrouwenborst, *mam*; z. ook **mama**; **mammalia**, pl. nw lat., zoogdieren, dieren, die borsten om te zogen hebben; **mammaliolithen**, pl. lat.-gr., versteende en andere beenderen v. zoogdieren uit de voorwereld; **mammologie**, f. de zoogdierkunde, leer van de zoogdieren; **mammeus** (lat. *mammōsus*, *a*, *um*), met groote borsten, met vollen boezem; **mammoositeit**, f. de grootborstigheid, volheid van boezem.

Mammon, m. syrisch (joodsch *māmon*, geld, rijkdom; misschien v. h. arab. *māna*, voor het levensonderhoud zorgen, onderhouden, voeden), de goud- of geldgod, geldschat, aardsche goederen en rijkdommen, in zoo verre men daaraan geheel zijn hart hangt; **mammonist**, m. een mammonsdienaar, mammonsknecht, gierigaard; aardschgezinde, kind der wereld.

Mammouth, m. (uit het russ. *māmout*, *māmant*, v. h. tartaarsch *mamma*, de aarde), een onbekend, ontzaggelijk groot landdier uit de voorwereld, welks beenderen (*mammouthsbeenderen*) in Siberië en inz. aan den Ohio in N. Amerika opgedolven en als elpenbeen of ivoor tot allerlei kunstvoorwerpen verwerkt worden.

Mamoudi, m. eene rekenmunt in Perzië, = $\frac{1}{100}$ toman = 36 cent.; te Bassora = 10 danimes = 27½ ct. courant.

Mamsel, **mammesel**, f. verdorven uit **mademoiselle** (z. a.): mejufvrouw, juffer.

Manacanië, ook **manakoniet**, z. v. a. **menakan**.

Mana geneta, f. lat. Myth., eene door de Romeinen van de Etruriërs ontleende godin, die bij het kinderbaren werd aangeroepen.

Manager, m. eng. (spr. *ménnidzjer*; v. *manage* = fr. *ménager*, besturen), een ordehouder, opziener op het eng. tooneel, z. v. a. **regisseur**.

Manáti of **manate**, m. (uit de taal v. Hayti), de zeezoog, een zeedier tot het geslacht van den walrus behoorende.

mancándo, it. Muz., allengs afnemend, wegstervend.

Manchéster, m. (spr. *mantsjéster*), eene katoenen, fluweelachtige stof, in de eng. stad van gelijken naam uitgevonden.

Manchette, f. fr. (spr. *mangsjétt'*; van *manche*, mouw), handlubbe; **manchettenkoorts**, iron. de vreeskoorts, lafheidskoorts, kruidkoorts; **manchetten hebben**, iron., bang zijn.

mancipium, n. lat., het regt van eigendom op eene zaak, de eigendom; een lijfci-gene, slaaf; **mancipéren** (lat. *mancipāre*), oud rom. Jur., als eigendom overgeven of toeëigenen, overgeven, verkoopen; **mancipatie**, f. (lat. *mancipatio*), de overgave

eener zaak als eigendom; eene eigenaardig plegtige overgave van eigendom bij de oude Romeinen; de toeëigening, onderwerping.

mancus, *a*, *um*, lat., verminkt, gebrekkig, onvolledig; **mancus**, m. een gebrekkige, verminkte, éénhandige; **manco**, m. it. Merc., het gebrek, ontbrekende, de mangel, het te kort bij waren.

Mandamus, n. lat. (*mandāmus*, eig. wij verordenen, v. *mandāre*, gelasten, bevelen), het bevel v. het koning en ch-geregt te Londen. in naam des konings; **mandāt** (lat. *māndans*) of **mandātor**, m. een lastgever, volmagtgever, principaal; **mandatarius**, m. een lasthebber, gevolmagtigde, zaakvoerder; **mandatario nomine** of **qua mandatarius**, als gevolmagtigde, volgens bekomene volmagt; — **mandaat** (lat. *mandātum*), n. eene opdracht, een last, eene volmagt, volmagtgeving, magtiging; een vorstelijk bevel, gebodsbrief, eene verordening der regering; ook eene aanwijzing, eene soort van papieren geld in de fr. omwenteling, dat de assignaten moest vervangen; *ex mandāte* of *ad mandātum*, *ov* bevel, volgens last; *ad mandātum speciāle*, op bijzonder of uitdrukkelijk bevel; *in mandātis*, als bevel of last; **mandātum advocatorium**, oproepingsbevel, waardoor uitlandige, in vreemde dienst staande onderdanen opgeroepen worden om zich weder in hun vaderland te begeven; *m. avocatorium*, een afroepingsbevel, waardoor bevolen wordt eene zaak van de onbevoegde autoriteit aan de ware af te geven; *m. arrestatorium*, een bevel tot aanhouding, tot in hechtenis neming; *m. cassatorium*, een opheffingsbevel; *m. compulsoriāle*, een aansporingsbevel; **mandātum cum clausiula** een bevel, tegen hetwelke tegenwerpen worden toegelaten; *m. cum libēra* (scil. *manu* of *potestate*), onbepaalde volmagt, *m. de non offendēdo*, een verbod, iemand schade toe te brengen; *m. simplex*, eerste bevel, met aanduiding eener straf; *m. sine clausiula*, afgekort *m. s. c.*, een bevel zonder beperking, een onbepaalde volmagt; *m. ulterius*, een nader, hooger, scherper bevel; **mandemént**, n. fr. (spr. *mangd'máng*), eene meer vermanende dan gebiedende beschikking of bepaling, inz. van de r. k. geestelijkheid in Frankrijk en België.

Mandarijn, m. (sansk. *mantri*, een heilige wijze, een raad, v. *man*, weten, verstaan), ieder staatsbeamte in China, een voornaam Chinees.

Mandemént, z. ond. **mandamus**.

Mandille, f. fr. (spr. *mangdiely'*), een overrok, mantel, inz. der bedienden.

Mandoline, **mandóre** of **pandóre**, f. (it. *mandóla* of *pandóra*), eene soort v. kleine luit met 4 snaren, mandolijn, ook pandoer-cither.

Mandragore, f. Bot., de alraunwortel,

toover- of heksenwortel, eene plant tot het geslacht der *bella donna* behoorende.

Mandrill of **maimon**, m. eene soort van bavian in Guinea, Congo enz.

Manducous, m. lat., een eter, vreter; een schrikbeeld, bullebak voor de kinderen; **manducatie**, f. het kaauwen, eten van het brood bij het H. avondmaal.

Manege, f. fr. (spr. *manèzj*; it. *maneggio*, in 't alg. behandeling, besturing), de ridschool, rijbaan; rijkunst; eene listige en behendige handelwijze, streken.

Manen, pl. (lat. *manes*), de afgescheidene zielen of de schimmen der overledenen, de schaduwgestalte; ook de onderwereld of het verblijf der schimmen, het schimmenrijk.

Manequin, z. **mannequin**.

Manfred, oudd. mansn.: de vreedzame man.

Mangaan of **manganesium**, n. nw lat. (verdorven uit *magnes*, magneet, wegens de uitwendige overeenkomst), bruinsteenmetaal, een graauwachtig wit, zeer bros en zwaarlocibaar metaal; **mangaan-oxyde**, n. de bruinsteen, verbinding v. h. mangaan met de zuurstof.

Mangalis, m. een gewigt voor diamanten in O. Indië, ongeveer = 5 greinen; **mangelin**, m. een dito gewigt, maar iets zwaarder, omtrent = 7 greinen.

Mangium, n. of **mangle**, m. (uit de taal v. Hayti), een zuidamerik. boom, eene soort van wilg, welks takken rondom den stam eene menigte vrij regte loten schieten, die nederwaarts zijn gerigt.

Mango, m., pl. **mangōnen**, lat., in 't alg. een handelaar, die zijne waren een goed voorkomen geeft, b. v. slavenhandelaar; **mangonie**, **mangonisatie**, f. en **mangonium**, n. in 't alg. de opsiering der waren; inz. de artsnijvervalsching.

Manguste, z. **ichneumon**.

maniabel, fr. (*maniable*, v. *manier*, handteren), handelbaar, lenig, buigzaam, zacht; gezeggelijk.

Maniäcus, z. **manie**.

manica Hippocrätis, f. lat. Med., eig. de mouw v. Hippocrätes, een filtreer- of doorzigtzakje; ook de trechter of het verlengsel der hersenen, dat naar de slijmklier gaat.

Manichæer, m. een aanhanger van de christelijke secte des perz. dwaalleraars Manes in de 3de eeuw, die twee goddelijke grondwezens, een goed en een kwaad, aannam; on eig. en iron.: onstuimige schuldeischers, maanders (omdat men in de middeleeuwen joden en manichæers in vele landen van Europa met elkander verwarde); **manichæismus**, n. de leer van Manes en zijne aanhangers.

Manichorde, z. v. a. **clavichorde**, z. ond. **clavis**.

Manie, f. gr. (*mania*), de razernij, woe-

de, waanzin, onzinnigheid; hevige gemoedsbeweging; zucht, hartstogtelijke liefde, overdrevene neiging enz.; **maniäcus**, m. (gr. *l. manikós*), een waanzinnige.

Maniement, n. fr. (spr. *manie'mang*; v. *manier*, handteren), de behandeling of handtering, het bestuur, beheer b. v. van handelszaken; de leiding van het penseel bij schilders; de handgreep.

Manier, f. (v. h. fr. *manière*, d. i. eig. de behandeling, de handtering, v. h. lat. *manus*, hand), de wijze van zich te gedragen of in eene zaak te werk te gaan; levenswijs, wijze van handelen, van behandeling; de kunstgreep; in werken van kunst of wetenschap: de eigenaardige, kenmerkende bijzonderheden in bewerking; ook gemaaktheid, gekunsteldheid, afwijking v. h. natuurlijke; **manieren**, pl., de hebbelijke wijze van zich voor te doen, de wijze van handelen, leven enz.; Muz., versieringen b. v. trillers, sleepers enz.; **manierlijk**, wellevend, hupsch, bescheiden, hoffelijk, naar den toon der wereld; **gemanierd**, **gemanieerd**, gedwongen, gezocht, gekunsteld, gemaakt, stijf, geaffecteerd; **manierist**, m. een kunstenaar of schrijver, die, door zijne manier verleid, te dikwijls of te veel zich van de wezentlijke natuur des voorwerps verwijderd.

Manifest, n. nw lat. (v. h. lat. *manifestus*, a, um, openbaar), eene openlijke verklaring van eenen vorst of eene mogendheid, die de reden v. het gehouden gedrag bij eene gewichtige gelegenheid bloot legt, vorstelijke regtvaardiging; staatsverklaring, bekendmaking der hooge overheid, plegtige aankondiging; **manifesteren**, lat. (*manifestare*), openbaren, bekend maken, verkondigen, kond doen, ontdekken, aantoonen, bloot leggen; **manifestatie**, f. openbaring, bekendmaking, verkondiging, ontdekking, opening of blootlegging van een voornemen; **manifestatie-eed**, m. (*juramentum manifestationis*), een eed, dat men niets verheimelijkt, of willens en wettens heelt verzwegen of achtergehouden (bij inventarissen en dgl.).

Manilla-cigaren, sp., cigaren van het Philippijnsche eiland Manilla.

Manille, f. fr. (spr. *manielj*; sp. *manilla*), de tweede troef in het P'hombrespel en in soortgelijke kaartspelen, in het zwart de twee, in het rood de zeven van de kleur, waarin men speelt.

Manillen, pl. (v. h. sp. *manilla*, pl. *manillas*, armbanden, koperen ringen bij de Indianen voor de armen en beenen.

Maniluvium, n. lat., het handbad.

Maniok of **manihot**, m. (v. h. brazil. *mandioca*), de broodwortel, een tamelijk hooge struik van het geslacht der braaknoot in W. Indië en Z. Amerika (*iatropha manihot*). Zijn groote, knolvormige

wortel (yucca- of cassava-, beter cassava-wortel) levert een zeer smaaklijk en gezond brood, casave geheeten (in de taal van Hayti *kasabi*).

manipulus, m. afgek. *M.*, *man.* of *mp.* op recepten: eene handvol, b. v. kruiden of bladeren; ook een zweetdoek der r. k. priesters; bij de oude Romeinen een soldaten troep, vendel, het $\frac{1}{3}$ eener cohorte, $\frac{1}{3}$ van een legioen; **manipulären**, pl. (lat. *manipuläres*), de tot eenen manipulus behorende soldaten; **manipuléren**, nw lat., behandelen, met de handen aanraken, bestrijken, betasten, bevoelen of bevingeren (z. ook **magnetismus**); **manipulätie**, f. in 't algemeen de kunstmatige behandeling, aanwending der noodige handgrepen; inz. de betasting, bevoeling of bestrijking van een lijdend ligchaam met de handen door den magnetiseur, om heilzame veranderingen in het ligchaam te weeg te brengen.

Manitou, m. een geest of dæmon, fetiche der wilde volken van N. Amerika.

Manna, n. (hebr. *mán*), een voedingsmiddel der Israelieten in de woestijn; ook een buikzuiverend middel, een geelachtig taai, zochtachtig en zacht afvoerend sap, dat uit verscheidene boomen, inz. uit eene soort van tamarisken op den Sinai en uit den manna-esch (*fraxinus rotundifolia*, L.) in Z. Europa, inz. in Calabrië, vloeit en als kleine doorzichtige korrels wordt ingezameld.

Manneh, m. een zinnbeeldige bloemruiker bij de Oosterlingen.

Mannequin, m. fr. (spr. —*kéng*; waarschijnlijk v. *man*, *mannen*), een ledeman of leëman, eene ledepop, een houten man met bewegelijke ledematen, bij schilders en toekenaars; oncig. een karakterloos, en zelfstandig mensch; ook een diepe en nauwe korf, marktkorf, eene ooftmand enz.; **mannequinage**, f. (spr. —*náazj'*), beeldhouwwerk aan gebouwen.

Mannus, m. (= man), oudd. Myth., de God en stamvader der oude Duitschers.

Mannswerk, m. eene vlaktemaat te Zurich voor de weilanden.

Manceuvre, n. (spr. *manœuvr'*, v. h. lat. *manus*, hand, en *opera*, arbeid), de handeling, verrigting, handelwijze, hand- of kunstgreep, de wijze van bij eene zaak te werk te gaan; inz. de kunstige beweging, wending of besturing van een schip of van eene menigte krijgsvolk, de scheepswending, de krijgswenking, regelmatige kunstbewegingen van eenen troep, een leger enz.; ook de krijgsoefening; pl. **manœuvres**, ook slinksche wegen, listen en lagen, kuiperijen; **manœvreren** (fr. *manœuvrer*), handbewegingen maken, oefeningen houden (bij het exerce-

ren der soldaten), scheepswendingen, legerzwenkingen maken enz.; het takelwerk, het want regeren; ook maatregelen nemen.

Manométer of **manoscoop**, n. gr., z. **dasyrometer**.

manquéren, fr. (*manquer*, spr. *mangk-*), feilen, missen, ontbreken, te kort komen; nalaten, verzuimen, in gebreke blijven; zijne betalingen uitstellen of buiten staat tot betaling zijn, z. v. a. **failleren**; **manque de touche**, m. (spr. *mangk' de tóesj'*), op het biljart: een misstoot, waarbij de speler zijnen bal niet raakt; ook bij het kegelen: een worp, waarbij geen der negen kegels wordt omgeworpen, een zandhaas, poedel; **manquement**, n. (spr. *mangk'-máng*), een gebrek, eene feil, nalatigheid, fout, een verzien.

Mansárte, gew. **mansarde**, f. of een **mansardisch dak** (naar den naam des uitvinders *Mansart*, een' franschen bouwkundige, gest. 1666), een gebroken dak, hollandsch dak; ook een dakvertrek, vlie- ringkamertje.

Mansion, n. eng. (spr. *ménsjen*; v. h. lat. *mansio*), de plaats van oponthoud, woning, woonhuis.

Manteca, f. (fr. *mantègue*), Merc., wilde zwijnevvet, dierensmout.

Mantelet, n. fr. (spr. *mangt'lè*; verklw. van *manteau*, mantel), een kleine mantel, manteltje; ook **mantelétte**; een stormdak of -scherm, eene blindering van hout, die de beleggers tegen het gewer- vuur der belegerden beveiligd; ook de poorten, poortluiken op schepen; **manteline** en **mantille**, f. (spr. *mangtielj'*), een vrouwenmanteltje; **mantelären**, Mil., bevestigen, verschansen, ommantelen.

Mantia, f. gr. (*manteia*, v. *mantis*, de waarzegger), het waarzeggen, inz. uit de vlugt der vogelen; ook eene voorspelling, een duister gezegde; **mantica**, **mantiek**, f. gr. (*mantiké*), de vermoedings- of waarzeggingskunst.

Mantichōra, f. gr., een fabelachtig indisch wonderdier met het aangezicht v. een' mensch en den staart van een' scorpion.

Mantilla, f. sp. (spr. —*tielja*; verklw. v. *manta*, bedekking, deken), de lange sluijer der sp. vrouwen, die het hoofd met een gedeelte van het gezicht verbergt en tot op den gordel neder hangt; **mantille**, z. ond. **mantelet**.

Mantissa, f. lat., de toegift, het ahangsel; de nasleep; Math., de cijfers der tiendeelige breuk van eenen logarithmus; (bij andere wiskunstenaars, b. v. bij de *Gelder*, heet **mantissa**: het geheele getal van eenen logarithmus, de wijzer, exponent).

mánus, f. lat., de hand; *manus firma*, eig. vaste hand; schriftelijke verzekering; *manus manum lavat*, sprw., de eene hand

wascht de andere; *manus mortua*, eig. doode hand, z. *mortuarium*; *manu armata*, gewapenderhand, met gewapende magt; *m. brevis*, met korte hand, kortelijk, terstond, zonder meer; *m. brevissima*, op het kortst; *m. forti*, Jur., met geweld, inz. met dat der overheid; *m. propria*, afgek. *m. pp.*, met eigen hand, eigenhandig; *m. stipulata*, met of onder handslag; *in manu*, bij de hand, onder handen; *manum de tabula!* eig. de hand van de tafel of de schilderij! de hand weg, d. i. niets aangeroerd! — *manūs*, pl., de handen; *ad manus*, ter hand, bij de hand; *ad manus benevolas*, aan welwillende handen; *ad. m. fideles*, aan getrouwe handen; *ad. m. proprias*, in eigen handen; — *manuaal*, n. (v. h. lat. *manūālis*, e, voor de hand geschikt), Merc., een handboek, handelsboek, inz. dat boek, waarin ontvang en uitgaaf volgens de bronnen en bestemmingen worden opgeteekend; een dagregister, ook memoriaal; bij het orgel: het klavier, de toetsenrij, z. v. a. *claviatuur*; *manuaal-chirurgie*, f. de leer van de wondhealershandgrepen; *manuaal-lexicon*, n. een handwoordenboek; *manualiter*, Muz., enkel met de handen (zonder pedaal) uitleveren; *manualis fides*, een handslag in plaats van eed; *manubrium*, n. de knop of greep aan de registers der orgels; *manuductie*, f. nw lat., handleiding, aanwijzing, aanleiding; *manufact*, n. (v. h. lat. *manufactum*, met de hand gemaakt), een voortbrengsel der handen, een handengewrocht; *manufactuur*, f. nw lat., eig. een werk, gewrocht der handen; eene inrigting, eene werkplaats, alwaar stoffen uit het planten- en dierenrijk verwerkt worden, van engere beteekenis dan fabriek (z. a.), b. v. lakenweverijen, hoedenmakerijen enz.; *manufacturen* of *manufactuurwaren*, eig. alle met de hand gemaakte waren; kunstvoortbrengsels, die zonder hamers of vuur zijn bereid, inz. stoffen van zijde, katoen, linnen enz.; *manufacturier*, *manufacturist*, m. een handwerker in eene manufactuur; inz. de eigenaar, heer, bestuurder daarvan; *manumissie*, f. lat. (*manumissio*), loslating, vrijlating van eenen slaaf of lijfgeene; *manumittéren*, afstand doen van een regt op iemand, b. v. van eenen heer op zijnen slaaf; *manuscript*, m. of afgek. **M. S.** of **Mscrpt.** (v. h. lat. *manu scriptum*, met de hand geschreven), een handschrift, geschreven boek om gedrukt te worden; *manustupreren* (vgl. *stupreren*), zelfbevelekking drijven; *manustuprätie*, f. de zelfbevelekking, z. *onanie*; *manutenéren* (v. h. lat. *manu tenere*), met de hand houden, handhaven; in stand houden, beschutten; *maintenénen*; *manutenénie*, f. de instandhouding, handhaving,

verdediging, bescherming, b. v. van de wetten; inz. de handhaving in het bezit.

Manwatara, m. ind. Myth., een tijdperk van 306,720,000 jaren; 14 zulke tijdperken maken een kalpa (z. a.) of ééne dag en nacht van Brahma uit.

Manzel, arab. (*manzil*, v. *nasala*, afstijgen, zijnen intrek nemen), herbergen voor reizigers in Perzië enz.

Maon, m. een indisch gewigt: dat van Bengalen = 33,8640, dat van Bazar = 37,2470 ned. ponden.

Maoney, m. eene akkermaat in Indië, = 2.2296 vierkante ned. roeden.

Mappa, f. (v. h. lat. *mappa*, een tafelleed, wegens de gelijkvormigheid met een toegevoegen tafellaken), eene briefentasch, een omslag, eene teekentasch, portefeuille enz.; **mappemonde**, f. fr. (spr. *mapp'móngd'*), eene wereldkaart; **mappéren**, landkaarten teekenen, omtrekken maken, in kaart brengen; **mappeur**, m. Mil., een teekenaar v. kaarten, inz. krijgskarten; **mappéring**, f. de schetsing, schets, kaartteekening.

Maquereau, m. fr. (spr. *makeró*), een koppelaar, hoerewaard; **maquerelle**, eene koppelaarster, hoerewardin; **maquerillage**, f. (spr. —*láazj'*), de koppelaarij.

Maquignon, m. fr. (spr. *makiénjóng*, v. h. lat. *mango*, z. a.; verwant met h. gr. *márganon*, een kunstig, misleidend middel), een paardekooper, roskammer; **maquignonage**, f. (spr. —*náazj'*), de paardenhandel, roskammerij; roskammerskunstgrepen.

Marabout, m. arab., een muhamedaansch priester of monnik, die eene moskee bedient.

Marabou-vederen, schoone, donsachtige vederen tot sieraad op dames-hoeden, van den marabou-ooijevaar in O. Indië.

Maræne, z. *murene*.

Maraméllen, pl. fr., ingemaakte japanische kweën.

Maran, m. sp., naam, dien de Spanjaarden aan de mooren gaven; iemand van lage afkomst; een melaatsche moor; **marana**, f. eene hoer.

Māran atha, syrisch: eig. dat de Heer kome (ten gerigte)! een vervloekingsformulier aan den bijbel ontleend.

Maránsis, f. gr. (v. *marainein*, uitbluschen, verzwakken enz.), de verwelking, verzwakking; **marásmus**, m. (lat. *marasmus senilis*), de uittering, verwelking, het wegwijnen, de krachteloosheid of verzwakking van ouderdom; **marasmo-pýra**, f. de uitteringskoorts der door ouderdom verzwakten.

Marasquin, f. (spr. —*kéng*) of **maraskino**, m. (it. *maraschino*, v. *marasca*, zure kers), een fijne brandewijn, getrokken op vijf gestooten pitten van zure kersen.

Maratten, l. **Mahratten** (z. a.).

Maraud, m. fr. (spr. *maró*; sp. *maróta*, een sluw mensch; vgl. **marode**), een schurk, spitsboef, deugniet.

Maraudeur, z. **marodeur**.

Maraugie, f. of **marmarýgæ**, pl. gr. (*maraugia*, *marmarygai*, v. *mairein*, *marmairein*, flikkeren), Med., het flikkeren of vonkelen voor de oogen, het vonkenzien, z. v. a. **photopsie**.

Maravedi, m. (van de voorm. in Spanje heerschende arab. familie der Moraviden, arab. *murábitina*, d. i. eig. de volhardenden, standvastigen), eene spaansche kopermunt, ruim een halven cent waardig; 36 dezer maravedi doen een reaal de plata antigua; ook eene sp. rekenmunt van omtrent dezelfde waarde, waarvan er 34 in eenen reaal de vellon gaan; de **zilver-maravedi** (*maravedi de plata*), een rekenmunt = 2 koperen maravedi.

marcándo en *marcáto*, it. (v. *marcáre*, beteekenen), Muz., met bijzonderen nadruk.

Marcassiet, m. (fr. *marcassite*; sp. *margajita*, v. h. arab. *markaschitsa*, kiezelsteen), zwavelkies, ijzerkies, een goudgeel, naar het staalgraauw zweemend erts, dat uit ijzer en zwavel bestaat; ook de naam van het **bismuth**.

Marcelline, m. fr. (spr. *marcellien'*), Merc., eene soort van ligte zijden stof.

Marchand, m. (spr. *marsjáng*), een koopman, handelaar; **marchande de modes**, f. (*marsjángd' de mód'*), eene modehandelaarster, modekoopvrouw; **marchandise**, f. (spr. *marsjángdiez'*), waren, koopwaren, koopmansgoed, **marchandéren**, handelen, handel drijven, markten, dingen, knibbelen; zich bedenken, dralen, talmen.

marchéren, z. ond. **marsch**.

Marchese, m. it. (spr. *markéze*), z. v. a. **marquis**.

Marchesvan, m. eene maand der Hebraërs, de 2de van het burgerlijke, de 8ste van het godsdienstjaar; zij komt met een gedeelte van april en mei overeen.

Marchetto, m. it. (spr. —*kétto*), pl. **marchetti**, eene rekenmunt te Venetië, = 12 grossetti of ruim een cent; 20 **marchetti** doen een **livre**.

Marcieten, pl., leden eener secte, in de 2de eeuw gesticht door Marcus, leerling van Simon den toovenaar. Zij droegen de priesterlijke waardigheid ook aan vrouwen op; men noemde hen ook **volmaakten**.

Marcionieten, pl., eene chr. secte uit de 2de eeuw, die een boos en goed beginsel aannam, het huwelijk afkeurde en enkel geestelijk genot veroorloofde, naar Marcion van Sinope benoemd.

Marcipein, gew. **marsepein**, m. (nw

lat. *Marci panus*, p. i. eig. Marcusbrood; it. *marzapane*), suikerbrood, een gebak uit amandelen en suiker. De zomer v. h. jaar 1407 was zoo koud, dat alle oogst mislukte en er een zoo groote hongersnood ontstond, dat de menschen hooi en gras moesten eten, en eene beete broods, ter grootte van eene okkernoot, in Saksen 3 penningen kostte. Deze kleine broodjes noemde men **marcusbroodjes**, en bakte die later, ter gedachtenis van dien treurigen tijd, gesuikerd en gekruid, op St. Marcusdag. Volgens anderen komt het woord van eenen Italiaan Marzo, die dit gebak zou hebben uitgevonden.

Marcus, m. lat., een rom. mansn.: de hamer, strijdbare; **marcusplaats**, een groot plein te Venetië.

Mardi gras, m. fr. (spr. —*ghrá*), eig. vette dingsdag, vastenavond.

Mareage, f. fr. (spr. —*dazj'*), het matrozegeel, matrozenloon, de **gagic**; het verdrag, dat een scheepsreeder of koopman met de bootslieden sluit.

Marechál, m. fr. (spr. *máresjál*), z. v. a. maarschalk, z. a.; **marechal de camp**, m. (spr. —*káng*), generaal-majoor, veldmaarschalk; **marechaussée**, f. fr. (spr. *maresjossé'*), eig. eene schaar, door eenen maarschalk aangevoerd; eene veiligheidswacht te paard, politie-ruiters, nu **gendarmen**; **marechal des logis**, m. (spr. —*lozji*), een regiments-kwartiermeester, wachtmeester.

Marée, f. fr., ebbe en vloed, watergetij; gezouten visch.

Marekaniet of **marekánsteen**, m. eene doorzichtige variatie van den obsidiaan (z. a.), zoo genoemd naar de plaats waar hij gevonden wordt: de beek Marckanka in Siberië.

Marémmen, pl. it. (sing. *maremma*, d. i. zeestreek), onderscheidene ongezonde, moerassige oorden in Italië, inz. de landstreek aan de zee kust van de uitwatering der Cecina tot aan Orbitello.

Mares, m. eene oude aziat. maat, = 6 cotylen (naar Pollux en Aristoteles), = 10 congii (naar Polyenus); men noemde haar ook **maris** en **maristos**; v. a. hetzelfde als **capitha**.

Marforio, m. naam van een verminkt standbeeld van eenen riviergod in den tuin van het kapitaal, aan hetwelk weleer, even als aan Pasquino (z. a.), allerlei pasquinades werden aangeplakt.

Margarēta, afgek. **Grietje**, vrouwenn. (v. h. lat. *margarita*, gr. *margaritēs*), de parel; **marguerieten**, pl. fr., fijne glaspaa-len; **margarine**, f. Chem., parelstof, eene der nadere bestanddeelen van de olie- en vetsoorten; **margarinezuur**, parelzuur; **margaritæ**, pl., in de gr. kerk: stukjes der gewijde hostie, ten gebruike van zieken.

margo, m. en f. lat., *margine*, it. (spr.

márdzjine), *marge*, f. fr. (spr. *marzj'*), de rand; Merc., de open gelaten rand in vracht- en verkoopbrieven, waarop men de teekens en nommers der toegezonden waren zet; *ad marginem* of *in margine*, lat., op den rand, aan den rand eens boeks, b. v. iets aanmerken enz.; *marginaliën*, pl. nw lat., randaanmerkingen, kantteekeningen (randglossen); *marginéren*, lat. (*margināre*), met eenen rand voorzien, omranden; op den rand aanteekenen.

Margos, m. gr., een dol, dwaas, gierig of vraatzuchtig, ook een dom, opgeblazen mensch, domkop.

Margriettes (spr. *marghri-étt'*), **margritins** (spr. *marghritèng*), fr. of **margrietinen**, pl. (it. *margheritine*), glaspaaieren of glaskoralen.

María of **Marie**, een vrouwenn. (in het gr. N. T. *Maria*, uit h. hebr. *Mirjám*, arab. *Marjam* gevormd), d. i. de bittere, wrange (v. *marak*, bitter zijn; v. a. « hare [eorum] wederspanningheid», v. *marak*, wederspanning zijn); **maria-bad**, z. **bain-marie**; **maria-glas**, gypsspath, vrouwenijs; **Mariánne**, ontstaan uit **Maria-Anne**; **marien-groschen**, m. hoogd. (spr. —*ghrosjen*), eene brunswijksche rekenmunt, = $\frac{3}{8}$ thaler, ongeveer 5 centen.

Mariage, f. fr. (spr. *mariaázj'*; v. *mari* = lat. *maritus*, man, echtgenoot; *marier* = *maritäre*, trouwen), het huwelijk, de echtverbintenis, echt, bruiloft; een kaartspel, waarbij het vooral op aankomt om heer en vrouw bijeen te krijgen; heer en vrouw (groot *mariage*) of vrouw en heer (klein *mariage*); *mariage d'amour*, (spr. *damoër*), een huwelijk uit liefde; *mariage de conscience* (spr. —*kongsjángs'*), eig. gewetenshuwelijk, heimelijke echt, buiten de gewone vormen voltrokken; *mariage de raison* (spr. —*rézóng*), een overlègd, beredeneerd huwelijk; *mariage republicain* (spr. —*kéng*), het verdrinken van man en vrouw aaneen gebonden, eene door Carrier tijdens het schrikbewind uitgevonden wijze om de veroordeelden van kant te maken.

Marianne, **mariaglas** enz., z. ond. **Maria**.

Marikina, f. amerik., de zijdeharige meerkat, een lief aapje in Brazilië enz., veel gelijkend naar de kleine hondensoort, die men leeuw-tjes noemt.

Marinas leonésas, pl. sp. (eig. de zee-kusten van Leon), de kudden (*cabannes*) van trekkende merino-schape in Spanje.

Marine, f. fr. (v. h. lat. *marinus*, a, um, de zee [mare] betreffende, de zee-magt, het zeewezen en wat er toe behoort, de zeevloot; Pict., een zeesluk, zeegezig; **marinier**, m. (spr. —*njé*), een zee-man; zeesoldaat; **marinéren** (fr. *mariner*), gebraden visch met azijn en kruiden inmaken,

inzouten; **gemarineerd**, ingemaakt; ook door het zeewater bedorven; **marināde**, f. ingemaakte, ingelegde spijs.

Mariolein, **marjolein**. f. (it. *majorána*, mid. lat. *majoraca*, verbasterd v. h. lat. *amarācus*, gr. *amarākos*), een bekend heestergewas met kleine, eironde, grijs-achtig groene bladen en aangename geur, dikwijls als kruiden bij spijzen gebruikt.

Mariólen, pl. (it. *mariolo*, een schelm, bedrieger), dieven-gespuis in het koninkrijk Napels.

Marionette, f. fr. (*marionette*, v. *marion*, verklw. van den naam *Marie*, dus eig. meisje), een popje met beweegbare leden, eene draad- of ledepop; door draden in beweging gebragte poppen ter uitvoering van kleinkinder-tooneelstukjes; **marionettenspel**, het poppenspel.

Mariottische wet, **wet van Mariotte**, Phys., de grondstelling, volgens welke de digtheid der lucht in evenredigheid staat met hare drukking en uitzettingskracht; zoo genoemd naar den ontdekker.

Mariscen, pl. lat. (sing. *marisca*), Med., vijfwratten, aanbeijenknoopen.

maritus, m. lat., de gehuwde man, echtgenoot, gade, man; **maritaal**, mannelijk, wat den man toekomt; *maritāles potestas*, f. de magt van den man over de vrouw, de maritale magt; *m. tutela*, de voogdij-schap des mans; **maritagium**, n. mid. lat. Jur., de bruidcijs, bruidlossing, hetgeen voor eene lijfeigene bij haar trouwen aan haren heer moest betaald worden.

Marjolein, z. **mariolein**.

Marjolét, m. fr. (spr. —*zjolé*), een meisjesgek, galant heertje; vgl. *damoiseau*.

Mark 1), f. een merk teeken, merk, inz. de grens van een gebied en dit gebied-zelf; **markgraaf**, eig. grensgraaf, fr. **marquis**.

Mark 2), f. eene gewigtseenheid, inz. voor goud, zilver en edelgesteenten in onderscheidene landen v. verschillende grootte: het mark hollandsch trooisch, verdeeld in 8 o n c e n, 160 e n g e l s, 5120 a z e n, of in 24 k a r a t e n = 0,24608, het fransche mark = 0,24475, het oostenrijksche = 0,28070, het badensche = 0,23364, het boheemsche = 0,25372, het keulsche = 0,23396, het zweedsche mijnen-mark = 0,37583, het zweedsche ijzer-mark (j e r n w i g t) = 0,34008, het zweedsche mark voor de landsteden (l a n d s t a e d t e r w i g t) = 0,35795; — eene zilvermunt te Hamburg en Lubeck of het **mark lubsch** van 16 schellingen, ieder v. 12 penningen = 71½ ct., in Denemarken = 44 ct.; eene rekenmunt in Mecklenburg = 71½ ct.; **mark courant**, rekenmunt te Hamburg en Lubeck = 71½ ct.; **mark banco** aldaar = 90 ct.

markeren enz., z. **marquieren**, ond. **marque**.

Marketenter, m., **marketenster**, f. (naar het it. *mercatante*, oud-fr. *mercadent*, waaruit *marchand* is ontstaan, v. h. lat. *mercāri*, handelen), veld- of legerkramer, -kraamster, hij of zij, die in het leger of de legerplaats de soldaten van ververschingen voorziet.

Markétte of **marquette**, f. fr. (it. *marchetta*), maagdewas, eene schijf wit gebleekt was.

Markies, z. **marquis**.

Markomannen, pl., d. i. markmannen, markbewoners, grensvolk: een oudd. volk-stam tusschen den Donau en den Rijn, later in het tegenwoordig Bohemen.

Markus, z. **Marcus**.

Marlborough (spr. *márlbroe*, gew. *malbroek*), een beroemd fr. volkslied op den grooten eng. veldheer van dien naam (gest. 1722), en de door geheel Europa verbreide marschwijs van dat lied; een oude contredans; Merc., eene kortharige, ligte stof met kleine teekeningen; N. H., een bengaalsche aap, de woudgeest, leeuwenstaart.

Marli, n. fr. Merc., een ligt, cenigzins stijf weefsel van garen of zijde, dat het gaas nabij komt; ook eene halfzijden stof (benoemd naar het dorp *Marli-la-Machine*, waar zij het eerst werd vervaardigd.

Marmarýge, pl., z. **maraugie**.

Marmeláde, f. fr. (port. en it. *marmeláda*, v. h. port. *marmello*, de kwe), eene confituur van zeer gaar gekookte, bijna tot brij gemaakte vruchten, een met suiker verdikt en in vlakke bussen gegoten sap v. allerlei vruchten.

Marmer, n. lat. *marmor*, pl. *marmōra*, gr. *mármoros*, m., v. *marmairein*, glinsteren, blinken), een fijne, vaste, harde kalksteen, veelal met aderen en vlekken in allerlei kleuren en voor schoone polijsting geschikt; **marmerkronijk** of **arundelisch marmer** (*marmōra Arundeliāna*), eene gr. tijdtafel, bevattende de kronijk v. Athenen, gegriffeld omtrent 263 jaren voor Chr. op eene marmerplaat, waarsch. op het eiland Paros gevonden, door den graaf Arundel in 1627 aangekocht, sedert 1667 in het bezit der universiteit van Oxford, daarom ook *marmōra Oxoniensia* geheeten; *marmo statuário*, m. it., beeldhouwersmarmer of marmer voor standbeelden, inz. weleer het parisch marmer van Paros, thans het carrarisch marmer van Carrara in Italië; **marmoréren**, **marmeren** (lat. *marmorāre*), met naar marmer gelijkende vlekken of strepen voorzien, marmerkleurig beschilderen of aanstrijken.

Marmiton, n. fr. (spr. —*tóng*; v. *mar-mite*, kook-, veldketel), een keukenjongen, koksjongen; iron., een keukenklouwer.

marmor, *marmora* enz. z. ond. **marmer**.

Marmóse, f. brazil. N. H., het muisachtig buideldier in Z. Amerika.

Marmot, f. fr. (it. *marmotta*, *marmontána*, waarsch. ontstaan uit *mare montano*, lat. *mus montanus*, d. i. bergmuis, N. H., de bergrot, het mormeldier, op de hoogste bergen van Azië en Europa, inz. in Savoye; ook een groote gebaarde aap met eenen langen staart de meerkat; fig. een leelijk, vuil vrouwspersoon; een klein grotesk beeldje; een aardig, snaaksch kind; de brieven tasch, het brievenkistje van den brievenbesteller.

maróde, hoogd. (vgl. het fr. *maraud*, z. a.; *la maraude*, de plundering; eng. *marow*, landlooper; doorgaans afgeleid uit het arab. of hebr., doch volgens den simplissimus van eenen graaf Merode, die in den 30jarigen oorlog een regiment uit allerlei slag van gemeen volk had bijeen gebracht, dat zich door bedelen en stroopen onderscheidde; van daar merode of marodebroeders, in 't alg. voor achterblijvers, die zich van het leger afscheiden?), afgemat, krachteloos, moede; **maróde**, f. de plundering, strooppartij; **marodéren** (fr. *marauder*), onder voorwendsel van vermoeidheid achter blijven en heimelijk plunderend rondzwerfen, onbeschoft bedelen en plunderen, heimelijk op roof en plundering uitgaan, stroopen, brandschatten, op marode gaan; **marodeur**, m. een achterblijver, natrekker, plunderaar, landlooper, een soldaat, die onder voorwendsel van vermoeidheid achter blijft en heimelijk op roof en plundering uitgaat, roofgebochte.

Maronieten of **marouānen**, pl., eene naar haren stichter Maron zoo geheeten chr. secte bij den berg Libanon, die het monothelismus beled en zich in de 12de eeuw met de katholieken heeft vereenigd; zij maken eene soort van militair gemeenebest uit, omtrent 150,000 zielen sterk; de paus veroorlooft hunnen priesters het huwelijk.

Maroquin, fr. (spr. *marokéng*), **marokijn**, **marokkaansch leder**, ook elders **saffian** genoemd, gekleurd bokken- of geitenleder, fijn van nerf, met galnoten bereid, oorspr. uit Marocco in Afrika; **marokijn-papier**, papier, dat het marokijnleder nabootst.

Marótte, f. fr., een stok met een grotesk figuurtje of zotskap er op, zooals de voorn. hofnarren die droegen; zothed, dwaze meening, gril; iemands lievelingsdwaasheid, zijn stokpaardje.

Marque, f. fr. (spr. *mark'*), **mark**, **merk**, **merkteeken**, **herinnerings-** of **herkenningssteeken**, inz. bij het spel een kenpenning; **masquéren** of **maskéren**, **merken**, **teekenen**; **stempelen**, op- of aanschrijven; bij het biljart de gespeelde punten afroepen, den staat van het spel bij elken stoot aangeven; **marquánt** (spr. *markáng*), uitstekend, in 't oog vallend;

marqueur, markeur, m. de oppasser bij het biljart, de teller; ook wel in 't alg. voor oppasser, bediende in logementen.

Marqueterie, f. fr. (spr. *market*—, van *marqueter*, besprikkelē, besprenkelē, vlekken), ingelegd werk met gekleurd hout, waaruit men gansche tafereelen samenstelt.

Marquette, z. *markette*.

Marquis, m. fr. (spr. *markie*), een adellijke titel in Frankrijk, *markies*; **marchese** (spr. *markéze*) in Italië, oorspr. z. v. a. **markgraaf** [vgl. *mark 1*]; mid. lat. *marchio*; **marquise**, f. (spr. *markiez'*), de vrouw of dochter van eenen *markies*; een linnen scherm ter wering van de zonnestralen voor ramen en deuren; inz. Mil., de linnen overdekking eener officiers-tent, overtent; ook eene soort van groote, smakelijke peren; **marquisaat**, n. de waardigheid en het gebied van een' *markies*, het *markgraafschap*.

Marrónen, pl. (it. *marróni*, fr. *marrons*), naam van de groote, edele kastanjes; **marrons**, pl. fr., groote ronde haarkrullen als vrouwentooi.

Marron neger, m. (fr. *marron*, naar men wil van *marron*. sp. *marrano*, wild zwijn, dat in de bosschen leeft), een weggeelopen neger. bosch- of struikneger; **marronage**, f. (spr. —*naazj'*) de negervlugt, slavenontloopping, inz. op Domingo.

Mars, f. (eig. eene soort van korf ter berging van waren, van daar *markramer*; misschien van *markt* en het lat. *merx*, koopwaar, oud-nederd. *meers*), eene soort van houten ronde zoldering aan den mast van groote schepen, de *mastkorf*.

Mars of Mavors, lat., gr. *Ares*, m. Myth., de krijgsgod of god des oorlogs en der veldslagen, een zoon van Jupiter en Juno; oneig. de oorlog; ook eene der planeten, de 1ste in volgorde van de zon gerekend; Chem., het ijzer; **martiaal**, krijgshaftig, strijdbaar, vurig, moedig; **zoon van Mars**, krijgsman, soldaat, held; **Marsveld**, n. een groot plein te Parijs, dat tot militaire oefeningen, volksfeesten, wedrennen enz. wordt gebruikt; ook een groot veld te Rome, z. **campus martius**.

Marsch, m. (v. h. fr. *marche*. f.), de krijgs- of legeroptogt, de togt of gang, de dagreis inz. van een troep soldaten; ook een muziekstuk ter begeleiding van plegtige, inz. militaire optogten; **marsch!** (als nitroepingswoord) voorwaarts! voort! weg! een **geforceerde marsch**, een verhaaste, versnelde, verlengde togt, de versnelde pas; de **marschlinie**, **marschorde**, de orde, in welke de schepen eener oorlogsvloot geplaatst worden; de **marschroute** (spr. *roete*), de reigweg, de rigting, die de togt neemt; **marcheren** (fr. *marcher*, in 't alg. gaan, loopen, voortgaan), regelmatig en

afgemeten stappen; te voet gaan, reizen; op soldatenwijs oprukken of aftrekken; opbreken, zich op weg begeven.

Marschland (oudd. *marsc*, *meersch*, *maarsch*, hoogd. *marsch*, eng. *marsh*. fr. *marais*; verwant aan moer. moeras), moerland, laag, vet, moerassig land, gew. aan zee of aan groote rivieren gelegen (het tegengest. van *geest* of *geestland*).

Marschroede (hoogd. *marschruthe*), eene lengtemaat te Hamburg, = 14 hamb. voeten of 4,01086 ned. ellen.

Marseillaise, f. fr. (spr. *marseljèz'*), een patriottisch krijgslied, woorden en muziek van Rouget de Lille, door hem Lied v. h. rijnleger genoemd; de marseillaansche federalisten bragten het in 1792 te Parijs en van daar de latere naam.

Marsen, pl., d. i. aan zee wonenden, een oudd. volksstam, waarsch. tot de Cherusken behoorende; ook een oud oorlogzuchtig volk in Midden-Italië.

Marsepein, z. *marcipein*.

Marsiliâne, f. een venetiaansch, van voren rond vaarttuig, tot den kusthandel op de Adriatische zee.

Marsupium, n. lat., de beurs, geldbuidel, **marsupial**, nw lat., z. v. a. **opossum**; als adj., N. H., eenen buidel dragend, beursvormig; **marsupialiteit**, f. het voorkomen zijn van eenen buidel; **marsupiflorisch**, met beursvormige bloemen; **marsupiet**, m. een versteend buideldier.

Marsyas, m. gr. Myth., een satyr, de zoon van Olympus, uitvinder of verbeteraar der fluit; hij durfde zich met Apollo in een' muzikalen wedstrijd wagen, doch werd door den God overwonnen en toen levend gevild.

Martabänen; pl. Merc., groote vazen of potten van verniste aarde ter verzending enz. (naar *Martaban* in Peru benoemd).

Martelaar, m. (v. h. gr. *mártýr*, een getuige; fr. *martyr*); een geloofsgetuige, bloedgetuige, geloofsheld, lijder, offer voor de zaak van godsdienst, waarheid en deugd; **martyrium**, n. lat., de marteldood, het lijden en sterven van eenen geloofsheld; **martyrologium**, n. gr., de geschiedenis der martelaren, het martelaarsboek, eene historie of optelling der bloedgetuigen of geloofshelden.

Martellos, pl. it., eig. hamers, benaming der gewelfde ronde torens op de kusten van Sardinië en Corsica tot wering der zeeroovers; **martellato**, Muz., gehamerd (eene wijze van den strijkstok te gebruiken).

Martha, syrisch; de huisbestuurster, heerscheres in huis; v. a. hebr.: de bedroefde.

martiaal, z. ond. **Mars** of **Mavors**; **Martianus**, mansn., z. v. a. **Martinus** of **Maarten**, m. de moedige, strijdbare (v. Mars).

Martingaleur, m. fr. (spr. *marténg-ghaléur*), bij het pharao-spel een speler, die den inzet, hetzij de kaart gewonnen of verloren heeft, verdubbelt, welke verdubbeling den naam draagt van *martingale*, d. i. eig. de springriem van het paard.

Martinismus, n. de geheime, mystieke en zeer duistere leer van zekere illuminaten, die als de vrijmetselaars in loges bijeen kwamen. Zij maakten 2 secten uit, die men doorgaans met elkander verward: de eenen waren volgelingen van een' Portugees *Martinez*, de anderen van een' Franschman *St. Martin*, die in het begin dezer eeuw gestorven is; de laatsten gaven voor, omgang met de engelen en de zielen der afgescheidenen te hebben.

Marum, n. lat., *marum verum* (gr. *máron*), het amberkruid, mastikkruid, ook katekruid, een zeer scherp- of welriekend gewas, waarop de katten bijzonder gesteld zijn en dat haar bedwelmt.

Martyrium, *martyrologium*, z. ond. **martelaar**.

Máryland, m. eng. eene bekende tabaksoort uit de gelijknamige landstreek der Vereenigde Staten.

Mas, *mase* of eng. *mace* (spr. *mees*; maleisch *mas* of *umas*; goud), eene rekenmunt in Siam, = $\frac{1}{8}$ tail of omtrent = 35 ct.; eene chineesche rekenmunt, = 10 candorins of omtrent 40 centen; zij wordt ook *tsehung* genoemd.

Mascaron, m. fr. (spr. —*róng*; v. h. it. *mascarone*. leelijk masker, z. a.). Arch., een apengezigt, groteske kop aan deuren, ramen en inz. aan fonteinen.

Maschäle, f. gr. *maschälé*, Anat., dat gedeelte onder den oksel, dat nabij den tronk ligt; **maschalister**, m. de tweede halswervel; ook schoudergordel bij paarden; **maschalóncus**, m. de zwelling der okselklieren.

Masch Allah, (waarsch. de gebruikelijke zegswijze *má schá Allah*, d. i. wat God wil), werk Gods, de turksche naam van den opium.

Masculinum, n. (afgek. *masc.* of m), lat., het mannelijk (geslacht); Gram., een woord van het mannelijk geslacht; pl. **masculina**, z. **genus**.

Masker, n., fr. *masque*, m. (mid. lat. *masca*, *máscana*, sp. *mascara*, dat afgeleid wordt v. h. arab. *mas-charah*, d. i. spot, bespottig enz., v. *sachira*, belagchen, bespotten; v. a. in v. lat. *masca*, ontstaan uit h. gr. *baska*, *baskánion*, d. i. leelijke figuur als toovermiddel, schrikbeeld), een onkenbaar makend hol gelaat van bordpapier, pleister enz., een nagmaakt menschengezicht, eene mom, een momaangezicht, mombakkes; een vermomd persoon; eene staande karakterrol in blijspelen; oneig. een valsche schijn, voorwendsel,

dekmantel, uitvlugt, veinzerij, list, doekje voor 't bloeden; en *masque* (spr. *ang—*), in maskers, gemaskerd, vermomd, b. v. bal en *masque*, z. v. a. **gemaskerd bal**, **masquerade**, f. (fr. *mascarade*), een maskerdaus, mommendans, eene danspartij of verlustiging van vermomde personen; **maskéren**, bedekken, het uitzigt beneemen; **zich maskéren** (fr. *se masquer*), zich vermommen, onkenbaar maken, verkleeden, verbergen, bedekken; **gemaskeerd**, gemaskerd, vermomd; bedekt, verbergen, onzichtbaar; **maskeraap**, z. **choras**.

Maslach of **matslac**, m. eene soort van opium-drank, dien de Turken van Constantinopel gebruiken.

Maslas, m. Merc., de 2de wijn van de in de zon gedroogde tokayer-druiven.

Masölen, pl., naam eener croatische grens-militie, die zich steeds gereed moest houden om te veld te trekken.

Masorëten, pl., oudjoodsche geleerden of rabbijnen, die, om alle vervalsching te voorkomen, eene verzameling maakten van critische en ophelderende aanmerkingen over den hebr. bijbel, welke den naam draagt van *masöra* (rabb. *masoráh* of *massorëth*, d. i. overlevering, v. *masar*, overleveren; van daar de **masoretentekst**, z. **telmud**).

Masque, **masquerade**, enz., z. **masker**.

Massa, m. in de negertaal: heer, meester.

Massacre, n. fr. (v. *massa*, *massue*, strijkkolf, knods?), onbarmhartige vermoording, gruwelmoord, nedersabeling, nederhouwing, bloedbad; **massacreren**, (fr. *massacrer*), almaken, nederhouwen, ombrengen, een bloedbad aanrigten.

massage, z. **masséren**.

massa, lat., *masse*, fr. f. de hoop; klomp, stol, deeg; het geheel eens lichaams in zoo verre het als uit gelijksoortige deelen samen gesteld (dus meer mechanisch dan chemisch) wordt beschouwd (onderscheiden van *substantie*); de inzet in kaartspelen; een groote hamer der beeldhouwers; bij het biljart: de schop voor te verliggende ballen; *massa bonorum*, de gezamentlijke goederen; *massa concursus*, het gezamentlijke vermogen van een' schuldenaar, dat onder zijne schuldeischers kan verdeeld worden; en *masse*, fr. (spr. *angmáss'*) of **in massa opstaan**, zich vereenigd, gezamentlijk, met gansche troepen verzetten; **massief** (fr. *massif*), van gebouwen: uit enkel muurwerk bestaande, van steen, tegen brand of vuur bestand; vast, stevig; van metalen: digt, vol, wigtig, zwaar, gedegen, niet hol; oneig. grof, plomp, ruw, onbehouwen.

Massalijërs, pl., leden eener chr. secte, die in de 4de eeuw opkwam, alle uiterlijke eeredienst verwerp, en zich in eenzame oorden geheel aan het gebed wijdde; zij

heeten ook euchiëten en enthousiasten.

Massel, joodsch (rabbijnsch *massál*, afgeleid v. *nasal*, vloeijen, afdalen, inz. v. d. hemel; van daar: invloed des hemels of der gesternten), geluk, lot.

Massēma, n. of *massēsis*, f. gr. *mas-sāsthai* of *masāsthai*, kaauwen), het kaauwen, eten; **massēter** (scil. *musculus*), Anat., de kaauwspier; **massetērisch**, tot de kaauwspier behoorende, haar betreffende.

Massétte, f. fr., de handhamer; ook z. v. a. **mazette**.

Massicot, n. fr. (spr. —*kó*), loodgeel, loodglit, loodasch, een geel eerste loodoxyde, ter bereiding van de menie of het rooden loodoxyde.

masséren, fr. (*masser*), het ligchaam na het bad, op eene oostersche wijze, die **massage** (spr. —*sázj*?) heet, wrijven, drukken, borstelen enz.

massief, z. ond. **massa**.

Massin, z. **mayon**.

massolēren, fr. (*massoler*), met eene knods (*massue*) doodslaan, eene weleer in Spanje gebruikelijke doodstraf.

Mastalgie, f. gr. (v. *mastós*, borst, inz. de vrouwelijke borst), Med., pijn in de borsten; **mastitis**, f. ontsteking der borsten, mammen; **mastōdis** of **mastoīdes**, borst-, tepel- of mamvormig, vgl. **conisch**; **mastōdon**, n. N. H., eene ondergegangene diersoort der voorwereld; **mastodynīe**, f. Med., pijn in de borsten; **mastón-cus**, m. eene zwelling der tepels van de vrouwelijke borst; **mastorrhagie**, f. sterke bloeding uit de vrouwel. borsten; **mastozoolith**, Min., eene zoogdier-versteening; **mastozōon**, n. een zoogdier; **mastozoologie**, f. de leer, de beschrijving der zoogdieren.

Mastéillo, m., pl. **mastelli**, it., eene tobbe, kuip; eene inhoudsmaat: te Rome = 82½, te Venetië, = 64,8 kop of kan.

Master, m. eng. (uit h. lat. *magister* ontstaan), 1) (uitgespr. *māster*), meester, heer, leermeester; als titel der toespraak vóór den voornaam van niet volwassene zonen, inz. in den mond der dienstdieneren; **master of arts**, z. v. a. **magister** (z. a.); 2) afgek. **Mr.** (uitgespr. *mīster*), heer, mijnheer, vóór mannelijke persoonsnamen; pl. afgek. **Messrs.** (uitgespr. *mēsjoers* of *mēsjoers*).

Masticatie, f. lat. (*masticatio*), de kaauwing, het kaauwen; **masticatorium**, n. nw. lat., kaauwmiddel, pl. **masticatoria**, geneesmiddelen, die gekaauwd worden; **mastigadour**, m. fr. (spr. —*ghadoér*), eene soort van paardenbit, mondstuk uit kogeltjes en ringen bestaande, om het paard te doen schuimen, een kaauwgebit.

Mastik, m. (v. h. gr. *mastichē*, v. *ma-*

sastai, kaauwen, dewijl men het om zijne welriekendheid kaauwde), een bleekgeel, welriekend hars van den mastikboom (*pistacia lentismus*, L.), inz. op het eiland Candia enz.; ook eene soort van kleefdeeg, steenlijm bij de beeldhouwers; **mastikaruid**, z. v. a. **marum**.

Mastitis, z. ond. **mastalgie**; **mastōdes**, **mastōdon** enz., z. ond. **mastalgie**.

masturbéren, z. v. a. **manustupreren**, **mastuprätie**, ook **masturbätie**, f., z. v. a. **manustuprätie**.

Masulipatan, m. Merc. (zeer fijn indisch katoen, vervaardigd in de gelijknamige engelsch-hindoestansche stad.

Masúrka of **masúrek**, f. (poolsch *maszurek*, russ. *mazurka*, naar de Mazuren, de bewoners v. h. voorm. hertogdom Masovië), een poolsche nationale dans in $\frac{3}{8}$ maat; **masurisch**, **masúrkiſch**, tot dien dans behoorende, daarmee overeenstemmende.

Mász, n. hoogd., eene vochtmaat in Duitschland en Zwitserland, van verschillende grootte: te Augsburg = 1,1770, te Weenen = 1,4150 (de 40 doen een' emmer, emmer); te Brunswijk = 1,8699, in Hessen = 2. in Gotha = 0,9096, in Manheim = 1,9940, te Meiningen = 20,8880, in Wurtemberg (hellaich-masz), = 1,8370, te Bern = 1,6710, te Zurich = 1,6420, in de concorderende cantons ontrent = 1,5 ned. kan; ook op sommige plaatsen eene maat voor drooge waren: te Freiburg = 15,9080, te Aken (oude maat) = 39,1577 ned. koppen.

Mászli, **maszling**, m. eene inhoudsmaat voor drooge waren te Zurich, = $\frac{3}{4}$ mütt (z. a.).

Mat, 1) m. fr. (spr. *má*), de mast, mastboom; **mât de cocagne**, z. **cocagna**.

Mat, 2) n. in het schaakspel: de zet, die den koning zoodanig schaak geeft, dat hij niet van plaats kan veranderen zonder zich aan een nieuw schaak bloot te stellen.

Mat, 3) f. eene voorm. vierkante zilvermunt in Spanje, spaansche mat of matte, iets minder dan 2 gl.

Matador, m. sp. (v. *matar* = lat. *mactāre*, slagten, dooden), eig. een doodslager, stierendooder, hij, die in stiereengevechten het dier moet dooden; oneig. een hooge troef in het kaartspel, hooldtroef, b. v. spadille, manille en basta zijn de 3 eerste matadors; ook een aanzienlijk, gewichtig man, iemand van rijkdom, invloed enz.; **faux-matadors**, pl. (spr. *foo*—), in het Phombre de troeven, die van manille af op elkander volgen.

Matæologie, f. gr. (v. *matāios*, a, on, ijdel, nietig), onnutte praat, gesnap; **matæonomatologie**, de dorre bovennatuurkunde der oude scholastieken; **matæopœie**, f. vruchteloos, ijdel doen of pogen;

matæoponîe, f. vergeefsche moete; **matæosophîe**, f. ijdele, nietsbeduidende wijsheid; **matæotechnîe**, f. vergeefsche, verloren kunst.

Matafion, m. fr. (spr. —*fióng*), Mar., de beslaglijnen, seisingen (zekere zware touwen).

Matamata, f. N. H., de surinaamsche schildpad.

Matamóre, m. fr. (eig. een personage uit de spaansche blijspelen, die zich beroemt op zijne heldendaden tegen de mooren); een pogcher, snoever; schuimlooper, tafelikker; een onderaardsche kerker ter ontsluiting van de slaven des nachts.

Matassin, m. fr. (spr. —*sény*; v. h. sp. *matachin*), een kromme-sprongenmaker, goocheldanser; **matassins**, pl., een mommedans, een dans van vermomde, als hansworsten gekleede dansers met houten zwaarden enz.; **matassináden**, pl., potsen, malle kuren, zotte gebaren.

Matatan, m. de groote trommel der Indianen.

Matchi, m. N. H., een aap v. het geslacht der *sapajoes*; **matchi manitou**, ind. Myth., een booze geest.

Matelot, m. fr. (spr. *mat'ló*; v. h. nederd. maat, makker), een matroos, zee-man; een jongenskleed, waarbij broek en buis verenigd zijn; **matelote**, f. matrozenkool-, soep, eene spijs van tot *ragout* gekookte visch met zout, peper, uije, wijn enz.; ook een matrozendans; *à la matelote*, op matrozenwijs, zeemansachtig.

Mäter, f. (pl. *matres*), lat., eig. moeder; (van eene kerk) de moederkerk, in tegenst. met *filiaal-kerk*; Chem., het zilver; ook de moerschroef; *mater dolorosa*, de moeder der smarten, een beeld der neêrgebogen moeder des gekruisigden Verlossers; *mater dura*, z. *dura mater*; *mater familias*, eene huismoeder; *mater pia*, Med., het dunne hersenvlies; *matres lectionis*, pl., eig. leesmoeders; leesmiddelen, ingelaschte hebreuwsche letters; **matérn**, (lat. *matérnus*, *a*, *un*), moederlijk; **matérna**, pl. Jur., moederlijk erfdeel; **matérne**, z. v. a. **matrys**; **materniteit**, f. nw lat., het moederschap, de moederlijke waardigheid, moederstaat; het **materniteits-principe**, Jur., de grondstelling, dat een buiten echt geteeld kind door de moeder moet onderhouden worden.

Matérie, f. lat. (*materia*), de lichamelijke stof, grondstof, stof, inz. in tegenst. met den vorm; inhoud, onderwerp, stof, b. v. eener redevoering; ook de etter; **materia chirurgica**, f. de leer van de geneesmiddelen der wondheilkunde; **materia medica**, f. de artsenijleer of -kunde, kennis der geneesmiddelen en hunner werkingen; *materia morbi* of *m. peccans*, de ziektestof; **materiaal** of **materiëel**,

ligchamelijk, stoffelijk, stofbevattend, de stof eener zaak betreffende; wezentlijk gewichtig, zakelijk, stoffelijk (in tegenst. met formeel), ook plomp, grof; ligchamelijk, zinnelijk (in tegenst. met spiritueel, ideaal); materiële interessen, zakelijke, wezentlijke, werkelijke of ook ligchamelijke, het zinnelijk aanzijn betreffende belangen, voordeelen; het **materiaal**, **materieel**, pl. de **materiëlen**, de ruwe stof tot eenig werk, de bestanddeelen, de te bearbeiten stof; het **geschut**; in zamenst. b. v. bouwmaterialen, bouwstof, bouwbehoefden, de noodige voorwerpen om te bouwen; **schrijfmateriëlen**; **schrijfbehoefden** enz.; **materiaal-rijk**, z. v. a. **mineraal-rijk**; **materiaal-waren**, ruwe waren uit het planten- en delfstoffen-rijk (*specerijen*); **materialist** m. nw lat., wie in zulke waren handel drijft, een specerijhandelaar, kruidenier; in de wijsbegeerte: een loochenaar, bestrijder van 's menschen geest, ziel of goed, een stofbelijder, stofleeraar; **materialismus**, n. de stofleer, geestloochening, de leer van het niet-bestaan van enkelvoudige wezens, van de stelling: »alles wat bestaat is stof», het loochenen van de onligchamelijke natuur der ziel; **materialisèren**, als stoffelijk aannemen, beschouwen of vooronderstellen, verligchamelijken; **materialiteit**, f. ligchamelijkheid; stoffelijkheid, de eigenschap der stof; **materialiter**, stoffelijk; zakelijk, wezentlijk, volgens aard, wezen of inhoud (in tegenst. met *formaliter*).

matern, **materniteit**, z. **mater**.

Mathēma, n. gr. (v. *mathēin*, *mathánein*, leeren, beoefenen), eig. het geleerde, de kennis; eene leerstelling, inz. uit de wiskunde; **mathematièk** (gr. *mathematiké*), of **mathēsis**, f. eig. de wetenschap bij uitnemendheid, de leer van de grootheden, van de ruimte- en getallengrootheden, de stekunde, meetkunde, wiskunde, naauwkeurige wetenschappen (f. *sciences exactes*); *mathesis intensorum*, de wetenschap der afmetingen van onligchamelijke zaken, b. v. deugd, waarheid enz.; **mathematicus**, m. een wiskunstige, wiskunstenaar, meetkundige; **mathematisch**, tot de leer der grootheden behorende, wiskunstig, meetkunstig; onomstootelijk, zeker, uitgemaakt, onweder-sprekelijk; **mathematische geographie**, de wiskundige aardrijksbeschrijving (vgl. **geographie**); *mathesis applicata*, f. de toegepaste wiskunde, die de leer der zuivere mathesis op bijzondere voorwerpen toepast en te gelijk hunne andere eigenschappen in aanmerking neemt; *mathesis pura*; de zuivere wiskunde, die de grootheden op zich-zelfen beschouwt, zonder de andere eigenschappen der stof in aan-

merking te nemen; **mathesologĳe**, f. de wetenschapsleer, de wetenschap des onderrijfts.

Mathilda, f. vrouwenn.: sterke jonkvrouw.

Mathurinen, z. trinitarissen.

Matin, m. fr. (spr. —*tĳng*), 1) (v. h. lat. *matutinum*), eig. de morgen, ochtend; een morgenrok, wijde ochtendmantel; 2) (fr. *matin*, v. h. sp. *mastin*). een herders- of slagershond; als scheldwoord: lummel, leelijkert.

Matines, pl. fr. (spr. *matien'*; v. h. lat. *matutinae*, scil. *horae*, de eerste uren v. d. dag), bij de R. K.: de vroegmetten, metten; *matines françaises* (spr. —*frāngsĳz'*), eig. fransche metten, de moord v. St. Bartholomeus-nacht, 24 augustus 1572.

Matrás, f. (mid. lat. *mataratum*, *mataricum*, it. *materassa*, fr. *matelas*, verwant met mat). een met haar, zee gras en dgl. volgestopt en doornaaid onderbed, een haarbed, haarpeuluw; — **matras**, m. fr. (spr. *matrá*), Chem., eene destilleerkolf.

matres lectiōnis, z. ond. **mater**; **matricida**, m. een moedermoorder; **matricidium**, n. een moedermoord.

Matrice, f. fr., z. ond. *matrĳx*.

matricula, f. lat. (eig. verklw. v. *matrĳx*), hoogd. **matrikel**, n., fr. **matricule**, f. een inschrijfboek, naamlijst, naamrol, register van de leden, waaruit een genootschap, eene societeit enz. bestaat; het bewijs van inschrijving op hoogeschoolen; ook de lijst der inkomsten van eene geestelijke of wereldlijke bediening.

Matrijs, z. ond. *matrĳx*.

Matrimonium, n. lat., de echt, het huwelijk, de echtstaat, het huwelijksleven; *matrimonium ad morganaticam*, z. **morganatica**; *matrimonium claudicans*, een onvolkomen (eig. hinkend) huwelijk; *m. conscientiae*, het gewetenshuwelijk, z. *mariage de conscience*; *m. illegitimum*, een onwettig huwelijk; *m. instauratum*, hersteld huwelijk; *m. legitimum*, een wettig huwelijk; *m. leviratus*, z. **leviraats huwelijk**; *m. putatorum*, een vermeend huwelijk; *m. ratum*, de ware, kerkelijke echt; **matrimoniaal** (lat. *matrimonialis. e*). wat tot het huwelijk behoort; **matrimonialiĳen**, pl., huwelijkszaken.

matrisĳeren, nw lat., naar de moeder aarden; vgl. **mater**.

matrĳx, f. lat., de moeder, het moederdier, wijfje; de baarmoeder; de stam, oorsprong, bron, oorzaak; **matrijs**, f. (v. h. fr. *matrice*), metaalmoeder, gietmoeder, bij lettergieters de koperen vormen, die door het inslaan van de patrijs of den stempel ontstaan is en waarin daarna de drukletters worden afgegoten; ook de muntstempel bij het muntwezen; de moedermaat, het moedergewicht, de proef- of ijkmaat, het proef-

of ijkgewicht, de legger of slaper, geregtelijke hoofd- of modelmaat en -gewicht voor alle anderen, standaard; ook de moerschroef.

Matrologium, n. nw lat., het stadsboek, gemeenteböck, wijkregister.

Matrōne, f. lat. (*matrōna*, v. *mater*, moeder), eene vrouw en moeder, inz. eene aanzienlijke, eerwaardige, deftige, bedaagde vrouw; eene vroedvrouw; ook eene hoerewaardin; **matronaliĳa** of **matronaliĳen**, pl., een oud-rom. feest, door de matronen op den 1sten (de calenden van) Maart gevierd; **matronisĳeren**, nw lat., tot eene matrone maken, eerbaar, deftig, ook lijvig, gezet maken.

Matroos, m. (deensch *matros*, hoogd. *matrose*, fr. *matelot*, v. ma a t z. a.: volgens Bilderdijk v. h. it. *materassa*, fr. *matelas*, matras, hangmat), een zeeman, die onder de bevelen van den kapitein en de stuurlieden het scheepswerk doet, de manoeuvres helpt verrigten.

Mattaro, m. gewigtseenheid te Tripoli, = 21,31 ned. ponden.

matĳeren (it. *mattare*), mat, dof maken, ongepolijst laten; witkoken (het zilver).

Matthaeus en **Matthias**, hebr. (*Matthai*, v. *nathan*, geven), mansn.: een geschonkene, eene gave Gods; **matthĳer**, m. hoogd., een halve mariĳngroschen (oorspr. in Goslar gemunt met het beeld van den heiligen Matthias).

maturĳeren, lat. (*maturāre*, v. *matūrus*, a, um, rijp), rijp maken, tot rijpheid brengen; bespoedigen, bevorderen; **maturantiĳa**, pl. Med., middelen, die de ettering, rijpwording begunstigen; **maturatiĳe**, f. de bespoediging; het rijp worden, de rijping; de ettering; **maturiteit**, f. (lat. *maturitas*), de rijpheid, volwassenheid.

matutĳne, f. lat. (*matutĳna*, v. *matutĳnus*, a, um, vroeg, wat in den vroegen ochtend geschiedt), de vroegmis in de r. k. kerk, vroegmetten.

Maubois, m. fr. (spr. *moboá*), Merc., eene lyonesche stof voor mansrokken.

Maund, n. een gewigt in Moka, omtrent = 1 ned. pond.

Maune, f. een gewigt in de landen van den mogol. ongeveer = 24 ned. pond.

Maurelle, lakmocs-croton, z. v. a. *croton tinctorium*, z. **croton**.

Mauritanĳe, f. lat. (*Mauritania*), het land der mooren, in de oudheid dus geheeten; **Mauritĳus**, en daarvan **Maurits**, mansn.: de moorsche, donkerkleurige.

Mäuschel, m. joodsch (hebr. *mōschĳel*, deelwoord v. *maschal*, heerschen), de heerscher, heer; gem. scheldwoord voor eenen jood (in deze toepassing waarsch. een verklw. v. *Moschĳeh*, Mozes); **mauschelen**, gem. joodsch spreken.

Mausolĳum, m. gr., een prachtig grafteeken of praalgraf, eeretombe, vorstelijk

pronkgraf, gelijk de koningin Artemisia ter cere van haren overleden gemaal Mausolus, koning van Carië, in hare hoofdstad Halicarnassus omstreeks 350 jaren voor Chr. liet oprigten.

maussade, fr. (spr. *mossáad'*; naar men wil v. *mal* en *sade* = lat. *sapidus*, smakelijk, wijs), laf, smakeloos; morsig, slordig, ongeschikt, lomp; knorrig, gemelijk; **maussaderie**, f. gemelijkheid, onaangename manieren.

Mauvais-plaisant, m. fr. (spr. *mouvé plézang*), een laffe, zotte of onbetamelijke grappenmaker.

Mavors, z. **Mars**.

Max, mansn., verkort van **Maximiliaan**; **max d'or**, een beijersch goudstuk met het beeld van Maximiliaan, = 3 gl. 26½ ct. innerl. waarde; men heeft ook dubbele.

Maxillen, pl. lat. (*maxillae*), de kinnebakken, kaken; **maxillair**, de kinnebakken betreffende of daartoe behoorende.

Maxima, z. ond. **maximum**.

Maxime, f. fr. (v. h. lat. *maxima*, scil. *regulae*, de hoogste regel), eene algemeene stelling, dienende tot regel in zake van zeden, tot grondslag in de wetenschappen enz., grondstelling, zelfgekozen wijsheidsregel of maatregel, maatstaf, waarnaar men handelt, bepaalde meening, leerspreuk.

Maximiliaan, mansn.: afgeleid v. h. lat. **maximus**, de grootste, allergrootste, of uit **Maximus Æmilianus** zamen getrokken.

Maximinianisten, pl., eene donatistische secte, door **Maximianus**, priester te Carthago, omtrent het einde der 4de eeuw gesticht.

Maximum, n. lat. (*maximus*, a, um, superl. v. *magnus*, groot), het grootste, hoogste, de grootste hoeveelheid; de hoogste prijs, hoogste verkoopprijs, het hoogste getal; **maxima**, f. Muz., de grootste of langste noot van acht geheele maten, in oude muziekstukken; **maximéren**, nw lat., op het hoogste drijven of doen stijgen, b. v. koopwaren.

Maya, f. sp. (spr. *maja*), de meikoningin, een jong meisje, dat op zon- en feestdagen in Mei opgesierd en op eene soort v. troon, in de straten opgerigt, wordt gezet, omgeven van vele meisjes, die den voorbijgaanden eene gift vragen om zich gemeenschappelijk te vermaken; **Mayo**, m. een galant heertje, pronkertje, modegek; te Lissabon eene graanmaat, = 15 fanegas.

Mayon, m. eene zilvermunt in Siam, = ¼ tical of 24 ct., verdeeld in 5 massias; ook eene chinesche munt, = 22 ct.

Mayonnaise, f. fr. (spr. *majonéz*), eene soort v. salade van koud gevogelte of visch.

Mayoral, m. sp., de eerste herder bij eene merino-kudde; de opziener eener meierij of pachthoeve; z. v. a. **conducteur**.

Mayordómo, m. sp. (= lat. **major do-**

mus, z. a.), de huishofmeester, beheerder van een goed, oppertoeziener.

Mays, z. **mais**.

Mazaganboon, f. de meihoon, eene soort van groote tuinboonen, die reeds in Mei eetbaar zijn en vooral in Engeland zeer gezocht zijn.

Mazette, f. fr., een slecht, mager paard, knol; oneig. een gemeen, laaghartig, lui mensch; inz. een slechte speler, kruk, stumper.

Mazone, f. eene algiersche munt, = 7 ct.

Mazzen, joodsch (v. h. hebr. *mazzáh*, iets ongezuurds, gew. pl. *mazzoth*), ongezuurde paaschkoek, paaschbrood.

Mazzo, m. it. (sp. *mazo*), een bundel, pak; in Constantinopel: 50 stuks, van waren gebruikt.

mé—, més—, fr. voorlettergreep = mis-, on-, wan-, ver-; zie b. v. *mecompte*, *meccontent*, *me garde*, *mesalliance*.

mea gratia, lat., mijnentwege, mijnenthalve, mij ten gevalle; *mea memoria*, z. ond. *memoria*.

meatus, m. lat., de gang; *m. auditorius*, de gehoorgang.

me Castor! me Hercule! (of *me Hercule!*), lat., bij Castor! bij Hercules! uitroepingen bij de Romeinen om te bevestigen, te bezweren, de eerste vooral bij de vrouwen, de laatste enkel bij mannen in gebruik, z. v. a. *ita me Castor, me Hercule juvet!* zoo waarlijk helpe mij Castor, Hercules.

Mechamek, f. Bot., wilde indische rhabarber.

Mechanceté, z. ond. **mechant**.

Mechaniek, **mechanica**, f. (gr. *mēchanikē*, v. *mēchanē*, hulpmiddel, werktuig), de wetenschap van de wetten, krachten en hulpmiddelen, die de beweging der lichamen betreffen, de bewegingsleer, welke bijzondere deelen zijn: statiek, hydrostatiek, dynamiek, hydrodynamiek, hydrauliek enz.; de werktuigkunde, de leer der machines; ook de inrigting, zamenstelling, bouw v. eene machine enz.; **mechanicus**, m. een werktuigkundige, een vervaardiger van machines, instrumenten; ook handwerksman; **mechanisch**, werktuigkundig, werktuigelijk, handwerksmatig; vlug, vlot, tot gewoonte geworden, als van zelf, zonder nadenken, b. v. iets mechanisch verrigten; **mechanische wetenschappen**, de verschillende deelen of afzonderlijke wetenschappen der mechaniek (z. a.): **mechanische kunsten**, handkunsten; **mechanische magten**, de bewegende krachten, de 6 eenvoudige werktuigen, tot welke alle andere terug gebragt kunnen worden: de hefboom, rol, het windas, hellend vlak, de wig en schroef; **mechanismus**, n. de inwendige inrigting of kunstige zamenstelling van een werktuig, het

drijfwerk, de bewerktuiging; **mechano-graaph**, m. een werktuig om te leeren schrijven zonder pen; **mechanographië**, f. de kunst om zich daarvan te bedienen; de werktuigelijke schilderkunst; **mechanologie**, f. de leer der machines of kunstwerktuigen; **mechanurgie**, f. de werktuigmakerskunst; ook dat gedeelte der wondheilkunst, dat de werktuigelijke hulpverleening betreft; **mechanurg**, m. een instrumentmaker, werktuigmaker.

mechant, fr. (spr. *meesjáng*), slecht, ondeugend, laag, gemeen, boosaardig, schandelijk, schelmsch, moedwillig; als subst. een deugniet, schalk, slimme gast; **mechanceté**, f. (spr. *meesjáng's'té*), de boosheid boosaardigheid, laagheid; een slechte, gemeene streek, boevenstreek, moedwil, gouterij.

Mechitaristen, pl., een genootschap v. armenische christenen op het eiland St. Iazaro, in de nabijheid van Venetië, gesticht door den Armeniër Mechitar in 1701, ter wederoprigting en verbreiding van de armenische taal en letterkunde.

Mechoacána, f. (sp. *mechoacán*, spr. *met'sj*—; v. de mexicaansche provincie Mechoacan of Mechucan, d. i. visschersland, v. h. mexicaansch *michin*, visch), witte rhubarber, eene soort van winde (*convolvulus*) in Z. Amerika, welker wortel, de echte jalappe-wortel, als een voortreffelijk purgeermiddel gebruikt wordt.

mechule, joodsch: bedorven, vervalscht.

Mecométer, m. gr. (v. *mēkos*, m. de lengte), de lengtemeter.

Mécompte, m. fr. (spr. *mekóngt'*), eene rekenfout, misrekening, dwaling, een abuis.

Meconium, n. lat. (gr. *mekōnion*, van *mēcon*, f. de slaapbol, papaver), het sap van papaver, opium; ook een eigen zuur in het opium: het **mekonzuur**; het kinderpek, de eerste taaije, zwarte darmontlasting der pas geboren kinderen; **meconāten**, pl., opiumzure zouten; **meconiet**, m. de maanzaadsteen, vischkuitsteen.

mecontent, fr. (spr. *mekontáng*), z. v. a. **malcontent**.

Medaille, f. fr. (spr. *medálj'*; mid. lat. *medalla*, afstammende v. h. lat. *metallum*, metaal), gedenkpenning, pronkpenning, een stuk metaal, geslagen ter gedachtenis van eene uitstekende daad, een gewichtig voorval, ter eere v. een' beroemd' persoon enz. en als munt niet gangbaar; **medailleur**, m. (spr. *medaljeúr*), stempelsnijder, plaat-, vignetsnijder; **medaillist**, m. een vervaardiger van gedenkpenningen; **medaillon**, n. (spr. *medaljong*), groote gedenkpenning, inz. een langwerpig rond lijstje, ring of krans, om schilderstukjes, portretten, naam-eijfers enz. in te plaatsen en als halssieraad der dames te dienen; dat schilderstukje,

portret enz. zelf; *en medaillon* (spr. *ang*—), in den vorm van eenen gedenkpenning.

Medea, f. gr. Myth., de dochter v. koning Æetes te Colchis, wegens hare schoonheid, tooverkunst en wreedheid vermaard; zij wreekte de ontroof van haren gemaal Jason door het vermoorden harer eigene kinderen.

Mēdea, n. gr., de geslachtsdeelen; een liefdedrank.

medésimo tempo en *med. modo*, it. Muz., in vorige of gelijke beweging of tijdsmaat.

Mediaal lijn, f. lat. (v. h. lat. *mediālis*, e = *medius*, a, um, midden, in het midden zich bevindend), z. ond. *linea*; **mediaan**, lat. (*mediānus*, a, um), middelgroot, middelmatig, b. v. *mediaan papier*, een boek in mediaan-octaaf, een boek of papier van middelbare grootte; *mediaan-ader*, de middeladër, tusschen de lever- en hoofdader; *mediaan-zenuw*, -ader, de zenuw en de bloedader, die in het midden van de binnenvlakte des arms verlopen; **mediair**, fr., middenst, in het midden staande; **mediante**, f. (v. h. lat. *mediāre*, door midden deelen, ook bemiddelen, vgl. *mediëren*), Muz., de middentoon tusschen de quint en hare terts; *mediante*, lat., door middel van, b. v. *mediante juramento*, door middel van eene eed; *mediante inventario*, onder beneficie van inventaris; **mediaat**, middellijk; niet regtstreeks; **mediator** of fr. **mediateur**, m. een middenpersoon, middelaar, bemiddelaar, scheidsman, scheidsregter; in het quadrille-, tarokspel: degene, die eene zijner kaarten tegen eenen heer ruilt, welken hij aan een' anderen speler vraagt; ook die heer-zelf; **mediatorisch**, bemiddelend, door tusschenkomst verzoenende; **mediatie**, f. n. w. lat., de bemiddeling, tusschenkomst, voorbede; **mediatie-acte**, f. de oorkonde van bemiddeling; **mediatiseren**, onmiddellbare rijksstanden aan de opperheerschappij van een' anderen staat onderwerpen; **mediatisering**, de verandering v. eenen zelfstandigen staat in eenen afhankelijk; **mediatief**, bemiddelend, inz. Gram., een werkwoord (verbum), dat eene handeling voorstelt, die een voorwerp vordert, als slaan, zoeken, het tegengest. v. *immediatief*; **mediastinum**, n. Anat., het middelvlies, middelschot, een vlies, dat de borstholte in twee gelijke deelen deelt; **mediastinitis**, f. Med., de ontsteking van dat vlies; **medieevisten**, pl. (v. h. lat. *medium aevum*, z. **medium**), menschen, inz. schrijvers uit de middeleeuwen.

Medicágo, m. fr. (lat. *medica*, scil. *herba*, gr. *medikē pōa*, d. i. medisch kruid, van het landschap Medië in Azië), de spurrie, klaverrupsen, Iuzerne; een pronkgewas van velerlei soorten.

Medicament enz., z. ond. **medicus**.

Medicische of Medicische Venus, z. Venus.

Medicus, m. lat. (v. *medēri*, genezen, heelen), de arts, geneesheer, doctor; **lijfmedicus**, lijfarts van een' groot' heer, pl. de **medici**, artsen, geneesheeren; **medicochirurg**, m. lat.-gr., een wondarts, die te gelijk inwendige kwalen behandelt; **medicophilanthropische sociëteit** (in St. Petersburg), eene vereeniging en inrigting tot verpleging van arme zieken; **medicament**, n. lat. (*medicamentum* en *medicāmen*), eene artsenij, een geneesmiddel; **medicāster**, m. nw lat., een onkundig geneesheer, kwakzalver, lapzalver; **medicasterij**, f. kwakzalverij; **medice**, lat., geneeskundig, naar het voorschrift van den arts; **medicijn**, f. (lat. *medicina*), artsenij, geneesmiddel; **medicina**, f. de **medicijnen**, de artsenijkunde, geneeskunde, *medicina forēnsis*, de geregtelijke geneeskunde met insluiting der geneeskundige policie; *medicina legālis*, de wettelijke geneeskunde, de kennis der wetten op h. uitoefenen der geneeskunde, op h. geneeskundig toezicht enz.; *medicina mentis*, artsenij des geestes; oncig. voor verstandsleer, denkkunst; *medicinae doctor*, afgek. *M. D.*, leeraar of meester der geneeskunde, een geneesheer; *medicinae practicus*, een uitoefenend, practiserend geneesheer; **medicinaal** (lat. *medicinālis, e*), geneeskundig, geneskrachtig, heeland, genezend, tot de artsenij behorende; **medicinaal-collegie**, de gezondheidsraad, commissie van geneeskundig toezicht; **medicinaal gewigt**, het apothekers gewigt, naar hetwelk de apothekers hunne artsenijen wegen; het medicinaal pond is = 0,375 ned. pond en wordt verdeeld in 12 oncen, het ons in 8 drachmen, het drachme in 3 scrupels, het scrupel in 12 greinen; **medicinēren**, nw lat., artsenijen, geneesmiddelen gebruiken, innemen.

mediēren, lat. (*mediāre*), bemiddelen; ook midden door deelen, halveren, in twee helften scheiden; **mediëteit**, f. (*mediētās*, het midden), de middelbaarheid; eene uit drie leden bestaande, gedurige evenredigheid b.v. 9 : 3 = 3 : 1.

Medimnus, m. gr. (*medimnos*), de voor naamste maat voor granen bij de oude Grieken; het attische was = 1944 parijsche kubiek duimen of ruim 39 ned. koppen, verdeeld in 48 chenixes.

Medin of **medini**, m. eene rekenmunt van overzilverd ijzer in Algiers, Tunis en Tripoli; in Egypte gaan er 120 in enen sequin mahaboub (z. het laatste woord).

medio, z. **medium**.

mediōre, fr. (v. h. lat. *mediōcris, e*), middelmatig; als advrb. *mediōcre*, en **mediocriter**, lat., middelmatig, tamelijk; **mediocriteit**, f. (lat. *mediocritas*), de

middelmatigheid; de middelweg, het juiste midden.

medisant, enz. z. ond. **mediséren**.

medisch (v. **medicus**, z. a.), geneeskundig, tot de geneeskunde behorende; **medisch** (van Medië, een land der oudheid, in Azië), wat tot Medië of zijne inwoners behoort; als subst. n. eene der vier hoofdtalen v. h. oude perzische rijk (de andere waren het pelvi, zend en assyrisch), die te Ecbatana, de hoofdstad, werd gesproken; **medische trompet**, een oud-gr. rieten muzikinstrument van diepen toon.

mediséren (fr. *medire*), kwaadspreken, achterklappen, verongelijken, aanwrijven, zwartmaken, belasteren; **medisant** (spr. *medizáng*), kwaadsprekend enz.; **medisance**, f. (spr. *medizángs'*), de kwaadsprekendheid, achterklap, verongelijking, aantijging, de zucht tot kwaadverbreiden, schimpzucht.

meditéren, lat. (*meditari*), nadenken, overdenken, overpeinzen, bepeinzen, iets rijpelijk wikken en wegen, overleggen, bedenken; zich met stille gebeden, vrome bespiegelingen bezig houden; **meditatie**, f. lat. *meditatio*, het nadenken, de overdenking, beschouwing, bespiegeling; het stil gebed des harten; **meditatief**, nadenkend, in diep nadenken, mijmering, bepeinzing verzonken, afgetrokken.

Medium, n. lat. (*medius, a, um*, midden, in 't midden), het midden, middelste, de middenweg, middenstof; het hulpmiddel, vereffeningsmiddel; de voorslag tot vergelijk; de middenterm; in de grieksche taal eene vervoegingswijze der werkwoorden, die in beteekenis en uitgang, overeenkomst heeft met het *acti vum* en *passi vum*; *medium tenuere beāti*, de gelukkigen houden den middelweg, of de middelstand is de gelukkigste; *medium aevum*, n. de middeleeuwen, het tijdvak van de 5de tot het einde der 15de eeuw; *in medio aevo*, in de middeleeuwen; *medio* of *in medio*, in het midden, b. v. *medio Junii*, in 't midden van juni; *medio tutissimus ibis*, lat. sprw.: in het midden zult gij 't veiligst gaan, of de middelweg is de veiligste; *medius terminus*, z. *terminus*.

Medoc, m. Merc., een roode wijn, naar het stadje van gelijken naam in Frankrijk; **medoosteen**, m. een donkerkleurige steen van het kiezelgeslacht, die, geslepen zijnde, naar den diamant gelijkt.

medulla, f. lat., merg, pit, kern; *m. spinālis*, ruggemerg; **medullair**, mergachtig, tot het ruggemerg behorende.

Medūsa, f. gr. Myth., eene der drie gorgonen of dochters van Gorgon, die met Minerva in schoonheid wilde wedijveren, om welke vermetelheid deze hare krullende lokken in slangen veranderde en aan hare oogen de kracht gaf om ieder,

die haar aanzag, in steen te veranderen. Perseus overwon haar, sneed haar het vreeselijk hoofd af en leverde dit over aan zijne beschermster Minerva, die het op haar schild plaatste, 't welk daarom ook de medusa of het medusa-hoofd heet; N. H., de zeenetel, een naakt wormengeslacht; het medusa-hoofd, de medusa-ster (*caput Medusae*), een zonderling gevormd dier uit het geslacht der zee-sterren, van hetwelk elke straal zich in 2 deelen en zoo verder in duizend punten splitst: **medusapalm**, f. of **pentacriniet**, m., de leliesteen, eene plantdierversteening.

Meede, f. (oudd. *metu*, eng. *mead*; vgl. het slav. *med*, honig, sanskrit *madhu*, zoet, honig), honigwater, honigdrank, meedrank.

Mefiance, f. fr. (spr. *mefiáns'*), het mistrouwen, wantrouwen, de achterdocht; **mefiánt** (spr. *mefiáng*), wantrouwend.

Megalanthropogenesie, f. gr. (v. *mégálē*, *méga*, groot, *anthrōpos*, mensch, en *genesis*, voortbrenging), de kunst om groote mannen, geestrijke, schrandere kinderen te telen; **megalogorie**, f. de grootsprekerij, pralerij, het pogchen, snoeven; **megalocœlus**, m. een dikbuik; **megalocœlie**, Med., de dikbuikigheid; de dikke darmen; **megalograaph**, m. een grootschilder, die personen in levensgrootte maalt; **megalographië**, f. het grootschilderen, de vergrootende voorstelling van gewigtige voorwerpen, inz. helden enz.; **megalométer** of **megaméter**, m. een werktuig, geschikt om groote afstanden, b. v. die der sterren van elkander, te meten, om de lengte op zee te bepalen; **megalónyx**, m. eig. grootklaauw, reuzenklaauw, eene soort van het *megatherium* (z. lager); **megalophonie**, f. de volklinkende, sterke stem; **megalophonus**, m. die eene sterke stem heeft; **megalopsychië**, f. de grootmoedigheid, zielengrootheid; **megaloplánchnus**, m. die te groote ingewanden heeft; **megascoop**, n. een door Charles beschreven optisch werktuig, waarmede men, door een voorwerp steeds digter bij het brandpunt eener verzamelingslens te brengen, gedurig grootere beelden daarvan kan verkrijgen; ook een groote electriciteitsmeter; **megatherium**, n. de reuzenluiaard, een voorwereldlijk gordeldier.

Megæra, f. gr. (*Mégaira*), eene der furien.

Megárde, f. fr., de onachtzaamheid, het verzien; *par megarde*, onverziens, onverhoeds, uit onvoorzigtigheid.

Megarische school, eene secte van oud-gr. wijsgeeren, door Euclides te Megara gesticht, die zich inz. met de rekenkunde bezig hield, en daarom ook

de dialectische of eristische school wordt genoemd.

Megascoop, **megatherium**, z. ond. **megalogorie**.

Megdersji, pl. turk., z. **metersi**.

Mehah, m. eene oude egypt. en aziat. munt, dezelfde als de danace (z. a.).

me Hercule, z. ond. *me Castor*.

Mehkeme, m. turk., een geregtshof, tribunaal in Turkije; **mehkeme kiatibi**, pl., de referendarissen, ook de regters.

Mehmendâr of l. **mihmandar**, m. perz. (v. *mihmán*, gast, vreemdeling, en *dâr*, houden), eig. een gasthouder, waard; een beambte aan het turk. hof, die de vreemde gezanten en voorname reizigers ontvangen, begeleiden en onthalen moet.

Mei, n. lat. (*Majus*) de 5de maand des jaars, bloemaand; het **meiveld**, de rijksvergadering der oude frankische koningen.

Meidan, z. **maidan**.

Meinhard, oudd. m. mansn., (ontst. uit *Meginhart*, v. *magin*, *megin*, sterkte, vermogen): de zeer sterke.

Meiosis, f. gr. (v. *meiūn*, verkleinen, *meiōn*, kleiner), Log., verkleining; schijnbare vermindering, Med., de tegennatuurlijke kleinheid v. uitwendig zachte deelen.

Mekhitharisten, pl., armenische monniken van St. Lazaro, bij Venetië; zij hebben eene school en eene drukkerij voor de oostersche talen opgericht.

Mekkabalsem, m. (v. de arab. stad Mekka), ook **balsem van Gilead**, een witsachtig hars van kruidigen reuk en smaak, van den arabischen balsemstruik (*amryis opobalsamum*).

Mektoubdji, m. turk., titel van den eersten secretaris des grootviziers en des ministers van finantiën.

Melac, **melaetin**, fijn tin uit Peru, in de gedaante van hoeden, peruaansch hoedjestin.

Melādos, pl. N. H., albinos-paarden, blaauwoogige witschimmels.

Melæna, f. (v. *melas*, *mélaina*, *mélan*, zwart), Med., de zwarte ziekte (*morbus niger*, van Hippocrates), z. v. a. *hæmatemesis*; **melampodium**, n. zwarte nieswortel; **melanagōga**, pl., middelen, die de zwarte gal afvoeren; **melanchlorus**, m. een hooge graad van geelzucht, zwartzucht gehecten, een zwartzuchtige; **melancholie**, f. (v. *chólos* of *chole*, gal), zwartgalligheid, zwaarbloedigheid, zwaarmoedigheid, droefgeestigheid; **melancholisch**, zwartgallig, zwaarbloedig, droefgeestig, treurig, somber; **melancholicus**, m. een zwartgallige, zwaarmoedige, een somber, in zich zelven gekeerd, droefgeestig mensch; **melancólico**, it. Muz., treurig, zwaarmoedig.

Melange, z. **meléren**.

Melaniet, m. gr. (v. *mélus* enz. zwart),

zwart granaat, eene aan den granaat verwante steensoort, eene soort van versteende zoetwaterschelpen in de nieuwste berglagen; **Melanis**, bijnaam v. Venus, omdat het haar gewijde werk doorgaans de kleur der duisternis draagt; **melanōsis** of **mellanōse**, f. (v. *melanūn*, zwart maken), Med. de zwartzucht, het zwart worden der ingewanden, een ziekelijk zwart weefsel in de longen of in andere organen; **melanōtisch**, daartoe behoorende of daarmede behebt; **melanterie**, f. (gr. *melantēria*), het metaalzwartsel, ijzerzwartsel, koperzwartsel.

Melanzane, f. (it. *melanzana*) of de **melanzaanappel**, het eijergewas, de vrucht ener soort van nachtschade (*solānum*), de eijerdragende nachtschade.

Melaphyre, (f. door den fr. geleerde Brongniart gesmeed uit het grieksch *mélas*, zwart, en de laatste lettergreep van porphyr!), m. de zwarte porphyr, eene soort van syeniet (z. a.), syeniet- of groensteen-porphyr.

Melas, m. gr. (v. *mélas*, zwart), Med., het zwartvlekkige uitslag, de zwarte vlek of plek; **melasiectērus**, m. de zwartzucht, een hooge graad van geelzucht; **melásma**, n. de zwarte pijnlijke vlek, die meestal bij jichtige oude lieden op het lijdende deel voorkomt.

Melasse, f. fr. (misschien van het lat. *mel*, honig), suikersap, suikersiroop, het niet geronnen deel der suiker na de koking, waaruit men weleer eene soort van brandewijn, taffia, maakte.

Melatrophie of **meratrophie**, f. gr. (v. *mēlos mēros*, lid), Med., de vermagering, uittering van een bijzonder lichaamsdeel.

Melchior, hebr. (v. *melech*, koning, en *ôr*, licht), mansn: de lichtkoning, koninklijke; ook z. v. a. **maillachor**, **argentan**; **Melchisédek**, hebr. mansn: , regtvaardige koning; **melchieten**, pl. syrisch: eig. koninklijken, in de 6de en 7de eeuw de benaming van die oostersche christenen, welke zich, overeenkomstig den wil des keizers, aan de besluiten der chalcedonische kerkvergadering onderwierpen.

Mēle, f. gr. Med., de sonde, peilstift; **melōsie**, f. het onderzoek met eene sonde.

mélēren, fr. (*méler*), mengen, vermengen, ondereen doen, **zich in eene zaak mêleren**, zich daarmede bemoeijen, er zich mede inlaten; **gemêleerd**, gemengd; gespikkeld, bont; **melange**, n. (spr. *melanzj*), de vermenging, het mengsel, de mengeling, het mengelwerk; **mêlée**, f. een scherp gevecht, de handgemeenschap, vechtpartij, hevige woordenstrijd.

Melēsigenes, m. gr. iemand, die geboren is aan de Melēs, eene rivier in Ionië; een bijnaam van Homerus.

Melētēma, n. gr. (v. *meletān*, zorgen, zorgvuldig nagaan,) eene zorgvuldige behandeling, oefening (*studium*), beschouwing, navorsching, onderzoek; pl. **meletēmāta**.

Meliánthus, n. gr. (v. *mēli*, n. honig), de honigbloem, een pronkgewas van verscheidene soorten; **melioēris**, f. gr. en **melliflavium**, n. lat. Med., een honiggezwel; **meliglóssus**, m. eig. een honigmond; een uitstekend redenaar; **melicraat**, m. honigwater; **melilith**, m. eig. honigsteen; eene honiggele vulcanische steensoort (onderscheiden van melliet); **melilithāten**, pl., honigsteenzure zouten; **meli-lōtus**, m. de steenklaver, honigklaver; van daar **meliloten-pleister** (niet melot en pleister), steenklaverpleister.

Melier, m. fr. (spr. *meljie*), eene voortreffelijke soort van witte wijndruiven in Frankrijk.

Meliglossus, **melilith enz.**, z. ond. **melianthus**.

Melimēli of l. **melomēli**, n. lat. (v. h. gr. *mēlon*, appel, kwe, en *mēli*, honig), een ingemaakt sap van kweën.

Melinum, n. lat. (v. h. gr. eiland *Mēlos*), **melische aarde**, eene witachtige of aschgrauwe aluinaarde, tot schildersverven gebruikt; ook z. v. a. **cadmium** (z. a.).

meliorēren, lat. (*meliorāre*, v. *melior*, beter), verbeteren; **meliorātie**, f. of **melioramēt**, n. de verbetering; **meliorātie-kosten**, verbeteringskosten.

Melis, **melissuiker**, m. eene soort van broodsuiker, minder dan raffinaad; ook n. zeildoek van Angers.

Melisma, m. (gr. *mēlisma*, in 't algemeen lied, zangwijs), Muz., de versiering van den zang door verdeling of splitsing der toonen; **melismātisch**, met gezangversiering, zoodat op ééne lettergreep van den tekst verscheidene toonen gezongen worden, in tegenst. met het syllabisch gezang; ook: gemakkelijk te vatten en te onthouden; **melisch**, z. ond. **melos**.

Melisse, f. (v. h. gr. *mēlissa*, *mēlitta*, de bij), het bijenkruid, bijenblad, citroenkruid, de honigbloem; **melisographie**, f. de natuurlijke historie der bijen; **melittotheologie**, f. bewijs van het aanzijn Gods uit de kunstbekwaamheid der bijen.

Melliet, m. (v. h. lat. *mel*, gen. *mēlis*, honig), de honigsteen, eene honiggele steensoort (honigsteenzure leemaarde).

Melnicker-wijn, Merc., eene voortreffelijke wijnsort uit Bohemen, naar Melnick in den Bunzlauschen kreits benoemd.

Melochie, f. gr., de moesplant.

Melocopie, z. ond. **melos**.

Melodie, f. gr. (*mēlōdia*; zamengest. uit *mēlos* en *odē*, z. a.), de toonopvolging, toongang, zangwijs, wijs; het ge-

zang, ook welluidendheid; **melödisch**, welklinkend, liefelijk luidend, aangenaam; zangerig; **melodiek**, f. de leer van de melodie, van de toonopvolging; **melodica**, f. een door Stein in 1770 uitgevonden orgelwerk, in de gedaante van een' kleinen vleugel; **melodion**, n. een door Dietz uitgevonden staf-instrument, waarvan de toon, door middel van eene rol, die tegen metalen loodregte staven wrijft, veel ligter dan bij de harmonica wordt voortgebracht en meer die der blaasinstrumenten nabij komt; **melodrama**, m. een tooncelstuk met begeleiding van muziek, in hetwelk de woorden, die bij intervallen van de muziek begeleid worden, enkel gesproken, niet gezongen worden; soorten daarvan zijn: het **monodrama**, waarin slechts één persoon spreekt; en het **duodrama**, waarbij twee personen optreden; **melodramatisch**, naar den aard of in den vorm van een melodrama.

Meloë, f. gr., een johannisworm, -kever.

Meloen, f. (uit het lat. *melo*, m., gen. *melōnis*, it. *mellone*, fr. *melon*), eene bekende, welsmakende, oorspr. aziatische vrucht; **meloenboom** of **papayaboom**, een palmbloom in O. en W. Indië met meloenachtige vruchten; **melonerie**, f. een meloenbed.

Melomaan, **melomanie**, z. ond. **melos**.

Melomeli, z. ond. **melimeli**.

Melon, n. gr. (v. *mēlon*, appel), Med., het appel- of meloenoog, eene appelvormige uitzakking van den regenboog.

Melos, n. gr. (*mēlos*), eig. lid; dan lied, gezang, zangwijze; **melisch**, zingbaar, te zingen, zangmatig, b. v. melische dichtkunst, z. v. a. lyrische dichtkunst; **melocopie**, f. de lidafneming; **melomaan**, m. hartstogtelijke vriend der muziek; **melomanie**, f. de overdrevene zucht voor de toonkunst; **melomantie**, f. voorspelling uit de onwillekeurige bewegingen van de leden eens lichaams; **meloplást**, m. eene in Frankrijk door Galin uitgevondene leerwijze in de muziek; **melopœie**; de vervaardiging der melodie tot een lied; het toonzetten; **melothesie**, f. de zetting eener zangwijze; **melothiet**, m. een toonzetter, componist; **melotypie**, f. de door Duquet in Parijs gedane uitvinding, om muziknoten met bewegelijke teekens te drukken.

Melosis, z. ond. **mele**; **melotenpleister**, z. **melilotus**; **melothesie**, **melothiet**, **melotypie**, z. ond. **melos**.

Melpomēne, f. eene der muzen (z. a.).

Membrum, n. lat., het lid; medelid; pl. **membra**; **membrum genitale**, lat., het teellid; m. **honorarium**, een ereleid; m. **virile**, het mannelijke lid; **member of parliament**, eng., afgek. (op briefadressen enz.) *M. o. P.*, medelid des parlement;

membrāne, f. lat. (*membrāna*, eig. huid, die de leden overdekt), eene teedere huid, een vlies, ook z. v. a. sijn pergament, handschrift op pergament; **membraneus**, nw lat. vliezig; pergamentachtig.

memento! lat. (imperat. van *memini*, ik herinner mij), gedenk! van daar het **memento**, eene herinnering, een teeken ter gedachtenis; in de r. k. kerk dat gedeelte der mis, waarin de afgestorvenen gedacht worden (naar de aanvangswoorden: *memento famulorum tuorum*; *memento mori*, gedenk te sterven! ook als subst. van eene schilderij, een voorwerp, dat aan den dood doet denken: een doodsgedachtenis, een doodshoofd met kruiswijs gelegde beenderen.

Memnon, m. egypt.-gr. Myth., een zoon van Tithōnos en Eos (Aurora), koning der Æthiopiërs, die voor Troje door Achilles werd gedood; zijn beeld, de Memnons-zuil, bij Theben in Egypte, gaf bij den op- en ondergang der zon een zeker geluid.

memoria of **memorie**, f. lat. (fr. *la memoire*), het aandenken, gedenken; het geheugen, de gedachtenis, het herinneringsvermogen; **mea memoria**, bij mijn weten; **memoria localis**, plaatsgeheugen; m. **verbālis**, woordgeheugen; **memoriae damnatio**, z. **damnatio memoriae**; **ad in perpetuam rei memoriam**, tot voortdurend aandenken der zaak, tot eeuwige gedachtenis; **memoriaal**, n. (lat. *memorialis liber* of *libellus*), ook **promemoria** of **pro memoria**, afgek. *P. M.*, een herinnerings- of gedenkschrift; smeekschrift, verzoekschrift, onderdanig aanzoek, de voorstelling, het ingeleverd stuk; de vermelding, aanvraag, bekendmaking. Bij kooplieden is het **memoriaal** een herinneringsboek, z. **manuaal**; **memoriëren** (lat. *memorāre*, vermelden, aan eene zaak gedenken), van buiten leeren, in 't geheugen prenten, in 't hoofd brengen; **memorabel** (lat. *memorabilis*, e), merkwaardig of gedenkwaardig; **memorabilia** of **memorabiliaën**, pl., merkwaardigheden, gedenkwaardige zaken; **memorandum**, n. een gedenkboek, herinneringsboek; **memoriter**, van buiten, uit het hoofd, v. b. opzeggen; — **memoire** n. fr. (*le memoire*, spr. *memoir*), een herinnerings- of gedenkschrift, z. v. a. memoriaal of promemoria; ook eene soort van staatschriften, eene schriftelijke ontvouwing, openlegging; **memoires** of **memoriën**, pl., merkwaardige berigten, gedenkwaardigheden, gedenkschriften, gedenkboeken, geschiedschriften, waarin de vervaardiger bij voorkeur zelfbeleeftde voorvallen heeft opgeteekend, dagboeken over merkwaardige personen en gebeurtenissen.

Memphiet, m. eene zwart- en witge-

streepte verscheidenheid v. den onyx, naar de stad Memphis in Egypte benoemd.

menacéren, fr. (*menacer*; v. h. lat. *minax*, gen. *minācis*, dreigend); dreigen, bedreigen.

Menæchmen, pl. gr. (v. *mén*—*aichmos*, volhardend in den strijd), de naam v. sterk op elkander gelijkende tweelingsbroeders in een gelijknamig blijspel van Plautus; tweelingen, evenbeelden.

Menage, f. fr. (*le ménage*, spr. *menāazj'*; v. h. mid. lat. *managium*, z. v. a. *mansio*, woning, v. h. lat. *manēre*, blijven), de huishouding, het huisgezin; de goede inrigting, huishoudelijkheid, spaarzaamheid; gemeenschap van disch en woning; ook de menage-ketels om spijs uit kookhuizen te halen; **menagéren** (fr. *menager*, spr. *menazj'*—), met eene zaak te rade gaan, in acht nemen, met omzigtigheid, verschooning of ontzag behandelen; huishoudelijk, spaarzaam of welberaden met iets te werk gaan; **zich menagéren**, zich matigen, betoemen, b. v. in gramschap; **zich ontzien**, in acht nemen; **menagement**, n. (spr. *menazj'māng*), de verschooning, matiging, behoedzaamheid, voorzigtige behandeling; **menagerie**, f. (spr. *menazj'rie*), eene diergaarde, afgezonderde plaats voor allerhande vreemde en zeldzame dieren; **menageus** (spr. —*zeus*), huishoudelijk, spaarzaam, verschoonend, met beradenheid, omzigtigheid.

Menakan, m. titanium-ijzersteen, eene metallische steensoort, naar de plaats waar men haar vindt, Menakan in Cornwallis, benoemd.

Menapiërs, pl., een volk, dat weleer Gelderland en Brabant bewoonde en door Caesar overwonnen werd.

Mendicānt, m. lat. (v. *mendicāre*, bedelen), een bedelaar, een bedelmonnik, inzamelaar.

Menée, f. fr. (v. *mener*, voeren, leiden), eene heimelijke list, sluwe kuns'greep; het spoor van een stuk wild.

Menescher, m. Merc., een beroemde hongarsche roode wijn, naar Menesch, in het comitaat Arad.

Mengel, **mingel**, n. eene oude ned. inhoudsmaat, als wijn- en oliemaat = 1,2125 ned. kan; als brandewijnmaat = 1,2308 kan; als biermaat = 1,215 kan; als melkmaat = 1,815 kan; als zeepmaat 1,2 kop.

Menie, m. f. (v. h. lat. *minium*), ook **loodvermiljoen**, **loodcinnaber** genoemd, rood loodoxyde, als verwstof gebruikt.

Menestreel of **menetrier**, fr. (spr. *menetri-é*; eng. *minstrels*; uit het mid. lat. *ministeriales* ontstaan), dienaars en begeleiders van de provençaalsche troubadours (z. a.), die enkel kennis hadden van den zang, niet van de dichtkunst; z. v. a. **jongleurs**.

Meniliet, m. een leveropaal, weleer blaauwe peksteen, eene variatie van den halfopaal, inz. te Menil-Montant bij Parijs.

Menin, m. fr. (spr. *m'nèng*; sp en port. *menino*, in 't alg. een kind), een edelknaap (*page*), die met eenen prins te zamen wordt opgevoed; prinsen-speelgenoot.

Mēnix, f. gr., het hersenvlies; **meningitis**, f. Med., ontsteking van het hersenvlies; **meningophylax**, m. een hersenbeschermer, een heelkundig werktuig, vroeger bij de panboring gebruikelijk om het harde hersenvlies voor beledigingen te bewaren; **meningorrhœa**, f. de uitstorting van vocht tusschen de hersenvliezen.

menippisch, in den stijl der werken van Menippus, een oud.-gr. egyptisch wijsgeer, die omstreeks 300 jaren voor Chr. zeer bijtende hekelschriften, deels in proza, deels in verzen, schreef; **menippische satyren**, spotschriften in 1593 tegen de hoofden der ligue in Frankrijk gemaakt.

Menischësis, z. v. a. **menostasis** (z. a.).

Méniscus, m. gr. (*mēniskos*, verklw. v. *mēne*, maan), een maanglas of maan, een glas, dat op de eene zijde bol en op de andere hol geslepen is; ook een halvemaaanvormig cirkelstuk; Med., h. halvemaaanvormig kraakbeen tusschen sommige gewrichten.

Mennoniet, ook **mennist**, m. doopsgezinde (anabaptist), aanhanger eener christ. secte, die den doop enkel aan volwassenen toedient, geenen eed zweert en een' afschuw van den oorlog heeft, zoo geheeten naar enen harer leeraars Menno Simonz. (geb. 1496 in Friesland), die haar oproer tegen de wereldlijke overheid in 1537 stilde.

meno, it. (= lat. *minus*), Muz., minder; **meno forte**, minder sterk; **meno piano**, minder zacht.

Menologium, n. gr. (van *mēn*, m. de maand), een heiligen-kalender, eene naar volgorde van de dagen der maand gerangschikte geschiedenis der heiligen; **menorrhagie** of **menorrhœa**, f. Med., de te sterke vloeijing der maandstonden, de overbodige maandstonden; **menostāsis**, f. de onderdrukking der maandstonden.

mens, f. (gen. *mentis*), lat., de denkende geest, het verstand, de zin; **mens legis**, f. lat. Jur., de zin eener wet; **mens sana in corpore sano**, eene gezonde ziel in een gezond ligchaam; **mente captus**, eig. aan het verstand gevangen, d. i. stompzinig, waanzinnig; **mentaal**, nw lat., in den geest, in de gedachte, in den zin, inwendig, innerlijk; vgl. *reservatio mentalis*.

mensa, f. lat., de tafel; **m. Domini**, de tafel des Heeren, avondmaalstafel, het altaar; **m. gratuita**, eene vrije tafel, de vrije kost; **m. episcopālis**, eig. de bisschoppelijke tafel, d. i. de onvervreemdbare goe-

deren en inkomsten voor de tafel eens bishops; **mensaalgoederen**, tafelgoederen, goederen in geestelijke staten, welke inkomsten voor de tafel van den geestelijken regent worden aangewend.

Mensinale, it., eene korenmaat in Nizza. = $\frac{1}{4}$ sacco (z. a.).

mensis, m. lat., de maand; **mense medio**, in het midden der maand; **menses**, pl., ook z. v. a. **menstrua** (z. a.); **menses apostolici papales**, pl., apostolische of pauselijke maanden, in welke de paus, volgens eene overeenkomst met keizer Frederik III, geestelijke bedieningen of prebenden kon vergeven, nl. januarij, maart, mei, julij, september en november; **menses capitulares of episcopales**, kapittel- of bisschopsmaanden, naam, dien de overige maanden droegen, in welke de kapittels het regt hadden, geestelijke prebenden te vergeven.

Mensola, f. it. Arch., de sluitsteen van een gewelf.

Menstruum, n. 1) lat. (v. *menstruus*, a, um, maandelijksch), de maandelijksche zuivering der vrouwen, de maandstonden, stonden, de verandering, vrouwelijke onpasselijkheid; gew. pl. **menstrua**, ook **menses**, pl. en **menstruatie**, f.; **menstruëren** (lat. *menstruare*), de maandstonden krijgen of hebben; **menstruum**, n. 2) mid. lat. Chem., een vloeibaar oplossingsmiddel, scheidingsvocht (*extractivum*).

mensula, f. lat. (*mensula praetoriāna*, v. *mensula*, tafeltje, verklw. v. *mensa*); de meettafel bij het landmeten.

Mensuur, f. lat. (*mensura*), de maat, de grootteverhouding; inz. de afmeting der snaren van een speeltuig, afdeeling; Muz., de tijdmaat, de afgemeten toongang; bij beeldhouwers: een vierkant afgedeelde raam, van hetwelk looden gewigten aan koorden alhangen, om de afstanden aan een beeld te meten; bij tweegevechten: de afgemeten afstand tusschen de strijden; *ad mensuram*, naar de maat en het gewigt; **mensuraal-muzijk**, voorm. muzijk met naauwkeurig bepaalde tijdmaat of stipte maatbeweging, ter onderscheiding van *choraal-muzijk*; **mensurieren** (lat. *mensurare*), afmeten, meten; de orgelpijpen naar hare toonsoort besnijden; **mensurabel**, afmeetbaar, meetbaar; **mensurabiliteit**, f. de meetbaarheid; **mensuratie**, f. de meting, het meten; **mensuratum**, n. het uitgemetene, afgemetenene.

mentaal, *mente captus*, z. ond. *mens*.

Mentāgra, f. lat.-gr. (v. h. lat. *mentum*, de kin), Med., de kinvlecht.

Mentie, f. lat. (*mentio*), vermelding, gewag, melding; **mentioneren**, nw lat. (fr. *mentionner*), vermelden, melden, gedenken, herinneren, aanvoeren, melding maken; **gementioneerd**, vermeld enz.

Mentor, m. gr., de naam van den vertrouwden vriend v. Ulysses en de leermeester van Telemachus; van daar in 't alg. een leidsman, raadgever, opvoeder en hofmeester van een' jong' mensch.

Mentulāgra, f. (v. h. lat. *mentula*, het mannelijke lid), de onwillekeurige, krampachtige stijfheid der roede; **mentulātus**, m. die eene groote mannelijkheid heeft.

Menu, eng. verbastering v. h. ind. **Manu**, **Manus**, m. in de indische sage de stamvader v. h. menschengeslacht, aan wien het oudste, in h. sanskrit geschrevene wetboek der Indiërs wordt toegekend.

menue dépense, f. fr. (spr. *menu' depāns'*; v. *menu* = lat. *minutus*, a, um, klein), kleine uitgave; **menu peuple**, m. gemeen volk; **menus plaisirs** (spr. *menu plēzier*), kleine uitspanningen en de uitgaven daarvoor, zakgeld.

Menuét, n., eig. m. fr. (v. h. lat. *minutus*, f. *menu*, klein, wegens de kleine danspassen), een oorspronkelijk fransche dans van langzame, afgemetene, statige beweging, staatsiedans; ook een ter begeleiding van den dans bestemd of geschikt muzijkstuk in $\frac{3}{4}$ maat.

Menyanthes, m. gr., Bot., bitterklaver.

Menzille, f. arab., z. v. a. **manzel** (z. a.). *meo voto*, z. ond. **votum**.

Mephistophēles, m. de booze vijand, de duivel.

Mephitis, f. lat. Myth., de godin v. d. stank, die tegen schadelijke uitwasemingen beschutte; ook schadelijke uitdampingen-zelven (**mephitische lucht**), stiklucht, door koolzuur enz. verontreinigde lucht; **mephitisch**, stinkend, muf, voor de inademing schadelijk, stiklucht bevattend, verstikkend (z. ook **gas**); **mephitismus**, n. de verstikkende uitwaseming.

Meppris, m. fr. (spr. *mepri*), de minachting, geringschatting, verachting; **mepri-sable**, verachtelijk; **mepri-sant**, verachtelijk.

Mepprise, f. fr. (spr. *mepriez'*), eene misgreep, eene dwaling, een misverstand, verzien, eene misvatting.

Meratrophie, z. **melatrophie**.

mercantiel, nw lat., ook **mercatōrisch**, lat. (v. *mercāri*, handelen, *mercātor*, de koopman), den handel betreffende, op koopmanswijze; het **mercantielwezen**, de handel en het verkeer, de handelszaken met hare gebruiken, wetten, eigenaardigheden; het **mercantiel-systeem**, het leerbegrip in de staatshuishoudkunde, naar hetwelk bedrijf en handel met veronachtzaming van de landhuishoudkunde begunstigd worden, en de rijkdom eens volks in de grootst mogelijke massa van goud en zilver bestaat; het tegengest. van **physiocratisch systeem**; **merca**

(lat. *mercātūra*), de koophandel, vertier der waren.

mercēdes pupillōrum, pl. lat. Jur., opvoedingskosten voor pupillen of onmondigen.

mercenaire, fr. (*mercenaire*, v. h. lat. *mercenarius*), loonzuchtig, baatzuchtig, eigenbatig, veil; een *mercenaire*, een huurling, loonbediende, daglooner.

Mercerie, f. fr. (spr. *mers'rie*), kramerij, allerhande kramerswaren.

mercē, fr., dank, heb dank!

Mercurius of **Mercur**, m. lat. 1) Myth., z. v. a. gr. **Hermes**, de zoon van Jupiter en Maja, de hode der goden, de handelsgod, in 't algemeen het zinnebeeld des vredes, der omzigtigheid en welsprekendheid, der list en behendigheid, der koopmanschap, maar ook der bedriegerij en dieverij; 2) de planeet, die het dichtst bij de zon staat; 3) Chem., het kwik, kwikzilver; *mercurius dulcis*, verzoet kwik, chloorkwik met het geringer gehalte aan chloor, ook **calomel**; *m. praecipitatus albus*, witte kwiknederlag, door ammoniak uit de bijtende sublimaat-oplossing bewerkt; *m. pr. ruber*, roode kwiknederlag, uit salpeterkwik bereid; *m. sublimatus corrosivus*, ook **bijtend sublimaat** of **bijtend kwikzilver**sublimaat, chloorkwik met het grootere chloorgehalte; **mercuriaal**, Mercurius betreffende enz.; kwikhoudend, van kwik, b. v. **mercuriaal-middelen** of **mercurialien**, **mercuriaalpillen**, kwikmiddelen enz.; *mercuriales (viri)*, mannen, welker bescherm-God Mercurius is; de geleerden en dichters; ook de kooplieden; *mercuriale*, f. fr., voorheen de vergadering van het fr. parlement op den eersten Woensdag (*dies Mercurii*) na de groote vacantie; de op dien dag gehoudene redevoeringen heeten **mercurialen**; **mercurificeren**, nw lat., in kwik veranderen, overkwikken, **mercurificatie**, f. de overkwikking, verbinding met kwik; ook uittrekking der metalen door kwikzilver.

merde d'oe, f. (spr. —*doáj'*), eig. ganzendrek; groengeel, geel groen.

Meremphraxis, f. gr. (v. *mēros*, deel), de gedeeltelijke verstopping of overlading.

Meridiaan, m. lat. (*meridiānus*, scil. *circulus*, v. *meridies*, middag), een middagcirkel, iedere cirkel, dien men zich aan den hemel- en aardbol denkt, den evenaar en de beide polen doorsnijdt, en waarin de zon voor elke daarin liggende plaats der aarde des middags om 12 ure staat; ook oneig. de hoogte, de hoogste graad, top; **meridionaal**, zuidelijk.

Meridōsis, f. gr. (v. *mēros*, deel), Med., het plaatselijk zweet.

Merimnophrontist of **merimnosophist**,

m. gr. (v. *mērimna*, zorg, kommer), een kleingeestig onderzoeker.

Merino-wol, de beste spaansche schapenwol van de merinos, de edelste soort van spaansche schapen (sp. *ovejás merinos*, v. *merina*, fijne wol; **merinos**, pl. ook stoffen uit deze wol vervaardigd.

Merisma, n. gr. (*mērisma*, v. *meridzein*, deelen), het afgedeelde, deel, aandeel; **merismos**, m. de indeeling; Muz., verdeling van een stuk bij de dispositie.

meritum, n. lat., fr. **merite**, n. de dienste; **meriten-orde** (fr. *ordre pour le mérite*), eene door Frederik II in 1740 gestichte orde ter belooning van militaire verdiensten; **meritéren** (fr. *mériter*), verdienen, waardig zijn; zich verdienstelijk maken of verdienste verwerven; **meritōrisch** (v. h. lat. *meritorius*, a, um), verdienstelijk.

Merlan, m. fr. (spr. — *láng*), wijting, schelvisch.

Merlin, m. een beroemd fabelachtig toovenaar, de zoon van eenen daëmon en van de dochter eens konings van Engeland, aanzitter der ronde tafel van koning Arius in de 6de eeuw.

Merlon, m. fr. (spr. *merlóng*), Mil., eene tinne; het gedeelte der borstwering tusschen twee schietgaten.

Mermināden, pl., naam van eene dynastie der oude lydische koningen, waarvan Gyges de eerste en Cræsus de laatste was, van 720 tot 557 voor Chr.

Merobalnēum, n. lat.-gr. (v. h. gr. *mēros*, deel, lid), Med., een gedeeltelijk bad, een bad voor een deel des ligchaams, een ledebad, b. v. een voetbad.

Merocēle, f. gr. (v. *mēros*, de dije), Med., de dijbreuk.

mero jure, z. ond. *merum jus*.

Meropie, f. gr. (v. *mēros*, deel, en *ops*, gezigt), Med., gedeeltelijke verduistering van het gezigt, het half zien.

Merou, m. ind. Myth., naam van eenen fabelachtigen, met goud en zilver bedekten berg, die, volgens de ind. dichters, het middelpunt der 7 vastlanden beslaat; Brahma woont op den top.

Merovingiërs, pl. (naar **Meroveus** of l. **Mero wig**), het oudste koningsgeslacht in het oude frankische rijk van 486—752, vóór de Karolingiërs.

Merrain, m. fr. (spr. *merréng*), wagenschot, vaathout, duighout.

merum jus. m. lat., eig. zuiver regt, een uitdrukkelijk, wettig regt; *mero jure*, Jur., naar zuiver regt, met volle regt.

Merüla, f. naam, dien men eertijds aan een orgelregister gaf, dat den zang der vogelen, inz. die der meêrl nabootste.

Merveille, f. fr. (spr. *merwély*; v. h. it. *miraviglia* = lat. *mirabile*), het wonder, wonderwerk; *à merveille*, tot verwondering.

dering, voortreffelijk, wondersechoon, uitstekend schoon; **merveilleus** (spr. *mervelj*—), wonderbaar, bewonderenswaardig, wonderschoon, zeer voortreffelijk, onvergelykelyk.

Merycismus, n. gr. (v. *mērikidzein*, herkaauwen), het herkaauwen.

Mesalliance, f. fr. (spr. *mezaljāngs*; vgl. **alliëren** en *mé-, més-*), een ongelijk huwelijk, eene mistrouwing, wanverbindenis, echtelijke verbindenis tusschen personen van zeer ongelijken stand; **zich mesalliëren**, zich mistrouwen, een ongelijk huwelijk aangaan, niet overeenkomstig zijnen stand trouwen.

Mesaventure, f. fr. (spr. *mezawangtiur*; vgl. *aventur e*), een ongeval, ongeluk.

Meschwerek, m. arab. (v. *schāra*, beraadslagen), de beraadslaging, de raad, staatsraad bij de Moslemin.

Mesdames, pl. fr. (spr. *médám'*; pl. v. *madame*), mijne dames, mevrouwen, gœerde vrouwen; **mesdemoiselles**, pl. (spr. *méd' mozell'*, plur. v. *demoiselle*), mejufvrouwen, mejuffers.

Mesembrianthëum, n. gr. (v. *mesembria*, middag), eig. middagsbloem, de vezel- of pluïsbloem, een pronkgewas van meer dan 100 verschillende soorten in Z. Afrika.

Mesentendu, n. fr. (spr. *mezangtangdu*), het misverstand.

Mesenterium, n. gr. (*mesentëron*, v. *mesos*, midden, en *enteron*, darm), het darmscheel, dat gedeelte van het buikvlies, 'twelk de dunne darmen tusschen zijne platen insluit; **mesenteriaal**, tot het darmscheel behoorend; **mesenteritis**, f. de ontsteking van het darmscheel; **mesenteremphraxis**, f. Med., de verstopping van het darmscheel.

Mesintelligence, f. fr. (spr. *mezéngtelligjāngs'*; vgl. **intelligëntie**), een misverstand.

Meskal, m. een turksch blaasinstrument, uit verscheidene pijpen bestaande; ook een klein perzisch gewigt, omtrent $\frac{1}{2}$ lood.

Mesmerismus, n., z. v. a. dierlijk magnetismus (z. a.).

Mesocephalum, n. gr. (v. *mesos*, *ē, on*, midden), de middelhersenen; **mesochōros**, m. wie in het midden van het koor staat, de koorvoerder, bestuurder; **mesocolon**, n. een gedeelte van het buikvlies, dat den karteldarm als door bladen bevestigt en omgeeft, het kronkeldarmscheel; **mesocranium**, n. de schedel; **mesodme**, f. z. v. a. **mediastinum**; **mesodmitis**, f. Med., ontsteking der tusschenhuid; **mesodos**, f. tusschengezang; **mesogastrium**, n. de middelste buikstreek; **mesolabium**, n. een werktuig, om tus-

schen twee gegevene lijnen andere middenevenredige te vinden; **mesologarithmus**, m. de logarithmus der tangenten; **mesomphalum** of **mesomphalum**, n. het navelmidden; ook de navel zelf als midden des ligchaams; **mesonycticon**, n. een middernachtsgezang; **mesophryon**, n. de ruimte boven den neus tusschen de wenkbraauwen; **mesopleura**, pl., de tusschenruimten der ribben; **mesonectum**, n. gr.-lat., een gedeelte van het buikvlies, dat den endeldarm tusschen zijne platen insluit; **mesoscëlon**, n. gr., het middelvleesch; **mesoscelocèle**, f. eene breuk aan de bilnaadstreek; **mesoscelophyma**, n. een gezwel of uitwas tusschen de dijen aan den bilnaad; **mesostylon**, n. de ruimte tusschen twee zuilen; **mesotypus**, m. naaldzeolith, vezel- of straalzeolith, eene steensoort.

mesquin, fr. (spr. *meskëng* of *meskien*; it. *meschino*, sp. *mezquino*; v. h. arab. *meskin*, hebr. *miskân*, arm, ellendig, v. *sakan*, ellendig zijn), armzalig, erbarmelijk, karig, gierig, vrekkelig, knijzerig; in de schoone kunsten: smakeloos, kleingeestig, armelijk, bekrompen; **mesquinerie**, f. vrekkingheid, karigheid, bekrompenheid, armzaligheid.

messa di voce, it. (sp. —*wôtsje*), Muz., allengsche uitzetting der stem, toenemend en weder afnemend.

Message, f. fr. (spr. —*sáúzj'*), de boodschap; **messenger**, m. (spr. —*zjé*), een bodc, boodschapper, ook voorbode; **mesagerie**, f. (spr. —*zj'rie*), het bodcsambt; het bodenhuis.

Messaliäners, syr. (v. *zala*, beter) of **euchëten**, gr. pl., d. i. bidders, bidbroeders, eene in Mesopotamië ontstane dweepziek-piëtistische secte sedert de 4de eeuw.

Messalina, f. de derde gemalin des oudrom. keizers Claudius, befaamd wegens hare verregaande losbandigheid van zeden; van daar eene schaamteloze, wulpsche vorstin of vrouw; **messaline**, f. Merc., egyptisch lijnwaad.

Messias, m. hebr. (*máschiäch*, zalven), een gezalfde of koning; inz. de door de joden verwachte verlosser, Christus; **messiade**, f. het bekende hoogduitsche heldendicht op den messias door Klopstock; **messiänisch**, wat op den messias betrekking heeft, van hem afkomst; **messianismus**, n. de waardigheid van den messias, de leer van denzelven.

Messidór, m. fr., de oogstmaand, de 10de maand in den voorm. nieuwen kalender der fr. republiek, loopende v. d. 19den junij tot den 18den Julij.

Messieurs, fr. pl., v. *monsieur* (z. a.).

Mesties, m. sp. (*mestizo*, v. h. nw lat. *mixtitius*, v. h. lat. *mixtus*, gemengd), afstammeling van eenen blanke en eene

Indiaansche; (Amerikaansche), of v. eenen Indiaan en eene blanke.

mesto of *mestoso*, it. (= lat. *moestus*), Muz., treurig, bedroefd, weemoedig.

Mesûë, f. (nw lat. *mesûa*; naar eenen arab. arts en kruidkenner Joh. Mesuch of Mesuah in de 8ste eeuw benoemd), de ijzerhoutboom in O. Indië.

mesurâbel, fr. (*mesurable*, v. *mesurer*, meten), meetbaar, te meten; *mesurage*, f. (spr. —*râazj'*), het meetloon; *mesures*, pl. (spr. *mezûur'*), maatregelen, behoedmiddelen, voorzorgen.

Meta, f. 1) lat., eene spitse zuil of paal, een merksteen aan het eind der renbanen, om welken de wagens 7maal moesten henen rijden, zonder dien te raken; van daar in 't algemeen een doel; 2) vrouwen.: de bedachtzame, wijze.

metá—, of vóór klinkletters en de h *met—*, gr. voorlettergreep in velezamenstellingen, in 't algemeen beteekenende met, tusschen, na enz.; inz. beteekent het vaak eenen overgang of eene verandering.

Metaal, n. (gr. *metallon*, lat. *metallum*), erts; edele metalen (goud zilver, platina) en onedele metalen, (koper, tin, ijzer, lood enz.), in 't algem. enkelvoudige, zware en zeer digte, reken smeltbare lichamen uit het rijk der delfstoffen, van eigenaardigen glans; inz. onedel en gemengd metaal, messing enz.; oneig. het metaal der stem enz., de heldere klank daarvan; *metállisch*, metaal of erts bevattende, ertshoudend; naar erts gelijkende; *metallifodinen*, pl. nw lat., ertsgroeven; *metalliques*, pl. fr. (spr. —*liek'*), eene fictieve munt, staatspapieren, die op zilver luiden, gelijk b. v. de oostenrijksche obligatiën, de russische bons enz.; *metalliséren*, nw lat., verertsen, in metaal of erts veranderen; *metallisatie* en *metallisering*, f. de verertsing, erts- of metaalvorming, het ontstaan der ertsen; *metallographie*, f. gr., de beschrijving der metalen; *metallogrâfisch*, tot de beschrijving der metalen behoorende of die betreffende (z. ook *stereotypie*); *metallurgie*, f. de wetenschap der smelthutten, de scheikunst der ertsen, in 't alg. de kunst om de ertsen tedelven, de metalen daaruit af te scheiden en verder tot de verschillende behoeften des levens te vormen; *metallûrg* of *metallurgist*, m. een berg-, mijn- of ertswerker, een metaaluitsmelter; een ertsscheikundige, een kenner van de wetenschap der metallurgie; *metallûrgisch*, tot die wetenschap behoorende, ertskundig enz.

Metabâsis, f. gr. (v. *meta-bainein*, overgaan), een overgang, inz. in de redekunst; ook in ziekten of in hare beschouwing en beoordeeling; insgelijks de afwijking, ver-

keerde inmenging van vreemdsoortige dingen in begrippen.

Metabôle of *metabolie*, f. en *metabolismus*, m. gr. (v. *meta-ballein*, d. i. eig. omwerpen), Med., een ommekeer, eene verandering van weder, lucht of ziekte; ook eene verandering der zeden enz.; eene verplaatsing der letters van een woord.

Metabulie, f. gr. (vgl. *bule*), verandering van besluit, wilsverandering.

Metacarpium, m. gr. (v. *metá* en *karpós*, handwortel), Anat., de voorhand, middelhand.

Metacéntrum, n. gr., het zwaaipunt van een schip.

Metachorêsis, f. gr. (v. *meta-chorein*, heengaan), Med., plaatsverandering, verplaatsing of overgang eener ziektestof v. h. eene naar het andere deel.

Metachronismus, m. gr., z. v. a. *anachronismus*.

metacondÿli, pl. gr. (v. *kondÿlos*, gewrichtshoofd van een been), de voorste leden of kootjes der vingers en teenen, die met de nagels bedekt zijn.

Metacritiek, f. gr. (vgl. *critiek*), de nabeeoordeeling; beoordeeling van eene beoordeeling, anticritiek.

Metagnostiek, f. gr., z. v. a. *metaphysiek*.

Metagogie, f. gr. Log., eene herhaling van dezelfde woorden.

Metagrâmma, nw gr. (v. *meta-grâphein*, na- of overschrijven), een alschrift; eene overzetting; *metagrammatismus*, m. letterverandering of omzetting; *metagrammatiek*, f. (v. *metá*, na, daarbij, daarboven uit, en *grammatiek*), de wijsbegeerte der taal.

Metairie, f. fr. (spr. *metérie*; v. h. mid. lat. *medietaria*, pachtgoed van eenen *medietarius*, d. i. van eenen pachter, die de opbrengst met den grondeigenaar deelt), de landhoeve, meijerij, boerderij.

Metalêpsis of *metalêpse*, f. gr. (vgl. *lepsis*), Log., eene verwisseling van het voorafgaande met het volgende, van de oorzaak met het uitwerksel, b. v. graf in plaats van dood.

Metallâge, f. gr. (v. *met-allâssein*, vervuilen), verandering, verwisseling, vervuiling.

metallisch, *metalliques*, *metallisatie* enz., z. ond. *metaal*.

Metamathematiek, f. gr. (v. *metá*, na, daarboven uit, en *mathematiek*), de wijsbegeerte der wiskunde.

Metamorphôsis of *metamorphôse*, f. gr. (v. *meta-morphûn*), omvormen, van *morphê*, gedaante), de omvorming, vervorming, gedaanteverwisseling, herscheping; *metamorphoséren*, van gedaante of gestalte veranderen, vervormen, herscheping; *metamorphisten*, pl. gr., eene secte

der 16de eeuw, die leerde, dat het ligchaam v. J. C. bij zijne hemelvaart in God is veranderd; **metamorphōtisch**, vervormend, mismakend, b. v. metalen spiegels, die de gedaante van hem, die er inziet, misvormen; **metamorphopsië**, f. een gebrek van het gezicht, waardoor de vorm en de grootte der voorwerpen veranderd schijnen.

Metaneologie, f. gr. (vgl. **neologie**), de bekeeringsleer.

Metangismonieten, pl., aanhangers eener secte uit de 14de eeuw, die, om het geheimenis der drieënheden te verklaren, leerde, dat de Zoon in den Vader is, gelijk een klein vat in een grooter.

Metaphoor, f. gr. (*metaphorá*, v. *meta-phérein*, over dragen), Log. eig. overdraging, of overdragtelijke beteekenis v. een woord, naar welke het niet in den eig. zin gebruikt wordt, eene oneigenlijke, zinnebeeldige of verbloemde uitdrukking, verbloemde zegswijs; **metaphórisch**, oneigenlijk, verbloemd, zinnebeeldig, overdragtelijk.

Metaphrasis of **metaphrásē**, f. gr. (v. *meta-phrászein*, in andere woorden overdragen), eene woordelijke overzetting of vertaling, inz. het overbrengen van een gedicht in ongebonden rede; **metaphrást**, m. een wonderlijk overbrenger, overschrijver.

Metaphysiek, **metaphysica**, f. gr. (v. *metá*, daarbij, daarboven uit, en *phýsika*, natuurlijke dingen; vgl. **physiek**), de wetenschap van het bovenzinnelijke, de bovennatuurkunde, de grondleer of wetenschap van de laatste gronden onzer kennis der dingen; **metaphýsich**, bovenzinnelijk; tot de bovennatuurkunde behoorende.

Metaphýsis, f. (*meta-phýein*, vergroei- en), de verandering.

Metaplásmus, m. gr. (vgl. **plasma**), de vervorming, verandering, b. v. van de gedaante eens woords; Gram., een naamvalsform, die eenen ongebruikelijken *nominativus* vooronderstelt.

Metapodíum, n. gr. (v. *pus*, gen. *podós*, de voet), Anat., de voorvoet, middelvoet.

Metapoeia, f. gr., de vereeniging der goddelijke en menschelijke natuur in Christus.

Metapolitiek, f. gr. (vgl. **politiek**), de zuivere, wijsgeerige staatsleer.

Metaptōsis, f. en **metaschematismus**, m. gr. Med., de omvorming, gedaanteverandering, verandering, waarbij meer de ziektevorm dan de aard der ziekte veranderd wordt.

Metascopie, f. gr. (v. *skopein*, zien), de aanschouwing der gedachten, des gemoeds.

Metasomatōse, f. gr. (v. *sōma*, lijf),

ligchaamsverandering, de intrekking van verscheidene zielen in hetzelfde ligchaam.

Metastāsis of **metastāse**, f. gr. (vgl. **stasis**), Med., de verplaatsing eener ziektestof, overgang van eene ziekte uit het eene ligchaamsdeel in een ander; **metastātisch**, veranderd, verplaatst, overgegaan.

Metastrōphe, f. gr. (v. *meta-strephein*, om-, afwenden; vgl. **strophe**), de afwendende der gedachten van eene zaak.

Metasyncrōsis, f. gr. Med., de afscheiding van bedorvene vochten door de huid, door middel van blaatrekkende pleisters.

Metatársus, m. gr. (v. *társos*, voetsool), z. v. a. **metapodium**.

Metathēsis of **metathēse**, f. gr. (vgl. **thesis**), verzetting, omzetting, inz. letteromzetting, b. v. *bron* voor *born*.

metatorium (scil. *jus*), n. lat. (v. *metāri*, eene plaats afgrenzen, een leger opslaan), het inlegeringsrecht.

Metaxylogie, f. gr. (v. *metaxy*, daartusschen), het tusschenspreken, het maken van inlassingen of tusschenzinnen (*parenthesen*).

Methual, m. eene goudmunt te Marocco, omtrent 5 gl.

Metempsychōsis of **metempsychōse**, f. gr. (v. *metá*, z. a., en *empsychōn*, bezielen; vgl. **psyche**), de zielsverhuizing, verplaatsing der ziel uit het eene ligchaam in het andere, volgens de leer der pythagoristen.

Metemptōse, f. gr. (v. *metá* en *emptōsis*, het invallen), de uit- of weglating van den ingelaschten dag of schrikkelag in 134 jaren, volgens den gregoriaanschen kalender.

Meteoor, n. (gr. *meteōron*, d. i. in 't alg. zich in de hoogte, in de lucht bevindend), een luchtteeken, luchtverschijnsel, alle verschijnselen in den dampkring der aarde, inz. de meer zeldzame, in 't oog vallende; van daar oneig. een ongewoon, wonderlijk verschijnsel; **meteoor-ijzer**, gedegen ijzer, uit ijzer en eenig nikkel bestaande; **meteoor-staal**, met nikkel verbonden staal; **meteoriek**, f. de wetenschap der luchtverschijnselen, weerkennis; **meteōrisch**, op lucht- en weersveranderingen betrekking hebbende, daarvan afhankelijk, b. v. meteorische planten, die zich ten opzichte van het openen en sluiten harer bloemen naar de gesteldheid der lucht, den zonneshijn enz. regelen; **meteorismus**, n. in 't alg. verheffing; Med., de uitzetting van den geheelen of gedeeltelijken buik door lucht of winden, de buikopzetting (in rotkoorts); **meteorognosie**, f. de wetenschappelijke weerkunde; ook weersvoorspelling; **meteorognōst**, m. een weerkenner; **meteorograaph**, m. een

weërbeschrijver; weërwijzer, een werktuig, dat de luchtveranderingen aanwijst; **meteorographisch**, weërbeschrijvend, de luchtveranderingen aanwijzende; **meteorolith**, of **meteoorsteen**, m. een luchtsteen, maansteen, z. v. a. **aërolith**; **meteoroloog**, m. een weërbeschouwer, waarnemer of kenner der luchtverschijnselen; **meteorologie**, f. de leer, de wetenschap der luchtverschijnselen of der weërsveranderingen, weërkunde; **meteorologisch**, het weder of de weërkunde betreffende, b. v. meteorologische waarnemingen; **meteoromantie**, f. de weërsvoorspelling; waarzegging uit de luchtverschijnselen; **meteorophyten**, pl., vermeende plantaardige nederploffingen uit de lucht; **meteoscoop**, n. een werktuig om de lengten en breedten v. de plaats en op aarde te bepalen, **astrolabium**; ook een weërwijzer; **teoroscopie**, f. de waarneming des weder.

Meter, m., z. **mètre**.

Metersi, pl. turk. (eig. *meterisdji*, d. i. wie loopgraven maakt of verdedigt, v. *meteris*, loopgraaf), krijgsliden, wier bestemming is een leger op te slaan, de tenten af te breken, die te vervoeren enz.

methemerinisch, gr. (v. *metá*, z. a., en *héméra*, dag), Med., dagelijksch, dagelijks voorkomend (van de koorts).

Methode, f. (gr. *methódos*, d. i. eig. het nagaan, vervolgen, v. *metá*, na, en *hodós*, de weg; lat. *methodus*), de wijze of manier om bij eene zaak te werk te gaan, de naar vaste grondslagen geregelde handelwijze, inz. leerwijze, orde in de voordragt van de opvolgende deelen eener wetenschap of kunst, de leergang; *methódos mathematica*, de wiskundige leerwijze; *m. medéndi*, de geneswijze; *m. socrática*, de socratische leerwijze, het onderwijs in den vorm van gesprekken; **methodiek**, f., z. v. a. **methodologie**; **methodicus**, m. wie zich stipt aan eene handelwijze, werkmanier, leerwijze enz. houdt; **methódisch**, naar bepaalde grondstellingen geregeld, ordelijk, regelmatig, planmatig, naar de voorschriften der kunst; wetenschappelijk of kunstmatig; **methodisten**, pl., eene dweepende chr. secte, inz. in Engeland en N. Amerika, omstreeks 1720 door John Wesley in Oxford gesticht en dus geheeten, dewijl men van hen zeide, dat zij eene nieuwe methode van het chr. leven hadden uitgevonden; vroeger: r. k. schrijvers, die in de 17de eeuw den strijd met de protestanten door nieuwe dialectische methoden zochten te verkorten; **methodologie**, f. de voordragtsleer, de ontwikkeling of voorstelling der leerwijze; **methodologisch**, f. daartoe behoorend, leerwijskundig.

Methune-verdrag, n. het verdrag, in 1703 tusschen Engeland en Portugal gesloten, aangaande den tol van portugesche

wijnen en engelsche lakens (dus geheeten naar den eng. minister Methune).

Methusalém, hebr. (eig. Methusalah, v. *methú*, man, en *schelach*, speer, pijl). mansn.: pijl- of speerman, in het O. T. de naam eens mans, die eenen ouderdom van 969 jaren zou bereikt hebben.

Methyologie en **methystiek**, f. gr. (v. *methýein*, dronken zijn, *méthý*, wijn), de drinkkunst, leer der dronkenschap; **methyologisch** en **methýstisch**, tot haar behoorende.

Metical, m. een gewigt te Tripoli, voor goud, zilver en paarden, = 4,77 wigtjes.

Metier, n. fr. (spr. *metjé*; v. h. lat. *ministerium*, dienst, verrigting), 1) het handwerk, bedrijf, beroep, de bezigheid, handtering, leefwijze; van daar *parmetier*, uit beroepspligt, beroepshalve; 2) een werkstoel, getouw; borduurraam.

Metisen, pl. fr. (*métis*, fem. *métisse*), z. v. a. **mestiezen** (z. **mesties**).

Metkal of meth-bo, m. eene goudmunt te Marocco van 10 ukias, omtrent = 3 gl. 70 ct.

Metonomasie, f. gr. (v. *met-onomázsein*, anders noemen), de naamsverandering of overzetting v. eenen eigennaam uit de eene taal in de andere, b. v. **Melanchton** in plaats van **zwartaarde**, **Sartorius** voor **snijder**.

Metonymie, f. gr. (*met-onymia*, v. *ónyma*, gew. *ónoma*, naam), Log., de omnoeming, naamverwisseling, overnaming, woordverandering, b. v. **grijze haren** voor **ouderdom**, **druiven** voor **wijn**, **metonymisch**, naam- of woordverwisselend, omnoemend.

Metöpon, n. gr., het voorhoofd, de voorzijde; pl. **metöpen**, Arch., vierkante tusschenruimten tusschen de triglyphen der dorische fries, in welke men de versierselen aanbrengt; **metopánton**, n. Anat., de voorhoofdsholte of -boezem; **metopantralgie**, f. Med., pijn in de voorhoofdsboezems; **metopantritis**, f. ontsteking van het slijmatscheidend vlies, dat de voorhoofdsboezems bekleedt; **metopomantie**, f. waarzegging uit het voorhoofd of het gezicht; **metoposcoop**, m. een voorhoofdkijker, gelaatsonderzoeker; **metoposcopie**, f. de voorhoofd- of gelaatsbeschouwing, het voorspellen of waarzeggen uit de trekken van gelaat en voorhoofd.

Mëtra, f. gr. Anat., de baarmoeder; **metralgie**, f. het baarmoederwee; **metranáströphe**, f. uitzakking der baarmoeder, met omstulping daarvan verbonden; **metratresie**, f. de tegennatuurlijke sluiting der baarmoeder; **metremphraxis**, f. de verstopping der baarmoeder; **metrenchytes**, m. de baarmoederspuit; **metritis**, f. de ontsteking der baarmoeder; **metrocámpsis**, f. de achteroverkanteling der

baarmoeder; **metrocèle**, f. de baarmoederbreuk; **metroloxie**, f. de verkeerde of scheeve rigting, ombuiging der baarmoeder; **metromanie**, f. z. v. a. **nymphomanie** (z. a.); **metropolypus**, m. de moederpolyp, een vleeschuitwas der baarmoeder; **metroptosis**, f. de uitzakking der baarmoeder; **metrorrhagie**, f. de bloedstorting uit de baarmoeder, moederbloedvliet; **metrorrhëxis**, f. de scheur in de baarmoeder; **metrorrhœa**, f. de moederbloed, uitvloeiing v. bloed, slijm enz. uit de baarmoeder; **metrotomie**, f. de keizersnede.

Metragyrten, pl., priesters v. Cybele (ook *Metragyrta* geheeten) en Isis, die in de steden en op het land inzamelingen deden; men noemde hen ook *menagyrten*.

Mètre, m. fr. (v. h. lat. *metrum*, gr. *mêtron*), eene maat, de meter, de nieuw-fr. lengtemaat, gelijk gesteld aan een tienmiljoenste gedeelte van den noordelijken meridiaan-quadrant des aardbols, de grondslag van het metrieke stelsel van maten en gewigten, = de nederlandse, belgische, grieksche, eerlang ook sardinische en saksische el; z. ook **el**; **decimètre**, m. een tiende deel van den meter, eene palm; **centimètre**, m. (spr. *sangt*—), een honderdste deel des meters, een ned. duim; **millimètre**, m. een duizendste deel des meters, eene streep; **decamètre**, m. eene maat van 10 meters, de nederl. rode; **hectomètre**, m. eene maat van 100 meters of 10 ned. roeden; **kilomètre**, m. eene maat van 1000 meters, eene ned. mijl; **myriamètre**, m. eene maat van 10000 meters, 10 ned. mijlen; — **metriek**, **metrisch**, wat tot den meter behoort, daarop steunt, daarvan afgeleid is, b. v. het metrieke stelsel, het maten- en gewigtenstelsel, dat op den meter is gebouwd; een metriek of metrisch centenaar, 100 ned. ponden.

Metremphraxis, **metrenchÿtes**, z. ond. **metra**.

Metreet, m. (gr. *metrētēs*), naam der grootste maat, waarvan de oude Grieken zich voor de vloeistoffen bedienden; zij deed 12 congiën, dat omtrent 39 ned. kannen uitmaakt.

Metricolo of **mitricolo**, m. een gewigt te Goa enz. voor droogerijen, = $\frac{1}{3}$ ons.

Metriek, **metrisch**, z. ond. **mètre** en ook ond. **metrum**.

Metriopatie, f. gr. (v. *métrios*, a, on, de regte maat hebbende), matiging van hartstogten, gelijkmoedigheid, gemoedsrust.

Metritis, **metrocele**, **metroloxie**, **metromanie**, z. ond. **metra**.

Metrographiek, **metrologie**, z. ond. **metrum**.

Metropölis of **metropôle**, f. gr. (v. *mêter*, moeder), eig. de moederstad met betrekking tot de dochtersteden of koloniën; hoofdstad; de stad, waar een **metropoliet** of **metropolitaan**, d. i. een bisschop of aartsbisschop der grieksche kerk zijnen zetel heeft; **metropolitaansch**, aartsbischoppelijk; **metropolitaankerk**, aartsbischoppelijke moeder- of hoofdkerk.

Metropolypus enz. — **metrotomie**, z. ond. **métra**.

Metrum, n. lat. (gr. *mêtron*), in 't alg. de maat; inz. de lettergrepen- of syllabemaat, versmaat; **metriek**, f. de verskunst, de leer, de kennis van den versbouw, de kunst om verzen te maken; **metrisch**, naar den versbouw behoorlijk afgemeten, in verzen, in gebonden stijl; **metrographiek**, f. de kunst om verzen volgens de wetten van den versbouw te schrijven; **metrologie**, f. de meet- of maatkunde; **metromanie**, f. de verswoede, verzotheid op verzenmaken, rijmelzucht; **metrométer**, m. Muz., z. v. a. **chronométer**; **metronoom**, m. een door Mälzl uitgevonden maat- of tactmeter.

Metsched, arab. (*mesdjid*, v. *sadjada*, zich buigen, aanbidden), een muhamedaansche tempel, bedehuis, z. v. a. **moskee**.

Mettal of **mettar**, m. eene vochtmaat te Tunis, = 19,3970 ned. kan.

Mette, f. (oudd. *mettina*, v. h. lat. *matutina*, scil. *hora*, ochtenduur), r. k. ochtendgodsdienst, vroegpreek; godsdienstocfening op den avond of in den nacht voor eenen feestdag, b. v. de kersmette.

Metusie, f. gr. (*met-usia*, d. i. eig. het medezijn), de gemeenschap of vereeniging van wezen.

Metze, f. eene graanmaat in vele duitsehe staten: in Oostenrijk = 61,4960, in Beijeren = 37,0590, te Kassel = 10,8461, te Koburg = 5,5593, te Leipzig = 6,4938, in Pruisen de oude = 3,4204, de nieuwe = 3,4351.

Meubel, n. (fr. *meuble*), pl. **meubelen** (v. h. lat. *mobilia*; vgl. **mobiel**), beweegbaar goed, vervoerbare of roerende have; huisraad; **meublëren** (fr. *meubler*), met huisraad voorzien; inrigten, toerusten; **meublement**, z. **ameublement**.

meum et tuum, n. lat., het mijn en dijn (uwe); de eigenbaat, het eigenbelang.

Meute, f. (fr. *meute*; oorspr. duitseh; vgl. het goth. *gamotjan*, angels. *metan*, eng. *meet*, zamen komen; eig. in 't alg. verzameling, verbindtenis, van daar ook *muiterij*, hoogd. *meuterei*), een koppel jagthonden, ongeveer 50 à 60 stuks.

Mewlound, m. een feest in 1588 door Mourad III ingesteld ter gedachtenisviering van Muhamed.

Mexical, z. **pulque**.

Mezetene, f. eene turksehe grenshelast-

ting op koopmansgoed, een inkomend regt (8 à 10 percent van de waarde beloopende).

mezza-lira, f. it. (v. *mezzo*, *mezza*, half), eene halve lire, eene rekenmunt in den Kerkelijken Staat, ongeveer = 21 ct.; *mezza manica*, Muz., met de hand op de halve hoogte v. den hals (der viool); *mezza orchestra*, met half orkest; *a mezza voce* (sp. *metza wótsje*), met halve of gedempte stem; *mezzo forte*, Muz., middelmatig sterk, eenigzins sterk; *mezzo piano*, half zacht, min of meer zacht; *mezzo rilievó*, half of vlak verheven; *mezzo-scudo*, m. (spr. —*skoedo*), eene zilvermunt in den Kerkelijken Staat, omtrent = 1 gl. 24 ct.; ook eene zilvermunt te Lucca, ongeveer = 1 gl. 18 ct.; *mezzo soprano*, de diepe bovenstem, diepe descant; *mezzo término*, m. een middelweg; oneig. het midden tusschen twee uiterste graden; *mezzatinta*, f. of *mezzotinto*, m. (spr. —*tien*—), Pict., de middel tint, middelkleur, halve of gebroekene tint (die door overgang van de eene kleur in de andere ontstaat), ook ligte schaduwing; bij graveurs: de zwarte kunst; *mezzanine*, f. (it. *mezzano* m.), Arch., eene halve verdieping, elke lagere verdieping tusschen hoogere (vgl. *entresol*); ook een halfvenster, kleiner venster boven het grootere; *mezzaróla*, eene vochtmaat in Genua, = 100 genuesche pinten of 148,45 ned. kan; *mezzétta*, f. eene graanmaat in Toscanen, = 0,76134 ned. kop; *mezzetto*, m. eene vochtmaat in Florence.

Misophonie, f. gr. (*misiphonia*), moord, bloedschuld.

Miao, m. naam, dien de Chinezen aan hunne tempels geven, z. v. a. verblijf der geesten.

Miasma, n. gr., eig. verontreiniging, bevlekking (v. *mainein*, bezoedelen, bevlecken), de aanstekingsstof, eene in de lucht verspreide ziekte- of smetstof, waaraan men het ontstaan eener heerschende ziekte wil toegeschreven hebben (wel te onderscheiden van *contagium*, dat in het dierlijk ligchaam wordt geteeld); **miasmatisch**, zulke stof bevattende of daardoor ontstaan.

Micätie, f. nw lat. (v. h. lat. *micäre*, zich snel heen en weer bewegen), Med., de beweging of omloop des bloeds in het ligchaam.

Michael, hebr. (v. *mi*, wie, *ka*, als, gelijk, *el*, God), mansn.: wie is als God?

Miche, m. eene oude vochtmaat in Egypte en een gedeelte van Azië, = 20 metreten (z. a.).

Micmac, m. fr., heimelijke handel, kuiperij, doorgestoken kaart, fakkkerij. **miclus cruéntus**, m. lat. Med., het bloedwateren.

Microcephalus, m. gr. (v. *mikrós*, á,

ón, klein), een kleinhoofd; **microchemie**, f. het chemisch onderzoek van kleine of fijne voorwerpen; **microelectrométer**, m. of **microelectroscop**, n., z. **condensator**; **microgalvanométer**, m. een door *Marechaux* uitgevonden werktuig ter waarneming der dierlijke electriciteit tot in den geringsten graad; **micrographie**, f. de beschrijving van kleine voorwerpen door middel van vergrootglazen; **microcárpum**, n. eene kleine vrucht, een paddestoel; **microcósmsus**, n. de kleine wereld of de wereld in 't klein; de mensch; **microcós-misch**, het microcosmus betreffende, daartoe behoorende; **microcosmisch zout** (*sal microcosmicus*), pizout, uit pis bereide phosphorzure soda-ammoniak; **microlepidoptéra**, pl. N. H., kleine schubvleugeligen, kleine vlinders; **microlepidopterologie**, f. de leer of beschrijving dier insecten; **micrologie**, f. de kleinighedsgeest, kleinigeestigheid, zucht voor nietigheden, angstvallige naauwgezetheid in onbelangrijke zaken; **microloog**, m. een kleinigheds-kramer, jagtmaker op nietigheden, gortenteller, letter-, muggezifter; **micrológisch**, kleingeestig, in 't kleine vallend; **micrológisèren**, zich met nietige zaken bezig houden, op kleinigheden jagt maken, muggeziften; **microméga**, f. een hoekmeter, die $\frac{1}{4}$ van 4 rechte hoeken of 15 graden bevat, een vierde quadrant; **micromégas**, eig. een kleingroote, een klein mensch, die gaarne voor groot wil doorgaan; **microméter**, m. een kleinmeter, een werktuig, gewoonlijk bij verrekijkers en vergrootglazen aangebragt om kleine grootheden of afstanden te meten; **micrometrie**, f. de meting der kleine voorwerpen of afstanden; **micrommätisch**, kleinoogig; **micronie**, f. de fijne stem, zwakheid van stem; **microphönisch**, zwak of fijn v. stem; **microphthalmie**, f. de ziekelijke verkleining des oogappels; **microphthálmós**, m. een kleinoogige; **microphýllisch**, met kleine bladeren; **micropsychie**, f. de kleinmoedigheid, versaagdheid; **microptéra**, pl., de kleinvleugeligen onder de insecten; **microróchis**, m. Med., iemand, die kleine teelballen heeft; **microscop**, m. een vergrootglas; *microscopium simplex*, n. gr.-lat., een eenvoudig vergrootglas, met ééne lens; *micr. compositum*, een zamengesteld vergrootglas, dat uit verscheidene lenzen bestaat; **microscópisch**, door vergrootglazen beschouwd, waarneembaar; **microscopische waarnemingen**, waarnemingen door het vergrootglas; **microsphyctus**, m. Med., wie een' kleinen of zwakken pols heeft; **microsphyxie**, f. de spaarzame, ontoereikende voeding.

Mictologie, f. gr. (v. *miktós*, $\bar{\epsilon}$, *ón*, gemengd), de leer der gemengde of zamengestelde lichamen.

Midas-ooren, lange- of ezelsooren, gelijk die, naar eene oud-gr. sage, de phrygische koning Midas van Apollo kreeg, toen hij, tot scheidsregter gekozen zijnde bij eenen muzikalen wedstrijd tusschen dezen god en Pan, aan den laatsten de overwinning toeweest; **midasoor**, N. H., eene soort van rol-slak, en eene soort van oor-slak.

Midgard of Midgaard, m.oud-noordsch (eig. eene omtuinde plek gronds), Myth., de aarde.

Midshipman, m. eng., pl. **midshipmen**, z. v. a. cadets of jongste zee-officieren op de eng. oorlogschepen.

Miemiet, m. (spr. *mi-e*—). Min., bitterspath of bitterkalk, van Miemo in Toscanen.

Mige, m. fr. (spr. *miezj*'), Merc., de Ade qualiteit van bourgogne wijn uit de omstreken van Auxerre.

Migliajo, m. it. (spr. *miejájo*; v. h. lat. *mille*, duizend), een handelsgewicht v. 1000 pond te Venetië en Livorno; **miglio**, f. (spr. *miejio*; d. i. eig. 1000 schreden), eene italiaansche mijl.

Migma, n. gr., de menging, het mengsel, z. v. a. **mixtuur**.

mignard, fr. (spr. *mienjár*), lief, netjes, sierlijk; opgesierd; **mignardéren**, vertroetelen, verwennen; ook te gekunsteld schrijven of spreken; **mignon** (spr. *mienjónj*), lief, aardig, net, fijn, allerliefst; als subst. **mignon**, m. een gunsteling, lieveling, schootkind; **mignónne**, f. een liefje, schatje; ook de kleinste soort van fransche drukletters; **mignonnettes**, pl., eene soort van zeer smalle garenkant; **mignotéren**, liefkozen, vertroetelen, verwennen.

Migraine, f. fr. (spr. *mighrén*'), ontstaan uit het gr. *hemikrania* z. a.), eenzijdige hoofdpijn, schele hoofdpijn.

migréren, lat. (*migräre*), uittrekken, van verblijf veranderen, verhuizen; **migratie**, f. de verhuizing, uittrekking; de togt van dieren, die zich naar andere oorden begeven, inz. der trekvogels.

Mijl, f. oudd. *mile*, angels. *mila*, hoogd. *meile*, eng. *mile*, zweedsch en deensch *mil*, fr. *mille*, it. *miglia*, sp. *milla*, chald., syr., arab. *mil, milo, milon*, lat. *milliare*, v. h. lat. *mille*, duizend), eig. de lengte van duizend schreden; eene lengtemaat voor groote afstanden; eene geographische mijl is = $\frac{1}{175}$ graad of 7,407407 kilometers; de ned. of metrische mijl is = 1000 ned. ellen, 1 kilometer of $\frac{1}{100000}$ v. h. noordelijke meridiaan-quadrant des aardbols; tot deze verhouden zich die van eenige andere landen als volgt: de kilometers.
badensche mijl = 8,88888
beijersche mijl = 7,42578
belgische metrische mijl = 1,00000
bengaalsche mijl = 1,78880

	kilometers.
boheemsche (22017 rijnl. vt.)	= 6,91012
brabandsche mijl	= 5,55555
brunswijksche mijl	= 10,80411
deensche mijl	= 7,53170
engelsche mijl (league)	= 5,56934
engelsche mijl (mile)	= 1,60931
eng. geogr.- of zeemijl	= 1,85185
fransche mijl ($\frac{1}{175}$ graad)	= 4,44444
fransche zeemijl ($\frac{1}{175}$ graad)	= 5,55555
kleine fransche mijl	= 4,93827
fransche postmijl	= 3,89807
hamburgsche (24000 rijnl.vt.)	= 7,53200
hannoversche mijl	= 10,62400
hollandsche zeemijl	= 5,55555
hongaarsche mijl	= 3,35636
italiaansche mijl	= 1,85644
litthauwsche mijl	= 8,95425
lubecksche mijl	= 1,85392
napolitaansche mijl	= 1,86569
noorweegsche mijl	= 11,13899
oostenrijksche mijl (24000 vt.)	= 7,58640
oostenrijksche zeemijl	= 1,85185
perzische mijl (parasange)	= 5,00513
poolsche mijl	= 5,55555
portug. zeemijl ($\frac{1}{175}$ graad)	= 1,85185
nieuwe pruis. (24000 rijnl.vt.)	= 7,53200
oude pr. mijl (24801 rijnl. vt.)	= 7,78389
romeinsche mijl	= 1,48900
saksische mijl	= 9,06432
sardinische en piemontesche	= 2,53375
siamesche mijl (<i>roëng</i>)	= 3,84394
silesische mijl (20877 rijnl.vt.)	= 6,55233
sp. koningsmijl (25000 vt.)	= 7,06638
sp. gemeene mijl (19500 vt.)	= 5,60657
spaansche zeemijl	= 6,36495
toscaansche mijl	= 1,60795
turksche mijl (barsi)	= 1,47929
venetiaansche mijl	= 1,83411
vlaamsche mijl (20000 rijnl.vt.)	= 6,27708
wurtemburgsche mijl ($\frac{1}{175}$ gr.)	= 7,40741
zweedsche mijl	= 10,68843

Milady, z. **mylady**.

Milan, m. fr. (v. h. lat. *milivus, milvus*), de hoendergier, wouw, kuiken- of kieken-dief, een bruinroode vogel van het valken-geslacht.

Miliaresion, n. gr., eene oud-rom. zilvermunt v. 24 nummi of 96 assariën, onder Constantijn en zijne opvolgers.

Miliolum, z. **milium**.

Militair, n. (fr. *militaire*, v. h. lat. *militäris, e*, wat den oorlog, den krijgsmansstand betreft, v. *miles*, gen. *militis*, de soldaat), het soldaten- of krijgswezen, de krijgsmansstand; de gezamentlijke soldaten; **militair**, m. een soldaat, krijgsmans; als adject. **militair**, alles wat op het krijgswezen betrekking heeft, b. v. militaire akademiën, wetenschappelijke hoogere scholen voor de vorming en voorbereiding van aanstaande officieren; of als adverb. *militairement* (spr. —*tér'máng*), op krijgsmans-, op soldatenwijs, naar

krijgsgebruik; stipt-ordelijk, afgemeten; *militaria*, pl. lat., soldatenzaken, zaken tot de krijgsdienst behoorende; *militari manu*, gewapender hand; *militéren* (lat. *militāre*), strijden, oorloggen, twisten; *militie*, f. (lat. *militia*), het krijgswezen, de krijgsstand; de manschappen, soldaten, inz. de landmilitie, de landstorm of landsoldaten, de ingezetenen, die in bijzondere gelegenheden voor éenen veldtocht opgeroepen en gewapend worden (in tegenst. met de geringelde troepen, de nationale militie).

milium palpebrae of verkl. *miliolum*, n. lat. (v. *milium*, gierst), Med., een giersten- of gerstenkorrel op het ooglid.

Millefolium, n. lat. (v. *mille*, duizend), Bot., het duizendblad, achilleskruid (*Achillea millefolium*), een zeer heilzaam, in het wild groeiend kruid; *millenarius*, m. z. v. a. *chiliást*; *millefiori*, een welriekende snuiftabak in Italië, naar de gelijknamige piemontese plaats benoemd; *millenaristen*, pl., christenen, die geloofden, dat, na het laatste oordeel, de uitverkorenen nog duizend jaren op aarde zullen blijven, om er, onder de zichtbare heerschappij van Christus, allerlei genot te smaken; *millepes*, m. (lat. *millepēda*), N. H., de duizendbeen, een amerik. insect; ook eene soort van zeepin; *millepóren*, pl. lat.-gr., puntkorallen, een voortbrengsel der polyphen, vol poriën, inz. in vlotgebergten; *millerees*, z. *milreis*; *millerolle*, f. fr. eene vochtmaat, in gebruik te Tunis, = 64,33 ned. kan, men noemt haar ook millerolle van Marseille; *milles*, eene rekenmunt in de Vereenigde Staten van N. Amerika, = $\frac{1}{1000}$ dollar; *milliade*, f. nw lat., eene reeks v. duizend jaren, eene chiliade; *milliárd*, m. fr. of *milliárde*, f. duizend millioenen; *milliáre*, z. ond. *are*; *milliarium*, n. lat. een rom. mijlsteen, die een' afstand van duizend schreden te kennen geeft; *milliásse*, f. fr. duizend milliarden; eene zeer groote meting, onmetelijk getal; *milligramme*, z. ond. *gramme*; *millilitre*, z. ond. *litre*; *millime*, m. een duizendste deel, $\frac{1}{1000}$ franc of $\frac{1}{100}$ centime; *millimètre*, z. ond. *mètre*; *millistère*, z. ond. *stère*; *millioen*, f. duizendmaalduizend; in geld 10 tonnen gouds; *millionair*, m. fr. (*millionnaire*), een bezitter van millioenen, een zeer rijk mensch.

Millepoint, n. eng. (spr. *milpoint*), eene soort van sterk, gepunteerd overlasting tot stoffen schoenen.

Milmils, f. pl. Merc., eene katoensoort uit O. Indië.

Milord, l. mylord, z. lord.

Milphōsis en *miltōsis*, f. gr. Med., z. v. a. *madarosis*.

Milreis of *mille reis* of *mille rees*, eene

port. rekenmunt = 1000 reis of realen (z. a.) of 2 gl. 80 ct. (men drukt de duizendtallen uit door het teeken *P*, en de millioenen door twee punten, b. v. 8: 120(P)000, d. i. 8 millioen 120 duizend reis of 8 duizend 120 milreis); ook eene gouden munt met het beeld van den heil. Stephanus ter waarde van 4 gl.

Mimallōnen, of *mimalloniden*, pl. gr. Myth., zekere fabelachtige geniën; bijnaam der bacchanten, naar den berg *Mimas*.

Mimar-aga, m. arab. (v. *mimār*, bouwmeester, v. *amara*, bouwen, en *aga*, z. a.), turksch opziener der gebouwen, opperbouwmeester, die een onbepaald gezag over alle bouwmeesters uitoefent; *mimar-baschi*, de eerste architect des sultans; *mimars*, pl., de turksche ingenieurs.

Mime of *mimus*, m. (gr. *mimos*, lat. *mimus*), pl. *mimen*, eig. navolgers; gebarenspelers, potsenmakers; in 't alg. tooneelspelers; ook eene bijzondere soort van kleine dramatische spelen bij de oude Grieken en Romeinen, die eene poëtische afschildering v. het dagelijksch leven gaven, aanvankelijk kluchtspelen zonder bepaald plan, later kunstmatiger bearbeid; de uitvoerders dier stukjes, *mimen*, moeten onderscheiden worden van de *pantomimen* (z. a.); *mimēsis*, f. de navolging, nabootsing of naäping der gebaren van een' ander, het spottend herhalen van iemands woorden; *mimiek*, f. of *mimische kunst*, de gebarenkunst, gebarenleer, het gebarenspel; *mimicus*, m. een meester in het gebarenmaken; een potsenmaker, naäper; *mimisch*, tot de mimiek behoorende, al wat door gebaren geschiedt; *mimische kunstenaars*, tooneelspelers; *mimographeen*, pl., schrijvers v. *mimen* of gebarenspeelen; *mimoloog*, m. een navolger, naäper, naprater; *mimologie*, f. de navolging, naäping van iemand in zijne woorden en gebaren.

Mimer, m. noord. Myth., de god der wijsheid, welke hij put uit eene bron, de *Mimersbron*, die door de *Walhalla* vloeit.

Mimiamben, pl., eene soort van zeer vrije, ontuchtige *jamben*, waarvan zich de *mimen* (z. a.) in hunne onzedelijke kluchtspelen bedienden.

Mimōsa, f. nw lat., een uitheemsch plantengeslacht van verschillende soorten, waarvan eenige zich onderscheiden door de ongemeene gevoeligheid hunner bladeren, die zich bij de geringste aanraking zamen trekken; b. v. de gevoelige *mimosa* (*mimosa sensitiva*), het zinkruid; de schaamachtige *mimosa* (*m. pudica*), het kruidje roer mij niet; nog behoort hiertoe de echte *acacia* (*m. nilitica* en *vera*), een stekelige boom in Egypte en Arabië, uit welks stam van

zelf de arabische gom vloeit; **mimosiet**, m., z. v. a. **doleriet**.

Mina, **mine**, f. it., eene vochtmaat in Milaan, = 12,5920 ned. kan; ook eene graanmaat in vele ital. staten: te Turin = 19,1666, te Florence = 12,1845, te Genua = 21,7160 ned. kop; — een oud. gr. gewigt (gr. *mina*, lat. *mina*), = 100 drachmen of 436 wigtjes; ook eene munt, = 100 drachmen of omtrent 40 gl. De mina was het $\frac{1}{5}$ van een talent; de oude attische mina deed $\frac{2}{3}$ van de latere of 75 drachmen (zie verder **mine**); - **Mina**, afkort. van **Wilhelmmina** (z. a.).

minacciōso, it. (spr. *minatsjiōso*; v. h. lat. *minax*), Muz., dreigend.

Minage, z. **mine**.

Minaltue, m. eene rekenmunt in Georgië, = 4 a basis of omtrent 3 gl.

Minarét, m. arab. (*menarét*, d. i. eig. plaats des lichts, vuurtoren, v. *nāra*, schijnen, *nār*, vuur enz.), een ronde toren van verscheidene verdiepingen, ieder met een balkon, menigvuldig voorkomende aan turksche bedehuizen of moskees, en van welke de uren des gebeds worden afgeroepen.

Minartzin, m. desterrekundige van den koning van Perzië.

minauderen, fr. (*minauder*, spr. *minaud*—; v. *mine*, gelaatstrok), zich met gemaaktheid aangenaam willen maken, mal behaagziek zijn, zich opsieren; **minauderie**, f. gemaaktheid, gedwongen manieren, opronking; **minaudière**, f. eene saletpop, een paauwinnetje, behaagziek, opgetooid meisje.

Mine 1), f. fr. het gelaat, gezigt, aanzien, uitzigt, figuur; **mines maken**, ergens den schijn van aannemen, zich houden; onnatuurlijke gebaren maken, omwegen, omslag, complimenten maken, gezigten trekken; verliefde lonken geven.

Mine 2), f. fr., eene graanmaat; de parijische mine deed $\frac{1}{2}$ setier of 6 boisseaux, = 73,0497 ned. kop (z. verder **mina**); **minage**, f. (spr. —*nāazj*), het meetregt op het koren.

Mine 3), f. fr., (it. *mina*; v. h. mid. lat. *minare*, fr. *mener*, leiden), een onderaardse gang, schacht, uitgraving, mijn; inz. eene ertsmijn, een bergwerk, metaal-, mineraal- of bergstofgroeve; Mil., eene kruidmijn, een springkuil, kruidkelder, om den daarboven liggenden last door kruid in de lucht te doen vliegen; oneig. een bedekte, heimelijke aanslag; **minéren**, ondergraven, uithollen, ondermijnen, loopgraven, kruidmijnen aanleggen; **mineur**, m. mijnwerker, schansgraver; ook bergwerker, ertsgraver; **mineraal**, n. (nw lat. *minerāle*, pl. *mineralia*, de delfstof, bergstof, bergsoort, mijnstof, erts; pl. **mineralen**, ook **fossiliën**, delfstoffen,

erts- en steenstoffen, levenlooze (onorganische) natuurvoortbrengselen; **mineraalrijk**, het rijk der delfstoffen, de gezamenlijke onbewerkte voorwerpen der natuur; **mineralisch**, **mineraal**, ertsbevatend, al wat tot het rijk der delfstoffen behoort: **mineraalwateren**, zulk water, waarin, hetzij natuurlijk of kunstmatig, gassoorten of delfstoffen zijn opgelost; de bronnen, die zulk water bevatten, heeten **minerale wateren** ook **gezondheidsbronnen**, in zoo verre zij eene genezende kracht bezitten; men onderscheidt het mineraalwater naar zijne hoofdbestanddeelen in zuur-, bitter-, zwavel- en staalwater; **mineraalblauw**, ook **wonderblauw**, eene onlangs uitgevonden, schoone lichtblauwe verw; **mineraalkermes**, z. ond. **kermes**; **mineraliseren**, door kunst iets als mineraal of erts daarstellen, vererten, versteenen; **mineralisatie**, f. de vertering of versteening, de overgang tot een mineraal; **mineralogie**, f. de bergstofkunde, steen-, ertskunde, de leer van de levenlooze (onorganische natuurlijke lichamen; in engeren zin: de leer van de mechanisch-enkelvoudige, onbewerkte voorwerpen der natuur, z. v. a. **onycologie**, en in tegenst. met **geologie** enz.; **mineraloog** of **mineralogist**, m. een erts-, steenkennner, iemand, die de mineralogie verstaat; **minerographie**, f. de beschrijving der bergstoffen, delfstoffen, mineralen.

Minérva, f. lat. Myth., de dochter van Jupiter, uit wiens hoofd zij in volle wapenrusting werd geboren, nadat hij de van haar zwanger gaande Metis had verslonden, de godin der wijsheid, beschermster van de kunsten des vredes, ook krijsgodin, vgl. **Pallas**; *invita Minerva*, tegen den wil van Minerva, d. i. zonder vatbaarheid en aanleg, zonder verstandelijke roeping iets ondernemen, inz. studeren; *minervae calculus*, eig. het stemsteentje van Minerva; eene manier van vrijspreken eens aangeklaagden, in geval de stemmen der regters voor en tegen gelijk zijn; **minervāl**, m. (bij de orde der *illuminate* en de laagste graad), leerling, scholier; n. het leergeld; schoolgeld, inz. op de latijnsche scholen, het *honorarium*, dat de leermeesters van de leerlingen ontvingen; **minervalia**, pl., rom. feesten ter eere van Minerva; de onderwijzers staakten dan hun onderwijs en kregen van de discipelen een geschenk, *minerval*.

Mineur, z. ond. **mine 3**).

Miniator, m. nw lat. (v. h. lat. *miniāre*, met menie, *minium*, verwen), een kleurder; afzetter van kaarten, platen enz.; een kleinschilder (it. *miniātore*); **miniatur** of **miniatureschilderkunst** (it. *miniatura*, fr. *miniature*, oorspr. het schil-

derwerk der **miniaturen**, meest monniken, die in de middeleeuwen de handschriften met fraai gekleurde teekeningen, letters enz. opsierden; dus niet van *minutus*, klein), de klein- of fijnschilderkunst, het schilderen met gomwaterverwen, die met de penseelpunt worden opgedragen of geïncorporeerd worden; en *miniature*, fr. (spr. ang—), in het klein of verkleind; **miniatur-schilderij**, **-portret**, eene afbeelding in het klein; **miniatur-schilder** of **miniaturist**, een schilder in het klein, kleinschilder.

minima, f. lat. (v. *minus*, a, um, de, het minste, kleinste), Muz., eene halve maatnoot; **minimum** of **minimum**, m. het kleinste, geringste of minste; inz. de kleinste maat, de geringste of laagste graad eener grootheid, de laagste prijs, in tegenst. met maximum; **minimum sapientiae**, de geringste mate van wijsheid; **minimi** of **minimen**, minste broeders, eene zeer strenge monnikenorde, in de 15de eeuw door den heil. Franciscus van Paola gesticht, daarom ook Pauliner-monniken geheeten; in Napels heeten zij Paolotti.

Minister, m. lat., eig. een dienaar; de hoogste staatsambtenaar, die aan het hoofd van het staatsbestuur of van eenen tak daarvan (departement) staat, een staatsdienaar, die onmiddellijk met den vorst in betrekking staat; ook een gezant; **minister-resident**, een gezant van minder rang, zaakgelastigde van eenen staat of eenen vorst; **minister sacri officii**, een geestelijke, zielverzorger, zielenherder; **ministerium**, **ministérie**, n. lat., eig. dienst, bediening; het staatsbestuur of de regering, de vergadering der ministers, der staatsraden van eenen vorst; eene bijzondere afdeling of departement van bestuur, dat onder eenen minister staat, b.v. het ministerie van oorlog, v. finantiën, v. justitie enz.; ook de geestelijkheid, de gezamentlijke geestelijken, het consistorium van een land of eene plaats; het predikambt-zelf, b.v. *candidatus (reverendi) ministerii*, afgek. *cand. r. m.*, een kandidaat of aanzoeker tot het (eerwaardig) predikambt; *ministère public*, fr., openbaar ministerie, afgek. O. M., openbare aanklager of eischer, een bij elke rechtbank aangestelde staatsbeambte, die voor de handhaving der orde waakt en de toepassing der wetten eischt; **ministeriël** (fr. *ministériel*), ambtshalve, van ambtswege; al wat met eenen minister in betrekking staat, van hem uitgaat, b. v. een ministeriël dagblad enz.; **ministeriëlen**, pl., de geestelijken, die zitting en stem in het ministerium (d. i. in den kerkenraad of het consistorium) hebben: in de middel-

eeuwen ook de leden van den adel, die uit de hof- en vorstendienst was voortgesproten, ter onderscheiding van den echten dynastischen adel; **ministeriëles** (scil. *litterae*), een schrijven, eene vergunning enz. uit eenig ministerie; **ministerialis-mus**, m. het aanhangen van de maatregelen der ministers, het overeenstemmen in denkwijze met hen; de aanhangers van het ministerialismus heet men de **ministeriaalpartij**, in tegenst. met de oppositie- of **antiministeriaalpartij**; **ministerialiteit**, f. het ministerschap.

ministréren, lat. *ministrare*, dienen, de dienst, b. v. de kerkedienst verrigten of doen, inz. bij de mis den priester de hand leenen, hulp bieden; **ministrant**, m. mis- of kerkdienaar; ook de domheer van een stift, die het evangelie en de epistels leest, koorlezer.

Minitatie, f. nw lat. (v. h. lat. *minitari*, dreigen), de bedreiging; **minitator**, m. een bedreiger.

Minium, n. lat., z. v. a. **menie** (z. a.).

Mino, m. (nw lat. *gracula religiosa*), N. H., de snapper, een zeer gezochte kamervogel in O. Indië.

minor (neutr. *minus*), lat., kleiner, geringer, minder; **minor** of **minor** (scil. *natura*), m. de jongere; **minor** (scil. *terminus*), m. de minderterm, de tweede stelling eener sluitrede; **minore** it. Muz., fr. *mineur*, z. v. a. mol (z. a.); **minoraat**, n. nw lat., het voorregt, erfopvolgrecht des jongeren, in tegenst. met het majoraat; **minoratie**, f. eig. vermindering, verkleining; Med., zachte afvoering; **minoratief**, zacht afvoerend; **minorennis**, mid. lat. (d. i. *minor annis*), minderjarig, onmondig, het tegendeel van **majorennis**; **minoreniteit**, f. de minderjarigheid, onmondigheid; **minorist**, m. een geestelijke, die de mindere wijdingen ontvangen heeft; **minoriteit**, de minderheid, het kleiner getal, de stemmenminderheid; **minorieten** of **fratres minores**, pl., minderbroeders, z. v. a. **franciskanen**.

Minos, m. gr., een oud beroemd, door stipte gerechtigheid uitmuntend koning en wetgever op Creta, volgens de sage een zoon van Zeus en Europa, na zijnen dood regter in de onderwereld (z. **Pluto**); **Minotaurus**, m. een fabelachtig monster, halfmensch en halfstier. De jongere Minos, kleinzoon des vorigen, liet dit wezen in het door hem gebouwde Labyrinth opsluiten en met menschen vleesch voeden, waartoe hem de Atheners, tot straffe voor de vermoording zijns zoons, alle 9 jaren 7 jongelingen en 7 jonge dochters moesten zenden; Theseus, een grieksch held, die zich onder deze jongelingen bevond, doodde het gedrocht met behulp van Ariadne, de dochter van Minos.

Minot, m. fr. eene oude inhoudsmaat te Parijs, = 39,0248 ned. kan.

Minstrel, m. eng., z. v. a. *menestreele* (z. a.), meesterzanger, speelman.

minus, lat., minder, min; een **minus**, n. een te kort, z. v. a. deficit; het **minusteeke**, een liggend streepje (—) in de reken- en stekunst, voor eene grootheid, die moet worden afgetrokken, het teeken, dat den negatieven of ontkennenden toestand eener grootheid aanduidt; **minuëren** (lat. *minuere*), verminderen, verkleinen; **minuëndus**, m. het te verminderen getal, dat, waarvan een ander moet afgetrokken worden; **minutie**, f. de vermindering, verkleining; **minutissimum**, n. het kleinste, geringste; pl. **minutissima**, de allerkleinste omstandigheden, h. v. van een voorval; **minutiën**, pl. (lat. *minutiae*), kleinigheden, nietsbeduidende dingen, vorderingen, ook **minuteriën**; **minutieus**, nw lat. (fr. *minutieux*), kleingeestig; **minuut**, f. (v. h. lat. *minutus*, a. um, klein; *minuta*, scil. pars); het 60ste deel van een geheel, inz. van een uur, ook, naar de sexagesimale verdeeling, van eenen graad in de aardrijkskunde, meetkunde, sterrekunde; in de bouwkunde het 12de, 18de, 30ste of 60ste gedeelte van eenen modulus; in de schilderkunst het 48ste deel van de lengte des hoofds; naar de centesimale verdeeling is eene minuut in de wiskundige wetenschappen het 100ste gedeelte van een graad (centesimale minuut); oneig. een zeer klein tijdsdeeltje, een oogenblik, ommezien, aemrij; **minuut** of **minute**, f. Jur., het eerste schriftelijk ontwerp, opstel. concept, het origineel van eene openbare acte, van een contract enz. (omdat het met kleine letteren plagt geschreven te worden, in tegenst. met de *grosse*, z. a.); **minuteren**, ontwerpen, ten papiere brengen, het klad, concept, de minute van een opstel maken; ook wel op iets peinzen, met iets zwanger gaan, iets in den zin hebben; **minutist**, m. een kleinhandelaar, kramer, z. v. a. *detaillieur*, in tegenst. met *grossier*; **minuto**, m. it. (spr. —noe—), de minuut als lengtemaat; te Napels $\frac{1}{16}$ p. a. l. m. o.

mio conto, it., afgek. *m. c.*, Merc., mijne of op mijne rekening, ook *permio*, voor mij.

Miquelets, pl. fr. (spr. *miek'lets*), welker krijgs- en roofzuchtige bergbewoners, spaansche bandieten in de zuidelijke Pyreneën; thans de soldaten, die de bijzondere wacht der kapiteins-generaal of gouverneurs der provinciën in Spanje uitmaken; **fransche miquelets**, een door Napoleon in 1808 gevormd corps om tegenover de *guerillas* te staan.

Miquelot, m. fr. (spr. *miek'lot*), een bedelend pelgrim (die, onder voorwendsel v.

eene bedevaart naar St. Michael, loopt bedelen), een huichelend bedelaar.

Mirabellen, pl. fr., kleine roodachtig bruine of gele ronde pruimen van voortreffelijken smaak (naar de stad Mirabeau, lat. *Mirabella*, benoemd).

mirabile dictu, lat. (*mirabilis*, e, wonderbaar), wonderbaar om te zeggen; **mirabile visu**, wonderbaar om te zien of te aanschouwen; **mirabilia** of **mirabiliën**, pl., wonderlijke dingen, wonderlijkheden.

Mirásch (v. h. arab. *merdji* of *merdjah*, terugkeer), het hemelvaartsfeest van Muhamed.

Mirage, f. fr. (spr. *miráazj*); v. *mírer*, spiegelen), luchtspiegeling, z. v. a. **fata morgana** (z. a.).

Mirákel, n. lat. (*miraculum*), een wonder, wonderwerk, eene hoogst buitengewone zaak; **miraculeus**, nw lat. (fr. *miraculeux*), wonderbaar, verbazingwekkend, naar een wonder gelijkende, wonderdadig.

Miramolin, m. naam der arabische khalifen bij de schrijvers der middeleeuwen, eene spaansche verbastering van het arab. *emir al moumenin*, vorst der geloovigen.

Miránda, lat. (v. *mirári*, bewonderen), vrouwenn.: de bewonderenswaardige.

Miri, n. perz. (*méri*, d. i. eig. keizerlijk, koninklijk, v. *mír*, arab. *emir*, vorst, koning enz.), de keizerlijke of koninklijke schat, rijksschat; ook eene grondbelasting in Turkije, die de sultan van de rijksvassallen trekt.

Miriáde, z. *myriade*.

Miro, m. eene vochtmaat te Venetië, = 15,2380 ned. kannen.

Mirza, m. perz. (*mírzá*, of vollediger *mírzádeh*; v. *mír*, vorst, en *zádeh*, zoon), een vorsten- of heerenzoon, prins; in 't algemeen een voornaam man.

Mis, f. (mid. lat. *missa*, ontst. uit de woorden van den geestelijke: *ite, missa est*, scil. *concio*, d. i. gaat, de vergadering is afgelopen, waarmede de algemeene godsdienstoefening voor iedereen, die niet aan het avondmaal wilde deel nemen, was geëindigd), 1) de r. k. avondmaalsviering; in engeren zin: het *officium* of altaargebed, ook de inzegening van de hostie, waardoor de transsubstantiatie plaats heeft; is de muziek met de misplegtheid verbonden, zoo heet zij doorgaans eene *hooge mis*; ook een geestelijk muziekstuk, dat gedurende de mis wordt uitgevoerd; 2) een openbare verkoop v. levensmiddelen en koopwaren, waartoe de sterke toevloed van menschen ter viering van het avondmaalsfeest aanvankelijk aanleiding gaf, de *kerkmis* (verbasterd tot *kermis*), de jaarmarkt inz. in Duitschland, te Leipzig; te Frankfort a/M en te Brunswijk; van

daar **misgoed**, **miswaren**, **miskatalogus** enz.; ook een geschenk van de mis, een misgeschenk, —**missaal**, **missale**, n. nw. lat., het misboek, dat de gebeden en zangformulieren der r. k. avondmaalsviering bevat; **missaal**, bij boekdrukkers: eene groote soort van drukletters (waarmede vroeger de misboeken geschreven en gedrukt werden) voor hoofdregels op titels en dgl. (z. **drukletters**); **missalia**, f. hetgeen den priester bij eene begrafenis voor eene zielmis betaald wordt.

Misalethie, f. gr. (v. *misēn*, haten), afkeer van de waarheid; **misandrie**, f. afkeer van de mannen, mannenhaat; **misanthroop**, m. een menschenhater, een menschenschuw, wonderlijk, grillig, verdrietig, ongezellig mensch; **misanthropie**, f. de menschenhaat, menschenschuwheid, ongezelligheid, hebbelijke verdrietelijkheid, terugstootende manieren; (het tegendeel van **philanthropie**); **misanthropesch**, menschenschuw, ongezellig, onvriendelijk, terugstootend; **misautie**, f. zelfhaat, zelfverachting.

Miscella, f. nw lat. Jur., eene laatste wilsbepaling, die aan de vrouw, als erfgename haars mans, een tweede huwelijk verbiedt.

miscéren, lat. (*miscere*), mengen; *miscere*, afgek. *m.*, op recepten; meng! *miscere*, *da*, *signa*, afgek. *m. d. s.*, meng, geef, teeken; *miscere*, *fiat pulvis*, afgek. *m. f. plv*, meng, maak poeder; *miscēatur*, het worde gemengd; *miscetur*, *detur*, het worde gemengd, gegeven; **miscellanēen**, pl., gemengde opstellen; gemengde zaken, een allerlei, pocspas; **miscibel**, nw lat., mengbaar, te vermengen; **miscibiliteit**, f. vermengbaarheid.

Mischna, z. talmud.

Miscrediet, n. ned.-fr. (vgl. **crediet**), de kwade naam, het verminderd, gedaald vertrouwen of aanzien.

Mise, f. fr. (spr. *miez'*; v. *mettre*, zetten), de inzet, inleg bij 't spel, bij eene handelsonderneming, eene loterij enz.

miserabel, lat. (*miserabilis*, e; v. *miserari*, bejammeren), bejammerenswaardig, beklagens-, betreuenswaardig, ellendig, armzalig, erbarmelijk, jammerlijk; **miserabiliteit**, f. nw lat., de erbarmelijkheid, betreuenswaardigheid, armzaligheid enz.

misère, f. fr. (spr. *mizér'*; v. h. lat. *miseria*), de ellende, nood, armzaligheid, erbarmelijkheid, jammer; in sommige kaartspelen, b. v. het boston: het spel, waarbij men opzettelijk niet éenen slag haalt; ook **grande misère** (spr. *ghrand'* —) d. i. groot misère geheeten; terwijl men het spel, waarbij men slechts éenen trek maakt, *petite misère*, kleine misère, heet; *misère forcée*, een tusschenspel in het

boston, wanneer niemand een spel aan geeft, en waarbij diegene verliest, die de meeste trekken maakt; *misère ouverte* (spr. —*oewért'*) of *m. sur table* (spr; —*suur tabl'*), opgelegde misère, waarbij de speler zijne kaarten open legt, zonder nochtans eenen trek te maken.

Miserère, n. lat. (imperat. v. *misereri*, zich erbarmen) 1) een r. k. kerkgezag (psalm 57), dat met de woorden *miserère mei, Domine!* (Heer, erbarm u mijner!); aanvangt; 2) de darinjicht, darmkronkel, het drekbraken.

Misericordia, f. lat. (eig. medelijden, barmhartigheid), in de kloosters: wat tegen den ordesregel aan de monniken wordt gegeven; **misericordiae**, pl., de stoelen, waarop oude en zwakkelijke geestelijken bij de godsdienstoefening zaten; *misericordias Domini*, lat. (de barmhartigheid des Heeren enz.), de tweede zondag na paschen, zoo geheeten naar het met die woorden beginnende lat. misgezag, psalm 89.

Miskal of **mitskal**, n. arab. (v. *tsakala*, wegen), in 't alg. een gewigt; inz. een gewigt te Algiers van 1½ drachmen = 4,6690 wigjes; eene goudmunt van dit gewigt (ook **mitkale**) omtrent ter waarde van eenen dukaat.

Misla, een drank der Indianen, uit de vrucht der platanen bereid.

Misócalos, m. gr. (v. *misēn*, haten), een verachter van het schoone of goede; **misócapnos**, m. een vijand van den rook, inz. van het tabaksrooken; **misocosmie**, f. verachting, afkeer van den opschik; **misogámus**, m. gr. een huwelijks-hater, oude vrijer; **misogamie**, f. de huwelijksverachting, afkeer van den echt; **misogýn**, m. een vrouwenhater; **misogynie**, f. de vrouwenhaat, afkeer van vrouwen; **misoloog**, m. een verstandsverachter, redegater; **misologie**, f. de verstandshaat; de verachting van de wetenschappen; **misopogoon**, m. een baardenvijand, baardenhater; **misoponie**, f. de afkeer van den arbeid; **misopsychie**, f. de levenszathet, afkeer van of verdriet in het leven; **misóptochos**, m. een armenhater; iron. de jicht, het pedagra, omdat de armen zoo schaars daarvan bezook krijgen; **misosophie**, f. haat tegen de wijsheid, tegen de wijsbegeerte; **misoxenie**, f. de haat tegen vreemdelingen.

Miss, f. eng. (afkort. v. *mistress*, z. a.), jufvrouw, mejufvrouw (eig. de dochter van den lageren adel in Engeland).

Missaal, **missalia**, z. ond. **mis**.

Missie, f. lat. (*missio*, v. *mittere*, zenden, ontslaan enz.), het ontslag, de vrijlating; de zending, afzending, de opdragt, last; een bekeeringsgenootschap, uitgezondene geestelijken ter bekering van de ongelooovigen; *missio in partes* (*infideli-*

um), zending in oorden of landen der ongeloofigen, d. i. niet-christenen; *missio in possessionem*, in bezit stelling door de overheid; *missie-collegie*, z. *congregatie*; *missionarius*, nw lat., *missionarius* of *missionair* (fr. *missionnaire*), m. een zending, bekeeringsgezant. heidenbekeerder, geloofsboed; *missi regii*, pl., koninklijke afgevaardigden of zaakvoerders; *missive*, f. fr., een zendbrief, brief, boodschap, inz. van eenen ambtenaar aan zijne onderhoorigen; eene sluitbare tasch, waarin staatslieden elkander geheime papieren toezenden.

Missiliën, pl. lat. (*missilia*, v. *mittère*, zenden, wegzenden, werpen enz), weg te werpen, prijs te geven zaken, b. v. geldstukken, die bij plechtige gelegenheden onder het volk worden geworpen.

Mistáto, m. eene olicmaat op Candia, omtrent 10 ned. ponden bevattende.

Mistral, m. fr. (spr. *mistrál*; z. v. a. *maestrale*, z. a.; de noordwestewind in het zuidoosten van Frankrijk.

Mistress, f. eng. (= fr. *maîtresse*, z. a.), eig. meesteres, gebiedster, vrouw; inz. 1) (spr. *missis*), het woord, waarmede men gehuwde vrouwen aanspreekt (z. v. a. *madame*), echter alleen in verband met den familienaam gebruikt; 2) (spr. *místris*), onechtelijke bijslaap, bijzit (*maîtresse*).

Misy, n. gr., een goudgeel mineraal, dat zich aan den chalciet zet, gelijk het zoogenaamd spaansch groen op het koper.

Mitaines, pl. fr. (spr. *mitén'*), wanten, pelshandschoenen.

Mite, m. een engelsch goud- en zilvergewicht, = $\frac{1}{8}$ grein.

Mitélla, f. lat. (verklw. v. *mitra*), Chir., een armdraagband.

Mithra en **Mithras**, m. de perz. zonnegod of het hoogste wezen onder het beeld der zon bij de oudste Perzen.

Mithridates, m. een tegengif of middel tegen vergiftiging, naar eenen koning in Pontus, *Mithridātes* (omstreeks 120 jaren voor Chr.) dus genocmd, die zich, om voor vergiftiging beveiligd te zijn, aan allerlei soorten van tegengif gewende, en die bovendien ook door zijne veelomvattende taalkennis tot spreekwoord is geworden, daar hij, naar men verhaalt, niet minder dan 22 talen sprak; **mithridātisch**, wat op Mithridates betrekking heeft, b. v. de drie mithridatische oorlogen (v. 88 tot 75 jaren voor Chr.).

mitigéren, lat. (*mitigāre*), verzachten, matigen, bevredigen, gerust stellen; **mitigantia**, pl. Med., verzachtende, bedarende middelen; Jur., verzachtende omstandigheden; **mitigatie**, de verzachting, verligting, verwekking.

Mitkale, z. **miskal**.

Mitkul, m. eene rekenmunt te Marocco,

bestaande uit tien onsen à 4 blank cels, = 1 gl. 82 ct.

Mitlein, n. eene korenmaat te Ulm van 7 à 8 minots.

Mitra, f. Myth., de Venus Urania of Anahid der oude Perzen; **mitra**, fr. gr. en lat., oorspr. band; lijfband, gordel; gew. hoofdband, muts, huif; inz. bisschopsmuts, een hoofdsieraad der r. k. geestelijken; *mitra Hippocrätis*, eig. de muts van Hippocrates, een heekkundig hoofdverband.

Mitraille, f. fr. (spr. —*trálf'*), kleine ijzerwaren; Mil., gekapt ijzer of lood; schroot, kartetsenschot; **mitrailléren**, met kartetsen schieten; doodschieten met schroot, gelijk zulks in de fr. omwenteling, inz. te Lyon, bij wijze van regtspleging met gansche hoopen van aaneengebonden burgers geschiedde.

mittéren, lat. (*mittère*), zenden, afzenden, sturen; laten gaan, afscheid geven.

Mitre, f. eene vochtmaat te Tunis; 6½ mitres maken een millerolle v. Marseille (z. a.).

Mixæthrie, f. of **mixæthron**, n. gr. (*mix-æthria*), afwisselend, gemengd weder.

Mixtie, f. lat. (*mixtio* of *mistio*, v. *miscère*, mengen), de menging; **mixtum**, n. het gemengde; **mixtuur**, f. (lat. *mixtura*), een mengsel; inz. artseniymengsel, gemengde drank (afgek. *mixt.*); ook eene orgelstem van vele kleine pijpen op een clavis, ter versterking der andere stemmen.

Mizan, een tolregt in Turkije, inz. op zijde en cochénille.

Mlectcha, m. eig. man zonder kaste; naam, dien de Indiërs aan ieder' buiten Hindostan geboren mensch geven, z. v. a. *babbar* bij de Grieken en Romeinen betekenende.

Mna, f. gr., lat. *mina*, z. *mina*

Mnemoniek of **mnemotechniek**, f. gr. (v. *mnēmon*, gedachtig), de herinnerings- of geheugenkunst, d. i. de kunst om de kracht des geheugens door zekere hulpmiddelen te ondersteunen; **mnemonicus**, m. een leermeester, ervarene in die kunst; **mnemosyne**, f. de herinnering, het geheugen; **Mnemosyne**, Myth., de godin van het geheugen, dochter van Uranus en de Aarde, moeder der 9 muzen, die Jupiter bij haar verwekte; **Mnemosyniden**, pl., een bijnaam der muzen (z. a.).

Mnevis, m. egypt. Myth., een aan de zon gewijde stier, dien men in de stad Heliopolis bewaarde; hij moest zwart zijn en steil haar hebben.

Moallakat, f. arab. (v. *alika*, hangen), het opgehangene, 7 arab. gedichten uit den tijd van Muhamed, die wegens hunne voortreffelijkheid in den tempel te Mekka werden opgehangen.

mobiel, lat. (*mobilis*, e, v. *movēre*, be-

wegen), beweeglijk; Mil., marsch- of togtvaardig; **mobiele colonnen**, troepenafdeelingen, die een land zijwaarts van de groote wegen doortrekken, om **marodeurs** op te ligten; **mobile**, n. het beweegbare; *primum mobile*, de eerste beweegkracht, drijfveer, bewegreden; *mobile perpetuum*, n. altijddurende beweging, een werktuig, dat, eenmaal in gang gebracht, zijne beweging onophoudelijk, zonder hulp v. buiten, voortzet; **mobilien** (*mobilia*) of **meubelen**, pl., z. **meubel**; **mobilaire**, n. nw lat., de gezamentlijke roerende of beweegbare goederen, inz. het huisraad; **mobiliseren**, **mobiel maken**, Mil., beweeglijk maken, in marschvaardigen staat stellen, uitrusten, wapenen; **mobilitéit**, f. lat. (*mobilitas*), de beweeglijkheid, vlugtigheid, onbestendigheid.

Mocade, f. z. **moquette**.

Mocassins, pl., ricschoenen (sandalen) der Arabieren; de ruw-lederen schoenen der noordamerikaansche Indianen.

Mocca—, **Mocha**—, z. **Mokka**.

Moccoletti, pl. it. (verklw v. *múccolo*, stompje, eindje kaars), de lichtjes (bij het carnaval te Rome).

Mochlia, f. gr. (v. *mochlós*, hefboom), Chir., herzetting v. ontwrichte beenderen, door hefboomen of katrollen.

Mock, n. eng., ruwstaal, smeltstaal, staalachtig ijzer.

modaal, nw lat. (*modālis*, e; v. *modus*, z. a.), door verhoudingen bepaald of daarvan afhankelijk; **modālis**, m. Gram., de verhoudingsnaamval (casus), die het hoe uitdrukt; **modaliteit**, f. Phil., de wijze van zijn, gesteldheid, de verhouding eener zaak tot het denkende subjeet, tot het kenvermogen, welke verhouding drieërlei kan zijn: als mogelijkheid, werkelijkheid en noodwendigheid; de bijwezentelijkheid, het toevallig onderscheid, nevenonderscheid.

Mode, f. fr. (v. h. lat. *modus*, z. a.), de wijze, manier, het tijdsgebruik, de gewoonte, de dragt of wijze van kleederdragt, de tijdmaat, het veranderlijke gebruik, dat van den smaak en de grilligheid afhangt; *à la mode*, **modisch**, naar de mode, naar den nieuwsten smaak, naar het gebruik v. d. dag; **modeartikelen**, modewaren, voorwerpen van den heerschenden smaak; **modérn** (fr. *modérne*), hedendaagsch, nieuw, gebruikelijk, naar den laatsten trant, in den jongsten smaak, nieuwerwetsch; van kunst en dichtwerken: wat den eigenaardigen stempel van het nieuwere, d. i. van den christelijken tijd aan zich draagt, in tegenst. met antiek; **moderniseren**, verhedendaagschen, naar den nieuwsten smaak inrigten; de **modernisering**, de verandering, wijziging naar den smaak; **modist**, m. een modehandelaar, tooi- of op-

schikmaker; een liefhebber van nieuwen tooi, modepop, fem. **modiste**; ook de naam der schoonschrijvers vóór de uitvinding der boekdrukkunst.

Modejären, pl., bekeerde Mooren in Spanje.

Modél, n. (it. *modello*, fr. *modèle*), een voorbeeld, monster, voorschrift; Pict., een geheel of gedeeltelijk naakt persoon of ook eene lededop, als voorbeeld of voorwerp der studie van den kunstenaar; inz. een klein ligchaam, naar hetwelk een groter wordt gemaakt; ook een verdiepte of holle vorm om een ander ligchaam daarin te gieten; **modelléren** (fr. *modeler*), een model, een' vorm maken, iets in het klein voorstellen; **modelleur**, modelmaker, monster-, vorm- of voorbeeldmaker.

moderéren, lat. (*moderāre* en *moderāri*), matigen, verzachten, bedaren, beperken, in toom houden; **moderaat**, gematigd, gelaten, bedaard; billijk, bescheiden; *moderāta tutela*, f. Jur., gematigde of terughoudende noodweer; *moderatum spatium*, een gematigd uitstel, billijke termijn; *moderato*, it. Muz., met gematigde beweging, matig; **moderāmen**, n. lat., de besturing, leiding; matiging; *moderāmen inculpatae tutelae*, n. de veroorloofde tegenweer, het recht om, wanneer men door iemand met doodelijke wapens wordt aangevallen, dezen te doden, in geval er geen ander redmiddel overblijft; **moderantismus**, n. nw lat., het matigingsstelsel, de geest der gematigdheid, een gematigd regeringsstelsel, grondstellingen en gezindheden der matiging en zachtzinnigheid in staatszaken; **moderantist**, n. een gematigde, zachtgezinde, inz. in staatszaken; **moderātie**, f. lat. (*moderatio*), de matiging, verzachting, bezadigdheid, bescheidenheid, inhouding, intooming der driften; gemoedsrust, gelijkmoedigheid; *moderatio expensarum*, f. geregte matiging, schikking of vermindering der kosten; *m. pænārum*, verzachting der toegewezen straffen; **moderātor**, m. bestuurder, leider, regeerder; aan eene machine het stuk, dat de beweging matigt.

modérn en **moderniseren**, z. ond. **mode**.

modést, lat. *modēstus*, a, um), matig, bescheiden, zedig, eerbaar, stemmig, statig, ingetogen, kuisch; **modésten**, pl., iron. voor broek; **modestie**, f. lat. *modestia*, het gematigd gedrag, de bescheidenheid, zedigheid, eerbaarheid, stemmigheid, schaamte.

Modhina, **modinha**, f. port., een klein een- of tweestemmig lied.

modica castigatio, f. lat. (*modicus*, a, um), matig, maathoudend), eene matige tuchtiging; *modice*, matig, met mate, spaarzaam; **modiciteit**, f. nw lat., de geringheid, minheid.

modificeren, lat. (*modificāre*), behoort afmeten, volgens de maat bepalen, iets zijnen vorm of zijne gedaante geven, wijzigen, anders of nader bepalen, beperken, verzachten; **modificatie**, f. de maatbepaling, verandering, gedaantegeving, schikking, nadere bepaling, b. v. van een begrip; wijziging, beperking, verzachting.

Modillo, m. it., eene korenmaat in Mesina.

Modillon, n. fr. (spr. *modiljong*), Arch., het sparrenhoofd, een sieraad onder de kornis of kroonlijst.

Modimperator, m. de hofmeester bij een gastmaal, toezien bij het drinken.

Modio, m. eene inhoudsmaat voor drooge waren te Florence, = 24 s taji of 584,71 ned. kop.

Modiolus, m. lat., (verkl. v. *modius*), eig. een maatje, kroesje, kop; eene beenhoor of trepaan, of bepaaldelijk dat gedeelte der trepaan, waarmede geboord wordt.

modisch, modist, z. ond. **mode**.

Modius, m. eene romeinsche korenmaat, = $\frac{1}{2}$ amphora of 454,11 parijsche kub. duimen, derhalve iets meer dan 8 $\frac{1}{2}$ ned. koppen; hij bevatte 16 sextarii of 32 heminae of 64 quartarii of 128 acetabulae of 192 cyathi; ook eene lengtemaat van 200 vademen.

modo, lat., thans, nu, tegenwoordig (inz. op schuldbekentenissen enz.)

modo meo enz., z. ond. **modus**.

Módul, modulus, lat. n. (verkl. v. **modus**), eene maat, een maatstaf, inz. bij de kolommenorden en andere bouwsieraden; een gietvorm; de muntmaat, de doorsnede der munten en medailles; de maat en afmeting der toonen en lettergrepen naar den tact; **moduleren**, lat. (*modulāri*), de stem laten rijzen en dalen, afwisselend met klimmende en dalende stem voordragen, de toonen buigen; **modulatie**, f. de stembuiging, toonleiding, het rijzen en dalen der stem bij zangers en redenaars, de overgang van de eene toonsoort in de andere; de wijze van voordragt.

Modus, n., pl. **modi**, lat., de maat; de wijze, manier; Muz., de toonsoort, wijs; Gram., de veranderlijke vormen van het werkwoord, de wijze van spreken, de uitdrukking van den vorm, in welken het onderwerp en praedicaat door den spreker met elkander verbonden worden, nl.: de indicativus (*modus*), de aantoonende of onafhankelijke wijs (b. v. ik lees, las); de imperativus—, de bevelende, gebiedende, vermanende wijs (lees, leest!); de conjunctivus—, de aan- of bijvoegende wijs, de verbindende, voorwaardelijke, onzekere, afhankelijke wijs of de vorm der afhankelijke rede (ik wenschte, dat ik lezen konde); de infinitivus—, de

onbepaalde wijs; de optativus—, de wenschende wijs (in de grieksche spraak-kunst); *modus acquirendi*, de wijze van verkrijgen, het verwervingsmiddel; *m. contribuendi*, de wijze van bijdragen, v. kwijting; *m. procedendi*, de handelwijze; *modo meo*, naar mijne wijze, naar mijn believen of welgevallen; *modo ponente*. Log., onderstellenderwijze, vooronderstellend, aannemend; *modo tollente*, opheffender wijze, ontkenkend.

Moëda, Moed'or of moyd'or, m. port. (zamengest. uit *moeda de ouro*, d. i. goudmunt. eene oude portugesche goudmunt van 4800 alis, ongeveer = 16 gl.; men noemde haar ook **lisbinnine**).

Mösschen, m. eene inhoudsmaat voor drooge waren te Mannheim; 144 doen een gerst- en haver-malter; 128 een koren-malter (z. **malter**); **mössli**, m. eene inhoudsmaat voor drooge waren in sommige gedeelten van Zwitserland, te Zurich en te Aarau gaan er 256 in een malter.

Mofette, z. **moufette**.

Moggia, f. it. (spr. *módzjia*), eene landmaat te Napels van 900 vierkante passi, = 35,19545 vierk. ned. roeden; *moggio* m. (spr. *módzjio*), eene vlaktemaat der Ionische eilanden, = 97,1190 vierk. ned. roeden; ook eene vochtmaat: te Milaan = 146,24, te Venetië = 320, dat van Corfu en Saxos = 21 ned. kannen.

Mogilalos, m. gr. (v. *mogis*, met'mocite, en *lalēin*, spreken), een mocijelijk sprekende, een stamelaar, stotterbaard; **mogilalie**, f. het stamelen, stotteren.

Mogol of groote mogol, m. titel der mongoolsche beheerschers van Hindoestan sedert 1725, aan wier heerschappij de Engelschen in de vorige eeuw een einde maakten.

Moguette, z. **moquette**.

Mohagrin, pl. arab. (eig. *mohádjer*, pl. *mohadjiruna*, v. *hodjara*, uit het vaderland trekken), de gevlugten, de aanhangers van Muhamed, die zich te Medina om hem verzamelden.

Mohamed, z. **Muhamed**.

Mohárrem, m. arab. (d. i. eig. verboden, v. *harama*, verbieden), de eerste maand in den muhamed. kalender, zoo genoemd, omdat daarin oorlog en twist verboden is.

Mohättra, f. of *contractus mohatrae*, m. mid. lat. Jur., een schijnverdrag, een door beide partijen enkel in schijn gesloten verdrag, meestal om een ander, dat met de wet in strijd is, daarmede te bedekken.

Mohur, m. eene goudmunt in eng. Indië, bestaande uit 3 paunches of 15 ropijen. Er zijn vele soorten van mohurs; de oude van Bombay doet omtrent 17 $\frac{1}{2}$ gl., die van 1818 aldaar omtrent 17 gl., de

mohur sicca van Bengalen geldt 19½ gulden.

Moire, f. fr. (spr. *moáar'*, oud fr. *mo-hère*; naar men wil v. *mou*, zacht, en *haire*, haar; eng. *mohair*, haardoek), moor, zijdemoor, eene soort van gewaterde zijden stof; **moiréren**, mooren, een gevlamd of gewaterd aanzien geven, b. v. aan lint; **moiré**, gemoord, gewaterd; **moiré metalique**, metaalmoor, blik, waaraan men met een zuur een gevlamd of gemarmerd aanzien geeft, metaalverlak; **moiréte**, f. moorachtig gewezen stoffen.

Moiren of **mœren**, pl. gr. (*Mōirai*, v. h. sing. *moira*, d. i. deel, lot, noodlot), de godinnen des noodlots, z. **parcen**.

Moitié, f. fr. (spr. *moatjé*; v. h. lat. *medietas*, midden), de helft; degade, wederhelft; **moitié maken**, winst en verlies met iemand deelen, zamen doen, b. v. bij het spel; in 't alg. iets op gemeenschappelijke winst of verlies met iemand ondernemen; bij den dans **mijne moitié**, mijn danser, dansgenoot, mijne danseres, enz.; ook dischgenoot, tafebuur, dischgenoot enz.

Mokha-, **moka-**, **mocha-** of **mochhakkoffij**, arabische koffij (naar Mokha, eene stad aan den arabischen zeeboezem), **mokha-** of **mochhasteen**, z. **dendragaat**.

Mokoko, m. N. H., de eekhoornaap, ook spinaap geheeten, omdat hij op de wijze der katten pleegt te spinnen; de ringstaartige *maki* (z. a.).

Mol, f. (v. h. lat. *mollis*, e, week), Muz., de zachte toonsoort, in tegenst. met *dur*; **moltoon**, zachtere toonen; ook wel voor *molton* (z. a.).

mola carnéa, f. lat. Med., een maan- of moederkalf. wanstaltige klomp; *m. salsa*, gezouten offermeel, waarmede men in de oudheid den kop der offerdieren bestrooide.

Molassen of **mulassen**, pl. (eng. *molasses*, *molasses*), z. v. a. **melasse**.

Moléules, pl. fr., verklw. van het lat. *moles*, deeltjes, bolletjes, kogeltjes, b. v. bloedbolletjes enz.; Med., mikroskopische diertjes in het zaadvocht; **moleculaire kracht**, f. Phys., de aan deze deeltjes eigene kracht om elkander aan te trekken en af te stooten; **moleculist**, m. die organische moleculen aanneemt in plaats der diertjes, in het dierlijke zaadvocht ontdekt.

Moles, f. lat., de last, een zwaar, drukkend ligchaam; b. v. een groot gebouw; de bezwaarlijkheid, moeijelijkheid, zwaarigheid; **molést** (lat. *moléstus*, a, um), bezwaarlijk, lastig, ongelegen; **molestie** (lat. *molestia*), **molestatie**, f. het bezwaar, de bezwaarlijkheid, overlast, ongelegenheid; **molestéren**, bezwaren, lastig vallen, overlast of ongelegenheid aandoen, plagen, kwellen, verontrusten.

Moléta, f. port., **molette**, f. fr. (van het

lat. *molère*, fijn wrijven, malen), de looper of wrijfsteen, waarmede de schilders hunne verwen fijn maken; ook eene soort van portugesche visschersbooten.

Molik, **moolik**, m. (naar men wil van *moloch*, z. a.; vgl. echter ook het gr. *mormolyké*, mom, schrikbeeld), een vogelverschrikker, schrikbeeld.

Molinismus, n. de leer van den spaanschen jesuit Molina (geb. 1535 te Cuença), die geene uit zich-zelve krachtvolle genade aanneemt, en beweert, dat dezelfde genade al of niet krachtdadig is, naarmate de wil daartoe mede werkt of zich daartegen verzet; deze leer staat tegen over het jansenismus; **molinist**, n. aanhanger van die leer.

Molinosismus, n. de leer v. een' spaanschen priester Molinos (gest. 1696 in den inquisitiekerker te Rome), die alle deugd, alle godsvrucht doet bestaan in de te nietdoening van den wil en eene ganschelijke overgave aan de goddelijke genade of verwerping; zij werd in 1687 te Rome veroordeeld; **molinosis**, m. aanhanger van die leer.

Molkweerum, **molkquerum**, n. eene wijziging van het gewone damspel. zoo geheeten naar het friesche dorp van dien naam, dat zeer onregelmatig gebouwd is.

Molla, m. (arab. *maula*, turk. *mevla*, gew. *molla*), in 't alg. heer; turksche opperregter in eene groote stad of een geheel district, wetkundige en wetuitlegger; ook de opperpriester in Perzië, de *mobed der mobeds*.

Mollaken, pl., in West-Indië de naam der kinderen, uit eenen Europeaan en eene negerin geteeld.

Mollésse, f. fr. (v. *mou*, *molle* = lat. *mollis*, e, week, zacht), de weekheid, zachtheid, molligheid, slaphcid, verwijftheid, lafhartigheid, wellust; **mollentia**, pl. (v. lat. *mollire*, week maken), weekmakende geneesmiddelen; **mollimentum**, n. Med., een verweekings- of verzachtingsmiddel; **mollificeren**, nw lat., verweeken, verzachten; **mollificatie**, f. de verweeking, weekmaking; **mollificatief**, verweekend, verzachtend; **mollusken** of **molluscen**, (nw lat. *mollusca*), pl. N. H., weekdieren, de tweede klasse der wormen in het stelsel van Linnæus, bij Cuvier de tweede hoofdafdeeling van het dierenrijk; zij hebben geene wervelen en zijn doorgaans met eene harde zelfstandigheid, hoorn of schelp, bedekt.

Molly, f. eng. vrouwenn., ontstaan uit Maria.

Molo, m. it. (= lat. *moles*), een haven-dam, steenen beer of hoofd.

Móloch, m. hebr. (*molech*, d. i. koning), een afgod der Ammonieten en Moabieten, onder wiens koperen gestalte zij de zonen

vereerden en aan wien zij menschen, inz. kinderen offerden.

Molops, m. gr. (*mōlōps*), uitstorting van bloed onder de huid, bloedstriem.

Molóssus, m. gr. (*mōlossós*), Poët., de zwaarganger, een versvoet van drie lange lettergrepen (— — —), b. v. zondagskleed.

molto, it. (= lat. *multum*), veel, sterk, zeer; *molto allegro* of *allegro di molto*, Muz., zeer snel; *molto andante*, zeer langzaam.

Molton en **mol**, n. Merc., eene zachte, dikke wollen stof, zoo genoemd naar het engelsch marktvlak van denzelfden naam.

Molybdænum, n. gr. (*mōlybdaina*, f. loodkogel, loodklomp, v. *mōlybdos*, lood), n. het waterlood, een enkelvoudig, wit, bros metaal, in 1782 het eerst daargesteld; **molybdáten**, pl., molybdænumzure zouten; **molybdieten**, pl., molybdænumzure zouten; **molybdomantie**, f. waarzeggerij uit gesmolten lood, loodgieten.

Moly, n. gr. (*mōly*), Myth., een kruid van wonderdoende kracht, dat Mercurius, volgens Homerus, aan Ulysses gaf, om hem voor de betooveringen van Circe te vrijwaren; ook bloemlook.

Molýnsis, f. gr. (*mōlynsis*, v. *mōlynein*, beoedelen), Med., de beoedeling, verontreiniging, eene in de lucht aanwezige smetstof.

Momént, n. lat. (*momentum*, ontstaan uit *movimentum*, v. *movēre*, bewegen), 1) het bewegende, beslissende, den nitslag gevende; de grond, beweeggrond; het gewigt, de gewigtigheid, nadruk, sterkte; het wezentlijk bestanddeel, de hoofdomstandigheid, het hoofdpunt; in de beeldende kunsten: het tijdstip der handeling, dat de kunstenaar heeft gekozen om de geheele gebeurtenis voor te stellen; 2) (fr. *le moment*), het tijdpunt, oogenblik; *momentum*, n. Muz., eene achtste pause; *momentulum*, n. eene zestiende pause; *momenta causae*, pl. lat., de hoofdpunten eener zaak; *au moment*, fr. (spr. *o mó-máng*), op het oogenblik, dadelijk, terstond; **momentaneel**, nw lat., oogenblikkelijk, ook wel korten tijd durend, ras voorbijgaand, vlugtig.

Momiers, pl. (spr. *momjé*), naam eener piëtistische, vrij talrijke sekte in Zwitserland, in 1813 ontstaan uit de conventikels van den student Empey tar.

Momus, m. gr. (*mōmos*, berisping, spot), Myth., de god der spotternij en satyre; oneig. een bedillaar, bespotter, hekelaar; **momisch**, bedillend, hekelend, bespottend.

Mon, een gewigt in Coromandel, ongeveer = 12 ned. ponden.

Monächus, m. gr. (v. *monachós*, afzonderlijk, eenzaam levend), een monnik;

monächa, f. eene non; **monachiséren**, monnikachtig leven; den monnik spelen of uithangen; **monachismus**, n. de monnikenstand, het monnikendom, de monniksgeest, monnikerij; **monächisch**, monnikachtig; **monachologie**, f. de monnikenleer, monnikenbeschrijving; **monäco**, n. eene ital. zilvermunt van omtrent 60 ct., naar de gelijknamige stad in Sardinië.

Monade, **monadologie**, z. **monas**.

Monadelphía, pl. gr. (v. *mónos*, alleen, en *adelphós*, broeder), eenbroederige planten, welker meeldraden van anderen in éenen bundel zijn samen gegroeid, de 16de klasse in het stelsel v. Linnæus.

mon ami, fr., mijn vriend; *mon amie*, mijne vriendin.

Monandria, pl. (v. *monós*, alleen, en *anēr*, gen. *andros*, man), eenhelmige planten, met bloemen, die slechts één en meeldraad hebben, de 1ste klasse in het stelsel van Linnæus.

Monárch, m. gr. (*mon-árchēs*, v. *mónos*, alleen, en *árchein*, de eerste zijn, heerschen), een alleenheerscher; **monarchie**, f. (gr. *monarchia*), de een- of alleenheerschappij; **monarchieten**, pl., zij, die aan vele goden gelooven, doch deze allen ondergeschikt en afhankelijk van eenen oppergod stellen; **monarchaal**, **monarchisch**, alleenheerschend, den monarch of der monarchie toegedaan; **monarchiséren**, den alleenheerscher spelen; heerschzuchtig zijn; **monarchismus**, n. het stelsel der alleenheerschappij en de verkleeftheid daaraan; **monarchist**, m. een aanhanger der alleenheerschappij; **monarchomáchen**, pl., tegenstrevers, bestrijders der alleenheerschappij of der eenhoofdige regering.

Monas of **monáde**, f., pl. **monáden**, gr. (*monás*, pl. *monádes*), eenheden, enkelvoudige wezens, ondeelbare bestanddeelen der stof, vgl. **atome**; volgens Leibnitz: volstrekt enkelvoudige zelfstandigheden; Phys., puntdiertjes, zeer kleine infusie-diertjes; **monadologie**, f. de eenheidsleer, leer van de enkelvoudige wezens.

Monasterium, n. lat. (v. h. gr. *monastērion*, eig. eene plaats, waar men eenzaam leeft), een klooster, eene kloosterkerk, van daar **munster** (z. a.); **monástisch**, kloosterlijk, monnikachtig.

mon bijou (spr. *mong bizjoe*), *mon brillant* (spr. *mong brieljáng*), fr., mijn juweel, mijn edelsteen (naam van vele lusthoven of buitengoederen; *mon cher* (spr. *mong sjér*), mijn lieve, waarde.

Monde, m. fr. (spr. *mongd*; v. h. lat. *mundus*), de wereld; menschen, gezelschap, volk, bezoek; wereldkennis, wereldwijsheid, verrijnde, beschaafde levenswijs; **mondain**, m. (spr. *mongdèng*), een wereldling, aardsgezinde, aan de ijdel-

heden der aarde verkleefd mensch; **mondaniteit**, f., wereldgezindheid, wereldlust, ijdelheid.

mon Dieu! fr. (spr. *mong djeu*), mijn God! goede hemel!

monemérisch, gr. (v. *mónos*, enkel, alleen, en *héméra*, dag), cendaagsch, voor éenen dag geldend; **monepigraphisch**, gr. (vgl. *epigraphisch*), enkel opschrift, geen beelden bevattende (van munten).

monéren, lat. (*monère*), herinneren, waarschuwen, vermanen. aanmanen, **monitie**, f. (lat. *monitio*), de vermaning; herinnering; de wenk, waarschuwing; **monitor**, m. een herinneraar, vermaner, raadgever; opziener der jeugd; in de scholen van het wederkeerig onderwijs: een leerling, die met het onderrigt van een zeker getal zijner medescholieren belast is, een schoolhelper; **moniteur**, m. fr., de herinneraar, naam van een officieel dagblad der fransche regering; **monitorium**, n. of *monitoriales*, pl. scil. *littèrae*, nw lat., herinnerings- of aanmaningsbrieven; **monitum**, n., pl. *monita*, lat., herinneringen, vermaningen, waarschuwingen, aanmerkingen.

Monëta, f. lat., de munt (op de munten en andere rom. opschriften afgek. *mon.* of *monet.*); pl. *monëten*, munten, geld; **Monëta**, bijnaam van Juno; **Junonëta** had te Rome eenen tempel, waarin men muntte; ook is *moneta* een bijnaam van Apollo, en volgens Hyginus dezelfde als *Mnemosijsne*; *monëta de plata*, sp., de zilveren munten; *m. de vellon* (spr. — *veljóon*), de koperen munten; **monetisatie**, f. nw lat., de in omloop brengen (van papier) als geld.

Monferino, m. een ital. gezelschapsdans en de daarbij behoorende muziek (naar het landschap Montferrat in Italië).

Mongólen, pl., een volksstam in Midden-Azië, naar welken een aan China onderworpen land **Mongolië**, en een afzonderlijke menschenstam het **mongoolsche ras** benoemd wordt.

Mongos of **mongus**, m. N. H., de wolvige *maki*, een aan de apen verwant dier op Madagaskar enz.

Monismus, n. gr. (v. *mónos*, alleen), de eenheidsleer, leer der identiteit of eenzelvigheid van het ideale en reale, het tegengest. van *dualismus*; **monisten**, pl., algemeene benaming der materialisten en idealisten.

Monitie, **monitor**, **moniteur**, **monitorium**, **monitum**, z. ond. **moneren**.

monocarpisch, gr. (v. *mónos*, *e*, *on*, enkel, alleen), Bot., slechts éene vrucht dragende; **monocaulisch**, met éenen steel of stengel; **monocephálish**, eenhoofdig; **monocérös**, m. de eenhoorn; de zee-eenhoorn. z. **narwal**; **monochordium**, n.

Muz., de toonmeter, een speeltuig met éene snaar, met beweegbare kam en indeelingen, om daaraan de hoogte en diepte der toonen te bepalen; **monochroismus**, n. de cenkleurigheid; **monochroma** of **monochroom**, een cenkleurig schilderij; pl. **monochromata** of **monochromen**; **monocölon**, n. of **monocolisch gedicht** (vgl. *colon*), een gedicht, dat uit eenerlei verssoort bestaat, het tegengest. v. *diölon*; **monocotyledónen**, pl. (vgl. *cotyledonen*), Bot., planten, welke zaad slechts éene zaadlob heeft; **monocraat**, m. (v. *kratéin*, heerschen), z. v. a. **monarch**; **monocratie**, f. de alleenheerschappij, alleenheersching; **monocöulus**, m. gr.-lat. (v. *oculus*, oog), Chir., het eenoogig verband, het verband, waarmede slechts éen oog bedekt wordt; een eenoogige; **monocëa**, pl. (*mon oikia*, v. *oikos*, huis), Bot., eenhuizige planten met gescheidene mannelijke en vrouwelijke bloemen op éenen stam, de 21ste klasse van Linnæus, éene zeer gewigtige, merkwaardige klasse, omdat er schier al onze houtsoorten en vele andere nuttige gewassen toe behooren; **monodie**, f. (*mon-odia*; vgl. *ode*), een eenstemmig gezang (solo); een toonigied; ook éene poëtische alleenspraak (geversificeerde *monoloog*); **monodrama**, z. **melodrama**; **monogamie**, f. (v. *gámos*, huwelijk), de enkelvoudige, niet herhaalde echt, éénwilverij, éénmannerij, in tegenst. met polygamie; de staat van dezulken, die slechts eenmaal gehuwd zijn geweest; **monogamist**, m. die na den dood van de eerste huwelijks-wederhelft geene tweede neemt of meent te mogen nemen; **monogenësis**, f. de alleenteling, zelfvoortbrenging; **monogramma** of **monogram**, n. (v. *gramma*, het geschreevene, de letter), een naamtrek, de ineengevlochten aanvangsletters van eenen naam bij onderteekeningen, op signetten, oude schilderijen enz.; bij de Ouden iedere eenvoudige omtrek of eenvoudige teekening; **monographie**, f. Bot., beschrijving van een enkel geslacht of éene enkele soort van planten; éene verhandeling over een enkel of bijzonder voorwerp; **monogynia**, pl. (v. *gynë*, vrouw), Bot., éene afdeeling van sommige klassen van Linnæus, waartoe de planten met éen stampertje behooren; **monogynie**, f. de eenwilverigheid, eenwilverij; **monogynus**, eenwilverig; **monohemëra**, f. gr. (scil. *affectio*; v. *héméra*, dag), éene ziekte, die slechts éenen dag duurt; **monolëmma**, n. (vgl. *lemma*), Log., éene halve sluitrede, waaraan een der præmissen ontbreekt; **monolith**, m. (v. *lithos*, steen), een kunstvoorwerp uit éen blok steen, b.v. éene zuil enz.; **monolithisch**, uit éenen steen; **monoloog**, m. (vgl. *logos*), de alleenspraak; het spreken in of tot zich-zelfen; **monológisch**, n.

alleensprekend, in den vorm van een zelfgesprek; **monomachie**, f. (v. *máche*, gevecht), eig. een alleengevecht; gevecht met een' enkele, tweestrijd, tweegevecht, duel; **monomanie**, f. (vgl. *manie*), de op een enkel voorwerp gerigte waanzin; vgl. fixe idée, op *fixe*; eene gekke gril, wonderlijke luim, liefhebberij; **monománen**, pl., waanzinnigen omtrent een enkel voorwerp, de lijdens aan eene idée fixe; **monomerie**, f. (v. *méros*, n. deel), eendeelheid, d. i. het bestaan uit eenerlei deelen, eenvoudigheid; **monomérisch**, eendeelig, eenvoudig; **monométer**, m. vgl. **metrum**, Poet., een vers, dat slechts uit één lid bestaat, b. v. een tweevoetig jambisch of trochaisch vers; **monometrie**, f. eenheid van maat; **monométrisch**, eenmatig; **mon-ommátisch** (v. *ónma*, oog), eenoogig; **monomorphie**, f. (v. *morphé*, gedaante), eenheid van gedaante, eenvoudigheid; **mononómisch**, eendeelig, eenledig, vgl. binomisch en polynomisch; **mon-onýcha** (v. *ónyx*, klaauw) of **monýcha**, pl. N. H., eenhoevige dieren; **monopagie** en **monopegie**, f. Med., de hoofdpijn, die zich slechts tot een enkel plekje bepaalt, zonder van plaats te veranderen; **monopathie**, f. het alleenlijden, afzonderlijk lijden v. één lichaamsdeel, of ook v. de ziel of v. h. lichaam alleen; **monopetalisch** (vgl. *petalen*), Bot., eenbladerig, met één bloemblad; **monophagie**, f. (v. *phagein*, cten), het alleeneten; ook z. v. a. monositie; **monophoon**, eenstemmig, eentoonig; **mon-ophthalmus**, gr. of **mon-oculus**, m. gr.-lat., een eenoogig; Chir., een eenoogig verband; **monophýllisch**, gr. Bot., eenbladerig; **monophysiëten**, pl. (v. *phýsis*, natuur), eene voorm. chr.-secte, die in den persoon van Chr. slechts ééne natuur aannam; **monopodie**, f. (v. *pus*, *podós*, voet), de eenvoetigheid in den versbouw; een eenvoetig verslid, het tegengest. van dipodie; **monopódisch**, eenvoetig; **monopodíum**, n. bij de Ouden eene tafel, op éénen voet rustende; **monopólie**, **monopolium**, n. (v. *polein*, verkoopen), de alleenhandel, uitsluitende handel, het regt van wegen staat aan iemand gegeven om uitsluitend en alleen een' zekeren handel of eene fabrikage uit te oefenen; de dwangkoop; **monopolist**, m. een alleenhandelaar; **monopsychiëten**, pl. gr. (v. *psyché*, ziel), wijsgeeren, die slechts ééne ziel, algemeene wereldziel aannemen, van welke de zielen der menschen en dieren deelen zijn; **monoptéron**, n. Arch., bij de Ouden een ronde tempel, door ééne rij zuilen ondersteund; **monopyrénisch**, Bot., met ééne kern; **mon-orchis** of **mon-orchiet**, m. (vgl. *orchis*), iemand, die slechts éénen teelbal heeft; **monorime**, f. gr.-fr., een

dichtstukje met een enkel rijm; **monositie**, f. gr. (v. *sitos*, spijs), het slechts eenmaal daags eten; **monosophie**, f. (vgl. *sophia*), alleenwijsheid; **monosooph**, m. wie alleen wijs is of gelooft te zijn; **monospérmisch** (v. *sperma*, zaad), Bot., eenzadig, slechts éénen zaadkorrel dragend; **monostichium** of **monostichon**, n. (v. *stichos*, rij, vers), een enkele versregel, een eenregelig vers; **monosyllabum**, n. (vgl. *syllabe*), een eenlettergrepig woord, pl. **monosyllaba** of **monosyllaben**, eenlettergrepige woorden; **monotheïsmus**, n. (v. *theós*, God), de verering van een' eenigen God, als schepper en onderhouder der wereld; **monotheïst**, m. wie in éénen God gelooft; **monotheïstisch**, in éénen God geloovend, op dat geloof gegronnd; **monothelëten**, pl. (v. *thélein*, willen), eene chr. secte in de 7de eeuw, die slechts éénen wil in Chr. aannam, vgl. **maroniëten**; **monotheletismus**, n. de leer dier secte; **monotonie**, f. (vgl. *toon*), de eentoonigheid, eenvoudigheid, langwijligheid; **monotoon** of **monotónisch**, eentoonig, eenvoudig, langwijlig, vervelend; **monotri-glyph**, m. Arch., de ruimte van eenen triglyph en twee metopen tusschen twee dorische kolommen; **monoxýlon**, n. (v. *xylon*, hout), eig. eenhout, een vaarttuig, uit éénen boomstam gemaakt.

mon plaisir, fr. (spr. *mong plézier*), mijn genoegen, vermaak; **mon repos** (spr. *mong r'pó*), mijne rust (namen van vele buitenverblijven en lusthuizen).

mons, n. lat., **mont**, fr. (spr. *mong*), **monte**, it., de berg; **mons pietätis**, lat., of **monte di pietà**, **monte pio**, it., eig. berg der vroomheid, der barmhartigheid, benaming van inrigtingen, waar men op pand en tegen interest geld leent, bank van leening, lombard inz. in Italië; **Mont-blanc**, m. fr. (spr. *mongbláng*), de witte berg, de hoogste top der Alpen (wegens de sneeuwbedekking zoo geheeten); **mont d'or** (spr. *mongd'ór*), de goudberg; **monte della vergine**, it. (spr. —*wérdzjine*), de maagdenberg (in Napels); **montanus**, m. lat. mansn.: bergbewoner, bergman; **montanistisch**, naar bergbewoners aard; **montanisten**, pl., aanhangers v. **Montanus**, bisschop te Pepuza in Phrygië, eene chr. secte in de 3de en 4de eeuw, die eene allerstrengste zedeleer had; zij dragen ook den naam van pneumatici, d. i. geestelijkgezinden, ook van pepuzianen of phrygiërs; **monte**, m. it., ook een op onroerende goederen uitgezet kapitaal; van daar **montisten**, pl., renteniers, die hunne gelden op onroerende panden uitzetten.

Monsieur, fr. (spr. *mosjéu*; vgl. *sieur*), titel, dien men in de middeleeuwen aan den paus en de heiligen, en aan de konin-

gen van Frankrijk tot onder de Valois gaf; op zich-zelf gebruikt ook de titel van den oudsten broeder des konings van Frankrijk; tegenwoordig een eenvoudige beleefdheidstitel: Mijnheer! pl. **messieurs** (spr. *mèsjéu*), Mijne Heeren! **Monsieur** (spr. *mongsénjéur*; vgl. **seigneur**), eertitel der personen van aanzienlijke geboorte of waardigheid, zooals heretogen, grootherogen, aartsbisschoppen en bisschoppen, gevolmagtigde afgezanten enz.; op zich-zelf gebruikt de titel des voorm. **dauphins** of troonsopvolgers van Frankrijk, doorluchtige heer, hoogedele, genadige heer enz.

Monsoon, eng. (spr. *monsóen*) of *monson*, z. v. a. **mousson** (z. a.).

monstèren (v. h. lat. *monstrāre*, fr. *montrer*, toonen), naauwkeurig doen zien, bezien, in oogenschouw nemen; Mil., wapenschouw houden; Mar., zich voor éene reis tot de zeedienst verbinden en op de monsterrol doen inschrijven; **monster**, n. (fr. *monstre*, oudfr. *monstre*, hoogd. *muster*, it. *mostra*), het staal, proefje, toonstuk, patroon, beeld, voorbeeld, naauwkeurige vergelijking; de wapenschouw; de aanneming van zeelieden tot de koopvaardij; **monstráns** of **monstrántie**, f. (mid. lat. *monstrantia*), de prachtige, zonnvormige vaas, waarin bij de R. K. de gewijde hostie of het *venérable* bewaard en aan het volk vertoond wordt; **monstratief**, nw lat., op de teekenen of de waarneming berustende.

Monstrum, n., pl. **monstra**, lat. het monster, gedrogt, wanschepsel, schrikdier, de misgeboorte; een onmens, wreedaard, woesteling; **monstreus** (lat. *monstrōsus*, a, um), of **monstrueus** (fr. *monstrueux*), wanstaltig, misvormd, gedrogtelijk, wanschappen, schrikkelijk, afschuwelijk leelijk; **monstrositeit**, f. nw lat., de misvorming, wanstaltigheid, gedrogtelijkheid enz.

mont, z. **mons**; **montagnard**, m. fr. (spr. *montanjáar*), bergbewoner; **montagne**, f. (spr. *montángj*), de berg, naam der banken aan de linkerzijde in de nationale conventie tijdens de fransche omwenteling, waar de heethoofdige democraten hunne plaatsen hadden.

Montafaraca, f. de lijfwacht des turkschen keizers, bestaande uit 500 man ruitery; **montafaraca-baschi**, m. de overste dier lijfwacht.

Montagnard, **montagne** z. ond. *mon*.

Montant, n. fr. (spr. *montáng*; v. *monter*), stijgen, tot iets opklommen, beloo-pen, het bedrag of beloop eener rekening.

Montanus, **montanisten**, **monte**, z. ond. *mons*.

montèren, (fr. *monter*), 1) eig. stijgen, opgaan; verhoogen, opwekken, bezielen,

stemmen; 2) iets gereed maken, zamen stellen, de verschillende deelen vereenigen, toerusten, insluiten of zetten (eene edelsteen), uitrusten, met huisraad voorzien (eene woning); een schip bemannen; eene ruiter van een paard voorzien, in den zadel zetten, inz. soldaten kleeden, met de dienstkleding voorzien; **montering** of **montuur**, f. de dienstkleding, soldatendragt, het dienst- of krijgsmanskleeft, de dienst- of soldatenrok; **montuurdepôt**, magazijn van soldatenkleding; **monture**, **montuur**, f., het dier, dat men berijdt, rijder; wat tot invatting, opmaking, toerusting, uitrusting dient.

Montéro, pl. **montéros**, sp. (v. *monter*, woud), jager, eene lijfwacht onder Philips II in Spanje.

Montgolfière, f. fr. (spr. *mongolfjéer*), een luchtbol of -ballon; waarin de lucht door verwarming verdund wordt, naar de uitvinders, gebroeders Montgolfier (onderscheiden van *charlière*).

Montichicours, m. f. (spr. *mongtisjékóer*), Merc., eene halfzijden oostindische stof.

Montisten, z. ond. *mons*.

Montmeillon, m. fr. (spr. *mongmeljóng*), Merc., een aangename fransche muskaatwijn.

Montóna, f. Merc., een uitmuntende fijne witte wijn, die op het eiland Minorca wast.

Montprinblanc, m. fr. (spr. *mongpréngbláng*), Merc., eene soort van bordeaux-wijn.

Monture, **montuur**, z. ond. *montèren*.

Monumént, n. lat. (*monumentum*, v. *monēre*, herinneren), een gedenkteeken, gedenkstuk, eene gedenkzuil, grafnaald, *monumentum aere perennius*, een blijvend, onvergankelijk gedenk- of eere-teeken.

Mook, ook **sengo**, m. N. H., de honigkoekeek in Afrika.

Moolik, z. **molik**.

Mooren, pl. (lat. *Mauri*), een muhamedaansche volksstam in het westen van N. Afrika, van arabischen oorsprong, menschen van zwartbruine kleur, met heldere schoone oogen en schitterend witte tanden; in 't alg. zwartkleurige menschen, morianen, moormannen; **Mauritanjē**, n. (lat. *Mauritania*), het land der Mooren, Moorenland, in de oudheid dus geheeten.

moquéren, zich— (spr. *mokéren*), fr. (*se moquer*; v. h. gr. *mōkos*, spot, *mokān*, bespotten), met iemand den spot drijven, hem uitlagchen, honen, bespotten, voor den gek houden, schertsen; **moquant**, (spr. *mokáng*), bespottend, honend, spotziek, schertsend; **moquerie**, f. (spr. *mok'rie*), spot, spotternij, boert, scherts; hoon;

moqueur, m. (spr. *mokeur*), een spotter, spotvogel, spotboef, bespotter.

Moquette, f. fr. (spr. *mokétt'*) ook **mo-cáde** of **moucade** (spr. *moekáad*), Merc., eene wollen stof, welke weefsel naar dat van het fluweel gelijk, trijp- of mok-fluweel.

Mora, f. of **mora-spel**, een ital. vingerspel, waarbij het getal der uitgestrekte vingers terstond moet geraden worden; **mora**, f. gr., bij de Lacedaemoniërs eene bende voetvolk van drie, vijf of zeven honderd man.

mora, f. lat., het verwijl, vertoef, de vertraging; *in mora* zijn, nalatig, achterstallig zijn, de schuld van eene vertraging hebben; *sine mora*, zonder vertoef, onverwijld; *mora solvendi*, betalings-vertraging; *mora periculum*, het gevaar der vertraging, des uitstels; *periculum in mora*, z. *periculum*; **moréren** (lat. *morāri*), vertragen, ophouden; **morándo**, it. Muz., verdragend, verwijlend; **moratorium**, een vorstelijke schutbrief, vrijbrief, waardoor een schuldenaar voor een' zekeren tijd tegen de vervolgingen zijner schuldeischers wordt gevrijwaard.

Moraal, f. (lat. *morālis doctrīna*; *morālis*, e, zedelijk, v. *mos*, gen. *mōris*, gebruik, gewoonte, de zedeleer, leer der pligten, der deugden, der zedelijkheid, der gedragsregeling; ook eene afzonderlijke leer of toepassing (b. v. de moraal eener fabel enz.); **moraalphilosooph**, m. een wijsgeer, die de zedeleer stelselmatig behandelt; **moraalphilosophië**, f. de wetenschappelijke zedeleer, practische wijsbegeerte; het **moraalprincipe**, het grondbegrip en middelpunt der zedeleer, de zedewet; **moralisch**, de zedelijkheid of zedeleer betreffende, daarop gegrond, zedelijk; inz. zedelijk goed of deugdzaam, regtvaardig; in ruimeren zin (in tegenst. met het physische), in den geest, enkel gedacht, b. v. een moralisch persoon, d. i. wat voor eenen persoon geldt, wat de regten enz. van eenen persoon heeft, zonder werkelijk als individu te bestaan; **moraliséren**, nw lat. (fr. *moraliser*), verzedelijken, zedelijk maken; zedelijke beschouwingen maken, levenspligten voordragen en inprenten; zedepreken, den zedepreker spelen of uithangen; **moralisatie**, f. verzedelijking, zedelijke veredeling, de zedeles en harc inscherping; **moralist**, m. een zedeleeraar, zederegter, schrijver over de zeden, deugden en pligten; **moraliteit**, f. lat. (*moralitas*), de zedelijkheid of het zedelijke (b. v. eener handeling); het zedelijk-goede, de zuiverheid en innerlijke waarde eener verrigting.

Morabieten, pl. arab. 1) (als *pl.* van **marabout**, z. a.), vrōme kluizenars in N. Afrika; 2) naam v. een' arabischen stam, die

in de 11de en 12de eeuw in Spanje heerschte, ook **moraviden** (vgl. **maravedi**).

Moréna, z. **muréna**.

Morais of **murais**, m. eene munt van 25 paras in Indië.

Moratorium, z. ond. *mora*.

Moravische broeders, z. **boheemsche broeders**.

morbide, fr. (v. h. lat. *morbīdus*, a, um, d. i. eig. krank, ziek), Pict., week, murw, zacht, wat malsch, mollig, vleezig ver-toond wordt; **morbidesse** of **morbidezza** it. (spr. — *détza*), f. de malschheid, teederheid, molligheid (van geschilderd vleesch.)

morbilles, pl. fr. (spr. *morbielj'*), huiduitslag, inz. roodvonk en mazelen; **morbileus**, daartoe behoorende.

morbleu! fr., verduiveld! drommels! sakkerloot! te duivekater!

morbus, m., pl. *morbi*, lat., ziekte; *morbns acūtus*, Med., eene heete, hevige ziekte; *morbus cœrulēus*, de blaauwzucht; *m. major* of *m. comitiālis*, de blaauwzucht; *m. major* of *comitiālis*, z. v. a. **epilepsie**; *m. niger*, de zwarte ziekte, z. **hæmatemesis**; *m. regius*, eig. de koninklijke ziekte, de geelzucht; **Morbonia**, f. Myth., bij de Romeinen de godin der ziekte en pest.

Morchēlen, pl., naam eener soort van eetbare paddestoelen of champignons.

Mordant, **mordēnte**, m. it. (v. *mōrdere*, bijten, kaauwen), Muz., een halve triller, eene versiering in de voordragt v. h. spel of gezang, die daarin bestaat, dat men met den hoofdtoon en den naast daaronder liggende snel afwisselt; **mordant**, fr. (spr. *mordāng*; v. *mordre*, bijten), bijtend, wegvretend; bits, stekelig, schamper; als subst. n. een bijtmiddel bij katoendrukkers, vergulders enz.; **mordaciteit**, f. bijtende, invretende eigenschap eener vlacistof; de scherphheid, bitsheid, het stekelige in woorden of geschriften; **mordicānt**, fr. (spr. — *kāng*), bijtend, vinnig, scherp, stekelig.

Mordehi, m. Med., eene ziekte, aan de O. Indiërs eigen, bestaande in eene ziekelijke spijsvertering, ten gevolge van de luchtstreek.

Mordio, n. (duitsch, v. *mord*, moord, en het oude uitroepingswoordje *io, jo*), moordgeschrei, hulpgeroep.

mordoré, fr., hoogrood, bruinrood.

more, lat., z. ond. *mos*; **morel**, z. v. a. **amarelle**.

moréndo of **l. moriēnte**, it. (v. *morire* = lat. *mori*, sterven), Muz., wegstervend, verdwijnend, een decrescendo tot naauwelijks hoorbare zwakte van toon.

moreren, z. ond. *mora*; **mores**, z. ond. *mos*.

Morésken, pl. (v. h. it. *moreSCO*, moorsch), z. v. a. **arabesken** en **grotes-**

ken; *morésca*, it., of fr. *moresque*, f. (spr. *morésk'*), een moorendans.

Moretum, n. lat., eene spijs der Ouden, een koek of eene taart, uit meel, melk, wijn, kaas en kruiden bereid.

Morfil, m. fr., de draad aan een geslepen mes; **morfil** of **marfil**, ruwe olifantslanden, onbewerkt ivoor.

Morgagnisch vocht (spr. *morghánjies*—), het fijne vocht tusschen de kristallens van het oog en haar beursje; **Morgagnische holte**, de schuitvormige groeve der pisbuis; **Morgagnische schelpen**, de bovenste neusschelpjes (naar den geleerden ital. arts en ontledkundige Morgagni, gest. 1771, benoemd).

Morgāna, z. *fata-morgana*.

Morganatica, f. mid. lat. Jur., de morgengave; oorspr. een uitzet, dat bij de Germanen de man aan zijne vrouw gaf, ter vergoeding van de volledige wapenrusting, die deze hem had geschonken; **morganatisch huwelijk** of *matrimonium ad morganaticam* of *m. ad legem salicam*, n. (misvormd v. h. oudd. *morgangeba*; v. a. van het goth. *maurgjan*, afsnijden, korten), het huwelijk ter linkerhand, bij hetwelk een vorst, graaf enz. aan eene met hem niet in geboorterang gelijkstaande vrouw, met wie hij in den echt treedt, iets bepaalds tot morgengave uitzet, terwijl de kinderen, uit zulk eene verbindtenis geboren, alleen den naam en het vermogen der moeder erven.

Morgen, n. eene vlaktemaat in Duitschland en weleer in Nederland (waarsch. eig. zooveel als men in éenen morgen tijds kan beploggen; volgens Bilderdijk v. morjen, morigen, d. i. in het moer graven, ploegen, dus eig. omploeging, zooveel lands als men in eens omploegt); in de verschillende landen verhoudt zich het morgen tot den bunder of hectare als volgt:

een morgen	bunders.
in Baden (400 vierk. roeden)	= 36,0000
» Beijeren (51,200 vierk. roed.)	= 47,2525
» Brunswijk (30,720 » »)	= 25,0157
» Frankfort a/M. (160 v. roed.)	= 20,2506
» Hamburg (600 v. marschr.)	= 96,5220
» Hanover (120 vierk. roeden)	= 26,1920
» Hessen Darmst. (400 v. r.)	= 25,0000
» Holland, Rijnl., (600 v. r.)	= 35,1579
» Nassau (100 vierk. roeden)	= 25,0000
» Pruisen, nw. maat (150 v. r.)	= 25,5320
» » oude maat (400 v. r.)	= 55,2560
» » Keulsch, 150 v. r.)	= 31,7660
» » Akensch,	= 34,5594
Saksen (300 vierk. roeden)	= 55,3696
Wurtemberg,	= 31,5181

Morgue, f. fr. (spr. *morgh'*; oorspr. het gezigt, aangezigt, de bezigtiging; v. *morguer*, naauwkeurig beschouwen), de plaats der lijkschouwing te Parijs; de plaats aan den ingang eener gevangenis, waar de

cipier zijne op te sluiten gasten onderzoekt; ook een hoogmoedig, verwaand, gebiedend gezigt, trotsche ernst.

Morgentalen of **schildtalen**, oude benaming der belasting op huizen en landerijen in Nederland.

Moria, z. *morosis*, ond. *morocomium*.

Moribündus, nw lat. (v. *mori*, sterven), een stervende, zieltoegende, met den dood worstelende.

Morillon, m. fr. (spr. *moriejông*), eene soort van ruwe, geringe smaragden, die men bij het ons verkoopt.

Morïo, m. lat., pl. *morïones*, domme, leelijke en mismaakte dwergen, die de rijke Romeinen tot hun vermaak hielden; potsenmakers, hofnarren.

Morion of **pramion**, m. fr., zwartachtig bergkristal, een doorzigtige glansrijke edelsteen, ook rooktopaas geheeten; ook eene oude militaire straf, waarbij den overtreder eenige slagen met de hellebaardschacht of de musketkolf op het achterdeel werden toegediend.

Morion, n. gr., een deeltje, lid; inz. het schaamdeel, het mannelijke lid; een lidwoordje.

Moriscas, m. een oude port. zilvermunt, = 130 maravedis, ook *blancos* geheeten; **morisque**, f. eene rekenmunt in Algiers, omtrent = 22 ct.

Mormon, z. *choras*.

mormorādo, *mormorévole*, *mormoroso*, it. (v. *mormorāre*, murmelen), Muz., murmeland.

Morne, m. fr., een kleine berg, heuvel aan de kust, inz. op de fransche westind. eilanden; als adject. donker, somber, zonder glans of levendigheid; treurig, droefgeestig.

Mornel, f. (*charadrius morinellus*, L., N. H., de citroenvogel, van de grootte eener meerl.

Mórning, n. eng., de morgen, ochtend; van daar **morning-chronicle**, morgenkronijk, een engelsch oppositie-blad; **morning-herald**, m. de morgen-heraut, een onafhankelijk, liberaal dagblad, **morning-journal** (spr. *dzjurnel*), n. het ochtendblad, eene ultrakoningsgezinde courant.

Morochtus, **morochte** of **morochiet**, m. N.H., de melksteen; **morochti**, pl., eene soort van melkkleurige kiezelsteen.

Morocomium, n. gr. (v. *mōros*, stompzinig, dwaas, gek), een gekkenhuis, dolhuis, krankzinnigenhuis; **morōsis** of **morīa**, f. (gr. *mōria*), Med., verstandeloosheid, stompzinigheid, domheid; **morosophie**, f. gekke wijsheid, eene soort van sombere, in zich-zelfn gekeerde krankzinnigheid; **morosōphos**, m. een wijze gek, gek van wijsheid.

Moroëdje, m. eene perzische zilvermunt, omtrent = 36 centen.

moroos of **moreus**, lat. (*morōsus*, *a, um*), knorrig, gemelijk, verdrietig, morrend; *morōsus debitor*, z. *debitor m.* —; **morositeit**, f. de onvriendelijkheid, gemeelijkheid, kwade luim, grommigheid.

Moroxiet, m. groenachtig blaauwe phosphorzure kalkaarde, aspergie-steen, te Arendal in Noorwegen, eene verscheidenheid van den *apatiet* (z. a.).

Morphæa of **morphæa**, f. gr. (v. *morphē*, vorm, gedaante), Med., eene meel-vlek, witte huidvlek; **Morpheus**, m. gr. Myth. (eig. de vormer, beeldenschepper), de god des slaaps of der droomen; de slaap; **morphine**, **morphium**, n. (v. *Morpheus*, wegens de slaapwekkende kracht), het slaapholzuur, opium-zuur, een zeer hevig vergift, een alkalisch bestanddeel des opiums, in 1816 door Sertuerner te Hannover ontdekt; **Morphō**, f. de schoone, een bijnaam van *Venus*; **morphographië**, f. beschrijving der natuurligchamen volgens hunne gedaanten; **morphologie**, f. de vormingsleer der organische ligchamen; **morphonomië**, f. de leer van de wetten der gedaantewording; **morphōsis**, f. de vorming; **morphotomië**, f. de algemeene ontledingsleer, z. v. a. **anatomie**.

Morpions, pl. fr. (spr. *morpion*, v. h. lat. *mordens pedis*, bijtende luis), platluisen, eene soort van platte insecten, die zich aan de met haar bewassen ligchaamsdeelen hechten; oncig. een kleine onbeschaaemde dengniet, platluisje.

Mors, f. lat., de dood, eene onderaardsche onverbiddelijke godheid, uit de Nacht zonder vader geboren; **morsdood**, gem. voor onwifelbaar dood.

Morsellen, pl. nw lat. (*morsilli*, *morselli*, verklw. van *morsus*. beet), kruidkoekjes, gekruide en gesuikerde geneesmiddelen, als koekjes toegediend.

Mort, m. fr. (spr. *môr*), eig. een doode; in het *L'hombre* de vierde, voor het oogeblik stilzittende speler.

Mortadellen, pl. it. (sing *mortadella* f. en *mortadello*, m.), kleine metworsten uit één deel varkens- en twee deelen rundvleesch enz. gemaakt.

Mortaliteit, f. lat. (*mortalitas*, v. *mortalis*, e, sterfelijk, *mors*, gen. *mortis*, de dood), de sterfelijkheid; het aantal der dooden, der sterfgevallen, de sterfte, ook enkel sterfgevallen, in tegenst. met geboorten; **mortaliteits-lijsten**, lijsten, opgaven der gestorvenen.

Mortier, m. (fr. *mortier*, v. h. lat. *mortarium*), een hol vat van metaal, steen enz. om harde ligchamen in te verbrijzelen, een vijzel; Mil., een stuk geschut om bommen uit te werpen, wegens zijne gedaante dus genoemd.

mortificeren, lat. (*mortificāre*), dooden, doen of laten afsterven; kastijden,

het ligchaam op allerlei wijze kwellen; onderdrukken, b. v. de lusten; krenken, leed doen. b. v. door eene weigering, berisping enz.; murw, malsch maken (v. vleeschspijs); Jur., opheffen, te niet doen, uitleggen, voor ongeldig verklaren; **mortificātie**, f. de dooding; het afsterven van enkele deelen; de tuchtiging, kastijding; de krenking, demoediging, beschaming, ergernis, het verdriet; het malsch maken, b. v. van het vleesch, door het aan de lucht bloot te stellen; Jur., opheffing, uitlegging, onderdrukking of vernietiging, b. v. eener schuld-vordering enz.

Mortisonātie, f. nw lat. (vgl. *donatie*), eene schenking of gift in geval van overlijden.

Mortóden, pl. fr., valsche paarden voor den handel aan den Senegal.

mortuus, *a, um*, lat., dood, een doode; *manus mortua*, f. de doode hand; Jur., een doodengood, onvervreemdbaar kerkengood, eene erfmaking aan de kerk of eenig geestelijk gesticht, daar dit goed, uit het handelsleven genomen, voor den staat als het ware dood is; *pro mortuo* verklaren, voor dood of gestorven verklaren; *de mortuis nil nisi bene*, sprw., van de dooden moet men niets dan goed spreken; **mortuarium**, n. het regt van den landheer om bij overlijden zijns onderdaans uit diens nalatenschap zekere voorwerpen te vorderen; ook z. v. a. *manus mortua*.

Morum, n. lat. (gr. *móron*), Med., eene moerbezie, moerbeziegewel, als moeder-vlek.

Morve, f. fr., slijmachtig vocht uit de neusgaten, snot; de droes, eene bekende paardenkwaal.

mos, m. lat., gebruik, gewoonte, manier, levenswijze, gewone handelwijze, trant; pl. *mores*, zeden; van daar: iemand *mores* leeren, d. i. hem leeren, hoe hij zich te gedragen heeft, hem te regt zetten, tot zijnen pligt brengen; *ex more*, naar oude manier, naar gewoonte, naar vastgesteld of ingevoerd gebruik; *more consueto* of *solito*, naar gebruikelijke wijze, naar gewoonte; *more majorum*, naar de gewoonte der voorvaderen, naar oud gebruik, naar voorvaderlijke zeden.

Mosa, f. eene inhoudsmaat te Venetië, omtrent = last.

Mosaik, n. musief werk, **mosáisch**, **musivisch** of **musëisch werk** (it. *musáico*; fr. *mosáique*, v. h. nw gr. *mosaikōn*; lat. *opus musivum*, gr. *musēton*; v. a. van *Mozes* en de *muzen*); ingelegd werk, steen- of glasschilderstuk, een zamenstel van veelkleurige stukken steen, hout en glas, die door middel van eenig kleefdeeg of lijm zoo kunstig met elkander tot allerlei figuren verbonden worden, dat men ze, op eenigen afstand gezien, voor pen-

seelwerk houdt; **mosaïst**, (fr. *maitre mosaïste*), m. de musief- of mosaikwerker; **musief** of **schildersgoud**, valsch schelpgoud uit tin, kwik, zwavel en sal-ammoniak; **musief-zilver**, valsch zilver, wit tin met bismuth en kwik.

Mosaïsmus, **mosaïsch**, z. ond. **Mozes**.

Moscádo, m. it., een siciliaansche muskaatwijn (z. a. ond. **muskus**).

Moschabeërs, pl., eene secte van muhamedanen, die gelooven, dat God letterlijk zóo is, als hij op vele plaatsen van den koran wordt beschreven.

Moschel, **mauschel**, m. turk., heer, beheerscher; **moschule**, m. heertje.

Moschus, m. (perz. en arab. *muschk*, *misk*, lat. *muscus*), z. **muskus**; *moschus artificialis*, nw lat., kunstmuskus, door behandeling van de barnsteen-olie met salpeterzuur voortgebracht; **moschardine**, f. een aromatisch balletje, dat in den mond wordt genomen ter verbergijng van een' kwalijk riekenden adem.

Moscováde, f. (fr. *moscouade*), eig. ind. **moskebat**, ook **cassonade**, ruwe, ongezuiverde suiker, meel- of poedersuiker, zandsuiker, waaruit door verdere raffinering de melissuiker enz. bereid wordt.

Moskee, f. arab. (eig. *mesdschid*; zie **metsched**), een muhamedaansch bedehuis, turksche tempel.

Moskovieten, pl., eig. inwoners der stad Moskou, voorm. naam der Russen; **moskovische appel**, de siberische ijsappel; **moskovische kool**, engelwortel, eene in het wild groeiende eetbare plant; **moskowske**, eene russ. munt. = $\frac{1}{2}$ kopeke.

Moslem, m., pl. **moslemín**, arab. (v. *salama*; vgl. **islam**), muzelmannen, regtgeloovigen of geloovigen aan Muhameds leer, muhamedanen.

Moslim, pl., benaming bij de Turken v. de gerechtsdienaars, die de vonnissen der molla's moeten ten uitvoer brengen.

Mosquito, m. sp. (spr. — *kito*; van *mosca* = lat. *musca*, vlieg), pl. **mosquitos** of **moskieten**, bijtvliegen. zeer lastige, stekende muggen in Indië en andere heete gewesten der aarde; **mosquitéro**, m. eene bedgordijn of een kleedingstuk ter beschutting tegen den steek dezer insecten in den nacht.

mosso, it. Muz., bewogen, met eenigzins levendige beweging.

Most, m. (lat. *mustum*, fr. *moût*), het uitgeperste zoete sap inz. der druiven, dat door gisting wijn wordt.

Motacille, f. lat. (*motacilla*, kwikstaart), N. H., naam van een talrijk vogelgeslacht, waartoe de nachtegaal, de gras-musch of bastaard-nachtegaal, de bekvijg, de kwikstaart, het roodkeeltje enz. behooren.

Motétte, f. (it. *mottétto*, v. *molto*,

woord, spreuk), en spreukgezag, veelstemmig kerkgezag, zangstuk, dat gewoonlijk eene bijbelspreuk ten grondslag heeft.

Móthōn, (ook **móthax**), m. gr. een voorregte huisslaaf uit eene laconische stad in Sparta; een wulpsche dans; **mothonē**, f. onbeschaamdheid, moedwil.

Motie, f. lat. (*motio*, v. *movēre*, bewegen), de beweging; lichaamsbeweging; verandering; **Gram.**, de buiging der substantieven en adjectieven naar het geslacht; eene voordragt, een voorslag ter beraadslaging in eene vergadering; **motionnaire**, m. fr. (spr. *mosjonér'*), een voordragtdoener, die eene motie doet; **motief**, n. nw lat. (fr. *motif*), een beweeggrond, eene beweegreden, een prikkel, spoor-slag; in de schoone kunsten een op uitwerking of effect berekend kunstmiddel; **motivéren** (fr. *motiver*), de beweegredenen bijbrengen, gronden aauvoeren, met redenen omkleeden, ondersteunen of staven.

Motto, n. it. (= fr. *mot*, woord, mid. lat. *muttum*, v. h. lat. *muttire*, prevelen, hoorbaar worden), eene zinspreuk, kernspreuk, zinrijke stelling als opschrift eener verhandeling en dgl.

motus, m. lat. (v. *movēre*, bewegen), de beweging; *motus peristalticus*, m. Med., de wormsgewijze beweging der maag en der darmen; *motu proprio*, uit eigene beweging of aandrif; **con moto**, it. Muz., met beweging, levendig, aandoenlijk; *moto precedente* (spr. — *tsjedénte*), Muz., z.v.a. *medesimo tempo*.

Mouchard, m. fr. (spr. *moesjäär*; van *mouche*, vlieg, dewijl hij als eene vlieg rondgonst), een kondschapper, aanbrenger, verklikker, kraauwer, politie-spion, -spoorhond.

Mouche, f., pl. **mouches**, fr. (spr. *moesj'*), eig. vliegen; blanketpleistertje, moesje, een klein stukje taf, dat de dames weleer op haar gelaat aanbragten; *mouche volante*, f. of gew. pl. *mouches volantes* (spr. — *wolángt'*), Med., eig. de vliegende muggen; het muggen zien, bewegelijke vlokken voor de oogen, eene oogkwaal; **mouchetären** (fr. *moucheter*), met zwarte vlekken besprenkelen, spikkelen, vlekkelig maken.

Mouchette, f. fr. (spr. *moesjétt'*). Arch., de kranslijst, keelhevel, stafhevel, muurlijst; de kraalschaaf der timmerlieden.

Mouchettes, pl. fr. (spr. *moesjétt'*; v. *moucher*, snuiten), de snuiter, kaarsensnuiter.

Moufette, fr. (spr. *moefétt'*), ook **mo-fette**, **mouphette**, f. schadelijke mijnlucht, stiklucht, gifdamp, allerlei nadeelige uitwasemingen, voor de ademhaling ongeschikte gassoorten, die de onderaardsche plaatsen, inz. de mijnen besnecten.

Mouflon, z. *argali*.
mouilléren, fr. (*mouiller*, spr. *moelij*—), bevochtigen, besproeien; **mouille-bouche**, f. spr. *moelij'boesj'*, de waterpeer, eene zeer sappige zomerpeer.
mouléren, fr. (*mouler*, spr. *moel*—; van *moule*, vorm, model), vormen, in een' vorm gieten, afgieten, in een' vorm drukken of slaan.
Moulinet, m. fr. (spr. *moeliné*; eig. kleine molen, van *moulin*, molen), de molen, eene kruiswijze wending in den dans; in het schermen de kruiswijze zwaaijng der degens, om het stooten of houwen van meer dan eene tegenpartij af te weren; **moulinéren**, fr. (*mouliner*, spr. *moel*—), zijde op den molen tweernen; **moulinage**, f. (spr. *moelináazj'*), de zijdetweerning en het daartoe noodige gereedschap.
Moulure, f. fr. (spr. *moelúur'*), Arch., het lijstwerk, de lijst; allerlei sieraad aan goudsmidwerk.
Mourachet, n. fr. (spr. *moerasjé*), een witte bourgogne-wijn, ook bastaard geheeten.
Mouradieten, pl., leden eener muzelmansche geestelijke orde, in 1719 door Mourad Schamy ingesteld.
Mourqui, z. *murki*.
Mousquet, z. *musket*; **mousqueton**, z. *musketon*.
Mousse, m. fr. (spr. *moess'*; v. h. sp. *mozo*, jong, jong mensch), de scheepsjongen, zwabber, kajuitwachter.
Mousseline, f. fr. (spr. *moessélien*), neteldoek, zoo geheeten naar de turk. stad Mussel in voorliggend Azië.
mousséren, fr. (*mousser*, spr. *moess*—; v. *mousse*, mos, en dan om de overeenkomst: schuim), schuimen, opbruisen; van daar *mousseux* (spr. *moesséu*), schuimend, gelijk b. v. de champagne-wijn.
Mousseron, m. fr. (spr. *moess'róng*; van *mousse*, mos), Bot., kleine meikampernoelje, een eetbare paddestoel, die men in het voorjaar onder het mos vindt.
Mousson, f. fr. (spr. *moessóng*), z. v. a. **monsoon**, maleisch *músin*, waarschijnlijk van het arab. *mausim*, bepaalde tijd, jaargetijde), z. *passaatwind*.
Moustache, f. fr. (spr. *moestásj'*; v. h. gr. *mýstax*, bovenlip, snorrebaard), een knevelbaard, knevel, snorrebaard.
Moutarde, f. fr. (spr. *moetárd'*; van *mout*, most), mostaard of mosterd, met most- of wijnazijn bereid mostaardzaad; *de la moutarde après diner* (spr. —*après diné*), mosterd na den maaltijd, fr. sprw. voor iets te laat komende; **moutardier**, m. (spr. *moetárdjé*), het mosterdpotje.
Mouvement, n. fr. (spr. *moev'máng*; van *mouvoir* = lat. *movēre*, bewegen), de beweging, onrust; het voortgaan, de voortgang; de opstand, het oproer.

Mouzonne, f. fr. (spr. *moezónn'*), eene algiersche rekenmunt van 29 aspers, door het fr. bewind bepaald op eene waarde van $7\frac{3}{4}$ centimes.
movéren, lat. (*movēre*), bewegen; **zich movéren**, zich in beweging zetten, onrustig worden; Gram., een **woord movéren**, het zijne veranderingen door de geslachten doen ondergaan (z. ook *motie*); **movens**, n. of *movens causa*, f. een hulp- of beweegmiddel; **moventiën**, pl. (*moventia*), zichzelf bewegende voorwerpen, b. v. vee (onderscheiden v. *mobiliën*); *moviménto*, m. it. Muz., beweging, tijdmaat.
Moxa, f. bijvoetwol, eene graauwe, wollige stof, die in China, Japan en elders uit de bladen en toppen van den gemeenen bijvoet (*artemisia vulgaris*) bereid en als geneesmiddel tegen jicht en podagra uitwendig gebruikt wordt. Men rolt namelijk de moxa op tot eenen kegel van ontrent een' rijnl. duim, kleeft haar metspeeksel op de huid vast en steekt ze in brand; zoo ontstaat er eene brandwonde, die tot ettering overgaat.
Moyen, n. fr. (spr. *moajéng*; v. h. lat. *mediānum*, v. *medium*), middel, weg, gelegenheid, hulpmiddel, vermogen, mogelijkheid; pl. **moyens**, ook fortuins-omstandigheden, middelen, vermogen.
Moyeu, m. fr. (spr. *moajéu*) eene zeer smakelijke fr. pruimensoort, waarvan men te Dijon allerlei confituren bereidt.
Moyo, m. sp. (= lat. *modius*, schepel), eene graan- en vochtmaat in Spanje en Portugal, = 15 fanegas (z. a.).
Mozambo, m. naam in Brazilië van de zulken, die uit Europa zijn geboren.
Mozaräber, m. sp. (*mozarabe*, van het arab. *mustarab* of *mustarib*, d. i. iemand, die naar de Arabieren gelijkt, zonder een echt Arabier te zijn), christenen in Spanje, die onder de Mooren woonden of met hen door het huwelijk verbonden waren.
Mozes, hebr. (*Moscheh*, v. *maschah*, uittrekken, uithalen), mansn.: de uit het water geredde, de naam van den wetgever en godsdienststichter der Israëlieten; **mosaisch**, hem betreffend of van hem afkomstig (b. v. *mosaisch* geloof enz.; z. ook onder *mosaïk*); **mosaïsmus**, n. de leer van Mozes, de mosaische of joodsche godsdienst.
Mozzétta, f. it. (v. *mozzo*, afgehouden, geknot), een rok zonder mouwen als kleeding der hooge r. k. geestelijken in Italië.
mucus, m. lat. (gr. *mýkos*), ook *mucāgo* en *mucilāgo*, f. n. w. lat. Med., slijm; een slijmerig geneesmiddel; **mucāten**, pl., slijmzure zouten; **mucilagineus**, slijmerig; *mucilāgo gummi arabici*, gom-slijm, in 4 deelen water opgeloste gom.
Mubad-mubadan, m. de naam van het godsdiensthoofd der oude Perzen vóór de hervorming van Zoroaster; hij werd later

veranderd in dien v. de stouri-de stour.

Mud, n. eene inhoudsmaat in Nederland, = $\frac{1}{3}$ last, 10 schepels of 100 koppen; het oude Amsterdamsche mud = $\frac{1}{2}$ last, verdeeld in 4 schepels, was = 111,2560 ned. kop.

Muderis, m. arab. (*mudris* en *muderis*, van *darasa*, lezen; eig. een lezende, studerende; een leeraar, schoolleeraar, professor.

Muézzin, m. arab. de roeper, nitroeper der biduren van de minarets der moskeeën in Turkije.

Mufti, m. arab. (deelwoord van *fata*, recht spreken), eig. regtspreker, beslisser, wetverklaarder; de turksche opperpriester en te gelijk opperregter.

Muhamed of l. **Muhammed**, m. (arab. *muhammad*, verl. deelwoord van *hamada*, prijzen: de hooggeprezene, roemwaardige, de beroemde arabische godsdienstlichter (geboren te Mekka omstreeks 570 jaren na Chr.); **muhamedānen**, pl., aanhangers van die godsdienst, Muhameds geloofsgenooten; **muhamedanismus** of **mohamedismus**, n. de leer van Muhamed, het turksch geloof, z. v. a. **islam**.

Muharram, z. **moharrem**.

Muid, n. fr. (spr. *mwi*, = lat. *modius*?), een mud, vat, ton, eene oude fr. inhoudsm. voor drooge waren en vloeistoffen; het parijsche korenmud bevatte 12 setiers, 24 mines of 2,304 litrons, = 18,72 ned. mudden; het wijnmud hield 36 setiers of 288 pinten, = 2,68 ned. vaten.

Mulagis, m. een uitgelezen ruiters bij de Turken.

Mulat, m., **mulattin**, f. (sp. *mulato*, *mulata*, fr. *mulâtre*; van het lat. *mulus*, muilnier), een gemengd menschenras, uit blanke en zwarte menschen geteeld; **mulattofina**, het kind van eenen mesties en eene mulattin, of omgekeerd.

Muloiber, m. lat., een bijnaam v. Vulcanus (z. a.), ijzerkneeder.

mulcta, f. lat. Jur., eene geldstraf; *m. pœnitentiæ*, rouwgeld of rouwkoop; *mulcta stuprörum*, boete op hoerrij; **mulctatium**, n. zeker geld, dat als boete geïnd wordt.

Mulet, m. een portugeesch schip met latijnsche of driehoekige zeilen.

Mule-twist, n. eng. (spr. *mjoel*—; vgl. **twist**), molen- of machinegaren v. boomwol.

Muliebría, pl. lat. (v. *mulier*, de vrouw), vrouwelijke zaken, Med., de maandelijksche zuivering.

multa, pl. lat. (van *multus*, a, um, veel, velerlei; *multum*, n. veel; *non multa sed multum*, niet velerlei maar veel, niet van alles wat, maar van één ding veel, b. v. leeren; **multinómisch**, veeldeelig; **multiplicéren**, vermenigvuldigen; Arith., een getal zoovele malen

nemen, als door een ander getal wordt aangeduid; het eerste heet **multiplicándus**, vermenigvuldigtal, het andere **multiplicātor**, m. vermenigvuldiger; **electro-magnetische multiplicātor**, m. een door Schweigger uitgevonden werktuig om de fijnste graden van het galvanismus te meten; **multiplicātie**, f. de vermenigvuldiging, vermeerdering; **multiplicatie-cirkel**, een sterrekunstig werktuig tot hoogtemeting; **multiplicatief**, nw lat., vermenigvuldigend, verveelvuldigend; vermenigvuldiging bewerkende of uitdrakkende; **multipliciteit**, f. de veelvuldigheid, menigvuldigheid, menigte; **multiplum**, n. een veelvoud, een getal, waarin een ander getal meermalen begrepen is, b. v. 9 is een multiplum van 3.

Multeka, f. turk., een geschreven burgerlijk lijfstraffelijk en godsdienstig wetboek in Turkije.

Mumie, f. perz. (*muniyá*, v. *múm* of *móm*, was; v. a. verbasterd uit *amómum*, den naam eener indische kruiderij), een gebalsemd en gedroogd lijk bij de oude Egyptenaren; **mineralische mumie**, een zeer kostbare, welriekende en voor wonden zeer heilzame bergbalsem in Perzië enz., welken de oude Egyptenaren bij het balsemen hunner lijken gebruikten; **mumificéren**, nw lat., mumiën vormen, tot mumie maken; **mumificātie**, f. de mumie-vorming, mumie-bereiding.

Múmme, f. hoogd. (spr. *moemme*), een bekend, krachtig, smakelijk Brunswijksch bier, zoo geheeten naar zijnen eersten brouwer Christiaan Múmme.

Munaschieten of **munasjieten**, pl. naam eener turks. secte, die aan de zielsverhuizing geloofte en daarom zeer verschoonend met de diëren omgaat.

Mundanismus, n. nw lat. (v. *mundānus*, wereldlijk, v. *mundus*, wereld), de wereldsgezindheid, aardsgezindheid.

Mundium, n. mid. lat. (v. h. oudd. *munt*, *mund*, d. i. hand, dan ook bescherming, beschermer, van daar h. oude v o o r m o n d e r, hoogd. v o r m u n d, voogd), het recht der persoonlijke heerschappij over vrijen, inz. van den echtgenoot over zijne huisvrouw, van den voogd over den pupil.

Mundum, n. lat. (v. *mundus*, a, um, rein, zuiver), h. zuiver afschrift, net schrift, in tegenst. met *concept*; *pro mundo*, voor het afschrift; **mundéren** (lat. *mundāre*), zuiveren, reinigen; in 't net afschrijven; **mundificantia** of **mundificativa**, pl. nw lat. Med., zuiveringsmiddelen, reinigende geneesmiddelen.

mundus vult decipi, ergo decipiātur, lat. sprw., de wereld wil bedrogen zijn, dat zij dan bedrogen worde!

Munedschim, pl., naam der perzische en turksche astrologen, die als zoovele orake-

len in gewigtige omstandigheden geraadpleegd worden.

muneren, lat. (*munere*), bevestigen, met het noodige ter verdediging of voeding voorzien, tocrusten; **muniment**, n. (lat. *munimentum*), eig. een verdedigingsmiddel; Jur., een bewijsgrond; **munitie**, f. de krijgsvoorraad, inz. kruid, kogels enz.; **munitiwagen**, waarop de voorraad wordt vervoerd.

Mungo, z. *ichneumon*.

Municipium, n., pl. *municipia* of *municipiën*, lat., eene rom. vrijstad in het oude Italië, die het rom. burgerregt genoot en onder eene zelf-gekozen overheid stond; ook de naam van sommige rom. koloniën; **municipaal**, stedelijk, stads-, de gemeente, de stadsregering betreffende; als subst. een stedelijk overheidspersoon, stadsraad, lid v. h. stedelijk bestuur; **municipaalsteden**, voorn. duitsche steden, die aan eenen rijksstand onderworpen waren; **municipaliteit**, f. n. w. lat., de gemeenteraad, de plaatselijke of stadsoverheid; **municipaliseren**, met gemeente-wetten voorzien, als gemeente inrigten.

Munificentie, f. lat. (*munificentia*), vrijgevigheid, mildheid, milddadigheid, grootmoedigheid.

Muniment, **munitie**, z. ond. *muneren*.

Munster, m. (hoogd. v. h. lat. *monasterium*, d. i. klooster), eene stichtskerk, domkerk, hoofdkerk.

Muradin, m. turk., de voorzitter in de tartaarsche landgeregten.

Muraena of **muraene**, f. (lat. *muraena*), een zeer welsmakende zeesaal, inz. bij Sardinie; ook eene smakelijke zalmsort in Pommeren.

Murais, z. *morais*.

Murajölle, f. eene rekenmunt in Modena, omtrent 2 ct.

Murcia, **Murtia**, **Marcea**, f. rom. Myth., de godin der luiheid; v. a. een bijnaam van Venus en verward met *Myrtea*.

Murcus, m. lat., een bloodaard, een die zich den duim afkapt, om vrij van de krijgsdienst te zijn; vgl. *poltron*.

Muriaten, pl. n. w. lat. (v. h. lat. *muria*, pekkel), zoutzure zouten; *muriaticum* (scil. *acidum*), n. lat., het zoutzuur, de chloorwaterstof; **muriatisch**, zoutzuur, zoutzuur bevattend; **muriatische bronnen**, zulke bronnen, waarvan het zoutzuur een hoofbestanddeel uitmaakt; **muriaciet**, m., z. v. a. *anhydriet*.

Muriciet, m. n. w. lat. (v. h. lat. *murex*, purperslak), eene versteende stekelslak.

Murki, n. (waarsch. duitsch, v. h. klanknabootsend woord *murren*, *murmel* en), eene oude soort van kleine muziekstukken voor het klavier, met levendige, murmelende begeleiding van den bas.

murmureren, lat. (*murmurare*); mor-

ren, ontevreden zijn en klagen, mompelen, knorren.

Murrhine, f. een zoete, gekruide wijn, welker in Frankrijk geliefd.

murrhinische vazen (lat. *vasa murrhina*, v. *murrha*, eene bijzondere steensoort), pl., eene soort van zeer kostbare en schoone bewerkte pronkvazen bij de Ouden.

Mursault, m. fr. (spr. *muursóo*), Merc., de tweede kwaliteit van witten bourgogne-wijn.

Musageet, z. *muze*; **muscadin**, z. *muskus*; **muscovado**, m., z. *moscovade*.

Muschik, m., pl. *muschiks*, russ. (van *musch*, man), boeren, lijfeigenen.

musculair, **musculeus**, z. ond. *muskel*.

Muse, f. gr. (*mūsa*), pl. *musen*, of *muze*, **muzen**, Myth., zanggodinnen, dochters v. Jupiter en Mnemosyne, de 9 beschermsters der schoone kunsten en wetenschappen, inz. der toon- en dichtkunst, ook *camænen*, lat. (*camænae* of *camænae*) en *pieriden* (gr. *pierides*) gheeten; nl. *Clio*, de roem (voor de geschiedenis), *Calliope*, de schoonsprekende (voor h. heldendicht), *Melpomene*, de zanggrage (voor het treurspel), *Thalia*, de vrolijke (voor het blijspel), *Erato*, de liefelijke (voor dans en muziek, inz. voor liefdezangen), *Euterpe*, de vermakende (voor het fluitspel), *Terpsichore*, de danslievende (voor het citherspel en den dans), *Polyhymnia*, de zangrijke (voor gezang en welsprekendheid) en *Urania*, de hemelsche (voor de sterrekunde); oneig. de schoone kunsten en wetenschappen, inz. de dichtkunst; **musageet**, m. (gr. *musagētēs*), eig. een muzenaanvoerder, hoofd en aanvoerder der muzen, een bijnaam van Apollo en Hercules; oneig. een muzenvriend, beschermmer en bevorderaar der kunsten en wetenschappen; **musëum**, n. lat. (gr. *musëion*), een muzentempel of eene aan de muzen, d. i. aan de geleerdheid, de kunsten en wetenschappen gewijde plaats, b. v. eene studeerkamer; eene boek-, naturaliën- of kunstverzameling; een kunstkabinet; **musographie**, f. gr., de beschrijving van kunstkabinetten en hunne zeldzaamheden; **musomanie**, f. hartstogtelijke kunstliefde, inz. overdrevene zucht voor muziek; **muzenalmanak**, m. een prachtjaarboekje met dichterlijke voortbrengselen; **muzenzetel**, m. eene hoogeschool, academiestad; **muzenzoon**, een student, academieburger.

Musette, f. fr. (spr. *muzett'*), de docdelzak, zakpijp; een zeker muziekstuk van zachten, slependen toon, in $\frac{3}{8}$ maat.

Museum, z. ond. *muse*.

Musical, **musikaal**, z. ond. *muzijk*.

Musief-werk, **musief-goud** enz., z. *mosaik*.

Musje, n. oude ned. vochtmaat, inz. voor sterke dranken. = $\frac{1}{8}$ m e n g e l (z. a.).

Muskaatbloem, **muskaatwijn**, enz., z. ond. **muskus**.

Muskel, fr. **muscle**, m. (v. h. lat. *musculus*, d. i. eig. muisje, verklw. v. *mus*), Anat., de spieren, de vleezige deelen v. h. dierlijk ligchaam, die het door hare uitzetting en zamentrekking tot de willekeurige beweging geschikt maken; **musculair-systeem**, n. het spierstelsel, spiergebouw, de samenhang v. al de spieren eens ligchaams; **musculair-veer**, eene veer, die de spieren der automaten in beweging zet; **musculeus** (lat. *musculosus*, *a*, *um*), gespierd, sterk v. spieren, vleezig; **musculieten**, pl., eene soort van versteende schelpen.

Muskét, n. (it. *moschetto*, fr. *mousquet*; mid. lat. *muschetta*, oud-fr. *mouchette*, eene soort van werppijl; van *mouchet*, de sperwer, of v. *mouche*, lat. *musca*, vlieg?), het oude soldatengeweer, vuurroer, dat met eene lont werd afgestoken; **musketier**, m. (fr. *mousquetaire*), een voetsoldaat, voetknecht, geweerdrager; **musketon** of fr. **mousqueton**, m. (spr. — *tóng*; v. h. it. *moschettone*), eene oude soort v. korte geweren van groot kaliber, die verscheidene kogels te gelijk schoten.

Muskito, **muskieten**, z. **mosquito**.

Muskus, m. lat. ook **moschus** en **bisam** geheeten, een sterk en aangenaam riekend dik vocht, dat bij verscheidene dieren, inz. bij het **bisam-** of **moschusdier**, in eenen buidel aan de aarsstreek gevonden en zoo tot reukwerk als tot versterking der zenuwen aangewend wordt; *moschus artificialis*, nw lat., kunstbalsem, door behandeling van de barnsteenolie met salpeterzuur bereid; **muscadin**, m. fr. (spr. *muuskadèng*), een naar muskus riekend heertje, een salotjonker, pronkertje, modegeek; **muskaatbloem**, z. **foelie** en **macis**; **muskaatnoot**, de vrucht van den **muskaatboom** (*myristica moschata*) op de Moluksche eilanden, om welke harde kern h. netvormig weefsel, de foelie, zit; uit deze noten perst men de kostbare **muskaatolie**; **muskaatwijn** of **muskadéwijn**, een zeer zoete, kruidige ital. en fransche wijn; **muskadépeer**, eene soort van vroegrijpe, smakelijke peren; **musquéren**, met muskus welriekend maken; daarmee te bereiden.

Musomanie, z. ond. **muse**.

Muspel of **Muspelheim**, n. oudn. Myth., het zuidelijke, heldere en heete deel der wereld, het vuurrijk, in tegenst. met **Niflheim**.

musqueren, z. ond. **muskus**.

Mussaf, m. een gebed, dat de heden-daagsche joden doen op den eersten dag van elke maand, op den sabbathdag en op den eersten dag des jaars.

Mussellim, pl. turk., naam v. de oude turks. militie, die een corps van 3000 ruiters uitmaakte en vele voorregten genoot.

Musselin, m. turk., de luitenant van eenen bassa of pascha.

Muta (scil. *littéra*), f. lat. (v. *mutus*, *a*, *um*, stom), Gram., een stomme consonant, pl. **mutæ** (g. d. *b*; k. t. *p*); **mutacismus**, n. het bezwaarlijk, gebrekkig, of ook te veelvuldig uitspreken der *b*, *m* en *p*.

Mutafaracus, pl. turk., officieren van den Grooten Heer, die hem op de wandelingen en in het leger vergezellen, eene soort van aides de camp.

mutéren, lat. (*mutāre*), veranderen, wisselen, inz. van het wisselen der jongensstem; **mutābel** (lat. *mutabilis*, *e*), veranderlijk, onbestendig; **mutabiliteit**, f. de veranderlijkheid, onbestendigheid; **mutātie**, f. (lat. *mutatio*), de verandering, plaatsverwisseling; *mutatis mutandis*, afgek. *m. m.* of *mut. mut.*, met verandering van datgene, wat veranderd moet worden, of met de noodige veranderingen.

mutiléren, lat. (*mutilāre*), verminken, vervalschen; **mutilātie**, f. de verminking, vervalsching.

Mutinerie, f. fr., muiterij, inz. onder soldaten.

Mütt, n. eene inhoudsmaat voor drooge waren in vele zwits. cantons: het mütt van Appenzell = 91,3660, v. Aarau = 90,0742, v. Bern = 168,1320; v. Lucerne = 139,0134, v. Solothurn = 158,9280, v. St. Gall en v. Zurich = 82,1230 ned. koppen; het mütt van Oostenrijk, eene rekenmaat, doet 30 metzen.

Muttonchops, pl. eng. (spr. *muttonchops*, v. *mutton* = fr. *mouton*, schaaap, en *chop*, snede, schijf), gerooste lamsribbetjes.

mutueel, z. ond. **mutuum**.

Mutūlus, m. lat. Arch., de kraagsteen, deelkop of sparrekop in de dorische bouw-orde.

Mutuum, n. lat. (v. *mutuus*, *a*, *um*, geborgd, wederkeerig), eene leening, eene geldschuld; *mutuum adjutorium*, wederzijdsche hulp; *mutuus consensus*, wederzijdsche inwilliging of toestemming; **mutueel**, nw lat. (fr. *mutuel*), wederzijdsch, wederkerig, beiderzijdsch, over en weër.

Muzelman, verbast. uit **moslem** (z. a.).

Muzijk, f. gr. (*musikē*, eig. in 't algem. muzenkunst, inz. toon-, dicht- en redekunst; lat. *musica*, fr. *musique*); de toonkunst; toonkunde, toonwetenschap; de leer en kennis van de verhouding en samenstemming der toonen; het op toonen gezette stuk zelf, het gezang, de samenklank van stemmen en speeltuigen; **muzikaal** (it. *musicale*, fr. *musical*), toonkunstig, met de toonkunst overeen stemmend, daartoe behoorend, geschikt; toonkundig, ook welklinkend, welluidend, aangenaam; **muzikánt**, een speelman, gemeen muzikspeler; **muzijkmeester** of **musicus**, m. lat., toonkunstenaar; **musicéren**, nw lat. (it. *musi-*

cáre), muziek maken, kunsttoonen voortbrengen, spelen.

Myasthenie, f. gr. (v. *mys*, muis, *mus* kel, z. a., en *asthenie*), zwakte of slapheid der spieren.

Mycetologie, f. gr. (v. *mykēs*, pl. *mykētes*, paddestoel), de leer der paddestoelen en zwammen; **mycetophaag**, m. een paddestoel-eter.

Mycōsis, fr. gr. (v. *mȳkos*, slijm), Med., een sponsachtig vleeschachtig gezwel, eene slijmpolijp.

Myotēres, pl. gr. (v. *mydzein*, snuiven), de neusgaten; **myoterismus**, n. het neusophalen, bespotten, honen; **mycterophonie**, f. de neusspraak, het spreken door den neus.

Mydēsis, f. gr. (van *mydān*, vochtig zijn), Med., de vloeijende vercttering der oogleden door slijm of andere vochten; **mydōn**, m. weelderig, vuil vleesch in zweren.

Mydriāsis, f. gr. (waarsch. v. *āmydros*, duister, onzichtbaar), Med., de tegennatuurlijke verwijding van den oogappel; **mydriātisch**, die bewerkende, daaraan lijdende; **mydriatōum**, m. een middel, dat de verwijding des oogappels bevordert.

Myelitis, f. gr. (v. *myelōs*, merg), Med., ruggemerg-ontsteking; **myelōphthisis**, f. Med., de ruggetering.

Myiocephālon, n. gr. (v. *myia*, vlieg), Med., vliegengkopje, vliegenhoofdje, eene uitzakking van den regenboog door eene verzwering van het hoornvlies; **myiodeopsie** of **myiopiē**, f. het muggenzien, het flikkeren voor de oogen als van zwermen muggen; **myiologie**, f. de leer of kennis der muggen of vliegen, een gedeelte der entomologie uitmakende.

Myieten of **myacieten**, pl. gr. (van *mȳs*, muis, spier), eene soort v. versteende schelpdieren, z. v. a. **musculieten**; **myitis**, f. gr., eene ontsteking der spieren.

My lady, eng. (spr. *mīlēdi*; z. *lady*), de titel, waarmede men tot en van de gemalin eens lords of baronnets spreekt; terwijl men haren gemaal dien van **mylord** geeft.

Myodynamomēter, m. gr. (van *mȳs*, muis, spier), een spierkrachtmeter; **myodynīe**, f. gr., eig. spierpijn, z. v. a. **rheumatismus**; **myographiē**, f. gr., de spierbeschrijving; **myologie**, f. de leer der spieren; **myologisch**, die leer betreffende; **myomantiē**, f. het waarzeggen door of uit muizen; **myonarcōsis**, f. de stompheid, traagheid der spieren; **myopālmus**, m. de peeshuppeling of het springen der spieren; **myopathiē**, f. het spierlijden, eene spierkwaal; **myorrhēxis**, f. de scheuring eener spier; **myotomiē**, f. de ontleding der spieren.

Myops, m. gr. (v. *myein*, zich sluiten, blikkeren, en *ōps*, gezicht; eig. met de oogen blikkerend), een kortzigtige, bijziende, niet

verziende; **myōpisch**, kortzigtig; **myopiē**, f. de kortzichtigheid; bijziendheid; **myōsis**, f. Med., de vernaauwing van den oogappel, met verstijving van den regenboog verbonden.

Myosōtis, f. gr. (v. *mȳs*, muis, en *ōs*, gen. *ōtōs*, oor), Bot., muizenootje, vergeetmij-niet, eene bekende bloem.

Myotomiē, z. ond. **myodynamometer**.

Myriāde, f. gr. (*myriās*, v. *myrioi*, tien duizend), een tienduizental; pl. **myriāden**, oneig. eene ontelbare menigte; **myriogramme**, z. ond. **gramme**; **myrialitre**, z. **litre**; **myriametre**, z. **mètre**; **myriapoden**, z. **myriopōden**; **myriare**, z. **are**; **myriastere**, z. **stere**.

Myrica, f. lat. of **myrike**, f. gr., z. v. a. **tamariscus** (z. a.); de wasboom of wasstruik in N. Amerika (ook in Duitschland wordt dit gewas in 't wild gevonden); **myricine**, n. een bestanddeel van het was der bijen.

Myringa, **myrinx**, f. gr. Anat., het trommelvlies in het oor.

Myriomorphoscoop, n. gr. (vgl. *myriade*), een spiegel, die ontelbaar vele beelden vertoont, z. v. a. **kaleidoskoop**; **myrionymisch**, duizendnamig, eig. tienduizendnamig; **myriophyllisch**, Bot., duizendbladerig; **myriophyllum**, n., z. v. a. **millefolium**; **myriopōdes**, pl. N. H., duizendvoeten; **myriorāma**, eig. tienduizendzigt, een door Bres te Parijs uitgevonden kunstwerk om landschappen in onnoemelijke verscheidenheid zamen te stellen; **myriothēcisch**, Bot., met duizenden zaaddoosjes.

Myrisma, n. gr. (v. *myridzein*, zalven, *myron*, zalf), eene zalf; **myrasmus**, m. de insmering, inzalving, smeerkuur.

Myrmecia, pl. gr. (v. *myrmex*, mier), Med., eene soort van wratten in de handpalmen en voetzolen, die als een mierenhoop dicht bij elkander staan; **myrmecismus**, n. en **myrmeciāsis**, f. de kriebelziekte, jeukziekte, waarbij de lijder eene gevaarwording heeft alsof er mieren over zijn ligchaam kropen; bij sommigen de schurft; **myrmecophaag**, m. miereneter.

Myrmidōnen, pl. gr., een volkstem in Thessalië, onder de heerschappij van Achilles.

Myrobalānus, f., pl. **myrobalānen**, gr. (sing. *myrobalānos*, f., v. *myron*, zalf, en *bālanos*, eikel), de zalfnoot, behennoot z. a. (lat. *glans unguentaria*), gedroogde, naar pruimen gelijkende vruchten uit O. Indië, deels in suiker ingemaakt als confituur, deels als afvoeringsmiddel (purgerpruimen) gebruikt; **myrōma**, n., z. v. a. **myrisma**; **myrōsis**, f., z. v. a. **myrismus**; **myropōla**, m. gr., een handelaar in balsems; **myrothēca**, f. eene zalfdoos; **myrothecium**, n. een balsemdoosje; oneig. redekunstige sieraden.

Myrrhe, f. (gr. *myrrha*; hebr. *môr*, arab. *murr*, v. h. hebr. *mar*, arab. *murr*, bitter), eene bittere, welriekende en geneeskrachtige gomhars van eenen struik in de Morgenlanden.

Myrsa, l. **Mirza** (z. a.).

Myrsen, naam van het meerschium in Klein-Azië.

Myrt, f. gr. (*myrtos*, lat. *myrtus*, f.), de myrteboom, een bekend altijd groen gewas, bij dichters het zinnebeeld der liefde; *myrtus pimentata*, f., lat., de pimentboom; **Myrtēa**, f. rom. Myth., een toenaam v. Venus, aan wie de myrt geheiligd was.

Myrtochilides of **myrtóchila**, pl. gr. (v. *myrton*, de kittelaar, en *cheilos*, de lip), de inwendige schaamlippen, die in de nabijheid van den kittelaar gelegen zijn.

Mýstax, m. gr. (dorisch in plaats v. *mastax*, v. *mastádein*, kaauwen), de baard aan de bovenlip, knevel.

mystisch, **mystiek**, gr. (*mystikós*, $\bar{\epsilon}$, $\acute{\omicron}$ n, v. *myein*, zich sluiten, toedoen, inz. de oogen en den mond), geheim, geheimzinnig, verborgen, donker, in het duister gehuld; **mystiek**, f. de geheimleer, leer der geheimenissen, geheimnisvolle wijsheid, geheime kennis, inz. in godsdienstige zaken, of het streven naar het geheimvolle, onbekende en duistere, om het met al de kracht der phantasie door innerlijke aanschouwing op te vatten en zóó aan 't gemoed nader te brengen; **mysticismus**, n. het geloof aan geheimenissen of verborgenheden, de neiging tot het wondergeloof of de geheime wetenschap; het geloof aan de mogelijkheid eener onmiddellijke vereeniging met het goddelijk wezen en het hartstogtelijk streven naar deze vereeniging; **mystagoog**, m. een geheimenis-leeraar, inwijder in de geheimenissen of mysteriën; iron. een uitkramer v. geheimen; **mysterium** of **mystérie**, n. (gr. *mysterion*), pl. **mysteria** of **mysteriën**, geheimenissen, verborgenheden, geheime eredienst, bij de oude Grieken de godsdienstleer, die voor het volk geheim gehouden werd en met velelei gebruiken en plegtigheden gepaard ging, inz. de eleusinische (z. a.) mysteriën te Athenen; in de middeleeuwen eene soort van geestelijke tooneelspeelen; **mysterieus** (fr. *mystérieux*), geheimvol, geheimzinnig, raadselachtig; **mysteriosophië**, f. de geheimnis-wijsheid, de kennis der verborgenheden; **mystificéren**, gr. lat., foppen, beet hebben, lichtgeloovigen bij den neus leiden en belagchelijk maken; **mystificatie**, f. de fopperij, misleiding der lichtgeloovigen.

Mýstros, m. gr., eene maat van 2 ochliaria of $\frac{1}{4}$ cyathus.

Mytáctismus, n. gr. (v. *my*, gr. naam der letter M), het menigvuldig en verkeerd gebruik der M.

Mythos, m. gr. (*mýthos*, oorsp. in 't alg. woord, rede, vertelling) of **mythe**, f. een verdichtsel, eene volksoverlevering, sage, een opgesierd verhaal van goden en helden der oudheid; **mythisch**, verdicht, fabelachtig, de overlevering of sage betreffende. daarmede overeenkomstig; **mytholoog**, m. een kenner of leeraar der sagen, overleveringen, oude goden- en heldengeschiedenis; **mythologie**, f. de godenleer, fabelleer, fabelgeschiedenis, de leer van de godheden en fabelachtige helden der oudheid; **mythológisch**, fabelkundig; **mythologiséren**, fabelmatig of in den geest der fabelleer behandelen of verklaren; **mythopœië**, f. de fabel- of sagenverdriching, de dichterlijke behandeling der sagen; **mythotheologie**, f. de verbinding of zamensmelting van de sagenleer met de godsleer.

Mytulieten, pl. (v. h. gr. *mytilos*, lat. *mytilus*, *mytilus*, mossel), versteende mossels.

myxodes, gr. (v. *myxa*, slijm), Med., slijmachtig; **myxorrhœa**, f. slijmvlloed; **myxosarcōma**, n. een slijmachtig vleeschgewas in den balzak, eene slijmpolyp.

N.

N. afkorting van Noord; *n.* Gram. = *neutrum*, onzijdig; *N.*, *N^o*. of *N^{ro}*. = *numero*, z. a.; *N. B.*, z. *nota bene*; *N. C.* = *nuova* of *nostro conto*, it., nieuwe of onze rekening, z. *conto*; *N. L.*, z. *non liquet*; *N. N.* = *nomen nescio*, z. a.; ook = *notetur nomen*, z. a.; *Not. publ.*, z. ond. *notarius*; *N. S.* = naschrift, nieuwe stijl, ook fr. *notre Seigneur*, onze Heer (Jezus); *N. T.*, z. *novum testamentum*; *nto.*, z. *netto*.

Naa maz, z. *namaz*.

Nabla, *naula*, f. *naulium*, n. een snarenspeeltuig der oude Hebræers, Phœniciërs enz., door Luther een psalterion geheeten.

Nabob, m. (ontstaan uit het arab. plur. *nawwâb*, v. h. sing. *nâwîb*, een plaatsbekleeder, stadhouder, v. *nâba*, iemands plaats bekleeden), een indisch stadhouder, bevelvoerder in O. Indië; een rijk beambte der eng.-oostind. compagnie; oneig. een zeer rijk man, inz. die in O. Indië zijn groot vermogen verworven heeft.

Nacarat, n. fr. (spr. —*râ*; v. h. sp. *nacar*, paarlemoër), helderrood, in het oranjegeel vallende.

Nacre, m. fr., paarlemoër; **nacré**, paarlemoërachtig, als paarlemoër; **nacriet**, m. een mineraal van levendigen parelglans.

Nadab, m. de opperpriester bij de Perzen.

Nadîr, n. arab. (*nazîr*, tegenover liggend, v. *nazara*, aanzien; eig. wat tegenover het zenith ligt), Geogr., het voetpunt, tegenover het zenith (z. a.).

Nadiri, m. eene rekenmunt in Perzisch-Georgië, omtrent = 1 gl. 25 ct.

Nænie, z. **nenie**.

naevus, m. lat. Med., eene moedervlek; pl. **naevi**, moedervlekken.

Nafiri, naam eener indische trompet.

Nagaret, m. de abyssinische keteltrom, die het volk bijeen roept om de verordeningen of bekendmakingen der regering, naar ar genaamd, aan te hooren.

Nagor, m. eene schoone soort v. a ntilopen in Afrika.

Naïb, m. (arab. *nāyib*, z. **nabob**), turk., de plaatsbekleeder, een geestelijk bijzitter in de gerechtshoven; de schrijver v. eenen molla; ook een dorpsregter.

Naiden, pl. gr. (sing. *naïs*, z. v. a. *naïas*, z. **najade**), waterslangje, eene soort van zeer teedere waterwormen.

naïf, fr. (v. h. mid. lat. *naivus*, ontstaan uit h. lat. *naivus*, a, um, aangeboren), natuurlijk, ongekunsteld, ongedwongen, ongezoekt, onbevangen, open, openhartig, trouwhartig, onschuldig, eenvoudig, argeloos; **naïveté** of **naïveteit**, f. de natuurlijkheid, natuurlijke openhartigheid, beminnelijke eenvoudigheid, onschuld, trouwhartigheid, ongedwongen aardigheid enz.

Nail, n. eng. (spr. *neel*; v. *nail*, nagel?) eene maat van bijna 6 ned. dm.; ook een gewigt voor wol, = 3,1752 ned. ponden.

Naissance, f. fr. (spr. *nessāngs'*), geboorte, afkomst, geslacht, oorsprong.

Naïveteit, z. ond. **naïf**.

Najade, f. gr. (*Naïas*, pl. *Naïades*, van *naein*, vloeijen), Myth., water- of rivier-nymphen, z. **nymph**.

Nakib, m. de turksche vaandeldrager; ook het opperhoofd der emirs.

Namaz, n. perz. (*namāz*, gebed; vgl. het sanskrit *namas*, nederbuiging, aanbidding), het gebed der Turken, dat zij vijfmaal daags moeten verrigten, nl. bij zonnenopgang, op den middag, tegen den avond, bij zonnenondergang en des nachts om 2 ure.

Nao, bij de Laplanders de naam der gewone vliegen, die zij als geesten beschouwen en als amulet bij zich dragen.

Nandiogin, m. eene rekenmunt in Japan, omtrent = 96 ct.

Nanking, **nankin** of **nanquin**, m. eene oorspronkelijk chinesche, geelachtige katoenen stof (naar de gelijknamige chin. stad geheeten); **nankinét**, m. eene naar het nanking gelijkende boomwollen stof.

Nanna, f. noord. Myth., de gemalin van Balder (z. a.); zij stierf uit smart over zijn dood.

Nannette of **Nannon** (spr. — *nóng*), f. Antje, de fransche vorm, gelijk **Nanny** de eng. en opperduitsche vorm, van den naam Anna.

Nanque, f. een goud- en zilvergewigt op Madagascar, omtrent = 6 grein.

Napēn, pl. gr. (*Napātai*, van *nāpē*, wouddal), dalnymphen, z. **nymph**.

Napal of **napaul**, m. N. H., de bengalsche fasant met blaauwe hoornen op den kop.

napelsch-geel, **napelsche aarde** of **giallolino**, it. (spr. *dzyall*—; vgl. **giallo**); eene vuurbestendige, zeer duurzame goudkleurige verwstof (naar de stad Napels, waar zij in de gedaante eener aardachtige korst wordt aangetroffen); zij wordt bij het olie-, maar veel meer nog bij het emailschilderen gebruikt; **napelsche ziekte** (fr. *mal de Naples*), de venerische ziekte.

Naphtha, f. gr., bergbalsem, vloeibare witte aardolie, die brandbaar is en eenen sterken reuk van zich geeft; zij komt voor in de klei en het zand van de jongere bergen en op het water van sommige bronnen, inz. in Perzië bij de Kaspische zee, **naphtha-bronnen** geheeten; men verwacht de naphtha soms met de berg- of steenolie, die dikvloeiender is en eene bruingele of bruine kleur heeft.

Napoleon, gr. (v. *nāpē*, wouddal, en *leōn*, leeuw), mansn.: de dalleeuw; **napoleonianie**, f. de hartstogtelijke vereering van Napoleon; **napoleon'dor** of enkel **napoléon**, m. eig. gouden napoleon, eene f. goudmunt = 20 francs of 9 fl. 60 cts. waarde; **napoleonist**, m. een aanhanger van Napoleon; **napoleonianie**, f. de hartstogtelijke vereering van Napoleon.

Narāngistan, m. perz. (v. *nārang* = sp. *naranja*, v. h. mid. lat. *aurantium*, oranjeappel, en *stān*, oord, plaats), eene perzische oranje-erf.

Narce, f. gr. (*nārkē*), Med., de verdooving, verstijving; de kramp-, sidder- of trilrog.

Narcoissus, **Narcis**, m. gr. (*nārkissos*, v. *narkān*, verstijven, bedwelmd worden, wegens den bedwelmden geur der bloem; vgl. **narcosis**), Myth., een schoone jongeling, die, toen hij voor het eerst zijne eigen beeldtenis in het water zag, zoodanig op zich-zelf verliefde, dat hij door die haastogt als verteerde en door de goden in de naar hem benoemde bloem, de **narcis**, veranderd werd; van daar ook een met zich-zelf ingenomen, op zich-zelf verliefd jong mensch; **narcissino**, m. it. (spr. — *tsjinessino*), de karakterrol van den onnoozelen bloed in de ital. pantomimen.

Narcosis, f. gr. (v. *narkān*, verlammen, verdooven; vgl. **narce**), Med., de verdooving, ongevoeligheid; **narcoticum**, n. of **narcotisch middel**, een slaapverwekkend, bedwelmd middel; **narcotine**, f. ook **opiān**, eene uit het opium te verkrijgen stof; **narcotisch**, verdoovend, bedwelmd,

slaapwekkend, krampstillend; **narcotismus**, n. de toestand der verdooving.

Narrāta, pl. lat. (v. *narrāre*, verhalen), vertellingen, verhalen, de aangevoerde nadere omstandigheden van een voorval.

Narthēx, m. gr. of **narthecium**, n. lat., eene zalf- of balsemdoos.

Narwal, m. (zweedsch *narhwall*, eng. *narwhale*, fr. *narval*; v. *nar*, neus, en *wall*, walvisch), de zee-eenhoorn (*monodon monoceros*), een naar den walvisch gelijkend dier in den noord-atlantischen oceaan, met lange tanden in de bovenkaak, waarvan hij echter doorgaans eenen afbreekt, en dus slechts éenen over houdt.

nasaal, nw lat. (v. h. lat. *nasus* neus), tot den neus behorend, b.v. **nasaalklank**, **nasaal-letter**, een neusklank, eene neusletter, een toon, die door den neus wordt voortgebracht enz.; **nasalia**, pl. Med., snuif- of niesmiddelen; **nasaal** of **nasard**, n. fr. (spr. *nasard*), een orgelregister, dat eene soort van neusgeluid geeft, ook **nasat** en **nasatfluit** geheeten; **nasarde**, f. een knip voor den neus; **nasarderen**, een' knip voor den neus geven, honen, bespotten.

Nasaras, pl., vierhoekige kleine turksche zilvermunten.

Nascāle, n. nw lat., Chir., een penseel, een wickje tot wondhealers-gebruik.

Nascio of **Natio** (v. h. lat. *nasci*, geboren), bij de Romeinen eene godin, die de barende vrouwen bijstond en haar beschermd; **nascitūrus**, m. barb. lat., een kind in het moederlijf.

Nasir, m. arab. (*nāzir*, deelw. v. *nazara*, aanzien, aanschouwen, voor iets zorgen), een turksch ambtenaar, opzie-ner (inspecteur); ook een geregtspersoon.

Nasiræers, z. **naziræers**.

Nasiterna, f. lat., eig. drieneus, eene oud rom. of campanische vaas met 3 tuiten of bekken.

Naso, m. lat., een grootneus; ook een oud. rom. bijnaam.

Nassib, turk., het noodlot, dat in het boek des hemels staat opgeteekend.

Nastrond of **Nastrand**, n. noord. Myth., de onherroepelijke hel der Scandinaviërs, te onderscheiden v. h. **Niflheim** (z. a.).

Nasturtium, n. lat., indische of spaansche kers.

Nasutus, m. lat. (v. *nasus*, neus), een grootneus; neuswijze.

nata, **natta** of **nasta**, f. (v. h. gr. *nastós*, *ē*, *ón*, volgestopt, digt, stevig?), Med., eene spekbuil. een groot vleeschachtig uitwas, inz. aan den nek en den rug.

Natagai, m. een god der Tartaren, dien zij voor den heer en schepper van de aarde en alle schepselen houden.

natales, lat. (scil. *dies*), ook **natalicia**, **natalicjën**, pl. (v. *natus*, geboorte, *natā-*

lis, *e*, de geboorte betreffende), geboortedagen, geboortefeesten. verjaardagen; in de r. k. kerk de sterfdagen der heiligen en martelaars; **Natalia**, vrouwenn.: de levensblijde.

Natchitoches, m. (spr. *natsjitotsjes*), eene fijne soort van snuiftabak van de stad Natchitoches in den staat Louisiana in N. Amerika.

Nathan, hebr. (v. *nathan*, geven), mansn.: de gever of de van God gegevene; **Nathanāel**, (v. *él*, God), mansn.: Godsgave.

Natie, f. (v. h. lat. *natio*, d. i. eig. de geboorte, v. *nasci*, geboren worden; dan het geslacht enz., een volk, volksstam; meer bepaald du dt *natie* eene overeenkomst van oorsprong, de inboorlingen (*naturels*) van een land aan, terwilt volk enkel de betrekking van samenleving onder dezelfde weiten, al de inwoners van een land beteekent; **nationaal**, nw lat., wat tot eene natie behoort, hare eigen is, volksmatig; b.v. **nationaal-karakter**, de volksaard, volksdenkwijze, de aan eene natie eigene wijze van denken, z. ook **nationaliteit**; **nationaal convent**, n. de vergadering der volksvertegenwoordigers in Frankrijk op den 31 sept. 1792, welke Frankrijk voor eene republiek verklaarde; **nationale dragt**, de volks of landskleedij; **nationaal-feest**, een volks- of landsfeest; **nationaal-geld**, landsgeld, het bij een volk of in een land algemeen gangbare geld; **nationale-industrie**, de volks- of landskunstvljijt; **nationale literatuur**, f. de gezamenlijke letterkundige voortbrengselen van eene natie, welke, uit den volksgeest voortgevloeid, dien in zijne eigenaardigheid voorstellen; **nationale oeconomie**, f. de lands- of staatshuishoudkunde; **nationaal-representant**, m. een volksvertegenwoordiger; **nationaal-schulden**, landsschulden; **nationaal-theater**, n. het vaderlandsch tooneel, landstooneel; **nationale troepen**, de krijgsmanschap van 's lands kinderen, inheemsche troepen; **nationale vergadering**, lands- of volksvergadering; **nationaliseren** (fr. *nationaliser*) of **naturaliseren**, tot burger maken. in eene natie als lid, als burger opnemen, het burgerregt, inboorlingsregt geven of verkrijgen; ook tot een voorwerp der gansche natie of nationaal maken; **nationalisering** of **nationalisatie**, f. het burgerworden, de opneming onder de landskinderen, de verkrijging van het burgerregt; **nationaliteit**, f. de volkseigenaardigheid, h. volkskarakter; **nationicide**, m. lat., de volksmoorder; **nationicideum**, n. nw lat., de volksmoord.

natief, lat. (*nativus*, *a*, *um*), aangeboren, natuurlijk; geboortig, afkomstig; **nativiteit**, f. de geboorte. geboortestond; het geboortefortuin, geboortelot of de stand der

sterren op het tijdstip van iemands geboorte; van daar iemands **nativiteit opmaken**, zijn lot uit den sterrestand bij zijne geboorte voorspellen; zijn **horoskoop** (z. a.) trekken.

Natolië, n. (nw gr. Anadali, uit het gr. *anatolē*, de opgang, het oosten), Klein-Azië; vgl. **Levant**.

Natron of **natrum**, n. (fr. en eng. *natron*; v. h. lat. *nitrum*, gr. *nitron*), ook **mineraal-alkali**, een vuurbestendig mineralisch loogzout (anderhalf koolzure soda), dat op den bodem v. vele meiren in Egypte, Azië, Hongarije, Z. Amerika enz., wanneer hunne wateren in het warme jaargetijde uitdroogen, wordt ingezameld; de Ouden, die geene andere koolzure soda kenden, gebruikten het tot het maken van glas en loog. ook bij het balsemen der lijken; **natrium**, **natronium** of **sodium**, n. de metallische basis der soda, in 1807 door Sir Humphry Davy ontdekt; **natrolith**, m. sodasteen, aschzoutsteen, eene aan den zcolith verwante steensoort.

natta, z. *nata*.

Natuur, f. (v. h. lat. *natūra*, v. *nasci*, geboren worden, ontstaan), de oorspronkelijke gesteldheid en inrigting, aard of aangeborenheid, het wezen van een ding; het geheel der eigenschappen van alle geschapene wezens, ook dat van de geschapene wezens-zelven, de wereld, zichtbare schepping; oneig. de voortbrengende oorzaak der dingen of de scheppende kracht, de schepper-zelf, b.v. de natuur brengt voort enz.; *in natūra*, in natuur, in den natuurlijken toestand; oorspronkelijk, in den oorspronkelijken, eersten, wezentlijken staat; bloot, naakt; ook van gelijke gesteldheid, dezelfde soort en deugdelijkheid; *in rerum natūra*, in de natuur of in het wezen der dingen, in de gansche wereld; **natura-rekening**, Merc., de rekening van kleinhandelaars over waren, die zij van elkander leenen en later door gelijksoortige weder vergoeden; **natuurdrift**, z. **instinct**; **natuurhistorie**, **natuurlijke geschiedenis**, eig. de leer of kennis van de veranderingen, die de gedaante onzes aardbols en de daarop levende schepselen hebben ondergaan; gewoonlijk echter: de kennis of de beschrijving van de voortbrengselen der natuur of natuurligchamen, dieren, planten en delfstoffen, volgens hunne tegenwoordige gesteldheid, hunne kenteekenen en eigenschappen, enz., hetwelk men naauwkeuriger met het woord **natuurbeschrijving** zou aanduiden; **natuurkunde**, **natuurleer**, z. **physica**; **natuurphilosophie**, f. de wetenschap der natuurwetten; **natuurproducten**, pl., z. **naturaliën**; **natuurrijk**, gew. eene der 3 hoofdafdeelingen van de voortbrengselen der natuur: het dierenrijk, plantenrijk en

mineraalrijk; ook eene der beide hoofdafdeelingen: het bewerktuigde (organische) en onbewerktuigde (onorganische) natuurrijk; **natuursysteem**, n. het stelsel, leergebouw der natuurwetenschap; **natuurwet**, de wet, volgens welke de natuur werkzaam is; **naturalia**, pl. (v. *naturālis*, e, natuurlijk), natuurlijke dingen, natuurlijkheden; *naturalia non sunt turpia*, sprw., natuurlijke dingen zijn niet schandelijk; *in puris naturalibus*, in den natuurlijken toestand, zonder bekleeding, naakt, moedernaakt; **naturaliën** of **natuurproducten**; pl., natuurvoortbrengselen, de nog niet door kunst veranderde lichamen der natuur; inz. heeten **naturaliën** de meer zeldzame en wel bewaarde voortbrengselen der natuur, die voorhanden zijn in **naturaliën-cabinetten**, d. i. in verzamelingen van natuurvoortbrengselen, inz. van de meer zeldzaam voorkomende of uitstekende in hare soort; **naturalisëren**, nw lat. (fr. *naturaliser*), z. v. a. **nationalisëren** (z. a.); van planten: aan eene haar vreemde luchtstreek gewennen; van woorden: in eene hun vreemde taal inlijven, opnemen enz.; **naturalisatie**, z. **nationalisering**; **naturalismus**, n. de studie der zinnelijke natuur; inz. het natuurgeloof, de natuurlijke godsdienst of de stelling, dat God zich aan de menschen niet anders dan middellijk of natuurlijk, niet door onmiddellijke verkondiging van zijnen wil heeft geopenbaard, in tegenst. met **supernaturalismus**; ook de uitoefening eener kunst of wetenschap volgens natuurlijken aanleg, zonder school of kennis der regelen; **naturalist**, m. een belijder van de natuurlijke godsdienst, een verwerper der openbaring, natuurbelijder; ook een natuurmensch, ongeleerd kunstenaar, die zijne bekwaamheid niet aan onderwijs of uit regelen ontleend, maar die door zich-zelven, door oefening van zijn' natuurlijken aanleg verkregen heeft; iemand, dien het aan kunstmatigheid b. v. in dansen, paardrijden, schermen enz. ontbreekt; **naturel**, fr., **natuurlijk**, wat tot de natuur behoort, daarmede overeen komt, daaraan eigen is enz.; ongedwongen, ongekunsteld, naïf; ook duidelijk, van zelf blijkend, zonneklaar; niet willekeurig; **natuurlijke kinderen**, kinderen, die buiten het huwelijk zijn geteeld; **naturel**, n. fr., de natuurneiging, natuur-aanleg, de aangeboren aard, neiging, vatbaarheid, gemoedsstemming, de natuurgave; **naturiteit**, f. nw lat., het ontstaan in de natuur; **naturismus**, n., het geloof aan de zelfvoortbrenging der natuur.

Nauarch, m. gr. (v. *naus*, schip), de scheepsbevelhebber, scheepskapitein; **nauarchie**, f. het scheepsbevel; het scheepsbestuur, sturen; **naumachie**, f. een scheeps-

of zeeslag, zeegevecht; inz. een spiegelgevecht te water, een zee- of waterkampspel, bij de Grieken en Romeinen; **naumachiariën**, de strijders in die oude kampspelen, gew. ter dood veroordeelde misdadigers.

Nauruz, m. perz. (v. *nau* of *nú*, nieuw, en *rúz*, dag), de nieuwejaarsdag der Perzen. bij de dag- en nachtevening der lente.

Nauscoop, n. gr. (v. *naus*, schip), een scheepsverrekijker, een werktuig ter ontdekking v. ver verwijderde schepen; **nauscopie**, f. de scheepswaarzeggerij; ook de kunst om ver verwijderde schepen te ontdekken; **nautiek**, **nautica**, f. lat. (gr. *nautiké*, van *nautés*, de schipper), het scheepswezen; de scheepvaartkunst of scheepkunde; **nauticus**, m. een scheepvaartkundige, zeeman; **nautilus**, m. (gr. *nautilus*), N. H., de scheepssloop (*nautilus pompilius*), een sepia-vormig schelpdier geslacht, door welks in kamers verdeelde schelp eene dunne buis loopt, waar schijnlijk dienende tot verbinding van lijf en schelp; **nautilieten**, pl., versteende nautilus-schelpdieren; **nautisch** (gr. *nautikós*, *ē*, *ón*), scheepvaartkundig, tot de zeevaart of het zeewezen behoorende, daartoe betrekkelijk.

nausza, f. lat., de zeeziekte; walging, misselijkheid, braaklust, het braken; *ad nauseam usque*, tot walgens. tot zat wordens toe; **nauseeus** (lat. *nauseosus*, *a*, *um*), walgelijk.

Nautiek, **nautilus**, enz., z. o. **nauscoop**. **navaal**, lat. (*navālis*, *e*, v. *navis*, schip), de scheepvaart of het zeewezen betreffende, daartoe behoorende; **navaal-asylum**, n. te Londen een gesticht ter opleiding van wezen van verdienstelijke zee-officieren; **navale oorlog**, zeeoorlog; **navarch**, m. vlootvoogd; scheepskapitein, schipper, stuurman; **navigabel** (lat. *navigabilis*, *e*, v. *navigare*, varen), bevaarbaar, zeilbaar; **navigatie**, f. (lat. *navigatio*), de scheepvaart; ook de stuurmanskunst; **navigatie-acte**, eene scheepvaart- en zeehandelswet in Engeland, door Cromwell in 1651 uitgevaardigd, door welke werd vastgesteld: 1) dat een vreemd schip geene andere goederen naar eng. havens mogt voeren, dan die bestonden uit de voortbrengselen des lands, van waar h. schip kwam; 2) dat zulk een schip in de eng. havens gebouwd moest zijn, en de manschap voor twee derden, benevens den kapitein, uit geborene of genaturaliseerde Britten moest bestaan; 3) dat geen vreemd schip uit Engeland met nieuwe vracht mogt terug keeren, maar dat ieder eng. schip op zijne terugreis eene dubbele lading mogt voeren; **navigatie-school**, eene school voor de zeevaartkunde, zee-school; **navigātor**, m. een zeeman, schipper, varensgezel.

navránt, fr. (v. *navrer*, wonden, kwetsen), hartverscheurend, grievend, zieldoorborend.

Nazar of **nazer**, m. (vgl. **nasir**), eig. de ziener; de grootmeester of opper intendant van den koning van Perzië, de opziener der koninklijke domeinen, stoeterijen enz.

Nazarēner, m. (v. *Nazarēth*, de woonplaats der ouders v. Jezus, thans *Nazra*), christen, belijder v. h. chr. geloof, voorm. benaming der christenen van den kant hunner bestrijders; inz. eene chr. secte in Palæstina in de 2de eeuw, welke meende de joodsche godsdienstplegtigheden met de voorschriften van Jezus te moeten vereenigen.

Nazeri, eene kleine rekenmunt in Surate, = $\frac{1}{75}$ ropij.

Naziræers, **Nazaræers**, pl., eene secte onder de joden, die zich levenslang of tijdelijk aan de dienst van God wijdde, en de gelofte deed van geen' wijn te drinken, het haar te laten groeijen, geene dooden aan te raken en dgl.

Neánder, m. gr. (van *néos*, nieuw, en *anēr*, gen. *andros*, man), mansn.: Nieuwman.

Neanieuma, n. gr., de jengdige, onbezonnen, moedwillige handeling; *Log*, de gezwollen inleiding eener redevoering.

Nebriis, f., pl. **nebriden**, gr. (*nebris*, pl. *nebrides*, van *nebrós*, reebok), hertevellen als kleeding van Bacchus en de bacchanten; ook heeten **nebriden** de geneeskunstoefenende *Asclepiaden* of priesters v. *Esculap*, op h. eiland Cos (naar eenen hunner voorstanders *Nebriis*); **nebriet**, m. een aan Bacchus geheiligd, onbekend edelgesteente.

nebula, f. lat., nevel; *nebula cornææ*, f. Med., eene vlek op het hoornvlies, z.v.a. **nephelium**; **nebulist**, m. n.w. lat. een wolkenschilder, luchtschilder; ook een teekenaar, die slechts vlugtig ontwerpt en in zwakke omtrekken uitvoert; **nebulistisch**, nevelig, wolkig b.v. *nebulistisch* teekenen, zoodat enkel zwakke omtrekken te voorschijn treden; in 't alg. nevelachtig, onduidelijk, onbepaald; **nebuleus**, lat. (*nebulosus*, *a*, *um*), nevelig, mistig, dampig, bewolkt, donker; verdrietig, gemelijk; **nebulositeit**, f. omwolktheid, omneveling; droevig, treurig, somber voorkomen.

nebulo, m. lat., een deugniet, schurk, schelm, fielt, guit, boef, schoft.

Necanee, m. eng. (spr. *niekennie*), Merc., oostind. blaauw- en witgestreept katoen.

necessaire, n. fr. (spr. *nessessèr*, v. h. lat. adj. *necessarius*, *a*, *um*), het noodwendige, noodhge, noodzakelijke, de nooddrift, inz. een kistje (*etui*), dat onderscheidene op reis dienstige voorwerpen, inz. voor het dames-toilet bevat, een reiskistje, reistasch.

Necessiteit, f. lat. (*necessitas*, v. *necesse*, noodwendig), de noodwendigheid; *in casum necessitatis*, in geval v. nood, bij voorkomende noodzakelijkheid; *necessitas absolūta*, eene onbepaalde, onvoorwaardelijke, volstreckte, onvermijdelijke noodzakelijkheid; *n. gravis et urgens*, dringende noodwendigheid; *necessitas non habet legem*, nood breekt wet; **necessitéren**, nw lat. (fr. *nécessiter*), noodzaken, in de noodzakelijkheid brengen, dwingen.

Nechiloth of **negiloth**, hebr., algemeene benaming der blaasinstrumenten bij de Hebræers, gelijk **neginoth** of **neghinoth** die van hunne snaarspeeltuigen was.

nec plus ultra, lat., z. v. a. *non plus ultra* (z. a.).

Necragoog, m. gr. (van *nekrós*, het lijk), de doodenvoerder (Charon, z. a.); **necrocaustie**, f. de doodenverbranding; **necrocósmus**, m. een doodenversierder, opschikker van lijken; **necrodulie**, f. de doodenverceering; **necrograaph**, m. een geschiedschrijver van dooden; **necrographie**, f. de geschiedenis der dooden; **necrolatrie**, f. afgodische doodenverceering, dooddienst; **necroloog**, m. een doodenbeschrijver; het doodboek, de doodenlijst; het doodsberigt, de levensbeschrijving eens pas gestorvenen; ook eene verzameling van zulke levensbeschrijvingen; **necrologie**, f. de doodengeschiedenis, geschiedenis van overledenen; **necrológisch**, doodenbeschrijvend, berigten van dooden betreffende; **necromantie**, f. het onderfragen der dooden om de toekomst te weten, geestenbezwinging, geestenbanning, zwartekunst; **necrománt**, m. een ondervrager der dooden, doodenwaarzegger, geestenbanner, zwartekunstenaar; **necrophágen**, pl., doodeneters, volken, die de lijken eten; **necrophobie**, f. doodenvrees, vrees voor lijken; **necropólis**, f. eene doodenstad, begraafplaats; **necroscopie**, f. dooden- of lijkenschouw, onderzoek van een lijk; ook z. v. a. **necromantie**, **necrosydie**, f. plundering of berooving der dooden; **necrotomie**, f. de lijkontleding, lijkopening.

Necrosis, f. gr. (v. *nekrún*, dooden, doen afsterven), Med., versterving van beenderen; **necrotisch**, door beenversterving aangedaan.

Nectar, ni. gr. (*néktar*, n), godendrank, godenwijn, de overheerlijke drank der goden naar de oud-gr. mythologie, welke dengene, die hem dronk, de onsterfelijkheid gaf; ook een gr. aangename wijn op het eiland Seio, uit halfgedroogde druiven; **nectarium**, n., pl. **nectariën**, de honigbak der bloemen; **nectarinen**, pl., naam, dien men aan verscheidene soorten van uitmuntende perziken geeft.

Necyïën, pl. gr. (*nekýia*, f. v. *nekys*,

lijk), doodenoffers, lijkfeesten; **necysia**, f. een doodenfeest, doodenoffer.

Nedunja (rabbin. *nedúnijáh*), het ten huwelijk gebragte van de bruid bij de Israelieten.

Nef, m. fr., het eerste en grootste gedeelte eener kerk, dat zich bij het binnentreden door de hoofddeur aan het oog vertoont, het schip eener kruiskerk; bij dichters een schip.

Nefándum, n. (v. h. lat. adj. *nefundus*, a, um), iets allerschandelijkt, afgrijpselijks, waarvan men zelfs niet mag, wil of kan spreken.

nefas, n. lat., het onregt, misdrijf; ook iets onmogelijks; *per nefas*, met onregt, wederregtelijk; *per fas et nefas*, z. *fas*; *nefarie*, Jur., snood, schandelijk; *nefariae nuptiae*, huwelijk binnen bij de wet verboden graden van bloedverwantschap; *nefasti dies*, pl., bij de Rom. dagen, waarop geen regtspleging geschiedde, vacantie-dagen bij de geregtshoven.

negando, **negatie**, **negatief**, enz., z. ond. **negeren**.

Neger, m. (fr. *négre*, sp. en it. *negro*, v. h. lat. *niger*, zwart), een zwarte (niet te verwarren met een' moor), iemand, behoorende tot een menschenras, dat op de noordwestkust en in de binnenlanden v. Afrika te huis behoort, met zwart gekroesd, fijn wollig haar, smal hoofd, vooruitstekende kaak- en jukbeenderen, ingetrokken kin, dikke en inwards gebogene lippen, breeden en platten neus, regelmatige tanden enz.; men wil, dat zij niet kunnen niezen; **negrophaag**, m. cig. neger-eter, een voorstander of verdediger v. d. negerslavenhandel; **negrophilus**, m. halfgr., een vriend der zwarten, negervriend, die de vrijheid der negerslaven wenscht.

negéren, lat. (*negāre*), ontkennen, loochenen, ophellen, niet inwilligen, afslaan, weigeren; *negādo*, loochenend, ontkennend, niet of door ontkenning; *negātur*, het worde ontkend, geloochend, ook afgeslagen; **negātie**, f. (lat. *negatio*), de ontkenning, loochening; **negatief**, ontkennend, eene ontkenning inhoudende, het tegengestelde v. positief; **negatieve electriciteit**, f. z. electriciteit; **negatieve grootheden**, Algeb., ontkennende, in omgekeerden zin genomene grootheden, aangeduid door h. minusteekken (—); **negative**, f. fr., de ontkennende stelling, ontkenning, een weigerend antwoord.

Negi-kanusi, z. **sintoïsten**.

Neginoth of **neghinoth**, z. **nechiloth**, **negligéren**, lat. (*negligēre*), en fr. (spr. *neghlijzēren*), veronachtzamen, verwaarloozen, verzuimen, niet achten of tellen, laten varen, in 't vergeetboek stellen; **negléctie**, f. versnading, verwaarloozing,

verzuim, van daar in het hoogd. **neglecten-gelden**, verzuimgelden, boeten wegens afwezigheid; **negligé**, n. fr. (spr. *neghlizjé*), huis- of nachtkleeding, nachtgewaad, ochtendkleed, kamerkleed; **negligence**, f. (spr. *neghlizjángs'*), nalatigheid, onachtzaamheid, zorgeloosheid, verzuim, verwaarloozing, slordigheid; **negligent** (spr. *neghlizjáng*) nalatig, onachtzaam, verzuimend, zuimachtig, zorgeloos, slordig; **negligénte**, it. (spr. *neghlidzjénte*), Muz., onachtzaam, onverschillig, zonder nadruk.

Negōtie, f. lat. (*negotium*, pl. *negotia*), fr. **negoce**, m. (spr. *neghoss'*), werk, bedrijf, handel, koopmanschap, handelsverkeer, inz. handel in het groot (nl. van particulieren: van eenen staat zegt men *commercie*; *negotiōrum gestio*, f. lat., de zaakvoering zonder last of volmagt (ondersch. v. *mandatum*); *negotiōrum gestor*, een vrijwillige zaakwaarnemer; **negotiēren** (lat. *negotiāri*) of **negociēren** (fr. *negociér*), onderhandelen, verhandelen, handel drijven of zaken doen, met wissels, actiën enz. handelen; ook bezorgen, daarstellen, b. v. eene somme gelds; tot stand brengen, bewerken, b. v. een huwelijk; **negociābel** (fr. *negociable*), verhandelbaar, omzetbaar, v. wissels, staatspapieren enz.; **negotiānt**, lat. (*negotians*) of **negociant**, fr. (spr. *neghosjáng*), m. een koopman, handelaar, handeldrijver in 't groot; **negotiāntismus**, m. nw lat., de handelsgeest; **negotiātor**, m. lat., een groothandelaar, inz. geldhandelaar (bankier); **negociateur**, m. fr., een onderhandelaar, bemiddelaar, bewerker, inz. in staatsaangelegenheden; **negociatrice**, f. eene onderhandelaarster, bemiddelaarster; **negotiātie**, lat. (*negotiatio*) of fr. **negociatie** f. het handelsbedrijf, de handel; de onderhandeling, b. bemiddelaarswerk, inz. in staatszaken; de verhandeling, verkoop van eenen nog niet vervallen wissel, ook **negotiēring**.

Negres-cartes, pl. fr. (spr. *neghr' kárt'*), ruwe smaragden van de eerste kleur.

Negrillo, m. (v. h. sp. *negrillo*, zwartachtig), in Italië de naam van den holl. snuittabak; ook een zwart naar ijzerschuim gelijkend erts in de mijnen van Chili; **negrillos**, pl., de zwarten, de bewoners der binnenlanden van Borneo, een tak der **Papuas**.

Negrophilus, z. ond. **neger**.

Negus, m. 1) de gekroonde, titel des keizers in Abyssinië; 2) eng. (spr. *nighus*), een drank uit wijn, water, suiker, citroen en muskaatnoot, warme kruiderswijn (naar zijnen uitvinder, den eng. overste **Negus**),

Neha, f. celtisch., eene nymph bij de oude Duitschers; **nehen**, pl., waternymphen.

Nehalennia, f. (waarsch. v. h. celtisch *neha*, nymph, en *h alle*, tempel), van

ouds de godin der zeevarenden; ook bekend als de godin v. de vruchtbaarheid en den handel bij de oude Bataviëren en Germanen.

Nehel, m. eene maat bij de Hebræers, = 90 ned. kannen.

Nehemia of **Nehemias**, hebr. (v. *nacham*, medelijden hebben, troosten), mansn: dien Jehovah troost, d. i. dien Hij helpt.

Nei, n. perz., in 't alg. riet, buis; eene rietfluit bij de Turken.

Neinbruch, m. hoogd. (spr. —*broeck*); afkapping van *hinein-bruch*, inbreuk), bij bergwerkers het uithouwen v. d. eersten steen bij het ontginnen eener mijn.

Neira, **neiera**, f. gr. (*neaira*, scil. *gastēr*), de onderbuik, inz. van dieren.

Neith of **Neitha**, f. eene egyptische godheid, welke den goddelijken geest als regelaar van het heelal schijnt beteekend te hebben, en die door de Grieken met hunne **Athene** werd vergeleken.

Nekir en **Munkir**, de namen der beide engelen, die, naar het muzelmansch geloof de dooden in hun graf ondervragen.

Nel, **Nell** of **Nelly**, eng. vrouwenn., afkomstig van **Helena** en **Eleonora**; **nel**, nederd., troef negen in het jasspel.

nel tempo, it. Muz., in de tijdmaat, toonmaat.

nemeische leeuw [de], gr. Myth., een schrikbarende, schotvrije leeuw in de omstreken van **Nemëa** in Argolis, die door **Hercules** werd overwonnen; **nemeische** (niet *nemäische*) **spelen** (gr. *Nemëa*, n. pl.), kampspelen der oude Grieken, die ter eere van **Zeus** om de drie jaren te **Nemëa** gevierd werden; **nemeonice**, pl., de overwinnaars in die spelen.

Nemēsis, f. gr. eig., de billijke verontwaardiging over iets onregtvaardigs of ongepasts, ergernis, dan vergelding, wraak der goden; Myth., de wraakgodin, de godin der vergelding, de regtvaardige vergeldster van het goede, zoowel als van het kwade, inz. van de ongerechtigheden en gewelddadigheden, die uit misbruik v. magt, trotschheid en overmoed zijn gepleegd; **nemesia**, f. een doodenfeest in het oude Griekenland ter eere van **Nemesis**, als beschermster van den aan de dooden verschuldigde eerbied; **Nemesius**, gr. mansn.: de wreker.

nemine contradicēte, lat., niemand tegensprekend, met algemeene toestemming (een term in het eng. parlement); **neminem laede**, beleedig niemand; **nemo ante mortem beātus**, lat. sprw., niemand is gelukkig vóór zijnen dood; **nemo mortuum omnibus horis sapit**, geen sterveling is te aller ure wijs; **nemo iudex (testis) idoneus in propria causa**; niemand kan in zijne eigene zaak regter (getuige) zijn.

Nemoblásten, pl. gr. (v. *nēma*, draad, weefsel, en *blastē*, kiem, spruit), draadkiemen, die plantenkiemen, waarbij de zaadlobben uit de aarde komen, maar zich wel dra in draadvormige lichamen verdeelen, gelijk bij de mossen en varenkruiden.

Nemolith, m. gr. (v. *nēmos*, woud, lat. *nemus*); eene soort van dendrieten, op welker oppervlakte zich afbeeldingen van boomstruiken en boschjes vertoonen.

Nems, z. *ichneumon*.

Nenie of **nēnie**, f. lat. (*nenia*), een dooden-zang, lijkzang, treurlied, klaaglied, dat bij de begrafenis der oude Romeinen tot lof der afgestorvenen door vrouwen gezongen werd; ook wiegeliel, slaapzang; Myth., de klaaggodin of godin der lijken.

Neuphar, **nenufar**, pl. arab., waterleliën, zeebloemen, zecrozen, plompen; **nenufarim**, pl., in de lucht vliegende geesten (bij de alchimisten).

Neochristianismus, n. gr. (v. *néos*, *a*, *on*, nieuw), het nieuwe christendom, eene beoogde hervorming van het katholicismus, **neodamōden**, pl., die bij de Spartanen vroeger Heloten geweest waren, vrij verklaarde, als burgers beschouwde slaven; **neodidáct**, m. bij toneelspelers: een nieuw ingestudeerd stuk; **neógnos**, pas geboren, nieuw, frisch; een pasgeboren kind; **neograaph**, m. gr., een nieuwschrijver, iemand, die van de aangenomene schrijfwijze (orthographie) afwijkt; **neographiē**, f. de nieuwe, vreemde, afwijkende schrijfwijze; **neographismus**, n. de nieuwschrijverij, de zucht om van de aangenomene spelling af te wijken; **neoloog**, m. iemand, die nieuwigheden in de taal brengt of zoekt te brengen, een nieuwe-woordenmaker, woordensmid; in ruimer' zin en oneig. een nieuwheidsjager, een invoerder van (doorgaans schadelijke) nieuwigheden, een voorstander van vreemde, schadelijke gevoelens, een afwijker van de gewone denkwijze omtrent godsdienst en staatkunde, wetenschap enz. (doorgaans in eenen ongunstigen zin), een ketter; **neologiē**, f. de taalnieuwigheid, het gebruik of vinden van nieuwe woorden; nieuwigheid in 't algemeen, nieuwheidszucht; **neológisch**, wat tot nieuwigheden in de taal, of tot nieuwigheden in 't algemeen, inz. in hetgeen de godsdienst aangaat, betrekking heeft; nieuwheidszuchtig; een neologisch woordenboek, eene opgave en verklaring der nieuw gevormde woorden; **neologisēren**, zich van nieuwe woorden bedienen, iets nieuws willen invoeren, op nieuwigheden gesteld zijn, daarop jacht maken; **neologismus**, m. eene taalnieuwigheid, een nieuw gevormd woord, inz. een kwalijk gevormd woord, eene onjuiste nieuwe zegswijze, ook n. de gewoonte, de vaardigheid, de zucht

om nieuwe woorden te smeden en te gebruiken; **neomeniē**, f. de dag van nieuwe maan, het begin eener maanmaand; **neomeniásten**, pl., de vierdeis van het feest der **meomeniēn** of der nieuwe maanmaanden bij de Ouden; de Romeinen gaven aan de neomeniēn den naam van *calendae*, van daar het sprw.: *ad neomenias latinas*, z. v. a. *ad calendae graecas*, d. i. nooit (vgl. *calendae*); **neomia**, f. een gr. feest ter eere van Bacchus, wanneer de wijn van den jongsten oogst voor het eerst geproefd werd, ook **neoenia** (v. *oinos*, wijn) geheeten; **neonómen**, pl., aanhangers van eene nieuwe wet; **neopædagoog**, m. een opvoeder naar de nieuwste methode, mode-opvoeder; **neopædagōgisch**, naar de nieuwe opvoedingsmanier; **neoparōchus**, m. een nieuw beroepen godsdienstleeraar; **neophiet**, m. (gr. *neo-phytos*), eig. een nieuw geplante, nieuwe spruit; nieuweling, nieuwbekeerde, pasingewijde, nieuw kerklidmaat, pas gewijd priester enz.; **neoplatonīcē**, pl., mystieke theosophen der 5de eeuw, inz. Plotinus, Porphyrius, Jamblichus en Proclus; insgelijks uit de 15de eeuw, inzond. Marsilius Ficinus; **nearāma**, n. (v. *horān*, zien, *hōrāma*, het geziene, de vertooning), eig. nieuwzigt, eene vereeniging van het panorama en diorama, dat het binnenste van een gebouw, eenen tempel enz. (doch geen landschap of onbepaalde ruimte) voorstelt, in welker midden zich de aanschouwer bevindt, uitgevonden door den parijsehen kunstenaar Allaux (spr. *alló*) in 1727; **neoterīcus**, m. (gr. *neoterikós*) een jongeling, iemand, die tot den nieuwen tijd behoort, een voorstander van het nieuwe, modern schrijver enz.; **neoterīsch**, eig. wat jongeren toekomt of past; naar den nieuwen smaak of trant; modisch, nieuwheidszuchtig; **neoterismus**, n. (v. *neoteridzein*, nieuwigheden invoeren), de nieuwheidszucht, de zucht voor het nieuwe, inz. in kunst en wetenschap; ook het gebruik van nieuwe woorden en spreekwijzen.

Nepēthes, f. en n. gr. (v. de ontkenkende voorlettergreep *nē* en *pēnthos*, n. rouw, treurigheid), eene smart- en droefheid verdrijvende artseneij, een zorgverdrijvend, opbeurend middel; inz. eene plant in Indië, welke verbreedte bladstengels aan de spits helder water bevatten; *nepēthes destillatoria*, kannekenskruid.

Neperiaansche staafjes, vierkante rekenstaafjes, door den schotschen baron Neper uitgevonden, en met welke behulp inz. de vermenigvuldiging en deeling werktuigelijk worden uitgevoerd.

Nephaliēn, pl. gr. (*nēphalia*, van *nēphēin*, nuchteren zijn), drankoffers zonder wijn bij de oude Grieken, uit melk, honig,

water enz. bestaande; matigheids-, nuchterheidsfeesten; **Nephalius**, m. de nuchtere, een toenaam van Apollo.

Nephele, pl. hebr., kinderen der engelen en menschen.

Nephele, m. gr. (v. *nephele*, wolk, nevel), nevelsteen, sommiet, weeke smaragd, witte hyacinth, eene steensoort, van welke de doorzigtige kristallen in salpeterzuur nevelig of wolkig worden; **nepheleon** of **nepheleum**, n. Med., een wolkje, eene nevelvlek, eene kleine, witte vlek op het hoorrvlies van het oog, ook een wolkje op de urine; witte vlekken op de nagels; **nepheleodisch**, nevelig, wolkig, troebel.

Nephralgie, f. gr. (v. *nephros*, nier), Med., de nieren- of lendenpijn; **nephrelcōsis**, f. eene zweer of verzwering der nieren; **nephreleimintisch**, door wormen in de nieren veroorzaakt; **nephrelephraxis**, f. verstopping of te groote opgevoeldheid der vaten in de nieren; **nephriet** of **jade**, **nephritische jade**, m. de niersteen, graveelsteen, bittersteen, een blaauwachtig groene, soms groenachtig witte, halfharde, doorschijnende steen v. h. talkgeslacht, inz. in Egypte; **nephritica**, pl. Med., geneesmiddelen tegen de nierziekten; **nephritis**, f. nierontsteking; **nephritisch**, de nieren betreffende, aan nierenwee lijdend; **nephritisch middel**, een niermiddel (middel tegen de steenpijnen); **nephrocēle**, f. de nierbreuk, eigenlijk inklemming of uitzakking der nieren; **nephrographie**, f. de nierenbeschrijving; **nephrolithiasis**, f. het steenlijden in de nieren; **nephrologie**, f. het leerstuk over de nieren, de nierenkunde; **nephroncus**, m. het nierengezwel; **nephropyōsis**, f. nierenettering; **nephrorrhagie**, f. de nierenbloedvliet; **nephrotomie**, f. de nierensteensnede.

Nephtys, f. eene egyptische godin, zuster en gade van Typhon (z. a.), beteekent de onvruchtbare kust aan de Rode zee.

Nepos, m. lat., kleinzoon, neef, bloedverwant; pl. **nepotes**, ook verwanten van den paus; bij de Ouden liederlijke jonge lieden, van daar **nepotaat**, **nepotatie**, liederlijkheid, verkwisting; **nepoteren**, op kosten van een' rijken oom leven; **nepotisch**, weelderig, verkwistend; **nepotismus**, n. nw lat., neefschap, bloedverwantschap; de neefbegunstiging; de verheffing, verzorging van bloedverwanten, de zucht der in hoogheid geplaatste personen (pausen, ministers enz. enz.) om hunne nepoten, neven of verwanten, met achterstelling van vreemden, zonder daarbij op verdiensten of geschiktheid te zien, aan voordeelige en aanzienlijke posten te helpen of te **nepotiseren**.

Nepotiānen, pl., eene secte der 3de

eeuw in Egypte, door den bisschop Nepos gesticht.

Neptūnus, **Neptuun**, m. lat. Myth., z. v. a. de grieksche Poseidon, de zee-god of beheerscher der zee, zoon van Saturnus, broeder van Jupiter, Pluto en Juno enz.; Chem., het met ijzer en spiesglans toeberede lood; ook sal-ammoniak; **neptunus-manchetten**, f. N. H., de zeemanchetten, eene soort van puntkorallen (*millepora* of *frondipora cellulōsa* ook wel *retepora*), wegens hare overeenkomst met eene in tallooze plooijen gekronkelde handlubbe dus **geheeten**; **neptunus-post**, de mededeeling van berigten door glazen flesschen, die men bij allerhevigste stormen of bij gevreesde schipbreuken in zee werpt, opdat het toeval haar doe vinden of ergens aan land spoele; **neptunaliēn**, pl., feesten ter eere van Neptunus; **neptunen**, pl., geniēn, beschermgeesten, omtrent gelijk aan de faunen en satyrs; **neptunja**, f. (*polium*), Bot., wilde rosmarijn; **neptunisten**, pl., aanhangers van het **neptunismus**, d. i. van de wetenschappelijke meening, dat de aarde hare tegenwoordige gedaante door het water heeft verkregen; zij staan tegen over de **vulcanisten**, die het vuur als de eenige oorzaak dier vorming aannemen.

Néquam, n. lat., een deugniet, schoft, fielt, nietswaardig mensch.

ne quid nimis, lat., niet te veel! alles met mate! men neme niet te veel hooi op den vork!

Nequitien, pl. (lat. *nequitiae*), nietswaardigheden, schelmerijen, schurkenstreken.

Neranzium of **arantium malum**, **pomum aurantium**, m. lat. (sp. *naranjas* of *naranzas*, gr. *chrysómēlon*, fr. en eng. *orange*, it. *pomi ranci*, *aranci*), de oranjeappel.

Nereus, m. gr., eene ondergodheid der zee, vader van 50 dochters, de **nerēiden** (z. **nymph**); **nerēiden**, pl. N. H., glimwormen, zeer kleine zeevormen, aan welke men voor een gedeelte het zoogenaamde lichten der zee toeschrijft.

Nerieten, f. gr. (sing. *neritēs*, m.), N. H., de halvemaanhoorns, zwemslakken, een schelpdiergeslacht, waarvan men 72 soorten telt, onder welke de jongdragende **neriet** de merkwaardigste is; **nerietieten**, pl., versteende zwemslakken.

nero antico, m. it., eene zwartachtige marmersoort in het vorstendom Carrara; *nero di prato*, m. een zwartgroene, witgeaderde speksteen in Italiē.

Nérolī, m. it. en fr., **neroli-olie**, olie van oranje-bloesem, geest van neroli, eene kostbare, zeer welriekende etherische olie, die inz. te Ragusa en in Z. Frankrijk wordt gedestilleerd.

nerōnisch, als Nero (een oud-rom. kei-

zer v. 54—68 na Chr.), nero-achtig, wreed, barbaarsch.

Nerterologïe, f. gr. (v. *nérteros*, a, on, v. onderen), de leer of kennis der onderaardsche lichamen; **nerteromórphen**, pl., onderaardsche gestalten, doodenbeelden; **nerteromorphie**, f. het geven van eene onderaardsche gestalte aan iets.

nervus, m. lat. (hoogd. *nerv*, *nerve*, van het gr. *neûron*, *neurá*, spanader), de zenuw; die witte, weeke, mergachtige draden, welke uit de hersenen en het ruggemerg ontspringen, zich in ontelbare takken door bijna alle deelen v. h. dierlijke ligchaam verspreiden en de werktuigen des gevoels en der beweging zijn; **nervus probánda**, m. lat., de bewijskracht, de hoofdbewijsgrond; **nervus rerum gerendárum**, m. de hoofddrijfveder van alle handelingen of ondernemingen. de groote zenuw. de ziel van alle zaken (nl. het geld); **nerven**, in het laken de valsehe plooijen, die het onder het vollen heeft gekregen; **nervina**, pl. nw lat., zenuwmiddelen, zenuwsterkende geneesmiddelen; **nerveus**, lat. (*nervósus*, a, um), zenuwachtig, onbegespierd, krachtig, sterk, bondig, nadrukkelijk, kernachtig; ook de zenuwen betreffende, b. v. nerveuse ziekten, zenuwziekten; een nerveus mensch, iemand, die aan zenuwkwalen lijdt; **nervoositeit**, **nerveusiteit**, f. zenuwachtigheid, gespierdheid, kracht, nadruk; de medelijdenheid der zenuwen in eene ziekte.

Nesciëntie, f. nw lat. (v. *nescire*, niet weten, *nescius*, onkundig van iets), onkunde; **nescimus**, wij weten het niet, men weet het niet; **nescit** hij weet het niet, staat verbluft; **nescio quis**, ik weet niet wie, een zeker iemand.

Nesologïe, f. gr. (v. *nēsos*, f. het eiland), de leer der eilanden, een gedeelte der natuurk. aardrijkskunde; **nesológisch**, de eilanden betreffende of daartoe behoorende.

Nesmiler-wijn, eene goede soort van hongarschen wijn uit de provincie Comorn.

Nesteie of **nestis**, f. gr. (*nēsteia*, *nēstis*), het vasten; de ledige darm; ook het water, het nuchter element.

Nestor, m. gr., de naam van eenen zeer wijzen en ervaren koning van Pylos, die nog in hoogen ouderdom naar Troje ging en daar voornamelijk als raadgever diende; van daar in 't alg. een wijs, ervaren en eerwaardig grijsaard; de oudste en ervarenste onder zijne gelijken.

Nestoriānen, pl., aanhangers van den bisschop v. Constantinopel Nestorius, die in het jaar 431 als ketter van zijn ambt ontzet werd, dewijl hij de maagd Maria wel voor de moeder van Christus, als mensch beschouwd, doch niet als de moeder van God wilde erkennen; **nestorianismus**, n. de leer van Nestorius.

ne sutor ultra crepidam! lat. sprw., schoenmaker, blijf bij uwe leest, cig. ga niet den pantoffel (*crepida*) te buiten! d. i. oordeel niet over dingen, die gij niet verstaat: een gezegde. dat eenmaal door Apelles aan een' neuswijzen schoenmaker zou zijn toegevoegd.

Netangi, l. nischandschi, z. a.

net (fr. *net*. it. *netto*, v. h. lat. *nitidus*), rein, schoon, zindelijk, zuiver, sierlijk, lief, blinkend; **netteté**, f. de netheid, reinheid, sierlijkheid, juistheid, zuiverheid; **netto**, it. of afgek. *nto.*, Merc., zuiver, juist, d. i. na aftrek van al wat afgetrokken moet worden of van alle onkosten; zonder verdere aftrek, zonder rabat, (z. a.); **netto-bedrag**, **netto opbrengst** (*netto provenu*, fr., *netto procedito*, it.), **netto-winst** enz., het zuivere bedrag, de juiste opbrengst, winst enz., na aftrek van al het af te trekkene; **netto-gewigt**, het werkelijke gewigt eener ingepakte waar, na aftrek v. h. gewigt der inpakking of emballage (vat, kist, mand, zak enz.); **netto ricávo**, de prijs eener voor rekening van een ander verkochte waar, na aftrek van alle onkosten; **netto-som**, ronde som; **netto-tarra**, f. de aftrek van het wezentlijk gewigt van het middel der inpakking (niet bij raming of volgens aangenomen gebruik bepaald).

Nettuno, m. it. (spr. *netténo*), eene gekleurde stof der ital. vrouwen (naar de gelijknamige stad in den Kerkelijken Staat.

Neuma, n. gr. Muz., het toonverlagings-teeken; de herhaling van het slot bij het kerkgezag; **neumen**, pl., oude notentekens der middeleeuwen (punten, streepjes, haakjes enz.)

Neuner, m. hoogd. (spr. *nuiner*), eene hessische munt, ook albus, weiszgroschen genaamd, omtrent = 6 ct.

Neuralgïe of **neuralgïe**, f. gr. (v. *neûron*, pees, band, vezel, zenuw), Med., zenuwpijn, zenuwlijden; **neurasthenie**, f. de zenuwzwakte met verhoogde gevoeligheid; **neurilýma**, n. (v. *eilyma*, hulsel; minder goed **neurilema** of **neurolemma**), de zenuwscheede, zenuwbekleding; **neuritícum**, n. een zenuwmiddel, middel tot versterking der zenuwen; **neuritis**, f. ontsteking der zenuwen; **neuritisch**, de zenuwontsteking betreffende of daarvan afkomstig; ook zenuwsterkend, op de zenuwen werkende; **neurobaat**, m. een koordedanser; **neuroblacïe**, f. Med., ongevoeligheid der zenuwen; **neurodynie**, f. zenuwpijn; **neurogamie**, f., z. v. a. dierlijk magnetismus (als zeide men zamensparing of ineen-smelting der zenuwwerkzaamheid, nl. tusschen den magnetiseur en den lijder); **neurographie**, f. de zenuwbeschrijving; **neurologïe**, f. de zenuwleer, zenuwkunde; **neuroológisch**, zenuwkundig, de zenuwleer betreffende; **neuropathie**, f. een zenuwlij-

der; **neuroptera** of **neuropteren**, pl. N. H., peesvleugeligen, insecten met vier doorzigtige, netvormige vleugels, gelijk de waterjuffers, lentevliegen enz.; **neuropyra**, f. de zenuwkoorts; **neuroscirrhus**, m. de verharding der zenuwen; **neurospasmata**, pl., door draden bewogene ledepoppen, marionetten; **neurosthenie**, f. te groote zenuwwerkzaamheid, ziekelijk verhoogde zenuwkracht; **neurotomie**, f. de ontledkundige bereiding der zenuwen, de kunstmatige doorsnijding eener zenuw.

Neutrum, n. lat. (*neuter, neutra, neutrum*, geen van beiden), eig. geen van beiden; Gram., het onzijdig geslacht, z. **genus**; een **neutrum**, een woord van het onzijdig geslacht; **verbum neutrum** of **intransitivum**, z. **verbum**; **neutro passivum**, n., pl. **neutro passiva**, latijnsche werkwoorden, wier verledene tijden eenen passieven, de overige eene actieven vorm bij actieve beteekenis hebben; **neutraal**, onzijdig, onpartijdig, geene partij toegedaan, aandeelloos; Gram., van het onzijdig geslacht; Chem., noch zuur, noch alkalisch reagerend; **neutraal-zouten**, middenzouten, gemengde zouten, die uit de verbinding v. zure zouten (zuren) met loozouten (alkaliën) ontstaan; **neutraliteit**, f. n. w. lat., de onzijdigheid, geenzijdigheid, onpartijdigheid, de toestand, waarin men het met geene partij houdt; de **gewapende neutraliteit**, f. de gewapende onzijdigheid of de gewapende, aan den krijg geen deel nemende mogendheden; **neutraliseren**, onzijdig of onpartijdig maken, in den toestand der onzijdigheid verplaatsen; ook zich partijloos houden, **ondeelnemend** blijven; Chem., de bijzondere eigenschappen van twee lichamen door verbinding derzelve in eene zekere mate opheffen; **neutralisatie** of **neutralisering**, f. onzijdigmaking; Chem., de verbinding v. een zuur ligchaam met een alkalisch tot een middenzout.

Neuvaine, f. fr. (spr. *neuvèn*; v. *neuf*, negen), een negendaagsch gebed in de r. k. kerk, z. v. a. het it. **novena**; ook eene oude fr. korenmaat.

Nevat, m. een arabisch gewigt, = 5 drachmen.

Neveu, m. fr. (spr. *n'wèu*; oud-fr. *nepveu*, v. h. lat. *nepos*), de neef, broeders- of zusterszoon.

Nevralgie, **nevriticum**, **nevrologie**, enz., z. **neuralgie**, **neuriticum**, **neurologie** enz.

Newgate, n. eng. (spr. *njòegheet*; d. i. eig. nieuwe poort), het groote gevangenhuis te Londen.

Newkerry, f. eng. (spr. *njòekeri*), Merc., eene soort van surinaamsche boomwol van geringe hoedanigheid.

Nexus, m. lat. (v. *nectere*, knoopen), za-

menhang, verbindtenis, band; *ex nexu met iemand zijn*, buiten verbindtenis met hem zijn; bij kooplieden: geene rekening meer met hem hebben; *in nexu*, in verband, in maatschappelijk verkeer; *nexus feudālis*, leenverband.

n'able, **niabel**, fr. (v. *nier*, ontkennen, loochenen), ontkenbaar, wat ontkend, ge loochend kan worden.

Niais, n. fr. (spr. *nié*; v. *nid* = lat. *nidus*, nest), eig. een nesteling, nestvogel, zeer jonge vogel; een onervaren, eenvoudig, onnoozel, dom mensch, een hals, bloed, botterik, zotskap, sukkel; als adj. dom, eenvoudig, onnoozel; **niaiserie**, f. (spr. *nièz'rie*), de eenvoudigheid, onnoozelheid, domheid, kinderachtigheid, de domme streek, zotte kuur.

Nibelungen-lied, n. (spr. *u = oe*), een oud-duitsch heldendicht uit den aanvang der 13de eeuw, geschreven in het alemanisch dialect; het onderwerp daarvan is de worsteling der Bourgondiërs en in z. van de magtige familie der Nibelungen tegen den vermaarden Etzel of Attila. Het schijnt thans, na Lachmann's onderzoek, voldingend bewezen, dat dit dichtstuk ontstaan is uit de zamenvoeging van 20 nog herkenbare epische volksliederen, die weleer afzonderlijk gezongen werden, zoodat alle gissingen omtrent eenen bepaalden dichter (Ofterdingen of Klinsor) vervallen.

nicæisch of **nicæensisch concilie**, n. de beroemde kerkvergadering, ten jare 325 te Nicæa in Bithynië door Constantijn den groote ter vereffening van de Ariaansche twisten bijeen geroepen, op welke het arianismus (z. a.) veroordeeld en de **nicæensische geloofsbelijdenis** aangenomen werd, die nog tegenwoordig bij alle christelijke godsdienstpartijen als onomstootelijke geloofsregel geldt.

Nice, f. gr., de zege, overwinning; Myth., de godin der zegepraal bij de Grieken, bij de Romeinen Victoria geheeten; **Nicéphorus**, mansn., de zegebrenger; **niceterien**, pl. (gr. *niketēria*), overwinnaars-belooningen, zegeprijzen; **zegefeesten**; **Nicodemus** en **Nicolāus**, m. gr., afgek. **Nikolaas** en **Klaas**, mansn., letterlijk: volksoverwinnaar, volksbeheerscher; **nicolaïsten**, pl., eene kettische secte in de eerste eeuw der chr. kerk, die onder anderen de gemeenschap der vrouwen en het huwelijk der priesters toestonden; eene soort van wederdoopers in de 16de eeuw; ook iron.: r. k. priesters, die den geestelijken stand verlaten om te kunnen trouwen.

Niche, f. fr. (sp. *niesj*; v. h. it. *nicchio*, schelp), Arch., eene nis, eene schelpvormige uitholling of indieping in de dikte van eenen muur, om daarin een beeld, een kagehel enz. te plaatsen.

Nichilianisten, pl., naam, in de 12de

eeuw gegeven aan zekere leerlingen van Abeillard, die het wezentlijk bestaan van J. C. loochenden.

Nicholieten, pl., leden eener kleine secte van kwakers, in Maryland gesticht door Joseph Nichols; zij houden het voeren van wapenen ter verdediging des vaderlands voor geoorloofd.

Nichomor, waarsch. eene albastersoort, die men weleer bij zich droeg, om liefde op te wekken. Het woord is vreemd aan de natuurlijke historie.

Nicodemieten, pl., leden eener voorm. godsdienstsecte in Zwitserland, zoo geheeten, omdat zij, even als Nicodemus, van wien in de evangeliën gewag wordt gemaakt, hun geloof in het geheim beleden.

Nicolaïsmus, n. de leer der nicolaïeten, in de 1ste eeuw gepredikt, door Nicolaas, een der 7 diakenen van Jeruzalem; zij stond, zegt men, de gemeenschap der vrouwen toe.

Nicolo, m. Maz., een tenor-blaasinstrument, de alt op de hobo.

Nicotiāna, f. (lat. *herba nicotiāna*), de tabak, de tabakspiant, naar den Franschman Nicot (spr. *nikó*), die in het midden der 16de eeuw dit gewas het eerst uit Portugal (alwaar het juist toen uit Amerika door Spanjaarden en Portugezen was over gevoerd) naar Frankrijk mede bragt, en wel bepaaldelijk voor Catharina de Mediceis, waarom men het ook langen tijd koninginnekruid noemde; **nicotiani-ne** of **nicotine**, f. de tabaksstof, een vloeibaar, scherp en vlugtig alkaloïde, in den tabak voorhanden.

Nictatie, f. (lat. *nictatio*, v. *nictāre*, blikkeren), Med., het blikkeren met de oogen, eene onwillekeurige, krampachtige beweging der oogleden.

Nidor, m. lat., een onaangename reuk, stank van iets, dat gebrand wordt; **nido-reus**, wat naar gebraden vet riekt of smaakt; Med., rottig, bedorven; **nidorositeit**, f. Med., eene galachtige oprisping, gepaard met den smaak van onverteerd gebraden vleesch.

Nidus, m. lat., een nest; ook een drinkbeker der Ouden, wegens de gedaante; **nidulēren**, ook **nidificēren**, een nest maken; ook het uitbroeijen van eijeren; **nidulus**, m. lat. (verklw. v. *nidus*), een nestje; een afgezonderd vertrekje, kabinet.

Nièce, f. fr. (spr. *njèss'*; oud-fr. *niepce*, v. h. lat. *neptis*), de nicht, broeders- of zusters dochter.

Niello, n., pl. **niellen**, it. (waarsch. v. h. lat. *nigellus*, a. um, zwartachtig; vgl. **nigella**), eig. zwartplaten, d. i. metaalplaten, waarop eene tekening is gegraveerd, welker groeven met metaalzwartsel zijn gevuld; **niellēren** (it. *niellare*), in metaal graveren en met zwartsel vullen, eene door

florentijnsche goudwerkers in de middel-eeuwen uitgevondene kunst.

Niepa, een oostind. gewas, waarvan men kadjang-matten maakt.

ni fallor, lat., zoo ik mij niet vergis.

Niffheim of **Niffelheim**, m. d. i. nevelwoning, nevelverblijf, oudn. Myth., het koude noordelijke gedeelte der wereld; ook de onderwereld, de voorloopige of eerste hel, de woning van Hel (z. a. en vgl. **Nastromd**).

Nigaud, m. fr. (spr. *nighó*; vgl. *niais*), een onnoozele hals, plompert, uilskuiken; **nigauderie**, f. zotteklap, beuzelarij, laffe praat, de zwakheid van een' zot; **nigaudēren** (fr. *nigauder*), zich onnoozel of mal aanstellen.

nigella, f. nw lat. (v. h. lat. *nigellus*, a. um, zwartachtig, verklw. v. *niger*, zwart), Bot., zwarte komijn, veldnigelle, nardus-zaad (*semen nigellae*), eene uit de Levant afkomstige plant, die in onze tuinen wordt aangekweekt; **nigella arvensis**, akkernigella, een onkruid; **nigella damascena**, nigelle v. Damascus, juffertjes in 't groen.

niger, **nigra**, **nigrum**, lat., zwart, donker; **hora nigra**, het doodsuur; **dies niger** of **ater**, de sterfdag; **hic niger est!** eig. die is zwart! voor dien moet men zich wachten; **niger deus**, de zwarte God, Pluto; **nigrin**, n. Min., ijzer-titaan, zwarte granaat, een gekristalliseerd titanium-erts; **nigrine**, zwart bergglas, rooktopaas; **nigromant**, m. gr., een zoogenaamde zwarte kunstenaar; **nigromantie**, f. (waarsch. verbasterd uit h. gr. *necromantie*), de gewaande zwarte kunst, tooverij en waarzeggerij door behulp van booze geesten; **nigrum**, n. het zwarte, de inhoud van een geschrift.

Nigua, f. sp. (uit de taal van Hayti), z. v. a. **chike** (z. a.).

nihil of **nil**, lat., niets; **nihil** of **nil** (*facit*) *ad rem*, lat., dat doet niets tot de zaak, heeft niets te beduiden; **nil desperandum**, men moet aan niets wanhopen, niets opgeven; **nihilum album**, n. wit niets, zink bloemen, witte ligte vlokken van zinkoxyde; **nihilismus**, n. nw lat., de nietheid, het nietzijn; de leer der vernietiging; **nihilist**, m. een nietsgeloovende; nergens toe deugend, onbruikbaar lid der maatschappij nieteling; **nihiliteit**, f. de nietigheid, het volslagen gebrek aan waarde.

Nikaraguahout (naar de provincie en stad Nicaragua aan de westkust van Midden-Amerika), bloedhout, z. v. a. **campeche-hout**.

Nikkel, n. een graauwachtig zilverwit, sterk blinkend metaal, door Cronstätt in 1751 ontdekt. Het is hard, smeedbaar zoowel koud als warm, laat zich tot draden trekken en tot blik pletten, is magnetisch en zeer moeilijk te smelten.

Nikker, m. eig. hetzelfde als het hoogd.

nix, z. **nixen**; ook de duivel (eng. *the old nick*); ook eene zwarte papaverbloem, als onkruid in het koren; in N. Duitschland ook de beul (nekker), omdat hij de te hangen misdadigers den nek breekt.

Nikur, m. noord. Myth., de watergod.

nil, z. **nikil**.

Nil, in Surat: eene som v. 100 padans of 100000 millioen ropijen (ongeveer 120 millioen guldens.)

Nillas, pl., oostind. en chin. stoffen van boombast, met zijde gemengd.

Nilométer, m. gr., een nijsmeter, een paal tot meting der overstromingen v. den Nijl, de hoofdrijver van Egypte; **niloscoop**, m. de nijswaarnemer, nijswijzer; **nijspaard**, z. **hippopotamos**; **nijsreiger**, z. **ibis**.

Nimbo, ook **bepole**, maleisch, een boom op de kust van Malabar, uit welks olijfvachtige vrucht eene olie, *oleum de nimbo*, wordt gemaakt, die men in O. Indië voor zenuwsterkend houdt.

Nimbus, m. lat. (oorspr. storm, wolk enz., dan een vrouwen-voorhoofdsband), de lichtkrans, straalkring om het hoofd v. de afbeeldingen der heiligen, ook om het hoofd van sommige keizers op oude munten; oneig. de luister en glans, die uitstekende personen omgeeft.

Nimetulahieten, pl., naam der leden van eene turksche monnikenorde, zoo geheeten naar haren stichter.

Nimf, z. **nymph**.

Nimiëteit, f. lat. (*nimiëtas*), overvloed, overtolligheid; *nimum*, te veel, al te, bovenmate; *nimia familiaritas parit contentum*, te groote gemeenzaamheid baart minachting.

Nimrod of **Nemrod**, m. een achterkleinzoon van Noach, eerste koning der Chaldæers en stichter van Babylon, door sommigen als Saturnus, door anderen als Bacchus of Mars beschouwd, ook wel ten onrechte met Ninus verward. De bijbel noemt hem een' geweldig' jager; van daar in 't alg.: een groot liefhebber der jagt, een jager.

Ninsing, **ninstwortel** of **ninsiwortel** (*sium ninsi*), een voortreffelijk chineesch gewas, dat om zijne geneeskracht beroemd is, en naar den suikerwortel gelijkt.

Ninxit, m. in Japan de hoogste geestelijke na den daïro.

Niöbe, f. gr. Myth., de dochter van Tantalus en Dione, gemalin van den thebaanschen koning Amphion. Trotsch op het bezit van 7 zonen en 7 dochters, verhief zij zich hoven Latona, die slechts twee kinderen, Apollo en Diana, had; doch die overmoed kwam haar duur te staan: al hare kinderen werden door de pijlen van Latona's telgen doorboord, en de ongelukkige, nu kinderlooze moeder, stom van wanhoop en smart, werd in steen

veranderd. De standbeelden v. Niobe en hare kinderen, thans te Florence, zijn een meesterstuk der oude beeldhouwkunst; **niobidæ**, pl., de kinderen v. Niobe.

Niord of **Niordhr**, m. noord. Myth., een der 12 groote scandinavische godheden; hij is heer van de winden en de rijkdommen der aarde en heeft tot echtgenoot Skada (z. a.).

Niou, m. eene siamesche lengtemaat, omtrent = $\frac{3}{4}$ duim.

Nippes, pl. fr. (spr. *niepp'*), vrouwen-tooi, -opschik, versierselen, modewaren, snuisterijen, kleinnoodiën; **nippéren** (fr. *nipper*), met modetooi, voorwerpen van opschik voorzien of uitdossen.

Nis, z. **niche**.

Nisan, m. hebr. (*nisan*, misschien voor *nizan*, v. *néz*, *nizzah*, bloem), eene lentemaand, de eerste van het kerkelijke, de zevende van het burgerlijke jaar der joden, overeenkomende met de laatste helft van Maart en de eerste helft van April.

Nischandi of **l. nischandschi**, m. turk. (v. h. perz. *nischân*, teeken, brief van eenen vorst), de geheimschrijver of staatssecretaris des sultans.

Niscif, **nisfie**, m. eene kleine goudmunt in het ottomaanse rijk, = 2 gl. ruim.

nisi, lat., ten zij, ten ware, indien niet, in zoo verre niet; een *nisi*, een maar of indien, eene hindernis, bepaling; beperking.

Nisnagrodski, m. russ., eene soort van peltierij van zwarte siberische eekhoornvellen.

Nispie, f. eene turksche goudmunt, bijna = $2\frac{1}{2}$ gl.

Nisroch, m. naam van een' assyrischen god (waarsch. de krijgsgod), van welken de bijbel spreekt. De vulgata noemt hem Nesroc en bij de zeventig heet hij Mesorach en Asarach.

Nisus 1, m. lat. (v. *niti*, streven, zich inspannen), de streefkracht, inspanning, het streven, pogen; *nisus formandî* of *n. formativus*, de vormdrift; *nitimur in vetitum*, sprw., wij streven gaarne naar het verbodene, het verbod prikkelt de begeerte.

Nisus 2, m. gr. Myth., een koning v. Nisa (later Megæra geheeten), toen Minos een inval in Attica deed. De godspraak had zijn lot en dat des rijks afhankelijk gemaakt van een zijner hoofdhaaren, dat purperkleurig was; doch zijne dochter Scylla, in liefde voor Minos ontvlamd, sneed hem dat noodlottig haar af en bragt het haren geliefde. Nisus werd in eenen sperwer, Scylla in eenen leeuwrik veranderd.

nitimur in vetitum, z. ond. **nisus 1**).

Nitrum, n. lat. (v. h. gr. *nitron*), het salpeter, z. a.; **nitreus**, salpeterig, salpeterhoudend, salpeterachtig; **nitraten**, pl.,

salpeterzure zouten; **nitrogenium**, n. gr., salpeterstof, stikstof, z. v. a. **azotum** (niet **azoten**, gelijk er door eene zetfout in dit woordenboek staat).

Niveau, n. fr. (spr. *nivó*; oorspr. *liveau*, v. h. lat. *libella*, z. *libelle* 1), een waterpas, werktuig om te onderzoeken of een vlak horizontaal of waterregt is, een rigtsnoer, meetsnoer, nivelleer-werktuig; *au niveau*, *de niveau*, in gelijke vlakke, op waterpashoogte, gelijk; **niveléren** (fr. *niveler*) of **nivelléren**, waterpas maken, met het waterpas afmeten; gelijk maken, effenen; ook beuzelen, lanterfantten; **nivellément**, n. (spr. *niwell'máng*) of **nivelléring**, f. het waterpassen, de gelijkmaking of afmeting naar het waterpas; **niveleur**, m. (spr. *niew'leuf*), een waterpasser; gelijkmaker, aanhanger eener volsrekt politieke gelijkheid; ook een beuzelaar.

Nivétte, f. fr., eene groote, langwerpige, zoete perziksoort.

Nivose, f. fr. (spr. *nivóos'*; van het lat. *nix*, gen. *nivis*, de sneeuw), de sneeuwmaand, van 21 dec. tot 19 jan., in den nieuwen kalender der voorm. fr. republiek.

nix antimonii, f. lat. Chem., eig. spiesglanssneeuw, zilverglanzige spiesglansbloemen, uit poedervormig antimonium-oxyde.

Nixen, pl. v. **nix**, **nixe** (oudd. *nichus*, *niches*, v. *neichen*, besproeijen, begieten), oudn. Myth., hoosaardige watergeesten of verdichte wezens, die in het water leven en vaak menschen tot zich naar beneden trekken.

Nizam of **nisam**, m. de titel van eenen vorst in het zuidelijk gedeelte van Voor-Indië, in Goleonda, die van Engeland afhankelijk is: de nizam van Dekan.

Nizam-dschedid, n. arab. (*nitsám djedid*, d. i. nieuwe orde of inrigting, v. *nitsám*, ordening, rij, reeks enz., v. *nat-sama*, aan elkander rijgen, en *djedid*, nieuw), het op europeaanse wijze nieuwingerigte of georganiseerde turksche krijgswezen.

Noach, hebr. (*nóach*, d. i. rust, v. *núach*, zich neder zetten, rusten), mansn., naar het verhaal van het O. T. de uit den zondvloed alleen met zijn huisgezin geredde patriarch en stamvader van een nieuw menschengeslacht; **noachs-ark**, f. N. H., eene arkvormige schelpdier-soort in de Middellandsche zee; **noachs-mossel**, **noachs-schelp** (*chama gigas*), reuzenmossel, de grootste onder de bekende mosselsoorten, inz. in O. Indië; **noachide**, f. een heldendicht, waarvan het onderwerp de geschiedenis van Noach is; **noachiden**, pl., Noach's zonen, Sem, Cham en Japhet en hunne nakomelingen.

Noaille, f. fr. (spr. *noálf'*), kroonpistool, een fr. *louis'dor* van 21 $\frac{3}{8}$ karaat fijn, geslagen van 1716—1718.

Nobiliteit, f. lat. (*nobilitas*, v. *nobilis*, e, edel), edelheid, beroemdheid, adel, de adeldom, ridderschap; **nobilitéren** (lat. *nobilitäre*). adelen, tot den adelstand verheffen; **nobilité**, pl. it., voorheen de adellijke geslachten in Venetië, die deel aan de regering hadden; *nobile par fratrum*, lat. iron., een paar bekende gasten, vrolijke snaken, beruchte drinkebroërs; **nobeles passien**, pl. iron., liefhebberijen van aanzienlijke lieden, als het houden van vele honden, paarden enz.; **noble**, fr. ook **nobel**, edel, edelmoedig, grootmoedig; voortreffelijk, verheven, waardig, heerlijk, prachtig, voornaam, beroemd; ook adellijk, v. adellijke geboorte; **noble, nobel**, m. eene aangenomene (gefingeerde) rekenmunt in Engeland, = $\frac{1}{2}$ pond sterl. of ongeveer 4 fl.; **noblésse**, f. fr., de adeldom, adel, adelstand, adellijke waardigheid, adellijkheid, ridderschap; *noblesse d'épee*, adel door krijgsverdiensten verworven; *n. de robe*, adel door hofdiensten verkregen; *n. de lettre*, adel uit brieven van adeldom voortgevloeid.

nocens, m. lat. (v. *nocere*, benadeelen, schaden), Jur., ieder, die schaadt of beleeidigt.

Nocéren, **nosairen**, **nosairieten**, ook wel **ansariërs**, pl., eene secte, of liever een volkstam in het landschap Semmak aan den Libanon, islamitische nazirëers, die, schoon van Ali's secte, zich niet uitsluitend aan eene bepaalde godsdienst houden, maar zich schikken naar de eeredienst van hen, onder wie zij zich bevinden.

noctambülus, m. nw lat. (v. *nox*, nacht, en *ambuläre*, wandelen), een nacht- of slaapwandelaar, vgl. **somaambule**; **noctambulismus**, n. het nacht- of slaapwandelen; — *nocte paratus*, des nachts bereid, vervaardigd, met moeite en zorg bewerkt.

Nocturnus, m. (scil. *cantus*), lat. (*nocturnus*, a, um, nachtelijk), een nachtgezing in kloosters; **Nocturninus** of **Nocturnus**, m. rom. Myth., de god des nachts, der duisternis, soms ook de naam der ster van Venus; **nocturlabium**, n. nw lat., nacht-wijzer, een graadboog tot meting van de poolsterhoogte.

Nodus, m., pl. **nodi**, lat. Med., een knoop, hard gezwel aan de gewrichten en vlechten enz.; een knobbel, b. v. *nodus syphiliticus*, een venerische knobbel of gezwel; *nodus gordius*, z. **gordiaansche knoop**; **nodulus**, m. eig. een knoopje; een zakje met geneesmiddelen, welke kracht zich in wijn of eene andere vloeistof moet oplossen; **nodeus** (lat. *nodosus*, a, um), knoestig, knobbelig; ingewikkeld, verward; **nodositeiten**, pl., knoestige gewzelen of builen.

Noël, m. fr. (v. h. lat. *natāles*, scil. *dies*,

d. i. de geboortedag v. Chr.), h. kersfeest; ook een kerslied, lied op de geboorte v. Christus.

Noēma, n. gr. (v. *noēōn*, waarnemen, denken), het gedachte, de gedachte, inz. eene geestige; **noēsis**, f. de verstandswerkzaamheid, het denken.

Noen, m. (v. h. lat. *nona*, de negende ure), middag; in de kloosters het negende uur van den dag, d. i. des namiddags ten drie ure; **noenstonden**, middaguren, van elf tot 1 ure; **noenmaal**, middagmaal enz.

Noētiānen, pl., leden eener seete, gesticht door Noētōs, die in de 3de eeuw te Ephese of te Smyrna leefde; hij noemde zich een' tweeden Mozes en erkende in God slechts ééne persoon; deze secte draagt ook den naam van monarchisten en patripassiers.

noir d'Allemagne, n. fr. (spr. *noár dall-mánj*), Merc., eig. duitsch zwart, het frankforter-zwart voor den koperdruk, plaatdruckers inkt, uit gebrande wijnmoer bereid; *noir de cerf* (spr. — *sér*), eig. herts-hoornzwart, beenzwartsel, beenderzwart, datgene, wat er in den retort over blijft, nadat men uit den hertschoorn den geest, het vlugtig zout en de olie heeft getrokken; *noir de terre*, aardzwart, aardkool, bij het fresco-schilderen gebruikt.

nojoso, it. (fr. *noja*, verdriet), verdrietig, langwielig, vervelend.

nolens volens, lat. (v. *nolle*, niet willen, en *velle*, willen), willens en niet willens, kwaad- of goedwillig, gaarne of ongaarne, goed- of kwaadschiks, met of tegen zin, vrijwillig of gedwongen; *noli me tangere*, raak mij niet aan! mijd mij! weg van mij! benaming van verscheidene soorten v. voelplanten (z. *mimosa*) en van het gemeene springkruid, welk rijpe zaaddoosjes bij de minste aanraking open springen, alsmede van de zoogenoemde vliegknip (*dionaëa muscipula*); voorts draagt die naam: eene vuile, opene, kankerachtige zweer in het gelaat; de voetangels; de tremulant of triller aan een orgel; eene bitse schoone; *noli turbare circulos meos!* verstoort mijne kringen niet! d. i. werk mijne plannen niet tegen.

Nolis, nolissement, n. fr. (spr. — *liess-máng*; oorspr. *naulis* enz., ook *naulage*, v. h. gr. *naūlon*, vrachtgeld, v. *naus*, schip), it. *nolo* en *noleggio*, n. (spr. *lédzjo*), de huur of bevrachting van een koopvaardij-schip, scheepshuur, scheepsvracht, inz. in de ital. handelsteden der Middell. zee. de *char-te-partie*; **noliséren** (fr. *noliser*), een schip huren.

Nollbrüder, nollhardsbrüder, hoogd., **nolharden**, pl., eene soort van barrevocet-monniken, die niet in een klooster leven, maar als ziekenoppassers en doodgraafers rondtrekken; graauwe capucijner-monniken.

Noma, f. gr. (*nomē*, eig. weide, v. *né-mein*, weiden, ook om zich vreten), Med., eene om zich vretende, voortknagende zweer, waterkanker; **nomáden**, pl. gr., herdervolken, rondzwerfende volken, doorgaans ruwe, doch goedhartige en gastvrije menschen; **nomadīe**, eene nomadenhorde; **nomádisch**, rondtrekkend, omzwerfend, zonder vast verblijf; **nomadiséren**, als herders of naar de wijze der herdervolken rondtrekken, omzwerfen.

Nomantie, f. barb.-gr., de naamwaarzeggerij, de kunst om uit de letters van iemands naam zijn lot te voorspellen.

Nomarch, nomarchie, nomen, pl. gr., z. **nomos** 1).

Nomen, n., pl. **nomina**, lat., de naam, de benaming; *nomen et omen* (vgl. **omen**) de naam en zijne beteekenis te gelijk, of de naam met de daad, b. v. *Ba k k e r*, *M o l e n a a r e o z.*, te gelijk naar naam en bedrijf; *nomen est omen*, in den naam ligt vaak een diepe zin; *nomen fictum*, een valsche naam; *nomen nescio*, afgek. N.N., den naam weet ik niet of de naam onbekend; *nomen tectum*, een bedekte naam; *in nomine*, in naam; *nomine mandatario*, z. **mandatarius**; — Gram., **nomen**, een naamwoord, waartoe de zelfstandige en bijvoegelijke naamwoorden of de *nomina substantiva* en *adjectiva* behooren, z. **substantief** en **adjectief**; *nomen appellativum*, m., z. **appellativum**; *nomen collectivum* of **collectief**, n. een verzamelwoord, een naamwoord, waardoor men vele gelijknamige dingen te gelijk aanduidt, zonder de soort te noemen, waartoe ieder voorwerp behoort, als *bosch*, *koren*, *leger* enz., n. *gentile*, een geslachtsnaam, volksnaam, b. v. *Nederlander*; n. *materiale*, een stofnaam, b. v. *water*, *steen*, *ijzer* enz.; n. *proprium*, een eigenaam, lands-, plaats- of persoonsnaam enz.; n. *patronymicum*, de vadersnaam, de v. d. naam des vaders afgeleide bijnaam v. iemand; in het rekenwezen: *nomen*, een geldpost, schuldpost, schuld; van daar *nomina activa*, pl. Jur., uitstaande gelden, vorderingen; n. *inexigibilia*, oninbare of niet invorderbare schulden; n. *passiva*, schulden; **nomenclator**, m. een naamnoemer, bij de Romeinen een bediende, die zijnen meester de namen noemde van de personen, die hij ontmoette; in de middeleeuwen iemand, die in naam v. zijnen heer gasten ten disch noodigde; thans: een naamregister, naamsopgave van zekere voorwerpen, zonder verdere verklaring; **nomenclatuur**, f. de benoeming, de naamlijst, het naamregister, de gezamenlijke regelen, naar welke men in eene wetenschap de vereischte nieuwe namen vormt; **nominaal**, den naam betreffende; volgens den naam, b. v. **nominaal definitie**, f. eene bloote naam- of woordverklaring (geene

zaakverklaring); **nominale distinctie**, de woordonderscheiding; **nominale waarde**, d. i. de waarde van geld of staatspapier, zooals die bij de uitgifte door den Staat is bepaald, in tegenst. met de reële waarde, z. a.; **nominalisten**, pl., naamgeloovigen, die scholastieken der middeleeuwen, welke beweerden, dat de algemeene begrippen der dingen slechts woorden en namen zijn of buiten de menschelijke voorstelling bestaan, in tegenst. met de realisten, z. a.; **nominalismus**, n. de leer der nominalisten; **nominatim**, bij name, met name; **nominéren** (lat. *nomināre*), noemen, benoemen (ook denominéren); **nominātus**, m. de benoemde tot een ambt; **nominatīvus**, z. **casus**; **nominātie**, f. benoeming tot een ambt; het regt tot die benoeming; de lijst der candidaten naar eene bediening; **nominatio auctōris**, Jur., aangifte van den bedrijver eener daad; **nominātor**, m. benoemer, die iemand tot een ambt moet benoemen of benoemd heeft; **nominātors**, pl. Jur., personen, die voor eenen onnondige bij de overheid iemand tot voogd voorstellen (**nomīnant**) en voor dezen moeten instaan.

Nomos, 1), m. gr. (*nomós*, eig. weideplaats, woonoord enz.), een landsgebied, district of provincie, inz. in het oude Egypte, pl. **nomen**; **nomárch**, overheidspersoon, landvoogd, stadhouder van eenen **nomos**, gouverneur eener provincie; **nomarchië**, f. de landvoogdij.

Nomos 2), m. gr. (*nomos*, eig. het toegedeelde), gebruik, gewoonte, wet, verordening, formulier; Muz., de wijze, de soort van toon, melodie; een lied, een deuntje; van hier **nomisch**, dichtmatig, melodisch; **nomocánon**, m. verzameling van staats- en kerkwetten, het in de gr. kerk geldende handboek van het kerkenregt, door Photius omstreeks 883; **nomocratie**, f. of **nomocratische regering**, wetherschappij, eene zoodanige wetgeving, waarbij de wet heerscht, gelijk bij de oude Israëlieten; **nomodidáctes** of **nomodidáct**, m. een wetgeleerde, leeraar der wetten; **nomograaph**, m. een wetschrijver, verzamelaar der wetten; **nomographie**, f. de wetschrijving, schriftelijke wetgeving; **nomologie**, f. de wetgevingkunde; de leer der wetgeving; **nomomáchen**, pl., wetbestormers, tegenstrevers, ruwe bestrijders van de wet, de staatsregeling enz.; **nomomachie**, f. de wetbestrijding; **nomophylax**, m. een wetbewaarder of waker voor het in stand blijven en de naleving der wetten; **nomoteletiek**, f. eig. de leer der wetvervulling, kerkentucht; **nomothese**, f. de wetgeving, de gegevene wet; **nomotheet**, m. een wetgever; **nomothetiek**, f. de wetgeving, h. regt der landsregering om wetten te geven; ook de wet-

NON CUIVIS HOMINI CONTINGIT...

gevingskunst; **nomothétisch**, hetgeen de wetgeving betreft.

non, lat., fr. *non* (spr. *nong*), niet, neen.

Non, f. (oudd. *nunna*, mid. lat. *nonna*, d. i. eig. moeder, volgens Erasmus een egypt. woord, volgens Bilderdijk verbasterd v. h. gr. *mónos*, alleen), eene kloosterjuffer, eene koor-, ordes- of kloostervrouw; ook eene gesnedene big (door Adeling in deze beteekenis afgeleid van *nijden*, *nusnijden*); nog: een gedraaide arm aan een spinnewiel.

Nonactiviteit, f. (fr. *nonactivité*) Mil., de toestand van eenen officier, die niet in werkelijke dienst is en die verminderde ($\frac{3}{4}$) soldij trekt.

nonagenariŭs, m. lat. (v. *nonaginta*, negentig), een negentigjarige, negentiger; **nonagium**, n. mid. lat. (v. h. lat. *nouus*, *a*, *um*, de of het negende), een negende decl. het negende deel eener nalatenschap, dat de geestelijken in de middeleeuwen ten behoeve van vrome stichtingen voor zich eischten; **nonagōnus**, m. lat.-gr., een negenhoek; **nonandria**, pl. lat.-gr., eig. negenmannigen, de negenhelmige planten, met 9 meeldraden bij de mannelijke bloesems, de 9de klasse bij Linnæus, beter gr. **enneandria**; **nonandrisch**, negenhelmig; **nonantéren**, fr. (v. *nonante*, negentig); in 't piquet-spel: 90 punten maken; ook 90 jaar oud worden; **nonariæ**, pl., ontuchtige vrouwen te Rome, die niet voor het negende uur hare huizen openen of zich vertoonen mochten, om niet de lusten der leerende jeugd te prikkelen.

non avenu, fr. (spr. *nong aw'nu*), niet geschied, ongebeurd.

Nonbattú, m. fr. Merc., eene soort v. gemeen fr. lijnwaad, inz. uit Laval, dat voornamelijk naar Spanje en Portugal wordt uitgevoerd.

non bis in idem, lat. Jur., niet tweemaal over hetzelfde, eene stelling, volgens welke een beschuldigde, die wegens een feit heeft te regt gestaan, niet meer wegens dat zelfde feit kan vervolgd worden.

nonchalant, fr. (spr. *nongsjalang*; v. h. verouderde *chaloir*, zich om iets bekommeren, ergens om geven), nalatig, zuimachtig, onachtzaam; **nonchalance**, f. (spr. —*láng's*'), de nalatigheid, onachtzaamheid, verwaarloozing van hetgeen de goede toon der wereld vereischt.

Nonconductor, m. nw lat. Phys., een niet-geleider (vgl. **conductor**).

Nonconformisten, pl., naam, dien de bisschoppelijke kerk in Engeland aan de protestantse dissenters, met uitsluiting van gereformeerden en lutherschen, geeft.

non cuius homini contingit adire Corinthum, lat. sprw., het gelukt niet iedereen naar Corinthe te gaan, d. i. niet iedereen heeft fortuin.

None, f. (v. h. lat. *nonus, a, um*, de of het negende), Muz., de 9de toon van den grondtoon; in de kloosters (*nona*, scil. *hora*), de noen, het negende uur des dags, 3 ure des namiddags; ook het gezang op dit uur; **nonidi**, fr., z. **decade**; **nonétto**, m. it., een muziekstuk voor 9 stemmen.

Nonen, lat. (*nonae*), pl., in den oudrom. kalender de 5de dag in alle maanden, behalve in maart, mei, julij en oktober, in welke het de 7de was.

Nonens of *non-ens*, n. nw lat., een onding, niets, een ding, dat niet bestaat en niet bestaan kan; **nonentiteit**, het niet-daarzijn, nietzijn.

Nonétto, m. it. Muz., een muziekstuk voor negen stemmen.

Nonexistétië, f. nw lat., het niet-aanwezig zijn, het niet-bestaan, niet-zijn.

non ex quovis ligno fit Mercurius, lat. sprw., niet uit elk blok hout laat zich een Mercurius houwen, d. i. niet ieder kan een geleerde worden.

Nonintervétië, f. nw lat., de niet-tusschenkomst, het niet tusschenbeiden treden bij twistende partijen; **noninterven-tionist**, m. de aanhanger van het stelsel der niet-tusschenkomst.

Non-jurors, pl. eng. (spr. —*dzjóerurs*), niet-zweerders, eedweigeraars, de engelsche jacobieten, die den eed aan het nieuwe koningsgeslacht weigerden.

Nonius, m. ook **Vernier** (spr. *vernjé*) genoemd, de graadverdeeler, een wiskunstig hulpwerktuig om de graden van den boog in zeer kleine deelen te verdeelen, welks uitvinder P. Vernier (1631) en niet P. Nonius of Nuñez is, ofschoon het doorgaans naar dezen laatsten wordt benoemd, omdat Vernier het werktuig naar de aanwijzingen van Nuñez in diens wiskunstige schriften zou vervaardigd hebben.

non liquet, lat. (vgl. *liquet*), of afgek. *N. L.*, het is niet klaar of duidelijk, het blijkt niet genoegzaam, men kan daarover niet oordeelen.

non molto, it. Muz., niet veel, niet te zeer, b. v. *allegro non molto*, niet zeer vrolijk.

non multa, sed multum, z. *multa*.

Nonnaat, m. nw lat., een door de keizer-snede geborene; ook een kleine witvisch.

Nonnaturalia, pl. nw lat., niet natuurlijke dingen.

non numeránda, sed ponderánda sunt arguménta, lat., niet op het getal, maar op het gewigt der bewijsredenen komt het aan; men moet de gronden of bewijzen niet tellen, maar wegen.

Nonobstántië, f. nw lat. Jur., de oorkonde of acte van herstelling.

Nonodecimaal, n. nw lat., het negenzijdig prisma met een negenvlakkig en een eenvlakkig einde.

non omne licitum honestum, lat., nietal-

les, wat geoorloofd is, is betamelijk, welvoegelijk, braaf enz.; *non omnia possumus omnes*, wij kunnen niet allen alles, wij zijn niet allen in alles even bekwaam, de eene heeft deze, de andere gene bekwaamheid; *non omnibus dormio*, ik zwijg niet op alles, ik zal eindelijk ook eens spreken; *non omnis moriar*, ik zal niet geheel sterven.

Nonoseptimaal, n. nw lat., het negenzijdig prisma met een viervlakkig en een drievlakkig einde.

Nonpareille, f. fr. (spr. *nongparelj*); v. *pareil, pareille*, gelijk, overeenkomstig), zonder wederga, onvergelykelyk, wat zijns gelijke niet heeft, naam van verscheidene dingen, die in hunne soort uitmunten, b. v. eene soort van smal zijden lint; eene soort van kamelot, ook *lamparillas* genoemd; kleine suikerkorrels; ook eene kleine soort van drukletter (z. a.); **groot nonpareille**, de grootste soort van drukletters.

non-plus-ultra of *nec-plus-ultra*, lat., niet verder! niet daarboven! het **non-plus-ultra**, het onvertreffelijke, uiterste, hoogste, beroemdste enz. in zijne soort, het top-punt, de kroon, het laatste of uiterste doel eener zaak, dat niet kan of mag overschreden worden.

non procedatur, lat. Jur., men ga niet verder.

Nonproficiënt, m. nw lat., die geene vorderingen maakt.

non qua itur, sed qua eundum est, lat., niet op den gemeenen, maar op den regten weg moet men gaan; *non quam diu, sed quam bene vixeris, refert*, het komt er niet op aan hoe lang, maar hoe braaf men geleefd heeft; *non quis, sed quid*, niet wie, maar wat; *non scholae, sed vitae discendum est*, niet enkel voor de school, maar voor het leven moet men leeren.

Nonsens, m. nw lat. (*non-sensus*, van *sensus*, de zin), onzin, dom gesnap, louter onverstand, hoogdravende woorden zonder zin; **nonsensicälisch**, niets zeggend, onverstaanbaar, onzinnig (gelijk het woord zelf, wat zijn' vorm betreft).

non, si male nunc, et olim sic erit, lat., het zal niet altijd zoo slecht gaan als nu.

Nonsunt, m. nw lat., een ontmande, een castraat.

non tanto, non troppo, it. Muz., niet zeer, niet te zeer.

nonum prematur in annum, lat., het worde (het geschrift, opstel, boek) tot aan het 9de jaar of negen jaren lang bewaard; men haaste zich niet met het openbaar maken, in h. licht geven van een geschrift.

non-usus, m. nw lat. (vgl. *usus*), Jur., het niet-gebruik van een regt.

Nonvaleur, f. fr. (spr. *nongvaléur*; vgl. *valeur*), de onwaarde, het te kort komend bedrag; de onzekere achterstand van pach-

ten, renten enz., oninvorderbare schuld wegens het onvermogen des schuldenaars; oninvorderbare post op het belastingsregister.

non volat in buccas assa columba tuas, lat., er vliegt u geene gebraden duif in den mond.

Noochirīe, f. gr. (spr. *no-o*—; v. *noós*, verstand en *cheir*, hand), de gewelddadige aantasting van iemands verstandelijke vermogens, de misdaad aan het zieleleven van een ander gepleegd; **noogenīe**, f. de kennis of de leer van de voortbrenging of het ontstaan der begrippen; **noologie**, f. de leer van de zuivere verstandsbegrippen; **noologist**, m. een aanhanger van die leer.

Noordkaper, m. de ijsvisch, ijswalvisch, ook delphijn.

Noordpool, z. pool.

Noormannen, pl. (d. i. **Noordmannen**), de germaansche bewoners van het scandinavisch schiereiland in de middeleeuwen, vermaard door hunne groote zeetogten en stoute ondernemingen.

Nop, f. (nederd. verwant met knoop, knobbel enz.), de lakenvlok, het wolknopje; ook de mazen van het fluweelweefsel, die, na opgesneden te zijn, het haar van het fluweel daarstellen; **noppen**, het laken van zijne kleine verhevenheden of noppen zuiveren, hetwelk onder anderen door de **nopmachine** der gebrs. Westermann geschiedt.

Nopal (mexicaansch *nopalli*), z. v. a. **opuntie** (z. a.).

Norbertijnen of **norbertiners**, pl., eene monnikenorde, door St. Norbert omstreeks 1092 gesticht; zij worden ook **præmonstratensermonniken** geheeten.

Nork, m. loogd. Min., eene soort van leisteen of schiefer, die ijzersteen bevat.

Norm, **norma**, f. lat. (*norma*), eig. maatstok, rij, winkelbaak; de regel, het rigtsnoer, voorschrift, voorbeeld; bij boekdruckers: de verkorte titel van een boek aan den voet der eerste bladzijde van ieder vel; *ad normam*, naar het voorschrift, het rigtsnoer of den voorgeschreven regel; **normaal** (lat. *normālis, e*), voorschriftmatig, naar den regel, voorbeeldig; Geom., rechthoekig, te lood; **normale**, f. (lat. *linēa normālis*), hoogere Math., de loodlijn, de lijn, die in het raakpunt op de tangens opgerigt en tot aan de lijn der **abscissen** verlengd wordt; **normaalboeken**, pl., symbolische boeken, die boeken, waarin de geloofsartikelen eener gezindheid zijn vervat; **normaal-idée**, n. het eigen denkbeeld, algemeen rigtsnoer, naar hetwelk men een zinnelijk voorwerp beoordeelt, inz. wat den vorm of de uitdrukking betreft; **normaaljaar**, n. het regeljaar, modeljaar; het jaar 1624, dewijl bij den westphaalschen vrede (1648) werd vastgesteld, dat die godsdienst, welke in den aanvang van dat jaar

de heerschende was, het ook blijven zoude; **normaalregt**, n. het natuurregt, regt der rede; **normaalschool**, f. modelschool, zulk eene, welke inrigting anderen ten voorbeeld en rigtsnoer moet strekken; **norma-liteit**, f. nw lat., regelmatig, met het voorschrift overeenstemmende gesteldheid, b. v. de volkomen gezondheidstoestand, ligchaamsbouw enz.; **norméren**, lat. (*normāre*), eig. naar den maatstaf regelen; ordenen, voorschrijven, regelen; **normatief**, nw lat., tot regel of rigtsnoer dienende.

Nornen, pl. noord. Myth., de drie godinnen van den tijd en het noodlot. Zij heeten: *Urda*, d. i. het verledene, *Verande*, het tegenwoordige, en *Skulda*, het toekomstige.

nos, lat., wij, soms ook ik, b. v. *Nos*. . . *dei gratiā*, wij. . . bij de gratie Gods enz.

Nosairen, **nosairieten**, z. **noceren**.

nosce te ipsum, lat., ken u zelve, leer u zelve kennen; **noscibel**, nw lat., wat gekend of geleerd kan worden.

Noselīe, f. gr. (*nosēleia*, v. *nosos*, f. ziekte), Med., ziekelijkheid; ook ziekenverpleging en artseni; **nosocomīe**, f. de ziekenverzorging, ziekenverpleging; **nosocomium**, n. een ziekenhuis, hospitaal, ook **nosodochium** geheeten; **nosocoom**, **nosocomist**, m. een ziekenoppasser, ziekenverpleger; **nosogenīe**, f. het ontstaan der ziekte, de ziektevoortbrenging; **nosographie**, f. de ziektebeschrijving; **nosograaph**, m. een ziektebeschrijver; **nosoloog**, m., z. v. a. **patholoog**, z. a.; **nosologie**, f., z. v. a. **pathologie**; **nosológisch**, z. v. a. **pathológisch**; **nosonomīe**, f. de leer der ziekte-wetten; **nosopoëtisch**, ziekmakend, schadelijk; **nosotrophīe**, f. de ziektevoeding.

nos poma natāmus, lat. sprw., wij appelen zwemmen, uitdrukking, die wordt toegepast op hen, die, ofschoon weinig of niets beteekenende, eene hooge borst zetten, zich de verdiensten, den rang enz. van anderen als toeigenen enz.; *nos Poloni non curāmus quantitātem syllabārum*, wij Polen bekreunen ons niet om de maat der lettergrepen, iron. van hen, die de latijnsche woorden uitspreken zonder op de lengte of korthed der lettergrepen acht te slaan.

Noss, m. (naes, nos, nesses), in sommige noordsche talen z. v. a. landspits, kaap, voorgebergte; ook neus.

Nossa, f. noord. Myth., de godin der bevalligheid, schoonheid, voortreffelijkheid; van daar **nossen**, pl., kostbare kleinoodiën.

Nosten, pl. gr. (*nostoi*, v. h. sing. *nóstos*, m. terugkeer, huiswaartsche gang), terugreizen, grieksche epische dichtstukken, die den terugkeer van de grieksche helden van Troje verhaalden, gelijk de *Odyssea*; **nostalgīe** en **nostemanīe**, f. gr., het heim-

wee, het zwaarmoedig verlangen naar het vaderland, naar huis; **nostálgisch**, h. heimwee betreffende of daaruit voortkomende.

Nostraat, m. lat. (*nostras*, pl. *nostrātes*, v. *noster*, *nostra*, *nostrum*, ons, enz.), een der onzen, van onze lieden, van ons volk, een landsman, tijdgenoot; **nostrificeren**, nw lat., tot den onze maken; ook inheemsch maken, het burgerrecht geven; **nostrificātie**, f. de verleening van het burgerrecht, het burgermaken.

Nota of noot, f. lat. (*nōta*), een teeken, kenteeken, herinneringsteeken, merk-teeken; eene schriftelijke aanwijzing, opmerking, aanmerking ter verklaring of opheldering eener plaats; Merc., korte rekening, koopopgave van ontvangene waren; een bewijs van gelden, briefje, b. v. banknoot; een gezantschappelijk (diplomatisch) schrijven, een bericht, eene verklaring of dgl. bevattende; Merc., een toonteeken, ook de toon zelf; *nota buona*, it., goede noot; *nota cattiva*, slechte noot, waarvan de eerste op het goede, de tweede op het slechte maatdeel valt; *nota characteristicā*, de noot, die den dur- of moltoon van een stuk aanwijst; *nota cambiāta*, Merc., wisselbriefje, orderbriefje; bij de oude Romeinen was *nota* ook eene afzonderlijke letter in een geheim schrift, een teeken op wijnflesschen ter aanduiding van het jaar en de soort; van daar een *wijntje primae of optimae notae*, een wijn van de beste soort, kabinetwijn, in tegenst. met *vulgāris notae*, gewone wijn, tafelwijn; *interiōris notae*, van voortreffelijke hoedanigheid, van de beste soort; iets *ad notam nemen*, er op letten, het voor gezegd houden, het achter 't oor knoopen; nog beteekent *nota*: een teeken, dat de eens ontloopen slaven te Rome aan het hoofd kregen, van daar schandvlek, vlek; *nota genitīva* of *n. matērna*, Med., eene moedervlek.

nota bene, **notabel** enz., z. ond. **noteren**.

Notalgīe, f. gr. (v. *nōtos*, rug), de ruggepijn.

Notariūs, lat. of afgek. **notaris**, m. oorspr. een snelschrijver bij de Romeinen, die met verkortingen of teekens (*notae*) schreef; dan in 't alg. een schrijver; thans inz. een door de regering aangesteld en beëdigd persoon, die het recht heeft zekere geregteelike handelingen (testamenten, volmagten, schuldbekentenissen, protesten, inventarissen enz.) in tegenwoordigheid van getuigen te voltrekken en daarvan eene geloofwaardige oorkonde, **notariële acte** op te maken; *nōtarius publicus caesarēus jurātus immatriculātus*, of afgek. *not. publ. caes. jur. imm.*, een keizerlijk, openlijk beëdigd en ter rolle ingeschreven acte-schrijver; **notariaat**, n. nw lat., het ambt van eenen notaris.

notēren, lat. (*notāre*), merken, aan-

merken, opmerken, opteekenen, aanschrijven, boeken; *nota bene*, afgek. NB., let wel! merk op! geef acht! een **notabene**, een teeken, eene herinnering, waarschuwing; met een notabene teekenen, met een kenteeken voorzien, on eig. met eene oorvijs, muilpeer enz. kenmerken; *notētur nomen*, afgek. N.N., men lette op den naam! **notābel** (lat. *notabilis*, e), merkwaardig, gewichtig, aanzienlijk, voornaam; **notabiliteit**, f. nw lat., de aanzienlijkheid; pl. **notabiliteiten** of **notabelen** (fr. *notables*), de aanzienlijkste, voornaamste burgers v. den staat; het enger committé of surrogaat der rijksstenden in het voorm. Frankrijk; *notāndum*, hetgeen op te merken is; *quod bene notāndum*, waarop wel moet gelet worden; **notēring**, f. het opteekenen, aanschrijven, boeken.

Nothus, m. gr. (*nóthos*), een onechte, natuurlijke, buiten huwelijk verwekte zoon, bastaard; **nothīa**, pl. Jur., erfdeel van natuurlijke of onechte kinderen.

Notie, f. lat. (*notio*), een begrip, verstandsbegrip, denkbeeld eener zaak, door het verstand alleen verkregen.

notificeren, lat. (*notificāre*), kond doen, bekend maken, aankondigen, melden, narigt geven, berichten, ter kennis brengen, inz. geregteelijk, met inachtneming van zekere vormen; **notificātie**, f. de bekendmaking, mededeeling van een narigt, aankondiging, melding, aanduiding.

Notiologīe, **notiologisch**, gr. (v. *nótiōs*, a, on, vochtig), z. v. a. **hygrolōgīe** enz.; **notiométer**, z. **hygrometer**.

Notist, m. nw lat., een notenschrijver, b. v. bij eene opera.

Notitie, f. lat. (*notitia*), kennis, wetenschap, kunde, aanteekening, opgaaf, narigt, korte melding of beschrijving; **notitie van iets nemen**, zich iets aantrekken, zich ergens aan gelegen laten zijn, het zijner kennisneming, opmerking enz. waardig keuren; **notitieboek**, aanteekenboek.

notōrisch, **notoor**, lat. (*notorius*, a, um, eig. aanduidend, kenbaar makend), algemeen bekend, openbaar, wereldkundig; **notorietēit**, f. nw lat. (fr. *notoriété*), bekendheid, openbaarheid, wereldkundigheid; **acte van notorietēit**, eene wettelijke opgemaakte verklaring omtrent de bekendheid der comparanten met den staat van eenen persoon of eene hem betreffende zaak, ter vervanging van de eigentlijke acte, die niet kan geleverd worden.

Notre Dame, f. fr. (spr. *nottr' dām'*), onze lieve Vrouw, benaming der maagd Maria; ook de naam der groote cathedraal-kerk te Parijs; onze-lieve-Vrouwe-kerk, Maria kerk.

Nottorno, **nottorno** en **notturnino**, n. it. (v. h. lat. *noctūrnus*, a, um, nachtelijk), nachtmuzijk, nachtgezang.

Notulen, pl. lat. (*notulae*, verklw. van *notā*), kleine aanmerkingen, aantekeningen, rekeningen; schriftelijk verslag van hetgeen er in eene vergadering behandeld is.

Notus, m. lat. (gr. *nótos*), de zuidewind, of naauwkeuriger: zuidwestewind; ook elke onstuimige wind.

Noûmēnon, n. gr. (v. *noēin*, in den geest waarnemen, denken), een verstandswezen, bovenzinnelijk voorwerp, iets, dat bloot gedacht wordt, niet onder 't bereik der zinnen valt, b. v. God, geest enz.; in tegenst. met *phaenomen*.

Nourrice, f. fr. (spr. *noerries'*, v. *nourrir*, voeden), eene voedster, min, minne-moeder; **nourrisson**, m. (spr. *noerriesóng*), een minnekind, voedsterkind, zoogkind; **nourriture**, f. (spr. *noerrituur'*), voedsel, voeding, onderhoud.

Nouveauté, novellen, enz., *nova, novaal, novatie* enz., z. ond. **novum**.

Novatiānen, pl., aanhangers van den roomschen bisschop *Novatiānus*, die beweerde, dat de afvalligen van het christendom niet weder mogten opgenomen worden, zelfs dan niet, wanneer zij boetvaardig terug keerden (van de 3de tot de 6de eeuw).

Novelle, novellist, enz., z. ond. **novum**.

Novémber, m. lat. (v. *novem*, negen), de slagtmáand, vroeger windmáand geheeten, de 11de máand des jaars (oorspr. de 9de volgens den romeinschen kalender); **novéna**, f. it., negendaagsche godsdiensttoefening; **novenaria**, pl. lat., negendaagsche rouw en gebeden, zielmissen; **novendiales** of **novendiales feriae**, pl., negendaagsche feesten in het oude Rome, met regtsstilstand gepaard; **novenóte**, it., of **novemole**, f. Muz., negen samengetrokken noten, die eig. uit drie verbondene triólen bestaan; **novensiles dii**, pl., eig. nieuw ingesprongen goden, de door *Tatius* te Rome ingevoerde sabijnsche godheden.

Novum, n. lat. (v. *novus, a, um*, nieuw), iets nieuws; Jur., eene omstandigheid, die na reeds gesloten regtshandel tot eene nieuwe regtszaak aanleiding geeft; **nova**, pl., z. **noviteiten**; *res novae*, nieuwigheden, demagogische woelingen; *novis homo*, eig. nieuw man, iemand, die het eerst den adel in zijn geslacht brengt; ook een in 't nieuw gekleede; *de novo*, op nieuw, van voren af, *novum testamentum*, of afgek. N. T., het nieuwe Testament, de Schriften van het nieuwe Verbond; *novae fundatiōnis*, van nieuwe stichting; **novissimae**, zeer onlangs, pas geleden; **nov-antiek**, nw lat., nieuw-oud; **novantiek**, pl., nieuwe-oudheden, nieuwe zaken met een antiek voorkomen; **novale**, n. lat., of **novaalland**, nieuw ontgonnen land; **novale tienden**, de tienden, van zulke nieuw ontgonnen

gronden; **novatie**, f. vernieuwing; Jur., de opheffing eener dusverre bestaande schuld of verbindtenis door het stellen van eene nieuwe in hare plaats; **novator**, m. een vernieuwer, die nieuwigheden invoert, inz. in het godsdienstige; soms ook de naam der syncretisten; **novelle**, f. (it. *novella*, v. h. lat. *novellus, a, um*, jong, frisch), fr. **nouvelle** (spr. *noewéll'*), eng. **novel** (spr. *noev'l*), eig. nieuwigheid, tijding, nieuw bericht, nieuws; naam der kleinere historieverdichtingen en verhalen, kleine romans; **novellen**, pl. Jur., de nieuwe verordeningen of wetten van *Justinianus*, na de openbaarmaking van den tweeden codex, een deel van het *corpus juris*; **novelléte**, f. it. (*novelletta*), een vrolijk vertelsel, sprookje; **novellist**, of fr. **novellist** (spr. *noev—*), m. een schrijver van novellen, van kleine vertellingen in prozaischen vorm; een liefhebber en verspreider van nieuwigheden, een nieuw-tjeskramer; dagbladschrijver; **novellistisch**, nieuw, nieuw berigt; in den vorm eener novelle; **novicius** of **novitius**, m. lat., **novice**, fr. m. en f. een nieuweling, beginner, nieuw aangekomene, proefleerling, een proefkloosterling, d. i. die nog geene gelofte heeft gedaan; **noviciaat**, n. nw lat., het proefjaar, de proeftijd, de leerlingsstaat in kloosters; het nieuweling-schap in eene wetenschap of kunst; **novilunium**, n. nw lat., de nieuwe maan; **noviteit**, lat. (*novitas*), of fr. **nouveauté** (spr. *noewoté*), nieuwhed, het nieuwe, iets nieuws en vreemds; pl. **noviteiten**, ook **nova**, fr., **nouveautés**, nieuwheden, nieuwigheden; Merc., versche waren, modevoorwerpen, bij boekhandelaars: pas uitgekomen boeken.

Nox, f. lat., de nacht; Myth. de nachtgodin, gr. *Nyx*, eene dochter v. *D. Chaos* de gade van den *Erebus*.

noxa, f. lat., schade, schuld, misdaad; inz. Jur., schade of beschadiging en van daar verlies aan vermogen door een voor zich-zelfen in regten niet verantwoordelijk wezen, b. v. een dier, een slaaf; *noxae datio*, de overlating der zaak, door welke de schade veroorzaakt is, in de plaats v. schadevergoeding.

Noyade, f. fr. (spr. *noajáad'*), verdrinking in het water bij wijze van terechtstelling, tijdens de fr. revolutie, waarbij men de ongelukkige slagtoffers in eene schuit plaatste, die men door het openen eener klep deed zinken.

Noyales, noyalles, pl. fr. Merc., dik en sterk linnen inz. tot zeildoek, zoo geheeten naar de fransche stad *Noyale*.

Nozrim, pl. joodsch, z. v. a. **nazarener** (z. a.).

Nuance, f. fr. (spr. *nuángs'*; eig. omwolving, tempering van het licht; van *nue* =

lat. *nubus*, wolk), de schaduw, schaduwverdeling, trapswijze toe- of afneming, kleurmenging, kleurspeling, de onmerk-bare overgang, ineensmelting, tint, schakering, het fijne onderscheid eener hoofdkleur ten opzichte van het heldere en donkere; **nuanceren** (fr. *nuancer*), beschaduw, ineen smelten, schakelen, trapswijze, allengs of onmerkbaar doen overgaan, doen toe- of afnemen; **genuanceerd**, geschakeerd, beschaduwd, ineen gesmolten, gemengd enz.; **nuancering**, f. de trapswijze toe- of afneming, schaduwverdeling, ineensmelting enz.

nubecula, f. lat., z.v.a. **nephelion** (z.a.).

nubiel, lat. (*nubilus*, v. *nubere*, trouwen), huwbaar, manbaar, in staat om te huwen (v. meisjes); **nubiliteit**, f. nw lat., de manbaarheid, huwbaarheid, geschiktheid tot het huwelijk.

Nucleus, m. lat., de kern of pit eener vrucht; *nuclei persicorum*, perziken-pitten (bij droogisten); *nuclei pini*, pijnboom-pitten; **nucleolithen**, pl. lat.-gr., kernstenen, eene soort van versteende zee-egels.

nodus chirographarius, m., pl. *nudi chirographari* (v. h. lat. *nudus*, a, um, naakt), Jur., schuldeisers enkel op handschrift; *nuda cautio*, Jur., eene bloot mondelinge belofte, zonder eed, borgen of handschrift; ook *nudo promissio*; *nuda possessio*, bloot bezit zonder eigendomsrecht; *nuda traditio*, f. bloote overgave of overgave; *nuda pacta*, pl., overeenkomsten of verbindtenissen zonder formaliteiten, zonder opgave van beweegredenen en andere omstandigheden; *nudis verbis*, met dorre, drooge woorden; *nude crude*, naakt en ruw, slecht weg, achteloos; *nudata*, pl. (v. *nudare*, ontblooten, openbaren), duidelijk, open en bloot liggende dingen; **nuderen**, ontblooten; **nuditeit**, f. (lat. *nuditas*), de naaktheid, blootheid, behoefteigheid; de naakte menschengestalte, naakte figuur; oneig. slordige, onredelijke uitdrukkingen; **nudipedales**, pl., barrevoeters, een gezelschap van dweepers in de 16de eeuw, dat zich het eerst in Moravië ophield, en het geschoeid zijn voor zondig rekende; **nudipedaliën**, pl., bij de oude Romeinen plechtige ommegangen of processien, waarbij men blootsvoets ging.

nugae, pl. lat., potsen, grappen, hansworstenstreken, beuzelpraat, zotteklap; **nugaciteit**, f. nw lat., beuzelachtigheid, praatzucht; **nugatorium**, n. ijdel, onbeduidend gesnap, zinloos gebabbel, gewawel; **nugator**, m. een hansworst, potsenmaker, babbelaar.

Nujebs, **najebs**, pl. eng., naam van het ongeregelde voetvolk der eng. oostindische compagnie.

Nul, f. (v. h. lat. *nullus*, a, um, geen),

het getalmerk 0, dat de ledige plaatsen in een met cijfers uitgedrukt getal aanvult; oneig. nietzijn, zonder waarde, onbeduidend, ongeldig; **nulpunt**, n. het overgangspunt van de eene schaal of graadverdeling tot de andere, bij den thermometer van de warmte tot de koude; *nulla dies sine linea*, geen dag (ga voorbij) zonder eene lijn of strek, d. i. zonder dat men iets nuttigs gedaan heeft, eene bekende zinspreuk van Appelles; *nulla ratione*, op geenerlei wijze, *nulla regula sine exceptione*, geen regel zonder uitzondering; *nullius momenti*, van geen beteekenis, onbeduidend, ongewichtig; *nullibi*, nergens; **nullibiliteit**, f. nw lat., het nergens zijn; **nullibinieten**, pl., bij sommigen den naam der Cartesianen, omdat zij den geest, met betrekking tot de ruimte, voor nullibi houden; **nullificeren**, lat., vernietigen, voor nul en nietig verklaren; **nullificatie**, f. vernietiging, geringschatten; **nulliporieten**, pl., gladde koralen in het zandmergel en jongere kalkgesteente; *querela nullitatis*, **nulliteitsvordering**, waarbij de klager verlangt, dat iets, b. v. een testament, voor ongeldig verklaard worde; **nulliteits-systeem**, n. eene bijzondere leer van de regtskundige hulpmiddelen tegen een nadeelig testament.

Numerus, m. (pl. *numeri*), lat., het getal, cijfer, nommer, van daar *numero* of afgek. *N^o*, *N^o* of *N.*, d. i. volgens of onder het getal of cijfer; ook aantal, menigte; Log., de afgemeten redekunstige welluidendheid, klankmaat, de afmeting van korte en lange lettergrepen; vgl. **rhythmus**; *numerus rotundus*, een rondgetal, dat zich gemakkelijk laat onthouden of deelen, b. v. 100 in plaats van 97 of 103 enz., 1000 voor 990 enz., *al numero*, it., z. *al marco*; **numeri**, pl., eig. de getallen, het 4de boek van Mozes, omdat daarin de volkstelling der Israëlieten is vervat; **numerale** (scil. *nomen*), n., pl. **numeralia**, Gram., de telwoorden; **numerair**, naar het getal, b. v. *numeraire waarde*, de getalwaarde, van eene munt de waarde, waarvoor zij overal ontvangen en uitgegeven wordt; als subst.: het bare, het in omloop zijnde geld; **numereus**, lat. (*numerōsus*, a, um), talrijk, menigvuldig; volklinkend, welluidend, evenmatig (**rhythmisch**); **numeren** (lat. *numerare*), tellen, getallen behoorlijk schrijven en uitspreken; met cijfers of getalmerken teekenen, nommeren; Merc., de prijzen der waren door letters, cijfers of (alleen aan den verkooper bekende) teekens merken of nommeren; **numera- tie**, f. Arith., de telling, het schrijven en uitspreken der getallen; **numerator**, m. de teller van eene breuk; **numerist**, m. iemand, die uit getallen waarzegt; **numeriek**, **numérisch**, door getallen uit te drukken, uit te spreken; Muz., volgens harmo-

nie en tact, maar arm aan melodie; **numerotéren**, fr. (*numeroter*), met cijfers teekenen, benommeren; **numerotége**, f. de nommering.

Numidiërs, pl., de bewoners v. Numidië, oudtijds een koninkrijk in N. Afrika, dat omtrent met het tegenwoordige Algiers overeen komt; en beroemd was door zijne ruitertij, zijne leeuwen, zijn marmer enz.; de Numidiërs behoorden tot den menschestam, die zich in de hedendaagsche Berberen of Kabylen (z. a.) heeft voortgeplant; **numidische steen**, z. v. a. obsidiaan (z. a.).

numisch, **numisch jaar** (v. h. gr. *numēnia*, nieuwe maan, beginnende maand), lat. *annus numaeus*, een doorlopend maanjaar, waarvan het gewone uit 12, het schrikkeljaar uit 13 maanden bestaat.

Numismatiek, f. (v. h. gr. *nomisma*, lat. *numisma* n. en *numus* of *nummus*, m. munt), de muntkunde, penningkunde, de wetenschap der munten en gedenkpenningen; **numismatikus**, m. een muntkenner, penningkundige; **numismatisch**, munt of penningkundig; tot de penningkunde behoorende; **numismatograaph**, m. een penning- of muntbeschrijver; **numismatographie**, f. de munt- of penningbeschrijving; **numismatographisch**, muntbeschrijvend; **numophylacium**, n. lat.-gr., een muntvoorraad, eene verzameling van penningen, een penningkabinet; *res nummariae*, geldzaken; **nummulieten**, pl. nw lat., penning- of linzensteenen, hekpenningen, duivelspenningen, z. v. a. **phacieten**; **nummus confessionarius**, de biechtpenning; **numularius**, m. een wisselaar of bankhouder.

Nun, m. turk., eig. lichtglans; eene moskee, die eenen keizer tot stichter heeft.

Nuncius of **nuntius**, m. lat., een bode, boodschapper, een pauselijk gezant, geen kardinaal zijnde (vgl. **internuntius** en **legaant** ond. **legeren**); **nunciéren** (lat. *nunciāre*), verkondigen, melden, aanzeggen, enz.; **nunciānt**, m. de aanklager, inz. Jur., berichten wie tegen zijnen buurman met het verbod v. herbouw, vernieuwing enz. op zijnen grond in of buiten regten optreedt; **nunciāat**, m. de aangeklaagde, bij wien verboden wordt; **nunciātie**, f. de aanzegging, aankondiging, vermelding, aanklagt; **nunciatuur** of **nuntiatuur**, f. nw lat., gezantschap, het ambt en de waardigheid v. een' pauselijken gezant; diens **bureau**.

nuncupéren, lat. (*nuncupāre*) noemen, bepaald verklaren of uitspreken, in vorm van regten bij monde verklaren; **nuncupāta voluntas**, f. Jur., de bepaald uitgesprokene laatste-wilsbeschikking; **nuncupātie**, f. de benoeming, plegtige verklaring of mondelinge aanneming tot erfgenaam; **nuncupatief**, nw lat., mondeling noe-

mend of genoemd, volgens mondelinge verklaring; als substantief n. (*testamentum nuncupativum*), een mondeling, onder plegtige omstandigheden uitgesproken testament.

Nuntius, **nuntiéren** enz., z. ond. **nuncius**.

Nupta, f. lat. (v. *nubēre*, trouwen), de pas gehuwde vrouw; **nuptiae clandestinae**, pl., geheim huwelijk; *n. nefariae*, bloed-schendig huwelijk; *n. noxiae*, verkeerd huwelijk, b. v. tusschen een' jood en eene ehristin; *n. prohibita*, verboden huwelijk; **nuptiaal** (lat. *nuptiālis*, e), wat tot de bruiloft betrekking heeft, bruilofsachtig; **nupturiéren**, uit vrijen gaan, trouwlustig zijn.

Nutātu, f. lat. (*nutatio*, v. *nutāre*, knikken, wankelen), het knikken, wankelen; het wankelen, waggelen, b. v. van de as der aarde; de overbuiging der planten naar de zon; **nutābel**, wankelend, aan wankeling onderhevig, daarvoor vatbaar; **nutéren**, wankelen.

nutréren, lat. (*nutrire*), voeden, plegen, opkweken; **nutriment**, n. (lat. *nutrimentum*), het voedsel, voedingsmiddel; **nutritie**, f. de voeding, opvoeding; het zogen; Chem., de doortrekking of imprägnatie; **nutritief**, voedend, voedzaam; **nutritören**, pl., de verzorgers, curatoren van scholen en universiteiten; **nutrix**, f. eene voedster, min; kinderoppasser.

nux, f. lat. (gen. *nucis*), de noot; *nux vomica*, de braaknoot, zoogenaamde kraaijenuoogen, de vrucht-kernen van een oostind-boom, die braking verwekken en voor raten en muizen vergiflig zijn; *in nuce*, eig. in eene noot, d. i. in 't kort of beknopt, zaamgevat, in 't klein.

Nyctalopie, f. gr. (v. *nyx*, gen. *nyktós*, de nacht), het nachtzien, de dagblindheid, (eene oogziekte); **nyctalóps**, of fr. **nyctalópe**, m. een nachtzierende of dagblinde, die bij nacht beter ziet dan bij dag; **nyctelia**, pl., nachtelijke feesten ter eere v. Bacchus, die **Nictelius** werd bijgenaamd; **nycteméron** (gr. *nyctēmeron*); dag en nacht, een etmaal; **nyctobatēsis**, f. Med., het slaap- of nachtwandelen; **nyctograaph**, m. een nachtschrijver, werktuig om in duister te schrijven; **nyctographie**, f. de nachtschrijfkunst; **nyctophýten**, pl. N. H., nachtplanten, nachtgewassen; **nyctostratēgus**, m. een kapitein van de nachtwacht.

Nymph, **nimf**, f. gr. (*nymphē*, oorspr. in 't alg. jonge vrouw, huwbaar meisje), Myth., onder- of halfgodinnen bij de Grieken en Romeinen onder de gedaante van jonge meisjes, die niet onsterfelijk waren, maar duizenden jaren leefden, de voorwerpen der natuur beheerschten en bezielden, en daarvan hare namen ontleenden, als daar zijn: de Auloniaden, dalnymphen;

Orcáden, bergnymphen, Leimoniáden, weidenymphen; Limnáden, poel-, moeras-, vijver- en meirnymphen; Napæen, dal- en boschnymphen; Nereiden, en Oceaniden, water- en zeenymphen; Najáden en Potamiden, bron- en riviernymphen; Dryáden en Hamadryáden, boom- en woudnymphen; on-eig. beteekent **nymph** ook een ligtvaardig meisje, een meisje van plezier, eene hoer; —**nymphen** (*nymphae*), pl. Med., de kleine of inwendige schaamlippen, waterlippen; **nymphæa**, f. de water- of zeelie; **nymphæum** of **nymphæum**, n. een nymphentempel, eene heilige plaats der nymphen, met vele fonteinen enz.; eene zomerbadplaats voor vrouwen; bij de eerste christenen een waschbekken, waarin zij zich vóór het gebed de handen wieschen; **nymphagoog**, m. een bruidgeleider; **nympholepsie**, f. verrukking, begeestering; **nymphomanie**, f. vrouwelijke minnewoede, liefderazernij, mansdolheid, de hevige, onbevredigde vrouwelijke wellust, z. v. a. andromanie; **nymphonanie**, vrouwelijke zelfbevlekking; **nymphónocus**, m. gezwel der schaamlippen; **nymphotomie**, f. Med., de verkorting of afsnijding van den kittelaar; het oostersch gebruik om de voorhuid des kittelaars te besnijden.

Nystágmus, m. gr. (v. *nystázzein*, knikken), eig. het knikkebollen, inslapen; Med., een krampachtig rollen van den oogbal.

Nytur, m. oude graanmaat, te Valencennes, = 2 kop bijna.

Nyxis, f. gr. (v. *nysssein*, steken), Chir., het steken, de insteking.

O.

O, lat. afkorting van *omni*, *omnibus*, *omnium*, *optimus*, z. a.; **O**, ned. afkort. voor Oost, en fr. afkort. voor *Ouest*, westen; ook voor *ouvert*, b. v. *C/O* = *compte ouvert*, open rekening; **O** als laatste letter v. h. gr. alphabet (Ω of ω , *o méga*, lange o), z. v. a. einde, besluit, b. v. *A en O*, aanvang en einde, eerste en laatste; **O'**, beteekent vóór iersche namen z. v. a. *of, van*, en geeft of eene adellijke afkomst te kennen, of wel het duidt op de afstamming van vroeger onafhankelijke opperhoofden b. v. O'Connell, O'Meara enz.; **O. A. D. G.** = *omnia ad Dei gloriam*, z. ond. *omne*. **O. M.** = openbaar ministerie; **o. s.** = oude stijl; **O. T.** = Oude Testament; **Oct.** = **October**. — *o*, it., *of*; *les O de Noël*, fr., eig. de O's v. kersmis, benaming der 9 met *oh* beginnende liederen, die gezongen worden gedurende de 9 dagen, die het kersfeest vooraf gaan.

Oanes, **Oannes**, ook wel **Oes**, m. assyr.

Myth., volgens de cosmologie van Berossus een monster, half mensch, half visch, uit de Erytreische zee gekomen, waaraan Babylon zijne eerste beschaving te danken had.

Oaristys, f. **oarismus**, m. gr. (v. *óar*, huisvrouw), eene echtelijke zamenspraak, doorgaans in dichtmaat.

Oarites, f. gr. (v. *óarion*, eitje, eijerstok, verklw. v. *óón*, ei), Med., de ontsteking der eijerstokken.

Oars, pl. eng. (spr. *oors*), kleine overvaartschuiten op den Theems bij Londen.

Oáse, f. koptisch (gr. *óasis*), vruchtbare streken te midden der groote zandwoestijnen van Afrika, als waren het eilanden in de Zandzee.

ob, lat. voorz., 1) wegens; 2) tegen, in vele zamenstellingen, waarbij het voor eene **c** in **oc**, voor eene **f** in **of** en voor eene **p** in **op** verandert, en deels tegen beteekent, deels met ons aan-, over-, be-, ver-overeen komt, zoo b. v. **objiciéren**, opponeren, **occurreren**, offereren enz.

obaerátus debitor, lat. z. *debitor* ond. **debent**; **geobræeerd** (fr. *obéré*), diep in schulden stekend, meer schuld dan vermogen hebbende.

Obang, eene gouden rekenmunt in Japan, = 3 copangs (z. a.); eig. eene gouden medaille van verdienste.

Obba, f. lat., eene soort van vaas in den vorm van een' afgeknotten kegel, waarvan men zich bij de plengoffers voor de dooden bediende.

obcórdisch, nw lat. (v. *cor*, gen. *cordis*, het hart), omgekeerd hartvormig.

Ob. C. S., lat. verkorting op sommige monumenten, = *ob civem servatum*, wegens het redden eens burgers.

ob defectum, lat. (vgl. *defect*), wegens gebrek, bij gebreke.

obducéren, lat. (*obducere*, gew. overtrekken, bedekken, maar ook reeds in oudlatijn voor ontblooten, openen; mid. lat. voor beleedigen, beschadigen), lijken openen of opsnyden en bezigtigen of schouwen; **obducént**, m. een lijkenopenaar, lijkschouwer, een genees- of heelmeeester als lijkschouwer; **obductie**, f. de geregte-lijke opening en schouwing v. een lijk.

obduréren, lat. (*obdurare*), verharden, verstokken, halsstarrig maken; **obdurátie**, f. de verharding, verstokking; verstoktheid, halsstarrigheid, onboetvaardigheid.

Obediéntie, f. lat. (*obedientia*, v. *obedire*, gehoorzamen), gehoorzaamheid, dienstplicht, de onvoorwaardelijke, blindelingsche onderworpenheid en gehoorzaamheid, inz. in kloosters en bij de jesuiten, een kloosterlijke geleidbrief voor reizende ordesgeestelijken; de bezoldiging der domheeren uit liggende gronden; **obediencie-**

schrijven, certijds een schrijven des duit- schen keizers aan den paus, waardoor hij aan de r. k. kerk zijne afhankelijkheid hetuigde, en dat dikwijls door een bijzonder obediëntie-gezantschap werd afgegeven; **obediëntiarîus**, m. nw lat., een dienstdoende, hij, die eene kapel in naam eens kloosters bedient; **obediëren** (lat. *obedire*), gehoorzamen.

Obelisk, m. (gr. *obeliskos*, het verklw. v. *obelós*, spiets, staak), eene spitszuil, gedenkzuil, eene vierzijdige zuil van 50 tot 150 voet hoog, meestal uit een' enkelen steen gehouwen; waarvan men nog heden vele in Egypte vindt; zij zijn meestal met hieroglyphen voorzien en werden of tot sicraad of ter gedachtenis van gewigtige gebeurtenissen op opene plaatsen opgericht.

Obelus, m. gr. (*obelós*), eene liggende spiets, een streepje of teeken, dat de critici bij verdachte plaatsen, verkeerde uitdrukkingen enz. zetten (in de oudere uitgaven der classieken.)

o benigna! lat., o gebenedijde! gezegende! aanhef eener aan Maria gewijde hymne; van daar eene kruipende, laag vlejende toespraak.

Obesiteit, f. lat. (*obesitas*, v. *obesus*, vet), de dikte, vetheid des lichaams.

Obex, m. lat., een grendel, klink, slagboom, dam enz., een hinderpaal.

obit, lat. (v. *obire*, sterven, ondergaan), hij of zij is gestorven, overleden (inz. op grafschriften); **obitum**, n. de ondergang, of bij verk. **obit**, eene zielmis in de r. k. kerk voor de afgestorvenen; **obitus**, m. dood; van daar *obitus jurium*, Jur., de ondergang of het verlies van zekere regten of aanspraken door verjaring, **obitus**, mid. lat., eene jaarlijksche zielmis; **obituarium**, n. eene doodenlijst, een doodenregister; het zielmissenboek; **obituarîus**, m. een geestelijke, wien de dood zijns voorgangers eene betere plaats verschaft.

objectéren of **objiciéren**, lat. (*objicere*, verl. deelw. *objectus*), tegen werpen, tegenwerpingen maken, inbrengen, voorhouden; **object**, n. (*objectum*, d. i. eig. het tegengeworpene, voorleggende), het voorwerp, de zaak of persoon, waarbij wij onze beschouwing bepalen, waarop onze aandacht, onze begeerte enz. is gericht, het doel of einddoogmerk eener werkzaamheid of verrijting (in tegenst. met subject z. a.); ook in het gem. leven eene zaak van gewigt of belang; Gram., het voorwerpelijk woord, het doelwoord, de regtstreeksche beheersching van het bedrijvend werkwoord; **objectie**, f. de tegenwerping, tegenspraak; inbrenging; **objectief**, nw lat., voorwerpelijk, wat voor ons een voorwerp is of worden kan; het werkelijk bestaande of reale, in tegenst. met subjectief, onderwerpelijk, persoonlijk; eene zaak

objectief beschouwen, haar op en voor zich-zelfen, niet in betrekking tot ons-zelfen beschouwen; **objectief-glas**, voorwerpglas, het glas in eenen verrekijker, dat naar het voorwerp is gerigt, in tegenst. met het oculair-glas; **objectiviteit**, f. de voorwerpelijheid of betrekking op een uitwendig voorwerp; uiterlijheid, gesteldheid eener buiten ons liggende zaak; **objectivéren**, iets als een gegeven object voorstellen; het onderwerp of het subjectieve tot voorwerp maken; naar buiten voeren en verwezentlijken wat vroeger enkel als voorstelling of gedachte in ons woonde.

objurgéren, lat. (*objurgare*), berispen, bekijven, verwijten, doorhalen; **objurgatie**, f. de berisping, bestraffing, wraking.

Oblaat, m. (v. h. lat. *oblata*, v. *offerre*, aanbrenge: het brood en den wijn, welke de christenen in de vroegste tijden tot hunne liefdemaaltijden of agapen mede bragten), het gewijde avondmaalsbrood, offerbrood, bij de R. K. het hoogwaardige, de hostie; ook een ouwel tot brievensluiten enz.; **oblatus** of **oblaat**, m. een aan het kloosterleven gewijd kind; iemand, die, al zijne goederen aan een godshuis schenkende, daarin woonde, zonder geheel aan den regel onderworpen te zijn; eene gift aan kerken of kloosters; **oblätie**, lat. *oblatio*, f., pl. *oblätiones*, overreiking, aanbieding; offer, gave, geschenk; Jur., aanbod, voorstel; *oblatio ad reciproca*, het aanbod tot wederkeerig dienstbetoon; *oblatio debiti*, het aanbod tot verschuldigde betaling; *obl. juraménte* of *ad jurandum*, de eed-aanbieding, aanbod om den eed af te leggen; *obl. realis*, de aanbieding der gereede betaling eener schuld; *obl. verbalis*, de belofte der betaling; *sub oblätione ad reciproca*, onder aanbieding van wedervergeldding, tot gelijke wederkeerige dienst; **oblätionariûs**, m. de geestelijke, die de offers of geschenken der milde leeken in ontvang neemt; ook de brood- en wijnaanbrenger bij het avondmaal; **oblätorîën**, pl. nw lat. Merc., gedrukte aanbiedings- of aanbevelingsbrieven, kennisgevingen, rondgaande brieven (*circulaires*), waarin men de oprigting van een handelshuis, of ook de daarin voorgevallene verandering v. firma enz. mede deelt; **oblie** (verbasterd v. *oblata*), eene soort van dunne wafel.

oblectéren, lat. (*oblectare*), vermaken, verlustigen; **oblectamént**, n. het vermaak, de verlustiging, het tijdverdrijf.

obligaat, lat. (*obligatus*, a, um, v. *obligare*, toe-, aanbinden, verbinden, verplichten), verplicht, verbonden, pligtig; **obligaat** of **obligate**, it. Muz., oorspr. den gebondenen of strengen fuga-stijl; thans gebezigd van die instrumenten of stemmen, die, hetzij alleen of verbonden met andere,

de hoofdmelodie van het stuk voordragen, dus: hoofdstemmig, in eene volstemmige muziek tot de hoofdstem behoorende en die begeleidente (accompagnerende), van daar obligaat-fluit, obligaat-viool, obligaat-spelen enz.; **obligatie**, f. lat. (*obligatio*), de verpligting, verbondenheid, verbindtenis, het verband, de gehoudenheid; Jur., het persoonlijk staan of verantwoordelijk zijn voor eene verpligting; van den kant des regthebbenden: eene vordering, een eisch; ook eene schuldbekentenis, een schuldbrief, landsschuldbrief; *obligatio accessoria*, Jur., eene bijverpligting, toevallige verpligting; *obl. a lege reprobatâ*, eene met de wet strijdige vordering of verpligting; *obl. alternativa*, eene wederzijdsche verpligting of schuldbekentenis; *obl. civilis*, eene verpligting of verband naar het strenge regt, een in regten wettige eisch; *obl. communis*, gemeenschappelijke verpligting; *obl. correalis in solidum*, de gemeenschappelijke verpligting of gehoudenheid van velen, ieder voor het geheel; in tegenst. met *obl. pro rata*, de verantwoordelijkheid van ieder, enkel voor zijn aandeel; *obl. consensualis*, eene slechts op weêrzijsche toestemming berustende verpligting; *obl. imperfecta*, eene onvolkomene, d. i. niet in regten vorderbare verpligting; *obl. inanis*, eene krachteloze verpligting; *obl. litterarum*, eene schriftelijk vastgestelde en dus voor geen tegenbewijs vatbare gehoudenheid; *obl. mutua*, eene wederzijdsche—; *obl. perfecta*, eene volkomene of af te dwingen verpligting; *obl. realis*, eene schuldbekentenis, die zaken of goederen betreft; *obl. secundaria*, z. v. a. *accessoria*; *obl. sub fide nobili*, verpligting op adellijk woord; *obl. sub poena infamiae*, een verband op straffe van eerloosheid; *obl. subsidiaria*, de gehoudenheid in een zeker geval (wanneer nl. de eigentlijke pligtige zich niet kwijt of kan kwijten); **obligatoor**, **obligatorisch** (lat. *obligatorius*, a, um), verpligtend, verbindend, noodzakend; Jur., persoonlijke gehoudenheid of verband betreffende.

obligeren (spr. —zjéren), fr. (*obliger*, v. h. lat. *obligare*), verbinden, verpligten; noodzaken, dwingen; dienst bewijzen, beleefd of hoffelijk bejegenen; **iemand geobligeerd zijn**, hem verpligt of dank schuldig zijn; **obligé!** verpligt! bedankt! ik dank u; **obligeance**, f. (spr. —zjángs'), dienstvaardigheid, beleefdheid, hoffelijkheid, het verpligtend gedrag; **obligeant** (spr. —zjáng), dienstwillig, dienstvaardig, hoffelijk, verpligtend, beleefd.

obligo, n. it. Merc., de verpligting van den eenen koopman aan den anderen door voorschot of wissel-giro; in obligo zijn, aan een ander schuldig zijn; voor ie-

mand zijn obligo geven, voor hem borg blijven, goed spreken; van het obligo ontslaan, in plaats van de verpligting eens anderen de aanwijzing op eenen derde aannemen.

oblique, fr. (spr. *obliek'*; v. h. lat. *obliquus*, a, um), schuin, scheef, zijdelings, niet regt, dwars; op kromme wegen, ongeoorloofd, verdacht, slinksch, verbloemd, bedekt, langs sluipwegen; *obliquum*, n. het scheeve, schuine, kromme, gebogene; *casus obliqui*, z. **casus**; **oblique** of **scheeve slagorde**, die, waarbij de vijand slechts met eenen vlengel wordt aangelast; **obliquiteit**, f. (lat. *obliquitas*), scheefheid, schuinte, scheeve rigting; afleiding; arglistigheid, valsheid; Gram., afhankelijkheid.

oblittereren, lat. (*oblitterare*, v. *littera*, letter), letters uitwisschen, uitdelgen, uitslijken; Med. ook sluiten; **oblitteratie**, f. de schriftuitdelging, vernietiging; Med., de sluiting van wegen of vaten.

oblong, lat. (*oblongus*, a, um), langwerpig, langachtig, meer lang dan breed; **oblongum** of **oblong**, n. een langwerpig vierkant, regthoek.

obloqueren, lat. (*oblöqui*), tegen spreken, weerspreken; **oblocutie**, f. de tegenspraak.

Oböe, it., z. v. a. **hautbois** (z. a.).

Obolus of **obool**, m. gr. (*obolós*), eene kleine oud-gr. zilveren en koperen munt, = $\frac{1}{6}$ drachma (z. a.), ongeveer 7 centen (de Grieken plagten hunnen dooden zulk een muntstuk onder de tong te leggen, om daarmede aan Charon hun veergeld te kunnen betalen); ook een artseneijgewigt van 10 greinen; oneig. eene kleinigheid, cent, penning enz.; **obole**, f. fr., eene middelceuwische fr. koperen munt, = $\frac{1}{2}$ denier; volgens du Cange had men ook gouden en zilveren oboles; ook eene rekenmunt op de Ionische eilanden, waarvan er 100 in een' dollar gaan en die ongeveer 2 $\frac{1}{2}$ ct. waard is; zij wordt ook cent genoemd.

Obotrieten, pl., een slavonische volkstam.

obovaal, nw lat. (vgl. **ovaal**), omgekeerd eivormig.

obrepieren, lat. (*obrepere*), heimelijk insluipen; langs slinksche wegen verkrijgen, met list ergens toe geraken, onderkruipen, verschalken, bedriegen; **obréptie**, f. de verwerving door list of misleiding, de insluiping, bekruiping; **obréptief** of **obréptitie**, ter sluik, steelswijze, langs slinksche wegen, door verschalking.

obrueren, lat. (*obruere*), overladen, overstelpen, belasten; **geobruerd**, met bezigheden overladen.

obsceen of **obsceen**, lat. (*obscaenus*, a, um), oneerbaar, wulpsch, onkuisch, schan-

delijk, ontachtig, vuil, geil; **obscœna**, pl. oneerbaarheden, vuile praat, ontuchtige woorden, geschriften of daden enz.; **obscœniteit**, f. (lat. *obscœnitas*), ontuchtigheid, oneerbaarheid, onbetamelijkheid, vuilheid, wulpsche, onkuische, geile redenen enz.

obscuur, lat. (*obscurus, a, um*), donker, duister; onduidelijk, onverstaanbaar, onzichtbaar, verborgen; onbemerkt, onbekend, onheroemd, b. v. *in obscuro leven*, in 't verborgen, in stilte leven, een onbemerkt, onberoemd, ambteloos leven leiden; **obscuriteit**, f. (lat. *obscuritas*), de donkerheid, duisterheid; onduidelijkheid, onbepaaldheid, onverstaanbaarheid; verborgenheid, onbemerkt, onberoemdheid; **obscurité**, f. of **obscur**, fr., ook **casco**, m. sp., in het l'hombre het nemen van nieuwe kaarten om eene daarvan tot troef te maken; **obscureren**, lat. (*obscurare*), verduisteren, verdonkeren; verkleinen, den roem besnoeijen, in de schaduw plaatsen; in het kaartspel: bedekt spelen, op goed geluk kaarten ruilen; **obscurant**, m. Neol., duisterling, verduisteraar, nachtverspreider, vijand der verlichting, domperridder; **obscurantismus**, n. nw lat., verduisteringsgeest of -ijver, verlichtingshaat, lichtschuwheid, het streven om door alle mogelijke middelen het zelfdenken en den voortgang der verlichting te belemmeren en te stuiten, het volk in onwetendheid te houden enz.; **obscuratie**, f. lat. (*obscuratio*), verdonkering, b. v. van het hoornvlies. **obsecreren**, lat. (*obsecrare*), bezweren, dringend of vurig bidden, smeeken; **obsecratie**, f. de bezwering; plegtige openbare gebeden, een algemeene bededag bij de oude Romeinen.

obsederen, fr. (*obséder*, v. h. lat. *obsidère*), belegeren, bezetten; met aandrang, onafgebroken verzoeken, met beden bestormen, plagen, kwellen, lastig vallen, gedurig omringen, tot eene andere schaduw zijn enz.; als van den duivel bezeten zijn; **obsessie**, f. (fr. *obsession*, lat. *obsessio*), eig. het beleg, de belegering; het kwellen, plagen, lastig vallen, veelvuldig onwelkom bezoek; de schijnbare bezetenheid van den booze; **obsidie**, f. (lat. *obsidio*), de insluiting, belegering, blokkade; **obsidionaal-munten**, belegeringsmunten, noodmunten, in belegerde vestingen geslagen.

Obsequium, n. lat. (v. *obsëqui*, wilvaardig zijn), gediensigheid, gehoorzaamheid, volgzzaamheid, toegevendheid; ook een kloosterkerker voor dezulken, die het hoofdgebod der onvoorwaardelijke gehoorzaamheid (obedientie) overtreden; *obsequium amicos, veritas odium parit*, sprw., inschikkelijkheid maakt vrienden, waarheid wekt haat; **obsequiën**, pl. nw lat. (*obsequiae*), bij de R. K. de missen voor

de zielen der afgestorvenen; eene plegtige uitvaart, z. **exsequien**; **obsequënt en obsequëus**, lat., dienstvaardig, toegevend, inschikkelijk, gehoorzaam, onderdanig, eerbiedig, volgzzaam.

observéren, lat. (*observare*), waarnemen, gade slaan, opmerken, nauwkeurig beschouwen, bespieden, opvolgen, waarnemen; **observabel** (lat. *observabilis, e*), opmerkenswaardig, merkwaardig, wat verdient in acht genomen te worden; **observabilia** of **observabilien**, pl., zinnelijk waar te nemen of aanschouwelijke voorwerpen; **observanda**, pl., in acht te nemen dingen; **observantie**, f. lat. (*observantia*), de waarneming; het gebruikelijke, de gewoonte, het gebruik, de doorgaande regel, de zeden; trant, inz. het regtsgebruik in niet hoofdzakelijke of wezentlijke dingen; ook de strenge (stricte), of slappe en zachte (late of laxe) kloosterlijke ordesregel, de kloosterregel; **observanten**, pl., franciskaner monniken van den ouden strengen ordesregel; **observatie**, f. (lat. *observatio*), waarneming, opmerking, beschouwing, bespieding; **observatie-armee**, f. een waarnemingsleger, dat den vijand zoekt in het oog te houden enz.; **observator**, m. een waarnemer; sterrewachter, sterrenwaarnemer; **observatorium**, n., pl. **observatoria** en **observatorien**, nw lat., een sterretoren, een toren of gebouw tot sterrekundige waarnemingen ingerigt.

obsessio enz., z. **obsederen**.

Obsidiaan, m. (lat. *obsidiānus lapis*, naar den Romein Obsidius, die deze steensoort het eerst uit Ethiopië naar Rome bracht), ijslandsche agaath, lux-sapphir, lava-glas, een natuurlijk, niet zeer doorzigtig glas van zwarte, graauwe of donkergroene kleur, dat eene fraaije politoor aannemt; **obsidiaan-porphir**, m. obsidiaan met ingemengde witte veldspathkorrels.

Obsidie, z. ond. **obsederen**.

obsignéren, lat. (*obsignare*), verzegelen, bezegelen, bevestigen, beamen, goedkeuren, onderschrijven; **obsignatie**, f. de verzegeling; bevestiging, bekrachtiging.

obstéréren, lat. (*obstistere*), wederstaan, tegen staan; **obsténtie**, f. het wederstaan, wederstreven, de wederstand.

obsolescéren en **obsoléréren**, lat. (*obsolescere, obsolere*), verouderen, buiten gebruik geraken, uitslijten; **obsoleet** (lat. *obsoletus, a, um*), verouderd, uit het gebruik geraakt, uitgesleten, afgebezigd, vervallen.

obstadium, n. mid. lat. Jur., in het duitsche rogt: eene soort van lijfswang voor schulden.

Obstakel, n. (lat. *obstaculum*, v. *obstare*, fr. *obstacle*), ook wel **obstaat**, nw lat. n. hindernis, tegenstand, zwaarigheid, belemmering; **obstéren**, tegen staan, in den weg staan, hinderlijk zijn, hinderen.

obstetricisch, lat., wat tot de geboortehulp of de verloskunde (*ars obstetricia*) behoort, verloskundig; **obstetrix**, f. eene voedvrouw.

obstinéren, lat. (*obstināre*), zich hardnekkig of halsstarrig toonen, verstokken, verharden, weërspannig of halstarrig worden; **obstinaat**, hardnekkig, halsstarrig, onverzettelijk, koppig, stijfhoofdig; volhardend; **obstinātie**, f. de hardnekkigheid, eigenzinnigheid, koppigheid enz.

obstipéren, nw lat. (*obstipāre*, v. h. lat. *stipāre*, stoppen), verstoppen, hardlijvig maken; **obstipātie**, f. de verstopping, hardlijvigheid.

Obstipiteit, f. nw lat. (v. h. lat. *obstipus*), scheef, zijwaarts gebogen), Med., de scheef- of kromhalzigheid, een kromme of scheeve hals.

Obstrict, **obstrictie**, z. ond. **obstringeren**.

Obstringillātor, m. lat., een vitter, muggezifter, onverstandig of ongegrond bedillaar.

obstringéren, lat. (*obstringere*), verbinden, verbindend maken; **obstrictie**, f. nw lat., de verpligting, verbondenheid, gehoudenheid.

obstruéren, lat. (*obstruere*), betimmeren, belemmeren, hinderen; verstoppen, hardlijvig maken; **geobstrueerd**, verstopt, hardlijvig; **obstruentia**, pl., verstoppende middelen; **obstructie**, f. de betimmering, afsluiting, verhinderend, zwaarigheid; verstopping, hardlijvigheid; **obstructief**, nw lat., verstoppend.

obstupescéren, lat. (*obstupescere*), verbaasd, vervaard, ontsteld worden, ontzeten, verschrikken, verstommen; **obstupesciens**, n. nw lat., een verdoovend of slaapwekkend middel.

obtemperéren, lat. (*obtemperare*), gehoorzamen, toegeven, zich schikken, opvolgen; **obtemperātie**, f. de inwilliging, gehoorzaamheid.

obtestéren, lat. (*obtestari*), smeeken, dringend of vurig verzoeken; **obtestātie**, f. eene vurige, dringende bede, bezwering.

obtinéren, lat. (*obtinere*) en **obtenéren**, fr. (*obtenir*), hebben, bezitten, behouden; verkrijgen, bekomen, zijn doel bereiken, iets doorzetten; winnen, de overhand houden.

obtorquéren, lat. (*obtorquere*), verdraaijen, omkeeren; **obtórtus**, verdraaid, verwrongen; **obtórtus collo**, eig. met omgedraaiden hals, d. i. met geweld, gewelddadig (b. v. iemand voor de rechtbank brengen).

obtreotéren, lat. (*obtrectare*), iemands lof benemen of verkleinen, smalen, kwaadspreken, schenden, eerrooven, lasteren; **obtrectātie**, f. Jur. hoon, smaad, eer-

schending, kwaadsprekerij, laster; **obtreotātor**, m. een kwaadspreker, lasteraar.

obtrudéren, lat. (*obtrudere*), opdringen, tegen wil en dank doen aannemen, op den nek laden; *beneficium nemini obtruditur*, niemand wordt eene weldaad opgedrongen.

obtundéren, lat. (*obtundere*), stomp maken, afstompen; moe en mat maken, verdooven, bedwelmen; **obtuus** (lat. *obtusus*, a, um), stomp; verdoofd; bot, plomp; zwakhoofdig; **obtus-angulair**, nw lat., stomphoekig; **obtusie**, f. de afstomping, stomphoekigheid.

obturbéren, lat. (*obturbare*), verwarren, storen, verstoppen; **obturbātie**, f. nw lat., de verwarring, storing, verstopping.

obtuus, **obtusie**, z. ond. **obtundéren**.

obveniéren, lat. (*obvenire*), tegen komen, te ontmoet komen, wedervaren, te beurt vallen, ten deel worden; **obventie**, f. het tegenkomen, de ontmoeting; Jur., inkomsten; vrijwillige gift, opbrengst, inz. kerkengift.

obvoluut, lat. (eig. ingewikkeld, van *obvolvère*, inwikkelen, omhullen), buitenwaarts gebogen, goot- of groefvormig; **obvolūtie**, f. Med., omwikkeling met windsels of zwachtels; **obvolventia**, pl., omwikkelende geneesmiddelen, die ontvelde of gewonde plaatsen met een genezend bekleedsel overtrekken.

Oc, in het romanisch dialect, dat men in de 13de eeuw in 't zuiden van Frankrijk en in Catalonië sprak, z. v. a. ja; **de taal van oc**, **oc-taal**, het dialect der romanische taal.

Oca, f. (uit de peruaansche taal), eene plant met voedzamen wortel (*oxalis tuberosa*, L.).

Occallescéntie, f. nw lat. (v. h. lat. *occallescere*, v. *callus*, eelt), de huidverharding, het hoornachtig worden der huid.

Occasie, f. lat. (*occasio*), gelegenheid, aanleiding, geschikte tijd, tijdsgelegenheid; *occasio facit fures*. sprw., de gelegenheid maakt den dief; **bij occasie**, bij gelegenheid, te gelegener tijd, als het pas geeft; *par occasion*, fr. (spr. — *okazión*), op adressen afgek. *p. o.*, met of bij gelegenheid, toevallig, ook **occasioneel** (fr. *occasionnel*) en als adverb. nw lat. *occasionaliter*; **occasionalismus**, n. nw lat., Phil., de leer of meening der cartesiaansche school, volgens welke God overal onmiddellijk werkt en zich van den mensche lijken wil en het dierlijk instinct slechts als gelegenheid tot werken bedient; **occasionalisten**, pl., aanhangers van dat stelsel; **occasionéren** (fr. *occasionner*), aanleiding of gelegenheid geven; **occasionair**, m. een partijganger.

Occidént, m. lat. (*occidens*, m. van

occidēre, vallen, onder gaan), de ondergang der zon, avond, het westen, de avondlanden, in tegenst. met orient; **occidentaal**, westelijk, tegen of naar het westen liggende; **occidentale rijk**, n. het westelijk romeinsche keizerrijk.

Occiput, n. lat. (v. *ob* en *caput*, z. a.), het achterhoofd, achterdeel des schedels; **occipitaal**, nw lat., het achterhoofd betreffende of daartoe behoorende.

occluderen, lat. (*occludere*), toedoen, sluiten, versperren, belemmeren; **occlusie**, f. nw lat., de sluiting, versperring.

Occulta, pl. lat. (v. *occulere*, verbergen), verborgene dingen, geheimen, verborgenheden, geheimenissen; *occulte*, heimelijk, geheim, verborgen; **occulteren** (lat. *occultare*), verbergen, versterken enz.; **occultatie**, f. de verbergingsbedekking, verheimelijking, verheling; de verduistering eener ster; **occultator**, m. de verberger, verheler, inz. van eene misdaad.

occumbēren, lat. (*occumbere*), vallen, zinken, te gronde gaan, onder liggen, verspelen; **occumbentie**, f. het onder liggen; de verpligting, gehoudenheid.

occupēren, lat. (*occupare*), innemen, bezetten, in bezit nemen, overvallen, zich van eene zaak meester maken; bezig houden, te doen geven; **geoccupeerd**, bezet, ingenomen, bezig, met bezigheden overladen, druk; **occupatie**, f. (lat. *occupatio*), de bezetting, inneming, hemagtiging, bezitneming eener plaats; Jur., de bezitneming van eene te voren niemand toebehoorende zaak (van daar de juristische regel: *res nullius cedit primo occupante*, eene zaak, die niemand toebehoort, valt hem te deel, die haar het eerst in bezit neemt); de bezigheid, verrigting, het werk, bedrijf, beroep.

occurrēren, lat. (*occurrere*), tegen komen, ontmoeten, bejegenen, voorvallen, beletten, voorkomen; **occurrēt**, voorvallend, gebeurend; **occurrentie**, f. de ontmoeting, het voorval, toeval, de gelegenheid.

Ocean, m. lat. (*oceānus*, v. h. gr. *ōkeanós*), de wereldzee; oncig. de afgrond, eene groote menigte; **Oceānus** of **Oceānos**, Myth., de zee-god of beheerscher der wereldzee enz., gemaal van Tethys, de moeder der stroomen en nymphen; **oceaniden** of **oceanitiden**, pl., de 3000 dochters van Oceanus, z. **nymph**.

ocellus, m. lat. (verklw. v. *oculus*, z. a.), een oogje, puntoog, b. v. aan kerfdieren of insecten) *o mi ocelle!* o mijn oogje! mijn hartje! mijn lief! een gewone uitroep van liefde.

Ochavo, m. sp. (spr. *otsjáwo*; eig. de achtste of een achtste deel = lat. *octavus*), eene rekenmunt in Castilië, = $\frac{1}{17}$ real

de vellon of omtrent $\frac{2}{3}$ cent; in Navarre = $\frac{1}{30}$ libra of ongeveer $1\frac{2}{3}$ cent, in Marocco = 2 ukias bijna 79 cent; **ochavons**, z. **octavons**.

Ochēma, m. gr. (v. *ochēn*, dragen), eig. een draag- of houdmiddel (vehikel); Med., een vloeibaar verdunnings- of voermiddel voor te drooge of te sterke artsenijen, om die te verdunnen of te verzachten.

Ochlocratie, f. gr. (v. *ochlos*, m. volkshoop, gepeupel. en *kratein*, heerschen), de gemeene volkshoerschappij, regering van het graauw of de heffe des volks, onderscheiden van democratie, z. a.; **ochlocraat**, m. een aanvoerder, beheerscher van het gepeupel; **ochlocratisch**, tot de gemeene-volksregering behoorende.

Ochriasis, f. gr. (v. *ochriān*, bleek worden, van *ochros*, bleek, geelachtig), Med., geelachtige bleekheid van het aangezicht; **ochroiet**, m. gr., z. v. a. **cereriet**, **cerinsteen**; **ochropÿra**, f. gr. Med., de gele koorts.

Ochthōdes, n. gr. (v. *ochthē*, heuvel), Med., eene zweer of verzwering met harde randen.

Ockamy, n. (spr. *ókkemie*), eene eng. metaal-compositie.

Ocke, l. oka (z. a.).

Octaaf, n. (v. h. lat. *octāvus*, a, um, de of het achtste, gevormd v. *octo*, acht, en dit van het gr. *oktō*), Muz., den 8sten toon van een' aangenomen grondtoon, ook de geheele omvang van acht toonen; $\frac{1}{8}$ noot; bij het orgel een 4voets fluitregister; **octachor**, m. gr., een tempel, welks gewelf 8 afdeelingen had; **octachord** of **octochord**, n. gr., een achtsnarig speeltuig; **octaëdron** of **octaëder**, n. gr. Geom., een achtvlak, een door 8 gelijkzijdige driehoeken ingesloten ligchaam; **octaëtēris**, f. gr., een tijdkring van 8 jaren, de maan-zonnecirkels; **octandria**, pl. eig., achtmannigen, de achthelmige planten, met 8 vrije meeldraden in hare bloesems, de 8ste klasse in het stelsel van Linnæus; **octangulum**, n. lat. Geom., een achthoek, eene figuur met 8 hoeken; een achtzijdig ligchaam; **octangulair**, achthoekig; **octánt**, m. lat., een 8ste cirkel, een astron. werktuig, dat het achtste deel van eenen cirkel bevat, in 1731 uitgevonden door Hadley; ook de naam van het sterrebeeld, dat het digst bij den zuidpool ligt; **octäpla** (scil. *biblia*), pl. gr., eene bijbelvertaling in 8 talen, een in 8 kolommen gedrukte bijbel; **octavarium**, n. lat., een tol of eene belasting, waarbij men het $\frac{1}{8}$ der belastbare goederen in betaling gaf; **octāven**, pl. lat., de volgende 8 dagen na een feest of heiligendag, nabesteften; **octaviarium**, n. lat., het gebedenboek voor die dagen; **octāvo**, n. lat., het boekformaat, waarbij een vel 8 bla-

den en 16 bladzijden heeft, bij verkorting uitgedrukt door 3^{vo} of 8° (vgl. **formaat**); **octavóns** of **ochavóns**, pl. sp., kinderen v. eenen Europeaan en eene quarteronin (z. a.); **octidi**, f., z. **decade**; **octidium**, n. nw lat., een tijd van 8 dagen; **intra octiduum**, binnen 8 dagen; **octiel**, n. lat., Astr. de stand van 2 hemelligehamen als zij 45° van elkander verwijderd zijn; **octingénte**, lat., acht honderd; **octipēden**, pl. lat. N.H., achtvoetige dieren; **octiphonium**, n. lat.-gr., een achtstemmig gezang, achtstemmig muziekstuk; **octirēmo**, m. lat., een vaartuig met 8 roeibanen; — **octōber**, m. lat., wijnmaand, in den oudsten kalender der Romeinen de 8ste, bij ons de 10de maand des jaars; **octodecimo**, n. (v. h. lat. *octodēcem*. achttien), het bockformaat van 18 bladen en 36 bladzijden op een vel, bij verkort. uitgedrukt 18^{mo} ; **octogoon**, m. gr. Geom., een achthoek, eene figuur met 8 zijden en 8 hoeken; **octogōnisch**, achthoekig; **octogonaal getallen**, die polygonaalgetallen, welke de sommen zijn van 2 of meer getallen eener arithmetische reeks, welker verschil 6 is; **octonarius**, m. lat., z. **tetrameter**; **octopetalisch**, gr. Bot., met acht bloembladeren, **octophyllisch**, gr. Bot., achtbladerig; **octostylon**, n. gr. Arch., eene rij of reeks van 8 zuilen; — **octunx**, f. lat., een gewigt van 8 onsen of 16 looden of $\frac{2}{3}$ medicinaal pond; **octuplum**, n. gr. lat., het achtvoud; **octuplëren** (lat. *octuplicāre*), 8voudig nemen. **Octrooi**, n. (fr. *octroi*; ontstaan uit h. mid. lat. *auctorium* = *auctoritas*), handelsvrijheid, uitsluitend handelsregt (vgl. *privilegie*), de vergunning der regering, die aan een' bijzonder' persoon of aan eene compagnieschap het uitsluitend regt verleent om zekeren handel te drijven, zekere voorwerpen te vervaardigen, zekere waren uit- of in te voeren enz.; de dus bevoorregte handelscompagnie; ook wel de gemeentebelasting, stadsbelasting op eetwaren; **octrooijeren** (fr. *octroyer*), handelsvrijheid bewilligen, octrooi verleenen, bevoorregten. **Octunx**, **octuplum** enz. z. ond. **octaaf**. **oculus**, m. lat. (pl. *ocūli*), het oog; ook de voorzanger in kloosters en andere gestichten, wegens de bij hem gevorderde oplettendheid; **ocūlus Christi**, Bot., het christus-oog, de blaauwe sterrebloem; **ocmundi**, z. **hydrophaan**; **ad oculos demonstrare**, z. **demonstreren**; **ocūli**, de 3de zondag in de vasten of 4de zondag vóór Paschen, dus geheeten naar de aanvangswoorden der mis: *oculi mei semper ad Dominum* etc., mijne oogen zijn steeds op den Heer gericht enz., Ps. 25, 15; **oculissimus**, m. **oculissima**, f. een boezemvriend, eene geliefde; **oculair**, oogenschijnlijk,

zichtbaar; in samenst.: het oog betreffend, oog-, oogen-, b. v. **oculair-getuige**, oog-getuige; **oculair-glas**, oogglas, het glas in den verrekijker, dat voor het oog gebracht wordt; **oculair-inspéctie**, f. oogenschouw, bezigtiging; **oculëren**, nw lat., griffelen, oogen, inoogen, eene kunstbewerking om vruchtboomen te veredelen (minder oud dan het enten), bestaande in het overbrengen van een zoogenaamd oog uit het lot eens edelen booms in den bast van een' wilden stam; ook **inoculëren**; **oculatie**, f. de griffeling; **oculist**, m. een oogarts, oogmeester.

Ocygraphie, f. gr. (v. *ōkys*, snel), de snelschrijfkunst.

Oda, f. turk. (eig. eene kamer vol, v. *ōda*, kamer, woning), eene turk. soldatenafdeeling (compagnie); **odabaschi**, m. de aanvoerder van zulk eene afdeeling, de kapitein; **odalisken**, pl., eig. kamergenooten, die slavinnen v. d. turkschen keizer, welke geenen zoon geboord hebben, noch door bijzondere gunst tot den rang van sultanes zijn verheven, meest circassische of georgische schoonen.

Odaxésmus, m. gr. Med., het tandvleesch-jeuken, de pijn bij het doorbreken of uitkomen der tanden.

Ode, f. gr. (*ōde*, in 't alg. gezang, lied, zamengest. uit *oidē*, v. *aeidein*, zingen), hooglied, eene soort van verhevene, statige lierdichten, die zich inz. kenmerken door diep gevoel, levendige aandoeningen, treffende, verrukkende beelden en den meest poëtischen toon ademen; **odēum**, n. lat. (gr. *odēion*), pl. **odēen**, eene zang- en leeszaal; muziek- of concert-huis bij de Ouden, waarin inz. dichterlijke en toonkunstige wedstrijden gehouden werden; ook eene verzameling van lyrische gedichten.

odērint, dum metuant (*oderint*, v. *odisse*, haten), fat. sprw., zij mogen mij vrij haten, zoo zij mij slechts vreezen; **odium**, n. haat, vijandschap; Jur., ongunst, achterstelling, verwerping onder gelijke omstandigheden; **odium implacabile**, onverzoenlijke haat; **odium internecinum**, doodelijke haat; **odiōsus** (lat. *odiōsus*, a, um, fr. *odieux*), hatelijk, gehaat, walgelijk, afschuwelijk, onuitstaanbaar, onlijdbaar, verdrietig, ergerlijk; **odiōsa**, pl., gehate, stuitende of verdrietige dingen; **odiōsus**, m. een gehaat, afschuwelijk, afkeerwekkend mensch.

Odeum, z. ond. **ode**.

Odeur (v. h. lat. *odor*, reuk), geur, reuk, in een' goeden of kwaden odeur staan, te goeder of te kwader faam bekend zijn; pl. **odeurs**, welriekende zaken, reukwerken.

Odilia, oudd. vrouwenn., z. v. a. **Ottilia** (z. a.).

Odin. l. **Odhinn**, m. de noordsche vorm voor **Wodan** (z. a.).

Odometer, l. **hodometer** (z. a.).

Odontagögum, n. gr. (v. *odūs*, *odón-tos*, tand), Chir., de handtang; **odontägra**, n. jichtige tandpijn, ook de tandsleutel of -tang; **odontalgica** of **odontica**, pl., tandmiddelen, middelen tegen de tandpijn; **odontalgie**, f. Med., tandpijn, kiespijn; **odontiäsis**, f. het (moeijelijke) tanden krijgen der kinderen, **odontismos**, m. het tandengeknars; de muziek bij de voorstelling v. d. strijd tusschen Apollo en de pythische draken; **odontitis**, f. de ontsteking der tanden; **odontoglyphen**, pl., werktuigen tot het reinigen of in orde brengen der tanden; **odontographie**, f. de tandenbeschrijving; **odontoidisch**, tandvormig; **odontolithos**, m. de wijnsteen aan de tanden; **odontolithen**, pl., tandversteeningen, versteende tanden van zoogdieren; **odontologie**, f. de leer van de tanden, de tandenleer; **odontophyia**, f. het wassen of uitschieten der tanden, het tandenkrijgen; **odontomëgma** of **odontotrimma**, n. tandpoeder; **odontotechnie**, f. de kunst om de tanden te behouden en nieuwe in te zetten, de tanden- en kiezenkunde; **odontotherapie**, f. de tandheelkunde.

odor, m. lat., reuk; stank; pl. *odores*, geuren, reukwerken, welriekende dingen, geurige specerijen enz.; **odor hircinus**, m. lat., eig. hoksreuk; de zweetreuk, okselstank; **odorament**, n. reukwerk, specerijen; **odorant** of l. **odoraat** (v. *odorare*, welriekend maken), welriekend, geurig; **odoräta**, pl., welriekende dingen; **odorätus**, m. de reuk als een der 5 zintuigen; **odorificeren**, nw lat., welriekend maken.

Odur of **Öder**, m. oudn. Myth., de gemaal der godin Freia, die deze zijne gade tot hare diepe smart verliet en naar vreemde gewesten trok.

Odyssea, f. het beroemde griekse heldendicht van Homerus, behelzende de lotgevallen en omzwervingen van den gr. vorst Odysseus of Ulysses.

Özins, m. hoogd. (spr. *ödtsiens*), eene belasting op onroerende goederen.

Öbisstruik of **öbiswortel**, eene uitheemsche plant met klokvormig, zesvoudig ingesneden bloemdekkel (*dioscorea*).

Öcographie, f. gr. (v. *oikos*, huis), huisbeschrijving; **öcolampadiërs**, pl., aanhangers v. het gevoelen des heroemden hervormers **Öcolampadius** (eig. Johannes Hausschein); **öconoöm**, m. huishouder, waard, huishoudkundige; een hoogst zuinig mensch, gortetelder; ook **öconomist**; **öconomie**, f. de huishouding; spaarzaamheid; de landhuishoudkunde, verstandig beheer v. zijne bezittingen; landhuishoudkunde; **staats-öconomie**, staathuishouding, staathuishoudkunde, de wetenschap, die de middelen omvat, door welke de menschen zich welstand en stoffelijken

voorspoed verwerven; de orde, door welke een politiek ligchaam wezentlijk bestaat; **dierlijke öconomie**, het geheel der veringtingen en bewegingen, die het leven der dieren onderhouden, dierlijke huishouding, gezamentlijke levensveringtingen; **öconómisch**, de huishouding betreffende; huishoudelijk, huishoudkundig; spaarzaam, zuinig; **öconomische tak**, de huishoudkundige maatschappij, een der oudste genootschappen in Nederland; **öconomisieren**, huishoudelijk besturen, huishouden, sparen, bezuinigen, spaarzaam leven; **öconomist**, m. een aanhanger van het physiocratisch stelsel (z. a.); ook z. v. a. **öconoöm**, z. boven; **öcoscopie**, f. (*oikoskopia*), f. waarzeggerij uit (zoogenaamde) buitengewone voorvallen in of om een huis, b. v. het afvallen van een' spiegel, het huilen van een' hond enz.

öcuménisch, gr. (*oikumenikón*), wat de geheele bewoonde aarde (*oikumené*, scil. *gē*) betreft, algemeen, inz. eene **öcuménische kerkvergadering** (lat. *concilium öcumenicum*), d. i. eene algemeene kerkvergadering.

Ödéma, n. gr. (*oidēma*, v. *oidōn*, zwellen), Med., de plaatselijke waterzuchtige zwelling; **ödemätisch** of **ödemateus**, naar zulk eene zwelling gelijkende; **zich ödematisieren**, door waterzucht aangedaan worden, zwellen; **ödephoon**, n. gr., d. i. zweltoon, een door van der Burg uitgevonden muzikinstrument, waarvan de toonen door eenen cilinder van metaalstaven en eene claviatuur worden voortgebracht.

Ödipūs, n. gr. (eig. dikvoet, gezwollen voet), een koning van Theben in Griekenland, die het raadsel van den sphinx oploste, onwetend zijnen vader doodde en met zijne moeder trouwde, waarna hij zich uit wanhoop de oogen uitstak; een gelukkig of bedreven oplosser van raadsels; **Davus sum, non Ödipus**, z. **Davus**.

öil de boeuf, m. fr. (spr. *uilj de beuf*), Arch., eig. ossenoog, een rond dakvenster of -opening; **öil de perdrix** (spr. —*dri*), eig. patrijzenoog, een voortreffelijke, helderroode champagne-wijn; ook eene soort van helder witte lava-steenen; **öilläde**, f. (spr. *uiljäd*), een lonk, oogwenk, zijwaartsche blik; **öillère**, f. (spr. *uiljër*), het oogleder aan 't hoofdstel v. een paard, de oogklap.

Önelæum, n. gr. (v. *öinos*, wijn), wijnolie, wijn met olie gemengd; **önogäla**, n. wijnmelk, wijn en melk; **önographie**, f. beschrijving van wijnen; **önoloog**, m. een wijnkenner, wijnbouwkundige; **önologie**, f. de wijnleer, wijnkunde, leer van den aanbouw, de keldering, gisting en behandeling der wijnen; **önologisch** (**öinologisch**), wijnkundig, den wijn betreffende; **öcnmanie**, f. de verzotheid op wijn, wijn-

woede; **œnomantie**, f. de waarzeggerij uit wijn, inz. offerwijnen; **œnomeli**, n. de wijnhoning, honigwijn, wijnmede; **œnométer** (**oinometer**), n. een wijnmeter, werktuig tot bepaling van de sterkte des wijns; **œnopolie**, f. de wijnverkoop in 't klein; **œnopolium**, n. het wijnhuis; ook het regt tot wijntappen; **œnopoot**, m. wijndrinker; **œnostagma**, n. wijngeest.

Oer of **œhr**, m. eene kopermunt in Zweden, = $\frac{1}{16}$ rijk s daalder; ook eene kleine zilvermunt, = $\frac{1}{16}$ rijk s daalder.

Oerlein, n. (spr. *eurl*—), eene zwitsersehe zilvermunt, omtrent = 23 ct., te Schaffhausen = 25 ct.

Oertug, m., eene oude zweedsche zilvermunt, = $\frac{1}{16}$ mark.

Esophagus of **œsophaag**, m. (gr. *oisophagos*), de slokdarm, spijsbuis; **œsophagitis**, f. Med., ontsteking v. den slokdarm; **œsophagorrhagie**, f. bloeding uit de vaten van den slokdarm; **œsophagorrhœa**, f. uitscheiding van vochten uit den slokdarm; **œsophagotomie**, f. de slokdarm-sneede, opening des slokdarms.

Estromanie, f. gr. (v. *ōistros*), m. steek, prikkel, hevige aandrift), de geslachtsrazernij, de onverzadelijkheid in het bevredigen van de geslachtsdrift; **œstrus venericus**, m. de hevige teeldrift der dieren, de springtijd; ook de kittelaar, clitoris.

Esypus, m. gr. (*oisypos*), Med., wolvet, eene vette stof, die bij het uitkoken der wol op het vocht drijft, en waarmede men weleer verstijfde gewrichten inwreef.

œuvres, pl. fr. (spr. *uivr*—; v. h. lat. *opëra*), werken, geschriften.

offendëren, lat. (*offendëre*), aangrijpen, beledigen, aanstoot of ergernis geven, kwetsen: **offensie**, f. (lat. *offensio*, fr. *offense*), de aanval, aantasting; belediging; **offensief**, nw lat., aanvallend, aantastenderwijs; **offensive**, f. fr. de aanval, de verhouding als aanvaller; **offensieve oorlog**, aanvallende oorlog; **offensieve alliantie**, f. een aanvallend verbond, in tegenst. met defensieve alliantie.

Offerëren, **offrëren**, lat. (*offerre*, fr. *offrir*), aanbieden, opdragen, offeren, opofferen; **offerände**, f. (fr. *offrände*, van het mid. lat. *offerenda*, z. v. a. offer; **offerte**, f. fr., het aanbod, de aanbieding, voorslag; ook de misofferande in de r. k. kerk; pl. **offerter**, aanbiedingen, inz. schriftelijke; **offertorium**, m. nw lat., het offergeld; een offerboek; het ophellen en vertoonen v. d. gewijde hostie bij de r. k. mis; ook het gezang bij deze ceremonie.

Office, f. (spr. *offies*—) of **officie** (v. h. lat. *officium*), de binnen- en zilverkamer in aanzienlijke huizen; ook de voorraad- of proviandkamer; de keuken; de keukenbedienden; het ambt, de post, bediening, dienst, pligt, ambtspligt, taak, verplig-

ting, verschuldigdheid, ambtsverrigting, dienstvervulling; *ex officio*, uit dienst- of ambtspligt; v. ambtswegen, ambtshalve; zonder betaling, om niet; als opschrift op brieven: dienstzaken; *officium absolutum*, een onbepaalde, onvoorwaardelijke, volstreckte pligt; *o. beatae virginis (Mariæ)*, de dagelijksche Maria-dienst in zevendeelige gebeden; *o. completum* of *o. nocturnum*, de laatste dienst, nachtdienst; *o. divinum*, de gansche door den geestelijke bestuurde godsdienstoefening, inz. in de r. k. kerk: de verpligting der geestelijken tot het bidden en zingen uit het brevier; *o. humanitatis*, een pligt der menschevendheid; *o. imperfectum*, eene onvolkomene verpligting, waarbij geen inwendige dwang plaats grijpt; *o. perfectum*, een volkomen of dwangpligt; *o. pietatis*, een natuurlijke, niet door de wet voorgeschrevene, maar in ieders hart gegrifte pligt; *o. plenum*, eene volledige, plegtstatige kerkdienst; *o. supremum*, de laatste pligt of eer aan een' doode; — **officiaal**, m. (lat. *officialis*), een kerkendienaar, kerkbeambte of kerkopziener; ook de geestelijke plaatsvervanger of vicaris v. een' bisschop der r. k. kerk in wereldlijke aangelegenheden (die in kerkelijke zaken heet wij- of koorbisschop, suffragaan); **officialaat**, n. nw lat., het ambt en de waardigheid eens bisschoppelijken officiaals; **officialia**, pl., ambtsverrigtingen, dienstzaken of -pligten; **officiant**, m. (mid. lat. *officians*), dienenaar, de bediende; de dienstdoende persoon; **officiënten**, pl., beambten, inz. ondergeschikte ambtenaren: de mislezende priesters; **officiëel**, ambtsmatig, van ambtswege, pligtmatig, tot de dienst, den post, het ambt behoorende; al wat van hooger hand geschiedt, uitgaat, bevolen of gemeld wordt, echt, geloofwaardig, boven twijfel verheven, authentiek; officieel berigt, ambtsberigt, onbetwifelbaar berigt, van de bevoegde autoriteit voortgekomen tijding enz.; **officier**, m. fr. (*officier*, spr. *offisjiv*), eig. in 't alg. een bediende, beambte; inz. Mil. een krijg-beambte, ieder bevelvoerend krijgsman, meer bepaald, die den graad van luitenant of een' hoogeren bekleedt, in tegenst. met de **onder-officieren**, die een' lageren rang dan dien v. luitenant hebben; ook in burgerlijke betrekking: een ambtenaar; de vroegere schout (hoofdofficier), het hoofd der policiedienaars en nachtwakers; **officier van justitie**, regtsofficier, bij de correctionele regtbank wat de procureur-crimineel bij de criminele is; **officier du jour** (spr. — *zjoer*), de officier, wachthebber, bevelvoerder van den dag; **officiëren**, z. v. a. **functionëren** (z. a.); **officiëus** (lat. *officiösus*, a, um), dienst-

vaardig, gediensig, dienstwillig, volijverig, wilvaardig, beleefd, wellevend.

Officina, f. lat., werkplaats, fabriek, inz. bij de Duitschers, bij wie het meer bepaald beteekent: eene apotheek en boekdrukkerij; **officinaal** of **officineel**, n.w. lat., in de apotheek voorhanden, daar gebruikelijk, gangbaar; geneeskrachtig, heeland, enz.; **officinalia**, pl., artsenijen, geneesmiddelen, apothekerswaren.

Offeren, z. **offereren**.

Ogre, m. fr. (naar men wil van het gr. *ágrios* wild), een weêrwolf, kindervreter, wildeman, schrikbeeld.

Ogyges, m. de oudste fabelachtige beheerscher van Attica, onder wiens regering de **ogygische vloed** geheel Attica moet verwoest hebben; van daar **ogygisch**, overoud, eerwaardig.

ohé! jum satis est! lat. sprw., och, 't is nu genoeg! hei, nu opgehouden! houd op!

Oidema, z. **oedema**; **oinographie** enz., z. **œnographie**; **oisophagitis** enz., z. **œsophagitis** enz.

Oka, turk., een gewigt van 400 drachmen of omtrent 1½ ned. pond in Georgië, Morea, Turkijë, Smyrna en Hongarijë; ook eene vochtmaat in Wallachijë = 1½ kan.

Oker, m. (lat. en gr. *ôkra*, v. h. gr. *ôchrós*, a. on, geelachtig), een aardachtige metaalkalk (metaal-oxyde); inz. ijzeroker, ijzersaffraan, berggeel, aardvormige rood-, bruin- en geelizersteen.

Okia, eene munt te Marocco, = 25 ct.

Okschoofd, n. (hoogd. *oxhoft*, zw. *oxhufvud*, eng. *hogshead*), eig. ossenhoofd, eene groote vochtmaat of een wijnvat van verschillende grootte in onderscheidene landen, waarsch. zoo gheecten, omdat de wijnvaten vroeger met eenen ossenkop gemerkt waren; het oude amsterd. okschoofd was ¼ vat en verdeeld in 6 ankers.

Olampi-hars, n. een wit geelachtig, doorzigtig hars uit Amerika.

Olaw, f. (v. h. mid. lat. *olax*, riekend, v. *olere*, riekten), stinkhout, een boom in O. Indië (*lignum fetidum*).

Old-baley, n. eng. (spr. *oold béeli*), eene straat in Londen, met het gevangenhuis.

Oleänder, m. (waarsch. v. h. gr. *olēn*, *ôlymi*, bederven, vernietigen, dooden, en *anēr*, gen. *andros*, man, mensch, dus eig. menschenvernietigend), rozenlaurier, een boomachtige struik met vergiftige eigenschappen, in de zuidelijke landen.

Oleáster, m. lat., de wilde olijboom.

Olecranon, m. gr. Anat., het haakvormig uitsteeksel van de ellepijp, de elleboog; **olocranarthrocæce**, f. de uitsteking der gewrichtsvlakte van den elleboog.

oleronénsisch zeeregt, of fr. *roles d'Oleron*, het nog tegenwoordig in Frankrijk en Engeland als hulpregt geldende zeeregt van het eiland Oleron aan de west-

kust van Frankrijk, reeds in de 13de eeuw ingesteld.

olëum, n., pl. *olëa*, lat., de olie; *olëum et opëram perdidit*, ik heb olie en moeite verloren, d. i. mij te vergeefs bejverd; *oleum animale*, n. dierlijke olie; *ol. butyri*, boterolie; *ol. cornu cervi*, olie van hertshoorn; *ol. lavendulæ*, lavendel-olie; *ol. lini*, lijnolie; *ol. martis*, ijzerolie, chloorijzer, dat door aangetrokken vochtdeelen tot vervloeiing komt; *ol. ovorum*, ijzerolie; *ol. pini* of *ol. templinum*, pijnboomolie; *ol. petrae*, z. v. a. **petroleum** (z. a.); *ol. sacchari*, suikerolie; *ol. tartari per deliquium*, vervloeid wijsteen-zout; *ol. vitrioli*, vitrioololie, zwavelzuur; *oleōsa*, pl., olieachtige artsenijen of geneesmiddelen; **oleochalographie**, f. lat.-gr., de olie-koperdrukkerij.

Olibanum, n. mid. lat. (fr. *oliban*, v. h. gr. *libanos*, hebr. *lebónah*; arab. *lubân*, ieder uit een' boom druipend vocht), de wierook.

Olifant, m. (ontst. uit elephant, goth. *ulbandus*, oudd. *olpenta*, *olbenda*, angels. *olfend*, omdat hij van elpenbeen was gemaakt?), de jagthoorn der dolende ridders; **olifants-papier**, de grootste soort van papier, met het merk van eenen olifant, inz. voor tabellen en plaatwerk.

Oligamie, f. (v. h. gr. *oligos*, e, on, weinig), Med., bloedgebrek; **oligarchie**, f. de regering van weinigen, committé-regering; **oligarch**, m. een medelid of aanhanger van een' zoodanigen regeringsvorm; **oligarchisch**, in de magt van weinigen; met zulk eene regering overeenkomstig, daarvoor gestemd; **oligidrie**, f. Med., zweetgebrek; **oligoblennie**, f. Med., de verminderde slijmafscheiding; **olygocolie**, f. de verminderde galafscheiding; **oligochronisch**, kortstondig, weinig tijds durend, vlugtig; **oligocraat**, m. een regent of heerscher, die weinig mede-regenten heeft; **oligocratie**, f. de heerschappij, regering van weinigen; **oligodacrÿa**, f. de beperkte afscheiding van tranen; **oligochylie**, f. Med., de verminderde afscheiding en bereiding van het spijsvocht; **oligochylisch** en **olygochÿmisch**, weinig spijsvocht afgevend, slecht voedend; **olygochymie**, f. de verminderde bereiding van vochten; **olygogalie**, en **oligogalastie**, f. de verminderde zogalscheiding; **oligohæmie**, l. **oligæmie** (z. a.); **oligohidrie**, l. **oligidrie** (z. a.); **oligocoprie**, f. de verminderde ontlasting van drekstoffen; **oligophÿllisch**, Bot., arm aan bladeren, weinig bladeren hebbende; **oligopionie**, f. de weinige, geringe afscheiding van vet; **oligopistie**, f. zwak geloof, kleingeloovigheid; **oligopsychie**, f. verstandszwakte, armoede v. geest; **oligosialie**, f. Med., de geringe, verminderde afscheiding van het speeksel; **oligosper-**

mie, f. de verminderde zaadafscheiding; **oligotrophie**, f. de slechte voeding des lichaams; het gebrek aan eetlust, het vasten; **oliguresie**, f. de spaarzame of verminderde pisonstlasting.

Olijf, f. lat. (*oliva*), de olijfbes, olijfrucht, de vrucht des olijfboms; onciq. een olijfvormig sieraad: ook de metalen greep aan de deurklink; **olijfkleur**, **olijfgroen**, **olijferts**, **olijfkoper** of **oliveniet**, m. nw lat., een olijfgroen kopererts, arsenikzuur koper; **olivētum**, n. lat., een olijftuin, olijfbosch; **olivēten**, pl. fr., olijfvormige of langwerpige korallen, glaspaarlen enz.; **olivine**, f. nw lat., basaltisch en vulcanisch chrysolith, eene steensoort.

olim, lat., voorheen, eertijds, voormaals, vroeger; inz. **in de dagen van Olim**, welcer. voorheen enz.

Olinden, pl., fijne degenklingen uit de stad Olinda in Brazilië.

Oliteiten, pl. nw lat., welriekende oliën.

Oliveniet, **olivetum**, enz. z. olijf.

Olivetānen, pl., benedictijnen, (z. a.), van Monte Oliveto in Italië.

Olivier, mansn. (eng. Oliver), de helper; **Olivia**, f. de helpende, smartverzachtende.

Olla potrida, f. sp. (l. *olla podrida*, spr. *olja podrida*), eene spijs, bestaande uit fijn gesneden en sterk gekruid vleesch van verschillende soort, een lievelingsgerecht der Spanjaards; een pot met welriekende bloemen en kruiden gevuld (*pot-pourri*); in 't algemeen een allerlei, een poespas, verkeerdelijk vaak een olipodrigo geheeten.

Olympos of **Olympus**, m. gr., een beroemde berg in Thessalië (nu Lacha), Myth., de woonplaats van Zeus en de hemelgoden; **olympisch**, hemelsch; **olympische spelen**, plegtige oud-gr. volksspelen, die in strijdoefeningen, wedloopen enz. bestonden en bij de stad Olympia ter eere van Jupiter, als een volksfeest en vereenigingsband tusschen alle grieksche volkstammen, steeds na verloop van 4 jaren gehouden werden; van daar heet zulk eene tijdruimte eene **olympiāde** (gr. *olympiās*), een tijdvak van vier jaren; **Olympia**, vrouwenn.: de hemelsche; **olympiāden**, pl., de twaalf hoofdgoden.

Omāgra, n. gr. (v. *ōmos*, m. de schouder, Med., jichtige pijn in den schouder, schouderjicht; **omalgie**, f. schouderpijn, jichtige aandoening in het schoudergewricht; **omarthrocāce**, f. gr. eene verzwinging van de oppervlakten des schoudergewrichts.

Omar, arab. (misschien van *amara*, bouwen), mansnaam.

omāsum, n. lat., de derde maag der herkaauwende dieren.

Ombrage, m. fr. (spr. *ongbrāazj*), van

ombre = lat. *umbra*), eig. de schaduw; argwaan, verdenking, mistrouwen; **ombragēren** (fr. *ombrager*), beschaduwen; Pict., schaduwen, overdekken; verdonkeren, verkleinen.

Ombrometer, z. **hyetometer**.

Omēga, n. gr. de groote, d. i. lange of gerekte O der Grieken (ω), de laatste letter in hun alphabet (vergl. *A* en *O* ond. *A*).

Omelette, f. fr., eijer- of pannenkoek.

Omen, n., pl. **omina**, lat., een voortteeken, eene voorbeduiding, een voorspook; *omen faustum*, een gelukkig voortteeken; **omineus** (lat. *ominōsus*, a, um), voorbeduidend, gevaar dreigend, onheilspellend; **ominēren** (lat. *omināri*), voorspellen, profeteren, vermoeden.

Omētūm, n. lat. Anat., het net, de nethuid der darmen; **omentitis**, fr. lat.-gr., de net- of netvliesontsteking.

Omikron, n. de kleine, d. i. korte grieksche O (o).

omittēren, lat. (*omittēre*), uitlaten, weglaten, over slaan enz.; **omissum**, n. een uitgelaten punt, zindeel enz.; **casus omissi**, pl., in de regten, wetten enz. uitgelaten gevallen, waarover de regering, de regtbank enz. naar gelang der omstandigheden uitspraak doet; **omissie**, f. uitlating, verzuim; **omissie-zonden**, zonden uit nalatigheid begaan; **omissive**, uitlatend, overslaand.

Ommani, n. grof, in water gekookt maïs-meel, turksche moesspijs.

Ommatophyllon, n. gr. Med., eig. een oogblad, een vlies op het oog.

omne niniūm nocet, lat. (*omnis*, *omne*, al, alles, pl. *omnes*, n. *omnia*); ook *omne niniūm vertitur in vitium* of *omne niniūm naturae inimicum*, sprw., al te veel schaadt, of al te veel is ongezond; *omne principium grave*, alle begin is moeilijk; *omne scibile*, z. *scibile*; *omne simile claudicat*, alle vergelijkking gaat mank, d. i. gaat slechts voor een zeker gedeelte of tot op eene zekere hoogte door; *omne trinum perfectum*, al het drievoudige is volkomen, alle goede dingen bestaan in drieën; *omne tulit punctum qui miscuit utile dulci*, hij draagt den algemeenen bijval weg, die het nuttige met het aangename vereenigt; *omni ex-ceptiōne major*, boven alle blaam of berisping verheven, onverwepelijk; *omni jure*, met alle regt; *omni modo*, op alle wijze; *omni tempore*, ten allen tijde, altijd; *omnia ad Dei gloriam*, of afgek. *O. A. D. G.*, alles ter eere Gods; *omnia cum Deo!* alles met God! *omnia mea mecum porto*, al het mijne draag ik bij mij (de zinspreuk van den gr. wijsgeer Bias, die zijne hoogste schatten in zijne wijsheid bezat); *omnis amans amens*, lat., ieder verliefde is gek of dwaas; **omnibus**, m.

d. i. eig. voor allen, eene soort van zeer ruime, met vele zitplaatsen voorziene huurwagens in de groote steden; **omnium**, n. eng. de gezamenlijke hoofdgelden van den staatschat, die aan de schuldeischers van den staat als onderpand zijn aangewezen; **omnino**, lat., allezins; **omniphag**, m. lat.-gr., een alles-eter; **omnipotent**, lat., almachtig, alvermogen; **omnipotentie**, f. de almacht, het alvermogen; **omniscientie**, f. n.w. lat., de alwetendheid.

Omoalgie, f. (l. **omalgie**, z. a.); **omocotyle**, f. gr. Med., de pan v. h. schouderblad.

Omphag (niet homophaag), m. gr. (v. *ōmós*, ē, *ón*, raauw, onrijp), een raauwvleesch-eter; **omphagie**, f. het raauwvleescheten; **omotocie**, f. het te vroeg baren, de ontijdige verlossing, miskraam.

Omphale, gr. naam eener Lydische koningin, die Hercules zoodanig aan zich wist te boeien, dat hij, als eene vrouw gekleed, onder hare slavinnen aan het spinrokken zat.

Omphalecōsis, f. gr. (v. *omphālōs*, de navel), Med., eene navelverzwering; **omphalitis**, f. de navelontsteking; **omphalocēle**, f. eene navelbreuk; **omphalomanie**, f. waarzeggerij uit de knopen der navelstreng v. een pasgeboren kind; **omphalōncus**, m. en **omphalophŷma**, n. het navelgezwel, vleeschuitwas aan den navel; **omphalōptron**, n. eene lens, linze, een lens- of navelvormig gestepen vergrootglas; **omphalorrhagie**, f. een bloedvliet uit de navelvaten of den navel; **omphalotoom**, m. een werktuig tot doorsnijding van de navelstreng; **omphalotomie**, f. de kunstmatige doorsnijding van de navelstreng.

Omra of l. **omrah**, arab. (v. *amara*, bouwen, vereeren, bezoeken), de bedevaart of plegtige pelgrimsreize der gelooften naar Mekka.

Onager, z. **kulan**.

Onanie, f. (naar Onan, Gen. 38, 9. benoemd), de zelfbevekkening, onnatuurlijke prikkeling der geslachtsdeelen; **onaneren**, dat kwaad bedrijven; **onanist** en **onaniet**, m. een zelfbevekker.

Onbeschlik, m. eene turk. rekenmunt, = 15 paras, of ruim 22 centen.

Once, f. fr., z. v. a. **ons** (z. a.); **oncia**, it. (spr. *ōntsjia*, **onza**, **onca**, f. eene rekenmunt op Malta en Sicilie, = 2½ scudi.

Oncle, m. fr. (v. h. lat. *avunculus*), de oom, vaders of moeders broeder.

Oncotomie, f. gr. (vgl. **oncus**), Med., de kunstmatige opening van een ettergezwel.

Oncus, m. gr. (*ōnkos*, oorspr. bogt, kromming, verhevenheid), Med., een hard of vast gezwel.

Onda maris, f. lat., eig. zee golf; eene

fluitstem in de orgels, om haren beveden, schommelenden klank dus genoemd.

Ondatra, z. **desman**.

ondeggiare, **ondeggiaménto**, n. it. (spr. *ondedzj*—; v. *onda* = lat. *unda*, golf), Med., golvende beweging, trilling; **ondine**, f. n.w. lat., een vrouwelijke watergeest, eene water-nixe, watermaagd (vgl. **elementairnymphen**).

on dit, fr. (spr. *ong ai*), eig. men zegt; als subst.: een praatje, gerucht.

Ondulatie, z. **undulatie**.

Oneirodynie, f. gr. (van *ōneiros*, m. droom), Med., een ziekelijk, benaauwd droomen; **oneiroloog**, ook **oneirocriet**, m. een droomuitlegger; **oneiromantie**, ook **oneirocritie**, f. de droomuitlegging, droomuitlegkunde; **oneirologie**, f. de leer van de droomen; **oneiropōlos** en **oneiromantis**, m. een droomuitlegger; **oneiroscope**, f. de droombeschouwing, het achtiggeven op droomen.

Onera, **onereren** enz., z. **onus**.

Ongul, m. eene rekenmunt te Samarkand, = $\frac{1}{16}$ tolerdak (z. a.).

Oniscus, m. gr. (*oniskos*, verklw. van *ōnos*, ezels), eig. een ezeltje; duizendbeen, pissched.

Onocephalus, m. gr. (v. *ōnos*, ezels), een ezelskop; **onocrotalus**, m. eig. die als een ezelskop; de kropgans, pelikaan (z. a.).

Onomasticon, n. gr. (v. *onōma*, n. naam), eene naam- of woordenlijst, inz. een zakelijk, niet naar lettervolgorde ingerigt woordenboek; ook een gedicht op den naamdag, geboortedag, een verjaringsvers; **onomatologie**, f. de leer der woorden of namen, de naamvormingsleer; **onomatomanie**, f. de naamwaarzeggerij, het waarzeggen uit namen; **onomatomorphose**, f. de naamvorming, woordvorming; **onomatopoeie**, f. de naam- of woordvorming; Gram., de klanknabootsing; **onomatopoeie**, m. eig. woordzetter, uitvinder van nieuwe woorden, inz. namen.

Ononychiet, m. gr. (v. *ōnos*, ezels), een ezelsvoeter, die ezelsvoeten heeft; **onosceliet**, m. die ezelsdijen of -schenkels heeft; **onosciomachie**, f. het abderitisch proces over de schaduw des ezels.

Ons of **once**, f. het $\frac{1}{16}$ gedeelte van een ned. pond, een kilogramme; $\frac{1}{16}$ van een oud pond; $\frac{1}{16}$ mark trooisch; $\frac{1}{16}$ van een medicinaal pond.

Ontologie, f. gr. (v. *ōn*, gen. *ontos*, zijnde, pl. neutr. *ōnta*, het zijnde, deelwoord v. *ēinai*, zijn), de leer van de wezens, van het zijnde, grondwetenschap, leer van de algemeene eigenschappen der dingen, een gedeelte der bovennatuurkunde; **ontologisch**, de leer der wezens betreffende of daarop gegrond; **ontostatiek**, f. de wetenschap van het evenwigt der

dingen, evenwigt-leer; **onthotheologie**, f. de bovennatuurkundige godgeleerdheid, de godsleer uit de begrippen.

Onus, n., pl. *onēra*, lat., de last, het bezwaar; de pligt, verplichting, gehoudeheid, belasting; *onus fabricae*, Jur., de taak v. het onderhoud der gebouwen; *o. personāle*, een persoonlijke last, eene op personen drukkende belasting; *o. probāndi*, de pligt, taak van te bewijzen; *o. reāle*, eene zakelijke, op landerijen enz. drukkende belasting; *o. tutelae*, de taak der voogdijschap; *onēra publica*, pl., openbare lasten, staatslasten, landsbelastingen; *onera realia*, grondlasten; *o. personalia*, persoonlijke belastingen, b. v. hoofdgeld enz.; **onerēus** (lat. *onerōsus, a, um*), drukkend, lastig, bezwarend, moeilijk, moeitevol; *onerōso titulo*, Jur., uit eene rechtsgrond; tegen betaling of vergoeding, in tegenst. met *titulo gratuito*, z. ond. **titel**; **onerēren** (lat. *onerāre*), bezwaren, belasten, opladen; **onerābel**, nw lat., belastbaar, belast, schatplichtig, b. v. de ouerabele standen, nl. burgers en boeren; **onerātie**, f. de bezwaring, belasting.

Onyx, m. gr. (*ónyx*, gen. *ónychos*), eig. vingernagel; de nagelsteen, eene als edelgesteente bekende variatie van den chalcédon, zoo geheeten naar zijne kleur; vgl. *camée*; Med., eene nagelvormige etterverzameling tusschen de platen v. het hoornvlies; **onychīa**, f. Med., een nagelgezwel; **onychogryphōsis**, f. de pijnlijke kromming van de nagels; **onychomantie**, f. de waarzeggerij uit de nagels der vingers; **onychophthorie**, f. de ontarding, het bederf der nagels; **onychophýma**, n. een uitwas, de uitgroeiing van eene nagel; **onychoptōsis**, f. het afvallen der nagels.

Onza, f. eene napolitaansche goudmunt, = $\frac{1}{24}$ 5,80 ct. courant; vgl. **oncia**.

Oógala, **oógla**, n. gr. (v. *óón* = lat. *ovum*, het ei), eijermelk, eijeren in melk geroerd; **oóliθh**, m. de kuitsteen, een kalksteen, die uit kleine, naar vischkuit gelijkende korrels bestaat; **oologie**, f. de leer v. de vogeleijeren en -nesten; **oomantie**, f. de waarzeggerij uit eijeren; **oophoritis**, f. Med., de eijerstok-ontsteking.

Oord, n., eene oude ned. zilvermunt, een kwartgulden; **oordje**, n. eene ingebeelde munt, = $\frac{1}{4}$ stuiver of 4 penningen.

Opak, lat. (*opācus, a, um*), donker, duister, ondoorzigtig, beschaduwde; droevig, somber; **opaciteit**, f. (lat. *opacitas*), de donkerheid, ondoorzigtigheid.

Opaal, n. (lat. *opālus*, gr. *opállios*), een melkblauwe, glasachtige, bijna doorschijnende edelsteen v. h. kiezelgeslacht; **opalisēren**, den weerschoon of gloed des opaals vertoonen.

ops et concilio, lat., met hulp en raad, of met raad en daad.

Opēra, f. (uit het it. *opera*, d. i. eig. in 't alg. werk, kunstwerk), een zangspel, muzikaal of toonkunstig drama of tooneel-spel; **opēra buffa** (spr. *boeffa*), f. een it. kluchtspel, zang-blijspel; **opēra seria**, eene ernstige, groote opera; **operétte**, f. (it. *operetta*), klein zangspel; **operist**, m. een opera- of tooneelzanger; **opera-kijker**, z. **polemoscoop**.

opera, pl. lat., z. ond. **opus**.

opēra, f. lat. de arbeid, moeite; de dienst, het dienstbewijs; pl. **opērae**, Jur., heeren- of leendiensten; *o. determinātae*, bepaalde, afgemeten diensten; *o. indeterminātae*, onbepaalde diensten; **opereus** (lat. *operōsus, a, um*), als adverb. ook *operōse*, moeilijk, met moeite, bezwaarlijk.

operēren, lat. (*operāri*); werken, kracht uitoefnen, van kracht zijn; inz. heelkundig werken of iets verrigten om eene genezing te bewerken, b. v. snijden, steken enz.; **operātie**, f. de werking, onderneming, verrigting; handelwijs; bij heelmeesters de genezing door snijden; steken enz., de kunstbewerking; **suede**; **opérateur**, m. fr., een opererend heelmeester, b. v. een oogarts, breuksnijder, steensnijder, tandmeester enz.

Operette, **operist**, z. ond. **opera**.

Operment, z. ond. **orpiment**.

operōse, z. ond. **opera**.

Ophiāsis, f. gr. (v. *óphis*, m. slang), Med., eene kale plek, die tusschen de haren in slangvormige windingen voortkruipt; **ophidīa** of **ophidiērs**, pl., slangvormige dieren; **ophicleide**, f. een slangvormig blaasinstrument; **ophiolatrie**, f. of **ophitismus**, n. de slangenverering, aanbidding der slangen; **ophiolithen**, pl., slangenversteeningen; **ophiologie**, f. de leer der slangen, natuurbeschrijving der slangen; **ophiomantie**, f. de waarzeggerij door slangen; **ophiophaag**, m. een slangeneter; **ophiorrhiza**, slangenwortel, **ophiosāurus**, m. slangenschildpad; **ophiet**, z. **terpentijn**; **ophieten**, pl., slangendieners, eene gnostische secte van de 2de tot de 6de eeuw, die de slangen vereerde; **ophiūchus**, m. de slangendrager, slangenhoeder, een sterrebeeld; **ophiūrus**, m. de slangestaart, een beendervisch; **ophiuride**, f. Math., de slangestaartlijn; **ophiurieten**, pl., naar slangen gelijkende versteeningen.

Ophthalmiater, m. gr. (v. *ophthalmós*, m. oog), een oogarts; **ophthalmiatrie** of **ophthalmiatriek**, f. de oogheelkunde; **ophthalmie**, f. Med., de uitwendige oogontsteking, oogziekte; **ophthalmisch**, ooggeneesend, de oogen betreffende; **ophthalmische middelen** of **ophthalmica**

pl., middelen voor de oogen, oogwaters, oogzalven; **ophthalmītis**, f. inwendige ontsteking van den ganschen oogappel; **ophthalmoblennorrhœa**, f. de oogdrui- per, eene ziekelijke slijmafscheiding in het oog; **ophthalmocarcinōma**, n. de oog- kanker; **ophthalmocèle**, f. de oogbreuk, uitzakking v. h. oog; **ophthalmodule**, f. de oogdienst; **ophthalmodynē**, f. oog- pijn; **ophthalmographië**, f. de oogbe- schrijving; **ophthalmoloog**, m. een oog- kundige, oogarts; **ophthalmologië**, f. de oog- leer; **ophthalmologisch**, oogkun- dig, de leer der oogen betreffende; **oph- thalmolyma**, n. de ontaarding, vernieling van den oogappel; **ophthalmométer**, m. een oogmeter, een werktuig ter bepaling van de grootte der oogkameren; **oph- thalmóncus**, m. een hard ooggezwel in of aan het oog; **ophthalmosolegië**, f. de leer der oogziekten; **ophthalmophan- toom**, n. eene inrigting tot oefening in oogoperatiën; **ophthalmophýma**, n. het ooguitwas, oogappel-gezwel; **ophthalmop- legië**, f. de ziekte der oogen (in ruime beteekenis); **ophthalmoptōsis**, f. de uit- zakking van den oogbal uit zijne beenige kas; **ophthalmorrhagië**, f. de bloedvliet uit den oogbal; **ophthalmorrhœa**, f. de uitstorting van bloed of etter in het oog; **ophthalmoscopië**, f. de oogbeschouwing, waarzeggerij uit de oogen; **ophthalmoste- rēsis**, f. het verlies of het ontbreken van een der oogen; **ophthalmoterapië**, f. de leer van de geneezing der oogziekten; **ophthalmotomie**, f. de oogontleding.

Opiān en **opiat**, z. ond. **opium**

opiniātre, fr., hardnekkig, halsstarrig, stijfhoofdig, onbuigzaam, koppig, eigen- zinnig; **opiniatreté**, f. de hardnekkig- heid, halsstarrigheid enz.; zich **opinia- treren** (fr. *s'opiniātrer*), zich halsstarrig verzetten, eigenzinnig of hardnekkig op iets staan.

Opinie, f. lat. (*opinio*), de meening, het gevoelen, de schatting; de waan.

Opisma, n. en **opismus**, m. gr. (v. *opi- dzein*, en dit van *opós*, plantensap), het in- zamelen of opvangen der plantensappen.

Opisthēnar, n. gr. (v. *opisthe*, achter, en *thēnar*, de vlakke hand), de rug der hand; **opisthocephalon**, n. het achter- hoofd; **opisthodōmos**, m. Arch., het ach- terdeel eens tempels; **opisthographië**, f. het schrijven op de achter- of keerzijde van een blad; **opisthographisch**, van ach- teren of op de keerzijde beschreven; **opis- thocranon**, m. Med., het achterhoofd, de achterschedel, enz. het achterhoofdsbeen; **opisthotōnos**, m. de achteroverkromming van het ligchaam.

Opium, n. (lat. *opium*, v. h. gr. *opion*, verklw. v. *ōpos*, sap), heulsap, het verharde melkvocht der nog groene slaapbollen in

het Oosten; **opiān**, n., z. **narcotīne**; **opiat**, n. Med., een slaapmiddel. pijnstillend mid- del, met opium zamen gesteld; **opiophaag**, m. een opium-eter; vgl. **theriak**.

Opobalsem, m. gr. (*opobálsamon*), d. i. balsenisap, v. *opós*, plantensap), ook **bal- sem van Gilead** of **van Mekka**, een kost- bare, welriekende balsem van eenen boom (*amýris gileadensis*) in Arabië; **opodél- dok**, n. jichtzalf, eene zalf van zeep, kam- fer en geest van rosmarijn; **opopānax**, m. of **panax-gom**, f. (v. h. gr. *panax* of *pána- kes*, d. i. cig. alheil), eene geneeskundige gomhars uit den wortel eener soort van pastinaken (*pastināca opopānax*) in de Levant, in Z. Frankrijk enz.

opórtet, lat., het is noodig, men moet; als subst. n. de dwang, noodzaak.

Opóssum, n. of **philander**, m. de bui- delrat, het buideldier, in Amerika.

oppignoréren, lat. (*oppignorāre* of l. *oppignerāre*, v. *pignus*, het pand), verpan- den, verzetten; **decrētum de oppignorān- do**, verlot aan de oppervoogdijschap tot ver- panding van de goederen der pupillen; **op- pignorātie**, f. de verpanding, verzeiting.

Oppilātie, f. lat. (v. *oppilāre*, verstop- pen), Med., de verstopping.

Opplētie, f. lat. (v. *opplēre*, vullen), de overlading der maag.

opponéren, lat. (*opponēre*), tegen stel- len, tegenover zetten, bestrijden, tegen spreken, tegenwerpen maken; **zich opponéren**, zich verzetten, wederstreven; **opponént**, m. eene tegenpartij, een be- strijder, tegenspreker; **oppositum** of fr. **opposé**, n. het tegendeel, tegenovergestel- de, tegenspel, tegenstelling; pl. **opposita**, tegenovergestelde dingen, tegenstellingen; **oppositië**, f. (lat. *oppositio*), de tegenstel- ling, tegenstand, wederstand, tegenpartij; Astr., de tegenoverstand van eene planct met eene andere; vgl. **conjunctië**; **op- positiepartij**, de tegenstrijder of -partij, de verzettingspartij in Engeland, Frankrijk enz., die de heerschende partij of de re- gering tegen werkt.

opportuun, lat. (*opportūnus*, a, um), gelegen, geschikt, gunstig, tijdig, ten ge- legenen tijde; **opportunitéit**, f. (lat. *op- portunitas*), de geschikte tijd of gelegen- heid, de gepastheid, eene welgelegen- kome omstandigheid; ook de aanleg, vatbaarheid of ontvangbaarheid, b. v. voor eene ziekte; **opportunist**, m. nw lat., een gelegenheidsmensch, hij, die de gelegen- heid weet waar te nemen en zich ten nutte te maken.

oppriméren, lat. (*opprimēre*), onder- drukken, overweldigen, verdrukken, dem- pen, beklemmen; **oppréssie**, f. de beklem- ming, onderdrukking, verslapping, de druk, strengheid, het geweld.

opprobréren, lat. (*opprobriāre*), verwij-

ten, beschimpen, tot smadelijk verwijt maken; **opprobriatie**, f. de beschimping, smaad, hoon, schande, blaam; eene honende berisping, een smadelijk verwijt; ook **opprobrium**, n.

oppugnieren, lat. (*oppugnāre*), bestrijden, bekampen, aantasten; **oppugnatie**, f. de belegering, aantasting, aanval, bekamping.

Ops, f. Myth., eene oud-rom. godin, zuster en gade van Saturnus, z. v. a. de grieksche **Rhea**.

opsiāntisch, gr. (v. *opse* of *ópsi*. laat), laatbloeiend; **opsigamie**, f. het late huwelijk (eerst in den ouderdom); **opsigónisch**, laat verwekt of geteeld, laat ontstaan; **opsimathie**, f. het late aanleeren eener zaak in den ouderdom.

Opsus, f. gr. (v. *óptein*, zien), de aanschouwing, het zien.

Opsomanie, f. gr. (v. *ópson*, gekookte spijs), vraatzucht, verzothed op lekkernijen; **opsophaag**, m. een moeskruideter; ook een lekkerbek; **opsophagie**, f. het moeskruiden- of groenteneten; de lekkerbekkerij.

optābel, lat. (*optabilis*, e, v. *optāre*, wenschen), wenschenswaard, verlangenswaard, begeerlijk; **optativus** of **optatief**, z. **modus**; **optāto**, it., naar wensch.

Optasie, f. gr. (*optasia*), de vertooning; de verschijning van eenen geest in menselijke gedaante.

Optēsis, f. gr., het braden, roosten; het branden der pottebakkers-waren.

Optiek, f. gr. (*optikē*, v. *óptein*, zien), de gezigtkunde, lichtleer; de wetenschap van de natuur des lichts en de wetten v. het zien; **opticus**, m. een gezigtkundige, oogglasligger, brillenmaker enz.; **optisch**, tot de leer des lichts behoorende, gezigtkundig; **optisch bedrog**, een oog- of gezichtsbedrog; **optische glazen**, oogglazen, kijkglazen; **optische hoek**, de gezichtshoek; **optométer**, m. een werktuig ter bepaling van de zienskracht of van het gezichtsvermogen.

Optie, f. lat. (*optio*, v. *optāre*, kiezen, wenschen, willen), de vrije keus, het kiesregt.

Optimāten, pl. lat. (*optimātes*, v. *optimus*, a, um, de of het beste), de voornamen, aanzienlijken; **optimatie**, f., z. v. a. aristocratie (z. a.); **optima**, lat., best, zeer goed; **optimus maximus**, m. een bijnaam van Jupiter, de beste en grootste; **optimismus**, m. lat. gr., de leer van de beste wereld (v. Leibnitz); **optimist**, m. een verdediger of belijder van die leer.

Optometer, z. ond. **optiek**.

opulént, lat. (*opulentus*, a, um), zeer vermogend of rijk, overrijk, wel gegoed; **opulentie**, f. (lat. *opulentia*), grootte rijkdom, overvloed, aanzienlijk vermogen.

Opuntie, f. de vijfdistel, bloedvijg of gemeene indische vijg (*cactus opuntia*), ook **nopal**, eene plant in Amerika, op welker dikke, eironde bladen de cochenille leeft; het gebruik van hare zeer zoete, bloedroode vruchten verwt de pis rood.

Opus, n. lat., een werk, inz een geleerd werk, boek, geschrift enz.; pl. *opera*, werken, geschriften; *opera omnia*, al de werken, de gezamenlijke schriften; *o. misericordia*, werken van barmhartigheid; *o. posthuma*, nagelaten werken; *opus malli*, eig. een hamerwerk; eene geslagene of gehamerde koperen plaat; *o. operatum*, de werkdaad, een werk, dat gedaan wordt om slechts gedaan te zijn, zonder er op te zien hoe en waarom; *o. posthumum*, een nagelaten of eerst na des schrijvers dood uitgegeven werk; *o. rusticum*, n. Arch., een boersch bouwwerk, vgl. *bossage*; *opus supererogationis*, z. **supererogatie**; *opusculum*, n. een werkje, klein geschrift; pl. *opuscula*.

Or, m., z. v. a. **Horus** (z. a.).

Or, eene perzische rekenmunt, = $\frac{1}{10}$ toman of ongeveer $3\frac{1}{2}$ gl.

ora et labōra, lat., bid en werk.

Oraculist, m. nw lat., die voor een orakel (z. a.) wil gehouden worden.

orageux, fr. (spr. —zjeu; v. *orage*, storm), stormachtig, onstuimig, woelig, onrustig.

Orākel, n. lat. (*oraculum*), bij de oude Grieken de voorgewende uitspraak der goden, de godspraak; de openbaringsplaats, zetel der godspraak, b. v. die van Apollo te Delphi; oneig. iedere raadselachtige of ook als onwederlegbaar aangekondigde uitspraak; ook een algemeene of allerwege vereerde raadgever, eene vraagbaak.

oraal, nw lat. *oralis*, e, v. *ōs*, gen. *ōris*, de mond; het aangezicht), mondeling, mondelijk; **orāle wet**, eene mondelingsche, mondelijke wet; *oralis submissio*, Jur., mondelijk aanhangsel of toevoegsel tot een vonnis enz.; **orāle**, n. de pauselijke hoofdsluizer, die om de schouders geslagen wordt en op de borst afhangt.

Orange 1, f. fr. (spr. *orāngzj'*; it. *arancia*, ontstaan uit het nw lat. *pomum aurantium*, d. i. goudappel), de oranjeappel; oranjeboom; ook de oranje-kleur; **orangeade**, f. (sp. *orāngzjád'*), oranjewater, een drank uit oranjewater, suiker en water of ook wijn; in het laatste geval **bischop**; **orangeat**, m. (spr. *orāngzjád'*), ingemaakte oranjeschillen; **orangerie**, f. (spr. *orāngzjerie*), eene verzameling van citroen- en oranjeboomen enz.; ook eene brocikas; **oranje-spin** of **curaçao spin**, eene bijzonder vergiftige spin.

Orange 2, (spr. *orāngzj'*) of **Crānje**, n. certijds een klein vorstendom in Frank-

rijk, dat van de 11de tot de 16de eeuw eigene vorsten had; thans voert de oudste zoon van den koning der Nederlanden den titel: prins van Oranje; **orangisten**, pl., aanhangers van het huis van Oranje in de Nederlanden, oranjegezinden, oranjeklanten; ook de politieke partij der protestanten in Ierland (enz. *orangemen*), welker zamenkomsten men *oranje-loges* noemt; **oranje-kers**, eene geelroode, donkerrood gevlekte, aangenaam zuurachtige kers.

Orang-oetang, m. maleisch (*orang utan*, v. *orang*, mensch, en *utan*, wild, wildernis, woud), ook **wulock**, de oostind. woud- of boschmensch, een zeer sterke, omtrent 4 voet hooge, gemeenlijk regtopgaande aap op Borneo enz.

Oranitzen, pl., eene soort van turksche lange, smalle vaartuigen op den Donau, met plaats voor 10 à 12 man.

ora pro nobis, lat., bid voor ons.

Orarium, n. lat. (v. *ōs*, gen. *ōris*, aanzicht), een zweetdoek, een gedeelte van de priesterlijke kleedij in de roomsche en gr. kerk.

Oratie, f. lat. (*oratio*, v. *orāre* spreken), eene rede, redevoering; **oratiuncula**, f. eene kleine, korte rede; **orator**, m. een redenaar; **oratorie**, f. n. w. lat., de redekunst; **oratorisch**, redekunstig; **oratorium**, m, pl., **oratoriën**, Muz., eene soort van muzikale dramaas van ernstigen, meestal bijbelschen inhoud, die eene handeling of eene gebeurtenis door gezang of gebaardenspel vertegenwoordigen; een geestelijk zangstuk; een bidvertrek, bedehuis; priesters v. h. oratorium, de leden eener geestelijke orde, welke Philippus v. Neri in 1574 te Rome stichtte.

orbiculair, lat. (*orbicularis*, e, v. *orbiculus*, verklw. van *orbis*, kring, schijf), kringvormig, rond, ringvormig.

Orbilus, lat., of afgek. **Orbiel**, m., een knorrig, strenge schoolmeester, brompot, schooltyran, eig. de eigennaam van eenen knorrigen taalmeester, die te Rome ten tijde van Horatius leefde en vroeger raadsdienaar en soldaat was geweest.

Orbis pictus, m. lat. (v. *orbis*, kring, aardbol, wereld), de geschilderde wereld, prentenwereld, ook wel de wereld in het boek of voorstelling der voorwerpen van natuur en kunst, een kinderboek, het eerst door Comenius opgesteld.

Orbita, f. lat. (eig. baan), Med., de oogholte.

Orbiteit, f. lat. (*orbitas*, van *orbus*, kinder- of ouderloos), kinderloosheid; ook ouderloosheid, de weezenstaat.

Orbitolithen of **orbulieten**, pl. lat.-gr., eene soort v. versteende koralen v. vlakke, bijna cirkelronde gedaante.

Orcaan, z. **orkaan**.

Orcanette, f. fr. Bot., roode ossentong, eene verwplant; **orcannetine**, f. de roode verwstof dier plant.

Orcheocèle, **orcheotomie**, z. ond. **orchis**.

Orchesiographie, f. gr. (v. *orchēsis*, dans, *orchēsthai*, dansen), de dansbeschrijving, dansteekening; **orchest**, **orkest**, n. de dans- en zangplaats bij de oude Grieken, of die plaats v. h. tooneel, waar het koor plagt te dansen en te zingen; bij de Romeinen de plaats van het tooneel, waar de senatoren zaten, tegenwoordig de speel- en zangplaats der toonkunstenaars in concerten en in den schouwburg, ook de gezamenlijke muzikanten-zelven; **orchestiek**, f. de danskunst; **orchestriën**, n. een door den abt Vogler uitgevonden snaarorgel, ook orgelchordium genoemd; ook een door Kunz te Praag in 1771 uitgevonden soortgelijk fluit- en snaarinstrument in de gedaante van een klavier.

Orchis, m. gr., de teelbal; eene plant met klootvormige wortelknollen; **orcheotomie**, f., z. v. a. **castratie**; **orcheotomus** of **orchotoom**, m. een diersnijder of -lubber; ook eene schaar tot afsnijding der ooglidranden; **orchidéén**, pl., orchis-achtige gewassen; **orchidocèle** of **orcheocèle**, f. Med., de balzakbreuk; ook een teelbalgezwel; **orchidóncus**, m. een hard teelbalgezwel; **orchieten**, pl., steenen, die in vorm naar de teelballen gelijkken; **orchitis**, f. Med., de teelbalontsteking.

Orcus, m. lat., de onderwereld, het doodenrijk, z. v. a. **Tartarus** (z. ook **Pluto**).

Ordaal, n., pl. **ordaliën**, godsoordeelen, onschuldsbewijzen, vuur- en waterproef bij de oude Duitschers; (uit het nederd. oordeel werd het mid. lat. **ordalium** gevormd en tot een kunstern der regtsgeleerdheid gemaakt.)

Orde, m. (v. h. lat. *ordo*, rij, ordening; pl. *ordines*), stand, genootschap, wereldlijke of geestelijke broederschap tot bepaalde oogmerken, met zekere ordesregelen, herkenningsteekens enz. (ridder-, monnikenorde), waardigheid, waardigheids-, cere- en onderscheidingsteeken; **orde de la trappe**, z. **trappisten**; **ordescapittel**, m. vergadering van de medeleden eener ridderorde (vgl. **capittel**); **ordes-insigniën**, pl., ordeteekens; **ordines imperii**, pl., de rijksstanden; *o. provinciātes*, pl., de gewestelijke of landsstanden; **ordināle**, m., pl. **ordinalia**, Gram., telwoorden van orde, b. v. de eerste, tweede, derde enz., in tegenst. met *cardinalia*; **ordinair** (lat. *ordinarius*, a, um, fr. *ordinaire*), gewoon, regelmatig, gebruikelijk; gemeen, gering, laag; **ordinario**, it. Muz., op de gewone wijze; **ordinarius**, m. lat. (scil. professor), een gewoon, met

bezoldiging aangesteld hoogleeraar op hooge scholen, in tegenst. met *extraordinarius*; in de r. k. kerk de bisschop, als de eigentlijke kerkregent van zijn gebied; **ordināten** of **applicāten**, pl. nw lat. Math., evenwijdig aan elkander loopende rechte lijnen, die van de lijn der *abscissen* (z.a.) naar de punten van den omtrek eener kromme lijn getrokken worden; **ordinēren**, lat. (*ordināre*), **iemand**—, of hem **de ordinēs mede deelen**, de inwijding tot het geestelijk leeraarsambt, benevens de daarmede verbondene regten en ambtsverrigtingen opdragen, tot prediker aanstellen, inwijden, inzegenen; bij de R. K. de priesterwijding geven; **ordināndus**, m. een kandidaat, die tot het predikambt zal gewijd worden; **ordināntie**, f. z. **ordonnaantie**; **ordinātie**, f. de inwijding, bevestiging in h. predikambt (bij protestanten), of in den priesterstand (bij katholieken), de priesterinwijding.

ordonnēren, fr. (*ordonner*), ordenen, verordenen, bevelen, gelasten, voorschrijven, gebiedend; **ordonnāntie**, f. (fr. *ordonnance*), verordening, gebod, voorschrift bepaling, verordening, die van het opperhoofd der regering uitgaat; Mil., dienstwacht, een soldaat, die zich bestendig om eenen bevelvoerenden officier moet bevinden, om zijne bevelen uit te voeren; in cenige oorden ook z. v. a. *extrapost*; **ordonnateur**, m. een verordenaar, aanwijzer, opziener.

Ordre, f. in het fr. m., de orde; het bevel, de last, het gebod, de verordening, order; ook het wachtwoord, *parool*; *ordre de bataille* (spr. *d'batālj*'), Mil., de slagorde; *ordre de campagne* (spr. *d'kampānj*'), veldorde; *ordre de parade*, parade orde; *ordre du jour* (spr. —*zjoer*), dagorder, dagbevel.

Orduzeban, n. de taal der Mongolen.

Ore, m. een zweedsche penning, = $\frac{1}{12}$ schelling.

Oreāde, f. pl. **oreāden**, gr. (*Oreias*, pl. *Oreiaides* v. *oros*, berg), bergnymphen, z. *nymph*.

Oreillette, f. fr. (spr. *oreljétv*); v. *oreille* = lat. *auricūla*, verklw. van *auris*, oor), het ooringje; **oreillon**, z. **orillon**; **oreillons**, pl. (spr. *oreljóng*), ontsteking der oorklieren.

orēmus, lat. (v. *orāre*, bidden), laat ons bidden! (bij de r. k. mis vóór het gebod.)

Orēstes, m. naar de oud-gr. sage de zoon van Agamemnon, koning van Mycenæ, en v. Clytæmnestra. Hij wreekte den moord, aan zijnen vader door Clytæmnestra en haren boel Ægisthos gepleegd, door het ombrengen zijner moeder, werd daarop echter door de Eumeniden vervolgd en waanzinnig gemaakt. Hij is een der voor-

name helden der grieksche tragædie; vgl. ook Pylades.

oretēnus, mid. lat., mondelijk, bij monde (in de pen gegeven).

Orexie, f. gr. (*oréxis*, v. *orégein*, uitstrekken), de begeerte, het streven; Med., inz. de eetlust, groote en gedurige trek naar spijs.

Orgaan, n. gr. *orgānon* (van *érgon*, werk, *érgein*, *érdein*, doen), werktuig, inz. weleer een muzikinstrument (van daar ons: *orgel*, mid. lat. *orgānum*; *orgāno pleno*, met vol orgel); werk- of hulpmiddel, hulplid; een zelfwerkend deel v. een geheel, inz. zinswerktuig of zintuig; spraakwerktuig, stem, b. v. van eenen zanger, tooneelspeler; oneig. de persoon, door wien men iets laat zeggen of doen, de spreker, optreder; **organisateur**, m. fr. Neol., regelaar, hij die ordent, rangschikt, inz. eenen staat regelt, eene orde sticht; **organisch**, **organiek**, met organen of werktuigen, inwendige vaten, buizen enz. tot groeijen, leven en gewaarworden voorzien (gelijk de dieren en planten), bewerktuigd, levend, bezielde; ook aan organische lichamen eigen, daartoe behoorende; b. v. organische wetten, Jur., wetten door welke het staatsligchaam in zijn innerlijk leven wordt ingerigt; ook in 't alg. gewigtige, beslissende wetten; **organiseren**, met organen voorzien, bezielen; vormen, inrigten, ordenen; **georganiseerd**, z. v. a. organisch bezielde, gevormd, volledig ingerigt; **organisering** of **organisatie**, f. de vorming, inrigting, bouw van een ligchaam; de bezieling; **organismus**, n. de organische bouw, de samenhang der leden van een geheel, de levende, gelede gestalte, het buizen- en vatenstelsel, het geheel der verrigtingen, die de organen volbrengen; **organist**, m. mid. lat. (*organista*), een orgelspeler; **organochordium**, z. **orchestrion**, **organogenie**, f. de organen-vorming; **organognosie**, f. de kennis en onderscheiding van bewerktuigde lichamen; **organographie**, f. de organen-beschrijving; ook beschrijving v. muzikinstrumenten; **organologie**, f. de leer der organen; ook de instrumentenleer in de verloskundige hulp; **organopœus**, m. een machine-maker; de eigenaardige levenswerkzaamheid der organen; **organotaxie**, f. de rangschikking der schepselen naar hunne organen.

Organdijn of **organdy**, m. Merc., een katoenen weefsel, gelijkende naar het netel- en kamerdoek, van daar **organdy-lint**.

Organsijn, m. it. (*organzino*), of **organsijn-zijde**, kettingzijde, getwijnde of getweerde zijde.

Orgasmus, m. gr. (v. *orgān*, zwellen), golving, sterke beweging v. h. bloed en andere vochten.

Orgeade, f. fr. (spr. *orzjád'*) of **orgeat**, m. (spr. *orzjá*; v. *orge*, gerst), gerstendrank, koeldrank; amandelmelk.

Orgel-harmonica, f., z. *coelestine*.

Orgiën, pl. gr. (*orgia*), in 't alg. geheime godsdienstgebruiken; inz. de met dronken woestheid gevierde bacchus-feesten en -offers, on eig. nachtelijke zwelgerijen, zuipartijen; **orgiást**, m. (v. *orgiádein*, orgiën vieren), de ingewijde, die de orgiën viert; **orgiástisch**, zweepachtig opgewonden, z. v. a. enthousias tisch, wild razend.

Oriënt, m. lat. (*oriens*. scil. *sol.* de opgaande zon, v. *oriri*, opgaan, ontstaan enz.), fr. **orient** (spr. *oriáng*), de morgen, het oosten, het morgenland, de oostelijke landen, in tegenst. met *occident*; **orientaal**, n. een katoenen weefsel, ook engelsch leder geheeten; **orientaal** (lat. *orientālis*, e), oostersch, morgenlandsch; **orientalismus**, n. nw lat., de oostersche taaleigenheid; **orientalist**, m. een kenner van oostersche talen, inz. der semitische (z. a.); **zich oriëntéren** (fr. *s'orienter*), zich oostwaarts rigten of eig. de plaats van den opgang der zon zoeken, om alsdan ook de overige hemelstreken te kunnen vinden en zich daarnaar te rigten, hetgeen door de zeevarenden, vóór de uitvinding van het kompas, moest geschieden; zich met de ligging en verhoudingen eener plaats bekend maken; on eig. een standpunt aannemen, zich in den vereischten toestand plaatsen, zich behoorlijk inlichten, nauwkeurige berigten inwinnen, zich als te huis maken; **orientéring**, f. het nemen van een goed standpunt, het te huis worden, inlichtingen of kondschap inwinnen enz.

Orificium, n. lat., de mond, monding, opening.

Oriflamme, f. fr. (v. h. lat. *auri flamma*, d. i. eig. goudvlam), de rijks- of krijgsvaan, hoofdvaan der oude Franken, oorspronkelijk eene lans van verguld koper met eenen wimpel van vuurroode zijde, die in drie punten uitliep, ieder met eene gouden kwast voorzien; aanvankelijk de banier van St. Dionysius, later het veldteeken der Franschen.

Origenismus, n. de leer v. Origenes, die in de 3de eeuw te Alexandrië leefde; hij leerde onder anderen, dat Christus slechts door aanneming als kind (adoptie) Gods zoon is geworden, dat de straffen der verdoemden niet eeuwigdurend zullen zijn, dat de zielen reeds vóór de schepping bestaan hebben enz.; **origenist**, m. een aanhanger dier leer.

originaal, lat. (*originālis*, e, v. *origo*, de oorsprong) of **origineel** (fr. *originel*), oorspronkelijk, aangeboren, dat geen model heeft, zelf de oorsprong, het voorbeeld, model is, niet nagevolgd, eigenaar-

dig; als subst. n. een oorspronkelijk stuk, het eerste in zijne soort, niet nagevolgde, eene oorkonde, een eerst of oorspronkelijk geschrift, afdruk enz., in tegenst. met *copie*; een oorspronkelijke geest, een buitengewoon genie, een zeldzame kop in zijne soort; ook een zonderling, rare snaak; **originele uitgave**, de uitgave van een werk door den regtmatigen uitgever, in tegenst. met den nadruk; **origineel genie**, n. lat.-fr. (spr. *zjenie*), een oorspronkelijke, eigenaardige, zelf scheppende geest, vgl. *genie*; **originaliteit**, f. nw lat., de oorspronkelijkheid, eigenaardigheid, eigenheid; ook zonderlingheid; **originaliter** of in *origināli producéren*, lat. Jur., als oorkonde, in het oorspronkelijke stuk voorleggen; **originellement**, fr. (spr. *orizjinell' mang*), oorspronkelijk, naar zijn' oorsprong; **originair**, nw lat., oorspronkelijk, aangeboren.

Orignal, m. fr. (spr. *orienjál*, waarsch. uit de taal van Canada), het elandier of de eland, een zeer sterk dier van het her tengeslacht.

Orillon, m. fr. (spr. *oriejljóng*; v. *oreille*, oor), een oor, handvat; Mil., een bastions- of bolwerksoor, het bovenste gedeelte van de flank aan een vestingwerk; Arch., hoeksieraad; **orillons-passer**, m. een wiskundig werktuig, een fijn passertje.

Orión, m. gr. (*Orión*), een schitterend gesternte aan den zuidelijken hemel (naar den naam van een' reusachtigen held en grooten jager uit de gr. mythologie).

Oriónen, pl., peruaansche edelen, die van de voormalige koningen afstammen.

Orkaan, m. (it. *orcano*, fr. *ouragan*, eng. *hurricane*, sp. *huracan*), uit de taal van Hayti, een hevige storm, of de snelste en geweldigste stormwind, inz. een kust- of zeestorm.

Orkest, z. *orchest*.

Orlando furioso, m. it., de razende Roeland, een heldendicht van Ariosto uit de 16de eeuw.

Orlean, ook **roucou** of **oeroekoe**, m. eene schoone geelroode verwstof van den dikken en rooden bast der kernen van den orlean- of roucou-boom (*bixa orellana*) in Amerika.

Orleans, een wel bekend wollig weefsel tot dameskleeding enz., naar de stad Orleans in Frankrijk.

Ormond-money, n. eng. (spr. —*mónni*), naam van eene menigte noodmunten, door den hertog van Ormond, tijdens den opstand der iersche katholieken in 1642 uit het zilvergoed der koningsgezinden geslagen.

Ormuzd, m. perz., de genius, die den eersten dag van het oude perzische zonnejaar regeert; naar de leer v. Zoroaster het licht of het goede beginsel, in tegenst.

met Ahriman, het beginsel des kwaads, der duisternis.

Orna, f. (= lat. *urna*, pot. vaas), eene vochtmaat in Triest, omtrent = 70 ned. kannen.

ornéren, lat. (*ornāre*), opsieren, versieren, verfraaijen, tooijen; **ornamént**, n. lat. (*ornaméntum*), of fr. **ornement** (spr. *orn'máng*), sieraad, versiering, versiersel, opschik; **ornaat**, m. lat. (*ornātus*), opschik, sieraad enz., inz. ambtstooisel, ambtssieraad en kleeding, staatsie- of ambtskleed, inz. der geestelijken, de priesterkleeding; **kerk-ornaat**, de kleeden, waarmede het altaar, de kansel enz. in de r. k. kerk zijn behangen; *ornataménte*, it. Muz., met versieringen voorgedragen.

Ornithocephālus, m. gr. (v. *ornis*, *ornithos*, de vogel), eig. vogelkop, een verstedend dier der voorwereld, volgens Sömmerring eene vledermuis; **ornithogālum**, n. de vogelmelk, een gewas; **ornithographië**, f. vogelbeschrijving; **ornitholith**, m. een vogelsteen, eene vogelversteening; **ornitholoog**, m. een vogelkenner, vogelkundige; **ornithologië**, f. de beschrijving of natuurlijke historie der vogelen, de vogelkunde: **ornithologisch**, vogelkundig; de vogelkunde betreffende; **ornithománt**, m. een vogelwaarzegger; **ornithomantie** en **ornithoscopie**, f. de vogelwaarzeggerij, waarzeggerij uit de vlugt, het eten en zingen der vogelen; **ornithon**, m. een vogelhuis; **ornithorrhynchus**, m. het snaveldier, de snavelotter, een zonderling gevormd, naar den otter gelijkend zoogdier met een' eendensnavel en met vier zwemvoeten, dat in de meiren v. Nieuw-Holland leeft; **ornithotheologië**, f. bewijs van het aanzijn Gods uit de beschouwing der vogelen; **ornithotropië**, f. de vogelteelt, de kunst van eijeren uit te broeijen.

Orograaph, m. gr. (v. *oros*, de berg), een bergenbeschrijver; **orographië**, f. de berg- of gebergtebeschrijving; **orologië**, f. gebergtekunde, gebergteleer; **orotheologië**, f. het bewijs voor Gods bestaan uit de bergen.

Orphanie, f. gr. (v. *orphānos*, ouderloos), de weezenstaat, ouderloosheid; **orphantropium**, n. een weeshuis, eene inrigting tot verzorging van weezen; **orphelin**, m. fr. (spr. *orf'léng*), **orpheline**, f. een weesjongen, weesmeisje, weeskind.

Orpharion, n. (v. Orpheus?), een snarenspeeltuig; eene soort v. achtsnarige cithar.

Orpheus, m. gr., een beroemd zanger en lierspeler in den oudsten, fabelachtigen tijd der Grieken, die met de liefelijke toonen zijner lyra alles als betooverde; **orphica**, f. een klein, draagbaar muziek-instrument met snaren, die met hamers bespeeld worden; het heeft den toon eener

luit en is door Röllig uitgevonden; **orphische feesten**, eene soort van bacchusfeesten; **orphische mysteriën**, geheimenissen in de zedekunde, door eenige volgingen van Pythagoras geleeraard en oorspronkelijk voor leerstellingen v. Orpheus gehouden.

Orpimént, n. nw lat., **operment**, geel zwavel-arsenik, een mineraal vergif, dat eene schoone, doch niet duurzame kleurstof oplevert.

Orréry, m. of **orrerium**, n., z. v. a. **planetarium**, een werktuig, dat de beweging der hemelligchamen aanschouwelijk maakt (dus geheeten naar den graaf Orrery, aan wien de eerste machine van dien aard werd opgedragen).

Orrhos, m. gr. (*orrhós* of *orós*), wei, bloedwater, het waterige bestanddeel van de melk, het bloed enz.; **orrhoezië**, f. Med., waterige, weicchtige stoelgang; **orrhorrhœa**, f. waterachtige buikloop.

Orsade, l. **orgeade** (z. a.).

Orseille, f. fr. (spr. *orsély*; oud-fr. *orche*, misschien ontstaan uit *roc*, *roche*, rots; *lichen roccella*, L; eng. *rock-moss*, d. i. rotsmos), de verwmos, die tot eene schoone roode verfstof, ook tot bereiding van het lakmoes gebruikt wordt.

Orsol, een woord op fransche wissels, waardoor de genoemde wisselschuld verdriedubbeld wordt, b. v. 100 livres orsol, = 300 livres.

Orsoy-zijde, z. v. a. **organsijn-zijde**.

Ort, m. eene deensche goudmunt, = 3 gl. 20 ct.; ook eene kleine vochtmaat te Lubeck en te Osnabrug, en eene graanmaat in Zweden.

Orthische machine, f. een werktuig, om het land, bij gebrek aan trekbeesten, door menschen te bearbeiten (naar den uitvinder Orth zoo geheeten).

Orthobiotiek, f. gr. (v. *orthós ē, ón*, regt), de kunst of wetenschap om wel te leven; **orthoceratiet**, m. eene versteende kamerslak; **orthoclos**, m. eene soort van veldspat; **orthocolon**, n. Med, de stijfheid, onregelmatige uitrekking van een lid; **orthodidactiek**, f. juiste leerkunst of leerwijs, **orthodóx**, regtleerend regtgeloovig, regtzinnig, echt-of oud-kerkelijk, strenggeloovig, oud-geloovig, volgens de aangenomen kerkleer; **orthodoxië**, f. de regtzinnigheid, regtgeloovigheid, de kerkleer of het kerkgeloof, in tegenst. met *heterodoxie*; **orthodoxograaph**, m. een regtgeloovig, regtzinnig schrijver; **orthodoxographië**, f. de regtzinnige schrijftrant; **orthodromië**, f. de regte loop of koers v. een schip naar eene der vier hoofdwindstreken, in tegenst. met *loxodromie*; **orthodromisch**, regtzeilend, den regten koers van een schip betreffende; **orthoëpië**, f. de regtspreking, de leer van

de ware uitspraak; **orthoëpisch**, regtsprekend, de regtspreking betreffend; **orthoëpographie**, f. de leer van juist te spreken en te schrijven, de spreek- en schrijfleur; **orthogoon**, n. Math., een rechthoek; **orthogonaal** of **orthogōnisch**, rechthoekig, de loodrechte stand v. een vlak op een ander; **orthographie**, f. de spelling, de kunst om wel te schrijven, regtschrijving; ook de teekening of voorstelling van een gebouw zooals het zich aan het oog voordoet; **orthographiek**, f. de leer der regtschrijving, aanleiding tot eene goede spelling; **orthographisch**, spelkunstig, volgens de regelen der spelling, die betreffende; b. v. orthographische fout, eene fout tegen de regtschrijving of spelling; **orthometrie**, f. de regtmeting, de kunst van wel te meten; **orthométrisch**, regtmetend, de regtmeting betreffende; **orthomorphie**, f. de behoorlijke vorming of gedaantegeving; Med., de kunst om de krommingen der wervelkolommen en ledematen te genezen; **orthonymisch**, regtnamig, juist benoemd; **orthopædie**, f. de kunst of de leer om de misvormingen des lichaams bij kinderen voor te komen en te verbeteren; ook goede opvoeding; **orthopædisch instituut**, eene geneskundige inrigting, in welke scheef gegroeide kinderen door kunstmiddelen worden uitgestrekt en hunne gebreken verholpen worden; **orthoponie**, f. de regtspreking, z. v. a. orthoëpie; **orthophoniek**, f. aanwijzing tot de regtspreking, d. i. tot eene juiste uitspraak; **orthopnoea**, Med., de kortademigheid, aamborstigheid; **orthoptera** of **orthopteren**, pl. N. H., regt vleugeligen; **orthotonie**, f. de juiste toon- of klemgeving der woorden.

Orthopale, f. gr. (*orthopālē*), het worstelen in eene regtopstaande houding.

Ortolan, m. (it. *ortolano*, fr. *ortolan*, v. h. lat. *hortulānus*, v. *hortus*, tuin), de tuinmeerl, korenvink in Z. Europa, die, vooral nadat hij vet gemest is, als eene uitstekende lekkernij verzonden wordt.

ortus, m. lat., de opgang; **ortus cosmicus**, de opgang eener ster gelijk met dien der zon; **o. acronyctos**, de opgang eener ster gelijk met den ondergang der zon.

Orvietaan, n. een tegengift, uit kruiden en wortelen bereid, zoo genoemd naar de stad Orvieto in den Kerkelijken Staat; ook als fr. woord (*orvietan*), een kwakzalver, wonderdocter.

Orij, f. eene perzische munt, omtrent = $4\frac{1}{2}$ gulden.

Oryctochemie, f. gr. (v. *oryssein*, graven, uitgraven, *orykton*, uitgegraven), het scheikundig onderzoek der fossiliën, de steen-scheikunde; **oryctognosie**, f. de kunst of wetenschap om de eenvoudige of onvermengde fossiliën te onderscheiden; **oryctognōstisch**, die wetenschap betref-

fende; **oryctographie**, f. de beschrijving der fossiliën, steenen enz.; **oryctologie**, f., z. v. a. mineralogie; ook inz. de leer of wetenschap van de versteeningen (petrefacten); **oryctometrie**, f. de steenmeting, steenmeetkunde.

o sancta simplicitas! lat., o heilige (vrome) eenvoudigheid!

Oschitis, f. gr. (v. *óschē*, beurs, buidel, inz. de balzak), Med., ontsteking van den balzak; **oschocèle**, f. een balzakbreuk; **oschoncus**, m. een hard balzakgezwel; **oschophyma**, n. een balzakgezwel.

Oscillum, n. lat., een klein beweegbaar maskerbeeldje; ook een schommel; **oscilleren** (lat. *oscillāre*), zwaaijen, zweven, schommelen, zich in eene schommelende beweging brengen; **oscillatie**, de zwaaijing, slingering, schommelende beweging, schommeling, z. v. a. vibratie; **oscillatōrisch**, nw lat., heen en weder slingerend, schommelend, zwevend, schommelenderwijze.

Oscitatie, f. lat., of **oscitantie**, f. nw lat. (v. *oscitāre*, den mond opsperren, geeuwen), het geeuwen; de nalatigheid, traagheid; het onachtzame, achteloos, vaak met herhaald geeuwen verbonden gedrag van vele grooten in het gesprek met hunne minderen, het uithangen van den grooten heer.

osculum, n. lat., verklw. v. *os*, mond), een kus, zoen; **osculum caritatis**, een liefdekus; **ose. judae**, een judaskus; **ose. pacis**, een vredekus, inz. die, welke de kardinalen van den nieuwgekoren paus ontvangen; **osculeren** (lat. *osculāri*), kussen; **osculatie**, f. de kussing, het kussen; ook de naauwkeurige aanraking van eene kromme lijn of van een gebogen vlak met een ander.

Osella, f. eene goudmunt te Venetie, omtrent = 22 gl.; ook eene zilvermunt derzelfde stad, = 94 ct.

Osemund of **Oszmund**, n. eene soort v. zweedsch staafijzer, naar eene ijzerhut v. gelijken naam benoemd.

Osiris, m. egypt. Myth., de zonnegod, de schepper van den tijd, de broeder en gemaal van Isis enz.

Oskabrion, m. ijslandsch, de kevermossel, eene soort van veelschelpige mosselen; **oskabrionieten**, pl., versteende kevermossels.

Oskar, oudd. mansn.: zoon van het gebergte.

Osmānen, **Osmanlis**, pl., turken; **osmanisch rijk**, z. **ottomanisch** enz.

Osmijn, m. russ. (*osmina*, v. *osmj*, acht), eene russische korenmaat, = $\frac{1}{8}$ van den ouden Kad, of 4 Tschetweriks, houdende 104,99 kop.

Osmium, n. gr. (v. *osmē*, reuk, van *adzein*, rieken), een zwart metaal, door

Smithson Tennant in 1803 in het platina ontdekt, hetwelk van zijnen eigenaardigen prikkelenden reuk den naam ontleend heeft; **osmodysphorie**, f. het onvermogen om zekere reuken te verdragen; **osmoolgïe** en **osphrasiologïe**, f. de reukleer, leer van de riekende stoffen; **osmonosologïe**, f. de leer van de ziekten des reuks; **osmonüsi**, pl., de ziekten van den reuk; **osmozoom**, beter dan **osmazoom**, n. (v. *dzômós*, vleeschnat), het eigene hoofdbestanddeel van het spiervleesch, dat ter bereiding van de **osmozoom-chocolade** gebruikt wordt.

Osmund, oud. mansn.: beschermer v. het huis; **Oswald**, huisopziener, huisbestuurder; **Oswin**, de huisvriend.

Osmuschka of **Osmucha**, f. russ. (v. *osmj*, acht), een achtste deel; inz. een achtste pond; een achtste emmer, eene vochtmaat van ruim 1,3 ned. kan.

Osphrasïe, f. gr. (v. *osmē*, reuk), het ruiken, reukvermogen, de reuk.

Osphyalgïe, f. gr. (v. *osphy's*, f. de heup), Med., de heup- of lendepijn; **osphytïtis**, f. ontsteking van het celweefsel op het heupbeen.

Ossatuur, f. nw lat. (v. *os*, gen. *ossis*, het been), Med., de beenderbouw; *ossæa tibia*, f. lat., eig. de beenen fluit, een der eerste blaasinstrumenten der Ouden; **ossificeren**, nw lat., verbeenen, tot been worden; **ossificatië**, f. de verbeening, de beendergroei; **ossilegium**, n. beenderlezing, verzameling van beenderen; **ossuarium**, n. het beenderhuis, knekelhuis.

Ostagra, f. gr. (v. *ostéon*, been), Chir., de koorntang, een werktuig om de beensplinters, door verettering losgemaakt, weg te nemen; ook een werktuig om de beenderen behoorlijk te plaatsen; **ostalgïe**, f. of **ostealgïe**, f. beenderpijn; **ostalgïtis**, f. pijnlijke beenderontsteking.

Ostar, m. naam der maan of des maangods in de noordsche mythologie.

ostensibel, nw lat. (v. h. lat. *ostendere*, toonen), toonbaar, wat vertoond kan of moet worden; ook toonenswaard; **ostensief**, enkel aantoonend, zonder verklaring der verschijnselen, b. v. *ostensieve methode*, aantoonende (niet verklarende) leerwijs; aanschouwelijk, handtastelijk, zonneklaar; pronkend, pralend; **ostenorium**, n. het toonvat in de r. k. kerk, z. v. a. *monstrans*; **ostentären**, lat. (*ostentäre*), ten toon stellen, vertoon maken, pralen, prijken, pronken; **ostentatië**, f. de tentoonstelling, vertooning, vertoonmaking, pronkerij, opsnijderij, het pronken, pralen, prijken; de praalzucht, groot-spraak, ijdelheid.

Osteocachexïe, f. gr. (v. *ostéon*, been); Med., de ziekelijke gesteldheid der beenderen; **osteocèle**, f. de beenachtige ver-

harding van eenen teelbal; **osteocopi dolores**, pl. gr.-lat. of **osteodynïe**, f. gr., beenderpijn, beenpijnen; **osteogangræna**, f. de vochtige beenverstering, het vochtig beenvuur; **osteographïe**, f. de beenbeschrijving; **osteocolla**, f. een witachtige steen, versteende boomwortel enz., waaraan men vroeger de kracht toeschreef van gebroken beenderen aaneen te hechten, tufsteen, beenbreuksteen; **osteolith**, m. eene beenversteening, beendersteen; ook beenbreuksteen; **osteoloog**, m. een beenkundige, beenkenner; **osteologïe**, f. de leer der beenderen, beenderleer; **osteológisch**, beenkundig, de beenderleer betreffende; **osteomalacië**, f. de beenverweking, een beenvleeschgezwel; **osteomalactisch**, door beenverweking aangedaan; **osteóncus**, m. het beengezwel; **osteonecrōsis**, f. de drooge beenverstering; **osteopathologïe**, f. de ziekteleer der beenderen; **osteophthorie**, f. de winddoorn, het beenbederf; de beender; **osteophýma**, n. het weeke beengezwel, de beenuitzetting; **osteoporōsis**, f. de beenopzetting met verharding der beemassa; **osteopýr**, n. beenbrand, beenverstering; **osteosarcōma**, n. beenvleeschgezwel; **osteosarcōsis**, f. verandering der beenderen in eene vleeschachtige zelfstandigheid; **osteoscirrhus**, m. de bovenmatige hardwording der beenderen, beenkanker; **osteosteatomā**, n. een beenspekgezwel; **osteotoom**, m. een werktuig tot beensnijding, eene beenzaag; **osteotomïe**, f. de ontleedkunde der beenderen; **osteotýlus**, n. het beencelt.

Ostera of **Ostara**, f. noord. Myth., eene vooral bij de oude Saksen vereerde godin der lente, welke voorname feest in april werd gevierd, waarvan deze bij de Duitschers den naam van *Ostermonat* en het feest der opstanding van Christus of het paaschfeest dien van *Ostern* kreeg.

Osteria, f. it. (vgl. *hosteria*), herberg, logement, tapperij, in Italië.

Ostiarïus, m. lat. (v. *ostium*, de deur), een deurwachter, portier, deursluiser in kloosters; in de r. k. kerk diegene, welke de laagste der 4 kleine wijdingen heeft ontvaagen. (De andere drie zijn in opklimmende volgorde: lector, exorcist, akoluth.)

ostinato, it. (= lat. *obstinatus*, a, um), hardnekkig, volhardend.

Ostitis, f. gr. (v. *ostéon*, been), Med., de beenontsteking; **ostōsis**, f. verbeening.

Ostracismus, n. gr. (van *ostrakon*, scherf, schelp, mosselschelp enz.), het schervengeregt of schelpvonnis, bij de oude Grieken eene 10jarige verbanning van eenen te magtigen en te gevaarlijken staatsburger uit Athenen, waarbij de stemmende burgers den naam van dengene,

dien zij verbannen wilden, op scherven schreven enz.; **ostracieten**, pl., versteeningen van oestervormige schelpdieren; **ostracodermäta**, pl., oesterschalen, dieren met harde schalen.

ostrëa edulis, f. lat., de eetbare oester; **ostreopectiniëten**, pl. gr.-lat., versteende kammosselen.

Oswald, Oswin, z. **Osmund**.

Otägra, m. gr. (van *üs*, gen. *ötös*, het oor), de oordwang, een foltertuig voor het oor; **otacustiek**, f. de kunst om den gehoorzin te versterken; **otalgïe**, f. oorpijn; **otalgïca**, pl., of **otalgische middelen**, middelen tegen de oorpijn; **otenchÿta**, m. Med., een oorspuitje; **otitis**, f. de oorontsteking; **otoglyphis**, f. en **otoglyphon**, n. het oorlepelje; **otographïe**, f. de oorenbeschrijving; **otorrhagïe**, f. de bloedvloeijing uit het oor; **otorrhœa**, f. de slijm- of etterachtige vloeijing uit de ooren, het loopen der ooren; **ototomïe**, f. de ontleding der gehoordeelen, oorontleding.

o tempöra, o mores! lat., o tijden, o zeden!

Otfried, oud. (*Olfrid*), mansn.: de beschermer van het goede, fortuinbeschermer.

Otium, n. lat., de ledige tijd, rust, lediggang, werkeloosheid; pl. *otia*, letterkundige snipperuren; *per otium*, tot tijdverdrijf; *otia dant vitia*, sprw., de ledigheid baart ondeugd, ledigheid is het beginsel van alle kwaad of een duivels oorkussen; **otiëus** (lat. *otiösus*, a, um), ledig, ongebruikt, b. v. geld laten liggen.

Otmar, z. **Ottomar** ond. **Otto**.

Othöne, f. gr. (*othónë*), eig. lijnwaad, een zakvormig mantelkleed, inz. der stoïcijnen en cinikers; ook een sluijer, zeil, onderkleed, tafelgoed.

Othónne, een koperkleurig egyptisch erts.

Ottäve rime, pl. it., achtregelige versafdelingen, de italiaansche stanza (z. a.); *all' ottäva*, Muz., in het octaaf, acht toonen hooger; *ottäva alta*, het hoogere octaaf; **ottävina**, f. Muz., klein octaaf, (z. a.), *ottët*, n. een achtstemmig muzikstuk.

Otto, hoogd. mansn.: de gegoede, gelukkige; vr. **Ottilia**; **Ottökar**, mansn. (v. *kara*, zorg, zorgvuldigheid): de voor zijn vermogen zorgende; **Ottomar** of **Otmar**, mansn. (v. *märe*, *maere*, beroemd), de door rijkdom uitblinkende.

ottomännisch of **osmännisch rijk**, het rijk der **Osmannen**, het turksche rijk (naar **Osmān** of **Ottoman**, den stichter daarvan in 't jaar 1300); **ottomannische** of **osmannische porte**, ook **hooge porte**, het turk. keizerlijke hof (naar de hoofdpoot, die naar het keizerlijk paleis voert); **otto-**

máne, f. een turksch rustbed, eene lage sofa zonder leuning.

Oturakli of **Oturaks**, pl. turk. (sing. *oturak*, v. *öturmak*, zich neder zetten, blijven), oude soldaten, die van de dienst zijn ontslagen (invaliden, veteranen).

Oubliëten, pl. fr. (spr. *oëbl*—; v. *oublier*, vergeten), kerkers der vergetenheid, onderaardsche gevangnissen, van boven met eene valdeur voorzien, waarin de ongelukkigen, die men heimelijk uit den weg wil ruimen, onverhoeds nederstorten en uit de maatschappij verdwenen zijn; **oublieux** (spr. *oëbliëu*), vergeetachtig.

Ouicou, m. (spr. *oewikoe*), de amerikaansche brandewijn.

Oulitis, f. gr. (v. *ouilis*, tandvleesch), de tandvleeschontsteking; **oulorrhagïe**, f. de bloeding uit het tandvleesch.

Ourang-outang, z. **Orang-oetang**.

Outil, n. fr. (spr. *oëti*; v. h. lat. *uten-sile*), werktuig, handgereedschap.

outragéren, fr. (spr. *oëtrazjéren*; v. h. lat. *ultra agère*), beschimpen, grof of gevoelig beledigen, voor het hoofd stooten; **outrage**, f. (spr. *oëtrázj'*), grove beschimping, smadelijke belediging, smaad, hoon; **outrageánt** (spr. *oëtrazjáng*) of **outrageux** (spr. *oëtrazjeu*), smadelijk, honend, beschimpend, uiterst of hoogst beledigend.

Outremer, n. fr. (spr. *oëtremer*), z. v. a. **ultramarijn** (z. a.).

outréren, fr. (*outrer*, spr. *oëtr*—; v. h. lat. *ultra*, z. a.), overdrijven, te verdrijven, te veel vergen, overspannen, tot het uiterste brengen.

Ouvert, ouverture, z. ond. **ouvreren**.

Ouvrage, n. fr. (spr. *oewráazj'*; v. h. mid. lat. *operagium*, v. h. lat. *operäre*, arbeiden), een arbeid, werk; **ouvrier**, m. (spr. *oewri-é*; = lat. *operarius*), een handwerker, handwerksman, werkman, daglooner; pl. **ouvriers**, werklieden, de handwerkende klasse.

ouvréren, fr. (*ouvir*; v. h. lat. *aperire*), openen, ontsluiten, onthullen, open slaan, open breken, open leggen; aanvangen, op de baan brengen, voorstellen (een gevoelen enz.); **ouvert** (spr. *oewër*), geopend, open, openhartig, vrijmoedig; openlijk, openbaar; **ouvertement** (spr. *oewértmáng*), openhartig, ronduit, onbewimpeld.

Ovaal, ovarium enz., z. ond. **ovum**.

Ovätie, f. lat. (*ovatio*), een kleine triumph of zegevierende intogt bij de oude Romeinen, waarbij de ovérende of zegepralende veldheer niet op eenen wagen, maar te voet of te paard zijnen intogt hield, en, in plaats van eenen os, een schaap (*ovis*) offerde.

Overland-mail, eng. (spr. *óverland-meel*), overland-post, die de dépêches of brieven tusschen Bombay en Londen langs den weg over de Roode zee, de landengte

van Suez, de Middellandsche zee en Frankrijk over bragt, en dien men dank moet weten aan den eng. luitenant Wag horn; later is die weg in korter tijd door Italië, Duitschland en België afgelegd, en zal, naar men wil, eerlang geene 20 dagen verischen.

ovum, n. (pl. *ova*), lat., het ei; van daar: *ab ovo aanvangen*, van het ei, d. i. van het begin of den eersten oorsprong eener zaak aanvangen; *ab ovo usque ad mala*, sprw., van het ei tot de appelen of het ooft, d. i. van het begin tot het einde (ontleend aan de oud-rom. maaltijden, die gemeenlijk met eijeren begonnen en met ooft eindigden); *ovaal*, nw lat., eirond, eivormig, langwerpig rond of langronde; *het ovaal*, het eirond of eironde; *ovarium*, n. de eijerstok, pl. *ovaria* of *ovariën*, eijerstokken bij de dieren; bij de planten de vruchtbeginsels, het benedenste deel van de stampers, welke de eitjes en later, bij verkregen rijpheid, de zaden bevatten; *ovariferisch*, een' eijerstok dragende; *ovarismus*, n. de stelling, welke al de bewerktuigde wezens uit een ei doet voortkomen; *ovarist*, m. een aanhanger van dat stelsel; *ovipären*, pl., eijerleggenden, dieren, die zich door eijeren voortplanten; *ovovivipären*, pl., dieren, wier eijeren in het moederlijf uitkomen, of die uit eijeren levend geboren worden; *ovalieten*, pl., versteende eijerslakken.

Owenismus, n. het stelsel van verbroedering, van samenwerking, uitgevonden door Robert Owen, hetwelk berust op de gemeenschap van den arbeid en zijne producten; *owenist*, m. een aanhanger van dat stelsel.

Owurokkufjakf, eene soort van japanische munt, bestaande in 96 sen i's (z. a), aan een snoer geregen.

Oxacidum, n. gr.-lat., Chem., de verbinding der zuurstof met een enkelvoudig ligchaam; *oxälis*, f. gr., de zuringklaver, zurkel; *acidum oxalicum*, n. zuringzuur; *oxaläten*, pl. Chem., zuringzure zouten.

Oxälme, m. fr., zoutazijn; met zout bezwangerden wijn (*munia acida*).

Oxhoofd, z. *okshoofd*.

Oxyaphie, f. gr. (v. *oxýs*, scherp; zuur enz.), scherp gevoelvermogen, fijn gevoel; *oxyde*, n. Chem., zuurstofverbinding, metaalkalk, verbinding van een ligchaam met de zuurstof in bepaalde verhouding; inz. de met zuren zouten vormende verbindingen van een (zoogen. zwaar) metaal met zuurstof; in engeren zin: de voor zoutvorming vatbare metaalkalk, die de grootste hoeveelheid zuurstof bevat, z. v. a. peroxyde, in tegenst. met *oxydule* of *protoxyde*; *oxycraat*, n. azijnwater, een mengsel van azijn en water; *oxycratären*,

met azijnwater wasschen; *oxydären*, gr.-lat. (*oxydäre*) en *oxygenären*, verzuren, met zuurstof verbinden; *oxydäbel* of *oxydeerbaar*, verkalkbaar, met zuurstof te verbinden; *oxydabiliteit*, f. de verkalkbaarheid, het vermogen tot verbinding met de zuurstof; *oxydätie* of *oxydèring* of *oxygenätie* of *oxygenèring*, f. verzuring, verkalking, verbranding, het verbinden met zuurstof; *oxyde-hydraat*, n. verbinding van een oxyde met water; *oxydule* of *protoxyde*, n. een voor zoutvorming geschikte metaalkalk met geringere hoeveelheid van zuurstof dan in het oxyde; *oxydercëa* of *oxydorcëa*, pl. gr. (v. *dérkein*, zien), Med., middelen tot versterking van het gezigt; *oxyecolia*, f. het te gevoelige gehoor; *oxygäla*, n. zure melk; *oxygärum*, n. zuringsaus; *oxygenium*, n. de zuurstof, zuurverwekkende stof, het hoofdbestanddeel der levenslucht enz.; *oxygenären* enz., z. v. a. *oxyderen* enz. (z. boven); *oxygeusie*, f. het ziekelijk verhoogde smaakvermogen; *oxygoon*, n. Geom., een spitshoek, eene spitshoekige figuur; *oxygoon* of *oxygonisch*, spitshoekig; *oxyhyapie*, f. de bovenmatige verfijning van het gevoel of den tastzin; *oxymél*, n. gr.-lat., honigazijn, azijnmede; *oxyméter*, n. gr., een zuurmeter; *oxymöron*, n. Log., een scherpzinnige onzin, eene spitsvondige of scherpzinnige gedachte, die eene schijnbare tegenstrijdigheid bevat, b. v.: de dood is geen dood — slechts de overgang tot een beter leven enz.; een met onbehagelijken woordentooi voorgedragen verzoek; *oxynosëma*, n. Med., de haastige ziekte; *oxyopie*, f. scherpzigtheid; Med., eene oogziekte, waarbij men in het donker of bij zwak licht beter ziet dan bij klaren dag; *oxyosphasie*, f. te scherpe reuk, te sterk reukvermogen; *oxyphlegmasie*, f. hevige, snelle ontsteking; *oxyphonie*, schelle stem; *oxyregmie*, f. Med., de zure oprisping, het maagzuur; *oxyorhodine*, f. de rosmarijn; *oxysaccharum*, n. azijnsuiker, een mengsel van suiker en azijn; *oxytës*, f. de zure toestand, verzuring; *oxythymie*, f. de opvliegendheid, het driftig gestel; *oxytönon*, n. de klaproos, de roode korenbloem; Gram., een woord met het accent op de laatste lettergreep.

Ozæna, f. gr. (*ózaína*), Med., eene kwaadaardige, slechtriekende neusweer.

Ozelot of l. *ocelot*, m. mexicaansch (*ocelotl*), de tijger, katparden in Brazilië en Mexico.

Ozophyllon, n. gr. Bot., reukblad, stinkblad.

P.

P., lat. afkorting voor *Publius*, in opschriften ook voor *pater*, *patris*, *patriae*, *pius*, *pontifex*, *populus*, *post*, *pars*; *P.*, fr. afkorting voor *pied*, voet, *pouce*, duim, *père*, vader; *p.* ital. afkort. voor *piano*, zacht; *p.* of *pag.* = *pagina*; *P. A.* = *propriété assurée*, fr., verzekerd eigendom; *p. a.*, op adressen van brieven, = *par ami*, fr., met vriend; *P. A. C. I.* = *propriété assurée contre incendie*, fr., eigendom tegen brand gewaarborgd; *p. aeq.* = *partes aequales*, gelijke deelen; *p. c.* = *pro cent*, z. ond. cent 1), ook *par couvert*, z. *couvert*; *p. d.* = *par deliquium*; *p. e.* of *p. ex.* = *par exemple*, fr., of *per exemplum*, lat., bij voorbeeld; *p. expr.*, z. *per expressum*; *P. f. a. f.*, z. ond. *pastor*; *p. f. v.* = *pour faire visite*, z. ond. *visite*; *p. m.* = *pour mille*, fr., of *pro mille*, lat. per duizend; *p. o.* = *par occasiōnem*, fr., of *per occasiōnem*, lat., met gelegenheid; *p. p. c.* = *pour prendre congé*, z. *congé*; *pl.* = *pluralis*, z. a.; *P. M.*, z. *memoriaal*; *P. P.*, z. *praemissis* etc. ond. *praemitteren*; *p. p.* = *piu piano*, it., zachter; *p. p. p.* = *pianissimo* it., zeer zacht; fr., voor *proteste*, geprotesteerd; *P. R.* = *populus romānus*, lat., het rom. volk; *P. R. C.* = *post Romam conditam*, lat., na de bouwning van Rome; *Prof.* = *professor*; *P. S.*, z. *post-scriptum*; *ps.* = *psalm*; *p. t.*, z. *pro tempore* ond. *tempus*; ook voor *post trinitātis*, na het feest der heilige Drieënheid, of voor *pleno titulo* of *praemissa titulo*, met vollen titel, de volledige titel worde hier ingevoegd, bijgedacht enz.

Paamyliën, pl., feesten ter cere van Paamylen, v. s. de Priapus der Egyptearen; v. a. een der namen van Osiris; bij die feesten droeg men een zeer oneerbaar beeld van de godheid in processie rond.

Paan, een stuk stof, dat de negerinnen om haar onderlijf slaan en dat de plaats van een rok vervangt.

Paap, m. (verb. v. h. g. *papa*, z. a.), eig. vader, titel der geestelijken in de gr. kerk, vroeger ook in de latijnsche, later als verachtelijk scheldwoord gebruikt voor de R. K. in 't algemeen, en als zoodanig verbasterd v. paapschen of papisten.

Pabulatören, pl., eene monnikensecte der 3de eeuw, die in de bosschen en woestijnen een schier dierlijk leven leidde en zich enkel de schaamdeelen bedekte.

pabulum vitae, n. lat. Med., levensvoeding, oneig. voor lucht.

Paca of **paka**, m. (waarsch. brazil., in verscheidene deelen van Z. Amerika *pak* of *pag* genaamd), het gevlekte halfkonijntje

PACKFONG.

of varkenskonijn, van het geslacht der Scaviën.

Pacanvellen, pl., Merc., gevlekte wezelsvellen uit Brazilië.

Pacascas of **pacoschas**, m. de palmsap-suiker van de Philippijnsche eilanden.

Pacco, m. it., (v. h. duitsche pak, pack), Merc., een goederen pak, eene baal met koopwaren, een bundel ingepakte waren; ook eene it. graanmaat, ongeveer = 25 kop.

pace tua, **pacem**, z. ond. **pax**.

Pacha, z. **pascha**.

Pachacamac, m. naam v. h. Opperwezen in Peru; zijn voornaamste tempel stond in een dal bij Lima.

Pachométer, m. gr. (v. *páchos*, n. de dikte, *pachýs*, dik, digt), een diktemeter, werktuig om de dikte van belegd spiegelglas te meten; **pachyemïe**, f. Med., verdikking des bloeds; dikbloedigheid; **pachyblephäron**, n. en **pachyblepharōsis**, f. de ooglidverdikking, de eeltachtige vergroeiing of ontarding der ooglidranden; **pachychoïe**, f. de galverdikking; **pachydërma** of **pachydërmen**, pl. N. H., eig. dikhuidige dieren, die zoogdieren, welke meer dan twee teenen of hoeven aan elken voet hebben, veelhoevigen, b. v. olifanten, zwijnen enz.; **pachydërmisch**, dikhuidig; **pachymenïe**, f. (v. *hymen*, vlies), verdikking der vliezen; **pachyntica**, pl., verdikkende geneesmiddelen; **pachýtēs**, f. dikte, opgezetheid, de eeltachtige misvorming der ooglidranden.

Pacificale, n. nw lat. (van *pax*, gen. *pacis*, vrede; eig. het vredeaanbrengende), een voorwerp ter bewaring v. heilige zaken, b. v. de hostievaas in de r. k. kerk; **pacificeren**, lat. (*pacificāre*), bevredigen, den vrede herstellen, oneenigheden of twisten bijleggen, stillen, verzoenen, tot vergelijk brengen; **pacificator**, lat., of fr. **pacificateur**, m. een vredestichter, bemiddelaar, verzoener; **pacificatie**, f. lat. (*pacificatio*), de vredestichting, herstelling des vredes, vereffening, bijlegging, bevrediging; verdrag, vredesonderhandeling.

pacisceren, lat. (*pacisci*), een vergelijk treffen, verzoenen vrede maken, zich wederzijds verstaan, **paciscēten**, pl., of de **paciscerende partijen**, de verzoenende, twist vereffende partijen, de vredesluiters.

Packen, m. een russisch gewigt, = 40 pud (z. a.).

Packet-boat, f. eng. (spr. *pékkitboot*; vgl. **pakét**), pakketboot, een postschip, ligt vaartuig, dat tot overbrenging van personen, brieven en goederen op bepaalde dagen van de eene haven naar de andere vaart.

Packfong, z. **pakfong**.

Paco of **pako**, m. ook **paco-kameel**, m. (peruaansch *paco*), een schaap in Peru eene soort van lama, dat veel naar de Vigogne of den schaapkameel gelijk; met eene voortreffelijke fijne wol, *paco*-haar of *vigogne*-wol, die thans in Engeland als kam- of kaardwol verwerkt wordt; ook eene soort van erts in Chili, welke eenig zilver bevat.

Pacotille, z. **portage**.

Pactolus, m. oude Geogr., eene rivier van Lydië, vermaard door het goudzand, dat hare bedding bevatte; oncieg. de bron van rijkdommen; al het goud van den *Pactolus*, al de schatten der aarde.

Pactum of **pact**, n. lat. *pactum*, eig. deelwoord v. *pacisci*, z. **pacisséren**), pl. **pacta** of **pacten**, het verdrag, vergelijk, de afspraak, overeenkomst; ook verbond, verbintenis; *ex pacto*, naar luid des verdrags, volgens overeenkomst; *pactum acquisitiōnis* of *acquisitivum*, verwervingsverdrag; *p. addictiōnis in diem*, een verdrag, waarbij bepaald wordt, dat een koopverdrag nietig zal zijn, wanneer binnen een' bepaalden tijd den verkooper meer mogt geboden worden; *p. adjectum*, bijverdrag; *p. antichreticum*, verdrag; waardoor aan den schuldeischers op pand het gebruik der verpande zaak in plaats van de renten wordt vergund; *p. conjūgum* of *dotale*, ook *pacta dotalia*, pl., een huwelijksverdrag; *pactum de retroémendo*, een verdrag, waarbij de verkooper zich verbindt de verkochte zaak terug te koopen; *p. de retroendendo*, een verdrag, waardoor de verkooper zich verbindt, den verkooper de verkochte zaak weder te verkoopen; *p. familiae*, een huiselijk familie-verdrag; *p. feudale*, een leenverdrag; *p. juris hypothecae*, een verdrag, waardoor een pandrecht wordt vastgesteld; *p. legitimum*, een wettig, in regten geldig verdrag; *p. moratorium*, eene overeenkomst omtrent uitstel; *p. palliatum* of *simulatum*, een schijnverdrag; *p. personale*, een persoonlijk (niet erfelijk) verdrag; *p. protimisēos*, een voorkeepsverdrag, d. i. zulk een, waarbij aan iemand het regt van voorkoop eener zaak, in geval van hare vervreemding, wordt toegekend; *p. remissorium*, afstandsverdrag, waardoor iemand geheel of gedeeltelijk van eene vordering wordt ontheven; *p. reservati dominii*, een verdrag, waardoor de verkoopende eigenaar zich tot op het plaatsgrijpen van deze of gene omstandigheid het eigendomsregt voorbehoudt; *p. uniōnis prolium*, een verdrag tusschen echtelieden bij het tweede, derde enz. huwelijk, waarbij bepaald wordt, dat de reeds aanwezige kinderen met de nog te komene gelijk erfregt zullen hebben; *pacta conventa*, pl., punten van overeenkomst;

pactéren, nw lat., bij verdrag of overeenkomst bepalen.

Padan, in Surat eene som van 1000 miljoen ropijen.

Paddries, pl., eene oostind. secte ter uitbreiding van de mubamedaansche godsdienst.

Padischah, m. perz. (*pādischáh*, van *scháh*, koning), eig. heer der koningen, keizer, groote heer, sultan of groot sultan, titel, dien de turksche keizer-zelf ontvangt en door de Verhevene Porte aan den koning van Frankrijk, den keizer van Rusland en dien van Oostenrijk wordt gegeven.

Padoggen, pl., russ. l. **batoggen** of **batocken** (z. het laatste woord).

Padrōne, m. it. (= lat. *patrōnus*, z. **patroon**), heer, meester, gebieders; scheepsbevelhebber, schipper, kapitein; begunstiger, beschermer.

Pads, pl. eng. (spr. *peds*), dames-over-schoenen.

Paduāners, pl., naam van zekere onechte medailles der oudheid, kunstig nagemaakt door eenen graveur van Padua.

Pæan, **Pæōn**, m. gr. (*Pāian*, *Paiōn*), Myth., de arts der goden; bijnaam van Apollo, als god der geneeskunst; **pæan**, ook: een loflied op Apollo; in 't alg. een plechtig veelstemmig gezang, zegelied, jubellied; **pæōnische kunst**, de geneeskunst.

Pædagoog, m. gr. (v. *pāis*, *paidós*, kind, knaap), kinderleidsman, -bestuurder, -opziener, -opvoeder; **pædagogiek**, f. de opvoedingsleer of -wetenschap, opvoedingskunst; **pædagōgisch**, opvoedkundig, tot de opvoeding behoorende; **pædagōgische schriften**, opvoedkundige werken, opvoedingsboeken; **pædagōgium**, n. een huis van opvoeding, opvoedingsgesticht; **pædagogist**, m. een kweekeling daarin; **pædanchōne**, f. gr. Med., eene kwaadaardige keelontsteking van kinderen; **pædarthrocæce**, f. ontsteking en opvolgende verzwering der beenderen omtrent de gewrichten; **pædatrophie**, f. uittering der kinderen; **pæderást**, m. (v. *erān*, liefhebben), een jongensminnaar, knapenschender, sodomiet; **pæderastie**, f. de jongensschenderij, jongelingsontceering, schandelijke vereeniging van mannen, onnatuurlijke ontucht, sodometerij; **pædeuterium**, n. eene jongensschool, kloosterschool; **pædeutiek**, f. (v. *paideuein*, opvoeden, vormen), het door Pythagoras dus geheeten onderrigt in de deugdenleer; **pædeutisch**, deugdbevorderend, dienstig tot verbetering en deugd; **pædiatriek**, f. de kindergeneeskunde; **pædictērus**, m. de geelzucht der kinderen; **pædiométer**, n. Med. (van *paidion*, kindje, verklw. van *pais*), een kindermeter, eene balans ter bepaling van het

gewigt, de lengte en de grootte des hoofds der pasgeborenen (door Dr. Siebold uitgevonden); **pædiotheologie**, f. bewijs voor Gods bestaan uit de kinderwereld; **pædobaptismus**, m. de kinderdoop; **pædo-noom**, m. een opziener van knapen; **pædophilos**, m. een kindervriend; **pædophlebotomie**, f. het aderlaten der kinderen; **pædopœie**, f. het kindertelen; **pædo-stathmium**, n. eene kinderweegschaal; **pædothysie**, f. offering der kinderen; **pædotribie**, f. de kunst om kinderen bezig te houden; **pædotrophie**, f. de kinderverpleging, het grootbrengen der kinderen.

Pægnia, pl. gr. (*paignia*, v. h. sing. *paignion*, spel, scherts), kleine, ligte, boortige lyrische gedichten.

Pæle, eene deensche vochtmaat, = $\frac{1}{2}$ kan.

Pænula of **penula**, f. lat., een regen- of wintermantel, reisrok bij de Romeinen.

Pænzaije, m. eene perz. zilvermunt, = $2\frac{1}{2}$ mamoudis (z. a.); men noemt ze ook *larin*.

Pæon, m. z. v. a. **pæan**, z. a.; Poët., de danser, een versvoet of liever een oratorische voet met 3 korte lettergrepen en eene lange, v. vier verschillende gedaanten, nl. — — — —, of — — — —, of — — — —, of — — — —.

Pæonia, pl. gr., eene soort v. algemeen genesesmiddel, inz. tegen zoogen. ongeneeslijke kwalen.

Pæonie, f. gr. Bot., de peonie, pinksterroos, koningsroos, een bekend tuingewas, oorspr. uit Pæonië in Macedonië.

Pærodo, **pærdou** of **pærdaw**, m. eene rekenmunt in vele gedeelten van O. Indië van verschillende waarde: te Goa bijna 1 gl. 40 ct., te Achem = $\frac{1}{2}$ tail of omtrent 2 gl. 65 ct.

Pætak, russ. (*pjatak*), een muntstuk van 5 kopeken; **pæaltiniki**, m. een stuk van 15 kopeken.

Paga, f. it. (v. h. mid. lat. en it. *pagare*, fr. *payer*, betalen, dat v. h. lat. *pacāre*, bevredigen, afkomst), een afrekeningboek, betaal- of loonboek in vele werkhuizen enz.; **pagament**, n. mid. lat. (*pagamentum*), mengmetaal; ongemunt zilver; gestempeld geld in 't alg., inz. klein geld; Merc., betaalgeden, gereede betaling; ook betalingstermijn, **paajement**, fr. **payement** (spr. *pe-imang*).

Paganaliën, pl. lat. (*paganalia*, v. *pagus*, dreef, dorp), landelijke feesten, dorpsfeesten; **paganismus**, n. nw lat. (v. *pagānus*, pl. *pagāni*, oorspr. dorpsbewoners, landlieden, later heidenen), het heidentom.

Pagat, **pagaat**, z. ond. tarok.

Page, m. fr. (spr. *paazj*); mid. lat. *pagius*, longobardisch *pahis*, *pais*, dicnaar; deensch *pog*, eng. *boy*, knaap; vgl. h. gr.

pais, knaap), een edelknaap, hofjonker, jongmensch van adel ter bediening van vorstelijke personen.

Pagina, f. lat., afgek. *pag.* of *p.*, zijde, bladzijde, bladzijdental; **paginieren**, nw lat., de bladzijden met volgnummers tekenen; **paginaatie**, f. de benomming der bladzijden.

Pagliaccio, m. it., z. **bajazzo**.

Pagode, f. een afgodstempel in Indië en China; een afgodsbeeld; eene kleine figuur met beweegbaar hoofd; ook eene indische goudmunt van 4 gl. 20 ct. tot 5 gl. 25 ct. courante waarde.

Pagomancie, f. waarzeggerij door indompeling in het water.

Pagömen, gr. verbastering van *epagomēnes*, inlaschdagen, die de Ethiopiërs bij de 12 maanden voegden.

Pagwaten, pl., gebrandmerkte lijfeigenen der regering in Pegu en Ava.

Paille, f. fr. (spr. *pälj*), stroo; **pailles**, pl., kleine, langwerpige vierkante goud- of zilverreepjes tot solderen; hamerslag, schilfers; **paille-geel** of enkel **paille**, stroogeel, strookleurig, bleekgeel; **paillasse**, f. (spr. *paljáss*), een stroozak, bultzak, stroomatras; eene hoer; ook m. een hansworst; **paillason**, m. (spr. *paljassong*), strooijen dekmat voor tuinbedden enz.; venstermat; **paillettes**, pl. (spr. *paljett*), verklw. v. *paille*), schilfers, goudloovertjes; **paillon**, n. (spr. *paljong*), glansblaadje, foelie (onder de gezette edelsteenen).

Pair, m. fr. (spr. *për*), eng. **peer** (spr. *pie*); v. h. lat. *par*, gen. *paris*, gelijk), een heer uit het hoogerhuis in Engeland, medelid der eerste kamer (**pairkamer**) in Frankrijk, aartsbisschop, hertog, graaf of baron enz., die oorspr. als onmiddellijke kroonvasallen, voorts als medeleden v. het hoogste gerechtshof, in rang en voorregten elkander gelijk zijn, en daarom ook **pairs** (lat. *paris*) heeten; gelijke rijksraden; **pairie**, f. het pairschap, de waardigheid en het ligchaam der pairs.

Pais, m. (fr. *paix* = lat. *pax*, vrede), vrede; **paisible**, fr. (spr. *pèziebl*), vreedzaam, rustig, vredelievend.

Pajazzo, z. **bajazzo**.

Pajók, n. russ. (geschr. *pajék*, verklw. v. *pai*, deel, aandeel), de maandelijksche meelmaat (*ration*) van eenen soldaat, = 2 tschetwerik.

Pakét, n. (het naast v. h. fr. *paquet*, it. *pacchetto*, deze echter v. h. duitsehe pak, pack), een pakje, bundel; **pakboot**, z. **packetboot**.

Pakfong, n. witkoper, een chineesch wit, smedig metaalmengsel, bestaande uit koper, zink, ijzer en nikkel.

Pako, z. **paco**.

Palaber, naam der geschenken v. brandewijn, kralen en dgl., die de handelaars

op de afrik. kusten aan de volkshoofden aldaar plegen te geven.

Paladada, f. it. (mid. lat. *paladadum*), eene soort van italiaansche zegelaar.

Paladin, m. (v. h. mid. lat. *palatinus*, pl. *palatini*, d. i. *optimātes palatii*, heeren van het paleis of hof), ridders uit het gevolg van Karel den grooten, hofridder; oneig. een dapper en hoffelijk held; ook dolend ridder, avonturier.

Palæmon, n. gr. (*Palaimōn*), Myth., een zee-god, die den zeevarenden gunstig was, bij de Romeinen **Portumnus**.

Palædoxie, f. gr. (v. *palaiós*, *á*, *ón*, oud), oudgeloovigheid; **palæographie**, f. de kennis van de schrijfkunst en het schrift der Ouden; **palæographisch**, de oude schrijfkunst betreffende; **palæoloog**, m. een oudgeloovige, aanhanger van het oude geloof; **palæologie**, f. de oude leer, in tegenst. met neologie; de oudheidkunde, inz. van de fossiele overblijfselen der eerste wereld, ook **palæontologie**; **palæomagädis**, f. gr., eene soort v. fluit der oude Grieken; **palæophrōn**, m. een oudgezinde, oudgeloovige; **palæophytologie**, f. de leer van de fossiele plantenoverblijfsels der eerste wereld; **palæotherion**, m. eene voorwereldlijke diersoort, die het midden houdt tusschen den tapir en den neushoorn; **palæotyphen**, pl., z. v. a. **incunabelen** (z. a.).

Palæstina, n. het beloofde land, het land der Hebræers, Kanaan.

Palæstra, f. lat. (*palaestra*, van het gr. *palaistra*, v. *palaistēs*, de worstelaar, *palaiein*, worstelen), de worstelschool, kampplaats, vechtplaats bij de oude Grieken en Romeinen; **palæstriek**, f. de vechtkunst, worstel-, kampkunst; ook z. v. a. **gymnastiek**; **palæstriet**, m. een leerling in 't worstelen, worstelaar; **palæstrische oefeningen**, de oefeningen in de palæstra, worstelen, wedloopen, schijfwerpen enz.; **palæstrophylax**, m. een wachter van de kampplaats.

Palais, n. fr. (spr. *palé*; v. h. lat. *palatium*, oorspr. de naam eens heuvels van het oude Rome, waarop de woning der keizers stond), paleis, slot, prachtgebouw.

Palamedes, m. zoon van Nauplius, koning van Eubœa, bekend door den haat, die tusschen hem en Ulysses bestond; **palamedische letters**, naam, dien men aan de 3 gr. letters η , ω , ζ , θ , ξ , φ , χ , ψ , ($\bar{\epsilon}$, \bar{o} , dz , th , x , ph , ch , ps) geeft, omdat men meent, dat Palamedes die gedurende het beleg van Troje heeft uitgevonden.

Palamneën, pl. gr. (sing. *palamnos*, moordenaar; kwelgeest); onheilstichtende godheden bij de Ouden.

Paländer, n. (it. *palandra*), een plat vaartuig, eene bombardeergaljoot.

Palánque, f. fr. (spr. *palángk'*), eene verschaning van paalwerk.

Palanquin of **palankijn**, m. (port., fr. en eng. *palanquin*, uit de telingische taal, die men in het land van Madras spreekt en waarin het *pallaki* luidt; in de kawi-taal heet het *palangkan*), een oostindisch draagbed, draagzetel, draagstoel.

Palatin, m. of **palatine**, f. fr. (*la palatine*, v. *palatin*, paltsisch, omdat men wil, dat deze dragt uit de Palts naar Frankrijk is gekomen), een pelskraag, halspels, sabel, halsstrook of halsbekleding der dames.

Palatinus, m. lat. (v. *palatium* = Palts, paleis, z. a.), een paltsgraaf; koninklijke grootgraaf of onderkoning in Hongarije; **Palatinaat**, n. de Palts, het paltsgraafschap.

palatum artificiale, n. lat. Med., een kunstverhemelte; **palatum fissum**, een gespleten verhemelte, wolfsmuil.

Palaver, (v. h. port. *palavra*, sp. *palabra*, f. het woord), verzamelplaats der negers tot godsdienstige verrigtingen.

Palefrenier, m. fr. (spr. *paal'frenjé*), stalknecht, palfrenier; **palefroi**, m. (spr. *paal'froá*), een staatspaard, paradepaard, ook damespaard.

Palephātus novus, eig. een nieuwe of andere Palephātus, d. i. een spreukjes-opdisscher, een wonderverhaler, naar den gr. schrijver van dien naam, die een boek vol ongelooflijke zaken schreef.

paléren, opschikken, optooijen.

Pales, f. rom. Myth., de herdergodin, godin der veeteelt en des landbouws; haar jaarlijksch feest heette: *palilia* of **paliliën**, pl.

Palét, f. (fr. *palette*, it. *paletta*, van h. lat. *pala*, spade, schop), het verbordje der schilders; de mannen van 't palet, de schilders; dat stuk verzaadt het palet, de kleurmenging is gebrekkig.

Paletot of **palletot**, m. fr. (spr. *paal'tó*; vgl. h. sp. *paleta*, een boer; *paletoque*, een overrok zonder mouwen), eene soort van overrok voor mannen, die als een zak of overtrek de gestalte en houding geheel verbergt.

Pali, n. de heilige taal van Achter-Indië, in welke de heil. boeken der godsdienst van Boeddha geschreven zijn, eene taal, die door zachtere uitspraak, afkorting en vermenging der vormen enz. uit het sanskrit is ontstaan.

Palificatie, f. nw. lat. (v. h. lat. *palus*, de paal), de heijing, het inrammen der palen om op te bouwen; bevestiging van den grond door paalwerk.

Palikáris of **palikáren** l. **pallikaren**.

Palilia, z. ond. **Pales**.

Palillogie, f. gr. (v. *palin*, terug, wederom), Log., de woordherhaling aan het

cinde en het begin der zindeelen; **palimbacchius**, ook **antibacchius**, m. gr. Poët., een drie lettergepigige versvoet, die uit twee lange syllaben en eene korte bestaat (— — ◊), b. v. praalzuchtig, het tegengest. van **bacchius**; **palimpsésustus**, m. (d. i. eig. weder opgekrabt, v. *psáein*, krabben, schaven), z. v. a. *codex rescriptus*, z. **codex**; **palindrömon**, n. (lat. *versus cancrinus*), een kreeftdicht (z. a.), **palindroom**, n. een woordraadsel over een woord, dat voor- en achterwaarts gelezen eene verschillende beteekenis heeft, b. v. n eger, r e g e n enz.; **palsindromie**, f. Med., z. v. a. **recidive** (z. a.); **palingenesie**, f. de wedergeboorte, wedervoortbrenging of hervorming; hervorming, omvorming, het bekomen eener nieuwe gestalte, gelijk b. v. met de rupsen plaats heeft; **palingeneseren**, wedergeboren worden; **palinodie**, f. de gezangherhaling; de tegenzang, herhaling van een vroeger gezang; Jur., de herroeping van datgene, wat men smadelijk van iemand gesproken of geschreven heeft; *actio ad palinodiam*, een eisch tot vormelijke herroeping eener belediging enz.; **palintocie**, f. gr., de teruggaaf van rente na woekerwinst.

Palinūrus, **Palinuur**, m. de stuurman van Æneas, die door den slaap, onder de gedaante van Phorbas, in zee geworpen werd en na dagen zwemmens aan eene kaap der Tyrrenische zee te land kwam, waar hij door de inwoners werd gedood. Op bevel der godspraak werd er een grafsteen voor hem opgericht en de kaap kreeg zijnen naam.

Pallissade, fr., ook **pallissade**, f. (it. *pallisada*, v. h. lat. *palus*, paal), een schanspaal; pl. **pallissaden**, schanspalen, een paalwerk, boom- of paalheg; **pallissadéren** (fr. *pallissader*), met schanspalen voorzien, insluiten, afpalen.

Palexänder of **palexänder-hout** (soms verbasterd tot **polisänder-** of **poly-sänder-hout**), purperhout, violethout hout uit Guiana, dat in de lucht van kleur verandert en tot ingelegd werk enz. gebruikt wordt.

Palla, f. lat., een lang overkleed der aanzienlijke vrouwen in het oude Rome; *palla corporales*, f. eig. lichaamsmantel of -hulsel, een altaar- of kelkdock, offerdock in de r. k. kerk, die het altaar en den kelk bedekt.

Pallas of **Athēne**, f. gr. Myth., z. v. a. **Minerva** bij de Romeinen, de godin van de wijsheid, de schoone kunsten, de krijgsdapperheid en het krijgsbeleid enz.; **Pallas**, f. ook eene door Olbers te Bremen in 1802 ontdekte planeet; **palladium**, n. gr. (*palladion*); eig. een fabelachtig pallasbeeld, waarvan het lot der stad Troje afhing, die men nl. voor onneembaar hield, zoolang zij dit zorgvuldig bewaarde heilig-

dom bezat; van daar in 't alg. een beschermend voorwerp, beschuttend heiligdom, beschermgod; de privilegiën eener stad, de grondwet van eenen staat enz.; ook een metaal in 1803 door Wolliston in het platina ontdekt en veel overeenkomst met dit laatste hebbende.

Pallasch, m. slav. (russ. *palásch*), een lang slagzwaard der ruiterij.

Palliatief, z. ond. **pallium**; **pallissade**, z. **pallissade**.

Pallikären, pl., vrijwillige soldaten bij de nieuwe Grieken.

Pallium, n. lat., in 't alg. hulsel, bedekking, gewaad; een mantel, in de oudheid inz. het gr. overkleed, in tegenst. met de rom. toga; de bisschopsmantel, sedert de 4de eeuw door de rom. keizers aan de hooge bisschoppen als teeken hunner geestelijke magt gegeven; *pallium caritatis*, de mantel der liefde; **palliatief**, n. nw lat. (v. h. lat. *palliatus*, u, um, met eenen mantel bekleed, bemanteld), een bemantelend middel, omhullingsmiddel, schijn- of verzachtingsmiddel voor eenen tijdlang; middel van uitstel, van vertraging, hulp voor het oogenblik, pijnstillend middel zonder geneeskraft enz.; **palliatief-kuur**, f. de geneeswijze, die niet tegen de ziekte-zelve, maar tegen hare verschijnselen (symptomen) is gerigt; in tegenst. met radicaal-kuur.

Pall-mall, n. eng. (spr. *pel-mel*; van *pall*, bal, en *mall* = fr. *mail*, kolf), z. v. a. het malie-spel (z. **mail**), kolfspel, baanbalspel; ook de maliebaan, de baan tot balslaan; van daar de naam eener alle e of straat, b. v. te Londen, te Altona, waar het in **pallmaille**, f. (spr. *palmaal*) verbasterd is.

Pallor, m. lat., de bleekheid, doodsbleekte.

Pallu, het booze beginsel bij de Birmanen in Achter-Indië.

Palm, f. lat. (*palma*), 1) de palmboom, een talrijk geslacht van boomen in Azië enz., die takken noch twijgen hebben, en slechts aan den top bladeren en vruchten dragen; ook z. v. a. de palmtak, als zegeteeken en als zinnebeeld des vredes; 2) de vlakke hand (lat. *palma*, gr. *palâmē*); 3) eene span, eene it. sp. en port. lengtemaat (*palme*); eene nederl. lengtemaat, = $\frac{1}{10}$ el of *mètre*, een *decimètre*; ook eene lengtemaat in Duitschland; te Hamburg = 0,095496 ned. el; *palmo craveiro*, m. eene port. lengtemaat op zee; **palma Christi**, f. de wonderboom; **palmārum** (eig. gen. pl. v. **palma** 1), de palmzondag, zondag voor paschen, op welken voor Jezus, bij zijne intrede in Jeruzalem palmtakken op den weg gestrooid werden; **palmacieten**, pl. lat.-gr., versteende palmstammen; **palmarium**, n, lat., zegeloon;

geschenk aan eenen advocaat na een gewonnen proces; **palmestrie**, f. nw lat., z. v. a. **chiromantie** (z. a.); **palmétten**, pl. fr. Arch., naar palmbladen gelijkende sieraden aan gr. zuilen; **palmiet**, n. het palmeel, palmmerg; **palmipes**, m. eene rom. lengtemaat, = $1\frac{1}{2}$ rom. voet.

Palmos, m. gr. (*palmós*, v. *pállēin*, springen), Med., het slaan; kloppen, inz. de hartklopping.

Palmsect, m. een aangename, zoete wijn (sect, z. a.) v. het canarische eiland Palma.

Paloin, een gewigt op de kust van Coromandel, = 2 lood ruim.

Palomantie, f. gr., de waarzeggerij uit kleine staven of door middel daarvan.

palpābel, lat. (v. *palpāre*, betasten, aanraken), of **palpāble**, fr., tastbaar, grijpbaar, voelbaar, handtastelijk; duidelijk, zonneklaar, ligt begrijpelijk, dood eenvoudig.

palpebraal, lat., tot de oogleden (*palpebrae*) behorende.

palpitēren, lat. (*palpitāre*) slaan, kloppen, trillen; **palpitātie**, f. het kloppen, slaan, de hartklopping, polsslag, ledentrilling.

Paludamentum, n. lat., overkleed, mantel, inz. krijgsveldmantel; keizersmantel.

Pambiōma, n. gr. (v. *pān*, alles, en *biōn*, bezielen), het algemeen levensbeginsel.

Pāmela, f. eene heldin der deugd, naar den dus gheeten roman van den Engelschman Richardson.

Pampas, pl. peruaansch (*pampa*, vlakte, vrij veld), groote grasvlakten in Z. Amerika; **pampéiro**, m. port. of **pampéro**, sp., de hevige koude zuidewind, die over de vlakten van Paraguay henen strijkt.

Pampelmoes, f. de oostindische oranjeappel, van de grootte eens hoofds, met den smaak van aardbeien.

Pamphīlos, gr. mansn.: de algeliefde.

Pamphlét, n. eng. en fr., een vlugschrift, klein geschrift, los blad; een blaauwboekje, schotschrift; **pamphletier** (spr. —*tjé*) of **pamphletist**, m. een schrijver van vlugschriften, van blaauwboekjes; ook **pamphletarius**, m. nw lat.

Pamplēgie, f. gr. (van *pān*, al, geheel, en *plēgē*, slag), Med., de algemeene beroerte, algemeene verlamming.

Pan, n. gr. Myth., de veld- en herdergod, de god der herders en kudden enz., zoon v. Hermes en eene nymph; hij had boksvooten, twee hoornen en was over 't gansche lijf ruig behaard; behalve de naar hem genoemde herdersfluit was hij de uitvinder eener krijgstrompet, wier geschal de vijanden deed verschrikken; **pansfluit**, f

ook **syrinx** of **papagéno-fluit**, de herdersfluit, veldfluit, het zevenmondig riet, een blaasinstrument, uit vele trapsgewijs afnemende, naast elkander verbondene pijpen zamengesteld; **panische schrik**, een plotseling blind alarm, plotselinge, maar onnoodige of ongegronde schrik, eene algemeene, onnoodige ontsteltenis, zooals Pan die den Galliërs bij den tempel van Delphi op 't lijf joeg; **panophobie**, f. Med., het schrikken in den slaap.

Panacēa, **panacée**, f. gr. (*pan-ákeia*, v. *pān*), al, en *akēin*, genezen), een algemeen geneesmiddel, eene universele artsenij, wondermiddel; Myth., de alheelester, godin der geneezing, eene dochter van Asculaap, *panacēa mercuriālis*, z. v. a. **calomel**; **panax** of **panax-plant**, het heekkruid, z. **opopanax**.

Panache, m. fr. (spr. *panásj*; v. h. it. *pennacchio*, v. h. lat. *penna*, veder), de vederbos, helmboos, pluimboos; **panaché**, n. (spr. *panasjé*), eig. vederachtig, bont gestreept, geschakeerd; allerlei veelkleurig ijs als confituur.

Panāde, f. fr. (v. h. lat. *panis*, brood), broodsoep, inz. vleeschnat of bouillon met gekruimeld brood.

Panagia, **panachia**, f. naam, dien bij de nieuwe Grieken de moeder van Jezus draagt; ook de naam eener ceremonie der gr. monniken, waarbij zij een stuk brood in den naam der Maagd inzegenen en het onder elkander aan het einde van den maaltijd verdeelen.

Panaricium, n. lat. (fr. *panaris*), de vinger- of nagelzweer, de vijf.

Panathenēōn, pl. gr. (*pan-athēnaia*), volksfeesten der Atheners ter cere van Athene of Minerva.

Panbiōm, n. gr. (v. *pān*, al, en *biōmi*, ik beziel), bij sommige nieuwere schrijvers eene bijzondere, alles bezielende kracht of grondbeginsel.

Pancárpum, n. of **pancárpus**, m. een gevecht van allerlei dieren, dat de romeinse keizers ter verlustiging van het volk deden plaats hebben.

Panchréstrum, n. gr. (van *pān*, al, en *chrēstós*, bruikbaar), Med., eig. een alhelpend, ten minste veelhelpend geneesmiddel, vgl. **panacea**.

Panchymagōga, pl. gr. Med., afvoerende middelen voor alle kwade vochten bij de Ouden; *panchymagōgum minérale*, n. z. v. a. **calomel**.

Panocratesie, f. gr. (v. *pān*, al, en *kratēn*, heerschen), alheerschappij, alleenig bezit.

Pancratium, lat., of **pancratīon**, gr. n. (van *pān*, al, en *kratós*, kracht, geweld), een gezamentlijke, algemeene strijd, wedstrijd met alle lichaamskrachten en kampmiddelen, eene strijdoefening bij de

oude Grieken, die het worstelen en de vuistkamp vereenigde en alle ligchaamskrachten vorderde; ook eene uit vele raderen en veren bestaande machine, welker eerste rad door een gewigt in beweging gebragt wordt, tot opheldering van vele waarheden, die op tijd- en krachtnitsparing betrekking hebben; **pancratiást**, m. een alstrijder, een vechter in het **pancratio**; heldhaftig ridder; **Pancratius**, n. mansn.: de algeweldige.

Pancrēas, n. gr. (v. *pān*, al, geheel, en *krēas*, vleesch), of **de pancreätische klier**, f. het alvleesch, de groote maagklier, buikspeekselklier, binnen de platen v. h. darmscheil des karteldarms; tusschen de maag, de groote slagader, den twaalfvingerigen darm en de milt; **pancreätisch**, het alvleesch betreffende; **pancreatalgie**, f. pijn in het alvleesch; **pancreatitis**, f. ontsteking van het alvleesch; **pancreatorrhagie**, f. de bloedvloeiing uit de buikspeekselklier.

Pandemonium, n. gr., een algemeene tempel voor dæmons of halve goden; ook de gezamentlijke booze geesten of duivelen, het rijk des satans.

Pandecten, pl. gr. (v. *pandektēs*, alomvattend, van *pān*, al, en *déchesthai*, opnemen), eig. alomvattende boeken, het gezamentlijke rom. regt, eene uit 50 boeken bestaande verzameling van regtsbeginselen, die onder Justiniaan in 't jaar 530 kracht van wet kregen; afgekort *ff.*, welke zonderlinge verkorting uit de grieksche aanvangsletter π , *p*, door de onkunde der afschrijvers ontstaan is (volgens anderen is zij voortgesproken uit de met een dwarsstreepje voorziene *D.*, d. i. *Digesta*); z. ook *digesta* en *corpus juris*; **pandectarius**, m. een uitgever der pandecten.

pandemisch, gr. (*pandēmos*, *on*, v. *pān*, al, en *dēmos*, volk), het gansche volk betreffende, algemeen, overal verbreid, b. v. pandemische ziekten of kwalen, algemeene ziekten enz.; **pandemie**, f. Med., eene algemeene volksziekte; **Venus pandēmos**, z. *Venus*.

Pandiculatie, f. nw lat. (v. h. lat. *pandiculāri*, zich uitzetten), de uitstrekking en uitzetting der spieren aan het gansche ligchaam, waardoor eene krampachtige trekking wordt veroorzaakt, het uitrekken der leden bij koorts; als oudfr. woord: het ophangen, verhangen.

Pandoer, m. een hongarsch soldaat te voet; oorspr. van het dorp Pandur in Neder-Hongarije; **pandoerenkling**, m. een gebogen hartsvanger.

Pandōra 1), f. gr. vrouwenn.: de albeschonkene, albegiftigde; Myth., een schoon meisje, kunstwerk van Vulcanus, door alle goden met geschenken en bevaligheden toegerust. Zij droeg het gansche

heir der menschelijke kwalen in eene geslotene doos. Epimetheus, door de schoonheid van het meisje bekoord, opende het deksel, en nu vloog er allerlei ellende uit en verspreidde zich over de aarde; alleen de hoop bleef in de doos achter enz.; van daar: **Pandora's doos**, de bron van alle kwaad.

Pandora 2), l. **pandoera** z. **mandoline**.

Paneel, n. (vgl. het eng. *pane*, *pannel*, fr. *panneau*, vierkante plank of steen, veld, v. *pan*, het pand van eenen rok, vak van eenen muur enz.), houten beschiëting, beschoot, wandbekleding; de dunne plank achter eenen spiegel, eene schilderij; de plank, waarop een schilderstuk is gemaakt; **paneléren**, met houten bekleding voorzien.

Panegyricus, m. gr. (v. *panēgyris*, algemeene volksvergadering, feestvergadering), eene feestrede voor eene volksvergadering gehouden, plegtige lofredede, lofdicht, eereschrift; **panegyrisch**, plegtig, loftuitend, op lofredenaars wijze; **panegyrist**, m. een lofredenaar.

Panëlle, f. fr. (spr. en port. *panela*, waarsch. v. *pan*, brood, stuk), ruwe, gele suiker in schijfvormige stukken uit Z. Amerika en de Antilles.

panem et circenses, z. ond. **circus**; ook z. v. a. ridderorden en pensioenen.

panéren, fr. (*paner*, v. *pain* = lat. *panis*, brood), vleesch met beschoitkruiden bestrooijen; **panetier**, m. (spr. *paan'tje*), broodmeester, een grootofficier der kroon in het voorm. Frankrijk.

Panergesie, f. gr. (v. *pān*, al), algemeene opwekking tot verbetering; **panglōsīe**, f. eene verzameling van geschriften in vele talen; babbelsucht; **panglōssus**, m. een alspreker, zwetser; **panharmonion**, n. een door Mälzl te Weenen uitgevonden muzikinstrument, dat vele blaasinstrumenten in zich vereenigt; **panhellenion**, n. de opperste staatsraad der nieuwe Grieken; bij de oude Grieken de naam van Jupiter als schutsgod van geheel Griekenland; **panhistorie**, f. de alweterij.

Panicaseisten, pl., montanisten, die hun avondmaalsbrood met kaas gebruikten.

panique, terreur *panique*, fr. **panische schrik**, z. a.

panis, m. lat., brood; van daar: **panisbrief**, m. een broodbrief, verzorgingsbrief, duitisch-keizerlijke aanbeveling om den houder van zulk eenen brief levenslang in een klooster op te nemen; **panist**, m. nw lat., een broodeling, verzorgde provenier; **panificatie**, f. nw lat., de verandering van melige stoffen in brood, de broodgisting.

panische schrik, z. ond. **Pan**.

Panmelodion, n. gr., een nieuwelings uitgevonden muzikinstrument, waarop de

toon en door middel van toetsen en eenen cylinder op metaalstaven worden voortgebragt.

Pannefin, n. fr. (spr. *paan'fèng*), Merc., eene soort van hollandsch papier.

pannus oculi, m. lat. Med., het vel op het oog.

Panochie, f. lat.-gr. (v. *panus*, gr. *pénos*. eene klierbuil), Med., een liesgezwel.

Panophobie, z. ond. **Pan**.

panóptisch, gr., alziend; **panorāma**, n. gr. (v. *pān*, al, en *hōran*, zien), het algezicht, de albeschouwing, eene cirkelvormige schilderij, die een' geheelen horizont voorstelt, in welks middelpunt de aanschouwer staat, en zoo het overzigt b. v. over eene gansche stad krijgt.

Panoro, m. it., eene veld- of vlaktemaat in Florence.

Pansooph, m. gr. (v. *pān*, al), een alwijze, alweter, algeleerde, een, die alles verstaat; **pansophie**, f. de alwijsheid, algeleerdheid, de waan van alles te weten; **panspermium**, n. gr., het alzaad, de grondstof, oorspronkelijke of eerste stof; **panspermie**, f. de leer eener algemeene verspreiding van de kiemen der levende wezens, volgens welke tot hunne ontwikkeling slechts eene bepaalde aanleiding wordt vereischt; **panstereorāma**, n. Sculp., de voorstelling van een voorwerp in geheel verheven werk en in zijne ware grootte; vgl. **relief**.

Pantagōga, pl. gr. (v. *pānta*, alles, en *agein*, drijven), Med., alles uitdrijvende, geheel buikzuiverende middelen.

Pantalon of **pantaleon**, n. een groot, naar het klavier gelijkend verticaal instrument, naar zijnen uitvinder Pantaléon Hebenstreit (1718) benoemd.

Pantalon, f. (spr. *pāngtalong*), of **pantalone**, it. m., een potsenmaker of hansworst, eig. eene maskerrol in het ital. volksblijspel: een slimme, rijke, nu gierige, dan jaloersche, menigmaal verliefde venetiaansche koopman, doorgaans een huisvader (naar den voorm. schutspatroom der Venetianen Pantaleon dus genoemd); van zijne wijde matrozen-kleederen, de in Venetië algemeen heerschende dragt, komt: **pantalons**, pl. fr., eene lange, wijde broek, lange broek; **pantalonnade**, f. fr., de pantalonstdans; allerlei grappen, zotte figuren; geveinsde betuiging van vreugde of smart, veinzerij; narrenstreek om zich uit de verlegenheid te redden.

Pantes, pl., schelppgeld (in plaats van munt).

Pantheismus, n. gr. (v. *pān*, al, en *Theós*, God), het gevoelen of geloof, dat het heelal of de wereld de godheid zelve is, het wereldgod-geloof; **pantheist**, m. iemand, wiens godheid het heelal is, die

God en de natuur voor één houdt; **pantheistisch**, dat geloof betreffende; **pantheologie**, f. de leer van het pantheismus; **panthéon**, n. in het oude Rome een tempel voor alle goden; later onder de pausen de kerk van de maagd Maria en alle heiligen, ook ronden; het **pantheon** te Parijs, de voorm. kerk der heil. Geneveva: gedurende de revolutie en tot 1814 een eeretempel voor overledene groote en beroemde mannen, tempel der onsterfelijken; **pantheoniseren**, de eer van het pantheon toekennen, in het pantheon overbrengen.

Panther, m. het pantherdier of **parder** (gr. *panthēr*, lat. *panthēra*), een roofdier in Afrika en O. Indië, dat naar den tijger en luipaard gelijk; het kleine **pantherdier**, z. v. a. een soortgelijk kleiner roofdier in Z. Amerika, ook jaguar, tijgerkat (lat. *felis uncio*, fr. *once*, hoogd. *unze*) geheeten.

Panthère, f. (v. h. gr. *panthēra*, d. i. alvang), een hangnet, spiegelnet of vogelnet met spiegels, in Italië zeer gewoon, om allerlei vogels te vangen.

Pantine, f. fr. (spr. *pangtien*), een bundel strengen van zijde, garen enz.

Pantoffel, m. nederd. en hoogd. (ontst. uit *bandtafel*, dat nog in Opper-Duitschland eene houten zool (*tafel*) met een' lederen band om den voet door te steken, beduidt; v. a. van het gr. *panthellos*), een halfschoen, gemakkelijke huisschoen, milt; iron., het vrouwelijk gezag.

Pantocratie, f. gr. (v. *pān*, gen. *pan-tós*, al, geheel), de alheerschappij, alregering; **panocratisch**, albeheerschend, alregerend; **panocrator**, m. een alheerscher, beheerscher van alle dingen, de Almagtige; **panograaph**, m. gr., eig. een alteekenaar, alschrijver, een teekenknaap, werktuig tot nateekenen en verkleinen der omtrekken; **panométer** of **holométer**, m. een almeter, hoekmeter, een werktuig om allerlei afmetingen op het veld en aan den hemel te bepalen; **panomime**, f. (v. h. gr. *panto-mimos*, d. i. alles nabootsend), eig. alnabootsing; het mienen- en gebarenspeel, de gebarenspraak; **pantomimiek**, f. gebarenkunde, de kunst van de gebarenspraak of het gebarenspeel, de kunst om gedachten, gewaarwordingen en handelingen enkel door gelaatstrekken en gebaren of dans, zonder woorden, aan den dag te leggen; **pantomimisch**, door gebaren uitgedrukt; **pantomimische dans**, **pantomimisch ballet**, zulk een dans of ballet, waarin de handelingen enkel door gebaren worden uitgedrukt, gebarendans; **pantomimiseren**, door gebaren uitdrukken; **pantomimist** of **pantomimicus**, m. een gebarenspeeler; **pantophaag**, m. een aleter, alvraat (veelvraat); **pantophagie**, f. het genot der eetbare dingen zonder

onderscheid; **panthophobie**, f. vrees voor alles; ook watervrees; **pantosophie**, z. v. a. **pansophie**.

Panurgie, f. gr. (v. *pan-ürgos*, d. i. eig. alles doende of tot alles in staat), arglistige boosheid, schelmerij, geslepenheid; **panurgisch**, arglistig, geslepen, doortrapt.

Panus, n. lat. Med., een kliergezwel.

Panzootie, f. gr. Med., eene algemeene dierenziekte.

Paolo, m. it. (= Paulus), eene rom. rekenmunt, waarvan er 5 op een francese cono gaan, = 27 ct. courant.

Papa, m. lat. (ook nederd., fr., eng., hoogd. in denzelfden vorm; gr. *páppas*, een algemeen kinderwoord, van eenen natuurklank uitgaande), vader; z. v. a. **paus** (hoogd. *pabst*, fr. *pape*, eng. *pope*), de heilige vader, het geestelijk opperhoofd der r. k. kerk; **papaal**, pauselijk; **papaal-systeem**, n. het stelsel der pauselijke opperheerschappij in de kerk; **papabel**, nw lat. (*papabilis*), bevoegd om tot paus gekoren te worden; **papismus**, m. het pausdom, inz. de leer der r. k. kerk van den paus als stadhouder van Christus en van zijne onfeilbaarheid; **papist**, m. een pausgezinde, onvoorwaardelijk aanhanger van den paus; **papisterij**, f. de blinde gehechtheid aan den paus; **papistisch**, pauselijk; **papocesarie**, de pauselijke opperbeheersching, het ingrijpen van den paus in de regten van wereldlijke vorsten; **papolatrie**, f. lat.-gr., bovenmatige vereering of aanbidding van den paus.

Papagaai, m. (sp. *papegaye*, it. *papagallo*, oud-fr. *papegaut*; v. h. arab. *babaghá*), een zeer talrijk geslacht v. meestal zeer schoone woudvogels in Azië, Afrika en Amerika.

Papagenofluit, z. v. a. pansfluit, z. ond. **Pan**.

Papalēthra, f. de tonsuur bij de grieksche geestelijken.

Papatace, m. it. (spr. —*tátsje*), eig. zwijgvader, een goede ziel, onnoozele hals.

Papáver, n. lat., de maankop, slaapbol; **papaverine**, f. nw lat., z. v. a. opian en narcotine.

Papaya, f. peruaansch, de meloenvrucht; **papaya-boom**, de meloenboom.

Papeline, f. fr., eene halfzijden stof, eene soort van gros de Tours, waarbij de inslag niet uit zijde, maar uit floretzijde of katoen bestaat.

Paperassen, pl. fr., onbruikbare, beschrevene papieren, scheurpapier; **papeterie**, f. papierhandel, waren van papier en carton.

Papéto, m. eene rekenmunt te Rome, = 2 paoli of ongeveer 54 centen.

Paphia, f. bijnaam v. Venus, naar de stad Paphos in Cyprus, alwaar zij haren schoonsten tempel had.

Papier-Joseph, n. fr. (spr. *papjé zjo-zéf*), filtreer- of doorziggpapier voor de apothekers enz.; **papier-maché**, n. (spr. —*masjé*; v. *mácher*, kaauwen), eig. ge-kaauwd papier, tot eenen brij gestampt papier, papierdeeg, papierstof voor doozen, kistjes enz.; **papier mecanique**, machinaal-papier, papier zonder einde; **papier-nautilus**, z. **argonaut**.

Papillen, pl. lat. (*papilla*), tepelvormige, wrachtige verhevenheden op de huid, de tong enz., inz. de borsttepel.

Papillon, n. fr. (spr. *papieljóng*; v. h. lat. *papilio*), vlinder, kapel, witje, inz. een dagvlinder, in tegenst. met phalæne en sphinx; **papillóten**, papierrepen of -rolletjes om het haar ter krulling in op te rollen (wegens de overeenkomst in gedaante met eenen vlinder dus geheeten); **papillotéren**, het haar op zulke rolletjes winden; ook blikkeren (van de ooggen); **gepapilloteerd**, te opgesierd, te bloemrijk (van den stijl, van eene redevoering enz.); Pict., met te veel verschillende lichte partijen; Typ., gesmeerd, met dubbel en onduidelijk staande letters.

Papiniaansche pot, een sluitpot, een ijzeren pot, in 1681 door den Franschman Papin (spr. *papéng*) uitgevonden, die door een schroefdeksel zoo naauwkeurig gesloten is, dat de waterdamp, die zich daarin door de hitte ontwikkelt, geen en uitweg vindt, en men daardoor beenderen kan oplossen en tot gelei koken.

Papinianisten, pl. Jur., aanhangers of volgelingen van de uitspraken des regtsgeleerden Papinianus; ook juristische studenten, die in het 3de studiejaar zijn, omdat dan weleer Papinianus verklaard werd.

Papismus, **papist**, **papocesarie** enz. z. ond. **papa**.

Papúas, pl. (v. h. maleisch *papuah*, kroes, wolharig), de kroesharigen, zwarte bewoners van Nieuw-Guinea, en in 't alg. de negerstam in Australië, australische negers.

papulae, pl. lat. Med., puistjes, blaartjes; **papuleus**, nw lat., puistachtig, puistig.

Papusmossel, f. eene soort van eetbare groote mossel in de Middellandsche en de Noord-zee.

Papýrus, m. gr. (*pápyros*), oud-egyptisch papier, bereid uit den **papyrusstruik**, een egypt. rietgewas; **papyrographie**, f. beschrijving van het papier; karton-steendruk, d. i. de aanwending van kartons of bordpapieren, die met eene soort van kleikalk overdekt zijn, in plaats van de steenen tot den steendruk.

Paquet, z. **paket**.

par, fr., door, uit, met, bij; b. v. *par couvert* (spr. —*koewér*), door insluiting (op brieven); *par curiosité*, uit nieuws-

gierigheid; *par exemple* (spr. —*eksángpl'*), bij voorbeeld; *par force*, met geweld; *par occasion*, met gelegenheid.

par, lat., gelijk; *par et impar*, even en oneven, een spel; *par ratio*, f. gelijke verhouding, even veel; Jur., gelijke grond des wetgevers of der rechtsgewoonte; *pari passu*, met gelijken tred, met gelijke mate; *pares*, pl.; gelijken, even geschikten, even sterken; b. v. gelijken in stand, in rang, vgl. *pair*, van daar *judicium parium* of *pair geregt*, dat over de medeleden van den stand oordeelt, zoodat de aangeklaagde alleen door zijne gelijken wordt gevonnisd.

Para, n. (v. h. perz. *paráh* of *parek*, stuk), eene rekenmunt in Turkije en de Krim = $\frac{2}{5}$ piaster of ongeveer 2 centen.

para- of voor klinkletters *par-*, gr. voorlettergreep in vele samenstellingen, beteekent oorspr. bij, nevens, vervolgens, heen; langs, bovenuit; van daar inz. een missen, iets gebrekkigs of verkeerd, z. v. a. ons mis-, ver-; een overschrijden of overtreffen; wederstreven of bestrijden, z. v. a. ons tegen en weder (in dezen zin ook in fr. woorden, b. v. *parafoudre*, *parapluië* etc.); eindelijk eene verandering, vervorming, omkeering, z. v. a. ons om-

paraat, lat. (*parátus*, a, um, v. *paräre*, bereiden, toerusten), gereed, bereid, vaardig, willig, toegerust; **paräte executie**, Jur., dadelijke uitwinning; *paräte pecunia*, haar of gereed geld.

Parabásis of **parabáse**, f. gr. (v. *para bainéin*, daarneven gaan, overschrijden), Log., het overspringen van het eene voorwerp op het andere; in het oud-gr. blijspel de toespraak van den koorvoerder in naam des dichters aan het volk, welke in geen' zamenhang met het stuk stond; **parabáten**, pl., zij die in den circus, na het wagenrennen, ook aan den wedren te voet deel namen.

Parábel, f. gr. (*parabolē*, d. i. eig. naast elkander plaatsing, v. *para bállein*), Log., gelijkenis, gelijkenisrede; Math., die kegelsnede, die parallel loopt met eene zijde des kegels; **parabólisch**, bij wijze van gelijkenis; de gedaante eener kegelsnede hebbende; **parabolisérén**, door gelijkenissen spreken; **paraboloïde**, f. een parabolische kegel.

Parabolaan, m. lat. (*parabolānus*, v. h. gr. *parábolos*, daaraan zettend, wagent), een waaghals; pl. **parabolānen**, geestelijke ziekenverzorgers, kranknoppassers (om het gevaar der besmetting, waaraan zij zich wagen, dus genoemd).

Parabráhma, m. ind. (v. h. sanskr. *para*, het beste, voortreffelijkste), eig. de beste Brahma (z. a.), het hoogste wezen.

Parabystie, f. gr. (v. *byein*, volstoppen), Med., het volproppen, overstoppen.

Paracentēsis of **paracentēse**, f. gr. (v. *para-kentein*, in de zijde doorsteken), de aftapping van het ziekelijk opgehoopte water met een puntig, stekend werktuig uit eenige holte des lichaams; **paracentesérén**, insteken en aftappen.

paracéntrisch, gr., niet juist om een middelpunt gelegen, uitmiddelpuntig.

Paracharáct, m. gr. (*para-charaktēs*), de valsche munter, vervalscher.

Parachroa, f. gr. (v. *chroía*, *chrōma*, huid, huidkleur, kleur), Med., ziekelijke verandering, inz. der gelaatskleur; **parachróma**, n. kleurbeoogcheling, gebrek van het gezicht, waardoor men kleuren waant te zien, die niet werkelijk aanwezig zijn; **parachrósis**, f. het verkleuren, bederven door de kleuring.

Parachronismus, m. gr. (v. *chrónos*, tijd), eene tijdfout, een misslag tegen de tijdrekenkunde, inz. zulk eene, die eene gebeurtenis later opgeeft, dan zij heeft plaats gehad, in tegenst. met **prochronismus**.

Parachute, f. m. fr. (spr. —*sjuút'*, v. h. gr. *pará*, tegen, en fr. *chute*, val), een valscherm aan een' luchthol, uitvinding van den vermaarden Blanchard.

Paracleet, m. gr. (*para-klētos*, d. i. bij- of te hulp geroepen), een raadgever, helper, trooster, bijstand, voorspreker, bemiddelaar; de heilige Geest; **paracleticon**, n. een troostschrift, inz. een grieksch kerkboek, dat troostspreuken bevat; **paracletisch**, vertroostend, troostrijk.

Paracme of **paracmäsís**, f. gr. (*par-akmē*, vgl. *akmē*), Med., de afnemende eener ziekte na haren hoogsten graad van hevigheid; **paracmätisch**, afnemend, van het toppunt weder afdalend.

Paracöpe, f. gr. (v. *para-köptein*, d. i. eig. daarbij slaan, vervalschen enz.), Med., voorbijgaande waanzin, verstandsverwarring, ijhoofdigheid in koorts.

Paracrötte, f. fr., het slijkscherm boven de radere der wagens, spatleder.

Paracūsis, f. gr. (v. *par-akúein*, verkeerd hooren), het verkeerd hooren, bedrog in het hooren; ook het orgesuis.

Paracyēsis, f. gr. (v. *para*, z. a., en *kyēsis*, zwangerschap), de zwangerschap buiten de baarmoeder.

Paracynánche, f. gr. (vgl. *cynanche*), Med., een ligte graad van keelontsteking, ontsteking der halsspieren.

Paráde, f. fr. (v. *parer*, opsieren, en dit v. h. lat. *paräre*, bereiden), een plegtige optocht, inz. van krijgsvolk, pronk, pracht, praalvertoon; in 't schermen: de afwering van eenen stoot, de dekking, vgl. **paréren** 1); **parade bed**, vertoonbed, pracht-, pronk-, staatsie- of praalbed; **parade-paard**, pracht- of staatsiepaard; **paradeplaats**, monsterplaats; **wachtparáde**,

optrekkende staatsiewacht; **paradéren**, prijken, pronken, praalvertooning maken; ter montering staan; zich in 't beste pak laten zien; **paradist**, m. de potsenmaker voor kleine tooneelen.

Paradiastöle, f. gr. Log., eig. het scheiden v. naast elkander staande dingen; de opheldering eener zaak door het tegendeel.

Paradiazeuxis, f. gr., gebrekkige, verkeerde scheiding of onderscheiding; Muz., in terval van eenen toon.

Paradigma, n. (gr. *pará-deigma*, van *para-deiknynai*, daarnaven of als voorbeeld bij brengen), een voorbeeld, model, monster; Gram., een modelwoord, woord tot voorbeeld om daarnaar alle andere woorden van dezelfde soort te verbuigen of te vervoegen; **paradignátisch**, door voorbeelden leerende, als voorbeeld dienende; **paradigmatiséren**, door voorbeelden leeren.

Paradijs, n. (het naast v. h. lat. *paradisus*, gr. *parádeisos*, dat uit het perz. of arab. *firdaus*, pl. *farádis*, lusthof, wijngaard enz. ontleend is; vgl. het sanskrit *parádēsa*, vreemd land), een boomgaard, eene diergaarde; lusthof, pleiziertuin, lustwarande, elk hoogst genoegelijk buitenverblijf; de woonplaats van het eerste menschenpaar, alsook die der zaligen na dit leven; iron., ook de bovenste galerij in den schouwburg; **paradijsappel**, adamsappel, eene soort van citroenvrucht; ook eene soort van smakelijke, roode en blanke appelen; **paradijsdruif**, eene soort van corsikaansche druiven; **paradijshout**, een kostbaar, welriekend, roodbruin hout uit Bombaj, Sumatra enz.; **paradijskorrels** (lat. *grana paradisi*), de zaden van een oostind. gewas (*cardamomum maximum*), weleer als specerij gebruikt; vgl. **cardamomen**; **paradijsvijg**, de vrucht van den pisang; **paradijsvogel**, een talrijk geslacht van buitengemeen schoone vogelen in Nieuw-Guinea enz.

Paradox, gr. (*parádoxon*, v. *pára*, tegen, en *dóxa*, de meening), wonderspreukig, strijdig met de gewone leer en gevoelens, bevreemdend, ongewoon, afwijkend, zonderling, in 't oog springend; het **paradoxé**, h. vreemde, schijnbaar strijdige, tegen het gewoon gevoelen, tegen de heerschende begrippen indruischende; **paradoxie**, f. de zonderlingheid in gevoelen of denkwijze; de liefde tot het vreemde, opzienbarende; ook z. v. a. **paradoxon**, n., pl. **paradoxá** of **paradoxén**, de schijnbare tegenstrijdigheid, vreemdsoortigheid, zonderlinge gevoelens, bevreemdende stellingen of grondregels; **paradoxismus**, m. Rhet., eene figuur, die zeer strijdige attributen in zich vereenigt; **paradoxomanie**, f. de overdrevene neiging of zucht tot zonderlinge, wonderlijke gevoelens en leerstellingen.

Parænēsis of **parænése**, f. gr. (*par-ainēsis*, v. *par-ainēin*, toespreken, opwekken enz.), de vermaning, opwekking, overreding, vermaningsrede, toepassing, stichting; **parænétisch**, vermanend, opwekkend, stichtend.

Paræsthesiē, f. gr. (vgl. *aesthesia*), Med., gevoelsverandering, ziekelijke of onregelmatige gesteldheid des gevoels.

Parafe, z. **paraphe**.

Parafoudre (spr. —*foedr'*) of **paratonnerre** (spr. —*tonèr'*), m. fr. (v. h. gr. *pará*, tegen, en fr. *foudre*, bliksem, *tonnerre*, donder), een bliksemafleider, onweersafleider, eene parapluie met een' bliksemafleider.

Parageusiē, f. gr. (v. *geúein*, proeven, smaken), Med., verkeerde smaak, ontstemdheid v. d. smaak, smaak zonder voorwerp; **parageustiē**, f. de valsche gewaardwording der smakende voorwerpen.

Paragium, n. mid. lat. Jur., inachtne ming der gelijkheid, medebelooning, hegelijke regt, inz. bij het scheiden der vorstelijke nalatenschappen, de bedecning eener zijlinie door haar eene zekere landstreck, landerijen enz. af te staan, die echter onder het toezigt van den regent blijven (ondersch. v. *apanagium*); **parage**, f. fr. (spr. *paráazj'*), afkomst, stand; *de haute parage* (spr. *de hoot'*—), van hooge afkomst; **paragéren**, afdeelen, elk zijn deel aanwijzen; **geparageerde linie**, de zijlinie van een vorstelijk geslacht, die met landgoederen enz. is bedeeld.

Paraglósse, f. gr. (vgl. *glosse*), Med., tonguitpuling, waarbij de tong door hare onnatuurlijke grootte uit den mond puilt; ontsteking der tongspieren.

Paragomphōsis, f. gr. (vgl. *gomphosis*), Med., de onvolkomene inklemming van het hoofd des kinds in het bekken.

Paragōn, f., fr. **paragon**, n. (v. h. gr. *paragein*, daarnaast zetten), eig. het model, patroon; de vergelijking (it. *paragone*), Typ., eene druklettersoort, die het midden houdt tusschen dubbele dessendiaan en tekst (z. drukletters); bijjuweliers: van buitengewone grootte en schoonheid, een onberispelijke diamant; **paragonpaarlen**, telpaarlen van bijzondere grootte; **paragone**, m. it., toetssteen; eene zwarte ital. marmersoort.

Paragraaph, m. gr. (*parrá-grāphos*, f. eig. bijschrift, teeken aan den rand), afdeeling in een geschrift, eene verhandeling enz., inz. in juristische werken; ook het teeken daarvan (§); **paragrapherén**, in zulke afdeelingen splitsen, met §§ voorzien; **paragramma**, n. (v. *gramma*, het geschrevene, *grāphein*, schrijven), een toevoegsel, iets ingeschovens in een geschrift; ook z. v. a. **anagram**, z. a.

Paragrèle, m. fr. (van het gr. *pará*, te-

gen, en het fr. *grêle*, hagel), een hagelaf-leider.

Parah, m. eene oostind. inhoudsm. v. 110 ned. kannen; eene kleine egyptische munt, ook med in genaamd.

Paraiba-katoen, eene soort van Zuid-amerikaansche boomwol (naar den stroom Paraiba in Brazilië).

Paralámpsis, f. gr. Med., eene krijt-witte, glinsterende vlek op het hoornvlies.

Paralipoména, pl. gr. (v. *para-leipein*, voorbij-, uitlaten), uitgelaten of overgeslagen dingen, toevoegsels of bijdragen tot een werk, aanvullingsschriften, benaming van de boeken der Chronieken in den bijbel; **paralipsis** of **paralipse**, f. gr. (*para-leipsis*). Log., de voorbijgang. h. schijnbaar overslaan, terwijl men op iets opmerkzaam maakt, dat men voorgeeft niet te willen aanroeren, lat. *praeteritio*.

Paralláge, f. gr. (v. *par-allásein*, afwisselen, afwijken), de afwisseling, verwisseling; Med., ook verstandsverwarring; **Paralláxe**, f. (*par-alláxis*), de hoek, dien twee verschillende gezichtslijnen tot een en hetzelfde voorwerp met elkander maken; inz. in de Astr. dienende om h. onderscheid tusschen den waren en schijnbaren stand eener ster en daardoor haren afstand te berekenen; **paralláctisch**, de parallaxe betreffende.

parallel, gr. (*par-allēlos*, on, eig. naast elkander zijnde), gelijklopend, evenwijdig, op alle punten even ver van elkander staande; oneig. gelijkloidend, met elkander overeenkomstig; **parallelcirkels**, cirkels op de aard- en hemelglobe, die evenwijdig met den æquator of de evennachtslijn getrokken worden; **parallel-lijnen**, evenwijdige lijnen; **parallel-plaatsen**, gelijk- of overeenkomstig-luidende plaatsen; **parallel** als subst. f. (fr. *le parallèle*), de vergelijking, tegenover elkander plaatsing; de lijn, het vlak, dat op gelijken afstand van een ander blijft; Fort., de verbinding tusschen twee loopgraven; **parallelisēren**, gelijk stellen; **parallelismus**, n. het gelijkloopen der lijnen of vlakken enz.; gelijkloidendheid, overeenstemming, gelijkvormigheid, evenmatigheid, overeenkomst van sommige plaatsen in den bijbel, inz. gelijkvormigheid der vers-leden in de psalmen; **parallelepipedum**, n. (v. h. gr. *epipedon*, vlak, oppervlakte), Geom., een langwerpige teerling, eene figuur door 6 parallelogrammen ingesloten, waarvan de tegenover staande aan elkander gelijk zijn; **parallelogram**, n. het vierzijdig vlak, waarvan de tegenoverstaande zijden evenwijdig en daarom ook gelijk zijn; **parallelograaph**, m., z. v. a. **rastraal**.

Paralogismus, n. gr. (vgl. **logismus**, ond. **logos**), eene valsche sluitrede; **para-**

logisēren, verkeerde sluitredenen, valsche gevolgtrekkingen maken.

Paralýsis, f. gr. (eig. oplossing v. *paralyein*), de verlamming, geraaktheid, beroerte; **paralýsēren**, verlammen; in 't alg. verzwakken, krachteloos maken, de uitwerking beletten; **paralýticus**, m. een lamme, geraakte; **paralýtisch**, lam, verlamd, aan eene beroerte onderhevig, aanleg daartoe hebbende.

Paraménten, pl. nw lat. (*paraménta*, v. *parāre*, bereiden, tocrusten, later ook: opsieren), kostbaarheden der kerk, kostbare altaartooi.

Paraméter, m. gr. Geom., eene lijn, waarvan men zich tot meting van kromme lijnen bedient en die tot verklaring van de eigenschappen der kegelsneden strekt.

Paramythiēn, pl. gr. (*para-mythia*, f. het toespreken, de vermaning, opwekking), onderwijzende en vermanende fabelverdictselen, dichterlijke vertellingen; ook troostspreuken.

Parancea, f. gr. (*pará-noia*, v. *nūs*, verstand), Med., de verstandsverwarring, waanzin.

Paranthin, z. v. a. **skapolith**.

Paránympus of **paránymp**, m. gr. (v. *nýmphē*, de bruid), een bruidgeleider, bruidjonker, die bij de Ouden de bruid in het huis des bruidegoms voerde; speelnoot; de opziener, ceremoniemeester bij bruiloften; de lofredenaar bij de uitdeeling van academische waardigheden; ook de geleider van den candidaat, die ter bekoming van den meestergraad in een der geleerde vakken eene verhandeling in 't openbaar verdedigt.

Parapēgma, m. gr. (*pará-pēgma*, eig. iets daaraan gevoegd, aangeslagen), eene wettafel bij de Ouden, tijdtafel, sterrekundige rekentafel, kalender.

Parapét, n. (fr. *parapet*, spr. —*pé*; v. h. it. *parapetto*, v. h. gr. *pará* (z. a.) en h. it. *petto* = lat. *pectus*, borst), de borstwering van eenen wal, de leuning enz.

Parapetālum, n. gr. (vgl. **petalon**), het bijbloemblad.

Paráphe, m. fr. (uit h. gr. *parágraphos* verbasterd?), een naamtrek, pennetrek, handtrek met de pen, dien men onder de naamteekening pleegt te halen; de stempel, waardoor de naamteekening of handteekening wordt opgedrukt; **paraphēren**, met de handteekening voorzien of bestempelen, een' naamtrek maken, zijn merk onder iets zetten.

Paraphernaliēn of **paraphernaal-goederen**, pl. gr.-lat. (v. h. gr. *pará-pherna*, wat de bruid bij den bruidschat [*phernē*] ontvangt), Jur., het eigene of bijzondere goed der vrouw, waarover zij zich het vrije beheer heeft voorbehouden, de buiten-huwelijksgoederen.

Paraphie, f. gr. (v. *pará*, z. a., en *haphē*, het gevoel), Med., ziekelijke verandering van het uitwendig gevoel.

Paraphimōsis, f. gr. (vgl. *phimosi*), Med., de zamensnoering der voorhuid achter het roedenhoofd, met zwelling van het laatste gepaard, een spaansche kraag.

Paraphonīe, f. gr. (v. *phōnē*, geluid, stem), een gebrek der stem, eene onaan-gename stem; **paraphonist**, m. een voor-zanger.

Paraphōra, f. gr. (v. *para-pherein*, ter zijde of van den regten weg voeren), Med., een ligte graad van krankzinnigheid.

Paraphrāsis of **paraphrase**, f. gr. (v. *paraphradzein*, daarbij spreken, iets aan eene rede toevoegen), eene uitbreidende, verklarende, ophelderende omschrijving, overzetting van eenen tekst; **paraphrasēren**, omschrijven, verklaren; **paraphrast**, m. een omschrijver, omschrijvend uitlegger of verklarend omschrijver van een geschrift; **paraphrastisch**, omschrijvend, verklarend.

Paraphrenēsie of **paraphrenītis**, f. gr. (v. *phrēn*, pl. *phrēnes*, het middenrif), Med., de ontsteking van het middenrif en daardoor ontstane razernij, de dolheidskoorts.

Paraphronēsis of **paraphrosyne**, f. gr. (vgl. *phronesis*), verstandsverwarring, voorbijgaande ijzhoofdigheid, zinncloosheid.

Paraphysis, fr. gr. (v. *para-phyein*, daarbij groeijen), de vochtdraden of sapdraden aan planten.

Paraplegie of **paraplexie**, f. gr. (*paraplexia*, v. *para-plēssein*, aan de zijde, aan een deel slaan enz.), onvolkomene verlamming van enkele ledematen na eene beroerte; **paraplēctisch**, gedeeltelijk door eene beroerte verlamd; verlamvend.

Parapleurītis, f. gr. (vgl. *pleuritis*), een geringe graad van borstvliesontsteking.

Parapluie, m. fr. (v. h. gr. *pará*, tegen, en fr. *pluie*, regen), een regenscherm.

parapontische stoel of **zetel**, gr. (*parapontios*, bij of op de zee), een water- of zwemstoel, voor weinig tijds te Parijs door een' Duitscher uitgevonden.

Pararrhythmus, m. gr. (vgl. *rhythmus*), Med., een ongewone, tegennatuurlijke pols ten aanzien van den aard der ziekte en den ouderdom.

Pararthrēma of **pararthrōma**, n. gr. (*par-arthrēma*, v. *árthron*, lid, gewricht), Med., de onvolkomene ontwrichting; in 't algemeen ontwrichting, verrekking.

Parasángo, f. gr. (*parasángēs*, m., van het perz. *farsang*), eene perz. mijl, waarvan er 22½ op eenen graad des evenaars gaan, dus ⅘ uur gaans of 500 ned. ellen.

Parascenium, n. gr. (*para-skēnion*, vgl. *scene*), de kleedkamer in schouwburgen.

Parascēve of **parascōne**, f. gr. (*para-*

skenē, toebereiding), lat. *festum parasceves*, m. de rust- of voorbereidingsdag, de goede vrijdag, vrijdag voor paschen, ook vooravond van een feest, heiligavond, sabbath-avond der joden.

Paraschen, pl. hebr. (*paraschah*, v. *parasch*, scheiden, bepalen), afdeelingen der boeken van Mozes, die bij de joden op den sabbath worden voorgelezen.

Paraselēne, f. gr. (vgl. *selene*), een lucht of schaduwbeeld der maan.

Parasi, eene turk. zilvermunt, = 4 aspers (z. a.).

Parasiet, n. gr. (*para-sitos*, v. *pará*, z. a., en *sitos*, spijs), een schuimlooper, tafelbroër, schotelvriend, mede-cter, tafel-, teljoor- of pannelikker, klaplooper; **parasieten**, pl., ook voor woekerplanten, zulke planten, die aan of op andere groeijen en deze haar voedsel onttrekken; **parasitisch**, schuimlopend; naar woekerplanten gelijkende, daartoe behoorende.

Parasól, m. fr. (v. h. gr. *pará*, tegen, en het lat. *sol* = fr. *soleil*, zon), een draagbaar zonnescherm.

Parastáten, pl. gr. (v. *para-statēs*, daarnaast staande), Arch., bij- of zijpilaren, stutten; **parastátisch**, bijstaand, helpend; ook slechts schijnbaar onderschragend enz.

Parastichon, n., z. v. a. *acrostichon*.

Parastrēmma, n. of **parastrōphe**, f. gr. (vgl. *strophe*), Med., krampachtige trekking der lippen, des monds, der oogten enz.

Parasynanche, f. gr. (vgl. *synanche*, z. *paracynanche* (z. a.)).

Parasynáxis, f. gr. (*para-súnaxis*), eene heimelijke vergadering, verbodene ketterbijeenkomst.

Parathēsis, f. gr. (*pará-thesis*), de bij- of toevoeging, bijplaatsing, het ahangsel; de vergelijking, de tegenstelling.

Paratthesīs, f. of **parathtōma**, n. verrekking of verstuiking van een lid.

Parathymie, f. gr. (v. *thymós*, gemoed), Med., gemoedsontstemming.

Paratonīe, f. gr. (vgl. *toon*), ziekelijke spanning, onnatuurlijke spanning, overspanning.

Paratonnerre, z. *parafoudre*.

Paratremblement, m. fr. (spr. — *trangement*; v. h. *pará*, tegen, en *tremblement*, beving), een ijzeren werktuig, dat in den grond wordt gegraven om de uitwerking der aardbevingen (*tremblements*), min schadelijk te maken.

Paratrimma, n. gr. (*pará-trimma*, v. *para-tribein*, daaraan wrijven), Med., de ontvelling tusschen de dijen en de billen door rijden of loopen, de blikaars.

Paratrophie, f. gr. (v. *trophē*, voeding), tegennatuurlijke, onregelmatige voeding. *par avance*, z. *avance*.

Paravent, m. fr. (spr. *parawáng*; v. h.

pará, tegen, en het fr. *vent*, wind), een windscherm of -schut, blind of luik buiten voor de vensters, deuren enz.; spaansche wand.

Parazonium, n. gr. (vgl. *zone*), iets aan den gordel hangende, inz. een zijdgeweer, dolk bij de Ouden.

Parbajollo, z. **parpajole**.

parbleu, fr. (ontstaan uit *par Dieu*, bij God, gelijk *morbleu* uit *mordieu*, d. i. *par la mort de Dieu*), te drommel! sakkerloot! verdord! enz.

par bricole, z. **bricole**.

Parc, n. fr. (eng. *park*, hoogd. *park*, mid. lat. *parcus*; waarsch. v. h. oudd. *perkan*, d. i. bergen), perk, park, een omtuind woud, inz. diergaarde; warande, lustwarande, wandelboschje, openbare wandel-tuin enz.; *parc d'artillerie* (spr. *dartielj'rie*), artillerie-park, de bewaarplaats voor het grof geschut en noodig krijgsgereedschap; ook de gezamentlijke voertuigen, die in het gevolg eens legers het materieel der artillerie, genie enz. aanvoeren.

Parcans, pl., groote ind. schepen, die men van voren en achteren kan sturen.

Parcelles, pl. fr. (verkl. v. *partie* = lat. *pars*, deel), deeltjes, stukjes van een geheel; ieder klein gedeelte lands, van de naburige landerijen gescheiden en aan een' verschillenden eigenaar toebehoorende; *perceelen*; **parcelleren**, in stukken verdeelen, verbrokkelen; **parcellering**, f. verdeeling, verbrokkeling.

Parcen, pl. lat. (*parcae*), gr. **Mæren**, Myth., de drie levensgodinnen, schikgodinnen, die als Jupiter's dienaressen het menschelijke leven, onder het beeld van eenen draad, besturen; eene van haar, Cloto, houdt het spinrokken en zet den draad op, de tweede, Lachësis, spint den draad, en de derde, Atropos, knipt hem af.

Parcheminist, m. basterd-fr. (v. *parchemin*, pergament), iemand, die van zijne renten leeft, die staatschuldbrieven (pergamenten) bezit.

par ci par là, fr., hier en daar, heen en weder; op onderscheidene plaatsen.

par complaisance, fr. (spr. —*kongplëzàngs'*), uit wellevendheid, inschikkelijkheid; *par couvert*, z. **couvert**; *par dépit*, z. **depit**.

Pardel en parder, m. (gr. en lat. *pardos*, *pardus*, *pardalis*), z. **panther**.

par Dieu, fr. (spr. —*djeu*), bij God!

Pardo, m. eene port. zilveren rekenmunt te Goa: de gemeene pardo = 5 slechte tenga of 60 ct., de pardo xeraphin = 4 goede tenga's of 1 gl. 33 ct.

Pardon, m. (spr. fr. *pardón*; v. h. mid. lat. *pardönare*, vergeven), vergeffenis, vergeving, strafonthefling, genade, begenadiging; **pardonnéren** (fr. *pardonner*), verge-

ven, genade schenken, ten goede houden, door de vingers zien, van de straf verschoonen, het leven schenken; **pardonnábel**, vergeffelijk, te verontschuldigen.

Pardoenen, pl. Mar., lange sterke touwen, tot bevestiging van de stengen en brandstengen aan beide boorden v. h. schip.

Pareätis, n. lat. (v. *parëre*, gehoorzamen), eig. gehoorzaamt! een voltrekkingsbevel van eene hoogere aan eene lagere regtsmagt.

Parechäsís, f. gr. (v. *par-ekbainein*, van den weg afgaan, afwijken), z. v. a. **digressie** (z. a.).

Parechësis, f. gr. (v. *par-ëcheïn*, den klank nabootsen, v. *ëche*, galm, geluid), klanknabootsing; verbinding van gelijkkluidende woorden; **parechëtisch**, klanknabootsend.

Parectäsís, f. gr. (vgl. *eotasis*), Med., tegennatuurlijke, bovenmatige uitzetting.

Parédren, **paredrische goden**, (v. h. gr. *páredros*, bijzitter, deelgenoot), menschen, die in den rang der goden zijn geplaatst; ook de godheden, die in denzelfden tempel vereenigd zijn; men noemt ook de twaalf groote goden de *paredres* van Jupiter.

pareggéren, it. (*pareggiare*, spr. *paredz'*—), Merc., vereffenen, rekeningen sluiten.

Paregoricum, n. gr. (v. *par-ëgorëin*, troosten, lenigen), Med., een verzachtend, leenigend, verwarmend, weckmakend en oplossend middel; **paregórisch**, pijnstillend.

pareil, fr. *parëlj*), gelijk, gelijkvormig, eveneens; *pareillement* (spr. *parëlj'máng*) van 's gelijken, ook zoo, insgelijks.

Pareira, **pareirabrava**, f. of **pareira-wortel**, m. (*cissampëlos pareira*; eig. port. *parreira*, v. *parra*, wijngaardblad), de gruiswortel, een geneeskrachtige wortel in L. Amerika, inz. tegen steenlijden dienstig.

Parëllipse, f. gr. (*par-ëlleipsis*; vgl. **ellips**), de uitlating van het daarnaast staande, inz. v. eene klinkletter.

Paremböle, f. gr. (*par-embolë*, v. *par-embällein*, daarneveninschuiven), eene inlassching, een tusschenzin, vgl. **parenthese**.

Parements, pl. fr. (spr. *paar'máng*, versierselen, tooi, opschik).

Paremp tösis, f. gr. (*par-ëmp tösis*), Med., het indringen des bloeds in deelen, waar het niet behoort, als vermoedelijke oorzaak v. ontstekingen.

Parencephälis, f. gr. (vgl. *encephälos*), Med., de kleine hersenen; **parencephälitis**, f. de ontsteking der kleine hersenen.

Parenchýma, n. gr. (*par-ënychma*, v. *par-enchëin*, daarbij ingieten), eig. een vulsel, iets ingevuld; Med., de zelfstandigheid der ingewanden, het kliervleesch; ook (bij de planten) het binnenste merg, het vleeschachtig plantensap; **parenchy-**

matisch en **parenchymateus**, het parenchyma betreffende of daartoe behoorende.

Parènesse, f. fr. (spr. —*néz'*), eene vermanende voordragt; opwekking tot deugd.

parentes, pl. lat., fr. **parens** (spr. *par-áng*), ouders, nabestaanden, bloedverwanten; **parentáge**, f. fr., maagschap, verwantschap, familiebetrekking; **parentalia** of **parentaliën**, pl. lat., rom. plegtige lijkoffers, inz. ter eere van overledene ouders, doodenoffers, begrafenismaaltijden; **parentéren** (lat. *parentāre*), een lijkoffer brengen; eene lijk- of grafrede houden bij de doodbaar of het graf des overledenen; **geparenteerd**, bast. fr., vermaagschapt, van de familie; **parentatie**, f. lijkrede bij h. graf, dankzegging aan hen, die den doode de laatste eer aandeden; **parentator**, m. een lijkredenaar; **parenté**, f. (lat. *parentēla*), de verwantschap; de gezamentlijke afstammelingen van éenen stamvader, z. v. a. geslachtslinie (z. *linie*).

Parenthésis of **parenthése**, f. gr. (*parenthesis*, v. *par-enthēiai*, daarbij inplaatsen), een tusschenzin, ingelaschte zin, inlassching, tusschenvoegsel; het teeken der insluiting, tusschenstellingsteeken, de haakjes [()]; in *parenthēsi* of **parenthetisch**, ingelascht, ingesloten, tusschen haakjes gezet; in 't voorbijgaan; tusschenbeide, en *passant*.

Parenthýrsus, m. gr. (v. *thýrsos*, *thýrsus*, de staf der bacchanten, met klimop en wijnloof omwonden), de uitdrukking van valsche begeestering, de overdrijving, overspanning, gezwollenheid, hartstogtelijke overdrijving der voordragt.

Parépigraaph, f. gr. (*par epigraphé*, het daarnevens geschrevene), Rhet., eene figuur, door welke, hetgene men moest voorbijgaan, nochtans stilzwijgend kenbaar wordt gemaakt.

Parére, n. it. (v. *parére*, schijnen, donken), Merc., de meening, het goeddunken of goedvinden bij geschillen over handelszaken; ook het gevoelen van eenen geregtelijken arts.

paréren, 1), v. h. lat. *parāre*, bereiden, toerusten), in de schermkunst: eenen houw afweren, hem ontwijken (fr. *parer*, vgl. **parade**); in de rijkunst, stil houden, stilstaan.

paréren 2), (lat. *parēre*, volgen) **paritie**, nw. lat., volgzzaamheid, gehoorzaamheid, gevolggeving.

Parérgōn, n. gr. (*par-ergon*, v. *érgon*, werk), pl. **parerga**, bijwerk, aanhangscl, bijzaak, bij- of nevenfiguur.

Parermenie, f. gr. (*parermēnia*), eig. eene valsche uitlegging; eene verkeerde interpunctie, die een' anderen zin oplevert dan de bedoelde.

parés, lat. z. *par*.

Parésis, f. gr. (*par-esis*, eig. het voorbij laten, nalaten), de verslapping, ontspan-

ning; Med., de onvolkomene verlamming; onmagt; **parétisch**, toc- of medegevend, slap, verslappend.

Parésseuse, f. fr. (spr. —*séuz'*; v. *parésseux*, *parésseuse*, lui, traag, *parésse*, luiheid, traagheid), eene soort van damesmuts, die los op het hoofd wordt gezet om in één oogeblik gekapt te zijn; ook een oorkussen op eene sofa; een ligt sluitend lijfje, in plaats van het corset door dames gedragen.

parétisch, z. ond. **parésis**.

par exprés, fr. (spr. —*ekspré*), door een' opzettelijken, bijzonderen bode.

parfait en als adv. **parfaitement**, fr. (spr. *parfé*, *parfét'mang*; v. h. lat. *perfectus*, a, um), volkomen, volmaakt, ten volle, geheel en al; **parfait-amour** (spr. *parfé tamoer*), volmaakte liefde, eene soort van fijnen brandewijn.

par force of **parforce**, fr. (vgl. *force*), met geweld, gewelddadig; **parforce-hond**, een brak; **parforce-jagt**, eene loop- of ren-jagt, groote jagt, jagt met brakken.

Parfum, m. fr. (spr. *parfúing*; v. *par* = lat. *per*, door, en *fumus*, rook, geur, *fumāre*, rooken, rieken, dus doordringende, zich verspreidende geur), reukwerk, welriekende dingen, aangename lucht; **parfumerie-waren**, welriekende waren, reukwerk, h. v. reukwater enz.; **parfuméren** (fr. *parfumer*), welriekend maken, met aangename geuren vervullen; berooken; **geparfumeerd**, welriekend gemaakt, met geuren doortrokken; **parfumeur**, m. **parfumerie-koopman**, een handelaar in reukwerken; **parfumoir**, n. (spr. —*moár*), een reukstijte, reukvaatje, waarop datgene wordt gelegd, wat den geur der welriekende dingen moet aannemen, die in een daarondergeplaatst komfoor verbranden.

Parganiet, m. hoornblend uit Pargas in Finland, een mineraal in ronde korrels.

Pargo-dollar, m. eene egypt. rekenm., = 6 gl. 30 ct. courant.

par gráce, z. *grace*; **par hazard**, z. *hazard*.

Parheliën, pl. gr. (sing. *parhēlios*, vgl. *helios*), bijzonnen, dampbeelden van de zon, door welke men haar meermalen te gelijk waant te zien.

par honneur, z. *honneur*.

Pári of lat. *par*, it., *au pair*, fr. (spr. *o pèr*, = *al pari*), Merc., naar de gelijkheid, gelijk, gelijkgeldend, van gelijke waarde of gehalte, gelijk opgaand, zonder opgeld, zonder aftrek of verlies; b. v. de wissels staan *al pari*, d. i. er is niets te winnen of te verliezen bij de remise en van geld van het eene land naar het andere; **pari-rekening**, berekening over de gelijke innerlijke waarde der munten en de verhouding der wisselkoersen van de verschillende handelsteden.

Pari, m. fr. (vgl. **pariéren**), eene weddingschap.

Pariah of **paria**, m. pl. **pariahs**, **parias**, ook **pareyeras**, de laagste kaste of volksklasse in Indië, die door de Hindoes als onrein veracht en geschuwd wordt, een verworping. Op nog lager' trap staan de **pouliahs**, die zich zelfs geene hutten, maar eene soort van nesten in het loof der boomen bouwen, en zich steeds op 100 schreden afstands van personen uit andere kasten moeten houden.

Pariámbis, f. gr., bij de Ouden eene fluit of een snarenspeeltuig ter begeleiding van jambische verzen; een versvoet van twee korte lettergrepen; ook **pyrrhichius** geheeten; ook een versvoet van eene korte en twee lange, alsmede van eene lange en vier korte lettergrepen.

pariéren (v. h. mid. lat. *pariäre*, d. i. gelijk maken, van *par*, gelijk; ook afbetalen), wedden (fr. *parier*); **pariätie**, f. mid. lat., de vereffening, schulduitlegging, gereede betaling; ook het gelijke kindsrecht, de deelhebbing als kind.

pariēs, m. lat., muur, wand; **inter pariētes**, tusschen de muren, d. i. in vertrouwen.

parificeren, nw lat. (v. h. lat. *par*, gelijk), gelijk, maken, gelijk stellen); **parificatie**, f. de gelijke stelling.

pari passu, lat. z. ond. *par*.

Paris, m. de zoon v. koning Priamus van Troje, die den twist der godinnen Juno, Minerva en Venus besliste, welke uitspraak men het oordeel van Paris noemt. Door de schaking van Helena, de gemalin van Menelaus, gaf Paris vervolgens aanleiding tot den oorlog van Troje; **parisappel**, duivelsappel; **parispeer**, eene aangename, zuurachtige perensoort; **pariskruid**, eene plant, die tot de achthelmigen (octandria) behoort en zwarte, min of meer vergiftige bessen draagt; **parisvogel**, eene soort van vogel met dikken snavel.

parisch marmmer, eene zeer schoone witte marmersoort van het eiland Paros in den Archipel; **parische marmmerkronijk**, z. onder **marmmer**.

Parisienne, f. fr., eig. eene parijische vrouw, parijisch meisje; naam van eene kleine drukletter, ook **sédanoise** geheeten (z. **drukletters**); het fijnste katoen; ook een parijisch volkslied in de omwenteling van 1830.

Parisis, m. fr. (spr. *parizi*), eene oude munt der hertogen en graven van Parijs: de gouden **parisis** werden in 1330 geslagen en hadden koers tot 1336; de zilveren **parisis** bleven gangbaar tot de regering v. koning Jan.

Paristhmia, pl. gr. (*par-isthmia*, vgl. **isthmus**), Med., de amandelen in den hals

en hunne ziekten; inz. de ontsteking der amandelen; ook **paristhmītis**, f. geheeten.

Pariteit, f. lat. (*paritas*, v. *par*, gelijk), de gelijkheid der regten, regtsgelijkheid, inz. der geloofsgenooten van onderscheidene belijdenissen voor de regtbank en in het staatsbeheer; **paritātisch**, gelijk bevestigd; gemeenschappelijk.

paritie, f. z. ond. **paréren 2**).

Park, z. **parc**; **parket**, z. **parquet**.

Parlemēt, n. (fr. *parlement*, spr. *parlemāng*; eng. *parliament*, spr. *párliment*; mid. lat. *parlamentum*, van *parlare*, fr. *parler*, spreken; vgl. **parole**), in Frankrijk voor de revolutie het hoogste geregtshof eener provincie, dat ook deel aan de hooge regering had; in Engeland de rijksraad, de rijksvergadering, de vergaderde rijksstanden of afgevaardigden der hoogste magt ter beraadslaging voor openbare staatsaangelegenheden; **parlements-acte** f. het gemeenschappelijk genomen besluit v. h. eng. parlement; **parlementair**, m. (fr. *parlementaire*), Merc. een onderhandelaar; **parlementairschip**, n. een vaartuig, dat met den vijand onderhandelt; **parlementéren** (fr. *parlementer*), onderhandelen, in onderhandeling treden, voorstellen doen en aanhooren om eene plaats over te geven, tot schikking komen, bespreken.

parlëren (it. *parlare*, fr. *parler*; vgl. **parole**), spreken, praten, *parlāndo* of *parlante*, it. Muz., sprekend, spreken, derwijs, meer gesproken dan gezongen; **parloir**, n. fr. (spr. *parloár*), eene spreekkamer, spreekzaal in een klooster.

par malheur, fr. (spr. — *maléur*), bij ongeluk.

Parmezaan of **parmezaankaas**, f. eene welsmakende ital. soort v. kaas in de omstreken v. Parma en in het Milanese.

Parnás, **Parnássus**, m. gr. (*Parnasós*, lat. *Parnássus*), de Muzenberg, de berg der zanggodinnen of muzen (z. a.), een aan Apollo en de muzen gewijde berg in het gr. landschap Phocis, aan welks voet de stad Delphi lag; van daar oncijg. de woonplaats der dichters, het gebied der dichtkunst. b. v. den Parnassus bestijgen. zich op de dichtkunst toeleggen, als dichter naam maken; zoon van den Parnas, dichter; **parnassiden**, pl., z. v. a. **muzen**.

par nobile fratrum, z. ond. **nobiliteit**.

Paro, m. (fr. *pareau*), eene groote boot of bark in de O. Indië, welker roer men kan omhangen.

Parochie, f. (lat. *parochia*, waarsch. uit het gr. *par-oikia* ontstaan. d. i. het daarbij wonen, de nabuurschap); het kerkelijk gebied, kerspel, dekerkgemeente; **paröchus**, m. kerkleeraar, predikant in eene parochie; kerspelpriester, ook **pa-**

rochiānus, m.; **parochiale-kerk**, **parochie-kerk**, de hoofdkerk, in tegenst. met filiale kerk; **parochialia**, pl., zaken of aangelegenheden van de parochie, v. het leeraarsambt daarin; **parochiānen**, pl., kerspel-bewoners, leden van de kerk-gemeente.

Parodie, f. gr. (*par-ōdia*; vgl. ode), een bijgezang, tegengedicht, eene vernuftige toepassing van den vorm eens dichtstuks op een veranderd onderwerp; eene spotachtige, ironische nabootsing van een ernstig gedicht enz.; vgl. *travestie*; **parodiëren**, spotachtig nabootsen, schertsend navolgen; iemands gebaren, manieren, spraak enz. naäpen, om hem belagchelijk te maken.

Parodontides, pl. gr. (v. *pará*; z. a., en *odūs*, gr. *odontos*, tand), Med., pijnlijke tandvleesch-blaartjes.

Paroecie, f. gr. (*par-oikia*, v. *oikos*, woning), het wonen op eene plaats als vreemdeling zonder burgerregt; **paroeen**, pl., vreemdelingen zonder burgerregt.

Paroemīe, f. gr. (*paroimia*, van *pároimos*, wat naast den weg [*ōimos*] is, dus eig. eene van den gewonen weg afwijkende, zinnebeeldige, figuurlijke uitdrukking), een spreekwoord; *paroemia juris*, lat., een tot spreekwoord geworden regtsregel; **paroemiograaph**, m. een spreekwoordenschrijver of verzamelaar; **paroemiographiē**, f. het spreekwoordenschrijven, de spreekwoorden-verzameling; **paroemiographisch**, spreekwoorden betreffende; **paroemiologiē**, f. spreekwoord-denkunde.

Paroisiēn, pl. gr. (*par-oimia* v. *oīnos*, wijn), drinkliederen, vooral bij wijngelagen.

Parole, f. fr. (it. *parola*, v. h. mid. lat. *parabolā* = gr. *parabolē*, zamenstelling, vergelijking, z. *parabel*; sp. *palabra*, woord; v. *parola*, werd het romanische *parlare*, fr. *parler* gevormd, z. *parlëren*, het woord, de belofte, het eerewoord, woord van eer; Mil., het woordteeken, ken- of herkenningwoord, -leus, wachtwoord, waaraan wachten en posten elks-ander herkennen; *parole d'honneur* (spr. — *donéur*), het woord van eer.

Paróli, n. sp. en fr., in het pharao-spel: het drievoud of de drievoudige winst van den eersten inzet; ook de vrouw, die men als teeken van die verdriedubbeling aan eene kaart maakt; oneig. de verzwaaarde vergelding. Laat de pharao-speler zijn gewonnen paroli staan en teekent hij telkens de kaart naar behooren, dan kan hij het zesvoud of six-le-va (spr. *siesle-wá*), het zevenvoud of sept-le-va (spr. *setlewá*), h. twaalfvoud of douze-le-va (spr. *doez'lewá*), enz. van den eersten inzet op eene kaart winnen.

Paromœōsis, f. **paromœum**, n. gr.

(*par-homoiōsis*, v. *hómoios*, overeenkomstig), Log., gelijkvormigmaking van de op elkander volgende leden of de uitgangen van eenen volzin.

Paromologiē, f. gr. (*par-homologia*, vgl. **homoloog**), Log., het schijnbaar toegeven, inwilligen.

Paromphalocēle, f. gr. (vgl. **omphalocēle**), Med., eene breuk naast of in den omtrek van den navel, buikbreuk.

Paronomasīe, f. gr. (*par-onomasia*, v. *ónoma*, naam), de gelijkkluidendheid der woorden van verschillende beteekenis, een woordenspel, dat op de overeenkomst v. d. klank berust; eene zin- of toespeling op eenen naam; **paronomaséren** (gr. *paronomázzein*), een woord in verschillende beteekenissen gebruiken; ook op eenen naam toespelen.

Paronychīe, f. gr. (v. *onyx*, de nagel), Med., de worm aan den nagel, vilt, z.v.a. **paranicium**; ook een nijdnagel.

Paronýmen, pl. gr. (v. *ónyma* = *ónoma*, naam), stamverwante woorden, woorden, die van denzelfden wortel zijn afgeleid; **paronýmisch**, stamverwant; gelijkkluidend (van woorden); **paronýmiēk**, f. de kennis van gelijkkluidende, maar in schrijfwijze of beteekenis verschillende woorden.

Paropíum, n. gr. *par-ōpion*, v. *ōps*, gezigt), een oogscherm; **paropíēn**, pl. Med., de uitwendige ooghoeken; **paroptiek**, f. de leer van het voorbijzien; **paroptisch**, daartoe behoorende.

Paroptēsis, f. gr. (v. *par-ōptān*, aan de zijde of van boven braden), een zacht braden, schroeijen; Med., een zweetbad in warme asch of warm zand.

Parorāsīs, f. gr. (v. *par-horān*, daarnaast voorbij zien), Med., het voorbijzien, overzien, verkeerd zien.

Parorchidíum, n. gr. (vgl. **orchis**), Med., het gebrek, waarbij een teelbal of de beide teelballen in de buikholte zijn terug gebleven, een liesbal, liesgezwel.

par ordre, fr., op bevel, op last.

Parosmiē f. gr. (v. *osmē*, reuk), eene ziekelijke verandering v. h. reukvermogen.

Parōtis, f. gr. (v. *par-ōtis*, v. *ūs*, gen. *ōtós*, het oor), Med., de oorklier; **parotidóncus**, m. het oorkliergezwel; **parotītis**, f. de ontsteking der oorklier.

Paroxismus, n. gr. (v. *par-oxýnein*, scherpen), de versterkte aanval, koorts-aanval, de aanval eener tusschenpoozende koorts; oneig. de hoogste graad v. smart, kommer enz.

Parpailots, pl. fr. (spr. *parpalio*, v. h. ital. *farfalla*, vlinder, v. a. naar eenen Parpaille), een spotnaam der calvinisten in sommige oorden van Frankrijk.

Parpajole of **parbajóllo**, m. eene kleine

ital. rekenmunt, te Milaan omtrent $4\frac{1}{2}$ cent.

par pistolet, z. ond. **pistool**; *par précaution*, z. ond. **præcavéren**; *par préférence*, z. ond. **præferéntie**.

Parquet, fr. of **parkét**, n. (v. **parc**, z.a.), eene afgezonderde, ingeslotene ruimte in gerechtszalen, waar de advokaten hunne plaats hebben; eene afdeeling met afgedeelde zitplaatsen in de schouwburgzalen; een ingelegde vloer; ingelegd werk; ook een zeker spel met verschillend gekleurde plankjes; **parquetéren** (fr. *parqueter*), inleggen (een' vloer); **geparquetteerd**, ingelegd; **parquéren** (**parkéren**, fr. *parquer*), in eene ruimte insluiten of afzonderen, in of afperken.

par raillerie, z. ond. **railléren**.

par ratio, lat., z. ond. **par**.

par renommée, z. **renommée**.

Parrhesië, f. gr. (*parrhesia*, v. *pān*, alles, en *rhēsis*, het spreken), de vrijmoedigheid, dierstheid in 't spreken; **parrhesiast**, m. een vrijmoedig, rondborstig spreker.

Parricida, m. lat., de vader- moeder- of bloedverwanten-moorder; ook vorstenmoorder, hoogverrader; **parricidium**, n. de vader- of moedermoord, ouders- of bloedverwantenmoord.

pars, z. **part**; **parsen** of **parsi**, z. **gebern**.

Parsimonie, f. lat. (*parsimonia*), de spaarzaamheid, zuinigheid; karigheid.

Part, m. (v. h. lat. *pars*, deel, gedeelte, partij enz., f., pl. *partes*), het deel, aandeel, b. v. een **scheepspart**, het aandeel in een schip; *pars aliquanta*, een onevenmatig deel; *p. aliquota*, een evenmatig deel; *p. litigans*, de twistende partij; *p. pro toto*, een gedeelte voor het geheel; *p. salarii*, deel der bezoldiging; *p. succumbens*, de onderliggende, verliezende partij; *p. vincens*, de zegevierende partij; *partes aequales*, pl., gelijke deelen; *p. constitutivae*, bestanddeelen, samenstellende deelen; *p. genitales*, de deeldeelen; *p. infidelium*, z. **infideel**; *p. orationis*, de taal- of rededeelen; **partiaal**, nw. lat., of **partieel** (fr. *partiel*), deelswijze; afzonderlijk, gedeeltelijk, enkel; partijdig; **partiālen**, **partiaal-loten**, **partiaal-obligatiēn**, Merc., afzonderlijke, in kleine gelijke deelen gesplitste en met voortlopende nummers geteekende schuldbrieven op eene leening; **partialiteit**, f. de partijdigheid; **participéren**, lat. (*participare*), deel of aandeel nemen of hebben, een deel krijgen, mede genieten; **participānt**, m. een deelnemer, deelhebber, deelgenoot, medegenoot; ook geheimschrijver, proto- of oppernotariss aan het hof van Rome, die een deel der expeditie-gelden trekt; **participātie**, f. de deelneming, deelname; **participatie-**

conto, f. Merc., de deelnemings- of aandeel-rekening; **participium**, n. Gram., de adjectivale vorm van het werkwoord, die de beteekenis van het werkwoord in den vorm van een bijvoegelijk naamwoord uitdrukt, dus aan den aard van beide rededeelen deel neemt, het deelwoord, b. v. zingend, geprezen enz.

Partage, f. fr. (spr. *partāazj*; v. h. mid. lat. *partagium*, v. h. lat. *pars*, deel), de deeling; het aandeel; **partage-tractaat**, n. een deelingsverdrag, de onderhandeling over de deeling eener zaak; **partagéren** (fr. *partager*), deelen, verdeelen, elk zijn aandeel geven.

Parterre, n. fr. (zamengevoegd uit *par terre*, d. i. op de aarde, op den grond), de onderste verdieping of gelijkvloers; een tuin- of bloembed; een gedeelte van de schouwburgzalen, gelijkvloers, tusschen de loges, het orkest en het amphitheater, meest zonder zitplaatsen; ook de aanschouwers-zelven, die deze ruimte innemen; **en parterre maken**, iron., een val doen, den grond kussen.

Parthemonosologie, f. gr. (v. *parthēnos*, maagd), Med., de leer van de ziekten der jonge meisjes.

Parthenie, f. gr. (v. *parthēnos*, maagd), de juffer- of maagdebloem, het basterdmoederkruid; **partheniēn**, pl. Med., de teekenen des maagdoms; **parthenios**, f. eene meisjesziekte, inz. de bleekzucht; **parthēnon**, n. gr., de tempel van Minerva op de burg te Athenen.

partiaal, **participānt**, **participéren**, **participium** enz., z. ond. **part**.

particula, f. lat. (verklw. v. *pars*, deel), een deeltje, stukje; Gram., rededeeltje, onbuigbare, d. i. onveranderlijke woorden, waartoe de bijwoorden, voorzetsels en voegwoorden behooren; **particulair** (lat. *particularis*, e), bijzonder, afzonderlijk, op zich-zelf bestaande; omstandig, naauwkeurig; **particularia** of **particulariēn**, ook **particulariteiten**, pl. nw. lat., de bijzondere nadere omstandigheden of naauwkeurige berigten, bijzonderheden, het bijzondere; **particulariséren**, afzonderen, op zich-zelven plaatsen, beschouwen enz.; omstandig, in alle bijzonderheden beschrijven, vertellen; **particularismus**, n. de zelfzucht, bijzondere meening; inz. 1) de meening der joden, dat God onder alle volken hen alleen tot het voorwerp zijner zorgen en der eeuwige zaligheid deelachtig maakt; 2) de leer van de bijzondere genade, dat nl. Christus alleen voor eenigen gestorven is, en dat slechts enkelen kunnen zalig worden; **particularisten**, pl., aanhangers van dit gevoelen; **particulari-ter** en **particulātim**, lat., of fr. en **particulier** of **particulièrement** (spr. —*ljér-māng*), in het bijzonder, stukswijze, enkel,

deelswijze, in bijzonderheden; **particulier**, m. fr. (spr. —*kuuljé*), een op zich-zelf staand of ambteloos levend persoon, iemand, die geen openbaar ambt bekleedt, onbeambte, privaat persoon, eenvoudig burger.

Partie, f. fr. (lat. *partie*), **partij**, nederd. f., een deel, stuk, b. v. van eene schilderij; een aantal, eene menigte, onbepaalde hoeveelheid of hoop, b. v. koopwaren; een gezelschap, ook uitstapje, plezierreis, jagtpartij enz.; een geheel spel, b. v. eene partie biljart, een huwelijk of verbindtenis; in rekeningen een post, schuldpost; eene afzonderlijk uitgeschreven stem in de muziek; **partij** (fr. *le parti*), zijde, aanhang, iemands partij nemen, zich aan zijne zijde scharen, hem verdedigen enz.; **partie blanche**, f. (spr. —*blángsj'*), op het biljart: een eenvoudig spel tusschen twee personen met twee ballen; **parties honteuses**, pl. (spr. —*partie-ongtéuz'*), de schaamdeelen; oneig. de schandvlekken, onzedelijke, schandelijke dingen; **partieel**, z. ond. *pars*.

partim, lat. (v. *pars*, deel), deelswijze; ook in gelijke deelen, van elke soort een even groot deel.

partiménto, n. it. Muz., becijferde basstem, begeleiding (a c c o m p a g n e m e n t) naar de regels van den generalen bas; **partimenti**, pl., oefeningstukken ter begeleiding van becijferde loopen.

partéren, lat. (*partire* en *pártiri*), deelen, afdeelen, indeelen, verdeelen of toe-deelen; **partite**, f. (it. *partita*), deel, post, schuldpost; **partieten**, pl. (mid. lat. *partitum*, heimelijke beraadslaging, afspraak, aanslag; it. *partito*, verdrag, besluit, manier), listige streken, schelmstukken, z. v. a. p r a c t i j k e n; **partitie**, f. lat. (*partitio*), de deeling, indeeling; **partitief**, nw lat., deelend, een deelbegrip uitdrukkend, eene indeeling bewerkend; als subst. n. een deel-of deelingswoord; **partito** it. Muz., in stemmen verdeeld; **partituur**, f. nw lat., een stemmenboek of alstemmig muziekstuk, met overzicht der samenstelling van al de tot een muziekstuk behoorende deelen of stemmen.

Partisan, m. fr. (spr. —*záng*; van *le parti*, de partij), een aanhanger, partij-ganger; vrijbuiters.

Partisane, f. (fr. *pertuisane*, oorspr. duitsch: parteisen, v. barte, bijl, en eisen, ijzer), pertizaan, eene soort v. hellebaard, lans of spies met eene tweesnijdende bijl onder de spits.

Partite, **partitie**, **partitief**, **partituur**, z. ond. **parteren**.

Partner, m. eng., een deelhebber, handelsgeenoot, *compagnon*; mededanser, dansgeenoot.

partout, fr. (spr. *partóe*), overal, aller-

wege; ook wel voor volstrekt, geheel en al *parturiunt montes, nascetur ridiculus mus*, lat., eig. de bergen baren en er komt eene belagchelike muis ter wereld, d. i. er worden groote verwachtingen opgewekt en ten slotte weinig tot stand gebragt.

Partus, m. lat. (*partus*, pl. *parëre*, baren), de geboorte, bevalling; een geboren kind; *p. abortivus*, ontijdige geboorte, miskraam; *p. immatürus* of *praecox*, eene onrijpe, te vroege geboorte; *p. legitimus*, eene echtelijke, te regter tijd plaats hebbende, of althans volgens de wetten als zoodanig aangenomene geboorte; *p. suppositivus*, een ondergeschoven kind; *p. vulgo quaesitus*, een hoerenkind van onzekeren vader.

Paru, eene goudmunt te Goa, omtrent = 7 gl. 50 ct.

Parüis, f. gr. (*par-ülis*, v. *ülis*, tandvleesch), Med., een gezwelletje aan het tandvleesch.

parum refert, lat., er ligt weinig aan gelegen.

Parüre, f. fr. (v. *parer*, opsieren), de opschik, tooi, h. tooisel, sieraad, pronkgevaad; *en parure* (spr. *ang parüür*), in 't staatsicleed, opgepronkt, in 't beste pak.

Parusie, f. gr. (*par-üsia*; v. *par-ëinái*, aanwezig zijn), de tegenwoordigheid; de wederkomst, wederverschijning. v. Christus.

Parvenu, n. fr. (spr. *parü nu*; v. *parvenir*, tot iets geraken), een gelukskind, fortuinskind, een heer van gisteren, iemand, die van niet tot iet is gekomen.

Pary, m. een mexicaansche piaster, omtrent 2 gl. 20 ct.; eene brazil. rekenmunt van 800 rees.

Pas, m. fr. (spr. *pá*; v. h. lat. *passus*), eene schrede, een tred, stap; inz. kunstmatige danstred; ook Mil., een nauwe doortogt; een vrijbrief, geleidbrief, een bewijs, dat men ongehinderd zijnen weg mag voortzetten; *pas bourré* (spr. *boere*), de danspas voor en tusschen de walsen; *pas redoublé*, de verdubbelde of gezwinde pas; *pas seul*, *pas de deux* (spr. —*deu*), *pas de trois* (spr. —*tróü*), bij den ballet- of tooneeldans: een solodans, een dans met twee, met drie personen; *pas de charge* (spr. —*sjärzj'*), de stormpas, met geweld gewer; **pas**, Mar., eene zeeëngte, b. v. *Pas de Calais*, de straat van Calais, de zeeëngte bij de fransche stad van dien naam.

Pasacalle, z. **passacaille**.

Pasan, m. eene soort van Antilope.

Pascaline, f. of **pascalisch rad**, eene door P a s c a l uitgevonden reken-machine.

Pascha. *pacha*, ook *hassa*, m. (perz. *báschá*, verkort uit *bádischáh*), een turksche stadhouder, staatsraad; voornaam krijgsveldhebber, heirvoerder; **páschalik**, het gebied van eenen pascha.

Paschia of **passah**, n. hebr. (*pesach*, v.

pasach, over gaan, voorbij gaan en verschoonen), eig. de voorbijgang, de verschooning; het joodsche offerfeest ter gedachtenis van den uittocht der joden uit Egypte, toen de doodsengel (de pest) vooraf de huizen der Israelieten verschoonend voorbij gegaan was, terwijl hij de eerstgeborenen der Egyptenaren had gedood. Exod. 12, 23—27).

Paschmaklik, n. turk. (v. *báschmak*, sandaal), eig. het schoengeld; het zoogen. speldegeld voor de moeder des sultans, waartoe de inkomsten van veroverde steden zijn aangewezen.

Pasigraphie, f. gr. (v. *pās*, *pāsa*, *pān*, al), het algemeene schrift, de kunst om door zekere algemeene of voor ieder verstaanbare schriftteekens zijne gedachten uit te drukken; **pasialie**, **pasilogie** of **pasiphraze**, f. eene algemeene taal, gelijk Leibnitz, Wolke en andere wijsgeeren die te vergeefs wenschten.

Pasma, n. gr. (v. *pāssein*, strooijen), Med., een stroomiddel, een geneesmiddel, dat als poeder wordt opgestrooid.

Paspoort, z. ond. **passeren**.

Pasquino of **pasquin**, m. it., een aartschalk, een bijtend, scherp vernuft, eig. en oorspr. de naam van een' zeer schranderen en spotzicken schoenlapper te Rome; vervolgens de naam van een verminkt standbeeld op den hoek van het paleis Orsini, alwaar men wil, dat vroeger de winkel of het stalletje van gezegden schoenlapper stond, en waaraan men schimp- en spotschriften plagt vast te hechten; van daar **pasquinade**, f. of **pasquil**, n. (it. *pasquinata*, *pasquillo*), een schotschrift, schimpschrift, lasterschrift; **pasquillant**, m. een schotschriftschrijver, ceerroover, grove lasteraar; **pasquillantisch**, op de wijze van een schotschrift; **pasquinieren**, lasteren, smalen, schimp- of schotschriften maken.

Passaat, **passaatwinden**, of fr. **moussons**, pl. (spr. *moesóng*), bestendige winden, zulke winden, die op zekere zeeën in een bepaald jaargetijde geregeld en aanhoudend waaijen; inz. tusschen de keerkringen op de oostindische, chinesche en andere zeeën.

passable of **passabel**, fr. (vgl. *passeren*), dragelijk, lijdelijk, tamelijk, matig, middelmatig, zoo zoo.

passacaille of **passecaille**, f. fr. (spr. — *kálj*), v. h. sp. **pasacalle**, m. (spr. — *kálje*, v. *pasar*, d. i. passeren, doorgaan, en *calle* = lat. *callis*, straat; dus eig. straatgang), een gezang met begeleiding der guitar, waarmede men door de straten trekt; een langzame dans met bevallige beweging; ook de daarbij behoorende muziek.

Passade, f. fr. (v. *passer*, z. **passeren**), de doorreis, doorgang door eene plaats; de

hoefslag, een term uit de manège of rijsschool; de spaansche pas; **passage**, f. fr. (spr. *passúazj*), de doortogt, doorvaart, doorreis, doorgang, doormarsch, overvaart; de heen- en weërgang, lret doortrekken van rijtuigen en menschen door eene plaats; eene plaats, uitdrukking, volzin uit een boek of geschrift; eene plaats, een gedeelte van een muzikstuk; eene verfraaijing. een sieraad van een gezang, een loop, eene variatie; in de rijkunst: een afgemeten pas of gang van een paard; **passagier**, m. (spr. *passazjé*, doorgaans *passazjier*), een reiziger, doortrekker, mederijdende, medevarende.

Passant, en **passant**, z. **passeren**.

Passarillen of **pasarillen**, pl. sp. (van *pasa*, razijn, eig. *uva pasa*, d. i. drooge druif), zeer goede spaansche razijnen, gedroogde druiven in Spanje en Frankrijk.

passato, m. it. (v. *passare*, z. **passeren**), Merc., de verledene of laatstvoorgaande maand, b. v. den 6den *passato*, op den 6den der vorige of verledene maand.

Passavant, z. ond. **passeren**.

Passe, f. fr. (v. *passer*, z. **passeren**), in de schermeschool: een uitval, sprong naar de tegenpartij; **passé** of **passé dix** (spr. — *dies*), boven 10 of meer dan 10, een dobbelspel, waarbij men met 3 dobbelsteenen ten minste elf, en daarbij op twee steenen evenveel werpen moet; **passeballe**, z. ond. **passeren**.

Passémenten, pl. fr. *passéments*, spr. *pass'máng*'), snoeren, tressen, boordsel, omboordsel.

passeren (it. *passare*, fr. *passer*, van het lat. *passus*, de schrede, pas), voorbij- of doorreizen, doorgaan, doortrekken, doorvaren; overschrijden, te boven gaan; voorvallen, gebeuren; doorgaan, bewilligd of aangenomen worden; aangaan, schicken, door den beugel kunnen (vgl. *passable*), doorbrengen, verdrijven (den tijd); voor iets **passeren**, voor iets gehouden worden, gelden, doorgaan; **passeren** en **repasseren** laten, vrij of ongehinderd laten heen- en weder gaan; **passerbaar**, begaanbaar; door te laten; **passerbriefje**, een geleibriefje, loopbriefje voor waren; *pour passer le temps*, fr. (spr. *poer passé l' táng*), om den tijd te verdrijven, voor tijdverdrijf; **passant**, m. een doorreizende, voorbijgaande; **passanten-lijst**, lijst der doorreizenden; **passavant**, m. (spr. *passawang*), een passerbriefje, doorgangsbewijs; **passeballe**, m. eene kogelmaat, een kogelmeter, de kogelproef; **passé-pa- rôle**, f. fr. Merc., een loopbevel, krijgsv. dat van mond tot mond van h. eene eind des legers tot het andere gaat; **passé-partout** m. (spr. *pass'partóe*), een hoofdsleutel, looper, keizer, dievensleutel, Typ., een sieraad ter inzetting van eene begin-

letter; **passé-passe**, n. een goochelstukje, goochelwerk; **tours de passé-passe**, pl. (spr. *toor*—), goochelaarskunsten; ook spitsboevenstreken; **passépied**, m. (spr. *pass'pje*), een voormalige dans in $\frac{3}{8}$ maat, veel overeenkomst met de men uet hebbende, **passespoil**, m. (spr. *pass'poal*), een smalle boord of strook aan een kleed; **passépört**, m. (spr. *pass'pör*) een verlof-brief, vrijgeleide, paspoort; zeebrief; **passetemps**, m. (spr. *pass'táng*), een tijdverdrijf, middel om den tijd door te brengen of te dooden; **passivolánt**, m. (spr. *pass'woláng*), een ingeschovene, volmaker van 't vereischte getal; een niet ingeschreven passagier op den postwagen.

passibel, lat. (v. *pati*, lijden), lijdelijk, vatbaar voor lijden en vreugde, gevoelig; **passibiliteit**, f. de lijdzaamheid, gevoeligheid; **passie**, f. (lat. *passio*), de hartstogt, hevige gewaarwording, neiging, begeerte, liefde, liefhebberij, zucht, drift, ijver; het lijden, de marteling, foltering, lichamelijke smarten, inz. het laatste lijden van Chr. en de tijd, die aan de gedachtenisviering van dat lijden is toegewijd; ook de geheele passie of lijdens-geschiedenis en de dramatische of muzikale voorstelling daarvan (**passie-muziek**); **passieweek**, de lijdensweek, week voor paschen; **passie-preek**, f. lijdenspreek; **passie-bloem**, een talrijk plantengeslacht met bloemen, op wier bladen men de werktuigen der kruisiging v. Chr., de doornenkroon, de nagels, de speer enz., meent te kunnen onderscheiden; *con passione* of *passionáto*, it. Muz., met hartstogt of gevoel, hartstogtelijk, nadrukkelijk; **zich passionéren**, fr. (*se passionner*), in hartstogt, in drift geraken, zich door iets geheel laten innemen, zich driftig maken; **gepassionneerd**, hartstogtelijk, volijverig, geheel met iets ingenomen; **passionisten**, pl., eene geestelijke broederschap in Italië; **passief** (lat. *passivus, a, um*), lijdend, dulddend, lijdelijk, onwerkzaam, in tegenst. met actief; **passiva**, pl. of **passieve schulden**, schulden, die men te betalen heeft, in tegenst. met actieve schulden; **passieve handel**, z. actieve handel; *verbum passivum*, een lijdend werkwoord; **passivum**, n. de lijdende vorm; **passiviteit**, f. de lijdelijke toestand, de onwerkzame verhouding.

Passo, m. it. (sp. *passo*; v. h. lat. *passus*), eene schrede als lengtemaat; ook eene veld- of vlaktemaat in Venetië; *passo passo*, pas voor pas, langzaam, bedachtzaam.

Passulaat, m. nw lat. (v. h. it. *passula* of *pástula*, razijn, van *passo*, verwelkt, verdroogd), vgl. *passarillen*), Med., razijnsap of honig.

Passus, m., pl. *passus*, lat., de schre-

de, stap, pas; de schriftplaats, het punt; *in hoc passu*, in dit geval; *passus concernens*, de betreffende, de bedoelde, behandeld wordende of in aanmerking komende plaats, b. v. in eene geregtelijke uitspraak, *p. geometricus*, eene meetkunstige schrede, landmeters-stap, van vijf gewone voeten.

Paste, f. (v. h. mid. lat. en it. *pasta*, fr. *paste*, *pâte*, deeg), pl. **pasten**, deegstee-nen, deeg-afgietsels of afdrukken v. oude gesnedene steenen, uit deeg van lak, zwavel, gips of glas enz., vgl. *camée*; **pastei**, f. (mid. lat. *pastata*, fr. *pâté*, m.), eene deeg- of bakspijs, een vleeschkoek, hoender-ragout enz.; **pasteus** (it. *pastoso*), deegachtig, week, zacht; Pict., fisch. krachtig, vet in h. coloriet; **pastél**, m. en n. (it. *pastello*), verwstift, eene uit verweeg gevormde en daarna gedroogde schilderstift; **pastel-schilderen**; m. het schilderen met zulk eene verwstift; **pastel-schilderij**, de verwstift-schilderij, droog-schilderstuk; *en pastel*, fr. (spr. *ang*—), met pastelverwen, met drooge kleuren (schilderen); **pasticcio**, m. it. (spr. *pastietsjio*), of **pastiche** fr. (spr. *pastiesj'*), eig. eene pastei, gemengde spijzen; Pict., eene navolging in de manier eens beroemden schilders, welke voor diens werk wordt uitgegeven; Muz., eene uit stukken v. verscheidene meesters zamengestelde operamuziek; in 't alg. eene misleiding, een bedrog, eene goocheling; **pastillus**, m. lat., pl. **pastillen**, balletjes uit meel, vruchtsap, suiker, enz.; ook reukballetjes, reukkaarsen; *pastilles roborantes*, pl. fr. (spr. *pastielj' roborángt'*), versterkende balletjes.

Pastinaken of **pastenakels**, f. (lat. *pastināca*), eene bekende plant en haar eetbare zoetachtige wortel.

Pastoor, m. lat. (*pástor*, pl. *pastóres*, v. *pascère*, weiden), eig. een herder, zie-leherder, zielverzorger, zielverpleger, predikant, priester der gemeente; *pastor fides animarum fidelium*, getrouwe herder der geloovige zielen, uit welks afkorting *P. f. a. f.* men het hoogd. woord Pfaff, ons paap heeft willen afleiden (dat echter uit het lat. *papa* ontstaan is); *pastor loci*, de predikant of pastoor der plaats (waar men is); *pastor primarius*, de eerste geestelijke, opperpriester (in Duitschland); *p. secundarius*, de tweede geestelijke, onderpriester; **pastoraal** lat., *pastoralis, e*), herderlijk, landelijk, naar herderswijze; ook den geestelijke en zijn ambt betreffende; zielverzorgend; een **pastoraal-schrijven**, een herderlijke brief; **pastoraal-theologie**, f. de aanleiding of handleiding tot de behoorlijke waarneming van het predikambt en de daaraan verbondene pligten; **pastorale**, n. een

een herdersdicht, herdersspel; herderschouwspel, landelijke tooneelvertooning; **pastoralía**, pl., predikantszaken, pastorij-aangelegenheden; **pastoraat**, n. nw lat., het ambt en de woning van eenen predikant of pastoor; **pastorela**, f. sp. en provençaalsch, een herderslied van scherpsenden inhoud en levendige zangwijze; **pastorella**, n. it., een klein herdersdicht; **pastorite**, f. de herdersluit, de herdershoorn; **pastoritium**, n. een herderszang.

Pasteus, z. **paste**.

Pastophoren, pl. gr. (v. *pastás*, eene vrouwenkamer; kapel), priesters, die allerlei gewijde zaken in eene kast of kleine kapel rond droegen; **pastophorium**, n. (gr. *pastophóreion*), eene kleine kapel met een godenbeeld; de woning dier priesters.

pat, z. **schaakpat**.

Pat of **Patrick**, m. een lievelingsnaam der Ieren, dien zij ter eere van hunnen patroon St. Patricius voeren; van daar betitelt men hen in 't algemeen spottenderwijze met dien naam, gelijk de Engelschman John Bull, de Schot Sawney heet.

Patáca, f. of **patacon**, m. sp., eene zilvermunt, een sp. kruisdaalder, omtrent = 2 gl. 40 ct.; **patáca**, f. ook eene rekenmunt in Brazilië, = 320 reis of ongeveer 70 ct. courant; te Masuah = 2 gl. 25 ct.; **patác**, m. fr., eene rekenmunt te Avignon, = $\frac{1}{15}$ livre of omtrent $\frac{2}{3}$ ct.; **patácca**, f. it., eene rekenmunt te Napels, = 1 gl. 2 ct.

Patache, f. sp. en fr., een wachtship, uitlegger, een tweemast-koopvaardijship, inz. in Spanje en Portugal.

Patacon, z. **pataca**.

Patagoniërs, pl., een volksstam in Z. Amerika van ongewone lichaamsgrootte.

Patáke, f. eene late aardappelsoort met gele schil.

Patár, **patárd**, m. fr., een oude stuiver, eene rekenmunt in Brabant, Vlaanderen enz.

Pataráffe, f. fr., gekrabbel, onleesbare pennetrek, slecht handschrift, onduidelijke handteekening.

Patás, m. de roode aap in Afrika.

Pataten, z. **bataten**.

Pataviniteit, f. (v. h. lat. *Patavium*, Padua), de tongval van de bewoners der it. stad Padua, ook de schrijfwijze van den geschiedschrijver Livius, die in vergelijking met die der Ouden eenigzins onrommeensch is.

Pate, f., zilverstaven, die door den smokkelhandel ongestempeld uit de sp. bezittingen in Amerika uitgevoerd worden.

Patelin, m. fr. (spr. *paal'èng*; v. *Patelin*, den naam des hoofdpersoons in een kluchtspel op het einde der 15de eeuw door Pierre Blanchet gedicht), een vleijend

bedrieger, sluiker, sluwe gast, vos; **patelinéren** (fr. *pateliner*), vleijend bedriegen, sluw of listig te werk gaan; **patelinage**, f. (spr. —*náazj'*), bedriegelijke vleijerij.

Patéle, f., pl. **patellen** (v. h. lat. *patella*, schotel), napschelp; **patelliet**, m., versteende napschelp; **patène**, f. mid. lat. (*patēna*, lat. *patina*, schaal). het kelk-schoteltje, ouwelschoteltje bij het avondmaal in de r. k. kerk.

Patént, n. (mid. lat. *patens*, *patenta*, v. h. lat. *pārens*, open, v. *patere*, open zijn), een open brief, opentlijk aangeplakt of bekend gemaakt bevel der overheid (lat. *littērae patentes*), de oorkonde of acte eener aanstelling; een vrijbrief, waarbij iemand zekere voordeelen of voorregten worden toegestaan of verzekerd; van daar **patent-kousen**, **patent-knoopen**, **patent-papier**, in 't alg. **patent-waren**, waren, die onder genot van een voorregt vervaardigd worden; inz. een uitvinders-patent, waardoor aan den uitvinder van eene nuttige zaak het regt van het uitsluitend vruchtgebruik dier uitvinding voor eene reeks van jaren wordt toegestaan; verder de jaarlijksche beroepsbrief, d. i. het vergunningsbewijs ter uitoefening van een beroep, hetwelk in die staten, alwaar beroepsvrijheid bestaat, tegen eene bij de wet bepaalde opbrengst (het **patentregt**) wordt uitgereikt; **patentéren**, bevoorregten, een voorregt toekennen, een patent uitreiken.

Pater, m. lat. *pater*, pl. *patres*, de vader; kerkvader, chr. kerkleeraar in de eerste eeuwen; monnik of ordesgeestelijke; **pater-bier**, het krachtige bier voor de oppersten in de kloosters, in tegenst. met het conventbier; van daar ook het **patersvaatje**; *ad patres*, tot de vaderen (gaan of zenden), d. i. sterven of uit de wereld ruimen; *pater adoptivus*, de aangenomen vader, hij, die iemand als kind heeft aangenomen; *p. familias*, de huisvader, onafhankelijke huishoofd, die naar het rom. regt kinderen en slaven onder zijn gezag heeft of kan hebben; *p. patriae*, vader des vaderlands; *pater, peccāvi*, vader, ik heb gezondigd; *paterna bona*, pl., vaderlijke goederen; *paterna hereditas*, f. de vaderlijke erfenis of nalatenschap; **paternél**, fr., vaderlijk; **paterniteit**, f. lat. (*paternitas*), de vaderlijkheid, het vaderschap, de vaderlijke waardigheid, vaderstaat; **paternóster**, m. (v. h. lat. *pater noster*, d. i. onze vader), het onzevader of vaderons, de kathol. rozenkrans, een snoer van aangeregen balletjes tot aftelling der dagelijks op te zeggen gebeden; eig. ieder tiende grooter balletje aan het bidsnoer; ook eene handboei; versiering aan het lijstwerk; het **paternosterwerk**, eene put-machine, met eenen uit lederen kogels

bestaanden ketting om het water uit de diepte op te halen.

Patēra, f. lat., een vlak drink- of offervat, eene oud-romeinsche offerschaal.

Paterle-steen, m. een donkergrauwe, harde porphyer, die nogtans in het vuur smelt.

paterna etc., **paternel**, **paterniteit**, z. ond. **pater**.

patético, it. (= *pathetisch*, z. ond. *pathos*), Muz., verheven, met waardigheid.

pasteux, fr., z. v. a. **pasteus**, z. **paste**.

Pathos, n. gr. (*pathos*, v. *paschein*, *pathēin*, lijden), het lijden, de ziekte; de lijdende toestand, inz. der ziel; de hartstogt, levendige gemoedsbeweging; inz. het aandoenlijke, treffende, roerende in uitdrukking, de hartstogtelijke verhevenheid, hooge gevoeligheid van eenen redenaar of dichter, hartroerende, diepdoordringende uitdrukking, nadruk; **pathēma**, m. gr. (*pathēma*), lijden, ongeluk; inz. zielelijden; hartstogt; **pathematologie**, f. de leer van de hartstogten; **pathētisch**, hartstogtelijk, gevoelig; sterke gemoedsbeweging uitdrukkend, levendig roerend, schokkend, nadrukkelijk, indringend; vol kracht en waardigheid, plegtig; **pathogenie**, f. Med., de leer van het ontstaan der ziekten; **pathogénisch**, ziekte-verwekkend; **pathognomiek**, f. de leer van de ziekte-teekenen en de juiste beoordeeling van de ziekten; **pathognōmisch** of **pathognōstisch**, ziekten bepalend en onderscheidend; **pathographie**, f. beschrijving der ziektevormen; **pathologie**, f. de ziekteleer, ziektekunde of de leer van de ziekten, hare verschillende soorten en indeelingen (*nosologie* en *phænomenologie*), hare oorzaken en aanleidingen (*ætiologie*), en hare kenteekenen of zich opdoende verschijnselen en toevallen (*symptomatologie*); **pathológisch**, tot de ziekteleer behoorende; in de Phil.: zinnelijk, door zinnelijke aandrif; **patholoog**, m. een ziekteleeraar, ziektekenners; **pathopoeie**, f. de opwekking der hartstogten.

patibel, lat. (*patibilis*, e, v. *pati*, lijden), lijdelijk, verdragelijk; lijdend; **patiënt**, m. (lat. *patiens*), een lijdende, kranke, zieke; **patiëntie**, f. lat. (*patientia*), en **patience**, fr. (spr. *pasjángs'*), het geduld; **patience**, ook het geduldsspel, een kaartspel tusschen twee personen, dat ook één alleen kan spelen; **patiëntie-kruid** (*rumez patientia*), het geduldskruid, een bekend moeskruid; zich **patientēren** (fr. *patienter*), lijden, dulden, geduld hebben, met geduld afwachten.

Patina of **patine**, f. lat., schaal, schotel; de door verkalking bewerkte bruine of groene roestoverdekking op koperen voorwerpen, munten en dgl.; ook de door chemische kunstmiddelen verwekte of na-

gebootste roest; **patinēren**, dat roestbkleedsel verwekken.

Patins, pl. fr. (spr. *paténg*), of **patinen**, pantoffelschoenen, overschoenen; ook schaatsen.

Pâtisserie, f. fr. (v. *pâte*, deeg, *pâté*, pastij; vgl. *paste*), bakwerk, gebak, pastijgebak; ook de pastijbakkerij; **pâtissier**, m. (spr. —*sje*), een pastijbakker.

Patissoie, f. fr. (spr. —*tiessóá'*), eene zware chinesche zijden stof.

Patois, n. fr. (spr. —*toá*), de gemeene (platte) landsspraak, boerenspraak.

Patrâque, f. fr. (spr. —*trâk'*), oud, afgesleten gereedschap, prullen, vodden.

Patres, lat. pl., v. *pater*, z. a.; eernaam en titel der oud-rom. senatoren; *patres conscripti*, beschrevene vaders; *ad patres gaan*, tot de vaderen gaan, d. i. sterven; **patria**, f. het vaderland; *in patria*, in het vaderland, in de bakermat; *pro patria*, voor het vaderland.

Patriarch, n. gr. (*patriarchēs*, v. *patriā*, geslacht, stam, en *archē*, aanvang), de stamvader van een geslacht, aartsvader, oudvader; inz. de stamvaders en familiehoofden der joodsche natie; sedert de 5de eeuw de titel der bisschoppen te Rome, Constantinopel, Alexandrië, Antiochië en Jeruzalem; later slechts de titel der opperbisschoppen in de oostersche kerk; oneig. een eerwaardig grijsaard; **patriarchaal**, aartsvaderlijk, oudvaderlijk, eerwaardig; patriarchale regering; huisvaderlijke familieregering; **patriarchale kerk**, eene hoofdkerk; **patriarchaal**, n. het aartsvaderschap; de waardigheid en het gebied van eenen opperbischoep.

Patrice, f. (v. h. lat. *pater*, vader), patrijs, de oorspronkelijke vorm, de stempel, waaruit in de lettergieterijen de matrijs (z. a.) ontstaat.

Patriciër, m. lat. (*patricius*, pl. *patricii*, d. i. van senatoren of *patres* (z. a.) afstammend), een adellijk burger in het oude Rome; de titel v. zekere familiën, die, wegens hunne afkomst in den vroegeren tijd van den rom. staat, aanzienlijke voorregten genoten, in tegenst. met de plebejers; in de voorm. duitsche rijkssteden: stadsadellijken, geslachten, waaruit de raadsheeren geboren werden; **patricisch**, aanzienlijk, adellijk, raadsheerlijk; **patriciaat**, n. de burger- of stads-adel.

Patrimonium, n. lat. (v. *pater*, vader), het vaderlijk erf, erfgoed, erfdeel, erfvermogen, aangeërfd vermogen; **patrimonium Petri**, het (voorgewende) erfdeel v. Petrus, een gedeelte van den Kerkelijken Staat, het gebied van Rome, dat Constantijn de groote in de 4de eeuw aan den paus zou geschonken hebben; **patrimoniaal**, tot het vaderlijke erfgoed behoorende; (van den vader) geërfd, aangestamd.

Patrinale, f., z. karabijn.

Patriomanie, f. gr., de overdreven zucht voor het vaderland, overdreven vaderlandsliefde.

Patriöt, m. (mid. lat. *patriōta*, v. h. gr. *patriōtos*, landsman, v. *patrios*, a, on, vaderlijk, vaderlandsch), een vaderlands-vriend, vaderlandsgezinde, volksvriend (democraat); **patriöttisch**, vaderlandsgezind, vaderlandslievend, staatsburgerlijk; **patriotismus**, n. de vaderlandsliefde, offerende ijver voor het vaderland, de burgerzin.

Patpassiänen, pl., eene secte, welke geloofde, dat God de Vader, zoowel als de Zoon, de passie of het lijden had volbragt.

patriseren, nw lat. (oud-lat. *patrissäre*, v. *pater*, vader), naar den vader gelijken of aarden.

Patristiek of **patrologie**, f. gr. (vgl. *pater*), de kennis der christen-kerkvaders en hunne leerstellingen; **patristicus**, m. een kenner der kerkvaders en hunne schriften; **patristisch**, de leer der kerkvaders betreffende.

Patrocinium; n. lat. (vgl. **patroon**), de bescherming, geregtelijke bijstand; **patrocinieren** (lat. *patrocināri*), beschermen, beschutten, verdedigen, in bescherming nemen, behulpzaam zijn; **patrocinatie**, f. nw lat., de bescherming, verdediging enz.

Patrologie, f. z. **patristiek**.

Patronymicon of **patronymicum**, n. gr. (v. *pater*, vader, en *ónyma* = *ónoma*, naam), de vader, geslachts- of stamnaam, een van den vader afgeleide naam, b. v. Heracliden v. Heracles enz.; **patronymisch**, naar des vaders naam genoemd, wat de geslachts- of afkomstnamen betreft.

Patroon 1), n. lat. (*patrōnus*), een beschermer, beschutter, verdediger, voorstander, heer, begunstiger; beschermheilige; ambtsbegever; ook iron. voor mensch, man, b. v. een vrolijke patroon; *patrōnis causae*, een geregtelijk zaakvoerder, advocaat; *patronus fisci*, z. v. a. **fiscaal**; **patrōna** of **patronés**, de beschermster, schutsheilige; **patronaat**, n. (lat. *patrōnātus*), de waardigheid of het ambt van den schutsheer; ook z. v. a. **patronaat-regt**, z. *jus patrōnātus*.

Patroon 2), f. (fr. en sp. *patron*, mid. lat. *patrōnus*; zinnebeeldige toepassing van het lat. *patrōnus*, z. het vorige woord; it. *padrōna*), vorm, monster, model, voorbeeld, teekening; de hoeveelheid kruid tot een schot benodigd en in een papieren, houten of blikken koker vervat; **patroontasch**, de soldatentas of -zak voor de patronen.

Patrouille, f. fr. (spr. *patroéilj*), van *patrouiller*, d. i. eigenlijk in het slijk rondtreden), de zwerfwacht, ronde, nach-

telijke soldatenwacht ter handhaving van de openbare rust en veiligheid; **patrouillieren**, de ronde doen, overal heengaan om op iets acht te geven.

Pau, eene lengtemaat in Afrika van 16 tot 28 duimen.

paucis contentus sum, lat., ik ben met weinig tevreden; *natūra paucis contenta*, de natuur is met weinig tevreden.

Pauken, pl., keteltrommen, twee koperen potten of ketels, over welke, door middel van schroeven, bereide ezelsluiden gespannen zijn, die met twee stokjes met bekleede hollen geslagen worden.

paulātim, lat., allengs, langzamerhand; *paulātim longius itur*, allengs of ongemerkt komt men verder.

Pauliciänen, pl., overblijfsels der manichæers en gnostieken in Armenië, sedert de 3ste eeuw, naar een partijhoofd Paulus zoo genoemd; **paulinen** of **paulanen**, z. **minimen**.

Pauliet, m. hoornblende (naar de plaats, waar zij gevonden wordt: het St. Pauls eiland aan de kust van Labrador).

Paulus of **Paul**, m. lat. (v. *paulus*, a, um, = gr. *pauros*, klein, gering), mansn.: de geringe, kleine, nederige, eenvoudige; **Pauline** en **Pauliska**, vrouwenn.: de geringe, kleine, eenvoudige; **Paulowitsch**, russ., de zoon van Paul.

Paunchea, f. het $\frac{1}{3}$ deel eener gouden ropij, ongeveer 6 gl.

pauper, lat., fr. *pauvre* (spr. *poovr'*; arm, behoeftig, armzalig, ellendig, slecht; *pauperies* en *paupertas*, **pauperteit**, f., fr. **pauvreté**, f. (spr. *poovr'té*), de armoede, behoefte, armzaligheid; *pauperēs*, Jur., eene schade (in zoo verre zij den beschadigde armer maakt), inz. de door een dier bewerkte schade; *actio de pauperie*, een eisch, wegens de door een dier veroorzaakte schade aan den bezitter van het dier; *paupertātis juramentum*, z. *juramentum*; *p. testimonium*, z. *testimonium p.*; *p. votum*, z. **votum**; **pauperismus**, n. (een nieuw gesmeed woord v. fransche vinding), de toestand der armoede, het armwezen, de leer der verarming, hare oorzaken en geneesmiddelen; **pauvre-honteux**, m. fr. (spr. *poovr' hongtēu*), een beschaamde arme, huisarme, die zich schaamt te bedelen; **pauvret**, m. (spr. *poovr'é*), een arme drommel, arme duivel; **pauvréte**, f. of **pauvrésse**, f. eene arme vrouw, bedelaarster.

Paus, z. **papa**.

Pause, f. lat. (*pausa*, v. h. gr. *paucis*, v. *paúein*, doen ophouden), het rustpunt, de stilstand, rusttijd, stilhouden, zwijgen, inz. in de muziek: een rustteeken; **pausis**, f. gr. Med., het ophouden, aflaten; **pausieren** (lat. *pausāre*), ophouden, stilhouden, rusten, een' tijdlang of eene poos

zwijgen, toeven; **pausánt**, m. een draler, talmer.

pauvre, **pauvreté** enz., z. ond. *pauper*.

Paváme, m. fr., z. v. a. *sassafras*.

Paváne, f. fr. (sp. *pavana*, v. h. lat. *pavo*, de paauw), de paauwendans; een spaansche dans van hoogst ernstige beweging; ook de statige, afgemeten, trotsche gang, paauwentred; **zich pavanéren** (fr. *se pavaner*), eene hooge borst zetten, zich trots aanstellen.

Pavé, n. fr. (v. *paver*, bestraten, bevloeren, v. h. lat. *pavire*, vast slaan, *pavimentum*, vloer), steenen bestrating, plaveisel, inz. voor de huizen, de kleine steenen.

Pavedétte, f. de postduif, brievenduif.

Pavésen, pl. (sp. *paves*, it. *pavese*, fr. *pavois*), weleer groote schilden, met blik beslagen, van anderen met een' ijzeren prikkel, om bij belegeringen tot bescherming der handboogschutters in den grond gestoken te worden; **pavesáde** of **pavoisáde**, f. fr. (spr. *pawoazáad'*), Mar., het schanskleed of schild aan de zijden van oorlogsschepen.

Pavillón, m. fr. (spr. *pawieljóng*; v. h. lat. *pavilio*, vlinder, kapel; voorts oneigentent; mid. lat. ook *pavilio*), een tenthuis, tentdak; tentbed; bij- of zijgebouw, vleugel aan een paleis; inz. een zomer-, buiten- of tuinhuisje met rond dak, koppel; de wapenmantel, het wapendeysel; de vlag, scheepsvaan.

Paviment, n. lat. (*pavimentum*; vgl. **pavé**), bevloersel, veelkleurig of bont vloerwerk, vloer.

Pax, f. lat., de vrede; rom. Myth., de godin des vredes; ook als toeroeping: *pax!* vrede! rust! stilte! halt! *p. publica*, de openlijke of landsvrede; *in pace* of *in bona pace*, in vrede, in goede rust; *pace tua*, met uw verlof; **pacem**, n., een vredebeeld of *agnus Dei* (z. *agnus*), dat de r. k. priester na de mis der gemeente voorhoudt om het te kussen, met de woorden *pax Domini vobiscum!* de vrede des Heeren zij met u! *pax vobiscum!* vrede zij met u! *pax intrántibus*, vrede zij hun; die (hier) ingaan (als opschrift op huizen van uitspanning); *pax exeuntibus*, vrede zij hun, die uitgaan!

payable, fr. (spr. *peejáabl'*; v. *payer*, betalen), hetaalbaar; **payement**, n. (spr. *peej'máng*), de betaling, soldij; ook het **paaiement**, klein geld, brokkelgeld tot volmaking eener som (z. **pagament**); **payeur**, m. de betaalmeeester.

Payáanne, f. eene soort van ruwe zijde uit Napels; **payas**, eene soort van levantische zijde; ook grof katoenen garen uit Aleppo.

Paye, f. eene perzische munt; een siamesch gewigt.

Payement, z. ond. **payable** en op **pagament**.

Payságe, f. (spr. *pee-izáásj'*; v. *pays*, land), een landschap; **payasagist**, (spr. —*zjíst*) m. een landschapschilder.

Peak, n. engl. (spr. *piek*), eene soort van zeeschelpen, die in N. Amerika soms de plaats van maat vervangen.

peccéren, lat. (*peccāre*), feilen, verzien, zich vergissen, zich vergrijpen, zondigen; **peccātum**, n. het vergrijp, de misslag, zonde; *p. commissiōnis*, wezentlijk bedreven zonde; *p. omissiōnis*, zonde van nalatigheid, verzuim; *p. originis*, de erfzonde; **peccadille**, f. fr. (spr. —*dielj'*), eene kleine zonde, een geringe vergefelijke misstap.

Pechyágra, n. gr. (v. *pēchys*, de elleboog), Med., de elleboogsicht.

Peck, n. eene eng. inhoudsmaat voor drooge waren = 2 gallons (z. a.).

Pectiniet, m. nw lat. (v. h. lat. *pecten*, de kam), eene versteende kamschelp, een kamsteen.

Pectorāle, n. lat. (v. *pectus*, gen. *pectōris*, de borst), het borststuk, borstschild, de borstlap der priesters in de r. k. kerk; ook een borstmiddel, eene borst-artsenij; **pectoriloquie**, f. de borstspreek der toringzuchtigen.

Pecul, een gewigt in China en in Japan, omtrent = 61 ned. ponden.

Peculaat, m. lat. (*peculātus*), rooverij, diefstal, inz. kasbesteling, verontrouwing, onderslaan van 's lands gelden, staatsdiefstal.

Peculium, m. lat., of **peculair vermoegen**, het eigene goed, de bijzondere eigendom, de zelfverworvene bezitting van eenen zoon of slaaf enz., waaraan de vader of heer geen deel heeft.

Pecuniā, f. lat., geld, vermogen, have en goed; *p. deposita*, in bewaring gegeven, toevertrouwd, ter beschikking gesteld geld; *p. hereditaria*, erfgeld; *p. lusoria*, speelgeld, speldegeld; *p. numerāta*, *p. pārāta*, gereed, baar geld; **pecuniāir** (lat. *pecuniarius*, *a*, *um*), **pecuniēsel**, geld betreffende, in geld bestaande, baar, gereed; **pecunieus** (lat. *pecuniōsus*, *a*, *um*), geldrijk, vermogend in geld.

Pecus, n. (pl. *pecōra*), lat., vee; een dierlijk dom of ruw mensch; ook *pecus campi*, een veldier, een aartsdommerik, koebeest.

Pedaal, n. lat. (*pedālis*, *e*, den voet betreffende, v. *pes*, gen. *pedis*, de voet), het voetklavier, voetregister aan een orgel enz.; **pedaalharp**, f. eene harp met een voetklavier.

Pedagium, n. mid. lat., weggeld, gelei- of vervoergeld; tol.

Pédant, m. (fr. *pédant*, it. *pedante*, kennelijk v. h. lat. *pes*, *pedes*, voet, mis-

schien met betrekking tot den *judex pedanēas*, d. i. een laag regter, die slechts min beduidende dingen, *causas pedanēas* te onderzoeken heeft, v. a. van eenen ital. taalmeester *Pedano*), een schoolvos, waanwijze, smakeloos geleerde, opgeblazen schijnweter, een mensch, die stijf en angstvallig aan zekere beperkte vormen en begrippen hangt en geene vrije beweging van den geest toelaat; **pedanterie** of **pedantismus**, n. de schoolvosserij, stijfheid, letterzifterij, kleingeestigheid, smakeloze eenzijdigheid, of de belagchelijke neiging om alles te verachten, behalve wat men zelf kent en uitoeft; **pedantisch** of **pedánt**, schoolvossig, smakeloos, kleingeestig, bekrompen, letterziftend; **pedantiséren**, den schoolvos uithangen; zich stijf en kleingeestig gedragen.

Pedél, m. (mid. lat. *pedellus*, *bidellus* enz., uit het oud. *putil*, *pitil*, ontstaan), een voetknecht, dienaar, gerechtsbode, dienaar of bode bij eene hoogeschool.

pedes, enz. z. *pes*; **pedestal**, z. **pedestal**.

Pedēsīs f. en **pedēthmos**, n. gr. (v. *pēdān*, springen), Med., het springen, kloppen, slaan, namelijk van het hart en van den pols.

pedetēntim, lat., voet voor voet, tred voor tred, allengs, langzamerhand.

Pedilavium, n. nw lat. (v. *pes*, voet, en *lavāre*, wasschen), het voetbad, de kerkelijke of christelijke voetwassching.

Pediōn, n. gr., de voetzool; **pedialgīe** of **pedionuralgīe**, f. Med., het zenuwachtige voeteuvel, de voetzool-zenuwpijn.

Pedissēquus, m. lat., een dienaar, volgeling.

Peditio, f. lat., de vallende ziekte.

Pedométer, n. gr., z. v. a. **hodometer** (z. a.).

Pedro, sp., z. v. a. **Pieter**; **Pedro-ximēnes**, m. een voortreffelijke witte spaansche wijn uit de omstreken v. Granada.

Pedum, n. lat., een oud-rom. herdersstaf.

Peer, z. **pair**.

Pēgē, pl. gr. (*pēgai*, bronnen, v. h. sing. *pēgē*, de bron), Med., de binnenste ooghoeken, traanbronnen; **Pegāsus**, m. (gr. *Pēgasos*), het fabelachtige gevleugeld paard, het muzen- of dichterenros, uit het bloed der door Perseus gedoodde Medusa ontsprongen in de nabijheid der bronnen (*pēgai*) van den Oceaan (van daar de naam; z. echter ook Hippocrene); **Pegasus** bestijgen of berijden, d. i. gedichten of verzen maken, dichten; **pegasiden**, pl., de muzen of zanggodinnen.

Pēgma, n. gr., de stellagie; h. tooneel.

Pegmatiek, m. gr., lettergraniet, gra-

niet met naar letters gelijkende teekeningen.

Pegomantie, f. gr. (v. *pēgē*, bron), waarzeggerij uit bronwater.

Pehliwan, l. **pehluwān**, m. perz. (v. *pehlu*, sterk, stout, krijgshaftig), een turksch worstelaar, kampvechter.

Peignoir, m. fr. (spr. *peinjoār*; v. *peigner*, kammen), een haarmantel, poedermantel, kamdoek; ook een witte, gemakkelijke dames-overrok als morgen- of avondkleed.

Peik, m., pl. **peiks**, perz. (misschien v. *pai*, voet), boden, loopers, lakeijen; wachters; in Turkije de adellijke garde of lijfwacht des sultans.

Peine, f. fr. (v. h. lat. *pæna*, straf), de pijn, moeite, het bezwaar, de zwaarheid; zorg, onrust, verlegenheid, bekommering, angst, nood; *en peine* (spr. *ang—*) **zijn**, in verlegenheid zijn; niet der *peine* waard, niet der moeite waard.

peiramologīe of **peirasmologīe**, f. gr. (v. *peirān*, beproeven), de leer der proefnemingen, handleiding tot het nemen v. proeven (experimenten).

pejeréren, lat. (*pejerāre*), valsch zweeren, eedbreukig of meinedig zijn, enen meined begaan; **pejeratie**, f. nw lat. Jur., de meined, opzettelijke of voorbedachtelijke schending van eenen plegtig voor de overheid afgelegden eed.

pejus, lat., erger, slechter, slimmer; *in pejus reforméren*, Jur. (v. een hooger geregt), nog harder, nog nadeeliger oordeelen; **pejoréren**, verergeren, erger maken, slechter worden; **pejoratie**, f. de verergering, verslimming.

Peka, **pekas**, eene rekenmunt: te Goa = 1½ ct., te Guzurate, Cambaja enz. om trent = 1 cent.

Pekan, m. eene soort van bunsing en zijn kostbaar vel in N. Amerika.

Pekári of **tajassu**, n. het muskuszwin, dat in Z. Amerika bij troepen leeft en op zijn hoogst 30 ned. ponden zwaar is.

Pekésche, f. een poolsche overrok, met tressen en kwasten omzet.

Peku, eene munt op Batavia, = 1000 caches (z. a.).

Peláche, f. fr. (vgl. het sp. *pelado*, kaal, geplukt, v. *pel* = lat. *pellis*, fr. *peau*, vel), door bijtmiddelen verkregene, niet afgeschoren wol.

Pelagiānen, pl., eene chr. secte, aanhangers van Pelagius, een' eng. monnik in de 5de eeuw, die de erfzonde loochende en beweerde, dat de mensch uit eigene kracht kan zalig worden; **pelagianismus**, n. de leer van Pelagius.

Pelagoscoop, n. gr. (v. *pélagos*, de zee), een zeeijkker, werktuig, waarmede men naar de diepte der zee ziet; **pelagūren**, pl., eene soort v. ammonshoornen.

Pelams, pelangs of **pelings**, pl. Merc., zijde- of atlasachtige chinesche en oost-indische stoffen.

Pelargonium, n. gr. (van *pelangós*, de ooijselaar); kraansnavel, een talrijk plantengeslacht van meer dan 300 soorten.

Pelásgers, pl. gr. (*Pelasgoi*), de oorspr. bewoners van Griekenland, in wier plaats later de Hellen en traden.

péle-méle, fr. (spr. *pél-mél'*), bont onder elkander, onordelijk, verwardelijk.

Pelerinage, f. fr. (spr. *náazj'*; v. *pélerin*, de pelgrim, uit het lat. *peregrinus* ontstaan), de pelgrimsreize, bedevaart; **pelerine**, f. een pelgrimskleed; een vrouwenmantel of -kraag; ook de beroemde groote parel der koningin van Spanje.

Pelidnōma of **pelidōma**, n. gr. (v. *pelidnós* of *pelidós*, zwartachtig, loodkleurig), Med., eene loodkleurige, ook groene of gele gekwetste plaats der huid.

Pelikaan, m. (lat. *pelecānus*, gr. *pelekán* of *pelekās*, oorspr. de boomspecht; van *pelekán*, pikken), de kropgans, de grootste zwemvogel met een' huidelvormigen krop; ook de snaveltang, een werktuig tot het uittrekken der tanden; een verouderd geschut; een glazen distilleervat.

Pelidōma, n. gr., z. **pelidnoma**; **pelidm**, m. ook **dichroit** en **jolith**, blaauwe doorschijnende schorl; **pelidōsis**, f. gr. Med., de bloedvlekkenziekte.

Pelisse, f. fr. (v. h. lat. *pellis*, vel), een pels, pelsrok; vrouwenoverrok.

Pellāgra, n. gr. (v. *pella*, huid, vel), Med., eene pijnlijke, vlekachtige huidziekte, inz. in Italië, de zoogenaamde milanesche roos.

Pelleterie, f. fr., pels- of bontwerk; ook de handel in peltierjen.

pellicéren, lat. (*pellicère*), door schoone, gladde woorden lokken, aanlokken of aan zich zoeken te trekken.

Pellicūla, f. lat. (verklw. van *pellis*, huid, vel), het vlies; huidje; **pelliculair**, nw lat., naar vliezen gelijkende, vliesachtig; **pelliculéren**, lat., met een vlies, eene blaas overtrekken; **pelliculeus**, nw lat., vol vliezen.

pellucide, lat. (*pellucidus*, a, um, uit *per-lucidus*, ontstaan), doorzichtig, het licht doorlatende, geleidend; **pelluciditeit**, f. de doorzichtigheid.

Pelo nero of **cremense**. z. **pel-zijde**.

Pelops, m. gr., de zoon v. **Tantalus** (z. a.), van wien de Peloponnesus, het schierciland Morea, zijnen naam heeft ontleend.

Pelorian of **pelōron**, n. gr. (v. *pelōrōs*, e, on, ontzagwekkend groot), Med., een lid of lichaamsdeel van bovenmatige grootte.

Pelotage, f. fr. (spr. —*táazj'*), fijn kemelshaar.

Pelôte, f. fr. (mid. lat. *pelota*, *pilota*, v. h. lat. *pila*, bal), een bal, kluwen, inz. in de Chir.: de breukbandsbal of -knop, waarmede het naar buiten gefreden deel weder ingedrukt en terug gehouden wordt; ook de bles aan den kop der paarden; **peloton**, n. (spr. *p'lotóng*), Mil., een kleine hoop voetsoldaten van 20 tot 40 man, die te gelijk afvuren; van daar het **pelotonsvuur**; ook een niet overtrokken kaatsbal, kolfbal enz.

Pelotte, f. fr., een klein postschip.

Pelta, f. gr. (*peltē*), een klein rond schild; van daar **peltást**, m., pl. **peltásten**, met zulke schilden voorziene ligtgewapende soldaten.

Pelusiōten, pl. gr., letterlijk: de drekmannen, spotbenaming der orthodoxen in de eerste eeuw, omdat zij de opstanding der lichamen leerden.

Pelviméter, m. lat.-gr. (v. h. lat. *pelvis*, bekken), l. **peylcométer**, n. gr. (v. *peylx*, *pelikē*, bekken), Med., een bekkenmeter, een werktuig tot meting van het vrouwelijke bekken.

Pel-zijde, f. (v. h. it. *pelo* = lat. *pilus*, haar), haarzijde, zijde met groven draad van de minste zijdetonnetjes (in tegenstelling met organsin-zijde), ook **pelo nero** of **cremense** genoemd.

Pembe, f. perz. (*pembek*; turk., ook *pambuk*, *pamuk*), katoen, boomwol.

Pemphigus, m. of **pemphix**, f. gr. (cig. adem, lucht, luchtbel), Med., de blaarvormige uitslag, de netelzucht; **pemphigōdisch**, naar blaren gelijkende.

Pempteos, m. gr. (*pemptēos*, a, on, vijfdaags), Med., eene vijfdaagsche wisselkoorts.

Penāten, pl. lat. (*Penātes*), beschermgoden van den staat en van bijzondere familiën bij de oude Romeinen, huisgoden; oneig. woning, eigen huis, eigen haard.

Pence, z. **penny**.

penchant, m. fr. (spr. *pangsjáng*, van *pencher*, neigen), de bijzondere genegenheid, neiging, voorliefde voor iets.

Pendacūlum, n. nw lat. (v. h. lat. *pendēre*, hangen), een tooversnoer aan den hals; **pendant**, m. fr. (spr. *pangdáng*), een tegenstuk, tegenbeeld, zijstuk, eene schilderij om tegen over eene andere te hangen, een tegenhanger; **pendeloque**, f., pl. **pendelouquen** (spr. *pangdélokki'*), de onderste afhangende gedeelten aan versiersels, aan kroonluchters enz.; **pendente lite**, lat., z. **lis**; **pendentief**, n. fr. Arch., de overhangende boog van een gewelf; **pendule**, f. fr. (spr. *pangdūul*, van het lat. *pendūlum*, hangend), een slinger, ook eene hangklok, elk met een' slinger voorzien uurwerk; **penduline**, f., z. **katoenvogel**.

Penelope, f. gr., de gemalin van **Ulysses** (z. a.), beroemd wegens de huwelijks-

trouw jegens haren 20 jaren lang afweziggen gade, om hare huiselijke werkzaamheid, enz.

penetreren, lat. (*penetrāre*), doordringen, indringen; doorzien, doorgronden, uitvorschten; **penetrant**, doordringend, b. v. eene penetrante koude; scherpzigtig, scherpzinnig, b. v. een zoodanig verstand; **penetrantia**, pl., doordringende geneesmiddelen; **penetrabel**, doordringbaar, uitvorschbaar; **penetrabiliteit**, f. n. w. lat., de doordringbaarheid; **penetrāle**, n. het binnenste eens tempels of eene bewaarplaats van heilige zaken; de plaats, waar men vorstelijke lijken bijzet; **penetrālĳen**, pl. lat. (*penetrālĳa*), het innerlijke, binnenste, de geheime diepten eener zaak; **penetrātie**, f. het indringen, doordringen; de doorgroning, het inzicht, de scherpzigtigheid, verstandsscherpte, eene doordringend verstand, scherpzinnigheid.

Penguin, z. **pinguin**.

Penia, f. gr., de armoede, behoefte; Myth., de godin der armoede.

penibel, fr. (*pénible*, v. *peine*, moeite), moeilijk, bezwaarlijk, pijnlijk, lastig.

Peniche, f. fr. (spr. *penies'*), eene nieuwe soort van gewapende schepen in Frankrijk.

Penicillum, n. lat., een penseel, inz. een wondpenseel van pluksel.

Penied-suiker, m. (fr. *pénide*), gerstesuiker.

Peninsula, f. (lat. *paeninsula*, v. *paene*, bijna, schier, en *insula*, eiland), een schiereiland.

Penis, m. lat., het mannelijke lid.

Penitent, **penitentie** enz., z. **penitentie**.

penna, f. lat. de pen, veder, schrijfveder; **penna duplex**, f. lat., eig. de dubbele schrijfspen, een werktuig om een geschrift te verdubbelen (*copieermachine*); **pennaal**, m. mid. lat. (*pennāle*), de penekoker; elders weleer een spotnaam voor pas aangekomene studenten, pennelikker; **pennalismus**, n. de beschimpende behandeling of mishandeling der aankomelingen op hooge scholen door hunne oudere ruwe mede-studenten, in Duitschland ten jare 1622 door eene rijkswet formeel opgeheven.

Penny, pl. **pence**, (spr. *pens*), eng. een penning, stuiver, de kleinste eng. zilvermunt = $\frac{1}{20}$ pond sterling of ongeveer 5 cent; **penning**, als voorn. ned. rekenmunt = $\frac{1}{16}$ stuiver of $\frac{1}{16}$ cent; de duitsche penning (pfennig) is het $\frac{1}{12}$ of het $\frac{1}{18}$ van een' groschen; ook een oud zilver proefgewicht, het $\frac{1}{12}$ van eene mark, verdeeld in 24 greinen; **pennypost**, de penningpost in Engeland.

Penombre, zie **penumbra**; **pensa**, zie **pensum**.

Pensacola-boomwol, f. eene in den

handel zeer geachte soort van katoen van de Pensacola-baai in Florida.

Pensée, f. fr. (spr. *pangse'*; van *pen-ser*, denken), gedachte, beschouwing, meening, gevoelen, inval; ook eene bekende bloem, het gevland driekleurig viooltje; **pensief** (fr. *pensif*, spr. *pangsief*), nadenkend, peinzend, diepzinnig, zwaarmoedig.

Pensioen, n. (fr. *pension*, spr. *pangsióng*; van het lat. *pensio*, betaling, opbrengst, pacht, enz. v. *pendere*, wegen, betalen), de dienstbeloofing, eere- of genadededde, jaargeld of jaarwedde; ook kostgeld, bekostiging; een kost- of opvoedingshuis, ook **pensionaat**, n. genoemd; **pensionaire**, fr. of **pensionaris**, m. een kostganger, kostleerling, kweekeling; **pensionaris**, ook weleer de eerste staatsraad eener provincie in Nederland, loontrekkend raadsheer (Hooft); **raadpensionaris**, voorheen de opperste staatsdienaar der Algemeene Staten; later v. 1805 tot 1806 de titel v. h. opperhoofd der Bataafsche republiek; **pensioneren** (fr. *pensionner*), iemand pensioneren, hem een jaargeld of eene jaarwedde geven.

Pensum, m., pl. **pensa**, lat. (eig. het toegewogene, v. *pendere*, wegen), het toebedeelde, opgegevene, toegemetene, de taak, opgave, een werk aan eenen leerling opgegeven.

Pent, een gewigt op de kust van Guinea = 4 lood.

Pentachord, n. gr. (v. *pente*, vijf), een vijsnarig speeltuig; **pentacontarch**, m. medelid van eene landsregering, die uit vijf personen bestaat; **pentacriniet**, z. **medusapalm**; **pentacrostichon**, n. (vgl. **acrostichon**), een vijfregelig naamdicht; **pentadactylos**, m. de vijfvinger-visch; **pentade** of gr. **pentas**, f. vijf stuks bijeen genomen, b. v. een vijftal jaren, een tijdsverloop v. vijf jaren, een **lustrum**; **pentadiel**, f. het talstelsel, welks grondtal vijf is; **pentadrachmon**, n. eene oud gr. munt van vijf drachmen, z. a.; **pentaedrum** of **pentaeeder**, n. Geom., een vijfvlak; **pentaeëdrisch**, vijfvlakkelig; **pentaglôte** of **pentäpla**, f. een boek in vijf talen; **pentagoon**, m. een vijfhoek; ook z. v. a. **pentagramma**; **pentápha**, n. een drievoudige, in elkander gevlochten driehoek als geheimzinnig zinnebeeld en tooverteeken in de middeleeuwen en in de oudheid; **pentagonaal-dodecaëder**, z. ond. **dodecaëdiel**; **pentagynĳen**, pl. Bot., eig. vijfvijsigen, vijfstijligen, planten met vijf stijltjes; **pentálemma**, n. eene vijfledige sluitrede; **pentaméter**, m. een vijfvoetig vers, inz. in de elegische versmaat het daetylische vers, dat met den hexameter afwisselt; **pentamétrisch**, vijfvoetig, in vijfvoetige verzen; **pentandrĳa**, pl. Bot., eig. vijf-

mannigen, vijfhelmige planten met 5 meeldraden (de 5de klasse in het stelsel van Linnæus); **pentagülum**, n. gr.-lat., z. v. a. **pentagoon** en **pentagramma**, z. boven; **pentangulair**, vijfhoekig; **pentapetalisch**, gr., vijf bloembladeren hebbende; **pentapharmacön**, n. een vijfvoudig geneesmiddel; **pentaphonium**, n. een vijfstemmig muziekstuk; **pentaphyllisch**, vijfbladerig; **pentäpla**, z. v. a. **pentaglötte**, z. boven; **pentaptérisch**, vijfvleugelig; **pentaptöton**, n. een zelfstandig naamwoord met vijf naamvalsbuigingen; **pentarch**, m. een vijfman, een van vijf gezamenlijk regerende personen; **pentarchaat**, n. de vijfheerschappij, het vijfmanschap, de regering van het directoire in Frankrijk; **pentas**, f. de vijf, een vijftal, vijf stuks (vgl. boven **pentade**); **pentaspást**, m. een katrol met vijf schijven; **pentaspérmisch**, vijfzadig; **pentastichon**, n. een vijfregelig gedicht; **pentastylon**, n. een gebouw met vijf zuilenrijen; **pentasylläbum**, n. een vijflettergrepig woord; **pentateuchus**, m. (v. *teuchos*, n. oorspr. gereedschap, uitrusting, later ook: boek), de vijf boeken van Mozes; **pentäthlon**, n., z. v. a. **quingertium**, z. a.; **pentaura**, f. een steen, v. welken men wil, dat hij andere steenen aantrekt en de kracht der andere edelsteenen in zich vereenigt; **pentecoste**, f. (v. *pentekostós*, *ē*, *ón*, de of het vijftigste), de 50ste dag na paschen, pinksteren; **pentecontarch**, m. een bevelhebber of aanvoerder van vijftig man; **pentheméron**, n. een tijd van vijf dagen; **penthemimēris**, f. Poet., een verslid, bestaande uit vijf halve of derdehalven geheelen voet; inz. de cæsuur na derdehalven voet of in den derden voet (van den hexameter).

Pente, f. fr. (spr. *panſt'*; v. *pendre* = lat. *pendere*, hangen), een afdak; de val, het vallen van het water.

Pentecoste, **penthemeron** enz., z. ond. **pentachord**.

Penthesilēa, f. gr. Myth., eene dochter van Mars en koningin der Amazonen (z. a.), die den Trojanen hare hulp beveest, totdat zij door Achilles werd gedood; van daar: **penthesilēen**, pl., krijgshaftige, strijdlustige vrouwen.

Penultima, f. lat. (v. *pene* of *paene*, bijna, schier, en *ultimus*, *a. um*, de of het laatste), de voorlaatste lettergreep van een woord; **penultimus**, m. de voorlaatste, inz. in schoolklassen; **penumbra**, nw lat. (v. *umbra*, schaduw), of fr. **penombre**, f. (spr. —*ongbr'*), de halfschaduw, die zich onmerkbaar in licht verliest.

Penurie, f. lat. (*penuria*), drukkend gebrek.

Peo, port. (eig. de voet), Merc., z. v. a. **fusti** (z. a.).

Peote of **peotte**, f. it. (*peota*, *peotta*),

een klein vaartuig, inz. bij de Venetianen, een overdekt bootje.

Pepánsis, f. of **pepásmus**, n. gr. (v. *pepainein*, rijpen, *pépōn*, rijp), Med., rijpwording, koking der ziektestof, waardoor zij voor de ontlasting rijp wordt; **pepasticum**, een middel, dat de koking der ziektestof bevordert; **pepástisch**, rijpmakend; kokend, verterend.

Peperino, m. it. (v. *pepe* = lat. *piper*, peper), pepersteen, eene graauwe vulkanische bergsoort, menigvuldig in de vlakke van Rome voorkomende; **peperónis**, pl., ingemaakte spaansche peper.

Pepin, z. **pippin**; **pepinière**, f. fr. (spr. *pepienjér*; v. *pépin*, de vruchtkern), de boomkwekerij, plantentuin; on eig. eene kweekschool, inz. die voor velddoctors te Berlijn sedert 1796.

Peplos, m. gr., of **peplum**, n. lat. een ploomantel, ploorijk staatsiekleed, een grieksch wijd en fijn vrouwengewaad; ook een sluijer.

Peppo, it. mansn., z. v. a. Joseph.

Pepsis, f. gr. (v. *péssein*, *péptein*, koken, verteren), Med., de vertering, verkoking; **peptisch**, verterend, de vertering bevorderend; **peptica**, pl., verteringsmiddelen.

Pepuziānen, z. **montanisten**, ond. *mons*.

Pequin of **peking**, m. fr. (spr. *pekéng*), pl. **pequins**, chin. gestreepte zijdestof, (naar de gelijknamige stad in China).

per, lat. door, doorheen, wegens, voor; in samenst. ook z. v. a. uit-, ver-enz., it. Merc., voor, b. v. per centenaar, voor het centenaar enz.

Pera, eene voorstad van Constantinopel, het verblijf der meeste voornam christenen en de zetel der gezanten.

per abisum, lat. z. **abusus**; **per accidens**, z. **accidentie**.

per acquit, fr. (spr. *aki*; vgl. **acquit**), Merc., ontvangen, betaald gekregen.

Peráctie, f. lat. (*peractio*, v. *peragere*, volbrengen), de voleinding; *peráctis peragendis*, na voleinding van datgene, wat behoort te geschieden.

per adresse, fr. (vgl. **adres**), door aanwijzing of bezorging.

peræqueren, lat. (*per-aequare*), vereffenen, gelijk verdeelen; **peræquatie**, f. de vereffening, gelijkmaking, inz. v. schuldenlasten; **peræquator**, m. een vereffenaar, scheidsman.

peragreren, lat. (*peragrare*), doorwandelen, doorzwerven; **peragratie**, f. de doorwandeling, doorzwerfing, Astr., de loop eener ster door den dierenriem tot zij weder op hetzelfde punt weder keert:

per alvum, lat. (vgl. **alvus**), Med., door den stoelgang.

per ambages, z. **ambages**.

Perambulātor, m. nw lat., z. v. a. **hodometer**.

per angusta ad augusta, lat., door lijden tot verblijden; *per anum* (vgl. *anus*), Med., door den aars.

per asp̄era ad astra, lat. sprw., door doornpaden tot de sterren, door wederwaardigheden geraakt men tot eer en genot.

Peratici, pl., eene secte in Sicilië, die aan negen personen der godheid geloofde.

per avers̄ionem, z. **aversie**.

per capita, lat. (vgl. *caput*), naar de hoofden of personen; *per cassa*, z. ond. **cassa**; *per casum obliquum*, langs scheeven weg, langs slinksche wegen, sluipwegen; *per cent*, z. v. a. **pro cent**, z. ond. **cent**.

perceel, z. **parcelle**.

perceptibel, **perceptie** enz., z. ond. **percipieren**.

per chartam, lat., door of naar papier, d. i. volgens een schriftelijk testament, b. v. iets bezitten.

Perche, f. fr. (spr. *persje*, roede (z. a.)).

percipiëren, lat. (*percipere*), ontvangen, beuren, innen; vaiten, waarnemen, gevoelen, begrijpen, doorzien, doorgronden, verstaan; **percipiënt**; m. een ontvanger; **perceptibel**, nw lat., bemerkbaar, waarneembaar, zichtbaar, voelbaar enz.; **perceptibiliteit**, f. de waarneembaarheid, bemerkbaarheid enz.; **percéptie**, f. lat. *perceptio*, Jur., de ontvangst, inzameling, heffing of inning der inkomsten of belastingen, gelden, vruchten; Phil., waarneming, voorstelling met bewustzijn; **percepteur**, m. fr., de ontvanger der belastingen, tollen, accijsen.

Percolatie, f. lat. (v. *percolare*, doorzigen), de doorzijing, loutering.

per condotta, it. (vgl. *condotta*), Merc., door het geleide van dezen of genen voerman.

per consensum, lat., z. ond. **consensus**; *p. consequentiã*, ten gevolge, gevolgselijk. *per contante*, it. (vgl. *compte*), Merc., tegen haar of gereed geld.

percontëren, lat. (*percontari* of *percunctari*), uitvorschen, navragen, onderzoeken; **percontatie** of **percunctatie**, f. de uitvorsching, navorsching, het onderzoek, de navraag.

per conto, it. (vgl. *conto*), Merc., op of door rekening.

per couvert, l. *par couvert*, fr., z. ond. **couvert**.

percurrëren, lat. (*percurrere*), doorloopen, vlugtig doorzien.

percutëren, lat. (*percutere*), schokken, stooten; **percussie**, f. (lat. *percussio*), de stoot, slag, schok, het aaneenstooten of botsen van twee lichamen; **percussiegeweer**, slag- of stootgeweer, waarvan de lading ontstoken wordt door den slag v. een hamervormigen haan op een busje of slaghoedje, dat knalpoeder bevat; **per-**

cussie-machine, f. eene stootmachine, een werktuig tot het nemen van proeven over de snelheid van bewogen lichamen na den stoot enz.

per dativum, lat., door den dativus (z. ond. **casus**), d. i. door omkoopung of geschenken, b. v. tot een ambt geraken.

per deliquium of afgek. *p. d.*, lat. Med., door ontlating, in de lucht vervloeid.

perdendo et *perdendosi*, it. Muz., zich verliezend, verdwijnend, allengs afnemend.

per Dio, it., bij God!

per directum, lat. (vgl. **direct**, ond. **dirigeren**), op den regten weg, regt toe.

Perditie, f. lat. (v. *perdere*, verdoerven), de ceuwige verdoemenis, de ceuwige dood.

Perdoen, z. **pardoenen**.

Perdon, m. eene munt in O. Indië, op de kust v. Coromandel, omtrent = 1 guld. 70 cent.

Perdreau, n. fr. (spr. *perdró*), een jonge patrijs; pl. **perdreaux**, Mil., hagelgranaten, die in menigte, even als een zwerm patrijzen, uit eenen mortier geworpen worden.

Perdrigón, m. fr. (spr. —*góng*; v. *perdris*, patrijs, wegens de kleur, welke naar die van den patrijzenhals zweemt), verscheidene zeer smakelijke pruimensoorten, wit, blaauw, rood of zwart.

perdu, fr. (v. *perdre*, verliezen), verloren.

Perduellie, f. lat. (*perduellio*), het hoogverraad, de staatsverraderij; **perduéllis**, m. een staatsvijand (rebel), oproermaker, muiteur.

perdurëren, lat. (*perdurare*), volhardden, uithouden; **perdurabel**, nw lat., voortdurend, volhardend, altijddurend, duurzaam; **perdurabiliteit**, f. de volhouding, volharding.

peréat! lat. (v. *perire*, omkomen), hij of het kome om, ga verloren, sterve! wog met hem! naar de galg! **het peréat**, als subst. in de studententaal het tegengest. van het *vivat*, b. v. iemand een *peréat* brengen, d. i. hem zijnen ondergang toewenschen, hem naar de galg wenschen.

Peregrinus, m. lat., een vreemdeling, ook een mansnaam; **Peregrina**, vrouwenn.: de vreemdelinge; **peregrinëren**, (lat. *peregrinare*), in vreemde oorden leven, zwerven, rondreizen, ter bedevaart gaan; **peregrinatie**, f. de omzwerfung, het oponthoud in een vreemd land; **peregrinomaan**, m. lat.-gr., een liefhebber van het omdolen, een overdreven reiszuchtige; **peregrinomanie**, f. de zwerf- of reiszucht.

Perélle, f. Min., eene graauwe kalkachtige aarde uit Auvergne in Frankrijk.

Peréptie, f. lat. (*peremptio*, v. *perimere*, vernietigen). eig. vernietiging, dooding; Jur., het vervallen, de verjaring, het

ongeldig worden v. eenen eisch; h. eindbescheid; **peremptōrisch** of doorgaans **peremptōrisch** (lat. *peremptorius*, *a*, *um*, en als adverb. *peremptorie*), eenen strijd opheffend, vernietigend, beslissend; onverwijd, zonder verder uitstel, eens voor altijd; *peremptoria citatio*, z. *citatie*; *terminus peremptorius*, m., z. **termijn**.

perendinus diēs, m. lat., de derde dag van heden af, overmorgen.

perennéren, lat. (*perennāre*, v. *perennis*, *e*, het jaar door durend, v. *annus*, jaar), doen duren, uitduren, overwinteren; **perennérende planten**, planten, die het geheele jaar voortduren, overblijvende gewassen; **perenniteit**, f. (lat. *perennitas*), de voortduring, overblijving, overwintering.

Peretērion, n. gr. (v. *perān*, doordringen, doorboren), Med., eene boor, inz. schedelboor, vgl. **trepaan**.

Perétte, f. fr. (v. h. it. *pera*, de peer), de peercitroen, eene soort van kleine bleekgele, zoete, peervormige citroenen.

per expréssum, afgek. *p. expr.*, lat., door een' afzonderlijken, opzettelijken bodde.

per fas et nefas, z. *fas*.

perfect, **perfectibel**, **perfectie** enz., z. ond. **perficiéren**.

perfer et obdūra, lat., verdraag en lijd.

perficiéren, lat. (*perficere*), tot stand brengen, voleinden; **perféct** (lat. *perfectus*, *a*, *um*), volkmen, volmaakt, voltooid, voleindigd, klaar; **perféctum**, n. Gram., de tijdvorm der voleindigde handeling in den tegenwoordigen tijd, de voleindigde tegenwoordigheid, de volmaakt verleden tijd, b.v. ik heb gelezen enz.; **perfectibel**, nw lat., voor volmaking vatbaar, volmaakbaar; **perfectibiliteit**, f. de volmaakbaarheid; **perfectibilismus**, m. de leer van eene voortgaande volmaking des menschelijken geslachts, het geloof aan den vooruitgang der menschenwereld; **perféctie**, f. lat. (*perfectio*), de voleinding, volkomenheid, volmaaktheid; **perfectionéren**, nw lat. (fr. *perfectionner*), volkomener maken, volmaken, voltooijen, de laatste hand aan iets leggen; **perfectionéring**, f. de volmaking, vervolkomening, verbetering; **perfectionist**, m. die zich voor volkomen houdt, een puritein; *perfetto modo*, it. Muz., in volkomene tijdmaat.

perfide, fr. (spr. *perfied*); v. h. lat. *perfidus*, *a*, *um*), trouweloos, ontrouw, valsch, arglistig, verraderlijk; **perfidie**, f. trouweloosheid, ontrouw, trouwbreuk, verraad.

perforéren, lat. (*perforare*), doorboren; **perforatie**, f. nw lat., de doorboring; **perforatief** of **perforatorijum**, eene been- of schedelboor, hersenboor; **perforatief-trepaan**, m. eene boor, waarmede men een

been eenvoudig doorboort, zonder er een rond stuk uit te boren.

Perfrigerijum, n. nw lat., een hooge graad van koudegevoel in koortsziekten.

Pergamént of **perkamént**, n. (gr. *pergamēnē*, lat. *pergamēna*, sc. *charta*, d. i. papier van de stad Pergamus in Azië, alwaar het in de oudheid inzonderheid werd vervaardigd), schrijffleder, geloid, met kalk gebeten en op eene eigenaardige wijze toebereid ezels-, schapen- of kalfsleder enz., inzonderheid om op te schrijven.

perge, lat., ga voort! verder! **pergéren** (lat. *pergere*), voortgaan, voortvaren, inz. in 't spreken enz.

per genitivum, lat. (vgl. genitivus ond. *casus*), door den teler, teelnaamval, d. i. door huwelijk tot eenig geluk, b. v. tot een ambt, geraken.

Pérgola, f. it., priëel, wijngaardloof; een priëelvormige aanbouw bij een huis; **pergoláto**, n. Arch., bindwerk, tralicwerk.

Pergolése, f. de pareldruif, eene bijzondere soort van druiven, zoo genoemd naar het vlek Pergola, in het hertogdom Urbino.

per governo, z. ond. **gouvernéren**.

per gradus, lat., langs trappen, trapsgewijs.

per grato governo, it. Merc., tot welgevallig bestuur, of om u naar believen daarnaar te gedragen.

Pérgüla, f. lat., eene galerij, een verheven vertrek van een huis, waar de leeraars der vrije kunsten bij de Romeinen de jeugd leerden; een openbaar gebouw tot voorlezingen bestemd.

per habitum infusum, lat., door eigene (eig. ingegoten of ingestorte) aandrift of vlijt.

perhorrescéren, lat. (*perhorrescere*), eig. voor iets sidderen, ontstellen, ijzen; Jur., verwerpen, voor partijdig verklaren (eenen regter of getuige); **perhorrescéntie**, f. nw lat. Jur., vrees voor de partijdigheid eens regters enz. en geregtelijke verwerping van denzelve; **perhorrescéntie-eed**, m. de verzekering onder eede, dat men eenen regter of getuige niet voor onpartijdig kan houden.

Peri, m. en f., pl. *peris*, perz. (v. *peri*, bevlugeld, v. *per*, vleugel), Myth., zachtzinnige, liefelijke, naar fecen of elfen gelijkende wezens, die beschermengelen der menschen zijn.

perí, gr. voorzetsel: om, rond; over, wegens enz.; in zamenstellingen beteekent het inz. omgeving, uitbreiding, ook volinding van eenen cirkelloop, z. v. a. om-, rondom, om henen; verder een overschrijden, overtreffen, eene opklimming of versterking, z. v. a. over-, zeer.

Periæresis, f. gr. (v. *peri-airēn*, in de

rondte wegnemen), Med., afsnijding van verzwingingen, afneming van eenig lid.

Perialgië, f. gr. (v. *algos*, n. smart), Med., eene zeer hevige, algemeene smart.

Periámma, n. gr. (v. *peri-áptein*, ombinden), z. v. a. **amulet** (z. a.).

Perianthium, n. gr. (vgl. *anthos*), het bloemhulsel, de bloemenscheede, het bloembekleedsel.

Periantologië, f. gr., zelflof, eigenlof, grootsprekerij, pogcherij, snoeverij.

Periblëpsis, f. gr. (v. *blëpein*, zien), Med., het angstig, verwilderd heen en weder zien der krankzinnigen.

Periböle, f. gr. (v. *peri-bällein*, omwerpen, omleggen), de omvang, omtrek; Log., de tooi, waarmede men eene gedachte omkleedt; een omweg, eene wijdloopige beschrijving; Med., z. v. a. **pericardium**; **peribölus**, m. de omvang, insluiting, eene met boomen of wijnstokken bezette, afgeslotene plaats rondom eenen tempel der Ouden.

Peribrösis, f. gr., eig. het rondknagen; Med., eene klierachtige, kwaadsappige ontsteking of verzwinging der oogleden of ooghoeken, ooglichschurft.

Pericardion of **pericardium**, n. gr. (v. *kardia*, hart), het hartzakje; **pericarditis**, f. ontsteking van het hartzakje.

Pericarpion of **pericarpium**, n. gr. (v. *karpós*, vrucht), het zaadhuisje, zaadhulsel, de zaaddoos bij de planten; Med. (v. *karpós*, de handwortel), een huidmiddel, dat om den handwortel gelegd wordt.

Pericharie, f. gr., verrukking, groote, levendige vreugde.

Pericholie, f. gr. (v. *chólos*, gal), Med., overmaat van gal; **perichölus**, m. een galzuchtige.

Perichondrium, n. gr. (v. *chóndros*, kraakbeen), het kraakbeenvlies.

Perichorësis, f. gr., het bestaan van de drie personen der godheid in elkander.

Pericläsisis, f. gr. (v. *peri-kláein*, ombreken), Med., eene breuk, inz. beenbreuk.

Periclíne, f. gr. (v. *peri-klínēs*, zich rondom neigend, afhellend?), eene soort van veldspath.

Pericochlion, n. gr. (v. *kochliás*, slak, schroef), de moerschroef.

Pericöpe, f. gr. (v. *peri-köptein*, rondom besnijden, afsnijden), eene afdeeling, inz. eene afdeeling uit de evangeliën en apostelen, die bestemd is om op zon- en feestdagen voorgelezen en verklaard te worden.

Pericranion of **pericranium**, n. gr. (vgl. *cranium*), het beenvlies van het bekkeneel.

periculum in mora, lat., gevaar bij verwijl, vertraging met gevaar verbonden, dringend gevaar bij talmen of toeven; **periculus** (lat. *periculösus*, a, um), gevaarlijk; **periclitären** (lat. *periclitäri*),

gevaar loopen, in gevaar zijn; wagen, beproeven; **periclitätie**, f. gr., het in gevaar stellen; het waagstuk, de proefneming.

Peridesmium, n, gr. (v. *desmós*, band), Anat., het celweefsel, dat de banden omgeeft.

Peridót, m. fr., z. v. a. **chrysolith**.

Peridrómis, f. of **peridrómos**, m. gr., eig. de omloop, omweg; een zuilengang, gang tusschen zuilen en muur.

Periegësis, f. gr. (v. *peri-egësthai*, omvoeren), het rondleiden en aanwijzen v. merkwaardigheden; de plaats- en landsbeschrijving; **periegeet**, m. een rondleider, aanwijzer en verklaarder v. h. merkwaardige; steden- en landenbeschrijver.

Periergie, f. gr. (v. *peri-ergos*, overvlijtig, overdreven, zorgvuldig), overmatige zorgvuldigheid. kleingeestigheid en angstvalligheid, inz. de al te gekunstelde, gezochte schrijffrant.

Perigeum, n. gr., de aardnabijheid, het standpunt eener planeet, in hetwelk zij de aarde het meest nabij komt, het tegengest. van *apogæum*.

Perigord (spr. —*ghór*) of **perigueux** (spr. —*ghéu*), m. fr., zwartsteen, bruinsteenerts, naar eene fransche provincie van gelijken naam benoemd; **perigourdine** of **peregourdine**, f. een fransche dans in den vorm van de menuet, doch met franschen pas.

Perihelium, n. gr., de zonsnabijheid der planeten, het tegengest. v. *aphelium*.

perimadárisch, gr. (v. *madarós*, kaal), Med., huidbedervend, huidinvtrend.

Periméter, m. gr. (*peri-metros*), de omvang, omtrek; **perimétrisch**, omtrekmetend, in den omvang.

perimëren, lat. (*per-imëre*), vernietigen, vernielen, dooden, ombrengen.

per impacco, z. *impacco*.

Perimysium, n. gr. (v. *mÿs*, muis, spier), Anat., het spiervlies.

Perinæum of **perinëum**, n. gr. (*perinaion* of *perineon*). Anat., eig. de schaamte, de roede; de bilnaad, de verbinding tusschen het schaamdeel en den aars; **perinæocèle**, f. eene bilnaadbreek.

per indirectum, lat., z. **indirect**; *per inspiratiönem*, door hooger ingevening, begeestering; *per intervalla*, z. **interval**.

Perinyctides, pl. gr. Med, z. v. a. **epinyctides** (z. a.).

Periöcha, f. gr. (*periochë*, v. *periechein*, omvatten), de omvang, omgeving; het kort begrip, de zaamgedrongen, verkorte, zakelijke inhoud, b. v. van een boek; ook een op-zich-zelf-staand gedeelte, een stuk uit een geschrift, dat een geheel uitmaakt.

Periöde, f. gr. (*periödos*, v. *hodós*, f. de weg; lat. *periöduis*, eig. omweg, omgang; omloop), Astr., de cirkelloop, regel-

matige omloop eener planeet; Chronol., eene reeks van jaren, na welker verloop dezelfde gebeurtenis of hetzelfde tijdteeken terug keert, z. *cyclus*; Med., de maandelijksche zuivering van manbare vrouwen; Hist., een tijdkring, tijdperk, tijdvak; Log., een volzin, een uit onderscheidene zindeelen of enkele voorstellen bestaande uitdrukking, een logisch zamenhangende zin van onderscheidene leden; **periodeut**, m., pl. **periodeuten**, rondtrekkers, omzwerfers; reizende artsen enz.; in de middeleeuwen ook rondtrekkende helpers der bisschoppen; geestelijke reizende inspecteurs; **periodiciteit**, f. de omloop, de terugkeer in bepaalde tijdruimten; de kringloop der natuur; **periodiek**, **periódisch**, omlopend, kringvormig, cirkelvormig, op zekere tijden regelmatig weder keerend; wisselend, afwisselend, voorbijgaand; periodieke schriften, tijdschriften (maandwerken, journalen enz.); periodieke ziekten, geregeld wederkeerende, afwisselende ziekten; periodieke winden, tijdwinden, wisselwinden, op gezette tijden waaijende winden; periodieke maand, de omlooptijd der maand van het lentepunt af gerekend tot aan hetzelfde punt terug (vgl. siderische maand); **periódisch** schrijven, in welafgeronde volzinnen en daardoor welluidend schrijven; **periodologie**, f. de leer van de wel afgeronde, goed gebouwde, geregeld zamenhangende volzinnen, leer des redebouws; **periodologisch**, redebouwkunstig.

Periodynie, f. gr. (v. *odynē*, smart, pijn), Med., eene hevige pijn door het geheele ligchaam.

Periœci, pl. gr. (*peri-oikoi*, v. *oikos*, woning), omwoners, naburen; Geogr., de rondomwoners, omwoners, zulke aardbewoners, die denzelfden parallel of dezelfde breedte hebben, doch twaalf uren in tijd verschillen, d. i. een' tegengestelden meridiaan hebben.

Periœpe, f. gr. (v. *ops*, gezigt), het rondomgezig; een sterretoren; **perioptiek**, f. de omstralingsleer, de leer van de buiging der lichtstralen aan de oppervlakte der lichamen.

Periorbīta, f. gr.-lat. (vgl. *orbīta*), Anat., het beenvlies, dat de oogholten bekleedt.

Periostēum, n. gr. (v. *ostēon*, been), het beenvlies; **periostitis**, f. de ontsteking van het beenvlies; **periostosis**, f. een beengezwel, dat zich rondom het been uitsteekt.

Peripátos, m. gr. (v. *peri-patēn*, rondom gaan), de wandeling en de daartoe bestemde plaats; **peripátēma**, n. of **peripátēsis**, f. de omwandeling, het rondom gaan, wandelen; een ernstig onderhoud;

peripatēticus, m., pl. **peripatētoi**, aanhangers der leer van Aristoteles, die op eene wandelplaats, het Lykeion (Lyceum) bij Athenen, gewoon was onderwijs te geven (vgl. *lyceum*); onbeg. wandelaars, liefhebbers van wandelen, menschen, die gaarne wandelen en het lang kunnen uithouden; **peripatētisch**, tot de leer en de school van Aristoteles behoorend, Aristotelisch, al wandelend onderwijzende.

Peripetásma, n. gr., de omhulling, het in de rondte uitgebreide, een tapijt, voorhangsel.

Peripetie, f. gr. (*peripeteia*, v. *periptein*, omvallen, omslaan), de plotselinge ommekeer der fortun, de onverwachte verandering, de oplossing van den knoop in tooneelspelen, de omslag, uitslag.

Peripherie, f. gr. (*periphēria*, v. *periphērein*, rondragen, *periphēresthai*, zich rondbewegen), de omtrek, cirkelomtrek; omvang, het gebied, district.

Periphrásis of **periphráse**, f. gr., z. v. a. **paraphrasis**; **periphrástisch**, z. v. a. **paraphrastisch**.

Periplerōma, n. gr., de aanvulling, vergoeding.

Periplōce, f. gr. (*periplokē*, v. *periplēkein*, omwikkelen), het omwikkelen; Log., de kunstmatige omhulling of inkleeding v. dingen, die men niet ronduit of platweg mag zeggen.

Periplūs, m. gr. (v. *plōos*, *plus*, de scheepvaart), de omvaart, kustbeschrijving.

Peripneumonie, f. gr. (vgl. **preumonie**), de longontsteking.

peripolygōnisch, gr. (vgl. **polygoon**), veelkantig, veelhoekig, veelvlakkig.

Peripsyxis, f. gr. (v. *psyxis*, verkoeling), volledige afkoeling of verkouding; Med., eene algemeene huivering, het zogenaamde kippenviel.

Periptēros, m. gr. (eig. rondom vleugeld, v. *pterón*, vleugel, vlerk, vgl. **dipteros**), een gebouw, dat v. rondsomme door zuilengangen is omgeven; **peripterium**, n. een uitwendige zuilengang.

Peripyēma, n. gr. (v. *pyōn*, etter), Med., de omettering, de verwekking, het ontstaan van etter rondom eenig deel.

Perirrhēxis, f. gr. (vgl. **rhēxis**), Med., de afscheuring, afbreking, b. v. van een been.

Perirrhōa, f. gr. (*perirrhōia*, v. *perirrhēin*, van rondom omvlieten), Med., de afscheiding van vochten over den geheelen omvang des lichaams, waardoor het van de overtollige vochten wordt bevrijd.

Pēris, f. gr. Med., de moederscheede.

Periscii, pl. gr. (*peri-skioi*, v. *skiá*, de schaduw), Geogr., omschaduwigen, dicht bij den pool wonende menschen, voor wie de zon vele dagen of maanden lang in 't geheel niet ondergaat, zoodat hunne schaduw in

24 uren naar alle zijden om hen henen loopt.

Periscythismus, m. of **periscythisis**, f. gr. (*periskythismós*), het villen, zooals het bij de Scythen in gebruik was, het afstroopen der huid van het bekkeneel (scalperen, z. a.).

periscópisch, gr. (v. *peri-skopēn*, rondom zien), rondomziende, omzigtig; **periscopische glazen**, rondomschouwingsglazen, gewelfde kijkglazen (door Wollaston uitgevonden), waarmede men rondom zich kan zien.

Perispermium, n. gr. (v. *sperma*, het zaad), z. v. a. **pericarpion**.

perissábel, fr. (spr. *peries*—; v. *perir*, omkomen), vergankelijk, broos.

Perissologíe, f. gr. (v. *perissós*, *ē*, *ón*, overmatig, en *légein*, spreken), de woordenkraam, overvloed in woorden of in rede, de wijloopigheid.

peristáltisch, gr. (v. *peristállēin*, omgeven, omvatten), Med., wormvormig, z. *motus peristalticus*.

peristáltisch, gr. (v. *peristasis*, de omstandigheid), omstandig, uitvoerig.

Peristigménisch, gr., tusschen punten staande; **peristigmenische dipla**, een critisch teeken tusschen twee punten staande, bij verschillende leeswijzen of verworpen verzen (> of <).

Peristóle, f. gr. (vgl. **peristáltisch**), Med., de wormsgewijze, kronkelende beweging der darmen.

Peristóma of **peristomium**, n. gr. (v. *stóma*, de mond), Med., de mondrand, monding, mond.

Peristróma, n. gr., z. v. a. **peripetasma**.

Peristróphe, f. gr. (vgl. **strophe**), de omkering; Log., de omkering van het bewijs der tegenpartij tot haar eigen nadeel.

Peristýle of **peristýlium**, n. gr. (*peristýlon*, v. *stýlos*, zuil), Arch., een zuilengang, eene open plaats, rondom met zuilen omgeven.

Perisyllogismus, m. gr. (vgl. **sylogismus**), Log., eene sluitrede, welks eerste voorstel het besluit van eene onmiddellijk voorafgaande sluitrede is.

Perisystóle, f. gr. (vgl. **systole**), Med., de stilstand des harten, de tijd, die tusschen twee polsslagen, tusschen de verwijding en vernauwing der slagaderen plaats heeft, de polspause, inz. bij stervenden opmerkelijk.

perite, z. ond. *peritus*.

Peritonæum, n. gr. (*peritónaion*, eig. het daarover gespannene, v. *peri-teinein*), Med., het buikvlies, dat al de deelen, tot de chylbereiding behoorende, omvat; **peritonæaal**, tot het buikvlies behoorende; **peritonæitis** of **peritonitis**, f. de buikvliesontsteking; **peritonæorrhéxis**, f. de scheuring van het buikvlies.

Perittóma, n. gr. (v. *perittós* = *perissós*, *ē*, *ón*, overvloedig), het overgeblevene, overschot; Med., het overblijfsel van spijs en drank na de spijsvertering, drestof en pis; overblijfsel van ziekten.

peritus, lat., ervaren; *peritus artis*, een kunstkenner, in de kunst bedrevene, zaakkundige; *peritus juris*, een regtskundige; *perite*, adverb., met doorzigt, met bedreven hand.

Perizóma, n. gr., eig. gordel, schort; Med., een breukband aan navelbreuken, navelbreukband; ook h. middelschot, middenrif.

Perjurium, n. lat., een meened, valsche eed; *pœna perjurii*, f. de straf des meeneeds; **perjurieus**, meeneedig; **perjuréren** (lat. *perjurāre*), valsch zweren, een' meened begaan; zijnen eed breken; **perjūrus**, m. een meeneedige.

Perk, z. **parc**.

Perkaal, m. Merc., rood oostind. katoen, eene digtgeweven boomwollen stof.

Perkan, z. **berkan**.

Perkinismus, m. eene bijzondere geneeswijze, door Perkins (gest. 1799) in N. Amerika uitgevonden, bestaande in het bestrijken der ziekelijke deelen met twee naalden van verschillende metalen.

Perkins-kanon, het door Perkins onlangs uitgevonden stoomkanon; **Perkins-machine**, de stoommachine van onbepaalde drukking.

Perkowitz, m. een russisch schippond, = 30 puds.

per littéras, lat., z. ond. *littéras*.

perlusórisch, lat. (*perlusorius*, a, um, v. *ludéro*, spelen), scherisend, spelend, in schijn, begoochelend.

perlustréren, lat. (*perlustrāre*), doorloopen, doorwandelen; doorzien, nauwkeurig doorloopen en bezigtigen; **perlustrātie**, f. de doorzage.

per majóra, lat., z. ond. *major*.

per mandatarium, lat., door eenen gevoumagtigde.

permanéren, lat. (*permanēre*), voortduren, verblijven; **permanént**, voortdurend, bestendig, blijvend, onveranderlijk, onafgebroken; het tegengest. v. **interimistisch**; **permanéntie**, f. nw lat., de voortduring, bestendigheid, voortdurendheid; de stilstand, het aanblijven, b. v. eener wetgevende of uitvoerende vergadering; *à permanence*, fr. (spr. —*nángs'*), op den duur, bij voortduring.

Perme, m. turk. (*permeh*), een klein vaartuig, naar eene gondel gelijkende.

permeábel, lat. (*permeabilis*; e, v. *permeāre*, doorheen gaan), doordringbaar (penetrabel); **permeabiliteit**, f. nw lat., de doordringbaarheid; **permeatie**, f. het wederkeerig doordringen van twee lichamen.

per me licet; lat., mijnentwege moge het geschieden.

per mese, it. Merc., per maand, op of bij de maand; *per mille*, per duizend, van de duizend.

Permessiden, pl., nymphen; ook muzen of zanggodinnen, naar den *Permessus*, eene beek in Boëtië, waar men hare woonplaats vooronderstelde.

permitteren, lat. (*permittere*), veroorloven, vergunnen, toestaan, toelaten, bewilligen; **permissie**, f. (lat. *permissio*, fr. *permissio*, spr. — *missiōng*), de vergunning, het verlof, de toelating, bewilliging; *avec permission*, fr., met verlof, met vergunning; *permissu superiorum*, lat., met verlof of vergunning der oppersten, oversten, regering enz.; **permis**, m. een verlof-briefje, vrijbriefje, geleibriefje; **permisgeld**, wisselgeld, eene (gefingeerde) rekenmunt, in welke te Antwerpen, Brussel, Gent enz. wissels worden getrokken; **permissie-tonnen**, het bepaalde getal scheeps tonnen, dat in Spanje de raad van Indië vergunde, aan waren met de galjoenen naar Amerika te verzenden; *permissive*, nw lat., bij wijze v. verlof, onder toelating.

per modum, lat. (vgl. **modus**), door middel van; *per modum actionis*, door middel eener aanklagt; *p. m. confessionis*, door middel eener bekentenis; *p. m. delegatiōnis*, door het overdragen van eene opdracht, eenen last; *p. m. exceptiōnis*, door eene tegenspraak, uitvlugt.

permuteren, lat. (*permutare*), omzetten, verplaatsen, verwisselen; **permutabel**, nw lat., omzetbaar, verplaatsbaar; **permutatie**, f. lat. (*permutatio*), de verruiling, verplaatsing, verwisseling; Math., de omzetting of verplaatsing der grootheden.

pernegeren, lat. (*pernegare*), volstrekt ontkennen, geheel en al loochenen.

pernicieus, lat. (*perniciōsus*, a, um, v. *perniciēs*, het verderf), schadelijk, verderfelijk, vernietigend; boosaardig, b. v. Med., *pernicieuse* wisselkoortsen.

Pernieten, pl. gr. (v. *perna*, ham), versteende schelpdieren, die den vorm van eene ham hebben.

Perniōnen, pl. lat. (*pernio*, pl. *perniōnes*), zoogenaamde winters aan de voeten, winterhielen, kakhielen.

pernocteren, lat. (*pernoctare*, v. *nox*, gen. *noctis*, de nacht); overnachten, zijn nachtverblijf houden; **pernoctant**, m. een overnachter.

Pero, it. mansn., z. v. a. Pieter.

per obitum, lat. (vgl. **obitus**), door afen of overlijden.

per obliquum, lat. (vgl. *oblique*), door slinksche wegen, door listen en lagen.

per occasiōnem, lat. (vgl. **occasie**), door gelegenheid, bij gelegenheid, per occasie.

Perodynē, f. gr. (v. *pēra*, zak, voor maag), Med., maagpijn, z. v. a. **cardialgie**.

Perōma, n. gr. (v. *pērūn*, verlammen), Med., verlamming, beschadiging aan de zinswerktuigen of organen; **perōsis**, f. de verminking.

per omnes passus et instantias, lat. Jur., door alle gerechtshoven (b. v. iets winnen of verliezen).

Perōne, f. gr. (*perōnē*, eig. spits, tong eener gesp, spil), Med., het kuitbeen, de kleine beenpijp,

per ora, it., voor het tegenwoordige, thans, voorshands.

peroreren, lat. (*perorare*), eene openbare redevoering houden; eene rede ten einde brengen, besluiten; **peroratie**, f. de slotrede; eene openbare redevoering, inz. eene school- of oefenings rede.

per os, lat. Med., door den mond (b. v. in te brengen).

Perōsis, z. ond. **peroma**.

per otium, lat. (vgl. **otium**), uit verveling.

Peroxyde, z. ond. **oxyde**.

per pedes, z. **pes**.

Perpendiculair, f. lat. (*perpendicularum*, n. v. *pendere*, hangen), de loodlijn, loodrechte lijn, die lijn, welke met de lijn of het vlak, waarop zij valt, rechte hoeken maakt, de verticale lijn; als adject.: loodrecht, te lood, regtstandig, naar geene zijde overhellend, lijnrecht naar het middelpunt der aarde gerigt.

perpetreren, lat. (*perpetrare*), begaan, bedrijven, volbrengen, inz. eene slechte daad; **perpetrant**, m. nw lat., de bedrijver, volbrenger, uitvoerder; **perpetratie**, f. de volvoering, het bedrijven, volbrengen; het begaan eener misdaad.

Perpetua, f. lat. (v. *perpetuus*, a, um, onafgebroken, bestendig), vrouwenn.: de bestendige; *in perpetuum*, voor altijd, ten eeuwigden dage; **perpetuum mobile**, z. **mobile perpetuum**; *perpetuum silentium*, z. **silentium**; **perpetuana**, **perpetuelle**, ook **sempiterna**, f. fr., eig. altijddurend, nooitverslijtend, eene zeer sterke, duurzame wollen stof, eene soort van sergee; **perpetueel** (fr. *perpétuel*), altijddurend, onafgebroken, onophoudelijk, bestendig, levenslang, eeuwig; **perpetueren**, (lat. *perpetuare*), voortdurend onderhouden of voortzetten, vereeuwigen, altijd doen voortgaan, op de lange baan schuiven; immer voortduren; **perpetuatie**, f. nw lat., altijddurende voortzetting of voortgang, bestendige duur; **perpetuiteit**, f. lat. (*perpetuitas*), onafgebrokene voortduring, bestendigheid; *à perpétuité*, fr. (spr. — *twité*), voor altijd, voor eeuwig; **perpetuiteiten**, pl., eig. onophoudelijkheden, liggende stichtsgoederen, onvervreemdbare grondbezitting.

perpléx, lat. (*perpléxus*, a, um, eig. verwickeld, ineengevlochten, verward, v. *plectère*, vlechten), verward, verlegen, bedremmeld, onthutst, verbluft, bedeesd; **perplexiteit**, f. de verlegenheid, bedremmeldheid, besluiteloosheid, angstvalligheid.

per posta, z. ond. **post**; *per procuratiōnem*, lat., of it. *per procura*, z. ond. **procureren**.

perquireren, lat. (*perquirere*), onderzoeken, nazoeken, uitvorschen; **perquisitie**, f. nw lat., het geregteijk onderzoek; **perquisitie-protést**, een protest in den wind, de wisselverwerping, wanneer de betrokkene op den vervaltijd des wissels niet te vinden is op de plaats der betaling.

per recapito, it., z. **ricapita**.

per risum multum potèris cognoscere stultum, lat., aan veel lagchen zult gij den dwaas kunnen herkennen.

Perron, m. fr. (spr. *perróng*; v. *piere*, steen), een steenen optred, trap, bordes, stoep voor een huis.

Perroquet, m. fr. (spr. *perroké*), eig. de papegaai (eng. *parrot*; waarschijnlijk v. h. lat. *parochus*, sp. *parroque*, paap, gelijk het sp. *papagayo*, it. *papagallo*, letterlijk papenhaan beduiden), eene soort van veldstoel, vouwstoel met eenen rugleuning; **perruche**, f. (spr. *perrúusj'*), een langstaartige papegaai.

Perruque, f. fr. (it. *parruca*; sp. *peluca*, dat men van *pelo* = lat. *pilus*, haar, kan afleiden), een hoofddekse van vreemde haren; haarmuts, haarkap, paruik, pruik; **perruquier**, m. (spr. —*ki-é*), een paruikmaker, haarkapper.

Perry, eng., perenmost; ook een roode champagne-wijn.

per saldo, it., z. **saldo**; *per saltum*, lat., z. **saltus**.

perscribèren, lat. (*perscribere*), opschrijven, opteekenen, aantekenen; overschrijven.

per scrutinium, z. ond. **scrutinium**.

perscrutèren, lat. (*perscrutare*), doorzoeken, uitvorschen, naauwkeurig onderzoeken; **perscrutatie**, f. het naauwkeurig onderzoek.

per se, lat., op zich-zelf, door zich-zelf; **perseiteit**, f. nw lat., het op- of door-zich-zelven-zijn.

persecutánt, **persecutie**, z. ond. **persequeren**; *per sedes*, z. **sedes**; **Persephōne**, z. **Proserpina**.

Persenning, f., z. **presenning**.

persequeren, lat. (*persequi*) en **persecutèren**, fr. (*persécuter*), vervolgen, voortzetten, uitvoeren, tot stand brengen; geregteijk vervolgen, lastig vallen, in de engte drijven, benaauwen; **persecutie**, f. lat., de vervolging, najaging, nazetting; **persecutánt**, fr., vervolgend, opdringend, lastigvallend.

Perseus, m. gr. (sp. *eu* bijna als *ui*) Myth., een grieksche held, zoon van Jupiter en Danaë, die de gorgone Medusa bedwong en Andromeda bevrijdde.

persevéeren, lat. (*perseverare*), volharderen, standvastig blijven, volhouden, voert bij steek houden; **perseverantie**, f. (lat. *perseverantia*), de volharding, standvastigheid, volhouding.

Persico, m. it. (v. *persica*, perzik), perzik-brandewijn, brandewijn op perzikpitten getrokken.

Persië, **persienne**, enz., z. **Perzië**.

persifleren, fr. (*persifler*, eig. uitfluiten, v. *siffler*, fluiten), op eene fijne wijs bespotten, iemand tot voorwerp en slagtoffer (*dupe*) van de spotternij maken door de dingen, die men hem doet zeggen, iemand honen, bespotten, belagchelijk maken; uitjouwen. voor den gek houden; foppen; **persiflage**, f. (spr. —*fláazj'*), bespotting, spotternij, honende plagerij, fijne bespotting, bespottende lof, fopperij.

Persimon, m. een pronkgewas uit Amerika met groote bladeren en purperroode bloemen.

Persio, z. **cudbeard**; **persisch**, z. ond. **Perzië**.

persistèren, lat. (*persistere*), op iets blijven staan, aanhouden, aandringen, volharderen; **persistentie**, f. nw lat., het aandringen op iets, het volharderen, ook hardnekkigheid, eigenzinnigheid.

persolvèren, lat. (*persolvere*), betalen, geheel afdoen, ten volle vereffenen.

persona, f. lat. (eig. een masker), een persoon, d. i. een zedelijk vrij, op zichzelf staand wezen, inz. met betrekking tot zijne standplaats in het leven of de rol, die hij in het leven speelt, een mensch, menschelijk wezen, zonder onderscheid v. onderdom, kunne of stand; Jur., een persoon of mensch, in zoo verre hij bevoegd is in de burgerlijke maatschappij zekere regten te hebben (ieder, die geen slaaf is); ook het niterlijk voorkomen v. een' mensch, b. v. groot of klein van persoon zijn; ieder afzonderlijk speler in een tooneelspel; *persona infāmis*, een eerloos persoon; *p. miserabilis*, een medelijdenswaardig, ellendig persoon, b. v. een wees; *p. suspecta*, een verdacht persoon; *p. turpis*, een berucht persoon; *p. publica*, iemand, die een openbaar ambt bekleedt (in betrekking tot dat ambt), een staatsbeambte; ook een veil vrouwspersoon, eene hoer; *in persona*, in persoon, persoonlijk, zelf; **personalien**, pl., persoonlijkheden, persoonlijke beledigingen; inz. de nadere omstandigheden of levensbijzonderheden v. een' persoon, b. v. van een' overledene; *pronomina personalia*, z. ond. **pronomen**; **personaliseren**, fr. (*personaliser*), persoonlijk heden zeggen, op den man aan spreken,

beledigingen zeggen; **personaliteit**, f. nw lat., de persoonlijkheid. eigenschap van een' persoon; ook het op zich-zelf bestaan van een verstandig denkend wezen; **personaliteiten**, pl., persoonlijke beledigingen, toespelingen, scherpe beledigende zellen, die iemands persoon raken; **personaat**, n. eene kerkelijke waardigheid of prove in eene dom- of stichtkerk; bloot persoonlijke voorrang zonder keikelijk gezag (het tegengest. der ware digniteit met kerke-lijk gezag); **personeel**, fr. *personnel*), als adverb. lat. *personaliter*, fr. *personnellement* (spr. *personell'mäng*), persoonlijk, in eigen persoon, zelf; **personeel-arrest**, z. **arrest**; **personeel crediet**, n. Merc., persoonlijk vertrouwen; **personele crediteur**, wie voor zijne schuldvordering geen onderpand heeft; **personele belasting**, belasting, die men voor zijn' persoon moet betalen, hoofdgeld; **personeel**, het aantal personen, waaruit een collegie, een bureau enz. bestaat; **personificiéren**, verpersoonlijken of persoonlijk maken, in eenen persoon veranderen, algemeene begrippen, eigenschappen enz., levenlooze, onbezielde dingen, of ook dieren als menschen voorstellen, als personen sprekend invoeren; **personificatie**, f. de voorstelling eener zaak als persoon, persoon van verbeelding, persoonsverbeelding, z. v. a. *prosopopœie*; **personnage**, f. fr. (spr. *personázj'*), een persoon, mensch, de rol, die iemand op het tooneel te spelen heeft; ook een zonderling mensch.

per sortem, z. ond. *sors*.

Perspectief, n. nw lat. (v. *perspicere*, s. **perspicieren**), een verrekijker, kijker; de verte-teekening, de vergezigt-schilder- of teekenkunst; de doorzigtkunde, de kunst om de voorwerpen zoodanig af te beelden, gelijk zij zich van een gegeven standpunt in vorm en kleur aan het oog voordoen, de leer v. de grondbeginselen dezer kunst; ook h. uitzigt in de toekomst, h. voorkomen der verafzijnde dingen; **perspectivisch**, in de verte geteekend of geschilderd, doorzigtkundig, van verre gezien.

perspicieren, lat. (*perspicere*), doorzien, doorschouwen, naauwkeurig bezien, bezigten, erkennen; **perspicaciteit**, f. lat. *perspicacitas*), de scherpzinnigheid, de scherpe, heldere blik; *perspicue*, lat., duidelijk, helder, zonneklaar; **perspicuïteit**, f. (lat. *perspicuïtas*), de duidelijkheid, klaarheid, verstaanbaarheid.

perspireren, lat. (*perspirare*), uitdampen, zweeten, uitwasemen; **perspirabel**, nw lat., uitdampbaar, uitdampend, zweetend; **perspiratie**, f. de uitdamping, het zweet, de onmerkbaare uitwaseming.

per stirpes, z. ond. *stirps*.

perstringeren, lat. (*perstringere*), cig.

sterk binden; doorhalen, scherp berispen, hekelen.

persuadéren, lat. (*persuadere*), overreden, overtuigen, doen gelooven, wijs maken; **zich persuadéren**, zich inbeelden, gelooven; **persuasie**, f. (lat. *persuasio*), de overreding, overtuiging; **persuasief**, overredend, overtuigend; *persuasio dolosa*, listige of arglistige overreding; **persuasoria** of **persuasoriën**, pl. nw lat., overredingsgronden, overredingsmiddelen.

per sub- et obreptionem, z. ond. **subrepiëren**.

Perte, f. fr., verlies, schade; **perte, pér-dita**, f. it. Merc., verlies, inz. aan wisselbetalingen.

perterréren, lat. (*perterrere*), verschrikken, vrees aanjagen.

per testamentum, z. **testament**, ond. **testeren**.

Pertica, f. lat., eene stang, meetroede; it., eene veld- of vlaktemaat te Milaan en Florence.

Pertinax, m. lat., een halsstarrige, hardnekkige; **pertinaciteit**, f. nw. lat., hardnekkigheid, halsstarrigheid, verstoktheid.

pertinent, lat. (*pertinens*, v. *pertinere*, toebehooren), gepast, tot de zaak behoorend, doelmatig, juist, regt, billijk, hoorlijk, naar den eisch; **pertinentie**, f. geschiktheid, schikkelijkheid; **pertinentiën**, pl. (lat. *pertinentia*), het toebehooren, de bijstukken, bijbehoorende gronden, akkers of velden; *cum pertinentiis*, met toebehooren.

per traditionem, z. ond. **traderen**; *per transactionem et cessionem*, z. **transactie**.

perturbéren, lat. (*perturbare*), storen, verontrusten, verwarren, in verwarring brengen; **perturbatie**, f. de storing, onrust, verlegenheid, ontsteltenis, wanorde, verwarring; **perturbatiën**, pl. Astr., storingen, afwijkingen der planeten van hare elliptische banen om de zon, door de inwerking van andere planeten veroorzaakt; *perturbatio critica*, Med., de spanning, opwekking, welke de beslissing (*crisis*) eener ziekte vooraf gaat.

per turnum, z. **turnus**.

Peru, n. een goud- en zilverrijk land in Z. Amerika; de schatten v. Peru, de gouden zilvermijnen van dat land; oncg. groote rijkdom, verbazende schatten; **peruviaansche balsem**, eene welriekende vloeibare hars, die vooral in Peru uit de takken van den balsemboom gewonnen wordt; **peruviaansche bast**, z. **kinabast**; **peruvienne**, fr. (spr. *peruwjenn'*), of **prussienne**, f. geblond gros de tours.

Perun, m. de vuur- en dondergod der oude Russen.

Peruschim, hebr., de naam van vijf rabbinistische commentariën.

Pervāsie, f. nw lat. (v. h. lat. *pervadere*, doorgaan), de doordringing.

pervertēren, lat. (*pervertēre*), verdraaijen, vervalschen, bederven, verleiden, ten kwade veranderen; **pervērs**, lat., *pervērsus*, a, um), verward, wonderlijk, verkeerd, verstoekt, verdorven, slinksch; **pervērsie**, f. de verergering, het bederf; de verplaatsing uit een' goeden toestand in een' minder goeden; **perversiteit**, f. lat. *perversitas*, de verkeerdheid, verdorvenheid, slechtheid, b. v. van het hart.

pervestigēren, lat. (*pervestigāre*), uitvoorschen, opsporen, doorzoeken, onderzoeken.

per viam etc., z. ond. *via*.

Pervigilēn, pl. lat. (*pervigilia*, eig. nachtwaken), nachtelijke plechtigheden of feesten, die door de Ouden ter eere van Ceres, Venus en Apollo enz. gevierd werden.

pervolvēren, lat. (*pervolvēre*), doorbladeren, doorzoeken.

per vostro, z. *vostro*; *per vota majora*, z. ond. *votum*.

pervulgēren, lat. (*pervulgāre*), gemeen maken, bekend of ruchtbaar maken, uitbreiden, onder de menschen brengen; **pervulgātie**, f. nw lat., de verbreiding, ruchtbaar-making.

Perziē, n. (gr. *Persis*, lat. *Persis*, *Persia*), een land in Azië; **perzisch**, tot Perzië behoorende; daar inheemsch, van daar komend; **perzische aarde**, het engelsche bruinrood; **perzisch blaauw**, donkerblaauw; **perzisch rood**, koraalrood; de **perzische orde**, eene bouworde, in welke slavenbeelden de plaats der zuilen vervangen; **persienne**, f. fr. (spr. — *sjēnn'*), fijn gedrukt perzisch chits; ook eene soort van zonnescermen.

pes, m. pl. **pedes**, lat., de voet, inz. versvoet; **pes equinus**, Med., de paardevoet, horvelvoet; *per pedes*, te voet, *per pedes apostolorum*, te voet, gelijk de apostelen.

Pesāde, f. fr. (v. *peser*, wegen, door een gewigt neder drukken en ophieven), in de rijkunst: de beweging van het paard, waarbij het de voorpooten ophelt zonder de achterste te bewegen, het steigeren; **pesans**, pl. fr. (spr. *pesāng*), eene soort van glaspaarlen of kralen ten uitvoer naar de afrikaansche kusten; **pesānt**, zwaar, wigtig, lastig, bezwaarlijk; **pesānte**, it. Muz., zwaarmoedig, zeer langzaam en met waardigheid.

Peschīto, f. syrisch (eig. de eenvoudige, getrouwe), benaming van de oudste syrische overzetting van het oude en nieuwe testament.

Peschkeschdjī-baschi, m. turk., de bewaarder van de geschenken, die de sultan ontvangt; **peschkir-aga**, m. de opziener van de lijfwacht des sultans.

Peséta, f. eene sp. zilvermunt, = $\frac{1}{2}$ piaster of omtrent 60 cent.

Péso, m. it. (v. h. lat. *pendere*, wegen, *pensum*, het gewogene), Merc., de last, zwaarte, wigtigheid, het gewigt; *al peso*, z. *al marco*; **peso**, ook eene sp. rekenmunt, omtrent = 2.50 ct.; **peso duro**, een spaansche piaster, harde daalder, stuk v. achten.

pessarium, n. **pessilus** en **pessus**, m. lat. (gr. *pessos*), Med., een moederkrans, eene wick, een langwerp'ig rond dotje uit wol, zijde enz., met hars of was gemaakt en met geneesmiddelen gemengd, om in de moederscheede of den aars te brengen.

pessīme, lat., zeer erg of slecht; **pessimismus**, n. nw lat., de leer of het gevoelen, dat de wereld door en door slecht is; **pessimist**, m. een verdediger dezer meening; het tegengest. van **optimismus** enz. (z. a.); *res pessimi exempli*, eene zaak, die een slecht voorbeeld geeft.

pessulus, **pessus**, z. **pessarium**.

Pestilētie, f. lat. (*pestilentia*), de pest, pestziekte, besmettelijke ziekte; **pestilentiēel**, **pestilentiāal**, pestvaardig, naar pest gelijkende; aan de pest blooigesteld; verpest, aanstekend, giftig, verdelvelijk, gevaarlijk, schadelijk; **pestilentiarius**, m. een oppasser van pestzieken; pestprediker, de geestelijke, die de pestzieken bezoekt; **pestilētie-wortel**, m. het grootte hoefblad of de brandwortel.

Petāle, f. gr. (*petālon*, n.), een blad, inz. een bloemblad; **petalismus**, n. eene verbanning voor vijf jaren uit Syracuse, waarbij de stemming voor den te verbannen persoon op olijfbladeren (*petala*) geschreven werd; vgl. **ostracismus**; **petaliet**, m. eene soort van veldspat; **petalisch**, **petalōdisch**, naar bladeren, inz. bloembladeren gelijkende; **petalocēren**, pl., kerfdieren met bladervormige voelsprieten; **petalosōmen**, pl., bladvischen, handvischen; **petalūrg**, m. gr., een blikmunter, blikslager, goudslager.

Petarāde, f. fr. (v. *peter*, een hoorbaar geluid met het achterdeel geven, oneig. kraken, knetteren), eig. het achtergeblaas van paard of ezel, met achteruitslaan gepaard; bespotting, door nabootsing met den mond v. h. bedoelde geluid; **petārde**, f. eene springbus, een poortbreker, een kegel vormig stuk geschut om er poorten, muren enz. mede te doen springen; voetzoeker, zwermer, klapbus, stink- of strontpot; **chinesche petarden**, eene soort van vuurwerk, dat in de kamers kan afgestoken worden; **petardēren** (fr. *petarder*), springgeschut aanwenden; **petardier** (spr. — *djé*), m. een vuurwerker.

Petāsus, m. gr. (*petāsos*), een hoed met breeden rand; inz. de gevleugelde hoed v. Mercurius; oneig. het breede dekblad van vele planten.

Petaurist, m. gr., (van *petauridzein*, op eene koord dansen, *petauron*, de stel-lagie der goochelaars enz.), een koorddan-ser, luchtspringer, goochelaar.

Petechiën, pl. (it. *petecchia*, fr. *pete-chie*; mid. lat. *petecchia*, v. h. lat. *petigo*, ruidigheid?), Med., kleine roode vlekken op de menschenhuid, gewoonlijk h. voor-teeken eener soort van zenuwkoorts.

Petént, m. lat. (*pētens*, van *petère*, stre-ven, zoeken), een aanzoeker, vrijer.

Petenuche, f. fr. (spr. — *níusj'*), eene soort van fransche zijde, geringer dan flos-zijde; men noemt ze ook galette.

Peter, z. **Pieter**.

petère licet, lat., bidden is geoorloofd; men mag vrij verzoeken, aanzoek doen, naar een' post dingen.

Petermanneken, eene frische zilver-munt, ongeveer = 2½ cent (naar het beeld van den apostel Petrus, dat die munt ver-toont, dus geheeten).

Petersélie, f. (v. h. lat. *petroselinum*, gr. *petroselinon*, van *petra*, steen, en *se-linon*, cppo), de steen- of rotseppe, het cpekruid, een bekend tuingewas.

Petersinisten, pl., eene door Peter-sin gestichtte chiliastische secte in Duitschland in de 18de eeuw.

petilléren, f. (*petiller*, spr. *petielj*—), knetteren, knappen, kraken; van wijn: schuimen, paalen; vonkelen; **petillant**, (spr. *petieljáng*), schuimend, paalend, op-bruisend; vurig, levendig, vonkelend.

Petinét, m. een fijn, naar kant gelijkend weefsel van zijde, katoen of linnengaren tot opschik.

Petinotheologie of **petenotheologie**, f. gr. (v. *peténós, ē, ón*, gevleugeld), vrome, geestelijke beschouwing der vogelen.

Petiölus, m. lat., de bladsteel, vrucht-steel.

petit, f. (spr. *p'tie*), klein, gering, niet-tig; onbeduidend; **petit**, bij de boekdruk-kers: eene soort van letter tusschen garmond en brevier, vgl. **drukletters**; *petit à petit* (spr. *p'tie ta p'tie*), langza-merhand, allengs, ongemerkt; **petit-bour-gogne**, m. (spr. — *boerghónj'*), geringe hourgogne-wijn, een fransche roode wijn, die ook als tavel, lirac enz. bekend is; **petit-loup** (spr. — *loe*), m. een half masker, dat slechts oogen en neus be-dekt; **petit-maitre**, m. (spr. *p'tiennétr'*), een pronkertje, modegek, windbuil, een jong, opgepronkt, winderig, ingebeeld heertje, een gekje, vgl. elegant; **peti-tésse**, f. de kleinheid, geringheid, nietig-heid.

Petitie, f. lat. (*petitio*, v. *petère*, stre-ven, zoeken, verlangen), het verzoek, de bede, het verzoekschrift, smeekschrift, request; *petitio principii*, de schijn-grond, het aanvoeren als bewijsgrond van

datgene, wat zelf eerst bewezen moet wor-den (eene soort van drogrede, eene fout in het gevolgtrekken); **petitie-regt**, het regt tot het indienen van smeekschriften; **petitionair**, m. nw lat. (fr. *petitionnaire*), een smeekende, die een verzoek bij hooger gezag indient; **petitionéren**, een verzoek-schrift indienen, aanzoeken, aanhouden; **petitum**, n. lat., het verzoek, aanzoek, de bede, het verlangen; *sub petito remissio-nis*, onder verzoek of met de bede om terugzending.

Petit-loup, **petitmaitre**, z. ond. **petit**.

Petrárcha, een beroemd ital. dichter uit de 14de eeuw, beroemd om zijne zuivere platonische liefde voor Laura enz.; oneig. een echt erotisch dichter, een rein minnezanger.

Petrefáct, n., pl. **petrefacten** (lat. *petrefacta*), gr.-lat. (v. *petra*, steen), versteening, versteende lichamen.

Petrél, m. fr. en eng., de stormvogel, onweersvogel, een zwemvogel van de grootte eens leeuwriks.

Petrelæum, n., z. v. a. **petrolæum**.

petrificéren, nw lat. (v. *petra*, steen), versteenen, tot steen worden, in steen veranderen; **gepetrificceerd**, versteend, in steen veranderd; vgl. calcineren en metalliséren; **petrificatië**, f. de versteening, verandering in steen; **petrilith**, m. gr., veldspath.

Petriners, pl., de wereldlijke geestelijken bij de R. K., die tot geene monniken-orde behooren.

Petrobrusiänen, pl., eene secte der 12de eeuw in Languedoc, die alleen vol-wassenen doopte (gesticht door Pierre de Bruijs).

Petrographië, f. gr. (v. *petra*, steen), steenbeschrijving, **petrográphisch**, steen-beschrijvend; **petrográphische kaarten**, landkaarten, waarop de bergsoorten en hare grenzen aangewezen zijn; **petro-læum**, n. nw lat., steenolie, bergolie, aard-olie; vgl. **naphtha**.

Petro-Johannieten, pl., eene secte der 12de eeuw, die den doop niet als een ge-nademiddel beschouwde (gesticht door Pierre-Jean).

Petronella, **Petrowitsoh**, z. o. **Pieter**.

Petto, m. it. (v. h. lat. *pectus*), de borst, boezem, het hart, binnenste; **iets in petto hebben** of **houden**, in het hart hebben, bij zich behouden, geheim houden, ver-zwijgen.

petulánt, lat. (*petulans*), moedwillig, uitgelaten, dartel; **ligtvaardig**, onbe-schaamd, brooddronken; **petulántie**, f. de moedwil, lichtzinnigheid, ligtvaardig-heid, uitgelatenheid.

Petum, n. rooktabak, tabak om te kaauwen of te pruimen (eig. de naam v. d. rooktabak op het eiland Tabago).

Petuntse, n. in China: witte veldspath, die men ter vervaardiging van het porselein gebruikt.

peu à peu, fr., allengs, langzamerhand, ongemerkt.

peuplères, fr. *peupler*; v. *peuple* = lat. *populus*, volk), bevolken.

Pevaróni, pl. it., in azijn ingemaakte peperkorrels.

Pēxis, f. gr., Med., het stollen, de stolling.

Peys, m. eene looden rekenmunt te Bombay, iets meer dan 1½ cent.

Peza, f. port. (*peça*, = fr. *pièce*, stuk), eene rekenmunt te Cambaja, Delhi en Surat = ⅓ ropij of ongeveer 2 centen.

Pezza, f. it., eig. een stuk; eene veld- of vlaktemaat te Rome; **pezzo**, m. it., een stuk, geldstuk; pl. **pezzi**, munten, geldsoorten.

Pfennig, z. penny.

Phacellus, m. gr. (*phákelos* en *phákellos*), een bundel, pakje.

Phaciet, m. gr. (v. *phakē*, linze, lens), linzen-, penning- of vruchtsteen, eene versteende kamerslak; *phacētis*, f. Med., lensontsteking, ontsteking der kristallens.

Phacos, m. gr. (*phakós*, eig. linze, linzeplant), Med., eene lensvormige huidvlek, inz. in 't aangezicht, zomersproet; **phacōdisch** (gr. *phakōdes*), linsvormig, met lever- of zomersproeten; **phacōpsis**, m. een zomersproetige; **phacōpsis**, de gevlektheid met zomersproeten; **phacoptisāne**, f. een afkooksel van linzen, linzendrank; **phacōtos**, m. een lensvormig heelmesters-mes; **phacōsis**, f. eene linzenvlek, donkere vlek in het oog.

Phæacēn, pl., de fabelachtige oud-gr. bewoners van het eiland Scheria (Corcyra), bij welke, naar het verhaal van Homerus, Ulysses te land kwam, en die zich door zeevaartkunde, rijkdom en gastvrijheid onderscheidden; van daar oneyg. rijke, in weelde levende menschen.

Phædra, f. gr. Myth., gemalin van Theseus, zuster van Ariadne, vermaard door hare liefde voor haren behuwdzoon Hippolytus en hare wraak op dien jongeling, toen zij zich door hem zag afgevoeren.

Phænaustiscoop, n. gr., een optische spiegel met eene draaibare figureschijf daarvoor.

Phænocalligraphie, f. gr., de kunst om in korten tijd schoon te leeren schrijven.

Phænomeen, n (gr. *phainōmenon*, v. *phainesthai*, zichtbaar worden, verschijnen), verschijnsel, inz. luchtverschijnsel, lucht- of hemelteeken; voorval, gebeurtenis; ook eene zeldzaamheid, een vreemd en merkwaardig verschijnsel, een wonder; **phænomenogenie**, f. het ontstaan, de voortbrenging van verschijnselen; **phæno-**

mēnogonologie, f. de leer v. h. ontstaan der verschijnselen, inz. bij ziekten; **phænomēnographie**, f. de beschrijving van verschijnselen; **phænomēnologie**, f. de verschijnselenleer, de leer der natuurverschijnselen, of van de verschijnselen, werkingen, krachten enz. des geestes in hunne ontwikkeling en hunnen samenhang; **phænomēnoscopie**, f. de waarneming der verschijnselen.

Phæthon, m. gr., eig. de lichtende; Myth., de zoon des zonnegods, die, toen hij op zekeren dag v. zijnen vader Phæbus de vergunning had afgeperst om zelf den zonnewagen te mennen, zich zoo slecht van die taak kweet, dat hij de aarde bijna verbrandde en door Zeus met eenen bliksemstraal werd gedood; een hooge, ligte, onbedekte wagen; ook een rijtuig, aan beide zijden open en slechts van boven met een zonnedak voorzien; **phæthoniseren**, wagen, veel op 't spel zetten.

Phagæna, f. gr. (*phágaina*, v. *phagēn*, eten), Med., de geeuwonger, vraatzucht; **phagedæna**, f. gr., eene voortknagende, booze zweer; **phagedænisch**, invretend, bijtend; **phagedænische middelen**, genesmiddelen tegen invretende zweren; **phagedænisch water** (*agua phagedænica*), eene oplossing van bijtend sublimaat (chloorkwik) in kalkwater.

Phajofnee, een plezierjagt der japanische grooten.

Phalæcra, f. gr. (v. *phalakrós*, á, ón, kaal), Med., de kaalheid; **phalacrōdisch** (gr. *phalacrōdes*), kaalhoofdijg; **phalacrōma**, n. een kaalkop; **phalacrōsis**, f. het kaalworden, uitvallen der haren; **phalacrōtēs**, f. de kaalhoofdijgheid, kaalheid.

phalædisch vers, ook **hendecasyllābus**, m. gr., een elflettergrepig trochaisch-dactylisch vers, naar den gr. dichter Phalækos benoemd: (— / — — — — / — — — —).

Phalænen, f. gr. (*phálaina*, v. *phalós*, licht, helder), lichtmotten, nachtvlinders.

Phalange, f. gr., de voetzolen-straaf (bastonnade), eene in 't Oosten zeer gebruikelijke straf; z. ook **phalanx**.

Phalanx of **phalange**, f. gr., de gesloten krijgsbende; de leggerkern, keurbende van het macedonisch voetvolk, een in het vierkant naauw ineengesloten, geduchte troep (van 4, 8 tot 16duizend man), met lange spiesen gewapend, die door het geweld van haren aanval doorgaans de veldslaan besliste; pl. **phalangen**, krijgsbenden, troepen voetvolk; Anat., de kootjes der vingers en teenen; **phalangárch**, m. een bevelhebber over eene phalanx; **phalanger**, m. (fr. *phalanger* en *phalangiste*, wegens de eigenaardige plaatsing zijner phalangen zoo genoemd), het oostersche buideldier, inz. op de Molukse eilanden; **phalangōsis**, f. z. v. a. **trichi**

asis; **phalansterion**, n., phalanx-caserne, de door Fourrier voorgeslagene samenwoning eener gemeente.

Phalarica, f. lat., een oorlogswerktuig der Romeinen, bestemd om de vijandelijke werken in brand te steken.

Phalarismus, n. gr., eene wreede regering, gelijk die van den tyran Phalaris in Sicilië, in de 6de eeuw voor Chr., berucht door den koperen stier, in welken hij zijne slagtoffers opsloot, wier jammerkreten dan naar het geloei van runderen geleken.

Phallos of **phallus**, m. gr. (*phallós*), het mannelijke lid, de roede, bij de oude Grieken een zinnebeeld van de teelkracht der natuur, dat bij de bacchusfeesten in statige processien werd rondgedragen; vgl. **lingam**; **phallica**, pl., de gezangen bij opgenomde processien; **phallalgie**, f. pijn in het mannelijk lid; **phallanastrophe**, f. verdraaijing der mannelijke roede; **phallocarcinoma**, n. de kanker aan de mannelijke roede; **phallocampsis**, f. Med., bloedvliet uit de vaten van het mannelijk lid; **phalorrhoea**, f. een druiper, de slijmvloeiing uit de roede.

Phanerogamen, pl. gr. (v. *phanerós*, á, ón, zichtbaar, en *gámos*, huwelijk), of **phanerogamische planten**, Bot., planten met duidelijke, zichtbare geslachtsdeelen, (het tegengest. van **cryptogamische planten**).

Phantasie, f. gr. (*phantasia*, eig. het zichtbaarmaken, vertoonen, ten toon stellen, en het zichtbaarworden, verschijnen, v. *phantázzein*, zichtbaar maken), de verbeeldingskracht, het menscheijk vermogen om zich beelden of gestalten te scheppen, de verdichtings- of uitvindingskracht, het scheppend, dichterlijk vermogen; verdichting, inbeelding, luchtgestalte, hersenschim, droombeeld, gril, luim, kuur, vreemde inval; Muz., z. **fantasie**; **phantaséren**, met zijne gedachten rondzwerfen, zich aan levendige voorstellingen overgeven, verschijningen hebben, gezigten zien, luchtbeelden, droombeelden of hersenschimmen opwekken; in ziekten raaskallen, ijlen, onzin spreken; Muz., z. **fantaséren**; **phantascoop**, n. eene tooverlantaarn; **phantasiásten**, pl., eene secte, welke men meer algemeen den naam v. **incorruptibelen**, onverderfelijken, geeft; **phantásma** en **phantoom**, een schijnbeeld, eene hersenschim, een gedrocht, schrikbeeld, spook, eene schim; **phantomist** en **phantasmatist**, m. een droomer, zweeper, geestenziener; ook droomuitlegger; **phantasmagorie**, f. de schijntooverij, of de kunst om door brandspiegels, rook en dgl. middelen menscheijke gestalten te laten verschijnen, de geestenbezwerjing; **phantasmoscopie**, f.

eene soort van waanzin, waarbij de lijder spookbeelden ziet; **phantást**, m. een zweeper, grillig mensch, die de gewrochten zijner verbeelding voor wezentlijke dingen houdt en diensvolgens de wezentlijkheid behandelt; **phantasticon**, n. het inbeeldingsvermogen; **phantástisch**, op inbeelding berustend, zonderling, zwepend, wonderlijk, grillig, avontuurlijk, mal; **Phantásus**, m. Myth., de droomgod, een broeder van Morphéus, die den menschen aangename beelden in den droom voorspiegelt.

Pharamund, z. **Faramund**.

Phárao, m. (hebr. *paroh*, koptisch *pouro*, v. *ouro*, bevelend, met het mannelijke lidwoord *p*), in het oude Egypte z. v. a. koning, vorst; **pharaonsmuis** of **pharaonsrat**, z. **ichneumon**; **pharaonsvijg**, z. v. a. **paradijsappel**; **pharaospel**, ook **pharao** en **faro**, n. een hazard- of kansspel met fransche kaarten (zoo geheeten, omdat certijds op een der kaartenbladen de Pharao, die in de geschiedenis van Joseph voorkomt, was afgebeeld).

Pharisæër, m. (rabbijnistisch *paruchim*, v. h. hebr. *parasch*, afzonderen), eig. afgezonderden, zonderlingen, eene secte onder de voorm. joden, die meer waarde aan de uiterlijke dan aan de innerlijke godsdienst hechtten, en de mozaïsche wet door eene menigte van willekeurige levensregelen, veelvaldig vasten en bidden, vaak enkel met schijnbare stiptheid en heiligheid, vereerden; huichelaaars, schijnheiligen, werkheiligen, pilaarbijters; **pharisæisch**, huichelachtig, schijnheilig; **pharisæismus**, n. de huichelarij, schijnheiligheid.

Pharmäcon, n., pl. **pharmäca**, gr., een artseneijmiddel, toovermiddel, tooverdrank, vergift; **pharmacæum**, n. (gr. *pharmakeion*), z. v. a. **apothek**; **pharmacëut** of **pharmaceuticus**, m. (gr. *pharmakeus* of *pharmakeiês*, m. een apotheker, artseneijbereider; **pharmaceutiek** of **pharmacie**, f. de apothekerskunst; **pharmaceutisch**, artseneijkundig, de artseneijkunde betreffende; **pharmacites**, m. (gr. *pharmakitês*), kruiderwijn; **pharmacochemie**, f. de artseneij-scheikunde; **pharmacodynamiek**, f. de kennis van de kracht der artseneijen; **pharmacognosie**, f. de kennis der geneesmiddelen, artseneijkunde; **pharmacolith**, m. giftsteen, arsenikzure kalk; **pharmacologie**, f. kennis der artseneijen, artseneijleer; **pharmacopœa**, f. het apothekersvoorschrift, voorschrift der artseneijbereiding, eene verzameling van voorschriften ter bereiding van eenvoudige en zamengestelde artseneijen, het boek der artseneijbereiding (*dispensatorium*); **pharmacopœa**, m. (gr. *pharmakopôles*), een artseneijverkooper; **pharmacoposia**, f. het

artsenijdrinken, -innemen; **pharmacosideriet**, m. teerlingerts, uit arsenikzuur en ijzer bestaande; **pharmacothek**, eene huis- en reisapothek, eene artsenijkist; **pharmacotriba** of **pharmacotrips**, m. een artsenijwrijver of -stamper; **pha.măcum**, n. eene artsenij, een geneesmiddel.

Pharos of **pharus**, m. gr. (oorspr. de naam van een eiland aan den mond des Nijls, waarop eene zeer hooge vuurbaak of vuurtoren stond, die onder de wereldwonderen werd geteld), een vuurtoren, eene vuurbaak of -baken, een zeevuur bij eene zeehaven.

Pharynx, m. l. f. gr., Anat., h. hoofd des slokdarms, de keel; **pharyngemphaxis**, f. Med., de verstopping van het slokdarmshoofd; **pharyngeurisma**, n. de ziekelijke verwijding van het slokdarmshoofd; **pharyngitis**, f. de ontsteking van h. slokd—; **pharyngocèle**, f. eene verslapping, breuk v. h. hoofd des slokdarms, waardoor aan zijne wanden zakken of gewellen ontstaan; **pharyngolysis**, f. de verlamming van de spieren des slokdarmshoofs, keelverlamming; **pharyngopalatinisch**, keel en verhemelte betreffende; **pharyngoperistole**, f. de vernaauwing v. het slokdarmshoofd, keelvernaauwing; **pharyngoplegie**, f., z. v. a. **pharyngolysis**; **pharyngorrhagie**, f. bloeding uit de vaten van het slokd—; **pharyngospasmus**, m. de kramp van het slokd—, keelkramp; **pharyngotomie**, f. de snede van het hoofd des slokdarms; **pharyngotoom**, n. het werktuig voor de kunstbewerking van de snede van het hoofd des slokdarms of de opening van het spijskanaal.

Phasen, f. gr. (sing. *phásis*, pl. *phásis*, d. i. schijn, verschijning), lichtgestalten, lichtafwisselingen, schijngestalten, inz. de verschillende gestalten, waarin de maan, ten gevolge van hare onderscheidene standen tegen de zon en de aarde, zich aan ons voordoet.

Phaseole, f. gr. (*pháselos*, *phasēolos*, lat. *phasēlus*, *phaseolus*), een plantengeslacht met peulvruchten of boonen, van welke verscheidene soorten zeer voedzaam en welsmakend zijn, b. v. de turkse boon, ook faseole of fisele; **phaseoliet**, m. boonensteen, erwtensteen.

Phatagin, m. het langstaartige of viervingerige schubdier in Azië.

Phatne, f. en **phatnion**, n. gr. (*phátne*, eig. krib, trog), de tandholte; **phatnorrhagie**, f. de bloeding uit de tandkassen.

Phelloplastic, f. gr. (v. *phellós*, de kurk), de kunst van beelden uit kurk te snijden, het beeldsnijden uit kurk, uitgevonden door eenen kunstenaar te Rome en door den bouwkunstenaar Mei tot hooger volkomenheid gebragt; **phelloplástisch**, tot die kunst behoorende.

Phengiet, m. gr. (v. *phéngos*, glans), de glanssteen, kalkspath, een doorschijnende teerlingvormige, sterk opbruisende steen; **phengophobie**, f. Med., de glansschuwheid, de afkeer v. blinkende voorwerpen.

Pherecratisch vers, een zevenlettergepig trochaisch-dactylisch vers: (— ̄ / — ̄ ̄ / — ̄ ̄), naar den gr. dichter *Pherecrates* benoemd.

Phaugydron, n. gr. (v. *phéugin*, vlieden, en *hýdor*, het water), de watervrees; **phaugydros**, m. een waterschuwe.

Phiále, f. gr., z. v. a. **phiool** (z. a.).

Phidias, m. gr., een uitmuntend beeldhouwer, naar den beroemden atheenschen beeldhouwer van dien naam, die in de 5de eeuw vóór Christus leefde.

Philadelphie, f. gr. (v. *philos*, *ē, on*, lief, als subst. vriend enz.), broederlijke, naastenliefe; **philadélphisch**, broederminnend; vandaar de *philadelphische* broederschap in Engeland en Zweden, welke weldadigheid ten doel heeft; **philaléthes** of **philaleeth**, m. een waarheidsvriend; **philaethie**, f. de waarheidsliefe; **philander**, z. opossum; **philandrie**, f. manneoliefde; **philanthropinum**, n. eig. eene menschievende instelling, menschen-school; een opvoedingsgesticht naar Basedow's grondbeginselen, onder dezen naam het eerst in 1774 te Dessau gesticht; **philanthropinismus**, m. het stelsel van opvoeding en onderwijs van Basedow en zijne vrienden, volgens welke de zuivere menschelijke natuur en de oorspronkelijke, zuiver menschelijke verhoudingen tot grondslag gelegd en de vorming der kweekelingen tot practisch bruikbare, opgeruimde en welwillende menschen tot het doel der opvoeding gemaakt moet worden — een stelsel, dat echter, bij de keuze en veelvoudigheid der leermiddelen en het streven naar natuurlijkheid en gemakelijkheid der leerwijze, alsmede bij de overwegende rigting op het practisch nuttige, niet volkomen proefhoudend kon bevonden worden; vgl. humanismus; **philanthropisch**, menschievend, minzaam, liefderijk, vergevingsgezind, lankmoedig; **phylargyrie**, f. geldliefe, gouddorst, gierigheid, hebzucht; **philautie**, f. de eigenliefe, zelfzucht, het egoïsmus; **Philáster**, m. en **Philasterie**, f. mans- en vrouwennaam; liefhebber der sterren, hemelvreugde; **Philémon**, mansn.: de liefhebbende; **Philémon** en **Baucis**, gr. Myth., een paar echtelingen in de gr. oudheid, die door hunne wederkeerige liefde tot in hun' hoogsten ouderdom beroemd zijn; van daar een paar oude, trouw en eendragtig levende echtgenooten; **philharmōnisch**, de toonkunst beminnende; **philhelleen**,

m. een griekenvriend, voorstander der Grieken; **philhellenisch**, de Grieken beminnende, hen voorstaande, grieksgezind; **philiater**, m. een vriend of liefhebber der artsnijwetenschap.

Philip of **Philippus**, m. gr. (*Philippus*, v. *philos*, lief en *hippos*, paard), bij verkorting **Flip**, mansn., woordelijk: paardenvriend; ruiter, ridder; vr. **Philippine**, ook eene zekere spuit der wondhealers; **philippica**, eene hevige strafrede, eene krachtige redevoering, waarin iemand ten toon gesteld, ontmaskerd, doorgelhaald wordt, gelijk die de atheensche redenaar Demosthenes tegen koning Philippus van Macedonië uitsprak, om de Grieken af te raden, zich aan hem te onderwerpen; **philippicae**, pl., gr., goud- en zilvermunten, hebbende aan de eene zijde het beeld van Philippus van Macedonië en aan de keerzijde een paard; **philippisten**, pl., leerlingen en aanhangers van Philipp Melancton; ook de aanhangers v. Lodewijk Philips, koning van Frankrijk; **philippinen**, pl., eene secte van oostersche christenen; **philippus-daalder**, een spaansche daalder, omtrent = 3 gl., onder Philips II van 1560—1595 voor de Nederlanden geslagen.

Philistijnen, **Philisters**, pl. (hebr. *Plescheth*, pl. *plischthim*), van het aethiopisch *palasch*, omdoolen, zwerven), de oude grensnaburen der Israëlieten in zuidwestelijk Palæstina; elders, inz. in Duitschland, eene verachtelijke benaming van gemeene burgers of ook wel van alle niet-studerenden (in de studententaal); een laaggezind mensch, mensch van beperkten geest en gemeene, platburgerlijke denkwijs; in engeren zin een paardenverhuurder of een gehuurd paard.

Philocalie, f. liefde voor het schoone, erbare, zedige; **philodoxie**, f. gr. (v. *philos*, lief, als subst. vriend enz.), eer- of roemliefde; **philœnus**, m. een liefhebber van den wijn (gr. *oinos*), een drinkebroër; **philogyn**, m. een vrouwenvriend, liefhebber der vrouwen; **philogynie**, de vrouwenliefde, neiging tot het andere geslacht; **philōicos**, m. een huisvriend, familievriend; **philoloog**, m. een taalvriend. taalgeleerde, taalkundige, taal- en oudheidvorschcr; inz. wie zich aan de wetenschappelijke studie der talen, letterkunde en geschiedenis van de classieke oudheid (der oude Grieken en Romeinen) wijdt; **philologie**, f. de taalliefde, taal- en oudheidkunde, taalwetenschap; inz. classieke philologie, de wetenschap of geleerde kennis der oud-gr. en rom. taal, letterkunde en geschiedenis; **philológisch**, taallievend, taal- en oudheidkundig, taalgeleerd; tot de taal- en

oudheidkunde behoorende of die betreffende; **philomathie**, f. de leerlust, leerbegeerte, weetgierigheid; **philomathisch**, leerlustig, leergierig, weetgierig; **Philomèle**, f. eig. vriendin van gezang; gr. Myth., de naam der dochter van Pandion, koning van Athenen, die, nadat Tereus, de gemaal van hare zuster Procne, haar onteerd en vervolgens, opdat zijne wandaad bedekt mogt blijven, haar de tong uitgesneden had, in eenen nachtegaal werd veranderd; van daar voor: de nachtegaal; **philomūsos**, m. een muzenvriend, beminnaar der schoone kunsten, kunstenvriend.

Philonium, n. gr., een pijnstillend middel (naar een' ouden arts Philon benoemd).

Philopædie, m. gr. (v. *philos*, lief), de liefde tot jonge lieden en hunne opvoeding; **philopædion**, n. een kindervriend; **philopædisch**, kindervriend, der opvoeding toegedaan; **philopater**, m. een vadvriend, de vaderliefende, iron. bijnaam v. Ptolomæus, koning v. Egypte, die zijnen vader vergiftigd had; **philopatridalgie**, of **philopatridomanie**, f. Med., z. v. a. **nostalgie** (z. a.); **philophysicus**, m. een natuurvriend, natuurvorschcr; **philopinacium** of **philopinacion**, n. een stamboek; **philoposie**, f. drinklust, liefde tot drinkgelagen; **philopsychie**, f. liefde tot het leven, lathartigheid, versaagdheid; **philoristie**, f. de verklaringszucht, woordenvitterij; **philosomatie**, f. lichaamsliefde, overdrevene lijfsverpleging, lichaamszorg.

Philosooph, m. gr. (*philosophos* v. *philos*, lief, vriend enz., en *sophos*, wijs, *sophia*, wijsheid; lat. *philosophus*), een wijsheidsvriend, wijsgeer, wijze, een navorscher van het verstand, een denker, verstands- of wijsheidsleeraar, bij de Duitschers: wereldwijze (weltweiser); *philosophus non curat*, lat., een wijsgeer telt dat niet, verheft zich daarboven; **philosophaille**, f. fr. (spr. —*falj*), het wijsgeerig gepeupel, de groote hoop der zogenaamde wijzen; **philosophaileren** (spr. —*faljeren*), den filosooph spelen, uithangen; **philosophant**, m. een verstandskramer, handwerksmatige wijsheidverkooper; **philosophaster**, m. een schijnwijze, waanwijze; **philosophēma**, n. een wijsgeerig onderzoek, eene philosophische vraag, beschouwing, meening, be-wering, eene verstands- of wijsheidsspreuk; **philosophéren** (gr. *philosophēin*), grondig, verstandig denken, navorschen; uit gronden inzien, besluiten, bewijzen; zich duidelijke begrippen en voorstellingen van iets zoeken te maken, wijsgeerig eene stof behandelen, de oorzaken der dingen nasporen; **het philosophéren**, het grondig navorschen, het verstandsonder-

zock; **philosophië**, f. (gr. *philosophia*), de wijsheidsliefde, wijsheidskunde; wijsheids- of waarheidsleer, wijsbegeerte, verstandswetenschap, kennisleer, of de wetenschap der wetten en voorwaarden van de redelijke kennis van God, den mensch en de wereld, de wetenschap, die bestaat in het kennen der dingen in hunne oorzaken en gevolgen; studie der natuur en der zedeleer; het stelsel van dezen of genen beroemden wijsgeer; zekere geestkracht, waardoor de mensch zich boven den invloed van de wisselvalligheden des levens weet te verheffen; **philosophisch**, verstandswetenschappelijk, wijsheidminnend, redematig; grondig onderzoekend, denkend; **philosophische teekens**, bij de astrologen: de steenbok en de waterman; **philosophismus**, n. de gewaande of schijn-philosophie; de leer der valsche wijsgeeren, schijnwijsheid, quasi-verlichting; **philosophist**, m. een schijnwijze, waanwijze, iemand, die, onder voorwendsel van alle vooroordeelen af te schudden, de algemeen aangenomen gevoelens en grondbeginselen trotsceert; **philosophistèren**, schijnwijsgeerig spreken, schijnwijze stellingen voordragen, filosofische beuzelpraat voeren.

Philostorgië, f. gr. (v. *philos*, lief, als subst. vriend enz.), neiging tot liefde, verliefdheid; **philotechnië**, f. de kunstliefde; **philotéchnisch**, kunstlievend; **philotéchnos**, m. een kunstvriend, liefhebber der kunsten; **philotéchnos**, m. een kindervriend; **philotecnië**, f. de kinderliefde, liefde tot kinderen; **philotesië**, f. (*philotesia*), een vriendschaps-toast, eene gezondheid; **Philothéus**, m. mansnaam: z. v. a. Godlief; **philotimie**, f. de eerliefde, roemzucht, eerzucht, eergierigheid; wedijver; **philoxenië**, f. de liefde tot vreemdelingen, gastvrijheid.

Philtrum, n. gr. (*philtron*), een liefdemiddel, een liefdedrank, tooverdrank, een drank, eene kruiderij enz. om liefde op te wekken; **philtromanie**, f. de ingedronken liefdedoede, de verliefde bedwelmung of roes, door een filtrum voortgebragt.

Phimōsis, f. gr. (v. *phimūn*, snoeren, binden), Med., de vernaauwing der voorhuid, spaansche kraag.

Phióol, f. (v. h. gr. *phiátē*), eene kogelflesch, een buikvormig glazen vat met lang, naauwen hals, door scheikundigen gebruikt; Mil., eene soort van stormpotten met handgranaten enz. gevuld: stormphiolen.

Phlasis, f. gr. (*phlasis*, van *phlácin*, plat drukken, kneuzen), Med., de breuk van een plat been.

Phlehemphraxis, f. gr. (van *phlebs*, bloedader), Med., verstopping der bloed-

aderen; **phlebeurisma**, n. de uitzetting der bloedaderen, aderspat; **phlebion**, n. een bloedadertje; **phlebitis**, f. de bloedader-ontsteking; **phlebōdes**, vol aderen, naar aderen gelijkend; **phlebologie**, f. de leer van de bloedaderen; **phlebopalie**, f. de bloedaderpols, beweging der bloedaderen; **phlebophthalmotomie**, f. juistere **ophthalmophlebotomie**, f. de kunstmatige opening der oppervlakkig liggende aderen v. h. oog; **phleborrhagië**, f. en **phleborrēxis**, f. de scheuring eener ader, na welke bloeding volgt; **phlebotoom**, n. het laatijzer, het werktuig, waarmede men de ader opent; **phlebotomie**, f. de aderlating; **phlebotomist**, m. een aderlater.

Phledonië, f. gr., eig. snapachtigheid, praatzucht (v. *phledōn*, snapper), Med., ijlhoofdigheid, waanzin; **phledonōdes**, ijlend, raaskallend.

Phlegēthon, ook **pyriphlegēthon**, m. gr. (v. *phlegēthein* = *phlegein*, branden), een fabelachtige vuurvloed, hellevloed, die, in plaats v. water vuurstrømmen met gloeiende rotsbrokken voortstuwde.

Phlegma, n. gr. (v. *phlegein*, branden, verbranden), oorspr. brand, vlam enz.; Med. slijm, het slijmig, taai vocht in het bloed, taaije slijm (misschien daarom zoo geheeten, omdat vloeistoffen, over het vuur gekookt, taai en slijmig worden); slijmbloedigheid, koud-, laauwbloedigheid, natuurlijke ongevoeligheid en traagheid, onverschilligheid, onopgewektheid; Chem., h. waterige, smakelooze, dat na de overhaling van de geestige deelen, b. v. van den brandewijn, over blijft; **phlegmagogicum**, n., pl. **phlegmagogica**, l. **phlegmagōga**, Med., slijmafvoerende of -verdunnende middelen; **phlegmapyra**, l. **phlegmatopyra**, f. de slijmkoorts; **phlegmasië**, f., z. v. a. **phlogosis**, z. a.; **phlegmaticus**, m. een slijmbloedige, koudbloedige, ongevoelige en trage; **phlegmatie**, f. Med., water- of slijmgezwel; **phlegmatia alba dolens puerperarum**, de witte, pijnlijke zwelling der kraamvrouwen; **phlegmatisch**, vol taaije slijm, slijmbloedig; koudbloedig, laauwbloedig, onverschillig, gevoelloos, onopgewekt, onwerkzaam, traag, lui, lamlendig; traag, koud van natuur (vgl. **temperament**); **phlegmatische teekens**, bij de astrologen: de kreeft, de schorpioen en de visschen; **phlegmatorrhagië** of **phlegmatorrhœa**, f. Med., slijmvloed, afleiding of afvoering van vochten bij verkoudheid; **phlegmōne**, f. Med., ontsteking; een bloedgezwel, ontstoken gezwel; **phlegmonōdes**, ontstekingaardig, aan eene ontstokene zwelling gelijk. **phlegreisch**, gr., brandend, vurig; **phlegreische velden**, de brandvelden, b. v. bij Cumæ; strijdvelden der goden en reuzen.

Phlogiston, n. gr. (van *phlogidzein*, branden, *phlox*, vlam), in de oudere scheikunde de brandstof, het brandbare beginsel, de zuiverste en eenvoudigste brandbare grondstof, door Stahl in het gebied der chemische wetenschap op den voorgrond geplaatst, maar door Lavoisier uit die eereplaats verdreven; **phlogistisch**, brandbaar, met brandbare stoffen opgevuld; **phlogistiseren**, met brandstof verbinden; **gephlogistiseerde lucht** of **gephlog. gas**, z. **gas**; **phlogistiek** of **phlogurgie**, f. de leer van de brandbare lichamen; **phlogodes**, ontstoken, vlamming; **phlogopyra**, f. eene ontstekingkoorts; **phlogosis**, f. Med., plaatselijke ontsteking; eene vliegende hitte, voorbijgaande roodwording van het aangezicht; **phlogoscoop**, n. een rookverbrandende spaarkagchel, die niet alleen moet verwarmen, maar ook verlichten.

Phlomis, f. gr. (*phlomis* en *phlomos*), Bot., de wolbloem, het kaarsenkruid, jerruzalemsche salie, een pronkgewas v. vele soorten, b. v. de leeuwentaart, het leeuwenoer, de salicstruik.

Phlox, f. gr. (eig. de vlam), de vlambloem, een pronkgewas uit Nieuw-Holland van velerlei soorten.

Phlyacographie, f. gr. (v. *phlyax*, gewets, potsen; ook de grappenmaker). een kluchtspel; **phlyacographisch**, bij de Ouden de koddige wijze van voordragt eener ernstige geschiedenis.

Phlyctenae of **phlyctides**, pl. gr. (*phlyktainai*, *phlyktides*, van *phlyein*, *phlydzein*, zieden, opborrelen), Med., waterblaasjes, inz. in h. oog; **phlyctenodes**, blaas- of blaasachtig; **phlysis**, f. het uitbreken van waterblaasjes op de huid.

Phobodipsos, vrees, schrik, en *dipsa*, dorst), Med., eig. dorstschuw; waterschuw, hondsdoel; **phobodipson**, n. de watervrees, hondsdoelheid.

Phoca, f. lat. (v. h. gr. *phokē*), de rob, zeehond; **phocena**, f. (gr. *phōkaina*), eene walvischsoort, de dolphijn.

Phoebus, m. gr. (*Phōibos*), d. i. de lichtende, glanzende, een bijnaam van Apollo, de zonnegod, de zon; oneig. gezwollenheid in de rede, hoogdravende schrijfsrant (bom bast); **Phoebe**, f. (gr. *Phoibē*), d. i. de heldere, lichtgevende, een bijnaam der maangodin, Artemis of Diana; **phoebolesiē**, f. de dichterwoede, poëtische razernij.

Phoenice, f. gr., de poolster. eertijds zoogebeten, omdat de Phœniciërs een volk, dat een smal kustland aan de Middellandsche zee bewoonde, bij hunne zee-toogten zich hoofdzakelijk naar deze rigtten.

Phœnicismus, m. gr. (v. *phoinix*, purper, purperrood), Med., de mazelen en het

roodvonk; **phœnigmus**, m. Med., de zicke-lijke roodheid van het aangezicht; ook een roodmakend middel voor het vel.

Phœnik, m. eene turk. zilvermunt, ontrent $\frac{1}{3}$ gl. waard.

Phœnix, m. gr. (*phoinix*, d. i. de purperroode of vuurkleurige), de zonnevogel, een fabelachtige wondervogel, v. wien men verhaalt, dat hij 500 jaar leefde, en dan op een door hem zelven bereid leger zich verbrandde, om uit zijne asch weder te verschijn te komen; bij de Ouden (volgens sommige mythologisten) het zinnebeeld eener periode van 500 jaar; bij ons dat der zeldzaamheid, voortreffelijkheid en onvergankelijkheid; van daar **phœnix-compagnie**, eene brandwaarborg-maatschappij in Engeland.

Phōis, f. gr. Med., eene brandblaar; **phōides** of **phōdes**, pl., brandblaren.

Pholäden, f. gr. (sing. *phōlās* v. *pholein*, zich verschuilen, in sluiphoeken liggen), boorschelpdieren, steenboorders, zeedelds, die in de hardste oeverrotsen boren en in het duister licht geven; **pholadieten**, pl., versteende boorschelpdieren.

Phonascie, f. gr. (v. *phōnē*, geluid, stem), eig. stemoefening, zang- en redekunst der Ouden; **phonascus**, m. (gr. *phōnaskós*), een zangleeraar, stemleider; **phonētisch** (v. *phonēin*, klinken, toon geven), klankgevend, het geluid, inz. het spraakgeluid voortbrengend of betreffend; **phonetisch schrift**, klankschrift; **phonetiek**, f. de klankleer, stemleer, het juiste gebruik der stem bij spreken en zingen; **phoniek**, f. de klank-, gehoor- of toonleer; **phonisch**, klinkend, b. v. het *phonisch* middelpunt, het stem- of klankpunt, de plaats, waar de roepende persoon bij eene enkelvoudige echo moet slaan; **phonismus**, n. het kunstgeluid; **phonocampsiē**, f. de stembuiging, klankbreking; **phonocámpatisch**, stembuigend, klankbrekend; **phonocampatisch middelpunt**, het stembuigingspunt, de plaats, van welke het geluid bij eene echo wordt terug geworpen; **phonoclastisch**, stembrekend, inz. v. echoos; **phonognomiek**, f. de stemkunde, de gevolgtrekking van de stem of spraak van een' mensch op zijne denkwijze; **phonographie**, f. klankschrift; **phonographiek**, f. de klankschrijfkunst, de voorstelling der woorden door schrijftteekens voor de spraakgeluiden; **phonolith**, m. de klanksteen, eene gemengde rotssteen-soort; **phonométer**, m. de klankmeter; **phonosophie**, f. de klankleer, de klankkunde; **phonurgie**, f. de wetenschap van de toonen en den weergalm, de klankkunst.

Phoranthium, n. gr. (v. *pherein*, dragen, en *anthos*, de bloem), Bot., de bloembodem.

Phorcus of **Phorcus**, ook **Phorcys**, m.

gr. Myth., een zeegod en vader van wonderbare zee gestalten.

Phorminx, f. gr., eene soort van harp of cithar, bij de oude Grieken.

Phorométer, m. gr. (v. *phérein*, dragen; voeren, bewegen), draagkrachtmeter; ook in den landbouw een teelkrachtmeter; **phorométrie**, f. de leer der lastmeting en lastdraging, een gedeelte der hoogere werktuigkunde; **phoronomie**, f. gr., de bewegingsmeetkunde, wetenschap van de beweging der vaste en vloeibare lichamen, een gedeelte der hoogere werktuigkunde; **phoronómisch**, beweging metend of de bewegingsmeetkunde betreffende.

Phosgenium-gas, n. gr. (v. *phōs*, het licht), door h. licht verwekte lucht, de door het zonlicht bewerkte verbinding van kooloxydegas met chloorgas; **phosphāten**, pl., phosphorzuren zouten; **phosphieten**, pl., phosphorigzure zouten; **phosphōrus**, of **phosphor**, m. lichtdrager, lichtstof, eene in 1669 ontdekte niet-metallische grondstof; *phosphōrus bononiensis*, de lichtsteen, glanssteen, z. bologneserspath; **phosphorenēsis**, f. de ziekte uit gebrek of overmaat van phosphorzuren kalk in de beenderen; **phosphorescēren**, in h. donker- of duister licht geven, gelijk b. v. de glimworm en vele zoogdieren; het **phosphoresceren** of de **phosphorescētie**, f. het lichtgeven in duister of de eigenschap van vele lichamen om zonder verbranding in het duister licht te verspreiden; **phosphoriet**, m. eene soort van apatiet (z. a.); **phosphorzuur** en **phosphorig zuur**, verbinding van het phosphor met zuurstof tot zuren.

Photiniānen, pl., eene secte van den bisschop Photinus in Pannonië, in de 4de eeuw.

Photogenium, n. gr. (v. *phōs*, gen. *phōtós*, het licht), de lichtstof; **photogénisch**, door licht voortgebracht (b. v. teekeningen, beelden); **photographie**, f. lichtteekening, het lichtschilderen; ook een lichtbeeld (z. v. a. *phototype*); **photocāmpsis**, f. de buiging of breking der lichtstralen; **photologie**, f. de lichtleer; **photometeōren**, pl., lichtgevende luchtverschijnselen; **photométer**, m. een luchtmeter; **photométrie**, f. de lichtmeetkunde, meting van de sterkte des lichts; **photométrisch**, lichtmetend; **photophobie**, f. delichtschuwheid der ooglijders; **photophobophthalmus**, m. Med., eenlichtschuw oog; **photopsie**, f. een ziekelijk luchtzien, het flikkeren van de oogen uit inwendige oorzaken, z. v. a. *maraugie*; **photorrhēsis**, z. v. a. *photocāmpsis*; **photosciateriek**, f. de leer van licht en schaduw; **photoscoop**, m. een lichtkijker, lichtmeter; **photospheer**, f. de luchtkring; **photo-**

techniek, f. de verlichtingskunst; **phototype**, n. het door de daguerreotype (z. a.) voortgebrachte beeld, lichtbeeld; **phototypie**, f. de kunst om zulke lichtbeelden te vervaardigen.

Phoxos of **phoxus**, m. gr. (v. *phoxós*, *ē, ón*, spits), Med., een spitshoofd, een mensch met een zeer spits toeloozend hoofd.

Phrāse, f. gr. (*phrāsis*, v. *phrādzēin*, spreken), de spreekwijze, uitdrukking in het spreken; minachtend: zinledige, schoonklinkende uitdrukkingen; **phraseologie**, f. eene verzameling van spreekwijzen; ook de leer van de eigenaardige, niet letterlijk over te brengen zegswijzen eener taal; **phraseologismus**, inz. zinledige, bloemrijke taal, fraaiklinkende, maar weinig zeggende woordenpraal, en de neiging daartoe.

Phratría of **phratrie**, f. gr. (*phratra*, *phratría*), in het oude Griekenland eene oorspr. door stamverwantschap verbondene volksafdeeling, een geslacht, gilde; in Athenen eene afdeeling der phyle (z. a.); **phratriarch**, m. stam-, gildehoofd; **phratriást**, m. stam- of gildegenoot.

Phrenesie en **phrenitis**, f. gr. (v. *phrēn*, oorspronkelijk middelrif; dan geest, zin, verstand), de hersenontsteking; waanzinnigheid, verstandsverbijstering, razernij, dolzinnigheid; **phrenētisch**, onzinnig, raaskallend, razend; **phrenogástrisch**, middelrif en maag betreffende; **phrenologie**, f. de hersenleer, leer van den bouw der hersenen; verstands- of gemoedsleer; **phrenospēnisch**, middelrif en milt betreffende.

Phricasmus of **phricōdes**, m. gr. (v. *phrix*, gen. *phrikós*, ruwe oppervlakte, het ruw worden), Med., de koortskoude, koortsrilling, het zoogenaamde kippenvel.

Phronēsis, f. gr. (v. *phronēin*, denken, verstandig zijn), verstand, wijsheid, inzicht, beleid.

Phrontisterion of **phrontisterium**, n. gr. (v. *phrontidzēin*, nadenken, overleggen), de overpeinzingsplaats; de schoolvoerserij, school-pedanterie, geleerdheidskramerij (een iron. gevormd woord); **phrontist**, m. de beschouwende christen.

Phrygie, n. (gr. en lat. *Phrygia*), voorn. naam van een landschap in voorliggend Azië; **phrygisch**, in Phrygië te huis behoorend of van daar afkomstig; **phrygische muts**, eene roode muts van bijzonderen vorm, als zinnebeeld der vrijheid; **phrygische steen**, een sponsige steen, dien men tot roodverwen gebruikt; **phrygische toonsoort**, eene toonsoort der oude Grieken van hevig opwekkende werking.

Phryne, f. gr., de naam eener boelcester te Athenen, de geliefde (onder anderen) van Praxiteles en Hyperides, eene om hare uitstekende schoonheid en rijk-

dom vermaarde vrouw; van daar in 't alg. eene verleidelijke, boelerende schoonheid.

Phtha, Phthas, eene egyptische godheid, zinnebeeld der wereldziel; **phthaimen**, pl., een reuzengeslacht uit de egypt. mythologie, opvolgers der emephimen, wier kruin bijna de sterren raakte, en gevolgd door een kleiner reuzenras, de cyginen.

Phthareticum, n. gr. (van *phthartós*, te vernietigen, sterfelijk), een vergift, dat spoedig doodt.

Phthiriasis, f. gr. (*phthiriasis*, v. *phthir*, de luis), Med., de luisziekte, luiszucht; **phthiropagie**, f. het luizeneten.

Phthisis, f. gr. (v. *phthinein*, *phthinein*, nitteren), de uittering; tering; *phthisis laryngæa*, de lichteppijtering; *phthisis lienâlis*, lat., de niertering; *phthisis ocularia*, het verdwijnen, wegteren van den oogappel; *phthisis pulmonalis* of *pulmonaria*, ook *p. simplex*, de longtering (onderverdeeld in *phthisis petuitosa*, *exulcerata* en *tuberculosa*, slijm-, etter-, en knobbeltering), *phthisis renâlis*, de niertering; *phthisis tracheâlis*, de tering van de luchtpijp; **phthisisch** of **phthinodes**, gr., teringachtig, teringzuchtig; **phthisiologie**, f. de leer of verhandeling over de tering; **phthisiopneumie**, f. etterachtige longtering met ontsteking; **phthisurie**, f. de uittering door overmatige pislozing.

Phthoë, f. gr., z. v. a. **phthisis**.

Phthora, f. gr. (*phthorâ*, v. *phtheirein*, bederven), het verderf, de verwoesting, vernietiging; **phthoricum**, n. Med., een nit- of afdrijvend geneesmiddel; **phthor**, n. **phthore** of **phthorine**, f. de basis van het vloeispathzuur zoo gekleeten, omdat dit zuur de kiezelhoudende stoffen verteert en doet verweeren), z. v. a. fluor (z. a.).

Phygéthlen, n. gr. Med., een ontstoken roosachtig gezwel, loopende roos.

Phylax, m. gr., een wachter, beschutter, als hondennaam gebruikelijk; **phylacterium**, n. een bewaarmiddel; een middel tegen tooverij, vgl. amulet; eene gedenkeel der Israëlieten met de tien geboden, die zij aan het voorhoofd of op de borst droegen; een reliquiën-kistje; **phylactisch**, bewakend, beschermend, beschuttend.

Phyle, f. gr. (*phyle*), in het oude Griekenland eene volksafdeeling, orde, klasse, van welke er te Athenen aanvankelijk 4, later 10 waren; ook eene legerafdeeling; **phylarch**, m. aanvoerder of hoofd eener phyle.

Phyllon, n. gr., het blad, inz. kelkblad; **Phyllis**, fr., d. i. de groeiende, bloeiende, een gr. vrouwenn., inz. in herdersdichten gebruikelijk; **phyllieten**, pl., versteende plantenbladeren of afdruksels v. bladeren;

phyllorhodomantie, f. waarzeggerij uit rozenbladeren, die men op de hand doet stuk klappen.

Phylon, n. gr., pl. **phyla**, **phylen** (vgl. **phyle**), stam, geslacht, soort, familie, verwantschap, maagschap.

Phyma, n. gr. (*phýma*, eig. gewas, van *phyein*, voortbrengen), Med., ieder gezwel; uitwas of harde verhevenheid, inz. kliergezwel; **phymation**, ook **phymatodes**, n. een klein gezwel, klein uitwas, builtje.

Phýsa of **physâlis**, f. gr. (v. *physân*, blazen), eig. ademtogt, wind; Med., eene blaas, blaar, waterblaas; **physagogum**, n., pl. **physagoga**, middelen tot verdrijving der winden, z. v. a. carminatief; **physalieten**, pl., blaasslakken, kievitsejeren, eene slakkenversteening; **physalith** of **pyro-physalith**, m. eig. blaassteen, eene soort van topaas, die in de soldeerlamp luchtblaazen ontwikkelt; **physēma**, n. of **physēsis**, f. de opblazing, opzetting van den buik door winden, de trommelzucht; **physēter**, m. een blaasbalg; ook de spuitvisch, eene soort van walvisch; **physharmonica**, f. een speeltuig, welks toonen door middel van metalen tongen worden voortgebracht door den wind.

Physcōn, m. gr., een dikbuik; **physconie**, f. de opzetting van het onderlijf; in het algemeen opzwellen van een orgaan.

Physiatrie, f. gr. (v. *phýsis*, natuur, en *iatreia*, geneezing), natuurgeneezing, heelkracht der natuur.

Physica, **physiek**, f. gr. (*physikē*, van *phýsis*, natuur, en dit v. *phyein*, voortbrengen, laten groeijen, telen), in 't alg. natuurkunde, natuurwetenschap; doorgaans in engeren zin de wetenschap van de wetten en oorzaken der natuurverschijnselen, in zoo verre deze niet van organische en chemische grondkrachten afhangen, de natuurleer; **experimentale-physica**, z. **experiment**; **physisch**, natuurlijk, zinnelijk, lichamelijk, dierlijk, uiterlijk, ook somwijlen aardseh; **physisch** of **physicalisch**, gr.-lat., overeenkomstig met de natuurleer, daartoe behoorende, natuurkundig; **physicus**, m., pl. **physici**, een natuurkundige, natuuronderzoeker; **physico-mathematisch**, natuurkundig met wiskundige berekening; **physico-medicalisch**, gr.-lat., natuurkundig met betrekking op de geneeskunde; **physico-theologie**, f. gr., de natuurkundige godgeleerdheid, of de leer van God, uit de verstandelijke beschouwing der natuur en hare doeleinden geput; **physico-theologisch**, daarop betrekkelijk, daartoe behoorend; het physico-theologisch bewijs voor het aanzijn van God, het bewijs voor Gods bestaan, dat uit de gesteldheid en ordening der dingen in de

tegenwoordige wereld wordt genomen; **physiocratisch**, de natuurkracht betreffende of daarop gegrond; **physiocratisch systeem**, in de staatswetenschap: het leerbegrip, volgens welks grondbeginselen de hoogste bloei van den landbouw de eenige bron van den rijkdom des volks is, welks zuivere opbrengst alzoo den Staat regt geeft tot eene enkele belasting (grondbelasting); het draagt ook den naam van **agricultuur-systeem**, vgl. **mercantieel-systeem**; **physiocráten** of **œconomisten**, aanhangers van dat staatshuishoudelijk stelsel; **physiocratismus**, n. de wijsgeerige beschouwing, volgens welke de natuur de hoogste werkende oorzaak is; **physiognomie**, **physiognomiek**, enz., z. lager op **physionomie**, enz.; **physiogenie** of **physiogenie**, f. gr. (van *phýsis*, natuur), de eigentlijke geschiedenis of de leer van het ontstaan der natuur; **physiograaph**, m. een natuurbeschrijver; **physiographië**, f. de natuurbeschrijving; **physiographisch**, natuurbeschrijvend; **physiologie**; f. eig. natuurleer (**physica**), inz. de natuurleer der dieren- en plantenlichamen, verhandeling over de **œconomie** der dieren en planten, menschen-natuurleer of leer van de gesteldheid en inrigting van het menschelijke ligchaam; ook de openlegging van de gesteldheid en inrigting der maatschappelijke verhoudingen enz., van het burgerlijke ligchaam eener stad enz., b. v. de **physiologie** van Amsterdam; **physiologisch**, daartoe behoorende; **physioloog**, m. een natuur- of ligchaamsonderzoeker, een kenner of onderzoeker der menschelijk-dierlijke natuur; **physionomie**, f. de leer of kennis der natuurwetten; **physionomie**, l. **physiognomie** (gr. *phísionómia*, v. *gnómē*, kennis, inzicht, kenteeken enz.), het uitzigt of aanzien van een mensch, inz. de gelaats-trekken, gezigtsvorm, in zoo verre die eene blijvende, natuurlijke gesteldheid van den geest uitdrukt; de gelaatsuitdrukking; ook wel z. v. a. **physionomiek**, l. **physiognomiek**, f. de gelaatkunde, verklaring der gelaats-trekken, of de wetenschap om uit de trekken van het aangezicht tot de eigenschappen van 's menschen geest en gemoed, zijn aanleg enz. te besluiten; gelijk zulks Lavater heeft beproefd; **physionomisch**, **physionomōnisch**, l. **physiognomisch** en **physiognomōnisch**, gelaatkundig, tot de gelaatkunde betrekking hebbende, **physionomisieren**, l. **physiognomisieren**, zich met de gelaatkunde bezig houden, den gelaatkundige spelen of uithangen; **physionomist**, l. **physiognomist**, m. een gelaatkundige; **physiognosie**, f. natuurkennis, natuuronderzoek; **physiognotype**, f., of fr. **physiotype**, f. een nieuw uitgevonden werk-

tuig tot spoedige opvatting der gelaats-trekken en uitvoering v. borstbeelden; **physiophilos**, n. een natuurvriend, beminnaar der natuur; **physioplastiek**, f. de natuurlijke vormvervaardiging; **physiosophië**, f. de natuurwijsheid; **physiosoph**, m. een natuurwijze; **physioteleologisch**, op de doelmatige inrigting der natuur berustende; **physioteleologische geloofsgronden**, zulke, die uit de doelmatigheid der natuur geput, dus op ervaring gegrond zijn.

Physithesiten, pl. gr., aanhangers van Italus, die omtrent de op de godheid toegepaste woorden *Physis* en *Thesis* afwijkende begrippen had.

Physocèle, f. gr. (v. *phýsa*, z. a.); z. v. a. **pneumatocèle**; **physocephalus**, n. Med., de hoofdwindzucht, een windhoofd; **physocœlië**, f. de trommelzucht, windbuikigheid; **physodes**, z. v. a. **emphysema**; **physomētra**, f. Med., de trommelzucht der baarmoeder; **physoncus**, m. het windgezwel, luchtgezwel; **physopsophië**, f. de met geruisch verbondene ontlasting van winden of van lucht; **physospasmus**, m. de trommelzucht, door kramp van de darm-buis veroorzaakt.

Phytalië, f. gr. (v. *phytón*, plant), planting en planttijd; **phyteuma**, n. het geplante, de plant; **phyteusis**, f. het planten, zaaijen; **phyteuterion**, n. eene boomkweekerij; **phytochemië**, f. de plantenscheikunde; **phytochlorainon**, n., z. v. a. **chlorophylle** (z. a.); **phytogenium**, n. het plantentelende, plantverwekkende; **phytogeographië**, f. de planten-aardrijkskunde, de wetenschap van de verspreiding der planten op aarde; **phytogeographisch**, die wetenschap betreffende of daartoe behoorende; **phytognomiek**, f. de plantenkennis, de wetenschap om de planten en hare krachten naar hare uiterlijke gesteldheid te beoordeelen; **phytograaph**, m. een planten- of gewasbeschrijver; **phytographië** en **phytologië**, f. de plantbeschrijving, plantenleer, gewas- of plantenkunde (botaniek); **phytographisch**, plantbeschrijvend; **phytolithen**, pl., plantversteeningen; **phytomórphen**, pl., steenen met naar planten gelijkende teekeningen; **phytonomie**, f. de leer v. den plantenwasdom, van de wetten des plantenlevens; **phytonymie**, f. de plantenbenoeming; **phytophaag**, m. een planteneter; **phytophysiologie**, f. de plantennatuurleer; **phytotheologie**, f. de planten-godgeleerdheid, de leer van God uit de verstandelijke beschouwing der gewassen; **phytomie**, f. de plantenontleding; **phytotypolithen**, pl., plantenaafdrukken op steenen; **phytozoon**, n. een plantdier.

pi, f. gr., de naam der grieksche letter π (*p*); **het getal pi**, het getal, dat aan-

duidt hoe groot de omtrek des cirkels is, wanneer de middellijn = 1 wordt gesteld, het Ludolphiaansche getal, z. diameter.

pia causa, f. lat., z. *causa*.

piacere, it. (= lat. *placere*, bevallen), z. a. *piacere*; *piacevole* (spr. *piatsjéwole*) of *piacevolmente*, Muz., bevallig, aangenaam; *piaciménto* (spr. *piatsjim*—), Muz., naar believen, naar welgevallen.

Piaculum, n. lat. (v. *piāre*, verzoenen), een zoenoffer, verzoeningsmiddel; **piaculair**, verzoenbaar, ter verzoening dienende. *pia desideria*, lat., z. *desiderium*; *piac memoriae*, vromer gedachtenis.

piafferen, fr. (*piaffer*), fier stappen (v. paarden gebruikelijk).

pia fraus, z. *fraus*.

Piali-pascha of **piri-pascha**, eene voorstad van Constantinopel aan gene zijde der haven.

pia mater, z. ond. *mater*.

piano, it. (= lat. *plānus*, a, um, eig. vlak, effen), Muz., zacht, zwak, stil; *chi va piano, va sano*, wie zacht gaat, gaat veilig; *pianissimo* (spr. —*nies*—), zeer zacht, bij uitstek zacht of stil; **piano-forte**, z. **forte-piano**; **pianist**, m. een forte-piano-speler.

Pians, naam eener soort van venerische ziekte, in zuidwestelijk Afrika en op de Antilles.

Piaristen of **piären**, pl., leer- of schoolmonniken, eene geestelijke orde in het begin der 17de eeuw te Rome gesticht, welker leden zich *patres scholārum piarum*, d. i. vaders van vrome scholen, noemen en de jeugd in de volksscholen om niet onderrigten.

Piāsten, pl., eene oude familie v. poolse regenten, afstammelingen v. **Piast**, die uit een' lagen stand tot hertog van Polen verheven werd; zijne nakomelingen regeerden tot 1386.

Piāster, m. (it. *piāstra*, d. i. eig. metaalplaat; mid. lat. *plāstra*), eene rekenmunt in verscheidene landen en van verschillende waarde, meest tusschen 1 gl. 80 en 2 gl. 70 ct., b. v. in Italië 2 gl. 25 ct. à 2 gl. 35 ct., in Spanje = 2 gl. 60 ct. courant; **piāstrino**, m. eene zilveren rekenmunt in Toscanen, ongeveer 60 ct. courant.

Piatkopeke, f. russ., eene zilvermunt, omtrent = 10 cent.

Piātta, f. it. (v. *piatto*, plat), een plat vaartuig, zonder masten en zeilen, op de reeden gebruikelijk.

Piāzza, f. it. (spr. *piatza*; = plaats), eene openbare plaats, marktplaats, een marktplein in Italië; eene breede straat.

Pibroch, m. eng. (spr. *pibbrok*), de schotsche doedelzak; een lied voor dat speeltuig.

Pic, m. fr., z. v. a. **pico**; ook eene el,

lengtemaat op verscheidene plaatsen in het Oosten.

pica, f. (v. h. lat. *pica*, de ekster), Med., belustheid der vrouwen naar dingen, die men anders niet eet (naar de wijze der eksters).

Picadil, n. fr. (spr. *pikadiel*), geel of donkergroen glas.

picadóx, m. sp., eig. de steker (v. *picar*, steken), de met eene lans gewapende kampvechter te paard bij de stierengevechten in Spanje.

Picailon, m. fr. (spr. *pikaljóng*), eene kleine kopermunt in Piemont, omtrent $\frac{1}{2}$ ct.

Pical, m. eene rekenmunt op de kust van Coromandel, omtrent $3\frac{3}{4}$ ct. courant; $13\frac{1}{2}$ pical doen eene zilveren ropij.

picant, z. **piquant** ond. **piqueren**; **picarden**, z. **adamianen**.

Picātie, f. en **picātum**, n. lat. (v. *picāre*, met pik of pek, *pix*, bestrijken), eene pikpleister.

Piccante, m. it. (eig. scherp, stekend, v. *piccare*), een ital. wijn uit de omstreken van Pavia.

piccolo, *piccolino*, it., klein; van daar **piccolo-fluit**, eene kleine dwarsfluit van helderen toon; **piccolo**, ook **picciolo**, m. eene rekenmunt te Venetië, bijna = 2 cent., op Sicilië minder dan $\frac{1}{2}$ cent.

Pice, f. eene rekenmunt in Indië, = $\frac{1}{50}$ ropij.

Pichi, nw gr., eene lengtemaat in Griekenland, ongeveer 7 palmen.

Pichnamaz, pl., geestelijken bij de Perzen, ongeveer wat de imams bij de Turken zijn.

Pickles, pl. eng. (spr. *pikkels*; v. *pickle* = pek), in azijn ingemaakte sterk gekruide plantenspijzen.

Pico, m. sp. en it. (fr. *pic*), eig. eene spits; een hooge, spitse berg, **piek**.

Picol, l. **pikul** (z. a.).

Picóte of **picótte**, f. (waarsch. v. h. fr. *picoter*, z. **picotéren**), eene anjelier met éékleurige zachte zijstrepes aan den rand der bladeren, op een' witten of gelen grond. Bestaan deze zijstrepes niet uit eene enkelvoudige, maar uit verschillende kleuren, dan heet de bloem een **picot-bizard**.

picotéren, fr., steken, prikken; plagen, beet hebben; door middel van het **picoteer-ijzer** in de houten platen voor de katoendrukkerijen stiften zetten, om daarmede fijne punten op te drukken; **picoterie**, f. stekelachtige rede, hekeling, plagerij, twist om kleinigheden; **picots**, pl. (spr. *pikó*), smalle garencant.

Picotin, m. fr. (spr. —*téng*), een maatje, eene fransche maat haver, de hoeveelheid haver, die men het paard doorgaans op eenmaal geeft.

Pié, m. sp., de voet; een voet als lengtemaat.

picrochólisch, gr. (v. *pikrós, á, ón*, bitter), bittergallig, opvliegend, driftig; **picrochólos**, m. een galzuchtige; **picroglycïon**, n. het bitterzoet, eene eigene stof van den bitterzoetstengel (van *solānum dulcamāra*); **picrolith**, m. bittersteen, eene variatie van den *serpentijn*; **picromél**, n. de bitterstof, galstof, eene bijzondere stof in de ossengal; **picrotoxiïne**, f. het bittergift, een eigenaardig basisch plantenvormend deel in de kokkelskorrels (van *menispermum coccūlus*).

Pictographïe, f. lat.-gr. (v. *pingēre*, schilderen, en *gráphein*, schrijven), de schrijfschilderkunst, de kunst om bijzonder snel ieder handschrift en elken afdruk te vermeerderen; de kunst om te drukken zonder telkens zwart op te dragen; **pictomaan**, m. een schildervriend zonder talent, schilderijengek; **pictomanië**, f. de overdreven zucht voor schilderen; **pictūra**, f. de schilderkunst; het schilderwerk.

Pièce, f. fr. (spr. *piëss'* = *it. pezzo*, hoogd. *patzen, batzen*), een stuk, geldstuk; een stuk geschut; tooneelstuk, klein geschrift, los blad, vlugschrift; een geregte bewijsstuk; een kamertje, kabinet, vertrek, b. v. eene woning van 12 *pièces*, van 12 vertrekken; *pièce à tiroir* (spr. — *tiroáar*), eig. een schuifladenstuk, een onzamenhangend tooneelstuk, waarin men meer de uitwerking v. enkele tooneelen, dan de eenheid der handeling op het oog heeft gehad.

Piedestál, n. fr., *pédestal* (van *pie*, voet, en het duitsch *stellen, stal*, d. i. oorspr. stede, plaats; *it. piedestallo*), het voetstuk, voetgestel van eene zuil, een standbeeld.

Piek, z. *pico*; **piek** (fr. *pique*; vgl. *pickéren*), de spies, lans met een' langen steel of schaft; **piekenier**, m. (fr. *piqueur*), een spies- of lansdrager.

Piekeniek, m. (fr. *piquenie*), een gemeenschappelijke maaltijd, waartoe ieder deelnemer bijdraagt; een botje-bij-botje. *piéno*, it. (= lat. *plenus, a, um*), Muz., vol, volstemmig; *piéno órgano*, met volle werk.

Pieriden, pl. gr. (*Pierides*), benaming der muzen (z. a.), als dochters v. *Pieros*, of naar den haar gewijden berg *Pieros* in Thracië.

Piéro, m. it. naam, z. v. a. **Pieter**; op het it. tooneel: de rol van den onnoozelen bediende.

Pierrier, m. fr. (spr. *piérrié*; v. *pierre*, steen), Mil., een steenstuk, klein kanon op de galeijen enz., om steenen te werpen; ook een mortier v. 15 @ kaliber, tot verdediging der sterkten.

Pierrot, m. fr. (spr. *piérró*; verklw. v. *Pierre*, Pieter), eig. Pietje; de onnoozele,

altijd gefopte, vaak afgeroste hansworst v. h. fransche tooneel (vgl. harlekijn).

Piéstrum, n. lat., een vroedkundig werktuig om de hoofdbeenderen eener doode vrucht te verbrijzelen.

Piëteit, f. lat. (*piētas, v. pius, a, um*, vroom, naauwgezet, pligtmatic), de vroomheid, godzaligheid; ook kinderlijke liefde, liefdevol aandenken, dankbare liefde en onderdanigheid jegens ouders, weldoeners enz., inz. overledene; Pict., eene Maria met het kind Jezus op den schoot; **pietist**, m. nw lat., een fijnvrome, fijnman, schijnheilige kwezel; in de luthersche en gereform. kerk (sedert Spener 1670), eene secte, die bijzondere zamenkomsten tot oefeningen der vroomheid houdt; een pilaarbijter, bidbroër; **piëtisterij**, f. of **piëtismus**, n. fijnvroomheid, kwezelarij, wonderbekeerings-geloof, de neiging om de godsdienst inz. door het gevoel op te vatten, als ook de zucht tot bijzondere, geheime vroomheids-oefeningen; eene ziekelijke godsdienststrigting, aan welke de menschelijke natuur als geheel verdorven, en al het door menschen verrigt wordend goede als een werk v. onmiddellijke goddelijke genade verschijnt; **piëtistisch**, fijnvroom, kwezelachtig; *pietoso*, it. Muz., vroom, statig, plegtig, medelijden opwekkend.

Pieter, Peter, m. (v. h. gr. *Petros*, een steen, rots), mansn.: rotsman, onwankelbare, bestendige; verklw. **Piet, Pietje**; **Pietje**, ook de naam eener voorm. nederl. rekenmunt, een zevend'halfje, = 32½ cent; **Peter Simons-wijn**, eene soort v. spaanschen wijn, uit druiven van den Rijn gewonnen, die een Hollander Pieter Simons z. naar Spanje bragt; **Petronella**, vrouwenn.: de rotsvaste, bestendige; **Petrowitsch**, russ., z. v. a. Peter's zoon; **pieterman**, m. eene zekere soort van kleine zeevisch.

Piéton, m. fr. (spr. *pietóng*; v. *pie*, voet), een voetganger.

Piffero, m. it., (spr. — *pief*—), dwarsfluit, veldpijp; ook een dwarsfluitspeler.

Pigeon, n. fr. (spr. *pijóng*), de duif; ook eene soort van fijnen appel.

Pietot, m. eene kleine munt op Malta, omtrent = ½ cent.

Pigmæén, z. *pygmæén*.

Pigment, n. lat. (*pigmentum, v. pingēre*, schilderen, malen), verwstof, verw; kleur, blanketsel, bestrijksel; adjectieve pigmenten, verwstoffen, die, om op doek te hechten, een bijmiddel noodig hebben; substantieve pigmenten, zulke, die onmiddellijk op doek hechten; *pigmentum nigrum*, n. het oogzwart, aan de binnenvlakte van het adervlies des oogz.

Pignatella, f. it., eene ital. inhoudsmaat, ongeveer = 1 kan.

Pignéle, f. it. *pignólo*, m., spr. *pienj*—), z. v. a. **pinie**, z. **pinien**.

pignus, n., pl. *pignōra*, lat., een pand, onderpand: pandverdrag, pandrecht; *pignus imperii*, een rijks- of regeringsonderpand: **pignoréren** (lat. *pignorari* of *pignerari*), verpanden, iets tot pand nemen of geven, verzetten: **pignorātie**, f. (*pignoratio*), de verpanding; **pignoratief**, nw lat., pandsgewijs; **pignorātor**, m. lat., een pandnemer.

Pigomantie, f. gr., waarzeggerij uit fonteinwater.

piis manibus, z. ond. **pius**.

Pijp, f. (sp. *pipa*, it. *pipa*, wegens de buisvormige gedaante), een lang smal vat ter verzending van wijn en olie. inz. in Spanje, waar zij doorgaans 5 emmers of 300 maten bevat; ook eene maat van gelijke grootte in Denemarken, Hamburg, Madrid enz.; **pijphout**, in den houthandel: eiken staafhout of duighout ter vervaardiging van pijpen en andere vaten.

Pika, f. de egyptische el; de grootte pika, de pika van Constantinopel, omtrent 28 eng. of omtrent 68½ ned. duimen.

pikant, z. **piquant** ond. **piqueren**; **pikanterie**, z. **picoterie** en **piquanterie**.

Pikét, z. **piquet**.

Pikul, m. maleisch (v. *pikul*, dragen, ophelfen, wegen), een handelsgewicht in Madras, China enz. = 100 kati's, d. i. 125 oude holl. of 133½ eng. ponden = 61,75 ned. ponden; in verscheidene oorden van Amerika een gewigt van ongeveer 10 ned. ponden.

pila, f. lat., Med., een bal of bundel van pluksel.

Pilāster, m. (fr. *pilastre*), een vierkante pilaar, kantige of hoekige zuil.

Pilātus, lat. (v. *pilum*, werpspies), fr. **Pilātre**, mansn.: de met eene werpspies gewapende, krijgshaftige.

Pilau of **pilaw**, n. perz. en turk., rijstmoes. eene geliede spijs der Turken en andere Oosterlingen, rijst in vleeschnat gekookt enz.

Pilchard of **pilcher**, m. eng. (spr. *piltsjerd*, *piltsjer*), een naar den haring gelijkende visch, die aan de kust van Engeland gevangen en even als de haring toebereid wordt.

pilēus, m. lat., de hoed (in de Med. en Bot): *pilēata major*, f. (v. h. lat. *pilēatus*, a, um, met eenen hoed voorzien), Maz., eene 8 à 16voetige orgelstem; *pil. minor*, zulk eene van 4 voet.

pilléren, fr. (*pillier*, spr. *pielj*—), plunderen, rooven: **pillerie**, f. (spr. *pielj-rie*), de plundering, berooving, afpersing.

Pillory, m. eng. (spr. *pillerie*; v. h. lat., *pila*, pilaar), in Engeland de kaak, de schandpaal, het halsijzer; fr. **pilori**,

m. in Zwitserland: de schandsteen; **piloréren** (eng. *to pillory*, fr. *pilorier*), aan de kaak stellen.

Piloot, m. (fr. *pilote*, it. *piloto*; waarschijnlijk van duitschen oorsprong; vgl. peilen, de diepte meten, en lood, peillood), een stuurman, loods, loodsman, wiens taak het is om door zijne kennis van de havens en de omliggende streek den uit- en binnenlopenden schepen den weg te toonen; N. H., een kleine visch, die den haai vergezelt en hem naar zijnen buit schijnt te geleiden, **pilotéren** fr. (*piloter*), loodsden, schepen over en door gevaarlijke plaatsen brengen; Arch., heijen, palen inslaan; **pilotage**, f. (spr. — *táazj*), h. loodsgeld, loodsloon; Arch., het paalwerk, inheijen der palen, b. v. tot grondslag van eenen waterbouw; **pilotiden**, pl., de abstracten in een orgel, de smalle latjes, die aan de klavieren v. het orgel vastgebaakt zijn, en naar de welborden en windladen loopen, om bij het nederdrukken der toetsen de cancelventilen te openen.

Pimelith, m. gr. (onjuist gevormd van *pinelē*, vet, en *lithos*, steen), vetsteen, groene chrysopras-aarde, eene uit nikkel, kiezelaaarde enz. bestaande steensoort; **pimelorrhœa**, f. Med., een ziekelijke vetafgang.

Pimént, m. fr. (sp. *pimienta*, peper; mid. lat. *pimentum*, kruiderij, kruiderwijn), jamaica-peper, wonderpeper, specerijmengsel, de onrijp gedroogde, zwartbruine en kruidige beziën van de *myrtus pimenta* in O. Indië.

Pimpennoot, f. (v. h. hoogd. *pimpeln*, klapperen), eig. de klappernoot, z. v. a. pistache (z. a.).

Pimpinelle, f. m. lat. *pimpinella*, mid. lat. *bipinella*, bedorven uit *bipennula*, d. i. dubbel gevederd; doorgaans ook **pimpernel**, fr. *pimprenelle*), eene als geneesmiddel gebruikte plant met eenen wortel v. scherp brandenden smaak; ook eene soort van kelkbloem, een goed voederkruid; de **pimpinelroos**, **pimpernelroos**, eene soort van laagwassende rozen.

Pimpleiden, pl., gr. naam der muzen, naar den bæotischen berg Pimple.

Pinacothek, f. gr. (v. *pinax*, m. tafel, tafelceel), eene verzameling van schilderingen, platen, beelden enz., een kunst-kabinet, museum.

Pinang, maleisch, z. v. a. **areka** (z. a.).

Pinas, m. eene oostind. stof uit boombast.

Pinasse of **pinás**, f. fr. (sp. *pinaza*, it. *pinassa*, eng. *pinace*, v. *pinus*, fr. *pin*, pijnboom), eene soort van sloep (z. a.) met ten minste 6 riemen; ook een lang, smal jagt of postschip (corvet), met plat achterdeel en riemen; voorts een klein

tweemastvaartuig, ongeveer als een schooner betakeld, een spiegelschip.

Pináster, m. lat., de gemeene denneboom of pijnboom.

Pincérna, m. lat., een schenker.

Pincette, f. fr. (spr. *péngsett*; v. *pincer*, knippen), de haartang, het nijpertje, eene kleine tang der wondhealers.

Pinchbeck, n. eng. (spr. *pinčej*—), een metaal, dat het goud nabootst, geelkoper, *pinshbek*, een gemengd metaal, gelijkende naar het prinsmetaal, *similor enz.*, uit koper, tin en ijzer bestaande, en zoo geheeten naar den uitvinder *Pinchbeck*, een eng. werktuigkundige uit de 18de eeuw. (Anderen zeggen naar de plaats der uitvinding *Pinchback* in Engeland.)

Pincher, m. eng. (spr. *pinčjer*; van *to pinch*, knippen), eene soort van honden met scherp gebit.

Pindarees, pl. (spr. —*deries*), d. i. vrijbuiters, naam der rooverbenden te paard in britsch O. Indië, welke in 1816 overwonnen en verstrooid zijn.

pindárisch, in den smaak van *Pindárus*, een uitstekend gr. lierdichter (gest. 422 jaar vóór Chr.); **pindariséren**, bloemrijk, opgesmukt spreken, verhevenc, dichtelijke uitdrukkingen gebruiken.

Pindus, m. gr., de muzenbergr, de aan Apollo en de muzen geheiligde berg in het oude Griekenland (tegenwoordig *Mezovo*).

pingue remedium, n. lat. (v. *pinguis*, *pingue*, vet), z. ond. **remedium**; *pinguio*, m. een vetter, d. i. een beter kooper; *pinguecula*, f. nw lat. Med., een vetvlies in het oog; **pinguin**, m. de vetgans, een zwemvogel in Afrika, Amerika en Z. Indië.

Piniën, **pingelen**, pl. (fr. *pignons*, spr. *pienjong*; v. h. lat. *nux pinēa*, v. *pinus*, pijnboom), de zoete noten van den pinie-pijnboom (*pinus pinea*) in Z. Europa, die in smaak en grootte naar amandelen gelijk.

Piniek, f. gr. (v. *pinein*, drinken), de drinkleer, leer van het drinken; **pinisch**, tot de drinkleer behorende (iron. gevormde woorden).

Pink, f. (eng. *pink*, fr. *pinque*), een plat, groot vrachtschip, van voren en van achteren gelijk rond, houdende ongeveer 300 last; algemeene naam der visschersvaartuigen aan de nederlandsche kusten; ook eene jonge koe.

Pinkster, **pinksteren**, n. (v. h. gr. *pentēcostē*, scil. *hēmera*; d. i. de vijftigste dag, nl. na paschen), bij de oude Hebræers het feest van den oogst; bij de christenen het feest der uitstorting van den H. Geest.

Pinnace, eng. (spr. *pinnees*), z. v. a. **pinasse**, **pinas**.

Pinnacidjēn, pl., de vizieren of kijkgaten op het lineaal van eene meettafel.

Pinnant, **penant**, m. een muurstijl, tusschenmuur.

Pinnieten, pl., versteeningen eener soort van lange spitse schelpdieren.

Pinsbek, z. **pinchbeck**.

Pint, f. (waarsch. v. h. gr. *pinein*, 'drinken'), eene oude ned. vochtmaat, $\frac{1}{2}$ men-gel of $\frac{1}{4}$ stoop; ook n. eng. (spr. *paint*), eene wijnmaat in Engeland en Schotland; **pinta**, f. it., eene vochtmaat in Alexandrië, Genua en Milaan; in de laatste stad ook eene korenmaat, = 1 $\frac{1}{2}$ kop ruim; **pinte**, f. fr. (spr. *pént'*), eene vochtmaat in Frankrijk, te Parijs = 0,916 ned. kan; ook eene kroeg, knip.

Pintados, pl. sp. (*pintádo*, geschilderd, v. *pintar*, schilderen). Merc., geschilderde of gedrukte katoenen of linnen stoffen.

pinrit, lat. (v. *pingere*, schilderen), afgek. *pinx.*, hij heeft het geschilderd (op schilderijen bij den naam des schilders).

Piombi, pl. it., voorn. kerkers in Venetië, eig. looden daken.

Pion, m. fr. (spr. *pióng*; eig. een voetspanger, sp. *peon*, v. *pie*, fr. *pied* = lat. *pes*, voet), de looper of boer in het schaakspel, eene schijf op het dambord; **pionnier**, m. oorspr. een voetsoldaat; een schansgraver.

Pipa, f. de surinaamsche schildpad; z. ook **pijp**.

Piperie, f. fr. (v. *pipere*, d. i. eig. vogels met de lokfluit, lokken, een klankna-bootsend woord = piepen, fluiten). bedrieg-gerij in het spel; **pipeur**, m. een valsch speler.

Piperine, f. nw lat. (v. h. lat. *pipere*, peper), de peperstof, eene bijzondere stof, kristalachtige zelfstandigheid in de zwarte peper; **piperinen**, pl., pepermunt-plaatjes of -kockjes; **piperino**, m. it., z. v. a. **peperino** (z. a.); **piperitis**, f. lat., peperkruid.

Pipot, m. fr. (spr. *pipé*), een fust te Bordeaux, inz. voor honig.

Pipping, **pippeling** (eng. *pippin*, van *pip*, punt, vlekje, wegens de gevlekte schil), een zeer kruidige appel; inz. in Engeland.

Piquenique, z. **piekeniek**.

piquéren of **pikéren**, fr. (*piquer*; vgl. het deutsche *pikken*, *pieken*), steken, prikken; tot toorn prikkelen, beledigen, belgen, krenken, gevoelig treffen; **gepiqueerd zijn**, gevoelig, beledigd zijn; **zich piquéren**, zich eene eer uit iets maken, trotsch, fier op iets zijn, zich inbeelden. laten voorstaan op iets; **piquéren**, fr. of **piccéren**, Muz., op éénen streek met den strijkstok vele op elkander volgende noten zeer kort alstooten; **piquánt** of **pikánt**, stekend, prikkend, bijtend, prikkelend, scherp, puntig, stekelig, treffend, raak;

piquanterie, f. z. **picoterie**; ook wel voor beroeps-, ambachtsjaloerij, broodnijd, wangunst; **pique**, f. (spr. *piek'*), de heimelijke haat, bedekte nijd; eene pique (een pik) op iemand hebben, het op iemand geladen hebben, hem niet genegen zijn enz.; ook **pique**, spies, z. **piek**; ook in het kaartspel de kleur, welke teken het ijzer eener pick is, schoppen; **piqué**, n. (spr. *piké*), eene katoenen stof, welke weefsel gestikt schijnt te zijn, ook quilting; als adj. gestikt, gestoken; **piquet**, n. (spr. *pikét*), Mil., eene veldwacht, legerwacht, een troep soldaten (gewoonlijk 50 man), om den vijand gade te slaan en eene overhoedsche overrompeling te voorkomen; een bekend kaartspel tusschen twee personen met 32 bladen, ook eene voorm. fr. inhoudsmaat, ongeveer = 9 kop; **piquetten**, **pikétten**, het genoemde kaartspel spelen; **piquette**, f. een geringe, slappe, zure wijn in den franschen handel, wijn van de tweede persing; **piqueur**, m. een jager te paard; jagtknecht bij de parforce-jagt; ook een voorrijder; berijder, paarden-afrijter, paarden-dresseerder; ook wel iron. een meisjesjager, liefhebber van vrouwen enz.

Piraat, m. lat. (*pirāta*, gr. *peirātēs*, v. *peirān*, beproeven, zijn geluk beproeven, op avontuur of buit uitgaan), een zeeroover; **piraterie**, f. fr., de zeerooverij; **pirateren** (fr. *pirater*), zeerooverij drijven, rooven; **pirātisch**, zeerooverachtig, op zeerooverswijze.

Piri-pascha, z. **piali-pascha**.

Pirógen, pl. russ. (sing. *piróg*), een gebak met gehakt vleesch gevuld, eene pastij.

Pirogue, fr. (spr. *pirógh'*; sp. *piragua*, een oorspr. amerik. woord), eene praauw, een roeischuitje der Indianen in Z. Amerika, uit éénen uitgeholden boomstam vervaardigd, z. v. a. canot.

Pirol, z. **bulow**.

Pirouette, f. fr. (spr. *piroe-étt'*) in de danskunst: de kringdraaiing, draaisprong, omdraaiing op den hiel van éénen voet; in de rijkunst: eene soortgelijke zwenking van een paard, zonder van plaats te veranderen; **pirouetteren** (fr. *pirouetter*), zich in eenen kring omdraaijen, eene cirkelzwenking maken.

pis-aller, n. fr. (spr. *piezallé*; v. *pis*, erger, *le pis*, het ergste, en *aller*, gaan), het mislukken, het ergste geval; *au pis aller* (spr. *oo—*), in het ergste geval.

Pisang, m. maleisch, de paradijs- of Adams-vijgeboom, een waar pronkgewas in Azië, Afrika en West-Indië, vgl. banaan; de **pisang-lijster**, eene amerik. lijstersoort.

pisces, pl. lat. (sing. *piscis*, een visch), de visschen, een der 12 teekens van den dierenriem.

Pisé, m. fr. (spr. *pizé*), incengeslagen aarde, waarvan men de muren van huizen maakt, stampaarde; van daar *pisé-bouw*, *pisé-muren*.

Pisolith, m. gr. (v. *pisos* of *pson*, lat. *pisum*, erwt), de erwtsteen, een rondkorrelige kalksteen.

Pisóth, m. een gewigt in Zevenbergen, omtrent = 2½ wigtje.

Pisseleum, n. gr. (van *pissa*, pek), verbinding van hars en olie, ook teer.

Pistache, f. fr. (spr. *piestásj'*; gr. *pistakion*, lat. *pistacium*, v. h. perz. *pistak*, arab. *fustak* of *fustuk*), de groene amandel, de olieachtige, welsmakende, naar de hazelnoten gelijkende vrucht van den **pistache-boom** (*pistacia vera*, L.), in het Oosten en Z. Europa; de wilde pistache (*staphylea pinnata*, L.) heet ook pimpernoot, klappernoot; **pistaciet**, m., eene meestal pistache-groene steensoort.

Piste, f. fr. (spr. *piest'*; it. *pesta*, v. *pestore* = lat. *pistare*, stampen, vertreden), het spoor der paarden; het spoor van het wild.

Pisteologie, f. gr. (v. *pistis*, f. het geloof), de geloofsleer; **pistevon** of **pisteuon**, m. (v. *pisteuein*, gelooven, vertrouwen) de geloovige; **pistiek**, f. de geloofsleer, geloofsverdediging.

Pistil of **pistillum**, m. lat., de stamper, looper, wrijflooper (in apotheken); Bot., de stuifweg, h. bevruchtingsbuisje, het vrouwelijke bevruchtingswerktuig in de bloesems der planten, dat uit drie deelen, n. l. de stempel (*germen* of *ovarium*), het stijltje (*stilus*) en het vruchtbeginsel (*stigma*) bestaat.

Piston, m. fr. (spr. *piestóng*), de pompstok, zuiger; de stempel, het stijltje voor slaghoedjes aan slaggeweren.

Pistool, f. 1) (fr. *pistole*), eene goudmunt, in onderscheidene landen, inz. in Spanje, van verschillende waarde, doorgaans echter ongeveer 9½ à 10 gl. (ook **pistolétte**; zoo men wil dus geheeten naar Pistoja in Italië, alwaar zij het eerst zouden geslagen zijn; 2) (fr. *pistolet*), een kort schietgeweer, zadelgeweer, zakgeweer (misschien van het lat. *pistillum*, vizel, stamper, wegens de overeenkomstige gedaante; v. a. van de stad Pistoja); *par pistolet*, fr. (spr. — *piestolé*), in het biljartspel: zonder de hand of de quene op het biljart te leggen (stooten).

Pistrinum, n. lat., bij de oude Romeinen een molen, rosmolen, waarin het koren gestampt werd, en waarhenen men overtreders en boosdoeners verwees.

Pite, f. eene oude fr. munt = ¼ denier.

Pithanologie, f. gr. (v. *pithanós*, gemakkelijk overredend, ligtgeloovig), de

overtuigingsleer, overredingsleer; **Pitho**, f. (gr. *Peithō*), Myth., de godin der overreding bij de Grieken; vgl. **Suada**; ook de gave der overreding; overtuigende welsprekendheid.

Pithométer, n. gr. (v. *pithos*, m. vat), een vatmeter; **pithometrië**, f. de vatmeting, vatmeetkunst; **pithométrisch**, die kunst betreffende.

Piti, m. eene kleine spaansche munt, = 1½ cent.

Pitis, m. malcisch (ook **pietjes**, naar hollandsche schrijfwijze), eene kleine soms ook looden munt, waarvan 600 een' spaanschen daalder uitmaken, op de oost-ind. eilanden; ook in 't algemeen voor klein geld, brokkelgeld.

Pito, een uit maïs gebrouwd bier in het binnenland van Afrika.

pitoyable, fr. (spr. *pitoyábl'*; v. *pitie*, medelijden), erbarmelijk, jammerlijk, klagend, ellendig, arnzalig.

Pitrepite, m. fr. (spr. *pietr'piel'*), een zeer sterke drank in de fr. koloniën van Amerika.

pitsjaren, Mar., door middel van bepaalde seinen aan boord roepen.

Pittacium, n. lat., eig. eene pleister, een met zalf bestreken, samenrolbaar tafeltje of blad, waarop de dagteekening van de ordinatie der geestelijken weleer geschreven en hun overhandigd werd.

Pittah, in O. Indië eene afgesloten stad of voorstad.

Pittiziet, m. (v. h. gr. *pissa*, *pitta*, pik), ijzerpikerts, zwavel- en arsenikzuur ijzer.

pittorésque, fr., of **pittorésk**, it. (*pittorresco*, van *pitto* = lat. *pictus*, geschilderd, *pittóre* = *pictor*, schilder), schilderachtig schoon, schilderachtig, tot eene schilderachtige behandeling geschikt, b. v. eene landstreek; schilderachtige voorstellingen bevattend, de verbeeldingskracht zoo levendig en aangenaam doende werken, alsof men het beschrevene werkelijk voor oogen had, b. v. zulke gedichten, reizen enz.; **pittorésken**, pl., schilderachtige voorstellingen.

Pituita, f. lat. Med., slijm, taai vocht in het ligchaam; **pituiteus**, slijmig, verslijmd, vol slijm.

Pityriasis, f. gr. (v. *pitýrou*, zemelen), Med., de schillerachtige haarworm, zemelachtige huiduitslag op het hoofd.

piu (spr. *pioe*), it. (lat. = *plus*), meer; b. v. *piu adagio* (spr. —*dzjo*), Muz., langzamer; *piu forte*, sterker, *piu moto*, *p. mosso*, *p. presto* of *p. stretto*, sneller; *p. piano*, zachter; *piu tosto*, vroeger, eerder.

Pius, m. lat. (*pius*, a, um, vroom enz.), mansn.: de vrome, gewijde; *pius usus*, m., z. v. a. *pia causa* (z. a.); *pium cor-*

pus, n. eene menschlievende of weldadige stichting; *pium desiderium*, z. **desiderium**; *piis manibus*, aan de zalige zielen der afgestorvenen (vgl. **manea**).

Pivori, m. de cassave-brandewijn.

Pivot, m. fr. (spr. *pievó*), de spil, daim, har, het draaipunt.

pizzicando en *pizzicato*, it. (spr. *piets*—; v. *pizzicare*, knippen, knippen) Muz., verk. *piz.*, met de vingers geknipt, niet met den strijkstok aangestoken (op muziek voor strijkinstrumenten), waarna gewoonlijk volgt *coll'arco* (z. a.).

Pjatak, m. russ. (v. *pjatj*, vijf), een vijfkopekenstuk (vgl. *kopeke*), eene russische zilver- en kopermunt, bijna 9½ cent waard.

Plaat, f. (eng. *plata*, plat, bodem), eene zandvlakte, ophoojing van zand en steenen voor haven en riviermonden.

placābel, lat. (*placabilis*, e, v. *placāre*, bevredigen, stillen), verzoenlijk, vredelievend; **placabiliteit**, f. de verzoenlijkheid.

Placage, f. fr. (spr. *plakáuzj'*; v. *placquer*, beleggen, bekleeden, plattēren), ingelegd houtwerk; **placard**, m. (spr. —*plakáar*), eene sierlijke bekleding boven eene deur; ook z. v. a. **placaat**, z. **plakkaat**.

Place, f. fr. (spr. *plass'*), de plaats; **place d'armes**, f. (spr. —*dárm'*), eene wapenplaats, oefeningsplaats, exercceerplein voor eene bezetting; **place de ralliement** (spr. —*ralli'máng*), de verzamelplaats; **place de repos** (—*p'pó*), eene rustplaats; **placement**, n. de plaatsing, uitzetting van geld; het uitgezette geldzelf; **placéren** (fr. *placer*; spr. *plass*—), plaatsen, iemand **placéren**, hem eene plaats aanwijzen, aan zijne plaats zetten of stellen, b. v. in eene bediening, eenen post; beleggen, uitzetten, aanleggen, b. v. geld; **placéring**, f. plaatsing, uitzetting enz.

placēta, f. lat., de koeck; *placēta sanguinis*, f. Med., de bloedkoeck; *pl. uterina*, de moederkoeck, nageboorte; **placentaal**, nw lat., tot den moederkoeck behoorende.

Placentijn, m. nw lat. (van het lat. *placere*, behagen, bevallen), een behaagzuchtige, oogendienaar, jabloër; *placet*, lat., het behaagt, wordt ingewilligd, toegestaan, goedgekeurd; **placet**, n. nw lat., z. v. a. **placitum**; *placet* of *placētum regium*, n. koninklijke toestemming, inwilliging der landsregering, b. v. tot bekendmaking en uitvoering van pauselijke verordeningen; **placēt**, n. fr. (spr. *plase*), een verzoekschrift, smeekschrift, request; ook een stoeltje zonder leuning.

placéren, z. ond. **place**.

Placet enz., z. ond. **placentijn**.

Plachmal of **plachmahl**, n. hoogd. (een

woord uit de smelthutten), doorzwaveld zilver, zwavelzilver.

Placidus, lat. (*placidus*, a. um, zacht, vreedzaam), mansn.: de zachte, vriendelijke, zachtmoedige; **Placida**, f. vrouwenn.: de zachte, vreedzame; *plácido en placidamente*, it. (spr. *platsji*—), Muz., bedaard, zacht, liefelijk.

Placitum, n., pl. *placita*, lat. (v. *placere*, behagen), het goedvinden, de wilsmeening, verordening; *placitum imperii*, eene rijksverordening; **placitieren**, nw lat., goedkeuren, bewilligen, toestemmen.

Pladarōma, n. en **pladarōsis**, f. gr. (v. *pladarōs*, nat, *plados*, n. vochtigheid, zwammigheid), Med., een week spekgewellette in het celweefsel der oogleden.

Plafond, m. fr. (spr. *plafōng*; ontst. uit *plat fond*, d. i. platte grond of bodem), de kamierzoldering; het bovengedeelte van eene overdekte plaats, van eene zaal, een vertrek enz., gewoonlijk met pleister belegd en soms met schilderwerk versierd, de gipszoldering; een dekstuk, dekschilderstuk; **plafonnieren** (fr. *plafonner*), de zoldering eener kamer bekleeden.

Plāga, f. lat., een slag, houw, stoot; Med., een gezwel door slag, val enz., buil.

Plagiaat of **plagium**, n. lat. Jur., menschenroof, menschen diefstal; gew. oneig. een letterdiefstal, gedachtenroof, de uitschrijving, hoekenplundering; de onregmatige eigening van eens anders letterarbeid; **plagiarius** of **plagiator**, m. Jur., een menschenroover, zielverkooper; een hoekenplunderaar, gedaachtendief; letterdief; pronker met eens anders vederen; **plagiārisch**, uitgeschreven, gestolen (van geschriften).

Plagiédron of **plagiéder**, n. gr. (v. *plágios*, a, on, dwars, scheef), een dwarsvlak.

Plagoscopium, n. gr. (v. *plagos*, lat. *plāga*, zijde, streck, oord), eig. een aanwijzer van de hemelstreek, een windwijzer.

Plaid, m. eng. (spr. *pled*; van het gaelisch *plaid*, bedde-deken, grove wollenstof), de mantel der Bergschotten, van geruite wollenstof.

plaidieren, fr. (*plaidier*, spr. *pléd*—; v. *plaid* = lat. *placitum* (z. a.); mid. lat. *placitare*, *plaitare*), pleiten, bepleiten, procederen, een regtsgeeding voeren, inz. mondeling als advokaat voor de balie verdedigen; geregteijk woord voeren; **plaidoyer**, n. (spr. *plédoajé*), eene verdedigingsrede van eenen advokaat voor de regtbank, een pleidooi; **plaidoyeren**, z. v. a. **plaideren**.

Plaine, f. fr. (spr. *plein'*), de vlakke, effen plaats, het plein, vlakke veld, vlak land.

plaisant, fr. (spr. *plézang*; v. *plaire* = lat. *placere*, behagen), behagelijk, ver-

makelijk, aangenaam, grappig, schertsend, boertig, koddig, belagchelijk, zonderling; **plaisantieren** (fr. *plaisanter*), schertsen, boerten, kortswijlen, gekscheren, beet hebben; **plaisanterie**, f. (spr. *plézant'rie*), de scherts, kortswijl, boertierij, snakerij, grap; **plaisanterie à part** (spr. —*apáar*), scherts ter zijde, in vollen ernst, alle gekheid op een stokje; **plaisir**, n. (spr. *plézier*), vermaak, vergenoegen, vreugde, verlustiging, welgevallen, genuegte, grap, plezier; tijdverdrijf; gunst, vriendschap, dienst; *plait-il?* (spr. *plétie*), wat belieft u, wat is er van uwe dienst, wat zegt ge? ook als subst. euphemistisch gebezigd voor secreet, geheim gemak, in de wandeling de platie.

Plak, m. een oud groningsch muntstuk, doende 2 grootken of greugjen (z. groot).

Plaket, z. **plaqueette**.

Plakkaat, n. een openbaar afgekondigd en aangeplakt bevel van de regering.

Plan, n. (lat. *planum*, fr. *plaine*), de vlakke, vlakke plaats; oneig. het ontwerp, de schets, omtrek v. een gebouw, platte grond, grondteekening; het ontwerp, voornemen; *planum inclinatum*, n. lat., eene schuine of hellende vlakke, een afgaande grond; *plan de site*, m. fr. (spr. *plang d'siet'*), de grondvlakte, grondteekening; **planconcaafglas**, z. **concaaf**; **planconvexglas**, z. **convex**; **planieren**, nw lat. (fr. *planer*), effenen, gelijk, effen of glad maken; bij boekbinders: lijmen, door met aluin gekookt lijmwater (plan eer water) halen; **planeerhamer**, een hamer der goud- en kopersmeden tot het glad maken des metaals; **planeur**, m. fr., een effen- of gladmaker (polijster); **planiglobium**, ook **planisphaerium** of **planisphaer**, n. nw lat., een aard- of hemelbol op een plat vlak voorgesteld, eene wereldkaart; **planimetrie**, f. lat.-gr., de vlaktemetkunst, vlaktemeting; **planimétrisch**, vlaktemetend; vlaktemetkundig; **planiróstrum**, n. N. H., een plat- of vlaksnavel.

Planche, f. fr. (spr. *plāngsj'*; v. h. lat. *planca*, plank), eene plaat, metalen tafel in de munt; ook eene gegraveerde koperen plaat; **planchette**, f. (spr. *plāngsjét'*), een meettafeltje.

Planeet, f. gr. (*planētes*, m., v. *planāsthai*, ronddolen), eene dwaalster, een hemelbol, die, gelijk de aarde, op zichzelf donker is, zich om de zon van het westen naar het oosten beweegt en van haar het licht ontvangt, b. v. Mercurius, Venus enz.; het **planetenjaar**, de omloopstijd eener planeet om de zon; **planetisch** of **planetārisch**, rondwalend, om-dolend; **planetarium**, n. eene lijst der planeten; ook een kunstwerktuig om de bewegingen der hemelligchamen, inz. de

wederzijdsche verhouding van de aarde tot de maan aanschouwelijk te maken; **planetolabium**, n. een dwaalstermeter, werktuig tot waarneming der planeten.

Planète, f. gr. (*planète*), een lang misgewaad.

Planeur, **planiglobium**, **planimetrie**, **planirostrum** enz., z. ond. **plan**.

Planieten, pl. (v. h. lat. *planus*, vlak?), zecoren, eene slakversteening.

Planodie, f. gr. (*planodiá*, v. *plánis*, dwalend, op een dwaalspoor leidend, en *hodós*, weg), een verkeerde weg, dwaalspoor.

Planorbieten, pl. nw lat. (v. *planus*, a, *um*, vlak, en *orbis*, kring, schijf), versteende bordvormige schelpdieren; **planospirieten**, pl., versteende schijfscelpdieren.

Plantage, **plantagie**, z. ond. **plantieren**.

planta pedis, lat., de voetzool; **plantair** (lat. *plantāris*, e), de voetzool betreffende; **plantigrādus**, nw lat., op de voetzolen gaande.

plantéren, lat. (*plantāre*), planten, stellen, zetten; oneig. (fr. *planter*), iemand ergens laten steken, hem als het ware ergens plaatsen en verlaten of in den steek laten; **plantage**, f. fr. (spr. *plantāaz'*) of **plantagie**, **plantaadje**, ook **plantātie**, de beplanting, het plantsoen, inz. eene streek lands door de Europeanen in O. en W. Indië met tabak, rijst, suikerriet enz. beplant; **planteur**, m. fr., een planter, aanbouwer, inz. boomkwecker.

Plaque, f. fr. (spr. *plak'*), de plaat, het blad, blik, b. v. cijferblad, steekblad, beslag enz.; **plaquéren** (fr. *plaquer*) of **plattéren**, met blaadjes beleggen of overdekken, inz. met goud- of zilverblaadjes vergulden of verzilveren; **plaquette**, f. of **plakét**, n. eene oude zilvermunt in Brabant, ongeveer = 14 ct.

Plasdanck, nederd. (verbasterd v. *playsdanck*, v. *plaire*, behagen), dankbetooning, om daarmede iemands gunst te winnen.

Plasma, n. gr. (v. *plássein*, vormen), het beeld, beeldwerk; N. H., eene groene variatie van den chalcedoon; **plastiek** of **plastische kunst**, f. de kunst om uit harde of weke stoffen beelden en figuren te maken; de boetseerkunst in gips, leem, was enz.; in 't alg. voor lichamenlijk vormende kunst, ook de beeldhouwkunst (*sculptuur*) en beeldgieterij omvattende; **plastisch**, f. ghemelijk vormend, gedaantegevend; scheppend, boetserend; **plastische lymphe**, Med., vormstof, eene vloeistof, die ten gevolge van ontstekingen of ook in wonden uitzweet, dan stolt en een organischen vorm aanneemt; **plasticiteit**, f. geschiktheid ter vorming, vormbaarheid;

plasticismus, n. de vormdrift, de wet der algemeene vormdrift; **plastograaph**, m. gr., een schriftvervalscher; **plastographie**, vervalscht, nagebootst schrift; geschriftvervalsching; **plastoloog**, m. een leugenaar.

Plastron, n. fr. (spr. —*tróng*), een borstharnas, borststuk der schermmeesters.

Plat de ménage, z. **platmenage**.

Plata, f. sp., zilver, bij munten in tegenst. met vellon (koper) gebruikt.

Platānus of **plataanboom**, m. ook **platāne**, f. (lat. *platānus*, gr. *platānos*, f., v. *platýs*, breed, wegens de breedte zijner bladen of de uitspreiding zijner takken), de buitenlandsche ahorn- of mastboom.

Platēa, f. (v. h. gr. *platys*, *plateia*, *platý*, plat, breed), Med., de breede bandworm.

Plateau, n. fr. (spr. —*tóo*; v. *plat*, plat), eene houten weegschaal; eene tafelp plank, een theeblad; ook eene bergvlakte; **plate-bande**, f. (spr. *plat'bangd'*), smal tuinbed langs een' heining of muur of om een bloemstuk; vgl. *raba*; **plate-forme**, f. (spr. *plat'form'*), Arch., een plat huisdak, plat op een huis; eene rij balken, die het timmerhout van het dak dragen; bij horologiemakers: de deelschijf, tot afdeeling der raderen; Fort., de bedding voor 't geschut op eene hoogte; in tuinen, wandellanen enz.: eene kunstmatig opgehoogde en vlak gemaakte plaats, van waar men een vrij uitzigt heeft; vgl. *terras*; **plafond**, z. **plafond**.

plated, c. z. (spr. *pletid*; v. *to plate*, met een blaadje van edel metaal overtrekken, plateren), met goud- of zilverblaadjes overtrokken; als subst.: geplaatcerd metaal, p l e t.

plattéren, z. v. a. **plaqueren**.

Platforterése, f. Mil., eene soort van bolwerk, op het midden der lange courtine, bij onregelmatige werken.

Platiásmus, n. gr. (*plateiasmós*, van *plateiádzsein*), het gebrekkige breedspreeken, de breede uitspraak met opgesperden mond, veroorzaakt door een gebrek der tong.

Platilles, pl. fr. (spr. *platielj'*; sp. *plattillas*), verscheidene soorten van lijn silicisch en boheemsch, ook fransch en engelsch lijnwaad.

Platina, f. sp. (v. *plata*, zilver), n. eig. klein zilver, half zilver (als verklw. van *plata*, zilver); wit goud, het zwaarste, eerst sedert 1750 in Europa bekende metaal van blaauwachtig-witte kleur enz.; **platina-amalgāma**, n. platina-kwik, eene verbinding van platina en kwik, door middel waarvan men **platinéren**, d. i. met platina overtrekken kan.

Platine, f. fr., een metaalplaatje; slotplaatje van eene deur of een geweer.

Platitude, f. fr. (v. *plat*, *plat*), de platheid, eene gemeene, lage uitdrukking.

Platmenage, f. eig. **plat de menage** (spr. *pla d'm'názj*?; v. *le plat*, de schotel), een tafelstel met allerlei vaatwerk voor suiker, peper, olie, azijn enz.

platonisch, wat Plato (een' beroemden griekschen wijsgeer, leerling v. Socrates) betreft, van hem afkomt, met zijne wijsgeerige leer overeenkomstig; **platonisch jaar**, Astr., de omloopstijd van den ganschen sterrenhemel; **platonische liefde**, eene bovenzinnelijke, louter geestelijke, van al het zinnelijke ontdane liefde; **platonische maaltijd**, een maaltijd, waarbij meer over geleerde zaken gehandeld, dan gegeten wordt; **platonische republiek**, het voorbeeld eener volkomene staatsinrigting, gelijk Plato die ontwierp; **platonismus**, n. het streven der kerkvaders, om de platonische wijsheid met de christelijke leer in verband te brengen.

Platrométer, m. gr., een werktuig om de breedte der plaatsen door de electriciteit te kennen.

Platta, f. een oud-zweedsche koperen daalder, $1\frac{1}{2}$ voet lang, 1 voet breed en $\frac{3}{8}$ duim dik.

platteren, z. **plaqueren**.

Platūrus, m. gr. (v. *platys*, plat, breed, en *ura*, staart), platstaart, breedstaart, eene slangensoort; **platýsma**, n. eene breedte vlakke.

plaudite! lat. (v. *plaudere*, in de handen klappen, toejuichen), klapt in de handen, juicht toe! inz. het einde van een tooneelstuk aanduidend; **plausibel** (lat. *plausibilis*, e), eig. toejuichenswaardig; aannemelijk, geloofwaardig, schijnbaar, waar-schijnlijk; **plausibiliteit**, f. nw lat., de waarschijnlijkheid, aannemelijkheid; **plausus**, m. lat., het goedkeurend handgeklap, de bijval.

Plebs, f. lat., gemeen volk, gepeupel; **plebānus**, m. een r. k. geestelijke, die de sacramenten aan 't gemeene volk uitdeelt; stadsprediker, die van geen sticht afhangt; **plebējer**, m. een burger of burgerman, in het oude Rome, ieder, die niet tot den stand der senatoren en ridders behoorde; in tegenst. met *patriciër*; de gemeene man, in minachtende tegenst. met den adel; **plebējisch**, onadellijk; gemeen, tot het gepeupel, het graauw behoorende, daaraan eigen; plebejische gevoelens, zeden, gebruiken enz., gemeene of lage gevoelens enz.; **plebiscitum**, n. een volksbesluit; verordening van den burgerstand bij de oude Romeinen; **plebocratīe**, f. lat.-gr., gepeupelheerschappij, de regering van het gemeen (l. ochlocratie).

Plectopóde, m. gr. (v. *plektós*, gevlochten), N. H., dieren met ineengevlochten

voeten of zaamgewassen achtervinnen; **plectoptēra**, pl., dieren met vereenigde vleugels of buikvinnen.

Plectrum, n. lat., of **plectron**, n. gr. (*plektron*, v. *pléssein*, slaan), een elpenbeen, houten of metalen stift of staafje, waarmede de Ouden de snaren der eithar sloegen of tokkelden; een oud-gr. muzijk-instrument, door Sappho uitgevonden; **plectranthus**, m. de harpbloem, een pronkgewas van de Kaap.

Plegorrhiza, f. gr. (v. *plēgē*, slag, wond), wondwortel.

Pleinpouvoir, z. **plenipotentie** ond. **plenium**.

Pleit, f. (mid. lat. *plattae*, hoogd. *platte* of *plätte*), eene soort v. platte vaartuigen; ook n., z. v. a. regtsgeding, pleidooi, z. **plaidoyer**.

Plejáden, pl. gr. (*Pleiádes*, v. *plēin*, varen, dewijl de scheepvaart met den opgang van dit gesternte begon, met zijnen ondergang eindigde), het zevengesternte, een gesternte in het sterrebeeld van den stier; volgens de Myth.: de door Zeus onder de sterren verplaatste 7 schoone dochters van Atlas en Plejónē.

Plemmyrie, f. gr. (*plēmyris*, of *plēmyria*), Med., de vloed; de volsappigheid, ophooping van vochten.

Plempe, f. eene kleine visschersboot in de Noordzee.

plenium, n. lat. (v. *plenus*, a, um, vol), de gezamentlijkheid, voltallige vergadering; in *pleno*, in volle vergadering, voltallig; **plena proprietās**, z. **proprietēit**; **plenium dominum**, z. **dominūm** ond. **dominus**; *plenus venter non studet libenter*, sprw.: een volle buik studeert niet gaarne, of met eene volle maag gaat het leeren niet wel; **pleno choro**, Muz., met vol koor, met alle stemmen; **pleno jure**, met volle regt; **plenarië**, nw lat., ten volle, geheel; plenarie restitueren, ten volle vergoeden, terug geven; **plena-riūm**, **plenaar**, n. een boekvormig reliquienkistje; **plenilunūm**, n. lat., de volle maan; **plenipotētie**, f. nw lat., of **plein-pouvoir**, n. fr. (spr. — *poewoár*), de volmagt, onbeperkte magt tot uitvoering van eenig werk; ook een magtbrief of eene schriftelijke volmagt; **plenipotentiarīus**, nw lat. of **plenipotentiair** (fr. *plenipotentiaire*), een gevolmagtigde, gevolmagtigd gezant; **plenisēren**, barb. lat., voltallig vergaderen, zamen roepen; **plenist**, m. een wijsgeer, die beweert, dat er in de natuur geene ledige ruimte is (cartesiaan).

Pleonasmus, m. gr. (*pleonasmós*, in 't alg. overvloed, overmaat, v. *pleonázzein*, overvloedig zijn), Log., de woordenovervloed, overtollige uitdrukking, opeenhooping van gelijkbeteekenende woorden; Med., te sterke ontwikkeling van een lig-

chaamsdeel; **pleonástisch**, overvloedig, overtollig, overladen met gelijkbeteekende woorden of uitdrukkingen; **pleonást**, m. zwarte spinel, ijzerspinel, eene variatie van het spinel.

Pleonexië, f. gr. (*pleonexia*, v. *pléon*, meer, en *echein*, hebben), hebzucht, gewinzucht, onverzadelijkheid; **pleonécten**, pl., hebzuchtigen, begeerlijken, eigenbattigen.

Pleorāma, n. gr. (v. *plēin*, varen, en *hórāma*, vertooning), een scheepvaartbeeld, oeverbeeld, een bewegelijk tafereel, dat zich voorbij den beschouwer schijnt te bewegen, als of hij-zelf in een schommelend vaartuig de tegenovergestelde voorwerpen voorbij voer.

Plerōma, n. gr. (v. *plerōn*, vullen, *plerēs*, vol), eig. volheid, aanvulling; de lichtzee, naar de leer der gnostieken de woning van God, den oorsprong van al het goede; **plerophorië**, f. de volledige zekerheid of overtuiging aangaande eene onderzochte zaak; **plerōsis** of **plerōse**, f. Med., de vulling eener wond, herstelling van verlorene deelen; het aansterken eens genezenden; **plerotica**, pl., opvullende, vleeschmakende middelen; vgl. *sarcotica*.

Plethi, z. **Krethi**.

Plethōra, f. (gr. *plēthōrē*, v. *plēthein*, zich vullen), de volheid, aanvulling; Med., de volbloedigheid; opvulling der bloedvaten; **plethōrisch**, volbloedig, overrijk aan vochten; **plethomerië**, f. Med., de overtolligheid van ligchaamsdeelen, b. v. zes vingers.

Plēthra, f. eene oud-gr. lengtemaat, omtrent = 31 ned. ellen.

Pletka, f. russ. (verklw. van *pletj*, zweep van zaamgevlochten riemen), eene kleine, van voren gesplitste zweep tot tuchtigingen in Rusland.

Pleumōdes, m. gr. (v. *pleumōn* = *pneumōn*, long), Med., een longzuchtige, longlijder; **pleumonie**, z. v. a. **pneumonie**.

Pleura, f. gr. (*pleurá*), het borst- of ribbenvlies; **pleuralgië**, f. Med., zijdewec, pijn onder de ribben; **pleuritis**, gr., of **pleuresie**, fr. (spr. *pleur'zie*), f. de ontsteking van het borstvlies; bepaalde, stekende, oppervlakkig zittende pijn, aamborstigheid, drooge hoest met koorts; **pleuropneumonie**, f. of **pleuoperipneumonie**, eene longontsteking, gepaard met die van het borstvlies; **pleuropyësis**, f. borstvliesverettering; **pleurorrhœa**, f. ophooping of ziekelijke uitstorting van eenig vocht in de borstvlieszakken; **pleurorthopnoëa**, f. (vgl. **orthopnoëa**), belemmerde ademhaling door eene borstvlieskwaal, zijdewec, dat door het ademen in opgerigte houding verligt wordt; **pleurospasmus**, m. de kramp in het borstvlies, een vaak voorkomend verschijnsel in de vrijsterziekte; **pleuro-**

stōsis, f. de verbeening van het borstvlies; **pleurothotōnus** of **pleurotōnus**, m. de kromming des ligchaams ten gevolge van de regstijvigheid (*tetanus*).

Pleures, pl. fr., wol van doode schapen.

Pleureuse, f. fr. (spr. —*réuz'*; v. *pleurer* = lat. *plorāre*, weenen), een treur- of rouwband, rouwfloers; de zwarte rouwrand aan papier.

Pleuritis enz. — **pleurotonus**, z. ond. **pleura**.

Plexeoblāsten, pl. gr. Bot., planten met dubbele zaadlobben.

Plexus, m. lat. (v. *plectere*, het vlecht-sel, weefsel; **plexiform**, nw lat., vlechtaardig, als in een gevlochten).

Pli, m. fr., de vouw, plooi; de buiging, het gewricht; de gewoonte, vaardigheid, buigzaamheid, gemakkelijheid in de manier van zich voor te doen, bevallige uiterlijke houding, welgemanierdheid; **pliëren** (fr. *plier*, v. h. lat. *plicāre*), vouwen, in vouwen leggen; buigen, inz. van kaarten; Mil., wankelen, deinzen, wijken, terug trekken; in de rijkunst: een paard gewennen om vaardig links of rechts te zwenken; **pliabel**, **pliant**, buigbaar, buigzaam; gedwee, inschikkelijk, gehoorzaam, kruipend; **plioir**, m. (spr. *pli-oir*), het vouwbeen.

Plica, f. nw lat. (*plica polonica*; fr. *plique*), de poolsche vlecht, eene in Polen vaak voorkomende haarziekte, die uit onzuivere sappen haren oorsprong ontleent.

plicābel, nw lat. (v. h. lat. *plicare*), z. v. a. **pliabel** (z. ond. **pli**).

pliëren, z. ond. **pli**.

Plint, f. (gr. *plinthos*, f. eig. een tichel, baksteen). Arch., eene plaat in den vorm eener vierkante tafel aan de basis of aan het kapiteel der zuilen; ook de platte strook, die om een gebouw loopt en de verdiepingen afscheidt, gording.

Ploir, z. ond. **pli**.

Ploce, f. gr. (*plokē*, v. *plikein*, vlechten; eig. het vlechtsel), verwarde rede; Log., de herhaling van een woord in verschillenden zin.

Plomb, n. fr. (spr. *plong*, van het lat. *plumbum*, lood), of **plombe**, f. het lood, zegellood; **plombéren**, met lood stempe-len, verzegelen, met het zegellood of looden zegel voorzien, een looden teeken aanhangen, met lood aanvullen of volgieten (holle tanden); **plombage**, f. (spr. —*baazj'*), het verlooden, de zegeling met lood; van daar de *plombage-post* enz.; **plomberië**, f., de loodgieterij, het loodwerk; de loodzegeling.

plongéren, fr. (*plonger*; spr. *plongzj'*—), duiken, onderduiken; Mil., demond van het kanon laten duiken of zakken, nederwaarts schieten; **plongeerschot**, een duikschot; **plongeerbud**, een stortbad; **plongée**, f. fr. (spr. *plongzje'*), Mil., de afhelling der

borstwering; *plongeur* (spr. *plongzjéur*), m. een duiker.

Ploton, z. **peloton**.

Plotte, f. eene zweedsche zilvermunt, = 16 skilling of ongeveer 35 ct.

Plotus, m. gr. (*plôtos*, varend, drijvend), de zwemmer, slangvogel, eene soort van moerasvogel.

ployéren, fr. (*ployer*; spr. *ploaj*—), buigen, plooijen, zamen vouwen; **ployement**, n. (spr. *ploajmáng*), de plooiing, zamenvouwing, op elkander schichting.

Pluche (spr. *pluusj*), of **pluus** (eng. *plush*, fr. *peluche*, it. *peluccio*), wolfluweel, halfluweel, een samenweefsel van kemelshaar en vlasdraden.

Plumage, z. ond. **plume**.

Plumbum, n. lat., het lood, looden zegel, zegellood; *plumbāgo*, f. potlood, looderts, z. v. a. *graphiet*; ook vlooienkruid; **plumbāte**, f. n. w. lat., de met lood voorziene werppijl, met lood voorziene geeselskoord of -riem; **plumbātie**, of **plumbatuur**, f. de verlooding.

Plume, f. fr. (spr. *pluum*; = lat. *pluma*), de pen; inz. de pronkveder, pluim; **plumet**, n. (spr. *plumé*), de hoedveder, hoed- of mutspluim; de pluimhoed; **plumage**, f. (spr. —*máazj*), het gevederte; de vederbos, pluimentooi, het pluim- of vederwerk op hoeden, mutsen, helmen, de pluimagie; **plumerie**, f. n. w. lat. (*plumeria*), eene hooge, schoone broeikasplant uit W. Indië met groote roode of witte welriekende bloemen.

Plumpudding, m. eng. (v. *plum*, pruim, razijn), een pudding (z. a.) met pruimen of razijnen, een grooten razijnenkoek.

plus (gen. *pluris*), lat., meer; in de reken- en stelkunst gebezigd voor geteld bij; het **plusteeken**, het teeken v. de zamentelling of v. d. positieven toestand der grootheden, zijnde een regtstaand kruisje (+); **plus**, n. een overschot, te veel, meerder bedrag; *plus minus*, meer of minder, ongeveer zoo veel; *plus offerenti*, aan den meer of meest biedende; **pluismaker**, m. lat.-ned., een geldsnoeijer; **pluismakerij**, geldsnoeijerij; **plusquamperfectum**, n. (d. i. eig. meer dan voleindigd), Gram., de voleindigde verledenheid of naauwkeuriger: de tijdvorm (het tempus), der voleindigde handeling, b. v. ik had geschreven; **pluralis**, lat. (*pluralis numerus*) of **pluraal**, fr. *plur. el.*, n. Gram., het meervoud, meervoudig getal (vgl. *singularis*); **pluralismus**, n. n. w. lat., de gemeengeest, bij Kant het tegengest. v. egoïsme; **pluralisten**, pl., zij, die meer dan ééne geestelijke prove hebben; **pluraliteit**, f. (*pluralitas votorum*), de meerderheid, stemmenmeerderheid, de meeste stemmen; *pluraliter*, lat., in het meervoud; *plurima vota valent*, de meeste stemmen gelden.

Pluto, lat. of **Pluton**, gr. m. de hellegod, de god of koning van de onderwereld, het dooden- of schimmenrijk, bij de Grieken ook **Hades**; volgens de Myth. de broeder van Jupiter en Neptunus en gemaal van Proserpina. Behalve de Parcen en Furiën behoorden tot zijne hofhouding: Minos, Æacus en Rhadamánthus, die uitspraak deden omtrent het lot van de schimmen, die in de onderwereld aankwamen en door den veerman Charon werden over gevoerd. Aan den ingang van het schimmenrijk (Tartarus), voor Pluto's paleis, lag Cerberus, een driehoofdige hond, om aan iedereen den terugkeer uit de bovenwereld te beletten; **plutonist**, m. n. w. lat., iemand, die de aarde als uit vuur ontstaan beschouwt, een vulkanist.

Plutos of **Plutus**, m. gr. (*plútos*, de rijkdom), Myth., de god des rijkdoms.

Pluviāle, n. n. w. lat. (v. *pluvia*, regen, *pluvialis*, e, den regen betreffende), een regenmantel; naar een mantel gelijkend, v. voren open priestergewaad, dat bij de r. k. namiddag-godsdiensdienst en bij eenige andere plegtige verrigtingen buiten de mis wordt gedragen; **pluviométer**, m. lat.-gr., de regenmeter, een werktuig om de hoeveelheid gevallen regen te bepalen; **pluvióse**, m. fr. (spr. *pluwiooz*), de regenmaand, de 5de maand in den nieuwen kalender der voorm. fr. republiek, van den 20 januarij tot den 18 februarij; **Pluvius**, m. lat., de regengever, een bijnaam van Jupiter.

Pluvier, n. fr. (spr. *pluwjé*), een waterhoen, pluvier, een trekvogel van de grootte eener duif.

Pneomētrie, f. gr., de ademmeetkunst; **pneométer**, m. de ademmeter.

Pneuma, n. gr. (v. *pnēin*, ademen), de adem; wind, lucht; de levensgeest, ziel; ook de Heilige Geest; **pneumatias** of **pneumatōdes**, m. een kortademige, aamborstige; **pneumatīci**, z. **montanisten** ond. *mons*; **pneumatiek**, f. de luchtbewegingsleer, of de leer van het gewigt, de drukking en beweging der lucht- of gassoorten; de geestenleer, geestenkunde, ook **pneumatologie**, f. **pneumātisch**, daartoe behoorend, luchtvaardig, tot de geestenkunde behoorende; ook: het ademen betreffende; **pneumatische machine**, de luchtpomp; **pneumatische secte** of school, geneesheeren in de oudheid, die alle levensverschijnselen uit eene het ligchaam doordringende lucht verklaarden; **pneumatismus**, n, z. v. a. **spiritualismus** (z. a.); **pneumatocēle**, f. Med., eene lucht- of windbreuk; **pneumatochemie**, f. de chemische bearbeiding der gassoorten; **pneumatōdes** of **pneumatōdisch**, opgeblazen, opgezet; ook: engborstig; **pneumatomachus**, m. een bestrijder van de persoonlijkheid en godheid des Heiligen Geestes;

pneumatomachïe, f. diens gevoelen of stelsel; ook geestloochening, verloochening van het geestelijk deel in den mensch; **pneumatomphalus**, m. de navelwindbreuk; **pneumatophobie**, f. de geesten-vrees, vrees voor geesten; **pneumatosis**, f. de opzetting van het onderlijf, windgezwel; **pneumatothorax**, f. de luchtborst, de aanwezigheid van ingedrongen lucht in de borstholte.

Pneumométer, n. gr. (v. *pneimōn*, long), de longmeter, een door Kentish uitgevonden en door Himly verbeterd werktuig, om de ruimte (capaciteit) der longen voor lucht in den gezonden en zieken toestand te bepalen; **pneumometrïe**, f. de longmeting (met betrekking tot de grootte der luchtruimte); **pneumonalgïe**, f. de longpijn; **pneumonemphraxis**, f. de longverstopping; **pneumonie**, f. eene longziekte enz., z. v. a. **pneumonitis**, f. longontsteking; **pneumonisch**, de long betreffend; **pneumonische middelen** of **pneumonica**, pl., longmiddelen, longartsenijen; **pneumonocèle**, f. de longbreuk; **pneumonologie**, f. de leer van de longen; **pneumonopathie**, f. longziekte, longlijden; **pneumonophthoë**, f. de longzucht, longtering; **pneumonorrhagïe**, ook **pneumonorrhagïe**, f. de bloedvliet uit de longen, bloedspuwing, het bloedhoesten; **pneumonorrhœa**, f. het bloedspuwen; **pneumono-scirrhus**, m. de longverharding.

Pnigalion of **pnigalium**, n. gr. (v. *pnigēin*, verstikken), Med., de nachtmerrie; **pnigmus**, n. het stikken, verstikken; **pnigma**, n. de stikvloeiing.

Pnyx, f. gr., de plaats tot volksvergaderingen in het oude Athenen; ook de volksvergadering-zelve aldaar.

Pocieten, pl. gr. (v. *pōa*, gras, kruid), versteeningen of afdrukken van grasachtige planten.

Pocaal, z. bokaal.

Poche, f. fr. (spr. *posj'*), zak; pl. **poches**, zakken, rozzakken; *dictionnaire de poche*, eng. *pocket-dictionary* (spr. *diksionérïe*), een zak-woordenboek; **pocchetta**, it. (spr. *potsjëtta*), fr. *poche*, f. eene zakviool, ten gebruike van dansmeesters; **pochette**, f. (spr. *posjétt'*), een kleine zak voor vrouwen.

pochissimo, z. ond. *poco*.

Pocile (scil. *stoa*), f. gr. (*poikilē*, v. *poikilos*, bont), de bonte zaal, eene beroemde zuilenzaal in het oude Athenen met wandschilderijen v. Polygnotes.

poco, it. (= lat. *paucum*), Muz., weinig, eenigzins; b. v. *poco allegro*, eenigzins vrolijk; *p. forte*, eenigzins sterk; *p. lento*, eenigzins langzaam, niet te langzaam; *p. piano*, eenigzins zacht; *poco piu en poco meno*, iets meer en iets minder; *pochissimo* (spr. *pokies*—), zeer weinig.

Poculum, n., pl. *pocula*, lat., de beker; de drank of dronk; *inter pocula*, bij de bekers, bij het drinken of het drinkgelag; *poculum hilaritatis*, n. de beker der vrolijkheid, de vrolijkheidsdronk; *poculum vomitorium*, een braakdrank van spiegelglans; **poculeren**, nw lat., bekeren, lustig en ruim drinken, zuipen.

Podagra, n. gr. (v. *pūs*, *podós*, voet), de voetjicht, het voeteuvel, pootje; **podagrïsch**, **podagreus**, voetjichtig, met de voetjicht behebt; **podagrïcus** of **podagrïst**, m. een voetjichtlijder, met het voeteuvel behebt; **podalgïe**, f. zenuwachtige voetzoolpijn; voeteuvel, z. v. a. **podagra**; **podarthrocæce**, f. Med., ontsteking van de gewrichtsvlakten van den voet; **podari**, nw gr., een voet.

Podésta, ook **podestaat**, m. it. (v. *podestá*, f. = lat. *potestas*, magt), een magt-hebber; ambtman, landvoogd; stadsregter of burgemeester in Italië.

Podex, m. lat., het achterste, de aars.

Podium, m. lat. (v. h. gr. *pūs*, *podós*, voet), eig. een optred, eene verhevenheid, het voorste deel van het tooneel, dat door de gordijn wordt afgesneden.

Podolatrië, f. gr. (v. *pūs*, *podis*, voet), de voetvereering, voetaanbidding; het gebruik der Chinezen om, naar hun begrip van schoonheid, door kunstmiddelen den vrouwenvoet klein te houden; **podométer**, m. een voetmeter, schreden- of pasteller, wegmeter; ook eene hoefvijl; **podonipten**, pl., voetwasschers, dweepzieke wederdoopers in de 16de eeuw, die ook de voetwassching voor een sacrament hielden; **podophthalmos**, m. eig. een voetoog, eene soort van kanker; **podophýllon**, m. Bot., voetblad, eene plant; **podoptëra**, pl. N. H., voetvleugelige, platvoetige zwemvogels; **podorhëuma**, n. Med., een geringe graad van voetjicht; **podospermium**, n. Bot., de uit het kiemkuiltje voortgaande kiemontwikkeling; **poduren**, pl. N. H., voetstaartdiertjes, zeer kleine insecten.

Podymne, f. de belasting op de schoorsteenen.

Poeder, z. **poudre**.

Poëet, **poëtisch** enz., z. ond. **poezij**.

pæna, f. lat., straf, boete; Jur. *pæna arbitraria*, eig. eene willekeurige straf, d. i. eene straf, die niet door de wet vastgesteld, maar van het goedvinden des regters afhankelijk gemaakt is; *p. capitalis*, de levensstraf of doodstraf; *p. certa*, eene bepaalde straf; *p. convënta* of *conventionalis*, de rouwkoop; *p. corporis afflictiva*, ligchaamsstraf, lijfstraf; *p. ecclésiastica*, kerkstraf, kerkboete; *p. pecuniaria*, geldstraf; *p. sanguinis*, doodstraf; *pæna aggravatio*, verzwaring der straf; *sub pæna*, op straffe; *sub pæna confessi*

et convicti, op straffe van voor beken-
nend en overtuigd te worden gehouden;
sub pœna praeclusi of *praeclusiōnis*,
op straffe van uitsluiting (z. **praeclude-
ren**); **pœnaal**, **pœnaal** (lat. *pœnālis*, *e*), de
straf betreffend of daartoe behoorend,
lijfstraffelijk; **pœnāle codex**, m. het straf-
wetboek; **pœnāle wet**, strafwet; **pœ-
naal-vonnis**, strafvonnis enz.; **pœnitén-
tie**, f. (lat. *pœnitentia*, v. *pœnitēre*, be-
rouwen), het berouw; de boete, boetedoe-
ning; straf, pijn, marteling; **pœnitén-
tiāle**, n. nw lat., een boetboek, kerkboek
der R. K. over biecht, boete en aflaat; **pœ-
nitentiarius**, m. een boetpriester, boet-
regter, strafregter, biechtvader, inz. het
hoofd der pauselijke regenten, die in bij-
zondere gevallen in naam van den paus
dispensatie verleent; **pœnitentiaria**, f. of
pœnitentiaire kamer (it. *la penitenziaria*),
de pauselijke vierschaar over pœni-
tentie-zaken, die dispensatiën uitreikt en
aflaatbullen uitvaardigt.

Pœzij, f. lat. (*poesis*, v. h. gr. *poiē-
sis*, v. *poiēn*, maken, voortbrengen, ver-
dichten), fr. **poésie**, de dichtkunst, het
dichten; dichterlijk gevoel, de aanleg
tot dichten; eene verdichting, een ge-
dicht; het tegengestelde van proza;
poëma, gr. (*poiēma*), een gedicht,
dichtwerk; **poët**, m. (lat. *poeta*, gr.
poiētēs), een dichter; *poeta laureā-
tus*, lat., een gelauwerd, met den lau-
werkrans bekroond dichter; **poëtaster**,
m. nw lat., een prulddichter, verzenmaker,
rijmelaar; **poëtasterie**, f. de verzenma-
kerij, rijmelaarj; **poëterij**, f. het dichten,
de dichterij; **poëtiek**, f. (lat. *poetica*, gr.
poiētikē), de dichtkunde, leer der dicht-
kunst, dichtwetenschap of theorie der
dichtkunst; **poëticus**, m. een dichtkun-
dige, kenner en leeraar der dichtkunst;
poëtisch, dichterlijk; op de wijze van een
gedicht; **poëtiseren**, dichten, verzen ma-
ken; de dichterlijke voorstellingswijs nabij
komen.

Pogoniās, m. en f. gr. (v. *pōgōn*, de
baard), de gebaarde, baardige; **pogoniāsīs**,
f. Med., de zwaargebaardheid, zware baard;
de vrouwenbaard; **pogonologie**, f. de baard-
leer; **pogonotomie**, f. het baardafsnijden,
baardafnemen.

Poignée, f. fr. (spr. *poanjé*; v. *poing*
= lat. *pugnus*, de vuist), eene handvol;
de greep, het heft, gevest.

Poinciāne (nw lat. *poinciāna*), f. Bot.,
paauwenstaart, eene broeikasplant uit W.
Indië (zoo geheeten ter eere v. den fran-
schen gouverneur-generaal van W. Indië
Poinci, omstreeks 1650, die de natuur-
lijke historie der Antilles heeft bewerkt).

Poinçon, m. fr. (spr. *poainsóng*), eene
wijn- en brandewijnmaat in Frankrijk, =
72 veltes.

Point, m. fr. (spr. *poíng*; v. h. lat.
punctum), een punt, steek, stoot; een oog
op dobbelsteenen, op kaarten; à point of
op het point zijn, op het punt zijn,
gereed staan, voornemens zijn; *point
d'alignement* (spr. —*daliénj'máng*), Mil.,
het rigtpunt; *point d'appui* (spr. —*dapwi*),
het rustpunt, steunpunt; *p. d'attaque*
(spr. —*dattak'*), het aanvalspunt, punt
van aanval; *p. de direction* (spr. *direk-
sjóng*), het rigtpunt, rigtingspunt; *p. d'hon-
neur* (spr. *donéur*), het eerepunt, punt v.
eer, eergevoel, de zaak van eer; *p. de ral-
liement* (spr. *ralli'máng*), het herzame-
lingspunt, wedervereenigingspunt; *p. de
reunion* (spr. —*njóng*), het hereenigings-
punt, de verzamelplaats; *p. du tout* (spr.
—*tóe*), in geenen deele, volstrekt niet; *p.
de vue* (spr. —*wu'*), gezichtspunt, oogpunt,
doelwit; **points**, pl. (spr. *poíngs*), ge-
naaide kant, kantwerk; **pointe**, f. (spr.
poíngt'), spits, punt, stekel, scherpte,
inz. gedachtenscherpte, scherpzinnigheid,
vernunftige, schrandere zet, inval, steek;
pointéren (fr. *pointer*; spr. *poíngt*—),
stippen, besprenkelen (**puntéren**); rig-
ten, b. v. een stuk geschut, oneig. trach-
ten, streven, bedoelen; toonen, wijzen; in
hazardspelen: op eene kaart zetten, wa-
gen, vgl. **puntéren**; **pointeur**, m. (spr.
poíngt—), de kanonnier, die het geschut
rigt; in het pharospel: de tegenspeler, die
op een kaartenblad eene som gelds zet;
pointilléren (fr. *pointiller*; spr. *poíng-
tielj*—), eig. bestippen, met puntjes voor-
zien; oneig. zich met nietige kleinigheden
ophouden en daarover twisten, beuzelen,
viltten; stekelige zetten doen; **pointillerie**,
f. (spr. *poíngtielj'rie*), twistzucht, twist
over kleinigheden; vilust, muggenzifterij;
pointilleur, m. (spr. *poíngtielj*—), een
vitter, muggenzilter, haarklover, gorten-
teller, beuzelaar; **pointilleux** (spr. *poíng-
tieljeu*), spitsvondig, iets al te naauw ne-
mend, kibbelziek, kitteloorig.

Poiré, m. fr. (sp., *poaré*; v. *la poire*,
de peer), perendrank, perenmost.

Poison, n. fr. (spr. *poazóng*), het ver-
gift.

Poissarde, f. fr. (spr. *poissárd*; van
poisson, visch), een fr. vischwijf, eene
vrouw uit het gepeupel; inz. de naam der
deelnemsters aan de volksbewegingen in
de groote fr. omwenteling (*dames de la
halle*).

Poitos, pl. sp., indische slaven (uit wil-
de Indianen tot slaven gemaakt).

Polácula, it., *polacre*, fr. of **poláker**, f.
eene soort van groote vrachtschepen, inz.
in de Middellandsche zee.

polair, z. ond. **pool**.

Polak, m. (v. h. it. *Polacco*, fr. *Polaque*),
een Pool, poolsch ruiter; poolsch
rondreizend geeneesheer, kwakzalver, won-

derdoctor; *alla polacca*, it., op zijn poolsch, naar poolsche danswijs.

polariseren, **polariteit**, z. ond. **pool**.

Poldrack, m. eene poolsche munt, = $3\frac{1}{2}$ ct.

polei, f. (v. h. lat. *pulegium*, *pulejum*, v. *pulex*, vloo), eig. vlooiënkruid (wegens zijne werking tegen de vlooiën), eene bittere, specerijachtig smakende en sterkriekende plant.

Polemárch, m. gr. (v. *pólemos*, oorlog), een veldheer, opperveldheer, heirvoerder; krijgswaad bij de oude Grieken; **polemië**, f. de twistleer, de kunst des woordenstrijds, der verdediging, de bekwaamheid om eenen wetenschappelijken strijd of geleerden redetwist te voeren; ook het voeren v. dien redetwist-zelven; **polemícus**, m. een twistleeraar, wetenschappelijken strijder, geleerde klopvechter; inz. geloofsstrijder; **polémisch**, twistend; polemische schriften, twist-schriften; **polemiseren**, strijden, twisten, inz. over geloofs-zaken of wetenschappelijke gevoelens; **polemographië**, f. de krijgsoverzicht; **polemographië**, f. de krijgsoverzicht; **polemographisch**, krijgsoverzichtend; **polemiscoop**, n. een krijgsoverzicht, wal- of krijgsoverzicht, inz. in den krijg, in de schouwburg enz. gebruikelijk.

Poléata, f. it. (v. h. lat. *pollen*, fijn meel), eene brijspijs, een dikke brij van kastanje- of ander gebakken meel, met boter, olie of spek en parmezaankaas gemengd, eene lievelingsspijs der Italianen.

Poleographië, f. gr. (v. *pólis*, stad), stadbeschrijving; **poleographisch**, stadbeschrijvend.

Polepónze, f. een drank uit brandewijn, suiker, muskaatnoot en citroensap bereid.

poli, fr., glad gemaakt, geslepen, gewreven, gebruikerd, gepolijst; beschaafd, beleefd, hoffelijk, welgemanierd, net, sierlijk, aardig, ook listig, poliet; **polijsten** (lat. *polire*, fr. *polir*), glad, blank of glanzig maken, bruinen; beschaven, wellevend, welgemanierd, heusch of beleefd maken, vgl. civiliseren, van daar polijstvijl, polijstkolf, polijst-tand enz., werktuigen om blank en glad te maken; **polimént**, n. een mengsel uit roodaarde, roode bolus, waterlood en boomolie om daarop te vergulden; ook het polijsten of slijpen (van gesteente); glans, luister; **polisseur**, fr., **polijster**, m. een bruineerder, gladlijper; **politoer**, **polituur**, f. lat. (*politura*), gladmaking, glanzing, polijsting; gladheid, glans; ook z. v. a. **politésse**, f. fr., gladheid, fijnheid, hoffelijkheid, beleefdheid, welgemanierdheid, beschaafdheid, verfinde zeden, de toon der grooten wereld.

poliäter, m. gr. (v. *pólis*, stad, en *iátrós*, arts), een stadsarts, stadsdoctor.

Police, f. fr. (spr. *poliess'*), 1) de politie (z. a.); 2) ook **polizza**, it., **polis** (eng. *policy*, sp. *polisa*, v. h. lat. *polliceri*, beloven?), een verzekerings- of assurantie-bewijs, polis van assurantie, het bewijsstuk of de oorkonde, waaruit de deelhebbing in de verzekeringsmaatschappij en den aard, de waarde enz. der verzekerde goederen blijkt; vgl. assurantie; **poliéren** (fr. *policer*), goede orde (politie) invoeren, wel inrigten.

Polichinel, n. fr. (spr. *polisjinél*), **polcinella**, m. it. (spr. *poeltisjinella*), de grappenmaker of hansworst, eene maskerrol in de ital. (inz. napolitaansche) kluchtspelen (waarsch. ontstaan uit den naam van een' misvormden ital. potsenmaker: Paolo Cinicillo, of v. a. Puccio d'Anicillo).

Policlínië, f. gr. (v. *pólis*, stad), de stedelijke heekunde, ziektebehandeling onder het oog der stadsregering of politic; **poliorcētes**, m. (v. *poliorkēzēn*, eene stad belegeren), de stadbelegeraar, een stadbelegerer; **poliorcetië**, f. de belegeringskunde, wetenschap om naar eisch het beleg voor eene sterkte te slaan; **poliorcētisch**, belegkundig.

polijsten, enz., z. ond. **poli**.

Poliōsis, f. gr. (v. *poliōs*, á. ón), Med., het ziekelijk grijs of wit worden der haren; **poliōtes**, f. het grijszijn, grijs haar.

Polisander-hout, l. **palixander-hout**.

Polisson, m. fr. (spr. *poliesóng*; sp. *polizon*), een guit, deugriet, straatjongen; **polissonnéren** (fr. *polissonner*), straatjongensstreken bedrijven, guitenstukjes uitvoeren; **polissonnerië**, f. guitertij, jongensstreek, straatschenderij, gemeene taal.

Politesse, z. ond. **poli**.

Politiek, f. gr. (*politikē*, v. *pólis*, stad, staat), de staatswetenschap, staatkunde, staatsleer; staatswijsheid; wereldkennis, bedrevenheid, geslepenheid in den omgang, sluwheid, list; als adject., staatkundig, tot de staatkunde behoorende; staatsburgerlijk, burgerlijk, b. v. politieke (burgerlijke) inrigting, politieke verhoudingen enz., staatsverhoudingen; politieke kleeding, burgerlijke kleeding, in tegenst. met militaire uniform; politieke geographie, z. **geographie**; politieke verzen (v. h. gr. *politikós*, voor volksmatig); naar het accent gemetene gr. verzen, die in de middeleeuwen, volgens de toenmalige volkstaal, gebruikelijk waren; in 't gemeene leven: schrander, listig, doorslepen, doortrapt, omzigtig, sluw; **politica**, pl. lat., staatsaangelegenheden, staatszaken; **politicus**, m. een staatkundige, staatsman, man vol wereldkennis, wereldkenner; oneig. een schrander, gevat, geslepen mensch; in verachtelijken zin: een babbelaar over

staatszaken, een schijnstaatkundige, een staatkundige tinnegieter; **politiseren**, barb.-lat., over staatszaken spreken, den staatsman, den staatkundige uithangen, tinnegieten.

Politie, f. (v. h. gr. *politeia*, lat. *politia*, staatsbeheer, staat), de staatsinrigting, die de openbare orde en de veiligheid der personen en eigendommen handhaaft; de staats- of stadsorde, volkstucht, het geregt voor de openbare orde, rust en veiligheid; de politie-wetenschap; **medicinale politie**, het geneeskundig ordetoezicht, de openbare gezondheids-verpleging; **politie-commissaris** en **politie-inspecteur**, m. ordehouder, handhaver der burgerlijke orde, veiligheidswachter; **politie-directeur**, **politie-presidént**, n. het hoofd der politie.

Politoer, **polituur**, z. ond. **poli**.

Polizza, z. **police** 2).

Polka, f. naam v. een' poolschen dans, die in den laatsten tijd veel opgang in Europa maakte.

Poll, n. eng., eig. hoofd; de naamlijst, het aantal stemmen; de stemming bij de verkiezingen der parlements-leden.

Pollen, n. lat., stuifmeel; Phys., het bloesemstof, zaadstof aan de meeldraden der bloemen; **pollenine**, f. nw lat., een bijzonder bestanddeel der planten, uit bloesemstof te verkrijgen.

Pollitatie, f. lat. (v. *pollitāri*, be-loven), Jur., de eenzijdige belofte; **pollitieren**, zulk eene belofte doen.

Pollinctuur, f. nw lat. (v. h. lat. *pollingere*, lijken afwasschen), de lijkwasching, het inoliën van doode lichamen.

Pollütie, f. lat. (v. *polluere*, bezoeden), onwillekeurige, nachtelijke bevlekking of zaaduitstorting; *pollutio templi*, Jur., de verontreiniging of ontwijding eens tempels of kerkgebouws.

Pollux, z. **Castor**; **polographië**, z. ond. **pool**.

Polonaise, f. fr. (spr. —néz'), een pool-sche nationale dans en de muziek daartoe in $\frac{3}{4}$ maat; zij verbindt plegtigen ernst met ridderlijke hoffelijkheid en beweegt zich nog langzamer dan de menuet; een vrouwelijke pelsmantel of pelskraag naar pool-sche wijze.

Polónico, m. it., eene graanmaat te Triest.

Polpoltin, m. russ., een vierde roebel of 25 kopeken.

Polska, f. een noorweegsche nationale dans.

Poltina, m. russ. (v. *pol*, helft), een halve roebel of 50 kopeken, eene russ. zilveren rekenmunt; **poltinnik**, m. een anderhalf-roebelstuk.

Poltron, m. fr. (spr. *poltróng*; it. *poltrone*, een luiaard, v. *poltrire*, lui zijn;

naar men wil v. h. lat. *pollice truncus*, d. i. aan den duim verminkt, dewijl men in het oude Rome aan de lafaards den duim afsneed?), een lafaard, bloodaard, lafhartige, versaagde; **poltronnerië**, f. de lafheid, lafhartigheid, versaagdheid, bangheid, blootheid.

Poltura, **polturak**, eene rekenmunt in Hongarije en Oostenrijk, omtrent = $3\frac{1}{2}$ ct. courant.

polus arcticus en **antarcticus**, z. ond. **pool**.

Poluschka, russ. (verklw. v. *pulo* = turk. *pül*, kleine munt, penning), eene russ. koperen munt = $\frac{1}{100}$ roebel of $\frac{1}{2}$ kopeke.

polyacántisch (v. *polýs*, *pollē*, *polý*, veel), veeldoornig, met vele stekels; **polyadelphía**, pl. gr. (vgl. *adelphie*). veelbroederige planten, welker meeldraden in drie of meer bundels zijn zamen gegroeid (in het stelsel van Linnæus de 18de klasse); **polyæmie**, f. (v. *haima*, bloed), Med., de volbloedigheid; **polyandrie**, f. (v. *anēr*, gen. *andros*, man), de veelmannerij; **polyandria**, pl., eig. veelmannigen, veelhel-mige planten, met 20 tot 100 vrije meeldraden op den vruchtbodem of aan de bladeren der bloem (in het stelsel van Linnæus de 13de klasse); **polyangien**, pl. (v. *ángos*, vak), veelvakkige planten, met vele zaadvakken; **polyanthëa**, f. (vgl. *anthos*), eene bloemenverzameling; bloemlezing, verzameling van allerlei schoone stukken; **polyántisch**, veelbloemig; **polyarchië**, f. (v. *árchein*, heerschen), eene veelheerschappij, staatsinrigting, waar velen heerschen, regering van velen; **polyautographië**, f. (vgl. *autograaph*), de kunst om teekeningen enz. door afdrukken op marmeren platen enz. te vernieuwvuldigen; ook voor **lithographië**, steendrukkunst.

Polybïus, gr. (v. *polý*, veel, en *bios*, leven), mansn.: de langlevende; **Polybïa**, vrouwenn.: de langlevende.

Polyblastië, f. gr. (v. *polý*, veel, en *blastós*, kiem, spruit), veeltakigheid, volheid van wasdom; **polyblástisch**, veel-takig; **polyblennië**, f. (v. *blenna*, slijm), Med., de verslijming.

Polycárpus, m. gr. (v. *polý*, veel, en *karpós*, vrucht), mansn.: de vruchtrijke.

Polycephálish (v. *kephalē*, hoofd), veelhoofdig; **polycholie**, f. (v. *chólos*, gal), Med., overloop van gal, te groote hoeveelheden van gal; **polychórde**, f. of **polychórdon**, n. (vgl. *chorde*), een speeltuig met vele snaren; **polychrést** (v. *chréstós*, bruikbaar), tot vele dingen bruikbaar, veelzijdig of algemeen nuttig, veelhel-pend, veel-genezend, b. v. **polychrest-pillen**; **polychroom** of **polychromátisch** (vgl. *chroma*), veelkleurig; **polychromium**, n.

phosphor-looderts, groen of bruin looderts, phosphorzuur lood; **polychromie**, f. veelkleurigheid, inz. de beschrijving van oude gebouwen en beeldhouwwerken met verschillende kleuren; **polychronisch** (v. *chrónos*, tijd), veel- of langtijdig, langdurend; **polychylie**, f. (vgl. **chylus**), overvloed aan voedingsstof, die veel melksap, gevolgelijk veel voedsel geeft; **polychylisch**, saprijk, rijk in voedingsvocht; **polychymie**, f. (vgl. **chymus**), de veel- of volsappigheid, volbloedigheid; **polycoprie**, f. Med., de ontlasting van eene te groote hoeveelheid drekstof; **polycotyledonen**, pl. gr. (vgl. **cotyledonen**), veelzaadlobbige gewassen, zulke planten, die meer dan twee zaadlobben hebben; **polycyesie**, f. (v. *kyēn*, zwanger zijn), Med., veelvoudige zwangerschap; **polydactylisch** (vgl. **dactylus**), veelvingerig; **polydipsie**, f. (v. *dipsa*, dorst), groote, onmatige, tegen-natuurlijke dorst.

Polydōr, m., **Polydōre**, f. gr. (v. *polý*, veel, en *dōron*, geschenk), mans- en vrouwenn.: de milde, vrijgevege.

Polydynamie, f. (v. *dynamis*, kracht), groote kracht, volledige krachtsontwikkeling; **polyëdron**, **polyëdrum**, n. of **polyéder**, m. (v. *hédra*, zetel, grondslag, basis), een veelvlak, veelhoekig geslepen glas, dat een voorwerp vermenigvuldigt; **polyédrisch**, veelzijdig, veelvlakkelig, geruit; **polygalactie** of **polygalie**, f. (van *gála*, gen. *gálaktos*, melk), Med., de bovenmatige zogafscheiding; **polygalactisch**, melkrijk; **polygamie** (v. *gámos*, echt, huwelijk), de veelvoudige echt, veelmannerij (polyandrie), of veelwijverij (polygynie); **polygamia**, pl. Bot., zulke planten, bij welke op den eenen stengel volkomen bloemen (waarin meeldraden en stampers vereenigd zijn) op den anderen slechts vruchtbloemen (met stampers), of ook op eenen en denzelfden stam volkomene, alsmede eenslachtige (mannelijke en vrouwelijke bloemen) te gelijk gevonden worden; **polygamisch**, veelgadig, veelwijvig, veelmannig; **polygamist**, m. een verdediger van het veelvuldig huwelijk, van de veelwijverij, veelmannerij; **polyglotte**, f. (vgl. **glosse**), een in vele talen geschreven boek, inz. een bijbel in verscheidene talen, ook polyglot-bijbel; **polygoon**, m. (v. *gōnos*, hoek), een veelhoek; **polygonaalgetallen**, veelhoekige getallen, die soort van gefigureerde getallen, welke zich door even ver verwijderde punten in het vlak van een' regelmatigen veelhoek laten voorstellen, b. v. van een kwadraat of vierkant (kwadraatgetallen), v. een' vijfhoek (pentagonaalgetallen); van een' zeshoek (hexagonaalgetallen) enz.; **polygonisch**, veelhoekig; **polygonometrie**, f. de veel-

hoekmeting, de leer van de meting der regtlijnige figuren van meer dan 3 zijden; **polygonie**, f. (v. *gōneia*, teling), groot telingsvermogen of groote vruchtbaarheid; **polygramma**, n. (v. *grámma*, schrift, teekening; *gráphein*, schrijven enz.), eene door vele zijden begrensde figuur; **polygrammatisch**, veelletterig; **polygraaph**, m. een veelschrijver; **polygraphie**, f. de veelschrijverij; **polygraphisch**, veelschrijvend; **polygynie**, f. (v. *gynē*, vrouw), de veelwijverij; **polyhidrie**, f. (v. *hidrōs*, zweet), Med., het te sterke zweeten; **polyhistor**, m. (v. *histōr*, de kundige), een veelweter; **polyhistorie**, ook **polydrie**, f. de veelweterij, het veelweten, groote belezenheid.

Polyhymnia of **Polymnia**, f. gr. (van *polý*, veel, en *hýmnos*), de gezangrijke, eene der muzen (z. a.).

Polylogie, f. (vgl. *logos*), veelsprekerij, snapachtigheid, babbelsucht; **polymäthus**, m. gr. *polymathēs*, v. *mathēn*, leeren), wie veel geleerd heeft; ook z. v. a. polyhistor; **polymathie**, f. de veelweterij, veelzijdige kennis; **polymathisch**, z. v. a. polytechnisch, z. a., **polymétrisch** (v. *mēros*, deel), veeldeelig, veelledig; **polyméter**, m. (vgl. *metrum*), een veelvoetig vers; **polymetroscop**, n. een werktuig om den afstand van niet al te groote voorwerpen, welker grootte men kent, in een oogenblik te meten; **polymigniet**, m. een noorweegsch mineraal; **polymnieten**, pl., door bruinsteenoxide geteekende dendrieten; **polymórphisch** (van *morphē*, gedaante), veelvormig, van velerlei gedaante; **polymythie**, f. (vgl. *mythos*), eig. veelverdichting, opeenhooping van dichtsterlijke vonden, overlading van ingewikkelde voorvallen in toneelstukken.

Polynesië, n. gr. (v. *polý*, veel, en *nēsos*, eiland), veel-eilanden-land, z. v. a. **Australië** (z. a.).

polynomisch, gr. (v. *polý*, veel), veeldeelig, veelledig, van veelvoudige grootte, b. v. een polynomische (veeldeelige) kwadraat- of kubiekwortel, van meer dan twee cijfers (vgl. mononomisch en binomisch); **polynomium**, n. eene veeldeelige, veelledige getallengrootheid; **polynomie**, f. de veelnamigheid; **polyópter** of **polyóptron**, n. (van *óptein*, zien), een veelzijdig glas, vermenigvuldigingsglas, op de eene zijde met vele holten geslepen, waardoor men elk voorwerp verkleind zoo vele malen ziet als er van die holten zijn.

Polyp, m. (gr. *polýpus*, v. *polý*, veel, en *pūs* voet), de veelvoet, veelarm, kleine geleachtige plantdiertjes met vele armen of voeldraden; Med., een vleeschprop, vleeschgewas in of aan het menschelijke

ligchaam, doorgaans in holligheden met een slijmvlies bekleed, b. v. een hartpolyp, neuspolyp enz., **polyparium**, n. eene polypenwoning; **polypeus**, lat. (*polypōsus*), polypachtig, met een vleeschgewas behebt; **polypieten**, pl., z. v. a. koralieten; **polypodium**, n. gr., ook **aspidium**, Eot., de gemeene engelhoet, op oude boomstammen, muren enz.; **polypodiolithen**, pl., afdrucken met versteeningen van varenkruiden.

Polypædie, f. gr. (van *polý*, veel, en *pais*, *paidós*, kind), de veelheid van kinderen; **polypathie**, f. (vgl. *pathos*), het veelvoudig lijden; **polypetaal** (vgl. *petalon*), veel bloembladeren hebbende, meer dan zes bloembladeren hebbende; **polyphaag**, m. (van *phagēin*, eten), een veeleter, veelvraat; **polyphagie**, f. de veeleterij, de vraatzucht; **polypharmacie**, f. de veelvuldigheid der artsenijen, onmethodische vermenging van artsenijstoffen; **polypharmacoon** of **—cum**, n. (vgl. *pharmacoon*). Med., een veelvoudig zamengesteld, veelvoudig nuttig geneesmiddel; **polypharmacus**, m. een arts, die vele of zeer zamengestelde artsenijen voorschrijft.

Polypheem, m. gr. (*polýphēmos*, van *polý*, veel, en *phēmē*, faam), mansn.: de veelheroemde of befaamde; Myth., de vreeselijkste onder de cyclopen (z. a.).

Polyphilie, f. gr. (v. *polý*, veel, en *philēin*, lief hebben), de veel liefde, liefde tot velen, menigte van vrienden; **polyphonismus**, m. (v. *phōnē*, geluid, toon), veeltoonigheid; **polyphōnisch**, veelstemmig; **polyphyllisch** (vgl. *phyllon*), veelbladerig; **polypilisch**, gr.-lat. (v. *pilus*, haar), veelharig; **polypionie**, f. gr. (van *piōn*, vet), Med., de te groote menigte vet, overvethed; **polypticie**, f. (*polypteria*, v. *pēira*, ervaring), de veelervarenheid, levenswijsheid; **polyplasiasmus**, n. (v. *polyplásios*, veelvoudig), de verveelvuldigingskunst, vermenigvuldigingskunst van teekeningen enz., z. v. a. **polyantographie**; **polypodium**, z. ond. **polyp**; **polypolium**, n. (v. *pōlein*, verkoopen), de veelverkoop, het tegengestelde v. **monopolium**, **polyposie**, f. (van *pōsis*, f. dronk), de drinkzucht, drankzucht, neiging tot veel drinken, tot dronkenschap; **polypragmaticus**, m. (v. *prágma*, bezigheid, werk), een veelbedrijvige, onrustige, woelgeest; **polypragmatisch**, veelbedrijvig; **polypragmosyne**, f. de veelbedrijvigheid buiten het beroep, veelwerkerij; **polyptera**, pl. (v. *pterón*, vleugel, vlerk), veelvleugeligen, veelvinnigen; **polyptōton**, n. (v. *ptōsis*, val), de veelvuldige opkandervolging of herhaling van een woord met veranderden uitgang; **poly sarcie**, f. (v. *sarx*, gen. *sarkós*, vleesch),

de veelvleezigheid, volheid van vleesch, ongewone dikte of lijvigheid, spierkracht; **polyschidie**, f. (v. *schidzein*, splijten), de deelingszucht, verdeelingszucht; **polyscoop**, n. (van *skopēin*, zien, beschouwen), de veelkijker, een verveelvuldigingsglas; **polysialie**, f. (v. *sialon*, speeksel), Med., te sterke afscheiding van het speeksel, speekseloverloed; **polysomatie**, f. (v. *sōma*, n. lijf), lijvigheid, diklijvigheid; **polyspást**, m. (van *spáein*, trekken), een blok, katrol, eig. een veeltrekker; **polyspermie**, f. (v. *spérma*, n. zaad), zaadvolheid, veelzadigheid, **polysyllābon** of **polysyllābum**, n. (vgl. *syllabe*), een veellettergepig woord; **polysyndesie**, f., **polysyndeton**, n. (vgl. *syndesis*), Log., de veelheid of ophooping der voeg- of koppelwoorden, overlading door eenerlei koppelwoord; een met voegwoorden overladen volzin, h. tegengest. van **asyndeton**; **polysynodie**, f. (vgl. *synode*), veelmalige samenkomst; **polysynthetisch** (vgl. *synthetisch*), veel verbindend, veelvoudig zamengesteld; **polytechniek**, f. (vgl. *techniek*), de leerkunst der hoogere werkgeschiktheid of eigentlijk van vele kunstvaardigheden, leer der kunsten en industriële veringtingen; **polytechnisch**, veelkunstig, vele kunsten en wetenschappen omvattende, b. v. de polytechnische of polymathische school te Parijs, d. i. de hoogere beroeps- of ambachtsschool, eene school, waar vele kunsten en wetenschappen worden onderwezen; **polytecnie**, f. (van *téknon*, kind), z. v. a. **polypædie**; **polytheismus**, n. de veelgoderij, vereering van vele goden, h. tegengest. van **monothéismus** (z. a.); **polytheïst**, m. een aanhanger van dat stelstel; **polytheïstisch**, veelgodisch, vele goden vereerend; **polytheorie**, f. (vgl. *theorie*), de veelleer, meer leerkunst dan toepassing; **polytheorist**, m. een leeraar van veel en allerlei; **polytrophie**, f. (van *trophē*, voeding), Med., vele en te sterke voeding; overvoeding; **polytróphisch**, sterk gevoed, overvoed; veel of sterk voedend, al te voedzaam; **polytypie**, f. (vgl. *typus*), verveelvuldiging van den druk; **polyuresie**, f. gr. (vgl. *uresis*), menigvuldige pislozing, te vele ontlasting van pis; **polyxén**, n. (d. i. eig. zeer gastvrij), ijzerhoudend platina.

Pōma, n. gr., het deksel; de kiembeekking.

Pomade of **pommade**, f. (fr. *pommade*, it. *pomata*, v. *pomo*, *pomme*, appel, dewijl men ze weleer met appelschijfjes bereidde), de haarzalf, haarwas; ook lippenpomade; in de taal der (duitsche) studenten: zucht tot gemak, rust; **pomadéren** (fr. *pommader*), met pomade bestrijken, zalven.

Pomeranze, f. hoogd. (spr. —*rántse*; uit het it. *pomo d'arancio*, nw lat. *pomum aurantium*, d. i. goudappel, de goudgele vrucht van den oranjeboom.

Pomœrium, n. lat. (ontstaan uit *post-mœrium*, van *post*, achter, en *mœrius*, oud. lat. voor *murus*, muur), de walgang; de stadsgracht, ruimte tusschen de stad en de stadsmuur; het stadsgebied, de jurisdictie.

Pomoloog, m. lat.-gr. (v. h. lat. *pomum*, boomvrucht), een ooftkenner, oofkundige; **pomologïe**, f. de ooftkunde, leer van de boomvruchten; **pomológisch**, oofkundig, de ooftkunde betreffende; **Pomōna**, f. lat. Myth., de ooft- of tuingodin; ook beschrijving der tuinvruchten, of een geschrift over den tuin- of ooftbouw.

Pompadour, m. fr. (spr. —*dóer*), een kleine brei- of werksak der vrouwen (naar de marquise de Pompadour, de maîtresse van Lodewijk XV. benoemd).

Pompe, f. fr. (lat. *pompa*, van het gr. *pompē*, d. i. eig. zending, geleide, optogt), pracht, staatsie, pronk, praalvertooning; statige optogt; **pompeus**, prachtig, schitterend, pronkend, heerlijk, luisterrijk; hoogdravend; Muz. *pompōso*, it., prachtig, plegtstatig.

Pompelmoes, f. (eng. *pumplemoos* en *pumplenose*), eene soort van oostindische chinaasappelen, die de grootte van een menschenhoofd bereiken.

Pompernikkel, m. het grove zwarte brood in Westphalen, aldaar grof brood geheeten, soms 25 ned. ₤ zwaar. Een Franschman zou van dit brood gezegd hebben » *bon pour Nickel*, » goed voor mijn paard Nickel, en dat zeggen aanleiding tot de iron. benaming gegeven hebben.

Pomphölyx, f. gr. (*pomphölyx*, blaas, waterblaas), zinkbloemen, galmei-bloemen, witte ligte vlokken van zinkoxyde; **pompholygōdes**, pis, die vele blazen opwerpt.

Pompier, m. fr. (spr. *pongpijé*; van *pompe*, pomp), de opziener over de openbare pompen eener stad, de pompmeester; brandspuitgast.

Pompon, m. fr. (spr. *pongpong*), kleine sieraden tot hoofdtooi der vrouwen, opschik; Mil., de wollen kuif op de soldaten-schakot enz.; ook het zijden overtrek tot beveiliging van het geweer voor den regen.

Pompona, f. sp., eene mindere soort van vanille.

pomum Adāmi, n. lat., de adamsappel, paradijs-appel, eene soort van oranje-appelen; ook de luchtpijpsknobbel, keelknobbel.

Ponceau, n. fr. (spr. *pongsó*; van het lat. *puniceus*, gr. *phoinikeos*, donker- of

purperrood), de klapproos; het hoogrood, klapprozenrood, z. v. a. *coquelicot*.

poncéren, fr. (*poncer*; spr. *pongs*—; v. *ponce* = lat. *pumex*, puimsteen), met puimsteen afwrijven of glad maken; doorstuiven, doorgeprikt teekeningen enz. met kolenstof sponzen; **ponce**, f. fr. (spr. *pons'*), een met fijn houtskool gevuld zakje om door middel van een doorprikt papier lijnen of de omtrekken van teekeningen voort te brengen.

Ponch, **ponsch**, **ponche**, z. **punch**.

Poncho, m. sp. (spr. *pontsjo*, uit de araucanische taal), eene soort van groven mantel, bestaande uit een vierkant stuk stof met eene opening in het midden, door welke men het hoofd steekt, inz. in Peru en Chili gebruikelijk.

ponctueel, f. (*ponctuel*), stiptelijk, naauwkeurig.

Pond, n. (hoogd. *pfund*, eng. *pound*, zweedsch en deensch *pund*, hong. *funt*, v. h. lat. *pondus*, *pundo* = fr. *poids*, gewigt), de gewigts-eenheid in vele landen; het nederlandsche pond of kilogramme heeft de zwaarte van eene kubieke palm gedestilleerd water en komt overeen met 2,023921 oude amsterdamsche ponden of met 4,0636554 marken holl. trooisch, of omgekeerd: het amsterd. pond houdt 0,49409 en het mark hollandsch trooisch 0,24608 nederl. ponden. De verhouding van het pond in andere landen tot het nederlandsche is als volgt:

Landen of steden.	Ned. ₤
Aken	0,4687.
Augsburg	0,4911.
Baden	0,5000.
Bergen (Noorwegen)	0,4910.
Berlijn	0,4685.
Bern	0,5222.
Bremen	0,4892.
Breslau	0,4052.
Constanz	0,4720.
Dantzig	0,4685.
Duitschland (voor h. tolwezen)	0,5000.
Embden	0,4968.
Engeland (voor den handel)	0,4535.
» (trooisch)	0,373.
Frankfort (het ligte pond)	0,4671.
» (» zware »)	0,5050.
Geneve	0,5506.
Hamburg	0,4844.
Hannover	0,4866.
Keulen	0,4675.
Koningsberg	0,4685.
Kopenhagen	0,5002.
Leipzig	0,4669.
Libau	0,4178.
Lubeck	0,4846.
Manheim	0,4949.
Marocco	0,5397.

Landen of steden.	Ned ₤.
Munchen	0,5608.
Neurenburg	0,5099.
Oldenburg	0,4844.
Osnabrug	0,4940.
Patras	0,3996.
Pernau	0,4166.
Praag	0,5144.
Pruissen	0,4676.
Regensburg	0,5687.
Reval	0,4310.
Riga	0,4680.
Rostock	0,5387.
Rusland	0,4094.
Salzburg	0,5599.
Stettin	0,4677.
Triest	0,5597.
Ulm	0,4687.
Warschau	0,3779.
Weenen	0,5601.
Wurtemberg	0,4678.
Wurzburg	0,4770.
Zurich	0,5273.
Zweden	0,4225.
» (voor de mijnen) .	0,3758.

Het medicinale pond doet in

Nederland	0,375.
Baden	0,35778.
Beijeren	0,36.
Frankfort ³ / _M	0,357854.
Hessen-Darmstadt	0,357828.
Hessen-Kassel	0,357664.
Oostenrijk (³ / _₤)	0,42.
Pruissen (³ / _₤)	0,351.
Rusland (⁷ / _₤)	0,358.
Saksen-Weimar	0,349091.
Wurtemberg	0,357647.
Zweden	0,356437;

pond-sterling, bij verkort. **L. st.**, eene engelsche denkbeeldige (gefingeerde) munt, verdeeld in 20 shillings of 240 pence, omtrent = 12 gulden; **pond vlaamsch**, bij verkort. **L. vl.**, eene gefingeerde nederlandsche munt = 6 gl.

pondus, n. pl. **pondëra**, lat., het gewigt; **inutile pondus terrae**, een onnutte last der aarde, oneig. voor een ledig, onnut, enkel genietend mensch; **ad pondus omnium**, op recepten: zooveel aan gewigt als al het overige te zamen; **ponderëren** (lat. **ponderäre**), afwegen; overwegen, overleggen; **ponderäbel**, weegbaar, wat men wegen kan; **ponderabilien**, pl. (**ponderabilia**), weegbare lichamen; **ponderabiliteit**, f. nw lat., de weegbaarheid; **ponderatie**, f. lat., de afweging, het wegen, afwegen; Pict., het evenwigt in de houding en beweging eener figuur; **ponderëus** (lat. **ponderösus**, a, um), zwaar, wigtig; nadrukkelijk; der overweging

waardig; **ponderoso**, it. Muz., met nadruk, zwaar.

Ponerologïe, f. gr. (v. **ponëros**, a, ou, slecht, boos), het spreken van slechte dingen, een onbetamelijk gesprek; de leer van het kwade, het verkeerde, b. v. in de menschelijke natuur.

Pongo, z. **barris**.

Ponjaard, m. (fr. **poignard**, it. **pugnale**, sp. **punal**; van het lat. **pugio**, **pungo**, steken), een korte spaansche dolk.

Ponnes, **ponni** of **ponny**, eene oostind. rekenmunt, = $\frac{1}{3}$ rupy, en wel in Bengalen = 2 cent ruim, in Surat = $3\frac{1}{2}$ ct. courant; in Calcutta = 4 goras of ongeveer = $1\frac{1}{2}$ ct. courant.

pons asinörum, m. lat., eig. eene ezelsbrug, d. i. een verligtingsmiddel voor onwetenden, minkundigen of zwakken.

Pont, **punt**, eene chiesche lengtemaat, ongeveer = $1\frac{1}{2}$ rijnl. duim.

Pontac of **pontak**, m. een fransche donkerroode, zware wijn, naar het oord van denzelfden naam in Z. Frankrijk.

Ponti, **ponto**, m. eene rekenmunt op Sicilië, = $\frac{1}{3}$ scudo of ruim 13 cent.

Pontia, z. ond. **Pontius**.

Ponticello, n. it. (spr. — **tsjello**; verklw. v. **ponte** = lat. **pons**, brug), Muz., eig. een brugje, de kam aan strijkspeeltuigen; **sul ponticello** (spr. **soel**—) Muz., over de kam.

Pontifex, m., pl. **pontifices**, lat., een priester of opzigtter over het godsdienstwezen in het oude Rome, medelid van het collegie der pontifices; een opperpriester, bisschop; **pontifex maximus**, de opperste der pontifices in het oude Rome; priester-vorst, paus; **pontificaal** (lat. **pontificälis**, e), priesterlijk; hoogepriesterlijk, bisschoppelijk; de pontificale ring, de kostbare ring dien de paus, de bisschoppen en andere prelaten bij de hooge misbediening plegen te dragen; als subst. **pontificaal**, of **pontificäle**, n. een kerkboek, dat de pligten of verrichtingen eens bisschops bevat, onder Clemens VIII. in 1596 verschenen; ook het pauselijk, bisschoppelijk plegtgewaad; een staatsiekleed, het beste pak; **pontificälïen** of **pontificälïa**, pl., bisschoppelijke kleeding; priestergewaad, staatsiekleed; in **pontificälibus**, in plegtgewaad, in de ambtskleeding; **pontificaat**, n. het ambt van eenen pontifex, het opperpriesterschap, pausschap, de pauselijke waardigheid.

pontinische of **pomptinische moerassen** (lat. **palüdes pontinae** of **pomptinae**, ontst. uit **pompetinae**, van de stad **Pometia**, de magtigste der 33 steden, die vroeger aldaar lagen), eene moerassige landstreek van 3 vierkante mijlen in den Kerkelijken Staat, zuidwaarts van Rome.

Pontius, gr. (v. **pontos**, zee), mansn.:

de man der zee; **pontia**, f. een bijnaam van Venus, als uit de zee geborene.

Pont-levis, m. fr. (spr. *pong l'wie*; van *le pont* = lat. *pons*, brug), eene ophaalbrug; *pont-neuf*, de nieuwe brug te Parijs; **pont-tournant**, n. (spr. *pong toernang*), de draaibrug; **pont-volant**, m. (spr. —*woláng*), de vliegende brug, gierbrug; **ponton**, m. pl., **pontons** (spr. *pongtongs*), eene vlootbrug, bruggeschuiten, kleine vaartuigen, waarvan men zich in den oorlog als onderlaag bedient om schipbruggen (pontons-bruggen) over eene rivier te slaan; **pontonier**, m. (spr. *pongtonjé*), schipbrugmakers, soldaten met het slaan der pontons belast.

Ponto 1) f. (fr. *ponte*, v. h. lat. *ponere*, leggen, zetten; van daar het fr. *pondre*, eijeren leggen; *la ponte*, het eijeren leggen; vgl. het it. *pontare*; of van *punctum*, vgl. **punt**, **pontéren**?), een aas (harten- of ruitenaas), als vierde troef in het l'hombre-spel; 2) z. **ponti**; **pontéren** (fr. *ponter*), eenen prijs op eene kaart zetten in het pharo-spel tegen den bankhouder.

Pontus, m. lat. (gr. *pontos*), de zee, inz. z. v. a. *Pontus Euxinus*, m. de Zwarte zee.

Pony, m. eng. (uit het gaelisch *ponaidh*, klein paard), eene bijzondere soort van kleine rijpaarden, een klepper.

Ponzine, f. it. (*limone ponzino* of *ponzindo*; v. h. lat. *punicus*, vgl. **ponceau**), de donkerroode chinaasappel; ook eene variatie van den citroen.

Pool, m. (lat. *polus*, v. h. gr. *pólos*, d. i. draaipunt, v. *pélein*, draaijen), het draaipunt; naam der beide eindpunten van de as eens bols, b. v. van de aarde, om welke zij zich omdraait. Het uiterste punt der aardas naar het noorden heet noordpool of arctische pool (*polus arcticus*), het andere naar het zuiden: de zuidpool of antarktische pool (*polus antarcticus*); polen des hemels of wereldpolen, de draaipunten om welke zich de schijnbare hemelbol in 24 uren schijnt te wentelen; Phys., de punten of plaatsen, die de zetel van tegenovergestelde eigenschappen of krachten zijn, b. v. de polen van den magneet, de trekpunten of de naar tegengestelde richtingen strevende plaatsen van den magneet, in welke zijne aantrekking het sterkst is, vgl. **magneet**; poolshoogte v. eene plaats, z. **geographische breedte**; **poolcirkels**, de beide cirkels, die men zich verbeeldt op enen afstand van 23½ graad van de beide polen getrokken te zijn; **pooldistantie**, poolsafstand, de afstand des pools van het toppunt eener plaats; **poolster**, de noordster aan het niterste einde van den staart des kleinen beers, eene geleidster v. or de zeevarenden; **polair**, nw lat., den pool betreffende, van de polen af; tegen-

overgesteld, regt tegenover; **polaire projectie**, z. **projectie**; **polariséren**, polariteit mededeelen of aannemen; **polarisatie** en **polarisering**, f. mededeeling v. polariteit; ook de aanneming daarvan; **polariteit**, f. de neiging of rigting van vrij zwevende magneten naar de magnetische polen der aarde; in ruimeren zin: h. bezitten van twee polen of tegenovergestelde plaatsen met strijdige (aantrekkende en afstootende) eigenschappen, van daar magnetische en electrische polariteit; polariteit van het licht, de eigenschap van het licht om, na zijne breking enz. door zekere lichamen, tegen lichamen van dezelfde soort eene veranderde, naar de richtingen verschillende verhouding aan den dag te leggen; in 't alg. de tegenstelling van twee eigenschappen of krachten, die in wederkerige betrekking tot elkander staan; **polographie**, f. de poolbeschrijving.

Popanz, m. hoogd. (spr. *pópants*), een schrikbeeld, bullebak, boeman.

Pope, m. russ. (*pop*, v. h. nw gr. *papās*, priester; v. h. gr. *páppas*, vader; vgl. **papa**), een priester der gr. kerk in Rusland.

Popine, f. lat. (*papina*), eene gaarkeuken, kroeg.

Poplins, pl. eng., halfzijdjen stoffen uit zijde en wol, inz. in Ierland vervaardigd, z. v. a. van het fr. *papeline*.

poplitsch, nw lat. (v. h. lat. *poples*, gen. *poplitis*, de knieschijf), tot de knieschijf behoorende, aan den knieboog aanwezig.

Populace, f. fr. (gr. —*láss*; van h. lat. *populus*, een volk), het gemeen, gepupel, de volkshoop, het graauw; **populacier** (spr. —*lassjé*); gemeen, laag, onedel, gelijk het gemeene volk zich gedraagt; zich op onedele wijs vernederend of gemeen makende; **populair**, lat. (*populāris*, e. fr. *populaire*), volksmatig, gemeen; algemeen nuttig, algemeen verstaanbaar, onder de bevating van den grooten volkshoop vallende; volkslievend, volksgunstig, volksbelievend, minnelijk, gemeenzaam, genaakbaar voor vrienden, bij het volk bemind; **populariteit**, f. (lat. *popularitas*), de volkmatigheid, volkstaal, volkstoon, de algemeene verstaanbaarheid, bevattelijkheid, algemeene nuttigheid; volksbelieving, minzaamheid jegens geringeren, genaakbaarheid, volksliefde, volksgunst; **populariséren** (fr. *populariser*), iets volkmatig, algemeen bevattelijk, verstaanbaar of nuttig maken; **zich populariséren**, zich bij het volk bemind maken, zich in de gunst van het volk dringen; **populéren**, nw lat. (het lat. *populāri* beteekent verwoesten, plunderen, ontvolken), of fr. **peuplén** (*peupler*), bevolken; **populatie**, f. de bevolking, volksmenigte; po-

puleus, lat. (*populōsus*, a. um, volkrijk), talrijk, sterk bevolkt; **Populonīa**, f. Myth., een bijnaam van Juno, onder welken de Romeinen haar vereerden.

Porca, f. lat., de zeug of zog; eene akkermaat van 180 voet lang en 80 voet breed; ook de vrouwelijkheid.

Porcelain, z. **porselein**.

Porche, f. fr. (spr. *poršj*); v. h. lat. *porticus* (?), voorportaal aan kerken en andere groote gebouwen.

Porien, **poren**; pl. gr. (v. *póros*, m., pl. *póroi*, d. i. eig. doorgang, uitgang; lat. *porus*, m., pl. *pori*), de kleine tusschenruimte, openingen of gaatjes der lichamen; de zweetgaatjes in de huid; **porcus**, nw lat. (fr. *porcus*), met porien of kleine tusschenruimten, sponsachtig, vol kleine openingen; **porositeit**, **porusheid**, f. de eigenschap der poreuse lichamen, doordringbaarheid, sponsachtigheid.

Porisma, n. gr. (*pórisma*, v. *poridzein*, te weeg brengen, aanvoeren), eene gevolgtrekking, besluit uit het voorgaande; pl. **porismata** of **porismen**, gevolgtrekkingen uit eene reeds bewezene stelling, b. v. in de meetkunde; **porismatisch**, gevolgtrekking; **poristiek**, f. de leer der gevolgtrekkingen, der besluiten; **poristisch**, gevolgtrekking.

Pornie, f. gr. (*porneia*), hoererij, hoerlering; **pornograaph**, m. een schrijver over hoererij; ontuchtig schrijver.

Porocèle, f. gr. (v. *pōros*, m. de tufsteen; eene soort van marmer; oneig. eene steenachtige verharding, celt), Med., eene steenbreuk, kraakbeenbreuk, eene valsche, uit verhardingen ontstane breuk; **poromphalon**, n. of **poromphalus**, m. ook **poromphalocèle**, f. eene uitpuiling, uitzetting of zwelling van den navel, waarin steentjes of verhardingen aanwezig zijn, navelsteenbreuk; **poroticum**, n. (v. *porien*, versteenen, verharden), een geneesmiddel, dat de voortbrenging van beenweefsel (*callus*) tusschen de gebrokene beeneinden bevordert; **porotisch**, verhardend; **porōma**, n. Med., een hard, eeltachtig deel; **porosis**, f. gr., verharding; Med., vergroeiing van gebroken beenderen; bij de nieuweren ook voor luchtige opzetting; ook het gerstenkorreltje, eene verharding in het oog.

Porphy, n. gr. (v. *porphýra*, purper); de purpersteen, een gemengd gesteente van onderscheiden grondstof met ingegroeide veldspathkristallen enz.; **porphyrslak**, eene rolslak in Brazilië; **porphyrites**, m. marmer met purperstreepen; **porphyrisma**, n. Med., de charlakenkoorts, purperkoorts, purperuitslag; **porphyristisch**, de charlakenkoorts betreffende, daaruit ontstaan; **porphyrogenitus**, m. gr.-lat., een in het purper geboren, een bijnaam der prins van het griekse keizerrijk

na Constantijn, die gedurende de regering des vaders geboren werden.

Porphyriänen, pl., aanhangers v. Porphyrius, Arianen der 14de eeuw.

Porpieten, pl. gr. (v. *pórpē*, ring, spang), eene soort van cirkel- of cironde versteende sponskorallen.

Porrectie, z. ond. **porrigeren**.

Porrée, m. (fr. *poireau* of *porreau*; v. h. lat. *porrum*, look), spaansche look, een ajuinachtig moesgewas.

porrigeren, lat. (*porrigere*), overhandigen, over reiken; **porrectie**, f. de overhandiging, overreiking.

Porriigo, f. lat. Med., z. v. a. **pityriasis**.

Porselein, **porcelain**, n. (it. *porcellana*; fr. *porcelaine*; oorspr. naam eener slak: de porseleinslak, lat. *porcellana*, *concha cyprea*, naar welke het porselein om zijne gladheid en melkwitten glans zijn naam heeft gekregen), eene in het vuur half verglaasde, doorschijnende stof en de daaruit bereide kostbare aardewerken; **porselein-jaspis**, m. eene kunstmatig bereide, naar jaspis gelijkende steensoort; **porcellanieten**, pl., versteende porseleinslakken.

Port, m. fr. (spr. *pôr*; v. h. lat. *portus*), eene haven, zeehaven; een toevlugtsoord, plaats der rust en veiligheid; **port**, n. de vracht, het draagloon, inz. het portgeld voor brieven, briefgeld, briefport; ook bij verkorting voor portwijn (z. a.).

Portaal; n. (sp. *portal*, fr. *portail*, v. h. lat. *porta*, de deur), de hoofddeur, hoofdingang v. eene kerk of enig ander groot gebouw, met de bouwkunstige sieraden, daaraan verbonden; ook wel eene afdeeling van een gebouw of eene woning, eene ruimte voor de gangen, bij de deur (voorportaal).

portabel, lat. (*portabilis*, e, v. *portare*, dragen) en **portatief**, nw lat., draagbaar; van daar **portatief** als subst. n. een zakboek; **portage**, f. fr. (spr. —*táazj*), ook **pacotille**, f. (spr. —*tielj*), de bijlast, vrijpakkagie, vrijgoed, de weinige waren en goederen, welke de op schepen aangestelde personen mogen mede voeren; ook het recht om bijlast te mogen laden; **portament**, n., it. *portamento di voce* (spr. —*wótsje*), Muz., het dragen en allengs wegsmelten der stem; **portäten**, pl. (it. *portata*, f. scheepslading), in zeehavens en handelsteden: lijsten der dagelijks aankomende goederen en hunner ontvangers.

Port d'armes, m. fr. (spr. *pôr d'arm*); v. *porter*, = lat. *portare*, dragen), een verlofbriefje om wapenen te dragen; een vrijbrief om te jagen; **porte-assiette**, n. (spr. *port'assjett*), een schotelring; **portebouquet**, n. (spr. *port'boeké*), een bloemkorfje, bloemschaaltje op het dames-toilet; **porte-chaise**, f. (spr. *port'sjéz*; fr. *chaise à porteurs*), de draagstoel, draagzetel; ook

m. de drager; **porte-crayon**, n. (spr. —*kré-jóng*), een potlood- of stifthouder, eene teekenpen, z. **crayon**; **porte-croix**, m. (spr. *port'kroá*), de kruisdrager, hij, die bij r. k. processien het kruis draagt; **porte-Dieu**, m. (spr. —*djeu*), eig. een godsdrager, r. k. priester, die de gewijde hostie naar de zieken brengt; **portée**, f. de houding; vatbaarheid; drijfkracht, schotwijdte, bereik; **porte-épée**, m. (spr. *port'epé'*), eig. een zwaarddrager; draagband voor een zijgeweer, degenkwas; **porte-feuille**, f. (spr. —*feulj'*), de brieven-tasch, het zakboekje; ook oneig. voor het ambt van staatsminister; **porte-foudre**, fr. (spr. *foedr'*), eig. een bliksem- of donderdrager, het kanon; **porte-guignon** (spr. —*ghienjóng*), **porte-malheur** (spr. —*mal-leur*), een onheilsbode, ongeluksvogel; **porte-lettre**, f. de brieven-tasch; **porte-manteau** (spr. —*mantó*), een mantelzak; **porte-respect**, m. (spr. —*respé*), eig. ontzagwekker; een dolk, korte stootdegen; **porteur**, m. een drager; de houder of ver-tooner van een' wisselbrief enz., de overhandiger van eenen brief, eene boodschap.

Porténtum, n. (pl. *porténta*), lat., een gedrocht, wanschepsel, monster, eene misgeboorte; in 't algemeen iets, dat eene voorbeduiding heeft, vgl. *prodigium*.

Porter, m. eng. (spr. *póorter*), een sterk eng. bier (naar men wil zoo genoemd, omdat het wegens zijne krachtigheid inz. voor lastdragers (porters) geschikt is.

portéren, fr., zich voor iemand **portéren**, voor iemand in de bres springen, zijne zaak verdedigen, met hem ingenomen zijn; voor iemand **geporteerd zijn**, met hem ingenomen, hem genegen, gunstig, bevoor-dertelijk zijn.

Porteur, z. ond. **port d'armes**.

Porticus, f. doorgaans m. (pl. *porticus*), lat., eene zaal, zuilengang, gewelfde of overdekte gang tot wandelplaatsen, za-menkomsten enz.; galerij.

Portie, f. lat. (*portio*), het deel, aandeel, wat ieder toekomt; een erfdeel; de hoeveelheid der op eenmaal toegediende of uitgereikte spijs, mondgedeelte, spijsgift; *portio gratiális*, Jur., een genadedeel, genadegeld; *p. hereditaria*, het erfdeel; *p. legitima*, het wettig deel, verpligte deel; *p. statuaría*, het aandeel, dat naar landsgebruik of landswetten eene weduwe van haren overledenen man toekomt; *p. virilis*, mansdeel, gelijk erfdeel, kindsgedeelte; **portiuncula**, f. een klein gedeelte, deeltje, inz. van het eten; ook eene kleine kerk niet verre van Assisi, tot eene abdij behoorende en door de monniken **portiuncula** genoemd, omdat zij op een klein, hun toebehoorend stuk lands lag; in oude kalenders de benaming van den 2den a u-

gustus, dewijl op dezen dag aan de bezoekers der Portiuncula-kerk aflaat werd verleend.

Portier, m. fr. (spr. *portjé*; v. *porte* = lat. *porta*, deur), een deurwachter, poortbewaarder.

Portique, n. fr. (spr. —*tiek'*), z. v. a. **porticus**.

Porto, n. it. (v. *portäre*, dragen, weg-brenge), het vracht-, voer- of draagloon, bodenloon, de vracht; inz. het postgeld, brieven-geld, brievenport; *porto-franco*, it., *franc de port*, fr. (spr. —*pór*), of **portvrij**, postvrij, franco; **porto-vrijdom**, bevrijding van het postgeld, postvrijheid.

Porto-franco, m. it. (v. *porto* = lat. *portus*, haven), eene vrijhaven; **portomorto**, eene doode haven, waarin het den koopvaardij-schepen verboden is binnen te loopen; **Porto-rico**, m. (sp. *puerto rico*), d. i. rijke haven, naam van een spaansch eiland in W. Indië en van den rooktabak, die van daar komt.

Portrét, n. (fr. *portrait*, eig. het deelwoord van het verouderde *portraire*, afbeelden, v. h. lat. *protrahère*, d. i. aan het licht, te voorschijn brengen), de beelden, inz. die van eenen mensch, door het penseel, de teeken- of graveerstift voortgebragt; oneig. de levendige, natuurlijke, juiste voorstelling, beschrijving of schildering van eenen persoon door woorden; **portraitist** of **portraiteur**, m. een schilder van portretten; **portraitéren**, portretteren, het gelaat op doek, paneel enz. afbeelden.

Portugalése, m. (v. Portugal), eene portugesche goudmunt van verschillend gehalte; ook eene hamburger medaille, 10 dukaten waard.

Portülak, m. (lat. *portulāca*, *porcīlāca*), de porselein, eene bekende jarige tuinplant als moeskruid en salade.

Portulan, m. fr. (spr. *portuláng*; van *port* = lat. *portus*, haven), Mar., het graadboek, dat de ligging der kusten en havens bepaald opgeeft; **Portünus** of **Portünus**, m. lat. Myth., de havengod, de god en beschermer der zeehavens; bij de Grieken **Palæmon**.

Portwijn, m. een portugesche roode wijn, die uit de stad Oporto of Porto wordt verzonden.

Porus, m. gr. (*pōros*, vgl. *porocel* enz.), de tufsteen; Med., beenderuitwas, celt.

Posáda, f. sp. (v. *posar*, zich nederzetten, uitrusten enz., v. h. lat. *ponère*), eene herberg, een logement.

Posca, f. lat., azijnwater, z. v. a. **oxycraat**.

Poschega-tabak, eene sijne tabaksoort uit Hongarije.

posé, fr. (v. *poser*, lat. *ponère*, zetten)

gezet, ernstig, bedachtzaam, van gelijkmatige, ernstige gemoedsgesteldheid.

Poseidōn, m. de gr. naam van den zee-god Neptunus (z. a.).

Positie, f. lat. (*positio*, v. *ponere*, zetten, stellen enz.), de stelling, ligging, plaatsing, toestand, stand; in de danskunst: de voetenplaatsing (eerste, tweede enz. positie); Poet., het zamentreffen van twee of meer medeklinkers, waardoor eene lettergreep lang wordt; *positiones captivās*, pl. Jur., arglistige stellingen of regtsvragen, strikvragen; **positie-krijg**, een stellingskrijg, beschermings- of verdedigingsoorlog; **positief**, lat., vastgesteld of bepaald, aangenomen, uitgemaakt; vast, zeker, gewis, werkelijk, bewerd. hevestigend (het tegengest. van negatief); **positieve electriciteit**, z. **electriciteit**; **het positieve regt**, het vastgestelde; stellige regt (in tegenst. met het natuurregt); **positieve religie**, de vastgestelde, geopenbaarde en overgeleverde godsdienst (in tegenst. met de natuurlijke of de natuurgodsdienst); de **positief** of **positivus**, Gram., de toestand van het bijvoegelijk naamwoord zonder vergelijking gebezigd, de stellige trap der bijvoegelijke naamwoorden, z. **gradus**; het **positief**, een klein handorgel, kamerorgel; *posito*, gesteld of aangenomen, dat enz.; *posito, sed non concessio*, gesteld, maar niet toegegeven of aangenomen; *positis ponendis*, het vooronderstelde aangenomen zijnde; **posituur**, f. (lat. *positura*), de stelling, stand of houding des lichaams, de toestand; zich in posituur of in postuur zetten, zich tot iets gereed maken, op iets bereid of gewapend houden.

possederen (fr. *posséder*, lat. *possidere*), bezitten, in bezit, in eigendom hebben; **possessie**, f. (lat. *possessio*), het bezit, de bezitneming; de bezitting, have; *possessio apprehensa* of *capta*, Jur., een aangetast bezit; *p. bonae fidei*, bezit te goeder trouw, voor regtmatic geacht bezit; *p. bonorum*, goederenbezit; *p. bonorum ventris nomine*, het goederenbezit eener zwangere weduwe voor hare vrucht; *p. extincta*, te niet gegaan bezit; *p. injusta*, onregtmatic of wederregtelijk bezit; *p. justa*, regtmatic bezit; *p. litigiosa*, strijdig, betwistbaar bezit; *p. malae fidei*, onredelijk of bewust onregtmatic bezit; *p. praescripta*, verjaard bezit; **possessief**, lat. (*possessivus*, a, um), het bezit betreffende, bezitting aanwijzend; *pronomina possessiva*, z. **pronomen**; **possessor**, m. de bezitter, eigenaar; *possessor bonae fidei*, Jur., wie een regtmatic bezitter geloofd te zijn; *p. malae fidei*, een bewust onregtmatic bezitter; *possessorium*, n. **possessorisch proces**, bezittingsproces, een regtsgeeding, dat enkel het bezit betreft.

possibel, lat. (*possibilis*, e, v. *posse*,

kunnen), mogelijk, doenlijk, doenbaar; **possibiliteit**, f. de mogelijkheid.

Post, m. it. (*posta*, v. h. lat. *ponere*, zetten, stellen), 1) eene voor iets bepaalde of uitgegevene geldsom, in zoo verre zij in rekening wordt gebragt, de aanteekening in een koopmansboek; 2) (fr. *la poste*), de openbare inrigting tot bezorging van brieven, goederen en personen, het openbare postwezen; ook voor berigt, tijding (b. v. een kwade post); 3) (fr. *le poste*, it. *posto*, v. h. lat. *ponere*, stellen), de stand, plaats; eene uitgezette wacht; schildwacht; ook de plaats, waar die gesteld wordt; oneig. bediening, ambt, plaats; **post-directeur**, m. het hoofd van het postkantoor; **poststation**, z. **station**; *per posta*, it., met de post; *poste restante*, fr. (spr. *post' restanté*), op de post te blijven (om afgehaald te worden); **posteren** (fr. *poster*), plaats, stellen, iemand op een' bepaalden post stellen, hem eene plaats, bediening enz. aanwijzen; **postering**, f. de stelling; **postillon**, n. fr. (spr. *postieljong*), een postknecht, postrijder; *postillon d'amour* (spr. —*damoer*), een overbrenger van minnebrieven.

post, lat., na, later dan —; *ex post*, achterwaarts, achteraan.

Postament of **postement**, n. (v. h. lat. *ponere*, zetten, stellen), het voet- of onderstuk, onderstel (pedestal), het voetstuk van eene zuil, de zuilstoel.

postdateren, nw lat. (vgl. **dateren**, ond. *datum*), later dagteekenen, eene latere dagteekening geven, een' vroegeren, reeds verlopen' dag onderteekenen.

post effluxum (scil. *terminum*), z. ond. *terminus*.

Postement, z. **postament**.

posteri, pl. lat. (v. *posterus*, a, um, later volgend), de nakomelingen; *posterius*, n. het latere, achterzijnde; het achterzindeel, nazindeel; *a posteriōri*, v. achteren, uit de ervaring, van de zinnen of van de ervaring af bankelijk, b. v. een zoodanig bewijs; het tegengest. van *a priori*; *posterior terminus*, de nazin, het nazindeel; *posteriōra*, pl., de achterdeelen; het achterste, het deel, waarop men zit; **posterioriteit**, f. nw lat., het laterzijn, jongerzijn, het tegengest. v. **prioriteit**; **posterioriteit**, f. lat. (*posteritas*), de nakomelingschap.

Postexistentie, f. nw lat. (vgl. **existentie**), het toekomstig aanzijn, de toekomstende voortdoring.

post festum, lat., na het feest, d. i. achteraan of te laat, ook *ex post*.

Posthitis, f. gr. (v. *posthē*, de voorhuid), Med., de ontsteking der voorhuid.

posthocus, m. een gezwel der voorhuid.

post hoc, ergo propter hoc, daarna, en derhalve daarom (de valsche stelregel, dat

wat op elkander volgt ook uit elkander volgt).

posthūmus of **postūmus**, m. en **posthūma**, f. lat., een nakomende, een na des vaders dood geboren kind; **libēri posthūmi**, pl., nageboren kinderen; **opus posthumum** of **postumum**, een werk, dat eerst na des schrijvers dood in 't licht komt; pl., **opera posthuma**, of fr. *œuvres posthumes* (spr. *œuvr' postūum'*), nagelaten werken, schriften.

Postiche, f. (spr. *postiesj'*; it. *posticcio*, v. h. lat. *posticus*, a, um, van achteren te vinden), later bijgekomen, nagemaakt, valsch aan- of ingezet, geborgd, ontleend, b. v. van valsche tanden of haren gebruikelijk; **homme postiche**, m. (spr. *omm—*), de valsche of schijmenssch, d. i. de aap.

Posticum, n. lat., een achterhuis, achtergebouw; ook achterdeur.

Postila, f. russ., eene zekere russ. nationale confituur, uit rijpe vruchten met honig toebereid.

Postille, f. (mid. lat. *postilla*; fr. *postille*; sp. *postila*, randaanmerking), een predikboek over de zon- of feestdag-evangelien enz. (v. h. lat. *post illa (verba)*, naar die woorden van den tekst, d. i. naar aanleiding van de tekstwoorden, dewijl de preek uit de vooraf gelezene woorden des bijbels wordt afgeleid); **postilléren**, den bijbel verklaren.

Postillon, z. ond. **post**.

Postliminium, n. lat. (v. *limen*, gen. *liminis*, de dorpel, drempel, woning), eig. de tehuiskomst; Jur., het wederintreden in het vorig bezit, het regt, dat voor iemand door zijne terugkeering uit de gevangenschap of uit vreemde landen weder ontstaat.

Postludium, n. nw lat. (v. h. lat. *ludus*, het spel), het naspel op het orgel bij het uitgaan der kerk.

post nubila Phœbus, lat. sprw., na de wolken de zon, na regen volgt zonneshijn.

postnumeréren, nw lat. (v. *numerāre*, tellen), nabetalen, natellen, het tegengest. van **prænumeréren**; **postnumerāndo**, nabetalend.

Posto, m. it. (v. h. lat. *ponere*, stellen), vaste stelling, post, stand, plaats; **postovatten**, post vatten, eene plaats hezeiten, vasten voet krijgen.

postponéren, lat. (*postponere*), naplaatsen, achter zetten, geringer achten, beneden stellen, verschuiven, uitstellen; **postpositie**, f. nw lat., de achterstelling enz.

postremo, lat., ten laatste, eindelijk; **postremum**, n. het laatste, het laatste woord voor de regtbank (een regt, dat den beklagde toekomt).

postscribéren, lat. (*postscribere*), achter of onder schrijven, aan een geschrift iets toevoegen, aanhangen; **postscrip-**

tum of **postscript**, n. het naschrift in brieven, afgekort gewoonlijk *P. S.*, N. S. = naschrift.

post Trinitātis, z. ond. **triniteit**.

postuléren, lat. (*postulare*), vorderen, eischen, als bepaling of voorwaarde voorop stellen, begeeren, om iets aanhouden, naar iets dingen; bij de boekdruckers: naar de hoedanigheid van gezel dingen; vgl. **cornuut**; ook buitengewoon tot bisschop benoemen; **postulánt**, m., een aanzoeker, dinger, die naar eenen post, eene bediening enz. staat, die in eene orde, een genootschap enz. wenscht opgenomen te worden; **postulātus**, m. een benoemde, beroepene, inz. tot een bisdom; **postulaat**, n., pl. **postulāta** of **postulāten**, vereischte, de stelling, die zonder bewijs aangemenen en als geldig beschouwd moet worden, uit hooft van eene andere noodzakelijke en zekere stelling; Math., eene vordering, opgave, een vereischte; **postulātie**, f. het aanzoek, verlangen, begeeren; inz. de benoeming van eenen persoon tot eene geestelijke waardigheid, tot welke hij eigentlijk naar het kanonieke regt niet benoemd kan worden.

Postumus, z. **posthumus**.

Postuur, f. (it. *postūra*), z. v. a. **posituur**.

Pot, m. fr. (spr. *pó*), een pot, eene kan; eene vochtmaat in Denemarken, in fr. Zwitserland enz.; **pot de chambre**, m. (spr. *po d' sjámbr'*), een kamerpot, nachtpot, waterpot, nachtspiegel; **potasch**, f. koolzuur plantenloogzout (kali), uit planten- asch geloofd en in potten verzonzen; **potvisch**, z. **cachelot**; **potpourri**, m. (spr. *popoerri*), van *pourrir*, vergaan, bederven, verrotten), eig. een bederfpot; een reukvat; oneig. een mengelmoes, mengsel, allerlei, hutsput, allegaartje, vgl. **olla potrida**; Muz., een uit vele reeds bekende stukken zamengesteld muziekstuk.

Potage, f. fr. (spr. *potáazj'*), van *pot*, pot, kan), eene soep, vleeschsoep met allerlei groenten; **potage-lepel**, een groote soeplepel, opschepper; **potage-schotel**, een groote soepschotel; **Jean-potage**, z. onder **Jean**.

Potaki, m. turk., asch, potasch.

Potamiden, gr. (v. *potamós*, vloed), riviernymphen (z. **nymph**); **potamograaph**, m. een vloed-, stroom- of rivierbeschrijver; **potamographie**, f. de rivierbeschrijving; **potamologie**, f. de leer van de rivieren en stroomen, rivierleer, rivierkennis.

Potence, f. fr. (spr. *potánsj'*), de galg; **en potence** stellen, haaks zetten, als een' regten hoek plaatsen.

potént, lat. (*pótens*), magtig, vermoegend; **potentaat**, m. (mid. lat. *potentātus*), een magthebber, gekroond hoofd,

koning, keizer enz.; pl. **potentāten**, de magten, magthebbers, gezagvoerders; iron., orgeltrappers; **potentille**, f. nw lat. (*potentilla*, van *potens*, dus genoemd wegens de geneeskraft), naam van verscheidene planten: zilverkruid, ganzerik, vijfvingerkruid; **potentie**, f. lat. (*potentia*), de magt, mogendheid; bezielende, het leven behoudende, werkende of bewegende kracht, teelkracht; Arith., de waarde, getalwaarde, magt, het product van een met zich-zelf vermenigvuldigd getal; stralende potentiën, Phys., de onweegbare enkelvoudige stoffen, nl. de luchtstof, warmtestof, elektrische en magnetische stof, z. v. a. imponderabiliën en incoërcibiliën; **potentiëren**, nw lat., magt geven, volmagtigen; verhoogen, een' hooger rang of eene meerdere waarde geven; versterken, kracht geven.

Poterie, f. fr. (van *pot*, pot), pottbakkerswaren.

Poterium, n. gr. (*potērion*), een beker; de bekerbloem, eene broeikasplant uit Palæstina, met takkige stekels en bloemaren met kleine knoppen van roodachtige kleur.

Potérne, f. fr., eene sluippoort, heimelijke deur, uitvalpoort, verborgene of geheime poort in eene vesting, door welke men ongemerkt een' uitval kan doen; ook de uitval-zelf.

Potestaat, f. lat. (*potestas*), kracht, magt, vermogen; *potestas imperii*, rijks- of staatsmagt; *p. patria*, het vaderlijke regt of gezag, de vaderlijke magt; *in potestate*, in de magt, in handen.

Potín, n. (fr. *potin*), het geelkoper, een metaalmengsel van koper, lood, tin en galmei.

potio mortifera, f. lat., een doodelijke drank.

potior creditor, lat. (*potior*, *potius*, verkieslijker, compar. v. *potis*), Jur., een bevoorrecht schuldeischer; *potior tempore*, *potior jure*, sprw., wie vroeger komt, gaat voor, of die eerst komt, die eerst maalt.

Potographië, f. gr. (van *potón*, drank), eene beschrijving der dranken; **potologië**, f. de drankenleer, leer der dranken.

Potpourri, z. ond. **pot**.

Pottin, m. eene russische munt, = 1 gl. 85 cent.

Pottle, n. eng. (spr. *pott'l*; = het fr. *bouteille*, ons *bottel*), eene flesch, eene vochtmaat, = 2 eng. maten of ongeveer 54 ned. kan.

Pouchoc, m. fr. (spr. *poesjók*), eene verwstof tot geelverwen, uit Siam en China.

Poudre, n. fr. (spr. *poedr'*; van het lat. *pulvis*, gen. *pulvëris*), fijn meelpoeder, haarmeel, haarstof, poeder;

kruid; *poudre de succession* (spr. — *suksesjong*), een langzaam werkend vergift voor iemand, van wien men erven wil; *poudre de sympathie* (spr. — *sëngpatie*), een poeder, dat op eene verborgene wijs op afwezige dingen werkt.

Poudrette, f. fr. (spr. *poedrëtt'*; van *poudre*, stof, poeder), mestpoeder, stofmest, tot stof geworden menschedrek, een voortreffelijk bemestingsmiddel; zoo ook de tot voortreffelijke mest bereide pis: uraten.

Pouillerie, f. fr. (spr. *poeljerie*), in een gasthuis of hospitaal de kleêrkamer, de plaats, waar men de kleêderen der armen of zieken bergt; de hoogste behoefteigheid.

Poulain, m. fr. (spr. *poelëng*; eig. een veulen), eene venerische liesbuil.

Poulan, m. fr. (spr. *poeläng*), toevoegsel, dubbele inzet van den kaartgever bij sommige spelen.

Poularde, f. fr. (spr. *poelârd'*; v. *poule*, hoen, v. h. lat. *pullus*, jong, inz. jong hoen, kuiken), een kapoen, jong gesneden en gemest hoen; **poularderie**, f. eene plaats, waar in menigte kapoenen en ander pluimgedierte gehouden of gemest worden, eene kapoenerij.

Poule, f. fr., (spr. *poel'*) het biljartspel om een' inzet of een potje; het potspel met twee witte ballen.

Pouliahs, z. ond. **pariah**.

Pouls, eene rekenmunt in perz. Georgië, = $\frac{1}{1000}$ toman of iets minder dan $\frac{1}{2}$ ct.

Poundage, n. eng. (spr. *páundeedsz*; v. *pound* = pond), de pondcijs, een in Engeland gebruikelijke tol van alle uitgevoerde waren.

Pouni, poeni, eene bengalsche rekenmunt, = 20 gandans of ongeveer 1 ropij.

Poupon, m. fr. (spr. *poepóng*), **pouponne**, f. (spr. *poepónn'* verklw.; van *poupee*, van het lat. *pupa*), pop, popje.

pour, fr. (spr. *poer*), voor; om, om te; *pour acquit* (spr. — *akie*), voor ontvangst, als bewijs van ontvang; *pour faire visite*, z. *visite*; *pour la rareté du fait*, z. ond. **raar**; *pour la bonne bouche*, z. *bouche*; *pour le mérite* (spr. — *meriet'*), voor de verdienste, eene dus genoemde orde, orde van verdienste; een *pour-parler*, n. (spr. — *parlé*), eene woordwisseling, een mondgesprek, woordenstrijd, twist; *pour passer le temps*, z. ond. **passéren**; *pour peu*, het scheelde niet veel, op een haar af; *pour prendre congé*, z. ond. **congé**; *pour rire*, om te lagchen, uitscherts.

pousséren, fr. (*poessé*, spr. *poess*—; v. het lat. *pulsare*), stooten, duwen, drijven, voortschuiven; oneig. iemand **pousséren**, hem voorthelpen, bevorderlijk zijn, hem bevorderen, ondersteunen; **zich pousséren**, zich

séren, zich opheffen, voortgang, opgang maken, verder komen, door eigen kracht en inspanning tot fortuin geraken; **pousoir**, m. (spr. *poessoár*), een heekkundig werktuig om bij eene traanfiel aan de tranen doorgang te verschaffen.

poursuivéren, fr. (*poursuivre*, spr. *poerswiev*—), vervolgen, najagen, doorzetten, volhouden, aannouden; **poursuite**, f. (spr. *poerswiel*?) de vervolging, sterke aanhouding.

Pouvoir, n. fr. (spr. —*poewoár*), de magt, kracht, het vermogen, bewind; vgl. plein-pouvoir; *pouvoir exécutif*, uitvoerende magt; *pouvoir législatif* (spr. *lezjislatief*), wetgevende magt.

poux de soie, fr. (spr. *poé de soá*), eene soort van sterke zijden stof.

Pover (fr. *pauvre* = lat. *pauper*, arm), arm; **poverino**, m. it. (verklw. van *póvero*, arm), een arme duivel, arme drommel.

Pozzolana, **pozzolaan-aarde**, z. **puzzolana**.

Praam, f. een plathoofd vaarttuig, inz. tot het lichten en ontladen der schepen.

Praauw, f. een indiaansch vaarttuig.

Practijk (mid. lat. *practica*), f. gr. (van *prássein*, doen, handelen), de uitoefening, toepassing van de regelen eener kunst enz.; ook **praxis**; de handelwijs, uitoefening, oefeningswijs, beoefening, overleg; **practijk** of **italiaansche practijk**, eene rekenwijze tot gemakkelijker of korter oplossing van eenen regel van drieën, welks eerste term 1 is; *practica est multiplex*, lat. sprw., de oefening, het overleg is menigvuldig, de kunstgrepen zijn velerlei; pl. **practijken**, ongeoorloofde kunstgrepen, listige streken, geheime verstandhoudingen, knepen, schelmerijen; **practicus**, m. een iets uitoefenend en daarin ervaren man; een ervaren geneesheer, advocaat enz.; **practisch** (gr. *praktikós, ē, ón*), uitoefenend, werkdadig, b. v. zulk eene wetenschap of leer (het tegengest. van theoretisch); werkzaam; het practisch verstand; het vermogen om de wilskracht door de rede te bepalen, of het verstand als wetgever voor den wil; **practiséren** (mid. lat. *practicāre*), oefenen, uitoefenen, zaken doen, inz. als regtgeleerde of geneesheer; ook voor bedenken, verzinnen; wegpractiséren, ongemerkt uit den weg ruimen, ter zijde zetten; **praktisérend**, uitoefenend, inz. v. artsen; **practicābel** (fr. *practicable*), doelnijk, uitvoerbaar, aanwendbaar, doelmatig, bruikbaar; gangbaar, beloop-, berij-, bevaar-, bereisbaar; **practicabiliteit**, f. de uitvoerbaarheid, doelnijkheid, mogelijkheid; **practicant**, m. in verachtelijken zin: een slecht geneesheer, kwakzalver; ook een jong regtsgeleerde, die bij

een geregtshof zonder jaarwedde werkt; **praxis**, f. gr., de uitoefening, oefening, toepassing, het doen, de ervaring, de wijze van doen, handelwijs ook **practijk**, het tegenst. van theorie; *in praxi*, nw lat., in de uitoefening, aanwending of toepassing.

Prado, m. sp., eig. eene weide (= lat. *pratium*), een wandelweg, lustbosch, lusthof, pleiziertuin; de groote diergaarde, twee mijlen van Madrid.

prae, lat. voorzetsel, beteekent: voor, vooraan, vooruit enz., zoowel wat de plaats, als den tijd en den rang of voorrang betreft; **het prae hebben**, den voorrang, de voorkeur hebben.

Præadamieten, pl. nw lat., menschen, die voorondersteld worden reeds voor Adam geleefd te hebben.

Præadvies, m. barb. lat., voorloopige meening, voorloopig uitgesproken gevoelen of raad.

præambuléren, lat. (vgl. **ambuléren**), eene voorrede of inleiding vooruit zenden, inleiden, vooraf spelen, voorbereiden, omwegen maken; **præambülum**, n. of fr. **præambule**, n. (spr. —*angbüul*), de ingang, inleiding, voorrede, het voorspel, oneig. de wijdloopigheid.

Præantecessor, m. nw lat. (vgl. **antedéren**), de voorlaatste voorganger, hij, die den voorgaande is voorafgegaan in een ambt.

Præapprehénsie, f. nw lat. (vgl. **apprehéndéren**), vooraf opgevatte meening, vooroordeel.

Præbende, f. Med. lat. (*praebēnda*; v. h. lat. *praebere*, geven, overhandigen, verleen), de prove, kerkelijke verzorging, stichtplaats, een zeker jaarlijksch inkomen van eene geestelijke stichting, alsook een geestelijk ambt, waaraan een deel der kerkengoederen of inkomsten is toebedeeld; ook lijfrente; **praebendarius**, een provener, stichts- of domheer; ook de genie-ter eener lijfrente; **praebitor**, m. lat., de uitdeeler.

præcavéren, lat. (*praecavēre*), zich voorzien, zich voor iets hoeden of in acht nemen; voorkomen, verhoeden, voorzigtigheid gebruiken enz.; **præcautie**, f. (fr. *précaution*), de voorzigtigheid, voorzorg, behoedzaamheid, voorbedachtzaamheid; pl., voorzigtigheidsmaatsregelen; *par précaution*, fr. (spr. —*hoosjóng*), door of uit voorzigtigheid of voorzorg; **præcautioneel** (fr. *précautionnel*), voorzigtig, behoedzaam, voorzorgen gebruikende.

præcedéren, lat. (*praecedēre*), voorgaan, den voorrang hebben, overtreffen, **præcedéntie**, f. nw lat., den voorrang; voortred; *jus praecedentiae*, n. het regt des voorrangs; **præcésie**, f. de vooraangang; Astr., de schijnbare beweging door

verschuiving des evenaars op de ecliptica, het voorwaartsgaan der nachteveningen; **præcëssor**, m. de voorganger in een ambt, z. v. a. antecessor.

præcelléren, lat. (*præcellère*), uitmunten, uitblinken, voortreffelijk zijn in eene zaak, overtreffen, voorgaan.

Præcëntor, m. lat. (vgl. cantor), de voorzanger, titel van eenen koorheer.

Præcéptor, **præcéptum** enz., z. ond. **præcipiéren**.

Præcëssie, **præcëssor**, z. ond. **præcëdéren**.

præcies (*præcīsus*, a, um), of als adverb. *præcise*, lat. (van *præcidère*, d. i. afsnijden) of **precies** (fr. *précis*), eig. afgesneden; naauwkeurig, juist, stipt, bepaald, vastgesteld, terstond, onverwijld, puntelijk, als subst. **précis**, n. fr. (spr. *presie*), het kort begrip, de zakelijke of wezentlijke inhoud, hoofdinhoud; **præcīsie**, f. eig. de afsnijding van het overtollige; naauwkeurigheid, juistheid; stiptheid; naauwkeurige bepaling en bepaaldheid der begrippen; bondige korthed der uitdrukking; **zich præciséren**, nw lat., zich juist verklaren, bepaalder uitdrukken; **præcisist**, m. een streng, ijverig zedeleeraar; **præcist**, m. degene, die krachtens het regt van eerst aanzoek tot eene prove of prebende wordt voorgedragen; ook z. v. a. **panist** z. ond. **panis**.

præcipiéren, lat. (*præcipère*), vooruit nemen, vooraf bekomen, ook voorschrijven, voorschriften geven; **præcéptum**, n., pl. **præcépta**, de leer, het voorschrift; de regel, het rigtsnoer, gebod; ook geregtelijke oplegging; *præceptum de demoléndo*, een bevel tot slooping; *pr. de non aliēnando*, bevel van nietvervreemding; *pr. de solvéndo*, een betalingsgebod; **præceptief**, voorschriftmatig, leerend, onderwijzend, vermanend; *præceptive*, bevelsgewijs, gebiedend; **præcéptor**, m. eig. de bevelgever, de leeraar, leermeester, onderwijzer; **præceptoraat**, n. nw lat., het leeraarsambt, leermeesterswerk, de leermeestersplaats; **præceptoréren**, schoolmeesteren, den leermeester spelen.

Præcipitium, n. lat. (v. *praeceps*, d. i. eig. met het hoofd vooraan, over hals en kop, overhaast; sicil. schuin) of **precipice**, f. (spr. *presipies*), de steilte, afhelling, rotselling, afgrond; ook het verderf, de ondergang, h. plotseling, groot gevaar; **præcipitéren** (lat. *præcipitare*, eig. afstorten), Chem., neder slaan, neder ploffen; ook ten bodem vallen, bezinken; oneig. te zeer overhaasten, overijlen, voorwaarts snellen; *præcipitândo*, lat., *præcipitândo*, it. (spr. *pretsji*—), Muz., haastig, snel, vooruitjagend; **præcipitânt**, lat. (*præcipitans*), voorbarig, overijlend, over hals en kop, onbedachtzaam; **præcipi-**

tântie, f. de nederstorting van eene steile plaats; oneig. de overijling, voorbarigheid, onbedachtzaamheid; **præcipitaat**, n. Chem., de nederslag of het nedergeslofte, ten bodem gevallene, bezonkene ligchaam, het bezinksel; **præcipitatie**, f. de afstorting, nederstorting, overijling, ijlv aardigheid, groote haast, jagt; Chem., de nederplofing, scheiding eener opgeloste zelfstandigheid van haar oplossingsmiddel, door middel van eene toegevoegde derde stof.

Præcipium, n. lat. (van *præcipius*, a, um, uitstekend), Jur., een vooruit, datgene, wat iemand bij erfenissen of boedelscheidingen vooruit ontvangt, vergelijk *prælegaat*.

præcludéren, lat. (*præcludère*), sluiten, uitsluiten; Jur., afwijzen en wel voor altijd, een regt, eene aanspraak voor vervallen verklaren; *ad præcludéndum*, tot uitsluiting; **præclusief**, nw lat., uitsluitend, ten volle afwijzend; **præclusive** termijn, een uitsluitende termijn, na welks verloop iemand zijn regt of zijne aanspraak verliest; **præclusief vonnis**, een uitsluitend vonnis, eene afwijzende uitspraak; *sub pœna præclisi et perpetui silentii*, op straffe van uitsluiting of afwijzing en een eeuwig stilzwygen, of op straffe, dat men met zijne regten, aanspraken, ontschuldigingen, regtvaardigheden enz. niet meer zal gehoord worden (wanneer men binnen een' bepaalden termijn daarmede niet mogt optreden).

Præco, m., pl. **præcōnen**, lat. een uitroeper, heraut in het oude Rome.

Præcociteit, f. nw lat. (v. *præcox*, gen. *præcōcis*, vroegrijp), de vroegrijpheid, vroegtijdige, ontijdige rijpheid, zoo van vruchten als van het verstand.

præcogitéren, lat. (*præcogitare*), vooraf bedenken, te voren overleggen.

Præcognitie, f. lat. (vgl. *cognitie*), de voorkennis, het voorweten.

præconcipiéren, nw lat. (vgl. *conci-pieren*), zich vooruit inbeelden, eene vooraf opgevatte meening hebben, eene vooringenomenheid hebben; **præconcépt**, te voren opgevat, vooringenomen, bevooroordeeld.

Præconium, n. lat. (v. *præco*, z. a.), eig. de uitroeping, bekendmaking; de lofrede, lofprijzing, lofverheffing; **præconiséren**, barb. lat. (fr. *préconiser*), uitroepen; prijzen, roemen, verheffen, verhemen; iemand tot bisschop voorslaan, hem daartoe bevoegd, bekwaam of waardig verklaren; **præconisatie**, f. de lofverheffing; eene overdrevene lofspraak; de pauselijke bevoegdverklaring voor een bisdom.

præconsuméren, lat. (vgl. *consume-ren*), vooruit verteren.

Præcordiën, pl. lat. (*præcordia*, v.

cor, gen. *cordis*, het hart), de streek om het hart, maagstreek; **praecordiaal**, nw lat., tot de maagstreek behoorende.

praecurreren, lat. (*praecurrere*), vooruit loopen, voorkomen; **praecursor**, m. een voorlooper, kondschapper, voorbode; **praecursörisch**, voorloopig, inleidend.

Prædecessor, m. lat., de voorganger, voorzaat in de ambtsbediening.

praedelibereren, nw lat. (vgl. **delibereren**), vooraf overleggen, van te voren beraadslagen, vooruit overwegen; **praedeliberatie**, f. de voorloopige beraadslaging.

Prædelineatie, f. nw lat. (vgl. **delineeren**), de voorloopige teekening, de schets bij voorraad.

praedestineren, lat. (*praedestinare*, vgl. **destineren**), vooraf bepalen, te voren uitkiezen, voorbeschikken; **praedestinatie**, f. de voorbeschikking, uitlezing, de genadekeus, de verkiesing of verordening des menschen tot zaligheid of tot verdoemenis; **praedestinatieaan**, m. nw lat., een voorstander van de leer der onvoorwaardelijke genadekeus (**praedestinatieleer**, ook **praedeterminismus**).

praedetermineren, nw lat. (vgl. **determineren**), vooraf bepalen, vooraf besluiten; **praedeterminatie**, f. de voorafbepaling, het te voren genomen besluit; **praedeterminismus**, n. de leer der voorafbepaling, der voorbeschikking, volgens welke de mensch, zonder inachtneming van zijnen wil, niet slechts tot geluk of ongeluk, maar ook tot deugd of ondeugd, tot zaligheid of verdoemenis te voren zou bestemd zijn.

Prædialist, **praediaal lasten**, z. ond. **praedium**.

praediceren, lat. (*praedicare*), eig. iets openbaar verkondigen of bekend maken; beweren, voorzeggen, voorspellen, verkondigen; toekennen, toewijzen; **gepraediceerd**, een eernaam dragende; **praedicabel**, toekennbaar, beweerbaar; roemvol; **praedicabile**, n. hetgeen aan een voorwerp kan toegekend worden, de daaraan bij te leggen eigenschap; een algemeen begrip, afgeleid zuiver verstandsbegrip; pl. **praedicabilien**; **praedicabiliteit**, f. nw lat., de geschiktheid ter bijlegging of toekening eener eigenschap; **praedicament**, n. het toekenningsbegrip, de eigenschap, die iemand toegekend, of datgene, wat van iemand gezegd kan worden, b. v. iemand door alle praedicamenten prijzen of laken, d. i. hem alle mogelijke goede of kwade eigenschappen toekennen; Phil., de begrips- of denkbeeldsklasse, de afdeeling of orde, z. v. a. categorie; **praedicant**, z. **predikant**; **praedicaat**, n. het toewijzingswoord, het toegekende, de aan een voorwerp toegekende eigenschap; ook

de eer- of ambtsnaam, titel; **praedicatieren**, met een' eertitel voorzien.

Prædictie, f. lat. (*praedictio*, v. *praedicere*, vooruit zeggen), de voorspelling, voorzegging, waarzegging, prophetie; **praedictus**, m. de vooraf benoemde.

Prædigestie, f. nw lat. (vgl. **digestie**), de te vroege vertering.

Prædilectie, f. nw lat. (v. *dilectio*, liefde, *deligere*, uitlezen, liefhebben), de voorliefde, voorgunst, vooringenomenheid, blinde toegenegenheid, het gunstig gevoelen voor eene zaak of eenen persoon.

praedisponeren, lat. (*praedisponere*; vgl. **disponeren**), vooraf beschikken, ordenen, inrigten, voorbereiden; vooraf negen of ontvankelijk maken; **praedispositie**, f. nw lat., de voorloopige aanstalte, de voorbereiding, het toebereidsel; de voorbeschiktheid, aanleg, b. v. tot eene ziekte.

Prædium, n. lat., een landgoed, eene afzonderlijke pachthoeve, inz. voor de veeteelt; **praedialist**, m. nw lat., een grondeigenaar; **praediaal lasten**, pl., grondbelastingen.

praedomineren, nw lat. (vgl. **domineren**, ond. **dominus**), heerschen, de overhand, het overwigt hebben, den meester spelen, het hoogste gezag hebben; **praedominatie**, f. de overheersching, opperheerschappij, oppermagt, het overwigt.

praëmineren, lat. (v. *praeminare*, vgl. **emineren**), vooruit steken; overtreffen, uitblinken; **praëminént**, vooruitstekend, uitstekend, uitblinkend, voortreffelijk, in 't oog vallend; **praëminéntie**, f. de voorrang, voorkeur, de voortreffelijkheid, uitstekendheid; het voorregt.

Præmtie, f. nw lat. (vgl. *emtio*), de voorkoop.

praëxistieren, nw lat. (vgl. **existeren**), vooraf bestaan, vroeger aanwezig zijn; **praëxistentie**, f. het vroeger bestaan, de vooraanwezigheid; **praëxistentiënen**, pl., diegenen, welke beweren, dat de menschelijke zielen reeds vóór de geboorte van den mensch bestaan hebben.

Præfabulatie, f. (v. *fabula*, f. de fabel), de verklaring, die eene fabel voorafgaat.

Præfatie, f. lat. (*praefatio*), de voorrede, inleiding, het voorberigt.

Præfect, **praefectuur**, z. ond. **praeficiëren**.

praeferen (lat. *praeferre*; fr. *préférer*), voortrekken, hooger achten, den voorrang geven; **praeferabel**, nw lat. (fr. *préférable*), verkieslijk, den voorrang waard; de voorkeur verdienende; **praeferentie**, f., of fr. *préférence* (spr. —*rangs'*), de voorkeur, voorrang; in het kaartspel: de beste kleur, z. **couleur**; *par préférence*, bij voorkeur, bij verkiesing.

Præfica, f. lat., eene rouwklagster,

gelijk die bij oud-rom. begrafenissen tot rouwklagen en weenen gehoord werden.

præficiëren, lat. (*præficere*), voorstellen, voorzetten, tot iemands meerdere maken; **præfectus** of **praefect**, m. de aan het hoofd geplaatste, bevelhebber, stadhouder, landvoogd, gouverneur; ook elders een voorzanger of toonleider; **praefectuur**, f. (lat. *praefectura*), het stede-houderschap, de bevelhebbersplaats, de landvoogdij.

præfigéren, lat. (*præfigere*), eig. van voren aanhechten, voorop plaatsen, b. v. eene lettergreep; bepalen, vaststellen, b. v. eenen dag, van daar **praefixie**, f. de vooropplaatsing, voorzetting; voorstelling, bepaling; **praefixum**, n. het voorgeplaatste, de voorlettergreep, het voorvoegsel, in tegenst. met **suffixum**.

præforméren, lat. (*præformare*, vgl. **form** enz.), vooraf vormen of scheppen; **gepraeformeerd**, te voren gevormd; **praeformatie**, f. de voorvorming, voorafgaande vorming of ontwikkeling in de kiem; **praeformativum**, n. Gram., een voorgevoegd woord.

prægnant, lat. (*praegnans*), zwanger, dragtig; oneig. vol, gewichtig, sterk, veelzeggend, veelbetekenend, rijk in gedachten, rijk in gevolgen, zinrijk, van groot gehalte; **praegnantie**, f. n. w. lat., het zwanger zijn, de vruchtbaarheid, volheid; oneig. de volheid der gedachten, begrippen; **praegnatie**, f. de bezwangering, bevruchting.

prægravéren, lat. (*praegravare*, vgl. **graveren**), boven anderen belasten, overladen, bezwaren; **praegravatie**, f. n. w. lat., de overlading, bezwaring.

Prægustus, m. n. w. lat. (vgl. **gustus**), een voorsmaak.

Præjudicium of **praecjuditie**, f. lat. (*praecjudicium*, vgl. **judicium**), een voorafgaand oordeel, voorloopig bescheid, voorbeslissing; vooroordeel, voorafopgevatte meening; Jur., nadeel, schade door niet-opvolging v. een wettelijk voorschrift of eene regterlijke verordening; **præjudiciëren** (lat. *praecjudicare*), voorloopig oordeelen of vooraf beslissen; vooroordeelen bijbrengen, vooraf innemen; benadeelen, nadeelig of schadelijk zijn; **præjudiciabel**, schadelijk, nadeelig.

prælegéren, **praelegatéren**, lat. (*praelegare*), Jur., vooruit vermaken; **praelegaat**, n. eene vooruitmaking, iets vooraf geërfds.

prælevéren, n. w. lat. (vgl. **levéren**), vooraf ligten, opheffen, wegnemen.

prælibéren, lat. (*praelibare*; vgl. **libatie**), vooraf proeven, voorproeven; **praelibatie**, f. de voorproef, voorsmaak.

præliminair, n. w. lat. (*praeliminarius*, a, um, en als adverb. *praeliminariae*, v.

prae limine, d. i. vóór den drempel), inleidend, voorloopig, den weg banend, **præliminariën**, pl., of **præliminaire artikelen**, inleidingen, voorbereidingen, inleidingspunten, voorloopige punten van overeenkomst; **vrede spræliminariën**, vredes-vorbereidingen.

præloquéren, lat. (*praelocui*), vooraf spreken, eene voorrede of inleiding maken; **præloquium**, n. n. w. lat., de voorrede, inleiding.

Præludéren, lat. (*praeludere*), vooraf spelen, een voorspel maken; inleiden, voorbereiden; **præludium**, n. n. w. lat., het voorspel, inleidend spel; ook voorteeken, voorlooper.

præematuréren, n. w. lat. (v. *praematurus*, a, um, en als adverb. *praemature*, vroegtijdig, vervroegd, verhaast), te vroeg doen rijpen, te snel doorzetten; vervroegen; **gepraematureerd**, te vroeg, ontijdig, overijld, verhaast, vervroegd; **praematuriteit**, f. de vroegrijpheid, verhaaste of afgedwongen rijpheid, ontijdigheid, overijling.

præmeditéren, lat. (*praemeditari*; vgl. **mediteren**), vooraf bedenken, van te voren overleggen; **gepraemedeerd**, vooraf overlegd, voorbedacht, opzettelijk, voorbedachtelijk; **praemeditatie**, f. de voorafgaande overlegging, voorbedachtzaamheid.

præmeléren, lat.-fr., of **premeléren**, fr. (v. *mêler*, mengen), de kaarten bij het spel vooraf doorschudden.

Præmie, f. (van het lat. *praemium*, m.) de prijs, het eereloon, de belooning, vergoeding; de verzekeringsprijs, assurantieprijs, het geld voor de verzekering van een schip enz., z. **assurantie**; in loterijen en dgl.: de bijwinsten, bijrijzen, die aan zekere nummers toevallen, welke onmiddellijk vóór of na hooge prijzen getrokken worden; *praemium virtuti et pietate*, belooning der deugd en vroomheid, zinspreuk der orde van St. Johannes van Lateraan; **præmie-daalder**, een dubbele saksische specie-daalder; **præmiëren**, n. w. lat., beloonen, den prijs toekennen; **præmiánt** of l. **præmiaat**, m. een beloonde, de ontvanger van het eereloon.

præmittéren, lat. (*praemittere*), vooraf zenden, vooruit zenden, vooraan zetten; *praemissis praemittendis*, afgek. *P.P.*, d. i. vooruit of voorop geplaatst, wat vooropgeplaatst moet worden (in brieven in plaats van de aanspraak of den titel gebruikelijk); *praemisso titulo*, met vooropgeplaatste titels, of: de vereischte titel worde geplaatst; **præmissen**, pl. n. w. lat., het vooruitgezondene, vooropgeplaatste; de voorafgaande voorstellen of stellingen eener sluitrede.

præmonéren, lat. (*praemonere*; vgl. **monéren**), vooraf herinneren, waarschu-

wen, aantoonen; **praemonitie**, f. de voorherinnering, voorloopige waarschuwing.

Præmonstratensen, pl., monniken eener geestelijke orde, die de heilige Norbert (vroeger kluzenaar en naderhand aartsbisschop v. Maagdenburg) in 1120 stichtte, en dus benoemd naar het hem door den hemel aangewezen weiland (*pré montré*, fr.), alwaar het eerste klooster *prémontré* moest gebouwd worden.

præmonstréren, lat. (*praemonstrāre*), vooraf toonen, voordoen; **praemonstrator**, m. een voordoener, voorganger, inz., bij lichaamssoefeningen, voorspringer, voorzwmmer enz.

præmunierén, lat. (*praemunire*; vgl. **muneren**), eig. te voren of bij voorraad bewaren, welbewaren, verzekeren, wapenen, verschansen; **præmunitie**, f. de verschansing; verzekering bij voorraad, voorbehoud.

prænoteren, f. lat. (*praenotare*; vgl. **noteren**), vooraf opmerken, aanmerken, opleekenen; **praenotatie**, f. nw lat., de geregte lijke voorafgaande herinnering of waarschuwing der schuldeischers bij vermoedelijke bankroeten.

Prænotie, f. lat. (*praenotio*; vgl. **notie**), het voorloopig begrip, voorbegrip, voorafgaand denkbeeld, de voorsmaak, voorkennis.

prænumereren, nw lat. (v. *numerāre*, tellen), vooruit betalen; *praenumerādo*, door vooruitbetaling, vooruitbetalend; **praenumerant**, m. een vooruitbetaler; **praenumeratie**, f. de vooruitbetaling.

præoccuperen, lat. (*praeeoccupāre*; vgl. **occuperen**), vooraf bezetten of innemen, voorkomen; vooroordeelen inboezemen, voorinnemen; **gepraeeoccupeerd** zijn, door eene zaak reeds vooraf ingenomen zijn, een vooroordeel of eene vooraf opgevatte meening hebben, bevooroordeeld zijn; **præoccupatie**, f. de voorinneming, voorafbezetting eener plaats; het voorbegrip, het vooroordeel, het voorafopgevat gevoelen, de vooringenomenheid, bevangenheid.

Præopinént, m. nw lat. (v. *opināri*, meenen), een voorstemmer, hij, die het eerst zijne stem uithrengt of zijne meening zegt.

præordineren, nw lat. (v. *ordināre*, vgl. **ordineren**), voorbeschikken; **præordinatie**, f. de voorbeschikking.

præpareren, lat. (*praeparāre*), voorbereiden, toebereiden, klaar of gereed maken, vervaardigen, toerigten; Med., ook z. v. a. **seceren**; **zich præpareren**, zich voorbereiden, toerusten, zich op iets gevat gewapend, voorbereid houden; de **præparasteen**, in apotheken z. v. a. wrijfsteen; **præparāndus**, m. een voorbereidende, hij die zich voorbereidt, b. v. tot een examen; **præparānde**, f. nw lat., eene

voorbereidingsschool; **præparant**, m. lat. (*praeparans*), een voorbereider, toebereider, artsenijsbereider; **præparaat**, n. (lat. *praeparatus*), pl. **præparāten**, toebe-reide zaken, bereide artseningen en dgl.; inz. **anatomische præparāten**, d. i. kunstmatig toebe-reide menselijke of dierlijke lichaamsdeelen; **præparatie**, f. (lat. *praeparatio*), de voor- of toebereiding, toerusting, aanstalte; **præparatōrisch**, lat. (*praeparatorius*) of **præparatorīa** of **præparatorīen**, pl., voorloopige aanstalten, toerusting, voorbereidingen.

praepilatus, lat. (v. *pila*, bal), geknopt, met een' knop van voren; **gepraepileerde wapens**, stootwapens, die aan de punt met eenen knop of een balletje voorzien zijn.

præpondereren, lat. (*praeponderāre*, vgl. **pondereren** ond. **pondus**), meer wegen, het overwigt hebben, zwaarder wegen, gewigtiger zijn, overtreffen, hooger geacht worden; **præponderantie**, f. of fr. **préponderance**, f. (spr. *prepondérans*'), het overwigt, de overmagt, meerderheid; **præponderant**, overwegend, overtreffend, beslissend.

præponeren, lat. (*praepōnere*), voorzetten, vooraan plaatsen; **præpositie**, f. (lat. *praepositio*), Gram., een voorzetsel, betrekkingwoord, de woorden, welke de betrekking van de voorwerpen op elkander aanduiden, b. v. *aan*, *op*, *in*, *bij*, *van* enz.; **præpositiūs**, m. een vooraangeplaatste, opziener, overste, proost; **præpositeur**, f. nw lat., de proostdij, het ambt en de waardigheid van eenen proost; het stichtsambt, opperkerkambt.

præposteren, lat. (v. *praepostere*, verkeerd, ondoelmatig), verkeerd handelen, iets omkeeren, verplaatsen, het achterste voor zetten; **præposteriteit**, f. verkeerde orde.

præpotént, lat. (*praepotens*; vgl. **potent**), overmagtig; **præpotentie**, f. de overmagt, hoogere magt.

Præputium, n. lat., de voorhuid.

præripiëren, lat. (*praeripere*), te voren wegnemen, weggapen; **praeréptie**, f. nw lat., de ontnceming, weggaping.

Prærogatief, n. of **prærogative**, f. lat. (*praerogativa*, f.), eig. de voorkeur; een voorregt (privilegium); *praerogativa pignorum seu hypothecarium*, f. de voorrang van h. pandregt bij het concours der pandschuldeischers.

præsaagieren, lat. (*praesagire*), voorgevoelen, vermoeden, vooraf bewerken; voorspellen, prophetieren; aanduiden, be-teekenen; **praesagiūm**, n. het voorgevoel, vermoeden, de gissing; het voortekken, voorbeduidsel.

Præsciëntie, f. nw lat. (van *praescire*), vooraf weten; **praesciēbel**, vooraf weetbaar; **præscribieren**, lat. (*praescribere*), voor-

schrijven, verordenen, bevelen, gebieden; Jur., verjaren en voor verjaard erkennen; **gepraescribeerd**, verjaard; **praescriptibel** nw lat., verjaarbaar; **praescriptio** of **praescriptie**, f. lat., het voorschrift enz.; Jur., de verjaring, het verlies van een regt, dewijl men niet ten behoorlijken tijde gebruik daarvan heeft gemaakt; ook van den anderen kant de verkrijging van het regt, door zulk een verzuim van een ander; van daar **praescriptio annālis**, eenjarige—; *pr. biennālis*, tweejarige —; *pr. triennālis*, driejarige verjaring, d. i. de verjaring, die binnen 1, 2 of 3 jaren plaats heeft; **praescriptio immemoriālis**, de onheugelijke verjaring; *pr. interrupta*, de afgebrokene verjaring; *pr. legālis*, de wettelijke verjaring; *pr. longi* of *longissimi temporis*, eene lange of zeer lange verjaring.

Præsens, n. lat. (*praesens*, tegenwoordig), Gram., de tegenwoordige tijd, tegenwoordigheid; m. een tegenwoordige, aanwezige; pl. *praesentes*, de tegenwoordigen, aanwezenden; *praesentibus N. N.*, in tegenwoordigheid van N. N.; **praesent** of **présent** (fr. *présent*; eig. het aangeboden), n. het geschenk, de gift, gave; als adject. tegenwoordig, aanwezig, het tegengestelde van *absent*; *praesentia*, lat. of **praesentie**, fr. **présence** (spr. *présance*'), de tegenwoordigheid, aanwezigheid, het bijzijn; **présence d'esprit**, f. fr. (spr. —*desprie*), tegenwoordigheid van geest, bezonnenheid, welberadenheid; **praesent-gelden**, z. v. a. donatie-gelden; **praesentie-gelden**, aanwezigheids- of daggelden, die een domheer gedurende zijn oponthoud bij een stift ontvangt; **praesentéren**, lat. (*praesentāre*; fr. *présenter*), voorhouden, aanbieden, over reiken, voorstellen; het geweer **præsentéren**, het geweer vóór zich houden, rigten; **zich praesentéren**, zich voorstellen, vertoonen, zich goed of kwaad voordoen, goed of kwaad in de oogen vallen; **praesenteer-bord**, -schotel, -trommeltje, een bord enz. waarop men iets ten gebruike aanbiedt; **praesentābel**, vertoonbaar, voorstelbaar, dat aangeboden kan worden; **praesentānt**, m. de vertooner en houder van eenen wissel; de voorsteller tot eenen post, een ambt; **praesentātie**, f. de overreiking, indiening, vertooning, b. v. van eenen wissel; het regt der voorstelling tot een ambt, inz. tot eene predikantsplaats; **praesentatie-regt**, z. *jus praesentandi*; **praesentatie-tijd** (ook -dag), door de wet bepaalde tijd tot vertooning van eenen wissel bij den betroukkene; **praesentātum** (afgek. *praes.*), voorgelegd, aangeboden, ingediend, over gegeven.

Præsentie, f. nw lat. (v. *praesentire*,

vooraf gevoelen of gewaarworden), het voorgevoel.

Præsent, praesenteren enz.; **praesentie**, z. ond. **praesens**.

praesēpe of **praesepium**, n. lat., de krib; bij schilders: het tooneel der geboorte van Jezus in de krib.

praeservéren, nw lat. (*praeservāre*; fr. *préservéer*), bewaren, verhoeden, voorkomen, afweren, beschutten, behoeden; **praeservātie**, f. de bewaring, behoeding, voorkoming, afwering; **praeservatief**, n. een bewarings-, voorkomings- of behoedmiddel.

Præses, m. lat. (*praeses*, gen. *praesidis*) of **praesident**, **président**, m. (lat. *praesidens*, v. *praesidēre*, vooraan zitten), een voorzitter, het hoofd in een collegie, in eene vergadering; **praesidiaal**, wat tot de voorzitting, tot de waardigheid van voorzitter behoort; **praesidéren**, voorzitten, het voorzitterschap bekleeden, het hoofd zijn; den toon aangeven, het woord voeren; **praesidium**, n. het voorzitterschap, het oppertoezicht; de bescherming.

praestabiléren, nw lat. (vgl. **stabiléren**), vooraf bepalen; **gepraestabileerde harmonie**, z. ond. **harmonie**; **praestabilismus**, n. de leer der voorbestemming of het geloof aan eene door God gedane voorafbepaling of voorbestemming.

praestéren, lat. (*praestāre*, eig. voortstaan; dan voor iets instaan, borg blijven enz.), bewijzen, afleggen, vervullen, doen; b. v. eenen eed; **praestāndum**, n. het te vervullene, wat gedaan, verrigt moet worden, de pligtvervulling, kwijting; pl. **praestānda**, wat men verplicht is te doen, te vervullen, te betalen, pligtvervullingen; **praestanda praestéren**, zijnen pligt doen, zich van zijnen pligt, zijne taak, zijne schuld enz. kwijten; **praestita cautione**, na gestelden borgtogt; **praestitis praestāndis**, na vervulden of gekweten pligt, na gedane pligtvervulling; **praestānten**, pl. Muz., de vooraanstaande groote tinnen orgelpijpen; vgl. **principaal**; **praestāntie**, f. lat. (*praestantia*), de voortreffelijkheid, uitnemendheid, waardigheid, het deftige, statige voorkomen van eenen persoon, de voorrang, voorzitting, de hoogste plaats; **praestātie**, f. lat. (*praestatio*), de kwijting, vervulling, verrigting, aflegging, borgblijving, pligtvervulling, levering, afdoening eener verschuldigde zaak, betaling eener schuld, belasting enz.; **praestatio damni**, de schadevergoeding, schadeloosstelling; *pr. doli*, de vergoeding van de opzettelijk toegebragte schade; *pr. evictiōnis*, z. **evictie**; **praestatiōnes annuae**, pl., jaarlijksche betalingen, renten, belasting, opbrengst der onderdanen of der pachters; *pr. publicae*, pl., openbare lasten, dienstplichten of verschuldigheden.

Præstigjēn, pl. lat. (*praestigiae*), begoocheling, tooverwerk, goochelwerk, verblindig, misleiding, zinbedrog; **praestigjator**, m. een goochelaar bij de oude Romeinen.

præsuméren, lat. (*praesumere*), eig. vooraf nemen, aannemen, vooronderstellen, vermoeden, gissen; zich inbeelden, zich verstouten, zich vermeten; **praesumābel**, nw lat., of fr. **presumable**, vermoedelijk; **praesúmtie**, lat. (*praesumptio*), of fr. **présomptie** (*présomption*, spr. *presongsjong*), f. de op waarschijnlijkheid berustende voorouderstelling, gissing; de verdenking, argwaan; de inbeelding, het zelfbehagen, de waan; *praesumptio juridica* of *pr. juris*, een geregteijk vermoeden; **praesumtief** of als adverb. *praesumptive*, nw lat., vermoedelijk; **praesumtuēus**, aanmatigend, ingebeeld, verwaand, trotsch.

præsupponéren, nw lat. (vgl. **supponéren**), vooronderstellen, als waar aannemen; **praesuppositie**, f. de voorouderstelling; **praesuppositum**, n. het voorouderstelde, aangenomene.

prætendéren, lat. (*praetendere*, eig. voorspannen, voorhouden; fr. *prétendre*), voorgeven, beweren; iets vorderen, eischen, verlangen of begeeren, naar iets staan of dingen, aanspraak daarop maken, zich iets aanmatigen; **prætendént**, m. een aanspraakmaker, vorderaar, eischer, dinger, kroonvorderaar, hij, die aanspraak op den troon maakt; **præténsie**, f. nw lat. (fr. *prétention*), het verlangen, de vordering, eisch, aanspraak op iets; de aanmatiging, waan; ook het voorwendsel; **præteniēus** (fr. *prétentieux*), aanmatigend, ingebeeld.

præteriéren, lat. (*praeter-ire*), voorbij gaan, over slaan, uitlaten; **praeteritie**, f. het overslaan, de verzwijging, voorbijgang, uitlating, overstapping; niet vermelding; **praeteritum**, n. Gram., de verleden tijd, verledenheid, tijdvorm van het verledene. **prætermittéren**, lat. (*praeter-mittere*), voorbij laten, nalaten, over slaan; **prætermissie**, f. de voorbijlating, uitlating.

Prætéxt, n. lat. (*praetextus*, v. *praetextere*, d. i. eig. voorweven, dan voorwenden), het voorwendsel, voorgeven. de schijngrond, schijn van regt, de uitvlugt, het voorwendsel; *praetexta toga*, z. ond. **toga**; *sub praetextu juris*, onder den schijn v. regt; **prætextéren**, nw lat. (fr. *prétexter*), voorwenden, voorgeven, tot voorwendsel nemen.

Prætor, m. lat. (*praetor*, ontstaan uit *praetor*, v. *praetore*, vooraan gaan), in 't alg. een hoofd, opperste; oorspr. inz. de aanvoerder in den oorlog, veldheer; dan de opperregter, stadsregter, stads- of landvoogd, het hoofd der regterlijke magt, de voornaamste magistratpersoneen naast de consuls in het oude Rome; **praetoriānen**, pl. (*praetoriani*) of **praetoriaansche cohorte**, f. (co-

hors praetoria), de lijfwacht der oud-rom. keizers; **praetorium**, n. de veldheerstent, het regthuis, het geregtshof; **praetuur**, f. (lat. *praetura*), het ambt van den praetor, het stadsregtersambt enz.

prævaléren, lat. (*praevalere*), het overwigt, den voorrang of de overhand hebben, meer zijn of gelden; Merc., **zich prævaléren**, zich weder doen betalen; zijn uitgezet geld terug nemen, zich iets ten nutte maken, zich schadeloos stellen; **prævaléntie**, f. de overmagt, overhand, het overwigt; **prævalātie**, f. barb. lat., de schadelooshouding, schadeloosstelling.

prævaricéren, lat. (*praevaricari*, eig. in de dwarste gaan) of fr. **prevariquer** (*prévariquer*), tegen trouw en pligt of trouweloos handelen, niet rond en eerlijk te werk gaan, het vertrouwen misbruiken, het met beide partijen houden; **prævaricātie**, f. de valsheid, pligtschending, pligtvergetenheid, ambtsontrouw, trouweloosheid, verraderij; **prævaricātor** of fr. **prévaricateur**, m. een pligtverzaker, ontrouwe, trouweloze, verrader; valschaard, intrigant.

præveniéren, lat. (*praevenire*; fr. *prévenir*), voorkomen, verhoeden, verhinderen, beletten; vooraf berigten, opmerkzaam maken, van iets verwittigen, waarschuwen; **gepræveniēerd**, te voren berigt, gewaarschuwd, verwittigd; **prévénance**, f. fr. (spr. *preew'nāngs'*), voorkomendheid, gedienstigheid, wellevendheid; **prevenant** (spr. *preew'nāng*), voorkomend, innemend, dienstvaardig, beleefd, wellevend; **prævéntie**, f. nw lat., het voorkomen, verhoeden, verhinderen, beletten, de verhoeding enz.; de wederlegging van vooruitgeziene tegenwerpingen; vooraf opgevatte meening, vooroordeel, vooringenomenheid, het waarschuwend berigt, de waarschuwendende kennisgeving; **præventief**, voorkomend, verhinderend, verhoedend.

prævia admonitiōne, lat. (v. *prævius*, a. um. vooruitgaand, voorloopig), Jur., na voorafgegane of voorloopige herinnering; *prævia causae cognitiōne*, na voorafgegaan onderzoek van de gesteldheid der zaak; *pr. collatiōne*, na vooraf plaats gehad hebbende vergelijking, op voorafgegane tegenkanderhouding; *pr. legitima-tiōne*, na voorafgegane wettiging of geldigverklaring; *pr. moderatiōne*, met voorafgaande matiging of verzachting; *prævio examine*, na voorafgegaan onderzoek.

Prævigiliēn, pl. nw lat. (vgl. **vigiliēn**), de dag voor den vooravond van een hoog feest.

prævisie, f. nw lat. (van *prævidere*, vooraf zien), het vooruit zien, voorzien van toekomstige gebeurtenissen en de daarop gegronde voorzigtigheid.

pragmatisch, **pragmatiek**, gr. (*prag-*

matikós, v. *prágma*, zaak, werk, bezigheid), eig. zaakkundig, werkdadig (practisch); aanwendbaar, algemeen nuttig, leerzaam, leerrijk; leerrijke oplossing gevend: van daar *pragmátische* of *pragmatische* geschiedschrijving, zulk eene wijze van de geschiedenis te schrijven, waarbij men onderzoek doet en beschouwingen maakt over de oorzaken en gevolgen der gebeurtenissen en daaruit leerrijke gevolgen trekt; **pragmatische sanctie**, eene algemeen nuttige landsverordening, eene algemeene wet tot openbare welvaart in geestelijke en wereldlijke zaken; inz. de verordening van keizer Karel IV., door welke hij de erfopvolging in zijne staten vaststelde; **pragmatismus**, n. de manier van zoodanig de geschiedenis voor te dragen, dat men met het verhaal der gebeurtenissen beschouwingen omtrent hare oorzaken en gevolgen verbindt.

Prairie, f. fr. (spr. *prérie*; v. *pré* = lat. *pratium*, weide), eene weide, een weiland, dreef; eene groote vlakte in N. Amerika; **prairial**, m. (spr. *prérial*), de weidemaand, grasmaand, de 3de lentemaand of 9de maand in den nieuwen kalender der voorm. fr. republiek van den 20sten mei tot den 18den juni.

Prakrit, n. (v. h. sanskrit *prákrita*, gemeenlijk, gewoonlijk), benaming der onderscheidene volksspraken (provinciale dialecten) in Indië, oorspr. uit het sanskrit ontstaan, maar zeer veranderd en verbasterd.

Praktijk enz., z. **practijk**.

Pralines, pl. fr. (spr. *pralinen*), gebrande amandelen (naar men wil dus geheeten naar eenen bediende van den maarschalk *du Plessis Praslin*, die haar in den tijd van Lodewijk XIV. het eerst toebereidde).

Prasem of **praser**, m. (lat. *prasius*, gr. *prásios*, d. i. lookgroen, v. *práson*, look), de looksteen, eene lookgroene, doorschijnende variatie van het kwarts.

Pras-opaal, m. (vgl. **prasem**), een ap-pelgroene, gemeene opaal (z. a.).

Prater, m. (v. h. sp. *prado*, z. a.), eene openbare wandeling of lustbosch bij Weenen.

Praviteit, f. lat. (*pravitas*, v. *pravus*, a, um, eig. kron), de slechtheid, boosaardigheid, boosheid, verdorvenheid des harten.

Praxeänen, pl., de aanhangers van *Praxas* in de 2de eeuw, die de veelheid der personen in de godheid loochende.

praxillische versmaat, de brachycatalectische trimeter van den Sicyonier *Praxilla*, waarvan de tweede voet een trochæus is.

Praxis, z. ond. **practijk**.

pré—, fr. voorzetsel = lat. *prae* z. a.

NB. De woorden die men vergeeft op

pre— mogt zoeken, zijn op
præ— te vinden.

prealable (fr. *préalable*; v. *pré*, en *aller*, gaan), voorloopig, voorafgaande.

precair, fr. (v. h. lat. *precarus*, a, um, v. *precāri*, bidden), afgebeden, afgebedeld, afgesmeekt; door begunstiging, bij vergunning (bezittende of genietende); afhankelijk, onzeker, ongewis, twijfelachtig, wankelend; als adverb. ook *precario* of *precario modo*; **precarium**, n. Jur., de vergunning, toelating van een regt op verzoek, zonder op eene aanspraak in regten te steunen; iets dat toegestaan, vergund wordt; **precaria**, pl., verzoekdiensten, diensten op verzoek; **precariën**, mid. lat. (*precaria*, f., pl. *precariae*), goederen, welke den vruchtbruiker niet erfelijk of eigendommelijk toebehooren; **precarie-handel**, de handel, die door een onzijdig volk met de in oorlog zijnde magten gevoerd wordt.

Precedent, n. fr. (spr. —*sedáng*; van *précéder*; vgl. **praecederen**), een voorafgaand voorbeeld.

precieus, z. **pretieus** ond. **pretium**; **precipice**, z. **praecipitium**.

Precis, m. fr. (spr. *presí*; van het lat. *praecidère*, afsnijden, vgl. **praecis**), het kort begrip, de hoofdinhoud.

Precist, nw lat., z. v. a. **panist**, z. a. onder **panis**; **preference**, z. **preferentie**.

Predikant, m. nw lat. (v. *praedicāre*, iets openlijk verkondigen), een leeraar, godsdienst-leeraar, evangelie-verkondiger; in Duitschland ook z. v. a. hulpprediker; **predikanten-orde**, f. de predikorde, orde der predikheeren, z. v. a. **dominikaner-orde** (z. a.).

Prehensie, f. lat. (*prehensio*, v. *prehendere*, aangrijpen, vatten), de aangrijping, grijping, het vatten; Med., de verstijving, zinvang, z. v. a. **catalepsie**.

Prehniet, m. voorheen groene schorl, eene naar den overste v. Prehn benoemde groene steensoort v. h. kiezelgeschlacht.

Prejugé, n. f. (spr. —*zjuzjé*), een vooroordeel, z. v. a. **praejuditie**.

Premices, pl. fr. (spr. *premiesses*, v. h. lat. *primitiae*), de eerstelingen.

Premier, m. fr. (spr. *pr'mjé*), de eerste, opperste, voornaamste, b. v. **premier-lieutenant**, opper-luitenant enz., **premiers**, **premières**, pl. (spr. —*mjés*, —*mjères*), de eersten, d. i. de 5 eerste slagen of trekken in verschillende kaartspelen.

Preneur, m. fr. (v. *prendre*, nemen), de nemer, afnemer of verkooper van eenen wissel.

Presbyopie, f. gr. (v. *presbys*, oud), de verzigtheid (inz. van oude lieden, die alleen in de verte kunnen zien); **pres-**

bytēs of **presbiet**, m. een verzigtige (het tegengestelde van **myops**); **presbyter**, m. lat. (v. h. gr. *presbyteros*, de oudere), een oudste, kerkelijk hoofd, aanzienlijke kerkbeambten, bij de eerste christenen, die door de gemeenten aangesteld worden; priester; **presbyteriānen**, nw lat., ook **puriteinen** en **nonconformisten**, pl., protestanten in Engeland, die geen bishop erkennen, maar die de kerk, even als in de eerste tijden, door oudsten willen geregeerd hebben enz.; **presbyterianismus**, n. de leer van deze niet-bischoppelijke engelsche christenen; **presbyterium**, n. de kerkenraad, de vergadering der kerkoudsten, der kerkelijke opzieners.

prescriptible, fr., z. v. a. **praescriptibel**, z. ond. **praescribēren**; **presence**, z. **praesentie** ond. **praesens**.

Presénning, f. Mar., een stuk geteerd zeildoek tot overtrekking der scheepsluiken enz.; **presenning-spijkers**, de kleine spijkers, waarmede dat doek wordt vastgeklonken.

Presis, f. of **prēsma**, n. gr. (v. *prethein*, verbranden), Med., ontsteking, gezwel met ontsteking.

Presomptie, z. **praesumptie**.

Presentiment, n. fr. (spr. *presangtimáng*; v. *pressentir* = lat. *praesentire*), het voorgevoel, vermoeden.

pressēren, fr. (*presser*, v. h. lat. *pressāre*), drukken, persen, pressen, dringen, noodzaken, dwingen; bij iemand aandringen; ook overhaast of dringend zijn, haast hebben, geen uitstel lijden; verhaasten, b. v. de maat van een muzikstuk; **gepresseerd zijn**, dringende zaken hebben, haast hebben; **pressánt**, dringend, haastig, in grooten haast, geen uitstel lijdende; **pressuur**, f. lat. (*pressūra*), druk, bezwaar.

Prestige, n. fr. (spr. —*stiezj*’; v. h. lat. *praestigia*, vgl. *praestigiēn*), de begoocheling, de tooverachtige verblindings.

presto, it. Muz., zeer gezwind, snel; **prestissimo** (spr. —*ties*—), ten uiterste snel of gezwind.

Pretentie enz., z. **praetensie** ond. **praetenderen**.

prétintailles, pl. fr. (spr. —*tengtáj*’), uitgetande sieraden als bezetting aan dameskleederen.

Pretium, n. (pl. *pretia*), lat., de waarde, prijs, koopprijs; het loon, de belooning; **pretium affectiōnis**, liefdeswaarde, eene waarde, die niet werkelijk in de zaakzelve ligt, maar die haar toegekend wordt wegens de liefdevolle toegenegenheid des gevers of de bijzondere liefhebberij des bezitters; **pretia rerum**, pl., prijzen der waren, inz. der levensmiddelen; **pretieus** (v. h. lat. *pretiosus*, fr. *précieux*, spr.

—*sjéu*), kostbaar, kostelijk, schatbaar, vol waarde; oneig. opgesierd, gemaakt, gedwongen, gezocht, geaffecteerd; eene **pretieuse** of **précieuse**, f. eene opgesierde, opgesmukte, gemaakte vrouw; **Pretiōse**, vrouwenn.: de kostelijke, voortreffelijke; **pretiōsa**, pl., kostbaarheden, juwelen, edelgesteenten.

Preuve, f. fr., het bewijs, de proef.

prevariquer, z. **praevericeren**; **prevenir**, **prevenant** enz., z. **praevenieren**.

Prevot, m. fr. (spr. *prevó*; v. h. lat. *praepositus*), een aan 't hoofd geplaatste, in de oudere staatsinrigting van Frankrijk de titel van verscheidene hooge geregte ambtenaren; inz. z. v. a. **proost** (z. a.); ook **provoost** (z. a.); **prevotaalgerigt**, eene soort v. oppergeregts hof in Frankrijk.

Prevoyance, f. fr. (spr. *prevoojángs*’, v. *prevoir*, vooruit zien), het vooruitzigt, de voorzorg, voorzigtigheid.

Priaap, z. **Priāpus**, m. gr. (*Priāpos*), Myth., de wijngaardgod, tuin- en veldgod, god der vruchtbaarheid en geilheid, zoon van Bacchus en Venus; de mannelijke roede; **priāpisch**, Priapus betreffende, geil, ontuchtig; b. v. **priāpische liederen** of **priāpēja**, pl. lat., ontuchtige liederen of gedichten; **priāpismus**, m. eene aanhoudende verstijving of oprigting van de mannelijke roede, zonder wellustige aandoeningen en somwijlen met pijn verbonden; **priapolith**, m. gr., een priaapsteen, lidsteen, eene steensoort, waaraan men eenige overeenkomst met het mannelijke teelid meende te vinden.

Priester, m. (v. h. lat. *presbyter*, z. a.; oud-fr. *prebtre*, *prestre*, nu *prêtre*), een geestelijke, inz. in de r. k. kerk (vergelijk **paap**).

Prijscourant, f. ned.-fr. (vgl. *courant*), prijzenlijst, opgave der warenprijzen.

Prikásen, pl. russ. (v. *prikus*, last, bevel; geregtshof; v. *kasáj*, toonen, spreken; bestraffen), de russische kamer van koophandel, het geregtshof, voor hetwelk alle handelszaken behandeld worden.

primus, a, um, lat., de of het eerste; **primus**, m. de eerste, hoogste, inz. in schoolklassen; **prima**, f. (scil. *classis*), de eerste klasse of afdeeling in eene school; Merc., z. v. a. **prima sorte**, it., de eerste, beste of fijnste soort van waren; **prima donna**, f. it., de eerste, voornaamste vrouw; de eerste tooneelspeelster, zangeres enz.; **prime vice**, lat., voor de eerste maal; **primawissel**, eerste wissel, z. **tratte**; **prima vista**, it. (spr. —*wiesta*), Merc., op zicht (betalen); Muz., op het eerste gezicht, v. h. blad weg, b. v. iets spelen; **prima elementa**, **prima principia** of **rudimenta**, pl. lat., de aanvangsgronden, eerste beginselen, b. v. eener wetenschap enz.;

primae lineae, pl., de eerste lijnen, ontrekken, grondtrekken; *primae viae*, pl. Med., de eerste wegen, nl. maag en darmen; *primo* of *pro primo*, vooreerst, ten eerste; *primo intuitu*, bij den eersten aanblik; *primum mobile*, n. de eerste beweeggrond, de hoofddrijfeder; Astr., de eerste of dagelijksche (schijnbare) beweging des hemels met al de sterren in 24 uren; — *primage*, f. (spr. —*máazj'*), de verzekeringsprijs, z. v. a. (assurantie) *præmie* (z. a.); *primair* (lat. *primarius*, a, um, voornaam, voortreffelijk; fr. *primaire*), oorspronkelijk, z. v. a. **primitief**; b. v. *primaire* gebergten, oorspronkelijke, eerste of grond-gebergten, de eerste of oudste gebergten; *primaire scholen*, de lagere scholen in Frankrijk; **primarius**, m. de eerste of opperste, b. v. pastor *primarius*, de eerste prediker of opper-prediker; **primas**, m., pl. **primaten** (lat. *primates*), de eerste, opperste of voornaamste aartsbisschop van een rijk; **primaat**, n. (lat. *primatus*), de hoogste plaats, het opperbisdom; de waardigheid en het gebied van eenen *primas*, in 't algem. de voorrang; **primaten**, pl. lat., de eerste klasse der zoogdieren; ook pl. van *primas*; **prime**, f. (van het lat. *prima*, de eerste); Muz., de eerste toon van een octaaf; de eerste stem, eerste viool enz.; in kloosters: het eerste biduur, 's morgens te 6 ure; in de schermkunst: de eerste stelling of positie; bij boekdrukkers: de eerste pagina van ieder gezet en gedrukt vel; bij landmeters: het tiende deel van een geheel, inz. van eenen duim; Merc., de allerfijnste spaansche wol; **priméren**, fr. (*primer*), de eerste zijn, den voorrang, de eerste plaats hebben; zich hoven anderen verheffen; **primgetallen**, Arith., zulke getallen, die door geen ander getal (behalve door de eenheid en zich-zelfen) deelbaar zijn, eerste getallen, grondgetallen, ondeelbare getallen, als 7, 11, 13, 17 enz.; **primicerius**, m. lat., een opperste, chef; de eerste domheer bij een sticht; **primiceriaat**, n. de waardigheid der oudsten; **primidi**, fr., z. *decade*; **primitia**, lat. (*primitiae*) of **primitiën**, pl., de eerstelingen, de eerste vruchten; de eerste mis eens jongen priesters; het eerste werk, eerste geschrift eens schrijvers; **primitief** (lat. *primitivus*, a, um), oorspronkelijk, aanvankelijk, allereerst; **primitivum** (*verbum primitivum*), n. Gram., een wortel- of stamwoord, oorspronkelijk woord, eerste of grondwoord, pl. *verba primitiva*; *primitiva ecclesia*, de eerste kerk, de christelijke kerk in de drie eerste eeuwen na Christus; *primitieve zenuwen*, zenuwtakken, die onmiddellijk van de hersenen of het ruggeemerg uitgaan; *primo*, ten eerste; voor-

eerst; **primogenitus**, m. de eerstgeborene; **primogenituur**, f. nw lat., de eerstgeboorte; ook het eerstgehoorterecht (*jus primogeniturae*); **primoplást**, m. lat.-gr., de eerstgevormde; **primordium**, n., pl. **primordia** of **primordiën**, lat., de aanvang, oorsprong, gronding, grondvesting; **primordiaal**, oorspronkelijk, allereerst; **primordialiteit**, f. nw lat., oorspronkelijkheid; *primula veris*, lat., eig. de eersteeling der lente; de sleutelbloem.

Principaal, m. lat. (*principālis*, o, vooraan, v. *princeps*, de eerste). de hoofdpersoon, voornaamste, heer, meester, het hoofd; de lastgever aan eenen makelaar enz.; ook de gevolmagtigde; de hoofdzaak, het hoofdwerk, hoofdpunt; **het principaal**, in een orgel het voornaamste pijpwerk, gewoonlijk van voren; **principale bas**, de hoofdbas; **principale schuldeischers**, de eerste of voornaamste schuldvorderaar enz.; **principaliteit**, f. de voortreffelijkheid, opperheerschappij, oppermagt; huisherschappij; *principaliter*, hoofdzakelijk.

Principium of **principe**, n. lat., pl. **principia** of **principiën**, de aanvang, oorsprong, bron; de grond, grondoorzaak, het eerste wezen, de eerste oorzaak; verder de grondstof, eerste of oorspronkelijke stof; de grondslag, grondregel, grondleer, het grondbegrip eener wetenschap; de kennisbron, kennisgrond; eindelijk ook de grondstelling, de verhoudingsregel (*maxime*), beweegoorzaak of beweeggrond van de handelingen eens menschen; *principium cognoscendi*, de kennisgrond, het grondbegrip, de grondstelling; *pr. contradictionis*, de grond der tegenspraak; *principis obsta*, wedersta de eerste beginselen, nl. verzoeking, verleidingen, dwalingen, valsche grondbeginselen enz.; **principiëel**, oorspronkelijk, volgens de eerste gronden.

Prins, m. (fr. *prince*, v. h. lat. *princeps*, de eerste, voornaamste), vorst, vorstzoon; **prinsés**, f. (fr. *princesse*), vorstin, vorstendochter; **prinsmetaal**, n. geel koper, een mengsel uit 4 deelen koper en 1 deel zink, naar zijnen uitvinder den paltsischen prins Robert benoemd.

Prion, m. gr. (*prion*), de zaag; Chir., de schedelboor, schedelzaag; **prionodes**, zaagvormig.

prior prius, lat., de of het eerste, voorgaande, vroegere; *prior tempore*, *prior jure*, lat., z. v. a. *potior tempore* enz., z. a.; *prius*, n., pl. *priōra*, het voorgaande, eerste (het tegengest. v. *posterius*); *a priōri*, van voren, vooruit, door zich-zelf of uit verstandsgronden (zonder ervaring) erkend (het tegengest. v. *posteriori*); **prior**, m., **priorés** of **priorin**, f. de eerste, opperste, het hoofd, inz. in een klooster;

prioraat, n. de eerste plaats, het voorzitterschap, het priorschap, het ambt, gebied en de waardigheid eens priors of eener priores; **prioriteit**, f. nw lat., de voorrang, voorkeur; de voorrang ten opzichte van den tijd, de eerstheid, het ouder-zijn, vroeger-zijn; **prioriteits-regt**, het regt des voorgangs of voorrangs, naderregt; **prioriteits-schulden**, dezulken, die bij een concours het eerst in aanmerking komen; **prioriteits-uitspraak** (locatie- of classificatie-vonnis, collocatie-uitspraak enz.), de beslissing des voorwerps of de geregtelijke uitspraak, welke schuldeischers bij een concours aan de anderen zullen voorgaan.

priscillianisten, pl., de aanhangers van Priscillianus, bisschop van Avila, in de 4de eeuw; **priscillianismus**, n. de leer van gezegden bisschop.

Priscus, m. lat. (*priscus*, a, um, oud, voormalig), mansn.: de oude; **Prisca**, vrouwenn.: de oude; **Priscianus** of **Prisciaan**, een beroemd lat. taalleeraar (ten tijde van keizer Justinianus); **Prisciaan** eene oorvijg geven, d. i. tegen de spraakkunst zondigen, taalfouten begaan, onjuist spreken of schrijven; **Priscilla**, f. nw lat., de oudachtige; **priscilliaenen**, pl., eene chr. secte der 4de eeuw.

Prise, f. fr. (v. *prendre*, nemen, vatten, *pris*, genomen enz.), eene greep, een greepje, snuifje, neusvol snuiflabak, de vangst, roof, prijs, buit, het weggekaapte, veroverde, prijsgemaakte, inz. een veroverd of genomen schip; iets voor bonne prise verklaren, d. i. voor goeden prijs, goede vangst, goeden buit verklaren, het wegnemen of zich toeëigenen; het **prise-regt**, **prijsgregt**, dat gedeelte van het zecregt, dat de wetten over de wegneming en uitlevering van buitgemaakte schepen en goederen bevat.

Prisis, f. gr. (*priein*, *pridzein*, zagen), Med., het zagen, schedelboren; ook het krampachtig knersen met de tanden; **prisma**, n. gr., pl. **prismata**, ook **prismaas**. het gezaagde, gevijlde, geraspte, zaagsel of vijlsel; Math, eene kantzuil, hoekige zuil, een ligchaam, begrensd door 3 of meer parallelogrammen (z. a.) als zijvlakken, en door twee gelijke en evenwijdige veelhoeken als grondvlakken; in de Phys. een glazen prisma, een langwerpige, driekant, zeer glad geslepen glas tot breking van het licht in zeven verschillend gekleurde stralen enz.; **prismatisch**, kantzuilig; aan het prisma eigen of daardoor voortgebracht, b. v. prismatische kleuren, regenboogskleuren, enkelvoudige of grondkleuren, gelijk die door een glazen prisma ontstaan; **prismoïde**, n. een ligchaam met evenwijdige regtlijnige grondvlakken, die even-

veel zijden hebben, maar ongelijkvormig zijn.

Prison, f. fr. (spr. *prizóng*; v. *prendre*, *pris*, vgl. *prise*), de gevangenis, kerker, inz. voor soldaten, de hechtenis; **prisonnier**, m. (spr. —*nje*), een gevangene, krijgsgevangene.

Pristaf, m. russ., de commissaris, die in Rusland de gezanten op de grenzen pleegt te ontvangen en hun verder tot geleide en bescherming te verstrekken.

pristinus, a, um, lat., vorig, voormalig; *pr. status*, m. de vorige of voormalige toestand; in *pristinum statum redigere*, in vorigen staat terug brengen.

prius, z. ond. *prior*.

privaat, lat. (*privatus*, a, um, v. *privare*, berooven; afzonderen inz. van het staatsverbond), in zamenstellingen: niet openbaar, bijzonder, alleen, geheim, heimelijk, verborgen, eenzaam; ambteloo, huiselijk, in tegenst. met het openbare en algemeene; b. v. **privaat-audiëntie**, f. bijzonder gehoor, geheim onderhoud, b. v. met eenen vorst; **privaat-biecht**, de oorbiecht; **privaat-correspondentie**, f. bijzondere briefwisseling; **privaat-docent**, m. op hoogeschoolen in Duitschland: een leeraar, die nog niet openlijk aangesteld professor is; **privaat-leven**, het ambteloos leven; **privaat-nut**, het bijzondere of eigen nut; **privaat-lessen**, **privaat-onderwijs**, het onderwijs aan afzonderlijke personen, het huisonderwijs, lesgeven; **privaat-persoon**, een ambteloos of onbeambt man, een afzonderlijk persoon; **privaat-voorzitting** f. of een **privatum** (nl. collegium), n. eene voorzitting voor zich anmeldende en betalende toehoorders; het tegengest. v. publicum of openbare voorzitting; **privaat**, als subst. z. v. a. **privé** (z. onder); *privatim*, bijzonder. in 't bijzonder, afzonderlijk, in 't geheim, voor zich alleen; *privatissime*, geheel alleen, in het grootste geheim; **privatissimum** (scil. collegium), n. eene geheel bijzondere voorzitting voor iemand alleen of voor slechts weinigen; **privatie**, f. de beroving, afzondering, onttrekking, intrekking, versteking, afzetting; ontblooting, ontbering, het verlies, gebrek aan het noodzakelijke; ook de afwezigheid, het niet-bestaan eener eigenschap; **privatief**, lat. (*privativus*, a, um), beroovend, uitsluitend, onttrekkend; afzonderlijk, afzonderd; alpha *privativum*, z. ond. **alpha**; *privatieve jagt*, eigene, afzonderlijke jagt; een *privatief regt*, een uitsluitend regt; *privative*, uitsluitend; uitsluitenderwijs; **privatiseren**, barb. lat., ambteloos, ambtvrij leven, onbeambt zijn; **privé**, n. fr. (mid. lat. *privata*), het geheim gemak, secret, *privaat*; *privy*

council, n. eng. (spr. *privvi kóunsel*), de geheime raad.

Privádo, m. sp. (= lat. *privātus*), de gunsteling, vertrouwde, de eerste minister in Spanje.

privéren, lat. (*privāre*; vgl. **privaat**), berooven, onttrekken.

Privilegium, n., pl. **privilegia** of **privilegiën**. lat. (v. *privus*. afzonderlijk, eigen, en *lex*, wet), een eigen regt, voorregt; vrijheids- of verlofsbrief, vorstelijke vergunningsbrief; ook beschermingsbrief; *privilegium de non appellando*, ook *pr. de non evocando*, de door Karel IV. aan de zeven keurvorsten enz. gegeven vergunning, dat zij geen beroep hunner onderdanen op de rijksrechtbanken behoeften toe te laten; *pr. exclusivum*, een uitsluitend voorregt, alleenregt; *pr. gratiosum*, een geschonken voorregt; *pr. onerosum*, een aangekocht voorregt; *pr. prioritatis*, z. v. a. **prioriteits-regt**; **privilegiëren**, nw lat., bevoorregten of een voorregt uitdeelen of toekennen, met eene vrijheid voorzien, bevrijden, verzekeren, beveligen; **geprivilegiëerd**, bevoorregt, met een voorregt beschenken.

privy council, z. ond. **privaat**.

Prix, m. fr. (spr. *prie*), de prijs, waarde eener zaak; *à prix fixe* (spr. *apri fieks'*), tegen vastgestelde prijzen, op welke niets af te dingen valt; *à non prix*, beneden den prijs, met schade (verkoopen); *hors de prix* (spr. *hórd'prie*), boven den prijs, zeer duur; *a tout prix* (spr. —*atoeprie*), tot elken prijs; *sans prix* (spr. *sangprie*), niet gevraagd, niet gezocht.

pro—, gr. voorzetsel in vele zamenstellingen, beteekent: voor, voorwaarts, voort; te voren, vroeger, liever, eer.

pro, lat., voor; ook naar, met betrekking tot, krachtens, overeenkomstig enz.; *pro et contra*, voor en tegen; het **pro** en **contra** eener zaak, d. i. het voor en tegen, wat zich daarvoor en daartegen laat zeggen.

Proæresis, f. gr. (*proairesis*), het voor-nemen, oogmerk; **proæretisch**, opzettelijk.

Proagogie, f. gr., de toevoering, koplearij.

Proapodösis, f. gr. Log., de herhaling v. h. eerste woord aan het einde v. d. zin.

pro aris et focis, lat., voor altaren en haardsteden, d. i. voor zijn' eigendom, voor godsdienst en vaderland; *pro arrha* (z. **arrha**), Jur., als inleg of voorschot.

Proaulia, pl. gr., de dag voor de bruiloft.

Proaulien, n. gr. (v. *aulós*, fluit), het voorspel op de fluit.

proberen (v. h. lat. *probāre*), beproeven, onderzoeken, de proef nemen, navor-schen; in het muntwezen en de smelthut-ten: het ware gehalte der metalen of ert-

sen onderzoeken en bepalen, toetsen; **pro-beerkunst**, f. de proefkunst, toetskunst (gr. *docimastick*), de leer van de beproeving der erten enz. ten opzichte van hun gehalte, de leer van de toetsing in het klein; **probeernaalden**, toetsnaalden, uit bekende verhoudingen van goud en zilver of van zilver en koper vervaardigde naalden, welker streep op eenen toetssteen met de streep van onbekende metaalmengsels vergeleken wordt; **probeersteen**, de proefsteen, toetssteen, doorgaans kie-zelschiefer, ook basalt, tot toetsing van het gehalte der edele metaalmengsels; — **probabel**, lat. (*probabilis*, e) of **probable**, fr., bewijsbaar, te bewijzen, gelooflijk, waarschijnlijk, vermoedelijk; **probabilite-it**, f. (lat. *probabilitas*), de waarschijn-lijkheid, geloofbaarheid; **probabilismus**, n. nw lat., de meeningsgeldigheid, de verderfelijke (jesuitische) stelregel, volgens welke de enkele meening, dat eene daad wellicht goed kan zijn, reeds genoegzaam is om haar te ondernemen; ook de waar-schijnlijkheidsleer, volgens welke er geene volkomen zekere kennis, maar alleen waar-schijnlijkheid zou te verkrijgen zijn; **probabilisten**, pl., de aanhangers van dien stelregel of van die leer; — **probaat**, lat. (*probātus*, a, um) of **probātum**, beproefd, onderzocht, getoetst, echt, goed, bevezend; *probātum est*, het is goed, op de proef goed bevonden, echt, te vertrouwen; **probatie**, f. (lat. *probatio*), de beproeving, proefne-ming, proef, het onderzoek, de toetsing; het bewijs; *probatio artificiosa*, een gekunsteld, kunstig, sluw bewijs; een bewijs door gevolgtrekkingen, het tegengest. van een onmiddellijk bewijs door getuigen, acten of oorkonden, oogenschijn of eed; *pr. contradictoria*, een tegensprekend bewijs; *pr. deserta*, verzuim van het regte-lijk bewijs; *pr. legitima*, een regtmatic, wettelijk bewijs; *pr. perfecta* of *plena*, het volkomen bewijs; *pr. semiplena*, het halve bewijs; *pr. per famam*, bewijs door een algemeen gerucht; *pr. per in-spectiōnem ocularem*, bewijs door oogenschouw of door bezigtiging der zaak; *pr. per instrumenta* of *documenta*, bewijs door oorkonden en brieven; *pr. per praesum-tiōnes*, bewijs door regterlijke vermoedens; *pr. per testes*, bewijs door getuigen; **probator**, m. een beproever, nazier, b. v. van rekeningen; **probatorijum**, n. nw lat., de proef, het bewijs, bewijsschrift, bewijs-of getuigenschrift van echtheid.

Problēma, **probleem**, n. gr. (*problēma*, eig. het voorgeworpen, en *proballein*, voorwerpen), een op te lossen vraagstuk, eene voorgelegde strijdvraag, te ontbinden opgave of voorstel, twijfelachtige vraag, een raadsel; **problematisch**, twijfelachtig, onzeker, onbeslist, onuitgemaakt, duister,

moeijelijk; **proböle**, f. (eig. het voorwerpen), Med., het uitsteeksel, b. v. van een been; **probölos**, m. eene vooruitspringende rotspunt, een voorgebergte; Med., beenderuitstek.

Probiteit, z. ond. **probus**.

pro bono publico, z. ond. *bonum*.

Probóscis, f. gr. (*proboskis*), de snuit (van een' olifant enz.), de vangers der inktvissen en v. vele andere insecten.

Probrächys, m. gr. Poet., een versvoet van eene korte lettergreep en vier lange.

Probus, lat. (*probus*, a, um, regtschapen, braaf), mansn.: de brave, regtschapene, eerlijke; **probiteit**, f. (lat. *probitas*), de braafheid, regtschapenheid, eerlijkheid, goede trouw, opregtheid.

Procancellarius, m. nw lat. (vgl. *cancellarius*), de plaatsvervanger des kanseliers.

Procatalépsis, f. gr. (*prokatalépsis*), eig. eene voorafgegane in- of wegneming; Log., eene figuur, waarbij datgene, wat iemand te laste kan gelegd worden, als verontschuldiging wordt bijgebracht.

procatartisch (vgl. *catarticon*), te voren aanvangend, voorafgaand, voorberedend, gelegenheid gevende; **procatáris**, f. de voorbereiding, gelegenheid gevende oorzaak.

pro cathédra, lat., op den leerstoel (iets voordragen), van den predikstoel, van den kansel.

procedéren, lat. (*procedere*), voortgaan, voortrukken; te werk gaan, handelen; een regtsgeding voeren; **procedüre**, f. nw lat., de handelwijze; het regtsgeding, de regtspleging; **procés**, n. (lat. *processus*), de voortgang, wijze van ontwikkeling, van plaatsgripping (b. v. een chemisch of scheikundig proces); de handelwijze, werkmanner, inz. de regtshandel, regtszaak, het regtsgeding, pleidooi, pleit; **processus**, m. Med., een beenderuitstek; **processus summarius**, Jur., een verkort regtsgeding; **processus verbális**, fr. *procés verbal* (spr. *prosé verbál*), of **proces-verbaal**, m. eene mondelinge regtsverhandeling, een geregteijk verhoor; de schriftelijke nederstelling of uiteenzetting van een voorval, de van ambtswege neder geschrevene toedragt eener zaak, in het fr. regt z. v. a. **protocol**; **processie**, f. (lat. *processio*, eig. het vooruitgaan), een plegtige optogt, statige of feestelijke ommegang, inz. lijkstaatsie; bij de R. K. eene plegtige bede- of kerkvaart; **processéren**, nw lat., regten, eenen regtsstrijd of een regtsgeding hebben of voeren; **processuälisch**, geregteijk, aanhangig, wat een regtsgeding betreft.

Proceusmaticus, m. gr. (van *prokeleiein*, door toeroeping aandrijven), Poet., eig. de aandrijver, een verslid of versvoet van vier korte lettergrepen; ook een vers,

dat uit 3 zulke voeten en een' tribrachys of anapaest bestaat.

Procent, z. **cent** 1).

Procéres, pl. lat., de voornaamste van eene stad of een land; in Spanje de medeleden van het hoogerhuis of van de eerste kamer, z. v. a. **pairs**.

Proces, **processie**, **processéren**, z. ond. **procederen**.

Prochila en **prochilidya**, pl. gr. (*procheila*, *procheilidia*, van *chēilos*, lip), de voorlippen, lippēnranden.

Prochronismus, m. gr. (van *chrónos*, tijd), eene vervroeging, eene fout in de tijdrekening, waardoor eene gebeurtenis vroeger geplaatst wordt als zij zich heeft toegedragen.

Procidentie, f. lat. (*procidētia*, van *procidere*, uitsteken), Med., het uitsteken, uitwijken of doorzakken v. een lichaamsdeel; vgl. **prolapsus**.

procinctus, lat. (v. *pro-cingere*, vooraf aangorden, toerusten), toegerust, bereid; als subst. m. het aangorden, de toerusting, het gereedmaken tot iets; in *procinctu*, op het punt, gereed, op sprong, b. v. om iets te doen.

proclaméren, lat. (*proclamare*), uitroepen, opentlijk bekend maken, verkondigen, verbreiden, verklaren; verloofde van den kansel afkondigen; **proclāma**, n. nw lat. of **proclamatie**, f. lat. (*proclamatō*), de uitroeping, opentlijke bekendmaking, aflezing, afkondiging, het allezen of uitroepen der geboden van twee verloofden; **proclamator**, m. een uitroeper bij verkooping.

Proclinatie, f. lat. (van *pro-clināre*, voorwaarts neigen), het voorover hangen, over hangen van gebouwen enz.

Procellius, m. nw lat. (v. h. gr. *pro-koilios*, v. *koilia*, buikholte), Med., een dikbuik, hangbuik.

Proceston, m. gr. (*prokoitōn*), het voorvertrek, de voorkamer.

Procondyli, pl. gr. (v. *kóndylos*, de vinger), Anat., de met de nahand (*metacarpus*) onmiddellijk vereenigde eerste kootjes der vingers.

pro confesso et convicto, z. ond. **confessie**.

pro constante, it. Merc. (vgl. **comptant** ond. **compte**), voor gereede, bare betaling.

Proconsul, m. lat. (vgl. **consul**), bij de oude Romeinen een gewezen consul, die na afloop van zijne ambtsvervulling eene provincie bestuurde, een stedehouder, onder- of vice-consul; **proconsulārisch**, stadhouderslijk; door een' proconsul bestuurd; **proconsulaat**, n. de stadhouderslijke waardigheid en het stadhouders-ambt eens proconsuls.

pro continuatiōne, z. **continuatie** ond. **continuum**; *pro copia*, z. ond. **copie**.

procrastinieren, lat. (*procrastināre*, eig. tot op morgen verschuiven, van *cras*, morgen, *crastinus*, *a, um*, dat tot morgen of tot den volgenden dag behoort), uitstellen, vertragen, verschuiven, talmen, dralen; **procrastinatie**, f. Jur., de vertraging, verschuiving, het uitstel van den eenen morgen of dag tot den anderen; **procrastinātor**, m. nw lat., een uitsteller, vertrager, talmer, draler.

procreëren, lat. (*procreāre*; vgl. **creeren**), telen, voorttellen, voortbrengen; **procreatie**, f. de voortteling, voortbrenging; **procreator**, m. de teler, voortbrenger, vader.

Procrustes, m. gr. (v. *prokrūein*, door slagen uitbreiden, in 't alg. met geweld uitrekken en pijnigen), de uitrekker, pijniger, de naam van een' fabelachtigen wreedaard in Attica, die twee bedsteden had, eene korte en eene lange. Had hij eenen gast te herbergen van eene lange gestalte, dan leide hij hem in de korte bedstede, en hieuw zooveel van hem af, tot hij er in paste; was de gast klein, dan werd hij naar de lange bedstede gevoerd, en daarin zoolang uitgerektd, tot hij den adem uitblies; van daar spreekwoordelijk: het bed van Procrustes, d. i. een willekeurige vorm, in welken men een voorwerp met geweld besluit of inkleedt.

Proctägra, n. gr. (v. *prōktós*, de aars), Med., de jichtige aarspijn; **proctalgie**, f. aarspijn, pijn aan den aars; **proctatresie**, f. verstopping van den endeldarm; **proctitis**, f. ontsteking van den aars; **proctocele**, f. uitzakking van den endeldarm; **proctöncus**, m. een aarsgezwel; **proctophantasmist**, m. wie ten gevolge v. lijden in den aars of het onderlijf verschijningen heeft of spoken ziet (in Göthe's Faust); **proctoptöma**, n. de uitzakking van den endeldarm; **proctorrhagie**, f. de bloedvloeiing uit den aars; **proctorrhæa**, f. de ontlasting van bloed of slijm uit den aars.

procul a Jove, procul a fulmine, lat. sprw., verre van Jupiter (den donderraar), verre van den bliksem, of ver van het vuur, ver van den brand; een middelmatige, nederige staat is de veiligste.

pro cura, lat., z. ond. *cura*.

procureren, lat. (*procurāre*; vgl. **cureren** ond. *cura*), bezorgen, besturen, beheeren, verplegen; verschaffen, daarstellen; te weeg brengen, tot stand brengen, ergens aan helpen; **procūra**, f. nw lat., of **procuratie**, f. lat. (*procuratio*), het beheer, bestuur, de plaatsvervangende, zaakwaarneming, bezorging, verschaffing, overneming eener zaak; schriftelijke lastgeving of volmagt; **procuratie**, f. in de r. k. kerk inz. de visitatie-gelden der bis-

schoppen; **procura**, Merc., de belooning voor gedane diensten, verrigte commissien; ook het regt, door het hoofd van een handelshuis aan een ander gegeven, om in zijnen naam te onderteekenen; **procūra-houder**, **procurant**, **procurist**, m. Merc., de gevolmagtigde of zaakvoerder van een handelshuis; *per procuratiōnem*, lat. of *per procura*, it., door of bij volmagt. of door een' gevolmagtigde, een' plaatsbekleeder, zaakwaarnemer enz.; **procurator**, lat., fr. **procureur**, sp. **procurador**, m. een zaakvoerder, zaakbeheerder, zaakverzorger, hij, die belast is met in iemands naam te handelen en zijne volmagt heeft; de verzorger, verpleger van een stift; gevolmagtigde, afgevaardigde; regtszaakvoerder, pleitbezorger; **procuradores**, pl., in Spanje de medeleden der tweede kamer, afgevaardigde volksvertegenwoordigers; **procureur général** of *du roi*, fr. (spr. — *zjeneräl* of *du roä*), in Frankrijk de koninklijke zaakwaarnemer, staatsadvokaat; hij, die met het openbaar ministerie bij een oppergeregtschhof is belast; **procuratorium**, n. nw lat., de bijzondere volmagt eens procureurs.

Prodhumini, pl. it., de hoofden en opzieners der hospitalen bij de maltheseridders.

prodigieren, lat. (*prodigere*, eig. voortdrijven, van daar verdoen), verkwisten, doorbrengen, onnoodig verteren, verdoen, door de keel lappen; **prodigiaal**, verkwistend, doorbrengend; **prodigus**, m. (*prodigus*, *a, um*, verkwistend), een verkwister; *pro prodigo*, voor eenen verkwister verklaren en derhalve onder voogdschap of onder curatele stellen; **prodigaliteit**, f. de verkwisting, doorbrengingszucht.

Prodigium, n. lat., pl. **prodigia** of **prodigiën**, een wonder, wonderteeken, wonderwerk, een verbazingwekkend verschijnsel, buiten den gewonen loop der natuur (tegen den gewonen gang der natuur is het een *mirakel*); een monster, wonderdier, eene misgeboorte, een gedrocht; **prodigieus** (lat. *prodigiösus*, *a, um*), wonderbaar, wonderlijk, verbazingwekkend, buitengewoon, ongelooflijk, monsterachtig, gedrochtelijk.

Prodigus, z. ond. **prodigeren**.

Proditie, f. lat. (*proditio*, van *prodere*, eig. voor of aan de hand geven, bekend maken, verraden), de verraderij, het verraad; **proditörisch**, verraderlijk.

Prodötto, m. it. (= *product*), Merc., het zuivere bedrag van wissels en waren.

Prodrömus, m. gr. (*prodromos*, *on*, voorlopend), een voorlooper, voorbode; eene voorrede, voorloopige behandeling.

produceren, lat. (*producere*), voorleiden, aantoonen, voortbrengen, voorleggen, toonen, te voorschijn of voor den dag brengen

gen, open leggen, bijbrengen, b. v. bewijzen, getuigen enz.; voortbrengen, werken, veroorzaken, telen, kweken, bouwen, b. v. vruchten enz.; leveren, vervaardigen, maken; **zich goed of slecht producieren**, zich goed of slecht voordoen, vertoonen, gedragen of doen kennen; **producering**, f. de voorlegging, bijbrenging; verwekking, teling; **producént**, m. een voortbrenger, teler; een veld- of akkerbouwer, vruchtenteler, kweeker; Jur., de voorlegger, aanbrenner, aanvoerder van getuigen, bewijzen enz.; *ad producendum, profitendum et liquidandum*, tot aangifte en in-orde-brenging of belegging van de zaak, de aanklagt, den eisch; **productibel**, nw lat., vertoonbaar, geschikt of waardig om voor den dag gebracht te worden; teelbaar, kweekbaar; **product**, m. lat. (*productus*), Jur., de tegenpartij van den producent (z. a.); **product**, n. (*productum*), het voortbrengsel, b. v. van het land, de natuur (natuurproduct, natuurvoortbrengsel, natuurgave), of van de kunst (kunstproduct), de teelt, h. gekweekte, voortgebrachte, daargestelde, het werk; de werking, vrucht; het bedrag, beloop, het te vinden getal, de uitkomst in de rekenkunde, z. v. a. het *facit*, inz. het door vermenigvuldiging (multiplicatie) verkregen getal; weleer in de schooltaal ook eene klap, kastijding op het achterdeel; **producten-handel**, de handel met natuur- of landsvoortbrengselen; **productie**, f. Jur., de voor- of bijbrenging, b. v. der getuigen (*productio testium*), of der bewijsstukken of oorkonden (*pr. documentorum*); de voortbrenging, teling, schepping; ook het voortgebrachte, z. v. a. product; **productie-termijn**, de tijdruimte bij een proces, binnen welke de bewijzen te berde gebracht worden; **productief**, nw lat., voortbrengend, scheppend, teelend, werkzaam, vruchtbaar; productieve verbeeldingskracht, z. v. a. phantasie; **productiviteit**, f. het werkingsvermogen, de voortbrengingskracht, scheppende kracht, vruchtbaarheid.

Proëdrîe, f. gr. (*proedria*, van *hedra*, zetel), de voorzitting in den raad, in de volksvergaderingen enz.

Proëgumëna, pl. gr. (v. *pro-hegēsthai*, vooraan gaan en den weg toonen), Med., verwijderde of voorbereidende oorzaken eener ziekte; **proëguménisch**, aanvoerend, voorbereidend, vooropgaand.

pro emerito, lat., z. *emeritus*.

proëminent, nw lat. (vgl. *emineren* etc.), vooruit stekend, uitstekend; **proëminentie**, f. het vooruitsteken, de uitstekendheid; het in het oog vallend gedeelte eener zaak.

Proëpizeuxis, f. gr. Gram., de plaat-

sing v. h. werkwoord tusschen zijne beide onderwerpen (subjecten) of voorwerpen (objecten), of ook de plaatsing van het subject of object tusschen de twee werkwoorden.

pro et contra, z. ond. *pro*; *pro excusso*, z. ond. *excuteren*.

pro expresse positus, lat., voor uitdrukkelijk bijgezet (te houden).

profaan, lat. (*profanus, a, um*), ongewijd; onheilig, ontheiligend, ontwijgend, goddeloos, roekeloos, het heilige niet erende, met de godsdienst spottende; ongeestelijk, wereldlijk, niet kerkelijk; gemeen, onedel; als subst. **een profaan**, een oningewijde, inz. niet-vrijmet-selaar; **profane geschiedenis**, de wereldlijke, burgerlijke, algemeene geschiedenis, in tegenst. met de gewijde, kerkelijke of bijbelsche geschiedenis; **profane schrijver**, **profaanscribent**, m. een wereldlijk schrijver enz.; **profanéren** (lat. *profanare*), ontwijden, ontheiligen, met de godsdienst spotten; onteeren, geheimen verpraten en algemeen maken, misbruiken; **profaniteit**, f. de onheiligheid, wereldsgezindheid, goddeloosheid; **profanatie**, f. de ontwijding, ontheiliging, het misbruik, de onteering; **profanator**, m. een ontwijder, heiligschender.

profécief, **profécotus**, z. ond. **proficiëren**.

proferéren, lat. (*proférre*, fr. *proférer*), uit- of voortbrengen; spreken, woorden voortbrengen; te voorschijn brengen.

Profés, m. nw lat. (*professus*, van het lat. *profitēri*, openlijk verklaren, bekenen, belijden; zich voor iets uitgeven), de belijdenis, ordesgeloofte van eenen monnik of eene non; *ex professo*, opzettelijk, met voorbedacht, uit eigene aandrif; beroepshalve, van ambtswege, b. v. iets *ex professo* doen of drijven enz.; **proféssie**, f. (lat. *professio*, eig. openlijke verklaring, bekentenis, belijdenis), 1) z. v. a. **profes**; 2) h. beroep, bedrijf, handwerk, ambacht; zijne professie van iets maken, iets beroeps- of handwerksmatig drijven; ook iets openbaar en zonder vrees of schaamte uitoefenen, uitvoeren; **professioneel**, nw lat., beroeps- of handwerksmatig; **professionist**, m. een handwerker; **professor**, m. lat., fr. **professeur**, een openbaar leeraar op eene hoogeschool, hoogleeraar; *professor (publicus) extraordinarius*, buitengewoon hoogleeraar; *professor (publicus) ordinarius*, gewoon hoogleeraar; **professeur**, ook in Frankrijk en België ieder, die eenige kunst of kunstvaardigheid uitoefent en daarvan zijn beroep of bestaanmiddel maakt (in tegenst. met den amateur of liefhebber), b. v. een **professeur de cirage**, een schoenpoetsers; **professuur**, f. of **professoraat**,

n. nw lat., het openbaar leeraarsambt, de hoogleeraarsplaats, het hoogleeraarsambt.

proficiëren, lat. (*proficere*), voortgaan, vooruit of verder komen; iets uitwerken, uitrigten, bewerken, nut doen; *proficiat!* wel become het u! God zegene u! **profectief**, nw lat., van de ouders afkomstig, geërfd; **proficiënt**, m. nw lat., wie vorderingen maakt; **proficiëntie**, f. of **profectus**, m. lat., het vooruitgaan, de voortgang; de wasdom, toeneming, toename; het voordeel, nut; pl. **profectus**, vooruitgang in kennis.

Profijt, n. (fr. *profit*, spr. *profie*; van het lat. *profectus*, z. ond. **proficiëren**), de winst, het voordeel, nut, de opbrengst, het genot; *profit tout clair* (spr. *profi toe klér*), zuivere winst; **profijter**, m., **profijtertje**, n. een werktuig om kleine eindjes kaars af te branden, zuinigje, lichtspaarder; **profitieren** (fr. *profiter*), winnen, voordeel of winst doen of trekken, toenemen; leeren, vorderen; nuttig of winstgevend zijn; **profitabel** (fr. *profitable*), voordeelig, winstgevend, nuttig.

Profil, n. fr. (spr. *profil*; v. *fil* = lat. *filum*, draad, oneig. de omtrek van de gedaante, van het gelaat), het zijdebeeld, half gezigt; Arch., de doorsnede, de omtrekken van een gebouw, zoals het zich doorgesneden zou voordoen; *en profil* (spr. *ang*—), volgens het gezigt van ter zijde, in doorsnede geteekend; **profilieren** (fr. *profiler*), de doorsnede van een gebouw en dgl. aangeven, teekenen, in doorsnede voorstellen.

profligieren, lat. (*profligare*) neder slaan, neder werpen; **profligatie**, f. de nederwerping.

profluieren, lat. (*profluere*), voortvloeiën, ontspringen, zijn' oorsprong nemen uit iets, uit iets volgen; **profluvium**, n. Med., eene tegennatuurlijke uitstorting van vloeistoffen of vochten, b. v. *profluvium albi*, witte vloed, slijmvloed; *pr. alvi*, buikvloed, doorloop; *pr. cruentum* of *sanguinis*, bloedvloeijing, bloedvliet, z. v. a. *hæmorrhagic*; *pr. seminis*, zaadvloed, zaaduitstorting.

pro forma, lat., z. **forma**.

Profugus, m. lat., een vlugteling, voortvlugtige, verbannene, banneling, balling.

profund, lat. (*profundus*, a, um), diep, diepzinnig, grondig; *de profundis*, d. i. uit de diepte, de aanvangswoorden en van daar de naam van eene r. k. boetpsalm; **profundometrie**, f. lat.-gr.; de dieptemeting; **profunditeit**, f. (lat. *profunditas*), de diepte, grondigheid.

profuus, lat. (*profusus*, a, um, v. *profundere*, vergieten, oncig. verkwisten enz.), verkwistend, verspillend, overdadig, overmatig, kwistig, spilziek, te mild, te vrijgevig, te ruimschoots; wijdloopig, omstan-

dig; **profusie**, f. (lat. eig. de vergieting), uitgieting; de verkwisting enz., overvloed.

Progástor, m. gr. (v. *gaster*, buik), Med., een hangbuik, dikbuik.

progenerieren, lat. voorttellen, voortbrengen; **progeneratie**, f. de voorttelling; **progeniës**, f. de afstamming, het geslacht; de nakomelingen; **progenitor**, m. de stamvader, voorvader; **progenituur**, f. nw lat., de nakomelingschap, kinderen, jongen, teelt, welpen, gebroed.

Proglóssis, f. gr. (van *glóssa*, tong), de tongspits, punt der tong.

Prognósis of **prognóse**, f. gr. (vgl. *gnosis*), de voorkennis, vooraanwijzing, voorzeggung, inz. van den uitgang eener ziekte; **prognóst**, m. (gr. *prognóstes*), een voorafweter, voorzegger, voorspeller; **prognostiek**, f. de voorzeggingskunst, het leerstuk van de voorzeggung der ziekten; **prognosticon** of **prognosticum**, n. een teeken der toekomst, voortteeken, voorbede, eene vooraanduiding, voorspelling; een kenteeken; ook eene soort van weerglas, dat het weder door het troebelworden der vloeistof, waarmede het gevuld is, moet aanwijzen, ook baroscoop genoemd; iemands prognosticum trekken, d. i. hem iets vooraf verkondigen, voorspellen, inz. zijne lotgevallen; vgl. **nativiteit** en **horoscoop**; **prognosticiëren**, vooruit zeggen, voorspellen, voorzeggung; **prognóstisch**, voorbeduidend, voorzeggend, voorspellend.

pro gradu disputieren, lat. (vgl. **graad**), openlijk eene dissertatie, ter verkrijging eener academische waardigheid, verdedigen.

Programma, n. gr. (*prógramma*, pl. *programmáta*, v. *prográphein*, openlijk uitschrijven), eig. eene openlijke schriftelijke bekendmaking, eene openbare aanplakking; inz. eene gedrukte aankondiging of uitnodiging tot eene plegtigheid op hoogeschoolen, tot een concert enz.

progrédiëren, lat. (*progrēdi*), voortstappen, voortgaan; **progréssie**, f. **progréssen**, pl. (lat. *progréssus*, m., pl. *progréssus*), de voortgang, voortschrijding, opklimming, wasdom, de vorderingen, trapswijze voortgang; **progréssie**, Arith., eene reeks, eene rij van getallen, die naar dezelfde wet voortloopen, b. v. eene arithmetische progressie, eene rekenkundige reeks of zulk eene, v. welke iedere twee op elkander volgende grootheden hetzelfde verschil hebben, b. v. 1, 3, 5, 7, 9 enz., of eene geometrische progressie, eene meetkundige reeks of zulk eene, van welke iedere twee op elkander volgende grootheden dezelfde verhouding of reden hebben, b. v. 1, 2, 4, 8, 16 enz., of eene harmonische progressie, eene rij van grootheden,

van welke iedere drie op elkander volgende termen in eene zoodanige verhouding tot elkander staan, dat het eerste tot het derde dezelfde reden heeft, als het verschil der twee eersten tot dat der twee laatsten, b. v. 2³, 3, 4, 6, 12; **progressibel**, nw lat., tot vorderingen geschikt, voor volmaking vatbaar; **progressibiliteit**, f. nw lat., de vatbaarheid tot volmaking; **progressief**, nw lat., voortgaand, toenemend, opklimmend, trapswijze, voor en na.

Progymnasiūm, n. gr. (vgl. **gymnasiūm**), eene vooroefeningsschool, eene voorbereidingsschool tot de gymnasiën; **progymnásma**, n. eene vooroefening; pl. **progymnasmáta**, vooroefeningen.

proh dolor! lat., o smarte! o wee! he-laas! *proh pudor!* o schaamte! o schande!

prohibéren, lat. (*prohibēre*), afhouden, verhinderen, beletten, verhoeden, stuiten, stremmen, verbieden, ontzeggen; **prohibitie**, f. lat. (*prohibitio*), de vermindering, wering, ontzegging, weigering, het verbod, beletsel, de stremming; **prohibitie- of prohibitief-systeem**, n. de in- en uitvoerbeperking, handelstremming, eene op het verbod des in- en uitvoers van waren gegronde staatsinrigting; **prohibitief**, nw lat. en **prohibitōrisch** (lat. *prohibitorius*, a. um), terug- of afhoudend, verbiedend, belettend, verhinderend; **prohibitorium**, n. een verbod v. in- of uitvoer v. waren.

pro hospite, lat. (vgl. *hospes*), als gast.

pro insolvente verklaren, lat. (vgl. *insolvent*), d. i. voor buiten staat om te betalen.

Projéct, n. nw lat. (v. h. lat. *projicere*, eig. voorwerpen, later ook ontwerpen; fr. *projet*), een ontwerp, plan, voorslag, aanslag, het voornemen, oogmerk, de bedoeling; **projectenmaker**, m. een plannen- of ontwerpenmaker; **projectie**, f. (lat. *projectio*, het voorwerpen), Mechan.: de werp, het werpen eens lichaams; in de teekenkunst: de schets, het ontwerp, de teekening, afbeelding van de schijnbare ligging en gedaante van een voorwerp; inz. het ontwerpen van landkaarten; dit laatste is viervoudig: 1) centrale projectie is het ontwerpen eener kaart, waarbij men het oog in het middelpunt der aarde denkt en van dat punt de landen rondom zich heen ziet; 2) orthographische projectie, waarbij men het oog op een' oneindigen afstand van de aarde denkt, en de landen als op eene vlakke tafel nevens elkander ziet; 3) stereographische projectie, bij welke men het oog in een punt van de oppervlakte des bols denkt, en door de aarde heen het tegenoverstaande halfond opneemt, als of het zich afspiegelde op een vlak, dat de aarde in 2 helften deelt; 4) isographische projectie, waarbij men zich het oog eenen

aardradius boven de aarde denkt. — Ten opzichte van het gedeelte der aardoppervlakte, dat men projecteert, is de projectie of: polaire projectie, wanneer men zich tegenover een der polen, of æquatoriale projectie, wanneer men zich in den evenaar, of horizontale projectie, wanneer men zich in eenig punt naar welgevallen van de oppervlakte der aarde denkt geplaatst te zijn en dat punt tot het middelpunt van het ontwerp maakt; **projectéren** (fr. *projeter*), ontwerpen, afbeelden, door eene teekening voorstellen, plannen, voorstellen, ontwerpen maken, iets voorhebben, van plan zijn, bedoelen; **projectiel**, n. een werptuig, ieder door de eene of andere kracht voortgeslingerd of weggeworpen lichaam, inz. de werptuigen der artillerie; **projectuur**, f. lat. (*projectura*) of **projécta**, pl. Arch., het vooruitspringende, uitstekende, b. v. van lijstwerk, van eene kornis.

prolabéren, lat. (*prolabi*), uitzakken, te voorschijn komen; **prolápsum**, m. nw lat., de uitzakking of doorzakking van weeke lichaamsdeelen, b. v. van den endeldarm; vgl. **procidentie**.

Prolatie, f. lat. (*prolatio*), de voortbrenging, vertelling, vermelding; de uitzetting, verwijding, verschuiving; in den zang: de toonverlenging, uitrekking, aanhouding van eenen toon.

Prolegaat, m. nw lat. (vgl. **legaat** ond. **legeren** 1), een pauselijk stadhouder in eene provincie van den Kerkelijken Staat.

Prolectie, f. nw lat. (v. h. lat. *prolectere*, aanlokken, bepraten), de aangename, welkome noodiging, roeping.

Prolegomēna, pl. gr. (v. *prolégein*, vooraf zeggen), het voorafgezegde, vooropgeplaatste, de voorrede, voorherinneringen, voorloopige aanmerkingen, inleiding, voorbereiding tot eene wetenschap.

Prolēpsis of **prolēpse**, f. gr. (vgl. **lep-sis**), de voorwegneming, het voorafwegnemen; Med., het vroeger intreden, b. v. van eenen aanval der koorts, de koortsvervroeging, het nalaten; Log., de voorkomende beantwoording van eene mogelijke tegenwerping, ook anticipatie; **proléptisch**, voorkomend, van voren beantwoordend, voorloopig.

Proletariën, pl. lat. (*proletarius*, pl. *proletarii*, v. *proles*, kinderen, kroost, nakomelingschap), in het oude Rome: arme burgers, die den Staat niet met geld, maar enkel door hunne kinderen v. dienst konden zijn; van daar in 't alg. voor onbemiddelde menschen uit lagen stand.

pro libito, z. ond. *libitum*.

pro licentia, lat. (z. *licentia* ond. *licet*), voor het verlof, b. v. om te prediken, openbaar onderwijs te geven enz.

prolifiek, nw lat. (*prolificus*, *a*, *um*, v. *proles*, nakomelingschap, en *facere*, maken, fr. *prolifique*), vruchtbaar, tot voortteling geschikt, kinderverwekkend; vruchtbaar makend; **proliferatie**, f. het verschijnen v. eenen knop of eene bloem op eene ongewone plaats; **prolificatie**, f. de bevruchting, teling; **prolificerende bloemen of vruchten**, zulke, die uit andere bloemen of vruchten aan een' afzonderlijken steel groeijen.

pro ligatūra, lat. (vgl. *ligatuur* ond. **ligeren**), voor den band (van een boek).

prolix, lat. (*prolious*, *a*, *um*, en als adverb. *prolixè*), wijdloopig, omslagtig, langwielig, te uitvoerig; **prolixiteit**, f. de wijdloopigheid, omslagtigheid enz.

pro loco, lat. (vgl. *locus*), naar of voor de plaats (b. v. in scholen een proefschrift schrijven, eene vertaling maken enz.).

Prolocutor, m. lat. (v. *proloqui*, uitspreken), de redenaar, woordvoerder, spreker; **prolocutorium**, n. nw lat., eene openbare spreekplaats, plaats v. onderhand.

Prologus of **proloog**, m. gr. (*prologos*, vgl. *logos*), de voorrede, inleidingsrede, openingsrede; inz. eene tot het publiek gerigte toespraak vóór de opvoering van een toneelspel; *prologus galeatus*, gr.-lat. (*galea*, een helm of stormhoed), gehelme, geharnaste openingsrede (tot verdediging tegen de aanmerkingen en tegenwerpingen zijner partij).

prolongeren, lat. (*prolongare*), verlenen, vertragen, uitstellen, uitstel geven, eenen lateren tijd of termijn bepalen; een geprolongeerde wissel, zulk een, waarbij de bepaalde betaaldag met wederzijdsche bewilliging later gesteld wordt; **prolongabel**, nw lat., verschuifbaar, tot verlenging, vertraging, uitstel geschikt; **prolongatie**, f. de verlenging v. den tijd, de vertraging, het uitstel, de later gestelde termijn; Merc., de bij den verkoop van effecten bedongen terugkoop derzelve; **prolonge**, f. fr. (spr.—*longez*), het sleeptouw.

pro lubito, z. ond. *lubitum*.

proluderen, lat. (*proludere*), voorspelen, vooroefenen; **prolusie**, f. (lat. *prolusio*), het voorspel, de vooroefening; ook een uitnodigings- of aankondigingschrift; **prolusief** of **prolusorisch**, nw lat., vooroefenend.

Prolýten, pl. gr., juristen, die na vijfjarige studie ontslagen worden.

Promagister, m. lat., de staatschrijver der oude rom. keizers, die hunne rescripten dagteekende en verzond.

Promemoria, z. ond. *memoria*.

promeneren, fr. (*promener*, v. *mener*, leiden; eig. voortleiden, rondvoeren; *se promener*, gaan wandelen), wandelen, zich eene beweging geven; **promenade**,

f. de wandeling, de gang voor vermaak of voor gezondheid; ook de wandelbaan, wandelweg, wandelplaats; **promeneur**, m. een wandelaar.

Promesse, f. fr. (v. *promettre* = lat. *promittere*, beloven), belofte, toezegging; Merc., eene voorloopige belofte om op eenen bepaalden tijd te zullen betalen.

Prometheus, m. gr., de voorbedachtzame, voorzorghebbende; Myth., de zoon van den titan Japetos, uitvinder van vele kunsten, inz. der beeldende. Hij vormde menschen uit leem en water, en stal om hen te bezielen het vuur van den hemel, waarom Jupiter hem in gramschap aan eene rots van den Caucasus liet vastklinken, alwaar een gier hem de telkens weder aangroeiende lever moest uitpikken; deze verschrikkelijke straf stond Prometheus zoolang door, totdat Hercules hem van de rots bevrijdde enz.; vandaar een verstandig, bekwaam kunstenaar, inz. beeldhouwer, boetsceerder.

pro mille, lat., voor of per het duizend.

Prominentie, f. lat. (*prominentia*), z. v. a. **proëminentie**; ook het vooruitstekende, de uitbouw.

pro ministerio, lat. (vgl. *ministerium*), voor het predikambt of de verkrijging; eener predikantsplaats onderzocht worden (in Duitschland).

promiscue, lat., vermengd, gemengd, door elkander, zonder onderscheid of orde; **promiscuiteit**, f. nw lat., gemeenschap der vrouwen.

promittéren, lat. (*promittere*), beloven, toezeggen; *promissa cadunt in debitum*, lat., belofte maakt schuld; **promissair**, m. nw lat. (*promissarius*), de belover, hij, die iets toezegt of belooft; *promissio*, f. lat., regterlijke belofte; **promissie**, f. de belofte, toezegging.

Promontorium, n. lat. (v. *mons*, gen. *montis*, de berg), een voorgebergte.

pro mortuo, lat., z. ond. *mortuus*.

promovéren, lat. (*promovere*, eig. voort- of voorwaarts bewegen; vgl. *moveren*), bevorderen, verhoogen; op hoogeschole: **iemand promovéren**, hem eene geleerde of academische waardigheid mede deelen of opdragen; ook **promovéren**, zulk eene waardigheid aannemen of zich doen opdragen, doctor of magister worden; **promovéndus**, m. hij, die bevorderd zal worden; vgl. *doctorandus*; **promōtus**, m. een bevorderde, die tot eene waardigheid verheven is; **promōtie**, f. (lat. *promotio*), de bevordering, verheffing, standsverhooging, inz. de bevordering tot eene geleerde of academische waardigheid op hoogeschole; **promōtor**, m. nw lat., de bevorderaar, waardigheids-uitdeeler; de aanlegger, aanstoker, roervink.

prompt, lat. (*promptus, a, um*, en als adverb. *prompte*, v. *promere*, uitnemen, uithalen), bereid, vaardig, toegerust; onverwijd, gezwind, spoedig, haastig, snel, ras, flink, vlug; puntelijk, stipt, gereed, baar, b. v. *prompte* betaling; iets *in promptu* hebben, in gereedheid, voor de hand hebben, vgl. *in promptu*; **promptitude**, f. fr., de gezwindheid, snelheid, vlugheid, vaardigheid, behendigheid enz.; stiptheid in betalen en dgl.; **promtuarium**, n. lat., eene spijskamer, bottelarij, etenskast, spinde, schapraai; een handboek, ook hulphandboek, raadgever, eene hulpbron.

promulgéren, lat. (*promulgare*), kond doen, bekend maken, verkondigen, afkondigen, verspreiden, b. v. eene wet; **promulgatie**, f. de openbare bekendmaking, konddoening, verkondiging, verbreiding.

pro mundo, lat., z. ond. **mundum**.

Pronāon, n. gr. (v. *naos*, tempel), de voorhof eens tempels, ingang.

pronéren, fr. (*prôner*, eig. eene vermaningspredikatie houden, v. *le prône*, predikatie, rede, v. h. lat. *praeconium?*), overmatig loven, lofprijzen, uitbazuinen, zwetsen; veel praats, veel woorden over iets maken; op eene lastige of vervelende wijs zwetsen of snappen; **proneur**, m. een bovenmatig lofredenaar, zwetser enz.

Pronik-getal, het a g g r e g a a t van een kwadraat- of vierkantgetal en zijn wortel; de zoodanige zijn, b. v. 2, 6, 12, 20, 30 enz. omdat $(1 \times 1) + 1 = 2$, $(2 \times 2) + 2 = 6$, $(3 \times 3) + 3 = 12$, $(4 \times 4) + 4 = 20$, $(5 \times 5) + 5 = 30$ is.

Pronōmen, n., pl. **pronomīna**, lat. (v. *pro*, voor, en *nomen*, naam, naamwoord), Gram., de voornaamwoorden, de woorden, die de plaats der zelfstandige naamwoorden vervangen, deze nader bepalen en de voorwerpen naar zekere redeverhoudingen aanduiden, als daar zijn: *pronomina personalia*, persoonlijke voornaamwoorden: ik, gij, hij, wij enz.; *pr. reflexiva*, wederkerende voornw.: zich; *pr. possessiva*, bezittelijke voornw.: mijn, uw, zijn enz.; *pr. demonstrativa*, aanwijzende voornw.: die, deze, dat enz.; *pr. determinativa*, bepalende voornw.: degene, dezelve enz.; *pr. interrogativa*, vragende voornw.: wie? welke? wat? enz.; *pr. relativa*, betrekkelijke voornw.: die, dat, welke, wat; **pronominaal**, op de wijze van een voornaamwoord, voornaamwoordelijk; **pronominatie**, f. (lat. *pronominationis*), vermijding van het noemen eens naams door aanduiding eener omstandigheid.

prononcéren, z. **pronunciéren**.

Pronopiograaph, m. gr., eene camera obscura, welke de vóór haar liggende voorwerpen vertoont, een pantograaph tot het landschapteekenen.

Pronūba, f. lat. (v. *nubere*, trouwen),

de beschermster der huwelijken, huwelijksstichtster, een bijnaam van Juno.

pro nunc, lat., voor het tegenwoordige, voorloopig.

pronunciéren of **prononcéren**, lat. (*pronunciare*), of fr. **prononcéren** (*prononcer*, spr. *pronongs*—), uitspreken, beslissen, uitspraak doen; **zich prononcéren**, zich bepaald, krachtig uitdrukken, duidelijk verklaren, beslissend uiten; **geprononceerd**, sterk uitgedrukt, scherp afgedrukt, uitkomend (spicren, gelaatsrekken); **pronunciaménto**, n. sp., de opstandsverklaring eens generaals in de amerikaansche vrijstaten; *pronunciatum juris*, lat., eene regtsuitspraak, een regterlijk bescheid; **pronunciatie**, f. (lat. *pronunciatio*), de uitspraak, uitspreking; ook openbare bekendmaking.

proódisch, gr. (v. *hodós*, f. de weg), voorloopig.

Proemium, n. lat. (v. h. gr. *pro-oi-mion*, v. *oimos*, weg, gang), de ingang, voorrede; het voorberigt, voorspel; **proëmiéren**, eene voorrede maken.

Proost, m. (v. h. lat. *praepositus*, v. *praeponere*, voorzetten, voorop plaatsen), een opperste, kloosterhoofd, stiftsvorstander, oppergeestelijke; **proostdij**, f. het ambt, de woning en het district v. eenen proost.

Propædeutiek, f. gr. (vgl. **pædeutiek**), de vooroefening, voorschool, de voorbereidende kundigheden tot eene wetenschap; het voorbereidend onderwijs, de voorbereidingswetenschap; **propædeutisch**, vooroefnend, voorbereidend; het **propædeutisch examen**, het onderzoek naar de kundigheden, die als voorbereiding tot dezen of genen tak van geleerdheid beschouwd worden.

propagéren, lat. (*propagare*), voortplanten, verbreiden, uitbreiden, vermenigvuldigen, vermeerderen; **propaganda** of **propagande**, f. zie congregatie; ook in 't algemeen ieder genootschap ter uitbreiding van kerkelijke of politieke leerstellingen; **propagandismus**, n. nw lat., de grondstellingen en handelwijze eener propaganda; **propagandisten**, pl., medelcden of aanhangers eener propaganda; **propagatie**, f. lat. (*propagatio*), de voortplanting; uitbreiding, verbreiding; **propagator**, m. een voortplanter, verbreider; **propagulum**, n. Bot., het voortplantingsstof der mosplanten, kiemstof, kiemcel.

propaléren, lat. (*propalare*, v. *propalam*, openbaar), openbaar maken, verpraten, onder de menschen brengen.

pro parte virili, z. ond. **viriel**.

Propathie, f. gr. (vgl. **pathos**), het voor gevoel, de eerste gewaarwordingen eener ziekte.

pro patria, z. **patria**; **propatria-papier**, eene soort van schrijfpapier, met de woorden *pro patria* als watersteeken.

Propemtion of **propemtionum**, n. gr. (v. *propempein*, heen zenden, begeleiden), een begeleidings-, afscheids- of reisgedicht.

Propensie, f. lat. (*propensio*, v. *propendere*, afhangen, zich neigen), de overhelling, neiging, zucht; **propensiteit**, f. nw lat., de geneigdheid, zucht.

proper enz. z. **propre**.

per persōna, lat., voor of op den persoon, per man.

Property, f. eng., eigendom, bezitting.

Propetie, f. gr. (*propeteia*, eig. het voorwaartsvallen, v. *propiptein*), voorbarigheid, onbezonnenheid; Med., een gebrek van de spraak, waarbij de woorden als te gelijk worden uitgestooten.

Prophāsia, f. gr., een voorwendsel, voorgeven, schijngrond, eene uitvlugt; ook eene (inz. verwijderde) aanleiding, gelegenheid gevende oorzaak.

Prophet, m. gr. (*prophētes*, v. *prophānai*, v. oruit zeggen), een voorzegger, ziener, voorspeller, voorafverkondiger, waarzegger; een godsdienstleeraar van het joods. volk; **prophetés**, f. ned., de zieners, voorzegster, waarzegster; **prophetie**, f. (gr. *propheteia*), de voorspelling, openbaring; **prophetisch**, voorspellend; vol voorgevoel; **propheteren** (gr. *propheteúein*), voorspellen, vooraf verkondigen, toekomstige toevallige dingen vooruit zeggen.

prophylactisch, gr. (vgl. **phylax**, **phylactisch**), Med., verhoedend, voorkomend, afwendend; **prophylacticum**, n. een voorbehoedmiddel; **prophylaxis**, f. de verhoeding, de voorkoming, b. v. eener ziekte door gepaste geneesmiddelen.

Propinatie, f. lat. (*propinatio*, het toedrinken), in Duitschland het uitsluitend regt tot bierbrouwen en drankstoken, aan een landgoed behoorende.

propiatōrisch, nw lat. (v. *propitiāre*, stillen, bevredigen), verzoenend, begenadigend.

Proplasma, n. gr. (vgl. **plasma**), een voorbeeld, model van leem, waarnaar de kunstenaar iets bewerkt; **proplastic**, f. de kunst om zulke modellen uit klei te maken.

Propolis, f. gr. (v. *polis*, stad), eene voorstad; een bouwwerk aan den ingang; maagdenhoning; **propolium**, n. gr. (van *pro-pōlein*, vooraf koopen), de voorkoop, het voorkoopregt; wie iets uit de eerste hand koopt en dan aan bijzondere personen weder verkoopt; **propolist**, ook **propōla**, m. de voorkeeper, opkooper.

Propōma, n. gr. (van *pōna*, drank), voordrank, dronk bij het ontbijt; inz. een drank van wijn, azijn en honig.

propōneren, lat. (*propōnēre*), eig. voor-

zetten), voorstellen, voor slaan, voordragen, voorleggen, opwerpen, opgeven; **propōnent**, m. 1) de voordrager, voorsteller; 2) een tot het predikambt onderzocht en bevoegd verklaard, doch nog niet geplaatst persoon, een protestantsch candidaat, die het regt heeft om te prediken, maar niet om de sacramenten uit te deelen; **propositie**, f. (lat. *propositio*), de voorslag, h. voorstel, aanbod; de stelling, hoofdstelling eener rede; *propositio major*, het meerdere voorstel, de bovenvoorstelling; *pr. minor*, het minder voorstel, de ondervoorstelling (in eene sluitrede); **propositum** of fr. **propos** (spr. *propó*), **propooost**, n. de rede, woordvoering, uitdrukking, de voorslag, het voorstel; het aanbod; het voornemen, oogmerk, besluit; *ad propositum*, tot de zaak-zelve; *à propos*, juist van pas, juist ter snede, ter regter tijd, als geroepen, tot de zaak behoorend, ook dikwijls voor: eer ik het vergeet, of wat ik zeggen wilde; *mal-à-propos*, ten ontijde, ongepast, ongelegen; **proposant**, m. fr. (spr. *propozáng*), z. v. a. **proponent** 2); **propōsta**, f. it., de voorslag, het voornemen; Merc., een voorstel, aanbod; Muz., het eerste koor in beurtgezangen.

Propórtie, f. lat. (*proportio*), de evenredigheid, gelijkmatigheid, overeenstemming, Math., de gelijkheid v. twee verhoudingen of redens, de redengelijkheid; de **arithmetische propórtie**, de rekenkundige evenredigheid, waarbij het verschil der twee eerste termen gelijk is aan het verschil der twee laatste, b. v. 28 : 24 :: 40 : 36; de **geometrische propórtie**, de meetkundige evenredigheid, waarbij de beide eerste termen tot elkander dezelfde verhouding of reden hebben als de beide laatste, b. v. 4 : 12 = 7 : 21; de **harmonische propórtie**, of de evenredigheid van drie getallen, waarvan het eerste tot het derde staat gelijk het verschil der beide eerste tot het verschil der beide laatste, b. v. 6, 4 en 3 (want 6 : 3 = 6 - 4 : 4 - 3), *proportio continūa*, eene gedurige evenredigheid, in welke het derde lid gelijk aan het tweede is, b. v. 4 : 6 = 6 : 9; *à proportion*, fr. (spr. — *sjóng*), naar evenredigheid, naar verhouding; **proportionaal**, lat., **proportioneel**, fr. (*proportionnel*), in verhouding, in evenredigheid staande, gelijkmatig, evenredig; **proportionele grootheden**, grootheden, die eenlei verhouding tot elkander hebben, b. v. **proportionaal-lijnen** enz.; **proportionaalpasser**, verhoudingspasser; **proportioneren**, nw lat., in verhouding stellen, evenredig maken, afmeten, naar zekere verhouding of zekeren maatstaf inrigten; **geproportioneerd**, naar verhouding, gelijk of evenmatig; wel geordend, ingerigt of

ingedeeld, wel afgemeten, wel geordend, wel gegrocid enz.

Propos, **proposánt**. **propositie**, **proposta**, z. ond. **proponéren**.

Propotisma, n. en **propotismus**, m. gr. (van *pro-potidzein*, eenen drank over reiken), Med., een geneesdrank en zijne toediening.

pro praesénti, lat., voor het tegenwoordige, voor nu of thans.

Prorætor, m. lat. (vgl. **prætor**), een oud-rom. landvoogd of opperregter in een wingewest.

propre, fr. (spr. *própr*; = lat. *proprius*), eigen; doorgaans voor zindelijk. rein, proper, lief en net; **propre**- of **proper**-handel, Merc., eigen handel, voor eigen rekening gedreven handel; **propreté**, f. zindelijkheid, reinheid, sierlijkheid, netheid, properheid.

pro primo, lat., z. ond. *primus*.

proprius, a, um, lat., eigen, eigenaardig, bijzonder; eigenlijk, in den eigentlijken zin genomen; **proprium**, n. het eigene, eigendom; *ex propriis*, uit eigen vermogen, uit eigene inzichten; **propria auctoritâte**, uit eigene magt, eigenmagtig, op eigen gezag; **propria causa**, eigene zaak of aangelegenheid; *pr. manu*, z. ond. *manus*; **proprio Marte** (d. i. eig. met eigen Mars z. a., als zinnebeeld der kracht), zonder vreemde hulp; **proprio motu**, uit eigene kracht, zonder vreemde hulp; uit eigene aandrif; **propriis verbis**, met eigene woorden; **propriëteit**, f. lat. (*proprietâs*), de eigendom, het eigendomsrecht, de eigenaardigheid; **plena proprietâs**, Jur., volle eigendom; **propriëtarîus** of **propriëtaîr** (fr. *propriëtaire*), m. de eigenaar, bezitter, land- of grondeigenaar.

pro prodigo, etc., z. ond. **prodigéren**.

Proptōma, n. en **proptōsis**, f. gr. Med., z. v. a. lat. **procidentie**.

propugnéren, lat. (*propugnâre*), voorvechten; voor iets vechten, het verdedigen, beschermen; **propugnâtie**, f. de voorvechting, bescherming; **propugnâtor**, m. de voorvechter, verdediger.

Propulsie, f. nw lat. (van *propellere*, voortdrijven), het voortdrijven, voortstooten; **propulséren**, lat. (*propulsâre*), terug drijven, afhouden, afweren, afwenden; uitstooten; **propulsâtie**, f. de teruggedrijving, afhouding, uitstooting, het afweren.

Propylæën, pl. gr. (*propylaiâ*, van *propylaios*, a, on, voor de deur [*pylê*] aanwezig), de voorhof, voorplaats, het hoofdportaal, de prachtingang van een groot gebouw, inz. de rijk versierde ingang van den burg te Athenen.

Proquestor, m. lat., bij de oude Ro-

meinen een **questor** (z. a.) of staatsontvanger in een wingewest.

pro quota, z. **quota**; *pro rata*, z. **rata**; *pro rato et grato*, z. **ratum**; *pro recognitis et liquidis*, z. **recognosceren**.

Proréctor, m. nw lat. (vgl. **rector**), een plaatsvervangend hoofd aan eene hooge- of latijnsche school; in Duitschland: de jaarlijks gekozene en door den vorst bevestigde hoogleeraar, die als hoofd in den akademischen senaat de plaats van den vorst (den rector der universiteit) vervangt, de **rector magnificus**; **prorectoraat**, n. het ambt en de waardigheid eens **prorectors**.

pro redimenda veta, lat., z. ond. **rediméren**; *pro re nata*, z. ond. **res**.

prorogéren, lat. (*prorogâre*), verschuiven, uitstellen, verlengen, verdagen, vertragen, b. v. eenen wissel, vgl. **prolongéren**; **prorogâtie**, f. het uitstel, de verschuiving, verdaging, verlenging, b. v. van eenen termijn (*prorogatio termini*).

pro rostris, lat., op het spreekgestoelte, van den kansel (spreken).

Proruptie, f. lat. (*proruptio*, v. *prorumpere*, uitbreken), het uitbreken, de uitbraak.

pros—, gr. voorz. beteekent: aan, tot, tegen, heen; daarbij, daarenboven; bij, naast, nevens.

Pros, halve maansgewijze barken der Maleijers.

Prosa, f. (lat. *prosa*, ontstaan uit *prosa*, scil. *oratio*, d. i. de voorwaarts gerigte, regtuitgaande rede, van *prosus*, a, um, naar voren gerigt, regtuit, ongebundene rede, de taal van het gewone leven, het onrijm (in tegenstelling met poëzij); ook een lat. lofzang in de r. k. kerk, waarin het rijm en het getal der lettergrepen de quantiteit vervangt; een gezang in proza, sequentie; het evangelie bij het misoffer; **prosaïsch**, ongebonden, handeloos, in onrijm, rijmeloos, in de taal des gewonen levens vervat, alledaagsch, plat, gemeen; **prosaïsmus**, m. nw lat., eene eigenaardigheid van den ongebonden, niet dichterlijken stijl; ook de alledaagschheid, b. v. der uitdrukking, de eentoonigheid, b. v. van het leven; **prosaïst**, n. een boek, waarin de sequentiën staan.

pro saldo, z. **saldo**.

Prosapodōsis, f. gr. Rhet., de bijvoeging van het bewijs bij elke der opgenoemde stellingen.

Prosârma, n. gr. (*prosârma*, v. *prosairein*, tot zich nemen), het genotenc, de spijs, artsenijs.

Proscenium, n. lat. (v. h. gr. *pro-skēnion*; vgl. *scene*), het voorttooneel, het voorste gedeelte van het schouwtooneel.

Proscematismus, m. gr. Gram., het

aanhangen van eene letter of lettergreep aan een woord.

proscindéren, lat. (*proscindere*), voor-snijden, kerven.

proscribén, lat. (*proscribere*, eig. openlijk uitschrijven, schriftelijk bekend maken), in den ban doen, voor vogelvrij verklaren, verbannen, buiten een gezelschap sluiten, eenen als gebannen of ook als voortvlugtigen misdadiger op de uitspraak eens wereldlijken regters openlijk bekend maken, vervolgen, van de veiligheid des levens en der goederen berooven; een **geproscibeerde**, of fr. **proscrit** (spr. *proskrie*), een in den ban gedane, gebannene, vogelvrijverklaarde; **proscriptie**, f. (lat. *proscriptio*), de ban, verbanning, vogelvrijverklaring; verwerping, afschaffing.

Proscynésis of **proscynése**, f. gr. (van *pros-kynēōn*, aanbidden, aanroepen), de aanbidding, de voetval, de slaafsche verootmoediging voor de gebieders in het Oosten.

Prosector, m. lat. (v. *pro-secare*, voor-snijden, aan stukken snijden; vgl. *seceren*), de opensnijder, opperontleder van menschelijke lichamen onder opzigt van eenen leermeester der anatomie, de tweede leeraar der ontleedkunde op hoogeschoolen.

pro secundo, lat., z. ond. *secundus*.

Prosecutie, z. ond. **prosequeren**.

Proseliet, m. gr. (*pros-elytos*, er bij gekomen), een bijkomeling, nieuwbekeerde, overlooper in 't geloof; wie van de eene partij, inz. godsdienstpartij, welke eene vroegere aanspraak op hem had, tot eene andere over gaat, in welke hij niet dan na het losmaken van de vorige banden wordt opgenomen; **proselietenmaker**, een bekeeringszuchtige, geloofswerver; **proselytismus** of **proselietenmakerij**, bekeeringszucht, geloofswerverij; het streven van hen, die anderen door onerlijke en slechte middelen tot hunne godsdienstpartij zoeken over te halen; **proselytisch**, aan nieuw bekeerden eigen; **proselytiséren**, tot eenen proseliet maken.

prosequéren, lat. (*prosequi*), volgen, begeleiden; voortzetten, voortvaren; vervolgen; ook geregteijk betrekken, aanklagen, achtervolgen; **prosecutie**, f. de voortzetting, vervolging, volvoering, doorzetting; ook geregteijke aanklagt, vervolging; *prosecutio arresti*, voortzetting van het arrest-proces.

proselénisch, gr. (v. *selēnē*, de maan) ouder dan de maan.

Proserpina, f. lat., of **Persephōne**, f. gr. Myth., de dochter van Ceres en Jupiter; Pluto's gemalin en koningin der onderwereld; vgl. **Pluto**.

prosit! lat. (v. *prosum*, *prodésse*, voordelig zijn), eig. het doe u nut of voor-

deel! wel bekomc het u! God zegene u! uwe gezondheid!

Prosodie, f. (gr. *prosōdia*, d. i. eig. toezang, van *pros*, toe, bij, en *odē*, gezang; van daar oorspr. de syllabentoon, z. v. a. accent, dan het toonteekeu, zoowel als andere teekens, die de uitspraak bepalen, inz. de teekens v. de lengte en korthcid), de lettergreepmaat, syllaben-maat, de regelmatige uitspraak der woorden, overeenkomstig het accent en de quantiteit; de leer der lettergreepmeting, tijd- of toonmeting, een gedeelte der metrick of verskunst; **prosodiek**, f. de leer der lettergreepmeting en toonzetting; **prosōdisch**, daartoe behoorende, de syllabenmaat en toongeving betreffende; **prosodomanie**, f. de rijmelaarswoede, poëtenkoorts.

Prosonomasie, f. gr. (*prosonomasia*, henoeming), Rhet., gelijkheid in de woorden, overeenkomst in de woorden van verschillende talen (die op gelijken oorsprong kan wijzen), ook paronomasie.

Prosopalgie, f. gr. (van *prosōpon*, gezicht, persoon), Med., de aangezigtspijn; **prosopocarcinōma**, Med., de aangezigtskanker; **prosopographie**, f. persoonsbeschrijving, karakterschildering; **prosopolepsie**, het aanzien des persoons, de partijdigheid, het in aanmerking nemen des persoons; **prosopologie**, f. de leer van het aangezigt; vgl. **physiognomiek**; **prosopomant**, m. een waarzegger uit het gelaat, gezigtstijker; **prosopomantie**, f. de gezigtswaarzeggerij; **prosopopoeie**, f. Log., de persoonsverdicthing, de voorstelling van het onpersoonlijke en levenlooze als persoon, z. v. a. personificatie; bezieling.

Prospect, z. ond. **prospiciéren**.

Prosper, lat. (*prosper*, *prospēra*, *prosperum*, gelukkig, mansn.: de gelukkige); **prosperéren**, lat. (*prosperare*), gelukkig maken; gewoonlijk gedijen, gelukken; gelukkig zijn, goed voortkomen, bloeijen, zijne fortuin maken, goede zaken doen, in bloeiende of gelukkige omstandigheden komen; **prosperiteit**, f. (lat. *prosperitas*), het gedijen, de welstand, bloei, welvaart, fortuin, het geluk, de voorspoed.

Prospheomēna, pl. gr. van *pros-phelein*, bijdragen, brengen), Med., van buiten inwerkende geneesmiddelen, ook voedsel, spijs en drank, al wat men nuttigt.

Prospheysis, f. gr. (v. *pros-phyein*, aanwassen), Med., de aaneengroeiing, zamenwassing der deelen, het vergroeijen.

prospiciéren, lat. (*prospicere*), vooruit zien, heenzien, voorwaarts kijken; voorzien, vooruit zorgen, voorzorgen gebruiken, voorzigtighedsmaatregelen nemen; **prospéctus**, m. veelal n., **prospéct**, n. de aanblik, het aanzien, uitzigt, vergezigt; de teekening, schets, omtrek, voor-

stelling van een gebouw zooals het zich uitwendig voordoeft; **prospéctus**, eene voorloopige aankondiging, openbare bekendmaking; het programma van een werk inz. een boekwerk, dat gew. bij in teekening wordt uitgegeven, en waarin men een denkbeeld geeft van het onderwerp, dat het behandelt, van het formaat, de letter, het getal deelen, den prijs enz.; adj., voorzigtig, bedachtzaam.

próssimo, it. (= lat. *proximus* etc.), Merc., der volgende, eerstvolgende (maand); **prossimo passáto**, van de jongstverloopene maand; **próssimo ventúro**, voor de eerstvolgende maand.

Prostaphaerésis, f. gr., het onderscheid van de ware en gemiddelde beweging eener planeet.

Prostasie of **prostásis**, f. gr. (v. *pro-sténai*, vooraan staan), het vooraanstaan, de voorrang; **prostaat** (gr. *prostátēs*) of lat. *prostáta*, m. een voorstander, aanvoerder, vooropgeplaatste, hoofd; in het oude Athenen: de beschermer, zaakvoerder, advocaat van ieder, die geen burger was; Med., het vooruitstekende; de voorstanderklier; **prostátisch**, vooruitstekend, vooraanstaand; **prostatítis**, f. Med., de ontsteking van de voorstanderklier.

prosternéren, lat. (*pro-sternère*), uitstrekken, neder werpen; **zich prosternéren**, zich neder werpen, eenen voetval doen, neder knielen; **prosternātie**, f. barb. lat. en fr., lat. l. **prostrātie**, f. de nederwerping, kniebuiging, de voetval.

Prosternidíum, n. gr. (v. *stérnōn*, de borst), Med., eene borstpleister.

Prosthēthis, f. gr. (v. *stēthos*, n. de borst), Med., de voorste zijde van de borst; het vleezige deel voor op de borst bij sterke mannen.

Prosthēsis of **prothēsis**, f. gr. (v. *prosthēznai*), er bijvoegen, *pro-thēznai*, voorzetten), Gram., de voorzetting, de toevoeging eener letter of lettergreep aan het begin van een woord; **prosthēsis**, Med., de kunstmatige aanzetting van een lid, b. v. van een houten been, een' neus, eene lip enz.; **prosthēta**, pl. Med., uitwendig aangebragte middelen, omslagen enz., inz. eene zetpil voor de baarmoeder.

Prostibūla of **prostibūlum**, n. lat. (v. *pro-stare*, opentlijk te koop staan), een straatmens, eene hoer, een veil, openbaar vrouwspersoon.

prostituéren, lat. (*pro-stituère*), opentlijk prijs geven, schenden, onteeren, schandvlekken, te schande maken; gemeen, verachtelijk of belagchelijk maken; **prostitūtīe**, f. de schending, onteering, schandvlekking; het ontuchtig leven, zedenbederf, de staat der zedelijke verdorvenheid.

pro studio et labóre, lat. z. ond. **studium**.

Prostýlon, n. gr. (v. *stylos*, zuil), eene zuilendeur of -poort, een zuileningang.

pro substrāta materia, z. ond. **substratum**.

Prosylogismus, m. gr. (vgl. *sylogismus*), Log., eene voor-sluitrede, eene inleidende sluitrede, zulk eene, die tot bewijs eener stelling in eene andere sluitrede gemaakt wordt.

Protagonist, m. gr. (*prōt-agonistēs*, v. *prōtos*, de eerste, en *agonistēs*, kampvechter), de eerste kampvechter; eerste overwinnaar, eerste zeggepraler; ook de tooneelspeler, die de hoofdrol speelde op het grieksche tooneel.

Protásis, f. gr. (v. *pro-teinein*, eig. voor iets uitbreiden; voorhouden, voorleggen, opgeven), eene voorgelegde vraag; Log., het voorzindeel; ook de inleiding of het eerste gedeelte van een tooneelspel.

Protēa, f. nw lat., de zilverboom, een gewas van verscheidene schoone soorten (naar *Proteus*, z. a. benoemd, omdat sommige soorten fluweelachtige, van kleur verwisselende bladeren hebben).

protegéren, lat. (*protegère*; gew., naar het fr. *protéger*, uitgespr. *protezjéren*), beschermen, beschutten, beveligen, begunstigen, onder zijne hoede of bescherming nemen; **protégé**, m. fr. (spr. *protezjé*), een gunsteling, beschermeling, begunstigde; **protéctie**, f. lat. (*protectio*), de bescherming, beschutting, ondersteuning, hoede, verdediging, begunstiging, het beschermheerschap; *jus protectiōnis*, het beschermingsregt; **protéctor**, m. een beschermer, beschutter, begunstiger, beschermheer, patroon; rijksbeschermer (de titel van Cromwell); **kardinaal-protéctor**, de kardinaal, die te Rome belast is met de kerkelijke zaken eener natie of met de belangen van zekere geestelijke orden; **protectoraat**, n. nw lat., het ambt, de plaats en waardigheid van eenen protector; **protectorium**, n. of **protectuur**, f. het beschermheersambt, de bescherm-brief, schutbrief; de bescherming.

pro tempóre, z. ond. **tempus**.

Proténsie, f. lat. (v. *protendère*, voor- of uitstrekken), de uitstrekking, uitrekking; ook z. v. a. **protásis**; **protensief** of als adverb. *protensive*, nw lat., volgens den duur, duurzaam.

protestéren, lat. (*protestāri*), eig. betuigen, opentlijk, plegtig beloven of verklaren; zich tegen iets verklaren of verzetten, tegen iets opkomen, eene kwetsing, schending of benadeeling van zijn regt tegen spreken, zich daartegen in regten of vormelijk verzetten; eenen wissel **protestéren**, hem wegens niet-betaling wettig afwijzen, het protest daarvan doen opmaken; **protést.** m. nw lat., de tegenspraak, het regtsvoorbehoud; de afwijzing of

verwerping, de wettelijke acte, waardoor men aan hem, die eenen wissel of ander handelspapier weigert te accepteren of te betalen, verklaart, dat hij en zijn correspondent verantwoordelijk zullen zijn voor alle daaruit voortvloeiende schaden; **protestant**, m. tegenspreker, vrijgeloovige, oorspr. alleen de benaming der lutherschen, sedert zij op den rijksdag te Spiers in 1529 tegen de besluiten der katholieken een protest indienden, sedert den westphaalschen vrede ook aan de gereformeerden gegeven; **protestantismus**, n. de leer en het geloof der protestanten, het door Luther's reformatie verworven recht der evangelische christenen, om zich met betrekking tot hun geloof enkel aan de oorkonden des christendoms te houden, en zoo min in de uitlegging daarvan, als in de gevolgen dezer verklaring van eenig gezag hoegenaamd af te hangen; in tegenst. met het katholicismus; **protestantsch**, overeenkomstig met dit geloof of recht, daartoe behoorende, vrijgeloovig; **protestatie**, f. de betuiging, openlijke of plegtige verzekering; het voorbehoud, de vrijwaring van zijne regten door eene vormelijke tegenspraak, door een wettelijk verzet; afwijzing, wettelijke verwerping van eenen wissel; **protestatorium**, n. een afwijzings- of verwerpingsgeschrift, de schriftelijke verklaring, dat men de handhaving van zijne regten inroept, een schutbrief.

Prôteus (tweelettergrepig), m. gr. Myth., een zeggod, die de gave der voorspelling en het vermogen bezat om zich in allerlei gedaanten te veranderen; oneig. een onbestendig, veranderlijk mensch, gedaanteverwisselaar.

Protevangeliüm, n. gr. (v. *prōtos*, *prōtē*, *prōton*, de of het eerste, en *evangelium*, z. a.), het eerste evangelie, de eerste voorspelling van den Messias, die men in Genesis 3 vs. 15 meende te vinden.

Prothesis, z. **prosthesis**.

Protimēsis, f. gr. (v. *pro-timān*, boven anderen eeren, voortrekken), de voorrang; de voorloop (z. *jus protimiseos*).

Protocól, n. (mid. lat. *protocóllum*, v. h. gr. *prōtos*, de of het eerste, en *kollān*, lijmen, vastkleven, dus eig. het eerst of van voren aangevoegde, het eerste blad), in 't alg. eene schriftelijk opgeteekende handeling, verklaring of uitspraak van ondervraagde personen enz., in burgerlijke aangelegenheden: een berigt van het voorgevallene, verhandelde, het handelingsblad; Jur., het boek, dat al de notariële acten bevat; het formulierboek ter opmaking van de openbare acten, de regterlijke berigten enz.; het register der beraadslagingen en handelingen van eenen rijksdag, een congres, eene conferentie enz.; dikwijls

die beraadslagingen en handelingen-zelven; ook het regterlijk-, het verhoorschrift; *ad protocóllum* of *ter protocol brengen* of **protocollēren**, geregteijk opteekenen of neder schrijven, een zakelijk berigt schrijven; openbare handelingen terstond opschrijven of schetsen, een verhoorschrift maken; **protocollārisch**, volgens het protocól, daarmede overeenkomstig; **protocollist** of **protocolhouder**, m. de verhoorschrijver, gerechtsboekhouder.

Protocollisten, pl. gr., volgelingen van Origenes, die geloofden, dat de ziel vóór het ligchaam was geschapen.

Protogāla, n. gr. (v. *prōtos* enz., de of het eerste), Med., de eerste (moeder) melk, het eerste zog, de biest; **protogæa**, f. de eerste gedaante der aarde (naar Leibnitz), de oorspronkelijke aarde; **protographie**, f. de eerste teekening, plan-teekening, eerste geschrift.

Protoloog, m. gr. (*prōto-lógos*, eerst sprekend), de eerste spreker, hoofdschouw-speler; **protomartyr**, **protomartelaar**, m. de eerste martelaar (z. a.) of bloedgetuige des christendoms, Stephanus.

Protōme, f. gr. (*protomē*, v. *protemnein*, voorsnijden, van voren afsnijden), de voorsnede; ook een borstbeeld, eene buste; **protōmus**, m. de voorsnijder, z. v. a. **prosector**.

Protomedicus, m. gr.-lat. (v. h. gr. *prōtos* enz., de eerste), een opperarts, eerste geneesheer; **protonotarius**, m. opperschrijver, oppergeheimschrijver, stads-schrijver; ook de eerste geestelijke naast den patriarch in Constantinopel; **protonpseudos**, m. gr., eig. eerste leugen; eene valsche praemisse in eene sluitrede, valsche vooropgaande stelling in een bewijs; **protopathie**, f. de voorliefde voor iets; ook het eerste lijden, de eerste ziekte, die niet door eene andere vooraf gegaan of veroorzaakt is; **protopáthisch**, eerst lijdend, eerst ziekwordend; **protoplásma**, n. het oorspronkelijke beeld of voorbeeld; **protoplásten**, pl., de eerstgevormde (menschēn), eerste menschen; **protoplástisch**, eerstgevormd, in den oorspronkelijken vorm, wat de eerste menschen betreft; **protopōpe**, m. gr.-russ. (vgl. **pope**), een russisch opperpriester; **protopraxie**, Jur., het recht om bij een concours het eerst door den schuldenaar betaald te worden; **protopreshbyter**, m. gr., z. v. a. **archipresbyter** bij de domkerken van eenige stiften, nu gewoonlijk deken; **protoprovinciālis**, m. gr.-lat., opperlandverzorger; **protoscholārch**, m. gr., een opperschoolopziener, inspecteur van het onderwijs; **protosebast**, m. de eerste minister van het hof te Constantinopel; **protosecretarius**, m. gr.-lat., de opper- of eerste geheimschrijver; **protospatharius**,

m. het hoofd van de spathariën of zwaarddraggers (van *spáthē*, een breed zwaard) der gr. keizers; **protosyncellus**, m. de vicaris van eenen patriarch, v. eenen bisschop in de gr. kerk; **protosyndicus**, m. gr., opperadvoaat of opperregter; **prototýpus**, m. of **prototýpe**, f. het eerste voorbeeld, oorspronkelijk model; de eerste afdrnk of vorm, van ets- of snijwerk; **prot-oxyde**, z. ond. **oxyde**; **protozeugma**, n. Log., eene soort van zeugma (z. a.), waarbij het woord, dat in den loop der uitdrukking verzwegen wordt, aan het hoofd staat uitgedrukt, b. v. *vicit pudorem libido, timorem audacia* (scil. *vicit*); **protozoon**, n. een dier op den laagsten trap der organische ontwikkeling, het onvolkomenst bewerktuigd dier, aanvangsdier; ook het eidiertje.

protraheren, lat. (*protrahere*), voo- waarts trekken; op de lange baan schui- ven, vertragen, verschuiven, uitstellen, verlengen; **protráctie**, f. de vooruittrek- king; vertraging, verlenging, het verwijl, uitstel; **protráctor**, m. nw lat., de voor- haler, een werktuig tot zuivering v. won- den; de hoekopnemer, graadboog.

protréptrisch, gr. (*protreptikós, ē, ón*, v. *pro-trépein*, voorwaarts wenden, aan- drijven enz.), opwekkend, aanmanend, vermanend, aanprikkelend.

pro tribunáli, z. ond. **tribunaal**.

protuberéren, lat. (*pro-tuberāre*, van *tuber*, bult, buil, gezwel), op- of uitzwel- len; **protuberántie**, f. nw lat. Med., eene ringvormige verhooging, een gezwel, een uitwas, bult.

Protutēla, f. lat. (vgl. **tutela**), de plaatsvervangende voogdij; **protutor**, m. een medevoogd.

protypográphisch, gr. (vgl. **typogra- phie**), voor de uitvinding der boekdruk- kunst gemaakt; **protýpus**, m. voorbeeld, model.

Prove, z. v. a. **præbende** (z. a.); **pro- venier**, z. v. a. **præbendaríus**; **proveniers- huis**, het gesticht, waar dezulken zamen wonen, die voor hun geheele leven uit eene geestelijke stichting hun onderhoud trek- ken.

Provençalen of **provençaalsche dich- ters**, de ridderlijke dichters der 12de en 13de eeuw in Z. Frankrijk, d. i. in Pro- vence, en in Spanje. Zij heeten ook ro- manische dichters en troubadours (z. a.); **provençaalsch**, **provençaalsche taal**, de eigene taal van Z. Frankrijk, thans enkel nog een dialect, voorheen eene zelfstandige schrijftaal naast de noord- fransche; **provence-olie**, n. fr. (spr. *pro- wángs*—), olijf- of boomolie uit Pro ven- ce in Frankrijk.

Provénda, f. it., eene graanmaat in Ancona.

proveniëren, lat. (*provenire*), eig. voor- uit komen; opbrengen, daaruit voortko- men, nut of voordeel aanbrengen, ople- veren, afwerpen; **proveniéntie**, f. nw lat., of **provenú**, n. fr., de opbrengst, het voor- deel, de winst; het bedrag.

Proverbium, n. lat., een spreekwoord; pl. **proverbía** of **proverbíën**, spreekwoor- den, gedenk- of zedespreuken, b. v. die van Salomo; **proverbiaal** (lat. *prover- biālis*, en als adverb. *proverbiāliter*), spreekwoordelijk; **proverbiáliséren**, nw lat., tot een spreekwoord maken; **proverbiëus**, spreekwoordenrijk, met spreekwoorden op- gevuld, doorspekt, b. v. zulk een schrijf- trant.

Proviánd, n. (it. *provianda*, mid. lat. *providenda*; dus v. *providere*, bezorgen, aanschaffen), de mondvoorraad, teerkost, levensmiddelen, levensbehoefden; **provi- andhuis**, **proviand-kamer**, **proviand- magazijn** enz., een huis, eene kamer, een pakhuis enz. voor of met mondbe- hoefden; **proviandéren**, met spijzen of levensmiddelen verzorgen of voorzien.

Provicariüs, m. nw lat. (vgl. **vicarius**), een onder- of medeplaatsvervanger; **pro- vicariaat**, n. het onderplaatsvervanger- schap.

Providéntie, f. lat. (*providentia*, van *providere*, vooruit zien, zich voorzien, zorgen), de voorzienigheid, voorzorg (van God); *providentiae memor*, gedachtig aan de Voorzienigheid (zinspreuk op het kruis der koninklijke saksische ruitenorde); **providentiëel**, nw lat., vooruitziend, verzorgend, door de voorzienigheid be- schikt; **provisie**, f. lat. (*provisio*, het vooruitzien, de voorzorg), de voorraad, inz. mondvoorraad, verzorging met levensmid- delen (*proviand*), b. v. winterprovi- sie, voorraad voor den winter; ook in de r. k. kerk eene aanstelling tot een ker- kelijk ambt met eene præbende; Merc., het regt van zooveel percent, door de ban- kiers, commissionairs, expeditieus enz. voor de zaken genomen, die zij voor elkander doen, het bezorgingsloon; **provisie-conto**, n. Merc., de bezorgings-rekening, de re- kening van de provisie-gelden; **provisio- neel** (fr. *provisionnel*), en als adverb. *provisionaliter*, soms ook wel **provisō- risch**, nw lat., verzorgend, voorbehoed- end, bij wijze van voorzorg; bij voorraad, voorloopig, ondertusschen, tot op nadere bepaling, nader order, *ad interim*, enz.; **provisieeel-decreet**, n., provisioncle uit- spraak, f. de beslissing, door welke eene partij voorloopig in het bezit der betwiste zaak wordt gesteld; **provisor**, m. lat., een toezien, bezorger, meesterknecht; de be- voegde waarnemer, inz. van eene apotheek, van een fonds enz.; **provisoraat**, n. nw lat., de post van eenen provisor, het waar-

nemerschap; *provisor imperii*, een rijksbestuurder; **provisōrisch**, z. ond. **provisioneel**; *provisorio modo*, uit voorzichtigheid; **provisorium**, n. eene acte of een geschrift, waarbij men zich voorloopig tegen toekomstige voorvallen behoedt, een behoedingsstuk; ook de toestand v. voorloopige aanstellen of inrigtingen.

Provincie (niet **provintie**), f. lat. (*provincia*, v. *vincere*, overwinnen), oorspr. bij de oude Rom.: een door verovering of erfmaking verkregen gebied, een wingewest; het gewest, landschap; een gedeelte lands van eenen Staat, dat een gouvernement voor de justitie, finantiën enz. uitmaakt; een grondgebied buiten het hoofdland of de hoofdstad van een rijk; in de r. k. kerk ook het district of gebied van een aartsbisdom; **provincie-roos**, f. de gemeene roode tuinroos; **provinciaal** (lat. *provincialis*, e), gewestelijk; Gram., wat tot eenen tongval behoort; **provinciaalis** of **provinciaal**, m. nw lat., de oppertoeziener of overste van vele kloosters in een kerkelijk district; **provinciaalaat**, n. het ambt en de waardigheid v. zulk eenen; **provincialismus**, m. een gewestelijk, landschappelijk woord, een taaleigen van een gewest, een landschap, oord; het gewestelijk taalgebruik, de eigen landschapsspraak.

Provisie, **provisor** etc., z. ond. **providentie**.

provocēren, lat. (*provocare*), iemand **provocēren**, hem uitdagen, tot iets opwekken, opeischen; **iets provocēren**, iets veroorzaken, daartoe aanleiding geven, het te voorschijn roepen; **op iets provocēren**, zich op iets beroepen; ook hooger hulp inroepen, daarop aanspraak maken (appelleren), geregteijk uitspraak op iets verlangen; *provocādo*, door beroep, beroepend; *provocādo ad actō*, door beroep op de acten of regtshandelingen; **provocānt**, m. Jur., een uitdager, terger, uitscher, klager, wie tot regterlijke handelingen aanleiding geeft, daartoe uitdaagt; **provocaat**, n. wie opgeroepen, opgeëischt, uitgedaagd, getergd wordt; **provocātie**, f. (lat. *provocatio*), de uitdaging, voorroeping, aansitsing, terging; het beroep op een hooger gerechtshof (appellatie); **provocatief**, nw lat., beroepend, uitdaggend, tergend.

Provoost, m. nw lat., fr. **prevôt** (spr. *prewó*), z. v. a. **proost**, z. a.; ook de titel van onderscheidene officieren, belast met de zorg, de handhaving der orde, het bestuur van iets, opziener, overste, voorstander; **provoost der schermzaal**, danszaal, de voorvechter, voordanser (eene soort van onder-leermeester); oneig. het strafverblijf der soldaten, waarin zij door den **provoost** van het regiment gezet worden.

Proxeneet, m. gr. (*proxenētēs*, v. *proxenein*, iemand als *proxenos*, d. i. als openlijk gast bijstaan, in 't alg. voor hem in de bres springen, zich zijner aantrekken enz.), een bemiddelaar, onderhandelaar, makelaar, koppelaar; **proxeneticum**, n. lat. (gr. *proxenetikón*, het makelaarsloon, de courtage; **proxenē**, f. gr., bij de oude Grieken: staatsgastvrijheid, het regt en de verhouding van den openbaren gast, d. i. van eenen gezant of zaakvoerder van een' anderen Staat, omtrent wien, door eenen daartoe door den Staat benoemden burger (*proxenos*), al de pligten der gastvrijheid volbragt worden.

proximus, a, um, lat., de of het naaste; *proximus est sibi quisque*, sprw., ieder is zich-zelfen de naaste, het heid is nader dan de rok; **proximus succēssor**, m. de naaste opvolger of erfgenaam; *proximus sum egomet mihi*, ik ben mij-zelfen de naaste; **proximo** (scil. *mensē*), of it. *prossimo*, Merc., van de volgende maand; **proxima**, f. Merc., de eerstvolgende, naaste tijd, die de opsteller van eenen wissel bepaalt; *ad proximum* (*cessiōnem*), tot de eerstvolgende zitting of vergadering; **proxime**, eerstvolgend; **proximiteit**, f. (lat. *proximitas*), de nabijheid, nabuurschap; naauwe verwantschap.

Prozymieten, z. **azymieten**.

prude, fr. (v. h. lat. *prudens?*), schijnzedig, zeer ingetogen, preutsch, schijnheilig, mannenschuw; als subst. f. de schijnzellige, preutsche, stuurse schoone, schijnvrome, schijnheilige; **pruderie**, f. de schijnzedigheid, preutschheid, ingetogenheid voor het oog der wereld, schijn-gerbaarheid, gemaaktheid, mannenschuwheid.

Prudentie, f. lat. (*prudētia*), fr. **prudence**, f. (spr. *prudāngs'*), de voorzichtigheid, omzigtigheid, bedachtzaamheid; **prudēter**, omzigtig, wijselijk; **Prudentius**, m. **Prudentia**, f. mans- en vrouwenn.: de bedachtzame, omzigtige.

Prunel, n. (eng. *prunello*), eene wolvenstof, ook lasting geheeten.

Prunellen, f. fr. (v. *prune* = lat. *prunum*, pruim), v. a. **brünellen**, l. **brignolen** (fr. *brignoles*, spr. *brienjól'*), katarina-pruimen, bijzonder schoone, eerst van de pit ontdane, geschilde en dan gedroogde pruimen, die inz. in en bij de stad **Brignoles** in Frankrijk, maar ook in Frankrland groeijen.

Prunelzout, n. (nw lat. *sal prunellae*, v. h. lat. *pruna*, gloeiende kool?), eene witte massa van grofstralige breuk, uit salpeter, die in de roode gloeihte gesmolten is, en eenig zwavel bereid.

Prurigo, f. of **pruritus**, m. lat. (van *prurire*, jeuken), de huidjeuking; eene

ontijdige aandrift, ontijdig verlangen, hevige begeerte.

Prussienne, z. peruvienne.

Prytānen, n. gr. (*prytānis*, pl. *prytāneis*); in het oude Athenen eene commissie van 50 raadsleden die in den raad en de volksvergadering voorzaten; **prytanēum**, n. (gr. *prytanēion*), een openbaar gebouw te Athenen, waarin de prytanen hunne maaltijden hielden, en waar tevens de mannen, die zich omtrent den Staat dienstelijk gemaakt hadden, levenslang onderhouden werden; **prytanée**, m. fr., eene groote krijgsschool te Parijs voor de kinderen, die op kosten van den Staat worden opgevoed; **prytanē**, f. (gr. *prytaneia*), de tijd van 35 of 36 dagen, gedurende welke de grieksche prytanen de zaken des volks bestuurden.

Psalis, f. gr. (*psalis*, v. *psáein*, schaven, verpletten), de schaar; het gewelf, de boog; **psalidīum**, n. (gr. *psalidion*), een schaarle; een klein gewelf, hooggewelf; Med., het zoogenaamde gewelf in de hersenen; **psalidōma**, n. het gewelf; de binnenste schedelvlakte.

psallēren of **psaltēren** (lat. *psallere*, v. h. gr. *psallein*, in 't alg. aanraken, inz. de snaren tokkelen, een snarenspeeltuig bespelen), psalmen zingen of lezen; met luider stem bidden; **psallēnda**, pl. lat., eig. het te zingene, gezangen, een heurtgezag op heilige dagen in de r. k. kerk; **psallētte**, f. fr., eene school voor koorknappen, koorzangerschool; **psalm**, m. (v. h. gr. *psalmós*, eig. snarenspeel), een vroom lied, plechtig gezang tot Gods eer; inz. de grootendeels aan koning David toegeschreven geestelijke gezangen in den bijbel; **psalmist** of **psalmograaph**, m. gr., de maker der psalmen in den bijbel; **psalmodie**, f. het afzingen der psalmen, het psalmgezag, de zangwijze der psalmen; **psalmodiēren**, zingen, psalmzingen; zonder stembuiging zingen of lezen, verzen of proza op ceetoonige wijs voordragen, opdrennen; **psalmograaph**, m. een psalmschrijver, psalmdichter; **psalmograaphie**, f. de psalmdichting; **psallōdes** en **psalmōdes**, in de gedaante van een psalterion, cithervormig; **psalter** of **psalterion**, gr. en **psalterium**, lat. n. een zeer oud snarenspeeltuig, in den vorm van eenen geknotten driehoek met 13 rijen snaren van ijzer- of koperdraad, waarop men met een ijzeren roedje of krom staafje sloeg; het bijbelsche psalm- of gezangboek; een zeer lange rozenkrans der nonnen in sommige kloosters; de derde maag der herkaauwende dieren.

Psaltis, een russ. speeltuig naar een hakkebord gelijkende.

Psammōs, m. gr., het zand; Med., het graveel, de zandachtige stof, die zich in

de nieren of de pisblaas ontwikkelt; **psammismus**, n. de lozing van zandige pis bij den niersteen; ook een warm zandbad; **psammōdes**, zandig of gruzig; **psammomantie**, f. de zandwaarzeggerij, voor-spelling uit zand.

Psapharōsis, ook **psapherōsis** en **psaphyrōsis**, f. of **psatharōsis** en **psathrōsis**, f. gr. (v. *psaphārós*, *psathārós* of *psathyrós*, murw, los), Med., het brosworden ber beenderen; **psathyrōtes**, f. murwheid, fijnwrijfbaarheid.

Psatyriānen, pl., eene arianische secte van de 4de eeuw.

Psecāden, pl. lat. (v. h. gr. *psékās*, druppel), vrouwelijke bedienden bij de oude Romeinen, die hare meesteressen het haar krulden en welriekend maakten, kapsters.

Pselaphetiek, f. gr. (v. *psēlaphān*, aanraken, betasten), de leer of kunst om iets door betasting te onderzoeken en te kennen; **pselaphie**, f. de betasting, wrijving met de handen.

Psellismus, m. gr. (v. *psellidzein*, stamelen, *psellós*, stamelend), het stamelen, stotteren.

pseudo— of **pseud—**, gr. (v. *psēudos*, n. leugen, verdichting, *pseudēs*, onwaar, gelogen enz.), valsch, onecht, misleidend, bedriegelijk enz., in samenstellingen gebruikelijk, b. v. **pseud-acōē** of **pseud-acūsīs**, f. de gehoormisleiding, een gehoorbedrog, waarbij de lijder toonen hoort zonder uitwendige aanleiding; **pseud-æsthēsis**, f. de gevoelsmisleiding; **pseudaleus**, a, um, verdicht, schijnbaar, b. v. *morbus pseudaleus*, eene schijnbare ziekte; **pseud-angelie**, f. valsche hoodschap; **pseud-aphie**, f. (vgl. *haptisch*), misleiding van het gevoel of den tastzin; **pseud-apostēma**, n. Med., een valsche ettergezwel; **pseud-arthrōsis**, f. **pseud-articulūs**, m. een valsch, onwaar gewricht; **pseud-asthma**, n. valsche (door een gezwel veroorzaakte) engborstigheid; **pseud-iāter**, m. (v. *iātrós*, geneesheer, arts), een kwakzalver, valsch, voorgewend geneesheer; **pseudoblepsie**, f. het valschzien, de gezichtsmisleiding; elk ooggebrek; **pseudocardiōgmus**, m. eene schijnbare ziekte van het hart; **pseudocatabrōsis**, f. (v. *catābrōsis*, het slikken), het zoogenaamde door 't verkeerde keelgat slikken; **pseudocleteia**, f. (v. *kleteiein*, voor het geregt roepen), valsche dagvaarding voor de regtbank; valsche getuigen-onderteekening; **pseudochristen**, m. een onecht christen, schijnchristen; **pseudochrysolith** of **bouteille-steen**, onechte chrysolith, groene obsidiaan (z. a.); **pseudocyēsis**, f. de onware zwangerschap; **pseudodoxie**, f. (v. *dōxa*, meening), valsche meening, dwaalbegrip, dwaalleer; **pseudoepigrapha** of l.

pseud-epigrāpha, pl. (v. *epigrāphein*, opschrijven, een opschrift geven), verkeerd of valsch toegeschrevene, d. i. niet van den als zoodanig genoemden schrijver afkomstige schriften; **pseudogeusie**, f. (v. *geusis*, het proeven; smaken), valsche smaak, smaakmisleiding; **pseudogrāphum**, n. een valsch, ondergeschoven geschrift; **pseudo-Isidorus**, m. de valsche Isidorus, schrijver van eene pauselijke verzameling v. decretalen onder den naam van den heiligen Isidorus (aartsbisschop v. Sevilla (gest. 1636)); **pseudoloog**, m. een leugenaar; **pseudologie**, f. het valsch spreken, de leugen, onwaarheid; valsche leer; **pseudomantis**, m. een leugenachtig voorspeller, leugenpropheet; **pseudomedicus**, m. gr.-lat., z.v.a. **pseudiatër**; **pseudomessias**, m. een valsche messias (z. a.); **pseudomöla**, f. gr.-lat. Med. een valsche of schijnbare moederkoek; **pseudomorphoom**, n. gr. (v. *morphūn*, vormen, gedaante geven), een valsch of ziekelijk gevormd deel; **pseudomorphosis**, f. ziekelijke vorming; **pseudonymus**, m. (v. *ónyma* = *ónoma*, naam, vgl. **anoniem**), een valschnamige, onder een' valschen naam verborgen persoon, een schrijver, die een' verdichten naam aanneemt; **pseudoniem** of **pseudonymisch**, valschnamig, met verdichten naam; **pseudonymiteit**, f. de valschnamigheid, verborgenheid onder een' valschen naam; **pseud-opaal**, m. een onechte opaal, kattenoog; **pseud-opië** of **pseud-opsië**, f. (vgl. *opsis*), het valsch zien, de gezigtsmisleiding; **pseudophilosooph**, m. een valsche, onechte wijsgeer, zulk een, die de wijsbegeerte tot nadeel der godsdienst aanwendt; **pseudophthisis**, f. valsche tering, schijntering; **pseudopleuritis**, f. het onwaar zijdwec; **pseudopneumonie** en **pseudopneumonitis**, f. de schijnbare longontsteking; **pseudopolyp**, m. een schijnpolyp; **pseud-orāsis**, f. (v. *hórāsis*, het zien), het ingebeelde zien, de gezigtsmisleiding; **pseud-orcheocèle**, f. de schijnbare balbreuk; **pseud-orexie**, f. (vgl. *orexie*), de valsche hongerprikkel; **pseud-osmië** of **pseud-osphrasie**, f. de ingebeelde reuk, reukmisleiding; **pseudosphresie**, f. de ingebeelde reuk, ontwaarwording v. niet aanwezige riekende dingen; **pseudostudiōsus**, m. een naamstudent; **pseudosyphilis**, venerisch gelijkende zweren; **pseudothanātos**, m. de schijn dood; **pseudotoxie**, f. eene in de belladonna ontdekke stof; **pseud-ydropisie**, f. (vgl. *hydropisie*), valsche of schijnbare waterzucht; **pseudozoisch**, schijnbaar dierlijk; **pseudozoarīën**, naar dieren gelijkende planten.

psi, de grieksche letter Ψ (*ps*); een dagvlinder.

Psilōma, n. gr. (v. *psilōs*, $\bar{\epsilon}$, *ón*, kaal,

psilūn, kaal maken), eene kale plaats, het kaalzijn; **psilōsis**, f. het kaalmaken, het verlies van wenkbrauwen en ooghaartjes; kaalworden; **psilōthron**, n., z. v. a. lat, **depilatorium**; **psilōthrisch**, ontharend, kaalmakend; **psilometrie**, f. (van *psilōs*, oneig, naakt, bloot, zonder gezang), het niet door muziek begeleide heldendicht (epische poëzij) bij de oude Grieken.

Psittacismus, n. (v. h. gr. *psittakos*, lat. *psittacus*, de papegaai), papegaai-gesnap, de vaardigheid in het gebruik van woorden, die men niet verstaat.

Psōa, f. gr., de lenden- en nierenstreek; **psōas** (scil. *musculus*), de lendenspier; **psōitis**, f. de ontsteking v. de lendenspier.

Psōra, f. gr. (v. *psōein*, schaven, krasen), Med., de schubbighe schurft, ruidigheid, volgens Hahnemann de onderdrukte schurft, uit welke de meeste chronische ongesteldheden zouden ontstaan; **psoralēa**, f. schurftkruid; **psoriās**, f. het schurftig- of ruidigworden; de schurftachtige melaatschheid; **psōrica**, pl., schurftmiddelen, geneesmiddelen tegen de schurft; **psōrisch**, schurftig, ruidig; **psorophthalmie**, f. de schurftachtige ontsteking der oogleden, oogschurft.

Phyche, f. gr. (*psychē*, oorspr. adem, v. *psychein*, ademen), de ziel, de geest; ook een vlinder, als zinnebeeld van het leven en de onsterfelijkheid der ziel; Myth., de minnares van Amor, die als eene uitstekende schoonheid met vlinder-vleugelen wordt voorgesteld; **psychisch** (gr. *psychikós*, $\bar{\epsilon}$, *ón*), den geest, de ziel betreffende of daarin gegrond, b. v. psychische ziekten; **psychagogisch** (gr. *psych agōgós*, *ón*), zielbesturend, leven-behoudend; **psychagōga**, **psychagogica**, pl. Med., middelen tegen onmagt en schijn dood; **psychagogie**, f. de zielbesturing, de levensonderhouding; **psychentōnisch** (v. *enteinein*, inspannen), geestinspannend; **psychiatër**, m. een zielenarts; **psychiatrië**, f. de zielgeneeskunde; **psycholoog**, m. een zielleeraar, zielkundige, onderzoeker der ziel; **psychologie**, f. de zieleleer, zielkunde, de wetenschap van den aard, de vermogens, de veranderingen en werkzaamheden der ziel; **psychológisch**, tot de zielkunde behoorende, zielkundig; **psychomachie**, f. een ziels- of gemoedsstrijd; **psychomantis** of **psychomant**, m. een geestenbezweerder, geestenbanner; **psychomantie**, f. de gewaande geestenbezweering, geestenbanning; **psychonomie**, f. de leer van de wetten der ontwikkeling van het zieleleven; **psychonosologie**, f. de leer van de zielsziekten; **psychopannychie**, f. de zielelaap; doodslaap tot aan de opstanding; **psychopannychieten**, pl., ziele- of doodsslapers, zij die aan den ziele- of doodslaap gelooven;

psychopómpos, m. de zielengeleider, *Myth.*, bijnaam van Hermes of Mercurius, die de zielen der overledenen naar de onderwereld voert; ook de bijnaam van Charon (z. a.); **psychōsis**, f. (v. *psychūn*, bezielen), de bezieling.

Psychrologie, f. gr. (v. *psychrós, á, ón*, koud, koel), koude, smakelooze rede, platte taal; **psychrolusie**, f. het koudbaden; **psychrolūtron**, n. een koud bad; **psychrométer**, m. een werktuig om de vochtigheid der lucht te meten; **psychrophobie**, f. de vrees voor koud water; **psychroposie** of **psychropōsis**, f. het kouddrinken; **psychrospermasie**, f. de koudzadigheid, het zoogen. koude zaad; **psychrospermaticus**, m. iemand, die koud zaad heeft, een koudzadige; **psychrospermatisch**, door een te koud zaad veroorzaakt; **psychrotisch** (v. *psychrūn*, koud maken), verkoelend, uit koude voortspruitend.

Psycťer, m. gr. (v. *psýchein*, ademen, blazen; afkoelen), een verkoeler, koelvat; **psycťica**, pl. Med., verkoelende geneesmiddelen; **psýctisch**, verkoelend, koudmakend.

Psydraōium, m. gr. (*psydrāion*, verklw. v. *psýdrax*, v. *psýdrós = pseudēs*, leugenachtig, vals), Med., een jeukend waterblaasje- of blaartje inz. op den neus en de punt der tong, eig. leugenblaasje, omdat men geloofde, dat het ontstond, wanneer iemand gelogen had); **psýdracia**, pl., valsche schurft of ruidigheid; schurftachtig uitslag.

Psyllion, **psyllium** of **psylliekruid**, m. gr. (v. *psýlla*, f. vlooi), vlooiënkruid, vlooiëenzaad; **psýllia**, pl. Med., huidvlekken, bloedvlekken (om de gelijkenis naar de vlooiënbet); **psyllen**, pl., slangengebweerders in Egypte.

Psýxis, f. gr., eene afkoeling, verkoeling.

Ptarmicum, n., pl. **ptarmica**, gr. (*ptarmiká*, v. *ptairein*, niezen), niesmiddelen, nieskruid; **ptarmisch**, niezingverwekkend; ook door niezen veroorzaakt.

Ptelēa, f. gr. (*ptelēa*), de olmboom; de driebladerige **ptelēa**, de lederbloem, een struikachtig pronkgewas in N. Amerika.

Pterodactylus, m. gr. (v. *ptéron*, veder, vleugel, en *dáktylos*, vinger), z. v. a. **ornithocephalus**, z. a.; **pteryx**, f. Anat., neusvleugel; **pterygium**, n. (gr. *pterygion*), Med., de nagel of vleugel op het hoornvlies; **pterygodes**, vleugelvormig; **pterygopalatinisch**, tot de vleugelsgewijze uitsteeksels van het wiggebeen en het verhemelte behoorende.

Ptilōsis, f. gr. (v. *ptilon*, donsveder), het ruijen der vogels; het uitvallen der haren; Med., inz. het verlies van wenkbrauwen en ooghaartjes; ook de celtachtige ontarding der oogleden (omdat een gevolg

daarvan niet zelden het uitvallen der ooghaartjes is).

Ptisane, f. gr. (*ptisanē*, v. *ptissein*, gerst enz. pellen), of **tisane**, f. fr., gerstewater, een gerstendrank, koeldrank, gezondheidsdrank, verdund afkooksel of opgietsel.

Ptochiāter, m. gr. (v. *ptōchós*, bedelaar, en *iātrós*, arts), de armen-arts; **ptochiatrie**, f. de armen-geneeskunde; **ptochodochium**, n. (v. *docheion*, een berg- of bewaarmiddel), eene armenherberg, een bedelaarsdoelen.

Ptolemæus, gr. (*Ptolemāios*, v. *ptólemos = pólemos*, oorlog), mausn.: de krijgshaftige.

Ptiōsis, f. gr., de val; Med., de zakking, b. v. van het bovenste ooglid; Gram., z. v. a. **casus** (z. a.).

Ptyalismus, n. gr. (v. *ptyalidzein*, veel spuwen; *ptýalon*, speeksel), Med., menigvuldig spuwen; de speekselvloed (*salivatie*); **ptyalagōga**, pl., speekselafvoerende middelen, geneesmiddelen, die de fluimlozing bevorderen; **ptyaline**, n. Chem., de speekselstof.

Ptysis, f. gr. (v. *ptýein*, spuwen), het spuwen; **ptyasma**, n. het uitgespuwde, opgebragte, de opwerping van fluimen; **ptysmagoga**, pl., geneesmiddelen, die de afscheiding v. h. speeksel bevorderen; **ptysmatischētisch**, door onderdrukking van de fluimlozing ontstaan.

Pu, eene chinesche lengtemaat, ongeveer = $\frac{1}{2}$ deutsche mijl.

Pubes, f. lat., de schaamstreek, schamelheid; het haar der schaamdeelen, de manbaarheid; **puberes**, pl., manbare, huwbare jonge personen; **puberteit**, f. de manbaarheid, huwbareheid, geslachtsrijpheid, mondigheid, de rijpe, ter voortteling geschikte leeftijd.

publicus, a, um, als adverb. **publice**, lat. (afgek. *publ.*), ook **publiek** (fr. *public*, *publique*), oorspr. wat het volk, den staat, de gemeente betreft; openlijk, openbaar, voor aller oog, iedereen, algemeen; algemeen bekend, wereldkundig; **publica auctoritate**, met openbaar gezag, d. i. met de toestemming of goedkeuring der overheid, of volgens hooger bepaling; **publicae concordiae pignus**, onderpand der openbare eendragt (opschrift der medaille tot aandenken v. de fransche julij-revolutie); **publica**, f. eene rekenmunt in Napels, waarvan er 66 $\frac{2}{3}$ in een' ducato di regno gaan; **publicum**, **publiek**, n. het algemeen, gezamenlijke volk; de groote gemeente, inz. de leeswereld, de schouwburgwereld, het grooter of kleiner getal personen, dat leest, den schouwburg bezoekt enz.; de menschen; tot welzijn van 't publiek, tot algemeen welzijn; in het publiek komen, zich openlijk vertoonen of laten

zien; een **publicum** (scil. collegium), eene openbare voorlezing, vrije voorlezing op hooge scholen (in tegenst. met *privatum*, *privaat- of bijzondere voorlezing*); **publicum meritōrum pretium**, openlijke belooning der verdiensten (zinspreuk van de hongaarsche St. Stephanus-orde); **publikein**, m. (lat. *publicānus*), een tollenaar, oud-rom. tol- of belastingpachter; **publiceren** (lat. *publicāre*), openbaar maken, openlijk bekend maken, afkondigen, verspreiden, uitgeven, in 't licht geven, algemeen verkrijgbaar stellen, b. v. boeken, tijdschriften enz.; **publicāndum**, n., pl. **publicānda**, iets dat bekend gemaakt moet worden; **publicātum**, openlijk bekend gemaakt, afgekondigd; **publicatum** of **publikaat**, n. het bekend gemaakte; **publicatie**, **publicering**, f. de bekendmaking, openlijke aankondiging, afkondiging, uitgave, verschijning, b. v. van een dagblad, een boek; **publicatio bonōrum**, de openlijke verbeurdverklaring (confiscatie) v. h. vermogen; **publicist**, m. nw lat., een staatsgeleerde, een staatsrechtkenner, hij, die over het staatsrecht schrijft, daarin onderwijs geeft; **publicistisch**, staatsrechterlijk; **publiciteit**, f. de openlijkheid, openbaarheid, ruchtbaarheid, algemeene bekendheid.

Puce, z. couleur de puce.

Pucelle, f. fr. (spr. *pusell*; mid. lat. *puella*, v. h. lat. *puella*?), eene maagd; **la pucelle d'Orleans**, de maagd van Orleans (*Jeanne d'Arc*, die onder Karel VII de stad Orleans, welke door de Engelsen belegerd werd, ontzette); **pucelage**, f. (spr. — *puus'laazj*), de maagdom, de maagdelijke staat.

Pud, n. een russisch gewigt van 40 pond, omtrent = 16 ned. ponden.

Puddi, m. eene inhoudsmaat te Madras.

Pudding, m. eng., een engelsch ragout, waarvan broodkruim of meel, rundermerg, krenten enz. de hoofdbestanddeelen zijn, de in eenen doek beslagen en gekookte meelklomp, koek in den zak.

Puddingwerk of het **puddingfrissen** (v. h. eng. *puddle*, morsen, omroeren), in de metaalsmelterijen of smelthutten: het roerwerk, de wijze, die men in Engeland volgt om het ijzer in den vlamoven te frissen, d. i. uit het ruwe ijzer het smeedbare ijzer, staafijzer te bereiden.

Pudēnda, pl. lat. (v. *puđere*, zich schamen), de schaamdeelen, geslachtsdeelen, schamelheid; **puđendāgra**, f. lat.-gr., pijn in de schaamdeelen; **puđeur**, f. fr. (lat. *puđor*), de schaamachtigheid, schaamte, eerbaarheid, kuischheid; **puđica**, f. lat. (*puđicus*, a, um, schaamachtig), de schaamachtige, kuische, eerbare; **puđicitia**, f. of **puđiciteit** (fr. *puđicité*), f. de schaamachtigheid, eerbaarheid, kuisch-

heid; **Puđicitia**, f. ook de godin der kuischheid enz.

pueriel, lat. (*puerilis*, e, v. *puer*, knaap, kind), kinderachtig, jongensachtig; **puerilia**, pl., kinder- of jongensstreken; *pueri puerilia tractant*, kinderen doen als kinderen; **pueriliteit**, f. (lat. *puerilitas*), kinderachtigheid, kinderachtig gedrag.

Puerpēra, f. lat. (v. *puer*, kind, en *parere*, baren), eene kraamvrouw; **puerperaal-koorts**, de kraamvrouwenkoorts; **puerperium**, n. het kraambed, kinderbed.

Pugilist, m. nw lat. (lat. *pugil*, v. *pugnus*, de vuist), een vuistvechter, kampvechter, worstelaar, bokser; **pugilistisch**, op vuistvechterswijze; **pugilismus**, n. de vuistkamp, worstelstrijd, bokspartij; **pugillus**, m. lat., eig. eene kleine vuist; eene handvol; Med., eene vingermaat, zooveel als men van kruiden, bloemen enz. met duim en twee vingers grijpt, een greepje.

Puissance, f. fr. (spr. *puissāngs*; = lat. *potentia*), de magt, mogendheid, heerschappij, het gezag.

Pul of **pullo**, algemeene benaming der perzische koperen munten.

Pulcherius, m. en **Pulcheria**, f. (v. h. lat. *pulcher*, schoon), mans- en vrouwenn.: de schoone, liefelijke, aanminnige.

Pulchinella, m. it. (spr. *poeltsjinella*), de potsenmaker, hansworst in het italiaansche blijspel, z. polichinel.

Pulgada, f. sp. (v. *pulgar*, duim, v. h. lat. *pollex*), celle duim, $\frac{1}{2}$ voet.

Puliah of **pouliahs**, z. ond. **pariah**.

Pulk, m. (russ. *polk*, poolsch *pólek*, *pulk*; verwant met volk), een troep, vaandel of escadron kozakken; ook in 't alg. z. v. a. corps, regiment.

Pullariērs, m. lat. (*pullarius*, v. *pulus*, jong hoen), hoenderoppassers, bij de oude Romeinen de verzorgers van de gewijde hoenders, uit welker eten de wigchelaars de toekomst voorspelden; ook die kickenwigchelaars-zelven; **pullomāntie**, f. lat.-gr., de waarzeggerij door hoenders.

pulmonaal, nw lat., of **pulmonair**, lat. (*pulmonarius*, a, um, v. *pubmo*, gen. *pulmōnis*, de long), de longen betreffende of daartoe behoorend; **pulmonaria**, f. het longkruid, eene tuinplant van onderscheidene soorten; **pulmonie**, f. nw lat., de longzucht; **pulmōnisch**, lat. (*pulmōnēus*, a, um), longzuchtig, de longen betreffende.

Pulpa, f. lat., het vleezige aan dierlijke lichamen; in apotheken: het vleezige of het merg der wortels en vruchten of het merg der wortels en vruchten, het moes; **pulpeus** (lat. *pulpōsus*, a, um), vleezig, mergachtig.

Pulpēt, n. (v. h. lat. *pulpitum*, z. a.), een lessenaar, een standaard of knaap met een schuin, afhankelijk vlak, om daaraan te lezen, te schrijven, muziek te maken.

Pulpitum, n. lat., een lessenaar, een spreekgestoelte, kansel (*cathedra*); inz. de verhevene plaats op het voortoooneel (*proscenium*) der oud-rom. schouwburgen, alwaar de sprekende personen stonden.

Pulque, m. een algemeene drank in Mexico, uit het gegiste sap der agave. Afgetrokken zijnde wordt dit sap een bedwelmende drank, mexicaal geheeten.

pulsus, m. lat. (v. *pellere*, stooten, slaan), de slag, aderslag; de slagader (*arterie*) ten opzichte van de kloppende beweging, pols; **pulsimantie**, f. lat.-gr., de waarzeggerij uit den polsslag; **pulsimeter**, m. een polsmeter, werktuig om de snelheid van den polsslag te bepalen; **pulsie**, f. (lat. (*pulsio*), de slingering; de stoot, slag; **pulsieren** (lat. *pulsare*), slaan, kloppen; **pulsans**, m. eig. de kloppende; de naaste tot het vervullen eener opengevallen pastorie in de r. k. kerk; pl. **pulsanten**, aankloppers, zij, die in een klooster wenschen opgenomen te worden, eene openstaande pastorie te vervullen; ook wel op sommige plaatsen de klokkluiders, die bij de stadskerken zijn aangesteld; **pulsatief**, kloppend; pulsatieve pijn of beweging, Med., pijnlijke klopping van ontstoken gezwellen; **pulsatille**, f. nw lat., de keukenschel, bijwortel, het windkruid, een langlevend peulgewas; **pulsatie**, f. lat. (*pulsatio*), het slaan, kloppen, inz. van het hart, de polsslag.

Pultarak, z. **polturak**.

Pulver, n., lat. *pulvis*, m. (gen. *pulveris*), elke naar stof gelijkende fijn gewrevene zelfstandigheid, inz. als genesmiddel, poeder, stof; *pulvis Algarothi*, Chem., spiesglanspoeder (naar zijnen uitvinder benoemd); *p. anglicus*, eng. poeder tot schoonmaken van metalen voorwerpen; *p. Chartusianorum*, z. v. a. karthuizerpoeder, z. a.; *p. chrysoceraunius*, z. v. a. *aurum fulminans*; *p. fulminans*, slag- of knalpoeder; *p. tormentarius*, buskruid; **pulveraticum**, n. (v. *pulvis*, f. veld, kampplaats; oneig. arbeid, mocite), Jur., arbeidsloon, inz. het loon der landmeters; **pulveriseren**, nw lat., tot poeder maken, in stof veranderen.

Pulvillus, n. lat. (verklw. v. *pulvinus*, kussen), Med., een verbandkussen, groote ronde plukselwiek of plukselkoek; **pulvinarium**, n. een met genesmiddelen gevuld zakje of doosje; ook bij de Ouden een kussen of bed, waarop de beelden der goden bij de offermaaltijden rondom eene tafel vol kostelijke geregten geplaatst werden.

Puma, m. peruaansch, de amerikaansche leeuw of roode tijger, ook *pagi* en *kuguar* geheeten.

Punamu-steen, de bijsteen, van het talkgeslacht.

Punch, m. eng. (spr. *pontsj*), of **ponsch**, een bekende drank (uit het hindostansch *pautscha*, vijf, omdat deze drank 5 bestanddeelen telt: suiker, arak, thee, water en citroenen); ook de bansworst of polichinel in het eng. poppenspel (waarsch. uit het it. *pulcinella* ontstaan, of van *punch*, als lievelingsdrank der Engelschen?); zijne vrouw heet *Judy*, d. i. *Judith*; **punch-bowl**, f. (spr. —*bool*), de ponschkom, ponschbeker, ponschschaal.

Punctum, n., pl. **puncta**, lat., v. *pungere*, steken), of afgek. **punct**, eig. de steek; oneig. eene stip, een titel, punt, inz. het sluitteeken v. een' geeëndigden zin, ook het afkortingsteeken bij een afgebroken woord; Geom., de grens, de aanvang en het eind eener lijn; ook een bepaald deel, afdeeling van een geschrift, het onderwerp van de rede of het gesprek, de omstandigheid, zaak; betrekking; op het punt zijn enz., vgl. *point*; **punctdiertjes**, z. ond. *monas*; *puncta diaereseos*, pl. lat.-gr., deel- of scheidpunten boven klinkletters, b. v. *poëet*, *Phaëton* enz.; *punctum litis*, lat., het voorwerp van den twist, den strijd, inz. den regtsstrijd; *p. saliens*, n. het springpunt, broecipunt, de tred in het ei der vogelen; oneig. het hoofdpunt, waarop alles aankomt; *in puncto* of enkel *puncto*, ten opzichte, betreffende; *puncto adulterii*, wegens echtbreuk; *p. debiti*, ten opzichte der schuld; *p. furti et vitae vagae*, wegens diefstal en omzwervende levenswijze; *p. homicidii*, wegens moord of doodslag; *p. sexti*, ook wel *in puncto puncti*, met betrekking tot het 6de gebod of tegen het 6de gebod; *p. stupri*, wegens verkrachting; **punctie** of **punctuur**, f. (lat. *punctio*, *punctura*), de steek; pl. **puncturen**, Med., eene opening door middel van eenen prik of steek, of de doorboring van een lijdend deel; bij boekdruckers: twee aan de timpan der pers aangeschroefde punten om in den schoondruk de gaatjes te prikken; ook de daardoor in het blad geprikte gaatjes, *punctuurgaatjes*, *stiftgaatjes*; **punctieren**, **punteren**, nw lat., met punten beteekenen, bestippen, stippen; de voorloopige voorwaarden v. eene overeenkomst opteekenen; Merc., zijne betalingen uitstellen; **puncteerkunst**, **stiprekenkunst**, de waarzeggingskunst uit stippen of punten; bij graveurs: *gepuncteerde manier*, de gestippelde wijze, gestippeld; Muz., *gepuncteerde noten*, gestipte noten, zulke, die door achterplaatsing eener stip de helft langer worden; **punctatie**, f. het eerste ontwerp, plan van verdrag of overeenkomst; ook de stippekunst, eene soort van waarzeggerij door punten; **punctuatie**, f. de punt- of teeken-

zetting, de zinscheiding door het plaatsen der zin- en scheiteekens; **punctueel** (fr. *punctuel*), puntelijk, stipt. zeer naauwkeurig; streng; **punctualiteit**, f. de stiptheid, naauwkeurigheid, gestrengheid in het handhaven der orde, groote oplettendheid.

Pungal, n. een indisch feest, dat te eere van de zon in januarij wordt gevierd. (De naam beteekent eig. rijstenbrij, en wordt aan dit feest gegeven, omdat men deze spijs dan der zon ten offer brengt).

pungént, lat. (*pungens*, v. *pungère*, steken), stekend, scherp, bijtend.

punisch, lat. (*punicus*, a, um), de Puniers of Phœniciërs, en inz. de Carthagers betreffende, van hen afkomstig, hun eigen of toebehoorende; valsch, trouweloos, verraderlijk, woordbreukig (omdat de Carthagers, naar de beschuldiging van hunne vijanden, de Romeinen, zich gedurig aan verraad en woordschending schuldig maakten); van daar punische trouw, z. *fides punica*; punisch (eleodorisch) was, schilderwas, waszeep tot schilderen door de Phœniciërs uitgevonden en tot ingebrand wasschilderwerk gebruikt; z. *encaustiek*.

Punitie, f. lat. (*punitio*, v. *punire*, straffen), de bestraffing.

Punsch, z. **punch**.

Punt enz., z. **point**, **punctum** en **punta**.

punta, f. it. (spr. *poenta* = fr. *pointe*, v. h. lat. *pungère*, steken), de punt, spits; *punta d'arco* of *p. dell' arco*, Muz., de punt van den strijkstok; **puntéllo**, n. eene stut aan bouw- of beeldwerk tot bevestiging en verbinding van vrijstaande deelen.

punterén, enz., z. ond. **punctum**.

Pupil, m. en **pupille**, f. lat. (*pupillus* en *pupilla*, eig. verklw. v. *pupus*, knaap, *pupa*, meisje, pop), de voedsterling, pleegzoon en pleegdochter, de onmondige wees onder het toezigt eens voogds; **pupil**, f. (lat. *pupilla* of *pupula*, d. i. eig. klein meisje, of in 't alg. kindje, menschje, zoo geheeten wegens het spiegelbeeld des beschouwers in het oog van een ander), de oogappel; **pupilverming**, de vorming van een' nieuwen oogappel, wanneer de natuurlijke voor het licht ontoegankelijk is geworden; **pupillair** (lat. *pupillaris*, e), weezen of onmondigen betreffende; ook tot den oogappel behoorende; **pupillariteit**, f. n. w. lat., de minderjarigheid.

Puránas, pl. (sansk. sing. *purána*, n., als adject.: tot de oudheid behoorende, v. *purá*, oud), eene soort van mythologische werken der Indiërs, die te gelijk historische sagen bevatten.

pure, *pure putus*, z. ond. **puur**.

purgéren, lat. (*purgāre*), reinigen, schoon, zuiver maken; inz. het ligchaam

reinigen, afvoeren (*laxeren*); Jur., zich van eene beschuldiging zuiveren of bevrijden, zich regtvaardigen, zich willen schoon maken; het purgeervlas, eene vlassoort in Z. Europa; de purgeerders, eene soort van kruisdoorn, ook eene haagkers; purgeerkorrels, de zaadkorrels van een' oostindischen boom; het purgeerkruid of de purgeerwinde, eene soort van winde in Syrië (al de genoemde producten dienen tot purgeermiddelen, d. i. tot middelen ter buikzuivering); de purgeernoot, de braaknoot, de vrucht van een' amerikaanschen boom; de purgeerpruim, z. *myrobalanus*; **purgantia**, pl. Med., buikzuiverende of afvoerende middelen; **purgáns**, f. n. w. lat. of **purgátie**, een afvoerend, buikzuiverend middel, ook een **purgatief** of een **purgeermiddel**; **purgátie**, ook de geregtelijke regtvaardiging, zuivering, verontschuldiging, verantwoording; **purgatorium**, n., z. v. a. *juramentum purgatorium*; bij de R. K., z. v. a. het vagevuur.

purificéren, lat. (*purificāre*, v. *purus*, a, um, rein, zuiver), of fr. *purifieren* (*purifier*), zuiveren, reinigen, schoon maken, louteren; **purificátie**, f. de reiniging, zuivering; *purificatio Mariae*, het feest der reiniging van Maria, haren tempelgang na hare bevalling; **purificatie-eed**, de zuiveringseed; **purificatorium**, n. n. w. lat., een handdoek der r. k. priesters tot kerkelijk gebruik; **purismus**, n. taalzuivering, het zuiveren der taal van onnoodige vreemde of verkeerd gevormde woorden; de overdreven ijver tot taalzuivering, de taalvitterij; **purist**, m. een taalzuiveraar; taalzifter, taal- of woordenvitter (in tegenst. met *impurist*, een taalbeveleker, taalverbasteraar); **puristerij**, f. de overdreven zucht voor taalzuiverheid; **puriteit**, f. lat. (*puritas*), de zuiverheid, reinheid, gelouterdheid; zuiverheid van zeden, kuischheid, onschuld; **puriteinen**, pl. n. w. lat., reingeloovigen, z. *presbyterianen*.

Purim of **purimfeest**, n. hebr. (v. *púr*, lat., perz. *páreh*, stuk, aandeel), eig. het feest der loten, dat de joden in Maart (den 14den en 15den Adar) tot aandenken des hun door Haman toegedachten ondergangs vieren, zie het boek Esther, hoofdstuk 9.

Purismus, **purist**, **puriteinen** enz. z. ond. **purificeren**.

Purper, (n. lat. *purpúra*, v. h. gr. *porphýra*, f. eig. de purperslak), purperkleur, de kostbaarste hoogroode kleur, in de oudheid uit het vocht der purperslak hereid; een purper of purperkleurig gewaad, purperkleed, purpermantel, inz. der kardinalen; oneig. schoonheid, glans, pracht, kostbaarheid enz.; *purpúra*, f. Med., de purperkoorts, scharlakenkoorts; **purpuráten**, pl. (lat. *purpurátus*, in het purper gekleed),

in het purper gekleede kardinalen; ook Chem., purperzure zouten; **purpurine**, f. nw lat. Chem., het kraprood, meekraprood; **purpurine** (spr. *poerpoe*—) of **porporino**, m. it., een door koper roodbruin geverwde, ondoorzichtige glasvloed; **purpuriet**, m. nw lat., eene versteende purperslak; purperzuur, een dierlijk zuur, uit de pis voortgebracht.

purulént, lat. (*purulentus*, a, um, v. *pūs*, gen. *puris*, etter), ettering; **purulentia**, f. Med., ettermakende of voortbrengende middelen; **purulentie**, f. de ettering, het etteren.

purus, z. **puur**.

pusillanien, lat. (*pusillanimitas*, v. *pusillus*, klein, en *animus*, geest, gemoed), kleinmoedig, versaaagd, bloode, bevreesd, laf; **pusillaniniteit**, f. nw lat., de kleinmoedigheid, versaaagdheid, lafhartigheid.

pustuleus (lat. *pustulosus*, a, um, v. *pustula*, puist, puistig, puisterig, vol uitslag).

putatief, lat. (*putativus*, a, um, v. *putāre*, meenen, gelooven), vermeend, ingebeld, daarvoor geacht of gehouden, vermoedelijk.

putreficiēren (v. h. lat. *putrefacere*, v. *puter*, *putris*, *putre*, rot, verrot), tot verrotting brengen, ontbinden, doen vergaan; **putrefactie**, f. nw lat., de verrotting, bederving, ontbinding, het vergaan; **putrescēren**, lat. (*putrescere*), verrotten, rotten, tot verrotting overgaan, bederven, vermuffen; **putrescētie**, f. nw lat., het verrotten, bederven; **putrescibel**, verrotbaar, aan de verrotting onderworpen; **putriditeit**, f. de verrottingstoestand, de rotheid.

puur, lat. *pūrus*, a, um, en als adverb. *pure*, rein, zuiver, onvermengd, onvervalscht, klaar, helder, schoon; onvoorwaardelijk, zonder beperking, b. v. eenen wissel *pure accēpteren*; bloot, enkel, louter, niets dan enz.; *purus putus*—, bloot, of niets dan een kenner van zijn vak, die van andere dingen niets verstaat; *pure pute*, louter, slechts, enkel en alleen.

Puzzolána of **pozzolána**, f. it., **pozzolaan-aarde**, vulkanische tufsteen, die inz. bij Pozzuoli of Pozzuolo in Italië voorkomt.

Pycniet, m. gr. (v. *pyknós*, ē, ón, digt, stevig), stangsteen, eene soort van topaas; **pycnostyleus**, digtzuilig; **pycnostylon**, n. Arct., een digtzuilig bouwwerk, waarin de zuilen anderhalve zuildikte van elkander staan; **pycnosis**, f. (v. *pyknōn*, verdigten), de verdigting, verdikking; **pycnosīca**, pl. Med., verdikkende geneesmiddelen; **pycnōtisch**, verdikkend.

Pyecchysis, f. gr. (v. *pyōn*, etter), Med., de etteruitstorting; **pyemēsis**, f. het etterbraken of etterspawen; **pyēsis**, f. de ettering.

Pygmæen, pl. gr. (sing. *Pygmaïos*, d. i. als 't ware een ventje als eene vuist, var. *pygmē*, de vuist), Myth., dwergen, dwergmensen, zeer kleine, nietige mensen; **pygme**, f. eene gr. lengtemaat (van den elleboog tot aan de geslotene vuist); **pygmæisch**, dwergachtig, zeer klein, nietig, onbeduidend.

Pygmalion, m. gr., een fabelachtige koning van Cyprus; een bekwaam beeldhouwer, die, daar hij geen meisje naar zijn' zin kon vinden, zich-zelfen er een uit elpenbeen vervaardigde, en nu zoodanig op dit meesterstuk verliefde, dat hij Venus smeekte, dit levenlooze beeld te bezielen. De goden verhoorden zijn gebed en dit bekoorlijk wezen werd zijne gade.

Pylādes, gr. mansn.: de trouwe vriend en onafscheidelijke gezelschap v. Orestes (z. a.), voor wien hij in den dood wilde gaan; van daar, een trouwe, zich opofferende vriend.

Pylon, m. gr. (v. *pylē*, deur), de deur, poort, ingang; de voorzijde, gevel; **pylocistrum**, m. een werktuig om poorten te doen open springen; **pylonus**, m. (*pylōnós*, eig. de deurwachter), de poortier, het regtereinde van de maag, waar zij in den twaalfvingerigen darm overgaat, de benedenste maagmond; **pylorisch**, tot den poortier behoorende; **pylorieten**, pl., tweeschalige schelpdieren, welker schalen niet regt op elkander passen.

Pyocēle, f. gr. (v. *pyōn*, etter), Med., de etterbreuk; **pyocenōsis**, f. etterontlasting; **pyochezīe**, f. etter-buikloop, etterafgang; **pyocēlie**, f. de etterbuik, verzameling van etter in de buikholte; **piocystis**, f. de etterzak; **pyoemēsis**, f. braking van etter; **pyogenēsis**, f. de ettervorming; **pyomētra**, f. verzameling van etter in de baarmoeder; **pyophthalmie**, f. de etterige oogontsteking; **pyophthalmus**, m. een etteroog; **pyoplanie**, f. de etterverdeling of -verzakking; **pyoptysis**, f. de lozing van etterfluimen; **pyorrhagie**, f. de sterke ettersafscheiding uit eene zweer; **pyorrhœa**, f. etterachtige buikloop; **pyōsis**, f. ettering, verettering; **pyothōrax**, m. de etterborst.

Pyrame, m. fr., eene kleine soort van kortharige bolognēzer hondjes.

Pyramide, f. (gr. *pyramis*, v. h. egypt. *pirōmī*), egyptische spitszuil, zonnazuil, straalzuil, groote, prachtige steenen gevaarten, welker vier schuin opwaarts gaande zijvlakken zich in eene spits vereenigen, eene pronknaald, grafnaald, tijdnaald; Math., de spitszuil, een ligchaam, dat door een regtlĳnig grondvlak begrensd en door driehoekige zijvlakken ingesloten is; **pyramidaal**, spitszuilig, spitstoeloopend, als eene pyramide; **pyramidaal-dodecaēder**, z. ond. **dodecadiek**.

Pyramus en Thisbe, gr., een paar minnenden te Babylon, wier teedere liefde,

zoomin door de ouders als door het lot begunstigd, een ongelukkig einde nam.

Pyrauliek, f. gr. (v. *pyr*, vuur, en *aulos*, buis), de vuurbewegingsleer, leer van de beweging of doorvloeiing van het vuur.

Pyrenæiet, m. eene variatie van den granaat, in de *Pyrenæen*.

Pyretica, pl. gr. (v. *pyrētos*, koortshitte, v. *pyr*, vuur), Med., koortsverdrijvende middelen; **pyretisch**, koortsachtig; **pyretion**, n. eene ligte koorts; **pyretogenie** of **pyretogenie**, f. het ontstaan en de ontwikkeling der koorts; **pyretographie**, f. de koortsbeschrijving; **pyretologie**, f. de koortsleer; **pyretologisch**, de koortsleer betreffende; **pyrexie**, f. (gr. *pyrexia*), v. *pyréssein*, de koorts hebben of krijgen), de koortsaanval, het koortskrijgen.

Pyria, f. gr. (v. *pyr*, vuur), Med., een droog zweedbad, heet zand- of stoombad; een warm omslag; **pyriphlegethon**, z. v. a. **phlegeton**, z. a.; **pyrisch**, vurig; **pyriet**, m. (gr. *pyrites*), eig vuursteen, zwavelkies, kattengoud; **pyrieten** of **pyritoiden**, pl. kiezelstukken in schelpkalk, krijt, zand; **pyritologie**, beschrijving der kiezelsoorten; **pyrituëus**, kiezelachtig; **pyroballist**, m. (v. *ballein*, werpen), een vuurwerker; **pyroballistiek** of **pyroboliek**, f. de vuurwerpen vuurwerkerskunst; **pyrodynamiëk**, f. de leer van de krachten des vuurs; **pyrogenesie**, f. het ontstaan, de voortbrenging des vuurs; **pyrolater**, m. een vuuraanbidder of -vereerder; **pyrolatrië**, f. (v. *latreia*, dienst, godsdienst), de vuuraanbidding, vuurvereering; **pyrologie**, f. de vuurleer, leer van het vuur; **pyromanie**, f. de vuurwoede, de zucht om vuur aan te leggen, brand te stichten; **pyromantie**, f. de vuurwaarzeggerij, voorspelling, inz. uit het offervuur; **pyrométer**, m. of **pyroscop**, n. een vuurmeter, werktuig tot meting van hooge hittegraden, of eig. van de uitzetting der vaste lichamen door het vuur; **pyrometrie**, f. de vuurmetingsleer, vuurmeetkunst; **pyronomie**, f. de vuurleiding, kunst der vuurverdeling; **pyroop**, m. een bloedroode, schubbig granaat uit Bohemen; **pyrophaag**, m. een (voorgewend) vuureter, vuurvreter; **pyrophagie**, f. het vuur eten, vuurslikken; **pyrophaan**, m. een opaal, die door inzuiging van gesmolten was doorzigtig wordt, vgl. *hydrophaan*; **pyrophorus** of **pyrophoor**, m. eig. vuurdrager; zelfontbrander, eene stof, die zich van zelve aan de lucht ontsteekt, gelijk b. v. de phosphor (z. a.); **pyrophorisch**, vuurdragend; zelfontbrandend; **pyrophysalith**, m., z. v. a. *physalith*; **pyrosiaph**, n. een stoomvaartuig; **pyrosideriet**, m. schubbig bruinijzersteen; **pyrosie** of **pyrosis**, f. (v. *pyrēn*, branden), in 't alg. het branden, de brand, de ontbranding; Med., de ranzige oprispingen, brand-

ding in de maag; gloeiende aangezichtsroodheid; **pyrosmalith**, ook **pyrosmaliet**, m. parelglimmer, eene steensoort, die zoutzuur ijzer, mangaan enz. bevat; **pyrostatiek**, f. de leer van het evenwigt des vuurs; **pyrotechniek** of **pyrotechnie**, f. de vuurwerk- of vuurwerkerskunst, de vuurwerkereij; **pyrotéchnisch**, daartoe behoorende, vuurwerkkunstig; **pirotelegraaph**, m. (vgl. *telegraaph*), een vuurwijzer, vuurseiner, een werktuig, om bij nacht den afstand van eenen brand te bepalen; **pyrotheologie**, f. het bewijs voor Gods bestaan uit het vuur ontleend; **pyroticum**, n. (gr. *pyrōtikón*, brandend, v. *pyrēn*, branden), Med., een brandend, bijtend, invretend geneesmiddel, b. v. spaansche vliegen; **pyrotisch**, brandend, ontstekend, bijtend, invretend; **pyroxeen**, m. (v. *xénos*, de vreemdeling), eig. een vreemdeling in het vuur, z. v. a. *augiet*.

Pyrrha, z. **Deucalion**.

Pyrrichius, m. gr. (v. *pyrrhichē*, een wapendans), Poet., de danser, een versvoet van twee korte lettergrepen (υ υ).

Pyrrhonismus, n. gr., de twijfelteer v. *Pyrrho*, een' oud-gr. filosoof, die leerde, dat men aan alles moet twijfelen om de waarheid uit te vorschen; van daar in 't alg. voor twijfelzucht, vgl. *scepticismus*; **pyrrhoniaan**, m. twijfelaar aan alles, vgl. *scepticus*; **pyrrhonisch**, twijfelzuchtig, twijfelziek.

Pyruliet, m. (nw lat. *pyrula*, fr. *pyrule*), versteende vijgeslak, z. v. a. *bulliet*.

Pythagoras, m. een beroemd grieksch wijsgeer omstreeks 600 jaar voor Christus; **pythagoristen**, **pythagorëers** (gr. *pythagoreioi*, lat. *pythagorēi*), leerlingen, aanhangers of vrienden van Pythagoras; **pythagorisch**, van Pythagoras afkomstig, met zijne leer eenstemmig; de *pythagorische tafel*, de tafel van vermenigvuldiging met de producten van alle enkelvoudige getallen; de *pythagorische stelling*, z. *magister matheseos*.

Pythia, f. gr. (*Pythia*), de priesteres van Apollo, die te Delphi of Pytho, eene beroemde, aan den Parnassus gelegene stad in Griekenland, orakelspreuken deed hooren, ook de pythische priesteres geheeten; **pythisch** of **delphisch**, Apollo betreffende, hem geheiligd, b. v. *pythische spelen*, seest spelen of wedstrijden, die ter eere v. Apollo alle 5 jaren te Delphi gevierd werden; **Pythōn**, m. eene fabelachtige, vreeselijke slang of een geduchte draak, wiens nederlaag door Apollo aan dezen den bijnaam van Pythius deed verwerven; **pythonissa** of **pythonisse**, f. eene prophetes, waarzegster.

Pyulcie, f. gr. (v. *pyon*, etter, en *hélkein*, trekken), Med., de uittrekking of aftapping van den etter; **pyulion**, n. een

werktuig om den etter en de scherpe vochten uit de diepte der pijpzweren te ontlasten, een ettertrekker; **pyurie**, f. (v. *urēn*, pissen), de ontlasting van etter met de pis, het etterpissen.

Pyxis, f. gr. (*pyxis*, v. *pyxos*, buksboom), eig. eene doos uit buksboomhout; eene vaas of doos, waarin de R. K. de gewijde hostie bewaren; *pyxis nautica*, de schippersdoos, d. i. het scheepskompas; **pyxidium**, n. een doosje; **pyxōdes**, doosvormig.

Q.

Q. B. F. F. S. of ook **Q. B. F. F. Q. S.**, lat., z. *quod bonum, felix faustumque sit*; **Q. D. B. V.**, z. *quod Deus bona vertat*; **Q. E.** (op recepten), d. i. *quinta essentia*, z. **quintessens**; **Q. E. D.**, z. *quod erat demonstrandum*; **q. l.**, z. *quantum libet*; **Q. P.** of **q. pl.**, z. *quantum placet*; **q. s.**, z. *quantum satis* of *quantum sufficit*; **q. v.**, z. *quantum vis*; **quaer.**, z. *quaeritur*.

qua, lat., als, in zoo verre, in zijne hoedanigheid of qualiteit van —, b. v. *qua koning, qua regter*, als koning, als regter; *qua talis*, als zulk eenen, als die hij zijn moet.

Quaas, z. **kwas**.

Quáquero, m. it., een kwaker (z. a.).

Quadernario, m. it. (v. h. lat. *quaternarius*, viervoudig), Poet., eene vierregelige strophe van het klinkdicht.

Quadraat, n. lat. (*quadratum*, v. *quadrare*, vierkant maken, z. **quadreren**), een regelmatig vierhoek met vier gelijke zijden en rechte hoeken, een gelijkzijdige rechthoek, het vierkant; als adject. vierhoekig, vierzijdig, vierkant; **quadraat-voet**, de vierkante voet, voet in 't vierkant, de vlaktevoot; **quadraat-roede**, de vierkante roede; **quadraat-mijl**, de vierkante mijl; **quadraat-getal**, het vierkant getal, het product van een met zich-zelf vermenigvuldigd getal, dat men **quadraat-wortel** noemt, in zoo verre het een vierkant getal vormt.

Quadragesēna, nw lat. (v. h. lat. *quadragesima*, ae, a, bij veertig), eene veertigdaagsche boetedoening bij de R. K.; **quadragesimarius**, m. lat., een veertiger, een man in zijn veertigste jaar.

Quadragesīma, f. lat. (v. *quadragesimus*, a, um, de of het veertigste), 1) (scil. *pars*), het veertigste deel, inz. als opbrengst of belasting bij de oude Romeinen; 2) (scil. *dies*), de zesde zondag voor paschen, ook zondag in vocavit (z. a.) geheeten, 40 dagen voor goeden vrijdag; **quadragesimāle**, n. nw lat., de

veertigdaagsche vasten voor paschen bij de R. K.

Quadrangŭlum, n. lat. (vgl. *angulus*), iets vierhoekigs, een vierhoek; **quadrangulair**, nw lat., vierhoekig, vierkant; **quadranguléren**, vierkant of vierhoekig maken.

Quádrans, m. lat. (cig. het deelwoord van *quadrare*), een apothekersgewicht van 3 onsen of 6 looden; ook het vierde deel eener erfenis; **quadránt**, m. (lat. *quadrans*), het vierde gedeelte van een geheel, inz. van een' cirkelomtrek, de hoekmeter, graadboog, hoogtemeter, een meetkunstig werktuig; ook een gereedschap der steensnijders en staalslijpers; **quadrantaal**, n. bij de Romeinen eene maat van ongeveer 20 kan.

quadrat [*hoc*], *hoc non quadrat*, z. ond. **quadreren**.

Quadrāten, pl. lat. (v. *quadrare*, vierkant maken), bij boekdruckers: de aanvulsels, het wit tot aanvulling van de uitgangen; **quadrátéren**, z. **quadréren**; **quadrātrix**, f. eene kromme lijn der oude meetkunstenaars, door welke zij de quadratuur des cirkels poogden voor te stellen en te berekenen; **quadratum magicum**, n. het toover-quadraat; **quadratuur**, f. lat. (*quadratura*), de verandering in een' vierhoek; Math., de inhoudsbepaling van vlakken, door kromme lijnen begrensd, b. v. de quadratuur des cirkels, de verandering van het cirkelvlak in een vierkant van gelijke grootte; in 't alg. de berekening van het cirkelvlak, welke op de verhouding van den omtrek tot de middellijn des cirkels berust; oneig. (dewijl men dit vraagstuk niet volkomen juist, maar slechts bij benadering kan oplossen), iets onmogelijks, iets onuitvoerbaars, eene hersenschim; **quadratus homo**, z. ond. **quadreren**.

quadréren (lat. *quadrare*), ook wel **quadratéren**, vierhoekig of vierkant maken, in het vierkant brengen, den inhoud van een vlak berekenen; met zich-zelf vermenigvuldigen of multipliceren; oneig. wel te zamen passen, overeen komen, rijmen; *hoc quadrat*, dat schikt zich, dat laat zich hooren; *hoc non quadrat*, dat komt niet uit, houdt geen steek; **quadrātus homo**, m. een kort, gezet mensch, een vierkante kerel.

Quadriennĭum, n. lat. (v. *annus*, het jaar), vier jaren, een tijd van vier jaren; **quadrĭga**, f. (v. *agere*, drijven, besturen), een vierspan; Chir., een kruisverband; **quadrĭgālich**, vierspannig; **quadrĭjūgisch** (lat. *quadrĭjūgus*, a, um, v. *jugum*, juk), vierjukkig, aan vieren gepaard; **quadrilateraal** (lat. *quadrilaterus*, a, um, v. *latus*, zijde), vierzijdig, vierkant, dat vier zijden heeft.

Quadrille, f. fr. (spr. *kadriely'*), een dans met vier personen; het omberspel met vier in plaats van drie spelers; ook eene partij of afdeeling ridders bij tournooijen enz.; **quadrillioen**, f. duizend maal duizend trillioenen, een millioen trillioenen, een millioen tot de vierde magt verheven (1,000000⁴, of 1,000000,000000, 000000,000000).

Quadrimanen, z. **quadrumanen**.

Quadrin, m. sp., eene kleine kopermunt, een penning.

quadrinómisch, lat.-gr., vierledig, vgl. binómisch; **quadrinómium**, n. eene vierdeelige, vierledige grootheid; **quadrupartéren**, lat. (*quadrupartäre*), in vier deelen scheiden of verdeelen, vierendeelen; **quadrupartitie**, f. en nw lat. **quadrisectie**, f. de vierendeeling, verdeeling in vieren; **quadriphýllisch**, lat.-gr., vierbladerig; **quadrirémisch**, lat. (*quadrirémis*, v. *remus*, riem, roeispaan), met vier roeibancken.

quadrissyllábisch, nw lat. (v. *syllaba*, lettergreep, syllabe z. a.), vierlettergreepig; **quadrissyllábium**, n. een vierlettergreepig woord; **quadrivalvisch** (v. *valva*, *valvula*, klap, hulze), met vier klappen, vier lobben of hulzen; **quadrivasculaire** (v. *vasculum*, vaatje), viervatig, vierhuizig, vierkelkig; **quadrivium**, n. lat. (v. *via*, de weg), eene plaats, waar vier wegen elkander kruisen, een kruisweg, viersprong; certijds ook de vier deelen der wiskunde: rekenkunde, meetkunde, sterrekunde en muziek, welke met het trivium: spraak-kunst, redenleer en redekunst, de zeven vrije kunsten der Ouden uitmaakten.

Quadro, n. it., z. v. a. **quartet**; ook de teerling van eenen zuilstoel (postament).

Quadrumanen, pl. lat. (*quadrināna* of *quadrumāna*, v. *manus*, hand), dieren met vier handen, vierhandige dieren, apen, bavianen enz.; **quadrupéden**, pl. (lat. *quadrupédes*, sing. *quadrupes*, v. *pes*, voet), viervoetige dieren.

Quadrüplum, n. lat. (v. *quadrüplus*, a, um, viervoudig), het viervoudige, vier-vuldige; **quadrüpel** (fr. *quadruple*), viervoudig, viermaal zoo groot; **quadrüpel** (in het whistspel) wordt eene partij gewonnen, als de tegenspelers geheel niets geteld hebben; **quadrüpel**, m. en f. viervoudig getal of viervoudige grootheid, welke viermaal zoo groot is, als eene andere, b. v. eene spaansche goudmunt van vier pistolen; **quadruple alliantie**, f. lat. fr., een viervoudig verbond; **quadruplic**, f. nw lat. Jur., het tegenantwoord of verantwoordingschrift des beklaagden op het derde klaagschrift of tripliek des klaagers; vgl. dupliek; **quadruplicéren** of **quadruplicéren**, lat. (*quadruplicäre* en

quadruplicäre), viervoudig maken, verviervoudigen; **quadruplicéren**, Jur., eene quadruplic indienen; **quadrupliciteit**, f. nw lat., de viervoudigheid.

quae nocent, docent, lat. sprw., wat schaadt, leert, of door schade wordt men wijs.

quae, qualis, quanta, lat., wat, hoedanig, hoe groot? de 3 hoofdvragen opzigtelijk de eigenschap eener zaak; ook gebruikelijk als uitdrukking der verwondering.

Quaerénten, pl. lat. (v. *quaerëre*, zoeken), eene dweeppieke secte in Engeland, die eene verborgene en dus te zoeken kerk wilden, daarom ook zoekers (eng. *seekers*) geheeten.

quaeritur, lat. (v. *quaerëre*, zoeken, vragen), er wordt gevraagd, men vraagt, of het is de vraag.

Quaësitor, m. lat. (v. *quaerëre*, zoeken, vragen enz.), eig. zoeker; onderzoeker, aanzoeker, regtzoeker; **quaësítum**, n. het gezochte; *quaesitum jus*, z. *jus*; **quaësítie**, f. (lat. *quaestio*), of **questie** (van het fr. *question*, spr. *kestjóng*), de vraag, twistvraag, opgave, het onderzoek, strijdpunt; de pijnbank, foltering; *quaestio facti*, de vraag naar het daadzakelijke. in tegenst. met het onderzoek naar den regtsgrond; de persoon of de zaak *in questie* of *questiōnis*, de persoon of de zaak, waarvan gesproken wordt, de behandeld wordende, bewuste, gedachte, vermeldde persoon of zaak, onze man, onze zaak; dat lijdt geen questie, dat spreekt van zelf, behoeft geen navraag, geen onderzoek; **quaestionéren**, nw. lat. (fr. *questionner*), vragen, ondervragen, uitvragen, iemand met vragen bestormen, pijnigen; **quaestor**, m. in het oude Rome een regeringspersoon, die het opzigt had over de schatkist en de inkomsten van den staat inde (*quaerebat*); een schatmeester, rentmeester, rekeninghouder van de ontvangsten en uitgaven; **quaestuur**, f. het ambt en het bureau van eenen **quaestor**.

Quaker, z. **kwaker**.

qualibet ex re, lat., uit allerlei dingen, uit zaken naar welgevallen.

qualis, quale, lat., hoedanig gesteld, van welken aard; *qualis persona, talis perizōma*, gelijk de persoon, zoo ook het voorschoot, men geeft ieder schoenen naar zijne voeten; *qualis rex, talis grex*, zoo als de koning, zoo ook de kudde, d. i. de onderdanen; zoo heer, zoo knecht; **qualiteit**, f. (lat. *qualitas*), de gesteldheid, eigenschap, deugdelijkheid, waardigheid, hoedanigheid; de titel, stand, rang; **qualitatief**, nw. lat., volgens de waarde, het gehalte, de gesteldheid eener zaak betreffende; **qualificéren**, eigenschappen toeleggen of toekennen; benoemen, hetite-

len; **zich qualificéren**, zich ergens geschikt toe maken, zich bekwaamen tot eene zaak of zich die waardig maken, of geschikt, bekwaam en waardig bevonden worden; **gequalificeerd**, geschikt, bekwaam, vatbaar, gerechtigd enz.; een gequalificeerde diefstal en dgl. Jur., z. *furtum qualificatum*; **qualificatie**, f. de bijlegging, toekening eener eigenschap, benoeming, betiteling; ook deugdelijkheid, geschiktheid, vatbaarheid; Jur., de verzwareing eener misdaad, eener straf enz. door bijzondere, verergerende omstandigheden; **qualificatief**, nader bepalend, beschrijvend; **qualificātor**, m. de berigtgever (referent), in criminele zaken.

Quando, n. lat. (*quando*, wanneer, als), het wanneer, de tijd van eene gebeurtenis.

Quang of quoaan, chin., z. v. a. regenten, benaming der mandarijnen in China.

quantus, a, um, lat., hoe groot, hoe veel; zoo groot of zoo veel als enz.; **quantum**, n. de grootheid, veelheid, menigte, de maat; het bedrag, aandeel, de som; **quantum in me**, zoo veel in mij ligt, zoo veel ik vermag; **quantum libet** of **quantum placet**, of **quantum vis** (afgek. *q. l.* of *q. pl.* of *q. v.* op recepten), zoo veel men wil of verkiest; **quantum satis** of **quantum sufficit** (afgek. *q. s.*), zoo veel als genoeg is, zoo veel als toereikend is; **in quantum**, in zoo verre; **in quantum de jure**, zoo ver het regt of regtens is, in zoo verre de wetten het vergunnen; **quante?** (sc. *pretie*), tot welken prijs? hoe duur? **quantiteit**, f. (lat. *quantitas*), de veelheid, menigte, grootte; het gewigt, de maat; Gram., de syllabemaat, de duur der lettergrepen, de lengte of korthed derzelven: Muz., de tijdmaat, toonmaat; **quantitatief**, nw lat., volgens de menigte of de grootte.

Quarantaine, f. fr. (spr. *karantén*), v. *quarante*, veertig), een getal van veertig; inz. de veertigdaagsche leg- of proeftijd van schepen en reizigers, die uit vreemde, van pest verdachte plaatsen komen; ook **contumacie**; **quarantaine** houden, genoodzaakt zijn te blijven leggen om de gezondheidsproef te ondergaan.

quaderonnéren, fr. (*quaderonner*, spr. *kar—*), eig. in den vorm van een vierde gedeelte eens cirkels brengen; Arch., hoeken aan balken en planken afronden.

Quarre of **carré**, n. fr. (spr. *karé*, v. h. lat. *quadratum*, z. **quadraat**), het vierkant; inz. de vierhoekige soldatenstelling; en **quarré** (spr. *ang—*), in het vierkant.

Quart, n. lat. (v. *quar.us*, a, um, de of het vierde), een vierdedeel; vierde maat, eene vochtmaat, ook eene graanmaat in Pruisen enz., eene rekenmunt te Genua, omtrent = $\frac{1}{4}$ cent; **quarta**, f. (scil. *classis*), de vierde klasse of afdeeling inz. eener latijnsche school; **quartaal**, n. nw lat., een

vierendeel jaars, de ontvangst of uitgave van een vierendeel jaars; **quartaliter**, elk vierendeel jaars, alle drie maanden; **quartaan**, lat. (*quartānus*, a, um), vierdaags, b. v. **quartaan-koorts** of **quartāna**, de vierendaagsche koorts; **quartarius**, m. lat., het vierde van eene maat, een maatje; **quartārio**, m. it., eene vochtmaat in Venetië, ook eene korenmaat; **quartatie**, z. ond. **quartéren**; **quartant**, fr. (gr. *kartáng*), een vierdedeel, eene vierde ton; in Beneden-Duitschland eene groote vochtmaat van 8 tot 9 ankers; **quarte**, f. Muz., de vierde toon van den grondtoon, de derde violinsnaar (A); in het schermen: de vierde stootmanier; in het piketspel vier op elkander volgende kaarten in ééne kleur; **quarter**, m. eene engelsche inhoudsmaat voor zout, koren, steenkolen enz., = $\frac{1}{4}$ ton; ook een eng. gewigt, = 28 pond; $\frac{1}{4}$ munt in Malabar, = 30 ct. courant; **quartéra**, f. sp., eene korenmaat en **quartéro**, m. eene vochtmaat in Barcelona, op Mahon en Palma; **quarterólla**, f. eene graanmaat te Rome; **quarteron**, m. fr. (spr. *karterong*), een groot kwart, twee maten of kannen; een vierde pond; een vierde honderd; **quarterón**, m. sp. (spr. *kwarteroon*), een afstammeling van eenen Europeaan en eene Terceronin, z. a.; **quarteróne**, m. it., eene korenmaat te Bologna en Valencia; **quartét**, m., it. **quartétto**, en **quadro**, fr. **quatuor** (v. h. lat. *quatuor*, vier), Muz., een vierstemmig stuk; ook z. v. a. **quadernario**, z. a.; **quartettine**, m. een klein vierstemmig stuk; **quarticeno**, m. it. (spr. —*tsjéno*), eene korenmaat te Bologna; **quartidi**, fr., z. **decade**.

quartéren, nw lat., goud en zilver in de verhouding van 1 tot 3 zamen smelten, om het dan te scheiden door de **quart**, de **quartatie** of **quartéring**, f. d. i. de scheiding des gouds van het zilver door salpeterzuur (sterkwater), wanneer de verhouding der beide metalen als 1 tot 3 is.

Quartier, n. (v. h. fr. *quartier*), **kwartier**, het vierde van een geheel, een vierde maat, z. v. a. **quart**; het wapenveld; het zool- of hielleder aan de schoenen; Mar., de tijd der wacht tot op de aflossing, ook **kwartier-wacht**; inz. eene stadswijk en in 't algemeen het grondgebied der stad; van daar voor verblijfplaats of woning; bij de soldaten de inlegering, herbergiging; het nachtkwartier, het nachtverblijf; de overnachting; oneig. Mil., de sparing van het leven; b. v. om kwartier bidden, om lijfsгенade vragen; iemand kwartier geven, hem het leven schenken; **quartieren** of **inkwartieren**, soldaten inlegeren, hun herbergiging, verblijf of huisdak verschaffen of aanwijzen; **inquartiering**, f. de inlegering, tehuislegging; **quartiermeester**, **kwartiermaker**, de militaire of

burgerlijke inlegeraar, de beambte, die voor de inlegering zorgt; op schepen de stuurmansmaat, opzigter der scheepswachten enz.

Quartijn, z. ond. **quarto**.

Quartilho, m. eene maat in Brazilië voor den rum, = 1.4193 ned. kan; **quartillo**, m. sp. (spr. —*tieljo*), eene spaansche kopermunt, = $\frac{1}{4}$ reaal of 8 $\frac{1}{2}$ maravedi; ook een spaansch gewigt, ongeveer $\frac{1}{2}$ ned. pond; eene vochtmaat in Portugal enz.; eene korenmaat te Cadix; **quartinho**, m. portugesehe goudmunt, = 1200 reis, 1 $\frac{1}{2}$ lisbonine of ongeveer 3 gl. 90 ct.. **quartino**, m. it., eene vochtmaat in Alessandria; eene rekenmunt te Napels: iets meer dan $\frac{1}{3}$ cent courant.

Quarto, m. sp. en it., eene rekenmunt van verschillende waarde, in Spanje, Gibraltar, Marocco en in Mexico; eene vochtmaat te Barcelona; ook eene ital. graanmaat; **quarto**, lat., ten vierde; een *in quarto* of **quartijn**, een boek, bestaande uit tweemaal toegevouwen vellen. d. i. met vellen van 4 bladen of 8 bladzijden.

Quartuccio, m. it. (spr. —*tóetsjio*), eene vochtmaat in Messina; eene graanmaat in Toskanen.

Quartus, m. lat. (vgl. **quart**), de vierde, inz. de vierde leermeester, of leeraar van de vierde klasse eener latijnsche school.

Quarts of **kwarts**, m. eene steensoort, uit kiezelaarde bestaande, blinkend en doorschijnend, meestal in kristallischen vorm voorkomend.

Quas, z. **kwas**.

quasi, lat., als 't ware, gelijk, als, bijna, eenigermate, ongeveer, even als of; in zamenst. b. v. een **quasi**-geleerde, **quasi** doctor, een schijn- of halfgeleerde, een slecht geneesheer, kwakzalver, een stuk van een' geleerde, van een' doctor enz.; **quasi-affiniteit**, f. eene schijnverwantschap; **quasi-contráct**, n. eene regtsverhouding, die als een verdrag behandeld wordt, zonder een wezentlijk contract te zijn; **quasi-deliót**, n. eene naar misdrijf gelijkende, door verzen begane daad, die in hare bijzondere uitwerkingen als een misdrijf wordt behandeld; **quasi-dominium**, n. een schijneigendom, dat voorschands als een wezentlijk eigendom wordt behandeld; **quasi-legitimiteit**, f. schijnbare regtmatigheid; **quasi-possés-sie**, f. een oneigentlijk bezit, een bezit van onlichamelijke dingen, bij welke een bezit in den engeren en eigentlijken zin des woords niet denkbaar is; **quasi-traditie**, f. eene handeling, die de plaats der vormelijke overgave vervangt; **quasi-usufructus**, m. het aan iemand gegeven regt om eene zaak naar welgevallen te gebruiken, onder de voorwaarde van haar eenmaal in gelijke soort en dezelfde deugdelijkheid, of wel in de waarde daarvan terug

te geven; oneigentlijk vruchtgebruik, daar dit in den eigentlijken zin tot zaken bepaald is, die gebruikt en terug gegeven kunnen worden; **quasimodogeniti**, de eerste zondag na paschen (eig. *quasi modo geniti*. »even als de eerstgeborenen», naar de woorden der latijnsche mis, 1 Petrus 1, 1); *quasi re bene gesta*, even als ware alles goed gegaan.

Quassia, **quássie** f. of **kwassichout**, bitterhout, bitterwortel of bitterbast van eenen boom in Suriname. dien de inboorlingen tegen venijnige slangebeten gebruiken en die bij ons als een middel tegen de koorts pleegt aangewend te worden. Naar men wil zou het dus geheeten zijn naar eenen neger Coassi, die het ontdekt heeft; **quassine**, f. de bijzondere planten-vormende stof in de **quassie**.

qua talis, z. ond. *qua*.

Quatérne, f. nw lat. (v. h. lat. *quaterni*, *ae. a*, vier aan vier), in het lottospel vier bezette en te gelijk uitkomende nummers; eenige geschreven of bedrukte bladen in een geschoven; **quaternair**, lat. (*quaternarius*, *a, um*), viervoudig, in vieren, uit vier bestaande; **quaternarius**, z. **dimeter**; **quaterniteit**, f. nw lat., viervoudigheid.

Quatertemper, **quatemper**, m. (mid. lat. *quatempóra*, uit h. lat. *quatuor tempóra*), de dag, waarmede een vierdeel jaars aanvangt; bij de R. K. vier strenge vastendagen op den eersten vrijdag van ieder vierdeel jaars.

Quatrain, m. fr. (spr. *katréng*), eene strophe of klein gedicht van vier verzen.

quatre-couleurs (spr. *kattr' koeléur*), vier kleuren, eene goudsoort voor horologiën enz., zoo geheeten om de vier kleuren, die men er in bespeurt; **quatre-mains**, pl. fr. (spr. *kattr'mèng*), muziekstukken, voor 4 handen gezet, om op de piano uitgevoerd te worden; **quatre mendians** (spr. —*mang-diàng*), pl., eig. vier bedelaars; bedelaars-snoepgoed, vierderlei vruchten voor het nageregt, nl. amandelen, noten, vijgen en razijnen; **quatre nations** (spr. —*nasjóng*), eig. vier natiën, van een collegie te Parijs, door Mazarin gesticht voor het onderhoud van 60 jonge edellieden, geboortig uit de door Lodewijk XIV. veroverde landschappen, die tot Italië, Duitschland, Nederland en Spanje behoorden.

Quatricinium, n. nw lat. Muz., een vierstemmig muziekstuk; **quatricroma**, n. $\frac{1}{4}$ noot of pause; **quatridium**, n. lat., een vierdaagsche termijn, een tijd van vier dagen; **quatrino** of **quattrino**, m. it., eene kleine rekenmunt van onderscheidene waarde, in den Kerkelijken Staat, Florence, Piemont enz., = $\frac{1}{4}$ of $\frac{1}{2}$ saldo; **quatro**, m. naam van verscheidene it. muntstukjes, van verschillende waarde.

Quatuor, n., z. **quartét**; **quatuórvir**,

m. lat., een vierman, medelid van een collegie van vier mannen in het oude Rome; pl. *quatuorviri*, ook een regeringspost in de voormalige rijksteden.

Queens-bench, n. eng. (spr. *kwien-s-bentsj*; v. *queen*, koningin), eig. bank der koningin, het opperhofgericht in Londen onder de regering eener koningin (vgl. *king-s-bench*); *queens-purveyer*, m. (spr. —*purvejer*), de leverancier v. het vleesch voor het hof.

Quei, eene oude chinesche munt in den vorm van een' langwerpigen rechthoek met een vierkant gat.

Quekker, m. een zeer vurige palmwijn. *quelque chose*, fr. (spr. *kelk'sjoes*, gem. *kel'sjoes*), iets, het een of ander.

Quantchen, n. in Duitschland een 4de van een lood of $\frac{1}{16}$ van een pond.

Querel, f. (lat. *querela*, fr. *querelle*, spr. *kerell'*), de klacht, het bezwaar; de twist, strijd; pl. **querellen**, twist en gekijf, oneenigheden; **querelléren**, fr. (*quereller*), twisten, kijden, harrewarren; **querelleur**, m. een twister, twistzieke; **queruléren**, nw lat. (v. h. lat. *querulus*, klagend, klagelijk), gaarne klagen, zonder regelmatigte oorzaak geschil zoeken; **querulánt**, m. een klaagzuchtige, geschilmaker; Jur. (zonder hatelijk bijbegrip), wie eene klacht bij het gerecht indient; **querulaat**, m. hij, tegen wien eene klacht wordt ingediend.

Querquerulānen, pl. rom. Myth., nymphen, die het opzigt hadden over het vellen der eiken (v. *quercus*, een eik).

Quers, eene perzische lengtemaat.

Queue, f. fr. (spr. *keu'*; v. h. lat. *cauda*), de staart; de paardestaart van den turkschen stadhouder; de biljartstok, stootstok; ook eene fransche wijnmaat; Mil., de laatste afdeeling, het einde, de laatste soldatentroep, b. v. opmarsch in de queue, opmarsch op het einde; bij openlijke plegtigheden, in schouwburgen enz. de rij der achter elkander staande personen, die elkander om in te treden, nader bij te komen, beter te zien enz. verdringen.

Quibble, n. eng. (spr. *kwibbel*), eene woordspeling, eene geestige, moedwillige dubbelzinnigheid, een zet.

qui bene distinguit, bene docet, lat., die wel onderscheidt, leert (onderwijst) wel.

Quibus of **kwibus** (eig. de dat. meervoud v. h. lat. *qui, quis*, wie), een zot, een gek. *quid ad me?* lat., wat gaat het mij aan? *quid ad te?* wat raakt het u?

Quidam, m. lat. (*quidam, quaedam, quoddam*), een zeker iemand; ook z. v. a. **quibus**, z. a.

quidditas of **quidditeit**, f. barb. lat. (v. h. lat. *quid*, wat), in de voormalige philosophische kunsttaal eig. het abstracte

of afgetrokkene begrip der bewering, dat eene zaak iets is.

quid faciendum? lat., wat is er te doen? wat nu gedaan? *quid hoc sibi vult?* wat wil dat? wat moet dat beduiden? — *quid juris*, wat rechtens is; *quid iuvat adspéctur, si non conceditur usus?* wat helpt het zien, als men 't niet mag genieten? *quid iuvat amisso claudére septa grege?* wat helpt het den stal te sluiten als het vee er uit is? *quid novi?* wat nieuws? wat nieuws is er? *quid rei est?* wat is het?

Quidproquo of *qui-pro-quo*, n. nw lat., een wie-voor-wat, het eene voor het andere, een verzien, misverstand, misgreep, eene verwisseling van personen, namen of begrippen; *quidquid agis, prudénter agas, et respice finem*, wat gij ook doen moogt, doe het met beleid en zie op h. einde; *quidquid delirant reges, plectuntur Achive*, de fouten der vorsten moeten de onderdanen boeten; *quidquid in buccam venit*, al wat hem in den mond komt; *quidquid sit*, 't zij wat het wil; *quid, si caelum ruat?* wat te doen, als de hemel invalt.

quiescéren, lat. (*quiescere*, v. *quies*, gen. *quies*, de rust), rusten, bedaard of rustig zijn, zich gerust stellen, bevredigen, stillen, bedaren; **quiescént**, m. een rustende, tot rust gebragte; **quiescéntie**, f. de rust, toestand des rustens; **quietisten**, pl. nw lat., rustvrienden, eene dweepzieke chr. secte, in de 17de eeuw door een' spaanschen priester, Michael Molinos, gesticht; **quietismus**, n. de leer van genoemden secte-stichter: de volkomene berusting des gemoeds in God en de daaruit voortvloeiende ongestoordheid der ziel; de gemoedsrust; *quieto*, it. Muz., met kalnte voorgedragen, bedaard, gelaten.

Quilat, **quiláte**, m. sp. en port. (spr. *kiláte*, ontstaan uit het arab. *kirát* = *karaat*, z. a.), een karaat, d. i. als goudgewicht $\frac{1}{24}$ ons, als gewicht voor edelgesteenten $\frac{1}{16}$ ons.

quilibet praesumitur bonus, donec probetur contrarium, lat., v. ieder mensch vooronderstelt men, dat hij goed is, zoo lang niet het tegendeel wordt bewezen.

Quillags, f. fr. (spr. *kieláazj*; v. *quille* = kiel), het kielregt, kielgeld, tol van handelsschepen, die voor de eerste maal in eene fransche haven binnen loopen.

Quillot, m. eene turksche korenmaat, = 22 okas of ruim 23 ned. ponden.

Quilo, m. eene florentijnsche rekenmunt, = 15 denari en 5 soldi.

Quilting, n. eng. (v. *to quilt*, doornaaijen, doorstoppen), z. v. a. **piqué** (z. a.).

Quimos, pl. (spr. *ki*—; in de taal van Madagascar *anach'musse*, dwerg), een voorgewend dwergenvolkje op Madagascar (eene soort van cretins).

Quinair, lat. (*quinarius, a, um*), uit vijf bestaande, vijfvoudig; **quinarus**, m. eene oud-rom. zilvermunt, = 10 assen of ongeveer 22 ct.

Quincaillerie, f. fr. (spr. *kèngkalj'rie*), ijzerkramerijen, allerlei uit ijzer, staal, koper enz. vervaardigd wordende kleine waren.

Quincunx, n. lat., 1) een gewigt van 5 onsen; eene munt van $\frac{1}{2}$ as; 2) de gedaante eener romeinsche V, de vijfvorm, b. v. boomen enz. in *quincuncem*, d. i. in den vijfvorm of in het kruis planten: (· · · · ·).

Quindecagoon, n. lat.-gr., een vijftienhoek.

Quine, f. fr., z. **quinterne**, ond. **quinta**.

Quinette, f. fr. (spr. *kien*—; sp. *quinto*), eene soort van kamelot, óf geheel van wol, óf met geitenhaar vermengd.

qui nimium probat, nihil probat, lat., wie te veel bewijst, bewijst niets.

Quinine, f. (v. h. sp. *quina* voor *china*), z. **kina**.

Quinola, f. sp. (spr. *ki*—), een spaansch kaartspel met vier kaarten; ook de hartenboer in het reversi-spel.

qui non habet in aere, luat in corpore, lat., z. ond. *luat*.

Quinquagenarius, m. (lat. v. *quinque*, vijf; *quingenta*, vijftig), een vijftigjarige, vijftiger; **quingagesima**, f. (scil. *dies*), of **zondag quingagesimæ**, de 7de zondag (eig. de 50ste dag) voor paschen, gewoonl. estomih (z. a.); vgl. **septuagesima**; **quingangulum**, n. nw lat., een vijfhoek; **quingennium**, n. lat. (v. *annus*, jaar), een vijftal jaren, de vijfjarigheid, eene tijdruimte van vijf jaren; **quingennaal**, n. of **quingenelle**, f. nw lat., vrijbrief voor vijf jaren, vgl. **moratorium**, onder *mora*; **quingertium**, n. lat., of **pentathlon**, n. gr., de vijfstrijd, of de vijfderlei soort van strijdoefeningen bij de Ouden: het springen, schijfwerpen, spieswerpen, wedloopen en worstelen, welke de kampvechter alle zegevierend moest volbrengen, wanneer hij den prijs wilde behalen; **quingéssis**, f. eene oud-rom. munt van 5 assen of ruim 11 cent.

Quinquets, pl. fr. (spr. *kèngkè*), Argangsche lampen met dubbelen lichtstroom (naar den uitvinder **Quinquet** zoo benoemd).

Quingevir, m. lat., een vijfman, vijfheerscher, een van de vijf mannen, die te zamen een overheids-collegie uitmaken; **quingeviraat**, n. het vijfheersambt; **quingmanschap**, vgl. **pentarchie**.

Quingquillioen, n. een millioen quadriljoenen, of de vijfde magt v. een millioen: 1.000000.000000.000000.000000.000000 of 1.000000⁵.

Quingquina, f. (sp. *quinaquina*), eig. de

bast der basten, de amerikaansche naam van den koortsbast of de kina (z. a.).

Quinta, f. lat. (v. *quintus, a, um*, de of het vijfde), de vijfde klasse eener latijnsche school; sp. en port. (spr. *kienta*), een landhuis, eene boerderij (zoo geheeten omdat de pachter weleer $\frac{1}{2}$ v. de opbrengst aan den eigenaar moest betalen); **quintānus**, m. een leerling der 5de klasse; **quintāna**, f. de vijfde daagsche koorts; **quinte**, f. (v. h. lat. *quinta*), Muz., de 5de toon van den grondtoon; de vijfde, nu de vierde of fijnste, dunste violinsnaar; de altviool; in het piketspel vijf op elkander volgende kaarten van dezelfde kleur; in het schermen: de vijfde stootmanier; van daar pl. **quinten** of **kwinten**, eig. schermstreken; listige streken, knepen; **kwintemaker**, een doorslepen mensch, kuiperijenmaker; **quintérne**, f. nw lat., ook **quine**, bij het lottospel of in de getalletterij: het uitkomen van vijf bezette nummers; vgl. **quaterne**; **quinterne**, ook een weleer in Italië gebruikelijk, naar de eithet gelijkend snarenspeeltuig; **quintesséns**, f. (fr. *quintessence*, v. h. lat. *quinta essentia*), de keur of kern, het fijnste, beste, edelste en krachtigste van eene zaak, eig. de door chemische kunst vijfmaal overgehaalde geest van iets; **quintét**, n. it. Muz., een vijfspel, vijfgezang, vijfstemmig muziekstuk; **quintidi**, m. fr. (spr. *kèngtidi*), de vijfde dag der decade (z. a.); **quintille**, z. **cinquille**; **quintéren**, fr. (*quinter*), Muz., in quinten voortloopen; met den proefstempel teekenen, stempelen, inz. goud en zilver; **quintóle**, f. Muz., eene notenfiguur, toonfiguur uit vijf toonen, die zamenhangend worden voorgedragen; **quintöplum**, n. nw lat., het vijfvoudige; **quintuplicéren**, vervijfvoudigen; **quintupliek**, f. Jur., het vijfde tegenschrift; **quintus**, lat., de vijfde, inz. de vijfde leeraar of leermeester van de vijfde klasse eener school.

Quintal, n. fr. (spr. *kèngtal*; ook sp. *quintal*, waarsch. v. h. arab. *kintár*, eene maat, een gewigt van 100 pond enz.; v. a. uit *cental* ontstaan v. h. lat. *centum*), een centenaar van 100 pond in Frankrijk; ook een hohcemsch gewigt van 6 steinen of 60 ned. pond.; een gewigt te Lubeck, = 56 ned. pond., te Portugal = 4 arrobas, in Turkije = 45 okas of 57.4020 ned. ponden.

quintanus, **quinte** enz. — **quintus**, z. ond. **quinta**.

Quintinisten, pl., naam van de leden eener secte, gesticht in de 16de eeuw door een kleermaker, genaamd **Jean Quentin**, die geenerlei bijzondere vorm v. eeredienst aannamen; men noemde hen ook de **libertijnen**.

Quinze, f. fr. (spr. *kèngz'*), vijftien; een

hazardspel met kaarten; **quinze-le-va**, het vijftienvoudige van den inzet als winst in het Pharaospel, z. paroli.

Quipos of **quippos**, pl. (spr. *kipos*; van het peruaansch *quipu*, knoop), het knooppenschrift der oude Peruanen, gekleurde snoeren, op velerlei wijzen zaamgeknoopt en ineen gevlochten, welke den Peruanen als schrijftceken dienden.

qui pro quo, z. **quidproquo**.

qui proficit in artibus et deficit in moribus, plus deficit quam proficit, wie in kennis toeneemt en in zeden afneemt, neemt meer af dan toe, of zonder deugd schaadt de kennis.

Quirat, n. (= arab. *kírat*, z. karaat en *quilat*), een zeer klein gewigt in Egypte = $\frac{1}{16}$.

Quirinus, m. lat., bijnaam van den vergoden Romulus; **quirinalia**, pl., een aan Romulus geheiligd feest in het oude Rome; **quiristen**, pl., een eernaam der oud-rom. burgers, inz. in openbare volksredevoeringen, sedert zich met hen de Sabijnen hadden vereenigd, die eene stad Quiris of Cures bezaten.

quisque sibi proximus, lat. sprw., ieder is zich-zelfen de naaste; *quisque suorum verborum optimus intérpres*, ieder is de beste uitlegger of verklaarder van zijne eigene woorden; *quisque praesumitur bonus, donec probetur contrarium*, z. v. a. *quilibet praesumitur enz.*

Quisquiliën, pl. lat. (*quisquiliae*), slechte, onbruikbare afval, vodderijen, tuig, aanveegsel.

quisquis amat ranam, ranam putat esse Dianam, woordelijk: wie een kikvorsch bemint, meent dat die kikvorsch Diana is, d. i. ieder houdt zijne vrouw voor schoon.

Quitte, fr. (spr. *kiet*, eng. *quit*, oorspr. duitseh, verwant aan *kwijt*), vrij of bevrijd, kamp op, even, los, ontslagen, vrij van de verpligting om te betalen, zonder vordering; *quitte ou double* spelen, fr. (spr. *kie toe dóébl'*), vrij of dubbeld, het verlorene in het geheel niet of dubbel betalen; oneig. alles op het spel zetten, alles wagen om zich uit eene verdrietelijke, netelige zaak te redden; **quittéren** (fr. *quitter*, in 't alg. verlaten), vrij, ontslagen of van de vordering, de verpligting los maken, zich van eene verpligting kwijten; ontslaan, de ontvangst eener geldsom schriftelijk getuigen, als voldaan onder teekenen, eenen kwijtbrief, *quitantie* geven; eenen post, een spel, een vermaak enz. **quitteren**, d. i. neder leggen, opgeven, verlaten, laten varen, er van afzien; **quittántie**, f. (fr. *quittance*, spr. *kiet-lángs'*), de kwijting, kwijtbrief, het ontvangbewijs, het bewijs van voldoening der schuld.

qui tacet, consentit, lat. sprw., wie zwijgt, stemt toe, of stilzwijgen is ook een antwoord.

qui-va-la? of *qui vit?* fr. (spr. *kiwala, kiwie*), woordelijk: wie gaat daar? wie leeft? — werda? widaar? (de aanroep van fransche schildwachten, wanneer er iemand nadert).

quoad, lat., betreffende, wat aangaat; *quoad thorum et mensam*, (scheiden of gescheiden) van tafel en bed.

quocunq̄ue modo, lat., op wat wijze het ook wezen moge, op elke mogelijke manier, het ga zoo 't wil.

quod bene (of *probe*) *notándum*, lat., wat wel op te merken is, waarop men wel acht moct geven; *quod bonum, felix faustumque sit!* afgek. *Q. B. F. F. S.*, wat goed, gelukkig en gezegend zij! of God geve over dit werk zijnen zegen! — *quod cito fit, cito perit*, wat snel komt, vergaat ook snel; *quod Deus bene vertat*, afgek. *Q. D. B. V.*, God wille het ten beste keeren of wel doen gelukken! — *quod dubitas, ne feceris*, waarover gij in twijfel staat, doe dat niet; — *quod erat demonstrándum*, afgek. *Q. E. D.*, wat te bewijzen was; *quod fieri potest per pauca, non debet per plura*, wat met weinig geschieden kan, behoeft het vele niet.

Quodlibet, n. lat. (eig. *quod libet*, wat belieft of behaagt), een wat-men-belieft, wat-men-wil; iets, dat zonder orde en samenhang of toch met schijnbare willekeur zamen gesteld is, b. v. zulk een muziekstuk, zulk eene schilderij enz., een allerlei, mengelmoes, poespas, ook een boerenbedrieger.

quod non opus est, asse carum est, lat., wat men niet noodig heeft, is duur, al kost het slechts een' stuiver; *quod quis per alium facit, id ipse fecisse putatur*, wat men door een ander doet, wordt zoo aangezien, als had men het zelf gedaan; *quod tibi non vis fieri, id altéri ne feceris*, wat gij niet wilt, dat u geschied, doe dat ook aan een ander niet; *quod vult Deus*, lat., wat God wil (moge geschieden)!

quomodo, lat., hoe, op welke wijze; het **quomodo**, de handelwijze, de wijze waarop, de manier van uitvoering.

quóndam, lat., weleer, voorheen, wijlen.

Quóta, f. ook **quotum**, n. lat. (v. *quotus, a, um*, de hoeveelste; *quota*, scil. *pars*, het hoeveelste gedeelte), het evenredig aandeel of het behoorlijke, gevorderde gedeelte, het door ieder naar verhouding bij te dragene of te betalene; *pro quota*, naar verhouding, evenwijdig; *quota litis*, f. het aandeel in de winst, het deel aan de betwiste zaak; **zijn quotam contribuéren**, zijn aandeel bijdragen; **quotéren**, Jur., naar evenredigheid verdeelen, het hoeveelste aantekenen, optekenen, geschriften

met getallen, volgnummers of teekens voorzien, nommeren (vgl. *c o t e r e n*); **quotiënt**, m. nw lat. (v. h. lat. *quotiens* of *quoties*, hoe dikwijls, hoe veelmaal?), Arith., de uitkomst, het antwoord op eene deeling of divisie; **quotiseren**, naar verhouding verdeelen, ook **cotiseren** (z. a.); **quotatie** of **quotisatie**, f. de aandeelsberekening, aandelsbepaling en -verdeling.

quot capita, tot sensus, lat., zoo veel hoofden, zoo veel zinnen.

quoteren, z. ond. **quota**.

quotidiāna vilēscunt, lat. (v. *quotidie*, dagelijks), het alledaagsche wordt verachtelijk; *quotidiānus typus*, m. de dagelijkse (stipte) terugkeer van eene ziekte (vgl. *typus*); *quotidiāna* (scil. *febris*), de alledaagsche koorts; **quotidienne**, f. fr. (spr. *quotidiēn*), een dagelijks verschijnend blad, eene alledaagsche courant.

Quotient, **quotiseren**, **quotisatie**, z. ond. **quota**.

quo titulo, z. ond. **titel**.

Quoveli, pl., eene soort v. muhamedaanse kluizenaars.

quovis modo, lat., z. v. a. *quocunque modo* (z. a.).

R.

R., z. *recipe*; **R. D.**, afkorting v. *Reverendus Dominus*; **R^o. D^o.**, d. i. *Reverendo Domino*, z. a.; — **R. I. P.**, afk. van *requiescat in pace*, z. a.; **R. I. S. A.**, lat., afk. van *Romanorum Imperator Semper Augustus*, de romeinsche keizer, altijd vermeerderaar (des rijks); **R. M.**, verk. van *Regia Majestas* of *Regiae Majestatis*, de of van de koninklijke majesteit; **R. P.**, fr., afk. van *Révérénd Père* (spr. *reew-ráng pèr*), eerwaarde vader of pater; **reg.**, lat., afk. voor *regula*, regel of voor *regius*, koninklijk; — **resp.**, afk. van *respondetur*, **responsum**, **respect** en **respectu**, ook **respective**, z. a.; — **r. m.**, afk. van *reverendum ministerium*, z. **ministerium**.

Ra, n. fr., de oogenblikkelijke trommelslag, zeer korte roffel; als ned. woord: de zeilensteng.

raar, lat. (*rarus*, a, um, eig. niet dicht bijeen, dun, afzonderlijk), zeldzaam, kostbaar; *rara avis*, f. een zeldzame vogel, iets vreemds, een wonderlijk mensch; *rarissime*, zeer zeldzaam; *omne rarum est carum*, alle zeldzame dingen zijn duur; *rarum contingens*, n. eene zelden voorvallende zaak; **rariteit** (lat. *raritas*, fr. *rareté*), de zeldzaamheid, kostbaarheid; ook een zeldzaam, vreemd, aardig ding; pl. **rariteiten**, zeldzaamheden, aardigheden; *raritas dentium*, f. Med., het al te

ver uit elkander staan der tanden; *pour la rareté du fait*, fr. (spr. *poer la raar'té du fé*), om de zeldzaamheid van de zaak, voor de aardigheid, om de grap; **rarefacientia**, pl. (v. *rarefacere*, dun of ijl maken), geneesmiddelen, die de zweetgaatjes of poriën verwijden; **rarefactie**, f. de verwijding der poriën; verdunning, verdeling of uitzetting der lucht door warmte.

Rab, n. hebr. Muz., het hakkebord of tympanon der Hebræers.

Rabab, n. arab. Muz., eene arabische viool, een instrument van den vorm eener schildpad, hebbende een' krommen steel en drie paardenharen snaren, die met eenen strijkstok bespeeld worden.

rabaissieren, fr. (*rabaïsser*; spr. *rabéss*—; v. *abaïsser*, nederlaten), verlagen, doen dalen, zinken; Merc., in prijs verminderen, goedkoop worden of maken, afslaan.

Rabanne, f. eene soort van trommel der negers aan de goud- en slavenkust in Guinea.

Rabat, n. (it. *rabatto*; fr. *rabat*, van *rabbattere*, *rabâttre*, neder slaan, neder laten, versterking van *abattre*, vgl. *re*—), de aftrek, afslag, korting van den bepaalden prijs eener waar; **rabat-conto**, n. de aftrekkening; **rabattieren**, aftrekken, afkorten; ook den bal in het kolfspel achter den paal tegen het schot spelen; **rabat**, n. fr., de overslag, op- of omslag, een omgeslagen zoom of rand aan den kraag of de mouwen van een manskleed; een hef of kraag voor geestelijken of regters; ook een smal tuin- of bloembed, zoombed.

Rabbi of **rabbijn**, m. hebr. (v. *rab*, d. i. veel, groot, onder; de opperste, voornaamste, meester), eig. mijn meester; een joodsch leeraar of verklaarder der joodsche wet; **rabbīnismus**, n. nw lat., de joodsche godsdienstleer, het stelsel der rabbijnsche schriftgeleerdheid; **rabbijnsch**, **rabbīnistisch**, daartoe behoorende; de rabbijnsche taal, het door de rabbijnen omgevormde hebreuwsch, inz. de wetenschapelijke schrijftaal der joodsche schrijvers sedert de 10de eeuw; **rabbīnieten**, z. **talmud**; **rabbōth**, de oude joodsche uitlegging der bijbelsche boeken, inz. der boeken van Mozes; **rabbūni**, m. onze leeraar, onze heer en meester (de titel, waarmede de discipelen van Jezus dezen aanspraken).

Rabdologie, z. **rhabdologie**.

rabêteren, fr. (*rabéter*, v. *bête* = lat. *bestia*, beest, dier), verdierlijken, verbeestelijken, gelijk aan een redeloos dier maken of worden.

Rabidoquin, m. Mil., een voorm. stuk geschut, dat 1½ pond ijzer schoot; **rabīnet**, n. een geschut van zwaarder kaliber, gew. van 3 pond.

rabies, f. lat., de woede, razernij; *rabies canina*, f. de hondsdelheid.

Rabulist, m. nw lat. (v. h. lat. *rabula*), een regtsverdraaijer, regtsverknocijer, advocaat van kwade zaken; **rabulisterij**, f. regtsverdraaijing.

Racaille, f. fr. (spr. *rakálj*); afgek. v. *race*), het gepeupel, janhagel, gespuis, graauw, klompenregiment; het uitschot, wrakke goed, bedorvene, onzuivere, slechte van eene waar, de afval, vodden.

raccomodéren, fr. (*raccommoder*, v. *re—*, z. a., en *accommoder*; vgl. **accommoderen**), verbeteren, herstellen, opknappen, oplappen, weder in orde brengen, verhelpen, weder goed maken; **raccommodage**, f. (spr. —*dáazj*'), de verbetering, herstelling, opknapping, het herstelwerk, lapwerk; **raccommodement**, n. (spr. —*máng*), de verhelping, vereffening, verzoening, herstelling, b. v. van de vriendschapsbreuk tusschen oneenszijnde personen.

raccordéren, fr. (*raccorder*, v. *re—* en *accorder*; vgl. **accoord** enz.), speeltuigen weder stemmen; weder vereenigen, hereenigen, aaneen hechten of voegen; weder eens worden; schilderijen opknappen, verhelpen; **raccordement**, n. (spr. —*máng*), de hereeniging; het effen- of gelijk maken, verhelpen, inz. van schilderijen.

racrochéren, fr. (*racrocher*, spr. *rakrosj—*; v. *re—* en *accrocher*; vgl. **acrocheren**), weder aan- of ophangen; weér vinden, beet krijgen, betrappen, aan den haak krijgen; **zich racrocheren**, zich weder aansluiten, zich verzoenen; **racrooc**, m. fr. (spr. *rakró*), een gelukstoot, fortuinlijke stoot of worp in het spel.

Race, f. fr., z. **ras**.

Racematie, f. lat. (v. *racemāri*, nalezing houden, *racēmus*, druif), de nalezing, inz. van druiven enz.

Racha (hebr. eig. *ráká*; waarsch. verwant met *rak*, dun, dor), een hebr. scheldwoord, dat een slecht, nietswaardig mensch aanduidt; vgl. Matth. 5, 22.

Rachel, hebr. (*ráchél*, d. i. schaap, ooi), vrouwenn.: de geduldige.

rachetéren, fr. (*racheter*, spr. *rasj't—*), terug koopen, loskoopen, vrijkoopen; **rachat**, m. (spr. *rasjá*), de herkoop, wederkoop, vrijkoopjing.

Rachitis, z. **rhachitis**.

Rack, m. eng., z. v. a. **arrak** (z. a.).

Rackasira, een indiaansche balsem, die, ontstoken zijnde, een' aangename geur geeft.

Rackun, z. **coati**.

racléren, fr. (*racler*), schrabben, afkrabben, schrappen, afschaven; afstrijken b. v. eene gevulde korenmaat; slecht spelen, rammelen, zagen op eene viool; **racleur**, m. een slecht vioolspeler; **racloir**,

m. (spr. *rakloár*), een schraapijzer, krabber.

Racquit, m. fr. (spr. *rakie*; vgl. **acquit**), het wedergewonnene, de terugwinst, herwinst; **racquittéren** (fr. *racquitter*), het verlorene weder winnen, zijne schade herstellen.

raddoppiáto, it. (v. *raddoppiare*, verdubbelen), Muz., verdubbeld; **raddoppiaménto**, m. de verdubbeling.

Rade, f. fr., de ankerplaats, reede, z. a.

Radeerijzer, **radeerkunst** enz., z. ond. **radéren**.

Radegast, m. (russ. *Radogastj*, v. *rad*, vrolijk, vergenoegd, en *gostj*, gast, dus: de god der gastvrijheid?), een god der oude Slaven of Slavonen, wien het paard was toegeheiligd (volgens Grimm de slavische Mercurius).

radéren, lat. (*radère*), schaven, afschaven, afkrabben, uitkrabben; bij plaatsnijders: etsen; **radeerijzer**, een heelmeeesters-werktuig bij het trepaneren (z. a.); **radeerkunst**, de etskunst; **radeermes**, een krabmes; **radeernaald**, de etsnaald; **radeerpoeder**, een poeder om uitgekrabde plaatsen op het papier weder beschrijfbaar te maken, sandarak.

Radesyge, f. deensch (v. h. verouderd *rade*, hevig, boosaardig, en *syge*, pest, ziekte), eene zeer langdurige en boosaardige, naar de melaatschheid gelijkende ziekte in Noorwegen, Zweden, op IJsland.

radiaal, **radiatie** enz., z. ond. **radius**.

radicaal, **radiceren** enz., z. ond. **radix**.

Radius, m., pl. **radiën** of **radiussen**, lat., de straal, spaak of speek; Anat., de kleine armpijp; Math., de halve middellijn des cirkels, vgl. **diameter**; **radius osculi**, hoogere Math., die rechte lijn, met welke men een oneindig klein gedeelte van eene kromme lijn cirkelvormig kan beschrijven; **radius vector**, die rechte lijn, welke uit het brandpunt eener kromme lijn naar een punt in haren omvang getrokken wordt; inz. Astr., de rechte lijn uit het brandpunt der elliptische baan in het middelpunt der bewogen planeet; ook Mech., de lijn uit het middelpunt der krachten in het zwaartepunt van het bewogen ligchaam; **radiaal**, nw lat., stralig, stralen hebbende; ook de kleine armpijp betreffende, daartoe behoorende, b. v. **radiaal-arteriën**, **radiaal-zenuwen** enz.; **radiaal-kroon**, **straalkroon**; **radiarïën**, pl., versteende straaldieren; **radiatie**, f. lat. (*radiatio*, v. *radiare*, stralen), de straling, uitstraling, straalwerping; ook het doorstrijken van eenen post in eene rekening; **radiëus** (lat. *radiosus*, *a*, *um*), stralend, glanzend, schitterend; opgeruimd, vrolijk, blij te moede; **radiolith**, m. lat.-gr., eene versteening van straalmoessen; **radiométer**,

m. een graadhoog; poolshoogtemeter (jakobsstaf).

Radix, f., pl. *radices*, lat., de wortel; de oorsprong, stam; Arith., het wortelgetal, de magtswortel, wortel; vgl. **potentie**; Gram., de wortel, wortelvorm, de wortel- of stamlettergreep, het oorspr. bestanddeel, dat eener geheele familie van woorden ten gronde legt; **radicaal**, nw lat., ingeworteld, oorspronkelijk, grondig, diep, aangeboren, van nature; ook met den wortel, van den wortel af, uit den grond op; **radicaal**, als subst. n. Chem., de grondslag of basis der zuren; **radicaal-azijn**, hoogst zuivere, verdigte (geconcentreerde) azijn; **radicaal-bederf**, grondbederf, grondkwaal; **radicaal-cuur**, eene grondige of volkomene genezing, in tegenst. met palliatief-cuur; **radicaal-kwaad**, het grondkwaad, de erfzonde; **radicaal-teeken**, het wortelteeken ($\sqrt{\quad}$); **radicaal-woord**, een wortel- of stamwoord; de **radicalen** of eng. **radical-reformers**, pl., de naam eener volkspartij in Engeland, Frankrijk en andere landen, welke eene algeheele, grondige, democratische verandering of hervorming van de constitutie en de wetten verlangen; **radicalismus**, n. de grondstellingen en pogingen van deze partij; **radicaliter** (lat. l. *radicitus*), met den wortel, ten gronde toe, b. v. iets vernietigen; **radicalement**, fr. (spr. —*máng*), grondig, in den grond, b. v. genezen; **radicéren**, lat. (*radicāri*), wortelen, wortel schieten; tot zijnen oorsprong terug voeren; **geradiceerd**, diep geworteld, gegroeid; **radicándus**, m. Arith., dat getal, of die grootheid uit welke deze of gene magtswortel moet getrokken worden.

radotéren, fr. (*radoter*), beuzelen, onnoozele, laffe, smakeloze taal voeren, zonder zamenhang spreken, suffen, gem. lullen; **radotage** (spr. —*táazj'*) of **radoterie**, f. beuzelpraat, zotteklap, mallepraat; **radoteur**, m. een dwaas snapper, suffer, raaskaller.

radoucéren of **radoucisséren**, fr. (*radoucir*, spr. *radoeséren* of *radoesies*—; v. *re*— en *adoucir*, vgl. **adouceren**), verzachten, stillen; doen bedaren, bevredigen; een metaal zijne brosheid benemen, het smedig maken.

Reeps of **raps**, m. hoogd., wijn, dien men weder op versehe druiven gegoten en daardoor sterker gemaakt heeft.

Rafale, f. fr., de rukwind, valwind, windvlaag.

Rafi, **rafidieten**, z. v. a. **schiiiten** (z. a.). **raffinéren**, fr. (*raffiner*, v. *re*— en *affiner*, vgl. **affinéren**), louteren, zuiveren, verfijnen; op iets **raffinéren**, op iets peinzin, denken, iets zoeken uit te verschen. uit te pluizen, listig of slim iets bedenken; **geraffineerd**, verlijnd, gelou-

terd, gezuiverd; doorslepen, doortrapt, listig, doorkneed; **raffinage** (spr. —*náazj'*) ook **raffinade**, f. de loutering, de zuivering, inz. der suiker; gezuiverde, fijne suiker, geraffineerde suiker; **raffinement**, n. (spr. *raffien'máng*), het uitpluizen, haarkloven, vitten, de muggenzifterij, spitsvondigheid, gezochtheid of te groote stiptheid in het gedrag, het gesprek enz.; **raffinerie**, f. de zuivering, de plaats der zuivering of loutering, inz. de raffinaderij, de suikerzuivering, de suikerziederij, ook z. v. a. **raffinement**; **raffineur**, de zuiveraar, louteraar, inz. de raffinadeur, de zuiveraar of zieder der suiker.

Rafflesia, f. (*rafflesia Arnoldi*), de reuzenbloem, een gewas, in 1818 op Sumatra ontdekt door Dr. Jos. Arnold; op eene reis, die de eng. gouverneur Raffles in het binnengedeelte van dit eiland deed; de bloesems van dit gewas zijn omtrent 3 voet in doorsnede.

rafraichéren of **rafraichisséren**, fr. (*rafraichir*, spr. *rafrésj'*—; v. *frais*, *fraiche*, frisch, versch), verfrischen, verkoelen, afkoelen, verkwikken; ververschen, vernieuwen; **rafraichissant**, verfrisschend, verkoelend, verkwikkend; **rafraichissement**, n. (spr. —*sjiess'máng*), de verfrissing, verkoeling, lalenis, verkwikking, verversching.

Ragatte, f. it., eene wedvaart met sloepen in Venetië.

Rage, f. fr. (spr. —*raazj'*; v. h. lat. *rabies*), de woede, razernij, dolzinnigheid, dolheid; de overgrootte begeerte naar, of de verzoetheid op iets, de manie.

Ragione, f. it. (spr. *radzjione*; v. h. lat. *ratio*; rede, oorzaak, rekening, verhouding enz.), een handelsgezelschap, z. v. a. firma, in het fransch ook *raison*, z. a.; het **raggione-boek**, in sommige groote koopsteden een op de beurs of het raadhuus openliggend boek, waarin ieder handelshuis zijne firma enz. neder schrijft.

Ragout, n. fr. (spr. *raghóe*; v. *ragóuter*, iets op nieuw smaak geven, iemand nieuwen eetlust bijbrengen, v. *goût* = lat. *gustus*, smaak), een door gekruide saus smakelijk gemaakt vleeschgerecht, gekruid vleesch; *ragout à la diable*, een poespas, mengelmoes v. allerhande spijzen dooreen.

Ragusino, **ragusine**, ook **vislino**, m. eene rekenmunt te Ragusa, bijna = 1 gl. 60 ct. courant.

Rail, n. eng. (spr. *reel*), regel, dwars-hout, scheen; pl. **rails**, de ijzeren scheenen der ijzerbanen, over welke de wagenraderen rollen; van daar **rail-ways**, pl. (spr. *reel-oeëes*), ijzerbanen, spoorwegen.

railléren, fr. (*railler*, spr. *ralj'*—; v. h. lat. *ridiculus*, *ridicularius*, belagchelijk), schertsen, boerten, kortswijlen, den gek scheren; iemand bespotten, beet hebben,

plagen, voor 't lapje houden; **raillerie**, f. (spr. *ralj'rie*); scherts, boert, kortswijl, spotternij, plagerij; *par raillerie*, uit scherts of gekheid, uit joks, schertsenderwijs, voor de grap; *raillerie à part* (spr. —*apáar*), scherts ter zijde, gekheid op een stokje; **railleur**, n. (spr. *ralj'éur*); een spotter, spotvogel, snaak.

Raisiné, n. fr. (spr. *réziné*; v. *raisin*, druif), druivenmost, druiven-confituur.

Raison, f. fr. (spr. *rézóng*; van het lat. *ratio*), de rede, het verstand, de kennis; verstandelijke voorstelling, verstandsgronden; oorzaak, reden, grond; regt, gelijk; verhouding, betrekking of reden; Merc., de handelsnaam, z. v. a. firma, it. ragione; *à raison*, naar verhouding, tegen, naar den maatstaf; *un être de raison*, fr. (lat. *ens ratiōnis*), een rede-wezen, onding, eene hersenschim; **raison d'état**, n. (spr. —*detá*), het voordeel van den Staat; **raisonnable** of gew. **raisonnabel** (spr. *rézonábel*), verstandig, billijk, redelijk, tamelijk, matig; edel, grootmoedig, vrijgevig, mild; **raisonnéren** (fr. *raisonner*), redeneren, verstandig beschouwen, verstandig spreken, oordeelen en besluiten; volgens de beginselen der rede iets onderzoeken en beoordeelen; ook in ongunstigen zin: veel redenerens maken, tegenwindig redeneren, tegen spreken, tegenwerpingen of tegenspraak maken; ook lasterlijk over anderen spreken; **raisonnement**, n. (spr. *rézonn'máng*), het oordeelen of oordeelvellen, de beoordeeling; verstandige beschouwing; verstandige gedachte, verstandsbesluit; sluitrede; in verachtelijken zin: de uitpluizerij, haarkloverij, schijnredenering; ook tegenspraak, tegenwerping; **raisonneur**, m. (spr. *rézonneur*), een haarklover, snapper, kakelaar, dwarsdrijver, verdrietig redeneerder; tegenspreker, tegenstribbelaar.

Raitzen of eig. **Rasciërs**, naar de rivier Rascia in Servië, pl., een slavische volkstam, die thans in Slavonië, Neder-Hongarije, Zevenbergen, Moldavië en Walachije zeer uitgebreid is.

Rajah of l. **raja**, m. (spr. *rádzja*; sanskr. *radj*, *radja*, koning, = lat. *rex*), een oost-indische stamvorst of inlandsch vorst der Hindoes, thans grootendeels van de Europeanen afhankelijk; **rajapoeten**, ook **radjepoeten**, **raspoeten**, **rasboeten**, (of naar fr. spelling met *ou*, naar duitsche met *u*), pl., eig. vorstenkinderen; een talrijke en krijgshaftige volkstam in Hindoestan, inz. in Adjemir, Malva, Guzarate.

Rajas, pl. (arab. *ra'iyah*, weidend vee; onderdaan; van *ra'a*, weiden, bewaken), schatplichtige onderdanen, inz. de christenen, die onder den druk der Turken leven.

Rajoca, f. eene harde witte steensoort, weleer vaak voor beeldhouwwerk gebezigd.

Rakchasa, pl. ind. Myth., eene soort van booze geesten, die allerlei soort van gedaanten aannemen, en door sommigen als vampirs worden voorgesteld; hun aantal is onberekenbaar; **rakchasis**, pl., naam van de vrouwen der rakchasa's.

Rakét, f. 1), (v. h. it. *raggetto*, en dit van het lat. *radius*, straal), een straalvuur, een opstijgend vuurwerk, bestaande uit eene met kruid gevulde papieren bus of kardoes, die met een' langen vurigen staart in de hoogte stijgt enz.; 2) **rakét** (it. *racchetta*, fr. *raquette*), een balnet, slagnet bij het balslaan of kaatsen.

Raky, m. slav. (vgl. het russ. *raká*, de voorloop van brandewijn), pruimenbrandewijn in Slavonië; ciderbrandewijn in Hongarije.

ralentéren of **ralentisséren**, fr. (*ralentir*, spr. *ralangt*—; it. *rallentae*, v. *lento*, fr. *lent*, langzaam), vertragen, langzamer maken, verzwakken, verflaauwen; talmen, afnemen, minderen; *rallentando*, it. Muz., vertragend, langzaam, dralend, in het langzamere vallende.

ralliéren, fr. (*rallier*; v. *re*— en *allier*, vgl. *alliéren*), weder vereenigen, bijeen trekken, herzamelen; **ralliement**, m. (spr. *ralli'máng*), Mil., de wedervereening, herzameling, het wederbijeentrekken van de door den vijand verstrooide troepen.

Ralph, eig. mansn., z. v. a. **Rudolph**.

Rama, ind. Myth., eene der vleeschwordingen of incarnatiën van Vischnou; hij was koning van Ayodhya en veroveraar van Ceylon; **ramajána**, m. ind., de wandel of levensloop van Rama, de titel van een groot, in het sanskrit geschreven episch gedicht v. ongeveer 25.000 verzen.

Ramadán of **Ramasán**, m. arab. (*ramadán*, v. *ramida*, zeer heet zijn), eig. de heete maand (omdat ten tijde van de invoering des naams deze maand in het heetste jaargetijde viel), de vastenmaand, de negende maand in den arab. kalender, in welken devastentijd der mahomedanen valt.

Ramadu, m. de ichneumon, z. a.

Ramajana, z. ond. **Rama**.

ramasséren, f. (*ramasser*, v. *re*— en *amasser*, vgl. *amasséren*), verzamelen, oprapen, zamen rapen; **geramasseerd**, eig. verzameld; sterk, gespierd, ineengedrongen, h. v. een geramasseerde vent.

Ramberge, f. fr. en eng. (spr. *rang-bérzj'* en *rembérdzj*; v. h. fr. *rame*, riem, en *berge*, z. *barque*), een voorm. eng. oorlogsschip, inz. ter verkenning eener haven; eene soort van ligte roeischepen, een postschip, inz. op de eng. rivieren.

Rambours of **rambour-appelen**, pl. fr. (spr. *rangbóer*), eene soort van groote geribte zomerappelen van aangenaam zuurachtigen smaak; zoo geheeten naar Rambures bij Amiens.

Rameau, m. fr. (spr. *ramo*; v. h. lat. *ramus*), een tak, twijg, eene spruit, loot.

Raménta, pl. lat. (v. *reméntum*), een spaander, splinter enz., Med., de kleine splinters van gebroken beenderen; het draderige, dat bij den buikloop afgaat; afschaafsel, stukjes, brokjes.

Ramequin, m. fr. (spr. *raam'keng*), een kaasgebak, eene met kaas, eieren enz. bedekte snede brood; een hartig beetje.

Ramex, m. lat. (pl. *ramices*), de tak; Med., eene breuk, een lichaamsgebrek.

ramificeren, nw lat. (v. h. lat. *ramus*, tak, twijg), vertakken; **ramificatie**, f. de vertakking; ook wel de uitbreiding of verdeling in takken, in kleine aderen enz.; oneig. de talrijke onderverdelingen van eene wetenschap, die men ontleedt of indeelt; ook de verschillende takken of draden eener zamenzwering.

Ramo, m. eene indische godheid, wier naam als groot wordt gebezigd.

Ramoláde, f. fr., eene soort van dans; ook eene saus, z. **remolade**.

ramollissant, fr. (v. *ramollir*, weder week worden), weekmakend, verweekend; **ramollitief**, n. barb. lat., een weekmakend middel.

ramoneren, fr. (*ramoner*; van *ramon*, bezem, v. h. lat. *ramus*, tak), den schoorsteen vegen; **ramoneur**, m. eenschoorsteenveger.

Rampe, fr. fr. (v. *ramper*, kruipen), Arch., eene schuin opgaande vlakke, de aan- of optred, b. v. op den wal; de spatie of verdieping van den eenen trap tot den anderen.

ramponeren, f. (*ramponner*, v. het it. *ramponare*), iemand vernederen, bespotten; beschadigen, bederven; van daar **ont-ramponeerd**, beschadigd, bedorven, gebroken enz.

Ran of **Rana**, f. oudn. Myth., de zoekoningin, Ægir's gade, die als leelijk en boosaardig staat beschreven.

rana, verkl. *raniŭla*, f. lat., eig. kikvorsch, kikkertje; Med., benaming van eene tongzweer, het vorschgezwell.

rancide, lat. (*rancidus*, a, um), ranzig, rans, tot aanvankelijk bederf over gegaan, kwalijkriekend; **ranciditeit**, f. nw lat., de ranzigheid, ranzige reuk of smaak.

Rancune, f. fr. (spr. *rangkuun*, mid. lat. *rancura*, *rancurina*, v. h. lat. *rancor*, ranzigheid; oneig. oude haat), diep ingewortelde haat, wrok, heimelijke vijandschap.

Randglosse, z. **glosse**.

Rang, m. (uit h. fr. *rang*, maar oorspr. van duitschen stam, verwant met *ring*, rijgen enz., eig. uitbreiding in de lengte), de rij, orde; de plaats, eereplaats, stand, de waardigheid; **rangéren**, fr. (*ranger*, spr. *ranzj*—), schikken, ordenen, in orde brengen, zetten of plaatsen; iemand **rangéren**,

hem eene plaats aanwijzen; ook wel tot zijnen pligt brengen, te regt zetten; **zich rangéren**, zijne huiselijke aangelegenheden in orde brengen; **rangéring**, f. het ordenen of rangschikken; ital., het plaatsen der soldaten in de gelederen eener compagnie.

raniméren, fr. (*ranimer*; vgl. **animéren**), weder bezielen, opwekken, opvrolijken, ophalen of oprisschen, b. v. eene kleur.

Ranonkel, m. en f. (v. h. lat. *ranuncŭlus*, d. i. eig. kikvorschje, kikvorschkruid), een bekend pronkgewas.

Ranquet of **rankét**, n. fr. (v. *ranquer*, brommen als een tijger), een snorwerk, in het orgel.

ranula, z. ond. *rana*.

Rantsoen, n. (uit het it. *ranzone*, fr. *rançon*; v. h. lat. *redemptio*?), het losgeld, de prijs, die betaald wordt voor de vrijkoop van een' gevangene, van eene plundering enz.; de dagelijksche hoeveelheid spijs en drank voor de manschap op de schepen; de dagelijksche hoeveelheid voeder voor de paarden bij de landmagt in onderscheiding van de hoeveelheid voedsel der soldaten, die portie genoemd wordt; **rantsoenen** (fr. *rançonner*), lossen, loskopen, bevrijden of aan de gevangenschap onttrekken door betaling van het losgeld; ook op rantsoen stellen; een **gerantsoeneerde**, m. een losgekochte, een uit de krijgsgevangenschap verlost of ontvlodene.

ranz des vaches, m. fr. (spr. *rang dé wasj*), de koereijen (*kuhreigen*), een bij de Zwitsers geliefd lied, dat de koeherders op den doedelzak spelen.

Rapatélie, **rapaté**, f. fr., paardenharen stof tot zeven enz.

Rapax, m. lat. (*rapax*, gen. *rapacis*), roofgierig, een roofgierig mensch; **rapaciteit**, f. (lat. *rapacitas*), de roofgierigheid, roofzucht.

Rape, f. fr., de rasp, raspvijl; **rapéren** (fr. *ráper* = it. *raspare*), raspen, vijlen; **rapé**, m., geraspte snuiftabak; **rapures**, pl. (—*piur*), raspvel, vijlse.

Raphael, hebr. (v. *rapha*, heelen), mansn.: God heeft geheeld; inz. een der drie aartsengelen (Raphael, Gabriël en Michael).

Raphanie, z. **rhaphanie**.

rapied of **rapide**, lat. (*rapidus*, a, um), snel, snelloopend, gezwind, ras, haastig, schielijk, snelvluetend; **rapidamente**, **rápido**, it. Muz., snel, vlug, vlugtig; **rapiditeit**, f. lat. (*rapiditas*), snelheid, gezwindheid, haastigheid.

Rapier of **rappier**, n. (fr. *rapière*; v. h. duitsch *rappen*, *raufen*, vechten, plukharen), de schermdegen, het stootwapen ter oefening in het schermen, de fleur et floret.

rapīna, f. lat., roof, straatroofrij, plundering; buit.

Rappél, m. fr. (v. *rappeler*, terug roepen, v. *re*— en *appeler*, vgl. *appel*), de terugroeping, het terugonthieden; Mil., het terugroepingsteeken met den trommel enz.; Pict. de terugstraling van het licht; zijn rappel bekomen, d. i. terug geroepen worden; **rappeléren**, terug roepen, doen weder komen, ook voor den geest terug roepen, herinneren.

Rappier, z. *rapier*.

Rappen, m. kleine kopermunt in eenige zwitsersche cantons, = ruim $\frac{1}{2}$ cent.

Rappórt, m. fr. (v. *rappor*, weder of terug brengen, v. *re*— en *apporter*; vgl. *apportéren*), eig. het terugbrengen, het bericht, narigt, de melding, het verslag; de oorblazerij, valsche aantijging of betichting; ook betrekking, opzigt, wederkeerig verband, verhouding, zamenhang; overeenkomst, gelijkheid, gemeenschap, b. v. magnetisch rapport; **rappor, ténen, weder brengen, terug brengen of voeren; berichten, bericht geven, melden. aanbrenge, vertellen, over brengen, verslag doen; betrekking hebben, in verband staan; Merc., posten uit het eene boek in het andere over dragen; **rappor**, teur, m. een berichtgever, verslaggever, inz. die voor het geregt van een geding verslag doet, de referent; een aanbrenge, verklikker, oorblazer, overdrager, klapper; ook een werktuig in de meetkunde: een hoekmeter (transporteur); de rigtcirkel der horologiemakers.**

rapprochéren, fr. (*rapprocher*; spr. *raprosj*—; v. *re*— en *approcher*, naderen), weder naderen, nader brengen; verzoenen, weder vereenigen; **rapproch**, ment, n. (spr. —*máng*), de wederbijeengbrenging of -toenadering; het naderbijbrengen; de verzoening.

Rapsodie, z. *rhapsodie*.

raptim, lat. (van *rapere*, rooven, wegvoeren enz.), in der haast, ijlv aardig, vlugtig, in grooten haast, over hals en kop; **raptus**, m. lat., de roof, de ontvoering, schaking, vgl. *crimen raptus*; ook de geestvervoering, opgewondene stemming, begeestering; een aanval van razernij, van ijshoofdigheid, de kolder.

Rapures, z. ond. *rape*.

Raquette, z. *raket*, 2); **raquit**, z. *raoquit*.

Rarefacientia, *rarefactie*, *rariteit*, z. ond. *raar*.

Ras, n. (fr. *la race*, van het lat. *radix*, wortel, gelijk het fr. *racine* uit *radicina* is ontstaan), de stam, het geslacht, de afkomst, soort, aard, slag (van menschen en dieren).

Ras, m. eene pimontesche lengtemaat, = $\frac{1}{2}$ parijsche el (vgl. *raso*).

Ras, arab., eene kaap, een voorgebergte, b. v. ras Camouzar, ras al Mahbys enz.

Ras of **rasch**, m. (eng. *rash*, fr. *ras*; verkort uit *arras* van de fransche stad Arras), Merc., gekeperde, zeer effene wollen of zijden stof, waarvan men geen wol of haar ziet.

rasant, z. ond. *raseren*.

Rasboeten, **Rasbouten** of **Rasbutten** zie *rajapoeten* ond. *rajah*.

raséren, fr. (*raser*, spr. *raz*—, van het lat. *radere*), scheren, afscheren, afnemen (den baard), neder werpen. sloopen, slechten, met den grond gelijk maken (vestingwerken); even aanraken, afschampen, dicht voorbij gaan (van kogels); **raser**, mes, scheermes; **rasánt** of **rasénd**, Mil., rakelngs langs gaand, afschappend (v. kogels), langs eene vlakte heen strijkend; **rasétte**, f. het krabijzer; **rasseur**, m. de scheerder, baardscheerder (barbier); **raséring**, f. het sloopen, nederwerpen van vestingwerken.

Rasgado, m. sp. Muz., een voorspel of præludium op de guitar, eene soort van arpeggio met den duim.

Rasière, f. weleer eene graan- en steenkolenmaat in de fransche en oostenrijksche Nederlanden, te Antwerpen = 79,63 ned. kop.

Raskolniks, pl., eene gr. secte in Rusland aan den Wolga enz., die eene zeer strenge zedeleer hebben, oud-geloovigen.

Raso, m. it. (vgl. *ras*), eene lengtemaat in Alessandria, Cagliari en Nizza, ongeveer = 6 palmen.

Raspätie of **raspatuur**, f. mid. lat. (vgl. het it. *raspare*, schrapen, raspen), Chir., het afvijlen, afschaven; **raspató**, rium, n. of *ratüla*, f. een schaaftwerktuig; de beenvijl, tandvijl.

Raspoeten, **rasputen**; zie *rajapoeten* ond. *rajah*.

Rassade, f. fr., glaspaelen, glaskoralen voor halssnoeren enz., die men den negers in ruiling aanbiedt.

rasuránt, fr. (van *rassurer*, weder veilig maken, van *re*— en *assurer*), geruststellend, weder moed inboezemend, vrees benemend.

Rasta, eig. rustplaats aan de openbare wegen bij de Germanen (*rast*, rust), eene wegmaat. volgens sommigen = eene halve mijl, volgens anderen = 3 mijlen.

Rastél, n. fr. Fort., eene uitspringing met eene borstwering uit den bedekten weg eener vesting naar het veld.

Rastraal, n. nw lat. (van het lat. *rastrum*, egge, hark), een hantrekker voor noten, een werktuig om vijf lijnen in eens te trekken; **rastréren**, notenlijnen trekken.

Rasuur, f. lat. (*rasura*, van *radere*, zie

radéren), het schaven, afschaven, de uitdelging, uitschrapping, uitkrabbing in geschriften; eene uitgekraabde plaats; bij r. k. geestelijken: het plegtig afscheren der haren; het afschaafsel, vijlsel.

Rat de cave, m. fr., (spr. *ra de kaav'*), kelderrot, iron. benaming der kommiezen of peilders, omdat zij vaak in de kelders hun ambtswerk uitvoeren.

Rata, f. (van het lat. *ratus*, *a*, *um*, uitgerekend, van *rēri*, rekenen; van daar *rata*, scil. *pars*), de evenredige bijdrage of het naar verhouding bepaalde aandeel van ieder in 't bijzonder; *pro rata* (scil. *parte*), naar evenredigheid, naar verhouding.

Ratafia, **rataffia** of **taffia**, m. (it., fr., eng. *ratafia*; van het maleisch *táfia*, een uit suiker bereide brandewijn; volgens anderen van het lat. formulier *res rata fiat*, dat is: de zaak zij besloten of goedgekeurd (vgl. *ratus*), waarvan men zich bij het voltrekken van eenige beraadslaging bediende, terwijl men tevens op de wederzijdsche gezondheid dronk?), een drank of *liqueur*, bereid uit brandewijn, gegist suikersap en het sap van onderscheidene vruchten.

Rataplán, n. fr., een klanknabootsend woord voor het geluid des trommels, het rombombom.

Ratatonille, f. fr. (spr. *ratatœilj'*), een geringe hutspot van vleesch en groenten; het dooreengestampt middageten der militairen (platweg *ratjetoec* geheeten).

Ratel of **rattel**, m. (van *rat?*), de honigdass, honigwezel, aan de Kaap de Goede Hoop.

Ratel of **rottet**, een perzisch gewigt, = 0,6378 ned. pond.

Ratelier, n. fr. (spr. *rateljé*; van *rateau* = lat. *rastellus*, hark, rijf, ruif), een geweerrek, eene stellagie voor geweren in wacht- en tuighuizen; ook de tandenrij, een gebit van valsche tanden.

rati cautio, zie *cautio rati*.

ratificeren of **ratihaberen**, nw lat. (vgl. *ratus*; fr. *ratifier*), goedkeuren, bevestigen, wettigen, voltrekken; *ad ratificandum*, ter bekrachtiging; **ratificatie**, ook **ratihabitie**, f. de goedkeuring, wettiging, bevestiging, bekrachtiging, de stavingsoorkonde.

Ratin, **ratijn**, n. (fr. *ratine*, f.), eene gekeperde, gevolve wollenstof, waarvan men het haar doorgaans als kleine knopjes krult, nopjesgoed; **ratinieren**, laken en andere wollen stoffen noppen. op de eene zijde van nopjes voorzien, ook *frisieren*.

ratio, f. lat. (van *reor*, *ratus sum*, *rēri*, eig. rekenen, gelooven, oordeelen), de rekening, rekenschap; betrekking; overleg, meening, rede; grondstelling,

regel; regelmatige inrigting, aard en manier, maat; de oorzaak, grond; Jur., *ratio legis*, de grond der wet, wettelijke grond; ook het doel, het oogmerk der wet; *r. sufficiens*, een toercikende grond of reden; *ratione*, ten opzichte, met betrekking; *ratione conscientiae*, gewetenshalve; *r. officii*, ambts- of plichtshalve, plichtmatig; *rationes decidendi*, beslissingsgronden, de redenen waarom zoo en niet anders beslist, geoordeeld of gevonnisd wordt; *rationis dubitandi*, twijfelgronden; *per rationes dubitandi et decidendi*, door twijfelachtige en beslissende gronden of volgens redenen van twijfel en beslissing, b. v. vonnissen of regten; *rationes pro et contra*, gronden voor en tegen (eene zaak); **ration**, n. fr. (spr. *ra-sjóng*), z. v. a. *rantsoen* (z. a.) in de beteekenis van dagelijks voeder of voedsel; **rationieren**, lat. (*rationari*), gevolgtrekken, sluitredenen maken, overleggen, berekenen; **rationium**, n. en **rationatie**, f. berekening, verstandig nadenken, overleg; een verstandsbesluit, eene bewijsvoering, gevolgtrekking, de sluitrede, het besluiten; **rationatatie**, f. lat-gr., de aanbidding of eredienst van het verstand: **rationabel** en **rationaal**, lat. (*rationabilis* en *rationālis*, e), ook **rationeel** (fr. *rationnel*), redelijk, redematig, op verstandelijk inzien, op redelijke overtuiging gegrond, wetenschappelijk; Arith., ten volle uitrekenbaar (het tegengestelde van *irrationeel*); **rationabiliteit**, f. de gesteldheid overeenkomstig met de rede, redematigheid; **rationalismus**, n. nw lat., de noodwendige toepassing der rede op alles, wat den mensch in de ervaring gegeven is, ten einde het daarnaar te beoordeelen, te toetsen en te begripen, of iedere leer, die de onafhankelijkheid van den menschelijken geest aanneemt (in tegenstelling met *sensualismus* en *mysticismus*; **rationalismus** in de godsdienst: de grondstelling, geen geloofspunt zonder verstandelijken toets aan te nemen; de overtuiging, dat alleen de gezonde rede de hoogste scheidsregter in zaken van godsdienst is, het redegeloof, de godsdienst der rede, in tegenstelling met *supernaturalismus*; **rationalist**, m. een' redegelovige, iemand, die de leer en gronden van zijn geloof uit de rede afleidt en de geopenbaarde godsdienst door het verstand poogt te begrijpen; **rationalistisch**, overeenkomstig met het redegeloof; het verstands-onderzoek; **rationalistisch denken** of **rationaliseren**, f. het denkvermogen; de verstandelijkheid, de eigenschap van al wat rationeel is; ook berekenbaarheid.

Ratis, n. een oostind. diamant- en paarlengewigt, = 3½ grein of $\frac{1}{8}$ karaat.

Ratissoire, m. fr. (spr. *ratisoáar'*, van *ratisser*, schrappen, afkrabben), een krabber, schraper of schraapijzer, schrobber.

Ratiti, pl., naam van zekere romcinsche kopermunten, dus geheeten naar den scheepssnavel (*ratis*), waarmede zij gestempeld waren.

rato, de rato enz., zie ond. *ratus*.

Ratofkiet, m. Min., aardachtige vloei- of glasaarde, zoo benoemd naar de plaats, waar men haar vindt; Ratofka in Rusland.

rattrappéren, fr. (*rattrapper*, van *re* — en *attraper*, vgl. **attrapperen**); weder betrappen of vatten, weder inhalen, terug krijgen; weder bedriegen of betrekken.

Ratula, zie **raspatorium** ond. **raspatie**.

ratus, *a*, *um*, lat. (deelwoord van *rēor*, *ratus sum*, *rēri*, rekenen; daarvoor houden), eig. uitgerekend; onveranderlijk vast, geldig, besloten, uitgemaakt; *ratum*, ook *de rato*, Jur., besloten, goedgekeurd, bepaald; *ratum et gratum*, bekrachtigd en goedgekeurd; *pro rato et grato*, voor bekrachtigd en aangenomen (houden of rekenen); *ratum*, n. het goedgekeurde; gebillijkte; bepaalde; *de rato cavéren*, voor de goedkeuring en aanneming borg blijven; zorgen, dat het beslotene zijn beslag krijgje, instaan; *sub spe rati*, in de hoop van goedkeuring, of met het voorbehoud, dat een ander, in wiens naam men onderteekend heeft, het zal billijken; *cautiōnem rati stellen*, slechts voor zijn aandeel borg stellen.

Ravage, f. fr. (spr. *rawáazj'*; van het lat. *rapēre*, rooven), de verwoesting, vernieling, toebrenging van schade en bederf; **ravagéren** (fr. *ravager*), verwoesten, vernielen, plunderen; **ravageur**, m. (spr. —*zjéur*), een vernielcr, verwoester, bederver.

ravaudéren, fr. (*ravauder*; spr. *rawod*—), stoppen, lappen, verstellen; met zotteklap het hoofd warm maken; uitluchten, de biecht lezen; **ravaudage**, f. (spr. *rawodáazj'*), het lapwerk, verstelwerk; knoeiwerk; **ravaudeur**, m. een lapper, versteller; **ravauderies**, pl., prullerij, lorenkramerij; zotteklap, beuzelpraat.

Ravelin, n. fr. (spr. *rawlèng*), Mil., de voorschans, halve maanschans, een walschild, buitenwerk eener vesting, dat in den regel vóór de courtine tussehen twee bastions ligt.

Ravignuolo, m. it. (spr. *rawidzjoéolo*), eene soort van kleine geitenkaas uit de omstreken van Brescia.

Ravigote, f. fr. (spr. *rawighót'* van *ravigoter*, weder versterken, verkwikken), eene verkwikkende saus der fransche keuken, uit sjalotten en andere kruidige planten toebereid.

Ravin, m. fr. (spr. *rawèng*), een holle weg.

Ravisement, n. fr. (spr. —*wiess'máng*; van *ravir* = lat. *rapēre*, rooven, wegemen), de verrukking, vervoering.

ravitalléren, fr. (spr. *rawitalj'*—; vgl. **avitailleren**), Mil., weder met levensmiddelen voorzien; **ravitalléring**, f. de herhaalde verzorging eener plaats met levensmiddelen; **ravitaillement**, n. (spr. —*witalj'máng*), de nieuwe proviandering.

Rayon, m. fr. (spr. *rejóng*; van het lat. *radius*), de straal, speek; de halve middellijn eens cirkels; inz. die van eene vesting; Anat., de kleine armpijp; **rayonant**, stralend, glanzend, schitterend, prachtig.

Raypour, eene soort v. oostindische zijde.

Rázia of **rázzia**, f. een strooploft der fransche troepen in N. Afrika.

re—, lat. en roman. voorlettergreep (ital. ook *ri*—), beteekent in de daarmede zamengestelde woorden: *te rug*, *te gen*, *weder*, *nogmaals*. In het fransch staat voor woorden, die met *a* beginnen, en voor *en*, in plaats van *re*, enkel *r*, welke letter somtijds echter slechts eene versterkende kracht heeft; zoo b. v. *rabat*, *raccommoderen*, *raffineren*, *rembarqueren* enz.

re, lat. ablat. van *res*, zie aldaar.

Reaal, **real** m. sp. en port. (v. *real* = lat. *regālis*, koninklijk), pl. port. reis (vgl. *milreis*), eene rekenmunt in verscheidene landen en van uiteenlopende waarde; zoo geldt in Spanje een real de vellon (spr. *weljón*) of koperen reaal (die 34 maravedis doet) omtrent 12½ ct., een real de plata of zilveren reaal (verdeeld in 64 maravedis) ongef. 24½ ct., in Mexico geldt een real de plata 32½ cent.

Reaal, n. bij boekdrukkers de stellagic der letterkasten (vgl. **regaal** 1.).

reaal, nw lat. (*reālis*, *e*, v. h. lat. *res*, de zaak), zakelijk (in tegenst. met *verbaal* en *personcel*); ook werkelijk, wezentlijk, waar (in tegenst. met *ideaal*; vgl. *reëel*), ook werkelijk, dadelijk, gangbaar (in tegenst. met *nominaal*); **reaaldefinitie**, f. eene zaakverklaring, zakelijke bepaling; **reaal-encyclopedie**, f. eene zamenvatting van alle zakelijke wetenschappen; **reaal-geld**, gemunt geld (in tegenst. met *papieren geld* en *gevingeerd munt*); **reaal-injurie**, f. eene belediging door dadelijkheid (niet door woorden); **reaal-kennis**, zaakkennis; **reaal-school**, eene school, die inz. aan de zaakkennis (kunsten en wetenschappen des burgerlijken levens) is toegewijd, en waar taalkunde uitgesloten is of als bijzaak behandeld wordt; **reale of reële waarde**, de zakelijke waarde, gehaltewaarde, werkelijk gehalte

der munten, de waarde der effecten volgens den *cours*; het *reale*, of iets *reaals*, iets waars, werkelijks; *realia* of *realiën*, pl., zaken, wezentlijke dingen (in tegenst. met *verbaliën*); ook zakelijke wetenschappen, zaakkennis; *realiseren* (fr. *réaliser*), verwezentlijken, wezentlijk of werkelijk maken, uitvoeren, bewerken, bewerkstelligen, daarstellen, ten aanzijn roepen, tot werkelijkheid brengen; vervreemden, verkoopen, tot geld maken, inz. papieren geld enz. voor klinkende munt omzetten; Log., eene erkende waarheid uit de ondervinding staven en boven allen twijfel verheffen; *realisatie* en *realisering*, f. de verwerkelijking, verwezentlijking, uitvoering; de omzetting in klinkende munt; *realismus*, de werkelijkheidsleer, de filosofische leer, die aan de dingen buiten ons een werkelijk wezen toeschrijft, dat onafhankelijk is van onze voorstellingen (het tegengest. v. *idealismus*); *realisten*, pl., aanhangers dezer leer, zaakgeloovers; in de middeleeuwen die scholasticken, welke de algemeene begrippen der dingen voor iets *reëls* of werkelijks hielden (in tegenst. met de *nominalisten*); *realiteit*, f. de werkelijkheid, wezentlijkheid, zakelijkheid, het ware wezen van een ding (in tegenst. met den schijn); ook waarheid, betrouwbaarheid en rechtschapenheid van het karakter (vgl. *reëel*); *subjectieve realiteit*, denkbaarheid; *objectieve realiteit*, werkelijkheid, uitvoerbaarheid; *realiter*, werkelijk, in zich-zelf, in de daad, in waarheid, waarachtig.

reageren, nw lat. (v. *re-* en *agere*; vgl. *ageren*), tegen werken, terug werken; tegen streven, tegenstand bieden; *reagens*, n., pl. *reagentia* of *reagentiën*, terug- of tegenwerkende dingen; Chem., lichamen, die door de veranderingen, welke zij-zelf ondergaan, of door de werkingen, die zij te weeg brengen, de tegenwoordigheid en den aard van zekere stoffen aantoonen; *reactie*, f. de tegenwerking, terugwerking, de tegenstand of tegendrukking van een bewogen of gedrukt ligchaam tegen een ander; Med., de werkzaamheid, die in een prikkelbaar ligchaamsdeel wordt te voorschijn geroepen door eenen daarop inwerkenden indruk; Jur., de vernieuwing van een rechts-geding; in politiek opzigt: het terugdrijven eener beweging of rigting, inz. het opzettelijk verhinderen van den vooruitgang tot het betere in het staatsleven en het vernietigen van het reeds bestaande betere, om daarvoor het vroeger bestaande, maar verouderde en reeds te niet gegane met geweld in de plaats te stellen; *reactionair*, m. een tegenstrever, wederstrever, tegenstandbieder, terugdringer; *reactiviteit*, f. de vernieuwde werkzaamheid; ook de terugwerkende kracht.

Realgar, m. fr. (ook *realgal*; nw lat. *risigallum*), robijnzwavel, rood zwavel arsenik (vgl. *arsenik*).

Realia, *realiseren*, *realismus*, *realiteit*, z. ond. *reaal*.

reappelléren, nw lat. (vgl. *appelleren*), weder aanroepen.

reappreciéren, nw lat. (vergel. *apprecieren*), op nieuw schatten; *reappreciätie*, f. de herschatting, herhaalde schatting van een voorwerp.

Rear-admiral, m. eng. (spr. *rier édmirrel*; v. *rear* = fr. *arrière*), z. v. a. *contre-admiraal*, de schout-bij-nacht bij de Engelschen, omdat hij de achterhoede (*rear*) der vloot aanvoert.

reassuméren, nw lat. (vgl. *assuméren*), weder opnemen, weder ter hand stellen; *reassumtie*, f. de wederopname, vernieuwing, b. v. van een proces (*reassumtio litis*).

reassuréren, nw lat. (vgl. *assurere*), weder verzekeren; *reassurantie* f. de tegenverzekering, wanneer een verzekeraar of *assuradeur* het risico zijner *assurantie* weder door een ander laat verzekeren.

Reatus, m. lat. (v. *reus*, de beklagde), de toestand eens aangeklaagden, het aangeklaagd zijn; een vergrijp, moedwillig bestaan.

Reaumursche thermometer, z. *thermometer*.

Rebab, l. *rubab*, n. perz. (*rubáb*), een turksch strijkinstrument met 2 snaren.

rebaptiséren, nw lat., herdoopen, weder doopen; *rebaptisatie*, f. de herdoop, wederdoop; *rebaptisator*, m. de herdooper, wederdooper.

rebarbatief, nw lat., onvriendelijk, terugstootend, zuurziend.

Rebatement, n. fr. (spr. —*máng*; van *rebatte*, eig. weder slaan; dikwijls herhalen), het dikwijls herhalen van dezelfde toonen of woorden.

Rebbes of *rebes*, joodsch (rabbijsch *ribbis*, v. *rovav*, vermeerder, *rav*, veel), winst, voordeel; rente, woeker.

Rebebe, eene graanmaat in Alexandrië, ongeveer = 15 kop.

Rebekka, hebr. (*Ribkâh*, van het chald. *rabak*, mesten), vrouwenn.: de vette, lijvige.

Rebél, m. lat. (*rebellis*, d. i. eig., wie den oorlog vernieuwt, v. *bellum*, oorlog; fr. *rebelle*), een oproermaker, oproerling, mouter, weerspannige, weérbarstige; *rebelléren* (lat. *rebellare*, eig. den oorlog vernieuwen), een oproer verwekken, oproerig worden, muiten, aan 't muiten slaan, zich met geweld verzetten; *rebellie*, f. (lat. *rebellio*), het oproer, de mouterij, het gewelddadig verzet, de opstand, die aan de bestaande regering gehoorzaamheid weigert en haar

dreigt omver te werpen; **rebéllisch**, oproerig, weerspannig, weérbarstig.

Rebi, m. arab., de lente; naam van de 3de en 4de maand in den arab. kalender, van welke de eerste rebi-el-awwel (de eerste rebi), en de laatste rebi-el-acher (de andere rebi) heet.

rebondéren, fr. (*rebondir*; spr. *rebond*)—, opspringen, terug springen, opstuiten (van kogels en ballen gebruikelijk).

Rebus, m. fr. (spr. *rebu*), een teekenraadsel, figuurraadsel, eene woordspeling in afbeeldingen, eene soort van beeldschrift, dat ontraadseld moet worden (v. h. lat. *rebus*, abl. pl. v. *res*, d. i. door zaken. nl. uitdrukking der gedachten door afbeeldingen in plaats van door letterteekens); ook zotternijen, sprookjes.

rebus sic stantibus, z. *res*.

Rebut, n. fr. (spr. *rebu*), afwijzing, weigerend antwoord; uitschot, uitvaagsel, inz. bij kooplieden: wrak goed, slechte bedorven waar; **rebutéren** (fr. *rebuter*). afwijzen, van zich wijzen; uitschieten, verwerpen; afschrikken, voor het hoofd stooten, den moed benemen; **rebutánt** (spr. *rebutáng*), afschrikkend, barsch, norsch, terugstootend, ter neder slaand, moed of lustbenemend, verdrietig.

Recadéntie, f. nw lat. (v. *recadère*, voor *recidère*, terug vallen), de terugvalling, terugkeer, b. v. van een regt aan zijnen vorigen bezitter.

recalcitránt, lat. (van *re-caliträre*, eig. met den hiel (*calx*) achteruit slaan), wederspannig, koppig, tegensporrelend, tegenstrevend.

Recambio, z. *ricambio*.

recantéren, lat. (*re-cantäre*, eig. terug zingen), herroepen, terug nemen; **recantätie**, f. nw lat., de herroeping, terugneming van datgene, wat men gesproken of geschreven heeft, ook retractatie.

recapiteren, **recapito**, z. *ricapito*.

recapituléren, nw lat. (*recapituläre*; vgl. *capittel*), iets volgens zijne hoofdpunten of zijnen zakelijken inhoud nog eens doorloopen, kort en puntsgewijs herhalen, het gesprokene of geschrevene hoofdzakelijk zamen vatten; **recapitulánt**, m. een herhaler; **recapitulätie**, f. de korte herhaling van den hoofdinhoud of de hoofdpunten van een verdrag, inz. aan het slot eener rede, om met nadruk op de toehoorders te werken.

recedéren, lat. (*recedère*, vgl. *cederen*), terug wijken, terug treden; iemand iets weder afstaan, weder over laten.

recenséren, lat. (*recensère*, vgl. *censeren*), iets onderzoekend doorloopen; inz. een boek beoordeelen, toetsen en daarvan berigt geven, het beoordeelend aankondigen; **recensént**, m. afgek. *rec.*, een openlijk boek- of schriftbeoordeelaar of -aankon-

diger, boekregter; **recénsie**, f. (lat. *recensio*), het onderzoek, de beproeving; inz. de boekbeoordeeling, de uitspraak over de waarde of onwaarde van een boek of geschrift.

recént, lat. (*recens*, gen. *recéntis*; fr. *récent*). nieuw, versch, pas gebeurd, onlangs; **recentiören**, pl. (lat. *recentiöres*), de nieuweren, jongeren, inz. de nieuwere, latere, hedendaagsche schrijvers.

Recepisse, **recept**, **receptief** enz., zie ond. *recipieren*.

Recés, n. lat. (*recéssus*, eig. teruggang, terugtoegt; van *recedère*, zie *recederen*), de uiteenzetting, het verdrag, en het daarvan gemaakte schriftelijk opstel, het schriftelijk vergelijk; de afloop, het resultaat of eindgevolg van gehouden onderhandelingen; Merc., achterstand van niet betaalde gelden, verzuimde betaling, schuldige som; van daar in *reces* zijn, in achterstand, ten achteren zijn; bij bergwerken heet *recesboek*: het rekeningboek over de kosten, den voorraad en de schulden van een bergwerk; *recesschrijver*, de persoon, die dit boek houdt; *recessus orälis*, eene mondeling voordragt tot protocol, in tegenstelling met *recessus scriptus*, die schriftelijk als grondslag tot een protocol wordt gegeven; **recesséren**, nw lat., een eindverdrag maken, een slotvergelijk treffen; ook afsluiten.

Recétte, f. fr. (ontst. uit *recepte*), de ontvangst, ontvang; het ontvangersambt; **receveur**, m. (van *recevoir*, = lat. *recipère*), de ontvanger, gaarder.

rechangéren, fr. (*rechanger*, spr. *resjangzj*), weder veranderen of verwisselen; **rechange**, m., zie *ricambio*; **rechanges**, pl., voorraadstukken om te verwisselen of in plaats te stellen (b. v. wagenraderen enz.).

Rechaud, m. fr. (*réchaud*, spr. *resjó*; van *re*— en *échauder*, verwarmen), een kool- of vuurbekken, vuurpan, bordwarmer, komfoor.

recherchéren, fr. (*rechercher*; spr. *resjersj*—), eig., herhaaldelijk zoeken; navoeken, navorschen, opzoeken, onderzoeken, vervolgen, aanzoecken, aanzoek doen, verzoeken, najagen, verlangen; **recherche**, f. (spr. *resjérsj*), het onderzoek, de navorsching, navraag, nasporing en de opgespoorde waarheid; het aanzoek, de vrijerij; **gerechercheerd**, gezocht, gewild, b. v. van waren, boeken, enz., gezocht, gemaakt, gekunsteld, al te kiesch (in woorden, kleeding enz., in tegenstelling met natuurlijk).

recidivéren, nw lat. (van het lat. *recidère*, terug vallen; fr. *recidiver*, weder instorten (van een' zieke); dezelfde zonde, feil of misdaad weder begaan; **recidive**, f. het wederbedrijven eener zonde enz.; in het fr. ook **rechute**, f. (spr. *resjuut*).

Recief, **recif**, ook **ressif**, **rescif**, n. fr.,

eene ontvangceel, een bewijs van ontvang (z. v. a. *recepisse*), inz. in Nederland: de schriftelijke verklaring van den schipper of kapitein omtrent de door hem overgenomen en geladen goederen.

recipiëren, lat. (*recipere*; van *re—* en *capere*), eig. terug nemen; aannemen, opnemen in een gezelschap, toelaten; **recipiënt**, m. (lat. *recipiens*), de opnemer, ontvanger; Chem., de ontvanger, een vat ter opnemng van de zelfstandigheden of vochten, door de destillatie voortgebracht; ook de glazen klok op het bord der luchtpomp, uit hetwelk de lucht wordt gepompt; **recipiendus**, of fr. **recipiendaire**, m. (spr. — *piangdér*), de opnemeling, de aan te nemen persoon, hij, die zich aanmeldt om in een gezelschap, genootschap enz. opgenomen te worden, de candidaat; **recepisse** of **recepis**, f. (van den lat. infinit *recepisse*, dat is ontvangen hebben), een ontvangbewijs, bewijsschrift van ontvangene waren enz., bewijs van overneming; **recepissieren**, barb. lat., zulk een bewijs schrijven, uitreiken; **recept**, n. (van het lat. *receptum*, genomen, ingenomen enz.), het voorschrift tot toebereiding, b. v. van eene spijs enz.; inz. het artseneij-voorschrift, het voorschrift des geneesheers, naar hetwelk de apotheker in de samenstelling en bereiding van het geneesmiddel moet te werk gaan; ook het *recepte* (eig. *recepte*, neem!), afgekort **R**, op artseneijbriefjes de eerste letter; *recepta sententia*, f. lat., de aangenomene meening, rechtsregel; **receptaculum**, m. eene verzamelplaats, vergaarbak, inz. watervergaarbak; bij de planten dat gedeelte der bloem, waar de bevruchtingsdeelen zijn zamen gegroeid, de vruchtbodem, het zaadhulsel; **receptarius**, m. nw lat., de opziener over de artseneijvoorschriften in groote apotheken; **receptator**, m. lat. (van *receptare*), de opnemer; Jur., de heler; **receptibel** of **receptief**, m. lat., opneembaar; ontvankelijk; **receptibiliteit** of **receptiviteit**, f. de opneembaarheid; ontvankelijkheid, de vatbaarheid om iets aan- of op te nemen; **receptie**, f. (lat. *receptio*), de opname, opnemng, aanneming b. v. tot lid van een' genootschap enz.; de ontvangst, inleiding in een gezelschap; **receptie-bewijs**, het schriftelijk bewijs van ontvang, de quitantie inz. voor waren; **receptieren**, nw lat., artseneijen voorschrijven en naar het voorschrift gereed maken; **recepteerkunst**, de kunst om recepten te schrijven, een gedeelte der toegepaste of practische geneeskunde; **receptiën**, pl., of *receptio bona*, lat. z. *bona*; **receptor**, m. een ontvanger, gaarder van zekere gelden; **receptoraat**, n. nw lat., het ontvangerschap, gaarderschap der tollén en accijzen enz.; ook wel de receptuur; **receptorium**, n. nw lat., de bewaarplaats

der gewijde voorwerpen in de r. k. kerk, de sacristij; ook het receptenboek der apothekers; **receptuur**, f. de ontvang, ontvangst; ook de kunst van het artseneij-voorschrijven (*recepteerkunst*), en het toebereiden en afleveren van artseneijen in apotheken.

reciproque, fr. (spr. — *prók*); van het lat. *reciprocus*, a, um), of als adverb. *reciproce*, wederzijdsch, wederkeerig, onderling; op elkander betrekking hebbende; terugvoerend, terugwerkend, terugwijzend; **reciprocum**, n. (of *verbum reciprocum*), een wederzijdsch terugvoerend, terugwerkend of wederkeerig werkwoord, b. v. *elkander dooden*, doorgaans ook genomen voor het reflexivum, z. *verbum*; **reciprociteit**, f. nw lat., de wederkeerigheid, wederzijdschheid, de onderlinge, wederzijdsche betrekking, de terugwerking, beantwoording, vergelding; **reciprocéren**, lat. (*reciprocare* eig. terug gaan, herhalen), of **reciproquéren**, fr. (*reciproquer*), beantwoorden, weder geven, vergelden, met gelijke munt betalen; **reciprocabel**, nw lat., verwisselbaar, gelijkgeldend, b. v. zoodanige uitdrukkingen, begrippen enz.; **reciprocabiliteit**, f. de verwisselbaarheid; **reciprocatie**, f. lat. (*reciprocatio*, eig. het teruggaan op denzelfden weg), de wederzijdsche afwisseling, terugvoering of vergelding; wederzijdsche betrekking, wederkeerigheid; de reciprocaten van den slinger, de vooronderstelde beweging des slingers, voortgebracht door de beweging der aarde, rigtingsverandering.

recitieren, lat. (*recitare*), opzeggen, voordragen, voorlezen of uitspreken in den redenaarstoon; verhalen; **recitándo**, it. (spr. *retsji—*), Muz., in gesproken zang voor te dragen; **recitatie**, f. lat. (*recitatio*), het opzeggen, voorlezen, de voordragt van een gedicht of prozastuk in den redenaarstrant; **recitatief**, n. nw lat. (it. *recitativo*), de verhalende zang, zangspraak, zingende spraak, die soort van gezang, welke als het midden houdt tusschen zingen en spreken of den spreektoon naderbij komt en doorgaans zonder volstemmige begeleiding (*accompagnement*) is; in de cante dient het ter zamenbinding van de verschillende gedeelten van het stuk om de aria te doen uitkomen en de verwarring te verhinderen, die de aanhoudendheid van het volle geluid zou veroorzaken; **recitativo accompagnato**, it. (spr. *retsjitativo akompanjato*), de zangspraak met begeleiding; *r. obligato*, eene zangspraak, begeleid door obligaat-instrumentale muziek; *r. parlante*, eene meer gesproken dan gezongen zangspraak, met enkel bas-accompagnement; *r. semplice* (spr. — *semplitsje*) of *secco*, eene zangspraak, waarbij alleen de hoofdaccorden worden aangeslagen bij de toonen, die

zingend gesproken moeten worden; *r. stroméntato* en *r. con gli stroménti* (spr. *gli* als *li*), zangspraak met begeleiding der muzikinstrumenten; **recitativisch**, naar de wijze of in den vorm van een recitatief of eene zangspraak.

reclaméren, lat. (*reclamāre*, eig. daartegen roepen of schreeuwen, v. *clamāre*, roepen; fr. *réclamer*), luide terug vorderen, terug eischen, aanspraak op iets maken; tegen iets opkomen, zich daartegen verzetten of daarover bezwaren, zijne bezwaren indienen, hulp, herstel, vergoeding enz. inroepen, afsmeeken; **reclamánt**, m. een terugeischer, terugvorderaar, tegen spreker, opwerper en indiener van bezwaren; **reclamatie** of **reclaméring**, f. nw lat., ook **reclāma**, n. de terugvraag, terugvordering, indiening van bezwaren; Jur., de klagt, elk bezwaar wegens schending van het regt; ook de regtmatige aanspraak; **reclāma**, Mar., de zorg, waartoe de assuradeurs en de verassureerden verplicht zijn om een gekaperd schip te bevrijden.

reclinéren, lat. (*reclināre*, buigen), terug of nedervaarts buigen, ombuigen; afwijken, hellen; Med., eene staar ombuigen; die zonne wijzer *reclinéert*, d. i., wijkt van de loodregte rigting af, beschrijft een' grooteren of kleineren hoek dan de poolshoogte; **reclinātie**, f. nw lat., de ombuiging, overbuiging, omlegging; Med., eene staar-operatie, bij welke men de staar ombuigt.

recludéren, lat. (*recludere*, v. *cludere*, sluiten), sluiten, openen, ontsluiten, ontdekken; ook opsluiten, insluiten; **reclūsie**, f. nw lat., de opsluiting, het in verzekerde bewaring nemen; de beslotenheid, het in zich-zelven gekeerd zijn.

recogitéren, lat. (*recogitare*; vgl. **cogitéren**), terug denken, zich bezinnen, in zijne gedachten terug roepen.

recognoscéren, lat. (*recognoscere*; vgl. **cognosceren**), herkennen; erkennen, na voorafgegaan onderzoek voor juist, goed, echt verklaren; Mil., uitvorschen, op kondschap uitgaan, de ligging of stelling bespieden; bezigtigen, onderzoeken, monstereen; *pro recognitis et liquidis*, Jur., voor erkend en bewezen (verklaren), v. schuldvorderingen; **recognoscéring**, f. de kondschap, bespieding, opneming der stelling of ligging; **recognitie**, f. (lat. *recognitio*), de herkenning; erkenning, de geregtelijke erkenning van eenen persoon, eene zaak of een geschrift voor datgene, waarvoor men die uitgeeft; het onderzoekend en verbeterend nazien van een geschrift; **recognitie-gelden**, erkenningsgelden, d. i. dezulken, die de erfpachter aan den grondeigenaar betaalt en waarmede hij diens regt van grondeigendom erkent; **recognitie-bewijs**, het schriftelijk bewijs, waar-

door men zich tot eene verrigting verplicht; ook z. v. a. interims-bewijs.

recoléren, lat. (*recolere*), Jur., tegen elkander vergelijken, b. v. twee geschriften; aan de getuigen hunne getuigenis nogmaals voorlezen, om te zien of zij daarbij berusten; **recolemént**, n. het vergelijkend overzigt, b. v. van een origineel met de copie; de voorlezing der attestatie aan de getuigen.

Recolhiméntos, pl. sp., kloosterachtige toevlugsplaatsen voor vrouwen en weduwen in Spanje.

recolligéren, lat. (*recolligere*; vgl. **colligéren**), weder verzamelen; **zich rec—**, zijne zinnen bijeen roepen, zich weder bezinnen, zijne bedaardheid hernemen, zich herstellen; **recolléctie**, f. nw lat., verzameling der gedachten, inz. bij geestelijke beschouwingen; van daar **recollécten**, fr. **recollets** (spr. *recolé*), eene monnikenorde, leden der franciskaner-orde (*minorieten* van de stricte observantie), die blootsvoets op klompen gaan.

recommandéren, fr. (*recommander*; vgl. **commanderen**), aanbevelen, aanprijzen, opdragen (ook **recommandéren**, nw lat., vgl. **commendéren**), inscherpen, inprenten, gelasten; zich aan iemand **recommanderen**, zich in zijne herinnering aanbevelen, hem om de voortdoring zijner genegenheid verzoeken; een **gerecommandeerde brief**, een aanbevolen brief, van welken de afzender zich een bewijs van ontvangst door de post laat uitreiken; **recommandabel**, nw lat., of **recommandable**, fr., aanbevelenswaardig, lofwaardig, prijselijk, prijzenswaard; **recommandatie** of **recommandatie**, f. de aanbeveling, aanprijzing, voorspraak; **recommandatie-brief**, de aanbevelingsbrief; **recommandarésse**, f. fr., eene besteedster van minnen in Frankrijk, door de regering aangesteld.

Recomparātie, f. nw lat. (v. h. lat. *comparare*, verwerven, aanschaffen), de wederverwerving, de wederkoop of voorkoop.

recompenséren, nw lat. (*re compensare*; vgl. **compenseren**; fr. *récompenser*), schadeloos stellen, vergoeden, vergelden, beloonen; **recompéns**, f. nw lat. (*recompensa*), of **recompense**, f. fr. (spr. *rekongpáng's*), de schadeloosstelling, belooning, vergoeding, vergelding, loon; *en récompense*, fr. (spr. *ang rekongpáng's*), ter belooning.

recompletéren, nw lat. (vgl. **completéren**), weder voltallig maken.

recomponéren, lat. (*re-componere*; vgl. **componeren**), weder zamen stellen, omwerken; **recomponist**, m. nw lat., of **recompositeur**, m. fr. (spr. —*ziteur*), een omwerker; **recompositie**, f. lat., de

wedervereeniging der deelen eens lichaams.

recomptéren, fr. (*recompter*, spr. *re-kongt*—; vgl. **compte**), natellen, b. v. ontvangen geld of den inhoud der kas.

reconciliéren, lat. (*re-conciliāre*; vgl. **concilieren**), weder vereenigen, verzoenen, bevredigen, vereffenen; **reconciliabel**, nw lat., verzoenbaar, verzoenlijk; **reconciliatie**, f. (lat. *reconciliatio*), de wedervereeniging, verzoening, bevrediging; ook de plegtige afwassing of reiniging van een ontheiligd gedeelte der kerkelijke zaken.

Reconcinnātor, n. nw lat. (v. h. lat. *re-concinnāre*, weder inrigten), de wederinrigter, hersteller.

reconfrontéren, nw lat. (vgl. **confrontéren**), Jur., andermaal tegenover elkander stellen; de beklagden en getuigen vergelijkend verhooren; **reconfrontatie**, f. de nogmalige tegenoverstelling.

Reconnaissance, f. fr. (spr. *r'konnésangs*; v. *reconnaître*, herkennen, erkennen), de herkenning, erkenning; erkentelijkheid, dankbaarheid, belooning; Merc., het schriftelijk bewijs van ontvang; ook z. v. a. *reconoscering*; **reconnaissance de liquidation** (spr. —*likidasjóng*), eene soort van fransche staatspapieren; **reconnaissant** (spr. *r'konnésang*), erkentelijk, dankbaar.

Reconstitutie, f. nw lat. (vgl. **constitueren** enz.), de wederzamenstelling; herstelling; ook rente-overdraging, intrede in eens anders regten.

reconstruéren, nw lat. (vgl. **construere**), eig. weder opbouwen, herstellen; uit afzonderlijke stukken of overblijfsels het oorspronkelijke geheel opsporen en weder zamen stellen; **reconstruëtie**, f. de wederopbouw, herstelling; onthinding der eigenaardige woordopvolging eener taal.

reconvalescéren, nw lat. (vgl. **convalesceren**), herstellen, weder gezond worden, genezen, aan de beterhand zijn; **reconvalescēt**, m. een genezende, herstellende, wie aan de beterhand is; **reconvalescētie**, f. de wedergenezing, herstelling, het weder gezond worden, de beteringsstoestand.

reconveniéren, nw lat. (v. h. lat. *convenire aliquem*, voor: iemand aanklagen; fr. *reconvenir*), Jur., eene tegenklagt inbrengen, met eene tegenklagt optreden, tegen klagen; **reconveniēt**, m. de tegenklager; **reconvēt**, m. de tegenbeklaagde; **reconvētie**, f. de tegen- of wederklagt, het tegenopkomen, de klagt, die de beklagde tegen den klager bij hetzelfde geregt indient.

recopiéren, fr. (*recopier*; vgl. **copiéren**), andermaal of op nieuw afschrijven.

recoquéren, lat. (*re-coquere*, v. *coquere*, koken), weder koken, opkoken, opwarmen.

Record, n. eng. (v. h. mid. lat. *recordum*), de bij een geregtshof (*court of record*) bewaarde oorkonde omtrent eene regtshandeling en de daarop gevallen uitspraak; **recorder**, m. de geregtsschrijver, stadsschrijver, bewaarder der oorkonden (z. v. a. archivarius, registrar); in grootere steden, inz. in Londen, een met regterlijke magt bekleede, aanzienlijke ambtenaar, vrederegter.

recordéren, lat. (*recordari*; v. *cor*, gen. *cordis*, het hart), in gedachten herhalen, zich herinneren; ook het rondzingen of ongang houden, waardoor in Duitschland veleer de leermeesters met de scholieren eenige malen 's jaars voor de huizen aan het te geven geschenk moesten herinneren (*recorderen*), en het dus, als een gedeelte van hun inkomen, voor de deuren inzamelen; **recordatie**, f. (lat. *recordatio*), de herinnering, het aandenken.

Recours, z. ond. **recurreren**.

recouvréren, fr. (*recouvrer*, spr. *re-koewr*—; v. h. lat. *recuperare*), weder bekomen, weder of terug krijgen, weder aan zich brengen of veroveren; **recouvrement**, n. (spr. *r'koewr'máng*), de wederverkrigging, terugbekoming (lat. *recuperatio*).

Recreatie, recreatief, z. ond. **recreëren**.

Recreditief, n. nw lat., de terugroepingsbrief van een hof aan zijnen gezant, waardoor het creditief (z. a.) krachteloos wordt gemaakt.

recreëren, lat. (*recreare*, v. *creare*, scheppen, voortbrengen; fr. *récréer*), eig. weder daarstellen; opvrolijken, verkwikken, verfrischen, laven; vermaken, verlustigen, zich ontspannen; **recreatie**, f. de verkwikking, verfrissing, lavenis, opvrolijking; de uitspanning, verlustiging, vermakelijkheid, het vermaak; **recreatief**, nw lat. (fr. *récréatif*), verkwikkend, versterkend, verfrisschend, vermakelijk, verlustigend.

Recrementum of recremēt, n. lat. (vgl. **excrement**), de afgang, steelgang; vuil, vuiligheid, ontuig, uitwerpsel, schuim; slak (der smelthutten); Med., het vocht, dat zich van het bloed afzondert, b. v. het speeksel, de gal enz.

recriminéren, nw lat. (fr. *recriminer*, vgl. **crimineren**, ond. **crimen**), weder beschuldigen of tegenbeschuldigingen maken, zijnen aanklager ook aanklagen; weder schelden of honen, smaadwoorden enz. beantwoorden; **recriminatie**, f. de tegenbeschuldiging, tegenklagt; teruggave van ontvangene beschimpingen en smaadredenen in gelijke munt.

Recrudescētie, f. nw lat. (v. h. lat. *recrudescere*, eig. weder raauw worden, v. *crudus*, bloedig, raauw), eig. het we-

deropenbreken eener wond; Med., de wederverergering eener ziekte na ingetreden beterschap.

Recruut, m. (fr. *la recrue*, de recruten, eig. de nawas, v. *re-croître*, weder groei-jen; it. *recluta*), een nieuw aangeworvene, pas aangeworven soldaat; pl. **recruten**, aanvullings-manschappen; **recrutéren** (fr. *recruter*), aanvullen, weder voltallig maken; werven, aanwerven, ligten; **recrute-ment**, n. (spr. —*máng*) of **recrutéring**, f. de voltalligmaking of manschaps-aanvulling, aanwerving, ligting.

recta, **rectangulum**, *recte*, **rectifice- ren** enz., z. ond. *rectus*.

Rectie, f. lat. (*rectio*, v. *regère*, vgl. **regeren**), Gram., de regering, verbinding of zamenvoeging van regerende en geregeerde woorden; het vermogen van een woord, om in de woordverbinding een ander van zich afhankelijk te maken; **rector**, m. in 't alg. een opziener, bestuurder, hoofd, inz. de eerste leeraar en bestuurder van eene latijnsche school of een gymnasium; **rector magnificus**, de eerste bestuurder van eenen akademischen raad of senaat; in Engeland: een opperprediker; in Duitschland: een schoolopziener; **rectoraat**, n. het ambt, de waardigheid, de woning van eenen rector.

rectus, *a*, *um*, lat. (eig. deelwoord v. *regère*, rigten, leiden, besturen), regt, rigtig, behoorlijk, juist; *recta* (scil. *via*), regttoe, regtuit, langs den regten weg, zonder omwegen; *recta*-wissel, Merc., een wissel, die alleen aan den persoon des eersten houders (niet aan order) betaalbaar luidt, en dus aan geenen andere kan worden over gedragen; *rectum* (scil. *intestinum*), n. Med., de endeldarm; van daar *rectitis*, f. barb. lat., endeldarm-ontsteking; *recto folio*, op de regter-, d. i. op de eerste of voorste zijde van een blad; *recte*, regt, juist, wel, naauwkeurig; **rectangulum**, n., pl. **rectangula**, nw lat., een regthoek, regthoekig parallelogram; **rectangulair**, regthoekig; **rectascensie**, f. (vgl. **ascensie**), de regte klimming of opklimming in de sterrekunde; **rectificeren**, verbeteren, verhelpen, in orde brengen; Geom., kromme lijnen met regte vergelijken of hare lengte bepalen; Chem., eene afgetrokken vloeistof door herhaald aftrekken nog meer zuiveren, louteren en versterken; gerectificeerde *spiritus*, hoogst gezuiverde of overgehaalde wijngeest; **rectificabel**, gelijk of regt te maken; **rectificatie**, f. de terechtbrenging, verbetering, verhelping; Geom., het regtmaken of de lengtebepaling van kromme lijnen; Chem., grootere zuivering, ontwatering, herhaalde destillatie of overhaling; ook **rectificering**, concentrering en dephlegmatisering; **recti-**

lineair, regtlijnig; **rectilinèum**, n. eene regtlijnige figuur.

reçu, fr. (spr. *r'su*; v. *recevoir* = lat. *recipere*), ontvangen, genoten; een **reçu**, n., een schriftelijk bewijs van ontvang.

Recueil, n. fr. (spr. *r'kuilj'*), de verzameling; **recueillén** (fr. *recueillir*; spr. *r'kuilj'*—; v. h. lat. *recolligere*, z. **recol-ligeren**), verzamelen, bijeen vergaderen; **zich recueillén**, zich bekorten, zijne zinnen vergaren; zich tot stille aandacht of overdenking begeven; **recueillement**, n. (spr. —*máng*), de verzameling der gedachten, der zinnen enz., innerlijke aandacht, stille bespiegeling, overpeinzing.

Recul, m. fr. (spr. *r'kuul*; v. *cul* = lat. *culus*, het achterste), Mil., het terugwijken, de terugstoot van een kanon bij het losbranden; **reculéren** (fr. *reculer*), terug trekken, terug stooten; terug springen, terug loopen; terug wijken, zich terug trekken.

recupereren, lat. (*recuperare*), z. v. a. **recouvreren** (z. a.); **recuperatie**, f., z. v. a. **recouvrement**.

recurreren, lat. (*recurrere*, v. *currere*, loopen), eig. terug loopen; **op of tot iemand rec—**, zich tot hem wenden, zijne toevlugt tot hem nemen, zich aan hem houden; *recurrens series*, f. Math., de afdalende reeks; **recurrent**, m. een hulpzoekende, toevlugtnemende; Jur., inz. wie van het regtsmiddel gebruik maakt, dat den naam draagt van **recours**, m. fr. (lat. *recursus*), ook *regres*, m. en *regredientie*, f. het buitengewoon beroep op een hooger, of indienen van bezwaren tegen een lager gerechtshof bij een hooger; ook teruggang, het regt van verhaal van schade op iemand, schadeverhaal, vergoeding; zijn **recours** of *regres* tot iemand nemen, z. v. a. tot hem **recurreren** (z. boven), zich aan hem, als waarborg wenden of houden, zijne toevlugt tot hem nemen, zich door hem schadeloos doen houden; **recours-wissel**, tegenwissel; *recursus ad comitia*, eertijds beroep (appellatie) op eenen rijksdag.

recuseren, lat. (*recusare*), weigeren, afslaan, afwijzen, verwerpen, niet aannemen; **recusabel**, weigerbaar, verwerpelijk, af te slaan; **recusatie**, f. (lat. *recusatio*), de weigering, verwerping, het afslaan; *recusatio judicis*, Jur., de verwerping, wraking van eenen regter enz., dien men van eenzijdigheid verdenkt; *r. juramentis*, weigering van den eed.

Recussie, f. nw lat. (v. h. lat. *recutere*, terug slaan), het terugslaan; terugkaatsen.

Recutitie, f. nw lat. (v. h. lat. *cutis*, huid), Med., herstelling der voorhuid door de vorming eener kunstmatige.

Redacteur, **redactie**, z. ond. **redigeren**.

Redan, m. fr. Fort., zekere werken, die omtrent als zaagtanden zijn ingerigt, zoodat zij elkander flanqueren of wederzijds verdedigen, zaagwerk, een vestingwerk met enkel faces en courtines.

redarguëren, lat. (*red-arguère*; vgl. *arguëren*), wederleggen, bewijzen.

redatëren, nw lat. (vgl. *dateren* ond. *datum*), de dagteekening van eenen brief vervroegen.

Redditie, f. lat. (*redditio*; v. *reddère*, weder of terug geven), de teruggave; b. v. eener vesting; Log., het nazindeel eener periode of eener gelijkenis.

Redemta, **redemtor**, z. ond. **redimeren**.

Rederijkers, pl. (verbast. v. *rhetorikers*), benaming der leden van voormalige gezelschappen in Nederland, die bijeen kwamen om zich in de redekunst of *rhetorica* te oefenen.

redevable, fr. (spr.—*wáabl'*; v. *redevoir*, nog schuldig zijn), eig. nog schuldig, in achterstand; erkentelijk, verplicht; **redévance**, f. (spr.—*wángs'*), de grondcijns, leenpacht; de verplichting, gehoudenheid.

redhibëren, lat. (*red-hibère*), terug geven of terug nemen, b. v. het gekochte tegen betaling v. h. koopgeld; **redhibitie**, f. de teruggave, terugneming eener gekochte zaak; koopvernietiging of ontslag; **redhibitie-eisch**, Jur., eisch wegens teruggave van den betaalden prijs tegen teruggave der waar.

Redhostiméntum, n. mid. lat. (v. *red. hostire*), weder gelijk maken, vergelden), Jur., de wedervergelding; **redhostiménti loco**, in plaats van eene wedervergelding.

redigëren, lat. (*redigère*, v. *re—* en *agère*, eig. terug drijven of -brengen; vervolgens zamen brengen), schriftelijke opstellen bijeen brengen, verzamelen, in orde brengen of rangschikken, naar eisch inrigten en in 't licht geven, den druk bezorgen, voor de pers gereed maken; *in ordinem redigëren*, in orde brengen; **redacteur**, n. fr., een verzamelaar, rangschikker of zamenvoeger, drukbezorger en uitgever van schriftelijke opstellen, inz. de rangschikker en uitgever van werken, die uit de bijdragen van velen zijn zamen gesteld, de schikker en uitgever van tijdschriften (maandwerken, dagbladen enz.); vr. **redactrice**; **redactie** f. de bijeenbrenging, verzameling en schikking, de gezamenlijke drukbezorgers en uitgevers van tijdschriften.

redimëren, lat. (*redimère*, v. *re—* en *emère*, koopen, loskoopen, weder inlossen, bevrijden (rantsoeneren); *pro redimenda vexa*, lat. Jur., tot verlossing of bijlegging der oneenigheden, of tot afsnijding, opheffing, vermijding des rechtsgedings; **redémctie**, f. (lat. *redemptio*), de bevrijding, loskoop (rantsoen), verlos-

sing; **redémctor** of **redémptor**, m. een bevrijder, verlosser, redder; *redemtor litium*, een proceskooper, hij, die rechtsgedingen aan zich brengt; **redemptioners**, pl. eng. (spr. *redémptjēners*), loskoopelingen, landverhuizers of kolonisten naar N. Amerika, die hunnen overgang niet kunnen betalen en daarom verplicht zijn hunne schuld aan te werken; **redemtoristen** of **redemptoristen**, pl., leden der orde van den heiligen Verlosser (*redemtor*), z. v. a. ligorianen (z. a.).

Redingote, f. fr. (spr. *r'dèng'hót'*), v. h. eng. **ridingcoat** (spr. *ráidingkoot*; v. *to ride*, rijden, en *coat*, rok), een rijrok, reisrok, lange overrok; *redingote anglaise*, (spr.—*anghléz'*), een overtreksel of foudraal, van den blinden darm der lammeren gemaakt, dat het mannelijk lid tegen de werking der venerische smetstof behoedt.

redintegrëren, lat. (*red-integrāre*; vgl. **integreren**), weder herstellen of volledig maken, hernieuwen; weder in vorig ambt of bezit stellen; **redintegrātie**, f. de wederherstelling, vernieuwing, weder volkomenmaking.

reditus, m. lat. (v. *redire*, terug komen), de terugkeer, terugkomst, wederkomst; pl. **reditus**, inkomsten; **reditus annui**, pl., jaarlijksche inkomsten of vervallen; *r. ir-redimibiles*, nw lat., onafkoopbare renten; *r. redimibiles*, afkoopbare of aflosbare renten.

redivivus, a, um, weder herleeft, opgewekt, hernieuwd.

Redondiljën, sp. **redondillas** (spr.—*dieljas*), pl. (v. *redondo* = lat. *rotundus*, rond), [sp. en port. versvorm van vier, zes of achtlettergepige rijmregels, later in 't alg. zes- en achtlettergepige verzen.

redoublëren, fr. (*redoubler*, spr. *r'doe-bl—*; vgl. *double* enz.), verdubbelen, vermeerderen, versterken, met meer kracht of nadruk herhalen; **redoublement**, n. (spr.—*máng*), de verdubbeling, versterking.

Redoute, f. fr. (v. h. lat. *reductus*, d. i. eig. eene terug getrokken plaats), 1) eene veld- of schrikschans, kleine verschaning; 2) een gemaskerd bal, maskerdans (it. *ri-dotto*, eig. plaats van oponthoud, verzamelplaats, inz. de openbare plaats in Venetië, op welke gedurende het carnaval door gemaskerde personen kansspelen gespeeld werden); **redoutëren** (fr. *redouter*), vreczen, duchten, ontzien, schuwen; **redoutabel**, vreeselijk, geducht, ontzaggeijk.

Redowa, f. een nieuwe boheemsche wals in $\frac{3}{4}$ maat.

redresseren, f. (*redresser*; vgl. **dresseren**), weder recht maken of te recht brengen, weder in orde, in 't gelid, in den behoorlijken vorm of op den rechten weg brengen, weder herstellen, goed maken, verbeteren,

verhelpen; ook verachterend maken; Merc., z. v. a. *stornéren*.

Redscheb, m. arab. (*redjeb*, oorspr. ver-eering, verbied, v. *radjába*, vreezen, schuwen), de naam der 7de maand in den muhamedaanschen kalender (omdat in deze maand de strijd verboden was).

reducéren, lat. (*reducere*, v. *ducere*, leiden, voeren), terug voeren, terug of weder brengen; verkleinen, verlagen, verminderen, afzetten, b. v. de waarde eener munt; beperken, onttrekken; herleiden; Chem., metalen uit hunne verbindingen met zuurstof zuiver te voorschijn brengen; de *reducéer-oven*, een oven, waarin de opgeloste metalen hunne natuurlijke kleur en gedaante terug krijgen; **reducibel**, nw lat., herleidbaar, herstelbaar, daar te stellen; **reducidos**, pl. sp., bekeerden, dezulken, die onder de foltering en der inquisitie hunne (zoogeheten) dwalingen herriepen; **reducéring** of **reducé**, f. lat. (*reductio*), de terugvoering, herstelling, herleiding tot den vorigen vorm; Chir., de herzetting van ledematen; beperking, besnoeiing, vermindering, b. v. van het getal der troepen; verlagings-, afzetting, b. v. van den prijs eener waar, in de teekenkunst: de vermindering, verkleining eener figuur; uitrekening, vergelijking, overbrenging der maten, gewigten en muntsoorten van een land in die van een ander land; de herleiding van breuken van verschillende noemers tot denzelfden noemer; de herleiding van geheel tot onderdeelen of omgekeerd; Chem., herstelling of daarstelling der zuivere metalen uit hunne verbindingen met zuurstof; Muz., het overdragen uit eene vreemde toonsoort in eene meer bekende; *reductio ad arbitrium boni viri*, de overlatting eener zaak aan de regterlijke willekeur; **reducé-tabel**, eene tabel tot verandering of overbrenging en vergelijking der verschillende munten, maten en gewigten; **reducétor**, m. een heelmesters-werktuig tot het zetten van ontworpen of gebroken ledematen; **reducé**, n. fr. (spr. *redwi*; vgl. **redoute**), Fort., eene toevlugtsverschansing, eene kleine halve maan, in eene groote aangelegd voor den aftogt der verdedigers, wanneer deze wordt veroverd; eene soort van citadel, bestaande uit een bastion, waarvan men de keel naar den kant der plaats versterkt; ook een vertrekje, kabinetje, hoekje.

reducéren, lat. (*reducere*, eig. terug golven of -vloeiën, van *re-* en *ducere*, golven), over stroomen, over vloeiën, in overvloed zijn; **reducéantie**, f. (lat. *reducantia*), de overvloed, overvloedigheid, overmaat; de te groote woordenrijkheid, wijdloopigheid.

reducéren, lat. (*re-duplicare*; vgl. **reducéren**, ond. **duplum**), weder verdub-

belen; lettergrepen of letters herhalen; **reducé**, n. een nogmaals verdubbeld afschrift; **reducé** en **reducéring**, f. de wederverdubbeling; Gram., de letter- of syllaben-verdubbeling of -herhaling; **reducé**, nw lat., verdubbeld, verdubbeling bewerkend.

Reede, f. (ned. van *reede*, *gereed*), eene geschikte ankerplaats in de nabijheid der kust, waar uitgeruste schepen zeilvaardig en aangekomene voor wind en storm veilig ten anker kunnen liggen; **reeder**, m. een scheepsheer, eigenaar van een schip; ook die een schip of geheel of ten deele uitrust; **reederij**, f. het uitrusten van schepen; ook een deelgenootschap van reeders.

reëel, fr. (*réel*; vgl. **reëel**), werkelijk, wezenlijk, waarlijk, waarachtig; grondig; geloofwaardig, zeker.

Reef, n. ned. Mar., eene zeilstrook, waardoor h. zeil kan ingekort (*gereed*) worden.

Reëmtie, f. nw lat. (vgl. *emtio*), de terugkoop, herkoop, wederkoop.

Rees, pl., onregelmatig voor *reis* (z. a.). **reëhibéren**, nw lat. (vgl. **exhiberen**), weder vertoonen, weder overhandigen.

reëxportéren, nw lat. (vgl. **exporteren**), weder uitvoeren; **reëxporté**, f. de wederuitvoer, het wederuitvoeren van ingevoerde waren.

refabricéren, nw lat. (vgl. **fabriceren**), weder maken, weder bouwen, herbouwen, hermaken.

refaconnéren (vgl. **faconneren**), eene nieuwe gedaante, een ander fatsoen geven, vervormen, omvormen.

Refacé, f. fr. Merc., de korting van betaling voor beschadigde waren, z. v. a. *fusti*.

Refe, op Madagaskar (*refi*, *refe* = maleisch en javaansch *depa*, tagalisch *dipa*, tahitisch *rea*) eene lengtemaat, = 1 vadem.

Refecé, **refectorium**, zie onder **reficieren**.

refelléren, lat. (*refellere*), wederleggen, tegen spreken, met redenen het tegendeel bewijzen.

Referein, zie **refrain**.

referéren, lat. (*referre*, eig. terug dragen of brengen, weder brengen; fr. *référer*), berigten, berigt geven, melden, voordragen, verhalen; verslag doen voor de regtbank; **refereerkunst**, de kunst van verslag doen; **referaat**, n. nw lat., het verslaggeversambt, berigtambt; het berigt, de voordragt, de verslagdoening; **referént**, n. lat. (*referens*), **referendaris** of **referendair**, nw lat., een berigter, berigtgever, berigtsteller, voordragtvoerder of voordrager uit den inhoud der acten enz.; **referént**, die verslag doet aan het publiek van uitgekomene werken, zonder dezelve eig. te recenseren; **referen-**

darius, m. in Duitschland een jong regtsgeleerde, die het tweede examen bij een gerechtshof heeft volbragt en zich tot het ambt eens onderregters bevoegd heeft gemaakt; van daar **referendariaat**, n. diens verworven graad en ambt; **referendum**, n. hetgeen te berigten is; iets *ad referendum* nemen, iets aannemen om daarvan verslag te doen. iets ter overweging nemen, om daarover bij de bevoegde autoriteit van berigt te dienen.

reficiëren, lat. (*reficere*, van *facere*, maken, eig. weder maken), herstellen, verbeteren, verhelpen; oprigten, opbeuren, verkwikken, verfrissen; **reficientia**, pl. Med., verkwikkende, versterkende artsenijen; **refectie**, f. (lat. *refectio*), de herstelling, verbetering; de verfrissing, versterking, lafenis; bij R. K., een verkwikkingsmaal, lafenismaal ten tijde der vasten in kloosters en in 't alg. bij de R. K.; ook Jur., de verbetering, herstelling, wederoprigting van een gebouw; **refectoriaal**, tot de eetzaal behoorende; **refectorium**, n. nw lat., de eetzaal, eetkamer in kloosters en andere geestelijke gestichten.

refigieren, lat. (*refigere*; vgl. **figeren**), het aangeplakte, aangeslagene weder afnemen; ook andermaal aanslaan, aanplakken.

Refin. m. fr. (spr. *r'fèng*) of **refino**, m. sp. (eig. in 't algemeen zeer fijn, supra fijn), de fijnste spaansche wol en de daaruit vervaardigde stof.

reflectieren, lat. (*reflectere*, dat is: eig. terug buigen; vgl. **flecteren**), lichtstralen terug werpen, terug stralen, terug kaatsen, weërkaatsen, afstuiten; nadenken, overwegen, beoordeelen; terug denken; **op iets reflectieren**, iets in aanmerking nemen, er op letten, er acht op geven; **reflectör**, m. nw lat., de terugwerper der lichtstralen, straalwerper, een spiegel-instrument, om geveene nachtsen duidelijker zichtbaar te maken, spiegelteleskoop; **reflexie**, f. lat. (*reflexio*, ombuiging), de terugkaatsing, terugwerping der lichtstralen, terugstraling; de weerschijs, afglans, gloed; oneig. de terugwending van de werkzaamheid der ziel op zich-zelfen bij de toetsing en beoordeeling van de door zinnelijke waarneming verkregene voorstellingen, het nadenken, overwegen, de overweging, het overleg, de beschouwing, overdenking, bespiegeling; de opmerkzaamheid, de inachtneming van iets; **reflexie-goniometer**, m. een door Wollaston uitgevonden hoekmeter, die op de terugkaatsing des lichts is gegrond; **reflexie-hoek**, de terugstralingshoek, hoek v. terugkaatsing, de hoek, dien een teruggekaatste lichtstraal maakt met het afkaatsend vlak, en die gelijk is met den hoek van inval of incidentie-hoek (z. a.); **reflexie-vermogen**, het vermogen des na-

denkens, overdenkingsvermogen; ook het vermogen der terugkaatsing; **reflexibiliteit**, f. het vermogen der terugkaatsing of de eigenschap der stralen om af te kaatsen; **reflexief**, terugwerkend; **reflexieve pronomina**, zie onder pronomen; *verbum reflexivum* of enkel *reflexivum*, z. *verbum*.

refloreren, ook **reflorescieren**, lat. (vgl. **floreren**), weder opbloeijen, tot nieuwen bloei geraken.

refluieren, lat. (*refluere*, van *fluere*, vloeijen), terug vloeijen, terug treden, terug werken; **refluxus**, m. nw lat., de terugvloeijing van het bloed des lichaams naar het hart; ook de ebbe.

Refonte, f. fr. (spr. — *r'fóngt'*; van *refondre*, omsmelten), de omsmelting, omgieting, het smelten b. v. van oude munten om er nieuwe van te maken; oneig. de omwerking van een geschrift.

reformieren, lat. (*reformare*; vgl. **formieren**), omvormen, een' anderen vorm, eene andere gedaante geven, veranderen; verbeteren, van misbruiken enz. zuiveren; de **gereformeerden**, ook calvinisten en zwinglianen, hervormden, aanhangers en volgelingen van de geloofsleer, zooals zij door Calvijn en Zwinglius in een' nieuwen vorm gebracht is; **reformie**, f. nw lat. (fr. *réforme*), de omvorming, verandering, verbetering, van eenen toestand, zonder het wezen der zaak te veranderen; Mil., de herleiding der ambtenaren van het gouvernement of der troepen van den Staat tot een minder getal; afdanking, ontslag, uitmonstering; ook z. v. a. **reformatie**, f. inz. de leer- of kerkverbetering, de leer- of geloofsreiniging, herstelling der zuivere christelijke leer, gelijk die door Luther, Calvijn en anderen werd begrepen en tot stand gebracht; **reformäten**, pl, z. v. a. **recollecten**; **reformator**, m. lat., een omvormer, vervormer, hervormer, veranderaar, verbeteraar; inz. geloofszuiveraar, hersteller der zuivere leer van Christus; **reformer** of **reformist**, m. eng., een verbeteraar inz. die de verbetering, hervorming van de constitutie verlangt, aanhanger van de partij des vooruitgangs of der beweging, in tegenstelling met de **conservatieven**.

Refractarius, lat., of **refractaire**, fr. m. een weerspannige, verzetteling, ongehoorzame, inz. tegen de verpligte krijgsdienst.

Refractie, f. nw lat. (vgl. **fractie**), de breking der lichtstralen, straalbreking; **refractor**, m. een straalbreker; een verrekijker, die, door de lichtstralen te breken, de vergrooting voortbrengt, dioptrische verrekijker; **refractief**, straalbrekend, straalbreking bewerkend.

refragieren, lat. (*refragari*), wederstreven, zich verzetten.

refraichéren en **refraichissement**, l. **rafracheren** en **rafrachissement**, z. a.

Refrain, m. fr. (spr. *r'frèng*; waarschijnlijk van het provençaalsch *refrim*, weêrklank; v. a. van het lat. *referre*, weder brengen), de keerregel of keerregels, keerwoorden, die aan het einde van elk couplet van een lied, ballade, rondeel enz. herhaald worden, het slotvers, slotrijm, keerrijm.

refrangibel, nw lat. (van het lat. *frangere*, breken; vgl. *refractie*), breekbbaar, te breken; **refrangibiliteit**, f. Phys., de breekbbaarheid der lichtstralen.

refricéren, lat. (*refricare*, van *fricare*, wrijven), weder wrijven, open krabben, oprijten (van wonden).

refrigeréren, lat. (*refrigerare*, v. *frigus*, n. koude) of fr. **refroidisséren** (*refroidir*; spr. *refroad*—), afkoelen, verfrischen, weder koel of koud worden; koud maken, van warmte of hitte berooven; **refrigerantia**, pl., verkoelende middelen, koelmiddelen; **refrigeratie**, f. de afkoeling, koudwording; **refrigerator**, m. nw lat., de verkoeler, koelbuis, een werktuig tot het sneller afkoelen des sterken drinks bij het stoken; **refrigeratorium**, n. de verfrissching, het koelmiddel.

refringéren, lat. (*refringere*), breken, opbreken; **refringént**, straalbuigend, straalbrekend, wat de stralen terug kaatst.

Refugium, n. lat. (van *fuga*, vlugt, *fugere*, vlugten; fr. *refuge*), de toevlugt, uitvlugt, de schuilplaats, het toevlugtsoord; **refugiéren**, lat. (*refugere*; fr. *se réfugier*), vlugten, uitwijken, ontwijken; zijne toevlugt nemen; **refugié**, m. fr. (spr. *refuzjé*), een vlugteling, uitgewekene, inz. een vlugteling om 't geloof, naam, dien men aan de hervormden gaf, welke onder Lodewijk XIV. Frankrijk ontweken.

Refulgéntie, f. lat. (v. *refulgere*, terug glanzén; vgl. *fulgent*), de weêrschijn; de heldere schijn, stralende glans.

refundéren, lat. (*refundere*, eig. weder gieten, uitgieten, van *fundere*, gieten), terug geven, terug betalen, weder vergoeden; **refusis expensis**, Jur., na terugbetaling der kosten; maar ook: onder weigering der kosten, welke men veeleer door de tegenpartij wenscht gedragen te zien; **refusie**, f. de teruggave, terugbetaling, wedervergoeding of vergoeding; **refusio expensarum**, Jur., vergoeding of teruggave der kosten; afwijzing der kosten.

refuséren, fr. (*refuser*; waarsch. v. h. lat. *refundere*, *refusum*; v. a. van *refutare*?), afslaan, weigeren, ontzeggen, afwijzen, van de hand wijzen, niet aannemen, niet willen; **refus**, n. (spr. *refú*), het weigerend antwoord, de weigering, ontzegging, een neenwoord, een blaauwe scheen, blaauwtje.

refutéren, lat. (*refutare*), wederleggen; **refutatie**, f. de wederlegging.

Regaal, n. (v. h. mid. lat. *regā*, oud. *riga*, *rige*, rij), eene boekenplank (*repositorium*); een orgelregister of snorwerk in het orgel, de zoogen. menschenstem (*vox humana*). (Zie de andere betekenissen onder de beide volgende woorden).

regaal, lat. (*regalis*, e, van *rex*, gen. *regis*, de koning) of **royal**, fr. (spr. *roaját*), koninklijk; **regaal** of **royaal-papier**, koningspapier, eene zeer groote soort van papier voor landkaarten, platen enz. (vgl. *imperiaal-papier*; **regaal**, **regale**, n., pl. **regaliën**, **regalia**, koninklijke of landsheerlijke regten of voorregten, hoogheidsregten, heerlijkheden; van daar in Duitschland berg- of bergwerksregaal, het uitsluitend regt van den Staat om de onder 's aardrijks oppervlakte liggende metalen te doen opsporen, zoo ook: post-, zout-, munt-, stempel-regaal enz.; **regaliën**, ook de teekens der koninklijke waardigheid; **regaal**, n. koningsletter, eene groote drukletter, die op het imperiaal of de keizersletter volgt; **regaliteit**, f. nw lat., het regt der regering om regaliën te bezitten.

regaléren, fr. (*régaler*, sp. *regalar*, waarsch. van *gala*, dat ook «het uitgelezenste, volkomenste, de bewezene achtting en eer» beduidt), kostelijk of heerlijk onthalen, een prachtig gastmaal geven; onthalen, vergasten, tracteren; vermaaken, verheugen; **regal** of **regaal**, n. (fr. *regal*, sp. *regalo*), ook voor geschenk, vermaak, lekkerbeeje), een gastmaal, eene smulpertij, gasterij.

regardéren, fr. (*regarder*, van *garder*, bewaren, behoeden; vgl. *garde*), aanzien, aanschouwen, aankijken, beschouwen, bezien, betrachten, bekijken, waarnemen; op iets letten of zien, iets in aanmerking nemen, er op acht geven; aangaan, betreffen; **regard**, m. (spr. *r'ghaar*), de aanblik, de blik, wenk, oogopslag; betrekking, aanmerking, aanzien, opzigt; opmerkzaamheid, achtting, eerbied jegens iemand; Pict., het tegenstuk, de tegenhanger; *en regard* (spr. *ang*—), ten opzichte, met betrekking, ten aanzien, wegens, uit achtting; ook op de tegenoverstaande bladzijde.

Regatta of **regatte**, f. it. (vgl. het sp. *regate*, m. het ontsluipen, de ontsnapping), eene wedvaart met gondels op het groote kanaal te Venetië, die ter eere van vreemde vorsten enz. met veel pracht wordt gehouden; ook in fransche havens.

Regdowa, f. een boheemsche dans, z. **redowa**; **regdowaika**, f. eene variatie van dien dans.

Regel, f. (v. h. lat. *regula*, d. i. eig. meetstok, liniaal, fr. *régle*), het rigtsnoer, voorschrift, eene grondstelling, die een be-

grip of eene handelwijze bepaalt; *in regula*, in den regel, gewoonlijk, naar de orde, meereendeels, meestal; *regula juris*, een regtsregel; **regel de tri** (eig. *regula de tribus*, scil. *numëris* of *terminis*), Arith., de regel van drieën, de verhoudings- of evenredigheidsregel; *regula caeci*, de blinde regel; *reg. de quinque* of *duplex*, de regel van vijven, de dubbelverhoudingsregel; *reg. falsi*, de valsche regel, eene vernuftige rekenwijze, waarbij men voor de gezochte grootheid eene willekeurige aanneemt en uit de daaruit volgende fout tot de ware grootheid besluit; *reg. multiplex*, de kettingregel; *reg. septem*, de regel van driedubbele verhouding; **regulier** (lat. *regulāris*, *e*), fr. **regulier** (spr. *reghuljé*), regelmatig, geregeld, in den regel, juist, ordelijk; reguliere troepen, linie-troepen, staande troepen, in tegenst. met de militie; *regulāres* of reguliere geestelijken, ordesgeestelijken of monniken, die een' zekeren ordesregel volgen; *regulariter*, regelmatig, volgens of in den regel, naar orde; **regulariteit**, m. nw lat., een regelaar, regelgever; **regulariteit**, f. de regelmatigheid, geregeldheid, juistheid, ordelijke inrigting, inachtneming der regelen; **reglëren**, **regulëren** of **regularisëren**, regelen, schikken, ordenen, rangschikken, in orde brengen, voorschrijven, bepalen, vaststellen; **regulering**, f. de regeling, ordening, rangschikking, in orde stelling, bepaling; **regulātor**, m. een regelaar, rangschikker, inrigter; bij verscheidene machines, b. v. bij zakuurwerken, de onrust met het snekrad, bij slingeruurwerken de slinger met zijne lens; bij blaasinrtingen: een werktuig ter bewerking van een' regelmatigigen windstroom enz.; **regulatief**, n. het voorschrift, rigtsnoer; de verordening, bepaling, vaststelling (vgl. **reglement**).

Regence, f. fr. (spr. *rezjāns'*; v. *régent*, *regent*, z. ond. **regeren**), het regentschap, de regering, het rijksbewind gedurende de minderjarigheid, ziekte of afwezigheid van den regerenden vorst.

regenereren, lat. (*regenerāre*; vgl. **genereren**), weder telen, weder voortbrengen of daarstellen; op nieuw bezielen, vernieuwen, omvormen, vervormen; weder groeijen of nawassen; **regenerātie**, f. de wedervoortbrenging, wedergeboorte, omvorming, herschepping, wederherstelling; **regenerātor**, m. nw lat., of fr. **regenerateur** (spr. *r'zje*—), de wedervoortbrenger, herschepper, hersteller.

regéren, ned. (v. h. lat. *regère*, fr. *régir*), eig. rigten, leiden, sturen, voeren; heerschen, beheerschen, besturen; Gram, vorderen, vereischen, bij zich verlangen, ten gevolge hebben, b. v. den datief of accusatief eens woords (vgl. **rectie**); **regering**,

f. de leiding, rigting; heerschappij, het beheer, bestuur; uitoefening van het hoogste staatsgezag; een besturend ligchaam en de gezamentlijke besturende staatscollegiën; **regeringsvorm**, f. de wijze, waarop in eenen Staat de opperste magt wordt uitgeoefend, met betrekking tot het getal der personen, die haar uitoefenen, en tot de mate van magt, welke deze in handen hebben (vgl. autoeratie, monarchie, aristocratie, oligarchie, democratie, ochlocratie en anarchie); **régens**, m. lat., eig. de heerschende; een opperleeraar, opziener in r. k. stiften; **regént**, m. de heerscher, landsheer; rijksbewindvoerder; rijksbestuurder; de titel der bestuurders v. godshuizen (vr. **regentés**); ook de naam van den grootsten diamant in eene vorstelijke kroon, inz. dien van de fransche kroon, welke op 6 miljoen guldens wordt geschat, en door den regent Philips van Orleans werd aangekocht; *tabac du régent*, snuiftabak, met aromaten toeberaid; **regie**, f. fr. (spr. *r'zjie*), het beheer van zekere handelstakken, indirecte belastingen en stadsinkomsten, verbonden met verantwoordelijkheid en aflegging van rekening, b. v. het beheer van het hout, het zout, den tabak enz.; ook de leiding of het bestuur van een schouwtooneel met betrekking tot de kunst en de daarmede belaste personen; **regimen**, m. lat., of fr. **régime**, n. (spr. *rezjiem'*), het staatsbestuur, de regering; de levensregel, eetregel, het voedingsvoorschrift (*diëet*); *ancien régime*, n. (spr. *angsieng*—), de oude, voormalige staats- en levensregel, de voormalige toestand; **regimént**, n. mid. lat. (*regiméntum*), de heerschappij, het rijks- of staatsbestuur (*regering*); Mil., eene schaar of krijgsschaar, eene groote troepenafdeeling (*corps*) van 2 tot 3000 man voetvolk (*infanterieregiment*), of omstreeks 1000 man ruitery (*cavalerie-regiment*); **regisseur**, n. fr. (spr. *rezjieséur*), een beheerder, bestuurder, tolgaarder, rekeningvoerder; bij schouwtooneelen: de rangschikker der stukken en uitdeeler der rollen, de tooneelbestuurder.

regereren, lat. (*re-gere*, eig. terug dragen of brengen; later ook: boeken inschrijven, z. v. a. *referre*), op nieuw inbrengen, tegen werpen, hernemen, antwoorden; **regésta**, pl. (v. h. sing. *regestum*, het geboekte), mid. lat., eene verzameling, een boek met pauselijke bevelen of bullen; verzameling van acten of oorkonden.

Regetairen, pl., zekere veile vrouwen in Guinea, die den koning eene schatting betalen, zoolang zij geen moeder worden.

Regicidium, n. nw lat. (fr. *regicide*), een koningsmoord; **regioide**, m. pl., re-

gicides, fr. (spr. *rezjisied'*), koningsmoorders, inz. de benaming van hen, die voor de terdoodbrenging van Lodewijk XVI. hadden gestemd.

Regīna, f. lat. vrouwe: de koningin, heerscheres.

Region, f. fr. (spr. *rezjiong*; v. h. lat. *regio*), het oord, de landstreek, het gewest, de kring, kreits, het district; de luchtlaag, luchtkreits, het luchtgewest; *e regiōne*, lat. Typ., regt tegenover, de wijze van drukken in 2 of meer kolommen, waarbij de deelen of alinea's van verschillende talen regt of juist naast elkander komen.

Regisseur, z. ond. **regeren**.

Register, n. (mid. lat. *registrum*, ook *registrum*, *registorium*, v. *registum*, het geboekte, opgeteekende; vgl. **regeren**), de lijst, naamlijst, inhoudsopgave van een boek, lijst der behandelde woorden of zaken, de bladwijzer; Merc., een alphabetisch ingerigt koopmansboek; een gerechtsboek, actenboek (doopregister, trouwregister, doodregister enz.); ook eene reeks van vele dingen van eene soort, van daar ook de naam van de onderscheidene, tot eene soort van geluid behorende pijpen; de schuif, waarmede de organist den wind *toegang* geeft of afsluit; een lucht- of trekgat met eene schuif aan smeltovens (register-ovens); register-papier, groot sterk papier voor rekeningsboeken enz.; register-schip, een sp. koopvaardij-schip met openbare bevoegdheid tot handel op Amerika; **registreren**, mid. lat. (*registrare*), in het register schrijven, inschrijven, boeken; **registrānde**, f. het inschrijfboek; **registrātie**, f. het inschrijven van oorkonden of acten; **registrātor**, m. de houder van het boek, waarin de acten wettelijk worden ingeschreven; de schriften- of oorkondenschikker; **registrāture**, f. het geregtelijke inschrijfboek; de actenkamer, bewaarplaats der oorkonden, acten enz.

regius morbus, m. lat., eig. de koninklijke ziekte, de geelzucht.

Reglement, n. fr. (v. *régler*, regelen, rangschikken), de schikking, verordening, bepaling, het voorschrift, rigtsuder, inz. voor dienst- of bestuurszaken.

regleren, z. ond. **regel**.

Reglisse, f. fr. (bedorven uit het gr. *glykyrrhiza*; vgl. **lakkris**), zoethout; in zoethoutsap enz. opgeloste suiker, met eiwit vermengd, drop (*jus de réglisse*). *regnum*, n. lat., het rijk; *regnum animāle*, het dierenrijk; *r. vegetabile*, het plantenrijk; *r. minerāle*, het delfstoffenrijk.

Regradatie, f. lat. (vgl. **gradatie** ond. **graad**), de terugzetting in cereposten.

regratteren, fr. (*regratter*, v. *gratter*, krabben), weder open krabben, opkrabben,

afkrabben, oppoetsen, opknappen, oud nieuw maken, een muur afbikken om hem vol te rapen of te voegen; in 't klein verkoopen, uitventen, leuren; **regratterie**, f. de kleinkramerij, uitventing in 't klein; kramerijen; de voddenkraam.

regrediëren, lat. (*regredi*, v. *gradi*, stappen), en **regresseren**, nw lat., terug stappen, terug gaan; **regrediëntie**, f. nw lat. en **regrés**, m. lat. (*regressus*), de terugkeer, teruggang; de toevlugt, Jur., z. v. a. *recours*, z. a.; *regressus probatiōnum*, het wisselbewijs; **regredient- of regres-erfgenaam**, lij, wien eene erfenis wordt voorbehouden, in geval zij niet aan een ander ten deel valt; **regressief**, teruggaand, terugwerkend; **regressieve methode**, z. v. a. *analytische*, z. a.

regrettieren, fr. (*regretter*, v. *re*— en lat. *queritāri* = *queri*, klagen), beklagen, betreuren, bejammeren; vurig verlangen, zich terug wenschen (b.v. het vaderland **regretteren**); **regret**, m. (spr. *r'grè*), het leedwezen, de smart, spijt, kommer, droefheid, aandoening, het berouw, de zucht naar het veriorene; *à regret*, ongaarne, met weérzin; **regrettābel**, betreurenswaardig, terugwenschenswaard.

regula, **regulares**, **regulariteit**, **reguleren** enz., z. ond. **regel**.

Regulus, m. lat. (verklw. v. *rex*, koning), eig. kleine koning; Chem., de koning der metalen, volkomen zuiver, van vreemde bestanddeelen geheel vrij (*regulinisch*) metaal; b. v. *regulus antimonii*, zuivere spiesglaas of antimonium.

regurgitieren, nw lat. (v. h. lat. *gurgies*, gen. *gurgites*, een kolk, draaipeel), braken of over geven; **regurgitatie**, f. Med., de braking, het braken, overgeven; ook het wederinslikken.

rehabilitieren, nw lat. (vgl. **habiliteren** ond. **habiel**), weder in den vorigen stand of toestand plaatsen; weder in goeden naam brengen, in eer of aanzien herstellen; **rehabilitatie** of **rehabilitering**, f. de herstelling in den vorigen stand, staat, eer of aanzien, terugbeking van den goeden naam, eerherstelling.

rehaussieren, fr. (*rehausser*, spr. *rehoos*—; v. *hausser*, verhoogen), verhoogen, doen rijzen, optrekken; Pict., verhoogen, hoogsels maken, doen uitkomen; **rehaups**, pl. (spr. *r'hóo*), hoogsels, verhoogingen, heldere, ligte plaatsen in schilderingen.

reimponieren, m. lat. (vgl. **imponeren**) weder opleggen (belastingen enz.).

reimportieren, lat. (vgl. **importeren**) weder invoeren; **reimportatie**, f. de wederinvoering.

reimprimieren, nw lat. (vgl. **imprimieren**), weder drukken, weder opleggen (een boek); **reimprimatur**, n. het verlof, de

vergunning tot den herdruk; **reïmpréssie**, f. de herdruk, het herhaald afdrukken.

reïncorporéren, nw lat., vergl. **incorporeren**), weder inlijven; **reïncorporatie**, f. de wederinlijving.

Reine, f. fr. (v. h. lat. *regīna*), de koningin, b. v. in het schaakspel; **reine-claude**, f. (spr. *rein' klood'*), de koningspruim, eene soort van zeer sappige, groene pruimen; **reïnétte**, f. koningsappel, eene zeer smakelijke, oorspr. fr. soort van appel.

reïinstalléren, nw lat. (vgl. **installeren**), weder aanstellen, op nieuw in een ambt zetten; **reïinstallatie**, f. de wederbezigging van een ambt enz.

Reïntegratie, z. **redintegratie**.

Reis, port., pl., v. **real**, z. a., en vgl. **milreis**.

Reis, (spr. *re-is*), m. turk. hoofdman, bevelhebber; **reis-efendi**, z. ond. **efendi**.

reïteréren, lat. (*re-iterāre*, vgl. **itereeren**), herhalen, vernieuwen; **reïteratie**, f. de herhaling; **reïteratief**, nw lat., herhaald andermaal.

rei vindicatio, z. ond. **res**.

reïjiciéren, lat. (*reijicere*, v. *iacere*, werpen), terug werpen, verwerpen, uitwerpen, verstooten, afslaan, afwijzen, niet toelaten; **reïjctie**, f. lat. (*reijctio*), ook **rejet**, n. fr. (spr. *r'zje*), de verwerping, afwijzing, vermadig; **reïjctorium**, n. nw lat. Jur., de afwijzende uitspraak van het oppergegeregts hof op het beroep eener procederende partij; **reïjeton**, m. fr. (spr. *rēz'tóng*; van *reïjeter*, weder uitloopen), de spruit, loot, telg, nakomeling.

reïjouissance, f. fr. (spr. *rezjoëssáns*); v. **reïjquir**, verheugen, verlustigen, verlustiging, verheuging, vermakelijkheid; vreugdbetoon, vreugdgeschreeuw; de zekkaart in het lansquenet of landknechtsspel.

relabéren, lat. (*re-lābi*), terug vallen, weder vallen; **relāpsus**, m. een terugval; ook een wederavvallige, inz. die, na eenmaal de ketterij verlaten of afgezworen te hebben, andermaal afvalt.

relachéren, fr. (*relācher*, spr. *r'lasj'*—; vgl. **lacheren**); iets, dat gespannen is, vieren, loslaten, slap maken, ontspannen; ver-slappen, verflaauwen, verminderen, nalatig worden, vermoed worden; op vrije voeten stellen, loslaten, bevrijden; **relache**, m. (spr. *r'lāasj'*) de uitspanning, afbreking van het werk, rust, het ophouden; **relachement**, n. (spr. *r'laasj'māng*), de verslapping, vermindering, slapheid.

Relais, n. (spr. *r'lé*), paardenverwisseling, nieuw voerspan, versche paarden (of honden); de wisselplaats, de plaats, waar men versche paarden (ook jagthonden) in gereedheid houdt om te verwisselen, poststation; oneig. de rustplaats; uitspanning of rust na den arbeid; in de

vestingen: de weg tusschen den wal en de gracht; **relais-paarden**, voerspan- of wisselpaarden; **Manuf.**, de tusschenruimten in den ketting, waar de tapijtwerkers van draad, kleur of figuren veranderen.

relancéren, fr. (*relancer*, spr. *r'langs*—; vgl. **lanceren**, ond. **lans**), jagtterm: een ontkomen stuk wild weder opdrijven, opjagen; oneig. iemand opzoeken, om hem tot iets aan te drijven.

Relapsus, z. **relaberen**.

relargéren, fr. *relargir*, spr. *larzj*—; v. **large**, breed), verbreedden, wijder maken.

relāta reféro, lat. (v. *refero*, *retuli*, *relatum*, *referre*, vgl. **refereren**), het verhaalde of vernomene vertel ik weder, of ik vertel, wat of zooals ik gehoord heb; **relātie**, f. (lat. *relatio*), eig. de terugdraging of-brenging; het berigt, narigt, verhaal, verslag, de melding, het relaas; de verslaggeving, geregte lijke voordragt (vgl. **referent**); betrekking, verhouding; verkeer, verbanden; verbond, gemeenschap; **relatief**, betrekkelijk, betrekking op iets hebbende, in betrekking of verhouding tot —; **relatieve begrippen**, betrekkelijke of betrekkingbegrippen, die eerst uit de vergelijking van het voorwerp met een ander ontstaan, in tegenst. met de absolute; **relative**, betrekkelijk, met betrekking; **relativiteit**, f. nw lat., de betrekkelijkheid; **relātor**, m. lat., de verhalen, de voordrager; **relatorium** (scil. *collegium*), n. nw lat., op duitsehe hooge scholen: voorlezingen over de kunst om berigten te ontwerpen.

relaxéren, lat. (*relaxāre*; vgl. **lax** enz.), slap, los of lossen maken, uitzetten, verwijderen; ontbinden, bevrijden, verligten, verzachten; **relaxantia**, pl. Med., ontspannende, verslappende, weekmakende middelen; **relaxatie**, f. de losmaking, ontbinding, verslapping, b. v. der zenuwen, uitzetting of verwijding; verligting of verzachting, b. v. van eene straf (vgl. **relachement**); **relaxatio arresti**, Jur., de opheffing van het beslag; **r. juramenti**, de ontbinding van den eed, vrijspreking van het afleggen eener (afgedwongen) belofte onder eede.

relegéren, lat. (*relegāre*; vgl. **legeren** 1), bannen, verbannen, verwijzen, voortjagen, wegzenden, b. v. van hooge scholen; **relegatie**, f. de verbanning, verwijzing, verdrijving uit stad of land, de wegzending, wegzaging.

relevéren, lat. (*relevāre*; vgl. **leveren**; fr. **relever**), eig. weder ophellen, verligten; van eenen last of eene verplichting bevrijden, vrijspreken, ontslaan, onthellen; verhoogen, doen uitkomen, verheven of uitstekend maken, verheffen. in 't oog doen loopen; afhangen, afhankelijk zijn, tot een regtsgebied, eene heerlijkheid behooren, leenroerig, leenpligtig zijn; van ie-

mand releveren, van hem afhankelijk zijn; **relevánt**, nw lat., gewichtig, uitstekend; ter zake dienstig, bondig; **relevátie**, f. de onthefling, bevrijding, ophefling, verligting; **relevé**, m. fr., een uittreksel, inz. uit rekeningen.

Relicta, f. lat. (v. *relinquere*, achter laten, nalaten), de nagelatene of achtergeblevene, nl. gade, weduwe; **relicten**, pl. (lat. *relicti*), de nagelatenen, nl. vrouw en kinderen.

Relief, m. fr. (spr. *reljéf*; v. h. it. *relievo*, v. *rilevare* = lat. *relevare*, verheffen), verhevenheid, uitstek; glans, roem; hoogsels, verheven werk in marmere, metaal enz., dat met de vlakke zamen hangt of uit dezelfde opgemaakt is; **bas-relief** (spr. *ba—*), vlak- of half verheven werk, waarbij zich de figuren slechts zwak boven den grond of het vlak verheffen; **haut-relief** (spr. *ho—*), hoog of geheel verheven beeldwerk, waarbij de figuren sterker boven den grond uitkomen; **relief-druk**, z. **etypographie**; **relief-globes**, **relief-kaarten** enz., kunstmatige aardbollen, kaarten met verhoogingen of hoogsels enz. (voor blinden).

Religie, f. lat. (*religio*) in 't alg. de erkenning en vereering van God 1) als wetenschap: godsleer, godskennis, godzaligheidsleer, geloofs- en deugdenleer, ook **theoretische religie**, religieeleer of religiewetenschap; ook een bepaalde geloofsform, geloofsstelsel, geloof, b. v. christelijke, joodsche religie enz.; 2) als gemoedstemming, gevoelen en uitoefening; **practische religie**, ook **religiositeit**, godsliefde en vereering, godsvrucht, godzaligheid, godvereerende stemming; ook inz. in vereeniging met anderen: **godsdiensstoefening**, godsdiens, gemeenschappelijke godsvereering en aanbidding; **religie-edict**, n. een geloofsgebod, geloofsbevel, geloofsvoorschrift; **philosophie der religie**, f. de wijsgeerige kennisleer van de godheid en het geloof aan God; **religiëus** (lat. *religiōsus*, a, um; fr. *religieux*), godvreezend, godvruchtig, godvereerend, godzalg, godsdienstig, vroom, naauwgezet van geweten, vol pligtgevoel; als subst. **religieux**, m. **religieuse**, f. (spr. *relizjieu* en *—zjieu*), in de r. k. kerk: leden der geestelijke orden, ordespersonen, monniken en nonnen; **religiosamēte** en **religiōse**, it. (spr. *g* als *dzj*), Muz., ernstig, plegtig, statig, vol waardigheid, met uitdrukking en vroom gevoel.

relinqueren, lat. (*relinquere*), laten, verlaten, begeven; achter laten, nalaten, b. v. zijn vermogen.

Reliquië, f. (lat. *reliquiae*, pl., v. *reliquus*, a, um, achter gebleven, overig), een overblijfsel, overschot of rest, inz. v. eenen heilige in de r. k. kerk, gebeente, asch, kleederen enz. van heiligen; pl. **reliquiën**, heilige overblijfsels; **reliquarium**, n. nw

lat., eene verzameling van heilige overblijfsels; **reliquus**, pl. *reliqua*, het overige, nog ontbrekende, b. v. achter titels: *et reliqui*, en wat er verder bij behoort, en de vorige titels, en zoo voort.

Rellyanisten, pl., aanhangers van Johanna Kelly in Engeland in de 18de eeuw, die de sacramenten voor zinnebeelden hield.

Relocatie, f. nw lat. (v. *re-locare*, weder verhuren; vgl. **loceren**, ond. **locus**), de wederverhuring, verlenging van den pacht- of huurtijd.

reluëren, lat. (*re-luere*), weder inlossen, vergoeden; **reluēndi jus**, n. Jur., het recht van inlossing; **reluitie**, f. nw. lat., de wederinlossing van een pand.

rem acu tetigisti, z. ond. *res*.

Remancipatie, f. nw lat., de vernietiging van eenen door coëmtie (z. a.) gesloten echt.

remanēt, lat. (v. *remanere*, terug blijven), terugblijvend, achterblijvend, overblijvend.

remarqueren, fr. (*remarquer*, spr. *r' markeren*; vgl. **markeren**, ond. **marque**), opmerken, aanmerken, aanmerkingen maken, waarnemen of gewaar worden, gade slaan; **remarque**, f. (spr. *r' mark'*), de aanmerking, opmerking; **remarquable**, opmerkenswaardig, merkwaardig, aanmerklijk; aanzienlijk, groot.

rembarqueren, fr. (*rembarquer*, spr. *rangbarkeren*; v. *re—* en *embarquer*, vgl. **embarqueren**), weder inschepen, weder scheep of aan boord gaan; **rembarquement**, n. (spr. *—máng*), de wederinscheping.

rembourséren, fr. (*rembourser*, spr. *rangboers—*; vgl. **embourséren**), of **rimborséren**, it. (*rimborsare*), weder vergoeden, terug geven of weder betalen; dekken, de dekking toezenden of over maken (b. v. van eene traite); **remboursement**, n. (spr. *rangboers'máng*), bij kooplieden ook **rembours**, n. (spr. *rangboer*), it. **rimbórso**, m. ae wederbetaling, terugbetaling, vergoeding, terug-gave van het gereede uitschot; de dekking (voor eenen geïrokken wissel).

Remedijum, lat. of **remédie**, n., pl. **remedia** of **remédies**, **remédien**, het middel, tegenmiddel, hulp- of geneesmiddel, Jur., een regtsmiddel; in het muntwezen: de hoeveelheid alliage, die men bij het munten van goud en zilver gebruiken mag boven hetgeen de wet bepaald heeft, het veroorloofde mindergehalte aan goud en zilver; **remedium devolutivum**, afwentelingsmiddel, een regtsmiddel, waardoor men de beschissing van een geding aan eene andere (hoogere) regtsbank brengt (*devoluit*); *r. juris*, een regtsmiddel; *r. nullitātis*, z. **nulliteitsvor-**

dering; *pingue remedium*, een vet, d. i. een voortreffelijk, werkzaam regtsmiddel; *remedium possessorium*, een tot bezit helpend, in bezit stellend middel; *remedium suspensorium*, een geregtsmiddel, waardoor een geschil in een of ander punt zwevend, gehouden wordt, zoodat de zaak voor als nog geen voortgang kan hebben, een opschortingsmiddel, verdragingsmiddel; **remediëren** (lat. *remediāre*), verhelpen, raad schaffen, te regt brengen, herstellen, hulp of raad verleenen, genezen, heelen; **remediëring**, verhelping, herstelling enz.; **remédure**, f. nw lat. Jur., geregtelijke verhelping, afschaffing van een misbruik, verbetering.

Remerciment, n. fr. (spr. —*máng*; van *remercier*, danken; vgl. *merci*), dankzegging, dankbetuiging, dank.

Remesse, f. of liever **rimesse**, it. (*rimesse*, van *rimettere* = lat. *remittère*, zie **remitteren**, fr. *remise*), Merc., overgemaakt geld, overzending van geld of wissels, wissel- of geldverzending of -betaling; **remessaréle**, f. (verklw. van *remessa*), een kleine, toegevoegde wissel, die over eene geringe som loopt; **rimessenboek**, het boek, waarin alle wisselbrieven enz. worden opgeteekend.

remigréren, lat. (*remigrāre*, vgl. **migreren**), terug keeren naar het vaderland; **remigránt** of **geremigreerde** (fr. *remigré*), een teruggekeerd uitgewekene.

Reminiscère, lat. (*reminiscère*, herinneren, imperatief van *reminisci*), de gedenkdag, tweede zondag in de vasten, naar de eerste woorden van ps. 25, 6 in den latijnschen bijbel: *reminiscère Domine etc.*; **reminiscéntie**, f. (lat. *reminiscéntia*), de herinnering; de herinneringskracht, het herinneringsvermogen; iets uit de herinnering geput, van anderen ontleend, niet zelf gevonden.

remis, fr. (spr. *r'mi*; van *remettre*, weder leggen, plaatsen, in den vorigen stand brengen; verschuiven, uitstellen; kwijtschelden enz.), ook **remise**, f. in het kaartspel, schaak- en damspel: gelijk, noch gewonnen noch verloren, even veel punten gehaald, onbeslist gebleven; bij het l'hombre, boston, reversi, hetzelfde wat men in andere spellen *bête*, beest, noemt: enkelvoudig verloren, wanneer b. v. de speler of l'hombre zoo veel slagen maakt als een zijner tegenspelers; maakt hij er even veel als zijne beide tegenspelers, dan heet men dit wel *remise royale*; vgl. *codille*; **remise**, f. het uitstel, de opschorting van den tijd; de vermindering, afslag, kwijtschelding van schuld; Merc., z. v. a. *remesse*, z. a.; wagenhuis of -schuur, koetshuis, bergplaats; bij jagers een boschje of struikgewas, waarin het wild bij sterke vorst gevoederd wordt; ook de rust, dat

is: de plaats, waar zich de patrijzen na hunne vlugt hebben neder gezet; **remiséren** (fr. *remiser*), onder dak, in de schuur brengen; **remissie**, enz., zie onder het volgende woord.

remittéren, lat. (*remittère*; vgl. **mitteren**), terug zenden; weder ter hand stellen of overhandigen, over leveren, over laten; Merc., geld of wissels over maken, over zenden, iets van eene vordering laten vallen of kwijt schelden; **remitténda**, pl., terug te zenden dingen; bij boekhandelaars (duitsche), het commissie goed, dat den uitgevers wordt terug gezonden (ook de kreeft geheeten); **remittéant**, m. een overzender, overmaker; Merc., de eerste wisselhouder, wisselkooper of -ontvanger; **remis**, m. nw lat., uitstel van een' betalingstermijn; vermindering, kwijtschelding bij eene betaling, inz. van pachtgelden; afslag van een gedeelte der koopsom, z. v. a. *rabat*; **remissibel**, lat. (*remissibilis*, e), vergeeflijk, toe te geven; **remissie**, f. de terugzending; de toegestane mindering, afslag, korting, verzachting, toegevendheid; z. v. a. **remis**, m., de opheffing van een verbod; het uitblijven, afnemen, nalaten van eenen ziekteaanval; Jur. *remissio juraménte*, ontslag van den eed; **remissoriales** of **remissoriales (littérae)**, pl. nw lat., terugwijzings- of terugzendings-schrijven, waardoor een regts-geding van het hoogere geregtshof naar het lagere ter verdere behandeling wordt terug gezonden; **remissief**, terugwijzend, betrekkelijk.

Ramolade, f. fr., eene scherpe (piquante), saus, gekruide saus.

Remolliéntia, pl. lat. (van *remollire*, weder week worden), Med., weckmakende, verzachtende middelen.

remonstréren, nw lat. (*remonstrāre*, van *monstrāre*, toonen, bewijzen), tegenvoorstellingen, tegenwerpen maken tegen werpen, onder 't oog brengen; **remonstránten**, pl., tegenvoorstellers, tegensprekers, eene godsdienstpartij der gereformeerde kerk in Holland, die in 1619 aan de Staten van dit gewest eene remonstratie overgaven, welke de vijf voornaamste stellingen van hun geloof bevatte; de tegenpartij noemde hen ook *arminianen* naar den Leidschen hoogleraar Jakob Arminius (geb. 1560, gest. 1609); **remonsträtie**, f. of **remonsträtie**, f. de tegenvoorstelling, het tegenbetoo, de wederlegging, het voorstellen, waarschuwen.

remontéren, fr. (*remonter*; spr. *r'mongt*—; vgl. **monteren**), in 't algemeen weder inrigten, weder opmaken, de ontbrekende deelen aanvullen, de deelen weder tot een geheel vereenigen, inzonderheid weder in den zadel helpen, het yerlics

of te kort der paarden van een regiment door nieuwe vergoeden of aanvullen; een kanon remonteren, het weder op zijn affuit leggen; **remonte**, f. (spr. *r'môngt'*), de aanvulling, vernieuwing, nieuwe uitrusting, voltalligmaking, het voorzien der ruitertij met nieuwe paarden; **remonte-depot**, n. vgl. **depot**; **remonte-paarden**, aanvullingspaarden; **remontüre**, f. het schouderstuk aan vrouwenkleederen.

Remōra, f. lat., eig. een kleine zeevisch, waarvan men fabelde, dat hij een schip in volle zeilen kon tegen houden; een hinderpaal, een beletsel.

Remords, pl. fr. (spr. *r'môr*; van *remordre* = lat. *remordere*, weder bijten of on eig. kwellen, plagen), gewetenswroegingen, -knaging.

remoréren, lat. (*remorāri*; vgl. *mora* enz.) ophouden, vertragen

remorquéren, fr. (*remorquer*, spr. *remorkéren*), op het sleeptouw nemen, z.v.a. boegseren; **remorqueur**, m. eene sleepstoomboot, een sleepstoomwagen, trekker, de locomotief.

removéren, lat. (*removēre*; vgl. **mo-
veren**, terug of afwaarts bewegen, verwijderen, ter zijde stellen, wegruimen; afzetten; *remôte*, van verre, verwijderd; *remōtes arbitris*, Jur., na verwijdering der getuigen, zonder getuigen, geheim, onder vier oogen; *remōtis partibus*, na het wegzenden van beide partijen; **remō-
tie**, f. (lat. *remotio*), de verwijdering, wegzending, ter zijde stelling; ontslag uit enen post tegen den zin der postbekleeders, afzetting; *remotio ab officio*, ambtsontzetting.

rempailléren, fr. (*rempailler*, spr. *rangpak*—; vgl. **empailleren**), weder met stroo omwikkelen, omvlechten.

rempaquetéren, fr. *rempaqueter*, spr. *rangpak*—; vgl. **empaqueteren**), weder inpakken.

remparéren, fr. *reparer*, fr. *rang-
parar*), verschansen; **rempart**, m. (spr. *rangpaar*), de wal, hoofdwal.

Remphan (Handelingen der Apostelen 7, 43), waarschijnlijk de zon, die door de Israëlieten, als navolging der egyptische afgodendienst, onder den naam van hemelkoningin werd vereerd.

remplacéren, fr. *remplacer*, spr. *rang-
plas*—; vgl. **emplacéren**), vervullen, weder bezetten (eene plaats); vervangen, in eens anders plaats treden; weder uitzetten of plaatsen (geld); **rempaçant**, m. (spr. *rangplasang*), de plaatsbekleeder, plaatsvervanger, inz. die een ander in de krijgsdienst vervangt.

Rempli, n. fr. (spr. *rangpli*), de inslag, het opnaaisel der kleederen.

remployéren, fr. (*employer*, spr. *rang-
ploaj*—; vgl. **employeren**), weder aan-

wenden, weder aanstellen, weder in dienst nemen.

repluméren, fr. (*replumer*; spr. *rang*—; vgl. **emplumeren**), weder met vederen voorzien, weder bevederen; zijne schade herstellen, er weder opkomen.

remuneréren, lat. (*remunerāri*, van *munerāri*, schenken), vergelden, beloonen, vergoeden; **remunerābel**, nw lat., beloonenswaard, vergeldbaar; **remunerātie**, f. lat. (*remuneratio*), de vergelding, belooning.

Renaissance, f. fr. (spr. *r'nésangs'*; v. *renaitre*, weder ontstaan, herleven), de wedergeboorte, het herleven b. v. der wetenschappen, kunsten enz., inz. een tijdperk van de fr. kunstgeschiedenis en den kunstsmaak sedert de 16de eeuw, vooral onder Frans I.; de stijl der renaissance of *à la renaissance*, Arch., eene meer of minder gelukkige vermenging van den stijl der middeleeuwen en dien der Ouden.

Renātus, m. lat. (v. *renāsci*, weder geboren worden), mansn., en **Renāta**, vrouwen: de wedergeborene.

rencherisséren, **rencheréren**, fr. (*ren-
chérir*, fr. *rangs*—), duurder maken, den prijs verhoogen; overbieden, opjagen, hooger mijnen; **rencherissement**, n. (spr. *rangsjeriess'máng*), het opslaan, duurder maken der waren; het opbod.

rencontréren, fr. (*rencontrer*, spr. *rang-
kontr*—; v. h. verouderde *encontre*, tegen, het voorval), iemand of iets **renc**—, aantreffen, treffen, zamen treffen, ontmoeten, bejegenen, opstooten; Merc., in een handelsboek op een ander boek, met aanhaling van het bladzijdennummer verwijzen; **ren-
contre**, f. (spr. *rangkontr'*), de ontmoeting, toevallige zamenkomst, het onverwacht zamentreffen; het onverhoeds op elkander stooten van vijandelijke krijgshenden; de oneenigheid, een klein toevallig gevecht, eene schermutseling in den oorlog, eene vechtpartij, een kleine twist, tweegevecht, eene vijandelijke ontmoeting; ook toestand, gelegenheid; Merc., het verwijzen v. h. eene boek of blad naar een ander; het verwijzen naar den rand van een artikel in het dagboek, of van de rekening des schuldenaars op die des schuldeischers, en omgekeerd.

rencouragéren, fr. (*rencourager*, spr. *rangkoerazj*—; vgl. **encourageren**), weder hemoedigen of moed inboezemen, nieuwen moed geven.

Rendant, m. (fr. *rendant*, v. *rendre*, terug geven, afgeven, over geven, afleggen), een rekeningvoerder, aflegger van rekening (**rendant van rekening**); ontvanger en uitbetaler van openbare gelden; **rendéren**, opleveren, opbrengen, voordeel geven, bedragen (inz. van de winst eener zaak, de opbrengst van een

land enz.); **rendage**, f. (spr. *rangdázj'*), wat de muntspeciën, door het alliage, dat men er in mengt, renderen boven den wezentlijken prijs van het edele metaal.

Rendez-vous, n. fr. (spr. *rangdewóe*), d. i. eig. begeeft u daarheen; v. *se rendre*, zich ergens heen begeven), de bestelling of het bescheid aan eene plaats, de afgesproken plaats der bijeenkomst, de verzamelplaats; elkaâr een rendez-vous geven, eene zamenkomst ter bepaalde plaats en ure afspreken, elkander ergens bescheiden; een **rendez-vous-huis**, een geheim bordeel, eene stille knip.

renégéren, nw lat. (*renegāre*; vgl. *negeren*), weder verloochenen, afvallen; **renegaat**, n. een geloofsverloochenaar, geloofsverzaker, afvallige, inz. een christen, die tot het muhamedaansch geloof overgaat.

Renegrída, f. sp. (v. *renegrído*, zeer zwart, v. *negro*, zwart, en de versterkende voorlettergreep *re*), in de zon gedroogde en daardoor bruinroode cochenille.

Renflement, n. fr. (spr. *rangflmáng*; v. *renfler*, opzwellen), Arch., de buik, het dikke eener zuil.

renforcéren, fr. (*renforcer*, spr. *rangfors*—), versterken; **zich renf**—, sterker worden, toenemen; **renfort**, n. (spr. *rangfór*), de versterking, hulp, ondersteuning b. v. van krijgsvolk.

reniéren, fr. (*renier* = lat. *renegāre*), verloochenen, afzweren; afvallen, ontzeggen; **reniábel**, loochenbaar, wat zich laat loochenen of ontkennen.

Reniflard, n. fr. (spr. *rniflár*), de klep, het ventiel aan eene stoommachine.

renitéren, lat. (*reniti*, v. *niti*, pogen, streven), wederstreven, zich verzetten, weêrbarstig, weêrspannig zijn; **renitént**, m. een wederstrever, verzetter, weêrspannige; **reniténtie**, f. nw lat., de wederstand, tegenstand, tegendruk, tegenweer, het verzet, de weêrspannigheid, het wederstreven, de tegenstand.

renomméren, fr. (*renommer*, d. i. eig. herhaaldelijk noemen, v. *re*— en *nommer*, noemen), iemand beroemd maken; gew. zich beroemd, ook vermaard, befaamd, berucht maken, zich eenen naam maken of verwerven, zich op aller tong brengen; ook zich groot voordoen, pralen, den grooten heer, den man v. gewigt uithangen of spelen; **gerenommeerd**, beroemd; befaamd, berucht, ter kwader faam staande, als de bonte hond bekend; **renommée**, f. de faam, naam, het gerucht, de roep, mare; de beroemdheid, vermaardheid, befaamdheid, roemruchtigheid; **renommist**, m. een vechtersbaas, baldadig twistzoeker, ijzervreter; N. H., een naar den Kievit gelijkende vogel in de noordelijke landen.

renoncéren, fr. (*renoncer*, spr. *renongs*—; v. h. lat. *renunciāre*; vgl. *renunciëren*), van eene zaak afzien, haar opgeven, laten varen, vaarwel zeggen, afstand doen; in het kaartspel verzaken, niet bekennen, de kleur niet bijspelen, niet hebben; **renonce**, f. (spr. *rnongs*), het missen of verzaken van eene kleur in het kaartspel, de ontbrekende kleur; **renonce maken**, eene kleur wegwerpen, zonder van dezelfde weder in te koopen; **renoncement**, n. (spr. *rnongs'máng*), de verloochening, verzaking, afstanddoening, afstand.

renovéren, lat. (*renovāre*), vernieuwen, verbeteren, opknappen; eeneu wissel **renoveren**, hem vernieuwen, zijnen vervaltijd later stellen; *renovātum*, vernieuwd, verbeterd, opgeknapt; **renovatie**, f. de vernieuwing, verbetering, herstelling.

Renseignements, pl. fr. (spr. *rangseinj'máng*; v. *renseigner*, herhaaldelijk toonen), aanwijzingen, inlichtingen, berigten; opgave der uiterlijke kenteekenen v. eenen persoon of eene zaak.

Rente, f. (fr. *rente*, v. h. it. *rendita*, v. *rendere*, fr. *rendre*, lat. *reddere*, weder geven, inbrengen), eig. de opbrengst van den arbeid eens anderen, aan wien men eene zaak ten gebruike heeft over gelaten; in 't alg. jaarlijksch inkomen, jaarlijksche geldinkomsten, inkomsten of opbrengst van kapitalen, landerijen enz., interesten; **lijfrenten**, pl. (fr. *rente viagère*), verhoogde interesten, die iemand van een uitgezet kapitaal voor zich-zelfen bedingt, terwijl het kapitaal na den dood des uitzetters aan den rentegever ten deel valt; **rentenier** (fr. *rentier*, spr. *rangtjé*), m. iemand, die van zijne renten of inkomsten leeft; **renten** of **rentéren**, opbrengen, interesten of renten opbrengen, winst opleveren; **rentenieren**, van zijne renten leven; **rentábel**, barb. lat., rentegevend, interest opleverend, winstaanbrengend, voordeelig; **rentabiliteit**, f. de rentegevende gesteldheid, het vermogen, de eigenschap om renten op te brengen; **rentmeester**, hij, die de renten ontvangt en berekent, de bestuurder eener rentkamer.

rentoiléren, fr. (spr. *rangtoal*—; van *re*— en *entoiler*, v. *toile*, lijnwaad), eene oude schilderij op nieuw doek over brengen, weder verdoeken.

rentréren, fr. (*rentrer*, spr. *rangtr*—; vgl. *entreen*), eig. weder binnen gaan, terug keeren; laken of doek zoodanig zamen voegen, aaneen naaijen, dat men den naad niet ziet.

renuéren, lat. (*renuere*), neen zeggen, afslaan, weigeren, niet willen.

renumeréren, lat. (*re-numerāre*; vgl. *numereren* ond. *numerus*), weder beta-

len, terug- of weder uitbetalen, ingekregen of gebeurd geld weder uitgeven; natellen; **renumeratie**, f. nw lat., de wederbetaling, terugbetaling, natelling, teruggave, wederuitgave.

renunciëren, lat. (*renunciāre*; vgl. **nunciëren**, ond. **nuntius**), antwoord of berigt terug brengen, berigten; iets opzeggen, het verder gebruik weigeren; eene zaak opgeven, haar laten varen, er van afzien, vgl. **renocerén**; **renunciatie**, f. de overbrenging, het berigt; de opzegging eener zaak; de ontzegging, opgeving, afstanddoening, afstand, het afzien van eene zaak; *renunciatio litis*, de opheffing van een rechtsgeding; *r. successiōnis*, afstand van de nalatenschap; *renunciatorium (jura-mētum)*, n. een afstandseed.

renverseren, fr. (*renverser*; spr. *rang-wers*—), omkeeren, omwenden, omverwerpen, overhoop werpen, in wanorde brengen, het onderst boven keeren.

Renvoi, n. fr. (spr. *rangwoá*; vgl. **en-voi**), de wegzending, terugzending; de verwijzing of terugwijzing in boeken, planteekeningen enz.; **renvoyeren** (fr. *renvoyer*, spr. *rangwoaj*—), terugzenden, terug wijzen; wegzenden, het afscheid geven, afdanken, ontslaan, verwijzen.

reoccuperen, nw lat. (vgl. **occuperen**), weder of op nieuw bezetten of innemen. *reo negante* enz., z. ond. **reus**.

reordineren, nw lat. (v. h. lat. *ordināre*, orderen; vgl. **ordineren**), weder of herordenen; andermaal wijden.

reorganisieren, barb. lat. (fr. *réorganiser*; vgl. **organiseren**, ond. **orgaan**), op nieuw inrigten, vervormen, eene andere gedaante geven; **reorganisatie**, f. de wederinrigting, nieuwe inrigting.

repandieren (spr. *repangd*—), fr. (*répandre*, v. h. lat. *pandere*, uitbreiden), vergieten, storten, plengen; verbreiden, uitbreiden, verstrooijen, uitstrooijen; z e e r e r e p a n d e e r d z i j n , a a n v e l e p l a a t s e n b e k e n d z i j n , v e e l k e n n i s s e n , v e e l o m g a n g h e b b e n .

repareren, lat. (*reparāre*; v. *parāre*, bereiden), herstellen, vermaken, verbeteren, vergoeden, weder goed maken; **reparatie**, f. de herstelling, vernieuwing, vergoeding, de schadeloosstelling; *réparation d'honneur*, fr. (spr. *reparasjōng donéur*), eerherstelling, vereerlijking; **reparatuur**, f. nw lat., de herstelling, verbetering, inz. van een huis.

reparteren, nw lat. (vgl. **parteren**; fr. *répartir*), verdeelen; **repartitie**, f. de verdeling.

Repas, n. fr. (spr. *r'pá*; oorspr. *repast*, v. h. lat. *pascere*, weiden, voeden), de maaltijd, het maal, gastmaal.

repasseren, fr. (*repasser*; vgl. **passeren**), terug reizen, terug komen, weder

voorbij of doorgaan of doorrijden, doorvaren; aanzetten (een mes), strijken (b. v. linnengoed); rekeningen, geschriften enz. nazien, onderzoeken, herhaaldelijk doorloopen, verbeteren.

Repeal, n. eng. (spr. *ripiel*), de herroeping, afwijzing of opheffing, inz. der vereeniging van Engeland en Ierland; **repealer**, m. (spr. *ripieler*), d. i. herroeper, opheffer, de iersche medeleden van het eng. parlement, welke de herroeping of opheffing der vereenigingsacte tusschen Engeland en Ierland verlangen; **repeal-association** (spr. —*essosjéesjen*), de verbinding of vereeniging ter opheffing; z. **defenders** ond. **defenderen**.

repellieren, lat. (*re-pellere*), terug drijven, afwijzen, versmaden, verstooten; **repellentia**, pl. Med., teruggedrijvende geneesmiddelen.

repenseren, lat. (*repensare*), vergelden, vergoeden, goed maken; **repensatie**, f. de vergelding, vergoeding; **repensator**, m. de vergelder, vergoeder.

Repentina, pl. lat. lat. (v. *repentinus*, a, um, plotseling), Jur., dringende zaken, inz. aanklagten bij de rechtbanken.

repercutieren, lat. (*re-percutere*; vgl. **percuteren**), terug stooten, terug werpen, afstuiten; **repercussie**, f. de terugwerping, de terugstoot; het afkaatsen, b. v. van het geluid, van de lichtstralen enz.; **repercussief**, teruggedrijvend, terugstootend.

Repertorium, n, pl. **repertoria** of **repertoriën**, lat. (v. *reperire*, vinden), een opslagboek, aanwijzingsboek, zaakregister, uittreksel, blaffert; fr. **repertoire**, n. (spr. —*toáar*), ook eene wekelijkse lijst der optevoeren tooneelstukken in groote steden.

repeteren, lat. (*repetere*), herhalen, herzeggen; **repetent**, m. een herhaler, herhalings-leermeester; op duitsehe hooge scholen een onderleeraar tot herhaling van de lessen of collegiën; Arith., een of meer cijfers eener **repetent-breuk** (d. i. wederkerende tiendeelige breuk, herhalings-breuk), welke tot in het oneindige wederkeeren, b. v. het cijfer 3 in de breuk 0,333 enz., de cijfers 1 en 8 in de breuk 0,181818 enz.; **repetitie**, f. (lat. *repetitio*), de herhaling, de proefherhaling van uit te voeren tooneelstukken, muziekstukken enz.; **repetitie-horologie**, n. een slaand-zakuurwerk; **repetiteur**, m. een schip, dat de seinen van het admiraalschip herhaalt; **repetitorium**, n. nw lat., een herhalings-onderrigt, eene herhalings-voorzetting.

repignorieren, lat. (*repignorare*; vgl. *pignus*), tegen verpanden; **repignoratie**, f. Jur., de weder- of tegenverpanding, pandlossing.

Repit, m. fr. (spr. *r'pie*; oorspr. *respit*, it. *rispito*, rust; v. h. lat. *respectus*), de verlenging, het uitstel, de latere termijn,

het respijt; *lettre de répit*, pl., gratiebrief, koninklijke beschermingsbrief, die den schuldeischers verplicht, den schuldenaar respijt te geven of tijd tot betaling te laten.

replacéren, fr. (*replacer*, spr. *r'plas*—; vgl. **placeren**), weder plaatsen, weder rangschikken.

replaidéren, fr. (*replaidier*, spr. *repléd*—; vgl. **plaideren**), weder voordragen, een proces op nieuw voordragen of verdedigen.

replatréren, fr. (*replâtrer*, v. *plâtre*, gips), overgipsen, weder met gips bedekken; bemantelen, verontschuldigen; **replatrage**, f. (spr. *r'platrâazj'*), overgipsing, volwerping, aanstrijking, volrapiug met gips; bemanteling.

Replétie, f. lat. (*repletio*, v. *replere*, opvullen), de opvulling, opgevuldheid, volbloedigheid; ook overlading; b. v. der maag.

repliquéren, lat. (*repliquare*, d. i. eig. terug vouwen, terug buigen, van *plicare*, vouwen), antwoorden, hervatten, hernemen, daartegen inbrengen; *ad replicandum*, tot tegenantwoord, om tegenwerpingen voor te dragen; *repliquato*, it. Muz., herhaald; **repliek**, f. mid. lat. (*replica*; fr. *réplique*), het tegenantwoord, wederantwoord, inz. een treffend of geestig antwoord, het tegenbescheid; de herhaling, de namaak (copie) van een kunstwerk; Jur., het wederantwoord van den eischer op de verdediging des gedaagden (de exceptie), en het geschrift, waarin het verdedigingsschrift wordt beantwoord (vgl. *duplic*); **réplica**, f. it. Muz., de herhaling eener zangwijze (melodie) van eene stem, welke vroeger door eene andere stem werd voorgedragen, ook *reddita*.

repliéren, fr. (*replier*; vgl. **pliéren**, ond. **pli**), weder zamen vouwen, weder in plooiën leggen; Mil., zich terug trekken, terug wijken, deinzen, tot op enen post achterwaarts trekken; ook op iets steunen, zich op iets verlaten.

Repolon, m. fr. (spr. —*lóng*), in de rijkunst: de halve volte (z. a.).

repondéren (spr. *repond*—), fr. (*répondre*, v. h. lat. *respondere*), antwoorden, beantwoorden, overeen komen, overeenkomstig zijn met eene zaak, daarmede overeen stemmen; goed spreken, borg blijven, voor iets instaan, verantwoordelijk zijn of blijven.

reponéren, lat. (*reponere*, v. *ponere*, zetten, plaatsen, leggen enz.), terug leggen, weder op de plaats leggen of zetten, wegleggen, ter zijde leggen, bewaren; Med., een uitgezakt deel, b. v. eene breuk weder inbrengen; een verrekt of ontwricht lid zetten; **repositorius** of **repositair**, m. nw lat., een bewaarder, opzigtter van acten

enz; **repositie**, f. het weder op zijne plaats brengen, de weder- of herzetting, b. v. van uitgezakte of verrechte en ontwrichte leden; **repositorium**, n., pl. **repositoria** of —**torrën**, lat., eene boekenplank, boekenkast, een boekenhouder; eene bewaarplaats.

reportéren, lat. (*reportare*, v. *portare*, dragen; fr. *reporter*), terug dragen, terug of weder brengen; over brengen, over dragen, b. v. een totaal van de eene bladzijde naar de andere; **report**, m. eng. (spr. *ri-póort*), Jur., bericht, verslag, berichtgeving, verslagdoening (z. v. a. *relatie*); in den effecten-handel: het onderscheid tusschen de prijzen eener staatsrente aan het einde der loopende en aan het einde der naastvolgende maand; **reporter**, n. eng., een verhalen, berichtgever, verslagdoener; een aanhoorder en naschrijver der eng. parlaments-redevoeringen.

Repos, m. fr. (spr. *repó*), rust, stilstand; Arch., de plaats van eenen trap, waar de treden zijn afgebroken door een vlak, geschikt om er uit te rusten, de rusttrap, het bordes; **repos**, als militair commando-woord: rust! **repos en place** (spr. *repó zang plás'*), plaats rust! **reposerén**, rusten, slapen; **zich rep**—; berusten, zich verlaten op iemand; **reposer**, m. (spr. *repositoár*), bij de R. K. een altaar, dat men in eene straat enz. oprigt, om er het heil. sacrament bij zekere processien op te zetten, een rustaltaar; een beziukvat, de derde kuip voor het maken van den indigo; een was-trog.

reposcéren, lat. (*repositare*), weder eischen, weder verlangen, terug vorderen.

repositarius, **repositie** enz., z. ond. **reponéren**.

repousséren, fr. (*repousser*; spr. *re-poess*—; vgl. **pousséren**), terug slooten, terug drijven, terug dringen of drukken, terug kaatsen of zenden, b. v. de spot, scherts; **repoussábel**, teruggedrijfbaar, -dringbaar enz., wat zich laat terug drijven of afweren; **repousoir**, m. (spr. *re-poessoár*), een doorslag, dreveld, drijtjzer; Pict., een donkere voorgrond, om de andere voorwerpen eener schilderij des te meer op een' afstand te doen voorkomen of hen te doen wijken.

repræsentéren, lat. (*repræsentare*; vgl. **præsenteren**, ond. **præsens**), tegenwoordig maken of vertegenwoordigen, voor oogen stellen, voorstellen, doen zien; de plaats v. een' afwezigen persoon bekleeden of voorstellen; ook iets vertoonen, uiterlijk aanzien, waardigheid, gewigt hebben, zich voordoen; **repræsentándus**, de voor te stellene, te vervangen, te vertegenwoordigen persoon; **repræsentánt**, m. een vertegenwoordiger, plaatsbekleeder, plaatsvervanger eens afwezenden; inz. de vertegenwoordiger van een gewest, eene stad enz.,

een volksvertegenwoordiger, vgl. gedeputeerde; **repräsentatie**, f. (lat. *repraesentatio*), de vertegenwoordiging, het tegenwoordig maken; de plaatsvervanging of plaatsbekleding; afbeelding, voorstelling; opvoering van een tooneelstuk; **repräsentatie-regt**, het regt van plaatsbekleding; bij erfenissen het intreden in de plaats van eenen reeds gestorvenen **ascendent**; **repräsentatief**, nw lat., tegenwoordig makend, voor oogen stellend, voorstellend; plaatsvervangend, vertegenwoordigend, ook **repräsentierend**; **repräsentatief-systeem**, het stelsel der vertegenwoordiging, der staatsinrigting, volgens welke het volk door eene vergadering van afgevaardigde vertegenwoordigers aan het staatsbeheer en de wetgeving deel neemt.

reprehénderen, lat. (*reprehendere*, eig. terug houden of terug trekken, v. *prehendere*, vatten, grijpen, houden), berispen, laken, doorhalen, verwijten; **repréhensibel**, nw lat., berispenswaard, te berispen, lakenswaardig; **repréhensie**, f. lat. (*reprehensio*), de berisping, de doorhaling, het verwijt, de bestraffing.

Repressailles, **repressalién** enz., z. ond. **reprimeren**.

Reprimande, f. fr. (spr. — *mang'd*; van *reprimer*, z. **reprimeren**), de teregtwijzing, berisping, liet verwijt, de doorhaling; iron., een lange neus, hokking; **reprimandéren** (fr. *reprimander*, berispen), berispen, doorhalen, verwijten.

repriméren, lat. (*reprimere*, v. *premere*, drukken), onder drukken, terug dringen, dempen, bedwingen, beteugelen, stuiten, stremmen, in toom houden, weren, verhinderen; **représsie**, f. nw lat., de onderdrukking, stuiting, stremming, weêrhouding, beteugeling; **représsief**, terugdrukkend, -drijvend, stremmend, verhinderend, belemmerend; **représsieve maatregelen**, stuitende, afwerende maatregelen; **repressalién**, of fr. *représailles* (spr. — *zálj'*), pl., tegengeweld, tegenbelediging, weêrwraak, schadeverhaal, wraakneming, wraakoefening, inz. het beantwoorden van de harde en onregtvaardige handelwijzen of beledigingen van den eenen Staat tegen een' anderen; ook vergelding, genoegdoening; **représsailles-brieven**, verlofbrieven van eene regering, om tegen de onderdanen van een' anderen Staat weêrwraak te oefenen.

Reprise, f. fr. (vgl. *prise*), de herneeming, herovering van een schip, eene plaats; het herwonnen voorwerp-zelf, de herwonnen prijs (schip); de herhaling, de wederopvoering van een schouwspel enz.; Muz., de herhaling van een hoofdgedeelte van een stuk; ook het herhalingsteeken; de hervatting, het wederbeginnen; de koop in het lansquenet.

repriséren, fr. (*repriser*, v. *prix*, prijs, waarde; **priséren** [dat op zijne plaats is over geslagen], schatten, waarden; ook hoogachten, prijzen), op nieuw waarden, andermaal schatten, herschatten.

Repristinatie, f. nw lat. (v. *pristinus*, z. a.), de herstelling van iets vroegers, van iets, dat afgeschapt was.

reprobéren, lat. (*reprobare*, v. *probare*, billijken), verwerpen, misbillijken, veroordeelen, niet aannemen of goedkeuren; Jur., het tegenbewijs leveren; **reprobátie**, f. de verwerping, veroordeeling; Jur., het tegenbewijs.

reprochéren, fr. (*reprocher*, spr. *reprosj*—; v. *proche*, nabij, dus als 't ware nabij leggen), iemand iets verwijten, tot verwijt maken, onder den neus wrijven, voor de scheenen werpen, beschuldigen; ook wraken, verwerpen (getuigen); **reprochável** (fr. *reprochable*), berispenswaard, verwijtelijk, bestraffelijk; **reproche**, n. (spr. *r'prósj'*), het verwijt, de beschuldiging, laking, wraking, berisping.

reproducéren, nw lat. (vgl. **producéren**), weder voortbrengen of telen, weder daarstellen; volledig maken, herstellen, weder voortbrengen; Jur., tegenbewijzen, tegengetuigen voortbrengen, aanbrenge; **zich reproducéren**, zich op nieuw vertoonen, weder verschijnen; **reproductént**, m. een wedervoortbrenger; Jur., een tegenbewijsvoerder; **reproduct**, n. de tegenpartij, tegen welke een bewijs gevoerd wordt; **reproductie**, f. de wedervoortbrenging, herstelling of aanvulling van vernielde of beschadigde deelen aan dierlijke lichamen, gelijk mede de uit organische lichamen afgezonderde stoffen; **reproductief**, wedervoortbrengend, wederscheppend, aanvullend, herstellend; **reproductiviteit**, f. of **reproductiekracht**, de herstellingskracht, het aanvullings- of herstellingsvermogen van verminkte of geheel verlorene lichaamsdeelen bij planten en dieren, inz. wormen en amphibiën.

repromettéren, lat. (*repromittere*; vgl. **promittéren**), daartegen beloven of eene tegenbelofte doen; **repromissie**, f. (lat. *repromissio*), de tegenbelofte.

Reproseliet, m. lat.-gr. (vgl. **proseliet**), een wederteruggekeerde, een teruggekeerd geloofsoverlooper.

reprōsit! nw lat. (vgl. *prosit*), het be-kome u weder wel! (beantwoording van het *prosit!*).

reprotéstéren, nw lat. (vgl. **protéstéren**), eene tegenvoorstelling inbrengen, of tegen het protest van een ander tegenverklaringen doen en ze voor krachteloos verklaren; **reprotést** of **reprotéstatie**, f. de tegenvoorstelling, tegenverklaring (vgl. *protest*).

Reptilién, lat. (*reptilia*, van *repere*,

kruipen), kruipende dieren, wormen, kleine werveldieren, amphibiën, die klasse des dierenrijks, welke de dieren bevat, die kruipen, hetzij dat zij geene poeten hebben of deze zoo kort zijn, dat zij schijnen op den buik te kruipen; *reptilia Parnási*, het gewormte v. d. Parnas, d. i. kreupele dichters, geleerde brekebeenen.

repubesceren, lat. (*repubescere*), weder jong worden, verjongen, zijne eerste krachten weder krijgen.

publiceren, nw lat. (v. **publiceren**, z a.), bij herhaling of op nieuw bekend maken; **publicatie**, f. de herhaalde bekendmaking, vernieuwde, openlijke afkondiging.

Republiek, f. (fr. *république*, v. h. lat. *res publica*), eig. de openbare of algemeene zaak, een gemeenebest, vrijstaat, eene staatsinrigting, waarbij het hoogste gezag en de heerschappij over eene burgerlijke maatschappij, óf aan een bepaald ligchaam van aanzienlijke lieden is toevertrouwd (aristocratie), óf door het volk-zelf en de uit zijn midden verkozenen wordt uitgeoefend (democratie); **republikette**, f. fr. (spr. —*két'*), een klein gemeenebest, vrijstaatje, b. v. St. Marino; **republikein**, m. een burger van eenen vrijstaat, een gemeenebestgezinde, een voorstander van den veelhoofdigen regeringsvorm, vrijheidsvriend, vrijburger; **republikeinsch**, wat tot eene republiek behoort, gemeenebestgezind, vrijburgerlijk, vrijheidlievend; **republicanismus**, n. barb. lat., de gehechtheid aan den republikeinschen regeringsvorm, het vrijburgerschap; **republicomanie**, f. de overdrevene zucht voor de republikeinsche staatsinrigting; **republicanisieren**, tot een gemeenebest of eenen vrijstaat maken, daartoe geneegen zijn; gemeenebestgezinde gevoelens bijbrengen.

repudiëren, lat. (*repudiare*), verwerpen, versmaden, verstooten; van de hand wijzen, b. v. eene erfenis; het huwelijk ontbinden, scheiden; **repudiatie**, f. of **repudium**, m. de opheffing van eene wettige echtverbindtenis, echtscheiding; *repudium necessarium*, eene noodzakelijke, gebodene, op het regt gegronde echtscheiding; *rep. voluntarium*, eene vrijwillige opheffing van het echtverbond; **repudiëus**, verstootelijk, verwerpelijk.

repugnieren, lat. (*repugnare*, v. *pugnare*, kampen, strijden), wederstreven, tegen streven, zich verzetten; tegen staan, afkeer of tegenzin gevoelen, tegen de borst stuiten, walgen; **repugnant**, tegenstrijdend, wederstrevend, afkeerwekkend, stuitend, hinderlijk, walgelijk; **repugnantie** of **repugnatie**, f. de wederstrevigheid, tegenstrevig, verzetting, het verzet; de tegenzin, afkeer, walging, walg.

Repuls, m. (lat. *repulsus*, a, um, m. en gew. *repulsa*, f. v. *repellere*, terug drijven of stooten), de afwijzing, het weigerend antwoord, hoofdstooten, vgl. *refus*; **repulsie**, f. de terugstooting, de af- of terugstoot, terugdrijving, afwijzing; **repulsief**, terugstootend, terugdrijvend, afstootend; **repulsieve kracht**, de terugstootingskracht; **repulsieren**, lat. (*repulsare*), terug stooten, afslaan, afwijzen, een weigerend antwoord geven, een blaauwtje doen loopen.

Reputatie, f. (v. h. fr. *réputation*; het lat. *reputatio* beteekent overweging, berekening, overleg), de naam of faam, inz. goede naam, het aanzien, de achting, de eer; **reputabel**, nw lat., eerbaar, eervol, in achting of aanzien staande, een' goeden naam hebbende.

Request, n. (spr. *rekést*; v. h. fr. *requête*, spr. *r'két'*; v. *requérir*, verzoeken, aanzoeken, = lat. *requirere*), de bede, het verzoek, het verzoekschrift, smeek- of klaagschrift (suppliek); **requestmeester** of *maitre des requêtes* (spr. *mètr' de rekét'*), de verslag- of berigtgever over de ingekomene verzoekschriften bij den staatsraad in Frankrijk; **requesteren**, een verzoekschrift indienen, zich schriftelijk met zijne bezwaren en bede om herstel of opheffing tot het bevoegd gezag wenden.

Requiem, n. lat. (accus. v. *requies*), eig. de rust; r. k. zielmis ter eere van eenen overledene en het daarbij behoorende muziekstuk (naar de aanvangswoorden: «*requiem aeternam dona eis, Domine etc.*, geef hun de eeuwige rust, o Heer! enz.»); **requiescieren** (lat. *requiescere*), rusten, zich gerust, tevreden stellen; *requiescat in pace*, afgek. *R. I. P.*, hij (of zij) ruste in vrede! **requietorium**, n. nw lat., de rustplaats, het graf.

requireren, lat. (*requirere*, v. *quaerere*, zoeken), weder zoeken; verlangen, vorderen, verzoeken, bidden, inz. eene vreemde regering of regthank om medehulp verzoeken, b. v. tot opsporing van een' ontvugten misdadiger; terug vorderen, eischen in regten; ook onderzoeken, navorschen, iets op het spoor willen komen; Mil., leveringen vorderen of uitschrijven; **requirént**, m. een onderzoeker, navorscher; *requisitus*, a, um, verzocht, gevorderd, besteld; **requisiet**, n. (lat. *requisitum*), pl. *requisita* of **requisieten**, het gevorderde, een vereischte of eene noodzakelijke eigenschap, voorwaarde; **requisiteur**, m. de aanvoerder der gevorderde voorwerpen (voor schouwtooneelen); **requisitie**, f. lat. (*requisitio*), het aanhouden, aanzoeken, begeeren; inz. de opeisching der eene regering aan de andere om grondwettelijke hulpverlening; de uitschrijving van leverantiën, het beslag of de aanspraak op

personen of goederen, b. v. iets in requisitie nemen of stellen, ergens beslag op leggen, er aanspraak op maken; onder de fr. republiek de oproeping aan de jonge lieden tot de krijgsdienst, van daar ook wel voor loting; **requisitorium**, n. of **requisitoriaelen**, pl. nw lat. (*requisitoriales*, scil. *litterae*), een schriftelijk verzoek van de eene autoriteit aan de andere; **requisitionair**, m., die iets in aanspraak neemt, ergens beslag op legt; ook die tot de requisitie of de krijgsopschrijving behoort.

res, f. (gen. en dat. *rei*, acc. *rem*, abl. *re*; pl. *res*, gen. *rerum*, dat. en abl. *rebus*), lat., de zaak, het ding; vermogen, goed enz.; *rei vindicatio*, de eigendoms-eisch, waardoor men de aanspraak op den eigendom eener zaak doet gelden; *re vera*, in der daad, in waarheid; *rem acu tetigisti*, eig. gij hebt de zaak met den naald aangeraakt; gij hebt den spijker op den kop geslagen, gij hebt het getroffen, geraden; *ad rem*, ook *e re*, ter zake, passend, gepast, behoorlijk, dienstig; *pro re nata*, naar den aard der zaak, naar bevind of gesteldheid van omstandigheden; *re et corpore arresteren*, persoon en goederen in beslag nemen; *rebus sic stantibus*, de zaken zoo staande, bij zoodanige omstandigheden, of daar de zaken zoo gesteld zijn; *rerum divisio*, f. zaakindeeling; *rerum permutatio*, f. zaakomzetting, zaakomruiling; — Jur., *res accessoria*, bijzaak, z. v. a. *accessorium*; *r. aliena*, vreemde zaak, vreemd goed; *r. alienabilis*, vervreembbare zaken; *r. allodialis*, een vrij erfgoed, vrije erfgrond; *r. altiöris indaginis*, eene verder of dieper te onderzoeken zaak; *res communis*, een gemeen goed; *res dubia*, eene twijfelachtige zaak; *r. ecclesiasticae*, pl., geestelijke goederen, kerken-goederen; *r. facti*, daadzaken; *res familiaris*, de huishouding, huishoudelijke zaken; *res fisci*, goed of eigendom van den staat, schatkistgoed; *r. fungibilis*, eene verbruikbare, verteerbare zaak; *r. immobilis* eene onbewegelijke, onroerende zaak; *res indecisa*, eene onbesliste zaak; *r. indivisibilis*, eene ondeelbare zaak; *r. integra*, eene noch onveranderde, in haar geheel gebleven zaak; *r. judicata*, zie ond. **judicieren**; *r. litigiosa*, eene betwiste of hangende zaak (die reeds werkelijk in proces is); *r. merae facultatis*, eene geheel onverschillige of willekeurig te behandelen zaak; *res mobilis*, eene bewegbare, roerende zaak; *r. naturales*, pl., natuurlijke dingen; *r. nullius*, een goed zonder meester, dat alzoo door iedereen in bezit kan genomen worden; *res nullius cedit occupanti*, eene zaak zonder meester behoort of vervalt aan den eersten bezitnemer; *r.*

praeternaturales, pl., boven- of overnatuurlijke dingen; *r. publica*, het openbare, gemeene welzijn; het gemeenebest, zie republiek; *r. publicae*, pl., staatsgoederen; *r. religiosae* en *sacrae*, pl., kerkelijke zaken, kerken-goederen; *r. spiritalis*, geestelijke zaken en aangelegenheden.

Resolutie, f. lat. (*resolutio*; vgl. *salutatio*), de wederbegroeting, tegengroet.

resanesceren, lat. (*resanescere*, van *sanescere*, gezond worden), weder genezen of herstellen, zijne gezondheid herkrijgen.

resarcieren, lat. (*re-sarcire*), eig. weder opknappen, verbeteren; vergoeden, schadeloos stellen.

rescindieren, lat. (*re-scindere*), eig. vaneen rijten, aan stukken scheuren; vernietigen, opheffen, omstooten, voor ongeldig verklaren, b. v. een testament; **rescisie**, f. (lat. *rescisio*), de oplossing, ontbinding, opheffing, geregtelijke omstooting of verwerping (*cassering*, *cassatie*), van een testament.

rescontrieren, zie **scontrieren**.

rescribieren, lat. (*re-scribere*), terug schrijven of antwoorden, een besluit of bevel uitvaardigen, inz. van besturen aan bijzondere personen; **rescript**, n. (lat. *rescriptum*, pl. *rescripta*), het teruggeschrevene, het antwoord, bescheid, het schriftelijk goedvinden van eenen vorst of een bestuur aan ondergeschikten, als antwoord op aanvragen, verzoeken enz.; ook pauselijk bevel of verordening, als antwoord op deze of gene theologische vraag, ook bulle of monitorium geheeten; **rescriptie**, f. het terugschrijven, het goedvinden, bevel; Merc., een schriftelijke last tot inning of uitbetaling eener geldsom; **rescriptiën**, pl., fransche staatschuldbriefjes, gegrond op de nationale domeinen, gedurende de omwenteling ingevoerd tot uitdelging der assignaten.

resecieren, lat. (*re-secare*; vgl. **seceren**), afsnijden; **resectie**, f. het afsnijden, inz. van het gewrichtseinde eens beens, zonder het gewricht daarbij weg te nemen.

Reseda, f. lat. (van *resedare*, weder stillen, doen bedaren, omdat dit kruid weleer als pijnstillend middel werd gebruikt), een bekend welriekend gewas, oorspronkelijk uit Egypte.

reserieren, lat. (*reserare*), ontsluiten, openen; mede deelen, openbaren, ontdekken, **reseraat**, n. het ontsluiten; het medegedeelde; **reserantia**, pl. Med., openende, ontsluitende geneesmiddelen.

reservieren, lat. (*reservare*, van *servare*, waarnemen, houden, behouden), bewaren, besparen, terug houden, wegleggen, tot op eenen anderen tijd behouden; *r.*

voorbehouden bedragen, vast stellen, beveiligen, b. v. zijne regten; *gereserveerde maanden* (*menses papales*), 6 maanden des jaars, daarom zoo geheeten omdat de paus zich voorbehouden (*gereserveerd*) heeft, de daarin openvallende lagere geestelijke prebenden of proven zelf te vergeven; *reservando*, voorbehoudend, met voorbehoud; *reservatis reservandis*, met voorbehoud van datgene, wat voorbehouden moet worden, of met het noodige voorbehoud; *reservaat*, n. (lat. *reservatum*), het voorbehoudene, bedongene, ook z. v. a. *reservatie*, f. nw lat. en *resérve*, ook bedachtzaamheid, behoedzaamheid, omzigtigheid, ingetogenheid, terughouding, achterhouding, geheimhouding, ondersteuning, noodhulp, aanvulling en wat daartoe dient; *en réserve* (spr. *ang rezérve*'), in voorraad, tot noodhulp, tot aanvulling, tot ondersteuning, uit voorzorg, in geval van nood; *sans réserve* (spr. *sang*—), zonder voorbehoud, zonder uitzondering, onvoorwaardelijk; *reserve-corps*, z. *corps*; *reservatiomentalis*, f. een gedachten-voorbehoud, een bedriegelijk, arglistig voorbehoud in gedachten, b. v. bij het eedzweren, wanneer iemand aan zijne woorden in de gedachten eene andere dan hare natuurlijke uitlegging geeft; *r. honoris*, eerevoorbehoud, eerbehoeding, waardoor de iemand door een vonnis toegekende straf geene schade mag toebrengen aan zijne eer; *reservatie-clausule*, z. v. a. *clausula salvatoria*; *reservative*, voorbehoudend; *reservoir*, m. fr. (spr. *rezerwoár*), een bak, waterbak, eene waterkom, vischkom, vischbeun of vischkaar, in 't algemeen eene be- waarplaats.

residèren, lat. (*residère*, van *sedère*, zitten; fr. *résider*), wonen, zich ophouden, zijnen zetel hebben, inz. van vorsten, ook van notarissen enz.; *residént*, m. een afgevaardigde, gevolmagtigde van eene regering, een zaakvoerder, zaakvertrouwde van eene regering aan eene buitenlandsche plaats, van minderen rang dan een gezant; *residèntie*, f. (fr. *résidence*), de woonplaats, woonstad, zetel, hofstad, de gewone verblijfplaats van eenen vorst enz.; *residuum*, n. lat. (*residuum*, a. um, terug blijvend), de rest of het overschot; het overblijfsel, het bezinksel in een destilleervat; *in residuo*, nog overig, als overschot of rest.

resignéren, lat. (*resignāre*, van *signāre*, teekenen, bezegelen; vgl. *signeren*), eig. ontzegelen, openen (een testament), ongeldig maken, breken, afstand doen, afstaan, neder leggen (een ambt); zich onderwerpen, met gelatenheid zich schikken in zijn lot enz.; *resignéant* of *resignatarius*, m. nw lat., een afstanddoener,

inz. van prebenden; *resignatair*, m. fr. (*résignataire*), degene, aan wien een ambt, eene prebende enz. wordt afgestaan; *resignatie*, f. fr. (*résignation*), eig. de ontzegeling, opening; de afstand, afstandoening, nederlegging van een ambt of eenen post; onderwerping, overgeving aan den goddelijken wil; zelfverloochening, opoffering; *resignatio feudi*, Jur., de afstand van een leen.

resilièren, lat. (*resilire*, van *salire*, springen), terug springen, afspringen, Jur., terug treden, iets opheffen, weder afgaan van een contract of verdrag enz.; *resiliatie*, f. nw lat., de terugtreding, opheffing of vernietiging van een verdrag.

Resille, f. fr. (spr. *rezielij'*; van *réseau*, net), een net van zijde, lint enz., als hoofd- tooi der dames.

Resina, f. lat., de hars; *resina alba*, witte hars, gedroogde terpentijn; *resina cupri*, koperhars; *resina elastica*, veerkrachtige hars, zie *gummi elasticum*; *resina pini* of *commūnis*, pijnboomenhars; *resinéren*, nw lat., harsen, met hars overtrekken; *resiniet*, m., z. v. a. *retiniet*; *resineus*, lat. (*resinosus*, a, um), harsig.

Resipiscèntie, f. nw lat. (van het lat. *resipiscère*, zich weder bezinnen, weder tot zich komen, bijkomen), het bekomen, bijkomen uit eene flauwte, onmagt, hart- vang enz.; de gemoedsverandering, be- keering, inzicht, berouw en betering van zijne verkeerdheden.

resistèren, lat. (*resistère*; vgl. *sistere*), weder staan, tegen staan, zich verzetten, tegenstand bieden, zich tegen aan- kanten; verdragen, uithouden, verduren; *resistèntie*, f. nw lat., of *resistance*, f. fr. (spr. *reziestáng's*), de tegenstand, weder- stand, het verzet, de tegenweer; de duur- zaamheid, sterkte.

resolvèren, lat. (*resolvère*; vgl. *solvere*), oplossen, verdeelen, ontbinden, scheiden; besluiten, voornemen, vaststellen, bepalen; *geresolveerd*, opgelost; besloten; dapper, koen, moedig, onver- vaard, van kort beraad; *resolveer-tabél- len*, vergelijkingstafels van verscheidene munten, gewigten en maten met betrek- king tot hunne waarde en bedrag; *resol- ventia*, pl. Med., oplossingsmiddelen, op- lossende, ontbindende of verdeelende mid- delen; *resoluut*, beraden, vastberaden, kloekmoedig, standvastig, onbeschroomd, onverschrokken; ronduit, vrij uit de borst; *resolütie*, f. lat., de ontbinding, oplossing, verdeling, scheiding, het besluit, de be- slissing, het bescheid, antwoord, de mede- deeling; vastberadenheid, standvastigheid, onverschrokkenheid; *resolutio domini*, Jur., opheffing van het eigendomsregt; *resolutio nervorum*, Med., verlamming

der zenuwen; *resolutio pignōris*, Jur., opheffing van het pandrecht.

resonéren, lat. (*resonāre*, van *sonāre*, klinken), terug klinken, weërgalmen, weërklinken, terug kaatsen; ook mede klinken; **resonánt**, weërklinkend, klinkend, weërgalmend, naklinkend; **resonántie**, f (lat. *resonantia*), de weërklink, weërgalm, naklink; de geluidversterking door de weërklinking van een ligchaam; **resonans bodem**, weërklinkbodem, klankbodem, zangbodem van een klavier, fortepiano enz.

resorbéren, lat. (*resorbēre*, v. *sorbēre*, slurpen), weder opslurpen, inzuigen of intrekken; in het ligchaam uitgestorte vochten weder opzuigen; **resorbentia**, pl., opzuigende, inzuigende geneesmiddelen; **resóriptie**, f. nw lat., het wederopslurpen, intrekken of inzuigen, b. v. van eene vloeistof door het krijt enz.; het opzuigen van eenig vocht in het ligchaam.

respicéren, lat. (*respicere*), terug zien; in aanmerking nemen, acht op iets geven, op iets letten; **respéct**, n. (lat. *respectus*, eig. het terugzien, omzien), het in acht nemen, onder 't oog houden; de betrekking, het opzigt, oogpunt; de achtting, hoogachting, eerbied, vereering; met respect, met verlof, met eerbied (te zeggen); **respéctu**, met betrekking, ten opzichte, ten aanzien van eene zaak; haar betreffende; **respect-dagen**, ook **respijt-dagen** (vgl. **repit**), *respiro* (it.), honneur-, faveur- of discretie-dagen, Merc., toegiftdagen, nadagen, ceredagen, uitsteldagen, wisseluitstel, dat na den vervalddag van eenen wissel nog wordt toegestaan; **respectief** en als adverb. *respective*, nw lat., of afgek. *resp.*, betrekkelijk, in verschillend opzigt of naar verhouding of gesteldheid der omstandigheden; wederkeerig, onderling, wederzijdsch; **respectueus** (fr. *respectueux*), eerbiedig, vol eerbied; — **respectéren**, lat. (*respectare*, eig. terug zien; fr. *respecter*), iemand in aanmerking nemen, hem achten, eeren, in eere houden, vereeren, eerbiedigen, ontzien; verschoonen, ongemocid laten; Merc., eenen wissel aannemen en betalen; **respectābel**, nw lat. (fr. *respectable*), aanzienlijk, eerwaardig, achtbaar, achtenswaardig, vereerend; **respectabiliteit**, f. de achtbaarheid, achtenswaardigheid, het aanzien.

respiréren, lat. (*respirare*, v. *spirare*, ademen), ademen, adem halen, weder tot adem komen, lucht scheppen, zich herstellen, uitrusten; **respirābel**, nw lat., inademaar, ter inademing dienstig of geschikt; **respiratie**, f. lat. (*respiratio*), het ademen, ademen, lucht scheppen; de verademing, herstelling, het uitrusten; **respirator**, m. nw lat., een ademhalings-

werktuig, een werktuig, geschikt om de ademhaling te bevorderen; Phys., een werktuig om zonder gevaar proeven omtrent de mephitische lucht te nemen; **respiro**, m. it., eig. de adem; Merc., de verlengde betalingstijd, het uitstel, van daar *respiro-dagen*, z. v. a. respect- of respijt-dagen, z. ond. **respicie-ren**.

respondéren, lat. (*respondere*, eig. daartegen beloven, v. *spondere*, vgl. **spondéren**), antwoorden, beantwoorden, hernemen, hervatten, wederleggen; overeen komen; terug blijven, z. reponderen; *respondeatur*, er worde geantwoord of men antwoorde; **respondént**, m. (lat. *respondens*), de antwoorder, verdediger van een geleerd twistschrift op hoogeschoolen; **responsum**, n., pl. **responsa**, het antwoord, bescheid, goedvinden, ieder schriftelijk antwoord aan een bestuur of eene overheid op aanvragen van bijzondere personen; inz. z. v. a. *responsum juris*, het geregteijk antwoordschrijven, de regtsuitspraak, het goedvinden of de meening van eene regtsgeleerde faculteit op hoogeschoolen; **responsābel**, nw lat. (v. h. lat. *responsare*; fr. *responsable*), verantwoordelijk, aansprekelijk voor iets; **responsief**, antwoordend, antwoord gevend of bevattend; **sponsorium**, n. een kerkelijke beurtzang, antwoordend kerkgezag tusschen den geestelijke en het koor of de gemeente.

res publica, f. lat., z. **republiek**.

Ressaut, m. fr. (spr. *resó*; v. *sauter*, springen), Arch., het vooruitspringen, uitsteken, het uit- of overstek aan eenen muur of een gebouw.

ressentéren, fr. (*ressentir*, spr. *resangt*—; v. *sentir*, voelen), nagevoelen, levendig en onaangenaam gevoelen of ge- waarworden, kwalijk nemen, gevoelig ge- raakt over iets zijn; **ressenti** (spr. *resáng-ti*), Pict. en Arch., scherp uitgedrukt, sterk aangeduid, duidelijk in 't oog vallend; **ressentiment**, n. (spr. *resangtimáng*), het nagevoel van iets onaangenaams, smarte- lijke herinnering, het nawec; de gevoelig- heid, het misnoegen, de wrok, wraakzucht; de wraak, het betaaldzetten.

Ressort, m. fr. (spr. *resór*; v. *ressortir*, weder uitgaan, v. *sortir*, uitgaan enz.), de veder, veer, drijfveer, springveer; de spankracht, veerkracht; het drijfwerk, in beweging brengende of houdende deel; het gebied, regtsgebied, grondgebied of district van eene regtbank; het vak, het gebied b. v. eener wetenschap; dat is niet van mijn ressort, dat behoort bij mij niet te huis, is niet van mijn vak, ook: dat valt niet onder mijn begrip; **ressortéren** (fr. *ressortir*), onder een regts- gebied, tot eene regtbank, tot een' bepaal- den werkkring behooren, van een bestuur,

geregt enz. afhangen, onderhoorig zijn, behooren.

Ressource, f. fr. (spr. *resóers'*; van *source*, bron), de hulpbron, het hulp- of redmiddel, de hulp, toevlugt; het bestaanmiddel; een middel ter ontspanning, verpozing; ook eene plaats van ontspanning, een besloten gezelschap, gezelschapshuis; veel *ressources* hebben, veel middelen van bestaan hebben, ook veel redmiddelen, uitvlugten weten, voor vele dingen raad weten.

Rest, n. (it. *resto*, fr. *reste*, m., v. h. lat. *restāre*, terug blijven), het overige, overschot, overblijfsel; de achterstand, achterstallige schuld; Arith., het getal, door de aftrekking (substractie) verkregen; *au reste* (spr. *o rést'*) en *du reste*, fr., overigens, voor het overige, daarenboven, daarbij, bovendien; **restéren** (fr. *rester*), over zijn, over blijven, nog achterstallig of schuldig zijn; **restánt**, n. het overschot enz., z. v. a. *rest*; ook m. de achterstallige schuldenaar; pl. **restánten**, uitstaande schulden, ten achteren geblevene betalings; Merc., ook de niet verkochte waren, de voorraad, die is blijven liggen.

restauréren, lat. (*restaurare*), weder herstellen, verbeteren, weder oprigten of opbouwen; verfrissen, verkwikken, versterken; **restaurantia**, pl. Med., herstellende, versterkende middelen; **restauratie**, f. de herstelling, verbetering van kunstwerken enz.; de herstelling eener oude dynastie op den troon, inz. van de Stuurts in de 17de en van de Bourbons in de 19de eeuw; verfrissing, verkwikking, versterking; ook een spijshuis, een huis, waar men op elk uur van den dag en bij portien kan eten; **restaurator**, lat., of **restaurateur**, fr. (spr. *resto*—), ook **restauránt** (spr. *restoráng*), m. een hersteller, wederoprigter, wederopbouwer, verbeteraar; inz. wie beschadigde kunstvoorwerpen, schilderijen enz. verbetert en herstelt; een gaarkok, de bestuurder, het hoofd eener restauratie.

resteren, z. ond. *rest*.

Restière, m. it., eene graanmaat in Cagliari.

restipuléren, lat. (*restipulāri*, vgl. **stipuleren**), daartegen beloven of bedingen; **restipulatie**, f. de tegenbelofte; het tegenbeding; de vordering eener tegenbelofte.

restituéren, lat. (*restituere*, v. *statuere*, vgl. **statueren**), weder herstellen of in zijnen stand of staat zetten; vergoeden, terug geven, weder geven; *ad restituendum*, ter teruggave, vergelding, vergoeding; **restitutie**, f. (lat. *restitutio*), de herstelling; teruggave, vergoeding, vergelding; *restitutio expensarum*, de teruggave, vergoeding der kosten; *restitutio in integrum*, de herstelling in den vorigen

stand, staat, bezit enz.; *v. naturalium*, de vereerlijking van onechte kinderen; **restitutie-edict**, n. een gebod van keizer Ferdinand II. van het jaar 1629, volgens hetwelk de protestanten al de sedert het verdrag van Passau (1552) ingetrokken stiftten en kerkgoederen aan de katholieken moesten terug geven.

resto, m. it., z. v. a. *rest*.

restringéren, lat. (*restringere*, v. *stringere*, vgl. **stringeren**), eig. terug trekken of binden; beperken, bepalen, begrenzen, verkorten; **restringerende** middelen, Med., zamentrekkende of stoppende middelen; **restrictie**, f. de beperking, bepaling, inbinding, verkorting; het voorbehoud; **restrictief**, nw lat., beperkend, bepalend, voorbehoudend.

Resul-Allah, m. arab. (v. *resul*, gezondene, v. *rasala*, zenden), de gezant Gods, een bijnaam van Muhamed.

resultéren (v. h. lat. *resultare*, d. i. eig. terug springen, v. *saltare*, springen), uit eene zaak ontspringen, volgen, ontstaan, voortvloeijen; **resultaat**, n. nw lat., de uitslag, het gevolg, de uitkomst, einduitkomst; de vrucht, opbrengst; het einde, besluit, de hoofdinhoud, het eindgevolg van een onderzoek.

resuméren, lat. (*resumere*, eig. weder nemen, v. *sumere*, nemen; fr. *résumer*), kort herhalen, zamen vatten, in een klein bestek brengen, nalezen en goedkeuren; **résumé**, n. fr. (spr. *rez*—), ook **resumtie**, f. nw lat., de zamenvatting, ineengedrongen of korte herhaling van de hoofdpunten, een beknopt overzicht, korte inhoud; **resumtief** (v. *resumere*, voor: verkwikken, herstellen), Med., tot verkwikking, versterking dienstig; versterkend; **resumtief**, n. een versterkingsmiddel, pl. **resumtīva**.

Resupinatie, f. nw lat. (v. h. lat. *resupinare*, terug buigen, vgl. **supinatie**), de terugbuiging, achterwaartsche kromming.

resurgéren, lat. (*resurgere*, v. *surgere*, zich oprigten), weder opstaan, verrijzen; weder bovenop komen; **resurrectie**, f. de opstanding der dooden; ook eene schilderij, die deze opstanding voorstelt; **resurrectio-nisten** of **resurrectie-mannen**, opstandingsmannen, lijkendieven in Engeland, die lijken opgraven, om ze aan de ontledkundigen te verkoopen.

resuscitéren, lat. (*re-suscitare*, vgl. **susciteren**), weder opwekken, weder gaande of wakker maken; **resuscitatie**, f. de wederopwekking van den dood, de opstanding; de vernieuwing, het wederophalen b. v. van een regtsgeeding.

Retable, f. fr., het altaarblad, een sie-raad, waartegen in eene kerk of kapel het altaar steunt, en dat doorgaans eene schilderij bevat.

retaliëren, lat. (*retaliāre*; vgl. *talio*), weder vergelden, gelijk met gelijk vergelden of beantwoorden; **retaliātie**, f. nw lat., de wederverging.

retapëren, fr. (*retaper*, v. *taper*, vgl. **taperen**), weder opstijven, omstulpen, opzetten, b. v. de randen van eenen hoed; omkrullen; doorhalen, hekelen, duchtig beet hebben.

retardéren, lat. (*retardāre*, vgl. **tarde- ren**), de snelheid verminderen of weêrhouden, ophouden, vertragen; talmen, dralen, achter blijven, te laat of te langzaam gaan, nalooopen (v. uurwerken); **retardaat** n. achterstand, nog te betalen belasting of opbrengst, interest; **retardātie**, f. (lat. *retardatio*), de vertraging, vermindering der beweging, uitstel, verhindering, belemmering; **retardement**, n. fr. (spr. *r'tard' mǎng*), de vertraging, het vertoef, uitstel, verzuim, oponthoud.

retaxéren, nw lat. (vgl. **taxeren**), op nieuw of nog eenmaal schatten.

reteneren, **retentie**, **retentief**, **retenuto**, z. ond. **retineren**.

Reteporieten, pl., z. v. a. **escharieten**.

Retiariërs, m. lat. (*retarius*, pl. *retiarri*, v. *rete*, net), netvechters, eene soort van vechters bij de oude Romeinen, die zich van een net bediening om hunne tegenpartij daarmede te vangen.

reticéren, lat. (*reticēre*, v. *tacēre*, zwijgen), verzwijgen, met stilzwijgen voorbijgaan; **reticēntie**, f. (lat. *reticentia*), de verzwijging; Log., z. v. a. **aposiopesis**.

Retiöulum, n. lat. (verklw. van *rete*, net), Med., een netje; **reticulair** of **gereticuleerd**, nw lat. (lat. *reticulātus*, a, um), netvormig; **reticüle**, f. fr., een kleine zak der vrouwen, eerst uit scherts en later bij verhastering en uit onkunde *ridicule* geheeten; **retīna**, f. het netvlies in het oog; **retinitis**, f. nw lat.-gr. Med., netvlies-ontsteking.

retinéren, lat. (*retinēre*, van *tenēre*, houden) of **reteneren**, fr. (*retenir*), terughouden, weder houden, onthouden; behouden, bewaren; voorbehouden; bespreken, huren, b. v. eenen wagen, eene plaats; **retēntie**, f. lat. (*retentio*), de terughouding, voorbehouding, het voorbehoud; het ophouden, opstoppen b. v. van het water; **retentie-regt**, z. v. a. **jus retentiōnis**, z. a.; **retentief**, nw lat., terughoudend, zamentrekkend; **reténdum**, n. lat. Jur., een voorbehoud, geheim bijvoegsel, een niet uitgedrukt artikel in een vonnis, maar dat er niettemin een gedeelte van uitmaakt en van kracht is; eene bedriegelijke voorwaarde bij het sluiten van een contract; eene uitvlugt, een voorbehoud, een slinger om den arm; **retenu**, m. of **retenue** f. Jur., de eerste post op de rekening van een' advocaat, ten blijke, dat hij het hem opge-

dragen geding heeft aangenomen.

Retiniet, m. gr. (v. *rhētīnē* = lat. *resīna*, hars) of **retin-asphalt**, n. een uit plantenhars en aardhars bestaand ligchaam in bruinkoolgebergte, ook: **resiniet**.

Retinitis, z. ond. **reticulum**.

retiréren of **zich retiréren**, fr. (*se retirer*, v. *tirer*, trekken), zich terug trekken, wijken, afdeinzen, aantrekken, terug treden, heengaan; zich tot rust begeven, van de wereld, de bezigheden afzien; **geretireerd**, fr. **retiré**, teruggetrokken, afgezonderd, ingetogen, eenzaam, op zich-zelven levend; **retirāde**, f. (in het fr. eig. een toevlugtsoord, eene wijkplaats in bolwerken), de terugtogt, aftogt, vlugt; toevlugt, toevlugtsoord, rustplaats (fr. *retraite*, z. a.), inz. het geheim gemak, de beste kamer, het secret; Fort., eene verschansing op een bastion enz., om den grond voet voor voet te betwisten, als de vijand het werk heeft beklommen.

retorquéren, lat. (*retorquēre*, vgl. **torqueren**), terug draaijen, iemands redenen tegen hem-zelven keeren, hem met zijne eigene gronden wederleggen, met zijne eigene wapens bestrijden of slaan; ontvangene beleedigingen enz. terug geven; **retorquendo**, bij wijze van wederverging; **retorsie**, f. nw lat., de terugschuiving, terugstooting; teruggave, beantwoording, vergelding van ontvangene beleedigingen; **jus retorsiōnis**, z. **jus**; **retorsiōnis jure**, naar het regt der wederverging; **retört**, f. (fr. *retorte* v. *retordre*, bij herhaling draaijen of wenden), Chem., een kromhalzig vat, de kolf, kolflesch, het kolfglas, de helm, kromhals.

retouchéren, fr. (*retoucher*, spreek *r'toesj*—; v. *toucher*, aanraken of aangrijpen; een of ander werk of gewrocht weder doorloopen, doorzien, over werken, verbeteren, de laatste hand, de beschaveude hand of de vijl aan iets leggen; eene schilderij weder opwerken, oprisschen; eene afgebruikte koperen plaat weder opwerken; **retouche**, f. de overwerking, verbetering, naziening; ook eene overgewerkte, verbeterde plaats van eene schilderij enz.; **retoucheerpenseel**, het penseel, waarmede de schilder de laatste hand aan zijn werk legt.

Retour, n. fr. (*le retour*, spr. *r'toer*, vgl. *tour*), de terugkeer, omkeer, wederkeering, terugkomst, terugreis, terugvaart, tehuisvaart; pl. **retouren**, Merc., terugvoer van goederenladingen; ook geld- of wissel-terugzendingen (tegen-rimessen); **retour-brief**, f.-ned., een met de post aan den afzender terugkeerends brief; **retourvracht**, de terugvracht; **retour-rekening**, de terug-rekening; **retour-schepen**, **retour-wagens** enz., terugkeerende schepen, wagens enz.; **retour-wissel**, z. v. a. **ricambio**; *de retour*, terug, naar huis, te

huis gekeerd; **retournéren** (fr. *retourner*, vgl. **tourneren**), terug keeren, omkeeren, terug of weder komen, weder terug reizen; terug zenden.

retracéren, fr. (*retracer*, van *tracer*, teekenen, ontwerpen), weder of op nieuw teekenen, weder in aandenken of in herinnering brengen.

Retract, **retractie**, **retracteren** enz., z. ond. **retraheren**.

retradéren, lat. (*retradere*, vgl. *traderen*), terug geven, weder over leveren; **retraditie**, f. nw lat., de teruggave, de weder-overhandiging.

retrahéren of **retractéren**, lat. (*retrahere*, *retractare*, van *trahere*, trekken), terug trekken; zijn woord enz. terug nemen, herroepen, terug of intrekken; ook eenen herwissel trekken; **retráct**, n. (lat. *retractus*), het terugtrekken, aan zich trekken; Jur., het intreden in de rechten eens voor-koopers; naderkoop, voorkoop; **jus retráctus** of **retracts-regt**, het nader- of voorkooprecht; **retractie**, f. (lat. *retractio*), de terugtrekking; Med., de zamentrekking, optrekking, verkorting van spieren en zenuwen; **retractatie**, f. de terugneming van zijn woord enz., de herroeping; **retractatio juraménte**, de bestrijding van eenen eed, omdat hij valsch was; **retraite**, f. fr. (spr. *r'trét'*), de terugtocht, aftogt (*retirade*); het vaarwel zeggen des bedrijvigen levens, verlaten der beroepsbezigheden, de afzondering van de wereld, afgescheidenheid, eenzaamheid, rust, het stille leven; de eenzame wijk of rustplaats, het toevlugtsoord, eene toevlugt; de retraite blazen of slaan, het sein tot den terugtocht, aftogt blazen of trommelen, den taptoe slaan; **en retraite** (spr. *ang r'trét'*), afgezonderd, eenzaam, van het gewoel verwijderd; **retraite-pensioen**, n. eene jaarwedde voor oude, tot de dienst onbekwaam geworden krijgslieden.

retranchéren, fr. (*retrancher*, spr. *r'transj'*—; vgl. **tranchéren**), afsnijden, afzonderen; besnoeijen, verminderen, beperken: verschansen; **retranchement**, n. (spr. *r'transj'máng*), de verschansing, leger- of veldschans.

Retratte, l. **ritratta**, z. a.

retribuéren, lat. (*re-tribuere*; vgl. **tribuéren**), weder geven, vergoeden, vergelden; **retribútie**, f. de teruggave, vergelding, wedervergoeding.

Retriment, n. lat. (*retrimentum*), afval, verlies op brosse, dorre wrijf-bare dingen.

retroagéren, (lat. *retro agere*, van *retro*, terug, en *agere*, handelen, voeren, werken enz.), terug drijven, terug werken, achterwaarts doen gaan; **retroáctie**, f. nw lat., de terugwerking; **retroactief**,

terugwerkend; **retroactiviteit**, f. de terugwerkende kracht, het terugwerkend vermogen; **retrocedéren**, lat. (*retrocedere*, vgl. **cederen**), terug wijken; iets weder afstaan; **retrocéssie**, f. nw lat., de wederafstand; **retrodatéren**, nw lat. (vgl. **dateren**, ond. *datum*), terug dagteekenen, de dagteekening terug zetten, eene vroegere dagteekening schrijven; **retrodatéring**, f. de terugdagteekening, vervroeging van de dagteekening; **retrofeudum**, n. mid. lat. (vgl. **feudum**), het achterleen; **retrográdus** of **retrográdief**, nw lat., rugwaarts gaand, achterwaartsbewegend, teruglopend; **retrogradéren**, lat. (*retrogradi*), rugwaarts, achterwaarts of terug gaan, den kreeftengang gaan; **retrogradatie**, f. de teruggang, terugloop; de schijnbaar achterwaartsche beweging eener planeet; **retrográdo**, it. Muz., rugwaarts gaande, allengs langzamer; **retrospéctie**, f. nw lat. (van *retrospicere*, terug zien), het terugzien, rugwaarts zien, de terugblik, herinnering; **retro-vendéren**, nw lat. van *vendere*, verkopen), weder verkopen, terug verkopen; **retroventitie**, f. de wederverkoop; **retrovertéren**, lat. (*retrovertere*), terug wenden, terug buigen; weder overzetten; **retrovérsie**, f. m. lat. Med., de terugbuiging, rugwaartswending.

reuniéren, **reunisséren**, nw lat. (van *unire*, vereenigen; fr. *réunir*), weder vereenigen, verzoenen; **zich reün**—, zich verzamelen, vergaderen, bijeen komen; **reünie**, f. de wedervereëning, hereëning; de verzoening; ook de vereëning, als naam van gezellige bijeenkomsten; Med., de zamenhechting eener wonde.

reus, m. lat. Jur., de beklagde, voor het gerigt gedaagde, verweerder, schuldige; **reus est absolvendus**, **actôre non probante**, wanneer de aanklager niets bewijst, behoeft de gedaagde geen tegenbewijs; **reo negante actôri incumbit probatio**, wat de beklagde loochent, moet de aanklager bewijzen.

reüsséren, fr. (spr. *re-üss*—; van **réussir**, van het oud-fr. *ussir* = it. *uscire*, uitgaan, uit voortkomen, van het lat. *exire*), goed uitvallen, goed van de hand gaan, gelukken, slagen, een' goeden of gelukkigen voortgang hebben, wel groeijen, tieren, bloeijen, voortkomen; ergens gelukkig in zijn; zijn doel bereiken, eene zaak tot stand brengen; **gereüsséerd**, gelukt, geslaagd; **reüssite**, f. een gelukkige afloop, goede uitslag, eene gewenschte uitkomst, een verlangde voortgang, het welgelukken.

revaccinéren, nw lat. (vgl. **vaccinéren**), bij herhaling de koepokken inënten; **revaccinatie**, f. de herhaalde koepokinënting.

revaleren, nw lat. (van het lat. *valēre*, gezond zijn, zich wel bevinden; it. *rivalere*), Merc., wegens een uitschot of eene betaling zich op iemand verhalen, zich weder doen betalen, zich schadeloos houden.

revalideren, nw lat. (vgl. *valide*, *valideren*), weder geldig maken, op nieuw voor geldig verklaren.

Revanche, f. fr. (spr. *r'wángsj'*); van het lat. *re-vindicatio*; vgl. *vindiceren*), de genoegdoening, wraak, wedervergelting, het verhaal; inz. een tweede spel, waartoe men zijne partij uitnoodigt of uitdaagt, om het geleden verlies te herstellen; **revancheren** (fr. *revancher*), vergelden, wreken, betaald zetten, te huis zoeken; **zich rev—**, zich wreken, zich genoegdoening verschaffen.

Reveille, f. fr. (spr. *rewelj'*; van *réveiller*, opwekken, doen ontwaken), Mil., de wektrommel, de morgenroffel, het signaal voor het ontwaken, als teeken om op te staan; **reveilleuse**, f. (spr. *r'weljéuz'*), een soort van sofa; **reveillon**, m. (spr. *r'weljóng*), een vóóravondeten of -boterham, ook een nachtelijke maaltijd na een bal of eene vrolijke partij; bij schilders: een krachtige penseelstreek, waarmee men zekere voorwerpen meer licht en kracht geeft.

reveleren, lat. (*revelāre*, van *velāre*, omhullen), onthullen, ontdekken, ontblooten, ontsluiteren, openbaren, verkondigen, verraden; **revelātie**, f. de onthulling, ontdekking, ontsluiting, openbaring.

reveniëren, lat. (*revenīre*, van *venīre*, komen; fr. *revenir*), terug komen; weder tot zich komen, zich herstellen; **revenánt**, m. fr. (spr. *rew'náng*), een wederkomeling, een afgescheiden, terugkeerende geest, een spook, geest; **revenu**, n. of **revenue**, het inkomen, voordeel; pl. **revenuen**, inkomsten (*renten*).

re vera, zie onder *res*.

reverbereren, lat. (*reverberāre*, vgl. *verbereren*), terug slaan, lichtstralen terug werpen, doen terug kaatsen, ook terug stralen, weder kaatsen; **reverbereerlantaarn**, eene spiegellantaarn, groote straatlantaarn, welker licht van een blinkend metaalstuk terug kaatst; **reverbereer-vuur**, strijkvuur, een vuur zonder uitweg van boven, waardoor de vlam zich ombuigt of heenrolt over de voorwerpen, die aan hare inwerking zijn blootgesteld; **reverbereer-oven**, strijkoven, smeltoven, waarin de vlam gereverbereerd wordt; **reverberātie**, f. nw lat., de terugstraling, weerschijn, terugkaatsing; **reverbère**, m. fr. (spr. *rewerbér'*), een lichtweërkaatser, lichtscherm, een gepolijste holle spiegel, die de opvallende lichtstralen versterkt terug werpt.

reverendus, a, um, lat. (v. *reverēri*, vereeren), eerwaardig, vereerenswaardig, inz. als titel voor geestelijken; **reverendus dominus**, afgek. *R. D.*, de eerwaardige of hoogwaardige heer; **reverendo domino**, afgek. *R. D.º*, aan den eerwaardigen heer; **reverendissimus**, hoogwaardigste; **reverendum ministerium**, de eerwaardige geestelijkheid (z. *ministerium*); **reverēde**, f. een priesterrok, koorrok, lang zwart overkleed van de evangelische geestelijken; **reverētie**, f. (lat. *reverentia*), ontzag, eerbied, eerbetuiging, eerbiedigheid; buiging, neiging.

Réverie, f. fr. (spr. *rew'rie*; v. *réver*, droomen), de droomerij, sufferij, inbeelding, gril, hersenschim, de mijnering; diepe gedachte; **réveur**, m. een droomer, dutter, suffer, mijneraar, gek; als adj. droomend, mijnerend, in gedachten verdiept, verstrooid.

Revers, m. nw lat. (v. h. lat. *revertēre*, omkeeren; fr. *revers*), de keer- of rugzijde van eene munt of medaille, op welke het wapen, zinnebeeld of opschrift is gestempeld (het tegengest. van *avers*), de averegtsche of verkeerde zijde; omwending der fortuna, tegenspoed, ongeval, ongeluk; de omslag of opslag; aan eenen mansrok; Jur., een tegenbewijs, de tegenverzekering, eene schriftelijke tegenbelofte; **reversaliën**, pl. of *litterae reversales*, pl., verzekeringsschrijven, waarborgbrieven, in welke een vorst zich verbindt, de regten zijner onderdanen niet aan te tasten; **reverseren**, zich door een tegenbewijs verbinden, eene schriftelijke tegenverzekering geven; **reversie**, f. lat. (*reversio*), de terugkeer; het terugvallen van een goed aan zijnen heer; van daar *reversie-eggt*, het regt van terugvalling of wederkeering; **reversibel**, nw lat., terugkeerend, dat terug valt of terug keert, b. v. zulk een leen; **reversibiliteit**, f. de hoedanigheid van weder te vervallen aan den eigenaar, die er over beschikt heeft, wederkeerbaarheid.

Reversi, **reversino** of **reversi-spel** (fr. *reversi*), eene soort van kaartspel tusschen vier personen, waarbij degene, die de minste slagen haalt, de partij wint, en hartenboer de voornaamste kaart is.

Reversie, z. ond. **revers**.

revertéren, lat. (*revertēre*), omwenden; weder keeren, terug komen.

revesteren, lat. (*revestire*, v. *vestire*, kleeden), weder kleeden, op nieuw bekleeden, weder in een vorig ambt plaatsen; **revestiarium**, n. nw lat. of **revestiaire**, fr. (spr. —*tiér'*), de kamer, waar de priester zijn plegtgewaad aandoet; **revêteren**, fr. (*revêtir*), bekleeden, voeren, beschieten; **revêtement**, n. (spr. —*máng*), Fort., de bemanteling, bekleedingsmuur.

Rêveur, z. ond. *rêverie*.

revidéren, lat. (*revidère*, v. *vidère*, zien), iets weder doorzien, nazien, herzien, nogmaals onderzoeken om het te verbeteren; **revidént**, m. nw lat., wie zich van het regtsmiddel der revisie bedient; ook z. v. a. **revisor**, m. een onderzoeker, onderzoeker, narekenaar, nazien, b. v. van rekeningen; ook de inordebrenger der drukproeven; **revísie**, f. de herhaalde doorzage, herziening, hermonstering; Jur., een regtsmiddel tot herhaald doorzien der acten en verandering van het gevallen besluit; Typ., het tweede proefblad, de verbeterde proef om nogmaals nagezien en verbeterd te worden.

Review, n. eng., z. v. a. het fr. **revue**.

revindicéren, nw lat. (vgl. **vindicéren**), op iets weder aanspraak maken, iets, dat verloren of ontnomen is, weder toeëigenen, terug vorderen, herreischen; **revindicátie**, f. de terugvordering of wederbekoming van eenen eigendom.

Revirement, n. fr. (spr. *r'wier'máng*; v. *revirer*, v. *virer* = lat. *gyrāre*, om-draaijen), Mar., het wenden, overstag werpen van een schip; Merc., de afrekening.

revivificátie, f. nw lat. (vgl. **vivificátie**), de wederbezieling, wederlevendigmaking; Chem., herstelling van het kwik in zijnen natuurlijken staat; **reviviscéren**, lat. (*reviviscère*), weder levend worden of maken; inz. metaal, verkalkt erts weder tot zijne vorige, natuurlijke gedaante brengen; **reviviscéntie**, f. nw lat., het weder levend worden, herleven, b. v. der raderdiertjes.

revocéren, lat. (*revocāre*, van *vocāre*, roepen), terug roepen; herroepen, zijn woord terug nemen; **revocābel** (lat. *revocabilis*, e), wederroepelijk, herroepbaar, wat terug genomen kan worden; **revocabiliteit**, f. nw lat., de herroepelijkheid; **revocátie**, f. lat. (*revocatio*), de terugroeping, herroeping, terugneming, intrekking, terugname; **revocatorium**, n., pl. **revocatoria**, de herroepings- of terugroepingsbrief.

Revolte, f. fr. (spr. *rewólt'*; v. h. lat. *revolvère*, terug-, omwentelen), de opstand, het oproer; **revoltéren** (fr. *révolter*), doen opstaan, in opstand brengen, het gemoed tegen iets doen opkomen; ook oproerig worden, opstaan, in opstand geraken; **revoltánt**, hoogst hinderlijk, ergerlijk, tegen de borst stootend.

revolvéren, lat. (*re-volvère*), terug rollen, terug wentelen, van zich afwentelen b. v. beschuldigingen; **revolútie**, f. lat., de omwenteling, omverstoring, omkeering, omdraaijing, omwending; Astr., de beweging van een kleiner ligchaam om een grooter; geheele verandering of omvorming, b. v. van het dierlijk organisme,

van de aarde door groote watervloeden, aardbevingen enz.; inz. **politieke revolutie**, staatsomwenteling, staatsvervorming, verandering van de gansche staatsinrigting langs den gewelddadigen weg; **revolutie-tribunaal**, n. (*tribunal révolutionnaire*), een bloeddorstig gerechtshof in de fr. staatsomwenteling (den 11den maart 1793) eerst onder den naam van eene buitengewone criminele regtbank ontstaan, welke de vervolging en bestraffing van alle tegenstrevers der revolutie en aanhangers van het koninklijk huis ten doel had; **revolutionair** (fr. *révolutionnaire*), omwentelingsgezind, oproerig; ook wel z. v. a. eigendunkelijk, met verachting van de bestaande orde; als subst. m. een staatsomwentelaar, omwentelingsgezinde, vriend, voorstander, bevorderaar der staatsomwenteling, opstandeling; **revolutionéren**, omwentelen, omvormen, veranderen, eene staatsomwenteling verwekken of bewerken; ook grondstellingen verspreiden, die tot zulk eene omwenteling den weg banen.

Revue, f. fr. (spr. *r'wú'*; v. *revoir*, weder zien, doorzien), eng. **review** (spr. *ri-vjoe*), de monstering, heir- of legerschouw, wapenschouw; het overzigt, titel van verschillende tijdschriften, b. v. *revue britannique*, britsch overzigt enz.; de *revue* doen passéren, over zien, bezigtigen, de verschillende deelen naauwkeurig beschouwen of onderzoeken.

Revulsie, f. lat. (*revulsio*, v. *revellere*, weg-, afrukken), de afrukking, losscheuring; Jur., beschouwing van eene andere zijde, verschillend doorzigt; Med., hevige beweging der lichaamszappen; ook afleiding en verdeeling der vochten in het ligchaam; **revulsief**, verdeelend, afleidend.

rex, m. lat. (gen. *regis*, pl. *reges*), de koning; *rex apostolicus*, de apostolische koning van Hongarije; *r. catholicus*, de katholieke koning; *r. christianissimus*, de allerechristelijkste koning van Frankrijk; *r. convivii* of *r. mensae*, gasten- of tafelkoning, z. v. a. *modimperator* (z. a.); *r. fidelissimus*, de allergeleovigste koning van Portugal.

Rez de chaussée, m. fr. (spr. *ré d' sjosse'*; v. *rez*, oud-fr. *raiz*, d. i. digt aan, met den aardbodem gelijk, v. h. lat. *rasus*, a, um, en *chaussée*, z. a.), de benedenste verdieping, woning gelijkvloers, benedenwoning.

Rezal, m. eene graanmaat in den Elzas, = 30 tot 34 ned. ponden, een schepel.

Rhabarber, m. (gr. *rhā* of *rhēon*, n., nw lat. *rheum*, *rha* of *rheum pontificum*; dus genoemd naar den stroom Rha, d. i. Wolga, en het gr. *bárbaron*, vreemd, uitlandsch, uitheemsch), eene bekende plant, welker maagsterkende en buikzuiverende

wortel veel in de geneeskunst gebruikt word; **rhabbarbarine**, f. eene eigenaardige plantvormende stof in den rhabarber.

Rhabdologie, f. gr. (v. *rhabdos*, f. roede, staf): de staafjesrekenkunst, de kunst om met staafjes, gelijk b. v. die van den schotschen baron Neper (neperiaansche staafjes), te rekenen; **rhabdomantie**, f. de waarzeggerij uit staafjes, ontdekking, door middel van staafjes (met de wigchelroede), van onder de aarde verborgene dingen, inz. der ertsen en des waters; **rhabdomant**, m. een stafwaarzegger, iemand, in het gebruik der wigchelroede ervaren.

Rhachiägra, n. gr. (v. *rhachis*, f. ruggegraat), Med., jichtige ruggelijp; **rhachialgie**, f. de ruggegraatspijn; **rhachialgitis**, f. ontsteking van het ruggemerg; **rhachio-paralýsis**, f. de ruggemergsverlamming; **rhachiophýma**, n. ruggegraatsgezwell; **rhachioplegie**, f. verlamming der ruggemergszenuwen; **rhachiorrhēuma**, n. het lendenwee, de lendenpijn, het spit; **rhachioótoom**, n. een anatomisch werktuig tot opening van de ruggegraatsholte; **rhachiophýma**, n. een vleeschgezwell aan den rug; **rhachisagra**, f. verstijving van de ruggegraat ten gevolge van jichtige aandoening; **rhachitis**, f. de kromming van de ruggegraat; de engelsche ziekte (omdat zij in 1612 en 1620 algemeen in Engeland heerschte); **rhachitisch**, met engelsche ziekte behebt.

Rhacōma, n. gr. (v. *rhakan*, verscheuren), Med., eene oppereten, gescheurde, gekloofde plaats; **rhacōsis**, f. eene gekloofde zweer; het slap en rimpelig worden der huid.

Rhadamanthus, z. ond. **Pluto**.

Rhætiziet, m. eene variatie van den cyaniet, zoo geheeten naar haar oude vaderland Rhæticië (Graauwbunderland).

Rhagādes, pl. gr. (sing. *rhagās* f.), Med., huidkloven, spleten, ook wel venrische kloven aan de geslachtsdeelen en in de nabijheid van den aars.

rhagōdes, gr. (v. *rhax*, gen. *rhāgos*, bezie), bes- of druifvormig; **rhagoīdes**, f. Med., het druivenvlies van het oog.

Rhamnus, f. gr. (*rhāmnos*), de kruisdoorn.

Rhamphástus, m. gr. (v. *rhámphos*, n. kromme snavel), eene soort van vogels met onevenredig grooten snavel, b. v. de pepervreter.

Rhantēres, pl. gr. (*rhantēres*, v. h. sing. *rhantēr*, v. *rhainein*, besproeien, besprengen), eig. besproeijers, bevochtigers: de inwendige oogholten.

Rhaphanie, f. gr. (v. *rhaphanis* of *rháphanos*, raap, kool, omdat men deze ziekte v. de ontreiniging des korens door het zaad eener soort van raphanus afleidde), Med.,

de krielziekte, drooge versterving, russische catarrhus; **rhaphanēdon**, n. de gladde dwarsbreuk van een been (gelijk die wanneer men eene raap doorbreekt).

Rhaphe, f. gr. (v. *rháptein*, naaijen), Anat., de naad, b. v. de naad der bekkeneelsbeenderen, de ploovormige naad van den balzak, de naad bij wonden; **rhapsymphýsis**, f. vergroeiing der bekkeneelsnaden; **rhapsōden**, pl. gr. (eig. *rhapsōdos*, pl. —oi, van *rháptein* en *ōdē*, gezang), eig. zamennaaijers of zamenvoegers van gezangen, rondtrekkende volkszangers bij de oude Grieken, die inz. de afzonderlijke gezangen van Homerus tot grootere geheelen verbonden en opentlijk voordroegen; **rhapsodie**, f. het door eenen rhapsodos voorgedragen gedicht, inz. de afzonderlijke deelen der gedichten van Homerus; van daar in 't algemeen een uitgenomen stuk, fragment van een grooter gedicht; een uit verschillende stukken bijeen gebragt geheel, verzamelwerk, mengelmoes, rommelzoo; **rhapsōdisch**, onzamenhangend, stukswijze; uit verschillende deelen bijeen gebragt, zaamgeflanst, zamen gelapt; **rhapsodist**, m. een verzamelaar, bijeenbrenger; zamenflanser, prulschrijver; **rhapsopomantie**, f. waarzegging uit een vers, dat zich bij het openslaan het eerst aan het oog voordoet.

Rhea, f. gr. (= *éra*, aarde), Myth., eene der titaniden (z. a.), de gade van Kronos of Saturnus en moeder van Zeus (vgl. Cybele); **Rhea Sylvia**, f. rom. Myth., de dochter van koning Numitor van Alba, die bij Mars (z. a.) de tweelingen Romulus en Remus, stichters van Rome, baarde.

Rhēgma, n. of **rhēgmos**, m. gr. (v. *rhēgnýnai*, breken), Med., eene berst, spleet, scheur, kloof; eene kwetsuur, uitstorting van bloed onder de huid; de trekking, kramp; **rhēxis**, f. het scheuren, openbreken, b. v. van zweren, aderen enz.

Rhembásmus, n. gr., het rondzwerfen; Med., z. v. a. **nyktobatesis**.

Rhētor, m. gr. (*rhētōr*, van *rhōō*, *erōō*, ik spreek), een redenaar; leeraar der welsprekendheid, redekunstenaar; **rhētoriek**, **rhētorica**, f. (gr. *rhētorikē*), de redekunst, leer der welsprekendheid; **rhētoriker**, zie **rederijker**; **rhētoricātie**, f. nw lat., het misbruik van de aanwending der rhetorische figuren; **rhētorisch**, gr. (*rhētorikós*, *ē*, *ón*), redekunstig, overeenkomstig met de redekunde; op redenaars wijze; met woorden pralend; **rhētorismus**, n. de redekunstige wijze van uitdrukking of voordragt; in verachtelijken zin: de woordenpronk, gemaakte welsprekendheid, ijdele, pralende, maar vaak zinledige woorden; **rhētorianen**, pl., eene secte van oostersche christenen, zoo geheeten naar Rhetorius.

Rheuma, voorheen ook **rhevma**, n. gr. (van *rhein*, vloeijen), eig. het vloeijende, de vloed, stroom; Med., eene in het lichaam omloopende ziektestof, ook z. v. a. **rheumatismus**, n. en **rheumatalgie**, f. de vloeijing, vochtvloeijing, zinking, lendenpijn, eene eigenaardige aandoening van het celweefsel; pl. **rheumatismen**, vlocijingen, zinkingen; **rheumatisch**, door eene vloeijing ontstaan, met vloeijingen, zinkingen gekweld; **rheumatopyra**, f. eene rheumatische koorts, eene zinkingkoorts.

Rhexis, zie onder **rhegma**.

Rhicrōsis, f. gr. (van *rhiknōs*, *ē*, *ōn*, stijf, dor, rimpelig); het rimpelig worden, de gerimpeldheid, gefronsdheid.

Rhinalgie, f. gr. (van *rhis*, pl. *rhīnes*, neus), Med., de neuspijn; **rhinanchōne**, f. de neusvernaauwing; **rhinenchysie**, f. het inspuiten in den neus; **rhinenchytes**, m. het neusspuitje; **rhinoblennorrhoea**, f. een neusslijmvloed; **rhinoceros**, m. (gr. *rhinō-kerōs*, van *keras*, hoorn), de neushoorn; **rhinocarcinōma**, n. de neuskanker; **rhinocnēsmus**, n. het neusjeuken, de kitteling of jeukte in den neus; **rhinolophus**, m. de bladneus, eene soort van vledermuisen; **rhinophonie**, f. het spreken door den neus; **rhinoplastiek**, f. (vgl. **plastic**), Med., de neusvormingskunst, of de kunst om beschadigde of verlorene neuzen weder te herstellen; **rhinoptie**, f. het scheelzien over den neus; **rhinorrhagie**, f. het neusbloeden; **rhinostegnosie**, f. de neusverstopping door te veel slijm, eenen polyp enz.

Rhiptasmus, m. gr. (van *rhiptázzein*, heen en weder werpen), z. v. a. **ballismus**.

Rhizagra, f. gr. (van *rhiza*, wortel), Med., eene worteltang der tandmeesters; **rhizias**, m. wortelsap, eene uit wortelen bereide artsensij; **rhizoblāsten**, pl. Bot., wortelkiemers; **rhizolīthen**, pl. wortelsteenen, versteeningen van boomwortelen; **rhizoloog**, m. een wortelkenner, wortelverzamelaar; **rhizōma** (v. *rhidzūn*, inwortelen), de stam van den wortel eens booms of eener plant, wortelstok; **rhizomórphen**, pl., wortelachtige planten, in diepe aardbeddingen voorkomende; **rhizomórphisch**, wortelachtig, naar wortels gelijkende; **rhizophraag**, m. een worteleter, van wortels levend mensch; **rhizōsis**, f. (van *rhidzūn*), het wortelen, wortelkrijgen; **rhizospérmen**, pl., varenkruiden, welker zaad (*sperma*) aan den wortel verschijnt; **rhizotoom**, m. een wortelsnijder, verzamelaar van geneeskrachtige wortelen; **rhizotomie**, f. de wortelsnijding, wortelontleding.

Rhodelæon, n. gr. (van *rhōdon*, n. roos), rozenolie; **rhodīnon**, n. en **rhodīs**, f. een rozenmiddel, rozenpleister, rozenpoeder; **rhodisch hout** (*lignum rho-*

dinum, van het gr. *rhodīnon*, dat is rozig), rozenhout, zeer fijn witgeel hout met eenen rozengeur, op het eiland Rhodus (dat is rozeneiland) enz.; dit hout levert de kostbare rozenhoutolie; **rhódisch zeeregt**, de op het eiland Rhodus geldige zee- en scheepvaartwet, welke in vele andere landen tot rigtsnoer is genomen; **rhodīum**, n. een door Wolaston in 1804 ontdekt enkelvoudig metaal; **rhodochrosiet**, m. rood-bruinsteenerts; **rhododāphne**, f. (vgl. *daphne*), laurierroos of de rozenlaurier; **rhododendrum**, n. (v. *déndron*, boom), de rozenboom, alpenbalsem, alproos, bergroos, een pronkgewas, een struik van onderscheidene soorten; **rhodologie**, f. de rozenleer, rozenbeschrijving; **rhodomél**, n. rozenhoning; **rhodomélon**, n. rozenappel; **rhodoniet**, m. rozensteen, roodsteen, mangaanspath, eene soort van het kiezel-mangaan; **rhodosachāron**, n. rozensuiker; **rhodostagma**, n. rozenwater; *hic Rhodus, hic salta*, lat. sprw., toon nu, dat gij springen kunt, of laat nu uwe kunst zien (de Rhodiërs waren vermaard als springers).

Rhomb of **rhumb**, m. (eng. *rhumb*, fr. *rumb*, sp. *rumbo*, v. h. gr. *rhombos*, kring, rad; v. *rhémbein*, in een' kring draaijen), bij schippers eene windstreek of eene v. de 32 streken op het zeekompas of de windroos; **rhombus**, m. gr. (*rhombos*), Geom., eene ruit, een scheeve vierhoek met gelijke zijden doch scheeve hoeken; zeker heekkundig verband, om zijne gedaante zoo geheeten; *ad rhombum*, eig. naar de ruit; geschikt, bruikbaar, deugdelijk; *ad rhombum nihil facit*, dat doet niets ter zake; **rhombusphylliet**, m. straalerts, straal koper, arsenikzuur koper met arsenikzuur ijzer; **rhombieten**, pl., versteeningen van scheeve, gelijkzijdige gedaante; **rhomboéder**, n. (v. *hédra*, zetel, grondslag, grondvlak-ke), een lichaam met 6 ruitvormige vlakken, een scheeve teerling; **rhomboïdaal**, gr.-lat., ruitvormig; **rhomboïdaal-dodecaëder**, z. ond. dodecaëdie; **rhomboïdes** of **rhomboïde**, f. gr., eene langwerpige ruit met 2 lange en 2 kortere zijden, een scheefhoekig parallelogram (z. a.).

Rhomma, n. gr. (v. *rhophēin*, slurpen), Med., een opslurpmiddel.

Rhonchus, m. gr. (*rhónchos*, v. *rhénchein*, snorken), Med., het snorken.

rhopálish, gr. (*rhopalikós*, *ē*, *ōn*, v. *rhōpālon*, knods), knods- of kolfvormig; **rhopalische verzen**, zulke, in welke ieder volgend woord eene lettergreep langer is; **rhopalismus**, m. het slaan met de knods; de spanning van het mannelijke lid.

Rhopograaph, m. gr. (*rhōpogrāphos*), een schilder van allerlei kleinigheden, gelijk planten, struiken (*rhōpion*, een struik);

rhopographië, f. de beschrijving van struiken en heesters.

Rhotacismus, m. gr. (*rhōtakismós*, v. *rhotakidzein*, de letter *rho*, d. i. de *r* gebruiken), het gebruik of misbruik van de letter *R*, het brouwen.

Rhusma of **rusma**, n. een turksch ont-haringsmiddel, ontharingszalf.

Rhyas, f. gr. (*rhyás*, v. *rhein*, vloeijen), de tranenvloed, het druipen der oogcn; eene ongeneselijke traanfistel.

Rhynchos, m. gr. (v. *rhýdzein*, knorren, grijnzen), de snuit, tromp.

Rhyparia, f. gr. (v. *rhyparós*, á, ón, vuil, smerig, *rhypos*, vuiligheid), Med., onzuiverheden in de eerste wegen; **rhy-parograaph**, m. een kladschilder, knoeijer, schilder van ontuchtige, vuile tooncelen; **rhyparographië**, f. de kladschilderij;

rhyphia, f. Med., eene onaanzienlijke huid-
vlecht, die eenen vuilen etter afscheidt;

rhyptica, pl. (v. *rhýptein*, de vuiligheid wegnemen, reinigen), Med., reinigende middelen; **rhyptisch**, reinigend, zuiverend, inz. bloedzuiverend, de scherpte van het bloed verminderend.

Rhysis, f. gr. (v. *rhein*, vloeijen), Med., het vloeijen, uitvloeijen, zijpelen.

Rhythmus, n. gr. (*rhythmós*), in 't alg. de gelijkmatige, afgemeten beweging; Muz. en Poet., de tijdmaat, naar bepaalde maat- en toonverhouding geregelde redegang, evenmatige welluidendheid der rede, klankmaat, vers-tact, vgl. numerus en tact; **rhythmisch**, afgemeten, evenmatig, versmatig, welgeordend; **rhythmiek**, f. de leer van den rhythmus, de tijd- en toonmaatleer; **rhythmométer**, m. een tact-me-
ter, werktuig, dat elke beweging der tijd-
maat op het naauwkeurigst aangeeft.

Rhytidosis, f. gr. (v. *rhytis*, voor rimpel), Med., het rimpelen; de rimpeling van het hoornvlies, afneming van den oogap-
pel door verdrooging van de vochtigheid.

Ribadavia, m. een spaansche witte wijn, zoo geheeten naar de gelijknamige plaats in Gallicië.

Ribasso, m. it. Merc., z. v. a. **rabat**.

Ribattúta, f. it. (spr. *u* = *oe*, Muz. de terugslag.

Ribaudequin, m. fr. (spr. *ribood'héng*), een oud krijgswerptuig voor pijlen, spic-
sen enz.; later eene soort van geschut.

Ribes, m. een spaansche roode wijn van Ribas in Catalonië.

Riblette, f. fr. Mil., een op den rooster
gebraden en gekruid vleeschreepje.

Ribólla, m. een wijn uit Istrië.

Ribordage, f. fr. (spr. *ribordáazj*), Mar., de overzeiling, het stooten der schepen te-
gen elkander; ook de schade of haverij, daarnit ontstaan.

Ricambio, m. it. (vgl. *cambiō*), ook **ricors-wissel** of **retour-wissel** en re-

charge, fr. Merc., een keerwissel, tegenwis-
sel, herwissel, die met *pro test* teruggaat.

ricanéren, fr. (*ricaner*), honend lag-
chen, grijnzen; zonder reden lagchen; **ri-
caneur**, m. een dom, onbeschaamd lag-
cher, grijnzer.

Ricápito, m. it., het opschrift, a dres, de plaats, waar een wissel wordt afgege-
ven; de aanneming of vereering van eenen
wissel; per *ricapito*, door aflevering of over-
handiging; **ricapitéren** (it. *ricapitare*),
iets aan zijne plaats afgeven, over maken;
Merc., over schrijven, bezorgen, bestellen,
eenen wissel aannemen, betalen, vereeren.

Ricávo, m. it. (v. *ricavare*, uitnemen,
nut trekken), Merc., het zuivere bedrag van
verkochte waren.

Ricercáta, f. it. (spr. *ritsjerk*—), eig.
het opzoeken (v. *ricercare* = fr. *recher-
cher*), Muz., het voorspel.

Ricínus, m. lat., de wonderboom, eene
plantensoort, inz. de gemeene wonderboom
(*ricinus communis*), ook christuspalm ge-
noemd, uit welks zaadkorrels de geelacht-
tig groene ricinus-olie, wonderboom-
olie, wordt gewonnen; die als artseneij, inz.
tegen wormen, hardnekkige verstoppin-
gen enz. gebruikt wordt.

Ricochet, m. fr. (spr. *rikosjé*), de op-
stuit, het keilen, herhaald afkaatsen van
een' geworpen steen op de vlakke van het
water; **ricochet-schot**, een schot, waarbij
de kogel herhaalde malen op de aarde of op
het water afstuit en zich weder verheft;
ricochetéren, zulke schoten doen.

Ricognitóri, pl. it. (spr. —*konji*—; van
het nw lat. *recognitor*), opziener, naziener
(bij de verkiezing van eenen paus).

ricoléren (v. h. it. *ricolare*, weder door-
zigen = lat. *re-colāre*), diepe groeven of
voren tot afloop van het water trekken.

ricórso, m. it. (= lat. *recursus*), Merc.
(z. *recours* en *ricambio*).

Ricovéro, m. it. (v. *ricoverare* = lat.
recuperare, weder verkrijgen), de weder-
verkrigging, wederbekenning; Merc., de
schadeloosstelling, z. v. a. *regres* en *re-
cours* (z. a).

Rideau, n. fr. (spr. *ridó*; v. *ride*, f. rimpel,
plooi, vorm), de voorhang, gordijn; Mil.
eene kleine hoogte, van welke eene
plaats beschoten kan worden, gordijn; ook
eene in der haast opgeworpen verschansing.

ridéndo dicere verum, lat. (v. *ridere*,
lagchen), de waarheid zeggen; **ridicúle**,
fr. (v. h. lat. *ridiculus*, a, um), belagehe-
lijk, belagchenswaard, bespottelijk; **ridi-
cule** 1) n. het belagchelijke of bespottelij-
ke; zich een *ridicule* geven, zich
belagchelijk aanstellen, bespottelijk ma-
ken; 2) m. (verbasterd uit *reticule* = lat.
reticulum, een netje, netvormig zakje),
een werkkak, eene werkbeurs der vrouwen.

Ridingcoat, z. **redingote**.

Ridotto, m. it. (= lat. *reductus*), eene afgezonderde plaats, toevlugtsoord; spelkamer voor gemaskerde personen (vgl. redoute).

rien, fr. (spr. *riêng*), niets; *rien du tout* (spr. *riêng du tôte*), in het geheel niets; **riënist**, m. barb. lat. (v. h. fr. *rien*, niets), z. v. a. **nibilist**.

Rif, n. ned. (verwant met reef, rib enz.; in 't alg. icts, dat zich in de lengte uitstrekt; eng. *reef*), eene lange rots- of zandbank, klippenreeks in de zee, verborgen klippen.

Rifondo, m. it. (vgl. **refunderen**), Merc., de tegenaanschaffing voor getrokken wissels.

rigide, lat. (*rigidus*, *a, um*, v. *rigere*, verstijven), en fr. (spr. *rizjied'*), stijl, vast, strak, bros; streng, hard, scherp, ruw, onbuigzaam, onverbiddelijk; **rigiditeit**, f. lat., (*rigiditas*), stijlheid, strakheid, in tegenst. met de vloeistof; ook z. v. a. **rigor**, m. lat., of **rigueur**, f. fr. (spr. *rihéur*), de strengheid, hardheid, scherphheid; de **rigueur** zijn, d. i. volstrekt noodzakelijk, stipt in acht te nemen zijn; **rigor**, ook de verstijving van koude; *rigore juris*, naar gestrengt recht; *al rigore di tempo*, it. Muz., in allerstiptste tijdmaat; **rigorismus**, n. nw lat., de zedelijke gestrengheid, te strenge zedeleer, die de zedelijke verpligting zoo verre uitstrekt, dat zij niets als onverschillig aanziet; **rigorist**, m. een gestreng zedeleer, iemand, die overgestrengde grondstellingen heeft (het tegengest. van *latitudinarius*); in het lijfstraffelijk recht: een aanhanger der gestrengere grondbeginselen van het strafrecht; **rigoreus**, **rigoureux**, (fr. *rigoureux*; spr. *rihoe*)—(en **rigoristisch**, hard, gestreng, scherp, ernstig; onbarmhartig; **rigorosum**, n. scil. examen z. a.; **rigorositeit**, f. gestrengheid, scherpte, hardheid.

Rigodon of **rigaudon**, n. fr. (spr. —*ghodóng*); zoo men wil van het referein van een oud danslied: *ric-din-don*; vgl. echter ook het it. *rigodère*, zich weder verheugen), een in Italië en het zuidelijk Frankrijk gebruikelijke dans en de daarbij behorende muziek.

Rigor, **rigorismus** etc., z. ond. **rigide**.

Rijder, m. eene nederl. goudmunt, = 14 gulden.

Rijksdaalder, m. eene ned. zilvermunt, als hollandsche rijksdaalder = 2 gl. 50 ct., als zeeuwsche rijksdaalder = 2 gl. 60 ct.

rilasciando, it. (spr. *rilasjándo*; v. *rilasciare* = fr. *relâcher*, z. **relacheren**), Muz., allengs langzamer, verminderend, afnemend.

Rilek, m. een russisch muziek-instrument, dorpslier.

Rima, m. de broodboom op Otahciti.

Rimailleur, m. fr. (spr. *rimaljeúr*), een rijmer, rijmelaar, verzensmid.

Rimbórso, it. Merc., z. **rembursement**; **rimesse**, z. **remesse**.

Rime, f. fr., het rij m. de gelijkkluidendheid der laatste lettergrepen in 2 of meer verzen; *sans rime ni raison*, zonder zin of verstand.

Rimpel, m. eene korenmaat in Hongarije.

rinforzando of **rinforzato**, it. (v. *rinforzare* = fr. *renforcer*), Muz., versterkend, sterker, weder krachtiger.

Rinfranco, n. it. Merc., vergoeding, teruggave van uitschotten; *rinfranco* geven, uitgeschoten gelden weder vergoeden.

Río, m. sp. en port. (v. h. lat. *rius*, vloeijend water), de vloed, stroom; b. v.

Río de la Plata, sp., de zilverstroom; **R. de Janeiro**, port. (spr. *rioe de zjanéiro*), de januarij-rivier.

Rions, m. (spr. *rióng*), eene soort van witten fr. wijn, zoo geheeten naar het gelijknamig stadje in het departement der Gironde.

Ripiéno, m. it. (v. *piéno* = lat. *plenus*, vol), Muz., de aanvulling, stemvulling; als adject., vol, met vol koor; **ripiéno-stem**, de aanvullende stem; de ondergeschikte, begeleidend en versterkende stem (in tegenst. met *solostem*; **ripiéno-bas**, z. **bas**; **ripiénist**, m. een toonvuller, nevenspeler, stemaanvuller, die geen solo zingt of speelt, maar alleen de stem helpt versterken en zich naauwkeurig naar den voorspeler moet rigten.

Ripopé, n. fr., zamengegoten overblijfsels van wijn; overschotten, mengelmoo, poespas.

Ripóso, n. it. (= fr. *repos*, van het lat. *reponère*), rust, stilte; Pict., een stilleven.

Riposte, z. **rispeste**.

Riprésa, f. it. (= fr. *reprise*; v. *repren-dère*, weder of terug nemen), Muz., herhaling eener voorname passage.

Ripuarjérs, pl. lat. (v. *ripa*, oever), oeverbewoners, ond-rom. benaming der Franken, die aan den Rijnsoever van de Lahn tot aan de Lippe woonden.

Risaliét, m. (it. *risálto*, v. *risalire*, *risaltäre*, vooruitspringen, uitsteken), Arch., een uitstekend gedeelte van een gebouw een vooruitstek, doorgaans in het midden der façade of, bij aanmerkelijke breedte van deze, aan elken der hoeken.

riscant, z. ond. **risico**.

Riscóntro, m., pl. **riscontri**, it., ontmoeting, narigt, aanwijzing enz.), Merc., wisselbetalingen, aanwijzingen op wisselbetalingen.

risentito, it. (v. *risentire*, gewaar worden, gevoelen), Muz., vol uitdrukking, levendig.

Risette, z. ond. *riso*.

Risico, n. it., *risque* (spr. *riesk'*), fr. (waarsch. van het mid. lat. *rescussa*, oud. fr. *rescouste*, d. i. eig. de gewelddadige herhaling eener handeling; vgl. echter ook het sp. *risco*, steile rots, klip), het gevaar, waagstuk; **risquéren** (fr. *risquer*), wagen, in gevaar brengen, op het spel zetten; gevaar loopen, in gevaar zijn; **risquant** of **risçant**, gewaagd, gevaarlijk; ook **risquable** (spr. *rieskabl'*).

riso fioréto, n. it., eig. bloemenrijst, de fijnste soort van rijst; **risette**, f. de geringste soort van rijst.

risolito, it. (spr. *rizoloeto*; = lat. *resolutus a, um*, vgl. **resolvéren**), Muz., stout, krachtig.

rispediéren, it. (vgl. **spedieren**). Merc., weder afzenden, waren enz. verder zenden of verzenden.

Rispet- of **rispit-dagen**, z. **respect-dagen** ond. **respicieren**.

Rispôte of **ripôte**, f. it. (*rispôta*, v. *rispôndere*, antwoorden, en *ripôto*, v. *ripôñere*, weder wegleggen), een snel en treffend antwoord, een tegenzet; in de schermkunst: de tegenstoot; **rispostéren** op eene spotternij snel, levendig en treffend antwoorden, dadelijk hervatten; in het schermen: na den gedanen stoot aan de tegenpartij eenen tegenstoot toebrengen.

risquéren, z. ond. **risico**.

Rissóle, f. fr. (v. *rissoler*, bruin braden), een vleeschpastijtje; **rissolétten**, pl., gerooste, met vleesch gevulde sneedjes brood.

ristornéren, it. (vgl. **storneren**), Merc., terug schrijven, af- en toeschrijven; in het assurantie-wezen: van eene reeds gesloten verzekering tegen eene vergoeding weder afzien; **ristorno**, z. **ritorno**.

Ristrétto, m. it. (= lat. *restrictum*, v. *restringere*, it. *ristringere*, zamen trekken), een kort uittreksel, de hoofdinhoud eener rekening enz.; ook billijkste prijs eener waar; *ristrétto di conto*, rekenings-uittreksel; **staats-ristretto**, kort verhaal der politieke voorvallen.

risus, m. lat., het lagchen; *risus sardonius*, m., zie sardonische lach; *risum teneatis amici!* lat., onthoudt u van lagchen, vrienden! lacht niet! — een gewone uitroep bij belagchelijke uitdrukkingen.

risvegliáto, it. (spr. *riesweljáto*, van *re-svegliare*, opwekken, aanwakkeren), Muz., opgewekt, levendig, met toenemende vrolijkheid of levendigheid.

ritardándo, **ritardáto**, it. (van *ritardare*, vertragen, vgl. **retarderen**), Muz., dralend, vertragend, in snelheid vermindereud.

rite, lat., ordelijk, vormelijk, wettelijk,

naar gebruikelijke wijze, voorschriftmatig, gepast, behoorlijk.

ritenúto, it. (van *ritenere* = lat. *retinere*, vgl. **retineren**), Muz., terughoudend, ingehouden.

Ritorno, m. it. (van *ritornare* = fr. *retourner*; **retour** enz.), ook **ristorno** en **storno**, eig. de terugkeer; Merc., de terugschrijving, het af- en bij schrijven van eenen post in het grootboek; **ritornél**, n. (it. *retornello*), een herhalings-thema, meermalen wederkeerend gedeelte van een zang- of ander muziekstuk, ook de inleiding van een muziekstuk door de begeleidende instrumenten gespeeld; Poet., eene soort van kleine drieregelige ital. volksliederen.

Ritrátta, f. (ital. vgl. **tratta**, ond. **traseren**), Merc., de keer- of herwissel, de terugtrekking van een' getrokken wissel.

Ritus, m., pl. ook **ritus**, lat., het gebruik, inz. pligt of kerkgebruik; het **rituaal** (van het lat. *rituális*, e, de gebruiken betreffende), de regeling van kerkelijke gebruiken, kerkenorde, het kerkenboek, vgl. **agende**; ook de voorgeschrevene of gebruikelijke ceremoniën bij inwijdingen, receptiën in geheime genootschappen enz.; **ritualist**, m. nw lat., een kenner der kerkgebruiken; ook een verdediger daarvan; **ritualistiek**, f. de leer van de regeling der kerkgebruiken; **rituëel**, tot het kerkgebruik behorende, gebruikelijk.

Rival, m. fr. (van het lat. *rivalis*, dat is: eig. eene beek (*rivus*) op den akker met iemand gemeen hebbend), een mededinger, medevrijer, medestrijder; wedijveraar; **rivaliséren** (fr. *rivaliser*), wedijveren, mede dingen, om de meerderheid strijden; **rivaliteit**, f. (lat. *rivalitas*, f. *rivalité*), de mededinging, ijverzucht, de wedstrijd, wedijver.

Rivalso, m. it. (van *ri-valere*, zich herstellen), Merc., de schadeloosstelling wegens een voorschot (*regres*).

riverso, it. (van *rivertere*, omkeeren, of *rivescio* (spr. — *wésjio*, van *rivesciare*, omwerpen), Muz., omgekeerd, van achteren af te spelen.

Riviéra, f. it., oever of kustland.

Rivolgiménto, n. it. (spr. — *dzji*—; van *rivolgere*, omwenden = lat. *revolvere*), Muz., de omkeering der stemmen in het dubbele contrapunt; **rivoltáto**, Muz., omgekeerd.

rixa, f. lat., twist, strijd, regtshandel; *autor rixae*, m. de aanlegger van eenen twist.

Roastbeef, n. eng. (spr. *roostbief*, van *to roast*, braden, en *beef*, rundvleesch), geroosterd, slechts halfgebraden rundvleesch.

Rob of **roob**, l. **robb**, arab. (*robb*),

Med., vruchtensap, -moes, doorgaans met suiker gekookt; *rob cydoniōrum*, kweën-moes; *rob sambūci*, vliersap, vliersiroop.

Rob, m. ned., alg. benaming eener soort van naar visschen gelijkende zoogdieren, die op het land en in het water leven: zeehond, zeekalf, zeebeer, zeeleeuw enz.

Roba, f. pl. **robe**, it., in den zechandel: goederen, waren.

Robber, l. **rubber**, m. (eng. de wrijver, schaver), in het whistspel de dubbele partij, twee achter elkander gewonnene van drie partijen.

Robe, f. fr. (verwant met ons roof; vgl. het ang. saks. *reaf*, mid. lat. *rauba*, buit en kleed, en het fr. *dérober*, berooven), een lang kleed, sleepgewaad der vrouwen; ook een lang opperkleed der regtsgeleerden in Frankrijk, een tabbaard, eene staatsiekleeding, en van daar de gezamenlijke gerechtsbeambten des Staats; *hommes de robe* (spr. *omm' d—*), mannen van den tabbaard, regtsgeleerden; *robe de chambre* (spr. *rob' d' sjángbr'*), een slaaprok; **roberonde**, f. (spr. *rbé-róngd'*), een wijd overkleed der vrouwen.

Robert, oudd. mansn. (oud-hoogd. *Hruodpert* of = *perht*, van *hruod*, roem, en *pert* enz., blinkend): de met roem omstraalde, van roem blinkende.

Robespierrismus, n. (spr. —*pijér—*), het staatkundig stelsel van Maximiliaan Robespierre, het schrikbewind; **robespierrist**, m. een aanhanger van dat stelsel.

Robijn, m. (it. *rubino*, fr. *rubis*, van het mid. lat. *rubīnus* = lat. *ruber*, rood), een doorzichtige roode edelsteen, de hardste en kostbaarste na den diamant, h. schoonst in Ceylon, Pegu enz. De schoonste hoogroode heet almadin of karbonkel, omdat hij naar eene gloeiende kool (*carbo*) gelijkt; de violetroode heet spinel; de bleekroode balais (z. a.), ook ballas of balas en de roodgele rubicel, welke minder geacht wordt; ook draagt de naam **robijn**, eene zeer kleine soort van drukletter, tusschen parcel en diamant (zie **drukletters**); **robijnglimmer**, m., z. v. a. **pyrosideriet**; **robijnzwavel**, realgar, vgl. arsenicum; **robijnspath**, n., z. v. a. rhodoniet.

Robillard, m. fr. (spr. *robieljaar*), een fijne parijsche snuiftabak, naar den naam des vervaardigers zoo geheeten.

Robinet, m. fr. (spr. —*né*), de kraan aan een vat enz.

Robinhood's society, f. eng. (zoo geheeten naar Robin-Hood, verbasterd van Robert Fitzooth, de aanvoerder eener rooverbende, de held van vele engelsche volksprookjes), een politieke-tinnegetersgezelschap, een' kring, waarin men, vaak

zonder toercikende kennis, over staatkunde handelt.

Robinia, f., z. v. a. **acacia** (naar den fr. botanist Robin benoemd, die in de 17de eeuw deze plantensoort het eerst uit amerikaansche zaden teelde).

Robinocratie, f. fr.-gr., een iron. woord om den overwegenden invloed der mannen van den tabbaard (*robe*) aan te duiden; advokatenheerschappij.

Robinsonade, f. (naar den beroemden, het eerst in 1719 verschenen roman van den Engelschman Foe: *Robinson Crusoe*), eene Robinsons-geschiedenis, avontuurlijke geschiedenis of vertelling van zeevaarders.

roboréren, lat. (*roborāre*, van *robur*, sterkte), versterken, kracht geven; **roborantia**, pl., versterkende middelen; **roboratie**, f. nw lat., de versterking; **roboratief** en **robörans**, m. een versterkend middel; **robuust**, lat. (*robustus. a, um*), sterk, krachtig, welgespierd, kloek, stevig.

Roboth of l. **robot**, ook **robot**, m. (een slavisch woord, poolsch en boheemsch *robota*, russ. *rabóta*, arbeid, knechtschap, van *rab*, *rob*, knecht, slaaf), in Beijeren, Oostenrijk, Bohemen en Silezië: de leendienst, hofdienst, werkzaamheden, waartoe de onderdanen jegens hunne overheid en landsheeren verplicht zijn.

Roc, m. fr., de rots; **roc** of **roche**, m. het kasteel of de toren in het schaakspel (van het arab. *roch* of *ruch*); **roc** of **rok**, arab., een fabelachtige vogel van ontzaggelijke grootte en kracht in de arabische sprookjes; — **roquéren** of **rochéren**, in het schaakspel den koning met het kasteel doen omwisselen.

Rocaille, f. fr. (spr. *rokálj'*, van *roc*, rots), grotwerk, van schelpen, korallen, steenen enz.; **rocailleur**, m. een grotwerkmaker.

Rocambóle, f. fr. (van het deutsche rockenballe, d. i. roggelook, omdat de stengel met dien der roggel overeenkomt); de spaansche sjalot, het slangenlook, slangenknoflook; on eig. het beste aan eene zaak; in het L'hombre-spel een zeker getal fiches, waartoe ieder, die een spel wint, moet bijdragen, en die later met elkander op het spel gezet worden; ook eene smulpartij.

Rocchetto, m. it. (spr. *rotsjéto*) en **rochet**, m. fr. (spr. *rosjé*; waarschijnlijk van ons rok), een kort koorhemd der bisschoppen.

Rocchette, it. (spr. *rokétta*, van *rocca*, rots), eene rotsvesting of veste.

Rochus, mansn.: de verhevene.

roco, it. (= lat. *raucus. a, um*, heesch), Muz., ruw, dof.

Rócoco, n. nw fr. (misschien van *roc*, *rocaille*, z. a., dus eig. de smaak voor

schelp- of grotwerk?), ouderwetsche voorwerpen van allerlei soort, die naar den nieuwsten smaak des tijds weder mode zijn geworden.

Roderik, oud. mansn. (waarschijnlijk uit Roderich ontstaan, vgl. **Robert**): de roemrijke.

Rodomonte, m. it., of **rodomont**, fr., d. i. eig. bergdoorknager, bergvreter (van *rodere*, knagen), oorspr. de naam van eenen boer in het graafschap Scandiano in Italië, welken Bojardo, graaf van Scandiano, en later Ariosto in hunne dichtstukken (*Orlando innamorato en furioso*) aan eenen snoevenden held gaven; van daar in 't algemeen een groot-spreker, opsnijder, pogcher, snoever; **rodomontade**, f. de pralerij, opsnijderij, groot-sprekerij, snoeverij, snorkerij; vgl. fanfaronnade; **rodomonteren**, groot-spreken, pogchen, snoeven.

Rodondos, pl. (van het sp. *redondo* = lat. *rotundus*, rond; *lienzo redondo*, lijnwaad in ronde balen), eene soort van wit vlaamsch linnen.

Roebel, m. russ. (*rubl*, oorspronkelijk een afgehouden stuk, van *rubitj*, snijden, houwen; v. a. van het arab. *rub* (z. a.), daar de roebel oorspr. $\frac{1}{2}$ grivna of eene mark zilver was), eene russ. zilvermunt van 100 kopeken = 2 gulden 15 ct. courant: zilverroebel, onderscheiden van den papierroebel, die weinig meer dan $\frac{1}{2}$ zilverroebel geldt.

Roede, f. eene ned. lengtemaat voor afstanden, = 10 ellen of meters; de rijlandsche roede, verdeeld in 12 voeten, = 3,7658592 ned. ellen, de amsterdamsche roede, verdeeld in 13 voeten, = 3,6797698 ned. ellen.

Roeland, oud. mansn. (Roland); inz. een fabelachtige held, dien men als een der 12 paladijns van Karel den Groote vermeld vindt en die eene groote rol speelt in de riddergedichten der middel-eeuwen; **roelandszuil**, f. (misschien bedorven uit rugelandszuil, van het duitsche *rüge*, *rüge*, voor gerigt), een zinnebeeld van het recht der strafuitoefening in vele steden van noordelijk Duitschland en ook bij ons (b. v. de Steenen Roeland te Amsterdam, die nog voor eenige jaren daar aanwezig was), bestaande in een reusachtig standbeeld van hout of steen.

Rog, m. ned. (eng. *roach* en *ray*, lat. *raja*), eene bekende soort van kraakbeenvisch.

Rogäte, lat. (*rogäte*, imper. v. *rogäre*, bidden, verzoeken), de bidzondag of zondag voor hemelvaartsdag, naar het begin der latijnsche bijbelwoorden: *rogate* etc., bidt enz., Joh. 16, 14; **rogätie**, f. lat. (*rogatio*), eene bede, een smeekschrift; eene voorbede

voor afgestorvenen; een bededag tot afwendig van zware rampen; *rogatoriäles* (scil. *litterae*), pl., ook **rogatorium**, n. nw lat. Jur., smeekschrift, verzoekschrift, schriftelijk aanzoek; **rogätum**, n. een bedelbrief.

Rogatons, pl. fr. (spr. *rogatóng*), overgeschoten brokken, opgewarmde spijzen, klieken; onbeduidende papieren of geschriften. prullen.

Rogatorium, **rogatum**, z. ond. **rogate**.

Roland, z. **Roeland**.

rolleren, z. **rouleren**.

Romagna, f. it. (spr. —*mánja*), het gebied der stad Rome, als district van den Kerkelijken Staat.

Román, m. (f. fr. *roman*, eng. *romance*, oorspr. alles, wat in eene romantische taal is geschreven), eene verdichte geschiedenis, de voorstelling van verdichte menschelijke voorvallen, welker hoofdmerk karakterteekening is, daarom inz. de lotgevallen van een bijzonderen persoon bevattende; in engeren zin: eene avontuurlijke liefdesgeschiedenis; eenen roman spelen, eenen liefdehandel of eene vrijerij op het touw zetten, doorzetten; **romance**, f. fr., eene korte avontuurlijke geschiedenis, overlevering, een ridderlijk voorval enz. in den vorm van een lied, eene zanggeschiedenis, zangspreekje; vgl. ballade; **romancier**, m. fr. (spr. *romangsjé*), een romanschrijver; **romanesco**, m. it., een goede wijn in het gebied van Rome; **romanesk** (fr. *romanesque*), wat naar den roman zweemt, op de wijze der romans, overdreven als de romanhelden, verdicht, fabelachtig, onnatuurlijk, ongelooflijk, overdreven; **romaneske**, f. een it. dans van vrolijk karakter en snelle beweging; **romansch** (v. h. lat. *romānus*, a, um,romeinsch), v. h. oudromeinsche of latijnsche afstammend, gelijk de in de middeleeuwen uit de latijnsche taal ontstane romanische talen: de italiaansche, spaansche, portugeesche, fransche, provençaalsche enz.; **romaniseren**, romans ontwerpen of schrijven; eene ware geschiedenis als eenen roman inkleeden; **romanismus**, n. nw lat., de r. k. godsdienst, haar leerstelsel en hare grondstellingen; **romanomanie**, f. lat.-gr., romanwoede, overdreven zucht tot romanslezen; **romantiek**, f. en **romanticismus**, n. de middeleeuwsche en nieuwere smaak in kunst en letteren; **romanticus**, m. een aanhanger van dezen smaak; **romantisch** (fr. *romantique*), eig. in eene der romanische talen opgesteld, geschreven en voorgedragen; in 't alg. in den geest en smaak der christelijke middeleeuwen en der nieuwere volkspoëzij en kunst, in tegenst. met het antieke of classieke; ook dichterlijk schoon, bekoorlijk, betooverend, verrukke-

lijk, wonderschoon (b. v. van romantisch landschap).

Romein, ook **Romer**, m. een bewoner van de stad Rome; Typ., eene hoofdsoort van drukletters, ook antiqua geheeten (z. a.); **romeinsch**, wat tot Rome behoort, daartoe betrekking heeft; zamengetr. **roomsch**, inz. wat de godsdienst betreft, wie de godsdienst belijdt of tot de algemeene (catholijke) kerk behoort, welker opperhoofd, de paus, zijnen zetel in Rome heeft; **romeinsche bouworde**, de jongste der bouworden, zamengesteld uit de ionische en corintische (z. a.).

Romestecq, n. fr., een kaartspel tuschen twee, vier of zes personen.

Romuliden, pl. lat. (*Romulidae*), nakomelingen van Romulus, den grondvester en eersten koning van Rome, Romeinen.

Ronas, de syrische of perzische meekrapwortel.

Rondas, n. een rond schild.

Ronde, f. fr. (spr. *rondé*); van *rond*, rond, v. h. lat. *rotundus*), de omgang; Mil., rondgaande wacht, patrouille; rondedans, kringdans; rondgezag; *à la ronde*, in de rondte, in een kring rond; ook eene soort van biljartspeel met 12 kleine ballen en eenen speelbal: **rondeau**, n. (spr. *rondé*), een rondeel, rondgedicht, rondezang, eene soort van lyrische gedichten met een naar bepaalde dichtwetten terugkeerend referein; Muz., dat gedeelte van een muzikstuk, waarin een hoofdthema als referein terug keert, ook **rondo**, it.; **rondeau**, z. **rondeau**; ook een rond buitenwerk of ronde sterke toren, die wel eens de plaats van een bolwerk vervangt; eene door vele kringvormig gebouwde huizen ingesloten vlakte; **rondino** of **rondolétto**, n. it. Muz., een kort, niet zeer uitgewerkt rondgezag, een klein rondeel.

Rongerie, f. fr. (spr. *rongz'rie*, van *ronger*, knagen), in de katoendrukkerijen het wegbiten der kleuren door bijtmiddelen.

Roob, z. **rob**.

Rood, n. eng. (spr. *roed*), eene akkermaat in Engeland, = 10.1168 ned. vierk. roeden.

Roopaard, z. v. a. **affuit** (z. a.).

Roos, f. eene allerwege bekende schoone bloem, van velerlei soorten; eene huidziekte, ook St. Anthonic-vuur geheeten; eene soort van diamant (z. a.); **roos van Jericho**, z. **Jericho-roos**; de **roode en witte roos**, benaming van twee vijandige partijen, die van York en Lancaster, welke Engeland eene reeks van jaren door burgeroorlog geteisterd hebben en eerst in 1485 onder Hendrik VII. een einde namen; **rozemarijn**, z. **rosmarijn**; **rozenhout**, z. **rodisch hout**.

Ropij, f. (hindostansch *rupiyah*, v. h. sanskr. *rupya*, schoonheid; vervolgens zilver, inz. bewerkt zilver), eene oost-ind. munt, in goud ongeveer 18 gl., in zilver van 60 tot 120 centen; **lak-ropij**, eene rekenmunt, te Calcutta = 100,000 zilveren ropijen.

Roquelaure of **roquelaur**, m. fr. (spr. *rók'loor*), een mantel, reis- of regenrok, regenmantel, naar zijnen fr. uitvinder, den hertog van Roquelaure benoemd.

roqueren, z. ond. **roc**, **roche**.

Roquette, f. fr. (spr. *rokétt'*; sp. *ruqueta*, it. *ruchetta*; v. h. lat. *erūca*), waterkers, een moeskruid, dat men als salade eet; ook de levantsche potasch.

Roquille, f. fr. (spr. *rokijl'*), eene kleine fr. wijnmaat, = $\frac{1}{4}$ chopine (z. a.); ook ingemaakte oranjeschillen.

Rorate, lat. (v. *rorāre*, dauwen, bedroppelen), eig. dauwt, benaming van eene in de r. k. kerk, gedurende den tijd der advent gehoudene mis, naar hare aanvangswoorden: *orate cæli*, dauwt of druppelt, gij hemelen! die uit Jes. 45, 8 zijn genomen; **roratie**, f. het dauwen, de meeldauw aan den wijnstok.

rosa, f. lat., de roos; **rosa**, of fr. **rosé** (spr. *rozé*), rozerood, rooskleurig; *sub rosa*, onder de roos, het zinnebeeld der vertrouwelijheid. d. i. in vertrouwen, in 't geheim; **Rosalie** of **Rosalinde**, nw lat., vr. uwen.: de rozige, schoon als eene roos; **rosarium**, n. een rozenkrans, bidsnoer; **rosenoble** of **rosenobel**, n. een rozenstuk, voorm. eng. goudmunt, met een schip en eene roos gestempeld, omtrent 11 gl. waard; **rosenobel-goud**, goud dat slechts $\frac{1}{100}$ zilver bevat; **rosétte**, f. fr., eene kleine roos, een roosje, roosvormige sieraden in goud- of zilverblik enz., een roosvormige strik, eene lintroos; de roos of rigtschijf in horologiën; ook roossteen, een van anderen plat en van boven hoekig geslepen (in ruitvormige of driehoekige vlakken verdeelde) diamant; als vrouwenn.: Roosje; **rosettéren**, met goud-roosjes bezetten, versieren; den diamant zoo slijpen, dat hij enkel ruitvormige of driehoekige vlakken vertoont; **Rosilda**, vrouwenn.: de aanminnige roos, liefelijke onschuld; **Rosine**, vrouwenn.: de rozenroode, bloeiende.

Rosayariërs, pl., eene muhamedaansche secte in het jaar 270 der Hedschrah uit de partij der Schiiten ontstaan.

Rosbeijer of **rosbayaard**, m. het paard der vier heemskinderen, Bayaard genaamd; oncij. een woesteling, een wildschepsel.

Rosenobel, **rosette**, **rosetteren**, **Rosilda**, **Rosine**, z. ond. **rosa**.

Rosinánt, m. sp. (*rocinante*, fr. *rossinante*, v. h. sp. *rocin*, fr. *rosse*, slecht

paard, knol, v. h. duitse ros), een slecht paard, magere knol, inz. het ellendig rijpaard van Don Quixote (z. a.).

Roskolniken, pl. (russ. sing. *rasskolnik*, v. *rasskól*, scheur, scheiding), scheurmakers, die niet tot de regtgeloovige griekse kerk behooren, z. v. a. separatisten, schismatieken.

Rosmarijn, ook wel rozemarijn, m. (v. h. lat. *ros marīnus*), eig. zeedaaw, een bekend, welriekend gewas, dat in het Oosten en in Z. Europa, inz. dicht aan zee, in het wild groeit.

Rosólio of l. *rosóglio*, m. it., rozenbrandewijn, een it. gekruide brandewijn, uit rozenbladeren bereid.

Rosomak, m. de veelvraat, een roofdier van het beerengeslacht in N. Europa enz.

Rossalĭĕn, pl., vuurroode vlekken met zwelling en pijn over het geheele ligchaam, die in 7 à 9 dagen verlopen.

rosso antico, m. it. (d. i. eig. ouderwetsch of antiek rood), roodachtig marmel.

Rossóli of l. *rossolis*, m. fr., zonnedaaw, een fijne, gekruide brandewijn, inz. getrokken op h. kruid *ros solis*, lat., zonnedaaw.

Rostbeef, n., z. roastbeef.

Róstra, pl. lat. (van *rostrum*, de snavel), eig. de snavels; het spreekgestoelte op de markt in het oude Rome, zoo geheeten naar de daarop geplaatste schepsnavels van de veroverde schepen.

Rostraal, z. rastraal.

Rota of *ruota*, f. it. (eig. rad = lat. *rota*; zoo genoemd, omdat de gerigtszaal met radervormige platen is bevolcrod), het hoogste pauselijke appellatie-geregt, de opperregtbank te Rome over de gezamentlijke r. k. christenheid.

Rotacismus, z. rhotacismus.

Rotalith, m. lat.-gr.; een radersteen, straalsteen.

Rotang, n. (spr. *rota*, eng. *ratán*; van het maleisch *rótán*), het oostindische of zoogen. spaansch riet, rotting.

Rotatie, f. lat. (*rotatio*, v. *rotāre*, in eenen kring ronddraaijen, van *rota*, het rad), de raddraaijing, raderloop, de omloop, omdraaijing, omwenteling, de kringvormige beweging om de as, b. v. van de zon, de aarde enz.

Rotonde, z. rotunde.

Rotta, f. eene vochtmaat in Madrid.

Rottel, *rettólo*, n. (v. h. arab., *ratl*, pond), een handelsgewicht, in Turkije = 0,6378 ned. pond.

rotten boroughs, pl. eng. (spr. *rott'n bórroos*), vervallene marktvlakken, in welke het regt, om afgevaardigden, in het parlement te zenden, in de handen van enkele grondeigenaars was gekomen, wien het stemregt door de parlaments-reform in 1832 werd ontnomen.

rottĕren of l. **rotten** (v. rot, mid. lat.

ruta, *rotta*, een hoop, eene schaar, in verachtelijken zin: eenige personen, die zich tot een onedel doel hebben vereenigd), een rot vormen, zich tot een slecht oogmerk vereenigen, zamen scholen, zamen rotten.

Róttolo, m. een gewigt: op Malta van 32 onsen of 0,7915 ned. pond; — in het koninkrijk der beide Siciliën = 0,8910 — in Genua = 0,5232. — de groote rottolo van Palermo = 0,8733, — de kleine rottolo aldaar 0,7939 ned. ponden, te Aleppo = 720 drachmen; in het otomansche rijk = 2,2970 — te Tripoli = 700 drachmen of 2,2194 — te Damascus = 600 drachmen of 1,9023 — te Tunis = 0,4962 — in Abyssinië = 0,3121, — in Guinea = 0,4326 — in Egypte = 0,4310 ned. ponden.

Rotŭlus, n. mid. lat. (in plaats van *rotŭla*, verklw. van *rota*, alzoo eig. radertje; voorts iets zamengewikkelds, eene rol), een bundel of pak, acten of geregtelijke verhandelungen; *rotulus mortuorum*, in der k. kerk h. boek, waarin men de namen der overledenen, voor welke zielmissen gelezen worden, opteekent; *rotulus testium*, het getuigenverhoor of de uitspraken der getuigen; *rotŭli* of *rotŭlae*, pl., artsnijballetjes; **rotulĕren** (mid lat. *rotulāre*, d. i. eig. rollen), acten naar hunne volgorde teekenen en zamen naaijen; **rotulātie**, f. het ordelijk bijeen voegen en innaaijen v. schriftelijke stukken.

rotunde, lat. (adverb. v. *rotundus*, a, um, rond), Jur., rond, rondweg, zonder omwegen; ook in rond getal; **rotunde** of **rotonde**, f. (it. *rotonda*, fr. *rotonde*), een rond gebouw; ieder van buiten en binnen rond gebouwd, inz. het beroemde pantheon (z. a.) te Rome.

Rotŭre, f. fr. (misschien van het mid.-lat. *ruta*, *rotta*, schaar, hoop, rot?), de onadelijke stand, burger en boerenstand; **roturier**, m. (spr. *rotuurjé*), een burgerlijke, onadelijke; *en roturier* (spr. *ang rotuurjé*), als een burger, burgerlijk, boersch, gemeen.

Roucou, z. orlean.

Roué, n. fr. (spr. *roe-é*; v. *rouer*, radbraken), een geradbraakte of radbrakenswaardige schurk, galgebok, nietswaardige kerel; in het jaar 1719 door eene toevallige aanleiding tot modenaam geworden van de voorname, galante wellustelingen, z. v. a. libertin; *aimable roué* (spr. *émábl'*), een heminnenswaardige losbol, een mensch van slechte beginselen, die bij uitstek zijne wereld verstaat.

Rouge, n. fr. (spr. *roezj'*), rood, rood blanketsel; *rouge et noir* (spr. *roezj'é noir*), rood en zwart, een fr. kansspel met ballen en kaarten; *rouge végétal* (spr. *wetzjetál*), plantenrood, blanketselrood, portugeesch blanketsel, uit saffloers bereid.

roulèren, fr. (*rouler*, spr. *roel*—; v. h. mid. lat. *rotulāre*), rollen; omloopen, in omloop of in zwang zijn, gangbaar zijn; **roulāde**, f. icts opgerolds, een rolgebak, opgerold kalfsvleesch; Muz., een loop, toonlooper, eene rolling der toonen; **roulage**, f. (spr. *roelāazj*), het voerloon, de vracht voor het vervoer met wagens, karren enz., **roulance**, f. (spr. *roelāngs*), de geldomloop; **rouleau**, m., pl. **rouleaux** (spr. *roeló*), rol, rolstok, rolhout, wals, rolblok; de rolgordijn voor vensters; **roulement**, n. (spr. *roelmāng*), de roffel op den trommel, met de pauken; het trillen of tremblen met de stem; **roulétte**, f. eene rolschijf; een rolraadge, werktuig der graveurs; ook een kansspel met kogeltjes of balletjes; **roulier**, m. (spr. *roeljé*), een voerman, vrachtrijder, goederenrijder, vrachtvoerman; kruijer.

Roupino, z. **ruspono**.

Rousselet, m. fr. (spr. *roes'le*), de suikerpeer, eene naar muscadel smakende penssoort.

Roussette, f. fr. (spr. *roesétt*), de toebe-reide vischhuid, het sagrijn voor horologiekasten enz.

Roussillon, m. fr. (*roesieljōng*), een zeer sterke, zoete fransche wijn, uit de provincie Roussillon in Z. Frankrijk.

Rout, m. eng. (spr. *rout*; eig. rot, hoop, schaar), een talrijk engelsch avondgezelschap, praalgezelschap, theegezelschap, speelgezelschap.

Route, f. fr. (spr. *roet*); van het lat. *rupta*, scil. *via*, d. i. gebroken baan, gebaande weg), de weg, reisweg, gemeene weg, straatweg, togt, rigting der reis. koers; reisroute, marschroute der soldaten, de hun aangewezen weg; **rou-tier**, m. (spr. *roetjé*), een zeewegwijzer, wegwijzer voor zeevaarders, zeespiegel, boek met zeekaarten, zee-atlas, graadboek; **routine**, f. (spr. *roetien*), de vaardigheid, vlugheid, gemakkelijheid door gedurige oefening of behandeling verkregen; de sleur, slender, gewoonte, het handelen naar regelen der ervaring zonder inzicht der gronden; **routinier**, m. (spr. *roetienjé*), een ervaringsman, geoefende, een vlug uitvoerder, die enkel ten gevolge van oefening handelt; ook een knocijer, beunhaas, die enkel door afkijken heeft geleerd, maar geenerlei grondige kennis bezit; **zich routinéren**, zich vaardigheid of vlugheid in eenige bezigheid bijbrengen. **zich oefenen**; **geroutineerd**, geoefend, bedreven, ervaren, vlug, door-kneed.

Rovesciamento, n. it. (spr. —*wesjia*—; van *rovesciare*, omwerpen), Muz., de omkeering of verwisseling der stemmen in het contrapunt.

royaal, m. fr. (van *roi* = lat. *rex*, ko-

ning), koninklijk; vgl. regaal; **royaal-papier**, koningspapier, eene zeer groote papiersoort; **royaal-punch**, koningspunch met wijn; **royalisèren** (fr. *royaliser*), koningsgezind maken, volgens koninklijke (monarchale) grondbeginselen inrigten; ook koningsgezind of monarchaal gezind zijn; **royalismus**, n. barb. lat. (fr. *royalisme*), de koningsgezindheid, koningsliefde; aanbankelijheid aan de koninklijke partij; **royalist**, m. (fr. *royaliste*), een koningsvriend, koningsman, koningsgezinde of aanhanger des konings; **royalistisch**, den koning of het koninkrijk toegedaan, koningsgezind, koninklijk; **royauté**, f. (spr. *roajoté*), de koninklijke waardigheid, het koningschap.

Rozenhout, z. **rodisch hout**; **rozemarijn**, zie **rosmarijn**; **rozenobel**, z. ond. **roos**.

Rozijn of **razijn** (van het fr. *raisin*, druif, wijndruif), gedroogde druiven (hetzij in de zon of door ovenvuur); **rozijnmede** of **rozijnenwijn**, een welsmakende gezonde drank, uit rozijnen, honig en water door gisting bereid.

Ruade, f. fr., het achteruitslaan van een paard; ook de achteruitslag der voeten bij het dansen.

Rub, m. arab. (*rub*, een vierde deel, van *arba*, vier), eene turksche munt = $\frac{1}{4}$ piaster of 10 paras, omtrent 23 ct.

rubato tempo, it. (van *rubare*, rooven), eig. geroofde tijdmaat, eene eigenaardige soort van gevoelvolle voordragt, waarbij men zich in de bovenstem niet gestreng aan de maat bindt.

Rubber, z. **robber**.

Rubbia, f. of **rubbio**. m. it. (spr. *u* = *oe*), eene korenmaat in Ancona en Rome; eene veld- of vlaktemaat in Rome; ook een ital. gewigt van 25 pond à 12 onsen; **rubbiatelle**, f. eene graanmaat te Rome; **rubbo**, m. eene vochtmaat te Rome.

rubefacientia, pl. lat. (van *rubefacere*, rood maken), Med., bijtende, roodheid en hitte verwekkende middelen; **rubesceren**, rood worden.

Rubelliet, n. (van het lat. *rubellus*, a, um, roodachtig, van *ruber*, rood), eene onsmeltbare soort van schorl van perzikbloesemkleur, vezelschorl.

Rúbezahl, m. hoogd. (spr. *roebetsaal*), de berggeest in het Reuzengebergte, volgens het oude bijgeloof der Duitschers, die dezen geest het vermogen toekenden om allerlei gedaanten aan te nemen, en de menschen te kwellen of gelukkig te maken.

Rubicél, m. zie **robijn**.

Rubicon, m. oude benaming der rivier Pisatello, die weleer tot grens diende voor cisalpijnsch Gallië en eig. Italië; den Rubicon overtrekken,

zich op eene onherroepelijke wijze tot iets verbinden, een niet te herroepen stap doen (met zinspeling op de daad van Caësar, die deze rivier overtrok om bij zijne terugkomst uit Gallië, 49 jaren voor Chr., tegen den senaat op te trekken).

Rubië, f. eene gouden rekenmunt in Algiers, = 35 aspers.

rubificéren, nw lat. (lat. *rubificare*) rood maken; **rubificatië**, f. het rood maken, aanrooden.

Rubriek, f. lat. (*rubrica*), ook **rubrum**, n. (d. i. eig. het roode, van *ruber*, *rubra*, *rubrum*, rood), het opschrift, hovenschrift, de titel van een boek. hoofdstuk, wet, actenstuk (voorheen met roodkrijt, *rubrica*, geteekend); de afdeeling, klasse, soort, de aanwijzing van hetgeen verhandeld zal worden; **rubrica**, f. eene om zich vretende, scherpe en brandende schurft, **rubricéren**, nw lat., met een (rood) opschrift voorzien, met roode letters boven schrijven; betitelen; naar afdeelingen, vakken enz. rangschikken of indeelen, afdeelen; **rubricaat**, n. afdeeling, gemerkte afdeeling, ook een gebedenboek der r. k. geestelijken (wegens de daarin roodgedrukte letters en woorden); **rubricator**, m. een roodschrijver, middelleeuwsch schrijver, die de groote aanvangsletters der geschriften in bonte kleuren schilderde; **rubricelle**, f. een r. k. misgebedenboekje.

Ruc, m. een fabelachtige reuzenvogel in Z. Afrika, wien men het vermogen toe-kende om eenen olifant met zich omhoog te voeren (hetzelfde als **rok**, **roc**).

Ructatië, f. ook **ructus**, m. lat. (van *ructare*, oprispen), Med., het oprispen van de maag.

rude, fr. (v. h. lat. *rudis*, e), ruw, hard, grof, ongevormd, ongeslepen, onbeschaafd; plomp, onhandig, ongeschikt, onervaren, onwetend; **ruditeit**, f. lat. of **rudesse**, fr. f. de ruwheid, grofheid, onbeschaafdheid, onwetendheid, lomphheid; **rudiménten**, pl. lat. (*rudiménta*), de aanvangsgronden, eerste kundigheden, grondtrekken, de grondslag van het onderwijs, het eerste onderrigt; **rudiménta**, ook de spraakkunst, het boek, dat de allereerste gronden der taal, inz. der latijnsche bevat.

Rudëra, pl. (v. h. sing. *rudus*, n.), lat., eig. puin, puinhoop; gew. z. v. a. **ruinen** (z. a.); **ruideratië**, f. (v. *ruiderare*, eenen vloer uit puin enz. maken), de vloer-, dorschvloerbereiding.

Rudiarïërs, pl. lat. (*rudiarïi*, v. *rudis*, een schermstokje, houten zwaard), bij de oude Romeinen: zwaardschermers, die hunnen tijd hadden uitgediend en ten teeken van hun ontslag een houten zwaard ontvingen.

Rudimenten, **ruditeit**, z. ond. **rude**.

Rudolph of l. **Rudolf**, duitsehe mansn.

(oudd. *Hruodolf*, ontst. uit *Hruodwolf*, d. i. eig. roemwolf; vgl. **Robert**): de hoogberoemde, vermaarde held; **Rudolphine**, vrouwenn.: de hoogberoemde; **rudolphinische tafels**, naam door Kepler aan zijne tafels van den planetenloop, ter eere van keizer Rudolphus II. gegeven.

Rufai of l. **rufaaï**, pl. turk., huilende of weeklagende derwischen, bekend door hunne aan waanzinnigheid grenzende dweeperij (das geheeten naar hunnen stichter Ahmed R u f a a i, gest. 1184 na Christus).

Rufus en **Rufinus**, m. lat. (v. *rufus*, roodachtig, ros), mansn.: de roodachtige, roodharige, rosse.

Ruggi, m. it. (spr. *roedzi*), eene graanmaat in Livorno, omtrent = 3 mud.

Ruïne, m. lat. (*ruina*, f.), het bederf, verderf, de ondergang, verwoesting, verdelging, het verval, de neerstorting, puinhoop, bouwval; de overblijfsels, wrakken, een geheel of ten deele ingestort gebouw; **ruinéren**, nw lat. (fr. *ruiner*), bederven, vernielen, verwoesten, verdelgen, ter neder storten, ten gronde helpen, in den grond boren, in 't verderf storten.

Rum, m. eng., suikerbrandewijn, uit het sap van het suikerriet of den suikerafval bereid.

Rumb, z. **rhomb**.

Rumfordsche soep, de door den Engelschman R u m f o r d uitgevondene goedkope groentesoep; **Rumfordsche kagchel**, een door denzelfden uitgevonden spaarkagchel.

ruminéren, lat. (*rumināre*), herkaauwen; iets weder overwegen, bepeinzen, doordenken, rijpelijk overleggen, wikken en wegen; **ruminantia** (scil. *animalia*), pl., de herkaauwende dieren, herkaauwers; **ruminatie**, f. het herkaauwen; de herhaalde overdenking, overpeinzing, het wikken en wegen.

Rumlet, n. eene eng. vochtmate, = 18½ gallons.

Rumoer, m. (het naast van het it. *rumóre*, ontleend, v. h. lat. *rūmor*), het alarm, oproer, verward geraas, gedruisch, gejoel, het gerucht, in snellen omloop zijnde nieuws; de goede of kwade naam; **rumoeren**, alarm maken, gedruisch maken, razen en tieren.

rumpéren, lat. (*rumpère*), breken, vaneen scheiden, verscheuren, te niet doen, vernietigen; **ruptuur**, f. nw lat., de breuk, vaneenrijting; vredebreuk, oneenigheid, scheiding, vriendschapsklove; **ruptorium**, n. Med., een bijtend middel, dat de huid doorknaagt en daardoor eene zweer verwekt.

Runen, pl. (goth. *rūna*, geheimenis; oudd. ang. saks. *rūr*, gefluister, gesprek, letter verwant met het hoogd. *raunen*,

fluisteren), regtlijnige letters, waarvan zich de germaansche volkeren bedienden, alvorens zij het latijnsche alfabet leerden kennen; **runographië**, f. duitsch-gr., het runenschrift, tooverschrift.

Ruota, z. *rota*.

Ruptorium, **ruptuur**, z. ond. **rumpe-
ren**.

ruraal, lat. (*rurālis*, e, v. *rus*, *ruris*, land, veld), landelijk, veldelijk, boersch; **ruraal-kapittel**, n. elders de jaarlijksche zamenkomsten der r. k. geestelijken om over hunne aangelegenheden als zielverzorgers te spreken; **rurale excursie**, f. een landelijk uitstapje; **rurale gedichten**, landelijke gedichten, veldzangen, veldgedichten; **rurale gemeente**, landelijke gemeente; **urograaph**, m. lat.-gr., een schrijver over de akkers en hunne bebouwing; **urographië**, f. een geschrift daarover.

Ruse, f. fr. (spr. *ruuz'*), de list, sluwheid, arglistigheid, loosheid, streek.

Rusma, z. *rhusma*.

Ruspo, m. it. (als adject.: ruw, geheel nieuw), eene tosaansche gouden rekenmunt, z. v. a. eene zechine; **ruspóno**, **ruspóne**, m. eene gouden rekenmunt in Toscanen, = 40 lire of omtrent 16 gl. 60 ct.

Russinen, ook **Rusniaken** of **Ruthé-
nen**, pl., een van de Russen verschillende volkssam in Gallicië, Noord-Hongarije, Podolië, Volhynië en Litthauen; **Ruthe-
nie**, n. het gebied der Russinen.

rustiek, lat. (*rusticus*, a, um, v. *rus*, land, veld; fr. *rustique*), boersch, landelijk; lomp, plomp, onbeschaafd; **rusticiteit**, f. (lat. *rusticitas*), boerschheid, lompheid, ruwheid, onbeschaafdheid, botheid; **rusticaal**, nw lat., boersch, landelijk; **rusticé-
ren**, lat. (*rusticāre*), op het land of landelijk leven, een landleven, buitenleven of boerenleven leiden; **rusticatie**, f. de woning op het laad, het landleven; buitenleven, ook het boersch worden.

ruta caesa, pl. lat. (eig. *ruta et caesa*, d. i. wat zich laat afrukken en afslaan, van *ruċre*, afrukken, en *caedċre*, houwen), Jur., roerend goed, al wat aan gebouwen en gronden niet muur- en nagelvast is.

Ruth, hebr. vrouwen. (misschien zamengetr. uit *rċuth*, aanzien, schoonheid, van *raah*, zien).

Rutiel, m. nw lat. (v. h. lat. *rutċlus*, a, um, roodachtig), bruinroode titaniumschorl.

Ruwaard, m. (v. *ruwe*, rust, en *waren*, bewaren), eig. rustbewaarder; de titel van een voormalig bestuurder van een nederlandsch landschap.

ryparographië, **ryptisch**, **rythmus**, z. op **rhyp**—.

Rype, f. het sneeuwhoen op e ncorde-
lijke gebergten.

S.

S. of st., afkorting v. *saint*, fr., of *Sint*, ook *Set.*, afk. v. *sanctus*, lat.; **S. Muz.**, = *solo* (z. die woorden), **s.** = *signa* of *signċtur*, lat., d. i. teeken of het worde ge-
teekend (op recepten); **s.**, ook = *seu* of *sive*, lat., of; **s. a.**, Med., *secūndum artem*; ook *sine acido*, zonder zuur; **S. A. R.**, fr. = *son altesse royale*, zijne of hare koninklijke hoogheid; **S. A. S.**, fr. = *son altesse sċrċnissime*, zijne of hare doorluchtige hoogheid; **salv. cur.**, z. *salvis curialibus*; **sc.** of **scil.**, z. *scilicet*; **sc.** ook *sculpsit*; **scr.**, z. *scripsit*; **S. D. G.**, *soli Deo gloria*, ond. *solus*; **S. E.** fr. = *son ċminence*, zijne eerwaardigheid; **s. e.** of **s. e. c.**, z. *salvo errċre calcŃli*; **sq.** of **sequ.** = *sequens*; **s. h.** z. *salvo honore*; **S. J.** = *societas Jesu.*; **s. l. e. a.**, = *sine loco et anno*; **s. m.**, z. *salvo meliore*; **S. M.**, fr. = *sa majestċ*, zijne majesteit; **S. O.**, z. *servus observantissimus*; **S. P. Q. R.**, lat. = *senatus populusque Romanus*, de romeinsche raad en het romeinsche volk; **sq.** en **seqq.**, z. *sequens*, *sequentia*, **Sr.** fr. = *sieur*, heer; **s. q.** = *sufficiens quantitas*, d. i. de toe-reikende hoeveelheid (op recepten); **s. r.**, z. *salva ratificatione*; **S. R. E.**, lat. = *sacrae Romanae ecclesiae*, van de roomsche kerk; **S. S.** of **S. Scr.** z. *sacra scriptura*; **S. S.**, fr. = *sa saintċtċ*, zijne heiligheid, de paus; **s. s.** = *scriptores*; **Ss.**, lat. = *se-mis*, de hellt (op recepten); **s. s. n.** *signa suo nomine*, d. i. teeken het met den behoorlijken naam; **S. S.**, lat. = *sine sti-pitibus*, zonder stelen (op recepten); **S. T.**, z. *salvo titulo*; **St. N.**, lat. = *stili novi*, van of naar den nieuwen stijl; **St. V.** = *stili vċtċris*, van of naar den ouden stijl; **s. v.** z. *salva venia*.

S romānum, n. lat. (d. i. eig. romeinsche S), Med., de S-vormige kromming van den dikken darm, ter plaatse, waar hij in den endeldarm overgaat.

Saa, m. eene oude inhoudsmaat, in Egypte en in een gedeelte van Azië in gebruik, dezelfde als de *modius* (z. a.).

Sabadilline, f. z. *veratrine*.

Sabæers, pl. 1), (lat. *Sabaei*), voorheen de bewoners der tegenwoordige provincie Jemen in Arabië, welker hoofdstad *Saba* heette; 2) (of v. h. hebr. *zábá*, heir, inz. het hemelsche heir der engelen, en de gesternten), steraanbidders; ook Johannesvolgelingen, aanhangers van eene godsdienst-secte in het Oosten, welke zich vormde uit die jongeren van Johannes den dooper, die niet tot het christendom overgingen; **sabaïsmus**, n. de sterredienst, de aanbedding der gesternten, inz. der zon en maan.

Sabbath, m. hebr. (*schabbáth*, v. *scha-*

bath, van den arbeid uitrusten; doorg. joodsch: *schabbes*), de rustdag, vierdag, bij de joden de zaterdag; *sabbathjaar*, het vrijjaar bij de oude joden, elk 7de jaar, dewijl daarin de dienstboden vrijgelaten, de schulden kwijtgescholden werden; *sabbathsvrouw*, eene christin, die de joden bedient op den sabbath, als wanneer hunnen joodschen bedienden geen arbeid veroorloofd is; *sabbathsweg*, een eind weegs van ongeveer een half uur, zoo verre als zich een jood op den sabbathdag van zijne verblijfplaats mogt verwijderen (z. Handelingen der apostelen 1,12); *sabbathariën*, pl., eene secte in Engeland, die den zaterdag zoowel als den zondag viert; *sabbathina*, f. it., eene smulpartij op zaterdag avond; *sabbathinische vraag*, een moeilijk jur. vraagstuk, zoo geheeten omdat de rechtsgeleerde Pyleus in zijne dispu-teer-collegiën op zaterdag avond doorgaans moeilijke vraagstukken opwierp.

Sabelliānen, pl., eene secte, aanhangers van den afrikaanschen bisschop Sabellius, in de 3de eeuw, die in het goddelijk wezen slechts ééne persoon aannam.

Sabiërs, z. v. a. *sabæërs*, als volgelingen van Johannes (z. dat woord).

Sabina, lat. vrouwenn.: eig. eene Sabijnische (naar den talrijken oud-italiaanschen volksstam der Sabijnen).

Sabitha, eene vochtmaat in Egypte, omtrent = 15 ned. kan.

Sable, m. fr. 1) (van het lat. *sabulum*, zand; 2) in de wapenkunde (van het deutsche *zobel*, *sabel*, hermelijn), de zwartekleur.

Sabon, n. eene groote soort van drukletters, voor titels, bijljetten enz., groote kanon (zie *drukletters*).

Sabords, pl. fr. (spr. *sabór*), de geschutpoorten of schietgaten van een schip.

Sabot, m., pl. *sabots*, fr. (spr. *sabó*); naar men wil van het mid. lat. *Sabaudia*, Savoye, als zijnde het bijzondere schoeisel der Savoyers), holblokken, klompen, houten schoenen; ook een drijf-tol; *sabotiëre*, f. (spr. —*tjër*), een dans op klompen; *sabotéren* (fr. *saboter*), eig. met den drijf-tol spelen; plagen, voor den gek houden, beet hebben.

sabreren, fr. (*sabrer*, van *sabre* = *sabel*), neder sabelen, met den *sabel* nederhouden; *sabräden*, pl., nedersabeling, slachting met den *sabel*; *sabreur*, m. een nederhouwer, ijzervreter, woest strijder, houwdegen.

Sabürra, f. lat., eig. ballastzand; Med., onreinheid, vuiligheid in het darmkanaal; *suburraal*, daaraanhangend, daaruit voortkomend, b. v. *saburraal-kolijk*.

Sacare, n. een gewigt op Madagaskar voor goud en zilver, = 1 scrupel.

Saccáde, f. fr. (verwant met *secouer*,

schudden, schokken, van het lat. *succutère*), een hevige ruk, dien men het paard met den toom geeft; oneig. eene vinnige bestraffing, doorhaling; *saccadéren* (fr. *saccader*), het paard eenen ruk met den toom geven.

Saccage, f. fr. (spr. *sakáazj*); van *sac* = lat. *saccus*, zak), het zakgeld, zakregt, eene heffing van het in zakken ter markt gebragte graan; *saccagéren* (spr. *sakazj*—, *mettre á sac*, plunderen; *saccagement*, n. (spr. —*mäng*), de plundering, uitplundering.

Saccáto, m. it., eene veld- of vlaktemaat in Florence, omtrent = 49 □ nederl. roeden.

saccharum, n. lat. (gr. *sákchar*), suiker; *saccharum lactis*, melksuiker; *saccharum Satürni*, loodsuiker, azijnzuurlood; *saccharina*, pl. nw lat., suikerhoudende genesmiddelen; *saccharoláctas*, gewoonlijk echter slechts *sacholactas*, m. (een door fr. chemisten barbaarsch gevormd woord), een melksuikerzuur zout; *saccharométer*, m. gr., een suikermeter, werktuig tot bepaling van den graad der suikerzetheid.

Sacco, it. (= lat. *saccus*, zak), eene korenmaat in de sardinische staten, = 115 ned. kop; ook eene houtmaat in Italië en in Zwitserland.

Saccophóren, pl. gr., zakdragers, boetelingen in zakken.

Saccularius, m. lat. (van *sacculus*, zakje, buidel), een zakkerolder, beurzen-snijder; goochelaar.

saccus, m. lat., de zak; Med., *saccus herniösus*, de breukzak; *s. lacrymalis*, de tranenzak.

Sack, in Perzië, eene in een' zak afgevoegene geldsom, ter waarde van 50 to mans.

Sacki, m. eene rekenmunt in Samarcand, = $\frac{1}{200}$ tolerdack of bijna 1 ct.; ook z. v. a. *saki* (z. a.).

Sacra, pl. lat. (van *sacer*, *sacra*, *sum-crum*), heilige zaken, heiligdommen, ver-rigtingen van godsdienst of kerk, b. v. de *sacra administréren*, heilige, tot de uitwendige godsdienst behoorende be-zigheden verrigten, namelijk den doop toedienen en het avondmaal uitdeelen; *sacra caesarëa majestas*, f. heilige keizerlijke majesteit; *sacra scriptura*, f. afgekort *S. S.* of *S. Ser.*, de heilige Schrift; *sacrum collegium*, zie *collegium sacrum*; *sacrum os*, n. Med., het heiligbeen, dat op de wervelbeenderen volgt en onder de schaambeenderen ligt; *sacraal*, nw lat., het heiligbeen betreffende; *sacramént*, n. lat. (*sacraméntum*, pl. *sacramenta*, eig. een middel, waardoor men zich zelve of een ander tot iets verbindt, inz. een céd), een christelijk godsdienstge-

bruik, eene godsdienstplegtigheid, plegtige godsdiensthandeling, een genademiddel; in de protestantsche kerk alleen: doop en avondmaal; in de r. k. kerk daarenboven: vormsel, boete, laatste oïsel, priesterwijding en huwelijk; in engeren zin inz. het heilig avondmaal (b. v. eenen zieke het heilig sacrament toedienen); in de platte volkstaal als vloekwoord misbruikt en doorgaans verbasterd tot sakrement, sapperment, sakkerloot; **sacramentshuisje**, z. v. a. **monstráns**; Mil., weleer eene soort van gallerij ter beveiliging van de mineurs; **sacramentsdag**, **sacramentaal** of **sacramentalisch**, nw lat., tot de plegtige godsdienstverrigtingen betrekkelijk, harer waardig, heilig en onontbindbaar, plegtstatig, ernstig; **sacramentalische gedaanten** of **gestalten**, benaming van het brood en den wijn bij het heilig avondmaal; **sacramentálen**, pl., zij die onder eede de onschuld van een ander betuigen; **sacramentisten**, pl., de aanhangers van het zwitsersche gevoelen in den sacramentsstrijd (d. i. de strijd over de natuur van het heilig avondmaal) onder de hervormers; **sacrarium**, n. lat., eig. het heiligdom, bedehuis, de tempel; de plaats waar het hoogwaardige of de gewijde hostie bewaard wordt; **sacréren**, lat. (*sacerāre*), heiligen, wijden, zalven; ook z. v. a. sacramentéren; **sacrificium**, n. lat. of fr. **sacrificie** (spr. *sakriefies'*), het offer, de offerande; **sacrificéren** (lat. *sacrificāre*), offeren, opofferen; **sacrilegijum**, n. eene heiligschennis, een kerkroof, de godslastering, ontheiliging of ontwijding, schending van een heiligdom; **sacrilégus**, m. een tempel- of kerkdief; heiligdomsschender; godslasteraar; **sacristij**, f. mid. lat. (*sacristia*), de kerkgereedschapskamer, kerkenkamer, het vertrekje, waarin de kerkelijke gereedschappen in de r. k. kerk bewaard worden, waar de geestelijke zich ophoudt, wanneer hij in de vergadering niet werkzaam is, en hij zijne amtskleeding aantrekt of verwisselt; **sacristijn**, **sacrist**, m. (mid. lat. *sacristānus*), de kerkbewaarder, kerkdienaar, koster, bij de r. k. een geestelijk persoon van lagere rang, die met de bewaring en verzorging der kerkelijke gereedschappen is belast; **sacristitium**, n. nw lat., een stilstand of eene schorsing van alle openbare godsdienstoefening door strafverbod; **sacrocoxalgie**, f. lat. gr., Med., pijn in de kruis- en dijgewrichten; **sacrosánctus**, lat., heilig, hoogheilig; **sacrosanctae possessiōnes**, pl., onschendbare bezittingen; **sacrosanctae potéstas**, f. onaantastbare, hoogheilige magt; **sacrosanctae theologiā**, f. de heilige godgeleerdheid.

Sacros, m. een arab. gewigt, omtrent = 2 lood.

Sadder, m. het heilige boek, geloofsboek der geberén (z. a.) of perzische vuuraanbidders.

Sadduceer (hebr. *saddúkim*, doorgaans afgeleid van den naam des stichters Zádók, een' leerling van Antigonus Sochæus, in de 2de eeuw voor Christus), eene oud-joodsche secte, die de mondelinge overlevering verwierp en noch aan engelen noch aan onsterfelijkheid der ziel geloofde, doch in een zedelijk opzicht gestreng en onberispelijk was; **sadducæismus**, n. de leer der sadducæers.

Sadi, pl., turksche monniken zonder vaste woning, zeer bijgeloovig en bedriegelijk.

Sádrach, m. hebr. (*Schadrach*, ehaldeeuwsche naam, dien Chanania of Hananja, Daniëls medgezel aan het babylonische hof ontving, zie Daniel 1, 7), eig. geestenvorst; doorgaans genomen voor een' woesteling, hoosaardig, woedend mensch.

Sadre, m. titel der vier hoogste muhamedaansche priesters in Perzië; **sadrecassa**, de opperste dezer priesters.

Safer of **safar**, m. arab. (*safar*), de tweede maand in den muhamedaanschen kalender (eig. twee maanden, de eene in sing., de andere in plur.).

Sáffian, m. turk., z. v. a. **marokijn** (z. a.).

Saffier, z. **saphir**.

Saffloers, m. 1), distelgeel, distel-saffraan, de gedroogde bloemkroonen van den verwidistel of den zoogen. wilden saffraan (*carthāmus tinctorius*, L.) dien men tot rood- en geelverwen gebruikt; 2) eene soort van kobaltkalk van roodachtig graauwe kleur, waaruit het smalt (z. a.) bereid wordt.

Saffraan of **safraan**, m. (van het perz. *zafāran*), z. **crocus**.

Saga, f. oud-noordsch, of **sage**, hoogd., verhaal, volksoverlevering, eene legende, met fabelen of wonderbaarlijke voorvallen gemengde geschiedenis uit vroegeren tijd (*mythe*); persoonlijk gedacht is **Saga** de oudnoordsche godin der sage en geschiedenis, eene geliefde van Odin.

Sagaciteit, f. lat. (*sagacitas*, v. *sagax*, opsporend, scherpzinnig), de opsporingsof navorschingskracht, scherpzinnigheid en scherpzichtigheid, die gave van het verstand, welke de meest verborgen kenmerken en bijzonderheden aan eene zaak opspoort.

Sagadis, m. eene soort van wollenstof.

sage, fr. (spr. *sáazj'*); v. h. lat. *sagax*, *sagax*), wijs, verstandig, voorzigtig; deugdzzaam, vroom, geschikt, hupsch, braaf, zoet.

Sageniet, m. (v. h. gr. *sagēnē*, net?),

z. v. a. **titanium-schorl**, eene metallische delfstof; vgl. **titanium**.

Saggio, m. it. (spr. *sádzjio*, d. i. eig. proef, monster), een gewigt in Venetië, = $\frac{1}{3}$ ons aldaar.

Sagittarius, m. lat. (v. *sagitta*, f. pijl), de pijl- of boogschutter, de schutter; het 9de teeken of sterrebeeld van den dierenriem, voorgesteld onder de gedaante van eenen centaurus, die gereed staat eenen pijl af te schieten.

Sago of **sagu**, m. (maleisch en javaansch *ságu*), palmmeel, palmmerg, het voedzame merg van den sagopalm in Azië, als voortreffelijk borstmiddel bekend.

Sagum, n. lat., krijgsmantel, reismantel der oude Romeinen.

Sah, een perzisch gewigt, omtrent 25 ned. ponden.

Sahāra, f. arab. (*sahra*, v. *sahara*, wijd uitgestrekt, vrij en open zijn), eene uitgestrekte, vrije vlakte, woestijn, zandwoestijn, naam van de meer dan 60.000 vierkante mijlen beslaande groote woestijn in N. Afrika. (Daar dit arab. woord reeds woestijn beduidt, behoort men niet te zeggen «de woestijn Sahara» maar enkel «de Sahara» of «de groote woestijn.»)

Sahba, arab., een witte wijn in het Oosten.

Sahib el schorta, m. arab. (*sahib-esch-schorat*), bevelhebber der lijfwacht, politie-bestuurder onder de kalifen; **sahibifetwa**, m. heer der vonnissen, turksche benaming van den grooten mufti.

Sahliet, z. **saliet**.

Sahm, eene kolenmaat in Hongarije, ongeveer = 31 kub. palmen.

Saike, **saique**, z. **tschaike**.

saillaat, fr. (spr. *saljáng*; v. *saillir* = lat. *salire*, uitspringen), Arch., vooruitstekend, uitspringend; in het oog vallend; treffend, uitstekend; **saillie**, f. (spr. *saljé*), Arch., een uitstek, uitsprong, vooruitsteeksel; oneig. een vernuftige, zinrijke, treffende inval, geestige zet; ook oplopendheid, opbruisendheid, schielijke toorn, jeugdig vuur.

Saime, eene rekenmunt in Algiers, = 50 aspers of ruim 24 cent.

saint, fr. (spr. *séng*; v. h. lat. *sanctus*, a, um), bij verkorting *st.*, heilig; vrouwel. *sainte* (spr. *séngt'*), afgekort *st.*, heilige, b. v. *st. Pierre*, de heilige Petrus, *st. Marie*, de heilige Maria; **saint-simonismus**, n. de gelijkheidsleer van den fr. graaf Claude Henri de Saint-Simon (gest. 1825); **saint-simonisten**, pl., aanhangers van die leer of dat stelsel; **saint-Thomas**, m. de dukaat van Goa.

saisisséren, **saiséren**, fr. (*saisir*, spr. *séziess*— of *séz*—), grijpen, vatten, aantasten, pakken; Jur., in hechtenis of in beslag nemen, beslaan, de hand opleggen;

saisie, f. (spr. *sézi'*), de beslaglegging, beslagneming, het beslag, de handoplegging, aanhouding van personen en goederen; **saisine**, f. (spr. *sézien'*), bezitneming van de zijde des regtmatigen eigenaars.

Saison, f. fr. (spr. *sézóng*; van het lat. *saetio*, de zaaitijd), het jaargetijde, seizoen, inz. de baai- of badtijd, de tijd, waarop de baden het meest bezocht worden; *de saison*, tijdig, juist van pas; *hors de saison* (spr. *hór*—), buiten het jaargetijde; ten onpas, ten ontijde, ontijdig, buiten tijds.

Sakadion, m. een naar het gele zweemende amathist.

Sakali-scherif, turk. (v. *sakál*, baard, en het arab. *scharif*, edel, heilig), de heilige baard, haren uit Muhamed's baard, welke ieder jaar aan het volk van Constantinopel plegtig vertoond worden.

Sakar, arab. (v. *sakara*, sterk branden), eene van de zeven hellen der muhamedanen, voor de magiërs en gebereen.

Sakardanenhout, eene indische welriekende houtsoort, van bruine kleur, met zwarte strepen.

Saker, m. eng. (spr. *séker*), een engelsch geschut, dat 5 à 6 pond ijzer schiet.

Saki, een uit rijst bereide lievelingsdrank der Japanezen, eene soort v. bier.

Sakkas, pl. turk., waterdragers.

Saksisch-blaauw, eene blaauwe verfstof, bestaande in eene oplossing van wit kobalt in vitrioololie, onder bijvoeging van indigo.

sal, m. en n. lat., zout; *sal amārum*, bitterzout; *sal ammoniacum*, ammoniak zout, zoutzure ammoniak, uit keukenzout-zuur en vlugtig loogzout bestaande; **sal ammoniak-bloemen** (lat. *flores salis ammoniaci*), door sublimering enz. gezuiverde salammoniak; *s. catharticum*, zuiverend of afvoerend zout, bitterzout; *s. cornu cervi*, hertschoornzout; *s. culināre*, keukenzout; *s. digestivus Silvii*, ook *s. febrifugus Silvii* en *digestiefzout*, zoutzure potasch; *s. essentiāle tartāri*, zuiver wijnsteen-zuur; *s. gemmae*, kristalzout; *s. Martis*, ijzerzout, ijzervitriool; *s. microcosmicus* of *microscopisch zout*, piz-zout, phosphorzout, phosphorzure soda en ammoniak; *s. mirabilis Glaubēri*, glauherzout, wonderzout, zwavelzure soda; *s. nitri*, z. salpeter; *s. polychrestae Glasēri*, ook *polychrest* of *duplicaat-zout*, onzijdige zwavelzure potasch; *s. polychrestas Seignetti*, z. *Seignett-zout*; *s. sedativum Hombergii*, z. *sedatief-zout*; *s. tartari*, wijnsteen-zout; *sales deliquescentes*, vervloeiende zouten; *sales fatiscēntes*, verweërende, uitbloeiende zouten; **salificatie**, f. nw lat., de zoutvorming; **saline**, f. lat. (*salina*), een zoutwerk, eene

zoutmijn; de zoutziederij; **salinisch**, zoutig, ziltig, zoutbevattend, zoutachtig; **salinogrādus**, m. nw lat., de zoutweger.

Sala of l. **salah**, arab. (*salah*, v. *sala*, bidden), het gebed der Turken, des morgens te 9 ure.

Salaciteit, f. lat. (*salacitas*, v. *salax*, geil), de geilheid, wellust, onkuisheid.

Salade, f. (van het it. *saláto*, *saláta*, gezouten, van *salare*, zouten), oorspr. eene gezouten, doorgaans met azijn en olie aangemaakte spijs; inz. de tuinlatuw; **saladière**, f. of l. **saladier**, m. fr. (spr. —*ljé*; v. *la saïade*, de salade), een saladeshotel.

Salaison, f. fr. (spr. *salézóng*; v. *saler*, inzouten), het inzouten, de ingezouten cewaren.

Salam, ook **salem** en **selem**, m. arab. (*salám*). eig. vrede; benaming van de in O. Indië gebruikelijke manier van groeten, bestaande in eene buiging, waarbij de beide handen zaamgevouwen tot aan het hoofd worden opgeheven; in Indië ook de benaming van de oostersche robijnen; turk. bloemenspraak, of de kunst om gedachten en bijzondere gewaarwordingen door eenen ruiker van natuurlijke bloemen uit te drukken, eene bezigheid van de vrouwen des harems; **salamdrager**, m. een bediende in O. Indië, die begroetings- of complimentkaartjes over brengt; **salamalek** of **salem-alek**, arab. uitdrukking: vrede zij met u! als turksche begroeting gebezigd; van daar ook diepe buiging, beleefde groot.

Salamänder, m. (gr. en lat. *salamándra*; sanskr. *salamandala*, perz. *samander*, *samandel*), eene zwart en oranjegeel gevlekte hagedis, ter lengte v. eene span, v. welke men vroeger beuzelde, dat zij in het vuur kon leven; van daar ook de vuurgeest (z. **elementairgeesten**); **salamandrijn** (*lacerta salamandrīna*), de salamander-hagedis, eene naar den salamander gelijkende hagedissen soort.

Saláme m., pl. **salámi**, it. (v. *salāre*, zouten), eene soort van italiaansche metworst.

Salamine, f. de rietfluit der Turken.

Salamoniak, z. *sal ammoniacum*, ond. *sal*.

Salampóre, n. oostind. katoenen stof.

Salāna, f. nw lat., naam der hoogeschool aan de Saale te Jena.

Salangáne, f. de oost-indische zwaluw, bekend wegens hare eetbare nesten (indische vogelnesten of *tunkinsnesten*).

Salāris, n. lat. (*salarium*; waarschijnlijk oorspronkelijk zoutgeld, van *sal*, zout; fr. *salaire*), de jaarwedde, het jaargeld, jaarlijksch loon, de bezoldiging; **salarieren**, nw lat., bezoldigen, beloonen, eene jaarwedde geven.

Saldo, n. it. (waarsch. van het deutsche

sollen, zullen, schuldig zijn), Merc., datgene, wat er na afsluiting der rekening nog te betalen overblijft, het rekeningsoverschot, ook de afsluiting der rekening, z.v.a. saldering; de rekening is saldo, is afgesloten of vereffend; *in saldo* of *in saldo* blijven, in achterstand blijven, nog schuldig of debet zijn; *per saldo* en *pro saldo*, als overschot of rest van de vorige of laatste rekening; **saldobetaling**, betaling van een verschuldigd overschot tot volledige vereffening van eene rekening; **saldéren** (it. *saldáre*), rekeningen afsluiten, uitrekenen, vereffenen, eene rest opmaken of zien, hoeveel er nog (van de eene of andere zijde) baar te betalen blijft, eene schuld uitdelgen; **saldeerboek**, een koopmans-hulpboek om er de maandelijksche afsluiting van rekeningen in over te brengen; **saldéring**, f. de afsluiting van rekening; ook uitdelging, vereffening, betaling eener schuld.

Salebreus, lat. (*salebrōsus*, a. um, van *salēbra*, iets ongelijks, hobbeligs), ruw, oneffen, hobbelig, bultig.

Salem, zie **salam**.

Salep, ook **saleb**, m. arab. (*sahleb*), de wortel van verscheidene soorten van orchis, en het daaruit bereide poeder, dat, met water gekookt, een gebondene, voedzame drank oplevert, inz. bij de Turken in gebruik.

Salernitaansche school (lat. *schola salernitāna*), de geneeskundige leerschool, die in het jaar 1150 te Salerno in Italië werd gesticht en in de middeleeuwen zeer vermaard was; ook de gezondheidsregelen, zooals die door de artsen te Salerno zijn voorgeschreven.

Salesianerinnen, pl. (fr. *salésiennes*), eene benaming, die men soms aan de visitandines heeft gegeven.

Saliarische gedichten, z. ond. **Saliërs**.

Salibazari, eene voorstad van Constantinopel, aan gene zijde der haven.

Salicine, f. nw lat. (van het lat. *salix*, de wilg), Chem., de wilgenstof of het wilgenbitter, een uit den wilgenbast getrokken alkaloid.

Salie, f. (van het lat. *salvia*, dat van *salvus*, behouden, gezond, wordt afgeleid), een bekend welriekend specerij- en artsengewas met rondachtige dikke bladeren.

Saliërs, pl. lat. (*salvi*, v. *salire*, springen), priesters van Mars bij de oude Romeinen, die op den 1sten maart krijgs- of wapendansen uitvoerden; zie ook **salische wet**; **saliarische gedichten**, die gedichten, welke ter eere van Mars op zijne feestten door zijne priesters gezongen werden.

Salificatie, **saline**, **salinogrādus**, z.o. *sal*.

Saliktar, m. turk., de sabeldrager van den Grooten-heer.

Salisatie, f. lat. (*salisatio*), het springen, trillen, de huppelende beweging der spieren; **salisatören**, pl., bij de Romeinen: waarzeggers uit de onwillekeurige trillingen en bewegingen der ledematen.

salische wet (lat. *leges salicae*), de verzameling van de rechtsgebruiken des Duitschen volksstams der Saliërs of Saalfranken, salische Franken, welke verzameling tegen het einde der 5de eeuw bijeengebragt werd en de oudste is, die er van de Duitsche wetten bestaat; inz. het 62ste artikel van deze wetten, waarbij de dochters worden nitgesloten van de erfenis en troonsopvolging; van daar **salische goederen**, zulke, die alleen op mannelijke erfenamen over gaan.

Saliet of **sahliet**, m. (naar de stad Sala of Salah in Zweden), bladerige augit (z. a.).

saliva, f. lat., het speeksel; **salivālis ductus**, m. de speekselweg, **salivēren**, (lat. *salivāre*), door den speekselvloed zuiveren; veel speeksel uitwerpen, kwijlen; middelen ter bevordering van den speekselvloed gebruiken; **salivantia**, pl. Med., geneesmiddelen, die den speekselvloed bevorderen; **salivatie**, f. de speekselvloed, speekselkuur.

Salma, f. it., in 't algemeen last, vracht; gewoonlijk een gewigt van 25 ponden, inz. eene inhoudsmaat voor drooge waren in sommige deelen v. Italië; die v. Malta = 289,6720 — de salma grossa te Palermo, verdeeld in 14 stajē = 34,4330 — de salma generale op Sicilië van 11½ stajē, = 27,6690 ned. kannen; als wijnmaat is de salma op Sicilië = 3 barili of 87,3600 ned. kannen.

Salmagūndi of **salmigōndis**, n. (waarschijnlijk niet v. h. lat. *salgama*, pl., met zout ingemaakte vruchten enz., maar naar de gravin Salmagondi, hofdame van Maria van Medicis, benoemd, die ook voor de uitvindster der haringsalade wordt gehouden), oorspr. eene salade van haring en appelen enz., haringsalade, enz. gemengde spijs, poespas, hutspot, een overgeschoten geregt, een opwarmsel; oneig. voor gewawel, onzamenhangende rede.

Salmi, n. fr. (van het lat. *sal*, zout), een gekruid geregt (ragout) van gebraiden wild gevogelte.

Salmiac, z. v. a. **salammoniak**.

Salmoneus, m. gr. Myth., een koning van Elis, die, in zijnen trotschen waan zich met Jupiter willende gelijk stellen, den donder zocht na te bootsen door over eene koperen brug te rijden, doch deze vermetelheid met zijnen dood boette.

Salomo, hebr. (*Schlómoh*, van *schalóm*, heil, geluk, vrede, van *schalam*, in rust leven enz.), mansn.: de vreedzame, vreedrijke, Frederik, inz. de naam eens ko-

nings van Israël, beroemd om zijne wijsheid; van daar in 't algemeen een wijze; **Salome**, f. vrouwenn.: de vredelievende; **salomōnisch**, wijs als koning Salomo.

Salon, n. fr. (spr. *salong*; it. *salone*, van ons zaal), eene groote zaal; eene gezelschapskamer; eene schilderijzaal, zaal van tentoonstelling voor schilderijen.

salōpe, fr. (van *sale*, smerig), vuil, morsig, onzindelijk; smerig; als subst. f. eene morsige vrouw, sletje, toebel, slons; ook een vrouwenmantel, oorspr. mischien tot bedekking van onzindelijk nachtgewaad, een huis- of ochtendkleed; **saloperie**, f. onzindelijkheid, morsigheid.

Salpéter, n. (van het lat. *sal petrae*, dat is: rots- of steenzout, dewijl het bijzonder aan vochtige muren uitbloeit), ook *sal nitrum*, salpeterzure potasch, muur- of aardzout, een middelzout uit sterkwater en plantenloozzout bestaande; **salpeter-plantagiën**, pl., gronden, aangelegd tot het voortbrengen en winnen van het salpeter; **salpeterzuur** of **salpetergeest**, sterkwater; **salpētriēre**, f. fr. eene salpeter-ziederij; ook een verplegingshuis voor arme vrouwelijke krankzinnigen, alsmede voor gebrekkige of oude vrouwen te Parijs.

Salpicon, n. fr. (spr. —*kóng*; naar men wil van *sal*, zout, en *piquer*; ook sp. *salpicon*), een geregt, uit augurken, ham, truffels enz. met zijjn bereid.

Salpinx, f. gr., pl. **salpingen**, eene zee-mossel; Med., de buis of trompet van Eustachius; **salpingemphraxis**, f. Med., de verstopping der buis v. Eustachius; **salpingopharyngēus**, m. de spier der trompet; **salpyngostenochorīe**, f. de vernauwing van de buis van Eustachius.

Salsamēnte, pl. lat. (*salsamēnta*), ingezouten dingen, inz. spijzen; **salse**, f. (it. en sp. *salsa*, v. h. lat. *salsus a, um*, gezouten), eene zoutsoep; eene saus voor spijzen.

Saltāntes, pl. (v. h. lat. *saltāre*, springen, dansen), Med., groote blaren, meestal aan de voeten, door scherpe stoffen veroorzaakt, die den lijder van pijn doen opspringen; **saltarēlla**, f. it., een huppelende, vlugge volksdans der Italianen; **saltanēllo**, m. Muz., eene huppelende beweging; pl. **saltarēlli**, de springers; de hamers of tangenten, die de snaren aanslaan; **saltatie**, f. lat. (*saltatio*), het springen, huppelen, dansen, de dans, inz. de gebarendans bij de Ouden; het slaan of kloppen der polsaderen; **saltātor**, m. de danser, gebarenkunstenaar.

Salterio, m. it. (= *psalterium*, z. a.), eene soort van hakebord.

Saltimbanque, m. fr. (spr. *saltēng-bānk*; v. h. it. *salt-in-banco*, die op eene bank springt), een kwakzalver, goochelaar, hansworst.

saltus, m. lat. (v. *salire*, springen), de sprong; *saltus in concludendo*, Log., een sprong in het maken der sluitrede; *per saltum*, door enen sprong, sprongsgewijs, b. v. bij het gevolgtrekken; *salto*, m. it., de sprong; *salto mortale*, m. een doodelijke sprong der koorddansers; on eig. een te groot waagstuk.

Salubriteit, f. lat. (*salubritas*, v. *saluber*, heilzaam), de gezondheid, gezonde gesteldheid, heilzaamheid, inz. van de lucht.

saluëren, fr. (*saluer*, v. h. lat. *salus* z. a.), grooten, begroeten, eer bewijzen.

Salup, een voortreffelijke drank der Oosterlingen.

Salus, f. lat., de gezondheid, de welvaart, het welzijn, gedijen, heil, geluk enz.; Myth., de gezondheidsgodin, eene allegorische godheid der Romeinen, z. v. a. *Hygiea* bij de Grieken; *salus publica*, f. de openbare of 's lands welvaart, welke insgelijks door de Romeinen als eene godheid vereerd werd, en ter wier eere men eenen tempel had gebouwd; *salus publica suprema lex esto*, de welvaart van den Staat moet de hoogste wet zijn; *salutem* (accus. v. *salus*), scil. *dico*, welzijn, gezondheid, heil, voorspoed enz., nl. wensch ik (als formulier van begroeting); **salutēren** (lat. *salutare*), groeten, begroeten, verwelkomen; inz. op militaire wijs begroeten. ook met kanonschoten (vgl. *salvo*); *salut du trône*, begroeting van enen op den troon zittenden vorstelijken persoon bij plegtige gelegenheden, b. v. echtverbindenissen; **salutatie**, f. lat. (*salutatio*), de begroeting, groet; *salutatio ecclesiastica*, de kerkelijke begroeting, de priester groet met het afzingen der woorden: «*Dominus vobiscum*,» d. i. de Heer zij met u!

salva enz., z. ond. *salvus*; **salvatel-ader** (mid. lat. *salvatella*, fr. *salvételle*; zoo geheeten, omdat men het openen van deze ader in zekere ziekten voor zeer heilzaam hield), Med., de milt-bloedader; **salvatieschrift**, een verdedigings- of reddingsgeschrift, inz. ter aantooning, dat men het verschuldigde bewijs heeft geleverd; **salvator**, m. de redder, heiland; **salvatorium**, m. nw lat., een schutbrief, beschermbrief, geleibrief; *salve!* lat. (van *salvere*, gezond zijn), eig. wees gezond! vaar wel! van daar als groetwoord: wees gegroet of welkom! *salva regina*, wees gegroet, koningin! een aan de maagd Maria gerigt gezang in de r. k. kerk; *salve*, f. fr. of **salvo**, n. een eereschot, vreugdeschot, begroeting door kanonnen of door klein geweer; on eig. eene enkele losbranding van geladen kanonnen; **salvéren**, lat. (*salvare*, van *salvus*, z. a.), redden, in veiligheid brengen, vlugten; **salvegarde** of **sauve-**

garde, f. fr. (spr. *soov'ghárd'*), de veiligheidswacht, de beschermwacht, bedekking, het vrijgeleide; ook z. v. a. *salvatorium* (z. boven).

Salviati, f. eene suikerzoete, sappige zomerpeer.

Salviner-wijn, eene zwartblauwe soort van druiven in Oostenrijk.

salvus, a, um, lat., ongedeerd, onbeschadigd, veilig, behouden, gered; *salvus conductus*, m. een vrijgeleide, de beschermende verzelling; ook een geleibrief; *salvus locus*, m. eene onbelaste, van alle schattingen onthevene plaats; *a salvo*, Merc., welbehouden, onbeschadigd (op vrachtbrieven): in salvo: in veiligheid, veilig, zeker, welbehouden, geborgen, gered; *salvo errore calculi*, afgek. *s. e. c.*, met voorbehoud van eene mogelijke rekenfout, ook zonder fout in het rekenen; *salvo errore et omissione*, met voorbehoud van dwaling en uitlating; *salvo honore*, afgek. *s. h.*, behoudens de eer, of met verlof gezegd; *salvo honore et stipendio*, behoudens eer en jaarwedde; *salvo jure*, met voorbehoud of zonder schade van zijn regt; *s. jure cuiusvis*, zonder iemands regten te bekorten; *s. jure quocunque*, met voorbehoud van eens ieders regt of van alle regten hoegenaamd; *s. jure tertii*, met voorbehoud van de regten eens derden; *s. meliore*, met voorbehoud van beter of onder onderwerping aan betere inzichten; *s. regressu*, met voorbehoud van terugkeer; *s. respectu*, zonder schade van de achting; *salvo titulo*, ook *salvo pleno titulo*, afgek. op brieven *S. T.*, met voorbehoud of zonder nadeel des titels, zonder schade aan den rang en titel; — *salva approbatione*, onder voorbehoud der goedkeuring, der bekrachtiging; *salva auctoritate judiciali* of *salvo honore iudicis*, zonder nadeel aan de regterlijke eer of achtbaarheid; *salva conscientia*, met goed geweten; *s. fama*, zonder nadeel aan den goeden naam; *s. ratificatione*, afgekort *salv. rat.* of *s. r.*, met voorbehoud der hoogere goedkeuring of bekrachtiging; *salva remissione*, afgek. *salv. rem.*, met voorbehoud van terugzending; *salva venia*, afgek. *s. v.*, met verlof gezegd; — *salvis curialibus*, afgek. *salv. cur.*, onbeschadigd de formaliteiten; *s. exceptionibus*, met voorbehoud van de aanmerkingen of wederleggingen; *s. omissis*, met voorbehoud van het weg- of uitgelatene; *s. ulterioribus*, met voorbehoud van het betere.

Samaar, f. een delftig vrouwengewaad.

Samarath, eene secte der Banianen in O. Indië, welke aan de zielsverhuizing geloof, en onder wie het verbranden der vrouwen na den dood van hare mannen het sterkst in zwang is.

Sambak, m. perz., de arabische jasmijn.

Sambos, l. **zambos**, z. **zambo**.
Sambuca, f. lat., een driehoekig snaarspeeltuig bij de Romeinen; ook eene soort van schepen ter beladdeering of bestorming van sterke plaatsen.
Sambucus, f. lat., de vlierboom.
Samia, f. gr., bijnaam van Hera of Juno, naar het eiland Samos, alwaar deze eenen tempel had.
Samiël, z. **samum**.
Samita, f. een zoete drank in Barbarije.
Samkin, m. een Turksch vaartuig, dat slechts tot kustvaarten gebruikt wordt.
Samnite, f. (v. h. lat. *Samnis*, *Samnitis*, uit Samnium in het oude Italië?), een huiskleed der vrouwen met stijven kraag; **samnieten**, pl., eene soort van zwaardvechters, op de wijze der samnieten gewapend.
Samojéden, pl., een volkstem in noordelijk Siberië; **samojéde**, f. eene soort van vrouwen-overrok of overmantel met wijde lange mouwen.
Samoreus, m. (fr. *samoreux*, naar de rivier de Sambre, lat. *Samāra*), een lang en plat vaartuig op den Rijn en de Nederl. rivieren, voor den honthandel.
Samschu, n. een uit rijst bereide, zeer bedwelmende geestrijke drank in China.
Sámuel, n. hebr. *Schmuël*, van *schama*, hooren, en *él*, God, z. 1 Samuel 1, 20; gew. op zijn joodsch zaamgetrokken tot Schmul), mansn.: de door God verhoorde; v. a. liever: de naam Gods.
Samum, m. arab. (*samūm*, van *samma*, vergiftigen, *samm*, vergif), of **Sam-Yeli** (*samiël*), ook **chamsin**, m. een gloei-, zeng- of giftwind, een schier verstikkende heete, dikwijls doodelijke wind, inz. in Z. Azië en in Afrika.
Samoureuse, z. v. a. **samoreus**, z. a. *san*, it. en sp., afkorting van *santo*, heilig, de heilige.
sanae mentis, lat., met of bij gezond verstand.
Sanachies, pl., eene soort van schotsche huidscheters, die weleer door de stamhoofden gehouden werden, om de daden hunner voorvaderen en hunne eigene te bezingen.
Sanbenito of **sambenito**, sp., ook **sacbenito**, m. (v. h. lat. *saccus benedictus*), een martelaarshemd, een geel hemd, met een rood Andries-kruis en met vlammen en duivels beschilderd, dat den ketters of anders denkenden christenen, die de Spaansche inquisitie ter dood veroordeelt, wordt aangetrokken; ook eene muts, welke men zulken ongelukkigen opzet.
sanctionéren, nw lat. (lat. *sancire*; fr. *sancionner*), eene wet heilig en onschendbaar maken, bevestigen, kracht van uitvoering geven, bekrachtigen, billijken, goedkeuren; *sanctus*, a, um, lat. afgek. S.

of *St.* (bij de Duitschers *Set.* = *Sanctus*), b. v. S. of St. Paulus, de heilige Paulus, Sint Paulus; **Sanct-Barbāra**, **Sinte-Barbara**, fr. *Sainte Barbe*, z. op **Barbara**; o *sancta simplicitas*, o heilige eenvoudigheid; *sanctum officium*, n. eig. het heilige ambt, de heilige plicht, benaming van het afschuwelijk kettergerigt in Spanje, vgl. inquisitie; *sanctus*, n. het heilig, een kerkgezang in de r. k. kerk; *sanctissimum*, of *sanctum sanctorium*, m. bij de R. K. het allerheiligste, hoogwaardige, de gewijde hostie; *sanctie*, f. (lat. *sanctio*), de bevestiging, billijking, goedkeuring, vaststelling, wettige bekrachtiging of wettelijk voorschrift; toekenning der kracht van wet; **pragmatieke** of **pragmatische sanctie**, z. ond. **pragmatisch**; *sanctuarium*, n. lat., of **sanctuaire**, n. fr. (spr. *sangktuër'*), het heiligdom, allerheiligste in den tempel der oude joden; ook het inwendige koor in kerken; de ruimte om het hoofdaltaar, de onschendbare plek, de vrijplaats; *sanctificeren*, lat. (*sanctificāre*), heiligen, heilig spreken; *sanctificatie*, f. de heiliging, heiligspreking, heiligmaking, wijding; *sanctimonium*, n. nw lat., een heiligdom; *sanctitas vestra*, uwe heiligheid, de titel, waarmede de paus wordt aangesproken.

Sandalen of **sandalien**, pl. gr. (*sandāla*, van het sing. *sandalon*; lat. *sandalia*), bind- of snoerzolen van hout bij de oude Grieken, het gewone schoeisel in warme landen; later ook eene soort van netle vrouwen schoenen, lederen snoerzolen, riem- of monnikschoenen; pronksokken met goud en paalen bezet, voor aanzienlijke r. k. geestelijken bij plechtige gelegenheden; ook Mar., eene soort van ligters in de Middellandsche zee enz.; *sandalina*, f. of **sandalium**, n. Chir., een hevelverband, bij verrekking van het springbeen in gebruik; *sandaline*, f. eene venetiaansche wollen stof; **sandaliet**, m. eene versteende pantoffelmossel.

Sándarach, **sandarak** of **sandrak**, m. (gr. *sandaráchē* of *sandarákē*, v. *sandyx*, menie? lat. *sandarāca*), rood rusgeel, realgar, z. **arsenicum**; eene witte hars of gom, die uit den jeneverboom vloeit, en die, tot poeder gebragt, onder anderen dient om de plaats van op het papier uitgeschrapte woorden weder beschrijfbaar te maken; ook de melige stof, die de bijen tot hare voeding in de cellen brengen.

Sandel of **santelhout** (arab. *sandel*, v. het Sanskrit *tshandana*, maleisch en javaansch *tshendana*), een fijn hout, inz. van de eilanden der Zuidzee; het gele wordt tot berooking en ingelegd werk, het roode (caliatoerhout) tot verwen gebruikt.

Sandje, f. (sp. *sandia*), de zuidamerikaansche watermeloen.

Sandix of **sandyx**, f. gr., menie, of een naar menie gelijkend rood; roodachtig loodgeel; vgl. *massicot*.

Sandraha, eene schoone houtsoort van Madagaskar, zwarter dan ebbenhout en van buitengemeene gladheid.

Sandschak, m. turk., eig. vaan; stadhoudersehap en stadhouder van een klein turksch landschap; **sandschakat**, n. het gebied van zulk eenen stadhouder; **sandschak-scherif**, m. (van het arab. *scharif*, heilig), Muhameds heilige vaan in Constantinopel, die in oorlogstijden openlijk wordt ten toon gesteld.

Sandwich, m. eng. (spr. *sémdwitch*) of **sandwicker**, een broodje met tusschengelegd vleesch.

sang de dragon, n. fr. (spr. *sang d'dragóng*), drakenbloed, een rood bars; **sangfroid**, n. (spr. *sangfroú*), koud bloed, koudbloedigheid, koelzinnigheid, koelbloedigheid, bedaardheid; **sanglant**, bloedig; ook bijtend, gevoelig.

Sangenotocora, naam, dien men aan den biechtstoel der Japanezen geeft en die uit twee weegschalen bestaat, uit welker rijzing of daling de opregtheid en de mate der zondigheid van den biechteling moet blijken.

Sanggris, m. een w.-indische drank uit maderawijn, citroensap, suiker enz.

sanguificeren, nw lat. (van het lat. *sanguis*, gen. *sanguinis*, het bloed), bloed verwekken; **sanguificatie**, de bloedverwekking, voortbrenging des bloeds in de dierlijke ligchamen; **sanguinairisch**, lat. (*sanguinarius*, a, um), bloeddorstig, bloedgierig, moordzuchtig, wreed; **sanguineus**, m. (lat. *sanguineus*, a, um, bloedig), een bloedrijk, volbloedig, vurig, zeer levendig, ligt geraakt, vurig mensch, een heethoofd; **sanguinisch**, bloedrijk, saprijk, lichtbloedig, zeer levendig, vurig, ligt vatbaar voor vrolijke en treurige stemming; ook lichtzinnig, dweepend, wellustig; **sanguinisch temperament**, lichtbloedige, levendige lichaams- en zielsgesteldheid (vgl. **temperament**); **sanguinocratie**, f. lat.-gr., de bloedheerschappij, b. v. in Frankrijk onder Robespierre.

Sanhedrîn, z. **synedrium**.

Sanies, f. lat., Med., de jeukte in zweren en dgl., de bloedige etter; **saniëus**, (lat. *saniösus*, a, um), jeukerig, vol etter.

Saniteit, f. lat. (*sanitas*, van *sanus*, a, um, gezond), de gezondheid, welstand, het welbevinden.

sans, fr. (spr. *sang*, van het lat. *sine*), zonder; **sans cérémonie** en **sans compliments** (spr. —*máng*), zonder omslag, zon-

der pligtplegingen of omstandigheden; **sans comparaison**, z. ond. **compareren**; **sansculotte**, n. fr. (spr. *sangkulótt'*, vgl. **culotte**), eig. een broekelooze, weleer een teugelloos aanhanger der republikeinsche of liever der gepeupelregering in Frankrijk; **sansculotterie**, f. ook **sansculottismus**, n. de broekeloosheid, de stand en gezindheid der sansculotten, het aanhangen der partij en der grondstellingen van de sansculotten; **sansculottisch**, op de wijze der sansculotten, de teugellooze volksheerschappij aanhangende; **sansculottiseren**, tot eenen teugelloozen vrijheidsdweeper of sansculot maken; **sansculottisch** gezind zijn; **sans doute** fr. (spr. *sang dóet*), zonder twijfel, gewis, zeer zeker, allezins; **sans façon**, z. **façon**.

Sanskrit, **sanskrita**, de **sanskritsche taal**, f. (d. i. eig. uitgewerkt, volcindigd, volkomen, in het oorspr. *sanskritam*, d. i. de volkomene (classieke) taal, de oude taal der Hindoes of Braminen in Hindostan, in welke hunne godsdienst- en wetboeken, gelijk mede hunne oude dichtwerken zijn geschreven.

sans pareil, f. (spr. *sang' parelj'*), zonder gelijke, onvergelykelyk; **sanspeine**, n. (spr. *sang pén'*; d. i. eig. zonder moeite); eene soort van gestrepte katoenen stof; **sans prendre** (spr. *sang prángdr'*), d. i. eig. zonder te nemen, in het P'hombre spel z. v. a. solo spelen, d. i. met de eerst gekregen negen kaarten zonder aankoop van andere kaarten van den talon of stok een spel ondernemen en met 4 of 5 slagen het spel trachten te winnen; **sans rime et sans raison** (spr. —*rézóng*) zonder rijm en zin, d. i. zonder grond en oorzaak, zonder kop of staart; **sanssouci**, n. (spr. *sangsoesi*), woordelijk: zonder zorg, van *souci*, zorg, een zorgenvrij, de naam van een koninklijk lustslot bij Potsdam.

Santé, f. fr. (spr. *sangté*; van het lat. *sanitas*, de gezondheid; een gezondheids-gordel, lijfgordel ter voorkoming van eene verkouding des onderlijfs.

santo-oficio, sp., z. v. a. *sanctum officium*, z. a. ond. **sanctificeren**.

Santon, m. sp. (een versterkende vorm van *santo*, heilig), een turksch heilige of monnik, een derwisch.

Sapajoe, m. een kleine rolstaart-aap in Z. Amerika, waartoe, b. v. de Coaita of Beelzebub behoort, die zeer veel behendigheid in zijnen langen rolstaart bezit.

Sapán- of **sappánhout**, sp. (*sapan*), oostindisch roodhout, donkerrood sandelhout, eene soort van verwhout, dat naar het fernambuk gelijkt.

Sape, z. **sappe**.

Saphëna (scil. *vena*), f. nw lat. (kwa-

lijk gevormd van het gr. *saphēs* of *saphēnēs*, openbaar, duidelijk), Med.), eig. de duidelijke bloedader; de hoofdbloedader aan den voet.

Saphir l. **sapphir**, m. (van het gr. *sappheiros*; hebr. *sappir*, chald. *sampir*, arab. *safir*), een hoogggeschatte edelsteen van blaauwe kleur.

sapiēnti sat! lat., voor den wijze genoeg, genoeg voor den verstandige! één woord is den wijze genoeg.

Sapin, m. fr. (spr. *sapēng*; van het lat. *sapinus*), 1) de denneboom; 2) z. v. a. *fiacre*.

sapo, m. lat., de zeep; *sapo medicinalis*, geneeskundige zeep, zeep tot heilkundig gebruik; *saponaria*, f. n.w. lat., zeepkruid, eene tuinplant van velerlei soorten; *sapindus*, m. de zeepboom op de westindische eilanden; *saponificeren*, in zeep veranderen, tot zeep doen overgaan; *saponificatie*, f. de zeepvorming, verzeeping; *saponine*, f. de zeepstof, in de wortelen van het zeepkruid enz.

Sappe of **sape**, f. fr. (*sape*; it. *zappa*, houweel, schoffel; vgl. het oud. *sappen* voor aangrijpen, rapen), Mil., eene mijn, eene loopgraaf, onderaardsche gang bij eene vesting; *sapecouverte* (spr. —*koewert*), eene bedekte loopgraaf, dak- of stormloopgraaf; *s. double* (spr. *doeb!*), eene dubbelloopgraaf; *s. pleine*, eene volle loopgraaf met opgevulde schanskorven; *s. tournante* (spr. —*toernāngt*), eene slang- of keerloopgraaf; *s. volante* (spr. —*wolāngt*), eene loopgraaf, welke ledige schanskorven eerst later worden opgevuld; **sappeur** m. een loopgraver, mijngraver, loopgraafmaker bij belegeringen; **sappēren** (fr. *saper*), ondergraven, ondermijnen, onderaardsche gangen maken.

Sapphir, z. **saphir**.

Sapphisch vers, eene naar de gr. dichteres Sappho, omstreeks 600 jaren vóór Christus, benoemde verssoort: — ◊ — ◊ / — ◊ — ◊ / — ◊ ◊ — ◊ / — ◊ — ◊; de **sapphische strophe** bestaat uit drie zulke verzen en een adonisch (z. a.).

Sapropýra, f. gr. (van *sapros*, a, ón, vuil, rot), Med., de rotkoorts.

Sara, hebr. (*sárák*, van *sarar*, heerschen), vrouwe: de vorstin, heerscheres.

Sarabānde, f. fr. (v. h. sp. *zarabanda*; it. *sarabanda*), een spaansche ernstige dans en de daarbij behoorende muziek.

Saracēnen, pl. (lat. *saraceni*; fr. *saracens*; waarschijnlijk van het arab. *scharaka*, opgaan (van de zon), *scharki*, oostelijk, oostersch, morgenlandsch); oostelingen, morgenlanders, z. v. a. oriëntalen; oorspr. benaming der Arabieren in Europa; verder in 't algemeen voor Muhamedanen, Turken en alle met-christelijke volken, tegen welke de kruistogten

ondernomen werden; oneig. ruwe, verwoestende, onbandige troepen.

Saraf of **sarraf**, m. arab. (*sarraf*, van *sarafa*, wenden, aanwenden, uitgeven), een wisselaar (bankier); in Turkije: een makelaar.

Sarakowoi of **sorokowoi**, m. russ. (van *sórok*, veertig), eene russische vochtmaat = 13½ ankers of 40 wedro (emmers).

Sarápūs, m. gr. (van *sairēin*, vegen, en *pūs*, voet; eig. wie met de voeten veegt), Med., een breedvoet, platvoet.

Sarasin, f. eene middelmatig groote soort van boterpeer.

Sarbas, m. een perzisch krijgsman te voet.

Sarcasmus, m., pl. **sarcasmen**, gr. (*sarkasmós*, van *sarkázēin*, open rijten; in toorn op de lippen bijten; van *sarx*, *sarkós*, vleesch), eig. openrijting van het vleesch; het honend gelach eens toornigen, de bijtende spotternij, vinnige spotrede, bittere gezegden, die door merg en been dringen; **sarcástisch**, ontvleeschend; snijdend, stekelig, bijtend, scherp, honend; **sarcocēle**, f. Med., eene vleeschbreuk, ziekelijke verharding der teelballen; **sarcoēpiplocēle**, l. **sarkepiplocēle** of **sarcepiplocēle**, f. de vleeschnetbreuk van den navel; **sarcehydrocēle**, f. eene vereeniging van de vleeschbreuk met de waterbreuk; **sarcocōlla**, f. vleeschlijm, een gom- of slijmachtig plantvormend bestanddeel uit den afrikaanschen struik, *penaea sarcocolla*; **sarcologie**, f. Med., het leerstuk over de vleeschachtige of zachte deelen van het ligchaam; **sarcológisch**, de vleeschleer of de vleeschkunde betreffende; **sarcōma**, n. een vleeschuitwas; **sarcomateus**, met een vleeschuitwas behebt; **sarcomphālus**, m. of **sarcomphālon**, n. eene vleeschnavelbreuk, vleeschbreuk aan den navel; **sarcophaag**, m. eig. een vleescheter, vleeschverteeder; bij de Ouden eene doodkist, vervaardigd uit een' sponzigen, bijtenden, het lijk spoedig verterenden kalksteen in voorliggend Azië; een doodkistvormig grafteeken; **sarcophāga**, ook **sarcophagēa** (scil. *medicamenta*), pl. Med., bijtmiddelen, vleeschknagende middelen; **sarcophyīa**, f. de voortbrenging eener versche zelfstandigheid, de vleeschvorming in wonden en zweren; **sarcophyīma**, n. een vleeschuitwas, eene ziekelijke vleeschvoortbrenging; **sarcosis**, f. de vleeschvorming; **sarcostōsis**, f. de vleeschverharding, vleeschverbeening; **sarcothlāsis** of **sarcothasīe**, f. spiervleeschkwetsing; **sarcotica**, pl., vleeschverwekkende of vleeschheelende middelen.

Sard, **sarder** of **sardachat**, m. (gr. *sárdion* of *sárdios*, scil. *lithos*, d. i. sardische steen, van *Sardēs*, de hoofdstad

van Lydië), een vleeschroode of bruinachtige agaath, carneool.

Sardanapalus, m. eig. de naam van den laatsten en wellustigsten koning van Assyrië in de 9de eeuw voor Chr., van daar oneig. een wellustig verwijfd vorst, een wellusteling.

Sardelle, ook **sardine**, f. (van het it. *saldella*, fr. *sardine*, naar het eiland Sardinie benoemd), eene soort van kleine haringen in de Middellandsche zee.

Sarder, z. **sard**.

sardönisch lagchen, gr. (oorspr. *sardänios*, *gélös*, misschien van *sairein*, de tanden knersen, grijnzen), een gedwongene, krampachtige, bittere lach, spotgelach, ook een naar het lagchen gelijkend vertrekken der gezigtsspieren, naar men wil van een vergiftig gewas op Sardinie (*sardonja herba*), welks gebruik den mond enz. als tot lagchen deed zamen trekken; ook **sardoniäs** of **sardiäs**, f. de hondskramp, z. v. a. **parastréma** (z. a.).

Sardönyx, m. (zamen getrokken uit *sardios* en *onyx*, vgl. **sard** en **onyx**), een uit veelkleurige lagen bestaande onyx, die door de Ouden inz. tot cameën werd gebezigd.

Sarmäten, pl. (gr. *Sauromátai*, *Sarmátai*, lat. *Sarmatae*), in de oudheid de slavische volken, die Sarmatië, d. i. het noordelijke Europa en Azië bewoonden; v. daar **sarmatische** (poolsche) **ziekte**, de poolsche vlecht; z. *plica polonica*.

Sarraches, pl. (fr. *saraches*), eene soort v. sardellen in de Middellandsche zee.

Sarras, m. een groote sabel, houwdegen, gelijk die bij de cavallerie in gebruik is.

Sarsaparille, z. **sassaparille**.

Sarsenét, m. (van **sergie**? z. a.), ligte katoenen stof, voeringstof.

Sartie, f. fr. Mar., het takelwerk.

Sartor, m., lat. (van *sarcire*, naaijen), de naaijer, snijder, kleermaker; van daar **Sartorius**, m. als naam voor kleermakers; **sartorius**, Med., de spier aan de bovendij.

Saschen, m. russ. (spr. *sazjen*), een russische vadem.

Sassafras, m. (sp. *sassafras*, *sassafragia* = lat. *saxifraga*?), venkelhout, geelgrijs, specerijachtig hout van den sassafrasboom in Amerika.

Sassaparille of **sarsaparille**, f. (sp. *zarzaparrilla*, naar men wil van *zarza*, braambezie, en den arts Parillo, die haar ontdekte en het eerst naar Europa bragt), de geneskrachtige wortel van de amerikaansche winde (*smilax sarsaparilla*).

Sasso, m. it., een venetiaansch handelsgewicht, $\frac{1}{2}$ van het daar gebruikelijke pond.

Sassoline, f. borax-zuur (z. a.), dat zich aan de boorden van heete bronnen bij Sasso, niet verre van Florence in kleine blaadjes afzet.

sat of **satis**, lat., genoeg, toereikend, zat; **sat cito**, *si sat bene*, wat goed gedaan wordt, gaat spoedig genoeg.

Sat, eene siamesche graanmaat, uit bamboesriet gevlochten, waarvan er 40 in eene seste gaan.

Satan, m. hebr. (van *satan*, arab. *schatana*, iemand tegen zijn, hem vervolgen), eig. een wederstrever, vijand; gevallene, booze engel, duivel, inz. het hoofd der gevangene engelen, de opperste duivel; oneig. als scheldwoord: een boosaardig, kwaaddoend schepsel; **satansch**, **satänisch**, duivelsch, boosaardig; **sataniänen**, pl., eene secte, die den satan vereerde, wegens zijne magt om kwaad te doen.

Satelliet, m. (van het lat. *satelles*, gen. *satellitis*, fr. *satellite*), een begeleidend en beschermend bediende, lijfwachter, wachter, trawant; een ondergeschikt persoon, die een' voorname' als zijne schaduw volgt; Astr., eene bijplaneet, bij-dwaalster.

satiabel, nw lat. (van het lat. *satiäre*, verzadigen), te verzadigen, verzadigbaar, **satiabiliteit**, f. de verzadelijkheid; **satiëteit**, f. lat. (*satietas*), de volheid, zathed, verzadiging; over-verzadiging, walging.

Satijn, n. fr. (*satijn*, spr. *satèng*; v. h. lat. *seta*, oorspr. borstel, haar, mid. lat. en it. voor zijde; van daar sp. *seta*, fr. *soie*, nederd. zijde), eene zijden stof, atlas; **satijn turc**, turksch atlas, eene naar het atlas gelijkende, zware zijdenstof; **satínade**, f. ligt halfzijden atlas; **satínét**, n. eene gestreepte halfzijden stof, halfatlas; **gesatineerd**, (fr. *satiné*), atlasachtig, naar atlas gelijkende.

Satire, minder goed **satyre**, f. (van het lat. *satira*, ond.: *satira*, van *satür*, zat, vruchtbaar, vol; oorspr. een mengsel, allerlei, pocspas, eene mengelpöëzj), het hekelschrift, hekeldicht, spotschrift, waarin de dwaasheden en ondeugden der menschen aan de kaak worden gesteld; **satiricus**, m. een spotter, hekeldichter, spotschriftsteller, narrengesel; **satirisch**, spottend, honend, bijtend, geeslend, hekelend; **satiriséren** (fr. *satiriser*), door spot belagchelijk maken, geeselen, hekelen, over den hekel halen, doorhalen.

satisdären, lat. (*satisdäre*, d. i. eig. genoeg geven), of nw lat. **satisdatären**, borg blijven of stellen; **satisdatie**, f. (lat. *satisdatio*), Jur., de borgblijving, borgstelling; **satisfacären**, (lat. *satisfacere*), genoeg doen, tevreden stellen, genoegdoening geven; tevreden stellen, bevre-

digen; voorheen ook: vergenoegen; **satisfactie**, f. (lat. *satisfactio*), de genoegdoening, voldoening, bevrediging, schade-loosstelling, afrekening met eenen schuldenaar, de schadevergoeding; **satisfaisant**, fr. (spr. *satisf'zang*), genoegdoend; bevredigend; **satisfait** (spr. *satisfè*), bevredigd, tevreden, vergenoegd.

Sato, eene boot der koraalvisschers in de Levant.

Satraap, m. gr. (*satrapēs*), een perzisch stadhouder, landvoogd, landbestuurder; on eig. een weelderig, overmoedig en heerschzuchtig mensch; **satrapie**, f. het stadhouderschap; **satrapisch**, heerschzuchtig, menschenplagend en weelderig levend; **satrapiséren**, als een satraap in grooten glans leven en zijne onderdanen onderdrukken en kwellen.

Satum, hebr., eene oud-joodsche korrenmaat, omtrent = 16 kop.

saturéren, lat. (*saturāre*), verzadigen, aanvullen; **saturantia**, pl., geneesmiddelen, die het zuur der maag opzuigen en afvoeren; **saturatie**, f. Chem., de verzadiging; **satura varroniana**, eene voordragt, waarin rijm en onrijm met elkander afwisselen.

Saturnus, lat., gr. **Kronos**, m. Myth., de tijdgod, de god en het beeld van den alverslindenden tijd, een zoon v. Uranus en Gæa of v. d. hemel en de aarde, vader v. Jupiter enz., beheerschte vóór dezen den hemel, eer hij door hem onttroond werd; onder zijne heerschappij was het de gouden eeuw, of de saturnische tijd; ook de grootste bekende planeet van ons zonnestelsel; Chem., het lood; van daar **saturnisch**, lood bevattend; ook duister, somber, treurig; ongelukkig; **saturnaliën**, pl. (lat. *saturnalia*), het Saturnus-feest, een in December gevierd romeinsch vrengdefeest of volksfeest v. vrijheid en gelijkheid, waarbij men elkander door gezellige vrolijkheid en het geven van geschenken als het ware voor eenige dagen in de gouden eeuw poogde terug te plaatsen; *non semper erunt saturnalia*, sprw.: 't is niet altijd kermis; **saturnia**, f. een bijnaam van Juno, als dochter van Saturnus; ook de dichterlijke benaming van Italië, omdat Saturnus gerekend wordt eenmaal daar geregeerd te hebben; **saturnilabium**, n. een astronomisch werktuig om den stand v. de manen v. Saturnus voor elken tijd gemakkelijk te vinden; **saturnisch** (lat. *saturnius. a, um*), overoud, tot de hooge oudheid behoorende (het saturnische vers; het overoude, eigendommelijke vers der oud-romeinsche volksdichting); eenvoudig, gelukkig, onschuldig; **saturniet**, m. nw lat., bruin looderts, bruin loodspath.

Satyr, m. gr. (*satyros*), ook wel sater,

Myth., een veld- of woudgeest, woudgod met bokspooten, een zinnebeeld der ruwe, grofziinnelijke, halfdierlijke menschenatuur; **satyrisch drama** of **saterspel**, eene soort van parodisch naspel der oudgr. tragödie, waarin satyrs het koor vormden; **satyriasis**, f. onnatuurlijke, ziekelijke geilheid der mannen, paringswoede, het geil zijn als een satyr; **satyriasmus**, m. het uit geilheid voortspruitende lendenwee; **satyre**, z. **satire**.

Sauce, f. fr. (spr. *soos'*; van het it. *salsa*, vgl. *salse*), het vloeibare toevoegsel tot vele spijzen; **sauciëre**, f. eene sauskom, sausnap of -schaal; **saucisse**, f. van het it. (*salsiccia*) of **saucijsje**, n., fr. **saucisson**, m. (spr. *sosisóng*), eene kleine braadworst, een braadworstje; Mil., een takkebos, mutsaard, een lange zak van leder enz., met kruid gevuld en waaraan eene lont wordt bevestigd, om zoo eene mijn aan te steken.

sauf-conduit, m. fr. (spr. *soofkondwi*, = lat. *salvus conductus*, z. **salvus**), een vrijgeleide, geleibrief.

Sauriet, m. gr. (van *saura*, de hagedis), de hagedissteen; **sauroctōnos**, m. de hagedissendooder, een bijnaam van Apollo; **saurographie**, f. de hagedissenbeschrijving; **saurologie**, f. de natuurlijke geschiedenis der hagedissen.

Sautereaux, pl. fr. (spr. *sof'róo*, van *sauter*, springen), de tangenten, die bij het bespelen der klavieren, forte-pianos enz. opspringen en de snaren aanslaan.

Sauternes, m. fr. (spr. *sof'ern'*), eene soort van fijne fr. witte wijnen, naar het gelijknamig marktvlak in het departement der Gironde.

Sautoir, m. fr. (spr. *sotoár*; van *sauter*, springen), een Andries-kruis.

sauvéren, fr. *sauver* (spr. *soov*—; lat. *salvāre*), redden, behouden, verlossen, veilig afbrengen; besparen, uitwinnen, nithalen; **zich sauvéren**, zich redden, bergen, in veiligheid stellen; zijne schade door iets vergoeden; *saue qui peut*, redde zich wie kan, ieder denke slechts om zijn lijfsbehoud; **sauvegarde**, f., z. **salvegarde** ond. **salveren**; **sauvement**, n. (sp. *soov'máng*), of **sauvage** (spr. *sovdazj'*), redding, heil; h. redloon, berggeld; *droit de sauvement* (spr. *droá*—), of *de sauvage*, het strandregt, het regt om de goederen, die van verongelukte schepen zijn gered, voor de eigenaars derzelven tot op de uitkeering van eene evenredige beloning te mogen bewaren.

Savanna, f. (sp. *savána*, uit de taal van Hayti), eene groote grasvlakte of woudweide in N. Amerika, ongebaande weilanden voor het vee.

Savantasse, m. fr., it. **savantaccio**

(spr. — *tátsjio*), iemand, die den geleerde uithangt, maar slechts eene verwarde kennis bezit. een geleerde praler, letterkundige windbuil.

Savátte, f. fr. (*saváte*, it. *ciavatta*, sp. *zapato*, v. h. mid. lat. *sapata*), oude schoen, slof.

Savoir-faire, n. of het *savoir-faire*, fr. (spr. *sawoar féér*), woordelijk, het weten te doen, het doen kunnen, de geschiktheid, bekwaamheid, bedrevenheid; **savoir-vivre** (spr. *sawoar vievr*), eig. het weten te leven, de levenswijsheid, levenskunst, de geschikte levenswijze, de bekwaamheid om zich jegens anderen welvoegelijk of behoorlijk te gedragen, b. v. hij heeft geen *savoir-vivre*, d. i. hij weet zich in de maatschappij niet behoorlijk voor te doen.

Savon, m. fr. (spr. *sawóng*; = lat. *sapo*), zeep; *savon en tables* (spr. — *ang tábl*), zeep in kockjes, in stukken; **savonnerie**, f. eig. eene zeepziederij; inz. eene voormalige turksche tapijten-fabriek te Parijs, tegenwoordig eene fabriek van voortreffelijke wollen stoffen; **savonnerie-tapijten**, turksche tapijten met fluweelachtigen grond en levendige kleuren; **savonnéte**, fr., een zeepbal, waschbal, ter reiniging van vlekken enz.

Savoyard, m. fr., een Savoyer, man of knaap uit Savoye; een kleine schoorsteenveger, liedjeszanger, marmottenjongen, ook een ruw, onhebbelijk mensch; **savoie-kool**, een bekend moesgewas, oorspr. uit Savoye.

saxifraag, lat. (*saxifragus*, a, um, steenen verbrekend, v. *saxum*, rots, en *frangere*, braken), Med., den steen oploosend; **saxifraga** (scil. *herba*), f. de steenbreke, een talrijk plantengeslacht.

Sayahieten of **sayahs**, pl., eene soort van turksche bedelmonniken.

Sayéte, f. fr. (*savéte*, sp. *saya*, rok, lijfje, v. h. lat. *sagum*), of **sajét**, eene wollen stof, eene soort van sergie; **sajet-garen**.

Sbaglio, m. it. (spr. *sbáljio*), Merc., eene feil, vergissing, dwaling, rekenfout; de vergoeding daarvoor.

Sbirre, m. it. (*sbirro*), een geregtsdienaar, diender, politie-bediende in Italië.

sborséren, it. (*sborsáre*, eig. ontbeuren, v. *borsa*, beurs, buidel, en *s = ex*), Merc., uitbetalen, geld uitleggen, voorschieten; **sborso**, m. het voorschot, uit-schot, de uitgaaf voor een ander.

Scabéllum, **scabillum**, n. lat. (verklw. v. *scammum*, bank), of het **schabelletje**, een voetbankje; een onderstel of voetstuk voor borstbeelden, pronkvazen enz.; het bankje, waarop misdadigers op het schavot ten toon gesteld worden of te pronk staan; ook een eentoonig speeltuig der Ouden, dat met den voet in beweging werd ge-bragt.

Scabiés, f. lat. (v. *scabère*, krabben, schaven), Med., de schurft, ruidigheid; **scabiëus** (lat. *scabiösus*, a, um), schurftig; **scabiösa**, f. nw lat., het schurftkruid, een tuingewas van velerlei soorten.

Scabínus, m., pl. **scabini** of **scabinen**, mid. lat. (v. h. duitseh *schöppe*, oudd. *scepho*, *scheffe*, ons schepen, wie het oordeel of vonnis schept, d. i. vindt en velt), schepen, geregteijk bijzitter; **scabinaat**, m. (mid. lat. *scabinátus*), het geregtsambt, de schepenstoel, de waardigheid van schepen.

scabreus, lat. (*scabrösus*, a, um, van *scaber*, ruw), ruw, hobbelig, oneffen, niet glad gemaakt; moeilijk, bezwaarlijk, netelig, gevaarlijk.

scadéren, it. (*scádere*, v. *s = lat. ex*, en *cadère*, vallen), Merc., vervallen (van wissels); **scadénza**, f. het vervallen of de vervaltijd eens wissels.

Scævöla, m. lat. (van *scaevus*, gr. *skaiós*, linksch), de linksche, een bijnaam der familie Mucius in het oude Rome.

Scagliola, f. it. (spr. *skáljola*; van *scaglia*, schilfer, korst), eene vermening uit fijn gips en tot poeder gebragt vrouwen-glas. dat door middel van lijm tot een deeg wordt verbonden; van daar **scagliola-werk**, steenschilderwerk uit deze stof, eene soort van **mosaïk**.

Scala, f. lat., de ladder, trap; Muz., de toonladder, toonschaal, onafgebrokene volgrij der toonen; ook de graadverdeling, gradenschaal aan weërglazen en soortgelijke werktuigen; **scaláres anni**, pl., trapjaren.

Scalde, z. **skalde**.

scalénisch, gr. (*skalénös*, ē, ón, eig. hinkend, waggelend), oneffen, ongelijk, inz. ongelijkzijdig (van driehoeken gebruikelijk).

scalpéren, lat. (*scalpère*), snijden, in-griffelen (b. v. eene beeldtenis in steen enz.); villen, de huid met het haar v. de hersenpan aftrekken, gelijk de noord-amerikaansche wilden hunnen vijanden plegen te doen; het **scalpéren**, de schedelvilling; **scalp**, m. (eng. *scalp*), de hoofdhuid, inz. de door de noord-amerikaansche wilden aan hunne vijanden afgetrokken schedelhuid; **scalpél**, n. lat. (*scalpéllum*), een ontleedmes der wondhealers met vaststaand lemmer (onderscheiden van *histouri*, waarbij het lemmer wordt toegeslagen); **scalprum**, n. een mes, waarvan de wondhealers zich weleer inz. tot het afzetten van vingers of vingerleden bedienden; **sculptuur**, f. (lat. *sculptūra*), het snijden, griffelen met de gravernaald, inz. de kunst om klein verheven werk (relicf) op steenen en stempels voort te brengen (onderscheiden van *sculptuur*).

Scammonium, n. lat. Med., eene bij-

tende en sterk afdrijvende hars van de **scammonium-winde** of **harswinde** (lat. *scammonia*, gr. *skamōniā*).

scamnum Hippocrätis, n. lat., eig. de bank van Hippocrates, een werktuig tot het zetten van ontwrichte ledematen, inz. van eenen ontwrichten opperarm.

scandaal, scandaleus, z. **schandaal**.

scandèren, lat. (*scandère*, d. i. eig. klimmen), een vers volgens zijne leden afmeten of verdeelen, volgens de tijdmaat afdeelen, naar de versvoeten opzeggen of aflezen zonder den inhoud van het vers daarbij in acht te nemen; **scānsie**, f. (lat. *scansio*), de versmeting, versverdeeling.

Scandinavië, n. (lat. *Scandia* of *Scandinavia*, f.), het noord-europeaansche schiereiland, dat Denemarken, Noorwegen en Zweden bevat; van daar **Scandinavische talen**, letterkunde enz., noord-sche, inz. oud-noordsche talen enz.

Scandix, m. gr., de kervel.

Scapha, f. lat. (v. h. gr. *skáphē*, van *skáptein*, graven), in 't alg. een uitgehold lichaam, een trog, eene kuip, boot, een schip; Med., de uitwendige oorholte, de sleufvormige verdieping van het uitwendig oor tusschen den buiten- en binnenzoom (helex en anthelex); ook het weleer bij de aderlatingen aan het voorhoofd gebruikelijk schuifgewijs verband; *scapham scapham dicere*, eig. eene boot, boot noemen, d. i. het kind bij zijnen regten naam noemen, ronduit spreken, er geene doekjes om winden, b. v. eenen schurk schurk noemen enz.; **scaphānder**, m. gr., een zwemkleed, zwemgordel van kurk enz., een door onzen landgenoot Scheerboom veel verbeterd middel om zich boven water te houden; **scaphieten**, pl., eene soort v. bootvormige ammonieten; **scaphoidisch**, boot-, kaan- of schuifvormig.

Scapolith, m. gr. (v. *skāpos* = *skēpos*, staf, lat. *scapus*, stengel), stengelsteen, eene aan het veldspath verwante steensoort.

Scapijn, m. it. (*scapino*), de bedien-denrol, een staand karakter-masker op het ital. schouwtooneel.

scapito, m. it., het verlies, de inboeting, schade.

Scapulalgie, f. lat.-gr. (van het lat. *scapula*, schouderblad, Med., schouderpijn; *scapulier*, n. (nw lat. *scapulāre* of *scapularium*), een schouderrok, schouderkleed van de r. k. ordesgeestelijken, hetwelk van voren en achteren over de schouders afhangt; ook de rozenkrans (pater-noster, fr. *chapelet*).

Scarabæus of **scarabæus**, m. lat. (gr. *kárbos*), pl., **scarabæen** of **scarabæen**, kevers; ook keversteenen, oude egyptische, voor heilig gehoudene steenen (gemmen),

die op de verhevene zijde den vorm eens kevers, in hunne holte een klein godenbeeld vertoonen.

Scaramouche, m. fr. (spr. *skaramóesj*); v. h. it. *scaramuccia*, eig. wel: een held met den mond; vgl. het it. *scaramuccio*, schermutseling; *scaramucciare*, schermutselen), een hansworst, grappenmaker, de staande karakterrol van den pogcher op de oude ital. en fr. schouwtooneelen, doorgaans geheel zwart, in spaansche dragt.

Scardamýgmus, m. of **scardamýxis**, f. gr. (van *skardamýssein*, blikkeren, knip-oogen), h. knipoogen, blikkeren der ooggen; **scardamýctēs**, m. een knipooger.

scarificéren, lat. (*scarificāre*), Chir., koppen; kerven, met het lancet open rijten, b. v. het tandvleesch; **scarificātie**, f. het koppenzetten, koppen; **scarificātor**, m. nw lat., een wondhealers-werktuig tot het openrijten der huid, ook het kopijzer, kerf- of snijijzer; een eng. landbouwgereedschap tot het oprijten en losmaken v. d. bodem.

Scarlatīna, f. nw lat., het scharlaken (z. a.); de scharlakenkoorts; **scarlatineus**, van scharlaken, scharlakenachtig.

Scarpe, z. **escarpe**.

scarso, it., gering, krap, karig; Merc., schaars, moeilijk te bekomen (v. wissels en speciën).

scartéren, it. (*scartāre* = fr. *écarter*), uitschieten, afzonderen, ter zijde leggen; het onbruikbare of bedorvene b. v. van eene koopwaar wegwerpen, de kaarten in het spel voor andere van den talon of stok verruilen enz.; *scarta faccia*, f. (spr. —*fātsjia*), Merc., een uittreksel of eene lijst der op markten, beurzen, deutsche missen enz. voorhandene waren; *scarto*, n. het uitschot; het wegwerpen of koopen van kaarten in het spel.

Scat, n. een kaartspel tusschen drie personen; **scat leggen**, z. v. a. *ecarteren*.

Scatomyza, f. gr., de drekvlieg; **scatophágisch**, drekvretend, op drek azend; **scatophagīnen**, pl., de drekvliegen; **scatophilus**, op drek wassend of levend.

scatūla, f. nw lat. (it. *scatola*, doos), Med., eene artsenijdoos.

Scaurus, m. lat., z. v. a. het gr. *sarapus*.

Scavia of **scavie**, f. het halfkonijntje, varkenskonijntje, zeevarkentje, roodachtig geel of zwart en wit gevlekt, in Z. Amerika, inz. in Brazilië.

Scazon en **scazóntisch**, gr. (v. *skadzein*, hinken), z. **choliambus**.

Scelalgie, f. gr. (v. *skélos*, dij, schenkel), Med., de dijpijn; **scelóncus**, m. een gezwel aan de dij; **scelotýrbe**, f. de St. Vitus-dans, kriebelziekte, vgl. *ballismus*; ook de krachteloosheid der dijen, het waggelen der dijen uit ziekte.

Scelerat, **sceleratesse**, z. ond. **scelus**.

Scelét, **skelet** of **schelet** (fr. *squelette*,

it. *scheletro*; v. h. gr. *skeletós*, *ē*, *on*, d. i. uitgedroogd, dun. v. *skellein*, uitdroogen; van daar *skeletón*, scil. *sōma*, een uitgedroogd ligchaam, eene mumie), het geraamte, gebeente van een dood en ontvleescht ligchaam, zooals het in zijnen natuurlijken staat zamen hangt, het beengebouw; *sceletéren*, het geraamte eens ligchaams reinigen en uitdroogen, een dierlijk ligchaam tot een geraamte maken; *sceleteusis*, f. het droogworden of uitteren van een ligchaam; het toebe-reiden van eene mumie, inbalsemen; de geraamte-toebereiding; *sceletist*, m. Pict., een geraamte-schilder, een spotnaam voor dezulken, die, om het menschelijke ligchaam toch met alle waarheid voor te stellen, overal het grondgebouw en de spieren van hetzelfde zeer scherp laten doorschijnen; *sceletiet*, m. eene geraamte-versteening; *sceletographië*, f. beschrijving van geraamten; *sceletopœië*, f. de kunst om de beenderen van een dierlijk ligchaam van het vleesch te ontblooten en hen weder behoorlijk zamen te voegen.

scelléren, fr. (*sceller*), verzegelen, toelakken.

Scelonus, *scelotyrbē*, z. ond. *scelalgie*.

Scelus, n. (pl. *scelēra*), lat., eene schanddaad, misdaad, wanbedrijf; **sceleraat**, m. lat. (*scelerātus*) of fr. *scélérat* (spr. *selerá*), een booswicht, misdadiger, schurk, fict; **sceleratésse**, f. fr., schurkachtigheid.

scemándo, it. (spr. *sjemándo*; v. *scemāre*, verminderen, verkleinen), Muz., verminderend, afnemend, verdwijnend.

Scene, f. (lat. *scena*, v. h. gr. *skēnē*, eig. tent, hut), het tooneel, schouwtooneel, de schouwburg (theater); een tooneel, eene kleine afdeeling van een tooneelspel, eene voorstelling, een voorval, eene handeling; een tafereel, eene schilderij; de plaats, waar eene handeling voorvalt; in *scene brengen*, een stuk voor de opvoering ten tooneele geschikt maken; **scenariūm**, n. nw lat., het tooneelenboek, de opgave der veranderingen, tooneelen enz. in schouwspelen; **scenerië**, f. het tooneelwerk, de tooneelstellagie; het tafereel; landschap, oord; **scenieten**, pl. gr., tentbewoners; **scēnisch** (lat. *scenicus*, *a*, *um*), het tooneel betreffende of daartoe behoorende, tooneelmatig, tooneelkunstig; **scenographie**, f. de tooneelschilderkunst; het doorzigt- of vergezichtschilderen, de perspectivische afbeelding van een gebouw of eene landstreek; **scenographisch**, vergezichtschilderend, doorzigtachtig (perspectivisch, z. perspectief); **scenopēgië**, f. tent- of huttenbouw, joodsch loofhuttenfeest.

Scepasterion of **scepástron**, n. gr. (v.

skepádzein, bedekken), Med., een bedekkend hoofdverband.

Scepter, n. (lat. *sceptrum*, v. h. gr. *skēptron*, staf, stok, v. *skēptēin*, steunen), de heerschersstaf, koningsstaf, sedert de middeleeuwen een teeken van de vorstelijke magt der keizers en koningen.

Scepsis of **scepse**, f. gr. (v. *skēptes-thai*, beschouwen: eig. beschouwing, onderzoek), de twijfel, twijfelzucht; **scepticus**, m. (gr. *skeptikós*, eig. tot beschouwing of onderzoek geneigd), een twijelaar, twijfelzuchtige; inz. eene filosofische school in de oudheid; **scepticismus**, n. de leer van de sceptici, twijfelleer, vgl. **pyrrhonismus**; de twijfelzucht, twijfelgeest; **sceptisch**, aan alles twijfelend, twijfelzuchtig.

Scevoφύλαx, m. gr., een lager geestelijke, die in de gr. kerk het toezigt heeft over de gewijde zaken en ze den dienstdoenden patriarch aanbiedt; **scevoφύλαξιūm**, n. de plaats, waar de gewijde voorwerpen bewaard worden.

Schaak (v. h. perz. *schah*, koning) of **schaakspel** (it. *scacco*, fr. *échec*, eng. *chess* en *check*), het koningsspel, een overoud, uit Perzië naar Europa gekomen, vernuftig uitgedacht spel; **schaak geven** of **zetten**, den koning door een' ander stuk noodzaken zijne plaats te verlaten of zich door een ander stuk te dekken; **schaakmat**, de koning is ingesloten, vastgezet, overwonnen of dood; oneig. bedorven, geheel krachteloos; **schaakpat** of **pat** (fr. *échec pat* of *mat suffoqué*) heet de koning, wanneer men hem moet spelen en toch niet kan, omdat de hem omringende ruiten of velden alle of in het schaak liggen of bezet zijn.

Schabān, m. arab., de achtste maand in den muhamedaanschen kalender, onze april.

Schabbes, joodsch, z. v. a. **sabbath** (z. a.).

Schabīne of **schawīne**, f. bij goudslagers de afval van geslagen goudblaadjes.

Schabrāk, f. (v. h. turk. *schaprak*), een sierlijk paardendek, zadeldck (fr. *chabraque*).

Schach, m. perz., l. **schah**, koning; ook de naam eener perz. rekenmunt, = $\frac{1}{100}$ toman of ongeveer 19 centen.

Schacharith of voluit **tepillath schacharith** (v. h. hebr. *schachar*, de morgen, en *tepillath*, gebed), het morgen- of avondgebed in joodsche scholen.

schachern, joodsch (v. h. hebr. *sachar*, rondtrekken, en als subst. winst door handel), handel, handel drijven, negotie doen, inz. kleinhandel drijven; ook wel voor: woekerwinst bejagen, woekeren; van daar **schacheraar**, voor woekeraar.

Schacht of **schaft**, eene oude ligchaams-

maat voor aardewerk, = 144 kub. rijnl. voeten of 4,4558 ned. kub. ellen.

schächten, joodsch (v. h. hebr. *scha-chat*), slagten; **schächter**, m. een joodsch veeslager.

Schaft, z. **schacht**.

Schako, ook **czako**, **shako**, **chako**, z. het laatste woord.

Schadehkam, perz. (v. *schâdeh*, vrolijk, vergenoegd), het land der verlustiging, naam van een gebied in het land der feën uit de oostersche sprookjes.

Schakal of **jakal**, m. (perz. *schagâl* of *schigâl*; sanskr. *srigâla*; vgl. het hebr. *schûâl*, vos), ook **thôs**, gr., de goudwolf, een naar den wolf gelijkend roofdier met grijze en goudgele haren, in Azië en Afrika.

Schalisim, hebr., een houten snarenspeeltuig met 3 snaren.

Schalmei, f. (v. h. fr. *chalumeau*, en dit v. h. lat. *calamus*, halm, riet), de herdersfluit, rietfluit, herderspijp.

Schamānen, pl. (v. h. sanskr. *schama*, medelijden met dwalenden en opmerkzaamheid omtrent zich-zelfen), in Tartarije, Mongolië enz. de laagste klasse der boeddhistische priesters, die te gelijk voor artsen, tovenaars en bezweerders gelden; **schamanische godsdienst**, de wijze van godsverering der opgenoemde volken.

Schames, m. (rabbijnsch *schammâsch*, een dienaar, inz. bij de godsdienst, priesterhelper, v. *schammêsch*, dienen), een joodsch koster of klokkenist, bij welken zich vreemde aangekomen joden moeten aanmelden.

Schammata, hebr., de groote banylock, die bij de joden over de afvalligen van hun geloof wordt uitgesproken.

Schampānen of **schampans**, chinesche booten of barken, kleiner dan jonken.

Scham-yeli, een verstikkende, naar den sirocco gelijkende wind in Turkije, ook naar de streek, uit welke hij te Constantinopel waait, wind v. Damascus geheeten.

Schan, een siameesch gewigt, = 1 tot 1½ pond.

Schandaal, n. (lat. *scandâlum*, v. h. gr. *skândâlon*, eig. het steihout in eene val, de valstrik), de ergernis, aanstoot, steen des aanstoots, opspraak; eene ergerlijke, schandelijke zaak, schandelijkheid; *scandâlum accéptum*, n. eene genomene ergernis; *sc. datum*, eene gegeven ergernis; **schandalisêren** (lat. *scandalisâre*, fr. *scandaliser*), ergeren, ergernis of aanstoot geven; ook wel gebezigd voor schenden, cerrooven, belasteren; **schandaleus**, nw lat. (fr. *scandaleux*), schandelijk, ergerlijk, aanstootelijk; **schandaleuse chronijk**, z. *chronique scandaleuse*, ond. **chronica**.

Schangallus, pl., naam van een afrikaansch negervolk, dat aan de bronnen

van den Nijl woont, geheel naakt gaat, priesters noch opperhoofden heeft enz.

Schang-fu, naam van het heilige boek der Chinezen.

Schapska of **chapska**, m. de vierkante schako der poolsche lansiers, ook elders en bij ons voor sommige troepen cavallerie aangenomen.

Scharafi, eene oude goudmunt in Egypte, Arabië enz., omtrent = 8 gl.; zij heet ook dinar en medkal aldegel.

Scharazat, benaming van een' der magtigste stammen onder de Arabieren.

Scharbe, f. oud. (*scarbo*, *scarba*), z. v. a. **cormoran** (z. a.).

Scharlaken, m. (it. *scarlâtto*, fr. *écarlate*, eng. *scarlet*; waarsch. van oosterschen oorsprong, turk. *iskarlet*), de vuurroode kleur; laken van die kleur; **scharlakenbezie** en **scharlakenworm**, z. **kermes** en **cochenille**; **scharlakenkoorts**, eene met koorts verbondene kinderziekte, waarbij het gansche ligchaam met scharlakenrood uitslag bedekt is; **scharlakenlelie**, f. de afrikaansche narcislelie met purperroode bloemen.

Scharnier, n., z. **charnière**.

Schasis, f. gr. (v. *schâdzein*, steken, opscheuren, oprijten enz.), Med., het oprijten, insnijden, koppen; **schasma**, n. de ingesneden of gekopte plaats; **schasterion**, n. het laat- of kopijzer.

Schatirs, pl. turk., de eerewacht van den grootvizier en den pascha.

Schavot, n. (fr. *échafaud*, eng. *scaffold*, mid. lat. *escafaldus*), het straf- of bloettooneel, de stellagie, het getimmerte of de verhevenheid, op welke de misdadigers in het openbaar worden te regt gesteld.

Schawine, z. **schabine**.

Schazade, m. turk., een prins van den bloede.

Schebat of **schebath**, m. hebr., de vijfde maand van het burgerlijke, de elfde van het kerkelijke jaar in den joodschen kalender, met Februarij overeenkomende.

Schebeck, f. (fr. *chebêque*, eng. *shebeck*), een lang, smal driemast-oorlogschip van 12—40 kanonnen, op de Middellandsche zee gebruikelijk.

Schech, m., z. v. a. **scheich** of **scheik**. *scheda* of verkl. *schedûltz*, f. lat. (ook *scida*, v. *scindere*, gr. *schidzein*, splijten, afrukken), een afgescheurd blad, eerecedel, open briefje, korte aanwijzing ter verdere uitwerking.

Schediâsma, n. gr. (van *schediadzein*, iets voor de vuist maken), een kort, vlugtig opstel, een ontwerp.

Scheel, of nw lat. *scheelium*, z. v. a. **wolframium** (z. a.), naam door Häuy aan dit metaal gegeven ter eere van zijnen ontdekker, den beroemden chemist

Scheele; **scheeliet**, m. tungsteen, zwaartsteen, eene metallische delfstof.

Scheeren, pl., naam der klippen aan de zweedsche kusten; **scheerenbooten**, **scheerenvloot**, vaartuigen, die de schepen bij het binnenloopen voor de **scheeren** beveiligen.

Scheich of **scheik**, m. arab., eig. grijsaard, oud man; een oudste onderbevelhebber eener arabische horde; **scheik-alislam** (of **scheik ulislam**), het turk. hoofd der geloovigen of uitverkorenen, de voornaamste geestelijke, titel van den mufti.

Scheldal, eene deensche munt, omtrent = 1 gl. 20 ct.

Schelem, z. v. a. **slam** (z. a.).

Schelling, m. (hoogd. *schilling*, deensch en zweedsch *skilling*; mid lat. *schellinus*, *cholongia*), eig. z. v. a. de schallende, klinkende munt (oudtijds bij ons ook klinkaerd geheeten), als oude nederl. zilvermunt = 30 ct., als eng. munt = $\frac{1}{4}$ p. sterl. of 60 ct.; als deitsche rekenmunt = 6 tot 8 pfennige.

Schéma, n. gr. (v. *schein* of *échein*, hebben, houden, zich verhouden), de houding (*habitus*), gestalte, vorm; het beeld, voorbeeld; de schets, het ontwerp, model; Gram. en Log., z. v. a. **figuur** (z. a.); **schema genealogicum**, de stamboom; **schematisch**, schetsmatig, ontwerpmatig, bij wijze van voorbeeld of model; **schematiseren** (gr. *schematidzein*), in beeld voorstellen, een begrip verzinneijken, bevattelijk maken, iets als voorbeeld uitleggen of verklaren; ook in eenen schetsmatigen vorm brengen, ontwerpen, rangschikken; **schematismus**, n. de vatbaarheid en neiging om zich voorbeelden of schaduwbeelden (*schemen*) te maken, het vermogen der voorschetsing; de verklaring of opheldering door zinnelijke voorbeelden, vormgeving; de schets- of ontwerpmatige vorm; ook de stijve, eentoonige gang van de beroepszaken; in eenige landen ook de staatskalender, waarin alle autoriteiten des lands staan opgeteekend; **schematographië**, f. het schetsen- of beeldenteekenen; **schematopœië**, f. de voorstelling eener handeling door gebaren, de kunst des gebarenmakers, der pantomimen.

Scheöl, n. hebr., het dooden- of schimmenrijk, de onderwereld (vgl. *Hades* en *Orcus*).

Schepel, n. eene graanmaat, = $\frac{1}{10}$ nederl. mud of $\frac{1}{100}$ nederl. last, verdeeld in 10 koppen; het oude amst. schepel was = 2,78137 ned. schepel; in Duitschland doet het schepel (*scheffel*): te Bremen 74,104 kop, in Oldenburg 22,803 kop, in Pruisen 54,961 kop, in Saksen gold het oude (dresdensche) schepel 103,829 kop, het nieuwe schepel is = 100 kop, in

Saksen-Weimar 76,965 kop, in Wurtemberg 177,226 kop.

Schepter, z. **scepter**.

Scherbasti, m. Merc., de beste soort der levantsche zijde.

Scherbet, z. **sorbet**.

Schereffe, **scherefi** of **scherafi**, eene perz. goudmunt, ongeveer = 3 gl. 70 ct.

Scherf, m. eene rekenmunt te Lunenburg, waarvan er 768 in een' rijksdaalder gaan.

Scherif, m. arab. (eig. edel, heilig), z. v. a. **emir**; ook eene perz. en turk. goudmunt, = 3 gl.

Schermutseling, f. (v. h. it. *scaramucio*, fr. *escarmouche*, dat echter oorspr. van ons *schermen*, oudd. *scirmian*, van daarit. *schermare*, sp. *esgrimir*, fr. *escrimer*, schijnt af te stammen), een klein gevecht, eene handgemeenschap tusschen kleine partijen volk; **schermutselen**, in kleine troepen vechten, eene kloppartij houden.

Scherōma, m. (v. k. gr. *scheros*, vast, droog), Med., droogheid der oogen, vgl. *Xeroma*.

scherzo, m. it. (spr. *skertso*; van ons *scherts* ontleend), pl. *scherzi muzicali*, schertsende, luimige muziekstukken; **scherzando** (spr. *skerts*—), Muz., schertsend, boertend, los en vrolijk.

Schesis, f. gr. (v. *schein* of *échein*, hebben, zich verhouden), Med., aanleg, neiging (vgl. *hexis*).

Schets, f. (v. h. it. *schizzo*, m., pl. *schizzi*, z. a.; hoogd. *skizze*, eng. *sketch*, fr. *esquisse*; volgens *Bilderdijk* echter van *schaduw*), eene vlugtig ontworpen, niet uitgevoerde teekening; de omtrek, het eerste vlugtig ontwerp, de grond- of hoofd-trekken eener zaak.

Schetsi, n. russ., een gemengd vleeschgerecht.

Sche-tulu, m. boter van eenen boom in Guinea.

Schewwāl, m. arab., de 10de maand in den muhamedaanschen kalender.

Schibbōleth, n. hebr. (*schibbōleth*, d. i. aar), het herkenningwoord, het herkenningsteeken, wachtwoord, *parool*, eene bijzondere uitspraak, waardoor men ver-raadt, niet tot deze of gene partij te behooren (z. het boek der *Rigteren* 12, 6).

Schicker, joodsch, z. v. a. dronken, **sikker**.

Schicksel, n. joodsch-duitsch (van het hebr. *schakaz*, verfoeijen; van daar *schekez*, *schikzah*, eig. gruwel, afschuw, iets onreins; joodsch voor christenknaap, christenmeisje), gem. een nog niet huwbaar meisje; een jodenmeisje.

Schidaoëdum, n. gr. (*schidakēdon*), Chir., de overlangsche beenbreuk.

schietto, **schiettamēnte**, it. (spr. *ski*—),

in 't alg. echt, zuiver, rein; Muz., eenvoudig, zonder versiering.

Schiiten en **sonniten** of **sunniten**, pl., twee muhamedaansche secten, van welke de eerste slechts den koran, de laatste daarenboven nog de mondelijke overlevering (sonna, sunna, assonah) aanneemt.

Schilling, hoogd., z. **schelling**.

Schindalēsis of **schindalmus**, m. gr., de langwerpige breuk, spleetbreuk.

Schippoud, een veelvoud van het oude pond, bij ons = 20 lijspoud (z. a.) of 300 pond; dat van Hamburg doet 320 pond, dat van Riga en Koningsbergen 330 pond.

Schisma, m. gr. (v. *schidzein*, splijten), de splijting, scheiding, inz. kerk- of geloofsscheiding, de geloofsscheuring, geloofstwist; **schismaticus**, m. een scheurmaker, afvallige, eenheidsverstoorder, tweespaltstichter, geloofsverdeeler; **schismatisch**, de scheuring betreffende, scheurmakend, afvallig; kettersch; tweedragtig, eendragtstorend; **schismatiseren**, scheiden, afzonderen, scheuren; **schistus**, m. gr. (*schistós*, gespleten, splijtbaar), de kleischiefer, schilferklei.

Schiur-baschi, m. een turksch kapitein of hoofdman.

Schiwa, z. **Siwa**.

Schizā, f. de spleet, welke door de twee uitwendige vrouwelijke schaamlippen wordt gevormd; ook de scheiding v. eenig deel in zijnen samenhang; **schizopōdisch**, met gespletene voeten; **schizotrichie**, l. **trichoschisis**, f. gr. (v. *schidzein*, splijten, en *thrix*, haar), Med., de vorkvormige gespletenheid der haren aan de punt.

Schizzi, pl. it. (spr. *skizzi*; v. h. sing. *schizzo*), teekeningen, ontwerpen met pen, krijt of kool, z. v. a. **schetsen** z. **schets**.

Schlachzitz, m. poolsch (*szlachcic*, russ. *schlachtitsch*; v. *schlacha*, adel, v. h. deutsche geslacht, geslacht), een poolsch edelman.

Schlaraffe, m. hoogd., voorheen ook **schlauraffe** (v. h. oudd. *slūren*, *schlaurēn*, ledig loopen, en *affe*, aap), een zorgeloos levend, geheel aan zinnelijk genot overgegeven mensch, van daar een **schlaraffenleven**, het schlaraffenland, z. **Utopia**.

Schleifer, m. hoogd. Muz., eenige noten, die gesleept worden; een oude duitse dans, die vrijagie en wederliefde uitdrukte.

Schlemm, hoogd., z. **slam**.

Schlickdaalder, m. naam, dien de daalders (hoogd. thalers) aanvankelijk droegen naar den graaf von Schlick, die deze munt in het Joachimsthal in Bohemen ten jare 1518 in menigte en beter dan vroeger liet slaan.

Schmoe, m. joodsch, een plat woord voor winst, voordeel, profijt; **schmoezen**, onderhandelen, loven en bieden, winst zoeken; ook voor vertellen, spreken.

Schmollis (naar men wil ontstaan uit het lat. *sis mihi mollis*, wees mij geneegen), in de taal der hoogd. studenten de drinkgroete bij het vriendschappelijk drinken; vgl. *fiducit* ond. *fides*.

Schnau of **schnaue**, f. laagduitsch, eig. snuit, snavel; eene soort van kleine, van voren spits toeloopende zeeschepen met twee masten. eene **snaauw** (eng. *snow*).

Schoenion, n. gr., bij de oude Grieken een zacht, wekelijks muzijkstuk voor de fluit.

Schoenos, m. en f. gr. (*schoinos*), een maatstaf om land te meten; bij de Egyptenaars een weg van 30 stadiën.

schöfel, joodsch (v. h. hebr. *scháfäl*, laag, gering, v. *schafél*, zinken, vernederd worden), ten uiterste slecht, armzalig, zonder waarde, nergens toe deugende, als subst. m. slechte, ellendige waar, uitschot.

Schoharet, m. zwavelzure zwaaraarde.

Schok, n. (hoogd. *schock*, zweedsch *skock*, eng. *crok*), een zestigtal.

schola, f. lat., school (v. h. gr. *scholē*, rust, wetenschappelijke bezigheid, school); **scholarch**, m. gr., een schoolbestuurder, schoolopziener; **scholarchaat**, n. gr.-lat., het schoolverzorgers-, schoolopzittersambt, de schoolverzorging, het schooltoezigt; **scholastiek**, f. de schoolleer, schoolwijsheid, inz. der middeleeuwen, z. v. a. **scholastieke filosofie**; **scholastica**, f. eene kloosterlijke schoolonderwijzeres, leernon; **scholasticus**, m., pl. **scholastici** of **scholastieken**, m. lat., schoolgeleerden of schoolwijzen; christenwijsgeeren der middeleeuwen, die door de wijsbegeerte van Aristoteles het leerstelsel der chr. kerk zochten te bevestigen; in verachtelijken zin: woordenkramers, pedanten, schoolvossen, wier wijsheid of woordenkramerij meer voor de school dan voor het leven berekend is; **scholastisch**, **scholastiek**, schoolsch, schoolmatig; spitsvondig, scholastische vragen, schoolvragen, spitsvondige vragen; **scholastieke filosofie**, f. of **scholasticismus**, n. het leerstelsel, de begrippen en grondstellingen der scholastieken in de middeleeuwen; **scholastieke theologie**, f. de godgeleerdheid der middeleeuwen, die volgens de scholastische methode werd behandeld; het onderzoek der waarheid, beperkt door het geloof, eene vereeniging der dialectiek en theologie, in tegenst. met de morele of positieve of dogmatische filosofie; **scholion**, n. gr. of **scholīe**, f., pl. **scholia** of **scholiën**, geleerde uitleggingen, ophelde-

rende of verklarende aanmerkingen, korte woordophelderings of -uitleggingen; inz. de ophelderende aanmerkingen der oude spraakkunstenaars op gr. en lat. schrijvers; Math., eene aanmerking en gevolgtrekking, aan eene voorafgaande propositie of stelling ontleend; **scholiast** en **scholiograaph**, m. een schrijver van scholiën, oud verklaarder, uitlegger van een' ouden gr. of lat. schrijver.

scholom-lechem, hebr., vrede zij met u!

Schooner of **schoener**, m. (v. h. eng. *schooner*, spr. *schoener*), een smal, klein tweemast-vaartuig.

Schoot, f. ned. Mar., het touw aan de hoeken der zeilen, waardoor zij in zulk eene rigting gezet kunnen worden, dat de wind haar vullen kan.

Schorbádschi, m. turk., een kapitein, hoofdman, aanvoerder eener compagnie janitscharen.

Schorl, m. Min. (v. h. hoogd. *schörl*), eene steenachtige, soms metallische zelfstandigheid, met schilferachtige en glazige breuk, welke men in de granietbergen en andere oorspr. beddingen vindt.

Schostak, z. *szostak*.

schotsch collegie, f. eene pauselijke instelling te Rome uit het begin der 18de eeuw, ten doel hebbende het onderhoud der geestelijken, die de r. k. godsdienst inz. in Schotland moesten handhaven en uitbreiden.

schrafféren (it. *sgraffiare*, en dit van ons schrapen, schrappen), bij teekenaars en graveurs: schaduwlijnen trekken of griffelen; **schrafféring**, de beschaduwing, het schaduwen.

Schreckenberger, m. eene oude Saksische munt, = 22 à 23 centen, zoo geheeten naar den Schreckenbergr, uit welks zilver zij geslagen waren; ook engelsgroschen geheeten, naar den engel, waarmede zij gestempeld waren.

Schrede, f. ned. (hoogd. *schrift*, van schrijden), stap, pas, eene lengtemaat v. verschillende grootte, en wel de gewone of enkele schrede van 2 tot 3, de groote of dubbele van 4 tot 5 voet; **geometrische schrede**, z. ond. **geometrie**.

Schudza of **schoedza**, m. de kaste der kunstenaars en handwerkslieden in O. Indië.

Schuit, f. ned. (mid. lat. *escanda*, volgens Bilderdijk en anderen van schieten, wegens de snelle vaart of het gestadig vooruitschieten; vgl. schietschouw), een klein mast- en zeilloos vaartuig inz. tot overzetten op rivieren; een kort en breed driemastship op de Oostzee; eene japansche zilvermunt ter waarde van ongeveer 13 gl. (zoo genoemd om hare schuivormige gedaante).

Schurim-mursa, **schurim-mirsa**, de

titel der hoogste klasse van edellieden in de Krim.

Schützië, m. hoogd., zwavelzure strontiaan.

Schwabachers, pl., benaming v. eene zekere soort van drukletters van zeer vette snede.

Schwachmatig, m. hoogd. (van *schwach*, met latijnschen uitgang), iron. voor: een zwakkeling, zwakke held.

Schwadron, f. hoogd., z. v. a. *escadron* (z. a.); **schwadronéren**, in escadrons op elkander stooten; met den degen om zich heen houwen, den degen rondom zich zwaaijen; oneig. snoeven, veel en onbedacht zwetsen (in deze beteekenis waarschijnlijk van het opperduitsch *schwaderen* voor zwetsen, met een' vreemden uitgang gevormd); **schwadronneur**, m. een snoever, grootspreker, pogcher, snorker.

Sciographië of **sciographië**, f. gr. (*skia*, f. deshaduw), een schaduwomtrek, de afschaduwing; het zijgezig, profiel; grondsheets, ontwerp; ook de kunst om den tijd naar de schaduw te bepalen, de zonnewijzerskunst; **sciomachië** of **sciomachië**, f. een schaduwgevecht, spiegelgevecht; **sciäther**, m. (gr. *skiathēras*, eig. schaduwvanger, v. *therān*, vangen), de schaduwwijzer; **sciätrophä** of **sciätrophä**, m. een weekeling, vertroeteld mensch, wittebroodskind, iemand, die in de schaduw (binnen 's kamers) opgevoed is; **scieropië**, f. (v. *skierós*, á, ón, beschaduw), Med., het schaduwzien, een gezichtsbedrog, waarbij den lijder alle voorwerpen duisterder, b. v. het wit geel, het rood blaauw voorkomen; **sciomantië**, f. het waarzeggen uit de schaduw, de schaduwuitlegging; ook z. v. a. **necromantie**.

Sciaticum, n. gr. Med., de lendenpijn, heuppijn, lendenjicht.

Sciätrophä, **scieropië**, **sciomantie**, z. ond. **sciographie**.

Scibile, n. lat. (v. *scire*, weten), het weetbare, wat gekend kan worden; *in omni scibile geverseerd zijn*, in al het weetbare bedreven zijn, in alle vakken van wetenschap en kennis te huis zijn; **sciëntie**, f. (lat. *scientia*, fr. *science*, spr. *siángs'*), het weten, de wetenschap, kennis; **scientifiek** (fr. *scientifique*), wetenschappelijk, geleerd.

Scieropië, z. ond. **sciographie**.

scilicet, lat. (ontstaan uit *scire licet*, men mag of moet weten), afgek. *sc.*, namelijk, te weten; ook iron.: ei, ei! denk eens! nu nog mooier!

Scilla of **squilla**, f. lat. (gr. *skilla*), de zeeajuin, blaauwe sterrebloem, een ajungewas van onderscheidene soorten; **scillitine**, f. nw lat., de zeeajuinstof, eene bij-

zondere in de zeeajuin bevatte bitterstof; **scillitisch**, zeeajunsap bevattend.

Scimpodium, n. lat. (v. h. gr. *skimpūs*, *skimpōdion*, v. *skimptein*, nederhurken), een draagstoel, veldbed, klapstoel, kraamstoel.

Scindápsus, m. gr., zinledige woorden.

scintillären, lat. (*scintilläre*, v. *scintilla*, vonk), vonkelen, tintelen, schitteren, flikkeren; **scintillatie**, f. de vonkeling, flikkering, het vonkenschieten.

sciolto, it. (spr. *sjólto*), Muz., vrij, ongebonden, met vrije, ligte voordragt; **scioltezza** (spr. —*tetsa*), met vrijheid, ongebondenheid.

Sciōlus, m. lat. (v. *scire*, weten), iemand, die voorgeeft alles te weten, een neuswijze.

Scirōcco, it. (spr. *sji*—) of **sirōcco**, m. een zeer heete, drooge zuidoostenwind, die in Italië gewoonlijk in het voorjaar en den herfst eenige weken lang waait.

Scirophorīa of **scira**, f. gr., een aan Pallas gewijd feest te Athenen, dat in een gedeelte van Maart en April (de maand scirophoriōn geheeten) gevierd werd; **scirāphon**, n. een listig, sluw bedrog, eene oplichting (naar de bedriegerijen, die bij de gebruikelijke dobbelspelen op gezegd feest vaak plaats grepen); **scirōphos**, m. een aartslieftebbber van spelen.

Siron, m. gr. (*skeirōn* of *skirōn*), een wind in Attica, uit de scironische bergen opkomende; ook de naam van een' beruchten straatroover bij de Ouden, die de reizigers dwong, zijne voeten aan den steilen zeeoever te wasschen, en hen dan in zee schopte.

Scirrhus, m. gr. (*skirrhos*), Med., de verharding van eenig lichaamsdeel, die de geneigdheid bezit om in kanker over te gaan, het knoestgezwel, de klierverharding; **scirrheus**, gr.-lat., hard gezwollen, verhard; **scirrhocēle**, f. gr. Med., eene kwaadaardige vleeschbreuk; **scirrhōma**, n. eene kankeraardige verharding, een knoestgezwel; **scirrhōnen**, pl., kleine, schier onzichtbare huidwormpjes; **scirrophthalmīe**, f. de oogkanker; **scirrhōsis**, f. de vorming van den scirrhus, verharding.

Scissie, f. lat. (*scissio*, v. *scindere*, splijten), de splijting, scheiding, vgl. **schisma**; **scissionisten**, pl. nw lat., voorheen in Polen: diegenen, welke zich van de partij des konings scheidde; **scissuur**, f., z. v. a. **rhagades**.

Scitie, ook **satie** en **setie**, f. een ital. en turk. vaarttuig, eene bark met latijnsche of driehoekige zeilen.

Sciūrus, m. lat. (v. h. gr. *skiūros*, van *skiá*, schaduw, en *ūra*, staart), het eek- of eekhoortje; **sciūren**, pl., dieren, die naar eekhoortjes gelijken.

Sclerīa of **scleriāsis**, f. gr. (v. *sklērōs*, *á. ón*, droog, hard, ruw enz.), Med., het eelt, de eksteroog, likdoorn; de eeltachtige onttaarding van de randen der oogleden; **sclerītis**, f. de ontsteking van het hoornvlies; **sclerōma**, n. Med., eene verharding; **scleronyxis**, f. eene oogoperatie met doorsteking van de sclerotica (z. a.); **sclerophthalmīe**, f. de knoestachtige verharding der oogleden, een verhard ooggezwel; **sclerosarcōma**, n. een zeer hard vleeschgezwel; **sclerōsis**, f. de drooging, verharding; **sclerotica**, f. het harde oogvlies, het ondoorschijnend hoornvlies; **sclerotica**, pl., uitdroogende of hardmakende middelen; **sclerōtisch**, verhardend, uitdroogend; **sclerōtītis**, f., l. **scleritis**.

Scoleciāsis, f. gr. (v. *skōlex*, de worm), Med., de wormziekte; **scolēcōdisch**, wormachtig; **scolēcologie**, f. de natuurlijke historie der ringwormen.

Scoliodoxīe, f. gr. (v. *skoliós*, *á. ón*, krom, verdraaid enz.), verkeerde meening, dwarshoofdigheid; **scoliōma**, n. of **scoliōsis**, f. Med., eene zijdelingsche kromming van de ruggegraat, zijbogchel; **scolion**, n., pl. **scolīa** of **scolīen**, tafel- of rondzangen der oude Grieken, die bij gastmalen niet op de rij af, maar naar welgevallen der gasten door ieder gezongen werden (van daar de naam, als zeide men slinger- of zigzagliederen); **scolionirōsis**, f. (v. *skoliós*, verward, en *ōneiros*, droom), het verwarde of zware, benaauwde, verschrikkelijke droomen; **scolopomachæron**, n. een krom insnijdingsmes.

Scolopéndér, m. gr. (*skolopéndra*, f. de duizendpoot, assel, een insectengeslacht met zeer vele pooten; Bot., steenvaren, hartstong).

Scolopomachæron, z. ond. **scoliodoxie**.

Scomber, m. lat. (gr. *skómbrōs*), een voortreffelijke zeevisch in de oudheid, de makreel.

Scomma, n. gr. (*skōmma*, v. *skōptein*, naäpen, bespotten), eene spotrede, een bijtend woord; scherts, plagerij; **scommātisch** of **scoptisch**, vinnig, stekelig, spottend, bijtend, honend; **scopticus**, m. een spotter, belediger, plager; **scoptisären**, spotten, gekscheren, plagen, beledigen, honen.

Sconto, it., z. v. a. **disconto** (z. a.); **scontären** (it. *scontäre*), z. v. a. **disconteren**, afrekenen, aftrekken; inz. waren, die op tijd verkocht zijn, onder aftrek eener vergoeding terstond met gereed geld betalen.

Scontro en **rescontro** of **l. riscontro**, m. it. (eig. ontmoeting), wederzijdsche vereffening, afrekening van schuld en verdering; **scontro-boek**, een koopmansboek tot dagelijksch boeken der wederzijdsche

handelsverrigtingen, die op zekere voorwerpen betrekking hebben, waarnaar men schulden-, wissels, goederen enz. **scontro**-boeken heeft; **scontro-dagen**, vereffenings- of afrekeningsdagen, betaaldagen in den tijd der handelsmissen in Duitschland; **scontréren** en **rescontréren** of **l. riscontréren**, (it. *scontráre*, *rescontráre*, eig. ontmoeten, aantreffen), Merc., tegen of met elkander afrekenen, vereffenen, schuld en vordering tegen elkander houden en op gelijken voet brengen; ook door aanwijzingen of wissels vereffenen; **scontrino**, m. controolpas, vergelijkingsblad, een stuk pergament, zigzags- of tandsgewijs uit een boek gesneden, dat de proefmaat bevat (bij het vredesluiten met de barbarische zeeroovers gebruikelijk, opdat de reis of kapiteins der kaperschepen, wanneer zij niet kunnen lezen, door vergelijking met het uitgesneden blad [*scontrino*], hetwelk den koopvaardijsehpen wordt mede gegeven, mogen zien, wien het schip toebehoort enz.

Scopie, f. gr. (*skopē* of *skopiá*), de beschouwing, bezigtiging, het inzicht; de schouw, **scopus** of **scopos**, m. gr. (*skopós*; *skopēn*, beschouwen, bespieden), het oogmerk, wit, doel; een bespieder, wachter.

Scopticus, **scoptisch**, **scoptiséren**, z. ond. **somma**.

Scoracrasie, z. ond. **scorie**.

Scorbuut, n. (nw lat. *scorbūtus*, fr. *scorbut*, eng. *scurvy*; waarsch. van *schurft*, hoogd. *schorf*, eng. *scurf*), de scheurbuik, het blaauwschuit, tandvleeschbederf, eene uit bedorven scherpe vochten ontstaande kwaal, die inz. de zeevarenden bezoekt; **scorbütisch**, scheurbuikig, blaauwschuitig, met de scheurbuik of het tandvleeschbederf behebt.

Scordatuur, f. it. Muz., het anders stemmen eener guitar of viool.

Scordie kruid (v. h. gr. *skordion*, lat. *scordium*), het moeras-manderkruid, eene soort van knoflook, eene voortreffelijke zweedrijvende artsensijplant.

Scordinēma, n., z. v. a. **ordinema** (z. a.).

Score, n. eng. (spr. *skoor*; verw. met *scheren*, angels. en oudd. *sceran*, *scar* enz. snijden), eig. het kerfhout; een getal van twintig; eene steenkolenmaat te Londen, = 21 chaldrons (z. a.).

Scorje, f. gr. (*skōria*, v. *skōr*, vuiligheid, drek), de slak, ijzerslak, het schuim of de onzuiverheden van de bergstoffen; **scorisch**, slakachtig; **scorificatie**, f. nw lat., de verslakkig, het veranderen in slakken; **scoracrasie**, f. Med., onwillekeurige ontlasting der drekstoffen.

Scorodiet, m. gr. (v. *skōrodon*, knoflook), knoflooksteen, eene groene metalische delfstof, die voor de blaas- of sol-

deerpijp eenen knoflookgeur van zich geeft en uit arsenikzuur ijzer bestaat.

Scorpioen of **schorpioen**, m. (v. h. gr. *skorpios*, lat. *scorpio* en *scorpius*), een kreeftaardig kerfdier of insect met een' geleden staart, waarvan de met veenij gevulde angel dikwijls gevaarlijke wonden toebrengt; Astr., het 8ste van de 12 sterrebeelden des dierenriems; in de oudheid ook een krijgswerktuig, dat men bij belegeringen enz. gebruikte; **scorpiodéxis**, f. of **scorpiostigma**, n. de schorpioensbeet, schorpioensteek.

Scoros, m. it. (v. *scórrere*, vlocijen, vervlocijen, = lat. *excurrere*), Merc., de verloopene maand, z. v. a. *passato*; ook de vervaltijd eens wissels.

Scorsonéren of **schorsoneren**, pl. (it. sing. *scorzonera*, v. *scorzóna*, zwarte adder; of v. *scorza*, schors, en *nero*, zwart; fr. *scorsonère*), de spaansche haverwortel, het adderkruid, zwartkruid, slangenkruid, slangenkruid, eene bekende plant, welker wortel gegeten wordt.

Scortum, n. lat., een liederlijk vrouwpersoon, gemeene deern, hoer, straathoer; schandjongen; **scortatie**, f. nw lat., de vleeschelijke vermenging buiten het huwelijk.

Scorzo, m. it., eene graanmaat te Rome, = $\frac{1}{5}$ of $\frac{1}{2}$ rubbio.

Scotásma of **scotōma**, n. gr. (v. *skotázēin*, *skotūn*, verduisteren) of **scotodiniē**, f. gr. (v. *skotos*, duisternis, en *dinē*, duizeling), Med., de verduistering, het donker of zwart worden voor de oogen, eene duizeling, waardoor het vermogen van te zien wordt belemmerd; **scotograaph**, m. een werktuig om in donker te schrijven.

Scotatie, f. mid. lat. (v. h. duitsch *schosz*, schoot, ijslandsch *skaut*, zweedsch *sköt*, of van *schoss*; ijslandsch *skot*, eng. *scot*, schatting, belasting, nederd. *schot*, nog overig in *schot* en *lot*?), een oud-duitsche en oud-noordsche vorm om den eigendom van een stuk gronds over te dragen, waarbij de overdrager een weinig aarde of eene handvol planten in den schoot wierp van hem, aan wien hij het overdroeg.

Scotismus, m. nw lat. (v. h. lat. *scotī*, de Schotten), eene schotsche taaleigenheid.

Scotodiniē, **scotograaph**, **scotoma**, z. **scotasma**.

Scottisten, pl., aanhangers v. Scott, die in de 9de eeuw in Ierland leefde en wiens schriften door den paus werden veroordeeld; ook volgelingen van John Duns Scott, bijgenaamd den subtielen doctor, die onder anderen leerde, dat de maagd Maria, even als haar kind Jezus, zonder zonden ontvangen en geboren was.

screātus, m. lat., het roghelen, op-halen uit de keel, herhaald spuwen.

Scriba, m. lat. (v. *scribere*, schrijven), een schrijver, secretaris; **scribax**, m. nw lat., een schrijfrage, veelschrijver; **scribo-manie**, f. lat.-gr., de schrijfwoede, schrijfjeukte; **scribent**, m. (lat. *scribens*) of **scriptor**, pl. **scriptores**, verk. *SS.*, een schrijver, samensteller van een werk; **scriptores graeci**, grieksche schrijvers; **scr. latini**, latijnsche schrijvers; **scr. historiae augustae**, de schrijvers van de romeinsche keizergeschiedenis; **scr. rei rusticae**, schrijvers over de (oudromeinsche) landhuishouding; **scripsit**, verk. *scr.*, hij heeft het geschreven; **scriptum**, n., pl. **scripta**, het geschrift, geschreven opstel, een boek; eene schooloefening in het overzetten enz.; **scriptuur** (lat. *scriptura*), het schrijven, de schrijfwijze, het geschrevene, geschrift; **scriptura sacra**, de heilige schrift, de bijbel; **scripturen**, geschriften, allerlei geschrift; **scripturist**, m. nw lat., een schrift-onderzoeker, schriftgeleerde; iemand, die zich enkel aan de schrift houdt; **scripturisten**, pl., eene secte onder de wederdoopers, die niets als geloofsregel aanneemt, dan wat met uitdrukkelijke woorden in de schrift staat; **scripturieren** of **scritturieren**, it. (*scritturare*), Merc., in de koopmansboeken over dragen, boeken.

Scrinium, n. lat., eene kast, kist; als pauselijk woord z. v. a. *in petto*.

scripturieren, **scritturieren**, z. ond. **scriba**.

Scrophel of **scrofel**, f. (lat. *scrophula* of *scrofula*, v. *scrofa*, zoug, varken, omdat de zwijnen dikwijls daarmede behebt zijn), het kliergezwel, halsgezwel, de klierziekte, gezwollen en verharde klieren aan den hals; ook een krop, kropgezwel; **scrophuleus**, nw lat., met klieren behebt, aan klierziekte lijdende; kropachtig; **scrophularia**, f. klierkruid, het kleine schelkruid, eene plant v. verscheidene schoone soorten.

Scrotum, n. lat., de balzak; **scrotaal**, tot den balzak behoorende; **scrotiform**, balzakvormig; **scrotocèle**, f. lat.-gr. Med., eene balzakbreuk.

Scrúpel 1), n. lat. *scripulum* of *scrupulum*, n. van *scribere*, schrijven, eig. een streepje, eene lijn), een apothekersgewicht, $\frac{1}{2}$ drachme of 1,30625 wigtjes, verdeeld in 20 greinen en op recepten uitgedrukt door \mathfrak{J} ; een scrupel trooisch gewigt is = 1,28169 wigtjes; 2) m. (lat. *scrupulus*, eig. een puntig steentje), de twijfel, bedenkelijkheid, bezorgdheid, angstvalligheid, gewetenstwijfel, naauwgezetheid van geweten; **scrupölo**, m. it., $\frac{1}{2}$ drachme, een apothekersgewicht in Florence; **scrupulieren**, nw lat., nadenken, bedenkelijk zijn, bedenkingen en twijfelingen maken; **scrupuleus**, lat. (*scrupulosus*, a, um, fr. *scrupuleux*), bedenkelijk, vol bedenkelijkheden, teeder of naauw-

gezet van geweten, twijfelachtig, twijfelzuchtig, angstig, angstvallig, schroomachtig, al te naauwgezet, overbehoedzaam of -voorzigtig; **scrupulositeit**, f. de bedenkelijkheid, angstvalligheid, te groote bekommering, angstvallige naauwgezetheid.

scrutieren, lat. (*scrutari*) of **scrutinieren**, nw lat. (it. *scrutinare*), doorzoeken, nazoeken, uitvorschen, doorgronden, nasporen; stemmen inzakelen of opnemen; **scrutabel**, nw lat., navorschbaar; **scrutatöre**, m. it. (spr. u = oe) in 't alg. navorscher, onderzoeker; inz. een stemmen-inzakelaar; pl. **scrutatöri**, de drie stemmen-inzakelaars bij de keuze van eenen bisschop of paus; **scrutinium**, n. lat., de doorzoeking, navorsching, het onderzoek, inz. vóór de opdracht van een geestelijk ambt; de bisschopskeus door de stemmen-inzakeling in de r. k. kerk; van daar in 't alg. keuze door middel van verzegelde stembriefjes of ballotteerballetjes; stemmenverzameling, verbonden met het onderzoek naar de geldigheid der stemmen; *per scrutinium*, door stemmeninzameling, inz. bij de keuze van eenen paus.

Scudo, m., pl. **scudi**, it., eig., een schild, wapenschild (v. h. lat. *scutum*; vgl. het fr. *écu*, sp. *escudo*), een schilddaalder, ital. daalder, van zilver en van goud, in verschillende staten van uiteenloopende waarde, = 75 ct. tot 4 gl. 70 ct.

Sculler, m. eng.; eene boot tot overzetten op den Theems.

sculpsit, lat. (v. *sculpare*, door steken, griffelen, snijden of houwen iets vormen), afgek. **sculps.** of **sc.**, hij heeft het gegraveerd (op koperen platen achter den naam des graveurs); **sculptuur**, f. lat. (*sculptura*), de beeldhouwkunst, de beeldvorming door middel van den beitel; het beeldhouwwerk, beeldwerk, snijwerk, de graveerkunst, etskunst.

Scurra, m. lat., een potsenmaker, grappenmaker, spotvogel; **scurriel**, **scurrilisch**, lat. (*scurrilis*, e), grof schertsend, plat boertig, potsierlijk; **scurrilia** of **scurriliën**, pl., grove, gemeene grappen, potsen, platheden, onkiesche aardigheden (vgl. *burlesk*), **scurriliteit**, f. de potsenmakerij, grove scherts, gemeene grappigheid.

scusieren (spr. *skoz*—; v. h. it. *scusare*, fr. *excuser*, lat. *excusare*), (zich) verontschuldigen; wegsluipen, heimelijk heen gaan of zijne biezen pakken; **scus**, z. **tarok**.

Scutellieten, pl. nw lat. (v. h. lat. *scutella*, schaal, schotel), eene soort van ronde of eironde, vlak gewelfde versteende zeeegels.

scutum stomachicum, n. lat. (*scutum*, schild), eig. een maagschild; Med., een op

de maag gelegd kruidenzakje. kruidkussen; ook eene maagpleister.

Scylla, f. lat. (gr. *skylla*), de gevaarlijke klip bij Messina in de Middellandsche zee, tegenover de gevaarlijke draaikolk *Charybdis*, in de gr. Myth. voorgesteld als een vrouwelijk gedroeft, dat de voorbijvarende zeelieden verslond; oneig. dreigende gevaren; van daar het lat. sprw.: *incidit in Scyllam, qui vult vitare Charybdin*, wie *Charybdis* ontwijken wil, vervalt op *Scylla*, d. i. van den wal in de sloot, uit den regen in den drup.

Scyphati, pl., middeleeuwsche, gothische zilvermunten in den vorm van een horologieglass, holle munten.

Scyphus, m. lat. (v. h. gr. *skýphos*), een beker, drinkvat, wijnglas; weleer de avondmaalskelk, dien de priester in de hand hield, ter onderscheiding van dien, uit welken de communicanten dronken; *scyphus Herculi*, een onmatig groote drinkbeker met twee ooren bij de Thebanen; *scyphoïde*, f. (v. h. gr. *skyphoïdes*, bekervormig), de bekerlijn; *scyphoïden*, pl., bekervormige versteening.

Scytale, f. gr. (*skytalē*, in 't alg. staf, stok; inz. een om eenen staf gewikkelde lederen riem, waarop de oude Spartanen geheime berigten schreven; van daar een geheime brief, geheim bevel.

Scyth, m., pl. **Scythen** (lat. *Scythae*, gr. *Skythai*), in de oudheid: nomadische volkstammen noordwaarts van de Zwarte en Kaspische zee tot diep in oostelijk Azië.

Scytitis, f. gr. (v. *skýtos*, n. huid, leder), Med., de huidontsteking; **scytogonium**, n. de looistof.

sdegnoso (spr. *sdenjoso*), ook *con sdegn-*, *con isdegn-*, it. (v. *sdegn-*, verachting, = fr. *dedain*), Muz., trotsch, onwillig, toornig.

Seam, n. eng. (spr. *siem*; = zoom), eene engelsche maat, inz. eene korenmaat van 8 schepels; ook een gewigt van 120 pond.

Seance, f. fr. (spr. *seáns*; v. *seoir* = lat. *sedere*, zitten), de zitting, dagzitting (*sessie*).

Seapoy, eng. (spr. *siepois*), z. **sipoys**. **sebacus liquor**, lat. (*sebaceus*, v. ongel of smeer gemaakt, *liquor*, vocht enz.), een kleverig vocht, dat door de klieren tusschen de vette huid en de eigentlijke huid wordt afgezonderd; **sebacus humor oculorum**, de oogdragt, een kleverig vocht, dat tegennatuurlijk in de oogen wordt afgezonderd.

Sebaptisten, pl., eene soort van wederdoopers, reeds in de 13de eeuw bekend.

Sebastiaan, m. (v. h. gr. *sebas*, ontzag, eerbied, *sebastos*, eerwaardig), mansn.: de eerwaardige, verhevene; **sebastiaans-penningen**, koperen munten, die *Sebasti-*

aan **I.**, koning van Portugal, omstreeks 1570 liet slaan; **sebastia**, f. een grieksch feest ter eere van de rom. keizers, tijdens Griekenland eenromeinsch wingewest was geworden; **Sebastos**, z. v. a. Augustus, op romeinsche munten het teeken van vergoding.

Sebésten, pl. (nw lat. *sebestes*, fr. *sébeste*, zwarte borstbeziën, z. *cordie*).

Sebezi, m. turk. (eig. *dsjebedsji*, v. h. perz. *djebeh*, pantser), eene soort van turksche ruiters, naar onze curassiers gelijkende.

Sec, m. it. (v. *vino secco*), ook **sect**, een uit gedroogde druiven geperste kostelijke wijn uit Spanje, Italië enz.; algemeene benaming der zoete wijnen uit Spanje en de Canarische eilanden; van daar *Canarie-sec*, *palm-sec* (naar het eiland *Palma*) enz.

Secans, z. ond. **secéren**; **seccatuur**, z. ond. *secco*.

Secchia, f. it. (spr. *sekkia*), een emmer; eene vochtmaat in Ferrara.

Secchio of **secho**, m. it. (spr. *sekkio* of *seko*), eene vochtmaat in sommige oorden van Italië, = bijna 11 kannen.

secco, it. (= fr. *sec*, v. h. lat. *siccus*, a, um), droog; *al secco* schilderen, d. i. op droogen grond schilderen (in tegenst. met *al fresco*); **secéren** of **secquéren** (it. *seccare*), eig. droogen, uitdroogen, verieeren; bezwaren, belasten, kwellen, plagen; **seccatuur**, f. (it. *seccatura*), drooge, langwijlige praat; plagerij, kwellogie.

Seceders, pl. eng. (spr. *siseders*; van *to secede*, v. h. lat. *secedere*, scheiden), eene secte in Schotland, die zich in 1733 van de heerschende presbyteriaanse kerk heeft gescheiden en sedert 1744 in burghers en antiburghers is gesplitst.

secéren, lat. (*secare*), snijden, in stukken snijden, verdeelen; ontleden, open snijden (doode lichamen); **secans**, f. lat. Math., de snijlijn, d. i. de regte lijn, die eene kromme in twee of meer punten raakt; inz. in de driehoeksmeting de lijn, die uit het middelpunt des cirkels tot aan den top der tangens (z. a.) getrokken wordt; **sectio**, f. Med., de heilkundige insnede; inz. de steensnede, naauwkeuriger: **sectio mariána** (naar een' zekeren *Marianus Sanctus de Barletta* in de 16de eeuw; **sectio caesaréa**, de keizerssnede; **sectie**, f. de lijkopening, ontleding, l. dissectie (lat. *dissectio*); afdeeling, indeeling, een onderdeel van een boek; de wijk eener stad; Mil., de helft van een peloton of van eene compagnie voetvolk; **sector**, m. eig. de opensnijder; dat gedeelte van eenen cirkel, hetwelk begrepen is tusschen twee stralen en haren boog; de engelsche naam van den proportie-passer; ook een astronomisch werktuig.

secernerén, lat. (*secernere*, *secerni*, *secrētum*), afzonderen, scheiden, afsnijden, verwijderen, onderscheiden, ziften, uitlezen; **secreet**, n. (lat. *secrētum*, eene afgezonderde, geheime plaats; heimelijkheid, geheim), het geheime gemak, de (zoogenoemde) beste kamer, het stilletje; ook z. v. a. *secretum sigillum*, het geheimzegel van eenen vorst; *en secret*, fr. (spr. *ang s'kré*), in vertrouwen, heimelijk, in 't geheim; **secrétaire**, f. fr., eene schrijfkast, schrijftafel met laden, een bekend stuk huisraad; **secrétairerie**, **secrétarie**, f. de geheime kanselarij of schrijfkamer van eenen vorst, van een gouvernement enz., inz. die der stedelijke regering; **secrétaris**, m. 1 (nw lat. *secretarius*, fr. *secrétaire*), een geheimschrijver; dikwijls misbruikt voor een gewoon schrijver, afschrijver (copiist); van daar de belagchelijke pleonasmus geheime secretaris, geheime geheimschrijver! — 2) eene soort van valk met lange vederen aan het achterhoofd; **secretariaat**, n. nw lat., de post en waardigheid van eenen geheimschrijver, het geheimschrijversambt; **secretarium**, n. lat., eene afgezonderde, geheime plaats, de geheimekamer, verhoorkamer; **secrète**, f. nw lat. (*secreta*, fr. *secrète*), het stille gebed vóór de mis; **secrétéren**, nw lat., geheim houden, verbergen, verzwijgen; **secrétie**, f. lat. (*secretio*), de afzondering, af- of uitscheiding van lichamelijke vochten; het afgezonderde; **secrétisten**, pl., afgezonderden, afgescheidenen; ook geheimwerkers, geheimbewaarders in fabrieken en dgl.

Secés, m. lat. (*secessus*, v. *secedere*, ter zijde gaan, heen gaan, scheiden), de scheiding, verwijdering; de verwijderde, afgelegene, eenzame plaats; de stoelgang; **secéssie**, f. (lat. *secessio*), de scheiding, verwijdering, ontwijking, het heengaan.

Sechir of **chequis**, een turksch gewigt = 2 okaas (z. *oka*).

Sechser, m. hoogd. (v. *sechs*, zes), eene munt van 6 pfennige, ook van 6 kreuzer; **sechsling**, m. eene zilvermunt te Hamburg, v. 3½ pfennige; **sechter**, m. eene maat voor drooge waren, = $\frac{1}{8}$ malter; **sechzehner**, m. eene zwitsersche maat voor drooge waren, = $\frac{1}{8}$ immi.

secludéren, lat. (*secludere*), uitsluiten; **seclúsie**, f. nw lat., de uitsluiting, afzondering; **seclusie-acte**, de oorkonde van uitsluiting. b. v. van de troonsopvolging.

Secund, m. fr. (spr. *s'kóng*; v. h. lat. *secundus*), de tweede; **second-lieutenant**, tweede luitenant (vgl. *lieutenant*); **second sight**, eng., z. *deuteroscopie*; **secondair**, **secondant**, **seconde**, **seconderen** enz., z. ond. *secundus*.

secouréren, fr. (spr. *ou* = *oe*; *secourir* = lat. *succurrere*), ter hulpe komen,

helpen, bijstaan, bijspringen, ontzetten; **secours**, m. (spr. *s'kóer*), hulp, bijstand, onderstand, ondersteuning, ontzet.

Secreet, **secrétarie**, **secrétaris**, **secrétie** enz., z. ond. *secernerén*.

Sect, z. *sec*.

Secte, f. lat. (*secta*, eig. partij, aanhang, v. *sequi*, volgen), vereeniging van vele personen, die dezelfde meeningen volgen, dezelfde leer belijden. aanhang, geloofsgenootschap, eene kleinere geloofspartij, die zich van de grootere, heerschende godsdienstpartijen afzondert; de aanhang; **sectāris**, n. nw lat. (fr. *sectaire*), een aanhanger eener secte; inz. van eene pas opgekomen secte, die zich beijvert hare leerstellingen voort te planten; **sectator**, m. lat. (fr. *sectateur*), aanhanger, volgeling der leer van eenen wijsgeer, doctor of sectestichter.

Sectie en **sector**, z. ond. *seceren*.

Seculum of **saeculum**, n., pl. **secula**, lat., eene eeuw of honderd jaren, in 't alg. eene lange tijdruimte, een menschenleeftijd; in de middeleeuwen: wereld, aardsch leven; **seculair** of **saeculair** (lat. *saecularis*, e), honderdjarig, eene eeuw betrefsende; tijdelijk, wereldlijk, niet geestelijk, onkerkelijk; **seculair-feest**, een honderdjarig feest, eenwfeest; **brachium seculare**, de wereldlijke arm, regterlijke magt, overheid; **seculariséren**, nw lat. (fr. *seculariser*), wereldlijk maken, verwereldlijken, ontwijden, een geestelijk gebied (b. v. bisdom, klooster enz.) in een wereldlijk veranderen, geestelijke goederen tot wereldlijk gebruik aanwenden of intrekken; **secularisatie**, f. de verwereldlijking, ontwijding, de verplaatsing uit den geestelijken stand in den wereldlijken, intrekking van geestelijke bezittingen, stifen, staten enz.; **seculariteit**, f. de stand van een' wereldlijk' persoon, het wereldlijk leven, het wereldlijk regtsgebied eener kerk.

secundus, a. um. lat. (v. *sequi*, volgen), de of het volgende, tweede; **secundus**, m. de tweede in schoolafdeelingen; **secunda**, f. de tweede schoolklasse of -afdeeling; **secunda-wissel**, de tweede wissel, z. **tratte**; **secunda-wol** en dgl., minder fijne wol enz.; **secunda Petri**, f., z. v. a. beoordeelings-vermogen, oordeel, b. v. «hem ontbreekt de *secunda* (scil. *pars*) *Petri*,» (afgeleid van de logica van Petrus Ramus, in welke het tweede gedeelte over de oordeelen handelt); **secunde**, f. (d. i. *secunda pars* of *divisio*) of **seconde** fr., in 't alg. eene maat, die de tweede plaats na eene andere bij eene indeeling bekleedt; het 60ste deel van eene minuut (van daar **seconden-horologie** of -uurwerk, **secondenwijzer** enz.); ook het 100ste gedeelte van eene minuut naar de cente-

simale verdeling der graden (centesimale seconde); Muz., de tweede toon na den grondtoon; in het schermen: de tweede stootmanier; *pro secundo*, ten tweede, in de tweede plaats; — **secundānus**, m. lat., bij de oude Romeinen een seldaat van het tweede legioen; een leerling van de tweede klasse; **secundair** (lat. *secundarius*, *a, um*), of **secondair** (fr. *secondaire*), de tweede plaats, den tweeden rang in eene volgrees innemend, navolgend, ondergeschikt, afhankelijk, het tweede, middelbare; vgl. *primaire*; b. v. *secondaire* gebergten, overgangsen vlotgebergten, middelgebergten; *secondaire* scholen, middelbare scholen, scholen van middelbaar onderwijs; **secundarius**, m. de tweede na den abt of proost in stichten; de tweede prediker, middagsprediker in de evangelische kerk; **secundina**, f. nw lat. Med., de nageboorte; *secundina retenta*, de teruggellevene nageboorte; **secunderen**, lat. (*secundare*) of **seconderen**, fr. (*seconder*), begunstigen, helpen, ondersteunen, bijstaan of bijstand geven, tot getuige dienen, inz. in het tweegevecht; Muz., de tweede stem spelen (op een instrument), begeleiden, acompanyeren; **secundant** of **secondant**, m. een bijstand, helper in den tweestrijd, duël-hulp, kampgetuige; **secunditie**, f. nw lat., de viering van het vijftigjarig mislezen van r. k. priesters; **secundogenituur**, f. de regten van den tweeden zoon; — *secundum*, lat., ten gevolge, naar, overeenkomstig; *secundum artem*, afgek. *s. a.*, Med., naar de kunst, kunstmatig; *secundum ordinem*, naar de orde of rij; *secundum vulgata jura*, naar de bekende regten.

secureren, nw lat. (*securare*, v. h. lat. *securus*, *a, um*, zeker), verzekeren, in zekerheid, in veiligheid stellen, gewis maken; **securiteit**, f. lat. (*securitas*), de zorgeloosheid, onbekommerdheid, inz. te midden van gevaren, onbevreesdheid; vast vertrouwen, gewisheid, zekerheid, gewetensrust; *securitas publica*, de openbare veiligheid; **secur**, lat. (*securus*), zeker, onbekommerd, vast vertrouwend; *animus securus*, m. een goed geweten.

Sedanoise, f. fr. (spr. *sedanoâaz'*), eene der kleinste soort v. drukletters, ook *parisienne* geheeten, parel (z. drukletters).

Sedānen, n. lat. (v. *sedāre*, maken, dat iets in rust komt, stillen, gerust stellen), Med., een stillend of bedarend middel; **sedantia**, pl., stillende of bedarende middelen: **sedaat** (lat. *sedatus*, *a, um*), gelaten, bedaard, rustig; **sedatief**, nw lat., geruststellend, bevredigend, pijnstillend, bedarend; **sedatief zout**, pijnstillend, bedarend zout, borium- of boraxzout; **sedatief-spath**, z. **boraciet**.

sedes, f. lat., de zetel, woonplaats; *sedes apostolica*, f. eig. de apostolische zetel, pauselijke stoel; *sede vacante*, bij openstaanden pauselijken stoel, gedurende het openstaan des stoels; *sedes belli*, het oorlogstooneel; *sedem fixam hebben*, eene vaste woonplaats hebben, ergens gezeten zijn; pl. *sedes*. Med., stoelgang, lijfsopening; *per sedes*, door den stoelgang; **sedisvacantie**, f. de openvalling van den stoel na den dood van eenen paus of bisschop; **sedentia**, pl. (v. *sedere*, zitten), onbewegelijke zaken; **sedentair** (lat. *sedentarius*, *a, um*, fr. *sedentaire*), zittend, aanhoudend zittend; ook op éne plaats blijvend, daar gezeten zijn, gezeten; een *sedentair* leven (*vita sedentaria*), een zittend leven; **sedentarius** of **sedentair**, m. een veelzittende, iemand, die een zittend leven leidt, zittend werk verrigt; **sediment**, n. (lat. *sedimentum*), het bezinksel, de nederslag of het zetsel van eene vloeistof; **sedimenteus**, nw lat., troebel, eenen nederslag of een bezinksel opleverend.

Seder, m. perz., de opperpriester van de seete van Ali.

Sedecimo, n. lat. (v. *sedecimus*, *a, um*, de of het zestiende, v. *sedecim*, zestien), het zestiende formaat van een blad of boek, waarbij het vel papier 4 malen is toegevouwen en 32 bladzijden heeft; *in sedecimo* of *in 16°*, in het formaat van een zestiende vel papier.

Seditie, f. lat. (*seditio*), de opstand, het oproer, de muiterij, rustverstoring; **seditieus** (lat. *seditiosus*, *a, um*), oproerig, onrustig, woelig, muitend; **seditiositeit**, f. nw lat., muitzucht, neiging tot opstand.

Sedlitzer-zout, n. een buikzuiverend zout, dat men door verdamping uit de wateren van Sedlitz verkrijgt.

seduceren, lat. (*seducere*), verleiden, misleiden, verlokken; **seductie**, f. de verleiding, misleiding, verlokking tot het kwade; **seductor**, m. een verleider; **seduisant**, fr. (spr. *seduizang*), verleidelijk.

Seduliteit, f. lat. (*sedulitas*, v. *sedulus*, *a, um*, ijverig), de vlijt, naarstigheit, bedrijvigheit.

Sedum, n. lat., huislook van onderscheidene soorten.

Seebergianen, pl., eene door Seeberg gestichte secte in Noorwegen.

Seer, **ser**, **ceer**, **ceir**, n. een pond, gewigt in Hindostan van 16 en v. 12 onsen.

Segment, n. lat. (*segmentum*, v. *secare*, snijden), eene snede, een afgesneden stuk, inz. Math., een cirkelstuk, begrepen tusschen eene koorde en den boog, dien zij onderspant.

segno, it. (spr. *senjo*; = lat. *signum*), Muz., het teeken; *dal segno*, van het tec-

ken af (nl. te spelen); *ifin al segno* (spr. *fien*—), Muz., tot aan het teeken.

segregéren, lat. (*segregāre*, v. *grex*, kudde, schaar), van de kudde afzonderen, scheiden; **segregātie**, f. de afzondering, scheiding; **segregatorĭum**, n. nw lat., een afzonderings- of scheidingswerktuig voor onderscheidene vloeistoffen, een glazen filtrum, zijgdoek.

segue, it. (spr. *seghoeë*, v. *seguire*, sp. *seguir* = lat. *sequi*, volgen), Muz., het volgt, nu volgt; **seguidilla**, f. sp. (spr. *seghidielja*; verklw. v. *seguida*, volgrĳ, muzikale fuge), een spaansch nationaal gezang in strophen uit vier, bij afwisseling uit zeven en vijf lettergrepen bestaande, assonerende verzen, met dans verbonden of met begeleiding van guitar of castagnetten.

Seid, arab. (*sayyid*) eig. heer, eernaam der afstammelingen v. Muhamed; familieopperhoofd in de nakomelingschap van Ali; **seidre**, m. leeraar der muhamedaansche secte van Ali; aanhanger van Ali in Perzië.

Seignette-zout, n. fr. (spr. *sénjett*—), ook **sodawijnsteen**, zwanenzout, een zuurbrekend, zacht afvoerend zout, uit wijnsteenloog en koolzure soda bereid, en naar zijnzins franschen uitvinder **Seignette** (te Rochelle 1672) benoemd.

Seigneur, m. fr. (spr. *sénjeur*; sp. *señor*, it. *signore*; v. h. lat. *senior*, d. i. eig. de oudere; dan: hoofd, gebiedcr), heer, voornaam heer, gebiedend heer, grondheer, leenheer, erfheer; iemand, die den grooten heer uithangt, **sinjeur**; **seigneurĳe**, f. heerlijkheid, als titel; gebied van een' voornaam heer.

Sein, n., z. v. a. signaal (z. a.).

Seiszi-zilver, chin., zeer fijn zilver in slaven.

Sejour, n. (spr. *sezjoër*), de zetel, het verblijf, oponthoud, het wonen of verwijlen, vertoeven aan eene plaats; **sejournéren** (fr. *sejourner*), zich ergens ophouden, vertoeven, verwijlen.

sejungéren, lat. (*sejungere*), afzonderen, afscheiden; **sejunct** (lat. *sejunctus*, a, um), afgescheiden, afgezonderd; **sejunctie**, f. (lat. *sejunctio*), de afscheiding, afzondering.

Sekkel, z. **sikkel**; **sekkéren**, z. **secceren** ond. **secco**.

Sekte, z. **secte**.

Sela of **selah**, een hebr. muziekteeken in de psalmen, gew. aan het einde eener kleine afdeeling; misschien: tusschen- of naspel; v. a. verandering van den rhythmus of van de stem, of z. v. a. van voren af, of let op!

Seladon, n. sp. (*Seladón*, fr. *Celadon*); uit den roman *Astrée* van d'Urfé, een verliefd herder, smachtend minnaar; n. het zeegroen, met blaauw en grijs vermengd groen.

Selage, f. fr. (*seláazj'*), eene bij de Druïden heilige plant, het heksenkruid.

Selah, z. **sela**.

Selam, l. **salam** (z. a.).

Selderij, z. **sellerij**.

Seldschuken of **Seldschoeken**, pl. een uit Bucharĳe afstammend turksch geslacht, dus geheeten naar zijnzins stamvader **Seldschuk**, en dat in de 11de en 12de eeuw vele rĳken in Azië stichtte: **seldschuk-sche dynastiën**.

Selēct, lat. (*selēctus*, a, um, v. *seligere*, uitlezen), uitgelezen, uitgezocht, uitverkoren; **selēcta**, f. (scil. *pars*), de keur, het uitgelezen gedeelte, puik; (scil. *classis*), de hoogste schoolklasse of bovenste afdeeling in vele scholen.

Selēne, f. gr. (*selēnē*, v. *selas*, licht, glans), de maan; Myth., de maangodin, z. **Luna** en **Diana**; ook eene witte vlek op den nagel; **selenĭum**, eene door Berzelius in 1813 ontdekte niet metallische grondstof; **seleniāten**, pl., seleniumzure zouten; **seleniet**, m. maanburger, maanbewoner; maansteen, maneschĳnkleurige steen, inz. moscovisch glas, vrouwenĳs of gypsspath; kunstmatig gips of zwavelzure kalk; ook **seleniumkoper**; **selenĭtisch**, gipsachtig; **seleniāsĳs**, f. of **selenogāmie** (d. i. eig. maanhuwelijk, maanparing), Med., de maanzucht, het nachtwandelen; vgl. **somnambulĳsmus**; **selenograaph**, m. een maanbeschrijver; **selenographĳe**, f. de maanbeschrijving; **selenographĳsch**, maanbeschrijvend; **selenolabĭum**, n., z. v. a. **lunarium**; **selenostaat**, m. een astronomisch werktuig ter waarneming van de maan; **selenotopographĳe**, f. de plaatsbeschrijving van de maan; **selenotopographĳsche fragmenten**, losse stukken uit de plaatsbeschrijving v. de maan.

Seleuciānen, pl., eene secte der 4de eeuw, die onder anderen God als ligchamelĳk en de stof als eeuwig beschouwde; dus genoemd naar haren stichter **Seleucus**.

Selichōth, pl. hebr. (pl. van *selichah*, vergeving, van *salach*, vergeven), boetgebeden (voor den grooten verzoendag).

seligéren, lat. (*seligere*), uitkiezen, uitzoeken, uitlezen, uitkippen; keuren.

Seliktar-aga, z. **silihdar**.

Selim, m. arab. (*selim*, geheel, volledig; zacht, vreedzaam), mansn.: de zachtzinnige, vreedzame; **selims-korrels**, zwarte peper.

Selinde, f. (v. h. gr. *selas*, glans?) vrouwe: de lichtgevende, schitterende.

Selinusĳsche-aarde, eene glinsterende, brosse klei op Sicilië, eertĳds in de schilderen- en geneeskunst in gebruik.

sellerij of **selderij**, f. (fr. *céleri*, m; waarsch. van het gr. *selinon*, eppe), een wortelgewas van het geslacht der peter-

selic; inz. de tuinsellerij of zoete eppe met eetbaren wortel.

Selléte, f. fr., het bankje, waarop in de geregtshoven een beschuldigde zich nederzet om gehoord en gevonnisd te worden, de bank der beschuldigden.

Semainier, m. fr. (spr. *semēngjé*; van *semaine*, week, v. h. lat. *septimāna*), die de week heeft, de wekdienst verrigt, b.v. in kloosters; de wekelijkse tooncelbestuurder.

Sembélla, f. bij de oude Romeinen: de helft van een as, 6 unciae.

Semblánt, m. fr. (spr. *sangbláng*; van *sembler*, schijnen, v. h. lat. *simulare*), schijn, uiterlijke vertooning.

Semeiographie, f. gr. (v. *semēion* = *sēma*, teeken), teekenschrift; snelschrift; de teekenleer, leer der teekens; *semeiosis*, z. *semeiosis*.

semel pro semper, lat., eens voor altijd.

Semēle, f. gr. Myth., de dochter van koning Cadmus en moeder van Bacchus, van wien zij uit ontzetting voor Jupiter's bliksem ontijdig beviel, waarbij zij het leven verloor.

semen, n. lat. (gen. *seminis*, pl. *semina*), het zaad; b. v. *semen lycopodii*. z. *lycopodium*; *seminaal*, lat. (*seminālis*, e), het zaad betreffend; bevruchtend, bezielend; *seminarium*, *seminarie*, eig. eene boomkweekerij; kweekschool, voorbereidingsschool, inz. voor r. k. priesters; *seminarist*, m. nw lat., een leerling op een seminarie; *seminismus*, n. nw lat., de physiologische beschouwing van de inwerking der beide geslachten op de voortteling.

Semestre of **semester**, n. lat. (v. *semēstris*, e, zes maanden lang, v. *sex*, zes, en *mensis*, maand), een half jaar; *semeestre aestivum*, het zomerhalfjaar; *sem. hibernum*, het winterhalfjaar; **semeestraal examen**, n. het halfjarig examen.

semētrisch, nw lat. (v. *metrum*, maat), zonder behoorlijke maat, niet symmetrick.

semi, lat. (= gr. *hēmi*—), half. in samenst., als: *semibrēvis*, f. nw lat. Muz., de geheele maatnoot; *semicolon*, n. lat.-gr. (vgl. *colon*), een kommapunt of puntkomma (;); *semicirculus*, m. lat., een halve cirkel; *semidiameter*, m. lat.-gr., de halve middellijn eens cirkels, gew. *radius*, de straal; *semidóctus* lat., halfgeleerd; m, een halfgeleerde; *semifusa*, f. nw lat., Muz., een zestiende.

Semieten, pl., de oostersche volkeren, die van Sem (een' der 3 zonen van Noach) afstammen; van daar **semitische talen**, de talen van die volken, inz. de hebreuwsche, syrische, chaldeeuwsche, arabische taal enz.

semillant, fr. (spr. —*mieljáng*), dertel, woelig, vrolijk en onrustig, zeer levendig; als subst. een wild, maar goed kind.

Semilor, z. *similor*.

semilunāris, nw lat. (v. *semi*, z. a. en *luna*, maan), halvemaansgewijs. in den vorm eener halve maan; *semiluxātie*, f. eene halve verrekking.

Seminima, f. (vgl. *minima*), Muz., eene vierde noot.

seminaal, **seminarium** enz., z. ond. *semen*.

Semiologie of **semiotiek**, f. gr. (v. *semēion*, het teeken, *semeiōn*, beteekenen), Med., de leer der ziekte teekenen. dat gedeelte der artseniwetenschap, dat over de teekens der ziekte en gezondheid handelt, en niet slechts de ziekten leert kennen en onderscheiden, maar ook haren afloop juist beoordeelen; **semiōtisch**, aanwijzend, kenmerkend; **semiōsis**, f. de aanduiding, erkenning der ziekte.

Semipelagiānen, pl. nw lat. (vgl. *semi*), half-pelagiānen (z. a.), eene chr. secte der 5de eeuw, die de leerstelling van de volslagene verdorvenheid des menschen eenigzins verzachtte door aan te nemen, dat de erfzonde slechts bestaat in eene zekere aangeboren zwakheid, welke de mensch kan overwinnen.

Semipite, f. fr. (vgl. *semi*), halve pite (ontstaan uit *picte*, kleine munt der graaven van Poitou, = $\frac{1}{2}$ denier), voormalige kleinste rekenmunt in Frankrijk; **semiplata**, f. eig. halfzilver (v. h. sp. *plata*, zilver), een metaalmengsel uit gelijke deelen zink en tin; *semiplena probatio*, f. lat. Jur., een halfvol, d. i. ontoereikend, onvoldoend bewijs; *semitēstes*, pl., halfgetuigen, d. i. halfgeldige, verdachte getuigen.

Semirāmis, de naam eener koningin van het oude Assyrische rijk, die zich door krijgsbelcid, moed en vooral door eene wijze regering onderscheidde; van daar soms voor eene kloeke, wijze vorstin.

Semis, f. lat., een oud-romeinsch gewigt = $\frac{1}{2}$ as of 6 unciae; ook eene munt.

Semispeculum, n. een heelmcesters-werktuig om bij de steenoperatie de wond in den hals der blaas wijder te maken.

semitische talen, z. ond. **semieten**.

Semitonium, n. lat. (vgl. *semi*), een halve toon; pl. **semitonia**, halve toonen of halftoonen; **semivocaal**, m. een halfklinker, halve zelfklinker of vocaal: de vloeijende medeklinkers *l*, *m*, *n*, *r* en de smeltende *w*, *s*, *j*.

Semnologie, f. gr. (v. *semnós*, ē. ón, eerwaardig, plegtig), het spreken of deftigen, voornamen toon; **semnōtis**, f. het hoogdravende, weidsche karakter in den schrijfstijl.

Semonce, f. fr. (spr. *s'móns*; van het oud-fr. *semondre*, uitnoodigen, v. h. lat. *submonere*), uitnoodiging, bede, verzoek, vermaning, de opeisching door oorlogssche-

pen of kapers aan koopvaardij-schepen gedaan om zich te laten onderzoeken; ook *coup d'assurance*.

semper, lat., altijd, immer; *semper aliquid haeret*, er blijft altijd wat hangen, b. v. van valsche aantijgingen, laster, uitgestrooide geruchten enz.; *semper Augustus*, altijd vermeerderaar des rijks, in den keizerlijken titel; *semper idem*, lat., altijd dezelfde, zich-zelven altijd gelijk; *semper virens*, altijd groenend of immer groen; *sempervivum* of *sempervivum*, n. (d. i. eig. immer levend), huislook, een pronkgewas van velerlei soorten; *semper-vrij*, beteekent in Duitschland z. v. a. hoogst vrij, onmiddellijk aan het rijk onderworpen; tot de raadsheerlijke posten in de steden verkiesbaar (waarsch. komt dit woord niet af van het lat. *semper*, maar is ontstaan uit *sendbar-frei*, d. i. zoodanig vrij, dat men gerechtigd is, bij de senden (z. *send*), bij de rijksvergaderingen, gerigtshoven enz. tegenwoordig te zijn.

Sempitérne, f. (v. h. lat. *sempitérnus*, a, um, altijddurend), z. v. a. *perpetuana*; *sempiterniteit*, f. de bestendige duur, altijddurendheid, eeuwigheid.

sémplice, it. (spr. —*plitsje*; = lat. *simplex*), Muz., eenvoudig, zonder versiering, met eenvoudige voordragt; *semplicissimo* (spr. —*tsjiesimo*), Muz., met de hoogste eenvoudigheid.

sempre, it. (= lat. *semper*), Muz., altijd, voortdurend; *sempre pianissimo* (spr. —*nies*—), voortdurend zeer zacht; *sempre piu mosso*, *stretto*, *presto*, *vivo*, telkens of bij voortdoring sneller.

Sempronius en *Cajus*, twee vermaarde regtsgeleerden in het oude Rome, wier namen nog dikwijls in regtszalen worden gebezigd, wanneer men de beide partijen-zelven niet noemen wil.

Semuncia, f. lat., een oud-romeinsch gewigt, $\frac{1}{2}$ uncia; ook eene munt.

Sen, sex, eene siamesche lengtemaat, = $\frac{1}{4}$ jod of $\frac{1}{16}$ mijl of roennug.

Senaat, m. lat. (*senātus*, v. *senex*, de oude, grijsaard), eig. de raad der Ouden, stadsraad, staatsraad; *senaculum*, n. naam van onderscheidene gebouwen in het oude Rome, waarin de senaat tot bijzondere oogenmerken vergaderde; *senātus academicus*, lat., de academierraad, de raad der hoogeschool; *senātus consultum*, n. het raadsbesluit, eene raadsverordening; *senātor*, fr. *senateur*, m. een medelid van den senaat, raadsheer, lid van den raad; *senatoriaal*, raadsheerlijk, eenen raadsheer betamende of toekomende; *senatorie*, f. fr., het gebied en de waardigheid van eenen rijksraad (onder Napoleon).

Senarius, m. lat. (v. *senarius*, a, um, zesdeelig, zesledig), z. v. a. *trimeter* (z. a.).

senatus, *senateur* enz., z. ond. *senaat*.

Send, m. of *sende*, f. (oudd. *sened*, *senet*, ontstaan uit *synode* (z. a.), eene beradslagende geestelijke vergadering in de middeleeuwen in Duitschland, een geestelijk gerigt, sendgerigt.

Sene, z. *senne*.

Senderbegli, pl. turk., vrijwilligers in de turksche legers, die men tot de eerste snelle aanvallen gebruikte.

Senecio, m. lat., kruiskruid, een pronkgewas van onderscheidene soorten.

Sénega-wortel (ook *seneka*, mischien van de Seneka-Indianen in N. Amerika), ratelslangwortel, die tegen de gevaarlijke gevolgen van den beet der ratelslangen wordt gebruikt.

Senescénte, f. nw lat. (v. h. lat. *senescere*, verouderen), het oud worden, verouderen, vervallen.

Seneschal of fr. *seneschal* (spr. —*sjál*; oudd. *senescale*, *seneschalt*, mid. lat. *seniscalcus*, *senescalcus*; van het deutsche stamwoord *sin*, dat kracht, duur, ouderdom enz. beteekent, en *scalc*, schalk, d. i. knecht; vgl. *maarschalk*; dus eig. de oudste of opperste huisdienaar), voorheen een hooge hof- en rijksbeambte in Frankrijk en Engeland, die het inwendige van 's konings huishouding moest bezorgen; vervolgens ook opperste gerigtsbeambte van een district en aanvoerder der ridderschap, landvoogd, ridderhoofdman.

Sengo, z. *mook*.

senhor, m. port., *señor*, sp. (spr. *senjoor*; v. h. lat. *senior*, z. a., en vgl. *seigneur*), heer, gebiedster; *senhora*, f. port., en *señora*, sp. (spr. *senjōra*), vrouw, gebiedster.

Seni, m. eene kleine kopermunt in Japan, = ruim $\frac{1}{2}$ cent.

seniel, lat. (*senilis*, e, v. *senex*, grijsaard), eenen grijsaard eigen, gelijk een oud man; *senior*, m. (eig. comparatief, v. *senex*), afgek. *sen.*, pl., de oudere, oudste; *senior ministerii*, de oudste der geestelijkheid in eene stad; *collegium seniorum*, n. de raad der oudsten; *senioraat*, n. nw lat., het ambt en de waardigheid van oudste; de opvolging naar ouderdom; Jur., het voorrecht des oudsten in de familie bij erfenissen (eene soort van majoraat).

Senne, *sene* of *seneladeren* (it. *senà*, fr. *sené*; v. h. arab. *senà*, een bekend afvoerend middel van den *senneboom* of *senesboom* (*senes-cassie*, *cassia sena*, L.), een struikgewas in Egypte, Syrië, enz.

se non è vero, è ben trovato, it. sprw., als het niet waar is, is het toch goed gevonden of verzonnen.

Sensaal, n. (it. *sensale*, fr. *censal*, v. h. lat. *censuālis*, cijnsheffer, ontvanger der belastingen), een makelaar, onderhande-

laar; **sensatie** en **sensarïe**, f. (fr. *censerie*), z. v. a. courtage.

Sensatie, z. ond. *sensus*.

sensibel, lat. (*sensibilis*, e, v. *sentire*, gevoelen, gewaar worden), of fr. **sensible** (spr. *sangsièbl'*), voelbaar, tastbaar, waarneembaar, merkbaar, bespeurbaar, merkbaar, wat onder de zinnen valt; oogenschijnlijk, duidelijk, klaar; gevoelig, prikkelbaar, ligt geraakt, teer, aandoenlijk, fijn of teeder gevoelend; erkentelijk, dankbaar; **sensibiliteit**, f. de voelbaarheid, merkbaarheid; de prikkelbaarheid, gevoeligheid der zenuwen; de gevoeligheid, aandoenlijkheid, het teeder gevoel, de lichtgeraaktheid; de erkentelijkheid; **sensiblerie**, f. Neol., overdrevene, gemaakte gevoeligheid, sentimenteetheid.

sensus, m. lat. (v. *sentire*, voelen, gevoelen, gewaar worden), de gewaarwording, het gevoel der zinnen; *sensus communis*, m. het gemeene, gezonde menschenverstand, de gezonde rede; *sensu bono*, in goeden zin; *s. malo*, in kwaden of verkeerden zin; *s. latiori*, in ruimeren zin; *s. strictiori*, in naauweren of engeren zin; *s. strictissimo*, in den engsten zin, in de beperkste beteekenis; **sensatie**, f. nw lat., de zinnelijke gewaarwording of waarneming; de indruk, het opzien, geruisch, de opmerkzaamheid, beweging, gisting; **sensificeren**, gevoelig of voelbaar maken, verzinnelijken, zinnelijk voorstellen, voor de zinnen aanschouwelijk maken, tot zinnelijken oorsprong terug brengen; **sensitief**, zinnelijk, gevoelig, met zinnen begaafd, voor gewaarwordingen vatbaar; **sensitiva**, z. *mimosa*; **sensorium**, n. het werktuig van de zinnen of van het gewaarwordingsvermogen, de zetel des gevoels in de hersenen, denkkraacht; *sensorium commune*, de algemeene gevoelszetel of dat punt in de hersenen, waar de door alle zinnen opgewekte gewaarwordingen zamen loopen, de kleine hersenen, de oorsprong van alle hoofdzenen; **sensueel** of **sensueel**, zinnelijk, wellustig; **sensualismus**, n. de neiging om naar zinnelijke aandrift te handelen, de zinnelijkheid, wellustigheid; ook de leer der **sensualisten** of **sensueel-philosophen**, die de waarheid en het wezen der dingen in de zinnelijke waarnemingen, indrukken en gewaarwordingen zoeken, in tegenst. met de **intellectualisten**; **sensualist**, m. ook een zinnelijk mensch, wellusteling; **sensualiteit**, f. de zinnelijkheid, neiging tot zinnelijk genot, het zinnelijk aanschouwingsvermogen.

Sententie, f. lat. (*sententia*), in 't alg. meening, gevoel, oordeel; uitspraak, eene gedenkspreuk, zin- en zedespreuk, merkwaardige gedachte of spreuk, kernspreuk; inz. eene regterlijke uitspraak of beslis-

sing, regterlijk bescheid, vonnis; *sententia absolutoria*, een vonnis van vrijspraak; *s. condemnatoria*, een veroordeelend vonnis; *s. confirmatoria*, een bekrachtigend of bevestigend vonnis; *s. declaratoria*, eene verklaringsuitspraak; *s. definitiva* of *finalis*, een eindvonnis: eene einduitspraak; *s. denegatoria*, een afslaand, afwijzend vonnis, ontkenkend bescheid; *s. interlocutoria*, een neven- of bijvonnis, tusschenuitspraak; *s. locatoria*, eene regelende uitspraak; *s. purgatoria*, een zuiveringsvonnis, eene zuiverende, eerherstellende uitspraak; **sententius**, lat. (*sententiōsus*, a, um), spreukrijk, gedachtenrijk, leer- of zinrijk, spreukmatig, kernachtig, pittig, kernspreukig, bondig, b. v. zulk een schrijftant; **sententioneren**, nw lat., beslechten, oordeel vellen; *sententionando*, in of bij het beslechten of oordeel vellen; **sententionant**, m. Jur., een oordeelveler, beslechter, vonnisspreker; **sententiositeit**, f. nw lat., de gedachtenrijkdom.

Sentiment, n. fr. (spr. *sangtimang*); v. *sentir* = lat. *sentire*, voelen, gewaarworden), het gevoel, gevoelend vermogen, de gewaarwording, die de ziel van de voorwerpen ontvangt door middel van de organen der zinnen of van de zintuigen (onderscheiden van **sensatie**, die zich slechts tot de zinnen bepaalt, niet buiten het physische treedt; van perceptie, die tot het verstand betrekking heeft); het zedelijk gevoel; inz. in plur. **sentimenten** of fr. **sentiments** (spr. *sangtimangs*), gevoelen, oordeel, de meening, gedachte, denkwijze; gevoelens, meeningen en de schriftelijke uitdrukking daarvan; *con-sentimento*, it. Muz., met gevoel; **sentimenteel**, gevoelig, gevoelvol; in verachtelijken zin: overdreven, belagchelijk gevoelig; het **sentimentele**, in de schoone kunsten, inz. in de poëzij, het tegengest. van het naïve; **sentimentaliseren**, overspannen of belagchelijk gevoelig zijn; **sentimentaliteit** of **sentimenteelheid**, de gevoeligheid, overgevoeligheid, de geaardheid, het vermogen van teeder te gevoelen, de kennelijke neiging en aanleg tot teedere en overspannen gevoelens; **sentimentalismus**, n. Phil., ieder wijsgeerig stelsel, dat in den mensch zedelijke gewaarwordingen aanneemt, als oorsprong der zedelijke denkbeelden; overdrevene, belagchelijke gevoeligheid, overgevoeligheid.

Sentina, lat., of **sentine**, f. fr. Mar., de durk, vuilniszijp, het scheepsriool, de benedenruimte in het schip, waar zich de onreinheden vergaren; die onreinheden-zelfen; van daar ook: gepeupel, janhagel of schuim, uitvaagsel der menschheid; nog: de naam van groote zoutschepen op de Loire.

Sentinelle, f. fr. (spr. *sangtinell*); v. h. it. *sentinella*, v. *sentire*, gevoelen, hooren, waarnemen), de schildwacht, schildwacht te voet (in tegenst. met *vedette*); *sentinelle perdue*, de verlorene schildwacht, die op eene zeer dicht bij het gevaar gelegene plaats is geposteed en die men als verloren mag rekenen, de uiterste schildwacht.

senza, it. (spr. *sentsa*), zonder; *senza ornamente*, zonder versieringen; *senza protesto*, Merc., zonder tegenspraak, zonder protest.

separeren, lat. (*separare*), afzonderen, scheiden, verdeelen; **separaat**, lat. (*separatus*, *a*, *um*), afgezonderd, gescheiden, op zich-zelf, bijzonder, onderscheiden, b. v. een *separaat-vrede*, een afzonderlijke vrede, die eene enkele mogendheid met eene andere sluit zonder deelneming der overige bondgenooten; **separabel**, lat. (*separabilis*, *e*), of **separable**, fr., scheidbaar, afscheidelijk, oplosbaar, ontknoopbaar, ontbindbaar; **ad separatum verwijzen**, Jur., tot eene afzonderlijke uitvoering of behandeling verwijzen; **separatim**, afzonderlijk, gescheiden, elk op zich-zelf; **separatie** (lat. *separatio*) of **separering**, f. de afzondering, scheiding, oplossing, verdeeling, ontbinding; *separatio a thoro et mensa* of *sep. quoad thorum et mensam*, de echtscheiding van tafel en bed; *sep. quoad vinculum*, volledige echtscheiding of ontknooping, oplossing van den huwelijksband; **separatie-regt**, het regt van zekere schuldeischers om bij een *concourse* vóór alle anderen voldaan te worden; **separatief**, afzonderend, scheidend, scheiding bewerkend of uitdrukkend; **separatismus**, n. nw lat., de afzonderingsgeest in geloofszaken, afscheiding van de kerk; **separatist**, m. een afgescheidene, ieder, die zich afzondert van het kerkgenootschap, waarin hij is opgevoed; naam, die allereerst in Engeland werd gegeven aan hen, die afgescheidene (*separated*) kerken hebben opgericht, in tegenst. met de *anglicaanse* kerk, welke de wet alleen bekrachtigt, *non-conformisten*; in Nederland thans dezulken, die zich van de gereformeerde kerk afzonderen, afgescheidenen, ook wel verkeerdelijk *nieuwlichters* heeten; **separatistisch**, naar de wijze der afgescheidenen; **separatorium**, n. Chem., een vat (vaas, kolf, trechter, glas) om vochten te scheiden; scheikolf, scheikolf enz.; ook een heelmeeesters-mes tot afscheiding of afzondering.

Sepedon, f. gr. (*sepedon*, v. *sepein*, bederven; verrotten), Med., het bederf, eene vuile, booze zweer; **sepedogenësis**, l. **sepedogenësis**, f. het ontstaan van bederf in het dierlijk ligchaam.

Sepe-salar, m. de perzische opperveldheer voor éenen veldtogt.

Sepharieten, pl., leden eener muhamedaansche secte, die beweren, dat God eene menschelijke gedaante en lichamelijke, doch onverderfelijke zintuigen heeft; zij heeten ook *sophatis*.

Sepher, z. v. a. *safer* (z. a.).

Sepia of **sepië**, f. gr. (*sepia*), de inktvisch, zwarte visch, zeeekat, ook z. v. a. **sepia-inkt**, het zwartbruine sap van den inktvisch (vgl. *calmar*); *sepia-teekeningen*, teekeningen met *sepia-verw.*

seponeren, lat. (*seponere*), ter zijde leggen of zetten, verwijderen; **seposita**, pl., ter zijde gelegde zaken; **sepositie**, f. de terzijdelegging, afzondering; **sepositum**, ter zijde gelegd.

Sepsis, f. gr. (*sepsis*, v. *sepein*, bederven, verrotten), het bederf; **sepsichimie**, f. de neiging der vochten tot bederf; **septisch**, bedervend, bederf of verrotting bewerkend, doorknagend; vervuild, bedorven; **septica**, pl. Med., bijtende, doorvretende, bederf of verrotting bevorderende middelen; **septon**, n. de bederfstof, vuilstof; **septopyra**, f. (ook **septorrhopyra**), de rotkoorts.

Septaan-koorts, f. (nw lat. *septana*, v. h. lat. *septem*, zeven), de zevendaagse koorts, eene koorts, die om de 7 dagen terug keert.

Septangulum, n. nw lat. (v. h. lat. *septem*, zeven, en *angulus*, hoek), een zevenhoek; **september**, m. lat., de herfstmaand, in den ouden rom. kalender de 7de, bij ons de 9de maand; **septembriseren**, fr. (*septembriser*), septembergruwelen begaan, onschuldigen met schuldingen zonder geregte vonnis vermoorden (gelijk dit op den 2den en 3den september 1792 in de gevangnissen te Parijs geschiedde); van daar **septembrisaden**, moordtooneelen, slagtingen, gruweldaden te Parijs; **septembriseur**, m. (spr. —*tangbrizéur*), een septembermoordenaar, een medepligtige aan genoemde gruwelen; **septembrist**, m. een goedkeurder der *septembriseurs* in de wetgevende vergadering, septemberman; **septempunctātu**, f. nw lat. (*coccinella septempunctata*), de zevenpunt, met zeven punten of stippen geteekende zonkever, maria-kever, vgl. *coccinella*; **septémvir**, m., pl. **septémviri**, lat., een zevenman, zevenheerscher, medelid eener regering van 7 mannen; **septémviraat**, n. het ambt, de waardigheid van een' zevenman, het zevenmanschap, het staatsbeheer door 7 verbondene personen; **septémviraats-tafel**, de tafel der zevenmannen, het hoogste hongaarsche rijksgerigt; **septenarium**, n. lat. (v. *septenarius*, *a*, *um*, zevendeelig), het zevendeelige; de zeven sacramenten of bondzegelen der r. k. kerk; **septēna**, f.

lat. (v. *septēnus*, *a*, *um*, zeven), eene zevendaagsche kloosterstraf door vasten en geeselen; **septennium**, n. (v. *septem* en *annus*, het jaar), eenen tijd of termijn van zeven jaren; **septennaal**, nw lat., zevenjarig, **septennialiteit**, f. de zevenjarige duur, inz. van het eng. parlement; **septentrō**, m. lat. (eig. *septem triōnes*, d. i. de zeven ploegossen; benaming der 7 sterren, die het sterrebeeld van den grooten beer of den wagen aan den noordpool uitmaken), het noorden, de middernacht; **septentrionaal** (lat. *septentrionalis*, *e*), noordelijk; **septēt**, n. nw lat. (it. *settēto*) of fr. **septuor**, n. een muzikstuk, uitgevoerd door of gezet voor 7 stemmen of 7 speeltuigen, een zevenstemmig muzikstuk; **septidi**, fr., z. **decade**; **septidium**, n. nw lat., zevendaagsche tijd of termijn; *s. duplicātum*, verdubbelde, d. i. 14daagsche termijn; **septilateraal**, zevenzijdig; **septimus**, m. de of het zevende (b. v. leerling eener klasse); **septīma** (scil. *classis*), f. de zevende schoolklasse; **septīme**, f. Muz., de 7de toon van een octaaf, de 7de toon van den grondtoon af gerekend; **septimen-accōord**, n. een accōord (z. a.), waarin de 7de en 8ste toon of grondtoon te zamen gehoord worden; **septimāna**, f. eene week; **septimānus**, m. een leerling der zevende klasse of afdeeling.
. **septisch**, **septīca**, **septopyra** etc., z. ond. **sepsis**.

Septizonium, n. lat. (v. *septem*, zeven, en het gr. *zōnē*, gordel, fries aan zuilen), een hoog gebouw van zeven verdiepingen.

Sept-le-va, z. **paroli**.

Septuaginta, lat., zeventig; van daar de 70 overzeters, of de grieksche overzetting van het Oude Testament, die door 72 geleerde joden te Alexandrië (200 jaren vóór Chr. geboorte) op bevel van den egypt. koning Ptolemæus Philadelphus werd vervaardigd; ook de alexandrijnsche versie of vertaling geheeten; **septuagenarius**, m. een zeventiger; zeventigjarige; **septuagesīma**, f. of **zondag septuagesimæ** (v. *septuagesimus*, *a*, *um*, de of het zeventigste), de 9de zondag vóór paschen; eig. de 70ste dag vóór paschen, zoo geheeten ter gedachtenis van de zeventigjarige babylonische gevangenschap; daar echter die zondag slechts de 64ste dag vóór paschen is, noemt men hem naauwkeuriger: *dominica in septuagesima* of *infra septuagesimam*.

Septunx, m. lat., eenromeinsch gewigt. = 7 unciaë; ook $\frac{1}{2}$ van een geheel.

Septuor, z. ond. **septangulum**.

Septüplum, n. lat., het zevenvoudige; **septuplëren**, nw lat., verzevenvoudigen.

Sepultuur, f. lat. (*sepultūra*, v. *sepelire*), begraven), de begrafenis, beaarding;

sepultūra honesta, eene eervolle of welvoegelijke begrafenis.

Sequela f. lat. (v. *sequi*, volgen), het gevolg, de stoet, tros, legertrou; **sequelen**, pl., de gevolgen.

Séquens, m. lat. (v. *sequi*, volgen), afgek. *sequ.* of *sq.*, de of het volgende; pl. *sequentes*, de volgenden; **sequentie** (lat. *sequentia*), de volgorde, reeks, rij; **sequenza**, f. it., eene soort van geestelijke gezangen in de r. k. kerk; *sequitur*, lat., daaruit volgt, er volgt uit.

Sequéster, m. (lat. in 't alg. middenpersoon) of **sequestrator**, m. de beslagoplegger, de scheidsman of derde man, die betwiste goederen bewaart; ook wel z. v. a. huisbewaarder; **sequéster**, n. lat. (*sequestrum* of *sequestre*), het geregteijk beslag op een goed tot op de uitwijzing of beslissing der betwiste zaak; Med., het afgestorvene been, dat in de nieuw gevormde beenmassa nog vastzit; **sequestreren** (lat. *sequestrare*), een betwist goed geregteijk in beslag nemen en het aan eenen derde ter bewaring of beheer overgeven; **sequestratie** of **sequestrering**, f. de beslaglegging, de geregteijke overlevering of verzekering van iets, waarover getwist wordt, in de derde hand.

Sequin, m. fr. (spr. *s'kèng*), eene sequine of zechine (z. a.).

sequitur, z. ond. **sequens**.

Serail, n. fr. (spr. *serálf*), eig. perz. **serāi** (in 't alg. een groot gebouw; van daar ook eene herberg, een nachtverblijf voor karavanen, vgl. *karavanserai*), het paleis des turkschen keizers; de woning van een' oostersch' aanzienlijk' heer en zijne vrouwen, waarvan de harem (vrouwenwoning) slechts een gedeelte is; **serai-agasi**, m. de aga van het serail, de opziener van het paleis des sultans.

Seráph, m., pl. **seraphim**, hebr. (van *saraph*, verbranden), vuur- of licht-engelen, hoogere geesten, engelen met zes vleugels, serafijnen; **seraphine**, vrouwenn.: de lichtgevende, edele; **seráphisch**, **serafijnsch**, engelachtig, heerlijk, hoog verheven; **seraphijnsche orde** of **orde der seraphijnen**, de orde der franciscanermonniken.

Serāpis, m. eene godheid der oude Egyptenaren, het zinnebeeld van den vruchtbaarheid schenkenden Nijl.

Seraskier, m. turk., eig. *seriasker* (perz. *ser' asker*, v. *ser*, hoofd, en het arab. *asker*, leger), d. i. hoofd des legers, een turksch krijgsoverste, opperveldheer, generaal.

Serbet, z. **sorbet**.

Serena, z. ond. **Serenus**.

Serenáde, fr., of **serenáta**, it. f. (v. h. it. *sera*, fr. *soir*, avond, v. h. lat. *serus*, *a*, *um*, laat), eene avond- of nachtmuzijk,

een concert van stemmen of speeltuigen, dat des avonds of des nachts onder de vensters van iemand gegeven wordt.

Serēnus en **Serēna**, lat. (*serēnus, a, um*, helder, vrolijk, klaar). mans- en vrouwe-: de heldere, vrolijke; *serēno*, it. Muz., vrolijk, vergenoegd; **serenissimus**, m. lat. (superlatief v. *serēnus*), als titelwoord voor vorsten: de doorluchtigste vorst of zijne doorluchtigheid; *ad Serenissimum*, aan den doorluchtigsten landsheer; **serenis-sima**, f. de doorluchtigste, regerende vorstin.

Sergeant, m. (spr. *serzjáng*; fr. *sergent*, gerechtsdienaar; v. het oudd. *scario, scherige*, hoogd. *scherge*, ontstaan, dat van *scheren*, verdeelen, rangschikken, afstamt), de eerste onderofficier bij het voetvolk; **wachtmeester**; **opper-rotmeester**, **sergeant**; **sergeant-majoor**, n. de eerste onderofficier eener compagnie, de opperste wachtmeester in eene vesting; *sergents de ville*, pl., te Parijs, de dienaren of agenten van politie, die eenen degen dragen en op openbare plaatsen de goede orde handhaven, stadsdienders.

Sergie, f. (fr. *serge*, spr. *serzj'*; it. *sargia*, mid. lat. *sargium*, v. h. lat. *sericum*, zijde; oorspr. eene zijden stof), eene ligte gekeperde wollen stof van verschillende soorten en benamingen volgens de plaats, waar zij het eerst werd vervaardigd, b. v. *serge de Berry*, *serge de Rome* en *serge de Nimes*.

Sergi-emini, m. turk. (v. *sergi*, het kleed, waarop het te ontvangen geld wordt uitgeteld, en het arab. *emin*, veilig, zeker, trouw, als subst. bestuurder, opziener), eig. de bestuurder of opziener van het betaalkleed; de schatmeester der vloot; **serginaziri**, m. de contrôleur van de ontvangsten en uitgaven der schatkist.

Serhad-aga, m. turk. (v. h. perz. *serhad*, grens, grensvesting, en *aga*, z. a.), bevelhebber eener vesting, vestingcommandant.

seria, pl. lat. (*serius, a, um*, ernstig), ernstige dingen; *serio, serio*, it. Muz., ernstig, statig, afgemeten, nadrukkelijk; **serieus** (fr. *serieux*), ernstig, deftig, statig, gewichtig; *serieusement*, fr. (spr. *serieuzmáng*), ernstig, in ernst, zonder gekheid, wel gemeend.

Seriës, f. lat., ook **serie**, de reeks, rij, getallenreeks; *seriës negotiï*, de gesteldheid van den ganschen handel; *seriës rerum gestārum*, de inhoud der gebeurde zaken; *in una serie*, in ééne reeks, onafgebroken.

Serinette, f. fr. (v. *serin*, sijsje, canarievogel), een klein draaiorgel, tot afrigting der canarievogels en andere zangvogels, het vogelorgeltje.

serio, z. ond. *seria*.

Sermoen, n. (v. h. lat. *sermo*; fr. *sermon*), eene rede, redevoering, voordragt, preek, inz. eene langwijlige, drooge redevoering of predikatie; **sermocinatie**, f. lat. (*sermocinatio*, v. *sermocināri*, redevoeren), het spreken, gesprek; de rede-invoering, eene log. figuur, volgens welke iemand sprekend wordt ingevoerd.

Serokowoi, z. **sarakowoi**; **sereus**, z. ond. *serum*.

Serons, pl. (fr. *serrons*), portugese benaming der balen, waarin specerijen en droogerijen naar elders verzonden worden.

Serpent, n. fr. (spr. *serpáng*; eig. de slang, = lat. *serpens*, v. *serpere*, kruipen, sluipen), een slangvormig gekromd blaasinstrument bij de veldmuziek, de slangbasbazuin; **serpentéren** (fr. *serpenter*), kronkelen, slingeren, slangsgewijs bewegen of voortloopen; **serpentist**, m. die het serpent blaast, de slanghoornblazer; **serpentijn**, m. een oud stuk geschut, dat 24ponders schoot. eene veldsling; **serpentijn** of **serpentijnsteen** (van het lat. *serpentinus, a, um*, slangachtig), gr. *ophiet*, de slangesteen, een zwartgroene, slangachtig gevlekte talksteen, die tot allerlei vaatwerk wordt gedraaid; **serpentinische verzen**, slangenverzen, d. z. zulke verzen, die met hetzelfde woord eindigen, waarmede zij beginnen.

Serpigo, f. nw lat. (v. h. lat. *serpere*, kruipen, zich uitbreiden), Med., de kruipende ringworm, haarworm; **serpigneus**, daarmede behebt of daarnaar gelijkende; **serpulieten**, pl. (v. h. lat. *serpula*, kleine slang), eene soort van versteende dierplanten.

Serpillum, n. lat. (gr. *hérpyllon*), de veldthijm, veldkomijn, kwendel, onzerlieve-vrouwe-bedstroo.

Serratula, f. lat. (eig. kleine zaag, v. *serra*, de zaag), het scharenkruid, sikkeldkruid, groot wild duizendblad, eene tuinplant van verschillende soorten.

Serrons, pl. fr., z. **serons**.

Sertularia, f. nw lat. (v. *sertulum*, verklw. v. *sertum*, krans, ruiker), eene soort van koraal of zeewier, de blaaskoraal, een koraalachtig wormengeslacht.

Serum, n. lat., waterige vlocistof, wei; *serum lactis*, n. wei, kaaswei; *s. l. factitum*, kunstmatige wei tot artsneygebruik; *s. l. dulce*, zoete wei; *serum sanguinis*, het bloedwater, waterige deel des bloeds; **sereus**, nw lat., waterig, waterachtig, bloedwaterig, naar het bloedwater gelijkende; **serositeit**, f. waterachtige gesteldheid.

Servante, f. fr. (spr. *serwángt'*; v. *servir*, dienen), eene dienaar, dienstmaagd, dienstbode, meid (in Frankrijk is het woord voor vrouwelijke bediende verouderd; men zegt liever *domestique*); ook een stel

voor koppen, borden enz., een aanrigttafeltje; **servanten**, pl., bedienden; wapenservanten (fr. *servants d'armes*) of **serviënten**, in de orde van Malta degenen; welke de 3de klasse der leden uitmaakten.

Servātus, m. lat. (v. *servāre*, waarnemen, hoeden, behoeden), een behoudene, geredde; **servata**, f. de behoudene; **Servatius** of **Servasius**, nw lat., mansn.: de behouder; **servatīa**, f. de behoudster, redster; **servatitium**, n. behoudings- of reddingsloon, bergloon voor gestrande goederen.

Servet, n., van het fr. *serviette*, z. a.

Servetisten, pl., leden eener secte. gesticht in de 16de eeuw door den Spanjaard Michel Servetus, die in 1553 te Geneve door Calvijn werd verbrand; zij loochenden de drieënheid en beweerden, dat de mensch zalig kan worden, zonder gedoopt te zijn.

Service, m. en n. fr. (spr. *servies*; v. h. lat. *servitium*), de dienst, bediening, dienstbetooning, het dienstbewijs; een stel tafelgoed, het bij elkander behoorende vaatwerk, waarvan men zich bedient om te spijzen, om thee te drinken, servies, theeservies; Mil., alles, wat de huisheer den bij hem ingelegerde (ingekwartierde) soldaten heeft te geven; ook z. v. a. **service-gelden**, inlegeringsgelden der burgers tot verpleging der soldaten.

serviel of **servilisch** (lat. *servilis*, e, v. *servus*, slaaf), slaafsch. laag, kruipend, slaafachtig; al te letterlijk, te getrouw (vertaald); de **servielen**, als politieke partij z. v. a. **absolutisten**; **servilismus**, n. en **serviliteit**, f. nw lat., de slaafschheid, kruiperij, laaghartigheid; ook z. v. a. **absolutismus**.

Servieten, z. ond. *servir*.

Serviette, f. fr. (v. *servir*, dienen, bedienen enz.); de tafeldoek, vinger- of monddoek, het servet.

servir, fr. (v. h. lat. *servire*), dienen; bedienen (de tafel), aanrigten, opdisschen, de spijzen opdragen enz.; **serviteur**, m. fr., de dienaar, bediende; de buiging (vgl. *compliment*); **servieten**, pl. nw lat., dienaars der heil. maagd Maria, monniken van eene in 1233 te Florence gestichte orde, die tot de bedelorden behoort; **servitium**, n. lat., dienstbaarheid, slavernij; pl. **servitīa**, heerendiensten, vreedendiensten, leendiensten; **servituut**, n. (lat. *servitus*, f.), de dienstbaarheid, dwang, dwangpligt, het verband, de gehoudenheid, het bezwaar, de last, die de bezitter van eenig goed zich moet laten welgevallen, b. v. doorgang door zijn huis of zijnen tuin enz.

servus, m. de dienaar, knecht; *servus observantissimus*, onder brieven afgekort

S. O., gehoorzaamste dienaar; *servus servorum Dei*, een dienaar der dienaren Gods, knecht van Gods knechten (bijnaam van den paus).

Sesam, m. (gr. *sēsāmon*, lat. *sesānum*; arab. *simsim*), ook **kunschut**, m. de vlasdotter, egyptisch oliezaad, een oostersch peulgewas, uit welks zaden de zeer heldere en zoete sesam-olie geperst wordt; **sesambeentjes** (lat. *ossa sesamoidēa*), kleine beentjes in de pezen der gewrichtstreken, die de beweging gemakkelijk maken.

Sescunx, m. lat., een oud-rom. gewigt van anderhalf uncia, ook eene maat van anderhalven duim.

Sesquipedaal, lat. (*sesquipedālis*, e, v. *sesqui*, anderhalf, en *pes*, voet), eig. anderhalf voet lang; zeer lang, hoogdravend (van woorden gebruikelijk).

Sessie, f. lat. (*sessio*, v. *sedere*, zitten), de zitting, inz. gerigtszitting; ook zittings-tijd; in Schotland een hoog gerigt; s e s s i e d a g, zittingsdag enz.

Seste, f. eene siamesche graanmaat, = 100 katts of kates, of 11,7914 ned. koppen.

Sester, m. opperduitsch (van het lat. *sextarius*, it. *sestiere*, fr. *setier*, z. a.), eene maat voor drooge voorwerpen, in Baden = 10 meslein of 15 ned. koppen, de groote sester in Zwitserland, in het kanton Bazel = 34.1640, de kleine sester 17,0320 ned. koppen.

Sestertie, f. lat. (*sestertius*, scil. *nummus*, v. *sestertius*, a, um, derdehalf), eene oud-rom. zilvermunt, = 2½ as, ongeveer 9 ct. in waarde; ook eene rekenmunt van 1000 sestertiën, omtrent 90 gl.

sestetto, z. *sextet*.

Sestine, f. it. (*sestina*), eene soort van ital. en spaansche dichtvorm, die uit 6 strophen bestaat, ieder van 6 regels, met zeer kunstige dooreenverlechting van het rijm.

Setacëum, n., pl. *setacëa*, nw lat. (v. h. lat. *seta*, stijf haar, borstel), een borsteldier; Med., een haartouw.

Seth, m. hebr. (*schéth*, eig. het achterdeel, de stuit; het zitbeen, v. *schathath*, zetten), mansnaam.

Setier, m. fr. (spr. *setjé*; v. h. lat. *sextarius*; vgl. *sester*), eene oude fransche graanmaat, = 156,0994 ned. koppen; ook eene wijnmaat, = 8 pinten of 7,4444 ned. kannen; eene vochtmaat te Geneve, = 45,2240 ned. kannen; nieuwe vochtmaat te Lausanne, = 40,5 ned. kannen; ook eene vochtmaat te Neufchatel, = 30,4686 kannen.

Seton, m. fr. (spr. *s'tóng*), Chir., een haarsnoer, zijden snoer, dat men door het celweefsel haalt, om vochten af te leiden. *seu* of *sive*, afgek. *s.*, lat., of.

Seveer, lat. (*sevērus*, a, um, fr. *sévère*),

ernstig, streng, gestreng, hard, stuursch, ruw, onverbiddelijk; **severiānen**, pl., aanhangers eener gnostische secte, in de 12de eeuw door Severus gesticht, die leerde, dat de wereld het werk van velerlei magten was, dat de slang den wijnstok had voortgebracht en men alzoo geen wijn moest drinken, dat het huwelijk ongeoorloofd is en er geene opstanding bestaat; **severinus**, m. nw lat., mansn.: de ernstige; ook eene munt, z. v. a. souverain; **severiniteit**, f. (lat. *severitas*), de ernst, ernstigheid, gestrengheid, scherphheid, hardheid.

Sévigné, f. f. (spr. *sewienjé*), eene soort van kleinood, haakspeld, door vrouwen voor de borst gedragen, dus geheeten naar mevrouw van Sévigné, eene beroemde fr. schrijfster der 17de eeuw).

Sexagenarius, m. lat. (v. *sexaginta*, zestig, *sexagēni*, bij zestigen), eene zestigjarige; **sexagesima**, f. (v. *sexagesimus*, a, um, de of het zestigste), of **zondag sexagesimæ** (ook *dominica in sexagesima* of *infra sexagesimam*), de 8ste zondag vóór paschen (vgl. *septuagesima*); **sexagesimale verdeeling**, de verdeeling van een geheel in 60 deelen, b. v. van den graad en het uur in 60 minuten, van de minuut in 60 seconden enz.; **sexagesimale rekening**, de rekening met sexagesimale breuken, d. i. zulke breuken; welker noemer 60, 600 enz. is.

Sexagoon, n. lat.-gr., l. **hexagoon**.

Sexangulum, n. lat. (v. *sex*, zes, en *angulus*, hoek), een zeshoek; **sexangular** of **sexangularisch**, nw lat., zeshoekig; **sexennium**, n. lat. (v. *annus*, jaar), een zestal jaren, eene tijdruimte van 6 jaren; **sextus**, a, um, de of het zesde; **sextus**, m. de zesde (b. v. leerling eener klasse); **sexta**, f. (scil. *classis*), de zesde schoolklasse; **secte**, f. Muz., de zesde toon van de toonladder; **contra sextum pecceren**, lat., tegen het zesde gebod zondigen; **sectānus**, m. nw lat., een leerling der 6de klasse; **sextant**, m. (lat. *sextans*), een astronomisch werktuig, dat het zesde deel eens cirkels of 60 graden omvat; **sextarius**, m. eene oud-rom. maat voor vloeistoffen en drooge dingen. = $\frac{1}{4}$ congius of omtrent $\frac{1}{2}$ ned. kan; **sectét**, nw lat., of **sestetto**, n. it., een zespel, zesstemmig muziekstuk; **sextidi**, fr., z. **decade**; **sectile**, f. nw lat. Muz., eene groep van 6 toonen, die gelijke tijdswaarde hebben; **sectilis** (scil. *mensis*), m. de zesde maand van Maart afgerekend, de oud-rom. benaming van de maand Augustus; **sextüplum**, n. het zesvoudige; **sextüpleren**, verzesvoudigen.

Sexus, m. lat., het geslacht, natuurgeslacht, de kunne, sekse; **sexuaal**, nw lat., of **sexueel** (fr. *sexuel*), het natuurlijke geslacht beteekenend en betref-

fend; **sexuaal-systeem**, n. de rangschikking of verdeeling der planten volgens hare geslachtsdeelen (van Linnæus); **sexualist**, m. een aanhanger van het **sexuaal-systeem** of volger van de plantens rangschikking van Linnæus; **sexualiteit**, f. het geslachtsleven.

Seybani, pl., eene soort van turksche soldaten, die met onze dragonders overeen komen.

Seyras, een oost-ind. goud- en zilvergewicht, omtrent = 6000 azen.

Seys, pl., eene soort van heilige lieden in Perzië, die zich onder anderen nimmer met eene leugen bezoedelen, geen' hond aanraken, geen' wijn drinken of buiten hun geslacht trouwen.

sforzando, it. (v. *sforzare* = fr. *efforcer*, inspannen), Muz., versterkt, sterker, trapsgewijs en als onmerkbaar van het piano tot het forte overgaande, bij verkorting uitgedrukt door *sforz.* en *sf.*, of wel door het teeken <.

sfumato, it. (spr. *sfoe*—; v. *sfumare*, verdampen, vervliegen), Pict., als onneveld, met onbepaalde omtrekken geschilderd.

Sgraffito, m. it. (vgl. *schrafferen*), gekrabd schilderwerk op natten kalk of gyps.

Shakers, pl. eng. (spr. *shakers*; v. *to shake*, schudden, sidderen; vgl. *quaker*), sidderaar, eene kwakersecte in de Vereenigde Staten.

Shawl, m. eng. (spr. *sháal*; v. h. perz. *schál*), eig. de fijnste wollen stof, in het Oosten uit de wol van eene in Tibet te huis behoorende geitensoort vervaardigd; verder een in Cachemir daaruit vervaardigd doek (Cachimir-shawl of turksche shawl), en in 't alg. een manteldoek, groote omslagdoek der vrouwen.

Sherif, m. eng. (v. h. angels. *scir-geref*, v. *scir*, eng. *shire*, landschap, en *geref*, eng. *reeve* = graaf, d. i. bestuurder, voogd), een landregter in Engeland, de opperamtenaar van een graafschap (*shire*), die de schattingen, boeten en andere gelden aan de regering moet leveren, de gezworenen moet kiezen enz.; z. ook **scheref**.

Shilling, m. eng., schelling (z. a.).

Ship-money, n. eng. (spr. *sjip monni*), naam eener oude schatting (tax), op de havens in Engeland gelegd, en welke gebruikt werd tot den aanbouw van de schepen des staats (in 1648 afgeschaft).

Shire, m. eng. (spr. *sjier*; angels. *scir*, v. *sciran* = *scheren*, snijden, verdeelen), een engelsch graafschap, landschap.

Shrapnell-shells, pl. eng., eene soort van granaten, die bij de losbarsting eene menigte geweerkogels met alverdelgend geweld verspreiden (zoo geheeten naar den uitvinder, den overste Shrapnell)

Shop, n. eng. (spr. *sjop*), een winkel; van daar **shoppéren** (eng. *to go shopping*), in alle winkels loopen, de waren omhalen, naar den prijs van allerlei voorwerpen vragen en niets koopen (eene onhebbelijkheid der voorname vrouwen te Londen, New-york enz.).

Shrub, m. eng. (spr. *sjrub*), een eng. drank van brandewijn, citroen- of citroen-appelsap en suiker.

Siachbandar, m. perz., de ontvanger der in- en uitgaande regten in Perzië, eene soort van generaal-pachter.

Siagonägra, n. gr. (v. *siagōn*, kinnebak), Med., de jicht in de kinnebakken, jichtige aandoening in het gewricht der onderkaak.

Siaka, m. de heerschende opperpriester in Japan.

Sialagōga, pl. gr. (v. *scalon*, speeksel), Med., middelen, die de afscheiding van het speeksel bevorderen; **sialagōgisch**, speekselafscheidend; **sialismus**, m., ook **sialorrhœa**, f. de speekselvloed, kwijlvloed, z. v. a. **ptyalismus**; **sialochus**, m. die eenen speekselvloed heeft; **sialologie**, f. de leer van het speeksel; **sialoschēsis**, f. de speekselverhouding; **sialosýriax**, f. eene speeksel-pijpzwelr, speeksel-fistel; eene mondspuit; **sialozemīe**, f. speekselverlies.

Siaka, **siako**, z. **xaca**, **xaco**.

Siamoise, f. fr. (spr. —*noáz*'), eene stof, uit zijde en katoen, welker gebruik in Frankrijk het eerst werd ingevoerd door de afgezanten van den koning van Siam, onder Lodewijk XIV.

Siampan, **siampane**, m. een klein nieesch vaarttuig, met zeil en riemen.

Sibboteten, pl., leden eener kleine christe, gesticht te Sibbo in Finland.

Siberiet, m. roode edele schorl uit Siberië.

Sibylus, m. lat., het sissen, gesis, fluiten, schuifelen, piepen, sijfelen; **sibilant**, m. (v. *sibilare*), Gram., sisklank, sis- of fluittoon, b. v. *s*, *f*; **sibilatie**, f. of **sibilismus**, n. nw lat., z. v. a. **syrrigmus**.

Sibylle, f. gr. (*sibylla*, naar men wil van het dorische *Siōs bólla* = *Diōs bulē*, d. i. het raadsbesluit van Zeus; derhalve: de door Zeus ingeblazene, lat. *sibylla*), bij de Ouden eene door de godheid aangedrevene begeesterde vrouw, eene waarzegster, prophetes, verkondigster des goddelijken wijs; iron. voor: een oud wijf, eene oude heks; **sibyllijnsch**, waarzeggend, voorspellend; de **sibyllijnsche boeken**, in het oude Rome: drie boeken met oude voorspellingen, welke door de sibylle van Cumæ aan koning Tarquinius den trotsche werden verkocht, en die men in bedenkelijke omstandigheden v. staatswege raadpleegde; **sibyllist**, m. benaming van zulke christenen, die in de sibyllijnsche

boeken prophetiën betreffende J. C. meenden te vinden.

sic! lat., zoo! alzo! aldus! dus staat er woordelijk! ei! (gew. in recensien bij uitdrukkingen, die men daardoor als gebrekkig wil kenmerken); **sic éunt fata hominum**, zoo gaan de menschelijke zaken of lotgevallen; **sic itur ad astra**, zoo komt men tot de sterren, d. i. tot eer; **sic transit gloria mundi**, zoo gaat de heerlijkheid dezer wereld voorbij; **sic volo**, **sic jubéo**, zoo wil, zoo bevel ik het; of in plaats van alle gronden, zal mijn wil gelden.

siccantia, pl. lat. (v. *siccāre*, droogen, **siccus**, a, um, droog), Med., opdroogende geneesmiddelen; **siccatief**, opdroogend.

Sicca-ropij, z. **sikka**.

Sicchasie, f. gr. (*sikhasia*, v. *sikhá-dzein*, walgen), Med., de walg, afkeer.

Siciliaan, **Siciliër** (it. *Siciliáno*), bewoner van het groote eiland Sicilië in de Middellandsche zee; **siciliáne** of fr. **sicilienne**, f. de siciliaansche herderdans in $\frac{2}{4}$ of $\frac{3}{8}$ maat; de wijs en tijdmaat daarvan; **alla Siciliáno**, it. (spr. *sitsji*—), naar de wijze van den siciliaanschen herderdans; **siciliaansche vesper**, de moord op Sicilië, in de aprilmaand van 1282 aan 28000 Franschen of Franco-Normandiërs gepleegd, en tot welken de vesper-klokken op paaschmaandag 30 maart het sein gaven.

Sicilycus, m. een oud-rom. gewigt, = $\frac{1}{2}$ lood of 2 drachmen; een apothekersgewigt van gelijke zwaarte; ook $\frac{1}{16}$ van den zilveren penning.

Sicilimént, n. lat. (*siciliméntum*, van *sicilire*, met de sikkel [*sicilis*] afsnijden), de tweede snede, het gras, dat na de eerste maaijing wordt afgesneden, de nazering.

Sidera, l. **sidrah** f. (hebr. *seder*, rabb. *sidrah*, rij, rangschikking; afdeeling), eene tekstafdeeling in den hebreuwschen bijbel.

sideraal, lat. (*siderālis*, e) of **sidérisch** (v. *sidus*, m. gew. *sidēris*, pl. *sidēra*, gesternten), de gesternten betreffende, tot de sterren behoorende of door haar bepaald; **sidérisch jaar**, het sterrejaar, de tijd van den schijnbaren omloop der zon van eene vaste ster af gerekend, totdat zij weër bij deze komt; **sidérische maand**, sterremaand, omlooptijd der maan met opzigt tot den tijd, binnen welken zij haren omloop van de eene vaste ster af gerekend tot aan dezelfde vaste ster volbrengt, r.l. 27 dagen 7 uren en 43 minuten; vgl. **periodische maand**; **sideraal magnetismus**, n. de magnetische invloed der sterren op zieken; **sidératie**, f. (lat. *sidératio*), de stand der sterren; **Astrol.**, de (gewande) invloed van den sterrestand

op het leven enz. van eenen mensch; Med., de beroerte, plotselinge verlamming, het volkomen afsterven van een lid of het koud vuur; **siderismus**, n. 1) nw lat., de leer van den invloed der sterren, het geloof daaraan; **siderolith**, m. lat.-gr., een ster-vormige linzensteen of *phaciet*.

Siderismus, n. 2) gr. (v. h. gr. *sidēros*, ijzer), eene eigene magnetische behandeling der ziekte door middel van een geleidend vat, waarin ijzer en andere stoffen zijn, eene soort van dierlijk magnetismus; **sideriet**, m. een door phosphorzuur ijzer blaauw geverwd kwarts, sapphierkwarts, dat men te Gösling bij Salzburg vindt; eene met het blaauwspath (lazulith) verwante delfstof, die phosphorzuur ijzer bevat, soms ook ruwe zeilsteen geheeten, moeraserts, natuurlijk berlijnsch blaauw, blaauwe ijzeraarde; **siderocalciet**, m. gr.-lat., ijzerkalk, bruinkalk; **siderodéndron**, n. gr., ijzerboom, een meekrap-aardig gewas v. Martinique enz.; **siderogra-phie**, f. de kunst om op ijzer of staal te graveren, de staalgravure; **siderograaph**, m. een staalgraveur; **sideromantie**, f. de waarzeggerij door middel van een gloei-jend ijzer, of door waarneming van de wijze, waarop stroohalmen daarop verbranden en hunne vonken afgeven, de vonkenwaarzeggerij; de vuurproef door middel van gloei-jend ijzer; **siderotechniek** of **siderurgie**, f. de kunst om het ijzer te bewerken, de ijzerhuttenkunde; **sideroxyfion**, n. ijzerhout, naam van eenige zeer harde houtsoorten; oneig. iets tegenstrijdigs, iets, dat zich-zelf tegen spreekt.

Sidi, m. arab. (*sayyid*), ook *seid*, heer als titel van stamhoofden, vorsten, stadhouders enz.

si Diis placet, lat., wanneer het den goden behaagt.

Sidonja, f. hebr. (naar de stad *Sidon*, hebr. *Zidón*, d. i. eig. vischvangst, v. *zúd*, vangen, jagen), vrouwenn.: de visscheres, jageres.

Siebener, m. hoogd., eene voorm. oostenrijksche munt, = 7 kreutzers; **siebzehner**, m. (spr. *siebts*—), een stuk van 17 kreutzers.

siegwartiséren, overgevoelig, sentimenteel zijn (naar den bekenden sentimentelen roman *Siegwart*).

Sieniet, z. *syeniet*.

Sierra, f. sp. (eig. zaag, = lat. *serra*, cellisch *searr*; wegens de getande gedaante), een gebergte, eene bergketen in Spanje; **sierra de las Grullas**, het kraanvogelgebergte in Amerika; **sierra Moréna**, de bruine bergketen; **sierra Neváda**, het sneeuwgebergte in Spanje.

Siésta, f. sp. (*sestear*; v. h. lat. *sexta*, scil. *hora*, dus eig. het zesde uur des dags), de middagsrust, het middag- of namid-

dagslaapje, gedurende de sterkste zonnehitte in Spanje en Italië, ook wel enkel een middagslaapje; iron., een dutje, knap-uiltje.

Sieur, m. fr. (spr. *sjeur*; door afkort. ontstaan uit *seigneur*, of uit *monsieur*; vgl. het eng. *sir*), heer, grondeigenaar, leenheer; ook een titel, door meerderen aan hunne minderen in brieven enz. gegeven (vgl. *monsieur*); **sieurie**, f. heerlijkheid, domein.

Sifac, m. de witte aap op Madagaskar.

siffleren, fr. (*siffler*, spr. *sief*—; v. h. lat. *sibilare*), fluiten, uitfluiten, uitjowen; **sifflabel**, uitfluitenswaard; **siffler**, m. (spr. *sieflé*), een fluitje, eene orgel-fluitstem; **sifflieur**, m. een fluter; uitfluter, uitjower, bespotter.

Sigaine, f. eene turksche munt, = $\frac{1}{2}$ v. den turk. *piaster*.

Sigaléon, m. gr. (v. *sigē*, f. het stilzwijgen), z. v. a. *Harocrates* (z. a.).

sigillātim, lat., in 't bijzonder, aan ieder een.

Sigillum, n. lat. (verklw. v. *signum*, dus eig. klein teeken of beeld), het zegel, verzekerings-teeken; *loco sigilli*, afgek. (*L. S.*), in plaats van het zegel; **sigillum confessiōnis**, eig. het biechtzegel, het ver-zwijgen van toevertrouwde geheimen, de stiipste geheimhouding; *sub sigillo confes-siōnis*, s. s. *silentii*, onder het zegel der biecht, der stilzwijgendheid of geheimhouding; s. s. *volūte*, onder vliegend, d. i. open zegel; **sigillum hermeticum**, de luchtdigte verzegeling of sluiting, het toetsmelten of toelakken van flesschenhalzen (vgl. *hermetisch*); **sigillariēn**, pl., een oud. rom. feestdag, bij den feestdag van Saturnus gevoegd; de geschenken (beeldjes, ringen, enz.), die men elkander dan plagt te geven; **terra sigillāta**, f. nw lat., zegel-aarde, eene soort van kleiaarde uit den Archipel, gewoonlijk met een zegel gemerkt; **sigillātie**, f. nw lat., de bijvoeging, opdrukking, aanhang van het zegel; **sigilléren**, nw lat., zegelen, verzegelen.

Siglen, pl. lat. (*sigla*, van het sing. *siglum*), afkortingsteeken, de eerste letter van een woord, om daarmee dat woord uit te drukken.

Sigma, m. de grieksche *S* (Σ of C); eene soort van bed of rustbank bij de Ouden, van halfronde gedaante, waarop 7 personen plaats konden nemen; **sigmoïdes** of **sigmoïdes**, gr., halvemaansgewijs, cirkelvormig, wat den vorm der grieksche Σ heeft.

Signaal, n. fr. (*signal*, v. h. lat. *signum*), het teeken, waarschuwingsteeken, sein, de toeroep door een geluidgevend werktuig; de leuze, het wachtwoord, parool; **signaléren**, beteekenen, het signalement van iemand opgeven of ne-

der schrijven, het afgesproken teeken geven, door teekens berigten of aanduiden, seïnen, b. v. een schip; **zich signaliseren**, zich onderscheiden. merkwaardig maken, gunstig voordoen, uitblinken, uitmunten; **signalement**, n. (spr. *sienjal'máng*), de beschrijving van iemands uiterlijk voorkomen om hem daaraan te onderscheiden, naauwkeurige persoonsbeschrijving in passen, steekbrieven enz.

Signatuur, **signéren**, **signet** enz., z. ond. **signum**.

Signéte, f. fr. (spr. *sienjétt'*) of **signature**, f. (spr. *sighétt'*), eene soort van getande kaproen of neusnijper (voor paarden).

significeren, **significatie** enz., z. ond. **signum**.

Signore, m. it. (spr. *sienjóre*), of afgek. **signór** (v. h. lat. *senior*, vgl. *seigneur*), heer, gebieder; **signora**, f. (spr. *sienjóra*), vrouw, mevrouw, gebiedster; **signoria**, f. (spr. *sienjoria*), heerlijkheid, heerschappij, inz. als titel bij het aanspreken van voorname personen, even als Uwe Excellentie, doch van algemeener gebruik; ook de adel; het voornaamste regeringscollegie in de voorm. republiek Venetië.

Signum of **signum**, n., pl. **signa**, lat., het teeken, merk, kenteeken; de wenk; het wonderteeken; **sub signo**, onder of met het teeken; **signum exclamándi** of **exclamatiónis**, uitroepingsteeken (!); **signum interrogándi**, vraagsteeken (?); **signum repetitiónis**, herhalingssteeken (:); **signét**, n. mid. lat. (*signétum*), het handzegel, cachet; het bladteeken in een boek om de plaatsen te kenmerken, die men wil weder vinden; **signéren** (lat. *signare*), teekenen, beteekenen; bezegelen, stempeelen; onderteekenen, onderschrijven; **signátum**, afgek. **sign.**, op oorkonden enz., onderteekend en gezegeld; **signatuur**, f. (lat. *signatura*), de merking, kenteekening (bij koopmansgoederen); onderteekening, bezegeling en handteekening van eene openbare acte, oorkonde enz.; inzonderheid de onderteekening met een enkel naamcijfer; bij boekdrukkers: de bladbeteekening, het bladteeken door letters of getallen; ook het kerfje in de drukletters, waaraan de zetter hare boven- en onderzijde kent; het opschrift, het briefje, dat het gebruik voorschrijft, aan artsensijfleschen, -doozen enz.; Muz., de beteekening der noten door cijfers; ook de sleutel, het voorteeken; **significeren** (lat. *significare*), aanduiden, aantoonen, kond doen, verkondigen, te kennen of te verstaan geven, aankondigen, aanzeggen; **significánt**, of fr. **signifiant** (spr. *sienjifáng*) en **significatief**, nw lat., te kennen gevend, aanduidend; nadrukkelijk, duidelijk, zinnelijk, vol beteekenis; **significátie**, f. lat.

(*significatio*), de beteekenis, beduidenis, zin van een woord; geregtelijke aanzegging, bekendmaking; **significátor**, m. nw lat., het punt der ecliptica, waarmede de astrologen een toekomstig voorval verbinden.

Sikka of **sikka-ropij**, f. perz. (v. *sikkah*, de muntstempel), eene rekenmunt in Bengalen, = 16 annas, of ongeveer 1 gl. 20 ct. courant.

Silbe of **sybbe**, f. hoogd., lettergreep, syllabe (z. a).

Silbergroschen, z. ond. **gros**; **silberschock**, m. hoogd. (spr. *sielbersjok*), 60 zilveren groschen.

Silēnus, **Sileen**, m. lat. (gr. *Seilēnós*), Myth., de opvoeder en gezel van Bacchus, gewoonlijk met dikken buik en kaal hoofd, dronken en op eenen ezeltijdende voorgesteld, het zinnebeeld der dronkenschap.

Silentium, n. lat. (v. *silere*, zwijgen), het stilzwijgen; als uitroep: stil! zwijg! **silentium imponeren**, stilzwijgen opleggen, stilte gebieden; **altum silentium**, diep stilzwijgen, diepe stilte; **perpetuum silentium**, altyddurend zwijgen; **silentiaris**, pl. (lat. *silentarii*), eig. zwijgers, zwijgenden, eene soort van voorname beambten aan het hof der grieksche keizers, z. v. a. geheimraden; tot zwijgen verplichte monniken, die gelofte van een voortdurend stilzwijgen hebben afgelegd, waartoe b. v. de trappisten behooren; **silentieus** (lat. *silentiosus*, a, um), stil; karig in woorden, zwijgend.

Silhadari, pl. turk., eig. zwaarddragers, de oudsten en eersten onder de spahis (vgl. **sipoy**).

Silhouette, f. fr. (spr. *siloe-étt'*), een schaduwomtrek, schaduwbeeld, een zijportret (profil), geschetst naar de omtrekken der schaduw (zoo geheeten naar den franschen uitvinder Etienne de Silhouette in de 18de eeuw); **silhouettéren** (fr. *silhouetter*), in schaduwbeeldvoorstellen; **silhouetteur**, m. een teekenaar van schaduwbeelden.

Silicernium, n. lat., een doodmaal, lijk of rouwmaal bij de oude Romeinen.

Silicium, n. nw lat. (v. h. lat. *silex*, kiezel), de metallische grondslag der kiezelzouten; **siliciaten** of **silicaten**, pl., verbindingen van kiezelzouten, kiezelzure zouten; **silificeren**, in kiezelzouten veranderen; **silificatie**, f. verkiezeling, verandering in kiezelzouten.

Silignōzen, pl. nw lat. (v. *siliqua*, z. a.), algemeene benaming der planten met langwerpige peulen.

Silihdar of **silikdar**, **silikdar-aga**, m. turk. (v. h. arab. *siláh*, wapen, en perz. *dár*, houdend), de wapendrager en tuigmeester des sultans.

Silīqua, f. lat., de peul, bast van peulvruchten; fenegriek; de St.-Jansbrood-

boom en zijne vrucht; een klein gewigt = $\frac{1}{8}$ scrupel.

Sillabub of **sillibub**, n. eng., een engelsche zoete drank uit melk, wijn of rum, en suiker.

Sillen, pl. gr. (*silloi*, v. h. sing. *sillos*, hoon, spot; lat. *silli*), eene soort van spotgedicht der oude Grieken, waarin de uitspraken van beroemde wijsgeeren bespot en de verzen van vermaarde dichters in een' belagchelijken zin op andere voorwerpen toegepast worden; **sillograaph**, m. een spotdichter, spetschrijver, hekeldichter, pasquillant.

Silo, m. sp., eene onderaardsche graanbergplaats, graankelder in Spanje.

Silurus, m. lat. (van het gr. *siluros*), de wentelaar (een riviervisch).

Silvanus, **silvaan**, m. lat. (v. *silva*, het woud), Myth., de woudgod, god der bosschen en herders enz.; **Silvester** en **Silvius**, m. nw lat. mansn.: de woudman, woudvriend; **silvester-avond**, de laatste avond des jaars, zoo geheeten naar paus Silvester I., die op den laatsten dag des jaars 335 stierf; **silvestrinen**, pl., leden eener geestelijke orde, gesticht in 1234 door Silvester Gerzolano, en in 1528 door paus Innocentius IV. bevestigd; **Silvia**, f. vrouwenn.: de boschvriendin.

Silveret, n. fr. (spr. *sielw're*), eene gekeperde stof, met zijden ketting en katoenen inslag.

Simarre, f. fr. (ook *cimarre*; it. *zimarra*; vgl. het sp. *zumarra*, lamspels, en het arab. *sammur*, hermelijn, sabelbont), een sloopkleed der vrouwen, eene samaar; een lang opperkleed der praesidenten en praelaten.

Simarube, f. of **simaruba-bast**, eene soort van quassia, z. a.

Simbipuri, slangenkopje, z. kauri.

Simeon, z. **Simon**.

Simicion, n. gr., een snarenspeeltuig met 35 snaren (zoo geheeten v. s. naar den nitvinder Simus of Simmicus).

similis, *simile*, lat., overeenkomstig, gelijk; *similis simili gaudet*, woordelijk: de gelijke verheugt zich in den gelijke; soort zoekt soort, gelijk zoekt gelijk; *simile*, n. eene gelijkenis, vergelijking, overeenkomst, gelijkvormigheid; *simile claudicans*, n. eene hinkende, mankgaande, d. i. ongepaste vergelijking; *omne simile claudicat*, sprw., alle vergelijking gaat mank, d. i. te ver voortgezet zijnde, past zij niet meer geheel op het vergeleken voorwerp; *similia similibus cognoscuntur*, gelijke dingen worden door gelijke gekend; *similia similibus curantur*, gelijke (kwalen) worden door gelijke geheeld, een stelregel der homeopathen (z. a.); **similor**, n. fr. (v. h. lat. *similis* en het fr. *or*, goud), schijn-goud, halfgoud, Mann-

heimer goud, een gemengd metaal uit 4 deelen koper en 1 deel zink; **similargent**, m. (spr. —*arzjang*), schijnzilver, halfzilver.

Simmer, m. eene korenmaat in Neurenberg; **simri**, m. eene korenmaat in Wurtemberg.

Simon of **Simeon**, m. hebr. (*schimon*, verhooring, v. *schama*, hooren), mansn.: de verhoorde; het **simeonskruid**, de rozen- of oogappel (*malva alcea*, L.); **simoniae**, f. nw lat., de simonszonde (zoo geheeten naar den chaldeeuwschen magus Simon, gew. Simon de tovenaer genoemd, z. Handel der Apostelen 8.), strafbare verwerving of uitdeeling van een kerkelijk ambt, woeker of winst met geestelijke ambten; **simoniacus**, m. iemand, die zich schuldig maakt aan simonie, die een geestelijk ambt, eene prebende of prove door geschenken enz. zich weet te verwerven (vgl. *crimen ambitus*); **simoniänen**, pl., aanhangers van genoemden Simon den tovenaer, die onder anderen de gemeenschap der vrouwen leerde en de opstanding der dooden loochende.

Simoni-seni, eene koperen rekenmunt in Japan, ongeveer = $\frac{1}{8}$ cent.

Simonisten of **St. Simonisten**, pl., aanhangers van het **simonismus**, d. i. de leer van den overledenen franschen graaf St. Simon, eene gedurende den jongsten tijd in Frankrijk ontstane godsdienstig-staatskundige sekte, welke maatschappelijk en filosofisch stelsel onder anderen ten grondslag had: de afschaffing van al de voorregten der geboorte, de gelijkheid der beide seksen, de gemeenschap van goederen enz.; overdrijving van dit stelsel had zijne ontbinding ten gevolge; **St. Simonienne**, f. eene dansfiguur, waarbij ieder heer zijne dame met die van den tegenoverstaanden heer (zijnen *vis-a-vis*) verruilt.

Simos, z. **simus**.

simpel (v. h. fr. *simple*, = lat. *simplex*), eenvoudig, niet zamengesteld, enkel; kunsteloos, ongekunsteld, onopgesmukt; onnoozel, dom; *simplex sigillum veri*, lat., de eenvoudigheid is het zegel of het kenmerk v. h. ware; **simplex**, m. lat. of **simplicius**, nw lat., een eenvoudig mensch, bloed, hals, domkop, schaapshoofd, sukkel; **simplicissimus**, m. (superl. van *simplex*), de zeer eenvoudige, titel v. een' heroemden duitsehen roman uit den tijd des 30-jarigen oorlogs, in het jaar 1669 verschenen; **simplicia**, pl. lat., eenvoudige of enkelvoudige geneesmiddelen; **simplieter**, lat., of **simplement**, fr. (spr. *seng-pl'mang*), eenvoudig, zonder omwegen, zonder arg of list, onvoorwaardelijk, zonder beperking; **simpliciteit**, f. lat. (*simplicitas*), de eenvoudigheid, kunsteloosheid, ongedwongenheid, ongekunsteldheid,

onschuld, opregtheid, openhartigheid; onnoozelheid, stompzinnigheid, botheid, domheid; **simplificeren**, nw lat., vereenvoudigen, eenvoudiger maken; **simplificatie**, f. de vereenvoudiging; **simplum**, n., pl. **simpla**, lat., het eenvoudige, enkelvoudige; de enkelvoudige opbrengst of belasting (in tegenst. met *duplum*).

Simson, hebr. (*Schimschón*; verwant met *schemesch*, zon), mansnaam.

Simulacrum, n. lat., een beeld, afbeeldsel, eene beeldtenis; schaduwbeeld, schijnbeeld.

simulëren, lat. (*simuläre*, eig. gelijk of gelijkvormig maken, v. *similis*), iets nabootsen, voorgeven, voorwenden, veinzen, verdedigen, zich den schijn geven, huichelen, zich gelaten alsof enz.; **simulatie**, f. (lat. *simulatio*), de nabootsing, schijn, het voorwendsel, de veinzerij, het bedriegelijk voorgeven, de valsche vertooning.

simultaan of **simultaanisch**, nw lat. (*simultanëus*, a, um, v. h. lat. *simul*, te zamen, gelijk; fr. *simultané*), gemeenschappelijk, gelijktijdig, zamentreffend; **simultaneum**, n. een gemeen of gemeenschappelijk ding, inz. het gemeenschappelijk gebruik van éene kerk door twee verschillende godsdienstpartijen (*simultanëum religionis exercitium*; **simultaneïteit**, f. het gelijktijdig aanzijn, voorhandzijn of zamentreffen van twee of meer dingen, de gelijktijdigheid.

Simus, m. lat., of **simos**, gr., een stompneus, platneus.

Sina, **Sinees**, andere schrijfwijze voor China, Chinees (z. a.).

Sinapium, n. nw lat. (v. h. lat. *sināpi*, gr. *sināpi*, mostaard), eene mosterdsaus; **sinapismus**, m. lat. (gr. *sinapismós*, eene mosterdpleister, een mosterdslag; **sinapisatie**, f. huidprikkel en huidroodheid door mosterdpleisters; **sinapeleoon**, n. gr. (*sinap-elaion*), mosterdolie.

sincer, lat. (*sincērus*, a, um; fr. *sincère*), opregt, ongeveinsd, onvervalscht, braaf; *sincere et constanter*, lat., opregt en standvastig (spreuk van de pruisische roode-adelaarsorde); **sinceriteit**, f. (lat. *sinceritas*), deopregtheid, ongeveinsdheid, goede trouw, openhartigheid, braafheid, onvervalschtheid; **sinceratie**, f. nw. lat., de schijnbare eerlijkheid, schijnopregtheid.

Sinçput, n. lat. (ontstaan uit *semi-caput*, eig. het halve hoofd), het voorste gedeelte van het bovenhoofd, de kruin.

Sindon, f. gr. (*sindōn*), zeker boomwollen weefsel, mousseline, neteldoek; een omslag, omwindsel; ook weleer de doek, waarop bij het avondmaal de hostiën gelegd en de overgeschotene in gewikkeld werden; **sindon**, m. fr. (spr. *sengdōng*), Chir., eene ronde plukselwick, die men

in de opening brengt, door de trepaan gemaakt.

sine, lat., zonder; *sine anno*, zonder jaar of zonder jaartal; *sine Cerere et Baccho friget Venus*, eig. zonder Ceres en Bacchus bevriest Venus, d. i. zonder wijn en brood is de liefde dood; **sinecure**, f. (eng. *sinecure*; v. h. lat. *sine cura*, zonder zorg), eig. een zonderzorg, zorgenvrij; een ambt zonder ambtsbezigheid, schijnambt, luitaardspost, inz. eene kerkelijke bediening zonder daaraan verbonden bezigheden; *sine die et consule*, lat., zonder dag en consul, d. i. zonder dag en jaartal, dewijl namelijk bij de Romeinen de jaren naar de regerende consuls benoemd werden; *sine dubio*, zonder twijfel; *sine ira et studio*, zonder haat en voorliefde, d. i. onpartijdig, onbevangen; *sine loco et anno*, afgek. *s. l. e. a.*, zonder plaats en jaar; *sine mora*, zonder verwijl, zonder vertraging of uitstel; *sine praesudicio*, zonder nadeelige gevolgen; *sine qua non*, z. ond. **conditie**.

Sinfonie, z. **symphonie**.

singerie, f. fr. (spr. *sengzerie*; van *singe* = lat. *simia*, aap), apenkuur, apenstreek, aperij, gekke potsen, apenspel; naäping, naäperij.

Singleton, m. eng. (v. *single* = lat. *singulus*, elk in 't bijzonder), in het whistspel de eenige kaart, die men van eene kleur heeft.

singularis (scil. *numerus*), m. Gram., het enkelvoudig getal, enkelvoud, de eenheidsvorm (in tegenst. met *pluralis*); **zich singulariseren**, zich uitzonderen, zich van anderen onderscheiden, den zonderling spelen; **singulariteit**, f. (lat. *singularitas*), het enkel- of alleenzijn; de zonderlingheid, bijzonderheid, wonderlijkheid, vreemdheid, eigenaardigheid; *singularitas testium* of *testes singuli*, Jur., de enkelvoudigheid van de getuigenissen, wanneer voor elke te bewijzen daadzaak slechts één getuige voorhanden is; **singularium**, n. Med., een bijzonder of bijzonder werkzaam middel tegen eene zekere ziekte; **singulier**, fr. (spr. *senghuljé*, = lat. *singularis*, e), zonderling, ongemeen, wonderlijk, vreemd, zeldzaam.

Singultus, m. lat., de hik, snikkende ademhaling.

Siniscalcus, mid. lat., of **siniscalco**, it. m. (vgl. *seneschal*), welcer de grootmeester der Johanniter-ridders op het eiland Malta.

sinister, lat. (*sinister*, *sinistra*, *sinistrum*), linksch, verkeerd; ongunstig, ongelukkig, onzalig, onheilspellend, schrikkelijk, vreeselijk, boos, kwaad, rampspoedig, nadelig.

Sinjeur, m., z. v. a. het fransche *signeur* (z. a.)

Sinking-fund, n. eng., uitdelgingsfonds, benaming der gelden, die in Engeland uit zekere inkomsten voortspruiten en aangewend worden tot uitdelging der staatsschuld.

Sinóple, fr. of **sinópel**, m. (naar de onde stad Sinópe aan de Zwarte zee; van daar reeds in de oudheid *sinópis*, eene roode aardverw), in de wapenkunde: de groene kleur, het groen; Miner., eene soort van groen of rood krijt, dat men certijds van Sinópe haalde; ijzerkiezel; Bot., eene geheel vleeschkleurige anemoon.

Sinsonte, f. (mexicaansch, eig. *cent-zontli*, d. i. vierhonderd, afkort. van *cent-zontlatolli*, de vierhonderdwoordige, van *tlatolli*, woord), de amerikaansche nachtegaal, spotlijster.

Sint, afgek. **St.**, van het fr. *saint* = lat. *sanctus* (z. a.).

Sinto, de leer der wijzen in Japan, of het boek van Confucius of Con-fu-tse, de grondslag van het **sintoïsme** of de oudste godsdienst van Japan; **sintoïsten**, pl., ook **kanusi**, **negi-kanusi**); wereldlijke en gehuwde priesters bij de tempels der vergode zielen in Japan, die voor het volk prediken en de kinderen onderwijzen.

Sinumbra-lamp, f. (v. h. lat. *sine umbra*, zonder schaduw), eene soort van in Engeland uitgevondene lampen, die geen schaduw werpen.

Sinus, m. lat., in 't alg. de boezem, schoot; de zeeboezem, golf, inham of bogt der zee; Med., eene zweer- of wondholte; Math., de hoekpuntslijn, hoeksteun of boogsteun, de loodlijn, die uit het punt, waarin een straal den omtrek des cirkels snijdt, op eenen anderen straal valt, of eig. de verhouding van deze loodlijn tot den straal; *sinus totus*, de hoofdsteun of de sinus van den regten hoek, die gelijk is aan den straal; *sinus versus*, de dwarssteun of het gedeelte van den straal, dat begrepen is tusschen den sinus en de tangens; **sinueus** (lat. *sinuōsus*, *a. um*), bogtig, gekromd, ingebogen, slang- of golfvormig; **sinuositeit**, f. nw lat., de boogvormige kromte, kromming, bogt, golfvormigheid, golving.

Siona, f. oudn. Myth., de godin der aanvalligheid en liefde en der eerste zoete gewaarwordingen.

Sipho, m. lat. (v. h. gr. *siphōn*), eene zuigbuis, een hevel, wijnhevel; de spuitbuis; zenuwbuis, verbindingsbuis, b. v. bij eenige schaaldieren.

Siphylis, z. **syphilis**.

Sipoys, pl. (eng. *seapoys*; v. h. perz. *sipāhi*, v. *sipāh*, leger, soldaten, = turk. *spahi*; v. a. van een indisch woord *sip*, boog), troepen infanterie der oostindische compagnie, uit inboorlingen gevormd.

Sir, eng. (spr. *sur*; v. h. fr. *sieur*, z. a.),

heer! mijnheer! als woord van toespraak; voor den eigennaam staat het alleen dan, wanneer de persoon tot den ridderstand behoort.

Sirdar, m. perz. (l. *sendār*, d. i. eig. hoofdhouder, v. *ser*, hoofd, top, en *dār*, houdend), een stadhouder in O. Indië.

Sire, fr. (v. h. gr. *kýrios*, vocat. *kýrie*, heer), de titel, waarmede men eenen keizer of koning aanspreekt.

Sirène, f. (lat. *sīren*, v. h. gr. *seirēn*), gr. Myth., eene der zeenymphen of meerminnen, v. s. half vrouw half visch, v. a. half vrouw half vogel, die door haar bevoorrend gezang de zeevarenden tot zich lokten, om hen dan te dooden; verrukkelijke zangeres, bekoorlijke verleidster; **sirenenlied**, lokgezing, tooverlied, verleidelijke woorden.

si réplica, it. (v. *replicare*, herhalen), Muz., het worde herhaald, men herhale.

Sirius, n. lat. (v. h. gr. *seirios*, van *seirós*, heet, brandend), de hondsster, de schijnbaar grootste en helderste vaste ster, die in de hondsdagen het dichtst bij de zon staat; **siriāsis**, f. Med., eig. hondsdagenziekte, de zonnesteek, ontsteking van de hersenen en het hersenvlies, inz. bij kinderen.

Sirocco, z. **scirocco**.

Siroop, minder goed **stroop**, f. (fr. *sirup*, it. *siroppo*, eng. *sirup*; nw lat. *syriūpus*; v. h. arab. *scherbet*, pl. *sirupi*; perz. *schireh*, dik, zoet sap), in 't alg. eene zelfstandigheid, uit het sap der vruchten, kruiden of bloemen bereid, dat men met suiker of honig tot op zekere lijvigheid heeft laten verkoken; inz. de bruine stof, die uit de suiker in de vormen druip, suikersap; *sirop de capillaire*, fr., z. **capillair siroop**; *sirop de Parmentier* (spr. —*mangtje*), siroop uit druiven, naar Parmentier genocmd, die haar in het jaar 1817 heeft uitgevonden; *syriūpus simplex*, nw lat., zuiver of wit suikersap.

Sirsacas, eene oostind. gestrepte stof uit zijde en boomwol.

Sirvente, n. provençaalsch, eene soort van kleine lyrisehe gedichten der troubadours (z. a.), doorgaans spot- of hekelzangen, soms echter ook minne-, lofen krijgslieparen.

Siser-erwt, (v. h. lat. *cicer*, hoogd. *kicher*), eene soort v. eenigzins spitse kleine erwten in het Oosten en in Z. Europa.

Sisétspel, z. **sizette**.

Sismométer, n. gr. (v. *seismós*, schudding), aardbevingsmeter, een werktuig, uitgevonden door den Napolitaan Dominico Sassano, om de rigting van de schokken eener aardbeving te bepalen.

Sisone of **sisonne**, f. een danspas, uitgevonden door den graaf de Sisonne, sisonpas.

Sister of **sistrum**, n. lat. (van het gr. *seistron*, v. *seiein*, schudden, schokken), een oud-egyptisch muzikinstrument, bestaande uit eene van boven omgebogen metalen staaf met vele beweegbare dwarsstaafjes van hetzelfde metaal, die men door schudding geluid deed geven en welke bij de dienst der godin Isis gebruikt werden.

Sistéren, lat. (*sistère*), tegen houden, stuiten, beletten; zich laten vinden, verschijnen (voor het geregt); **sistéring**, tegenhouding, belemmering.

Sisÿphus, m. gr., een fabelachtige held der oudheid, zoon van *Aëolus*, stichter en koning van Corinthe, een berucht boosdoener, die wegens zijne vele euveldeeden in de onderwereld werd veroordeeld om eenen zwaren steen tegen eenen steilen berg op te wentelen, van welks top deze echter terstond weder naar beneden rolde; *Sisÿphi saxum volvere*, den steen van Sisÿphus wentelen. *Sisÿphus*-arbeid verrigten, moeilijk werk doen, dat geenerlei uitkomst geeft.

Sitacratie, f. gr. (v. *sitos*, spijs, en *acratie* (z. a.), Med., het onvermogen om de spijsen behoorlijk bij zich te houden; **sitologie** of **sitiologie**, f. voedingskunde of kennis der levensmiddelen.

si tacuisses, philosöphus mansisses, lat. sprw., wanneer gij gezwegen hadt, zoudt gij een wijsgeer zijn gebleven of verder voor wijs zijn gehouden, d. i. zoo zoudt gij uwe onkunde niet verraden hebben.

sit illi (tibi) terra levis, lat., hem (u) zij de aarde ligt, of zacht ruste zijne (uwe) asch.

Sitologie, z. ond. **sitacratie**.

situéren, nw lat. (fr. *situer*; v. h. lat. *situs*, a, um, liggend, gelegen; *situs*, m. de oord, ligging), stellen, leggen, plaatsen; **gesitueerd**, gelegen, gesteld, in een' zekeren toestand zich bevindende; **situatie**, f. de ligging, stelling, plaatsing, stand; toestand, gesteldheid, de verhouding van eenen persoon, de fortuins-omstandigheden; **situatie-teekening**, z. v. a. het plantekenen, kaartteekenen.

sit venia verbo, lat., woordel.: er zij verlof of toelating aan het woord (vergun!); men vergunne het woord, met verlof gezegd.

Sivadière, f. fr. (spr. *siwadjèr'*), eene fransche graanmaat, inz. in Provence, ruim 5 ned. koppen.

sive, z. *seu*; *si volti*, z. *volti*.

Siwa, **Siva** of **Schiwa**, m. (sansk. *Siwa*, d. i. eig. gelukkig, naar de bedendaagsche bengalsche uitspraak *sjiwa*), eene der hoogste godheden der Indiërs, lid der *trimourti* of hindosche drieënhed, gehuwd met *Durga* of *Parvato*; hij stelt waar-

schijnlijk oorspr. de vuurkracht voor, als bezielster en vernielster des heelals.

Six-le-va, z. **paroli**.

Sixpence, eng. 6 pence (z. penny), een halve shilling of 30 centen.

Sizette-spel of **siset-spel**, een kaartspel tusschen zes personen ieder met zes kaarten, ook **sixte** geheeten.

Sjalóttén, pl. (fr. *escalottes, échalottes*; lat. *cepa uscalonia*, naar de stad *Ascälön* in Palæstina benoemd), eene soort van kleine, roodachtige, welsmakende uïjen. lookuitjes, eschlook.

Sjerp, f. (fr. *écharpe*, it. *schiarpa*; oorspr. duitsch van *scheren*, *scharben*, snijden, dus eig. eene afgesneden strook), de lijfgordel, ambtsgordel, dienstgordel eens officiers.

Skada of **Skade**, f. noord. Myth., dochter van den reus *Thiasse*, vrouw v. *Njord* en moeder van *Frey* en *Freyja*.

Skalde, m. (oudnoordsch en zweedsch *skald*), een dichter of zanger der oude noordsche volken.

Skevi kare, m. lid eener kleine zweedsche secte, die meent alleen getrouw te zijn gebleven aan de gemeenschap der heiligen; deze secte, omstreeks het midden der 13de eeuw gesticht, is tegenwoordig bijna te niet gegaan.

Skioldung, m. lid der oudste dynastie der koningen van Denemarken, gesproten uit eenen held der fabelachtige tijden, *Skiold*, zoon van *Odin*.

Skol, m. noord. Myth., naam van een' vervaarlijk grooten wolf, die de zon vervolgt.

Skulda, f. noord. Myth., eene der *Nornen* (z. a.) of scandinavische schikgodinnen.

Skuller, z. **sculler**.

Skuta (verwant met *schuit*), een spits toeloozend finsch vrachtschip met ééne mast.

Slabber, m. oude benaming der kleine ter haringvangst uitvarende buizen.

Slam, m. eng. (spr. *slem*; v. *slam*, plat woord voor verslaan, dooden, en als subst. nederlaag), in het whistspel: al de slagen, ook *slem* en *schlem*; *slam* of *slem* maken, al de slagen halen.

Slant, m., pl. **slantar**, eene zweedsche kopermunt, na den dood van *Karel XII.* geslagen, omtrent 2½ ct.

slargándo, it. (v. *slargare* = fr. *élargir*, wijder maken, uitzetten), Muz., afnemend, wegstervend.

Slaven of **Slavönen**, pl. (v. *slawa*, roem, afgeleid), een groote, inz. in oostelijk Europa verspreide volksstam, waartoe de *Bohemers*, *Moraviërs*, *Polen*, *Russen*, *Croaten*, *Slowaken*, *Serviërs*, *Bosniaken*, *Dalmatiërs*, *Montenegrijnen* en *Bulgaren* behooren, (men wil, dat ons woord slaaf, hoogd.

sklave, afgeleid is van dezen volksnaam, dewijl de Slaven door de oude Duitschers gevangen gemaakt en als knechten verkocht werden; van daar *slavische* of *slavonische* talen, letterkunde enz.

Sleipner, m. noord. Myth., het paard v. Odin, 8 voet hoog en verbaasd snel van loop.

Slem, z. **slam**.

Slender, **slenter**, m. (hoogd. *schlëndrian*, v. *schlenderen*), de sleur, de gedachtelooze verrigting van zekere telkens wederkeerende bezigheden, het blindelings volgen der oude voorschriften, regels of gewoonten.

slentando, it. Muz., dempend, klankdoovend.

slissáto, it. Muz., zacht, gesleept.

Sliwowitz, slav. (v. h. russ. en poolsch *sliva*, pruim), pruimenbrandewijn, uit pruimen bereide brandewijn.

Slobóde, f. russ. (*sloboda*), een groot, uit ééne straat bestaand dorp; lange straat, voorstad.

Sloka, eene uit twee verzen bestaande strofe van een indisch gedicht; de Perzen noemen het sanskrit gemeenlijk: de taal der sloka's.

Sloop, eng. (spr. *sloop*; = *chaloupe*, z. a.), een engelsch klein snelzeilend vaartuig, inz. ter bespieding dienende.

Slops, pl. eng., wijde schippersbroek, matrozenbroek.

Slowaken, pl., de slavische bewoners v. Hongarije.

Smak, m. (eng. *smack*; fr. *semaque*), eene soort van koopvaardij-schepen, met ééne mast, inz. bij de Nederlanders.

Smala, f. arab. l. *zamalát*, *zemaalá* h, de familie en huisgenooten, het hof, de bedienden en het gevolg van een' arabischen emir of vorst.

small-beer, n. eng. (spr. *smáál-bier*; v. *small*, klein, slap, dun), dun bier, halfbier.

Smalt, n. (eng. *smalt*; uit het it. *smalto*, mid. lat. *smaltum*, dat echter van smelt, brandverw, afstamt), smeltblauw, blaauwverw, kobaltglas, tot poeder gebragt en door kobaltoxyde blaauw gekleurd glas. dat men als verwstof gebruikt.

smanióso en con smánia, it. (v. *mania*, woede, v. h. gr. *mania*, z. *manie*), Muz., wocdend, razend, tierend, met de uitdrukking der waanzinnigheid.

Smarágd, m. (v. h. gr. *marágdos*, *smáragdos*, groen kristal, lat. *smaragdus*; deze echter van het perz. *zemerud*, sanskr. *marakata*), een groene edelsteen; **smaragdiet**, m. een korrelige straalsteen uit Corsica; **smaragdochalciet**, m. zoutkopererts.

Smēgma, n. gr. (v. *smēchein*, wrijven, smeren), zeep, smeer; Med. de door de huidkliertjes afgescheidene vette vloeistof, zoo-

als tusschen de voorhuid en het roedenhoofd; **smectica**, pl. Med., reinigende, afspoelende geneesmiddelen; **smēxis**, f. het afwrijven, reinigen.

Smergel, m. (it. *smériglio*, fr. *émeri*; van het gr. *smýris*), amaril, eene zelfstandigheid van verschillende soort, die men tot het slijpen en polijsten der metalen en steenen gebruikt; inz. een moeijelijk smelbaar ijzererts; korrelige *corundum*.

Smilax, m. gr., benaming van verscheidene gewassen, z. *sassaparille*; **kina-smilax**, z. **kinawortel** ond. **kina**.

sminuendo, **sminuito**, it. (spr. *u = oe*; z. v. a. *diminuendo*, *diminuto*), Muz., afnemend.

smokkelen (hoogd. *schmuggeln*, eng. *to smuggle*; verwant met *smuigen*, sluipen, bedektelijk doen); **smokkelaar**, z. v. a. **contrebanderen**, **contrebandier**. **smoréndo**, it. (v. *smorire* = lat. *emori*), Muz., wegstervend.

smorzándo of **smorzáto**, it. (v. *smorzare*, uitblusschen), Muz., verdwijnend, steeds zwakker, allengs wegstervend.

Sneer, m. eng. (spr. *sniér*), de hoon, spot, het honend gelach, spottend gelach, neusoptrekken; stekelige zet, schimp-scheut; het grijnzen.

Snotra, f. noord. Myth., de godin der wetenschappen en der wijsheid.

soáve of **suáve** (spr. *u = oe*), ook **soavaménte**, it. (v. h. lat. *suavis*, e, zoet, liefelijk), Muz., liefelijk, zacht, aanvallig.

sober, fr. **sobre** (v. h. lat. *sobrius*, a, um), matig, nuchteren; bezonnen, bedachtzaam, voorzigtig; eerbaar, bescheiden; **sobriëteit**, f. lat. (*sobrietas*), de matigheid, matiging, nuchterheid; gelatenheid, bedachtzaamheid, bezonnenheid, bescheidenheid, rustige houding, eerbaarheid.

Sobriquet, m. fr. (spr. *sobriké*), een spot-, schimp-, scheldnaam, bespottelijke toenaam.

Soc, n. of **sock**, eene siamesche lengtemaat, omtrent = 0,333 ned. el.

Socab of **socarion**, m. eene oude landmaat in Azië en Egypte, overeenkomende ongeveer met 337 vierkante ned. ellen.

Soccus, m., pl. **socci**, lat., de sok, broos, een lage, ligte schoen, inz. voor tooneelspelers in het blijspel der Ouden; van daar oneig. voor de taal of uitdrukking (stijl) van het blij- of kluchtspel (in tegenst. met *cothurne*).

sociaal, **sociabel**, **socida**, **sociëteit** enz., z. ond. **socius**.

Sociniänen, pl., aanhangers van de godsdienst-meeningen van Lælius en Faustus Socinus, die de godheid van Christus loochenden, in de 16de eeuw; **socinianismus**, n. de leer en grondstellingen derzelven; **sociniaansch**, daarmede overeenkomstig, daartoe behoorende.

Socius, m.; pl. **socii**, lat., een genoot, gezel, medelid, medgezel, deelnemer, maker, maat; **sociaal** (lat. *sociālis*, e), gezelschappelijk, gezellig, maatschappelijk; **sociaal-contract**, maatschappelijk verdrag; **sociaal-regt**, n. een maatschappelijk regt; **socialiteit**, f. (lat. *socialitas*), de gezelligheid, maatschappelijkheid; **sociabel** (lat. *sociabilis*, e; fr. *sociable*), gezellig, gemeenzaam, voor den gezelligen omgang geschikt; **vereenigbaar**, verdragelijk, passend; **sociable**, m. fr., eene soort van open plezierwagen voor 4 personen, een speelwagentje van vieren; **socida**, f. of *contractus socidae*, mid. lat. (it. *soccità*, v. h. lat. *societas*), een gezelschapsverdrag, eene soort van pachtverdrag, waardoor de pachter den inventaris van de goederen, inz. het vee, tegen eene schatting over neemt, dus eig. koopt; **sociëren** lat. (*sociāre*), zamen voegen, vereenigen, paren, gezelschappelijk verbinden; **societaire**, m. fr. (*sociétér*), een gezelschapslid; medelid van een gezelschap, genootschap; **sociëteit**, f. (lat. *societas*, fr. *société*), het gezelschap, de verbinding, gemeenschap, vereeniging, het genootschap, de maatschappij, eene handelmaatschappij (*compagnie*), geleerdenvereeniging; een besloten gezelschap, dat tot uitspanning, vermaak en spel bijeen komt, besloten koffijhuis; **sociëteits-contract**, z. v. a. sociaal-contract; **sociëteits-firma**, de firma (z. a.) van een' gemeenschappelijk handel; **sociëteits-handel**, een gezelschapshandel, vgl. *compagnie*; *societas Jesu*, f. lat., afgek. *S. J.*, het gezelschap of de maatschappij van Jezus (zoo noemen zich de jesuiten); *soc. leonina*, z. leoninisch gezelschap; *société des droits des hommes* (spr. *dé droá d'ézóm'm'*), het genootschap der regten v. d. mensch.

Sock, z. **soc**.

Socle, m. fr. (v. h. lat. *soccūlus*, verklw. v. *soccus*, schoen), Arch., onderstel, zuilvoet, een vierkant stuk, meer breed dan hoog, dat tot basis dient voor onderscheidene voorwerpen; kleine pedestaal voor borstbeelden, vazen enz.

socratische methode, f. de leerwijze van den griekschen wijsgeer Socrātes, volgens welke men de denkbeelden uit den geest des leerlings-zelven ontwikkelt, terwijl men hem door gepaste vragen allengs daarhencen brengt, dat hij het begrip, hetwelk men hem wil duidelijk maken, zelf vindt; **socratische scholen**, wijsgeerige scholen der oudheid, die uit de leer van Socrates zijn voortgekomen.

Soda, f. (sp. *soda*, fr. *soude*), zoutasch, aschzout, een vuurbestendig loogzout, verkregen uit de verbranding van onderscheidene planten, inz. van het soda-kruid of zoutkruid, de onzuivere koolzure soda,

zooals zij in den handel voorkomt (ook kelp, varech, bij de Ouden natron, in Barbarije trona, in Perzië borech genaamd; de beste spaansche soda heet barrilla; **sodalíth**, m. aschzoutsteen, eene sodabevattende, met den lazuursteen verwante steensoort; **sodawijnsteen**, z. **seignette-zout**; **sodium**, z. v. a. **natrium**, z. ond. **natron**.

Sodālis, lat., of **sodāle**, m., pl. **sodālen**, een genoot, gezel, makker, kameraad; **sodaliteit**, f. (lat. *sodalitas*), de kameraadschap; de (geestelijke) broederschap, het genootschap, gild; **sodalitium**, n. de maaltijd, het partijtje, door vele medgezellen gemeenschappelijk gegeven (píekniek).

Sodomietèrij, **sodomie**, f. tegennatuurlijke bevrediging van de geslachtsdrift, zooals die eens te Sodom (volgens Genesis 19) gedreven werd; **sodomiet**, m. die zich aan die wandaad schuldig maakt; **sodoms-appels**, waarsch. fabelachtige appelen in de omstreken der voorm. stad Sodom aan de Doode zee, die, wanneer zij aan den stam verdroogen, inwendig vol stof zijn.

Soedra of **soudra**, m. sanskr. (*súdra*), pl. **soedras** of **soudras**, de vierde en laagste volksafdeeling of kaste bij de Hindoes, uit handwerkslieden bestaande.

Soeur, f. fr. (spr. *seur*), zuster; titel, dien de christen-koningen aan de koninginnen in hunne brieven geven en welken deze ook gebruiken bij het schrijven aan elkander; naam, dien men aan de nonnen geeft: *soeurs de la charité* (spr. — *sjarité*), zusters der barmhartigheid, barmhartige zusters; *soeurs grises* (spr. — *ghriez'*), grauwe zusters enz.

Sofa, z. **sopha**.

Soffite, f. it. (*soffitto*, f. en *soffitto*, m. eig. het daaronder bevestigde, v. *fitto*, vastgemaakt, bevestigd, v. *figgere* = lat. *figère*, aanhechten; fr. *soffite*), Arch., eene vakzoldering of plafond, paneelwerk, eene door verhevene lijsten in vakken verdeelde zoldering, die met snij-, beeldhouw- of schilderwerk zijn voorzien; inz. op het toneel de beweegbare dekstukken, b. v. blaauwe, roode lucht-soffiten enz.

Sofradschi, m. turk. (v. h. arab. *sufreh*, reiskost, disch), de tafeldekker aan het hof des sultans.

Softa, m., pl. **softas**, turk., grafmonniken of geestelijken, die aan de graven der overledene sultans dagelijks voor hen bidden.

soggetto of **suggetto**, m. it. (spr. *sod-zjétto*, *soedzjétto*; = lat. *subjectum*, fr. *sujet*), in 't alg. grond, grondslag, stof enz.; Muz., een tekst, die toonkunstig uitgevoerd (gezet of gecomponeerd) moet worden.

soi-disant, fr. (spr. *soadizáng*), zooge-

naamd, naar men voorgeeft, een zich noemende, zich uitgevende, wanende.

soigneur, fr. (spr. *soainjéu*), en als adverb. *soigneusement* (spr. *soainjeuz'-máng*; v. *soin*, zorg), zorgvuldig, bezorgd, zorgend, oplettend; *soignéren* (fr. *soigner*), bezorgd zijn, zorgvuldig gadeslaan, waarnemen, oppassen of verplegen, iets met zorgvuldigheid behandelen; *soins*, pl. (spr. *soáing*), zorgvuldigheid, gediensstigheid, voorkomendheid.

soit! fr. (spr. *soá!*), het zij zoo! laat het geschieden! 't is mij wel! goed!

Soirée, f. fr. (spr. *soare'*; v. *soir*, it. *sera*, avond, v. h. lat. *serus*, *a, um*, laat), de avond, avondtijd; ook avondgezelschap, avondfeest.

Soja, *soja-boonen* (*dolichos soja*, L.), eene in Japan groeiende, naar de lupinen of wolfsboonen gelijkende boonensoort, welker meel in plaats van boter bij de spijzen wordt gebruikt, terwijl de daaruit bereide *soja-saus* op de tafel der europeische lekkerbekken verschijnt.

Soje, z. *soy*.

Sok of *sock*, m. eene siamesche lengtemaat, ongeveer = $3\frac{1}{2}$ palm.

Sol, eene fr. munt, z. *soin*.

Sol, m. lat., de zon; de zonnegod, z. Helios; Chem., de naam van het goud; *solair* of *solārisch* (lat. *solāris*, *e*), tot de zon behoorende of haar betreffende; *solair-microscop*, n. een zonne-vergrootglas (vgl. *microscop*); *solair-tubus*, m. een zonneverrekijker; *solariānen*, pl., zonnebewoners, de vooronderstelde bewoners der zon; *solstitium*, n., pl. *solstitia* of *solstitiën*, ook *solstitiaalpunten*, zonnestanden, zonnestilstandpunten, zonnekeerpunten; *zomer-solstitium* (*solstitium aestivum*), het zomer-zonnekeerpunt (den 21 juni); *winter-solstitium* (*solstitium hibernum* of *brumale*), h. winter-zonnekeerpunt (den 21 december).

Solaks, pl. turk., de boogschutters van de lijfwacht des sultans.

Solandgans, f. de schotsche gans.

Solano, m. sp. (v. *sol*, zon), eig. de zonnewind, een warme wind uit Afrika, welks nadeelige invloed zich soms in Spanje doet gevoelen.

Solanum, n. lat., nachtschade of nachtschaduw, een plantengeslacht van zeer vele soorten, inz. *solanum nigrum*, de zwarte nachtschade; *sol. tuberosum*, de knolachtige nachtschade, de aardappelplant; *solanēn*, pl. nw lat., struik- en kruidachtige gewassen van deze soort, meest met verdoovende krachten; *solanine*, f. een basisch plantvormend deel (alkaloïde) in de stengels en bladeren der nachtschade, inz. in de zwarte morel.

Solarium, n. (scil. *vectigal*), lat. (van *solum*, de grond, bodem), Jur., de grond-

belasting. bodemcijs; *solarianen*, *solārisch*, z. ond. *sol*, zon.

Sola-wissel, it. (v. *solo*, *sola*, alleen), een enkele wisselbrief, die door geen *secunda*, *tertio* enz. gevolgd wordt (vgl. *tratte*).

Soldaat, m. (it. *soldato*, fr. *soldat*, mid. lat. *soldātus*; v. *sold*, en dit óf v. h. lat. *solidus*, munt, of oorspr. v. *sollen*, zullen, verschuldigd zijn?), een krijgsman, die in een staand leger voor *sold* of *soldij*, d. i. voor betaling dient, een soudenier, krijgs- of landsknecht; *soldatesque*, f. fr. (it. *soldatesca*), het krijgsvolk, de krijgsmanschap, krijgslieden; *à la soldatesque*, op zijn soldaatsch, op krijgsmansmanier. **soldéren**, Merc., z.v.a. *salderen* (z.a.); ook: met gesmolten metaal aaneen hechten of digt maken.

Soldo, m. it. (v. h. lat. *solidus*, z. a.), eene ital. rekenmunt, van zeer verschillende waarde, b. v. te Rome = 10 tot 20 cent., te Venetië, Milaan, Genua enz. van $1\frac{1}{2}$ tot $3\frac{1}{2}$ cent courant, in Dalmatië $\frac{1}{2}$ van een' dukaat, = $\frac{2}{3}$ cent; ook de soldij, belooning.

Solduriërs, pl., in de gallische oudheid: krijgslieden, die zich geheel en al aan eenen aanvoerder hadden toegewijd, op een' gemeenzamen voet met hem omgingen en met hem stierven.

Solecisme, m. fr., z. *solecismus*.

solemneel, fr. (*solemnel*, l. *solennel*, v. h. lat. *solemnis*, *e*) of *solemneel*, als adverb. *solemniter*, eig. jaarlijksch, wat ieder jaar plaats heeft, wat regelmatig weder keert, vastgesteld, gebruikelijk; *plegtig*, feestelijk, statig, plegtstatig, heerlijk; **solemniteit**, f. (fr. *solemnité*, lat. *solemnitas*), de plegtigheid, feestelijkheid, praal; *solemnitas testamenti*, Jur., de tot eene laatste wilsverklaring gevorderde gebruiken; **solemniséren** (fr. *solemniser*), vieren, plegtig gedachtenis vieren; door wettelijke plegtigheden of formaliteiten bevestigen; **solemnisatie**, f. plegtige viering.

Solenieten, pl. gr. (v. *sōlén*, goot, buis), eene soort van versteende schaaldieren, naar eene messenscheede gelijkende.

Solfanaria, f. it. (v. *solfo* = lat. *sulfur*, zwavel), de zwavelgroeve; **solfi**, pl., zwavelafdrukken (van edelsteenen, gesneden steenen, ringsteenen enz.).

solfeggiéren, it. (*solfeggiare*, spr. *solfedzj*—) of **solmiséren** (van de ital. toonnamen *sol*, *fa*, en *sol*, *mi* gevormd; vgl. *ut*, *re* enz.), de klankladder zingen, een muziekstuk met benoeming der noten zingen; **solfeggiën** (spr. *solfedzjiën*) of **solfeggi**, pl., oefeningsstukken voor den zang zonder tekst; **solmisatie**, f. het zingen der toonladder, in 't alg. iedere stemoefening.

Solfi, z. ond. *solfanaria*.

solide, lat. (*solidus*, *a, um*, fr. *solide*),

vast, dicht, sterk, gedegen, duurzaam, deugdelijk, bondig, houdbaar, bestendig, blijvend; grondig, zeker, betrouwbaar, waar, echt, eerlijk, braaf, welgesteld; een solide mensch, solide koopman, een mensch, dien men vertrouwen kan, bij wien hoofd en hart op de regte plaats zitten, een koopman, die stipt zijne verplichtingen nakomt enz.; **solidus**, m. (scil. *nummus*), pl. **soliden** (lat. *nummi solidi*), eene oud-rom., aan beide zijden gestempelde goudmunt, aan gehalte ongeveer = 4 gl. 80 ct. waard; **solidum**, n. het geheel, de gezamentelijkheid; *in solidum* of **solidair cavéren** of **staan**, voor het geheel gemeenschappelijk en ieder in 't bijzonder borg of aansprekelijk zijn, of allen voor ééne en één voor allen borg blijven; **solidariteit**, f. nw lat., gemeenschappelijke verplichting van velen voor ieder' der medeverplichten op alle deelen van het geheel (in tegenst. met de verantwoordelijkheid of borgtocht *pro rata*); **solidéren**, lat. (*solidāre*). bevestigen, verzekeren; **solidatie**, f. de bevestiging, verzekering; **solidescéren** (lat. *solidescere*), vast, stijf of hard worden; **solidescéntie**, f. nw lat., het vastworden, verstijven, verharden; **solidismus**, m. nw lat., een geneesmiddel, dat enkel op de vaste deelen des lichaams moet werken; **soliditeit**, f. lat. (*soliditas*), de digtheid, vastheid, gedegenheid, duurzaamheid, blijvendheid, bestendigheid; de grondigheid, grondige kennis, het bondig oordeel, de echtheid, waarheid, zekerheid, betrouwbaarheid, gegoedheid.

Soli Deo gloria, z. ond. *solus*.

Soliloquium, n. lat. (v. *solus*, alleen, en *loqui*, spreken), eene alleenspraak, een zelfgesprek, gesprek bij zich-zelven, z.v.a. gr. *monologos*; **solipsismus**, m. barb. lat. (v. *solus* en *ipse*, z. a.), z.v.a. *egoismus*; **solipsist**, m., z. v. a. *egoïst*, allegorische naam der jesuiten, dewijl zij, naar men wil, allereerst aan zich-zelven denken.

Solitarus, n. lat. (*solitarius*, a, um), eenzaam of **solitair** (fr. *solitaire*), een eenzame, ongezellige, een kluizenaar, heremiet; **solitair**, ook een alleen gezette diamant (zonder kleinere steenen omgeven); eene soort van quadrille-spel, waarbij men altijd alleen speelt, zonder te beroepen; eene soort van vlinder, alsook eene soort van vlieg; nog: een vogel van lle de France, wiens bestaan door vele naturalisten betwist wordt; als adject. eenzaam, ongezellig, teruggetrokken; *ver solitaire*, m. fr. (spr. *wér*—), de bandworm, een platte, zeer lange, gelede worm, die alleen van zijne soort in de ingewanden ontstaat; **solitaire**, n. een spel, waarbij men alleen kan spelen met een tafeltje, waarin 37 gaten zijn, en met 36 puntige pinnetjes, het melancholie-spel.

Solitude, f. fr. (v. h. lat. *solitudo*), de eenzaamheid, eenzame plaats, woestenij; de naam van verscheidene eenzaam liggende landgoederen.

solitus, lat., gewoon, gebruikelijk; *more solito*, naar gewoonte, naar oud gebruik.

sollécito, it. (spr. — *tjito*, = lat. *sollicitus*, a, um), Muz., bekommerd, treurig, bedroefd.

sollicitéren, lat. (*sollicitāre*), in beweging zetten, verontrusten, bekommeren; inz. iets geregteijk bejagen, verzoeken, aanhouden, aanzoeken, om rechtshulp verzoeken, naar eenen post dingen; **sollicitānt**, m. een aanzoeker, verzoeker, dinger naar eenen post; een regtszoeker, eischer; **sollicitābel**, nw lat., geschikt ter aanzoeeking, ter mededinging; **sollicitatie**, f. lat. (*sollicitatio*), de verontrusting, beoeming; de dringende bede, het aanhouden, eischen, de geregteijke bede; het aanzoek, het dingen, mededingen naar een ambt, naar eenen post; *sollicitationes importūnae*, pl., lastige, allerdringendste aanzoecken; **sollicitator**, fr. **solliciteur**, bevorderaar, voortzetter, verzorger van iemand's regtzaak, v. zijne belangen bij de regering.

solmiséren, **solmisatie**, z. **solfeggiéren**.

solo, it. (= lat. *solus*), alleen, zonder begeleiding, zonder hulp; **solo**, n. Muz., een alleenspel, alleenzang; in het kaartspel: het alleenspel; ook de benaming van een kaartspel voor 4 personen; **solo-zanger**, een alleenzanger; **solo-tout**, z. v. o. c.

Solocraat, lat.-gr., z. v. a. **monocraat**, **monarch** (z. a.).

Solœcismus, m. lat. (v. h. gr. *solœkismos*), pl. **solœcismen**, eene taalfout, inz. tegen de woordvoeging, zoo gehecten naar de stad Soli (gr. *Sôloi*) in Cilicië, welker inwoners door het gebrekkig gebruik der attische taal tot die benaming aanleiding gaven.

Solon, m., naam van den atheenschen wetgever, geboren omstreeks 639 vóór J. C.; soms gebezigd om een' verlicht' en rechtschapen wetgever aan te duiden.

Solota of **zelota**, eene turksche zilvermunt, in zwaarte en waarde omtrent aan onzen rijksdaalder gelijk.

Solotnik, m. russ. (*solotnik*, v. *sóloto*, goud), een handelsgewicht = $\frac{1}{8}$ russ. pond of 0,00426 ned. pond.

Solstitium, enz., z. ond. **sol**.

solus, a, um, lat., alleen, eenig, enkel; **solus cum sola**, hij met haar alleen, eenparig; *soli Deo gloria!* God alleen de eer!

solvéren, lat. (*solvère*), oplossen, ontbinden; onthullen, verklaren; eene schuld vereffenen, afdoen, betalen; *solve of solvatur!* afgek. *solv*. (op recepten); los op! of het worde opgelost! **solvens**, n. Med., het oplossende; pl. **solventia**, oplossingsmiddelen, oplossende middelen; **solvént**

(*solvens*) en *solvendo* (scil. *idoneus*), lat., of *solvable*. fr., in staat om te betalen; *solvabiliteit*, f. (fr. *solvabilité*), het betaalvermogen, het vermogen om te betalen; in *solütum*, lat., in betaling of in plaats van gereede, bare of contante betaling aannemen of geven; *solübel* (lat. *solubilis*, e), oplosbaar, ontbindbaar; voor verklaring of uitlegging vatbaar; *solubilität*, f. nw lat., de oplosbaarheid, ontbindbaarheid; *solütie*, f. lat. (*solutio*), de oplossing; iets opgelost, ontbondens; de verklaring, beantwoording, ontwikkeling; Jur. *solutio*, de betaling, opheffing eener verplichting door betaling; *solutio indebiti*, eene zonder gehoudenheid of verplichting gedane betaling, die deswegen kan terug gevorderd worden; *s. particularis*, eene gedeeltelijke of stukswijze betaling, betaling op afslag, in mindering, *solutio contigui*, Med., eene bij breuken plaatsgrijpende verrekking; *solutio continui*, eene verrekking, die bij eene wond of bij beenbreuken volgt.

Soma, f. it. (eig. last, vracht), eene vochtmaat, inz. voor olie, in den Kerkeijken Staat = 80 boccali of 164,23 ned. kannen.

Soma, m. ind. Myth, god der maan, vader van Boeddha en eerste koning der maan-dynastie. Hij huwde de 27 dochters van Dakcha; maar dewijl hij 26 van haar veronachtzaamde voor hunne zuster Rohini, trof Dakcha hem met eene kwaal, die hem op geregeld wederkerende tijden deed wegwijnen.

Somascers, pl., leden eener vereeniging, in Italië gesticht in 1523, te Somasca, een dorp in Lombardije, tusschen Milaan en Bergamo. Zij had hoofdzakelijk de verzorging der armen en opvoeding der weezen ten doel (men noemde hen ook reguliere clerici van Saint-Mayeul).

somatisch, gr. (v. *sōma*, lijf), lijfelijk, ligchamelijk, het ligchaam betreffende; **somatist**, m., z. v. a. materialist; **somatologie**, f. de lichaamsleer, beschrijving van het menschelijk ligchaam.

Sombaje, **sompaje**, m. eene zilvermunt in Siam, = 2½ cent.

Sombre, fr. (spr. *songbr'*), duister, donker, treurig, zwaarmoedig, knorrig; verdrietig.

Somma, f. eene inhoudsmaat in Toscanen, voor de olie = 2 barili of 66,8560 ned. kannen.

somméren, fr. (*sommer*), geregteijk aanmanen, eischen, afvorderen b. v. tot betaling; dagvaarden; opeischen (eene vesting); zamen tellen, oprekenen.

Sommiet, m. (naar den berg Somma bij Napels, als de plaats, waar men hem het eerst vond), z. v. a. nepheline.

Sommist, m. de voornaamste officier der

pauselijke kanselarij, die met de afvaardiging der bullen is belast.

Somnus, m. lat., de slaap; **somnambule**, m. en f. fr. (z. v. a. nw lat. *noctambululus*, v. h. lat. *ambulare*, wandelen, rondgaan), een nacht- of slaapwandelaar, maanzuchtige; een in den slaap sprekende, slapendwakende, helderziende (*clairvoyant* of —e) ten gevolge van het magnetismus (z. a.); **somnambuléren**, **somnambuliséren**, nw lat., slaapwandelen, in de vervoering des magnetischen slaaps zijn; **somnambulismus** of **somnambulisme**, n. het nachtwandelen, de maanzucht, slaapwandeling; het slapenspreken, slapendwaken, helderzien, de helderzigtheid (*clairvoyance*); **somniféra**, pl. lat., slaapwekkende middelen, slaapgoed; **somniloque**, m. fr. (spr. —*lokk'*), een slaapspreker, luiddroomer, iemand, die slapend of droomend overluid spreekt; **somnolent**, lat. (*somnolentus*, a, um), slaperig, slaapzuchtig; **somnolentie**, f. de slaperigheid, slaapzucht.

Sompaje, z. **sombaje**.

Sompi, een klein goud- en zilvergewigt op Madagaskar.

somptueux, fr. (spr. *songptueu*; v. h. lat. *sumtuosus*, v. *sumtus*, kosten, onkosten), prachtig, kostbaar, kostelijk, weidsch; **somptuaire wetten** (lat. *leges sumtuariae*), wetten tegen de weelde; **somptuositeit**, f. (fr. *somptuosité*), pracht, verkwisting, onmatige uitgave.

sonante, it. (v. h. lat. *sonare*, klinken), Muz., klinkend, helder; **sonáte**, f. (it. *sonata*), eig. een klinkstuk, een muzikstuk voor het klavier of fortepiano alleen, of in begeleiding van enkele instrumenten, bestaande uit 2 tot 4, gew. echter uit 3 stukken: een allegro, een andante of adagio en een presto of rondo; **sonatine**, f. eene kleine sonate; **sonét** of **sonnét**, n. (it. *sonétto*), een klinkdicht, bestaande uit 14 doorgaans jambische verzen, die in twee 4regelige en twee 3regelige strophen zijn ingedeeld, met eene bepaalde rijmplaatsing.

Sonde, f. fr. Chir., eene metalen, doorgaans zilveren stift v. velerlei gedaanten tot peiling der wonden, zweren enz., het tentijzer, de peilstift; Mar., het zinklood, peillood, lood, een werktuig om de diepte der zee te peilen of de gesteldheid van haren bodem te onderzoeken; de aardboor, bergboor; de peilstang der tolbeambten; **sondéren** (fr. *sonder*), met het peillood, het tentijzer enz. de diepte der zee, eener wond enz., of den aard des bodems onderzoeken; oneig. iemand onderzoeken, toetsen, polsen, uitvorschen, uithooren.

Sonét, z. ond. **sonante**.

Songer, m. de siberische rat.

Sónica, f. fr., in het pharao- en basset-

spel: eene kaart, die juist te regter tijd komt, om winst of verlies te beslissen.

Sonna en **sonnieten**, z. **schieten**.

Sonnez, m. fr. (spr. *soné*), twee zessen in het triktrakspeel.

Sonnét, z. ond. **sonante**.

Sonométer, m. lat.-gr. (van het lat. *sonus*, klank, geluid), een klank- of geluidmeter, eene toonmaat; vgl. **monochorde**; **sonoor** of **sonōrisch** (lat. *sonōrus*, a, um), welklinkend, welluidend, voltoonig, klank- of toonrijk; **sonōro** of **sonoraménte**, it. Muz., klinkend, helder-klinkend.

Sopha of **sofa**, f. (van het arab. *sof-fah*, van *saffa*, in rij en orde plaatsen), een turksch rustbed, kussenzetel, rust-bank, z. v. a. **canapé**; de met een tapijt belegde verhevenheid, waarop de grootvizer zijne audientiën geeft en de afgezanten hunne plaats nemen.

Sophatis, z. v. a. **sepharieten** (z. a.).

Sophí, m. perz. (*súfi*; misschien van het gr. *sophós*), een wijze, godsdienstige, voorn. titel des konings van Perzië.

Sophía, f. gr. (van *sophós*, ē, ón, wijs), eig. wijsheid; een vrouwenn.; **sophisma**, n., pl., **sophismen** (v. *sophidzein*, iemand wijs, verstandig maken, *sophidzesthai*, wijs, omzigtig zijn, listig handelen, iets kunstig verzinnen, iemand beet hebben), eig. iets schrander of listig verzonnens, een sluwe vond; inz. Log., de bedriegelijke sluitrede, schijngrond, drogrede, een verstrikkend betoog, eene bedriegelijke redenering, waarbij óf in den grondslag óf in den vorm gezondigd wordt; **sophist**, m. (gr. *sophistēs*), oorspr. een man vol levenswijsheid en staatkunde, een wijsgeer en redeneerkundige der oudheid; later en tegenwoordig doorgaans een drogredenaar, iemand, wiens redeneringen niet dan valsche stellingen, verkeerde gevolgtrekkingen bevatten; **sophisterij**, f. de drogredeskunde, bedriegelijke wijsheidsvertooning, spitsvindigheid, spitsvindige drogredenen, haarkloverijen; **sophisticātie**, f. nw lat., vervalsching, b. v. van droogerijen, edele metalen enz.; **sophistisch**, spitsvindig, verstrikkend, bedriegelijk. sluw; **sophistiséren**, den drogredenaar spelen, drogredenen maken en iemand daarmee zoeken te vangen, spitsvindigheden uitkramen.

Sophron, m. gr. (*sōphrōn*, bij gezond verstand, bezonnen), een matig, bezonnen, wijs man, als mansnaam; **Sophroniā**, f. vrouwenn.: de onthoudzame, bezonnene, wijze; **sophronist**, m. (van *sophronidzein*, bezonnen of wijs maken, verbeteren), een zedemeester, opziener over de zeden, eene soort van regeringspersonen in het oude Athenen; **sophronistères**, pl. Med., de wijsheidstanden,

verstandskiezen; **sophronistērĭum**, n. een verbeterhuis; **sophrosyne**, f. de bezonnenheid, onthoudzaamheid, onthoudingsgave, matiging, kuischheid.

Sopor, m. lat., de slaap, sluimering, verdooving, slaapzucht; **sopéren** of **sopéren** (lat. *sopire*, *soporāre*), doen inslapen, bedaren, verdooven, stillen, verzachten, z. v. a. **assouperen**; **sopiantĭa**, pl. Med., stillende, verzachtende geneesmiddelen, **soporaťief**, nw lat., in slaap brengend, slaapverwekkend; langwiliġ, vervelend; **soporaťera**, pl. lat., slaapverwekkende middelen, slaapmiddelen, slaapgoed.

sopra, it. (= lat. *supra*), Merc., over, meer, dan, op, boven; **sopra agio**, m. (spr. —*adzjo*), buitengewoon oppgeld bij koers boven pari; **sopra protéstó**, boven het protest, d. i. uit vriendschap eenen wis-sel aannemen (**accepteren**); **sopra tara**, de aftrek, die boven de gewone tarra (z. a.) wordt toegestaan; **sopráno** of **sopraan**, m. it. (eig. de of het opperste, bovenste, eerste), Muz., de bovenstem, hoogste stem, z. v. a. **discant**.

Sorbāten, pl. nw lat. (van het lat. *sorbūm*, fr. *sorbe*, de vrucht van den sorben- of spreuwbezieboom), ook **malāten** (van *mālum*, appel), appelzure zouten.

Sorben of **sorbenwenden**, pl., naam van een wendisch volk van slavischen oorsprong, dat in de 5de eeuw in Duitschland, inz. in het land van Meiszen en Altenburg doordrong.

Sorbét of **scherbét**, m. en n. arab. (*scherbet*, eig. slok, teug, dronk, van *scharaba*, drinken; it. *sorbetto*), een turksche koeldrank van water, fijn gestooten razijnen, citroensap, suiker, ambrā enz.; eene soort van ijs als koeldrank.

Sorbónne, f. fr., oorspr. het hoofdcollege voor geestelijken op de hoogeschool te Parijs en de daartoe behoorende gebouwen (naar Robert Sorbon, biechtvader en aalmoezenier des konings, die dien naam droeg naar zijne geboorteplaats, het dorp Sorbon in het departement der Ardennes, en stichter was van deze school in 1250); later in 't algemeen de gezamenlijke godgeleerde faculteit te Parijs.

Sordes, pl. lat., **onreinheden**, vuiligheden, ontuig; **sordide**, (lat. *sordidus*, a, um, fr. *sordide*), vuil, onrein; laag, gemeen, snood, verachtelijk, laaghartig, gierig, vrekkelig; **sordiditeit**, f. nw lat., de onreinheid, vuilheid; laaghartigheid, gemeenheid, snoodheid, vrekkeligheid.

sordo, it. (eig. doof, = lat. *surdus*), Muz., gedempt, met verdoofden toon; **sordino**, m. it., **sordine** of **sourdine** (spr. *soerdien'*), f. fr., de demper, klankdwin-ger, toonverdoover aan speeltuigen; **sor-dūnen**, pl., gedempte orgelpijpen.

Sorghum, n. (*holcus sorghum*), de indiaansche gierst, eene graansoort, die inz. tot voeder voor de hoenders dient en welker stengel een merg bevat, dat naar honig smaakt vooral in Afrika, ook durra, f.

Sorgudsch, f. turk., een pluimbos, vederbos, met edelgesteenten versierd, dien de Turken aan hunnen tulband dragen; de sultan heeft er drie, de groot-dignitarissen des rijks ééne.

Sorites, m. gr. (*sortēs*, d. i. eig. opgehoopt, van *sōros*, hoop), Log., eene kettingsluitrede, eene verkorte reeks van sluitredenen, welke den vorm eener enkele sluitrede heeft; eene verstrikkende gevolgtrekking.

Sornetten, pl. fr. (*sornettes*, verklw. van het oud-fr. *sorne*, een sprookje), ongerijmde taal, zotteklap, praatjes, sprookjes, grillen.

soriséren, nw lat. (van het lat. *soror*, zuster), als zusters of zusterlijk met elkander omgaan.

sors, f. lat. (gen. *sortis*), lot, fr. *sort*, m. (spr. *sór*), aandeel; levenslot, noodlot, lotsbedeeling, lotgeval, stand, rang, enz.; ook de hoofsom, het kapitaal; van daar *in sortem computéren*, tot de hoofdsom brengen; *per sortem*, door het lot, door verloting; **sortilegium**, n. nw lat., de voorspelling door het lot.

Sorte, f. fr. (mid. lat. *sorta* van het lat. *sors*), de soort, het slag; **sortéren** (it. *sortire*), uitlezen, naar soorten afzonderen, afdeelen, uitzoeken, afzonderen, paren; vgl. assorteren; **gesorteerd**, uitgezocht, in soorten bijeen gevoegd; wel gesorteerd, behoorlijk van al h. vereischte voorzien, b. v. zulk een winkel; **sortimént**, n. een voorraad van uitgezochte, afgezonderde waren, eene soortmenigte, een goederenvoorraad; bij (duitsche) boekhandelaars, een voorraad van door anderen uitgegeven werken, vgl. assortiment; van daar de sortiments-handel, handel in boeken, door anderen uitgegeven, in tegenstelling met die van eigen oplage.

Sortie, f. fr. (v. *sortir*, uitgaan), de uitgang, uittocht; Mil., uitval, het uitrukken der belegerden, om de belegeraars aan te vallen en hunne werken te vernielen; de uitvalpoort; Merc., de uitvoer, het vervoer v. waren uit stad of land; *droits d'entrée et de sortie* (spr. *droa dangtré' e d'sorti'*), uitgaande regten.

Sortilegium, z. ond. *sors*; **sortiment**, z. ond. *sorte*.

Sosie, f. fr. Merc., stof van boomschors uit de Indiën, schorsstof.

Sosie, m. iemand, die eene volmaakte gelijkenis met iemand heeft, sprekend op iemand gelijk, iemands wedergâ (met

zinspeling op den Sosie in den Amphitryon van Plautus en van Molière, die in Mercurius een' anderen Sosie, zijn eigen wedergâ vindt).

Sosius, m. lat. (pl. *Sosii*), naam van een beroemd boekhandelaarsgeslacht in het oude Rome; van daar in 't alg. voor boekhandelaar.

sospiren, pl. it. (sing. *sospiro* = fr. *soupir*, v. h. lat. *suspīrum*), zuchten; Muz., kleine rustpunten, pauzen in het zingen; *sospirando*, *sospirante*, *sospiré-vole*, *sospiróso*, it. Muz., zuchtend, klagend.

Sospiteit, f. lat. (*sospitas*, van *sospes*, welbehouden, onverzeerd), het welzijn, de welstand.

Sostánza, f. it. (v. *sostenēre* = lat. *sustinēre*, in stand houden, uithouden), Merc., welstand, gegoedheid, crediet, soliditeit; *sostenuto*, it. (spr. *u = oe*), Muz., volgehouden, aanhoudend, met aangehouden toonen.

Sōstrum, ook **sōtrum**, n. gr. (*sōstron*, van *sōdzein*, redden), het reddingsloon, behoudingsloon; de belooning van den arts voor het behoud des levens, artsloon.

Sot, m. fr. (spr. *so*; fem. *sotte*; v. h. lat. *stultus*?), een dom, eenvoudig mensch, domkop, onnoozele ziel, bloed, zot; **sottise**, f. de zothed, domheid, onnoozelheid, maligheid, domme streck; eene grofheid, lomphed, onbetamelijkheid, de beledigende taal.

sotádisch, vuil, ontuchtig, smerig, hoogst onkiesch; sotadische verzen, wulpsche, vuile, dartele, ontuchtige verzen (naar eenen oud-gr. dichter *Sotádes* zoo geheeten).

Soter, m. gr., redder; bijnaam van Jupiter, Bacchus en Apollo, bijnaam van Ptolemæus I., koning van Egypte, en van Antióchus I., koning van Syrië; **sotéres**, pl., bijnaam van Castor en Pollux, als beschermers der zeevarenden.

Soteriën, pl. gr. (*sōtēria*, v. *sōtēr*, redder, *sōdzein*, redden), reddingsfeesten, dankoffers voor de uitredding; **soterologie**, f. de leer der zaligheid, heilandsleer, leer van Christus als den Sotēr, redder en zaligmaker der menschen; **sotērisch**, reddend, behoudend, gelukkig of zalig makend, zaligend; **soterische** munten, de oude munten met het kruis of het beeld van Christus, gelijk de grieksche keizers die lieten slaan.

Sothis, m. Astr., naam, dien de Egyptenaren aan de schitterendste der vaste sterren gaven, onze hondsster of Sirius; **sothiá-chisch**, wat tot de hondsster behoort; **sothiá-chische** periode, een tijdvak van 1460 jaren, na welker verloop het begin van het godsdienstig en dat van het burgerlijk jaar der Egyptenaren zamen viel.

Sotnik, m. russ. (v. *sto*, honderd), een hoofdman, kapitein.

sottile peso, it. (*sottile* = lat. *subtilis*, eig. fijn, dun; vgl. *peso*), Merc., ligt gewigt.

Sottise, z. ond. *sot*.

sotto voce, it. (spr. —*wootsje*), Muz., eig. onder de stem, d. i. met zachte, gedempte, bedwongen of weêrhouden stem, met zachte toonen.

Sou of oorspr. *sol*, m., pl. *sous*, fr. (spr. *soe*; v. h. lat. *solidus*, z. a., = it. *soldo*, sp. *sueldo*); eene fr. rekenmunt, = $\frac{1}{5}$ livre of ongeveer 2½ cent; eene kopermunt, = 5 centimes of $\frac{1}{20}$ franc.

Soubasement, n. fr. (spr. *soebass'máng*), Arch., de grondmuur; zuilengrondslag; zuilenvoet.

Soubrette, f. fr. (spr. *soebrétt'*), kamenier, sluw dienstmeisje of kamerjuffer en halve vertrouwde, inz. op het tooneel.

Soucis, n. fr. (spr. *soesi*). Merc., gestreep indisch zijde-mousseline.

Soucoupe, f. fr. (spr. *soekóep'*; v. *sous*, onder, en *coupe*, schaal, kop), het onderschaaltje, schoteltje, b. v. van een kopje.

Soudenier, z. v. a. soldenier, soldaat.

Soudis, m. eene munt te Ormuz aan de Perzische golf, verdeeld in 4 *payes* of 40 *besserchs*, ongeveer = 24 centen.

Soudrah, z. *soedrah*.

soufflèren, fr. (*souffler*, spr. *soeft*—; = lat. *sufflāre*, blazen), toebazen, toefluis-teren, inluisteren, voorzeggen; **souffleur**, m. (spr. *soeft*—), de inblazer, toefluis-teraar, voorzegger, inz. op het tooneel.

soufflet, m. fr. (spr. *soeflé*), een klap, eene oorvijg, muilpeer, kinnebakslag; **souffletade**, f. eene menigte klappen, eene dragt oorvijgen; **souffletéren**, klappen of oorvijgen geven; **souffleteur**, m. een klappenuitdeeler, toediener van muilperen.

Souffrance, f. fr. (spr. *soefrángs'*; van *souffrir*, lijden, verdragen, dulden, v. h. lat. *sufferre*), het lijden, smartgevoel; Merc., een openstaande (niet verclende) en met de wederzijdsche rekeningen niet overeenstemmende post; **souffre-douleur**, m. (spr. *soefr' doeléur*), eig. een smartlijder; een zondenbok, verschoveling, verschoppeling, iemand, die de schuld van alles krijgt, iets, dat tot allerlei gebruikt of misbruikt wordt; **souffrèren**, lijden, verdragen, uitstaan, ondergaan; gedoogen, toelaten, dulden.

Soufre, m. fr. (spr. *soefr'*), zwavel; **soufrage**, f. (spr. *soefrázj'*), het zwavelen of de zwaveling, het blootstellen der stoffen aan de inwerking des zwaveldamps; het indooopen in gesmolten zwavel; **soufrèren**, zwavelen.

Souhait, m. fr. (spr. *soe-é*), de wensch, begeerte, het verlangen; **souhaitable**,

wenschelijk, wenschenswaard; **souhaitéren**, wenschen, begeeren, verlangen.

soulagèren, fr. (*soulager*, spr. *soulazj'*—; v. h. mid. lat. *solatiāri*, v. h. lat. *solatiūm*, troost), ondersteunen, oprigten, verligten, verzachten, verminderen, bedaren, troosten, verkwikken, dragelijker maken; **soulagement**, n. (spr. *soelazj'máng*), de ondersteuning, verligting, verzachting, troost, verkwikking, hulp, vermindering van pijn.

Soumissie, f. fr. (*soumission*), z. v. a. **submissie** (z. a.).

Soun, **tsoun**, een groot chineesch vaartuig.

Souppon, m. fr. (spr. *soepsóng*; v. h. lat. *suspicio*), de argwaan, verdenking, achterdocht, het vermoeden; **soupponnéren** (fr. *soupponner*), verdenken, verdacht houden, argwanen, vermoeden, gissen, voorgevoelen; **soupponnable**, verdacht, aan verdenking onderhevig; **soupponneux** (spr. *soepsonneux*), argwanend, mistrouwend, achterdochtig, ergdenkend.

Soupe, z. *souper*.

Soupende, f. fr. (spr. *soepángt'*; v. *sous*, onder, en *pendre*, hangen, lat. *suspendēre*), de hangriem, draagriem eener koets; Arch., een hangkamertje.

Souper of **soupe**, m. fr. (spr. *soepé*; v. *la soupe*, de soep), het avondeten, de avondmaaltijd, het avondmaal; **souperen** (fr. *souper*), het avondmaal houden, avondmalen; **soupière**, f. (spr. *soepjèr'*), een soepschotel.

souple, fr. (spr. *soep'*), gedwee, lenig, buigzaam, taai, slap, zacht, rekkelijk, volgbaar, toegevend, medegevend, handelbaar, gehoorzaam; **souplesse**, f. de gedweeheid, lenigheid, buigzaamheid, rekkelijkheid; onderdanigheid, volgbaarheid; vaardigheid, gezwindheid, rapheid der leden.

Source, f. fr. (spr. *soers'*; v. *sourdre*, ontspringen, opwellen, v. h. lat. *surgere*, opstijgen), de bron, oorsprong, de oorzaak, het beginsel; oneig. inz. de handelsbron, waar eene koopwaar uit de eerste hand wordt verkregen.

sourcilieux, fr. (spr. *sourcieljéu*, van *sourcil*, wenkbrauw), hoog, steil (van rotsen, bergen), somber, zwaarmoedig, trotsch, hoogmoedig.

Sourdine, z. *sordine*; à *la sourdine* (spr. —*soerdien'*), heimelijk, ter sluijk, in stilte.

sous, fr. (spr. *soe*; in samenst. ook enkel *sou*—, v. h. lat. *sub*, *sus*—), onder, b. v. *sousbande* (spr. *bangd'*), kruisband, smalle strooken papier, waarmede men gedrukte bladen sluit, die men met den post verzendt; *sousbande verzenden*, onder kruisband, zonder volledig omslag of *couvert* verzenden; **souscripteur**,

souscriptie, z. v. a. **subscribent**, **subscriptie** (z. a.); **sous-lieutenant**, m. onder-lieutenant; **sous-maitre**, m. (spr. *soemêtr'*), ondermeester; **souspieds**, pl. (spr. *soepjées*), voetriemen, lederen strooken, die onder den voet doorgaan en dienen om de broek of de slobkousen op den voet te houden; **soussigné**, m. (spr. *soesienjé*), ondergeteekende, onderteekenaar; **soussignéren**, onderteekenen; **soustractie**, f., z. v. a. **substractie** (z. a.).

Soutane, f. fr. (spr. *soetáan'*; v. h. it. *sottána*, onderrok, v. *sotto*, lat. *subtus*, beneden, onderaan), de lijfrok der r. k. geestelijken, een ongeplooid afhangende rok met naauwe mouwen onder het bovenkleed; ook dikwijls de geestelijke standzels; **soutanélle**, f. een korte lijfrok.

soutenénen, fr. (*soutenir*, spr. *soet—*, v. h. lat. *sustinère*), onderhouden, ondersteunen, onderschragen, ondersteuten, schoren, versterken, kracht geven; beweren, staande houden, verdedigen, voorstaan; **soutenable**, f. (spr. *soet'nábl'*), houdbaar, verdedigbaar; **soutenance**, f. de kracht om zich staande te houden; **soutien**, m. en n. (spr. *soetjéng*), de steun, stut, schraag, ondersteuning, bijstand; bij naaisters: middelen ter opstijving, ronding.

Souterrain, n. fr. (spr. *soeterréng*; v. h. lat. *subterrānus*, a, um, onderaardsch), een onderaardsch vertrek, onderaardsche gang.

Souvenir, n. fr. (spr. *soew'nier*; v. h. lat. *subvenire*, eig. bijkomen, te hulp komen; te binnen komen, invallen), het aandenken, de herinnering, eene gedachtenis, een herinneringsgeschenk, geheugen- of herinneringsboekje, memorieboekje, schrijfboekje, zakboekje.

souverain, fr. (spr. *soew'réng*) of **souverein** (it. *sovrano*, v. h. mid. lat. *superānus*, *supramus*, v. h. lat. *super*, *supra*, boven, op), opperst, hoogst, allerhoogst, oppermagtig, onbeperkt of onbepaald, ongebonden, vrijheerschend, onafhankelijk; als subst. m. een onbepaald gebied, opperheer, staatshoofd, onafhankelijk vorst, koning enz.; ook eene goudmunt in Engeland sedert 1816 (*sovereigns*) = 20 shilling sterl. of 12 gl. 8½ ct.; er zijn ook halve, dubbele en vijfvoudige sovereigns; eene goudmunt in Oostenrijk, = 6 florenen 40 kreutzers of 16 gl. 65 ct., eene goudmunt in het Lombardisch Venetiaansch koninkrijk sedert 1823, = 40 lire of 16 gl. 83 ct.; eene goudmunt in België, = 16 gl. 65 ct. (allen naar innerlijke waarde); **souverainiteit**, f. (fr. *souveraineté*), de onbepaaldheid of onafhankelijkheid van eenen vorst of staat, oppermagt, opperheerschappij, onbeperkt gebied, vrije en onafhankelijke staat.

Sowas, n. (javaansch *suwása*, malcisch

swása), een gemengd metaal uit goud en japansch koper, waaraan door aanstrijking eener blaauwe of zwarte kleurstof eene waarde gegeven wordt, die het aan het fijnste goud gelijk maakt.

Soy of **soje**, f. (it. *soja*, mid. lat. *essajum*), eene wollen stof, de beste soort van ras of gladde sergie.

soyeux, fr. (spr. *soajéus*; v. *soie*, zijde), zijdeachtig, zacht als zijde, zeer fijn.

Spacie, **spacicus**, z. **spatium**.

spaccio, m. it. (spr. *spátsjio*), een adviesbrief voor alle wissels of remisen, die op de duitsche missen of jaarmarkten worden uitgegeven.

Spadassin, m. fr. (spr. —*séng*; it. *spadaccino*, v. *spada*, degen), een voorvechter, vechtersbaas, plukhaarder, een man van de punt; **spadille**, f. fr. (spr. *spadielj'*; v. h. sp. *espadilla*, verklw. van *espada*, degen), schoppenaas, de hoogste troef in het Phombre-spel.

Spadel, z. **spatel**.

Spadix, f. gr. (v. *spáein*, trekken, scheuren), een afgereten tak, inz. een palmtak; een arenhulsel; **spado**, m. lat. (v. h. gr. *spadōn*), een ontmande, gesneden, gelubde; **spadōnisch**, ontmand, gesneden.

Spagnolétte, f. (v. h. sp. *españoleta*), eene ijzeren deur- of vensterstang, tot betere sluiting; de spaansche menuet.

Spagyrie, f. (*ars spagyrica*, in de middeleeuwen kwalijk gevormd v. h. gr. *spān*, trekken, afscheuren, scheiden, en *ageirēin*, verzamelen, vereenigen), weleer voor scheidkunst (chimie), inz. de scheiding tot veredeling der ertsen; het goudmaken; **spagyrisch**, scheidend, veredelend, ertsveredelend; **spagyrische kunst** of **kunstatukken** of **spagyrische filosofie**, de kunst of de kunstguppen, door welke ertsen opgelost, gezuiverd en in edele metalen veranderd worden, het zoeken van den steen der wijzen.

Spahi, m., pl. **spahis** (vgl. *sipoy*s), turksche ruiters.

Spalier, n., z. **espalier**; ook eene soort van ital. behangsels; **spalieren**, eenen muur met boomlatwerk bekleeden; in Boven-Duitschland voor behangen, bekleeden.

Spalm, m. (fr. *espalme*), teer, scheepspek; kleefdeeg; **spalméren** (fr. *spalmer*, it. *spalmare*), teren; z. v. a. **kalfateren**.

Spalniki, pl. russ., kamerheeren aan het russische hof.

Spalt, m. een blinkend witte steen, die naar het kristal zweemt, en gebruikt wordt om de metalen tot smelting te brengen; ook soms z. v. a. **asphalt**.

Span, m. zweedsche graanmaat = 44.65 kop.

spandéren, z. **spenderen**.

Spaniool, m. (v. h. it. *Spagnuolo*, sp. *Español*, fr. *Espagnol*, Spanjaard), spaansche snuiftabak; **spaniolét**, z. **espagnollette**.

Spanopōgon, m. gr. (v. *spanós*, schaars, dun, en *pōgōn*, de baard), een dunbaard. **spanseren** (hoogd. *spatziëren*), wandelen; **spanseerder**, n. een liefhebber van wandelen; **spanseerplaats**, wandelplaats.

Sparágmus, m. gr. (*sparagmós*, van *sparássein*, vancen rijten, verscheuren), eene hevige kramp; **sparagmōdisch**, Med., tot hevige krampen geneigd en daaraan lijdende.

Sparganōsis, f. gr. (v. *spargánon*, windsel, *sparganōn*, inwikkelen), de inwikkeling, het omzwachtelen van een lijdend lichaamdeel.

spargéren, lat. (*spargere*), uitstrooijen, ruchtbaar maken, rond praten, verspreiden, op aller tong brengen; **spargimént** of **spargemént**, n. nw lat., een uitgestrooid gerucht, uitstrooisel, volkspraatje; elders ook z. v. a. omstandigheden, omslag, ceremoniën (veel spargementen maken); **spargillum**, n. de wijkwast; *sparsim*, lat., hier en daar verspreid, verstrooid, wijd en onregelmatig uiteenstaande, b. v. zulke vlekken, pokken enz.

Spargōsis, f. gr. (v. *spargān*, zwellen, tot berstens vol zijn), Med., het opzwellen; de sterke opzetting der borsten met zog.

Sparsette, z. v. a. **esparsette** (z. a.).

sparsim, z. ond. **spargereren**.

Spartaan, m. inwoner der beroemde stad Sparta in het oude Griekenland; van daar **spartaansch**, den Spartanen eigen of toebehoorend, inz. voor gestreng, hard, mannelijk, b. v. spartaansche kindertucht, zeden enz.

Spartam et Martham (hebben), een post en eene vrouw, eene kooi en een' vogel (hebben); *post Spartam sumēre Martham*, vrouwen na een bestaan te hebben verkrepen.

Spartogras of **spartium**, n. (sp. *esparto*, v. h. lat. *spartum*, gr. *spártos*, *spartion*), spaansche brem, draad- of vlechtgras, waarvan de draadvormige, taaije bladen even als hennip tot touw- en vlechtwerk, inz. in Spanje, worden aangewend; **sparterie**, f. fr., eene mattenfabriek; vlechtwerk.

Spasis, f. gr. (v. *spáein*, trekken), Med., het trekken, de krampachtige beweging; **spasmus**, m. de kramp, hevige, onwillekeurige zamentrekking der spiervezelen; **spasmátion**, n. eene geringe, ligte kramp; **spasmátisch**, aan kramp lijdend; **spasmodica** of **spasma**, pl., krampwerende middelen (l. *antispasmodica*); **spasmōdisch**, ook **spastisch**, krampachtig, krampig, krampaardig, ook krampstillend, b. v. spasmodische middelen (l. anti-

spasmodisch); **spasmologĳe**, f. de krampleer, leer van de kramppijnen.

Spassapensière, f. it. Muz., de mondtrommel of het brommijzer, een speeltuig, dat met de tanden vast gehouden en door het aanslaan eener stalen tong bespeeld wordt.

Spatangieten, pl. gr. (van *spátangos*, zeeëgel), eene soort van versteende zeeëgels.

Spatel, f. (van het lat. *spatula*, verklw. van *spatha*, gr. *spáthē*), ook **spadel**, een werktuig rond aan de eene en vlak of plat aan de andere zijde, dienende bij de apothekers om de zalven uit te strijken, uit de potten te steken enz., het strijkmes, de pleisterstrijker; bij schilders tot het zamenstrijken der verwen, het tempermes; ook een gelijksoortig werktuig bij stukadoors enz.

Spath, n. Miner., onbepaalde naam voor verscheidene ruitvormige of rhomboëdrische mineralen, met bladerige, glanzige breuk, b. v. loodspath, veldspath, vloeispath, gypsspath, kalkspath, zwaarspath enz.

Spathacéén, pl. nw lat. (*spathacæe*, van *spatha*, gr. *spáthē*, spatel), lelien, welker bloem in eene breedbladerige scheede zit.

Spatium, n. lat. of **spatie**, f., pl. *spatīa* of **spatiën**, de ruimte, tusschenruimte, tusschenwijdte; tijd, tijdruimte, termijn; de schei- of aanvullingsstaafjes der letterzetters; *spatium deliberāndi* of *de liberatiōnis*, de tijd ter overlegging, de wettelijk bepaalde tijd, binnen welken een erfgenaam zich moet verklaren of hij de nalatenschap al of niet aanvaardt; *spatium vacūum* of enkel *vacūum*, z. a.; **spatieus** (lat. *spatiōsus*, a, um), ruim, wijd, breed, omvattend, uitgestrekt; **spatieren**, hoogd. (*spazieren*, van het lat. *spatiāri*, eig. eene ruimte doorwandelen), langzaam gaan, slenderen, voor vermaak uitwandelen, rijden, varen gaan, **spanseren**, vgl. ook **promeneren**.

Specerij, f. (van het mid. lat. *espiciæ*, it. *spezie*, *spezeria*, fr. *épices*, *épicerie*, van het lat. *species*, soort, inz. van kruiden en dgl.), welriekende kruiden of droogerijen v. verhittende, prikkelende kracht, geurige kruidenrijen; **specerijhandelaar**, koopman in geurige kruidenrijen, vgl. **materialist**.

Speciēs, f. (pl. insgelijks **speciēs**), lat. (*specĳere*, zien), of **specie**, eig. de aanblik; de gestalte, gedaante, gesteldheid, het uiterlijk aanzien, de schijn; het begrip; gew. de bijzondere soort (van geringeren omvang dan *genus*); Arith., eene hoofdreenwijze, hoofdregel of hoofdwerking der getallen; ook toevoegsel, bestanddeel van artsenijen, spijzen enz.; Med.,

inz. een mengsel van grof kleingemaakte plantendeelen; geld- of muntsoort, inz. eene geheele of groote munt, in onderscheiding van kleingeld of brokkelgeld en papieren geld, h. v. een specie-daalder, eig. een werkelijke of harde daalder in één stuk, eene munt van 2 gl. 40 ct; *ad speciem*, voor den schijn; *in specie*, inzonderheid, vooral; ook in baar of gereed (contant) geld; *sub specie*, onder de gedaante, onder het voorkomen of den schijn, b. v. *sub specie amicitiae*, onder den schijn van vriendschap; *species facti*, Jur., de voorstelling, openlegging van het gebeurde, het verhaal der daadzaken, de gang der zaak; *species pectorales*, pl., borstthee; — **speciaal** (lat. *specialis*, e) of **speciëel**, bijzonder, afzonderlijk, elk op zich-zelf; bepaald, naauwkeurig; **speciālis** of **speciaal**, m. een bijzonder bekende, vertrouwde, hoezemvriend; **speciale kaart**, eene kaart, die eene afzonderlijke landstreek voorstelt, in tegenst. met **generale kaart**; **speciale resolutie**, f. een bijzonder, afzonderlijk besluit; **speciale volmagt**, volmagt voor eene bijzondere zaak aangelegenheid of verrigting; **specialia**, ook **specialiōra**, pl., bijzondere omstandigheden, bijzonderheden; het nadere, meer naauwkeurige; *ad specialia*, tot de bijzondere omstandigheden; **specialissima**, pl., de kleinste of geringste en onbeduidendste omstandigheden; **specialissime**, op het bijzonderst, naauwkeurigst; **specialiter**, z. v. a. *in specie* (z. boven); **specialiseren**, nw lat., bijzonder kenmerken en aanduiden; bijzonderen, op zich-zelf beschouwen; **specialiteit** (lat. *specialitas*), de bijzonderheid, bijzondere eigenaardigheid, soortelijke eigenschap; in tegenst. met **generaliteit**, b. v. de specialiteit moet geenerlei inbreuk maken op de generaliteit, d. i. datgene, wat in het bijzonder is uitgedrukt, moet niets derogeren of geenerlei schade toebrengen aan hetgene in het algemeen gezegd is; het vak van studie, van kunstvljt, waaraan men zich over geeft, het bijzonder lievelingsvak; — **speciēus** (lat. *speciōsus*, a, um), aanzienlijk, schoon; schijnbaar, misleidend, schoonschijnend, wat den schijn of glimp der waarheid, der waarschijnlijkheid heeft; **specifiek**, nw lat. (*specificus*, a, um, fr. *spécifique*), wat in het bijzonder aan iets eigen is, het kenmerkt, eigen, eigenaardig, in de bijzondere soort of eigenaardigheid geground, volgens den natuurlijke aard of de soortelijke eigenschap, soortelijk, b. v. het specifiek gewigt van een ligchaam, d. i. de verhouding of betrekking van de zwaarte eener zelfstandigheid tot de ruimte, die zij beslaat, de soortelijke zwaarte van dat ligchaam

(b. v. goud is specifiek zwaarder dan lood, d. i. het overtreft bij gelijken omvang of gelijke grootte het lood in zwaarte); **specificum** n., pl. **specifica**, Med., een geneesmiddel, dat bepaaldelijk eene ziekte of kwaal bestrijdt en geneest, een zeker, eigen, doelmatig middel (de kina is een voortreffelijk specificum tegen de koorts); **specificie**, in 't bijzonder, stuks-gewijs, stuk voor stuk, elk op zich-zelf; **specificeren** (fr. *spécifier*), in het bijzonder, elk voorwerp op zich-zelf of naauwkeurig opgeven, bepalen, aanteekenen of benoemen, van punt tot punt kennelijk maken, bij name optellen, stukswijze benoemen of neder schrijven; **specificatie**, f. eene naauwkeurige, stukswijze opgaaft of lijst, de benoeming van ieder deel eens geheels in het bijzonder, bijzondere opgaaft, naauwkeurige optelling, verklaring van stuk tot stuk.

Specillum, n. lat. Chir., een zoeker of peiler, eene zoek- of peilnaald, een tentijzer, z. v. a. sonde.

Specimen, n., pl. **specimīna**, lat. (van *specere*, zien, beschouwen), eene proef, een staat, model, proefstuk, proefwerk, bewijs.

spectābel, lat. (*spectabilis*, e, van *spectare*, aanzien, beschouwen), bezienswaard, aanzienlijk; **spectabiliteit**, f. (lat. *spectabilitas*), aanzienlijkheid, een titel voor staatsdienaars in het latere romeinsche keizerrijk en voor de dekens op de tegenwoordige (duitsche) hoogeschoolen; **spectākel**, n. (lat. *spectaculum*, fr. *spectacle*), elk voorwerp, dat de bliken, de aandacht tot zich trekt, de oogen boeit, het schouwspel, de vertooning, openbare vertooning; de aanblik, het gezicht, toneel; gem. opzien, opschudding; geraas, verwarring; **spectaculēren**, nw lat., of **spectakel maken**, opzien verwekken, opschudding maken; **spectaculeus**, zeldzaam, opzienbarend, schandelijk; **spectātor**, m. lat., de aanschouwer, toekijker; waarnemer; **spectatorijum**, n. nw lat., een kring van aanschouwers, de gezamenlijke toeschouwers.

Spectrum, n., pl. **spectra**, lat., een spook, eene verschijning.

speculēren, lat. (*speculāri*), eig. rondzien, bezigtigen, kijken, bespieden, gade slaan; in den geest beschouwen, nadenken, navorschen, diepzinnig denken, bovenzinnelijke beschouwingen maken; handelsplannen maken, gewin berekenen, op handelsvoordeelen loeren, plannen, redeneringen, berekeningen in zake van financiën, handel, rijzing of daling der fondsen enz. maken; **speculānt** of fr. **speculateur**, m. een beschouwer, bespiegelaar, navorscher, overpeinzer; ondernemer, winstzoeker, winstbespieder; **speculatie**,

f. de bespieding, navorsching, overpeinzing; verstandelijke beschouwing, diepzinnige overweging, bespiegeling, theorie; inz. het koopmans-winstzoeken, de winstbeloering, berekening eener onderneming op waarschijnlijke winst of verlies; een fijn ontworpen handelsvoordeel; **speculatief**, navorschend, nadenkend, peinzend, beschouwend, bespiegelend; diepzinnig; boven- of overzinnelijk; ondernemend; op vermoedelijke winst berekend; **speculatieve filosofie**, beschouwende verstandswetenschap, diepzinnig verstandsonderzoek, dat, onafhankelijk van de in de ervaring gegevene verschijnselen, door den denkenden geest de waarheid zoekt, in tegenst. met empirische filosofie.

Speculum, n. lat., de spiegel; Chir., een werktuig om zekere natuurlijke hollen des lichaams open te houden, wijder te maken, b. v. *speculum ani*, een instrument om den aars te verwijden; *sp. matricis*, een moederspiegel, werktuig om den mond der haarmoeder te verwijden; *sp. oculi*, de oogspiegel, oogopsalker; *sp. oris*, mondspiegel, werktuig om den mond op te spalken of op te schroeven; *sp. lucidum*, Anat., het helderblinkend of doorschijnend schot der hersenen.

spediëren, hoogd. *spediren* (van het lat. *expedire*, vgl. *expediëren*), afzenden, verzenden, verder zenden (waren enz. op rekening van anderen); **spediteur**, m. (it. met franschen uitgang), de verzender, goederen- of warenverzender; **speditie**, f. (it. *speditiōne*), de afvaardiging, afzending of verder-zending, warenverzending; **speditie-conto**, de verzendingsrekening; **speditie-handel** of **speditie-zaken**, verzendingszaken; **speditie-provisie**, verzendingsloon; *spedito*, *speditamēto*, Muz., spoedig, haastig, vaardig, gezwind.

Spelter, m. eng. (mid. lat. *pestrum*, *peutreum*), spiauter, z. v. a. zink.

Spelonk, f. lat. (*spelunca*), een hol, grot; nest, roofnest.

Spencer, m. een overvest, vestrok of korte rok zonder panden, naar zijnen engelschen uitvinder lord Spencer benoemd.

spendéren (door den vreemden uitgang eren van het duitsche spenden gevormd, dat echter zelf van het lat. *expendere*, it. *spendere*, ontleend is), ook wel minder goed **spandéren**, ten koste leggen, besteden, er aan wagen; uitdeelen, ten beste geven, schenken; **spendābel**, barb. lat., mild, vrijgevig, mededeelzaam; **spendage**, f. (spr.—*dāazj*?; duitsch met fr. uitgang), de vertering, uitdeeling, schenking.

spéranza, f. it. (v. h. lat. en it. *spe-*

rare, hopen), hoop! als opwekkende toeroep gebruikelijk; **sperātus**, m. en **sperāta**, f. lat., hij of zij, die gewenscht wordt, de gewenschte, verlangde.

Sperma, n. gr. (v. *speirein*, uitstrooijen, zaaijen), het zaad, inz. het dierlijke zaad, de stof, waarmede het dier wordt geleeld; **spermaceet**, n. gr. lat. *sperma ceti*, d. i. eig. zaad van den walvisch: walschot (z. *cachelot*); **spermacrasie**, f. gr. Med., slechte menging of gesteldheid van het zaad; **spermatocratie**, f. het onvermogen om het zaad op te houden, onwillekeurige zaadvloeiing of zelfbevleking; **spermatenergīe**, f. zaadkracht, sterkte van het zaad; **spermatūs**, m. eene zaadrijke vrucht, zadeling; **spermatīne**, f. de zaadstof, eene bijzondere zelfstandigheid, uit het zaad getrokken; **spermatīs**, f. de zaadder; **spermatisch**, tot het zaad behoorende, van het zaad ontstaan, zaadbevattend, zaadvoortbrengend, b. v. zulk een middel; spermatische vaten, zaadvaten; **spermatobōlus**, m. de zaadwerper, eene zaai-machine van nieuwe vinding; **spermatocēle**, f. Med., eene zaadaderbreuk; **spermatoclémma**, n. of **spermatoclépsis**, f. de onmerkbare afvloeiing van het zaad; **spermatologie**, f. de leer van het zaad, zaadleer; **spermatopathie**, f. een zaadlijden, eene uit het zaad ontstane ziekte; **spermatophthōra**, f. het zaadbederf; **spermatopoea**, pl., zaadverwekkende, bevruchtende geneesmiddelen, middelen ter bevordering van de zaadafscheiding; **spermatorrhœa**, f. een zaadvloed; **spermatoschēsis**, f. de zaadverhouding; **spermatozemīe**, f. zaadverlies; **spermogonie**, f. zaadverwekking; **spermolithen**, pl., zaadversteeningen, versteende zaadkorreltjes; **spermoloog**, m. gr. (*spermológos*, eig. wie zaadkorrels verzamelt), een snapper, babbelaar, nieuwsventer; een tafelschuimer, flikflooijer; **spermologīe**, f. de snapachtigheid, babbelzucht; schuimlooperij.

Speronara, **speronada**, f. it., een maltesisch zeilvaartuigje zonder verdek.

Spes, f. lat., de hoop, ook als vrouwelijke godheid voorgesteld; *spes succedēdi*, f. de hoop van op te volgen of op ambtsopvolging; *in spe*, in de hoop; *inter spem et metum*, tusschen hoop en vrees.

Spesen, pl. (it. *spese*, van het lat. *expensae*, van *expendere*, it. *spendere*, uitgeven, verteren), de kosten, onkosten, uitgaven, inz. handelsoonkosten, verzendingskosten, commissie-gelden.

Sphacēlus, m. gr. (*spakēlos*), Med., het koudvuur, de volkomen versterving; **sphacelēren** (gr. *sphakelidzein*), versterven, koudvuur krijgen; **sphacelismus**, n. de versterving; *sphacelismus cerebri*, het koudvuur der hersenen; **sphacelō-**

des, of **sphaceleus**, aan het koudvuur gelijk.

Sphaer, z. **sphaer**.

Sphalma typographicum, n. gr. (*sphalma*, misslag, dwaling, ongeluk; *typographicum*, tot de boekdrukkunst behoorende), eene drukfout, eig. doorgaans zetfout.

Sphaer, **sphaer**, f. lat. *sphaera*, v. h. gr. *sphaïra*, de bal, kogel, het bolronde lichaam; inz. de hemelbol of wereldbol, een bolronde, beweegbaar werktuig, uit cirkels bestaande, voorstellende die, welke de sterrekundigen zich verbeelden aan den hemel getrokken te zijn, de kring, de loopbaan; gezigtskring; de uitgebreidheid, omvang, grenzen van iemands zaken, magt, kundigheden, talenten, vaarbaarheid, werkkring; dat ligt buiten mijn bereik, buiten mijnen werkkring, is mij te hoog, gaat boven mijn begrip; buiten zijne sphaer treden, de grenzen van zijn stand overschrijden, te ver gaan; *sphaera armillaris*, z. **armille**; hoogere sphaeren, bovenaardsche werelden of streken; muziek of harmonie der sphaeren, de hemelsche muziek, die volgens de voorstelling van Pythagoras uit de beweging der hemelligchamen ontstaat; **sphaerisch**, kogelvormig, bolvormig, bolronde; kringvormig; een sphaerische driehoek, een door twee bogen gevormde hoek, klootsche hoek; **sphaeriteit**, f. nw lat., de ronding, bolvormige gedaante der ligchamen; **sphaeriek** of **sphaerologie**, f. gr., de leer van den aard- en hemelbol, globeleer; **sphaeroïde**, f. een langwerpige ronde bol, rondachtig lichaam, de onvolkomene ronding; **sphaeroïdisch**, rondachtig, naar eenen bol gelijkende, plat bolvormig; **sphaerolith**, m. een niersteen, korrelig afgescheiden parelsteen; **sphaerōma**, n. een afgerond lichaam; **sphaerometer**, m. een bolmeter, kogelmeter; **sphaerometrie**, f. de bolmeting, meetkunde des bols; **sphaerosideriet**, m. ijzererts in rondachtige stukken, stralig ijzerspath, ook Frankforter glas genoemd; **sphaerulieten**, pl. nw lat., eene soort van versteende schaaldieren van bolvormige gedaante.

Sphen, m. gr. (*sphēn*, de wig; wegens de wigvormige kristallisatie), z. v. a. **titanië** (z. a.); **sphēnisch**, **sphenoïdisch**, wigvormig; **Arith**, een getal met drie ongelijke zijden, b. v. 24, als hebbende tot zijden 2, 3 en 4; *os sphenoides* (niet *sphenoidium*), het wiggebeen; **sphenomaxillaris**, Anat., tot het wigge- en kaakbeen behoorende; **sphenopelatinus**, tot het wiggebeen en het verhemelte behoorende; **sphenosis**, f. de vastzetting met wiggen; het vastzitten van het hoofd des kinds in het bekken.

Sphincter, m. gr. (v. *sphingein*, snoeren, zamen trekken), Med., eene sluitspier; *sphincter ani*, de sluitspier van den aars; *sph. vesicae*, de sluitspier van de pisblaas; **sphingōnta**, pl., sterk zamentrekkende middelen; **sphinxis**, f. het insnoeren, toesnoeren.

Sphinx, f. gr. Myth., een roofgierig monster, hebbende het hoofd en de borst van eene vrouw, doch overigens naar eenen leeuw gelijkende, somtijds ook met vleugels afgebeeld, dat op eene rots bij Theben zich ophield, den voorbijtrekkenden een raadsel opgaf en ieder, die het niet kon ontbinden, verslond. **Œdipus** (z. a.) loste het op, waarop de sphinx zich van de rots naar beneden stortte. Zij wordt nu eens als het zinnebeeld van de vruchtbaarheid des lands, dan weder als dat der wijsheid en der verborgenheden in de natuur aangezien; N. H., een avondvlinder, vlinder met prismatische voelsprietten; pl. **sphinges**, ook **sphinxen**, vgl. **papillon** en **phaënen**.

Sphinxis, z. ond. **sphingōnta**.

Sphragide, f. gr. (v. *sphragis*, het zegel), zegelsteen, zegelaarde; **sphragistiek**, f. de zegelkunde, kennis van de zegels der oorkonden; **sphragistisch**, zegelkundig, de zegelleer betreffende.

sphygmisch, gr. (v. *sphygmós*, de pols, v. *sphydzein*, in hevige beweging zijn, koken, slaan), den pols betreffende; **sphygmōdisch**, naar den pols gelijkende; **sphygmologie**, f. de leer van den pols; **sphygmometer** of **sphygmoscop**, m. een polsmeter.

Spialter, z. **spiauter**.

spianato, it. (v. *spianare* = lat. *explanare*, vereffenen, verklaren), Muz., eenvoudig, ongekunsteld, uiteengezet.

Spiauter, **spialter**, m. (eng. *spelter*), z. v. a. zink.

Spica, f. lat., eig. eene korenaar, een korenhalm; Chir., een verband, welks windsels eenigzins naar eene korenaar gelijken; *spica nardi* of **spikenard**, eig. nardusaar, z. v. a. **lavendel** (z. a.); *spicatus*, geaard, als eene korenaar; **spicilegium**, n. lat., de arenlezing, naooogst, nalezing; verzameling van losse schriften, verhandelingen, oorkonden enz.

spiccato, it. (v. *spiccare* = lat. *explicare*, ontvouwen, verklaren), Muz., duidelijk, verstaanbaar uitgesproken bij het zingen; ook kort afgestooten.

Spillage, f. eng. (spr. *spillidzj*) of **spillagie**, Merc., datgene, wat van de waren door de naden der vaten, balen enz. naar buiten dringt en in den ballast valt.

Spiesglans, **spiesglas**, z. v. a. **antimonium**.

Spilmagen, pl., bloedverwanten van moederszijde, in tegenst. met **zwaard-**

magen; **spilzijde**, moederszijde (v. spil, de ronde pen, waarop iets draait, hier voor spinnewiel).

Spilōma, n. gr. (eig. vlek, smeer, van **spilūn**, bevleken), Med., eene moeder-vlek; **spilōsis**, f. de bevlekking, bezoedeling.

Spina, f. lat., eig. doorn, stekel, graat; de ruggegraat; ook de met zuilen en beeldwerk versierde dwarsmuur, die overlangs door eene oud-romeinsche renbaan liep en om welken de wedloop zich bewoog; **spina bifida**, f. Med., gespletene wervelkolom, aangeborene splijting der ruggewervelen en openstaan der wervelholte; **spina ventōsa**, winddoorn, een kwaadaardige beeneter, scrophuleuse opzwellling van het gewrichteinde der beenderen; **spinaal**, tot de ruggegraat behoorende.

Spinagie of **spinazie**, f. (it. *spinace*, hoogd. *spināt*, waarsch. v. h. lat. *spina*, doorn, spits, wegens de spitsgetakte bladeren; sp. *espinaça*, fr. *épinards*), een bekend moeskruid, spaansche kool.

Spinél, m. fr. (*spinelle*), z. robijn; **spinellaan**, m. eene zwartbruine, grijze of roodachtige, aan den lazuursteen verwante steensoort aan de oevers van den Rijn; **spinelline**, f., z. v. a. **tetamiet**.

Spinéle, f. (v. h. lat. *spina*), de stekelbezie; **spinét**, n. (it. *spinetta*, fr. *épinette*), een klavier, waarvan de snaren met punten van penneschachten geslagen worden; **spinola**, z. v. a. **spina bifida** (z. ond. **spina**); **spineus** (lat. *spinōsus*, a, um, fr. *épineux*), doornig, stekelig; moeilijk, netelig, bedenkelijk.

Spinosismus, n. het wijsgeerig stelsel van Spinosā, een' joodsch' geleerde te Amsterdam (geb. 1632), inz. de pantheïstische grondstelling daarvan, dat God en de wereld één is, volgens welke God alzoo slechts als substantie niet als subject en geest bepaald wordt; **spinosis**, m. een aanhanger van die leer.

Spinsbek, z. v. a. **pinsbek**, z. **pinchbeck**.

Spint, n. eene voorm. graanmaat in sommige streken van Nederland: te Groningen = $\frac{1}{16}$ oud mud; ook eene inhoudsmaat te Hamburg, = $\frac{1}{16}$ schepel of 6,5310 ned. koppen; te Bremen $\frac{1}{16}$ last of 4,63 koppen.

Spintherismus, n. gr. (v. *spinthēr*, vonk, *spintheridzein*, vonken werpen), het vonkenwerpen, afgeven van vonken; **spintherométer**, m. een vonkenmeter, werktuig om de kracht der electrieke vonken te bepalen; **spinthriën**, pl., munten of gesneden stenen, die onkuische voorwerpen vertoonen.

spintiseren (uit het it. *spignère*, deelv. woord *spinto?*), uitpluizen, fijn uitspinnen, allernaauwkeurigst navorschen.

Spion, m. (it. *spione*, fr. *espion*, die

van ons spie, spieden, hoogd. *späher*, *spähen*, eng. *spy* afstammen), een bespieder, beloeder, uitvorscher, kondschapper, iemand, die de oogmerken, de bewegingen van een vijandelijk leger, van bijzondere personen in het geheim gade slaat; ook wel voor een straatspiegel, vensterspiegel; **spionéren**, bespieden, belocren, bedektelijk gade slaan, uitvorschen.

spiraal, nw lat. (v. h. lat. *spira*, gr. *spēira*, omdraaijing, kronkeling), kring- of slakvormig gedraaid, schroefvormig; **spiraallijn**, de schroeflijn, slakkelij, krullijn, eene kromme lijn, die op een vlak verscheidene wentelingen rondom een punt doet, waarvan zij zich meer en meer verwijderd; **spiraalveer**, de slakkeveer, opgewonden veer in zakuurwerken.

spirābel (lat. *spirabilis*, e, v. *spirāre*, ademen), adenbaar, vervliegbaar; **spirabiliteit**, f. nw lat., de geschiktheid der lucht tot inademing; vervliegbaarheid van een ligchaam; **spiracūlum**, n. lat., een luchtgat, eene opening.

spirāto, it. (v. *spirāre* = lat. *expirāre*, z. **expiréren**), Merc., in de jongst verlopen maand of het laatst vorige jaar.

Spiritus, m. lat., eig. de adem, ademtogt, wind, het leven, de geest, kracht; een afgetrokken geestrijk vocht, geest, eene door overhaling uit vele zelfstandigheden verkregen vlugtige vloeistof; **spiritus asper** en **spiritus lenis**, de scherpe en zachte aanblazing in de grieksche taal, aangeduid door ψ en ν ; **spiritus cornu cervi**, geest van hertshoorn; **sp. familiaris**, een beschermgeest, geleigeest, geheime gediensige geest; **sp. niri dulcis** of **sp. aethēris nitrici**, verzoete salpetergeest of salpeter-æthergeest; **sp. rector**, de bezielende geest, de levenwekkende, geestige kracht; de reukstof bij de planten; **sp. salis ammoniaci causticus**, bijtende geest van salammoniak; **sp. sanctus**, de heilige geest; **sp. silvestris**, koolzuur, koolzuurgas, luchtzuur, krijtzuur, vaste lucht; **sp. vini**, wijngeest; **spirituālen**, pl. nw lat., bijzondere opzieners der zedelijkheid in de priester-seminariën; ook de gestrengere partij onder de franciskanen; **spiritualia** of **spiritualiën**, pl., geestelijke aangelegenheden, geloofsaken, zielezorg; **in spiritualibus**, in geestelijke aangelegenheden; **spiritualiseren**, Chem., tot geest maken, den spiritus of geest uit iets trekken; oneig. **begeesteren**, in vervoeving brengen; ook eene verstandelijke, allegorische, inz. vrome of geestelijke rigting geven, vergeestelijken; **spiritualisatie**, f. Chem., de uitrekking van de geestrijke deelen, geestmaking, geestwording; **spiritualismus**, n. de geestenleer, leer van het wezen des geestes; ook de wijsgeerige meening, dat alles geest is en

het ligchamelijke uit den geest te voorschijn treedt, in tegenst. met *materialis mus*; **spiritualiteit**, f. de geestigheid, onligchamelijkheid, het innerlijk leven, de ontbondenheid, het loszijn van de wereld, de overpeinzing van geesteszaken; **spiritualiter**, op geestige, geestelijke wijze, geestelijk; **spiritueel** (fr. *spirituel*), geestig, geestrijk; zinrijk, snedig; geestelijk, onligchamelijk; **spiritueus** (fr. *spiritueux*), geestrijk, vol geest, vurig, krachtig, sterk (van dranken); **spirituositeit**, f. Chem., hoedanigheid van een geestrijk vocht, geestrijkheid, geestgehalte; **spirituoso** (spr. — *tocozo*) of **spiritoso**, ook **conspirito**, it. Muz., met geest en vuur, of vurig, levendig voor te dragen.

Splanchnemphraxis, f. gr. (v. *splanchnon*, n., pl. *splanchna*, ingewand), Med., verstopping der ingewanden, overvulling der ingewanden; **splanchnneurýsma**, n. de tegennatuurlijke verwijding of uitzetting van een ingewand; **splanchnaica**, pl., midelen tegen de ziekten der ingewanden; **splanchnodýnē**, f. ingewandspijn, kramp of pijn in de ingewanden; **splanchnographie**, f. beschrijving der ingewanden; **splanchnolith**, m. een ingewandssteen; **splanchnolithiasis**, f. de steenvorming in de ingewanden; **splanchnologie**, f. de ingewandsleer, leer van de ingewanden; **splanchnolýsis**, f. de verslapping of verlamming der ingewanden; **splanchnopathie**, f. een ingewandslijder; **splanchnopáthisch**, aan de ingewanden lijdend; **splanchnophtharsis**, f. bederf of belediging der ingewanden; **splanchnophthárisch**, ingewandbedervend; **splanchnophthóra**, f. ingewandsbederf; **splanchnoscopie**, f. het onderzoek, de beschouwing der ingewanden; **splanchnotomie**, f. de ontleding der ingewanden.

Spleen, m. eng. (spr. *splien*; v. h. gr. en lat. *splēn*, milt), Med., de miltzucht, zwaarmoedigheid, eene soort van hypochondrie (z. a.), die dikwijls levenszacht en zelfmoord voortbrengt; blijvende kwade luim, verdrietelijkheid, gemelijkheid, grilligheid, ijzegrimigheid.

Splenalgie, f. gr. (v. *splēn*, milt), het miltlijden, de miltpijn; **splenálgisch**, aan de milt lijdend, door pijn in de milt veroorzaakt; **splenectomie**, f. de miltuitsnijding; **splenecosis**, f. eene miltzweer, miltverettering; **splenemphractic**, miltverstoppend, door verstopping in de milt veroorzaakt; **splenemphraxis**, f. de miltverstopping; **splenētisch**, miltzuchtig, gemelijk, zwaarmoedig, zwartgallig, treurig, ijzegrimmig, knijzerig; **splenēticus**, n. een miltzuchtige; **splenetica** of **splēnica**, pl., miltmiddelen of middelen tegen de miltzucht; **splenictērus**, m. de miltgeelzucht; **splenītis**, de miltontsteking;

splenocēle, f. de miltbreuk; **splenographie**, f. de miltbeschrijving; **splenologie**, f. de miltleer, leer van de milt; **splenóncus**, m. het miltgezwel, de miltzwellung; **splenoparectomie**, f. de vergrooting van de milt; **splenorrhagie**, f. de bloedvloeijing uit de milt; **splenotomie**, f. de ontleding der milt.

Splendeur, f. fr. (spr. *splangd*—; = lat. *splendor*), de glans, pracht, praal, heerlijkheid; **splendor sōlis**, de zonneglans, titel van een alchemistisch boek; **splendied**, lat. (*splendidus*, a, um, fr. *splendide*), schitterend, prachtig, prachtvol, heerlijk, glansrijk, kostelijk.

Splenectomie enz. — **splenectica**, z. **splenalgie**.

Splēnia, pl. lat. Med., eig. langwerpige pleisters in den vorm der milt, miltpleister; een **compress**, drukdoek, om op eene wond enz. te leggen.

Spodium, n. lat. (v. h. gr. *spódion*, v. *spodos*, f. asch), metaal-asch, z. v. a. *tutia*; beenzwart, gebrand of gecalcineerd ivoor (*spodium nigrum*); **spodomantie**, f. de waarzeggerij uit de asch; **spodumén**, m. gr. (*spodúmenon*, v. *spodán*, tot asch verbranden), eene groene paarlemoerglanzige steensoort, die gebrand zijnde aan asch gelijk wordt.

Spolium, n., pl. **spolia** of **spoliën**, lat., de roof, buit; inz. buitgemaakte, veroverde wapenrustingen, wapens enz. als zegetekenen; Jur., ontzetting van bezit, uitwinning; **spolia opīma**, pl., eig. vette, rijke buit, de wapenrusting, die een oud-rom. veldheer eenen door hem-zelfen verslagen vijandelijkken aanvoerder had ontnomen; **spoliën**, ook de ridderlijke eretekenen, als schild, helm enz. bij lijkstaatsien en andere praalvertooningen; **spoliēren** (lat. *spoliāre*), berooven, plunderen, gewelddadig ontnemen; **spoliānt** of **spoliēerder**, m. de van roof aangeklaagde; **spoliaat**, m. hij, die een ander wegens roof aanklaagt; **spoliatie**, f. de berooving, plundering; **spoliator**, m. een beroover, plunderaar.

Sponde of **bedsponde**, f. (v. h. lat. *sponda*), de bedstede, legerstede, het ledekant, de slaapplaats.

spondēren, lat. (*spondēre*), beloven, toezeggen; **sponsus**, m. de verloofde, bruidegom; **sponsa**, f. de verloofde, bruid; **sponsalýen**, pl. (lat. *sponsalia*), de plegtige huwelijksbelofte, trouwbelofte, de verloving, het echtverdrag, de ondertrouw, de viering daarvan, bruiloft; **sponsalia claudēstina**, heimelijke trouwbeloften of verlovingen; **sp. publica**, opentlijke verloving in tegenwoordigheid der ouders of andere getuigen; **sponsie**, f. (lat. *sponsio*), de plegtige belofte, toezegging, waarborging, gelofte; **sponsio de futuro**, belofte of toe-

zegging voor de toekomst; *sp. publica*, openlijke verloving of gelofte; **spónsor**, m. een borg; *sponsor fidēi*, eig. een geloofsborg, pect, doopheffer, doopvader, gevader, doopgetuige; *sp. pacis*, een vredeborg; **sponséren** (v. h. lat. *sponsāre*), vrijen, naar de hand van een meisje of eene weduwe dingen, een huwelijksaanzoek doen; ondertrouwen, trouwbeloften doen.

Spondēus, m. lat. (v. h. gr. *spondēōs*, d. i. eig. tot de plegtige plengoffers [*spondai*] behoorende, die door langzame, ernstige melodiën begeleid werden), Poet., de gelijkred, twee- of dubbelslag, een versvoet van 2 lange lettergrepen (— —), b. v. maanziek.

Spondylus, m. gr. (*spōndylos* of *sphōndylos*), pl. **spondylen**, wervelbeen, inz. ruggegraatswervel, rugwervel; **spondylalgīe**, f. ruggegraatspijn, wervelpijn; **spondylarthrocāce**, f. de vrijwillige ontwrichting van een' der rugwervelen, verzwerende ruggegraatsontsteking; **spondylexarthrosis**, f. de ruggegraats-ontwrichting of verrekking; **spondylisch**, de ruggewervelen betreffende, uit de rugwervelen ontstaan; **spondylieten**, pl., lazarusklappen, eene soort van versteende schaaldieren; **spondylites**, f. de wervelontsteking, ontsteking van een' of meer ruggewervelen; **spondylolithen**, pl., versteende vischwervelen; **spondylopathie**, f. eene ziekte der rugwervelen; **spondylopāthisch**, aan de rugwervelen lijdende, door ziekte der rugwervelen veroorzaakt.

Spongīa, f. gr. en lat., de spons; *spongīa officinālis*, lat., de gewone wasch- of glazenpons; **spongīeus** (lat. *spongīōsus*, a, um, fr. *spongīeux*), sponsachtig, wat de eigenschap van spons heeft, vol poriën of gaatjes, los, luchtig; **spongiolithen**, pl. of **spongieten**, pl. gr., sponssteen, puimsteen, drijfsteen, versteende sponskorallen; **spongiositeit**, f. de sponsachtigheid, porusheid; **spongōsis**, f. Med., het sponsgezwel, gewrichts-sponsgezwel.

Sponsa, **sponsalīēn**, **sponsie** enz., z. ond. **spondéren**.

sponte, lat., vrijwillig, van zelf, uit eigene aandrift; **sponstaan** (lat. *spontānus*, a, um), vrijwillig, ongedwongen, uit eigene beweging, willekeurig; Med., spontane verrekking, d. i. de verrekking ten gevolge van eene ziekte des gewrichts zonder inwerking van uitwendige belediging; *spontanēa confessio*, z. ond. **confessie**; **spontaneiteit**, f. nw lat., de vrije wilskracht, vrijwerkendheid, zelfwerkzaamheid; willekeur, eigen goeddunken.

Sponton, m. (spr. *spongtóng*; fr. *spon-ton*, *espon-ton*. v. h. it. *spontāne* of *spuntōne*, v. *spuntare*, afstompen), de halve piek, spies der onderofficieren.

Sporāden, pl. gr. (*Sporādes*, v. *sporās*, verstrooid, v. *speirein*, uitstrooijen, zaaijen), verstrooid liggende eilanden, inz. in den grickschen archipel; **sporādīsch**, verstrooid, op zich-zelf en buiten gezelschap levend; sporadische ziekten, zulke, die slechts weinige menschen hier en daar aantasten en niet algemeen heerschende (epidémisch) zijn; **sporangiūm** of **sporangiđium**, n. (v. *sporā*, zaad, en *ángos*, vat), een klein zaadvat, het vruchthuisel der cryptogamen.

sporco, it. (= lat. *spureus*), onrein, besmet (b.v. in quarantainen); Merc., z. v. a. *bruto*.

Spores rassel (joodsch of dieventaal?), klinkende munt, baar of gereed geld, contanten.

Sport, n. eng. (spr. *spoort*), spel, scherts, grap, uitspanning, tijdverdrijf, kortswijl; landelijk vermaak, veldvermaak, inz. alle lichaams oefeningen en uitspanningen, die vaardigheid, kracht en stoutheid vorderen, als: paardenwedloopen of harddraverijen, jacht, wedloopen, wedstrijden van allerlei aard.

sportula, f. lat., een korfje, mandje; bennetje, waarin men iemand spijzen ten geschenke zond; verder in 't alg. geschenk, geregte lijke bijvoordeelen, schrijfgelden, verval; **sporteln**, pl. hoogd., geregtskosten; **sporteltax**, f. het wettelijke voorschift omtrent de onkosten voor geregte lijke stukken; **sportulánt**, m. de heffer of ontvanger dier ongelden.

Spriet, f. ned. (verwant aan spruit, spruiten), Mar., de vooruitstekende steng aan sommige schepen, ter uitzetting van het zeil; ook de voelhoorn van een insect.

spumeus, lat. (*spumōsus*, a, um, van *spuma*, schuim), schuimig, schuimend.

Spurius, m. lat. (*spurius*, a, um, onecht), een onechte, buiten het huwelijk geteelde knaap, bastaard, hoerejongen; **spuriā**, f. een onecht meisje, hoerekind; **spurisch**, onecht, ondergeschoven, valsch; spurische ziekten, zulke, die den gewonen loop niet nemen, noch met de gewone toevallen vergezeld gaan.

sputum, n. lat. (v. *spuere*, spuwen), het uitgespuwde, spog, speeksel; *sputum cruentum*, het bloedopwerpen; **sputatie**, f. nw lat. (van *sputare*, spuwen), Med., speeksel-afgang of speeksel-opbrenging; **sputatoria**, pl., middelen, die de afzondering van speeksel bevorderen, kaauwmiddelen.

squameus, lat. (*squamōsus*, a, um, van *squama*, schub), schubbig, geschubd.

Square, n. eng. (spr. *skweer*), een vierkant, inz. eene vierkante marktplaats, plein te Londen.

Squilla, z. *scilla*.

Squire, z. v. a. *esquire* (z. a.).

Stab, m. eene lengtemaat te Freyburg = 1,0696 ned. el.

stabat mater, n. lat., d. i. de moeder (van Jezus) stond (aan het kruis), een beroemd geestelijk gezang der r. k. kerk, gedurende de week voor paschen, dat met deze woorden begint; het is in uitstekende nederl. verzen vertaald door P. van Braam, Bilderdijk e. a., en op voortreffelijke muzijk gezet door Palestrina, Pergolesi, Haydn e. a.

stabiël, lat. (*stabilis*, a, van *stare*, staan), bestaand, standvastig, duurzaam, durend, bestendig, niet veranderlijk, vast, vastgezet; **stabiléren**, vastzetten, vaststellen, bevestigen; **stabilist**, m. nw lat., een aanhanger van het bestaande, van het stelsel des behouds, een behoudsman; **stabiliteit**, f. lat. (*stabilitas*), de vastheid, duurzaamheid, duur, bestendigheid, bijblijving, onwrikbaarheid, het voortdurend bestaan; **stabiliteits-systeem**, n. het stelsel des behouds, des volhardens bij het oude.

Stablat, m. fr. (spr. *stablá*), eene woning, die de bewoners van zekere gedeelten der Alpen tegen den sneeuw tijd maken en in welke zij zich tot op het einde des winters met hunne kudden opsluiten, eene stalwoning.

Stablasiers, pl., eene secte van wederdoopers, die een afgrijzen van den oorlog hadden en geen ander wapen gebruikten dan een' stok, waarom zij ook bacularen heeten (v. *baculus*, stok).

staccato, it. Muz., gestooten, afgestooten, kort, gebroken.

Stadie, f. (lat. *stadium*, van het gr. *stádion*), eene lengte- of wegmaat; de romeinsche stadie v. 125 schreden of 625 romcinsche voeten, = 185,1584 ned. ellen; de olympische stadie, v. 600 grieksche voeten, = 184,9550; de pythische stadie, $\frac{2}{3}$ van de voorgaande of 147,9640; de phileteriaansche stadie, eene wegmaat, die in het Oosten in de 3de eenw vóór Chr. werd ingevoerd, deed 600 philet. voeten of 213,0020; de groote aziatische stadie = 222,3852; de zeestadie = 166,8375 ned. ellen; de ren- of loopbaan bij de wedspelen der oude Grieken; oneig. de tijdruimte in de voortgaande ontwikkeling van een voorval of eenen toestand, b. v. van eene ziekte (*stadium morbi*), van eenen aanval eener tusschenpoozende koorts.

Stage-coach, f. eng. (fr. *steadz'kootsj*; v. *stage*, z. v. a. *station*), eene postkoets, een postwagen.

Stagrietten, pl., aanhangers van Aristoteles van Stagira (eene stad in Macedonië).

Staglio, m. it. (spr. *stálgio*; van *sta-*

gliare, aan stukken snijden), Merc., de gemiddelde rekening, raming, overslag.

Stagma, n. gr. (*stáigma*), eig. een druppel, vloeibaarheid; elk door destillatie of overhaling verkregen vocht.

stagnéren, lat. (*stagnāre*), stilstaan, niet vloeijen, bederven, verrotten (van water en andere vloeistoffen); **stagnātie**, f. nw lat., de stilstand, stremming, verhin-dering, schorsing; h. bederf, de verrotting.

Stagnool, zie **stanniol**.

Staja, f. (pl. *staje*) eene inhoudsmaat in de sardinische staten voor het koren, = 2 min aas of 38,33 ned. koppen; eene oliemaat te Napels, = $\frac{1}{16}$ s a l m a of 9,9037 ned. kannen; eene inhoudsmaat te Palermo, = 2,46 koppen.

Stajo, f. (pl. *staje*), ook **staro**, m. it., het schepel, eene onderverdeling der ital. inhoudsmaten: in het Venetiaansch-Lombardisch rijk = $\frac{1}{3}$ moggio en $\frac{1}{3}$ brenta; de nieuwe moggio bevat slechts 4 staje, ieder van 30 koppen, te Lucca = 24,12; te Moderna = 70,4; te Parma = 51,37; in Toscanen = 24,3690; in Dalmatië 148,6530 koppen of kannen; **stajolo**, m. eene veld- of vlaktemaat in Toscanen, = 66 □ roeden of 4.2580 ned. □ roeden.

Stakét, **stakétsel**, n. (het naast van het it. *stacchetta*, dit echter van ons staak, steken), paalwerk, palmheg, palenmuur, eene rij van palissaden, lattenheining, regtstandig geplaatst latwerk op muren enz.

Stalágma, n. gr. (van *staládzein*, druppelen), het druppelende, de drup of drop; Med., het door herhaalde destillering verkregen vocht; **stalágmus**, n. en **staláxis**, f. het afdruppelen, de afdruppeling; **stalagmiet**, m. dropsteen, op den bodem door opdruppeling gevormd; **stalactiet**, m. dropsteen, die aan het gewelf of aan de wanden van grotten door afdruppeling wordt gevormd en naar de ijskegels gelijkt, die men des winters soms aan de daken, ramen enz. ziet hangen; ook in 't alg. dropsteen, een uit kalkwater afgezette of verharde kalksteen, b. v. in het Bouwmanshol in den Hartz enz.: **staláctisch**, **stalactitisch**, dropsteenachtig, ijskegelvormig.

staltisch, gr. (*staltikós*, ē, ón, v. *stélein*, zamen trekken), zamentrekkend, terugdrijvend, stuitend; **staltíoa**, pl. Med., middelen, die het wild vleesch wegbijten, de wondlippen gelijk maken en alzoo de wond sluiten.

Stambul, **Stamboul**, turk. naam voor Constantinopel, gevormd uit de drie gr. woorden εἰς τὴν πόλιν (in de stad), op de hedendaagsche wijze uitgesproken; ook eene turk. rekenmunt van goud, om trent = 5 gl. courant; **stambul-efendibaschi**, m. opperrechter in burgerlijke en lijfstraffelijke zaken te Constantinopel.

Stāmen, n., pl. **stamina**, lat. (v. *stāre*, staan). eig. de schering of ketting van een weefsel; Bot., meel- of stofdraden en in 't alg. de stofvaten, de bevruchtigingswerktuigen in de bloemen der planten, vgl. **antheren** [niet **anthenen**, gelijk er door eene zetfout staat]; on eig. voor aanvang, beginselen.

Stampa, f. it. (v. *stampāre*, opdrukken, stempelen). de druk; de stempel eener munt; **stampe**, f. fr., de stempel, waarmede de negerslaven door hunne eigenaars gemerkt worden; **stampille**, f. (mid. lat. *stampilla*, fr. *estampille*), een stempel, inz. voor naamteekeningen onder oorkonden enz.

Stance, f. fr., z. **stanze**.

Standaard, m. (eng. *standard*, v. *to stand*, staan; eig. een stam, vrijstaande boomstam, hoekboom, rigtpost); elke door de wet bepaalde maat, ijkmaat, legger of slaper; muntvoet; het rigtsnoer, model, de regel, maat; de vaan, ruitervaan; standaard-goud, fijn goud van 22 karaten; standaard-zilver, fijn zilver van 11,1/2 penning.

Stangiew, m. poolsch, waterbak, tobbe, kuip; eene poolsche vochtmaat, = 2 beczka of 124 ned. kan.

Stanislaus, m. slav. (poolsch *Stanislaw*, v. *stan*, stand, staat, en *slawa*, roem), mansn.: roem der bestendigheid.

stannum, n. lat., het tin; bij de Ouden: werklood, eene verbinding van lood en zilver; **stanniool** of **stagnool**, n. (it. *stagniolo*), bladtin of tinblaadjes, tinfolie.

stante, it. (v. h. lat. en it. *stare*, staan, bestaan enz.), Merc., in deze of de loopende maand; **stante pede**, lat., op staanden voet, dadelijk, oogenblikkelijk, onverwijld, terstond.

Stanze, f. it. (*stanza*, v. *stare*, staan, zich ophouden, stilstaan), 1) de plaats des oponthouds, eene kamer, een vertrek; ook eene wandschilderij tot kamerversiering, inz. de beroemde wandtafereelen van Rafaël in het vatikaan te Rome; 2) eene versafdeeling in een gedicht, verzengroep, **doorgaans kortweg vers** geheeten, z. v. a. **strophe**; inz. de achtregelige italiaansche strophe (*ottave rime*), bestaande uit 3 vijfvoetige jambische verzen of versregels waarin twee rijmen driemaal met elkander afwisselen en dan met twee gepaarde sluiten.

Stapelie, f. (nw lat. *stapelia*, naar Bodeus **Stapel**, een' hollandsch' geneesheer, gest. 1616, benoemd); eene broeikasplant van zeer vele schoone soorten uit Z. Afrika.

Staphylāgra, n. gr. (v. *staphylē*, druif, on eig. de huid, het lletje in de keel), Chir., een tangetje om de huid te vatten; de huidtang; **staphylēa**, f. de pimpernoet,

een boom van verscheidene soorten; **staphylēon**, n. eene druivenpit of -kern; Med., eene daarnaar gelijkende zweer op het hoornvlies van het oog; **staphylisch**, de huid betreffende, van de huid ontstaan; **staphylodendron**, n. de druivenboom; **staphylōma**, n. het druifgezwel, druivenoog, een vleeschachtig uitwas in het oog; **staphylomateus**, daarmede behebt; **staphylōncus**, m. de swelling der huid; **staphylorrhaphiē**, f. het naaijen van de huid; **staphylotoom**, m. de huidsnijder; **staphylotomie**, f. de huigsnede.

Stār of **stær**, m. (= it. *staro*, z. a.), eene graanmaat in Boven-Duitschland, ook eene maat voor ertsen; een gewigt in Tyrol, = 1 centenaar.

Starboard, n. eng. (spr. — *boord*), het stuurboord, de rechterzijde van het schip.

Starēllo, m. eene inhoudsmaat in Sardinië voor het koren, = 16 imbuti, of 48,96 kop.

Staro, m. it. (ook *stajo*, z. a.; zamengetr. uit het lat. *sextarius*), eene graanmaat in Rome, Bologna en Triest; ook eene veld- of vlaktemaat in Ferrara.

Starōst, m. (v. h. slavisch *star*, oud), een poolsch oudste, landvoogd, voornaam staatsbeambte, stadhouder, gouverneur eener *starostij*; in Lausitz: een opzichter over de bijenhouders; **starostij**, f. de waarheid en het gebied van eenen starost, stadhouderschap, landvoogdij.

Startin, m. of **startine**, f. eene vochtmaat in Stiermarken, = 10 oostenrijksche emmers of 56,6 ned. kan.

Stasis of **stase**, f. gr. (v. *stēnai*, staan), het plaatsen, zetten, stellen; de stelling, stand; Med., de stilstand van vochten.

statārisch, lat. (*statarius*, *a*, *um*), staand, vertoevend, langzaam voortgaande, in tegenst. met *cursorisch* (z. a.).

Statēr, m. gr., eig. gewigt; verscheidene aziat. en gr. zilver- en goudmunten; als gr. goudmunt deed hij 20 zilveren drachmen en werd ook *chrysos* en *dareikós* geheeten; de gouden *stater* v. Cyrica gold 28 atheensche zilveren drachmen; in het oude Athenen eene zilvermunt van 4 drachmen; ook eene voorm. joodsche zilvermunt, de *zilverling*, = 80 ct.

Stathmiek, f. gr. (v. *stathmós*, m. standerd, pijlaar, deurpost; weegschaal, gewigt), de gewigtkunde, de leer der weegschalen en gewigten.

Statief, n. (v. h. lat. *stativus*, *a*, *um*, vaststaand), een voetstuk als steun voor de meettafel en andere werktuigen bij het landmeten.

Statiek, f. gr. (v. *statikós*, *ē*, *ón*, doende staan, v. *stēnai*, staan), de stand- of evenwigt-leer, de weeg- of evenwigt-kunde, de wetenschap, welker voorwerp het evenwigt der vaste lichamen is; **statisch**, wat tot

die wetenschap behoort, in evenwigt, evenwigtig; **statische geneeskunst**, het oplettend onderzoek van hetgeen het ligchaam door de voeding winnen en door de uitademing verliezen kan.

statieus, barb. lat. (v. staat voor staatsie, praal, pronk), pronkend, pralend, staatsie makend.

Station, f. fr. (spr. *stasjông*; v. h. lat. *statio*, v. *stāre*, staan), in 't alg. het staan, de stand, het oponthoud, verblijf, de stand-, ligplaats, aanleg, inz. in het postwezen de **poststation**, de pleisterplaats, toefplaats, stilstand op eene plaats, waar de paarden gewisseld worden; ook de afstand van zulk eene wisselplaats tot de andere, de postrust, rust; oncig. de **stations** van het leven, d. i. levensstijperken, trappen des ouderdoms; in de r. k. kerk: bedegangen, voorstellingen uit de lijdensgeschiedenis van Christus, bij welke men stilstaat om te bidden; kerken, kapellen of altaren, waar men zekere gebeden gaat verrigten om afluut te verkrijgen, bedevaart; Mar., de uitgestrektheid der zee, welke den schepen wordt aangewezen om er gedurende een' bepaalden tijd te kruisen; de standplaats, het standpunt der landmeters; de post, het ambt; **stationair** (lat. *stationarius*, a, um), stilstaand, b. v. van eene planeet, als zij in den dierenriem noch voor- noch achterwaarts schijnt te gaan; vastgezet, bestendig, voortdurend, blijvend, op hetzelfde punt staande, geene vorderingen makende; **stationaire koorts**, zulke, die gedurende een of meer jaren algemeener en aanhoudender heerschen dan de andere; als subst. m. een stilstaande, een biddend persoon voor een heiligenbeeld; een hulpprediker, hulppriester; een wachtschip; oudtijds een garnizoenhoudend soldaat; **stationairen**, pilaarheiligen, z. v. a. **stylieten** (z. a.); **stationeren**, nw lat., op eene standplaats, ligplaats zetten, op schildwacht plaatsen, als wachtschip ergens liggen; aanstellen; **gestationeerd**, aangesteld, geplaatst, gelegden.

statisch, z. ond. **statiiek**.

Statist, m. nw lat. (v. *stāre*, staan), een stomme persoon, eene stomme rol op de tooneelen, vgl. **figurant**.

Statistiek, f. nw lat. (v. *status*, toestand, staat), de wetenschap, wier doel is de bevolking, de inkomsten, den handel, de fabrieken enz. van eenen staat te doen kennen, de staathuishoudkunde, statenkunde, statenbeschrijving; **statisticus**, m. een kenner der statistiek, staatsligchaamkenner, statenkenner; **statistisch**, wat tot de wetenschap van de gesteldheid der staten behoort of haar betreft; staathuishoudkundig; statenbeschrijvende.

stat pro ratione voluntas, lat., het

bestaat of geldt in plaats v. d. grond des wils, de willekeur.

Statue, f. fr. (spr. *statû*; van het lat. *statua*, v. *statuere*, stellen, oprigten), een standbeeld te voet of te paard, erebeeld, beeldzuil; *statua equestris*, lat., fr. *statue equestre*, een ruiter- of ridderstandbeeld; *statua pedestris*, lat., fr. *statue pedestre*, een standbeeld te voet; **statuarius**, m. een standbeeldenmaker, beeldhouwer, beeldgieter.

statuëren, lat. (*statuere*), stellen, zetten, oprigten; vaststellen, bepalen, verordenen; het daarvoor houden, aannemen, toestaan, laten plaats vinden; een exemplar statuëren, een voorbeeld ter waarschuwing geven, daarstellen of ophangen.

status, m. lat. (v. *stare*, staan), de stand, staat, gesteldheid, toestand; de staat, het rijk; *status in statu*, een staat in den staat; *st. activus et passivus*, de verhouding van het vermogen tot de schulden, de staat der vorderingen en te doene betalingen, van credit en debet; *st. affinitatis*, de zwagerschap; *st. cognationis*, de verwantschap; *st. conjugalis*, de huwelijksstand, het huwelijksleven; *st. causae*, de gesteldheid der zaak; *st. controversiae*, de eigentlijke toestand van den strijd, den twist of het geschil, de gesteldheid en nadere bepaling der geschilpunten; *st. dignitatis*, de waardigheid; *st. insolventiae*, het onvermogen eens schuldenaars ter betaling; *st. naturalis et praeternaturalis*, de natuurlijke of gezonde en de tegennatuurlijke of ongezone toestand; *st. personarum*, de toestand der personen; *in statu quo*, in den toestand, waarin (eene zaak dus verre was), in denzelfden, vorigen toestand, onveranderd; het *statum quo* weder herstellen of eene zaak in *pristinum statum* (in haren vorigen toestand) terug voeren, alles weder op den ouden en vorigen voet brengen.

Statuur, f. lat. (*statūra*), de lichaams-grootte of -hoogte, lichaamsgestalte, stal, wasdom (onderscheiden van *taille*).

Statuut, n. (lat. *statutum*, vastgesteld, v. *statuere*, z. **statueren**), wetten, grondwetten, verordeningen, stadsregten, inz. een genootschaps-besluit, de stichtings- en grondwetten van een genootschap, gezelschap, gilde enz.; *statuta opificum*, pl., handwerks- of gildewetten; **statutarisch**, nw lat., volgens de wetten of verordeningen, wetmatig, wettelijk; **statutarische portie**, z. *portio statularia*.

Staurodulie, f. gr. (v. *staurós*, paal, kruis), aanbidding van het kruis, kruisverering; **staurolator**, m. kruisaanbidder; **staurolith**, m. ook *granatiet*, kruissteen, kruisvormige schorl, eene aan den granaat verwante steensoort; **staurophóren**, pl., kruisdraggers, bij kerkelijke optogten der

R. K.; **stauróphylax**, m. de kruishoeder, voortijds de titel van den patriarch in Jeruzalem, die de overblijfselen van het kruis van Christus bewaarde.

Steamboat, f. eng. (spr. *stiemboot*), stoomboot, stoomschip; **steamer**, m. (spr. *stiemer*), stoomer; **steampot**, m. (spr. *stiepot*), een stoompot, ook inhaler (spr. *inheeler*), d. i. inademer, adembuis, om warme dampen in de long te leiden.

Steāras, l. **steātas**, n. gr. (v. *stēar*, gen. *steatos*, vet, talk), talkzuur zout; **stearine**, l. **steatine**, f. de eigene talkstof; van daar **stearine** kaarsen, gezuiverde talkkaarsen; **stearine** zuur, talkzuur, parelzuur; **steatiet**, m. de speksteen, zeepsteen; **steatīnisch**, talkig, talkachtig; **steatitis**, f. Med., de vetzucht, overbodige verzameling van vet (*hyperpimelie*); **steatocēle**, f. de vetbreuk, een spekgewel in de scheedevliezen van de zaadstreng; **steatōdes**, spek- of talkaardig; **steatoom**, n. Med., een spekgewel, spekbui; eene **steatomátisch**, door een spekgewel veroorzaakt; **steatónis**, m. de spekvogel in Z. Amerika; **steatōsis**, f. de spek- of talkvorming.

Stecken, m. eene kubiek-maat voor het hout, sedert 1821 in het groothertogdom Hessen-Darmstad gebruikt, en doende 10 kubieke voeten à 25 ned. duimen de voet.

Steen, m. hoogd. **stein**, een gewigt van 20 ponden in Bohemen of 10,2869 ned. ponden; een oud gewigt te Antwerpen, doende 8 handelsponden of 3,7612 ned. ₤; een nieuw gewigt van het groothertogdom Baden, = 10 ponden of 5 ned. ₤; een gewigt te Leipzig, = 22 ned. of 10,2838 ned. ₤; in Polen = $\frac{1}{2}$ schippond of 12,96 ned. ₤; in Zwitserland, kanton Solothurn, = 10 ponden of 5,1340 ned. ₤; een steen kaarsen in Nederland, = 6 oude ponden.

Steganographië, f. gr. (v. *steganós*, e, ón, bedekt, verborgen, van *stégin*, dekken), de geheimschrijfkunst, het geheim teekenschrift, geheimschrift; **steganográphisch**, geheimschriftelijk.

Stegnōsis, f. gr. (v. *stegnós*, e, ón, zamengetr. uit *steganós*, bedekt, digt; *stegnūn*, verdigten, digt maken), Med., de verdigting, zamentrekking, sluiting of verstopping, tegennatuurlijke vernauwing van eene holte of een hol deel des lichaams; **stagnosis viscerum**, lat., de vergroeiing van de kanalen der ingewanden; **stegnōtisch**, gr., zamentrekkend, verstoppend; **stagnōtica**, pl., zamentrekkende geneesmiddelen.

Steirōsis, f. gr. (v. *steiros*, stijf, onvruchtbaar), Med., de onvruchtbaarheid.

Stekan, f. eene oude vochtmaat in Nederland, doende 8 stoepen of 16 mengelen; voor wijn en olie = 19,403—, voor brandewijn = 18,553—, voor bier (ook dordsche kit) = 19,44 ned. kan.

Stēle, gr. (*stēlē*, v. *stēnai*, staan), eene' opgerigte zuil, pilaar of steen; inz. grafzuil, een zuilvormige grafsteen; **stelographië**, f. het zuilenschrift.

Stelechieten, pl. gr. (v. *stelēchos*, het stameinde), versteeningen van stamhout.

Stellagie (van *stellen* met een' franschen uitgang) of **stellaadje**, f. een getimmerte van palen, sparren en planken, dat wordt opgerigt van den grond tot op de hoogte, waar de metselaar, timmerman, verwer enz. moet werken, stelling, toestel, voetstuk.

stellātim gaan, nw lat. (v. h. lat. *stella*, ster), iron., op het sterrenkijken uitgaan, een nachtelijk sterzigtogtje, nachtelijke wandeling doen.

Stelliet, m. nw lat. (v. h. lat. *stella*, ster), eene versteende zeester.

Stellionaat, m. lat. (*stellionātus*, van *stellio*, hagedis, als beeld eens bedriegers, wegens hare behendigheid en vlugheid in het ontsluipen), eene bedriegerij, die niet tot de klasse der als valscheden gekenmerkte daden behoort, b. v. een bedriegelijk bankroet, het verkoopen van een pand als onbezwaard, ofschoon er hypotheek op staat enz.; **stellionātor**, m. een bedrieger, bedriegelijk verkooper.

Stelographië, z. ond. **stèle**.

Stemma, m., pl. **stemmāta**, gr. (van *stéphein*, omgeven, omkransen), eig. krans, hoofdwinsel; bij de oude Romeinen: de krans, waarmede de beelden der voorvaderen getooid waren; van daar de reeks der voorvaderen, de stamboom, geslachtsstam, geslachts- of stamtafel; **stemmatographië**, f. de geslachts- of stamkunde.

Stempel, m. eene pommersche zilvermunt, = $\frac{1}{3}$ daalder.

Stenágma, n., **stenágmus**, m. en **stenáxis**, f. gr. (v. *stenáchein*, *stenázzein*, stenen, zuchten), het zuchten, stenen, steunen.

Stenocardie, f. gr. (v. *stenós*, e, ón, eng). Med., harteangst, borstbeenpijn en borstbeking, borstzucht, ook *sternodynīe*; **stenochorie**, f. gr., de tegennatuurlijke vernauwing eener holte of opening, inz. der moederscheede; **stenograaph**, m. een verkortschrijver, snelschrijver; **steno-graphië**, f. de snelschrijfkunst, de kunst om door middel van zekere teekens en verkortingen zeer snel te schrijven; **steno-graphisch**, beknopt- of snelschrijvend; **stenophyllisch**, digtbladerig; **stenōsis**, f., z. v. a. **stagnosis**; **stenostomie**, f. vernauwing eener opening; de mondkiem, eene krampachtige zamentrekking v. den mond; **stenothōrax**, m. een engborstige; **stenōtica**, pl., vernauwende middelen; **stenōtisch**, vernauwend, vernauwd.

stentādo, it. (v. *stentāre*, talmen; ook moeite hebben, nood lijden). Muz., tal-

mend, verwijlend, op de lange baan schuivend, sammelend, terughoudend; *stentato*, Muz., kommerlijk, weemoedig, met een smartuitdrukkenden toon.

Sténtor, m. gr., naam van eenen grieksch krijgsman voor Troje, wiens stem boven die van 50 man uitklonk; van daar een geweldig schreeuwer, iemand met eene doordringende, zeer zware stem; **stentorstem**, eene buitengemeen sterke, zware, mannelijke stem; **stentórisch**, zeer luid, doordringend, geweldig schreeuwend.

Stephánus of **Steven**, m. gr. (*stephános*, omkransing, krans, kroon, prijs), mansn.: de bekranste, bekroonde; als vrouwenn. **Stephanía**; **stephanus-daalder**, m. een daalder met het beeld van den heiligen Stephanus; **stephanus-orde**, naam van drie ridderorden, waarvan de hongarsche de voornaamste is; **stephanieten**, pl., benaming van al de volksspeelen der oudheid, waarbij de prijs uit eene eenvoudige kroon bestond; ook de overwinnaars in die spelen.

Steppe, f. russ., hoogliggend, woest, onvruchtbaar land van aanzienlijke uitgestrektheid.

stercoréren, lat. (*stercorāre*, v. *stercus*, gen. *stercōris*, mest, drek), bemesten, bemisten; **stercologie**, l. **stercorologie**, f. de leer der drekstoffen, der bemesting; verhandeling over de uitwerpselen; **stercorair**, wat tot de mest, de drekstoffen betrekking heeft; wat op drekstoffen groeit of leeft; **stercoraire stoel**, de stoel, waarop men den paus bij zijne inwijding deed plaats nemen (een gebruik, door Leo X afgeschaft); **stercoranismus**, n. de leer der **stercoranisten**, dat zijn de leden eener secte, die meende, dat de stoffen, die men bij het heil. avondmaal nuttigde, even als andere spijzen worden verteerd; ook dezulken, die stelden, dat door het heil. avondmaal de vasten gebroken wordt; **stercorātie**, f. de bemesting.

Stère, m. fr. (v. h. gr. *stereós*, stijf, hard, vast), fr. benaming van de eenheid der lichamelijke of ruimtematen, inz. voor drooge waren, = 1 kubieke meter of el; **decastère**, eene maat van 10 stères; **hectostère**, = 100 stères; **kilostère**, = 1000 stères; **myriastère** = 10000 stères; — **decistère** = $\frac{1}{10}$ stère; **centistère** = $\frac{1}{100}$ stère; **millistère** = $\frac{1}{1000}$ stère of 1 kubieke palm.

Sterographie, f. gr. (v. *stereós*, a, on, vast, stijf), de lichamenteekening, teekening van vaste lichamen op een vlak, in tegenst. met *ichnographie*; **stereográphisch**, wat tot de lichamenteekening behoort, vgl. projectie; **stereomantie**, f. waarzegging uit eerste of grondstoffen; **stereometrie**, f. de meetkunst der lichamen, lichaamsmeting; **stereomé-**

trisch, daartoe behoorende, lichamenlijk gemeten; **stereōtisch**, Med., dor, uitgedroogd of door uitdrooging, uitering ontstaan; **stereotomie**, f. de lichaamsnsnijding, leer van de doorsnijding der vaste lichamen; **stereotypen**, pl., vaststaande drukvormen, letterplaten, onbewegelijke drukletters en de afdruk daarvan, eene uitvinding, gemeenlijk toegekend aan den Franschman Didot den jongere, ofschoon de Leidsche predikant Müller reeds in 1701 deze wijze van drukken heeft uitgevonden; **stereotypie**, f. plaatletterdruk; eene gieterij van stereotypen; **metallographische stereotypie**, eene nieuwe handelwijze om letterdruk op metalen platen over te dragen, die men dan met zuren uitbijt; **stereotypiek**, f. de kunst om met vaste lettervormen te drukken; **stereotypéren**, vaste drukvormen vervaardigen en daarmede drukken; **stereotypisch**, **gestereotypeerd**, met vaste of onbewegelijke drukletters gedrukt, oneig. in blijvenden, duurzamen vorm, onveranderlijk.

Sterēsis, f. gr. (v. *sterēin*, berooven), berooving, wegneming, gebrek; **sterētisch**, beroovend, wegnemend.

steriel, lat. (*sterilis*, e), onvruchtbaar, mager, schraal, dor, ledig, zonder gehalte; **steriliteit**, f. (lat. *sterilitas*), de magerheid, onvruchtbaarheid, dorheid.

Sterlet, m. russ., de kleinste soort van steur, die goeden kaviaar oplevert.

Sterling, eng., eig. echt, geldig; inz. de wettelijke muntvoet, het echte geld naar den engelschen muntvoet; van daar een **pond** (of **livre sterling**, eene voorheen werkelijk gemunte, nu slechts ingebeelde of gefingeerde eng. munt, = 20 eng. shelling, ongeveer 12 gulden.

Sternum, n. gr. (*sternon*), het borstbeen; **sternalgie** en **sternodynie**, f. borstpijn. z. v. a. **stenocardie**.

Sternutātie, f. lat. (*sternutatio*, van *sternutāre*, *sternuēre*, niezen), het niezen; **sternutatorium**, n. nw lat., een niesmiddel, niespoeder, nieskruid; **sternutatief**, niezing verwekkend.

steso moto, it. (*steso*, gerekt, v. *stendēre* = lat. *extendēre*), Muz., langzame beweging, langzaam, gerekt.

Stethodésmis, f. of **stethodesmium**, n. gr. (v. *stethos*, n. de borst), Med., een borstverband; **stethoscoop**, n. Med., een borsthoortuig of eene hoorbuis tot onderzoeking v. de borstholte, voor weinige jaren uitgevonden door professor Laennec te Parijs; **stethoscopie**, f. de borstonderzoeking, de kunst om het stethoscoop te gebruiken.

Steven, z. **Stephanus**.

Steward, m. eng. (spr. *stjōeward*; ijslandsch *sivard*, angels. *steward*, naar men wil ontstaan uit *stedeward*, d. i.

plaatshouder, plaatsbekleeder), een hofmeester, rentmeester, bestuurder, ontvanger; proviandmeester, bottelier op een schip; **lord-high-steward** (spr. —*hai*—), de opperregter, voorzittende lord, een der hoogste rijksbeambten in Engeland.

Sthenie, f. gr. (v. *sthénos*, n. kracht), de krachtigheid, kracht, volkrachtigheid, sterkte, verhoogde levenswerkzaamheid v. het ligchaam, in tegenst. met *asthenie*; **sthenisch**, volkrachtig, krachtvol, met verhoogde krachtuiting; **stenopyra**, f. of **sthenische koorts**, eene koorts met vermeerderde wederwerking, ontstekingskoorts; **stheniséren**, de levenswerkzaamheid verhoogen, sterkere krachtuiting opwekken, in tegenst. met *astheniséren*.

Stheno, f. gr. (*stheinō*), eene der gorgonen (z. a.).

stibium, n. lat., spiegelglas of spiegelglas, z. v. a. antimonium; **stibialia**, pl. nw lat. Med., van of met spiegelglas bereide geneesmiddelen.

Stichomantie, f. gr. (v. *stichos*, m. rij, regel, vers), waarzeggerij door verzen, loten of briefjes. Men schreef verzen uit de sibyllische boeken op briefjes, mengde die door elkander en trok er een uit om zijn toekomstig lot te vernemen; **stichometrie**, f. de versmeting, versmeetkunst; **stichométrisch**, versafmetend, versmeetkunstig.

Stiefeletten, pl. (hoogd. van *stiefel*, laars, stavel, met een' franschen uitgang), slopkousen, overkousen, knoepkousen.

Stigma, n., pl. **stigmata**, gr. (v. *stizein*, steken), de steek, punt, stip, vlek; het zoogenaamde likteeken of bloemmerk aan het bovenste gedeelte van het stampertje der bloemen; likteeken; merk, brandmerk, ingebrand schandteeken; schandvlek, *smaad*, schande; ook de benaming v. de uitwendige werktuigen der ademhaling van vele insecten, inz. der rupsen; **stigmatiséren**, met likteekens, inz. met de 5 likteekens van den gekruisigden Christus kenmerken; brandmerken, onteig. lasteren, aantijgen. schandvlekken, kwaadspreken; **stigmatisatie**, f. de merking met likteekens, brandmerking; **stigmatograaf**, n. een puntenschrijver, iemand, die door middel van punten zijne gedachten uitdrukt; **stigmatographie**, f. de kunst om met punten te schrijven, puntschrijfkunst; **stigmatologie**, f. (v. *stigmē*, f. het punten, stippen; onderscheidingsteeken, merk), z. v. a. *accentuatie*; **stigmiet**, m. een stippelsteen; **stixis**, f. het steken; brandmerken.

Stijl, m. (v. h. lat. *stilus*, eig. de schrijfstift), de schrijfwijze, de bijzondere wijze, waarop men schriftelijk zijne gedachten uitdrukt, voorstellingsmanier, uitdruckswijze, voordragt en uitdrukking in

het schrijven; het gebruik, de gewoonte; in de beeldende kunsten: de kunstsmaak, de voorstellingsvorm; inz. de zuivere, edele, ongekunstelde, natuurlijke voorstelling, in tegenst. met *manier*; ook de tijdrekening, b. v. de oude en nieuwe stijl, z. *juliaansche kalender* ond. **Julius**; *stilus curiae*, z. *curiaal- en kanselarijstijl*; **stiliséren**, barb. lat., inkleeden, voordragen, door woorden enz. uitdrukken; goed gestiliseerd, goed gesteld, goed geschreven; **stilist**, m. een schrijver met betrekking tot zijne schrijfwijze, b. v. een goed stilist, kenner en meester der beste schrijfwijze, die de goede uitdrukking in zijne magt heeft; **stilistiek**, f. de kunst der schriftelijke voordragt of der goede uitdrukking; **stilisticum**, n. eene voorlezing over de kunst der schriftelijke uitdrukking of eene oefening daarin; **stilistica**, pl., dingen, die tot de leer van de schrijfwijze betrekking hebben; **stilistisch**, deze kunst betreffende, tot de goede schrijfwijze behoorende; **stilét**, n. (fr. *stilet*; it. *stiletto*), een kleine dolk, moordprijem, stokdegen; het steekijzer, de peilnaald der wondhealers.

Stilbe, f. (v. h. gr. *stilbē*, glans, schittering), een uitheemsch plantengeslacht met dubbelslachtige bloemen op den eenen en mannelijke bloemen op den anderen stengel; **stilbiet**, m. blader-zeolith, eene soort van *zeolith* (z. a.).

Stilet, **stilist**, **stilistiek** enz., z. ond. **stijl**.

Stillatie, f. nw lat. (v. h. lat. *stillare*, druppelen, *stilla*, de druppel), de druppeling, het zippelen, doorzippelen; **stillidium**, n. het druppelen; het regt der dakafwatering; *stillidium lacrymarum*, het tranendruppelen; *stillidium urinae*, het pisdruppelen.

Stilpnosideriet, m. gr. (v. *stilpnós*, blinkend, en *sidēros*, ijzer), slakachtige bruinijzersteen.

Stimulus, m., pl. *stimuli*, lat., de prikkel, spoor, stekel, opwekking, aanvuring, drijfveer; **stimuléren** (lat. *stimulare*), prikkelen, sporen, aandrijven, opwekken, aansporen, aanzetten, nopen, ophitsen, gaande maken; **stimulans**, n., pl. **stimulantia** of **stimulerende middelen**, prikkelende, opwekkende middelen; **stimulatie**, f. de opwekking, aansporing, prikkeling.

Stink, m. (*lacerta stincus*, lat. l. *scincus*, *scincus marinus*, v. h. gr. *skingos*, *skinkos*), eene soort van hagedis in Arabië, Egypte enz., die men, gedroogd zijnde, als een tot wellust prikkelend middel gebruikt.

Stiōro, m. it., eene veld- of vlaktemaat in Florence.

Stipatie, f. lat. (*stipatio*, van *stipāre*,

stoppen), stopping, verdigting, digtmaking; volksgedrang, gewoel.

Stipendium, n., pl. **stipendia** of **stipendiën**, lat., bij de oude Romeinen de soldij, belooning; opbrengst, cijns (tribuu), tegenwoordig ondersteuningsgeld, stichtingsgeld, gelden uit eene stichting voortspruitende, die aangewend worden ten behoeve van minvermogene, inz. studerende jongelingen; bij de R. K. ook een legaat of eene erfmaking om missen te laten lezen; **stipendiarius**, m. een soldijtrekker, soudanier, soldaat; een cijnspligtige, cijnsbare, ook z. v. a. **stipendiaat**, n. iemand, die stichtingsgelden geniet, daarvoor studeert.

stipuléren, lat. (*stipulāri*), eig. zich iets laten beloven; afspreken, vaststellen, bepalen, bedingen, bij verdrag overeen komen of het eens worden; beloven, zich tot iets verplichten; **gestipuleerd**, vastgesteld, afgesproken, bepaald, bedongen, beloofd enz.; *stipulata manu*, onder handslag, b. v. iets beloven; **stipulánt**, m. een bepaler, vaststeller, voorwaardenmaker; **stipulátie**, f. de vaststelling, overeenkomst, bepaalde afspraak; toezegging, belofte, gelofte; het verdrag, vergelijk.

Stirōsis, f. gr. (*stērōsis*, v. *stēiros*, stijf, dor, onvruchtbaar), z. v. a. lat. **steriliteit**.

stirps, f., pl. **stirpes**, lat., de stam, stronk; *in stirpes*. z. *in capita* ond. *caput*; *per stirpes*, volgens de stammen (niet naar de hoofden, b. v. bij het verdeelen van erfmakingen).

Stixis, f. gr., z. ond. **stigma**.

Stoa, f. gr., eig. eene zuil, pilaar, pijler; eene zuilenzaal, inz. de bonte of veelkleurige zuilenzaal (*stoa poikilē*, z. **poecile**) te Athenen, waarin de wijsgeer Zeno en zijne opvolgers leeraarden; van daar: de **stoïcijnse school** of de **stoïcijnen**, de door Zeno gestichte oud.-gr. school van wijsgeeren, die zich door strenge deugd en verloochening van alle gevoel onderscheidde; van daar oneig. **stoïcijn**, m. een standvastig, gestreng, onverzettelijk, koelbloedig, onaandoenlijk man; **stoïcismus**, n. de leer der stoïcijnen; de leer der gelijkmoedigheid, standvastigheid, koelbloedigheid, onverschilligheid, ongevoeligheid in de grootste smarten enz.; **stoïcijnsch**, tot de leer van Zeno's volgelingen behoorende; hun gelijk, onverschillig, gelijkmoedig, standvastig, koelbloedig, onverzettelijk, onwrikbaar, gelaten, onaandoenlijk.

stoccato, it., z. v. a. **staccato**.

Stochastiek, f. gr. (v. *stocházesthai*, bedoelen, op iets mikken, gissen, raden, v. *stochos*, doel), de gissingskunst, leer der waarschijnlijkheid; **stochastisch**; vermoedelijk, waarschijnlijk.

Stock, m. eene inhoudsmaat te Hamburg voor de gerst en den haver, = 3 wispels of 3158.76 ned. koppes.

Stock, n. eng. (= het deutsche stock, stok), de geldstok, het stanggeld (kapitaal); inz. het staatskapitaal; pl. **stocks**, in Engeland de in omloop zijnde staats-schuldbrieven; ook z. v. a. actiën, z. a.; **stockbroker**, m. een engelsch makelaar in staatspapieren; **stockjobber**, m. (vgl. **jobber**), actiewoekeraar, iemand, die op onbetamelijke wijze winsten zoekt met den actie-handel, windhandelaar; **stockjobberij**, f. ongeoorloofde schijnhandel met staatspapieren, windhandel.

Stoebe, f. of **stœbekruid**, n. (lat. *stoebe*, v. h. gr. *stoibē*, d. i. eig. het stoppen, vullen, omdat de bladeren dezer plant tot het vullen van kussens enz. dienden), een plantengeslacht met zamengestelde bloemen, die uit trechtervormige bloempjes bestaan, met een' schubbigen kelk.

Stœchaskruid of wel **stocheskruid**, n. (lat. *stoechas*, v. h. gr. *stoichás*; naar men wil van de 3 stœchaden, eilanden bij Marseille; waarschijnlijk regtstreeks v. h. gr. *stoichás*, op rijen staande, wegens de op rijen tegenover elkander staande bladeren), eene soort van lavendel met vierhoekige aren.

Stœchiogonië, f. gr. (v. *stoichēzōn*, oorspr. staf, stift; letter, boekstaaf, en van daar pl. *stoichēia*, oneig. voor de eenvoudigste grondbestanddeelen, aanvangsgronden), de vorming of het ontstaan der grondstoffen of elementen; **stœchiologie**, f. de leer der grondstoffen, z. v. a. chemie; **stœchiometrie**, f. de meetkunst der grondstoffen, chemische meetkunst, leer van de verhouding der chemische verbindingen; **stœchiométrisch**, de chemische meetkunst of verhoudingsleer betreffende; **stœchiométrisch getal**, een mengingsgewicht, ook atomen-gewicht of chemisch æquivalent.

Stoeterij, f. (v. h. hoogd. *stute*, merrie), de paardenfokkerij.

stofféren (nederd. met vreemden uitgang, fr. *étoffer*), met stof of toebehooren voorzien, uitrusten, bezetten, omzetten; versieren, optooijen; Pict., met bijwerk opsieren; **stofféring**, **stoffagie** of **stoffaadje**, de optooijing, voorziening, toerusting (b. v. van eene kamer met meubelen enz.); bezetting van een kleedingstuk, opstijving van eenen hoed enz.; Pict., de opsiering, aanvulling eener schilderij met afzonderlijke figuren of geheele groepen van menschen, dieren enz.; deze figuren-zelven; **stoffagie**, ook bij kooplieden de omkleeding, omhulling tot het inpakken van drooge waren; **stoffeerder**, m. een aanstrijker, vergulder, kamerschilder.

Stoicismus, stoicus, stoicijsch, z. ond. stoa.

Stola, stool, f. lat., een lang vrouwenkleed bij de oude Romeinen; een breed lint, dat de dames over het kleed om den hals dragen; de priesterkleding, koorrok, de lange, breede, over de schouders tot op de voeten afhangende band der r. k. priesters; van daar *jura stolae*, geestelijkheidsregten.

Stoliditeit, f. lat. (*stoliditas*, v. *stolidus*, a. um, onnoozel, dom), het onverstandigheid, onnoozelheid, domheid, verstandszwakte.

Stomacāce of stomalgie, f. gr. (van *stōma*, n. de mond), Med., het mondbederf, de brand in de mondholte, mondverzwering; **stomatīca, pl.,** mondmidde-len, genesmiddelen, die op eenig deel van de mondholte worden aangewend; **stomatophŷma, n.** gezwel in de mondholte; **stomatorrhagie, f.** het mondbloeden; **stomographiē, f.** beschrijving van den mond of de mondholte.

Stomachāle, m. nw lat. (v. *stomāchus*, gr. *stōmachos*, de mond der maag, maag), een maagmiddel, iets maagsterkends; de maagversterking; **stomachalgie, f. gr.,** de maagpijn; **stomachīca, pl.,** maagmiddelen; **stomachēren, nw lat.,** aan de maag lijden, met maagpijnen behebt zijn; **gestomacheerd zijn** (fr. *s'estomaquer*), zich ergeren, boos worden, zich vertoornen.

Stone, n. eng. (spr. *stoon*), een engelsch gewigt, geldende voor vleesch 8, voor wol 14 eng. ponden.

Stonehenge, n. de druidentempel bij Salisbury in Engeland.

Stoof, eene russische vochtmaat, verdeeld in 10 tscharken, = 1,229 ned. kannen.

Stool, z. stola.

Stoop, n. eene voorm. nederl. vochtmaat, $\frac{1}{2}$ stekan, verdeeld in 2 mengelen of 4 pinten, voor wijn = 2,42506 kannen. voor bier (dordsche stoop) = 2,0464 kannen.

Stoor-junkare, m. eene soort v. fetiche der Laplanders.

Stooter, m. eene voorm. nederl. zilveren rekenmunt, = 2 $\frac{1}{2}$ stuiver of 12 $\frac{1}{2}$ cent.

stop! eng., houd op! staak! stuit! (v. stoppen, d. i. stuiten, doen stil staan).

Stoppine, f. it. (*stoppina*, v. *stoppa* = lat. *stuppa*, werk, vlas), de uit vlas of katoendraden zamengedraaide lont; ook eene blikke zundpijp.

Stopy, m. eene poolsche lengtemaat, $\frac{1}{2}$ duim of 0,002068 ned. el.

Storax, lat. of gr. *styrax*, m. l. n. eene balsemachtige gomhars van den storaxboom in het Oosten en in Z. Europa. De vloeibare storax (*storax liquidus*) of vloeibare amber komt van een' anderen boom in Mexico en Virginie.

stornéren, it. (*stornare*, eig. afwenden, tot wijken brengen), Merc., in orde brengen, regelen, rangschikken; verbeteren (eene schrijf- of rekenfout, doch niet door uitschrapping of doorhaling, maar door eenen tegenpost (contrapost) te maken, door af- en bijschrijven); **storno, m.** verbetering van eenen verkeerd geboekten post door af- en bijschrijven; z. ritorno.

Storthing, n. zweedsch (v. *stor*, groot, en *thing*, geregt, geding), de rijksdag, de rijks- of standenvergadering in Noorwegen.

Strabo, m. lat. (v. h. gr. *strabōn* of *strabōs*), een schele, scheelziende; **strabismus, m. gr. (*strabismōs*)** of **strabositeit, f. nw lat. Med.,** het scheelzien, verdraaijen der oogen; **strabitijsch, scheelziend.**

Stractie, f. (v. h. lat. *extractio*?), het uitligten of onderleggen van regels of woorden, die met eene andere kleur moeten gedrukt worden.

Stradioot, m. nw gr. (v. h. gr. *stratidōtēs*, soldaat), een stroopruijer, ligt alba-neesch ruitjer uit Morea in de middeleeuwen.

Stralcio, m. it. (spr. *strālsjtjo*), Merc., het minnelijk vergelijk, de overeenkomst, uiteenzetting; **stralcēren (it. *stralciare*),** vereffenen, schulden en vorderingen in orde brengen (bij het ontbinden en aangaan van eenen handel).

Stramien, m. (v. h. lat. *stramen*, it. *strame*, stroo, kaf, leger; fijne canevas z. a.) tot borduren van tapijten; borduur-gaas, borduurpapier of -karton.

Strangalie, f. gr. (*strangalia*, streng, snoer, v. *strāngein*, snoeren, zamen draaijen), de beklemming (van eene breuk); eene door beklemming ontstane verharding; **strangaliden, pl.,** melkknobbels in de vrouwenborsten; **stranguriē, f.** de moeilijke waterlozing, koude pis.

stranguléren, lat. (*strangulāre*, fr. *étrangler*, verwant met ons *str en g*), met eene streng of eenen strik de keel toehalen, verwurgen, ophangen; **strangulātie, f.** de verwoeging; beklemming van eene breuk.

Stranguriē, z. ond. strangalie.

Strass, m. hoogd. (fr. *stras*), hard kristalglas, dat tot grondslag van de gekleurde glazen of glasvloeden dient; een nagemaakte diamant (naar zijnen uitvinder, eenen straatsburger kunstenaar, zoo genoemd).

Strata, z. ond. stratum.

Stratārch, m. gr. (*strat-ārchēs*, v. *stratōs*, leger), een heirvoerder, opperbevelhebber, veldheer, generaal; **stratarithmetiek, f.** de legerschaar-berekening; **strategieem (niet str a t a g e e m; gr. *stratēgema*, v. *stratēgēin*, heirvoerder zijn, eene krijgslist gebruiken).** m. de krijgslist; eene list, een listige aanslag, eene

kunstgreep; **strategie**, **strategiek** of **strategētiēk**, f. de heirvoering, heirvoerderskunst, veldheerswetenschap, krijgskunst; **stratēgisch** of **strategētisch**, krijgskundig; **stratocratie**, f. de legerheerschappij, soldatenheerschappij; **stratographie**, f. de legerbeschrijving, krijgskundige beschrijving, geschiedenis der oorlogen in 't algemeen; **stratoniek**, f. de krijgskunst.

Stratum, n., pl. **strata**, lat. (v. *sternere*, *stravi*, *stratum*, uitstrooijen, uitbreiden), eig. het uitgebreide, uitgespreide, laag, schicht; **stratum super stratum**, laag op laag, schicht op schicht, laagsgewijs; **stratificēren**, nw lat., laagsgewijs op elkander leggen; **stratificatie**, f. de laagsgewijs of schichtwijze ligging (der delfstoffen enz.).

strazza, f. it. Merc., z. v. a. **brouillon**.

Streblōsis, f. gr. (van *streblōn*, draaijen, verdraaijen), Med., de verstuiking, verrekking, het verdraaijen der ledematen, de onvolkomene ontwrichting.

Strelitz, m., pl. **strelitzen**, russ. (sing. *streliez*, van *strela*, pijl, *streliti*, schieten), schutters, voorn. russ. soldaten van de lijfwacht, sedert de laatste helft der 16de eeuw tot op de regering van Peter den groote.

Stemma, n. gr. (v. *strephein*, draaijen), Med., verrekking, verdraaijing van een lid.

Stemma of **stemma**, f., pl. **stemmen**, eene nieuw-grieksche veldmaat, = 1000 ned. □ ellen.

Strenuiteit, f. lat. (*strenuitas*, van *strenuus*, a, um, lustig, vrolijk enz.), wakkerheid, bedrijvigheid; dapperheid; naauwkeurigheid.

strepitus, m. lat. (v. *strepere*, gedruisch maken, tieren), het gedruisch, geraas; *strepitus aurium*, het oorgesuis; *strepitoso*, con *strepito*, con *istrepito*, it. Muz., ruischend, tierend, met gedruisch.

stretto, it. (= lat. *strictus*), naauw, eng, smal; Merc., schaarsch, zeldzaam; naauwkeurig, naauw bepaald; Muz., kort, snel, gewind.

Striatuur, f. lat. (*striatūra*, v. *striare*, groeven, kerven), de uitholling, groeving.

Stribord, m. fr., het stuurboord, de rechterzijde van het schip, tegenover het bakboord.

strict, enz., z. ond. **stringēren**.

stridor, m. lat., het sissen, knarsen; *stridor dentium*, het tandenknarsen.

Strigeliānen, pl., aanhangers eener secte onder de hervormden, die in het leerstuk der genade en bekeering afweken (zoo geheeten naar Strigel, een' godgeleerde uit de 16de eeuw).

stringēren, lat. (*stringere*), schavend aanraken, hezeeren, kwetsen; eng zamen trekken, zamen snoeren; naauw, naauw-

keurig nemen; in het schermen: de kling v. de tegenpartij opvangen; **stringerende middelen**, zamentrekkende middelen; **stringēt**, bondig, scherp, nadrukkelijk, gestreng, b. v. zulk een bewijs; *stringendo*, it. (spr. *strienjendo*), Muz., zamentrekkend, verkortend, eene eenigzins snelle beweging aanwijzend; **strict**, lat. (*strictus*, a, um), als adverb. ook *stricte*, eng, naauwkeurig, gestreng, puntelijk; **stricte observantie**, z. **observantie**; *stricto jure*, naar het gestrengste recht; *stricto sensu*, in den naauweren zin, streng genomen; **strictissime**, op het naauwkeurigst, in den engsten of bepaaldsten zin des woords; **strictissimo sensu**, in den allerbepertsten zin; *non stringit*, het hindert niet, gaat de zaak niet aan; **strictuur**, f. (lat. *strictūra*), het langsschaven; de zamentrekking, vernauwing van een natuurlijk kanaal, b. v. van het darmkanaal en inz. van de pisbuis.

strisciādo, it. (spr. *strisjiādo*; van *strisciare*, strijken, langs wrijven), Muz., slepend, den eenen toon in den anderen overhalen.

Strobilus, m. gr. (*strobilos*, van *strobēn*, in eenen kring draaijen, *strobos*, dwarreling, maalstroom), een gedraaid ligchaam, kegel; **strobiloidisch**, kegelvormig; **stroboscoop**, n. schijfbeeld, draaibeeld, draaigezigt, een optisch speelwerk.

Strōma, n. gr. (v. *strōnnynai*, uitspreiden), het onderliggende; stroo, bedekking, tapijt; de tweede zaadbodem; pl. **stromāta**, tapijten, inz. bont gewerkte tapijten; van daar oneig. boeken van gemengden inhoud; **stromatiek**, f. de tapijtweverij, tapijtwerkerskunst.

Strombieten, pl. gr. (van *strombōs*, kring, dwarreling), versteeningen van een-schalige, langwerpige schelpdieren.

Strontiaan-aarde, eene nieuwelings ontdekte aardsoort, die, met koolzuur verbonden, voorkomt in den **strontianiet**; eene aspersie-groene, doorschijnende en vezelige steensoort bij Strontian in Schotland, die ook aangetroffen wordt in verbinding met zwavelzuur in den celestien, een' grijsachtig blaauwen of geelachtigen vezeligen steen in Sicilië enz.; **strontium**, n. de metallische basis der strontiaanaarde, door Seebeck en Davy van 1807 tot 1808 ontdekt.

Strophe, f. gr. (*strōphē*, v. *strephein*, wenden), eig. de wending van het zingende en dansende koor bij de oude Grieken, en de afdeeling van het koorgezang, dat gedurende zulk eene dansbeweging werd gezongen; in 't alg. de versafdeeling, verskoppeling, doorgaans verkeerdelijk vers geheeten, elke afdeeling in een

gedicht of lied; vgl. couplet en stanza; Muz., de veranderde herhaling van de melodie; **strophiek**, f. de regels-afmeting, afmeting der versleden in de poetische boeken van het O. T.; **strophus**, m. (gr. *strophos*), Med., buikpijn, darmkolk, waarbij de lijder zich wendt en keert.

STRUCTOR, m. lat., een bouwmeester, metselaar, timmerman; een hofmeester, opdisscher, tafelbediener en voorsnijder bij de oude Romeinen; **structuur**, f. lat. (*structūra*, v. *struere*, zamen voegen, bouwen enz.), de wijze, waarop een huis enz., een dierlijk ligchaam gebouwd of zamen gesteld is, de bouw, bouwwijze, bouwtrant, het bouwwerk; de zamenstelling, inrigting, rangschikking der deelen; de zamenhang van eene rede.

STRŪMA, f. lat., het kropgezwel, halskliergewel; **strumeus** (lat. *strumōsus*, a, um), Med., met eenen krop behebt, daartoe behoorende; **strumositeit**, f. nw lat., de opzwellung v. den hals, het halsgezwel.

STRYCHNINE, n. gr. (v. *strychnos*, nachtschade, een plantengeslacht), een bijzonder basisch vergiftig nader bestanddeel in de ignatius-boonen, braaknoten, het slangenhout (*strychnus colubrīna*) enz.

STRYPHNA, pl. gr. (*stryphnōs*, ón, zamentrekkend, wrang), z.v.a. *adstringentia*.

Stübchen of **stübgen**, n. hoogd., eene duitsehe inhoudsmaat: in Hanover $\frac{1}{2}$ vat hier, = 3,9212; voor brandewijn = 1,9608; in Mecklenburg = 3,62; te Lubeck = 3,7450; te Bremen = 3,2214; voor het bier aldaar = 3,7715; te Brunswijk = 3,7399; te Hamburg = 3,65 ned. kannen.

Stüber, m. hoogd., een stuiver, eene zilvermunt in de Rijnprovinciën, = $\frac{1}{16}$ thaler.

Stucco, it., of **stuc**, fr. m. gyps, pleisterkalk, uit gezeefd wit marmer en kalk bestaande, en die tot versieringen in verheven werk gebruikt wordt; **stucatóre**, it., **stucateur**, fr., **stukadoor**, m. arbeider, kunstenaar in gypswerk; **stucateur** of **stucwerk**, **stukadoorwerk**, allerlei arbeid en figuren van gypskalk.

studéren, lat. (*studere*, zich beijveren, streven, zijn best doen), zich op eene taal toelleggen, haar zoeken te doorgronden, naauwkeurig onderzoeken of nadenken; inz. zich op de wetenschappen toelleggen, zich daaraan toewijden of overgeven, iets leeren, beoefenen, daarmede geheel bezig zijn; zich met geleerden arbeid bezig houden; **studeerkamer**, het werk- of schrijfvertrek van eenen geleerde; **studént**, n. (v. h. lat. deelwoord *studens*, zich bevljttigend) of **studiōsus** (lat. *studiōsus*, a, um, ijverig, vlijtig), iemand, die zich op de wetenschappen toellegt, een leerling of kweekeling op eene hoogeschool, muzenzoon, akademie-burger; **studie**, f., **studij-**

um, n. in 't alg. ijver, streven, bemoeijng; inz. de vlijt, leerijver, zucht voor de wetenschappen, aanhoudend nadenken over iets, geleerde of wetenschappelijke aanleering, inspanning, bezigheid, onderzoek, navorsching; pl. **studijën** of **studia**, geleerde bemoeijngen, pogingen, navorschingen; wetenschappen, verworven kundigheden, geleerdheid; de geleerde of wetenschappelijke loopbaan, leertijd op scholen; Pict., kunstproeven, oefenings- of proefstukken, voorbeelden tot nateekenen enz.; *pro studio et labore*, voor gedane moeite en arbeid.

Stuiver, m. eene nederl. rekenmunt = 5 centen of $\frac{1}{20}$ gulden.

stultus, m. lat., een dwaas, nar, zot, onverstandig mensch; **stulle**, dwaas enz.

Stupefacientia, pl. lat. (v. *stupefacere*, verbazen, ontzetten, bedwelmen, v. *stupere*, verbaasd, ontsteld, verschrikt, verdoofd zijn), verdoovende middelen; **stupefactie**, f. nw lat., de verdooving, bedwelmig, verbazing, ontsteltenis, verslagenheid; **stupefait**, fr. (spr. —*fé*), verbaasd, onthutst, ontsteld; **stupide**, fr. (lat. *stupidus*, a, um, eig. verdoofd, gevoelloos), dom, hot, stomp, log en traag van geest, stompzinnig; **stupiditeit**, f. (lat. *stupiditas*), de domheid, botheid, stompzinnigheid; **stupor**, m. lat., gevoelloosheid, verdooving, domheid, botheid; verbazing, ontsteltenis; *st. artium*, het slapen of de verdooving der ledematen; *st. mentis*, de stompzinnigheid; *st. vigilans*, de zinvang, beroerte in 't hoofd.

Stuprum, n. lat., de schending, onteering, verkrachting van eene maagd, jonge dochter of vrouw; ontucht; *stuprum sub spe matrimonii*, verkrachting onder belofte van huwelijk; *st. voluntarium*, vrijwillige onteering met toelating v. de onteerde; *st. violentum*, gewelddadige verkrachting; **stupreren** (lat. *stuprare*), schenden, onteeren, verkrachten; **stuprāta**, f. eene bezwangerde, onteerde, geschondene, inz. met geweld verkrachte maagd; **stuprātor**, m. een vrouwenschender, onteerder.

stygisch, **Stygjūs**, z. ond. **Styx**.

Styliet, m. (gr. *stylitēs*, v. *stȳlos*, zuil, griffel), pilaarheilige, benaming der kluiszenaars en dweepers, die als boetedoening het grootste gedeelte van hun leven op den top van hooge zuilen doorbragten; de eerste van die soort was een syrische monnik Simeon in de 5de eeuw; **stylobaat**, m. Arch., een zuilstoel, voetstuk; **styloidisch** of **styloidisch**, griffel- of priemvormig, stiftachtig; **styloglōssus** (scil. *musculus*), m. Anat., de priemontgspier, die van het priemswijze uitsteeksel van het slaapbeen begint en tot aan den wortel der tong loopt; **styloμέter**, m. een zuil-

meter, zuilverhoudingsmeter, werktuig om de verhoudingen aan de zuilen gemakkelijk te vinden; **stylometrie**, f. de zuilmeeckunst, kunst om zuilen te meten.

Stylus, m. lat., de stijl (z. a.); **stylist**, **stylistisch** enz., z. ond. stijl.

Styma, n. gr. Med., de oprigting (erectie) der roede, zonder gevoel van wellust; **stymatōsis**, f. bloedvloeijing uit de roede, doorgaans met erectie en wellustige gewaarwording, ook urethrorrhagie.

Stymphaliden, pl. gr., fabelachtige, ontzaggeijk groote roofvogels met ijzeren klauwen en snavels, die zich in de digte wouden aan het meir *Stymphālis* in Arcadië ophielden en groote schade aanrigtten.

Stypsis, f. gr. (van *styphein*, zamen trekken, verdigten), Med., het stijfnaken, zamentrekken, verstoppen; de hardlijvigheid; **stypisch**, Med., zamentrekkend, verstoppend, bloedstillend; **stypica**, pl. Med., stoppende, bloedstillende middelen.

Styrax, gr., z. v. a. **storax** (z. a.).

Styx, m. l. f. gr. (eig. de gehate, verfoeide, van *stygēin*, haten enz.), Myth., eene hellerivier, een stroom der onderwereld, bij welks wateren de goden een onverbrekkelijken eed zwoeren (vgl. *Acheron*, *Phlegethon* en *Cocytus*); bij den *Styx* zweren, een verschrikkelijken, duren eed doen; den *Styx* of de boorden van den *Styx* bezoeken, sterven; **stygisch**, wat tot den *Styx* en in 't alg. tot de onderwereld behoort; gehaat, geschuwd, verfoeid, vreeselijk; Chem., bijtend, invretend, gelijk b. v. sterkwater; **Stygis**, m. een bijnaam van Pluto.

Suāda, f. lat. of **Suade** ook **Suadēla**, gr. *Pitho*, Myth., de godin der overreding; welsprekendheid, overredingsgave, redevoed, eene aangenaam vloeiende voordragt; in verachtelijken zin: het gesnap, gekakel.

Suasorēn, pl. (lat. *suasoria*, van *suadere*, toespreken, overreden), overredingsmiddelen of -gronden; **suasorisch**, overredend.

sua sponte, lat. (vgl. *sponte*), vrijwillig, uit eigen beweging.

suave, z. *soave*; **suaviteit**, f. (lat. *suavitas*, fr. *suavité*), liefelijkheid, aangenaamheid, bevalligheid, zachtheid, geurigheid; **suaviloquentie**, f. (lat. *suaviloquentie*), liefelijkheid in 't spreken, zoetvloeiende welbespraaktheid.

sub, lat. voerz.: onder, bij, tegen, om; ook in vele zamenstellingen, als wanneer het voor eene *e* gew. in *suc*—, voor eene *f* in *suf*—, voor eene *p* in *sup*— verandert.

Subactie, f. lat. (*subactio*, v. *subigere*,

d. i. onder brengen; doorwerken, doorkneden), de doorwerking, vermenging.

Suberaten, pl. lat. (van *subaerātus a, um*, inwendig van koper, v. *aes*, erts, koper), overzilverde munten, of koperen munten met zilver bekleed; de inwendig ijzeren munten heeten **subferraten**.

Subah of **soubah**, m. een uit vele districten bestaand perzisch landschap; ook z. v. a. **subah-dar**, **soubdar**, stadhouder of onderkoning eener provincie, inz. in Indië.

subaltērn, mid. lat. (*subaltērnus*, fr. *subalterne*), afhankelijk, ondergeschikt, onderhoorig, onder een ander staande; een **subaltērn**, m. of **subaltern-ambtenaar**, een onderambtenaar; **subaltern-officier**, ieder officier beneden den kapitein; **subalterniteit**, f. de ondergeschiktheid, onderhoorigheid, de rang van ondergeschikte; **subalternatie**, f. Log., de verhouding van een algemeen oordeel tot de bijzondere daarvan afhankelijke of daarvan ondergeschikte; Muz., de plaatsing van een algemeen stuk onder de bijzondere.

subarrendēren, mid. lat. (vgl. *arrenderen*), onderpachten, weder in pacht nemen; **subarrēnde** of **subarrendātie**, f. de onderpacht, wederpachting, herpachting; **subarrendātor**, m. de herpachter.

Subbas, m. lat.-it., d. i. onderbas, een houten gedekt orgelregister in het pedaal, van 16, ook 32 voet toon.

Subcollectātie of **subcollectie**, f. nw lat. (vgl. *collecte* enz.), eene onderinzameling.

sub colōre juris, z. ond. *color*.

sub conditione, lat., onder voorwaarde.

Subconrēctor, m. nw lat. (vgl. *conrector*), een derde of vierde leermeester aan eene geleerde school, onder-conrector.

Subconsequētie, f. nw lat. (vgl. *consequentie*), de gevolgtrekking uit een gevolg; onder-gevolgtrekking, tweede gevolg.

subcontrahēren, nw lat., (vgl. *contraheren*), een nieuw verdrag aangaan, door een nieuw verdrag (*contract*) verbinden.

subcutanēus of **subcutaan**, nw lat. (van het lat. *sub*, onder, en *cutis*, de huid), het naast onder de huid of het vel gelegen.

subdelegēren, nw lat. (vgl. *delegeren*), in de plaats van een ander afvaardigen en volmagtigen, ondervolmagt geven, tot ondergevolmagtigde benoemen; **subdele-gaat** of **subgedelegeerde**, m. een ondergevolmagtigde, onderafgevaardigde, bijgezant; **subdelegatie**, f. de ondervolmagtiging.

Subdiacōnus, m. lat. gr. (vgl. *diaconus*), een geestelijke onderhelper, tweede hulpprediker.

subdititiŭs, a, um, lat. (v. *subdĕre*, onder leggen), ondergeschoven, onecht; *subdititiŭs infans*, een ondergeschoven kind; *subd. liber*, een ondergeschoven boek.

subdividĕren, lat. (*subdividĕre*, vgl. *dividĕren*, onderverdeelen, iets dat afgedeeld of verdeeld is, nader af- of verdeelen, onderafdeelingen maken; **subdivisĭe**, f. de onderafdeeling.

subducĕren, lat. (*subducĕre*, eig. van anderen wegtrekken), onttrekken, ongemerkt wegnemen of verwijderen; **subducĭe**, f. (lat. *subductio*), de onttrekking; de afvoering of afleiding der onzuiverheden in het ligchaam; ook doorzijing.

Suberaat, n. nw lat. (van het lat. *suber*, kurk), kurkzuur zout; **subereus**, kurkachtig.

sub- et obreptio, z. **subreptie**.

subferraten, z. ond. **subĕraten**.

subfeudum, n. mid. lat. (vgl. *feudum*), een achterleen; **subfeudatio**, f. Jur., de achterbelecning.

sub fide pastorali, lat., onder geestelijke ambtsverzekering.

subhastĕren, lat. (*subhastĕre*) of *sub hasta* verkoopen, d. i. woordelijk onder de piek of spies (*hasta*; omdat in het oude Rome bij geregelijke verkooping, verpachtingen enz. eene piek in den grond gestoken werd), geregteijk bij opbod verkoopen, aan den meestbiedende verkooping; **subhastatie**, f. de openbare verkooping. z. v. a. auctie.

sub hodiĕrno diĕ, lat., onder den datum of dag van heden, op huidige dagteekening.

subigĕren, lat. (*subigĕre*), onder het juk brengen, overweldigen, onderwerpen; Med., door elkander werken, vermengen (vgl. **subactie**).

Subingressie, f. nw lat. (v. h. lat. *ingressio*, het ingaan), de intreding in eens anders plaats.

subintelligĕren, lat. (*subintelligĕre*, van *intelligĕre*, inzien, verstaan), daaronder verstaan.

Subintrans, m. nw lat. of **subintrans**, fr. (spr. *subengtrāng*), Med., eene koorts welke aanval reeds begint vóór nog de vorige geheel geweken is.

Subintroducta, f. nw lat. (vgl. **introducĕren**), naam, dien men, na de invoering van het coelibaat, aan iedere vrouw gaf, die eenen geestelijke ter waarneming van zijne huishouding vergund werd bij zich te nemen.

subito, lat., plotseling, eensklaps; Muz., snel, gezwind.

subjiciĕren, lat. (*subjicĕre*, v. *jacĕre*, werpen, leggen), onder werpen, onder plaatsen, onder of lager zetten of stellen; inblazen, influisteren; **subjĕct**, n. (lat. *sub-*

jectum), eig. het ondergelegde; Gram., het onderwerp, hoofd- of grondwoord van eenen zin of een voorstel, het grondbegrip, de handelende persoon of datgene, waarvan in een voorstel iets gezegd, bevestigd of ontkend wordt (in tegenst. met *prædicat*); ook een persoon, in tegenst. met het object of de zaak; een mensch met betrekking tot zijne bekwaamheid of geschiktheid voor eenig (ondergeschikt) werk; inz. een hulp in eene apotheek; **subjĕctie**, f. de onderwerping; Log., de zelfondervraging; **subjectief**, onderwerpeijk, het onderwerp betreffende; persoonlijk, innerlijk, wat zijnen grond en zijn wezen in den persoon heeft, niet in de zaak (in tegenst. met *objectief*); **subjectiviteit**, f. de gesteldheid en bijzondere geaardheid van een onderwerp; persoonlijkheid, innerlijkheid, het aanwezig zijn in ons voorstellings- en kenvermogen.

sub iudice, lat. (vgl. **iudex**), onder den rechter, dat is: nog onbeslist; *sub iudice lis est*, de twist, de zaak is nog hangende.

subjungĕren, lat. (*subjungĕre*), ondergeschikt verbinden, bijvoegen, aanknoopen; **subjunctie**, f. nw lat., de bijvoeging, toevoeging, verbinding; **subjunctief**, bijgevoegd; verbonden; aanvoegend, verbindend; **subjunctief**, m. (*subjunctivus modus*). Gram., z. v. a. **conjunctief**, **conjunctivus**, zie **modus**.

Sublapsariĕn, pl. nw lat. (van *sub* en *lapsus*, val), naam, welken men aan zulke calvinisten gaf, die alle niet geprædestineerde menschen beschouwden, als gedomd tot een onvermijdelijk verderf, ten gevolge van Adams val, en dat ondanks hunnen doop. Zij, die meenden, dat God den val van den eersten mensch onvermijdelijk had gemaakt, om zijne geregtigheid en lankmoedigheid jegens het menschedom te toonen, heette men **supralapsariĕn**.

sublevĕren, lat. (*sublevĕre*), ondersteunen, verligten, bijstaan, opbeuren, de hand reiken; inz. ambtshulp verleenen; **sublevānt**, m. een verligter, helper, ambtshulp; **sublevāmen**, n. nw lat., eene verligting, ondersteuning; **sublevatie**, f. de ondersteuning, dienst- of ambtshulp.

subliem, z. **sublimis**.

Subligaculum, n. lat. (van *sub*-*ligĕre*, onderbinden, van onderen binden), schort, onderbroek of zwachtel der oude worstelaars; Chir., een breukband; **subligatie**, f. de onderbinding.

sublimis, **subliem**, lat., verheven, hoog (van zedelijke of verstandelijke zaken); **sublimateit**, f. (lat. *sublimitas*), de verhevenheid, het verhevenc, hooge en

grootte in de rede, in de schoone kunsten enz.; **subliméren** (lat. *sublimāre*), opheffen, om hoog heffen, naar boven drijven, vervlugtigen, door de kracht des vuurs de vaste deelen v. een ligchaam als damp in de hoogte drijven, om ze dan weder op te vangen en weder den vasten staat te doen aannemen; **gesublimeerd**, in de hoogte gedreven, vervlugtigd; **sublimaas**, n. het opgedrevene; natuurlijk of gedegen sublimaas, eerste chloorkwik, zoete kwik; bijtend sublimaas of bijtend kwik sublimaas, tweede chloorkwik, uit een mengsel van zwavelzuur kwikoxyde en keukenzout bereid; **sublimatie**, f. nw lat., de opdrijving, opwaartsvoering, vervlugtiging; **sublimatorium**, n. de plaats, ook het vat (helm, retort), waarin de sublimering plaats heeft; ook het middel, waarmee men haar bewerkstelligt.

Sublinguale, n. nw lat. (van het lat. *sub*, onder, en *lingua*, tong), Med., een geneesmiddel, dat onder de tong gelegd wordt; **sublinguaal-klieren**, onder de tong liggende speekselklieren.

sub littéra, lat., onder de letter.

sublocéren, nw lat. (vgl. **loceren** ond. **locus**), weder verhuuren, in onderpacht, onderhuur geven.

sublunārisch, nw lat. (van *sub*, onder, en *luna*, maan), ondermaansch, onder de maan aanwezig, aardisch; vergankelijk, veranderlijk.

Subluxatie, f. nw lat. (vgl. **luxatie**), Med., de verrekking, verdraaiing, verstuijing, onvolkomene ontwrichting.

submarijn of **submarinisch**, nw lat. (van *sub*, onder, en *mare*, zee), onderzeesch, onder de zee aanwezig.

submergéren, lat. (*sub-mergere*), onderdopen, doen zinken, verdrinken; overstroomden, onder water zetten; **submersus**, m. een verdrinkene, drenkeling; **submersie**, f. de onderdompeling, geheele overstrooming.

subministréren, lat. (*sub-ministrāre*, vgl. **minister** en **ministréren**), behulpzaam zijn, dienen; ter hand doen komen of stellen, verschaffen, leveren, bezorgen, voorschieten; **subministratie**, f. de levering, toereiking, behulpzaamheid, het voorschot, de ondersteuning; handreiking, hulpbieding tot sluikerij, de sluikerij-zelve.

submittéren (zich), lat. (*sub-mittere*), zich onderwerpen, verootmoedigen, veranderen. zwichten; **submis** (lat. *submissus*, *a, um*), fr. **soumis** (spr. *soemi*), onderdanig, onderworpen, gehoorzaam, demoe-dig, ootmoedig; **submissie**, f. (lat. *submissio*), de onderwerping, verootmoediging; ootmoed, onderdanigheid, onderworpenheid, gehoorzaamheid, lijdelijkheid; **submissarius** (niet *summissarius*), m. nw lat., eig. een plaatsvervanger van eenen

r. k. domheer, een geestelijke, die in plaats v. een' domheer eene kerkelijke verrigting uitoefent; hier en daar ook de benaming van eenen leeraar aan eene geleerde school.

submovéren, lat. (*sub-movere*), terugdrijven, verwijderen, plaats of ruimtebaan maken.

subnectéren, lat. (*sub-nectere*), aanknoopen, aanbinderen, bijzetten.

Subnormale of **subnormaal-lijn**, f. nw lat., hoogere Math., het door de normale (z. a.) en ordinaat begrensde stuk van eene abscissen-lijn, voor een punt eener kromme lijn.

sub número, lat., onder het getal of nummer, b. v. *sub numero* 1. 2. 3. etc., onder nummer 1, 2, 3 enz.

sub oblatiōne ad reciprocā, z. **oblatie**.

Subofficiaal, m. nw lat. (vgl. **officiaal** ond. **officium**), een plaatsbekleeder, plaatsvervanger, inz. de keurvorst bij de voormalige krooning van duitsche keizers.

subordinéren, nw lat. (v. h. lat. *ordināre*, rangschikken, in orde brengen), onder schikken, onder plaatsen, onderwerpen, in gezag, rang, waardigheid onder een ander plaatsen; **gesubordineerd**, ondergeschikt, onderdanig, onderworpen, op ondergeschikte wijze; **subordinatie**, f. de onderschikking, de tus-schen personen of zekere dingen vastgestelde orde, die hen afhankelijk v. elkander maakt; afhankelijkheid, onderworpenheid, ondergeschiktheid, dienstgehoorzaamheid, inz. bij den soldatenstand.

subornéren, lat. (*sub-ornare*, d. i. eig. uitrusten, versieren), tot het kwade afrigten, verleiden, vervoeren, heimelijk aanstooten, omkoopten; **subornatie**, f. nw lat., de heimelijke afrigting, verleiding tot het kwade; inz. heimelijke omkoopning.

Suboxyde, n. lat. gr. (vgl. **oxyde**), Chem., een metaalkalk met een te geringe gehalte aan zuurstof, dan dat het zich met zuren tot zouten kan verbinden; vgl. *hyperoxyde*.

sub petito remissionis, z. ond. **petitie**.

subplantéren, lat. (*sub- of supplantare*, eig. onder planten, onder plaatsen), iemand den voet ligten, hem een beentje zetten, doen vallen, door list verschalken, ondersteek doen, ondermijnen; **subplantatie**, f. nw lat., voetligting, verschalking, listige ondermijning, onderkruiping.

sub pæna enz., z. ond. **pæna**; *sub praetextu*, z. ond. **praetext**.

Subprior, m. nw lat. (vgl. **prior**), een onder-prior of onder-opzigtster: **subpriorés**, f. de onder-opzigtster (in kloosters).

sub quocunque titulo, lat., onder elken titel, onder welk voorwendsel het ook zij.

Subrèctor, m. nw lat. (vgl. **rector**), onder-rector of derde leermeester op latijnsche scholen en gymnasiën, minder dan

conrector; **subrectoraat**, n. het ambt van derde leermeester; zijne woning.

subrepiëren, lat. (*subrepère*, v. *repère*, kruipen), langs slinksche wegen verkrijgen; heimelijk ontsnappen, wegnemen; **subréptie**, f. (lat. *subreptio*), Jur., *sub- et obreptio*, de verkrijging, bemagtiging door het verzwijgen of verminken der waarheid, door verrassing, verschalking; *per sub- et obreptionem*, ook *subreptitie* of *sub- et obreptitie*, steelswijze verkregen, langs slinksche wegen verworven, ter sluik, heimelijk, bedriegelijk.

subrogéren, lat. (*subrogère*), onder schuiven, in de plaats van een ander stellen; aan een ander zijn regt afstaan; **subrogatie**, f. nw lat., de onderschuiving, plaatsvervangng, het stellen in eens anders plaats.

sub rosa, z. *rosa*.

subscribèren, lat. (*sub-scribère*), fr. *souscrire* (spr. *soeskrier*'), onderschrijven, onderteekenen, schriftelijk zich verbinden; **subscribènt**, m. (lat. *subscribens*), fr. *souscripteur* (spr. *soeskriept*—), een onderteekenaar; intekenaar; **subscriptie**, f. (lat. *scriptio*), fr. *souscription* (spr. *soeskriepsjóng*), de onderschrijving, onderteekening, intekening.

Subsectie, f. nw lat. (vgl. *sectie* ond. *seceren*), de onderafdeeling.

subsecutief, nw lat. (v. h. lat. *subsequi*, navolgen), navolgend; **subsequens**, n. lat., het navolgende, dat op iets voorafgaands betrekking heeft.

Subsellia of **subsellén**, pl. lat. (sing. *subsellium*, v. *sub*, onder, en *sella*, stoel, zetel), lagere banken, banken voor aanschouwers en toehoorders. inz. in tegenst. met de hoogere zitplaatsen en stoelen.

Subsenior, m. nw lat. (vgl. *senior*), een onderoudste, die in jaren op den oudste volgt.

subsequens, z. ond. **subsecutief**.

Subsidéntie, f. nw lat. (v. *subsidère*, onder zitten), Med., het nederzinken, inzinken, inz. der pupil; het bezinksel, de droesem.

Subsidium, n. of **subsidie**, f. lat. (van *subsidère*, zich ergens neder zetten, in eene hinderlaag leggen), eig. het achtergehoudene, bewaarde, de spaarbenden (reserve); in 't alg. de bijstand, hulp, ondersteuning; onderstandsgelden; pl. **subsidjén** (lat. *subsidia*), hulp- of ondersteuningsmiddelen, inz. onderstandsgelden, b. v. tot het voeren van eenen oorlog; **subsidjén-tractaat**, m. een verdrag tot onderstandverleening, bijstandsverdrag; *in subsidium juris*, ter regtshulpe, tot geregtelijke medehulp, ondersteuning enz.; **subsidiar** (lat. *subsidiarius*, a, um, fr. *subsidaire*), ondersteunend, hulpverleend, behulpzaam, helpend, wat tot nadere hulp, onder-

stand of verzekering dient, b. v. eene subsidiaire hypotheek, eene nadere pandstelling, in geval de eerste niet toereikend mogt zijn.

sub sigillo, enz., z. **sigillum**.

subsignéren, lat. (*subsignare*, vgl. **signeren**), onderteekenen, onderschrijven, iets teekenen; **subsignatie**, f. de onderteekening van zijnen naam.

sub signo, z. ond. **signum**.

subsistéren, lat. (*subsistere*; vgl. **sistéren**), bestaan, voortduren), in wezen zijn of blijven, bestendig zijn; te leven hebben, zijn onderhoud of bestaan hebben, zijn levensonderhoud verdienen; **subsistentie**, f. nw lat., de voortdoring, het blijvend aanwezig van iets; het onderhoud, levensonderhoud, bestaan, levensmiddel.

sub specie, z. ond. **species**; *sub spe rati*, z. ond. **ratus**.

Substantie, f. lat. (*substantia*, v. *substare*, er zijn, bestaan), het wezen, een zelfstandig, op zich-zelfstaand ding, de zelfstandigheid, de stof, het geheel van een ligchaam, in zoo verre het beschouwd wordt als uit gelijksoortige deelen zamengesteld te zijn (dus meer chemisch dan mechanisch), onderscheiden v. massa; de wezentlijkheid, het wezentlijke, gewigtigste, de wezentlijke inhoud of het werkelijke gehalte, de hoofdkracht, de kern, pit of het hoofdbestanddeel; het beste, krachtigste van eene zaak; pl. **substantiën**, stoffen, bestanddeelen; wezentlijkheden, zelfstandigheden; *salva substantia*, Jur., zonder dat de stof of zelfstandigheid-zelve aangetast of verbruikt mag worden; **substantiaal** (lat. *substantialis*, e) of gew. **substantieel** (fr. *substantiel*), wezentlijk, zelfstandig; voedszaam, krachtig; ook **substantieus**, nw lat.; *substantialiter*, wezentlijker wijze, wezentlijk, zelfstandig, volgens het wezen, den wezentlijken inhoud of de hoofdzaak; **substantialiteit**, f. de wezentlijkheid, zelfstandigheid; **substantivum** of **substantief**, n. Gram., een zelfstandig naamwoord, hoofdwoord, zaakwoord (in tegenst. met attributief, adjectief); *substantive*, zelfstandig, als zelfstandig naamwoord voorkomende of gebruikt.

Substilaar-lijn, f. nw lat. (v. *sub*, onder, en *stilus*, stift), de wijzerlijn op zonnewijzers.

substituéren, lat. (*substituere*, v. *statuere*, stellen), eig. onder plaatsen of stellen; in de plaats van een ander of iets anders stellen, stellen, onder schuiven, iemand eenen onderambtgenoot toevoegen, aanstellen; Jur., tot na- of tweeden erfgenaam (vgl. *heres substitutus*) aanstellen of benoemen, b. v. in geval de eerste erfgenaam vóór den erfmaker komt te overlijden; **substituut**, m. (lat. *substitutus*), een

plaatsbekleeder, ambtsverzorger, bij- of toegevoegde persoon in den post of het ambt van een ander; **substitütie**, f. (lat. *substitutio*), de onderaanstelling; de plaatsvervanging, inplaatsstelling, toevoeging; Jur., de aanstelling tot erfgenaam na den dood des vruchtbruikers of eersten erfgenaams; de navolmagtiging.

Substrätum of **substraat**, n. lat. (v. *substernere*, onder uitbreiden), eig. het onderuitgebreide; de grondslag, de ten grond liggende stof, het grondvoorwerp, het gegevene, tegenwoordige of voorliggende geval (vgl. *casu substrato*); de laag, schicht; *pro substrata materia*, met betrekking tot het gegevene, het beschouwd wordende voorwerp.

Substrüctie, f. lat. (*substructio*, v. *substruere*, onder bouwen), het onderbouwen; de onderbouw, grondbouw, het grondgebouw, de grondslag.

subsumären, nw lat. (*subsumere*, van *sumere*), eig. daaronder nemen, er mede in begrijpen, onder plaatsen; afleiden, besluiten, gevolg trekken, het bijzondere op het algemeene of dit op het eerste terug brengen en toepassen; ook z. v. a. **præsumeren**; **subsümtie**, f. de medeopneming, onderplaatsing, onderrangschikking; gevolgtrekking, terugvoering of aanwending van het bijzondere op iets algemeens enz.; vooronderstelling, aanneming; **subsumtief**, vooronderstellende.

Subtángens, f. nw lat. (vgl. *tangens*), hogere Math., het door de tangens en ordinat begrensde stuk der abscissen-lijn, voor eenig punt eener kromme lijn.

Subterfugium, [n., pl. *subterfugia*, nw lat. (v. h. lat. *subter-fugere*, onder de hand of heimelijk ontvlugten, ontsnappen), de uitvlugt, het voorwendsel, de ijdele verschooning, uitweg, het dockje voor 't bloeden.

subtiel, lat. (*subtilis*, e), fijn, teeder, dun, naauwkeurig, scherp; listig, spitsvindig, sluw, fijn, scherpzinnig, snedig, kunstig, behendig; **subtiliteit**, f. (lat. *subtilitas*), de fijnheid, teederheid; de naauwkeurigheid, scherpzinnigheid; de sluwheid, spitsvindigheid, haarkloverij; **subtiliséren**, barb. lat., fijner, dunner maken, verdunnen, verfijnen; haarkloven, muggeziften, de dingen fijn uithalen, uitspinnen, uitpluizen, spitsvindig zijn; **subtilisätie**, f. de verfijning, verdunning.

subtrahären, lat. (*subtrahere*, eig. daaronder wegtrekken), aftrekken, afrekenen, een getal van een ander getal afnemen, het verschil tusschen twee getallen zoeken of vinden; **subtrahendus**, **subtrahént**, **subtractor**, m. het af te trekken getal, het getal, waarmede een ander moet verminderd worden, aftrekgetal, aftrekker, in tegenst. met *minus* en *plus*; **subtráctie**, f. nw lat.,

de aftrekking, afrekening, de arithmetische hoofdregel, die een getal met een ander leert verminderen, het verschil tusschen twee getallen leert vinden; **subtráctief**, aftrekbaar, wat zich laat aftrekken, afrekenen.

Subularia, f. nw lat. (v. h. lat. *subüla*, de priem), waterprietkruid of -plant; **subulärisch**, priem- of elsvormig, in eene zeer fijne punt uitlopende; **subuliróstrum**, n. priemsnavel, elssnavel, eene soort v. muschen met spits uitlopenden snavel.

sub una specie, lat., onder eenerlei gestalte, onder ééne gedaante, nl. die van het brood alleen, gelijk de R. K. het heilig avondmaal gebruiken; *sub utraque specie* of enkel *sub utraque*, onder beiderlei gedaanten, nl. brood en wijn, zooals door de protestanten het heilig avondmaal gebruikt wordt; vgl. **utraquisten**.

Suburbänum (scil. *praedium*), m. lat. (v. *suburbänus*, a, um, nabij de stad gelegen, van *sub.*, z. a., en *urbs*, stad), een landgoed nabij de stad, in de voorstad; **suburbänus**, m. een bewoner der voorstad; inz. een geestelijke, die zijne ambtsverrigtingen in de voorsteden of in de nabijgelegen dorpen heeft te verrigten.

sub utraque, z. ond. *sub una specie*.

Subvasal, m. mid. lat. (*subvasillus*; vgl. **vasal**), een onder- of achterleenman.

subveniären, lat. (*sub-venire*), te hulp komen, ondersteunen, bijspringen, bijstaan, bijstand geven; **subvéntie**, f. nw lat., de hulp, bijstand.

subvertären, lat. (*subvertere*), omkeeren, omver werpen, omstooten, verwoesten, vernielen, 't onderst boven keeren; **subvérsie**, f. de omstorting, omkeering, omverwerping, ondergang, het verval; *subversio stomachi*, Med., eig. omkeering der maag; sterke braking; **subversief**, nw lat. omstortend, vernielend, verwoestend.

sub voce, z. ond. *vox*.

Succáde, f. (v. h. lat. *succus*, sap), dik gekookt fruitsap; ingemaakte vruchten, enz., in natte en drooge gedaante.

succederen, lat. (*succedere*, v. *sub* en *cedere*, eig. onder iets komen of gaan, ingaan), opvolgen, volgen in ambt, regering, erfenis enz.; ook wel uitvallen, gelukken, slagen, goed van de hand gaan; **succedaan** (lat. *succedanëus*, a, um), opvolgend, plaatsvervangend; **succedanëus**, m. een plaatsvervanger, z. v. a. vicarius; **succedanëum**, n. het noodmiddel, de noodhulp; Pharm., een middel, dat men in de plaats van een ander kan geven, als hebbende ongeveer dezelfde krachten, een surrogaat; **succés**, n. (lat. *succesus*), het gelukkig gevolg, de goede vooruitgang, uitslag of afloop, het geluk, de bijval; **succéssie**, f. (lat. *successio*), de opvolging, volgrecks, inz. troonsopvol-

ging van regenten, ambtsopvolging; erfopvolging; de erfenis, nalatenschap; successie-poe-der, eig. erfenis- of opvolgingspoe-der, d. i. giftpoe-der, vergift, in zoo verre het soms is toegediend om eene erfenis meester te worden of troonsopvolging te bewerken; **succéssie-verdrag**, z. *pactum successorium*; universele succéssie, erfenis van het gansche vermogen; singuliere succéssie, erfopvolging in eene enkele of bijzondere zaak; *successio ab intestato*, de wettige of natuurlijke erfopvolging zonder testament; *s. exclusiva*, uitsluitende opvolging; *s. feudālis*, de leensopvolging; *s. in capita*, erfopvolging volgens de hoofden, d. i. in gelijke deelen; *s. pactitia*, de verdragsgewijze erfopvolging; *s. simultanēa*, gemeenschappelijke opvolging; **successief** (lat. *successivus*, a, um) en als adverb. ook *successive*, allengs, langzamerhand, opvolgend, onmiddellijk volgend, op of na elkander volgend; **successor**, m. de opvolger, ambtsopvolger, erfgenaam; troonsopvolger; *successor alodiālis*, opvolger of erfgenaam van een vrij goed; *s. feudālis*, een leensopvolger; *successorium edictum*, n. verordening, uitspraak of vonnis omtrent de erfopvolging.

Succie, f. (v. h. lat. *succus*, vocht, sap), het zuigen van tegennatuurlijke vochten uit het ligchaam door bloedzuigers.

Succin, **succinaat**, z. *succinum*.

succinct, lat. (*succinctus*, a, um, van *succingere*, opschorten, opgorden), eig. opgeschort; kort, beknopt, incengedrongen, bondig, kernachtig; **succinctorium**, n. een gordel, inz. aan de priesterkleeding; een breukband.

succinum, n. lat., of fr. **succin** (spr. *sukšing*), m. de barnsteen, het amber; **succinaat**, n. nw lat., barnsteenzout, barnsteenzuur zout; **succiniet**, m. eene soort van granaat van barnsteengele kleur.

Succūbus, m. nw lat., z. v. a. **incubus**.

succulént, z. ond. *succus*.

succumbéren, lat. (*succumbere*), onder liggen; bezwijken, onder doen; verliezen (een proces); **succumbéntie**, f. nw lat., het bezwijken, onderdoen; *in casum succumbentiae*, Jnr., in geval van het verlies des regtsgedings.

succurréren, lat. (*succurrere*, v. *sub* en *currere*, loopen), te hulp komen, bijspringen, bijstand verlenen, helpen; **succurs**, m. nw lat. (fr. *secours*), de hulp, bijstand, versterking, ondersteuning; inz. hulptroepen; **succursālen**, pl. (*succursāles*, scil. *ecclesiae*), hulp- of bijkerken; vgl. **filiaal**.

succus, m. lat., het sap, vocht; pl. **succi**; *succus gastricus*, het maagsap; *succus inspissatus*, dikgemaakt sap; iets in *succum et sanguinem* veranderen, in sap en bloed doen overgaan, d. i. het zich

geheel eigen maken; **succulént** (lat. *succulentus*, a, um), sappig, saprijk; voedzaam, krachtig; **succuléntie**, f. nw lat., de sappigheid, saprijkheid; voedzaamheid, krachtigheid.

succussōrisch, nw lat. (v. h. lat. *succutere*, opwaarts schudden), opwaarts schuddend, stootend, schokkend, b. v. successorische beweging v. eene aardbeving, in tegenst. met undulatorisch.

Sucrerie, f. fr. (v. *sucere*, suiker), eene suikerraffinaderij; suikergoed, suikergebak, banket.

Sudamīna, pl. nw lat. (v. h. lat. *sudare*, zweeten), Med., hitte- of zweetblaartjes; **sudarium**, n. lat., de zweetdoek; het zweetbad; **sudātie**, f. (lat. *sudatio*), het zweeten; **sudatorium**, n. een zweetbad, eene zweetkast; **sudoriferum**, n., pl. **sudorifera**, nw lat. (v. h. lat. *sudor*, zweet), Med., zweetmiddelen, ook **sudorifica**.

sudétto, it. (spr. *soe*—; v. *su*, boven, en *detto* = lat. *dictus* etc., gezegd), boven gemeld, boven gezegd; als subst. de bovengenoemde.

Sudorifera, **sudorifica**, z. ond. **sudamina**.

Sudra, z. **soedra**.

svegliato of **svegliato**, it. (spr. *soeĵjato*; v. *svegliare* = fr. *éveiller*, opwekken), Muz., vrolijk, opgewekt, levendig.

Sueldo, m. sp. (spr. *soeĵdo*; = it. **soldo**, fr. *sou*, v. h. lat. *solidus*), eene spaansche rekenmunt, = 12 dineros, doch van ongelijke waarde; ook eene goudmunt, ongeveer = 1 dukaat.

Suēven, pl. (lat. *Suēvi*), een oud-duitsche volkstem, later Zwaben geheeten.

Suffēnus, m. naam van een' middelmatig', maar verwaand' en bedilliek', hekelend' dichter in het oude Rome; van daar soms voor een bediller, vitter.

Suffēten (hebr. *schoffetim*), pl., de hoogste overheidspersonen in het oude Carthago, ongeveer z. v. a. de consuls te Rome.

sufficit, lat. (v. *sufficere*, verschaffen; toereikend voorhanden zijn), het is genoeg of voldoende; het **sufficit**, als subst. het toereikende, genoegzame, voldoende; **sufficiént** (lat. *sufficiens*), toereikend, genoegzaam, voldoende; **sufficiéntie**, f. de toereikendheid, genoegzaamheid; **suffisānce**, f. (spr. *sufizāngs'*), de trotsche zelfgenoegzaamheid, zelftevredenheid, het zelfbehangen, de ingebeeldheid, laatdunkendheid, eigenwaan; **suffisānt** (spr. *sufizāng*), zelfgenoegzaam, ingebeeld, trotsch, ingebeeld, laatdunkend; voldoende, genoegzaam, toereikende; een **suffisānt** mensch, een ingebeeld, verwaand, laatdunkend mensch.

suffigéren, lat. (*suffigere*), onder of achteraan hechten, aanvoegen; **suffixum**, n., pl. **suffixa**, Gram., eene aangehan-

gen lettergreep, een aanhangsel achter een woord (in tegenst. met *præfixum*).

Suffimént, n. (lat. *suffiméntum*), reukwerk om te branden, berooking.

Suffisúlum, n. lat., een witte, vierkante, lange sluijer of kapsel der vestaalsche maagden, wanneer zij offeranden deden.

suffoquéren, lat. (*suffocāre*), verstikken; **suffocātie**, f. de verstikking.

Suffragium, n. lat., pl. *suffragia* of **suffragiën**, de stem (in eene verkiezing), kiesstem, goedkenning; *suffragia sanctōrum*, de voorbede, voorbedding der heiligen; **suffragéren** (lat. *suffragāri*), iemand door zijne stem begunstigen, tot een ambt verkiezen, bevorderen, aanbevelen; **suffraganēus** of **suffragaan**, m. nw lat., ieder tot zitting en stem gerechtigd medelid van een collegie van geestelijken; inz. de aan eenen aartsbisschop ondergeschikte bisschop; **suffragaan-bisschop**, wijbisschop.

Suffusie, f. lat. (*suffusio*, v. *suffundēre*, onder gieten), de ondergieting, uitstorting, onderlooping (b. v. van bloed); *suffusio cornēae*, Med., de verdonkering van het hoornvlies in het oog; *suffusio sanguinis*, uitstorting van bloed.

suggeréren, lat. (*suggerēre*, eig. onder brengen, onder leggen; ook ophoopen, verhoogen; v. *sub* en *gerēre*), iemand iets inblazen, ingeven, aan de hand geven, insteken, influisteren; hem overhalen, bepraten, verleiden; **suggéstie**, f. (lat. *suggestio*), de influistering, inblazing, heimelijke ingeving enz.; **suggestief**, nw lat., ingevend, inboezemend, bepratend, verleidend; **suggestieve vragen**, strik-vragen des regters aan den aangeklaagde, d. z. zulke, waarin de te bekennen daadzaken reeds zijn opgesloten; **suggéstus**, m. verhevene optrede, spreekgestoelte.

sugilléren, lat. (*sugillāre*), bont en blaauw slaan; ook honen, beschimpen, bespotten; **sugillātie**, f. de uitstorting, onderlooping van bloed onder de huid, het bloedgezwel, de blaauwe plek; eene beschimping, bespottig.

Suicent, z. **swicent**.

Suicide, m. nw lat. (*suicida*; fr. *suicide*), een zelfmoordenaar, zelfmoorder; **suicidium**, n. de zelfmoord.

sui juris (zijn), z. ond. *jus*.

Suite, f. fr. (spr. *swiet*; v. *suivre*, volgen), het gevolg, de begeleiding, stoet, nasleep van een' grooten heer; de volgrecks van kamers, de voortzetting, zamenhang, rij, reeks; *de suite* (spr. *d' swiet*), op de rij af, achter elkander, achtervolgens, terstond, dadelijk; *en suite* (spr. *ang*—), vervolgens, daarna; **suiivānte**, f. (spr. *swiivāngt*), de begeleidster, volgfuffer, kamemier, kamerjuffer, halve vrouwde.

Sujet, n. fr. (spr. *suzjé*; v. h. lat. *sub-jéctum*, vgl. **subject**), het onderwerp, de stof van eene rede, van een geschrift, van een kunstwerk enz.; de onderdaan, onderzaak; de aanleiding, gelegenheid, oorzaak, reden; Muz., de hoofdvoorstelling, z. v. a. *thema*; een slecht sujet, een slecht mensch; **sujetten**, pl., de gezamenlijke dienstdoende personen, het personeel b. v. van een toneel.

Sukmana, poolsch (v. *sukno*, laken), de uit grof laken vervaardigde boerenrok der Polen en Galliciërs.

Sulamith, hebr. (v. *schálóm*, vrede, heil?), vrouwenn.: de vredelievende.

Sulfur, **sulfer** of **sulphur**, n. lat., de zwavel, een bekend enkelvoudig, niet metallisch ligchaam; *sulfur aurátum antimonii*, goudzwavel, roodgeel zwavel-antimonium; *s. praecipitátum*, neêrgeploft zwavel, ook *magisterium sulfuris*; *sulfas ammoniæ*, m. nw lat., zwavelzure ammoniak, (Glauber's) geheime salammoniak; *s. lixivæ*, zwavelzure potasch (duplicaat- of polychrest-zout); **sulfāten**, pl., z. v. a. vitriolen, zwavelzure zeuten; *sulfis ammoniæ*, m. zwaveligzure ammoniak; **sulfēten**, pl., zwaveligzure zouten; **sulfuride**, f. zwavel-verbinding, inz. zwavelmetaal; **sulfurēren**, lat. (*sulfurāre*), zwavelen, met zwavel verzadigen; **gesulfureerd**, gezwaveld; **sulfureus** of **sulphureus** (lat. *sulfurōsus*, a, um), zwavelig, zwavelachtig, zwavel bevattende; **sulfurātie**, f. zwavelig, verbinding met zwavel.

Suline, f. een wit blanketsel der turksche vrouwen.

Sultan, m. arab. (*sultān*, d. i. eig. hevigheid, hevige opwekking, v. *salita*, hard, hevig zijn; vervolgens magt, inz. koninklijke; koning, vorst), de turksche magthebber, beheerscher, groote heer, keizer, ook **groot-sultan**; **sultan-achmed**, **sultan-mehemed**; **sultan-selim**, drie der voornaamste moskeën in Stambul (of Constantinopel); **sultāne**, f. naam van de gemalinnen en dochters des turk. keizers; **sultāne**, f. ook eene turk. vrouwenkleeding van rijke stof gemaakt en van voren open, gelijk de turk. vorstinnen dragen; een groot turksch oorlogschip; eene turk. goudmunt, ook **sultanine**, f. ongeveer 7 guld. waard; **sultane-assaki**, l. **chasseki** of **khasseki** (arab. *khāsseki sultān*), z. **chasseki**; **sultane-valide** (arab. *wálideh*, d. i. de barend, v. *walada*, baren), de moeder van den regerenden sultan; ook eene der voornaamste moskeën in Stambul; **sultānisch**, grootheerlijk, oppermagtig, dwingelandisch, tyrannisch, willekeurig.

Sumach, m. arab. (*summākh*, hoog, lang zijn), ook **smak**, de looijersboom in Z. Europa, en zijne bladen, beziën, loten,

wortels en bast, die tot looi- en verwstof, ook ter bereiding van het corduaan (z. a.) gebruikt worden. Men wil, dat de copalgom van eene soort van sumach, den copal-sumach komt (z. copal).

Sumäter, m. Muz., een naam, dien men aan zekere stormwinden geeft, welke in de nabijheid van Sumatra ontstaan.

Summa, f. lat. (v. *summus*, a, um, de of het bovenste, hoogste, voornaamste; van daar *summa*; scil. *res*, de hoofdzaak; vervolgens het geheel eener zaak), de som, het verzamelgetal, geheel, beloop, bedrag, de inhoud; *in summa*, in h. geheel, in 't algemeen, te zamen genomen; *summa summārum*, de som der sommen, het gezamenlijk bedrag, alles in alles, alles te zamen of bij elkander genomen; *ad summam*, in de som; **summair**, **summārisch**, nw lat., of **summier**, naar den hoofdinhoud, volgens de hoofdzaken, zaamgevat, afgekort, beknopt, bondig; **summārium**, n. lat., pl. **summāria** of **summāriën**, opgave van den hoofdinhoud; de korte inhoud van een geschrift; ook een priester-overhemd, koor- of misgewaad; **summéren**, nw lat., zamen tellen, optellen, de som opmaken, tot een geheel zamen trekken; **summātie** of **summéring**, f. het zamentrekken, optellen, bijeenrekenen, vgl. *additie*; — *summa observantia*, onder brieven afgek. *S. O.*, met de grootste of meeste hoogachting; *in summa gradu*, in den hoogsten graad, op de hoogstmogelijke wijze; *ad summam*, op zijn hoogst, hoogstens; *summum bonum*, n. het hoogste goed; *summum jus* etc., z. *jus*; *summus episcopus*, de hoogste bisschop (in evangelische deutsche staten de vorst); **summiteit**, f. (lat. *summitas*), de top, kruin, tinne, de grootste hoogte of oppermagt.

Summānus, m. lat., bijnaam van Pluto bij de Romeinen, als opperste gebieder over de manes of zielen der overledenen.

summarisch, **summārium**, **summéren**, **summiteit**, *summum*, *summus* enz., z. ond. *summa*.

summutéren, lat. (*summutare*), wisselen, ruilen, verruilen, veranderen.

Sumtie of l. **sumptie**, f. lat. (v. *sumere*, nemen), eig. het nemen; de aanneming, vooronderstelling; Gram., een voorwaardelijk voorzindeel tot een bepaald wordend nazindeel, bij voorbeeld: *in dien ik niet wist —, dan —*; bij de r. k., het nemen en gebruiken van de gewijde hostie door de mispriesters; **sumtorium**, n. nw lat., een lepeltje voor den avondmaalswijn in de gr. kerk; **sumptum**, n. eig. het genomene; mid. lat., een afschrift (*copie*), in tegenst. met het origineel; van daar eene tweede afgifte of uitvaardiging in de pauselijke kanselarij, als de eerste verloren is geraakt; *sumtus* of l. *sumptus*, pl. lat.,

de kosten, onkosten, uitgaven; *sumtibus petentis*, Jur., op kosten van den aanzoeker; *sumt. publicis*, op openbare of 's lands kosten; **sumtueus** (lat. *sumptuosus*, a, um), kostbaar, kostelijk, prachtig, weidsch; **sumtuositeit**, f. de pracht, kostbaarheid, de groote en prachtige vertering of uitgave.

Štn, m. eene voorn. pommersche rekenmunt, = $\frac{1}{2}$ schelling lubsch.

Sunna, f. (arab. *sunnah*), gezigt; handel- en levenswijze; Muhamed's redenen en daden, als goddelijke wet voor zijne aanhangers; van daar **sunnieten**, z. ond. **schii-ten** en op **malakieten**.

Sunna, f. noord. Myth., de godin der zon, wier broeder *Mana* of de maan is.

suo conto, it. (vgl. *conto*), voor zijne of eigene rekening.

Suovetaurilia, pl. lat. (van *sus*, zwijn, *ovis*, schaap, en *tauris*, stier), hetzooenoffer, dat bij de oude Romeinen na eene afgeopen volkstelling in gebruik was, en dat in een zwijn, een schaap en een rund bestond.

super, lat. voorz.: over, in sommige zamenstellingen ook met nederduitsche woorden, b. v. **superfijn**.

Superabundantie, f. nw lat. (vgl. **abundantie**), fr. *surabondance*, overvloed, zeer groote overvloed, overtolligheid; **superabundanter**, ten overvloede.

superarbitréren, nw lat. (vgl. **arbitréren**, onder **arbiter**), over iets beslissen, uitspraak doen.

superascendéren, nw lat. (vgl. **ascendéren**), overstijgen, overklommen.

Superatie, z. ond. **superéren**.

superbe, fr. — niet **superber** — (*superbus*, a, um), eig. trotsch, hoovaardig, hoogmoedig, fier; prachtig, kostbaar, aanzienlijk, voortreffelijk, heerlijk, zeer schoon; **superbiloquentie**, f. grootsprekerij, praalhanzerij.

Supercargo, z. ond. **cargo**.

Supercatholisch, lat.-gr., overdreven katholijk.

Supercherie, f. fr. (spr. *supersj'rie*), bedrog met list gepaard, schelmerij, valscheit, streek.

Superoessien, pl., vrijsprekingen.

superciliëus, lat. (*superciliōsus*, a, um, v. *supercilium*, n. wenkbrauw, oneig. voor ernst, trots), te ernstig, somber, gestreng; trotsch, aanmatigend, laatlundkend; **supercilioositeit**, f. nw lat., aanmatiging, laatlundkendheid.

supereminént, lat. (*super-eminens*, vgl. **eminéren**), bovenuit stekend, verre overtreffend, alles te boven gaand; **supereminénteit**, f. de hoogere waarheid, hoogste rang, voorrang.

supererogéren, lat. (*super-erogāre*, eig. overmatig uitgeven of uitbetalen, vgl.

erogéren, nw lat. ook: **superogatief handelen**, meer doen dan noodig is of pligt gebiedt, ten overvloede geven of doen, de maat doen overloopen; **supererogatie**, f. de overpligt, de ruimschootsche, te ver gedrevene pligtvervulling; overdrijving; *opus supererogatiōnis* of *o. supererogātum*, n. een overvloedig, overtollig goed werk; bij de scholastieken: de verdiensten der heiligen, die zij zich verwerven door de goede werken, welke de menschen boven de van hen gevorde mate doen.

superéren, lat. (*superāre*), overstijgen, overschrijden; overtreffen, de meerdere, sterkere, magtigere zijn; **superātie**, f. (lat. *superatio*), het overstijgen, overtreffen, de voorrang; Astr., het meerdere van den loop eener planeet, datgene, wat zij zich sneller beweegt dan eene andere.

Superficiēs, f. lat. (v. *super* en *facies*, z. a.), de oppervlakte; buitenzijde; Jur., het bovengebouw. alles, wat op de oppervlakte eens gronds of bodems gebouwd of gepland is; **superficialiteit**, f. nw lat., de oppervlakkigheid, ongrondigheid; **superficiarius**, m. Jur., de bebouwer van eens anders grond, hij, die grond en bodem van een ander bebouwt en het daarop gebouwde of geplante tegen eene jaarlijksche betaling of erfpacht mag gebruiken; **superficiēel** (lat. *superficiālis*, e, fr. *superficiel*), oppervlakkig, niet grondig, b. v. *superficiēle kennis*, oppervlakkige, geringe kennis.

Superfijn, lat.-nederd., overfijn, buitengemeen of bijzonder fijn, extra-fijn.

Superfluum, n., pl., *superflua*, lat. (v. *super-fluere*, over vloeijen), iets overvloedigs, overtolligs, de overvloed, het teveel; *superflua non nocent*, het overtollige, de overvloed schaadt niet, beter te veel dan te weinig.

Superfœtatie, f. nw lat. (vgl. *fœtus*), de overbevruchting, over- of nabezwangering, het ontvangen van meer dan één *fœtus* in den moederschoot op verschillende tijden; ook een welige wasdom, de weelderige plantengroei.

Superhumerāle, n. nw lat. (v. *super* en *humerus*, de schouder), eene soort van priesterlijk kleed, z. v. a. *pallium*; de ephod der joodsche hoogepriesters.

Superieur enz., z. ond. *superior*.

Superimprægnatie, f. nw lat. (vgl. *imprægnatie* enz.); overbezwangering; z. v. a. *superfœtatie*.

Superinduct, n. nw lat. (v. *super-inducere*, eig. daarover trekken), eene buitengewone belasting, bijbelasting, die opgelegd wordt, wanneer de gewone belasting niet toereikt om de staatsuitgaven te dekken.

Superintendēt, m. nw lat. (v. *super-intendere*, over iets het opzigt hebben; vgl.

intendēren), een opperopziener, kerk- of schoolopzichter in een district; **superintendentuur**, f. het ambt, de waardigheid, ook de woning en het district van eenen opperopziener, het oppertoezigt.

Superinventarium, n. nw lat. (vgl. *inventarium*), de overvoorraad; datgene, wat een pachter aan landhuishoudelijke zaken verbeterd of vermeerderd heeft.

superior, lat. (compar. v. *superus*, verheven, hoog), de of het hoogere, voornamere; fr. *supérieur*, hooger, verhevener, meerder, voornaam, voortreffelijk, uitstekend, sterker, magtiger, overtreffend; de **superior**, lat., of **superieur**, fr. m. de opperste, eerste, oudste, meerdere, voornaamste, overman; de kloostervoogd, vader of pater van een klooster; het **superieur**, het overwigt, de overhand, b. v. een *superieur* op iemand hebben, d. i. de overhand op hem hebben, hem de baas zijn; **superioriteit**, f. nw lat. (fr. *supériorité*), de meerderheid, overmagt, overhand, het overwigt, voorregt, voorrang, meerdere voortreffelijkheid, het hooger gezag; *superioritas territorialis*, de oppermagt van den landheer.

Superlativus (scil. *gradus*) of **superlatief**, m. lat. Gram., de overtreffende trap, hoogste graad, z. **graad**; in *superlativo*, in den hoogsten graad.

Superlucrātie, f. nw lat., (v. *super* en *lucrum*, winst, voordeel), overschot, zuiwere winst.

Supernatātie, f. nw lat. (v. h. lat. *supernatāre*, overheen zweemmen), Med., overvloed, overvolheid van vochten.

Supernaturalismus of **supranaturalismus**, n. nw lat. (vgl. *naturalismus*), het bovennatuurgeloof, de bovennatuurleer, het openbaringsgeloof, het geloof aan eene onmiddellijke, bovennatuurlijke, boven den toets der menschelijke rede verhevene goddelijke openbaring; in tegenst. met *naturalismus* en *rationalismus*; **supernaturalist**, m. een openbaringsgeloovige, iemand, die aan openbaringen gelooft (in tegenst. met *naturalist* en *rationalist*).

Supernumerarius; m. lat. (vgl. *numerus* enz.), of **supernumerair**, fr. *surnumeraire*, een overtallige, iemand, die boven het gewone of bepaalde getal van beambten, bedienden enz. is aangesteld; **supernumerair**, boven het gewone getal, boven-tallig.

superorthodox, lat.-gr., l. **hyperorthodox** (z. a.); **superoxygénisch**, z. **gehyperoxygeneerd** ond. **hyperidrōsis**.

Superpórtēn, pl. nw lat. (van het lat. *super porta*, boven de deur), deurstukken, versieringen of schilderijen boven deuren.

Superpositie, f. lat. (v. *superponere*, daarover zetten); over- of opelkanderzet-

ting, opelkanderpassing, b. v. van figuren in de meetkunde.

Superpropórtie, f. nw lat. (vgl. **propórtie**), de tevergaante verhouding, oververhouding, overmaat.

Superpurgátie, f. nw lat. (vgl. **purgéren** enz.), eene te sterke, bovenmatige zuivering of afvoering; **superpurgatief**, overmatig zuiverend.

Superrevísie, f. nw lat. (vgl. **revideren** enz.), de herhaalde naziening, het nogmaals onderzoeken. inz. v. rekeningen.

Supersaturéren, nw lat. (vgl. **satureren**), oververzadigen; **supersaturátie**, f. oververzadiging.

Superscriptie, f. nw lat. (v. **superscribere**, daarover schrijven), het bovenschrijf, opschrift.

Supersedéren, lat. (**supersedere**, eig. voor iets zitten), zich van eene zaak ontheffen, haar nitstellen, verschuiven, nalaten; **supersedatief**, barb. lat., uitstelbaar; **supersessie**, f. nw lat., het uitstel.

Superstitie, f. lat. (**superstitio**), het bijgeloof, dwaal geloof; **superstitiëus** (lat. **superstitiosus**, a, um), bijgeloovig.

Supertúnica, f. nw lat. (vgl. **tunica**), een overkleed, overrok, inz. de van goudstof gemaakte voor eenen koning v. Groot-Brittanje bij zijne krooning.

Supinum, n. lat. (v. **supinus**, a, um, rugwaarts gebogen), Gram., de doel- en eigenschapsvorm der lat. werkwoorden. dien men in het nederduitsch door te of om te uitdrukt; **supinátie**, f. lat. (**supinatio**, v. **supinare**, rugwaarts buigen), de terugbuiging, rugwaartsdraaijing; het liggen op den rug; inz. de beweging van het spaakbeen om de ellepijp, waarbij de rug der hand benedenwaarts is gekeerd; **supinátor**, m. nw lat., de achteroverkantelaar, naam van 2 spieren, welke die beweging volbrengen.

Suppedanéum of **supplantanéum**, n. nw lat. (v. h. lat. **sub**, onder, en **pes**, voet, **planta**, voetzool), Chir., eene pap aan de voeten; **supplantaal-middelen**, voetzool-middelen; **suppeditéren**, lat. (**suppeditare**), eig. onder den voet geven; aan de hand doen (b. v. een hulpmiddel), over geven, aanbieden, behulpzaam zijn, verschaffen, beschikken, leenen, bijspringen; **supplantéren** (lat. **supplantare**), den voet ligten. iemand onderkruipen, doen vallen, hem verdringen.

Suppléren, lat. (**supplere**; fr. **suppléer**), aanvullen, voltallig, volledig of volkomen maken, bijvoegen, bijdoen, er bij denken; **suppléant**, m. fr., een aanvuller, plaatsvervuller, plaatsvervanger, hij, die eens anders plaats in diens afwezigheid vervult; **supplément**, n. lat. (**supplémentum**), een aanvulsel, toevoegsel, aanhangsel, bijvoegsel en volledigmaking van een boek; Math.,

de aanvulling van eenen hoek tot 2 rechte hoeken; in **supplémentum**, ter aanvulling, volledigmaking; **suppletórisch** of als adverb. **suppletorie**, nw lat., aanvullend, toevoegend, volledigmakend, als toevoegsel, bij wijze van aanhangsel.

Supplicéren (lat. **supplicare**, eig. neder knielen, de knieën buigen, v. **sub** en **plicare**, vouwen), fr. **suppliéren** (**supplier**), ootmoedig bidden, aanzoeken, een smeekschrift indienen, smeeken; **supplicánt** of fr. **suppliánt**, een aanzoeker, verzoeker, bidder, indiener van een verzoekschrift, **requestant**; Jur., wie eene supplicatie (z. a.) voordraagt; **supplicátie**, f. (lat. **supplicatio**), de verootmoediging, inz. voor God, een dankfeest, boeten bededag bij de oude Romeinen; thans gew. z. v. a. **suppliek**, n. (fr. **supplique**, f.), eene ootmoedige bede, smeekende voorstelling, een verzoekschrift, aanzoek; Jur., herhaald onderzoek van het recht eens klaagden na eene voor hem nadeelige uitspraak; **supplicium**, n. lat., fr. **supplice**, eig. het nederknielen, ootmoedig bidden of verzoeken; de lijfs- of levensstraf, doodstraf, teregtstelling, marteling, mishandeling.

Supponéren, lat. (**supponere**), fr. **supposéren** (**supposer**), onder leggen, onder schuiven; vooronderstellen, aannemen, vermoeden, meenen, gelooven, daarvoor houden, wanen; **suppositum**, n. het vooronderstelde, aangenomene; **supposita** of **supposititia**, ondergeschoven dingen; **suppositie**, f. (lat. **suppositio**), de onderschuiving; vooronderstelling, aanneming, het vermoeden, de gissing, de aangenomen stelling (**hypothese**); **suppositio partus**, de onderschuiving van eenen pasgeborene; **suppositorium**, n. Med., eene steek- of zetpil; **suppositorium uterinum**, zetpil voor de baarmoeder.

Supportéren, fr. (**supporter**), dragen, ondersteunen, onderstuten, schragen; verdragen, lijden, dulden; **support**, m. (spr. **supór**), steun, steunsel, stut, ondersteuning, hulp, bijstand, onderstand; **supportable**, fr., verdragelijk, lijdelijk, dragelijk, draagbaar.

Suppórto, m. it., interest op wissel voor de maand en den dag.

Supposéren, **suppositie**, **suppositum** enz., z. ond. **supponeren**.

Suppriméren, lat. (**supprimere**, v. **premere**, drukken), onderdrukken, dempen, inhouden; weglaten, uitlaten, doorstrijken; verbergen, verheimelijken, achter houden; afschaffen, ophellen, vernietigen, te niet doen; **suppresso nomine**, met verzwijging van den naam; **suppressie**, f. (lat. **suppressio**), de onderdrukking, terughouding, opstopping van stoffen, die ontlast moeten worden; verheimelijking, verzwijging, ach-

terhouding, verheling; afschaffing, ophef-
fing.

suppuréren, lat. (*suppurāre*, van *pūs*,
gen. *puris*, de etter), etteren, etter geven,
zweren, dragen, rijp worden; **suppuran-
tīa**, pl. en **suppuratief**, n. bevorderings-
middelen voor het etteren; **suppuratie**, f.
Med., de ettering, zwering.

supputéren, lat. (*supputāre*, v. *putāre*,
berekenen, meenen, gelooven enz.), reke-
nen, narekenen; over rekenen, eenen over-
slag maken, overleggen; **supputatie**, f. de
narekening; overrekening, overslag;

supra, lat., boven, bovenop, op; *ut su-
pra*, als boven; **supranaturalismus**, z. su-
pern—.

Suprēmus. n. lat. (*suprēmus*, a, um,
superl. v. *supērus*, a, um, boven), de op-
perste, hoogste; **suprematie**, f. en **supre-
maat**, n. nw lat., het opperopzigt en de
oppermagt, inz. van den paus over de
bisschoppen en kerken; ook het regt van
oppermagt in kerkelijke zaken, dat zich de
koningen van Engeland (en ook koningin-
nen, die zulks door geboorte waren) heb-
ben toegeëigend.

sur, fr. (spr. *suur*; v. h. lat. *super*),
over, op enz., in zamenstellingen zooals
surcharge, **surporte** enz. (z. a.).

Sura, f. een geestrijke drank, uit het
sap van de kokosnoot bereid.

Suradschjy, pl. turk., benaming der op
europeaanschen voet georganiseerde artil-
leristen.

Surcharge, f. fr. (spr. *suursjarzj*); vgl.
charge, overlast, overlading; **surchargé-
ren** (fr. *surcharger*), overladen.

Surcoup, m. f. (spr. *suurkoe*; vgl. **coup**),
in het kaartspel: een' hooger troef in-
leggen of inbannen, het leggen van een'
hooger troef op den troef van een ander,
de overtroefing; **surcoupéren** (fr. *surcou-
per*), met een' hooger troef iemand eenen
slag afnemen, overtroeven.

Surditeit, f. lat. (*surditas*, v. *surdus*,
a, um, doof), de doofheid, h. slecht gehoor.

Suremini of **surre emini**, m. turk., de
aanvoerder der pelgrims of eener karava-
ne naar Mekka; hij wordt door den sultan
benoemd.

Suren, pl. arab. (sing. *suráh*, eig. tee-
ken, spoor; eertrap, graad), de afdeclin-
gen of hoofdstukken van den koran, 115
in getal.

Surface, f. fr. (spr. *suurfáss*); vgl.
face, de oppervlakte, buitenzijde.

Surintendant, m. fr. (vgl. **intendant**),
een opperopziener (superintendent); **sur-
intendance**, f. (spr. *suuréngtangdangs*),
het oppertoezigt.

Surlo of **zurlo**, m. een gewigt in Alep-
po, ongeveer = 63 ned. ponden.

Surmulot, m. fr. (spr. *suurmuló*; van
mulot, veldmuis), de groote woudrat.

surnumerair, fr. (*surnuméraire*), z. v. a.
supernumerair.

Suron, n. fr. (vgl. het sp. *sera*, *seron*,
grootte korf ter verzending van koopwaren),
eene oostindische ongelooide ossenhuid tot
het inpakken van drooge waren, b. v.
amandelen, indigo enz.; zulk eene goede-
ren haal-zelve.

Surplis, m. fr. (spr. *suurpli*); ontstaan
uit *sur-pelisse*, het koorhemd der r. k.
geestelijken.

surplomb, fr. (spr. *suurplóng*; v. *plomb*,
lood; eig. over het lood uit), scheef, hel-
lend, overhellend, niet loodrecht.

Surplus, m. fr. (spr. *suurplú*; v. *plus*,
meer), het overschot, overblijfsel, overige,
de rest.

Surporte, n. fr. (spr. *suurport*), d. i. eig.
boven de deur), Pict., het deurstuk.

surprenéren (spr. *suur—*; fr. *surpren-
dre*), verrassen, overvallen, overrompelen;
verbazen, verwonderen, ontstellen; **sur-
prenánt** (spr. *suurpr'náng*), verrassend,
verwonderlijk, wonderbaar, zonderling,
verbazend; **surprise**, f. (spr. *suurpriez*),
de verrassing, overrompeling, overval;
de bevreemding, ontsteltenis, verbazing, dwa-
ling, het verzien, de overijling.

Surra, f. turk. (= arab. *suráh*, teeken,
z. *sure*), de stempel met het keizerlijke
naamcijfer.

Surre emini, z. *suremini*.

surrogéren, lat., l. **subrogéren** (z. a.);
van daar **surrogaat**, n. nw lat., een plaats-
bekleeder, iets, dat men in de plaats van
een ander ding stelt of gebruikt, plaats-
vervangend middel.

Sursal, eene algemeene belasting bij
de Turken.

Sursát, n. turk. (ook *fersát*; zamenge-
steld uit de beide imperatieven *sur* en
sát, d. i. voer uit en verkoop), eene aan
de kooplieden gegeven schriftelijke ver-
gunning tot uitvoer en verkoop v. granen.

Surséance, f. fr. (spr. *suurseáns*); van
surséoir, uitstellen, verschuiven), uit-
stel, opschorsing, termijn, verlengde be-
talingstermijn.

sursum, lat., opwaarts, in de hoogte;
sursum corda! lat., de harten omhoog,
verheft de harten! in de r. k. kerk eene
opwekking tot de gemeente, die daarop
antwoordt: *habīmus ad dominum*, d. i.
wij hebben ze tot den Heer (gerigt);
sursumvérsie, f. nw lat., de opwaarts-
heffing, inz. der oogen, kortzigtigheid.

Surtout, n. fr. (spr. *suurtóe*), eig. een
overallesheen, een groote overrok, overjas;
een tafelstel, dat suiker, zout, peper enz.
bevat.

Surtur, m. oud-noordsch (van het ijsl.
surtr, deensch *sort*, zwart). Myth., een
reus, gewapend met een gloeiend zwaard,
die in M u s p e l h e i m (z. a.) regeert en een

onverzoenlijk vijand der Asen is: **surtur-brand** (ijslandsch *surtar-brandr*), eene in IJsland gevondene delfstof, die voor versteend hout wordt gehouden en waaruit men kolen brandt.

surveilléren, fr. (*surveiller*, spr. *suurwely*—; v. *veiller*, waken), over iets waken, het bewaken, een waakzaam oog daarop houden, opzigt hebben, acht geven, toezien; **surveillance**, f. (spr. *suurwelyngs'*), het opzigt, toezigt, de bewaking, waakzaamheid; inz. het toezigt der politie; **surveillant**, m. (spr. *suurwelyng*), een toezienner, bewaker; **surveillé**, m. (spr. *suurwelyjé*), een bewaakte, onder toezigt gestelde.

Survenance, f. fr. (spr. *suurw'nángs'*), Jur., eene onverwachte, onvoorziene tusschenkomst; **survenant** (spr. *suurw'náng*), onverwachts, onvermoed; overvallend, als subst. m. een onverwachte gast.

Survivance, f. fr. (spr. *suurwivángs'*; v. *survivre*, overleven), de overleving, beloofde opvolging van iemand in geval men hem overleeft; het regt van een' persoon op te volgen in zijn ambt na diens dood; vgl. *expectantie*.

Susánna, hebr. (*schúschan, schúschanah*, lelie), vrouwenn.: de blanke, lelicreine.

suscipiéren, lat. (*suscipere*), opnemen, op zich nemen, aan of over nemen; **susceptie**, f. (lat. *susceptio*), de overneming, ontvangst, aanneming, inz. van eene geestelijke ordening; **susceptibel**, nw lat. (fr. *susceptible*), ontvangbaar, vatbaar om zekere wijzigingen te ontvangen; gevoelig, prikkelbaar; **susceptibiliteit**, f. de ontvangbaarheid; *ontvankelijkheid*, *vatbaarheid*, *gevoeligheid*, *prikkelbaarheid*, *ligtgeraaktheid*.

suscitéren, lat. (*suscitare*), verwekken, berokkenen, aanrigten, slichten; opwekken, aanporren, opeischen, opruijen, aanstoken; **suscitatie**, f. opwekking, aansporing, aandrijving, opruijing.

Susétte, f. of **Suze**, n. vrouwenn.: verk. van *Susanna*.

sus Minervam (*docet*), lat. sprw., eig. het zwijn leert Minerva, d. i. de dommere onderwijst den wijze, het kind den vader, of het ei wil wijzer zijn dan de hen.

suspéct, lat. (*suspéctus, a, um*, v. *suspéctere*, d. i. eig. van onderen af aanzien; vervolgens verdenken), verdacht, in kwaad vermoeden, in verdenking; **suspicio**, f. (lat. *suspicio*), de verdenking, argwaan; **suspiciéus** (lat. *suspiciósus, a, um*), verdenkend, argwanend, wantrouwend, argwaan of verdenking koesterend.

suspendéren, lat. (*suspendere*), eig. ophangen; verschuiven, vertragen, onbeslist laten, opschorten, b. v. zijn oordeel; voor een' bepaalden tijd uit een ambt of eenen

post zetten, iemand schorsen, voor eenen tijd lang buiten dienst stellen; Merc., de betalingen staken, uitstellen; iets *in suspenso* laten, het onbeslist, hangende, in twijfel, onuitgemaakt laten; **suspénsie**, f. nw lat., het uitstel, de vertraging, opschorting, afbreking, stremming; onzekerheid, besluiteloosheid, twijfel, bedenkelijkheid; tijdelijke dienstontzetting, ambtsberoving, schorsing; Log., eene figuur, waardoor men de verwachting der toehoorders gespannen houdt, eene korte schorsing, afbreking der rede; **suspensief**, uitstellend, opschortend, vertragend; **suspensorium**, n. Med., een draagband, breukband.

Suspicie, suspiciéus, z. ond. **suspect**.

sustentéren, lat. (*sustentare*), ondersteunen, onderhouden, voeden, verzorgen, verplegen; **sustentatie**, f. de ondersteuning, onderhouding, verpleging, verzorging, het onderhoud.

sustinéren, lat. (*sustinere*) of **souteneren** fr. *soutenir* (spr. *soe*—), eig. onder- of ophouden, ondersteunen; verdragen, lijden; beweren, staande houden, van gevoelen zijn, meenen, denken, verdedigen, weérstaan; *sustine et abstine!* lijd en mijd! verdraag en ontbeer; **sustenu**, n. het beweerde, de meening, het gevoelen, dat iemand voorstaat.

Sutschu, eene soort van sterken drank, die in O. Indië uit rijst wordt bereid.

Suttieh of **sutti**, f., pl. **sutties** (naar eng. schrijfwijze, v. h. sanskr. *sati*, d. i. eig. de goede, deugdzaame vrouw, v. *sat*, waar, goed enz.), in Indië: weduwen, die zich met het lijk van haren man laten verbranden of levend begraven. (De verrijting-zelve heet in het pali: *satya*.)

Sutür, f. (lat. *sutura*; v. *suere*, naaijen), de naad, voeg, verbinding, b. v. van de beenderen der hersenpan, van de lippen eener wond; pl. **sutüren**, naden, voegen.

suum cuique, lat., aan ieder het zijne, elk, wat hem toekomt; *suus cuique mos*, elk heeft zijne wijze van doen.

Suze, z. **Susette**.

Suzerain, n. fr. (spr. *suuz'rèng*), de opperleenheer; **suzerainiteit**, f. (fr. *suzeraineté*), de opperleenheerschappij, opperleenheerlijkheid.

Suziers, pl., naam eener muhamedaanse secte, die gelofte van barmhartigheid, ook jegens de dieren, heeft gedaan.

svegliato, z. **svegliato**.

svelte, fr., it. **svelto**, slank, [spichtig; Pict., vrij, ongedwongen, los en zwierig, stout, koeck, met los penseel.

Swaga (bengaalsch *sóhága*; sanskr. *subhaga*), z. **borax**.

Swanboy, m. eng., de zwanenbaai, eene eng. zeer zachte en lijne baai.

Swanenburgén, pl., naam, dien men in Nederland vaak aan de makers van hol-

klinkende, hoogdravende, maar zinledige verzen geeft (naar Swanenburg, die zich door zijne bombastische verzen eene blijvende vermaardheid heeft verworven).

Swan-pan, m. de reken-machine of rekenaar der Chinezen, bestaande uit balletjes, die met koperdraden op verscheidene kolommen zijn geregen, waarvan de eerste de eenheden, de tweede de tienheden, de derde de honderdheden enz. aanduidt. Dezelfde decimale opklimming nemen zij in acht bij de maten, gewigten, munten enz.

Swántowit of **Swántewit**, m. slavisch (vgl. het poolsch *swienty*, heilig, en *wid*, het zien), het heilige licht, bij de Slaven en Wenden een god der zon en des oorlogs.

Swarga, m. ind. Myth., het paradijs der Indiërs, het verblijf, door de goden en vergode menschen bewoond. Het is het rijk van Indra, en ligt, gelijk dat van Brahma, op eene der kruinen van den berg Merou.

Swastika, f. ind., een geheimzinnig teeken, dat men op eenen persoon of eene zaak maakt, om die geluk aan te brengen.

Swedenborgiënen of **swedenborgisten**, pl., aanhangers van het **swedenborgianismus** of **swedenborgismus**, de mystieke en theosophische leer eener school, die den naam van nieuw Jeruzalem aanneemt en zich grondt op eene openbaring, die de Zweed Swedenborg (gest. 1772) zou ontvangen hebben. De swedenborgianen zijn vrij talrijk in Zweden, Duitschland, Engeland en de Vereenigde Staten.

Swicent, m. eene soort v. rooktabak v. h. west-ind. eiland St. Vincent (v. a. uit het eng. *sweet scent*, d. i. aangename geur, ontstaan).

Syalismus, z. **sialismus**.

Sybariet, m. gr., eig. een bewoner der oud-gr. stad *Sybaris* in Beneden-Italië, die wegens hare weelde, verwijfdheid en goede sier berucht was; van daar in 't algemeen voor wellusteling, weekeling, verwijfde, aan zingenot verslaafde; **sybaritisch**, weelderig, weekelijk, verwijfd, vertroeteld, wellustig; **sybaritismus** of **sybarismus**, n. de weekelijke, wellustige levenswijze; versijnde wellust, de volslagen vertroeteling.

Sybaris, m. gr. Myth., een monster, dat in eene spelonk van den berg Per-nassus huide en menschen en dieren verslond. Het werd door Eurybates gedood.

Sycōma, n. gr. (v. *sýkon*, n. vijg), Med., een vijgvormig vleeschuitwas, vijgzweertjes, vijgwratte, eene herpetische ruwheid der oegleden, welke inwendige oppervlakte met knobbeltjes is bezet, die naar vijgkorrels gelijken; **sycōsis**, f. de vorming der vijgwratte; ook vijgwratteziekte,

z. v. a. *yaws* (z. a.) of *sicōsis indica*; vijgachtige wratten aan den aars en in den omtrek van de schaamlippen; **sycomantie**, f. het waarzeggen uit vijgebladeren; **sycómōre**, f. (gr. *sýkómoron*, v. *sýkon*, vijg, en *móron*, moerbezie; *sýkómoros*, f. moerbezieboom), de moerbezie- of adamsvijg, de wilde egyptische vijgeboom en zijne vrucht; **sycofhánt**, m. (gr. *sýkophántēs*, v. *phainēin*, wijzen, aantoonen), eig. een vijgeaanbrenger, vijge-verklikker, die in Athenen bij de regering aanbragt. wanneer iemand tegen het verbod onvermopste vijge uitvoerde of verkocht; in 't alg. een aanbrenger, verklikker, verrader, oorblazer, pluimstrijker, kwaadspreker (vgl. *calumniant* en *chicaneur*); **sycofhantie**, f. de aanbrenging; verklikking, oorblazerij enz.; **sycofhantisch**, verklikkend, aanbrengend, pluimstrijkend, kwaadsprekend.

Syeniet, m. eene uit veldspath en hoornblende gemengde korrelachtige delfstof (naar de stad Syene in Opper-Egypte); **syenietporphy**, m. porphy (z. a.), welke grondstof uit syeniet bestaat.

Syferts, m. eene oost-friesche rekenmunt, = $\frac{1}{2}$ centruim.

Syllabe, f. (lat. *syllāba*, v. h. gr. *syllabē*, d. i. eig. zamenvatting), klankvereeniging, woordlid, lettergreep, de verbinding van vele letterklanken tot eene eenheid, in 't algemeen ieder woordlid, dat met ééne stembeweging wordt uitgesproken; **syllabarium**, n. nw. lat., een ABC-boek; **syllaberen**, letters te zamen of bij lettergrepen uitspreken, spellen; **syllabering**, f. de lettergreepvorming, het uitspreken, plaatsen der lettergrepen; **syllabisch**, (gr. *syllabikós*, *ē*, *on*), lettergreepsgewijs, in of volgens afzonderlijke lettergrepen; **syllabisch gezang**, zulk een gezang, waarbij elke noot met eene lettergreep overeen komt; **syllabico-ideographisch**, slechts lettergrepen en woordbeelden schrijvend (gelijk b. v. de chineesche taal).

Syllēgon, m. gr. (*syllēgōn*, v. *syllēgein*, zamen lezen), een verzamelaar.

Syllēpsis, f. gr. (van *syllambánein*, zamen nemen, vgl. *syn*—), Gram., de zamenvatting van velerlei voorwerpen door één woord; zamentrekking van twee lettergrepen tot ééne; Log., de figuur, waardoor de rede of de uitdrukking meer aan onze gedachte dan aan de spraakunstige regelen beantwoordt, b. v. het is zes ure, in plaats van: het is het zesde uur; ook het gelijktijdig gebruiken van een woord in den eigentlijken en den figuurlijken zin.

syllogiseren, gr. (*syllōgizesthai*, van *syn*, z. a., en *logizesthai*, rekenen, besluiten), bijeen rekenen, in den geest zamen vatten, gevolg trekken, besluiten, gevolg-

trekkingen, besluiten of sluitreden maken; **sylogismus**, n. (gr. *sylogismós*), eene sluitrede, vormelijke of redkundige gevolgtrekking, bestaande uit 3 voorstellen: het hoofdvoorstel of meerdere voorstel (*major*), het ondervoorstel of mindere voorstel (*minor*), en het besluit (*conclusio*); *sylogismus contractus*, lat., eene zamengetrokken sluitrede, waarin het minderbegrip slechts kort aangeduid is en de vooronderstellingen volkomen aangegeven zijn, b. v. Cajus is als mensch sterfelijk; *sylogismus cornutus*, eene gehoornde sluitrede, in welke meerdere voorstel het nazindeel veelledig is (men bedient zich vaak daarvan om de tegenpartij te toonen, dat zij iets ongerijms heeft beweerd); *syll. crypticus*, eene bedekte sluitrede, waarin eene der præmissen ontbreekt; **sylogistiek**, f. fr., de leer der sluitreden, aanwijzing om sluitreden of redkundige gevolgtrekkingen te maken; **sylogistisch**, in den vorm eener sluitrede, daartoe behoorende.

Sylphe, m. (v. h. gr. *silphē*, mot?), fabelachtige luchtgeest (vgl. elementair-geesten); **syphide**, f. vrouwelijke luchtgeest!

Sylvester, *sylvester-avond*, z. *silvester*.

Symblepharon, n. of *symblepharōsis*, f. gr. (v. *syn* en *blepharon*, ooglid), Med., de vergroeiing van het ooglid met den oogappel.

Symbol of lat. *symbolum*, n. (v. h. gr. *symbolon*, v. *synballein*, zamen werven of zamen brengen, vergelijken, besluiten, gevolg trekken, raden enz.), een teeken, waaruit men iets besluit of kent, kenteeken, merk, onderscheidingsteeken; zinnebeeld, zinnelijk teeken voor een begrip; een afgesproken of bepaald mondeling teeken (parool). leuze, wachtwoord; de lijfspreuk, zinspreuk; geloofsbelijdenis (*symbolum fidei*); *symbolum apostolicum*, de apostolische geloofsbelijdenis; **symbolisch**, zinnebeeldig; ook de symboliek of de symbolische boeken betreffende, daartoe behoorende; **symbolische boeken**, boeken of geschriften over geloofsbelijdenis, belijdenisschriften van eene godsdienst-partij, die datgene bevatten, wat hare leer van andere onderscheidt; **symboliek**, f. de leer der zinnebeelden; ook het onderzoek en de verklaring van de leerstellingen der christelijke kerk; de wetenschap v. de belijdenisschriften (symbolische boeken) eener kerkelijke partij; **symbolisèren**, verzinnelijken, zinnebeeldig voorstellen, in zeker verband met iets staan, verwant zijn, bij elkander passen; **symbolismus**, n. de vereeniging, toetreding, samenwerking van velen tot één doel; **symboloclastiek**, f. of **symboloclastismus**, n. het vernielen of verbrijzelen der zinne-

beelden, beeldenstorm; **symbololatrië**, f. de vereering der zinnebeelden; overdrevene vereering der symbolische boeken; **symbolologie**, f. leer der kenteekenen, inz. van ziekten; **symbolomachie**, f. bestrijding der zinnebeelden; strijd tegen de symbolische boeken.

Symmächus, gr. (*symmachos*, v. *syn* en *mächē*, strijd), mansn.: een medestrijder.

Symmetrie, f. gr. (*symmetria*, v. *syn* en *metron*, maat), de evenmaat, gelijkmatigheid, de overeenstemming of de afgemeten verhouding van de deelen eens geheels; **symmetrisch** (gr. *symmetros*, on), evenmatig, gelijkmatig, overeenstemmend, evenredig; **symmetrisèren**, evenmatig, gelijkmatig maken, in eene behoorlijke verhouding brengen.

Symmicta, pl. gr. (*symmiktá*), gemengde dingen, een mengelmoes, allerlei, inz. gemengde opstellen. kleine geschriften.

Sympasma, n. gr., z. v. a. *catapasma*.

Sympathie, f. gr. (*sympátheia*, v. *sympathēs*, medelijdend; vgl. *pathos*), het medegevoel, de overeenkomst en betrekking van inborst en neiging tussehen 2 personen, in 't alg. het gevoel. waardoor men deel neemt aan de smarten en vermaken van anderen, wederkeurig gevoel, medelijdendheid, deelneming, natuurlijke gevoelsovereenstemming, zielenverwantschap, geheime neiging, aantrekking tot een ander; de gewaande geheime of in 't verborgen werkende kracht en invloed van het eene ligchaam op het andere enz.; **sympathetisch**, medegevoelend, gelijkgevaarwordend, deelnemend; geheimkrachtig, geheimwerkend; **sympathetische curen**, genezingen door de gewaande geheimvolle kracht van ligchamen, die geene artsenijen zijn; **sympathetische inkt**, geheime of wonder-inkt, welks trekken niet dadelijk, maar eerst na zekere teweeggebrachte veranderingen (b. v. door middel v. de warmte of ook door h. papier in eene vloeistof te doopen enz.) zichtbaar worden; **sympathetisch poeder**, z. *poudre de sympathie*; **sympathisch**, Med., medelijdend, medevoelend, aan het lijden of de gewaarwording van een ligchaamsdeel enz. deel nemend; **sympathisèren**, met iemand gelijke gewaarwordingen, gevoelens, neigingen hebben, mede gevoelen, mede lijden, overeen stemmen.

Sympépsis, f. gr. (vgl. *syn* en *pepsis*), Med., eig. de zamenkoking, verkoking; vertering, bereiding der vochten in het menschelijk ligchaam; Med., de zoogenaamde rijpwording of rijpheid van een ettergezwel.

sympetalisch, gr. (v. *syn* en *pétalon*, z. a.), Bot., met de bloembladeren verbonden of zaamgewassen.

Symphonīe, f. gr. (*symphonia*; v. *syn* en *phōnē*, toon, stem), de zamenstemming, zamenklinking, zamenklank, overeenstemming, welluidendheid; een veelstemmig muziekstuk voor speeltuigen, ook *sinfonie* (it. *sinfonia*); **symphōnisch** (gr. *symphōnōs. on*), zamenklinkend, zamenstemmend; **symphonist**, m. hij, die symphoniën zet (componert), ook die ze uitvoert; **symphoniast**, m. een toonzetter (componist) voor het kerkgezang.

Symphorēsis, f. gr. (v. *symphorēin*, zamen dragen), de bijeenbrenging; de ophooping, inzonderheid van het bloed of andere vochten.

Symphysis, f. gr. (v. *symphyein*), zamen groeijen), Med., de vergroeijing, de onbeweeglijke vereeniging van twee beenderen door eene kraakbeen- of peesachtige zelfstandigheid, beenderverbinding; **symphysiotomie**, f. de scheiding der schaambeenderen in den schaamboog; **symphytisch**, zamengroeijend, de zamengroeijing bevorderend; **symphytum**, n. iets zamengegroeijs, verwassens; ook: smeerwortel, waalwortel, eene geneeskrachtige plant.

Sympiesis, f. gr. (v. *sympiezēin*, zamen drukken), het zamendrukken, persen; **sympiesometer**, m. een luchtdrukkingmeter, eene soort van barometer.

Symplēgaden, pl. gr. (*symplēgades*, van *symplēsein*, zamen slaan), Myth., twee tot elkander slaande rotsen of eilanden bij de invaart in de Zwarte zee in den thracischen Bosporus, welke Orpheus door zijn snarenspeel onbeweeglijk zou gemaakt hebben.

Symplōce, f. gr. (*symplōkē*, v. *symplēkein*, zamen vlechten), de ineenvlechting, zamenknooping; gedurige herhaling of zamentrekking van woorden.

Symposion of **symposium**, n., pl. **symposiōn**, gr. (*sympōsion*, v. *sympinein*, zamen drinken, smullen), een gastmaal, eene smulpertij, een drinkgelag; **symposiarch**, m. de bestuurder of voorzitter van een gastmaal.

Symptoom, n. (gr. *symptōma*, eig. toeval; v. *sympiptein*, zamen vallen of zamen treffen, zich toedragen), aanwijzing, kenteeken, voorbode, omstandigheid, inz. ziekte teeken, ziekte toeval, -verschijnsel of -omstandigheid, waaruit men tot den volgenden gang der ziekte besluit; **symptomatisch**, aanwijzend, kenteekenend, tot de symptomen eener ziekte behoorende; ook: van kwade beteekenis (b. v. symptomatische buikloop); **symptomatische behandeling**, zulk eene, die slechts tegen de symptomen, niet tegen de ziekteoorzaak is gericht; **symptomatographie**, f. beschrijving der ziekte teekenen en -toevallen; **symptomatologie**, f. de leer der ziekte, leer van de aanwijzingen en toevallen in

bijzondere ziekten. vgl. pathologie; **symptōsis**, f. het zamenvallen; Med., de invalling of zamentrekking der vaten na ontlastingen, b. v. na eene bloedvloeijing, na de maandstonden; de vermoeidheid en zwaarte der ledematen, verslapping.

syn, —, voor eene *l syl* —, voor *b, m* en *p sym* —, voor *s* en *z sy* —, gr. voorzetsel in vele samenstellingen, beteekent: met, te zamen, te gelijk, gemeenzaam (= lat. *cum, con* —).

Synactica, pl. gr. (v. *synagein*, zamen brengen), Med., zamentrekkende middelen; **synactisch**, verzamelend, zamentrekkend.

Synagoge, f. gr. (*synagōgē*, v. *synagein*, zamen brengen), de vergadering, gemeente, inz. de jodenschool, jodenkerk, jodentempel; **synaxis**, f. de vergadering, zamenkomst. inz. kerkelijke.

Synallagma, n. gr. (v. *syn-allassein*, met iemand iets ruilen, wisselen enz.), een wederzijdsch verdrag; **synallagmatisch**, wederzijdsch, onderling verbindend.

Synaloiphe of **synalophe**, f. gr. (*synaloiphē*, v. *syn-aleiphein*, zamen smelten), Gram., het zamenvloeijen, insmelten of vereenigen van twee klankletters of tweeklanken aan het einde van het eene en het begin van het volgende woord, b. v. de zee aarde alleen, uitgesproken: deez aard alleen.

Synanastomōsis, f. gr. (vgl. *anastomosis*), Med., inmonding, verbinding of zamenhang der bloedvaten.

Synanche, f. gr. (v. *syn* en *anchein*, toesnoeren), Med., de keelontsteking, ontsteking van de inwendige oppervlakte des slok darmshoofds, ontsteking van den raak; **synanchisch**, de keelontsteking betreffend, die bewerkend of daaruit voortkomende.

Synarchie, f. gr. (*synarchia*, van *syn-archein*, mede heerschen), de medeheerschappij, gemeenschappelijke regering.

Synarthrosis, f. gr. (vgl. *arthrosis* en *diarthrosis*), Med., gewrichtsverbinding, de onbeweeglijke vereeniging der beenderen, gelijk b. v. die van het bekkeneel.

Synathresis, f. of **synathresmus**, m. gr. (*synathroisis*, *synathroismōs*, v. *synathroidzein*, verzamelen), Med., de opeenhooping of verzameling van vochten en dgl.; vgl. *congestie*; Log., de ophooping, b. v. van bewijsredenen enz.

Synaxis, z. ond. **synagoge**.

Synampe, f. gr. (*synkampē*, buiging, v. *synkamptein*, zamen buigen), Med., een zeer buigzaam gewricht, inz. het elleboogsgewricht.

Syncathēse, f. gr. (*syn-kathēsis*), overeenbrenging van de meening des eenen met die des anderen; goedkeuring of bijval, aan het gevoelen van een ander geschonken.

Syncategorēma, n. gr. (vgl. *kategorie*

epz.), het in gemeenschap met anderen van eenen persoon of eene zaak gezegde; het stopwoord, om b. v. een vers vol te maken; **syncategórisch**, beperkt, bepaald.

Synchondrōsis, f. gr. (van *chōndros*, kraakbeen), de kraakbeenvereeniging, kraakbeenband, de onbewegelijke zamenvoeging van twee beenderen door kraakbeen of banden; **synchondrotomīe**, f. de scheiding of doorsnijding van de schaambeensvereeniging bij moeilijke geboorten.

Synchronismus, m. gr. (v. *synchronos*, gelijktijdig, v. *chrónos*, tijd), de gelijktijdigheid, tijdszamenloop, de zamenstelling van gelijktijdige gebeurtenissen in de geschiedenis; **synchronistisch**, gelijktijdig; **synchronistische tabellen**, historische tafelen, waarin de gelijktijdige gebeurtenissen bijeen gebragt zijn.

Synchysis, f. gr. (v. *syn-chéein*, zamen gieten, mengen), Med., vermenging of versmelting, b. v. van inwendige oogdeelen; ook ontmenging, de oplossing van het glasachtig ligchaam (des oogs); Gram., vermenging der te scheiden woorden, verplaatsing van woorden, waardoor de orde in de deelen eens volzins wordt gestoord.

Syncope, f. ga. (*synkōpē*, v. *synkōptein*, zamen slaan, in stukken slaan; afkorten, zamen trekken), Gram., de woordverkorting, zamentrekking van een woord door wegwerping van eene midden-lettergreep of van eene klinkletter (b. v. *meêdoogen*, voor *mededoogen*, *dierbre* voor *dierbare*); Muz., het aanslaan van eenen toon in een ligt maatdeel en het aanhouden daarvan tot op het volgende zware maatdeel; Med., de plotselinge magtelooheid, onmagt, flauwte, waarbij het vermogen der zinnen geheel opgeheven en pols en ademhaling zeer zwak is; **syncoeren**, zamen trekken (een woord door weglating van eene of meer letters); **syncopist**, m. de woordverkorter, afkorter, zamentrekker; **syncoptisch**, krachteloos, onmagtig.

syncrānisch, gr. (vgl. *cranion*), Med., met den schedel verbonden.

Syncrāsis, f. gr. (vgl. *crasis*), de zamenmenging, vermenging.

Syncratie, f. gr. (v. *syn-kratēn*, mede heerschen), medeheerschappij, eene staatsinrigting, krachtens welke het volk door zelfgekozene middenpersonen aan de uitoefening der hoogste magt aandeel neemt.

Syncretismus, m. gr. (*synkretismós*, v. *krētízein*, als een Cretenzer of bewoner v. Creta spreken of handelen?), de vereeniging van twee strijdende partijen tegen eenen dorden vijand; inz. de vereeniging of overeenbrenging van verschillende geloofspartijen, godsdienst- of geloofsvermenging, vereenigingszucht; **syncretist**, m. een vereenigingsstichter of overeen-

brenger van tegenoverstaande geloofspartijen, godsdienstvereeniger, geloofsvermenger; **syncretistisch**, vereenigend, overeenbrengend, geloofsvereenigend.

Syncrisis, f. gr. (v. *syn-krinein*, zamen stellen, vergelijken, bijeen houden), de vergelijking, vergelijkende beoordeeling; **syncritisch**, vergelijkend, zamenstellend; **syncritica**, pl. Med., verbindende of vereenigende geneesmiddelen.

Syndesis, f. gr. (v. *syn-déein*, zamen binden), het zamenbinden, de binding; **syndesmus**, m. het verband, gewrichtsverband; **syndesmitis**, f. de ontsteking der banden of ligamenten; **syndesmographiē**, f. de beschrijving der banden; **syndesmologiē**, f. de bandenleer, leer van de banden der menschelijke beenderen; **syndesmologisch**, tot de bandenleer behoorende; **syndesmothiē**, f. het lijden of de ziekte der banden; **syndesmopharyngeus** (scil. *musculus*), m. Anat., de handkeelspier, een gedeelte van de onderste toesnoerende spier van het keelgat; **syndesmotomīe**, f. de leer van de ontleding dezer banden.

Syndicus, m. lat., pl. **syndici** (v. h. gr. *syndikos*, d. i. voor het geregt bijstaand, pleitbezorger; v. *syn en dikē*, regt enz.), een stads- of raads-gevolmagtigde, lands- of stads-pleitbezorger, burger-voorstander, woordvoerder, raadgever, regtsverdediger van eene stad, hoofdman van een gilde enz.; ook schrijver van den staatsraad, geregtschrijver; titel van de 4 eerste regenten der republiek Geneve, stadsregter; **syndicaat**, n. n. w. lat., het ambt of de waardigheid van **syndicus**; certijds te Geneve het ambt van stadsregter.

Syndrōme, f. gr. (*syndromē*, v. *dromos*, loop), eig. zamenloop; het zamentreffen, zamenloopen van, vele omstandigheden; Med., de ophooping van vele ziekte-toevalen, de gezamentlijke ziekteverschijnselen.

Syndyasmus, m. gr. (*syndyasmós*, v. *syn-duadzein*, paren), paring, koppeling, verbinding tusschen twee voorwerpen; de bijslaap.

Synecdōche, f. gr. (*synekdochē*, van *syn-ekdéchesthai*, mede opnemen, opvatten of verstaan), eig. het medeverstaan; Log., de woordenwisseling, eene figuur, door welke men het meerdere te kennen geeft, terwijl men het mindere zegt of omgekeerd, of door welke men het geslacht voor de soort of de soort voor het geslacht, het geheel voor het deel of het deel voor het geheel neemt, b. v. honderd zielen voor honderd menschen, de stervelingen voor de menschen enz.; **synecdōchisch**, woordverwisselend, op zulk eene wijze gesproken.

Synecdrōme, f. gr. (v. *syn en ekdromē*, het uitloopen), Gram., het gemeenschap-

pelijk uitloopen of uitgaan van verscheidene woordbegrippen uit één punt.

synéchisch en **synéctisch**, gr. (*synéchēs, és*, en *synéktikós, e, ón*, v. *synéchein*, zamen houden, bevestigen, vasthouden), Med., zamenhoudend, zamenhangend; blijvend; **synechie**, f. (gr. *synécheia*), zamenhang; Med., ziekelijke verbinding of vergroeiing, inz. van het regenboogsvlies, hetzij naar voren met het hoornvlies of naar achteren met het beursje van de linze; **synecheiologie**, f. de leer van den zamenhang der dingen, van de duurzaamheid der dingen in de ruimte, of van den zamenhang der stof.

Synecphonēsis, f. gr. (v. *syn-ekphonēin*, te gelijk uitspreken), de zamentrekking der lettergrepen, vereende uitspraak van gescheiden geschreven klinkletters of lettergrepen van een woord.

Synedruonta, pl. gr. (v. *syn-edreuein*, zamen zijn), Med., de niet wezentlijke verschijnselen eener ziekte (in tegenst. met symptomen).

Synedrūm, n. gr. (*synedrion*, v. *synedros*, zamenzittend, v. *hedra*, zetel), de raadzitting of raadsvergadering; inz. het voorn. joodsche gerechtshof of de hooge raad te Jeruzalem, uit 72 leden bestaande, ook **sanhēdrin**, m. hebr.; *synedrion ecclesiasticum*, de kerkenraad.

Synergīe, f. gr. (*synergia*, v. *synergōs*, mede arbeidend, v. *ergon*, werk, arbeid), de medearbeid, medewerking, hulp; **synergētisch** (v. *synergēin*, mede arbeiden), behulpzaam, medewerkend; **synergismus**, m. de medewerkingsleer of de leer van de vrije medewerking der menschen tot hunne verbetering en zaligheid; **synergist**, n. een aanhanger van die leer, een medewerker tot zijne bekeering; **synergistisch**, in die leer geground of daarop betrekkelijk, b. v. synergistische oneenigheden in de 16de eeuw.

Synēsis, f. gr. (v. *synēmi*, eig. ik breng te zamen; dan: ik verneem, vat, begrijp), begripvermogen; verstand, beleid, oordeel, wijsheid; Gram., die woordvoeging, waarbij niet op het woord, maar op de meening of de gedachte van den volzin of de uitdrukking wordt gezien; **synesiūs**, m. een schrandere, verstandige, wijze.

Syngenesie of **syngenesis**, f. gr. (*syngēnesis*, v. *syn-ginesthai*, zamen ontstaan of zijn), het medeontstaan, gelijktijdig ontstaan; **syngenesia**, pl., zamengegroeiide planten, welker helmknopjes tot een hol kokertje zijn zamen gewassen, uit welks opening van boven het stampertje uitsteekt, zaadhelmigen (de 19de klasse in het stelsel van Linnæus).

Synglōsse, f. gr. (v. *glōssa*, tong, taal), gezamentlijke taal; onderzoek naar den zamenhang van de begrippen en vormen der

menschelijke taal; aanwijzing van de verwantschap der talen uit de wortelwoorden van gelijken klank en gelijke beteekenis.

Syngrapha, f. lat. (v. h. gr. *syngraphē*, v. *syn-grāphein*, opschrijven, schriftelijk opstellen), een handschrift, eene schuldbekentenis, een schuldbrief; **syngraphie**, f. de kennis der schrijvers.

Synizēsis, f. gr. Gram., z. **syneeresis**; Med., de sluiting van den oogappel.

synneurōsis, f. gr. (van *syn* en *neuron*, pees, band enz.), verbinding of vereeniging van twee beenderen met peesachtige banden of vliezen.

Synōcha, f. gr. (*synochē*, zamenhang, v. *syn-échein*—; vgl. **synechisch**, Med., eene aanhoudende koorts, welke eenige dagen afwisselend toe- en afnemend duurt; **synōchus**, m. eene ontstekingskoorts; bij sommigen ook: rotkoorts.

Synode of lat. **synodus**, f. (v. h. gr. *synōdos*, v. *syn* en *hodós*, f. weg, gang), de zamenkomst, bijeenkomst, vereeniging of vergadering, inz. van geestelijken in religie- of kerkelijke aangelegenheden; algemeene kerkvergadering, inz. bijhervormden (vgl. **concilie**); **synodaal**, die vergadering betreffende, van haar uitgaande; **synodaal-decreet**, besluit eener algemeene kerkvergadering; **synodische maand** (v. h. gr. *synōdion*, het zamentreffen van de maan met de zon ten tijde der nieuwe maan), de volledige duur van eene maansverwisseling of de omloopstijd van de eene nieuwe maan tot de eerstvolgende nieuwe maan, nl. 29 dagen 12 uren 44 minuten; **synodieten**, pl., z. v. a. **cœnobiëten**.

synoniem, gr. (*synōnymos*, on, v. *syn* en *ónyma* = *ónoma*, naam), eig. van gelijke benaming of beteekenis, zinverwant, in beteekenis gelijkende; **synonymon** of **synoniem**, n., pl. **synonyma** of **synoniemen**, zinverwante woorden, zulke woorden, die dezelfde beteekenis hebben of die in het hoofdbegrip overeenkomen en slechts door bij- of nevenbegrippen onderscheiden zijn, b. v. droefheid, verdriet, hartzeer, kommer, smart, leedwezen enz.; **synonymie**, f. de zinverwantschap, gelijkheid of overeenkomst in beteekenis; **synonymiek**, f. de leer der zinverwantschap, verzameling en verklaring van zinverwante woorden.

Synópsis, f. gr. (vgl. *opsis*), het overzigt; eene schets, een ontwerp, kort begrip eener wetenschap, uittreksel; **synóptisch**, bij wijze van overzigt, beknopt, ontwerpmatig, kort, bondig, zaamgevat; **synoptici**, pl., benaming, die men aan de 3 eerste evangelisten geeft, omdat hunne berigten zich tot een overzigtelijk geheel laten zamenvoegen.

Synosteographie, f. gr. (vgl. **octeographie** enz.), Med., beschrijving der been-

verbindingen; **synosteologie**, f. de beenderverbindingsleer, gewrichtsleer; **synosteotomie**, f. scheiding of ontleding der beendergewrichten; **synostosis**, f. beenderverbinding, aaneengroeiing van twee beenderen door de verbeening van de kraakbeenachtige zelfstandigheid, door welke zij verbonden waren.

Synovya, f. gr.-lat. (v. h. gr. *syn* en lat. *ovum*, ei, eistof). ledewater, gewrichtswater; **synoviaal-klieren**, gewrichtsklieren; **synoviaal beurs**, het vlies, dat het gewricht omgeeft en het gewrichtswater afzondert.

Synsarcosis of l. **syssarcosis**, f. gr. (v. *syssarkūn*, met of door vleesch vereenigen, v. *syn* en *sarx*. gen. *sarkos*, vleesch), Med., de verbinding van vleezige deelen of van beenderen door vleeschdeelen.

Syntagma, n. gr. (v. *syn-tassein*, zamen voegen). het zamengestelde, een verzameling, verzameling van allerlei schriften, opmerkingen enz., een allerlei; **syntagmaticus**, m. een verzamelaar, zamensteller, rangschikker; **syntaxis**, f. de zamenvoeging, schikking, inz. Gram., de zamenvoeging, rangschikking, ordelijke plaatsing der woorden, woordvoeging; de leer der woordvoeging, de regels van de zamenstelling der volzinnen (periodenbouw) volgens de regelen der spraakkunst; **syntactisch**, zamenstellend of rangschikkend, woordvoegend, tot de woordvoeging behoorende, daarin gegrond.

Syntasis, f. gr. (v. *synteinein*, inspannen), inspanning, spanning; **syntactica**, pl., spanningwekkende middelen.

Syntaxis, z. ond. **syntagma**.

syntectisch, gr. (*syntektikos*, *ē. on*, v. *syntēkein*, eig. zamen smelten, oplossen, verteren), Med., verterend, uitterend; **syntecticopyra**, f. eene uitteringskoorts; **syntēxis**, f. de tering, uittering, inz. bij oude lieden.

Syntenosis, f. gr. (v. *tēnōn*, band, pees), Med., de verbinding door gewrichtsbanden, inz. der knieschijf.

Synteresis, f. gr. (v. *syn-tērein*, mede bewaken), Med., het bewaren, behouden; **synteretik**, f. de behoudingskunst, de kunst om de bestaande gezondheid te onderhouden.

Syntexis, z. ond. **syntectisch**.

Synthēma, n. gr. (*synthema*, v. *synthēnai*, zamen stellen, verbinden; *synthēsthai*, afspreken), een afgesproken teeken, eene korte, duistere spreuk, welke men schier als een raadsel moet gissen; het verdrag; **synthematisch**, op verdragen berustend; **synthematographie**, f. het geheimschrift, aanwijzing om zich door afgesprokene teekens zoo duidelijk als door eene taal uit te drukken; **synthēsis** of **synthēse**, f. de zamenstelling, begripsverbinding- of

aaneenknooping, voortgang van het eenvoudige tot het zamengestelde, overgang v. de beginselen tot de gevolgen; in tegenst. met **analysis**; Chem., de zamenstelling van een ligchaam uit zijne gescheidene elementen; Pharm., de zamenstelling der geneesmiddelen; **synthetisch**, zamenstellend, verbindend, in tegenst. met **analytisch**; **synthetische methode**, de leerwijze, die van de gronden tot de gevolgen leidt, ook **synthetismus**, n.

Syntomie, f. gr. (*syntomia*, v. *syntēnein*, zamen snijden, besnijden, afkorten), korthed, korte, beknopte uitdrukking.

Synulotica, pl. gr. (v. *synulōtikos*, toeheulend), geneesmiddelen, welke de vorming van het likteken bevorderen.

Synusiasten, pl., leden van eene secte, die slechts één wezen, ééne natuur in Jezus Christus aannam.

Syphilis, f. (in de middeleeuwen v. h. gr. *sūs*, zwijn, en *philos*, lief, gevormd). De naam schijnt het eerst voor te komen in het latijnsche gedicht van Hieronymus Fracastoro 1530, getiteld Syphilis, doch als eene reeds gangbare benaming, die de dichter van zijnen verdichten held, eenen herder Syphilus, afleidt), Med., de venerische ziekte, venusziekte (z. ond. **Venus**); **syphilitisch**, met die ziekte behebt, daartoe behoorende (venerisch, veneriek); **syphiliden**, pl., venerische huidziekten; **syphilolincium**, n. eene geneeskundige inrigting voor dezulken, die aan de venusziekte lijden; **syphilomanie**, f. eene soort van hypochondrie, waarbij de lijder zich zonder oorzaak voor venerisch houdt.

Syrigma, n. gr. (v. *syridzein*, *syrittein*, fluiten), het fluiten, gefluit, de fluittoon; **syrigmus**, m. Med., het fluiten, de fluitende of suizende toon in het oor, het oorgesuis; **syrigmophonie**, f. de piepende stem; **syrinx**, f. gr. (*syrix*, gen. *syringos*), buis, pijp, roer, spuit, roerpijp, herdersfluit, pansfluit; Myth., eene najade, die de vervolging van Pan (z. a.) ontvlugte en in riet veranderd werd; aan dit riet ontlokte de wind lieflijk klagende toonen, die het hart van Pan troffen, waarom hij zich daaruit eene fluit sneed, aan welke hij den naam van **syrinx** gaf; Med., eene fistel, pijpweeer; **syring**, f., z. **lilac**; **syringotomie**, f. Med., de kunstbewerking van de pijpweeer, fistelsnede; **syringotoom**, m. het fistelmes, een mes om de pijpweeer te opereren.

Syrma, n. gr. (v. *syrein*, slepen), een ouderwetsch sleepkleed, inz. op het tooneel.

Syrmæa, f. gr. (*syрмаia*, v. *synrōs*, het braken), Med., een braak- en afvoeringsmiddel; **syрмаismus**, n. het gebruik van een sterk buikzuiverend middel.

Syroop, z. **siroop**.

Syrte, f. gr. (*syrtis*, v. *syrein*, slepen; spoelen, slibben), zandbank, gevaarlijke plaats in zee, ondiepte; **syrtten**, pl., twee gevaarlijke zandbanken aan de noord-afrikaansche kust.

Syssarcōsis, z. *symsarcosis*.

Syssitiën, pl. gr. (*syssitia*, v. h. sing. *syssition*, v. *syn* en *sitos*, spijs), gezelschapsmalen, celvereenigingen, gemeenschappelijke maaltijden, inz. bij de oude Spartanen.

Systálsis, f. gr. (v. *sy-stellein*, zamen trekken), het zamentrekken, vernauwen; **systáltisch**, zamentrekkend, teruggedrijvend.

Systásis, f. gr. (v. *syn-hístānai*, *sy-stēnai*, zamen stellen, zamen staan), op of zamenstelling; vereeniging, zamenvoeging, rangschikking; **systeem**, n. (gr. *systema*), eig. het zamengestelde; een gebouw, stelsel, doclmatig zamengevoegd geheel, zamenhang van gelijksoortige dingen, b. v. wereldsysteem, wereldgebouw, zonnensysteem, zonnegebouw, zonnelijk, zonnestelsel; een wetenschappelijk leergebouw, leervorm, leerbegrip of leerstelsel; **noten-systeem**, de 5 notenlijnen, de toonreeks; **Anal.**, eene verzameling van lichaamsdeelen, die ten aanzien van hun maaksel en hunne verrigting een eigen geheel uitmaken. b. v. het zenuwstelsel; **systemátisch**, in een geheel, tot eene kunst of wetenschap gerangschikt of zamengesteld, stelselmatig, ordelijk en zamenhangend, wetenschappelijk (b. v. boek, voordragt); **systematiséren**, wetenschappelijk rangschikken of zamen stellen, in wetenschappelijken zamenhang brengen; **systematismus**, n. het wetenschappelijk rangschikken, de kunst of de grondslagen daarvan, ook de neiging daartoe; **systematologie**, f. de leer van de wetenschappelijke zamenstelling of rangschikking, stelselleer; **systematomanie**, f. de overdrevene zucht om alles tot een stelsel te willen brengen.

Systōle, f. gr. (v. *sy-stellein*; vgl. *systalsis*), de zamentrekking van het hart en de slagaderen, waardoor het bloed wordt voortgestuwd (in tegenst. met *diastole*); de hartspanning; **Gram.**, de verkorting, lettergreepverkorting, korte uitspraak eener lange lettergreep; **systólisch**, door zamentrekking veroorzaakt.

Systrōphe, f. gr. (v. *sy-stréphein*, zamen draaijen), zamendraaijing; verdraaijing; **Med.**, gezwel; **systrōphisch**, door verdraaijing (van een lid) veroorzaakt.

Systylon of **systyl**, n. gr. (v. *syn*, zamen, en *stýlos*, zuil), **Arch.**, een gebouw, eene zaal, waarvan de zuilen slechts twee zuildikten van elkander staan; basaltjaspis; **systyliën**, pl., zuilgangen, kolomzalen; **systylisch** of **systyleus**, naauwzuilig, met dicht bijeen staande zuilen.

Syzygie, f. gr. (*sydzygia*, d. i. zamenvoeging in het juk, tweespan, v. *syn* en *dzygón*, juk), **Astr.**, de zamenkomst en tegenschijn, zamenstand en tegenstand (conjunctie en oppositie) van eene planctet met de zon of van twee planeten met elkander; de tijd van nieuwe en volle maan; **Gram.**, z. v. a. **conjugatie**; ook de weglating van eene middenlettergreep; **Poet.**, z. v. a. **dipodie**.

Szekso, n. onzuivere (glauber- en keuzout bevattende) soda.

Szelong of **Schelong**, m. poolsch (= shelling), een poolsche schelling.

Szlachcic, z. **schlachzitz**.

Szopa, m. poolsch (spr. *sjopa*), eig. raad of raadzaal, een groot houten gebouw, dat aan het einde van het veld Kola u werd opgericht en waarin de gezamentlijke poolsche adel te paard vergaderde om eenen koning te verkiezen.

Sznury, m. poolsch (spr. *sjnoerie*, eene veld- of landmaat in Polen, = $\frac{1}{2}$ morgen of morg, of 598,4930 □ nederl. roeden.

Szostak, m. poolsch (spr. *zjost*—; eig. een stuk van zessen, van *szesc*, zes), eene rekenmunt in Polen, = $\frac{1}{3}$ poolsche gulden of 6 cent.; in Hongarije ongeveer 12½ cent.

T.

T. afkorting van de lat. namen *Titus*, *Tullus* of *Tullius*; ook v. *tenor*, *titulo*, *tomus*, *tutti* (z. die woorden); *t. a.*, z. *testantibus actis*; *t. a. p.*, = ter aangehaalde plaatse; **T. T.**, = *travaux forcés*, fr. (spr. *trawó forsé*), gedwongen arbeid, **T. P.**, = *travaux à perpétuité* (spr. *trawó za perpetwité*), levenslange dwangarbeid (voorn. brandmerkteekens op den schouder der veroordeelden); **T. T.**, = *totus tuus* (z. a.).

Taadil, arab., marktgeld, eene belasting op winkels en kramen bij de moslems.

Tabak, m. (sp. *tabaco*, it. *tabacco*, fr. *tabac*, eng. *tobacco*, hoogd. *toback* of *toback*), eene bekende plant, welker toebereide bladen, na gesneden, gekerfd, geraspt of tot poeder te zijn gebracht, gerookt, gekaauwd (gepruimd) of gesnoeven worden; zoo geheeten naar de provincie *Tabaco* of *Tabago* op St. Domingo, waar dit kruid in 1496 het eerst gevonden werd; v. a. was in de taal van Hayti *tabaco* de naam van het gereedschap of de pijp, waaruit de inboorlingen de bladen der plant rookten (z. ook *nicotiana*); **tabaco**, m. mexicaansche rooktabak, met amber en specerijen gemengd; **tabagie**, f. fr. (spr. *tabazjie*), eene tabakskamer, vertrek of herberg voor de tabaksrookers, rookgezelschap; **tabatière**, f. (spr. *tabatjér*), snuifdoos;

boite à tabac (spr. *boát' a tabá*), tabaksdoos.

Tabac-eski, n. turk., de opziener over het porselein in het serail.

Tábala, f. (arab. *tabl*, keteltrom), een trommel der negers.

Tabardillo, m. sp., eene kwaadaardige koorts, die de Europeanen in de zuid-amerikaansche koloniën aantast.

Tabarro, m. it., een mantel, overrok (*roquelaure*), tabberd; eig. een kleine mantel der ital. harlekijns; van daar ook een gemaskerd persoon in die kleding in Italië.

Tabatière, z. ond. **tabak**.

Tabaxir, (*tabaschir*), n. port. (oorspr. perzisch), oostindische bamboessuiker of riethonig.

Tabél, f. (v. h. lat. *tabella*, verklw. van *tabŭla*, plank, bord, tafel), de tafel, overzigtstafel, een blad, waarop de zaken of personen methodisch zijn gerangschikt, om ze met een oogopslag te kunnen overzien, b.v. historische, genealogische, chronologische tabellen, lijsten of tafels ter overziening v. de geschiedenis, afstamming, tijdrekening, — geschiedtafels, geslachttafels, tijdtafels; **tabellarius**, m. lat. een brievenbode, overbrenger van brieven; **tabellārisch**, nw lat., in den vorm v. eene tabel, in vakken afgedeeld, tabelvormig; **tabellarisēren**, in tabellen brengen.

Tabérne, f. lat. (*tabérna*, fr. *tavérne*), de kraam, winkel, kroeg, het wijnhuis, de herberg; **tabernákel**, m. (lat. *tabernaculum*), de tent, hut, inz. die, waarin bij de joden de bondsark bewaard werd, de loofhut, looverhut; bij de R. K. het sakramentshuisje, een tempelvormig kastje, waarin de monstans met de gewijde hostie wordt bewaard; **het feest der tabernakelen**, het loofhutenfeest, het vijfde van de voornamfeesten der joden, dat den 15den van de maand tisri (5 oktober) wordt gevierd.

Tabes, f. lat., Med., de tering, uitteering; *tabes dorsālis*, de rugge- of ruggegraats-tering; *t. ossium*, de beendertering; *t. pulmonāris*, de longtering; **tabescēren** (lat. *tabescēre*); uitdroogen, verdorren, uitteeren, uitmergelen.

Tabis, fr. (spr. *tabi*) of **tabin** (it. *tabi*, *tubino*, eng. *tabby*), tabijn, gewaterd taf.

table, f. fr. (v. h. lat. *tabŭla*, de tafel, disch; **table d'hote**, f. *tabl' dóót'*), de herbergierstafel, open tafel in logementen en spijshuizen; **table ronde** (spr. —*róngd'*), ronde tafel, eene fabelachtige ridderorde in Oud-Engeland; zij telde 24 ridders, wier namen gegriffeld staan op eene ronde marmere tafel, die sedert 1480 te Winchester wordt bewaard; ook in 't alg. voor tournoi; een ridder van de ronde tafel, iron. voor: een vriend van lang tafelen.

Tableau, n. fr. (spr. *tabló*; v. h. lat. *ta-*

bŭla, tafel), een tafereel, eene schilderij, afbeelding, afschetsing; schildering; ontwerp, lijst; rol, register, tabel; bord, schoolbord; **tableau vivant** (spr. —*wiwáng*), een levend beeld, de voorstelling van een tafereel door levende personen.

Tabletten, pl. fr. (*tablettes*, v. h. sing. *tablette*, plankje, bordje, tafeltje), het schrijfboekje, memorieboekje; **tabletterie**, f. ingelegd werk, kunstschrjnwerk of kunstdraaiwerk; **tablettier** of **tabletier**, m. (spr. —*tjé*), een schrijnwerker, kunstdraaijer, inlegger.

Tabor, m. hebr. (*thábór*, eig. breuk, steen, v. h. chald. *thabar*, breken), een berg in Galilæa; van daar in 't boheemsch en hongarsch: eene versterkte hoogte, vaste plaats, wapenburg, legerplaats; inz. de door Ziska tot wapenplaats voor de Hussieten ingerigte bergveste (nu stad) in Bohemen, naar welke de hussieten ook **tabo-**riet en genoemd werden.

Tabou, m. (spr. *tabóe*), naam van een bijgeloovig gebruik, dat door geheel Polynesië heerscht; het bestaat in eene soort van vervloeking, die door de priesters of aanvoeders over eenen persoon of eene zaak wordt uitgesproken; ook kan ieder het **tabou** opleggen aan zijn eigen goed, zijn huis, zekere spijzen enz., waarvan hij zich daardoor het gebruik onttrekt; het woord wordt ook als adject. gebezigd: b. v. de koning der Sandwichs-eilanden was **tabou**.

Tabouret, n. fr. (spr. *tabouré*; waarsch. ontstaan uit *taboulet*; vgl. **tabulet**), een zetel, stoel zonder leuning; ook eene soort van floretstof met veelkleurige bloemen.

tabŭla, f. lat., plank, tafel, inz. schrijftafel; **tabulae**, pl., schriften, papieren, oorkonden, rekeningboeken; **tabŭla rasa**, f. eig. eene geschaafde, gladgeboende wastafel, een onbeschreven blad; **tabularius**, m. een schrijver, boekhouder; **tabulaat**, n. (lat. *tabulātum*, van *tabulāre*, een met planken belegde bodem, het plankwerk in kamers; eene planken gang in een klooster; **tabulatuur**, f. nw lat., de naauwkeurigste orde en regelmaat; Muz., aanduiding der toonen door letters en cijfers in plaats van noten.

Tabulohana, m. turk., de militaire begeleiding, die de sultan aan ieder zijner officieren toestaat.

Tabulét, n. (v. h. mid. lat. *tabuleta*, kleine tafel), een ligt houten kastje met schuifladen, eene mars, marskraam; van daar **tabuletkramer**, een marskramer, rondtrekkende kleinhandelaar, die zijne waren in zulk een kastje ronddraagt.

Tabum, z. v. a. **ichor** (z. a.).

Tabunen, pl. russ., paardemarkten, waarheen de Tartaren hunne paarden ten verkoop brengen.

Tacamahaca, z. **takamahak**.

tace, lat. (v. *tacere*, zwijgen). zwijg! stil! *tacendo*, zwijgend, door of met zwijgen; *tacet*, Muz., hij (zij, het) zwijgt, aan wijzing, dat eene partij moet zwijgen terwijl de andere zingen; *tacitus*, a, um, en als adverb. *tacite*, stilzwijgend of zwijgend, geheim; *tacita hypotheca*, f., z. hypothec; *tacitus consensus*, m. eene stilzwijgende toestemming, inwilliging door stilzwijgen; *ex Tacito* of uit *Tacitus* antwoorden (eene woordspeling met *tacitus*, zwijgend, en *Tacitus*, den naam van een' beroemden rom. geschiedschrijver), d. i. zwijgen of niets weten te antwoorden, b. v. op de bij een examen voorgestelde vragen; *taciturn* (lat. *taciturnus*, a, um), stilzwijgend, van zwijgenden aard, stil, karig in woorden, geheim; achterhoudend; *taciturnen*, pl., leden eener secte van wederdoopers, die zich het stilzwijgen tot eenen godsdienstpligt maakten; *taciturniteit*, f. (lat. *taciturnitas*), de stilzwijgendheid, geheimhouding.

Tachyblastie, f. gr. (v. *tachys*, snel), snelkieming, snelle ontwikkeling; *tachyblástisch*, snelkiemend; *tachydroom*, m. een hardlooper; *tachydromie*, f. het hardloopen, de snelloop; *tachyepseet*, m. een snelkoker, gesloten kookpot; *tachygraaph*, m. een snelschrijver; *tachygraphie*, f. de snelschrijfkunst, het snelschrijven; *tachygraphisch*, snelschrijvend; *tachypyrion*, n. een snelonthrander, werktuig om snel vuur te ontsteken; *tachythanátos*, snelstervend, sneldoodend.

tacite enz., *taciturn* enz., z. ond. *tace*.

Tact of *takt*, m. (v. h. lat. *tactus*; van *tangere*, aanraken), 1) het aanraken, bevoelen, betasten, het gevoel, de tastzin, het tastvermogen; on eig. fijn gevoel, zuiver en zeker oordeel in zaken van smaak en de gebruiken der wereld; 2) Muz. (in deze beteekenis waarsch. van het grijpen of aanslaan der snaren ontleend), de tijdmaat, toonmaat, gelijkmatige tijdverdeeling, regelmatige beweging (b. v. bij den dans); ook eene afzonderlijke tijdmaat of toonafdeeling in eene gelijkmatig verdeelde toonenreeks; *tactmeter*, z. v. a. *chronometer* of *metronoom*; *tactiel*, voelbaar, tastbaar, waarneembaar; *tactiliteit*, f. nw lat., voelbaarheid; *tactéren*, de tijdmaat aangeven, de maat slaan.

Tactiek, f. (gr. *taktike*, d. i. eig. de kunst der rangschikking, v. *tassein*, in orde plaatsen), de kunst of wetenschap der krijgswendingen of krijgsbewegingen (*evolutiën*), de kunst om een leger in de wapens te oefenen en in slagorde te stellen, de krijgskunde, legerstrijdkunst, wapenkunst, on eig. de middelen, die men gebruikt, de weg; dien men inslaat, om in eene of andere zaak te slagen; *tacticograaph*, m. de schrijver eener *tacticographie*, f. of ver-

handeling over de tactiek; *tacticus*, m. een wapen- of krijgskundige; *tactisch*, tot de krijgs- of wapenkunst behoorende.

Tadjik, m. naam, dien de hedendaagsche Perzen zich zelven geven, ontleend aan dien, welken de oude inboorlingen van Bucharije droegen, nl. *Taid schi*.

tædiëus, lat. (*tædiōsus*, a, um, v. *tædium*, afkeer, tegenzin, verdriet), walge lijk, vervelend, verdrietig, langwijlig, lastig, bezwaarlijk; *tædiositeit*, f. nw lat., de walge lijkheid, langwijligheid, langdradigheid.

Tael, z. *tail*.

Tænarus, m. lat. (v. h. gr. *Tainaros*), eig. eene stad en een voorgebergte in Laco nië, met eene spelonk, die men voor den ingang der onderwereld hield, van daar voor de onderwereld, het doodenrijk.

Tæniä, f. pl. *tæniën*, lat. (*taeniä*, pl. *taeniae*), band, lint, haar- of hoofd lint, inz. de oude offerbanden; de lintworm; *tænidium*, n. nw lat., een lintje, bandje; een kleine lintworm.

Taf, n. (fr. *taffetas*, it. *taffeta*, van het perz. *tāfteh*, d. i. eig. gesponnen, geweven, deelwoord van *tāften*, draaijen, spinnen), eene ligte, gladde zijden stof.

Tafia of *tafia*, m., z. *ratafia*.

Taguan, m. N. H., de groote vliegende eekhoorn.

Tahvil-calemi, m. turk., de staatskanselarij.

Tail of *tael*, ook *tale*, m. maleisch en javaansch, een goudgewicht van 16 mas of 4 på u h, = $\frac{1}{16}$ catty of 0.0375 ned. pond; eene rekenmunt in O. Indië: in China = 10 mas of bijna 3 gl. 60 ct.; in Japan = 10 mas of ongeveer 1 gl. 57½ ct.; in Siam = 4 tik als of ongeveer 4 gl. 72 cent courant.

tailléren, fr. (*tailler*, spr. *talj*—; mid. lat. *talliare*, it. *tagliare*, van deelen, hoogd. theilen, oudd. *tailjan*), eig. snijden, aan stukken snijden, snoeijen enz.; kaarten doorschudden en afnemen; *taille*, f. (spr. *talj*'), de snede van een kleed; de lichaamsgestalte, wasdom des lichaams, vorm van het bovenlijf; inz. het gedeelte van het ligchaam en van een kleedingstuk tusschen de heupen en de borst (onderscheiden v. *statuur*, dat eig. de hoogte des lichaams aanduidt, terwijl *taille* den vorm, de snede, gedaante daarvan uitdrukt); in het kaartspel, inz. in het pharao spel, het afnemen of keeren der kaarten om te zien wie wint of verliest; ook de gezamentlijke kaarten, die afgenomen worden; in het muntwezen de verdeeling van een mark goud of zilver in eene zekere hoeveelheid gelijke stukken; *taille douce* (spr. —*does*'), eene koperen of stalen plaat, prent of plaat in koper of staal gegraveerd; *taille fausse* (spr. —*fooss*'), het valsch afnemen der kaarten; *taillanderie*, f. (spr

taljangd'rie), snijdende ijzerwaren of gereedschappen; *tailleur*, m. (spr. *talj'*—), een snijder, kleermaker; bankhouder in het pharao-spel; *taillon*, m. (spr. *taljóng'*), naschatting (vgl. *accoijs*); *tailleur*, f. (spr. *taljuur'*), borduursel op belegsels.

Tajassu (waarsch. brazil.), z. **pekari**.

Takamahak, n. een geneeskrachtig, welriekend hars, dat uit O. en W. Indië komt, het oost-ind. van *cacophyllum takamahaca* is geelachtig groen, het west-ind. v. *fagara octandra* ligtbruin.

Takel, m. nederd. (naar men wil verwant aan *tijgen*, *tijen*, *trekken*), het hijschtouw aan den mast van een schip; een zamengesteld katrol; **takelagie**. **take-laadje**, f. het takelwerk, touwwerk van een schip; een schip **takelen**, het vereischte touwwerk daaraan bijbrengen.

Taklidi, m. turk., eig. de omgording van den sabel van Osman in de moskee Ayub, de krooning des sultans.

Takos, m. eene rekenmunt in Suratte = $\frac{1}{2}$ ropij of ongeveer $5\frac{1}{2}$ ct.

Talaar, m. (v. h. lat. *talāris*, e, tot op de enkels, *tali*, reikende of afhangende), een lang plegtgewaad, sleepkleed, koningsmantel; lang opperkleed der r. k. geestelijken; **talariën**, pl. (lat. *talaria*), de gevleugelde schoenen van Mercurius of aan de beelden van dien God.

Talapoin, m. priester van Fo (z. a.) bij de bewoners v. Siam, Laos en Pegu, eene soort van bedelmonniken, ongeveer wat in China de *bonzen* zijn; ook een zeer kleine oost-indische aap.

Talaro, m. it., daalder, eene venetiaansche zilvermunt, die in de Levant koers heeft, omtrent = 2 gl. 50 ct.; te Ragusa = 1 gl. 90 ct; in Egypte = 2 gl. 10 ct.

Talassus of **Talassius**, m. de god des huwelijks, die sedert den sabijnschen maagdenroof te Rome vereerd werd (ontleend van den naam eens jongen Romeins, voor wien eene der sabijnsche schoonen werd geschaakt).

Tale, z. **tail**.

Taleb, m. turk. (arab. *tālib*, deelwoord van *talaba*, zoeken), eig. een zoeker, onderzoeker, navorscher; een student; een geleerde.

Talent, n. (lat. *talēntum*, v. h. gr. *tálanon*, eig. weegschaal, gewigt), 1) bij de oude Grieken en Joden: een bepaald gewigt en eene geldsom; als gewigt gold het attisch talent 60 minen of 6000 drachmen, = 26,1780 ned. pond; het grootte attische talent deed 80 minen; het egyptische of corintische deed $1\frac{2}{3}$ attisch talent of 100 minen; — het zilveren attisch of euboisch talent wordt vóór de tweede eeuw vóór Christus geschat op 2575 gl., na dien tijd op 2475 gl.; een talent goud deed naar attisch gehalte

10 talenten zilver: 2) oneig. als het ware het toegewogene, toebedeelde, het aanvertrouwde pond (bijbelsch), de gave, natuurgave, natuurlijke aanleg, vatbaarheid en bekwaamheid, kunstvaardigheid, kunstvermogen.

Taleth, **talesh gadol** of l. **tallith**, hebr. (rabbijnsch *tallith*, v. h. hebr. *talal*, bedekken), de jodensluijer, tempelsluijer, het vierkante hulsel, waarmede de joden bij het gebed in de synagoge zich het aangezicht bedekken.

Tali, m. ind., een halssieraad, dat de Indiër zijne vrouw bij het trouwen omdoet en dat zij tot aan zijnen dood draagt.

talio, f. lat., de vergelding, beantwoording; *jus taliōnis*, z. ond. *jus*; **talionsysteem**, in het lijfstraffelijk regt: het leerstelsel, dat op den grondslag der wederverging berust.

Talipes, m. nw lat., de horrelvoet.

Talirion of **taleron**, n., pl. **taliria**, **talera**, nw gr. (*talērion*, van daalder, it. *tallero*), eene nieuw grieksche zilvermunt, ongeveer = 2 gl. 42 $\frac{1}{2}$ ct. courant.

talis, lat., een zoodanige, zulk een; *quotalis*, z. ond. *qua*; *taliter qualiter*, lat., zoo zoo, middelmatig, eenigzins, cenigermate, zoo wat.

Talisman, m. arab. (waarsch. v. h. gr. *telos*, *telesma*, wijding, inwijding), een tooverkrachtig voorwerp, dat met bijgeloofige formaliteiten onder eene zekere constellatie (z. a.) vervaardigd is; eene metalen figuur, waaraan de astrologen ingebeelde krachten toeschreven; een toovermiddel, tooverbeeld, toovering enz.; vgl. *amulet*, **talismánisch**, tooverachtig; vgl. **magisch**.

Talk, **talksteen**, m. (v. talg, talk, het hardste vet der slagbeesten; v. a. van arab. oorsprong), eene weeke, vetachtige steensoort van groenachtig witte kleur; **talkaarde**, bitteraarde, z. **magnesia**.

Tallevenen, pl. fr. Merc., benaming der steenen potten, waarin men uit sommige oorden van Frankrijk de boter verzendt.

Tallipotboom, m. een palmboom met verbazend groote bladeren op het eiland Ceylon en in Malabar.

Tallith, z. **talesh**.

Talmud, m. hebr. (rabbijnsch *thalmúd*, d. i. eig. mondelinge leer, mondeling onderrigt; v. *lamad*, leeren, zich oefenen; *limmad*, leeren, onderwijzen; van daar *thalmid*, de leerling), het wetboek der nieuwere joden of de tusschen de 2de en 6de eeuw bijeengebrachte verzameling van joodsche overleveringen en wetten, welke de geheele leer en wetenschap der joden, het goddelijke en menselijke regt bevat. Zij bestaat uit de *mischna* (rabb. *mischnáh*, d. i. eig. herbaling, verdubbeling, z. v. a. *deuterōsis*, v. h. hebr. *scha-*

nah, zich veranderen, herhalen, nl. herhaling en ontvouwing van de goddelijke wet), welke den eigentlijken tekst of grondtekst bevat, en de *gemāra* (*gemārā*), welke de verklaring van den tekst, de opheldering der verschillende gevoelens en de beslissing van deze bevat, en ook bij uitsluiting talmud heet, joden, die den talmud aannemen, heeten **talmudisten** of **rabbinieten**, in onderscheiding van de **karæers** of **karafeten**, die hem en alle mondeling overgeleverde stellingen verwerpen.

Talon, m., pl. *talons*, fr. (spr. *talóng*); van het lat. *talus*, koot, bikkell, hiltik), de hiel, verzenen; hak van den schoen; Mil., het vooruitstek der buitenmuur aan bastions; een spadevormig gereedschap bij gypswerk; in het kaartspel: de stok, de overschietende kaarten, stokkaarten, koopkaarten, die na het rondgeven of verdeelen nog over blijven; **talonnier**, m. (spr. *talonjé*), de vaandelschoen, de bus of scheede, waarin de talon of het beneden-einde van het vaandel bij het dragen gestoken wordt.

Talpa, f. lat., de mol; **talpa** of **talparča**, f. nw lat. Med., het molshoofdgezwel; de spekbuil aan het hoofd.

Talpatsch, z. **tolpatsch**.

Talus, m., pl. *tali*, lat., koot, beentje; speelkoot, bikkell, teerling, dobbelsteen; nw lat. ook glooijing, helling; en *talus*, fr. (spr. *ang talú*), hellende, glooijende, schuin; **talutéren**, hellend maken, glooijen.

Tamánda of **tamándua**, m. (sp. *tamandoa*), de miereneter, mierenbeer, een tandeloos zoogdier in Z. Amerika.

Tamarinde, f. lat. *tamarindus indica*, v. h. arab. *tamr-hindi*, d. i. indische dadel, v. *tamr*, dadel), de oostind. zure-dadelboom of zonneboom en zijne geneeskrachtige peulvrucht; **tamarindenmerg** (lat. *pulpa tamarindorum*), het zuurachtig zoete merg, tusschen de vliezen van de peulen liggende, hetwelk in de apotheken gebruikt wordt.

Tamarisk of **tamariskenboom** (lat. *tamarix*, *tamariscus*; gr. *myriké*), een struikachtige boom in het Oosten en in Z. Europa, welks zoutrijke asch in Frankrijk tot looijen en verven gebruikt wordt.

Tamboula, f. (vgl. **tambour**), een trommel der negers van het hout des trommelbooms of **tambouls**.

Tambour, m. fr. (spr. *tangboer*, gew. *támboer*; it. *tamburo*, port. *tambor*, sp. *atambor*, kennelijk van oosterschen oorsprong; vgl. het arab. *tebl*, perz. *tembel*, trommel; arab. en perz. *tumbúr*, *timbár*, *tambúr*, d. i. eene soort van cither en de trommel), eig. de trommel, gewoonlijk de trommelslager, **tamboer**, trommelaar; **tambourin**, n. (spr. *tangboering*), it. **tam-**

burino of **tamburéllo** (sp. *u = oe*), m. een **tamboerijn**, kleine trommel, handtrommel, beltrommel, een trommel met één vel en bellen; een naai- of borduurraam; ook een spaansche en zuid-fr. dans, waarbij de danser zich-zelfen met de tamborijn begeleidt; **tamboerijn-steek**, de haaksteek; **tambouréren**, borduren, haken; **tamboureer-naald**, haak- of borduurnaald.

tamdiu, lat., zoo lang; iron. een **tamdiu**, een manneke nauwelijks zóó groot.

tamen est laudanda voluntas, lat., toch is de wil te prijzen.

Tamis, m. fr. (spr. *tami*), eene haarszeef; ook eene geglansde wollen stof; **tamiséren** (fr. *tamiser*), zeven, doorzijgen, ziften.

Tampon, m. fr. (spr. *tangpóng*; mid. lat. *tappus*, sp. *tapon = stop*; sp. *tapar*, toestoppen), de stop, tap, prop bij kanonnen; Med., een stopsel of eene prop van linnenpluksel (*charpie*), dat in de natuurlijke en ziekelijke openingen des ligchaams wordt geduwd om het bloeden te stillen; **tamponéren** (fr. *tamponner*), met zulk eene prop sluiten, toestoppen; **tampónáde**, f. de sluiting met eenen tampon.

Tamtam, m. waarsch. een klankna-bootsend woord), een turksch muzikinstrument in de gedaante eener cymbaal (de loo der Chinezen), dat met eenen stok geslagen wordt.

tandem, lat., eindelijk; *tandem bona causa triumphat*, eindelijk zegepraalt de goede zaak; **tandem**, m. eng., eene soort v. open cabriolet, uit Engeland in Frankrijk ingevoerd.

Tanfána of **tamfána**, f. eene godheid der oude Duitschers, en een tempel of woud van die godheid in Westphalen.

Tang, m. Merc. eene soort van oost-indisch neteldoek.

Tanga, eene rekenmunt te Goa van 60 en van 48 reis of ongeveer 1 gl. 33 ct. en 1 gl. 7 ct.

Tangas, pl., benaming eener soort van barken in de indische wateren, met plaats voor 100 man.

tangéren, lat. (*tangere*), aanraken; treffen, indruk maken; vermelden, aanstippen, van gewagen; **tangént**, m. (v. h. lat. deelw. *tángens*, aanrakend), de aanrakingsstift, het hamertje aan snarenspeel-tuigen en speelwerken; **tángens** of **tangén-te**, f. Math., de raaklijn, eene rechte lijn, die eene kromme (b. v. eenen cirkelomtrek) slechts in één punt raakt, zonder die, verlengd wordende, te snijden; de *tángens* van eenen (door twee stralen ingesloten) hoek of hoog is de loodlijn (perpendicular), die op het einde v. den eenen straal wordt opgericht en verlengd wordt tot aan het punt, waar zij de verlenging v.

den anderen straal raakt; de lijn, welke door die verlenging des straaIs tot aan de doorsnijding van de tangens geboren wordt, heet de secans van den hoek; **tangentiaal-kracht**, de kracht, door welke de planeten in de tangens van hare baan trachten voort te snellen of zich van de zon te verwijderen; **tangibel**, aanraakbaar; voelbaar; **tangibiliteit**, f. n. w. lat., de raakbaarheid; voelbaarheid.

Tani, m. de fijnste bengaalsche zijde.

Tankréd, oudd. mansn., z. **Dankred**.

Tannin, m. fr. (spr. *tanèng*; v. *tanner*, looijen), de looistof, eene bijzondere zelfstandigheid, die men vooral in de run of eikenschors vindt (z. v. a. *scytogonium*).

Tansa, eene tartaarsche zilvermunt, ongeveer = 60 cent.

Tan-si, pl., geletterden of geleerden in Tonquin, die al de lagere graden zijn doorgelopen.

Tantalus, m. gr. (*Tantalos*), een fabelachtige koning in Phrygië, de stamvader der Pelopiden, die door overmoed, verraad en vooral door wreedheid tegen zijnen eigen zoon Pelops de goden had beleedigd. In de benedenwereld was hij gedoemd tot eene straf, bestaande in het lijden van den ondragelijksten hongers en dorst, die hij vruchteloos zocht te stillen met de schoone vruchten, die boven zijnen mond hingen, en met het heldere water, waarin hij tot aan den hals was geplaatst; oneig. een rijke vrek, iemand, die in den schoot des overvloeds gebrek lijdt; **tantalus-beker**, Phys., een beker, waarin een hevel zoodanig is aangebragt, dat, wanneer men daaruit wil drinken, al het vocht van anderen wegvloeit; doorgaans wordt de hevel verborgen door eene kleine figuur, die **Tantalus** voorstelt, tot wiens lippen het vocht rijst alvorens weg te vloeijen; **tantaliden**, pl., de afstammelingen van **Tantalus**, inz. *Agamémnon*, *Menelâus* en *Niôbe*; ook het geslacht der mineralen, dat het **tantalum** (z. o.) bevat; van daar **tantalisch**, naar de straf v. **Tantalus** gelijkende, onbevredigd naar iets hongerend of dorstend, vergeefs naar iets verlangend; ook wordt het woord gebruikt van een oxyde en v. een zuur, door het **tantalum** (z. o.) voortgebragt, en van de zouten door dit oxyde gevormd; **tantaliseren**, tandtergen, door misleiding de lusten prikkelen, vruchteloos doen smachten of watertanden, niet te bevredigen begeerten inboezemen; **tantalum** of **tantaal**, n. een in 1801 door Hatchet ontdekt eenvoudig metaal (door Eeckeberg, die in het 1802 vond, dus genoemd, omdat zijn oxyde in zuren, die het omgeven, als daarin onoplosbaar zijnde, zich niet verzadigen kan), ook **columbium**; **tantaliet**, m. ook **columbiet**, eene

zwarte metallische delfstof, uit tantalumzuur, mangaan- en ijzeroxyde bestaande.

tant à tant, fr. (spr. *tang a tang*), gelijk op, even veel (in het spel); wij staan **tant à tant**, wij hebben beide even veel punten, even veel partijen, ons spel staat gelijk.

Tantarella, f., l. **tarantella** (z. a.).

Tante, f. fr. (v. h. lat. *amita*, eng. *aunt*), de moei, vaders of moeders zuster; eene lastige tante, een onverdragelijk wijf.

Tantey-wortel, m. een vleezige wortel met sponsachtigen, lichtbruinen bast, als geneesmiddel gebruikt.

tantum, lat., zoo veel; genoeg; in *tantum*, Jur., op ieder deel, zoo ver het strekt; **tanti**, zoo veel waard, van zulke waarde; **tanti non est**, 't is de moeie niet waard; **tanti poenitère non emo**, tot dien prijs koop ik het berouw niet; **tantième**, f. fr. (spr. *tangtjem'*), het aandeel, toekomstend deel.

Tao, m. een der chinesche namen v. h. Opperwezen; de volmaakte rede, beschouwd in hare daden, de wet; **taossees**, pl., naam van de leden eener wijsgeerige godsdienstsecte in China, die den Schepper onder den naam van **Tao** aanbidt; hunne godsdienstgevoelens hebben veel overeenkomst met die der boeddhisten; **tao-te king**, m. woordelijk: het boek der opperste rede, titel van het voornaamste werk van Lao-Tseu, een' chineesch' wijsgeer.

Tapabor, m. fr. (bedorven uit *cap à bord*), eene reismuts, veldmuts met over de ooren nederslaande kleppen, karpotmuts, regenkap.

Tappage, n. fr. (spr. *tapáazj'*; v. *taper*, slaan, klappen), het geraas, gedruisch, gestommel, opschudding, leven; **tapagères**, razen, leven maken.

Tapanhoakanga, n. eig. negerhoofd; een mengsel of conglomeraat van ijzersteen in N. Amerika.

Tapazoui, pl., naam van zekere dweeplieke vromen, die zich het vreesselijkst lichaamslijden tot een spel maken en zich ijzingwekkende boetedoeningen opleggen.

Tapinōsis, **tapinōsis** of **tapinōse**, f. gr. (*tapinōsis*, v. *tapinūn*, vernederen, *tapinōs*, ē, ón, nederig, gering, slecht), vernedering, verootmoeding; Log., verzachting der uitdrukkingen.

tapéren, fr. (*taper*), de haren met de kam opstrijken, opkruiven en krullen, ook **touperen** (z. a.).

Tapijt, f. (v. h. gr. *tápes*, gr. *tápetos*, lat. *tapes*, *tapetum*, fr. *tapis*, hoogd. *tapete*; oorspr. misschien v. h. perz. *tabseh*, *tabeh*); kamer- of vloerkleed, ook wandbedekking, behangsel, een gewerkt tafelkleed; van daar iets op het tapijt brengen, iets voordragen, ter overweging voorstellen, tot het onderwerp van het

gesprek maken, op de baan, ter tafel, ter sprake brengen; opwerpen; op het tapijt zijn, onder handen zijn, behandeld worden, aan de beurt liggen ter eerste behandeling; *le tapis brûlé*, fr. (spr. — *tapi brûlé*), eig. het tapijt brandt, uitdrukking, die men bij het spel bezigt, wanneer een der spelers vergeten heeft in te zetten; **tapisséren**, fr. (*tapisser*, spr. *tapies*—), behangen, overtrekken, bekleden (met tapijten, behangsel enz.); **tapiserie**, f. tapijtwerk, behangsel, behangerswerk, kamerbekleding; eene soort van borduurwerk, naar gewerkte tapijten gelijkende; **tapisseur**, m. (barb. fr.), kamerbekleeder, behanger, tapijtwerker.

Tapir, m. braz. of anta, m. sp. en port., het waterzwijn, de woudkoe, amerikaansch rund met snuitvormigen neus, het grootste landdier in Z. Amerika.

Tapissendis, m. fr. (spr. *tapiessangdi*), Merc., beschilderder katoen met doorloopende kleuren.

Tapsel, m. gestreept grof oostind. katoen, meestal van blaauwe kleur.

Taptoe, f. ned. (v. tap, tapperij, eig. de herberg- of kroeg-toe), het getrommel, dat des avonds de soldaten naar hun nachtkwartier roept, en weleer den tappers gebod te sluiten.

Tara of **tarra**, f. sp. (v. h. arab. *tarah*, d. i. eig. wijd, ver, v. *tahara*, wegwerpen, verwijderen), Merc., de aftrek, hetgeen voor de verpakking (vat, zak enz.) van het bruto gewicht wordt afgetrokken; vgl. **netto**; **tara-** of **tarra-rekening**, de berekening van de tarra, van het zuiver gewicht eener waar vóór hare inpakking in vaten, kisten enz., aftreksrekening; **taréren**, het gewicht van de verpakking bepalen of berekenen.

Tarabat, m. een klepper of ratel, waarmee de kloosterlingen van sommige orden des nachts tot het gebed gewekt werden.

Tarant, m. eene met den enziaan verwante plantensoort; blaauwe tarant (*swertia perennis*, L.).

Tarantula, f. (v. h. it. *tarantola*), eene giftige spin in Italië, inz. bij de stad Taranto; ook in het warme gedeelte van Azië en Amerika; **tarantismus**, **tarantulismus**, m. nw lat., de tarantula-beet of -steek en de vermeende daardoor ontstane slaapziekte, die enkel door veel beweging, inz. door dansen kan genezen worden, de tarantula-dans, danswoede, dansziekte, St. Vitus-dans; **tarantella**, it. of **tarantelle**, fr. f. een volksdans en de daarbij behoorende wijs, inz. op Sicilië en in Calabrië, naar de stad Taranto benoemd.

Taras of **tarras**, m. (vgl. het boheemsch *taras*, holwerk), voorheen eene soort van grof geschut.

Taraxis, f. gr. (v. *tarássein*, oproerig

maken, in opschudding brengen), Med., stoornis, wanorde, onrust, roering, inz. in het onderlijf; ook eene ligte ontsteking van het bindvlies des oog; **taraxacum**, m. of **leontodon**, de leeuwentand, boter- of hondsbloem, een zeer heilzaam gewas (*leontodon taraxacum*, zoo geheeten, omdat het, bij groote giften gebruikt, roering in het lijf en buikloop veroorzaakt).

tardéren, lat. (*tardare*, fr. *tarder*), talmén, dralen, sammelen, vertoeven, vertragen. verwijlen, ophouden, lang uitblijven; **tardándo** of **tardáto**, it. Muz., dralend, slepend; **tardif**, fr. (spr. *tardief*), langzaam, traag, dralend, nalatig; laat rijp, zich laat ontwikkelend; **tardigráden**, pl. nw lat., langzaamloopers, traaggangers. luidieren, naam van zoogdieren, die door de bewerktuiging hunner voeten slechts zeer langzaam kunnen loopen; ook eene soort van infusiediertjes; **tardigrádisch**, langzaam voortgaande; **tardiloquéntie**, f. het langzame spreken; **tarditeit**, f. langzaamheid, traagheid; **tardo**, it. Muz., langzaam, talmend.

Tare of **tarre**, eene malabaarsche zilvermunt, ongeveer 2 ct. courant.

taréren, z. ond. **tara**.

Target, n. eng. (spr. *tárdzjit*), het schild der schotsche bergbewoners, schotsch schild, beukelaar, tartsche.

Targum, m. chald. (eig. verklaring, v. *targem*, verklaren, vertolken; vgl. **dragoman**), pl. **targúmen**, de oude overzettingen der bijbelsche boeken v. h. Oude Testament in de chaldeeuwsche taal.

Tari, m. palmbrandewijn uit O. Indië.

Tarief, m. (fr. en eng. *tarif*; it. *tariffa*, sp. *tarifa*, v. h. arab. *tarif*, verklaring, narij, aanwijzing, v. *arafa*, kennen, inzien; verklaren, aanwijzen enz.), de warenlijst, goederenlijst, warenaanslag, prijsopgave, eene lijst, die den prijs van zekere waren of wel de in- en uitgaande en doorvoerregten opgeeft; in 't algemeen bepaling v. kosten, ongelden enz.; tol-tarief, tollijst, tolaanslag; munt-tarief, muntaanslag of munttafel over de verhouding en vergelijking van de munten; **tariféren** (fr. *tarifer*), tot een tarief brengen, vaststellen.

Tarin, **tarino**, z. **taro**.

Tarini, m. een westindische boom, welks hout als verwstof wordt aangewend, onecht brazilie-hout.

Tarja, f. sp. (spr. *tarcha*), pl. **tarjas**, eene spaansch-navarresche rekenmunt, = $\frac{1}{2}$ koper-reaal.

Tarma, f. it. (eig. mot, milt), een gewicht in Venetië, = 3 scrupel.

Taro, **tarino**, **tarin**, m. it., eene rekenmunt: op Malta = $\frac{1}{2}$ scudo of ongeveer 9 cent.; op Sicilië = $\frac{1}{2}$ scudo of omstreeks 21 cent.; te Napels = $\frac{1}{2}$ *ducata di regno* of

3½ cent.; eene landmaat in Parma = ½ biolia of 5,13 vierk. ned. roeden.

Tarók, n. (it. *tarócio*, pl. *tarocchi*, fr. *tarots*), het zevenkoningsspel, een waarschijnlijk uit Egypte afkomstig kaartspel met 78 bladen, waaronder 22 taroks of troeven, onder welke de XXI., de pagat en de excuse de gewichtigste matadors zijn; alle andere bladen, die niet tot de taroks en figuren behooren, heeten l'adons; **tarok-hombre**, n. een uit tarok en l'hombre zamengesteld spel, l'hombre met tarok-kaarten, dat in de plaats v. h. eigentlijke tarok is gekomen.

Tarókan, z. kakkerlak.

Tarolos, m. eene turk. zilvermunt, = 1 gl. 50 ct. ruim.

Tarra, z. tara; **tarras**, z. taras en tras.

Tarri, eene korenmaat te Algiers, ongeveer = 22 ned. kop.

Tarsus, m. gr. (*tarsós*, in 't alg. breede vlakke), de voetzool, voetwortel; het kraakbeen der oogleden; **tarsophymen**, n. Med., een gezwel aan den voetwortel, aan het kraakbeen der oogleden.

Tartaar, m. in de middeleeuwen een verzamelwoord (collectief) voor verscheidene krijgshaftige volkshorden in Midden-Azië, tegenwoordig een met de Turken verwante volksstam in de noordelijke, aan de Zwarte zee gelegene landen; zij zijn wegens hunne snelheid en plaatselijke kennis beroemd, weshalve zij in Turkije als couriers gebruikt worden.

Tartaglia, m. it. (spr. —*tálja*; v. *tagliare*, stotteren, stamelen), een karaktermasker v. h. napolitaansche volksblijspel.

Tartan, m. schotsch, bonte geruite wollen of zijden stof; ook de schotsche mantel.

Tartane, f. it. (*tartána*, fr. *tartane*), eene soort van kleine schepen met ééne mast, voor de vischvangst op de kusten der Middellandsche zee.

Tartarus, m. lat. (v. h. gr. *Tártaros*, het dooden- of schimmenrijk, de onderwereld, ook Orcus; inz. de onderaardsche strafplaats der titans en doemelingen, de hel, in tegenst. met elysium; Chem., de wijnsteen (vgl. *cremor tartári*); *tartarus albus*, witte wijnsteen; *t. borazátus*, borax-wijnsteen; *t. crudus*, raauwe wijnsteen; *t. depurátus*, gezuiverde wijnsteen; *t. emeticus* of *stibiátus*, braakwijnsteen, wijnsteenzure antimonium-potasch; *t. ferrátus*, ijzerwijnsteen; *t. ruber*, roode wijnsteen; *t. solubilis*, oplosbare wijnsteen; *t. vitriolátus*, onzijdige zwavelzure potasch (ook duplicaat of polychrest-zout); **tartariséren**, met wijnsteen zuiveren; **tartarieten** of **tartraten**, pl., wijnsteenzure zouten.

Tartine, f. fr. (verwant met *tarte*, taart), een dun sneedje brood, eene boterham.

Tartuffe, m. (fr. *Tartufe*; spr. *tartúuf*), eig. de naam van een' schijnheiligen huichelaar, die de hoofdpersoon is in een beroemd blijspel v. Molière (de naam is ontleend van het oud-fr. *tartuffe* = *truffe*, truffel, paddestoel, met zinspeling op de bedektheid en ondoorgroendelijkheid v. h. karakter), van daar in 't alg. een huichelaar, schijnheilige, schijnheilige bedrieger en booswicht, een goddelooze fijnman; **tartufferie**, f. schijnheiligheid, huichelarij, valsche vroomheid; **tartuffiséren**, huichelen enz.

Tas, m. (fr. *tas*), hoop, stapel, inz. van hooi, koren; **tassen** (fr. *tasser*, *entasser*), ophoopen, opstapelen.

Tascodrugieten, pl., eene montanistische secte der 2de eeuw in Phrygië, die een voortdurend stilzwijgen voorschreef.

Tasis, f. gr. (*tásis*, v. *teinein*, uitrekken, spannen), de spanning, uitzetting, uitrekking.

Tassao, m. port., in de zon gedroogd rundvleesch, als jagtvoorraad in Z. Amerika.

Tasse, f. fr. (it. *tazza*, sp. *taza*, uit het arab. en perz. *tás*), een kopje, eene kleine schaal, drinkschaal, inz. voor warme dranken.

Tasten, pl. hoogd. (v. *tasten*, it. *tastare*, fr. *tâter*, aanraken), de toetsen (fr. *touches*), klauwieren, klavieren, *claves* aan orgels, forte-pianos enz.; **tasten-instrumenten**, draai- of blaaspeeltoigen, die met toetsen of kleppen zijn voorzien; **tastatuur**, f. (it. *tastatura*); het toetsbord, klavier of greepwerk (vgl. *claviatuur*, *manuaal* en *pedaal*); *tasto solo*, it., het aanslaan der enkelvoudige bastoonen, zonder accompagnement; **tastiéra**, f. het toetsbord; *sulla tastiéra* (spr. *soella*—) betcekt bij strijkinstrumenten, dat de snaren zeer ver van de kam moeten gestreken worden.

Tatar-aga, m. turk., de directeur der courier-posten.

Tatianisten, pl., eene gnostische secte, in de 2de eeuw door satianus uit Assyrië gesticht, ook Teverianen en encratieten geheeten.

tatillonéren, fr. (*tatillonner*, spr. *tatielj*—; v. *tâter*, aanraken, voelen), rondsnuffelen, zich om kleinigheden bekommeren; ook waauwelen, kletsen, al te wijdlooppig verhalen; **tatillonage**, f. (spr. *tatiel-jondazj*), snuffelarij, kleingeestigheid; gesnap, gerel, gewaauwel; **tatonnéren**, fr. (*tâtonner*), rondtasten; Piet, eene ouwaste hand hebben, met vreesachtige of schroomachtige hand werken; weifelend handelen.

tatouéren (spr. *tatoe*—; eng. *to tattoo*, *tattoo*; v. polynesischen oorsprong; in de taal van Tonga *tattau*, van de Marquisas *tatu*, van Tahiti *tatau*, dat in 't alg. tee-

ken, teekening, schrift, schilderwerk en, gelijk het nieuw-zeelandsche *tutau*, tellen, rekenen beduidt), het ligchaam met verschillende figuren bepekken, over welke men vervolgens een kleurend vocht wrijft, gelijk vele wilde volkeren in Amerika en op de eilanden der Zuidzee doen.

Tatu, m. port. (sp. *tato*; waarsch. oorspr. braz.). z. v. a. **armadil**.

Taureador, n. (v. h. gr. *taurá dorá*, v. *tauros*, lat. *taurus*, stier), eig. een vel van runderleder; eene zweep, geesel, bullepees; **tauriliën**, lat. (*taurilia*), en **tauroboliën**, gr. pl., stierenoffers ter eere van Cybele of Rhea; **taurocólle**, f. fr. (v. *kólle*, lijm), stierenlijm, uit de pooten, ooren en pezen van het rundvee, de beste dierenlijm; **taurumachie**, f. het stierengevecht, de kunst om stieren te bevechten; **taurophaag**, m. een stiereneter; **taurophónus**, m. stierendooder, bijnaam v. Hercules; **taurus**, m. het 2de der 12 sterrebeelden van den dierenriem.

Taut, z. **Thot**.

Tautacismus, m. nw lat. (v. h. gr. *tauto*, zamengebr. uit *to autó*, het zelfde), Log., hinderlijke gelijkkluidendheid v. digt bijeenstaande lettergrepen of woorden, of ophooping van gelijkkluidende of in klank naar elkander te veel zweemende plaatsen; **tautochrónie**, f. gr. Math., z. v. a. **isochrone** (z. a.); **tautochrónisch**, gelijktijdig, gelijklurend; **tautochronismus**, n. de gelijktijdigheid; **tautogram**, n. een gelijktettergedicht, met dezelfde aanvangsletters der regels of woorden; **tautologie**, f. (gr. *tautología*), de onnoodige herhaling van het reeds gezegde, woordverspilling, woordherhaling; vgl. **pleonasmus**; **tautologisch**, hetzelfde zeggend, gelijkbeduidend, onnoodig herhaald; **tautometrie**, f. de gelijkmatigheid, stipte en slaafsche herhaling van dezelfde versmaten; **tautophonie**, f. de voortgezette herhaling van denzelfden toon, gelijkkluidendheid.

taveléren, fr. (*taveler*), Pict., spikkeen, vlekken.

Tavern, f. eng. (spr. *tévern*), z. v. a. het fransch. **taverne** = **taberne**. z. a.; ook de tegenwoordige naam van zekere openbare eetruimtingen te Londen, waar men zeer goed en tamelijk goedkoop bediend wordt.

Tavoletta of **tavolózza**, f. it. (v. *távola* = lat. *tabula*), het verwbord, palet.

Taxe, f. (v. h. mid. lat. *taxa*, en dit waarsch. v. h. gr. *táxis*, schikking, bepaling), de vastgestelde prijs, schattings-prijs, waarde-aanslag, waardebepaling, prijsvoorschift of prijszetting, de broodzetting; de belasting, het hoofdgeld; *taxa stolae*, mid. lat., z. v. a. *jura stolae*; **taxéren**, lat. (*taxäre*), schatten, waarden, de waarde of den prijs bepalen; aanslaan, eene belasting opleggen; ook beschuldigen, berispen, wra-

ken; **taxātum**, m. het geschatte, bepaalde; *pro taxāto*, (iets overnemen) voor het geschatte of den geschatten prijs; **taxātie**, f. (lat. *taxatio*), de prijs- of waardebepaling, schatting of waardering eener zaak, aanslag, ook **taxéring**; **taxātor**, m. nw lat., een schatter, prijszetter, waardebepaler.

Taxis, f. gr. (v. *tássein*, stellen, schikken), in 't alg. rangschikking, plaatsing; inz. de slagorde, het gelid; ook eene legerafdeeling; Chir., de kunstmatige terugbrenging van de uit hunne natuurlijke ligging gewekene deelen, b. v. van eene breuk door enkele zamendrukking daarvan; **taxiárch**, m. (gr. *taxiarchos*), aanvoerder eener groote legerafdeeling, veldoverste; **taxiarchie**, f. de post van zulk eenen aanvoerder, het aanvoederschap; **taxidermie**, f. (juister dermo- of dermatotaxis, v. *derma*, huid), eig. het schikken der huid, het kunstmatig opvullen der dierenhuiden; ook de aanwijzing om dieren naar den regel op te zetten en te bewaren; **taxilogie** en **taxionomie**, f. de leer der rangschikking.

Taxus, m. of **taxishoom** (gr. *táros*, lat. *taxus*), de ijenboom, ijp (met vergiftige eigenschappen).

Tay-tuc, m. de titel, dien in China de vermoedelijke erfgenamen der kroon dragen.

tch—[*russische, turkse en indische woorden, die soms, vooral door de Fransen, met deze aanvangletters geschreven worden, zieke men op tsch*—].

Te, benaming van vele mijnforuizen van den vorm eener T, om eenig werk te doen springen; ook een winkelhaak van den vorm der T.

Teatotaler, onregelmatig voor **teetotaler** (z. a.)

Tecēdon, f. (gr. *tékedōn*, v. *tēkein*, smelten, zich oplossen enz.), tering, uitering.

Technematotheek, f. gr. (v. *téchnēma*, iets kunstig bewerkt, kunstwerk, van *technān*, kunstig arbeiden, *téchnē*, kunst), eene kunstkamer, kunstverzameling; **techniek**, f. (gr. *techniké*, v. *technē*, kunst), in 't alg. kunst- en handwerks-bedrijvigheid; uitwendige kunstmatigheid of kunstbedrevenheid, kunstvaardigheid, handgrepen; kunstleer, leer der kunstregelen, leer van de regelmatige behandeling v. h. uitwendige (materiele) deel der beeldende kunsten; de kunsttaal, kunstwoordenleer; **technicus**, m. een kunstkenner en kunstoeffenaar, kunstervarene, kenner en uitoeffenaar der uiterlijke kunstregelen; **technisch** (gr. *technikós*, e, ón), kunst- of handwerkmatig, tot de kunst behoorende, volgens de kunsttaal; **technische uitdrukkingen** (lat. *termini technici*, vgl. *terminus*), kunstuitdrukkingen, kunstwoorden, eigenaardige

benamingen van voorwerpen, die bijzonder aan eene kunst of aan een bedrijf toebehooren, de eigene bewoordingen van eene kunst, een bedrijf of handwerk; **technische verzen**, die gemaakt zijn om het geheugen te ondersteunen, geheugenrijmen; **technicus-mus**, n. nw lat., behandeling volgens de voorschriften der kunst; **technoglyph**, m. gr., een kunstig gesneden steen; **technolith**, m. een kunststeen, eene kunstige steenmassa; **technologie**, f. de kunstleer, kunst en handwerksbeschrijving of -geschiedenis, bedrijfskunde, bedrijfsleer; **technologisch**, kunstbeschrijvend, bedrijfskundig, tot de kunst- of bedrijfs-geschiedenis behoorende; **technopægnion**, n. eene kunst-aardigheid, kunstig spelwerk, inz. een gedicht van kunstigen, moeilijken vorm, b. v. met regels, waarvan de begin- en eindletters iets bijzonders beteekenen.

Tecmârsis of **tecmârse**, f. gr. (v. *tekmaircin*, aanduiden, kenmerken; uit kenteekens vermoeden, v. *tékmar*, kenteeken), het gissen, vermoeden of opmaken uit kenteekens; inz. Med., de gissing, het vermoeden over de verborgene ziekteverschijnselen of -toevallen.

Tecnoctonîe, f. gr. (v. *teknon*, kind), kindermoord; in het strafregt: de kindermoord, dien eene moeder aan haar pasgeboren kind begaat; **tecnogonîe**, f. de kinderteling of verwekking, kindervording, ook **tecnopœie**.

tecte, lat. (v. *tegère*, dekken), bedekt, overdekt, verborgen, geheim, heimelijk, onder de hand; **tecto nomine**, met bedekken, verzwegen naam; **tectuur**, f. de bedekking, het bedeksel, de papieren bedekking van een waszegel, van een arts-nijlglas enz.

tectisch, gr. (*tektikós, ē, ōn*, v. *tēkein*, smelten), smeltend, oplossend.

Tectoniek, f. gr. (*tectonikē*, eig. de kunst des houtwerkers: *tektōn*), de kunst om op houten of metalen voorwerpen beelden aan te brengen.

Te-Deum of **Tedéum**, n. (v. de lat. aanvangswoorden: *Te Deum laudamus* etc. d. i. U, o God! loven wij enz.), de ambrosiaansche lofzang, door den heil. Ambrosius, bisschop te Milaan, in de 4de eeuw gemaakt en door Luther in het duitsch vertaald; in 't algemeen een lofzang, inz. bij behaalde overwinningen.

tédieus, z. **tædieus**.

Teetodâler, of gew. **teetotâller**, m. eng. (spr. *tie*—; niet v. *tea*, thee, derhalve niet teatotâllers; maar v. h. iersche *teetotal*, geheel en al), benaming van de matigheidsvrienden, of leden van de matigheidsgevoelenschappen in Ierland, die zich alle bedwelmende dranken, geen uitgezonderd, onbepaald en onvoorwaardelijk ontzeggen.

Tefterdar, z. **defterdar**.

tegtren, lat. (*tegère*), bedekken, ver-

heimelijken; **tegumént**, n. (lat. *teguméntum*), in 't algemeen bedekking; inz. huidvlies, vliezig bekleedsel.

Teint, n. fr. (spr. *téng*; van *teindre* = lat. *tingere*, verwen), de kleur, tint, gezichts- of huidskleur; Pict., de graad van sterkte, dien men aan de kleuren geeft; huid, vel; **teintuur**, f. (spr. *tengtuur*), verwing, het kleurend vocht, de vloeijende verwstof, de verwing, kleuring (vergl. *tinctuur*), oneig. de oppervlakkige kennis; de indruk, dien eene goede of kwade opvoeding achter laat.

Tekie, turk. (*tekkie*), een klooster van derwischen, monnikenklooster in Turkijë.

Teko, m. naam, dien men op Banka geeft aan het kind van eenen Chinees en eene Maleische.

Tekst, m. (v. h. lat. *textus*, eig. het geweeft; vervolgens in het algemeen zamenvoeging, van *texere*, weven enz.), de zamenhangende woordverbinding van eene rede of een geschrift, de grondtaal, h. hoofdgeschrift, hoofdwoord eens schrijvers, in tegenstelling met de aanmerkingen, noten, kantteekeningen, glossen enz.; inz. eene bijbelsche grondspreek, bijbelplaats, de grondslag, grondstof eener leerrede; v. daar oneig. eene vermaning, teregtwijzing, bestraffing, b. v. iemand den tekst lezen, hem zijnen pligt voorhouden, doorhalen enz.; de woorden van een zangstuk, in tegenst. met de muziek, b. v. opera-tekst, tekstboek enz.; ook de benaming eener soort van drukletters tusschen paragon en augustijn (z. **drukletters**); **textuur**, f. lat. (*textura*), het weefsel, zamenvoegsel, de verbinding, schikking, wijze van aaneenvoeging der moleculen of zamenstellende deelen van een ligchaam.

Tela (perz. *tilâ*, goud), een perzisch goudstuk, van de waarde eens dukaats, dat in den aanvang van ieder jaar en bij veranderingen van de regering geslagen wordt.

Telâmon, m. gr. (*telamôn*), een lederen draagriem, bandelier; Med., een linnen band, inz. tot ondersteuning en tot dragen; **telamōnen**, pl. Arch., draagbalken, dragers, lastdraggers, mannelijke beelden, die een gebindte dragen.

Telegraaph, m. gr. (v. *tele*, ver, veraf), een verschrijver, een werktuig in 1793 door la Chappe te Parijs uitgevonden, waardoor men met bepaalde teekens berigten in de verte mededeelt; **telegrapheren**, met den telegraaph berigten mede deelen; **telegraphie**, f. de verreschrijfkunst, de wetenschap der telegraphen; **telegraphisch**, tot die wetenschap behoorende; **telelaal**, m. (van *lalēin*, spreken), een verroeper, scheepsroeper; **telelatie**, f. de verrespraak, de kunst om naar verren afstand de stem

over te brengen; **telephonie**, f. de verroeperij met spreekbuizen; **telephrasie**, f. de verresprekkunst; **telescoop**, n. (van *skopēn*, beschouwen), een verrekijker, inz. spiegelverrekijker, een groote verrekijker met een' weërkaatsenden spiegel.

Telemachus, gr. (*Telemachos*), maasn., de zoon van Ulysses (z. a.).

Telebranchiën, pl. gr. (van *télēos*, *a*, *on*, volkomen, geheel, en *branchion*, vischkieuw), kraakbeenvissen met volkomene kieuwen of met kieuwbedekkingen en kieuwvliezen.

Telelogie, f. gr. (van *télos*, n. doel, oogmerk), de doelleer, leer van de eind-oogmerken der dingen en der doelmatigheid in de inrigting der wereld; **teleologisch**, het doel of de doelleer betreffende, daarmede overeenkomstig.

Telephum, n. Med., eene boosaardige, ongeneslijke zweer (naar men wil van Telephus, een' zoon van Hercules, die daaraan zoude geleden hebben); **telephisch**, moeilijk genezend, kwaadaardig.

Telephonie enz., **telescoop**, z. ond. **telegraaph**.

Telésma, n. (van het gr. *telēn*, vol-einden), de vol-einding; een toovermiddel (vgl. talisman).

Telesphorus of **telesphoor**, m. gr. (*telesphoros*, tot het doel brengend, vol-eindend, van *télos*, doel, en *phérein*, dragen, brengen), de vol-einder; Myth., de god der genezing, de ziekte-eindiger, gewone begeleider van Æsculaap en van Hygiea, naast wie hij als een kleine knaap met eene muts op het hoofd en in eenen mantel gehuld verschijnt.

tel est notre plaisir, fr. (spr. *tel é not plézier*), dat is ons genoeg, zóó gevalt het ons, zóó willen wij het; in de kanselarij taal der oud-fr. regering het slot-formulier der verordeningen enz.

telle quelle, fr. (spr. *tell'kell'*), z. v. a. *taliter qualiter* (z. a.).

Telline, f. gr. (*tellinē*), eene soort van vlak, tweeschalig schelpdier; **tellinieten**, pl., versteeningen daarvan.

Tellus, f. lat. (gen. *telluris*; de aarde, aardgodin, Gæa, z. a.); **tellurisch**, nw lat., aardsch, tot de aarde behoorend, van hare kracht of werkzaamheid uitgaande; **tellurismus**, n. het aardgeheel, aardwezen; de natuurkracht der aarde, het aardstelsel; ook z. v. a. dierlijk magnetismus; **tellurium**, n. een werktuig tot aanschouwelijkmaking der aard- en maanbeweging; ook z. v. a. **tellurium-metaal**, een in 1782 door Muller ontdekt bijzonder metaal, naar het antimonium gelijkende.

Telijn, f. de lier der oudnoordsche zangers.

temère, lat., toevallig, zonder overleg, op goed geluk af; *temère litigans*, moed-

willig twister of procesvoerder; **temerair** (lat. *temerarius*, *a*, *um*, fr. *teméraire*), onbezonnen, onbedachtzaam, vermetel, koen, euvelmoedig; **temeriteit**, f. lat. (*temeritas*), de onbezonnenheid, vermetelheid, onbesuisdheid, roekeloosheid; *temeritas litigandi*, moedwillige strijdzucht.

Temin, m. (turk. *timin*), eene rekenmunt te Algiers en Smyrna, ongeveer $7\frac{1}{2}$ ct. courant; in laatstgen. plaats het twaalfde van den piaster.

Temonaticum, n. nw lat. (van het lat. *temo*, m. dissel), disselgeld.

Tempe, n. gr., eig. een meer grootsch en wild, dan bekoorlijk en aangenaam dal tusschen de bergen Olympus en Ossa; van daar in 't algemeen een schilderachtig oord, lustoord.

Tempeest, n. lat. (*tempestas*, f., it. *tempesta*), een storm, onweder, inz. zee-storm.

Tempel, m. (v. h. lat. *templum*, n. oorspr. eene afgezette heilige plaats), een godshuis, aan de godsdienst (inz. de heidensche en joodsche) gewijd gebouw, onderscheiden v. kerk; ook een groot gebouw te Parijs, dat in 1222 als woning voor de tempeliers gebouwd werd, en later door de gevangenschap van Lodewijk XVI bekend is geworden; **tempeliers** (mid. lat. *templarii*), ook **tempelridders**, **tempelheeren**, eene door de kruistogten in 1119 ontstane geestelijke ridderorde, die van koning Boudewijn II van Jeruzalem eene woning in de nabijheid van den voorn. joodschen tempel verkreeg, en in den aanvang der 14de eeuw door paus Clemens V en Philippus den schoone van Frankrijk werd opgeheven en uitgeroeid; de uitspattende levenswijs dier ridders heeft aanleiding gegeven tot het sprw.: drinken als een tempelier, onmatig drinken, zuipen.

Témpera, of **a tempera-schilderij**, **tempera-platen** enz., it. (van *tempera*, d. i. eig. ieder vlocibaar mengmiddel voor drooge verwen), zulke, waarbij de kleuren met de melk van jonge vijgenloten en met eigeel zijn gemengd; *tempera al secco*, schilderij op drooge wanden.

tempèren, **temperéren**, lat. (*temperare*), matigen, verzachten, minderen, beperken; in de ijzersmelterijen: gegoten waren door gloeiing tusschen koolpoeder en beenderasch wecker en taaijer maken, haar de brosheid benemen; getemperde lucht, gematigde, matig warme lucht; tempercer- of temperoven, een koeloven; tempercer-poeder, koelpoeder; **tempèrans**, n. Med., een koelmiddel, verzachtend middel; pl. **temperantia**; **temperamént**, n. lat. (*temperamentum*), eig. een verzachtend, matigend middel, middenweg, bemiddeling,

tusschenkomst, matiging; inz. de eigenaardige bloedmenging of de verbinding van het geestige en ligchamelijke in den mensch, waarvan zijne wijze van gevoelen en denken afhangt, de blijvende, doorgaande toestand van het gevoelvermogen, de natuurlijke gemoedsstemming, natuur-aanleg, natuurneiging (de vier temperamenten: het choleriche, sanguinische, phlegmatische en melancholische); ook levendige zinnelijkheid, overhelling tot wellust, b. v. veel temperament hebben, veel aanleg tot zinnelijkheid of wellust hebben; **temperantie**, f. (lat. *temperantia*), de matiging, matigheid, ingetogenheid; **temperatuur**, f. (lat. *temperatura*), de matiging, verzachting; de warmtetoestand, warmtegraad, inz. der lucht, luchtsgesteldheid opzigtelijk warmte en koude, droogte en vocht.

Tempéstaas, pl. (vgl. **tempeest**), Pict., onweders of stormtaferelen, schilderstukken, die stormen en onweders voorstellen, zee stormen; **tempestatief**, nw lat. (fr. *tempétatif*) of **tempestueus**, lat. (*tempestuosus*, a, um), stormachtig, buijg; oneig, bulderend, razend en tierend, twistziek; *tempestoso*, it. Muz., onstuimig, stormachtig, zeer hevig; **tempête**, f. fr. (spr. *tangpét'*), een storm, onweder; een stormachtige dans.

tempestief, lat. (*tempestivus*, a, um, v. *tempus* z. a.), tijdig, te regter of bekwaamer tijd, ten gelegenen tijde, van pas, ter sneede.

Tempête, z. ond. **tempestaas**.

Tempo, n., pl. **tempi**, it. (v. h. lat. *tempus*), de regte tijd; de tijdmaat in de toon- en danskunst; Mil., afgemeten beweging, handgreep; a *tempo*, it. of *de tempore*, lat., tijdig, volgens de tijdsomstandigheden, te regter tijd; *al tempo* of *al rigóre di tempo*, Muz., naauwkeurig of gestreng naar de tijdmaat of den tact; *tempo comodo*, Muz., in gemakkelijke tijdmaat, in regte beweging; *tempo di ballo*, in dansbeweging; *tempo di polacca*, in de beweging der polonaise; *tempo di prima (parte)*, beweging v. h. eerste gedeelte; *tempo giusto* (spr. —*dzjoesto*), Muz., de regte, gepaste maat volgens den aard of den geest van het stuk; ook in gepaste beweging; *tempo rubato*, z. *rubato tempo*; *tempi passati!* verledene tijden! dat is voorbij; dat hebben wij gehad! **temporekening**, z. v. a. *conto di tempo* (z. a.).

temporaal, lat. 1); (*temporalis*, e, v. *tempus*, pl. *tempora*, de slapen), Med., tot de slapen behoorende; **temporaalarterie**, f. de slaappolsader; 2) z. ond. **tempus**.

temptéren, **temptatie**, l. **tenteren**, **tentatie** (z. a.).

Tempus, n., pl. **tempora**, lat., de tijd, tijdvorm van een werkwoord (vgl. *præsens*, *præteritum* en *futurum*); *tempus clausum*, besloten tijd (vasten- en adventtijd), waarin het bruiloftvieren verboden is; *ad tempus*, voor eenen tijd lang, voorloopig; *ad tempus vitae*, levenslang, voor het geheele leven; *de tempore*, z. ond. **tempo**; *ex tempore*, zonder dralen, op staanden voet, voor de vuist, zonder bezinning; *pro tempore*, afgekort p. t., thans, heden, voor het tegenwoordige; *tempora mutantur et nos mutamur in illis*, lat. sprw., de tijden veranderen en wij veranderen met hen; **temporaal** (lat. *temporalis*, e) of **temporeel** (fr. *temporel*), tijdelijk, wereldlijk, vergankelijk, aardsch; **temporalien**, pl. (*temporalia*), wereldlijke voordeelen, inkomsten, die de geestelijkheid geniet; **temporair** (lat. *temporarius*, a, um), voor eenen tijd, voorbijgaand, niet duurzaam, veranderlijk; **temporarium**, n. iets vergankelijks, onbestendig; **temporiséren** (fr. *temporiser*), op den tijd zien, zich naar den tijd schikken, zich naar den loop der tijden of de tijdsomstandigheden voegen; eenen meer gunstigen tijd afwachten, dralen, talmen, opschorten; de huik naar alle winden hangen; **temporisatie**, f. de draling, verschuiving tot geschikter tijden; **temporiseur**, m. draler, talmer, iemand, die zich voegt naar den tijd.

temulent, lat. (*temulentus*, a, um), tuimelend, suisebollend, dronken; **temulentie**, f. (lat. *temulentia*), de dronkenschap, bedwelming, tuimel.

tenábel, fr. (*tenable*, v. *tenir*, houden), houdbaar, verdedigbaar.

Tenaciteit, **tenaculum**, z. ond. **tenax**.

Tenaille, f. fr. (spr. *tenáj'*; van *tenir*, houden), de tang, nijptang; Fort. een tangwerk, schaarwerk, zulk een vestingwerk, dat twee faces heeft, die een' inspringenden hoek vormen en dienen om eene courtine te dekken; **tenailléren** (fr. *tenailler*), met gloeiende tangen knippen of pijnigen; in den vorm eener wig of kegge afpunten; **tenaillons**, pl. (spr. *tenajong*), Fort., bolwerks-ooren, lunetten eener halve maan, die hare faces dekken en deze tot eene soort van dubbele contre-garde dienen.

Tenakel, z. ond. **tenax**.

Tenant, m. eng. (spr. *ténment*), pachter, pachthoevenaar; leenman.

tenax, lat. (v. *tenere*, houden), vasthoudend, taai; vast, hecht, standvastig, duurzaam; terughoudend, karig, vrek, deun; **tenaciteit**, f. (lat. *tenacitas*), het vasthouden, de kracht om iets vast te houden; de volhardendheid, hardnekkigheid, vasthoudendheid, karigheid, deunheid, vrekheid; ook taaiheid, rekbaarheid der metalen; te-

nacülum of tenakel, n. de handschrifthouder, nijper der letterzeters, een gespleten hout om het handschrift, dat gezet wordt, in vast te klemmen en het oog des zeters eene bepaalde rigting te geven; ook een heelmeeesters-werktuig, inz. om gezwollen, die men snijden wil, vast te houden.

Tendak (javaansch *tandak*, dans, danseres), een javaansch eenvoudige ballet, door naakte danseressen uitgevoerd.

Tendentie, z. ond. **tenderen**.

Tender, m. eng. (v. *to tend* = *attend*, fr. *attendre*, wachten, bedienen, begeleiden), het begeleidingsvaartuig van een linesschip tot overbrenging van bevelen en tijdingen; ook het aan eenen stoomwagen toegevoegde voertuig of de kar, die steenkolen en water aanvoert.

tendéren, lat. (*tendére*), spannen, uitrekken; streven, trachten, doelen, bedoelen, het oog op iets hebben; **tendéntie**, f. nw lat. (fr. *tendance*), het streven, de helling, neiging of rigting naar een doel, de strekking of bedoeling, b. v. van een boek; **tensie**, f. lat. (*tensio*), de rekking, spanning, uitrekking, gespannenheid.

tendineus, nw lat. (fr. *tendineux*; v. h. nw lat. *tendo*, fr. *tendon*, de pees), peesachtig, van den aard der pezen.

tendre, fr. (spr. *tangdr*; v. h. lat. *tener*), teeder, teér; week, zacht, murw, malsch, gevoelig, weekhartig, wekelijk, weemoedig; **tendre**, n. teedere neiging of voorliefde (een *tendre* voor iets of iemand hebben); **tendresse**, f. (spr. *tangdréss*'), de teederheid, hartelijke liefde; zachtheid, fijnheid, weekheid; **tendreté**, f. de zachtheid, malschheid, murwheid der spijzen.

Tenebrío, m. lat. (v. *tenēbrae*, pl., duisternis), een duisterling, lichtschuw mensch; bedrieger; **tenebrionieten**, pl. nw lat., meelkevers, dus genoemd wegens hunne sombere kleuren; **tenebrositeit**, f. nw lat., de duisterheid, donkerheid.

ténero of **teneraménte**, ook **con teneréza**, it. (v. h. lat. *tener*, teeder), Muz., teeder, week, vleijend, lieflijk, met teederheid.

Tenésmus, n. lat. (v. h. gr. *tēnesmós* of *teinesmós*, v. *teinein*, uitrekken, spannen), Med., stoelpersing, neiging tot afgang; **tenesmodisch**, door stoelpersing veroorzaakt, daartoe betrekking hebbende.

Tenette, f. fr. (v. *tenir*, houden, vatten), Chir., het tangetje der heelmeeesters en steensnijders; ook de steenlepel; **tenez** (spr. *téné*)! eig. houdt! vat aan! ziedaar! hou vast! daar hebt gij't!

Tenga, m. eene munt te Goa, = $\frac{1}{2}$ pardo xeraphin of $\frac{1}{2}$ gemeene pardo (z. **pardo**).

Ten-ka-daï, m. naam van een' der voornaamste afgoden der Japanesen.

Tennantiet, m. eene soort van zwavel-

kopererts in Cornwallis (naar den beroemden eng. scheikundige Tennant, die in 1815 stierf, benoemd).

Tenontägra, m. gr. (v. *tenón*, pees, vlecht), Med., de peesjicht.

Ténor, m. lat. (v. *tenēre*, houden), de houding, onafgebrokene voortdoring, voortgang; de inhoud; ook de manier, vorm, wijs; Muz. (v. h. it. *tenóre*, d. i. eig. wijs, melodie), de diepe middelstem tusschen alt en bas; **tenorist**, m. een tenorzanger.

Tensie, z. ond. **tenderen**.

Tentaculieten, pl. (v. h. mid. lat. *tenta*, fr. *tente*, tent; verklw. *tentacülum*), eene soort van versteende plantdierpjes in de gedaante van kegelvormige luizen.

tentéren, lat. (*tentäre*), eig. betasten, bevoelen, aangrijpen; proeven, voorproeven; in verzoeking brengen, tergen, verlokken, verleiden, verzoeken, bekoren, aanvechten; beproeven; **tentämen**, n. proef, voorproef, voorloopig onderzoek, voor-examen; **tentätie**, f. (lat. *tentatio*), de verzoeking, verlokking, verleiding, aanvechting; **tentative**, f. fr., de poging, proef, ondervinding; **tentätor**, m. lat., een beproever, verzoeker, verleider, aandrijver of aanporder tot het kwaad; **tentigo**, m. nw lat., z. v. a. **priapismus**.

Tenuiteit, f. lat. (*tenuitas*, v. *tenüis*, e, dun), de dunheid, dunte, magerheid, fijnheid; armoede, armzaligheid, geringheid.

Tenüta, f. it. (spr. *te noeta*; v. *tenēre*, houden, bezitten, bewonen enz.), 1) een landgoed, eene hoeve; 2) ook **tenüte** (spr. *tenoete*), Muz., een rustpunt in een muziekstuk; een toon, dien men eene tijdlang te aanhoudt; **tenüto**, aangehouden, gerekt.

Tenzóne, f. it. (v. h. provençaalsch *ten-sós*, strijd), strijd- of wedgezag, eene soort van vernuftige poëtische spelen bij de provençaalsche dichters.

Teocalli, m. ind., een pyramidale tempel der oude Mexicanen.

Tephillim of **thephillim**, pl., rabbijnsch (v. h. hebr. *thephillah*, gebed), smalle, zwarte lederen bid riemen, die de joden bij het gebed om hoofd en armen plegen te wikkelen.

Tephroiet, m. gr. (v. *téphra*, asch), de aschsteen, eene aschgraauwe steensoort; **tephromantie**, f. de waarzeggerij uit asch, inz. bij de offers.

Tepidarium, n. lat. (v. *tepidus*, a, um, laauw), een laauwbad, eene kamer, waarin laauw gebaad wordt.

Teratologie, f. gr. (v. *téras*, pl. *terata*, wonderteeken), de (bijbelsche) wonderleer, wonderverhaal; **teratologisch**, de leer van de wonderen betreffende; **teratoscopie**, f. het wonderenzen, b. v. in gewaanden bloedregen enz.; de wonderverklaring, wonderuitlegging.

Tercerón, m., pl. **tercerónes** of **terceróns**, sp. (v. *tercero*, de derde), afstamming van eenen Europeaan en eene Mulatin.

Terebellieten, pl., versteende schelpdieren van de soort **terebélla**, f. (v. h. lat. *terebra*, boor).

Terebenthine, f. fr., terpentijn; **terebinthe**, m. de terpentijnboom (z. **terpentijn**).

Terēbra, f. lat., de boor, inz. als heelmeeesters-werktuig; vgl. **trepaan**; **terebratülen**, pl. nw lat. (*terebratulæ*, boorschelpdieren, ammonshoorns; **terebratulieten**, pl., versteende boorschelpdieren of ammonshoorns; **terebrätie**, f. de boring, het aanboren, b. v. van eenen boom, om het sap, de hars daaruit te winnen.

Terēdo, f. lat. (v. h. gr. *teredōn*), de houtworm, paalworm; Med., z. v. a. *spina ventosa*; **teredinen**, pl. nw lat., eene soort van versteende boorschelpdieren.

Terella, z. **terrella**.

Terēsis, f. gr. (v. *terēin*, waarnemen, hoeden enz.), naauwkeurige waarneming, bewaking.

Terētrum, n. gr. (*terētron*), boor, z. v. a. **trepaan** (z. a.).

tergum, n. lat., **tergo**, m. it., de rug, rugzijde, keerzijde; *in tergo*, op den rug, op de keerzijde eens wissels (vgl. **endosseren**); **tergiversēren**, lat. (*tergiversāri*, eig. den rug toekeren), uitvlugten zoeken, dralen, aarzelen, slepende houden, op de lange baan zoeken te schuiven; **tergiversätie**, f. (lat. *tergiversatio*), de uitvlugt, draling, aarzeling, omweg; **tergiversätor**, m. een draler, uitvlugtzoeker, sammelaar.

Theriak enz., z. **theriak**.

Termen, pl. fr. (v. het lat. *terminus*), grenssteeuen, grenskolommen, grenszuilen.

Termieten, pl. (fr. *termites*, *termes*, v. h. lat. sing. *termes*, *tarmes*, gen. *tarmitis*, houtworm), buitenlandsche witte mieren, houtluizen, eene wegens hare levenswijze bijzonder merkwaardige soort van insecten, die in Afrika in groote maatschappijen leven, zich kegelvormige woningen van 10 tot 12 voet hoog uit klei en aarde bouwen enz.

Termijn, **terminätie**, **termineren**, z. ond. **terminus**.

Terminthus, f. gr. (*terminthos*, eig. z. v. a. terpentijnboom), Med., de bruine, zwarte pokken, hondsblaren, zwart blaauwe bloedzweren, inz. aan de dijnen (zoo genoemd wegens de gelijkvormigheid met de terpentijnvrucht).

terminus, m. lat., de grens, het doel; als eigenaam: **Terminus**, de god der grenzen, grensgod bij de oude Romeinen; van daar **termijn**, m. een grenspunt in den tijd, bepaald tijdpunt; ook tijdruimte of uitstel tot op een' bepaalden tijd; inz. Jur., een vastgestelde regtsdag, de tot eene geregte

handeling bepaalde dag, eertijds de dagvaart; **terminus**, m., pl. **termini**, een bepaald begrensde, naauwkeurig kenmerkende uitdrukking, woord, inz. kunstuitdrukking; hoofdbegrip in eene sluitrede, deel of lid eener verhouding; *in termino*, *in ipso termino* of *in praefixo termino*, op den bepaalden of vastgestelden dag, ten bepaalden termijn; *in terminis* (blijven), binnen de behoorlijke grenzen; *in suis terminis* (laten), bij zijne uitdrukkingen, in zijne grenzen, bij zijn ambt enz.; *casus in terminis*, z. **casus**; *terminus a quo*, het aanvangspunt of tijdpunt, van hetwelk men iets moet rekenen, de begintijd, aanvangstijd; *t. ad quem*, het tijdpunt tot op hetwelk men iets moet rekenen, de eindtijd, eindtermijn; *t. decretorius*, de tijd der geregtelijke besissing; *t. effluxus* of *elapsus*, een verlopen termijn; *ante elapsum terminum*, vóór het verschijnen van den termijn of vóór den verlopen regtsdag; *post effluxum terminum*, na verlopen termijn; *medius terminus*, de middenterm, het middenbegrip, verbindingsbegrip, het middelste lid in eene sluitrede; *t. peremptorius* of **peremptorische termijn**, de laatste of beslissende regtsdag, de niet te verzuimen termijn, ook *t. exclusivus*, z. **præclusive termijn**; *t. praefixus*, de bepaalde vastgestelde termijn; *t. probatorius*, de tot bewijs gestelde termijn; *t. prorogätus*, een verlengde termijn; *t. solutiōnis*, de betaaldag, betalings- of aflossingstermijn; *t. technicus*, een kunstwoord, kunstterm, eene kunstuitdrukking (pl. *termini technici*; vgl. **technisch**); — **terminaliën**, pl. (lat. *terminalia*), grensfeesten ter eere van den god Terminus; *terminaliter*, met den termijn overeenkomstig; **terminēren** (lat. *termināre*), begrenzen, grenzen zetten, eindigen, besluiten, afdoen, voleinden, uitmaken; afloopen, ophouden, ook van de bedelmonniken enz.: een' zekeren omtrek afloopen, daarin rondzwerfen om aalmoezen in te zamelen of te bedelen; **terminarius** of **terminant**, m. nw lat., een bedelmonnik; **terminäta**, pl. lat. Jur., voleindigde, afgehandelde zaken; **terminätie**, f. (lat. *terminatio*), de begrenzing, grenszetting, beperking, bestemming of bepaling; eindiging, voleindiging, afdoening; de uitgang van een woord; **terminismus**, n. nw lat., de leer der **terministen**, dat zijn dezulken, die gelooven, dat God in en buiten de kerk in het leven van elken mensch eenen genade-termijn, een' uitersten tijd van bekeering heeft vastgesteld, na verloop van welken Hij hem geenerlei middel van berouw of zaligheid meer aanbiedt, al blijft ook zijn leven nog voortduren; **terminologie**, f. lat.-gr., de kunsttaal, de kunstwoordenschat, de leer en de verklaring der gebruikelijke kunstuitdrukkingen van eene

wetenschap, kunst enz.; **terminologisch**, tot de kunsttaal behoorende, de kunstwoorden betreffende.

Terne, f. (fr. *le terne*, it. *terno*, m., v. h. lat. *terne*, drie aan drie), een drietal bezette en uitgekomenen nummers in de getalloterij; **ternair**, lat. (*ternarius*, a. um, fr. *ternaire*), drievoudig, in drieën, drietalig.

Terpentijn, m. (v. h. lat. *terebinthina*, scil. *resina*; perz. *termentin*), vloeibare hars of harsige olie van den terpentijnboom of de terebinthe (gr. *terebinthos*, *terminthos*) op het eiland Chio en Cyprus; ook van de lorken- en pijnboomen, die minder deugdelijk is. Door overhaling van den terpentijn verkrijgt men terpentijngeest en terpentijnolie, alsook de bij de destillatie terugblijvende donkerroode, harsige massa colophonium.

Terpodion, n. gr. (v. *terpein*, verwerken, vermaken, en *ōdē*, gezang), een door J. D. Buschmann uitgevonden muzikinstrument, waarvan de toonen worden voortgebracht door de wrijving van houtstaven tegen eenen cylinder, die door een pedaal in beweging wordt gebracht; het heeft een klavier van $5\frac{1}{2}$ octaaf en vereenigt in zich alles, wat fluit, klarinet, fagot, hoorn enz. aangaans hebben.

Terpsichöre, f. gr. (v. *terpein*, vermaken, en *chorós*, dans), de danslievende, eene der muzen (z. a.).

terra, f. lat., aarde, land; **terra cotta**, f. it. (v. *cotto* = lat. *coctus*), eig gekookte, gebakene, d. i. gebrande aarde, gebrande klei, pottebakkersklei; onderscheiden beeldwerk uit deze stof, inz. aarden vazen; **terra firma**, lat., vastland; **terra incognita**, onbekend land; **t. foliata**, bladerige, schilferige aarde; **t. novalis**, nieuw land, pas ontgonnen land; **t. sigillata**, z. bolus; **terrain** of **terrein**, n. fr., grond, bodem, plaats, ruimte, plek gronds, inz. Mil., ten opzichte van den invloed, dien de grond op de stelling en beweging der troepen heeft; van daar de terrein-kunde, terrein-leer enz.; het terrein kennen, oneig., met eene zaak, de bijzondere omstandigheden, de personen enz. bekend zijn; **terrein winnen**, grond winnen, vooruit komen; het terrein betwisten, zich dapper verweren; **terrás**, n. de aardwal, aardverhooging, aardheuvel, eene verhevene, van aarde opgeworpen en met zoden bedekte plaats; eene vlakke boven op een huis; Pict., de voorgrond, b. v. van een landschap; **terrasseren** (fr. *terrasser*), aardheuvels opwerpen, met aarde ondersteunen of versterken, trapsgewijs hooger maken; ook nederwerpen, op den grond werpen, vellen of doen vallen; oneig. neërslagtig maken, den moed benemen; **terrasserder**, m (fr. *terrassier*), een schans- of walgraver, opwerper van terrassen; **terrëlla** of **terrëlle**, f.

nw lat. (verklw. v. *terra*), een bolvormige magneet tot aanschouwelijkmaking van het aardmagnetismus; **terrëtrisch** (lat. *terrestris*, e) of **terrëster** (fr. *terrestre*), aardsch, wat tot de aarde behoort; **globus terrëtris**, de aardbol.

terrëren, lat. (*terrëre*), verschrikken, eenen schrik aanjagen, bevreesd maken; **terribel** (lat. *terribilis*, e, fr. *terrible*), verschrikkelijk, vreeselijk, ijselijk, vervaarlijk, ontzettend; ijzingwekkend; **territie**, f. (lat. *territio*), de schrikaanjaging, het verschrikken, bang maken; **terror**, m. de schrik; fr. *terreur*, f. inz. de tijd des schrikbewinds in de fr. omwenteling; **terror panicus**, z. panische schrik, ond. **Pan**; **terrorismus**, n. nw lat., het schrikbewind, regering door schrik, de schriktijd der fr. revolutie v. 1793—1794, gedurende welken de partij van den Berg (*la Montagne*) haar gezag wist staande te houden door Frankrijk met kerkers en schavotten te overdekken; **terrorist**, m. een man des schrikbewinds, een voorstander van die regering; **terroristisch**, schrikinboezemend; **terrorisëren**, met vrees en schrik vervullen, verschrikken, schrik aanjagen.

Terrier, m. fr. (spr. *terjé*; v. *terre*, aarde), de aardkuil, het hol of leger van een dier; de dashond.

Terrine, f. fr. (v. *terre*, aarde), een aarden soepschotel, eene soepkom, soepschaal.

Territorium, lat. (v. *terra*, land), **territoor**, n. de grond, bodem, het gebied, grondgebied, regtsgebied; **territoriale regten**, gebiedsregten, grondgeregtigheden, landsheerlijke regten met betrekking tot den grond en bodem, inz. in het voorm. duitsche rijk, de regten der landsheeren in tegenst. met die des keizers en des rijks; **territoriaal systeem**, het stelsel, volgens hetwelk de kerk als een deel in het gebied van den staat geheel en al aan dezen is ondergeschikt, in onderscheiding van episcopaal en collegiaal systeem.

Terror, **terrorismus** enz., z. ond. **terreren**.

tertius, a, um, lat., de of het derde; **tertius**, m. de derde, derde schoolleeraar; **tertius interveniens**, een derde tusschenbeide komende, een scheidsman, scheidsrigger; **per tertium**, door eenen derde, b. v. iets laten bezorgen; **tertia**, f. de derde schoolklasse; bij de Duitschers die soort van drukletters, welke het midden houdt tusschen paragon en augustijn, bij ons tekstgeheften (z. **drukletters**); **tertie** of **terts**, f. (it. *terza*), Muz., de derde toon van den grondtoon af; in het schermen: de derde stootmanier; Math., het 60ste gedeelte van eene seconde; in het kaartspel: 3 op elkander volgende bladen van dezelfde kleur; in kloosters de bidtijd van 9 ure des voormiddags af (*tertia horarum canonicã*—

rum): **tertia-wissel**, een derde wissel, derde gelijkloidend afschrift eens wissels, **z. tratta** ond. **trasserem**; **tertium**, n. het derde; het **tertium comparationis**, het vergelijkingspunt, punt van overeenkomst tusschen twee vergeleken dingen; **tertium non datur**, een derde of derde geval vindt geen plaats; **tertiānus**, een leerling der derde klasse; **tertiaan-koorts** (lat. *febris tertiana*), eene derdendaagsche koorts, eene afwisselende koorts, die telkens op den derden dag terug komt; **tertiair** (lat. *tertiarius*, *a. um*, eig. het derde bevattende), de derde plaats in eene volgrees innemende, b. v. **tertiaire gebergten**, de jongste gebergten, het aangespoelde land (vgl. *secundair*); **tertiariërs**, pl. franciskaner-monniken van de 3de klasse; **terzét**, n. (v. h. it. *terzetto*): een driegezag, trio-muziekstuk voor 3 stemmen; **terzine**, f. it. drielingrijmen, drieregelige, door de rijmplaatsing zaamverbonden strophen uit vijfvoetige jambische verzen bestaande.

Tertulia, f. in Spanje een avondgezelschap, kransje, avondpartijtje; de galerij in den schouwburg.

Tertulianismus, n. het gevoelen of leerstelsel der **tertullianisten**, aanhangers van Tertullianus, nadat deze de ketterij der montanisten was toegevalen.

Terzeról, n. (v. h. it. *terzeruole*), eene zakpistool, kleine pistool, die men gemakkelijk in den zak kan dragen.

Terzerons, z. **tercerons**; **terzet**, **terzine**, z. ond. **tertius**.

Tesa, f. eene lengtemaat te Turin; = 5 voeten of 1,7125 ned. ellen.

Teshih, arab. (v. *sabaha*, bidden), het gebed; het gebruik van den rozekrans bij het bidden, en de turksche rozekrans-zelf.

Teschinen, pl., getrokken buksroeren, v. **Teschén** (in oostenrijksch Silezië).

Teskereh, arab. (*tedskereh*, v. *dsakar*, zich herinneren, vermelden, gewagen), eene schriftelijke toezegging, een bewijs, eene schuldbekentenis; een getuigschrift (*certificaat*); turksche ambtsinzetting; **teskeredschi-baschi**, n. (vgl. *basch*), een turksch beambte, die de verzoekschriften leest, de eerste secretaris, eene soort van vice-kanselier.

tessellārisch, lat. (*tessellarius*, *a. um*, v. *tessella*, dobbelsteen, teerling, verklw. v. *tessera*, vierkant stuk, teerling), teerlingvormig, met dobbelsteenen, geruit; **tessellēren**, nw lat., mosaikwerk (z. a.) vervaardigen.

Test, m. eng. (v. h. lat. *testāri*, betuigen, getuigen), de proef; proefced, de afzweren van den paus, een eng. religie-eed, waarmede ieder, die een openbaar ambt wilaanvaarden, betuigt, dat hij geen heimelijk roomsch-katholijk is; van daar de **test-acte**, een wet, welke de afzweren van

de pauselijke opperheerschappij voorschrijft, vgl. *acte*.

Testacēa, pl. lat. (v. *testa*, aarden pot; schaal der schaaldieren enz.), schaaldieren; **testacieten**, pl., versteende schaaldieren.

Testament, **testator**, enz., z. ond. **testēren**.

Testáo of **tostáo**, **toston**, port., **testón**, sp., **testóne**, it. m., v. h. sp. en it. *testa*, hoofd, kop, omdat de stempel eene kop vertoonde), eig. een kopstuk, eene rekenmunt, in Portugal bijna = 30 ct., in Italië 75 tot 82 ct. waard; ook eene zilvermunt, onder Lodewijk XII geslagen, geldende eerst 10 sous 2 deniers, later 12 sous 6 deniers, en buiten koers gesteld door Hendrik III.

testēren, lat. (*testāri*), getuigen, betuigen, bekrachtigen, staven; inz. zijnen laatsten wil schriftelijk betuigen of vast stellen, een testament maken, *testantibus actis*, afgek. *t. a.* of *t. a. a.*, Jur., naar luid der acten, gelijk de oorkonden luiden of getuigen; **testato**, met achterlating van eene laatste wilsbeschikking (sterven); **testament**, n. (lat. *testamentum*, de laatste wil, uiterste wilsbepaling; het wettig stuk, dat iemands beschikkingen omtrent zijne nalatenschap bevat; ook het zoogen. goddelijke genadeverbond en de godsdienst-oorkonden, waarin dit vervat is; het oude en het nieuwe testament, het oude en nieuwe verbond, de geloofs- of religie-voorschriften; *per testamentum*, door wettelijke laatste-wilsbeschikking; *testamentum ad pias causas*, een testament tot weldadige stichtingen of godvruchtige oogmerkingen; *t. destitutum*, een opengevalen of vervallen uiterste wil, door den dood of de afstanddoening der erfgenamen; *t. holographum*, een door den erfmaker eigenhandig geschreven testament; *t. inofficiosum*, liefdelooze wilsbeschikking; *t. invalidum*, een ongeldig testament; *t. nuncupativum*, een mondeling testament; *t. pactitium*, een erfverdrag; *t. parentum inter liberos*, een testament der ouders onder hunne kinderen of ouderlijke verordeningen; *t. reciprocum*, wederkerig testament, erfverbroedering tusschen twee personen, die elkander wederzijds tot erfgenamen benoemen; *t. ruptum*, krachteloos geworden laatste wil; *t. scriptum*, schriftelijke wilsbepaling; *t. solenne*, een plechtig, onder getuigen gemaakt testament; **testamentārisch** (lat. *testamentarius*, *a. um*), den laatsten wil betreffend; **testamentari-us**, m. een voltrekker van den laatsten wil; **testātor**, m. de erfmaker; **testatōrisch**, nw lat., naar den wil des erfmakers, door hem verordend; **testātrix**, f. erfmaakster.

Testiculen, pl. lat. (sing. *testiculus*, pl. *testiculi*), de teelballen; **testiculair**, nw

lat., wat de teelballen betreft; **getesticuleerd**, wat teelballen betreft.

testificeren, lat. (*testificari*, v. *testis*, z. a.), door getuigen bewijzen of staven, getuigen; **testificatie**, f. (lat. *testificatio*), de betuiging, bekrachtiging, het bewijs door getuigen; **testimonium**, n. pl. *testimonia*, lat., de getuigenis, het getuigschrift; *testimonium integritatis*, een getuigschrift van onberispelijk gedrag, inz. de getuigenis van den ongehuwden staat der personen, die in het huwelijk willen treden; *testimonium maturitatis*, getuigenis der rijpheid, *test. morum*, getuigschrift van zedelijk gedrag; *test. paupertatis*, een getuigschrift van behoeltheit; *test. praesentiae*, getuigschrift van aanwezigheid; *testimoniales*, pl. (scil. *litterae*), getuigschriften voor reizende monniken.

testis, m., pl. *testes*, lat., een getuige; *testis auritus*, een oorgetuige; *t. de re audita*, een getuige van hooren-zeggen; *t. idoneus*, een geldige, te vertrouwen getuige; *t. juratus*, beëdigd getuige; *t. mere negativus*, een bloot ontkennend getuige; *t. ocularis*, een ooggetuige; *t. omni exceptione major* of *t. classicus*, volkomen geldige getuige; *t. suspectus*, een verdacht getuige; *t. unicus*, een eenig getuige; **testium depositio**, z. *depositia* ond. **deponeren**; *t. examinatio*, z. *examen testium*.

Testudo, f. lat., de schildpad; een snarspeeltuig, oorspr. van de schaal eener schildpad gemaakt, de luit, cither; een schild of stormdak, dat men in de oudheid bij belegeringen gebruikte; Med., het schildpadgezwel; Chir., een verband, dat bij beledigingen der knie wordt omgelegd.

Tetal, n. eene soort van antilopen.

Tetānus, m. lat., of *tetānos*, gr. (van *tetānos*, *e*, *ón*, gespannen, van *teinein*, spannen), Med., de regtstijvigheid, eene voortdurende kramp der spieren, met stijfheid en bewegeloosheid daarvan verbonden, doodkramp; spanning, stijfheid, inz. van den hals (*tetanus collaris*), een stijve nek; **tetānisch**, regtstijvig; **tetanōthron**, n. een middel tegen het rimpelen der huid.

Tetartæa, f. gr. (*tetartua*, v. *téartos*, de vierde), Med., de vierdaagsche koorts.

Tetartian, m. kiezelspath, z. v. a. **albiet** (z. a.).

Tetartoëdrie, f. gr., de viervlakkige pyramidale gedaante; **tetartoëdrisch**, vierlakkig, pyramidaal; **tetartopyra**, f. vierdaagsche afwisselende koorts.

Tête, f. fr. (spr. *têl'*; oud-fr. *teste*, it. en sp. *testa*, v. h. lat. *testa*, schaal, herpenpan, schedel), het hoofd, de kop; het voorste, bovenste gedeelte, de spits, top, kruin; *à la tête*, aan de spits, b. v. van een leger, staan; **tête maken**, het hoofd of de spits bieden; zich tegen aankanten,

tegenstand bieden; *tête à tête*, hoofd aan hoofd, van aangezicht tot aangezicht, onder vier oogen; een **tête a tête**, eene geheime samenkomst, een gesprek onder vier oogen; *tête de pont* (spr. —*póng*), een bruggehoofd, bruggeschaus; *têtes de lettres*, pl. (sp. —*d'lettr'*), brievenhoofden; letterkoppen in koper- of steendruk.

Tetbripon, m. gr. (v. *tétara*, *tetra*, vier, en *hippos*, paard), een vierspan, met vier paarden bespannen wagen.

Tethys, f. gr. Myth, de gemalin des zee-gods Oceanos (z. ond. **oceaan**), te onderscheiden van Thetis (z. a.)

tetracérisch, gr. (v. *téssara*, *tettara*, in samenst. *tetra*-, vier, en *kéras*, hoorn), vierhoornig, met 4 hoornen; **tetrachord**, n. (v. *chorde*, darmsnaar), een speeltuig met 4 snaren; **tetractiek**, f. de kunst om met slechts 4 getalmerken (0, 1, 2 en 3) te rekenen, het gebruik van het viertallig stelsel; **tetractys**, f. het getal vier, het geheimzinnige viertal, waarbij de pythagoristen zwoeren; **tetradactylisch** (vgl. **dactylus**), viervingerig; **tetradrachmon**, n. (vgl. **drachme**), een oud-grieksch vierdrachmen-stuk, ongeveer = 1 gl. 46½ ct.; **tetradynamia**, pl. (v. *dýnamis*, kracht), Bot., viermagtigen, planten met 4 lange en 2 korte meeldraden, ook wel kruisbloemigen geheeten, omdat de 4 bloembladeren van hare bloemkroon eene soort van kruis vormen (de 15de klasse in het stelsel van Linnæus); **tetraëdron** of **tetraëder**, n. Math., een viervlak, een door 4 gelijkzijdige driehoeken begrensde lichaam; **tetraëtie**, f. (v. *étos*, jaar), eene tijdruimte van 4 jaren, jarenviertal; **tetraگون**, m. een vierhoek; **tetragonaal getal**, vierkant-getal, kwadraat-getal; **tetragonometrie**, f. de wetenschap om met vierkant-getallen te rekenen; **tetragonismus**, m. bij sommige schrijvers de benaming van de **quadratuur** (z. a.) des cirkels; **tetragrammaton**, n. (v. *gramma*, letter), een vierletterig woord, inz. de naam van God, dewijl die in vele talen uit 4 letters bestaat, b. v. hebr. יהוה (*Jehovah*), gr. Θεός, lat. *Deus*, fr. *Dieu*, hoogd. *Gott*; **tetragyniën**, pl. Bot., gewassen, welke bloemen vier stampertjes hebben, vierstijligen; **tetraléma**, n. eene vierledige hypothetische sluitrede; **tetralogie**, f., z. ond. **trilogie**; **tetraméter**, m. Poet., een viermeter, vierledig of achtvoetig (jambisch of trochaisch) vers, ook lat. **octonarius**, achtvoeter; **tetrandria**, pl. Bot., viermannige planten, vierhelmingen, welke bloemen 4 even lange meeldraden hebben (de 4de klasse in het stelsel van Linnæus).

Tetrão, m. lat. (gr. *tetráōn*), het kornhoen, de berghaan, trappans; in 't alg. het woudhoen.

tetrapetalisch, gr. (v. *tettara*, *tetra*, vier, en *pétalon*, z. a.), vierbladerig, met 4 bloembladeren; **tetrapharmacōn**, n. (vgl. *pharmacōn*), Med., een viervoudig of uit vierderlei dingen bestaand geneesmiddel; **tetraphyllisch** (vgl. *phyllon*), vierbladerig, met 4 kelkbladeren; **teträpla**, f. de viervoudige bijbeloverzetting, zamenstelling der 4 grieksche overzettingen van het Oude Testament; **tetraplastemōnisch**, met viermaal meer meeldraden dan bloembladeren; **tetrapneumōnisch**, met vier longen; **tetrapōda** of **tetrapōden**, pl. (v. *pūs*, gen. *podós*, voet), viervoetige dieren; **tetrapodolithen**, pl., versteeningen van viervoetige dieren; **tetrapodologie**, f. de leer of de wetenschap van de viervoetige dieren; **tetrapodie**, f. de viervoetigheid der verzen of het meten der verzen naar 4 voeten; ook 4 tot een geheel verbondene versvoeten; **tetrapolitānisch**, gr.-lat., vierstadsch, viersteedsch; **tetrapolitāna confessio**, f. viersteedsche geloofsbelijdenis (der 4 steden Straatsburg, Constantz, Memmingen en Lindau, v. het jaar 1530); **tetrapterēn**, pl. gr. (v. *ptéron*, vleugel, vlerk), N. H., viervleugeligen, insecten met 4 vleugels; **tetraptérisch**, viervleugelig; **tetraptōta**, pl. (vgl. *ptōsis*), woorden, die slechts 4 buigingen of naamvallen hebben; **tetrárch**, m. (gr. *tetrárchēs*, v. *árchein*, heerschen), een viervorst, beheerscher van het vierde deel eens lands; **tetrarchie**, f. (gr. *tetrarchia*) of nw lat. **tetrarchaat**, n. de heerschappij en waardigheid van eenen viervorst; ook diens gebied, het viervorstendom; **tetrarrhynchus**, m. (vgl. *rhynchos*), een lintworm, ingewandsworm met 4 sprieten; **tetras**, f. (gr. *tetrás*), het viertal; **tetraspérmisch** (vgl. *sperma*), vierzadig, met 4 zaadkorrels; **tetrastichon**, n. een vierregelig gedicht, eene strophe van 4 regels; **tetrastrōphon**, n. een uit 4 strophen bestaand gedicht; **tetrastylon**, n. een op 4 zuilen rustend gehouw; **tetrasyllābon**, n. een vierlettergrepig woord; **tetrobōlon**, n. eene oud-grieksche munt van 4 obolen (z. *obolus*), ongeveer = 24½ ct. courant; **tetrōdon**, m. (v. *odūs*, *odōn*, de tand), de viertand, stekelbuik, een kraakbeenige visch met 4 tanden.

Tetradieten, pl., aanhangers van **Tetrardius**, die het ligchaam van J. C. voor verderfelijk hield.

Tetarrhynchus, **tetras** enz., z. ond. **tetrapetalisch**.

Tetrisatschi-effendi, m. de turksche opper-ceremoniemeester.

Teucrium, n. lat. (v. h. gr. *teukrion*), manderkruid, een struikachtig pronkgewas van velerlei soorten, b. v. *teucrium marum*, z. *marum verum*.

Teut, m. naam van eenen fabelachtigen

vergoden krijgsheld der oude Duitschers, vgl. **Tuisko**; **Teutónen**, pl., een volkstam der oude Duitschers; **teutónisch**, oud-duitsch.

Tēxis, f. gr. (v. *tēkein*, smelten), de smelting, oplossing; Med., de tering.

Textuur, z. ond. **tekst**.

Thaborieten, pl., leden eener secte van hussieten, die onder aanvoering van **Zisca** naar eenen berg in Bohemen trokken, alwaar zij een kasteel bouwden, dat zij **Thabor** noemden (naar den berg **Thabor** in beneden Galilea, thans het paschalik van **Acra**); zij verwierpen het vagevuur, de oorbiccht, het vormsel, het laatste oliesel en de werkelijke tegenwoordigheid in het heilig avondmaal.

Thaddæus, syrische mans : de wijze.

Thalāmus, m. gr. (*thálamos*, eig. slaapvertrek, huwelijksbed), Bot., de vruchtbedding, het zaadbed, dat gedeelte des bloemkelks, waarin het vruchtbeginsel is vervat.

Thalassarchie en **thalassocratie**, f. gr. (v. *thálassa*, de zee), de zeeheerschappij, zeebeheersching; **thalassométer**, n. een zeemeter, werktuig tot meting van ebbe en vloed; zeedieptemeter.

Thaler, m. hoogd., daalder (vgl. dat woord), eene rekenmunt in Duitschland: de **Bremer-thaler** = 72 groschen, 360 schwaren of ongeveer 1 gl. 37 ct.; **thaler van Lubeck** = 3 marken, 48 schillinge, 576 pfennige of omtrent 2 gl. 20 ct.; de pruisische **thaler** = 30 silber- of neugroschen, 24 gute groschen, 360 pfennige of 1 gl. 80 ct. courant; dezelfde waarde heeft de **courant-thaler** in Hannover, Brunswijk, Hessen-Kassel enz.; de **conventie-spetic-thaler** geldt ongeveer 2½ gl. van onze munt.

Thalía, f. gr. (*thalía*, eig. bloescm), Myth., eene der bevalligheden of **gratiën** (z. a.); **Thalía**, f. (gr. *Tháleia*), eene der zanggodinnen of muzen (z. a.); ook eene der **nerciden** (z. a.).

Thalpsis, f. gr. (v. *thálpein*, verwarmen), verwarming, inz. vochtige, vruchtbare verwarming; **thalpus**, n. (gr. *thalpos*), vochtige warmte.

Thammuz, hebr., naam v. eene maand der joden, de 4de van hun gewijd, het 10de van hun burgerlijk jaar.

Thane, m. in Schotland een adellijke titel, met den rang van eenen gravenzoon overeenkomend; ook voor landvoozd.

Thanátos, m. gr., de dood; Myth., de god des doods, een zoon van den nacht, onverbiddelijk gestreng; **thanatologie**, f. de doodsleer, leer van de natuur en de oorzaken des doods; ook gedenkwaardige zaken, betreffende dooden.

Thara, z. **tara**.

ThaumatoLOGIE, f. gr. (v. *thauma*, pl.

thaumata, wonder), de wonderleer, leer van de wonderen; **thaumatologisch**, de wonderleer betreffende of daartoe behoorende; **thaumatomachie**, f. de wonderbestrijding; **thaumatomachus**, m. een wonderbestrijder, wederspreker van wonderen, wondervijand; **thaumatroop**, m. de wonderdraaijer, een nieuw spel, dat door snelle omdraaijing v. onderscheidene voorwerpen allerlei aardige en lachwekkende verschijnselen oplevert, en daardoor even aangenaam als het kaleidoskoop bezig houdt; **thaumatürg**, m. een wonderdoener, wonderman; **thaumatürgisch**, wonderdadig.

Thaut, z. **Thot**.

Theagoog, m. gr. (*theagōgos*, v. *theos*, God, en *agein*, voeren enz.), een godenbanner, godenbezweerder; **theagogie**, f. het bannen, oproepen (citeren) of bezweren der goden; **theandrisch** (v. *anēr*, gen. *andros*, man, mensch), goddelijk en menschelijk te gelijk, godmenschelijk; **theanthropos** of **theanthrop**, m. (v. *anthrōpos*, mensch), de godmensch, bijnaam v. Jezus Christus; **theanthropie**, f. de vermenschelijking der godheid, z. v. a. *anthropomorphismus*; **theanthropologie**, f. de godmensch-leer, de leer van de vereeniging der godheid en menschheid in J. C.

Theater, n. (v. h. gr. *theātron*, eig. de plaats der aanschouwers, v. *theastai*, beschouwen), het tooneel, schouwtooneel; de plaats, waar iets voorvalt; de schouwburg; de tooneelkunst en hare regelen; **theatercoup**, m. (spr. —*coe*), fr. (*coup de théâtre*; vgl. **coup**), een tooneelstreek, tooneelkunstje, verrassend oogenblik of voorval v. een tooneelstuk, iets, dat geheel onverwacht en toch voorbereid is; *theātrum anatomicum*, lat., eene zaal, waar lijken ontleed worden, ontleedzaal, anatomisch theater; **theatraal** (lat. *theatralis*, e), tooneelmatig; misleidend, oogverblindend, bedriegelijk; **theatiek**, f. de zinsleer, leer van het beschouwen.

Theatinen of **theatijnen**, pl., leden eener monnikenorde, verplicht tot het prediken tegen de ketteren, tot zielverzorging, ziekenverpleging enz., gesticht in 1524 door den heil. Cajetanus en den bisschop v. Chieti of Theate, later paus Paulus IV.

thebaansche harp, een speeltuig der Ouden, merkwaardig ten opzichte van de hooge oudheid der toonkunst in Egypte.

Theca, f. lat. (gr. *theka*), eene doos, bus, tasch, in 't algemeen een voorwerp om iets in te bewaren.

Thee, f. (fr. *thé*, m., eng. *tea*; van het chineesch *the* of *tscha*), de gedroogde bladen v. den chineeschen en japanschen theeboom of theestruik, als ook van den daaruit bereiden drank; ook voor een theegezelschap;

theeboe (fr. *thé-bou*), zwarte thee; *thé dansant*, m. fr. (spr. —*dang-sang*), een dansthee of theedans, een dansleest, waarbij hoofdzakelijk thee wordt aangeboden.

Theismus, n. gr. (v. *Theos*, God), het geloof aan het bestaan van eenen God, de erkenning, belijdenis van de godheid; **theïst**, m. een godgeloover, godbelijder, iemand, die het aanzijn van eenen God erkent (in tegenst. met **atheïst**), voor zoo verre die erkenning algemeen is, zonder nadere bepaling van den aard dezes geloofs (onderscheiden van **deïsmus**, z. a.); **theïstisch**, goderkennend, godbelijgend; **theïstische systemen**, algemeene benaming van alle stelsels van wijsbegeerte, die de werking eens Gods op het heelal erkennen.

Thekaboom, m. een oostind. zeer hooge boom, welks duurzaam hout inz. tot den scheepsbouw bruikbaar is.

Thekla, oudv. vrouwenn.: de beproefde, voortreffelijke, wakkere.

Thekuphe, f. hebr., in den joodschen kalender de benaming der 4 punten, waar de vier jaargetijden beginnen, nl. de dag- en nachteveningen en de zonnestilstanden (equinoxen en solstitiën).

theläsis, f. of **theläsmus**, m. gr. (v. *thēlādzein*, zogen), Med., het zogen; **thelitis**, f. de tepelontsteking; **thelōncus**, m. opzwellling der vrouwelijke borst; tepelopzetting of tepelzwering; **thelygonie**, f. de voortteling van meisjes, vrouwelijk kroost; het aandeel der vrouw aan de voortteling; **thelys**, vrouwelijk, vruchtbaar, bloeiend; **thelytēs**, f. de vrouwelijkheid; wekelijksheid, bloeheid.

Thelematologie, f. gr., de leer v. 's menschen wil (v. *thēlesis*, het willen, de wil; *thēlēma*, de wil, lust); **thelesiognosie**, f. gr., de kennis van de uitwerkselen des wils; **thelesiographie**, f. beschrijving van de verschijnselen des wils; **thelesiologie**, f. de wetenschap, die de objectieve grondslagen van de zedelijke waarheden ten doel heeft.

Thēma n., pl. **thēmata**, gr. (eig. het gestelde, opgezette; v. *tithēnai*, zetten, stellen), de hoofdstelling, het onderwerp, de stof, het voorstel, de stelling, die men zich voorstelt te bewijzen, op te helderen, de hoofdgedachte eener rede enz.; de opgave tot een opstel, eene verhandeling en dgl.; de grondgedachte van een muzijkstuk; op de scholen: een stuk ter vertaling, de gemaakte vertaling; *thēma probandum*, lat., eene te bewijzen stelling; **thēmatisch**, wat de themaas of muzikale grondgedachten betreft; **thēmatiscche catalogus**, eene lijst van de stukken eener opera, waarin men alleen de eerste muzikale uitdrukking opgeeft; **thematographie**, f. de wetenschap v. h. vervaardigen en gebruiken der astronomische tafels.

Themis, f. gr. (eig. besluit, wet, gewoonte), Myth., de godin der wettelijke orde en der gerechtigheid. Hare drie dochters, de Horen, heeten: **Dice** (*Dike*), gerechtigheid; **Eunomia**, goede, wettelijke inrigting, en **Irène**, eendragt. Ook **Astræa**, de godin van het eigendomsrecht, werd eene dochter van Themis genoemd; **themistiáden**, pl., nymphen in het gevolg van Themis.

Theobald of **Theubald**, oudd. mansn.: de voortreffelijke, dappere.

Theodiocæa, f. gr. (v. *Theós*, God, en *dikē*, regt, gerechtigheid), de godsverdediging, regtvaardiging van de goddelijke voorzienigheid ten opzichte van het in de wereld bestaande kwaad.

Theodoliet, m. (een woord van onduidelijke zamenstelling), eene meetschijf, een werktuig tot hoogtemetingen.

Theodoor, m. en **Theodōra**, f. gr. (v. *Theós*, God, en *dōron*, geschenk), mans- en vrouwenn.: gods-geschenk of godsgave.

Theodorik, oudd. mansn., z. v. a. **Dirik** z. op **Dirk**.

Theoclēs (v. *Theós*, God), mansn.: gods-roem, godseer; **theocratie**, f. de godsheerschappij, onmiddellijke regering van God, het godsrijk; de priesterregering, heerschappij der priesters als regtstreeksche dienaren Gods, gelijk bij de oude joden; **theocratisch**, daartoe behoorende, daarmede in verband staande; **Theodosius**, m. **Theodosia**, f. gr. v. (*dosis*, gave), mans en vrouwenn.: godsgave; **Theodulius**, m. en **Theodulia**, f. (v. *doulos*, knecht, dienaar), mans- en vrouwenn.: Gods-dienaar en -dienares, vrome; **theodulie**, f. de godsdienstige vereering van God; **theogamie**, f. eig. godenhuwelijk; een hoogtijdsgezang op of van goden; **theognosie**, f. godskennis, kennis van God; **theogonie**, f. de godenwording, leer van de wording of afstamming der mythologische godheden; **theolatrie**, f. (v. *latreia*; dienst om loon; *latris*, loonbediende, in 't alg. bediende), godsdienst, godsverereering; **theolatretiek**, f. de leer van de godsverereering of van de zoogenaamde godsdienst; **theolepsie**, f. goddelijke begeestering; **theoloog**, m. een godgeleerde, religie- of geloofsleeraar, geestelijke; **theologisch**, godgeleerd; **theologiseren**, over God en goddelijke dingen geleerd spreken, den godgeleerde vertoonen of uithangen; **theologumēnon**, n. eene opgave uit de godgeleerdheid; pl. **theologumēna**, godgeleerde opgaven of verhandelingen; **theomáchen**, pl., godenbestrijders, reuzen, die de goden bevochten; **theomachie**, f. de mythologische godenstrijd; **theomágisch** (vgl. **magie**), z. v. a. theosophisch; **theomanie**, f. (vgl. **manie**), goddelijke woede, waanzinnigheid uit overdreven godsdienstbegrippen; **theomantie**, f. (vgl. **man-**

tiel), voorspelling door goddelijke ingeving; **theomántis**, m. een door God begeesterde, voorspeller door goddelijke ingeving; **Theōne**, vrouwenn.: de goddelijke; **theonomie**, f. (vgl. **nomos** 2), gods-welgeving; **theophanie**, f. (gr. *theopháneia*, v. *phainesthai*, verschijnen), godverschijning, b. v. in het O. T.; ook het feest der drie koningen, z. v. a. epiphanie; **theophánt**, m. die zich beroemt op goddelijke openbaringen, of voor geeft die te hebben; **theophilanthrópen**; pl. (vgl. **philanthroop**), gods- en menschevrienden, een godsdienst-genootschap, dat zich ten jare 1795 en 1796 in Frankrijk vormde en alleen de natuurlijke godsdienst erkende, doch dat sedert de wederinvoering van het katholicismus in het jaar 1802 niet langer geduld werd; **theophilanthropismus**, n. de inrigting, leer en godvereering van dit genootschap; **Theophílus**, n. gr. (v. *philós*, lief), mansn.: godlief; **theophroon**, m. de goddelijk gezinde; **theoplastiek**, f. (vgl. **plastic**), de voorstelling der godheid door beelden; **theoplegíe** of **theoplexíe**, f. eig. godsslag; Med., eene plotselinge dooenda beroerte; **theopneustie**, f. (vgl. **pneuma**, enz.), de goddelijke ingeving, begeestering (inspiratie); **theopornie** (vgl. **pornie**), papenontucht, papenhoererij; **theopsie**, f. (vgl. **opsis**), de godenverschijning; **theosooph**, m. (vgl. **sophia** enz.), een godswijze, ervaren in goddelijke zaken, gewaande geestzieder, zweper, inz. zooals Jakob Böhme en Swedenborg; **theosophie**, f. de gewaande godswijze, geestziederij en zweperij, de leer der **theosphen**; **theosóphisch**, godswijs, geestkundig; **Theotímus**, m. gr. (v. *timē*, eer), mansn.: eeregod; **theoxenie**, f. (van *xénos*, gast, *xenia*, gastvrij onthaal), goden- of godsomhaal.

Théorbe, f. (fr. *teorbe*, it. *teorba*), de groote bas-luit, een speeltuig met 14 a 16 snaren, tegenwoordig buiten gebruik geraakt.

Theorēma, n. gr. (*theōrēma*, eig. het beschouwde; v. *theōrein*, beschouwen), eene door beschouwing of bespiegeling gevondene, te bewijzen leerstelling, grondstelling, zuiver bespiegelend voorstel, in tegenst. met **problema**, d. i. een voorstel v. zuiver practische waarheid; **theorematisch**, uit leerstellingen bestaande; **theorie**, f. (gr. *theōria*), eig. aanschouwing, beschouwing; bespiegeling, verstandsbeschouwing, onderzoek, inzicht; de leer der regels en grondbeginselen eener wetenschap of kunst, grondkennis, de wetenschappelijke beschouwing als grondslag van eene bepaalde handeling (het tegenst. v. **praxis**, practijk); dikwijls ook enkel leer (b. v. dat is in de theorie en practijk geldig, — in de leer en toepas-

sing); **theorētisch** (gr. *theōrētikós, ē, ón*), beschouwend, aanschouwelijk, volgens de beschouwing of bespiegeling. wetenschappelijk (het tegengest. v. praktisch enz.); **theoreticus**, m. een beschouwer, bespiegelaar, onderzoeker of grondkenner eener wetenschap, zonder zich met hare uitoefening bezig te houden; **theorist**, m. iemand, die de theorie verstaat.

Theosooph enz. z. ond. **Theodosius**; **thephillim**, z. **tephillim**.

Therapie of **therapeutiek**. f. gr. (*therapeia*, dienst. verpleging; *therapeûein*, dienen. verplegen), eig. krakenverpleging, ziekenoppassing, krakenbehandeling; de geneeskunst, geneeskunde; **therapeut**, m. eig. een dienaar, bediende, oppasser, verpleger; bij de oude Israëlieten z. v. a. Essæers, z. a.: een geneeskundige, uitoefenend arts; **therapeutisch**, geneeskundig, genezend.

Theresia of **Therese**, f. v. h. gr. *thērān*, wilde dieren jagen), vrouwenn.: dierenvriendin, jageres; **Theresia-orde**, eene militaire orde, door Maria Theresia in 1757 gesticht.

Theriak, m. gr. (*theriākón*, scil. *anti-dōton*; eig. een tegenmiddel tegen dierlijk vergift, v. *thērion*, een wild dier). teriak, driakel, een dierlijk geneesmiddel, tegengift. uit deelen van vergiftige slangen enz. gemaakt, en tegen de beet van vergiftige dieren als geneesmiddel bij de Oudea aangewend; ook een voorheen aangewend, zeer zamengesteld en inz. opium bevattend geneesmiddel, dat voorheen in Venetië bereid werd; **theriaki**, pl., opiumeters in het Oosten; **theriakálisch**, gr.-lat., theriak bevattend, **theriakologie**, f. gr., de leer der dierlijke vergiften, wetenschap der giftbereidingen; **theriodēxis**, f. (v. *dexis*, het bijten), de beet van wilde en vergiftige dieren; **theriōdisch**, (gr. *theriōdes*), eig. dierlijk, wild; Med., boosaardig, zeer hevig en gevaarlijk; **theriolithen**, pl., diersteenen, versteeningen uit het dierenrijk; **theriōma**, n. eene kwaadaardige omvretende zweer. inz. longzweer; **theriothoom**, m. een dierenontleder; **theriothomie**, f. de dierenontleding, ontleedkunde der wilde dieren.

Thermæ of **thermen**, pl. (lat. *thermae*, gr. *thérmai*, v. h. sing. *thérmē*, warmte, v. *thermós, ē, ón*, warm). warme baden, inz. bij de Romeinen prachtige, daartoe ingerichte gebouwen; **thermaal**, nw. lat., warme bronnen betreffende of daartoe behoorende; **thermanteria** of **thermantica**, pl. gr. (v. *thermainein*, warmen), Med., verwarmende middelen; **thermantiet**, m.; z. v. a. porselein-jaspis; **thermasie**, f. (gr. *thermasia*), verwarming; **thermasma**, n. iets, verwarmd, een verwarmend omslag; **thermastris**, f. eig. eene vuurtang; Chir., eene

tandtang; **thermidór** of **fervidór**, m. de warmtemaand, hittemaand, 11de maand in den nieuwen kalender van de voorm. fransche republiek, van 22 julij tot 22 augustus; **thermobarométer**, m. een werktuig om den graad der warmte en de drukking der lucht te bepalen; **thermoëlectriciteit**, f. door verwarming opgewekte electriciteit; ook **thermomagnetismus**, n., in zooverre men de aanwezigheid daarvan door de afwijking van de magneetnaald bespeurt; **thermoëlectrisch** of **thermeléctrisch**, de door warmte te weeg gebrachte electriciteit betreffende, daarvan herkomstig; **thermogenium**, n. de warmtestof; **thermolamp**, f. gr.-nederl., een warmlicht, een verwarmend en lichtgevend voorwerp, spaarlamp, spaarkagchel, die te gelijk verlicht, verwarmt en machines in beweging brengt (uitgevonden door Lebon te Parijs); **thermométer**, m. ook **thermoscoop**, n. gr., de warmtemeter, warmtewijzer, warmtebeschouwer, eene met kwik of wijngeest gevulde, luchtdigt geslotene en in graden verdeelde glazen buis ter bepaling v. den warmtegraad; **thermometer** v. Réaumur (v. d. fr. natuurkundige Réaumur, spr. *reōmiur*, gest. 1757), de in 80 graden verdeelde thermometer; **therm.** v. Fahrenheit (v. d. Duitscher Fahrenheit, gest. 1740), de in 180 graden verdeelde; **th.** van Celsius of centesimaal-thermometer, de honderddeelige thermometer; **thermophagie**, f. het warm- of heet-eten; **thermopolium**, n. lat. (v. h. gr. *thermopōlion*, v. *pōlein*, verkoopen), in de oudheid eene plaats, waar warme dranken verkocht werden; **thermoposie**, f. gr., het heetdrinken; **thermostatiek**, f. (vgl. **statiek**), de leer van het evenwigt der warmte; **thermosterēsis**, f. (vgl. **steresis**), warmteberoving, warmteonttrekking; **thermosterētisch**, warmteberoovend; **thermotiek**, f. de warmteleer, leer van de warmte.

Thersites, n. gr., naam van den leelijksten man, naar ligchaam en ziel, en tevens grootsten snorker en zwetser van al de Grieken, die naar Troje trokken; van daar in 't alg. voor een leelijk, misnaakt, kwaadsprekend, onbeschaamd mensch.

Thesaurus, m. lat. (v. h. gr. *thēsaurós*), een schat, nedergelegde en bewaarde voorraad; de plaats, waar een schat bewaard wordt, schatkamer, ook **thesaurie**; **thesaurus ecclesiae**, de kerk-schat, bij de R. K. de overtollige goede werken (*opéra supererogatiōnis*) van de heil. maagd Maria, van de heiligen en van alle monniken en nonnen, welke werken den leeken te goed zullen komen; **thesaurus eruditiōnis**, een schat van geleerdheid (een groot, veel bevattend woordenboek); **thesaurarius**, **thesaurier**, m. een schatmeester; **thesaureren**,

nw lat. (gr. *thesauridzein*), schatten verzamelen, potten.

Théséus, m. een der beroemdste vergode helden (vgl. *heros*) der oud. gr. mythologische geschiedenis; zoon van *Ægeus* en koning van Athenen.

Thésis of *thése*, f., pl. *theses* of *thesen*, gr. (*thésis*, pl. *théseis*, v. *tithénai*, stellen, zetten), eig. het zetten, stellen; de stelling, grondstelling, inz. eene te bewijzen stelling, een door woorden uitgedrukt oordeel of voorstel, waarvan de geldigheid moet berekend worden; de stelling, die in het openbaar aan de hoogescholen verdedigd wordt, het strijdvorstel; de nederslag, het dalen der stem in de dicht- en toonkunst (het tegengest. van *arsis*); *in thesis*, in 't algemeen of in den regel, als algemeene stelling aangenomen (het tegengest. v. *in hypothési*, in de toepassing op het tegenwoordig geval); **thetiek**, f. de verzameling van leerstellingen, inz. geloofs-leerstellingen; **thetisch** (gr. *thetikós*, *e*, *ón*), stellenderwijs, stellend (positief).

Thesmophoriën, pl. gr. (*thesmophória*), een overoud gr. feest, dat de atheensche vrouwen ter eere v. *Demeter* (z. a.) vierden, naar haren bijnaam *Thesmophōros*, d. i. wetgeefster (v. *thesmós*, stelling, wet, en *phérein*, brengen), in zoo verre zij door invoering van den akkerbouw den grond tot de burgerlijke maatschappij en de wetgeving leide; **thesmotheet**, m. (gr. *thesmothētēs*), de wetgever.

Thespiäden, pl., bijnaam der muzen (z. a.), naar *Thespies* in Beotië, alwaar zij het vroegst vereerd werden; ook bezigt men het woord van de 50 dochters van *Thespis*, stichter en eersten koning van *Thespies*, welke allen door *Hercules* in éénen nacht moeder gemaakt werden.

Thetiek, **thetisch**, z. ond. *thesis*.

Thetis, f. gr., eene zeenymph, dochter v. *Nereus*, gade v. *Peleus* en moeder v. *Achilles*; onderscheiden van *Tethys*.

Theürg, m. gr. (*theürgós*, v. *Theós*, God, en *érgon*, werk), wie met goddelijke hulp bovennatuurlijke dingen doet, een gewaande wonderdoener, wonderman, tovenaer, geestenziener, geestenbanner; **theurgie**, f. (gr. *theurgia*), de voorgewende wonderkracht, wondergave, wonderwerking, tooverij door geestenhulp, geestenzienerij, geestenbanning; **theürgisch**, geestenziend, geestenbannend, wonderdadig, wonderkrachtig.

Thibet, z. *Tibet*.

Thinenhout (v. h. gr. *thyínon*), eene buitenlandsche welriekende houtsoort (z. *Openb. Joh. 18, 12*), van eenen afrikaanschen boom (gr. *thya*, lat. *citrus*).

Thing, n. oudnoordsch (oud. hoog- en nederd. ding), volks of gerechtsvergadering, geregt; vgl. *storthing*.

Thisbe, z. ond. *Pyramus*; **Thisri**, z. *tischri*.

Thlásis, f. gr. (v. *thlóein*, kwetsen), Med., de belediging, kneuzing van eenig deel, met indrukking gepaard; **thlasma**, n. het gekneusde, de door eene drukking beledigde plaats, z. v. a. *contusie*.

Thlipsis, f. gr. (v. *thlbein*, drukken, persen), de druk, drukking; Med., eene zamendrukking der vaten in het mensche-lijke ligchaam, welke den omloop der daarin voorhanden vochten verhindert.

Thnetapsychieten, pl. gr. (v. *thnētos*, sterfelijk, en *psychē*, ziel), zij, die de ziel voor sterfelijk houden, die gelooven aan den zieleddoed.

Thoadar, m. een turksche kamerheer v. den sultan.

Tholus, m. lat. of *thole*, f. (v. h. gr. *thólos* f.), koepel, koepeldak; Arch., een helmgewelf, ketelgewelf, de sluitbalk, sluitsteen, bindsteen, waar zich al de bogen van het gewelf vereenigen.

Thomas, hebr. (*theóm*, v. *thaam*, dubbel zijn), mans.: de tweeling, tweelingsbroeder; **thomaschristenen**, pl., eene tot de nestorianen (z. a.) behoorende christenpartij op de kust van Malabar in O. Indië, werwaarts men wil, dat het evangelie door den apostel *Thomas* gebragt zoude zijn; **thomisten**, pl., voorm. aanhangers van *Thomas van Aquino* in de 13de eeuw, in tegenst. met de *scotisten*.

Thoptschjy, z. *toptschi*.

Thor, m. oudn. myth., de dondergod, naast *Odin* de magtigste der scandinavische goden, van wien de naam *thorsdag* (eng. *thursday*, donderdag, afstamt).

Thora, f. hebr. (*thoráh*, leer, onderrigt; wet; v. *jarah*, werpen, de hand uitstrekken, toonen, onderwijzen), het mozaïsche wetboek, de *pentateuchus*, waaruit de voorzanger in de synagogen op den sabbath een stuk zingt.

Thōrax, m. gr., het borstharnas, borstschild; Med., de borst, borstholte, borstkas; **thoracica**, pl., borstmiddelen; **thoracici**, pl., visschen, welke buikvinnen juist onder de borstvinnen geplaatst zijn; **thoracodynīe**, f. Med., de borstpijn; **thoracocýstis**, f. borstwaterzucht; **thoracopathīe**, f. borstlijden; **thorēxis**, f. de bepantsering, versterking.

Thorbaschi, m. (vgl. *basch*), een turksch krijgsbevelhebber.

Thoriet, n. (naar den dondergod *Thor* zoo geheeten?), een in Noorwegen nieuwelings ontdekt mineraal; **thor aarde**, de daarin vervatte aardsoort; **thorium**, n. het door *Berzelius* verkregene ijzergrauwe metaal, dat de basis van die aarde uitmaakt.

Thoros, m. gr. (*thorós*), het zaad der dieren.

Thos, z. schakal.

Thot, **Thaut** of **Taut**, m. eene egyptische godheid, regelaar v. den loop der sterren, en uitvinder van het letterschrift, met eenen sperwerkop afgebeeld.

Thraso, m. gr. (v. *thrasýs*, stout, dapper enz.), de naam van een' snorkenden officier in een blijspel van Terentius; van daar in 't algemeen snoever, pogcher, groot-spreker, ijzervreter (*Bramarbas*); **thrasōnisch**, pogchend, grootsprekend.

Thrēni, pl. gr. (*thrēnoi*, van het sing. *thrēnos*, het weenen, weeklagen), klaagzangen, klaagliederen; inz. de klaagliederen van den profet Jeremias; **threnodie**, f. of **threnodion**, n. een klaagzang, treurlied.

Threpsis, f. gr. (v. *trēphein*, voeden), de voeding; **threpsiologie**, f. de voedingsleer; **threpsiologisch**, tot de voedingsleer behoorende; **threptisch**, voedend.

Thrombus, m. gr. (*thrōmbos*, f.), een brok, stuk, klomp; Med., een geronnen bloedklomp, die de bloeding verhindert, een bloedgezwel, ophooping van uitgevaat en gestremd bloed in het celweefsel; **thrombōdes**, door geronnen bloed veroorzaakt, naareen' geronnen bloedklomp gelijkende; **thromboschēsis**, f. de belette opslorping van gestremd bloed; **thrombōsis**, f. de vorming van eenen bloedklomp.

Thrypsis, f. gr. *thryptein*, breken; verbrijzelen), de verbreking, verbrijzeling, het week en murw maken; **thryptisch**, verbrekend, verbrijzelend, fijnmakend; door eene wekelijk opvoeding veroorzaakt.

Thugs, pl., geheime moord- en roofgevoenschappen in Indië, die de reizigers overvallen en verwurgen, wurgers.

Thule, f. gr. en lat., een fabelachtig eiland, dat aan de uiterste grens der aarde naar het Noorden geplaatst wordt; men verstond er nu eens N. Schotland, dan eens de noorweegsche kust, gew. Island onder.

Thummim, z. urim.

Thunn, m. of **thunvisch** (gr. *thýnnos*, v. *thýnein*, zich snel bewegen, springen; lat. *thynnus* of *thunnus*), de springer, de spaansche makreel, welker ingezouten vleesch onder den naam van tonijn van Sicilië veelvuldig wordt uitgevoerd.

Thuribulum, z. turibulum.

Thusnelda, f. oudd. vrouwenn. (mischien uit *Thussenhilt* ontstaan, van *durs*, oud-noordsch *thurs*, *thuss*, reus), reuzenmaagd; de gade van Arminius of Herman, den overwinnaar der Romeinen.

Thyāden, pl. gr. (*thyādes*, v. h. sing. *thyās*, v. *thýein*, tieren, razen), z. v. a. mænaden, bacchanten, dweepzieke priesters van Bacchus.

Thylax of **thylācus**, m. gr. (*thýlakos*), verkl. **thylacium**, n. (gr. *thylākion*), eene beurs, een buidel, zak, beursje.

Thym, m. (lat. *thymus*, gr. *thýmos*, v. *thýein*, als reukwerk verbranden), roomsche kwendel, eene welriekende, kruidige plant; **thýma**, n. gr. (v. *thýein*, verbranden, offeren), het verbrande reukwerk, offer; Med., een hittepuistje, -blaartje; **thymion**, n. een klein vleeschgezwel, wratje, inz. aan de oogleden; **thym-zijde**, vlaszijde, voor zoo verre zij op den thym wast; **thymiāma**, n. gr. (v. *thymiān*, be-rooken), het rookwerk, een rookmiddel; **thymiāsis**, f. de berooking.

Thymberplant, f. (gr. *thýmbra*), een bitter, aromatisch moesgewas, dat in zuidelijk Europa te huis behoort, boonenkruid.

Thymioma, **thymion** enz., z. ond. **thym**.

Thymus 1, m. gr. (*thýmos*, in 't alg. hart, ziel, gemoed, als zetel der gewaarwordingen en hartstogten; v. *thýein*; in hevige beweging zijn, opbruisen enz.), hartstogt, toorn, gramschap; **thymōsis**, f. het toornig worden, de vergramming.

Thýmus 2, m. gr. (*thýmos*), een hitteblaartje (z. v. a. *thýma*), de thymklier (naar men wil zoo genoemd wegens de gelijkvormigheid met de bloesemknopjes van den thym); **thymisch**, tot de thymklier behoorende, daarvan ontstaan; **thymitis**, f. thymklier-ontsteking.

Thyreōncus, m. gr. (v. *thyrēós*, deursteen; deurvormig, vierhoekig schild), Med., de zwelling van de schildklier; de krop; **thyreoptýma**, n. het schildkliergezwel.

Thyrus, m. gr. (v. *thýrsos*), de wijn-gaardstaf, wijnrankstaf, een met klimop en wijnloof omwonden staf, dien de bacchanten bij de Bacchus-feesten droegen.

Tiāra of **tiāre**, f. gr. (*tiāra*), de eigenaardige hoofdbedekking der oude Perzen, inz. de hoofdtooi der perzische koningen; ook het pauselijk hoofdtooisel, de drievoudige pauselijke kroon, beteekenende de drievoudige heerschappij der pausen over de strijdende, lijdende en zegepratende kerk, of de zielen op de aarde, in het vagevuur en in den hemel.

Tibero, m. eene graanmaat in Tripoli, ongeveer = 3 ned. koppen.

Tibet, n. een groot hoogland in zuidelijk Midden-Azië, dat de hoogste bergen der aarde bevat; **Tibetānen**, de inboorlingen van dit land; **tibet**, m., pl. **tibets**, eene soort van zeer fijne digte wollenstof.

tibia, f. lat., het scheenbeen; de rechte fluit der Ouden, oorspr. uit de pijpen der scheenbeenen vervaardigd; **tibiaal** (lat. *tibiālis*, e), tot het scheenbeen behoorende; **tibiāle**, n., pl. **tibiālīa**, scheenbekleding, kous, beenharnas, laars; Chir., het scheenbeenverband.

Tic, m. fr. (spr. *tiek*), het kribben-

bijten der paarden; de krampachtige gelaatsvertrekking; eene zonderlinge, belagchelike gewoonte, luim, gril; *tic douloureux* (spr. —*doeloeréu*), zenuwachtige gelaatspijn, z. v. a. prosopalgie.

Ticket, n. eng. (= fr. *étiquette*, z. a.), briefje, stembriefje, lootje, kaartje, toegangsbewijs enz.

Tien, m. eene der benamingen, die de leerlingen van Kong-fu-tse aan het Opperwezen geven; de hemel als zinnebeeld der Godheid.

Tiensu, m. eene godheid, die in Tun-kin wordt aangebeden en die de kunsten onder hare bijzondere bescherming heeft.

Tierce, f. fr. (spr. *tjérs'*; v. *tiers*, *tierce*, de of het derde), z. v. a. terts; ook eene fransche vochtmaat; **tiers-etat**, m. (spr. *tjerséta*), de derde stand, burger- en boerenstand in Frankrijk; **tiers consolidés**, het kapitaal der fr. staatsrenten, den 30sten september 1797 tot het derde terug gebracht, de driepercents geconsolideerde renten; **tiercelet**, m. fr. (spr. *tjerselé*), naam, dien men aan het mannetje van sommige roofvogels geeft, als zijnde een derde (*tiers*) kleiner dan de wijfjes, inz. de mannetjes valk; ook iron. voor iemand, die veel minder is dan hij waant te zijn, b. v. een *tiercelet de docteur*, een stuk van een' doctor; **tiercelinen**, pl., nonnen van de derde (*tiers*) orde van St. Franciscus, van de stricte observantie; **tiercéren** (fr. *tiercer*), tot op een derde verminderen of terug brengen; **tiercéring**, f. de vermindering op een derde, het betalen van slechts een derde gedeelte der renten van de ned. staatschuld-brieven, gelijk dit door Napoleon tijdens onze inlijving met het keizerrijk werd verordend; **tierçon**, m. (spr. *tjersóng*), benaming der kisten, waarin de stukken witte en gemarnerde zeep worden verzonden, z. v. a. derde kist.

Tieretein, z. **tiretaine**.

Tikal of boat, eene rekenmunt in Pegu, ongeveer = 1 gl. 65 ct.; in Siam onderscheidt men 2 soorten: de zilveren **tikal**, verdeeld in 4 mat of 8 fouangs ongeveer = 1 gl. 45 ct., en de gouden **tikal**, = 12 gl. ruim.

Tilbury, m. eng., eene soort van ligte, doorgaans open cabriolet met 2 wielen en één paard.

Tilda, m. Gram., een klein teeken, dat men in het spaansch op de letter *n* plaatst, wanneer deze tusschen 2 klinkletters staat en als de *gn* der Franschen moet uitgesproken worden, b. v. *doña*, spr. *dónja*.

Tillet, m. fr. (spr. *tieljé*), de leverantie-ccêl der boekhandelaars.

Tilma, n. gr. (v. *tillein*, uitrukken, uitplukken), iets uitgeplukts, z. v. a. pluk-

sel; **tilmos**, m. het plukken, uitrukken; **tilos**, m. de vezel, vlok.

Timar, n. turk. (*timár*, nw gr. *timári*), een turksch leengoed of eene provc, die aan eenen militair werd gegeven onder de voorwaarde, dat hij voor elke 3000 a pers jaarlijksche inkomsten eenen ruiter in het veld zou stellen en zelf mede te veld trekken; **timaricot**, m. nw gr., de bezitter van zulk een goed.

Timaristan, n. (v. h. perz. *timár*, ziekte, ziekenverpleging, en *stán*, oord, plaats), een turksch krankzinnigenhuis.

Timbang, m. inhoudsmaat te Batavia; voor drooge waren = 5 pikul (z. a.), voor vochten = 7 bulak (z. a.)

Timekeeper, eng. benaming van den chronometer (z. ond. **chronica**).

timide, f. (v. h. lat. *timidus*, a, um), vreesachtig, beschoomd, schroomvallig, bedeesd, bloede, schuw, schuchter, moedeloos, versagd; **timiditeit**, f. de vreesachtigheid, bevreesdheid, beschoomdheid, schroomvalligheid, schuchterheid, versagdheid, moedeloosheid; **timorosaménte** en **timoroso**, it. (v. h. lat. *timor*, vrees), Muz., vreesachtig, schroomvallig, zacht en trillend.

Timocratie, f. gr. (*timokratia*, v. *timē*, schatting, waardebeoordeling, en *kratein*, heerschen), een staat, waarin de bedieningen en ecreposten naar schatting van het vermogen of aan de rijksten worden opgedragen, eene vermogen-regering.

Timon, m. gr., de naam van eenen Athener ten tijde des peloponesischen oorlogs, die door de trouweloosheid van zijne vrienden een menschenhater werd; van daar in 't alg. een menschenhater, menschenvijand; **timōnisch**, menschenhatend, wrevelig; **timonium**, n. (gr. *timōnion*), een pruillhoek.

timoroso, z. ond. **timide**.

Timothéus, m. gr. (v. *timān*, eeren, en *Theós*, God), mansn.: eeregod, gods-vreesce, z. v. a. het hoogd. Fürchtegott; **timotheus-gras**, n. het grootte lischgras (*phleum pratense*, L.); **timotheanen** of **timothéers**, pl., benaming eener ketter-sche secte van de 6de eeuw, zoo geheeten naar Timotheus Ælurius, doch meer bekend onder den naam van monophysieten.

Timpano, m. it. (v. h. lat. *tympānum*, z. a.), de keteltrom, pauk; pl. **timpani**, keteltrommen, pauken.

Tinctuur, z. ond. **tingéren**.

tinça, f. lat., de mot, houtworm; **tinea capitis**, Med., hoofdzeer, erfzeer; **tinea maligna**, kwaadaardig hoofdzeer.

Tinesmus, z. v. a. **tenesmus**.

Ting, m. een chineesch tuinhuisje.

tingéren, lat. (*tingère*), indooopen, verven, eene tint geven; **tinctuur** lat. (*tinc-*

tūra), de verwing, kleuring, tintgeving (vgl. *teinture*); Med., een gekleurd krachtig vocht, een geestrijk kruiden-af-treksel; **tint**, f. de kunstige of zamengestelde kleur, die de natuurlijke kleur van een voorwerp nabootst; de graad van sterkte, die schilders aan hunne kleuren geven; zweem, gelijkenis; **halve tint**, **midden-tint**, tusschenkleur, de halve schaduwing, het midden tusschen licht en bruin; **tint**, m., sp. en it. **tinto** (*vino tinto*, v. *tinto*, gekleurd), tintwijn, roode spaansche wijn, inz. de beste wijn van Alicante.

Tinkal, m. maleisch (*tingkal*), z. **borax**.

Tint, **tinto**, z. ond. **tingeren**.

Tintenague, **tintenak**, z. **tutanego**.

Tinusboom, een boom op Jamaica met bundelvormige bloesems en eene gladde, bleekgele of groene bes (*tinus occidentalis*, L.).

tiqueté, fr., **getiqueteerd**, gespikkeld, geplekt, gesprenkeld.

Tirade, f. fr., of it. **tirate**, f. (v. h. it. *tirare*, fr. *tirer*, trekken); Muz., een loop, het slepend verbinden van op of afgaande toonen, reeks van diatonische noten, waarmede men den afstand, die twee noten van elkander scheidt, aanvult, een sprongloop; Log., eene lange woordenreeks, gedachten- of woorden, onnoodige tusschenvoegsels, gemeenplaatsen; *tout d'une tirade* (spr. *toe d'uun' tiraad'*), in ééne adem, alles op eens, met ééne streek.

tirailéren, fr. (*tirailler*, spr. *tiralj*—; v. *tirer*, schieten), Mil., op verschillende punten verstrooid zijn en den aanval beginnen met een vuur, dat door geen commando wordt geregeld; met verspreide scherpschutters aantasten; vele schoten na elkander doen; Merc., wissels heen en weder trekken, om zich daardoor geld te verschaffen of geldverlegenheid te verbergen; **tiraillement**, n. (spr. *tiralj'máng*), het ongelijk schieten; **tirailleur**, m. pl., **tirailleurs** (spr. *tiralj*—), scherpschutters, verstrooide soldaten, die op verschillende punten met geweschoten aanvallen en den vijand verontrusten; kooplieden, die gedurig wissels trekken op lange termijnen, ten einde zich fondsen te verschaffen, welk wisselbedrag zij vóór den vervalddag aan den betrokkene doen geworden, wisselruiteners.

Tirána, f. sp., een langzaam spaansch gezang.

Tirás, m. (fr. *la tirasse*; v. *tirer*, trekken), een striknet, strijknet, treknet, kwakkelnets, een vierkant net voor de vogelvangst; **tirasséren** (fr. *tirasser*), met zulk een net vogels vangen.

Tirata, z. **tirade**.

tiré à quatre épingles of enkel **à quatre épingles**, z. **epingle**.

Tireballe, fr. (spr. *tier'ball'*; v. *tirer*,

trekken) of **tirebourre** (spr. *tier'boerr'*), een kogeltrekker, krasser; **tirebótte**, m. een laarzentrekker, laarzenknecht; **tirebouchon**, m. (spr. *tier'boesjóng*), een kurkentrekker; **tirefond**, m. (spr. *tier'fóng*), Med., een bodemtrekker, wondhealers-werktuig bij het schedelboren; ook de tandtang; **tire-ligne**, m. (spr. *tier'lienj'*), een lijnentrekker, eene trekpen; **tire lire**, m. (verbasterd van *tire-liard*), een spaarpot; ook een klanknabootsend woord voor den zang des leeuwriks, het tierelieren, geticrelier; **tiretête**, m. (spr. *tier'tèl'*), een hoofdtrekker, bij verlossingen.

Tiresias, gr. (*Teiresias*), een beroemd blind waarzegger in Theben.

Tiretaine, **tieretein**, **tierentaai**, f. fr. (spr. —*tèn'*; v. h. sp. *tiritaña*), eene zekere stof van half wol en half garen.

Tiretête, z. ond. **tireballe**.

Tiro, m., pl. **tirōnen**, lat. (*tiro*, pl. *tirōnes*), voorm. een aanvanger in de krijgskunst, jong soldaat (recruit), elk jong Romein, die op zijn 17de jaar tot de krijgsveld dienst geschikt verklaard werd; ook in 't alg. een leerling, beginnaar in kunsten, wetenschappen; bedrijven; **tirocinium**, n. eig. de eerste krijgsveld dienst of veldtocht; de leerjaren, leertijd; een proefstuk; leerboek voor beginnaars.

Tiroir, m, fr. (spr. *tirodar*; v. *tirer*, trekken), de lade, schuiflade; **pièce à tiroir**, z. ond. **pièce**.

tirōnische noten of **teekens**, benaming van figuren, letters of teekens, die een of meer woorden voorstellen, en die men in plaats van de gewone letters gebruikt om met grooter snelheid te schrijven (zoo geheeten naar Tullius Tiro, de vrijgelaten slaaf van Cicero, aan wien men de uitvinding daarvan toeschrijft); **tironisch alfabet**, alfabetische en verklarende lijst van de tirōnische noten.

Tisane, z. **ptisane**.

Tischri, m. hebr. (*tischri*, v. h. chald. *schara*, openen, aanvangen), de eerste maand van het burgerlijke jaar der joden, de 7de naar het hebr. kerkjaar, een gedeelte van onzen september en oktober.

Tisiphōne, f. gr. (v. *tiein*, wreken, en *phōnos*, moord), de moordwreekster, eene der 3 furien (z. a.); oncig. een ondeugend wijf.

Tissu, m. fr. (spr. *tiessú*, v. *tisser* = lat. *texere*, weven), weefsel, vlechtsel, b. v. **goud-tissu**, **goudweefsel**.

Titān, m., **Titānis**, f., pl. **Titānen** en **Titaniden**, gr. Myh., een vroeger godengeslacht, de zonen en dochteren v. Uranus en Gaea, hemelbestormers, die Jupiter heoorloogden, doch door dezen in den Tartarus werden geslingerd, terwijl hij hunnen aanvoerder Atlas veroordeelde den hemel te torschen; **Titan**, ook in het bijzonder

de naam van den titan Helios; zonnegod, zon; oneig. een zeer hoovaardig, verwaten mensch: een titans-arbeid, een hoogst bezwaarlijk werk; **titanium**, n. nieuw koper, een door Gregor in 1791, door Klaproth in 1795 ontdekt metaal, volkomen onsmeltbaar in het smidsvuur; **titanium-schorl**, z. sageniet; **titanië**, m. eene metallische delfstof, uit titanium-zuur, kiezelzand en kalkzand bestaande.

Titel, z. *titulus*.

Titillätia, f. lat. (*titillatio*, v. *titilläre*, kittelen), het kittelen, de kitteling, de gewaarwording van het kittelen.

Titthe, **tithhis**, f. en **tiththos**, m. gr., de tepel, speen, tiet.

titubären, lat. (*titubäre*), wankelen, waggelen, tuimelen, niet vast staan; stamelen, stotteren, hakkelen; onthutst zijn, niet welen wat te zeggen of te doen; **titulätie**, f. het waggelen; stotteren, stamelen.

titulus, lat., **titel**, m. het op- of bovenschrift aan het hoofd van een boek, van een hoofdstuk enz., en dat daarvan de stof, den hoofdinhoud te kennen geeft; benaming, ambts- of eere naam, waardigheids-benaming; Jur., een regtsgrond, de grond van het ontstaan eens regts, aanspraak, het regt, dat men heeft om iets te bezitten, te eischen, te doen enz.; *titulus possessionis*, de bezittitel, d. i. de regtsgrond of regterlijke aanvang des bezits, of die verrigting, waardoor men in het regtmätig bezit (b. v. van een stuk gronds) komt; *quo titulo? fr. à quel titre?* (spr. —kel—). met welken regtsgrond? met wat regt? onder welk voorwendsel? *salvo titulo* of *S. T.* z. *salvo*; *titulo emtionis*, als koop of als aangekocht; *titulo gratioso*, bij wijze van schenking, om niet; *t. honorabili*, eershalve; *t. justo*, op regtmätige wijze; *t. oneroso*, z. ond. onus; *t. pleno* of *toto*, met vollen of volledigen titel; *titulo praemisso*, met vooropplaatsing of vooraanzetting des titels; *t. specioso*, onder een schijnschoon voorwendsel; **titulair**, nw lat., naar den naam, volgens den titel, den titel en het regt van eene waardigheid hebbende, zonder haar werkelijk te bezitten of hare functien te verrigten, b. v. titulair-professor, die enkel den titel van professor heeft; **titularius**, m. een titelman, iemand, dies slechts eenen titel, zonder ambt, heeft; **tituléren**, benoemen, betitelen, met ambts- of eerenamen voorzien; **titulatuur**, f. de betiteling, de volle benaming, het volle opschrift; **titulomanie**, f. lat.-gr., de titelzucht, titelwoede.

Titus, lat. mansn.: de geëerde (?); **tituskop**, een hoofd of kop met kort gesneden, kroes haar, naar de manier van den romciischen keizer Titus.

Titýus, m. gr. (*Tityós*), Myth., een vreeselijke reus, zoon van Gæa, die Latóna

wilde schenden en deswegen door den vertoorden Jupiter in de onderwereld veroordeeld werd tot eene geduchte straf, bestaande daarin, dat twee gieren zijne steeds weder aangroeijende lever uitpikten.

Tjadauw, eene rekenmunt in Bengalen, = $\frac{1}{4}$ peza of ongeveer $\frac{1}{2}$ ct. courant.

Tjalk, f. een hollandsch smal en plat gebouwd vaarttuig tot de kustvaart. inz. op de wadden tusschen Hamburg en Holland.

Tmesis, f. gr. (v. *temnein*, snijden), Gram., de woorddeeling, scheiding v. een zamengesteld woord door een ander daartusschen te plaatsen: b. v. bij Virgilius: *circum dea fudit amictu*, voor *dea circumfudit amictu*; **tmetica**, pl. Med., verdelende geneesmiddelen.

Toast, m. eng. (spr. *toast*). 1) v. h. lat. *tostus*, a, um, v. *torrere*, roosten). geroost brood bij de thee, thee brood; 2) eene gezondheid, het instellen van eenen vriendschappelijken dronk ter eere van eenen aan- of afwezigen persoon, doorgaans met eene korte toespraak van den insteller vergezeld.

Tobias, m. hebr. (*Tobiyáh*, v. *tób*, goed, en *Jehovah*), mansn.: goedheid des Heeren of Gode gevallen; **tobias-visch**, de sandaal of smelt.

Tobin, z. v. a. **tabin**, **tabis** (z. a.).

Toccatina of **toccatina**, f. it. (v. *toccare*, fr. *toquer*, z. *toqueren*), Muz., een klavier- of orgelstuk, waarin de beide handen in de voordragt eener notenfiguur edurig afwisselen; **toccatogli**, it. (spr. *tokkatéyi*), gewoonl. **toccatille** of **toccadille**, n. (sp. *tocadillo*, fr. *jeu du toc*), een ital. spel, tusschen twee personen op een bord met dobbelsteenen, ook triktrak; **toccato**, n. (fr. *touquet*), de vierde of grondstem in trompetterskoren.

Tocologie, f. gr. (v. *tókos*, het baren), Med., de geboorteleer, verloskunde.

Toddy, m. eng., wijnpalmsap, waaruit arak bereid wordt, eene soort van punch uit water, suiker, rum en muskaat.

Todos, z. **tout annoncé**.

Toel, m. (vgl. **tail**), eene oostind. zilvermunt, = 1 ropij.

Tof, z. **tophsteen**.

Toffana, z. ond. *agua*; **toffania**, f., z. v. a. **agua toffana**.

Toga, f. lat., een oudrom. witwollen mansoverkleed, eene soort van mantel uit één stuk zonder mouwen, die alleen in vrede tijden en wel zoodanig gedragen werd, dat de regterarm er vrij buiten hing; oneig. de vrede, vrede tijden; *toga praetexta*, de met eene purperstrook bezette toga, die de hogere overheidspersonen en vrijgeborene knapen tot op het 17de jaar droegen; *toga pura*, *virilis*, eenkleurige, mannelijke toga, welke de jongelingen na het volbragte 17de jaar aandeden.

Toilet, f. (spr. *toilet*; v. *toile*, lijnwaad, linnen; van daar eig. tafelkleed, inz. de bedekking der kaptafel), de kaptafel der dames; het noodige voor de kaptafel; sieraad, opschik; het toilet maken, zich aankleeden, opschikken; **toilinet**, m. (spr. *toaliné*), eene soort van fijne wollen vestenstof.

Toise, f. fr. (*toáz'*; mid. lat. *tesa*; vgl. het it. *tesa*, spanning, v. h. lat. *tensus*, gespannen, v. *tendere*, spannen, uitrekken), eene roede, vadem, fr. lengtemaat van zes voeten.

Toison d'or, m. fr. (spr. *toazong dór*; *toison*, eig. de scheerwol, v. h. lat. *tonsis*, de schering, v. *tondere*, fr. *tondre*, scheren), het gulden vlies of ramsvel; ook de orde van het gulden vlies.

Tokayer, m., de beste hongarsche wijn uit het marktplek Tokay.

Tol, de kleinste soort v. maat en gewigt op de kust van Koromandel = $\frac{1}{16}$ seer.

tolerabel, **tolerant**, **tolerantie**, z. ond. **toleréren**.

Tolerdak, m. eene rekenmunt in Samarkand, = 10 spinak of ongeveer 2 gl. 92½ ct.

toleréren, lat. (*tolerāre*), verdragen, dulden, lijden, toestaan, toelaten; **tolerābel** (lat. *tolerabilis*, e), verdragelijk, lijdelijk, duldbaar, te dulden; middelmatig, tamelijk; **toleránt**, verdraagzaam, inz. in zaken van godsdienst; **tolerántie**, f. (lat. *tolerantia*), de verdraagzaamheid, inz. in het stuk van rede en godsdienst; **tolerance**, f. fr. (spr. —*rángs'*), in het fr. muntwezen z. v. a. remedie (z. a.).

Tolpatsch, m. eene soort van hongarsch voetsoldaat; gew. voor een lomp en plomp mensch; ook grove haren overschoenen.

Tomahawk, m. eene strijdbijl der indianen in N. Amerika.

Toman, m. perz. (*tómán*, d. i. eig. tien-duizend), eene rekenmunt van 10000 arab. zilverdrachmen, in Arabië, Bassora, Perzië enz., = 24 tot 40 gl., eene goudmunt, tegenwoordig in Perzië gemunt ter waarde van 6 gl. 16 ct. tot 6 gl. 93 et.; ook een landdstrict, dat 10000 strijders kan stellen.

Tombak, m. (uit het maleisch *tambága*, koper, javaansch *tembaga*, tagalisch *tumbaga*), geel koper, een gemengd metaal v. roodachtig gele kleur, uit koper met wat zink en tin.

Tombola, f. een ital. openbaar loterijspel, dat men op tooneelen pleegt te spelen.

Tome, z. **tomus**.

Tomin, m. sp., een goud- en zilvergewigt in het voorm. spaansch Amerika, van 3 karaten en 4 greinen goud en $\frac{1}{2}$ drachma zilver, het 300ste deel van het spaansche pond.

Tómolo, m. it. (waarsch. van het lat.

tumulus, heuvel, hoop), eene graanmaat in Napels en Messina, = 55,1340 ned. kop.

Tomus, m. of fr. **tome**, n. (v. h. gr. *tómos*, snede, afdeeling, v. *témnein*, snijden), eene afdeeling, deel, band van een boek; Med., de snede, wond, het afgesnedene; **tometocie**, f. (v. *tókos*, de verlossing), de baarmoedersnede, keizersnede, verlossing door de keizersnede.

Ton, f. (hoogd. *tonne*, angels. *tunne*, *tunna*, eng. *tun*, fr. *tonne*, *tonneau*, zweedsch *tunna*, deensch *toende*, sp. en port. *tonel*, it. *tina*, *tonna*, *tonella*, lat. *tina*), eene voorm. ned. inhoudsmaat: voor fruit = 2,43329, voor zcep 1,1160 —, voor houtskolen 17,271 —, voor turf = 2,2701 —, voor kalk en cement = 1,2136 ned. mudden, voor bier = 1,5552 ned. vaten, voor haring = 1,21 ned. mudden; bij de fr. marine is eene ton een gewigt van 1000 kilogrammen of ned. ponden; verder eene inhoudsmaat te Bremen voor bier = 1,59719, te Brunswijk = 1,00977 ned. vaten; te Oldenburg = 8 schepel of 1,8242 ned. mud., eene akkermaat in Denemarken: de toende hartkorn = 22,2179 —, de toende Saatlant = 5,5545 ned. roeden.

Tonadilla, f. sp. (verklw. v. *tonáda*, lied, v. *tono*, toon), een liedje, een vrolijk volkslied.

Tonca- of **tonkaboon**, de welriekende vrucht van een amerikaansch gewas; van daar: **tonca** of **tonka**, m. spaansche snuiftabak, met lijngewreven *toncaboonen* gemengd; **toncagras**, lavendelgras.

Toneláda, f. sp. (v. *tonel*, ton), tonne-maat, tonnelast; Mar., een last van 2000 pond, eene vochtmaat in Alicante, = 52 almudas of 860.13 ned. kan.

tonisch (gr. *tonikós*, *ē on*, v. *teinein*, spannen, rekken), spannend, versterkend; **tonische middelen** of **tonica**, pl. Med., versterkende middelen en wel de zoodanigen, die de vezel hare spankracht terug geven; **tonica**, f. nw lat. Muz., de grond of hoofdtoon, waarin het gezang of het spel van een stuk voortgaat en het thema sluit; **tonologie**, f. de toonleer, leer van den toon; **tonométer**, m. een toonmeter (v. Chladni en Vogler); **tonometrie**, f. toon- of klankmeting; **tonōsis**, f. v. *tonūn*, spannen), de spanning, versterking; **tonotica** pl., z. v. a. *tonica*, tonische middelen.

Tonnage, f. fr. (spr. —*názj'*; v. *tonne*, *tonneau*, ton, scheepslast), de gezamentlijke scheepsbelasting; eene opbrengst daarvan naar het tonnenbedrag, tonnegeld.

Tonnine, z. ond. **thunn**.

Tonologie enz. — **tonotica**, z. ond. **tonisch**.

Tonsillen, pl. lat. (*tonsillae*), de amandelen aan den hals (z. v. a. het gr. *amphibranchia*).

Tonsuur, f. lat. (*tonsūra*), de schering,

v. *tondère*, scheren); de hoofdschering, eene plegtigheid, waarbij de bisschop eenige haren afsnijdt van den r. k. geestelijke, die tot het priesterambt wordt gewijd, de geschoren priesterkruin; *tonsuréren*, nw lat., den schedel of de kruin scheren.

Tontine, f. fr. (it. *tontina*), een lijfrenten-gezelschap, aangroeiende lijfrenten, waarbij de langstlevende deelhebbers de renten van de vroegerstervenden erven enz., naar haren uitvinder, den Italiaan Lorenzo Tonti in de 17de eeuw benoemd; *tontinier*, n. (spr. —*njé*), deelhebber aan eene tontine.

Tonus, m. lat. (v. h. gr. *tónos*, v. *teinein*, rekken, spannen, eig. het spannen, de spanning; spankracht, kracht, sterkte der zenuwen, spieren, vezelen enz.; *toon*, het naar verhoudingen van hoogte en diepte bepaalde geluid, klank, schal; in de taal: de nadruk der stem, z. v. a. accent (de syllaben-, woord- en redetoon); de toonsoort, wijs van een lied; de wijze van toonzetting en uitdrukking in de rede; de wijze van gedragen, het heerschend gebruik in de zamenleving; Pict., de verhouding, de menging en overeenstemming der kleuren, de kleurgeving; ook de heerschende of hoofdkleur in eene schilderij, somtijds z. v. a. manier en stijl.

Tooseni, eene japansche rekenmunt v. 2 *seni*, ongeveer = $\frac{1}{2}$ cent.

Topaas, m. (gr. *topázios*, *topázios*, lat. *topazius*; naar men wil van een eiland Topazus in den arabischen zeeboezem, dat echter meer waarschijnlijk omgekeerd zijnen naam van den veelvuldig daar gevonden steen heeft ontleend; deze echter van het sanskrit *tapus*, vuur), een bekende, meestal vuurgele edelsteen.

Toparch, m. gr. (*toparchos*, v. *tópos*, oord, streek enz., en *archein*, heerschen), een oords- of landbeheerscher, landverzorger; een burgheer, eigenaar eener burg; gebiedster over eene *toparchie*, burg- of vrijheerschapp, ook riddergoed; *toparchisch*, burgheerlijk, stadhouderslijk.

Topeng, javaansch, mom, masker; een vermoed tooneelspeler; een door zoodanigen opgevoerd tooneelspel, blij-, kluchtspel.

Toph, z. *adufe*.

Tophsteen, tuf of tufsteen (lat. *tophus* of *topis*; gr. *tóphos*), mortelsteen, zandsteen, dropsteen, een kalkachtige, zeer porcuse steen, ook z. v. a. *tras*; *tophacëus*, *a*, *um*, lat., tufsteenachtig; *tophus*, m. nw lat. Med., een hard gezwel, een knobbel of bult in eenig deel van het ligchaam, bestaande uit eene kalkachtige zamengroeiing, z. v. a. *porus*; *tophi pulmōnum*, pl., steenachtige voortbrengselen in de longen.

Topiek, f. gr. (*topikē*, v. *tópos*, oord,

streek; Log., gemeenplaats), de plaats- of vakaanwijzing, de kunst om de bewijsgronden en gemeenplaatsen tot redkundig gebruik te vinden en aan te wenden; de leer van de bewijsplaatsen, bewijsleer; Gram., de leer van de woordplaatsing, woordopvolgingsleer; *topisch* (gr. *topikos*, *ē*, *ón*), plaatselijk, de plaats, het oord of de ligging betreffende; Med., *topische middelen* of *topica*, pl., plaatselijke of uitwendige geneesmiddelen, pleisters enz.; *topische methode*, in de preekkunst die preekwijze, bij welke na eene korte verklaring van den tekst eene zoogenoemde gemeenplaats wordt verhandeld; *topognoom* of *toposcoop*, m. een plaatsbepaler voor schepen en bij brand; *topograaph*, m. een plaatsbeschrijver; *topographie*, f. de plaatsbeschrijving, beschrijving van bijzondere plaatsen en oorden; *topographia anatomica*, de anatomische beschrijving van de ligging der lichaamsdeelen; *topographisch*, plaatsbeschrijvend; *topologie*, f. de plaatsleer.

Topigi, *topidschi*, z. v. a. *toptschi*.

Toppé, z. v. a. *toupet*; *toppéren*, z. v. a. *touperen*.

Toppenant, m. Mar., zekere touwen, die dienen om de raas deels in horizontale rigting te houden, deels om ze te *toppen*, d. i. eenen loodregten stand te geven.

Topraky, turk., ligte troepen, die door de paschas der provinciën worden in dienst gesteld.

topsy-turvy, eng., het onderst boven, verkeerdt, averegts.

Toptschi, m., pl. *toptschilar*, turk. (v. *tób* of *tóp*, kogel, bal; kanon), kanonnier; *toptschi-baschi*, m. officier der kanonniers; *toptschilar-aga*, m. de generaal der artillerie.

Toque, eene rekenmunt in Pegu, = $\frac{1}{8}$ tical of ongeveer 8 cent.; ook eene rekenmunt in het koninkrijk Judah, = 40 *cauris*.

toquéren (fr. *toquer*, it. *toccare*), aanraken, aanstooten, klinken, de glazen bij het drinken tegen elkander stooten; Pict., stoute en vette streken maken.

Tora, z. *thora*.

Toraille, f. fr. (spr. *torály*), ruwe, onbewerkte koralen.

Torchenez, m. fr. (spr. *torsj'né*; van *torchier*, afvegen, schoonmaken, en *nez*, neus; dus eig. neusveger), neusklem, neusnijper, neuspranger, waarmede men den neus der paarden klemt.

Torcülum en *torcular*, n. lat., de wijnpers; Chir., z. v. a. *tournequet*.

Toreador, m. sp. (v. *torear*, stierengevechten houden, v. *toro* = lat. *taurus*, stier), een stierbevechter te paard; *toréro*, m. een stierbevechter.

Toreuma, n. gr. (v. *toreúein*, eig. door-

boren; ingriffelen, insnijden enz.), gedraaide, gesneden of gedreven kunstarbeid; drijfwerk, snijwerk; **toreumatographie**, f. beschrijving en kennis van zulke kunstwerken; **toreut**, een beeldsnijder, graveur; **toreutiek**, f. de draaikunst, inz. in elpenbeen; de beeldsnijderij en beeldgieterij bij de Ouden; **toreutisch**, door de draai- of snijkunst vervaardigd; gedraaid, rond gevormd.

Tormentil, f. of het **tormentilkruid** (nw lat. *tormentilla*, v. *tormen*, buikpijn, omdat zij deze moet stillen), zevenblad, het zevenvingerkruid, met zamentrekkenwortel.

tormentéren (it. *tormentare*, fr. *tourmenter*, v. h. lat. *torméntum*, marteling), martelen, pijnigen, kwellen, folteren, op de pijnbank spannen.

Tornado, n., pl. **tornados**, sp. (v. *tornár*, oorspr. draaijen, it. *tornare*; vgl. **torno**, **turnus**, **turneren** enz.), een heevige wervelwind, inz. vreeselijke orkanen in den regentijd tusschen de keerkringen; **tornadura**, f. sp., eene veldmaat van 10 vierkante voeten; **tornatura**, f. it., eene veld- of vlaktemaat in Bologna, = 19,5320 □ ned. roeden.

Tornése, m. it. (= fr. *tournois*, z. a.), eene rekenmunt te Napels, = $\frac{1}{25}$ ducato di regno of ruim 1 cent.

Tornister, m. hoogd., een lederen reiszak of ransel, inz. van de soldaten in het veld.

Torno, m. it. (v. h. mid. lat. *turnus*, z. a.), de omloop, z. v. a. het fr. *tour*; ook de draaibare bak, waarin kinderen aan de vondelingshuizen worden over gegeven.

toroos of **toreus**, z. ond. **torus**.

torpide, lat. (*torpidus*, a. um, v. *torpēre*, verstijven), gevoelloos, ongevoelig, verdoofd, verkleumd, loom, vadsig; **torpor**, m. Med., ledenverstijving, verlamming, gevoelloosheid, onprikkelbaarheid, zwakte, traagheid, ook **torpiditeit**, f. nw lat.

Torqueton, m. fr. (spr. *tork'tóng*; v. h. lat. *torquere*, z. **torqueren**), een astronomisch werktuig, dat de dagelijksche beweging van den equator in de zonnebaan aanwijst.

torqueren, lat. (*torquere*), eig. draaijen, krommen. b. v. den tabak torqueren (fr. *torquer*), de bladeren daarvan tot rollen draaijen en spinnen; martelen, folteren. pijnigen, beangstigen, kwellen; nw lat. ook **torturén** (fr. *torturer*); **torsie**, f. het draaijen, de draaijing, kromming; Med., de omdraaijing van het einde eener afgesneden ader om de bloeding te stillen; **tortueus** (lat. *tortuosus*, a. um), vol krommingen, verward, verdraaid, verwrongen; **tortuur**, f. (lat. *tortura*), eig. kromming, verdraaijing; de foltering, marteling; geregte pijniging; de pijnbank,

folterbank, palei; *tortura faciēi*, Med., de gezichtsverdraaijing; *t. oris*, de mondkramp, mondklem.

Torrefactie, f. nw lat. (v. *torrefacere*, v. *torrere*, roosten, zengen, schroeijen), de roosting, inz. der ertsen.

torricellische buis (spr. —*tsjel*—), z. v. a. **barometer**, naar haren uitvinder Torricelli omstreeks het jaar 1644 dus genoemd; naar hem heet ook de boven in den barometer voorhandene luchtledige ruimte: het torricellische ijdel of ledig.

Torringtons, pl. eng., wollen beddedekens, naar Torrington in Devonshire benoemd.

Torsie, z. ond. **torqueren**.

Torso, m. it. (eig. de stronk, boomstomp enz.), de romp van een verminkt standbeeld, inz. de beroemde romp van een standbeeld van Hercules in in het Vaticaan.

Tort, n. fr. (spr. *tór*, v. h. lat. *tortum*, verdraaid; vgl. **torqueren**), onregt. benadeeling, schade, verdriet, ongelijk; iemand een tort aandoen, hem verongelijken, hem schade toebrengen; *à tort et à travers* (spr. *a tóre a trawér*), zonder overleg; onbezonnen, plomp verloren, in het wild, in het honderd.

tortueus, **tortuur**, z. ond. **torqueren**.

Torus, m. lat., eene peuluw, een kussen, rustleger, bed, inz. huwelijksbed; ook spier; *tori consensio*, de beklimming van 't huwelijksbed; **toreus** (lat. *torsus*, a. um), vleezig, gespierd; **torositeit**, f. nw lat., de vleezigheid, spierkracht.

Tory, m. eng. (spr. *tóri*), pl. **tories**, koningsgezinden (aristocraten), de hofpartij in Engeland (oorspr. een scheldnaam, die van de tegenpartij, de whigs, is uitgegaan, ontleend aan het iersche woord *tory*, d. i. roover; gaelisch *toir*, vervolging, jacht); **torismus**, n. de grondstellingen of gevoelens van eenen tory.

Tostao, **toston**, z. **testao**.

totum, n. lat. (v. *totus*, a. um, geheel), het geheel; *in totum*, voor het geheel, geheel en al. in 't algemeen; *toto titulo*, z. *titulo toto* ond. *titulus*; *totus tuus*, of afgek. T. T., geheel de uwe (als onderschrift van brieven); **totaal**, nw lat. (tr. *total*) en als adverb. *totaliter*, geheel, ten volle, geheel en al, ganschelijk; **totale** zon- of maan-eclips, geheele of volkomene zon- of maanverduistering; **totaliteit**, f. de gezamenlijkheid, het geheel.

Toucan, m. fr. (sp. *tucar*, oorspr. amerikaansch: aan den Amazonenstroom *tulcan*, in Guyana *tuca*), de pepervreter, pepervogel in Z. Amerika.

toucheren, fr. (*toucher*, spr. *toesj*—), aanraken, roeren, aanroeren, met de hand bevoelen en onderzoeken (b. v. eene vrouw of zij zwanger is), roeren, treffen, tot mede-

lijden bewegen, aandoen; aangrijpen, aantasten, plagen, beledigen; **touchant** (spr. *toesjáng*), roerend, aandoenlijk, treffend, bewegelijk; **touche**, f. (spr. *toesj'*), de aanraking, greep, plagerij, belediging, zet, streek; Pict. de kleurophrenging, penseelstreek; de toets of proef; de klavieren of toetsen van een orgel enz.

Toupet, n. fr. (spr. *toepé*; hoogd. *zopf*, bos, lok), de kuif, haarkuif, het opgezette en gekrulde voorhoofdhaar; **toupéren**, krullen, eene haarkuif maken.

Tour, m. gew. f. fr. (*le tour*, spr. *toer*; v. h. mid. lat. *turnus*, z. a.), in 't alg. de kring, omvang, omloop, omtrek; van daar de haartour, een rond haarvlechtsel, kunsthaarnet, kunstkrullen, valsche haarlokken; de wandeling, het uitstapje, reisje, toertje; de beurt, rondgang, b. v. de tour is aan mij; in het dansen: de wending, dansverandering; de streek. pots, het schelmstuk; ook de moeilijkheid, het te overwinnen bezwaar, zware werk, de kunstgreep; *tour à tour*, beurtelings, bij beurten, na elkander; *tour de baton*, handgreep, gaauwigheid, inz. ongeoorloofd winstbejag in ambtsbediening, jacht op zogenoemde buitenkansjes; *tour de force*, een krachtzet, magtstreek, eene krachtvereischende inspanning; eene stoute, moedige daad; *tour de passe-passe*, z. ond. **passeren**; **tourillon**, m. (spr. *toerieljóng*), het draaipunt, b. v. van eene brug, een kanon; **tourist**, m. een rondreizend persoon, reizend handelsbediende; een voor zijn genoegen of zijne beschaving en leering reizend persoon, in zooverre hij eene bepaalde reistour volgt; inz. een Engelschman, die vreemde landen uit enkel nieuwsgierigheid en gebrek aan bezigheden bezoekt, en daarbij den reisweg volgt, doorgaans door zijne landgenooten ingeslagen.

Tourc, m. eene lotharingsche zilveren rekenmunt, ongeveer = 18 sols.

tourmentéren, fr. (*tourmenter*, spr. *toermangt*—; vgl. **tormentéren**), pijnigen, martelen, folteren, kwellen, plagen, lastig vallen.

tournéren, fr. (*tourner*, spr. *toern*—; v. h. mid. lat. *turnare*, it. *turnare*; vgl. *turnus*), draaijen, wenden, keeren, of eene wending, eenen draai geven, wentelen, zwenken, omslaan; Mil., den vijand omtrekken, hem in den rug vallen; *tournez!* de kaart of het blad gekeerd, omgeslagen! **tourné**, n. het keerblad in het kaartspel; **tournée**, f. de rondreis, handelreis van eenen koopman, rondgaande visitatie van eenen ambtenaar enz.; **tournement**, n. (spr. *toern'máng*), eene kunstmatige paard- of ruitzerwinking; **tournebroche**, m. (spr. *toern'brósj'*), een loopend braadspit; de spitdraaijer; **ournesól**, m. de zonnebloem; z. ook **croton**; **ourniquet**, m.

(spr. *toerniké*), een draaikruis, kruisboom aan den ingang van een voetpad, weghaspel; een wervel; bij wondhealers: een werktuig ter toewringing van de bloedvaten, schroefverband bij het afzetten van ledematen; **tournooi**, n. (fr. *tournoi*, it. *torneo*, mid. lat. *torneamentum*), een ridderspel, feestelijke lansren, krijgs- of ridderspel, renspel, steekspel, van de 10de tot de 16de eeuw in gebruik; **ournure**, f. de wending, geschikte wijze van voordragt; houding, gestalte, gesteldheid van ligchaam of geest; bevalligheid, fraaiheid.

Tournoois (fr. *tournois*, spr. *toernoá*), eertijds eene in Tours geslagen kleine munt; ook de benaming van het geld, dat naar den muntvoet van Tours of in de stad Tours geslagen werd en $\frac{1}{4}$ geringer was dan dat van Parijs.

Tournure, z. ond. **ourneren**.

Tout, n. fr. (spr. *toe*; van het lat. *totum*), het geheel, alles; al de slagen of het doorgaan in het kaartspel, wanneer de speler bij het l'hombre, na vijf slagen gehaald te hebben, ook de andere vier haalt; **tout annoncé** (spr. *toetanong-sé*), ook **todos**, sp. (d. i. alle), de verklaring, dat men in het l'hombre al de slagen wil halen, het doorgaan (vgl. **vole**); **tout ensemble** (spr. *toetangsángbl'*) alles bij elkander, al te gader, het geheel in zijn verband; — **tout**, als adverb., geheel, gansch, ten volle; van daar **tout à fait** (spr. *toetafé*), geheel en al; **tout à l'heure** (spr. *toetaléur'*) zoo dadelijk, aanstonds, op het oogenblik; **tout comme chez nous** (spr. *taekomm'sjené*), juist zoo als bij ons, 't is bij mij eveneens; **tout de bon** (spr. *toe d'óng*), in ernst, oprecht, in vollen ernst; **tout de même** (spr. *toed'mém'*), eveneens, juistzoo, netzoo; **tout de suite** (spr. *toed'swief'*), zoo dadelijk, terstond, oogenblikkelijk.

Tower, m. eng. (spr. *touw'r*, v. h. fr. *la tour*, lat. *turris*), de toren, een versterkt kasteel in Londen, als staatsgevangenis, tuighuis enz.

Toxicum, n., pl. **toxica**, lat. (v. h. gr. *toxikón*, d. i. eig. tot het geslacht behoorend, v. *tóxon*, boog, schietgeweer), eig. een vergift, waarmede men de pijlen bestreek; verder in 't alg. vergift; **toxicodendron**, n. gr., de vergiftboom, waarvan het melkachtig bladerenvocht, na gedroogd te zijn, eene allerzwartste verw wordt; **toxicologie**, de vergiftkunde, vergiftleer, leer van de vergiften.

Trabucco, m. it. (spr. *trabóekko*, eene lengtemaat te Turin, = 6 voet di liprando, 9 gewone voeten of 3,0326 ned. ellen.

tracasséren, fr. (*tracasser*, van *tracas*, verwarring, wanorde, gewoel, vgl. het lat. *tricae*), onrust of oncenigheid stichten,

iemand plagen, kwellen, afslooven, drijven, ontrusten; **tracasserie**, f. de plagerij, kwelling, booze streek; kibbelarij, geharrewar.

Trace, f. fr. (spr. *tráas'*; sp. *traza*, v. h. lat. *trahere*, trekken), het spoor; voetspoor, de voetstap, het kenmerk, de indruk; de schets, de omtrek, de op den grond, het papier of doek getrokken lijnen om de teekening van een bloemperk, van figuren enz. aan te duiden; **tracéren** (fr. *tracer*, spr. *trass*—), afteekenen, schetsen, ontwerpen, de omtrekken van iets maken, afsteken.

Trachēa, f. lat. (scil. *arteria*; van het gr. *trachēa*, van *trachys*, ruw, ongelijk; dus eig. de ruwe, zoo geheeten wegens de verhevene kraakbeenringen), Anat., de luchtpijp; **tracheaal**, nw lat., tot de luchtpijp behoorende, haar betreffende; **trachetis**, f. gr., de ontsteking der luchtpijp; **tracheoblennorrhœa**, f. de slijmvloed der luchtpijp; **tracheocèle**, f. de luchtpijp-zwelling, luchtpijpbreek; **tracheopyōsis**, f. de verettering der luchtpijp; **tracheotomie**, f. de luchtpijpsnede of snede in de luchtpijp; vgl. bronchotomie; **trachiēlus**, m. of **trachiēlōsis**, f. een luchtpijpgezwel.

Trachelāgra, n. gr. (v. *trachēlos*, de nek), de hals- en nekpijn ten gevolge van jichtige oorzaken; **trachelopānus**, m. de opzetting of zwelling der halsklieren; **trachelophŷma**, n. het halsgezwel.

Tracheoblennorrhœa enz. — **trachiēlōsis**. z. ond. **trachea**.

Trachōma, n. gr. (v. *trachūn*, ruw maken, van *trachys*, ruw), de ruwheid aan de binnenste vlakten der oogleden, het oogleden-uitslag, de ooglidschurft; **trachomavīcum**, n. een middel tegen die kwaal, eene oogzalf.

Trachyphōnē, f. gr. (v. *trachys*, ruw), eene ruwe, heesche stem; **trachŷt**, m. een gemengd gesteente, bestaande uit eene fijnkorrelige gemengde grondmassa en inliggende kristallen van glasachtig veldspath; **trachytbreccie**, f. trachyt-puimsteen, een mengsel uit blokken, stukken enz. van **trachyt**.

tractéren, lat. (*tractare*, d. i. eig. trekken, slepen; van *trahere*; vervolgens behandelen enz.; fr. *traiter*), iets behandelen, bearbeiten, drijven, afhandelen, verhandelen; onderhandelen; iemand behandelen, hem bejegenen; onthalen, opdisschen, eene smulpartij geven; **tractābel** (lat. *tractabilis*, e) of fr. **traitable** (spr. *trètābl'*), wat zich laat behandelen, gedwee, handelbaar, toe- of medegevend, buigzaam, lenig, rekkelijk, vriendelijk, zachtzinnig; **tractament**, n. nw lat. (*tractamentum*), of **tractement**, fr. *traitement*, n. (spr. *trèt'māng*), de behandeling, bejegening;

het onthaal, de verpleging; de smulpartij, het eeremaal; de bezoldiging, belooning, soldij, wedde; **tractānt**, m. de onthaler, de betaler van de smulpartij, den maaltijd; **traiteur**, m. fr. (spr. *trèt*—), een gaarkok, tafelhouden; **tractaat**, n. lat. (*tractatus*) of fr. **traité** (spr. *trète*), vglw. **tractaatje**, eene verhandeling, een geschrift, klein boek, kort opstel; eene onderhandeling, overeenkomst, een verdrag, vergelijk, eene vereffening, b. v. vredestractaten, vredes-onderhandelingen; **tractātie**, f. (lat. *tractatio*), de behandeling; een gastmaal, eene smulpartij.

tractoria, f. nw lat. (van het lat. *tractorius*, a, um, trekkend of getrokken, van *trahere*, trekken), hoogere Math., de treklijn, eene lijn van hoogere orde; **tractus**, m. lat., eig. trek, uitrekking in de lengte; eene landstreek, streek lands, een oord; ook het r. k. vastengezang tusschen epistel en evangelie; *tractu temporis*, in verloop des tijds of mettertijd.

tradéren, lat. (*tradere* v. *tra* = *trans*, z. a., en *dare*, geven), over geven, over leveren, mondeling voortplanten; voordragen, onderwijzen; **traditie**, f. (lat. *traditio*), de overgave, uitlevering; de onbeschrevene, van mond tot mond, van ouders op kroost, van voorzaat op nageslacht voortgeplante overlevering, voortplanting van leer enz., sage, bij monde overgeleverd berigt; *per traditionem*, door overlevering; *traditio judicialis*, de geregtelijke overgave; **traditioneel** (fr. *traditionnel*) of **traditief**, nw lat., door overlevering voortgeplant, bij wijze van overlevering, volgens overlevering of sage; **traditor**, nw lat., een overleveraar, uitleveraar; inz. uitleveraar van gewijde boeken en vaten aan de heidensche overheid ten tijde van de vervolgingen der christenen onder Diocletianus.

traducéren, lat. (*traducere*), v. *tra* = *trans*, z. a., en *ducere*, voeren), over voeren of brengen; over zetten, vertalen; doorhalen, de les lezen; **traductie**, f. de overbrenging, overzetting; overlevering aan het geregt; **traducianismus**, m. nw lat. of **ductie-systeem**, n. de leer der zielevoortplanting of de meening, dat de zielen der ouders op de kinderen voortgeplant worden; **traduciānen**, pl., aanhangers van die leer.

Trafiek, **trafijk**, f. fr. (*le trafic*, it. *tráfico*, mid. lat. *trafica*; v. h. lat. *tra* = *trans*, z. a., en *facere*, maken; vgl. het nederduitsch over maken), de handel, het koopmansbedrijf, de nering, de handel door koop en verkoop of door veruiling der waren; **trafiquéren** (fr. *trafiquer*, it. *trafficare*), handelen, handel, koopmanschap of nering drijven; **trafikant**, m. (fr. *trafiquant*, it. *trafficante*), een han-

delaar, die zelf verwerkte voorwerpen verkoopt.

Trágala, f. sp. (v. *trága-la*, d. i. verslind haar! v. *tragár*, verslinden; voluit: verslind haar, gij hond! welke woorden telkens in het refrein van het lied herhaald worden), het vrijheidslied der Spanjaarden (het *ça-ira* der Franschen).

Tragánth, n. gr. (v. *trágos*, bok, en *ánthos*, n. bloem) of **tragacáanth**, f. van *ákántha*, doorn), boksdorn, dragant, eene soort van peulgewas van onderscheidene soorten; ook z. v. a. **traganth-gom**, eene gele of roodachtige gom van den cretenschen boksdorn of traganthstruik; **traganth-werk**, suikerbakkerswerk uit traganth, suiker enz., tot tafelpronk en dergelijke.

Tragéa, f. of l. **tragéma**, n. gr. (v. *tragein* of *trōgein*, knabbelen), noten, amandelen, suikergoed enz., bij het nageregt; Med., grofgestooten maagversterkend poeder uit kruiden en suiker, z. v. a. triscnet.

Tragedie, z. ond. **tragédie**.

Trageláphus of **trageláph**, m. gr. (*trageláphos*, v. *trágos*, bok, en *eláphos*, hert), het bokkehart, een fabelachtig dier in de oudheid; ook een drinkbeker, waarop zulk een dier in verheven werk was voorgesteld.

Tragédie, f. (gr. *tragōidia*, d. i. woordelijk bokszang, omdat de volksdichten, waaruit de latere tragédie haren oorsprong nam, op de bacchusfeesten door dansers, die eenigermate als bokken verkleed waren, werden voorgesteld; vgl. **satyrdrama**), een treurspel, hoog-ernstig schouwspel of drama (z. a.), het tegengest. van **comédie**; oneig. een treurig voorval; **trágisch** (gr. *tragikós*, *ē*, *ón*), tot de tragédie behoorende, daaraan eigen of passende, treurspelachtig; treurig, droevig, beklagelijk, deerlijk, jammerlijk, medelijdenswaardig; overdreven; **trágicus**, m. een treurspeldichter; tooneelspeler in treurspelen; tragisch tooneelspeler; in verachtelijken zin **tragédiánt**; **tragi-comisch**, treurig-vrolijk, halftreurig, halfvrolijk, om te lagchen en te weenen tevens; **tragi-comédie**, f. een treurspel, doormengd met lachwekkende tooneelen of voorvallen en waarvan de afloop niet tragisch is, een tooneelspel, waarin eene ernstige, tragische stof op vrolijke wijze behandeld wordt.

Tragus, m. gr. (*trágos*), de bok; Med., de bokkereuk, okselstank; groote geilheid; ook het voorste kraakbeen van het oor, de zoogenoemde oorbok; **tragomaschalie**, f. (vgl. **maschalie**), bokkenreuk, de eigenaardige reuk der okselen of schouderholten; **tragomaschálus**, m. wie als een bok stinkt; **tragophonie**, f. de bokkestem, het sterke stotteren of smakken in

het spreken; **tragopōgon**, n. de boksbard, haverwortel (eene plant).

trahit sua quemque voluptas, lat. sprw., elk heeft zijn zwak, ieder heeft zijn stokpaardje.

Traille, l. **treille** (z. a.).

Train, m. fr. (spr. *tréng*), **trein**, het gezamentlijke geschut, de sleep van kanonnen enz. bij een leger, de reeks van wagens op ijzerbanen, het gevolg, de tros, de zware bagagie van een leger (b. v. artillerie-, munitie-, proviand-trein enz.); ook de gewone loop of gang der dingen (*slender*); *en train* (spr. *ang tréng*), in gang, in vollen gang; **trainéren** (fr. *trainer*, it. *tranare*; v. h. lat. *trahère*), trekken, slepen, talmen of dralen, op de lange baan schuiven; een paard **trainéren**, afrigten, inz. het door bijzondere behandeling tot den wedren geschikt maken; **trainard**, m. (spr. *trénáar*) of **traineur**, m. een achterblijver (bij een leger), strooper (*marodeur*).

Trait, m. fr. (spr. *tré*, v. h. lat. *tractus*, z. a.), de trek in het gelaat en karakter, gelaatstrek, gemoedstrek, bewijs van het gemoedsbestaan, van de handelwijze; een streek, schelmstreek.

traitable, z. ond. **tracteren**.

Traître, m. fr. (spr. *trétr'*; sp. *traidor*; v. h. lat. *traditor*, d. i. eig. overleveraar, v. *tradere*, van daar fr. *trahir*, verraden), een verrader; **traitéren**, m. in de volkstaal voor plagen, sarren, moedwillig kwellen.

trajiciéren, lat. (*trajicere*, v. *tra* = *trans*, en *jacere*, werpen), eig. over werpen; over brengen, over varen, over zetten; **trajéot**, m. (lat. *trajectus*) of **trajet**, fr. (spr. *trazjé*), de overvaart, het overzetten, de overtogt; **trajectiel**, nw lat., tot overvaren dienende; **trajectorie**, f. nw lat. hogere Math., elke kromme lijn, die een geheel stelsel van gelijksoortige kromme lijnen onder eenen gegeven hoek snijdt; ook z. v. a. lijn der kegelsnede.

Tralje, z. **treille**.

Trame, f. fr. (v. h. lat. *trama*), de inslag van het weefsel; **tramzijde**, inslagzijde (in tegenst. met *orgasin-zijde*); **traméren** (fr. *tramer*), inslaan, inschieten; oneig. aanleggen, smeden, sluw voorbereiden (b. v. eene zamenzwering).

Traminer, m. (lat. *vitis aminaea*, naar het gelijknamige landschap in Campanië; boheemsch *drumin*, leverroode wijn), eene soort van witte en roode druiven van zoeten, specerijachtigen smaak in Tyrol (de witte **traminer** heet wegens de gedaante zijner bladeren ook *ganzevoet*; de roode **traminer** frankische druif); ook eene appelsoort.

Tramontáne, f. it. (*tramontána*, van *tra* = *trans*, en *monte*, berg, dus aan gene zijde van den berg zich bevindend

of van daar komend), de noordewind in Italië; de noordster, het noorden, de noordpool; de tramontane verliezen of kwijt raken, de rigting verliezen, oneig. de bezinning verliezen, in verwarring geraken, geen raad, geen uitkomst meer weten, het spoor bijster zijn (uit de taal der schippers ontleend, wien de noordster tot rigtpunt diende).

trancheren, fr. (*trancher*, spr. *trangs-*; sp. *trinchar*, it. *trinciare*, v. h. lat. *transcindere*?), snijden, in stukken snijden, voorsnijden, ontleden; *tranchons le mot* (spr. *trangsjang l'mó*), laat ons het kort en goed zeggen, bepaald en duidelijk ons uitdrukken, de zaak niet langer bewimpelen; *trancheer-mes*, een voorsnijmes; **tranchant** (spr. *trangsjang*), snijdend, zeer scherp; **tranche**, f. eene snede (van brood, vleesch enz.); de rand, het rand-schrift eener munt; **tranchée**, f. loopgraaf bij belegeringen; gracht, sloot, greppel tot afleiding van het water; **trancheur**, m. een voorsnijder.

tranquille, fr. (spr. *trankiel*; v. h. lat. *tranquillus*, a, um), bedaard, rustig, stil, gelaten; *tranquillamente*, it. Muz., bedaard, kalm, stil, rustig; **tranquilliteit**, f. lat. (*tranquillitas*), de rust, stilte, gelatenheid, bedaardheid, kalmte.

trans, lat., aan gene zijde, over, overheen, er door, in vele zamenstellingen, waarin het ook afgekort *tra* heet (vgl. **traderen**, **traduieren**, **trajiciëren** enz.).

Transactie, f. lat. (*transactio*, van *transigere*, z. **transigieren**), de vereffening, bijlegging, minnelijke schikking, het vergelijk, de overeenkomst; eng. *transactions* pl. (spr. *trenséksjens*), ook verhandelingen van geleerde genootschappen; *per transactiōnem et cessionem*, lat. Jur., door vergelijk en afstand; *transactio judicialis*, eene geregelde handeling; *tr. extrajudicialis*, eene buitengeregelde handeling; **transactor**, m. een onderhandelaar, schikkingmaker, vergelijk-trefker, scheidsman.

transalpinisch, lat. (*trans-alpinus*, a, um), aan gene zijde der Alpen gelegen, overalpisch.

Transanimatie, f. nw lat. (v. *trans* en *animare*, bezielen), de zielsverhuizing.

transatlantisch, nw lat., aan gene zijde van de Atlantische zee gelegen, overzeesch.

transcalorisch, nw lat. (v. *trans* en *calor*, z. a.), warmte-geleidend.

transcendent, z. **transcendent**.

Transcolatie, f. nw lat. (v. *trans* en *colare*, doorzigen), de doorzijing, filtering.

Transcorporatie, f. nw lat. (v. *trans* en *corporare*, met een ligchaam voorzien), eig. de overgang van het eene ligchaam in het andere; de zielsverhuizing.

transdanubisch, lat. (*transdanubiānus*, a, um, v. *Danubius*, de Donau), aan gene zijde van den Donau.

transcat, lat. (v. *trans-ire*, over gaan enz.), het ga voorbij, worde vergeten of niet verder vermeld; *transeat cum ceteris*, het worde met de rest niet verder aangehaald, opgenoemd, ten toon gesteld enz. (in recensien).

Transelementatie, f. nw lat. (vgl. **element**), de grondstofverandering, chemische verandering van de eene grondstof of van het eene element in het andere.

transfereren, lat. (*trans-ferre*, fr. *trans-férer*), over dragen; over zetten, verzetten, verleggen, verplaatsen; uitstellen tot op eenen anderen tijd; op een ander over dragen, b. v. den eigendom, de bezitting; ook het bedrag eens wissels van het conto des betalers afschrijven; *ad usum transfereren*, gangbaar maken, in gebruik brengen.

transfigurieren, lat. (*transfigurare*; vgl. **figuur** enz.), vervormen, van gedaante veranderen, eene andere gestalte geven; **transfiguratie**, f. de vervorming, omvorming; de verheerlijking van Christus op den berg Thabor; de schilderij van Raphael, welke die verheerlijking voorstelt; **transfigurator**, m. de omvormer, eene der benamingen van den kaleidoskoop.

transformieren, lat. (*transformare*, vgl. **form** enz.), omvormen, vervormen, een' anderen vorm geven; **transformatie**, f. de gedaanteverandering, herschepping (gelijk die der rups in een' vlinder); Algeb., de bewerking, door welke men in bepaalde vergelijkingen in de plaats der onbekende eene functie van eene andere onbekende stelt; Geom., de herleiding van eene figuur of van een ligchaam in een ander van dezelfde oppervlakte of denzelfden inhoud, (b. v. van den vierhoek in eenen driehoek enz.).

transfugieren, lat. (*trans-fugere*, van *fugere*, vlugten), over loopen, tot den vijand over gaan.

transfundieren, lat. (*trans-fundere*, v. *fundere*, gieten), uit het eene vat in het andere over gieten, over storten; **transfusie**, f. (lat. *transfusio*), de overgieting, overtapping van het bloed van een dier of mensch in de bloedvaten van een ander.

transgangetisch, nw lat., aan gene zijde van den Ganges gelegen.

transgrediëren, lat. (*transgrēdi*, van *gradi*, stappen), over stappen; **transgressie**, f. (lat. *transgressio*), de overstapping, overtreding van eene wet, een gebod enz.

transiëren, lat. (*trans-ire*), over gaan, voorbij gaan.

transigieren, lat. (*transigere*, v. *trans* en *agere*), eig. doorzetten, ten einde of tot stand brengen; een vergelijk treffen, over-

een komen, vereffenen, tot eene minnelijke schikking komen; **transigeerbaar**, voor eene schikking, een vergelijk vatbaar.

transiliëren, lat. (eig. *trans-silire*, v. *salire*, springen), over springen, met stilzwijgen voorbij gaan.

Transitie, f. (lat. *transitio*) of **transitus**, m. (v. *transire*, over gaan), de overgang van het eene onderwerp of van den eenen toon tot een' anderen; het overslaan; *in transitu*, in 't voorbijgaan, en *passant*; **transito**, m. it., de doorgang, doorvoer van waren of goederen door het eene land in het andere; **transitogoederen**, doorgaande goederen, doorvoergoederen; **transitohandel**, handel met doorvoer-goederen; **transitotol**, doorvoer-tol; **transitéren**, lat. (*transitare*), voorbij gaan, doorgaan (van waren gebruikelijk); **transitief**, nw lat. (*transitivus*, a, um), overgaand; *verbum transitivum* of enkel **transitivum**, n. een overgaand, overgankelijk werkwoord, bedrijvend werkwoord, waarvan de handeling op een voorwerp over gaat of daarop inwerkt, b. v. *beminnen*, *haten* enz. (vgl. *verbum*); **transitorisch**, **transitoor**, lat. (*transitorius*, a, um), voorbijgaand; vergankelijk, vlugtig, van korten duur.

Translatie, f. lat. (*translatio*); **translaat**, n. de overdraging; overzetting, vertaling; *translatio juris*, de overdraging van een recht op een ander; **translātor**, of fr. **translateur**, m. een overzetter, vertaler, vertolker; *translateur juré* (spr. — *zjuré*), beëdigd vertaler; **translatéren**, nw lat. Merc., over dragen, z. v. a. **transferéren**.

translocéren, **transloquéren**, nw lat. (v. h. lat. *locus*, plaats), aan eene andere plaats zetten, verplaatsen; **translocatie**, f. de verplaatsing, plaatsverandering, overbrenging.

translucént, lat. (v. *trans-lucere*, doorschijnen), ook **translucide**, doorschijnend, doorzigtig; **transluciditeit**, f. nw lat., de doorschijnendheid, doorzigtigheid.

translunārisch, nw lat. (v. *trans luna*, z. a.), bovenmaansch, wat aan gene zijde der maan, boven de maan is.

transmarijn, lat. (*transmarinus*, a, um, v. *mare*, zee), aan gene zijde der zee, overzeesch.

transmigréren, lat. (*trans-migrare*, vgl. *migreren*), wegtrekken, verhuizen, uitlandig gaan (*emigreren*); **transmigratie**, f. de uittrekking, verhuizing, landverhuizing, volksverhuizing; ook zielsverhuizing.

transmittéren, lat. (*trans-mittere*; vgl. *mitteren*), over zenden, over leveren, ter hand stellen, over doen; **transmissie**, f. de overzending, overlevering, terhandstelling; overdraging, voortplanting; *trans-*

missio hereditatis, de overdragt der erfmaking; **transmissibel**, nw lat., overzendbaar; overdoenbaar; **transmissibiliteit**, f. de overdraagbaarheid.

transmontaan, lat. (*transmontānus*, a, um, v. *mons*, berg), aan gene zijde der bergen (Alpen), overbergisch; ook z. v. a. **ultramontaan** (z. a.).

transmutéren, lat. (*trans-mutare*; vgl. *muteren*), veranderen, verwisselen, veruilen, omzetten; **transmutabel**, nw lat., veranderbaar, verwisselbaar, voor omzetting vatbaar; **transmutabiliteit**, f. de veranderlijkheid, verwisselbaarheid; **transmutatie**, f. lat. (*transmutatio*), de verandering, verwisseling, letterverzetting; bij de alchimisten: de verandering van een metaal in een edeler; Math. de herleiding van eene figuur of een lichhaam in een ander, gelijk van eenen driehoek in een vierkant; de verandering van eene kromme lijn in eene andere van dezelfde soort en dezelfde orde.

Transnominatie, f. nw lat., de naamsverwisseling, overnaming, z. v. a. **metonymie** (z. a.).

transpadānisch, lat. (*transpadānus*, a, um, v. *Padus*, de Po), aan gene zijde van den Po.

transparént, nw lat. (v. *trans*, z. a., en *parere*, schijnen) of **transparent**, fr. (spr. — *parang*), doorschijnend; helder, klaar; als subst. n. een doorschijnbeeld, doorschijnend schilderij, nachtafereel, geolied papier, waarachter men licht plaatst, bij decoratiën; lijnenblad, een blad, waarop zwarte lijnen zijn getrokken, en dat men onder het papier legt, om recht te schrijven; **transparéntie** of fr. **transparence**, f. (spr. — *rangs'*), de doorschijning, doorschijnendheid; klaarheid.

Transpiratie enz., z. **transspiratie**.

transplantéren, lat. (*transplantare*, v. *plantare*, planten), verplanten, overplanten, verplaatsen; **transplantatie**, f. de verplanting, overplanting, verplaatsing; Med., de vergoeding van een verloren lichaamsdeel door een ander, van elders ontleend; de gewaande geneeswijze der ziekten, door ze te doen overgaan in eenig dier of plant, de overleidingskuur.

transponéren (lat. *transponere*, v. *ponere*, zetten), over zetten, verzetten, verplaatsen; Muz., een stuk in eene andere toonsoort zetten, omzetten, hooger of dieper in den toon spelen; **transpositie**, f. de verzetting, om- of overzetting (in een' anderen toon).

transportéren (lat. *transportare*, van *portare*, dragen), over brengen, verder brengen, vervoeren, over voeren; over dragen; **transportéring**, f. de vervoering, overvoering; **transport**, m. nw lat. (fr. *transport*), de verzending, het vervoer v.

koopwaren; de vracht; ook hetgeen vervoerd wordt (b. v. een transport levensmiddelen enz.); de overdracht of het overbrengen van de slotsom in rekeningen van het einde der eene bladzijde op het begin eener andere; hevige drift, opgewondenheid, driftvervoering; transportkosten, de verzendingskosten, het vrachtgeld, vervoerloon, de vracht; transportschip, een overvaart-, vracht- of lastschip, inz. voor troepen; transportabel, vervoerbaar; roerend; overdraagbaar (van schulden en verbindtenissen); transportatie, f. (fr. *transportation*), z. v. a. deportatie, z. a.; transporteur, m. fr. Geom., hoekoverbrenger, hoek- of graadmeter, een halfcirkelvormig, in 180 graden verdeeld meetkundig werktuig om hoeken te meten en over te brengen.

Transpositie, z. ond. transponeren.

transpyrenæisch, nw lat., aan gene zijde der Pyrenæen gelegen.

transrhenānisch, lat. (*transrhenānus*, a, um, v. *Rhenus*, de Rijn), overrijnsch, aan gene zijde des Rijns gelegen.

transscéndent en transscéndentaal, nw lat. (v. h. lat. *transscéndere*, over stijgen, te boven gaan, v. *scéndere*, stijgen, klimmen), Phil., het zinnelijke of het gebied der ervaring te boven gaande of overschrijdend, bovenzinnelijk, niet onder de zinnen vallende, b. v. zulke begrippen enz.; **transcéndánt**, fr. (spr. *transcéndáng*), verheven, zeer uitnuntend, wat uitblinkt in zijne soort.

transscribèren, lat. (*transscribere*, v. *scribere*, schrijven), over schrijven, schriftelijk over dragen, op een ander over schrijven, b. v. eene schuldvordering.

transspirèren, nw lat. (v. *trans*, z. a., en *spirare*, ademen, wasemen), uitdampen, uitwasemen, zweeten; oneig. ruchtbaar of bekend worden, zich verbreiden, uitlekken, uitkomen; **transspiratie**, f. de uitwaseming, uitdamping.

Transsubstantiätie, f. nw lat. (vgl. **substantie**), de verandering van de eene zelfstandigheid in de andere, verandering van het brood en den wijn bij het avondmaal in het ligchaam en bloed v. Christus, volgens de leer der R. K.

transsudèren, nw lat. (v. h. lat. *sudare*, zweeten), doorzweeten; doorzippelen; **transsudatie**, f. de doorzweeting; doorzippeling.

transsumèren, lat. (*transsumere*, van *sumere*, nemen), over nemen, ontleenen, over dragen, afschrijven; **transsumt**, n. Jur., een authentiek of door een bevoegd persoon gemaakt afschrift (copie).

Transtévere, it., l. **Trastévere**, n. (v. *Tevere*, Tiber), het gebied aan gene zijde des Tibers, van Rome gerekend; **Transteverinen**, de bewoners van dat gebied. **transvehèren**, lat. (*transvehere*), over

varen, over voeren, vervoeren; **transvéctie**, f. de overvaring, overvaart; ook leenpligtig vervoer, vroomvervoer.

Transvérsó, f. lat. (v. *transvérsus*, a, um, dwars, v. *trans-vertère*, eig. over of door rigten of wenden), z. v. a. **traversie**; **transversaal**, nw lat., dwars, overdwars; schuin, scheef; **transversalen**, pl. Jur., zijverwanten.

Trapezium, n. gr. (*trapédzion*, eig. tafeltje, verklw. van *trapédza*, tafel), pl. **trapezia** of **trapeziën**, Math., een vierhoek met ongelijke zijden, waarvan slechts twee evenwijdig loopen; **trapezoëder**, n. een ligchaam met vier en twintig gelijke, ongelijkzijdige vlakken; **trapezoïde**, n. een vierhoek, waarvan al de zijden en hoeken ongelijk zijn; **trapezophoor**, m. een tafeldrager, tafelhouders.

Trapèso, m. it., een klein zijdegewigt te Napels, = $\frac{1}{384}$ pond.

Trappisten, leden van de orde de la **Trappe**, eene monnikenorde, in de 17de eeuw door den franschen abt Rancé gesticht (dus geheeten naar de abdij la Trappe, in een woesten oord van Normandije); zij onderscheidt zich door de uiterste gestrengheid van hare ordesregelen, inz. ook door de verplichting tot een volstrekt zwijgen.

traqueren (spr. —*kéren*), fr. (*traquer*), drijven, eene drijfjagt houden.

Tras of **tarras**, m. vulcanisch puin, tufsteen, een mengsel uit brokken van vulcanische steenen, dat men als mortel bij watermetselwerken gebruikt.

trassèren, it. (*trassare*, v. h. lat. *trahere*, trekken), bij iemand over geld beschikken, hem schriftelijk verzoeken, eene betaling te doen; **op iemand trasseren**, op hem eenen wissel trekken; **appoint** (fr.) of **a punto** (it.) **trasseren**, de gelden tot op den laatsten penning betrekken; **trassánt**, m. een wisseltrekker, uitgever van eenen wissel, trekker; **trassaat**, m. de betrokkene, op wien eenen wissel ter betaling is afgegeven, ook acceptánt; **tratte**, f. (it. *tratta*), of **traite**, fr. (spr. *trét*), een getrokken wissel (gewoonlijk worden onder kooplieden 2 of 3 gelijk-luidende **trattes**, nl. prima, secunda, en tertia, eerste, tweede en derde wissel afgegeven, opdat, in geval de eene verloren gaat, de andere betaald worde); **trattarèlle**, f. (it. *trattarella*), een wisseltje, kleine wissel van gering bedrag.

Trasteveren, **trasteverinen**, z. **trastevere** en **trasteverinen**.

tratte, z. ond. **trasseren**.

tratto di corda, m. it., de touwtrekking, eene strat voor misdadigers in Italië, waarbij hun de leden met touwen uit elkander getrokken worden.

Traulismus, n. gr. (*traulismós*, van

traulidzein), het lispelen of brouwen, als gebrek der uitspraak.

Traumatica, pl. gr. (v. *trauma*, wond), Med., wondmiddelen; **traumatisch**, wonden betreffende, van eene wond ontstaan, met wonden behebt; **trausis**, f. de verwonding.

Travade, f. fr., een onstuimige en ongestadige, met donder en bliksem gepaardgaande wind.

Travailes (spr. *trawáljes*), pl. fr. (*travail*, pl. *travaux*; gew. afgeleid v. h. mid. lat. *trabāle*, *traballium*, dat, gelijk mede het fr. *travail*, den noodstal voor paarden beteekent, v. h. lat. *trabs*, balk; vgl. echter ook ons draven, trappen, het opperduitsch *traballen*, zich afslouven, het laagduitsch *drawaljen*, bedrijvig heen en weer loopen, het eng. *to travel*, reizen), moeilijk werk, inspanningen, bezwaarlijke bezigheden; **travaillères** (fr. *travailler*), arbeiden, inz. met inspanning; kwellen, afmatten; **travaille**, f. de noodstal, hoefstal voor paarden.

Traverse, f. fr. (vgl. *transverse*), de dwarslijn, dwarsstreep, dwarsstang, dwarsbalk, dwarsgang, dwarswal, eene dwars ingelegde borstwering; een ongelukkig toeval, eene onverwachte verhindering, wederwaardigheid; **traversière**, f. (spr. *traversjër'*), de dwarsfluit; **traverséren** (fr. *traverser*), dwars doorgaan, doorkruisen; dwars voor komen, verhinderen, in den weg staan, versperren, hinderen; van paarden: dwars springen, dwarspringen maken, zich zijwaarts werpen.

Travertino of **travertijn**, m. it., eene soort van tufsteen, uit welken de tempels en zuilen in Italië gebouwd zijn.

travestéren, (it. *travestire*, van *tra* = *trans*, en *vestire*, kleeden), verkleeden door de kleeding van eene andere kunne of een' anderen stand te doen aannemen; belagchelijk of lachwekkend inkleeden, een ernstig onderwerp in een belagchelijk gewaad steken of voorstellen, inz. een verheven dichtstuk in een' lachwekkenden, bespottelijken, potsierlijken vorm omwerken; **getravesteerd**, verkleed, belagchelijk ingekleed; **travestie** of **travestéring**, f. verkleeding, omkleeding; lachwekkende inkleeding, een potsierlijk gedicht, dat eene ernstige, reeds dichterlijk behandelde stof in een nieuw komisch gewaad kleedt; vgl. *parodie*.

Trawant (v. h. it. en sp. *trabante*, hoogd. *trabánt*, dat van *traben*, draven, afkomt; dus eig. een looper), een begeleider, lijfwacht van eenen vorst enz., lijftrawant; eene maan, bijplanct, vgl. satelliet.

trebuchéren, fr. (*trébucher*, spr. *trebusj'*—), struikelen, vallen; ook meer wegen, overwigtig zijn.

Trecentisten, pl., naam, dien men aan de it. dichters van 1300—1400 geeft, en tot welke Dante en Petrarca behooren.

Trechōma, n. gr. Med., ruwheid, ruwwording, z. v. a. *trachoma*; **trechýsmus**, m. het ruwmaken, de bewerking of het ontstaan van het *trachoma*.

Trefle, m. fr. (v. h. lat. *trifolium*, d. i. drieblad), klaver of klaverblad; in het kaartspel: klaveren.

Treil, m. (waarsch. v. h. fr. *tirail* en dit v. *tirer*, trekken; eng. *to trail*, een schip voorttrekken), eene lijn om een schip voort te trekken; het gezamentlijke touwwerk van een schip, b. v. een vaartuig met zeil en treil.

Treille, f. fr. (spr. *trej'*; van het lat. *trichila*, zomerloof), **treillis**, n. (spr. *trej'i*), ook **treillage**, f. (spr. *trej'áazj'*), tralie, traliewerk, tralievormig latwerk voor wijnstokken, priëlen enz.; ook wel tralje.

Trein, z. **train**.

Tréma, n. gr. (v. *trān*, *titrān*, doorboren), eig. het doorboorde gat, de opening; Gram., het deelteeken (*puncta diacreseos*), twee punten, die op klinkletters gezet worden, om aan te duiden, dat met dezelve eene lettergreep begint, b. v. *poëet*; **trésis**, f. Med., het doorboren.

tremándo, **tremolándo**, it. (v. *tremare*, verkl. *tremolare*, sidderen), Muz., bevend, trillend, sidderend.

Tremblant, m. fr. (spr. *trangbláng*, v. *trembler*, heven), z. v. a. **tremulant** (z. a.); **trembleurs**, pl. (spr. *trangbléur*), bevers, z. v. a. **kwakers**.

Tremoliet, m. witte, straalachtige hoornblende, sterschorl.

Tremor, m. lat., het sidderen, de schrik, vrees.

Tremlin, m. fr. (spr. *trangplèng*), de springbank, springplank, aanloop, de schuinliggende loopplank voor springers en koorddansers.

tremuléren, nw lat. (*tremulāre*, it. *tremolare*, v. h. lat. *tremulus*, sidderend, v. *tremēre*), sidderen, trillen, inz. van de stem of den toon; **tremulánt**, m. de siddertoon, bevende toon, langzame trillen; een register aan de orgels, dat aan de toonen eene trilling geeft; **tremulātie**, f. de beving, trilling, sidderende beweging.

trente-un of **trente et un**, n. fr. (*trangtúing* of *trang te úing*), een en dertig, en **trente et quarante**, n. (spr. *trang te karángt*), dertig en veertig, een kansspel met kaarten.

Trepaan, m. (fr. *trepan*, it. *trapano*, mid. lat. *trepānum*, v. h. gr. *trypānon*, de boor, v. *trypān*, boren), eene schedelboor, panboor, een werktuig der wondhealers om de hersenpan te doorboren; eene soort van drillboor, die met twee han-

den bewogen wordt; **trepanéren** (fr. *trépaner*), de hersenpan doorboren; **trepanatie** of **trepanéring**, f. het schedelboren; **trephine**, f. eene korte, slechts met eene hand in beweging gebragte schedel- of panboor.

trepidéren, lat. (*trepidāre*), sidderen, versagen, vreesachtig of verschrikt zijn; **trepidatie**, f. (lat. *trepidatio*), de siddering, versagdheid; Astr., de (schijnbare) zwenking des sterrenhemels van het noorden naar het zuiden en van het zuiden naar het noorden.

Tresáivo, m. naam, dien men in de spaansche koloniën aan de kinderen geeft, die geboren zijn uit eenen Mesties en eene Indiaansche of uit eenen Indiaan en eene Mestiese.

Treseau, m. fr. (spr. *trezó*), een fr. apothekers- en zilvergewigt, een vierde ons.

Treséta, f. eene rekenmunt in Minorca, = $\frac{1}{10}$ libra of ongeveer $4\frac{1}{2}$ cent.

Tresjak of **trisjak**, n. (v. h. it. *i tresciacchi*), eene soort van kaartspel met 3 kaarten (in het fr. *brélan* genaamd); **tresjakken** of **trisjakken**, dat spel spelen.

Tresis, z. ond. **trema**.

Tresor, m. fr. (v. h. lat. *thesaurus*, z.a.), **trezoor**, de schat, schatkamer; **tresorerie**, **tresorie**, **trezorie**, f. de schatkamer, de plaats, waar de staats- of gemeente-gelden bewaard worden; **tresorier**, m. (spr. *trezorjé*), een schatmeester, rentmeester; **tresoréren**, eenen schat aanleggen, verzamelen.

Tresse, f. fr. (it. *treccia*, v. *tressiare*, fr. *tresser*, vlechten, ineen slingeren), de tres, h. goud- of zilverboordseel of -belegsel; de haarvlecht, haarsnoer; **tresséren**, h. haar vlechten; **tresseur**, m. een haarvlechter; **tresseuse**, f. (spr. —*séuz'*), eene haarvlechtster.

treuga Dei, f. mid. lat. (van het duitseh *treue*, oud. *triüwa*, gott. *triggva*, trouw, vgl. het sp. *tregua*, fr. *trêve*, wapenstilstand), de godsvrede in de middeleeuwen, de stilstand of staking der veeten en rooverijen van vrijdag tot maandag.

Tri, n. fr., eene soort van l'hombre-spel met drie personen, waarbij men van de ruiten alleen den heer behoudt; ook een gr. voorvoegsel van vele woorden om aan te duiden, dat de voorwerpen, door het daarop volgend woord uitgedrukt, ten getale van drie zijn.

tria juncta in uno, lat., drie in één vereenigd.

Triacontaéder, n. gr. (v. *triakónta*, dertig, en *hédra*, zetel, grondslag, grondvlakte), een dertigvlak, een ligchaam met dertig gelijke ruitvormige vlakken.

Triade, f. fr., **trias**, Phil., eene verzameling van drie personen, drie eenheden;

de indische triade, z. **trimouri**; harmonische triade, Muz., het volmaakt accoord; **triádisch**, tot de trias behoorende; triadische hymne, een lofzang op de drieëenigheid.

Triage, f. fr. (spr. —*ázj'*; van *trier*, uitlezen, uitzoeken); het uitlezen, uitzonderden, schiften, het uitgezonderde, het geschifte.

Triandria, pl. gr. (v. *treis*, *tria*, in samenst. *tri-*, drie, en *anēr*, man), driemannige planten, driehelmigen, welker bloemen drie meeldraden hebben, de 3de klasse in het stelsel van Linnæus, tot welke schier al onze graan- en grassoorten behooren; **triangel**, m. lat. (*triangulum*, v. *angulus*, hoek), de driehoek; ook een driehoekig stalen slag-instrument in de turksche muzijk; **triangulair**, nw lat. (*triangulāris*, e), driehoekig; **triangulair** of **trigonaal-getallen**, driehoekige getallen, de eenvoudigste onder de gefigurerde getallen, nl. 1, 3, 6, 10, 15, 21, 28, 36 enz., welke men kan uitdrukken door even ver van elkander staande punten binnen het vlak van een' gelijkzijdigen driehoek (· · ·, · · · enz.), en welke men verkrijgt uit de som der rekenkundige reeks 1, 2, 3, 4 enz., b. v. 1+2=3, 1+2+3=6, 1+2+3+4=10 enz.; **trianguléren**, metingen door driehoeken verrigten, terwijl men zekere punten als middelpunten van driehoeken aanneemt; ook driehoekig enten of griffelen, in eene driehoekige insnede aan de zijde des stams het entrijse of de griffel inzetten; **triarchie**, f. gr., de drieheerschappij, het driemanschap, regering van drie personen te gelijk; **trias**, f. (gr. *triás*), z. **triade**.

Tribade, f. gr. (*tribás*, pl. *tribádes*, v. *tribein*, wrijven), eene vrouw, die met zich-zelve of met anderen van haar geslacht ontucht bedrijft; **tribométer**, m. wrijvingmeter, een werktuig om de graden der wrijving te bepalen.

Tri-boston, z. **boston**.

Triboulet, m. fr. (spr. *triboelé*), een drijfkegel, waarop iets rond wordt uitgedreven (b. v. bij goudsmeden).

Tribrächys, m. gr. (v. *tri-*, drie, en *brachys*, kort), Poet., een gr. of lat. versvoet bestaande uit drie korte lettergrepen, de snellooper (· · ·).

tribuéren, lat. (*tribuère*), toekennen, toeëigenen, bewilligen; ook schatting betalen.

Tribulatie, z. ond. **tribuleren**.

Tribulcon, n. (waarsch. kwalijk gevormd v. h. gr. *tri-*, drie, fr. *boule*, kogel, en gr. *hélkein*, trekker!) Med., een drievoudige kogeltrekker tot het uittrekken van kogels uit geschoten wonden.

tribuléren, mid. lat. (*tribulāre*, it. *tribolare*; v. h. oud lat. *tribulāre*, persen,

tribulum, dorschmaschine, dorschlede; *gr. tribein*, wrijven, dorschen), dringen, drukken, plagen, kwellen, veronrusten, pijnigen; *tribulatio*, f. de drukking, aanvechting, beangstiging, angst, wederwaardigheid, ongeval.

Tribunaal, n. (v. h. lat. *tribunal*, de verheven plaats, waarop zittend de praetor regt deed), de regterstoel; het gerechtshof, de rechtbank, het gerecht, inz. oppergerecht; *pro tribunali*, voor het gerecht; *tribune*, f. fr., het spreekgestoelte; de verheven plaats voor het volk in de vergaderzalen; ook die, van welke de grieksche enromeinsche redenaars tot het volk spraken; de galerij in kerken; de lantaarn op eenen koepel.

Tribus, f., pl. ook *tribus*, lat., eene afdeling, inz. van het rom. volk, waarvan er oorspr. drie, ten laatste 35 waren; volksklasse; *tribunus* of afgek. *tribuun*, m. de opperste, het hoofd van eene tribus, gemeensman; *tribunus militum* of *krijgs-tribuun*, een krijgsoverste bij de oude Romeinen; *tribunis plebis* of *volks-tribuun*, een volksverdediger, volksspreker, gemeensman; *tribunaat*, n. het ambt van eenen tribuun of gemeensman.

Tribuut, m. (v. h. lat. *tributum*, n., v. *tribuere*, z. *tribueren*), de opbrengst, schatting, belasting, eijns, schot; *tributaire* (lat. *tributarius*, a. um, fr. *tributaire*), eijnsbaar, schatplichtig; *tributarius*, m. een schatplichtige.

Trica, f. (mid. lat. *trica*, *tricia*), verward of ineengewikkeld haar; Med., z. v. a. *plica*.

Tricennium, n. lat. (v. *tricēni*, dertig, en *annus*, jaar), eene tijdruimte v. dertig jaren; *tricennaal*, dertigjarig; *tricesimatie*, f. de straf van den dertigsten man.

triceps, lat., driehoofdig.

Trichiāsis, ook *trichōsis*, f. *gr.* (van *thrix*, gen. *trichōs*, haar), Med., haarziekte; inz. de binnenwaartskeering van de haartjes der oogleden; *trichismus*, m. de haarbreek, spleetbreek, waarbij een been door beleediging eene zeer fijne spleet krijgt; *trichitis*, f. haarontsteking, haarziekte; *tricholabis*, f. of *tricholabium*, n. haartang; *trichologie*, f., z. v. a. *carphologie*; *trichōma*, n. het behaardzijn, de harigheid; de poolsche vlecht; *trichophyēa* en *trichophytica*, pl., middelen, die den groei der haren bevorderen; *trichophyllae*, pl., planten met blaadjes zoo dun en smal als haren; *trichophyllisch*, haarbladerig.

Trichórd, n. *gr.* (*tri-chordos*, on, driesnarig; vgl. *chorde*), eene driesnarige kleine luit of mandoline.

Trichorrhœa en *trichorrhœsis*, f. *gr.* (v. *thrix*, gen. *trichōs*, haar), het uitvallen der haren; *trichoschisis*, f. het splij-

ten der haren; *trichōsis*, f. het behaardworden; *trichotomie*, f. 1) het haarsplijten, haarkloven; 2) (v. *tricha*, drievoudig), de deeling, splitsing in drie deelen; de voorstelling van een begrip in drie trappen, ook trilogie; *trichotomisch*, haarsplijtend; driedeelig.

Trichoismus, m. *gr.* (v. *tri*—, drie, en *chrōs*, kleur), de driekleurigheid, drievoudige kleurwisseling.

Trichuride, f. *gr.* (v. *thrix*, gen. *trichōs*, haar, en *ura*, staart), eig. haarstaart; de haarworm, eene soort van ingewandswormen; *trichus*, n. stijf, borstelig hoofdhaar.

Tricinium, n. lat. (v. *tres*, *tria*, in samenst. *tri*—, en *canere*, zingen), Muz., een driestemmig muziekstuk, een stuk, gezet voor drie stemmen of speeltuigen.

Trick, m. eng., in het whistspel: elke slag boven de gevorderde zes slagen.

Triclinium, m. lat. (v. *tri*—, drie, en het *gr.* *klinē*, leger), eig. drievoudige legerstede; oud-romeinsche spijstafel; de zaal, waar die spijstafels waren geplaatst.

Tricōlon, n. (vgl. *kolon*), een drieledig ding, inz. een gedicht met drierlei soort van verzen.

tricolor, lat. (vgl. *color*), driekleurig, inz. draagt die naam de driekleurige amarant.

Tricot, m. fr. (spr. *trikó*) en *tricotage*, f. (spr. —*táazj*; v. *tricotter*, breijen), breiwerk, gebreide kleeding; en *tricot* (spr. *ang*—), in gebreide kleeding; *tricotéuse*, f. eene breister; ook een breivertrek.

Trictrac, z. *toccatelli*.

Tricycle, m. fr. (spr. —*sieklj*; van het *gr.* en lat. *tri*—, en *cyclus*, *gr.* *kýklos*, kring, cirkel), een fransche wagen met drie wielen; *tridactylisch*, *gr.* (vgl. *dactylus*), met drie vingers, met drie teenen; *tridens* of *tridént*, m. lat. (v. *dens*, gen. *dentis*, tand), de drieland van Neptunus; *tridi*, fr., z. *decade*; *tridium*, n. lat. (v. *dies*, dag), it. *triduo*, eene tijdruimte v. drie dagen; een driedaagsch gebed in de r. k. kerk; *triedrisch*, *gr.* (v. *kédra*, zetel, grondvlak), drievlakkig; *triennium*, n. lat., driejarig; *trietēris*, f. *gr.* (v. *trietēs*, driejarig, v. *étos*, jaar), een driejarige tijdkring of tijdruimte, een driejaarlijksch feest, een feest, dat om de drie jaren gevierd wordt; *trifolium*, n. lat. (vgl. *folium*), drieblad, klaver; *triga*, f. (vgl. *quadriga*), een driespan, een met drie paarden bespannen rijtuig of wagen; *trigamie*, f. *gr.* (v. *gamos*, echt, huwelijk), drievoudige echt, het leven in het derde huwelijk.

Trien, f., z. v. a. **Trijn**; spotnaam, dien het gepeupel in Nederland aan de westphaalsche of bovenlandsche vrouwen geeft.

Trigantine, f. een klein grieksch vaartuig met een enkel zeil.

trigástrisch, gr. (v. *tri*—, drie, en *gaster*, buik), driebuikig.

Trigaud, n. fr. (spr. —*ghó*), een arglistig mensch; **trigaudéren** (fr. *trigauder*), met streken omgaan; **trigauderie**, f. streek. valsheid, bedriegerij.

Triglyph, n. gr. (v. *tri*—, drie, en *glyphis*, vgl. **glyph**), Arch., de driekloof, het met drie inkervingen versierde lid der dorische zuilenorde; **trigōnum** of **trigoon**, n. (gr. *trigōnon*, v. *gōnos*, *gōnia*, hoek), een driehoek; **trigōnisch**, driehoekig; **trigonéllé**, f. nw lat. (*trigonélla*, L.), een plantengeslacht, waarvan de bokshoorn eene soort is, fenegriek, grieksch hooi; ook eene gladde tweeschalige mossel, waarvan de schalen ieder in drieën zijn verdeeld; **trigonellieten**, pl., versteeningen van zulke schelpdieren, ook donacieten; **trigonometrie**, f. gr., de driehoeksmeting, de wetenschap, die, wanneer van de zijden en hoeken eens driehoeks drie dingen gegeven zijn, de overige drie door berekening leert vinden; **trigonométrisch**, tot de driehoeksmeting behorende; **trigynāen**, pl. (v. *gynē*, vrouw), planten, welke bloemen drie stampertjes hebben.

Trijn, f. verkl. **Trijntje**, m. vrouwenn.: gew. verkorting van Catharina (z. a.).

Triktrak, z. **toccatagli**.

trilateraal, nw lat. (v. *tri*—, drie, en *latus*, gen. *latēris*, zijde), driezijdig; **trilémma**, n. gr. (vgl. **lemma** en **dilemma**), eene op vooronderstellingen (*hypothesen*) gegronde sluitrede, met een drieledig gedeelte in den meerderterm of major.

Triljoen, f. (mid. lat. *trillio*, fr. *trillion*), duizendmaal duizend biljoenen (1,000000,000000,000000).

Trillo, m. it. Muz., een triller, tremulant.

Trilobiet, m. (v. *tri*—, drie, en *lobos*, hulsel), versteeningen van onbekende insecten met drie hulsels; **trilogie**, f. (vgl. **logos**), eig. eene drievoudige of driedeelige rede; inz. eene verzameling van drie tooneelstukken, afzonderlijk vertoond, maar wier personen dezelfde zijn en wier onderwerp eenigen samenhang heeft, gelijk b. v. de Hendrik VI van Shakespeare, de Wallenstein van Schiller; in het oude Griekenland drie treurspelen van éenen schrijver, die te zamen een geheel uitmaakten of toch na elkander opgevoerd werden; gewoonlijk sloot zich nog een satyrspel daaraan, dat dan met gezegde drie treurspelen tezamen eene tetralogie of vierheid van tooneelstukken uitmaakte; ook in 't algemeen de drieheid, deeling in drieën, z. v. a. **trichotomie**; **trilogriph**, m. een drievoudig woordraadsel; **triméster**, m. lat. (v. *triméstris*, e, drie-

maandsch, driemaandelijksch), een tijd van drie maanden, vierendeel jaars; **triméter**, m. gr. (*trimetros*, v. *metron*, maat), Poet., een driemeter, drieledig of zesvoetig vers; inz. de jambische trimeter, ook lat. *senarius*, zesvoeter; **trimórphisch** (v. *morphē*, gedaante), in of onder drie gedaanten; **trimorphismus**, m. de drievoudige gedaante.

Trimourti, f. ind. Myth., de drieënhed der vedas, voortgekomen uit den schoot van Brahma, en bestaande uit Brahmā, den schepper, uit Vischnou, den onderhouder, en Siwa, den verwoester.

Trincadure, f. eene soort van spaansche schepen.

Triniteit, f. lat. (*trinitas*), de drieheid, drieënhed, drieënnigheid, drievuldigheid, drievoudigheid; **triniteitsfeest**, het feest der drieënnigheid op den Isten zondag na pinksteren, waarvan de zondagen na trinitatis (*post trinitatis*, scil. *festum*) hunnen naam hebben; **trinitariërs**, **trinitarissen**, pl. nw lat., drieënnighedsbelijders, eene in 1193 in Spanje gestichte geestelijke orde, die de verpligting op zich nam, aalmoezen ter loskoopng van christen-slaven te verzamelen; in Frankrijk Maturinen geheeten, omdat hun klooster in Parijs naast eene kapel van den heil. Maturinus stond.

trinómisch, gr. (vgl. **binomisch**), drieledig, drievoudig, driedeelig; **trinómium**, n. eene driedeelige, driedeelige, drienamege getallengrootheid.

Trinquant, n. fr. (spr. *trèngkäär*), een fransch haringschip van 12 tot 15 tonnen.

Trio, n. it., een driespel, driestemmig muziekstuk; een drietal vrienden, een klaverblad, eene trits van vrienden.

Triobólus, n. gr. (v. *tri*—, drie, en *obolus*, z. a.), eene munt van drie oholen; **trioecie**, f. (v. *oikos*, huis), eig. driehuisigheid, drievoudige afzondering van planten, die mannelijke, vrouwelijke en tweeslachtige bloemen hebben, de 3de afdeling van de 23ste klasse in het stelsel van Linnæus.

Trióle, f. it., drieslag, drie verbondene noten, welke de tijdswaarde van twee noten van gelijke beteekening hebben; **triolet**, n. fr., een drieklanksdicht, een klein dichtstuk van acht regels, waarin na den derden regel de eerste, na den zesden de beide eersten herhaald worden, zoodat gevolgelyk de eerste regel driemaal wordt gehoord.

Triōnen, pl. lat. (*triōnes*, v. *trio*, de ploeg; vgl. **septentrio**), eig. de ploegossen, het sterrebeeld van den grooten Beer, de Wagen of het Zevengesternte.

Triórchos, m. gr. (vgl. **orchis**), iemand met drie teelballen.

Tripang, z. holothuriën.

tripartiet, lat. (*tripartitus*, a. um), driedeelig, drievoudig; **tripartitie**, f. nw lat., de indeeling in drieën.

Tripel, m. (naar men wil dus genoemd naar de stad Tripoli; van daar lat. *terra tripolitāna*; fr. *tripoli*, eng. *tripoly*), eene graauwgeelachtige, magere en drooge steensoort, die men tot het polijsten der metalen, steenen enz. gebruikt.

Tripel of **triple** enz., z. ond. **triplum**.

Tripe-madame, z. **tripmadam**.

Tripes, n. lat. (v. *tri*—, drie, en *pes*, voet), een drievoet; **tripetaal**, gr. (vgl. *petalon*), drieblaterig, met drie bloembladeren; **triphthong**, m. een drieklank (vgl. *diphthong*); **triphthongisch**, drieklankig; **triphylisch** (vgl. *phyllon*), drieblaterig, met drie kelkbladeren.

Tripliek, f. nw lat. (v. h. lat. *triplex*, drievoudig), derde klaagschrift, beantwoording der dupliek (z. a.); **triplicéren**, lat. (*triplicāre*), verdrievoudigen, verdriedubbelen; het derde klaagschrift indienen, op de dupliek antwoorden; **triplicaat**, n. de derde uitvaardiging, het derde afschrift; **tripliciteit**, f. nw lat., de drievoudigheid.

Tripliet, m. ijzerpekerts, phosphor-mangaanerts, phosphor-ijzererts, met phosphorzuur verbonden mangaan en ijzer.

Triplum, n. lat. (v. *triplus*, a, um, gr. *triplus*, drievoudig), het drievoudige; in *triplo*, drievoudig, driemaal, in driebubbel afschrift; **tripel** of **triple**, fr. drievoudig, drieledig, driebubbel; in het whist-spel wordt eene partij triple gewonnen, wanneer de tegenspelers slechts twee slagen hebben; **triple-alliantie**, f. een drievoudig verbond, verbindtenis tusschen drie mogendheden; **tripeltaet**, m. drieledige toonmaat, onevene maat; **tripléren**, nw lat. (fr. *tripler*), verdrievoudigen, verdriedubbelen, driemaal nemen, drievoudig vermeerderen.

Tripmadam of **tripe-madame**, f. fr. (v. *tripe*, gedarmte), letterlijk: vrouwen-gedarmte, de kleine huislook, eene sala-deplant.

Tripoden, z. ond. **tripūs**.

Tripoli, z. v. a. **tripel** (z. a.).

Tripot, n. fr. (spr. *tripó*; van het lat. *tripudium?*), balhuis, danshuis, speelhuis, knip, krot, slecht gezelschap; **tripotage**, f. (spr. —*táazj*), een mengelmocs, mengsel van spijzen enz., poespas, hutspot; oneig. streken, trekken, knepen.

Trip of **tripfluweel** (it. *trippa*, fr. *tripe* of *tripe de velours*), eene soort van half-fluweel, wolfluweel van ruwe zijde of wol op eenen grond van linnen of hennip.

Tripsis, f. gr. (v. *tribein*, wrijven), de wrijving, het wrijven; **triptisch**, door wrijving bewerkt of ontstaan, gewreven.

triptérisch, gr. (v. *tri*—, drie, en *ptéron*, vleugel, vlerk), drievleugelig; **tripterýgisch** (vgl. *pteryx*), drievinnig, met drie vinnen voorzien.

Triptōton, n. gr., een zelfstandig naamwoord met slechts drie naamvals-uitgangen.

Tripudium, n. lat., het stampen, dansen, huppelen, springen; een levendige springende feestdans in het oude Rome.

Tripus of **tripode**, m., pl. **tripōden**, gr. (*tripūs*, v. *tri*—, drie, en *pūs*, voet, pl. *tripodes*), de drievoet, inz. de gouden drievoet, waarop de delphische Pythia zat en begeesterde uitspraken deed; van daar *ex tripode dictum*, n. lat., eene uitspraak van den drievoet, eene magtspreuk of orakel.

Trirēmen, pl. lat. (sing. *trirēmis*, scil. *navis*, pl. *trirēmes*, v. *tri*—, drie, en *rēmus*, riem), driერიemig vaartuig of schip met drie roeibanen.

Trisagium, z. **trishagion**; **trischak**, z. **treschak**.

Triséctie, f. nw lat. (v. *tri*—, drie, en *sectie*, z. ond. *seceren*), de deeling in drieën; de drievoudige deeling van eenen hoek; **trisector**, m. driedeeler, werktuig om eenen hoek in drie gelijke deelen te verdeelen.

Trisenét, m. fr. Pharm., grofgestooten poeder; in de keuken: met grof gestooten specerijen en suiker bestrooide en in wijn geweekte wittebroodjes.

Triséť of **tresét**, n. (v. h. it. *tre setti*, drie zeven; fr. *tré-sept*), een kaartspel met 40 kaarten tusschen 3 personen, waarbij men wint, wanneer men de drie zevens in de hand heeft.

Trishagion of **trishagium**, n. gr. (v. *tris*, driemaal, en *hágios*, a, on, heilig), het driemaal heilig in een kerkgezag (naar Jesaia 6, 3); **trismegistus** of **trismegist**, m. gr. (*trismégistos*, v. *mégistos*, de grootste, superl. v. *mégas*, groot), de driemaal groote, overgroote, verhevenste; bijnaam van den egyptischen Hermes of Mercurius; Typ., de benaming van eene groote soort van drukletters, groote kanon of sabon (fr. *trimigeste*, *trismégiste*, z. **drukletters**).

Trismus, m. gr. (*trismós*) of **trisis**, f. (v. *tridzein*, knarsen, krassen), Med., het tandenknarsen; de kinnebakkramp, mond-klem, kaakkramp.

Trispáston, n. gr. (v. *tri*—, drie, en *spáein*, trekken), een driebubbel katrol; **trispérmisch** (vgl. *sperma*), driezadig, met drie zaadkorrels.

triste, lat. (*tristis*, e, fr. *triste*), triest of **triestig**, treurig, droefgeestig, bedroefd; somber, betrokken, duister, naar; *con tristezza*, it. Muz., met treurigheid of droefheid.

Tristichon, n. gr. (v. *tri*—, drie, en *stichos*, rij, regel), een drieregelig gedicht, eene drieregelige strophe; **triströphon**, n. (vgl. **strophe**), een gedicht van drie strophes; **trisyllabum**, n. (vgl. **syllabe**), een drielettergeregig woord, **trisyllabisch**, drielettergeregig.

Tritæus, m. gr. (*tritaios*, scil. *pyretós*) of **tritæophya**, f. Med., eene driedaagsche koorts.

Tritérne, f. nw lat. (*tritérna*), bij boekdruckers: drie zoodanig gedrukte vellen papier, dat men die, eer zij gevouwen worden, in elkander moet steken (vgl. **quaterne**).

Tritheïsmus, n. gr. (v. *tri*—, drie, en *Theós*, God), de driegoderij, het geloof aan drie goden; inz. de aanneming van drie godheden in de drieënicheid; **tritheïst**, m. die aan drie goden gelooft; **tritheïstisch**, driegodig, tot de driegoderij behorende.

Triton 1), m. nw lat. (it. *tritóne*, drie-klinkig), Muz., de drieklink, overmatige **quarte**.

Triton 2), m. gr. (*Tritōn*); Myth., een zeegod en begeleider van Neptunus; pl. **tritons**, lagere zeegoden, somwijlen met vischstaarten, ook wel met paardevoeten voorgesteld.

Tritoniā of **Tritogenēia** of **Tritogeniā**, f. gr., bijnaam der godin Athene of Minerva, naar de rivier Triton, waar zij uit het hoofd van Jupiter werd geboren, of naar het libysche meir Tritōnis.

Trits, f. het drietal, z. v. a. **trio** (z. a.).

tritureren, lat. (*triturare*), dorschen; fijn wrijven, fijn stooten enz.; **triturbabel**, nw lat., dorschbaar, fijn te wrijven; **triturbatie**, f. de dorsching, fijnmaking, fijnwrijving; inz. het verbrijzelen der spijzen tusschen de tanden.

Triumph, m. (v. h. lat. (*triumphus*, = gr. *thriambos*, d. i. oorspr. een bacchische feestelijke optocht en het daarbij gezongen feestlied), **triomf**, bij de oude Romeinen een feestelijke, plegtstatige intogt van een' oud-romeinschen veldheer in de stad Rome na eene behaalde overwinning, overwinningsfeest; van daar in 't alg. voor feestelijke praal, de zege, overwinning, het zegefeest; **triumfboog**, een zegeboog; **triumpheren** (lat. *triumphare*), eenen zegepralenden intogt houden, zegenierend binnen trekken, het zegefeest vieren; zegepralen; juichen; **triumphérend**, **triumphant**, **triumphantelijk**, zegepralend, juichend; **triumphant**, als subst. f. eene van zijde geweven en met allerlei kleuren bewerkte stof; **triumphator**, m. een zegepraler, d. i. een met feestelijke praal binnentrekend overwinnaar.

Triumvir, m., pl. **triumviri**, of **triumviren**, lat. (v. *tres*, gen. *trium*, drie, en

vir, man), een drieman, drieheerscher in het oude Rome, drie mannen, die gemeenschappelijk den Staat besturen; **triumviraal** (lat. *triumvirālis*, e), tot de driemannen of het driemanschap behorende; **triumviraat**, n. (lat. *triumvirātus*), het ambt van eenen drieman; het driemanschap.

Trivium, n. lat. (v. *tri*, drie, en *via*, weg), een drieweg, kruisweg, waar drie wegen zamen loopen of elkander kruisen; in de middeleeuwen de drievoudige kunst of schoolwetenschap: **grammatica**, **rhetorica** en **dialectica** (vgl. **quadrivium**); **triviaal** (lat. *triviālis*, e, d. i. eig. op den openbaren weg te vinden), gemeen, gering, alledaagsch, plat, laag, albekend; afgesleten, verbruikt, afgezaagd; **triviaalschool**, eene lagere school, voorbereidings-school, volksschool; **trivialismen**, pl. nw lat., algemeen bekende zaken, platheden; **trivialiteit**, f. het gemeene, lage, platte in de uitdrukking; de platheid, laagheid, gemeenheid, onbeduidendheid, alledaagschheid, nietswaardigheid.

Troc, z. ond. **troqueren**.

Trocār, **troikar** of **troiscart** (spr. *troukäär*), m. fr. (v. *trois quarts*, d. i. drie vierdedelen), eene driehoekige of driesnijdende naald der wondartsen tot het aftappen des waters van waterzuchtigen enz.; **trocareren**, met den trocar doorsteken en aftappen.

Trochantër, m. gr. (v. *tráchein*, loopen; *tróchos*, de loop; *tróchos*, kring, rad), eig. de looper; Anat., de draaijer van het dijbeen, onderscheiden in groote en kleine draaijer; **trochantërisch**, tot de draaijers behorende, die betreffende; **trochæus**, m. (gr. *trocháios*), pl. **trochæen**. Poet., de snelvoet, een versvoet met eene lange en eene korte lettergreep (— ◊), b. v. leven, liefde enz., ook **choræus**, d. i. danser genaamd, in tegenst. met **jambus**; **trochæisch**, uit zulke versvoeten bestaande; **trochiliet** of **trochliet**, m. een versteend gedraaid schelpdier; **trochisci** of **trochisken**, pl. (gr. sing. *trochískos*, m. klein rad), bij de apothekers de kleine koekjes onder welke gedaante men soms de geneesmiddelen toedient; **trochiet**, m. eene versteende zeester of radersteen; vgl. **encrienet**; **trochlæa**, f. lat., de rol, het windas, katrol; **trochödes**, f. gr. (*trochödes*, radvormig), Med., eene gewrichtsverbinding, waarbij het been zich in een ander als in eene rol beweegt; **trochoïde**, f., z. v. a. **cycloïde** (z. a.); **trochométer**, m. een loopmeter, werktuig ter bepaling van den loop des schips; **trochotiek**, f. de leer van de kringvormige beweging.

Troebel (fr. *trouble*), onhelder, onklaar, drabbig.

Troef, f. (waarsch. zamen getrokken van triomf, lat. *triumphus*, fr. *triomphe*, hoogd. *trumpf*, eng. *trump*, zweedsch *trumf*; volgens Bilderdijk van treffen, trof), in vele kaartspelen die kleur, welke gekeerd is; ook een enkel blad van deze kleur, een troefblad.

Troep, z. troupe.

Troglodieten, pl. gr. (*trōglodytai*, v. *trōglē*, hol, grot, en *dyein*, duiken, indooopen, inkruipen), holkruipers, holbewoners; in de Oudheid de naam van een' in aardholen wonenden aethiopischen volksstam; later afdwalende christenen, die in holen vergaderden; ook de naam, waarmede men de afgodische joden aanduidt, van wie Ezechiël spreekt; in 't alg. menschen, die onder den grond wonen, gelijk de mijnwerkers van Zweden, Polen enz.

Troikar, z. trocar; **trois**, z. troys;

trojaansch, z. Troje.

Trojak, m. poolsch (eig. drietal, v. *troi*, drie), eene poolsche rekenmunt, = $\frac{1}{2}$ schostack of ongeveer 5 centen.

Troje, eene beroemde stad der oudheid, de hoofdstad van het eig. Troas, aan den Scamander, anderhalve mijl van de Aegeïsche zee, dicht bij den ingang van den Hellespont; zij werd door de Grieken verwoest en herbouwd onder den naam van Ilium; men heette haar nog Dardanië, Teuceria, Pergamus; tegenwoordig Bounhar-Bachi; **trojaansch**, van Troje, daartoe behoorende; **trojaansche oorlog**, de krijgstogt door de Grieken in de 13de eeuw vóór J. C. ondernomen om den hoon te wreken, door Paris gedaan aan Menelaus, wiens vrouw Helena door dezen was geschaakt. Agamemnon voerde het grieksche leger aan, dat tot duizend of twaalf honderd schepen werd gebragt en ongeveer honderd duizend man moet geteld hebben; onder deze waren Achilles, Ajax, Menelaus, Ulysses, Diomedes, Protesilaus, Patroclus, Nestor, Neoptolemus enz. Het beleg van Troje duurde tien jaren, na verloop van welke de Grieken veinsden te vertrekken, latende op het strand een ontzaggelijk groot houten paard achter, waarin hunne vermaardste krijgshelden zich verborgen hadden, en dat men het **trojaansche paard** noemt. De Trojanen meenende, dat deze kolussus was opgerigt om eene gelofte te volbrengen, sleepten het binnen hunne muren; en gedurende den nacht kwamen nu de Grieken uit den buik van het dier, openden de poorten voor hunne strijdzellen en gaven Troje aan de vlammen en de plundering over; van daar het trojaansche paard, voor allerlei soorten van hinderlagen; het trojaansche paard inhalen, zelf zijnen vijand, zijn verderf binnen voeren enz.

Troll of **Trolde**, m. noord. Myth., eene soort van booze geesten of duivels, toevanars in menschelijke gestalte.

Tromba, f., pl. trombe, it., z. v. a. **trompet** (z. a.); van daar **trombe**, f. fr. (it. *tromba*), eene waterhoos, water- of zeezuil; ook typhon; **tromblon**, m. (spr. —*blóng*), Mil., een donderbus; **trombone**, m. it., pl. **tromboni**, basuin.

Trombosis, f., z. **thrombosis** ond. **thrombus**.

Trompét, f. (het naast van het fr. *trompette*, sp. *trompeta*; maar oorspr. duitsch, verwant met trommel; oud-duitsch *trumba*, *trumbe*, *trumme*; it. *tromba*), een bekend blaasinstrument; ook een orgelregister; iets trompetvormigs, b.v. de trompet of buis van Eustachius, eustachische trompet (z. ond. **Eustachius**); een moerasvogel in Zuid-Amerika, ook agami en makukawa geheeten.

Tromus, m. gr. (*trómos*, v. *trémein*, sidderen), Med., het beven, sidderen.

Trona, z. soda.

Trone, f. een klein, ligt vaarttuig met een verdek en een vierkant zeil.

tronqueren (sp. *trongkéren*), fr. (*tronquer*, v. h. lat. *truncāre*; vgl. **truncus**), afstompen, verminken, besnoeijen.

trooisch gewigt, z. **troys gewigt**.

Tropaeolum, n. gr.-lat., de kapucijnerebloem, een pronkgewas van verscheidene soorten.

Trope, z. Tropus.

Trophæen, l. **tropæen** (lat. sing. *tropaeum*, n. pl. *tropaea*; v. h. gr. *trópaion*, pl. *trópaia*, v. *trópē*, het wenden, op de vlugt slaan; fr. *trophée*), zegeteekens, de buitgemaakte wapens, standaarden, krijgsvoorraad enz.

Trophologie, f. gr. (v. *tróphē*, voedsel, en *tréphein*, voeden), voedingsleer, leer der leeforde, der leefregelen; **trophonōsos**, f. ziekte der voeding.

Trophōnius, m. gr., de fabelachtige stichter van den delphischen tempel van Apollo, die door de aarde verzwolgen en na zijnen dood als heros vereerd werd, en in eene spelonk van Bœotië orakelen sprak; van daar **trophōnisch hol**, een huiveringwekkend hol met nauwen ingang.

Tropieten, pl., eene secte, die geloofde, dat de Logos bij de vleeschwording had opgehouden God te zijn.

troppo, it., te zeer, al te zeer (als nadere bepaling gebezigd bij de woorden, die de tijdmaat aanduiden, b. v. *allegro non troppo*, niet al te vrolijk).

Tropus of **trope**, m., pl. **tropen**, gr. (*trópos*, pl. *trópoi*; lat. *tropus*, pl. *tropi*, v. h. gr. *trépein*, wenden), eig. wending, omkeer; Log., eene omgekeerde, oneigent-

lijke, figuurlijke uitdrukking, woordenkeer, redesieraad, redebloem, verandering der voorstelling in een aanschouwelijk beeld; **tropen**, Geogr., de zonnekeerpunten; **tropicus** (scil. *circulus*), m. lat. (v. h. gr. *tropikós*, scil. *kýklos*), de keerkring, pl. **tropíci**; **tropicus cancri**, de kreeftskeerkring of noordelijke zonnekeerkring; **tr. capricorni**, de steenbokskeerkring of zuidelijke zonnekeerkring; **tropisch** (gr. *tropikós*, *ē*, *on*, lat. *tropicus*, *a*, *um*), eig. de wending betreffende of daartoe behoorend; oneigentlijk, beeldsprakig, verbloemd, figuurlijk; tot de keerkringen behorende of daar te vinden, b. v. tropische gewassen, zulke, die men tuschen de keerkringen aantreft; tropisch jaar, de tijd, dien de zon in hare schijnbare baan van het lentepunt af gerekend noodig heeft om daar weder te komen; **tropologie**, f. de leer van de woordwendingen of oneigentlijke uitdrukkingen; **tropologisch**, in-oneigentlijke of verbloemde uitdrukking.

troqueren (spr. *trokèren*), fr. (*troquer*, sp. *trocar*; eng. *truck*), ruilen, verruilen, wisselen, ruilhandel drijven; **troc** of **trok**, m. een ruil, eene verruiling.

Tros, m. (hoogd. en zweedsch *tross*, eng. *truss*, fr. *trousse*, sp. *troxa*), de hoop, menigte; de zware bagage van een leger en de daartoe behorende personen, krijgspakkage.

Trot, m. fr. (oorspr. duitsch, van *trotten*, afgeleid van *treden*; it. *trotto*), de dral; **trottèren** (fr. *trotter*, it. *trottare*, draven; **trottade**, f. fr., een kleine wandelrid; **trottoir**, n. (spr. *trottoár*), een verheven steenweg, voetpad met breede steenen, naast den grooten weg.

Troubadour, m., pl. **troubadours**, fr. (spr. *troebadúer*; provençaalsch *trobador*, d. i. eig. vinder, uitvinder, v. *trobar*, fr. *trouver*, vinden; vgl. **trouvere**), voorn. zuid-fransche dichters, minne- of meesterzangers uit Provence in de middeneeuwen.

Trouble, m. fr. (spr. *troebt*; v. h. lat. *turba*, verwarring; *turbāre*, verwarren enz.; vgl. *troebel*), de onrust, onrustige beweging, stoornis, wanorde, verwarring; inz. volksbeweging, volksopstand; **troubleren** (fr. *troubler*), troebel maken; verontrusten, beangstigen, verwarren, storen.

Trou-madame, n. fr. (spr. *troe—*; v. *trou*, gat, opening), eene soort van spel, waarbij men dertien kleine ivoren ballen door 13 kleine openingen of poortjes, die met verschillende nommers geteekend zijn, tracht te stooten, het kamerspel, gekkenspel.

Troupe, m. fr. (it. *truppa*, mid. lat. *tróppus*; v. h. lat. *turba*, of oorspr. duitsch?), troep, een hoop, eene menigte menschen of dieren; een gezelschap, een

rondreizend gezelschap van tooneelspelers; **troepen**, pl. (fr. *troupes*), krijgsbenden.

Trousseau, m. fr. (spr. *troesó*; van *trousse*, bundel, pak, eng. *truss*, port. *trossa*, sp. *troxa*; vgl. ons *tros*), de uitzet, wat eene bruid aan huisraad en kleeding wordt mede gegeven.

Trouvaille, f. fr. (spr. *troewálj*; van *trouver*, vinden), de vond; **trouvere** of **trouverre**, pl. **trouverres** (spr. *troewér*; = *trouveurs*, eig. vinders, uitvinders; vgl. **troubadour**), noord-fransche dichters in de middeneeuwen, die inz. volksprookjes (*fabliaux*), romances enz. dichtten.

Troys-gewigt (naar de fransche stad Troyes benoemd; dus minder goed trooisch gewigt), eng. *troij-weight*, het handelsgewigt, waarvan men zich in Nederland, Frankrijk en Engeland bediende; ook het zwaarste goud-, zilver- en apothekersgewigt; het hollandsch pond troys-gewigt werd verdeeld in 2 mark, het mark in 8 onzen, de ons in 20 engels en de engels in 32 azen; eene mark-troys = 246,08386 wigtjes; in de medicijnen en de natuurkunde werd het mark troys-gewigt verdeeld in 8 oncen, de once in 8 drachmen, de drachme in 3 scrupels, de scrupel in 20 grein.

Trubeichmasz, n. eene vochtmaat in Wurttemberg, = $\frac{1}{16}$ eimer (emmer) of 1,9174 ned. kan.

Trucheman, m. fr. (spr. *truusj'máng*; vgl. *dragoman*), een tolk, uitlegger.

Truchsess, m. hoogd. (oudd. *truhsázo*, *truhsaeze*; gew. afgeleid van *truh*, schotel en *setzen*, zetten, dus eig. wie de schotels neerzet; waarsch. echter ontstaan uit *truhsázo*, v. *truht*, d. i. troep, hoop, dienstvolk, bedienden; dus: de opzienaers over de hofbedienden), een voornaam hofbeambte in de middeneeuwen, die inz. over keuken en huishouden het toezigt hield, en bij feestelijke gelegenheden de schotels opdroeg; certijds eene erfelijke waardigheid.

Truffel, f. (eng. *truffle*, fr. *truffe*; v. h. lat. *tuber*, bult, knol?), kleine ronde eetbare paddestoelen, die onder den grond groeijen en zich in hunne rijpheid door den sterken reuk verraden.

Trumeau, m. (spr. *trumó*), pl. **trumeaux**, fr. (eig. de schenkel van den os), de vensterpijler, d. i. de wandruimte tuschen twee vensters; een groote spiegel ter bedekking van de vensterkolom, penantspiegel.

Truncus, n. lat., een boomstam, tronk, stronk, blok; de romp van een ligchaam; de armbus in de kerken; **truncatie**, f. nw lat., de verminking.

Trusie, f. nw lat. (*trusio*, v. *trudère*, stooten), het stooten, inz. de stootbeweging van het hart.

Trustee, m. eng. (spr. *trústie*, v. *trust*, trouw), de vertrouwde, gevolmachtigde, eene soort van fidei-commissaris in Engeland; voogd, verpleger, curator.

Trustée, f. fr., eene maat, waarvan men zich weleer in Bretagne voor het zout bediende; 25 trustées deden een mud.

Trutatören, pl., z. v. a. *joculatoeren*, hongarsche liederen-dichters, die de daden der hertogen bij feestmalen en in de legers bezongen.

Trypēsis, f. gr. (v. *trypan*, boren), Chir., het boren.

Tschadir-mehteri, m. turk., titel van de officiers, belast met de zorg voor de tenten des sultans; **tschadir-mehter-baschi**, m. overste van de tentverzorgers.

Tschaiken, ook **saiken** (russ. *tscháika*, eig. de meeuw), ligte, zeer snel varende roeischepen der Hongaren, Turken en Kosakken op den Donau en den Dniester; **tschajikisten**, pl., de scheepssoldaten voor die roeischepen.

Tschako, z. **czako**.

Tschantadji, m. turk., titel van den officier, die den sultan eenen zak met geldstukken achterna draagt.

Tschark of **tscharckey**, n. eene russ. vochtmaat, = $\frac{1}{16}$ stoof, $\frac{1}{16}$ wedzo of 0,1229 ned. kan.

Tschausch of **tschiaus**, m. turk., een politie-dienaar; staatsbode, hof-koerier; turksche lijfwacht te paard, die zich door zijden kleederen, eigenaardigen tulband en sabel onderscheidt; **tschausch-baschi**, m. (vgl. **basch**), hun aanvoerder, die te gelijk rijksmaarschalk is.

Tschertáken of **cerdaken**, pl., in Croatië enz. op palen staande kleine en versterkte wachthuizen, om de strooptogten der Turken door schoten te kennen te geven.

Tschetwerik, n. russ. (v. *tschetüre* = sanskr. *tschatur*, lat. *quatuor*, vier), eene russische graanmaat, = 26.2180 ned. kop; **tschetwert**, n. (russ. *tschetwertj*, in 't alg. een vierdedeel), eene russische graanmaat = 2 osminen, 8 tschetwerik of 209,74 ned. kop; **tschetwertka**, f. het vierde gedeelte van het tschetwerik of 6,556 kop.

Tschiaus, z. **tschausch**.

Tschibouke of **chibouque**, f. turk. (*tschibúk*, in 't alg. staf, roede), een pijpenroer, eene turksche tabakspijp.

Tschimburak, m. een perzisch kameelkanonnier.

Tschomór, hongarsch, eene uit het gebruik van vette spijzen voortspruitende ziekte, bestaande in eene met neiging tot braken gepaardgaande koorts.

Tschorba, f. turk., in 't algem. soep; een turksch geregt, uit rijst bereid.

Tschun, m. eene chinesche munt, = $\frac{1}{16}$ tail (z. a.).

Tseki, chineesch porselein.

Tsinse, m. chin., een geleerde van de 3de klasse bij de Chinezen.

Tsongtou, m. chin., onderkoning.

Tuba, f. lat., eene soort van trompet bij de oude Romeinen; *tuba Eustachia* of *Eustachiana*, z. *eustachische buis*; *tuba stentorēa* (vgl. **stentor**), de spreekbuis, spreektrompet, roeper; *tuba Fallopii*, Anat., de moeder-trompet.

Tuberculum, n., pl. **tubercula**, lat. (verklw. v. *tuber*, n. knol, buil, bult enz.), een uitwas, eene kleine verhevenheid aan een been; ziekelijke knobbel in verscheidene organen van het menschelijke ligchaam, inz. in de longen (*tubercula pulmonum*, longknobbel); **tuberculeus**, nw lat., knobbelig, gezwollen; **tubereus** (lat. *tuberōsus*, a, um), knobbelig, bultig, ruw; **tuberoos**, f. nw lat., de oostindische herfsthyacinth (*polyánthes*), een bolgewas met witte, zeer sterk- en geurigriekende lelievormige bloemen; **tuberositeit**, f. de knobbeligheid, ruwheid, bultigheid; ook buil, gezwel.

Tubus, m., pl. **tubi**, lat., eene buis, inz. een kijker, verrekijker (teleskoop); *tubi capillares*, pl., haarbuisjes; **tubipóre**, f. lat.-gr., de buis- of pijpkoraa; **tubiporieten**, pl., versteende pijpkoralen; **tubūlus**, m. lat., een buisje, pijpje, b. v. om iets op te blazen; **tubularië**, f. nw lat., de pluimbos-polijp, een koraalachtig plantdier; **tubulieten**, pl., pijpvormige versteeningen van eene soort van plantdieren.

Tudor, naam eener groote engelsche familie, die eene dynastie heelt gevormd, welker eerste lid is Hendrik VII, gekroond in 1485; haar laatste lid is Elizabeth, gestorven in 1603.

Tuf of **tufsteen**, z. **tophsteen**.

Tufenktschi, m., pl. **tufenktschis**, turk. (v. *tufenk*, nw gr. *tuphéki*, snaphaan, geweer), geweerdragers (fuseliers) of buksdragers (karabiniers) in Turkije; ook wie de laden of schaften voor de buksen maakt.

Tug, turk. (*túgh*), de turksche paardenstaart, eene stang met een' paardestaart en gouden bol, welke in plaats van vaandient.

Tugendbund, m. hoogd. (spr. *u* = *oe*), deugdverbond, een patriotisch genootschap, dat zich in Duitschland onder de studenten gevormd en veel toegebracht heeft tot de verdrijving der Franschen in 1813. Het is in 1815 ontbonden.

Tughra, perz. (*tughrá* of *toghrá*), het naameijfer van eenen vorst, dat voor diplomaas en bevelen wordt gezet; inz. het naameijfer van den turkschen sultan.

Tuilerien, pl. (spr. *tuilerien*), fr. (*tuileries*, v. h. sing. *tuilerie*, d. i. panne- of tegelbakkerij, gelijk er op die plaats vroe-

ger waren), een beroemd koninklijk paleis te Parijs, benevens den daarbij behoorenden openbaren tuin.

Tuisko, Thuiskon of **Tuisto**, ook **Teut**, **Tot** of **Theot**, m. de uit de aarde geboren god en stamvader der oude Duitschers of Germanen.

Tukan, z. **toucan**.

Tukea, een gewigt in Moka, omtrent = 42 wigtjes; 40 tukeas doen een man u.

Tulband, m. (perz. *dulband*, *tulband*, oorspr. mousseline of neteldoek, fr. **turban**), een turksch hoofdwindsel, hoofdsieraad, bestaande uit een stuk stof, dat viermaal om eene soort van muts wordt gewonden; on eig. ook een zeker gebak, ter wille van zijnen vorm dus geheeten; den tulband nemen, een muhamedaan worden; **getulband**, met eenen tulband bedekt of getooid; **tulbentoglan**, m. turk., de tulbandpage, de edelknaap, die voor den tulband van den grooten heer zorg draagt.

Tulle of **l. tulle**, f. (fr. *le tulle*), een netvormig garenweefsel (naar de stad Tulle in Frankrijk, alwaar het het aller-eerst werd vervaardigd, tegenwoordig in de stad Calais en hare omstreken).

Tulp, f. (hoogd. *tulpe* en *tulipane*, fr. *tulipe*, eng. *tulip*, it. *tulipana*, nw lat. *tulpa*; v. h. turk. *tulban*, *tulband*, d. i. tulband (z. a.); wegens de gelijkvormigheid der bloem met dit hoofdbedeksel); **tulpomanië**, f. nw lat.-gr., de tulpenwoede, overdreven tulpenzucht, de voorn. hartstogtelijke liefhebberij voor tulpen, inz. van de Hollanders in de eerste helft der 17de eeuw.

Tulus, m. nw lat. (v. h. gr. *tylos*, eelt enz.), Med., z. v. a. **callus**.

Tumba of **tumbe**, f. lat. (v. h. gr. *tymbos*, m. grafheuvel, grafplaats), een graf, grafzerk in roomsche kerken; eene groeve, indieping; fr. **tombe**, de grafsteen, lijksteen.

Tumor, m. lat. (v. *tumēre*, zwellen), een gezwel; *tumor albus*, een wit gewrichtsgezwel, inz. aan de knie; *t. arthriticus*, jichtgezwel, jichtknobbel; *t. cysticus* of *saccatus*, buikgezwel; *t. fungosus*, sponzig gezwel; *t. humoristicus*, een door vocht ontstaan gezwel; *t. sanguineus*, bloedgezwel; *t. sarcomatosus*, een vleeschgewas; **tumesceren** (lat. *tumescere*), zwellen; **tumescentie** of **tumefactie**, f. nw lat., de opzwellig, het gezwel.

Tumulus, m., pl. **tumuli**, lat., eig. een heuvel, eene hooge of verhevene plaats, eene hoogte; graven of grafsteden.

Tumult, m. lat. (*tumultus*), de onrustige, hevige beweging eener menigte, het geraas, de opschudding, oploop, opstand, het oproer, alarm; **tumultuairisch** (lat. *tumultuarius*, a, um), onrustig,

woelig, oproerig, onstuimig; **tumultuëren** (lat. *tumultuari*), opschudding verwekken, opstaan, oproerig worden, zich verzetten; **tumultuánt**, m. een onruststoker, opstandmaker, rustverstoorder, oproermaker.

Tun, n. eng., eene ton, een vat, engelsche vochtmaat = 2 butts of 252 gallons.

tunc et nunc, lat., toen en nu, voorheen en thans.

Tungsteen, m. (v. h. oud. *tunge*, zwaar, *tungen*, bezwaren), zwaarsteen, ijzerzwaarsteen, wolframiumzure kalk, een zeer hard en zeer bros halfmetaal, van staalgrijze kleur, in 1781 door den Zweed Scheele ontdekt en eerst naar hem scheeline geheeten.

Tunica, f. lat., een oud-rom. witwollen lijfrok, onderkleed, dat door mannelijke personen onder de toga op het bloote lijf werd gedragen; de tunica der vrouwen was langer; ook een onderkleed der r. k. geestelijken; eene soort van korte vrouwenkleeden, fr. **tunique** (spr. *tuniek'*).

Tunisbloem, f. de fluweelbloem (naar Tunis in Afrika).

Tunkins-nesten (naar het landschap Tunkin in Achter-Indië), indische vogelnesten, eetbare nesten der indische zwaluw, z. **salangane**.

Tunna, f. eene zweedsche inhoudsmaat voor drooge waren, = 146,49 ned. kop.; ook eene zweedsche vochtmaat, = 125,52 ned. kan; **tunneland**, m. eene zweedsche akkermaat, = 49,3640 □ ned. roeden.

Tunnel, m. eng. (eig. een trechter, v. *to tun*, op tonnen of vaten gieten), in 't alg. een onderaardsche weg, een gang onder eenen weg, eene rivier; inz. die, welke onder den Theems bij Londen door den franschen ingenieur Brunel is aangelegd, om de gemeenschap tusschen de beide oevers der rivier gemakkelijker te maken.

Turak, m. eene kleine munt in Hongarije, omtrent = 2 centen.

Turban, z. **tulband**.

Turbatie, **turbator**, z. ond. **turbéren**.

Turbeh, n., pl. **turbehs**, arab. (van *turab*, aarde, stof), muhamedaansche, van boven opene graven, inz. de tomben of grafsteden der turksche keizers in de moskeën.

turbéren, lat. (*turbare*), verontrusten, storen, verwarren, beroeren; **turbātie**, f. (lat. *turbatio*), de verwarring, stoornis, verontrusting; **turbātor**, m. een onruststoker, opruijer, oproermaker; **turbulént** (lat. *turbulentus*, a, um), onrustig, onstuimig, woelig, woelziek; **turbuléntie**, f. de onrustigheid, woeligheid, onstuimigheid.

Turbiniët, m., pl. **turbiniëten**, nw lat. (v. het lat. *turbo*, gen. *turbinis*, een draai-

kolk, wêrvelwind, tol), versteende schroef- of kronkel-slakken; **turbinolïthen**, pl. lat.-gr., versteeningen van kegelvormige sterkorale (madreporen).

Turbith, m. Bot., eene ceylonsche plant, de indische turbitustruik, met eenen wortel van buikzuiverende kracht; **mineralisch turbith**, zwavelzuur geel kwikzilver.

Turbuka, f. eene turksche keteltrom. **turbulent**, **turbulentie**, z. ond. **turberen**.

Turcismus, m. nw lat., het turken-geloof.

turgesceren, lat. (*turgescere*, v. *turgere*, opgezwollen, dik zijn), zwellen of opzwellen; **turgescentie**, f. nw lat. (*turgescencia*), de opzwellings, overvolheid, opzetting, opbruising van het bloed enz.

Turibulum, n. lat. (v. *tus*, gen. *turis*), wierook), een wierookvat in r. k. kerken.

Turkoois, m. (fr. *turquoise*, f., it. *turchese*, van *Turco*, turk, omdat de eerste steenen van deze soort uit Turkije kwamen), 1) de **mineralische turkoois** of **kalaïet**, een ondoorzichtige, blaauwgroene steen, inz. in Perzië en Indië, als edelsteen geacht; 2) de **animalische** of **fossiele turkoois**, de tandsteen, een blaauwgroen, steenhard ligchaam, waarschijnlijk een met vitrioolachtig koperwater doordrongene en versteende vischtand of been, die men in Siberië, Zuid-Frankrijk enz. vindt.

Turkophilus, m. gr., een vriend der Turken, turkenvriend; **Turkopolen**, pl., afstammelingen v. Turken en Griekinnen.

Turlupin, m. fr. (spr. *tuurlupéng*), een laffe grappenmaker, iemand, die geestelooze en gemeene aardigheden, lage woordspelingen zegt (naar eenen vermaarden potsenmaker ten tijde van Lodewijk XIII: Henri Legrand, met den bijnaam *Turlupin*, welke naam weder ontleend is van de secte der turlupins, die in de 14de eeuw ontstond en zich door schaamteloosheid onderscheidde); **turlupinieren** (fr. *turlupiner*), grappen maken, gemeene aardigheden zeggen; iemand voor den gek houden, hem beet hebben, foppen, belagchelijk zoeken te maken; **turlupinade**, f. de **gemeene grap**, laffe aardigheid, zoutelooze geestigheid, kwalijk aangebragte scherts of woordspeling.

Turma, f. (scil. *equitum*), lat., eene romeinsche en byzantijnsche ruiterbende, aanvankelijk, volgens Varro, slechts uit 30 man bestaande.

Turmalijn of **turmalien** (it. *turmalino*, fr. *tourmaline*; waarsch. van indischen oorsprong, daar deze steen het eerst uit Ceylon door eenen Hollander in 1703 naar Europa zou gebragt zijn), schorl, inz. edele schorl, aschaantrekker, ook wel trip, cey-

lonsche magneet genaamd, een kleien kiezelachtige steen, die, op heete asch gelegd of in kokend water behoorlijk verwarmd zijnde, zoo electriek wordt, dat hij de asch aan de eene zijde tot zich trekt en aan de andere van zich afstoot.

Turnus, m. mid. lat. (vgl. het mid. lat. *turnare*, *torneare*, wenden; van daar it. *turnare*, sp. *turnar*, fr. *tourner*, oudd. *turnjan*, *turnen*, zich in eenen kring bewegen, zwaaijen, zwenken; gr. *torneuein*, lat. *turnare*, draaijen), de kringloop, de orde of beurt, naar welke velen een werk na elkander verrigten; *in turno*, op de beurt, in volgorde; *per turnum*, naar de beurt of rij; **turnier**, m. hoogd., z. v. a. **turnooi**, z. a.; **turneerkunst**, f., z. v. a. **gymnastiek** (z. a.).

turnis persona, z. *persona*.

Turnilithen, pl. lat.-gr. (v. h. lat. *turris*, toren, en het gr. *lithos*, steen), torensteenen, eene soort van versteende spiraal- of torenvormige schelpdieren.

Tusculānum, n. lat., de beroemde villa van Cicero, niet verre van Tusculum (nu Frascati) in het oude Latium, alwaar hij de gelukkigste uren van uitspanning en rust smaakte; oneig. het stille landgoed van eenen geleerde of staatsman.

Tussilāgo, f. lat., het hoefblad, ook brandlatuw, maartsbloemen, paardeklaauw geheeten.

tussis, f. lat., de hoest; *tussis catarrhālis*, de verkoudheids-hoest; *t. convulsiva*, de kramphoest; *t. gutturālis*, de keelhoest; *t. pectorālis*, de borsthoest; *t. pulmonālis*, de longhoest; *t. stomachālis*, de maaghoest.

Tutanēgo, **tuttanego** (vgl. *tutia*), ook **tintenak**, fr. **toutenague** of **tintenague**, een wit metaalmengsel uit tin en bismuth; voormalige benaming van het zink.

tutela, f. lat. (v. *tutus*, a, um, veilig, wel bewaard, v. *tuēri*, beschermen), fr. *tutelle*, de voogdijschap, het opzigt over eenen onmondige; **tutelair** (lat. *tutelāris*, e), beschermend, als voogd handelend, tot de voogdij behoorende; *ange tutelaire*, fr. (spr. *angzj'*—), beschermengel; **tutor**, fr. **tuteur**, m. een voogd, beschermer; **tutor**, eng., hofmeester, huisleeraar; opziener; **tutor honorarius**, een erevoogd; *t. idoneus*, een degelijke, onbesproken voogd; *t. testamentarius*, een bij laatsten wil benoemde voogd; **tutorium**, n. de geregtelijke aanstelling tot voogd; *tutorio nomine*, uit krachte der voogdijschap.

Tutia, f. perz. (*tūtiyā*; eng. *tutty*, fr. *tutie*, it. *tuzia*), ook **spodium**, n. zinkkalk, ovengalmel, wit of grijs niets, dat zich bij het smelten van het zink in dampen verheft en als roet aan de ovenwanden hangt.

Tutor enz., z. ond. *tutela*.

tutti, pl. it. (v. *tutto*, geheel, al, = lat. *totus*), Muz., alle, alle stemmen te gelijk; een **tutti**, n. een spel of gezang van allen te gelijk (in tegenst. met *solo*).

Twist, n. eng. (in 't alg. iets gevlochten, gesponnen, v. *to twist*, vlechten, spinnen enz.), eng. katoengaren, op machines bereid of gesponnen; ook een drank uit brandewijn, bier en eijeren.

Týburn, n. de naam eener voormalige gerechtsplaats te Londen; een kandidaat voor Týburn, een galgebrok.

Tyche, f. gr. (*tyché*), noodlot, lot, toeval, geluk; ook de geluksgodin, z. v. a. lat. *Fortuna*; **Tycho**, mansn.: de gelukkige.

Tylōma, n. of **tylōsis**, f. gr. (v. *tylōn*, celtig worden, v. *tylos*, z. *tulus*), Med.; het eelt, de verharding, het eksteroog; **tylōtisch**, eeltachtig.

Tympānum, n. lat. (v. h. gr. *tympānon*, onst. uit *typanon*, v. *typtein*, slaan), eene ouderwetsche handtrommel, een hakkebord; Arch., eene bekkenvormige indieping van eene wand, door een standbeeld en dgl. aangevuld; Med., het trommelvlies in het oor; **tympanisēren** (fr. *tympanisēre*), eig. de keteltrommen slaan, opentlijk iemand ten toon stellen, hem openbaar bespotten, in een' kwaden naam brengen; **tympānītis**, f. gr. Med., de trommelzucht, eene verzameling van lucht in de buikholte; **tympānītisch**, trommelzuchtig, door de trommelzucht ontstaan; **tympānoide**, f. een ligchaam van den vorm eener keteltrom.

Tyndariden, pl. gr., de zonen van Leda, de gemalin van Týndarēos: Castor en Pollux (z. **Castor**).

Typen, z. ond. **typus**.

Typhlōsis, f. gr. (v. *typhlōn*, verblinden, *typhlōs*, ē, ōn, blind), de verblindings, blindheid; **typhlōtisch**, door blindheid veroorzaakt; **typhlotrophēum**, n. (v. *trēphein*, voeden), Med., eene inrigting voor blinden, een gesticht ter opvoeding en verpleging van blinden, blindeninstituut.

Typhomanie, z. **typhos**.

Typhon, m. gr. (*typhōn* en *typhōs*, arab. *tūfān*, dat ook «grote vloed, algemeen sterven» enz. beteekent), een heete, verderfelijke zuidewind, hevige storm- of wervelwind, vgl. **trombe**; bij de oude Egyptenaren als een booze god, bij de Grieken als een monster voorgesteld, dat de Aarde bij den Tartarus had gebaard en waarvan al het schadelijke en verderfelijke in de wereld zijnen oorsprong had.

Typhos of **typhus**, m. gr. (*týphos*, eig. damp, walm, v. *týphein*, rook maken, dampen), Med., gevoelloosheid, verdooving, waanzin; elke koorts met verdooving,

inz. eene kwaadaardige, aanstekende zenuwkoorts, verbonden met **typhomanie**, f., d. i. ijlhoofdigheid met verdooving.

Typus, m. gr. (*týpos*, d. i. eig. de slag en het door den slag te weeg gebrachte, v. *typtein*, slaan), de afdruk, stempel, het beeld eener munt; voorbeeld, model; gietvorm, modelvorm, oorspronkelijke vorm, grondgestalte; Med., de regelmatige wederkeer der ziekte, de tijdsorde, waarin de aanvallen van ziekten, en wel voornamelijk van koortsige, plaats hebben; bij boekdrukkers: eene gegoten letter; pl. **typen**, voorbeelden; gegoten drukletters; **typiek**, f., z. v. a. **typologie** (z. beneden); **typisch**, voorbeeldelijk, als voorbeeld, afbeeldend, zinnebeeldig; ook op bepaalde tijden wederkeerende, z. v. a. **periodisch**; van staanden of blijvenden vorm; **typocōnisch**, kegelvormig; **typograaph**, m. een boekdrukker; **typographie**, de boekdrukkunst, het boekdrukken; **typographisch**, daartoe behoorend; in samenstellingen: druk-, b. v. **typographische schoonheid**, drukschoonheid of schoonheid van den druk; **typolithen**, pl., afdrukstenen, beeldstenen, steenen, waarop andere lichamen zich afgedrukt hebben; **typoloog**, m. een voorbeeldkenner en -leeraar; **typologie**, f. de voorbeeldenleer of leer van de voorbeelden in het O. T., d. i. van de aanwijzingen of zinspelingen in het O. T. op het christendom; vgl. **figurismus**; **typométer**, m. een werktuig tot naauwkeurige bepaling van den lichamelijken inhoud en de hoogte der drukletters (door Didot uitgevonden); **typométrie**, f. of **typometrische kunst**, de landkaarten-druk, de kunst om landkaarten even als boeken te zetten en te drukken; **typotheet**, m. een letterzetter of enkel zetter.

Tyr, m. oud-noord. Myth., de god des oorlogs, een zoon van Odin.

Tyran, m. gr. (*týrannos*, lat. *tyrānnus*), oorspr. in 't algemeen een heerscher, gebieder, koning (regent), in de oudheid elke alleenheerscher in eenen vroeger vrijen staat (overigens zonder hatelijk bijdenkbeeld); nu inz. een eigendunkelijk, willekeurig, wreed heerscher, dwingeland (despoot); **tyrānij**, f. (gr. *tyrānnis*), de aangematigde heerschappij, dwingelandij, gewelddadigheid, wreedheid, willekeurige hardheid en strengheid; **tyrānicide**, m. lat. (*tyrānicīda*), een tyranmoorder; **tyrānicidīum**, n. tyranmoord; **tyrānisēren** (fr. *tyrānisēre*), dwingelandij uitoefenen, hard of wreed handelen, willekeurig en hard beheerschen of behandelen; **tyrānisch** of **tyrānniek** (gr. *tyrānnikós*, ē, ōn), gewelddadig, heerschzuchtig, wreed, willekeurig.

Tyras, z. **tiras**.

Tyrbe, f. gr. (*týrbē* = lat. *turba*), ver-

warring; wanorde, stoornis, onrust; **tyr-basie**, f. (v. *tyrbázzein* = lat. *turbare*, z. **turberen**), stoornis, verontrusting.

Tyremésis, f. gr. (v. *tyrós*, kaas, en emesis, z. a.), Med., het kaasachtig braken of overgeven der zuigelingen; **tyreusis** of **tyrōsis**, f. het kaasmaken, de melk-stremming, inz. in de maag; **tyrōdes**, kaasachtig; **tyrománt**, m. een kaaswaar-zegger; **tyromantie**, f. de kaaswaarzegge-rij; **tyromorphiet**, m. een figuursteen, die naar kaas gelijkt.

Tyria of **tyriasis**, f. gr. Med., het slan-genuitslag; ook z. v. a. elephantiasis.

Tyrolienne, f. fr., een Tyroler-lied.

Tyrteus, n. (gr. *Týrtaios*), de naam van eenen beroemden griekschen dichter, die door zijne vurige, geestdriftwekkende krijgsvangen den Spartanen de zege over de Messeniërs deed behalen.

Tzako, z. **schako**.

Tzengaris of **tzingaris**, z. **heidens**.

Tzunet, turksch, de besnijdenis bij de muzelmannen, die, schoon niet in den koran geboden, gewoonlijk op het 13de jaar wordt verrigt.

Tzutri, pl., in Perzië de benaming der georgische christenen.

U.

U. J. D., verkort. van *utriusque juris doctor*, lat., doctor der beide regten; **ult.**, afkort. van *ultimo* (z. a.); **u. s.**, z. **ut supra**.

Uanos of **Hanos**, pl., groote boomlooze vlakten in Z. Amerika.

Ubbonisten, pl., eene in 1536 door Phil. Ubbo gestichte secte van wederdoopers.

Uberteit, f. lat. (*ubertas*, van *uber*, vruchtbaar, rijk), de vruchtbaarheid, welige voortbrengingskracht, volheid, overvloed, rijkdom.

ubi, lat., waar; *ubi bene, ibi patria*, sprw., waar het mij wel gaat, daar is mijn vaderland; **ubicatie** en **ubiëteit**, f. barb. lat., het ergens zijn, de plaatselijkheid, de eigenschap eens dings van aan eene plaats te zijn; **ubique**, lat., overal; **ubiquiteit**, f. nw lat. (*ubiquitas*), de alomtegenwoordigheid; het allerwege-zijn; inz. de door Luther beweerde alomtegenwoordigheid van het ligchaam van Christus in het brood des avondmaals; **ubiquisten**, **ubiquitisten** of **ubiquitarïërs**, pl., alomtegenwoordigheidsbelijders of belijders van de alomtegenwoordigheid des ligchaams v. Christus in het avondmaalsbrood.

Uditore, m. it. (spr. *u = oe*), z. v. a. **auditor** (z. a.); *uditore della camera*, kamer- of schattraad; *ud. di rota*, staats- en kerkeraad (vgl. *rota*); *ud. santissimo*, geestelijk opperraad en regter te Rome.

Uistiti, m. een kleine gestaarte aap in Z. Amerika.

Ukase, f., l. **ukas**, m., pl. **ukasen**, russ. (eig. het uitgesprokene, z. v. a. edict, decreet. v. *kasatj*, aanwijzen, zeggen, en het voorzetsel *u*). een russisch keizerlijk bevel, eene verordening.

Ukwallisten, pl., eene afwijkende secte onder de doopsgezinden (naar hunnen stichter Uko Wallés).

Ulaan of **ublaan**, m., pl. **ulanen** of **ublanen** (poolsch *ulan, hulan*, v. h. turksch *oghlan*, jong mensch, knaap), lansier, eene het eerst in Polen ingevoerde soort van ligte ruiters met pistolen, sabels en lansen enz., van tartaarschen oorsprong.

Ulak, m. een turksche renbode te paard (vgl. *estaffette*), die de bevoegdheid heeft om het paard van elken hem ontmoetenden ruiter voor zijn afgemat ros te verwisselen.

Ualgie, f. gr. (v. *ulon*, het tandvleesch), Med., kevelpijn, tandvleeschpijn; **ulitis**, f. tandvleeschontsteking; **ulōncus**, m. tandvleeschgezwell; **ulorrhagie**, f. bloeding uit het tandvleesch.

ulceréren enz., z. ond. **ulcus**.

uloiscéren, lat. (*ulcisci*), wreken, wraak nemen, straffen.

Ulcus, n. lat. (pl. *ulcēra*), eene zweer, etterbuil; **ulcus arthriticum**, eene jichtbuil, jichtzweer; **u. artificiāle**, eene kunstzweer, eene door kunstmiddelen te weeg gebragte zweer, b. v. eene fontanel; **u. carcinōdes**, eene kankerachtige zweer; **u. cariōsum**, eene beenbedervende zweer; **u. sinuōsum**, eene pijpzweer (fistel); **u. varicōsum**, eene krampaderzweer; **u. venēricum**, eene venerische zweer; **ulceréren** (lat. *ulcerāre*), zweren, etteren; **ulcerātie**, f. (lat. *ulceratio*), de zwering, ettering; verettering, verzwering; verbittering, bitterheid; **ulcereus** (lat. *ulcerōsus, a, um*), etterig, vol zweren.

Uléma of **ulemas**, pl. (arab. *ulemā*, pl., v. *alim*, geleerd, v. *alima*, weten, kennen), de klasse der turksche regtsgeleerden, die te gelijk als geestelijken, als uitleggers des korans en bestuurders der godsdienst beschouwd worden.

Ulitis, f. gr. 1), z. ond. **ulalgie**; 2) (v. *ulē*, likteeken), ontsteking van een likteeken.

Uller, m. noord. Myth., god der Scandinaviërs, zoon van Sisia en schoonzoon van Thor. Hij had het toezigt over de bijzondere gevechten.

Ulmine, f. nw lat. (v. h. lat. *ulmus*, f., olmboom, olm), de olmstof, een plantvormend bestanddeel, het eerst afgezonderd uit eenen ouden olm bij Palermo, waar-schijnlijk z. v. a. **humus**.

Ulna, f. lat., de elleboog; de cl; Anat., de elleboogspijp.

Uloncus, m. gr. 1), z. ond. **ulalgie**; 2) (v. *ulē*, likteeken), de opzwellling van een likteeken.

ulophyllisch, gr. (v. *ūlos*, kroes, gekruld, en *phyllon*, blad), krulbladerig.

Ulorrhagie, z. ond. **ulalgie**.

Ulotica, pl. gr. (v. *ulān*, een likteeken vormen, en *ulē*, likteeken), Med., geneesmiddelen, die likteekens maken; **ulōtisch**, door een likteeken veroorzaakt, likteekenmakend.

Ulrich, m. oudd. (*Uodalrih*, *Odelrih*, v. *uodal*, *ōdri*, erfgoed; vgl. **Oito**), mansn.: de rijke aan erfgoed, gegoede; **Ulrika**, vrouwenn.: de rijke, gegoede.

ulterior, **ulterius**, lat. (comp. v. *ulter* enz., aan gene zijde), de of het gindszijdige, latere, verdere, meer verwijderde; **ulterior citatio**, f. Jur., eene latere of nieuwe dagvaarding; *ult. deductio*, f. verdere uitvoering; *ult. defensio*, f. verdere verdediging; *ultimus, a, um* (superl. v. *ulter*), de of het verwijderdste, uiterste, laatste; **ultimus**, m. de laatste, benedenste; *ultimo*, afgek. *ult.*, op den laatsten, nl. dag der maand, b. v. *ult. Jan.*, op den laatsten januarij; *ultima*, f. de laatste lettergreep, eindlettergreep van een woord; **ultimum**, n. het laatste, uiterste; *ad ultimum*, eindelijk, laatstelijk, ten slotte; **ultimatum**, n. nw lat., de laatste verklaring, eindverklaring of eindvoorwaarde, de laatste voorwaarde tot sluiting van een vergelijk; ook slot- of eindwoord, slotzin.

ultor, m. lat. (v. *ulcisci*, wreken), de wreker, bestraffer.

ultra, lat. (vgl. *ulterior* enz.), aan gene zijde, voorbij, over, verder; *terra alterum tantum*, meer dan nog eenmaal zoo veel, meer dan het dubbele; *ultra captum*, boven het begrip, boven de bevattling; *ultra dimidium*, over de helft, b. v. benadeeld of verkort zijn; *ultra posse nemo obligatur* of *tenetur*, sprw., niemand is verplicht of gehouden iets boven zijn vermogen te doen; **ultra**, m. nw lat., als subst. in de thans gangbare beteekenis, pl. de **ultraas**, overspannen, overdrijvers, zij, die in datgene, wat zij willen, uit hartstogt en vooroordeel geen maat houden en het doel verliezen, omdat zij het voorbij streven; van daar **ultrarevolutionairen**, **ultraroyalisten**, **ultraliberalen** enz.; in engeren zin inz. de ultraroyalisten of absolutisten (z. a.); in tegenstelling met de liberalen; **ultraïsmus** of **ultracismus**, m. hunne gevoelens en grondstellingen; **ultramarijn**, n. (v. *mare*, de zee, *marinus, a, um*, de zee betreffende), eig. overzee-kleur, hemelsblauw, bergblauw van den lazuursteen (z. a. en vgl. **azuur**), oorspr. over zee uit Azië gebragt; **ultramonarchisten**, pl. lat.-gr., hartstogtelijke aanhangers en ver-

eerders van de alleenheerschappij; **ultramontaan**, nw lat. (v. *mons*, berg, *montānus, a, um*, een' berg betreffende enz.), overbergisch, aan gene zijde van het gebergte, inz. der Alpen; van daar gewoonlijk overeenkomstig met den geest en de grondstellingen van het pausdom; **ultramontānen**, pl., verdedigers der onbeperkte kerkelijke magt en onfeilbaarheid van den paus; **ultramontanismus**, n. hunne leer en grondstellingen; **ultramontanomaōie**, f. lat.-gr. (een kwalijk zamengesteld woord), eig. zucht naar het overbergische, hartstogt daarvoor; al te hartstogtelijke verdediging of erkenning der onbeperkte pauselijke heerschappij; **ultramundaan**, lat. (*ultramundānus, a, um, v. mundus*, de wereld), overwereldsch, bovenaardsch; **ultraservilen**, pl. nw lat., over-onderdanigen, slaafsche kruipers.

ultra, lat. (vgl. *ulterior* enz.), eig. aan gene zijde, daarover heen, daarenboven; vrijwillig, van zelf, ongedwongen, uit eigen beweging; *ultra citroque*, over en weder, wederzijds, van den eenen en den anderen kant.

Ulysses, lat., gr. **Odysseus**, koning van Ithaca, een grieksch held, beroemd door zijne dapperheid en sluwheid in den trojaanschen oorlog, en door zijne lotgevallen op de langdurige tehuisreis; niet minder bekend zijn zijne gemalin Penelōpe en zijn zoon Tēlēmachus.

Umbella, f. lat., eig. een zonnescerm, het bloescerm; **umbellāten**, pl. nw lat., kroonbloemen.

Umbra, m., **umbra**, f. of **umber-aarde** (v. h. lat. *umbra*, schaduw; v. a. van *terra Umbria*, d. i. umbrische aarde, naar het it. landschap Umbrië), schaduwkleur, bergbruin, bruin-ijzeroker, bruine aardverw.

Umbilicus, m. lat., de navel; ook het middelpunt, middelste; Jur., het middelste (4de) deel der pandecten van het 20ste tot het 27ste boek; eertijds z. v. a. focus, brandpunt; *umbilicus Venēris*, de venusnavel, benaming eener plant; **umbilicaal**, nw lat., tot den navel behoorende; **umbiliciet**, m. eene versteende navelslak, schotelslak.

unaniem, lat. (*unanimus, a, um*, van *unus* een, en *animus*, gemoed), en als adverb. ook *unanimitē*, eensgezind, eenstemmig, eendragtig, eenparig; ook *per unanimia* (scil. *suffragia*); **unaniniteit**, f. (lat. *unanimitas*), de eenparigheid, eenstemmigheid, eensgezindheid, overeenstemming in gevoelens en gezindheden.

una serie, lat., z. ond. **serie**.

Unciaal-letters (v. h. lat. *uncia*, een twaalfde deel, van daar een duim; *uncialis*, cenduimig), bij boekdrukkers groote (eig. eenen duim breede) beginletters.

Uncinariŭs, z. ond. **uncus**.

Unctie, f. lat. (*unctio*, v. *ungēre*, zalven), de zalving, oliëing, heiliging.

Uncus, m. lat., de haak; **uncinariŭs**, m. nw lat. (v. *uncīnus*, *a, um*, hakig), de haakworm, eene soort v. ingewandswormen.

unda, f. lat., de golf, baar; **unda maris**, f. eig. zeegolf; eene open fluitstem in orgels; **undine**, f. nw lat. (fr. *ondine*), een vrouwelijke watergeest (vgl. *elementairgeesten*); **undulēren**, zich golfsgewijs bewegen, golven, dobberen, schommelen; **undulatie**, f. de golfsgewijze beweging, het golven, schommelen; **undulatōrisch**, golfsgewijs, golvend, schommelend; **undulismus**, m. de golfslag, golving; **undulisten**, pl. Pict., die schilders, welke het weekelijke zonder karakter beminnen, en de golvende lijn tot voor- en zinnebeeld der schoonheid nemen.

Unguentum, n. lat. (v. *ungēre* of *unguere*, zalven), zalf, een met vet toebeleid geneesmiddel; **unguineus** (lat. *unguinōsus*, *a, um*), vet, vettig.

uni, fr. (v. *unir*, vereenigen; effenen), eenvoudig, enkel; gelijk, effen, glad, eenkleurig; verbonden.

Unicum, n. lat. (v. *unicus*, *a, um*, enkel), iets eenigs in zijne soort, slechts eenmaal voorhanden; **uniciteit**, f. nw lat., de eenigheid, enkelheid.

Unie, f. lat. (*unio*, v. *unisono*, *a, um*, een), de vereeniging, eenheid, eendragt, eenigheid, overeenstemming, het verbond, de verbindenis, inz. kerk- of geloofs-vereeniging; ook staten-vereeniging, b. v. de unie van Utrecht, het verbond van vereeniging tusschen eenige nederlandsche provinciën ten jare 1579 gesloten; bij schilders: de geschikte verbinding en zamenstelling der kleuren; *unio prolium*, de aanneming der stiefkinderen als lijfelijk of eigen kroost; **uniēren** (lat. *unire*), vereenigen; geuniēerde Grieken, met de r. k. kerk vereenigde Grieken, die den paus voor het opperhoofd der kerk erkennen; **unionist**, m. een vereeniger, vereenigingsstichter, ineensmelter v. godsdienstige gezindheden of kerkgenootschappen; **unionistisch**, vereenigend; *unitis viribus*, met vereenigde krachten, met gezamentlijke magt; **unitief**, nw lat., vereenigend.

uniform, lat. (*uniformis*, *e*, v. *unus*, *a, um*, een, en *forma*, vorm), eenvormig, gelijkvormig; **uniform**, als subst. f. nw lat. (fr. *uniforme*), gelijke of eenvormige dragt of kleeding, dienstkleding, inz. der soldaten; ook ambts- of standsdragt, ambtskleed, dienstrook; **uniformēren**, denzelfden vorm geven, gelijk kleeden; **uniformering**, f. de gelijkvorming, gelijkmaking; inz. de gelijkkleding; **uniformiteit**, f. lat. (*uniformitas*), de een- of gelijkvormigheid, overeenstemming, gelijkheid; **uniformi-**

teits-acte, f. eene verordening van het eng. parlement in 1562, volgens welke alle geestelijken hunne instemming met de liturgie der hooge bisschoppelijke kerk verklaren of hunne ambten neerleggen moesten; **unigenitus**, m. lat. (v. *genitus*, *a, um*, geboren, v. *gignere*), de eeniggeboren (zoon van God); de **unigenitus-bul** of **bulle-unigenitus**, eene met dat woord beginnende bul of verordening van paus Clemens XI. in het jaar 1713 tegen de jansenisten; **unilābisch**, nw lat. (vgl. *labium*), eenlippig; **unilateraal**, b. v. **unilateraal-contract**, een eenzijdig verdrag, waardoor slechts ééne partij bij uitsluiting verbonden wordt; vgl. **bilateraal-contract**; **unilōbisch**, lat.-gr., eenlobbig; **uniloculair** en **uniloculeus**, nw lat. (v. *loculus*, plaatsje, vak), Bot., eenvakkig, met een vak.

unipetaal, lat.-gr. (vgl. *petalon*), één bloemblad hebbende.

unique, fr. (spr. *unie*); v. h. lat. *unicus*, *a, um*), eenig, enkel, alleen in zijne soort, zonder gelijke, uitstekend, zeldzaam, wonderbaar.

unisexueel, **unisexueel**, nw lat. (van *unus*, *a, um*, en *sexus*, z. a.), eenslachtig; **unisōnus**, m. nw lat., of it. **unisono**, n. (v. h. lat. *sonus*, klank, geluid), de overeenstemming van toonen, gelijkklankigheid, gelijkstemmigheid; *all' unisono*, it., in eenstemmigheid, eenstemmig, eenklangig; overeenstemmend, gelijk gezind.

Unitieit, f. lat. (*unitas*, v. *unus*, *a, um*, een), de eenheid, elk ding op zich-zelf, eenigheid, eendragt, gelijkvormigheid, overeenstemming; broedergemeente; **unitarius**, m. nw lat., een eenheidsbelijder, hij, die slechts één' persoon in de Godheid aanneemt; vgl. *trinitarius*.

unitief, *unitis viribus*, z. ond. **unie**.

Univálven, pl. nw lat. (v. *unus*, *a, um*, een, en *valva*, d. i. eig. deurvleugel), eenschalige schaaldieren; **univálvisch**, eenschalig, met één hulsel, ééne schaal; **univasculair**, Bot., met één vat, kelk, trechter.

Univērsum, n. lat. (v. *universus*, *a, um*, geheel, algemeen), het al of geheel, heeal, wereldgebouw, de gansche wereld; **universaal**, lat. (*universālis*, *e*) of **universeel** (fr. *universel*), het geheel betreffende, aan allen gemeen, algemeen, alomvattend, zonder uitzondering; **universaal-historie**, f. de algemeene, alle volken omvattende geschiedenis, wereldgeschiedenis; **universaal-instrument**, een sterrekundig werktuig om de declinatie en regte klimming der vaste sterren, ook bij dag, te vinden; **universaal-medicijn**, een algemeen geneesmiddel; **universaal-monstrūm**, bij de alchimisten een (ingebeeld) vocht, dat alle ligchamen kon ontbinden, zonder zelf te veranderen; **universaal-monarchie**,

de wereld-heerschappij; **universale**, n. algemeene uitschrijving, vorstelijke brief (manifest); **universalia** of **universalien**, pl., algemeene dingen, voorwerpen enz.; bij de scholastieke wijsgeeren: het algemeene in onze voorstelling, inz. de geslachten en soorten; **universaliseren**, nw lat., algemeen maken, veralgemenen; **universalist**, m. een verdediger of geloover van de algemeenheid van Gods genade; **universaliteit**, f. de algemeenheid, gezamenlijkheid; alomvattendheid, onbeperktheid; **universiteit**, f. lat. (*universitas*, algemeenheid, gezamenlijkheid; Jur., gemeente, corporatie), eig. eene met gemeenterechten beschenken leerinrigting, leergemeente; eene hoogeschool, akademie, leerschool voor alle wetenschappen.

univocus, a, um, nw lat. (v. *unus*, a, um, een, en *vox*, z. a.), eenbeteekenend, van eenerlei beteekenis; ook gelijkloidend bij verschillenden zin; **univocatie**, f. de gelijke beteekenis, gelijke benaming.

uno actu, lat., in ééne (onafgebroke) handeling; **uno animo**, eensgezind, met dezelfde gemoedsgesteldheid, één hart en één zin; **uno contextu**, in éénen zamenhang, onafgebroken; **uno ore**, met éénen mond, eenmondig, eenparig; **uno tenore**, in éénen zamenhang, in éénen voort.

un poco, it. Muz., een weinig, b. v. *un poco allegro*, een weinig gaauw.

unum idemque, lat., een en hetzelfde; hetzelfde, eenerlei.

Upas, z. **boa upas**.

Ur, eene vochtmaat in Zevenbergen.

Urachus, m. gr. (*urachós*, v. *uron*, pis), Med., de blaasband, navelleider; **uracrasie**, f. (vgl. **acrasie**), slechte pismenging; **uracratie**, f. (vgl. **acratie**), de onwillekeurige pisoling.

Urānus, m. (gr. *ūranós*), de hemel; Myth., de hemelgod, de oudste god, gemaal van Gæa of de Aarde enz.; eene door Herschel in 1781 ontdekte planeet, voor de verstverwijderde in ons zonnestelsel gehouden, tot Leverrier in 1846 eene planeet ontdekte, die zich op veel grooter afstand om de zon wentelt, en die men Neptunus heeft genoemd; **Uranīa**, f. de hemelsche, eene der muzen (z. a.); **uranicon**, n. het hemelsche, een door von Holbein in 1806 te Weenen uitgevonden speeltuig; **Uranides**, m. de zoon van Uranus, een bijnaam van Saturnus; **uraniōnen**, pl. (gr. *uraniōnes*), hemelschen, zaligen, benaming der oude grieksche goden bij Homerus; **uraniscus**, m. (gr. *uraniskos*), een kleine hemel, tent- of troonhemel; de gewelfde zoldering eener kamer; Med., het gehemelte; van daar **uraniscorrhaphē** of **uranorrhaphē**, f. de naad van het tandvleesch; **uranium**, n. een in 1789 door

Klaproth ontdekt enkelvoudig metallisch ligchaam; **uraniet**, m. uranium-glimmer, groene glimmer, phosphorzuur uraniumoxyde met water; **uranographië**, f. de hemelbeschrijving, beschrijving des sterrenhemels; **uranologië**, f. de hemelkunde, leer des hemels; **uranometrie**, f. de hemelmeting, meting des hemels; **uranometrisch**, hemelmetend; **uranorāma**, n. hemelzigt, door Jambon uitgevonden; **uranoscoop**, m. een hemelbeschouwer, hemelkijker, hemelwaarnemer, sterrekijker; **uranoscopie**, f. de hemelbeschouwing of waarneming.

Urāri, n. pijlvergift, een uit plantensappen bereid vergift, waarmede de Indianen in Brazilië hunne pijlen vergiftigen.

Urāten, pl. gr. (v. *ūron*, pis), Chem., pizure zouten; vgl. *poudrette*.

urbaan, lat. (*urbānus*, a, um, v. *urbs*, stad), steedsch, stedematig; beleefd, hoffelijk, beschaafd, welgemanierd, hupsch;

Urbānus of **Urbaan**, m. en **Urbāna**, f. mans- en vrouwenn.: de beleefde, hoffelijke, beschaafde enz.; **urbanistinnen**, pl., nonnen van de franciskaner-orde, die hunnen ordesregel van paus Urbanus IV. hebben; **urbaniteit**, f. (lat. *urbanitas*), de steedsche beschaving, welgemanierdheid, wellevendheid, verlijnde levenswijze; **urbaniseren**, nw lat., steedsch, d. i. beschaafd en welgemanierd maken.

Urda, f. oudn. Myth., eene der Nornen.

Urēa, f. of **uricum**, n. (v. h. gr. *urein*, pissen, *uron*, pis), de pisstof; **urecchysis**, f. Med., de uitstorting van pis in het celweefsel; **urēsis**, f. Med., het pissen; **uretēres**, pl. (v. h. sing. *urētēr*), de pisleider; **uretērisch**, de pisleiders betreffende; **ureteritis**, f. ontsteking der pisleiders; **ureterodialysis**, f. belediging, verschouwing van een of van beide de pisleiders; **ureterolith**, m. de steen in de pisleiders; **ureterolithiasis**, f. het ontstaan van steenen in de piswegen; **ureterolysis**, f. verlamming der pisleiders; **urēthra**, f. de pisbuis; **urethralgië**, f. pijn in de pisbuis; **urethremphraxis**, f. verstopping der pisbuis; **urethritis**, f. ontsteking der pisbuis; **urethroblennorrhœa**, f. de slijmvlloed der pisbuis; **urethrophyma**, n. de zwelling in de pisbuis; **urethrorrhagië**, f. de bloeding uit de vaten van de pisbuis; **urethrorrhœa**, f. de vloeijing uit de pisbuis; **urethrospasmus**, m. de kramp in de pisbuis; **urethrotomie**, f. de pisbuissnede, eene kunstbewerking bij den steen in de pisbuis; **urethrotomus**, m. een mes tot opening van de pisbuis; **urētisch**, de pis betreffende; pisafzettend, pisdrijvend; **uretica**, pl., pisdrijvende middelen.

Uredo, f. lat. (v. *urere*, branden), brandend, jeukend uitslag; ook de brand in

het koren; *urentia*, pl. Med., bijtende middelen.

Uresis enz. — **uretisch**, z. ond. **urea**.

Urf, arab. (*urf*, d. i. eig. bekend, openbaar enz., belijdenis, v. *arafa*, weten, kennen; belijden), een turksch keizerlijk kabinets-bevel.

urgéren, lat. (*urgère*), dringen, drijven; aandrijven, sterk op iets staan of aandringen; nadruk daarop leggen, het al te naauw of te gestreng nemen; **urgént**, dringend, geen uitstel gedoogend; **urgéntie**, nw lat., of fr. **urgence** (spr. *ur-zjángs'*), f. de dringende nood, noodwendigheid, dringendheid, nooddrang, drang der omstandigheden.

Urías, m. hebr. (v. *úr*, vuur, *ár*, licht), mansnaam; **urias-brief**, een voor den overbrenger gevaarlijk, schadelijk of verderfelijck schrijven (naar den brief, dien David aan Joab schreef en door **Urias** overzond; z. 2 Sam. 11, 14—17); **Uriel**, m. de naam van eenen aartsengel: mijn vuur is God (*él*); **urim** en **thummim**, hebr. (pl. v. *úr* en v. *thóm*, volkomenheid, onschuld), licht en regt, de borstlap van den joodschen hoogepriester, uit twaalf edelsteenen of v. a. uit twee beelden bestaande, die op eene ons onbekende wijze als middel tot de godspraken dienden, welke de hoogepriester in gewigtige gevallen uitsprak.

Uríne, f. lat. (*urina*), de pis; *urina cocta*, gekookte pis, welke de beslissing der ziekte aanwijst of vergezelt; *u. cruda*, rauwe pis; *u. purulenta*, etterpis; *u. rubra*, roode pis; **urinaal**, n. nw lat., een pisglas; **urinéren**, pissen, wateren, zijn water afslaan; **urineus**, pisachtig.

Urne, f. lat. (*urna*), eene waterkruik, een watervat; eene aschkruik, lijkbuis ter bewaring van de asch eens overledenen bij de Ouden; eene vaas tot sieraad; de stembuis.

Urocéle, f. gr. (v. *úron*, pis), eene pisbreuk; **urochezíe**, f. een pisachtige buikloop, pislozing bij den stoelgang; **uroclépsis**, f. de onwillekeurige pislozing, het ongemerkt wateren; **urocélia**, f. de pisbreuk, uitstorting van de pis in het onderlijf; **urocritérium**, n. een pisteecken, beoordeeling eener ziekte uit de pis; **urocrísis** en **urocritiek**, f. de pisbeoordeeling, het pisonderzoek; **urocýstis**, f. de pisblaas; **urocritische teekenen**, ziekte teekenen, die uit de geloosde pis worden afgeleid; **urolíth**, m. de pissteen; **urolithiásis**, f. de pissteenvorming; **urolithisch**, pissteen-nen betreffende; pissteenzuur; **urománt**, m. een piswaarzegger, waarzegger uit de pis; **uromantie**, f. de piswaarzeggerij, het waarzeggen uit de pis; **uromphálus**, m. de opzwellling van den navel door pis; **uroplaníe**, f. de verdoling der pis, de uitstorting der pis in andere deelen; **uror-**

rhagíe, f. sterke pisvloed; **úrorrhœa**, f. de onwillekeurige pislozing, pisvloed; **uroschësis**, f. de pisopstopping; **urósis**, f. pisziekte; **uroscop**, m. een pisheschouwer, piskijker; **uroscopíe**, f. de pisheschouwing.

Urphêda, **urphede** of **urfehde**, f. oud. (v. *ur*, uit; eig. het uitzijn of ophouden der v e e t e of vijandschap), de zoen, zoeneed, verzekering onder eede van geene wraak te nemen, oorveede.

Ursínus, m. (v. h. lat. *ursínus*, a, um, v. *ursus*, beer), mansn.: de beerachtige, sterke als een beer; **Ursüla**, vrouwe: de met beerenkracht begaafde; **ursulíneronnen**, **ursulínen**, de leden eener in de 16de eeuw ter eere van de heilige **Ursüla** gestichte vrouwelijke orde, die zich inz. met de opvoeding van jonge meisjes en met de verpleging der zieken bezig hield.

Urticaría, f. nw lat. (v. h. lat. *urtica*, de netel), de netelzucht, de netelkoorts; **urticátie**, f. Med., het geeselen met netels, een opwekkingsmiddel bij verlamming en gevoelloosheid der ledematen.

Uruku, z. orlean.

Usage, f. fr. (spr. *uzúazj'*), **usance**, f. (spr. *uzángs'*; v. h. lat. *usus*, z. a.), **usántie**, het gebruik, de gewoonte; het gewoonteregt, handelsgebruik; *usage du monde*, het wereldgebruik, de wereldkennis; ook de manieren, de zeden, de toon der groote wereld; **usance** of it. **uso**, m. Merc., het wisselgebruik, de gewone betalings- of wisseltermijn, de termijn van eene maand, eene maand zigt; **uso**-wissel, een wissel, welks vervaltijd *a uso* bepaald is; *a uso*, it. (spr. *oezo*) of *à usance*, fr., naar het gebruik bij wissels, op gewoon zigt, op gewonen betalingstermijn (van 2 tot 4 weken); *a uso doppio*, it. of *à deux usances*, fr. (spr. *adeuzusángs'*), naar dubbelen betalingstermijn.

Usano, m. een gewigt in Guinea, ook pise geheeten, = $\frac{1}{8}$ benda of 0,00804 ned. ponden.

usque ad nauseam, lat., z. *nausea*.

Usquebah, m. eng., een kruidenbrandewijn in Ierland, saffraanbrandewijn.

Usta, m. turk. (*ustá*, v. h. perz. *ustád*, meester), een turksch onderofficier.

Ustíe, f. lat. (*ustio*, v. *urère*, branden), Med., de branding, het branden, ook **cauterisatie**; **ustuléren** (lat. *ustulāre*), branden, zengen, roosten; **ustulátie**, f. nw lat., de zenging, roosting.

Usuarius, **usuacapéren**, **usufructuieren** enz., z. ond. **usus**.

Usure, f. fr. (lat. *usura*, pl. *usúrae*, v. *uti*, gebruiken, *usus*, het gebruik), het gebruik, genot, het genotgeld, de rente, interesten; woeker, woekergeld; *usura illegitimae*, pl., ongeoorloofde renten; *us legitimae*, geoorloofde, gebruikelijke renten; *us prohibita*, verbodene renten;

usurārum usūrae, pl., rente op rente, interest op interest, woekerrente; *usurarius*, m. een woekeraar; *usuraria pravitās*, de woekerende gewetenloosheid, ongeoorloofde, strafbare renteneming.

usurpēren, lat. (*usurpāre*, eig. in 't alg. gebruiken, handhaven, uitoefenen), iets **usurpēren**, zich van eene zaak meester maken, haar bemagtigen, overweldigen, zich op eene wederregtelijke wijze en met geweld iets toeëigenen of aanmatigēn, aan zich trekken; of in bezit nemen; **usurpātie**, f. n. w. lat., de gewoonte, het overgeleverd gebruik; **usurpātie**, f. lat., de wederregtelijke of onregmatige bezitneming, toeëigening, bemagtiging of aanmatiging, de gewelddadige roof; het onwettig bezit; Jur., *usurpatio*, inz. de afbreking der verjaring; *usurpatio juris*, de ongeoorloofde uitoefening v. een vreemd en ons niet toekomend regt; **usurpātor**, m. of fr. **usurpateur** (spr. *uzuur*—), een overweldiger, onregmatig bezitnemer, troonroover, wederregtelijk roover van het oppergezag.

Usus, n. lat. (v. *utor*, *usus sum*, *uti*, gebruiken, zich van eene zaak bedienen), het gebruik, de gewoonte; *usus est tyrānus*, sprw., het gebruik is een tyrān of dwingeland; *usus epanorthoticus*; Log., de tenuttemaking (vgl. **epanorthotisch**); *usus loquēdi*, het spraakgebruik; *ad usum*, ten gebruikē, ter dienste, ten nutte; *ad usum transferēn*, z. ond. **transferēren**; *ex usu*, uit de gewoonte of het gebruik, door oefening en gewoonte; ook volgens het gebruik, gebruikelijk, nuttig, dienstig; *in usu* of **usueel** (lat. *usūālis*, e, fr. *usuel*), in gebruik, gewoonlijk, gebruikelijk, naar de gewoonte; *in usum*, ten gebruikē of ten nutte; *in usum Delphini*, ten gebruikē van den franschen kroonprins of dauphijn inzonderheid gedrukt (eene aanmerking op den titel van de voormalige fransche uitgaven der latijnsche schrijvers, uit welke de aanstootelijke plaatsen in den tekst wegge laten, doch aan het slot bijeen gevoegd zijn); **usuarīus**, m. een gebruiknemer, vruchtbruiker; **usucapēren** (lat. *usu capere*), zich eene zaak uit hoofde van haar lang onafgebroken gebruik of bezit toeëigenen, haar voor zijn' eigendom verklaren, het verjaringsregt uitoefenen; **usucāptie**, f. (lat. *usucapio*), Jur., de bezitting of verwerving van enkel lichamelijke zaken door verjaringsregt (vgl. **praescriptie**); **ususfructus**, m. (d. i. *usus et fructus*, fr. **usufruit** (spr. *uzufrwi*), gebruik en genot of vrucht), het vruchtgebruik, de vruchttrekking van eens anders eigendom, lijftogt; **usufructuēren**, nw lat., het vruchtgebruik trekken, ook geven; **usus** of **usufructuarīus**, m. de (geregtigde)

vruchtbruiker, vruchttrekker of -genieter, de gebruiker van een vreemd goed.

Utensiliēn, pl. lat. (*utensilia*, v. *utensilis*, e, bruikbaar), bruikbaar gereedschap, huis- of kerkgereedschap, huisraad; gereedschappen, werktuigen.

Uterus, m. lat., het moederlijf, de baarmoeder; *utēri inflatio*, f. Med., opzetting der baarmoeder; **uterien** (lat. *uterinus*, a, um), van éene moeder geboren; van de zijde der moeder; *uterini* (scil. *fratres*), pl. Jur., kinderen van éene moeder, lijfelijke broeders en zusters van moeders zijde; **uterina**, pl. nw lat., middel tegen baarmoeder-ziekten; **uterinaal**, tot de baarmoeder behoorende.

utile, n. lat. (*utilis*, e, bruikbaar, te gebruiken, v. *uti*, gebruiken), het bruikbare, nut, gewin, voordeel; *miscere utile dulci*, het nuttige met het aangename paren; **utiliter acceptēren**, als bruikbaar aannemen; **utiliteit**, f. (lat. *utilitas*), de bruikbaarheid, aanwendbaarheid; nuttigheid, het nut, voordeel; *utilitas privāta*, het bijzonder of eigen nut; *ut. publica*, het openbaar nut of voordeel, het algemeene of 's lands welzijn; **utilisēren**, nw lat. (fr. *utiliser*), ten nutte maken, aanwenden, gebruiken; **utilisatie**, f. de tenuttemaking, aanwending, gebruikmaking tot nut of voordeel.

utinam, lat., och of! och of God gave! 't ware te wenschen, dat enz.

ut infra, lat., als beneden of later (wordt aangemerkt).

Utopia, m. gr. (van *u*, niet, en *tópos*, oord, plaats), nergensland, nergenshuize; het luilekkerland, een enkel denkbeeldig land met het bijbegrip van eene nergens te vinden voortreffelijkheid; **utópisch**, nergenshuizig, een zoodanig land eigen of daarop betrekkelijk, ingebeeld; **utopist**, m. een nergens'thuis, luilekkerlander.

Utralist, z.v.a. *latitudinarius* (z.a.).

Utraquisten, pl. nw lat., de gematigde partij der hussieten, die het gebruik des avondmaals onder de beide gedaanten (*sub utraque specie*) verlangden (vgl. *sub una specie*).

ut, re, mi, fa, sol, la, si, de in Italië, Frankrijk en Nederland gebruikelijke benamingen van de toonen der diatonische klankladder. (Deze lettergrepen, bij welke de zevende eerst later gevoegd is, heeten de guidonische syllaben, naar den italiaanschen benedictijner-monnik Guido Aretinus, in de 11de eeuw, die ze uit het volgend katholijk kerkgezag nam, waarin de heilige Johannes, als patroon der zangers, tegen de heeschheid of schorheid wordt aangeroepen:

*Ut quēant laxis Re-sonāre fibris
Mi-ra gestōrum Fa-muli Tuōrum,*

*Sol-ve pollūti La-bii reātum
Sancte Joannes!*

d. i. opdat uwe dienaren met veruimde borst uwe groote daden kunnen bezingen, o delg de schuld der ontwijde lippen uit, heilige Johannes!; *utremifasollariērs*, pl., zij die zich bij het zingen van die notennamen bedienen.

ut retro, lat., eig. gelijk rugwaarts, d. i. gelijk op de ommestaande of de voorgaande bladzijde.

Utricūlus, m., pl. *utricūli*, lat. (verklw. van *uter*, eene lederen flesch of zak), ledere waterfleschjes; de sapvaatjes der planten.

Utschitel, m. russ. (v. *utshitj*, onderwijzen), een huisleeraar, opvoeder, hofmeester in Rusland.

ut supra, lat., afgek. *u. s.*, als boven, gelijk vooraf.

Uvĕa, f. nw lat. (*uvĕa* scil. *membrāna*, v. *uva*, druif). Med., het druivenvliesje in het oog; *uvŭla*, f. eig. het druifje; het letletje of tapje in de keel.

uxor, f. lat., de vrouw, huisvrouw, gade, echtgenoot; *uxorio nomine*, in den naam der huisvrouw; *uxoricida*, m. nw lat., de moordenaar zijner vrouw, vrouwenmoorder; *uxoriĕus*, nw lat. (*uxoriōsus*), al te zeer aan zijne vrouw gehecht, aan haar te zeer onderworpen; *uxoriŭm*, n. lat., eene geldboete, die eertijds te Rome betaald werd door hen die, manbaar geworden zijnde, niet trouwden.

Uycu, een gegiste drank op de Antilles, uit aardappelen, siroop of suikerriet.

Uzaltun, eene rekenmunt in perz. Georgië = $\frac{1}{100}$ toman of ongeveer 28 centen.

V.

V., afkorting van *vide*, ook van *versus* en *verte*, z. a.; *V. A.* = *votre altesse*, fr. (spr. *watraltĕss'*), uwe hoogheid; *V. A. R.* = *votre altesse royale* (spr. — *roajaal'*), uwe koninklijke hoogheid; *V. C.*, zie *vestro conto*; *v. c.*, z. *verbi causa* en v. g. = *verbi gratia*, ond. *verbum*; *v. D.*, z. *volente Deo*; *V. D. M.*, z. *verbi divini minister* ond. *verbum*; *vet. Test.*, z. *vetus testamentum*; *vid.*, afkort. van *vide* en *videatur*; *viz.*, z. *videlicet*; *vol.*, z. *volumen*; *v. s.*, z. *volti subito*; *vt.* z. *vidit* ond. *vide*; *v. v.*, z. *vice versa*.

va, fr. (spr. *wa*), eig. *ga!* of het *ga*, het zij zoo, het gelde! mijnentwege gebeure het! *va banque* (spr. — *bank'*), het gelde de bank; *va tout* (spr. — *toe*), het gaat om al het op het spel gezette geld, om alles te gelijk, om den ganschen pot.

Va, eene chinesche veldmaat, = 4 chinesche ellen.

vacant, *vacantie*, *vacatuur*, z. ond. *vaceren*.

vaccetto, it. (spr. *watsjĕtto*), Muz., gematigd, matig snel.

Vaccīne, f. nw lat. (*vaccīna*, scil. *variōla*, van het lat. *vaccīnus*, *a, um*, van de koe, *vacca*), de koepok; koepokinĕnting, inĕnting der beveiligingspokken; *vaccinĕren*, de koepokken inĕnten; *vaccinateur*, m. fr., een koepokinĕnter; *vaccinātie*, f. nw lat., de koepokinĕnting, inĕnting der koepokken (door Jenner op het einde der vorige eeuw uitgevonden); *vaccinoide*, f. lat.-gr., de valsehe koepok.

vacĕren, lat. (*vacāre*), open staan, onvervuld zijn; *vacĕrend*, ambteloos, diensteloos, openstaand; *vacat*, het ontbreekt, is er niet of is onbezet; *vacānt* (lat. *vacans*), openstaand, onbezet, onvervuld, onbekleed, ledig, open; *vacāntie*, f. nw lat. (it. *vacanza*, fr. *vacance*), de opengevallen plaats, ook de rusttijd, beroepsvrijheid, opschorting der werkzaamheden voor leeraars en leerlingen, voor geregtshoven enz.; *vacātie*, f. lat. (*vacatio*), de bevrijding of het vrijzijn van eene verplichting, opbrengst enz.; *vacatuur*, f. nw lat., de openvalling van eenen post, het onvervuld zijn van een ambt of eene bediening.

Vache, f. fr. (spr. *wasj'*; van het lat. *vacca*), eig. koe; kochuid, koelider; van daar een met leder overtrokken reiskoffer; eene met leder bekleede mand of bergplaats op koetsen en reiswagens; *vacherie*, f. (spr. *wasj'rie*), de koestal.

vacillĕren, lat. (*vacillāre*), wankelen, waggelen; wankelmoedig, dobberend of besluiteloos zijn; *vacillāntie*, it. (spr. *watsjĕl*—), Muz., onzeker, weifelend; *vacillātie*, f. lat. (*vacillatio*), het wankelen, waggelen, de onbestendigheid, besluiteloosheid, wankelmoedigheid.

Vacŭum, n. lat. (van *vacŭus*, *a, um*, ledig), de ledige ruimte, het ledig, ijdel; *vacuĕren*, z. v. a. *evacuĕren* (z. a.); *vacuist*, m. nw lat., wie eene ledige ruimte in de natuur inneemt; *vacuiteit*, f. lat. (*vacuitas*), de ledigheid, ijheid, het ledig zijn; de nietigheid, ijdelheid; *Vacŭna*, f. bij de oude Sabijnen: de godin der rust en ontspanning, aan wie de landman na volbragten veldarbeid offerde; ook de godin des lediggangs en der luiheid; *vacunālĕn*, pl. (lat. *vacunalia*), rustfeesten, ter eere van die godin in december gevierd.

Vade, f. fr. (van het lat. *vade*, *ga!* imperatief van *vadĕre*, gaan; vgl. *va*), de inzet bij het spel; het werkaandeel; *vademĕcum*, n. nw lat. (v. h. lat. *vade mecum*, d. i. *ga met mij!*) een voorwerp, dat men steeds bij zich draagt, inz. een zakboek, een boek met snedige gezegden, anecdoten enz.; *vade in pace*, eig. *ga in vrede*, een monniken-kerker.

Vadem, zamen getrokken **vaâm** (eng. *fathom*, hoogd. *fadēn*; eig. dat. waarmede men vatten, binden kan; oudtijds bij ons, even als thans in 't hoogd., draad, touw), zooveel als men met wijd uitgestrekte armen bevatten, bereiken kan; eene lengtemaat van 6 amsterdamsche voeten, = 1,6987 ned. el.

Vadimonium, n. lat. (van *vas*, gen. *vadis*, de berg), Jur., de borgtogt, beloofde verschijning voor het geregt; *vadimonii desertio*, f. het verzuimen daarvan.

vae, lat., wee! ach! *vae mihi!* wee mij! o ik ongelukkige! *vae misero!* wee den ellendige.

Vaeba, m. eene inhoudsmaat bij de oude Arabieren, = 63,0870 nederlandsche kannen.

vague, fr. (spr. *waagh'*; van het lat. *vagus*, a, um), onbepaald, onbegrensd; wijdloopig; inz. onbepaald, onduidelijk, weifelend in uitdrukking; Pict., dat ligte en aangename karakter, die toon van lucht en nevel, welke aan de voorwerpen eene zekere geheimzinnigheid geeft; *in vago*, lat., onbepaald, in het wild; **vagēren**, lat. (*vagari*), omzwerven, ronddolen, landloopen; **vagant**, m. een rondzwerfer; stranddief; **vagabond**, m. lat. (*vagabundus*, fr. *vagabond*), een zwerver, landlooper, iemand zonder bepaald verblijf of beroep; **vagabondēren** (fr. *vagabonder*), als landlooper rondzwerfen; **vagabondage**, f. (spr. *waghabondāazj'*), de landlooperij.

Vagina, f. lat., de scheede; Anat., de moederscheede; **vaginaal**, nw lat., tot de moederscheede behoorende.

Vaisselle, f. fr. (spr. *wessell'*; van het lat. *vas*, gen. *vasis*, vat, vaatwerk), tafelgereedschap, schotels en borden, inz. van zilver.

Vakia of **wakea**, f. eene rekenmunt in Abyssinië, Adowa, Trawa enz., geldende van 25 gl. 20 ct. tot 30 gl. 60 ct. courant.

Val, een oostindisch gewigt tot het wegen der piasters en gouden dukaten, zijnde 7 à 9 azen zwaar.

Vala, f. oud-noordsch, eene zieneres, tooveres.

valabel, fr. (*valable*, van *valoir* = lat. *valēre*, gelden), geldig, geldig in regten, regtsgeldig; aannemelijk, gegrond, b. v. eene verontschuldiging; van goed allooï (van munten).

vale! lat. (imperatief van *valēre*, gezond zijn, sterk zijn, gelden enz., z. **valeren**), eig. wees gezond! vaarwel! **valedicēren** (lat. *valedicere*), vaarwel zeggen, afscheid nemen; **valedictie**, f. nw lat., het afscheidnemen, de afscheidsrede; **Valentijn**, mansn.: de sterke, krachtige, magtige; **valentijns-ziekte**, de vallende ziekte (epilepsie), de St. Vitus-dans (z. ond. **Veit**), omdat de heilige Valenti-

nus (sint Velten) daarbij als helper werd aangeroepen; **valentiniānen**, pl., eene gnostische secte, aanhangers van het zinnelijke stelsel des Alexandrijners Valentinus in de 2de eeuw; **Valerius** en **Valeriānus**, mansnamen, **Valeria**, vrouwen-naam: de sterke, veelvermogende; **valeriaan**, f. (lat. *valeriana*, hoogd. *baldrjan*), m., kattenkruid, een plantengeslacht van onderscheidene soorten; **valeriaan-wortel**, een krampstillend middel.

valēren, lat. (*valēre*; vgl. *vale*), gelden, waard zijn; **valor**, m. nw lat., of **vaieur**, f. fr., de waarde, het gehalte, de geldigheid eener muntspecie; *valor extrinsecus*, de uiterlijke waarde eener munt; *v. intrinsecus*, hare innerlijke waarde; *valeur en attente* (spr. —*ang attāngt'*) of *valeur en recouvrement* (spr. —*ang r'koewr'māng*), in wisselzaken: waarde in afwachting; *valeur reçue*, de waarde ontvangen, waarde genoten (op wissels); *valeur reçue comptant* (spr. —*kongtāng*), de waarde in gereed geld of in contanten genoten; *valeur en marchandises* (spr. —*ang marsjangdiēz'*), waarde in koopwaren; **valūta**, f. it. (spr. *u = oe*), de waarde, inz. de wisselwaarde, het wisselbedrag; **valutēren** (it. *valutare*), ook **valuēren**, **valvéren** (uit het fransch *valuer*, *evaluer*), schatten, waarden, de waarde eener maat aanslaan; **valvatie**, **valuatie**, f. (fr. *evaluation*), de schatting, waardeering, waardebeoordeling eener maat; **valvatie-tabel**, de waarde-lijst, het waardeoverzicht, inz. van muntsoorten.

Valerianus, **Valerius**, **Valeria**, **valeriaan**, z. ond. *vale*.

Vales, pl. sp. (v. het sing. *vale*, schuldbekentenis, staatsschuldbrief, van *valer*, gelden, waard zijn, = lat. *valēre*), spaansch papieren geld, oorspr. aanwijzingen op de uit Amerika te ontvangen zilver-piasters.

Valet, m. fr. (spr. *walé*; v. h. oud-fr. *varlet*, edelknaap; mid. lat. *varoletus*, *varletus*; vgl. het sp. *varon*, man, en *baron*), de dienaar, bediende, knecht; de boer in het kaartspel; ook de ijzeren stang of veer ter sluiting of digtvaling van sommige deuren, een deurgewigt; **valet de chambre** (spr. —*sjāngbr'*), kamerdienaar; **valetaille**, f. (spr. *waltālj'*), de gezamentlijke bedienden, het bedienden-volkje of -pak (in verachtelijken zin).

Valetudinarius, m. lat. (v. *valeūdo*, gezondheidstoestand, lichaamsgesteldheid), of **valeudinair**, een ziekelijke, een sukkelende, iemand, dien het op den duur aan gezondheid en kracht ontbreekt.

Valeur, z. ond. **valeren**; **Valhalla**, z. **Walhalla**; **valide sultane**, z. **sultane** enz. **valide**, lat. (*validus*, a, um, eig. gezond, sterk, krachtig, v. *valēre*, z. *vale* en **valeren**), geldig, regtsgeldig, geldig in reg-

ten; **validiteit**, f. nw lat., de geldigheid, regts-geldigheid eener zaak; **validéren**, geldig of geldend maken, bevestigen, bekrachtigen; Merc., geldig zijn, voor goede betaling gelden; **validatie**, f. op wissels: de geldigverklaring, geldigmaking, erkenning, goedkeuring, aanneming.

Valies, n. (fr. *valise*, it. *valigia*, mid. lat. *vallegia*; v. vel = lat. *vellus*, waarvan het gemaakt wordt), een mantelzak, langwerpige lederen reiszak.

Valinga, z. **walinga**; **valkyriën**, z. **valkyriën**; **valuieren**, **valuta**, **valuteren**, **valvatie**, **valveren** enz., z. ond. **valeren**. *valvulae*, pl. lat. (v. h. sing. *valvula*, v. *valva*, d. i. eig. een deurvleugel, slagdeur), Anat., klapvliezen; ook in de plantenkunde klapvliezen; *valvulae intestinales*, de klapvliezen der ingewanden.

Vámpyr, m. (it. *vampiro*, fr. *vampire*, waarsch. van servischen oorsprong), in het volksgeloof: lijken, die des nachts uit hunne graven stijgen en den menschen het bloed uitzuigen; N. H., de bloedzuiger, de groote zuid-amerik. vledermuis, die slapenden menschen het bloed uitzuigt.

Vandalen, z. **Wandalen**.

Vanille, f. fr. (spr. *waniel*); v. h. sp. *vaynilla*, d. i. eig. kleine peul; v. *vayna* = lat. *vagina*, scheede; hulsel, peul), een oost- en west-indisch gewas, en de peulvormige zaadhulsels daarvan, die inz. tot de chocolade gebruikt worden.

Vaniloquentie, f. lat. (*vaniloquentia*, v. *vanus*, a, um, ledig, ijdel, en *loqui*, spreken), de pralerij, windbrekerij, pogcherij, snoeverij; **vaniteit**, f. (lat. *vanitas*), de ijdelheid, nietigheid, vergankelijkheid; pralerij, inbeelding, opgeblazenheid, roemzucht; *vanitas vanitatum*, ijdelheid der ijdelheden, d. i. het is alles ijdel; **vaniteits-stuk**, eene bloem- of vruchtschilderij, oude benaming voor een stilleven.

vantéren, fr. (*vanter*, spr. *wangt*—; v. h. mid. lat. *vanitare*, v. h. lat. *vanus*, ijdel, *vanitas*, ijdelheid), pralen, roemen, snoeven, pogchen; **vanterie**, f. (spr. *wangt'rie*), de snoeverij, het gepoeh, de groot-spraak; **vanteur**, m. (spr. *wangt*—), een snoever, praler.

Vapeurs, pl. fr. (spr. *wapéurs*; v. h. sing. *la vapeur* = lat. *vapor*, m. de damp), winden, opstijgingen, spanningen in het onderlijf; kwade luimen, grillen, inz. der vrouwen; vgl. hysterisch en hypochondrisch; ook z. v. a. spleen; **vaporéren**, lat. (*vaporare*), dampen, vervliegen; **vaporatie**, f., z. v. a. evaporatie; **vaporisatie**, f. nw lat., de verdamping, vervlugtiging, de overgang van een ligchaam tot damp; **vaporeus**, lat. (*vaporosus*, a, um), vol dampen; aan vapeurs onderhevig.

Vara 1), f. sp. (vgl. h. lat. *vara*, dwars-

hout), in 't algem. roede, staf; eene el. lengtemaat in Spanje, = 3 voet of 0,8480 ned. ellen; in Portugal = 5 palmos of 1,0929 ned. ellen; op de canarische eilanden = 0,8509 ned. ellen.

Vara 2), f. noord. Myth., de negende van de twaalf godinnen der Scandinaviërs; zij had het opzigt over de geloften.

Varding, m. eene lijflandsche rekenmunt, = $\frac{1}{16}$ rijksdaalder.

Varec, z. **soda**.

Varénne, f. fr. (spr. *war*—), eene graanmaat in Savoye.

Vari, n. een goudgewicht op het eiland Madagaskar, = $\frac{1}{2}$ drachme.

Varia, pl. lat. (v. *varius*, a, um, menigvuldig, verscheiden), gemengde zaken, allerlei, velerlei; **variéren** (lat. *variare*), afwisselen, veranderen; onderscheiden zijn, afwijken, ontaarden; onstandvastig zijn, weifelen; **variëteit**, f. (lat. *variētas*), de verscheidenheid, menigvuldigheid; verschillende soort, afwijking, speel- of basterdsoort van dieren en planten; **variabel**, veranderlijk, afwisselend, onbestendig; **variāntes**, pl. (lat. *variāntes* of *variae lectionis*), verschillende lezingen van eenen tekst; **variatie**, f. (lat. *variatio*), de verandering, afwijking, verscheidenheid; Muz., de telkens veranderde herhaling van een eenvoudig muziekstuk door ontbinding der toonen, aangebragte sieraden enz. (ital. *variazione*); *con variazione*, it. Muz., met veranderingen in de hoofdwijs; variatie der maan, ongelijkheid in den loop der maan; *variatio delēctat*, lat., verscheidenheid behaagt, afwisseling baart genoegen, verandering van spijs doet eten; **variatic-kompas**, afwijkings-kompas, z. v. a. declinatorium; **variato**, it., veranderd; *ne varietur*, lat., opdat er niets aan veranderd worde (op acten enz.); **variōrum**, pl. (bij verkorting voor *cum notis variōrum scriptōrum*, d. i. met aantekeningen van verschillende schrijvers), benaming van de nederlandsche uitgaven der klassieke schrijvers, met de verschillende lezingen en aanmerkingen van onderscheidene uitleggers.

Varicellen, z. ond. **variolen**; **varicositeit** enz., z. ond. **varix**.

varieren, **variëteit**, z. ond. **varia**.

Varinas, m. varinische rooktabak (naar de amerikaansche stad Varinas in het district Mainas van de provincie Quito).

Variolen, pl. nw lat. (*variōlae*, v. h. lat. *varius*, a, um, menigvuldig, bont; fr. *la petite vérole*), pokken, kinderpokken; **varioles**, nw lat., pokkig, naar pokken gelijkende; **varioliden**, pl., gewijzigde pokken, eene afwijking der echte, inz. bij vroeger ingeënte personen; **varicellen**, pl., valsche pokken, windpokken, waterpokken; **variolith**, m. lat.-gr., pok-

steen, eene soort van donkergroene steen met vlekken, gelijk aan die der pokken.

Variorum, z. ond. *varia*.

Varix, f. lat., de aderspat, een gezwel, door tegennatuurlijke uitzetting eener ader ontstaan; **varicositeit**, f. nw lat., aderspattigheid, het voorhandenzijn van aderspatten; **varicocèle**, f. lat.-gr. Med., eene adersbreuk, aderspattige opzetting der aderen van den balzak, van den bijbal, van de zaadstreng en van den zaadbal; **varicoomphalus**, m. eene adersbreuk aan den navel.

varrönisch, **varroniaansch**, Litt., wat tot Varro betrekking heeft, aan Varro behoort, b.v. varronische blijspelen, de 21 blijspelen van Plautus, die door Varro zijn bijeen gezameld; varronische époque, Varro's tijdrekening van Rome's stichting, waarbij die geplaatst wordt in het 3de jaar der 6de olympiade of 753 jaren vóór Christus; varronische satire, de menippesche satire van Varro.

Vartias, pl., oostindische monniken, kloosterbroeders.

Vartabets, pl., armenische monniken, plaatsvervangers der bisschoppen of zelven bisschoppen en godsdienst-leeraars.

varus, a, um, lat., dwars, schuin; inz. scheefbeenig, krombeenig; **varus**, m. eene soort van horrelvoet.

Varus, m. nw lat., pl. **vari**, Med., kleine, harde en roodachtige puistjes of knobbeltes in het gelaat van jonge menschen van vurig gestel, venusbloemen.

vas, n. lat. (gen. *vasis*), een vat; pl. **vasa**, vaten, aderen; schuif- of trekladen; **vas electiōnis**, Theol., uitverkoren vat; **vasa chyliifera**, pl. Med., de chylvaten, melksapvaten; ook Bot., de chylvaten der planten; **v. lactea**, Med., de melkvaten; **v. lymphatica**, z. lymphatische vaten; **v. sacra**, heilige vaten tot kerkelijk gebruik; **v. spermatica**, Bot., de zaadvaten der bloemen enz.; **vasculum**, m. een klein vat, ader; **vasculeus**, nw lat., vol vaten, vaatrijk, vol klieren; **vase**, f. fr. (*vase*, m., spr. *vaaz'*), een vat, pronkvat, kunstige bloempot; inz. een leemenvat uit de oudheid, eene vaas.

Vasal, m. mid. lat. (*vasallus*, fr. en eng. *vassal*), een leenman, leendrager, dienstman; in 't algemeen onderdaan, ondergeschikte, afhangeling; **vasallagium**, n. de dienst- of leenpligt, de leeneed.

Vasculum enz. **vase**, z. ond. *vas*.

Vat, n. (v. vatten, bevatten), in Nederland de benaming in het metrieke stelsel van de franse hectolitre voor natte waren, = 100 ned. kannen; het oude vat wijn van 4 okshoofden is = 9,3132 —; het vat traan van 12 stekan = 2,3283 ned. —; het vat zout = 1.8389

—; het vat melk = 9,2935 —; het vat olijfolie = 8,6950 ned. vaten.

Vatel, m. eene zoutmaat in Lotharingen, = $\frac{1}{5}$ mud.

Vaticaan, m. (it. *vaticano*), het pauselijk paleis en hof te Rome op den vaticaanischen berg (lat. *mons vaticanus*).

vaticinéren, lat. (*vaticinari*, v. *vates*, een waarzegger, propheet), waarzeggen, voorzeggen, voorspellen; **vaticinium**, n., pl. **vaticinia**, waarzeggerijen, voorspellingen, voorzeggingen.

va tout, z. ond. *va*.

Vaudeville, n. fr. (spr. *wod'wiel*; bedorven uit *Vau* of *Val de Vire*, d.i. het Vire-dal in beneden Normandije, alwaar op het einde der 14de eeuw Olivier Basselin vrolijke drinkliederen dichtte), een volkslied, straatlied; een klein tooneelstuk met ingevoegde liedjes naar bekende zangwijzen; **vaudevillist**, m. een dichter van vaudevilles.

Vaurien, m. fr. (spr. *wo-rjéng*; ontstaan uit *vaut-rien*, deugt niets; v. *valoir*, gelden, waard zijn enz.), een deugniet, losbol, leéglooper, dagdief.

Vauxhall, n. eng. (spr. *wookshool*), een groote, prachtige lusttuin bij Londen op het einde der 18de eeuw door zekeren Vaux geopend; verzamelaarsplaats tot openbare vermakelijkheden in warme zomernachten onder fraaije verlichtingen, muziek enz.; dergelijke verzamelaarsplaatsen te Parijs en elders.

Vaxel, z. v. a. **vatel** (z. a.).

Veadar of **ve-adar**, eene dertiende ingelaschte maand der joden, z. **adar**.

Vectis, n. lat., een hefboom, ijzeren koevoet; een wondhealers werktuig bij het trepaneren; ook de lat. benaming van het engelsche eiland Wight.

Vector, m. lat., eig. wat draagt, vervoert; de voerman; ook de vervoerde, de reiziger; **radius vector**, z. **radius**.

Veda, m., gew. pl. **de vedas** (sansk. *véda*, eig. kennis; verklaring, uitlegging enz.; v. *vid*, weten), naam der oudste gewijde boeken der Hindoes, in het sanskrit geschreven en bevattende de oorspronkelijke denkbeelden van de indische wijsbegeerte omtrent God, de schepping, de ziel en hare betrekkingen tot God. Volgens de hindoesche legenden zijn zij zamen gebracht door Vyasa. Zij bestaan uit vier boeken: de *rig-veda*, de *yadjour-veda*, de *sama-veda* en de *atharvan* of *atharvan-veda*, welke laatste van lateren oorsprong schijnt te zijn; **vedanta**, f. het slot der Vedas, de indische leer v. de vereering des eenigen Gods; **vedantismus**, n. de metaphysische leer van de vedanta.

Vedette, f. fr. (van het it. *vedetta*, wacht, wachttorens, van *vedere* = lat. *videre*, zien), de ruiterswacht, de rondgaan-

de schildwacht te paard; ook het schildershuis op den wal eener vesting; **vedúte**, f. it. (*vedúta*, spr. *wedoeta*), gezigt, stad- en landtafereel (z. v. a. *prospect*).

Veede, z. **veete**.

Veelvraat, m. (hoogd. *vielfrasz*; niet van veel vreten, maar bedorven van het zweedsch *fiállfras*, d. i. de bergbewoner), een naar den beer gelijkend zoogdier in de noordelijke landen.

Veem, f. (hoogd. *feh*), eig. de afgesloten plaats, waar geregt gehouden wordt, de regtbank en regtplaats; de bloedban of geheime regtbank in Westphalen, inz. in de middeleeuwen (z. westphaalsch geregt); de gezamentlijke regters, **veemregters**; ook elk onderling verbonden gezelschap.

Veete of **veede** (hoogd. *fehde*, deensch *feide*, eng. *feud*, mid. lat. *faida*, *feida*; verwant aan **vechten**), **gevecht**, strijd, vijandelijkheden tusschen bijzondere personen, inz. ten tijde van het vuistregt; **wrok**, **haat**, **vijandschap** enz.; **veedebrief**, **uitdagingsbrief**; **veedeloos**, veilig voor veede (van eene plaats gezegd); vgl. *urphēda*.

Vegasche kogels, bommen uit eenen door Vega verbeterden, zeer ver dragenden mortier geworpen.

vegeteren, nw lat. (v. h. lat. *vegētus*, *a*, *um*, wakker, beziel, *vegetāre*, kracht geven, bezielen), als plant leven, een plantenleven leiden, als het ware ingeworteld en werkloos leven; **vegetabilien**, pl., planten, gewassen; plantenspijzen; **vegetabilisch**, plantaardig, tot de planten behoorende; **vegetabilisch alkali**, plantenloozgout, z. **kali**; **vegetabilisch leven**, een plantenleven; **vegetabilische spijzen**, plantenspijzen, moeskruiden; *regnum vegetabile*, n. het plantenrijk, het rijk der gewassen; **vegetabiliteit**, f. de plantennatuur, eigenaardigheid der planten; **vegetatie**, f. de plantenwasdom, levenskracht der planten, het plantenleven; **vegetatief**, groeiend, wasdend; **kracht en leven gevend**; **vegeto-animalisch**, te gelijk dieren- en plantennatuur bezittende; **vegeto-mineralisch**, te gelijk delfstoffelijke en plantennatuur hebbende; **vegeto-minerale zeep**, eene zeepsoort, uit mineraal alkali en zuivere olijfolie vervaardigd.

Veghia of **veglia** (spr. *welja*), f. it. (eig. het waken, = fr. *veille*, *veillé*, v. h. lat. *vigilāre*, it. *vegliāre*, fr. *veiller*, waken), de avondtijd; inz. een avondgezelschap, avondkransje.

vehement, lat. (*vehēmens*), hevig, heftig, geweldig, vurig, hartstogtelijk, onstuimig, stormachtig; **vehementie**, f. (lat. *vehementia*), de hevigheid, het geweld; het vuur, de ijver, drift, onstuimigheid.

Vehikel, n. lat. (*vehicŭlum*, v. *vehĕre*,

dragen, voeren, vervoeren), een voertuig, toevoeringsmiddel, gelegenheids- of bezorgingsmiddel, hulpmiddel om iets tot zijne bestemming te voeren, om een geneesmiddel in te nemen enz.

Veilleuse, f. fr. (spr. *weljeuz'*; v. *veiller*, waken), een nachtlampje, dat tevens dient om warm te houden hetgene in een boven de pit geplaatst voorwerp zich bevindt; ook een klein rustbed.

Veissel, n. eene graanmaat in Savoye, omtrent = 1 schepel.

Veit, nw lat. **Vitus**, m. (= **Guido**, z. a.), een mansn.; inz. de naam van een' heilige, van daar de veitsdans of St. Vitusdans (*chorĕa sancti Viti*), eene soort van kramp, met zulke hevige en menigvuldige bewegingen en trekkingen der ledematen, dat de daarmede behepte het voorkomen van eenen dansende heeft. In 1374 was deze kwaal door geheel Duitschland epidemisch en de lijders deden bedevaarten naar den heiligen Veit, patroon v. h. klooster Korbei (z. ook **ballismus**).

Vejovis of **Vedi-jovis** (een verbogen naamval van *Vedius*), m. rom. Myth., een der namen van Pluto; de naam van Jupiter als kind, of van Jupiter Anxur, die bij de Volscen werd aangebeden.

Veka, f. eene hongarsche graanmaat, ongeveer 5 ned. schepel.

Velament, n. lat. (*velamentum* of *velāmen*; v. *velāre*, bedekken), eig. al wat tot dekking gebruikt wordt; een voorwensel, schijngrond; de belooning v. eenen kunstenaar voor een geleverd kunstwerk.

Veleda, z. **Velleda**.

Velijn of **velijnpapier**, n. fr. (spr. *welĕng*; van het lat. *vitulus*, fr. *veau*, kalf; dus eig. pergament van kalfsleer; vgl. **velot**), pergament-papier, fijn en glad papier, naar het beste pergament gelijkende.

Veliten, pl. lat. (*velites*, van het sing. *velis*), ligt gewapende soldaten.

Vellēda of **Velēda**, f. (vgl. het oudnoordsche *Vala*), eene oudduitsche waarzegster in de eerste eeuw na Christus, wier uitspraken voor orakelen gehouden werden. Zij woonde aan den oever der Lippe in een' hoogen toren, zonder zich-zelve te laten zien.

velle et nolle, het willen en niet willen; **velletiteit**, f. barb.-lat., kracht- en werkloos willen.

vellejānum (*senatus-consultum*), n. lat., het vellejanisch (d. i. van Vellejus afkomstige) raadsbesluit, het verbod van den vrouwen-borgtogt.

Vellon, m. sp. (spr. *weljoon*, van *vello* = lat. *villus*, wolhaar; eig. afgeschoren schapenwol, vacht; dan: kopergeld, naar men wil, omdat op de oude kopermunten een schaap gestempeld was; vgl. *plata*).

Velociteit, f. lat. (*velocitas*, v. *velox*,

snel), snelheid, gezwindheid; *veloce, con velocita*, it. (spr. —*tsje*, —*tsjita*), Muz., gezwind, snel, vlugtig; *velocissimo* (spr. —*tsjies*—), Muz., zeer gezwind; *velocifère*, f. fr., een fransche snelwagen, ijlkoets, zeer gemakkelijke en snelrijdende wagen met lage raderen; *velocipède*, f. z. v. a. *draisine* (z. a.).

Velot, n. fr. (spr. *weló*; van *veau*, kalf; vgl. *velijn*), pergament van de huid van ongeboren kalveren.

Velours, m. fr. (spr. *w'loér*; sp. *velúdo*, it. *vellúto*, v. *vello*, wolhaar, v. h. lat. *villus*), fluweel; *velours de coton* (spr. —*d'kotóng*), katoenfluweel; *velours satiné*, atlasfluweel; *veloutères* (fr. *velouter*), fluweelachtig werken.

Velte, f. fr., eene oud-fransche, ook antwerpsche vochtmaat, = 8 parijsche pinten of 18,66 ned. kan.

Velten, mansn., bedorven uit **Valentijn** (z. a.).

Velum, n. lat., het zeil, de sluijer; *velum palatinum*, Anat., het opperverhemelte, weeke verhemelte.

Velvantine, f. fr., eene te Amiens vervaardigde stof.

Vélveret, m. eng. (vgl. *velvet*, fluweel), eene zware fluweelachtige katoenen stof, eene soort van manchester.

vena, f., pl. *venae*, lat., de bloedader, terugvoerende ader, in tegenst. met *arterie*; *vena poetica*, de dichtsterlijke ader, dichtsterkracht; *veneus* (lat. *venosus, a, um*), tot de bloedaderen behoorende; *venæsectie*, f. (lat. *venae sectio*, vgl. *sece-ren*), de aderlating, opening eener bloedader.

venaal, lat. (*venālis, e*), veil, te koop, te bekomen; omkoopbaar; *venale waarde*, verkoopprijs, loopende prijs; **venaliteit**, f. (lat. *venalitas*), de verkoopbaarheid, veilheid, het veilizijn, de omkoopbaarheid.

venæsectie, z. ond. *vena*.

Vendémiaire of **vindemiaire**, f. fr. (spr. *wangdemier*, en *wéngd*—; v. h. lat. *vindemiae*, de wijnoogst), de wijnmaand, eerste maand in den voorm. kalender der fransche republiek, van 22 sept. tot 21 oktober.

Vendetta, f. it., de bloedwraak, de doodelijke haat en vijandschap, waarin weleer geheele familiën, inz. op Corsica, leefden, ten gevolge van een' eersten moord.

Vendidad, n. de zesde afdeeling der *zend-avesta* (z. a.), die het burgerlijke en kerkelijke wetboek van het zendvolk bevat.

Véndita, f. it. (v. h. lat. en it. *vendère*, verkoopen), eig. verkoop; verkoopplaats, marktplaats; vergaderplaats (*loge*) der *carbonari*, ook **venta**; **vendite**, f. de vodde-markt; **venditie**, f. lat. (*venditio*), de ver-

koopning, verkoop; **venditères** (lat. *venditäre*), ten verkoop aanbieden, veil hebben, veilen; ook hoog verheffen, opvijzelen, roemen, aanprijzen; **vendu**, oud-fr. (*vendue*, spr. *wangdü'*) of **vente**, fr. f. (spr. *wangt'*), verkooping, vervreemding voor geld.

Vene, z. *vena*.

Veneficus, m. lat. (v. *venenum*, vergift), een gifmenger; **venefica**, f. eene gifmengster; **veneficium**, n. de gifmenging, vergiftiging.

venerères, lat. (*venerari*), vereeren, eerbiedigen, eerbied betoonen, zeer hoogachten; **venerabel** (lat. *venerabilis, e*), eerbiedig, vereerens- of eerbiedwaardig; **het venerabile**, het hoogwaardige in de r. k. kerk, de ter vereering voorgehouden gewijde hostie; **veneratie**, f. (lat. *veneratio*), de vereering, eerbiediging, eerbied.

Venerie 1), f. fr. (v. *vener* = lat. *venari*, jagen, ter jagt gaan), de jagerij, het jagtwezen, de jagt; het jagershof, het gebouw, waar de officieren en de gansche vorstelijke jagtstoet huisvesten.

Venerie 2), **veneriek**, **venérisch**, zie ond. **Venus**.

veneus, z. ond. *vena*.

venia, f. lat., de oogluiking, het verlof, de vergiffenis, kwijtschelding; *venia aetatis*, geregtelijke inschikkelijkheid omtrent den ouderdom, jarenkwijtschelding, het meerderjarig verklaren van iemand, die nog den gewonen, bij de wet bepaalden ouderdom niet bereikt heeft; *veniam aetatis* bekomen, vóór den tijd meerderjarig verklaard worden; *venia concionandi*, het verlof om te prediken, het kanselrege; *venia docendi* of *legendi*, het verlof om te onderwijzen of voorlezingen te houden aan hoogeschole; **veniëel** (lat. *veniālis, e*, fr. *veniël*), vergefelijk, kwijtscheldbaar.

veni creator spiritus, lat. (v. *venire*, komen), kom, scheppergeest; o kom, heilige geest! een met deze woorden beginnend oud kerkgezag; *veniat*, hij kome! als subst. het **veniat**, de geregtelijke dagvaarding.

Venitienne, f. fr. (spr. *weniesjenn'*), een venetiaansch lied der gondeliers.

Vennoot, **veenoot**, **veinnoot**, m., z. v. a. *veemgenoot* (z. *veem*), een medemakker, medewerker, deelgenoot, medehandelaar; **vennootschap**, f. de gezamentlijke medewerking; handelsgemeenschap, handelgezelschap.

Venta, f. sp. (spr. *wenta*; eig. verkoop, verkoopplaats, van *vender* = lat. *vendere*, verkoopen), spaansche herberg, eenzaam liggende herberg aan den grooten weg; zie ook **vendita**.

Ventarólen, pl. it. (v. *vento* = lat. *ventus*, wind), windwijzers, weërhane; ook plaats tot koelhouding van spijzen en dranken, ijskelders.

venter, m. lat., de buik, het onderlijf;

Jur., een zwangere buik, eene zwangere vrouw, eene nog ongebooren ligchaamsvrucht; van daar *curātor ventris*, een voogd, die te voren voor een nog niet geboren kind (na 's vaders dood) wordt benoemd; *ventricūlus*, m. de maag; *ventri- loquentie*, f. nw lat., het buikspreken; *ventri loquist*, m. een buikspreker.

Ventiel, n. (mid. lat. *ventile*, v. h. lat. *ventus*, wind), de lucht- of windklep, waardoor de lucht bij onderscheidene werktuigen wordt in- of uitgelaten; ook de klep, die aan de pompbuis de terugvloeijing van het ingestroomde water belet; **ventilēren**, lat. (*ventilāre*), eig. luchten, lucht aanwuiwen; Jur., oneig. iets rijpelijk overleggen, van alle kanten beschouwen, onderzoeken, ziften, schiften; geregteijk behandelen; **ventilātie**, f. (lat. *ventilatio*), eig. het luchten; de zifting, schifting, het naauwkeurig onderzoek, de uitvoerige uiteenzetting; ook de schatting der goederen, die men deelen wil; **ventilātor**, m. een luchttrekker, windvang, windinlater; lucht-reiniger, een werktuig, in 1744 door Hales uitgevonden om de lucht in de hospitalen te ververschen; ook een rondraaijend werktuig ter voeding van het ovenvuur; **ventilogium**, n. lat.-gr., een windaanwijzer, windwijzer, weërhaan; **ventose**, m. fr. (spr. *wangtōoz'*), de windmaand, 6de maand in den voorm. kalender der fransche republiek, van den 19 febr. tot den 20sten maart; **ventouse**, f. (spr. *wang-tōez'*), een lucht- of trekgat; Chir., kop, laatkop.

Ventjager, m. z. v. a. windjager, haringjager, ligt vaartuig, dat den eerstgevangen haring binnen brengt.

ventre-bleu, fr. (spr. *wangtr'*—), *ventre-saint-gris* (spr. —*sēng ghri*), te drommel! alle duivels! sakkerloot! enz.

Ventriculus, **ventri loquentie** enz., z. ond. *venter*.

Venus, f. lat. (gen. *Venēris*), Myth., de aanvallige godin der schoonheid en liefde, bij de Grieken Aphrodite, de dochter van Jupiter en moeder v. Cupido; oneig. zinnelijke liefde, schoonheid en aanvalligheid; ook wellust, onkuischheid; verder: de naar haar genoemde planeet, de naaste bij de zon naast Mercurius, de morgen- en avondster; Chem., het koper; de Venus van Medicis of medicische Venus, de schoonste voorstelling van de godin Venus, een van de grootste meesterstukken der oude beeldhouwkunst, dat zich in de kunstkamer der groothertogen van Florence uit de familie der Medicēers of het huis van Medici bevond; de Venus van Milo, een ander standbeeld van groote schoonheid, in 1826 te Milo ontdekt door fransche zeelieden, en thans in het museum van de Lou-

vre; **Venus vulgivāga**, lat. (v. *vulgus*, volk, gemeen, en *vagari*, rondzwerven) of gr. **Pandēmos**, de gemeene rondlopende wellust, de allemans-Venus, eene straathoer; **venērisch** of **veneriek** (v. h. lat. *venereus*, a, um, Venus of de liefde betreffende enz.), wellustkrank, met de *venusziekte* besmet, tot de venusziekte behoorende, daaruit voortkomende; **venērische ziekte**, **venusziekte**, **venuskwaal**, f. eene uit ontucht en uitspatting voortkomende aanstekende ziekte, het gevolg van een' onreinen vleeschelijken omgang, bij de Franschen ook mal de Naples (z. a.) geheeten; **venusbal**, m. zandbal, een zeker venērisch gezwel aan de teelballen; **venusberg**, m. bij de chiroman ten de vleezige verhevenheid in de hand onder den duim; **venus-vliegenknip**, z. v. a. *dionæa* (z. a.); **venuliet**, m. nw lat., versteende venusmosselen.

venúst, lat. (*venustus*, a, um), schoon, bekoorlijk, aanvallig; *venustas*, f. de schoonheid, aanvalligheid.

verabusēren [*zich*], ned.-fr., z. v. a. *zich abusēren*.

veraccijnsen of **veraccijnsen**, ned.-lat. (vgl. *accijs*), belasting of pacht opleggen, met accijs bezwaren; den accijs betalen.

veraccordēren, ned.-fr. (vgl. *accoord*), bepalen, voorwaarden maken, een vergelijk treffen.

Veraciteit, f. nw lat. (v. h. lat. *verax*, gen. *verācis*, waarachtig), de waarachtigheid, opegtheid, geloofwaardigheid, waarheidsliefde.

veradonisēren, ned.-gr., optooijen, opsmukken, zoo schoon als een Adonis (z. a.) maken.

veralimentēren, ned.-lat., z. *alimenteren*.

Verānda, f. (v. h. sp. *verano*, zomer?), eene open zaal of een zomerpriēel langs een huis.

Verāndi, f. oudnoord. Myth., eene der nornen (z. a.).

Verātrum, n. lat., nieskruid; **veratrine** of **sabadilline**, f. eene bijzondere plantvormende stof, uit het sabadil-zaad of nieskruid (*verātrum sabadilla*) verkregen.

verauktionēren, ned.-lat., z. ond. *auctie*.

Verba, **verhaal** enz., z. ond. *verbum*. **verbarricadēren**, ned.-fr. (vgl. *barriade*), versperren.

Verbēna, f. lat., ijzerkruid, een pronkgewas van verschillende soorten; bij de oude Romeinen het loof, dat bij de godsdienst-plegtigheden gebruikt werd.

verberēren, lat. (*verberāre*, van *verber*, n. geesel), geeselen, slaan, afrossen; schokken, doen trillen; **verberātie**, f. (lat. *verberatio*), eig. de geeseling, ranseling; de luchtschudding, luchtgolwing door het geluid veroorzaakt.

Verbum, n., pl. **verba**, lat., het woord; inz. Gram., het werkwoord, tijdwoord, het woord bij uitnemendheid: het **verbum** is óf onovergankelijk, zonder voorwerp (*intransitivum*, *neutrum*); b.v. ik slaap; of overgankelijk (*transitivum*), b.v. ik prijs, en staat wanneer het tot de laatste soort behoort óf in den bedrijvende vorm, als bedrijvend werkwoord (*activum*), b.v. ik prijs u, óf in den lijdende vorm, als lijdend werkwoord (*passivum*), b. v. gij wordt geprezen; bijsoorten van het transitivum zijn: het terugwerkende of wederkeerende (*reflexivum*), b. v. ik verheug mij, en het wederzijds werkende of wederkeerige (*reciprocum*), b. v. wij beminnen elkander; — *verbum anomalon* of *anomalum*, een onregelmatig werkwoord; *v. auxiliare*, een hulpwerkwoord; *v. defectivum*, een in de vervoeging gebrekkig of onvolledig werkwoord; *v. depönens*, een tweeslachtig werkwoord in lijdende vorm met bedrijvende beteekenis; *v. desiderativum*, een begeerend werkwoord, b. v. hongeren; *v. factitivum*, een werkwoord van bewerking, b. v. beslapen; *v. frequentativum* of *iterativum*, een werkwoord van herhaling of voortdoring, b. v. klapperen, wandelen; *v. imitativum*, een nabootsend werkwoord, b. v. blaten; *v. impersonale*, een onpersoonlijk werkwoord, b. v. het regent; *v. inchoativum*, een werkwoord, dat den overgang in eenen toestand aanduidt, b. v. het daagt, hij ontslaapt; *v. intensivum*, een versterkend werkwoord, b. v. knippen v. nijpen; — *verbi causa* (eig. wegens het woord), bij voorbeeld; *verbi divini minister*, afgek. *V. D. M.*, dienaar van het goddelijk woord; *verbi gratia*, bij voorbeeld; *in verba magistri zweren*, op de woorden des meesters of leeraars zweren, d. i. diens stellingen en uitspraken onvoorwaardelijk aannemen; *verba militantia*, pl., dreigende woorden; *v. praescripta*, voorgeschrevene woorden; *v. precaria*, biddende, verzoekende woorden; — *verbaal* (lat. *verbalis, e*), en als adverb. *verbaliter*, woordelijk, de woorden betreffende, het tegengest. van *reaal*; letterlijk, van woord tot woord; *verbaal-definitie*, f. de woordverklaring, woordbepaling; *verbaal-exegese*, f. de woordopheldering; *verbaal-injurien*, beleedigingen met woorden; *verbaliseren*, nw lat. (fr. *verbaliser*), mondeling behandelen; ook onnutte woorden gebruiken, snappen; *verbaliteit*, f. de woordelijkheid, letterlijkheid; *verbiante*, f. of fr. *verbiage* (spr. — *áazj'*), de woordenvloed, snapachtigheid, woordenkramerij; *verbiageren*, fr. (*verbiager*), onnutte, overtollige woorden gebruiken, zwetsen; *verbeus*, lat. (*verbosus, a, um*, fr. *verbeux*), woordenrijk,

wijdloopig; **verbositeit**, f. de woordenrijkheid, snapachtigheid, woordenomhaal, wijdloopigheid; *verbotenus*, nw lat., woordelijk, van woord tot woord.

verclusuleren, ned.-lat., z. **clausuleren**; **vercoaken**, z. ond. **coaks**.

verde antico, n. it. (v. *verde* = lat. *viridis, e*, groen), oud of ouderwetsch groen, groen porphyrit uit Griekenland.

verdestilleren, ned.-lat. (vgl. **destilleren**), verdampen, vervlugtigen; verspillen, verkwisten, doorbrengen.

Verdict, n. eng. (v. h. lat. *vere dictum*, iets waar gezegd), de uitspraak, de beslissing, verklaring, inz. de uitspraak der gezworenen, de jury-uitspraak.

Verding of **vierding**, m. eene rekenmunt te Bremen, waarvan er 4 in eene mark gaan; ook een gewigt aldaar, = 2 onsen.

vergalopieren, ned.-fr. (vgl. **galop** enz.), **zich—**, zich overijlen of voorbijloopen, een' misslag begaan uit onbezonnenheid of drift.

Verge, f. fr. (spr. *werzj'*; = lat. *virga*), eene roede, meetroede; eene lengtemaat = $\frac{2}{7}$ parijsche el; **vergee**, f. (spr. *werzjé'*) of **vergee de Normandie**, eene oude fr. vlaktemaat, die 538 vierkante fransche toises = 20,4365 □ ned. roeden bevatte; **vergette**, f. (fr. *vergettes*, spr. *werzjétt'*), de borstel, schuifier (oorspr. van rijshout gemaakt); oneig. geschoren voorhoofdhaar, kort afgesneden voorharen.

vergieren, lat. (*vergère*), neigen, wenden, keeren; zich ergens heen neigen, overgaan.

verhypothequeren, ned.-gr., z. onder **hypotheek**.

Vericles, pl. fr. (spr. *weriekl'*; v. *verre*, glas), valsche steenen, valsche diamanten.

verificeren, nw lat. (van het lat. *verus, a, um*, waar, en *facere*, maken), ook **verifiëren**, fr. (*vérifier*), waar maken, bewaarheden, de deugdelijkheid eener zaak staven, bewijzen, bevestigen, bekrachtigen, doen blijken; **verificatie**, f. de waarheidsstaving, het waarheidsonderzoek, de bevestiging, bekrachtiging, echtverklaring, het bewijs; **verificator**, nw lat. of fr. **verificateur**, m. een waarheidsonderzoeker, echtheidsonderzoeker, naspoeder en bevestiger der waarheid of echtheid en juistheid van oorkonden, rekeningen enz.

verinteresten, ned.-lat. (vgl. **interest**), de renten van het kapitaal laten oploopen; ook: den interest verliezen door het kapitaal of pand ongebruikt te laten.

veritas, f. lat. (v. *verus, a, um*, waar), de waarheid; *veritas documento*, de waarheid of echtheid eener oorkonde; *veritas forénsis* of *juridica*, geregteijke waarheid; *veritas odium parit*, de waarheid verwekt haat of maakt gehaat; *en vérité*,

fr. (spr. *ang werité*), in waarheid, waarlijk, werkelijk, inderdaad; *veritable*, waarlijk, werkelijk, opregt, echt, onvervalscht, ongehuicheld.

Verker, n. een turksch spel, op de wijze van het dam- en schaakspel; eene soort van trictrac-spel, tijdens het regentschap in Frankrijk uit Duitschland ingevoerd, verkeerspel; men noemt het ook *back-gammon*.

verlatiniséren, ned.-lat. (vgl. *latini-séren*), verlatijnen, in het latijn brengen.

verlutéren, ned.-lat. (vgl. *lutum* enz.), digt smeren, een vat, pot of iets dergelijks, dat men in het vuur wil gebruiken, met een juist passend deksel sluiten en met kleefdeeg digt maken, opdat er niets uitdampe.

vermaledijen, verbastering van *malediceren* (z. a.), in de volkstaal soms zaamgetrokken tot *verdijen*.

Vermeil, n. fr. (spr. *vermélj*); v. h. lat. *vermiculus*, wormpje; dus eig. z. v. a. *kermes* of *cochenille*, z. a., en vgl. *vermiljoen* onder *vermis*, roodachtige kleur; verguld zilver.

vermis, m. lat., de worm; pl. *vermes*; *vermis digiti*, m. de zoogenaamde vijt aan den vinger; *vermicelli*, pl. it. (spr. *vermitsejelli*), eig. wormpje, worm- of draadvormige meelknoedels, eene soort van deeg in dunne en lange reepjes, italiaansche knoedels; *vermiculair*, nw lat., wormvormig; *vermiculatie*, f. de wormsgewijze beweging der ingewanden; *vermiculieten*, pl., versteende pijpjes der ringdieren; *vermiljoen*, n. (fr. *vermillon*), scharlakenworm; zijn gewreven en toebereide cinnabar; *vermina*, f. lat., buik- of darmpijn, als van wormen; *verminatíe*, f. het darmwee; verwekking van ongedierte; *verminéren*, lat. (*verminäre*), wormen hebben; nw lat., wormen verwekken; *vermineus*, lat. (*verminösus*, a, um), vol wormen.

vernaal, lat. (*vernälis*, e, v. *ver*, lente), tot de lente behoorende, voorjaarsachtig.

Vernier, z. v. a. *nonius* (z. a.).

Vernis, n. (mid. lat. *vernix*; fr. *vernis*, waarschijnlijk v. Duitschen oorsprong, een zeer dun, doorschijnend blinkend bestrijksel of lak; uiterlijke glans; *vernissen*, met vernis overdekken.

Verole, f. fr. (spr. *werool*); v. h. nw lat. *variola*, z. *variolen*), nauwkeuriger: *la grande vérole* (spr. —*ghrangd*—), de venusziekte; *la petite vérole* (spr. —*p'tiet*—), de kinderpokken.

veronésche of **verónische** aarde (fr. *veronite*), aarde van Verona, een stof geworden berggroen, dat bij gemelde stad gevonden wordt.

Veronica, nw lat. vrouwenn.: de waarlijk eenige in hare soort (dus uit *vereunica* gevormd?), inz. de heilige Ve-

ronica, volgens de legende eene vrome vrouw, die den kruisdragenden Christus haren zweetdoek aanbod, op welken zich bij het afdroogen het aangezicht des Heilands afdruckte (van waar ook de naam van *verum icon*, d. i. het ware beeld, wordt afgeleid; vgl. *icon*); *cerenprijs*, eene plant van onderscheidene soorten, die deels als artseneijplant, deels als pronkgewas gebruikt worden.

verpallisadéren, ned.-fr., z. *pallisaderen*.

verprocedéren, **verprocesséren**, ned.-lat. (vgl. *procedéren*), door processen of regtsgedingen verliezen.

Verrerie, f. fr. (spr. *wèrerie*; v. *verre*, glas, v. h. lat. *vitrum*), glaswaren; **verrillon**, n. (spr. *wèrieltjóng*), glasspel, z. v. a. *harmonica*; **verroterie**, f. (spr. *wérot'rie*), allerlei kleine glaswaren, b. v. glaskoralen, glaspaaieren enz.

verrücae, pl. lat. (v. h. sing. *verrüca*), Med., wratten, inz. aan het oog; **verrucoos** (lat. *verrucosus*, a, um), wrattig; **verrucositeit**, f. nw lat., de wrattigheid.

Vers, n. (v. h. lat. *versus*, m., pl. *versus*, d. i. eig. wending, omkeer; v. *vertère*, z. *vertéren*; vervolgens: vore, rij, regel), een gedichtregel, eene rhythmisch geregelde woordenrij in een gedicht; ook wel minder goed gebruikt voor *strophe*, *stanza* en *couplet* (z. die woorden), ja voor een geheel gedicht; iedere met een nommer geteekende kleine afdeeling van een hoofdstuk des bijbels; *versus cancrinus*, m. een kreeftvers, *kreeftdicht* (z. a.), z. v. a. het gr. *palindromon*; *versus memoriales*, pl., geheugenverzen, verzen, die het geheugen moeten te hulp komen of ondersteunen; **versétto**, m. it., of **verset**, fr. (spr. *versé*), eene afdeeling van een gedicht (*strophe*); **versétten**, pl. Muz., tusschenspelen, inz. in zangwijzen op orgels; **versifex**, m. nw lat., een verzenmaker, rijmelaar; **versificéren**, lat. (*versificäre*), verzen maken; iets in verzen brengen; berijmen; **versificatie**, f. de versbouw, de versenvorming; **versificator**, m. of fr. **versificateur**, een verzenmaker, iemand, die den versbouw verstaat.

Versaal-letters, z. **versaliën**.

Versade, f. fr. (spr. *wersáad*); v. *verser*, uitgieten, omwerpen), het omwerpen, omvallen met eenen wagen.

Versaliën of **versaal-letters**, pl. nw lat. (v. *versus*, regel, afdeeling), groote aanvangelletters, beginletters.

versatiel, lat. (*versatilis*, e, v. *versäre*, draaijen, omwenden), bewegelijk, wankelmoedig, veranderlijk, wuft, onbestendig, aan verandering onderworpen; **versatili-teit**, f. nw lat., de draaibaarheid, buigbaarheid, gedweeheid; veranderlijkheid, onbestendigheid, wuftheid.

verseren, lat. (*versāri*, d. i. eig. zich omdraaijen, v. *versāre*, omdraaijen), zich met iets bezig houden, daarmede omgaan; in gevaar verseren, gevaar loopen, in gevaar zijn; in eene zaak geverseerd zijn, daarin geoefend, ervaren, bedreven zijn.

Verset, **versificeren** enz., z. ond. **vers**. **versicōlor**, **versio**, **versie** enz., **verso** enz., **versura** enz., z. ond. **verteren**.

Versine, f. eene graanmaat in Savoye, = 42 oude fransche ponden.

versus, z. **vers**.

verte, z. ond. **verteren**.

vertebraal, nw lat. (v. h. lat. *vertēbra*, f. gewricht, wervelbeen, inz. ruggewervel), Med., wervelbeinig, tot de wervelbeendere behoorende; **vertebraal-arterie**, f. de wervelslagader; **vertebraal-systeem**, n. het van het ruggemerg uitgaande gedeelte des zenuwstelsels; **vertebrieten**, pl., wervelsteenen.

vertēren, lat. (*vertēre*), wenden, keeren, omwenden, omdraaijen, omkeeren; over zetten, vertalen, vertolken; **vertātur** of **verte**, afgek. *V.*, keer om, sla om (het blad, inz. muzijkblad); **verte si placet**, afgekort. *v. s. pl.*, keerom als 't u belijft; **verso folio**, op de keer- of rugzijde; **versicōlor**, bontkleurig, van menigerlei kleur; als subst.: een kleurwisselaar, naar-denmond-prater, jabloër; **versie**, f. (lat. *versio*), de wending; de vorm of inrigting van een verhaal, bericht enz.; de vertaling, overzetting; **versio interlineāris**, overzetting tusschen de regels; **versio in rem**, Jur., de aanwending tot iemands voordeel, gebruik eener zaak tot hare eigentlijke bestemming, ook *v. in utilitatem*; **v. utēri**, Med., de omkeering van de baarmoeder; **versura**, f. het omwenden; het geldopnemen, borgen; Merc., de omzetting van waren; **versurēren**, nw lat., omzetten.

Vertex, m. lat. (gen. *verticis*), het aspunt der wereld; een draaikolk; dwarrelwind; de schedel, kruin, top, tinne; **verticaal**, nw lat., schedelregt, loodregt (z. v. a. *perpendicular*); **verticaal-cirkel**, m. de groote cirkel des hemelbols, die door het schedel- en voetpunt (zenith en nadir) van den waarnemer gaat; **verticaal-lijn**, eene loodlijn of loodregte lijn; **verticaal-hoek**, een lood- of schedelhoek; **verticiteit**, f. de rigtingskracht, b. v. der magneetnaald.

Vertigo, f. lat., de duizeling, zwijmeling, draaijing van het hoofd; **vertigineus** (lat. *vertiginosus*, a, um), duizelig, suizelend, zwijmelend.

Vertugāde of **vertugāle**, f., ook **vertugadin**, m. fr. (spr. — *ghadēng*, ontstaan uit *vertu-garde*, *vertu-gardien*, d. i. deugdoeder), een hoepel aan vrouwenkleedren, een hoepelrok; een klein kus-

sen, door de vrouwen boven de heupen onder den rok gedragen.

Vertūmnus, m. lat. (van *vertēre*, wenden), Myth., de keergod, God der verandering, der wisselende jaargetijden enz., ook de tuingod, wiens geliefde Pomona was; **vertumnalia**, pl., de feesten, die ter eere van dezen god in october gevierd werden.

vertuijen (v. tui, een touw om de schepen vast te leggen; eng. *to tie*, binden; tuijen, vast binden, vast houden), Mar., een vaartuig zoodanig voor twee ankers leggen, dat het aan geene te groote slingeringen is blootgesteld.

Verve, f. fr. (spr. *werw'*), geestdrift, geestvervoering, verbeeldingsgloed, die den dichter, redenaar, toonkunstenaar, dichter, beeldhouwer in de compositie bezielt, begeestering, vuur, kunstenaarsvuur, dichtvuur.

vesania, lat. of **vesaniē**, f. waanzin, uit-zinnigheid, dolheid.

vesica, f. lat., de blaas, de pisblaas; blaar; **vesicantia**, pl. nw lat. Med., blaartrekkende middelen, trekmiddelen; **vesicatorium**, n. eene trekpleister, spaansche vliegpleister, spaansche vlieg; **vesiculair-systeem**, n. lat.-gr., de blaasjesleer, volgens welke het opstijgen der dampen in de lucht en de ophouding daarvan in de gedaante van nevels en wolken uit het ontstaan van holle blaasjes wordt verklaard.

Vesper, f. lat. (*vesper*, m. en *vespēra*, f.), eig. avond, late namiddag; de namiddag-godsdiens, avondmis; **siciliaansche vesper**, z. ond. **siciliaan**; **vesperbrood**, lat.-ned., het namiddagbrood, vóór-avondbrood; **vesper-predikatie**, de namiddagpreek; **vespēren**, in den vooravond eten; **vespertijner**, m. (v. h. lat. *vespertinus*, a, um, wat des avonds geschiedt, 's avonds), bij de R. K. de namiddag- of avond-prediker; **vespertilio**, f. lat., eig. eene vledermuis, nachtraaf, iemand, die beter bij schemerlicht dan bij dag kan zien; oneig. iemand, die het licht schuwet wegens zijn kwaad geweten.

Vesta, f. lat. Myth., de godin van het vuur, van den huishaard, van het huisvuur, het zinnebeeld van het huiselijk geluk, de zedigheid en knischheid, bij de Grieken Hestia, eene dochter van Saturnus en Rhea; ook eene door Olbers ontdekte planeet; **vestaliēn**, pl. (lat. *Vestalia*), de romeinsche feesten, in de maand julij ter eere van Vesta gevierd; **vestalen**, **vestaalsche maagden** (lat. *Vestales*, scil. *virgines*), priesteressen van Vesta, maagden van onkreukbare knischheid en strenge ingetogenheid, die het altijddurende heilige vuur in den tempel dezer godin moesten onderhouden enz.

Vestiarius, m. lat. (v. *vestis*, klee), een kleerenkoopman: bij de R. K. een opzichter over de kerkgereedschappen en misgewaden.

Vestibulum, n. lat., fr. *vestibule* (spr. *vestibiul*), de voorhof, ingang in het huis; de voorzaal, de ruimte bij den ingang van een hotel enz., welke als toegang dient tot de andere vertrekken, het voorhuis; ook wel voorkamer.

Vestigien, pl. lat. (*vestigia*, v. h. sing. *vestigium*), voetstappen, sporen, overblijfsels; *vestigia me terrent*, de voetstappen verschrikken mij, d. i. ik vrees verder te gaan (dus sprak de vos tot den zieken leeuw in de bekende fabel); **vestigéren**, (lat. *vestigāre*), nasporen.

Vesuvius, n. lat., een vuurspuwende berg bij Napels; **vesuviaan**, m. nw lat., eene aan den granaat verwante steensoort, van den Vesuvius enz.

Veteraan, m. lat. (*veterānus*, v. *vetus*, gen. *vetēris*, oud), een oud-soldaat, uitgediend krijgsman, oud, beproefd krijgsman; een oud, ervaren of beproefd geleerde, handelaar, kunstenaar enz.; **veterantie**, f. nw lat., de dienstrust, de stand eens uitgedienden.

Veterinarius, m. lat. (v. *veterinae*, scil. *bestiae*, last- of trekvee), of **veterinair** (fr. *vétérinaire*), een veearts, dierenarts, paardendocent enz.; **veterinair** (lat. *veterinarius*, a, um), veeartsenijkundig; **veterinaire school**, eene veeartsenijsschool.

veto, lat., ik verbied, verwerp, willig niet in; het formulier, dat te Rome ieder volkstrihuun gebruikte, wanneer hij zich tegen de besluiten des senaats verzette; het **veto**, het verbod, de misbillijking, verwerping; het verwerpings- of ontkenningsrecht, b. v. van eenen monarch de wettige bevoegdheid om door zijne tegenspraak een besluit, door eene vergadering genomen, krachteloos te maken; het absolute **veto**, het volstreckte, onvoorwaardelijke verbodsrecht; *Monsieur et Madame Veto*, fr., spotnamen, die de democraten in de fransche revolutie dikwijls aan Lodewijk XVI. en Maria Antoinette gaven, Mijnheer en Mevrouw Veto; **vetotéren**, nw lat., afkeuren, zijne goedkeuring weigeren, verwerpen.

Vettúra, f. it. (v. h. lat. *vectūra*, het varen, rijden), een vaartuig, eene huurkoets; **vetturino**, m. een vrachtvoerman, huurkoetsier in Italië.

vetus Testamentum, lat., afgek. *vet. Test.*, of *V. T.*, het oude Testament, z. **testament**, ond. **testeren**.

vexéren, lat. (*vexāre*), plagen, kwellen, verontrusten, verdrukken, onrecht aandoen, niet met vrede laten, foppen, heet hebben; **vexeer-beker**, **vexeer-does**, **vexeer-**

spiegel enz., physische voorwerpen, kunstig ingerigt om iemand te misleiden, te foppen; **vexātie**, f. (lat. *vexatio*), de plagerij, fopperij, kwelling, verontrusting, verdrukking, het verdriet, de ergernis; **krenking**.

Veziér of eig. **weziér**, doorgaans minder goed **viziér**, m. (arab. *wesir*, eig. steun, lastdrager, v. *wasara*, dragen), een ondersteuner, staatsraad of minister des turkschen keizers; **groot-veziér**, opperminister, de opperste staatsambtenaar in het turksche rijk.

vezzosamēte, it. (spr. *wetzo*—; van *vezzo*, lust; liefkozing, bekoorlijkheid), Muz., teeder, wekelijk.

vi, lat., z. ond. *vis*.

via, f. lat., de weg; het middel; de wijze, manier; *via*, op brieven, reispassen enz.: over, door (aanduiding van den te nemen weg); *via crucis*, de kruis- of kruisigingsweg, bij de R. K. een bedeweg met beelden uit de lijdensgeschiedenis van J. C.; *via facti*, Jur., eigenmatig, eigendunkelijk, gewelddadig; *via gratiae*, op den weg der genade; *via servitus*, z. *servitus*; *in via*, in den weg, d. i. door het middel, b. v. *in via executionis*, op den weg der geregtelijke uitvoering of executie; *in via juris*, op den weg der regten; *per viam*, op den weg, door middel, b. v. *per viam actionis*, door middel eener aanklagt; *per viam appellatiōnis*, door beroep op een hooger gegergt; *per viam exceptiōnis*, door middel van eene tegenwerping; *per viam supplicatiōnis*, door middel van eene herhaalde opheldering en daarop herhaald verzoek; **viaduc**, fr. (spr. *wiadúuk*), eene boogbrug over eenen weg, een dal of eene rivier gelegd, ter dienste van eene ijzerbaan; **viæduct**, m. nw lat. (*viaeductus*), de wegleiding, rigting van den weg; **viaticum**, n. lat., een reispenning, teerpenning; het laatste avondmaal, dat bij de R. K. den stervenden wordt toegediend, het laatste oliiesel; **viatorium**, n. een wegmeter, z. v. a. **hodometer**.

Viadro, m., z. **wiadro**.

Viaduc, **viæduct**, **viaticum**, z. onder *via*.

vibréren, lat. (*vibrāre*), schudden, zwaaijen, slingeren, schommelen, z. v. a. **oscilléren**; **sidderen**, **beven**, **trillen**; *vibrato*, it. Muz., bevend, sidderend, trillend; **vibrabiliteit**, f. nw lat., de afwisselende spanning en verslapping van lichaamsdeelen; **vibratie**, f. de schommeling, slinging, z. v. a. **oscillatie**; het **sidderen**, **trillen**; **vibratie-systeem**, n. elke leer, die zekere verschijnselen (b. v. die des lichts) uit schommelingen verklaart, welke zich in eene veerkrachtige middenstof (*medium*) voortplanten.

Viburnum, n. lat., de meelboom, sneeuwbal, zekere kleine heester, een pronkgewas.

Vicarius, m. lat. (*vicarius*, a, um, plaatsvervangend, v. *vice*, z. a.) een ambts- of plaatsvervanger, waarnemer; inz. een plaatsvervangend hulpgeestelijke; rijks-*vicarius*, rijksbestuurder, regent; *vicarius apostolicus castrënsis*, een r. k. opperste veldpriester, opperveldproost; **vicariaat**, n. of **vicarie**, f. nw lat., de plaatsvervangende, ambtsvervangende; het waarnemend bestuur; **vicariëren**, eens anders plaats bekleeden, zijn ambt waarnemen.

vice, lat. (van eenen niet gebruikelijken nomin. *viciis*, wisseling, beurtwisseling enz.), eig. in de plaats, in plaats; in samenst. onder- of waarnemend-, b. v. **vice-admiraal**, onder-vlootvoogd; **vice-directeur**, onder bestuurder, waarnemend of plaatsvervangend bestuurder; **vice-koning**, onderkoning enz.; *vice-versa* of afgek. *v. v.*, omgekeerd, heen en weër, naar eene plaats heen en van daar terug, in het tegengestelde geval; **vices**, pl., beurtwisselende ambtsverrigtingen, plaatsvervangende, b. v. iemands *vices* bekleeden, zijne plaats of zijn ambt waarnemen.

vicesimëren, nw lat. (v. h. lat. *vicesimus*, a, um, de, het twintigste), den twintigste uitloten en veroordeelen of ter dood doen brengen (vgl. *decimëren*), **vicesimatie**, f. lat. (*vicesimatio*), oud-rom. uitloting van den 20sten man, om die, bij overtreding van velen, te regt te stellen.

vicieus, z. **vitieus** ond. **vitium**.

Vicinaal-wegen, lat.-ned. (van het lat. *vicinālis*, e, naburig, *vicinus*, nabuur, huurman enz.), bijwegen, die geene post- of straatwegen zijn.

vicit vim virtus, de deugd heeft het geweld overwonnen (omschrift van het stadswapen van Haarlem).

Vicomte, m. fr. (spr. *wikóngt'*); ontstaan uit *vice comite*, mid. lat. *vice comes*, vgl. *vice*), eig. z. v. a. vice-graaf, ondergraaf, de bezitter eener heerlijkheid (*vicomté*) in Frankrijk; ook bloote adellijke titel.

Victaliën, l. **victaliën**, z. ond. **victus**.

Victor, m. lat. (v. *vincere*, overwinnen), mansn.: de overwinnaar, zegepraler; **Victoria**, f. de zege, zegepraal, overwinning; Myth., de zegegodin, z. v. a. gr. *Nice*; ook een vrouwenn.: de zegepralende; **victorieus** (lat. *victoriosus*, a, um), zege-rijik, zegevierend, zegepralend, overwinnend; **victorisëren**, nw lat., overwinnen, de zege behalen, zegevieren, zegepralen.

victus, m. lat. (van *vivere*, leven), levenswijze; levensmiddelen, onderhoud, voedsel; *victus et amictus*, m. voedsel en kleeding; **victualiën**, pl. nw lat., levensmiddelen, etwaren, mondvoorraad.

Vicunna, z. **vigogne**; **vidar**, z. **widar**.

Vidame, m. fr., ontstaan uit h. lat. *vice-dominus*; hoogd. *vicedom* of *vizthum*, een officier, die den bisschop als tijdelijk heer vertegenwoordigde, een stadheer, stadhouder, een bestuurder van geestelijke goederen, opperambtman.

vide of *videatur!* afgek. *v.* of *vid*, lat. (v. *videre*, zien), zie, zie na, zie er op na, men zie! (namelijk de aangehaalde plaats van een boek enz.); *videlicet*, afgek. *viz.* (ontstaan uit *videre licet*, d. i. men kan of mag zien), gelijk ligt te zien is; namelijk; *videtur*, het schijnt, blijkt, mij dunkt; het *videtur*, de meening, het gevoelen, b. v. zijn *videtur* geven, zijne meening of zijn gevoelen over iets uitbrengen; *vidi*, ik heb het gezien; *vidit*, afgekort *vt.*, hij heeft het gezien, doorgezien; *vidimus*, wij hebben het gezien, doorgezien en vergeleken; **vidimus**, n. eene goed- of echtverklaring, schriftelijk bewijs van bekrachtiging; een bekrachtigd afschrift van een oorspronkelijk stuk (met dit woord geteekend); **vidimëren**, nw lat., bekrachtigen, voor echt verklaren, geregelijk betuigen en bevestigen, dat een met het origineel vergeleken afschrift naauwkeurig of gelijkkluidend is; **vidimatie**, f. de bekrachtiging, goedverklaring, vergelijking en bevestiging van een geschrift (misschien juister *fidematie*, dewijl men naar het gebruik in regten zelden *vidi*, maar doorgaans in *fidem* ter echtverklaring onder protocollen en afschriften gezet wordt); *pro vidimatiëne*, voor doorziening en vergelijking, het bepaalde loon daarvoor.

Vidualitium, m. nw lat. (van het lat. *viduus*, a, um, gescheiden, beroofd, gadeloos, van daar *vidua*, weduwe), het weduwgeld, het aan eene weduwe naar haren stand verleende onderhoud; **viduïteit**, f. lat. (*viduitas*), de weduwstaat, het weeuw- of weduwnaarschap, het galoos zijn.

Vierdevat, n. voorn. ned. inhoudsmaat, voor granen = $\frac{1}{4}$ amst. schepel of 6,9534 ned. kop; voor fruit = $\frac{1}{3}$ ton of 6,9 ned. kop.

Vierding, z. **verding**.

Vierling, m. eene landmaat in Hanover, = $\frac{1}{2}$ morgen of 13,0960 □ ned. roeden; eene inhoudsmaat voor drooge waren in Wurtemberg, = $\frac{1}{3}$ simri of 5,6525 ned. kop; in Zwitserland in het kanton Arau, = $\frac{1}{3}$ viertel of 5,63 ned. kop; te Zurich 7,2996 ned. kop.

Viernsel, n., eene graanmaat te Mannheim, = $\frac{1}{4}$ maäter of 2 simris = 27,77 ned. kop.

Viertel, n., eene vochtmaat in Denemarken = 7,7223 kan; te Frankfort = $\frac{1}{4}$ kan of 7,1715 kan; graanmaat te Appenzell = $\frac{1}{4}$ mud of 22,84 kop; te Aarau = 22,52 kop; vochtmaat te Bazel = 4 maten of 5,6384 kan; graanmaat te Bremen = 4

spinden of 18,52 kop; biermaat in Hessen-Darmstadt = 8 kan; wijnmaat in het kanton Glaris = 23,3449 kan; graanmaat te Gotha = $\frac{1}{2}$ malter of 43,6188 kop; wijnmaat te Lubeck = $\frac{1}{2}$ anker of 7,4914 kan; vochtmaat te Lucerne = 10 immi of 34,7533 kan; vochtmaat te Mannheim = 7,9760 kan; te Mecklenburg = 7,24 kan; pakhuismaat te St. Gall = 20,6497 kop, marktmaat aldaar = 19,4397 kop; graanmaat te Schaffhausen = $\frac{1}{2}$ mud of 22,6030 kop; te Solothurn = 105,9520 kop; vochtmaat in Hessen-Darmstadt sedert 1821 = $\frac{1}{8}$ aam of 8 kan; in Keurhessen = 160,7380 kan; te Lubeck = 7,49 kan; in Pruissen, het nieuwe = 1,1450 kop; het oude = 13,68 kop; in Saksen = $\frac{1}{2}$ schepel of 25,9750 kop; in Weimar = 19,2413 kop; te Zurich voor tarwe = 20,5307 kop, voor haver = 20,8203 kop, voor vloeistoffen, lauterer masz = 27,3735 kan, trübes masz = 29,1985; akkermaat sedert 1821 in Hessen-Darmstadt = $\frac{1}{2}$ morgen of 6,25 □ ned. roeden.

Vierzel, n. eene graanmaat in het kanton Bazel, = 16 kleine sesters of 273,3120 kop.

vif, fr. (spr. *wief*; van het lat. *vivus*, a, um), levendig, wakker, fiks, vlug, opgewekt, vurig.

vigilëren, lat. (*vigilāre*), waken, waakzaam zijn, scherp waarnemen, oppassen; **vigilānt**, waakzaam, opmerkzaam, oplettend, omzigtig, bij de hand; **vigilānt**, als subst. m. een openbaar rijtuig tot vervoer van personen in groote steden, oorspr. uit Brussel; **vigilāntie**, f. lat. (*vigilantia*), de waakzaamheid, zorgvuldigheid; **vigilie**, f. (lat. *vigilia*), het waken, nachtwaken; de waakzaamheid; vrouwenn.: de waakzame; **vigiliën**, pl. (lat. *vigiliae*), nachtwaken; in de r. k. kerk vooravonden der hooge feesten, voorfeesten, zielmissen, nachtelijke gebeden voor het zieleheil eens overledenen vóór de beaarding; **vigiliarius**, m. nw lat., een kloosterlijke ochtendwekker; de ondergeestelijke, wiens taak het is tot de nacht- of ochtendgebeden te wekken.

Vigintivir, m. lat. (v. *viginti*, twintig, en *vir*, man), een twintigman, medelid van het **vigintiviraat**, magistraats-collegie, regeringsligchaam van twintig man.

Vigna, it. of **vigne**, fr. f. (spr. *wienj*); v. h. lat. *vinča*, scil. *terra*, v. *vinum*, wijn), een wijnberg, landelijk lusthuis; **vignette**, f. (spr. *wienjett*) of **vignet**, n. druksieraad, drukroosje, klein plaatje als sieraad bij het begin of einde van een boek, hoofdstuk enz., waartoe men voorheen inz. wijngaardblaadjes gebruikte.

Vigogne, f. fr. (spr. *wighónj*), of sp. **vicunne**, l. *vicuña* (spr. *wikónja*; oorspr. peruaansch), het schaapkaemel in Peru,

peruaansche schaaap, van de grootte eener geit, en de schoonste, fijnste wol daarvan, **vigogne-wol**.

vigor, m. lat. of **vigueur**, f. fr. (spr. *wighéur*), de levenskracht, kracht tot handelen, sterkte, kloekheid, nadruk; **vigōre**, uit kracht, krachtens enz., b. v. **vigōre commissiōnis**, Jur., uit kracht van den ontvangen last; **vigore mandāti** of **rescripti**, krachtens hooger bevel enz.; **vigoureux**, fr. (spr. *wighoeréu*), sterk, rustig, krachtvol, vol levenskracht, levendig, kloek, wakker, vrolijk, frisch; **vigoroso**, **vigorosamēte** en **con vigōre**, it. Muz., krachtig, met nadruk en levendigheid.

Viking, m. oudnoord., een strijder, held, inz. zeeheld; van daar **viking** er-togten, de avontuurlijke zeetogten der Noormannen.

vilain, fr. (spr. *wilēng*; oorspr. *villain*, d. i. boer, boersch, gemeen, v. h. mid. lat. *villānus*), laag, gemeen, leelijk, schandelijk, snood, smerig, vuil, slordig, onzedelijk, ontuchtig.

Vilificatiē, f. nw lat., de vernedering, verlaging, smadelijke behandeling; **viliōris conditiōnis**, lat. (v. *vilis*, e, veil, gemeen, slecht), van slechte gesteldheid of geringe deugdelijkheid; **vilipendēren** (lat. *vilipendēre*), gering schatten; **vilipendētie**, f. de verachting, geringschating; **viliteit**, f. lat., de geringe waarde, onbeduidendheid.

Villa, f. lat., een oudrom. of ital. landhuis of landgoed; eene schoone buitenplaats van nieuwere bouworde en minder uitgebreid dan een kasteel of slot; sp. (spr. *wielja*), een vlek, eene stad zonder stadsregten en bisschopszetel.

Villancico, m. sp. (spr. *wieljansiko*), een spaansch kerklied op zekere feestdagen, inz. kerslied.

Villanella, f. it. of **villanella**, fr. (v. h. it. *villano*, mid. lat. *villānus*, boersch, landelijk), een herdersliedje, eene soort van oude, landelijke of den volkstoon nabootsende liederen; eene soort van boerendans; **villeggiatura**, f. it. (spr. *wieledzjiatōera*, v. *villeggiare*, op het land leven; vgl. *villa*), landlust, landgenoege; betrekking der landhuizen; zomerverblijf in Italië.

villeus, lat. (*villōsus*, a, um, v. *villus*, lang dierenhaar), vlokkig, harig, ruig, vezelig, ruw; **villōsa tunica**, f. Med., ruige huid; **villositeit**, f. nw lat., ruigheid, vlokkigheid.

vin, m. fr. (spr. *wēng*; v. h. lat. *vinum*), wijn; **vin de Bourgogne** (spr. *wēng d'boérghonj*), bourgogne-wijn; **vin de champagne** (spr. — *sjangpanj*), champagne-wijn enz.; — **vinagre**, m. (spr. *winēgr*; d. i. eig. zure wijn, v. *aigre*, zuur), wijnazijn, azijn; **vinagre des quatre couleurs**, fr. (spr. — *dé katt' woléur*), eig. vier-roo-

vers-azijn, spitsboeven-azijn, pestazijn, een door 4 roovers uitgevonden azijn, uit zout, salie, alssem, munt en lavendel bereid, waarmede zij zich, naar men zegt, gedurende eene pest tegen besmetting beveiligd hebben; **vinaigrerie**, f. de azijnmakerij; **vinaigrier**, m. (spr. *winéghrjé*). een azijnhandelaar; de azijnflesch; **vinagrétte**, f. eene koude azijnsaus, gemaakt van azijn, olie, peterselic enz. en zout en peper; het vleesch met die saus bereid; ook een handwagen met 2 wielen; **vinaliën**, pl. lat., z. ond. *vinum*; **vinásse**, f. fr., slappe azijn voor de bereiding van spaansch groen; ook halfwijn, nawijn, z.v.a. *piquette*.

Vinca, f. lat., maagdepalm, vinkoorde, een pronkgewas van velerlei soorten.

Vincent, nw lat. *Vincentius*, m. (van *vincère*, zegevieren, overwinnen), mansn.: de overwinnaar, zegepraler.

Vinctuur, f. lat. (*vincitūra*, v. *vincère*, binden), het bindsel, de band, bandage; **vinculum**, n. een band, eene boei; *vinculum conjugāle*, de huwelijksband, echt-knoop; **vinculëren**, nw lat., verbinden.

Vindemiaire, z. *vendemiaire*.

vindicieren, lat. (*vindicāre*), eig. wreken, straffen; redden, verdedigen, beschutten; iets **vindicieren**, als eigendom aanmatigen, toeëigenen, in bezit nemen, als eigendom opeischen of terug vorderen; **vindicatie**, f. (lat. *vindicatio*), de wraak; redding, verdediging, eereredding; de regtmatische toeëigening, opeisching of terugvordering eener zaak, de aanspraak daarop als op een' eigendom; **vindicatie-regt**, het terugvorderingsregt van waren, wanneer de koper in de betaling faalt; **vindicatief**, nw lat., straffend, wrekend, wraakzuchtig, wraakgierig; **vindicien**, pl. lat. (*vindiciae*), z. v. a. *vindicatie*; **vindicta**, f. wraak, bestraffing; openlijke vervolging en bestraffing der misdadigers; eisch wegens toegebragte schade; bij de oude Romeinen ook de staf, waarmede een slaaf, wien men de vrijheid gaf, werd aangeraakt.

Vingerhoed, m. de kleinste vochtmaat van het metrieke stelsel in Nederland, = $\frac{1}{16}$ kan of litre, de centilitre.

Vingolf, z. *Wingolf*.

vingt-un, n. fr. (spr. *weng-túing*), een en twintig, een bekend kansspel met franche kaarten.

Vinificator, *vino* etc., z. ond. *vinum*.

Vintem, **vintin**, m. port. (spr. *wienténg*; van *winte* = lat. *viginti*, twintig), eene rekenmunt in Portugal = 20 reis of ongeveer 5 centen courant.

vinum, n. lat., wijn; *vinum admissiōnis*, intreëwijn, het gastmaal van eenen nieuw aangenomen domheer; *v. missāle*, de miswijn, wijn, die bij de mis gebruikt

wordt; *vino secco*, m. it., wijn van gedroogde druiven, vgl. *seo*; *vino tinto*, z. *tinto*; **vinaliën**, pl. lat. (*vinalia*), wijnfeesten; **vinificator**, m. nw lat., eig. wijnmaker, wijnbereider, een buisvormige blikken toestel tot beslotene gisting van den wijnmost, uitgevonden door Gall te Coblenz in 1826; **vinificatie**, f. de wijnbereidingskunst; **violentie**, f. lat. (*violentia*), de wijndronkenschap, wijnbedwelming; **vinometer**, m. lat.-gr., een wijnmeter, werktuig tot onderzoek van de hoedanigheden des wijns.

Viola enz., z. *viool*.

violeren, lat. (*violāre*), schenden, ontheiligen, verkrachten, schoffieren, schaken, met geweld ontceeren; overtreden, de wetten breken; *violāre jus territoriale*, het regt van den landheer te kort doen; **violāta**, f. eene geschondene, verkrachte, ontjuferde, ontmaagde; **violatie**, f. de schending, onteering, ontwijding; verkrachting, schoffering, cerroof; **violēt** (lat. *violētus*, a, um), geweldig, gewelddadig, hevig, onstuimig, driftig, vinnig, als adverb. ook *violēter*; *violētum stuprum*, z. *stuprum* enz.; **violentie**, f. (lat. *violentia*), het geweld, de gewelddadigheid, geweldenaar, hevigheid, onstuimigheid enz.

Viool 1), f. of **viooltje**, n. (lat. *viōla*, it. *viola*, hoogd. *viōle*, fr. *violētte*) ook **violet**, de bekende kleine welriekende lentebloem van donkerblauwe purperkleur, het zinnebeeld der bescheidenheid en nederigheid; *viōla matronālis*, het vrouwen- of maagdenviooltje, gevulde nachtschade; **violen-siroop**, Pharm., eene kinderartsenij uit viooltjes enz. bereid, als borstmiddel, tegen de spruw enz.; **violenwortel**, een eenigzins bittere, geneeskrachtige wortel met een' liefelijken viooltjesgeur; **violēt** (it. *violētte*), eene soort van paarsche perziken zonder dons met loszittenden steen.

Viool 2), f. (it. en sp. *viola*, fr. *viōle*), algemeene benaming van verscheidene snaren-speeltuigen, welke met eenen strijkstok gestreken worden, strijkinstrumenten; inz. z. v. a. *viola di braccio*, f. it. (spr. —*brātsjio*) of *viola alta* (vgl. *alta viola*), armviool, altviool (in het hoogd. gewoonlijk *bratsche* geheeten); *viola di gamba*, de knieviool, basviool, z. **gambe**; **violētta**, f. eene kleine viool; **violine**, f. (it. *violino*, m. fr. *violon*, m.), de discantviool, gew. kortweg viool of vedel geheeten; **violonist**, m. (it. *violinista*), een vioolspeler; *violino piccolo*, m. it., de kleinste viool, quart-viool; *violino-primo*, de eerste viool; *v. secundo*, de tweede viool; **violón**, m. fr. (spr. *violóng*), eig. de viool, naar het ital. *violone*: de basviool (vgl. *contrabas*), de bas; **violonist**, m. een

basspeler; **violoncello**, m. it. (spr. — *tsjello*) of **violoncel**, n. (spr. *wiolongsjél*), de kleine basviool, knieviool, z.v.a. *viola di gamba* (ook *scheïlo*, hoogd.); **violoncellist**, m. een basvioolspeler.

Vioolsteen, m. een schilferige steen, die bij het wrijven eenen geur van viooltjes van zich geeft.

Virāgo, f. lat., een mannelijk vrouwspersoon, manin, *grof gespierde, sterke, vierkante, manhaftige vrouw*; gem. ook wel vrouwelijke huzaar, dragonder, dricdekker, draak.

Virelai, n. fr. (spr. *wierlè*; van *virer*, draaijen, wenden, en *lai*, lied), een oudfransche liederenvorm met korte verzen en 2 wederkeerende rijmen; **virement**, n. (spr. — *máng*), het wenden van een schip; *virement de parties* (spr. — *d'partí*), Merc., het afrekenen, vereffenen van schulden de ene tegen de andere, af- en aanschrijven der posten, overwijzing, overdraging, z. v. a. *scontro*.

virginēus morbus, m. lat. (*virginēus*, a, um, maagdelijk, van *virgo*, gen. *virginis*, maagd), de maagdenziekte, vrijsterziekte, bleekzucht; **Virginia**, vrouwenn.: de maagdelijke; **virginiteit**, f. (lat. *virginitas*), de maagdelijkheid, maagdelijke staat, zuiverheid, reinheid, onbevleetheid, maagdom; **virgo**, f. de maagd, het zesde teeken des dierenriems.

Virgouleuse, f. fr. (spr. *wierghoelúz*), de glanspeer, ijspeer. eene soort van zeer sappige winterperen (naar het dorp Virgoulée bij Limoges).

virgula, f. lat. (verklw. van *virga*, takje, rijsje, roedje), eene kleine roede, een staalje; een klein streepje, komma; *virgula mercurialis* of *devinatoria*, de wigghel- of tooverroede, in den vorm eener Y, waarmede men voorgaf verborgen schatten en mijnen te kunnen ontdekken; **virguleren**, nw lat., aanstrepen, met streepjes (»”) insluiten.

viriel, lat. (*virilis*; e, v. *vir*, de man), mannelijk, manhaftig, kloek, tot den man behoorende; **viriele stem**, z. *votum virile*; *pro parte virili*, eig. naar mannelijk aandeel, d. i. volgens krachten; Jur., naar de hoofden, in gelijke deelen; *virilis portio*, z. ond. *portie*; **viriliteit**, f. (lat. *virilitas*), de mannelijkheid, mannelijke staat of ouderdom, voorttelende kracht; manmoedigheid; mannelijke erven; **viripotentie**, f. nw lat., mannenkracht, manbaarheid, mannelijk vermogen; *viritim*, lat., man voor man.

virtus, f. lat. (gen. *virtutis*), werkende kracht, degelijkheid, dapperheid, deugd; *virtus nobilitat*, deugd adelt (zinspreuk der orde van den nederlandschen leeuw); *virtuti et merito*, aan deugd en verdienste (zinspreuk der spaansche Karels-orde);

virtuti in bello, aan de dapperheid in den krijg (opschrift op het kruis der kon. saks. militaire St. Hendriksorde); **virtueel** en als adverb. *virtualiter*, nw lat. of **virtueel** (fr. *virtuel*), krachtig, innerlijk vermogend; naar de kracht of beteekenis, begripmatig, volgens zijn wezen geldend; **virtuele kracht**, eene wel voorhandene, maar voor het oogenblik niet werkzame kracht (in tegenst. met *actueel*); **virtualiteit**, f. de vermogende kracht, het werkingsvermogen; wezentlijke of begripmatige geldigheid; **virtuoos**, m. (v. h. it. *virtuoso*, d. i. eig. krachtig, degelijk), een meester in zijne kunst, inz. in de muziek, groot kunstenaar; kunstheld, kunstmeester, toonkunstmeester; **virtuoos**, f. meesters, groote kunstenaressen enz.; **virtuositeit**, f. de kunstvaardigheid, het kunstmeesterschap, de meestervaardigheid, meesterkracht, volkomenheid in de uitoefening eener kunst.

virulent, lat. (*virulentus*, a, um, van *virus*, n. sap, poelstank, vergift), etterig, venijnig, vergiftig, vol scherpe, kwaadaardige sappen; **virulentie**, f. de etterachtige gesteldheid eener wond, vergiftigheid, boosaardigheid; de wrevel, wrok.

vis, f. lat., de kracht, magt, het geweld; *vi*, met geweld, gewelddadig; ook krachtens, ten gevolge, uit kracht; *vi absolutiōnis*, uit kracht der vrijpraak; *vi adjudicatiōnis*, uit kracht der toekenning; *vi cessiōnis*, krachtens den afstand; *vi coactus*, z. ond. *coactie*; *vi praesidi*, uit kracht van het voorzitterschap en het voorregt als voorzitter; *in vim*, in kracht, krachtens, uit kracht, ten gevolge; *in vim revisiōnis*, ten gevolge der doorzetting; — *vis armata*, de gewapende magt; *vis centrifuga*, z. v. a. centrifugaalkracht (z. ond. *centrum*); *vis compulsiva*, aandrijvende kracht; *v. expansiva*, uitdrijvende kracht; *v. inertiae*, de kracht der traagheid, het volharden in denzelfden toestand, het volhardingsvermogen; *v. legis*, kracht van wet; *v. probandi*, de bewijskracht.

Visa, n. fr. (v. h. lat. *videre*, zien; *visum*, gezien), het geziene, de getuigenis iets gezien te hebben en te billijken; vgl. *viseren*; **visage**, n. (spr. *wizaazj*), het gezicht, aangezicht, gelaat, de gezigtvorm; de persoon; *vis a vis* (spr. *wizawi*), eig. aangezicht tegen aangezicht, tegenover; als subst. een tegenover, eene smalle koets in den vorm eener *berline*, doch die voor en achter slechts éene zitplaats heeft; een persoon, die tegenover een ander is geplaatst, bij het dansen, aan tafel enz.; Muz., een dubbelvleugel, dubbelklavier, een door Hoffman in 1779 uitgevonden speeltuig.

viscēra, pl. lat., de ingewanden; **visce-**

raal, nw lat., tot de ingewanden behoorende of die betreffende, b.v. *visceraal-artsenij* of *visceraal-elixer*, artsenij tot versterking der ingewanden of van het verteringsvermogen.

Vischnou, Vischnoe, Wischnu, m. ind., eig. de doordringer, waarsch. de æther, als bezielend beginsel des heelals, de behoudende, beschermende godheid der Indiërs, een der leden van de trimourti, gehuwd met Lakchma (vgl. Krischna en Siwa).

Viscount, m. eng. (spr. *wáikount*; = fr. *vicomte*, z. a.), een engelsche ondergraaf.

Viscus, m. of **viscum**, n. lat., de vogellijm; **viscide** (lat. *viscidus*, a, um), taai, kleverig (inz. van slijm); **viscositeit**, f. nw lat., de kleverigheid, taaiheid, taaije slijm.

viseren (fr. *viser*, v. h. lat. *visère*), afzien, mikken, het oogpunt nemen, turen, doelen; op 't mikijzer nemen (vgl. **vizier**); eiken, roeijen of rooijen, den inhoud van een vat met den viseerstok onderzoeken en meten; eenen pas en dgl. doorzien en door onderschrift en zegel goedkeuren en bekrachtigen; **viseerder**, m. een vatmeter, ijker, rooijer, ijkmeester; een onderzoeker van passen en dgl.; **viserkunst**, de ijkkunst, vatmeetkunst, de kunst om den inhoud van een vat te bepalen; de kunst van wel te mikken, mikkunst; **viseerstok**, een maatstok voor vaatwerk, roei- of rooistok.

Viset- of fisethout, z. **fustikhout**.

visibel. lat. (*visibilis*, e, fr. *visible*, v. h. lat. *vidēre*, zien, *visum*, gezien), zichtbaar, openbaar, oogenschijnlijk, klaarblijkelijk; **visibiliteit**, f. zichtbaarheid, oogenschijnlijkheid.

Visie en visioen, f. lat. (*visio*, v. *vidēre*, zien), eig. het zien, de aanblik; een gezicht, droombeeld, nachtgezicht, spook, eene hersenschim, inbeelding, droomerij; Log., **visie**, f. de aanschouwing; **visionair**, m. nw lat. (fr. *visionaire*), een ziener, geestenziener, dweeper, dromer, iemand vol zotte grillen, inbeeldingen (vgl. *phantast*).

Visier, z. **vizier**.

Visir-kan, f. eene vochtmaat te Leipzig, = $\frac{1}{8}$ van den eimer of 1,4044 ned. kan; ook eene vochtmaat te Dresden, = $\frac{1}{8}$ v. het biervat of 1,4048 kan; **visir-masz**, n. eene vochtmaat in Beijeren, = $\frac{1}{8}$ eimer of 1,1772 kan; te Neurenberg = 1,1452 kan.

visis actis, lat. Jur., na ingeziene acten of na inziening der strijdschriften.

visitären, lat. (*visitare*, eig. bij herhaling naar iets zien, v. *vidēre*, *visère*, zien; fr. *visiter*), onderzoeken, doorzoeken, bezigtigen, bezoeken, een bezoek geven, gaan zien; **visitatie**, f. de onderzoeking,

bezigtiging, huiszoeking; bezoeking, tuchtiging; het bezoek der maagd Maria aan Elizabeth; **de orde der visitatie-nonnen** of **der visitandinen**, eene orde van geestelijke zusters, gesticht door St. Franciscus de Sales te Ancecy in 1610, om de zieken te bezoeken en te ondersteunen; **visitator**, m. nw lat., een doorzoeker, geregteijk onderzoeker of bezigtiger v. koopwaren enz.; de klooster-onderzoeker; **visite**, f. fr., het bezoek, de opwachting; het bezoek der artsen bij de zieken; het onderzoek of de opneming (der koopwaren enz.); *pour faire visite* (spr. *poer fèr' wisiet'*), afgek. *p. f. v.*, om bezoek af te leggen, om zijne opwachting te maken; **visite-kaartje**, bezoek-kaartje; **visite-kamer**, bezoek-kamer enz.; **visiteur**, m. fr., onderzoeker, beziener, peiler, kommiss (der koopwaren, scheepsladingen enz.); bij sommige orden de geestelijke, die het opzigt heeft over vele gestichten van dezelfde orde, de pater-visitator; ook een vreemd vrijmetselaar, die eene loge bezoekt, een broeder-visitateur; in 't algemeen iemand, die dikwijls bezoeken aflegt.

Vislino, z. **ragusino**.

Visney, m. eng. (spr. *wisni*), de met brandewijn vermengde tintwijn, kersenbrandewijn.

Visorium, n. nw lat. (van het lat. *vidēre*, zien), het gezichtsdoel; bij letterzetters: de handschrifthouder, het vizier, een plankje, waarop de te zetten kopij wordt vastgestoken.

Vista, f. it. (spr. *wiesta*, van het lat. *vidēre*, zien), Merc., zigt, vertooning van eenen wissel; *a vista*, op zigt, op vertooning des wissels (te betalen).

Visuaal, visueel, f. nw lat., tot het zien behoorende, het gezicht betreffende; **visualiteit**, de zienskracht, het ziensvermogen; **visuaal-lijn**, de gezichtslijn; **visuaal-punt**, het oogpunt, gezichtspunt; **visuaal-zenuw**, de gezichtszenew; *visum*, n. lat. (van *vidēre* zien), het geziene, de aanblik, oogenschijn; ook z.v.a. *visa* (z. a.); *visum repertum*, n. een bezigtigings- of onderzoeksberigt, het verslag van eenen geneesheer of wondheeler over den toestand, waarin hij gewonde of doode lichamen heeft gevonden, een schouwberigt; *visus*, m. het zien, het gezicht, de zienskracht; *visus abnormis*, m. gebrekkig zien; v. *coloratus*, kleurenzien, z.v.a. chruksie; v. *defiguratus*, z.v.a. metamorphopsie; v. *dimidiatus*, z.v.a. diplopie; v. *lucidus*, z.v.a. photopsie; v. *nebulosus*, nevelzien; v. *reticulatus*, net- of floerszien.

vita, f. lat., het leven; *vita anto-acta*, het voorheen geleide leven, de vorige levenswandel; *vita brevis, ars longa*, het leven (is) kort, de kunst lang; v. *sedentaria*,

z. sedentarisch ond. *sedes*; *acta de vita*, het levensbewijs, het in regten gevorderde bewijsstuk, dat iemand, b. v. die eene jaarwedde trekt, nog in leven is; *vitae curriculum*, n. de levensloop; *vitae, non scholae, discendum est*, voor het leven, niet (enkel) voor de school, moet men leeren; *vitaal* (lat. *vitālis, e*), tot het leven behoorende; levend, voor leven geschikt, met levenskracht begaafd; leven gevend, leven wekkend, leven bevorderend of onderhoudend; **vitaal-principe**, de grondoorzaak des levens; **vitaal-warmte**, levenswarmte; **vitaliānen**, pl., of **victualie-broeders**, eene noordse zeeooversbende, die in den oorlog tusschen Denemarken en Zweden in de 14de eeuw als vrijbuiters de stad Stockholm den noodigen toevoer bezorgden; **vitaliseren**, nw lat., levenskracht geven, bezielen; **vitaliteit**, f. lat. (*vitalitas*), de levenskracht, het levensvermogen, het leven, het tijdstip, waarop het leven aanvangt, legale vitaliteit, dat tijdstip, waarop het kind wordt gerekend tot leven geschikt (*viabel*) te zijn, en waarvan de eerste term bij de wet bepaald is op den 182sten dag; **vitalitium**, n. mid. lat., het levensonderhoud, de lichaamsbehoefte; het schenken van zijn vermogen aan iemand, om daarmede een ander levenslang te onderhouden.

vite, fr. (*vite*, spr. *wiet*?; it. *visto*, dus eig. zichtbaarlijk?), snel, gaauw, rasch, vlug, gezwind; **vitésse**, f. snelheid, gezwindheid.

vitellus, m. lat. (eig. kalfje, verklw. van *vitulus*, kalf), het ei-geel, de dojer.

vitiligo, f. lat., eene witte huidvlek, inz. de levervlek (*vitiligo hepatica*).

Vitilitigātor, m. lat. (v. *vitium*, z. a., en *litigare*, z. *litigeren*), een opzettelijk of moedwillig tegenspreker, twister (*chicaneur*), een bediller, schreeuwer, blafkaak; **vitilitigium**, n. nw lat., gewzets, geblaf.

Vitium, n. lat., pl. *vitia*, eene fout, feil, een gebrek, verzien, eene vergissing, dwaling, ondeugd, zonde; *vitium canonicum*, een lichaamsgebrek, waardoor iemand tot het vervullen van eene geestelijke bediening in de r. k. kerk ongeschikt wordt gerekend; *vitium congenitum*, een aangeboren vormingsgebrek, eene onregelmatigheid, afwijking; *vitium naturae*, een natuurgebrek, aangeboren gebrek; *vit. remissionis*, Muz., het gebrekkig dalen der zangstem; *vit. subreptionis*, Jur., het vergrijp der valsche, eenzijdige voorstelling; *vit. tremuli*, het sidderen der stem bij het zingen; **vitieus** (lat. *vitiosus, a, um*), gebrekkig, gebrekkelijk, verkeerd; ondeugend, verdorven, goddeloos, slecht, zondig; **vitiositeit**, f. (lat. *vitiositas*), de

gebrekkigheid, verkeerdheid, boosaardigheid of verdorvenheid van het mensche-lijke hart, het bederf.

vitesceren, **vitrificeren** enz., z. ond. *vitrum*.

Vitriool, m. (mid. lat. *vitriolum, vitreolum*; van het lat. *vitreolus, vitreus, a, um*, van glas, glasachtig, v. *vitrum*, z. a.), een metallisch zout, zwavelzuur in verbinding met metaalkalken, inz. van koper, ijzer, zink en kobalt; van daar koper-, ijzer-, zink- en kobalt-vitriool; **vitriool-ether**, of **vitriool-naphtha**, f. op het hoogst gezuiverde wijngeest met zwavelzuur gedestilleerd, ten uiterste vlugtig, licht ontbrandbaar en van sterken, doordringenden reuk (vgl. *ether*); **vitriool-olie**, zwavelzuur; **vitriool-kies**, zwavelkies, ijzerkies; **vitriolescéren**, nw lat., tot vitriool worden; zich in vitriool veranderen; **vitriolisatie**, f. de zwavelzuur-bereiding, de verandering in vitriool.

vitrum, n. lat., glas; *vitrum antimoni*, spiegelglas; *v. plumbi* of *v. Saturni*, loodglas; **vitrescéren**, nw lat., tot glas worden, verglazen; **vitrescibel** (fr. *vitri-fiable*), verglaasbaar, wat door de werking des vuurs in glas kan veranderen; **vitrescibiliteit**, f. de verglaasbaarheid; **vitrificéren**, tot glas maken of smelten, in glas veranderen, verglazen; **vitrificatie**, f. de verglazing, verandering in glas; **vitreus**, glasachtig, glazig; **vitrométer**, m. lat.-gr., een glasmeter, straalbrekingsmeter, een werktuig, waarmede men de verschillende graden van breking en verspreiding meet, welke de lichtstralen bij hunnen doorgang door de onderscheidene soorten van glas ondergaan.

vituperéren, lat. (*vituperāre*), laken, misbillijken, wraken, misprijzen; **vituperātie**, f. de laking, wraking, misprijzing, versmading.

Vitus-dans [*Sint*] of **St. Veits-dans**, z. **valentijnsziekte** ond. *vale*.

Vitzliputzli, m. (mexicaansch *Huitzilopochtli*, zamengesteld uit *huitzitzilin*, colibri, en *opochtli*, links, omdat het beeld van den god aan den linkervoet colibrivederen had), de krijgsgod der oude oorspronkelijke inwoners van Mexico, wiens feest in de lente gevierd werd; de mexicaansche duivel.

Vitzthum, z. **vidame**.

viva enz., lat., **vivaciteit** enz., z. ond. *vivus*.

Vivandier, z. ond. **vivres**; **vivarium**, z. ond. *vivus*.

vivat! lat. (v. *vivere*, leven) of it. **viva!** hij (zij, het) leve! lang leve...! **vivat amicitia!** **vivat amor!** enz., lang leve de vriendschap, lang besta de liefde enz.; het **vivat**, het heilwenschend vreugd-groep: hij leve! **vivant**, dat zij leven!

vixi, ik heb geleefd; *vixit*, hij (zij, het) heeft geleefd.

Vivérren, f. lat. (*vivérrae*), stinkdieren, een naar den marter gelijkend dieren geslacht, ook moufette en conepatl.

Vivres, pl. fr. (spr. *viwr'*; v. *vivre* = lat. *vivere*, leven), levensmiddelen, mondvoorraad; **vivandier**, m. (spr. *wiwandjé*), een veldkramer, legerhandelaar met levensmiddelen, zoetelaar, marketenter; **vivandière**, f. (spr. — *djér*), zoetelaarster, marketenster.

vivus, a, um, lat. (it. *vivo*, fr. *viif*), levend, levendig; *viva vox*, f. de levende stem, het levendige woord, het mondeling onderwijs; *viva voce*, met levende stem, d. i. mondeling; *vivace*, fr. (spr. *wiwáss'*; v. h. lat. *vivar*, gen. *vivacis*, lang levend; levendig), ook *con vivézza*, it. Muz., levendig, vurig, met levendigheid; *vivacissimo* (spr. — *tsjiess-*), hoogst levendig; **vivaciteit**, lat. (*vivacitas*) of fr. *vivacité*, f. de levendigheid, vlugheid, vinnigheid, vurigheid, wakkerheid, bedrijvigheid, vrolijkheid; **vivarium**, nw lat., eene bewaarplaats voor levende dieren, eene diergaarde; **vivianiet**, m. phosphorzuur ijzer, spathig of bladerig ijzerblauw; **vivificatie**, f. lat. (v. *vivificare*, levend maken, bezielen), de beziening, levend- en levendigmaking; **vivipáren** (lat. *vivipári*), pl., levend barenden, dieren, welke levende jongen ter wereld brengen; **viviparismus**, n. of **vivipariteit**, de staat of gesteldheid der dieren, die levende jongen baren; **vivisectie**, f. nw lat. (vgl. *seceren*), ontleding van levende dierlijke lichamen.

vix credo, lat., nauwelijks geloof ik het. *vixi, vixit*, z. ond. *vivat*.

Viz, m. eene rekenmuut in Bengalen = $\frac{1}{32}$ zilverropij of $3\frac{1}{2}$ ct. courant; op Coromandel = $\frac{1}{16}$ zilverropij of $\frac{1}{2}$ cent.

viz, afkort. v. *videlicet*, z. ond. *vide*.

Vizier 1) of eig. **wezir**, m. arab., z. op **vezier**.

Vizier 2) of **visier**, n. (it. *visiera*, f., fr. *la visière*; v. h. lat. *videre*, zien, *visum*, gezien), het voorstuk van eenen helm met de kijkgaten, dat men kan opschuiven om te beter te zien of ruimer adem te halen, de helmschuij, helmklep; het oogpunt, mikijzer aan schietgeweer; ook voor oog, gezigt, b. v. iets in 't vizier krijgen, het in 't oog krijgen; iemand iets in 't vizier zeggen, hem in 't aangezigt iets beleedigends, grofs, onaangenaams enz. toevoegen.

Vizdom of **vizthum**, z. **vidame**.

vlaamsch, van Vlaanderen, wat tot Vlaanderen behoort, daaraan eigen is; ook weleer voor: nederlandsch, toen Vlaanderen het belangrijkste gewest der Nederlanden was (gelijk men later hollandsch voor nederlandsch zeide), b. v. de

vlaamsche school, de nederlandsche schilders, de schilders v. de nederlandsche school; een **pond vlaamsch**, nederl. gefingeerde munt, = 6 gulden; **Vlamingen**, bewoners der provincie Vlaanderen; weleer ook Nederlanders.

Vladika of **wladika**, m. de vorst der Montenegrijnen, een slavische volksstam in Albanië.

Vleet, f. (v. vlieten, drijven), een vliet- of drijfnet voor de haringvangst, ook allerlei vischtuig; een groot, ter walvischvangst uitgerust schip; **bij de vleet**, bij menigte, in groote hoeveelheid te gelijk (als de haring in het net).

Vlies, n. (naauw verwant aan vel, v. lies), in 't alg. zeer dun vel; de huid van een dier met de haren, de vacht van een schaap, schapenvacht; het gulden of gouden vlies, eene fabelachtige ramsvacht (z. **Argonauten**); de orde van het gulden vlies, eene bourgondisch-spainsche en oostenrijksche ridderorde, in 1430 ingesteld door Philips den goede, hertog van Bourgondië, welke ordeteeken een gouden lamsvel is.

Vloot, f. (v. vlieten, vloten; fr. en hoogd. *flotte*, eng. *fleet*), eene menigte bijeenbehoorende schepen, tot één doel bestemd en doorgaans onder een gemeenschappelijk bevel staande; **vlot**, n. eene menigte aaneengehechte drijvende balken, inz. zooals die uit Duitschland naar Nederland komen, houtvlot; **vlotschuit**, **vletschuit**, f. eene soort van groote platboomde ligters, ter dienste van groote schepen, inz. te Amsterdam.

Vocaal, m. (v. h. lat. *vocalis*, f. scil. *littera*, v. *vocalis*, e, klinkend, geluid gevend, van *vox*, stem), een zelfklinker, klinker, eene klinkletter, b. v. *a, e, i* enz. (in tegenst. met consonant); als adject.: wat met de stem of overluid geschiedt, b. v. **vocaal-gebed**, een gebed, dat overluid gedaan wordt (in tegenst. met mentaal-gebed); **vocaal-muzijk**, gezang (in tegenst. met instrumentaal-muzijk); **vocalisatie** of **vocalisering**, f. het teekenen van het hebreuwsche schrift met vocaal-teekens; **vocalisch**, zelfklinkend; **vocalismus**, n. de gezamentlijke zelfklanken en haren aard en verhoudingen.

vocabulum, n. lat., pl. *vocabula* (van *vocare*, roepen, noemen), een woord; **vocabularium**, n., fr. *vocabulaire*, een woordenboek, eene woordenopgave, woordenlijst, inz. om van buiten te leeren in de scholen; **vocabulist**, m. een woordenboekschrijver; een woordenkramer.

Vocalisatie, **vocalisch**, **vocalismus**, zie ond. **vocaal**.

Vocatie, **vocatief**, z. ond. **voceren**.

voce, f. it. (spr. *wootsje*; van het lat. *vox*, gen. *vocis*), stem, zangstem; *voce*

di petto, borststem; *voce di testa*, hoofdstem, fausset-stem (falset); *voce*, *vocem*, lat., z. ond. *vox*.

voceren, lat. (*vocare*), roepen, noodigen, dagvaarden, voor de rechtbank roepen; **vocatie**, f. (lat. *vocatio*), de noodiging, ontbieding, dagvaarding; de roeping, neiging, aanleg; het beroep of de beroeping tot een ambt; het ambt, de post, werkring; **vocativus** of **vocatief**, Gram., de roeper, z. casus; ook een schalk, looze vogel (dien men dikwijls berispelend of waarschuwend moet toeroepen).

Voet, m. eene voorm. ned. lengtemaat; de rijnlandsche voet = 0,3139—, de amsterdamsche voet = 0,2831 ned. ellen; ook eene lengtemaat in zeer vele andere landen, die meestal iets meer of minder dan 3 palmen of decimeters lang is.

Voetiaan, m. aanhanger van Voet of Voetius, een bekend godgeleerde, die in de 17de eeuw te Utrecht leerde; iron. een voetganger, voeteerder.

Vogue, f. fr. (spr. *vogh'*; v. *vogeur*, it. *vogare*, roeijen, varen, = het hoogd. wogen), eig. golvende of schommelende beweging; vaart, loop, gang; omloop, gebruik, zwang, mode, trek, toeloop, naam, roem, achting, aanzien; in *vogue* of *en vogue* (spr. *ang—*) zijn, in zwang zijn, in goeden naam staan, gezocht worden, veel aftrek hebben; toeloop hebben.

voici, voilà, fr. (spr. *voasi*, —), ziehier, ziedaar, hier is, daar is, hier, daar.

Voisinage, f. fr. (spr. *voazindazj'*; van *voisin* = lat. *vicinus*, buurman, nabuur), de nabuurschap, nabijheid, buurt.

Voiture, f. fr. (spr. *voatiur'*; van het lat. *vectura*, het varen, rijden, van *vehere*, voeren), een voertuig; inz. een rijtuig, wagen, eene koets.

vol., afkorting van *volumen* (z. a.).

volabel, nw lat. (van *volare*, fr. *voler*, vliegen), vlugtig; ook fr. (*volable*, van *voler*, stelen), steelbaar, besteelbaar; **volabiliteit**, f. nw lat., de vlugtigheid; **volaille**, f. fr. (spr. *wolálj'*), gevogelte, pluimgedierte; **volant**, m. fr. (spr. *woláng*), een pluimbal; **volante**, f. een lang, ligt vrouwenkleed; een ligte, niet gevoerde vrouwen-overrok; **volatiel**, lat. (*volatilis, e*), vliegend, gevleugeld; vlugtig, ligt vervliegend, verdampend; **volatiliseren**, nw lat. Chem., vervlugtigen, vlugtig maken; **volatilisatie**, f. de vervlugtiging; **volatilitéit**, f. de vlugtigheid, vervliegbaarheid; veranderlijkheid, wankelmoedigheid.

Vole, f. fr. (v. *voler*, stelen, snel wegnemen). in het kaartspel: het halen van alle slagen door één speler, ook tóut gheeten; *la vole annoncée* of *déclarée* of *solo tóut*, de bij den aanvang v. h. spel aangekondigde of verklaarde vole.

Volée, f. fr. (v. *voler*, vliegen), eene

vlugt, menigte, een zwerm, eene hui; staat, rang, jaren; *de la première volée*, van den eersten rang; *à la volée*, ter vlugt, in 't wild, onbezonnen.

volente Deo, lat., afgekort v. *D.*, als God wil, met Gods wil; *volenti non fit injuria*, aan den willende geschiedt geen onrecht, of wie het zoo hebben wil, dien wedervaart recht.

Volerie, f. fr. (spr. *wol'ri'*; v. *voler*, stelen), dieverij, spitsboeverij; **voleur**, m. een dief, gaauwdief, roover, spitsboef.

Volet, n. fr. (spr. *wolé'*), een blind, vensterblind.

Volière, f. fr. (spr. *woljèr'*; v. *voler*, vliegen), eene vogelvlugt, ruimte, waar men allerlei vogels tot zijn vermaak houdt; groote vogelkooi, duivenslag.

Volik of **Wolik**, m. turk. (*wolyk*), een klein turksch vaartuig met ééne mast, tot de kustvaart bestemd, eene bark.

Volitie, f. nw lat. Phil., de werking door welke de wil zich tot iets bepaalt, de wil, wils-uiting.

Volkaan, z. **vulkaan**.

Volkameria of **volckameria**, f. (zoo genaamd naar Joh. G. Volckamer, een' botanicus te Neurenberg, gest. 1693), een' pronkgewas van velerlei soorten, waarvan ééne (*Volkameria fragrans* of *clerodendrum fragrans*, ook *Volkmannia japonica*) de welriekendste bloemen draagt.

Volkmar, oudd. mansn.: de volksberoemde, volksroem.

Volontair, m. (spr. *wolongtèr*; fr. *volontaire*, van het lat. *voluntarius, a, um*, vrijwillig), een vrijwillige, zonder soldij dienende soldaat; iemand zonder dienst of meester, een aan zich-zelfen overgelatene; **volontairement**, fr. (spr. *wolongtèr-máng*), ongedwongen, vrijwillig, uit eigen vrijen wil, zonder dwang; **volonté**, f. fr. (spr. *wolongté*, van het lat. *voluntas*), de wil, het willen, believen, welbehagen; *à volonté*, naar believen, naar welgevallen; *payable à volonté* (spr. *pejabl'*—), betaalbaar als de houder (van den schuldbrief) de betaling verlangt; **volontiers** (spr. *wolongtje*), gaarne, volgaarne, gewillig, gereedelijk.

Volsélla, **vulsélla**, f. lat. Chir., eene korentang, een haartrekker; ook tentijzer, peilijzer.

volta, it. Muz., maal (op de partitiën gebruikt om herhaling aan te duiden; *prima volta*, *seconda volta* enz.).

Voltaireianismus, de geest, de gevoelen, het stelsel van Voltaire, een' groot fr. dichter enz. der vorige eeuw; **voltairiaansch**, wat Voltaire betreft, inz. de neiging, overhelling, zucht tot spottende ongelooovigheid.

Voltaische zuil of **batterij**, z. ond. **galvanismus**; **voltaische pistool**, een door

de electriciteit af te schieten pistool; **voltaïsme**, z. v. a. *galvanismus*.

Volte, f. fr. (spr. *wolt'*; it. *volta*, v. h. lat. *volūtus*, a. um. gerold, gedraaid enz., v. *volvère*, z. **volvèren**, de wending, zwenking, het kringsgewijze omrijden met een paard op de rijbaan; een oude dans, waarbij men, na zijne dame verscheidene wendingen te hebben doen maken, haar behulpzaam is in het doen van een' lichtsprong; de muziek tot dien dans; in het scherm en eene zekere beweging of kunstgreep om de stooten der partij af te keeren; ook het onderslaan der kaarten, de kaartkeering, kaartruiling, eene kunstgreep van goochelaars en geoevende kaartspelers; van daar de **volte slaan**; **volte-face** (spr. *wolt' fass'*) **maken**, zich plotseling tegen den nazettenden vijand wenden en hem het hoofd bieden, geheel omzwenken; **volti** of **volto subito**, **volti presto**, it., afgek. *v.s.v.p.* (op muziekbladen), keer snel om! of snel omgekeerd! **si volti**, men keere om; sla om.

voltigèren (spr. *woltizjèren*), fr. (*voltiger*; it. *volteggiare*) heen en weder zwenken, fladderen; zich op een paard slingeren of werpen, op- en afwerpen; kunstsprongen doen; **het voltigèren**, het kunstspringen, op- en afspringen van een paard; **voltigeur**, m. (spr. *woltizjèur*), een kunst- of luchtspringer, slingeraar op de koord (vgl. *æquilibrist*); pl. **voltigeurs**, ook eene soort van ligt voetvolk, geplaatst op den linkervleugel van het bataillon en voornamelijk bestemd om te tiraileren en zich snel heen en weder te bewegen.

volubel, lat. (*volubilis*, e, v. *volvère*, z. **volvèren**), eig. rolbaar, draaibaar; buigzaam, bewegelijk, lenig, vloeiend; **volubiliteit**, f. (lat. *volubilitas*), de bewegelijkheid, lenigheid, buigzaamheid, gladheid, radheid of vaardigheid van tong, vlugheid, vloeibaarheid in 't spreken; veranderlijkheid, onbestendigheid.

Volūmen, n. afgek. *vol.*, pl. *volumina*, lat. (v. *volvère*), eene boekrol, papierrol, zamengerold geschrift; een pak of bundel geschriften; van daar ook voor boek, boekdeel, band of deel van een boek; ook de omvang, ruimte, lichamelijke inhoud of omvang, de grootte, dikte, massa van een lichaam; **volumineus**, nw lat., veeldeelig, uit vele boekdeelen bestaande, veel plaats beslaande, dik of diklijvig, van aanzienlijken omvang; **voluminositeit**, f. lijvigheid, dikte, groothed van omvang.

voluntarie, lat., Jur., vrijwillig, van zelf.

voluptueus, lat. (*voluptuosus*, a, um, van *voluptas*, geneugte, wellust), wellustig, aan de zinnelijke vermaken overgegeven, vermakelijk, genoegelijk, genotademend.

Voluspa, z. ond. **Wole**.

volvèren, lat. *volvère*), wentelen, rollen, draaijen, wikkelen (vgl. ook in *volvèren*); **volūte**, f. (lat. *volūta*), Arch., de wrong, eene krul of een sieraad aan het kapiteel der zuilen; N. H., de rolslak, toot, een slakken geslacht; **volutieten**, pl., nw lat., eene slakkenversteening met rolvormige draaiingen; **volvulus**, m. Med., de darmkronkel, het miserere.

voméren, lat. (*vomère*), braken, overgeven, spuwen, uitbraken; **vomitus**, m. het overgeven, braken; **vomito negro**, m. sp., het zwarte braken, de gele koorts; **vomitief**, n. nw lat., en **vomitorium**, n. lat. (v. *vomitorius*, a, um, braking opwekkend), een braakmiddel.

Vora, f. noord. Myth., de 10de der twaalf scandinavische godinnen.

Voraciteit, f. lat. (*voracitas*, v. *vorax*, vraatzuchtig, gulzig), de vraatzucht, gulzigheid.

Vorm, m., lat. *forma*, z. a.

vortex, m. lat. (z. v. a. *vertex*), de wieling, draaikolk; wervelwind; **vortex purulentus**, m. Med., de etterprop.

vostro conto, it., afgek. *v. C.*, Merc., uwe rekening; **per vostro** (scil. *conto*), voor uwe rekening.

Votum, n., pl. **vota**, lat. (v. *volvère*, z. **volvèren**), eene gelofte; een zegenwensch; in 't alg. een uitgesproken wensch; van daar eene stem, kiesstem, goedkeuring, toestemming; ook de stemuitbrenging; **vota colligèren**, stemmen inzamen; **ex voto**, naar wensch; ten gevolge eener gelofte; **meo voto**, naar mijnen wensch of naar mijne stem, wanneer het op mij aankomt; **votum castitatis**, de kloostergelofte, kuisheid; **votum consultativum**, eene beraadslagende, raadgevende stem; v. *decisivum*, eene beslissende stem; v. *obedientiae*, de kloostergelofte van onvoorwaardelijke gehoorzaamheid; v. *paupertatis*, de gelofte der armoede, door welke men zich allen persoonlijke eigendom ontzegt; **vota majōra**, pl., de meeste stemmen, stemmenmeerderheid; **per vota majōra**, door meerderheid van stemmen; v. *saniōra*, pl., de doelmattige stemmen of voorstellen; v. *secūnda*, de tweede echt; — **voṭèren**, nw lat. (it. *votare*, fr. *voter*), stemmen, zijne stem geven; afstemmen, door meerderheid van stemmen beslissen; **voṭánt**, m. een stemmende, stemhebber, stemuitbrenger, stemgever; **voṭátie** of **voṭéring**, f. de stemgeving, stemming, stemopneming; **voṭief**, lat. (*votivus*, a, um), door eene gelofte beloofd, volgens of krachtens eene gelofte; **voṭief-geschenk**, **voṭief** of **exvōto**, n. (vgl. boven *ex voto*), een gelofte-geschenk, een geschenk, dat ten gevolge eener gelofte aan eenen tempel, eene kerk enz. gedaan wordt; **voṭief-tafel**, de gelofte-tafel, op

welke den aard van zulk een votief wordt opgetekend; **votieve mis**, zulk eene mis, die niet tot de dienst van den dag behoort, maar aan eenig bijzonder oogmerk is toegewijd, als b. v. voor eenen zieke, eenen reiziger enz.

Voua, eene siamesche lengtemaat, ongeveer een vadem.

Voule, f. op Madagaskar een spaansche daalder, piaster (eig. *voula*, *vola*, zilver); ook een gewigt, ongeveer $\frac{1}{4}$ pond.

vovëren, lat. (*vovère*), gelofte doen, iets door gelofte beloven, plegtig verklaren of beloven; wijden, toewijden.

vox, f. lat. (gen. *vocis*), de stem, klank; ook het woord; van daar *ad vocem* bij het woord (valt mij te binnen enz.); *sub voce*, onder of bij het woord; *vox humana*, f. de menschenstem, een orgelregister; *vox hybrida* of *hibrida* (vgl. **hibrida**), een mengelwoord, een woord uit twee of meer talen zamen gesteld, b. v. verinteressen; *vox populi*, *vox Dei*, lat. sprw., de volksstem (is) Gods stem; *vox virginæ*, maagdenstem, een orgelregister, dat nog liefelijker en een octaaf hooger is dan *vox humana*; *vox clamantis in deserto*, de stem des roependen in de woestijn.

Voyageur, m. fr. (spr. *vojazjeur*, van *voyager*, reizen, *voyage*, reis, van *voie* = lat. *via*, weg), een reiziger, reizend man; wandelaar, pelgrim, zwerver; *guide des voyageurs*, m. (spr. *ghied' dé—*), gids der reizigers, wegwijzer.

vu, fr. (spr. *wu*; v. *voir*, zien), gezien (gewoonlijk op passen); **vue**, f. (spr. *wu'*), de aanblik, het gezicht, uitzigt, landelijke streek, inzicht, oogmerk, doel; *à vue*, op zicht (op wissels); *payable à vue* (spr. *pejähl'—*), betaalbaar op zicht, d. i. zodra de wissel den betrokkene wordt aangeboden; *de vue*, na zicht, b. v. *payable à 6 jours de vue* (spr. — *si zjoer —*), betaalbaar 6 dagen, nadat de wissel aan den betrokkene vertoond is, op 6 dagen na zicht; *à perte de vue*, zoo ver het oog reikt, onafzienbaar.

Vulcānus of **Vulkaan**, m. lat., Myth., in het gr. Hephæstos geheeten, zoon van Jupiter en Juno, om zijne leelijkheid door zijn vader uit den hemel gesmeten en op het eiland Lemnos neder gekomen, van welken val hij kreupel werd enz.; hij was de god des vuurs en der metaalarbeiders of smeden, wier werkplaats men in den vuurspuwenden berg Ætna stelde; van daar **vulkaan** of **volkaan**, m. een vuurspuwende berg, brandende berg; aan Vulcanus of Vulkaan offeren, in het vuur werpen; **vulcanalĳĳn**, pl. (lat. *vulcanalia*), romeinsche feesten ter eere van Vulcanus, **vulcānisch** (lat. *vulcanius*, *a*, *um*), Vulcanus betreffend; vuurspuwend, van vuurspuwende bergen

herkomstig, vuurhoudend; **vulcanisĳeren**, nw lat., in vuur zetten, verhitten; horens opzetten; **vulcanĳismus**, n. het wetenschappelijk gevoelen der **vulcanĳisten**, z. ond. **neptunĳisten**; **vulcanĳistisch**, met dit gevoelen overeen stemmend, daarop gegrond; **vulcanĳiteit**, f. de afkomst of afstamming van vuurbergen; ook de door de werking des vuurs te weeg gebragte gesteldheid.

Vulgus of **vulgus**, m. en n., lat., het volk inz. gemeene volk, de gemeene man de groote hoop, het gepeupel, graauw, janhagel; **vulgo**, eig. bij het volk, in het volk; gemeenlijk, gewoonlijk, doorgaans, naar het gemeene spraakgebruik, in 't gemeene leven; *vulgo quæsitus*, m. Jur., een hoerekind; *vulgus amicitias utilitate probat*, het gemeen schat de vriendschap naar het voordeel (dat zij geeft); **vulgair** (lat. *vulgāris*, *e*), gemeen, alledaagsch, gering, laag, onbeschaafd; **vulgarĳismus**, m. Neol., gemeenheid; gemeene uitdrukking, gedachte; **vulgarĳiteit**, f. de gemeenheid, laagheid, plathed, plompheid, ruwheid, onbeschaafdheid; **vulgĳeren** (lat. *vulgāre*) en **vulgarĳisĳeren**, nw lat., bekend of ruchtbaar maken, onder de menschen brengen, uitstrooijen, verspreiden; **vulgāta**, f. de gemeene latijnsche bijbelvertaling, waarvan zich de R. K. bedienen; **vulgivaag** (lat. *vulgivāgus*, *a*, *um*), naar den gemeenen, lagen trant; omzwerwend, rondlopend; **Venus vulgivaaga**, zie onder **Venus**.

vulnus, n., pl. *vulnĳera*, lat., eene wonde; *vulnus complicatum*, n. eene zamengestelde wond; *v. letāle*, eene dooddelijke wond; *v. letāle per se*, op zichzelfe dooddelijke wond; *v. per accidens letāle*, eene door een toeval dooddelijk geworden wond; *vulnĳerum spasmus*, m. wondenkramp; *vulneraria (medicāmĳenta)*, pl., wondmiddelen, wondartsenĳen; **vulnĳerĳeren** (lat. *vulnerāri*), wonden, kwetsen; **vulnĳerābel** (lat. *vulnerabilis*, *e*), kwetsbaar; **vulnerabiliteit**, f. nw lat., kwetsbaarheid; **vulnĳerānt**, m. (lat. *vulnĳerans*), de wondtoebrenger; **vulneraat**, m. (lat. *vulneratus*), de gewonde, gekwetste; **vulnĳerātie**, f. (lat. *vulneratio*), de verwonding, kwetsing.

Vulpeniet, m. met kwarts gemengde korrelige anhydriet (z. a.), naar de plaats, waar zij gevonden wordt, **Vulpino** in Lombardĳe, benoemd.

Vultĳspex, m. nw lat. (v. h. lat. *vultus*, gelaat, en *specĳere*, beschouwen), een gelaatbeschouwer, z. v. a. physiognomist.

Vultus sanctus, m. lat. of **volto santo** it., eene zilverer munt te Lucca = 2½ lire, vertoonende op de eene zijde den gekruis-

ten Christus met het omschrift *vultus sanctus*, d. i. heilig gelaat.

Vulva, f. lat. Med., het vrouwelijke schaamdeel, de uitwendige opening der moederscheede; *vulva clausa*, de geslotene moederscheede; **vulvaria**, f. nw lat. Bot., schaamkruid, stinkende ganzevoet; **vulvouterinisch** (vgl. *uterus*), tot de schaamte en de baarmoeder behoorende of die betreffende.

W.

W. = West, ook wissel.

Waal, m., pl. **Walon**, fr. **Wallons**, hoogd. **Wallonen** (v. h. oudd. *walah*, oudn. *wal*, een vreemde, buitenlander; van daar *walisc*, hoogd. *wälsch*, vreemd, inz. van de Galliërs gebruikt), naam, dien men gaf en nog geeft aan die bewoners van België tusschen de Schelde en de Maas, welke van franschen oorsprong zijn; van daar ook wel voor Franschen; **waalsch**, **walsch** of **wallonsch**, n. de taal van gezegde Belgen, een oud-fransch dialect, met hollandsche en spaansche woorden vermengd; de waalsche kerken, die kerken of gemeenten in Nederland, waarin de dienst in de fransche taal wordt verrigt, en die van de vervolgingen der Hugenoten onder Lodewijk XIV. dagteekenen.

Waardijn, m. (hoogd. *wardein*, eertijds ook *guardein*; v. waarden, schatten, de waarde bepalen; v. a. van het mid. lat. en it. *guardare*, fr. *garder*, bewaken, dus eig. z. v. a. *gardiaan*, z. a.), een beëdigd metaaltoetsers (bergwaardijn) en inz. munttoetsers (muntwaardijn), belast met het onderzoek van den aard en de waarde der metalen, van het gehalte van goud en zilver.

Wachtparade, z. **parade**.

Wadden, pl. (hoogd. *watten*, lat. sing. *vadum*, ondiepte; verwant aan waden, wed), ondiepe plaatsen in de Noordzee aan de noordhollandsche kusten en elders; van daar **waddenvaarders**, eene soort van platboomde, weinig diepgang hebbende vaartuigen, ter bevaring van die kusten.

Wads, pl. eng. (v. *to wade* = *waden*), overkousen voor visschers en jagers.

Waggon, m. eng., een wagen, lastwaggen, eene landkoets; inz. spoorwegwaggen, de groote waggen voor personen, die op ijzerbanen gebruikt worden.

Wahabi of **wehabi**, ook **wahabieten** en **wechabieten**, pl., arab., volksstammen van het geloof des scheiks Mohamed, zoon van Abd-el-Wahal, die in de 13de eeuw leefde en slechts gedeeltelijk de geloofsvoorschriften van den koran aannam.

Waidalóttén, pl., eene priesterklasse van de oude heidensche Pruiszen.

Waite, m. eng. (spr. *oëeter*), eig. wachter; bediende in een logement, oppasser, tafeldekker, z. v. a. het fransche *garçon* en het duitsehe *kellner*.

Wakea, z. **vakia**.

Wakufs, pl., eene soort van turksehe lijfwachters.

Waldénsen, pl. (fr. *Vaudois*; aanhangers van Petrus Waldus, een' burger te Lijon; v. a. eig. dallieden, dalbewoners, v. h. lat. *vallis*, fr. *vallée*, dal), eene in de 12de eeuw ontstane stille en zedelijk-strengste godsdienstpartij in Frankrijk.

Walen, pl., z. **Waal**.

Walhalla, f. noordsch **valhal**, d. i. hal of zaal der verslagenen, v. h. oudnoordsch *valr*, oudn. *wal*, lijk), oudn. Myth., de hemel, het paradijs der oude noordsche volken, waarin slechts diegenen konden komen, die eenen bloedigen dood stierven (vgl. *Neflheim*).

Wali, m. arab. (*wale*, eig. nabij, vriend, helper, voorstander enz., v. *wala*, nabij zijn, helpen, besturen), onderstadhouders, door welke de emirs in de hun toevertrouwde provincie het opzigt over de inwoners en het innen der belastingen lieten houden; **wali-ahadi**, m. arab. (eig. *weli-al-ahd* of *weli-ahd*, v. *ahd*, verdrag, verbindtenis, verpligting), de troonopvolger.

Wali, m. noord. Myth., zoon van Odin en Binda, een zeer bekwaam boogschutter, de 11de god uit het geslacht der Aesen (men heet hem ook *Weli*).

Walime, f. arab. (*walimeh*), gastmaal, smulpertij, inz. eene bruiloftspertij bij de moslems.

Walinga, f. russ., l. **walunka** (v. *wol*, os, omdat het instrument uit de huid van een' jongen stier gemaakt is), eene russische zakpijp, een doedelzak.

Walkýren of **Walkýriën**, ook **Valkýrien**, pl. oudn. Myth., noordsche strijdgodinnen, de noodlotsgodinnen der strijdenden, welke vooraf diegenen bepaalden, die in den slag moesten vallen, boodschapsters van Odin en dienaressen der gevallen helden in Walhalla, wien zij den godendrank toedienden.

Wallach, m. hoogd., een gesneden hengst (zoo geheeten, omdat men de eersten uit Wallachije en uit Hongarije leerde kennen; van daar ook de fransche benaming *hongre*).

Wallons, z. **Waal**.

Walpurga of gew. **Walpurgis**, f. oudd. vrouwenn. (v. *wal*, z. **Walhalla**, en *purag*, burg), eig. dooden- of lijkenburg, beschermster in den strijd; eene heilige in de r. k. kerk, de dochter van den engelschen koning Richard in de 9de eeuw,

die als abdis te Eichstädt, wegens het standvastig doorstaan der vervolgingen, onder de heiligen verplaatst en als behoedster tegen de tooverkunsten der heksen vereerd werd; van daar Walpurgisavond, Walpurgisnacht, de eerste aan haar toegewijde mei-nacht, waarvan het bijgeloof zoo veel verdichtte.

Wälschland, n. hoogd. (v. *wälsch*, vreemd; vgl. **Waal**), Italië.

Walther, oudd. mansn. (v. *walten*, besturen, en *herre*, *her*, heer), de besturende heer, gebiedster, heerscher.

Wampum, n. een gedenksnoer of gordel der noordamerikaansche wilden, uit veelkleurige sehelptukjes zamen gevoegd.

Wandalen, pl., een waarsch. slavische volksstam, die sedert de 3de eeuw na Chr. de Romeinen aan den Rijn beoorloogde, zich later in Pannonië (Hongarije) nederzette, doch in de 5de eeuw Gallië, Spanje en Italië als overstroemde en in 455 Rome veertien dagen lang plunderde en alle kunstwerken vernielde; van daar in 't alg. voor: ruwe, vernielzuchtige barbaren; **wandalismus**, n. de ruwheid der Wandalen, barbaarsche vernielingswoede, aan kunstwerken gepleegd, kunststormerij.

Wanen, pl. oudn. Myth., naam van een denkbeeldig volk, welks wijsheid zoo groot was, dat het soms door de goden zelfs geraadpleegd werd.

Wangsi, n. ind. (sansk. *wangsa*, *wangsi*), het riet, bamboesriet, de rietstok.

Wara, f., oudd. **War** of **Wör**, oudn. (eig. verbindtenis, verdrag; verwant met *wär*, waken, bewaarden enz.), oudn. Myth., de godin der beloften, overeenkomsten, verdragen en eeden, inz. der bruijloften en huwelijken; zij was de 9de godin uit het geslacht der Asen.

Warände, f. eig. een deelwoord van het oude waren, bewaren), gaard, diergaarde; *lustwarande*, eene bekoorlijke dreef, een bevallig landschap.

Warandeurs, pl. fr. (= *garandeurs*, v. *garantir*, oudned. *waranderen*, waarborgen), te Duinkerken de naam van de door de regering aangestelde lieden, die het toezigt voeren over het zouten van den haring en die de haringtonnen met het stadswapen stempelen.

Warnfried, oudd. (v. *warnin*, waarshuwen, d. i. oorspr. bewaren, beschermen), mansn.: de bewaarder of behouder van den vrede.

Warrant, n. eng. (= *garant*, *garantie*, z. a.), de volmagt; het bevel tot inhechtenisneming.

Wasa-orde, f. eene zweedsche ridderorde, als belooning voor nuttige uitvindingen ingesteld in 1772 door koning Gustaaf III.

Waterlanders, pl., naam van de ge-

matigste partij der mennonieten (z. a.) of doopsgezinden sedert het midden der 16de eeuw (omdat hare eerste gemeenten in Waterland in Noord-Holland waren).

waterproof, eng. (spr. *oeäter-proef*), proefhoudend of bestand tegen het water; **watertwist**, n. (vgl. *twist*), garen van spin-machines, die door water in beweging gebragt worden, watermolen-garen.

wattéren, opvullen met watten (zwak gewalkte katoen of zijde); **gewatteerd**, met watten opgevuld, gevoerd.

Wechabieten, pl., z. **Wahabi**.

Weda, m. een krijgsgod der oude Friezen, afgebeeld met vleugels; z. ook **Veda**.

Wédgwood, n. eng. (spr. *oeëdzwoed*), eene soort van eng. aardewerk, naar zijnen uitvinder Josiah Wedgwood (geb. 1730) benoemd.

Wedro, m. russ. (*wedró*), een emmer, eene russ. wijnmaat, ongeveer = 12,29 ned. kan.

Wehabi, z. **wahabi**.

Weigeliënen, pl., leden van eene secte, in Duitschland op het einde der 16de eeuw gesticht door Valentijn Weigel, die onder anderen de erfzonde en de tegenwoordigheid van Jezus Christus in het avondmaal ontkende.

Weiler, m. en n. hoogd., een klein dorp, slechts uit enkele huizen bestaande, een gehucht in Opper-Duitschland.

Welfen, **Guelfen** of **Guelfphen**, pl. oudd. (vgl. *Guelfph*), naam van eene beroemde vorstenfamilie, die, in de 11de eeuw uit Italië naar Duitschland verplant, eenen tijdlang over verscheidene gewesten van Duitschland heerschte en in het huis van Brunswijk nog voortbloeit; in ruimere beteekenis ook de magtige partij, die zich in de middeleeuwen tegen de keizers en hunne aanhangers, de gibelijnen, verzette.

Wenceslāus m. slavisch (poolsch *Wenceslaw*, v. *wieniec*, krans, kroon, en *slawa*, roem), mansn.: de met roem bekroonde, volksverwinnaar.

Wende, f. hoogd., eene veldmaat in Beneden-Duitschland, = $\frac{1}{2}$ morgen.

Wenden, pl., een tak der Slaven of Slavonen (z. a.) in noordelijk en oostelijk Duitschland sedert de 6de eeuw, waartoe de Obotrieten, Pommeranen, Lausitzers enz. behooren.

Werner, oudd. (*warnári*, van *warna*, wacht, *warnón*, bewaren, hoeden), mansn.: de wachter.

Werneriet, n. een mineraal van Zwitserland en Zweden, en door Werner *arcticiet* geheeten.

Werschok, m. russ. (*werschók*, eig. top, spits, einde), eene russ. lengtemaat, = $\frac{1}{16}$ archine of el (z. *archine*).

Werst of *l. werste*, f. (russ. *werstá*),

eene maat voor afstanden = 600 russische vadmen of 1067,1 ned. ellen.

Westphaalsch gerigt, veemgerigt, naam van eene geheime regtbank, die in Duitschland tijdens de middeneeuwen bestond en welker instelling men tot den tijd van Karel den groote brengt; zij deed onderzoek naar de misdaden en wanbedrijven, door de magtige mannen gepleegd, en deed den schuldige door eene onzigtbare hand treffen. Zij bestond uit een groot getal ingewijden, onderling door vreeselijke eeden verbonden; men noemde deze ook vrij-regters. Het veemgerigt werd door Karel V. afgeschaft.

Wey, n. eng. (spr. *wee*), in Engeland de grootste maat voor drooge waren, = 40 bushels (z. a.) of schepels.

Weymouths-pijboomen, eene soort van groote naaldboomen, door den eng. lord Weymouth het eerst uit Virginia en Canada naar Europa gebracht.

Whig, m. eng. (spr. *oëig*), pl. **whigs** (door sommigen afgeleid v. *whig*, zure wei, door anderen van *wig*, pruik; op beter gronden echter van het schotsch *whig-gamor*, paardenhoeder of -drijver), vrijheidsmannen, vrijheidsvrienden, wier grondstelling is: bescherming van de rechten des volks met beperking der koninklijke magt, de tegenpartij der *tories* (z. a.) in Engeland; **whigismus**, n. barb. lat., hunne grondstellingen en gevoelens.

Whim, m. eng. (spr. *hoeim*), eene gril, luim. zonderlingheid, een vreemde inval.

Whiskey, m. (spr. *oeiskie*; d. i. oorspr. water), in Schotland en Ierland: koren- of gerstenbrandewijn.

Whist of **whistspel**, een oorspr. eng. kaartspel tusschen 4 personen (v. het eng. *whist*, d. i. stil! stil! dewijl het groote oplettendheid en daarom stilte vordert).

Whiteboys, pl. eng. (spr. *oeitbois*, v. *white* = wit, en *boy*, knaap), partijnaam van de armere r. k. volksklasse in Ierland, wier bondssein de witte kleur is.

Whisky, n. eng. (spr. *oeiski*), een eng. open wagen met zeer hooge kap, door één paard getrokken.

Wiadro, m. poolsch (= russ. *wedro*, z. a.), eene poolsche vechtmaat, = 20 kannen.

Wiclefisten of **wiklefieten**, pl. aanhangers van den eng. godgeleerden Johannes Wiclef of Wiclef, een' voorlooper der kerkhervorming in de 14de eeuw, die leerde, dat de paus de antichrist was, die het vagevuur ontkende, de nietigheid van de aflaten en de aanroeping der heiligen beweerde en in nog andere punten van de r. k. leerbegrippen zeer afweek; 40 jaren na zijnen dood (1387) veroordeelde het concilie van Constanz zijne leer, liet zijn gebeente opgraven en

opentlijk verbranden; **wiclefismus**, n. de leer van Wiclef.

Widar, m. oudn. Myth., Odin's zoon, de god der stilzwijgendheid, die op de lucht en op het water kon loopen, de 10de God uit het geslacht der Asen.

Wigtje, n. ned. benaming van de fransche gramme, het $\frac{1}{1000}$ deel van de kilogramme of het ned. pond, verdeeld in 10 korrels of decigrammes.

Wilhelmus, **Willem**, m. oud. *Wilhelm*, v. *wili*—, *wil*—, d. i. aangenaam, gewenscht), eng. **William**, mansn.: gewenschte helm, d. i. bescherming, beschutting, welkome verdediger; **Wilhelmina**, **Willemina**, **Willemijn**, vrouwen-naam; **wilhelminiānen**, pl., aanhangers v. de boheemsche zieneres *Wilhelmina* in de 13de eeuw, die voorgaf den Heiligen Geest in zich te hebben; **Wilibald**, m. (van het oudn. *balt*, eng. *bold*, koen, stout, *boud*); de zeer koene, de vrolijke held.

Wingolf, m. oudn. Myth., het paleis der godinnen, de woonplaats van vriendschap en liefde; inz. Freya's woning.

Wischnu of **Wischnoc**, z. **Vischnou**.

Wismuth, m. (spr. *wiesmoet*), de duit-sche benaming van *bismuth* (z. a.).

Wispel, m., eene veranderlijke inhoudsmaat in Duitschland, te Hamburg voor gerst en haver = $\frac{1}{2}$ stock of 1052,92, in Hanover = 48 himten of 1495,58 —; te Berlijn (oude maat) = 24 schepels of 1313,52 —; in Saksen = 24 schepels of 2493,60 —; in Brunswijk = 4 schepels, 40 himten of 1246,68 ned. koppen.

Wis, n. een birmansch gewigt en maat = 12,4152 ned. G.

Witfried, **Witlof**, **Witold**, **Wittekind**, (oudn. *Wituchint*), oudn. mansnamen (van *witu*, angels. *vudu*, eng. *wood*, hout, woud, af te leiden).

Witheriet, m. koolzure zwaaraarde of natuurlijke koolzure baryt v. Haij, eene steensoort met zeer vergiftige eigenschappen.

Wittenagemot, m. letterlijk: *vergadering der wijzen*; naam van een staatkundig ligchaam, dat het parlement in Engeland vooraf ging, en welks instelling door sommige geschiedschrijvers aan Eduard den belijder wordt toegeschreven; andere beweren, dat het veel ouder is.

Wittinen, pl., poolsche lange rivierschepen of onoverdekte eenmast-schuiten.

Wjetkaer, m. lid van eene secte, die eenen tak van die der *raskolniks* uitmaakt, en haren naam ontleent van het eiland *Wjetka*, werwaarts hare aanhangers de wijk namen om godsdienstige vervolgingen te ontgaan.

Wladika, z. **Vladika**.

Wladimirs-orde, f. eene russische zoo

militaire als burgerlijke ridderorde, in 1782 door Catharina II. ingesteld, ter gedachtenis van Wladimir den groote.

Wleka, f. poolsch, eene hoeve lands, eene veld- of vlaktemaat van 30 morgen of 1795,4940 vierk. ned. roeden.

Wodan, l. **Wuotan**, oudd. of noordsch **Odin**, m. oudd. en noord. Myth., de door alle germaansche volksstammen vereerde opperste god, die de zege verleent; van daar **wodansdag** (eng. *wednesday*), **Woensdag**, dag van Wodan of Odin.

Wodka, poolsch en russ. (*wódka*, spr. *wóedka*, verklw. v. *woda*, water), brandewijn.

Wog of **wag**, m. een deensch gewigt, = 36 ponden of 17,9719 g ponden.

Woiwóde of **wojewóde**, m. poolsch en russ. *wojewóda*, v. h. russ. *woi*, leger, heir, en *woditj*, voeren); eig. heirvoerder, heirvorst, hertog; voorn. vorst van Moldavië en Wallachije; stadhouder in het voorn. koninkrijk Polen; ook turk. pachter der belastingen van een district; **woiwodschap**, f. een stadhouderschap, landschap.

Woldemar, oudd. mansn.: de roem-begeerige (?).

Wole, f. noord. Myth., de beschermgeest der aarde, de overoude zieneres; van daar **woluspa** of **voluspa**, f. (verwant met spieden, bespieden), d. i. het gezicht van Wola; benaming van het oudste gedeelte der Edda (z. a.).

Wolfgang, m. oudd. mansn. (v. **Wolf**, dat in zamengest. eigennamen koeheid, stoutheid beteekent), de stout voorwaartsgaande. koeen vooruitdringende, de ondernemende; **Wolhart**, oudd. mansn.: de stoute als een wolf; **Wolfram**, m. oudd. mansn. (ontst. uit *wolfraban*, de wolfraaf); **wolframium**, n. het zwaarsteen-metaal, in 1781 door de gebroeders *d'Elhuyart* ontdekt, een moeilijk smeltbaar en zwaar metaal (van wolf, en *ram*, roet, dus eig. wolfsroet, omdat het als een roofgierig erts den metalen hunne smeedbaarheid ontnemt).

Wolik, z. volik.

Wolverings, pl. eng., amerikaansche veelvraatshuiden.

Womar, m. de werpspies der Indianen op Nieuw-Holland.

Woolcord, m. eng. (spr. *wóelkoord*; v. *wool*, wol, en *cord*, koord), wolkoord, eene vaste, gestreepte engelsche wollen stof, inz. voor broeken.

Wootz of **wooz**, n. eene voortreffelijke staalsoort in O. Indië bij Bombay; indisch staal, gedamascéerd staal.

Wör, z. **Wara**.

Wora, f. noord. Myth., de 10de der twaalf scandinavische godinnen, de godin der wijsheid, voor wie niets verborgen blijft.

Wrak, n. (v. h. angels *wreccan*, breken), in 't alg. iets gebrokens. beschadigd; inz. de scheepsoverblijfselen, de romp van een gestrand schip; **wrakgoed**, de van een gestrand schip geredde goederen; beschadigde waren.

Wulock, z. **orang-oetang**.

Wijchuchol, z. **desman**.

X.

X of **ixe**, m. fr., een tabouretje of vouwstoeltje, waarvan de pooten de figuur eener X vertoonen.

Xaca of **Siaka**, m. een god der Japannezen; ook de van hem uitgevloeiende godsdienst, welke de sterke dranken verbiedt, het dooden van ieder dier veroordeelt enz.; **Xaco** of **Siaco**, m. een priester der Xicagodsdiens, algemeen opperhoofd der bonzen.

Xænorphica, f. gr. (v. *xainein*, krasen, strijken, en *orphica*, z. a.), de klavierviool, toetsviool, een door Röllig uitgevonden speeltuig met strijkstok en klavieren voorzien.

Xanthine, f. gr. (v. *xanthós*, $\bar{\epsilon}$, *ón*, geel), Chem., een geel kleurend beginsel uit de wortels der meekrap; **xanthophylle**, f. eig. geel gebladerte; de gele kleurstof der planten (bij Berzelius).

Xanthippe, f. gr. (v. *xanthós*, $\bar{\epsilon}$, *ón*, geel, en *hippos*, paard), woordelijk: het gele paard, naam van de twistzieke, booze vrouw van Socrates; van daar een kwaad wijf, huisdraak, eene helleveeg, een huiskruis, eene broekdraagster; **xanthogenium**, n. Chem., zwavelkoolstof; **xanthogeeniumzuur**, het geelzuur, dat uit zwavelkoolstof en waterstof bestaat en met verscheidene metalen gele verbindingen vormt; **xanthoxylon**, n. geelhout.

Xanthophylle, z. ond. **xanthine**.

Xaráffen, pl., eene soort van wisselaars, die te Goa op de straten, alsmede in de steden van Malabar hunne zaken drijven; men vindt ze ook te Constantinopel (z. **saraf**).

Xaverius en **Xaveria**, arab., mans- en vrouwenn.: de schitterende, glinsterende.

Xebeka of **Xebeck**, andere spelling van **schebeck** (z. a.).

Xenelasie, f. gr. (v. *xénos*, de vreemdeling, gast, en *elaínein*, verdrijven), de verdrijving der vreemdelingen; **xenion**, n., pl. **xenion**, pl., gastgeschenken, geschenken voor gasten. die men na den maaltijd aanbodt, oncig. eene soort van punt- of hekeldichten; titel van het 13de boek der epigrammen van Martialis, waarin hij de voorwerpen beschrijft, die tot geschenken geschikt zijn; **xenios** of **xenios**, m. de gastvrije, beschermer der

gasten en der gastvrijheid, een bijnaam van Zeus; **xenodochium**, n. (v. *déches-thai*, opnemen), eene inrigting tot opneming van vreemden, herberg, een nachtverblijf, pelgrimshuis; ook z. v. a. ziekenhuis, hospitaal; **xenocratie**, f. de heerschappij van vreemdelingen; **xenodochus**, m. (gr. *xenodochos*), een opzigter daarvan; **xenographië**, f. de kennis der geschrevene vreemde talen; **xenograaph**, m. wie zich oefent of bekwaam is in het lezen van het schrift der vreemde talen; **xenomanie**, f. de vreemdenzucht, overdrevene liefde tot, verkleefdheid aan of verdediging van vreemdelingen; **xenosis**, f. (v. *xenūn*, vreemd maken, vervreemden), de vervreemding, het vreemd worden; **xenotaphium**; n. (v. *táphos*, graf), eene grafstede voor vreemdelingen, begraafplaats voor vreemdelingen.

Xeraphin of **Xeraphin**, m. (v. h. port. *xeraphin*, spr. *sjerafieng*, d. i. seraphim), eene rekenmunt te Goa, $\frac{1}{4}$ vanden par d o (z. a.), op Malabar, ongeveer 75 cent; ook eene tinmunt te Bombay.

Xeranthemum, n. gr. (v. *xērós, á, ón*, droog, en *ánthemon* = *anthos*, bloem), de papierbloem, stroobloem, de gr. roode immortelle; **xeraphium**, n. Med., een droog geneesmiddel tegen het uitslag; **xerasië**, f. of **xerasmus**, m. (v. *xerainein*, droogen), Med., de haarverdrooging, dunharigheid, gedeeltelijke uitvaling der haren of kaalhoofdigheid.

Xerif, m. arab. (spr. *sjerief*, naar portug. schrijfwijze z. v. a. *scheref*, z. a.), eene rekenmunt te Marocco, = 8 ukias of ongeveer 3 gl. 15 ct.

Xerion, n. gr. (v. *xērós, á, ón*, droog), een droog geneesmiddel, inz. een strooi-poeder, kruidenmatras enz.; **xerōma**, n. of **xerōtēs**, f. gr. Med., droogheid; **xeromycterië**, f. het droogzijn van den neus; **xerophagië**, f. de drooge voeding, drooge kost; het gebruik van gedroogde vruchten en brood gedurende de vasten (bij de eerste christenen); **xerophthalmië**, f. Med., de droogheid der oogen, drooge oogontsteking, eene met roodheid en pijn verbondene oogziekte, vooral bij gebreken van de traanklier; **xerophthalmos**, m. een droog, ontstoken oog; ook z. v. a. *xerophthalmië*; **xerōsis**, f. het droogen, uitdroogen; **xerōtisch**, uitdroogend, verdrogend; **xerotrie** of **xerotripsis**, f. het drooge wrijven van een lijdend deel.

Xinto, eene van de drie heidensehe godsdiensten in Japan.

Xiphias, m. gr. (v. *xiphos*, zwaard), de zwaardvisch, een eetbare visch, inz. bij Sicilië, welks ingezouten vinnen *callo* heeten; **xiphodonten**, pl. (van *odūs*, tand), zwaardtanden, eene soort van zoogdiervrysteenen uit de eerste

wereld; **xiphoides** of **xiphodes**, zwaardvormig.

Xylis, f. gr., de zwaardbloem, waterbloemlelie, het wandluizenkruid, stinkende lisch.

Xylobalsamum, n. gr. (v. *xýlon*, hout), balsemhout; **xyloglyph**, m. (vgl. *glyph* enz.), een houtsnijder, houtgraveur; **xyloplyptiek**, f. de houtsnijkunst; **xylographië**, f. de houtschrijfkunst, het drukken met houten letters en platen; ook de kunst van het overdrukken op hout; **xylographiëren**, z. v. a. *decalqueren*; **xylographisch**, met houten letters gedrukt; door overdruk op hout voortgebracht, of zich daarmede bezig houdende, daartoe behorende; **xyloides** of **xyloïdisch**, houtachtig, naar hout gelijkende; **xylolatrië**, f. de aanbidding van houten beelden; **xylolater**, m. een aanbidder van houten beelden; **xyloolith**, m. versteend hout; **xylogië**, f. de leer of beschrijving der houtsoorten; **xylophagus**, f. de aanbidding van houten beelden; **xylophylla**, f. houtblad, een struikachtig gewas uit Z. Amerika, met schoone waaiervormige bloemen; **xyloganon** of **xyloganonum**, m. (vgl. *orgaan* enz.), de strooviool, het hamerorgel, een speeltuig uit verschillende drooge, houten slaven, met stroorollen verbonden, zamen gesteld, dat met kleine stokjes of hamertjes als een hakkebord wordt geslagen.

Xysis, f. gr. (v. *xýein*, schaven, schavend glad maken, polijsten, zacht bewerken), het schaven, krabben, kratsen; **xysma**, n. het geschaafde, schaafsel; ook z. v. a. *charpie*; **xystēr**, m. een schaaftje, vijltje, krabijzer; **xystos** (gr. *xystos*, scil. *drōmos*, d. i. eig. geëffende baan) of lat. **xystus**, m. een overdekte zuilengang, eene zaal, strijdzal, als vecht- of kampplaats der atleten in den winter, ook tot wandelplaats dienende; **xysticus**, m. een vechter in zulk eene strijdzal; **xystarch**, m. de opziener of bestuurder van eenen xystos of eene strijdoefenplaats.

Y.

Yagoube, m. een turksch geneesheer.

Yakos, eene in Africa te huis behorende uitslagziekte.

Yam, n. eng. (spr. *jem*) of **yamswortel** (westind. *ihame*, oostind. *oebies*, vgl. *cebiswortel*), de broodwortel, een dikke, ronde, eetbare wortel van eene buitenlandsche plantensoort (*dioscorea*), in O. en W. Indië een gewoon voedingsmiddel.

Yamakis, pl. turk. (v. *yamak*, hulp, gezel enz.), grieksche danseressen, die door rijke Turken onderhouden worden.

Yankee, m. eng. (spr. *jénkie*), pl. **Yankees**, spotnaam, waarmede de Engelschen

gasten en der gastvrijheid, een bijnaam van Zeus; **xenodochium**, n. (v. *déches-thai*, opnemen), eene inrigting tot opneming van vreemden, herberg, een nachtverblijf, pelgrimshuis; ook z. v. a. ziekenhuis, hospitaal; **xenocratie**, f. de heerschappij van vreemdelingen; **xenodochus**, m. (gr. *xenodochos*), een opzigtg daarvan; **xenographie**, f. de kennis der geschrevene vreemde talen; **xenograaf**, m. wie zich oefent of bekwaam is in het lezen van het schrift der vreemde talen; **xenomanie**, f. de vreemdenzucht, overdrevene liefde tot, verkleefdheid aan of verdediging van vreemdelingen; **xenosis**, f. (v. *xenūn*, vreemd maken, vervreemden), de vervreemding, het vreemd worden; **xenotaphium**; n. (v. *táphos*, graf), eene grafstede voor vreemdelingen, begraafplaats voor vreemdelingen.

Xeraphin of **Xeraphin**, m. (v. h. port. *xeraphin*, spr. *sjerafieng*, d. i. scraphim), eene rekenmunt te Goa, $\frac{1}{4}$ van den *pardó* (z. a.), op Malabar, ongeveer 75 cent; ook eene tinmunt te Bombay.

Xeranthemum, n. gr. (v. *xērós, á, ón*, droog, en *ánthemon* = *anthos*, bloem), de papierbloem, stroobloem, de gr. roode immortelle; **xeraphium**, n. Med., een droog geneesmiddel tegen het uitslag; **xerasia**, f. of **xerasmus**, m. (v. *xerainein*, droogen), Med., de haarverdrooging, dunhorigheid, gedeeltelijke uitvaling der haren of kaalhoofdigheid.

Xerif, m. arab. (spr. *sjerief*, naar portug. schrijfwijze z. v. a. *scheref*, z. a.), eene rekenmunt te Marocco, = 8 ukias of ongeveer 3 gl. 15 ct.

Xerion, n. gr. (v. *xērós, á, ón*, droog), een droog geneesmiddel, inz. een strooi-poeder, kruidenmatras enz.; **xeroma**, n. of **xerótēs**, f. gr. Med., droogheid; **xeromycterie**, f. het droogzijn van den neus; **xerophagie**, f. de drooge voeding, drooge kost; het gebruik van gedroogde vruchten en brood gedurende de vasten (bij de eerste christenen); **xerophthalmie**, f. Med., de droogheid der oogen, drooge oogontsteking, eene met roodheid en pijn verbondene oogziekte, vooral bij gebreken van de traanklier; **xerophthalmos**, m. een droog, ontstoken oog; ook z. v. a. *xerophthalmie*; **xerosis**, f. het droogen, uitdroogen; **xerótisch**, uitdroogend, verdorrend; **xerotrie** of **xerotripsis**, f. het drooge wrijven van een lijdend deel.

Xinto, eene van de drie heidensehe godsdiensten in Japan.

Xiphias, m. gr. (v. *xiphos*, zwaard), de zwaardvisch, een eetbare visch, inz. bij Sicilië, welks ingezouten vinnen *callo* heeten; **xiphodonten**, pl. (van *odūs*, tand), zwaardtanden, eene soort van zoogdierverteeningen uit de eerste

wereld; **xiphoides** of **xiphodes**, zwaardvormig.

Xylis, f. gr., de zwaardbloem, waterbloemlelie, het wandluizenkruid, stinkende lisch.

Xylobalsamum, n. gr. (v. *xylon*, hout), balsemhout; **xyloglyph**, m. (vgl. *glyph* enz.), een houtsnijder, houtgraveur; **xylopyptiek**, f. de houtsnijkunst; **xylographie**, f. de houtschrijfkunst, het drukken met houten letters en platen; ook de kunst van het overdrukken op hout; **xylographieren**, z. v. a. *decalqueren*; **xylographisch**, met houten letters gedrukt; door overdruk op hout voortgebracht, of zich daarmede bezig houdende, daartoe behoorende; **xyloides** of **xyloïdisch**, houtachtig, naar hout gelijkende; **xylolatrie**, f. de aanbedding van houten beelden; **xylolater**, m. een aanbidder van houten beelden; **xyloolith**, m. versteend hout; **xylogogie**, f. de leer of beschrijving der houtsoorten; **xylophagus**, f. de aanbedding van houten beelden; **xylophylla**, f. houtblad, een struikachtig gewas uit Z. Amerika, met schoone waaijervormige bloemen; **xyloganon** of **xylogänum**, m. (vgl. *orgaan* enz.), de strooviool, het hamerorgel, een speeltuig uit verschillende drooge, houten slaven, met stroorollen verbonden, zamen gesteld, dat met kleine stokjes of hamertjes als een hakkebord wordt geslagen.

Xysis, f. gr. (v. *xyein*, schaven, schavend glad maken, polijsten, zacht bewerken), het schaven, krabben, kratsen; **xysma**, n. het geschaafde, schaafsel; ook z. v. a. *charpie*; **xyster**, m. een schaafje, vijltje, krabijzer; **xystos** (gr. *xystós*, scil. *drómos*, d. i. eig. geëffende baan) of lat. **xystus**, m. een overdekte zuilengang, eene zaal, strijdzal, als vecht- of kampplaats der atleten in den winter, ook tot wandelplaats dienende; **xysticus**, m. een vechter in zulk eene strijdzal; **xystarch**, m. de opziener of bestuurder van eenen *xystos* of eene strijdoefenplaats.

Y.

Yagoube, m. een turksch geneesheer.

Yakos, eene in Africa te huis behoorende uitslagziekte.

Yam, n. eng. (spr. *jem*) of **yamswortel** (westind. *ihame*, oostind. *oebies*, vgl. *oebiswortel*), de broodwortel, een dikke, ronde, eetbare wortel van eene buitenlandsche plantensoort (*dioscorea*), in O. en W. Indië een gewoon voedingsmiddel.

Yamakis, pl. turk. (v. *yamak*, hulp, gezel enz.?), grieksche danseressen, die door rijke Turken onderhouden worden.

Yankee, m. eng. (spr. *jénkie*), pl. **Yankees**, spotnaam, waarmede de Engelschen

gemeenzaam en met eene soort van minachting de bewoners der Vereenigde Staten van Noord-Amerika of van Nieuw-Engeland aanduiden (eene navolging van de wijze, waarop de zwarten van Virginia en eenige indiaansche volksstammen het woord *english* uitspreken).

Yard, m. eng. (spr. *jaard*; eig. *garde*, roede), de engelsche el, eene maat van 3 eng. voeten of 0,914383 ned. el.

Yaremlec, m. eene zilvermunt in Turkije, verdeeld in 20 paras en geldende 47½ ct.

Yassa, het wetboek der Tartaren.

Yatagan, z. *jatagan*.

Yatsi, l. *yatsu* (v. *yâtmak*, liggen, zich neder leggen), de tijd van het naarbed-gaan bij de Turken, omtrent 2 uren na zonnenondergang.

Yaws, n. eng. (spr. *jâws*; eig. het wankelen, tuimelen), de venusziekte. eene pesttaardige ziekte in Afrika en West-Indië.

Yenke, f. turk. (*yenghe* of *enghe*), de bruidgeleidster, die de jonggetrouwe naar het huis des mans geleidt.

Yeoman, m. eng. (spr. *jómen*) pl. *yeomen*, een eng. niet-adellijk landeigenaar, bezitter van een goed, een groot pachter; hofbediende, lijfwacht, koninklijk trawant; **yeomanry**, f. (spr. *jómenri*), de koninklijke lijfwacht; ook de engelsche landweer tijdens de fransche revolutie.

Yermeebesblek, m. eene turksche godmunt, ongeveer = 6 gl. 40 ct.

Yggdrasil, noord. Myth., de heilige eschenboom, onder welken de bouw der wereld en deze zelf werd daargesteld, de grootste en heerlijkste aller boomen, bij welken de goden dagelijks vergaderen om gerigt te houden.

Yhre, f. eene vochtmaat in Tyrol.

Yking, m. chin., eig. het boek der veranderingen, een der oudste letterkundige voortbrengselen van China, eene soort van encyclopaëdie, welke over natuurkunde, zedeleer en bovennatuurkunde handelt; men schrijft het aan keizer Fo-hi toe.

Ymer, m. noord. Myth., de stamvader van het reuzengeslacht of van de noord-sche giganten.

Ynka, z. *inka*.

Yo, de chinesche vloot.

yo el Rey, sp. (spr. *jó el reí*), ik de koning (onderteekening des konings van Spanje).

Yogi, pl., ind. naam, dien men aan indische monniken geeft, welke zich ongevoelig pogen te maken voor alle uitwendige indrukken, uren lang onbeweeglijk op de punt van hunnen neus staren, en langs dien weg in den reuk van heiligheid komen en soms tot den rang der brahminen geraken.

Yokola, het vischbrood der Kamtschadalen in oostelijk Siberië, gedroogde en toe bereide visch, die bij hen de plaats van brood vervangt.

Yonke, z. *jonk*.

Yougam, m. ind. Chron., een wereld-tijdperk, tijdvak der wereld. De brahminen verdeelen den duur der wereld in vier yougams: de 1ste heeft 1,728,000, de 2de 1,296,000, de 3de 864,000 jaren geduurd, en de 4de, die aangevangen is, zal 432,000 jaren tellen. Wij zijn thans (1847) in het 4947ste jaar van den 4den yougam.

Youssef, m. arab., titel, dien men den onderkoning van Spanje onder de khalifen gaf. De youssefs werden afgezet in 756.

Youva-rajah, m. ind., letterlijk: jonge koning (vgl. *rajab*), titel van den vermoedelijken erfgenaam der kroon bij de Hindoes.

Ypsilon, n. (gr. *y psilón*, d. i. eig. naakte, niet aangeblazen *y*), de grieksche *v* of *gg*; **ypsiloide**, f. Anat., de wiyenaad, de derde naad in het bekkeneel, dus geheeten, wegens hare overeenkomst met de grieksche *y* (Υ), maar ook met eene wigge.

Ysop, z. *hyssop*.

Ytteriet of **gadoliniet**, m. een zwarte, ondoorzichtige en glinsterende steen te Ytterby in Zweden. **Gadolin** ontdekte het eerst daarin eene bijzondere aarde, de **ytteraarde**; **yttrium**, n. de vuurbestendige metallische basis der ytteraarde, door Wöhler in 1828 ontdekt.

Yu, m. chin., eene soort van klinkende steen, waarvan de Chinezen muzikinstrumenten maken; ook een kruid, uit welks vezels de Chinezen eene zekere stof bereiden.

Yucca of l. **yuca**, f. sp. (uit de taal van Hayti), de adamsnaald, eene zeer prachtige noordamerikaansche plant van verschillende soorten; ook de broodwortel, z. *maniok*.

Yugada, f. eene veld- of vlaktemaat in Spanje, = 1419,28 vierk. ned. roeden.

Yuruk (vgl. het turk. *yúruk*, landlooper, omzwerper), eig. bewegelijken, mobiele n, naam eener oude turksche militia; voetsoldaten van Romelië, die onder Soliman I werden afgedankt; tartaarsche ruitery, die, in plaats van soldij te trekken, met gronden betaald wordt.

Yusdrome, m. een gewigt te Constantinopel, ook *cheki* geheeten, = 0,32075 ned. ponden.

Yuz-baschi, m. turk., letterlijk: hoofdman van honderd, officier van het turksche leger.

Z.

Z., = Zuid; in grieksche manuscripten het teeken van Ζητει, zoek, bij verdachte plaatsen; z-vormig, gevormd als eene Z, zigzagsgewijs (z. zigzag); ook van een mensch: krom en mismaakt.

Zabbathaiten, pl., leden van eene joodse secte, die in de 17de eeuw eenen jood Zabbathā Asevi voor den Messias erkende. Deze verkondigde, dat hij gekomen was om de joden van de overheersching der Turken te verlossen, en vond vele leerlingen, doch gevangen genomen zijnde, werd hij, om niet gespiet te worden, muzelman.

Zabra, f. een spaansch schip van 60 tot 70 ton, eene soort van fregat.

Zacah, m. arab., bij de Muzelmannen dat gedeelte hunner goederen, 't welk de koran hun gebiedt den armen te geven, en welks hoegrootheid de wet niet bepaalt.

Zacharias, m. hebr. (*Sekariáh* of *Sekariáhu*), mansn.: Jehovah (*jáh* of *jáhu*) gedenkt (*sakar*); **Zachæus**, mansn.: de regtvaardige.

Zagaai, f. eene werpspiets der negers, met eene getande ijzeren spits gewapend.

Zagreus, m. gr. Myth., een mystieke naam van Bacchus, onder welken hem zich als zoon van Jupiter en Persephone of Proserpina voorstelde.

Zaid en **Zaide**, arab. (v. *záda*, vermeerderen, aanwassen), mans- en vrouwenn.: de toenemende, aanwassende.

Zaim, m. arab. (*zaim*, eig. een borg, v. *za-ama*, spreken, goedspreken), een vorst; leenheer, bezitter van een krijgssleen, een tot de ruiterdienst verplicht leengoedbezitter in Turkije; een turksche scherpreger, uitgezonden beul.

Zak, m. eene voorm. inhoudsmaat in verschillende gedeelten van Nederland; de amsterdamsche zak was = $\frac{1}{16}$ last of 83,4411 ned. koppen.

Zalot of l. **zlot**, m. (turk. *zoloté* of *zolotha*), eene oude turksche munt, = 30 paras.

Zambo, m., pl. **zambos**, sp., naam, dien men in Amerika geeft aan de afstammelingen van Amerikanen en Negers; **zambaigen**, pl., afstammelingen van Amerikanen en Zambos.

Zambónische zuil of **kolom**, Phys., drooge galvanische kolom, uit afwisselende lagen van onecht goud- en zilverpapier bestaande (naar haren uitvinder *Zamboni* benoemd).

Zambriks, pl., kleine vrachtschepen op den Archipelagus.

Zamire, f. arab. vrouwenn.: de spelende.

Zamorin, m. titel, dien de reizigers

aan den koning van Calicut geven.

Zanana, perz. (*zenáneh*, d. i. vrouwelijk, vrouwenvertrek, v. *zen*, vrouw), vrouwenhof, vrouwentimmer der burgerlijke Perzen (vgl. **harem**).

Zannétta, f. eene napolitaansche rekenmunt = $\frac{1}{2}$ carlino (z. a.).

Zanni, m. it. (v. h. lat. *sannio*), de potsenmaker, hansworst of goochelaar in het ital. blijspel (vgl. **buffon**).

Zapata, f. sp., de schoen; het gebruik om voor de kinderen en de bedienden op den dag van St. Nicolaas een geschenk in de schoenen te leggen; **zapateádo**, m. sp. (v. *zapateár*, met den schoen slaan, v. *zapato*, schoen), een spaansche dans, waarbij de maat ($\frac{3}{8}$) met den schoen of op de schoenzool geslagen wordt.

Zarab-khane-emini, m. turk., de algemeene opzigter of intendant-generaal van de munten en mijnen in het Turksche rijk.

Zatou (in de taal van Madagaskar eig. honderd), eene korenmaat op Madagaskar van 100 roubles = 50 parijsche ponden of 24,4750 ned. ponden.

Zawiye, f. arab. (*zawiyeh*, eig. eene verborgene plaats, v. *zawa*, verwijderen, verbergen), eene kluis, cel, een klooster; een armhuis bij de moslems.

Zea, f. gr. (*dzeá* of *dzeiá*), spelt; turksche tarw, maïs (*zea maïs*); **zeine**, f. een bijzonder plantvormend beginsel uit het zaad van *zea maïs* verkregen.

Zebaoth, z. **Jehova**.

Zebra, m. een tot het geslacht van het paard behoorend fraai geteekend dier in Zuid- en Midden-Afrika, kaapsche ezel.

Zebu, m. de oostindische bultos, de door de Hindoes als heilig vereerde bultkoe.

Zechine, f. (it. *zecchino*, m. van *zecca*, het munthuis), eene gouden rekenmunt van verschillende waarde in Italië, Barbarije, Arabië, Egypte enz.; hongaarsche zechinen, naam, dien men in Turkije aan de deutsche dukaten geeft.

Zedekia, m. hebr. (*Zidkiyyáku*, v. *zedek*, *zedakah*, gerechtigheid, en *jahu*, voor Jehovah), mansn.: Jehova's gerechtigheid.

Zedoar-wortel, m. (nw lat. *amomum zedoaria*), een oostindische bittere, speerijachtige wortel met verwarmende en oplossende krachten, maagwortel; **zedoarsaad** (nw lat. *semen cinæ* of *santonicum*), zeverzaad, wormzaad, wormkruid, groengeel roodachtig zaad, onaangenaam van reuk en v. bitteren smaak, v. d. perzischen alssem of bijvoet, een der krachtigste, wormverdrijvende middelen.

Zeeuw, n. een inwoner der nederl. provincie Zeeland; ook z. v. a. **zeeuwsche rijksdaalder**, een voorm. ned. zilveren muntstuk, = 2 gl. 60 ct.

Zéhning, m. hoogd. (spr. *tseenlieng*),

het tiende gedeelte van het nieuwe pond in het groothertogdom Baden.

Zeilaniet, m. ijzer-spinel, zwarte spinel van zeilan; ook pleonast.

Zeïne, z. ond. *zea*.

Zelamine, arab. vrouwe: de stralende.

Zelōsis, f. gr. (v. *dzēlos*, ijver, najver, ijverzucht; *zēlōn*, najverig zijn, benijden), de najver; nijd, jaloerschheid; *zelōso* of *con zelō*, it. Muz., met ijver of inspanning, nadrukkelijk; **zeloot**, m. gr. (*zelōtes*), een ijveraar, wets- of geloofsijveraar; **zelotismus**, n. de ijverzinnigheid, de gezindheden en grondstellingen eens geloofsijveraars; **zelotypie**, f. ijverzucht; in 't alg. hartstogtelijke ijver, waanzinnige ijverzucht, jaloerschheid, die in waanzin ont-aardt.

Zelotte, z. v. a. *iselotte*.

Zema, n. gr. (*dzēma*, v. *dzēein*, koken, zieden), iets gezodens, gekookts, afggekookts, het afgekooksel.

Zembos, z. v. a. *zambos* (z. a.).

Zemindar, m. perz. (*zemindār* of *zemidār*, d. i. eig. landhouder, van *zemin*, aarde, land, en *dār*, houdend), de hoofdpachter en opziener eener landstreek in Oost-Indië onder de mongoolsche heerschappij.

Zend-avēsta, f. oud-perz. (vgl. het perz. *zindeh*, levend, *ziston*, leven), eig. het levende woord, het heilige boek of godsdienstboek van het **zendvolk**, d. i. der oude Perzen en hunner nakomelingen de Parzen, Gaueren of Geberen, dat de leer van Zoroaster (z. a.) bevat; **het zend of de zendtaal**, de oud-perzische taal, in de oorspronkelijke schriften van Zoroaster gebezigd en later de heilige taal der Perzen.

Ziniar, m. een zeer werkzaam vergift, waarmede de oude Celten of Galliërs hunne pijlen vergiftigden.

Zenith, n. (van het arab. *semt*, weg, pad; van daar voluit *semturrās*, weg des hoofds, schedeloord, van *rās*, hoofd), het schedelpunt, kruinpunt, toppunt, d. i. het punt in het vlak des hemelkloots, dat regt boven den schedel des waarnemers is; het daartegen overstaande punt des hemels heet nadir of voetspunt.

Zenobius en **Zenobia**, gr. mans- en vrouwe: de levenskrachtige.

zenōnisch, wat overeenkomstig is met of behoort tot de leer van Zeno, stoïcijnsh; **zenonische punten**, ondeelbare punten in de wijsbegeerte v. Zeno, de monaden van Leibnitz; **zenonismus**, n. de leer van den wijsgeer Zeno, den stichter van het stoïcismus (z. ond. *stoa*, stoïcijnshche school enz.); **zenonist**, m. een aanhanger v. Zeno's leer, stoïcijn.

Zenzerli, m. eene rekenmunt in Ale-

xandrië, = 107 medinen of ongeveer = 4 gl.

Zeolith, m. gr. (van *dzēein*, koken en *lithos*, steen), de schuim- of bruinsteen, meestal schitterend wit, stralig of bladerig, inz. op IJsland en in Zweden.

Zéphir, m. (gr. *dzéphyros*, in 't alg. weste- of naauwkeuriger noordwestewind), een koele, zachte westewind, een aangenaam koeltje, eene liefelijke zomerkoelte; *pas de zéphyre*, m. fr. (spr. *pa d' zefier'*), een danspas, die uitgevoerd wordt door zich op eenen voet te houden en met den anderen naar voren en achteren te balanceren; **zephyrisch**, zacht waaiend, suizend; ledig (van eijeren); **Zephyrine**, vrouwe: de zachte, zachtmoedige.

Zerimahbab, m. turk. (van het perz. *zer*, goud, en het arab. *mahbāb*, geliefd, liefelijk; dus eig. liefelijk goud), het zuiverste goud; ook eene gouden rekenmunt, ongeveer 3 gl. 60 ct. waard, eene zechine.

Zero, m. fr. (ook it. en sp. *zero*, van het arab. *zeroh*, *zeruh*, cirkel, ring), de nul in het cijfer.

Zerumbéth, perz. (*zerumbād*, *zerumbā*), wilde gember.

Zésis, f. gr. (v. *dzēein*, koken), het koken, zieden, afkoken; **zestæ** (v. *zestós*, *ē*, *ón*, gezoden, ziedend heet) of **zetæ**, pl. gr., warme dampbaden; **zestolusie**, f. het baden of wasschen in heet water.

Zetetiek, f. gr. (v. *dzētein*, zoeken, navorschen), de navorschingskunst, de kunst om gemeenschappelijk met anderen door vragen naar onbekende waarheden te vorschén; **zētētisch**, zoekend, vorschend (vgl. soeratisch en dialogisch).

Zesthalf, m. eene voorm. zilvermunt in Nederland, = 27½ ct., later verminderd tot 25 ct.

Zeugma, n. gr. (v. *dzeugnýnai*, onder één juk vereenigen, verbinden), juk, band, verbandmiddel; Log., de verbinding c vereeniging van twee zindeclen of ool naamwoorden door een werkwoord, da slechts bij één part; eene figuur, door welk een woord, dat in het eene lid van eer voorstel staat uitgedrukt, in het ander bij wijze van ellips er onder verstaan word (b. v. het evangelie schijnt mij eenige regel, de voorbeelden van J. C. mijn model, voor: schijnen mij mijn model).

Zeus, m. gr. Myth., de opperste god koning en vader der goden en menschen zoon van Kronos en Rhea, bij de Romeinen: Jupiter.

Zeveaag, m. N. H., de goudwolf, inz. in noordelijk Afrika en zuidelijk Azië.

Zian, m. eene algiersche goudmunt = 100 aspers.

Ziangi, m. eene oostindische rekenmunt van zilver.

Zibeth, m. (v. h. arab. *zebed*, schuim; ook *zebád*, dat te gelijk het dier-zelf betekent), eene witachtige, sterk- en welriekende vettigste, sterk- en welriekende vettigste van de zibeth- of civetkat in zuidelijk Azië en noordelijk Afrika.

Zigeuners, pl., benaming, die de Duitschers geven aan het rondzwervend volk, dat wij heidens (z. a.) noemen.

Zigzag (hoogd. *zickzack*), benaming v. eene reeks van lijnen boven elkander, die scherpe hoeken maken, Z-vormige lijnen; gelijk b.v. de loopgraven maken.

Zilla, hebr. vrouwenn: de aanvalligheid.

Zimarra, z. *simarre*.

Zimbi, pl., kleine zeeschelpen, die in Angola, op de Maldivische eilanden en in het rijk Congo als munt dienen.

Zindikieten, pl. arab. (sing. *zendik* of *zindik*), de vrijgeesten en atheïsten onder de muhamedanen.

Zink, m. (oud. *zinko*; waarschijnlijk verwant met tin, hoogd. zinn), een witblauwachtig enkelvoudig metaal; ook spiauter.

Zinnie, f. (nw lat. *zinnia*, benoemd naar den botanicus Joh. Gotfried Zinn te Göttingen), eene zomerbloem uit Amerika van verschillende soorten.

Zinzolin, fr. (van het arab. *djuldjulán*, spr. *djoeldzjoelan*, sesam-zaad; sp. *aljonjoli*, it. *giangelina*), roodachtigblauw, violetrood; **zinzolinéren**, violetrood verwen.

Zircoon, m. een roodachtig bruine edelsteen, die met den hyacinth tot hetzelfde geslacht behoort; **zircoonaarde**, eene in 1789 door Klaproth ontdekte eigendommelijke aarde, die in den zircoon voorhanden is; **zircōnum**, n. de metalische basis van de zircoon-aarde.

zitti of **zitto**, it. (spr. *tsiet*—), stil! st! een uitroep in italiaansche schouwburgen.

Zloty, m. poolsch (als adject. gouden, v. *zloto*, goud), een gulden.

Zoanthropie, f. gr. (v. *dzōon*, dier, en *ánthrōpos*, mensch), eig. diermenschheid; Med., het vaste denkbeeld van eenen melancholischen lijder, dat hij in een dier is veranderd.

Zodiäcus of **zodiäk**, m. gr. (*zodiakós*, scil. *kyklos*, v. *dzōdion*, verklw. v. *dzōon*, dier), de dierenriem, de cirkel of gordel aan den hemel met de meestal naar dieren (ram, stier, kreeft enz.) benoemde 12 sterrebeelden of hemelteekens, welke de zon jaarlijks schijnbaar doorloopt (vgl. *ecliptica*); **zodiacaal-licht**, het dierenriemslicht, eene naar het noorderlicht gelijkende lichtchemering, van de zon bij haren op- en ondergang in de rigting des dierenriems opwaarts gaande.

Zographie, f., z. **zoographie**.

Zoïater, m. gr. (v. *dzōon*, dier, en *iātrós*, arts), een dierenarts, veearts; **zoïatrië**, f. de veeartsenijkunde.

Zoïke, f. een russisch vaarttuig; een vlot.

Zoïlus, m. gr., een bittere, nijldige of wangunstige berisper (naar den eigennaam eens bedilzieken griekschen geleerde omstreeks 270 vóór Christus).

zoïsch, gr. (*dzōikós*, *é*, *ón*, v. *dzōon*, dier, en van *dzōē*, leven), diersch, dierlijk, van dieren afkomstig; leven behoudend, levendoedend.

Zolhan, z. ond. **haik**; **zolut**, z. **zalot**.

Zomos, n. of **zomidium** n. gr. (*dzōmós*, *dzōmidion*), eene voedzame soep, vleeschnat.

Zone, f. gr. (*dzōnē*, lat. *zona*), de gordel; Geogr., de aardgordel of aardstreek, een door twee parallelcirkels (z. a.) ingesloten gedeelte der aardoppervlakte; **zona frigida**, lat., de koude aardgordel, van de poolkringen tot aan den noord- en zuidpool; z. **temperāta boreālis**, de noordelijke gematigde luchtstreek; en z. **temperāta austrālis**, de zuidelijk gematigde luchtstreek tusschen de keerkringen en poolcirkels; z. **torrida**, de heete luchtstreek, de heete aardgordel tusschen de beide keerkringen.

Zonnar, m. (nw gr. *dzōnāri*, gordel, v. h. oudgr. *dzōnāriōn*, verklw. v. *dzōne*; van daar ook arab. *dzonār*, *dzonnār*, een zwartlederen gordel of koord, welke de christenen en joden in Turkije ter onderscheiding van de muhamedanen om het lijf dragen).

Zoochemie, f. gr. (spr. *zo-o*—, tweelettergrepig, v. *dzōon*, levend schepsel, dier; v. *dzáein*, *dzēn*, leven), de scheidkunst van dierlijke lichaamsdeelen, dierchemie, dierlijke scheikunde; **zoodynamie**, f. het dierlijke levensvermogen, de dierlijke levenswerkzaamheid; **zoogenie**, f. de dierenverwekking, de leer of wetenschap van de dierkweeking, van het ontstaan des dierlijken levens; **zoogenion** of **zoogenium**, m. eene gelei (gelatine), door chemische middelen uit beenderen verkregen, eene uitvinding van den spaanschen natuurkenner Gimbernāt; **zooglyphiet** of **zoomorphiet**, n. een dierenafdrukstel in steen; **zoogenie**, f. het haren van levende jongen; **zoographie**, f. de dierenbeschrijving en dierenafbeelding; **zoographisch**, dierbeschrijvend; **zooläter**, m. een dierenaanbidder, dierenvereerder; **zoolatrië**, f. de dierdienst, de dierenvergoding, aanbidding der dieren; **zoolith**, m. een diersten, versteend dierlijk lichaam, eene versteening van een dier; **zoologie**, f. de dierenleer, dierkunde, natuurlijke geschiedenis, of juister: natuurbeschrijving der dieren; **zooloog**, m. een dierkenner, een kenner en leeraar van de

natuur der dieren; **zoológisch**, dierkundig; **zoomagnetismus**, n. het dierlijk magnetismus (z. a.); **zoonomíe**, f. de leer van de levenskracht, de kennis van de wetten des dierlijken levens; **zoosologie** en **zoopathologie**, f. de leer van de ziekten der dieren; **zoophagíe**, f. het vleescheten, vleeschgebruik, de vleeschnuttiging; **zoophágén**, pl., dierenvleescheters; **zoophágisch**, vleeschetend; **zoopharmacologie**, f. de kennis van de veeartsenijen; **zoophórisch**, dierdragend; b. v. zoophorische zuil, eene zuil, waarop een dier staat; **zoophysiologye**, f. de natuurleer der dieren; **zoophýten**, pl. (van *phytón*, gewas, plant), dierplanten of plantdieren (polypen); **zoophytolithen**, pl., versteende dierplanten; **zoophytologie**, f. de leer der dierplanten of plantdieren; **zoösis**, f. (v. *dzōūn*, bezielen), de levensredding, het levensbehoud; **zootheapie**, f. dierheekunde; **zootíne-zout**, n. gr.-ned., natuurlijk voorkomende salpeterzure soda; **zootōca**, pl. gr. (v. *tókos*, het baren, v. *tikteín*, baren), levendbarende dieren; **zootocie**, f. het levendbaren, het ter wereld brengen van levende jongen; **zootomíe**, f. de dierenontleding, ontleding der dieren; **zootypolith**, m. een steen met den afdruk eens diers.

Zopisse, f. (v. h. gr. *dzōpissa*), het pek, dat bij het kalfateren van een schip afgekrabt wordt.

zoppe, it., lam; van daar: *alla zoppa*, Muz. (spr. —*tsoppa*), hinkend, ongelijk, met den strijkstok rukken gevende.

Zopyron, n. gr. (v. *dzōós*, *ē, ón*, levend, en *pyr*, vuur), brandstof; in 't alg. een bezielend, aanwakkerend middel, dat de voortdoring eener zaak, inz. die van het zwakke leven, onderhoudt.

Zoroáster of perz. **Zerduscht**, een leeraar der wijsheid in het oude Perzië (ongeveer 600 jaren vóór Chr. geboorte), en verbeteraar der volksgodsdienst, wiens leer tot op onze dagen onder de gebereren (z. a.) in Perzië en Indië is in stand gebleven; vgl. zend-avesta.

Zōster, m. gr. (v. *dzōnynai*, omgor-

den, vgl. **zone**), een gordel; Med., de streek onder de ribben, en een uitslag in deze streek: de gordelroos.

zotisch, gr. (*dzōtikós. ē, ón*, v. *dzáein*, *dzēn*, leven), levend, het leven betreffende, bevorderend, bezielend; **zotíca**, f. (gr. *dzōtikē*, scil. *dynamis*), de dierlijke levenskracht.

Zurlo, z. **surlo**.

Zurriagisten, pl. sp., ultrademocraten (naar zurriago, zweep, de titel van een dagblad).

Zwavel-aether, m. ned. gr. (vgl. **aether**), een in den laatsten tijd in gebruik gekomen middel, waardoor men den lijder in eenen staat van volslagene verdooving en gevoelloosheid brengt en hem in dien toestand de gewigtigste kunstbewerkingen doet ondergaan.

Zwaardmagen, pl., bloedverwanten v. vaders-zijde (vgl. **spilmagen**).

Zwinglianismus, n. de leer van den zwitserschen hervormer Ulrich Zwinglius.

Zijgíá, f. gr. (v. *dzygón*, juk, verbinding), de echtsluitster, bruieloftsgodin, een bijnaam van Juno; **zygōma**, n. (van *dzygūn*, onder een juk vereenigen, verbinden), het jukbeen; **zygomátisch**, tot het jukbeen behoorende.

Zyma of **zyme**, f. gr. (*dzýmē*), de giststof, zuurdeeg, **zymologie**, f. de leer van de gisting, gistingleer; **zymōma**, m. (v. *dzymūn*, verzuren, in gisting brengen), een gistingsmiddel (z. v. a. ferment); **zymōsis**, f. de gisting (z. v. a. fermentatie); **zymosiométer**, m. de gistingmeter of afmeter van de verschillende graden der gisting; **zymotechníe** of **zymotechniek**, f. de gistingskunst, de leer en kunst der gisting; **zymotechnicus**, m. een kenner der gisting; **zymōtisch**, gistend, gisting voortbrengend.

Zythos, m. gr., een door gisting bereide drank; **zythogála**, n. bier- en azijnwei; **zythopoeíe**, f. de bierbrouwerij; **zytotechníe** en **zytotechniek**, f. de bierbrouwkunst.



Bij den Uitgever dezès zijn mede van de Pers gekomen :

G. VALENTIN (Prof.), **NATUURKUNDE VAN DEN MENSCH**, uit het hoogduitsch door J. G. ROOSEBOOM, Med. Doctor te Gouda, 2 deelen, gr. 8vo. met 284 tusschen den tekst geplaatste Houtsneë-figures.

Prijs f 16,80.

Bovenstaand werk brengt door den naam des Schrijvers en door dien des Vertalers zijne aanbeveling als het ware mede. Voor den geneesheer, die op de hoogte aan zijnen tijd staat, behoeft niet uiteen gezet te worden, welk eene vlugt de hier behandelde wetenschap in de jongste tijden heeft genomen, hoe hare geheele gedaante is veranderd, en hoe groote behoefte er in onze taal aan een werk bestond, dat de Physiologie van haar tegenwoordig standpunt naar waarde voorstelt.

Aan die behoefte is door deze Vertaling van het alom beroemde werk van Prof. Valentín voldaan. Haar vielen de gunstigste en vereerendste beoordeelingen van bevoegde kunstreglers ten deel: getuige de recensie van Prof. J. van der Hoeven, in N^o. 11 der *Nederlandsche Letteroefeningen*, van 1845 en in N^o. 14 van 1846, alsmede die, welke in N^o. 8 en 9 van de *Konst- en Letterbode*, en in N^o. 7 en 11 van de *Recensent ook der Recensenten* van 1845 en in N^o. 11 en 12 van de *Gids* van 1846 voorkomen. Met vol vertrouwen mag dit werk dan worden aanbevolen. — Het bevat niet minder dan 1702 paginaas met een uitvoerig Register, en niettegenstaande den compressen druk en 284 daartusschen geplaatste Houtsneë-figures, kost het slechts f 16,80, en prijs, die inderdaad een minimum mag heeten.

GIRARDIN, **SCHEIKUNDE VOOR DEN BESCHAAFDEN STAND EN HET FABRIJKWEZEN**. Naar den tweeden druk bewerkt. Met 36 tusschen den tekst gedrukte houtsneë-figures, in groot 8^o.

Prijs f 7.—

Is de tijd niet meer, in welken de fabrikant den ouden slenter kon volgen en de landwerksman zich met eene louter werktuigelijke kennis van zijn vak kon vergeejen, in dit werk van den beroemden Girardin vinden beide een' gids, die hun elker voorlicht bij alle verschijnselen, die zich bij hunnen arbeid opdoen. Zij zullen er het noodige onderrigt vinden aangaande den aard der grondstoffen, die zij bewerken, de schoone wetten leeren kennen, aan welke de natuur gehoorzaamt. Verstandige ertuiging zal door dit Werk in de plaats treden van de verouderde gewoonte, en de nederlander niet langer in industriële kunstkracht bij andere volken behoeven achter staan. De cursus van de lessen, door den Rouaanschen professor gehouden, en die wij hier in een goed nederlandsch gewaad onder de oogen van het publiek hebben aangezien, was nauwelijks in druk verschenen, of de vereerendste bijval viel het boek, dat de schitterendste eerbewijzen den schrijver ten deel, en eerlang was eene tweede, en reeds eene derde oplage van zijne *Lessen* noodzakelijk. Onze overzeesche nabuurlanden, zoo prat en ijverzuchtig op hun fabriekwezen, bragten alras den schat van praktische wijsheid, in deze *Lessen* begrepen, op hunnen eigen bodem over; terwijl de keizer van Rusland eene overzetting van dezelve in de russische taal beval, om die allergeringste in de fabrieksteden van zijn uitgestrekt gebied te verspreiden. En zou dan niet de nederduitsche vertaling van Girardin's lessen nog verontschuldiging of verontschuldigingsbehoefte kunnen behoeven?"

STAATSBLADEN, van het *Koninkrijk der Nederlanden*, van 1813 tot en met 1840.

Prijs: in geprest linnen band. f 18,—
» in geheel leder. . . . - 20,—

Terwijl elk der jaargangen ook *afzonderlijk* tegen den zeer geringen prijs van f 1,25 worden afgeleverd.

Het was gewis een gelukkig denkbeeld van de heeren Noman & Zoon, om al de *Wetten*, *Besluiten*, *Reglementen*, *Ordonnantien*, *Publicatiën*, *Proclamatiën* enz., enz., die sedert 21 November 1813 tot en met het jaar 1840 van de Hooge Landsregering zijn uitgegeven, naar tijdsorde bijeen te zamelen en in het licht te zenden. Daardoor toch werd eene uitstekende dienst bewezen aan allen, wien de *Wetten*, van ons land ter harte gaan, en vooral aan hen, die door hunne betrekking genoodzaakt zijn, met die *Wetten* enz., bekend te wezen. Zij werden toch daardoor van het zoo moeijelijk en

tijdroovend naslaan van de van Gouvernements-wege uitgegevene *Staatsbladen* ont-
heven, die niet minder dan 27 lijvige boekdeelen bevatten, welke hier in eenen band
door 1270 kompres gezette, maar duidelijk leesbare bladzijden in twee kolommen zijn
vervangen, aan welke een *Algemeen Register*, alphabetisch geordend, is toegevoegd,
om met een' oogopslag het begeerde stuk te kunnen vinden. Ook die der volgende
jaren 1841—1844 zijn bij gezegde heeren *Noman & Zoon* verschenen; en de tegen-
woordige Uitgevers *G. B. van Goor*, te *Gouda* & *P. A. de Jong*, te *Arnhem*, gaan
onvermoeid met dit belangrijk werk voort. Aangemoedigd door het debiet, dat het-
zelve reeds mogt vinden, zullen zij van hunne zijde kosten noch moeiten sparen, om
het geheel aan het oogmerk der gebruikers te doen beantwoorden.

W. A. RUST, SCHEETS DER TECHNOLOGIE of *wetenschappelijke be-
schrijving, opheldering en onderzoek van alle technische verrigtingen, die
den grondslag der gezamentlijke industrie uitmaken.* Ten gebruike van
Technologische lessen en tot zelfonderrigt. In 4 stukjes compleet.

Prijs: 1e stukje f 1,20 idem 2e stukje f 1.—

Dit *Leerboek* van den bekenden Berlijnschen Technoloog onderscheidt zich van
de voorhanden technologische handleidingen zoowel in Vorm als in Inhoud. Beknopt-
heid en volledigheid reiken hier elkander de hand. Bij elk technisch bedrijf is de
natuurlijke gesteldheid der bewerkt wordende stof, de wijze waarop zij gewonnen en
gebruikt wordt, duidelijk opgegeven, terwijl men door de eenvoudig schoone groe-
ping der verschillende technische verrigtingen een gemakkelijk overzicht van het geheel
verkrijgt. Het strekt gewis dit werk tot geene geringe aanbeveling voor het groote
publiek, dat de gansche samenhang der Technologie met hare hulpwetenschappen hier
voorge dragen is in eene taal, die zich van die des dagelijkschen levens niet zoo
verre verwijdert, dat er eene bijzondere studie vereischt wordt om de beteekenis der
kunststermen te ontcijferen. Een uitvoerig *Woord- en Zaakregister* aan het einde
van het werk moet iederen gebruiker gewis veel gemak en voordeel aanbrengen.

F.-T. B. CLAVEL, GESCHIEDENIS DER GODSDIENSTEN; behel-
zende *de Oude en hedendaagsche godsdienstige gebruiken, plegtigheden
en leerbegrippen van alle volkeren der aarde.* Versierd en opgehelderd
door eene menigte fraaije Staalgravures, het geheel zal in ruim 20 af-
leveringen of 2 deelen in roijaal gr. 8^o. met een' geillustreerden, ingoud
gedrukten omslag compleet zijn.

Prijs per aflevering f 0,60.

Dit boek is de vrucht van een ijverig en langdurig onderzoek en zoowel gerigt aan
den ongeletterde, die zonder veel inspanning kennis wil opdoen, als aan den geleerde,
die daarin eene soort van *memento* zal vinden aangaande alles, wat zijne lectuur
hem belangrijks en wetenswaardigs omtrent de gewijde zaken heeft opgeleverd. De
stijl van den Schrijver kenmerkt zich door eenvoudigheid en helderheid; doch is tevens
sierlijk en soms pittoresk. Wat Clavel van iedere Godsdienst zegt, bevat haren
oorsprong, hare *gedenkteekens* van allerlei aard, hare veelsoortige en zoo wetenswaar-
dige *legenden*, alsmede hare *leerstelsels*, *zinnebeelden* en *zedeleer*; bijzonder be-
langrijk is al wat hij geboekt heeft betrekkelijk de *plegtigheden* en *gebruiken*, die
in alle landen en bij alle volken gepaard gingen met de *geboorten*, *huwelijken*,
begravenissen. Al verder boekt hij even beknopt als duidelijk de *martelaars* en
slagtoffers der eerediensten, haren *invloed op de beschaving*; eindelijk hare *geogra-
phie* en *statistiek*; terwijl dit alles doormengd is met een' overvloed van aardige
episoden, die de *droogheid* en *afgetrokkenheid* van ernstiger en verhevener berigten
temperen of wegnemen. — Voegt men hierbij, dat de Schrijver geene bijzondere partij
kiest; niemand of niets met hoon of versmading behandelt; slechts onloochenbare
facta boekt — en bedenkt men tevens, dat er dus verre geen werk van dezen aard
over dit onderwerp bestond, dan zal men gewis aan dit boek al dien bijval schenken,
dien het zoo ruimschoots verdient.

